

HARVARD COLLEGE LIBRARY

FROM THE LIBRARY

OF

ARTHUR DARBY NOCK

Migne, Jacques S. P. M.

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD BESSARIONIS TEMPORA (ANNO 863) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATE-
RIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS; AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS,
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
SERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.
EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD BESSARIONEM

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXII.

GEORGIUS CEDRENIUS, JOANNES SCYLITZES, MICHAEL PSELLUS.

PARISIIS:

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,
IN VIA DICTA: AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 127.

1889

ER

0

.M38

5. 122

cop. 1

TRADITIO CATHOLICA

SÆCULUM XI. ANNUS 1058.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΚΕΔΡΗΝΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ.

GEORGII CEDRENI

COMPENDIUM HISTORIARUM,

CUI SUBJICIUNTUR

EXCERPTA EX BREVIARIO JOANNIS SCYLITZÆ, CUROPALATÆ.

ACCEDUNT

MICHAELIS PSELLI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA

NUNC PRIMUM IN UNUM COLLECTA

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS POSTERIOR

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 189, OLIM CHAUSSÉE DU MAINE, 127.

—
1889

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNUS 1038,

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXII CONTINENTUR

GEORGIUS CEDRENUS.		Compendium legum versibus politicis, ad Mich. Ducam imp., ex eodem ibidem.	925
Historiarum compendium. (Continuatio.)	9		
JOANNES SCYLITZES.		Ad discipulos de actionum nominibus, Græce apud Boissonadium.	1007
Breviarium historicum.	367	De recentiorum legum et legalium definitionum Latinis nominibus, ex eodem.	1023
MICHAEL PSELLUS.			
<i>De Psellis et eorum scriptis Leonis Allatii Diatriba.</i>	478		
OPERUM PARS PRIMA. — OPERA THEOLOGICA.		OPERUM PARS TERTIA. — PHILOSOPHICA.	
Expositio in Canticum canticorum.	538	De anima celebres opiniones, ex editione Joannis Tarini post Origenis Philocaliam.	1029
De omnifaria doctrina capita centum quinquaginta septem.	687	In Psychogoniam Platoniam, ex edit. Car. Linder.	1077
Quæstionum naturalium solutiones.	783	Expositio in Oracula magica quæ a Zoroastre prodire, in Oraculis Sibyllinis Galæi.	1115
Versus politici de dogmate ad Mich. Ducam imp., ex Meermanni Thesauri Juris, addita interpretatione nostra.	811	Expositio in Oracula Chaldaica, ex eodem ibidem.	1123
Dialogus de dæmonum energia seu operatione, contra Manetem et Euchitas, ex editione Gaulmini Paris. 1613, collata cum ea quam Boissonadius Norimbergæ dedit anno 1838.	849	Summaria et brevis Dogmatum Chaldaicorum expositio, ex eodem.	1149
Quænam sunt Græcorum opiniones de dæmonibus, Græce apud Boissonadium, cum interpretatione nostra.	875	In Mercurii Trismegisti Pimandrum, ap. Boissonadium.	1153
De lapidum virtutibus ex edit Jac. Maussaci Lugdun. Batav. 1745.	883	OPERUM PARS QUARTA. — HISTORICA.	
Epigramma in S. Gregorium Nazianzenum (<i>memoratur tantum</i>).	899	De locis et nominibus Atticis, ex Boissonadio.	1155
Characteres SS. Gregorii Theologi, Basilii Magni, Joannis Chrysostomi et Gregorii Nysseni, Græce ap. Boissonadium.	901	Epigramma in æreum equum in Hippodromo qui pedem attollebat, ex Banduri Imperio Orientali.	1161
Versus in sanctos tres hierarchas inter Opera Theodori Prodromi.	907	Epistolæ, ex Frid. Tafel de Thessalonica ejusque agro, et apud Boissonadium, cum interpretatione nostra.	1161
Encomium et Officium Symeonis Metaphrastæ (<i>Patrologiæ tom. CXIV</i>).	909	Fragmentum ex oratione ad Constantinum Monomachum imp., ex Leone Allatio De templis Græcorum recentioribus.	1185
Monodia in collapsionem templi S. Sophiæ, ex Leone Allatio in not. ad Georgium Acropolitam.	914	Fragmenta alia.	1185
Ad quemdam monachum de mortis determinatione, Græce apud Boissonadium.	915	APPENDIX AD OPERA MICH. PSELLI.	
OPERUM PARS SECUNDA. — LEGALIA ET CANONICA.		Anonymi De antiquitatibus C. P. ex Banduri Imperio Orientali.	1187
Oblatio Nomocanonis ad Michaelem Ducam imp. ex Meermanni Thesauri Juris, cum interpretatione nostra.	919	Testamentum Salomonis, cujus sæpe meminit Psellus in libro De operationibus dæmonum, addita interpretatione nostra.	1315
		<i>Fabroti Glossarium, sive interpretatio obscurorum verborum Cedreni.</i>	1361
		<i>Index in Cedrenum.</i>	1405
		<i>Index in Michaelem Psellum et in Appendicem.</i>	1443

CEDRENI HISTORIARUM

CONTINUATIO.

[P. 609] Τοῦτον μὲν τὸν τρόπον, ὃν εἶπομεν, **A** αποθανόντος Ἀλεξάνδρου εἰς Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν Αἰόντος, ἑβδομον τῆς ἡλικίας ἄγοντα ἔτος, τὸ Βασιλεῖον περιελήλυθε κράτος, ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦντα τοὺς ἔκωθεν ἡριθμημένους. Λαβόμενος οὖν τῆς ἔξουσίας Νικόλαος ὁ πατριάρχης ὡς καὶ αὐτὸς ἐπιτροπος ὢν, συνάμα τοῖς ἄλλοις, ἐπηδαιούχης τὰ τοῦ κοινού. Τῶν δὲ πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, καὶ τῆς βασιλείας, ὡς εἶπομεν, παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἰθυνομένης, Κωνστατῖνος ὁ τοῦ Δουκὸς Ἀνδρονίκου υἱὸς, δομέτικος τῶν σχολῶν τυγχάνων καὶ δυναστείαν περιβεβλημένος μεγίστην, γράμμασι τῶν ἐν τῇ βασιλίδι φίλων καὶ συγγενῶν αὐτοῦ παρακινήθει, γεγραφότων ἀκέφαλον εἶναι τὴν βασιλείαν καὶ κακῶς διεξίγεσθαι καὶ μικρὸν ὅσον κινδυνεύειν ὀλεθρίῳ κινδύνῳ ὑποπεσεῖν, αὐτὸν τε ἀνακλουμένων ὡς ἐχέφρονα καὶ ἀνδρείον καὶ μόνον δυνάμενον ἐπαξίως κυβερνῆσαι τὴν περιβόητον τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν, προσθεμένων δ' ὅτι καὶ ἡ σύγκλητος αὐτὸν ἀσπάζεται καὶ ὁ πολιτικὸς ὄχλος, καὶ ἰπιστευδόντων ὡς τάχος καταλαβεῖν, συνειδότης, ὡς φασί, καὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου καὶ τοῖς γραφεῖσι συνευδοκοῦντος διὰ τὸ μήπω τὰς διαθήκας Ἀλεξάνδρου ἀναγνωσθῆναι μηδὲ γνωσθῆναι αὐτῷ ὡς ἐπιτροπος γέγραπται καὶ αὐτὸς τοῦ παιδός, Ἀρταβασίου πρὸς τοῦτο διακονήσαντος καὶ παρὰ τοῦτο πρώτου τῶν ἱερέων (43) τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετέπειτα γενομένου. Πατήρ δ' ὁ Ἀρτάβασδος ἦν Ἀνδρέου τοῦ ἐπὶ ζωγραφικῇ τέχνῃ λάμπαντος. Ὁ Κωνσταντῖνος δὲ καὶ προτερον ὄνειροπολῶν τὴν βασιλείαν καὶ διὰ παντός αὐτῆς ἐπιόμενος, καὶ μηδέποτε ἄλλοσέ πη, ἀλλ' ἢ πρὸς τὴν τοιαύτην ὄρεξιν τετραμμένον ἔχων τὸν νοῦν, δεξάμενος τὰ γράμματα ταχὺ τε ἐπέσθη καὶ ταχὺ τὴν βασιλίδαν κατέλαβεν, ἐπομένους ἔχων τοὺς τῶν στρατευμάτων ἑκατόνους. Καὶ τῶν νυκτῶν ἄνωρ διὰ πολίδος ἐπιθῶν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μιχαήλ, πλησίον οὖτος τῆς ἀκροπόλεως, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μεγίστου Γρηγοῦ τοῦ Ἰθρηλίτζη (πενθερός δὲ ὁ Γρηγοῦρᾶς τοῦ Κωνσταντίνου) παρεγένετο, ἐν ᾗ διανυκτερεύων μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ διετέλει. Νικήτας δὲ ἀσηκρήτας τὴν ἔλαττιν αἰσθόμενος τοῦ Κωνσταντίνου τῷ περικτῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Ἐλαδικῷ τυγχάνοντι μοναχῷ θάπτον ἐμήνυσε, καὶ παρεληφώς αὐτὸν

1-278 Annum agens ætatis septimum Constantinus Leonis filius imperium iniiit, sub iis quos recensui tutoribus : et Nicolaus maxime patriarcha, utpote unus tutorum, clavum reipublicæ tenuit. In initio hujus imperii, Constantinus Ducas Andronicus filius, domesticus scholarum, et maxima præditi-potentia, amicorum ac cognatorum in urbe degentium litteris ad invadendum imperium instigatur. Scribebant enim, capite carere imperium, ac male geri, et in summo versari discrimine : ipsumque ut hominem cordatum atque fortem, et solum nobili Romanorum imperio administrando aptum, accersabant addebantque, probari eum senatui et civili multitudini : et hortabantur, ut urbem quamprimum occuparet. Ferunt, conscium horum quæ scribebantur approbatoremque fuisse Nicolaum patriarcham (quippe nondum recitato Alexandri testamento, se inter tutores ascriptum esse etiamnum ignorantem) usumque hac in re ministerio Artabardi, qui pater fuit Andreæ nobilis pictoris, et ideo **279** primus sacerdotum Magni Templi factus est. At Constantinus, qui jam ante imperium somniaret summoque id studio affectaret, neque animum ab ea cura unquam alio deflecteret, litteris acceptis statim assentit, et Cpolin contendit, stipendia militum delectis ; atque intempesta nocte per portam Michaeli protovestiarii ingressus, quæ vicina erat arci, in domum magistri Gregoræ Iberitzæ, suceri sui, se confert, ibique pernoctat. Nicetas porro secretarius Ducæ adventu cognito, patrio Constantino Eladico monacho statim indicat, eumque eo hac ipsa nocte ad Ducam venit. Hi priusquam dies illucesceret, cum facibus et magna turba portam Circi occupant, et Constantinum imperatorem faustis acclamationibus salutant. Cum autem qui intus erant, portam non reserarent fortiterque resisterent, Constantini protostrator, audax homo, dum inconsideratius portam aperire molitur, per commissuram forium lancea a quodam ictus occumbit. Constantinus inde pulsus, tamen imperii cupiditate ebrius, neque sanæ rationis compos, inde ad Circum pergit, nihil a sententia dimotus malo omine interfecti protostratoris. Inde **280** faustis acclamationibus prosequentibus Chalœon occupat ; perque

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(43) Πρωτοῖερύς, qui et πρωτοπαπᾶς, sive τῶν ἱερέων ὁ πρῶτος archipresbyter est, et in Magna Ecclesia ad sanctum altaris tribunal (non ita ubi-

que) secundas a patriarcha obtinet. Codin'is. Eu-chologium. GOAR.

eam ingressus usque ad exorbitatorum stationem, proficiascitur. Interim Joannes Eladas magister, unus curatorum, delectis quantum occasio patiebatur remigibus ac sodalitatibus, iisque ut arma cuique fors offerebat instructis, hos Ducæ occurrere jubet. Ii cum Ducæ militibus manum conseruerunt, et magna utrinque cædes facta est. Occubuit etiam Gregoras Ducæ filius, et Michaelus cognatus ejus, et Curticius Armenius. Quo casu non leviter perturbatus Ducas, suos uti confirmaret, concitato equo ad primos contendit : sed equo in tabulis lapideis, quibus ille locus erat constratus, collapsio excussum quidam in terra jacentem et a suis, qui fuga omnes dissipati erant, desertum cernens, caput ei gladio amputat, idque celeri cursu ad imperatorem Constantinum affert. Hunc Ducæ futurum exitum etiam alias intellexerant tutores. Nicolaus enim quidam publicanus vectigalis Chaldiensis, cum vestigal acceptum decoxisset neque haberet unde publico satisfaceret ærario, in Syriam profugerat, et nostra ejurata religione astrologiæ se dederat. Is in nigro linteo litteras ad Thomam logothetam scriptas miserat, quæ linteo aqua **ΞΣ** eluto apparuerunt, hanc continentes sententiam : « Nolite vobis metuere a rufa ave Duca : stulte enim res novas molietur, et statim peribit. »

ὁ τοῦ Δουκὸς υἱὸς, καὶ Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, καὶ Κουρτίκιος ὁ Ἀρμένιος. Ταῦτα ταραχῆς οὐ μικρᾶς τὸν Κωνσταντῖνον ἐμπέμπλησι. Σπεύδων οὖν ἐπιβῆῶσαι τὸ ἑαυτοῦ μέρος, τὸν ἴππον ἐλάσας ἡγήλατο συμμῖξαι τοῖς ἔμπροσθεν. Ὁ δ' ἵππος ταῖς ἐκεῖσε ὑπεστρωμέναις κατολισθήσας πλαξὶν εἰς γῆν τὸν ἐπιβάτην κατέβηκε, καὶ τις αὐτὸν κατὰ γῆς ἐβρίμμενον καὶ μεμονωμένον καταλαβὼν (οἱ γὰρ ἄλλοι διεσκευάσθησαν ἅπαντες) ξίφει τὴν τούτου ἀπέτεμε κεφαλὴν καὶ δρομαίως τῷ βασιλεὶ ἀπήνεγκε Κωνσταντῖνῳ. Τὸ δὲ τοιαύτην αὐτὸν καταλήψεσθαι τύχην προσωνομασμένον ἦν τοῖς ἐπιτρόποις καὶ ἐξ ἑτέρας αἰτίας. Νικόλαός τις δημοσιώτης τῶν ἐν Χαλδίᾳ (47) εἰσπράξων, τὰς συντελείας κατασπαθήσας καὶ μὴ ἔχων ὄθεν ἀποδοῦν τὸ δημόσιον ὄφλημα, φυγὰς εἰς Συρίαν ᾤχετο, ἐξομοσάμενος τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσεβῆ θρησκείαν, καὶ ἀστρολογίας ἀντεποιεῖτο. Οὗτος ἐν ὀθόνη μελαίνῃ γράμματα γράψας ἀπεστάλαξε τῷ λογοθέτῃ Θωμᾷ, καὶ τῆς ὀθόνης βυθθείσης δι' ὕδατος φανερὰ τὰ γράμματα γέγονεν. Ἦν δὲ ὁ νοῦς τῶν γεγραμμένων τοιοῦτος : « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τοῦ πυβροῦ πετεινοῦ τοῦ Δουκὸς · νεωτερισθήσεται γὰρ ἀφρόνως, καὶ εὐθὺς ὀλοθρευθήσεται. »

Conatu Ducæ hunc exitum nacto, statim Gregoras magister, Ducæ socer, et cum eo patricius Leo Chærosphaota ad Sophiæ templum profugerunt. Qui a tutoribus inde abrepti, rasi et monachi in Studii monasterium conclusi sunt. Constantinum Eladicum patricium iidem nervis bovillis prolixè cæsum et in triumpho per mediam urbem ductum monasterio Dalmatico inclusere. Leonem patricium Catacalitzam et Abessalomum patricium Arotaræ filium exœcatos relegarunt. Constantinum Eulampii filium, et cum eo alios, Philotheus urbis præfectus in Circi funda capite truncavit. Nioetas secretarius

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) Atqui erat circo exolusus, nisi alia fortassis porta intrarit, aut de alio, quod arbitror, circo loquatur. XYL.

(45) Πλωτῖμους habet Zonaras, quod idem est, socios navales. XYL. — Remiges non plebeios aut tumultuario lectos intelligi non opinor : ut enim ἐταιρεῖαι, de quibus loquitur, *confæderatorum* erant *selectæ turmæ*, ita et remigum dromonem imperatoris agere consuetorum ; de quibus Constant. in

κατὰ τὴν αὐτὴν νόκτα πεφοιτήκασιν πρὸς τὸν Δοῦκα. Βουλὴν δὲ ποιησάμενοι, μήπω τῆς ἡμέρας καταλαμπούσης, μετὰ λαμπάδων καὶ λαοῦ πολλοῦ καὶ ὄχλου τὴν τοῦ ἵπποδρόμου πύλην καταλαμβάνοντες Κωνσταντῖνον ἀνευφήμουν αὐτοκράτορα. Τῶν δὲ ἔνδον εὐσθενῶς ἀντεχομένων καὶ μὴ ἀνοιγνόντων τὰς πύλας, ὁ τοῦ Κωνσταντῖνου πρωτοστράτωρ, ἐπ' ἀνδρῖα μέγα φρονων καὶ βιαίτερον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀτακτότερον τῇ ἀνοίξει ἐπιχειρῶν τῶν πύλων, λογγεύεται παρὰ τινος τῶν ἐσῶ διὰ τῆς ἀρμογῆς τῶν θυρῶν. Καὶ θνήσκει μὲν οὗτος εὐθὺς, ὁ Κωνσταντῖνος δὲ ἀποκρουσθεὶς ἐκεῖθεν καὶ τῷ τῆς βασιλείας ἔρωτι ὅλα τινι μεθ' ἑαυτοῦ ὄν καὶ μὴ καθεστῶτας ἔχων τοὺς λογισμοὺς, ἄρας ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον παραγίνεται (44) κακὸν οἰωνὸν τὴν τοῦ πρωτοστράτορος ἔχων σφαγὴν, ὅμως δὲ τῶν δεδογμένων οὐκ ἀφιστάμενος. [P 610] Ἐκεῖθεν οὖν εὐφημούμενος κατέλαβε τὴν λεγομένην Χαλκῆν, καὶ δι' αὐτῆς εἰσελθὼν ἐβησεν ἄχρι τῶν ἐξουσίτων. Ὁ δὲ μάγιστρος Ἰωάννης ὁ Ἐλαδᾶς, εἰς ὑπάρχων τῶν ἐπιτρόπων, ἐκλογὴν ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου τῶν ἐλατῶν (45) καὶ τῶν ἐταιρειῶν ποιησάμενος, καὶ καθοπλίσας ὅπως ποτὲ ἕκαστος ἄρματος (46) ἠδύπρει, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Δοῦκα · οἵτινες φθάσαντες τοὺς περὶ αὐτὸν συμπλέκονται, καὶ γίνεται φόνος πολλὸς ἐκατέρωθεν. Ἐπεσε δὲ καὶ Γρηγορᾶς

Τοιοῦτον δὲ τέλος λαβούσης τῆς ἀποστάσεως, παραυνίκα μὲν ὁ μάγιστρος Γρηγορᾶς καὶ πενθερὸς τοῦ Δουκὸς μετὰ Λέοντος πατρικίου τοῦ Χοιροσφάκτου τῷ θεῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προσέδραμον · οὐς ἐκεῖθεν ἀποσπάσαντες οἱ ἐπίτροποι ἀπέκειραν μοναχοὺς ἐν τῇ των Στουδίου μονῇ. Κωνσταντῖνον δὲ τὸν πατρικίον τὸν Ἐλαδικὸν βουνεύροις τύψαντες ἀφειδῶς διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐβριάμβουσιν καὶ ἐν τῇ μονῇ τῶν Δαλμάτου ἀπέκλεισαν. Λέοντα δὲ πατρικίον τὸν Κατακαλίτζην καὶ Ἀβεσσαλώμην πατρικίον τὸν τοῦ Ἀροτᾶ ἐκτυφλώσαντες ἐν ἐξορίᾳ παρέπεμψαν. Κωνσταντῖνον δὲ τὸν τοῦ Εὐ-

Admin. Imp. c. 51. Auctor infra p. 615 : Εἰ ἔχει ἄνδρας εὐειδεῖς, καὶ γενναίους καὶ τὴν βασιλικὴν ἐρέττειν ἐπιτηδέλους τριήρη. GOAR.

(46) Ἄρματος arma verti : neque enim curribus usi sunt ; et hanc vocem, quo modo multas, Græcam fecit, ut supra quoque monui. XYL.

(47) Vox obscura est, ut puto, falsa. XYL. — Armeniæ portio est Χαλδία versus Syriam. GOAR.

λαμπίου και ἑτεροῦς σὺν αὐτῷ Φιλόθεος ὁ ἑπαρχος (48) ἐν τῇ ἱππικῇ σφενδόνη ἀπέτεμε. Νικήτας δὲ ὁ ἀσηκρήτις και Κωνσταντῖνος ὁ Αἰψ, καίπερ ἀναζητηθέντες πολλὰ, οὐχ εὐρέθησαν. Τὸν δὲ πατρικίον Αἰγίδιον τὸν ἐπ' ἀνδρίᾳ περιβόητον, και τινὰς σὺν αὐτῷ στρατηγοὺς οὐκ ἀσήμους, ἀπὸ τῆς ἐν Χρυσόπολει δαμάλειος (49) και μέχρι τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Λευκακτίου ἀνεσκολόπισαν. Πολλοὶ δὲ και ἄλλοι ἀπωλώλεισαν τῶν συγκλητικῶν παρὰ τῶν λευκακτίων ἐπιτρόπων ἀνηλεῶς τε και ἀναίτιως, [P. 61] εἰ μὴ τινες παρῆρσιασάμενοι τῶν δικαστῶν τῆς ἀδικίας ὀρμητικῶς ἀνεχαιτίσαν, φάμενοι, ὡς παῖδες ὄντες τοῦ βασιλέως και μὴ νοῦντος τὰ πεπραγμένα πῶς ἄνευ τῆς αὐτοῦ κελεύσεως τολμάτε τὰ τοιαῦτα διαπραττεσθαι; Οἱ δὲ ἐπιτροποὶ και τὴν τοῦ δούκα ἀποκείραντες γυναῖκα εἰς τὸν ἐν τῇ Πασλαγονίᾳ τὸν ταύτης υἱόν.

Ἀλλὰ τούτων κατὰ τὴν πόλιν πραττομένων, Συμεὼν ὁ Βουλγαρίας ἄρχων μετὰ βαρείας δυνάμεως εἰσελθὼν κατὰ Ῥωμαίων ἐποίησατο, και τὴν βασιλεύσαντα φθάσας χάρακα πεφίβαλεν ἀπὸ τε Βλαχερνῶν και μέχρι τῆς λεγομένης Χρυσῆς πόρτης, και μετὰ τὸν ἦν ταῖς ἐλπίσι βραδύως ταύτην ἔλειν καταμαθῶν δὲ τὴν ὀχυρότητα τῶν τειχῶν και τὴν πλῆθος τῶν τειχοφυλακούντων και τὴν τῶν πετροβόλων και τοξοβόλων ὀργάνων θαψίλειαν, ἀφέντες τῶν ἐλπίδων ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ὑπέστρεψεν, εἰρηνικὰς σπονδὰς ἐξαποστέλλων. Τῶν δ' ἐπιτρόπων ἀσμενίστατα δεξαμένων τὸν λόγον, ἀποστέλλει ὁ Συμεὼν τὸν ἐξουτοῦ μάλιστα Θεόδωρον ὁμιλεῖσαι περὶ εἰρήνης, οὗ παρενομένου και λόγων κινήθεντων πολλῶν, ὁ πατριάρχης ἄμα τοῖς λοιποῖς ἐπιτρόποις ἀναλαβόντες τὸν βασιλέα ἐν τῷ παλατίῳ ἦλθον τῶν Βλαχερνῶν, και ὁμιλοῦντες δόντες ἀξιολόγους εἰσήγαγον τὸν Συμεὼν ἐν τῷ παλατίῳ, και συνεισιτάθη τῷ βασιλεῖ, τοῦ Συμεὼν ὑποκλίνας τῷ πατριάρχῃ τὴν κεφαλὴν και εὐχὴν δεξαμένου παρ' αὐτοῦ, ἐπιθέντος, ὡς ρασι, τῇ τοῦ Βαρδάρου κεφαλῇ ἀντὶ στεφάνου τοῦ ἐν ἐπιβρίπτειον (50). Μετὰ δὲ τὴν ἐστίασιν, ἀσυμβάτων γενομένων περὶ τῆς εἰρήνης (51), δώροις δ' τε Συμεὼν και οἱ τούτου παῖδες φιλοφρονηθέντες εἰς τὴν πόλιν ἔβησαν.

Τοῦ δὲ βασιλέως Κωνσταντίνου διὰ παντὸς ὀδυρομένου και τὴν ἐξουτοῦ ἀνακαλουμένου μητέρα ἣν γὰρ αὐτὴν κατήγαγε τοῦ παλατίου Ἀλέξανδρος), ἀποβιάζουσι και ἄκοντες πάλιν αὐτήν. Ἀνελθοῦσα δὲ και ἐγκρατῆς γενομένη τῆς βασιλείας προσλαμβάνεται τὸν παρακοιμώμενον Κωνσταντῖνον, και Ἀναστάσιον, και Κωνσταντῖνον, τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς τῆς ἑπινομιαν Γογγυλίους. Συμβουλευσάντος δὲ και

et Constantinus Africanus dia ac multum quaesiti inventi non sunt. Patricium Aegidam, nobilitate fortitudinis virum, et alios eum eo duces haud obscuros, a Damali (buculam vox notat) Chrysopolitana usque ad locum cui Leucoactio (quod album litus diceret) nomen est, palis suffixerunt. Quin et alios multos senatorii ordinis viros tutores isti innocuos crudeliter erant interempturi, nisi quidam ex iudicibus libertate dicendi sumpta eos ab injusto conatu retraxissent, quaerentes quomodo injussu imperatoris, 252 qui puer adhuc quid gereretur non intelligeret, tanta auderent facere. Ii tutores uxorem quoque Ducis raserunt et domum suam, quam in Paphlagonia habebat, dimiserunt, filiumque ejus Stephanum castraverunt.

οἶκον αὐτῆς ἐξαπέστειλαν. Ἐξέτεμον δὲ και Στέφανον οἶκον αὐτῆς ἐξαπέστειλαν. Ἐξέτεμον δὲ και Στέφανον οἶκον αὐτῆς ἐξαπέστειλαν. Dum hæc in urbe geruntur, interim Simeo Bulgarorum princeps gravi cum exeroitu in Romanorum ditionem invadit, et ad Cpolin venit, atque a Blachernis usque ad Auream portam castra ponit, magnamque spem conceperat potius: sed ut certior factus est de murorum firmitate, multitudine propugnatorum saxa jactantium, machinarum et balistarum abundantia, repudiata ea spe ad Hebdomum recedit pacificationemque poscit. Id fuit multo gratissimum tutoribus; missusque est a Simeone magister ipsius Theodorus, et de pace habitum colloquium. Multis ultro citroque commutatis verbis, patriarcha cum reliquis tutoribus deducunt imperatorem in Blachernense palatium: datusque idoneis obsidibus eodem ad convivium imperatoris Simeonem recipiunt. Ubi quidem caput patriarchæ Bulgarus princeps submitit, et ab eo comprecationem obtinuit, capiti, ut fertur, Simeonis imponente suum epirrhiptarium. Post convivium pacis conditionibus compositis, Simeon ejusque liberi donati domum abierunt.

253 Porro Zoen imperatoris matrem, quam dudum aula eduxerat Alexander, filio eam identidem deplorante ac requirente, tutores vel inviti in palatium revocant. Reversa hæc et rerum gubernationem nacta adsciscit Constantinum cubicularium intimum, Anastasium et Constantinum Gongylios, cognominatos germanos fratres, ac Joannem Eladam. Horum consilio aula ejiciuntur Alexandri

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Vindicandis criminibus vacavit ultimis temporibus, unde et in prætorio reorum ergastulo domum ex officio deputatam habuit. Auctor plerisque locis. GOAR.

(49) Locus ita dictus κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἐν τῷ κέντρῳ ἰσταμένην λιθίνην δάμκλιον, trans Bosphorum Thraciæ, Chrysopoli. Auctor paulo infra p. 617. GOAR.

(50) Græcam vocem interpretando retinui, quæ cucullam aut aliud quod capiti injiceretur tegmen

videtur significare, παρὰ τὸ ἐπιβρίπτειν. XYL. — Mandyas, Latinorum pallium, cunctis vestibus ἐπιβρίπτειν, a Xylandri cuculla diversum, ut patet ex Codino c. 6, n. 2. GOAR.

(51) Apud Zonaram contrarium hujus loci legitur, dissiluisse nimirum hanc pacificationem; quod probabilius et verius puto. Mox enim rursus sine violatæ pacis et mentione refert Simeonem in Thraciam grassatum. XYL.

asseclæ, Joannes rector, Gabrielopolus, Basilites ac reliqui. Dominicum etiam sodalitatibus præfectum Zoe Augusta provehit, hominem strenuum habitum suisque parentem mandatis. Ejus cōsilio patriarcha palatio pellitur. Magister Joannes Eladas ultra inde discedit ob morbum, quo et perit. At Constantinus cubicularius uti solus omnia imperii gubernare posset neque a quoquam impediretur, sodalitatibus præfectum apud Augustam criminatur, quasi is fratri suo imperium vindicare conaretur. Quod ea ita esse credens, patricium eum creat: ac de more precatum descendente domi manere jubet. Sodalitati præficit Joannem Garidam ac Damianum eunuchum drungarium vigiliæ facit.

τρίκιον αὐτὸν τιμᾶ, καὶ καταλθόντα, ὡς ἔθος, λαβεῖν εὐχὴν (52) οἴκοι μένειν προστάξει. Προχειρίζεται δὲ αὐτῷ αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Γαριδᾶν ἑταιριάρχην, καὶ Δαμιανὸν εὐνοῦχον ἀρτιφανῆ τῆς βίγλας δρουγγάριον (53).

Cæterum Simeone Thraciam populante, Augusta cum proceribus consulat quo pacto ejus impressiones compesceret. Ibi Joannes Bogas 284 promittit, si patricio honore insigniretur, se Patzinacas contra eum adducturum; impetratoque quod petebat, acceptis donis ad eos se confert, pactum icit, acceptisque obsidibus Cpolin redit, pollicitis Patzinacis se Istro trajecto Bulgaris bellum facturos. Transfugit eo tempore et Asotes, vir celebris, principis principum filius. Is ferebatur virgam ferream manibus extrema tenens confringere ac flectere posse, duritie ferri manu robori cedente. Eum Zoe comiter acceptum domum remisit. Adrianopolin autem Simeoni per complures dies frustra oppugnanti Pancratucas quidam Armenius, cui inter alios urbis ejus custodia fuerat commissa, auro corruptus prodit. Paulo post missi ab Augusta Basilii patricius canicleo præfectus et Nicoetas Eladicus eam auro ac pecunia recuperarunt.

δελεασθεὶς προῦδωκεν αὐτὴν τῷ Συμεῶν. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου καὶ Νικήτας Ἑλλαδικός, καὶ χρυσίφ

Hoc ipso anno Tyri ameras Damianus hostili cum classe et magnis copiis in Romanos impetum dedit, adortusque Strobelum acriter oppugnavit; et cepisset utique, nisi e morbo decessisset vita. Morte ejus factum est ut Saraceni re infecta domum redirent. Zoe porro continentes Simeonis incursiones non ferens, eumque reprimere cupiens, re cum senatu deliberata statuit pacem cum Saracenis componere orientalesque 285 deinde omnes exercitus in Occidentem transportare, bisque cum occidentalibus copiis conjunctis bellum in Bulgaros movere eosque excindere. Proinde in Syriam missi Joannes Radenus patricius et Michaelus Toxaras pactum

A Ἰωάννου τοῦ Ἑλλαδᾶ καταδιβάουσι τοὺς οἰκίους Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννην τὸν βαίκτηρα, τὸν Γαβριηλόπουλον, τὸν Βασιλίτζην καὶ τοὺς λοιπούς. Προβάλλεται δὲ καὶ Ζωὴ Ἀγούστα Δομνίκον ἑταιριάρχην διαστήριον δοκοῦντα καὶ τοῖς αὐτῆς προσκείμενον προστάγμασιν, οὗ τῆ συμβουλῆ καταδιβάεται ὁ πατριάρχης τοῦ παλατίου. Καὶ ὁ μάλιστα δὲ Ἰωάννης ὁ Ἑλλαδᾶς κατῆλθεν ἐκουσίως, νόσῳ ληφθεὶς, δ' ἤς καὶ ἀπέβιω. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ παρακοιμώμενος ὑφ' ἑαυτὸν ἀγαγεῖν τὴν ἅπασαν τῆς βασιλείας ἡνίκαν βουλόμενος καὶ μηδένα ἔχον τὸν ἐμποδίζοντα. [P. 612] διαβάλλει τὸν ἑταιριάρχην εἰς τὴν Ἀγούσταν ὡς σφετεριζόμενον τὴν βασιλείαν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν· οὗ τοῖς λόγοις πεισθεῖσα πα-

B Ἄγοντος δὲ καὶ φέροντος τοῦ Συμεῶν τὰ Θρακικᾶ μέρη, καὶ τῆς Ἀγούστης φροντίδου μετὰ τῶν ἐν τέλει ὅπως αὐτοῦ παύσῃ τὰς ἐπιδρομὰς, Ἰωάννης ὁ Βογᾶς ὑπέσχετο πατρικίους τιμηθεὶς (54) ἀγαγεῖν κατ' αὐτοῦ Πατζινάκους, καὶ τυχῶν τῆς αἰτήσεως, δῶρα λαθὼν ἄπεισιν εἰς Πατζινάκιαν. Καὶ σπεισάμενος καὶ ὁμήρους εἰληφῶς ἐπάνεισιν ἐν τῇ πόλει, συνθεμένων τῶν Πατζινάκων τὸν Ἴστρον περιαιώσασθαι καὶ Βουλγάρους πολεμεῖν. Ἡτομώθησε δὲ τότε καὶ Ἀσώτης ἀνὴρ ὀνομαστός, υἱὸς ὧν τοῦ ἀρχόντος τῶν ἀρχόντων. Ἐλέγετο δὲ οὗτος ῥάβδον σιδηρᾶν ἀμφοτέραις χερσὶ τῶν ἄκρων λαμβάνων περιελθὼν τῶν χειρῶν βίβη καὶ κάμπτειν, τῆς ἀντιτιππου τοῦ σιδήρου βίας ὑπεκούσης τῆ τῶν χειρῶν ἰσχύϊ· ὃν φιλοφρόνως ἡ δέσποινα δεξαμένη οἴκαδε πάλιν ὑπονοστήσαι πεποίηκε. Πολιορκοῦντος δὲ τοῦ Συμεῶν τὴν Ἀδριανούπολιν ἐφ' ἡμέρας ἱκανὰς καὶ μηδὲν ἀνύοντος, Μαγκρατούκας τις γένος ὧν Ἀρμένιος καὶ εἰς τῶν φυλάττειν τεταγμένων τὴν πόλιν, χρυσίφ

C ἀπεστάλη παρὰ τῆς Ἀγούστης ὁ πατρικίος βασιλείος καὶ χρήμασι πλείστοις πάλιν αὐτὴν ἀνεκτήσαντο.

D Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ Δαμιανὸς ὁ τῆς Τύρου ἀμπαρᾶς μετὰ πολεμικῶν πλοίων καὶ δυνάμεως πολλῆς εἰσοβλήν ἐποίησατο κατὰ Ῥωμαίων, καὶ τὴν Στρόβηλον καταλαβὼν ἐνεργῶς αὐτὴν ἐπολιόρκει. Καὶ ἐξεπόρθησεν ἂν, εἰ μὴ νοσήσας ἀπέβιω, διὰ κενῆς τῶν Σαρακηνῶν ὑποστρεψάντων. Μὴ φέρουσα δὲ Ζωὴ ἡ βασίλισ τὰς τοῦ Συμεῶν συνεχεῖς ἐπιδρομὰς, καὶ βουλομένη ταύτας ἀνακόψαι, δέον ἐγνώκει μετὰ τῆς συγκλήτου εἶναι σπεισασθαι τοῖς Σαρακηνοῖς, καὶ πάντα τὸν ἐν τῇ Ἐφῶ στρατὸν διαπερᾶσαι πρὸς τὴν Ἐσπέραν, καὶ ἐνωθέντων τῶν τε ἐφῶν καὶ τῶν δυτικῶν στρατευμάτων πόλεμον συστήσασθαι κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τελῶς ἀφανίσαι αὐτούς. Ἔδοξε τοῦτο,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(52) Officia ministeriaque publica non sine cœlestibus auspiciis et Ecclesiæ votis suscipiebant Græci. Unde patricius ab imperatrice renuntiatus Constantius confestim, de more, precationem ad consecrationis instar suscepturus in ecclesiam pergit. Reperitur in Euchologio recens cuso in patricii ac curopalatæ promotione. GOAR.

(53) Ἐπετίη ἀπὸ κοινοῦ verbum προχειρίζεται,

utpote non existimans officium unius ἑταιριάρχου duobus commissum fuisse, quod verba ambigue posita præ se ferre videntur. XYL.

(54) Forte sic fuit vertendum, Bogas patricius promittit, etc., ut non hoc operæ præmium retulerit, sed jam ante patricius in se receperit rem; est enim ambiguus locus. Quis autem sit ille princeps principum, ἀρχῶν ἀρχόντων, nondum didici. XYL.

καὶ πεμφθεὶς εἰς Συρίαν Ἰωάννης πατρίκιος ὁ Ῥαδηνὸς καὶ Μιχαὴλ ὁ Ἰοζαράς ἐσπέσαντο τοῖς Σαρακηνοῖς. Καὶ δὴ τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀπαλλαγείσα φροντίδος ἡ βασιλεὺς τὴν συνήθη διανομὴν τῆς βύβας κειλεύσασα γενέσθαι τῶν στρατευμάτων, Λέοντι! τε μαγίστρῳ τῷ Φωκᾷ ταῦτα παραδοῦσα, δομestikῶν τῶν σχολῶν τυγχάνοντι, ἀπάραι κατὰ Βουλγάρων ἐπέτρεψεν. Ἀθροισθέντων δὲ πάντων τῶν θεμάτων καὶ τῶν ταγμάτων κατὰ τὴν Διάβασιν (πεδῖον δὲ ἡ Διάβασις μέγα καὶ πρὸς ὑποδοχὴν στρατοῦ ἐπιτήδειον), ἀποσταλεῖς ὁ πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου (55) μετὰ τῶν τιμίων ξύλων [P. 613] παρεκύεσσε προσκυνήσαντας πάντας ἐπομόσασθαι κυναποθνήσκειν ἀλλήλοις. Καὶ τοῦ ἔρκου τελεσθέντος πανστρατὶ κατὰ Βουλγάρων ἐξώρμησαν. Ἦρχον δὲ τοῦ μὲν τάγματος ἐξκουβίτων Ἰωάννης ὁ Γράψων, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ πολλάκις ἐν μάχαις ἀνδραγαθήσας, τοῦ δὲ ἱκανάτου (56) Ὀλβιανὸς ὁ Μαρούλις, ἀνὴρ δεδοκιμασμένος. Καὶ Ῥωμανὸς καὶ Αἰών οἱ τοῦ Ἀργουροῦ παῖδες, καὶ Βάρδας ὁ Φωκᾶς ἐτέρων ταγμάτων ἐξῆρχον. Συνῆ δὲ τούτοις καὶ Μελλίας ὁ μάγιστρος μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ ἄλλοι πλείστοι στρατηγοὶ τῶν θεμάτων. Ἡρασίπετος δὲ καὶ Κωνσταντῖνος πατρίκιος ὁ Διψὼς τάχα σύμβουλος Λέοντος τοῦ δομestikοῦ τῶν σχολῶν. Κατὰ δὲ τὴν ε' τοῦ Αὐγούστου μηνός, τῆς πέμπτης Ἰνδικτιῶνος, πολέμου σύρξεν ὁ Ῥωμαῖος τε καὶ Βουλγάρους πρὸς τῷ Ἀχελώφῳ φρουρίῳ, τρέπονται κατὰ κράτος οἱ Βούλγαροι, καὶ φόνος αὐτῶν ἐγένετο πολὺς. Ἰδρῶτι δὲ τοῦ δομestikοῦ περιβρανθέντος πολλῶν καὶ λειποθυμήσαντος καὶ τοῦ ἵππου ἀποθάντος ἐπὶ τινὶ πηγῇ καὶ τὸν ἰδρῶτα ἀποκλύνοντος καὶ ἑαυτὸν ἀποψύχοντος, τὸν δεσμὸν ἀποβρῆξας ὁ ἵππος τυχαίως ἔθει διὰ τοῦ στρατοπέδου κενὸς ἐπιβάτου ὃν οἱ στρατιῶται θεώμενοι γινώριμον ὄντα, καὶ τὸν δομestikὸν πεσεῖν ὑποτοπάσαντες, εἰς φόβον ἐπέπεσον καὶ καταλάθθησαν τὰς ψυχὰς καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, ἵνοι δὲ καὶ παλίντροποι γεγόνασιν. Ἐξ ὑπερδεξίων δὲ τῶν θεώμενος ὁ Συμεὼν (οὗ γὰρ ἔτυχεν ἀσύντακτον τὴν φυγὴν ποιησάμενος) ἐπαφῆκε τοὺς Βουλγάρους κατὰ Ῥωμαίων. Οἱ δὲ καὶ πρότερον, ὡς εἴπομεν, τὰς γνώμας θλασθέντες καὶ τεθηπότες, ὡς καὶ αἰφνίδιον ἐπιόντας ἔθεσαντο τοὺς Βουλγάρους, τρέπονται πανστρατὶ, καὶ γέγονε φυγὴ φρικωδέστατη, τῶν μὲν ὑπ' ἀλλήλων συμπατομένων, τῶν δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀναιρουμένων. Λέων δὲ ὁ δομestikὸς ἐν Μεσημβρίᾳ διεσώθη φυγῶν. Ἐπεσε δὲ

A cum Saracenis iecerunt. Augusta Saracenorum jam secura militibus rogas (sic vocatur pecuniæ distributio) dari, Leonemque Phocam magistrum ac scholarum domesticum exercitus in Bulgaros ducere jubet. Omnibus in unum conductis exercitibus ac cohortibus ad Diabasin (locus id nomen a transitu habet, estque planities ampla et recipiendo exercitui sufficiens) palatii primarius sacerdos (ipsi protopapam vocant) missus cum venerandis lignis omnes in genera procumbere jussit, et jurare se usque ad mortem una perseveraturos. Dicto sacramento in Bulgaros exercitus omnes moverunt. Cohortem excubitorum ducebat Joannes Grapson, vir bellicosus probatæque multis præliis virtutis, cohortem Hicanatorum dictam Olbianus Marula, vir insignis: Romanus et Leo Argyri filii ac Bardas Phocas aliis præerant cohortibus. Aderat iis et Melias magister cum Armeniis, plurimique alii provincialium duces. Comitabatur etiam Constantinus Africanus patricius, veluti consiliarius Leonis domestici scholarum. Sexto Augusti die 286 pugna inter Romanos et Bulgaros commissa est ad castellum Acheloum, pulsique et magna cæde prostrati sunt Bulgari. Ibi cum domesticus plurimo sudore madens animoque deficiens ad quemdam fontem ex equo descendisset, ut sudorem elueret ac se recrearet, equus forte abrupto vinculo se proripit, ac sessoris vacuus per exercitum discurrit. Quem ut agnovere milites, occubuisse domesticum rati, metu animis consternatis, ab insecutione hostium destiterunt: quidam etiam retro sese averterunt. Quod ex sublimi cernens Simeon (neque enim effuse et ordinibus dissipatis fugam faciebat) suos Romanis immisit. Romani jam ante animos dejecti et paventes, hostem subito irruere videntes, statim terga dederunt. Fuga ea periculosissima fuit, aliis sese in vicem conculcantibus, aliis ab hoste cæsis. Leo domesticus fuga in Mesembria evasit. Non multitudo tantum militaris tunc periit, sed et duces innumeri atque ordinum ductores. Occisus est etiam Constantinus Africanus, et excubitorum dux Joannes Grapson. Missus fuerat Romanus Lacapenus patricius rei navalis drungarius, cum tota classe, jussus littus legere et auxilio esse Leoni et a Boga adductos ad opem Romanis ferendam Patzinacas 287 trajicere. Ei cum Boga incidit contentio; quam animadvertentes Patzinacæ domum redierunt, ad irritumque eorum reciderunt suppetiæ.

δὲ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Διψὼς καὶ ὁ τῶν ἐξκουβίτων ἐξάρχος Ἰωάννης μάγιστρος ὁ Γράψων. Ἦν δὲ ἀποσταλεῖς ὁ πατρίκιος Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς ἐρουγγάριος τήνικαῦτα τῶν πλωτῶν ὄν, μετὰ παντὸς τοῦ στόλου παραπλεῖν τοῖς ἀγιαλοῖς προσταχθεὶς καὶ εἰς βοήθειαν τυγχάνειν τῷ Λέοντι, διαπερᾶσαι δὲ καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Βογᾶ ἀχθέντας Χατζινίκους εἰς συμμαχίαν Ῥωμαίων. Διενέξεως δὲ γενομένης μέσον τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Βογᾶ, ἰδόντες αὐτοὺς οἱ Χατζινάκαι στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ γέγονεν ἡ ἐξ αὐτῶν βοήθεια ἔπρακτος καὶ ἀλόγητος.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(55) Habebat imperator clerum proprium in palatio, in quo variæ erant ecclesiæ, ut S. Stephani, ducum celestium, Elisæi et aliorum; cleri illius

præfectus erat πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου. GOAR.

(56) Agminis ita dicti. Auctor infra: Τοῦ τάγματος ἄρχων τῶν ἱκανάτων. GOAR.

Sunt qui aliam Romanis fugæ cladisque causam fuisse dicant. Etenim cum Simeonem Phocas pulsum persequeretur, subito ad eum fuisse allatum nuntium, drungarium rei navalis cum universa classe abire animo occupandi imperii. Quo nuntio attonitum eum ut qui summam rerum sibi deposceret, omissa insectatione hostium in castra veri discendi causa rediisse: diditum ex eo rumorem fugisse domesticum, ideoque milites fortitudinis oblitos fugam fecisse. Simeonem, qui opportuno loco stans exitum certaminis opperiebatur, hoc animadverso effuse in Romanos irruisse, itaque victoriam iis pulsus cæsisque reparasse. Sive hoc sive illo modo res gesta sit, Romani certe ea quam retulimus affecti sunt clade.

μὲν δὴ καὶ ὁ δεύτερος λόγος· εἶτε δὲ οὕτως, εἶτε ἐκείνως λεχθέντα ἔκωθεν διεπράχθη.

Cumque superstitis ei in urbem rediissent, Romani et Bogæ agitata est controversia, eoque periculi deductus drungarius, ut iudices ei oculos effodiendos esse pronuntiaerint, quod ob incuriam, aut potius melitia ductus, Patzinacas non trajecisset, quodque ex fuga reversos **SSS** non ad se collegisset. Erutique fuissent ei oculi, nisi Stephanus magister, unus tutorum imperatoris, et Constantinus Gongyles patricius, qui apud Augustam largiter poterant, eum eripuissent. Simeon autem victoria elatus ac ferociens ad urbem omni cum suo exercitu properavit. Rursum igitur Leo Phocas scholarum domesticus et Joannes sodalitates dux ac Nicolaus Constantini Ducæ filius milites, quos tum in promptu habebant, adversus eum educunt; et apud Catasyrtas (loci hoc est nomen) in cohortem

quendam Bulgarorum incidentes prædatum egressam, eam adoriuntur nulloque negotio profligant; innox recentem aliam ingruentem fortiter subsistentes, pugnam acriorem ac diu durantem obeunt, Bulgariosque fundunt. Cecidit ea in pugna Nicolaus Ducæ filius heroice pugnans, qui et causam vincendi Romanis præbuit. Hic tum rerum bellicarum status erat.

At res civiles pessimo erant loco, multis iisque summis viris insano imperii amore ardentibus. Horum facile princeps erat Leo Phocas, qui quod uxorem habebat Constantini cubicularii intimi sororem, et ea tempestate magna erat eunuchorum in aula potentia, in eo plurimum ponens fiduciæ, non in magno negotio se potiturum imperio putabat, ideoque in **SSS** ea re multus erat, neque occulte sed palam imperium affectabat, idque veluti rem a majoribus suis ad se pertinentem, quamprimum ad se ut legitimam hæredem devolutum iri somniabat. Cujus vehementiorem quam impediri ut posset conatum timens Theodorus imperatoris pædagogus, metuensque ne suo domino ea res exitio foret, huic consulit uti Romanum patricium drungarium classis occulte sibi adseiscat custodem, ac si res

A ἄλλοι δὲ οὕτω φασὶ γενέσθαι τὴν τροπὴν Ῥωμαίων, τρόπον δὲ ἕτερον. Τρεψαμένου γὰρ τοῦ Φωκᾶ τὸν Συμεῶν καὶ διώκοντος, φήμη τις ἐξίφνης ἐφθασε πρὸς αὐτὸν ἐπαγγέλλουσα ὡς ὁ δρουγγάριος τῶν πλωτῶν ἄπεισι μετὰ τοῦ στόλου παντός, παραληψόμενος τὴν βασιλείαν. Ὁ δὲ τῇ ἀκοῇ καταβροντηθεὶς (ἐσφετερίζετο γὰρ εἰς ἑαυτὸν τὸ τῆς βασιλείας κράτος), καταλιπὼν τὸ διώκειν ὑπίστρεψεν εἰς τὴν παρεμβολὴν ὡς τάχα τὸ ὄν μαθησόμενος. Διαδοθέντος δὲ λόγου πρὸς τὸν στρατὸν ὡς ὁ δομέστικος πέφευγεν, [P. 614] ἀλλκῆς ἐπιλησθέντες οἱ λοιποὶ ἐποιοῦν ὁμοίως. Οὕς ἰδὼν ὁ Συμεῶν φεύγοντας (ἵστατο γὰρ, ὡς εἴρηται, ἐν εὐκαίρῳ τόπῳ τὸ τέλος ἀφορῶν τοῦ ἀγῶνος) ἐξεχύθη πανστρατὶ καὶ παλιντροπὸν τὴν φυγὴν ἐποίησατο. Οὗτος ἡ ἀλήθεια ἔχει, ὅμως ἐτράπησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὰ

Μετὰ τὴν τροπὴν δὲ τῶν σωθέντων ἐκ τοῦ πολέμου παραγενομένων, τὰ κατὰ τὸν Ῥωμανὸν καὶ τὸν Βογᾶν ἐκινήθη, καὶ εἰς τοσοῦτον κινδύνου περιέστη τῷ δρουγγάρῳ τὰ πράγματα, ὡς ψῆφον κατ' αὐτοῦ ἐξενεχθῆναι παρὰ τῶν δικαστῶν καταδικάζουσαν αὐτὸν ἐκκοπῆναι τὰς ὄψεις, ὡς ἀμελεῖα ἢ μᾶλλον κοκουργία μὴ διαπεράσαντα τοὺς Πατρινάκας, πάλιν δὲ μὴδὲ τοὺς ἀπὸ τῆς τροπῆς δεχόμενον ὑποστρέψαντας. Τοῦτο δ' ἂν ἐπετόνθει, εἰ μὴ Στέφανος μάγιστρος ὁ τῶν ἐπιτρόπων εἰς, καὶ Κωνσταντίνος πατρίκιος ὁ Γογγύλης, πολλὰ δυναμένοι παρὰ τῇ δεσποίνῃ, αὐτὸν ἐξέβρύσαντο. Συμεῶν δὲ ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ καὶ γαυριῶν, ἄρας ἅπαν αὐτοῦ τὸ στρατεύμα, κατὰ τῆς βασιλίδος ἠπειγέτο. Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ὁ δομέστικος Λέων ὁ Φωκᾶς καὶ ὁ ἐταιρείαρχης Ἰωάννης καὶ Νικόλαος ὁ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα υἱός, μετὰ τινῶν στρατιωτῶν παρευρεθέντων, εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τόπον τὸν λεγόμενον Κατασύρτας ἀπομοίρα τινὶ Βουλγάρων εἰς προνομήν πεμφθεῖση συνήνεγκότες προσρήγνυνται τοῦτοις καὶ τρέπονται εὐπετῶς. Ἀκραιφνοῦς δὲ πάλιν ἐτέρως ἐπισπεσοῦσης, ὕφιστανται καὶ ταύτην βραδύως τε καὶ ἀνδρικώτερον, καὶ γίνεται μάχη καρτερὰ καὶ ἐπὶ πολλὴν διαρκέσασα χρόνον, καὶ τρέπονται ἡρωικῶς ἀγωνισάμενος καὶ ἀτίος τῆς νίκης Ῥωμαῖοις

Τὰ δὲ κατὰ πόλιν ἐνόσει δεινῶς, πολλῶν καὶ μεγίστων ἐπιμαυνομένων τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ ταύτης ἔρωτι φλεγόμενων, ὧν κορυφαῖος ἦν ὁ Φωκᾶς. Ὑπάρχων γὰρ οὗτος ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ παραιομωμένου Κωνσταντίνου, μέγιστα τότε τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις δυναμένων εὐνοούχων, καὶ ἐπ' αὐτῷ πλεῖσταὶ θαρσύνων βραδύως φέτο τὸ τῆς βασιλείας καθέξειν κράτος. Διὸ καὶ πολλὸς ἐφέρετο, καὶ οὐ κρύβδην ἀλλὰ φανερῶς ταύτης ἀντεποιεῖτο ὡσπερὰ πατρῷου πράγματος καὶ προγονόθεν αὐτῷ ἀνήκοντος, καὶ ὅσον οὕτω ξεῖν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς νόμιμον διαδοχὴν ἐφαντάζετο. Οὗ τὴν ὁρμὴν ἀκατάσχετον οὖσαν φοβηθεὶς ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς Θεόδωρος, καὶ μὴ τι πάθῃ δεῖσας ὁ βασιλεὺς, ὑπέθετο τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ λαθραίως προσλαβῆσθαι τὸν πατρίκιον Ῥωμανὸν καὶ δρουγγάριον τῶν πλωτῶν, πατρίκων

ἔνθα δούλον καὶ τὰ αὐτοῦ φρονούντα διὰ παντός, ὥστε συνείναι καὶ διαφυλάττειν αὐτόν, [P. 615] καὶ εἰ δεήσει, σύμμαχον ἔχειν καὶ βοηθόν. Ἐντυχίας οὖν πρῶτον περὶ τοῦτου γενομένης ὁ Ῥωμανὸς ἀπέπειτο, καὶ πάλιν καὶ πολλαῖς πειρασθέντων τῶν ἀμφὶ τὸν θεόδωρον ἀπέπειτο. Ἐπεὶ δὲ γραμματίον αὐτόχειρον χαράξας ὁ βασιλεὺς καὶ φοινικοῖς ὑποσημάντας γράμμασιν ἀπέστειλεν αὐτόν, εἰς τὴν ἐπὶ χειρὸς τοῦτο λαβῶν, καὶ καθυπέσχετο τὴν τοῦ παρακοιμωμένου Κωνσταντίνου καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐπίθεσιν κωλύσει κατὰ τὸ ἐγγυρῶν. Τὰ μὲν οὖν λαληθέντα καὶ στοιχηθέντα οὕτω προέβη, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λεωφόρων καὶ τῶν στενωπῶν ὑπεψιθυρίζετο· ὁ δὲ παρακοιμώμενος, καίπερ οὐκ ἀνήκοος ὢν τῶν κατ' αὐτοῦ μελετωμένων, κατεφρόνει, μὴ ἂν ποτε οἰηθεὶς τολμήσῃ τινα ἐπιχειρήσιν κατ' αὐτοῦ ποιήσασθαι Ἐξεληθῶν οὖν καὶ τὴν συνήθη διανομήν τῆς βόγας ποιησάμενος τῶν πλωτῶν, καὶ τὸν Ῥωμανὸν ἐπισπεύδων τάχιον ἐκπεῦσαι, περιπίπτει τῷ λόχῳ. Δουλικῷ γὰρ ἐν σχήματι προσυπαντήσας ὁ Ῥωμανὸς αὐτῷ, καὶ προθύμως ποιήσιν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγελόμενος, ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἔγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐνέδραν. Μηδὲν δὲ ἐπαίθεσθαι τῶν μελετωμένων τοῦ παρακοιμωμένου δυνθέντος, ἀλλ' ἀκίως καὶ χωρὶς ὑπονοίας διαλεγόμενος, καὶ μᾶλλον ἔγγιστα προσιόντος αὐτοῦ, καὶ πυθόμενος εἰ ἔχει ἀνδρας εὐειδεῖς καὶ γενναίους καὶ τὴν βασιλικὴν ἐρέττειν ἐπιτηδεύουσας τριήρη, τοῦ δὲ καὶ ἔχειν καὶ ἔγγυς παρῆναι τούτους εἰρηκότους, καὶ τῇ κεφαλῇ νεύσαντος ἦκειν τινὰς πλησίον τῶν εὐειδεστέρων, ὁ Κωνσταντίνος θεασάμενος τούτους καὶ τάχα ἀποδεξάμενος ἀπαίρειν ἠπαίετο. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς ἔγγιστα τούτου περιπατῶν, ὡς πλησίον ἐγένοντο τῇ στρατηγίδι τριήρει, κατασχὼν τὸν Κωνσταντίνον, καὶ μηδὲν πλέον εἰπὼν ἀλλ' ἢ μόνον. « Ἄρατε τούτων, » αὐτὸς μὲν ἔστη, οἱ δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὄντες εὐτρεπισμένοι εἰσήγαγον εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ ἐν ἀπαραλείψῃ κατεῖχον, μηδενὸς ἐπαμῦναι τοῦτον τολμήσαντος τῶν συνεπομένων αὐτῷ, ἀλλὰ πάντων παραυτίκα διασπαρύντων. Τῆς φήμης οὖν ἐξαρθείσης ταραχὴ κατέσχε πᾶσαν τὴν πόλιν, τυραννίδος, ὡς εἶδος, ἐπίθεσιν λογισαμένην. Φθάσαντος οὖν τοῦ λόγου καὶ μέχρι τῆς βασιλίδος Ζωῆς, εἰς ἀμυχανίαν καὶ οἱ ἐν τέλει ἐνέπιπτον. Προσκαλεῖται γοῦν ἡ βασιλὶς τὸν πατριάρχην Νικόλαον καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου λογάδας· κοινολογισαμένη δὲ μετ' αὐτῶν ἐκπέμπει πρὸς Ῥωμανὸν, τὴν αἰτίαν τοῦ γεγονότος μαθεῖν ἐθέλουσα. Τῶν δὲ πεμφθέντων γενομένων ἔνθα προσώρμουν αἱ τριήρεις, καὶ μελλόντων ζήτησιν ποιῆσθαι τῆς τοῦ παρακοιμωμένου κατασχέσεως, ὁ τῶν πλωτῶν διανιστὰς ἀκίλαστος ὄχλος (57) λίθοις αὐτοὺς ἐξήλασαν. Ἔωθεν οὖν ἡ βασιλὶς ἐξελοῦσα περὶ τὸν Βουκολέοντα, καὶ τὸν οὐδὲν μετασταλαμένην καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἐπηρώτα πῶς γέγονεν ἡ ἀνταρσία αὕτη. Μη-

ita postulet, defensorem : eum quippe paternum esse ipsius ministrum, constantēque ipsi benevolū. Primum ac de re compellatus Romanus renuit; et iterum ac sæpius Theodoro animum ejus tentante recusavit. Tandem cum litteras manu imperatoris scriptas ab ipsoque puniceis subsignatas litteris ad se missas accepisset, concessit; pollicitusque est se, quantum ejus fieri posset, Constantini cubicularii ejusque cognatorum molitiones impediturum. Hoc modo res composita, ac de ea in foro compitis ac angiportis susurrabatur. Constantinus autem cubicularius, quanquam ejus quæ contra ipsum struerentur non erant inaudita, illa tamen contemnebat, neminem unquam adversus se aliquid ausurum opinans. Sed cum ad classem egredieretur, rogas de more distributurus, Romanoque mandaturus ut quamprimum navigaret, incidit in insidias. Etenim servili forma ei occurrens Romanus, et mandata se studiose exsecuturum promittens, paulatim in casses pertrahit, nihil prorsus eorum quæ parabantur conjicere valentem, sed similiter et absque ulla suspitione colloquentem, propiusque subinde accedentem, ac rogantem virosne haberet pulchros ac fortes, aptos ad imperatoriam triremem agendam. Respondet Romanus eos præsto esse, et formosiorum quibusdam innuit ut accedant. Quos contempletus et probans Constantinus, cum solvi naves juberet, Romanus juxta obambulans, ut proxime prætoriam navim ventum est, id modo fatus, « Abripite hunc » subsistit. Quibus vero negotium datum erat, ii Constantinum statim in navim prætoriam abducunt, ibique in custodia asservant, nemine comitum eum defendere auso, sed omnibus extemplo dilapsis. Hujus facinoris fama in urbem allata animos hominum conturbavit, tyrannidem ab aliquo invadi putantium, cumque ad Zoen usque pervenisset, proceribus quoque magnam sollicitudinem injecit. Zoe Nicolaum patriarcham et senatores delectos ad se vocat, reque cum iis deliberata ad Romanum mittit, qui causam facti exquirant. Eos, cum ad navium stationem venissent et de comprehenso cubiculario inquirere intenderent, sociorum navalium petulans multitudo concitata saxis repulit. Postridie Zoe prima luce ad Bucoleonem egressa, evocato etiam filio et ejus familia, interrogat quoniam hujus seditionis causa esset. Ibi cum nemo responderet, Theodorus imperatoris pædagogus ideo ait, hunc motum, exstitisse, quod Leo Phocas legiones, Constantinus cubicularius palatium perdidissent. Cæterum imperator imperium a matre in se transferens, patriarcham Nicolaum et magistrum Stephanum in aulam revocat; ac postridie misso Joanne Tubace Augustam palatio abduci jubet. Ea flens atque ejulans, filium amplexa, miserationem

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(57) Alludit ad Euripidis locum, qui est in *Hecuba*. Joannis Leonis successor est Garidas, quod cognomen hic addidit etiam Zonaras. XLI.

matris movit; adeoque iis qui eam ducebant Constantinus mandavit ut suam secum relinquerent matrem, estque illico ab iis dimissa. Idem Leonem Phocam, metuens ne is aliquando imperium invaderet, loco movit, domesticumque scholarum fecit Joannem Garidam magistrum. Precibus tamen impetravit Phocas ut Simeon filius suus et uxoris frater Theodorus Zuphinezor sodalitatum principes crearentur, juramentisque ab imperatore obstrictus domum suam abiit. Confestim porro cognati ejus ex aula dimissi sunt. Quod ubi cognovit Leo, metu **292** perterritus statim eques ad Romanum drungarium se contulit, eique exposuit quibus contumeliis affectus utque ciocumscriptus esset. Ibi communicata re inter eos societas inita ac juramentis confirmata, nuptiis quoque inter liberos suos contractis, institutumque occulte habitum. Secundum hæc Romanus sui purgandi causa in aulam mittit, jurejurandoque interposito confirmat non rebellionis aut seditionis quidquam suo facto subesse, sed se mutuentem ne Phocæ conatus aliquid meli imperatori afferrent, in palatium ejus imperatorisque præsidio muniendi causa voluisse reverti. Patriarcha fidem derogante neque accipiente purgationem, Theodorus Romanum instigat ut cum universa classe ad navale, quod in Bucoleonte situm palatio imminet, accedat. Romanus cum aliquandiu id detrectasset ac cunctatus esset, tandem urgentibus iis quorum instinctu occulta ista concilia susceperat, vel invitus assentit. Ergo ipso die Annuntiationi festo classe instructa hostiliter ad Bucoleontem accedit. Statim Stephanus magister aula exit, et Nicetas patricius Romani necessarius in palatium it, indeque patriarcham abducit. Imperator autem missis venerandis ac vivificis crucis lignis, a Romano adhibitis dirissimis execrationibus et jurejurandis gravissimis, stipulatur **293** nihil unquam eum doli adversus imperatorem cogitaturum; pauloque post facultatem redeundi in palatium permittit. Et redeuntem excipiens precandi causa in templum quod est in Pharo deducit, dataque ibi et accepta fide magnum sodalitatum præfectum creat. Statim et ad Leonem Phocam litteræ mittuntur, quibus bono esse animo neque vel abjicere spem neque iniquum quidquam moliri jubetur, sed quiete domi suæ exitum præstolari: nam ipsius mox habitum iri rationem. Constantinus quoque cubicularius ad eum in eandem sententiam scribere cogitur. Phocas litteris istis acceptis domi suæ, quam in Cappadocia habebat, quiete se continuit.

μναιοταταις μηδέποτε δόλιον κατά τοῦ βασιλέως ἐνοήσασθαι, συγχωροῦσι μετ' ὀλίγων αὐτὸν ἀνελεθεῖν ἐν τῷ παλατίῳ. [P. 617] "Ὅνπερ δεξάμενος ὁ βασιλεὺς ἀνελεθὼντα καὶ προσκυνήσαντα εἰσάγει κατὰ τὸν ἐν τῷ Φάρῳ ναόν, καὶ πίστει αὐτῷ δοῦς καὶ λαβῶν προχειρίζεται τοῦτον μέγαν ἑταιριάρχην. Γράμματα οὖν εὐθὺς ἐφοῖτα πρὸς Λέοντα τὸν Φωκᾶν μὴ ὀλιγωρῆσαι μηδ' ἀπογνῶναι μηδὲ σκαιόν τι βουλευσάσθαι, ἀλλὰ προσμῆναι μικρὸν ἡσύχως ἐν τῷ οἴκῳ οἴκῳ διοριζόμενα ὡς μελλούσης γενέσθαι διὰ βραχέος τῆς αὐτοῦ προνοίας. Τὰ παρακλήσια δὲ γράψαι πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρακοιμώμενον κατηγάκασαν Κωνσταντῖνον. Ἐπερ δεξάμενος ὁ Φωκᾶς ἡσύχῳ ἦγεν ἐν τῷ κατὰ τὴν Καππαδοκίαν οἴκῳ αὐτοῦ.

Α δυνὸς δὲ ἀποκριναμένου, [P. 616] ὁ παιδαγωγὸς τοῦ βασιλέως Θεόδωρος ἔφη· « Διὰ τὸ ἀπολέσαι, ὡ δέσποινα, Λέοντα μὲν τὸν Φωκᾶν τὰ στρατόπεδα, Κωνσταντῖνον δὲ τὸν παρακοιμώμενον τὸ παλάτιον, ἡ τοιαύτη γέγονε κίνησις. » Ὁ βασιλεὺς δὲ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐφελάκμενος τὸν πατριάρχην Νικόλαον σὺν τῷ μάγιστρῳ Στεφάνῳ ἀνήγαγεν ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ τῇ ἐπαύριον στέλλουσι Ἰωάννην τὸν Τρουβάκην τὴν Αὐγούσταν τοῦ παλατίου καταβιβάσαι. Ἐδὲ μετ' ὀλολυγῆς καὶ δακρύων τῷ ἑαυτῆς προσπλακείσα υἱῷ πρὸς συμπαθειαν αὐτὸν μητρικὴν καὶ οἶκτον ἐκίνησε. Διὸ καὶ φησι πρὸς τοὺς ἄγοντας· « Ἐάσατε εἶναι μετ' ἐμοῦ τὴν μητέρα μου. » Οἱ δὲ ἅμα τῷ λόγῳ ταύτην κτελίπον. Προεβλέτο δ' ὁ βασιλεὺς δομέστικον τῶν σχολῶν, διαδεξάμενος τὸν Φωκᾶν, τὸν μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Γαριδᾶν, τὴν ἐκ τοῦ Λέοντος δεδοικῶς ἐπανάστασιν. Τῇ αἰτήσῃ τε τούτου προεβλήθησαν Συμεὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ Θεόδωρος ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ, ὁ Ζουφινέζερ, ἑταιριάρχαι. Ὅρκους τε οὖν καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἀπελύθησαν τῶν βασιλείων· ἕπερ μαθὼν ἑκαίτους ἀγνόησεν καὶ φόβῳ ἐλήφθη. Εὐθὺς οὖν ἐξιττασάμενος ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ῥωμανὸν τὸν δρουγγάριον, τὴν ὕβριν ἣν ὑπέστη καὶ τὸν προπηλακισμὸν διηγούμενος. Κοινοπραγῆσαντες οὖν καὶ ὄρκους ἀλλήλους κατασφαισάμενοι, καὶ κῆδος εἰς τοὺς ἑαυτῶν ποιησάμενοι παῖδας, ἐν τῷ κρυπτῷ κατεῖχον τὸ σπουδαζόμενον. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς, πέμψας εἰς τὸ παλάτιον περὶ τοῦ γεγονότος ἀπελογοῖτο, μὴ ἀνταρσίαν εἶναι μηδὲ ἀπόστασιν ὀμνύμενος τὰ πραχθέντα· τὴν τοῦ Φωκᾶ δὲ ἐπίθεσιν ὑφορώμενος, φησί, καὶ δεδιὼς περὶ τοῦ βασιλέως μὴ τι καὶ πάθη φλαῦρον, ἐν τῷ παλατίῳ ἠβουλήθη ἀνελεθεῖν καὶ φυλακὴν τούτου ποιήσασθαι καὶ τοῦ βασιλέως. Μὴ πιστεύοντος δὲ τοῦ πατριάρχου μηδὲ τὰ λεγόμενα δεχομένου, ἐπισπέρχει Θεόδωρος ὁ παιδαγωγὸς τὸν Ῥωμανόν, ἄρματα πάντα τὸν στόλον, ἀφικέσθαι πρὸς τὸ τοῦ παλατίου νεώριον ἐν τῷ Βουκολέοντι. Μέλλοντος δὲ τούτου καὶ ἀναδυομένου, οἱ πρὸς τὴν λεληθυῖαν πρᾶξι τούτου ἐνάγοντες ἀνέπεισαν καὶ ἄκοντα ποιῆσαι τὸ κελευόμενον. Ἀμέλει καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑυρτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐξαρτύσας τὸν στόλον πολεμικῶς ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Βουκολέοντα. Καὶ Στέφανος μὲν εὐθὺς ὁ μάγιστρος κτείσει τῶν βασιλείων, ἄνεισι δὲ ὁ πατρικῖος Νικῆτας, κηδεστῆς ὢν Ῥωμανοῦ, καὶ κατάγει τὸν πατριάρχην. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα τὰ τίμια καὶ ζωποιαῖα ξύλα πέμψαντες πρὸς τὸν Ῥωμανόν καὶ ὄρκους αὐτὸν κατασφαισάμενοι φοβερωτάτοις καὶ ἀραίς παλα-

Τῆ δὲ ε' ἑβδομάσει τῶν ἁγίων Νηστειῶν δίδεται Ἀ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀρβᾶδων γαμικοῦ συναλλάγματος Ἐλένη τῆ θυγατρὶ Ῥωμανοῦ, καὶ τῆ τρίτῃ τῆ λεγομένη τῆς Γαλιλαίας (58) στεφανοῦται μετ' αὐτῆς παρὰ Νικολάου τοῦ πατριάρχου ὁ βασιλεὺς, τὸν Ῥωμανὸν βασιλεοπάτορα προβαλόμενος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἑταιριάρχην Χριστοφόρον τὸν τοῦτου υἱόν. Καὶ μετὰ μικρὸν Λέων ὁ Φωκᾶς ἀναπισθῆς ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ συγγενῶν καὶ εαγμάτων πρὸς ἀποστασίαν ἀπέειδε, καὶ ἀποστειλάς προσελάβετο μετ' αὐτοῦ τὸν παρακοιμώμενον, Κωνσταντῖνον καὶ Ἀναστάσιον τοὺς Γογγυλλοὺς καὶ αὐταδέλφους, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν τῆς Μαλελίας, πληροφορῶν ἅπαντας ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τὰ ὅπλα Κωνσταντίνου ἀφαιρεῖν. Ῥωμανὸς δὲ (59) χρυσόβουλλον (60) ἐκθήμενος ἀνατροπὴν ἔχοντα τῆς τοῦ Φωκᾶ προφάσεως, καὶ τῆ χειρὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆ σφραγίδι ταῦτα ἐμπεδώσας μετὰ τινος γυναικὸς ἐταξίβιος, ἦν διὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν καὶ Βασιλικὴν ὑστερον προσηγόρευσαν, ἐν τῷ τοῦ Λέοντος στρατοπέδῳ ἐξέπεμψε, καὶ ἕτερα δὲ μετὰ τινος κληρικοῦ Μιχαὴλ ὑποσχέσασι τιμῶν καὶ δωρεῶν διαφθείροντα τοὺς τῶν ταγμάτων ἐξάρχους καὶ τὸν λαόν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ Μιχαὴλ φωραθεὶς ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ καὶ τυφθεὶς ἀνηλεῶς ἀπεκρίθη τὰ ὄντα. Ἐλαβε δ' ἡ γυνὴ ἐν τῷ στρατῷ διασπείρασα ἃ ἐπήγετο. Πρῶτον οὖν ὁ τοῦ Βαρίου Μιχαὴλ υἱὸς Κωνσταντῖνος, τοῦ τάγματος ἀρχῶν τῶν ἱκανάτων, καταλιπὼν τὸν Λέοντα τῷ Ῥωμανῷ προσεχώρησεν. ᾤτινι καὶ ὁ Βαλάντιος καὶ ὁ λεγόμενος Ἀτζιμωρος, τουρμάρχει (61) καὶ ἄμφω ὄντες, ἐπηκολούθησαν. Λέων δὲ δμῶς ὁ Φωκᾶς τὴν Χρυσόπολιν καταλαβὼν, καὶ τὸν λαὸν παρατάξας κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἐν τῷ κίονι ἰσταμένην λιθίνην δάμαλιν, ἐξεφόβει τοὺς ἐν τῇ πόλει. Ῥωμανὸς δὲ μετὰ δρόμωνος τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου Συμεῶν ἐκπέμψας πρὸς τὸν τοῦ ἀποστάτου λαόν καὶ χρυσόβουλλον ἐνσημασμένον παρὰ τοῦ βασιλέως ἐνεχείρισεν αὐτῷ, καὶ παρηγγύησε πάντα τρόπον σπουδάσαι τῷ λαῷ τοῦτο ὑπαναγῶναι. Ὁ δὲ τοῦ χρυσόβουλλου νοῦς εἶχεν οὕτως. « Ἡ βασιλεία μου φύλακα αὐτῆς ἐρηγορώσατον καὶ πιστότατον οὐδένα τῶν ὑπὸ χεῖρα ἡ Ῥωμανὸν εὐροῦσα, [618] τούτῳ μετὰ θεὸν τὴν ἑαυτῆς φυλακὴν κατεπίστευσε, καὶ ἀντὶ πατρὸς αὐτὸν κρίνει, σπλάγχνα πατρικὰ πρὸς αὐτὴν ἐνδεικνύμενον. Λέοντα δὲ τὸν Φωκᾶν ἀεὶ ταύτῃ προσπολεμοῦντα καὶ ἐπιβουλεύοντα, καὶ νῦν τὴν κρυ-

Quinta saori Jejunii septimana imperator Helenam Romani filiam arrha data sibi conjugio copulat, ac tertia Galilææ cum ea coronatur a Nicolao patriarcha; et Romanum imperatori patrem designat, priorem dignitatem in filium ejus Christophorum transferens. Paulo post Leo Phocas suorum propinquorum suasu et exercituum hortatu res novas molitur; accitoque Constantino cubiculario, Constantino et Anastasio Gongyllis fratribus et Constantino Maleliano, persuadere nititur omnibus se pro imperatore Constantino arma ferre. Romanus vero diploma, quo Leonis institutum refutabatur, scriptum, manuque et sigillo imperatoris 294 munitum, meretricis cujusdam operæ, quam ab hoc ministerio imperatoriam postea nomicarunt, in castra Leonis mittit, aliasque litteras per Michaelum quemdam clericum: iis animos ducum ac militum promissionibus munerum et honorum ad defectionem sollicitabat. Sed Michaelo huic a Phoca deprehenso et atrociter verberato aures sunt amputatæ: meretrix per castra dispersit quæ jussa erat. Primum ergo Constantinus legionis Hicanatorum dux, Michaeli Gravis filius, a Leone ad Romanum transit, deinde Balantius et Atzmorus turmarchæ eum subsequuntur. Leo tamen ad Chrysopolin accessit: exeroituque ad bucalam saxeam, quæ in columna stat e regione urbis, constituto oppidanos terruit. At Romanus Simeonem caniceo præfectum celoce mittit ad Leonis exercitus, cum litteris manu imperatoris obsignatis, quas quacunque posset ratione omnino iis auscultantibus recitaret. Diplomatis hæc erat sententia: « Cum nullum alium mei imperii vigilantiorum atque fideliorum custodem inter omnes meos ministros invenirem Romano, huic secundum Deum ejus tutelam commisi, ipsumque patris loco habeo, qui paternam animi erga me affectionem re ostendit. Leonem autem Phocam, qui nunquam non insidiatus est et adversatus nostro imperio, nunc malitiam suam diu occultatam detegit, neque domesticum esse volo neque 295 pro subdito habeo, sed desertorem ac tyrannum pronuntio; qui injussu meo hanc rebellionem molitus est, ut in se imperium transferret. Id cum intelligatis, subditi mei, quod æquum est statuite; et tyrannide odiosa repudiata, ad dominum a majoribus suis imperium hæreditario consecutum revertimini. » Cum ad

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(58) Εὐαγγελισμὸν vocari festum diem quo memoria recoli solet lætus de Christo incarnando nuntius a Gabrielo D. Mariæ Virgini oblatum, apparet. Quid autem hoc Galilææ sit, nescio, ac videtur mendosam: pro eo Zonaras Pascha habet. XYL. — Ipsius Paschalis hebdomadis feria tertia. Leo Grammaticus: Τῆ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τῆ λεγομένη τῆς Γαλιλαίας. Pari modo Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, τοῦ ἐσώου, τῆς Σαμαρείτιδος, etc., vocant Dominicam qua Thomæ, Prodigii, Samaritanæ, etc.. evangelicas lectiones percurreunt. GOAR.

(59) Quod Romanus Leoni opprimendo adeo studuit, cum quo paulo ante fœdus fecisse dicitur, id nimirum novæ necessitates pristinis prælatæ efficiunt. *Da liebers kam, war leiders aus.* Nam op-

presso Leone, sub se habuit et generum et imperium XYL.

(60) Χρυσόβουλλον, *diploma regium regis litteræ, sacra*, puniceo colore scriptæ, quibus cum aureo sigillo, βούλλα, Cæsareæ imaginis fieret impressio Διὰ σφραγίδος χρυσοῦς ἀσφαλίσσασθαι dixit auctor supra p. 178 et 615 A. GOAR.

(61) Qui τουρμάρχεις, is et μεράρχης, ταγματάρχης, et, ut scribit Leo Constitut. 3, ποτὲ καὶ στρατηλάτης: ac ut Constantinus Themat. 1: Οἱ δὲ λεγόμενοι τουρμάρχεις εἰς ὑπουργίαν τῶν στρατηγῶν ἐτάχθησαν. Σημαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα τὸν ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτας τοξόρους πεντακοσίους καὶ πελταστὰς τριακοσίους καὶ δεξιοτάτους ἑκατόν. GOAR.

castra pervenisset Simeon, et diploma exeroitui A missum recitatam ejusque cognita esset sententia, cœperunt omnes a Leone ad Romanum imperatoris patrem desciscere. Leo principio frustra conatus diplomatis lectionem impedire, mox paulatim se a suis deseri videns, desperatis rebus, fuga salutem quæsit. Et comitatus paucis quibusdam suorum fidissimis ad castellum pervenit cui nomen Ateus. Inde repulsus castellum obtinuit cui nomen Goeleontos, quasi ejulationem Leonis, malo nimirum omine. Ibi a Michaelo Gravi et multis aliis agmine facto capitur. Mittuntur ergo qui eum Cpolin abducant, Joannes Tubaces et Leo Pastelas; iique ei oculos eruunt, sive occulto, ut quidam diunt, Romani jussu, sive, quod Romanus asseverabat, qui et inique hoc ut nolente se factum ferre videbatur, sua sponte. Hic finis fuit rebellionis Phocæ Leonis.

χωρίω κατήνησεν ὁ κατωνομάζετο Γοηλήοντος, ὁ και φανερώς ἐδήλου ὡς Λέοντι· κἀκεῖσε παρὰ Μιχαῆλ τοῦ Βαρῆος και τινων ἄλλων πλείστων ἐπ' αὐτὸν συστάντων συλλαμβάνεται. Στέλλεται τοίνυν Ἰωάννης ὁ Τουδάκης και Λέων ὁ Πασηλάς εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Οἱ δὲ τοῦτον κρατήσαντες ἀπετύφλωσαν, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσιν ἐντολὴν λαθραῖαν λαβόντες ἐκ Ῥωμανοῦ, ὡς δ' οἱ περὶ τὸν Ῥωμανὸν διενίσταντο, αὐθαιρέτω γνῶμη και προαιρέσει· και γὰρ δὴ και ἐδόκει ἀγανακτεῖν ὁ Ῥωμανὸς ὡς παρὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν γεγονότος τοῦ ἔργου. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Λέοντος ἀποστασία τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

297 Aliæ porro insidiæ Romano sunt structæ a Constantino quodam Ciemateno, Davido Cumiliano, et Michaelo curatore manganorum. Ii adolescentibus quibusdam armatis negotium dederunt Romani, cum is venatum exiret, interficiendi. Quibus cognitis et comprehensis, auctoribus insidiarum oculi sunt effossi, et ludibrii causa per medium forum circumducti, interque eos Leo Phocas mulæ insidens.

Accusata est etiam Zoe imperatrix quasi necem Romano esset machinata, et palatio submota ac rasa in monasterium S. Euphemie detrusa. Ejectus etiam est urbe Theophylactus patriocius, ac Theodorus imperatoris pædagogus, ejusque germanus Simeon, quod in Romanum aliquid moliti essent, jussique in Opsicio degere. Ad hos deportandos operam contulit Joannes Curcuas drungarius vigiliæ, qui eos subito arreptos navibus in oppositam continentem trajecit.

Septembris mensis die 24 Romano Cæsaris dignitas delata est, et mense Decembri imperatorio est redimitus diademate, a patriarcho Nicolao, permisso imperatoris. Coronatus autem die sacrorum luminum uxorem quoque suam Theodoram coronat, et mense Maio, die Pentecostæ 297 sacro, filium etiam suum Christiferum, Constantino palam quidem

προμένην αὐτοῦ πονηριαν φανερώσαντα, οὔτε δομέστικον εἶναι βουλεται, οὐδ' ἕνα κρίνει τῶν ὑπηκόων, ἀλλ' ἀποστάτην και τύραννον, και χωρὶς ἐμῆς βουλῆς τὴν τοιαύτην ἀνταρσίαν συστήσαντα, ἴν' εἰς αὐτὸν τὸ τῆς βασιλείας ἐπισπάσῃται κράτος. Τοῦτο οὖν εἰδὼς, ὁ ἐμὸς λαὸς, τὸ θεόν συνιέναι θέλησον, και τὸν προγονικὸν ἐπιγινούς δεσπότην τῆς πικρᾶς τυραννίδος ἀπόστηθι. » Τοῦ δὲ Συμεῶν γενομένου κατὰ τὴν παρεμβολὴν και τὸ χρυσοβούλλιον φανερώς ἐκπέμφαντος τῷ λαῷ, ὡς ταῦτο ἀνάγνωσαν και τὸν αὐτοῦ νοῦν κατενόησαν, ἤρξαντο πάντες ἀναχωρεῖν και τῷ βασιλεοπάτορι προσρῦσθαι Ῥωμανῷ. Ὁ δὲ Φωκάς πρῶτον μὲν πειραθεὶς τὴν ἀνάγνωσιν κωλύσαι τοῦ χρυσοβούλλιου και μὴ δυνηθεὶς, εἶτα και ὑποβρέουσαν κατὰ μικρὸν τὴν αὐτοῦ βλέπων δύναμιν, τοῖς ἔλοις ἀπειρηκῶς φυγῆ τὴν σωτηριαν ἐπραγματεύετο, και μετὰ τινων δλίγων τῶν πιστοτάτων τὸ φρούριον κατέλαβεν Ἀτεούς. Ἀποκρουθεὶς δ' ἐκείθεν ἐν τινι-

ἢ Συνίστη δὲ και ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ Ῥωμανοῦ, παρὰ τινος Κωνσταντίνου Κτηματηνοῦ, Δαβὶδ τοῦ Κουμουλιανοῦ και Μιχαῆλ κουράτωρος τῶν μαγάνων (62)· οὗτοι γὰρ νεανίας τινὰς καθοπλίσαντες κατὰ τὸ κινήγιον ἐξεληθόντα (63) τὸν Ῥωμανὸν ἐπετρέψαντο διαχειρίσασθαι. Ὡν γνωσθέντων, και συλληφθέντες οἱ τῆς ἐπιβουλῆς πρωτουργοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπηρώθησαν και διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς περιήχθησαν. Συνῆν δὲ ταῦτη τῇ ἀτίμῳ περιαγωγῇ και Λέων ὁ Φωκάς, ἡμίονῳ ἐφεζόμενος.

Κατηγορήθη δὲ και Σωὴ ἡ βασίλισς τῆ ζωῆ ἐπιβουλεύουσα τοῦ Ῥωμανοῦ, και τοῦ παλασίου κατέγεται, κἀν τῇ τῆς Ἀγίας Εὐφημίας μονῇ ἀποκείρεται. Ἐξεβλήθη δὲ τῆς πόλεως και Θεοφύλακτος πατρικιος, και Θεόδωρος ὁ παιδαγωγὸς τοῦ βασιλέως, και ὁ τοῦτου ὁμαίμων Συμεῶν, [P. 619] και ἐν τῷ ὀφθαλμῷ διάγειν ἐτάχθησαν, ὡς τάχα κατὰ Ῥωμανοῦ μελετῶντες. Ὑπόρρησε δὲ πρὸς τὸν ἐξοτρακισμὸν τῶν τοιοῦτων ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλας Ἰωαννης ὁ Κουρκούας, αἰφνίδιον συναρπάσας αὐτοὺς και πλοίοις εἰς τὴν περσίαν διαβιβάσας.

Τῇ δὲ κδ' νοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἀνάγεται Ῥωμανὸς εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν, και Δεκεμβρίῳ μηνὶ τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι στέφεται, ἐπιτροπῇ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τοῦ πατριάρχου Νικολάου αὐτὸν ἀναδήσαντος· Ῥωμανὸς δὲ ταινιωθεὶς τῷ βασιλικῷ διαδήματι στέφει κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν ἁγίων Φώτων (64) και τὴν αὐτοῦ σύζυγον Θεο-

Τῇ δὲ κδ' νοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἀνάγεται Ῥωμανὸς εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν, και Δεκεμβρίῳ μηνὶ τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι στέφεται, ἐπιτροπῇ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τοῦ πατριάρχου Νικολάου αὐτὸν ἀναδήσαντος· Ῥωμανὸς δὲ ταινιωθεὶς τῷ βασιλικῷ διαδήματι στέφει κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν ἁγίων Φώτων (64) και τὴν αὐτοῦ σύζυγον Θεο-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(62) *Curators manganorum*, id est, balistarum et aliorum id genus tormentorum, ut alibi. XYL. — Ut palatii et illius ærarii curam gereret, sicut regis præcipuæ europalates. Circa *machinas* et *balistas* nugatur hic scholiastes. GOAR.

(63) Fortassis, cum apud Cynegium (loci nomen, forte ubi in urbe venationes edebantur) prodiret. XYL.

(64) Puto esse quem alias Purificationis Mariæ vocant, *Lichtmess*. XYL. — Cæcutit Xylander in lumine, et quo purgat oculos collyrio opus est illi,

δώραν Μαίην δὲ μηνὶ κατὰ τὴν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς ἡμέραν στέφει καὶ τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν Χριστοφόρον διὰ Κωνσταντίνου τάχα, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἐθέλοντος καὶ καταδεχομένου διὰ τὴν βίαν, ἐν δὲ τῷ ἀφανεῖ ἀλόουτος καὶ τὴν συμφορὰν ἀποκλειομένου εἰς ἑαυτόν. Καὶ μόνοι οἱ δύο (65) κατὰ τὴν τοιαύτην προῆλθον προέλευσιν. Ἰουλίῳ δὲ μηνί, ἡ Ἰνδικτιῶνος, ἡ τῆς Ἐκκλησίας γέγονεν ἔνωσις, ἐνωθέντων τῶν διαφερομένων μητροπολιτῶν τε καὶ κληρικῶν τῶν ἐπὶ Νικολάου πατριάρχου καὶ Εὐθυμίου διεσχισμένων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐξορίζει τὸν μάγιστρον Στάφανον εἰς τὴν Ἀντιγόνου νῆσον ὡς τῆς βασιλείας τάχα ὀριγνόμενον, καὶ μοναχὸν ἀποκείρει, ἐν αὐτῷ δὲ καὶ Θεοφάνην τὸν Τειχιώτην, καὶ Παῦλον τὸν ὀρφανοτρόφον, τοὺς οἰκειοτάτους αὐτῷ. Πρόξενου δὲ γενομένου ἐν τῷ τριβουναλίῳ, αἰφνίδιον οἱ βασιλεῖς εἰς τὸ παλάτιον ὑποστρέφουσιν ἐπιβουλής μηνυθείσης αὐτοῖς· κατασχεθέντες δὲ οἱ ἐξαρχοί, ὅ τε πατρικίος Ἀρσένιος καὶ ὁ μαγλαδίτης Παῦλος, τυφλωθέντες καὶ δημευθέντες ἐξωρίσθησαν. Ἐγὰρ τοῦ δὲ τούτου τῷ ἔτει καὶ γαμβρὸν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, ἄνδρα γενναῖον καὶ κάλλει σώματος μούμενον.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τὰ κατὰ τὸν Ῥεντάκιον. Οὗτος ἐξ Ἑλλάδος ὄρμημένος τὸν ἑαυτοῦ γεννήτορα ἐπεχείρησεν ἀνελεῖν. Δεδιώξας δ' ἐκεῖνος τὴν τοῦ υἱοῦ ἀτάξίαν, πλοίου ἐπιβάς ἐπλεῖ πρὸς τὸ Βυζάντιον ὡς τάχα τοῦ βασιλέως δεησόμενος ἀνακοπὴν γενέσθαι τῆς τοῦ υἱοῦ ἀπαιδεύσεως. Ἀνιῶν δὲ κατσχέθη παρὰ τῶν Σαρακηνῶν τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ. Ὁ δὲ τούτου υἱὸς ὑποχείριον ἔχων τὸν πατρῶον πλοῦτον, ἀνελθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μεγαλόπολιν, τῷ θεῷ τιμῆναι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προσέδραμε. κιν τούτου προσκαθήμενος τὴν πατρικὴν κατασπάθα οὐσίαν. Οὐκ ἔλαβε τοῦτο τὸν Ῥωμανόν, ἀλλὰ γνοὺς ἐβουλεύσατο ἐξαγαγεῖν τοῦτον τῆς ἐκκλησίας καὶ κειδεῦσαι. Ὁ δὲ πληροφορίαν σγῶν, βασιλικὰ πλάσάμενος γράμματα ὡς δῆθεν ἐκπεμφθέντα πρὸς τὸν Συμεῶν, αὐτομολήσῃν ἐβουλεύσατο πρὸς τοὺς βουλγάρους. Καὶ ἐλεγχθεὶς τῆς τε οὐσίας καὶ τῶν ὀφθαλμῶν περεῖται.

[P. 620] Ἀδραλέστου δὲ τοῦ δομestικού τῶν σχολῶν ἀποθανόντος, προσεβλήθη Πόθος ὁ Ἀργυρός. Καὶ τῶν Βουλγάρων ἄγρι τῶν κατασυρτῶν ἐξελασάντων ἕξεισι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ταγμάτων, καὶ κατασκηνοὶ κατὰ τὴν λεγομένην Θερμόπολιν. Ἐκεῖθεν δὲ Μιχαὴλ ταγματάρχην τὸν τοῦ πατρικίου Μωρολέοντος υἱὸν ἐπὶ κατασκοπὴν τῶν Βουλγάρων ἐπέμπε. Ὁ δὲ ἀπροόπτως ταῖς βαρβαρικαῖς ἐμπεσῶν ἐνέδραϊς, ἐπίπερ ἄφυκτα ἦν, τρέπεται πρὸς ἀλκὴν, καὶ πολλοὺς τῶν Βουλγάρων ἀνελὼν καὶ τρεφάμενος, καιρίαν δὲ τυπεὶς καὶ αὐτὸς, ἐπανῆκεν εἰς τὴν βασιλίδαν καὶ μετὰ μικρὸν ἐνελεύθησε. Τότε δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐπιβουλή μνηύεται κατ' αὐτοῦ, προστάτην ἔχουσα τὸν σακελλάριον (66) Ἀνα-

concedente et probante, quia nihil contra vim poterat, occulte autem ægre ferente et suam deplorante secum calamitatem. Ac soli duo isti ea in pompa processerunt. Julio mense, indictione octava, ad concordiam redierunt metropolitæ et clerici, Nicolai et Buthymii patriarcharum causa hactenus disjuncti. Cæterum Romanus imperator Stephanum magistrum in Antigoni insulam relegat, imperii affectati suspectum, et monachum facit, et cum eo Theophanem Teichiotam et Paulum Orphanotrophum, ejus intimos. Cum procensus fieret in tribunalio, insidiis delatis imperatores subito in palatium abiverunt. Earum capti auctores Arsenius patricius et Paulus manglabita : oculi iis effossi et relegati sunt, bona eorum publicata. Eodem anno Romanus filiam suam Agatham in matrimonium collocat Leoni Argyri filio, viro generoso ac corporis pulchritudine et prudentia præstanti.

Sub idem tempus Rentacius natione Græcus, suum patrem interficere cum conaretur, pater filii intemperiem metuens consensit navigio Byzantium versus navigavit, ab imperatore petiturus ut filii libidinem compesceret ; estque a Cretenisibus Saracenis captus. Filius paternarum opum compos factus cum iis se Cpolin contulit ad Sophiæ templum : ibique desidens paterna bona prodegit. Romanus re comperta templo eum educere et castigare intendit. Quod Rentacius cum subodoraretur, litteris ab imperatore ad Simeonem confictis ad Bulgaros transfugere instituit, convictusque criminis oculis est et bonis spoliatus.

Mortuo Adralesto scholarum domestico Pothus Argyrus sufficitur. Is, Bulgariis grassando usque ad Catasyrta progressis, copias contra eos educit ; castrisque ad Thermopolin positæ Michaelum cohortis præfectum, patricii Moroleonis filium, speculatum emittit. Qui, improviso in barbaricas delapsus insidias, cum fugæ locus non esset, vim parat ; multisque Bulgariis dejectis ac pulsis, accepto lethali vulnere, Cpolin redit pauloque post moritur. Tunc et Romano detectæ sunt insidiæ quas ipsi sacellarius Anastasius struxerat, nimirum pro Constantino propugnans. Harum auctores ac conscios suo quemque arbitrato Romanus puniit, Anastasio monacho facto. Constantinumque exinde

ubi Purificationis diem interpretatur, qui, ceu potissimus, Theophaniorum esse dignoscitur. GOAR. (65) Obscurus locus. Forte Constantino domi relicto et spreto Romanus cum filio, utpote imperatores, sacram pompam duxerunt. De procensu alibi. Tribunalium locus tribunalis videtur. Xyl. (66) Quem thesauri præfectum et custodem sub logothetæ dispositione positum existimo. Pancirolus in Notit. Imper. Or, c. 47. Lexicon anonymum bibliothecæ Regiæ : Σακελλάριον βασιλέως. GOAR.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ubi Purificationis diem interpretatur, qui, ceu potissimus, Theophaniorum esse dignoscitur. GOAR. (65) Obscurus locus. Forte Constantino domi relicto et spreto Romanus cum filio, utpote imperatores, sacram pompam duxerunt. De procensu

alibi. Tribunalium locus tribunalis videtur. Xyl. (66) Quem thesauri præfectum et custodem sub logothetæ dispositione positum existimo. Pancirolus in Notit. Imper. Or, c. 47. Lexicon anonymum bibliothecæ Regiæ : Σακελλάριον βασιλέως. GOAR.

detrusum secundo loco, se priore imperatorem dici jussit, præterdendens hanc unam esse insidiarum avertendarum rationem. Ita ob res fluxas et imperium caducum Romanus perjurii se obligavit et a Deo abalienavit. Hic erat rerum urbanarum status.

μόνως δυνατόν εἶναι κατευασθῆναι τὰς ἐπιβουλὰς, διὰ τε πράγματα πρόσκαιρα καὶ βασιλείαν φθαρτὴν καὶ ἐπικήρον ἐπιπορξίᾳ περιπεσῶν καὶ τοῦ Θεοῦ γινόμενος μύθοθεν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν πόλιν ἐφέρετο τῇδε.

At Simeon iterum magnum contra Romanos emittit exercitum, duce Chagano, uno suorum procerum, et Minico equisonum principe; mandatque ut recta ad urbem contendant. Romanus, de eorum adventu certior factus, metuensque ne ii pulcherrima urbi propinquorum locorum palatia et ædificia incendio vastarent, Joannem rectorem cum Leone et Potho Argyris obviam ire jubet, exercitum ducentes validum ex imperatoris sodalitatibus et cohortibus aliis contractum. Adfuit iis etiam Alexius patricius et drungarius rei navalis, et Moseles cum suis. Quinta Jejuniorum septimana, exercitu in planitie Pegarum instructo substiterunt. Ibi Bulgaris se subito prodentibus et obscura cum vociferatione ac magno impetu irruentibus rector Joannes fugam facit; ac patricius Photinus Latipedis filius pro eo pugnans aliique haud pauci obtruncantur. Rector ægre servatus in celocem evasit. Idem facere volens Alexius drungarius, cum ascendere nequiret, de scalis celocis in mare deiecit cum suo protomandatore, et suffocatus est. Leo et Pothus Argyri in castellum fuga se coopererunt. Reliqua multitudo partim hostium manus dum effugere volunt, in mari pereunt, alii ferro necantur, quidam capiuntur. Bulgari, nemine prohibente, Pegense palatium totumque Stenum incendio vastant.

φεύγοντες ἀπεπνίγησαν, οἱ δὲ σιδήρου γεγόνασι παρανάλωμα, οἱ δὲ χερσὶ βαρβαρικῶς συνεληφθησαν. [P. 621] Οἱ δὲ Βούλγαροι κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν τὰ τε τῶν Πηγῶν ἐνέπρησαν παλάτια καὶ ἅπαν τὸ Στενὸν ἐπυρπόλησαν.

Vicesima Februarii die, indictione decima, uxor Romani Theodora moritur et in Myrelæo sepelitur. Augustæ nomen deinde gessit uxor Christiferi Sophia. Tunc etiam ex Iberia venit Iber curopalates, splendideque ornatus per medium forum transiit, ac magna cum gloria et honore exceptus est. Eum imperator in ædem Sophiæ misit, ut ejus molem ac pulchritudinem videret. Quæ is contemplatus magna cum admiratione, fatusque hanc ædem vere esse Dei receptaculum, domum rediit. Rursum deinde Bulgari impressione facta usque ad palatium Theodoræ Augustæ pervenerunt, idque nemine defendente cremaverunt. Romanus convivio sumptuose instructo ad id duces militarium ordinum vocavit, interque hos Sacticio cohortis excubitorum præfectum. Procedente convivio illatus est de Bulgaris sermo; et imperatore multa ad ca-

στάσιον, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως δῆθεν ἀγωνιζόμενον· καὶ τῶν αἰτίων συσχεθέντων ἕκαστος κατὰ τὸ δόξαν ἐτιμωρήθη τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ τοῦ Ἀναστασίου ἀποκαρέντος μοναχοῦ. Ἐξ ἧς αἰτίας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὑποβιβάζεται, καὶ δεῦτερος ἀνηγορεύετο βασιλεὺς, πρῶτος δὲ ὁ Ῥωμανός, προφασισάμενος οὕτως

(Ὁ δὲ Συμεὼν πάλιν δύνάμιν βαρεῖαν ἐκπέμπει κατὰ Ῥωμαίων, ἔξαρχον ἔχουσαν Χαγάνον, ἕνα τῶν παρ' αὐτῷ μέγα δυναμένων, καὶ Μινικὸν τῶν ἱπποκόμων τὸν πρῶτον, οἷς ἐπέσκηψεν κατ' αὐτῆς ὡς τάχιστα τῆς πόλεως ἐκστρατεῦσαι. Ὦν τὴν ἐφοδὸν ἀναμαθῶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανός, καὶ λογισάμενος μὴ πως ἐπελθόντες τὰ κάλλιστα τῶν πλησιαζόντων τῇ πόλει παλατιῶν καὶ οἰκημάτων πυρπολήσωσι τὸν βαίκτηρα Ἰωάννην ἄμα Λέοντι καὶ Πόθῳ τοῖς Ἀργυροῖς ἐκπέμπει μετὰ πλήθους ἰκανοῦ ἕκ τε τῆς βασιλικῆς ἐταιρείας καὶ τῶν ταγματικῶν (67), οἷς συνῆν καὶ ὁ πατρῖκιος Ἀλέξιος καὶ δρουγγάριος τῶν πλωτῶν ὁ Μωσηλὲ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. Κατὰ δὲ τὴν ε' ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν διατάξαντες τὸν λαὸν ἐν τοῖς πεδινοῖς τῶν Πηγῶν τόποις προσέμενον. Ἐκεῖθεν δὲ τῶν Βουλγάρων ἀναφανέντων καὶ βοῇ χρησαμένων ἀσήμεψ καὶ σφοδρῶς ἐπελασάντων κατ' αὐτῶν, φεύγει μὲν ὁ βαίκτηρ Ἰωάννης, σφάττεται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνιζόμενος Φωτεινός πατρῖκιος ὁ τοῦ Πλατύποδος υἱὸς καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι. Μόλις οὖν ὁ βαίκτηρ διασωθεὶς εἰσηλθεν εἰς τὸν δρόμωνα. Τοῦτο καὶ Ἀλέξιος ὁ δρουγγάριος ποιῆσαι βουλήθεῖς, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀνελεῖν, ἐν τῇ τοῦ δρόμωνος ὑποδάθρᾳ πεσὼν ἐν τῇ θαλάσῃ σὺν τῷ αὐτοῦ πρωτομандάτωρι ἀπεπνίγη. Λέων δὲ καὶ Πόθος οἱ Ἀργυροὶ ἐν τῷ καστελίῳ διαφυγόντες ἐσώθησαν. Τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους οἱ μὲν τὰς τῶν πολεμίων χεῖρας ἐπυρπόλησαν. Εἰκοστῇ δὲ Φεβρουαρίου μηνὸς, ἰνδικτιῶνος ε', θνήσκει Θεοδώρα ἡ σύμβιος Ῥωμανοῦ, καὶ θάπτεται ἐν τῷ Μυρελαίῳ· ἀνηγορεύθη δὲ Ἀδύσῳστα ἡ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου γυνὴ ἡ Σοφία. Παρεγένετο δὲ καὶ ἐξ Ἰβηρίας ὁ κουροπαλάτης ὁ Ἰβηρ, καὶ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς διελθὼν κεκοσμημένης λαμπρῶς μετὰ δόξης πολλῆς καὶ τιμῆς ὑπεδέχθη· ὄν καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς, τὸ κάλλος αὐτῆς θεάσασθαι καὶ τὸ μέγεθος. Ἀπελθὼν οὖν καὶ τοῦ ναοῦ τὴν καλλονὴν καταπλαγεὶς καὶ τὸν πολυτελεῖ κόσμον ὑπερθαύμάσας, καὶ ἀληθῶς Θεοῦ καταγώγιον τὸν ἱερὸν τουτονὶ χώρον εἰπὼν, ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Τῶν δὲ Βουλγάρων πάλιν εἰσβολὴν ποιησαμένων κατὰ τῆς Ῥωμαίων χώρας, καὶ τοῖς παλατιοῖς τῆς βασιλίδος ἐγγισάντων Θεοδώρας ὡς οὐδὲν ἦν τὴν προσιστάμενον, πυρὶ ταῦτα παρέδωκαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανός ἄριστον ποιησάμενος πο-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(67) *Ex confœderatorum et subditorum ordinibus.* GOAR.

λυτελὲς τοὺς τῶν ταγματῶν ἄρχοντας συνεκάλεσε. Ἀ συνὴν δὲ τούτοις καὶ ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Σακτικίος, τοῦ τάγματος ἄρχων τῶν ἐξουσίτων. Ἐπίδοσιν δὲ λαμβανούσης τῆς εὐωχίας λόγος ἐκινήθη περὶ τῶν Βουλγάρων. Καὶ τοῦ βασιλέως ἐπαγωγὰ πολλὰ εἰρηκότος, πρὸς ὁρμὴν ἐπανιστῶντα ἐνβουσιώδη καὶ παρακαλοῦντα εὐψύχως ἐξελεθεῖν κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ τῆς σφῶν ὑπεραγωνισασθαι πατρίδος, πάντες συνέθεντο ἐτοίμως ἐξελεθεῖν καὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπεραγωνισασθαι. Ἐωθεν οὖν καθοπλισθεὶς ὁ Σακτικίος, ὅπισθεν τῶν Βουλγάρων γενόμενος καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἰσελθὼν, τῶν πλειόνων ἐπὶ διαρπαγῆν σκύλων σκεδασθέντων κατὰ τὴν χώραν, πάντας τοὺς ἐν τῇ πδρομβολῇ εὐρεθέντας κατέσφαξε. Μαθὼν οὖν τὸ πλῆθος τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τῶν διαδράντων τὸ γεγονός ἐποστρέφουσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Καὶ συμπλοκῆς γενομένης, ἀκμηῆτες οἱ Βούλγαροι πρὸς κεκμηκότες μαχόμενοι καὶ ἀκραιφνεῖς πρὸς ἤδη τῷ προηγησαμένῳ πολέμῳ κεκακωμένους ἄνδρας τρέπουσι τὸν Σακτικίον σὺν ὀλίγοις τὴν προσβολὴν τῶν ἐναντίων δεξάμενον. Γενναίως οὖν ἀγωνισάμενος καὶ πολλοὺς ἀνελὼν τῶν πολεμίων, ἐπειδὴ κατισχύετο, μεθῆσι τοῦ ἵππου τὸν χαλινόν, καὶ νῦτα δοὺς ἔφυγεν. Ἐν τινὶ δὲ ποταμῷ γενόμενος καὶ τοῦτον διαπερῶν, καὶ τῇ ἰλύϊ τοῦ ἵππου ἐμπαγέτης, καταλμβάνεται παρὰ τῶν Βουλγάρων καὶ δέχεται πληγὴν καιρίαν κατὰ τῆς ἔδρας καὶ τοῦ μηροῦ. Καὶ τοῦ ἵππου δὲ ἀνασπασθέντος ἐκ τῆς ἰλύος σπουδῆ καὶ συνεργίᾳ τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων, νῦν μὲν φεύγων, νῦν δ' ὑποστρέφων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀνακόπτων Βουλγάρους, διασώζεται μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἐν τῷ ναῦ τῆς Ἁγίας Σοροῦ (68) τεθεὶς τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐτελεύτησε, μέγα πένθος οὐ τῷ βασιλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ στρατῷ καὶ παντὶ τῷ πλῆθει Ῥωμαίων ἀπολιπῶν.

[P. 622] Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερα τὶς ἀποστασία κατὰ τὸν βασιλέως ἐν Χαλδίᾳ (69), ὑποθήκη τοῦ στρατηγόντος αὐτῆς Βάρδα πατρικίου τοῦ Βοῖλα. Ἐξῆρχον δὲ τοῦ νεωτερισμοῦ Ἀδριανός τις Χαλδαῖος καὶ Τατζάτης ὁ Ἀρμένιος, πλοῦσιοι σφόδρα. Κατασχόντες οὖν οὗτοι φρούριον τὸ λεγόμενον Παῖπερτε κατὰ τοῦ βασιλέως ὠπλίζοντο. Ἄλλ' ὄξυς ἐπιφανεῖς (ἔτυχε γὰρ ἐνδημῶν ἐν Καισαρείᾳ) ὁ τῶν σχολῶν ἐξηγούμενος Ἰωάννης ὁ Κουρκούας τὴν σύστασιν διεσκέδασε, τοὺς ἐμπασιτέρους τῶν κατασχεθέντων ἀποτυπλώσας καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν δημεύσας, τοὺς δὲ πενιχροὺς καὶ ἀσθμούς ἀθώους κελεύσας ὅπη βούλονται ἀπιέναι. Μόνος δὲ ὁ Τατζάτης φρούριον ἐπὶ τινος ὕψηλοῦ λόφου κατεσκευασμένον κατεσχῆκως, καὶ λόγον τοῦ μή τι κακὸν παθεῖν δεξάμενος ἀπὸ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ λαβὼν, εἰσηλθεὶν ἐν τῇ βασιλίδι, καὶ τῇ τοῦ μαγγλαβίτου (70) ἀξίᾳ

lefaciendos animos adque virtutem concitandos idonea locuto, cohortatoque eos ut fortiter in hostem irent ac pro sua propugnarent patria, universi alacrem suam operam in defendendis Christianis promiserunt. Postridis prima luce armatus Sacticius Bulgaros a tergo subsecutus est; ingressusque eorum castra, plerisque prædatum per agros vagantibus, omnes qui in castris erant occidit. Ex iis qui effugerant Bulgari se cognita in castra redeunt: commissaque pugna ipsi integri viribus defatigatos antegresso prælio Romanos fundunt, Sacticio cum paucis aliis eorum impetum fortiter subsistentibus. Atque is cum aliquandiu præclare pugnasset multosque hostium dejecisset, cum premeretur, equo habenas laxat ac fugæ se dat. In cujusdam autem amnis transitu equus in cœno cum hæsisset, Bulgari eum assequuntur, vulnusque in anum et femur mortiferum accipit. Equo tamen e cœno evulso industria famulorum, atque iis modo fugientibus modo ad ingruentium Bulgarorum depulsionem se vertentibus, usque ad Blachernas evadit; positusque in 302 templo Sancti Sepulcri proxima nocte vitam cum morte commutat, magno luctu non imperatori modo, sed et universo exercitui ac populo Romano relicto.

Alia deinde ab imperatore facta defectio in Chaldia instinctu patricii Bardæ, cognomento Boilæ, qui ei præsidebat. Principes novarum rerum molientiarum fuerunt Adrianus quidam Chaldæus et Tatzates Armenius, homines prædivites. Ii occupato castello Paipertis contra imperatorem arma sumebant. Sed Joannes Curcuas, scholarum domesticus, qui tum forte Cæsares erat, celeriter supervenit et coitionem eam dissipavit. Deprehensorumque primariis oculos eruit, et bona eorum publicavit, obseuros ac pauperes impune quo liberet discedere jussit. Unus Tatzates, castello quodam occupato, quod in sublimi erat situm colle, fide impunitatis a domestico scholarum accepta, Cpolin venit, ibique manglabitæ honore præditus in domo manganorum custoditus est; cumque fugam moliretur, deprehenso oculi sunt effossi.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(68) Dubito de hoc loco. Soros tumulum significat et sepulcrum. Fortis fuit ædes in Blachernis, sepulcri in quo Christus depositus fuit similitudinem referens, quale Spira Nemetum suburbannum, et alia alibi videntur, *zum heiligen Grab*, et fit mentio paulo post. Xyl. — Templum est illud, in cujus sacratiore loculo sanctissimæ Deiparæ vestis et zona in Blachernis asservabantur. GOAR.

(69) Chaldia regio est, ut apparet, Syriæ, hoc quidem loco; nam in Nicophori Phocæ imperio diserte Calabriæ ascribitur. Ex Basilio Romani F. ubi Phocæ contra Durum res gestæ describuntur, Iberiæ vicinam fuisse Chaldiam videri potest. Xyl.

(70) Quod sit manglabitæ, vel ut supra scriptum est, manclabitæ officium, nescio. Talia videntur etiam mysticus et stypeiota et quem alias *βακτωρα*, paulo post ipse *παραδυναστεύοντα* videtur dicere, quasi vicarium imperatoris. Xyl. — Τῇ τοῦ μαγγλαβίτου ἀξίᾳ τιμηθεὶς. An non μαγγλαβία merebatur Xylander experiri, qui tam dure Cedrenum ἐμαγγλάβισεν? At nescivit, inquit. Is itaque cornicularius et clavicularius dicitur apud Pancirollum in Not. Imp. c. 41, et est unius cohortis principem stipantis præpositus, et ad ejus nutum, ceu sententiis reorum exsequendis præfectus, sontes quosque ab eo damnatos, eodem

Bardas Boilas, quod ei imperator bene volebat, nullam aliam pœnam dedit quam quod rarus et monachus est factus.

Interim Simeon Bulgarorum princeps Adrianopolim vallo fossaque cingit ei obsidet ac magno studio oppugnat. Præerat ei urbi Leo patricius, quem ob præproperum in hostes impetum vocabant Moroleonem quasi stultum leonem. Is oppugnationem fortiter sustinebat, et modo Bulgaros irruentes de muro profligabat, modo portis apertis in eos acerrimum impetum dabat facileque pellebat. Sed oppidani cibo deficiente ac fame graviter premente, cum alimentorum aliunde parandorum spes nulla affulgeret, penuria moti, urbem, se dumque Bulgaris tradiderunt. Simeon Leonem nactus, et recordatus quanta is mala Bulgaris intulisset, innumeris suppliciorum formis excruciatum tandem acerba morte necavit, Bulgaricoque in urbe relicto præsidio discessit. Hoc præsidium audito contra se venire Romanum exercitum urbe relicta fugit; atquesic Adrianopolis a Romanis est recepta. τινες Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον ἀκηκοότες ἤκειν κατ' Ἀδριανούπολιν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο.

Et tempore Leo etiam Tripolita cum magna classe Romanos invasit. Quem in Lemno naves in statione habentem subito adortus Joannes Radenus patricius, rei navalis drungarius, facile vicit, Agarenis fere omnibus extinctis, soloque Tripolita fuga elapso. Mense Septembri, indictione secunda, Simon, Bulgarorum princeps, cum omnibus copiis expeditiorem contra Cypolim suscipit; populatusque Macedoniam et in Thraciam incendiis grassatus, obviiis quibusque vastatis, proxime Blachernas castra ponit. Inde postulat ut ad se mittantur Nicolaus patriarcha aliique procerum, de componenda pace collocuturi. Datis mutuo obsidibus, ut ab insidiis omnia tuta essent, ac patriarcha juramentis fidente, quæsitum est qui senatores cum eo exire deberent. Delecti patricius Michaelus Stypeiota et Joannes mysticus ac tum gubernandarum rerum socius: nam Joannes rector apud imperatorem delatus criminis jam tum palatio discesserat, inque suo monasterio monachus factus erat. Cum legati ad Simeonem venissent ac de pace essent collo-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.
spectante, castigat. Eam Bardariotarum fuisse suo tempore Codinus refert, de quibus: Κρίμανται δὲ ἐπὶ ζώνης ἐκάστου τούτων λῶροι, οὓς καλοῦσι μαγγλάβια (sic ille scribit), ἤγουν βακτηρίας ἢ βάβδους. μαστίζειν τοὺς ἀξίους μαστίζεσθαι. Leo Grammaticus: Ἀποστέλλει μαγγλαβίτην (ita legit ille) τὸν Μαυροθεόδωρον ξίφει ἀναλεῖν τὸν μοναχόν. Turcæ a Græcis plura mutuati ad conspectum imperatoris præcursorem habent μαγγλαβίτην (bujurdi sua lingua vocant), ad ejus nutum reum quemque suppliciiis extremis subijcere paratum. Ac princeps ipse, regia deposita plebeiaque assumpta veste, vicis circumit nonnunquam et anfractus viarum, si cuncta in pace ordine quiete composita sint exploraturus: sin tumultuantes rixantes incompósitos ac imperii jussa spernentes cives aut militiæ ascri-

τιμηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τῶν μαγγλῶν ἐτηρεῖτο. Ἀρασμὸν δὲ βουλευσάμενος ἀλλίσκεται καὶ τῶν ἀφθαλμῶν στερεῖται. Βάρδας δὲ ὁ Βοΐλας φιλίως πρὸς αὐτὸν διακειμένου τοῦ βασιλέως ἀπεκάρη μοναχός, μηδὲν ἄλλο πεπονηθὼς ἀνιαρόν.

Συμεὼν δὲ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, τὴν Ἀδριανούπολιν καταλαβὼν καὶ ταύτην χάραξι καὶ τάφροις περιτοιχίσας, ἐπιμελῶς ἐπολιόρκει. Ἐστρατήγει δὲ τῆς πόλεως ὁ πατρικίος Λέων, ὃν διὰ τὴν ὀξυρότητα πρὸς τοὺς πολέμους ὀρμὴν Μωρολέοντα ἐκάλουν. Οὗτος εὐψύχως τὴν πολιορκίαν ἐδέξατο, καὶ γενναϊοτάτως ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους τοὺς προσόντας τῶν Βουλγάρων ἠμόνετο, ποτὲ δὲ τὰς πυλίδας ἀναπεταννὸς ἐπερίθετο σὺν βύρῃ ἀνυποστάτῳ καὶ βράδιως ἐτρέπετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ σίτος τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπιλελοίπει καὶ λιμὸς ἐπέβη τοὺς ἐνδοθεν κραταῖδς, μηδαμῶθεν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπισιτισμοῦ, τῇ ἔνδειξαι πεισθέντες προδεδώκασι τὴν πόλιν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸν στρατηγὸν τοῖς Βουλγάροις· ὃν χειρωσάμενος ὁ Συμεὼν, καὶ ὧν εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐνεδείξατο μεμνημένος κακῶν, μυρταῖς αἰκταῖς τιμωρησάμενος τελευταῖον ἀπέκτεινε θανάτῳ πικρῷ. Βουλγάρους οὖν ἐπιστήσας φύλακας τῇ πόλει ὑπεχώρησεν· οὐ αὐτῶν καταλιπόντες τὴν πόλιν ἔφυγον, καὶ πάλιν ἡ

Τότε δὲ καὶ Λέων ὁ Τριπολίτης μετὰ δυνάμειος πολλῆς καὶ πλοίων πολεμικῶν ἐξῆλθε κατὰ Ῥωμαίων· ὃν ἐν τῇ νήσῳ Ἀθήνῳ ναυλογοῦντα Ἰωάννης πατρικίος καὶ δρογγάριος τῶν πλωτῶν ὁ Ῥαθηνὸς αἰφνιδίον ἐπιφανεῖς βράδιως ἐτρέψατο, τῶν Ἀγαρηνῶν σχεδὸν πάντων ἀνηρημένων, τοῦ δὲ Τριπολίτου μόνου φυγῆ τὴν σωτηρίαν πορισάμενου. Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνί, ἰνδικτιῶνος β', [P. 623] ὁ ἄρχων Βουλγαρίας Συμεὼν πανστρατὶ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστρατεύει, καὶ ληΐζεται μὲν Μακεδονίαν, ἐμπιπρᾷ δὲ τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία, καὶ πάντα καταστρέφει τὰ ἐν ποσὶ. Ἐγγιστα δὲ Βλαχερνῶν στρατόπεδον πήξας ἐπέζητησεν ἀποσταλῆναι αὐτῷ τὸν πατριάρχην Νικόλαον καὶ τινὰς τῶν ἐν τέλει ὥστε περὶ εἰρήνης διαλεχθῆναι. Λαβόντες οὖν ἀμήρους παρ' ἀλλήλων ὡς οὐδεμία τις ἐπακολουθήσει ἐπίβουλή, καὶ τοῦ πατριάρχου τοῖς ὅροις ἀναβαρῆσαντος, γέγονε λόγος ὀποῖους δεῖ τῶν συγκλητικῶν τούτῳ συνελεσθῆναι. Προεκρίθη γοῦν ὁ πατρικίος Μιχαὴλ ὁ Στυπσιώτης καὶ Ἰωάννης ὁ μυστικὸς καὶ παραδυναστεῶν (71)· ἡδὲ γὰρ Ἰωάννης ὁ βακτηρι-

ptos comperiat, a manglabitis viæ comitibus ac suppliciorum instrumentis jam prius instructis extemplo corripitur jubet, simulque pœnis vel neci tradi, ommissis judiciorum tardis ambagibus, imperat. GOAR.

(71) Imperatoris amicus, qui nimirum consiliis et monitis imperatori in administranda re publica fideliter assistit: quem nunc imperii subadjutam et publici status administrum vocitare solemus. Is quoque in palatio morabatur. Jamjam enim καταβάζεσθαι τοῦ παλατίου, ex eo deturbari, simul tamen συγχωρεῖσθαι εἰσέρχασθαι προσκυνεῖν τὸν βασιλέα, ut ad imperatorem veneraturus ac salutaturus accederet, potestatem accipere conspicitur. GOAR.

διεβλήθει πρὸς τὸν βασιλέα, καταλὼν τοῦ παλα-
 τίου, ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ τὴν κοσμητικὴν ἀπεκείρατο
 τρίχα. Ἀφικομένους οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν Συμεὼν
 καὶ μέλλοντας κινεῖν λόγους περὶ εἰρήνης, τοὺτους
 μὲν ἀπεπέμψατο, αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν
 ἐπεζήτησε θεάσασθαι· πεπληροφόρητο γὰρ ἄνδρα συν-
 ετὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀληθῆ, Ἀσπασίως δὲ ὁ Ῥωμα-
 νὸς εἰδέξατο τοῦτο. Ἀποστείλας οὖν ἐν τῷ τοῦ Κο-
 σμιδίου αἰγιαλῷ κατασκευάσεν ἐν τῇ θαλάσῃ ὄχυρω-
 τήτην ἀπόδασιν, ὥστε τὴν βασιλικὴν τριήρη διακ-
 πλεύουσαν ἐν αὐτῇ προσορμίζεσθαι, περιφράξας
 αὐτὴν πάντοθεν διατειχίσμασι, Μέσον δὲ θριγκίον
 γενέσθαι προσέταξεν, ἔνθα ἀλλήλοις ἐμελλον ὀμι-
 λείν. Ὁ δὲ Συμεὼν ἀποστείλας ἐνέπηρε τὸν τῆς
 ὑπεραγίας Θεοτόκου ναὸν τὸν ἐν τῇ Πηγῇ, ὃν ὁ βα-
 σιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδομήσατο, ἐκπυρόλησε δὲ καὶ
 τὰ κύκλα σύμπαντα, καὶ δηλὸς ἦν ἐκ τούτου μὴ
 εἰρήνην ζητῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ γενόμε-
 νος τῶν Βλαχερνῶν ἅμα τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐν τῇ
 Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εἰσελθὼν καὶ ἱκετηρίας ψῆδὰς ἀποδοὺς τῷ
 Θεῷ, τὸ ὠμοφόριον (72) τῆς Θεοτόκου λαβὼν ἐξῆλ-
 τοῦ ναοῦ, ὅπλοις ἀσφαλῆσι φραξάμενος. Τὸν σὺν
 αὐτῷ οὖν στόλον κοσμήσας ἀριπρεπῶς τὸν ὠρισμέ-
 νον κατέλιπε τόπον, Ἐνάτη τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς
 ἦν ὅτε ταῦτα ἐγένετο. Παρεγένετο δὲ καὶ ὁ Συμεὼν,
 πλῆθος ἐπαγόμενος εἰς πολλὰς διηρημένον τὰς πα-
 ρατάξεις καὶ τὰς ἰδέας· οἱ μὲν γὰρ ἦσαν χρυσάσπι-
 δες καὶ χρυσᾶ δόρατα ἔχοντες, οἱ δὲ ἀργυράσπι-
 δες, οἱ δὲ χαλκάσπιδες, οἱ δὲ ἄλλῃ χροίᾳ ὡς πη ἐκάστω
 εἶδει, ἐκκόσμητο. Οἵτινες μέσον αὐτὸν εἰληφότες
 τὸν Συμεὼν ὡς βασιλέα εὐφήμου Ῥωμαϊκῆ τῇ φωνῇ.
 Πάντες δὲ οἱ ἐν τέλει καὶ ὁ ἀστικὸς δῆμος ἐκ τῶν τειχῶν
 ἰθεῶντο τὰ δρώμενα. Πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς Ῥωμα-
 νὸς τὴν εἰρημένην ἀποδάθραν καταλαβὼν τὸν Συ-
 μεὼν ἐξεδήχετο. Ὁμηρα δὲ δόντες ἀλλήλοις, καὶ τὴν
 ἰποδάθραν οἱ Βοόλγαροι διερευνήσαντες ἀκριβῶς,
 μὴ πού τις δόλος ἦ ἐνέδρα κρύπτηται, τότε κατα-
 θεῖν τὸν Συμεὼν τοῦ Ἰππου προετρέψαντο καὶ εἰσελ-
 θεῖν πρὸς τὸν βασιλέα. Ἠσπάσαντο γοῦν ἀλλήλους,
 καὶ περὶ εἰρήνης ἤρξαντο διαλέγεσθαι. [P. 624]
 Φασὶ δ' οὖν εἰπεῖν τὸν Ῥωμανὸν πρὸς τὸν Συμεὼν·
 « Ἀκῆκοά σε Χριστιανὸν ἄνθρωπον καὶ θεοσεβῆ,
 βλέπω δὲ τὰ ἔργα μηδαμῶς τοῖς λόγοις συμβαί-
 νοντα. Εἰ μὲν γὰρ ἀληθῶς Χριστιανὸς ὑπάρχεις,
 σπῆσον ποτε τὰς ἀδίκους σφαγὰς καὶ τὰς χύσεις τῶν
 ἀνοσίων αἱμάτων, καὶ σπείσαι μεθ' ἡμῶν τῶν Χρι-
 στιανῶν, Χριστιανὸς καὶ αὐτὸς ὢν καὶ ὀνομαζόμενος,
 καὶ μὴ θίβῃ μολύνεσθαι Χριστιανῶν δεξιὰς αἵμασι
 ὀμοπίστων Χριστιανῶν. Ἄνθρωπος εἰ καὶ αὐτὸς,
 ἦναιτο προσδοκῶν καὶ ἀναστασιν, καὶ κρίσιν, καὶ
 ἐταπόδοσιν τῶν βεβιωμένων. Σήμερον ὑπάρχεις,
 καὶ αὔριον εἰς κόριν διαλυθήσῃ. Εἰ πλούτου ἐρῶν
 ταῦτα ποιεῖς, ἐγὼ σε τούτου ἐμπλήσω εἰς κόρον.
 Μόνον ἄσπασαι τὴν εἰρήνην καὶ ἀγάπησον τὴν ὁμό-
 ροιαν, ἵνα καὶ αὐτὸς βίον ζήσης εἰρηνικὸν καὶ ἀναί-
 μακτον, καὶ οἱ Χριστιανοὶ παύσωνται ποτε κατ'

turi, ita eos Bulgarus dimisit ut ostenderet se ip-
 sius imperatoris congressum expetere, quem pre-
 certo habebat virum esse prudentem atque veracem.
 Pergratum id fuit Romano, misitque illico qui in
 littore Cosmidii in mari tutissimum egressui e nave
 locum pararent, ut eo imperatoria triremis appel-
 lere posset. Eum undique munitionibus circumde-
 dit; ac in medio jussit tabulatum attolli, in quo
 erant collocaturi. Interim Simeon missis suis tem-
 plum Deiparæ ad Fontem incendit, ab Justiniano con-
 ditum. Sed et vicina circum omnia igne vastabat;
 satisque apparebat pacem ei cordi non esse. Ro-
 manus cum patriarcha fanum Blachernense et
 Sacrum Sepulorum ingressus, Deum comprecatus,
 accepto beatæ Virginis 305 humerali, templo
 exiit. Cumque et se diligenter armasset et comita-
 tum suum decenter ornasset, ad definitum locum se
 contulit. Acta hæc nona die Decembris. Eodem
 venit et Simeon, multitudinem adducens variis or-
 dinibus ac formis distinctam: alii namque erant
 aureis scutis ornati et aureis hastis, alii argen-
 teis clypeis, alii æreis, alii aliorum colorum, prout
 cuique visum fuerat. Ii in medium sui Simeonem
 recipiebant, ac Romana voce regem consalutabant.
 Omnes proceres et civium multitudo, quæ gererentur,
 de muris spectabant. Prior Romanus locum
 excensionis dictum occupavit, et Simeonem ex-
 spectavit. Datis ultro citroque obsidibus, Bulgari
 cum locum diligenter pervestigassent, ne quis dolus
 aut insidiæ laterent, Simeonem equo descendere
 jusserunt et ad imperatorem intrare. Ibi cum se
 mutuo consalutassent, de pace colloqui cœperunt.
 Ac ferunt Romanum hæc verba ad Bulgarum fe-
 cisse: « Hominem te esse Christianum et pi-
 um auidi, sed facta tua famæ minime respondent. Si
 enim res vera es Christianus, finem tandem fac cæ-
 dium et fundendi sanguinis insontis, pacemque cum
 nobis Christianis Christianus et ipse compone,
 neque fac ut dextræ Christianorum polluantur san-
 guine eundem Christum colentium. Homo et ipse
 es, mortem opperens et resurrectionem et iudicium
 ac dignam vita acta 306 mercedem. Hodie vivis,
 et cras in pulverem dissolveris. Si divitiarum cupi-
 ditas te ad hæc agenda impellit, ego ad satietatem
 usque te iis opplebo: tantum pacem amplectere et
 concordiam dilige, ut ipse quoque vitam pacatam
 degas ac incruentam, et tandem Christiani desinant
 contra se invicem arma ferre. » His verbis hacque
 submissione imperatoris ad verecundiam ductus
 Simeon promisit se pacem facturum; et peracta
 salutatione discessum est, cum quidem magnificen-
 tissima dona Simeoni imperator dedisset. Dignum
 est relatu prodigium quod tunc accidit. Nam ferunt
 colloquentibus principibus duas aquilas supra eos
 volitasse, et cum clangore se conjunxisse, moxque
 divulsas fuisse, ita ut altera ad urbem altera in

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(72) Ὁμοφορίου, vestem B. Virginis ibi repositam. GOAR.

Thraciam avolaret. Id, qui augurio aliquid tribuebant, signum inauspicatum interpretati sunt, et infecta pace discessum iri judicarunt. Simeon ad suos reversus proceribus moderationem imperatoris et liberalitatem narravit.

Συμβίβηκε δὲ τι τεράστιον τότε, ὡς ἄξιον εἶναι καὶ διηγῆσασθαι. Δύο φασὶν ἀετοὺς τῶν βασιλέων ὁμιλούντων ἄνωθεν αὐτῶν ὑπερπτεῖν, κλάζειν τε καὶ ἀλλήλοισι συμμιῖσαι καὶ παραυτίκα διαζευχθῆναι, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἔλθειν, τὸν δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην ἀποπτεῖναι. Τοῦτο δὲ οἱ περὶ τὰς ὀρνιθοσκοπίας ἐπονημένοι οὐκ αἰσίων ἔκριναν οἰωνόν· ἀσυμβάτους γὰρ διαλυθῆσθαι ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ἀμφοτέρους ἔφησαν. Ὁ δὲ Συμεὼν ὑποστρέψας τοῖς οἰκείοις ἄρχουσι τὴν τοῦ βασιλέως ἐξηγεῖτο μετριότητα καὶ τὸ πρὸς τὰ χρήματα προετικόν τε καὶ ἐλευθέριον.

Festo Christi natalitio, indictione secunda, Romanus duos suos filios Stephanum et Constantinum coronat in Magno Templo: reliquum Theophylactum patriarcha radit ac clericum facit, et subdiaconum ac syncellum designat, cum prius in sanctuarium intrasset officium subdiaconi gerens. Joannem porro mysticum et gubernandarum rerum socium patricia 307 ac proconsulari dignitate ornavit imperator. Die Maii decima quinta, indictione tertia, moritur Nicolaus patriarcha, cum a secunda designatione munus suum gessisset annos tredecim. Augusto mense successor ei creatur Stephanus, Amasiæ metropolita. Porro mysticus affectat imperii defertur, ad hoc usus consilio Cosmæ patricii logothetæ dromi, qui eum sibi generum amabilem, et palatio ejicitur, permissio tamen ut adorandi imperatoris causa id ingrederetur. Nam imperator eum diligebat, ideoque prorsus excludere volebat. Instantibus tamen accusatoribus, et crimina ei objecta vera esse demonstrantibus, imperator rem perscrutatus, cum deprehenderet non aliter quem ii retulerant habere, capere mysticum et quæstiones de eo exercere statuit. Quod is præsentiens in monasterium Monocastanum confugit, ibique monachus est factus. Patricium Cosmam logothetam in Horologio imperator male multatum officio deposuit. Loco mystici substituit protovestiarium Theophanem et eadem potestate auxit. Sub idem tempus in Thracia terræ motus hiatusque terribiles fuerunt, multæque domus et templa una cum ipsis hominibus absorpta sunt.

Maiο mense, indictione 15, Simeon Bulgarorum princeps in Chrobotos duxit; ab iisque in angustiis montium prælio victus omnem suum 308 amiserit exercitum. Joannes autem quidam astronomus Romanum accessit, eumque monuit uti mittat aliquem qui amputet caput columnæ, quæ supra Xerolphi fornicem posita occidentem respiciebat: ita enim Simeonem, cui illa fatalis erat, statim perituro. Executus hoc est imperator: et qua hora

Ἀ ἀλλήλων ὄπλα κινουῦντες. » Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ βασιλεὺς, αἰδεσθεὶς δὲ ὁ Συμεὼν τὴν τοῦτου ταπεινώσειν ὑπέσχετο τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι. Καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους διεχωρίσθησαν, τοῦ βασιλέως δώροις μεγαλοπρεπέσι δειωσαμένου τὸν Συμεὼν.

Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων Ἰνδικτιῶνος β', Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς στέφει τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, Στέφανον καὶ Κωνσταντῖνον, ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὸν δὲ λοιπὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον ὁ πατριάρχης ἀπέκειρε κληρικόν, χειροτονήσας αὐτὸν ὑποδιάκονον, προχειρισάμενος καὶ σύγκελον, πρότερον διεθόντα εἰς τὰ ἅγια μετὰ τοῦ τάγματος τῶν ὑποδιακόνων. Ἐτίμησε δὲ καὶ τὸν μυστικὸν Ἰωάννην καὶ παραδυναστεύοντα πατρικίον καὶ ἀνθύπατον. ια' δὲ Μαΐου μηνός, Ἰνδικτιῶνος γ', τελευτᾷ ὁ πατριάρχης Νικόλαος, κρατήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀναρρήσει ἔτη ιγ'· καὶ καθίσταται Αὐγούστῳ μῆνι πατριάρχης ὁ τῆς Ἀμασσίας μητροπολίτης Στέφανος. Κατηγορήθη δὲ καὶ ὁ μυστικὸς ὡς τὴν βασιλείαν σφετεριζόμενος, καὶ ὑποθήκη τοῦ πατρικίου Κοσμᾶ (73) καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου, μνηστευομένου τούτου εἰς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, καταβιβάζεται τοῦ παλατιοῦ. Συγχωρεῖται δ' ὅμως εἰσαρχεσθαι καὶ προσκυνεῖν τὸν βασιλέα· στέργων γὰρ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τελῶς ἀπόσασθαι οὐκ ἐβούλετο. Ἐγκειμένων δὲ τῶν κατηγορῶν καὶ σαφῇ διεκνύων τὴν κατηγορίαν, [P. 625] ἐρευνήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἀληθῆ τὰ κατ' αὐτοῦ εὐρῶν λαληθέντα ἐμελλε κατασχεῖν καὶ ἐξετάσαι· ὁ δὲ τοῦτο προγνοὺς φυγὴν τὴν Μονοκάστανον μονὴν καταλαμβάνει καὶ ἀποκείρεται μοναχός. Τὸν δὲ πατρικίον Κοσμᾶν καὶ λογοθέτην αἰκισάμενος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ὠρολογεῖῳ παρέλυσε τῆς ἀρχῆς. Προβάλλεται δὲ ἀντὶ τοῦ μυστικοῦ Ἰωάννου τὸν πρωτοβεστιάριον Θεοφάνην παραδυναστεύοντα. Ἐγένετο τῆνικαῦτα καὶ σεισμὸς ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων καὶ χόσματα γῆς καταπηκτικὰ, ὥστε πολλὰ χωρία καὶ ἐκκλησίας αὐτάνδρους καταποθῆναι.

Μαίῳ δὲ μῆνι, Ἰνδικτιῶνος ια', εἰσβολὴν Συμεὼν ὁ τῆς Βουλγαρίας ἄρχων ἐποίησατο κατὰ Χρωδάτων (74), καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτῶν καὶ ἤττηθεὶς ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν δυσχωρίαις ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ ἀπώλεσε στράτευμα. Ἰωάννης δὲ τις ἀστρονόμος προσελθὼν τῷ βασιλεῖ ἔφησεν ὡς εἰ πέμψας ἀποκόψει τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰσαμῆνης ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καὶ πρὸς δύοσιν βλεπούσης στήλης (75), ἀποβενεῖται ὁ Συμεὼν παραυτίκα· αὐτῷ γὰρ ἐτοιχειώ-

Μαίῳ δὲ μῆνι, Ἰνδικτιῶνος ια', εἰσβολὴν Συμεὼν ὁ τῆς Βουλγαρίας ἄρχων ἐποίησατο κατὰ Χρωδάτων (74), καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτῶν καὶ ἤττηθεὶς ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν δυσχωρίαις ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ ἀπώλεσε στράτευμα. Ἰωάννης δὲ τις ἀστρονόμος προσελθὼν τῷ βασιλεῖ ἔφησεν ὡς εἰ πέμψας ἀποκόψει τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰσαμῆνης ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καὶ πρὸς δύοσιν βλεπούσης στήλης (75), ἀποβενεῖται ὁ Συμεὼν παραυτίκα· αὐτῷ γὰρ ἐτοιχειώ-

Μαίῳ δὲ μῆνι, Ἰνδικτιῶνος ια', εἰσβολὴν Συμεὼν ὁ τῆς Βουλγαρίας ἄρχων ἐποίησατο κατὰ Χρωδάτων (74), καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτῶν καὶ ἤττηθεὶς ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν δυσχωρίαις ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ ἀπώλεσε στράτευμα. Ἰωάννης δὲ τις ἀστρονόμος προσελθὼν τῷ βασιλεῖ ἔφησεν ὡς εἰ πέμψας ἀποκόψει τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰσαμῆνης ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καὶ πρὸς δύοσιν βλεπούσης στήλης (75), ἀποβενεῖται ὁ Συμεὼν παραυτίκα· αὐτῷ γὰρ ἐτοιχειώ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(73) Hunc locum, secutus conjecturas et ea quæ sequuntur, ita legi, ut si καὶ non ante ὑποθήκη sed ante καταβιβάζεται esset scriptum. Apparet enim Cosmam genero suo favisse et in affectando regno consiliis juvisse, quare et magistratus ei fuit

abrogatus, ut minime credam hoc judice vel auctore mysticum fuisse aula pulsum. XYL.

(74) Χρωδάτων habet Zonaras.

(75) Στήλης, simulacri, stauæ. Ei namque caput dejecit imperator. GOAR.

σθαι τὴν τοιαύτην στήλην. Ὁ δὲ τοῖς ἐκείνου Α
πιθῆσας λόγοις ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν τῆς στήλης·
καὶ αὐτῇ τῇ ὄρφ, καθὼς ἀκριδωσάμενος ἔγνω ὁ
βασιλεὺς, ὁ Συμεὼν ἐν Βουλγαρίᾳ τέθνηκε νότῳ κατακαρδίῳ ἀλόους.

Ὁ δὲ τελευταῖος τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν
Πέτρος κατέσχεν ὁ ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναικὸς
τῆς ἀδελφῆς Γεωργίου τοῦ Σουρσουβούλου, ὃν καὶ
ἐπίτροπον τοῖς αὐτοῦ παισὶν ὁ Συμεὼν κατέστησε·
Μιχαὴλ γὰρ τὸν ἐκ τῆς προτέρας ἀποτεχθέντα παῖδα
αὐτῷ ἔτι ζῶν ὁ Συμεὼν ἀπέκτεινε μοναχόν. Τὰ γοῦν
περὶ τῆς ἐθνη, Τούρκοι, Σέρβοι, Χρωβάτοι καὶ οἱ λοιποὶ,
τὴν τοῦ Συμεὼν ἀναμαθόντες τελευταίην ἐκστρατεύειν
κατὰ Βουλγάρων ἐβουλεύοντο. Κατέσχε δὲ καὶ λιμὸς
μέγας σὺν ἀκριδί τοῦ Βουλγάρων ἔθνος, ἰσχυρῶς
ἐκπέζων καὶ καταδαπανῶν τὰ πλήθη καὶ τοὺς καρ- Β
πύρας. Ἐδεδοκίμασαν μὲν οὖν οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν
τῶν ἄλλων ἔφοδον ἐθῶν. ἔδεδίσαν δὲ πλέον τὴν
τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσιν. Βουλευσάμενος οὖν ὁ
Πέτρος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἔγνω δεῖν ἐπιστρατεύσαι
Ῥωμαίους ἐπὶ καταπλήξει. Καταλαμβάνουσι τοίνυν
τὴν Μακεδονίαν, Ἐἴτα μαθόντες ὡς ἔξεισι κατ'
αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, πέμπουσι λάβρα τινα μοναχόν
Πέτρος τε ὁ ἀρχὼν Βουλγαρίας καὶ ὁ τῶν παιδῶν
τοῦ Συμεὼν ἐπιτροπέων Γεώργιος, γράμματα ἐπ-
γόμενον. Ὡς βούλονται δὲ Ῥωμαῖοι σπείσασθαι, τὰ
γράμματα ἔφραζεν, εἰ αἰροῦνται δὲ, καὶ γαμικὸν συ-
στήσασθαι συνάλλαγμα μετ' αὐτῶν. Ὁν ἀφικόμενον ὁ
βασιλεὺς ἀσμενέστατα προσδεξάμενος, εὐθέως ἀπέ-
στειλε μετὰ δρόμωνος μοναχόν τινα Θεόδοσιον καὶ
Κωνσταντῖνον βασιλικὸν κληρικόν (76) [P. 626] τὸν C
Ῥόδιον, συλλαλήσαι τοῖς Βουλγάροις τὰ εἰς εἰρήνην
ἐν Μεσημβρίᾳ (77). Ὅστινες παραγενόμενοι καὶ τὰ
εἰκότα διαλεχθέντες ὑπέστρεψαν διὰ ξηρᾶς ἄμα
Στεφάνῳ τινὶ περιωνύμῳ ἐν Βουλγαρίᾳ κατόπιον δὲ
τούτων παρεγένετο καὶ ὁ ἐπίτροπος Γεώργιος ὁ τοῦ
Σουρσουβούλου καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐπιφανῶν. Καὶ
εἰς ὄψιν ἔλθόντες τῷ βασιλεῖ, θεασάμενοι δὲ καὶ τὴν
θυγατέρα Χριστοφόρου τοῦ βασιλέως Μαρίαν καὶ
ἐκ' αὐτῇ μεγάλως ἀρεσθέντες (ἦν γὰρ ὑπερφέρουσα
τῷ κάλλει). Ἐγράψαν τῷ Πέτρῳ διὰ τάχους παραγ-
νέσθαι, σύμφωνα ποιησάμενοι πρότερον περὶ τῆς
εἰρήνης. Ἀπεστάλη δὲ καὶ Νικήτας μάγιστρος, ὁ
τοῦ βασιλέως συμπένθερος Ῥωμανοῦ, ὑπαντήσαι
καὶ ἀγαγεῖν τὸν Πέτρον μέχρι τῆς βασιλίδος. Ὁ δὲ
καταλαβόντος ἐν Βλαχέρναις, ὁ βασιλεὺς μετὰ τρι- D
γῶν ἐλθὼν τούτων ἐδέξατο καὶ ἠσπάσατο καὶ φιλο-
τίμως ἐδεξιώσατο. Ἀλλήλοις οὖν τὰ εἰκότα προσομι-
λήσαντες τὰ τε τῆς εἰρήνης σύμβολα καὶ τὰ τοῦ
γίμου ἐπαιώσαντο, τοῦ πρωτοβεστιαρίου Θεοφά-
νεως ἐν πᾶσι μεσολαβοῦντος. Καὶ τῇ ἡ' τοῦ Ὀκτω-
βρίου μηνὸς ἐξελθὼν ὁ πατριάρχης Στέφανος, ἄμα τῷ
πρωτοβεστιαρίῳ Θεοφάνει καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ,
ἐλόγησε Πέτρον τε καὶ Μαρίαν ἐν τῷ ναῶ τῆς
ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Μηγῆς, παρανυμφεύοντων
τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ τοῦ Σουρσουβούλου. Φαι-

status fuit abscissum caput, ea ipsa, quod dili-
genti inquisitione Romanus postea deprehendit,
Simeon in Bulgaria cordis morbo interiit.

Morte ejus Bulgariae dominium ad Petrum rediit,
filium ejus ex secunda uxore, sorore Georgii Sur-
subuli, quem et tutorem suis liberis Simeon con-
stituit. Nam Michaelum idem ex priore sibi natum
conjugæ, viventem adhuc monachum fecerat. Vi-
cinæ igitur gentes, Turci, Servi, Chrobatæ atque
alii, audita Simeonis morte Bulgaros bello petere
statuebant. Sed et fame graviter premebantur.
Bulgari, et locustæ fruges eorum depopulabantur
atque absumebant. Itaque Bulgaria cum aliarum
gentium tum Romanorum præcipue in se expedi-
tionem metuentibus, Petrus re cum suis delibera-
ta in Romanos bellum suscipit, ut iis terrorem in-
cuteret. Cumque in Macedoniam pervenisset, audito
imperatorem Romanum contra se cum exercitu pro-
ficisci, ipse et Georgius liberorum 300 Simeonis
tutor occulte monachum cum litteris mittunt, qui-
bus continebatur cupere Bulgaros cum Romanis
pacem ac fœdus conjungere, ac si Romanis ita vi-
deretur, nuptiis inter gentes contractis id firmari.
Iis litteris acceptis Romanus, cum rem quam ma-
xime probaret, statim celoce emisit Theodosium
quemdam monachum et Constantinum Rhodium
clericum aulicum, qui in Messembria cum Bulgaria
de pace colloquerentur. Quo in colloquio cum res
commode esset tractata, legati per continentem in
urbem redierunt, comitante Stephano, cujus ma-
gnum erat inter Bulgaros nomen; eosque subse-
cutus est Gregorius Sursubulus aliique illustres
aliquot viri. Hi ut cum imperatore congressi filiam
Christiferi Cæsaris Mariam viderunt, eamque (erat
enim formæ præstantissimæ) magnopere probave-
runt, pacta pace, Petrum missis litteris absque mora
venire jusserunt. Missus est etiam Nicetas magi-
ster, filii Romani socer, qui Petro obviam iret eum-
que Cpolin deduceret. Ubi ad Blachernas venit
Petrus, imperator triremi eodem vectus eum ex-
cepit ac salutavit et honorifice tractavit, iisque
inter se uti ex re erat collocutis, pacta pacis et ma-
trimonii composita sunt, in omnibus iis protove-
stiaro Theophane medium se ferente. Octobris die
oclava, patriarcha Stephanus 310 cum protove-
stiaro Theophane et universo senatu egressus,
conjugium Petri et Mariæ in fano Deiparæ ad
Fontem sacrum faustumque esse jussit, sponsam
comitantibus Theophane et Sursubulo. Nuptiis
magnifice et sumptuoso cum splendore confectis,
protovestiarus cum filia Cæsaris urbem intravit.
Tertium a nuptiis convivium instituit imperator ad
Fontem, in loco ubi e navibus exire solebant,
stante imperatoria celoce in eo loco: adhibuitque

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(76) Qui ecclesiis in palatio inclusis ministrabat.
GOAR.

(77) Ad confinia Thraciæ et Hæmi montis radi-
ces, juxta Anchialum sita. GOAR.

convivio Petrum, Constantinum imperatorem ac Christiferum. Ibi haud leviter tumultuati sunt Bulgari, Christiferum Constantino in faustis acclamationibus præponi debere contendentes. Eorumque petitioni imperator morem gessit. Omnibus paractis quæ in tali re fieri assolent. Maria cum suo marito solvit et in Bulgariam iter iniit, deducta a parentibus et protovestiarario usque ad Hebdomum. Hoc pacto res in urbe acclæ.

μηθῆναι τὸν Χριστοφόρον, εἶτα τὸν Κωνσταντῖνον· ὧν τῆ ἐνστάσει παραχωρῶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπέλευσε, οὕτω γενέσθαι. Πάντων δὲ τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις εἰωθῶτων γίνεσθαι συντελεσθέντων, ἀπῆρην ἡ Μαρία σὺν τῷ οἰκείῳ συζύγῳ καὶ τῆς πρὸς Βουλγαρίαν ἤψατο, προπεμφθεῖσα παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου μέχρι τοῦ Ἐβδόμου. Καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ πόλει τοῦτον ἐτελείτο τὸν τρόπον.

At Joannes Curcuas, magister ac scholarum domesticus Syriæ, res agendo ac ferendo et obvia omnia prouendo, plurimæque castella et munitiones atque urbes barbaricas evertendo, usque ad nobilem illam Melitenam pervenit, eamque obsessam eo necessitatis redegit ut ad pacificationem obsessi cogerentur spectare. Venit ergo ad eum Apochapsus 311 Ameri prognatus, Melitenæ ameras, et Aposalathus, qui militibus Melitenæ legentibus præerat; quos comiter exceptos domesticus ad imperatorem misit, iique pacificatione confecta domum redierunt, sociis ac amicis Romanorum ascripti, et cum iis contra Saracenos populares suos armati. Mortuis autem Apochapso et Aposalatho pax ea rupta est. Itaque domesticus Melitenis bellum infert, cum quo etiam Melias erat magister, Armenios ducens. Ac initio quidem hostes castra sub dio locare ausos intra muros urbis compellunt, deinde vero urbem obsessam magna vi oppugnantes expugnant: sed et circum sita omnia populantur atque subigunt ac Romanis servire cogunt. Imperator Melitenam et quod circum est regionis in præfecturæ (Curatoreiam ipsi vocabant) formam redegit, ac magnos inde redditus ærario confecit. Cæterum Niceta magister et Christiferi socer accusatus, quod generum incitasset ad deturbandum imperio patrem, urbe pulsus rarusque et monachue factus est. Die mænsis Julii 25 indictione sexta, Stephanus patriarcha mortuus est, cum ei muneris præfuisset bienium et menses undecim. Mense Decembri monachus Trypho producit, eique patriarchatus ad certum tempus committitur, dum Theophilactus imperatoris filius ad justam 312 ætatem perveniret. Eodem mense gravissimum fuit frigus, adeo, ut terra per dies 120 glacie durata fuerit. Id gelu subsecuta est quanta nunquam fuit ante pestis, quæ tantum

δρῶν δὲ καὶ πολυτελῶν γενομένων τῶν γάμων, ἐπέσθηεν ὁ πρωτοβεστιαρίος ἅμα τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ πόλει. Τρίτην δὲ μετὰ τὸν γάμον ἐστίασιν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀποβάθρῳ (78) ποιήσας ὁ βασιλεὺς, παρ' αὐτῆς τῆς ἀποβάθρας τοῦ βασιλικοῦ δρόμωνος ἵσταμένου, συνεισιτάθη τῷ Πέτρῳ. Παρῆσαν δὲ τῇ εὐχαρίᾳ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς καὶ Χριστοφόρος. Ἐγένετο δὲ στάσις οὐ μικρὰ παρὰ τῶν Βουλγάρων, ἐνισταμένων πρότερον εὐφροσύνην ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπέλευσε, οὕτω γενέσθαι. Πάντων δὲ τῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις εἰωθῶτων γίνεσθαι συντελεσθέντων, ἀπῆρην ἡ Μαρία σὺν τῷ οἰκείῳ συζύγῳ καὶ τῆς πρὸς Βουλγαρίαν ἤψατο, προπεμφθεῖσα παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου μέχρι τοῦ Ἐβδόμου. Καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ πόλει τοῦτον ἐτελείτο τὸν τρόπον.

Ὁ δὲ δομέστικος τῶν σχολῶν Ἰωάννης μάγιστρος ὁ Κουρκούας, ἄγων καὶ φέρον τὰ τῆς Συρίας καὶ ἅπαν ἀντίξουν καταστρεφόμενος, καὶ πλείστα φρούρια καὶ ὄχυράματα καὶ πόλεις βαρβαρικῶς καθελών, ἔφθασε καὶ μέχρι τῆς περιβολῆς Μελιτηνῆς, πολιορκίᾳ δὲ τοὺς ἐνδον στενοχωρήσας ἠνάγκασε πρὸς συμβάσεις ἰδεῖν. Παρεγένετο οὖν πρὸς αὐτὸν Ἀπόχαψ ὁ τοῦ Ἄμερ ἔκγονος, ἀμηνῶς ὑπάρχων Μελιτηνῆς, καὶ Ἀποσαλάθ ὁ τῶν ἐν αὐτῇ κατάρχων ταγμάτων [P. 627] οὗς προσδεξάμενος ὁ δομέστικος ἱλαρῶς καὶ μετὰ προσηνείας πρὸς τὸν αυτοκράτορα ἐξαπέστειλεν. Ἐντυχόντες οὖν αὐτῷ καὶ εἰρηνικῶς ποιήσαντες σύμφωνα ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, τοῖς φίλοις καὶ συμμάχοις Ῥωμαίων καταγραφέντες καὶ μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν ὁμοφύλων καθοπλιζόμενοι. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀπόχαψ καὶ τοῦ Ἀποσαλάθ, διελύθη τὰ τῆς εἰρήνης. Ἐκστρατεύει οὖν κατ' αὐτῶν ὁ εἰρημένος δομέστικος, ᾧ συνῆν μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ ὁ μάγιστρος ὁ Μελίας. Καὶ πρότερον μὲν πολέμῳ τοὺς Μελιτηνοὺς συνήλασαν εἰσω τείχους κατατολμήσαντας ἀντιποιήσασθαι τῶν ὑπαίθρων· ἔπειτα περικαθίσαντες τὴν πόλιν καὶ μετὰ συντονίας ταύτην πολιορκήσαντες πολέμου νόμῳ κατέσχον. Κατέδραμον δὲ καὶ πάντα τὰ περὶ καὶ ἐχειρῶσαντο καὶ δοῦλα Ῥωμαίοις ἐργάσαντο. Τὴν μὲν οὖν Μελιτηνὴν εἰς κουρατωρειαν καταστήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ πᾶσαν τὴν περιοικίδα, πολλὴν συντέλειαν τῷ δημοσίῳ προσήγαγε. Νικήτας δὲ ὁ μάγιστρος καὶ πενθερὸς Χριστοφόρου τοῦ βασιλέως κατηγορηθεὶς ὡς ὑποτιθέμενος τῷ Χριστοφόρῳ κατὰ τοῦ ἰδίου γενέσθαι πατρὸς καὶ τοῦτον ἐξῶσαι τῆς βασιλείας, ἐξεβλήθη τῆς πόλεως καὶ ἀπεκάρη μοναχός. Μηνὶ δὲ Ἰουλίῳ ιε' ἡμέρα, Ἰνδικτιῶνος ς', ἐτελεύτησεν ὁ Ἀμασειᾶς Στέφανος, πατριάρχης ἐτη β', μηνὸς ια'. Δεκεμβρίῳ δὲ μηνὶ ἄγουσι Τρύφωνα μοναχόν, καὶ χειροτονοῦσι πατριάρχην ἐπὶ χρόνῳ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) *Locum ubi e navibus exire solent, ἀποβάθραν* Xylander exponit: sed p. 623 *excensionis locum*; falso utrobique: est enim *tabulatum ligneum* ad instar domus in maris portu exstructum, ibidem descriptum, quo etiam convivia nuptiasque celebrare potuerint Romanorum et Bulgarorum principes. Ἀνασάθραν potius, ut frequenter scripsit Codinus, legerem, nisi me versus auctorem religio et repetita vox detineret, qua nihilominus idem ac ἀποβάθρας indicari percipio, *tabulatum* videlicet portui terræque contiguum, in quod e dromone

Romanus imperator exsiliret, Petrus autem Bulgaris regulus e terra conscenderet, ac ambo de pace collocti placide convivarent. Attendantur auctoris verba p. 623 citata, nec non et hæc Manuelem et sultanum Turcærum Chrysopoli collocuturos describentia apud Phranzium interpretem: *Ibi trirem in tentorium sive tabernaculum sibi paratum concessit. Imperator cum filiis in triremibus edebant ac bibebant, et inter se ipse et ameras partes mittebant.* GOAR,

βητῶν, μέχρις ἂν Θεοφύλακτος ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς A
 εἰς μέτρον φθάσῃ τῆς νομίμου ἡλικίας. Τῷ αὐτῷ
 δὲ μηνὶ γέγονε χειμῶν ἀφόρητος, ὡς κρυσταλλωθῆ-
 ναι τὴν γῆν ἐπὶ ἡμέρας ἑκατὸν ἑξήκοντα. Ἐπηκολούθησε
 δὲ τῶν χειμῶν καὶ ὁ μέγας λιμὸς, τοὺς πῶποτε χειμῶν
 ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ζῶντας τοὺς τεθνεῶτας ἐκκομίζειν, τοῦ βασιλέως πολλὴν πρόνοιαν ποιησαμένου κατὰ
 τὸ δυνατόν καὶ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ λιμοῦ δι' εὐποιῶν καὶ ἄλλων βοθημάτων παντοδαπῶν.

Ἐτέρῳ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντι ἐπέθετο Ἰωάν-
 νης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μεθ' ἐτέρων τῶν μέγα δυνα-
 μένων ἐν Βουλγαρίᾳ. Καὶ φωραθεὶς αὐτὸς μὲν
 τύπτεται καὶ καθείργνυται, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες
 τοῖς ἐσχάταις ὑπεβλήθησαν τιμωρίας. Δῆλα δὲ
 ἔθετο καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ Πέτρῳ τὰ γεγενη-
 μένα. Ἄπερ μαθὼν οὗτος τὸν μοναχὸν Ἰωάννην
 τὸν ποτε βρακτώρα πέπομφε, προφάσει μὲν ἄλλα-
 γίου, τῇ δ' ἀληθείᾳ Ἰωάννην ποικιλοτρόπως ἐδρεῖν B
 καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγαγεῖν. Ὁ δὲ καὶ γέ-
 γονε καὶ δυνηθεὶς ὁ βρακτώρ ἀποκλέψαι τὸν
 Ἰωάννην, ἐν πλοίῳ ἀπὸ Μεσημβρίας εἰσελθὼν, ἅμα
 αὐτῷ τὴν βασιλίδαν κατέλαβε. Καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸ
 μοναχικὸν ἀποβίβας σχῆμα καὶ γυναῖκα αὐτήσας
 ἔλαβε, προσέλαβε δὲ καὶ οἶκον καὶ κτήματα πάμ-
 πολλα. Καὶ Μιχαὴλ δὲ ὁ τοῦ Πέτρου ἕτερος ἀδελφός,
 τὴν Βουλγαρικὴν ἱμερόμενος κατασχεῖν ἐξουσίαν,
 [P. 628] φρούριον καταλαβὼν ἐρυμνὸν ἀνέσειε τὰ
 Βουλγάρων, καὶ πολλοὶ προσεβόησαν αὐτῷ. Μετὰ
 μικρὸν δὲ τούτου ἀποθανόντος δεδιότες οἱ προ-
 ρήντες τὴν τοῦ Πέτρου ἀγανάκτησιν, ἐπήλθον
 ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χώραις διὰ Μακεδονίας καὶ Στρυ-
 μόνος καὶ Ἑλλάδος, καταλαβόντες τὴν Νικόπολιν,
 πάντα τὰ ἐν ποσὶ ληϊσάμενοι καὶ τέλος ἐν αὐτῇ C
 παθιατίσαντες οἵτινες ὑστερον διαφόρως καταπο-
 λεμηθέντες ὑποχείριον Ῥωμαίων ἐγένοντο. Κατὰ
 τούτους τοὺς χρόνους ἔπεσε λίθος ἀπὸ τῆς ἐν τῷ
 φόρῳ ἀψίδος, ὃν κοσμίτην (79) καλεῖν εἰώθασιν, καὶ
 ἀπέκτεινε ἄνδρας ἐξήκοντα. Ἐγένετο δὲ καὶ
 ἐμπρησμός φοβερός ἐγγιστα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
 λεγομένων Ψυχῶν. Ἐτελεύτησε δὲ καὶ Χριστοφόρος ὁ βασιλεὺς, μηνὶ Αὐγούστῳ, Ἰνδικτιῶνος ιδ', καὶ ἐτάφη ἐν
 τῇ μόνῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Τοῦ βῆτοῦ δὲ χρόνου τελευτήσαντος ὃν ἔθετο Τρύφων
 ὁ πατριάρχης, οὐκ ἤθελε (80) κατελθεῖν τοῦ θρόνου
 ὡς ὑπέσχετο, ἀλλὰ κρίσεις ἐζήτει καὶ αἰτιήματα
 κατ' αὐτοῦ προβληθῆναι δι' ἃ τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλ-
 λεται. Ἀμνημονεύοντος δ' ἐπὶ τούτῳ τοῦ βασιλέως
 καὶ μὴ ἔχοντος ὅ τι καὶ χρῆσαιτο, ὁ Καισαρείας
 θεόφανης, ὃν δὲ καὶ Χοιρινὸν ἐκάλουσαν, κατὰ δ
 ἀνδρ, ἀλύοντα βλέπων τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν
 καὶ τὴν ἀπάτην μὴ φέροντα, ὑπέσχετο αὐτῷ εἰς
 τέλος ἄξει τὸ σπουδαζόμενον. Ἀποδεξαμένου δὲ τοῦ

A sœviit ut vivi mortuis efferendis non sufficerent.
 Imperator quantum id res passa est, summam
 curam et pestis et frigoris habuit, omnis generis
 auxiliis et beneficiis succurrens subditis.

γενομένους ὑπερβαλλόμενος, καὶ θάνατος ἀπὸ τούτου,
 καὶ ἄλλων βοθημάτων παντοδαπῶν.

Snb idem tempus Petro Bulgarorum principi
 Joannes frater ipsius et nonnulli alii potentia inter
 Bulgaros primi insidias struunt; quibus patefactis
 Joannes verberibus multatus in carcerem deditur,
 de reliquis omnibus capitibus supplicium sumitur. Ea
 de re a Petro certior factus Romanus Joannem
 monachum, eum qui aliquando rector fuerat mittit
 sub prætextu pactorum sancientorum, qui omni
 modo Joannem quæreret ac Cpolin duceret. Et
 sane rector Joannem suffuratus navigio a Mesem-
 bria eum secum in urbem perduxit. Pauloque post
 monastico abjecto habitu uxorem ambivit atque
 duxit; domum quoque et opes permagnas accepit.
 Michaelus porro alter Petri frater, cupiditate Bul-
 garici imperii ductus, castellum munitum occupavit,
 Bulgarosque concitavit, multosque ad se attraxit.
 Qui eo paulo post mortuo iram Petri metuentes
 313 Romanam invascrunt ditionem: ac per Ma-
 ccedoniam, Strymonem et Græciam profecti, et obvia
 quæque populati, Nicopolin tandem occuparunt,
 inque ea subsederunt. Verum hi posteris tempori-
 bus variis bellis a Romanis subacti sunt. Ea tem-
 pestate lapis quidam de fornice fori decidit, quem
 solebant cosmiten, id est undanum, vocare, et
 interfecit 60 viros. Terribile etiam incendium fuit
 proxime forum Deiparæ, quod rostra absumpsit
 usque ad locum cui Psiches nomen, id est, micæ.
 Obiit etiam Christifer Cæsar, 14 die Augusti, et
 sepultus est in monasterio patris sui.

τοῦ φόρου, καὶ ἐπυρπολήθη ὁ ἔμβολος ἄχρι τῶν
 τοῦ φόρου, καὶ ἐπυρπολήθη ὁ ἔμβολος ἄχρι τῶν
 Ἰνδικτιῶνος ιδ', καὶ ἐτάφη ἐν
 τῇ μόνῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

At Tryphon cum tempus patriarchatus ei defini-
 tum exiisset, promissis stare et solio decedere cum
 nollet, quæsivit quo pacto criminibus intentatis
 in judicium vocari et ecclesia exturbari posset.
 Animi dubium et quo se verteret non habentem
 imperatorem, interimque fraudis et ludibrii impa-
 tientia mœstum Theophanes Cæsarcæ episcopus
 cernens, is quem et Chœrinum vocabant, homo
 nugax, in se recepit conficiendæ rei negotium.
 Cumque imperator ejus operam oblatam amplecte-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(79) Κοσμίτην vocant architecti Græci totam
 epistelli compagem ex coronide zophoro et ei sub-
 jecta trabe ornamentatam, *corniche, frise, archi-
 trave*, quod columnarum ædificium κοσμεῖ, *ornat*,
 sic dictam. Germanus in Mystagogia κίγλιον καὶ
 στήθαι sive κιονίαι, cancellis et columnis popu-
 lum ab altare sejungentibus, κοσμίτην imponit. Con-
 stantinus de Adm. Imp. idem exsequitur: Ἰστανται
 δὲ καὶ εἰς τὸ τοιοῦτον κάστρον καὶ κίονες πυκνοὶ
 ἔχοντες ἐπάνω κοσμίτας. GOAR.

(80) Locus est mutilus. Credo sic integrandum:
 Cum imperator vi eum deturbare vereretur,
 quæsivit, etc. In margine librarius annotavit,
 Ὅρα καὶ μητροπολίτου κακόνειαν καὶ ἀρχιερέως
 ἀπλαστῆν. Id, puto, ἀπλαστῆν dicit, quod Try-
 phonis animus non erat ita formatus, ut artes istas
 intelligeret. Quid si ἀπληστῆν scribere voluit, quod
 non exsaturaretur legitima patriarchatus admini-
 stratione? XYL.

retur, Tryphonem astu circumveniendum ratus, sic compellat : « Multe, domine, adversum te molitur imperator, et crimina conquirat ob quæ te solio dejicere possit. Quantumvis autem magno labore nihil consequitur : § 14 qui enim insontem criminetur ? unum proferunt qui te depositum cupiunt, prorsus te esse litterarum inscium. Id crimen si amoliri queamus, utique lupi hiantes fuerint omnes qui tibi insidiantur. Ergo si me audis, coram toto concilio in munda charta nomen tuum et pontificatus dignitatem scribe, eamque imperatori mitte, ut certo cognoscens spem istius criminis irritam esse, desinat ista contra te moliri. » Id consilium utile visum. Statim ergo cogitur concilium, et patriarcha tum sic loquitur : « Qui me injuste pontificatu dejicere student, o divini collegæ, multa frustra moliti ut probabilem aliquam mei pellendi causam invenirent, extremam hanc excogitarunt calumniam quod me rudem litterarum dicunt. Proinde jam in conspectu omnium vestrum has exaro litteras, ut videntes syoophantes certeque convicti cesset mihi nullo jure negotium facessere. » Hæc locutus chartam puram accepit, et omnibus cernentibus hæc scripsit : « Trypho Dei miseratione archiepiscopus Cpolis, novæ Romæ, et patriarcha œcumenicus. » Et scriptum hoc præsidi, quem ipsi protothronum vocant, ad imperatorem ferendum dedit. Quod is ubi accepit, superne chartam aliam puram attexit, in eaque resignationem perscribit, qua Trypho se tanto munere indignum cedere solium ei qui vellet profitebatur. Ea resignatione in concilio prolata Trypho ecclesia § 15 abductus est, multis fallaciam deplorans et præsidem culpans. Post annum et menses quinque Theophylactus (hoc enim temporis ei adhuc ad legitimam manuum impositionem defuerat) mense Febuario, indictione 2, patriarcha creatur.

τῆς ἡλικίας τοῦ Θεοφύλακτου ἐνδεὶ χρόνος πρὸς τὴν ἐπιτέλειαν καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερωσύνης) Φεβρουαρίῳ, Ἰνδικτιῶνος β', χειροτονεῖται πατριάρχης Θεοφύλακτος ὁ τοῦ βασιλέως υἱός.

Sub idem tempus Basilius quidam Macedo se Constantinum Ducæ filium esse jactans multos deceptos sibi asciscit, et hinc inde vagans per urbes tumultus concitat et ad defectionem movet. Comprehensum hunc quidam Elephantinus turmæ præfectus ad imperatorem perducit : is eum altera truncatum manu dimittit. Dimissus æream manum substituit abscissæ, ingentemque accinctus ensem Opsicium peragrat, simplicioribus persuadens se esse Constatinum Ducam. Ita magna manu contracta defectionem facit ; et occupato castello cui latum saxum et nomen, eo omnis generis res reponit, eaque usus arce proxima quæque deprædatur. Imperator misso exercitu hunc cum suis capit ; cumque diligentissime inquirendo an procerum aliquos facinoris habuisset conscios nihil deprehendisset, in Amastriano eum cremat, Romanus porro filio suo Stephano uxorem collocat Annam Gabalæ filiam, simulque eum serto nuptiali Augustæ coronam ei imponit.

Α βασιλέως τὴν ὑπόσχεσιν, ἀπάτη περιέρχεται τὸν πατριάρχην, καὶ προσελθὼν ἔφη πρὸς αὐτόν· « Πολλὴ μὲν, ὦ δέσποτα, ἡ κατὰ σοῦ τῆς βασιλείας ἐπίθεσις καὶ αἰτιάσεις ζητεῖ δυναμένας σε κατασπᾶσαι τοῦ θρόνου, πολλὰ δὲ μοχθῶν οὐχ εὐρίσκει· πῶς γὰρ ἂν τοῦ ἀναιτίου αἰτίας ἄψαιτο ; Ἐν δὲ προφέρουσιν αἴτιον οἱ σπουδασταὶ τῆς σῆς καθαιρέσεως, φάσκοντες μὴ ὄλως εἰδέναι σε γράμματα. Εἰ οὖν τοῦτο ἀποτρέψασθαι δυναθῆίμην, λύκος πάντως χανῶν φανήσονται οἱ κατὰ σοῦ μελετῶντες. Εἴ τι οὖν μοι πείθῃ, ἐπὶ παρουσίᾳ πάσης τῆς συνόδου γράψας ἐν ἀγράφῳ χαρτίῳ τὸ σὸν ὄνομα καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα πέμψον τῷ βασιλεῖ, ὡς ἂν πληροφορηθῆ καὶ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ἐκπεσῶν ὑπόσχηται τοῦ κατὰ σοῦ μελετῆν. » Ἐδοξε λυσιτελῆς ἡ παραίνεσις. Εὐθὺς οὖν συνηθροῦντο ἡ σύνοδος, καὶ συναθροισθείσης, φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ πατριάρχης· « Οἱ τοῦ θρόνου με καταγαγεῖν βουλόμενοι ἀδίκως, ὡς θεοὶ συλλειτουργοὶ, πολλὰς μηχανὰς κεκινηκότες ὥστε εὐλογον αἰτίαν εἶραίν καὶ δι' αὐτῆς με ἐξοστραχίσαι, οὐχ εἶρον. Τελευταίαν οὖν μοι προσάπτουσιν αἰτίαν ταύτην· φασὶ με ἀγράμματον εἶναι· Νῦν οὖν ἐπ' ὄψει πάντων ὑμῶν τὰδε χαράσσω τὰ γράμματα, ἵν' ἰδόντες καὶ πληροφορηθέντες οἱ συκοφάνται ἀπόσχωνται τοῦ ἀδίκως μοι ἐνοχλεῖν. » Εἶπε, καὶ χάρτην ἄγραφον εἰληφὼς ἐπ' ὄψει πάντων ὑπέγραψεν οὕτως. [P. 620] » Τρύφων ἐλίψ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης, καὶ οἴκουμηνικὸς πατριάρχης. » Καὶ γράψας ἐπέμπευ διὰ τοῦ πρωτοθρόνου τῷ βασιλεῖ. Ὅπερ λαβὼν ἐπὶ χεῖρας οὗτος, καὶ ἄγραφον ἕτερον χάρτην ἄνωθεν προσανυφάνας, παραίτησιν ἔγραψεν, ὡς ἀνάξιος ὢν ἐξίσταται τῷ βουλομένῳ τοῦ θρόνου. Τῆς δὲ τοιαύτης παραίτησεως προκομισθείσης ἐπὶ συνόδου κατάγεται τῆς Ἐκκλησίας ὁ Τρύφων, πολλὰ τὴν ἀπάτην ὀλοφυρόμενος καὶ τῷ πρωτοθρόνῳ ἐπιτιμηφόμος. Καὶ μετὰ χρόνον ἕνα καὶ μῆνας πέντε (τοσοῦτον γὰρ ὁ

τελειότητα καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερωσύνης) Φεβρουαρίῳ, Ἰνδικτιῶνος β', χειροτονεῖται πατριάρχης Θεοφύλακτος ὁ τοῦ βασιλέως υἱός.

Βασίλειος δὲ τις Μακεδῶν, Κωνσταντῖνον τὸν τοῦ Δούκα ἑαυτὸν ἐπιφημίσας, πολλοὺς ἐξαπατήσας πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσατο, καὶ περιπατῶν ἐκὼκα καὶ συντάραττε τὰς πόλεις καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐκίνησσε· συσχεθεὶς δὲ παρά τινος τουρμάρχου Ἐλεφαντίνου τὴν προσηγορίαν, καὶ ὡς βασιλεῖα ἀχθεὶς τῆς μιᾶς ἀλλοτριούται χειρὸς. Εἶτα πάλιν, ὡς ἀφείθη, χεῖρα χαλκῆν ἑαυτῷ περιθείς καὶ σπάθην ὑπερμεγέθη κατασκευάσας περιενόσσει τὸ Ὀψίκιον, τοὺς ἀφελιστέρους πλανῶν ὡς αὐτὸς εἶη Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Δούκα. Μεγάλην οὖν χεῖρα συναθροίσας ἀποστασίαν κινεῖ. Καὶ τὸ φρούριον κατασχὼν ὁ Πλατεῖα πέτρα κατονομάζεται, πᾶν εἶδος ἐν τούτῳ ἀπέθετο, ἀφ' οὗπερ ἐξορμώμενος ἐλεηλάτει τὰ παρατυχόντα καὶ ἐλήϊζετο. Πέμψας οὖν ὁ βασιλεὺς στρατὸν κατ' αὐτοῦ αὐτόν τε συλλαμβάνει καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Καὶ πολλὰ ἀνακρίνας μαθεῖν μὴ τινες εἰεν τῶν ἐν τῇ ἐλευσίᾳ, τελευταῖον μὴδὲν καίριον καταλαβὼν, ἐν τῷ λεγομένῳ Ἀμαστριανῷ πυρὶ τὸν τοιοῦτον παραδίδωσιν. Ἄγεται δὲ καὶ γυναῖκα Στε-

φάνη (81) τῆς υἱῆς ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς Ἄνναν τὴν θυγατέρα τοῦ Γαβαλᾶ· ἅμα δὲ τῆς νυμφικῆς στεφάνης καὶ τὸ τῆς βασιλείας διάδημα αὐτῇ ἐπέθηκετο.

Ἐγένετο δὲ καὶ εἰσβολὴ Τούρκων κατὰ Ῥωμαίων, Ἀπριλλίῳ μηνί, Ἰνδικτιῶνος ζ, καὶ κατέδραμον πᾶσαν τὴν δύσιν μέχρι τῆς πόλεως. Ἀπεστάλη γοῦν ὁ πατρικίος Θεοφάνης καὶ πρωτοβεστιάριος, καὶ ἀλλάγιον μετ' αὐτῶν ἐποίησατο, μηδενὸς κρήματος φεισαμένου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀνάβρυσιν. Ἐνυμφεύθη δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ λοιπῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως κόρη τις Ἑλένη τοῦνομα, ἐκ γένους τῶν Ἀρμενιακῶν ἔλκουσα τὴν σερῶν, θυγάτηρ Ἀδριανοῦ πατρικίου. Ἦς μετὰ μικρὸν ἀποθανουσῆς προσήρμοσεν αὐτῷ ἑτέραν, Θεοφανῶ τοῦνομα, ἐκ γένους καταγομένην τοῦ Μάμαντος. Δεκάτῃ δὲ σαὶ τετάρτῃ Ἰνδικτιῶνι, Ἰουνίῳ μηνί, ἐπέλευσις κατὰ τῆς πόλεως ἐγένετο Ῥωσικοῦ στόλου πλοίων χιλιάδων δέκα. Ἐξῆλθεν οὖν κατ' αὐτῶν ὁ πατρικίος καὶ πρωτοβεστιάριος Θεοφάνης μετὰ τοῦ στόλου, [P. 630] κὰν τῷ Ἱερῷ προσωρμίσσῃ, ἐκείνων ἐν τῷ Φάρῳ καὶ ἐν τῷ ἐπέκεινα αἰγιαλῷ ναυλοχοῦντων. Καιροσκοπήσας οὖν ἀθρόον τούτοις ἐπέθετο, καὶ τὴν τε σύνταξιν αὐτῶν διέλυσε καὶ πολλὰ τῶν πλοίων τῷ σκευαστῷ πυρὶ ἀπέτεφρωσε, τὰ δὲ τελέως ἐτρέψατο. Οἱ περιλειφθέντες δὲ τῶν Ῥώσων περαιοῦνται εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ κατὰ τὰ λεγόμενα Σγόρα προσίσχουσι. Βάρδας δὲ πατρικίος, ὁ τοῦ Φωκᾶ υἱός, τοὺς αἰγιαλοὺς παρατρέχων μεθ' ἱππέων καὶ ἐκκρίτων ἀνδρῶν, συντάγματι τούτων ἱκανῶς πρὸς συλλογὴν ἐκπεμφθέντι τροφῆς συναντήσας ἐτρέψατο καὶ κατέσφαξεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν ὁ Κουρκούας, ὄξυς ἐπιφανείας μετὰ τῶν ταγμάτων, καὶ ἀποσπάσας τούτους εὐρίσκων τῆδε κάκεισε πλανωμένους, κακῶς διατίθει. Ἄ δὲ οὗτοι ἐνδρασαν κακὰ πρὸ τοῦ καταπολεμηθῆναι, πᾶσαν ὑπερεκπίπτει τραγῳδίαν· τοὺς μὲν γὰρ τῶν ἀλίσκομένων ἀνεσταύρουσιν, τοὺς δὲ τῆ γῆ προσεπατάλευον, τοὺς δὲ ὡς περ σκοποῦς ἰστώντες βίβασιν κατετόξευον, Ὅσοι δὲ τῶν ἀλότων ἰερῶσύνης ἤξιοντο, νοῦτων ἥλοις ὄξεσι διεπερόνουσιν τὰς κεφαλὰς. Οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ θελοῦς ναοὺς ἐπυρπόλησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· ἐπει δὲ, ὡς ἄνωθεν ἐβρέθη, καταναυμαχηθέντες καὶ διὰ γῆς οὐχ ἤκιστα κακωθέντες, συσταλέντες ἡρέμουσιν ἐν τοῖς σφετέροις πλοίοις, καὶ ἤδη αὐτοῖς ἐπιλελοίπει τὰ ἐπιτήδεια, ἐβουλεύοντο μὲν εἰς τὰ ἴδια ὑπονοσῆσαι, ἐδεδίσαν δὲ τὸν στόλον παραγειτονοῦντα καὶ τὸν ἀπόπλουον φυλάττοντα. Καίρῳ δ' ὁμοῦς τηρήσαντες καὶ σύνθημα δόντες καὶ τὰ πρυμνήσια λύσαντες ἀπέπλευον. Οὐκ ἔλαθον δὲ τὸν πατρικίον καὶ πρωτοβεστιάριον Θεοφάνην, ἀλλὰ γνοῦς οὗτος τὴν αὐτῶν ἀνακώρησιν ὑπαντιάζει τούτοις εὐθύς, καὶ γίνεται ναυμαχία δευτέρα, καὶ τρέπονται πάλιν οἱ Ῥώσων. Καὶ τὰ μὲν τῶν σκαφῶν βυθῷ παρεδόθη, τὰ δὲ σίδηρος καὶ πῦρ ἐμερίσαντο, τὰ δὲ αὐτανδρὰ ὑπὸ ταῖς τῶν Ῥωμαίων χερσὶν ἐγένοντο· ὀλίγα δὲ τὴν τοῦ πολέμου διαφυγόντα ἀνάγκην πρὸς τὰ οἰκία ἐχώρησαν. Ἀνθ' ὧν ὁ βασιλεὺς τὸν πρωτοβεστιάριον ἀποδείξάμενος καὶ παρακοιμώμενον αὐτὸν κροιβάλετο.

316 Mense Aprili, indictione 7, Turci facta impressione occidua omnia usque ad urbem populantur. Missus patricius Theophanes protovestiarius cum iis pacem componit, Romano ut captivos reciperet nulli rei parcente. Nuptum quoque Constantino tertio Romani filio datur puella Helena, Adriani patricii filia, stirpis Armeniacæ. Et haec paulo post mortua, Theophano a Mamante genus ducens ei matrimonio jungitur. 14 Indictione, Junio mense, Rossica classis hostilis ad urbem appullit navibus constans 10000. Contra eam profectus cum classe Theophanes patricius protovestiarius ad Hierum appellit. hostium navibus ad Pharum eique vicinum littus subductis. Opportunum autem tempus speculatus confertim in eos irruit; ordinibusque dissipatis multas naves artificioso igne comburit, reliquas profligat. Rossi superstites in Orientem trajiciunt. Ibi Bardas patricius Phocæ filius cum equitatu et delectis militibus littus pervagans in cohortem eorum satis numerosam ad alimenta colligenda emissam incidit, eamque fundit et trucidat. Domesticus etiam scholarum Curcuas celeriter cum suis cohortibus supervenit Rossis, avulsosque a se invicem et hinc inde vagantes male multat. Omni 317 tragœdia atrociora sunt quæ Rossi, antequam fuere debellati, perpetraverunt flagitia. Etenim captivorum alios in cruce egerunt, alios terræ affixerunt, alios pro scopis constituerunt inque eos sagittas direxerunt. Quicumque captivorum sacerdotio præditi erant, eorum capita acutis clavis perforarunt, multa etiam templa incenderunt. Verum ubi prælio navali, uti docuimus, victi et haud parvis cladibus in terra affecti fuerunt, intra suas se naves abdiderunt atque ibi continuere. Deinde alimentis absumptis, cum domum vellent redire et sibi a Romana classe metuerent, quæ ipsos in vicinia observabat, capta opportunitate signoque dato solverunt. Neque tamen Theophanem fefellerunt; sed is cognito eorum discessu statim adversum se eis tulit. Hoc secundo navali prælio rursus Rossi victi sunt. Eorum naves aliæ demersæ, aliæ ferro et igni pessumdatæ, quædam cum ipsis vectoribus in Romanorum potestatem venerunt: perpaucae bello salvæ domum redierunt. Ob has victorias imperator protovestiarius probans primarium cubicularium facit.

καὶ πρωτοβεστιάριον Θεοφάνην, ἀλλὰ γνοῦς οὗτος τὴν αὐτῶν ἀνακώρησιν ὑπαντιάζει τούτοις εὐθύς, καὶ γίνεται ναυμαχία δευτέρα, καὶ τρέπονται πάλιν οἱ Ῥώσων. Καὶ τὰ μὲν τῶν σκαφῶν βυθῷ παρεδόθη, τὰ δὲ σίδηρος καὶ πῦρ ἐμερίσαντο, τὰ δὲ αὐτανδρὰ ὑπὸ ταῖς τῶν Ῥωμαίων χερσὶν ἐγένοντο· ὀλίγα δὲ τὴν τοῦ πολέμου διαφυγόντα ἀνάγκην πρὸς τὰ οἰκία ἐχώρησαν. Ἀνθ' ὧν ὁ βασιλεὺς τὸν πρωτοβεστιάριον ἀποδείξάμενος καὶ παρακοιμώμενον αὐτὸν κροιβάλετο.

que coronas sicut et imperii uno die suscepisse. GOAR.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(81) Annam nuptam simul et imperialis honoris consortem renuntiatam indicat auctor, nuptiarum-

que coronas sicut et imperii uno die suscepisse. GOAR.

Joannem porro Curcunam domesticum schola-
rum imperator, quod ejus filiam Euphrosynam
nepoti suo Romano, Constantini natu filiorum mi-
nimi 318 filio, uxorem facere volebat, eaque res
odia Cæsarum in Curcuam inflammasset, coactus
est officio eo dimovere. Gesserat id munus Curcuas
continentibus 22 annis et 7 mensibus, universam-
que prope Syriam pervagatus subegerat. Si quis
præclara ejus facta scire desiderat, volumen a Ma-
nuelo quodam protospathario atque judice composi-
tum legat: is enim octo libris res a Curcua præ-
clare gestas descripsit. Inde cognoscet quantus hic
vir belli rebus fuerit.

Theophilus quoque frater ejus, avus Joannis ejus
qui postmodo imperio potitus est, Mesopotamiæ
præfectus, eodem modo Saracenorum in ea provin-
cia urbes tractavit, oppressis atque adeo deletis
Agarenis. Et Romanus patricius, Joannis domestici
filii, exercitui præpositus, multa castella recepit
et Romanis plurima spolia paravit. In locum Cur-
cuse factus est scholarum domesticus Pantherius
Romani imperatoris cognatus.

λυθέντες τῆς ἀρχῆς, προβάλλεται δομέστικος τῶν
συγγενῆς.

Enimvero imperator Romanus pœnitentia viola-
torum juramentorum ac perfidiæ correptus, ut
Deum placaret, cum alia multa bene fecit, quæ re-
censere sit laboriosum, tum æs etiam alienum ci-
vium nomine dissolvit, divitum ac pauperum: in
quam rem dicitur impendisse centenaria unde-
viginti, ac tabulas nominum combussit in purpureo
qui est ad Chacen umbilico. Pretia quoque domo-
rum pro conductoribus pependit, 319 a maximo
ad monimum. Quæ vero instituit ut pro animæ sa-
lute fierent in Myrelæi ministerio, quod ipso auc-
tore est conditum, ea in hunc usque diem peragi
omnes norunt.

Prima indictione cum rursus Turci incursionem
in Romanorum fines fecissent, Theophanes cubicu-
larius egressus pacem cum iis composuit, acceptis-
que obsidibus rediit. Indictione secunda, Pascha-
lium protospatharium et Longibardiæ præfectum
ad Hugonem regem Franciæ mittit Romanus, filiam
ejus petens in matrimonium Constantini Porphy-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(82) Imo vero, ut historiæ loquuntur, regem
Italiæ. Sed in his rebus neque Noster neque cæteri
hujus farinæ scriptores fuere diligentes. Constanti-
num Porphyrogenitum intellige non Romani filium
Constantinum, sed Leonis, eum cui ut genero im-
posuit Lacapenus, et ipso in ordinem redacto ac
circumscripso fere solus cum suis filiis imperium
gessit. Porphyrogenitorum primus commemoratur
Copronymus, a conclavi palatii cui Porphyrae (for-
tassis quod purpureis tapetibus vel audæis esset
exornatum) nomen, in quo natus esset; ac fortasse
etiam reliqui, utpote genuini et suo loco nati im-
peratores, loco eo puerperis destinato. Noster
Leonis fil. etiam infra sic exprimit, in primo Nice-
phori Phocæ anno. Romanum Contantini fil. Leonis

Φθόνου δὲ κινήθεντος κατὰ τοῦ δομέστικου τῶν
σχολῶν Ἰωάννου τοῦ Κουρκοῦα παρὰ τῶν ἄλλων
βασιλέων (ἐβούλετο γὰρ Ῥωμανὸς ἄ βασιλεὺς Εὐ-
φροσύνην τὴν τοῦ δομέστικου θυγατέρα νόμφην
ἀγαθῆσαι τῷ οικίῳ ἐγγόνῳ Ῥωμανῷ τῷ υἱῷ τοῦ
ἐσχάτου παιδὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου), ἠναγκάσθη
τῆς ἀρχῆς αὐτὸν παραλῦσαι, ἐπὶ δυοῖ καὶ εἴκοσι
χρόνοις καὶ μηνσὶν ἑπτὰ ἀδιαδόχως τὴν τοῦ δομε-
στικου ἀρχὴν ἰθύνοντα, καὶ πᾶσαν, ὡς εἶπεν, τὴν
Συρίαν καταδραμόντα καὶ ταπεινῶσαντα. Ὅτῳ δὲ
βουλητὸν τὰς ἐκείνου μαθεῖν ἀριστείας, ζητησάτω
τὴν πονηθεῖσαν βίβλον παρὰ τιος Μανουῆλ πρωτο-
σπαθARIOU καὶ κριτοῦ (ἐν ὁκτῷ γὰρ βιβλοῖς ἐκείνος τὰ
τούτου ἀνδραγαθήματα συνεγράψατο), καὶ ἐξ αὐτῆς
εἴσεται οἷος ἦν ὁ ἀνὴρ τὰ πολεμικὰ.

[P. 631] Παρὰ πλεονεξίᾳ τούτῳ καὶ Θεόφιλος ὁ
τούτου δμαίμων, ὁ παππὸς Ἰωάννου τοῦ μετὰ ταῦτα
βασιλεύσαντος, τὰς ἐν Μεσοποταμίᾳ τῶν Σαρακηνῶν
πόλεις διέθετο, στρατηγὸς ἐν αὐτῇ γεγονώς καὶ
ταπεινῶσας καὶ τελείως ἀφανίσας τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ.
Καὶ Ῥωμανὸς δὲ ὁ πατρικίος, ὁ τοῦ δομέστικου
Ἰωάννου υἱὸς, στρατηγὸς καταστάς πολλά τε
φρόβρια παρεστήσατο καὶ πλείστων λαφύρων αἷτιος
ὑπῆρξε τοῖς Ῥωμαίοις. Τοῦ Ἰωάννου δὲ παρα-
σχολῶν ὁ Πανθήριος, ὁ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ

Ἰλασκόμενος δὲ τὸν Θεὸν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς
διὰ τὴν τῶν ἔρκων παράβασιν, καὶ μετανοῶν ἐφ' οἷς
κακῶς παρεσπόνδησεν, ἐποίει μὲν καὶ ἄλλας εὐ-
ποιίας, ἅς καταλέγειν ἔργον, ἀπέτισε δὲ καὶ τὰ
χρέα τῆς πόλεως ἀπὸ τε πλουσίων καὶ πενήτων
δεδωκώς, ὡς φασι, κεντηνάρια δέκα ἐννέα, τὰ δὲ
γραμματεῖα κατακαύσας ἐν τῷ κατὰ τὴν Χαλκῆν
πορφυρῷ δωμαλίῳ. Δέδωκε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῆς
πόλεως ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου.
Ἄ δὲ διευτώσατο γίνεσθαι ψυχικὰ ἐπετεῖως ἐν τῇ
νεουργηθείσῃ παρ' αὐτοῦ μονῇ τοῦ Μυρελαίου,
ἴσασι πάντες μέχρι τοῦ νῦν τελούμενα.

Κατὰ δὲ τὴν πρώτην Ἰνδικτιῶνα τῶν Τούρκων
πάλιν ἐπιδρομὴν ποιησαμένων κατὰ Ῥωμαίων, ὁ
παρακοιμώμενος Θεοφάνης ἐξελθὼν ἐπέσειτο μετ'
αὐτῶν καὶ λαβὼν ἀμήρους ὑπέστρεψε. Δευτέρῃ δὲ
Ἰνδικτιῶνι Πασχάλιον πρωτοσπαθᾶριον καὶ στρατη-
γὸν Λαγγοβαρδίας ἐξέπεμψεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν
ῥῆγα Φραγγίας Οὐγωνα (82), τὴν αὐτοῦ θυγατέρα

D N. Romanum tertium optime dices, necum altero Ro-
mano confundatur. Romani N. Christiferi F. nomen
filii Hugonis traditur Bertha Eudoxia XVI. — Quem
περίβλεπτον nominat Constantinus de Adm. Imp.
c. 26, patrem habuit Adelbertum, matrem Bertam,
avum Lotharium Ludovici Pii filium. Magnæ Fran-
ciæ rex, ut verbis Constantini utar, nusquam fuit,
sed comes Provinciæ sive Arelatensis. Ab Italis
vocatus, ejecto Rodulpho, Italiæ regnum obtinuit:
unde βῆξ Φραγγίας a Græcis appellari meruit. Filiam
Bertam ex concubina genitam, Sigefredo Parmensi
episcopo sponsæ duce, jungendam Romano Con-
stanti Porphyrogeniti Cpolim misit, ac Eudoxiæ
nomine deinceps auditiv insignitam. GOAR.

ἐπιζητῶν νυμφευθῆναι τῷ τοῦ Πορφυρογενήτου υἱῷ Ῥωμανῷ· ἤτις καὶ ἀλχεῖσα μετὰ πλούτου πολλοῦ συνήφθη Ῥωμανῷ. Συνέβησε δὲ μετ' αὐτοῦ ἔτη ε' καὶ ἀπίθανα. Ἐγένετο δὲ καὶ βίαιος ἀνέμος μηνὶ Δεκεμβρίῳ· καὶ παταπεσόντες οἱ λεγόμενοι Δῆμοι (83) συνέτριψαν τὰ κάτωθεν αὐτῶν βάρθρα καὶ τὰ λεγόμενα στήθεα.

Τῆς πόλεως δὲ Ἐδέσσης πολιορκουμένης παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, στενοχωρηθέντες οἱ Ἐδεσσηνοὶ τοῖς ἐκ τῆς πολιορκίας δεινοῖς διεπρεσβεύσαντο πρὸς βασιλέα, αἰτούμενοι ἀπαναστῆναι νῆς προσεδρίας τὸν λαόν· καὶ ὀπισθοῦντο ἀντίλυτρον δοῦναι τὸ τοῦ Χριστοῦ ἅγιον ἔκμαγειον. Λυθείσης οὖν τῆς πολιορκίας ἐδόθη τὸ θεῖον ἐκτόπωμα καὶ εἰς τὴν βασιλίδα ἤχθη. ὀποδεξαμένου τοῦτο τοῦ βασιλέως μετὰ λαμπρᾶς καὶ πρεπούσης δορυφορίας, καθὼς ἔμπροσθεν εἴπομεν.

Κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξ Ἀρμενίας ἐφοίτησε τετρας ἐν τῇ βασιλευσσίᾳ, παῖδες ἄδρηνες συμφορεῖς ἐκ μιᾶς προελθόντες γαστροί. Ἐξηλάθησαν δὲ τῆς πόλεως ὡς πονηρὸς οἰωνός. Ἐπι δὲ Κωνσταντίνου πάλιν εἰσηλθόν. Ἐπει δὲ συνέβη τὸν ἕνα τελευτῆσαι, [632] ἐπειράθησαν οἱ ἐμπειρότεροι τῶν ἱατρῶν ἀποτεμεῖν τὸ νεκρωθὲν μέρος· οὗ τμηθέντος τὸ ζῶν ἐπιθεβιωκὸς μικρὸν ἐτελεύτησεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς καὶ πάντας μὲν ἐτίμα τοὺς μοναχοὺς, διαφερόντως δὲ τὸν μοναχὸν Σέργιον τὸν ἀνεψιὸν Φωτίου τοῦ πατριάρχου, ἀρεταῖς ὄντα κτεπέκοσμον καὶ πᾶσι κοσμούμενον τοῖς καλοῖς, δε διὰ παντὸς παρῆναι τῷ βασιλεῖ τῶν παιδῶν ἐπιμελεῖσθαι καὶ μὴ ἀπαιδεύτους τούτους εἶναι, μὴ πως καὶ αὐτὸς πάθῃ τὸ τοῦ Ἑλεῖ (84). Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμερᾷ κατῆγαγον νόν βασιλέα Ῥωμανὸν τοῦ παλατίου καὶ εἰς τὴν Πρώτην (85) ἀγάγοντες νῆσον ἐπέκειραν μοναχόν, Τίνες δὲ οἱ τοῦτον κατασπᾶσαντες τῆς ἀρχῆς, καὶ τίνα τρόπον, ἐν τοῖς ἐπαγομένοις λελέξεται.

Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐν κομιδῇ νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ ἀπορρανοσθέντος, καὶ τῶν πραγμάτων ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ζωῆς καὶ τῶν ἐπιτρόπων οὓς ἔμπροσθεν ἠριθμησάμεθα διοικουμένων, ὁ παρακοιμώμενος Κωνσταντίνος μεγάλα παρὰ τῇ βασιλίδι δυνάμενος, ἐπ' ἀδελφῇ τε γαμβρόν ἔχων τὸν μάγιστρον Λέοντα τὸν Φωκῶν δεμίστικον ὄντα τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ παρὰ τοῦτο τὰς ἡνίας ἀπάσας τῆς βασιλείας ὅπῃ καὶ βούλοιοτο περιφέρων,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(83) Id est pagi : sic enim Cicero convertit Atticos δήμους. Cæterum aut βάρθρα pedes significant, aut πτήθεα quoque aliud quam communiter. XYL. — Δῆμοι. Prominentes tectorum tabulatorum petrarumque ex ædificiis facies, suggrundæ et coronæ parietis, sunt δήμοι, ut qui populum prospiciant. Βάρθρα diximus supra esse suggesta sedesque lapideas partibus imperatorem excepturis, ipsisque excipientis, juxta palatium dispositas. Στήθεα columellæ sunt ordine dispositæ ac superposito longiori epistyllo junctæ, circumjecti clathri, circumdata septa et repagula, sive cancelli humiliores, spatio suo interiore receptos a circumstante vel irruente turba propugnantes. Germanus in Mystagogia non longe ab exordio : Τὰ κίονια ἤτοι τὰ στήθεα διαχωρίζοντα

A rogeniti filio Romano nepoti suo. Quæ et adducta est maguis cum opibus, et cum Romano exactis in conjugio annis quinque e vita migravit. Mense Decembri violentus ventus exstitit : et corruentes qui vocantur Demi contriverunt eorum qui infra erant pectora atque pedes.

Cum eo tempore Edessa a Romanis oppugnaretur, oppidani pressi oppugnationis calamitatibus legatos ad imperatorem mittunt, orantes uti obsidionem solvat, ac polliciti pro ejus rei præmio Christi sacram in linteo expressam effigiem. Eamque impetrato quod volebant dederunt : et est in urbem allata, excipiente eam imperatore cum splendida pompa, sicut ante retulimus.

320 His ipsis diebus ex Armenia allatum est monstrum Cpolin, pueri masculi concreti, uterini; iique, ut infelix omen, urbe sunt ejecti. Redierunt sub Constantino ; et cum alter mortuus esset, peritiores medici cadaver a vivo resecurerunt : parum tamen diu alter supervixit.

Romanus imperator cum alios monachos in honore habuit, tum Sergium præcipue monachum, consobrinum Photii patriarchæ, florentem virtutibus et omnibus ornatum bonis rebus. Is Sergius indidem hortabatur imperatorem ut filios sub disciplina contineret, ne idem ipsi quod Eli eveniret. Eadem indictione Romanus imperator palatio eductus est, et in Protam insulam relegato capillus rasmus, monachique imposita conditio. A quibus et quo modo deturbatus imperio fuerit, jam nunc exponemus.

Constantinus imperator Leonis filius admodum puer amiserat patrem : et mater Zoë ac tutores, quos superius commemoravimus, omnium rerum administrationi præfuerant. Eo rerum statu Constantinus cubicularius magnæ apud Zoam potentis, cujus sororem in matrimonio habebat. Leo Phocas magister et scholarum domesticus orientalium, imperii habenas suo arbitratu torquens, dies noctesque cogitabat quo modo in Phocam sororis maritum Con-

τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ, καὶ κάγκελλα. His tribus verbis expositis, plana est mens hujus sententiæ : *Violenti ventorum status exortii sunt, quorum impetu suggrundæ tecti et parietum decedentes et lapsæ suggesta sedesque sibi subjectas, nec non et repagula comminuerunt et contriverunt.* Xylander quasi e scena risum facturus : *Violentus ventus exstitit, inquit; et corruentes qui vocantur demi, contriverunt eorum qui infra erant pectora atque pedes.* GOAR.

(84) Elis historia ex principio librorum sacrorum Samueli est notissima. Et narratio de Edessena imagine est, quanquam secius atque hic, supra exposita. XYL.

(85) Hellesponti ad CP. insulam. GOAR.

stantino sublato imperium transferret. 321 Id cum A sentiret Constantini pædanogus Theodorus quod et supra narravimus, operam dederat ut seniores Lacapenum, rei tum navalis drungarium, in aulam introduceret, eumque imperatori patronum defensoreque conciliaret. At vero in aulam receptus Romanus, et paulatim eo progressus ut summam rerum in sua haberet potestate, non contentus permisis, violato etiam jurejurando (nam se ipsum diris devoverat, si unquam imperium esset affecturus) se ipsum imperatorem creaverat, Constantino ultro quidem se animo invito, quod est apud Homerum, ei diadema imponente. Neque hoc modo, sed et paulo post filium suum Christiferum et paulo post Stephanum ac Constantinum filios ad eandem evexerat designationem. Ipse imperator declaratus, nequaquam contentus secundo loco, pædagogum et alios quos sibi fore putabat impedimento submoverat: primo loco se salutari imperatorem fecerat, et ad se omnium rerum administrationem transulerat. Proximi ab ipso filii, ultimo loco Constantinus Leonis filius imperator nuncupabatur, cui nihil præter habitum et nomen imperatoris erat relictum, omnes fructus rei adempti. Itaque Constantinus nunquam non paterni imperii recuperandi avidus et surreptitios elidere cupiens, tandem id se aliter conficere non posse animadvertit quam si filios contra patrem excitaret. 322 Jam in fata concesserat Christifer, et supererat Stephanus atque Constantinus. Quorum hunc ut animi firmiterem sollicitare non ausus, ut institutum conficeret, omnia sua consilia ac studia ad Stephanum corrumperendum confert, vaniorem scilicet et in quas quis vellet partes mutabiliorem. Eam ad rem socium capit atque administrum Basilium cognomento Volucrem, hominem prompti ingenii et machinandarum fallaciarum apprime callidum, tunc in cohortem sodalitatibus allectum, et qui a puero Constantino fuerat notus atque familiaris. Per hunc sibi Stephanum quam primum amicum facere studet, blandis deceptum sermonibus et fraudibus a recta abductum ratione. Proinde Basilium, cum omni hoc confecisset conatu ut inter familiares haberetur Stephani, crebro ad eum ventitare, sermonibusque ac consiliis hominem titillantibus cœpit a sana mente paulatim dimovere, et in hanc fere compellere sententiam, cur tandem imperator juvenis ac robore et animi viribus præstans, munitusque prudentia, pateretur summam rerum a vetere et jam rupto filio (sic patrem Stephani notabat) pendere? cur non sese proferret, et patre suis generosissimis obsistente conatibus summo ipse rempublicam capesseret? cum quidem non Romano tantum sed et compluribus 323 gubernandis imperiis sufficeret. Obtemperaret amico bene monenti, et ad res gerendas proderet. Pristinam florem rebus Romanis recuperaret, et hostes opprimeret, ostenderetque re ipsa divinitus non ad irritum in se tam præstantia animi corporisque dona esse collocata.

νόκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐμελέτα εἰς τὸν ἑαυτοῦ γαμβρὸν τὴν βασιλείαν μετενεγκεῖν, τὸν Κωνσταντῖνον ἐκποδῶν ποιησάμενος. Ὅπερ συνεννοηκῶς ὁ τοῦ πορφυρογεννήτου παιδαγωγὸς Θεόδωρος, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, σπουδῆν ἔθετο τὸν πρεσβύτερον Ῥωμανὸν δρουγγάριον τηνικαῦτα τῶν πλωίμων ὑπάρχοντα οἰκειώσασθαι καὶ τοῖς ἀνακτόροις εἰσαγαγεῖν ὡς τάχα φύλακα καὶ πρόμαχον τοῦ βασιλέως ἐσόμενον. Οὕτως δ' ἀναγθεὶς καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν ἀνδοῖς τῆς πάσης δυναστείας γενόμενος ἐγκρατῆς οὐκ ἐνέμεινε τοῖς δοθεῖσιν, ἀλλὰ τοὺς δεδομένους ἀθετήσας ὄρκους (ἦν γὰρ φρικωδεστάταις ὄρκωμοσίαις ἑαυτὸν καταδεσμήσας μὴ ἂν ποτε βασιλείας ἔφεισιν ἐσχηκέναι) ἐκείνους τε ἀνηγόρευσε βασιλεία, ἐκουσίως τοῦ πορφυρογεννήτου ἀέκοντί γε θυμῷ (τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν) περιθύντας αὐτῷ τὸ διάδημα, καὶ οὐ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλ' ἤδη μετὰ μικρὸν καὶ Χριστοφόρον τὸν υἱὸν. Διαλιπὼν δ' ὀλίγον καὶ Στέφανον καὶ Κωνσταντῖνον ἀνηγόρευσε τοὺς υἱεῖς. Βασιλεὺς δὲ ἀναβρῆθεὶς οὐκ ἔγχαπτε τῇ ἀναβρῆσει, οὐδὲ τὴν δευτέραν χώραν ἔχειν ἡσμένισεν, ἀλλ' ἐκ μέσου τὸν παιδαγωγὸν θέμενος καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς ὄσοι ἐδόκουν προσίστασθαι, πρῶτός τε αὐτοκράτωρ ἀνευφημεῖτο καὶ τὴν πᾶσαν τῶν πραγμάτων διεκόσμη διοίκησιν. Μετ' αὐτὸν δὲ ἀνηγορεύοντο οἱ υἱεῖς, καὶ τελευταῖος πάντων ὁ Κωνσταντῖνος. Οὗτος τοίνυν ὁ Κωνσταντῖνος σχῆμα μόνον καὶ ὄνομα τῆς βασιλείας ἔχων, τῶν δὲ ἡδέων ταύτης ἐστέρημένος, [633] διὰ πάντος ἐγγλίχτο καὶ ἐπῆρχετο τὴν πατρίαν ἐπανασώσασθαι ἀρχὴν, σοὺς ἐπεισάκτους ἐκποδῶν θέμενος. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως ᾔθετο ἀγαγεῖν εἰς ἔργον, εἰ μὴ τοὺς υἱοὺς ἐκπολεμῶσει τῷ πατρί. Ὁ μὲν οὖν Χριστοφόρος ἔφθασε τὸν βίον ἀπολιπεῖν, περιῆσαν δ' ἔτι Στέφανος καὶ Κωνσταντῖνος. Τοῦτων ἐγνώκει ἀποπειραθῆναι, μὴ πως δυνηθῆ ἐκκληρῶσαι τὸ σπουδαζόμενον. Καὶ τοῦ μὲν Κωνσταντῖνου (ἦν γὰρ οὗτος στερεωτέρας φρονέας) ἀποπειραθῆναι οὐκ ἐτήλημεν, τρέψαι δὲ τὴν πᾶσαν μηχανὴν καὶ ἀπόπειραν ἔκρινε πρὸς τὸν Στέφανον, κουφότερόν τε ὄντα τὸν λογισμὸν καὶ ῥαδίως μεταφερόμενον πρὸς ὃ τις καὶ βούλοιοτο. Λαμβάνει πρὸς τοῦτο συλλήπτορα καὶ συνεργὸν εὐφυῆ τινὰ ἄνδρα καὶ δόλους πλέξει καὶ μηχανοβρῆφῆσαι δεινόν· Βασίλειος οὗτος ἐτύγγανεν, ὁ Πετερινὸς τὴν προσηγορίαν, ἐν τῷ τάγματι τῆς εταιρείας κατειλεγμένος, καὶ συνήθης καὶ φίλος ἔξετι νέων ὑπάρχων τῷ Κωνσταντῖνῳ. Τοῦτον κοινωνὸν προσελήφει τοῦ σκέμματος, καὶ δι' αὐτοῦ φίλον θέσθαι κατηπέχθη τὸν Στέφανον, λόγοις αἰμυλίαις ὑποκλαπέντα καὶ ἀπάταις καὶ μηχαναῖς παρενηνεγμένον τοῦ λογισμοῦ. Πάντα γὰρ τρόπον σπουδάσας ὁ Πετερινὸς τῷ Στεφάνῳ φιλιωθῆναι, ἐπειδὴ πεφιλῶτο, προσῆει τε συνεγῶς, καὶ λόγους ἐκίνει καὶ προσῆγε συμβουλὰς ὑποκνηζούσας αὐτὸν καὶ κατὰ μικρὸν ἀπαγοῦσας τοῦ λογισμοῦ. « Ἴνα τί, λέγων, ὦ βασιλεῦ, νέος ὢν ἰσκού τε βωμάλειος, καὶ ψυχῆς γενναϊότητι ὑπερφέρων καὶ φρονήσει πεπυκνωμένος, τὰ πράγματα παρορᾷς ἀπὸ λεπτοῦ καὶ παλαιοῦ καὶ διεβρωγῆτος μίτου » (τὸν αὐτοῦ πατέρα ὑπαινιττόμενος) « ἔξαρτώμενα, καὶ οὐ διανίστασαι, καὶ τοῦτον μὲν ὡς ἐμ-

κόδιον ταῖς σαῖς γενναιοτάταις ὁρμαῖς ἐκποδῶν ποιεῖς, αὐτὸς δὲ τῶν πραγμάτων ἐντιλαμβάνη, δυνάμενος οὐχ ὅπως τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν μόνην, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ὁμοῦ κυβερνῆν; Ἄγε δὴ, πεισθητί μοι τὰ λυσitteλῆ συμβουλευόντι, καὶ διαναστάς ἀντισχεῖσθαι θέλησον τῶν πραγμάτων, καὶ τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀναθηλῆσαι παρασκευάσον, τὰ δὲ τῶν ἔχθρων ταπεινώσον, καὶ δεῖξον ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐ διὰ κενῆς οὐδὲ μάτην ἢ ἐπανθούσῃ σοι ὦρα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ψυχῆς ἐκ Θεοῦ σοι δωδῶρηται προτερήματα. Ἔξεις δὲ εἰς τοῦτο συναγωνιστὴν καὶ συλλήπτορα καὶ τὸν σὸν γαμβρὸν τὸν ποφυρογέννητον, λίαν θεοκλυτοῦντα καὶ ἱμερόμενον τῆς τοῦ σοῦ πατρὸς ἐλευθερωθῆναι βαρύτητος καὶ παρὰ σοῦ κατόψεσθαι τὴν βασιλείαν κυβερνωμένην. » Τούτοις ὑποσυρεῖς τοῖς λόγοις ὁ Στέφανος κατεσχέθη τε τῆς αὐτοκρατορίας ἐπιθυμίᾳ καὶ ἄσχετον ὄραξιν ἀνεδέξατο τοῦ καταγαγεῖν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τῆς βασιλείας. Μέλλων δὲ ἐγχειρεῖν τοῖς δοχθεῖσι καὶ λόγους αἰνυτομένους τὸ σπουδαζόμενον ἐποσπεῖραι τῶ ἀδελφῷ. Ἐπει δ' οὗτος καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἀκοὴν ἀπεγκτος ἦν, καὶ παρήνει μᾶλλον μὴ θαρβῆναι τῷ γαμβρῷ, ἀλλὰ τῆς πατρῴας ἐνουθέτει ἐξέχασθαι πίστεως καὶ φιλίας, [P. 634] τοῦτον μὲν παρῆκεν ὡς ἐμπόδιον μᾶλλον, ἀλλ' οὐ συνεργὸν ἐσόμενον, αὐτὸς δ' ᾤθη ὡς ἀνυστὸν ἐγχειρεῖσθαι τοῖς δεδογμένοις. Προσεταιρισάμενος οὖν σὺν τῷ βῆθέντι Βασιλείῳ καὶ τὸν μοναχὸν Μαρριανὸν τὸν υἱὸν Λέοντος τοῦ Ἀργυροῦ, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ λίαν καὶ τιμώμενον καὶ πιστευόμενον, καὶ τινὰς ἄλλους σὺν αὐτοῖς, εὐκαιρήσας κατασπᾶ τὸν αὐτοῦ πατέρα τῆς ἀρχῆς, μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰς Ἰνδικτιῶνος γ', ἔτους συνγ', κς' ἀνύοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ ἐνιαυτὸν, καὶ τῇ νήσῳ Πρώτῃ περιόριζει, ἀποκαίρας καὶ ἀκοντα τοῦτον τῶτον μοναχόν. Κατενεχθέντος οὖν τοῦ Ῥωμανοῦ εὐθέως ὁ Στέφανος γενναιοτέρως ἤπειτο τῶν πραγμάτων. κοινοπραγμονοῦντα ἔχων τὸν τε γαμβρὸν καὶ τὸν ἀδελφόν.

Ἐπει δὲ μὴ ἐν πᾶσιν ὁμοίως ἠρέσκοντο, ἀλλ' ἔσθ' ἄρα καὶ διεφάνον, ἀρχὴ προσκρουμάτων ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ἐφύετο, καὶ ὑπώπτειον ἀλλήλους καὶ ὑψιρῶντο, τὸν μὲν ποφυρογέννητον ὁ Στέφανος, ἐκεῖνος δὲ αὐθις ὁ ποφυρογέννητος, καὶ κατ' ἀλλήλων ἕκαστον ἐμελέτα. Καὶ σπουδῆν μὲν ὁ Στέφανος καὶ ἀγῶνα οὐ τὸν τυχόντα κατεβάλλετο εἰς τὸ καταγαγεῖν τὸν ἀδελφόν καὶ τὸν γαμβρὸν καὶ μόναρχος ὑπολειφθῆναι τοῖς πράγμασιν· ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ τὸν ποιητὴν (86) εἶσι καὶ ἄλλα πυρὸς θερμότερα, ἔλαθε πεθῶν μᾶλλον ἢ δράσας, τοῦ Κωνσταντίνου, ἐπαίπερ ἤσθετο ἐπιδουλεύόμενος, ἀναβολὴν μὴ δεδωκότος τῇ ἐγχειρήσει, πολλὰ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἐλένης ἐρεθίσασθαι αὐτὸν πρὸς τὸ καταγαγεῖν τῆς βασιλείας τοὺς ἀδελφούς. Ἐκφῆνας οὖν τὸ μυστήριον τῷ εἰρημένῳ Βασιλείῳ τῷ Ἡστυνῷ, καὶ δι' αὐτοῦ προσκησάμενος τὸν Μαρριανόν, ἔτι δὲ Νικηφόρον καὶ Λέοντα τοὺς υἱοὺς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, Νικόλαόν τε καὶ Λέοντα τοὺς Τερνικίους καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους, μηδὲν ὑφορωμένους τὸν Στέφανον καὶ τὸν Κωνσταντίνον, κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ ἀρίστου συναριστῶντας αὐτῷ, ἀναρπάσους τίθησι καὶ καταβιδάζει τῶν βασιλείων, τῇ κς' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς αὐτῆς γ' Ἰνδικτιῶνος, καὶ πλοιαρίοις ἐνθάμενος ὑπερορίζει

Usurum ad hæc adiutore et socio Constantino sororis marito, nihil aliud in votis habente quam ut soceri exoneratus morositate ab ipso videat gubernari imperium. His verdis illectus Stephanus cupiditate imperii totus occupatur, suique patris deponendi infrænem animo concipit libidinem. Rem itaque aggressurus fratri rem per ambages significat. Quem cum primo auditu prorsus ab hoc instituto alienum esse videret, hortarique ut in fide potius patris quam in sororis mariti amicitia acquiesceret, omisso eo, ut quem sibi impedimento potius quam auxilio fore iudicaret, ipse quantum res omnino ferret, exsequi suam sententiam intendit. Ergo in societatem ascito, præter Basilium, monacho etiam Mariano, filio Leonis Argyri, a Romano imperatore quam maxime dilecto, et nonnullis aliis, nactus oportunitatem imperio patrem dejicit, die mensis Decembris 16, anno 6453, annum jam 26 imperantem : ac in 324 Protam insulam relegato vel invito caput radit et monachi vitam imponit. Exinde Stephanus majori studio rebus administrandis se dedit, collegis marito sororis et fratre.

Quia vero non eadem omnibus probabantur, ex dissensionibus simultates inter eos atque offensæ exstiterunt; suspectusque porphyrogenitus Stephano esse atque hic illi cœperunt, alterque de altero submovendo cogitare. Sane haud mediocri cura atque conatu in id incubuit Stephanus, ut collegis imperio erepto solus summam rerum teneret. Sed quemadmodum poeta ait esse quædam alia igni calidiora, ita is quoque non tam intulit quam passus est damnum, Constantino, ubi insidias sibi strui sensit, spatium rei gerendæ non concedente, multis etiam Helena uxore hunc ad fratres dejiciendos instigante. Itaque arcano consilio communicato cum Basilio Peteino seu Volucris isto, et ejus opera ascito in societatem Mariano, itemque Nicophoro et Leone filiis Bardæ Phocæ, ac Nicolao et Leone Torniciis aliisque haud paucis, Stephanum ejusque fratrem Constantinum secum præstantes sub ipso prandio corripit jubet paratioque extrahi, 27 die Januarii, indictione eadem, navibusque impositos relegat Stephanum in Panormum insulam, Constantinum 325 in Terebinthum; ac opera Basilii Cæsares et Anastasii Heracleæ episcopi rasos clericos facit. Paulo post transfert Stephanum Proconnesum,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Sensus est : sicut calor alius alio vehementior est, ita Stephani quoque astum et conatum ma-

jore Porphyrogeniti calliditate ac studio fuisse impeditum et irritum factum. Xrl.

inde Rhodum ac tandem Mitylenam, Constantinum in Samothraciam. Ac Stephanus quidem fortunam suam generose ac magno animo ferens annos 19 in Lesbo vitam egit. Constantinus autem animo parum constans et audacius quam par erat insurgens, sæpiusque fugam molitus, anno post amissum imperium secundo, custodem suum cum dolo necasset, a reliquis custodibus ipse quoque est interfectus.

ἐν τῇ Λέσβῳ ὁ Κωνσταντῖνος δὲ ὀλιγώρως διατεθεὶς καὶ ἐπιχειρήσας φυγεῖν, μετὰ δεύτερον χρόνον τοῦ τῆς βασιλείας ἐκπεσεῖν τὸν φυλάττοντα τοῦτον δολοφονήσας ὑπὸ τῶν περιλοίπων καὶ αὐτὸς ἀποσφάττεται,

Mense Julio sextæ indictionis Romanus eorum pater debitum naturæ persolvit, et est in Myrelæo sepultus. Proinde Constantinus Porphyrogenitus omnibus quæ suspecta erant submotis, et solus jam imperans, festo Paschatis die Romano filio suo diadema imponit, vota faciente Theophylacto patriarcha. Equidem initio egregiam ostenderat indolem Constantinus; existimatumque fuerat eum, si solus rerum potiretur, præclare imperii res curaturum: sed fefellit expectationem, neque ea dignum se gessit. Quippe vino deditus laboriosis rebus relictis ignavis studebat, delicta autem aliorum durus sine ulla miseratione puniebat. In magistratibus quoque creandis non optimum quemque deligebat, quod dignum fuisset magnifica potestate: sed promiscue et sine ullo examine exercitio ducendia aut urbibus gubernandæ munus proximo cuique committebat; quo factum est ut multi plebei aut culpata vitæ homines summos in republica gererent honores. Ad quam rem multum conferebant Helena Augusta et Basilius eubiculariorum intimus, qui id agebant ut venales essent magistratus.

Ἐλένης τῆς αὐτοῦ γαμετῆς καὶ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου, ὄντους τὰς ἀρχὰς ποιεῖν παρασκευαζόντων.

Neque tamen prorsus omnis præclari facinoris expers fuit Constantinus: unum enim referam dignum profecto admiratione, et quod multa ejus peccata obscurare possit. Scientias enim, arithmetica, musicam, astronomiam, geometriam et omnium principem philosophiam, quæ jam longo tempore ob incuriam et inscitiam imperatorum perierunt, sua industria instauravit, conquisitis qui in quovis genere excellerent, ac constitutis doctoribus, studiosisque receptis et conductis. Quo factum est ut exigui temporis decursu barbarie profligata urbs litteris floruerit. Sedentarias etiam atque opificum artes curæ habuit, magnumque iis incrementum attulit. Pius erga Deum fuit ac liberalis, ut qui nunquam in processibus ad fana legibus ecclesiasticis factis sine fructu et munere in conspectum Dei venerit, sed donaria quovis tempore obtulerit magnifica et Christi amantem imperatorem decencia Gratiam quoque retulit iis a quibus in deturbandis imperio uxoris fratribus adjutus fuerat.

τὸν μὲν ἐν τῇ Πανόρμῳ νήσῳ (87), τὸν Κωνσταντῖνον δὲ ἐν τῇ Τερεβίνθῳ (88). Καὶ διὰ Βασιλείου τοῦ Καισαρείας καὶ Ἀναστασίου τοῦ Ἡρακλείας καὶ ἄμφω κληρικοὺς ἀποκείρει, μεταστῆσας οὐκ εἰς μακρὰν τὸν μὲν Στέφανον ἐν Προικοννήσῳ, εἶτα ἐν Ῥόδῳ καὶ τελευταῖον ἐν Μιτυλήνῃ, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον ἐν Σαμοθράκῃ. Ἄλλ' ὁ μὲν Στέφανος μεγαλοφυῶς καὶ μεγαλοφύχως τὰς ἐπινεχθείσας αὐτῷ φέρων τύχας διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη ἰθ' βιοτεύων

[P. 635] Μηνὶ δὲ Ἰουλίῳ τῆς ς' Ἰνδικτιῶνος καὶ Ῥωμανὸς ὁ τούτων πατὴρ ἀπέτισε τὸ χρεῶν, καὶ ἐν τῷ Μυρελαίῳ θάπτεται. Ὁ δὲ πορφυρογέννητος τὰ ὑποπτα περιλῶν ἐκ μέσου, καὶ μόνος τὴν αὐτοκράτορα περιζωσάμενος ἀρχὴν, κατὰ τὸ θεῖον Πίσχα τῆς αὐτῆς Ἰνδικτιῶνος καὶ τῷ υἱῷ Ῥωμανῷ περιτίθησι τὸ διάδημα, τελείσαντος δὴ τὰς εὐχὰς Θεοφυλάκτου τοῦ πατριάρχου. Δοκῶν δὲ τις γενναῖος ἀναφανῆναι καὶ τῶν τῇ βασιλείᾳ διαφερόντων ἐπιμελέστερον ἀντιλήψεσθαι, εἰ μόνος κατάρξαι, μαλανώτερος ὤφθη τῆς ὑπολήψεως, μηδὲν ἄξιον τῆς εἰς αὐτὸν προσδοκίας ἐπιδειξάμενος. Οἴνου τε γὰρ ἤττητο, καὶ τῶν ἐπιπόνων τὰ βῆσπα προέκρινε, δυσπαράιτητός τε ἦν ἐν τοῖς πταίσμασι καὶ ἀσυμπαθῆς κολαστής, ἀδιάφορός τε πρὸς τὰς προβολὰς τῶν ἀρχηγῶν, οὐκ ἀριστίνδην ταύτας ἰθύνεσθαι καὶ κατ' ἐπιλογὴν ἐθέλων, ὅπερ ἔργον ἐστὶ μεγαλοπρεποῦς ἐξουσίας, ἀλλὰ τῷ παρατυχόντι ἀρχὴν ἐμπιστεύων, στρατηγίαν τυχὸν ἢ πολιτρχίαν, ἀδοκιμάστως, ὡς ἐκ τούτου συμβῆναι πάντα τινὰ χυδαῖον καὶ διαβεβλημένον εἰς τὰς μεγίστας τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν προχειρίζεσθαι, πολλὰ πρὸς τοῦτο συνεργούσης καὶ

Ὁὐ παντάπασι δὲ ἄμοιρος ἦν καὶ πράξεων ἀγαθῶν ὁ Κωνσταντῖνος. Ἡ γὰρ βῆθῆναι μέλλουσα ἀξιάγαστος οὔσα καὶ θαυμαστὴ ἐπισκιάσαι ἴσχυσε καὶ ἀμαυρῶσαι πολλὰ τῶν αὐτοῦ ἐλαττωμάτων. Τὰς γὰρ ἐπιστήμας, ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, ἀστρονομίαν, γεωμετρίαν, στερεομετρίαν, καὶ τὴν ἐν πάσις ἐποχὸν φιλοσοφίαν, ἐκ μακροῦ χρόνου ἀμελεία καὶ ἀμαθία τῶν κρατούντων ἀπολωλυίας οἰκεία σπουδῇ ἀνεκτήσατο, τοὺς ἐφ' ἐκάστη τούτων ἀρίστους τε καὶ δοκίμους ἀναζητήσας καὶ εὐρῶν καὶ διδασκάλους ἐπίστησας, καὶ τοὺς σπουδαίους ἀποδεχόμενός τε καὶ συγκροτῶν. Διὸ καὶ τὴν ἀλογίαν ἀπελάσας οὐκ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ ἐπὶ τὸ λογικώτερον μεταβῆρύθμισε τὸ πολιτεύμα. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῶν βαναύσων καὶ χειρωνακτῶν τεχνῶν, καὶ εἰς ἐπίδοσιν μεγάλην καὶ ταύτας ἀνήνεγκεν. Ἦν δὲ καὶ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβῆς καὶ φιλότιμος, μηδέποτε ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν τυπικαῖς τῶν θείων ναῶν προστελεύσει κενός καὶ ἄκαρπος ὄφθειε τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἀναθήμασι δωρούμενος μεγαλοπρεπῶς καὶ φιλοχρῆστῳ βασιλεῖ πρέπουσιν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(87) Hellesponti insula. GOAR.

(88) In eadem Propontide. GOAR.

Ἡμεῖς αὐτοὶ δὲ καὶ τοὺς συνεργήσαντας αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν γυναικαδέλφων καθαίρεσιν ταῖς αὐτῶν εὐεργεσίαις, Βάρδαν μὲν τὸν Φωκῶν μάγιστρον τιμήσας καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, Νικηφόρον δὲ καὶ Λέοντα τοὺς τούτου υἱοὺς, τὸν μὲν τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγὸν τὸν Νικηφόρον, τὸν δὲ τῆς Καππαδοκίας τὸν Λέοντα προχειρισάμενος, καὶ Κωνσταντῖνον θάτερον τῶν υἱῶν τῆς Σελευκείας, Βασίλειον δὲ τὸν Ἡετεινὸν ἔξαρχον τῆς μεγάλης ἑταιρείας. [P. 638] Μαρνανδὸν δὲ τὸν Ἀργυρὸν κόμητα τοῦ σταβλοῦ καὶ τὸν Κουρτικὴν Μανουὴλ τῆς βίγλας δρουγγάριον. Ἐξουούχισε δὲ καὶ Ῥωμανὸν τοῦ Στεφάνου υἱὸν, τὸν μετέπειτα σεβαστοφόρον γενόμενον, ἔτι δὲ καὶ Βασίλειον τὸν ἐκ δούλης ἀποτεχθέντα Ῥωμανῷ τῷ γέροντι· Μιχαὴλ δὲ τὸν υἱὸν Χριστοφόρου

Ἄδαμαντινοῖς, δι' ὡς ᾤετο, δεσμοῖς τὴν βασιλείαν ἀσφαλίσάμενος, καὶ πᾶσαν ὑποψίαν ἀποσεισάμενος, καὶ δόξας ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθεστάναι, μικροῦ δὲ ἐκινδύνουσε δυοὶ μεγίσταις ἐπιβουλαῖς περιπεσών. Θεοφάνης τε γὰρ ὁ παρακοιμώμενος ἐβουλήθη τὸν πρεσβύτερον Ῥωμανὸν ἐκ τῆς νήσου Πρώτης εἰς τὸ καλιάνιον ἀγαγεῖν, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους ἔχων συνίστορας· καὶ τινες δὲ ἕτεροι, ἦτοι Λέων ὁ Κλάδων, Γρηγόριος ὁ Μακεδών, καὶ Θεοδοσίος ὁ πρῶτος τῶν τοῦ Στεφάνου ἱπποκόμων, καὶ Ἰωάννης ὁ βαλκτωρ, τὸν Στέφανον ἐβουλεύσαντο ἐκ Μιτυλήνης ἀγαγεῖν καὶ τῇ βασιλεῖα ἐγκαθιδρῦσαι. Ἄλλ' ὑπὸ τινῶν συνωμοτῶν μηνυθέντων τῶν βουλευμάτων ὁ μὲν Θεοφάνης ἐξωρίσθη σὺν τοῖς αὐτοῦ συνεργοῖς, οἱ δὲ τοῦ Στεφάνου ἐντεικνούμενοι τυφθέντες καὶ δημευθέντες, καὶ τὰς βίβλας τμηθέντες ἐξωρίσθησαν.

Οὗ διέλιπον δὲ καὶ οἱ Τούρκοι εἰσβολὰς εἰς τὴν Ῥωμαίων ποιούμενοι καὶ ταύτην δρῶντες, μέχρις οὗ Βουλοσουδῆς ὁ τούτων ἀρχηγὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἀσπάζεσθαι ὑποκριθεὶς κατελήφει τὴν Κωνσταντινίαν καὶ βαπτισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀναδέχεται Κωνσταντίνου, τῇ τῶν πατρικίων ἀξία τιμηθεὶς καὶ πλείστων χρημάτων ὑπάρξας κύριος, εἴτ' αὐθις ὄκαδε ὑποστρέψας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Γυλαῶν, ἄρχων ὢν καὶ αὐτὸς τῶν Τούρκων, εἰσεῖσιν εἰς τὴν βασιλίδαν καὶ βαττίζεται, τῶν ἴσων ἀξιωθεὶς καὶ αὐτὸς εὐεργεσιῶν καὶ τιμῶν. Ἀνελάβετο δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τινὰ μοναχὸν Ἰερόθεον τοῦνομα, δόξαν εὐλαθείας ἔχοντα, ἐπίσκοπον Τουρκίας παρὰ τοῦ Θεοφυλάκτου χειροτονηθέντα, ὃς ἐκεῖσε γενόμενος πολλοὺς ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς πλάνης εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐπανήγαγεν. Ἄλλ' ὁ μὲν Γυλαῶν ἐνέμεινε τῇ πίστει, μήτ' αὐτὸς ἐφοδὸν ποτε κατὰ Ῥωμαίων πεποιηκῶς, μήτε τοὺς ἀλισκομένους Χριστιανούς ἀτημελήτους ἔων, ἀλλ' ἐξουόμενος καὶ ἐπιμελείας ἀξίων καὶ ἐλευθερῶν. Βουλοσουδῆς δὲ τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἡθετηκῶς πολλὰκις σὺν παντὶ τῷ ἔθνει κατὰ Ῥωμαίων ἐξήλασε. Τὸ δ' αὐτὸ ἀνεσκολοπίσθη ὑπὸ Ἰωάννου (89) τοῦ βασιλέως αὐτῶν.

Καὶ ἡ τοῦ ποτε κατὰ Ῥωμαίων ἐκπεύσαντος ἄρχοντος τῶν Ῥώων γαμετῆ. Ἐλγα τοῦνομα, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀποθανόντος παργέμετο ἐν Κωνσταντι-

Nam Bardam Phocam magistri honore dignatus domesticum scholarum Orientis constituit, Nicephorum et Leonem, ejus filios, hunc Cappadociæ, illum Orientalium ducem creavit, et Constantinum, tertium ejus filium, Seleuciæ præfecit, Basilium Volucrum magnæ sodalitati præposuit; Marianum Argyrum comitem stabuli, Manuelum Curticem vigiliæ designavit drungarium; Romanum Stephani filium castravit, cum qui postea Augustifer factus est, itemque Basilium, Romano seni e serva natum; et Michaelum, Christiferi Cæsaris filium, clericum fecit.

τοῦ βασιλέως ἀπέκτειρε κληρικόν.

Cum autem videretur imperium adamantinis vinculis muniisse et omnia suspecta amolitus in tuto consistere, pene in summum venit discrimen, duplicibus petitus insidiis, nam et Theophanes bicularius de Romano ex insula Prota in palatium reducendo consilia tractavit, multis etiam aliis consciis. Et alii quidam, nempe Leo Clado, Gregorius Macedo, Theodosius Stephani prototrator, et Joannes rector, Stephanum Mitylena revocare et imperium ei restituerent moliti sunt. Quæ consilia cum essent a quibusdam conjurationum popularibus detecta, Theophanes cum suis sociis est relegatus: qui vero Stephani negotium susceperant, verberati sunt, bona eorum publicata, et naribus præcis in exsilium acti.

Cæterum Turci non ante finem fecerunt in Romanas ditones grassandi, quam Bulosudes eorum princeps fidem se amplecti Christianam simulans Cpolin venit, baptizatusque ibi a Constantino est exceptus, ab eoque patricii dignitate et magnis donis ornatus ditatusque domum rediit. Non multo post Gylas, ipse quoque Turcicus princeps, eodem se ejusdem rei causa confert; baptizatusque et eodem quo prior modo tractatus monachum secum abduxit Hierotheum, pietatis fama celebrem, quem Turciæ episcopum Theophylactus patriarcha designavit. Isque ut in Turciam venit, multos a barbarica fraude ad Christianam religionem traduxit. Ac Gylas quidem in fide permansit; et neque ipse in Romanos impressiones fecit, et captivos Christianos emens curavit, libertatemque iis reddidit. Bolosudes autem pactis quæ cum Deo inierat rescissis, sæpe cum omnibus suis in Romanos expeditionem suscepit. Quod idem contra Francos tentans captus et ab eorum rege Joanne in palum suffixus est.

τοῦτο καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι διανοηθεὶς καὶ ἀλοῦς

Porro Elga Rossorum principis uxor, qui classem in Romanos duxerat, marito defuncto Cpolin venit; et baptizata, cum magnum veræ pie-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(89) Ab Othone imperatore, scribit Curopalates, cui veritas historię subscribit. GOAR.

tatis studium demonstrasset, dignis suo instituto honoribus affecta domum rediit.

Filia Hugonis, quæ Romano fuerat desponsata, mortua virgine, uti diximus, imperator filio aliam uxorem collocat, nequaquam illustri genere sed plebeio, ortam parentibus cauponibus, nomine Anastasiam. Sed ipse ei Theophanus nomen indidit.

Cum autem ameras Tarsi bello Romanos petens partem exercitus in pagum Herculis prædatum emisisset, presbyter quidam nomine Themelus tunc incruentum peragens sacrificium, cognito Saracenorum adventu, omisso sacrificio, ita ut erat vestes sacras indutus... templi corripuit eoque hostes irruentes defendit, eorumque multos vulneravit, complures interfecit, reliquos in fugam vertit. Exclusus deinde ab episcopo sacris, cum admissionem non impetraret, ad Agarenos se contulit ejuravitque Christianam religionem, cumque iis exiens non Cappadociam modo et vicinas regiones est populatus, sed et usque ad Minorem Asiam perrexit. 330 Et ne scribere quidem fas est quæ ejus fuerint ac quam dira facinora.

At Bardas Phocas domesticus scholarum creatus, uti indicatum supra est, nihil memoratu dignum egit. Etenim aliorum auspiciis rem gerens is dux videbatur qui laudem et admirationem mereretur: omni sibi imperio commisso nihil aut parum Romanæ proderat rei, quod avaritiæ laborans vitio sanis consiliis excutiebatur. Unde et quodam tempore in Chabdani exercitum de improvise incidens, ab omnibus suis, ut fertur, desertus in hostium potestatem vivus venisset, nisi eum cuneo acto ministri eripuissent. Vulnus quidem in fronte accepit magnum atque profundum, cujus crassam cicatricem usque ad mortem circumtulit.

Nicephorus autem et Leo, filii ejus, omni inhonesta captura superiores ac subditos instar libero-

XYLANDRI ET GOARI NOTE.

(90) Ait se id supra quoque dixisse. Sed in nostro codice, eo ipso loco quo eam quinque annos cum Romano vixisse dicitur, librarius quædam, puto, emiserat, quæ ab alio deinde sunt, ut et aliis locis, inserta. Certe hæc cum superioribus non congruunt, quod satis habui adnotare. Et quod hic paulo ante Joannes Francorum rex sive imperator dicitur, horum neutrum historiæ consentit, cum per id tempus Romanorum imperatores fuerint Henricus Anceps et Otto, cujus paulo post fit mentio, Saxones, in Gallia autem regnarint Ludovicus et ejus filius Lotharius. XYL.

(91) Quale vel instrumenti vel armorum genus arripuerit, non possum divinare. Σημαντήρα accipi pro custode, quem Homerus pro pastore ponit, Iliad. ο, 325: Σημάντορος οὐ παρεόντος, et μήλα ἀσήμαντα, Iliad. κ, 485, quæ pastore sunt destituta. Παρὰ τὸ σημαίνειν, quod est ἐπιτάττειν, mandare. Quomodo et σημάτων accipi potest initio Odysæ. ρ.

νουόλαι. Καὶ βαπτισθεῖσα καὶ προάρεσιν εὐλικρινούους ἐνδείξαμένη πίστειως, ἀξίως τιμηθεῖσα τῆς προαρέσειως ἐπ' οἴκου ἀνέδραμε.

[P. 637] Τῆς δὲ τῷ Ῥωμανῷ νυμφευθείσης κόρης τῆς Οὐγῶνος παιδὸς ἀποθανούσης, ὡς εἴπομεν (90), παρθένου, νυμφεύεται αὐτῷ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐτέραν γυναῖκα, οὗ τινὰ τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλ' ἐκ χυδαίων φουέισαν καὶ τὴν τέχνην καπῆλων, Ἀναστασίαν καλουμένην, Θεοφανῶ δ' ὕπ' ἐκείνου μετονομασθεῖσαν.

Τοῦ ἀμηρᾶ δὲ τῆς Ταρσοῦ ἐκστρατείας κατὰ Ῥωμαίων ποιησαμένου, ἐν τῇ κώμῃ δὲ τῇ Ἰρακλέος λαὸν πεπομφότος εἰς προνομίην, πρεσβύτερός τις Θέμελ δνομαζόμενος τὴν ἀνάιμακτον ἐπιτελῶν λειτουργίαν, ὡς ἔγνω τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἔφοδον, λιπὼν τὴν ἱερουργίαν καὶ ὡς εἶχε στολῆς ἐξελεθῶν, λαβόμενός τε ταῖς χερσὶ τοῦ σημαντήρος (91), τῆς ἐκκλησίας ἐν τούτῳ τοὺς ἐπιόντας ἡμόνετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἐτραυματίσεν, ἀπέκτεινε δὲ καὶ ἱκανοὺς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγὴν. Ἀποκλεισθεὶς δὲ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἱερουργίας, ἐπεὶ μὴ ἐπειθε (92) συγχωρηθῆναι, τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσεβρύη καὶ τὸν Χριστιανισμὸν ἐξωμόσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐξίῳν οὐ μόνον Καππαδοκίαν καὶ τὰ ἐγγίζοντα ταύτῃ ἐδῆου θέματα, ἀλλὰ δὴ καὶ μέχρι τῆς μικρᾶς λεγομένης Ἀσίας ἔφθασεν. Ὅσα δὲ δεινὰ διεπράξατο, οὐδὲ γράφειν ἡμῖν θεμιτόν.

Ἦδη δὲ, ὡς εἴπομεν, προχειρισθεὶς δομῆστικός τῶν σχολῶν Βάρδας ὁ Φωκᾶς οὐδὲν ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον ἀπειργάσατο· ὅποτε μὲν γὰρ ὕφ' ἐτέρους ἐτάττετο, στρατηγὸς θαυμαστός ἀνεφαίνετο, ὀπηνίκα δὲ ἡ ἐξουσία τῶν στρατευμάτων ἀπάντων τῆς αὐτοῦ γνώμης ἐξήρτητο, ὀλίγα ἢ οὐδὲν ὤνησε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. Νοστήσας γὰρ τὴν πλεονεξίαν ἐξέστη τῶν αὐτοῦ λογισμῶν. Ὄθεν καὶ ποτε τοῖς τοῦ Χαβδᾶν ἀπροσδοκῆτως περιπεσῶν, πάντων, ὡς φασί, καταλελοιπότην αὐτὸν, μικροῦ δεῖν αἰχμάλωτος ἐγόναι, εἰ μὴ συνασπίσαντες οἱ θεράποντες τῆς αἰχμαλωσίας αὐτὸν ἐλυτρώσαντο. Ἐτρώθη δὲ κατὰ τὸ μέτωπόν γενναίῳ καὶ βαθεῖ τῷ τραύματι, ὡς καὶ μέχρι τελευτῆς ἀδράν τὴν οὐλὴν περιφέρειν.

Νικηφόρος δὲ καὶ Λεων οἱ τούτου υἱεῖς, ἐφύπερθεν ὅτετος παντὸς αἰσχροῦ λήμματος καὶ τοὺς ὕπ-

Sed quid hic significet, obscurum relinquo. XYL. — Nullam σημαντήρος significationem agnovit Xylander, cum tamen signis clarissime personet. Est enim *crotalus*, lignum oblongius, quadratum, modice tenue, malleolo quatiendum, ut excitato sono a sacerdote fidelibus in ecclesiam veniendi signum detur. Est etiam σημαντήρ ferrea lamina bacillo ferreo ad fores ecclesiæ in expositum finem verberanda, de qua, sicut et de signis e ligno, doctæ, ut sollet, Allatius libro de recentioribus Græcorum templis. Hoc itaque sive ligneo seu potius ferreo æreove signo ecclesiæ manibus arrepto, ἐν αὐτῇ τοῦς ἐπιόντας ἡμόνετο, *ingressos in eam (ecclesiam) Saracenos invadebat, propulsabat, debellabat strenuus ille sacerdos*. GOAR.

(92) Xylander, cum admissionem non impetraret. Verius, cum ut sibi facinus condonaretur non persuasit, id est, impetravit. GOAR.

ηκόους ως γνησίους υιούς περιέποντες, μεγάλα τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὠφέλησαν. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Νικηφόρου προτερήματα, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἱστορίας συνεχὲς διακόπτεται, ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου λελέγεται· ὁ δὲ Αἰών Ἀπολασαῖρ ἐπίσημον ἄνδρα καὶ τοῦ Χαβᾶν συγγενῆ, σὺν ἀπειρῶ πληθεὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξεληθόντα τρεφάμενος καὶ κατασχὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπέστειλε, τοῦ ἄλλου πλήθους τὸ μὲν ἐν τῇ τοῦ πολέμου προσβέλλῃ κτείνας, τὸ δὲ ζωγρήσας. Ὁν ἐχθέντα πρὸς τὴν βασιλίδαν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θρίαμβον ποιήσας καὶ κατὰ τοῦ τραχήλου πατήσας τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρόνησατο (93).

Κωνσταντῖνου δὲ τὸν λοιπὸν υἱὸν τοῦ Φωκᾶ ζωγρίων λαβὼν ὁ Χαβδᾶν καὶ εἰς τὸ Χάλεπ (94) ἀγαγὼν, καὶ πολλὰ σπουδάσας εἰς [638] τὴν μισαρὰν αὐτοῦ θρησκείαν τοῦτον μεταγαγεῖν, ὡς οὐκ ἔπεισε, φαρμάκοις αὐτὸν διέφθειρε. Τῇ ἀκοῇ δὲ ταύτῃ περιαληγόμενος ὁ Βάρδας πάντας οὓς κατεῖχεν αἰχμαλώτους συγγενεῖς τοῦ Χαβδᾶν ξίφει κατέκοψε. Καὶ παρὰ τοῦτο ὁ τὸ ἀλλάγιον πεμψεὶς ποιήσασθαι Παῦλος μέγιστος ὁ Μονομάχος ἀπρακτος ὑπέστρεψεν. Ἀσχήτω δὲ περιουσίᾳ ληφθεὶς ὁ Χαβδᾶν διὰ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς ἐκστρατεύει κατὰ Ῥωμαίων, ἄγων μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν παρὰ βασιλείως πεμφθέντα ὡς αὐτὸν προσβουτῆν περὶ εἰρήνης, Νικήταν πατρίκιον τὸν Χαλκούτζην, καὶ πολλοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τῶν ἀνδρειστάτων καὶ γενναίων Ῥωμαίων ἐζώγρησε (95). Τοῦ δὲ Νικήταν λάθρα τῷ Φωκᾶ μηνύοντος πάντο τε βουλευόμενα τῷ Χαβδᾶν καὶ τὰς ὁδοὺς ὅθεν μέλλει πορεύσασθαι τὴν ὑποστροφὴν, λόχους ὁ Φωκᾶς ἐγκεικέει παρὰ τινα τόπον εἰσοδὸν ἔχοντα στενὴν καὶ κρημνώδη, ἐν ᾧ γενόμενος ὁ Χαβδᾶν, ἐπεὶ κατὰ μέσσην ἐγένετο τὴν στενοχωρίαν, κυκλοῦται παρὰ τῶν λόχων. Ἐξαναστάντες γὰρ τῆς ἐνέδρας οἱ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι πέτρας τε ὑπερμεγέθεις κατ' αὐτῶν ἐκύλιον καὶ βέλη εἰς αὐτοὺς ἔπεμπον παντοδαπά. Καὶ ὁ μὲν Χαλκούτζης προσυτρεπισάμενος καὶ δώροις ὑποποιήσάμενος τινας τῶν Σαρακηνῶν τῆς φυγῆς ὑπέρτατος, ἔλαθεν ἀποδρᾶς μετὰ πάντων αὐτοῦ τῶν οὐκείων, τῶν Ἀγαρηνῶν δὲ πέπτωκε πλήθος ἀμυθητον. Ὁ δὲ Χαβδᾶν οὓς εἶχε δεσμίους ἀποσφάξας, σὺν ἀλλήλοις ἄκλειως καὶ ἀτάκτως τὸν κίνδυνον ἴσχυσε διαφυγεῖν.

Ἔτει δὲ δωδεκάτῳ τῆς Κωνσταντῖνου βασιλείας, τοῦ δὲ κόσμου ςυξδ', μηνὶ Φεβρουαρίῳ κζ', ἰνδικτιωνῶνος ιδ', κατέλυσε τὸν βίον Θεοφύλακτος ὁ πατριάρχης ἀρχιερατεύσας ἐπ' ἔτη κγ', ἡμέρας κε', ἐξκαίδεκα μὲν ἐτῶν ὧν ὅτε ἀκανονίστως τοὺς τῆς Ἐκκλησίας παρελήφεν οἶακας, ὑπὸ παιδαγωγοῦς (φεῦ μοι) ὁ ἀρχιερεὺς μέχρι τινὸς διατελέσας. Καὶ εἴθε γε διὰ παντὸς τοῦτο ἦν· ἐδόκει γὰρ εἶναι σεμνὸς καὶ μέτριος. Τῆς ἐντελεστεράς δὲ ἡλικίας ἀρξάμενος ἦδη καὶ καθ' ἑαυτὸν βιοῦν ἐαθεὶς οὐδὲν τῶν αἰσχίστων καὶ παντελῶς ἀπηγορευμένων πράττειν ἐνέλι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) In textu est perinde scriptum ac si ad triumphatum Apolasærum referretur, munera ei et honores ab imperatore obtigisse; quod absurdum puto, et ad eum retuli, cujus opera hostis captus et triumpho exhibitus esset. Neque enim solebat triumphatis post pedibus pressas eorum cervices imperator gratiam ullam facere; et si novo hoc

rum ex se natorum tractantes, plurimum republicæ Romanæ contulerunt utilitatis. Ac Nicephori quidem egregia facta, ne in præsentia narrationis continuam seriem interrumpamus, quo loco de ipso dicere jubebit ordo, exponemus. Leo autem Apolasærum, illustrem virum et Chabdani cognatum, ingenti cum multitudine Romanis bellum facientem fudit, captumque Cpolin misit, militibus ejus partim in prælio interfectis, partim captis. Eum imperator in triumpho **331** duxit, collumque ejus calcavit, ac honoribus et muneribus Leonem demeritus est.

Constantinum, tertium Phocæ filium, Chabdanus cepit et Chalepum abduxit, cumque multis tentatis rationibus non posset eum a vera religione abducere, veneno sustulit. Hoc auditum Bardæ tantum attulit dolorem, ut quotquot captivos Chabdani cognatos habebat, eos omnes gladio concideret. Qua re factum est ut Paulus magister, cognomento monomachus, missus ab imperatore ad pacem componendam re infecta redierit. Porro Chabdanus indomito ob necem cognatorum dolore correptus in Romanos duxit, secum ducens et Nicetam patricium Chalcutzam multosque alios præstantissimos ac fortissimos Romanos, quos ceperat. Ibi Niceta occulte Phocæ omnia barbari consilia indicat, et quibus itineribus domum is repetiturus esset. Phocas ergo loco quodam accessum habente artum atque præruptum insidias ponit. Quo cum pervenisset Chabdanus, circumventus est ab iis qui in insidiis latuerant: hi namque se proripientes in hostem ingentia saxa devolverunt et omnis generis tela conjecerunt. Chalcutzes cum ad id jam ante parasset quosdam Saracenos, et ad expediendam sibi fugam muneribus **332** corrupisset, cum omnibus suis fuga elapsus est. Agarenorum ineffabilis multitudo ibi periit; et Chabdanus interfectis quos in vinculis habebat, cum paucis turpiter et promiscua fuga periculo se eripuit.

Annum imperante Constantino 12, anno mundi 6464, die Februarii 27, indictione 14, Theophylactus patriarcha diem suum obiit, cum ei pontificatus præfuisset annos 23 dies 25. Cum eum iniret, id quod contra leges ecclesiasticas fiebat, annos erat natus 46, et patriarcha sub pædagogis (pro indignam rem!) aliquandiu egit. Quanquam utinam id perpetuum fuisset. Nam catenus visus est modeste ac cum gravitate aliqua vitam agere. Adultior, cum jam suo arbitrio vivere permitteretur, nihil eorum quæ turpissima et omnino legibus prohibita

exemplo factum fuisset, vel maxime adnotanda erat insolentia. Chabdanus autem Chalepi amarus fuit, ut in Romano tertio noster docet. Xyl.

(94) Τὸ Χάλεπ, Βερροῖα Συρίας, hodie *Alep*. **GOAR**.

(95) Locus videtur decurtatus, et hos ante hanc expeditionem captos fuisse apparet. Xyl.

sunt facere omisit, gradus ecclesiasticos et episcoporum electiones venundans, aliaque agens aliena veri patriarchæ officio, insano equorum studio et venationum perditus, multaque alia indecenter committens; quæ singulatim enarrare et inconueniens et nefas est. Unum par est commemorari, argumentum ipsius male instituti animi. Equorum parandorum amore infræni tenebatur, ferturque habuisse ultra duo equorum millia. Iis alendis perpetuo erat intentus. Neque vero iis sœnum et bordeum proponebat edendum, sed metarum fructus, thasia et pistacia ac palmulas, uvas passas, caricas, eaque omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata **333** admistis etiam croco, cinnamomo, balsamo aliisque aromatibus. Memoriam traditum est ei aliquando sacrificanti magnæ cœnæ Dominicæ quinta feria, et jam preces mysteriorum recitanti, supervenisse eum cui equorum cura ab ipso demandata fuerat, lætumque attulisse nuntium, quod nobilissima equarum peperisset, addito etiam equæ nomine. Patriarcham præ nimio gaudio, re sacra utcunque absoluta, ad Cosmidium accurrisse, visoque pullo recens edito, et satiatum spectaculo bruti in magnum templum rediisse, ut de Servatoris nostri pro nobis tolerato supplicio hymnorum recitationem ad finem perduceret. Quin et hunc morem introduxit, qui hodieque obtinet, quod in splendidis atque solemnibus festivitibus Deo et sanctorum recordationi sit contumelia per fœdas cantilenas ac risus et insanos clamores, quibus adhibitis sancti hymni cantantur, quos a nobis oportebat corda compunctis atque contritis pro nostra salute Deo offerri. At ille cœtu flagitiosorum hominum coacto, iisque præfecto Euthymio quodam, quem cognomine Casnen appellabant, et ab ipso est domesticus templi constitutus, diabolicas istas saltationes, obscuras vociferationes, cantilenasque e triviis et lupanaribus petitas tunc adhiberi instituit. Hac vitæ usus ratione interiit ex inepta equitatione ad murum quemdam maritimum afflictus. Ex quo casu **334** cum sanguinem vomisset ac biennium morbo conflictatus esset, aqua intercute exstinctus est.

και αμα αναγαγών δια του στοματος. 'Επι δύο δ' τησε.

Eadem indictione, tertia Aprilis die, in ejus D locum sufficitur Polyuctus monachus, Cpoli natus atque educatus, castratus a parentibus, longoque tempore monastica vita cum laude functus, imperatore eum ob gravitatem morum et insignem sapientiam atque paupertatis causa eo provehente. Huic non Heracleus, ut mos ferebat, sed Basilius

Α πεν, ώνιους προτιθεισ τοδς της 'Εκκλησίας βαθμους και τας προβαλας των αρχιεριων, και αλλα πραττων οσα τοις αληθινοις αρχιερευσιν απεικοτα εγγυχανεν, ιππομανων και κυνηγεσις ενασχολουμενος και λοιπας απρεπεισ διαπραττομενος πραξεις, ας κατα μερος διεξιεναι συν τω απρεπει και αθεμιτον. Μιας δε δικαιον επεμνησθηνηι εις ενδειξιν της απαιδεουτου γνωμησ αυτου. 'Ερωσ αυτον κατειχεν ασχετοσ της των ιππων κτησεωσ, και λεγεται υπερ δισχιλιουσ πορισασθαι, ων της κοιμιδης δια παντοσ εφροντιζεν, ου χορτον αδοις παρατιθεισ και κριθασ, κωνων δε καρπουσ (96) και θασια (97) και [639] πιστακια, ετι δε φοινικων και σταφιδων και ισχυδων τα λιπαρωτερα, ευωδεστατω οινω μιγνυσ, και κροκον και κινναμωμον και βαλσαμον και ετερα αρωματα τοις ρηθεισι συμφυρων, εκαστω των ιππων καρετιθει βρωσιν. Φασι δ' οτι λειτουργουντι ποτε αδοτω κατα την μεγαλην του θεiou δειπνου πεμπτην ημεραν, και τας ευχασ ηδη των μυστηριων αναγιωσκοντι, ο την επιμελειαν των ιππων επιτετραμμεινοσ διακονοσ επιστασ ευαγγελιον τουτω κεκομικεν, ωσ αρα τετοκουια ειη η επισημοτατη φορβασ, προσθεισ και το νομοσ, 'Ο δ' υπο περιχαρειασ το της θειασ λειτουργιασ υπολοιπον ωσ ετυχεν εκπληρωσασ δρομοιοσ αφικνηιται προς το Κοσμιδιον, και τον τεχθεντα πωλον ευρακωσ και του αλογου θεαματοσ εμφορηθεισ υπεστρεφεν εις την Μεγαλην 'Εκκλησιαν, την των αγιων παθων του Σωτηροσ ημων και θεου εκτελεσων υμνωδιαν. 'Εργον εκεινου και το νυν κρατουν εθροσ, εν ταις λαμπραις και δημοτελεισιν εορταις υβριζεσθαι τον θεον και τας των αγιων μηνιμασ δια λυγισματων απρεπων και γελωτων και παραφορων κραυγων τελουμενων των θειων υμνων, ουσ εδει μετα κατανυξεωσ και συτριμμου καρδιασ υπερ της ευωτων ημασ σωτηριασ προσφερειν τω θεω. Πληθοσ γαρ συστησάμενοσ επιβροητων ανδρων και εξαρχον αυτοις επιστησασ Ευθυμιον τινα Κασνην λεγομενον, αν αυτοσ δομεστικον της 'Εκκλησιασ (98) προδωδατο, και τασ σατανικασ αρχησεισ και τασ ασημουσ κραυγασ και τα εκ τριδων και χαμαιτυπειων ηρανισμενα σματα τελεισθαι εδιδασεν. Ουτωσ δε βιοτειων καταστρεφει τον βιον εν τω ατακτωσ ιπαξεσθαι, εν τινη τειχει των παραθαλασσιων θραυσθεισ ετη νοσηλευομενοσ και οδερω περιπεσων ετελευ-

Και χειροτονεϊται κατα την τριτην του 'Απριλλiou μηνου, της αυτης ινδικτιωνου, αντ' αυτου πατριαρχεισ Πολυευκτοσ μοναχοσ, της Κωνσταντινουπολεωσ και θρεμμα τυγχωνων και παιδευμα, υπο των γονεων μεν ευνουχισθεισ, επι πολυν δε χρονον τη μοναδικη πολιτειη εκδιαπρεφασ· ον ο βασιλευσ δια το του ηθουσ σεμνον και το της σοφιασ υπερδωλλον και την

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(96) Vidit in Lexico Xylander κώνων, *aræ metam* et *pinorum fructum* significare; palearum *metam* sibi elegit, pinorum vero fructus permisit inscius Theophylacti equis. GOAR.

(97) Alias λεπτοκαρύα, nuces Ponticæ seu avelanæ. GOAR.

(98) Præterit hunc officialem catalogus Codini, geminum domesticum noster exhibet του δεξιου και του ευωνουμου χοροϋ, *primarium* videlicet *dextræ sinistræque chori cantorem*, quibus alius των ψαλτων δομεστικοσ πρæponitur, omnibus πρωτοψαλτης. Euthologium. GOAR.

ἀκτημοσύνην χειροτονεῖ πατριάρχην, οὐ τοῦ Ἡρα- κλείας, ὡς ἔθος, ἀλλὰ τοῦ Καισαρείας Βασιλείου τὴν χειροθεσίαν πεπληρωκότος. Νικηφόρος γὰρ, ὁ τῆς Ἡρακλείας πρόεδρος, τῷ βασιλεῖ κατὰ τι προσκε- κρουκῶς οὐ συνεχωρήθη τὴν χειροθεσίαν ποιήσασθαι. Ὅθεν καὶ φόγος οὐχ ὁ τυχῶν προσετρίβη οὐ τῷ προ- τρέφαντι μόνον καὶ τῷ χειροθετήσαντι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ χειροτονηθέντι ὡς καταδεξαμένῳ τὴν ἀκα- νόνηστον ταύτην χειροθεσίαν. Χειροτονηθεὶς δ' ὁμοῦ καὶ παβήσιασάμενος τὴν ἀλήθειαν πολλὴν καταδρομὴν ἐποιεῖτο τῆς πλεονεξίας τῶν συγγενῶν τοῦ πρεσβύτου Ῥωμανοῦ, [P. 640] καὶ τῷ μεγάλῳ Σαβδῶτῳ τὸν βασιλέα εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐλθέοντα ἐνήγε πρὸς τὴν τῶν πραχθέντων ἐκδίκησιν. Ὅπερ οὐχ ἡδέως οὗτος ἐδέξατο. Ἀλλὰ καὶ Βασιλείος ὁ μετὰ ταῦτα παρακοιμώμενος, ὁ ἀπὸ δούλης τεχ- θεὶς τῷ πρεσβύτῳ Ῥωμανῷ. Ἐλένην τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν καὶ δεσποιναν ὑποποιήσάμενος, οὕτω παρ- εσκευάσατο καὶ διέθηκε τὸν Κωνσταντῖνον, μὴ μετα- γινώσκειν μόνον ἐπὶ τῇ τοῦ πατριάρχου προβολῇ, ἀλλὰ καὶ ζητεῖν ἀφορμὴν πῶς ἂν αὐτὸν καταγάγοι τοῦ θρόνου, πολλὰ καὶ θεοδώρου τοῦ Κυζίκου κατ' αὐτοῦ διερεθί- ζοντος τοῦτον.

Ὅπερ δὲ τοῦ χρόνου φιλοτιμησαμένου κατὰ ταυ- τὸν ὁμογνώμονας ἐπιδείξασθαι πατριάρχας, καὶ τὴν τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων (99) Ἐκκλησίαν ἰθύνειν ἔλα- χεν Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλβερτίχου υἱὸς (1), πρὸς πᾶσαν ἀτέλειαν καὶ κακίαν ὑπάρχων ἐπιβέβητος· ὃν ὡς οὕτως ὁ τῶν Φράγγων βασιλεὺς ἀπελάσας ἕτερον ἀντιεστήγαγε τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιμένα.

Ὁ δὲ Πολυεύκτος τῷ πρώτῳ τῆς Ἰσρατείας αὐτοῦ χρόνῳ τοῖς ἱεροῖς ἐνέταξε διπύχοις Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου τὸ ὄνομα, τοῦ τὸν βασιλέα Λέοντα δεξα- μένου εἰς κοινωνίαν, ὀπηνίκα τὴν τετάρτην ἡγάγετο γυναικᾶ (2). Πρὸς τοῦτό τινες τῶν ἀρχιερέων πρὸς ὄλι- γον ἀντίστησαν τῷ Πολυεύκτῳ μὴ κοινωνεῖν. Ἀλλὰ κατ' ὄλιγον τῷ κρατοῦντος ἀκολουθήσαντες θελή- ματι γέλωτα παρέσχον τοῖς διακρινομένοις.

Ἦχθη δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἡ τιμία χεὶρ τοῦ Προδρόμου εἰς τὴν βασιλίδαν ἐξ Ἀντιοχείας, ἀπο- κλαπτῆσα παρὰ τινος διακόνου Ἰωὸβ τοῦ ὄνομα· ἣν καταλποῦσαν τὴν Χαλκηδῶνα ὁ βασιλεὺς τὴν βασι- λεὴν ἐκπέμφας τριήρη. καὶ τῆς συγκλήτου ὅσον ἐπίσημον ἐξελθόντος καὶ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου σὺν παντὶ τῷ κλήρῳ μετὰ κηρῶν καὶ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων, εἰς τὰ βασίλεια ἤγαγεν.

Ὁ δὲ τῶν σχολῶν δομέστικος βάρδας κατὰ τῶν ἰψῶν Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας τὸ ἐν ποσὶν ἅπαντα καταστρέψατο, ἰλῶν καὶ φρούρια ἱκανὰ, ἐκπολιορ- κήσας καὶ τὴν περιθόητον Ἀδαπαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς βουλόμενος καὶ τοὺς ἐν τῇ Κρήτῃ Σαρακηνοὺς συν- εχῶς ἐκστρατεύοντας καὶ τὰ παράλια τῆς Ῥωμαϊκῆς

Cæsarem episcopus manus imposuit, quod Nicophorus (hoc enim nomen Heracleas præsulī erat), quia in quadam re animum imperatoris offenderet, non sinebatur manus imponere. Quæ rex vituperationem haud vulgarem paravit, non imperatori modo et Basilio, sed et ipsi Polyeucto, quod contra sacros canones se ordinari passus esset. Hic tamen ita designatus, veritatem libere professus, multis invecus est in avaritiam cognatorum Romani senis. Et in magno Sabbato imperatorem in magnum templum venientem ad iudicium eorum quæ fuerant acta exercendum hortatus est. Non gratum hoc imperatori fuit. Sed et Basilius, qui deinde intimus cubicularius factus est, senis Romani ex serva filius, per sororem suam Helenam Augustam ita Constantini animum affecit, ut non modo cum ad patriarchatum Polyeuctum promovise pœnitet, sed et de eo per occasionem dejiciendo cogitaret. Et ad eam rem suffundebat, quod aiunt, frigidam Theodorus Cyzici episcopus.

Ceterum quasi si tempus in eo laboraret ut summi pontifices ejusdem sententiæ crearentur, Romanæ ecclesiæ eodem tempore præfectus fuit Joannes Alberici filius, homo ad omnem lasciviam ac malitiam propensus; quem Otto Francorum imperator expulit, aliumque ecclesiæ pastorem constituit.

Polyeuctus primo sui patriarchatus anno Euty- chii patriarchæ nomen in sacras tabulas retulit, ejus qui imperatorem Leonem ad sacrarum communicationem admiserat, cum is quartam uxorem duxisset. Eam ob rem quidam summorum pontifi- cum aliquandiu noluerunt res sacras cum Polyeucto communes habere: mox imperatoris voluntati obsequentes ridendos se disceptantibus controversiam exhibuerunt.

Sub idem tempus veneranda præcursoris manus Antiochia Cpolin allata est, surrepta ab Jobo quodam diacono. Ea cum appulisset Chalcedonem. Imperator suam emisit tirremem: et illustriores senatores præcedentes obviam cum patriarcha et universo clero cum cereis facibus et suffitibus eam in palatium deduxerunt.

Interim Bardas scholarum domesticus expeditione in orientales Agarenos facta obviam quæque vastavit, permulta castella cepit, ipsamque adeo nobilem urbem Adapan expugnavit. Imperator autem Cretenses Saracenos, qui crebro maritimas Romanorum ditiones in-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(99) Græci, Romani imperii successores. Ῥω- μαίους Romanos se usque in hodiernum diem jacti- verunt. Veros autem Romanos, id est Latinos, Cedreni voce ἰσπερίους Ῥωμαίους appellant. Goar. (1) Is est Joannes XII papa. Alberici consulis Romani filius, de quo vide historicos. Ottonem ma-

gnum Romanorum imperatorem regem Francorum vocat; de qua re supra monui. Cur autem hunc Polyeucto similem dicat, non video. Xyl.

(2) De quarum nuptiarum jure vid. Arcudius l. vii Concordiæ. Goar.

cursionibus vexabant, cupiens deterrere eorumque immodicos impetus reprimere, maximum contrahit exercitum classemque nequaquam contemnendam, eamque in Cretam emittit, praefecto toti rei Constantino patricio Gongyla, effeminato homine et in umbra educato bellicae ignaro, uno de palatinis cubiculariis. Is in Cretam trajecta classe nihil duce dignum egit; nam neque castra munit, neque speculatores aut exploratores collocavit, a quibus de Barbarorum adventu moneretur, quae eum incuria in summum adduxit periculum. Nam insulares socordia et imperitia Romani ducis deprehensa, opportuno capto tempore Romanos subito adorti, nullo negotio fuderunt; multique horum alii capti, alii ferro interempti, et reliquis fugientibus castra quoque summo cum nostrorum dedecore capta sunt. Ipse etiam Congylius in hostium potestatem venisset, nisi a cuneo famulorum ereptus et in navim praetoriam fuisset positus.

Jam Romanus imperatoris filius adultior ferre non poterat a patre 337 res gubernari, ideoque eum veneno tollere statuit, conscia etiam uxore sua cauponis filia. Propter cum vellet Constantini medicamentum purgans bibere, lethale venenum ei parant; persuadentque Nicetae mensae administro ut id infundat. Imperator cum jam id esset haustus, positum ante sacras imagines, sive fortuito sive dedita opera lapsus, poculi ejus majorem partem effudit, Reliquum epotum ob paucitatem visum est carere efficacitate, et nihilominus tamen Constantinus gravi morbo lateribus tentatis a veneno aegre evasit.

οικεῖαν ἀποβαλὸν ἐνέργειαν. Πλὴν καὶ οὕτως ὁ Κωνσταντῖνος μόλις περιγενέσθαι ἴσχυεν, ἐπισκήψαντος δὲ τοῦ δηλητηρίου ἐν τῇ πλευρᾷ αὐτοῦ καὶ κακῶς διαθεμένου αὐτόν.

Anno imperii Constantini 15, mense Septembri, indictione 3, anno mundi 6468, profectus est imperator ad Olympum montem, in speciem, ut patrum qui ibi vivebant comprecationibus armatus in Syriam contra Saracenos proficisceretur, re autem ipsa, ut cum Theodoro Cyzici episcopo, qui tum ibi degebat, de Polyucto deficiendo consilia iniret. Inde sive corporis vitio, sive rursus a filio petitus veneno, doloribus correptus discessit, et sub finem Octobris in lectica Cpolin reportatus est, ac consiliis suis exitum nullum consecutus mortuus, nona die Novembris, vixit annos quinquaginta quatuor et menses duo, imperavit, 338 collegis patre, Alexandro patruo et matre sua, annos tredecim, rursus cum Romano injuste imperium adeptus annos viginti sex, et illo submoto annos quindecim. Sepultus est juxta patrem suum. Ad extremum usque spiritum succensus Polyucto, et ejus depositionem animo agitavit. Aliquot antequam moreretur diebus, post vesperam lapides de sublimi confertim in ipsius domum vehementi cum impetu conjecti ingentem ediderunt fragorem. Quos Constantinus putans a cœnaculis Magnauræ

ἄγῃς δροῦντας καὶ κατατρέχοντας ἐκφοβῆσαι καὶ τῆς ἀσκέτου ἀναιόψαι ὁρμῆς, στρατὸν ὅτι πλείστον συλλέξας καὶ στόλον εὐτρεπίσας οὐκ ἀγεννῆ ἐκπέμπει κατὰ τῆς νήσου, στρατηγὸν ἐπιστήσας τοῖς πᾶσι Κωνσταντῖνον πατρικίον τὸν Γογγύλην, θηλυδρίαν ἀνθρωπῶν καὶ σκιατραφῆ καὶ ἀπειροπόλεμον καὶ ἔτα τῶν ἐν τῷ παλατίῳ θαλαμηπόλων· ὃς εἰς τὴν νῆσον περαιωθείς καὶ μηδὲν ἄξιον διαπραξάμενος στρατηγῶ, μήτε στρατοπεδείαν πηξάμενος ἀσφαλῆ, μήτε σκοποὺς ἐπιστήσας καὶ κατοπτῆρας, [P. 641] καὶ δι' αὐτῶν τὰς βαρβαρικὰς φυλαξάμενος ἐφόδους, κινδύνῳ μεγίστῳ περιπίπτει. Οἱ γὰρ νησιῶται τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν κατανοησάμενοι τοῦ στρατηγῶ, καιρὸν ἐπιζητήσαντες ἐπιτήδειον ἐξαίφνης ἐπιτίθενται τῷ στρατεύματι, καὶ τρέπονται μὲν τοῦτο ῥάδιως, ὡς πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλωσίῃ καὶ σιῆρῳ διαμερισθῆναι, κατέσχον δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτὸ, τῶν Ῥωμαίων αἰσχίστως ἀποφυγόντων. Μικροῦ δ' ἂν ἐάλω καὶ ὁ Γογγύλιος, εἰ μὴ συνασπίσαντες οἱ θεράποντες ἐξεβύσαντο αὐτὸν τῆς αἰχμάλωσις, καὶ εἰς τὴν ναυαρχίδα ἐμβιδάσαντες διεσώσαντο.

Ῥωμανὸς δὲ ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου υἱὸς τελεωτέρως ἤδη ἀψάμενος ἡλικίας, καὶ μὴ φέρων ὄρῃ τὰ πράγματα ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διοικούμενα, φαρμάκῳ τοῦτον ἐκποδῶν ποιήσασθαι ἐβούλετο, εἰδήσει καὶ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς τῆς καπηλίδος. Μέλλοντος γὰρ τοῦ Κωνσταντῖνου καθαρτήριον πόμα λαβεῖν, λαθόντες οὗτοι δηλητήριον τούτῳ ἐκέρασαν, καὶ Νικήταν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης παρῆσαν ἐγγέει τοῦτο τῷ βασιλεῖ. Μέλκων δὲ ἐκεῖνος αὐτὸ λαβεῖν κείμενον ἔμπροσθεν τῶν σεπτῶν εἰκόνων, εἴτε τύχη τιμὴ εἴτε καὶ ἐκουσίως ὀλισθήσας τὸ πλεον ἐξέχεε. Τὸ δὲ λοιπὸν ποθὲν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντῖνου ἀρῶν ἐφάνη καὶ ἄπρακτον, διὰ τὴν ὀλιγότητα τὴν ἀρῶν ἐφάνη καὶ ἄπρακτον, διὰ τὴν ὀλιγότητα τὴν

ἰε'. δὲ χρόνῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, κατὰ τὸ Σεπτέμβριον μῆνα τῆς γ' Ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει κοσμητικῆς συζῆ', ἔξεισι Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει, τῷ μὲν δοκεῖν ταῖς τῶν ἐκεῖσε Πατέρωτ' εὐχαῖς θωρακισθῆναι καὶ μετ' αὐτῶν κατὰ Σαρακηνῶν ἐκ Συρίας ἐκστρατεῦσαι, ἀληθεῖ δὲ λόγῳ ἐνωθῆναι Θεοδώρῳ τῷ τῆς Κυζίκου προεδρεύοντι, ἐκεῖσε τότε τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ, καὶ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Πολυεύκτου βουλευσασθαι. Ἐκεῖσε γοῦν γενόμενος, εἴτε σωματικῆ πλημμυεῖα εἴτε πάλιν ὑπὸ τοῦ παιδὸς φαρμαχθεῖς, ὀδυνώμενος ἀνεχώρησε, κλινοπετῆς τε κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου τὴν βασιλίδαν κατέλαβε, καὶ τῆ θ' τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τελευτᾷ, ἄπρακτα τὰ βεβουλευμένα λιπῶν, ζήσας ἅπαντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἔτη νδ' καὶ μῆνας β', συμβασιλεύσας μὲν τῷ πατρὶ κατ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ θείῳ καὶ τῇ αὐτοῦ μητρὶ ἔτη ιγ', αὐθις δὲ τῷ Ῥωμανῷ τυραννήσαντι ἔτη κς', καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τῆς βασιλείας ἐκπτώσιν μονοκρατήσας ἔτη ιε'. Θάπτεται δὲ θανάτῳ σὺν τῷ οἰκίῳ πατρὶ, μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς ἐγκοτῶν τῷ Πολυεύκτῳ καὶ τὴν αὐτοῦ καθαιρέσειν φαναζό-

μενος. Πρὸ δὲ τινῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευταίας, ἐπὶ τινα χρόνον συχνόν, ἐσπέρας καταλαμβάνουσης λιθοῖ ἀνωθεν ἐκπεμπόμενοι καὶ ἐντὸς τῶν αὐτοῦ διατημάτων σὺν πολλῇ βολῆν πύπτοντες ἐξαισίους ἀπετέλουν κτύπους. [P. 642] Δοξὰς δ' ἀπὸ τῶν τῆς Μαγναύρας ὑπερφύων τούτους φέρεσθαι φύλακας ἐπὶ τολμῶντων. Ἄλλ' ἔλαθε ματῆν πονῶν· ἦν γὰρ τὸ λούμενον δυνάμει.

Μεταστάτης δὲ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ πρὸς τὴν ἐκείθεν διαβάντος κατάστασιν, Ῥωμανὸς ὁ τούτου υἱὸς ἐγκρατῆς γίνεται τῆς ἀρχῆς. Καὶ ἄρχοντας προβαλλόμενος εὐνοϊκοὺς αὐτῷ καὶ θυμῆρεις, καὶ τὴν βυζαντινὴν ὡς ἐνῆν κρατυνόμενος. κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τῆς αὐτῆς γ' ἰνδικτιῶνος στέφει καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ βασιλέα, διὰ τῶν χειρῶν Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Τῷ δ' ἐπιόντι εἶτι τρίτετα πάλιν αὐτῷ ἕτερος υἱὸς ἐν τοῖς τῶν Πηγῶν παλατίοις, ὃν ἐπὶ τῷ πατρὶ Κωνσταντίνον ὀνόμασε. Νεὸς δ' ὢν καὶ εὐπαθείας ἑαυτὸν ἐπιδεδωχώς τὰς τῶν ἄλλων φροντίδας Ἰωσήφ ἐνεχείρισε τῷ πραιποσίτῳ καὶ παρακοιμωμένῳ, ᾧ βριγγας ἡ ἐπωνυμία. Αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἄλλο διὰ φροντίδος εἶχεν ἢ τὸ μεθ' ἡταιρηκότων καὶ βεδήλων ἀνδραρίων, καὶ μαγλῶν, καὶ μίμων, καὶ γελωτοποιῶν τὰς ἐκδεδητημένους μεταδιώκειν τῶν πράξεων. Τοῖνον καὶ κληρικόν τινα Ἰωάννην ἐκτομίαν ὄντα, διὰ τινὰς ἀσέμνους πράξεις ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀπειληθέντα, καὶ μοναχικὸν ἀμφιασάμενον σχῆμα. καὶ μέγχοι τῆς ἐκείνου κρυπτόμενον τελευταίας, ὡς ἦδ' ἐπειλείβετο τῆς ἀρχῆς, τοῦ τῶν μοναχῶν ἀποδύσας σχήματος καὶ τὰ τῶν κληρικῶν μεταμφιάσας τοῖς ἑαυτοῦ θαλαμηπόλοις κατέταξε. Ζήλου δὲ πληθεὶς ὁ Πολυεύκτος πολλὸς ἦν ἐγκείμενος καὶ τῷ βασιλεὶ περνοχλῶν τῆς ἑαυτοῦ θεραπείας τοῦτον ἀπέστασαι ὡς ἐξομοσάμενον τὸ τῶν μοναζόντων ἐπάγγελμα. Ἐκείνου δὲ παραιτουμένου, καὶ μὴ ταῖς ἀληθείαις φάσκοντος ἐνδεδύσθαι τοῦτον τὸ σχῆμα ἢ εὐχὴν παρὰ τινος τῶν ἱερῶν λαβεῖν (3), ἀλλὰ μόνον ὑποκρίνασθαι τὸν μονάδα βίον διὰ τὸν τοῦ βασιλέως φόβον, ἐξαπατηθεὶς ὁ Πολυεύκτος ἀφῆκε τοῦτον πάλιν καὶ τοῦ Ἰωσήφ σπουδάσαντος. Καὶ διῆγε μεχρὶ τῆς τελευταίας Ῥωμανοῦ κοσμητικῶς ζῶν καὶ νεωτερικῶς· ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος τὸ μὲν σχῆμα τῶν μοναζόντων οὐκ ἠλλοίωσε.

Τούτῳ τῷ ἔτει Νικηφόρον μέγιστρον τὸν Φωκᾶν, δομῆτικον ἤδη προβεβλημένον τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, καὶ πολλὰ τρόπαια στήσαντα κατὰ τῶν ἐφῶν Σαρακηνῶν, καὶ τὸν τε τῆς Ταρσοῦ ἀμνηστὴν Καραμόνην καὶ Χαδῶν τὸν τοῦ Χάλεπ καὶ τὸν Τριπολεῶς Ἰζήθ ὀλοσχερῶς ταπεινώσαντα, πέμπει κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐκρήτῃ Σαρακηνῶν, πλῆθος ἐπικλήτων στρατιωτῶν ἐπιδούσων αὐτῷ καὶ στόλον κατηρτισμένον καλῶς. [P. 643] Ἐν τῇ νήσῳ δ' οὗτος περαιωθείς, καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἀποβάσιν παροῦσι καὶ κωλύουσι συμπλακίαις τοῖς Ἀγαρηνοῖς καὶ τούτους τρεψάμενος,

A deferri, per aliquot noctes custodes collocavit, si quem eorum opera deprehendere posset ista ausum. Sed ignorabat frustra se laborare, cum id non ab hominibus, sed sublimiore aliqua profectum fuerit potestate.

πολλαῖς νυξὶν ἀφώρισεν, εἰ πού τινα λάβῃ τῶν τοῦτο γινόμενον οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐξ ὑπερτέρας τε-

Postquam ex hac vita migravit Constantinus, filius ejus Romanus imperium capessit. Is magistratibus sibi benevolis atque acceptis constitutis, confirmato ut res ferebat imperio, eadem tertia indictione, festo Paschatis die, filio suo coronam imperatoriam opera Polyucti patriarchæ imponit in Magno Templo. Insequenti anno rursus ei filius in Fontano 339 palatio nascitur, quem a patre Constantinum nominavit. Cæterum imperator juvenis voluptatibus deditus, curam reipublicæ Josepho primario suo cubiculario cognomento Bringæ commisit: ipse in aliam nullam rem incubuit quam ut cum exoletis ac impuris hominibus, scortis, mimis atque scurris, vitam transigeret infamem. Eapropter Joannem quemdam clericum spadonem, quem ob turpia quædam facinora Constantinus imperator proturbaret et monachum fecerat, et qui usque ad ejus mortem abditus latuerat, imperio potitus monachi habitu exiit, clericique reddito amictu inter suos recepit cubicularios. At Polyuctus, justa indignatione concitus, vehementer imperatorem urgebat, ut sua familia ejiceret hominem qui votum monasticum ejurasset. Tamen imperatore excusante, quod negaret eum revera monachi conditiones amplexum aut illi generi vitæ ab ullo sacerdote votis consecratum fuisse, sed tantum ista metu imperatoris simulasse, deceptus eum missum fecit, Josepho etiam diligentem in hac re navante operam. Ita Joannes ille usque ad mortem Romani profanam novo instituto vitam exegit: mortuo eo, rursus monastico velatus habitu, animum tamen non mutavit.

340 Hoc anno Nicephorum Phocam magistrum et scholarum Orientalium domesticum a Constantino imperatore creatum, qui de orientalibus Saracenis multa statuerat tropæa, et Tarsi Caramonem, Chabdanem Chalepi, Izethum Tripolis ameras prorsus compescuerat, imperator cum delecto militum exercitu et probe adornata classe contra Cretenses Saracenos emittit. Phocas, classe in Cretam trajecta, cum primum navibus suos educeret Agarenos prohibere aggressos prælio fundit; et cum ipse tuto insulam egreditur, tum suos absque periculo in eam exportat. Inde castris positus, iisque

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) Manu sacerdotis longa precum serie præmissa consecrantur apud Græcos monachi, de quibus

PATROL. GR. CXXII.

Euchologium. Preces illæ solemnem reddunt monachorum professionem. Balsamon. Goar.

3

jussus decedere ita est ut non liceret ei Cpolin inde redire : sed mandatum est ut cum omni exercitu in Orientem transiret. Nam ab accepta clade se recolligens Chabdanus jam sese erigebat, coactoque ad pugnam idoneo exercitu jamjam in Romanos moturus. Eum Phocas, in Syriam ut venit, prælio superavit ac fudit, et in Syriam interiorem compulit ; urbem Berrhœam excepta arce evastavit magnasque ibi opes, prædam locupletem et multos captivos abduxit, liberatis etiam et domum dimissis Christianis qui ibi captivi detenti fuerant.

Anno mundi 6471 mortuus est Romanus imperator, 15 die Martii 345 mensis, indictione 6, annos natus 24. Imperavit annos 3 menses 4 dies 5. Mortis causam alii fuisse tradunt, quod luxuriosa et voluptatibus dedita vita corpusculum attrivisset : alii veneno extinctum putant. Imperium ejus morte ad Basillum et Constantinum ipsius filios et eorum matrem Theophanonem rediit ; quæ biduo ante mortem mariti filiam quoque peperit, cui Annæ nomen fecerunt. Statura fuit Romanus magna, quanquam patre minor, ingenio placido ac mansueto, et mediocriter animatus ; et quamvis erat juvenis, satis illi tamen fuisset ingenii ac perspicaciæ ad rempublicam gubernandam, si ei id per famulos licuisset, qui cum juvenilibus cupiditatibus ac studiis deditum esse voluerunt, ut ipsi rempublicam tractantes ingentes corraderent opes ; atque hac ratione eum ignavum et inertem redege-

runt. Eadem 6 indictione, mense Aprili jussu Augustæ Nicephorus Phocas Cpolin venit, Josepho, ut et ante, ne hoc fieret obstante. Duxit triumphum in Circo, inferens in eo Cretensia et Berrhœnsia spolia Attulit et partem quamdam vestis Joannis Baptistæ, quam Berrhœæ repositam invenerat. Metuebat hunc Bringas et suspectum habebat : sed Nicephorus eum callide elusit hoc commento. Phocas, 346 assumpto uno suorum stipatorum, sub horam prandii ad domum Josephi sese confert : pulsatis foribus, janitori mandat ut se adesse domino indicet. Admissus Josephoseorsim abducto indusium ex pilis contextum ostendit, juramentoque confirmat se vitæ monasticæ cupidum jam pridem fuisse : eam hujus sæculi curis repudiatis initurum, nisi fuisset studio et fide in Constantinum et Romanum sua impeditus. Sed se paulo post desiderium suum impleturum. Submisso contendere ab ipso ne frustra de se alienum aliquid suspicetur. Hoc viso Bringas statim Phocæ ad pedes accidit et veniam flagitavit pollicitus nemini se quidquam de eo deferenti crediturum. Metuebat etiam Stephanum Romani filium

προσταχθεὶς ἐκ Κρήτης ἐπανελθεῖν οὐ συνεχωρήθη εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκελεύσθη παραγενέσθαι μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. Ἀναλαμβάνων γὰρ ἑαυτὸν ἐκ τῆς προτέρας ἡττῆς ὁ Χαβδᾶν ἀναφέρειν ἤρξατο πάλιν, καὶ στρατὸν ἀξιόμαχον ἠθροικῶς, προσδόκιμος ἦν ἐπιθήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίων ἄρχουσὶ τε καὶ πράγμασιν. Ἄλλ' ἐν Συρίᾳ γενόμενος ὁ Φωκάς, καὶ σταδαίᾳ μάχῃ τοῦτον τρεψάμενος, καὶ κατὰ κράτος ἠττήσας, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας ἀπελάσας, τὴν πόλιν Βεβρόριαν ἐξέπόρθησε δίχα τῆς ἀκροπόλεως, καὶ πολλὸν πλοῦτον λείαν καὶ ἀγχιμαλώτους ἔλαθεν, ἐλευθερώσας καὶ τοὺς ἐκεῖσε δεσμίους κατεχομένους Χριστιανούς καὶ ἐπ' οἴκου ἐκπέμψας.

ἰε' δὲ Μαρτίου μηνὸς, τῆς ς' Ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει ρυσσά, ἐτελεύτησε Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς, ἐτῶν ὑπάρχων κδ', βασιλεύσας ἔτη γ' (6) μῆνας δ' καὶ ἡμέρας ε', ὡς μὲν τινες, τὸ ἔκτου σαρκίον προκαταναλώσας ταῖς ἀσχίσταις καὶ φιληθόνοις πράξεσιν, ὡς δ' ἕτεροι ἔχει λόγος, φαρμάκοις ἀναιρεθείς. Διαδέχονται δὲ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος οἱ παῖδες αὐτοῦ σὺν Θεοφανοῖ τῇ μητρὶ τεχθείσης αὐτῷ καὶ θυγατρὸς πρὸ δύο ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἣν Ἄνναν ὠνόμασαν. Ἦν δὲ ὁ Ῥωμανὸς, μέγας τὴν ἡλικίαν, εἰ καὶ ἐλάττων ἦν τοῦ πατρὸς, τὸ ἦθος ἡμερον ἔχων καὶ πρᾶον, καὶ τὸ φρόνημα μέτριον. Καίπερ δὲ νέος ὢν, ἀγχινοῦς ἦν, καὶ δξύς, καὶ τὰ πολιτικὰ κυβερνᾶν ἰκανώτατος, εἴπερ ἄρα συνεχωρεῖτο παρὰ τῶν θεραπεύοντων. Ἄλλὰ τοῦτον οἱ οικειότατοι ταῖς τῆς νεότητος ἐκδεδωκότας ὀρμαῖς, ἢ ἐκεῖνοι τὰ κοινὰ μετιόντες πλοῦτον ἄφατον ἀποθησαυρίσωσιν, ἀνενέργητον καὶ ἀνεπιτήδειον ἀπεφήναντο.

Ἀπριλλίῳ δὲ μηνί, τῆς αὐτῆς ς' Ἰνδικτιῶνος, εἰσεῖσιν ὁ Φωκάς Νικηφόρος τῇ τῆς δεσποίνης κελεύσει, τοῦ Ἰωσήφ καθάπερ καὶ πάλαι κωλύοντος, ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς Κρήτης λαφύρων καὶ τῆς Βεβρόριος ἐθριζόμευσεν ἐν τῷ ἱεποδρόμῳ κομίσας καὶ μέρος τι τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὅπερ εὔρεν ἐν τῇ Βεβρόριᾳ ἐναποκειμένον. [P. 646] Τοῦτον δὲ ἐδεδίει καὶ δι' ὀποφίας εἶχεν ὁ Βρίγγας· ἀλλ' ὀπούλωσ οὗτος ὀποκρενάμενος ἐξαπατήσας τοῦτον ἴσχυσε τρέψῃ τοῦδε. Ἐνα τινὰ τῶν ὀπασιπῶν εἰληφῶς ὁ Φωκάς περὶ ὄραν ἀρίστου εἰς τὸν οἶκον ἀπεισι τοῦ Ἰωσήφ, καὶ κόψας τὴν θύραν ὅστις εἶη μηνύειν ἐκέλευσε τῷ θυρωρῷ. Μηνύσαντος δὲ κελευσθεὶς ἐπέσεισι, καὶ κατ' ἰδίαν παραλαβὼν τὸν Ἰωσήφ δείκνυσιν αὐτῷ τρίχινον ἔνδυμα, ὅπερ ἔνδοθεν τῶν ἱματίων ἠμφέιστο, καὶ μεθ' ὀρκῶν ἐπληροφόρησεν ὡς τὴν τῶν μοναχῶν ἀσπαζόμενος πολιτείαν πάλαι ἂν περιβάλλετο τὸ σχῆμα καὶ τῶν βιωτικῶν ὀπεξήγαγεν ἑαυτὸν φροντίζων, εἰ μὴ ἐπίσχευ αὐτὸν ἡ τῶν βασιλέων προσπάθεια Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ, καὶ μέλλειν ὅσον οὔπω τὸν οικεῖον ἐκπληρῶσαι σκοπόν· καὶ μὴ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(6) Falsam esse hanc numeralem notam, non Zonaras modo, sed multo certius numerorum ratio docet. Confer enim hunc annum cum anno qui ad

mortem Constantini patris ejus est adnotatus, invenies intervallum annorum non amplius trium. XYL.

μέτην ὑποπτεύεσθαι καθικέτευσε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Ἰωσήφ πίπτει οὐθίως πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, μετένοιαν ἐκζητῶν, καὶ ὡς οὐ πιστεύσει τινὶ πληροφοριῶν λέγοντί ποτε κατ' αὐτοῦ. Ὑπεωρᾶτο δὲ ὁ Βρίγγας καὶ Στέφανον τὸν βασιλέα, τοῖς ζῶσι μέχρι τότε συναριθμούμενον καὶ ἐξόριστον ἐν Μηθύμνῃ (7) τυγχάνοντα, καὶ διὰ παντός ἐφρόντιζεν ὑπὸ ἀκριβοστέραν αὐτὸν εἶναι φυλακῆν. Ἄλλ' ἐκεῖνος κατὰ εσχηκῶς μυστηρίων αἰφνιδίως αὐθὺς τέθνηκε, μηδεμιᾶς προηγησαμένης αἰτίας, ἀλλὰ τῆς Θεοφανούς, εἰ καὶ ἀβρόβωθεν κατ' ἕκαστον. κατεργασαμένης αὐτὸν.

Πάτρος δὲ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς τὴν εἰρήνην τῆρα ἀνανεούμενος ἀποθανούσης τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, σπονδὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἔθετο, ὁμήρους δούς καὶ τοὺς οικείους δύο υἱοὺς Βορίσην καὶ Ῥωμανόν· καὶ μετὰ μικρὸν ἀπέβίω. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπέμψθησαν μετὰ ταῦτα ἐφ' ᾧ τῆς πατρῴας ἀντισχέσθαι βασιλείας, καὶ τοὺς κομητοπούλους (8) ἀπειξέουσι τῆς πρόσω φορᾶς. Δαβὶδ γὰρ, καὶ Μωϋσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ, ἐνὸς ὄντες παῖδες τῶν μέγα δυναθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ κομητῶν, πρὸς ἀποτασίαν ἀπέβιον καὶ τὰ Βουλγάρων ἀνέσιον. Καὶ ταῦτα μὲν συνηέχθη ὧδε.

Ὁ δὲ Βρίγγας ὃν εἶπομεν τρόπον ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου, καὶ τοῦτον εἰσας οἶκαδε ἀπελθεῖν, μετεμέλετο, καὶ ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο ὅτι περ ἐντὸς ἀρκύων ἔχωδ' τὸ θήραμα ἔλαθε τοῦτο φρενοβλαδῶς προηκόμενος. Ἐμερίμνα γαῦν πῶς καὶ ποῖα μηχανῆ τῆς ἀπὸ τούτων ἀπολυθεῖν φροντίδος. Καὶ ἔδοξεν αὐτῷ λυσιτελέστατον εἶναι πρὸς Ἰωάννην μάγιστρον γράψαι τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα θυμοειδῆ καὶ δραστήριον ὄντα καὶ μετὰ τὸν Φωκᾶν ἐν τοῖς Ῥωμαίων ἐπισημότατον στρατηγῶν, στρατηγὸν τῆνικαῦτα τῶν Ἀνατολικῶν ὑπάρχοντα, ἔτι δὲ πρὸς τὸν μάγιστρον Ῥωμανόν τὸν Κουρκούαν [647] φανερώτατον καὶ ἐκίστημον καὶ αὐτὸν στρατηλάτην ὄντα τῆς Ἀνατολῆς, γραμμῆματα πέμψαι, καὶ φιλοτιμιῶν ὑποσχέσεσι καὶ δωρεῶν καὶ τιμῶν διεγείραι τούτους πρὸς καθάρσιν τοῦ Φωκᾶ. Ἐγένοντο τὰ γράμματα, καὶ ὁ νοῦς τῶν γεγραμμένων ὑπῆρχεν οὕτος· Εἰ διαναστάντες καθαιρεῖσθε τὸν Φωκᾶν καὶ μοναχὸν ἀποκείρουσιν ἢ τροπὸν ἄλλον ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τοῦ δομestικού τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς μεγίστην ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, τὴν δὲ τοῦ δομestικού τῆς Δύσεως ὁ Ῥωμανός. Κομισθέντων οὖν τῶν γραμμάτων τοῖς δηλωθεῖσιν ἀνδράσιν. ἐπεὶ περ σχετικῶς ἐκεῖνοι εἶχον πρὸς τὸν Φωκᾶν, ὑπανααινώσκουσι τε αὐτῷ εὐθέως τὰ γράμματα, καὶ διαναλτῆσαι πρὸς ἀλκῆν τὸν Φωκᾶν καὶ γενναῖόν τι καὶ νεανικὸν ἐννοήσασθαι παρεκάλουν, Ὀκνοῦντα δὲ καὶ ἀναδύομενον αὐτοχείρως ἠπέλουν διαχειρίσασθαι. Διὸ καὶ πρὸς τὸν τοῦ θανάτου ἀποδειλιάσας κίνδυνον τῆ πρόκλησιν ὑπέδεξαστο. Καὶ δευτέρᾳ τοῦ Ἰουλίου μηνός, τῆς αὐτῆς ε' Ἰνδικτιῶνος, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἐσφ' στρατευμάτων ἀπάντων παρασκευημένῳ ὑπὸ τοῦ Τζιμισκῆ Ῥωμαίων ἀνάγορεύεται βασιλεὺς.

Josephus, viventem etiamnum et Methymnæ exsulantem; semperque cogitabat quomodo arctior eum custodia constringeret. Verum Stephanus in festivitate magni Sabbati divinis impertitus mysteriis subito vitam cum morte commutavit, nulla antegressa causa. Sed nimirum Theophano eum, quanquam procul remotum, sustulit.

τὴν ἑορτὴν τοῦ μεγάλου Σαββάτου τῶν θείων μετα-

Per idem tempus Petrus Bulgarorum princeps, mortua sua uxore, renovandæ pacis causa fœdus eum imperatoribus icit, obsidesque dat 347 filios suos Borisen et Romanum; ac paulo post moritur. Filii ejus in Bulgariam remittuntur, ut paternum imperium occupent et cometopulorum impetum reprimant. Nam Davidus, Moses, Aaron et Samuel, filii cujusdam in Bulgaria largiter potentis comitis, res novas moliebantur et Bulgaros concitabant. Atque ita tunc res acta.

Interim Bringas, a Nicophero, ut exposuimus, deceptus, eumque domum suam abire passus, pœnitentia duci, et inique ferre quod petitam prædam stulte ex ipsis cassibus dimisisset, sollicitèque meditari qua arte quave machina metu, quem de eo conceperat, se liberaret. Tandem maxime e re fore visum magistrum Joannem Tzimiscum, virum animosum ac strenuum et secundum Phocam inter Romanos duces præcipuum, eo tempore Orientalium præfectum, itemque magistrum Romanum Curcuam, illustrem et ipsum Orientis ducem, per litteras adversus Nicophorum Phocam excitare magnificis donorum et honorum pollicitationibus. Sententia litterarum hæc erat: Si Phocam opprimerent, et vel monachum facerent vel quocunque modo e medio tollerent, Joannem 348 fore domesticum scholarum Orientis, Romanum Occidentis. Ii cum litteras accepissent. Phocæ eas, cui honestè cupiebant, recitabant; hortanturque ut animum erigat ac fortiter rem magnam aggrediatur: tergiversantem suis se manibus, ni pareret, interfecturos minantur. Ita demum Phocas, periculo mortis territus, assentit; et secunda die Julii mensis, eadem indictione sexta, ab orientalibus exercitibus omnibus a Tzimisco concitatis imperator Romanorum salutatur.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(7) Supra Mitylenæ fertur fuisse in exsilio, sive is error est librarii, sive interea Mitylena Methymnam translatus Stephanus. Utraque urbs est in Lesbo insula. XLI.

(8) Cometopoli sunt dicti quasi pulli (id est filii) comitis. XLI.— Dictio πολῶς, vernacule πούλος, alteri adjecta βέβιον simul et diminutivum quid sonat. Sic

ἀρχοντόπουλον *filium nobilis*, βασιλόπουλον *regis filium, regulum*, et tandem κομητοπούλους *comitis filios* vocat auctor; et ut subdit παῖδες τῶν μέγα δυναθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ κομητῶν. Infra p. 694: Κόμηνος ὄντες παῖδες καὶ διὰ τοῦτο κομητοπόλοι κατονομαζόμενοι. GOAR.

Fortur et alius hac de re, isque probabilior sermo : jampridem eum cupiditate imperii, neque tamen tam hujus quam Theophanus Augustæ amore flagrasse, cum qua et collocutus fuerit cum in urbe ageret, et sæpe ad eam Michaelum suorum famulorum fidissimum miserit : idque Bringam deprehendisse, et ob id suspiciones adversus eum conceplisse.

Designatione Phocæ Cpoli annuntiata rebusque conturbatis, Josephus, qui ruram omnium rerum sustinebat, animi angebatur, neque satis inveniebat quid consilii sequeretur, cum ne cives quidem ei bene vellent, quibus se aditu difficilem præbere consuevisset. Cum autem 349 Nicephorus, universo exercitu faustis acclamationibus prosequente, Chryseopolin venisset, de imperatore aliquo designando Josephus cogitavit, ratus ea ratione se impetum militum retusurum. Ad nuntium porro delati Phocæ imperii hujus pater Bardas, tum in urbe degens, supplex in Magnum Templum confugit ; Leo autem frater Nicephori, tametsi accurate custodiebatur, tamen clam se subduxit et ad fratrem pervenit. His ita actis concidit animo Bringas, et in summis hæsit difficultatibus. Non enim aptus erat ad demulcendam periculosam temporibus multitudinem, sed ubi oportebat blandis sermonibus adu- landoque eam demitigare, magis exasperabat atque irritabat. Ita tum quoque omnibus in Magnum Templum concurrentibus, superbis atque asperis verbis populum ut parterreret : Ego, inquit, compescam vestram ferociam atque impudentiam : nam efficiam ut quod pro nomismate emitur frumenti, in sinu liceat portare. » Actum hoc die Dominica, nona Augusti. Vesperi hujus ipsius diei Basilius Constantini imperatoris cubicularius intimus, Josepho infensissimus, amicis ac propinquis suis suos adjungens 350 famulos, per multas urbis partes dimittit in adversariorum domos. Ii a prima diei lunæ hora usque ad sextam plurimas civium domos, interque has Josephi vel præcipuam, solo æquaverunt. Neque tantum illustrium et in republica versantium ædes, eorum qui adversari videbantur, sed et tenuiorum innumera diruebantur. Et si cui olim aliquid cum altero discordiæ intercessisset, is tum turbam incompositam secum trahens nemine obstante eum perdebat. Multique in hoc tumultu etiam homines necati sunt. Interim per urbis plateas, fora ac angiportus, Nicephorum Callinicum (præclaris potitum victoriis) inclamabant. Quæ dum geruntur, Bardas e tempore, in quod paulo ante supplex miserabiliter confugerat et extrema sibi imminere putarat, prodit : et Josephus salutis suæ tum incertus, qui modo ita inflata superbiat, in id miser atque deprecans subit. Porro Basilius cubicularius cum suis trirames

Καὶ εἰς μὲν λόγος φέρεται οὕτως, ἕτερος δὲ, ὁ καὶ δοκῶν ἀληθέστερος, ὡς πολλὸν ὤδινε χρόνον τὴν τῆς βασιλείας ἐπιθυμίαν, καὶ οὐ τοσοῦτον αὐτὸν ὁ ταύτης ἔρωσ ἐξέφλεγεν ὅσον ὁ τῆς βασιλίδος Θεοφανοῦς, ἐντυχόντα τε αὐτῇ ὅτι τῇ βασιλευδύσῃ διῆγε, καὶ πολλάκις πρὸς αὐτὴν ἐκπέμψαντα τὸν οικειότατον ὑπρέτην αὐτοῦ Μιχαήλ. Τοῦτο γὰρ καταφωράσας ὁ Βρίγγας ὑπόπτως διέκειτο πρὸς αὐτόν.

Τῆς τοίνυν ἀναβῆσεως αὐτοῦ φημισθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῶν πραγμάτων ἐν παραχῇ καθιστάτων, ὁ τὴν φροντίδα τῶν ἄνων ἀνεξέσωμένος Ἰωσήφ ἠγωνία καὶ διηπορεῖτο ἀποδρῶς ὃ τι καὶ δράσειεν, ὅτι μὴδὲ τοῖς πολιταῖς εὐνοῦς ἦν διὰ τὸ δυσέντευκτον. Κατελθόντος δὲ ἐν Χρυσουπόλει μετὰ παντός τοῦ στρατοῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ μετ' εὐφημιῶν, ἐβουλεύσατο ὁ Βρίγγας βασιλεία τινα προβαλεῖσθαι, διὰ τοῦτου οἰομένος τὸν τόνον ἐκλύσαι τῆς ὁρμῆς τοῦ στρατοῦ. Τέως δὲ τῆς ἀκαβῆσεως, ὡς εἴπομεν, τοῦ Φωκᾶ γενομένης, Βάρδας μὲν ὁ τοῦτου πατήρ (ἔτυχε γὰρ ἐνδημῶν τῇ βασιλίδι) ἱκέτης εἰσέρχεται πρὸς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν. Λέων δὲ ὁ ἐκείνου ἀδελφός, καίπερ φυλαττόμενος ἐκριβῶς, λαθῶν ἀπέδρα καὶ τῶν οἰκίῳ ἠνώθη ὁμαίμονι Οὐ γενομένου παρῆθη τὴν ψυχὴν καὶ ἐν πάσῃ ἀμηχανίᾳ καὶ φόβῳ κατέστη ὁ Βρίγγας. Ἦν γὰρ καὶ ἀνεπιτήδειος (9) ἐν καιροῖς δυσκόλοις ὄχλον κολακεῦσαι καὶ καταδημαγωγῆσαι πλῆθος· δέον γὰρ προσηθέσει λόγοις καὶ θωπευτικοῖς τὴν τοῦ πλῆθους καταμαλᾶξαι ὁρμῆν [648] ὁ δὲ μᾶλλον ἐξεστράχυνε καὶ ἠγρίωσε. Πάντων γὰρ ἐν τῇ Μεγάλῃ συντρεχόντων ἐκκλησίᾳ, αὐτὸς τὸ πλῆθος ἐκδειματῶν λόγους ἐπαφῆκεν ὑπερηφάνους τε καὶ τραχεῖς· « Ἐγὼ, φήσας, καταπαύσω ὑμῶν τὴν ἰταμότητα καὶ ἀναισχυντίαν· ποιήσω γὰρ τὸν τοῦ νομίσματος ὄνουμένους σίτον ἀποφέρεσθαι ἐν τῷ κόλπῳ. » Οὕτω παρῆλθεν ὁλόκληρος ἡμέρα ἀφ' οὗ τοῦτο εἶρηκε (Κυριακῇ γὰρ ἦν, ἐννάτην ἄγοντος τοῦ Αὐγούστου μηνός), καὶ τῇ ἑσπέρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας Βασίλειος ὁ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως παρακοιμώμενος, δυσμενῆς καὶ ἔχθιστος ὢν τῶν Ἰωσήφ, τοῖς ἐαυτοῦ φίλοις καὶ συγγενέσι τοὺς οἰκείους συμμίξας θεράποντας κατὰ πολλὰ μέρη τῆς πόλεως πέπομφεν εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀντιπραττόντων αὐτῶν. Καὶ ἀπὸ πρώτης ὥρας τῆς δευτέρας ἡμέρας μέχρις ἑκτῆς κατέστρεψαν καὶ ἐξηδάρισαν οἰκίας πλείστας τῶν πολιτῶν, ὧν ἐπισημοτέρη ἦν ἡ τοῦ Ἰωσήφ· οὐ γὰρ μόνον τῶν ἀντιβαίνειν δοκούντων ἐμφανῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων εὐτελειστέρων, ὧν οὐκ ἀριθμητὸν ἦν τὸ πλῆθος, κατεστράφησαν οἰκίαι· ᾧ γὰρ ποτε διαφορὰ μετὰ τινος ἦν, πλῆθος ἀτάκτων μεθ' ἐαυτοῦ ἐπαγόμενος μὴδενὸς κωλύοντος τοῦτον ἠφάνιζε. Πολλοὶ δ' ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀταξίᾳ καὶ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν. Ταῦτ' ὁ ποιούντες ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πόλεως λεωφόροις ἐν τε ταῖς ἀγοραῖς ἐν τε τοῖς στενωποῖς Νικηφόρον ὄνουσῆμον Καλλίνικον. Τοῦτο τὸ ἔργον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(9) In margine. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ τυραννίσας γέρων προσεχῶς ἐκεῖνος Ἀνδρόνικος. Noti sunt de

plebe versus Lucani, quibus Bringas contrarium malo suo fecit : *Nesci plebes jejuna timere.* ΧΥΛ.

ἐξέγει μὲν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Βάρδαν τὸν πατέρα τοῦ Φωκᾶ, φυγάδα οἰκτρὸν καὶ ὅσον οὐδέπω τὸν κίνδυνον ἐκδεχόμενον, τὸν δὲ Ἰωσήφ τὸν παρακοιμώμενον· τὸν πρὸ τούτου μέγала φυσῶντα καὶ ἐπιρρόμενον, εἰς αὐτὴν ἀντεισάγει ἰκέτην ἰλεεινὸν καὶ ἀμφίβολον ἔχοντα τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν παρακοιμώμενον Βασίλειον τριήρεις κατασκευάσαντες καὶ τὸν βασιλικὸν εὐληφότες δρόμωνα μετὰ παντὸς τοῦ στόλου περαιοῦνται ἐν Χρυσουπόλει, καὶ τὸν Νικηφόρον ἐκείθεν ἀνάλαβόμενοι ἄγουσιν εἰς τὸ Ἑβδομον, αὐτόθεν τε αὐτοὶ τε καὶ πᾶς ὁ ἔθνος τῆς πόλεως μετ' εὐφημιῶν, καὶ κρότων, καὶ σαλπίγγων, καὶ συμβάλων δημοσίας γενομένης προόδου διὰ τῆς Χρυσῆς πόρτης εἰσάγουσιν εἰς τὴν βασιλίδαν. Γενόμενοι δὲ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Πολύευκτον παρεσκευάσαν τὸν πατριάρχην, καὶ τῷ βασιλικῷ αὐτὸν ταινίωσαι διαδήματι. Στέφει οὖν τοῦτον ὁ Πολύευκτος ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἡμέρα δὲ ἦν Κυριακὴ ἰς τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἄγοντος, τῆς ε' Ἰνδικτιῶνος.

Ἀποστείλας δὲ τὸν μοναχὸν καὶ σύγκελλον Ἀντωνίον τὸν Στουδίτην τὴν Θεοφανῶ τῶν βασιλείων καταβιβάζει καὶ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Πέτρου ἐκπέμπει. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐξόριστον τίθησιν καὶ τὸν παρακοιμώμενον Ἰωσήφ ἐν Παφλαγονίᾳ, [P. 649] καὶ αὐθις μετ' οὐ πολὺν χρόνον μεταβιβάζει ἐν τινι μοναστηρίῳ λεγομένῳ τοῦ Ἀσηκρητίς, ἐν τοῖς Πυθίοις· ὅς ἐπὶ δύο ὅλους ἐκείσε ἐνδιατρίψας ἑνιαυτοῦς ἀπέβιω. Χειροτονεῖ δὲ καὶ Βάρδαν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Καίσαρα. Τῇ δὲ κ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀποθέμενος, ἄγεται νόμιμον γαμετὴν τὴν Θεοφανῶ. Τότε δὲ καὶ κρεῶν ἀπεγεύσατο, πρότερον ἀπεχόμενος κρεωδαισίας ἐξ ἑτοῦ Βάρδας ὁ ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς ἀποτεχθεὶς αὐτῷ υἱός, ἰκπαζόμενος ἐν τῷ πεδίῳ καὶ τῷ οἰκίῳ προσπαίζων ἀνεψίῳ τῷ Πλεύσῃ, μετὰ δόρατος βληθεὶς ἀκουσίως τέθνηκε. Τοῦτο δὲ εἶτε ἔγκρατεῦόμενος ἐποίει εἴτε καὶ λαθεῖν τοὺς κρατοῦντας ὑποκρινόμενος, μόνος ἂν εἶδείη μετὰ Θεὸν ἐκεῖνος. Τοῦ γάμου δὲ τελεσθέντος ἐν τῇ κατὰ τὸ παλάτιον νύξ ἐκκλησίᾳ, ἐπείπερ ἤμελλεν εἰσοδοῦς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ γενέσθαι, τῆς χειρὸς κατέχων αὐτὸν ὁ Πολύευκτος καὶ ταῖς ἱεραῖς ἐγγίσας κικλήσιν, εἰσεῖσι μὲν αὐτὸς εἰς τὰ ἄδυτα, ἐκεῖνον δ' ἐξώθησεν ὀπισθεν, ἐπειπὼν μὴ πρότερον συγχωρηθῆσθαι αὐτὸν εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν ἂν δέξηται ἐπιτίμια δευτερογαμουμένων (10). Ἐλύπησε δὲ ἐν τούτῳ τὸν Νικηφόρον, καὶ οὐ διέλιπεν ἐγκοτῶν αὐτῷ μέχρι τῆς τελευτῆς. Διεδέδοτο δὲ καὶ λόγος ἀπανταχοῦ, ὅς οὐ μικρῶς διετάραξε τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτιπερ ὁ Νικηφόρος ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνάδοχος ἐγένετο τῶν τῆς Θεοφανοῦς ἐνδὸς παιδῶν. Ταύτης δὲ τῆς φήμης ὡς εὐλόγοι ἀφουρμῆς δραχάμενος ὁ Πολύευκτος ἤ χωρισθῆναι αὐτὸν ἀπεμάχετο τῆς γυναικὸς κατὰ τὸν κανόνα ἢ τῆς ἐκκλησίας ἀνχωρεῖν. Ὅ δὲ καὶ πεποίηκε, τῆς Θεοφανοῦς ἐξεχόμενος. Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς ἐνδημοῦντας ἐπισκόπους ἐν τῇ πόλει καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου λογάδας, σάψιν περὶ τούτου προέθετο. Πάντες δὲ οὗτοι τοῦ

A adornat, et imperatoria etiam celoce assumpta cum tota classe Chrysopolin trajiciunt, et Nicephorum inde ad Hebdomum, atque hinc omni multitudine urbana deducente cum faustis acclamationibus, plausibus, tubis ac cymbalis publica pompa per Auream portam 351 in urbem ducunt. Ut in Magnum Templum ventum est, Polyuctus patriarcha ad hoc comparatus eum in suggesto imperatoria insignit corona, die dominico, Augusti decimo sexto, indictione sexta.

B Post hæc Nicephorus imperator Antonium Studitam monachum et syncellum mittit, qui aula Theophanonem educat et in palatium Petri includat. Paulo post Josephum in Paphlagoniam relegat, et inde rursum, non longo interposito tempore, in monasterium in Pythiis quod A secretis dicitur, ubi is per duos annos tolerata vita obiit. Bardam quoque patrem suum Cæsarem creat. Vicesima Septembris die larva deposita uxorem duxit Theophanonem. Tunc et carnes gustavit, a quibus hactenus abstinuerat ab eo tempore, quo Bardas ex priore conjugē filius ipsius, in campo equitans et cum patre suo Pleusa ludens, hasta a nolente ictus periiit. Feceritne hoc abstinentiæ causa, an ut sic imperatores sua concilia celaret, præter ipsum solus novit Deus. Peractis 352 nuptiis in novo ad palatium templo, cum in sanctuarium esset intrandum, manu eum tenens Polyuctus, ut ad sacros cancellos ventum est, ipse in adytum introit et imperatorem repellit, atque non intrumissum iri, priusquam pœnas pro secundis nuptiis luisset. Molestum hoc fuit Nicephoro, et ad finem usque vitæ Polyucto succensuit. Dicebatur etiam passim rumor, qui non exiguas in ecclesia turbas dedit, unum liberorum Theophanonis fuisse a Nicephoro e sacro baptismo susceptum. Eum ut speciosam ansam arripiens Polyuctus, imperatorem aut repudiare uxorem juxta sacræ constitutionis præscriptum debere contendebat, aut ecclesia abstinere. Atque hoc posterius fecit Nicephorus uxori deditus. Et convocatis qui in urbe tum peregrini erant episcopis ac delectis senatoribus, rem eis deliberandam proposuit. Ii omnes constitutionem eam Copronymi esse, eaque imperatorem non teneri, pronuntia verunt; libellumque absolutionis subscriptum a se ipsi dederunt. Nihilominus tamen, tergiversante patriarcha, et res sacras cum imperatore communes habere recusante, Cæsar fidem fecit Nicephorum non fuisse susceptorem. Sed et Stylianus pontificum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(10) Laudatur a Græcis monogamia, bigamia toleratur et multatur, τριγαμία invisa est, τετραγαμία prohibita est penitus. Cui vero pœnæ subijcitur διγαμία? bienniali sacramentorum orbitati; de qua

Nicephorus in Canonibus, Basilii, Euchologium et canonistæ Græci. Rationem si quæras, incontinentiam cohibent et puniunt. GOAR.

palatinorum princeps (ipsi protopapam vocant), a quo emanasse iste rumor ferebatur, coram **353** concilio et senatu juravit se neque vidisse neque cuiquam dixisse quod vel Bardas vel Nicephorus esset factus susceptor. Polyeuctus ergo, tametsi pejerare Stylianum certo sciebat, crimen compaternitatis omisit; et qui ante urgebat ut ob secundas nuptias pœna infligeretur, ei quoque magno delicto ignovit.

Nicephorus anno imperii sui primo contra Saracenos Siciliam tenentes emittit cum classe et valido exercitu Manuelum patricium, spurium filium Leonis patris sui, qui domesticus scholarum dictus a Romano seniore oculis fuerat orbatus: dedecori namque sibi fore iudicabat, si ipso imperante Romano imperium tributa Saracenis solveret. Res ipsa postulat ut exponamus, quid tributi Saracenis solverit Romanum imperium, atque unde ea res initium habuerit. Cum Africani Saraceni Syracusas cepissent, imperante Basilio Macedone, reliquas etiam urbes everterunt, tota insula potiti, solamque Panormum pro arce et receptaculo reliquerunt. Inde profecti oppositam continentem occupaverunt, ulteriusque progressi insulas usque ad Peloponnesum omnes vastabant, iisque potituri etiam propediem credebantur. Quæ res cum graviter sollicitum teneret Basilium, et is quæreret hominem huic ministerio idoneum, **354** Nicephorus placuit patricius et domesticus scholarum, qui cognomen Phocæ gerebat, quod quidam ipsius majorum rebus præclare gestis fuerat meritis. Hic Nicephorus, Nicephori imperatoris avus, homo generosus, prudens ac pius in Deum, et erga homines justus, cum exercitu in Siciliam profectus, brevi temporis spatium Italia Saracenos expulit, coegitque eos ut se in Sicilia continerent. Ferunt Italos huic viro ædem posuisse ad perpetuam virtutis ejus memoriam, non ideo tantum quod eos liberavisset, sed et ob aliud memorabile factum. Etenim Romani domum cum ductore suo reversuri multos Italorum comprehenderant, quos volebant in servitutem secum abducere. Re comperta Nicephorus, nihil dicens neque ullam suspicandi occasionem præbens, ut Brundisium est perventum (inde enim erant in Illyricum trajecturi), ipse unumquemque classiariorum singulim in navim ingredi jussit et trajicere; atque sic Italos in Italia reliquit. Pacata exinde fuit Italia usque ad imperium Constantini Porphyrogeniti et matris ejus. Tum rursus Saraceni insurgentes Italiam nemine prohibente infestarunt. Et imperatores animadvertentes se non pares esse bello simul contra orientales et contra occidentales Saracenos gerendo, præsertim rupto **355** jam etiam a

Κοπρωνόμου είναι τὸν νόμον ἔλεγον, καὶ δέον αὐτὸν μὴ φυλάττεσθαι ἔκριναν. Τοῦτ' ἄρα καὶ λίβελλον ἀφέσεως ὑπογράψαντες τούτῳ ἐπιδεδώκασιν. Ἐτι δὲ ἀναβαλλόμενον τὸν Πολύευκτον κοινωνῆσαι τῷ βασιλεῖ ὁ Καῖσαρ ἐπληροφόρησεν ὡς οὐκ ἀνάδοχος γέγονεν. Ἀλλὰ καὶ Στυλιανὸς ὁ πρωτοπαπᾶς (11) τοῦ μεγάλου παλατίου, ἐξ οὗ πρώτου ἐλέγετο ἡ τοιαύτη φήμη διαδραμεῖν, ἐνώπιον ἐλθὼν τῆς συνόδου καὶ τῆς συγκλήτου ἐξωμύσατο μὴτ' ἰδεῖν μήτε πρὸς τινὰ ἀνειπεῖν ὡς ἄρα Βάρδας ἢ Νικηφόρος ἀνάδοχος γένοιτο. Ὁ δὲ Πολύευκτος καίπερ φανερώς ἐπιόρχουντα εἰδὼς τὸν Στυλιανὸν, τὸ τῆς συντεκνίας συγκεχώρηκεν ἔγκλημα, καὶ ὁ πάλαι ἐνιστάμενος δευτερογαμίας ἐπιτίμιον ἐπιθεῖναι καὶ τὸ μέγα τοῦτο παρῆκεν ἀμάρτημα.

Νικηφόρος δὲ τῷ πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει ἐκπέμπει κατὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν τὸν πατρικίον Μανουῆλ καὶ νόθον υἱὸν πατραδέλφου αὐτοῦ Λέοντος, [P. 650] τοῦ χρηματίσαντος δομestίκου τῶν σχολῶν καὶ ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τυφλωθέντος, στρατὸν αὐτῷ δοῦς καὶ στόλον ἀξιόμαχον· ἀδοξίαν γὰρ ἰδοῦναι προστριβεσθαι ἑαυτῷ, εἰ τούτου κρατούντος ἡ Ῥωμαίων βασιλεία δασμοφορεῖ τοῖς Σαρακηνοῖς. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶπεῖν ἐπιδραμόντας τίς ἢ πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς δασμοφορία, καὶ ὅθεν εἴληφε τὴν ἀρχήν. Τῆς πόλεως γὰρ τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Σαρακηνῶν ἀλούσης ἐπὶ τῶν χρόνων βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο, καὶ τὴν ὅλην συνέβη νῆσον ὑπ' αὐτῶν κατασχεθῆναι καὶ τὰς αὐτῆς πόλεις κατασκαφῆναι, τὰς Πανόρμου μόνης περιποιηθείσης, ἐξ ἧς ὡς ἕκ τινος ὀρμητηρίου ὀρμώμενοι οἱ Ἀγαρηνοὶ τὴν ἀντιπέραθεν γῆν ἐπεκτίσαντο. Ἐκεῖθεν δὲ διαπορθμευόμενοι τὰς νήσους ἐδήρουν ἄχρι Πελοποννήσου, καὶ ὅσον οὕτω προσδόκιμοι παραστήσεσθαι ἦσαν. Ἀμνηχανῶν δὲ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος, καὶ ἄξιον ὀνηρέτην ἀναζητῶν τῆς τοιαύτης ὀνηρείας, τὸν πατρικίον ἔκρινε Νικηφόρον καὶ δομestικὸν τῶν σχολῶν, ἐπωνυμίαν φέροντα τοῦ Φωκά, ἀπὸ τινος τῶν προγόνων αὐτοῦ ἀριστεύσαντος. Πάππος ὁ Νικηφόρος ἦν τοῦ βασιλέως Νικηφόρου, ἀνὴρ γενναῖός τε καὶ συνετός, τὰ πρὸς θεὸν τε εὐσεβὴς καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιος. Οὗτος μετὰ τινος στρατοῦ εἰς Ἰταλίαν περαιωθεὶς ἐντὸς ὀλίγου τοὺς Σαρακηνοὺς τῆς Ἰταλίας ἀπήλασε καὶ ἐν Σικελίᾳ ἡ συχάζειν ἠνάγκασε. Τούτου τοῦ ἀνδρὸς καὶ ναὸν λέγεται δομestισθαι τοῦ Ἰταλοῦς εἰς μνήμην ἄληστοι τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς, οὐ διὰ τὴν ἐλευθερίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερον ἔργον ἀξιαφήγητον· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ μέλλειν αἰκάδε ὑποστρέφειν μετὰ τοῦ σφῶν στρατηγοῦ πολλοῦς τῶν Ἰταλῶν κατασχόντες ἔσπευδον δούλους εἰς τὴν περὶ αὐτὴν διαβίβασαι· οὐ γινωσκόντες, μηδὲν ὄλωις εἰπὼν ὁ Νικηφόρος μὴδ' ὑπόνοιάν τινα δεδωκώς πρὸς τοῦ ἐν Βρετανίᾳ γενέσθαι (ἐκεῖθεν γὰρ ἔμελλον πρὸς τὴν Ἰλλυρίδα διαπερῆν)· ὡς ἐκεῖσε ἐγένοντο, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἕκαστον τῶν στρατιωτῶν ἐμβιδάζων τοῖς πλοίοις περῆν παρεσκευάζει, καὶ οὕτω τοὺς ἐγγυρλοὺς εἶσε τὴν ἑαυτῶν χώραν ἀδεῶς κατοικεῖν. Διετέλεσεν οὖν εἰρηνεύουσα ἡ Ἰταλία

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(11) *Ecclesiarum palatii archipresbyter*. Speciose de eo loquitur Xylander, et pontificum palatinorum

principem facit. Strenuum pontificii nominis vindicem agit. GOAR.

μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου καὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς ἐπ' ἐκείνων δὲ πάλιν κινήθεντες οἱ Σαρακηνοὶ μηδενὸς κωλύοντος τὴν Ἰταλίαν κατέτρεχον. Συνιδόντες οὖν οἱ κρατοῦντες ὡς οὐχ οἷοι τὲ εἶσι πρὸς τε τοὺς ἐφύους Σαρακηνοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἐσπερίους ἀντέχειν, ἤδη καὶ τῶν Βουλγάρων τὰς σπονδὰς λελυκότων, σπείσασθαι ἐγνώκεισαν μετὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν. Ἐγένοντο οὖν σύμφωνα δι' Εὐσταθίου τοῦ στρατηγοῦ Καλαβρίας, ἐνὸς ὄντος τῶν βασιλικῶν θαλαμηπόλων, ἐφ' ᾧ δασμὸν ἐτήσιον εἶδοσθαι τοῖς Σαρακηνοῖς χρυσοῦ χιλιάδας κβ'. [P. 651] Γενομένων δὲ τῶν σπονδῶν Ἰωάννην πατρικίον τὸν ἐπίκλην Μουζάλωνα στρατηγὸν τῆς Καλαβρίας προῦβάλλοντο, δε φορτικῶς κατάρχων τῶν ἐγγυρίων ὑπ' αὐτῶν ἀπεσφάγη, προσχωρησάντων τῷ βῆγι Λογγιβαρδίας Δανδούλφω, Ῥωμαίων. Ὑφ' οὗ συμφέρον ἐνομήσθη στρατιώτας πεμφθῆναι μετὰ νέων, τὸ ἀπόβραγεν τῆς ἄλλοττης μέρος ἐπανασύσασθαι. Προσεπέμφθη δὲ Κοσμάς πατρικίος Θεσσαλονικεὺς, γνώριμος ὢν τῷ Δανδούλφω (12). Καὶ περαιωθεὶς οὗτος εἰς Ἰταλίαν καὶ τῷ Δανδούλφω συμμάχας παρήνει ἀποσχέσθαι τῆς χώρας Ῥωμαίων καὶ τῷ βασιλεῖ συμφιλιωθῆναι καὶ ἀντὶ πολεμίου φίλον αὐτὸν ποιῆσαι καὶ σύμμαχον. Ἀπαναινομένου δὲ τούτου τὸ πρῶτον, ὁ Κοσμάς ἀνὴρ φρόνιμος ὢν καὶ συνετός· « Ἐμοὶ μὲν, εἴπε πρὸς τὸν Δανδούλφον, χρέος ἦν τὰ σωτήρια συμβουλευσαὶ τῷ φίλῳ· εἰ δ' αὐτὸς πεισθῆναι μοι οὐ θέλεις τὰ λυσιτελεῖ συμβουλευόντι, τότε γνώση τῆς ἀληθείας διαμαρτήσας κατὰ πολὺ, ὅταν βαλὼν κινδύνοις ἀπαγορεύσεις, μὴ δυνάμενος, πρὸς στεῖχν. » Συνεὶς οὖν ὁ Δανδούλφος τὰ δέοντα συμβουλεύειν τὸν πατρικίον, ἐδέξατο τὴν παραίνεσιν καὶ ἐπέτατο, νοθετήσας καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀποστάντων θεμάτων τῇ προτέρᾳ προσδραμεῖν ἀρχῇ καὶ τὸν σφῶν ἐπιγνώσθαι βασιλείαν, ὡν πεισθέντων εἰρήνη βαθεῖα πάλιν κατεῖχε τὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Λογγιβαρδίᾳ πράγματα.

Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς Συμεὼν πολλὰ κατὰ Ῥωμαίων στήσας τρόπαια καὶ φρονηματοσθεὶς ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν Ῥωμαίων ὠνειροπόλει βασιλείαν. Τοῖνον πρὸς Φατλοῦν τὸν δυνάστην τῶν Ἄσρων ἐπέμψας προστρέπετο στόλον κατὰ τῆς βασιλίδος ἀναγαγεῖν, ὑπισχενέτο δὲ καὶ αὐτὸς διὰ θράκης εἰσεῖν πολὺν καὶ βαρὺν στρατὸν ἐπαγόμενος, καὶ γενομένων ὑφ' ἐν τῶν στρατευμάτων διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης ἐκπολιορκῆσαι τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τὸν ταύτης πλοῦτον διανεῖμασθαι ἐπ' ἴσης, καὶ αὐτὸν μὲν ἐπ' οἴκου ὑπονοστήσαι, τοῦτον δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει καταλιπεῖν. Ἐλαθον οὖν οἱ Βουλγαροὶ πρὸς τὴν Ἀφρικτὴν ἀποπλεύσαντες, καὶ δεξάντος τοῦ Συμεὼν ὠφέλιμα παραινεῖν εἰλήφασιν τινὰς Σαρακηνοὺς ἐλλογίμους ὥστε ἐμπεδῶσαι τὰ δεδογμένα. Ἐν τῷ ὑποστρέφειν δὲ περιπίπτουσι τοῖς Καλαβροῖς καὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀναπέμπον-

A Bulgaris fœdere, pacem cum Siciliensibus Saracenis componere statuerunt. Pactumque est, agente rem Eustatio Calabriae præfecto, uno de imperatoris cubiculariis, ut Saracenis darentur tributii nomine quotannis aureorum 22 milia. Firmata pace Joannem patricium cognomento Muzalonem Calabriae præfecerunt. Is cum se imperiosius in subditos gereret, est ab iis interfectus, atque ii se dederunt Dandulpho regi Longibardiæ, cum jam Romanus senior imperium accepisset. Hic Romanus utile censuit ut missa classe pars imperii amissa recuperaretur. Præmittit tamen Cosmam patricium Thessalonicensem, notum Dandulpho. Is cum trajecisset in Italiam, cum Dandulpho collocutus hortatur ut a Romanorum ditone abstineat et cum imperatore fœdus ineat, eumque pro hostie amicum potius sociumque sibi conciliet. Dandulpho primum renuente Cosmas, ut erat homo prudens, « Mihi quidem, inquit, necesse erat homini amico suggerere consilium salutare. Cui si tu parere non vis, experiere falsum animi te admodum fuisse, ubi te et nationem totam in summum adduxeris discrimen et impar tam potentis imperii viribus subsistendis de rebus tuis desperaveris. » Dandulphus, intelligens Cosmam recte moneri, accipit consilium et fœdus icit: hortatur etiam principes reliquarum quæ defecerant provinciarum, ut ad priorem redeant statum suumque imperatore agnoscant. His actis rursus in Italia ac Longibardia alta pax erat.

σεαντόν τε καὶ τὸ ἔθνος ἔπαν τοῖς μεγίστοις ὑποῦτω μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἀντιτάττεσθαι δυνα-

C Interim Simeon Bulgarorum princeps animo elatus ob multas de Romanis reportatas victorias imperium quoque Romanum animo jam occupabat. Mittit igitur legatos ad Phatumum Afrorum principem, hortaturque ut classem ad Cpolin adducat. Se eodem per Thraciam cum valido ac copioso exercitu accessurum: conjunctis viribus se urbem terra marique expugnataros, et divitias ejus æquis portionibus inter se divisuros, et Saracenis domum reversis se Cpolin retenturum. Bulgari missi clam in Africam navigant: et Saraceni, cum judicarent Simeonem utiliter consulere, quosdam suorum primarios viros mittunt cum Bulgaris, qui pactum confirmet. Ea legatio in reditu a Calabria intercepta, et Bulgari Saraceni que ii ab his Cpolin ad imperatorem Romanum senem missi. Qui cum consilium illud hostium de societate coeunda per-

XYLANDRY ET GOARI NOTÆ.

(12) Temporum supputatio et aliæ quædam conjecturæ me movent ut hunc credam esse eum quem historici nostri Rudolphum vocant, Burgundiæ regem, et Italiæ contra Berengarium. Hæc et alia multa haud temere apud alios scriptores invenies. Χπλ. — Δανδούλφω potius crederem legendum nomine Latinis usitatore. Contemporaneum autem

Constantino octavo, Nicephoro huic Phocæ et Joanni Zimisci successori Pandulphum. Capuanum et Beneventanum principem, βῆγα Λογγιβαρδίας hac de causa vocatum ab auctore, bella etiamnum cum Græcis gerentem memorat Baronius. annis 957 et 968 ex Chronico Longobardorum Beneventanorum principum. GOAR.

cepisset, ac intelligeret, si id succederet, magnum rebus suis imminere periculum, existimavit sibi Saracenos magnificentia et beneficiis ab eo instituto esse detrahendos. Ergo datis in custodiam Bulgaris, Saracenos splendidis donis afficit, missisque per eos etiam ipsorum principi xenii illætos dimittit, jubetque eos domino suo dicere, hoc modo imperatores Romanos suis hostibus paria referre; et de annua pensione se excusat, dilationem ejus affirmans non studio sed ob tumultus tunc iis locis ortos factam. Reversi ad suum principem Saraceni exponunt ut a Romano fuerint tractati, ejusque prædicata liberalitate dona ab eo missa offerunt. Quæ omnia ita fuerunt Phatlumo grata, ut tributis semissem Romanis dimitteret, hoc est, de 22 millibus undecim abscinderet. Id tributis Saracenis ex eo tempore usque ad Nicephori designationem persolutum fuit. Quoties in provinciis præfecti fuere moderati atque justis, subditi quoque tranquillam egerunt vitam, et Saracenis placide est satisfactum. Cum vero injusti et avari præfecti essent interdum, et subditos vexabant et pacem cum Saracenis in partem labefactabant. Namque etiam sub Porphyrogenito Crenita Chaldiæ in Calabria præfectus Saracenos Africanos ac Sicilienses, quibus ob penuriam et bellum a Cyrenensibus Saracenis illatum extrema imminabant, avaritia ductus sublevavit, et subditos non leviter vexavit. Nam vili pretio coemens quæ ad vitam sustinendam erant necessaria, magno ea Saracenis vendidit, qui quod auro abundabant et fame belloque premerentur, libenter pretium quodvis persolvebant. Verum huic Crenitæ a Constantino imperium abrogatum est, eidemque pecunia adempta est, et cum dedecore consenuit atque diem suum obiit. Eodem bello Romani Carthaginenses perfugas susceperunt, quos neque repositos Carthaginenses, et tributum præterea non exegerunt solitum, veriti ne offensis Romanis et alimentorum parandorum facultatem adimentibus fame periclitandum esset. Post bello confecto et perfugas et tributum requisiverunt; et repulsam passi pace confusa identidem Calabriam classe infestaverunt. Igitur Constantinus non, ut socer ipsius fecerat, Saracenos delinire et pacem cum eis renovare volens, sed bello potius decernere, exercitum validum coegit, eumque duce patricio Malaceno in Calabriam misit, et conjungere se cum præfecto ejus regionis jussit Paschalis, cujus paulo ante facta mentio, ac communi opera bellum a Carthaginensibus et Sicutis illatum defendere. Præfecit etiam Macrojoannem classi quam mittebat. Hi cum in Calabriam venissent, provincialibus innumera intulerunt maleficia, expilantes eos et ea facientes quæ vix ipsi hostes erant facturi. Quæ ut rescivit ameras Saracenos Abulchares (jam enim Phatlunus e vivis excesserat), cohortatus suos ne sibi a tali metuere hoste cujus tanta in suos essent injuriæ, Romanis occurrat, gravique commissa pugna pulcherrimam obtinuit victoriam, ipsis prope captis du-

ται μετά τῶν Σαρακηνῶν. Οὐς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ('Ρωμανὸς δὲ ἦν ὁ γέρων), καὶ τὴν κοινοπραγίαν μαθὼν ἀκριβῶς, καὶ ὡς εἰ τοῦτο γένηται κατανοήσας, οὐ μικραῖς φροντίσιν ὑποπέσειται, δεῖν ψήθη μεγαλοφροσύνη καὶ εὐεργεσίᾳ τοὺς Σαρακηνοὺς ἀναχαιτίσαι τῆς παρουσίας ὁρμήs. [P. 652] Τοὺς μὲν οὖν Βουλγάρους ἔθετο ἐν φυλακῇ, δώροις δὲ τοὺς Σαρακηνοὺς ἀδροῖς φιλοτιμησάμενος, ἔτι δὲ καὶ ξένια τῶν αὐτῶν ἐκπέμψας δεσπότη πολῦτιμα, ἀπαεῖς κακῶν ἐξαπέστειλε, φράζειν εἰπὼν τῶν κυρίῳ αὐτῶν ὡς οὕτως ἀμείβειν οἴδασιν οἱ βασιλεῖς 'Ρωμαίων τοὺς ἑαυτῶν πολεμίους. Ἀπελογίσαστο δὲ καὶ περὶ τῆς ἐτησίου δασμοφορίας, ὡς οὐκ ἀναβολῇ τοῦτο καὶ ὑπερθέσει ὑστέρησεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τηνικαῦτα κατὰ τὸν τόπον παραχῆν. Ἐπαναδραμόντων οὖν πρὸς τὸν οἰκίον δυνάστην τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἃ τε πάθουεν πρὸς τοῦ βασιλέως διηγησαμένων καὶ τὰς εἰς αὐτοὺς φιλοφροσύνας ἐξυμνησάντων, ἀποδεδωκότων δὲ καὶ ἄπερ ἐπήγοντο πρὸς ἐκεῖνον δῶρα, ἡσθεῖς ὁ Φιτλοῦμ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσε, τῶν τε ὑφιλομένων αὐτῷ φόρων τὰ ἡμίση 'Ρωμαίοις ἐχαρίσατο καὶ ἀπὸ τῶν εἰκοσι καὶ δύο χιλιάδων τὰς ἑνδεκα ἐκκέκοφεν. Ἐδίδοντο οὖν ἐξ ἐκεῖνου μέχρι τῆς τοῦ Νικηφόρου ἀναβήσεως τοῖς Σαρακηνοῖς ταῦτα. Ἀλλὰ σωφρονούντων μὲν ἀρχόντων καὶ δικαίων ταῖς χώραις τυγχανόντων, αὐτοὶ τε οἱ ἀρχόμενοι ἄλυπον ἦγον βίον καὶ ζωὴν, καὶ ὁ δασμὸς ἀπεδίδοτο τοῖς Σαρακηνοῖς ἀπραγμόνως. Ὅπηνικα δ' ἡ ἀρχὴ ἀδίκους καὶ πλεονέκταις ἐνεπιστεύετο, καὶ τὸ ὑπήκοον ἐκακοῦντο, καὶ αἱ πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς σπονδαὶ διεσείοντο. Καὶ γὰρ δὴ πρὸς τοῦ Πορφυρογεννήτου ὁ Κρηνίτης Χαλδίας τῆς Καλαβρίας γενόμενος στρατηγὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ καὶ Σικελίᾳ Σαρακηνοὺς μέλλοντας ἄρδην ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ πολέμου τῶν ἐν Κυρῆνῃ Σαρακηνῶν ἀπολωλέναι, δι' οἰκίαν πλεονεξίαν ἀνεκτίσατο καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα οὐ μετρίως ἐκάκωσε· πᾶσας γὰρ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς εὐάνως ἀπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἀνούμενος πολλοῦ τοῖς Σαρακηνοῖς ἐπίπρασεν, ἀπραγμόνως παρέχουσι τὰς τιμὰς τῶν εὐπόρως ἔχειν χρυσοῦ διὰ τὴν ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν πολέμων στενοχωρίαν. Πλὴν ὁ μὲν Κρηνίτης ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς τὰ τε χρήματα ἀφῆρέθη μετ' αἰσχύνης καὶ καταγρήσας ἀπέθανε· κατὰ δὲ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν φυγάδας Καρχηδονίους αὐτομολήσαντας οἱ 'Ρωμαῖοι ἐδέξαντο, οὐς οὐδαμῶς ἀπήτουν οἱ Καρχηδόνιοι. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὸν ἐτήσιον δασμὸν συνεχώρουν, δεδοκότες μὴ πως κωλύσωσιν οἱ 'Ρωμαῖοι σκανδαλισθέντες τὴν τῶν ἐπιτηδείων ὄνην, καὶ κινδυνεύσωσιν οὗτοι διαφθαρῆναι λιμῷ. Ὑστερον δὲ τοῦ πολέμου διαλυθέντος τοὺς τε αὐτομόλους ἐζήτουν καὶ τὴν δασμοφορίαν. Μηδενὸς δὲ παρέχοντος αὐτοῖς διέλυσαν τὴν εἰρήνην, καὶ περαιούμενοι καθ' ἐκάστην τὴν Καλαβρίαν ἐδήουν. Κωνσταντῖνος τοίνυν ὁ βασιλεὺς μὴ θελήσας, ὥσπερ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ, μελιχίως ὑπελθεῖν τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τὴν εἰρήνην ἀναεῦσασθαι, ἀλλὰ πολέμῳ μᾶλλον κρῖναι τὰ πράγματα διανοηθεὶς, [P. 653] δύναμιν ἀξιόμαχον συναγεῖρας καὶ ἄρχοντα ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν πατρίκιον Μα-

λακηδόν εἰς Καλαβρίαν ἀπέστειλεν, ἐνωθῆνα: κελούσας τῷ στρατηγῷ τῆς χώρας (Πασχάλιος δι' οὗτος ἦν, ὁ πρὸ μικροῦ μνημονευθεὶς) καὶ κοινῇ μετ' αὐτοῦ ἀναδέξασθαι τὸν παρὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Σικελῶν ἐπιστιόμενον πόλεμον. Ἐπέστησε δὲ καὶ τῷ πεμφθέντι στόλῳ τὸν Μακροϊωάννην (13). Οἵτινες κατὰ χώραν γενόμενοι μυρία ἔδρων εἰς τοὺς αὐτόχθονας κακὰ, πλεονεκτοῦντες καὶ ἄλλα ποιῶντες ἃ καὶ αὐτοὶ ἂν ὤκνησαν οἱ πολέμιοι. Ταῦτα πυθόμενος ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀμυρᾶς Ἀβουλχαρὲ (ἤδη γὰρ ὁ Φατλοῦμ ἐτεθνήκει) καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παραθιβρύνας, καὶ μὴ φοβηθῆναι παραινέσας στρατὸν τοιαῦτα εἰς τοὺς οἰκίους ἐνδεικνύμενον τὰ κακὰ, πόλεμον ὑπεντίαςας συνίστησι κραταῖον, καὶ νίκην ἤρατο ἀρίστην τε καὶ καλλίστην· μικροῦ γὰρ ἂν ἐάλωσαν καὶ οἱ στρατηγοὶ ζωγρίαι.

Μετὰ δὲ τοῦτο Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην **A** ἀσηκρητικ, τὸν τὴν ἑπωνυμίαν Πιλάτον, περὶ εἰρήνης ἐκπέμπει διαλεξόμενον τοῖς Σαρακηνοῖς. Εἰωθότες δ' οὗτοι μὴ ταῖς νίκαις ἐπαίρεσθαι, ἀλλὰ τὴν εἰρήνην καὶ κρατοῦντες ἀσπάξασθαι, προθύμως ὑπήκουσαν, καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰρήνην ἔθεντο. Τούτου δὲ διεβρύχκόςτος πάλιν διαπερῶντες ἐληλάτουν τοὺς Καλαβρούς. Καὶ πάλιν ὁ Κωνσταντῖνος δύναμιν κατ' αὐτῶν καὶ ναυτικὴν ἐκπέμπει καὶ περὶ τὴν ἤρχον δὲ τῆς μὲν ναυτικῆς δυνάμειος ὁ τὴν ἑπωνυμίαν Κραμβέας καὶ ὁ Μωρολέων, ἑστρατήγει δὲ τῶν πεζῶν ὁ πατρικίος Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρός. Γενόμενοι δ' ἐν Ἰδρουντι καὶ τὰς ναῦς νεωλκήσαντες ἠύτρεπίζοντο πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν ἀπόπλουν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ τῇ φήμῃ διαταραχθέντες (ἐπίσταται γὰρ αὕτη τὰ μικρὰ μεγεθύνειν καὶ τὰ πράγματα πρὸς τὸ φοβερώτερον ἐξαγγέλλειν) καὶ μὴ τι πάθωσι δεισαντες διὰ τὸ αἰφνιδίως **B** αὐταῖς ἀπαρασκευάσιος γειτονῆσαι τοὺς πολεμίους, Πανικῷ δειματι συσχεθέντες καὶ τὸ ἑαυτῶν καταλιπόντες στρατόπεδον ἔφυγον ἐκ τοῦ Ῥηγίου καὶ πρὸς τὴν Σικελίαν διεπεραιώθησαν. Ἐν δὲ τῷ πρὸς Πάνορμον ἀποπλεῖν βαρυτάτῳ χειμῶνι περιπεσόντες, καὶ τῶν σκαφῶν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος συντριβέντων, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ παρ' αὐτῶν βλασφημουμένου, διολώλασιν ἄπαντες. Σπίνδονται τοίνυν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ διετηρήθη τὰ τῆς εἰρήνης μέχρι τῆς ἀναβρύθσεως τοῦ Φωκᾶ. Ἄρτι δ' οὗτος ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς, πέρα δεινῶν ἠγησάμενος δασμοφορῆσαι Σαρακηνοῖς, τὸν Μανουήλ, ὡς εἰπομεν, ἀποστέλλει μετὰ δυνάμειος κατ' αὐτῶν. Οὗτος δὲ νέαν ἄγων τὴν ἠλικίαν καὶ στρατιώταις κατατετάχθαι, οὐ μὴν γε καὶ στρατηγεῖν ἄξιος ὢν, ὑπάρχων δὲ καὶ πολλοῖς **C** ἄλλοις πάθεισι κατάσχετος καὶ μηδὲν τῶν τὰ κρείττω συμβουλευόντων ἐπιστρεφόμενος. [P. 654] Ἐν τισὶ τόποις Τραχέσι τε καὶ Δυσβάτοις τῆς Σικελίας μετὰ παντὸς ἀποκλεισθεὶς τοῦ στρατοῦ παραδίδεται πανωλεθρία. Ἐάλω δὲ ζωγρία καὶ Νικήτας πατρικίος καὶ τοῦ στόλου δρουγγάριος ὁ εὐνοῦχος, καὶ εἰς Ἀφρικὴν δέσμιος πέμπεται. Καὶ ὁ μὲν Μανουήλ τοιαύτης ἔτυχε τῆς καταστροφῆς, παραίτιος ἀπωλείας γενόμενος καὶ παντὶ τῷ στρατῷ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐκπέμπει κατὰ Κιλικίας Ἰωάννην μάγιστρον καὶ δομῆσιμον τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἤδη προβεβλημένον, τὸν Τζιμισκῆν. Γενόμενος δ' οὗτος πρὸς πόλιν Ἀδαναν, καὶ πλῆθος καταλαβὼν ἐπιλέκτων Ἀγαρηνῶν συνειλεγμένων ἐκ πάσης τῆς Κιλικίας, συμπλέκεται τούτῳ καὶ τρέπεται κατὰ κράτος. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῶν Ἀγαρηνῶν νόμῳ πολέμου κατεκόπησαν· μέρος δὲ τοῦ στρατοῦ ὡσεὶ πεντακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντας φεύγουσιν εἰς τινὰ λόφον δύσβατον καὶ ἀπό-

Secundum hæc imperator Joannem a secretis, cognomine Pilatum, ad tractandam cum Saracenis pacificationem misit. Qui cum consuevissent victoriis non efferrī, sed pacem etiam rebus secundis expetere, faciles sese ei præbuerunt, et ad certum tempus inducias pacti sunt. Elapso eo tempore rursum mari transmissis Calabrum vexarunt. Itaque etiam Constantinus contra eos navales terrestresque emisit copias. Classis ducebant Crambeas, et Moroleon, alteras patricios Romanus Argyrus. Jamque hi Hidrunte navibus subduotis ad navigandum in Siciliam sese parabant, cum Saraceni fama, quæ parva amplificare et terribilius narrare solet, perturbati et quod hostes sibi imparatis subito **360** ingruerent, de salute sua solliciti, panico terrore concitati castra sua deseruerunt, relictoque Regio fuga in Siciliam contenderunt. Cumque jam Panormo accederent, atrocissima oborta tempestate, ejusque vi (aut Christi verius, cui illi impie maledicebant) navibus contritis universi perierunt. Inde rursum pax facta cum Romanis, quæ duravit usque ad Nicephori imperium. Is, simul atque imperium accepit, rem indignissimam existimans Saracenis tributum pendere, contra eos Manuelum, ut jam supra diximus, cum copiis misit: Manuelus juvenis et militis quam ducis officio multo aptior, multis etiam aliis obnoxius vitiis, neque sanioribus obtemperans consiliis, et se ipsum et exercitum totum perdidit, asperis quibusdam Siciliæ et inviis locis inclusus atque exitio demersus. Captus fuit Nicetas eunu-chus, patricius ac classis drungarius, et in Africam in vinculis abductus.

Sub idem tempus imperator in Ciliciam emittit Joannem Tzimissem, magistrum domesticum scholarum Orientis jam creatum. Is cum ad Adana pervenisset, in multitudinem incidit ex omni delectorum Cilicia **361** Agarenorum, eamque congressus fundit. Hostibus deletis, quinque tamen circiter Agarenorum millia equi relicti pedites in collem quemdam præruptum evaserunt, ejusque natura freti fortiter impetum hostium defenderunt. Sed Tzimisces circumdato colle, quia eques cum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(13) Joannem a corporis proceritate sic dictum. GOAR.

eis non poterat congregari, pedites ire eo suos jussit, pedesque eos ipse duxit. Nemo Saracenorum ter- gum dedit : occisi sunt omnes, et cruoris rivi per declivia in campum fluxerunt, nomenque colli ab eventu factum, ut Collis Sanguinis appellaretur. Id facinus nomen Tzimisæ celebrius reddidit, Sara- cenis autem causa exitii fuit.

εἰς τὸ πεδῖον τὸ αἷμα ποταμηδὸν, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ συμπτώματος κληθῆναι τὸν βουνὸν Βουνὸν Αἵματος. Τοῦτο τὸ ἔργον ἐπὶ πλεόν ἐξῆρε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου, καὶ τοῖς Σαρακηνοῖς τελείας καταστροφῆς γέγονεν αἴτιον.

Anno imperii sui secundo, mense Julio, indictione septima, Nicephorus magnum exercitum Romanorum ac sociorum Iberorum et Armeniorum in Ciliciam ducit, comitatus uxore sua Theophanone et liberis. Ea extra in castello Drizio relicta, ingressus ipse Ciliciam, Anazarbam, Rossum et Adanam urbes aliaque haud pauca subigit castella. Cumque ad Tarsum et Mopsuestiam ducere non auderet, quod jam hiems appeteret, relicto ea in provincia valido praesidio, in Cappadociam hibernorum causa abit. Ineunte vere rursus Ciliciam intrat : et divisio in duas **362** partes exercitu, Leonem ad oppugnandum Tarsum cum altera parte mittit, alteram ipse ad Mopsuestiam ducit. Eam cum acriter oppugnaret, fame etiam oppidanorum adjutus, unam urbis partem capit. Ea enim urbs media a Saro flumine secatur, ita ut duae urbes videantur. Altera igitur, ut diximus, parte capta, ad alteram Saraceni confugiunt, undique quod captum erat incendentes. Sed acrius ad oppugnationem incumbente imperatore, altera quoque pars capta est, nemine inde affugiente. Leo autem imperatoris frater Tarsum obsidens, cum exercitus partem pabulatum frumentatumque misisset duce Monasteriote, voti minime compos fuit : nam sine custode dissipatos praedatores noctu Tarsenses egressi, ita ut nemo eorum eruptionem sentire potuerit, invadunt, et haud paucos interficiunt, et in his Monasteriotem. Tarsenses autem, cognita Mopsuestiae expugnatione, oppressique obsidione et fame, legatos ad Leonem mittunt imperatorem, invocantes et deprecantes ut incolumes dimitteret urbe dedita. Ipse autem cum permisisset ut certum quoddam pondus auferrent, alia omnia urbis bona diripuit. Triduoque **363** post expugnationem, classis maxima ex Aegypto advenit opem Tarso latura, frumento onusta et aliis rebus quae ad victum sunt necessariae. Verum permissa non est ad terram appellere neque extensionem facere ab iis militibus quibus erat ab imperatore maritima custodia commissa ; cumque nihil agere potuissent, redierunt, inque maxima naufragia ob ventorum vim inciderunt et impetum bellicosarum imperatoris navium. Incensis igitur et combustis reliquis Ciliciae urbibus, Octobri mense, indictione nona, Cpolin rediit, secum adducens Tarsi portas et Mopsuestiae, quas cum extrinsecus auro dis-

α κρημον, παῖοι τοὺς ἵππους ἀποβάντες, καὶ τῇ τοῦ τόπου θαρρῆσαντες εὐκαιρίᾳ εὐρώστως τοὺς ἐπιόντας ἡμόνοντο. Οὕς καὶ περιστοιχίσας ὁ Ἰωάννης, ὅτι μὴ μεθ' ἵππων οἶός τε ἦν αὐτοῖς συμβαλεῖν, πειρῶσαι προστάξας τοὺς στρατιώτας ἀνεισι μετ' αὐτῶν πεζὸς καὶ αὐτός. Καὶ καταγωνισάμενος πάντας ἀπέσφαξε, νῶτα μηδερὸς δεδωκότος, ὡς βεῦσαι διὰ τοῦ πρᾶνοῦς τοῦ συμπτώματος κληθῆναι τὸν βουνὸν Βουνὸν Αἵματος, καὶ τοῖς Σαρακηνοῖς τελείας καταστροφῆς γέγονεν αἴτιον.

Ὁ δὲ Νικηφόρος κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ἰνδικτιῶνος ζ', ἔξεισι κατὰ Κιλικίας σὺν βαρεῖ στρατῷ Ῥωμαίων καὶ συμμάχων Ἰβήρων καὶ Ἀρμενίων, ἔχων Θεοφανῶ τὴν γαμετὴν σὺν τοῖς τέκνοις αὐτῆς. Ἐκείνην μὲν οὖν ἔξωθεν τῆς Κιλικίας ἐν τινὶ φρουρίῳ καταλιμπάνει, Δριζίῳ καλουμένῳ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς Κιλικίαν Ἀνάζαρβαν, καὶ Ῥωσσόν, καὶ Ἀδανὰν τὰς πόλεις, καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα φρούρια καταστρέψατο. Ἐπὶ δὲ τὴν Ταρσὸν καὶ τὴν Μόψου ἐστίαν ἀπελθεῖν οὐκ ἐθάβρησε, χειμῶνος ἤδη καταλαβόντος. Καὶ στρατὸν τὸν ἀποχωρῶντα καταλιπὼν ἐκείσε ἔξεισι ἐν Καππαδοκίᾳ παραχειμάσων. Ἦρος δὲ ἀρχομένου πάλιν εἰσῆλθεν ἐν Κιλικίᾳ, καὶ διχῆ διελὼν τὰ στρατεύματα, τὴν μὲν Ταρσὸν πολιορκεῖν ἀφῆκε Λέοντα τὸν ἀδελφόν, αὐτὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἀράμενος τῆς στρατιᾶς τῇ Μόψου ἐστία προσέσχεν. Ἐνεργῶ δὲ χρῆσάμενος τῇ πολιορκίᾳ, ἔχων δὲ καὶ τὸν λιμὸν ἐπαρήγοντα, παραλιμπάνει τὸ ἐν μέρος τῆς πόλεως τεμένεται γὰρ ἡ πόλις αὕτη μέσον τῷ Σάρῳ ποταμῷ, ὡς δοκεῖν δύο πόλεις εἶναι (14). Τοῦ ἐνὸς οὖν, ὡς εἴρηται, μέρος ἀλόγτος, ἐπὶ τὸ ἕτερον οἱ Σαρακηνοὶ καταφεύγουσι, τὸ ἐαλωλὸς πανταχόθεν ὑφίπταντες. Σφοδροτέρᾳ δὲ χρησαμένου τοῦ βασιλέως τῇ πολιορκίᾳ ἐάλω καὶ τὸ ἕτερον μέρος. [P. 655] μηδενὸς ἐκείθεν διαφυγόντος. Ὁ δὲ τὴν Ταρσὸν παρακαθήμενος Λέων ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφός, ἐπὶ χορτολογίαν καὶ συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων μέρος ἀποστελείας τῆς στρατιᾶς ἔφαρχον ἐχούσης τὸν Μοναστηριώτην, ἠτύχησεν ἀφυλάκτως γὰρ διασκεδασθέντας τοὺς προνομούοντας νυκτὸς οἱ Ταρσεῖς ἐξελθόντες, ὡς μηδενὶ συναίσθησιν τῆς ἐξόδου παρεσχέμενοι, ἐπιτίθενται δεισπαρμένους αὐτοῖς, καὶ οὐκ ὀλίγους διέφθειραν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Μοναστηριώτης αὐτός. Τὴν δὲ τῆς Μόψου ἐστίας ἄλωσιν οἱ Ταρσεῖς ἐγνωκότες, πειζόμενοι ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ καὶ τῷ λιμῷ, διεπρεσβεύσαντο πρὸς τὸν Λέοντα, ἐπικαλούμενοι τὸν βασιλέα καὶ λιπαροῦντες ἀπαθεῖς καλῶν φυλαχθῆναι καὶ τὴν ἑαυτῶν παραδεδωκέναι πόλιν. Ὁ δὲ ῥητόν τι φορτίον ἕκαστον ἀφείε ἀποφύεσθαι, τὸν ἄλλον ἅπαντα πλοῦτον κατέσχε τῆς πόλεως. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας τοῦ τὴν πόλιν ἀλῶναι στόλος μέγιστος ἐξ Αἰγύπτου βοηθήσων τῇ Ταρσῷ παρεγένετο, πλήρης ὑπάρχων σίτου καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Οὐ συνεχωρήθη δὲ προσσχέειν τῇ γῆ οὐδ' ἀποβῆναι παρὰ τῶν ὑπὸ τοῦ βυζαντινῶς ταχθέντων τὴν παραλίαν τηρεῖν στρατιωτῶν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(14) Desunt multa. Librarius : Λαίπει ἐν φύλλον, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἀντιγράφου. Possunt ea utcunque

ex Zonara repeti : nam alioqui Noster est in multis copiosior. XYL. — Supplevimus ex Scylitzæ. GOAR.

Καὶ μὴ ἔχοντες ὃ τι χρῆσονται τοῖς παροῦσιν ὑπ. Α ἔστρεψαν, ναυαγίους μεγάλους περιπεσόντες ἀπὸ τῆ ἀνέμων ἀταξίας καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν τοῦ βασιλέως πολεμικῶν πλοίων. Δηώσας δὲ καὶ τερψώσας καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Κιλικίας, τῷ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τῆς ἐνάτης Ἰνδικτιῶνος ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς τῆς Ταρσοῦ πόλιν καὶ τὰς τῆς Μόψου ἐστίας, ἃς καὶ χρυσῶν τὰς μὲν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν στήσας, τὰς δὲ κατὰ Θεῶν δώρον καὶ δεκάτην τῆς ἑαυτοῦ στρατείας τοὺς αἰχμηκλωτισθέντας τιμίους σταυροὺς, ὀπηνίκα δομέστικος τῶν σχολῶν ὧν ὁ Στυπειώτης καὶ τὴν Ταρσὸν παρακαθήμενος παντελεῖ πανωλεθρίῳ τῆ οὐκ αἰετῆ ἀβουλία καθυπέβαλε τὰ στρατεύματα· οὓς δὲ καὶ τῷ ἀνέθετο.

Τῷ δὲ αὐτῷ δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας χρόνῳ ὁ Νικηφόρος καὶ πᾶσαν τὴν νῆσον Κύπρον τῆ τῶν Ῥωμαίων προσήγαγεν ἐπικρατεῖν, τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπελάσας ἐκείθεν διὰ Νικήνα πατρικίου τοῦ Χαλκούτζη.

Τῷ δὲ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἕαρος ἐπι- Β στάντος, πάλιν εἰσοβλήν ἐποιήσατο κατὰ Συρίας ἃ βασιλεύς. Καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ταύτη μὲν οὐ προσέβαλεν, ἐλπίσας μὴδὲ τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ ὑποστήσασθαι· τοὺς Ἀντιοχεῖς ἐκπεληγμένους τὰ εἰς τὰς πόλεις τῆς Κιλικίας συμβεδηκότα. Ἀλλὰ περὶ τῶν αὐτῆν εἰς τὰ ἐνδοτέρα μέρη τῆς Συρίας ἐχώρησε, καὶ πόλεις πολλὰς καὶ χώρας καταστρεψάμενος πρὸς τῷ Λιβάνῳ καιμένας καὶ τῆ παραλίῳ, τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ ὑπέστρεψεν. [P. 656] Εὐσθενῶς δὲ τῶν Ἀντιοχείων προσδεχομένων τὸν πόλεμον διὰ τὸ πλείστον λαὸν ἐκ τῆς περιοικίδος εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ βοήθειᾳ, ἐπιλελοιπότην δὲ καὶ τῶν ἐντοκίων τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατῷ, γεοῦσθαι δὲ καὶ τὴν ἀδελφότητα ἐκ τοῦ πολὺν ὄμνον οὐρανόθεν καταβράχνηται, ὑπεχώρησεν ἄπρακτος καὶ τὴν βασι- λίδα κατέλαβε, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἔχοντα C ἰχθυόεντα ἐκτύπωμα τῆς μορφῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν κέραμον, ὃν εὗρεν ἐν Ἱερῶν πόλει ταύτην πεπορθηκώς, καὶ τῶν τριχῶν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου βόστρυχον ἕνα πεπιλημένον αἵματι.

Τοιοῦτος δ' ὧν ὁ Νικηφόρος, καὶ τοιαύταις χρησά- μενος στρατηγίαις, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὰ Ῥωμαίων αὐξήσας πράγματα (κατέσχε γὰρ πλεον τῶν ἑκατὸν πόλεων καὶ φρούρια Κιλικίας τε, καὶ Συρίας, καὶ Φοινίκης Λιβανησίας, ὧν μέγιστα καὶ ἐπισημότατα ἡ Ἀνὰζαρβος (15) καὶ ἡ Ἀδανα, ἡ Μόψου ἐστία, ἡ Ταρσός, τὸ Παγρὰς, τὸ Συννέφιον, ἡ Λαοδικεῖα, τὸ Χάλεπ, ἔθετο δὲ καὶ ὑποφόρους τῆν τε ἐν Φοινίῳ Τρίπολιν καὶ τὴν Δαμασκόν), ὅμως μισητὸς ἐγένετο πρὸς πάντας ἀνθρώπων, καὶ πάντες ἐδίψων τὴν τούτου θιάσασθαι καταστροφὴν. Τὰς δὲ αἰτίας ἀπαριθμήσει ὁ D λόγος ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Ἐποστρέφων δ' ὁ Νικηφόρος ἐξ Ἀντιοχείας πρὸς τὴν βασιλίδαν, ἐν τῷ δὲ ἵρξασθαι τὸν Ταῦρον, ὃ Μαῦρον ὄρος ἐγγχωρίως λέγεται, φρούριον κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὄρους δομησάμενος ἐν τινὶ λόφῳ ἐρυμνοτάτῳ, Μιχαήλ

tinxisset, munus attulit regiæ urbi dedicandum, alias ad arcem collocandas, alias ad Auream portæ murum. Attulit etiam Deo donum et sui exercitus decimam, venerandas cruces, captas quando scholarum domesticus Stypelotes Tarsum obsidens imprudentia sua cum omni exeroitu funditus deletus est : quas etiam sacrosancto templo Dei Verbi Sophiæ dedicavit. καταστίζας ἔξωθεν ἀνάθημα τῇ βασιλίδι διεκομίσει, τὸ τῆς Χρυσῆς πόρτης τεῖχος. Διεκόμισε δὲ καὶ τῷ αἰχμηκλωτισθέντας τιμίους σταυροὺς, ὀπηνίκα παρακαθήμενος παντελεῖ πανωλεθρίῳ τῆ καὶ τῷ πανσέπτῳ τεμένει τῆς τοῦ θεοῦ Λόγου Σοφίας

Eodem secundo imperii anno omnem etiam insulam Cyprum in Romanorum potestatem Nicephorus redegit, inde expulsis Agarenis per Nicetam patrioium et prætorem Chalcutzem.

364 Tertio vero anno sui item imperii, appetente vere, rursus Syriam invasit imperator; cumque Antiochiam pervenisset, ipsam non est aggressus, sperans fore ut ne famam quidem ipsius sustinerent Antiochenses, deterriti iis quæ Ciliciæ urbibus acciderant; sed ipsam præteriens in interiores Syriæ partes profectus est, multisque urbibus et agris ad Libanum et maritima loca sitis in suam potestatem redactis, mense Decembri rediit. Sed fortiter bellum sustinentibus Antiochenis, quod ex finitimis locis multæ gentes in urbem se receperant ut ipsis opem ferrent, et comæatu Romano exercitui deficiente factoque ingenti cæno, adeo ut transiri non posset propter multam quæ de cælo deciderat pluviam, re infecta ad regiam urbem se recepit, secum adducens ollam quæ habebat effigiem non manu factam formæ Christi et Dei nostri imaginem, quam Hierapoli a se expugnata reperit, et capillorum Joannis Baptistæ partem sanguine concretam.

Cumque talis esset Nicephorus ac talibus usus honoribus et functus magistratibus, adeoque res auxisset Romanorum (etenim urbes amplius centum cepit et oppida Ciliciæ, et Syriæ, et Phœniciæ, et Banisiæ, quorum maxima et nobilissima hæerant, Anazarbus, Adana, Mopsuestia, Tarsus, Pagra, Synnephium, Laodicea, Chalepum : tributariam 365 quoque sibi fecit Tripolin Phœniciæ urbem et Damascum), nihilominus tamen omnibus fuit invisus hominibus, ac nemo non cupiebat ipsius videre interitum. Odiorum causas suo loco exponemus.

Antiochia revertens Nicephorus, dum Taurum montem (incolæ Maurum vocant) transit, in medio ejus castellum condit in colle munitissimo; in eoque Michaelum Burtzam patricia ornatum dignitate roli-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(15) Pro Anabarza Anazarbam legerem, et Dri- zium apud Zonaram est Drizibium. Post defectum

enumeratio est urbium, quas de Agarenis recuperavit eo bello Nicephorus. XYL.

quit, praesidem eum Mauri montis appellans, mandato ut diligenter invigilaret Antiochenosque omni opera exitu et rebus necessariis parandis prohiberet. Petrum quoque spadonem, unum de suis famulis, hominem strenuum, praefectum castrorum in Cilicia creat, jubetque exeroitum in hiberna distribuere, suumque adventum insequente anno praestolari. Ferunt potuisse eum primo accessu Antiochia potiri, sed noluisse, ac dedita opera distulisse ejus recuperationem, quod in ore omnium hominum esset hic rumor, recepta Antiochia statim imperatorem obiturum. Eo nimirum sermone territus, neque ipse Antiochiam tentavit, et Petro ac Burtzæ mandavit ne eam oppugnarent. Enimvero rebus ita ut memoratum est constitutis, Nicephorus in urbem rediit. At Burtzas Antiochiæ 366 vicinus, post habito imperatoris præcepto, noctes diesque de urbe ea occupanda cogitabat, quod hoc pacto æternam se gloriam consecuturum sperabat. Itaque frequenter eo itabat, et Antiochenos ad pacificationem invitabat, arroganter eam aspernantes. Interim cum Saraceno quodam (Aulax is vocabatur) amicitiam contrahit, ab eoque muneribus et pollicitationibus corrupto mensuram turris occidentalis unius (Cala ei nomen fuit) obtinet. Ejus auxilio scalas fabricatus quæ ad summa turris pertingerent, noctem obscuram atque pluviam præstolatus, per eam occulte scalas turri applicat, et cum trecentis suorum in eam ascendit. Hujus ac proximæ etiam turris custodes cruciat: itaque duabus turribus occupatis, misso nuntio Petrum, quem castrorum præfectum diximus, hortatur ut celeriter cum omni exercitu superveniat urbi jam captæ. Petrus, etsi initio tergiversabatur, indignationem imperatoris veritus, ac metuens ne ipsius mandato violato sibi infortunium pararet, tamen instante Burtza et properare jubente, et se diutius oppugnationi hostium tolerandæ non esse parem docente (etenim oppidani audito turres occupatas esse undique confluerant, et eas expugnare omni studio conabantur missilibus conjectis ac omnis generis adhibitis 367 machinis, igni quoque supposito; neque omnino quidquam eorum omittebant quæ agere conveniebat quibus cum uxoribus et liberis pereundi ac amittendæ urbis orientalem omnium præstantissimæ periculum incumbere) Petrus, timens ne suam ob pertinaciam tot tantique viri perirent, et tantæ urbis jaecturam res publica Romana faceret, vel invitum summa festinatione universum exercitum adducit. Jam omnem prope spem salutis Burtza cum suis dimiserant, tres continenter noctes diesque oppugnati: sed adventu Petri oppidanorum conciderunt animi ac remisiq; vehementia, et Burtzas facultatem nactus ad portam descendit, ac repagulo ense dissecto, apertis foribus Petrum admittit. Nicephorus allato rei hujus nuntio, cum gaudere ob tantam urbem et res suas Deo

A τὸν Βούρτζην πατρίκιον τιμήσας ἐν τῷ φρουρίῳ κατέλιπε, στρατηγὸν ὀνομάσας τοῦτον τοῦ Μαύρου ὄρους, ἐπισκήψας προσμένειν ἀγρόπνως καὶ τοὺς Ἀντιοχείας πάσῃ μηχανῇ κωλύειν ἐξίναί τε καὶ τὰ πρὸς ζωὴν εἰσκομίζεσθαι ἐπιτήδεια. Κατέλιπε δὲ καὶ Πέτρον ἕνα τῶν ἐχυτοῦ εὐνούχων, δοῦλον ὑπάρχοντα, δραστήριον ἄνθρωπον, ὃν δὲ καὶ στρατοπεδάρχην (16) πεποίηκεν ἐν Κιλικίᾳ, εἰς παραχειμασίαν τὸν στρατὸν διασκορπίσαι κελεύσας, καὶ τὴν αὐτοῦ μένειν εἰς τοῦπιδὸν ἔτος ἔλευσιν. Ἐλέγετο δ' ὅτι δυνάμενος ἐξ ἐφόδου ἔκειν τὴν Ἀντιόχειαν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἤθελησεν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες παρεῖλκε καὶ παρεδίβαζε τὴν ταύτης κατάσχεσιν, δεδιὼς τὴν φημιζόμενον λόγον· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων ἐφέρτερο στόμασιν ὡς ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς πόλεως Ἀντιοχείας καὶ ὁ βασιλεὺς τεθνήσκειται. Ἀμέλει καὶ τῷ τοιοῦτῳ λόγῳ δειλαινώμενος οὗτ' αὐτὸς προσεπέλασε τῇ Ἀντιοχείᾳ καὶ τῷ Πέτρῳ δὲ καὶ τῷ Βούρτζῃ παρήγγειλε μηδεμίαν προσβολὴν ποιήσασθαι κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα καταστησάμενος, ὡς εἶπομεν [P. 657], εἴσεισιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν· ὁ Βούρτζης δὲ τῇ Ἀντιοχείᾳ γειτονῶν καὶ κλέος ἑαυτῷ ἄσβεστον περιποίησασθαι ἰμειρόμενος, μικρὰ φροντίσας τῶν τοῦ βασιλέως ὑποθηκῶν, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐσκέπτετο εἴ πῶς δυνηθεῖη κατασχεῖν τὴν πόλιν. Ἀπῆει οὖν συνεχῶς καὶ λόγους μετὰ τῶν Ἀντιοχείων ἐκίλει συμβατικούς. Ἀλαζονευομένων δ' ἐκείνων καὶ τὰς συμβάσεις διωθουμένων, ἔλαθεν ἐκεῖνος φιλωθείς τινα τῶν Σαρακηνῶν (Αὐλαξ οὗτος ἦν), ὃν ὑποκλέψας δώροισι καὶ ὑποσχέσεσιν ἴσχυσε λαβεῖν τὸ μέτρον ἐνὸς τῶν πρὸς δύοσιν τῆς Ἀντιοχείας πύργων Κάλα τοῦνομα. Καὶ μετὰ τούτου τεκτενηάμενος κλίμακας πρὸς τὸ ἄκρον ἐξικνουμένας τοῦ πύργου, νύκτα τε ἀφρηγῆ ἐπιτηρήσας καὶ ἔπομβρον, ἔλαθε τὰς κλίμακας προσερείσας τῷ πύργῳ. Καὶ ἀναβὰς μετὰ τριακοσίων τῶν ὑπ' αὐτὸν τοὺς μὲν φύλακας ὀπισφάττει τοῦ πύργου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ γειτονοῦντος αὐτῷ καὶ μετὰ τῶν τριακοσίων τοὺς δύο τούτους πύργους κατασχικῶς ἄγγελον εὐθὺς ἐκπέμπει πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, μηνύων ἐπιταχύνει καὶ ἐλθεῖν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὡς τῆς πόλεως ἤδη κατασχεθείσης. Ὁ δὲ Πέτρος τὰς ἀγγελίας δεξάμενος ὤκνει καὶ ἀνεδύετο, τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως δεδοικῶς ἀγανάκτησιν, μὴ τι καὶ κακὸν ἀπολαύσῃ ὡς παραβάτης τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων. Ἐγκειμένου δὲ τοῦ Βούρτζῃ καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ πέμποντος ἄγγελον καὶ τὴν ἔλευσιν ἐπιταχύνοντος, καὶ πληροφοροῦντος ὡς ἐπὶ πλέον ἀντέχειν οὐ δύναται πρὸς τὴν πολιορκίαν (καὶ γὰρ δὴ μαθόντες οἱ Ἀντιοχείαι τὴν τῶν πύργων κατάσχεσιν σνέβρεον πανταχόθεν καὶ ἐκπολιορκεῖν τοὺς πύργους ἠπείγοντο, βέλη δ' ἀφέντες παντοδαπὰ καὶ μηχανὰς ποικίλας τὸ πῦρ ὑφήπτον, καὶ ἄλλα ἐποιοῦν ὅποσα ποιεῖν ἔδει τοὺς κινδυνεύοντας σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἀπολωλέναι, ἀποβαλεῖν δὲ καὶ πόλιν πασῶν ὑπερκειμένην τῶν ἀνά τὴν Ἐω πόλεων) πτοηθεὶς δ' ὁ στρατοπεδάρχης μὴ τοσοῦτων ἀπολωλότων καὶ τηλι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(16) *Castrorum mensoribus præfectum, meliorem præcipuum. GOAR.*

κούτων ἀνδρῶν διὰ τὴν ἐκείνου ἀπειθειαν καὶ πύλω. Α
 τηλικαύτης ὑποστῆ ζήμιαν ἢ πολιτεία Ῥωμαίων,
 ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος καταταχῆσας παρεγένετο
 σὺν παντὶ τῷ στρατῷ, εὐρών τοὺς περὶ τὸν Βούρτζην
 λίαν ἀπειρηκότας· ἐπὶ τρισὶ γὰρ ἡμέραις ἦσαν
 πολιτορκοῦμενοι. Οὐ τὴν ἔφοδον ἐγνωκότας οἱ Ἀντιο-
 χεῖς παρελύθησαν τὰς ψυχὰς καὶ τῆς συντονίας ἐνέδωκαν. Ἀδείας δὲ λαβόμενος ὁ Βούρτζης κάτεισι πρὸς τὴν
 πύλην, καὶ σπάθη τὸν μοχλὸν τῆς κλειδῶς διατεμῶν ἀνοίγνυσι τὰς πύλας, καὶ τὸν Πέτρον εἰσάγει σὺν παντὶ τῷ
 στρατεύματι. Καὶ οὕτω παρελήφθη ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς Ἀντιόχεια. Ὅπερ πυθόμενος ὁ Νικηφόρος,
 εὐφρανθῆναι θέον ἐπὶ ἀλώσει τηλικαύτης πόλεως καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέψαι Θεῷ, ὁ δὲ τούναντιον ἤλγησε τὴν
 ψυχὴν τὸν στρατεπεδάργχην τε ἐν αἰτίαις εἶχε, [P. 658] καὶ τὸν Βούρτζην οὐ μόνον οὐκ ἀπέδεδετο τῆς προθυμίας
 καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ γέρα παρέσχεν ἐπάξια τῆς αὐτοῦ ἀνδραγαθίας, ἀλλὰ καὶ ὕβρεσι πλόνας παρέλυσε τῆς ἀρχῆς
 καὶ οἴκοι μένειν ἐπέταξεν.

Αὕτη ἡ αἰτία καὶ τὰ λοιπὰ τὰ βῆθησέσθαι μέλλοντα Β
 μισητὸν τοῖς πᾶσι καὶ βδελυκτὸν τὸν Νικηφόρον
 εἰργάσαντο. Ἡρώτων μὲν γὰρ, ὅτε τὴν ἀρχὴν τὰ κατ'
 αὐτὸν ἐκινήθη, μυρίαὶς πλημμελείαις χρωμένων τῶν
 τὸν αὐτῷ στρατιωτῶν ἐπιστροφὴν οὐκ ἐτίθει, λέγων·
 « Οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ ἐν τοσοῦτῳ πλήθει λαοῦ ἀτα-
 κτούσι τινες. » Καὶ αὖθις εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν
 πολλῶν καὶ διαφανῶν καὶ ἰδιωτῶν ἀρπαγέντων οὐδε-
 μίαν ἐκδίκεσιν ἐποιήσατο, ἀλλὰ παρεβλέπετο τὰς
 ἀτόπους πράξεις, ἐνευχοῦμενος ταῖς ἀσελγείαις,
 εἰς οἱ ἀτακτοῦντες προσκείμενοι κακῶς τοὺς πολίτας
 διετίθουν, καὶ ταῦτα συνεργήσαντας αὐτῷ πρὸς τὴν
 τῆς βασιλείας ἀνάληψιν οὐ μικρῶς. Ἔτα καὶ πρὸς
 ταξείδιον (17) συνεχῶς ἐξῶν δεινῶς ἐκάκου τὸ ὄπῃ
 χεῖρα οὐ μόνον προσθήκαις συντελειῶν καὶ ἄλλαις
 συνεισφοραῖς παντοίων εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ λεηλασίαις
 ἀνεποσάτοις, πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐκόψας καὶ
 μέρος τι τῶν παρεχομένων τῇ συγκλήτῳ βουλῇ φι-
 λοτιμημάτων διὰ το, ὡς ἔλεγε, σπανίζειν χρημάτων
 ἐν τοῖς πολέμοις, πρὸς δὲ καὶ τὰς παρέχεσθαι τυπω-
 θείσας δόσεις πρὸς εὐαγεῖς οἴκους καὶ Ἐκκλησίας
 παρὰ τινῶν εὐσεβῶν βασιλέων τέλεον ἐκόψας, καὶ
 νόμον ἐκθέμενος μὴ τὰς Ἐκκλησίας ἀκινήτοις (18)
 πλατύνεσθαι, κακῶς φάσκων ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων
 διαπνεῶσθαι τὰ πτωχικὰ χρήματα καὶ τοὺς στρα-
 τευομένους ὀλιγοῦσθαι, καὶ τὸ δὴ πάντων χαλεπώ-
 τερον, καὶ νόμον ἐκθέμενος, ἐν ᾧ καὶ τινες ἐπίσκοποι,
 τῶν εὐριπίστων καὶ κολάκων ὑπέγραψαν, διορίζο-
 μενον μὴ ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης καὶ προτροπῆς
 ἐπίσκοπον ἢ ψηφίζεσθαι ἢ προχειρίζεσθαι. Ἐπισκό-
 που τε τεθνηκότος βασιλικὸν ἐκπέμπων ἄνθρωπον
 ἐπαθμημένην ποιῶν τὴν ἔξοδον προσέτατε, καὶ τὰ D

committere deberet, diversa secutus indoluit, cul-
 pavitque Petrum, et Burtzæ non modo non proba-
 vit alacritatem atque fortitudinem, aut digna rebus
 gestis præmia contulit, sed et contumeliis affecto
 ademit munus suum, et domi se eum continere
 jussit.

Id et alia quæ referemus, invisum omnibus ac
 detestabilem fecerunt Nicephorum. Primo quod quo
 primum tempore imperium invasit, cum milites ip-
 sius innumeris delictis querelas excitassent, nihil de
 correctione cogitavit, fatus mirum non esse,
 si in tanta hominum multitudine quidam incompo-
 site se gererent. Deinde quod in urbem ingressus,
 cum bona et illustrium et plebesiorum multorum
 diriperentur, vindicem se nequaquam præbuit, sed
 quasi delectari visus est libidinibus eorum qui cives
 vexabant, eos etiam qui ipei ad imperium obtinen-
 dum haud exiguum navarant operam. Præterea ad
 Taxeidium assidue veniens graviter subditos afflixit,
 non modo pensionum et tributorum omnigenis ra-
 tionibus, sed et rapinis intelorabilibus. Ad hæc
 partem quamdam eorum quæ senatoribus solebant
 imperatores largiri donorum in fisco retinuit, cau-
 satus sibi ad bella gerenda deesse pecuniam. Ne-
 que hoc tantum, sed et donationes monasteriis
 atque templis legatas a quibusdam piis imperatori-
 bus prorsus abolevit, lege etiam lata ne Ecclesiæ
 immobilibus locupletarentur bonis, causatus epi-
 scopos male prodigere ea quæ pauperibus darentur,
 interim militibus deficientibus. Id vero omnium
 gravissimum, quod legem tulit, cui et episcopi qui-
 dam leves atque adulescentes subscriperunt, ne
 imperatoris injussu ullus crearetur episcopus. Et
 mortuo aliquo episcopo aliquem suorum submisit,
 qui definitos faceret sumptus : ipse, quod erat de
 redditibus reliquum, accepit. Sunt et aliæ
 ejus constitutiones, omnem necessitatis formam
 excedentes, quas singulatim referre magni sit ingenii

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(17) Locus videtur fuisse ubi vectigalium aut
 pensionum rationes ducerentur. Xyl. — Ταξεί-
 διον est *navigatio seu iter mari conficiendum*, quo
 subditi gravantur, cum insperato advenientem im-
 peratorem suscipientes donis conciliant, comitatum
 alunt, abeuntem etiam prosequuntur muneribus,
 ac sibi necessariis ad vitam destituuntur. Quæ de
 taxidio profert Xylander, ridicula sunt. GOAR. —
 Cf. Hasium ad Leonem Diaconum, apud nos
 tom. CXVIII, col. 753, not. 50. Edit. Patr.

(18) Non dissimulabo studiose me hac usum voce,
 quæ ambiguitatem retineret. Nam et fundi sunt
 immobilia bona, quidquid eo genere censetur : et
 ego tamen magis hoc puto intelligi de æternis, quas
 vocant, donationibus, hæredem in perpetuam suc-

cessionem obligantibus : qualibus amplificata esse
 bona quæ ecclesiastica dicuntur, non est obscurum.
 Nolebat, puto, unum aliquem imperatorem aliis
 præscribere successuris quantum ex suo fisco de-
 cidere cogeretur huic vel huic monasterio, homo
 bello magnus, quod οὐ στείται μετρούμενα. Ergo
 si quis vellet largiri, id sine præscriptione et in
 præsens (semel pro semper, quod alunt) putabat
 præstare fieri. Nam vix credo eum prohibuisse ne
 quis fundum donaret, præsertim privatus. Sed re-
 ditibus perpetuatis fretos sacrificos videbat στα-
 ταῖον. Lector sequetur quod volet. Omnino autem
 male apud hoc genus historicorum audiunt, quot-
 quot bello rem publicam tuentes et augentes non
 ditarunt sacrificos. Xyl.

ac facundiae. Voluit etiam legem ferre, qua militibus in bello occumbentibus martyrum decernerentur honores, ut qui alia nulla in re quam in bello animæ collocaret salutem; patriarchamque et episcopos conatus est ad eam probandam adigere. Sed horum quidam fortiter resistentes eum a proposito dimoverunt, prolato in medium Basilii Magni canone, qui per triennium sacris arceri jubet eos qui hostem bello interfecissent. Nomisma etiam attenuavit, tetrartero excogitato. Cumque eo modo duplex esset nummus, pensiones publicæ graviorem exigebant, minor in sumptibus faciendis dissipabatur. Cumque esset lege et consuetudine receptum ut omnes nummi imagine imperatoris alicujus notati, modo ponderi justo nihil decederet, idem valerent, ipse sua insignes imagine præferri, aliorum depressis pretiis, voluit. Ea que re haud leviter subditis in permutationibus incommodavit. Determinum hoc fuit, quod, republica his rebus attrita, interim rerum venalium nulla fuit allevatio. Atque hæc omnia cum essent molestissima, ægerrime civestulerunt palatii munitionem. Nam multis quæ in orbem circa palatium erant pulchris 370 atque magnis operibus dejectis arcem ac sedem tyrannicam contra miseros cives palatio astruxit, in ea cellas, granarias, clibanos et furnos condens et omnibus rerum generibus implens. Prædictum enim fuerat ei in palatio ipsum moriturum. Nimirum autem ignorabat incassum excubitores vigilare, Deo urbem non custodiente. Etenim quo tempore murus palatii condebatur, nocte quadam per mare subvectus aliquis ita vociferatus est: « O imperator, erigis muros: et tametsi vel ad cælum eos educas, intus cum sit malum, urbs captu facilis est. » Qui hæc dixit, diu multumque est quæsitus, non tamen inventus. Muro enim absoluto tunc periit, ea ipsa die, cum ei olaves is cui id negotii commissum erat in manus traderet.

ἰσάλωτος ἢ πόλις. » Πολλὰ δὲ ἀναζητηθεὶς ὁ τοῦτο συνέβη καὶ αὐτὸν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀποθανεῖν, ὀπνηνίκα τὰς κλείς ὁ τὴν ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος φέρων αὐτῷ ἐνεχείρισε.

Accessit ad hæc aliud, quod odia in imperatorem exasperavit. Ipso Paschatis festo die, orto inter socios navales et Armenios conflictu utrinque multi perierunt, et mortem ægre evasit Sisinius patricius, urbis præfectus. Exinde fama obtinuit imperatorem civibus infensum, quod eos hujus tumultus auctores censeret, statuisse ludis equestribus eos in casses attractos ulcisci. Paulo post ludi equestres facti. Ibi Nicephorus, ut civibus ostenderet quid rei conflictus pugnae esset, aut etiam ut eos terreret, quosdam nudis gladiis dimicando prælii simulacrum

περιττὰ ἀνελαμβάνετο. Καὶ ἄλλα τινὰ διατάγματα διέτιθει πᾶσαν ἰδέειν ἀνάγκης ὑπερεκπίπτοντα, ἃ κατὰ μέρος διεξίεναι μεγαληγήρου δεῖται καὶ φρενὸς καὶ γλώττης. Ἐσπούδασε δὲ καὶ νόμον θεῖναι τοὺς ἐν πολέμοις ἀποθνήσκοντας στρατιώτας μαρτυρικῶν ἀξιοῦσθαι γερωῶν, ἐν μόνῃ τῷ πολέμῳ τιθέμενος καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ τινὶ τῆν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν. Κατήπειγε δὲ καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ἐπισκόπους συνθέσθαι τῷ δόγματι· ἀλλὰ τινες τούτων γενναίως ἀντιστάντες ἀπεῖρξαν αὐτὸν τοῦ σκοποῦ, προθέντες ἐπὶ τριετίαν ἀκοινωνήτους εἶναι λέγοντα οὓς πολέμιον ἦν τινὶ πολέμῳ ἀνηρηκότας. Ἠλάττωσε δὲ καὶ τὸ νόμισμα, τὸ λεγόμενον τεταρτηρὸν (19) [P. 659] ἐπινοήσας. Διπλοῦ δὲ τοῦ νομίσματος ἕκτοτε γεγονότος, ἡ μὲν εἰσπραξὶς τῶν δημοσίων φόρων τὸ βαρύτερον ἀπῆται, ἐν δὲ τριῶν ἐξόδοις τὸ μικρὸν ἐσκορπίζετο. Νόμου δὲ καὶ θεοῦ ὄντων παντὸς χαρακτήρα βασιλέως, εἰ μὴ τῷ σταθμῷ ἐλαττοῖτο, δύναμιν ἔχειν ἰσότημον, ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ προκεκρίσθαι ἐνομοθέτησεν, ὑποβιβάσας τοὺς τῶν ἄλλων. Ἐξ ἧς αἰτίας οὐ μικρῶς ἐθλίψε τὸ ὑπήκοον ἐν τοῖς λεγομένοις ἀλλαγίαις. Καὶ τὸ δὴ χεῖριςτον, ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας τοῦ πολιτεύματος πιεζομένου οὐδεμίαν εὐθηνίαν ἐδέξαντο τὰ ὠνούμενα. Πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἠνίασε τοὺς ἀνθρώπους, καίπερ λίαν ὄντων χαλεπωτάτων, ἡ τοῦ τείχους κτίσις τῶν παλατίων. Πολλὰ γὰρ ἔργα κύκλῳ ὄντα τοῦ παλατίου, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐχειρησασμένα, καταστρεφάμενος, ἀκρόπολιν καὶ τυραννεῖον κατὰ τῶν ἀθλίων πολιτῶν ἀπειργάσατο, ἀποθήκας καὶ σιτοβολώννας ἐνδοθεν καὶ ἱπποῦς καὶ κλιβάνους ἐργασάμενος καὶ πληρώσας εἰδῶν. Προτεθέσπιστο γὰρ αὐτῷ ἐνδοθεν τοῦ παλατίου ἀποθανεῖν (20), ἡγνῶει δ', ὡς εἶκοιεν, ὡς εἰ μὴ Κύριος φυλάξει πόλιν, εἰς μάτην ἡγρῶσθησεν ὁ φυλάσσω. Ὅτε γὰρ τὸ τεῖχος τοῦ παλατίου κατεσκευάζετο, μιᾷ τῶν νυκτῶν ἀνὰ τὴν θάλασσαν ὑποπλέων τις ἐξεβόησεν· « Ὁ βασιλεῦ, ὕφοις τὰ τεῖχη, κἂν μέχρι πόλου φθάσῃς, ἐνδον τὸ κακὸν, εἰπῶν οὐχ εὐρέθη. Τοῦ τείχους γὰρ τελειωθέντος, τότε ἐπιπῶν τὰς κλείς ὁ τὴν ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος φέρων

Προσεγένετο δὲ τοῖς εἰρημίοις καὶ ἕτερον. ὅπερ ἐπὶ πλέον ἐξῆρε τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος. Συμβολῆς γενομένης κατ' αὐτὴν τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Πάσχα μέσον πλωτῶν καὶ Ἀρμενίων, πολλὸς ἀνθρώπων ἐγένετο φθόρος, μικροῦ δ' ἂν ἀπεβίω καὶ ὁ μάλιστα Σισίνιος καὶ ἔπαρχος, Διεδέδοτο δὲ φήμη ἐν τούτου ὡς χαλεπαίνων τοῖς πολίταις ὁ Νικηφόρος, ὡς αἰτίαις τάχα τῆς ἀταξίας, ἐν ἡμέρᾳ ἵπποδρομίας μέλλει σαγηνεύσας τὸν δῆμον τιμωρήσασθαι. Καὶ δὴ μετὰ μικρὸν ἵπποδρομίας τελουμένης, βουλόμενος ὁ Νικηφόρος ἐνδείξασθαι τοῖς πολίταις καὶ τὴν τοῦ πολέμου

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(19) Zonaras scribit de hexagio vel sextula (nam ἑξάγιον lego) eum redegisse τεταρτηρὸν. Quod sic intelligo, posterioris nummi ad priorem fuisse eam proportionem quæ est bessie ad assem, ut major minoris esset sesquiplus. Nam ut a 6 ἑξάγιον, ita a 4 τεταρτηρὸν videtur dictus. Ut si vetus 6 (verbi

gratia obolos, novus 4 obolos appendisset. Ἐξ-
οδον pro sumptu videtur his hic posuisse. XYL.

(20) Librarius non inepte, καὶ μὴν ἔδει μάλλον αὐτὸν διὰ τοῦτο διηγεῖσθαι τοῦ παλατίου διάγειν ἐκτός. XYL.

συμβολὴν ὅποια ἐστὶ, τάχα δ' ἴσως καὶ ἐκφοβῆσαι, ἤδη γυμνά λαβόντας τινὰς προσέταξεν ὡς ἐν προσχήματι πολεμίων παιζέαι, εἰς ἐστίασιν τάχα τῶν θεατῶν. Τοῦτου δὲ γενομένου, τὸν νοῦν τῶν βλεπομένων ἀγνοήσαντες οἱ θεωροί, καὶ τὴν κρατοῦσαν φήμην τέλος ἤδη λαμβάνειν ὑποτοπάζοντες, δρομαῖοι ἐπὶ τὰς ἐξόδους ἐχώρουν κρημνώδεις οὖσας καὶ σφαλεράς, καὶ ὅπ' ἀλλήλων συμπατοῦμενοι ἀπέθνησκον. Καὶ ἀπώλοντο ἂν ἅπαντες ὅπ' ἀλλήλων καταπατούμενοι, [P. 660] εἰ μὴ ὁ βασιλεὺς ὠράθη ἐπὶ τοῦ θώκου καθήμενος ἀδεῆς τε καὶ ἄτρεπτος· ὃν ἰδὼν ὁ δῆμος μὴ παρακινήθῃντα, καὶ κατανοήσαντες ὡς ἄκοντος αὐτοῦ γέγονε τὸ γενομένον, ἔστησαν τῆς φυγῆς.

Πρόδοον δὲ δημοσίαν ποιήσαντα τὸν Νικηφόρον ἐν τῇ Μηγῇ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὑποστρέφοντα οἱ συγγενεῖς τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ ἀπολωλότων δεξάμενοι ἐν τῇ τῶν Ἀρτοπρατῶν ἀγορᾷ ὕβρεις ἤφισαν κατ' αὐτοῦ ἀπρεπεῖς, ἀλάστορα καὶ παλαμναῖον ἀποκαλοῦντες καὶ ὁμοφύλοις αἴμασι μιαρὸν, καὶ κόνιν καὶ λίθους ἔπεμπον εἰς αὐτὸν ἄχρι τῆς ἀγορᾶς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ἀπεπάγη μὲν ἂν τῷ δέει, εἰ μὴ τινες ἐντιμότεροι τῶν πολιτῶν προλαβόντες τοὺς μὲν ἀτακτοῦντας ἀνέστειλαν, αὐτὸν δὲ εὐφημοῦντες ἄχρι τοῦ παλατίου προέπειψαν. Διὰ ταῦτα πάντα ἀπηχθῆσθαι παρὰ τῶν πολιτῶν ἐπιστάμενος καὶ ἐπιθεσιν ὑφορώμενος τὴν ἀρόπολιν ἐδομήσατο. Ἄλλ' οὐκ ἠδυνήθη διαφυγεῖν τὸ χρεῶν, ἀλλ' ὅτε καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὰ πάντα ᾤθη, ἀπέβρηξε τὴν ζωὴν. Καὶ ὅπως, ἐν τῷ πρέποντι καιρῷ βῆθησεται.

Τετάρτῳ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει, μηνὶ Ἰουνίῳ, τῆς ἰ' Ἰνδικτιῶνος, τὰς ἐν τῇ Θράκῃ πόλεις ἐξῆι ἐπισκεψόμενος, καὶ γενόμενος ἄχρι τῆς λεγομένης μεγάλης σοῦδας ἔγραψε Πέτρῳ τῷ Βουλγαρίας ἄρχοντι μὴ ἔῃν τοὺς Τούρκους διαπερῆν τὸν Ἴστρον καὶ τὰ Ῥωμαίων λυμάνεσθαι. Τοῦτου δὲ μὴ προσέχοντος ἀλλὰ παντοίαις ἀφορμαῖς παρακρούοντος, τὸν τοῦ ἐκ Χερσονῶος πρωτεύοντος υἱὸν ὁ Νικηφόρος τὸν Καλοκυρὸν πατρικίῳ τιμῆσας πρὸς τὸν ἄρχοντα Ῥωσίας ἐκπέμπει Σφενδοσθάβον, δωρεῶν ὑποσχέσει καὶ φιλοτιμιῶν οὐκ ὀλίγων ἀναπέμπον ἐκστρατεύσαι κατὰ Βουλγάρων. Πισθέντες οὖν οἱ Ῥῶς καὶ ἐπελαθόντες τῇ Βουλγαρίᾳ κατὰ τὸν Αὐγούστον μῆνα, τῆς ια' Ἰνδικτιῶνος, πέμπτῳ τῆς βασιλείας ἔτει τοῦ Νικηφόρου, πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἠδάφισαν τῶν Βουλγάρων, καὶ λείαν οὐκ ἐκλείοντες περιβαλόμενοι ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Καὶ τῷ ἕκτῳ δὲ πάλιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνῳ ἐκστράτευσαν κατὰ Βουλγαρίας, καὶ τὰ ὅμοια τῶν προτέρων ἢ καὶ χειρότερα διεπράξαντο. Δευτέρῳ δὲ Σεπτεμβρίου μηνὸς, ὥρα τῆς νυκτὸς β', Ἰνδικτιῶνος ια', γέγονε βρασμὸς καὶ κλόνος γῆς ἐξαισιος, καὶ ἐπαθε κακῶς Ὀνωριάς καὶ Παφλαγονία. Ἐγένοντο δὲ καὶ ἀνεμοὶ κατὰ τὸν Μάτιον μῆνα τῆς αὐτῆς Ἰνδικτιῶνος σκληροὶ καὶ κευματώδεις, οἵτινες τοὺς καρποὺς διέφθειραν αὐταῖς ἀμπέλοις καὶ δένδρεσιν, ὡς ἐντεῦθεν κατὰ τὴν ιβ' Ἰνδικτιῶνα σφοδρότατον ἐπενεχθῆναι λιμόν. Καὶ διὸν τὸν βασιλεῖα τῆς τῶν ὀπῆκῶν φροντίσαι σωτηρίας, ὁ δὲ τὸν βασιλικὸν οἶτον γλίσχρως πωλῶν, καὶ καταπραγματευόμενος τὴν

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXII.

A 371 exhibere jussit, oblectandorum scilicet spectatorum causa. Verum spectatores quid hoc sibi vellet ignorantes, jamque id agi putantes quod rumor fore confirmarat, ad exitus theatri præruptos ac lubricos cursu se contuluerunt, ibique alii ab aliis cenculcati perierunt permulti, omnesque adeo invicem obruti periissent, nisi conspecto imperatore, qui in solio immotus ac quiete assidebat, sensissent nolente eo hunc accidisse tumultum, ac fugiendi finem fecissent.

B Cum ad Fontem deinde imperator publice processisset feriis Assumptionis Christi, redeuntem cognati eorum qui in Circo perierant in foro Artopraton nacti convitiis prosederunt, flagitiosum homicidam et popularium sanguine contaminatum vocantes, pulveremque adversus eum et saxa jactantes, donec ad forum Constantini Magni pervenit. Et fuisset sane exanimatus metu, nisi civium honoratioribus quidam eum repressis tumultuantibus stipassent et faustis acclamationibus prosecuti in palatium deduxissent. Ob hæc omnia invisum se civibus cernens et insidias timens arcem exstruxit. Neque tamen fatum evitavit, sed quo tempore 372 omnia sibi in tuto esse putavit, vitam amisit. Quomodo res sit acta, suo dicitur loco.

C Anno imperii sui 4, indictione 10, mense Junio exiit Thraciæ urbem contemplatum. Cumque usque ad Magnam Fosnam pervenisset, Petrum Bulgariæ principem hortatus est per litteras ne sineret Turcos Istrum trajicere et Romanorum ditionem infestare. Bulgaro non obtemperante, sed omnis generis adhibitis prætextibus recusante, Nicephorus Calocyrum Chersonii principis filium, patricia dignitate exornatum, ad Sphendosthabum Rosorum principem mittit, eumque munerum ac officiorum pollicitationibus ad inferendum Bulgariæ bellum sollicitat. Rossi obsecuti, indictione undecima, Augusto mense, anno imperii Nicephori quinto in Bulgariam impressione facta multas urbes ac castella Bulgarorum solo æquaverunt, prædaque potiti ingenti domum redierunt. Eodem modo, atque etiam aliquanto durius, anno proxime insecuto Bulgaros tractaverunt. Indictione undecima, post die Kalendarum Septembris, hora noctis duodecima, fragor et terræ motus horrendus fuit, afflixitque Honoriadem et Paphlagoniam. Maio etiam mense ejusdem anni venti spirarunt asperi et urentes, qui fructus una cum vitibus ac 373 arboribus perdiderunt. Itaque anno proxime insecuto penuria exstitit gravissima. Ibi imperator, quem conveniebat salutis subditorum curam gerere, frumentum suum magno vendens ac ex calamitate suorum lucrum faciens, quasi re præclare gesta jactavit se modium aureo nummo vendi solitum duobus vendidisse. Longe aliter Basilius Macedo imperator;

4

qui cum magna Dominica die in ædem Apostolorum venisset, civesque quosdam venerando aspectu videret tristi vultu et mœrorem præ se ferentes, ad se vocatos interrogavit cur non ipsi quoque splendido amictu ad eam solemnitatem accessissent, sed veluti in magna aliqua civitatis calamitate mœrent; cumque unus eorum respondisset: « Tibi quidem, domine, et iis qui tibi astant, splendide vestiri et lætari convenit: non item eos hæc decent, qui in discrimine mortis sunt constituti. Videre enim ignorare ob ventorum asperitatem duos frumenti modios aureo nummo vendi, » hac voce audita gemitum ex imo duxit pectore, et miseratio lacrymas ei expressit, consolatusque eos, ut in palatium rediit, convocatos quibus civilia et imperatoria negotia commendaverat, multis est insectatus conviciis detestatusque, quod de caritate annonæ se non fecissent certiores. Statimque venum proposito 374 suo et publico frumento, duodecim modios aureo vendi jussit. Quod ejus factum probans Deus fertilitatem est largitus. Atque hæc laudandi Basili gratia dixi. At vero Nicephorus gaudebat potius affligi cernens subditos quam ut iis succurreret. Idemque faciebat Leo frater ipsius cauponantibus annonam et merces mulieribus se dans, multisque et variis malis orbem terrarum implens. Turpe illorum quæstus studium facete cives subsannaverunt. Nam cum aliquando ad milites exercendos in campum progressus imperator cano cuidam, qui inter milites se ascribi petebat, diceret ecquid homo canus in militiam allegi peteret, apte in respondit se multo nunc validiorem esse quam adolescens fuisset. Et qui hoc verum esset, interrogante imperatore: « Eo, inquit, quod olim uno aureo empto frumento duos onerabam asinos: te autem imperante, quantum duobus aureis emitur frumenti, haud gravate humeris porto. »

Imperator dicterium sentiens abiit, nihil perturbatus. ἤκμαζον. » Αὐτοῦ δὲ, « Καὶ πῶς; » ἐρομένου, » Ὅτι περὶ τοῖς ἐπιφορτίζων, ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας δύο νομισμάτων εἰρωνωσαν ἀνεχώρησε, μηδὲν παραχθελς.

Cæterum Saraceni amissis in Syria et Cilicia urbibus, Joannem archiepiscopum Hierosolymæ vivum combusserunt, quod suspicarentur ejus instinctu Nicephorum ipsis bellum illaturum. Incenderunt etiam pulcherrimum templum Domiaici Sepulcri. Eodem modo Antiocheni quoque 375 Christophorum suum pontificem summum interfecerunt. Ad imperatorem porro se contulerunt Gregorius et Pancratius fratres germani, eique suam ditionem, nomine Taron, concesserunt. Quos ille patricia dignitate ornatos prædiis redditus amplios habentibus donavit. Die mensis Decembris 22, hora tertia, tantus fuit solis defectus ut astra quoque apparuerint.

Jam Theophano Augusta consuetudinem Nicephori aversans, Tzimiscam, ejus familiarium ad se vocati cujusdam ministerio, domo sua (in qua tum

συμφορῶν τῶν ὑπὸ χεῖρα [P. 661] ἦρχε ὡς τι μέγα κατωρθωκῶς ὅτι μοδίου τῷ νομισματι πιπρασκομένου αὐτὸς δύο πωλεῖσθαι τοῦτον ἐπέταξε, μὴ τὸν Μακεδόνα μιμησάμενος βασιλεῖα Βασιλείων· οὗτος γὰρ κατὰ τὴν καινὴν Κυριακὴν ἀπερχόμενος ἐν τῷ τῶν Μεγάλων Ἀποστόλων ναῶ, καὶ θεασάμενος πολίτας τινὰς ἱεροκρεπίεις μὲν καὶ σεμνοὺς, ἄλλως δὲ σκυθρωποὺς καὶ κατηφιῶντας, ἐγγὺς ἐαυτοῦ παραστησάμενος διὰ τί μὴ καὶ αὐτοὶ λαμπροφοροῦντες ἐν τῇ ἑορτῇ πάρρυσιν ἀνηρώτα, ἀλλ' ὡς ἂν ἐν μεγάλῃ συμφορᾷ τῆς πόλεως οὕσης συγνάξουσι. Πρὸς δὲ ἀπεκρίνατό τις τῶν πολιτῶν· « Σοί, ὦ δεσποτα, καὶ τοῖς ἐστῶσιν ἔγγιστά σου πρέπει τὸ λαμπροφορεῖν καὶ χαίρειν· οἷς δὲ τοῦ θανάτου πρόσεστι προσδοκία, τὰ τοιαῦτα ἀπεικόασιν. Ἡ ἀγνοαῖς ὅτι δύο μέδιμοι σίτου τῷ νομισματι πιπράσκονται διὰ τὴν τῶν ἀνέμων τραχύτητα; » Ἡρὸς ταῦτα βύθιον ἀνοιμύσας ὁ βασιλεὺς συμπαθείας ἀπέσταξε δάκρυον, καὶ τούτους μὲν παρεμυθήσατο θαψιλῶς, ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν βασιλεία τοὺς τὰς πολιτικὰς καὶ βασιλικὰς συναγαγὼν μετερχομένους φροντίδας μυρίαὶς ὕβρει καὶ ἀραῖς καθυπέβαλεν ὅτι μὴ αὐτῷ περὶ τῆς σιτοδείας ἐμήνυσαν, καὶ εὐθὺς τὸν βασιλικὸν καὶ δημόσιον σίτον προθέμενος δώδεκα τοῦ νομισματος δίδοσθαι παρεκελεύσατο· οὗ τὴν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος ὁ θεὸς εὐθηνίαν πολλὴν τοῖς ἀνθρώποις παρέσχετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἔπαινον ἐκείνου ἐβρέθη· ὁ δὲ Νικηφόρος ἔχαιρε μᾶλλον ἢ ἐβοήθει θλιβομένους ὀρῶν τοὺς ὑπηκόους. Καὶ οὐχ οὗτος μόνον, ἀλλὰ καὶ Λέων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ταῖς καπηλείαις προσκείμενος τῶν εἰδῶν, πολλῶν καὶ ποικίλων δεινῶν τὴν οἰκουμένην ἐνέπλησεν. Ὡς τὴν αἰσχροκέρδειαν εὐτραπέλως οἱ πολῖται διεκωμῶδουν. Ἐξεληθόντος γὰρ ποτε τοῦ βασιλέως ἐν τῷ πεδίῳ ὥστε γυμνάσαι τὸν στρατὸν, ἐπεὶ τις ἦλθε πολὺς τὴν τρίχα καὶ ἐπειρᾶτο συναριθμηθῆναι τοῖς στρατιώταις, φησὶ πρὸς αὐτόν· « Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε, γέρων ὦν πῶς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ἐπέλγῃ συναριθμηθῆναι; » Ὁ δ' εὐσδόχως ὑπολαβὼν, « Πολὺ δυνατώτερός εἰμι νῦν, ἔφη, ἢ ὅτε ἔφη, τὸν τοῦ νομισματος σίτον πρότερον δυσὶν ἡμιόδοισιν ἀβαρῶς ἐπὶ τῶν ὤμων φέρω. » Συνεὶς οὖν τὴν

Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ μετὰ τὸ ἀλῶναι τὰς ἐν Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ πόλεις τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην ζῶντα κατέκαυσαν ὡς ταῖς ὑποθήκαις αὐτοῦ τάχα μέλλοντος τοῦ Νικηφόρου ἀφίξεισθαι πρὸς αὐτούς· ἐνέπρησαν δὲ καὶ τὸν περικαλλῆ ναὸν τοῦ Κυριακοῦ Τάφου. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο πεποιήκασι καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς, Χριστοφόρον τὸν αὐτῶν ἀνελόντες ἀρχιερέα. [P. 662] Προσεβρύθησαν δὲ τῷ βασιλεῖ Γρηγόριος καὶ Παγκράτιος οἱ αὐτάδελφοι, τῆς ἐαυτῶν παραχωρήσαντες αὐτῷ χώρας τοῦ Ταρών· οὓς πατρικίους τιμήσας καὶ κτήμασιν ἐφιλοφρονήσατο πολυπροσόδους. Ἐγένετο δὲ καὶ ἡλίου ἐκλειψις τῇ κβ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, περὶ τρίτην ὥραν, ὡς καὶ ἄστρα φανῆναι.

Ἡ δὲ βασιλεὺς Θεοφανῶ ἀποστρεφομένη τὴν συνοσίαν τοῦ Νικηφόρου, τινὰ τῶν τοῦ Τζιμισκῆ μεταπεμφαμένη εἰσκαλεῖται τοῦτον ἐν τῷ ἰδίῳ ἀκμῇ σχο-

λάζοντα· ἔφθη γὰρ ὁ βασιλεὺς διὰ τινα ὑποψίαν A παραλύσας τοῦτον τῆς τοῦ δομαστικοῦ ἀρχῆς καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἀπρόιτον εἶναι κελεύσας. Διεπράξατο δὲ ἡ μοιχαλὶς καὶ γράμματα τοῦτον δέξασθαι τὴν κίθροδον ἐπιτοίεοντα. Καὶ ὁ πεμφθεὶς ἐκείθεν αὐτὸν ἀναλαβόμενος εἰς Χαλκηδὸνα ἀφίκετο. Καὶ τοῦ βασιλέως ὑπομνησθέντος εἰ δεῖ τοῦτον ἐσελθεῖν ἐν τῇ βασιλίῳ, κάκεινου προσμένειν μικρὸν ἐπιτρέψαντος, ἐκείνη νυκτὸς ἰα' τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ιγ', ἔτους ς'υοη', ἀποστείλασα ἄγει τοῦτον πρὸς τὸν κίτῳθεν τοῦ παλατίου χειροπολιτὸν λιμένα νυκτὸς, καὶ κοίτῳ ἀνιμήσατο μετὰ πάντων τῶν περὶ αὐτὸν ἦσαν δὲ ὁ πατρικίος Μιχαὴλ ὁ Βούρτζης καὶ Λέων ταξιάρχης ὁ Βαλάντιος καὶ τῶν τοῦ Τζιμισκῆ πιστικωτάτων ὁ Ἀτρηποθεόδωρος καὶ ἕτεροι δύο. Οἵτινες ἀνελθόντες καὶ ξιφῆρεις εἰς τὸν τοῦ βασιλέως ἐσελθόντες κοιτῶνα, ἐπαὶ μὴ εὐρον αὐτὸν ἐν τῇ συνήθει κλίνῃ, φωραθῆναι ὑπονοήσαντες μικροῦ δεῖν B ἐκρυπτοῦς κατακρήμνισαν, εἰ μὴ που ἀνδράριόν τι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εὐρηκότες ὑπ' αὐτοῦ ὀδηγοῦνται. Καὶ καταλαμβάνουσι αὐτὸν ἐπ' ἑδάφους κειμένον καὶ στρωμνὴν ἔχοντα πῖλον κοκκοθαφῆ καὶ ἄρκτου δέρμα, ὅπερ λαβῶν ἦν παρὰ Μιχαὴλ μοναχοῦ τοῦ Μαλείνου, τοῦ θείου αὐτοῦ. Τοῦτον ἄρτι πρὸς ὕκνον τραπέντα, καὶ μηδαμῶς ἐπαισθόμενον τῆς ἐπιβίβου τῶν μελλόντων αὐτὸν ἀναιρεῖν, ὁ Τζιμισκῆς τῷ ποδὶ νόξας ἐξῆπιεν. Ἐξυπνισθέντα δὲ καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν ἀγκῶνα τῇ γῆ προσερείσαντα καὶ τὴν κεφαλὴν ὀνακουφίσαντα, ἐπιφέρει γυμνῷ τῷ ξίφει κατὰ τῆς κορυφῆς ἀσκητοῦς οὔσης (ἐπεπτώκει γὰρ ἐγειρομένου τὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κάλυμμα) C Λέων ὁ Ἀβαλάντιος γενναίαν πληγὴν, καὶ διελαύνει μέσον τὸ κρανίον. Ἔτα τῆς στρωμνῆς αὐτὸν ἀναστήσαντες ἄγουσι πρὸς τὸν Τζιμισκῆν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς καθίσαντα κλίνης, καὶ πολλὰ παροινήσαντες καὶ κατονειδίσαντες καὶ δυσφημήσαντες εἰς αὐτὸν μηδὲν ἄλλο λέγοντα ἄλλ' ἢ, « Κύριε, ἐλέησον, » καὶ, « Θεοτόκε, βοήθει, » τελευταῖον ἐπαὶ περ καταφωράθησαν παρὰ τῶν προκοίτων [P. 663] τοῦ παλατίου καὶ συνίστατο ἐπ' αὐτοῦς πλῆθος ἀμυνομένων, ἀποσφάττουσι τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες διὰ τινος θυρίδος τοῖς εἰς βοήθειαν συντρέχουσι δεικνύουσι. Καὶ εἰ μὲν οὕτω κατεστροβήθησαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Τζιμισκῆν καιρὸς ἐδόθη ἀδείῳ καὶ μετ' ἀδείας πάντα ποιεῖν.

Λέγεται δὲ ὅτι πρὸ δέκα ἡμερῶν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐγγραφὴν εὐρεν ὁ βασιλεὺς, ἐβρίμμενον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ καὶ μηνῶν ἀσφαλίσασθαι ἑαυτὸν ὡς ἐπιβουλεύμενον ὑπὸ τοῦ Τζιμισκῆ. Καὶ τινα δὲ κληρικὸν φασὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἀναιρέσεως δεδωκέναι αὐτῷ γράμμα περιέχον πρὸς ἕπος ταῦτα· « Ὁ βασιλεῦ, ἀσφάλισαι σεαυτὸν· κίνδυνος γὰρ σοι κατὰ ταύτην τὴν νύκτα οὐ μικρὸς ἀρτύεται. » Ἐδὲ δὲ γραμμάτιον ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὡς ὑπολαβῶν ὁ βασιλεὺς δευτέρου εἶναι οὐκ ἀνέγνω τοῦτο, ἄλλοι δ' ὅτι ἀνέγνω μὲν, ἀλλ' ἡμέλησε τῆς ἑαυτοῦ φυλακῆς, τοῦ χρεῶν ἐμποδισάντος, ἀποθανόντος δὲ τοῦτου εὐρέθη ἔχον τὰ γεγραμμένα. Ἄλλοι δ' ὅτι ἀνογνοὺς ἐπέτρεψε τὴν ζήτησιν καὶ φυλακὴν τῷ πρωτοβουστιαρίῳ, ἔγραψε δὲ καὶ τῷ ἀδελφῷ Λέοντι ἐπ' οἴκου διάγοντι λαὸν ἔνοπλον εἰληφέναι καὶ φοιτῆσαι τὴν ταχίστην πρὸς τὸ παλάτιον. Τοῦτο δὲ διακομισθὲν ἐκείνος δεξά-

privatus degebat, ob suspicionem quamdam domestici officio dejectus ab imperatore, et domi suæ se continere neque usquam prodire jussus) evocat, adeoque litteras etiam adultera ab imperatore obtinet, quibus in urbem is redire juberetur. Qui missus fuit, is Tzimiscae domo sua Chalcedonem adducit, Cumque imperator submonitus utrum cum vellet Cpolin ingredi, eum aliquantulum exspectare jussisset, Theophano nocte, 11 Decembris, indictione 13, anno mundi 6478, missis suis Tzimiscae noctu ad portum manu confectum, qui est infra palatium, deducit, et impetum corbi cum sociis in palatium attrahit Erant cum eo Michaelus Burtza patricius, Leo Abalantius cohortis ductor, Atzypothedorus Tzimiscae amicorum fidelissimus, ac duo alii, 376 ii cum in palatium essent sublevati, gladiis cincti imperatoris cubiculum intrant; cumque eum non invenirent in consueto lecto, detectas invidias esse suspicantes jam seipsos erant precipitaturi, nisi homuncio quidam obtigisset ex gynæceo, quo duce in solo jacentem Nicephorum Phocam inveniunt, pro veste stragula habentem pileum cocco infectum et exuvium ursi, quod ab avunculo suo Michaelo monacho Maleino acceperat. Recens imperator obdormiverat, neque percussorum adventum senserat. Tzimisces cum calce ictum e somno excitat: evigilanti dextræque manus cubito terræ innitenti et caput attollenti Leo Abalantius stricto ense vulnus ingens in nudum caput (deciderat enim operculum capiti, dum se sublevaret) incutit, medio cranio dissecto. Deinde eum a lecto auferentes ad Tzimiscae ducunt in sella imperatoria sedentem, multisque contumeliis et convitiis exagitant, nihil aliud dicentem quam: « Domine, miserere, opitulare, Deipara. » Tandem cum res excubitoribus palatii innotuisset, et multitudo ad defendendum imperatorem accurreret, Nicephorum jugulant, caputque ejus resectum defensoribus per fenestram ostendunt. Hoc pacto iis sedatis, Tzimiscae libere quæ vellet agendi occasio data.

377 Ferunt decem diebus antequam interficeretur, Nicephorum in suo cubiculo invenisse libellum, cujus scriptura monebatur ut sibi caveret: nam a Tzimisca ipsi insidias fieri. Quemdam etiam clericum perhibent vesperi, qua nocte deinde perii, litteras ei exhibuisse in quibus hæc continerentur: « Muni te ipsum, imperator: nam hæc nocte tibi periculum haud leve impendet. » Eas litteras alii tradunt imperatorem non legisse, opinatum iis petitionem aliquam contineri. Alii legisse aiunt, sed sui custodiendi rationem non duxisse ullam, feto impeditum: easque litteras ipso occiso inventas fuisse. Non desunt qui iis lectis imperatorem asserant inquisitionem et custodiæ munus protovestiario mandasse; simulque fratri suo Leoni domi suæ dogenti scripsisse ut cum armata manu ad palatium celerrime veniat; Leonem litteras acceper-

tas non aperuisse, quod tum forte talis cum aliquo certaret et impensissime isto ludicro delectaretur, sed eas in sui lectuli sponda deposuisse. Ludo finito statim legisse, et percepta sententia coegisse quantam res ferre manum, ac ad palatium contendisse. Sed cum ad Fundam Circi venisset, audisse quosdam inter se de interfecto imperatore Nicephoro colloquentes, nec non et in palatio et angiportis Joannem imperatorem proclamantium voces percepisse: itaque re insperata consternatum nihil magnanimum cogitasse, sed illico cum filio Nicephoro in Magnum Templum confugisse. Atque hæc memoria prodita sunt; verene an falso, non pronuntio. Id quidem Ilquet, Nicephorum in palatio fuisse interfectum.

379 Joannes Tzimisces hoc sublato imperium iniit, adhibitis collegis Basilio et Constantino Romani filiiis, quorum hic quintum, ille septimum ætatis annum agebat. Initio statim imperii Basilium, cubicularium intimum, quem Nicephorus ab eo in occupando imperio non leviter adjutus novo nomine novi magistratus instituto præsidem creaverat, noctu ad se vocatum rerum gerendarum socium asciscit, quippe et longo tempore in republica versatum, sub patre Romano seniore, et Constantino Porphyrogenito sororis suæ marito, et qui sæpissime rem contra Agarenos gesserat, et rebus arduis scite se accommodare callebat. Is Basilius, ut primum tractandarum rerum munus accepit, omnes Nicephoro studentes e medio submovet. Leonem curopalatam in Lesbum, Nicephorum Bestam ejus filium Imbrum. Bardam Ducæ filium juniorem, qui tum Chaldiæ et Colonix præerat, abrogato magistratu Amasiam relegat, aliosque vel civiles vel bellicos magistratus gerentes in ordinem redigit, in eorumque loca substituit familiares suos, et quos novo imperatori fidos nosset. Reditus etiam decretus iis quos Nicephorus solum vertere jusserat, pontificibus præcipue primariis; quibus ostendimus id **380** evenisse, quod constitutioni ab eo spoliandæ ac contumelia afficiendæ Ecclesiæ causa factæ noluisse subsorihere.

παρὰ τοῦ Νικηφόρου φυγαδευθεῖσι κάθοδον ἐπιτρέπει, καὶ ὑπογράφαι τῷ τόμῳ ὃν εἰς κατατομὴν καὶ ὕδριν ἐφεῦρε τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνος ἐξορισθεῖσιν, ὡς ἤδη φάσας ὁ λόγος ἰστέρησεν.

Rebus hoc modo constitutis, ea ipsa nocte

A μενος, καὶ μὴδ' ἀνελέξας (ἔτυχε γὰρ κυβεύων μετὰ τινων καὶ δαιμονίως τῇ παιδιᾷ χρώμενος) ἔθετο ἐν τῇ ἐζυτοῦ κλίνῃ ὅπδ τὴν τὸλῃν. Ἄρτι δὲ τοῦ παιγνίου διαλυθέντος τὸ γραμματίον ἐπελθὼν καὶ τὸν ἐγκείμενον νοῦν συνείς τῶν γραφέντων, δόναμιν ὡς ὁ καιρὸς ἀπῆται συνηθροικῶς ἀπῆει πρὸς τὰ βασιλεια. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ σφενδόνῃν ἤκουσέ τινων διαλεγόμενων πρὸς ἀλλήλους ὡς ἄρα εἶη Νικηφόρος ἀνηρημένος ὁ βασιλεὺς, ἤκουσε δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς στενωποῖς ἀνευφημούντων τὸν Ἰωάννην. Τῷ ἀνεπίστῳ δὲ καταπλαγείς, καὶ μὴδὲν ἐνοήσας γενναῖον, ἢ τάχους εἶχε σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ προσέρχεται Ἐκκλησίᾳ. Καὶ τὰ μὲν λεγόμενα ταῦτα· εἴ δὲ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, οὐκ ἔχω λέγειν. Θνήσκει δ' ὁ μὲν ὁ Νικηφόρος ἐνδὸν τοῦ παλατίου κατεργασθεῖς.

B Ἰωάννης δὲ ὁ Τζιμισκῆς τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς ἀποθανόντος τοῦ Νικηφόρου ἀνεδέξατο τὰς φροντίδας, συμβασιλεύοντας ἔχων Βασιλεῖον καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς υἱοὺς Ῥωμανοῦ, ὧν ὁ μὲν Βασίλειος ἔβδομον εἶλε τῆς ἡλικίας ἔτος, ἄτερος δὲ ὁ Κωνσταντῖνος πέμπτον (21). Εὐθὺς οὖν Βασίλειον τὸν παρακοιμώμενον, ὃν Νικηφόρος ὁ βασιλεὺς οὐ μικρὰ συμβαλλόμενον αὐτῷ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας κατάσχεσιν πρόεδρον (22) τετίμηκε, μὴ πω πρότερον ὄντος τοῦ ἀξιώματος, πρώτου δ' αὐτὸ τοῦτο ἐφευρηκότος, νυκτὸς μεταπεμψάμενος κοινωνῶν τῆς ἀρχῆς προσελάβετο, ἅτε ἐν πολλοῖς χρόνοις τὰ τε πολιτικὰ μεταλθόντα ἐπὶ τοῦ εἰκείου πατρὸς [P. 664] Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος καὶ Κωνσταντῖνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, καὶ πλειστάκις κατὰ τῶν

C ἄγαρηνῶν ἐστρατεύσαντα, καὶ δυσχεραίας πραγμάτων εἰδὸτα εὐφῶς προσαρμόζεσθαι. Ὅς εὐθὺς τὴν ἐπιτροπὴν εἰληφῶς τῶν πραγμάτων πάντας τοὺς εὐνοῖαν τῷ Νικηφόρῳ φυλάττοντας ἐκ μέσου πεποίηκε, Λέοντα μὲν τὸν κουροπαλάτην ἐν Λέσβῳ περιορίσας καὶ Νικηφόρον Βίστην τὸν τούτου υἱὸν ἐν τῇ Ἰμβρῳ, Βάρδαν δὲ τὸν νεώτερον δοῦκα τότε Χαλδίας καὶ Κολωνίας τυγχάνοντα τὴν ἀρχὴν ἀφελόμενος ἐν Ἀμασειᾷ παρέπεμψε. Καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ὅσοι πολιτικὰς ἢ στρατιωτικὰς μετήσσαν ἀρχὰς τῶν ἀρχῶν παραλύσας, τοὺς οἰκείους ἐπέστησε καὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ φυλάττοντας εὐνοῖαν. Τοῖς τότε δὲ

ὄβτω δὲ τῶν πραγμάτων οικονομηθέντων, κατὰ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

D (21) Id verum esse nullo modo potest, cum omnino uterque natus sit patre Romano 3, antequam mater Theophano Phocæ Nicephoro imperatori nuberet. Ex iis quæ Panvinus, homo longe diligentissimus et peritissimus, adnotavit, deprehendere potes Basilium 14, Constantinum 12 circiter annum isto tempore egisse, quo ad imperii societatem sunt a Zimisca associi, a qua vitricus eos vel propter ætatem arcuerat, vel saltem nihil præter nomen habuerant. Nam in fine Basili Zonaras ait etiam cum Phoca eos imperasse. Panvinio astipulantur quæ initio horum imperii multo quam hæc aptiora leguntur apud Nostrum et Zonarium habeat tentem. Xyl.

(22) Ejus munus fuit in cives et rem publicam præfecto urbis non absimile: is enim in lexico anonymo bibl. Regiæ dicitur ὁ τῆς πολιτείας ἀρχηγός, ἡγεμὼν καὶ πρῶτος. Nisi malueris a consiliis præcipuum affirmare, cum Constantinus Romani filius statim sub primis imperii auspiciis tres simul προέδρους creaverit, scholarum domesticum, protovestiarium et drungarium, quos non officii adaugere, sed in negotiorum administrationem magis secretam advocare potuit, et jam communi facta dignitate præcipuum ex eis πρωτοπρόεδρον, ut habet Curopalates et Jus Gr. constituere. Goar.

τὴν αὐτὴν νύκτα πάσης ὀποψίας ἀπολοθεὶς ἄπεισι μετ' ὀλίγων ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, χερσὶ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν βουλόμενος τὸ διάδημα. Ὅν ἐλθόντα εἰσελθεῖν οὐκ εἶσεν ὁ Πολύευκτος, μὴ ἄξιον εἶναι φήσας ἐπιβῆναι θείου ναοῦ νεαρῶν καὶ ἀτμίζοντι ἔτι τῷ συγγενικῷ αἵματι σταζομένας τὰς χεῖρας ἔχοντα, ἀλλὰ σπεῦσαι ἔργα μετανοίας ἐνδείξασθαι, καὶ οὕτως ἐπίσθαι πεπεῖν ἕδαφος οἴκου Κυρίου. Τοῦ δὲ Ἰωάννου ἠπίως δεξαμένου τὴν ἐπιτίμησιν καὶ πάντα πρᾶξι μετ' εὐπειθείας ἐπαγγελαμένου, ἀπολογισαμένου δ' ἔτι καὶ αὐτόχειρ οὐκ ἀπόδος ἐγένετο τοῦ Νικηφόρου, ἀλλ' ὁ Βαλάντιος καὶ ὁ Ἀτζυποθεόδωρος ἐπιτροπῇ τῆς δεσποίνης, ταύτην μὲν ὁ πατριάρχης προσέτατε τῶν ἀνακτόρων κατανεχθῆναι καὶ ἐν τινι νήσῳ περιορισθῆναι, ἔξοστρακισθῆναι δὲ καὶ τοὺς τοῦ Νικηφόρου αὐτόχειρας, διαβράβηται δὲ καὶ τὸν τόμον (23) ὃν ἐπὶ συγχύσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ Νικηφόρος ἐξέθετο. Εὐθέως οὖν ὁ Ἰωάννης ἐκείνους τε ἐξῶσε τῆς πόλεως καὶ τὴν Θεοφανῶ ἐν Προικονήσῳ ἐξώρισεν. Ἦτις ἐκείθεν ὑστερον λάθρα φυγοῦσα καὶ τῇ Μεγάλῃ προσφυγοῦσα Ἐκκλησίᾳ, διὰ τοῦ παρακοιμωμένου Βασιλείου ἐκβλήθεισα ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀρμενικῶν ἐξωρίσθη εἰς τὴν περὰ τοῦ βασιλέως νεουργηθεῖσαν μονὴν τὴν Δάμιδος, ἐνυβρίσασα πρότερον εἰς τὸν βασιλεῖα πολλὰ καὶ εἰς τὸν Βασίλειον, Σχύθην καὶ βίβριδρον ἀποκαλίσασα καὶ κατὰ κόβρης αὐτῷ κοινδύλον ἐπιτίψασα. Ἐξωρίσθη δὲ σὺν αὐτῇ καὶ ἡ ταύτης μήτηρ ἐν Μαντινείῳ. Ἐνεχθεὶς δὲ ὁ τόμος θέρια.

[P. 565] τοῦτων οὖν πραχθέντων, ὀποσχομένου δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ εἰς ἐξίλασμα τῆς ἀμαρτάνος πένθησι διανείμει ἦν ἰδιωτεύων εἶχε περιουσίαν, ὁ Πολύευκτος ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδον, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Γεννήσεως εἰσελθόντα τοῦτον τῷ τῆς βασιλείας ἀναδελφίᾳ διαδήματι. Πολὺν δὲ σάλον καὶ ταραχὴν ἐχούσης τῆς βασιλείας ἐν τε τῇ Ἐφ καὶ τῇ Ἐσπέρᾳ (αἱ τε γὰρ ληφθεῖσαι κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Φοινίκην καὶ Κύβην Συρίαν πόλεις τῶν Ἀγαρηνῶν, μὴ σχόντος τοῦ Νικηφόρου καιρὸν τὰ κατ' αὐτάς διαθεσθαι καλῶς καὶ ἀσφαλίσασθαι, πρὸς ἀποστασίαν ἀπέβλεπον, καὶ ἡ τῶν Ῥωσ κινήσις οὐ καλῶς πρότερον ἐπὶ Βουλγάρους μελετηθεῖσα μέγιστον ἐπέσειε τοῖς πράγμασι κίνδυνον καὶ λιμὸς ἐπὶ πέντε ὄλους ἐνιαυτοὺς τὴν Ῥωμαίων ἐπιανεμόμενος σφόδρα τὰς πόλεις ἐπέριξε), δεισκοπεῖτο καὶ ἐμερίμνα πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα θεραπευθεῖη κατὰ καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀποσκευασθεῖη ἐλπίζομενον εἶος. Τέως δὲ τῆς πρὸς τῷ Ὀρόντῃ Ἀντιοχείας χηρευούσης ἀρχιερέως, Θεόδωρόν τινα προχειρίζεται μοναχὸν πᾶσι κομῶντα τοῖς ἀγαθοῖς καὶ οὕτῳ προθεσπίσαντα τὴν ἀτάβρῃσιν, καὶ παρεγγυησάμενον μὴ ἐπισπεῦσαι ὡς τοῦ Θεοῦ μέλλοντος αὐτὸν εἰς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἀναβιβᾶσαι, ἢ μὴν γινώσκων ὡς εἰ ὀλιγώρως διατεθεὶς ἐπιταχύνει

A omni liberatus suspicione Tzimisca, paulo post in Magnum Templum se confert, ut manu patriarchæ diadema sibi imponatur. Verum eum Polyuctus non admittit, non licere inquit templo subire eum cuius manus adhuc recenti cognati cruore stillarent atque fumarent; operam daret ut pœnitentiæ officia præstaret: ita demum permissum iri ut solum domus Dei calcet. Eam objurgationem placide fert Tzimisca, promittens se omnia obedienter facturum, se quoque purgans ut qui manus Nicephoro non intulisset, ab Abalantio et Atzypothodoro jussu Augustæ trucidato. Patriarcha igitur hanc palatio exigi jubet et in aliquam insulam deportari; relegari etiam Nicephori percussores, et conscindi libellum edicti quod ad confundendas res ecclesiasticas, Nicephorus ediderat. Statim igitur Tzimisca percussores istos extorres agit, et Theophanem in Proconnesum relegat. Unde postea occulte cum profugisset in Magnum Templum, exturbata eo a Basilio cubiculario in provinciam Armenicam est 381 deportata, in Damidis monasterium recens ab imperatore conditum, cum prius in imperatorem multa jecisset convitia et in Basilium, cui Scythæ et barbari nomine compellato etiam pugnos ingesserat. Mater quoque Theophanonis in Mantineum exsiliū causa missa; edictique libellus prolatus et discriptus est, pristinaque Ecclesiæ libertas reddita.

ἑρράγη, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχαρίσθη ἡ προτέρα ἐλευ-

C His actis, Polyuctus peccati expiandi gratia pollicitum se quidquid privatus possederat, in pauperes elargiturum, imperatorem in templum admittit, et feriis Christi natalitiis ingressum eo, diademate imperatorio redimit. Eo tempore et in Occidente et in Oriente res imperii admodum conturbatæ fluctuabant. Nam et urbes Agarenis in Cilicia, Phœnicia et Cœlesyria ereptæ, quod Nicephoro earum constituendarum atque muniendarum occasio prærepta fuit, ad defectionem spectabant; Rossica adversum Bulgaros non recte excogitata prius concitatio magnum in periculum rem Romanam conjiciebat; et penuria quinque integros annos pressæ urbes in summis erant difficultatibus. Ea sollicitum tenebant imperatorem, circumspicientem quodnam tantis malis remedium adhiberet, et rempublicam quam ea incutiebant liberaret. Cum autem Antiochia ad Orontem fluvium sita aliquandiu summo pontifice caruisset, ad id munus provehit imperator Theodorum quemdam 382 monachum, omnibus florentem bonis; qui ei etiam prædixerat imperio potiturum, Deo ipsum ad hoc culmen elaturo hortatusque fuerat ne præcipitanter ageret; alioqui si monitus suos sperneret, suæ ipsius vitæ se insidiatum fuisse intellecturum. Contenderat etiam ab

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(23) Exstat in Juris Græcoromani volumine l. II, in quo, quæ Nicephori Novellas revulsit, Basilii Porphyrogeniti sanctior Novella subjungitur. GOAR.

eo ut Manichæos per totum Orientem serpentes et contagione suæ impuræ religionis omnia corrumpentes in Occidentem in desertam aliquam solitudinem deportaret; id quod postea temporis fecit imperator, eosque Pilippopolin ex Oriente transtulit Polyuctus post Tzimisæ designationem tantum triginta quinque dies vixit. In ejus locum suffectus Basilius monachus Scamandrenus, perfectæ virtutis testimonio clarus. Is ergo tum rerum civilium fuit status.

Βασίλειος μοναχὸς ὁ Σκαμανδρηνός, ἐπ' ἀρετῆς τελειότητι μαρτυρούμενος. Καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ ἐφέρετο τῆδε.

At Agareni ubiunque terrarum degentes, aliæque nationes eandem cum his religionem colentes, ut Ægyptii, Persæ, Arabes, Elamitæ, et qui Felicem Arabiam incolunt, Sabæique, gravissimo ob amissam Antiochiam reliquasque urbes, quas supra recensui, dolore permoti fœdus iciunt; magnisque undique contractis copiis, et Carthaginensibus, quod hi belli terra marique gerendi essent peritissimis, summa rei commissa, Zochare imperatore, viro apprime strenuo atque bollicoso, cum exeroitu 100000 bello idoneorum virorum in Romanos ducunt, et Antiochiam quæ est ad Daphnem obsidione cingunt; quam diuturnam fecit obsessorum fortitudo atque magnanimitas. Imperator ubi de barbarorum coitione est factus certior, illico præfectum Mesopotamiæ colligere exercitum et obsessis subvenire scripto jubet. Simul ducem toti exercitui præfuturum cum reliquis copiis mittit patricium Nicolaum, unum ex intimis suis eunuchis. Is ubi se cum suis conjunxit, barbaros, tametsi eorum exercitus vix minimam partem suis copiis æquabat, illustri prælio fudit unaque pugna dissipavit, urbesque Romanis subditas tutas præstitit. κιον Νικόλαον, ἓνα ὄντα τῶν φίλειωμένων αὐτῷ εὐνούχων, ὃς ταῖς λοιπαῖς προσμύξας δυνάμεισι, καὶ συμπλακτικῶς τοῖς βαρβάροις μυριοπλαστοῖς οὖσιν, ἐτρέψατο λαμπρῶς καὶ ἐσκέδασεν ἐνὶ πολέμῳ, καὶ τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους οὐ-

cas πόλεις ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κατεστήσατο.

Cæterum Rossis, cum ii Bulgariam quo retulimus modo subegissent, captis etiam duobus Petri filii Borisa et Romano, domum reverti nequaquam placuit: sed locorum commoditatem admirati, longum valedicentes pactis cum Nicephoro imperatore in initis ibi commorari ditionemque istam possidere statuerunt. Hanc eorum sententiam magis etiam confirmavit Calocyrus, qui, si ab ipsis Romanorum designaretur imperator, Bulgaria eis cessurum, fœdus perpetuum icturum, tributum ipsis promissum multiplicaturum, sociosque et amicos eos per omnem vitam habiturum pollicebatur. His Rossi vocibus inflati, et Bulgariam ut bello a se subactam sibi vindicaverunt, et legatos imperatoris, omnia eis a Nicephoro pacta se persoluturum pollicentis, barbaricæ arrogantis plenius responsis datis rejecerunt. Proinde imperator armis eam rem disceptare coactus, missis litteris celeriter exercitus ab Oriente in Occidentem transfert, eisque ducem a se nominatum præfuit Bardam magistrum, cognomento Solerum, id est Durum, cujus sororem Mariam priva-

τὴν τῆς βασιλείας κατάσχεσιν, τῆς ἑαυτοῦ φυγῆς ἐπίβουλος ἔσται· ἀξιώσαντα δὲ καὶ τοὺς Μανιχαίους· τὴν Ἐψάν πᾶσαν ἐπινεμομένους καὶ λυμαινομένους τῇ μεταδόσει τῆς μουσαρᾶς αὐτῶν θρησκείας, πρὸς τὴν ἐσπέραν ἀποικίσαι καὶ εἰς τινα ἑσχατιᾶν ἐγκατοικίσαι πανέρημον, ὃ καὶ πεποίηκεν, ὕστερον, ἀπαναστήσας τοὺτους καὶ τῇ Φιλιππουπόλει ἑγκατοικίσας, Ἐπὶ λ' δὲ καὶ ε' μόνας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν καὶ ὁ Πολύευκτος ἐπιβιόους κατέλυσε τὴν ζωὴν. Καὶ προχειρίζεται ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχης

Τῇ ἀλώσει δὲ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων, ὡς ἄνωθεν ἀπηριθμησάμεθα, περιαλιγῆς γεγονότες οἱ ἀπανταχοῦ γῆς ὄντες Ἀγαρηνοὶ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς σέβοντα θρησκείαν, Αἰγύπτιοι, Πέρσαι, Ἀραβες, Ἐλαμίται, καὶ οἱ τὴν Εὐδαίμονα λεγομένην οἰκοῦντες καὶ τὸ Σαβᾶ, συμφορήσαντες καὶ ἡμαιχμίαν θέμενοι, δόναμιν πανταχόθεν ἡθροικότες μεγάλην καὶ ἡγεμονοῦν ἐκείνη τάξαντες Καρχηδονίου Ζώχαρ ἔχοντας ἄρχοντα, πρακτικὸν ἄνδρα καὶ τὰ εἰς πολέμους δεινόν, ὡς ἂν ἀκριβεῖς καὶ ἐπιστήμονας τῶν τε κατὰ γῆν καὶ θάλατταν ἔργων, ἐξῆλθον κατὰ Ῥωμαίων ὑφ' ἐν τὰς πάσας συναγαγόντες δυνάμεις, εἰς ἑκατὸν μαχίμων ἀνδρῶν χιλιάδας ἀριθμουμένας [P. 666] καὶ τὴν κατὰ Δάφνην Ἀντιόχειαν καταλαθόντες ἐπολιόρχουν ἐπιμελῶς. Γενναίως δὲ τῶν ἔθνων καὶ εὐψύχως τὴν πολιορκίαν ὑφισταμένων ἐπὶ μακρὸν ἐπετείνετο ἡ πολιορκία. Ἀγγελθείσης δὲ τῆς τῶν ἔθνων συνόδου τῷ βασιλεῖ γράμματα ταχέως ἐπέμποντο πρὸς τὸν στρατηγὸν Μεσοποταμίας, τὰς ἐκείσε κελεύοντα δυνάμεις ἀθροῖσαι καὶ βοηθήσαι ταχὺ τοῖς πολιορκουμένοις· ἐπεμφε δὲ καὶ ἄρχοντα τοῦ ὄλου στρατοῦ μετὰ καὶ δυνάμειν ἄλλων τῶν πατρικίων Νικόλαον, ἓνα ὄντα τῶν φίλειωμένων αὐτῷ εὐνούχων, ὃς ταῖς λοιπαῖς προσμύξας δυνάμεισι, καὶ συμπλακτικῶς τοῖς βαρβάροις μυριοπλαστοῖς οὖσιν, ἐτρέψατο λαμπρῶς καὶ ἐσκέδασεν ἐνὶ πολέμῳ, καὶ τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους οὐ-

Τῷ ἔθνει δὲ τῶν Ῥώσων εἴπομεν τρόπον τὴν Βουλγαρίαν χειρωσάμεν, δοριαλώτους δὲ κατασχόντι καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Πέτρου Βορίσην καὶ Ῥωμανὸν, οὐκέτι ἦν βουλητὸν ἢ ἐπ' οἴκου ὑποστροφή, ἀλλὰ τὴν τοῦ τόπου θαυμάσαντες εὐφυῖαν, μακρὰ χαίρειν εἰπόντες ταῖς πρὸς Νικηφόρον τὸν βασιλέα γενομέναις συνθήκαις, συμφέρδον ἐνόμισαν αὐτοῖς μείναι κατὰ χώραν καὶ τῆς γῆς κυριεύειν. Ἐνήγε δὲ πρὸς τοῦτο πλεον αὐσοῦς καὶ ὁ Καλόκυρος, λέγων, ὅτι εἰ παρ' αὐτῶν ἀναγορευθῆ βασιλεὺς Ῥωμαίων, αὐτὸς τῆς τε Βουλγαρίας ἐκστήσεται καὶ σπονδὰς ποιήσει διηνεκεῖς, καὶ τὰς συμφωνηθείσας δοθῆναι δόσεις αὐτοῖς παρέξει πολλαπλασίως, καὶ συμμάχους ἔξει καὶ φίλους αὐτοὺς διὰ βίου. Οἴσισι βήμασι χαυνωθέντες οἱ Ῥώσους τῆς τε Βουλγαρίας ὡς δορικτήτου ἀντεπειοῦντο κτήματος, καὶ διαπρεσβευσάμενον τὸν βασιλέα καὶ ὀπισθόμεινον ἐπιτελέσειν ἅπαντα τὰ τῷ Νικηφόρῳ ἐπηγγελμένα οὐ προσεδέξαντο, ἀποκρίσεις δόντες βαρβαρικῆς πεπληρωμένας ἀ αζονείας, ὡς ἀναγκασθῆναι τοῦτον διὰ μάχης κρίναι τὰ πράγματα. Γράμμασιν οὖν ἐν-

ὀλίγη τὰς Ἐφάσ δυνάμεις πρὸς τὴν Ἐσπέραν δια-
 βιάσας, ἄρχοντά τε αὐταῖς ἐπιστήσας ἐν ὠνέμασε
 στρατηλάτην Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν, οὗ
 τὴν ἀδελφὴν Μαρίαν νόμιμον ἡγάγετο γαμετὴν
 ἰδιωτεύων ὁ βασιλεὺς, ἐμελλεν ἕαρος ἐπισταμένου
 καὶ αὐτὸς ἐξορμῆσαι. Οἱ Ῥῶς δὲ καὶ ὁ τούτων
 ἀρχηγὸς ὁ Σφενδοσθλάβος, τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρα-
 τεύματος ὡς ἐπύθοντο περῶσιν, κοινοπραγίσαντες
 δεδουλωμένοις ἤδη τοῖς Βουλγάροις, προσεληφότες
 δὲ καὶ συμμάχους τοὺς τε Πατζινάκας καὶ τοὺς
 πρὸς δύσιν ἐν Παννονίᾳ κατακλιμένους Τούρκους,
 καὶ διὰ πάντων στρατὸν πολεμιστὴν ἡθροικότες ἐς
 δεκακισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα μυριάσι κορυφούμενον,
 καὶ τὸν Αἶμον διαβάντες, πᾶσαν ἐκυρπόλουν τὴν
 Θράκην καὶ ἐληίζοντο, πηξάμενοι παρεμβολὴν ἀγχοῦ
 πρὸς τῶν τειχῶν Ἀρκαδιουπόλεως, κάκεισε τὴν
 συμπλοκὴν ἐκδεχόμενοι τοῦ πολέμου [P.667] Ὁ
 δὲ μάγιστρος Βάρδας ὁ Σκληρὸς ὡς ἤσθετο κατὰ
 πολὺ τῶν πλῆθει λιεπόμενος (περίστατο γὰρ αὐτῷ
 πᾶσα ἡ στρατιὰ εἰς β' χιλιάδας), στρατηγικαῖς ἔγνω
 ἀπάταις τοὺς ἐναντίους περιελθεῖν καὶ τέχνη καὶ
 μηχανῇ τὰ τοσαῦτα καταργάσασθαι πλῆθει. Ὁ δὲ
 καὶ γέγονε. Συγκλείσας γὰρ ἑαυτὸν σὺν τῇ στρατιᾷ
 εἰς τὰ τειχῶν, πολλὰ προκαλουμένων τῶν πολεμίων
 ἐξελθεῖν καὶ περὶ τῶν ὅλων διαγωνίσασθαι, οὐχ
 ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἐκαρτέρει ὡς τάχα δειλιάσας, βλέ-
 πων τοὺς ἀντιπάλους τὰ παρατυχόντα φέροντάς τε
 καὶ ἀγοντάς. Τοῦτο δὲ τὸ βούλευμα μεγάλῃ κατα-
 φρόνησιν ἐνεποίησε τοῖς βαρβάροις· οἰθθέντες γὰρ
 ὡς ταῖς ἀληθείαις εἰλά συνεχόμενος ὁ Σκληρὸς
 συγκεκρισικῶς ἔχει τείχους ἔνδον τὰς Ῥωμαϊκὰς
 ῥύλαγγας, ἐπέξελθεῖν μὴ τολμῶν, ἀδεις τε ἐσκε-
 δάνουντο καὶ ἀμελῶς ἐστρατοπεδεύοντο καὶ τῆς
 κρητύσεως ἡμέλουν φυλακῆς, πότοις καὶ μέθαις καὶ
 αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις καὶ ἀρχήσεσι βαρβαρικαῖς
 διανυκτερεύοντες καὶ μηδὲν τῶν δεόντων ἐπιμε-
 λόμενοι. Καιροῦ τοίνυν ἐπιτηδείου λαβόμενος ὁ
 Βάρδας, καὶ ὅπως ἐπιθηταὶ τοῖς ἐχθροῖς εὖ μάλα
 διασκοπήσας, καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ὀρίσας,
 λόχους καὶ ἐνέδρας νυκτὸς ἐπὶ τινῶν εὐκαιροτάτων
 χωρίων στησάμενος Ἰωάννην πατρικίον τὸν Ἀλα-
 κασέα μετὰ τινος ὀλίγης δυνάμεως ἐπέμπει, προ-
 τρέχειν κελεύσας καὶ διασκοπεῖν τοὺς ἐχθροὺς καὶ
 θαμὰ πρὸς αὐτὸν μηνύειν καὶ ὅπη πάρεσιν ἀναδι-
 δάσκειν, ἐπισκήψας δὲ καὶ συμμιξῆσαι τούτοις ἐγγίσει
 καὶ αἶμα τῆς συμπλοκῆς δοῦναι τὰ νῶτα καὶ δόκησιν
 φευγόντων παρεσχέμεναι, μὴ ἀκρατῶς μέντοι γε
 φεύγειν, ὅλῳ βύτηρι ἐνδόντας τοῖς ἵπποις τοὺς
 χαλινοὺς, ἀλλ' ἡρέμα καὶ μετὰ τάξεως, ὅπη δὲ
 παρείκοι, καὶ ὀπιστρέφοντας συβῆγγυσθαι τοῖς
 ἐχθροῖς, καὶ οὕτω ποιεῖν μέχρις ἂν εἰς τοὺς λόχους
 τούτους, καὶ εἰς τὰς ἐνέδρας ἐνασκληίσωσι, τότε δὲ
 ἐκόςμωας φεύγειν καὶ προτροπάδην. Τριχῇ δὲ τῶν
 βροβάρων διαιρεθέντων (Βούλγαροι μὲν γὰρ καὶ
 Ῥῶς τὴν πρώτην ἀνεπλήρου μερίδα, Τούρκοι δὲ
 καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν μόνοι καὶ Πατζινάκαι ὡσαύτως),
 ἐρχόμενος οὖν ὁ Ἰωάννης συμπλέκεται τοῖς Πατζι-
 νάκαις κατὰ τύχην συνητηκῶς, καὶ ὡσπερ ἦν αὐτῷ
 κρηγγαλμένος, προσποιεῖται φυγὴν, σχολαίαν τὴν

tus adhuc legitimo sibi matrimonio conjunxerat;
 statique veris initio ipse quoque in bellum pro-
 ficisci. Sed Rossi eorumque ductor Sphendosthlabus
 audito Romanas copias trajecisse, conjunctis quos
 jam in sua habebant potestate Bulgaris, ascitis etiam
 ad belli consortium Patzinacis, et qui in Pannonia ver-
 sus occasum habitabant Turcis, exercitu bellicoso
 congregato ad 308 virorum millia, Æmum egressi
 universam Thraciam incendiis ac prædationibus
 vastarunt; castrisque prope muros Arcadiopolis
 factis prælii occasionem præstolati sunt. At Bardas,
 qui se numero hostibus multo inferiorem sentiret,
 quippe duodecim omnino millium exercitu instruc-
 tus, artibus imperatoris statuit barbaros **365** cir-
 cumvenire astuque et machinis tantam opprimere
 multitudinem. Neque eum is conatus frustratus fuit.
 Quippe se cum suis intra muros continens, Barba-
 risque crebro provocantibus ad certamen de summa
 rerum ineundum non obtemperans, metumque simu-
 lans, quantumvis suorum res ab hoste agi ferrique
 cerneret, tamen suum tenebant propositum. Hoc
 pacto magnum sui contemptum apud Barbaros exci-
 tavit: ii enim rati omnino formidine ductum bardam
 suos mœnibus inclusos detinere, neque audere egredi
 libere porro vagari, castra negligenter metari, et
 excubias debitas posthabere, noctes potando per
 ebrietatem inter fistulas et cimbala et saltationes
 barbaricas ducere, denique nihil eorum quæ atti-
 nebat curare. Ergo Bardas occasionem nactus, et
 quomodo hostes adoriretur accurate meditatus, die
 horaque ad hoc designatis, dispositis per opportu-
 nissima loca insidiis, Joannem patricium Alacasen-
 sem cum modica manu emittit, qui speculatum
 hostes excurreret, ubique ii essent illico sibi renun-
 tiaret, hostibus appropinquantibus manum conse-
 reret, subitoque tergo dans sp̄ciem fugæ exhiberet,
 non quidem ut effuse laxatis equorum habenis fu-
 gerent, sed paulatim et **366** composito agmine
 recederent, nonnunquam etiam æquo loco conversi
 cum hoste pugnarent, donec eum in insidias per-
 traherent: tum vero effuse et nullo ordine fugam
 facerent. Erant barbari in tres divisi partes. In
 prima erant cum Rossis Bulgari, seorsim Turoi,
 seorsim etiam Patzinacæ. Fors ita tulit ut Joannes
 primo omnium in Patzinacas incideret. Cumque,
 uti mandatum ei fuisse demonstravimus, oblique
 recedens fugam simularet, Patzinacæ turbatis suis
 ordinibus instabant, spe fugientes subito omnes de-
 lendi. Romani modo agmine composito fugientes,
 modo hostibus sese obvrentes ac præliantes, ad
 insidias cursum tenebant; in quas medias ubi ve-
 nerunt, laxatis habenis effuse fugerunt, ac Patzina-
 cæ dissipatis ordinibus promiscue eos sunt insecuti
 Sed ubi Bardas subito cum toto exercitu apparuit,
 re improvisa consternati omnia persecutione non
 quidem fugæ sed defensionis sese pararunt. Vehe-
 menti autem cum impetu Bardæ exercitu irruente,
 atque altera quoque a tergo phalange compositis
 ordinibus ingruente, statim fortissimi quique Soy

tharum ceciderunt; et eorum phalange alte dissipata, cornibus Romanorum coeuntibus in medio deprehensi Patzinacæ atque in orbem circumventi non diu vim sustinuerunt, sed inclinata acie prope universi sunt occisi.

ἐγένοντο τούτους, τότε δὴ ἀνέντες τοὺς χαλινοὺς ἀραπατῶς ἐφευγον, καὶ οἱ Πατζινάκκι ἐκχυθέντες ἀτάκτως ἐδίωκον. Ἐπιφανέντος δ' ἐξαίφνης τοῦ μεγίστου μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, τῷ ἀπροσδοκῆται καταπλαγέντες τὴν μὲν διώξιν ἐπέσχον [P. 668] οὐ μὴν γε καὶ ἐς φυγὴν ἀπέιδον, ἀλλ' ἔμνον, ἦν τις ἐπλοὶ δεξόμενοι. Μετὰ σφοδρᾶς δὲ ῥύμης τῶν περὶ τὸν μέγιστον συμπεσόντων αὐτοῖς, καὶ τῆς λοιπῆς φάλαγγος ὀπισθεν ἐρχομένης μετ' εὐκοσμίας καὶ τάξεως, πίπτουσι εὐθὺς οἱ ἀλκιμώτεροι τῶν Σκυθῶν. Καὶ κατὰ βάθος τῆς φάλαγγος σχισθείσης ἐς μέσους ἐπίπτουσι τοὺς λόχους οἱ Πατζινάκκι, τῶν κερᾶτων συνελθόντων ἀλλήλοις καὶ κύκλωσιν ἀποτελεσάντων. Ἐπ' ὀλίγον οὖν ἀντισχόντες ἐνέκλιαν, καὶ πάντες σχεδὸν κατεκόπησαν.

387 His hoc modo victis, Bardas cum ex captivis intellexisset reliquos adhuc integros instructa acie pugnam expectare, recta in eos ducit. Il vero tametsi recens acceptus de Patzinacarum clade nuntius animos eorum insperata calamitate fractos dejecerat, tamen mutuo sese cohortati, ascitis etiam qui ex fuga confluebant, Romanis occurrunt, præmissis equitibus ac subsequentiibus eos peditibus. Primo congressu equites a Romanis, quorum vis subsisti non posse videbatur, rejecti inque peditatum compulsi sunt. Ibi se recollegerunt et Romanorum impetum sustinuerunt. Aliquandiu dubio Marte pugnatum est, donec Scythæ quidam mole corporis et robore animi elatus, ante alios progressus, in ipsum fertur Bardam, qui eques ordines obibat atque dictis animabat. Hujus cassidi Scythæ cum gladio infixisset, iotu delabente conatus irritus fuit. Bardas vero enses galeam Scythæ ferit: et ob vim manus ac ferri præstantem tincturam ictui tanta fuit efficacia ut medium Scytham disseuerit. Sed et Constantinus patricius, Bardæ frater, alium Scytham, qui una cum priore ingruerat ac se ferocius gerebat, ut fratri optularetur, caput ferire dum vult, declinante ictu barbaro, hujus equi cervicem gladio tangit caputque amputat; collapsumque Scytham, **388** ab equo descendens, manu menio ejus arrepto, jugulat. Hoc facinus Romanis animos auxit, Scythas autem metu implevit; itaque obliti mox virtutis terga dederunt, turpemque nullo ordine fugam fecerunt, quos insecuti Romani campum cadaveribus oppleverunt. Plures interfectis capti sunt, et superstites, paucis demptis, omnes fuerunt saucii. Quod nisi nox ingruens Romanos a persequendo hoste revocasset, nemo sane evasisset. De tot militibus barbarorum perpauci superfuerunt: de Romanis in acie ceciderunt viri 25, vulnerati sunt universi.

μετὰ πολλῆς ἐφευγον ἀκοσμίας. Ἐΐποντο δὲ Ῥωμαῖοι, καὶ ἅπαν τὸ πεδῖον νεκρῶν ἐμπεπλήκασιν. Ἦλυσαν δὲ καὶ ζωγρία: τῶν πεσόντων πλείους. Ἐγένοντο δὲ καὶ πλὴν ὀλίγων πάντες οἱ περιλειφθέντες τραυματῖαι. Καὶ οὐδεὶς ἂν διείδρα τὸν κίνδυνον [P. 669] εἰ μὴ νῦν ἐπιγενομένη ἐπέσχε τῆς διώξεως τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ τῶν μὲν βαρβάρων ἐκ τοσοῦτων μυριάδων ὀλίγοι παντελῶς διεγένοντο. Ῥωμαῖοι δὲ ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ κα', τραυματῖαι δ' ἐγένοντο τοσούτοι σὺμπαντες.

Nondum confecto Scythico bello, cum quidam nondum cruorem istius prælii ablueret Romanis licuisset, litteris imperatoris Bardas Durus ad imperatorem evocatur. Qui ut eo venit, statim jubetur

ἀναχώρησιν ποιούμενος ἐνέκλεινο δ' οἱ Πατζινάκκι τὰς ἑαυτῶν λύσαντες τάξεις, ὡς τάχα τοὺς φεύγοντας ἀφανίσαιεν ἄρδην. Ἐκεῖνοι δὲ νῦν μὲν φεύγοντες μετὰ τάξεως, νῦν δ' ὑποστρέφοντες καὶ ἀμυνόμενοι ἔβηον πρὸς τοὺς λόχους. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς μέσους

ἐγένοντο τούτους, τότε δὴ ἀνέντες τοὺς χαλινοὺς ἀραπατῶς ἐφευγον, καὶ οἱ Πατζινάκκι ἐκχυθέντες ἀτάκτως ἐδίωκον. Ἐπιφανέντος δ' ἐξαίφνης τοῦ μεγίστου μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, τῷ ἀπροσδοκῆται καταπλαγέντες τὴν μὲν διώξιν ἐπέσχον [P. 668] οὐ μὴν γε καὶ ἐς φυγὴν ἀπέιδον, ἀλλ' ἔμνον, ἦν τις ἐπλοὶ δεξόμενοι. Μετὰ σφοδρᾶς δὲ ῥύμης τῶν περὶ τὸν μέγιστον συμπεσόντων αὐτοῖς, καὶ τῆς λοιπῆς φάλαγγος ὀπισθεν ἐρχομένης μετ' εὐκοσμίας καὶ τάξεως, πίπτουσι εὐθὺς οἱ ἀλκιμώτεροι τῶν Σκυθῶν. Καὶ κατὰ βάθος τῆς φάλαγγος σχισθείσης ἐς μέσους ἐπίπτουσι τοὺς λόχους οἱ Πατζινάκκι, τῶν κερᾶτων συνελθόντων ἀλλήλοις καὶ κύκλωσιν ἀποτελεσάντων. Ἐπ' ὀλίγον οὖν ἀντισχόντες ἐνέκλιαν, καὶ πάντες σχεδὸν κατεκόπησαν.

B Οὕτω δὲ τούτους τρεψάμενος ὁ Βάρδας, καὶ διὰ τῶν αἰχμαλώτων μαθὼν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀκμήτες ὄντες προσμένουσι συντεταγμένοι τὸν πόλεμον, τρέπεται τὴν ταχίστην πρὸς ἐκείνους. Ἄρτι δ' ἐκεῖνοι τὸ τῶν Πατζινάκκων ἐγνωσθέντες ἀτύχημα κατεκλάσθησαν τὰς ψυχὰς τῷ ἀδοκῆται τῆς σφοδρᾶς. Ὅμως παρακαλέσαντες ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς σκεδασθέντας ἀνακαλεσάμενοι προσβάλλουσι τοῖς Ῥωμαίοις, οἱ μὲν ἱππεῖς προδραμόντες, οἱ δὲ πεζοὶ κατόπιν ἐρχόμενοι. Ὡς δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν ἀνεκόπησαν οἱ ἱππεῖς τὰς ὀρμὰς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνυποστάτων φανέντων, ἐκκλίναντες εἰς τοὺς πεζοὺς συνηλῆθησαν. Ἐκείσε δὲ πάλιν γενόμενοι ἀνελάμβανον ἑαυτοὺς, καὶ τοὺς Ῥωμαίους προσέμενον ἐπερχομένους. Καὶ ἦν μὲν

C ἄχρι τινὸς ἡ μάχη ἀγχώμαλος, ἕως οὗ Σκύθης τις μεγέθει σώματος καὶ ἀνδρίᾳ ψυχῆς ἐπαίρομενος, τῶν ἄλλων ὑπερπηδήσας, ἐπ' αὐτὸν τὸν μέγιστον φέρεται παριππεύοντα καὶ τὰς τάξεις παραθάρβύνοντα, καὶ ξίφει παῖσι κατὰ τοῦ κράνους. Τοῦ δὲ ξίφους παρολισθήσαντος ἄπρακτος ἐγένετο ἡ βολή. Τοῦτον δὲ ὁ μέγιστος ξίφει παῖσι κατὰ τοῦ κράνους βάρει δὲ τῆς χειρὸς καὶ βραβῆ τοῦ σιδήρου οὕτω γέγονεν ἐνεργὸς ἡ πλῆξις ὡς δίχα ἔλον διατμηθῆναι τὸν Σκύθη. Καὶ Κωνσταντῖνος δὲ πατρικίος ὁ τοῦ μεγίστου ἀδελφός, τῷ ἀδελφῷ βοηθῶν, ἕτερον Σκύθη συναιρόμενον τῷ βῆθέντι καὶ ἰταμώτερον φερόμενον παῖσαι κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐποῦδασεν· ἐκείνου δ' ἐπὶ θάτερα κλίναντος ἑαυτὸν, διαμαρτήσας ὁ Κωνσταντῖνος καταφέρει τὸ ξίφος εἰς τὸν ἀύχένα τοῦ ἵππου καὶ ἀποτέμνει τοῦ τραχήλου τὴν κεφαλὴν. Περσόντος δὲ τοῦ Σκύθου ἀποβάς τοῦ ἵππου καὶ τῇ χειρὶ τῆς γενειάδος δραξάμενος ἀποσφάττει τοῦτον. Τοῦτο τὸ ἔργον, Ῥωμαῖους μὲν ἐπέβρωσε καὶ θαρβραλευτέρους ἐποίησε, δειλίας δὲ καὶ φόβου τοὺς Σκύθας ἐνέπλησε· καὶ ταχὺ ἐπιτελησμένοι ἀλκῆς τὰ νῦντα δεδώκασιν, καὶ ἀστέμνωσιν καὶ

D Οὕτω τέλος εἶχε τῷ Σκληρῷ τὰ τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου, οὐδὲ προσεγένετο τοῖς Ῥωμαίοις τὸν ἐκ τῆς μάχης ἀποπλύνασθαι λύθρον, καὶ γράμματα ἐφοῖτα βασιλικὰ μετὰ κλητὸν ποιοῦντα εἰς βασιλεῖα

τὸν μάλισταρον· ὃν ἀφικόμενον ἐς τὴν Ἀσίαν κε-
 κεύει περαιωθῆναι, τὰ πρὸς τὸν προκειμένον
 ἀρκοῦντα ἀγῶνα εὐληφῶτα στρατεύματα, ἔτυχε
 γὰρ Βάρδας ὁ Φωκᾶς ἀποδράς ἐξ Ἀμασειας, ἦν
 οἰκεῖν κατεκέραιτο, μετὰ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ
 συζύγων, μεθ' ὧν ἀφανῶς φυνωμόσατο τὴν ἐν
 Καππαδοκίᾳ καταλαβεῖν Καισάρειαν, κάκεισε ἑται-
 ρικὸν οὐκ ὀλίγον ἀθροίσας, ὧν ἦσαν ἕκαστοι οἱ τοῦ
 πατρικίου Θεοδούλου παῖδες τοῦ Παρσακουτηνοῦ
 Θεόδωρος καὶ Νικηφόρος καὶ τις πατρικίος ἄλλος
 Συμεὼν ὁ Ἀμπελαῆς, διάδημα περιθείς ἑαυτῷ καὶ
 τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας ἀνειληφῶς γνωρίσματα
 ἀποστασίαν κατὰ τοῦ βασιλέως κινήσαι, τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ Λέοντος τοῦ κουροπαλάτου τοὺς μὲν ἀναπεί-
 σκτους δῶροις εἰς τοῦτο, τοὺς δὲ ὑποσχέσεσιν ἀξιω-
 μάτων καὶ κτήσεων, ὑπὲρ τῆς πρὸς τοῦτο χρῆσα-
 μένου τῆς τῆς Ἀδύβου ἐπισκόπῳ. Ἐβούλετο δὲ καὶ
 αὐτὸς ἐκ τῆς Αἰσίου διαπερῶν λάθρα σὺν τῷ υἱῷ
 Νικηφόρῳ εἰς τὰ ἐπὶ Θρηάκην χωρία. Γνωσθέντος δὲ
 τοῦτου τῷ βασιλεῖ, ἐπει καὶ ὁ ἐπίσκοπος συνειλημ-
 μένος καὶ τοὺς ἐλέγχους οὐκ οἶός τε ὧν διαδιδράσκειν
 πάντα ἐξοῖσεν εἰς τοὺς μωκούς, παρεδόθη τοῖς δικασταῖς
 ὁ κουροπαλάτης, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων προστιμᾶ-
 ται τεθνάναι σὺν τῷ υἱῷ· ἐπιεικτέρον δὲ Χρησα-
 μένου τοῦ βασιλέως, ἀειφυγία καὶ τῶν ὀμμάτων
 πηρώσει καὶ ἀμφω καταδικάζονται, λεληθότως, ὡς
 λέγεται, τοῦ βασιλέως παραγγείλαντος τοῖς δημοῖς
 μηδαμῶς τὰς ὄψεις τούτων λωβήσασθαι, ἀλλὰ
 δοκῆσιν μὲν παρασχεῖν ἐκτυφλώσεως, ἔργῳ δ'
 εἶσαι τοὺτους τὸ οἰκεῖον ἀποφέρεσθαι φῶς, ἀπο-
 κρύψαι δὲ καὶ ὅτι προσεταγμένον ἦν τοῦτο παρὰ
 τοῦ βασιλέως, ἑαυτοῖς δὲ τὸ ἔργον ἀναθίσθαι ὡς
 τάχα φιλανθρωπισασμένοι καὶ χαρισασμένοι τὸ
 βλέπειν αὐτοῖς. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κουροπαλάτου εἰς
 τοῦτο ἐτελεύτα· διαδὰς δὲ ὁ Σκληρὸς εἰς τὴν
 Ἀσίαν κἀν τῷ Δορυλαίῳ γενόμενος πρῶτον μὲν
 ἀπεπειρῶτο τοῦ Φωκᾶ καὶ τῶν τουτω συναιρομένων,
 εἰ πως συνθηεῖ αὐτὸς ἀγαθῶν ὑποσχέσεσιν ἀπο-
 στήναι πείσαι τῶν βεβουλευμένων (καὶ γὰρ δὴ καὶ
 παραγγέλλαν εἶχεν ἐκ βασιλέως ὡς ἀνυστὸν ἀγωνί-
 σασθαι ἑμφυλίου αἵματος καθαρὰς διατηρῆσαι
 τὰς χεῖρας)· ὡς δ' ἀνηνύτοις ἔγνω ἐπιχειρῶν
 (ἐθρασύνοντο γὰρ μᾶλλον ἢ ἔχασνοντο ταῖς πρε-
 σβεταῖς οἱ ἀποστάται), ἔργου ἤδη ἀπτεσθαι ἔκρινε,
 [P. 670] καὶ τὸν στρατὸν ἀγείρας ἀπῆλθ' εἰς τὴν
 Καισάρειαν. Ὅπερ οἱ σὺν τῷ Φωκᾶ ἔγνωκότες,
 καὶ τὸ ἐπ' ἀθήλοισ ἐλπίσιν ὀχρεῖσθαι ἑάσαντες καὶ
 τὲ ἐν χερσὶ προτιμήσαντες, τὰς ἐκ τοῦ βασιλέως
 διδομένας αὐτοῖς δωρεὰς δεξάμενοι νυκτὸς ἐπιγενο-
 μένης σὺτομολοῦσι πρὸς τὸν Σκληρὸν, πρῶτος μὲν
 ὁ Διογένης Ἀδράλεστος, εἶτα καὶ ὁ Ἀμπελαῆς καὶ
 οἱ τοῦ Θεοδούλου παῖδες, οἱ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἀποστα-
 σίας προκαταρτίσαντες, καὶ ἐφεξῆς τὸ λοιπὸν
 ἔπιν κληθῶς, ὡς μόνον ἀθρόον μετὰ τῶν ἑαυτοῦ
 θρασυόντων παρελειφθῆναι τὸν Φωκᾶν. Πάσης δὲ
 βοήθειας ἔρημος οὗτος ἀπολειφθεὶς, καὶ ἀνὰ
 βραχυσταίης καὶ λύπη κατὰ τῶν παρακινήσαντων,

A cum exeroitu, quantus proposito certamini videretur
 suffecturus, in Asiam trajicere. Etenim Bardas Pho-
 cas ex Amasia profugus, in quam relegatus fuerat,
 facta occulte conspiratione cum cognatis, amicis et
 familiaribus suis, occupaverat Cæsaream Cappado-
 ciæ, ibique socios haud paucos collegerat, quorum
 principes erant filii patricii Theoduli Parsacuteni
 Theodorus et Nicephorus, ac quidam patriois Simeon
 Ampelas. His fretus **SSS** Bardas Phocas opibus, dia-
 demate reliquisque imperii insignibus assumptis,
 adversus imperatorem seditionem moverat. Ad eam
 defectionem pater ejus Leo curopalates alios mune-
 ribus, alios dignitatum et opum pollicitationibus
 permoverat, usus ad hoc ministerio episcopi Abyde-
 ni; atque ipse statuerat clanculum ex Lesbo in
 Thraciam una cum filio suo Nicephoro trajicere. Hic
 curopalates re imperatori delecta (comprehensus
 enim episcopus Abydenus et convictus rem totam
 patefecerat) judicio traditus, ab iisque morte est
 cum filio damnatus. Sed imperator ita sententiam
 mitigavit ut uterque oculis orbatus perpetuum
 exsularet. Ferturque clam carnificibus mandasse
 ne oculis eos privarent, sed simulato eos se effo-
 disse visum incolumem ipsis relinquerent, neque
 mandato id se imperatoris, sed humanitate motos
 fecisse præ se ferrent. Is tum fuit exitus rerum
 curopalates. Cæsterum Durus ut in Asiam ad Dory-
 læum pervenit, primo Phocam et ejus conspiratio-
 nis populares promissionibus splendidis a proposito
 deducere tentavit. Mandaverat enim ipsi imperator
 ut quoad ejus omnino fieri posset, manus civilis
 sanguinis puras servaret. Postquam vero id abs re
 se conari **SSS** vidit (quippe seditiosi legatis auditis
 potius efferebantur quam ut quidquam concederent),
 rem gerere intendit, collectoque exeroitu
 Cæsaream petiit. At socii Phocæ eo cognito, spes
 incertas repudiantes iisque in promptu sita præfe-
 rentes, acceptis quæ ab imperatore offerebantur
 muneribus, nocte facta ad Bardam transfugerunt,
 primus omnium Diogenes Adralestus, deinde et
 Ampelas et Theoduli filii, qui auctores totius
 defectionis fuerant; tum reliqua omnis multitudo,
 ita ut solus cum suis famulis Phocas manserit.
 Atque hic omni destitutus auxilio, ægritudine
 animi atque indignationi adversus eos qui eum
 prius ad rebellionem incitarant atque tum prodi-
 derant immersus, nocte jam ingruente sopitus
 est. Per somnum imaginatus est quiritari se ani-
 moque angi, et de iis qui injuria ipsum affecerant,
 sic Deo conqueri: « Domine, ulciscere eos, qui me
 infestantur! » Cumque reliquum psalmi addere
 vellet, vocem audire quæ progredi vetaret, quod
 diceret reliquam carminis partem jam esse a Barda
 antecaptam. Surrexit ergo tremebundus, omnique
 se spe exoidisse videns, ut erat instructus, cum
 suis equos conscendit, fugaque castellum Tyro-
 pœum petiit. Bardas ubi de fuga ejus certior est

¹ Psal. xxxiv, 3.

frotas, expeditos equites mittit, qui celeriter ei occurant et antequam castellum intret comprehendant. Si citatis 301 equis vecti Phocam in campo assequuntur jamiam imo monti in quo castellum erat situm subeuntem. Erat inter eos audacia et indole princeps Constantinus Charon. Is reliquis a tergo relictis Phocam citato cursu insecutus est, agmen suorum claudentem et ad strenue defendendam vim paratum. Hunc Charon eminens spectum cum agnasset, turpia in eum jecit convitia, degenerem et timidum appellans, jubensque paulisper operi, dum primum defectionis acciperet. Phocas contumelias inaudiens, neque ignorans qui eas jactaret, inhibito equo se Charonti obvertit, et « Heus, inquit, oportebat te instabilitatem humanæ fortunæ considerantem non exprobrare, neque insultare homini ejus improbitate in hanc conjecto necessitatem, sed miserari potius meam calamitatem, nati patre curopalata, avo Cæsare, patruo imperatore; ejusque adeo, qui cum et dux fuisset et inter summos numeratus, nunc extremis calamitatibus atque infortuniis premor. — » Ad hæc Charon, « Recte, inquit, pueris hæc, sceleste, dicerentur, qui verbis ludi queant: me his nugis non decipies. » Simulque equo calcariis stimulo ferocius invadit. Tum Phocas clavam, quam sub paludamento pendentem ferebat, arripit, obviumque se ferens, ictu in caput impacto, 302 leto dat Charontem, galea nihil adversus vim plagæ valente; et equo frenis averso institutum iter prosequitur. Cum vero insequentium reliqui eo pervenissent, cadavere Charontis inspecto, re improvisa consternati substituerunt, nemine eorum ultra progredi audente. Ita Phocas securitatem nactus in castellum pervenit. Mox eodem Bardas recessit, continenterque ad Phocam missis internuntiis, interposito juramento confirmavit se ipsius eam curam gerere quam affinis habere par esset (nam Sophia Phocæ soror Constantino Duri fratri nupserat), suavitque ut imperatori se dederet, impetraturus ab eo rebellionis veniam. Itaque fide a jurato Duro accepta Phocas, nihil in se atrox statutum iri, huic se suosque dedit. Contentusque hac pœna fuit imperator ut eum clericum factum in Chium relegaret; et Durum eum expeditis cohortibus jussit in Occidentem reverti.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Nobilis est in historiis his Ducarum familia. Sed hic officii nomen esse non dubito. Neque enim arbitror eandem fuisse Ducarum et Phocarum familias. Et cum alibi, tum in principio Basilii Romani filii invenies hanc vocem pro duce positam. Rursumque præfectum Thessaloniciæ Theophylactum Botaniam δούκα vocat, alias ἄρχοντα et στρατηγόν appellatum. Sic et Antiochiæ et Iberiæ δούκας in Constantini fratris imperio. Θεῖος autem et hic et alibi significat patris fratrem: nam Leo curopalates (de qua voce alibi dictum) frater fuit Nicephori Phocæ imperatoris filius Bardæ Phocæ, quem pater imperator factus Cæsarem crearat. Xyl.

(25) Ἐφεστρίς hic ponitur, quod et supra pro

Αἰτα προδεδωκῶτων, κατηνέχθη πρὸς ὕπνον ἤδη νυκτὸς ἐπιστάσης. Ἐδοξεν οὖν ὑπνώτων ἀγανακτεῖν καὶ ἀλύειν καὶ περὶ τῶν ἀδικησάντων διαλέγεσθαι τῷ Θεῷ, « Δίκασον, Κύριε, λέγων, τοὺς ἀδικούντάς με. » Ἐν ᾧ δὲ ἔμελλε τὰ ἐπόμενα εἰπεῖν τοῦ ψαλμοῦ, ἤκουσε γὰρ ὁ Σκληρὸς προσιληφέναι τὸ ἐπιλοιπον τῆς ψδῆς. Διαναστάς οὖν σύντρομος, ὡς ἔγνω πάσης ἐλπίδος ὠλισθηκώς, ὡς εἶχεν ἐξικπασάμενος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πρὸς τὸ φρούριον ἔφρευε τὸν Τυροποιόν. Γνωσθέντος δὲ τοῦ δρανμοῦ τῷ μαγίστρῳ Βάρδῃ τῷ Σκληρῷ, ἵππεῖς ἀποστέλλοντο εὐζωνοὶ καταταχῆσαι καὶ καταλαβεῖν αὐτὸν πρὸ τοῦ εἰς τοῦ φρούριον εἰσελθεῖν· οἵτινες συντόνῳ χρυσάμενοι τῇ διώξει καταταλαμβάνουσιν αὐτὸν κατὰ τὸ πεδίον καὶ μέλλοντα ἕσον οὐδέπω ταῖς τοῦ φουρίου προσεγγίζειν ὄπωρεταις. Εἰς δὲ τούτων τολμηροφέρων καὶ γενναϊότητι, τοῖνομα Κωνσταντίνος, Χάρων τὴν προσηγορίαν, τοὺς ἄλλους κατόπιν λιπύων μετὰ συντονίας ἐπήρχτο τῷ Φωκῇ, ὅτισιν οὐραγοῦντι ὡς αὐτοῦ, καὶ ἦν τις ἐπὶ δέξασθαι προθύμως παρεσκευασμένῳ. Τοῦτον πόρρωθεν ἰδὼν καὶ γνωρίσας ὁ Χάρων ὕβρεσιν ἀστέμοις καὶ ἀπρεπέσιν ἔβαλλεν, ἀγεννῆ καὶ ἀνανδρὸν ἀποκαλῶν, καὶ προσμένειν κελύων μικρὸν ὥστε τὰ γέρα τῆς ἀποστασίας λαβεῖν. Ὁ δὲ τῶν ὕβρεων ἐπακούων, καὶ ὅστις ὁ λέγων μὴ ἀγνοήσας, ἐπισχῶν τὸν χαλινὸν καὶ πρὸς ἐκείνον ἐπιστραφεὶς, « Ἐδεῖ σε, ὦ ἀνθρωπε, ἔφη, τὸ ἀστάθμητον λογισάμενον τῆς τῶν ἀνθρώπων τύχης μὴ προσονειδίζειν, μηδ' ἐπεμβαίνειν ἀνθρώπων ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐπηρεαῖς ἡναγκασμένῳ, ἀλλ' οἰκτείρειν μᾶλλον καὶ ἐλεεῖν τὸν δυστυχούντά με πατέρα μὲν ἐσχηκότεν κουροπαλάτην, πάππον δὲ Καίσαρα, θεῖον βασιλέα, δούκα (24) δὲ καὶ αὐτὸν γεγονότα καὶ τοῖς ἀνωτέρω συναριθμηθέντα, νυνὶ δὲ ἐσχάτοις κακοῖς ὑποβεβλημένον καὶ [P. 671] ἀκληρήμασι. » Τοῦ δὲ, « Καλὰ ταῦτα, ὦ κακῆ κεφαλῇ, λέγεσθαι πρὸς παῖδας τοὺς δυναμένους ἀπατηθῆναι, εἰπόντος, ἐμὲ δὲ οὐ φανακίσεις τοῖς τοιούτοις σου λογυδρίοις, » καὶ τὸν ἵππον μυωπίζοντος καὶ θρασύτερον προσιόντος, σπασάμενος ὁ Φωκᾶς τὴν ἐν τῇ ἐφεστρίδι (25) παρηρημένην κορύνην καὶ ὑπαντιάσας παίει τοῦτον κατὰ τοῦ κράνου, καὶ αὐτὸν μὲν ἀποδείκνυσι νεκρὸν παραυτίκα, ἐμποδοῖσαι μὴ δυνηθείσης τῆς κόρυθος τῇ βίῃ τῆς πληγῆς, ἐκείνος δὲ ἀποστρέψας τὸν χαλινὸν εἶχετο τῆς ὁδοῦ. Οἱ δὲ διωκοντες κατόπιν ἐρχόμενοι, καὶ ἔνθα ὁ Χάρων τεβνηκώς ἔκειτο γενό-

D stragula veste, qua equus integeretur, positum videtur. Ego non multam proprietatem istarum vocum apud hunc scriptorem deprehendi, itaque verti liberius talia. Porro circum hæc loca aliquoties per Occidentem Cpolis et quæ ei in Europa adhuc suberant, per Orientem Asiæ provinciæ sunt intelligendæ, ne quis imperitus Italiam hic somniet. Quod autem Theodora Zimisæ uxor, a Cedreno filia Constantini Leonis filii et soror Romani tertii a Nostro dicitur, idem est fere apud Zonaram. Panvinius, alios (puto) auctores secutus, filiam Romani 3 ex Theophanone Anastasia facit, sororem scilicet Basilii et Constantini 10 Xyl.

μενοι, και τῷ ἀνυποστάτῳ τοῦ πτώματος ἐκκληττόμενοι πάντες ἴστων τὴν δίωξιν, μηδενὸς τοιμῶντος προσωτέρω ἵναι. Καὶ οὕτως ἀδείας λαβόμενος ὁ Φωκᾶς ἀνείσιν εἰς τὸ φρούριον. Παρειγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ὁ Σκληρὸς, συνεχῶς πρὸς ἐκείνον πέμπων, καὶ κηδεσθαι μεθ' ἔρκων γράφων ὡς κηδεστοῦ (νόμῳ γὰρ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ τὴν ἐκείνου εἶχεν ἀδελφὴν Σοφίαν), καὶ συμβουλεύων προσχωρῆσαι τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν ἑαυτοῦ διὰ τῆς αὐτομολίας συμπάθειαν ἐπισπάσασθαι. Ὅρκους οὖν λαβὼν ὡς οὐδὲν τι πείσεται φλαῦρον, παραδίδωπιν ἑαυτὸν τῷ Σκληρῷ σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ. Ὅν μηδὲν ἄλλο παθόντα κακὸν, μόνον δὲ γενόμενον κληρικὸν ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ ὑπερορίζει: ὁ βασιλεὺς. Τὸν δὲ Σκληρὸν εὐζώνως μετὰ τῶν κούφων ταγμάτων διαβῆναι πάλιν κελεύει πρὸς τὴν Ἑσπέραν.

Ἄγεται δὲ ἑαυτῷ γυναῖκα ὁ Ἰωάννης Θεοδώραν τὴν ἀδελφὴν Ῥωμανοῦ, θυγατέρα δὲ τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου· καὶ ταύτῃ τῇ πράξει μεγάλως εὐφρανε τοὺς πολίτας ὡς τὸ τῆς βασιλείας κράτος περιφιλῶντων τῷ γένει.

Δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέλλων ἐκστρεφεῖν κατὰ τῶν Ῥώε τὰ τε στρατεύματα φιλοτιμίαις ἀνελάμβανε, καὶ στρατηγούς ἐπίστα ἐπινοοῖ καὶ ἐμπειρίᾳ στρατηγημάτων βεβοημένους, καὶ τῶν ἄλλων ἐπεμελεῖτο παρασκευῶν, ἵνα μηδενὸς σπανίζῃ τὸ στρατεύμα. Ἐπιμελήθη δὲ καὶ τοῦ στόλου διὰ Διοντοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα πρωτοβεστιαρίου, δρουγάρου τότε τῶν πλωτῶν τυγχάνοντος, τὰ μὲν παλαιὰ ἐπισκευάσας, κατασκευάσας δὲ καὶ ἄλλα καινὰ καὶ στόλον ἀξιόλογον καταστησάμενος. Ἐπεὶ δὲ πάντα καλῶς εἶχεν αὐτῷ ἔαρος ἐπιστάντος, τῷ Θεῷ τὰ ἐξιτήρια θύσας καὶ συνταξάμενος τοῖς πολίταις ἔξεισι τῆς βασιλείδος. Τενομένῳ δ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ῥαιδεστὸν δύο συναντῶσι πρεσβευταὶ τῶν Σκυθῶν, τῷ δοκεῖν μὲν πρεσβείαν ἀποπληροῦντες, ἔργῳ δὲ τὰ Ῥωμαίων ἐλθόντες κατασκοπῆσαι πράγματα· οὐς ἀνειβλίζοντας καὶ ἀδικα πάσχειν ἐπιθωμμένους προσέταξεν ὁ βασιλεὺς περιελθεῖν ἅπαν τὸ στρατόπεδον καὶ θεωροῦς γενέσθαι τῶν τάξεων (οὐδὲ γὰρ ἠγνόησε τῆς ἀφίξεως τὴν αἰτίαν). [P. 672] περιελθόντας δὲ καὶ πάντα κατασκοπήσαντας ἀπαλλάττεσθαι παρεκλεύετο, καὶ τῷ σφῶν ἡγουμένῳ λέγειν ὡς μετὰ τοιαύτης εὐκοσμίας καὶ πειθηνίου λαοῦ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἔρχεται ὠχυρωμένος πολεμῶν αὐτῷ. Καὶ τοὺς μὲν πρεσβευτὰς ἐποχωρῆσαι πεποιήκεν οὕτως, αὐτὸς δὲ κατόπιν εὐζώνως λαβὼν, πεζοὺς μὲν ἀμφὶ τὰς πέντε χιλιάδας ἵππους δὲ εἰς τετρακισχιλίους, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος σχολαίως ἐπεσθαι κελεύσας μετὰ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου, τὸν Αἰμόν διαβάς ἀπρόοπτος εἰς τὴν πολεμίαν διαβαίνει καὶ ἐσθάλλει, καὶ ἔργος τῆς πόλεως τῆς μεγάλης Περσθλάβας, ἧτις εἶχε τὰ τῶν Βουλγάρων βασιλεία, τὴν στρατοπεδείαν ἐπέζητο. Τοῦτο αἰφνιδίως γενόμενον τοὺς μὲν Σκύθας εἰς ἑκστασιν καὶ ἀμηχανίαν ἐνέβαλε, Κάλόκυρος δὲ ὁ τῶν παρόντων κακῶν πρωτοουργός τε καὶ αἰτίας, μηδὲ τὴν τῆς σάλπιγγος ἡχὴν ἐνωπίσασθαι καρτερήσας (ἔτυχε γὰρ καὶ οὗτος ἐκείσε ἐνδιατρίβων), ἐπειπερ ἤσθετο τὸν βασιλεῖα παραγενέσθαι αὐτὸν ἀποτοργῆν ἐσόμενον τοῦ πολέμου, λάθρα τοῦ ἄστεος ὑπεκδῆς πρὸς τὴν παρεμβολὴν ἀποδιδράσκει τῶν Ῥώε. Ὅν ἰδόντας οὗτοι, καὶ τὴν τοῦ βασιλείως πυθόμενοι ἄφικιν, ἐς ταραχὴν οὐ μετρίαν ἐπέπιπτον, ἀναλαβόντες δ' ὅμως ἑαυτοὺς, τοῦ Σφενδοσθλάβου πολλὰ παραινέτικα ῥήματα καὶ τῷ καιρῷ δημηγορήσαντος πρόσφορα, ἀφικνοῦνται καὶ παραστρατοπεδεύονται τοῖς Ῥωμαίοις. Τίως δὲ τὸ συνὸν τῷ βασιλεῖ στρατεύμα

Præterea imperator uxorem ducit Theodoram Romani sororem, filiam Constantini Porphyrogeniti. Quæ nuptiis pergratæ fuerunt civibus, quod eum imperium istî familiæ conservare velle judicarent.

Tzimisce anno secundo imperii sui in Rossos expeditionem suscepturus, cum animos militum liberalitate sua refecisset, duces iis præfecit prudentia et artium imperatoriarum peritia nobiles; et reliquis omnibus apparandis eam impendit curam, ne quid rerum necessariorum exercitiis deesset. Classe quoque curavit opera Leonis ejus qui tunc rei navalis drungarius, postea est protovestiarius factus; et cum veteres naves refecit tum novas fabricatus est, et classem justam constituit omnibus probe adornatis, ineunte vere sacris Deo pro felici exitu operatus, et relictis ad cives mandatis, Cpoli exit. Cum ad Redestum venisset, duo illi occurrunt a Scythiis missi sublegationis prætextu exploratum res Romanas. Quos expostulantes et de injuriis Scythiæ genti facti querentes, cum non ignoraret causam eorum adventus, per tota castra circuire, et omnes ordines contemplari, eoque facto domum redire, suoque principi dicere jubet Romanum sic ornato et dictis obsequente exercitu ad bellum contra ipsum gerendum venire. Hoc modo dimissis exploratoribus, ipse cum expeditis circiter 5000 peditibus et quatuor equitum millibus, mandato reliquis ut duce Basilio cubiculario citra festinationem subsequerentur, superato Æmo in hosticum nemine expectante irrumpit, et prope urbem magnam Persthabam, ubi regia erat Bulgarorum, castra ponit. Ea subita res Scythiis terrorem stuporemque incussit; et Calocyros præsentium malorum auctor, qui tum ea in urbe degebat, ne sonitum quidem tubæ exaudire sustinens, cognito ipsum imperatorem ad rem gerendam adesse, furtim urbe elapsus in castra Rossorum venit. Eo viso Rossis, et de adventu imperatoris certiores redditus, haud medioeris incidit trepidatio. Tamen Sphendosthlabo multis eos cohortato, et quæ præsens rerum status requirebat concionato, animis receptis ad urbem accedunt et castra Romanorum castris opponunt, Interim exercitus imperatoris in planitiem, quæ erat ante urbem, se conferens in hostes nihil prorsus tale sperantes subito incidit: ii erant 8 virorum millia et quingenti, extra urbem in armis sese exercentes. Qui cum aliquantulum restitissent, mox defatigati fugam fecerunt, et partim ingloriam oppetierunt mortem, partim in urbem evaserunt. Dum hæc geruntur

Scythæ qui intra mœnia erant, sentientes Romanos ex improviso irruisse et cum suis manum contulisse, subito ut quique casus armorum aliquid offerebat instructi, urbe se ad ferendum suis auxilium effundunt; quibus incomposito venientibus agmine occurrentes Romani magnam edunt cædem et barbari ne aliquantulum quidem resistere valentes dant terga. Sed quia Romani equites citatis equis viam in urbem ducentem occupant atque insederant, fuga per campos palantes atque deprehensi occiduntur. Itaque et cadaveribus tota planities constrata est et innumeri capti. Proinde Sphagellus, cujus post Sphendosthlabum summa erat inter Scythas auctoritas, Persthlabani exercitus præfectus, jam de ipsa urbe retinenda anxius portas claudit ac vectibus objectis munit, et de muro omnis generis missilibus ac saxis subeuntes Romanos arcet. Nox oborta obsidionem solvit. Postridie prima luce præses Basilius cum reliquis copiis adfuit, cujus adventus magnum gaudium imperatori attulit; et collem quamdam conscendit, ut Scythis esset conspicuus. Interim copię inter se conjunctæ urbem cingunt. Multis hortato barbaros imperatore ut ab incepto desisterent neque sibi ipsis exitii causa essent, cum nihil proficeretur, Romani justa incensi ira oppugnationem aggressi sagittis murorum defensores abigunt, scalas muris opponunt; et quidam animosus miles dextra gladium tenens, lævaque scutum ad capitis defensionem elatum gestans, primus per scalam in murum evadit, scuto ictus amolians et ense obstantes arcens, itaque per propugnacula ascendens, dissipatis qui ibi erant hostibus, suis tutum muri conscendendi locum præbet. Hunc alii post alios imitantur, cumque hoc modo complures murum jam tenerent, cuneo facto Scythas pellunt, iique se de muris agunt præcipites. Aliis quoque diversis locis multi priores imitati per scalas in murum succedunt. Et Scythis trepidantibus quidam Romani hoste non animadvertente ad portas nullo negotio perveniunt, iisque apertis totum immittunt exercitum. Hoc modo urbe capta, Scythæ per angiporta diffugientes deprehensi interimuntur, mulieres et pueri captivi ducuntur. Capitur et cum conjuge et liberis Borises Bulgarorum rex, regni insignis adhuc gestans, et ad imperatorem adducitur. Cui se imperator admodum exhibuit humanum, regem Bulgarorum appellans, omnesque captivos Bulgaros libere quo quisque abire vellet

εις τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον παραγενόμενοι αἰφνιδίως μηδὲν προσδοκῶσι τοῖς πολεμίοις ἐμπέτρουσι, καταλαμβάνουσι δὲ ἕξω τειχῶν τὴν ἐνόπιον παιδείαν γυμναζομένους ἄνδρας εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἀριθμομένους, οἵτινες ἐπὶ χρόνον τινὰ ἀντιστόχοντες, εἶτα καταπονηθέντες ἔφευγον· καὶ οἱ μὲν ἀκλειῶς ἀνῆρίθησαν, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν διασώζονται. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, οἱ ἔνδον ὄντες τῆς πόλεως Σκύθαι, τὴν ἀπρόοπτον ἐπέλευσιν αἰσθόμενοι τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν πρὸς τοὺς σφετέρους συμπλοκὴν, ἕκαστος ὡς ὁ κειρὸς ἐδίδου τὸ προστυχὸν λαμβάνοντες ὄπλον ἐξήσαν εἰς βοήθειαν. Οὐκ συναντῶντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἀσύντακτον καὶ δισσασμένην τὴν πορείαν ποιοῦντας, ἔκτεινον. Διὸ μὲδ' ἀντισχεῖν καὶ ἐπὶ μικρὸν χρόνον δυνηθέντες κλίνουσιν εἰς φυγὴν. Προδραμόντων δὲ τῶν ἱππέων τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος καὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν φέρουσιν ἐπιτεχισάντων, ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκαδασμένοι φαύγοντες καὶ καταλαμβάνόμενοι ἀνηροῦντο, ὡς ἅπαντα τὰ ὀμαλὰ πληρωθῆναι νεκρῶν, ζωγρίας δὲ ἀλῶναι ἀριθμοῦ κρείττους. Σφάγελλος δὲ ὁ πάσης τῆς ἐν Περσθλάβα στρατιᾶς ἐξηγούμενος (ἐτάττετο δὲ δεύτερος μετὰ τὸν Σφενδοσθλάβον ἐν Σκύθαις), καὶ περὶ αὐτῆς, ὡς εἶκός, δέσας τῆς πόλεως, τὰς πύλας ἀποκλείσας καὶ μοχλοῖς ἐξασφαλισμένοις ἄνεισιν εἰς τὸ τεῖχος, [P. 673] καὶ παντοίοις βέλεσι καὶ λίθοις τοὺς ἐπιόντας Ῥωμαίους ἤμυνετο. Νῦξ μὲν οὖν ἐπιγενομένη διέλυσε τὴν πολιορκίαν, ἔωθεν δὲ ὁ πρόεδρος Βασίλειος ἀνεφάνη μετὰ τοῦ κατόπιον παντὸς πλήθους· καὶ ὁ βασιλεὺς τῆ τούτου ἐλεύσει περιχερῆς γενόμενος ἄνεισιν ἐπὶ τινος γεωλόφου, ὡς εἶη τοῖς Σκύθαις καταφανῆς, τὰ δὲ πλήθη εἰς ταυτὸ συνελθόντα ἐκύκλουν τὴν πόλιν. Ὡς δὲ πολλὰ τοῦ βασιλέως παρακαλοῦντος ἐνδοῦναι τῆς ἐνστάσεως καὶ μὴ ἔρδην ἀπολωλέναι, οὐκ ἐπαίθοντο κατεῖναι τοῦ τείχους, θυμοῦ δικαίου πλησθέντες οἱ Ῥωμαῖοι εἶχοντο τῆς πολιορκίας, τόξοις τε τοὺς ἄνωθεν εἶργοντες καὶ κλίμακας τοῖς τεύχεσι προσερείδοντες. Καὶ τις στρατιώτης γεννάδας, ξίφος τῆ δεξιᾷ κατέχων καὶ τῆ λαίᾳ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τὴν ἀσπίδα προβεβλημένος, πρῶτος διὰ μιᾶς τῶν κλιμάκων ἀναβρίχόμενος, καὶ τῆ μὲν ἀσπίδι τὰς βολὰς ἀποκρούμενος, τῷ δὲ ξίφει τοὺς ἐπιόντας καὶ κωλύοντας ἀμυνόμενος, ἄνεισι διὰ τῶν ἐπάλλεων, καὶ τοὺς ἐκείσε (26) πάντας διασκαδάσας ἄδειαν ἀνόδου τοῖς κατόπιον παρέσχετο· ὃν μιμησάμενος ἄλλος καὶ αὖ ἄλλος καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἀνῆλθον. Καὶ συνασπισμοῦ γενομένου οἱ Σκύθαι κατισχυόμενοι ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν κατακρήμνιζον. ἩἸλλοὶ δὲ καὶ Ῥωμαῖοι κατὰ ζῆλον τῶν προ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Librarius in margine hæc ascripsit: Θαυμάζω ἑπερ οὐκ ἦν τότε τοῖς βαρβάροις δόρυ στιβαρὸν, δι' οὗ τὸν τοιοῦτον ἂν ἐκώλυσαν τῆς ἀναβάσεως. Quod videtur eo pertinere, quia sane dilutæ sunt hæc narrationes; et tanta facinora diligentius per circumstantias describenda sunt, ne signa potius videantur et ineptiæ. Nam quin sæpe unius hominis virtus contra multos hostes subsistat ac vindicat, non est dubium historica fide. Sed unum aliquem eo modo quo hic scribitur in murum evadere, multis desuper armatis hostibus videntibus,

videtur τῶν ἀδυνάτων. Nerissimile est quod Zonaram innuere apparet, eum loco aliquo defensoribus vacuo murum tenuisse, itemque alios; inde in propugnatores facto impetu, iis profigatis, reliquis ascendendi facultatem parasse. Non multo artificiosior est infra in Basilio de Ibatas ex cæcato narratio, ubi tanti facinoris auctor hostis potuit multitudinem hostilem armatam et frementem manus motu sedare et oratione demitigare, quæ ne magistratum quidem semel concitata audire solet. Xyl.,

τέρων καὶ ἐν διαφόροις τόποις διὰ κλιμάκων ἀνιδι-
νον εἰς τὸ τεῖχος. Καὶ τῶν Σκυθῶν θορυβουμένων
ἐλαθὸν τινες ἀμογητὶ πρὸς τὰς πύλας ἰλθεῖν, καὶ
ταύτας ἀναπετάσαντες εἰσῆγον τὸ στράτευμα. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πόλεως ἀλούσῃς οἱ μὲν Σκόθαι
ἀνὰ τοὺς στενωποὺς φεύγοντες καὶ καταλάμβανόμενοι ἀνηροῦντο, γυναῖκες δὲ καὶ παῖδια ἤχμαλωτίζοντο.
Ἐάλω δὲ καὶ Βορίσης ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἅμα γυναῖκα καὶ τέκνοις, ἔτι τὰ παράσημα φέρων τῆς
βασιλείας, καὶ εἰς βασιλεία ἀπήχθη. Τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς φιλανθρώπως ἐχρήσατο, αὐτὸν τε βασιλεία
Βουλγάρων ἀποκαλῶν, καὶ πάντας τοὺς ἀλισκομένους Βουλγάρους ἀνέτους ἀφίεις καὶ ἐλευθέρους ὄπη
καὶ βούλοιντο ἀπιάναι, οὐκ ἐπὶ δουλείᾳ φάσκων Βουλγάρων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερίᾳ μᾶλλον ἀφίξεσθαι, ῥῶς
δὲ μόνους γινώσκειν ἐχθροὺς καὶ τοῦτοις χρῆσθαι ὡς πολεμίοις.

Οἱ δὲ τῶν Σκυθῶν γενναιότεροι ὀχύρωμά τι κατει-
ληφότες ἐντὸς τῶν τῆς πόλεως βασιλείων, ὀκτακι-
σχιλιοὶ τὸν ἀριθμὸν, ἐπὶ τινα χρόνον ἐλάνθανον, καὶ
πολλοὺς τῶν καθ' ἱστορίαν ἐκείσε γενομένων ἢ σκύ-
λων ἀρπαγὴν ἀσυμφανῶς κρατοῦντες ἀπέκτεινον.
Οὗ γινωσκέντος τῷ βασιλεῖ στρατὸς ἐπ' αὐτοὺς ἐπέ-
λετο ἀξιόμαχος. Ὀκνηρῶς δὲ εἶχον οἱ πεμπόμενοι,
καὶ τῆς πολιορκίας ἰδειλιῶν ἀποπειρᾶσθαι, οὐκ
ἐπειδὴ τοὺς ῥῶς ἐροδοῦντο, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τόπος
ὄχυρός ἦν καὶ ἀνάλωτος. [P. 674] Καὶ τοῦτο δὲ ὁ
βασιλεὺς εὐχερῶς διελύσατο, τὰ ὄπλα λαθῶν καὶ
περὶ ἑμπερσθεν τῶν ἄλλων προπορευόμενος· τοῦτο
γὰρ ἰδόντες οἱ στρατιῶται ἀθρόοι τὰ ὄπλα λαθόντες
ἔβησαν, ἕκαστος τὸν βασιλεία προλαβεῖν ἐπιειγόμενος,
καὶ μετὰ βοῆς καὶ ἀλαλαγμοῦ τῷ φρουρίῳ προσβά-
λουσιν. Ἐκθύμως δὲ τῶν ῥῶς ὑπομονόντων τὴν πο-
λιορκίαν, πῦρ εἰς πολλὰ μέρη ὑφάψαντες, οὕτω τοὺς
ἀνθισταμένους κατηγωνίσαντο· μὴ στέγοντες γὰρ
τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν χεῖρα,
ἕκαστος ἑαυτὸν κρημνίζοντας ἀπειδίδρασκον· καὶ
πολλοὶ μὲν ἀνήλωντο τῷ πυρὶ, πολλοὶ δὲ κρημνιζό-
μενοι ἀπώλοντο, τοὺς δὲ λοιποὺς μύχαιρα καὶ
αἰχμαλωσία διεδίδξαντο. Καὶ ἡ μὲν πόλις τοῦτον ἐάλω
τὸν τρόπον, ἐν δυσὶν ἡμέραις μὴ ἀντισχυοῦσα·
ταύτην δ' ἀλοῦσαν ἀνακτησάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ
φρουρὰν ἀξιόλογον ἐπιστήσας, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν
ἐπιτηδεῖα θαυσιῶς παρασκευασάμενος, καὶ τὴν τῆς ἀγίας Ἀναστασίας (27) τελέσας ἑορτὴν, καὶ ἔξ ἑαυτοῦ
Ἰωαννοῦπολιν μετονομάσας τὴν πόλιν, τῇ ἐπαύριον τῆς ἐπὶ τὸ Δορόστολον, ὃ καὶ Δρίστρα καλεῖται. εἶχετο,
πορείας.

Ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος τὴν τῆς Περσθλάβας πυθό-
μενος ἄλωσιν εἰς παραγῆν ἐπέπεσον, ὡς εἰκός, οὐ
μὴν γε καὶ τοῦ φρονήματος καθυφῆκεν, ἀλλὰ παρα-
θρῆνας τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ νῦν μᾶλλον ἀγαθοῦς
ἄνδρας ἀναφανῆσαι παρακαλέσας, τᾶλλά τε ὡς ἐντὴν
καταστησάμενος, καὶ πάντας οὓς εἶχεν ἐν ὑποψίᾳ
τῶν Βουλγάρων ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους ὄντας τὸν
ἀριθμὸν ἀνελών, ἔξεισι κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ δὲ βασι-
λεὺς τὰς ἐν τῇ παρόδῳ πόλεις ἐλὼν καὶ στρατηγούς
ἐστῆς ἐπιστήσας, πολλὰ τε φρούρια καὶ πολισμάτα
ἐκπορθήσας καὶ τοῖς στρατιώταις εἰς ἀρπαγὴν δεδω-
κώς, εἶχετο τῆς ὁδοῦ. Τῶν δὲ σκοπῶν ἦκειν φρασάν-
των Σκύθας τινὰς, λαθὼν ἐπιλεκτὸν ἐκπέμπει. Θεόδω-

A permittens, non ad subigendos sed ad liberandos
Bulgaros bellum se movisse dicens, solosque Ros-
sos se hostium habere numero.

Interim Scytharum animosiores ad octo millia
locum in regia munitum occupant, ibique aliquan-
diu latent, ac multos qui loci contemplandi aut
spoliorum causa eo accederent, occulte arreptos
interficiunt. Imperator re cognita exercitum adver-
sus eos mittit. Qui cum animo langueret 307 et
oppugnationem tentare non auderet, non hostium
id metu, sed quod locus is munitus atque inexpu-
gnabilis videbatur, imperator facile remedium ad-
hibuit, ipse sumptis armis primus omnium pedes
ad illum locum contendens. Id enim cum viderent
milites, confertim arma rapiunt, et quivis impera-
torem prævertere cupientes sublato clamore Rosson
oppugnare aggrediuntur. Fortiter is oppugnationem
tolerantibus, multis locis ignem succendunt, itaque
eos expugnant. Nam vim ignis non ferentes Rossi,
neque Romanorum robori pares, per præcipitia sese
dejicientes quisque aufugunt: multi eorum igni
absumpti, multi præcipiti casu extincti, reliqui
ferro occisi aut capti. Hoc modo intra biduum tota
urbs capta. Refecit eam imperator, et a suo nomine
Joannopolim denominavit; impositoque valido præ-
sidio, rebus ad vitam necessariis abunde instruxit.
Inde festo Dominicæ Resurrectionis die acto, po-
stridie ad Dorostolum, cui et Dristra nomen, iter
ingreditur.

At vero Sphendosthlabus, tametsi audita Persth-
labæ expugnatione perturbatus haud injuria esset,
infracto tamen animo suos cohortatus ut porro jam
tanto se fortius gerant, constitutis etiam ut res fe-
rebant reliquis, et quos suspectos habebat Bulgaros
omnibus (erant autem trecenti 308 circiter) in-
terfectis, adversum Romanos proficiscitur. Impera-
tor institutum iter persequens urbes in eo sitas
itinere capit, iisque præfectos constituit, et multis
castellis atque oppidis evastatis ac præda militi
concessa pergit. Ubi exploratores nuntiaverunt
Scythas adventare, delectum exercitum præmittit,
duce Theodoro a Mistheia; jubetque hostium mul-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(27) Quæ vox non integra est scripta; nota ta-
men S ostendit non ἀναστασίας, non ἀναστασίαν,
sed ἀναστάσιως legi debere. Itaque accepit de
Christi a mortuis resurrectione, eo facilius quod
paulo post festus D. Georgii dies commemoratur,
qui fere non multum abesse post Pascha solet. De

Anastasi et Anastasia Noster supra alicubi. XYL.—
Ἀναστασίας templum ἀναστάσιως quoque miraculo
famam accepit: hinc promiscua vocis utriusque
usurpatio: hic pro Christi resurrectione sumitur.
Vide auctorem in Valentiniano juniore p. 315.
GOAR.

titudinem exquirere et sibi indicare, et si ita videatur commodum, levi praelio eorum vires tentare. Ipse cum instructo universo exercitu pone sequitur. Theodorus cum suis ubi ad hostes pervenit, dat in eos impetum. Rossi insidias subesse veriti progressu abstinent; multisque suorum ictis, quibusdam etiam dejectis, fuga in vicinos montes densaque et amplos saltus se dispergunt, ac per montana ad Dristram perfugiunt. Rossi fuere numero septem millia, Romani vero qui eos fuderunt trecenti. Scythæ autem Sphenodosthlabo conjuncti auctores ei fuerunt ut cum omnibus copiis (numerabantur autem trecenta triginta virorum millia) duodecim ante Dorostolum milliariibus castra poneret, ibique imperatoris adventum intrepide expectarunt. At Romanos recentibus victoriis elatos, et jamjam de summa rerum praelio decertatum iri sperantes, scientes insuper Deum se habere adiutorem, qui non **300** inferentibus sed passis injuriam opitulari soleret, non eos modo qui fortitudine aliis anteibant, sed jam et timidiore alacritas et audacia incessabat, ardentique pugnae desiderio agitantur. Ubi in conspectum mutuo venere exercitus, utroque imperatore suos dictis qualia presentis rei accommodata erant animante atque instigante, ut classicum cecinit, magna cum vi parique alacritate concursus est. Primo conflictu Romani, vehementi facto impetu, multis dejectis hostium ordines labefactant. Neque tamen cedunt hostes, neque Romanos eos persequendi datur facultas, Scythæ sese confirmantibus rursusque sublato clamore in Romanos irruentibus. Pugnatur aliquantisper æquo Marte. Jam autem ad vesperam inclinante die Romani sese cohortantes et veluti acuentes mutuis exhortationibus sinistrum Scytharum cornu premunt, et intolerabili vi ingruentes multos prosternunt. Cumque ad afflictam partem Scythæ coirent, suorum quosdam Romanus imperator suis auxilio mittit, ipseque subsequitur apertis cum imperii signis, equo calcaribus incitato, et hastam infensam ferens, suosque verbis exstimulat. Acerrime tunc pugnatum, et variis vicibus praelio mutato (duodecies **400** enim fuerunt inclinatas acies) vix tandem Rossi, desperata salute, inordinata fuga in campum se effundunt; eosque insecuti Romani multos perimunt. De Rossis cecidere multi, capti etiam plures: reliqui Dorostolum fuga evaserunt.

Ῥῶς ἐπὶ τὸ πεπονηκός, τῶν περὶ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς ἐπικουρίαν ἐκπέμπει τινὰς, κατόπιν δὲ καὶ αὐτὸς εἴπετο ἀνακεκαλυμμένοις τοῖς παρασῆμοις τῆς βασιλείας, τὸ δόρυ διηγγωνισμένος, τὸν τε ἵππον κεντρῶν θαμὰ καὶ τῇ βοῇ διεγείρων τοὺς στρατιώτας. Ἀγῶνος δὲ καρτεροῦ συστάτος καὶ πολλὰς μετακλίσεις δεξαμένης τῆς μάχης (δυοκαίδεκα γὰρ φησι τροπὰς δέξασθαι τὸν ἀγῶνα), μόλις οἱ Ῥῶς ἀπειρηκότες πρὸς τοὺς κινδύνους ἀκόσμη φυγῇ πρὸς τὸ πεδίον ἐσκίδναντο· οἷς οἱ Ῥωμαῖοι ἐπόμενοι τοὺς καταλαμβανομένους ἀνήλισκον. Ἔπασον οὖν πολλοὶ, καὶ πλείους ἐάλωσαν. Ὅσοι δὲ διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον ἴσυσαν, εἰς τὸ Δορόστολον διασώζονται.

Imperator ob impetratam victoriam sacrificio veneratus gloriosum martyrem Georgium (nam die hujus memoriæ consecrato cum hoste conflictum fuit) postridie ad Dorostolum ducit, ibique castris communis classem Romanam operitur: nam ante

Ῥόν τε τὸν ἐκ Μιθρίας αὐτῶν τῷ πλήθει ἀρχηγὸν ἐπιστήσας προηγεῖσθαι ἐπέσκηψε τοῦ στρατοῦ, κατασκοπεῖν τε τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων καὶ αὐτῷ διδόναι γνώσιν, εἰ προχωροῖη δὲ, καὶ διάκειραν τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἀκροβολισάμενον εἰληφέναι· αὐτὸς δὲ κατόπιν εἴπετο συντεταγμένος μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. Οἱ οὖν τῷ Θεοδώρῳ γοῦν ἐπέκειρ εἰς χεῖρας ἦλθον τοῖς πολεμίοις, ἐμπέπτουσι τούτοις ῥαγδαῖοι. Οἱ δὲ Ῥῶς ἐνέδραν εὐλαβηθέντες πρόσω μὲν οὐκέτι ἔχουρουν, πολλῶν δὲ πληγέντων καὶ τιῶν δὲ πασόντων ἐκκλίναντες εἰς τὰ πλησίον σκεδάνυνται ὄρη καὶ τὰς ἐκεῖσε νάπας βαθείας καὶ ἀμφιλαφεῖς τυχανούσας, καὶ διὰ τῆς ὄρεινης ἐπὶ τὴν Δρίστραν ἐπανασώζονται. Ἦσαν δὲ τὸ πλῆθος οὗτοι ἑπτακισχιλίοι, οἱ δὲ τούτοις συμπλακέντες καὶ τραφάμενοι Ῥωμαῖοι τὸν ἀριθμὸν τριακῆσίοι. Ἐνωθέντες δ' οἱ Σκυθαὶ τῷ Σφενδοσθάδῳ, καὶ τοῦτον ἐκείθεν ἀναστήσαντες μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, πρὸ δώδεκα τοῦ Δοροστόλου μιλίων αὐλίζονται, εἰς τριακοσίας καὶ τριάκοντα χιλιάδας ἀριθμούμενοι [P. 875] καὶ τὴν βασιλεία ἐπιόντα ἐκθύμως καὶ ῥωμαλέως ἐδεχόμενοι. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ταῖς ἐξ ὀπογούου νίκαις γαυρούμενοι καὶ τὴν τὰ πάντα κρῖναι μέλλουσαν μάχην προσδεχόμενοι, εἰδότες δ' ὅτι καὶ Θεὸν συλλήπτορα ἔξουσιν, οὐ τοῖς ἀδίκων χειρῶν ἄρχουσι φιλοῦντα, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις διὰ παντὸς ἐπαρήγειν, οὐ μόνον οἱ εὐψυχότεροι, ἤδη δὲ καὶ οἱ καταπληγῆς καὶ μαλακοὶ τὰς ψυχὰς πρόθυμοι καὶ θαρβύλοιο ἐγένοντο καὶ πρὸς τὴν συμπλοκὴν λίαν ἐσφάδαζον. Εἰς ὅψιν δὲ τῶν στρατευμάτων ἀλλήλοισι γενομένων, καὶ λόγους παρακλητικοῖς τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ Σφενδοσθάδου τοὺς οἰκείους ἐπιβρῶσαντων καὶ τὰ τῶν καιρῶν πρόσφορα παρακαλουσαμένων, ὡς αἱ σάλπιγγες τὸ ἐνυάλιον ἤχησαν, συβρῆγνυται ἀλλήλοισι τὰ πλῆθη τὴν αὐτὴν ἔχοντα προθυμίαν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην προσβολὴν οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ βύμης ἐπενεχθέντες σφοδρᾶς καὶ πολλοὺς καταλαβόντες τὰς βαρβαρικὰς τάξεις κατέσεισαν· οὐ μὴν γε καὶ ὀπαγωγῇ τῶν ἐναντίων ἐγένετο οὔτε τῶν Ῥωμαίων λαμπρὸς διωγμὸς, ἀλλ' ἐπιβρῶσαντες πάλιν αὐτοὺς οἱ Σκυθαὶ αὐθις ἐπῆλθον μετ' ἀλαλαγμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις. Καὶ μέχρι μὲν τινος ἰσοπαλῆς ἦν ὁ ἀγῶν, ἤδη δὲ περὶ δειλὴν ἀψίαν τῆς ἡμέρας οὖσης οἱ Ῥωμαῖοι παρακάλεσαντες ἀλλήλους καὶ τρόπον τινὰ στομώσαντες ταῖς παραινέσεσιν ἐπέβρισαν τῷ εὐωνύμῳ κέρατι τῶν Σκυθῶν, καὶ πολλοὺς τῶ ἀνυποστάτῳ κατέβαλον τῆς ὁρμῆς. Συνισταμένων δὲ τῶν Ῥῶς ἐπὶ τὸ πεπονηκός, τῶν περὶ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς ἐπικουρίαν ἐκπέμπει τινὰς, κατόπιν δὲ καὶ αὐτὸς εἴπετο ἀνακεκαλυμμένοις τοῖς παρασῆμοις τῆς βασιλείας, τὸ δόρυ διηγγωνισμένος, τὸν τε ἵππον κεντρῶν θαμὰ καὶ τῇ βοῇ διεγείρων τοὺς στρατιώτας. Ἀγῶνος δὲ καρτεροῦ συστάτος καὶ πολλὰς μετακλίσεις δεξαμένης τῆς μάχης (δυοκαίδεκα γὰρ φησι τροπὰς δέξασθαι τὸν ἀγῶνα), μόλις οἱ Ῥῶς ἀπειρηκότες πρὸς τοὺς κινδύνους ἀκόσμη φυγῇ πρὸς τὸ πεδίον ἐσκίδναντο· οἷς οἱ Ῥωμαῖοι ἐπόμενοι τοὺς καταλαμβανομένους ἀνήλισκον. Ἔπασον οὖν πολλοὶ, καὶ πλείους ἐάλωσαν. Ὅσοι δὲ διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον ἴσυσαν, εἰς τὸ Δορόστολον διασώζονται.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ ἐπινικία θύσας τῷ καλλινίκῳ μάρτυρι Γεωργίῳ (ἦν γὰρ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ μνήμης συβρᾶξας τοῖς πολεμίοις) τῇ ἐπιούσῃ καὶ αὐτὸς τῆς πρὸς τὸ Δορόστολον ἤψατο, ἐκείσθαι τε γενομένος στρατοπεδεῖαν ἐπιήξατο ὄχυράν. Ὁ μόνος

γε καὶ πολιορκίας ἤψατο, δεδιώς μὴ πως ἀφυλάκτου τοῦ ποταμοῦ τυγχάνοντος ἀποδρᾶσαι μετὰ τῶν νηῶν δυνηθεῖν οἱ Ῥῶς· ἀλύσιμαίμενος δὲ προσέμενε τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Σφενδοσθλάβος οὐς κατεῖχε ζωγρίας Βουλγάρους, ἀμρὶ τὰς χ' χιλιάδας ἀριθμουμένους, σιδηροπέδαις καὶ ἄλλοις δεσμοῖς ἠσφαλίσατο, ἐπανάστασιν φοβηθεὶς, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ἠύτρεπίζετο τῆς πολιορκίας. Ἦδη δὲ καὶ τοῦ στόλου καταλαβόντος ἐπεχειρεῖ τῇ τειχομαχίᾳ ὁ βασιλεὺς, [P. 676] καὶ πολλάκις ἐπεκδραμόντας τοὺς Σκύθας ἐτρέψατο. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν σκεδάσθεισι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς ἄριστον περὶ δελιὴν ὄψιν οἱ βάρβαροι, εἰς δύο διαιρεθέντες μέρη, ἰππεῖς καὶ πεζοὶ ἐκ πυλίδων δύο τῆς πόλεως, τῆς τε κατὰ ἀνατολάς, ἣν φρουρεῖν ἐτέτακτο Πέτρος ὁ στρατοπεδάρχης μετὰ Θρακῶν καὶ Μακεδόνων, καὶ τῆς πρὸς δύσιν, ὅπου Βάρδας ὁ Σκληρὸς μετὰ τῶν Ἐψῶν δυνάμεων τὴν φυλακὴν ἐπετέτραπτο, ἐξῆλθον παραταξάμενοι, ὥστε πρῶτον φανέντες ἔφιπποι· τὰς γὰρ προηγησάμενας μάχας πεζοὶ διηγωνίσαντο. Οὐς εὐρώστως οἱ Ῥωμαῖοι δεξάμενοι ἐκθύμως ἐμάχοντο· καὶ μέχρι πολλοῦ ἰσοτάλαντος ἦν ὁ ἀγὼν. Τέλος δὲ τῆ σφετέρᾳ ἀρετῇ Ῥωμαῖοι τρέπουσι τοὺς βαρβάρους καὶ πρὸς τεῖχος συγκλείουσι, πολλῶν κἀν τῷ ἀγῶνι τῷδε πεσόντων, καὶ μᾶλλον ἰππέων, μηδενὸς δὲ τῶν Ῥωμαίων τραυματισθέντος, ἀλλ' ἢ μόνων ἵππων πεσόντων τριῶν. Οὕτω δὲ θραυσθέντες οἱ βάρβαροι καὶ εἴσω τεύχους συναλαθέντες νυκτὸς ἐπιγενομένης διενουκτιρέουον ἄγρυπνοι, καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας ἀπωλοφύροντο ἀγρίοις καὶ φρικώδεσιν ὄδυσμοῖς, ὡς δοκεῖν τοὺς ἀκούοντας θηρίως εἶναι βρυχηθμοὺς καὶ ὠρυγὰς, ἀλλ' οὐ θρήνους ἀνθρώπων καὶ οἰμωγὰς. Ἡμέρας δὲ ἀρτι διαγελώσης πάντας τοὺς ἐν τισὶ φρουραῖς εἰς φυλακὴν ἐσκαφασμένους ἀνεκαλοῦντο ἐς τὸ Δορόστολον, καὶ ταχέως ἦκον μετακληθέντες. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ ἀνελθὼς ὄλην τὴν δύναμιν ἤλθεν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδῖον, καὶ πρὸς πόλεμον ἠρέθιζε τοὺς βαρβάρους. Ἐπει δὲ μὴ ἐξήσαν, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑποστρέψας ἠσυχίαν ἤγε. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ πρέσβεις ἐκ Κωνσταντίας καὶ τῶν ἄλλων φρουρῶν τῶν πέραν Ἰδρυμένων τοῦ Ἰστροῦ, ἀμνηστῖαν κακῶν αἰτούμενοι καὶ ἑαυτοὺς ἐγγχειρίζοντες σὺν τοῖς ὀχυρώμασιν· οὐς προσηῶς δεξάμενος ἀπέστειλε τοὺς παραληψομένους τὰ φρούρια καὶ στρατιᾶν ἀποχρῶσαν εἰς τὴν αὐτῶν φυλακὴν. Ἦδη δὲ ἑσπέρας καταλαβούσης τὰς πάσας πόλεις τῆς πόλεως ἀναπετάσαντες οἱ Ῥῶς, πολλῶν τῶν προτέρων πλείονες ὄντες, ἐπιπίπτουσι τοῖς Ῥωμαίοις ἀνεπίστως διὰ τὴν νύκτα διάγουσι· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην συμβολὴν ἔδοξαν προτερῆσαι, μετὰ μικρὸν δὲ ὑπερέσχον Ῥωμαῖοι. Ὡς γὰρ συνέβη πεσεῖν τὸν Σφάγγελλον ἠρωϊκῶς ἀγωνιζόμενον, συνεχύθησαν τῇ τοῦ πεσόντος στερήσει καὶ τὰς ὁρμὰς ἐχαυνώθησαν. Ὅμως ἀνένδοτοι παρ' ὄλην τὴν νύκτα διέμειναν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν μέχρι σταθηρᾶς μεσημβρίας. Τότε δὲ τοῦ βασιλέως δύναμιν πεπομφότος ἐφ' ᾧ τοῖς βαρβάροις ἀποκλείσαι τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδὸν, γνόντες οἱ Ῥῶς ἐκλίναν εἰς φυγὴν, καὶ τὰς πρὸς τὴν πόλιν εἰσόδους ἐπιτετειχησάμενας εὐρόντες ἐφευγον διὰ τοῦ πεδίου καὶ

A
hujus adventum oppugnationem aggredi volebat, ne amne custodias vacuo navibus effugere Rossisliceret. Interim Sphendosthlabus Bulgaros quos captivos habebat, ad 20 millia numeratos compedibus ac vinculis constringit, metuens ne ii seditionem concitarent, et se ad tolerandam obsidionem parat. Imperator ubi classis appulit, oppugnare urbem incipit, et sæpe erumpentes urbe barbaros profligat. Quadam die sub vesperam Romanis ad cœnam dissipatis, barbari bipartito agmine equites et pedites (tum primum ii equites visi sunt, hactenus pedites tantum pugnaverant) duabus se urbis portis effundunt, quarum una versus orientem, quam custodire jussus erat Petrus castrorum præfectus cum Thracibus et Macedonibus; 401 altera occidentalis, ad quam in exoubiis locatus erat Barda Sclerus cum Orientalibus copiis. Acriter dimicatum est, Romanis fortiter eos subsistentibus. Et tametsi aliquandiu dubia stetit victoria, tamen ad extremum Romani sua virtute barbaros fundunt, multisque occisis maxime de equitatu, in urbem reliquos compellunt. Romanorum sauciatus est nemo, neque nisi tres equi quidquam periit. Hoc pacto fracti barbari et intra muros coacti noctem istam insomnem exegerunt, et eos qui in pugna ceciderant, feris atque terribilibus ejulatibus deploraverunt, ut quicumque audirent, non hominum lamenta, sed ferarum rugitus et mugitus putaretur percipere. Sub auroram omnes qui hinc inde per castella præsidii causa erant, ad se Dorostolum evocant, iique præsto fuerunt. Imperator quoque totum exercitum in campum qui est ante urbem eduxit; et barbaros cum frustra ad pugnam provocasset, in castra reduxit, ac quievit. Ea die ad ipsum veniunt legati a Constantia, et aliis trans Istrum sitis castellis, veniam petentes et se ac munitiones deditas. Quibus benigne acceptis mittit qui castella recipiant, simulque præsidia, quibus ea asservari quirent. Vespere jam facto Rossi 402 omnibus urbis portis apertis, numero admodum aucti, in Romanos ob noctem nihil tale suspicantes irruunt. Et quidem primo conflictu victores videbantur, paulatim tamen Romani superiores sunt facti. Nam ubi Sphagellus fortissime pugnans cecidit, eo amisso animi barbarorum languere cœperunt et remisit impetus. Per totam tamen noctem subsistunt, atque adeo D
ad meridiem usque: tum demum animadvertentes ab imperatore missam esse exercitus partem quæ Rossos aditu in urbem excluderet, fugæ se dant, cumque vias in urbem ducentes invenirent obsesas, per campum fuga dispersi, ab insequantibus multi occiduntur. Ea quæ subsecuta proxime est nox, Sphendosthlabus urbis muros fossa profunda circumdabat, ne facile Romani cum impetu possent eos oppugnatum accedere; atque hoc modo urbe communita statuit obsidionem fortissime perferre. Quia autem plerique militum ejus ob vulnera male habebant, et jam consumptis alimentis penuria imminabat, cum importari aliunde quidquam Romani

non sinerent, observata nocte tenebrosa ac illumi, in quam imbres magni, grando terribilis fulguraque et tonitrua horrenda inciderant, cum duobus viro- rum millibus lintres conscendit et ad quærenda victui necessaria navigat. Cum collegissent prout quisque 403 nancisci poterat, frumentum, milium et alias ad vitam sustentandam facientes res, rursus adverso flumine Dorostolum vehuntur. Atque inter revehendum, cum in ripa fluminis viderent calones haud paucos, quorum alii equos potabant, alii herbam aut ligna colligebant, navibus egressi et per silvam absque strepitu incedentes, eos nihil tale cogitantes subito adoriuntur, multisque interfectis, reliquos palatim in proxima nemora se abdere cogunt. Ipsi, suis lintribus rursus conscensis, secundo vento Dorostolum redeunt. Imperator, ut hoc percepit, molestissime tulit, et præfectos classis gravissime culpavit, quod barbaros Dorostolo avehi non sensissent, minatus etiam mortem, si quid præterea tale ipsis non observantibus fieret. Quo factum ut ii utramque fluminis ripam diligentissime posthac custodirent. Knimvero imperator cum 65 continuos dies urbem oppugnasset, eam posthac obsidione et fame statuit tentare. Ideo vias omnes fossis actis et præsidiiis additis munit, ne quis alimentorum petendorum causa exire urbe posset; ipseque in obsidione interim otio fruitur.

φερόμενοι πνεύματι πρὸς τὸ Δορόστολον φέρονται. Τοῦτο δὲ γνωσθὲν εἰς μεγάλην ἀνίαν ἐμβάλλει τὸν βασιλέα, καὶ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στόλου ἐν αἰτίᾳ μεγάλη ἔσχεν, ὅτι μὴ ἐπήσθοντο τοῦ ἐκ Δοροστόλου τῶν βαρβάρων ἀπόπλου· ἐπηκέλησε δὲ καὶ θάνατον αὐτοῖς, εἰ ἔτι ἀπαξ λάθῃ τοιοῦτόν τι γενίσθαι. Καὶ οἱ μὲν τὰς παρ' ἐκείνους ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἐτήρουν ἐπιμελῶς, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐφ' ὅλας πέντε καὶ ἐξήκοντα ἡμέρας τῇ πολιορκίᾳ χρῆσάμενος, καὶ καθ' ἐκάστην πολεμῶν καὶ μὴ ἀνιαις, δέον ἐνόμισε διὰ προσεδρείας καὶ λιμοῦ ἀποπειρᾶσθαι τῆς πόλεως. Διὸ καὶ πάντοθεν τάρφοις τὰς ὁδοὺς ἀποκλείσας καὶ φύλακας ἐπιστήσας αὐταῖς, ὡς μὴ τις ἐξίῃ τὰ ἐπιτήδεια κομισῶν, ἐκάθητο ἡμερῶν. Καὶ τὰ μὲν ἐν Δοροστόλῳ ἐφέρετο τῆδε.

Dum hæc ad Dorostolum geruntur, Leo curopo- C lates et Nicephorus ejus filius, quos ante docuimus incolumibus oculis dimissos, tametsi 404 effodi eos sententia jussisset, rursus tyrannidem invadunt. Cumque multos urbis et regiæ custodes corrupissent, atque ex animi sententia viderentur sibi rem confecisse, conducta navi ex insula in quam re- legati fuerant, ad continentem urbi e regione loca- tam devehuntur, juxta suburbium cui Pelamydium nomen, atque inde sub primum galli cantum Cpolim accedunt. Sed Leo, rei navalis drungarius, cui una cum Basilio rectore palatii custodia com- mendata fuerat, ea de re a conscio consiliorum istorum quodam factus certior, manum militit ad curopalatum et filium ejus comprehendendos suf- ficientem; qui, hoc animadverso, in Magnum Templum confugiunt: inde avulsi in Protam D insulam relegantur, atque ibi oculi eis effodiun- tur.

καταλαμβανόμενοι ἀνηροῦντο. Ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος νυκτὸς ἐπιγενομένης διώρυγι βαθεῖα τὸ τῆς πόλεως ἐστεφάνωσε τεῖχος, [P. 677] ἵνα μὴ εὐχερῶς ἔχοιεν οἱ Ῥωμαῖοι μεθ' ὀρμῆς τῆς τῆς πόλεως τείχει προσ- πελάζειν. Καὶ οὕτω τὴν πόλιν ἀσφαλισάμενος ἔγνω δεῖν εὐψυχότατα τὴν πολιορκίαν προσδέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλεόν τῆς στρατιᾶς δίκαιε γέτο κακῶς ἀπὸ τῶν τραυμάτων, συνετελεσάμενε δὲ καὶ λιμὸς ἤδη τῶν ἀναγκαίων δαπανηθέντων αὐτοῖς, καὶ μηδ' ἐξωθεν τὰ πρὸς χρεῖαν συνεχωροῦντο αὐτοῖς εἰσχομίζεσθαι παρὰ τῶν Ῥωμαίων, νόκτα βαθεῖαν καὶ ἀσέλγητον ἐπιτηρήσας ὁ Σφενδοσθλάβος, καθ' ἣν ὁσὸς τε ῥαγδαῖος ἐξ οὐρανοῦ κατηνέχθη καὶ χάλαζα φοβερὰ ἐπερβῆγη καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ φρικωδέσταται. μονοξύλοις (28) ἐμβὰς μετὰ δισχιλίων ἀνδρῶν ἔξισιν εἰς ἐπισιτισμόν. Συλληξάμενοι δὲ ὄθον εὐπόρηκον ἕκαστος σῖτον καὶ κέγγρον καὶ εἴδη ἄλλα συνεκτικὰ τῆς ζωῆς, ἀνήγοντο διὰ τοῦ ποταμοῦ τοῖς μονοξύ- λοις εἰς τὸ Δορόστολον. Ἐν δὲ τῷ ἀναπλεῖν θασσά- μενοι κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ θεράπονται οὐκ ὀλίγους τῶν στρατιωτῶν, τοὺς μὲν ἵππους ποτίζοντας, τοὺς δὲ γορτολογοῦντας, ἄλλους δὲ καὶ ξυλεύοντας, ἀποθάντες τῶν πλοίων διὰ τῆς ὕλης ἀσφοφῆτι βαδί- ζοντες ἀδοκῆτως ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐμπέπτουσιν αὐ- τοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν τούτων ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπὶ τὰς πλησίον λόχμας σκεδασθῆναι ἠνά- γκασαν. Αὐθις δ' εἰς τὰς σκάφας ἐμβάντες καὶ οὐρίῳ

Λέων δὲ ὁ κουροπαλάτης καὶ Νικηφόρος ὁ τούτου παῖς, δοκῆσει μὲν, ὡς εἶπομεν ἐμπροσθεν, πηρωθέν- τες, ἔτι δ' ἀσινεῖς τὰς ὁράσεις ἔχοντες, εἰς τυραννίδα καὶ αὐθις παρεσκευάζοντο, πολλοὺς τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις φρουρῶν ὑποφθειραντες. Καὶ ἐπει τὰ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηρτίσθη, πλοῖον μισθωσάμενοι καὶ ἐν αὐτῷ ἐμβάντες ἀπαίρουσι τῆς νήσου ἣν οἰκεῖν κατακρήθησαν, καὶ πρὸς τὴν ἀντί- πορθμον τῆς πόλεως ἤπειρον γίνονται κατὰ τὸ προ- ἄσκειον ὃ κατονομάζουσι Πηλαμύδιον, ἐκεῖθεν δὲ περὶ πρῶτας ἀλεκτρυόνων ὑδᾶς ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἔρχον- ται. Ἐνδὸς δὲ τῶν συνιστόρων δῆλον θεμένου τὸ ἔργον Λέοντι τῷ δρουγγαρίῳ τοῦ στόλου, τὴν φυλακὴν ἐπι- τετραμμένῳ τῶν βασιλείων σὺν Βασιλείῳ τῷ βαί- κτωρι, [P. 678] ὁ δὲ δύναμιν ἀξιοχρεῶν ἐπὶ κατα- σχῆσει τοῦ κουροπαλάτου καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἐκ- πέμπει. Ὅπερ οὗτοι μαθόντες εἰς τὴν Μεγάλην καταφεύγουσιν Ἐκκλησίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἀποσπασθέν- τες εἰς τὴν Πρώτην νῆσον ἐξαπεστάλησαν, κάκεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθησαν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Μονόξυλα lintres sunt, uno pinguioris arboris trunco excavati, ita leves ut etiam humeris transferantur. Περὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ῥωσίας ἐρχομέ-

νων Ῥῶς μετὰ τῶν μονοξύλων ἐν XII. Constantinus de Adm. imp. c. 9 diffuse. GOAR.

Ἐφάνη δὲ καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ἄλλο τι ὡς ὅλον ἄξιον εἶναι διηγήσεως. Πινάκιον ἐκ λίθου Προκοννησίας ἐπὶ παραδείσου τινὸς τῶν συγλητικῶν εὐρέθη ἀμελῶς ἐβριμμένον, εἰκονισμένας ἔχον δύο ἀνθρώπων μορφάς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, μίαν μὲν ἀνδρῶς, ἑτέραν δὲ γυναικός· ἐν δὲ τῶν μετώπων τῆς πινακίδος ἦν γεγραμμένον ἐπίγραμμα ὡδὲ πη διεξίον· Ἰωάννου καὶ Θεοδώρας τῶν φιλοχρίστων πολλά τὰ ἔτη. Ὅπερ τινὰς μὲν εἰς ἐκπληξίν ἤγεν, ὅπως τὰ ἐνεστώτα μάλα προεδηλοῦτο σαφῶς· τινὲς δὲ μὴ ἀπυλλάχθαι τὸ πρῶγμα σκευωρίας καὶ μαγγανείας ἐνόμιζον, τὸν τοῦ παραδείσου δεσπότην διὰ τῆσδε τῆς μηχανῆς τὴν βασιλικὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐκκαλεῖσθαι οἰηθέντες προσπάθειαν. Ἔτε δὲ οὕτως ἔχει, εἴτε ἐκείνως ἢ ἀλήθεια, φραζειν οὐκ ἔχω.

Οἱ δὲ Σκύθαι ἐνδοθεν τῶν λιμῶν πιεζόμενοι, ἐκτὸς ὑπὸ τῶν τοιχομαχικῶν ἀργάνων κακούμενοι, καὶ κατ' ἐξάρητον ἐν ἐκείνῳ τῶν τόπων ὅν ὁ μάλιστα Ἰωάννης ὁ Ῥωμανοῦ τοῦ Κουρκούα υἱὸς φυλάττειν ἐτέτακτο (τὸ γὰρ ἐκεῖσε πετροβόλον ὄργανον οὐ μικρῶς τοὺς ἐντὸς ἐπημαίνετο), ἀποκρίναντες τινὰς τῶν ἀλιμωτέρων ὀπλίτας φίλους ἐπιμαμυμένους ἐπὶ το τοιοῦτον ἐκπέμπουσιν, ὄργανον, εἰ πως δυνηθεῖεν αὐτὸ κτεργάσασθαι. Τοῦτο γνοὺς ὁ Κουρκούας, ὅτι κρᾶτιστον ἦν περὶ αὐτὸν ἀναλαβόμενος, ἐβόηθει διὰ ταχέων. Ἐς μέσους δὲ τοὺς Σκύθας γενόμενος ἀκοντίφ βληθέντος αὐτοῦ ἵππου καὶ σὺν αὐτῷ πεπτωκότος ἀναρεῖται κρουρηγῆσις. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ἐπιδραμόντες καὶ τοῖς Ῥώσι συμπλακέντες τὸ τε ὄργανον ἀβλαβῶς διετήρησαν καὶ τοὺς Σκύθας ὡσάμενοι συνέκλεισαν εἰς τὴν πόλιν. Ἰουλίου δὲ καταλαβόντος μηνός, καὶ εἰκοστῆν ἡμέραν ἄγοντος, ἐξῆλθον οἱ Ῥώσι παμπληθεῖς καὶ τοῖς Ῥωμαίοις συμπλακέντες ἐμάχοντο, παραθαβρόνοντα ἔχοντες καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀλείφοντα ἄνδρα τινὰ παρὰ Σκόθαις ἐπισημότατον, Ἰκμορα. μετὰ τοῦνομα Σφάγγελλον τὸν ἀναίρεθόντα τιμώμενον, οὕτε κατὰ συγγένειαν τὴν ἐξ ἀμματος ἐν τοῖς μάλιστα ἀγόμενον παρ' αὐτοῖς οὕτε κατὰ συμπάθειαν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς ἀρετῆς παρὰ πᾶσι σεβόμενον. Τοῦτον ἰδὼν Ἀνεμάς ὁ τῶν Κρητῶν τοῦ βασιλέως (29) υἱὸς Κουρουπά, εἰς ὧν τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων, αὐτὸν τε εὐφυχῶς ἀγωνιζόμενον καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τοῦτο παρορμῶντα καὶ διεγείραντα καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων τάξεις διαταράσσοντα, μῆτε πρὸς τὸ μέγεθος καταπλάγεις τοῦ ἀνδρὸς μῆτε τὴν ἀλκὴν δειλιάσας, [P. 679] ἀλλὰ περικαρδίῳ θέρμῃ ληφθεὶς καὶ τὸν ἵππον τῆδε κάκεισε παρκαίνησας, μεθ' ὀρμῆς ἀκατασχέτου τὸ παρηωρημένον τῶν μηρῶν αὐτοῦ ξίφος σπασάμενος ἵεται κατὰ τοῦ Σκύθοσ, καὶ παῖσι τοῦτον τῶν φασγάνῳ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου περὶ τὴν κλεῖδα, καὶ ἀποτέμνει τὸν ἀχχένα, ὡς συμβῆναι τὴν κεφαλὴν σὺν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐκκοπίσαν πεισῖν εἰς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ μὲν Σκύθης

A Eodem tempore etiam aliud quidpiam accidit non indignum relatu. In pomario senatorii cujusdam viri inventa est tabella ex Proconnesio lapide, forte abjecta, in superficie expressas habens duas humanas figuras, unam maris, alteram feminæ : in altera superficie scriptum erat : Diu vivant Joannes et Theodora Christi dediti. Fuerunt qui eam tabellam magnopere admirarentur, qua præsens rerum conditio ita aperte explicaretur : alii non carere fuco et impostura putarunt, atque 405 hoc commento voluisse dominum pomarii se in gratiam Imperatoris insinuare. Utrum vero aut falso sit creditum, nihil affirmo.

B Interim Scythæ intus fame pressi simul a machinis oppugnantioris hostium non leviter lædebantur, præcipue eo loco qui Joanni magistro, Romani Curcæ filio, demandatus fuerat ; nam saxa torquens instrumentum ibi collocatum obsessis multa damna dabat. Itaque gravis armaturæ delectos milites velitibus permistos emittunt, si qua ii ratione eam machinam pessumdare possent. Id ubi intellexit Curcuas, robustissimis suorum assumptis celeriter ad eam defendendam se confert ; investusque in medios Scythas ab equo missili icto ejicitur, atque a Scythis dilaniatus ferro interit. Reliqui Romani concursu facto et machinam integram conservant et Rossos in urbem compellunt. Die Julii mensis vicesima Rossi universi ad pugnam adversus Romanos exiverunt. Exhortabatur eos et ad fortitudinem excitabat Icmor, vir post Sphagellum apud Scythas primo loco, non quod vel familia ejus præcipua esset, vel favorem aliorum sibi aliunde conciliasset, sed solius virtutis ergo ab universis in honore habitus. Hunc commissa pugna Anemas, Cretensium ameræ Basilii Curupæ filius, unus imperatoris stipulatorum, 406 cernens fortiter pugnam obire ac reliquos excitare et Romanorum ordines conturbare, nihil vel vastitate corporis ejus vel robore deteritus, sanguine circa cor effervescente equum hac illac torquens, stricto qui ad femur pendebat gladio impetum in eum dat vehementissimum, tantumque in sinistrum humerum juxta claviculam imponit vulnus, ut et collum abscinderet et cum dextra manu amputatum caput in solum decideret. Ipse illæsus ad suos rediit. Exclamatum ad hoc facinus promiscue, Romanis ob victoriam lætum clamorem attollentibus, Scythis autem confusum ejulantibus et vigorem suum dimittentibus. Tandem Romanis prementibus Rossi fugam faciunt, eaque cum dedecore in urbem evadunt. Multi eo die perierunt, partim ob locorum angustiam a se invicem

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(29) Ant Basilii cognomen est Curupas, et vox ἀμηρᾶ omissa. aut βασιλειος ameram denotat. Prius verum putó. Et postea ἀμηρᾶ de eodem additur, nomine omisso. XYL. — Omisissis Xylandri conjecturis et corruptionibus hæc verba sic inter-

pretor : Hunc cum vidisset Anemas regia Cretum stirpe satus, Curupæ filius, unus imperatoris satellitum. Quid clarius ? nam paulo post Anemas hic, Cretensium ameræ, non Basilii filius enuntiabitur. GOAR.

μέχρις ἂν ὁ βασιλεὺς τὴν στενωχωρίαν φρασάμενος τοῦ τόπου, καὶ ἐκ τούτου κατανοήσας τοῖς Σκύθαις ἐπιγίνεσθαι τὴν καρτερίαν τῷ τοὺς Ῥωμαίους ἐστενωχωρῆσθαι καὶ μὴ οἴους εἶναι ἔργα πρέποντα τῆς ἑαυτῶν ἀλκῆς ἐπιδείκνυσθαι, ἐπέσκηψε τοῖς στρατηγοῖς εἰκαῖν εἰς τοῦπίσω πρὸς τὸ πεδίον, καὶ τῆς πόλεως πόρρω ἀφίστασθαι δόκησιν φευγόντων παρέχοντα, μὴ μέντοι γε προτροπάδην, ἀλλ' ἡμέρα καὶ κατ' ὀλίγον εἰκοντα, κάκειδάν ἄποθεν τῆς πόλεως διώκοντα ἐκαλέσωνται, αἰφνίδιον παρενεγκόντα τοὺς χαλινοὺς ἐπιστρέφειν τοὺς ἵππους καὶ τούτοις συμπλέεσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἐποίουν τὸ κελυσοῦν, οἱ δὲ Ῥῶς τὴν εἰς τοῦπίσω ὑποχώρησιν τῶν Ῥωμαίων σὺν ἀλαλαγμῷ. Ὅς δὲ κατὰ τὸν ὠρισμένον ἐγένοντο τούτοις γενναίως, Ἐνταῦθα μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης συνέβη στρατηγὸν Θεόδωρον τὸν ἐκ Μισθίας τοῦ ἵππου αὐτοῦ λογχευθέντος πεσεῖν κατὰ γῆς. Περὶ τοῦτον ἄμιλλα ἐγένετο καρτερὰ, τῶν μὲν Ῥῶς ἀνελίσθαι, τῶν δὲ Ῥωμαίων ὅπως μὴ ἀφαιρεθεῖη φιλοτιμιουμένων. Οὗτος γὰρ ὁ Θεόδωρος τοῦ ἵππου περὶ τῶν ἑαυτῶν Σκυθῶν τῆς ζώνης δραξάμενος καὶ τῆδε κάκεισε τῷ χειρὸς σθένει κινῶν ὡς τι μικρὸν ἀσπίδισκιον κοῦφον, τὰς κατ' αὐτοῦ πεμπομένας αἰχμὰς ἀπεκρούετο, καὶ κατὰ μικρὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑπενεχώρει ὀπισθοκινήσας τῆ πορείᾳ. Τέλος ἐπιβρῆσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τε Σκύθας ἀπώσαντο καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ κινδύνου ἐβρῶσαντο. Καὶ τὰ στρατεύματα διελύθησαν τελείως, μηδαμῶς ἔτι κρίσιν τοῦ πολέμου λαβόντες.

Ὁ βασιλεὺς δὲ εὐψυχότερον νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον ὄρων ἀγωνιζομένους τοὺς Σκύθας, καὶ τὴν τοῦ χρόνου τριδὴν βαρούμενος, οἰκτεῖρων δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίους ταλαιπωρουμένους καὶ τῷ πολέμῳ κακῶς κίσχοντας, μονομαχίᾳ ψήθη κρίναι τὰ πράγματα. Καὶ δὴ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν Σφενδοσθλάδον, προκαλούμενος αὐτὸν εἰς μονομαχίαν, δεῖον εἶναι λέγων ἐνὸς ἀνδρὸς θανάτῳ κριθῆναι τὸ [P. 681] ἔργον ἢ κατασφάττεσθαι καὶ κατὰ μικρὸν δαπανᾶσθαι τὰ εἶθνη, καὶ τὸν νικήσαντα κύριον εἶναι τῶν ἄλλων. Οὗτος δὲ τὴν πρόκλησιν μὲν οὐκ ἰδέετο, λόγους δ' ἐπαφῆκεν ὑπεροπτικοὺς, ὡς τὰ κατ' αὐτὸν ἄμεινον αὐτὸς τοῦ ἐχθροῦ σκοπήσει· αὐτὸς δὲ εἰ μὴ ζῆν ἔχει σχολὴν, εἰσὶ μυρίαὶ ἄλλαι θανάτου ὁδοί· τούτων ὅποιαν αἰρεῖται ἐλίσθω. Ταῦτα φρουξάμενος τῆς πολεμικῆς εἶχετο παρασκευῆς προθυμότερον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν ἐκ προκλήσεως ἀπογνοὺς ἀγῶνα, πᾶσι τρύποις ἐμηχανᾶτο τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀποκλείσει εἴσοδον τοῖς βαρβάροις, καὶ πρὸς τὸ ἔργον ἐκπέμπει Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν μετὰ τῶν ταγμάτων ὧν αὐτὸς ἐστρατήγει· τὸν δὲ πατρίκιον Ῥωμανὸν (30)

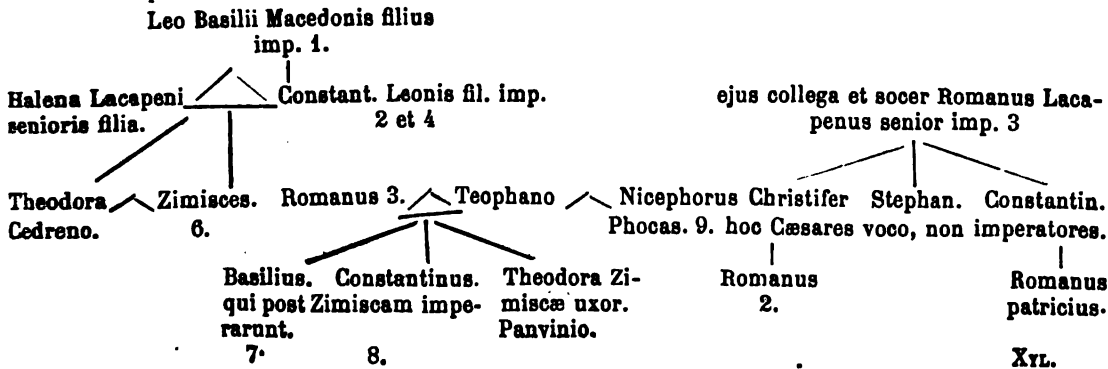
insequuntur. Romani, ut ad praescriptum locum est perventum, conversi fortiter hostem invadunt. Ibi praelio fervente, ductor Theodorus a Mistheia equo suo lancea confosso in terram cadit, et circa eum acre oritur certamen, Rossis interficere, Romanis servare satagentibus. Ipse ab equo collapsus Scytham quemdam cingulo arreptum hac illac peltæ instar observans, eo conjectas in se hastas excutit, sensimque retro abiens ad suos revertitur, donec Romani Scythis vi repulsis eum periculo eripiunt. Id praelium diremptum est, incerta etiamnum victoria.

φυγὴν οἰηθέντες, ἀλλήλους παρακαλεσάμενοι εἶποντο Ῥωμαῖοι, ἐπιστραφέντες προσρῆγνυνται τούτοις γενναίως, Ἐνταῦθα μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης συνέβη στρατηγὸν Θεόδωρον τὸν ἐκ Μισθίας τοῦ ἵππου αὐτοῦ λογχευθέντος πεσεῖν κατὰ γῆς. Περὶ τοῦτον ἄμιλλα ἐγένετο καρτερὰ, τῶν μὲν Ῥῶς ἀνελίσθαι, τῶν δὲ Ῥωμαίων ὅπως μὴ ἀφαιρεθεῖη φιλοτιμιουμένων. Οὗτος γὰρ ὁ Θεόδωρος τοῦ ἵππου περὶ τῶν ἑαυτῶν Σκυθῶν τῆς ζώνης δραξάμενος καὶ τῆδε κάκεισε τῷ χειρὸς σθένει κινῶν ὡς τι μικρὸν ἀσπίδισκιον κοῦφον, τὰς κατ' αὐτοῦ πεμπομένας αἰχμὰς ἀπεκρούετο, καὶ κατὰ μικρὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑπενεχώρει ὀπισθοκινήσας τῆ πορείᾳ. Τέλος ἐπιβρῆσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τε Σκύθας ἀπώσαντο καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ κινδύνου ἐβρῶσαντο. Καὶ τὰ στρατεύματα διελύθησαν τελείως, μηδαμῶς ἔτι κρίσιν τοῦ πολέμου λαβόντες.

At imperator animosius quam ante praeliari Scythas videns, tempusque teri ægre ferens, suorumque ærumnas ejus belli miserans, singulari pugna decernendum censet. Itaque Sphendosthlabum per legatos provocat et ostendit præstare unius hominis interitu rem decidi quam paulatim totas gentes perimi, ut victori in omnes paretur imperium. Barbarus conditionem oblatam repudiat, superbeque respondet melius quid sibi ex re sit, se quam hostem intelligere. Si Romano imperatori non vacet vivere, infinitas esse mortis vias : deligeret quam vellet. 410 Ipse ad bellum omni studio se parat. Singularis pugnae spe dimissa, imperator, omni modo id molitur, ut ingressu urbis barbaros arceat. At id negotii emittit Bardam Durum magistrum cum suis cohortibus. Romanum vero patricium, Constantini Cæsaris filium Romani senioris N. et Petrum exercitus præfectum cum suis copiis hostem invadere jussit; estque acerrime utrinque pugnatum, et varie nunc ad hos nunc ad alteros inclinata victoria diu anceps fuit. Ibi rursus ameræ Creten-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Hujus alii, quod sciam, non faciunt mentionem. In gratiam lectoris Constantinos et Romanos ordine hic exponam.

sis filius Anemas equo hac illac obverso et vehementer calcaribus incitato, audacter in ipsum fertur Sphendosthlabum, hostilique phalange divulsa gladium ei in medium caput infligit, eoque ictu equo dejicit: ne tamen interficeret, arma quibus tectus erat barbarus obstiterunt. Ipse circumventus, et multorum telis petitus fortissime pugnans, ipsorum etiam cum hostium admiratione interficitur.

μετακινήσας καὶ σφοδρότερον μυωπίσας, κατ' αὐτοῦ καὶ τὴν φάλαγγα διασχίσας τῶν δυσμενῶν παίει μὲν τοῦ Ἰππου, οὐ μὴν γε καὶ ἀναίρει ἑπαρκεσάντων τῶν ὄπλων ἃ ἐνεδέδυτο. Αὐτὸς μὲντοι κυκλωθεὶς καὶ ὑπὸ πολλῶν βαλλόμενος ἀναίρεται, ἡρωϊκῶς καταστρίψας τὸν βίον, θαῦμα μὲν καὶ τοῖς ἀντιπάλοις γενόμενος.

Ferunt ea pugna divinitus quoque Romanis latum auxilium. Nam ab Austro obortam procellam in facies Scytharum ingruisse, eosque impedivisse ne suo arbitratu rem gererent. Et ab omni Romanorum exercitu conspectum fuisse virum albo equo vehentem, qui princeps pugnans 411 obierit hostiumque ordines conturbaverit, nemini neque ante neque postmodo cognitum: eum aiebant fuisse Theodorum, unum de pulcherrimas consecutis victorias martyribus. Sane his semper auspiciis atque antesignanis adversum hostes uti solebat imperator hic; et quo die hæc pugna est pugnata, is festus fuit memoriæ illius Theodori exercituum ductoris. Sed et veneranda quædam mulier Cpoli fidem fecit id visum fuisse divinum. Ea enim pridie istius diei in somnis visa sibi fuerat adslare Deiparæ, et audire eam dicentem cuidam militi: « Domine Theodore, meus ille et tuus Joannes in periculo versatur: festina ad opem ei ferendam, » C idque insomnium prima luce vicinis narraverat. Enimvero Scythæ eo prælio funduntur, cumque se portis interclusos a Barda sentirent, in campum fugam disperguntur, pereuntque innumerabiles partim a se invicem conculcati, partim a Romanis obruncati, vulnerati pene omnes. Martyri Theodoro gratiam pro ope lata referens imperator, fanum in quo is humatus erat ad fundamenta usque demolitus, aliud magnificentissimum extruxit, ac prædiis amplos habentibus redditus donavit: urbem in qua id erat, pro Euchaneia Theodoropolin nominavit.

Sphendosthlabus cum omnibus tentatis nihil successisset, nullam spem reliquam sibi videns, ad pacificationem animum adjicit, missisque 412 legatis postulat ab imperatore se fide publica in numerum amicorum et sociorum Romani imperii recipi, sibi cum suis redditum tutum concedi in patriam, et Scythiis libere negotiandi causa in Romanorum ditionem venire permitti. Postulata

τὸν υἱὸν Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, τοῦ υἱοῦ τοῦ πρεσβυτέρου Ῥωμανοῦ, καὶ Πέτρον τὸν στρατοπεδάρχην, μεθ' ὧν ἐξήρχον δυνάμειν, προστάξει τοῖς πολεμίοις ἐπέτρεψεν. Οἱ δὲ προσβαλόντες τοῖς Σκύθαις ἐμάχοντο καρτερῶς. Ἐκθύμως δὲ κάκεινων ὑποδεξαμένων πολλὰς τροπὰς καὶ μετακλίσεις συνέβη τὸν πόλεμον δεξασθαι, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἰσοτάλαντος ἦν ἡ μάχη. Ἐνταῦθα πάλιν ὁ τοῦ τῆς Κρήτης ἀμυρᾶ υἱὸς Ἀνεμᾶς, τῆδε κάκεισε τὸν Ἰππου τοῦ Σφενδοσθλάβου φέρεται μετὰ λήματος νεανικοῦ, τοῦτον τῷ ξίφει κατὰ μέσην τὴν κεφαλὴν, καὶ καταβάλλει

λέγεται δὲ καὶ θειότερας τότε τυχεῖν τοὺς Ῥωμαίους ἐπικουρίας. Θύελλα γάρ τις ἐκ Νότου κατὰ πρόσωπον ἀρθεῖσα ἴστατο τῶν Σκυθῶν, μὴ συγχωροῦσα χρῆσθαι κατὰ τὴν μάχην ταῖς προαιρέσεσι. Καὶ τις ἀνὴρ ὤπτιο παντὶ τῷ στρατοπέδῳ Ῥωμαίων ἐφ' Ἰππου λευκοῦ προαγωνιζόμενος καὶ τὰς τῶν πολεμίων κλονῶν καὶ διαταράσσων φάλαγγας, μηδενὶ πρότερον ἢ μετὰ ταῦτα γενόμενος γνώριμος, ὃν ἔφασκον ἓνα εἶναι τῶν καλλινίκων (31) μαρτύρων Θεόδωρον. Τοῦτοις δὲ προμάχοις ἀεὶ καὶ προδόλοις κατὰ τῶν πολεμίων ἐχρῆτο ὁ βασιλεὺς: καὶ γὰρ δὴ καὶ συνέτυχε τόνδε τὸν ἀγῶνα κατ' αὐτὴν συνενεχθῆναι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἰώθαμεν ἑορτάζειν τὴν μνήμην τοῦ στρατηλάτου. Καὶ γυνὴ δὲ τις ἐν Βυζαντίῳ σεμνῇ ὑπερτάτης δυνάμειος εἶναι τὸ φάσμα ἐπιστοῦτο, μιᾷ πρότερον τῆς συμπλοκῆς ἡμέρᾳ ὄναρ βεασαμένη, καὶ δόξασα τῇ Θεοτόκῳ παρῆσθαι καὶ λεγούσης ἀκοῦσαι πρὸς τινὰ στρατιώτην· « Κύριε Θεόδωρε, ὁ ἐμὸς καὶ σὸς Ἰωάννης περιστάσει συνέχεται, καὶ σπεῦσον εἰς τὴν αὐτοῦ βοήθειαν, » καὶ ἡλίου ἀνίσχοντος τοῖς γείτοσιν ἐξηγησαμένη. Καὶ τὰ μὲν ὄραθέντα ταῦτα, τρέπονται δὲ πάλιν οἱ Σκύθαι, καὶ ἀποκλεισμένας τὰς τῆς πόλεως εὐρόντας πόλεις ὑπὸ τοῦ Σκληροῦ ἀνὰ τὸ πεδίον [P. 682] ἰσοεδάννυντο, καὶ ἀνηρέθησαν ὑπ' ἀλλήλων τε συμπατούμενοι καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων συγκοπιτόμενοι ἀριθμοῦ κρείττους, τραυματῆαι δὲ ἐγένοντο σχεδὸν τι πάντες. Τὸν μάρτυρα δ' ὁ βασιλεὺς τιμῶν, καὶ τῆς ἐπικουρίας ἀποτιννὺς αὐτῷ τὰς ἀμοιβὰς, τὸν ναὸν ἐν ᾧ τὸ θεῖον αὐτοῦ ἀπόκειται σῶμα ἐκ βάθρων καταβαλὼν μέγαν τε καὶ κάλλιστον ψυχοδόμησε, μεγαλοπρεπεῖς αὐτῷ κτίσεις προσεφορίσας· ὃν καὶ ἀντὶ Εὐχανείας Θεοδωρόπολιν κατωνόμασεν.

Ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος πᾶσαν μετελθὼν μηχανὴν καὶ διὰ πασῶν ἐλαττούμενος, ὡς ἔγνω μηδεμίαν αὐτῷ ὑπολειπεῖσθαι ἐλπίδα, πρὸς συνθήκας ἀπέβλεψε. Πέμπει οὖν πρὸς βασιλέα πρεσβευτὰς πιστεῖς ἑξαυτούμενος, ἐφ' ᾧ συμμάχοις καὶ φίλοις Ῥωμαίων καταλεγείς ἀσινὴς συγχωρηθῆ ἑπ' οἴκου ἀναχωρῆσαι μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ἀδεῶς τε τὸν βουλούμενον Σκύθην ἐμπορείας χάριν φοιτᾶν. Δεξάμενος δὲ τὴν πρεσβείαν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Geminum Theodorum præcipuo cultu venerantur Græci: στρατηλάτην unum, alium τύρωνα, ac utrumque in bellis defensorem propugnatorem-

que seu καλλινίκων invocabant, ac imagines in vellis pictas ferebant. Codin., c. 8, n. 22. GOAR.

objecta, isque in concilio propterea depositus cum esset, Antonio Studitæ patriarchatus mandatus est.

Augusto mense, indictione tertia, cometa exstitit, quem a barbæ forma pogoniam vocant; et visus est usque ad octavum mensem indictionis quartæ. Is præmonstrabat imperatoris obitum et calamitates immedicabiles, quæ propter civilia bella Romanorum ditioni erant eventura.

Secundum hæc imperator expeditionem facit contra eas urbes quæ, uti docuimus, ab imperatore Nicephoro subactæ bello et Romanis stipendiariæ factæ defecerant; et Damascus usque profectus nonnullas verbis, quasdam bello et vi recuperat, et omnibus rite constitutis, iter domum versus instituit. Eo in itinere cum Anazarbam, Podandum et reliqua loca transiret, videretque obiter magnifica et fertilissima prædia. quæsit ex iis qui aderant quinam horum essent domini. Cumque responderetur omnia ea esse Basilii cubicularii intimi, partim nuper Romano imperio adjecta a Nicephoro imperatore, partim ab hoc, partim ab alio scholarum domestico, quædam ab ipso Tzimisca, atque ea omnia Basilio donata, nihil memoratu dignum videns relictum rei publicæ de tam multis ei acquisitis bonis, gravi correptus dolore et gemitu ex imo pectore duoto: « Proh indignam, ait, rem, comites, publicas insumi pecunias, Romanos exercitus ærumnas exantlare, imperatores extra sui imperii fines labores tolerare, et tamen quidquid tot laboribus atque molestiis conficitur, id omne in unius venire spadonis possessionem.» Hunc imperatoris sermonem quidam ad Basilium detulit. Quo ille irritatus ex eo tempore occasionem quæsit imperatoris tollendi. Itaque eum qui minister a poculis imperatori erat, aliquando blanditiis et muneribus corrumpit, ejusque opera venenum non vehementissimi generis et quod statim necaret, sed quod sensim vires haurientis exstingueret, imperatori propinat. Quo is epoto paulatim contabescens et viribus deficiens, tandem etiam carbunculis per humeros exortis, multo peroculo effluente sanguine Cypolin reversus vivendi finem fecit, imperio Basilio et Constantino Romani filii relicto. Imperavit annos 6 totidemque menses et paulo amplius.

καὶ τῆς οἰκείας δυνάμειος ἀποπίπτων, τελευταῖον δὲ καὶ τοὺς ὤμους ἀθρακιάσας, ἀΐματος πολλοῦ ῥυέντος αὐτῷ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, εἰσελθὼν ἐν τῇ οὐτοῦ τε μῆνας καὶ πρὸς, διαδόχους καταλιπὼν τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ.

416 Anno mundi 5484, indictione quarta, mense Decembri, Basilius et Constantinus Romani filii imperium iniverunt. Annum ætatis vicesimum Basilius tum agebat: triennio junior erat Constantinus. Atque hi quidem nomen et figuram imperatorum gerebant: omnium rerum penes Basilium

βασιλέων. » Τοῦτο δὲ καὶ οἱ καθεξῆς ἐτήρησαν βασιλεῖς. Βασιλείου δὲ τοῦ πατριαρχοῦ ἐπ' αἰτίαις διαβληθέντος καὶ συνοδικῶς καθαιρεθέντος προσβλήθη πατριάρχης Ἀντώνιος ὁ Στουδίτης.

Αὐγούστῳ δὲ μηνί, Ἰνδικτιῶνος γ', ἐφάνη καὶ κομήτης ὁ λεγόμενος πωγωνίας, καὶ ἐφαίνετο ἕως Ὀκτωβρίου μηνὸς τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος. Προεμήνυε δ' οὗτος τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον καὶ τὰς μελλούσας κατασχεῖν τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἀπαραμυθῆτους τύχας.

Τῶν δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου προσκτηθεισῶν πόλεων καὶ τῶν ὑπόφορων γενομένων Ῥωμαίοις, ὡς ἐμπροσθεν εἴρηται, ἀραμένων πτέρναν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀποσεισαμένων ἐξουσίαν, ἔξισι κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς καὶ ἄπεισιν ἄχρι Δαμασκοῦ.

Καὶ τὰς μὲν πειθοῖ καὶ λόγῳ, τὰς δὲ πολέμῳ καὶ βίᾳ ἀνάγκησάμενος, καὶ πάντα κατὰ τὸ πρέπον καταστησάμενος, ἀνέζευξε πρὸς τὴν βασιλίδαν. Γενομενος δὲ κατὰ τὴν Ἀνάξαρχον, καὶ τὸν Ποδανδὸν καὶ τὰς λοιπὰς παροδεύων χώρας, καὶ βλέπων τὰ ἐν ποσὶ κτήσσει τε ὁρῶν πολυτελεῖς καὶ χωρία εὐφυῆ τε καὶ πάμπορα, διεπυθάνετο τοὺς παρευρημένους τίνος ἂν καὶ εἶεν αὐταί. Ὡς δ' ἐμάνθανε παρὰ τῶν ἑρωτωμένων ὅτι περ τοῦ παρακοιμωμένου εἰς Βασιλείου πᾶσαι. αὕτη μὲν καὶ αὕτη Ῥωμαίοις προσκτηθεῖσαι ἔναγχος παρὰ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως, αὕτη δὲ παρὰ τοῦδε τοῦ δομestικῆ τῶν σχολῶν, καὶ αὕτη παρὰ τοῦ δεινός, καὶ αὕτη καὶ αὕτη παρὰ σοῦ, καὶ τῷ Βασιλείῳ δεδώρηται, οὐδὲν δὲ ὅ τι καὶ λόγου ἕξιον εἶδεν ὑπολειμμένων τῶν προσκτηθέντων τῷ δημοσίῳ, γενόμενος περιαλγῆς καὶ βύθιον στενάξας, « Δεινὸν, ὦ παρόντες, ἔφη, εἰ τὰ δημόσια καταναλίσκονται χρήματα καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ταλαιπωροῦνται [P. 684] στρατεύματα καὶ οἱ βασιλεῖς ὑπεροφίους ἀναδέχονται κόπους, τὰ δὲ ἐκ τούτων προσκτώμενα μόχθων καὶ κόπων ἐνὸς εὐνοῦχοῦ (33) γίνονται κτήμα. » Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα, τῶν τις δὲ παρόντων τῷ Βασιλείῳ τὸν τοῦ βασιλέως λόγον διαπορθμεύσας ἀνῆρέθισε πρὸς ὀργήν. Καὶ ἔκτοτε εὐκαιρίαν ἐζήτει τὸν βασιλεῖα ἀποσκευάσασθαι. Θωπεῖαις οὖν ὑπελθὼν ποτε καὶ δώροις ἐξαπατήσας τὸν ἐγγεῖν εἰωθότα τὸν οἶνον τῷ βασιλεῖ, καὶ δηλητήριον κερασάμενος οὐ τῶν δραστηκιωτάτων καὶ ταχὺν ἐπιφερόντων τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ τῶν σχολαίως καὶ κατὰ μικρὸν ἀναλίσκόντων τὴν τοῦ πεπωκότος δύναμιν, κεράνυσι τῷ βασιλεῖ. Καὶ πῶν καὶ κατ' ὀλίγον νοσηλευόμενος ἐν τῇ βασιλίδι κατέλυσε τὴν ζωὴν, βασιλεύσας ἔτη 7 τοσοῦτος τῆς βασιλείας Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου τοὺς παῖδας

Τὸ μὲν οὖν Ἰωάννου τέλος τὸν εἰρημένον συνηνεχθῆ τρέπον, τὸ δὲ τῆς βασιλείας κράτος εἰς Βασιλείου μετήχθη καὶ Κωνσταντίνου τοὺς υἱοὺς Ῥωμανοῦ, κατὰ τὸ ρυπὸ ἔτος, Ἰνδικτιῶνος δ', μηνὶ Δεκεμβρίῳ ὧν ὁ μὲν Βασιλεὺς τὸν κ' ἤνυε τῆς ἡλικίας χρόνον, ἔτεσι δὲ τρισὶ τοῦτου νεώτερος ἦν ὁ Κων-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(33) Παρακοιμωμένου, de more eunuchi. GOAR.

maxime industrium, Cpolin mittit, qui filium Bardam Romanum tunc in urbe degentem ad se, modo id fieri posset, adduceret. Anthes cum eo venisset, omnia ne deprehenderetur commentus, sinistros de Duro rumores spargendo omni se suspicione ejus quod moliebatur liberavit: itaque nemine observante Romanum suffuratus ex urbe ad patrem perduxit. Tunc demum Durus in apertum protulit sua consilia, et diademate reliquisque imperii signis sumptis ab omni suo exercitu est salutatul imperator, primoque omnium ab Armeniis. Exinde ad cogendam pecuniam (neque enim illud Demosthenis ignorabat, sine hac nihil recte geri posse, præsertim vero cui de tanta re jacta esset alea) illico conversus, publicanos comprehendit, ab iisque pecuniam publicam extorsit; alios, qui divites putabantur, captos pecunia emunxit: quidam ultro, spe majora recipiendi, suas facultates ei obtulerunt. Ita exiguo temporis spatio ingentem vim pecuniæ coegit. Proinde in Mesopotamia castellum validum occupat, cui nomen Charpote; quod cum undique communivisset et præsidio sufficienti armasset, eo pecuniam congestam deponit; quod ipsum etiam rebus adversis ipsi pro portu (quod aiunt) in quem se tuto reciperet, fore sperabat. Quin et cum vicinis Saraceis data acceptaque fide pacta iniit, eaque nuptiis contractis firmavit, nempe cum amera Amidæ (ipsi Emet vocant) Apotulpho et amera Martyropolis (ea ipsi Miepherkin dicitur) Apotagle; ab iisque cum pecuniæ multum tum Arabes equites trecentos auxiliares accepit. Fama hujus rei late dissipata confluerunt ad eum multi alii, qui rebus novis gaudebant. Jam æstas appetierat, cum Bardas cum omnibus suis copiis versus Cpolin iter instituit, plenus spei et tantum non in solio imperatoris sedere se existimans. Etenim animum illi addebat adque tantam rem molendam audaciorem reddebat monachi cajuvsdam vitæ probæ insomnium. Is per quietem visus sibi fuerat videre viros igneos, qui Bardam arreptum in sublimem quamdam adducerent speculam: ibi eum convenire mulierem quamdam humana specie grandiozem, quæ ei imperatorium præberet flagellum. Id flagellum imperii signum Bardas interpretabatur: sed nimirum eo ira Dei in Romanos notabatur.

ὄψηλοτάτην περιωπήν· ἐντυχεῖν δ' ἐν αὐτῇ γυναικὶ αὐτῷ ἐπιδοῦναι βασιλικήν. Ταύτην τὴν μάστιγα ὁ μὲν Ῥωμῆαίους ὄργῃ τοῦ Θεοῦ.

Allatus autem hujus rei Cpolin nuntius cum imperatores in magnam conjecit sollicitudinem, tum optimum atque cordatissimum quemque civium

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Cœu equisones flagellis imperatores instruit Xylander, Codinus duplici sceptro, cruce nimirum et ferula, c. 17, n. 35: Τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχει τὸν σταυρὸν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κατέχει νάρθηκα. Ultraque sceptrum est, et ut loquitur Lexicon anonymum bibl. Reg. 930; σκῆπτρον βασιλικὴ βλάβδος· Symeon quidem Thessalonices metropolita crucem

Ἀθηναίαν τινὰ τοῦνομα, Ἀλυάτην τὴν προσηγορίαν, τὰ μάλιστα ὄντα αὐτῶ τῶν δραστηκωτάτων ὑπηρετῶν, ἐς τὴν βασιλίδαν πέμπει, ὅπως, εἰ δύναίτο, Ῥωμανὸν τὸν ἑαυτοῦ κλέψας υἷὸν (ἔτυχε γὰρ ἐνδημῶν τῇ βασιλευσούσῃ) πρὸς αὐτὸν ἀφίκηται. Ὁ δὲ γενόμενος ἐν τῇ πόλει, καὶ πάντα τρόπον λαθεῖν ἐπειγόμενος, φήμας οὐ καλὰς κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἐνέσπειρε, δι' ᾧ λαθεῖν τε ἠδυνήθη ἀνύοπτος φανείς καὶ τὸν Ῥωμανὸν ἀποκλέψας πρὸς τὸν Σκληρὸν ἀγαγεῖν. Ὁ Βάρδας δὲ τὸ βουλευθῆν εἰς τοῦμφανὲς ἦδη ἐκρήξας διαδήμῃ τε περιβάλλεται καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας ἀναλαμβάνει παράσημα, καὶ ὁπὸ παντὸς τοῦ συνόντος στρατοῦ Ῥωμαίων ἀναγορεύεται βασιλεὺς, τῶν Ἀρμενίων καταρξάντων τῆς εὐφημίας. Ἐπεὶ δὲ τῷ τοιοῦτον ἀναβῆ(φ)αντι κύβον χρημάτων δεῖν πολλῶν ἠπιστάτο, ὧν ἄνευ οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων, καθὰ πού φησιν ὁ βήτωρ, πρὸς συλλογὴν τούτων παραχρησάμενος ἐτρέπετο, τοὺς τε τῶν δημοσίων πράκτορας φόρων κατέχων καὶ τὰ κοινὰ εἰσπραττόμενος χρήματα, καὶ τοὺς ἄλλως ὀνόνοιαν παρέχοντας πλοῦτου συλλαμβάνων τε καὶ τιμωρῶν, ἐνίων δὲ καὶ αὐθαιρέτως προσαγόντων τὸν ἑαυτῶν βίον ἐλπίδι τοῦ ἀπολήψεσθαι μείζονα· καὶ οὕτως ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ πλῆθος χρημάτων συνάγει πολύ. [P. 686] Φρούριόν τε κατασχὼν ἔρμυδὸν τὸ λεγόμενον Χάρπυτε, ἐν Μεσοποταμίᾳ κείμενον, καὶ παντοίως ἀσφαλίσάμενος καὶ φυλακὴν ἐπιστήσας τὴν ἐξαρκούσαν, ἐν τούτῳ τὰ συναγόμενα ὁπερὶ τῆς χρήματα, καὶ ὀρυκτήριον ἐξ ἀποτυχίας καὶ λιμένα σωτηρίας ἔχειν ἐταμιεύετο. Καὶ πρὸς τοὺς γειτονοῦντας Σαρακηνοὺς, τὸν τε τῆς Ἀμιδῆς ἀμνηρᾶν Ἀποτοῦλφ, ἧτις Ἐμετ καλεῖται, καὶ τὸν τῆς Μαρτυροπόλεως Ἀποτάγλε, ἦντινα Μιεφερκὶν ὀνομάζουσι, πίστεες δοῦς καὶ λαδῶν, καὶ μετ' αὐτῶν κηδεύσας καὶ διὰ τοῦ κήδους τὰ τῆς φιλικῆς ἀσφαλισάμενος, χρήματά τε λαμβάνει πολλά καὶ συμμαχικὰ Ἀραβας ἱκπότας τ'. Τῆς φήμης δὲ πανταχοῦ διαδραμούσης συνέβρεον πρὸς αὐτὸν ὁπόσοι νεωτέρους χαίρουσι πράγμασιν. Ἦδη δὲ τοῦ θέρους ἐπιγενομένου ἄρας παντὶ τῷ στρατῷ ἠπέγειτο πρὸς τὴν βασιλεύουσαν, μεστὸς ἐλπίδων καὶ μονοῦ τοῦ βασιλεῖος καθῆσθαι δοκῶν. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐθράσυνεν αὐτὸν καὶ τολμηρότερον ἐτίθει πρὸς τὸ ἐγχείρημα μοναχοῦ τινος ἀρετῆς ἀντιποιοῦμένου ὄψις νυκτερινή. Ἐδόκει γὰρ οὗτος ἰδεῖν ἄνδρας πυρίνους, οἵτινες τὸν Βάρδα λαβόντες ἀνάγουσιν εἰς τινα ἀνθρωπίνης ὄψεως στερότερον, καὶ τὴν μάστιγα (36), αὐτῷ ἐπιδοῦναι βασιλικήν. Ταύτην τὴν μάστιγα ὁ μὲν Βάρδας σύμβολον ἐλογίζετο βασιλείας, ἦν δὲ ἄρα ἡ πρὸς

Ἄρτι δὲ τῆς φήμης καὶ τὴν βασιλίδαν καταλαβοῦσης, οἱ βασιλεῖς τε ἐν ἀγωνίᾳ καθίσταντο, καὶ ἀθυμία κατέσχε τὸ νουνεχὲς τοῦ πολιτεύματος καὶ

ferre eis δείγμα τῆς εὐσεβείας asserit, καὶ ἔτι βλάβδον λαμβάνει, subdit ille, οὐ βαρεῖν τινα καὶ σκληρὰν, ἀλλ' ἑλαφρὰν καὶ μαλακὴν. Διὰ τὸ παιδευτικὸν ἐν πραότητι καὶ μὴ ὀργίλον καὶ φθαρτικὸν, μηδὲ συντριβὸν καὶ ἀφανίζον. Estque illa βασιλικὴ μάστιξ Bardæ per somnum ostensa. GOAR.

ἀκίραιοι, μόνους δὲ ἠδύρανε τοὺς ὄσοι ταῖς ἐναλλα-
γαῖς ἤδονται τῶν πραγμάτων καὶ χαίρουσι ταῖς λεη-
λασίαις. Ταχύ τε οὖν γράμματα πρὸς τὸν στρατο-
πεδάρχην ἐγένοντο Πέτρον, καὶ ταχύ τὸ ὑγιαῖνον
τοῦ στρατοῦ μέρος ἤθροίζετο εἰς Καισάρειαν. Ἐν
δομῇ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ σύγκελλος (37) Στέφανος
καὶ τῆς Νικομηδείας πρόεδρος, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ
ἐπὶ σοφία καὶ ἀρετῇ διαβόητος καὶ πειθοὶ μαλὰξαι
ικανὸς γνώμην σκληρὰν καὶ ἀτίθασσον, πρέσβυς εἰς
τὸν Σκληρὸν ἀποστέλλεται, εἴ πῶς δυνήθῃ πείσαι
τοῦτον ἀποθῆσθαι τὰ ὄπλα. Ἄλλ' οὗτος πρὸς ἓν ἔχων
τὴν διάνοιαν τεταμένην, τὴν τῆς βασιλείας ὄρεξιν,
ἐλθὼντα πρὸς αὐτὸν καὶ πολλὰ εἰπόντα ἐπάγωγὰ καὶ
θελκτήρια, λόγων μὲν πολλῶν οὐκ ἠξίωσεν, ἀνατείνας
δὲ τὸν δεξιὸν πόδα καὶ τὸ κοκκοβαφεὲς δεῖξας πέδι-
λον, « Ἀδύνατον, ὦ ἄνθρωπε, ἔφη, τὸν τοῦτο ἅπαρ
περιβαλλόμενον ἐπ' ὄψει πολλῶν βραδίως ἀποβαλεῖν.
[P. 687] Φράσον τοίνυν τοῖς ἀποστειλασιν ὡς ἡ
ἰκοντὶ με παραδίδονται βασιλεῖα, ἡ καὶ μὴ βουλομέ-
νων πειράσομαι λαθεῖν τὴν ἀρχήν. » Ταῦτα εἰπόντων
καὶ προσομιλῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα δεδωκὼς
ἀπαλλάττεσθαι κελεύει. Ἐπαναδραμόντος δὲ τοῦ
συκέλλου καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀποκομίσαντος τοῦ
Σκληροῦ τοῖς βασιλεῦσι καὶ τῷ τὴν βασιλείαν ἰθύ-
νοντι Βασιλεῖ, γράμματα ἐφοίτων πρὸς τὸν στρα-
τοπεδάρχην ἑμφυλίου μὲν μὴ κατάρχειν πολέμου,
τάς δὲ παρόδους τηρεῖν ἀσφαλῶς, καὶ ἦν τις ἐπιή
πολεμῆσων, ἀμύνησθαι. Ὁ δὲ Σκληρὸς ἀπιὼν πρὸς
Καισάρειαν προδρόμους ἀπέστειλε καὶ κατόπτας,
ἐφ' ᾧ κατασκοπεῖν, καὶ διηπέρ εἰσιν οἱ ἐναντιοὶ
μηνύειν, καὶ προσμαλιζέειν αὐτῷ τὴν ὁδόν. Ἐξάρχος
δὲ τῶν πεμφθέντων προέκκριτο Ἄνθης ὁ Ἀλυάτης. Ὅ-
τινες καταντήσαντες ἓν τι στενοχωρίᾳ (Βούκου
λίθον τὸν τόπον κατονομάζουσι) καὶ μέρει τῆς
βασιλικῆς στρατιᾶς ἐντυχόντες ἄρχοντα ἐχούσης
Εὐστάθιον μάγιστρον τὸν Μαλεῖνον, ἀπεπειρῶντο
τοῦ συναντήματος καὶ ἀκροβολισμοὺς ἐποιοῦντο.
Ἐπὶ τινα δὲ καιρὸν ἀκροβολιζομένων ἀλλήλοισι τῶν
στρατευμάτων, καὶ μηδενὸς νῶτα διδόντος, ὁ Ἀλυά-

A gravi affectit mœrore : iis solis voluptati fuit qui
mutationibus rerum gaudent et raptò vivere amant.
Illico ad Petrum exercituum præfectum litteræ
mittuntur; et exercitus, quidquid adhuc in fide
permanserat, Cæsaream cogitur. Interim Stephanus
syncellus, Nicomedie præsul, vir sapientia atque
virtute præstans, et verbis emollire animum durum
atque indomitum gnarus, ad Bardam legatur, co-
naturus ei persuadere ut ab armis discedat. At enim
Durus unicæ imperii cupiditati animum intendens,
eum ad se profectum et multa ad persuadendum
421 idonea locutum longo responso non dignatus,
dextrum pedem proferens et coccinum ostendens
calceum : « Fieri non potest, inquit, Stephane, ut
hunc semel in conspectu multitudinis indutus facile
exuat. Significa ergo his qui te miserunt, vel sponte
me imperatorem agnoscant, vel invitis ipsis impe-
rium me mihi vindicare conaturum. » Hoc fatus, et
quadraginta dierum terminum præscribens, eum
abire jubet. Reverso syncello, et imperatoribus ac
qui imperium administrabat præsidi Basilio Bardæ
responsum effato, litteris missis Petro mandatur
ne belli civilis initium ipse præbeat, sed itinera di-
ligenter custodiat et vim inferenti vi resistat. Du-
rus Cæsaream tendens speculatum quosdam præmit-
tit, qui sibi quo loco agerent hostes indicarent viam-
que aperirent. Dux eorum Anthes Alyata. Hi in qui-
busdam angustiis (Buculithus, id est Buccis saxum,
ei loco nomen) incidunt in partem imperatoris exer-
citus, quam ducebat Eustathius magister Maleinus;
levique prælio commisso, eum aliquandiu pugnatum
esset ac neutri terga darent, Alyata ardore animi
victus ac se ipsum non continens, equo incitato in-
considerate in adversos irruit, nullaque re memo-
rabili gesta dejicitur. 422 Quos duxerat, ii in
vicinos saltus disperguntur. Tunc etiam indicatum
fuit Duro sodalitalis præfectum statuisse ad impera-
toris transfugere exercitus. Quem is ad se vocatum
et objurgatum, nihilque præterea in eum statuens

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(37) Syncellum, sacerdotem, spiritus patrem, pa-
triarchæ socium ac contubernalem primis tempo-
ribus fuisse nota p. 1 manifestavit. Eundem deinde
annorum processu non cellæ modo et habitationis
consortem, sed et patriarchæ successorem desi-
gnatum prædicant exempla plurium a syncelli di-
gnitate ad patriarcharum sedem evektorum; ipse
auctor perapicuis verbis testatur inferius p. 775.
Jam cum hic Stephanus nec throni successor fue-
rit, nec esse patriarchæ concellaneus, ut qui Ni-
comedie ceu præsul pro solito resideret, qui syn-
celli nomen et dignitatem gerit? Honores immodice
semper ambierunt Græci, nec officii cuiuspiam fun-
gentes ministerio, dignitatis nomen tribui sibi non
infrequenter cupiebant; unde magistrorum apud
eos, decrescente imperio, integræ cohortes, qui
vigente in tot negotiorum turbis unus erat, et apud
Codinum pluries repetita vox τὸ δὲ γε ὀφείκειον οὐκ
ἐναρξίται. Cum itaque vita functo patriarcha sedis
successionem plures expeterent, plures quoque
syncelli titulum spem alere nitebantur aut saltem
honoris vanam cupidinem. Hinc syncellorum exa-
mina, ac remotis a patriarchæ domo præsulibus,
qui nusquam sedis hæredes fuerunt, concessum
syncelli nomen : qui cum ab impositi nominis

exordio, in publicis Ecclesie conventibus, multos
annos patriarchæ precari soleret, ac in missarum
solemnitatibus ea verba sacris ex adytis pronun-
tiare, quibus ad orandum pro patriarcha populus
commonetur, is ideo et sacerdos esse et patriarchæ
concelebrare tenebatur, ac ipse idem πρωτοσύγ-
κελλος erat in Magna Ecclesia, qui hujusmodi mun-
us, velut syncellorum spectatissimus obiret, ac
πατριαρχεικὸς σύγκελλος audiebat, relictis in syn-
cellorum turba, cum nomen commune factum est,
cæteris, qui privatis in ecclesiis id exsequerentur
muneris. Adde et spirituales a confessionibus pa-
tres imperatorem ubique comitantes, ac in palatio
(cujus intum et secretius cubiculum vocabatur
κελλίον ex Codino) commorantes, ut ipsi *concella-
neos*, syncellorum appellatione ornatos. Testis est
Phranzes Joannis ad concilium Florentinum profi-
cientis describens comitalum. *Aderant ei*, inquit,
sacerdotes sui (a patriarchicis diversi) *et spiritualis
pater Gregorius, magnus protosyncellus.* Magnus hic,
ut a patriarchæ protosyncello alio distinctus. His
adde inferius legenda p. 723, ne plerisque syncelli
vox ignota dubium ingerat ex dictis non evolutum.
GOAR.

dimisit. Occulte tamen Saracenis militibus mercenariis re detecta eum interfecit: nam illum hi trans-euntem medio die circumfusi gladiis conciderunt. λόγου διαπραξάμενος ἄξιον, πίπτει καιρίαν τυπείς, και τὸ ἀμφ' αὐτὸν ἅπαν εἰς τὰς ἔγγιστα νάπας και λόχμας διεσκεδάσθη. Διεμνήθη δὲ τότε και ὁ τοῦ Βάρδα ἐταιρειάρχης ὡς μέλλων αὐτομολεῖν τῷ τοῦ βασιλέως στρατῷ· ἔν παραστησάμενος ὁ Σκληρὸς και προσονειδίσας, και μηδὲν πλέον φανερώς εἰς αὐτὸν δεδρακώς, ἀπέλυσε, λάβρα δὲ τοῖς μισθοφόροις Σαρακηνοῖς (38) μηνύσας ἀνείλεν· οὔτοι γὰρ διοόντα τὸν ἄνδρα μεσοῦστος ἡμέρας περιχυθέντες ταῖς μαχαίραις κατέκοψαν.

Cæterum ductores imperatorii exercitus cum jamjam adventurum Bardam putarent, opportuna itinerum occupant, universumque exercitum moventes castra ei opponunt, præoccupatis quibus ei veniendum erat itineribus. Quo cognito, Durus progredi non ausus, cunctando tempus terens exitum rei præstolabatur. Ad eum transfugit dux quidam Sachacius nomine, Brachamius cogomento. Is eum excitat et alacriorem reddit, hortatus ne tempus nullo fructu traheret, quod ea mora sui contemptum gigneret. Ejus consilium visum tempestivum, isque dux itineris designatus est. Et Durus eum exercitu tridui spatio Laparam pervenit. Ei loco ob pinguedinem et fertilitatem soli id nomen fuit; nuno Lycandum vocant: pars est Cappadociæ. Petrus ea re cognita, ne præverteretur a Duro, nocturno itinere eodem venit. Cum essent castra castris opposita, aliquandiu uterque apertam pugnam detrectans victoriam arte suffurari intenderunt. Callide tamen Petrum Bardas elusit. Multas instruxit cœnas, veluti exercitui epulum daturus; quo facto imperatorii decepti, eo die pugnam initurum minime opinantes, ipsi quoque convivia agitarunt. At Durus, qui suos ad pugnam instruxisset, deprehenso quid apud hostes fieret, subito tuba signo dato prandentes adoritur hostes. Qui et ipsi, inopinata re non perterriti, correptis, ut cuique ea fors offerebat, armis, fortiter aliquantisper repugnauerunt: sed ubi Phocas extentis cornibus eos circumvenire cœpit, ita ut in periculo essent ne ab hostibus concluderentur, cum etiam a tergo mercenarios immitteret, magna suorum cœde facta fugæ se dant. Primus omnium pedem retulit Antiochiæ dux Burtza, sive præ metu sive fraude: utrumque enim fertur. Castris etiam impedimentisque potitus Barda immensas est ibi consecutus opes. Inde ad Tzamandum (urbs est Tzamandum sita in prærupto saxo, hominum divitiarumque abundans) pergit, eamque deditione capit, et haud parvas divitias colligit. Hæc ejus victoria multos imperatori fidem servantem concussit, utque ad Durum transirent effecit, quorum princeps fuit Burtza, tum Andronicus patricius ac dux, cognomine Lydus, cum filiis. Attaleenses quoque Michaelum Curticam classis imperatoriæ præfectum in vincula conjecerunt, et Duro eum universa classe accesserunt, jussique sunt illo ipso duce contra Cibyræotas bellum gerere.

XYLANDRI ET

(38) Pace cum illis composita inter ἐταιρείας, de quibus auctor loquitur annumeratis. GOAR.

(39) Sic noster codex habet perspicue. Apud Zonaram *Lipara* legitur, quæ vox multo est concin-

της μὴ περισχῶν ἑαυτὸν, περικαρδίῳ δὲ ζήσει ληφθεῖς, μωπίσας τὸν ἵππον σὺν ἀλογίστῳ ῥύμῃ τοῖς ἐναντιοῖς προσρήγνυται. Μηδὲν δὲ ὅ τι και

Οἱ δὲ τῶν βασιλικῶν κατάρχοντες στρατευμάτων τὴν τοῦ Σκληροῦ ὄσον οὐδέπω ἐπέλευσιν προσδοκῶντες, τὰ καιρία τῆς ὁδοῦ κρίνουσι προκαταλαβεῖν, και ἄραντες παντὶ τῷ στρατεύματι στρατοπεδεύουσιν ἀπεναντίας ἐκείνῳ, προκαταλαβόντες ἃς ἔμελλε διοδεύειν ὁδούς. Ὅπερ μαθὼν ὁ Σκληρὸς νωθρὸς ἦν και ὤκνει τὴν εἰς τὸ πρόσω πορεῖαν, μελλήσει δὲ τρίβων τὸν χρόνον ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. Ἀνερεθίζει δὲ τοῦτον και προθυμότερον ἀποδείκνυσιν αὐτόμολός τις ἐλθὼν στρατηγός, Σαχάκιος τοῦνομα, Βραχάμιος τὴν προσηγορίαν· παρηγγύησε γὰρ ἐλθὼν μὴ τηνάλλως τρίβειν τὸν χρόνον καταφρόνησιν γὰρ ἔλεγεν ἐμποιεῖν τὴν τρίβην. Δόξας δὲ λέγειν εὐκαιρα ἡγεμῶν και ὁδηγός ἀποδεικνυται τῆς ὁδοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο, οὗτος δὲ εἴπετο. Καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν καταλαμβάνει τὴν Λάπαραν (39)· τόπος δὲ οὗτος μέρος τῆς Καππαδοκίας, τὸ νῦν λεγόμενον Λυκανδόν, διὰ τὸ λιπαρὸν και ἀμφορον οὗτω κατονομασθεῖς. Τοῦτο μαθὼν ὁ στρατοπεδάρχης, νυκτοπορίᾳ χρησάμενος δέει τοῦ μὴ ἀντιπαρελθεῖν τὸν Σκληρὸν, ἀντιστρατοπεδεύειν τοῖς ἐναντιοῖς. Καὶ μέχρι μὲν τιος ἀνεδύοντο, και παρεῖλκον τὴν εἰς τοῦμφανὲς συμπλοκὴν, [P. 688] και κλέψαι τὴν νίκην διηγωνίζοντο. Κατεστρατήγησε δὲ τοὺς ἐναντιοῦς ὁ Βάρδας, δειπνα πολλὰ παρασκευασάμενος ὡς τάχα τὸν οἰκίτην ἐστιάσων στρατὸν, και οὕτω τοὺς πολεμίους ἐξπατήσας, Ὑπολαβόντες γὰρ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν μὴ κατάρξασθαι μάχης, αὐτὸν και αὐτοὶ πρὸς εὐωχίαν ἐτρέποντο· ὁ δὲ Σκληρὸς ὡς ἔγνω τοῦτο (εἶχε γὰρ και πρὸς πόλεμον παρασκευασμένα τὰ στρατεύματα), αἰφνίδιον τῇ σάλπιγγι σημήνας τὸ ἐνυάλιον ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις ἀριστοποιουμένοις. Οἱ δὲ, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος, τὸ παρατυχὸν ἀναλαμβάνοντες ὅπλον τοὺς προσιόντας ἐδέχοντο, μὴ τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες. Καὶ ἐπὶ χρόνον μὲν τινα εὐρώστως ἡμύοντο· εἶτα ὑπερκραῖσεις ποιησάμενος ὁ Βάρδας και ἔνδον ἕδη συναπολαμβάνειν τοὺς πολεμίους φοβῶν, ἐπαφείδεις δὲ και κατὰ νῶτα τοὺς μισθοφόρους, τρίπει τε εἰς φυγὴν και πολὺν ἐργάζεται φόνον, τοῦ δουκὸς Ἀντιοχίας τοῦ Βούρτζη πρῶτον ἐκκλιναντος, εἶτε διὰ δειλίαν εἶτε διὰ κακουργίαν· ἐλέγετο γὰρ ἄμφοτερα. Κατῆσχε δὲ και τὸ στρατόπεδον ἅπαν σὺν τῇ ἀποσκευῇ, και πλοῦτον ἐντεύθεν περιεβάλετο ἄπειρον. Ἐκείθεν αὖθις ἐπὶ τὸ λεγόμενον ἔρχεται Τζαμανδόν. Πόλις δὲ ἡ Τζαμανδὸς ἐν ἀποκρήμῳ πέτρᾳ κειμένη, πολυάνθρωπος και πλούτῳ περιβριθής. Ἦντινα παρ'

GOARI NOTÆ.

nior, et cum etymo et cum lingua Græca magis consonat. Nisi forte Cappadoces dicebant λιπαρὸν, quod alii Græci λιπαρόν. Sed et Licandum per ἰῶτα scribitur ibi, hic per ὤ ψιλόν. XVI.

ἐκόντων λαβῶν τῶν ἐντοπιῶν πλοῦτον συνέλεξεν οὐκ ὀλίγον. Αὐτῇ ἡ νίκη πολλοὺς τῶν τῷ βασιλεῖ προσκειμένων κατέσεισε καὶ αὐτομολῆσαι πρὸς τὸν Σκληρὸν ἠνάγκασεν· ὃ τε γὰρ Βούρτζης πρῶτος αὐτομολεῖ τῷ Σκληρῷ καὶ ὁ πατρικίος Ἀνδρόνικος καὶ δοῦξ ὁ Λυδὸς σὺν τοῖς υἱαῖς· Καὶ Ἀτταλεῖς (40) δεσμὰ περιθέντες τῷ ναυάρχῳ τοῦ βασιλέως τῷ Κουρτίῳ Μιχαῆλ προσχωροῦσι μετὰ παντὸς τοῦ στόλου, στρατηγεῖν παρὰ τοῦ Σκληροῦ πεμφθέντι τῶν Κιβυζβίωτων (41).

Ὦν ἀγγελθέντων τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ, βουλῆς προτεθείσης ἔδοξε τῶν τῷ βασιλεῖ ἠκραιωμένων τινὰ ἰσοτύραννον εἰληφῶτα ἀρχὴν καὶ ἀνεύθυνον, καὶ ἐξουσίαν ἔχοντα τιμαῖς τε προβιβάσειν καὶ δώροις καταπλουτίζειν τοὺς προσχωροῦντας, χωρῆσαι κατὰ τοῦ τυράννου. Ἦρσεν ἡ γνώμη, καὶ πέμπεται Λέων ὁ τοῦ βασιλέως πρωτοβεστιάριος, σύμβουλον εἰληφῶς καὶ Ἰωάννην τινὰ πατρικίον, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ ἐπὶ λόγων ἔξει βεβοημένον, ἐξουσίαν ἐκ βασιλέως δεξάμενος (42) πάντα ἀδυστάτως ποιεῖν ὅσα ἔξεισι βασιλεῖ. Ἐξεληθὼν οὖν καὶ κατὰ τὸ τῆς Φρυγίας γενόμενος Κοτυαῖον καὶ τῷ στρατοπεδάρχῳ ἐνωθεὶς Πέτρῳ ἐκείσῃ τὴν παρεμβολὴν ἐπέζητο, κατασκευαζόμενος τοῦ Βάρδα τυγχάνοντος ἐν τῷ Διποτάμῳ (43) χωρίον δὲ βασιλικὸν τὸ Διπόταμον, ὃ Μεσάνακτα κατονομάζουσι οἱ ἑγγύριοι. [P. 689] Λάβρα οὖν ὑποσχέσεισι δωρεῶν καὶ τιμῶν προβιβάσεισι ἐπειρᾶτο διασύρειν τοὺς ἀποστάτας καὶ πρὸς ἐαυτὸν ἐπισπάσθαι καὶ εὐνοὺς τιθεῖναι τῷ βασιλεῖ, ἐλάνθανε δὲ μᾶλλον ἐπιβρόνυχος τὸ ἀντίπαλον, ἀσθενείας σημεῖον λογιζόμενος τὴν παράκλησιν. Ὅθεν καὶ ἀπογνοῦς, ἄρας ἐκ Κοτυαῖου καὶ τὸν Σκληρὸν νυκτὸς παρελάσας ἐχώρει πρὸς τὴν ἀνατολήν. Τοῦτο τὸ ἔργον λίαν τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐδειμάτωσε, δεδιότας οὐ περὶ χρημάτων καὶ κτημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τιμιωτάτων αὐτῶν. Πολλοὶ μὲν οὖν ἐφομύμενοι τὴν ἀποστασίαν τῷ πρωτοβεστιάριῳ προσέβρεον, ὡς κινδυνεύειν κωνιορτοῦ δίκην διαλυθῆναι τὸ ἀποστατικόν. Ὅπερ ἵνα μὴ γένηται φοβηθεὶς ὁ Σκληρὸς τὸν μάγιστρον Μιχαῆλ τὸν Βούρτζην, ἄρτι, ὡς εἶπομεν, προσεχωρηκότα αὐτῷ, καὶ Ῥωμαῖον πατρικίον τὸν Τζωννίτην μετ' εὐζῶνου ἐκπέμπει στρατιᾶς, ἐπιτιθεμένους ἐξ ἐφόδου, καὶ τὰς ἐκδρομὰς κωλύειν ὡς δύναιμι, συμπλοκῆς δὲ καθολικῆς κατὰ τὸ ἐγγυροῦν φείδεσθαι. Πλησιάζαντες δὲ τῷ βασιλικῷ στρατεύματι οἱ περὶ τὸν Βούρτζην ἠναγκάσθησαν καὶ ἄκοντες πολεμῆσαι παρὰ τὴν τοῦ Σκληροῦ παραγγελίαν, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας. Σαρακηνοὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἐφῶν Βεβρόλας τὰ ἐτήσια τέλη Ῥωμαίοις κομίζοντες ἡγγέλλοντο πρὸς τὴν βασιλίδαν ἀπιέναι, καὶ ὡς μέλλουσι κατὰ τινὰ βῆτην ἡμέραν διὰ μέσων ἵναί τῶν στρατευμάτων. Καὶ ἐπειδὴ παρῆν ἡ κυρία καὶ ἔμελλον κατὰ τὸ λεγόμενον Ὁξύλιθον φρούριον οἱ Σαρα-

His imperatori et cubiculario nuntiatis, habito consilio decretum est ut quidam imperatoris familiarum, æquata ejus cum imperatore potestate, cum pleno imperio, et cui permissum esset honoribus ac muneribus ad se quos posset allicere, in tyrannum mitteretur. Mittitur ergo dictator Leo protovestiarus, addito ei consiliario Joanne quodam patricio, viro insigni et eloquentiæ nobilis, data ab imperatore potestate omnia libere agendi quæ ex usu imperatoris essent. Leo apud Cotyæum Phrygiæ cum Petro se conjunxit, ibique castra locat. Bardas eo tempore Dipotami commorabatur. Id est castrum imperatorium, Mesenacta ab incolis appellatum. Occulte autem Leo conatus munerum et honorum pollicitationibus perduelles a Barda avellere et sibi imperatorique eos conciliare, falsus est animi magisque hostes confirmavit, qui has ejus sollicitationes argumentum infirmitatis esse judicabant. Itaque Leo ista ratione se quicquam consecuturum desperans, castris motis noctu Durum transit et versus orientem contendit. Id factum in metum 425 ingentem conjecit eos qui cum Duro erant, quod jam non de pecunia et bonis suis tantum, sed etiam de charissimis venirent in discrimen. Itaque multi ejurata perduellione ad protovestiarium se contulerunt; jamque in eo periculo Bardas erat ne ipsius copiæ pulveris instar dissiparentur. Id ergo ne fieret, Michaelum Burtzam magistrum, quem nuper ei accessisse docuimus, et Romanum patricium Taronitam cum expedito exercitu mittit, qui Leonis progressibus obstarent, eumque subitis incursionibus vexarent et pabulationibus pro virili arcerent, omnino autem quantum ejus fieri posset, justam pugnam vitarent. Burtzas et qui cum eo erant, cum jam appropinquassent imperatori exercitui, coacti sunt vel inviti contra Duri mandatum prælium inire. Nuntiabatur enim Saracenos annum ab orientali Berræa tributum Romanis afferentes Cpolin ire, ac certo die per medios exercitus iis transeundum fore. Ut ea dies appetiit, Saracenis per castellum cui Oxylitho nomen transituris utrinque instructæ sunt acies, et magno impetu animorum ad pugnam eductæ, præmii loco victori proposito, quod Saraceni ferebant, auro. Conflictumque, et pulsus Burtzas, multis ab ejus parte

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(40) Ab Attalia Pamphyliæ urbe, sicut et Cibyra minoris Asiæ, navali præsolaræ. GOAR.

(41) Hic locus est confusus et mancus, ut quidem judico. Hoc ex sequentibus didici, hunc ipsam Curticem Duri classem duxisse, victumque ab imperatoris duce Theodoro navali prælio fuisse. Sed Cibyratæ an pro Duro steterint, an vero (quod putavi) ab imperatoris classe, cum ea ad Durum

transivisset, jusserit eos Durus oppugnari, non sum certus. XYL.

(42) Scribit interpres δεξάμενος· retineo δεξάμενον. Ad Joannem enim auctor ipse retulit τὸ δεξάμενον, sicut et τὸ βεβοημένον. GOAR.

(43) Dipotamum videtur dictum, quod inter duo flumina, aut potius ad confluentes duorum amnium, situm esset. XYL.

occisis, maxime Armenis : nam de his quoscunque comprehendere potuerunt Romani, 426 interfecere absque ulla miseratione, quod ii primi omnium se tyranno adjunxissent.

ὡσπερ τις ἄθλος ὁ παρὰ τῶν Σαρακηνῶν κομιζόμενος Τρέπεται γοῦν ὁ Βούρτζης, καὶ πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀπώλοντο, καὶ μᾶλλον τῶν Ἀρμενίων· πάντας γὰρ τοὺς ἀλόντας τῶν Ἀρμενίων ἀπέσφαττον οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ λαμβάνοντες οἶκτον διὰ τὸ πρῶτους προσχωρῆσαι τῷ ἀποστάτῃ.

Nuntio ejus eladis accepto, Bardas nulla interposita mora statim cum suo exercitu subsequitur, et cum ad locum cui Rageos nomen pervenisset, ibi castra facit tempusque pugnae commodum expectat. Cunctantibus autem imperatoriis, et pugnae opportunitate extracta, nulli a Barda ad Leonem defeecerunt, jam clade superiori animis eorum nutantibus. Sed qui in exercitu Leonis erant rerum bellicarum imperitiores, ii animis recens parta victoria exultantibus pugnam expetebant; natu grandioribus, et qui multis certaminibus exercitati essent, detrectantibus atque differentibus : cum Leo (verum enim illud tritum est : « Homines malis oīto consiliis assentiunt ») junioribus obtemperans suos ad pugnam instructos dato tuba signo educit. Durus copiis suis in tres partes divisit medium agmen ipse ducit, dextrum cornu fratri suo Constantino, sinistrum Constantino Gabræ committit. Ut concursus est et Bardæ cornibus præfecti equitem hosti immiserunt, Leonis milites impetum non sustinentes fugam faciunt, eorumque magna editur caedes. Interficunt Joannes patricius et Petrus castrorum præfectus 427 multique alii illustres viri. Leo protovestiarius vivus una cum aliis magistratum gerentibus viris in Duri potestatem venit. Atque hunc quidem Durus in custodiam dedit. Theodoro autem et Nicetæ Hagiozacharitis germanis fratribus in conspectu totius exercitus effodi oculos jubet, quod ii nimirum violato jurejurando, quo se ipsi obstrinxerant, ad Leonem transivissent.

ὄφθαλμοὺς ὡς παραδάντων τάχα τοὺς ὄρκους οὓς ὀφθαλμῶν.

Hæc victoria Bardæ rebus plurimum attulit incrementi, omnesque ad eum magni parvique deficiebant; imperatoris res una, eaque sacra anchora sustinebantur, divino nimirum auxilio. At cubicularius præses, quanquam et terrestribus negotiis curam impenderet, multo magis tamen maritimæ rei erat intentus. Nam hostilis classis præfectus Michaelus Curtices, omnes insulas depopulatus, jam ipsam quoque in Hellesponto sitam Abydum videbatur oppugnaturus. Itaque classem probe instruit, eamque contra Citrucam emittit, præfecto Theodoro Caranteno patricio. Is Theodorus per fauces Hellesponti vectus apud Phocæam cum Curtica navalem conserit pugnam vehementem : ea victus Curtices clasique ejus disjecta, et Caranteno exinde mare obtinente res maritimæ quietæ fuerunt. Proinde terrestribus negotiis intentus præses Manuelum 428 Eoticum, nobili genere ortum et virtute ac fortitudine clarum, emittit ad

κηνοὶ διαβαίνειν, καθοπίσαντες οἱ περὶ τὸν Βούρτζην τοὺς ἀμφ' αὐτοὺς, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ οἱ τοῦ πρωτοβεστιαρίου πεποιηκότες, μάλα ὀρμητικῶς πρὸς τὴν μάχην ἐχώρουν· προὔκειτο γὰρ ἑκατέρωθεν χυρσός. Καὶ ἐπειπερ ἤγγισαν, συμπεσόντες ἐμάχοντο.

Ἄγγελθεισης δὲ τῆς ἤττης ὁ Βάρδας καιρὸν ἀναβολῆς μὴ δεδωκώς, ἀγείρας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὀπίητα διὰ ταχείων, καὶ κατὰ τινα τόπον Ῥαγίας ὀνομαζόμενον γενόμενος στρατοπεδεύεται, ἐπιτηδεῖον μάχης καιρὸν ἐκζητῶν. Χρονοτριβούντων δὲ τῶν βασιλικῶν ταγμάτων ὁ τῆς μάχης καιρὸς παρελθίνο, καὶ πολλοὶ τῶν ἀποστατῶν τῇ προηγησαμένη ἤττη σεσαλευμένοι τῷ πρωτοβεστιαρίῳ προσέτρεχον. Ὅσον μὲν οὖν σφριγῶν ἦν ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ βασιλέως καὶ ἀπειροπόλεμον, τῇ ἐξ ὀπογίου γαυρούμενον νίκη ὄργα πρὸς συμπλοκὴν, οἱ γηραιότεροι δὲ καὶ κατηγορημένοι τοῖς ἀγῶσιν ὄκνουσαν καὶ ἀνεδύοντο τῇ μάχην [P. 690] Ἄλλ' ἐπεὶ κατὰ τὸν εἰπόντα, « Ταχεῖα πειθῶ τῶν καπῶν ἀκολουθεῖ, » κείθεται τοῖς νεωτέρω καὶ ὁ πρωτοβεστιαρίως, καὶ τὸ ἐνυάλιον σημήνας ἐξάγει τὰ στρατεύματα πρὸς τὴν μάχην. Καὶ ὁ Βάρδας δὲ τριχῇ διελὼν τὸν οἰκτεῖον στρατὸν τὸ μὲν μέσον εἶχεν αὐτός, τοῦ δεξιῦ δὲ κέρως Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφόν, τοῦ δ' εὐωνύμου Κωνσταντῖνον τὸν Γαβρᾶν ἀρχεῖν ἐπίστησε. Συμβολῆς δὲ γενομένης καὶ τῶν περὶ τὰ κέρωτα στρατηγῶν τὴν ἵππον ἐπισσεύσαντων τοῖς ἐναντίοις, μὴ ἐνεργόντες τὴν βύμην οἱ περὶ τὸν πρωτοβεστιαρίον τρέπονται, καὶ γίνεται φόνος πολὺς. Ἐνταῦθα καὶ Ἰωάννης ἔπεσεν ὁ πατρικίως καὶ ὁ στρατοπεδάρχης Πέτρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν διαφανῶν. Ἐβάλω δὲ καὶ ὁ πρωτοβεστιαρίως μεθ' ἑτέρων ἀνδρῶν ἀρχικῶν. Τὸν μὲν οὖν πρωτοβεστιαρίον φρουρεῖσθαι προσέταξε, Θεοδώρου δὲ καὶ Νικητῆ τῶν αὐταδέλφων τῶν Ἀγιοζαχαριτῶν ἐπ' ὄψει παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐξορῦττει τοὺς πρὸς αὐτὸν ἔθεντο καὶ τῷ πρωτοβεστιαρίῳ προσχω-

Ἐκ ταύτης τῆς νίκης τὰ μὲν τοῦ Βάρδα ὄφουτο καὶ ἐπὶ μέγα ἤρετο, πάντων, ὡς εἰπεῖν, μικρῶν καὶ μεγάλων προσρυϊσκομένων αὐτῷ, τὰ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ μιᾶς ἐσάλειεν, ἱερᾶς μὲντοι ἀγκύρας, τῆς τοῦ Θεοῦ βοήθειας. Ὁ δὲ παρακοιμώμενος ἐφρόντιζε μὲν καὶ τῶν κατὰ χέρσον, πλέον δ' ἡμερήμια τῶν κατὰ θάλατταν· ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ὁ τοῦ ἐναντίου κατάρχων στόλου, Μιχαὴλ ὁ Κουρτικίως, πᾶσαν μὲν νῆσον πεπορθηκώς, ἤδη δ' ἐπίδοξος ὢν καὶ τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ πολιορκεῖν Ἄβυδον. Οὐκοῦν καὶ στόλον ἐξαρτυσάμενος μάλα καλῶς ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Κουρτικίου, ναύαρχον ἔχοντα Θεόδωρον πατρικίον τὸν Καραντηνόν. Οὗτος δ' ἐκπεύσας καὶ τὰ στενὰ διαβάς τοῦ Ἑλλησπόντου κατὰ Φώκαιαν τῷ Κουρτικίῳ προσήγγυται, καὶ γενομένης καρτερᾶς ναυμαχίας οἱ περὶ τὸν Κουρτικίον τρέπονται καὶ σκεδάνυνται, καὶ λοιπὸν θαλασσοκρατήσαντος τοῦ Καραντηνοῦ τὴν ἐπιχειρίαν ἔσχε τὰ τῆς θαλάσσης. Ἡδὴ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν ἐχόντων καλῶς ὁ παρακοιμώμενος τῶν κατὰ

τὴν ἤπειρον ἐτίθετο ἐπιμέλειαν. Καὶ δὴ Μανουὴλ Ἀ
 πετρικίον τὸν Ἑρωτικὸν, ἐκ γένους τε ἀνδρα καὶ
 ἐκ ἀρετῆ διαδόητον καὶ ἀνδρία, φρουρεῖν ἐπέμπε
 τὴν Νίκαιαν. Μετὰ μικρὸν δὲ καταλαμβάνει καὶ ὁ
 Σκληρὸς, καὶ τὰ περίεξ τῆς Νικαίας πυρπολήσας χωρὶα
 τελευταῖον καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Νίκαιαν ἔρχεται, καὶ
 ἐλεπόλεσι καὶ μηχαναῖς ἐκπορθῆσαι ἠπάγειτο. Γεν-
 ναίως δὲ τοῦ Μανουὴλ ὑποδεξαμένου τὴν πολιορκίαν
 καὶ τὰς προσαγομένας τῷ τείχει κλίμακας καὶ μη-
 χανὰς σκευαστῶ πυρὶ πυρπολήσαντος, τὴν ἐκ πολιορ-
 κίας ἄλωσιν ἀπογνοῦς ὁ Σκληρὸς ἐνδεῖα τῶν
 ἀναγκαίων ἤλαπτεν αἰρῆσαι τὴν πόλιν, χρόνου δὲ τῆ
 πολιορκίᾳ τριβέντος πολλοῦ καὶ τῶν ἔνδον πιεζομέ-
 νων τῆ σιτοδείᾳ, [P. 691] μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δρά-
 σειν ὁ Μανουὴλ μὴδ' ὄθεν εἰσκομίσεται τὰ πρὸς τὸ
 ζῆν ἀναγκαῖα, ἐπιμελῶς τοῦ Σκληροῦ τὰς εἰσόδους
 τηροῦντος, ἀπάτη τὸν Σκληρὸν ἔγνω περιελθεῖν.
 Ἀμέλει καὶ τοὺς τῆς Νικαίας σιτοβολῶνας ψάμμου
 λεληθότως πεπληρωκὼς, καὶ σίτη ἀνωθεν τὴν ἐπι-
 φάνειαν ἐπιχρώσας, ὡς κλέπτεσθαι τὰς ὄψεις τῶν
 θεαμένων, τινὰς τῶν ἠλωκῶτων ἀπὸ τῆς τῶν ἐναν-
 τίων μοίρας προσκαλεσάμενος ἐδείκνυ τὰ ταμεία,
 καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν ἐπαφίησιν, εἰπεῖν ἐπισκήψας,
 δεῖπερ, Τὴν ἐκ τοῦ λιμοῦ πολιορκίαν οὐ δέδοικα (ἀπο-
 χρώσας γὰρ ἔχω τροφὰς καὶ ἐπὶ δυσὶν ὄλοις ἔτσει),
 πολιορκία δὲ ἄλλως ἢ πόλις ἀνάλωτος· τὰ σὰ δ' ἐγὼ
 φρονῶν ἐτοιμὸς εἰμι ὑπεκστῆναι σοι τῆς πόλεως, εἰ
 ἐμοὶ τε καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ δι' ὄρκων δόλης ἀπέναι
 ὄπη δὴ καὶ αἰρούμεθα. Ἀσμένως δὲ τοῦ Βάρδα δεξαμένου τὸν λόγον καὶ πίστει παασχηκῶτας, τοὺς Νικαίαις ὁ
 Μανουὴλ εἰληφῶς καὶ τὸν ἀμφ' αὐτὸν στρατὸν μετὰ πάντων ὧν εἶχον, εἴσειν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Τὴν Νί-
 καιαν δὲ παρεληφῶς ὁ Σκληρὸς, καὶ τὸ περὶ τὸν σῆτον εὐρῶν βραδύοργημα ἠνιάθη μὲν ἐπ' οἷς ἐξηπάτητο,
 φρουρὰν δ' ὁμοῦς ἀφελὲς ἀξιόμαχον ἐν αὐτῇ, καὶ στρατηγὸν Πηγασίον τινα ἐν αὐτοῖς ἐπιστήσας, αὐτὸς τῶν ἐφεξῆς
 εἶχετο ἔργων.

Ὁ δὲ παρακοιμώμενος τοῖς ὄλοις ἀπορηθεὶς (ἤδη C
 γὰρ ὁ Σκληρὸς ἐπλησιάζε τῇ βασιλίδι) μίαν ἐγνώκει
 βοήθειαν ἀποχρῶσαν, Βάρδην τὸν Φωκᾶν μεταπέμ-
 ψασθαι τῆς ὑπερορίας, μόνον ἀξιόμαχον οἰηθεὶς
 τοῦτον ἀντίπαλον ἔσεσθαι τῷ Σκληρῷ. Λόγου δὲ θᾶτ-
 τον μεταπεμψόμενος καὶ ὄρκους ἀσφαλισάμενος, καὶ
 πλοῦτον παρεσχηκὼς δαψιλῆ καὶ τῷ τῶν μαγίστρων
 ἀξιόμακτι τιμήσας, δομέστικον προχειρίζεται τῶν
 σχολῶν καὶ κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἀφίησιν. Ὁ δὲ τὸν
 ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀναδεξάμενος ἀγῶνα πρῶτον μὲν
 ἐπεχείρησεν ἀπὸ Θράκης περαιωθῆναι εἰς Ἀβυδὸν·
 φυλάττοντος δὲ τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ χωρὶα Ῥωμανοῦ
 τοῦ υἱοῦ τοῦ Σκληροῦ, ἀποκρουσθεὶς ἐκεῖθεν ἐπ-
 ἄνεισιν εἰς τὴν βασιλίδαν, ἐκεῖθεν τε πλοίου ἐπιβὰς
 καὶ τοὺς ἐναντίους λαθῶν πρὸς τὴν ἀντίπορθμον
 γίνεται γῆν, καὶ νυκτοπορίαις χρησάμενος ἄπεισιν
 εἰς Καισάρειαν, ἐκεῖσε τε Εὐσταθίῳ μαγίστρῳ τῷ
 Μαλεῖνῳ καὶ Μιχαὴλ μαγίστρῳ τῷ Βούρτζῃ συμμαχίας
 (ἔφθασε γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκ μετανοίας τὰ τοῦ βασιλέως
 πάλιν ἔλθεσθαι) μετ' αὐτῶν πρὸς πόλεμον ἐξηρτύετο.
 Καὶ δὴ λαὸν ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου ἀθροίσας, καὶ τοὺς
 ἐκ τῆς φυγῆς ἐσκευασμένους ἄλλας, πρὸς τὸ Ἀμύ-
 ριον γίνεται. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τὴν τούτου ἐξοδὸν
 ἀπηκῶς, καὶ νῦν πρῶτον οἰηθεὶς τὸν ἀγῶνα ἔσεσθαι
 αὐτῷ πρὸς ἀνδρα πολεμιστὴν καὶ φέρειν εἰδῶσα
 γενναίως καὶ τακτικῶς τὰς πολεμικοὺς στροφὰς, καὶ

custodiendam Nicæam. Paulo post ad eam urbem
 accedit Durus, et incendio evastata vicinia tandem
 ipsam quoque machinis adhibitis oppugnat. Et cum
 fortiter defenderet Manuelus, scalasque et machi-
 nas admotas igni artificioso cremaret, vi se urbem
 expugnare posse desperans Bardas, ob penuriam
 autem deditum iri tandem cogitans, diu obsidionem
 traxit. Oppidanis alimentorum defectu pressis, Ma-
 nuelus quo se verteret nescius, cum Duro aditus
 urbis accurate custodiente invahi nihil posset, dolo
 circumvenire eum statuit. Grenaria Nicææ clam
 arena congesta implet, in superficie frumento con-
 strata, ut arena visum falleret. Tum quemdam de
 hostibus captum eo adducit, et illa demonstrat, et
 ad Durum emittit, cum his mandatis, se plane ab
 obsidione penuriæ causa nihil sibi metuere, instru-
 ctum etiam biennii integri alimentis : tum urbem
 ipsam vi nequaquam expugnari posse. Tamen
 quod ipsi bene vellet, urbe excedere paratum esse,
 si hoc obtineat ut juramento confirmet Durus se
 ipsi et suis liberam quo vellent absundi dare pote-
 statem. Libenter eam conditionem amplexo Duro,
 et fidem firmante, Manuelus cum Nicæensibus et suo
 exercitu omnibusque 429 impedimentis Cpolinabit.
 Hoc pacto Nicæa potitus Durus, tametsi vaframentum
 illud de frumento deprehendens moleste ferret, va-
 lidum nihilominus urbi ei præsidium imponit, duce
 quodam Pegasio, et ipse reliqua persequitur negotia

Enimvero præses Basilius rebus tantum non de-
 speratis (cum jam ad ipsam urbem accederet Du-
 rus) unum hoc cogitavit præsidium superesse, si
 Bardas Phocas ab exilio revocaretur, quem solum
 censebat Duro recte opponi posse. Eum ergo dicto
 citius evocat, jurejurando ei cavens atque amplis-
 simas conferens opes ; ornatumque magistri digni-
 tate domesticum scholarum facit et contra Durum
 emittit. Phocas summa sibi rerum credita primo e
 Thracia ad Abydum trajicere conatus est. Sed ea
 spe dejectus, quod Romanus Dari filius Hellespon-
 tum teneret, Cpolin rediit. Inde navigio consensu
 hostibus non animadvertentibus ad oppositam con-
 tinentem trajecit, nocturnisque itineribus Cæsa-
 ream pervenit. Ibi se cum magistro Eustathio Ma-
 leino et Michaelo Hurtza (nam et is mutata volun-
 tate ad imperatoris partes redierat) conjunxit et
 bello gerendo paravit. Ergo coactis ut poterat mi-
 litibus, collectisque iis quos fuga disperserat, ad
 Amorium accedit. Durus ubi Phocam ad 430 bel-
 lum exiisse cognovit, nunc demum ratus sibi rem
 fore cum viro bellicoso et fortiter atque compositè
 ferre vices belli gnaro, cum hactenus sibi objecti
 essent homunciones castrati, in thalamis versati et
 in umbra degere soliti, a Nicæa exercitum ad
 Amorium duoit. Ibi collatis signis pugnatum ; et

Phocæ exeroitus, qui superioribus præliis victus audaciam animique vigorem dimiserat, pedem retulit, ac victoria penes Durum fuit. Neque tamen turpiter aut dissolutis ordinibus Phocæ milites cesserunt, sed lente et composita, ita ut non præ metu sed jussu ducis cedere viderentur. Etenim Phocas militibus terga hosti dantibus et fugam parantibus, extremum claudens agmen irruentes propulsabat, neque eos cum impetu irruere cedentibus suis sinebat. Ibi Constantino ferunt Gabræ cum suis hostem insequenti conatum egregium animo incidisse, Phocæ capiendi, quam rem sibi summæ laudi fore speraret. Itaque equo calcaribus incitato acerrimo in hunc impetu invecum. Phocam eo conspecto et agnito leviter equum flexisse et se obvium tulisse; itaque clavam in galeam Constantini impigisse, ut is ob ictus intolerabilem vim statim animo delloquente ab eo decideret. Quem dum sui omissa hostium persecutione attollunt atque curant, interim Phocam securiorem **431** jam factum, sed non laxatis equo habentibus lente progressum, evasisse. Sic Phocas cum suis elapsus, occupato Charsiano et castris positus, de futuro cogitavit, interim multos ad se accedentes imperatoris nomine honoribus afficiens, suorumque alacritatem beneficiis excitans. Eum subsecutus Durus, castris ad Thermas imperatorias (loci hoc nomen est) locatis, cognominem suum (utriusque enim Bardæ erat nomen) ad pugnam provocat. Quo alacriter assentiente rursus pugna committitur. Ac tametsi aliquandiu restitissent milites Phocæ, ipso undiquaque circumequitante et ferrea clava hostium dissipante ordines atque innumeras edentes cædes, tamen fusi ad extremum fugam faciunt.

τας, και τῶν συνόντων εὐεργεσίαις παραθερμαίνων τὰς προθυμίας. Ἐπόμενος δὲ τούτῳ καὶ ὁ Σκληρός, καὶ περὶ τινα τῶν βασιλικῶν θέρμα καλούμενον κατασκηνώσας, εἰς μάχην τὴν ὁμώνυμον ἐξεκαλεῖτο. Ἀσπασίως δὲ καὶ τούτου δεξαμένου τὴν πρόκλησιν αὐτῆς ἑτέρα συνίσταται μάχη. Καὶ χρόνον μὲν τινα ἀντίσχεον οἱ περὶ τὸν Φωκᾶν, αὐτοῦ τούτου παριππεύοντος ἀπανταχοῦ καὶ τῆ σιδηρᾶ κορύνῃ τὰς τῶν ἐναντίων βηγνόντος φάλαγγας καὶ μύριον ἐργαζομένου φόνον· ὁμοῦς δὲ καὶ πάλιν νῦτα δεδωκότες οἱ περὶ τοῦτον ἐτράπησαν.

Ab hoc prælio Phocas quanta fieri poterat celeritate in Iberiam abit, et a Davido ejus regionis principe suppetias petit, et impetrat sane haud exiguas. Erat enim Phocas amicitia junctus Davido ex eo tempore quo Chaldiæ dux fuerat. Cum his et suis quos ex fuga collegerat, ad Pancaleam (campus est latus ac rei equestri aptus, proxime Alyn flumen situs) ducit, ubi Duri castra erant. Rursum omni vi pugnatum. **432** Atque hic Phocas cernens suos paulatim succumbere atque ad fugam spectare, honestam mortem turpi atque infami vitæ præstare ratus, disjectis hostium ordinibus in ipsum vehementi impetu fertur Durum fortiter subsistentem, nemine militum opitulante, quod omnes certamine ducum decerni bellum cuperent. Et quidem pulcherrimum videbatur spectaculum, magnamque admirationem spectatoribus excitaturum, singulare certamen intueri duorum virorum audacia atque animi robore præstantissimorum. His ergo cominus duellum ineuntibus, Durus Phocæ equi aurem

οὐχ ὡς τὸ πρότερον πρὸς ἀνδράρια ἐκτετμημένα θαλαμειόμενα καὶ σκιατραφῆ, ἄρας ἀπὸ Μικαίας πρὸς τὸ Ἀμώριον ἔπεισι [P. 692] καὶ συναντήσας συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ. Οὐκ ὑποστάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Φωκᾶν διὰ τὸ ταῖς προηγησάμεναις ἤτταις χραυνωθῆναι τὸν τῆς ἀνδρίας αὐτοῖς καὶ τόλμης τόνον, ἐπικρατέστερος γίνεται ὁ Σκληρός. Οὐ μόντοι καὶ παντάπασιν εἰς ὑπαγωγὴν ἄκοσμον ἐσκέδαστο ἡ στρατιὰ τῷ Φωκᾷ, ἀλλ' ὑποκλίνας μὲν ἐνέδωκε, σχολαίαν δὲ ἐποιεῖτο τὴν ὑποχώρησιν, ὡς μὴ ὑπὸ δειλίας δοκεῖν ἐλάτνεσθαι, ἀλλ' ἐξ ἐπιτάγματος ὑπέκειν στρατηγικοῦ μετ' εὐκοσμίας καὶ τάξεως. Καὶ γὰρ δὴ καὶ νῦτα δόντας τοὺς στρατιώτας καὶ πρὸς φυγὴν ὠρμημένους, ἐπισθεν οὐραγῶν ὁ Φωκᾶς τοὺς ἐπιόντας ἡμόνετο καὶ οὐ μετὰ σφοδρότατης εἶα βίας καὶ ῥύμης προσφέρεσθαι. Ἐνθα καὶ λέγεται Κωνσταντίνον τὸν Γαβρᾶν μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὸ φεύγον διώκοντα φιλοτιμίᾳ χρησάμενον ἀκαιρῶς, καὶ μεγάλην εὐκλείαν ἔξιν οἰθθέντα εἰ αἰχμάλωτος ὑπ' αὐτοῦ γίνετο ὁ Φωκᾶς, μωπώσαντα τὸν ᾧ ἐπωχεῖτο ἵππον, μετὰ μεγίστης ὀρμῆς προσενεχθῆναι τῷ Φωκῆ. Ὅν ὁ αὐτὸς ἰδὼν καὶ ὅστις εἶη κατανοήσας, ἤρέμα τὸν ἵππον παρενεγκῶν καὶ ὑπαντίστας παῖσι κορύνῃ κατὰ τῆς κόρυθος. Καὶ ὁ μὲν λειποθυμήσας τῇ ἀνυποστάτῳ φορᾷ τῆς πληγῆς πίπτει παραυτίκα τοῦ ἵππου, ὁ δὲ Φωκᾶς ἀδείας μεζονος τυχὼν τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας εἶχετο, σχολῆ καὶ βάρη ἰὼν, ἀλλ' οὐκ ἀνειμένος τοῖς χαλιννοῖς· οἱ γὰρ σὺν τῷ Γαβρᾷ τὸν οἰκίον πεπτωκότα θασάμενοι στρατηγόν, καὶ ἐπιμέλειαν τούτου τιθέμενοι, ἀνῆκαν τὸν διωγμόν. Ὁ δὲ Φωκᾶς ἀμα τοῖς σὺν αὐτῷ τὸν λεγόμενον Χαρσιανὸν κατελιπὼς κάκεισε αὐλισάμενος ἐσκόπει τὸ μέλλον, τιμαῖς τε ταῖς ἐκ βασιλείως δεξιούμενος πολλοὺς προσφοιτῶντας.

Ἐκεῖθεν οὖν ὁ Φωκᾶς, ὡς εἶχε, διὰ ταχέων ἔνεισιν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, καὶ Δαβὶδ τῷ τῶν Ἰβηρῶν ἄρχοντι προσελθὼν εἰς ἐπικουρίαν ἤτει στρατόν· τοῦ δὲ μετὰ προθυμίας ὑπηρετοῦντος (ἐπεφιλίωτο γὰρ τῷ Φωκᾷ ἐξ οὗ δοῦξ ἦν ἐν Χαλδίᾳ), λαὸν ἐκεῖθεν εἰληφὼς οὐκ ὄλιγον, ἀθροίσας δὲ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἰσκαδασμῆνους ὄντας ἐκ τῆς τροπῆς, κάτεισιν εἰς Παγκάλειαν, ἔνθα στρατοπεδευσάμενος ἦν ὁ Σκληρός. Τόπος δὲ ἡ Παγκάλεια, πεδίον ἀναπεπταμένον τε καὶ ἱππύλατον, ἔγγιστά που τοῦ ποταμοῦ Ἄλυος κείμενον. Καὶ γίνεται πάλιν καρτερός ἀγὼν. Ἐνταῦθα τὸν ἑαυτοῦ λαὸν θασάμενος ὁ Φωκᾶς κατὰ μικρὸν ἐνδιδόντα καὶ πρὸς φυγὴν βλέποντα, [P. 693] βέλτιον εἶναι κρίνας τὸν εὐκλειῆ θάνατον τῆς ἀγεννοῦς καὶ ἐπονεϊδίστου ζωῆς, τὰς τῶν ἐναντίων συγκόψας φάλαγγας πρὸς αὐτὸν μετὰ σφοδρότητος ἵεται τὸν Σκληρόν. Εὐρώσως δὲ κάκεινον τὴν αὐτοῦ ὑποδεξαμένου ὀρμῆν, καὶ μηδενὸς τῶν στρατιωτῶν ἐπιβοηθούντος, ἀλλὰ τῷ τῶν ἀρχηγῶν ἀγῶνι κριθῆναι τὰ πράγματα βουλευομένων (καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐφαίνετο πάγκυλόν τι

θέαμα και καταπληξιν τοῖς ὄρωσιν ἐπάγον ἀνδρῶν ἄξιοι μονομαχία ἐπ' εὐτολμία και βῶμη ψυχῆς μέγα φρονούντων), ὑποστάντες ἀλλήλους συστάδην ἐμάχοντο. Καὶ ὁ μὲν Σκληρός τοῦ Ἴππου τοῦ Φωκά τὸ δεξιὸν οὖς σὺν τῷ χαλινῷ παίσας ἀποκόπτει τῷ ξίφει. ὁ δὲ Φωκᾶς τῇ κορύνῃ πατάξας αὐτὸν γὰρ τῆς κεφαλῆς τοῦτον μὲν ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Ἴππου εἶπται τῷ βάρει τῆς πληγῆς κατενεχθέντα, αὐτὸς δὲ τὸν Ἴππον κεντρίσας και τὰς τῶν ἐναντίων διατεμῶν πάλαιας εἴξει, και πρὸς τινα λόφον ἀνελθὼν τοὺς ἐκ τῆς τροπῆς ἀνεκαλεῖτο. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σκληρὸν κακῶς ἔχοντα τοῦτον ἐκ τῆς πληγῆς θρασάμενοι και ἤδη λειποφυχόντα τῷ τραύματι ἐπὶ τινα πηγὴν ἄγουσι τὸν λύθρον ἀπονιψόμενον· ὑπώπτειον γὰρ και τὸν Φωκᾶν τελείῃ ἤδη παραδοθῆναι ἀφανισμῷ. Τοῦ Ἴππου δὲ ἀποσκιρτήσαντος και τὸν κατέχοντα ἀποδράντος και διὰ τῶν στρατευμάτων ἐπιδάτου χωρὶς θεόντος ἀτάκτῳ βῶμη, και τῷ αἵματι πεφυρμένου (Ἀγύπτιον τὸν Ἴππον ἐκάλουν), και καταμαθόντες οὐτινος ὁ Ἴππος, και νομίσαντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα πεπτωκέναι, ἀκόσμως τρέπονται πρὸς φυγὴν, κρημοῖς και ἄλλοι τῷ ποταμῷ βίπτουντες αὐτοὺς και ἀκλεῶς ἀπολλύμενοι, μηδεὸς ὄντος τοῦ διώκοντος. Τοῦτο κατιδὼν ὁ Φωκᾶς ἀπὸ τοῦ λόφου, και θεῖον ἔργον εἶναι τὸ πραγμα, ὡσπερ ἦν εἰκός, ὑποτοπᾶσας, κάτεισι μετὰ τῶν συνόντων ἐπιδιώκων τοὺς φεύγοντας ὑπ' ἀλλήλων συμπαλουμένους και ἀκλῆς ὄλωσ μη μεμνημένους, και τοὺς μὲν ἀναρῶν, τοὺς δὲ χειρούμενος. Ὁ δὲ Σκληρὸς μετ' ἀλίγνν διασωθεὶς φεύγει πρὸς Μαρτυρόπολιν· ἐκεῖθεν δὲ πρεσβευτὴν ἐκπέμπει τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Κωνσταντῖνον πρὸς Χοσρόην τὸν τῆς Βαβυλωνίας ἄρχοντα, ἐπικουρίαν και συμμάχιν αὐτῶν. Παρέλκοντος δ' ἐκεῖνου και μήτε τῇ δόσει συντιθεμένου μήτ' ἀπαναινομένου, και τοῦ Κωνσταντῖνου χροιστριβοῦντος, ἠναγκάσθη και αὐτὸς ὁ Σκληρὸς μετὰ τῶν συνόντων ἀπάντων πρὸς Χοσρόην φοιτῆσαι.

Τῆς δὲ τοῦ Σκληροῦ τροπῆς ἀγγελθείσης τῷ βασιλεὶ διὰ γραμμάτων τοῦ Φωκά, και τῆς εἰς βαβυλωνία ἀναχωρήσεως, τοῦτον μὲν ὁ βασιλεὺς ἀποδείξμενος ἀξίως ἐτίμησε, πρὸς δὲ Χοσρόην τὸν τῆς βαβυλωνίας ἀμερμουμένην πρεσβευτὴν ἐκπέμπει τὸν Βίστην Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν, ἰκετεύων μηδεμίαν ἐπιστροφῆς ἀξιώσαι τὸν ἀποστάτην, μηδὲ θελήσαι παράδειγμα γενέσθαι τοῖς ὑψιγόνους φαῦλον, ἀμελήσας μὲν βασιλείως ἀδικουμένου βασιλεὺς και αὐτὸς ὢν, [P. 694] προσθέμενος δὲ τυράννῳ ἀδίκῳ και ἀποστάτῃ. Ἐνεχείρισται δὲ και γράμματα βασιλικὰ ἐνεσημασμένα, δι' ὧν συμπαθείας ἀπάσης κακῶν ἡξίου τὸν Σκληρὸν και τοὺς συνόντας αὐτῷ, εἰ μεταμαθόντες τὸ δέον τὸν τε αὐτῶν ἐπιγινωσι δασποτην και πρὸς τὰ οἰκεία ὑπονοστήσουσι. Διασωθέντος δὲ πρὸς Χοσρόην τοῦ Οὐρανοῦ και τῶν βασιλικῶν ἐρωθέντων γραμμάτων, ὁ Χοσρόης και τὸν πρεσβευτὴν και τὸν Σκληρὸν και πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ Ῥωμαίους ὑπονόησας φρουρᾶ παραδίδωσι. Καὶ τοῦτους μὲν εἶχεν ἡ φρουρά, τῶν δὲ μὴ συναελθόντων ἀποστατῶν τῷ Σκληρῷ Ἀέων μὲν ὁ αἰχμάλωτος και οἱ τοῦ δοῦκα Ἀνδρονίκου τοῦ Λυδοῦ παῖδες Χριστοφόρος ὁ Ἐπεικτής και Βάρδας ὁ Μογγός (ἔφθη γὰρ ἐκείνος ἀποθανεῖν) τὸ Ἀρμακούριον και τὴν Πλατεῖαν πέτραν και ἄλλα τινὰ φρούρια ἐφυμνά ἐν τῷ θέματι κείμενα τῶν Θρακησίων κατεσχητότες ἀντεῖχον ἕως ὀγδόης Ἰνδικτιῶνος, και ἐπεκδρομὰς ἐκ τούτων ποιούμενοι τὰ βασιλείως ἐλύπου· και οὗ

dextram una cum freno ense amputat, Pho as caput Duri clava ita ferit, ut is vi ictu prostratus collo equi incumberet: ipse ordinibus hostium perruptis citato equo evadit, et in tumultum quemdam evehctus suos e fuga colligit. Durum sui graviter ex ictu laborare jamque animo delinquere videntes, ad fontem quemdam adducunt cruoris eluendi causa: nam actum jam prorsus esse de Phoca putabant. Ibi cum equus Duri, Ægyptius nomine, ab eo qui ipsum tenebat, se avellisset, ac sine sessore per ordines incerto impetu cruore oppletus discurreret, agnito eo milites Duri, suum imperatorem occubuisse rati, fugam inordinatam faciunt, per præcipitia sese et in Alyn amnem dejicientes 433 ac turpiter pereuntes, nemine insequente. Quod de colle videns Phocas, Deique hoc fieri, ut sane fiebat, nutu sentiens, cum suis descendit et fugientibus instat, sese invicem conculcantibus et omnis defensionis oblitus, eorumque alios interficit, alios caput. Durus cum paucis elapsus Martyropolim confugit. Inde fratrem suum Constantinum ad Chosroen Babylonis principem mittit societatem et auxilia petitum. Cumque is moras nectens neque annueret neque denegaret quod petebatur, ideoque Constantinus diutius abesset, coactus ipse quoque cum omnibus suis eodem abit.

Imperator Phocæ litteris de Duri clade et Babylonica profectioe certior factus, dignis honoribus Phocam remuneratus ad Chosroen Babylonis amermumnam litteras mittit, legato ad eam rem Besta Nicephoro, cui Uranus (id est Cælus) cognomen; ab eoque contendit ne quam perduellis rationem habeat, neque posteris mali exempli auctor esse velit, rex ipse regi injurias factas negligens, tyranno autem injusto et perduelli opitulans. Dat legato etiam litteras ab imperatore consignatas, quibus Durum et quos secum is habebat omnium peccatorum venia dignabatur, siquidem resipiscerent ac suum dominum agnoscerent et domum 434 quisque suam se conferrent. Cum ad Chosroen pervenisset Uranus litteræque imperatoris innotuissent, Chosroes sinistra suspicans et legatum et Durum omnesque qui cum ipso erant Romanos in custodiam tradidit. De perduellibus qui cum Duro eo non venerant, Leo captivus et Andronici Lydi ducæ, qui jam e vivis excesserat, filii, Christifer Epeicta et Bardas Moncus, Armacurium, Latum saxum et alia munita castella in Thracensi provincia occuparunt; indeque factis eruptionibus, ditionem imperatoris infestando usque ad indictio-nem 8 perseverarunt, neque finem ante fecerunt latrociniorum quam promissa ipsis per Nicephorum patricium Parsacutinum impunitate ad imperatorem transiverunt.

πρὶν ἐπαύσαντο τὰς χώρας λεηλατοῦντες, πρὶν ἂν κίου τοῦ Παρσακουτῆνοῦ τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν.

Cæterum Antonius patriarcha cum sacerdotio renuntiasset, Duro rebellionem movente, tum temporis mortuus est; creatusque patriarcha Nicolaus Chrysobergius, cum per 4 annos Ecclesia pastore caruisset. Sol etiam meridie defecit et stellæ conspectæ sunt. Simul atque diem extremum clausit Tzimisca imperator, Bulgari defecerunt et imperium in se quatuor fratribus commiserunt, Davido, Mosi, Aaroni et Samuëlo, filius unius cui erat magna inter Bulgaros potentia comitis, a qua re et 435 Comitopuli appellabantur. Etenim de Petri gente reliquos mors abstulerat: Borises autem et Romanus hujus filii abducti, ut ante retulimus, in urbem ibi degebant, Borises magistri dignitate a Tzimisca ornatus, Romanus a Josepho cubiculario intimo castratus, Mortuo Tzimisca ex urbe profugerunt et in Bulgariam contenderunt. Ac Borisen quidem Romano habitu indutum, dum per silvam quamdam transit, Bulgarus quidam Romanum esse ratus interfecit. Romanus incolumis mansit, et aliquanto post in urbem rediit, ut suo loco dicitur. De quatuor autem istis fratribus Davidus quidem statim obiit, Moses autem Serras oppugnans saxo a muro ictus periit. Aaronem Romanis rebus, ut ferebatur, faventem frater Samuelus cum sobole interfecit, solo Bladosthlabo, qui etiam Joannes usurpatur, filio ejus erepto a Radomero Samueli filio, quem et Romanum vocant. Is Samuelus homo bellicosus ac quietis impatiens, nactus licentiam Romanis exercitibus bello adversus Durum occupatis, 436 totum Occidentem in cursu vexavit, non Thraciam modo et Macedoniam ac Thessaloniam propinqua, sed Thessaliam quoque, Græciam et Peloponnesum. Ac multa cepit castella, quorum præcipuum Larissa. Hujus incolæ cum totis familiis in intimam transtulit Bulgariam et suorum militum tabulis inscripsit, eorumque opera contra Romanos usus est. Avexit etiam reliquias sancti Achillei, qui sedem Larissæ tenuerat imperante Constantino Magno, et majori simul et primæ synodo adfuerat cum Regino Scopelensi et Diodoro Triccensi, easque Prespæ, ubi regiam habebat suam, deposuit.

παν, οὐ μόνον Θράκη καὶ Μακεδονίαν καὶ τὰ τῆ Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον· καὶ πολλὰ φρούρια παρῆσαν, ὧν ἦν τὸ κορυφαῖον ἡ Λάρισα, ἧς τοὺς ἐποίκουσ μετακίσειν εἰς τὰ τῆς Βουλγαρίας ἐνδοτέρα πανστίλους, καὶ τοῖς καταλόγοις τῶν αὐτοῦ κατατάξας στρατιωτῶν συμμάχοις ἐχρήτο κατὰ Ῥωμαίων. Μετήγαγε δὲ καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ἐπισκόπου Λαρίσσης χρηματίσαντος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κἀν τῇ μεγάλῃ καὶ πρώτῃ συνόδῳ παρόντος σὺν Ῥηγίνῳ Σκοπέλων καὶ Διοδώρῳ Τρίκκης, καὶ εἰς Πρέσπην ἀπέθετο, ἔνθα ἦσαν αὐτῶν τὰ βασίλεια.

Proinde Basilius imperator, ut primum Duri negotio se expediit, ulcisci Samueli maleficia cupiens, collectis Romanis exercitibus, in Bulgariam ipse ducere statuit, ne communicata quidem re cum Barda Phoca, scholarum etiamnum domestico, et reliquis orientalibus duobus. Ergo per Rhodopæ ad Euro flumini regiones propinquas Bulgariam

ἀμνηστίαν εἰληφότες κακῶν διὰ Νικηφόρου πατρι-

A Τότε δὲ καὶ Ἀντώνιος ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν τοῦ Σκληροῦ ἀποταξάμενος ἀποστasiaν τῇ ἱερατείᾳ, ἀπέβιω· καὶ χειροτονεῖται πατριάρχης Νικόλαος ὁ τὴν ἔκκλησίαν Χρυσοβέργιος, τῆς Ἐκκλησίας ἀποιμάντου διατελεσάσης ἐπὶ ἔτη τέσσαρα πρὸς τῷ ἡμίσει. Ἐγένετο δὲ καὶ ἔκλειψις ἡλίου περὶ μέσσην ἡμέραν, ὡς καὶ ἀστέρας φανῆναι. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποστατησάντων, ἄρχειν αὐτῶν προχειρίζονται τέσσαρες ἀδελφοί, Δαβὶδ, Μωϋθῆς, Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, ἐνδὲ τῶν παρὰ Βουλγάρους μέγα θυνηθέντων κομητοσ ὄντες παῖδες καὶ διὰ τοῦτο κομητόπουλοι κατονομαζόμενοι. Τῶν γὰρ κατὰ γένος προσηκόντων τῷ Πέτρῳ οἱ μὲν ἄλλοι θανάτῳ διεκόπησαν, Βορίσης δὲ καὶ Ῥωμανὸς οἱ τοῦτου υἱοὶ εἰς τὴν πόλιν εἰσαχθέντες, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρηταί, ἔμενον ἐν αὐτῇ,

B ὁ μὲν μὰ γιστροσ παρὰ τοῦ βασιλέως τιμηθεὶς Ἰωάννου ὁ δὲ Ῥωμανὸς ἐκτιμηθεὶς τὰ παιδουργὰ μόρια παρὰ τοῦ παρακοιμωμένου πρότερον Ἰωσήφ. Καὶ ἐπεὶ συνέβη τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην ἀποθανεῖν, ἐκείθεν ἀποδιδράσκουσι, καὶ τὴν Βουλγαρίαν φθάσαι ἤπειγοντο. Καὶ ὁ μὲν Βορίσης τότῳ βληθεὶς ἐν τῷ διεῖναι κατὰ τινα λόχημν παρὰ τινος Βουλγάρου νομίσαντος αὐτὸν Ῥωμαῖον εἶναι (ἐνεδέδυτο γὰρ στολήν Ῥωμαϊκὴν) ἀπόλλυται, Ῥωμανὸς δὲ διασώζεται, καὶ χρόνον ὑστερον ἐπάνεισι πάλιν εἰς τὴν βασιλίδα, ὡς ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ λελέξεται. Τοῦτων δὲ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν Δαβὶδ μὲν εὐθὺς ἀπέβιω ἀναιρεθεὶς μέσον Καστορίας καὶ Πρέσπας καὶ τὰς λεγομένας Καλὰς δρυὸσ παρὰ τινων Βλαχῶν ὀδιτῶν, Μωϋθῆς δὲ τὰς Σέρβας πολιορκῶν λίθῳ ἀπὸ τοῦ τείχεος βληθεὶς ἐτελεύτησε· καὶ τὸν Ἀαρὼν δὲ τὰ Ῥωμαίων, ὡς λέγεται, φρονοῦντα ἢ τὴν ἀρχὴν εἰς ἑαυτὸν σφετεριζόμενον ἀνείλεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουὴλ παγγενεὶ, κατὰ τὴν ἰδ' τοῦ Ἰουλίῳ μνηδὸν, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Ῥαμετανίτζας, [P. 695] μόνου Βλαδοσθλάβου τοῦ καὶ Ἰωάννου διασωθέντος, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, παρὰ Ῥαδομηροῦ τοῦ καὶ Ῥωμανοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουὴλ. Καὶ καθίσταται μόναρχος Βουλγαρίας ἀπάσης ὁ Σαμουὴλ. Οὗτος πολεμικὸς ἄνθρωπος ὧν καὶ μηδέποτε εἰδὼς ἡρεμεῖν, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ταῖς πρὸς τὸν Σκληρὸν μάχαις ἀσχολουμένων ἀδείας τυχῶν κατέδραμε πᾶσαν τὴν Ἑσπε-

C

D Ἀμύνασθαι δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς τῶν εἰργασμένων γλιγόμενος, ἐπέπερ ἀπετινάξατο τὰς περὶ τοῦ Σκληροῦ φροντίδας, τὰς Ῥωμαϊκὰς θηροίσας δυνάμεις αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ εἰσβαλὴν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐδόκει ποιῆσασθαι, Βάρδαν τὸν Φωκῶν ἔτι τῶν σχολῶν δομέστικον ὄντα καὶ τοὺς λοιποὺς ἐφόους δυνάστασ μηδ' ἐξιώσας λόγου. Εἰσερχόμενος δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ δι

τῆς παρὰ τῆ Ῥοδόπῃ καὶ τῷ ποταμῷ Ἐβρῷ, τὸν μάγιστρον Λέοντα τὸν Μελισσηνὸν κατόπιν εἴασε, τὰς δυσχωρίας φυλάττειν προστάξας, αὐτὸς δὲ τὰ μεταξὺ Τριαδίτζης, ἧτις πάλαι Σαρδικὴ ἐπωνόμαστο, στενὰ διελθὼν καὶ τὰς λόχμας, καὶ ἐν τινι τόπῳ Στωπωνίῳ λεγομένῳ γενόμενος, ἔθετο χάρακα, ἐκεῖστέ τε διενοεῖτο πῶς ἂν ἐπιχειρήσῃ τῆ πολιρκίᾳ τῆς Σαρδικῆς. Ἐκούετο δὲ καὶ ὁ Σαμουὴλ τὰς κορυφὰς τῶν κόκλωθεν ὀρέων κατέχων (πρὸς φανεράν γὰρ συμπλοκὴν καὶ ἀγγέμαχον ἰδεῖλια) καὶ πάντοθεν ἐνεδρεύων, εἴ πως δυνηθεῖη βλάψαι τοὺς ἐναντίους. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο καὶ τοιοῦτος ἦν τῷ βασιλεῖ ὁ σκωπὸς, Στέφανος ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν τῆς Δύστωε, ὃν διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας Κοντοστέφανον (44) ἐπωνόμαζον, ἀπεχθίστατος ὢν Λέοντι τῷ Μελισσηνῷ πρόσεισι νυκτὸς ἤδη καταλαβούσης τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναζυγνύειν ὡς τάχιστα παρεκάλει, τὰ ἄλλα λογιζόμενον δεύτερα, καὶ τὴν βασιλίδε καταλαβεῖν, ὡς τοῦ Μελισσηνοῦ ἐποφθαλμιῶντος τῆ βασιλείᾳ κάκεισε ἀπίοντος ἄρτι σὺν τάχει πολλῷ. Ἐθρόσηεν ὁ λόγος τὸν βασιλέα, καὶ ἀναζυγὴν εὐθὺς ἐκήρυξεν. Ὁ δὲ Σαμουὴλ τὴν ἀσύντακτον ἀναχώρησιν φυγὴν, ὡς εἶκος, εἶναι, ὑποτοπάσας, ἐπεισπισὼν ἀθρόως μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βοῆς τοὺς τε Ῥωμαίους κατέπληξε καὶ συγείν ἠνάγκασε, καὶ τὸ στρατόπεδον κατέσχε, καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἀπάσης ἐγένετο κύριος καὶ αὐτῆς τῆς βασιλικῆς σκητῆς καὶ τῶν βασιλικῶν παρασημῶνι. Μόλις δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ στενὰ διελθὼν εἰς Φιλιππούπολιν διασώζεται. [P. 696] ἐν ᾗ γενόμενος, καὶ τὸν Μελισσηνὸν ἀματῖα ἰρριτῶν εὐρῶν καὶ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ φυλακὴν ἐπιμελῶς τηροῦντα, τῷ Κοντοστέφανῳ ἐλοιδορεῖτο ὡς ψευσαμένῳ καὶ παραιτίῳ γεγονότι τοσοῦτου κακοῦ. Οὗτος δὲ μὴ ἐνεγκῶν πρῶως τὴν ἐπιτίμησιν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τραχυνόμενος καὶ δίκαια συμβουλεύσαι ἰσχυριζόμενος, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα διὰ τὴν ἀναίσχυντον ἰταμότητα ἀναπηδῆσαι τε τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ καὶ τῆς γενειάδος λαβόμενον κατασπάσαι εἰς γῆν.

Ἰνδικτιῶνος δὲ ιε', ἔτους ςυδ', Ὀκτωβρίῳ μηνὶ ἐγένετο κλόνος μέγας, καὶ κατέπεσον οἰκίαι πολλαὶ καὶ νοὶ καὶ μέρος τῆς σφαιρῆς (45) τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας· ἔπερ πάλιν ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως ἐπληρωθῆσατο, δαπανήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς τῆς ἀνάδου, δι' ὧν οἱ τεχνίται ἰστάμενοι καὶ τὰς ὕλας ἀναγομένας δεχόμενοι ἐκκοδόμενον τὸ πεπτωκός, χρυσοῦ κεντηάρια δέκα.

Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων μεγιστᾶνες μηνιῶντες τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκάς Βάρδας καὶ τινες σὺν αὐτῷ ὅτιπερ εἰς Βουλγαρίαν ἐστρατεύσας ὑπερεῖδεν αὐτοῦς, μηδ' ἐν Καρδὸς λογιζόμενος μοίρα (46), ἄλλοι δὲ καὶ ἄλλοι δι' ἄλλους προπηλακισμοὺς τε καὶ παροινίας, ὁ δὲ μάγιστρος Εὐστάθιος ὁ Μαλεῖνος διὰ τὸ ἀτίμως ἀπὸ τῆς εἰρημένης ἐστρατείας ἀπεμειβῆναι, συναθροισθέντες ἐν τῷ Χαρσιανῷ κατὰ τὸν οἶκον τοῦ βῆθέντος Μαλεῖνου, ἐ' τοῦ Αὐγούστου μηνός, τῆς ιε' Ἰνδικτιῶνος, Βάρδαν τὸν Φωκᾶν ἀνε-

ingressus, magistrum Leonem Melissenum a tergo reliquit, qui angustias custodiret: ipse faucibus et silvis quæ sunt ad Triaditzam (olim hæc Sardica dicebatur) peregratis, in loco cui Stoponio nomen, castra ponit, ibique de oppugnanda Sardica cogitationes instituit. Audiebatur etiam 437 Samuelum montes qui circumjacent tenere, ab aperto prælio metu abhorrentem, et undique insidias hostis lædendi causa tendentem. Dum his intentus est imperator, Stephanus scholarum occidentalium domesticus, quem ob staturam humilitatem Contostephanum appellabant, Leoni Melisseno inimicissimus, nocte se jam intendente imperatorem adit, hortaturque ut, omnibus rebus posthabitis, motis castris Cpolin recurrat: Melissenum enim inhiare imperio, et ad urbem summa celeritate proficisci. Hoc sermone conturbatus imperator statim castra moveri jubet. At Samuelus incompositum hostium discessum pro fuga, ut par erat, habens subito in eos cum clamore ac strepitu irruit, territoriosque in fugam conjicit, castris eorum potitur et impedimentis omnibus ipsisque adeo imperatoriis insignibus. Imperator cum ægre per fauces Philippopolim pervenisset, inveniretque Melissenum in sua statione morantem, diligenter sibi demandatam obire custodiam, exprobrat mendacium Contostephanum, quod tanti mali causa fuisset. Eumque non ferentem placide objurgationem, sed ferociter reeponsantem et contententem se recte 438 consuluisse, impudenti hominis petulantia irritatus solio desiliens orinibus ac barba arripit et in terram prosternit.

Indictione 15, anno mundi 6494, mense Octobri, terra vehementer concussa multæ domus atque templa corruerunt et pars sphaeræ Magnæ Dei ædis. Quam imperator magnifice refecit, impensis in solas machinas quibus fabri insistentes materiam sursum attractam excipiebant et operi adhibebant, centenariis auri decem.

Interim Romani imperii proceres imperatori succensentes, Phocas Bardas et quidam cum ipso, quod Bulgaricam instituens expeditionem ipsos sprevisset nulloque numero habuisset, alii alias ob contumelias, Eus:athius magister Maleinus, quod ignominiose a dicta expeditione fuerat dimissus, Charsiani in domo Maleini coeuntes die Augusti 15, indictione 15, Bardam Phocam imperatorem designant diademateque et aliis imperii insignibus exornant. Simul nuntiabatur Durum e Syria

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) Κοινός enim Græcis parvum, modicum, brevem significat. GOAR.

(45) Trulli. GOAR.

(46) In margine est esse hoc proverbium. Sic autem de Agamemnone apud Homerum Achilles,

Τίω δέ μιν ἐν καρδὸς α᾽σπῃ. Ubi quidam ἐγκαρδὸς legunt ὑφέν. Sed varias ejus dicerii expositiones huc afferre non libet, cum possint ex scholiasta et Eustathio ac aliis repeti. Xyl.

adventare. Is enim a Chosroe, uti exposuimus, in carcerem compactus Babylone in custodia vixerat, omni cura corporis destitutus, carcerisque incommodis et custodum contumeliis divexatus. Subito ei affulsit fortuna propitia, ipsumque cum suis carcere eduxit. Quo autem modo vinculis liberatus in Romanas provincias incolumis pervenerit, jam nuno narrabimus.

Ἐξαίφνης δ' ἐπέλαμψεν αὐτῷ τύχη λαμπρά, καὶ τῆς ὄψης δὲ τρόπῳ τῶν δεσμῶν ἡλευθερώθη, καὶ ὅπως εἰς τὰ λόγος.

Persica gens regno a Saracenis exuta nunquam non iis irascebatur, taciteque cogitabat et occasionem dispiciebat eos dejiciendi avitamque potentiam recuperandi. Erat inter eos quidam stirpe nobilissima ortus Inargus, et eloquentia et bellica re clarus atque strenuus. Is Chosroem sentiens dissolute atque inepte imperium gerere, jam nuno quæsitam diu opportunitatem Persis adesse ratus, universam Achæmenidarum gentem ad defectionem a Saracenis concitat, Turcarumque orientalium ad viginti millia mercede conducens, res Saracenorum agit atque fert, si quos cepisset, eos morte multans, ac ne pueris quidem parcens. Cum hoc Chosroes sæpe ipse, sæpe per duces suos præliatus semper succubuit. Desperata jam re, ac porro sentiens se arma contra Persas ferre non posse, cum sæpe conceisi ipsius exercitus jam ne nomen quidem Persarum audire sustinerent, Romanorum, quos captivos detinebat, recordatur. Subitque ei prudenter admodum ratiocinari, nisi Sclerus illustrium unus esset ac summorum virorum et animi corporisque fortitudine præstans, nunquam eum profecto contra dominum suum insurrecturum, eumque in tantas angustias compulsurum, neque deinde exsuli et infelicem toleranti vitam tot tantosque viros imperatorum honorem habituros fuisse. Ergo re cum suo senatu communicata Durum et comites ejus e carcere educit omnique cura reficit, tandemque ab eo petit ut sibi in Persis debellandis operam navet. Simulante initio Durus id recusavit, causatus viros tanto tempore in custodia detentos carcerisque ærumnis attritos non posse arma ferre. Chosroes autem magis magisque instabat, flagitabatque ut pecuniam innumeram et exercitus numerosissimos splendideque instructos acciperet et bellum in Persas gereret, neque injuriarum meminisset et carceris molestiarum, quas ipse in posterum amplissimis meritis esset aboliturus. Tandem ergo Durus annuit et belli administrationem in se recipit. Neque vero Arabes aut Saracenos aut alios Chosroi subditos populos ducere sustinet, sed Syriacarum urbium perlustrari jubet carceres, et qui in iis detinebantur captivi Romani educi atque armari, hoc et nullo alio exercitu se rem contra Persas gesturum affirmans. Placuit consilium

Α πον βασιλεία, διάδημά τε περιθέντες αὐτῷ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα. Τούτου δὲ ἀναγορευθέντος ἠγγέλλετο καὶ ὁ Σκληρὸς ἦκων ἀπὸ Συρίας. Καθειρθεὶς γὰρ, ὡς εἶπομεν, παρὰ τοῦ Χοσρόου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐν Βαβυλῶνι ἔμεινε τηρούμενος ἐν τῇ φρουρᾷ, πάσης ἐπιμελείας ἑστειρημένος καὶ τῇ ἐκ τῆς καθιέρξεως κακουχίᾳ καὶ ταῖς τῶν φυλακτῶν παροινίαις τετραχλωμένος· φυλακῆς ἐκβάλλεται σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν παραδόξως. Ῥωμαίων ἤθη διεσώθη καὶ ἐπανήλθεν, ἄπεισι λέξων ὁ

Τὸ τῶν Περσῶν γένος τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας ἀφαιρέθην ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀεὶ μὲν ἐνεκότες τούτοις καὶ ἐνεδομούθει, καὶ καιρὸν ἐζήτει καὶ μηχανὴν ὅπως τοὺς τὸ κράτος ἔχοντας κατασπάσῃ καὶ τὴν πάτριον πάλιν ἀναλαβὴ ἀρχὴν· ἦν δὲ τις ἐν αὐτοῖς ἀνὴρ ἐξ εὐγενοῦς σιρᾶς καταγόμενος. Ἰναργος τοῦνομα, λέγειν τε δεινὸς καὶ ἄλλως πολεμικὸς καὶ δραστήριος ἄνθρωπος. Οὗτος τὸν βασιλεῖα Χοσρόην κατανοήσας ἀνειμένως καὶ φαύλως ἄρχοντα, καὶ νῦν παρῆναι ὃν ἐζήτουν οἱ Πέρσαι καιρὸν οἰηθεὶς, ἀνασείει τε τὸ γένος τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἅπαν καὶ ἀπόστασιν κινεῖ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν. Προσλαβόμενος δὲ καὶ μισθοφορικὸν ἀπὸ τῶν ἑφῶν Τούρκων (47) ἀμφὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἐδῆου καὶ κατέβηκε τὰ Σαρακηνῶν, [P. 697] ἄρδην ἀναίρων τοὺς ἄλλοσκομένους καὶ μὴδὲ παιδῶν φειδόμενος. Πρὸς τοῦτον ὁ Χοσρόης πολλάκις καὶ διὰ τῶν οικείων στρατηγῶν καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἀντιπαταξάμενος ἐν πάσαις ταῖς μάχαις ἠττήθη. Ἀπογνοὺς οὖν λοιπὸν καὶ εἰδὼς μὴ ὦν ἱκανὸς ὄπλα ἀπὸ τοῦδε κινήσῃ κατὰ Περσῶν, τῶν αὐτοῦ στρατευμάτων πολλάκις κατακοπέντων καὶ μὴδ' ὄνομα στεγόντων ἀκοῦσαι Περσῶν, εἰς ἔννοιαν ἔρχεται τῶν ἐν τῇ φρουρᾷ Ῥωμαίων, ἐπιλογισάμενος ἵαν, ἐμφρόνως ὡς εἰ μὴ τις τῶν ἐπισήμων ἦ καὶ ἐμφανῶν ὁ καθειργμένος καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα γενναίως ἔχων, οὐκ ἂν τοῦ οικείου δεσπότη καταξάνεσθαι καὶ ἐς τὸδε ἀνάγκης ἐσήλασε τοῦτον, καὶ μετὰ ταῦτα φυγὰς καὶ βίον διαντλῶν ἀτυχῆ ὑπὸ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ὡς βασιλεὺς ἀνομνεῖται. Κοινολογησάμενος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γερούσιας ἐκβάλλει τε τὸν ἄνδρα τοῦτον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τῆς φυλακῆς καὶ πάσης ἐπιμελείας καταξιοῖ, καὶ τελευταῖον τὴν περὶ τοῦ πολέμου προσφέρει ἀξίωσιν. Θρυπτομένου δὲ κατ' ἀρχὰς τοῦ Σκληροῦ, καὶ μετ' εἰρωνείας πῶς ἂν δυναθεῖεν λέγοντος ὄπλα κινήσῃ ἄνδρες ἐν τοσοῦτῳ καιρῷ καθειργμένοι καὶ κατακόρως μετασχόντες τῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς κακοπαθειῶν, ὁ Χοσρόης καὶ πάλιν ἐνέκειτο, καὶ χρήματα λαβεῖν αὐτὸν ἰκέτευσεν ἀριθμοῦ διακρίπτοντα καὶ στρατεύματα πλήθει τε ἄπειρα καὶ λαμπρὰ ταῖς παρασκευαῖς, καὶ στρατηγήσῃ τὸν πόλεμον, καὶ μὴ μνησικακῆσαι τῆς καθιέρξεως, ὡς δυναμένου καὶ αὐτοῦ τοῖς μετὰ ταῦτα καλοῖς καὶ ταῖς φιλοπροσύναις ἐπηλυγᾶσαι τὰ προφθάσαντα κακὰ καὶ τὰς ἐκ τῆς φυλακῆς ἀηδίας. Μείβεται τὸ τελευ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(47) Unde Turci redditi Orientales exponit auctor p. 768. GOAR.

ταῖον ὁ Σκληρὸς, καὶ ἐκτελέσειν ὑπέσχετο τὸ κεκελευσμένον. Στρατεύματα μέντοι λαβεῖν Ἀράβων ἢ Σαρακηνῶν ἢ ἑτέρων ἐθνῶν τῶν τῷ Χοσρόῳ ὑποκειμένων οὐδ' ἔλωε ἠνέσχετο, τὰς δὲ φυλακὰς τῶν ἐν Συρίᾳ πόλεων ἀναστῆσαι ἤξίωσε, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς κρατούμενους Ῥωμαίους ἐξαγαγεῖν καὶ κατοπλίσει, μενὰ τούτων καὶ οὐκ ἄλλως λέγων εἶναι δυνατόν αὐτῷ τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας ἀναδιξασθαι πόλεμον. Ἐδέξατο ὁ Χοσρόης τὸν λόγον, καὶ αἱ φυλακαὶ ταχὺ ἀνεψήγουντο, καὶ οἱ ἐν αὐταῖς ἠλευθεροῦντο Ῥωμαῖοι, καὶ συνθροίσθησαν ἀπὸ τούτων ἄνδρες ὁμοῦ τρισχιλιοῖ· οὗς εἰς βαλάντια ἐκδοὺς καὶ τὸν ἐκ τῆς καθ' ἑφθῆρας ῥύπον ἀποκαθάρας, ἐσθῆσί τε καὶ περιβολαῖς καιναῖς ἀμφιάσας, καὶ ἐκάστῳ τῆν προσήκουσαν καὶ ἀρκούσαν δούς παντευχίαν, ὁδηγοὺς τῆς ὁδοῦ λαβὼν ἔξεισι μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Ἡερσῶν. Γενομένης δὲ ἀντιπαράταξως, καὶ μετὰ ῥύμης σφοδρᾶς τῶν περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπιθεμένων τοῖς Πέρσας, ἐκείνοι τῷ ξένῳ τῆς καθοπλίσεως καὶ τῷ ἀθήσει τῆς φωνῆς καὶ τῷ ἀγνώστῳ τῆς παρατάξεως, τὸ δὲ πλεόν καὶ τῇ βραδύᾳ φορᾷ καὶ ῥύμῃ τῶν Ῥωμαίων καταπλαγέντες τρέπονται κατὰ κράτος καὶ πίπτουσι πνυσυδί, ὡς μηδ' ἄγγελλον (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου) περιλειφθῆναι τῆς συμφορᾶς, [P. 698] πεσόντος καὶ αὐτοῦ Ἰνάργου κατὰ τὴν προσβολήν. Λείαν δ' ἔτι πολλῶν περιβαλλόμενοι καὶ ἵππους συχνοὺς οὐκέθ' ὑποστρέψαι πρὸς Χοσρόην ἔγνωσαν, ἀλλὰ τῆς ἐπὶ Ῥωμαίους ἀγούσης ἀψάμενοι καὶ συντόνῳ χρησάμενοι τῇ ὁδοπορίᾳ ἔλαθον διαδράντες καὶ εἰς τὰ σφέτερα ἤθη διασωθέντες. Ἐτερος δὲ λόγος ἔχει ὡς μετὰ τὴν κατὰ Περσῶν νίκην ἐπανελθόντας ἰδέξατο φιλοφρόνως αὐτοὺς ὁ Χοσρόης, καὶ ἐπεὶ μετ' ὀλίγον τὸ τῆς ζωῆς αὐτὸν ἔφθασε τέλος, ἐπέσκηψε τῷ υἱῷ καὶ ὁμωνύμῳ καὶ μετ' αὐτὸν βασιλεῖ συμμαχίαν δοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις καὶ οἴκαδε πέμψαι. Καὶ ὁ μὲν Σκληρὸς ἐνὶ τῶν εἰρημένων τρώπων τῆν Ῥωμαίων καταλαμβάνει γῆν, εὐρῶν Βάρδαν τὸν Φωκᾶν ὡς βασιλεῖα ἀνευφημούμενον, καὶ αὐτὸς ὁμοίως παρὰ τῶν συνόντων ἀνευφημούμενος.

Ὅπως δὲ τὰ πράγματα εὐρηκῶς διακείμενα διάφορος ἦν καὶ ποικίλος ταῖς γνώμαις· ἑαυτὸν μὲν γὰρ ἀσθενίστατον ἔκρινεν εἰς τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον συνέχειν καὶ διακρατεῖν τὴν ἀποστασίαν· προσχωρῆσαι δὲ τῷ Φωκᾷ ἢ τῷ βασιλεῖ λίαν ἀγεννὲς φήθη καὶ ἀνανδρον. Πολλὰ γοῦν γυμνατεύσασα μετὰ τῶν συνόντων, τέλος τὸ μὲν μόνος ἀνευφημίσθαι ὡς βασιλεὺς παράβολον καὶ ἀλυσίτελές διὰ τὸ ἀδύνατον ἐλογίζετο, ἐνὶ δὲ προσφοιτῆσαι τῶν δυναστῶν καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονῆσαι κατεγίνωσκε διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδελον. Ἐγνω οὖν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἄμφω προσεκτήσασθαι τὰς ἀρχάς, ἵν' ἐξ ἀποτυχίας τὴν ἑτέραν ἔχη βοηθὸν καὶ συλλήπτορα. Γράμματα μὲν οὖν αὐτὸς ἐπέμπευε πρὸς τὸν Φωκᾶν, κοινοπραγίαν ἐξαιτῶν καὶ τῆς βασιλείας διανομήν, εἰ καταγωνίσασθαι δυνηθεῖεν τὸν βασιλεῖα. Λάθρα δὲ Ῥωμανὸν τὸν υἱὸν ἐπέμπευε πρὸς τὸν βασιλεῖα ὡς τάχα αὐτομολήσαντα, λίαν ἐντροχῶς λογισάμενός τε καὶ κρίνας, ἵν' εἰ μὲν ὁ Φωκᾶς ὑπερέχη, αὐτὸς εἴη σωτὴρ τοῦ παιδός, εἰ δὲ ἐπικρατέστερα τὰ τοῦ βασιλέως ὑπάρξει, αὐτὸς δι' ἐκείνου παραιτηθεὶς τοῦ κινδύνου ῥυσθαιη. Καὶ ὁ μὲν Ῥωμανὸς δόκῃσιν φυγῆς παρασχὼν ἄπεισι πρὸς τὸν βασιλεῖα· ὃν οὗτος φιλοφρόνως ἄγαν δεξάμενος καὶ περιχρῶς μάγιστρόν τε εὐθὺς ἐτίμησε καὶ συμβούλῳ διὰ παντὸς ἐν τοῖς πολέμοις ἔχρητο. Καὶ γὰρ δὴ μετὰ τὴν εἰς Συρίαν

A Chosroi, moxque aperti carceres, educti Romani, atque hoc modo ad tria virorum millia collecta. Quod Durus in balnea misit, sordibusque et squalore in vinculis contracto ablutis novis vestibus induit, armatosque ut cujusque rationes postulabant, ductoribus itineris adscitis, hunc exercitum in Persas ducit. Ubi adversis signis pugna inita est, Romani acrem impetam in Persas dant. Qui et ignoto armorum genere et insueta voce ac non ante visa ordinum ac pugnae ratione, praecipue vero violentia incursus perterriti, fusi et ad unum omnes caesi sunt, ne nuntio quidem, ut est in proverbio, cladis relicto. Ipse etiam Inargus in prima acie cecidit. Romani ingentem praedam et plurimos equos adepti nequaquam ad Chosroem revertendum sibi duxerunt, sed viam quae in Romanam ducit dictionem ingressi magnis itineribus clam Saracenis effugerunt, inque eam pervenerunt. Alius fertur sermo, Romanos victis Persis ad Chosroem rediisse et humaniter fuisse exceptos. Eum paulo post vita excedentem Chosroi filio et successori suo mandasse ut Romanos adhibito praesidio in patriam deducat. Sive hoc sive illo modo, in Romanos quidem fines pervenit Durus, cumque Bardam Phocam esse imperatorem designatum inveniret, ipse quoque a suis est salutatus imperator.

B Cum autem in hunc rerum statum incidisset, in varias admodum partes animum cogitationibus distraxit. Nam se quidem solum ad obtinendum imperium videbat nequaquam satis habere virium, et vel Phocæ vel imperatori se adjungere indignum judicabat effeminatique hominis facinus. Re diu multumque deliberata cum suis decrevit, si solus imperium sibi vindicaret, eum conatum, quia teneri propositum nullo modo posset, nimis temerarium inutilemque fore: tum rerum dubio exitu alteri se eorum penes quos summa erat conjungere, altero spreto, esse periculosum. Itaque sibi, quantum ejus fieri posset, utrumque conciliandum, ut alterutro successu carente apud alterum locum haberet et auxilium. Ergo litteris ad Phocam missis societatem cum eo imperatoris opprimendi imperiique partitionem secure inire significat. Occulte autem Romanum filium, simulato eum transfugisse, ad imperatorem mittit, callidissime hoc meditatus, ut sive Phocas vicisset, filio ipse veniam impetraret, sive imperatoris res prevaluissent, filii deprecatione periculum evitaret. Romanus ergo simulato perfugio ad imperatorem abit, ab eoque benignissime et cum gaudio acceptus, statim magisterii ad dignitatem evectus, apud eum in summo deinceps honore fuit habitusque in bellis consiliarius. Et enim

imperator Duro in Syriam profecto sollicitudine liberatus, cum rerum administrationi impensius esse daret, Basilium cubicularium, sentiens eum sua acta improbare et mussare atque haud dubie occasionem aliquando nactum facinus atrox contra se ausurum, aula dimoverat 443 domique suæ se continere jusserat. Rursum videns hominem non quiescere, sed semper mala consilia meditari ac de pristina potentia recuperanda cogitare, in Stenum relegarat, ademptis etiam plerisque facultatibus: nam sumptibus suppeditantibus grave aliquid moliri posset flagitium. Proinde hujus consiliis destitutus, amicisque opus habens quorum fidei temporibus dubiis se crederet, vere tunc Romanum amplexus est, virum sciens esse versutum ac strenuum et bellica re præstantissimum.

Bardas vero Phocas ubi de reditu Duri cognovit, litteras ad eum mittit, hoc ipsum quod volebat Duro interposito etiam jurejurando offerentes. Promittebat autem, re ex animi sententia confecta, se Duro Antiochiæ, Phœniciæ, Cœlesyriæ, Palestinæ et Mesopotamiæ imperium cesserum, sibi Cpoli et reliquis gentibus servatis. Lætus admodum has condiciones accepit Duro; jurejurandoque fidem adhibens, in Cappadociam ad Phocam abiit, ut quod de societate componenda reliquum erat perficeret. Is cum eum in Nassam illexisset, insignibus imperii exutum in castellum Tyropæum mittit, valida septem custodia. Inde partem exercitus Calocyro Delphinæ patricio tradit et ad Chrysopolin, quæ ab altera freti parte contra Cpolin sita est, mittit: ipse 444 cum reliquo Abydum petit, sperans hoc modo angustiis occupatis se Cpolitano rerum necessariorum inopiasubacturum. Imperator multis frustra hortatus Delphinam ut a Chrysopoli decederet neque castra e regione urbis haberet, noctu navibus adornatis Rossos imponit (nam ab iis suppetias impetraverat, quod sororem suam Annam Bladimero eorum principi matrimonio conjunxisset), cumque his non sentiente hoste freta trajecto, eos adortus nullo negotio opprimit. Delphinam in palo suffigit eo ipso loco, ubi tabernaculum is defixerat: fratrem Phocæ Nicephorum cæcum in custodiam dat, et reliquis captivis suo arbitrato punitis Cpolin redit.

νᾶν ἐπὶ ξύλου κρεμᾶ κατ' ἐκείνον τὸν τόπον ἔνθα περ Φωκᾶ Νικηφόρον τὸν τυφλὸν φρουρᾶ παραδίδωσι, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἀλοῦσι ποινὰς ἐπιθεῖς τὰς δοκούσας ὑπέστρεψεν εἰς τὴν βασιλίδα.

Interim Phocas Abydum summa opera oppugnabat, oppidanis fortiter se defendentibus: nam drungarius rei navalis Cyriacus præmissus erat, qui oppidanorum animos confirmaret. Paulo post trajecit ad Abydum Constantinus imperator, et subsecutus est statim fratre ejus Basilius. His ita gestis, Phocas parte exercitus ad obsidionem Abydi relicta, cum reliqua parte imperatoribus occurrit. Jam ad pugnam conserendam nihil præter classicum requirebatur, cum Phocas honeste potius oppetendam mortem quam turpiter vivendum ratus, cum videret impe-

A ὑποχώρησιν τοῦ Σκληροῦ τῶν φροντίδων ὁ βασιλεὺς ἀπαλλαγείς καὶ τῶν διοικήσεων ἀπτώμενος ἀνδρική-τερον, ἐπεὶ ἔγνω τὸν παρακοιμώμενον μὴ ἄρρεσκόμενον τοῖς δρωμένοις, ἀλλ' ὑποτονθορῶντα καὶ δεινὰ δράσειν, εἰ καιροῦ λάβοιτο, ἐλπίζόμενον, τοῦτον μὲν κατάγει τῆς ἐξουσίας καὶ οἶκοι μένειν προστάττει, [P. 699] αὐθις δὲ μὴ ἡρμούοντα ὄρων ἀλλ' αἰεὶ μελετῶντα ἀλλόκοτα καὶ τὴν προτέραν ἀπειληθέναι σπεύδοντα ἐξουσίαν ὑπερόριον ἀνά τὸ Στενὸν τίθουσιν, ἀφελόμενος καὶ τὰ πλείω τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὡς μὴ κεχορηγημένην ἔχων ὕλην φθασαί τι δράσαι τῶν ἀντικείμετων· αὐτὸς δὲ τῆς ἐξ αὐτοῦ μονωθεῖς τυμβουλῆς, καὶ φίλων δεόμενος καὶ συνεργῶν ἐν ταῖς περιστάσεσι, τότε γνησίως τὸν Ῥωμαίων προσεδέξατο, ἀνδρα εἰδὼς ἐντρεχῆ καὶ δραστήριον καὶ τὰ πολεμικὰ ἱκανώτατον.

B Βάρδας δὲ ὁ Φωκᾶς ὡς τὴν τοῦ Σκληροῦ ἐπάνοδοσιν προσαγγελθεῖσαν ἐπυθετο, γράμματα τε ἐπέμπευ αὐτὰ ἐκεῖνα δηλοῦντα τὰ ἐκείνη πρὸς τρόπον, καὶ ὅρκοις ἐπιστοῦτο τὰς ὑποσχέσεις, « Εἰ τῶν ἡλιθισμένων τύχωμεν, λέγων, σὺ μὲν ἄρξεις Ἄντιοχείας καὶ Φοινίκης καὶ Κοίλης Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Μεσοποταμίας, ἐγὼ δὲ ἄρχων ἔσομαι τῆς βασιλίδος αὐτῆς καὶ τῶν ὑπολοίπων ἑθνῶν. » Δεξιόμενος δὲ περιχαρῶς ὁ Σκληρὸς τοὺς λόγους, καὶ τοῖς ὅρκοις θαβύρῃσας, ἄπεισιν ἐν Καππαδοκίᾳ πρὸς τὸν Φωκᾶν ὡς ταχὺ πληρώσων τὴν κοινοπραγίαν. Ἐκεῖνος δὲ τοῦτον ἔνδον τῆς σαγήνης λαβῶν ἀπαμφιέννυσι τε τὰ τῆς βασιλείας παράστημα καὶ εἰς τὸ φρούριον τὸ Τυροποῖον ἐπέμπευ, φρουρᾶν οὐκ ἀγεννή περιστήσας αὐτῷ, αὐτὸς δὲ μέρος τοῦ στρατοῦ παρασχὼν Κα-

C λοκυρῶν πατρικίᾳ τῷ Δελφινῷ ἐπέμπευ κατὰ τὴν ἀντίπορθμον τῇ βασιλίδι Χρυσόπολιν. Τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν τῆς στρατιᾶς ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ κάτεισιν εἰς Ἄβυδον, ἐλπίσας οὕτω καταχομένων τῶν στενῶν πεπεισμένους ἐνδεῶ παραστήσεσθαι τοὺς πολίτας. Ὁ δὲ βασιλεὺς πολλὰ παρακαλῆσας τὸν Δελφινῶν ἀπαναστήναι τῆς Χρυσόπολεως καὶ μὴ ἀντιμέτωπον τῇ βασιλίδι ποιῆσθαι στρατοπεδείαν, ὡς οὐκ ἔπειθε, πλοῖα παρασκευάσας νυκτὸς καὶ τοῖς ἐμβιδιάσας Ῥῶς (ἔτυχε γὰρ συμμαχίαν προκαλεσάμενος ἐξ αὐτῶν, καὶ κηδεστὴν ποιησάμενος τὸν ἄρχοντα τούτων Βλαδιμηρὸν ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀδελφῇ Ἄννῃ), περαιωθεὶς μετ' αὐτῶν ἀνοήτως ἐπιτίθεται τοῖς ἔχθροῖς καὶ ῥᾶον χειροῦται. Τὸν μὲν οὖν Δελφινεῖχε τὴν σκηνὴν πεπηγμένην, τὸν δὲ ἀδελφὸν τοῦ

D Ὁ δὲ Φωκᾶς τὴν Ἄβυδον καταλαβὼν ἐπιμελῶς ἐπολιόρκει, Ῥωμαλέως ὑφίσταμένων καὶ τῶν ἔνδον τὴν πολιορκίαν, τοῦ δρουγγαρίου τῶν πλωτῶν Κυριακοῦ προεκπεμφθέντος παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ἔνδον παραθαβύροντος. Μετὰ μικρὸν δὲ ἐπεραιώθη καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφός, κατόπιν δ' ἀφίκετο καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς· ὧν περαιωθέντων ὁ Φωκᾶς μέρος μὲν τῆς στρατιᾶς προσεδρεύειν ἐπέταξε τῇ τῆς Ἄβυδου πολιορκίᾳ, αὐτὸς δὲ τοῖς λοιποῖς τοῦ στρατοῦ ἀνιπαράττεται τοῖς βασιλεῦσι [P. 700] Καὶ μελλούσης ἤδη ἀρχὴν λαμ-

βάνειν τῆς μάχης ὁ Φωκᾶς τοῦ ζῆν ἀγεννῶς τὸ ἄ
γενναίως ἀποθανεῖν εὐγενῶς προκρίνας, τὸν βασιλέα
θεασάμενος πόρρωθεν τῆδε κάκεισε καθιπαζόμενον
καὶ τὰς τῶν οἰκειῶν διακοσμοῦντα τάξεις καὶ πα-
ραθαβρόνοντα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν λογισόμενος ὡς εἰ
τούτου ἐπιτυχῆς γένηται, βῆεν ἄν καὶ τοὺς λοιποὺς
καταγωνιεύεται, τὸν ἵππον μυωπίσας βραδαίως ἔκτε-
το αὐτοῦ, τὰς ἐναντίας φάλαγγας διακόπτων καὶ
ἐνυπόστατος τοῖς πᾶσι φαινόμενος. Ἦδη δὲ τῷ βα-
σιλεῖ προσεγγίζων εὐθὺς ὑπεστρέφει καὶ εἰς τινα
λόφον ἀνεισι, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβάς καὶ πρὸς γῆν
ἐκτείνας ἑαυτὸν ἀπέλιπε τὴν ζωὴν, εἴτε παρά του
τῶν στρατιωτῶν ἐν τῷ ἀτάκτως φέρεσθαι και-
ριαν τυπεῖς, εἴτε καὶ ἄλλως ἀπὸ σωματικῆς ἀτα-
ξίας καταργασθεῖς· πληγὴν μέντοι οὐδ' ὄλωσεν εὐρέθη
ἐν τῷ σώματι ἔχων, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λέγων λόγος δη-
λητηρίῳ αὐτὸν ἀναιρεθῆναι κραταῖ. Φέρεται γὰρ ὅτι
Συμεὼν ὁ πιστικώτατος τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, δῶ-
ροις ὑπὸ βασιλέως ἀναπεισθεῖς, φαρμάκιον τοῦτον
ἀπέκτεινεν. Εἰώθει γὰρ ὁ Φωκᾶς ἐν τῷ πολέμῳ
ὕδατος ψυχροῦ πρὸ τῆς συμπλοκῆς ἀπογεύεσθαι·
ὁ κὰν ταύτῃ τῇ συμβολῇ ποιήσας ἔλαθε συγκα-
ταπιῶν τῷ ὕδατι καὶ τὸ δηλητήριον. Ἐπὶ πολὺν δὲ
χρόνον ἐν τῷ λόφῳ κειμένου τοῦ Φωκᾶ ὤροντο πάντες
διὰ τινα σωματικὴν μαλακίαν ἀναπαύσει μικρᾷ ἑαυ-
τὸν ἐκδεδωκέναι· ὡς δὲ ἐχρόνιζε κείμενος καὶ προσ-
ελθὼν τις νεκρὸν αὐτὸν εὔρε καὶ ἀναυδον, καὶ δι-
εγνώσθη τοῖς πᾶσιν ὁ τούτου θάνατος, οἱ μὲν ἀποστάται
εὐθὺς εἰς φυγὴν ὤρμησαν, τὰ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπαρ-
βύσθη στρατεύματα, καὶ ἐδίωκον ἀμεταστρεπτοί, καὶ
ζωγοῦνται μὲν Λέων καὶ Θεόγνωστος οἱ Μελισσηνοί,
θεοδόσιος ὁ Μεσανύκτης καὶ ἄλλοι πολλοί. Οὗς μεθ' ἑ
ἑαυτοῦ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πύλιν εἰσαγαγὼν διὰ μέσης
ἑθριάμβευσε τῆς ἀγορᾶς ὄνοις ἐπιζομένους, μόνου
φεισάμενος Αἰόντος τοῦ Μελισσηνοῦ. Λέγεται γὰρ
οὗτος ἐπὶ τῆς παρατάξεως τῶν οἰκειῶν ἀδελφῶν θεο-
γνώστην, ἐπιχλευάζοντι τοὺς βασιλεῖς καὶ ὕβρεις ἀπρε-
πεῖς ἐς αὐτοὺς ἀποβρίπτουσι, ἐπιτιμῆσαι τε μετὰ
δακρύων πολλὰ, καὶ παρακαλεῖσαι παύσασθαι τῆς
ἀθυροστομίας καὶ μὴ ἀναιδῶς ἐνυθρίζειν εἰς τοὺς οἰ-
κειοὺς δεσπότας· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔπειθε, καὶ τὸν σειρο-
μάστην (48) ἐκτείνας δοῦναι τούτῳ πολλὰς, ὥστε καὶ
τὸν βασιλέα θεωρὸν ὄντα τῶν γινομένων ἀνειπεῖν
πρὸς τοὺς παρόντας· « Ἴδετε, ὦ οὔτοι, ἀφ' ἐνὸς ξύ-
λου καὶ σταυρὸν καὶ πτόον (49) » διὰ ταύτην οὖν τὴν
αἰτίαν λέγεται τῷ Λέοντι συγχωρηθῆναι τὸν θρίαμβον.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Σειρά est restis. Sed quid, sit σειρομάστης
nescio. Pene scuticam converteram. XYL. — Quid
sit σειρομάστης, docent Hesychius : εἶδος λόγχης,
Suidas : εἶδος ἀκοντίου, Tzetzes : ἀκόντιον. Legitur
num. 25 Phisees Israelitam scortumque turpiter
copulatos σειρομάστη confecisse; pro quo Aquila
ponit κοῦτόν. Symmachus δόρυ, Vulgata pugionem.
Lexicon anonymum alibi jam citatum εἶδος ἀκον-
τίου, λόγχης. GOAR.

(49) Quod de cruce et ventilabro dicitur quasi
adagio, hunc suspicor habere sensum, quod crux
apud istos rerum pretiosissima adeoque sanctissima
res haberetur, ventilabrum vulgaris et vilis. Huic
ergo maledicium, illi modestum comparabat fratres,

ratores eminus hinc inde obequitantem ordines-
que suorum instruentem 445 et animos dictis
roborantem, secum cogitans, siquidem hunc de-
cisset, se reliquis facile victoriam erepturum, cal-
caribus adacto equo per adversos ordines tanto
impetu in imperatorem fertur ut eum subsisti
posse nemo putaret. Cum autem non procul jam ab
imperatore abesset, subito conversus in quemdam
tumulum evadit, ibique ab equo descendit, et humi
exprorectus exspirat. De morte ejus varia feruntur.
Quidam, dum per hostes incompósito impetu ruit,
letale vulnus accepisse putant, alii absque hoc ob
corpus negligentius curatum periisse. Certe nullum
plagæ signum in cadavere ejus exstitit; quo fit ut
veneno extinctum fuisse fama obtinuerit. Aiunt
enim Simeonem, cui omnium famulorum maxime
fidebat, ab imperatore muneribus corruptum aquam
poturo cum prælium iniret (omnibus enim præliis
consuevisse Phocam ante conflictum frigidam bi-
bere) venenum letale injecisse, idque ab eo simul
cum aqua haustum. Cum aliquandiu in tumulto
isto jacuisset Phocas, universi putabant eum ob
corporis aliquem languorem quieti se aliquantul-
lum dedisse. Sed cum diutius jaceret et aggressus
quidam mortuum eum deprehendisset ac de morte
ejus rumor increbuisse, statim ejus milites fugæ
se dederunt; et imperatoris copiæ animis auctæ
sunt. Inter captivos fuere Leo Theognostusque
Melissenī, Theodosius Mesanycetes, et alii multi,
quos Basilius imperator secum in 449 urbem ad-
vectos per medium forum in triumpho duxit, asinis
impositos. Solum in hac re eximium habuit Leonem
Melissenum. Is etenim fertur, cum jam acies in-
struerentur, Theognostum fratrem suum subsan-
nantem et turpibus maledictis insectantem impe-
ratores lacrymans graviter objurgasse, et linguæ
ista petulantia abstinere jussisse, neque ita impu-
denter dominis suis conviciari; cumque is non
obtemperaret, seiomasta intentato aliquot ei pla-
gas imposuisse; atque ipsam imperatorem hæc
spectantem præsentibus dixisse : « Videtisne ex
eodem ligno crucem et ventilabrum? » Et hanc
fuisse causam cur Leonem in triumpho non duce-
ret.

quia et hæc ex eodem quoque ligno fieri posse nulla
est religio, et nota vatis divina sententia. XYL. —
Sensum quidem, non verba paromias Xylander
assecutus est. Quid enim in ventilabro vile, aut quid
a cruce sic alienum, ut eum de pretio sit sermo,
extremum oppositum teneat? at tenebit certe, si
germano in significato pro ligneo batillo, quo terra,
rudera, sordes exportari vel moveri solent, sumatur.
Sensum hunc jam ab antiquo habuisse testatur
Euchologium in defunctorum officio, quo sacerdos
terram injecturus cadaveri πτόον assumere et πτόον
eam aspergere legitur. Πτόον et corruptius
πτόον modernis pronuntiant. Ita Lexicon anony-
mum bibl. Reg. πτόον, πτόον. GOAR.

Enimvero Phoca Aprili mense mortuo, indictione A secunda; anno ab origine rerum 6497, ejusque rebellionem compressa, Durus libertatem consecutus se ipsum recollectit, et pristinum conatum persequi coepit. Quod ubi rescivit imperator, per litteras eum hortatur ut tandem Christiani sanguinis fundendi finem faciat homo et in judicio vite gestae rationem redditurus: vel sero intelligat quid expediat, et magistratum sibi divinitus praestatum agnoscat. His litteris Durus emollitus, cum ei fide publica de impunitate cautum esset ac securitate, et europaletae dignitas in ipsum collata, cum imperatore in gratiam rediit. Non tamen dignatus eum Deus est ut oculis suis imperatorem intueretur: nam in 447 itinere visus sensum amisit, caecusque ad Basilium est introductus. Et is conspecto Duro dixisse fertur astantibus: « Quem ita metuebam ut contremiscerem, is aliorum manibus deductus venit. »

Civilium bellorum mole ac curis liberatus imperator de ulciscendo Samuele aliisque regulis consilia iniit; qui ipso rebellionibus occupato licentiam nacti haud exigua damna Romano imperio intulerant. Exit ergo in Thraciam et Macedoniam, et Thessalonicam descendit, gratias actum magno martyri Demetrio. Tum magistrum Gregorium Taronitam ibi cum valido praesidio relinquit ad reprimendas Samuelli grassationes. Ipse Cpolin reversus inde in Iberiam profisciscitur: nam ejus regionis europaletas Davidus moriens imperatorem suarum possessionum heredem scripserat. Eo igitur profectus constituta hereditate, et Georgio Davidi fratre eo adducto ut is se interiore Iberia contentum fore neque aliena invasurum promitteret, icto foedere cum eo et accepto ejus filio obside, in Phoeniciam pergit, secum ducens etiam suae Iberiae generis nobilissimos; quorum primari erant Pacurianus, Phebdatius et Pheroes fratres germani, quos etiam patrio honore decoravit. Postquam 448 in Phoeniciam ventum est, Tripolis, Damasci, Tyri Berytique ameras (nam hi paulo ante ipso civili contra Phocam bello detento, inito foedere contra Antiocheam arma tulerant, et Damianum patricium ejus urbis praefectum pugna congressum interfecerant, urbiq; haud exiguum periculum objecerant) coegit Romanis parere. Et quantum ejus fieri poterat rebus istis in tutum redactis, acceptis etiam

ubsidibus, redit Byzantium. λάζοντος, Δαμιανόν τε τὸν πατρικίου ὅς ἤρχεν Ἀντιοχείας πολέμου συμβαλόντα τούτοις ἀνέλων καὶ κίνδυνον οὐ μικρὸν τῇ πόλει ἐπέσειον) [P. 70.] [ὡς ἐντὴν ἀσφαλισάμενος μένειν τῇ δουλώσει Ῥωμαίων, καὶ ἄλλα λαβῶν ἐπαναξενῶναι πρὸς τὸ Βυζάντιον.

In reditu eum per Cappadociam iter facientem

[P. 70.] Ἄρτι δὲ τοῦ Φωκᾶ ἀποθανόντος κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τῆς δευτέρας ἰνδικτιῶνος τοῦ ςυλζ' ἔτους, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀποστασίας διαλυθείσης, ἀδείας λαβόμενος ὁ Σκληρὸς πάλιν ἀνελάμβανεν ἑαυτὸν καὶ τὴν προτέραν ἐσωμάσκει ἀποστασίαν. Ὅπερ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς γράμμασι παρήγει κήρον λαβεῖν τῆς τῶν Χριστιανῶν χύσεως αἱμάτων, ἑθνωπον καὶ αὐτὸν ὄντα καὶ θάνατον προσδεχόμενον καὶ κρίσιν, καὶ ὅψι ποτε μεταμαθεῖν τὸ συμφέρον, καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ δεδομένον ἄρχοντα ἐπιγνώσει. Τοῦτοις δὲ τοῖς γράμμασι μαλαχθεὶς ἐκείνος, καὶ πίστει λαβὼν ὡς οὐδὲν ὀποστήσεται φλαῦρον, κατατίθεται τὰ ὄπλα καὶ τῷ βασιλεῖ σπένδεται, κουροπαλάτης τιμηθείς. Οὐ μέντοι γε καὶ ὀφθαλμοῖς τὸν βασιλέα θεάσασθαι ἠξιώθη· κατὰ γὰρ τὴν ὁδὸν ἀρασίᾳ πληγείς τὴν ὀρατικὴν ἀπέβαλεν ἀίσθησιν καὶ τυφλὸς εἰσῆχθη πρὸς βασιλέα. Ὅν χειραγωγούμενον ἐκείνος θεασάμενός φησι πρὸς τοὺς παρόντας· « Ὅν ἐροδοῦμην καὶ ἔτρεμον, χειραγωγούμενος ἔρχεται. »

Ἀπολυθεὶς δὲ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ φροντίδων ὁ βασιλεὺς, πῶς ἂν διάθῃται τὰ κατὰ τὸν Σαμουήλ ἐσκόπει καὶ τοὺς λοιποὺς τοπαρχάς, οἵτινες ταῖς ἀποστασίαις ἀνασχολούμενου (50) ἔδειαν εἰληφότες οὐ μικρὰ τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατίας ἐλύπησαν. Ἐξείσιν οὖν εἰς τὰπὶ Θράκης καὶ Μακεδονίας χωρία, καὶ κάτεισιν εἰς Θεσσαλονικίαν, ἀποδύσων τὰ εὐχαριστήρια τῷ μεγαλομάρτυρι Λημητρίῳ· ἐκείστ' τε Γρηγόριον μέγιστον τὸν Ταρωνίτην ἄρχην λιπῶν, δούς αὐτῷ καὶ στρατὸν ἀξιόμαχον ἐφ' ᾧ εἴργειν καὶ ἀνακόπτειν τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Σαμουήλ, αὐτὸς ὑποστρέψας κἀν τῇ βασιλίᾳ γενόμενος ἀνεισιν εἰς Ἰβηρίαν· ἤδη γὰρ καὶ ὁ κουροπαλάτης ἐτεθνήκει Δαβὶδ, κληρονόμον τῶν αὐτῶν προσηκόντων γράψας τὸν βασιλέα. Ἐκείσε δὲ γενόμενος, καὶ τὴν δοθείσαν αὐτῷ κληρονομίαν καταστησάμενος, καὶ τὸν τοῦ κουροπαλάτου Δαβὶδ (51) Γεώργιον τὸν τῆς ἐνδοτέρω Ἰβηρίας ἄρχοντα τοῖς οἰκίαις ἀρτίσθαι πείσας καὶ μὴ ἐπιβαίνειν τοῖς ἀλλοτρίοις, σπεισάμενός τε αὐτῷ καὶ ἄλλοις εἰληφῶς τὸν ταύτου υἱὸν, ἄπεισιν εἰς Φοινικίαν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ἰβηρίᾳ κατὰ γένος πρωτεύοντας, ὧν ἦσαν καρυφαῖοι ὁ Παχυρυσίανος καὶ Φεβδάτος καὶ Φέρσης οἱ αὐτάδελφοι, οὗς καὶ εἰς τὸν τῶν πατρικίων ἀνεβίβασε θῶκον. Ἐν Φοινικίᾳ δὲ γενόμενος, καὶ τὸν Τριπόλεως ἀμπαρῶν καὶ τὸν Δαμασκοῦ καὶ Τύρου καὶ Βηρύτου (οὗτοι γὰρ πρὸ ὀλίγου ἠμονοήσαντες καὶ ὄπλα κατὰ τῆς Ἀντιοχείας κινήσαντες, τοῦ βασιλέως τῷ πρὸς τὸν Φωκᾶν πολέμῳ σχο-

D καὶ Τύρου καὶ Βηρύτου (οὗτοι γὰρ πρὸ ὀλίγου ἠμονοήσαντες καὶ ὄπλα κατὰ τῆς Ἀντιοχείας κινήσαντες, τοῦ βασιλέως τῷ πρὸς τὸν Φωκᾶν πολέμῳ σχο-

Διόντα δὲ τοῦτον ἐκ Καππαδοκίας Εὐστάθιδος μά-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(50) Hæc vox quantumlibet reolamante Xylandro retinenda, et versio hoc pacto corrigenda: qui rebellionibus assueti et exercitati, data occasione, etc. GOAR.

(51) Ἀδελφόν δεest: sed et sensus hoc sugge-

rebat et habet Zonaras. Hoc ex loco apparet regulos istos, seu regionum Romanis vicinarum dominos, vocari europaletas, et supra quoque facta est alicubi Iberiæ europaletæ mentio. XYL.

γιετρος ὁ Μαλεινός ἐν τοῖς οἰκείοις ὑπεδέξατο πανστρατὶ, πᾶσαν αὐτῷ τε καὶ τῷ στρατεύματι ἀφθόνως παρεσχηκῶς χορηγίαν· ἐν ὧς τάχα ἀποδεξάμενος καὶ ἐπαινήσας καὶ μετ' αὐτοῦ προσλαβόμενος εἰς τὴν βασιλίδαν ἔκτοτε ὑποστρέψαι οὐ συνεχώρησεν, ἀλλὰ χορηγῶν αὐτῷ δεφιλῶς τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ὥσπερ τι θηρίον τρέφων ἐν τινὶ σπηκῷ κατεῖχεν, ἕως αὐτὸν καὶ τὸ πέρασ τοῦ βίου κατέλαβε. Τοῦτου δὲ ἀποθανόντος ἡ κτῆσις αὐτοῦ πᾶσα δεδημοσίευστο. Ἐγράψε δὲ καὶ νόμον ὁ βασιλεὺς εἰργοντα τοὺς δυνατοὺς ἐν ἑμάδι χωρίων αὐξάνεσθαι (52). Τοῦτο δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ Κωνσταντίνος ὁ πορφυρογέννητος, ὁ πατροπάτωρ τοῦ βασιλέως, καὶ Ῥωμανὸς ὁ ἐκείνου πενθερὸς ἐποίησαντο.

Νικολάου δὲ τοῦ Χρυσοβέργη ἐπὶ χρόνους ιβ' καὶ μῆνας ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος καὶ καταλύσαντος τὴν ζωὴν, χειροτονεῖται Σισίνιος μάλιστα, ἀνὴρ ἑλλόγιμος καὶ ἱατρικῆς τέχνης ἤκων εἰς τὸ ἀκρότατον, ἐν ἔτει ς'σφ', Ἰνδικτιῶνος η'· ὅστις καὶ τοὺς διακρινομένους ἤνωσε διὰ τὴν τετραγαμίαν. Καὶ οὗτος ἐπὶ τρεῖς μόνους ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ποιμένας ἐξέστη τῆς ζωῆς, καὶ προσεβλήθη Σέργιος ἡγούμενος ὧν τῆς μονῆς τοῦ Μανουὴλ καὶ τὸ γένος ἀναφέρων πρὸς Φώτιον τὸν πατριάρχην.

Τοῦ δὲ Σαμουὴλ ἐκστρατεύσαντος κατὰ Θεσσαλονίκης, καὶ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος εἰς λόχους καὶ ἐνέδρας διαμερίσαντος, ἀλίγους δὲ τινὰς εἰς ἐκδρομὴν ἄχρι Θεσσαλονίκης αὐτῆς κεκομφοτός, ἐπιγνοὺς τὴν ἔφοδον ὁ δοῦξ Γρηγόριος τὸν μὲν οἰκίον υἱὸν Ἀσώτην ἔκμηψεν ἰδεῖν καὶ κατασκοπεῖσαι τὸ πλῆθος καὶ αὐτῷ γυνῶτιν δοῦναι, αὐτὸς δὲ ὅπισθεν εἶπετο. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ τοῖς προδρόμοις συμπλακείς καὶ τρεψάμενος ἔλαθεν εἰς μέσους τοὺς λόχους περιληφθείς. Τοῦτο ὡς ὁ Γρηγόριος ἔμαθεν, ἐδοῆθει διὰ ταχέων τὸν παῖδα τῆς αἰχμαλωσίας γλιχόμενος ἐκλυτρώσασθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς κυκλωθείς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ γενναίως καὶ ἡρωϊκῶς ἀγωνισάμενος ἔπεσεν. Ἀγγελοθείης δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς τοῦ δουκὸς ἀναιρέσεως πέμπεται πάσης Δύσεως ἄρχων ὁ μάλιστα Νικηφόρος ὁ Οὐρανός· ἔφρασε γὰρ καὶ οὗτος τὴν ἐκ Βαβυλῶνος φυγὴν ὠνησάμενος καὶ τὴν βασιλίδαν καταλαβὼν. Ὅστις ἐν Θεσσαλονίκῃ γενόμενος, ἐπεὶ ἔγνω τὸν Σαμουὴλ τῆ τοῦ δουκὸς Γρηγορίου τοῦ Ταρωννίτου σφαγῆ καὶ τῆ ἀλώσει τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπειρόμενον, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τε Θεταλικά διαβάνα Τέμπη καὶ τὸν Πηνειὸν περαιωσάμενον ποταμὸν, Θεταλίαν τε καὶ Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν εἰσβαλόντα τε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τοῦ ἐν Κορίνθῳ Ἰσθμοῦ, καὶ πάντα ταῦτα θροῦντα καὶ ληϊζόμενον [P. 703]

A magister Eustathius Maleinus hospitio excepit cum universo exercitu, omniaque abunde suppeditavit. Quod officium se probare simulans imperator secum eum Cpolin abduxit, neque inde domum unquam reverti, passus est, in urbe omnia copiosissime suppeditans, veluti feram in cavea alens, ad mortem ejus usque detinuit. Mortui omnia bona publicata sunt. Lege etiam sanxit ne potentiores multiplicandis prædiis augescerent, quanquam eadem etiam ab avo ejus Constantino hujusque socero Romano lata fuit.

B Nicolao Chrysobergio post administratum per annos duodecim cum besse patriarchatum vita functo substituitur Sisinnius magister, vir insignis 449 et medicæ artis peritissimus, anno mundi supra sexies millesimum 503, indictione octava. Is disidium propter quartas nuptias dudum ortum sustulit, concordia facta. Cumque tres tantum annos Ecclesiæ præfuisset, vitam cum morte commutavit. Et successus est Sergius Manuelici monasterii præsul, genus a Photio patriarcha ducens.

C Hoc maxime tempore Samuelus moto in Thessalonicam bello, cupiis suis in insidias distributis, paucos quosdam excursionem usque ad eam urbem facere jubet. Quod ut sensit præfectus Gregorius, Asoten filium suum mittit, qui exploraret hostium multitudinem et sibi indicaret. Is in emissariis eos incidens, fusos insecutus, imprudens in medias incidit insidias. Gregorius re cognita illico ad ferendum auxilium festinat, ut filium hostium manibus eriperet. Sed et ipse a Bulgaris circumventus fortiter pugnans interficitur. Hac ducis clade intellecta mittitur totius Occidentis præfectus magister Nicephorus Uranus: nam et hic pretio dato Babylonē Cpolin profugerat. Is ut Thessalonicam pervenit, certior fit Samuelum animo elatum, quod ducem Gregorium Taronitam interfecisset filiumque ejus cepisset, Thessalica jam Tempe transgressum et Peneum amnem transmisisse, et in Thessaliam, Bœotiam atque Atticam, 450 et per Isthmum Corinthiacum eliam in Peloponnesum grassari. Itaque et ipsi suis cum copiis ad radices Olympi facto itinere Larissam venit; itaque impedimentis relictis Thessaliam magnis itineribus peragrata, campisque Pharsaliæ et Apidano amne transmissis in ripa Spheroheli amnis castra ponit, in opposita ripa

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(52) Hunc puto potius quam scio sensum esse legis, qua reprimeretur nimia privatorum potentia, publica quoque bona in suam rem redigentium. Quod puto fuisse ἐν ἑμάδι χωρίων αὐξάνεσθαι, alia subinde aliis prædia adjicere. Quod et hunc Maleinum fecisse videmus, et in Basilio præside Tzimisias malo suo notaverat, Si quis quid rectius afferet, non herbam ei sed coronam præbebitur, non ut victori sed ut bene merito. Xyl. — Bene meritorus de Xylandro, gratiam siquidem pollicetur in annotationibus, hac lege dico sanxisse imperatorem, non, ut scribit ipse, *privatorum potentia publica quæque*

bona in suam rem redigeret, dum alia subinde aliis prædia adjicere: verum ne publici magistratus, dum gerent officium, privatorum bona etiam dato pretio sibi compararent atque exinde aliis alia prædia facile coaccervarent et conjungerent. Blastares c. 4, τοῦ Α στοιχείου ex politicis legibus hanc refert περὶ ἀγορᾶς καὶ πράσεως· Ὁ κρατῶν ὀφελίον ἐν ἐπαρχίᾳ οὐ δύναται κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἀγοράζειν ἐν αὐτῇ πράγμα ἢ δι' αὐτοῦ ἢ δι' ἑτέρου, εἰ μὴ παρὰ τοῦ δημοσίου. Καὶ γὰρ καὶ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει καὶ τὸ δοθὲν τίμημα οὐκ ἀναλαμβάνει. GOAR.

Samuelo sua castra habente. Ingentes imbres tum decidierant, et fluvijs alveo turgente stagnabat : itaque eo quidem tempore praelium nullum sperabatur. Sed Uranus sursum deorsumque tentato flumine vadum invenit ; eaque intelligere se exercitum in oppositam ripam traducere posse, noctu cum suis amnem transit, Bulgarosque secure dormientes adoritur, innumerosque interficit, nemine se defendere auso. Ipse quoque Samuelus et filius ejus Romanus profunda acceperunt vulnera ; fuissentque capti, nisi inter cadavera delituissent et nocte insequenti occulte in montes Aetolicos aufugissent, per quorum deinde caesura ad Pindum montem atque hinc in Bulgariam evaserunt. Uranus interim Romanos captivos liberat, occisos Bulgaros spoliat, castra eorum diripit, ingentique parta praeda suos Thessalonicam reducit.

τολήσαντος, ἐπλήγη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ τοῦτου υἱὸς ὁ Ῥωμανὸς βαθείαις πληγαῖς. Καὶ ἐάλωσαν ἂν, εἴ μὴ τοῖς νεκροῖς συμμίζαντες ἑαυτοὺς ἔκριντο ὡς τεθνεῶτες, καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἔλαθον διαδράντας εἰς τὰ ὄρη τῶν Αἰτωλῶν, κἀκεῖθεν διὰ τῶν κορυφῶν τῶν τοιοῦτων ὄρεων διελθόντες τὸν Πίνδον διεσώθησαν ἐν Βουλγαρίᾳ. Ὁ δὲ μάγιστρος τοὺς ἀρχμαλώτους Ῥωμαίους ἐλευθερώσας, σκυλεύσας δὲ καὶ τοὺς πεσόντας Βουλγάρους, διαρπάσας δὲ καὶ τὸ τῶν πολέμιων στρατόπεδον καὶ πλοῦτον ἐτι πλείστον περιβαλλόμενος, σὺν τῇ στρατιᾷ ἐπανάειξεν εἰς Θεσσαλονίκην.

451 Samuelus domum reversus filiam suam Asotæ Taronitæ filio libertate reddita in matrimonium collocat : nam ejus amore puella correpta mortem se sibi conscituram minabatur, nisi eo marito potiretur. Nuptiis confectis generum eum filia Dyrrachium mittit et regionis ejus custodiis præficit. Verum Asotes eo profectus, uxore quoque in suam sententiam traducta, cum ea in Romanas triremes, quæ finium tuendorum causa litus illud legebant, confugit ; iisque ad imperatorem perferitur, ab eoque magistri ipse, uxor zotæ honore afficitur. Idem litteras imperatori attulit a Chryselio, uno eorum quorum summa erat Dyrrachii potentia : is pro mercede stipulatus sibi et duobus suis filiis patricios honores, promittebat imperatori se urbem eam traditurum. Cumque per litteras imperator confirmasset se promissa omnino præstiturum. Dyrrachium Eustathio patricio Daphnomelæ traditum est, et Chryselii filii patriciatus honore decorati sunt, illo morte prævento.

Sub idem tempus Paulus magister Bobus, vir Thessalonicæ primarius, et Malaceinus protospatharius, prudentiæ ac facundiæ celebris, delati quod animis ad Bulgaros inclinarent, hic Byzantium, ille in Thracensium Pediam translati sunt. Idem ne sibi eveniret veriti quidam illustres Adrianopoli,

ἄρας καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων καὶ τὰς ὑπηρεσίας διελθὼν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐν Ακρίσση γενόμενος, κἀκεῖσε λιπὼν τὴν ἀποσκευὴν καὶ εὐζωνὸν λαβὼν τὸν στρατὸν, τὴν Θεσσαλίαν ὁδοπορίᾳ συντόνῃ διελθὼν καὶ τὸ τῆς Φαρσαλίας πεδίον καὶ τὸν Ἀπιδανὸν διαβάς ποταμὸν, κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ Σπερχεῖοῦ ποταμοῦ πήγνυσι τὴν στρατοπεδείαν, εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ τοῦ Σαμουὴλ ἀλιζομένου ἄμβρων γὰρ ἀπλέτων ὕσθέντων ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ ποταμοῦ πλημμυροῦντος καὶ πελαγίζοντος, ἀπέγνωστο τὸ νῦν ἔχον ἢ συμπλοκὴ. Ἄλλ' ὁ μάγιστρος ἄνω καὶ κάτω τὸν ποταμὸν περισκοπήσας, καὶ τινα τόπον εὐρῶν δι' οὗ ᾗθη δυνάτων εἶσεσθαι τούτου παραιωθῆναι, ἀγέρας νυκτὸς τὸν στρατὸν παραιούται τὸν ποταμὸν καὶ τοῖς περὶ τὸν Σαμουὴλ ἀμείμωνος καθεδούουσιν ἐπιτίθεται· καὶ σφάζονται μὲν ἀριθμοῦ κραιττοῦς, μηδενὸς πρὸς ἀλκὴν ἀπιδεῖν

ἀριθμοῦ κραιττοῦς, μηδενὸς πρὸς ἀλκὴν ἀπιδεῖν τολμήσαντος, ἐπλήγη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ τοῦτου υἱὸς ὁ Ῥωμανὸς βαθείαις πληγαῖς. Καὶ ἐάλωσαν ἂν, εἴ μὴ τοῖς νεκροῖς συμμίζαντες ἑαυτοὺς ἔκριντο ὡς τεθνεῶτες, καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἔλαθον διαδράντας εἰς τὰ ὄρη τῶν Αἰτωλῶν, κἀκεῖθεν διὰ τῶν κορυφῶν τῶν τοιοῦτων ὄρεων διελθόντες τὸν Πίνδον διεσώθησαν ἐν Βουλγαρίᾳ. Ὁ δὲ μάγιστρος τοὺς ἀρχμαλώτους Ῥωμαίους ἐλευθερώσας, σκυλεύσας δὲ καὶ τοὺς πεσόντας Βουλγάρους, διαρπάσας δὲ καὶ τὸ τῶν πολέμιων στρατόπεδον καὶ πλοῦτον ἐτι πλείστον περιβαλλόμενος, σὺν τῇ στρατιᾷ ἐπανάειξεν εἰς Θεσσαλονίκην.

Ὁ Σαμουὴλ δὲ πρὸς τὰ οἰκία ἀνασωθεὶς γαμβρὸν ἄγειται ἐπὶ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ Ἀσώτῃ τὸν τοῦ Ταρωνίτου υἱὸν, τῶν δεσμῶν ἐλευθερώσας· πρὸς τοῦτον γὰρ ἡ παῖς ἐρωτικῶς διατεθεισὰ ἐξέζειν ἑαυτὴν ἠπέλει, εἰ μὴ νομίμως αὐτῇ συνασφείη. Ἐκτελέσας δὲ τοὺς γάμους ἐκπέμπει μετ' αὐτῆς τοῦτον εἰς τὸ Δυρράχιον, ἐπὶ φυλακῇ τάχα τῆς χώρας· ὁ δὲ ἐκεῖσε γενόμενος καὶ τῇ συζύγῳ κοινολογησάμενος καὶ πείσας φεύγει μετ' αὐτῆς εἰς τὰς ἐν τῇ τύπῃ φυλακῆς χάριν παραπλευσούσας Ῥωμαϊκὰς τριήρεις, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὸν βασιλεῖα ἀνασώζεται, τιμηθεὶς μάγιστρος καὶ ἡ τοῦτου σύζυγος ζωστῆ. Διεκόμισε δὲ οὗτος καὶ γράμματτα δυνάστου τινὸς, ἕνος τῶν ἐν τῇ Δυρράχιῳ, Χρυσηλίου τοῦνομα, ὑπισχυνομένου παραδοῦναι τὴν τοῦ Δυρράχιου πόλιν τῷ βασιλεῖ, εἰ τιμηθεῖται αὐτὸς τε καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ πατρικιοί. Γράμμασι δὲ τοῦ βασιλέως ἐπιτελεῖς τὰς ὑποσχέσεις ποιῆσαι βεβαιώσαντος, προεδόθη τὸ Δυρράχιον Εὐσταθίῳ πετρικίῳ τῷ Αζφρομήλῃ, καὶ οἱ τοῦ Χρυσηλίου υἱοὶ τετίμητο πατρικιοί, ἐκείνου φθόσαντος καταστρέψαι τὴν ζωὴν (53).

Τούτῃ τῷ χρόνῳ Παῦλος μάγιστρος ὁ Βωδὸς (54), ἀνὴρ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὰ πρῶτα, [P. 704] καὶ Μαλακηνὸς πρωτοσπαθᾶριος ἐπὶ συνίσει καὶ λόγῳ ἐμπρέπων, διαβληθέντες ὡς τὰ Βουλγάρων φρονούντες μετακίσθησαν, ὁ μὲν Παῦλος εἰς τὴν ἐν Θρακησίῳ πεδιάδα (5). ὁ δὲ Μαλακηνὸς εἰς Βυζάντιον. Τοῦτο

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(53) Non dubito quin hic locus sit mancus. Sententiamque fuisse conficio, non successisse istam Dyrrachii prodicionem ob præproperam Chryselii mortem. Sed fuisse eo potitum Basilium, facile judicaveris ex sequentibus, ut cum Basilius dicitur defendendi a Joanne Dyrrachii causa instituisse protectionem, et de Joanni ibi cæsi morte a patricio Pegonita factus certior, etc. Xyl. — Nihil hic mancum aut mutilum Xylandro sensum percipienti;

Si modo patriciis honoribus augetur, quam eandem quoque dignitatem, eo vivis erepto, duo eius filii consequerentur. Hacque conditione Chryselius imperatori Dyrrachium prodebat. GOAR.

(54) Sic balbum et mulum vocant Græci. GOAR.

(55) Pedias planitiem significat. Sed proprium suspicatus sum. Ἰλλουστρῶς δicitur qui viri illustres inclinatio imperio solebant dici, sicut spectabiles, clarissimi, etc. Res est nota, et notationem vocis

παθεῖν φοβηθέντες καὶ τινες τῶν ἐκ τῆς Ἀδριανουπό-
λεως Ἰλλουστριοὶ καὶ στρατηγικαῖς ἀρχαῖς διαπρέψαν-
τες διὰ τὸ ὑποπιεῦσθαι τῷ Σαμουήλ προσεβόησαν, ὁ
μὲν Βατάτζης πανοικί, μόνος δὲ Βασίλειος ὁ Γλαβᾶς·
οὗ τὸν υἱὸν ὁ βασιλεὺς καθεῖρε καὶ ἐπὶ τρεῖς ἔτους
ἐναιουτοῦς κατεῖχεν, εἶτα ἀπέλυσε. Τότε καὶ τῷ ἄρ-
χοντι Βενετίας γυναῖκα νόμιμον ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς
τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀργυροῦ, ἀδελφὴν δὲ Ῥωμανοῦ
τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, τὸ ἔθνος οὕτως ὑπο-
ποιούμενος. Ἐποιήσατο δὲ καὶ ἐσβολὴν ἐν Βουλ-
γαρίᾳ διὰ Φιλιππουπόλεως ὁ βασιλεὺς, ταύτην φρου-
ρεῖν τάξας τὸν πατρικίον Θεοδοροκάνον. Καὶ πολλὰ
τῶν ἐν Τριαδίτζῃ φρουρίων καταστρεφόμενος ἐκ-
πηλθεν εἰς Μοσυνόπολιν.

Τῷ δὲ ς' ἔτει, Ἰνδικτιῶνος ιγ', δύναμιν βαρβαρῶν
ἐκπέμψας ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν πέραν τοῦ Αἴμου Β
Βουλγαρικῶν κάστρων, ἀρχηγούς ἔχουσιν τὸν πατρι-
κίον Θεοδοροκάνον καὶ Νικηφόρον πρωτοσπαθάριον
τὸν Ξιφίαν, τὴν τε μεγάλην εἰς Περασθλάβαν καὶ τὴν
μικρὰν καὶ τὴν Πλίσκοβαν, καὶ ἀσινῆς καὶ τροπαιοῦχος
ἡ Ῥωμαϊκὴ ὑπενόστησε δύναμις.

Τῷ δ' ἐπιόντι πάλιν ἔτει ἄπεισι κατὰ Βουλγαρίων
ὁ βασιλεὺς διὰ Θεσσαλονίκης, καὶ προσεβόησεν αὐτῷ
Δοβρομηρὸς ὁ τῆς Βεβρόσιας κατάρχων, παραδούς
καὶ τὴν πόλιν τῷ βασιλεῖ καὶ ἀνθύπατος τιμηθεὶς.
Ὁ δὲ τὰ Σέρβια φυλάττων Νικόλαος, ὃν Νικολιτζᾶν
ὑποκοριζόμενοι διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας ἐκάλεον,
ἐκθύμως ἀντίτεχε καὶ τὴν ἐπενεγμένην αὐτῷ γεγη-
θῶτως ὑπέφερε πολιορκίαν. Φιλοτίμως δὲ τοῦ
βασιλέως χρησαμένου αὐτῇ ἑάλω τὸ φρούριον καὶ
αὐτὸς ὁ Νικολιτζᾶς καὶ μετοικίσας ἐκεῖθεν τοὺς
Βουλγαρούς ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίους φυλάττειν ἐ-
πέστησε. Καὶ ταῦτα δράσας ἐπάνεισι πρὸς τὴν βασιλίδα,
ἐπαγόμενος μὲθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Νικολιτζᾶν, ὃν καὶ
πατρικιότητι ἐτίμησεν. Ἄλλ' ἀθεοβαίου γνώμης
οὗτος τυχὼν, ἐκεῖθεν ἀποδράς, ἔλαθεν ἀνασθεῖς
πρὸς τὸν Σαμουήλ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔλθων ἐπολιόρκει
τὰ Σέρβια. Ἄλλὰ πάλιν ὁ βασιλεὺς ὄξυς ἐπιφανείς
τὴν τῆς πόλεως ἔλυσε πολιορκίαν, δρασμῶ χρησα-
μένου τοῦ Νικολιτζᾶ σὺν τῷ Σαμουήλ. Ἄλλ' οὐκ εἰς
τέλος διέδρα ὁ ἄπιστος· ὄχθη γάρ τινα Ῥωμαϊκῶν
περιπεσῶν συνελήφθη, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα δέσμιος
ἔχθεις εἰς φυλακὴν ἐνεβλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει
πεμφθεὶς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς Θεσσαλίαν τὰ ἐν
αὐτῇ φρούρια ἤδη παρὰ τοῦ Σαμουήλ κατασκαφέντα
ἐνωρθώσατο, καὶ τὰ παρὰ τῶν Βουλγαρίων κατεχό-
μενα ἐπολιόρκησας τοὺς μὲν [P. 705] Βουλγαρούς D
εἰς τὸν λεγόμενον μετρίκιον Βολερὸν, φρουρὰν δὲ ἐν
πᾶσι καταλιπὼν ἀξιόμαχον ἐπανῆλθεν εἰς τὰ λεγό-
μενα Βοδηνά· φρούριον δὲ τὰ Βοδηνά ἐπὶ πέτρας
ἀποτόμου κείμενον, δι' ἧς καταβρεῖ τὸ τῆς λίμνης
κάκεισε πάλιν ὑποδυόμενον. Καὶ ἐπει μὴ ἐκουσίως παρεδίδοσαν ἑαυτοὺς οἱ ἔνδον, πολιορκίᾳ τοῦτε κατέσχε.
Καὶ τούτους ὁμοίως εἰς τὸν Βολερὸν ἀποικίσας, φρουρᾶ δὲ τοῦτο ὄχυρωσάμενος ἐξιολόγη, ἐπάνεισιν εἰς
Θεσσαλονίκην.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ipse Noster subjunxit. XYL. — Ἰλλουστριοὶ *nobiles*
hic interpretor. Favei auctor subdicens, ac στρα-
τηγικαῖς ἀρχαῖς διαπρέψαντας vocans hos *illustres*.
Suffragantur Basilio. Glossæ, quæ Ἰλλουστριον seu

A et qui gestis erant clari magistratibus, quod in 452
suspicionem et ipsi venissent, ad Samuelum sese
contulerunt, Batatzes cum tota familia, Basilius
Glabas solus. Cujus filium imperator per integrum
triennium in custodia detentum tandem dimisit.
Tunc etiam principi Venetiarum imperator nuptum
tradidit filiam Argyri, sororem ejus Romani qui
post imperio potitus est, hoc modo sibi gentem
divinciens Venetam. Per Philippopolin quoque im-
pressionem in Bulgariam fecit, custodia hujus urbis
commissa patricio Theodorocano; multisque Tri-
aditzæ eversis castellis Mosynopolin redit.

Anno mundi 5508, indictione 13, gravem exerci-
tium Basilius mittit adversus Bulgariam trans Æmum
castra, ducibus patricio Theodorocano et Nicephoro
protospathario Xiphia. Capta ab his major minor-
que Pershlaba atque Pliscoba, victorque domum
rediit Romanus exercitus.

Insequenti anno rursus imperator in Bulgariam
abit per Thessalonicam. Ibi se urbemque Berroam
ejus princeps Dobromerus dedit, et proconsulis
afficitur honore. At qui Servia præsidio tenebat
Nicolaus, quem diminutiva forma ob staturæ bre-
vitatē Nicolitzam vocabant, oppugnato ab impe-
ratore castello fortiter ac alacriter resistebant, donec
453 ab imperatore vi castello expugnato simul et
ipse in ejus potestatem venit. Id castellum, trans-
latis alio Bulgariis, imperator Romano munit præ-
sidio; ac inde Cpolin redit, eo etiam Nicolitzam abdu-
cto ac patricii honore ornato. Verum Nicolitzas
homo inconstans urbe profugit, furtimque ad Sa-
muelum elapsus cum eo Serviam oppugnat. Quam
obsidionem celeriter superveniens imperator facile
discussit, Nicolao et Samuele diffugientibus. Et Ni-
colitzam a quodam Romanorum manipulo, in quem
inciderat, captus et in vinculis adductus, Cpolin
missus in carcerem conjicitur. Inde in Thessaliam
profectus imperator castella a Samuele diruta refi-
cit, quæ a Bulgariis tenebantur expugnat, Bulgaro-
rumque Bolerum (loci hoc nomen) transfert, omnibus-
que castellis præsidio munitis ad Bodena pervenit.
Bodena castellum est saxo prærupto impositum,
per quod saxum aqua paludis Ostrobi occulte infra
terram defluit, indeque rursus emergit. Cumque
deditio non fieret, vi expugnat, Bulgaricum præsi-
dium Bolerum deportat, et castello præsidio valido
imposito Thessalonicam abit.

τοῦ Ὀστροβοῦ ὕδωρ, ὑπὸ γῆς κάτωθεν βέρον ἀφανῶς
πορνογενεῖς. GOAR.

Qui præsuerat ei castello Draxamus, vir bellicosus, ab imperatore 454 impetrat ut Thessalonicae sibi liceat degere; ibique uxorem ducit filiam primi peribatariorum ædis martyris Demetrii. Cumque bis ea maritum patrem fecisset, ipse profugit. Deprehensus socero intercedente veniam impetravit. Et cum denuo profugisset, rursus est eodem modo dimissus. Aliis autem duobus liberis procreatis, tertium ut profugit, captus inque palum suffixus est.

Interim Numeritas et Ataphites Arabes cum Cæsaryriam ipsamque etiam Africam graviter vexarent incursionibus, magistrum Nicephorum Uranum imperator præstorem Antiochiæ mittit, succedere ei in præturam Thessalonices jussu patricio Davido Ariana. Et Philippopolis præturam ob gravem ætatem resignante Theodoro cano, eam Nicephoro protospathario Xiphisæ mandat. Uranus ut Antiochiam venit duobus aut tribus præliis Cistrinitam Arabum duocem contudit, facileque persuasit ut is porro quiesceret, omniaque reddidit pacatissima.

στρατηγῶν καὶ τρεψάμενος ἔπεισεν ἡσυχίαν ἀγειν, καὶ μετήγαγεν.

Anno insequenti, indictione decima quinta, Bidynam urbem obsidet, et octo menses oppugnatione tracta, eam vi capit. Dum hæc agit imperator, Samuelus expeditus ducens Adrianopolitanos obiter adoritur, 455 die assumptioni Deiparæ festo, quo publica tum de more peragebatur solemnitas. Subito igitur irruens magna parta præda discedit. Imperator Bidyna diligentissime communita in urbem in eolumis redditum instituit, obiter omnia Bulgaria castella vastans atque subigens. Sed cum ad urbem Scopias accederet, deprehendit trans Axlum flumen (nunc Bardarius appellabatur) Samuelum negligenter castra habere. Hic enim fretus amnis abundantia, et eum ob aquarum insolentem affluxum transiri non posse ratus, securus erat. At imperator pervadum a quodam suorum inventum copias traducit. Itaque re insperata consternatus Samuelus ita effuse fugit cum suis, ut nemo eorum hosti pectus unquam ostenderet. Ipsius tabernaculum totaque castra capta. Sed et urbem Scopias imperatori tradidit ei a Samuele præfectus Romanus, Petri Bulgariae regis filius, Borisæ frater, Simeon etiam avi nomine appellatus. Quem ejus officii causa imperator patricium præpositumque designat, Abydoque præficit.

υλοσ, τοῦ δὲ Βορίσου ἀδελφός, Συμεὼν τῶν τοῦ πάππου ὀνόματι μετονομασθεὶς· ὃν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος τῆς προαιρέσεως πατρικίον τε τιμῆ καὶ πραιπόσιτον, καὶ στρατηγεῖν ἐκπέμπει Ἀβύδου.

Inde imperator ad Pernicum ducit, quod tuebatur

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) Hoc quid sit, nondum didici. Quid si aliquid præbendariorum, quos hodie vocant. simile fuit? Neque nescio h pro v poni solere, ut privatarum possis legere, quod tantundem mihi est notum. XYL. — Ut comitem privatarum rerum et peculiaris fisci imperator habebat, privati ærarii præfectum deinceps dictum, ita et ecclesiæ suos curatores, defensores, œconomos, et, ut auctor loquitur, κριβατα-

Ο δὲ τοῦ φρουρίου καταρχῶν Δραξάμος, ἀνὴρ πολεμιστής, ἤτησάτο κατὰ τὴν Θεσσαλονικίην οἰκῆσαι. Ἐπινεύσαντος δὲ τοῦ βασιλέως ἡρόσατο γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ πρώτου τῶν περιβαταρίων (56) τοῦ ναοῦ τοῦ ἀθλοφόρου Δημητρίου, καὶ παῖδας ἐν αὐτῆς ἔσχε δύο. Ἔστα ἀποδράς ἐάλω, καὶ ἐντεῦξαι τοῦ κηδεστοῦ συνεχωρήθη. Καὶ δεύτερον ἀποδράς ὁμοίως ἀφείθη. Καὶ ἕτερα δὲ τέκνα δύο ποιήσας τὸ τρίτον ἀπέδρα, καὶ συλληφθεὶς ἀνεσκολπίσθη.

Τῶν δὲ Νομεριτῶν καὶ Ἀταφίτων Ἀράβων δεινῶς τὴν τε Κοίλην Συρίαν καὶ αὐτὴν καταπερχόμενους τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ὁ βασιλεὺς ἄρχοντά Ἀντιοχείας (75) ἐκπέμπει, διάδοχον αὐτοῦ τῆς Θεσσαλονικῆς κειποτικῶς τὸν πατρικίον Δαβὶδ τὸν Ἀριανίτην. Ἐν δὲ Φιλίππουπόλει τὴν πρωτοσπαθάριον Νικηφόρον τὸν Ξιφίαν στρατηγεῖν ἔταξε, τοῦ Θεοδοωροκάνου διὰ γῆρας παραιτησαμένου. Ὁ δὲ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Οὐρανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ δυοὶ καὶ τρισὶ μάχαις συμπλακαίει Κιστρινήτῃ τῶν τῶν Ἀράβων τὰ πράγματα εἰς βαθείαν εἰρήνην καὶ γαληνιώσαν

Ο δὲ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος Ἰνδικτικῶνος ιε' ἐκστρατεύει κατὰ Βιδύνης, καὶ ἐφ' ὄλουσ ὀκτώ μηνας ἐμφιλοχωρήσας τῇ προσεδρεία ἀίρει κατὰ κράτος τὴν πόλιν. Ἐν ᾧ δὲ τῇ πολιορκίᾳ οὗτος προσήδρευεν, ὁ Σαμουὴλ εὐζώνῳ χρησάμενος ὁδοιορκίᾳ ἐπιτεθεται ἐξ ἔφθου τῇ Ἀδριανουπόλει κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου (58), καὶ τὴν τε πανήγυριν, ἥτις εἰώθει ἐτησίως τελεῖσθαι δημοτελής, ἀίρει ἐξαίφνης ἐπιπεσὼν, καὶ λείαν πολλὴν ὑπερποιησάμενος ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν Βιδύνην μάλα καλῶς ὀχυρωσάμενος ἐπανήλθεν ἀσίνης εἰς τὴν βασιλίδα, ἐν τῇ διέναι πάντα τὰ ἐν ποσὶ Βουλγαρικῆ φρούρια δῆπν καὶ καταστρεφόμενος. Τῇ πόλει δὲ τῶν Σκοπίων ἐγγίσας εὖρε πέραν Ἀξιόυ τοῦ ποταμοῦ, ὃν νῦν Βαρδάριον ὀνομάζουσι, κατασηνωμένον ἀμερίμωνως τὸν Σαμουὴλ· θαβρῶν γὰρ τῇ πλημμύρᾳ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὡς οὐ διαβατὸς τὸ νῦν ἔχον ἔσεται, ἠύλιζτο ἀμελῶς. [P. 706] Τινος δὲ τῶν στρατιωτῶν πόρον εὐρόντος καὶ δι' αὐτοῦ τὸν βασιλέα διαβιδάσαντος, ὁ μὲν Σαμουὴλ τῶν αἰφνιδίῳ καταπλαγαίς ἔφυγεν ἀμεταστρεπτι, ἐλήφθη δι' ἡ τούτου σκηνῆ καὶ τὸ ὄλον στρατόπεδον. Ἐνεχείρισε δὲ καὶ τὴν πόλιν τῶν Σκοπίων τῶν βασιλεὶ ὁ ταύτης ἄρχειν παρὰ τοῦ Σαμουὴλ τεταγμένος Ρω-

Μανδὸς, ὁ Πέτρου μὲν τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων

Ἐκείθεν ὁ βασιλεὺς διαβάς ἔρχεται πρὸς τὸν Πέρ-

ρλους, gazophylaoii præsidēs. GOAR.

(57) Prius δοῦκα vocaverat. GOAR.

(58) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου videtur esse Assumptio, nisi si quid aliud est: non enim habeo quod affirmem. Vide infra in Ibatzæ historia, quod ad hunc locum intelligendum faciat. Es wur etwas unsern kirchweyhinen nit uneknlich. XYL.

νικον, οὐ φύλαξ ἦν ὁ Κρακράς, ἀνὴρ ἄριστος τὰ πολεμικά. Ἐν ᾧ χρόνον οὐκ ὀλίγον διατρέψας καὶ λαὸν ἐν τῇ πολιουρκίᾳ οὐκ ὀλίγον ἀποβαλὼν, ὡς ἔγνω κρείττον ὑπάρχον πολιουρκίας τὸ ἔρυμα, καὶ οὐδ' ὁ Κρακράς θωπεύειαι ἢ ἄλλαις ὑποσχίσεσιν ἐμαλάσσοτο καὶ ἐπαγγελίαις, μετέβη πρὸς Φιλιππούπολιν. Ἐκαίθην τε ἀπάρας ἄπεισιν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Καὶ τῇ αὐτῇ ἐπιμεμήσει δόγμα ἐξέθετο, τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας τελείσθαι παρὰ τῶν δυνατῶν. Κατωνομάσθη δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις ἀλληλέγγυον (59). Τοῦ πατριάρχου δὲ Σεργίου καὶ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ ἀσκητῶν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγων δεηθέντων ἐκοσπῆναι τὸ παράλογον ἄχθος τοῦτι, ὁ βασιλεὺς οὐχ ὑπήκουσεν.

Ἐν δὲ ἐνδικτιῶνι, ἐν ἔτει ςϵϵη', ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων Ἀζίζιος διὰ μικρὰς αἰτίας καὶ μηδενὸς λόγου προσκρούματα ἄξια τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς, τὸν τε ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀνεγηγερμένον πολυτελῶς θεῖον ναὸν κατεστρέψατο, καὶ τὰ εὐαγγῆ ἐλυμήνατο μοναστήρια, καὶ τοὺς ἐν τοῦτοις ἀσκουμένους ἀπανταχοῦ γῆς ἐφυγάδευσε.

Τῷ δ' ἐπίδοντι ἔτει γέγονε χειμῶν ἐπαχθέστατος, ὡς ἀποκρυσταλλωθῆναι πάντα ποταμῶν καὶ λίμνην καὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Καὶ Ἰανουαρίῳ μηνὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμεμήσεως γέγονε σεισμὸς φορικωδέστατος, καὶ διεκράτησε κλονουμένη ἡ γῆ μέχρι τῆς θ' τοῦ Μαρτίου μηνός· ἐν ταύτῃ δὲ περὶ δεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας γέγονε βρασμὸς καὶ κλόνος φορικτὸς κατὰ τὴν βασιλίδαν αἰεὶ ἐν τοῖς θέμασι, καὶ πεπτῶκασιν αἰ σφαῖραι τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων· ὅς ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἀνεκλήσατο. Ταῦτα δὲ προεμήνυε τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην ἐν Ἰταλίᾳ στάσιν. Δυνάστης γάρ τις τῶν ἑποικῶν τῆς Βέρρουε, τοῦνομα Μίλης, παραθήξας τὸν ἐν Λογγιβαρδίᾳ λαὸν ὄπλα κατὰ Ῥωμαίων αἴρει. Καὶ ὁ βασιλεὺς Βασίλειον ἐκπέμπει τὸν Ἀργυρὸν στρατηγὸν ὄντα τῆς Σάμου, καὶ τὸν λεγόμενον Κοντολέοντα τῆς Κεφαλληνίας στρατηγούντα, ἐπὶ τῷ καταστῆσαι Ῥωμαίοις τὰ πράγματα [P. 707] οἷς ἀντιπαραταξάμενος ὁ Μίλης τρέπει λαμπρῶς, πολλῶν πεπτωκότων, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ζωγρηθέντων, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν διὰ φυγῆς ἀσχήμονα προκρινάντων ζῶν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ διέλιπε καθ' ἕναστος ἐνιαυτὸν εἰσῶν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τὰ ἐν ποσὶ κείρων τε καὶ θηῶν. Ὁ Σαμουήλ δὲ μὴ δυνάμενος τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιεῖσθαι μὴδὲ πρὸς ἐμφανῆ μάχην ἀντιστῆναι τῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ πάντοθεν θραυόμενος καὶ τὴν οἰκίαν ἀκμήν ἀποβάλλων, ἔγνω τάφοις καὶ θριγγοῖς ἐπιτεχεῖσθαι τούτω τὴν εἰς τὴν Βουλγαρίαν εἰσοδόν. Ἐδῶς οὖν ὡς ἔθος αἰεὶ τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ λεγομένου Κίμβρα Δόγγου καὶ τοῦ Κλειδίου ποιεῖσθαι τὰς διελείψεις, ταύτην ἔγνω τὴν δυσχωρίαν ἐπιτεχεῖσθαι καὶ τῷ βασιλεῖ ἀποκλείσθαι τὴν εἰσοδόν. Φραγμῶν οὖν δομησάμενος εἰς εὖρος πᾶσι, καὶ φύλακας ἐν αὐτῷ

A Cracras, vir bello optimus. Ibi cum haud parum temporis trivisset et in oppugnatione multos amisisset, cum et castellum inexpugnabile sentiret, et Cracram 456 neque blandendo neque pollicitationibus subigere posset, ad Philippopolin transit, indeque in urbem revertitur.

Eadem indictione legem tulit ut pensionem quam pauperes perditii debebant, divites persolverent. Id vocabatur Allelengyum. Et patriarchæ Sergio multisque aliis pontificibus ac monachis deprecantibus ut absurdum hoc onus subditis demeret, non obtemperavit.

B In dictione octava, anno mundi 6518, Ægypt princeps Azizius ob levem causam et offensam ne relati quidem dignas fœdere quod ei cum Romanis erat rupto, et templum Hierosolymis ad sepulcrum Christi sumptuosissime conditum evertit, et religiosa perdidit monasteria, et qui in iis piæ vitæ exercitationibus erant dediti, eos per omnes terras extorres egit.

C Anno insequenti hiems fuit gravissima, quæ omnes fluvios paludes ipsumque mare in glaciem coegit. Mense Januario ejusdem indictionis apprime horrendus fuit terræ motus, qui duravit usque ad nonum Martii diem. Ejus enim diei hora decima fragor fuit et concussio terribilis et in urbe et in provinciis; ac corruerunt sphaeræ templi Sanctorum 40 et templi Omnium Sanctorum. Quas imperator statim instauravit. Hæc fuerunt Italiæ motus prævia indicia. Quidam enim vir potens, unus de 457 iis qui Barin incolebant, nomine Meles, concitatis Longibardis arma contra Romanos movit. Cumque imperator adversus hunc misisset Basilium Argyrum Sami et Contoleonem Cephallenie præfectos, Meles illustri eos prælio vicit, multis cæsis, haud paucis captis, reliquis turpi fuga vitam tutatis.

ὁ Μίλης τρέπει λαμπρῶς, πολλῶν πεπτωκότων, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ζωγρηθέντων, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν διὰ φυγῆς ἀσχήμονα προκρινάντων ζῶν.

D Porro Basilius imperator quotannis in Bulgariam expeditionem faciebat et obvia quæque populabatur ac vastabat. Ideo Samuelus castra sub dio locare aut aperto prælio concurrere non audens, undique attritis viribus amissoque vigore suo, statuit fossis ac septis factis eum ingressu Bulgariæ excludere. Et quia norat solere eum per Cimbam Longum et Cleidium intrare, angustias illas septo late producto munit atque intercipit, justoque firmat præsidio, et sic imperatorem operitur. Postquam eo venit imperator et intrare est conatus, fortiter eum arcuere custodes, eos qui vi penetrare niterentur desuperfore

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(59) In margine librarius ὡ τῆς θαυμαστῆς ἐπινοίας! Quæ si recte habent quod ad scripturam, mirari videtur exactionis tam subtilem rationem. qua etiam pro iis satisfieret qui paupertate extrema et rebus perditis impedirentur aut etiam ita mortui solvere nequirent. Sed Basilium hoc non invenisse,

ex Justiniani historia liquet. Ne eo quidem lectorem defraudabo, quod adscribit mox, ubi deprecatores pontificis repulsam passi dicuntur: Ἄλλ' ὁ ἐμὸς βασιλεὺς Ἰσαάκιος ὁ ἄγγελος μηδενὸς παρακάλεσαντος πολλὰ τῶν παραλόγων βαρῶν τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐξετίναξεν. ΧΥΛ.

loco ferientes atque vulnerantes. Ibi de transitu A desperantem jam imperatorem Nicephorum Xiphias Philippopolis tum praefectus monet ut loco eo maneat, septumque illud oppugnare continenter pergat : se alio abiturum, operamque 458 daturum ut salutare aliquid conficiat. Hoc modo re composita, cum suis montem ad meridiem claustris iis obiectum celsissimum, cui Balathistæ nomen, magnis itineribus circuit ; et 29 die Julii, indictione 12, de superiore loco subito ingenti cum strepitu Bulgaros a tergo adortur. Qui cum re inasperata perterriti fugerent, imperator defensoribus vacuum septum diruit ac fugientes insequitur. Multi tum Bulgari occisi, multo plures capti. Ipse Samuelus ægre evasit filii opera, irruentes fortiter repellente patremque equo impositum in castellum Prilapum abducente. Captivis Bulgaris, qui fuisse ad 15 millia feruntur, oculus imperator eruit, singulisque centuriis unoculum praeficit, atque his ductoribus eos ad Samuelum mittit. Quos Samuelus isto numero atque ordine venire videns animi ad calamitatem eam fortiter ferendam non habuit satis, sed oborta vertigine exanimatus in terram corruit. Aqua autem et unguentis a praesentibus utcunque recreatus, cum sese aliquantulum collegisset, frigidam haustum petit ; cumque bibisset, cardiagmo correptus biduo post obiit. Successit ei filius Gabrielus, qui et Romanus dicebatur, patre robustior ille, sed prudentia longe inferior, natus captiva 459 quadam Larissæa. Iniiit decima quinta Septembris, indictione decima tertia. Cumque nondum integrum imperasset annum, venatum exiens interficitur a Joanne, C qui et Bladisthlabus, filio Aaronis, quem ipse neci aliquando subtraxerat.

ψυχρόν. Λαβών δὲ καὶ πιών ἐλήφθη καρδιαγμῶ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας θνήσκει. Παραλαμβάνει δὲ τὴν Βουλγάρων ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γαβριὴλ ὁ καὶ Ῥωμανός, ῥώμη μὲν καὶ ἰσχύϊ τοῦ πατρὸς ὑπερέχων, φρονήσει δὲ καὶ διανοίᾳ πολλῶν λειπόμενος, τεχθεὶς τῷ Σαμουὴλ ἀπὸ τινος ἀρχιμαλώτιδος Λαρισσαίας. [P. 708] Ἦρξεν δὲ κατὰ τὴν 15^{ην} τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἐπινημέσει 17^{ην}. Καὶ μηδ' ὄλον ἀποπληρώσας ἐναιωτὸν σφάττεται, εἰς κνηγέσιον ἐξελεθών, παρὰ Ἰωάννου τοῦ καὶ Βλαδισθλάβου τοῦ υἱοῦ Ἀαρών, ὃν αὐτὸς θνήσκειν μέλλοντα τοῦ θανάτου ἀπελυτρώσατο.

Antequam hoc fieret, Theophylacto Botaneiatæ Thessalonice post Davidum Arianitam praefecto Samuelus Nestoritzam, unum de potentissimis Bulgaris, magno cum exercitu ad eam urbem misit. Quem Theophylactus, filio suo Michaelo comitatus, pugna congressus fudit magnaque præda parva et multis captis, cum his ad imperatorem tunc septum in angustiis apud Chlidium oppugnantem venit. Imperator angustiis quo diximus modo superatis, ad Strumpitzam accedit ; et castello cui Matzucium nomen potitus, Strumpitzæ jam propinquans, Theophylactum Botoneiatam Thessalonice ducem colles ad Strumpitzam sitos superare jubet et septa obvia incendere, sibi que hoc modo iter Thessalonice ducens expedire. Profloiscentem praesidiarii

ἀξιοπρεπεῖς ἐπιστήσας, προσέμενε τὸν βασιλεῖα. Ἀφικομένου δὲ καὶ τούτου καὶ ἀποπειρασαμένου τῆς εἰσόδου, ἐπεὶ περ ἀντεῖχον γενναίως οἱ φυλάσσοντες καὶ τοὺς βιαζομένους ἐξ ὑπερδεξίων ἀνηρουν βιάλλοντες καὶ τιτρώσκοντες, καὶ ἤδη ἀπείγνωστο τῷ βασιλεῖ ἡ διάβασις, Νικηφόρος ὁ Ξιφίας τῆς Φιλικουπόλεως τότε στρατηγῶν τῷ βασιλεῖ συνταξάμενος, καὶ αὐτὸν μὲν προσμένειν καὶ συνεχεῖς προσβολὰς τῷ δέματι ποιῆσθαι παρεγγυήσας, αὐτὸς δὲ ἐπιέναι φήσας, εἴ πως δυνηθεῖη λυσιτελεῖς τι διαπραξάσθαι καὶ σωτήριον, τὸν περὶ αὐτὸν εἰληφὼς λαὸν ὑποστρέφει, καὶ περιοδεύσας τὸ πρὸς μεσημβρίαν κείμενον τοῦ Κλειδίου ὑψηλότατον ὄρος, ὃ Βαλαβίσταν κατονομάζουσι, καὶ τραχυπορίας καὶ ἀνοδίαις χρησάμενος, κθ' τοῦ Ἰουλίου μηνός, ἐπινημέσει 17^{ην}. ἄνωθεν ἐξαίφνης μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ δούπου κατὰ νότου γίνεται τῶν Βουλγάρων· οἱ δὲ τῷ ἀπροδοκῆτῳ καταπλαγέντες τρέπονται πρὸς φυγὴν. Καὶ ὁ βασιλεὺς μονωθὲν διαβρήξας τὸ τεῖχος ἰδίωκεν. Ἔπεσον οὖν πολλοὶ, καὶ πολλῶν πλείους ἐάλωσαν, μόλις τοῦ Σαμουὴλ διαφυγεῖν δυνηθέντος τὸν κίνδυνον συνεργίᾳ τοῦ ἰδίου υἱοῦ γενναίως τοὺς ἐπιόντας ὑποδεξάμενος, καὶ Ἰππῶν τούτων ἐπιβιδάσαντος καὶ εἰς τὸ λεγόμενον Πρίλαπον τὸ φρούριον ἀπαγαγόντος. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐαλωκότας τῶν Βουλγάρων ἀμφὶ τὰς 15^{αἱ}, ὡς φασιν, ὄντας χιλιάδας ἀπετύφλωσε, καὶ ἐκάστην ἑκατοντάδα πεπηρωμένων ὑφ' ἐνὸς μονοθάλαμου ὀδηγεῖσθαι κελεύσας εἰς τὸν Σαμουὴλ ἀποπέμπει. Οὗς ἐκεῖνος ἀφικνουμένους κατ' ἀριθμὸν καὶ τάξιν θεώμενος, καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐνεγλῶν νεανικῶς καὶ εὐψύχως, λειποθυμίᾳ καὶ σκότῳ βάλλεται καὶ εἰς γῆν πίπτει· ὕδατι δὲ καὶ μύροις οἱ παρόντες τὴν πνοὴν αὐτοῦ ἀνακαλεσάμενοι ἀνενεγκεῖν μικρὸν πεποιήκασιν. Ἀνενεγκῶν δὲ ὕδωρ πειεῖν ἐπεζητήσασα

Πρὸ τοῦ δὲ ταῦτα γενέσθαι, Θεοφύλακτου τοῦ Βοτανειάτου ἄρχειν Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν Ἀριανίτην πεμφθέντος Λαβιδ ὁ Νεστορίτζης, εἰς τῶν παρὰ Βουλγάρους μέγα δυναμένων ὑπάρχων, μετὰ δυνάμειος ἀδράς κατὰ Θεσσαλονίκης ἐκπέμπεται παρὰ τοῦ Σαμουὴλ· οἱς συναντήσας ὁ Θεοφύλακτος σὺν τῷ υἱῷ Μιχαὴλ καὶ συμπλακείας τρέπει τε κατὰ κράτος, καὶ λείαν πολλὴν καὶ αἰχμαλώτους συχνούς προσλαβόμενος διακομίζει τῷ βασιλεῖ πολιορκοῦντι τὸ ἐν τῇ κλεισοῦρᾳ τοῦ Κλειδίου δέμα (60). Τὸ δέμα δὲ, ὡς εἴρηται, διαβάς ὁ βασιλεὺς κατὰ Στρούμπιτζαν γίνεται. Καὶ παρεστήσατο μὲν φρούριον τὸ καλούμενον Ματζούκιον, τῇ Στρούμπιτζῃ δὲ προσεγγίζον, μετὰ δυνάμειος δ' ἐκπέμπει τὸν Βατανειάτην Θεοφύλακτον τὸν δοῦκα Θεσσαλονίκης, ὑπερβῆναι κελεύ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(60) Δέμα turris in κλεισοῦρᾳ, in clusa sive muro inter duos montes asperos erecto, ad quam aditus hic passim dicitur κλειδίον. GOAR.

σας τοὺς ἐν Στρουμπέτζη βουνοὺς, καὶ τὰ ἐν ταῖς A κατ' αὐτοὺς ὁδοῖς πυρπολῆσαι θέματα, καὶ εὐπόμενον αὐτῶν θεῖναι τὴν πρὸς Θεσσαλονικὴν ἄγουσαν ὁδόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν συνεχωρήθη μὲν ἐν τῷ εἰσιέναι παρὰ τῶν τοποφυλακούντων Βουλγάρων ἀνεμποδίστως διαλθεῖν, μέλλων δὲ πρὸς τὸν βασιλέα πάλιν ὑποστρέφειν μετὰ τὸ τὰ προσεταγμένα πληρῶσαι περιπίπτει λόχοις ἐπ' αὐτῶν τούτῳ προσκαθημένοις καὶ ἐναδρεούσιν ἐν τινι ἐπιμήκει στενοχωρίῳ· ἐν ἧ εἰσελθὼν καὶ πάντοθεν περιστοιχισθεὶς καὶ ἔνωθεν ὑπὸ λίθων καὶ τῶν βαλλόμενος, μηδενὸς ἀμύνασθαι δυναμένου διὰ τὴν πύκνωσιν καὶ τὸ τῆς στενοχωρίας ἀδιεξέδευτον, αὐτὸς τε πίπτει, μηδὲ ταῖς οἰκείαις χερσὶ δυνηθεὶς χρῆσασθαι, καὶ πολὺ μέρος σὺν αὐτῷ ἀπώλετο τοῦ στρατοῦ. Ἄπαρ μνησθέντα τῷ βασιλεῖ πολλῆς αὐτὸν ἐπέπλησεν ἀθυμίας. Ὅθεν καὶ προσωτέρω χωρεῖν οὐκ ἔκρινεν, ἀλλ' ὑποστρέψας ἦλθεν B εἰς τὰ Ζαγόρια, ἐνθα τὸ λίαν ὀχυρώτανον ἴδρυται φρούριον ὁ Μελένικος, ἐπὶ τινος πέτρας ἴδρυμένον κρημνοῖς καὶ φάραγι βαθυτάταις πάντοθεν ἐστεφανωμένης· ἐν ᾧ οἱ τῆς περιχώρου πάντοθεν καταφυγόντες Βούλγαροι ὀλιγά τῶν Ῥωμαίων ἐφρόντιζον. Πρὸς οὗς ὁ βασιλεὺς Σέργιον τινὰ ἐκτομίαν, ἕνα τῶν οἰκιστῶν αὐτῷ θαλαμηπόλων, ἐπέμπευε, ἄνδρα φρενήρη τε καὶ δεινὸν εἰπεῖν, ἀποπειρώμενος τῆς γνώμης αὐτῶν. Οὗτος δ' ἐκείτῃ γενόμενος καὶ πολλαῖς χρησάμενος πιθανολογίαις μεταδιδάξαι ἴσχυσε τοὺς ἀνθρώπους τὸ δέον, καὶ τὰ ὅπλα καταθεμένους παραδούναί τῷ βασιλεῖ ἑαυτοὺς καὶ τὸ φρούριον. Οὗς ἀποδεξάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ φιλοφρονεσάμενος ἀξιόπρεπῶς, καὶ φρουρὰν τῷ φρουρίῳ τὴν ἀρκούσαν ἐγκατατάξας, μετέβη πρὸς Μοσυνούπολιν· ἐν ἧ διαγόντι τούτῳ καὶ ὁ τοῦ Σαμουὴλ ἀγγέλλεται θάνατος κατὰ τὴν κθ' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. [P. 709] Καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἀπάρας ἐκ Μοσυνούπολεως κτείσιν εἰς Θεσσαλονικὴν, κάκειθεν ἄπεισιν εἰς Πελαγονίαν, μηδὲν λυμνιόμενος τῶν ἐν ποσίν, ἀλλ' ἦ μόνα πυρπολῆσας τὰ ἐν Βουτελίῳ βασιλείᾳ τοῦ Γαβριήλ, Πέμψας δὲ καὶ στρατιὰν χειροῦται τὸ φρούριον Πριλάπου καὶ τοῦ Στυπείου. Ἐκεῖθεν καταλαμβάνει τὸν Τζερνᾶν λεγόμενον ποταμὸν, ὃν σχεδίαις καὶ θυλάκοις πεφουσημένοις διαπεράσας ἐπάνεισιν εἰς τὰ Βοδηνὰ, κάκειθεν τῇ θ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός ἦλθεν εἰς Θεσσαλονικὴν.

Ἐαρος δ' ἐπιστάντος ἐπίστρεψε πάλιν εἰς Βουλ- C γαρίαν, καὶ τῷ φρουρίῳ τῶν Βοδηνῶν προσέειπε· ἔφθασαν γὰρ οὗτοι, τὴν πρὸς βασιλείᾳ πίστιν ἀπαρνησάμενοι, ἄραι κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα. Καρτερὰν οὖν ἐνστησάμενος πολιορκίαν ἠνάγκασε πίστει λαθόντας ἑαυτοὺς ἐγχειρῆσαι τοὺς ἔνδον· οὗς πάλιν ἐν τῷ Βολερῷ μετοικίας, καὶ ἕτερα φρούρια ἀνεγείρας δύο ἐν τῷ μέσῳ τῆς δυσχωρίας, ὧν τὸ μὲν Καρδίαν ὠνόμασε τὸ δ' ἕτερον ἄγιον Ἑλίαν, ὑπέστρεψεν εἰς Θεσσαλονικὴν. Ἐν ἧ Ῥωμανὸς ὁ καὶ Γαβριήλ διὰ τινος Ῥωμαίου Χειροτμήτου δούλωσιν καὶ ὑποταγῆν ὑπισχνεῖται. Ὁ δὲ ὑποπτεύσας τὰ γράμματα, τὸν πατρικίον Νικηφόρον τὸν Ξίφιαν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Διογένην, μετὰ τὸν Βοτανειάτην στρατηγὸν γεγονότα Θεσσαλονικῆς, μετὰ δυνάμειω ἐπέμπευε ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μογλένων. Ἐν τῇ πᾶσιν λτ, ἰσαμένων ἐκείνην γῆν καὶ τὴν πόλιν πολιορκούντων ἔφθασε καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν παραβρέοντα τῇ πόλει μετοχετεύσας ποταμὸν, καὶ τὰ θεμέλια τῶν τειχῶν ὑπορύξας καὶ ξύλα καὶ εὐπρηστον ἄλλην ὕλην ἰσοβαλὼν τοῖς ὀρύγμασι καὶ πῦρ ἐμβαλὼν, τῆς ὕλης

nihil obstantes ire quo volebat passi sunt. Sed cum mandatis peractis ad imperatorem redire vellet, in insidias ad hoc ipsum collocatas in porrectis in longum angustis incidit, 460 circumventusque et desuper saxis telisque petitus, omni se defendendi præcepta facultate ob compressos in artum ordines et loci angustiam omni exitu carentis, cum magna sui exercitus parte perit. Imperator ea clade nuntiata maximum percepit dolorem, et progredi ulterius non ausus retro abiit ad Zagoria, ubi castellum erat Melenicus longe munitissimum, saxo impositum et præcipitiis vallibusque profundissimis cinctum. Eo ex vicinia passim confugerant Bulgari, Romano admodum securi. Ad eos imperator mittit Sergium spadonem, unum ex intimis suis cubiculi ministris, hominem cordatum ac facundum, qui ipsorum animos periclitaretur. Is multa suadendo atque probabiliter disserendo eos eo adduxit, ut rem recta via reputantes positis armis se et castellum imperatori dederent. Quos imperator humanissime excepit; et castello præsidio sufficienti imposito Mosynopolin rediit. Ibi ei moranti nuntius de obitu Samueli affertur, vigesima quarta Octobris die. Exinde statim Mosynopoli Thessalonicam abiit, atque hinc ad Pelagoniam usque proficiscitur nullo cum maleficio, nisi quod regiam Gabrieli Butelianam 461 incendit. Missis etiam militibus castella Prilapum et Stypeium capit. Inde ad fluvium Tzernam venit, eumque ratibus et utribus inflatis trajicit, ac Budena redit; et inde nona Januarii die Thessalonicam venit.

Initio veris rursus in Bulgariam it, ac Budenæ castellum (nam præsidium fide violata arma contra Romanos ceperat) magna vi obsidens, fide publica accepta se dedere præsidarios cogit, eosque Boleum deportat. Tum in angustiarum medio duo castella ædificat, unum Cardia, alterum sancti Elia nomine, et Thessalonicam redit. Hic degenti Gabrielus, qui et Romanus appellabatur, per quemdam Romanum Cheirotmetum (id nominis ab incisa manu est) promittit se ipsi servum atque subjectum fore. Sed imperator fallaces litteras esse suspicans, Xiphiam et Constantinum Diogenem, qui Botaniatæ in prætura Thessalonicensi successit, cum exercitu in regionem Moglenorum mittit; qui cum eam depopulati urbem obsiderent, supervenit ipse, et amnis, qui urbem alluebat, alveo adverso, suffossis murorum fundamentis, et interfecto cavernis ligno aliaque ignis capace materia, incendio muros evertit. Quo viso oppidani miserabiliter supplices facti se et munitionem 462 dederunt. Captus est ibi Domitianus Caucasus, homo potens et Gabrieli const-

liarius, et Moglenarum princeps Elitzes aliique procerum multi et manus haud parva militum. Armis ferendis idoneos Aspracaniam deportat imperator: colluviem reliquam diripi jubet, et castellum, cui Notia nomen, incendi, Moglenis vicinum.

τῆς ὁ ἀρχὼν Μογλένων, καὶ ἕτεροι δυνάσται πολλοὶ, καὶ λαὸς πολέμοις οὐκ ὀλίγος. Τοὺς μὲν οὖν δπλα δυνάμεις κινεῖν εἰς Ἀσπρακανίαν ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς, τὸν δὲ λοιπὸν συρφετῶδη λαὸν διαρπαγῆναι προστάζειν, ἐμπρησθῆναι δὲ καὶ τὸ φρούριον. Ἐάλω καὶ ἕτερον φρούριον Ἐνώτια κεκλημένον γαιτοῦν τοῖς Μογλένοις.

Quinta die Cheirotmetus Romanus venit, famulos secum adducens Joannis Bladisthlabi, Aaronis filii, et litteras, quibus hic significabat se Gabrielo vitam eripuisse, nuncque ad se rediisse Bulgaricum imperium; promittebatque se servum et subditum imperatori fore. Iis perlectis imperator suam sententiam aurea bulla consignatam Joanni mittit. Paucisque post diebus Romanus redit, litteras Joannis et principum Bulgarie afferens, quibus si se subditos imperatori fatebantur. Adjungit se etiam imperatori Caucanus, Domitiani apud Moglenos capti frater, estque ab eo honorifice habitus. Cæterum imperator certior factus Joannem dolo ac fallaciter ista scripsisse ac contraria suis promissis poliri, in Bulgariam revertitur; et Ostrobo Soscoque adjacente regione ac campestri Pelagonia depopulatis, quotquot Bulgaros cepisset, eis oculos effodit. Et usque ad urbem Achridem, regiam Bulgarie, accedit. Qua potitus, rebus omnibus recte constitutis, pergere et ad Dyrrachium proficisci intendit, quod et ejus loci res ipsius præsentiam requirebant. Etenim quædā Trymalia et viciniores Servie partes in potestate Bladimeri (gener is fuit Samueli) manserunt, hominis justiciæ ac pacis et virtutis studiosi, pacatum fuerat Dyrrachium. At postquam Joannes Samuelum interfecit, deceptumque falsis juramentis Bladimerum et opera Davidi Bulgarorum archiepiscopi se dedentem paulo post perfide necavit, magnopere Dyrrachiana res concussa atque perturbata est, quod Joannes urbem eam identidem per ductores suos, aliquando etiam præsens oppugnaret. Sed imperatoris institutum res haud parva impediit. Etenim ad Achridem proficiscens post se reliquit cum manu militum Georgium Gonitziatem et Orestam protospatharium captivum, jubens eos in campestria Pelagonie grassari. Eos universos Bulgari duce Ibatza, viro nobilissimo et spectatæ virtutis, in insidias attractos trucidarunt. Ejus claudia dolore conoitus imperator in Pelagoniam revertitur, Ibatzamque persecutus Thessalonicam venit, indeque Mosynopolin, misso cum exercitu ad Strum-pitzæ oppugnationem Davido Arianita. Is subito irruens castellum Thermitza cepit. Misit et alium exercitum in Triaditzæ castella, duce Xiphia. Qui omnibus quæ sita erant in planitie subactis, castellum cui Boion nomen expugnavit.

ἑξοκίμασμένον, ἀναίρουσι πάντας. Ὡν τῇ λύπῃ καὶ τὸν Ἰβάτζην καταδραμῶν καὶ δυνάμεις ἀπῆλθεν ἐν Θεσσαλονίῃ. Κάκειθεν διέβη εἰς Μοσυνούπολιν, κατὰ Στρομπιτζῆς λαὸν πεπομφῶς ἡγεμόνα ἔχοντα τὸν πατρικίον Δαβὶδ τὸν Ἀριανίτην ὃς αἰφνιδίως ἐπιφανείς εἰλε τὸ φρούριον ὃ Θερμίτζα-κατονομάζεται. Καὶ ἕτερον πάλιν λαὸν κατὰ τῶν ἐν Τριαδίτζῃ

καταπρησθείσης, κατίστρεψε τὸ τεῖχος. Ὅπερ ἰδόντες οἱ ἔνδον πρὸς ἰκεσίαν μετ' ὀλοφουμένων ἐτρέποντο, καὶ ἑαυτοὺς παραδίδου ἐν τῷ φρουρίῳ. Ἐλήφθη μὲν οὖν Δομετιανὸς ὁ Καυκάνος, ἀνὴρ δυνάστης καὶ τῷ Γαβριὴλ συμπάρεδρος, καὶ Ἠλί-Πετρισκῶ καὶ τὴν πᾶσαν ἔξουσίαν εἰς ἑαυτὸν μετανεχθῆναι, ὑπισχυομένῃ τε τὴν πρόπουσαν ὑποταγῆν καὶ δούλωσιν ἐνδειχθῆναι πρὸς τὸν βασιλεῖα.

Ἡμέρα δὲ πέμπτη ἦκεν ὁ Χειρότμητος Ῥωμαῖος, ἔχων καὶ θεράπωντος Ἰωάννου τοῦ καὶ Βλαδισθλάδου, υἱοῦ Ἀαρῶν, ἐπαγόμενος καὶ γράμματα δηλοῦντα φωνεῦσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν Γαβριὴλ ἐν τῷ Πετρισκῶ καὶ τὴν πᾶσαν ἔξουσίαν εἰς ἑαυτὸν μετανεχθῆναι, ὑπισχυομένῃ τε τὴν πρόπουσαν ὑποταγῆν καὶ δούλωσιν ἐνδειχθῆναι πρὸς τὸν βασιλεῖα. Ὅπερ ἀναγνοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ χρυσοβόλλοις γράμμασιν τὰ δοκοῦντα πιστωσάμενος, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἰωάννην. Καὶ μετ' ὀλίγας πάλιν ἡμέρας ἐπανῆκεν ὁ τετμημένος τὴν χεῖρα Ῥωμαῖος, γραφῆς κομίζων Ἰωάννου τε καὶ τῶν ἀρχόντων Βουλγαρίας ὑπηκόους ὁμολογούντων καὶ δούλους γενέσθαι τοῦ βασιλέως [P. 710] Προσεβρόν δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ Καυκάνος ὁ ἀδελφὸς Δομετιανοῦ τοῦ ἐν Μογλένοις ἀλόντος· ὃν φιλοτιμησάμενος διὰ τιμῆς ἦγεν. Ἐπει δὲ ἔγνω τὸν Ἰωάννην δόλφ καὶ περινοίᾳ γράψαντα τὰ γραφέντα καὶ τὰναντία ὧν ὑπισχυεῖτο διανοούμενον, ἐπανέστρεψε πάλιν πρὸς Βουλγαρίαν, καὶ λεηλατήσας τὴν περιχώρον. Ὅστροβοῦ καὶ τοῦ Σωσκοῦ καὶ τὴν πεδιάδα Πελαγονίας τοὺς ἀλισκομένους πάντας ἀπετύφλου Βουλγάρους. Ἀπεισιν οὖν ἄχρι τῆς πόλεως Ἀχρίδος, ἐν ἧ τὰ βασιλεία τῶν βασιλέων ἴδρυντο Βουλγαρίας· καὶ τὴν πόλιν παραλαβὼν καὶ πάντα καλῶς διαθεῖς ἐμελλε καὶ προσωτέρω βαδίζειν καὶ τῆς πρὸς τὸ Δυρράχιον ἄψασθαι· εἶδειτο γὰρ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ τὰ ἐκεῖσε. Ἔως μὲν γὰρ Τρυμαλιᾶς καὶ τῶν ἀγχοτάτω Σερβίας μερῶν ἦρχε Βλαδимиρὸς ὁ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Σαμουὴλ κηδεστής, ἀνὴρ ἐπιεικῆς καὶ εἰρηνικὸς καὶ ἀρετῆς ἀντεχόμενος, ἡμερίαν εἶχε τὰ ἐν Δυρράχιῳ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Γαβριὴλ παρὰ τοῦ Ἰωάννου ἀπώλετο, καὶ οὗτος παρασπονδῆθεῖς καὶ τοῖς ἄλλοις πιστεύσας παρὰ τοῦ Ἰωάννου δοθεῖσιν αὐτῷ διὰ Δαβὶδ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἑαυτὸν ἐνεχείρισε καὶ μετὰ μικρὸν ἀπεσφάγη, πολλὸν εἶχε τάραχον καὶ κλόνον τὰ ἐκεῖσε πράγματα, ἐγκειμένου καθ' ἑκάστην καὶ διὰ στρατηγῶν πολλῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ δι' ἑαυτοῦ πάλιν ἔλειν τὴν πόλιν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐβούλετο μὲν ὁ βασιλεὺς ἀπελθεῖν καὶ βοηθῆσαι, ἐκωλύθη δὲ δι' αἰτίαν οὐκ ἄλογον. Ἀπερχόμενος γὰρ πρὸς Ἀχρίδα κατέλιπε κατόπιν μετὰ πλήθους στρατιωτῶν Γεώργιον στρατηγὸν τὸν Γονιτζιάτην καὶ Ὀρίστην πρωτοσπαθῆρον τὸν αἰχμάλωτον, κατατρέχειν κειεύσας τὰ πεδιάδα Πελαγονίας· οὓς ἐλλοχῆσαντες Βούλγαροι ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Ἰβάτζην, φανερώτατοι ἄνδρα καὶ συγχυθεῖς ὁ βασιλεὺς ἐπανέστρεψεν εἰς Πελαγονίαν, Θεσσαλονίῃ. Κάκειθεν διέβη εἰς Μοσυνούπολιν, τὸν πατρικίον Δαβὶδ τὸν Ἀριανίτην ὃς αἰφνιδίως ἐπιφανείς εἰλε τὸ φρούριον ὃ Θερμίτζα-κατονομάζεται. Καὶ ἕτερον πάλιν λαὸν κατὰ τῶν ἐν Τριαδίτζῃ

φρουρίων, ἔβαρνον ἔχοντα τὸν Ξιφίαν, ἐκπέμπει. Καὶ οὗτος δὲ ἐὰν ἐν τοῖς ὑπαίθεσι πάντα κατα-

στρεφόμενος εἶλε πολιορκίαν τὸ ἔρυμα ὃ Βοιωτῶν καλεῖται. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπελθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἅ κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τοῦ ςϰϰδ' ἔτους, στόλον εἰς Χαζαρίαν (61) ἐκπέμπει, ἔβαρνον ἔχοντα τὸν Μογγόν, υἱὸν Ἀνδρονίκου δουκὸς τοῦ Αὐδοῦ· καὶ τῇ συνεργίᾳ Σφέγγου τοῦ ἀδελφοῦ Βλαδιμηροῦ, τοῦ ἀδελφοῦ (62) τοῦ βασιλέως, ἰπέταξε τὴν χώραν, τοῦ ἄρχοντος αὐτῆς Γεωργίου τοῦ Τζούλου ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ συλληφθέντος. [P. 711] Τότε καὶ Συναγχερίμ ὁ τῆς ἄνω Μηδίας ἄρχων, ἦν Ἀσπρακανίαν ὀνομάζουσι σήμερον, τῷ βασιλεῖ παγγενεὶ προσέδραμε, τὴν ὑπέκρουσαν αὐτῷ παραδεδωκώς ἅπασαν χώραν, πατρικίος τιμηθεὶς καὶ στρατηγὸς Κακκαδοκίας, καὶ κτήσεις ἀντιλαβῶν τάσδε τὰς πόλεις, τὴν Σεβάστειαν, τὴν Λάρισσαν, τὴν Ἀδαρῶν, καὶ ἄλλας κτήσεις πολλὰς. Στενοχωρούμενος γὰρ οὗτος ὑπὸ τῶν προσόκων Ἀγαρηνῶν καὶ μὴ οἷος ἂν ἀντίλειναι προσέδραμε τῷ βασιλεῖ, παραδοῦς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Ἦς ἄρχειν ἀποσταλεὶς Βασιλεὺς πατρικίος ὁ Ἀργυρὸς καὶ τοῖς ὄλοις πταίσας παραλύεται τῆς ἀρχῆς· καὶ διάδοχος αὐτοῦ πέμπεται Νικηφόρος πρωτοπαθῆριος ὁ Κομνηνός, ὃς κατὰ χώραν γενόμενος καὶ τὰ μὲν πειθεῖ τὰ δὲ βίαν χρώμενος ὑπήκοον τῷ βασιλεῖ τὴν χώραν ἐποίησε.

Τῷ δὲ ςϰϰδ' ἔτει, Ἰνδικτιωνός ἰδ', ἀπάρας τῆς βασιλείδος ὁ βασιλεὺς ἀπέειπεν εἰς Τριεδίτζαν. Καὶ τὸ φρούριον Πέρνικον περικαθίστας ἐπολιόρκει, τῶν ἔνδον τε καρτερῶς καὶ ἐκθύμως ἀγωνιζομένων, καὶ πολλῶν Ῥωμαίων πιπτόντων. Ἐφ' ὅλας ὀδοθήκοντα καὶ ἡμέρας προσλιπερήσας τῇ πολιορκίᾳ, ὡς ἔγνω ἀδυνατοῖς ἐπιχειρῶν, ἄπρακτος ὑπαχώρησε καὶ εἰς Μοσυνούκωλον ἀπῆλθεν. Ἐν ἧ τὸν λαὸν διαναπαύσας ἕαρος ἐπιστάντος ἄρας ἐκ Μοσυνουπόλεως εἴσεισιν εἰς Βουλγαρίαν, καὶ περικαθίστας φρούριον τὸ λεγόμενον Δογγὸν εἶλε πολιορκίαν. Δαβὶδ δὲ τὸν Ἀριανίτην καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Διογένην εἰς τὰς κατὰ Πελαγονίαν πεδιάδας ἐκπέμπας ζῶων πολλῶν καὶ σίχμαλῶτων ἐγένετο κύριος. Τὸ δὲ ληφθὲν φρούριον ἐμπρήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ τριχῇ τοὺς ἀλόντας μερισάμενος, καὶ μίαν μὲν μερίδα τοῖς συμμαχοῦσι παρεσχηκώς Ῥώας, ἑτέραν δὲ Ῥωμαίοις, καὶ ἄλλην ἑαυτῷ παρακατασχῶν, ἐχώρει προσωτέρω. Καὶ μέχρι Καστορίας ἐλθὼν καὶ τῆς πόλεως ἀποπειραθεὶς, ὡς ἦσθετο ἀνεπιχειρήσιμον αὐτὴν οὖσαν, ὑπέστρεψεν· ἰδέετο γὰρ καὶ γράμμα τοῦ στρατηγούντος ἐν τῷ Δοροστόλῳ Τζιτζικίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρικίου Θεουλάτη τοῦ Ἰβήρος, ὡς ὁ Κρακρᾶς λαὸν ὄτι πλείστον ἀθροίσας καὶ τῷ Ἰωάννῃ ἐνωθεὶς, προσλαβόμενοι δὲ καὶ Πατζινάκιος, μέλλουσιν εἰσβολὴν κατὰ Ῥωμαίων ποιήσασθαι. Τούτῳ τῷ γράμματι θορυβηθεὶς ἐπανήει διὰ ταχέων. Ἐν τῷ παρίναι δὲ τὸ τε φρούριον εἶλε τὰ Βοσόγραδα καὶ ἐπέπρησε, καὶ τὴν Βεβρόσιαν ἐπικτίσας, ἐρώσας δὲ καὶ κατερείπώσας τὰ περίεθ' Ὀστροβοῦ καὶ Μολισκοῦ, ἔστη τοῦ προσωτέρω ἕναι· ἀπηγγέλη γὰρ αὐτῷ ὡς ἡ μελετωμένη τῷ Κρακρᾷ καὶ τῷ Ἰωάννῃ κατὰ Ῥωμαίων

Imperator Cpolin reversus Januario mense, anno mundi 6524, classem in Chatzariam mittit, duce Mongo Andronici duce Lydi filio. Is adjuvante Sphengo fratre Bladimeri, ejus qui Basilii imperatoris sororem in matrimonio habebat, regionem eam subegit, principe ejus Georgio Szulo in primo conflictu capto. Tunc etiam Senacherimus, superioris Mediæ princeps, quam hodie Aspracaniam nominant, cum universa sua familia imperatori accessit, tradita ei sua ditione, quod vicinis Agarenis ipsum prementibus ad resistendum non satis haberet virium; estque factus patricius et Cappadociæ dux, recepitque suæ ditionis loco Sebasteam, Larissam, Maram urbes aliaque multa prædia. Aspracaniæ autem imperator præfecit Basilium patricium Argyrum; cui ob rem male gestam abrogatum imperium, et successor missus Nicophorus Commenus protospatharius, qui provinciam qua verbis qua vi usus imperatori subjecit.

Eodem anno, indictione 14, imperator urbe egressus in Triaditzam 465 venit, et castellum Pernicum obsidione cinctum oppugnat. Dies autem octo cum ibi perseverasset, præsidariis fortissime defendentibus multisque Romanis cadentibus, sentiens se quod conatus erat consequi non posse, re infecta discedit Mosynopolin. Ibi quiete refectis copiis, appetente vere in Bulgariam intrat, et castellum Longum circumsessum expugnat; ac missis in campestria Pelagoniæ Davido Arianita ac Constantino Diogene multum pecoris atque hominum inde abigit. Incenso castello captivos in tres partes distribuit, quarum unam Rossis auxiliariis, alteram Romanis, tertiam sibi assignat. Progressus inde ad Castorian usque, cum eam urbem tentasset ac inexpugnabilem sentiret, retro abduxit. Acciperat enim litteras a Tzitzicio Dorostoli præfecto, Theudatæ Iberi patricii filio, quibus indicabatur Cracorum numerosissimo exercitu contracto se cum Joanne conjunxisse, eosque adscitis in societatem Patzinacis in Romanorum ditionem irrupturos. His litteris perturbatus illico convertit iter, inque transitu Bosograda castellum capit atque incendit, Berroam reficit; eversisque circum Ostrobum et Moliscum sitis castellis subsistit, accepto nuntio Cracæ et Joannis impressionem, 466 quam moliti erant, impeditam esse, Patzinacis eos auxilio frustratis. In reditu castellum expugnat Setenam, ubi arcem Samuelus habebat ac plurimum frumenti reposuerat: frumentum milites diripere jubet, cætera omnia cremat. Secundum hæc adversus Joannem non procul a se dissitum emittit cohortes scholarum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(61) Versus Alanos et Tanain sitam. GOAR.
(62) Vox, ἀδελφοῦ mire obscurat locum. Ego ad historiam respiciens lucem adhibui. Loquitur de

Bladimero Rossico principe, qui, ut Cedrenus, supra ostendit, Basilii imperatoris sororem uxorem habuit. XVL.

occidentalium et Thessalonicensium duce Constantino Diogene. Iis profectis insidias cum tenderet Joannes, imperator de suorum sollicitus salute, equo ante suos profectus idque unum fatus: « Si quis bellator est, me sequatur, » cursum contendit. Hoc ut comperere Joannis exploratores, territi in sua castra redierunt, nihil aliud vociferantes quam « Bezeite, Tæssar. » Omnibus cum ipso Joanne incompote fugientibus, Diogenes cum suis, animis receptis, eos insecuti magnam cædem peragunt, capiunt ducentos gravis armaturæ, et equos ac suppellectilem Joannis et ejus patrualem. Imperator his rebus gestis ad Bodena redit, indeque omnibus constitutis Byzantium, die nono mensis Januarii, indictione decima quinta, anno mundi 6526.

τοῦτο ἐνέπλησαν, μηδὲν ἄλλο βοῶντας εἰ μὴ, « Βεζείτε (63), ὁ Τζαίσαρ. » Πάντων οὖν φευγόντων ἀκόσμως σὸν τῷ Ἰωάννῃ, οἱ περὶ τὸν Διογένην ἀναθάρσυσαντες κατόπιν ἐδίωκον. Καὶ κτείνουσι μὲν πολλοὺς, συλλαμβάνουσι δὲ καὶ δισκοσίους πανοπλίτας καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὴν ἀποσκευὴν Ἰωάννου καὶ τὸ τούτου ἀνεψιόν. Ταῦτα δράσας ἐπάνεισι πρὸς τὴν Βοδηνά, καὶ πάντα τὰ ἐκείσε καταστησάμενος ἐπαναζευγύει πρὸς τὸ Βυζάντιον, κατὰ τὴν θ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς 15 ἐπισημῆσεως, ἔτους ςφκς'.

Joannes licentiam consecutus ad oppugnandum Dyrrachium barbarico cum fastu proficiscitur, et inito prælio sternitur, incertum a quo, 467 cum imperasset Bulgaris annos 2, menses 5. Imperator a præfecto Dyrrachii Nicephoro patricio Pegonita certior de morte Joannis factus statim expeditionem facit. Cumque ad Adrianopolin venisset, occurrunt ei frater et filius famosi illius Cracra, lætum ferentes nuntium, dedere se imperatori celebre illud Pernicum et alia 35 castella; quibus cum dignos habuisset honores et Cracram ad patriciam extulisset dignitatem, Mosynopolin venit. Eodem venerunt et legati e Pelagonia et Morobisdo et Lipenio, urbes imperatori dedentes. Inde Serras proficiscitur. Eodemque venit Cracras cum iis qui 35 ista dedita castella obtinuerant, suntque honorifice excepti. Accessit etiam Dragomuzus Strumpitzam dedens, estque patricio honore affectus, secum adducens etiam Joannem Chaldiæ præfectum patricium, qui a Samuele captus in custodia 22 annos detentus fuerat. Simulatque Strumpitzæ imperator appropinquavit, ad eum venit Davidus Bulgarie archiepiscopus cum litteris Mariæ morte Joannis viduæ, promittentis se, modo certa quædam postulata obtineret, Bulgaria cessuram. Occurrit etiam Bogdanus interiorum castellorum dominus; atque ipse etiam patricio ornatur gradu, quod jam pridem rebus imperatoris favisset suumque socerum interfecisset. Inde Scopia abit, urbique relinquens præfectum Davidum patricium Arianitam, 468 per castella Stypeium et Prosacum revertitur, compressionibus et gratulationibus eum venerantibus subditis. Inde ad dextram partem inclinans Achridem ingreditur, ibique castra facit, omni populo cum pœanibus, plausu et faustis acclamationibus occur-

A ἔφοδος ἐνεποδίσθη, τῶν Πατζινάκων μὴ δόντων συμμαχίαν αὐτοῖς. Διὸ καὶ ὑποστρίψας πολιορκεῖ φρούριον ἄλλο τὴν Σέταιναν, ἐὰ ἢ βασιλεία ἦσαν τοῦ Σαμουήλ καὶ σίτος ἀπέκειτο πολλὸς, δν τῷ λαῷ διαρπάσαι κελεύσας τὰλλα πάντα κατέφλεξεν. [P. 712] Ἐξέπεμψε δὲ καὶ κατὰ Ἰωάννου οὐ μακρὰν ἀπέχοντος τὸ τάγμα τῶν σχολῶν τῆς Δύσεως καὶ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡγεμόνα ἔχοντα Κωνσταντῖνον τὸν Διογένην. Τούτοις ἀπιούσιν ἐνήδρευεν ὁ Ἰωάννης. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ τι πάθειεν φοβηθεῖς, παρὰ τοῦ λαοῦ ἐξιππασάμενος, καὶ μηδὲν ἄλλο εἰπὼν ἄλλ' ἢ μόνον · « Ὅστις πολεμιστὴς ἀκολουθεῖτω μοι, » ἀπῆει κατὰ σπουδῆν. Τοῦτο γνόντες ος τοῦ Ἰωάννου σκόποι μετὰ φόβου πρὸς τὸ τοῦ Ἰωάννου στρατόπεδον ἔρχονται, καὶ δειλίας καὶ ταρχῆς

B Ἀδείας δὲ λαβόμενος ὁ Ἰωάννης ἄπεισι πολιορκήσων τὸ Δυρράχιον μετὰ φρουράματος καὶ ὄγκου βαρβαρικοῦ. Ἐνθα πολιορκίας συστάσης καὶ συμπλοκῆς γενομένης πίπτει, μηδενὸς δήλου γενομένου τοῦ καταβεβληκότος αὐτόν. ἔρξας Βουλγάρων ἐπ' ἐνιαυτοὺς β' καὶ μῆνας ε'. Μηνυθέντος δὲ τῷ βασιλεῖ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου διὰ τοῦ στρατηγούτου Δυρράχλου Νικήτα πατρικίου τοῦ Ηγηωνίτου, ἔξεισι παραυτίκα ὁ βασιλεὺς. Γενομένης δ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ὀπαντώσιν ὁ ἀδελφὸς τοῦ περιφήμου Κρακρά καὶ ὁ υἱὸς, προσχωρεῖν εὐαγγελιζόμενοι τὸ τε περίπτωτον φρούριον τὸν Πέρνικον καὶ ἕτερα πέντε ἐπὶ τριάκοντα. Οὐς τιμήσας ἀξίως καὶ τὸν Κρακράν ἐς τὸν τῶν πατρικίων θρόνον ἀναβιδάσας ἦλθεν εἰς Μοσυνούπολιν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ πρέσβεις ἦκον ἐκ Ηελαγονίας καὶ Μωροβίδου καὶ Λιπενίου, παραδιδόντων τῷ βασιλεῖ τὰς πόλεις. Ἐκεῖθεν ἄρας ἦλθεν ἐν Σέρβαις, ἐν αἷς ἀώικετο ὁ Κρακράς μετὰ τῶν ἀρχόντων τῶν προσρυέντων ἐς κάστρων, καὶ καλῶς ὑπεδέχθη. Προσεβρόη δὲ καὶ Δραγομούζος, τὰ ἐν τῇ Στρομπίτζῃ παρεσχῆκως καὶ πατρικίως τιμηθεῖς, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν πατρικίον Ἰωάννην τὸν Χαλδίας, τότε τῆς χρονίας ἀπολυθέντα καθείρξεως · ἔτυχε γὰρ ἀλοὺς παρὰ τοῦ Σαμουήλ καὶ ἐπὶ εἴκοσι καὶ δύο χρόνους ὦν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἄρτι δὲ τῇ Στρομπίτζῃ προσήγγισεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἦκεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Δαβὶδ μετὰ γραμμάτων Μαρίας τῆς Ἰωάννου γυναικὸς, ὀπισθονομένης ἐπιστῆναι Βουλγαρίας, εἰ τεύξεται τῶν κατὰ σκοπόν. Ἰπῆντησε δὲ καὶ Βογδάνος ὁ τῶν ἐνδοτέρω κάστρων ἐπαρχῆς, καὶ τιμᾶται καὶ οὗτος πατρικίως ὡς καὶ πάλαι τὰ βασιλέως φρονῶν καὶ τὸν ἑαυτοῦ πενθερὸν ἀνελῶν [P. 713] Ἐκεῖθεν ἄπεισιν εἰς τὰ Σκόπια, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα λιπὼν ἐν τῇ πόλει Δαβὶδ πατρικίον τὸν Ἀριανίτην ὀπίστρεψε

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Id vocabuli credo significare, fugite. Quod circumstantiæ arguunt aliquanto superius. Xyl. —

Verbis Latinis, vel potius Italis, *Fugite, o Cæsar*, pronuntiatione Italis eisdem propria. Goar.

Εἰδὲ τῶν φρουρίων Στυπείου τε καὶ Προσάκου, μετὰ Ἀλιτῶν καὶ ὕμνων εὐφημούμενος καὶ τιμώμενος. Αὐθις δὲ πάλιν πρὸς τὰ δεξιὰ νενευκῶς ἄπεισιν εἰς Ἀχρίδας, κάκεισθε συνατοπεδείαν ἐπέζητο, τοῦ λαοῦ παντὸς μετὰ παιδῶν καὶ κρότων καὶ εὐφημιῶν προσυπαντῶντος αὐτῷ· πόλις δὲ ἡ Ἀχρίς ἐπὶ λόφου κειμένη ὑψηλοῦ, ἔγγιστα λίμνης μεγίστης, ἐξ ἧς ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς ὁ Δοῖνος ποταμὸς πρὸς ἄρκτον ἰών, εἶτα νεύων πρὸς δύσιν καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον περὶ τὸν Εἰλισσὸν τὸ φρούριον, μητροπόλις οὖσα (64) τῆς πάσης Βουλγαρίας, ἐν ᾗ καὶ τὰ βασιλῆα τῶν βασιλέων ἔδρυντο Βουλγαρίας καὶ τὰ χρήματα ἀποτεθησαύριστο· ἄπερ ἀνοίξας ὁ βασιλεὺς εὔρε χρήματα πολλὰ καὶ στέμματα ἐκ μαργάρων καὶ χρουσοῦφαις ἐσθῆνας καὶ χρυσοῦ ἐπιστήμου κεντηνάρια ἑκατὸν, ἅτινα πάντα εἰς βύβλας ἐκένωσε τῆς περὶ αὐτὸν στρατιᾶς. Ἐπιστήσας οὖν ἄρχοντα τῆς πόλεως Εὐστάθιον πατρικίον τὸν Δαφνομήλην, καὶ φρουρᾶν ἀξιόλογον αὐτῷ δοῦς, ἐξῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ ἀχθεῖσάν ὡς αὐτὸν ἐδέξατο τὴν γυναῖκα Ἰωάννου τοῦ καὶ Βλαδισθλάδου, σὺν τρισὶν υἱοῖς καὶ θυγατράσιν ἕξ ἐπαγομένην καὶ νοθογενῆ υἱὸν τοῦ Σαμουήλ καὶ δύο θυγατέρας Ῥαδομηροῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ καὶ πέντε υἱοὺς, ὧν ὁ εἰς πεπῆρωτο τοὺς ἀφθαλμοὺς παρὰ τοῦ Ἰωάννου λωθηθεῖς, ὅτε τὸν Ῥαδομηρὸν τὸν υἱὸν Σαμουήλ σὺν τῇ αὐτοῦ γυναικὶ καὶ Βλαδιμηρὸν τὸν τούτου γαμβρὸν ἀνεῖλεν. Ἦσαν δὲ καὶ ἕτεροι τρεῖς υἱοὶ τῆς Μαρίας ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου τεχθέντες, ἀλλ' ἔφθασαν ἀποδρᾶσαι εἰς τὸ ὄρος τὸν Τμῶρον, κορυφὴν ὑπάρχοντα τῶν Κεραυνίων ὄρων. Ἦν ἡπίως δεξιόμενος καὶ φιλοφρόνως φυλάττεσθαι προσέταξε μετὰ τῶν ἄλλων. Προσῆλθον δὲ τῷ βασιλεὶ καὶ ἕτεροι μεγιστᾶνες τῶν Βουλγάρων, ὁ Νεστορίτζης, ὁ Ζαρίτζης καὶ ὁ νέος Δοδρομηρὸς, μετὰ τῶν οἰκείων ἕκαστος ταγματῶν καὶ ἐδέχθησαν εὐμενῶς καὶ βασιλικῶς ἐτιμήθησαν. Τότε καὶ Προυσιανὸς καὶ οἱ τούτου δύο ἀδελφοί· οἱ τοῦ Βλαδισθλάδου παῖδες οἱ εἰς τὸν Τμῶρον φυγόντες, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ χρονία κακωθέντες πολιορκία (στρατιῶται γὰρ προσταχθέντες ἐκ βασιλέως προσιδρεύοντες ἐτήρουν τὰς καθόδους τοῦ ὄρους), διακηρυκούντο πρὸς τὸν βασιλέα πίστει αἰτοῦντες καὶ ἑαυτοὺς ἐγχειρίσαι ἐπαγγελόμενοι. Καὶ πρὸς μὲν τούτους ὁ βασιλεὺς φιλανθρωπῶς ἔδωκεν ἀποκρίσεις, ἄρας δ' ἐξ Ἀχρίδος ἔρχεται εἰς τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Πρέσπαν, ἐν τῇ διέναι τὸ μεταξὺ ὄρος φρούριον οἰκοδομήσας ἔκωθεν τούτου καὶ Βασιλίδα ἐπινομάσας, καὶ ἕτερον ἐν τῇ λεγθεῖσῃ λίμνῃ. Ἐκ δὲ Πρέσπης ἄπεισιν εἰς τὴν λεγομένην Διάβολιν, ἐν ᾗ βήματος ἀρθέντος ὑψηλοῦ εἰσιόντας ἐδέξατο τοὺς περὶ τὸν Προυσιανὸν [P. 714] ἀδελφοὺς, καὶ λόγοις ἐπεικίσει καὶ φιλανθρωπῶς παραμυθησάμενος τοῦτον μὲν μάχιστρον, τοὺς δὲ λοιποὺς πατρικίους ἐτίμησεν. Ἦθη δὲ καὶ ὁ Ἰβάντζης πεπληρωμένος ἔχων τὰς ὄψεις. Ἄλλ' ἄξιον εἰπεῖν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκτυφλώσεως· ἔχει γὰρ ἡδὺ τι καὶ θαυμαστὸν ἢ διήγησις

Urbs est Achris in sublimi posita colle, roxime lacum maximum, unde Drinus fluvius vers septentriones effluit. Deinde versus occidentem deflectens in Ionium intravit, apud Hissum castellum, quæ urbs caput erat totius Bulgarie et regia regum Bulgarie, ibique eorum repositi thesauri. Quos imperator aperuit, magnamque pecunie vim invenit, et coronas ex unionibus consertas, auroque intextas vestes, atque auri centenaria 100, quæ is congiarii loco in milites suos erogavit. Ubi præfecit Eustathium patricium Daphnomelum, adjuncto validio præsidio; atque exiit in castra, exceptique ad se adductam Joannis Bladisthlabi viduam cum filiis tribus et sex filiabus: adducebat ea secum etiam spurium Samueli filium et duas filias Radomeri, filii Samueli, ac filios quinque, de quibus unus oculis erat orbatus ab Joanne, quo is tempore Radomerum Samueli filium ejusque uxorem et generum Bladimerum interfecit. Habebat Maria ex Joanne etiam alios tres filios: sed ii in montem Tmorum, qui unus est de verticibus Ceraunicorum montium, confugerant. Imperator eam benigne et comiter exceptam cum reliquis asservari jussit. Adjunxerunt se imperatori præterea illi etiam Bulgari proceres, Nestoritzes, Zaritzes et junior Dobromerus, quisque cum suis cohortibus, acceptique sunt comiter, et ab imperatore iis ut ipso dignum erat honos habitus. Quin et Prusianus Bladisthlabi filius cum fratribus, quos in Tmorum effugisse docuimus, diuturna fracti obsidione (milites enim jussu imperatoris insederant montium descensus) ab imperatore caveri sibi petunt et deditionem promittunt; quibus is humaniter respondit. Achride porro ad lacum Pespam iter faciens duo condit castella, unum in monte interjacente, quod Basilidem vocat, alterum in dicta palude. Prespa Diabolin petit, ibique erecto tribunali Prusianum cum fratribus accipit, orationeque plena humanitatis consolatus, eum magistri, reliquos patricia dignatur excellentia. Adductus est etiam Ibatzes oculis spoliatus. Quos quo pacto amiserit, referre operæ pretium est, cum ea narratio jucundum habeat quippiam et admirabile.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(64) Verba minime cohererent, et vix dubito quin locus sit mutilus. Quod de urbe dicit, eam ego Strumpitzam fuisse conjicio. Ionium autem puto vocare eam regionem quæ Adriatico immineret mari, ob vicinitatem. XVI. — Verba minime cohererent, inquit Xylander. Imo non coheret interpretis auctori. Post hæc itaque verba πόλις δὲ Ἀχρίς subjiciatur parenthesis, cujus meta sit in his aliis

περὶ τὸ Εἰλισσὸν τὸ φρούριον nihil tunc mutilum aut obscurum exstat, πόλις δὲ Ἀχρίς μητροπόλις ἐστὶ τῆς πάσης Βουλγαρίας. Ipsa est nominatissima illa Justiniana prima, Justiniani patria, qua ecclesiasticis qua politicis supra plurimas urbes evecta. De qua Gregoras l. II, ipse Justinianus Novella 2, Cujacius ad eum, et Geographi omnes GOAR.

Mortuo Bladisthlabo, cum uxor ab ea relicta, filii omnesque Bulgariae proceres imperatori deditioem fecissent, solus hic Ibatzes fugiens, occupato monte accessus habente difficillimos, arcem autem regiam perelegantem hortosque et alia oblectamenta præclara (Brochotum quidam, alii Pronistan vocant), solus Dei voluntati sese opponebat, copiasque paulatim colligens rebellionem moliebatur, imperium Bulgaricum somnians. Haud exiguam id factum imperatori attulit molestiam: ideoque recto itinere omisso ad meridiem declinavit, Diaboli quoque se contulit, ut aut desistere ab armis seditiosum istum cogeret aut bello opprimeret. Ibi ergo degens aliquandiu Ibatzen per litteras hortatus est ne Bulgaria subacta solus ipse rebellare vellet, neve ea sibi polliceri vana spe quæ adipisci nequiret: cogitaret hunc sibi conatum male cessurum. Ad eas litteras Ibatzes ita rescripsit ut omnis generis usus prætextibus rem extraheret, imperatorque ab eo lactatus quinquaginta quinque dies contra animi sententiam Diaboli hæreret. At Achridis præfectus Daphnomelus certior factus imperatorem de opprimendo Ibatza esse sollicitum, instituto suo cum duobus quorum ei perspecta erat fides famulis communicato, opportunitatem venatus rem ita aggreditur. Solemne festum Assumptionis Mariæ Ibatzes publice celebrabat, vocabanturque ad convivium de more non vicini modo, sed et peregrini. Ad eam festivitatem Eustathius ultro proficiscitur. Cumque incidisset in custodes viarum, nuntiare Ibatzes jubet nominatim se adesse et cupere eum ipso animo exhilarare. Miratus est Ibatzes hostem sua sponte venire ac se hostium manibus credere, venire tamen jussit, admissumque lætus excepit atque amplexus est. Finito hymno matutino, omnibusque aliis in sua dilapsis diversoria, Ibatzen Eustathius accedit, et quod haberet quæ seorsim cum ipso colloqueretur apprime necessaria ac ipsi utilia, petit ut reliqui interim secedant. Ibatzes dolum non sentiens, sibi quoque omnino persuadens Eustathium cum ipso velle societatem rebellionis coire, dimotis aliquantis famulis manu eum apprehensum in pomarium quoddam abducit opacum arboribusque ita dense consitum ut ne vox quidem inde exaudiri posset. Ibi solum Ibatzam nactus Eustathius, homo manu promptus, in terram illico prosternit, genuque pectori ejus innixus vocem jacentis intercludit, duosque suos famulos celerrime subvenire jubet, qui, ut erat compositum, stantes et eventui intenti, simulatque domini vox auribus ipsorum allata est, accurrunt, Ibatzæ os veste injecta obturant, ne ad ejus clamorem confluenta multitudo conatus fieret irritus; et oculos ei exsculpunt: cæcatum in aulam projiciunt extra paradisum, ipsi in sublime domus cœnaculum evadunt, strictisque gladiis exspectant hostium Impetum. Cognito facinore ingens confluit multitudo. Alii strictos manibus gladios tenentes, alii hastas, arcus alii, nonnulli lapides, quidam ligna, aliqui faeces

Μετὰ γὰρ τὸν τοῦ Βλαδισθλάβου τοῦ καὶ Ἰωάννου θάνατον καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μαρίας καὶ τῶν ταύτης παίδων προσχώρησιν καὶ τὴν τῶν ἄλλων δυναστῶν ἀπάσης Βουλγαρίας ὑπακοὴν ὁ Ἰβάτζης οὗτος φυγὼν καὶ ἐν τινὶ δυσβάτῳ γενόμενος ὄρει (Βροχωτὸς κληθῆς αὐτῷ) βασιλείᾳ τε ἔχοντι περικαλλῆ (Προνίσταν ταῦτα καλοῦσι) καὶ παραδείσους καὶ ἀπολαύσεις οὐκ ἀπρεπεῖς, ὑπέβηαι τοῖς θελήμασιν οὐκ ἐβούλετο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δύναμιν ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν συνεγείρων ἀνεστάτου τὰ παρακείμενα καὶ ἀποστασίαν ἐμελέτα καὶ τὴν Βουλγαρικὴν ὠνευροπόλει ἀρχῆν. Τοῦτο οὐ μικρῶς ἐλύπει τὸν βασιλέα, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ κατ' εὐθείαν ἀφήμενος πορεύεσθαι ἀπέκλινε πρὸς μεσημβρίαν, καὶ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐγένετο Διάβολιν, ὡς ἡ καταναγκάσαν πάντως τὸν ἀποστάτην καταθῆναι τὰ δπλαῖ ἢ πολέμῳ τοῦτον κατεργασόμενος. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐν τῷ βῆθῆντι τόπῳ φιλοχωρῶν γράμμασιν ἐνουθέτει τὸν Ἰβάτζην, μὴ τῆς Βουλγαρίας πάσης ὑποταγείσης μόνον ἀνταίρειν χεῖρας αὐτὸν μηδὲ φαντάζεσθαι τὰ ἀτέλεστα, γινώσκοντα ὡς οὐκ εἰς ὄνησιν αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα τελευτήσῃ. Ὁ δὲ τὰ γράμματᾶ δεχόμενος καὶ ἑτέροις ἀμειβόμενος, καὶ παντοίας προτιθεὶς ἀφορμὰς, παρεῖλκε καὶ ἀνεδύετο, ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν βασιλέα ἐπὶ πέντε καὶ πεντήκοντα ἡμέρας ἐνδιατρίψαι τῷ τόπῳ, ταῖς ὑποσχέσεσι δολιχόμενος. Ἐγνώσθη τὰ τοῦ πράγματος τῷ τῆς Ἀχρίδος ἄρχοντι Εὐστάθιῳ τῷ Δαφνομήλῳ, ὅτι μέλει τῷ βασιλεῖ ἡ τοῦ Ἰβάτζῃ καθαίρεσις. Καὶ δῆτα καιρὸν ἐπιτήδειον εὐρηκῶς, καὶ δυσὶ θεράπουσι τῶν πιστικωτάτων κοινολογησάμενος καὶ τὸ βούλευμα φανερώσας, ἐγχείρει τῇ πράξει. Δημοτελῆς ἦγετο ἑορτῇ τῷ Ἰβάτζῃ, ἡ κοιμήσις τῆς παναγίου καὶ Θεομήτορος. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν εὐώθει συγκαλεῖν εἰς εὐώχλιαν οὐ τοὺς ἀγρογείτονας μόνον καὶ ἀγχιτέρμονας, ἀλλὰ καὶ τῶν ὡς ποβρωτάτω πολλούς. Ἄπεισι γοῦν ὁ Εὐστάθιος αὐτόκλητος εἰς τὴν ἑορτήν, καὶ τοῖς φυλάττουσιν ἐντυχῶν τὰς διόδους ἀπαγγέλλειν ἐκέλευεν ὅστις εἴη, καὶ ὅτι πάρεστι τῷ ἄρχοντι συνευφρανθησόμενος. Ἀπαγγειλάντων δὲ τούτων, ἐν θαύματι ὁ Ἰβάτζης εἰσὶν εἰ δυσμενῆς ἄνθρωπος αὐθαίρετος ἦκει καὶ χερσὶν ἐκδίδωσιν αὐτὸν πολεμίας. Ὅμως ἀφιλέσθαι κελεύει, καὶ ἐλθόντα ἰδέξασθαι τε περιχαρῶς καὶ ἡσπάσατο. Ἄρτι δὲ τελεσθέντος τοῦ ἑωθινοῦ ὕμνου, καὶ παντῶν τῶν συνειλεγμένων εἰς τὰς ἰδίας σκεδασθέντων καταγωγὰς, ὁ Εὐστάθιος πρόσεισι τῷ Ἰβάτζῃ, καὶ ἀξιοῖ τοὺς ἄλλους πρὸς μικρὸν ἐκστῆναι ὡς τάχα μέλλων αὐτὸς διαλέξεσθαι κατ' ἰδίαν περὶ τίνος ἀναγκαιότητου καὶ λυσιτελοῦντος αὐτῷ. [P. 725] Ὁ δὲ τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην μὴ κατανοήσας, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὑπολαβὼν ὡς βούλεται καὶ αὐτὸς εἰς γενέσθαι τῶν συνιστάντων αὐτῷ τὴν ἀποστασίαν, τοὺς θεράποντας μικρὸν ἀποστῆναι κελεύσας, τῆς χειρὸς ἐκείνου λαβόμενος ἐν τινὶ παραδείσῳ εἰσάγει συνηρεφεῖ δένδροις καὶ κοιλότητι ἔχοντι, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξηχεῖσθαι δύνασθαι διὰ τὴν συνδενδρίαν. Οὐ ἐντὸς γενόμενος ὁ Εὐστάθιος, καὶ μεμονωμένου λαοόμενος τοῦ Ἰβάτζου, εἰς γῆν τε αὐτὸν εὐθὺς καταβάλλει, καὶ

τῶν στήθεις προσεισεύσας τὸ γόνυ (ἦν γὰρ κατὰ χεῖρα γενναῖος) τοῦτον κατήγγχε, καὶ τοῖς δυσὶν ὑπηρέταις ἐνεκαλεῖσάτο βοηθεῖν τὴν ταχίστην. Οἱ δὲ, καθάπερ συντεθειμένον ἦν, ἰστάμενοι καὶ παραδοκοῦντες τὸ μέλλον, ὡς ἤκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου, ἔδραμόν τε εὐθὺς, καὶ τὸν Ἰδάτζην περισχόντες καὶ τῶν χιτῶν ἀποφράξαντες αὐτοῦ τὸ στόμα, ὡς μὴ βοήσας περιστήσῃ πλῆθος αὐτοῖς καὶ ἄπρακτον ἀποτελέσῃ τὸ ἔργον, ἀποτυφλοῦσι, τυφλωθέντα δὲ ἐκβάλλουσι τοῦ παραδείσου εἰς τὴν ἀβλῆν. Αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν ὑπερφῶνον οἴκημα ὑψηλὸν ἀναδραμόντες καὶ τὰ ξίφη ἰλκύναντες ἐξεδέχοντο τοὺς μέλλοντας προσιέναι. Γνωσθέντος δὲ τοῦ δράματος συνέβρει πλῆθος ἀμύθητον· οἱ μὲν γὰρ ξίφη κατέχοντες ἐν χερσίν, οἱ δὲ δόρατα, οἱ δὲ τόξα, οἱ δὲ λίθους, οἱ δὲ ξύλα, οἱ δὲ δαλοὺς καιομένους, ἄλλοι δὲ ἕλην εὐπρηστον, ἔβρον βοήδρουμοῦντες καὶ κερραγότες· « Σφαττέσθωσαν, κατέσθωσαν, μεληθδὸν κατατεμένεσθωσαν, λίθοις καταχωνύσθωσαν οἱ παλαμναῖοι καὶ ἀλιτήριοι· μὴ τις φειδῶ γενέσθω τῶν ἀλαστόρων. » Συνδρομὴν δὲ θασάμενος ὁ Εὐστάθιος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπεγνωκῶς σωτηρίας, παρεκάλει τῶς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι καὶ μὴ μαλακισθῆναι, μηδ' ἑαυτοὺς προδοῦναι καὶ εἰς ἐξουσίαν πεσεῖν τῶν ζητούντων τὴν αὐτῶν ἀπώλειαν, καὶ παρ' ἐκείνων τὴν σωτηρίαν ἐκδέχεσθαι ἢ θάνατον οἴκτρον καὶ ἐπώδυνον. Πρὸς δὲ τὸ πλῆθος ἀπὸ τινος θυρίδος προκούψας καὶ τῇ χειρὶ κατασιγάσας τὸν ὄχλον τοιῶνδε λόγων ἀπήρξατο· « Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες οἱ συνειλεγμένοι, οὐδεμίαν τις προσπέσειτό μοι ἀπέχθεια πρὸς τὸν ὑμέτερον δυνάστην, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ πάντες ἐρεῖτε, ἀκριβῶς εἰδότες ὡς Βούλγαρος μὲν αὐτός, Ῥωμαῖος δ' ἐγὼ, καὶ Ῥωμαῖος οὐ τῶν ἐπὶ Θράκης καὶ Μακεδονίας οἰκούντων, ἀλλ' ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἥτις ὅσον ἀπέχει ὑμῶν, ἴσασι οἱ γινώσκοντες. Ὅτι δὲ καὶ αὐτός τῶν τοιοῦτων ἐπιχειρήσας ἔργῳ οὐκ εἰκῆ καὶ μάτην, ἀλλὰ τις μὲ κατήπειξεν ἀνάγκη, λογιεῖσθε οἱ φρονιμώτεροι. Οὐ γὰρ ἂν οὕτω μανιωδῶς εἰς προὔπτον ἑμαυτὸν ἐνέβριψα κίνδυνον καὶ τῆς ἑμαυτοῦ ζωῆς κατερρόνησα, εἰ μὴ τις ἦν ἄλλη αἰτία ἢ βίασαμένη με πρὸς τὴν κρᾶξιν ἔλθειν. Ἵστε οὖν ὡς τὸ γενόμενον ἔργον πρόσταγμα βασιλέως ἐστίν, ᾧ πειθαρχῶν ἐγὼ ὡς ὄργανον διηκόνησα. [P. 716] Καὶ νῦν εἰ βούλεσθε με διαχειρίσασθαι, ἰδοὺ ὑφ' ὑμῶν ἐγὼ περιελημμένος. Ἠλθὼν οὐκ εὐκόλως οὐδὲ βραδίως ἐγὼ ἀποθανοῦμαι, οὐδὲ καταθεῖς τὰ ὄπλα ἑμαυτὸν παραδώσω ὑμῖν ὡς βούλεσθε χρῆσθαι, ἀλλ' ἀγωνιοῦμαι περὶ τῆς οικείας ζωῆς, καὶ μέχρι θανάτου ἀμυνοῦμαι τοὺς ἐπιόντας ἅμα τοῖς σὺν ἐμοί. Εἰ δὲ καὶ θανούμεθα, ὅπερ ἀνάγκη παθεῖν τοὺς ὑπὸ πλειόνων περιστοιγισθέντας, εὐδαίμονα καὶ μακάριον τὸν θάνατον λογιζόμεθα, ἔχοντες καὶ τὸν μέλλοντα καὶ τὸ ἡμέτερον ἐκζητῆσαι καὶ ἐκδικῆσαι εἴμα, πρὸς ὃν βουλεύσασθε εἰ δυνατόν ἄχρι πολλοῦ ἀνθίστασθαι. » Τοῦτον ἀκούσαντες οἱ συνηθροισμένοι τῶν λόγων, καὶ τῶν ἐκ βασιλέως δέει καταπλαγέντες, κατὰ μικρὸν ὑποβρέοντες ἄλλοι ἀλλαχῆ διεσκειδάσθησαν, οἱ γηραιότεροι δὲ καὶ φρονιμώτεροι τὸν βασιλέα εὐφημήσαντες ὑπετάγησαν. Ὁ δ' Εὐστάθιος κατὰ πολλὴν εἴθειαν τὸν Ἰδάτζην εἰληφὼς τῶν βασιλεῖ διεκόμισεν. Ὅν οὗτος ἀποδεξάμενος τῆς ἀνδραγαθίας στρατηγόν τε εὐθὺς προὔδαλετο Δυβράχου καὶ τὴν ἅπασαν κινητὴν ὑπαρξίν ἐδωρήσατο τοῦ Ἰδάτζου· τοῦτον δὲ παρέδωκεν φολακῆ.

Τότε καὶ Νικολιτζᾶς ὁ πολλὰς ληψθεὶς καὶ τσαυτάκις ἀφειθείς, ἐν τισιν ὄρσειν κρυπτόμενος, ὡς ἐπέμψθη δύναμις κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν οἱ συνόντων οἱ μὲν προσεχώρησαν ἰθαλοντι, οἱ δὲ ἠλίσκοντο, αὐτόμολος κᾶτεισι νυκτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τῇ

ardentes, materiam alii ignis capacem, accurrebant opitulatum, vociferantes : « Jugulantor, cremantor, membratim conciduntor, lapidibus obruuntor scelesti : nemo flagitiosis hisce parcat. » Concursum cernens Eustathius, tametsi de salute sua desperarat, tamen suos hortabatur ut animo essent forti, neque emollirentur aut se ipsos hostibus proderent iisque dederent qui ipsorum mortem desiderarent, neve ab iis salutem potius se consecuturos quam misere interfectum iri putarent. Ipse per fenestram quamdam ad turbam prospiciens, manusque motu silentium **473** conficiens, ita eam est affatus : « Nullas mihi, o multitudo, cum vestro principe privatim intercessisse inimicitias vel ipsi judicare potestis. Is enim Bulgarus est, ego Romanus, quod vobis est notissimum. Neque Romanus ego sum e Thracia aut Macedonia oriundus, sed ex Asia minore ; quæ quanto sit spatio a vestra patria dissita, periti norunt. Jam prudentiores id non difficulter judicabunt, non temere me aut frustra, sed necessitate aliqua compulsum hoo facinoris aggressum fuisse. Alioqui nunquam me in tam evidens periculum tam dementer conjecturus fueram. Proinde sciatis jussu imperatoris, quidquid ejus est, fuisse factum, et eum mearum manuum usum ministerio. Ergo si me vultis occidere, sane circumdatus in vestra sum potestate : neque tamen nullo negotio nos conficietis, neque armis depositis vestras nos tractandos commitemus libidini, sed ad extremum usque spiritum pro nostra vita propugnabimus. Quodsi interficiemur, quod fieri necesse est, cum tam pauci a tam multis circumclusi simus, mortem eam felicem deputabimus, eum habituri sanguinis nostri ultorem, cui num diu positis reluctari vobiscum reputate. » Hoc sermone audito, colluvies ista imperatoris terrore percussa paulatim alii aliorum dissipati diffluxere. Seniores ac **474** prudentia antecedentes, bene ominati imperatori, obedientiam promiserunt. Ita Eustathius nemine impediens Ibatzen ad imperatorem adduxit. Imperator Eustathium ob tam præclarum facinus collaudatum Dyrrachii præfectum constituit, et omnia mobilia Ibatzæ bona ei dono dedit, Ibatzam in custodiam tradidit.

Eodem tempore Nicolitzas etiam, toties captus totiesque dimissus, in montibus oconltatus, cum adversus eum mitteretur ochors, et qui cum ipso erant partim ultro ad Romanos transirent, partim caperentur, noctu sponte sua in castra Romanorum

venit, manuque pulsatis foribus se nominatim adesse indicavit, ac corpus suum in potestatem imperatoris dedere. Sed eum imperator suo conspectu non dignatus Thessalonicam custodiendum misit. Ipse rebus Dyrrachii, Coloneiæ ac Dryinopolis suo arbitratu rectissime constitutis, et provinciis præsidio ducibusque munitis, permissoque ut captivi Romani, qui vellent, ibi manerent, reliqui ipsum sequerentur, Castoriam venit. Hic ad ipsum adductæ sunt duæ Samuelli filiæ. Quæ cum viderent Mariam Joannis quondam uxorem imperatori astare, impetum in eam fecerunt tanquam interfecturæ. Sed imperator earum ferociam sedavit, pollicitus amplissimas se ipsis opes largiturum. Mariam zostæ munere ornatam cum filiis suis Cpolin misit. 475 Xiphis porro opera quæ erant in Serviis et Sosco castella omnia solo æquat, et in castellum Stagus venit. Ibi se ipsi offert Elemagus Belegradorum princeps, servili habitu, cum collegis suis. Imperator inde Athenas proficiscens, in itinere Zetunium transiens, ossa Bulgarorum contemplatus occisorum quo tempore Samuelum Nicephorus prælio fudit, admiratus est, ac multo magis murum in Thermopylis exstructum (qui etiamnum Scelos vocatur) apud Rupenam ad deterrendos Bulgaros. Ut Athenas venit, Deiparæ pro victoria gratias egit, templumque donariis splendidis ac magnificis exornavit. Hinc Cpolin rediit, invectusque est triumphans per magnas fores Aureæ portæ, ornatus corona aurea superne cristata, præeuntibus Maria, Samuelli filiabus et reliquis Bulgaris. Actum hoc indictione secunda, anno ab origine mundi 6527.

Atque hoc modo prosequentibus eum victoriæ gratulantibus acclamationibus Magnum templum iniiit; cumque ibi carmine cantato Deo gratias pro tam felici successu egisset, in palatium abiit. Reversum victorem Sergius patriarcha proluxe oravit ut quod se facturum bello Bulgarico feliciter confecto promiserat, Allelengyum aboleret: sed nihil obtinuit. Atque is Sergius, cum per annos 20 Ecclesiam Dei moderatus esset, indictione 476 secunda, mense Julio, anno mundi 6527 ad Dominum emigravit. Suffectus est ei Eustathius, palatinæ ædis presbyterorum princeps.

Subacta Bulgaria, imperatori se dedit etiam contermina Chorbatorum gens et ejus principes, fratres duo; quibus imperator honores ac opes amplas tribuit. Solus adhuc imperium detrectabat Sermo Sirmii dominus Nestongi frater. Ad hunc Constantinus Diogenes linitimæ provinciæ præfectus legatum mittit, interposito jurejurando affirmans cupere se ipsum convenire ac de rebus ne-

A χειρὶ κρούσας τὴν θύραν προσήγγειλεν ἑαυτὸν δοτις εἶη καὶ ὅτι παραδίδωσιν ἑκουσίως τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Ἄλλὰ τοῦτον μὲν ὁ βασιλεὺς οὐδὲ ἰδεῖν ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰς Θεσσαλονίκην, ἐξέπεμψε φρουρεῖσθαι κελεύσας. Αὐτὸς δὲ τὰ τοῦ Δυρράχιου καὶ τῆς Κολωνίας καὶ Δρυϊνουπόλεως, ὡς πη ἐδόκει αὐτῷ βέλτιστα, καταστησάμενος, καὶ φύλακας τοῖς θέμασι καὶ στρατηγούς ἐπιστήσας, καὶ τῶν ἀρχμαλώτων Ῥωμαίων τοὺς βουλομένους κατὰ γῶραν μένειν ἕσας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔπεσθαι προστάξας, ἦλθεν εἰς Καστορίαν. Ἐνθα προσήχθησαν αὐτῷ θυγατέρες δύο τοῦ Σαμουήλ, αἵτινες θεασάμεναι Μαρίαν τὴν Ἰωάννου γυναῖκα παρισταμένην τῷ βασιλεῖ, ὥρμησαν κατ' αὐτῆς ὡς διαχειρισόμεναι. Ἄλλὰ ταύταις μὲν ὁ βασιλεὺς τὸν θυμὸν κατεκόμισεν, ὑποσχόμενος τιμῆσαι καὶ ὑπερπλουτίσαι αὐτάς, τὴν δὲ Μαρίαν τῷ τῆς ζωστῆς ἀξιώματι τιμήσας εἰς τὴν βασιλίδα μετὰ τῶν υἱῶν ἐπέμπει. Καθαίρει δὲ καὶ τὰ ἐν Σερβίῳ καὶ τῷ Συσκῷ φρούρια πάντα διὰ τοῦ Ξεφίου, καὶ εἰς ἕδαφος καταστρέφει. Καὶ εἰς τὸ φρούριον Σταγούλης ἔρχεται, ἔνθα κατέλαβεν ὁ τῶν Βελογράδων ἄρχων μετὰ δουλικῷ τοῦ σχήματος Ἐλεμάγος, μετὰ τῶν συναρχόντων αὐτοῦ· ἐκεῖθεν ἄρας ἄπεισιν εἰς Ἀθήνας. Ἐν δὲ τῷ διένει τὸ Ζητούνιον τὰ ὁστὰ τῶν πεσόντων ἐκείσε Βουλγάρων, [P. 717] ὀπηγίκα ὁ μάλιστα Νικηφόρος ὁ Οὐρανὸς τὸν Σαμουήλ ἐτρέψατο, θεασάμενος ἑθαύμασεν. Ὑπερηγάθη δὲ καὶ τὸ ἐν Θερμοπύλαις γενόμενον τεῖχος, ὃ Σκέλος ἄρτι κατονομάζεται, εἰς ἀποτροπὴν τῶν Βουλγάρων παρὰ τοῦ Ῥουπῆ. Καὶ ἐν Ἀθήναις γενόμενος καὶ τὰ τῆς νίκης εὐχαριστήρια τῇ Θεοτόκῃ δούς, καὶ ἀναθήμασι πολλοῖς λαμπροῖς καὶ πολυτελεῖσι κοσμήσας τὸν ναὸν, ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ διὰ τῶν μεγάλων πυλῶν τῆς Χρυσῆς πόρτης στεφάνῳ χρυσῷ (65) λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἑθριάμβευσεν ἑστεφανωμένος, προηγουμένης Μαρίας τῆς τοῦ Βλαδισθλάβου γυναικὸς καὶ τῶν τοῦ Σαμουήλ θυγατέρων καὶ τῶν λοιπῶν Βουλγάρων. Ἰνδικτιῶν ἦν β', ἔτος ρφκζ'. Καὶ οὕτω μετὰ τροπαίων καὶ νίκης ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰσελθὼν, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστήριους ἕσας ψάλας, ἀπῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Ὅν ὁ πατριάρχης Σέργιος μετὰ νίκης εἰσελθόντα πολλὰ κατελιπάρει σβῆσαι τὸ ἀλληλέγγυον (ἦν γὰρ ὑποσχόμενος ποιῆσαι τοῦτο, εἰ τῶν Βουλγάρων ὑπερισχύσειεν),

C ἄλλ' οὐκ ἔπεισεν. Ὅς ἐπὶ εἴκοσιν ὄλους ἐνιαυτοὺς τὴν τοῦ Θεοῦ ποιμένας Ἐκκλησίαν Ἰουλίῳ μηνί, Ἰνδικτιῶνος β', ἐν ἔτει τῷ ρφκζ', πρὸς Κύριον ἐξεδόμησε. Καὶ προσεβλήθη πατριάρχης Εὐστάθιος, πρῶτος ὢν τῷ πρεσβυτέρων τοῦ ἐν τοῖς βασιλείοις ναοῦ (66).

D Τῷ δὲ βασιλεῖ προσεβόησαν, τῆς Βουλγαρίας δουλωθείσης αὐτῷ, καὶ τὰ ὄμορα ἔθνη τῶν Χορβατῶν, ἄρχοντας ἔχοντες δύο ἀδελφούς, ὧν προσρυσέντων καὶ ἀξιώματα λαβόντων καὶ κτήσεις ἰκανὰς ὑπέχκοα γέγονε καὶ τὰ ἔθνη. Μόνος δὲ ὁ τοῦ Σιρμίου κρατῶν ἀδελφὸς τοῦ Νεστόγγου Σέρμων πιθῆσαι οὐκ ἤθελε· πρὸς ὃν Κωνσταντῖνος ὁ Διογίνης, τῶν ἐκείσε μερῶν ἄρχων, φίλιαν ὑποκρινόμενος πρεσβε-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(65) Corona hæc τροπαίουχα est Codini, iudice Coresio Chiensi, triumphantium imperatorum ornamentum. GOAR.

(66) Quem superius auctor πρωτοπαπῶν τοῦ παλατίου vocavit; de quo jam abunde. GOAR.

τῆν ἐκπεμπει, δηλῶν μεθ' ὄρκων ἐπιθυμίαν ἔχειν ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ περὶ ἀναγκαίων κοινολογήσασθαι. Εἰ δὲ τις αὐτὸν ὑποτρῆχει φόβος, τρεῖς ὑπηρετίας εἰληφέναι μόνους, καὶ κατὰ τὴν μέτρον τοῦ παραβέβητος ποταμοῦ συμμίζαι αὐτῷ μετὰ τριῶν ὑπηρετῶν ὁμοίως ἀφίξεσθαι μέλλοντι, Πεισθεῖς οὖν ἐκεῖνος ἔρχεται πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ τῷ Διογένηϊ ἐνοῦται. Ἐν τῷ δὲ ἔμμελλον διαλέγεσθαι, ὁ Διογένης ἐγκόλπιον φέρων μάχαιραν καὶ ταύτην αἰφνιδίως ἐλκόμενος παῖσι τοῦτον κατὰ τῆς πλευρᾶς καὶ εὐθὺς ἀναίρει, τῶν δὲ μετ' αὐτοῦ φυγῆ χρησαμένων, τοὺς πλησιάζοντας ὁ Διογένης συναθροίσας στρατοῦς μετὰ χεῖρὸς ἱκανῆς ἔρχεται πρὸς τὸ Σίρμιον, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ τεθνεώτος καταπληξάμενος καὶ ὑποσχέσει μεγάλας καταμαλάξας ἔπεισε προσχωρῆσαι καὶ τὸ Σίρμιον παραδοῦναι τῷ βασιλεῖ. ἤτις καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀνεπέμφθη, καὶ ἀνδρὶ συνεζεύχθη ἐνὶ τῶν ἐν τῇ πόλει μεγιστάνων, καὶ ὁ Διογένης ἄρχην ἐτάχθη τῆς νεοκτήτου χώρας.

[P. 718] Ἀνεκλίσεις δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν ἀγωγὸν Β Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασιλέως, ὡς ἂν ἔχοιεν οἱ ἄστοι ἀφρονίαν ὕδατος. Γεωργίου δὲ τοῦ ἄρχοντος Ἀβασγίας (67) τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἀθετήσαντος συνθήκας καὶ τὰ ὄμορα κατατρέχοντος, ἔξεις κατ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς πανστρατὶ, κατόπιν λιπῶν Νικηφόρον πατρικίον (68) τὸν Ξιφίαν καὶ Νικηφόρον πατρικίον τὸν υἱὸν Βάρδα τοῦ Φωκᾶ. Οἱ δὲ διὰ τὸ τῆς στρατείας ἀπολελεῖσθαι δεινοπαθήσαντες οὐ μικρῶς, λαὸν ὡς ἔτυχεν ἠθροικότες ἀπὸ τε Καππαδοκίας καὶ Ῥοδάντου καὶ τῶν περὶ χωρίων, ἀποστασίαν κινούσιν. Οὐπερ ἀγγελθέντος τῷ βασιλεῖ ταραχὴ κατεῖχε τὴν παρεμβολὴν καὶ ἀγωνία, δεδοκυῖαν μὴ πως ἐν μέσῳ Ἀβασγῶν τε καὶ τῶν ἀποστατῶν συνειλημμένοι (διεδίδοτο γὰρ καὶ λόγος ὡς οἱ περὶ τὸν Ξιφίαν διεκηρυκῆσαντο περὶ τούτου πρὸς τὸν ἄρχοντα Ἀβασγίας) ἀνήκιστόν τι πάθωσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράμματα γράψας πρὸς τε τὸν Ξιφίαν καὶ τὸν Φωκᾶν ἐξέπεμψε, παραγγείλας τῷ λαβόντι σπουδάσαι πάντα τρόπον λαθεῖν καὶ ἐκάστῳ ἀσυγγνώστως δεδωκέναι τὸ γράμμα. Τοῦ δὲ ὡς ἐκελεύσθη ποιήσαντος καὶ τὰς ἐπιστολάς ἐγγειρίσαντος λεληθότως, ὁ μὲν Φωκᾶς εὐθὺς ἐπανάγνω γῆν ἑαυτοῦ τῷ Ξιφίᾳ, ἐκεῖνος δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀποκρύψας καὶ γράμμα δέξασθαι ὄλωσ ἀπαρνησάμενος ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καλεῖ τοῦτον ἐπὶ κοινολογίαν, καὶ ἐλθόντα, λόχους ἔχων προεστρεπισμένους, ἀποκτείνουσι. Καὶ ἡ ἐπισύστασις τῶν ἀποστατῶν εὐθὺς διεσκεδάσθη. Τοῦ δὲ θανάτου τοῦ Φωκᾶ γνωσθέντος τῷ βασιλεῖ πέμπεται Θεοφύλακτος ὁ Δαμιανοῦ τοῦ Δαλασσηνοῦ υἱὸς, καὶ τὸν Ξιφίαν συλλεθῶν ἐκπέμπει δέσμιον πρὸς τὴν βασιλίδαν πρὸς Ἰωάννην τὸν πρωτονοτάριον (69), ὃς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἀντιγόνοῦ (70) μοναχὸν αὐτὸν ἀποκείρει. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ τῶν ἀποστατῶν ἀπολυθείς διέους συμαίλλει τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ πολλοὶ πιπτουσι τῶν Ῥωμαίων. Ὅμως διελύθησαν ἄμφω τὰ στρατεύμα-

A cessariis colloqui. Quodsi ipse insidias vereretur subesse, tribus tantum famulis stipatum se ad ripam profluentis ibi amnis accessurum. Idem ipse quoque faceret. Obtemperat Sermo, atque hoc modo cum Diogene congregitur. Ibi cum jam collocuturi essent, Diogenes pugionem, quem in sinu abditum gestabat, subito in latus Sermonis adigit, eumque interficit: famuli fuga elabuntur. Diogenes vicinis exercitibus contractis valida cum manu ad Sirmium proficiscitur, viduæque exterritæ magnis insuper pollicitationibus persuadet ut se Sirmiumque imperatori traderet. Ea Byzantium missa ibi primario cuidam civium matrimonio copulata est: Diogenes recens captæ ditioni præfectus.

477 Aquæductum quoque Valentiniani imperatoris refecit Basilius, civibusque aquæ abundantiam paravit. Porro cum Georgius Abasgiæ dux violato quod ei cum Romanis erat fœdere vicina incursionibus vexaret, exercitum contra eum educit Basilius, domi relictis Nicephoro patricio, filio Bardæ Phocæ. At ii indignissime ferentes non se quoque una ad id bellum jussos ire, contracto e Cappadocia Rodanto et aliis vicinis regionibus utcunque exercitu rebellionem concitant. Ejus rei nuntius imperatori allatus exercitui magnam incoisit sollicitudinem. Metuebant enim ne in medio inter Abasgos et perduelles (quippe ferebatur ea de re Xiphias cum principe Abasgorum per internuntios egisse) inclusi extrema pati cogerentur. Imperator ergo litteras et ad Xiphiam et ad Phocam mittit, ei qui perferebat mandans ut quam maxime alteri, altero ignorante, eas reddere curaret. Quod cum is effecisset, Phocas statim Xiphias ad se scriptas recitavit, Xiphias autem omnino ad se nequam scriptum negans Phocam die quadam ad colloquium vocat, venientemque præparatis ad hoc insidiis necat. Hoc modo statim dissipata ea conjuratio. Et imperator de morte Phocæ factus certior Theophylactum Damiani Dalasseni filium mittit, qui captum Xiphiam Cpolin in vinculis 478 Byzantium ad Joannem ablegat protonotarium. Is eum rasum in Antigoni insula monachum facit. Imperator proinde metu rebellium liberatus cum Abasgis pugnam committit; et quamvis multi Romani occubuerent, tamen incerta victoria discessum est. Alterum deinde prælium innotuit die Septembris undecima, indictione sexta, anno ab origine mundi 6531. In eo cadit Liparites, Georgii copiarum dux primarius, et cum eo validissima Abasgici exercitus pars. Georgius in montes Iberiæ interiores fuga

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(67) Provinciæ Sæythicæ Asiaticæ, vicinæ Iberibus. GOAR.

(68) Deest aliquid, nempe Xiphias mentio, qui se socium perduellionis Phocæ dedit; quod sequentia docent. Alioquin oī dē et cætera pluralia ad unum Phocam referri non possunt. XVL.

(69) Quem Notitia imperii *primicerium notariorum* vocat; de cujus officio, insignibus et privilegiis Pancirollus in Comm. GOAR.

(70) Juxta Cpolim inter Proten et Platen sita. GOAR.

elapsus paulo post missis legatis cum imperatore pacem componit, cedens ei sua, quantum ejus hoc imperator volebat, ditione, filiumque suum Panoratum dans obsidem. Quem imperator magistrum creavit, ac domum rediit. Qui se Xiphis ac Phocæ seditionis socios præbuerant, eos bonis suis multatos in carcerem abdidit: solum patricium Phersam interfecit, qui et primus omnium se perduellibus adjunxerat, et quatuor curatores vicinorum principum necaverat, suaque manu spadoni cuidam imperatorio caput amputaverat. Est et cubicularius quidam imperatoris Leonibus objectus, convictus quod imperatorem in Xiphis gratiam conatus esset veneno tollere.

γειτόνων κουράτωρας ἀποκτείναντα, καὶ ἑκτομίαν ἰδέσθῃ δὲ καὶ λέουσι βασιλικοῖς τις θαλαμηπόλος Βρῶμα, ἐλεγχοῖς φαρμάκοις ἐπιβουλεύων τῷ βασιλεῖ διὰ τὸν Ξιφιαν.

Mortua Anna imperatoris sorore in Rossia, defuncto jam ante Bladimero marito, Chrysochir quidam Bladimeri cognatus 800 viros adscivit, iisque in naves impositis Cpolin venit, stipendia se facere velle 479 simulans. Cum autem imperator eum positis armis petere si quid vellet juberet, non obtemperans Propontidem trajecit; cumque ad Abydum venisset, conserta navali pugna cum eo qui oram maritimam tuebatur, nullo negotio vicit ac Lemnum pervenit. Ibi Rossi a classe Cibyræotarum et Davido Achridensi Sami præfecto ac Nicephoro Gabasila duce Thessalonice per fraudem omnes sunt interfecti.

καὶ Νικηφόρου τοῦ Καβάσιλα δουκὸς ὄντος Θεσσαλονικῆς (71) παρασπονδηθέντες ἅπαντες κατεσφάγησαν.

Post hæc in Siciliam molitus expeditionem Basilius Orestam quemdam de fidissimis suis eunuchis præmittit cum magnis copiis. Ipse fato interceptus subsequi non valuit. Nam mense Decembri, indictione nona, anno 6534, subito correptus morbo decessit. Paucis ante mortem ejus diebus obit Eustathius patriarcha; in cujus locum imperator substituit Alexium monachum, Studiani collegii magistrum, qui ad ipsum invisendi 480 causa venerat, afferens secum caput Joannis baptistæ. Eum ergo cum per Joannem protonotarium, cujus opera in administrandis publicis negotiis utebatur, in solio patriarchæ collocasset, vespere expiravit. Vixit annos 70, quos omnes regnavit. Solus autem summum imperium gessit annos 50. Fratrem imperii successorem instituit, eique mandavit ut se in Joannis evangelistæ ac theologi fano sepeliret, apud Hebdomum. Idque is est exsecutus.

Constantinus imperio potitus, nactusque licentiam agendi quæ vellet, multa reipublicæ mala dedit. Quippe homo pravis studiis deditus, nihil eorum quæ officii erant vel agebat vel cogitabat, ludis autem equestribus et mimis ac scurris deleo-

τα, καὶ ἡ νίκη ἀμφίβολος ἦν. Μετὰ δὲ ταῦτα δευτέρως συμπλοκῆς γενομένης, τῇ ια' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, Ἰνδικτιῶνος ς', κατὰ τὸ, ςφλα' ἔτος, πίπτει μὲν ὁ Νιπαρίτης (οὗτος γὰρ ἦν ἀρχιστράτηγος τῶν Γεωργίω) καὶ σὺν αὐτῷ πᾶν τὸ κρατιστεύον ἐν Ἀβασγοῖς, φεύγει δὲ καὶ ὁ Γεώργιος εἰς τὰ ἐνδότερα ὄρη τῆς Ἰβηρίας. Μετ' ὀλίγον δὲ διαπρυσθευσάμενος, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐκστὰς χώρας ὀπόσης ἐβούλετο, σπένδεται, ἡμηρον δούς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Παγκράτιον· ὃν μάγιστρον ποιήσας ὁ βασιλεὺς ὀπίστρεψε. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τῶν τῷ Ξιφίᾳ συναραμένων καὶ τῷ Φωκῇ τῶν ὑπαρχόντων γυμνώσας καθείρξε, μόνον δὲ τὸν πατρικίον Φέρσην ἀπέκτεινε, πρὸ πάντων τε προσρυσθέντα τοῖς ἀποστάταις, καὶ τέσσαρας ἀρχόντων τινὰ βασιλικὸν αὐτοχειρῶς [719] κατατομήσαντα·

Καὶ Ἄννης δὲ τῆς τοῦ βασιλέως ἀδελφῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἀποθανούσης, καὶ πρὸ αὐτῆς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Βλαδιμηροῦ, Χρυσόχειρ συγγενῆς τις ὢν τοῦ τελευταίου, ἄνδρας ὀκτακοσίους προσεταιρισάμενος καὶ πλοίοις ἐμβιβάσας, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς τάχα μισθοφορήσων. Τοῦ δὲ βασιλέως καταθεῖναι τὰ ὄπλα κελεύοντος καὶ οὕτω πειθήσασθαι τὴν ἐντολίαν, μὴ θελήσας διῆλθε τὴν Προποντιδα. Ἐν Ἀβύδῳ δὲ γενόμενος καὶ τῷ στρατηγῶντι ταύτης συβρόδας λπερμαχοῦντι τῶν παραλίων, καὶ τοῦτον βρόδῳ καταστρεψάμενος, κατήλθεν εἰς Ἀθήμνον. Ἐκείσε δὲ παρὰ τοῦ στόλου τοῦ Κιβυρραίωνων, καὶ Δαβίδ τοῦ ἀπὸ Ἀχριδίων στρατηγούντος Σάμου, καὶ (71) παρασπονδηθέντες ἅπαντες κατεσφάγησαν.

Βουλόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Σικελίας Ὀρέστην πρόειπεψε μετὰ δυνάμειος ἀδράς, ἕνα ὄντα τῶν πιστοτάτων ἐνούχων, αὐτὸς δὲ ἐκάλυθῃ φθάσαντος τοῦ χρεῶν. Δεκαμυρίω γὰρ μηνὶ ιε', Ἰνδικτιῶνος θ', ἔτους. ςφλδ', αἰφνιδίω νόσῳ ληφθεὶς ἀπέβη, πρὸ τινῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευταίας καὶ Εὐσταθίου τοῦ πατριάρχου ἀποθανόντος, οὗ διάδοχον ὁ βασιλεὺς ἐποίησας Ἀλέξιον μοναχὸν καὶ καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ πεφοιτηκότα μετὰ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ὅν καὶ πέμψας ἐνθρονίζει διὰ τοῦ πρωτονοταρίου Ἰωάννου, ᾧ συνεργῶν ἐχρητο πρὸς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν. Καὶ τῇ ἐπιπέφῃ ἐτελεύτησε, ζήσας μὲν ἔτη ο', καὶ τὰ πάντα βασιλεύσας, ἐπὶ χρόνου δὲ ἅ τὴν αὐτοκράτορα διηθύνει ἀρχὴν. Ταφῆναι δὲ παρεκάλει τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὃν καὶ διάδοχον κατέλιπε τῆς ἀρχῆς, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἑβδομῶν ναφ τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολογοῦ· ὃ δὲ καὶ γέγονεν.

Ἀναζωσάμενος δὲ τὴν ἄπασαν δυναστείαν ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ πράττειν ὅ τι καὶ βούληται ἐξουσίαν λαβὼν, καὶ ταῖς ἐκδηδητημέναις χαίρων τῶν πράξεων, πολλῶν κακῶν ἀτίος ὑπῆρξε τῷ πολιτεύματι, αὐτὸς μὲν πράττων οὐδὲν ἢ βουλευόμενος τῶν θεῶν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(71) His temporibus ducem habuit Thessalonica, et decescente imperio augebantur dignitates. GOAR.

των, ἵπποδρομίας δὲ χαίρων καὶ μίμοις καὶ γελωτοποιοῖς, καὶ κύβοις καὶ κοττάβοις ἐννυκτερεύων, ἄρχοντας καθιστὰς ἐν τε πολιταρχίαις καὶ στρατηγίαις οὐ τοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸ δόκιμον ἑαυτῶν παρεχομένους, ἀλλ' οἰνόληπτα ἐκτεταμημένα ἀνδράποδα καὶ πάσῃ μιαιρίας καὶ βδελυρίας ἐμπεπηγμένα, ἀνάγων αὐτοὺς εἰς τὰς τῶν ἀξιωματῶν ὑψηλοτάτας περιωπὰς, τοὺς δὲ γίνεαι καὶ ἀρετῇ καὶ πείρῃ προέχοντας παρατρέχων. Νικόλαον γὰρ τὸν πρῶτον τῶν αὐτοῦ θαλαμηπύλων δομέστικον προεδάλετο τῶν σχολῶν καὶ παρακοιμώμενον, [P. 720] Νικηφόρον δὲ τὸν μετ' ἐκείνου τὰ δευτερεῖα φέροντα πρωτοβεσιάριον, Συμεῶν δὲ τὸν κατὰ τὴν τάξιν τρίτον δρουγγάριον τῆς βίγλας, προέδρους τοὺς πάντας τιμῆσας, Ἐδυσάθειό τε τὸν πολλοστὸν μετ' ἐκείνου μέγαν ἑταιρειάρχην. Προεδάλετο δὲ καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας εὐνοῦχόν τινα Σπονδύλην λεγόμενον, καὶ Ἰθρηρίας Νικήταν τὸν ἐκ Πισσιδίας, καὶ ἄμφω ἐπιβήτους ἀνηρώπους καὶ πονηροὺς· οἵτινες παραβῆς καὶ συγχόσεως τὰ πάντα πληρώσαντες μιν κροῦ τὴν βσιλείαν ἀνέτρεψαν ἤδη καλῶς ἀγομένη ἐπὶ τε τῆς αὐτοκρατορίας Ῥωμανοῦ τοῦ τοῦ βσιλείου πατρὸς. Νικηφόρου δὲ καὶ Ἰωάννου καὶ Βασιλείου τῶν κατὰ διαδοχὰς δεξαμένων τὰ σκήπτρα καὶ φοβερὰν καθισταμένην τοῖς πλησιάζουσιν ἔβησι. Καὶ οὐ μόνον ἀδιάφορον εἶχε τὴν γνώμην ἐν ταῖς τῶν ἀρχῶν προβολαῖς, ὡς ἔτυχε αὐτὰς καθιστὰς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους καὶ δοκιμωτέρους ἐδίωκε διὰ παντὸς, τοῖς εὐδοκίμοις ἐπιβουλεύων. Ἀπετύφλωσε μὲν γὰρ καὶ Κωνσταντῖνον πατρίκιον τὸν υἱὸν Μιχαὴλ μαγίστρου τοῦ Βούρτζη, πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ προσκρούοντα καὶ τὰς ἀκολάστους αὐτῷ πράξεις Βασιλείῳ τῷ βασιλεῖ μνηύοντα, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους ἄνδρας ἀγαθοὺς ἠφάνισεν, ὡς προῖων ἐξείλη ὁ λόγος. Καὶ τὰ μὲν προοίμια τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ταῦτα καὶ τοιαῦτα· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ποῖα ἂν καὶ κατ' ἀξίαν παραστήσειεν ἱστορία; Μόνων γὰρ, ὡς ἔββθη, ἐξεχόμενος γελωτοποιῶν καὶ μίμων, καὶ περὶ τὰς ἵπποδρομίας εἴ περ τις ἄλλος καχηνῶς, ἔργον μόνον ἀναγκαῖον ταύτας ἠγάειτο, τὰ λοιπὰ μηδενὸς ἀξίῳ λόγου, ἀλλὰ δεύτερα λογιζόμενος τῶν αὐτοῦ ἀκολάστων ἔργων. Νικηφόρον γὰρ τὸν Κομνηνὸν, ἄνδρα συνετὸν καὶ ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἀνδρῶν βεβοημένον, Μηδίας ἄρχοντα τῆς καὶ Ἀσπρακίνας, τὸν καὶ τὰ πρόσχωρα ὑποτάξαντα ἔβη, δι' αἰτίαν μὲν εὐλογον οὐδεμίαν, τῆς δὲ ἀρετῆς φθονήσας ἀπετύφλωσεν. Ἐγκλημα τούτῳ καθοσιώσεως ἐπενεγκῶν. Οὗτος γὰρ κολλάκις συμπλεκόμενος τοῖς γείτοσιν ἐν Μηδίᾳ Σαρρακηνοῖς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας μαλακίζομένους ὄρων καὶ τὰ νῶτα στέφοντας ἀκόσμως καὶ φεύγοντας, καὶ τὰ μὲν ὀνειδίζων, τὰ δὲ καὶ παρακαλῶν μὴ οὕτω φεύγειν αἰσχροῦς, ἀλλ' ἴστασθαι κατὰ τῶν ἀντιπάλων γενναίως, ἔπεισε συγκαταθέσθαι. Ὡς δὲ καὶ ἐνωμότης τὴν κατάθεσιν βεβαιῶσαι οὗτος ἀπήτει, ὅτι σὺν αὐτῷ θανοῦνται μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἔγγραφον ἐκδεδώκασιν γραμματεῖον, καλαμναιστάταις ἀραῖς καὶ φρικωδεστάτοις ὄρκους ἐμπεδωσάμενοι στήναι βρωμαλῶς ἐν τῇ παρατάξει

A tabatur, potandoque noctes trahebat. Civiles ac bellicos magistratus non iis qui facto aut dicto virtutem suam testatam fecissent mandavit: sed præteritis iis qui genere, virtute usuque rerum pollebant, ad summas dignitates extulit mancipia ebriosa atque evirata omnibusque polluta flagitiis. Etenim Nicolaum, famulorum cubiculi principem, scholarum domesticum et acubitorem creavit, Nicephorum, ab eo proximum, protovestiarium, Simeonem, tertio loco habitum, drungarium vigiliæ; iisque omnibus honorem præsidis tribuit. 481 Eustathium, qui longo istos subsequebatur intervallo, magnæ soliditatis ducem constituit. Antiochiæ ducem fecit Spondylen quemdam eunuchum, et Iberiæ Nicetam e Pisidia oriundum, utrumque malitiæ infamis. Hi tumultibus omnia et confusione implentes everterunt propemodum imperium, quod jam inde a Romano hujus patre, sceptrum ordine gentibus Nicephoro, Tzimisca et Basilio, fluruerat ac terrori vicinis gentibus fuerat. Et vero Constantinus non modo absque indicio et temere magistratus legebat, sed et præstantissimum quemque vexabat ac non cessabat illustribus viris insidiari. Hoc modo Constantinum patricium, magistri Michaeli Burtzæ filium, oculis privavit, offensus ab eo ante initum imperium, fratri Basilio turpia ipsius facta indicante. Et alios haud paucos præstantes viros e medio sustulit, ut suo loco dicitur. Talia ergo fuerunt imperii hujus initia. Quæ subsequuta sunt, quænam possit digne explicare narratio? Solis, uti monui, deditus scurris ac mimis et ludis, ut nemo unquam magis, equestribus captus, hos unice sibi curandos arbitrabatur, reliquorum, quod ea suis ineptiis ac libinibus posteriora ducebat, nullam habens rationem. Nicephorum Comnenum, virum prudentem 482 ac virtute et fortitudine inclutum, qui Aspracaniæ præfectus finitima subegerat, nullam ob justam causam, sed virtuti hominis invidens, majestatis reum fecit ac lumbinibus orbavit. Is enim Nicephorus sæpe cum vicinis in Media Saracenis congressus, cum videret suos milites hosti turpiter terga objicere, exprobrando eis mollitiem, hortandoque ne fuga turpi, sed fortiter pugnando se tuerentur, ad fortitudinem excitavit. Cumque ab iis etiam jurejurando sibi promitti posceret cum ipso ad mortem usque se in hostem pugnatorios, scripto libello ad hoc se obligavere, in quo dirissimis sese devovebant imprecationibus, nisi fortiter in pugna starent et ad mortem usque cum duce perseverarent. Hoc ubi rescivit Constantinus, illico magistratum Comneno abrogat, reductumque Cpolin in judicio conspirationis contra imperatorem accusat, damnatoque criminis oculos eruit. Bardæ etiam patricio, Bardæ magistro Phoca prognato, infensus ac nonnullis aliis, opera cujusdam domesticorum suorum calumniatorum dolum nectit, accusatosque insidiarum imperatori structurum statim oculis multat. Sub id tempus Naupacto præerat Georgius, quem ob animi inconstantiam

Merogeorgium, id est fatuum Georgium, appellabatur. Is cum oppidanos vexaret eosque ex 483 actionibus commentitiis ac continentibus attereret, seditione adversus ipsum coorta interfectus est, et bona ejus direpta. Imperator non auctores modo caedis crudeliter puniit, sed et ipsi summo pontifici ejus urbis oculos effodit. Romani Duri filio, patricio Basilio, adversus Prusianum Bulgarorum magistrum ac bucellariorum praefectum incidit contentio, ventumque est etiam ad pugnam. Qua eos discordia in imperii majestatem impudenter deliquisse judicans, alterum in Oxeiam, id est acutam, insulam, alterum in Platam relegavit. Et paulo post Basilium delatum quod fugam esset meditatus, excæcavit. Prusianum, cum is quoque in periculum de oculis suis venisset, missum fecit. Oculos eruit praeterea Romano Curcuæ, qui sororem Prusiani in matrimonio habebat, Bogdano, Glabæ et Gudeli. Linguam etiam praecidit Zachariæ Bestæ Theudati cognato, commentus eos sibi insidias struxisse.

Basilios patricios, προσκρούων τῶ μαγίστρῳ Προυσιανῶ τῶ Βουλγάρῳ στρατηγούντι βουκελλαρίων (72), ἐς τοσοῦτον προήχθη τόλμης ὡς καὶ διὰ μάχης τούτῳ ἐλθεῖν. Τούτων τὴν διένεξιν Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἀναισχυντίαν κρίνων κατὰ τῆς βασιλείας καὶ ἄμφω ὑπερορίζει, τὸν μὲν ἐν τῇ Ὁρείᾳ νήσῳ (73), τὸν δὲ ἐν τῇ Πλάτῃ. Μετὰ μικρὸν δὲ τὸν μὲν Βασίλειον, κατηγορηθέντα ὡς εἶη ἀπόδρασιν μελετῶν, ἀπετύφλωσε, τὸν δὲ Προυσιανὸν μικροῦ δεῖν τοῦτο αὐτὸ πάσσεσθαι κινδυνεύοντα ἠλευθέρωσεν. Ἐτύφλωσε δὲ καὶ Ῥωμανὸν τὸν Κουρκούαν, ἐπ' ἀδελφῇ ὄντα γαμβρὸν τοῦ Προυσιανοῦ καὶ τὸν Βογδάνον καὶ τὸν Γλαβᾶν καὶ τὸν Γουδέλην. Ἐγλωσσοτόμησε δὲ καὶ τὸν μοναχὸν Ζαχαρίαν (74) τὸν συγγενῆ τοῦ Βέστου Θεοδάτου, συσκευάσασθαι τούτους πλασάμενος κατ' αὐτοῦ.

Hoc anno Patzinacæ irruerunt in Bulgariam, et plurimos homines, duces ac cohortes occiderunt ac ceperunt. Itaque Constantinus Sirmii Diogenem praefectum Bulgaricæ duce creat; qui sæpe cum iis palantibus commissa pugna eos fudit, coegitque trajecto Istro quiescere. Tota 484 etiam imperii ejus tempore maxima fuit siccitas, exarueruntque etiam fontes perennes et flumina. Pauperibus parcens Basilius publicum tributum solitus erat non ad diem dictum exigere, sed dilationem aliquam concedere; quo factum ut eo moriente duorum annorum tributum deberetur. Non id modo, sed et trium insequentium (tot enim imperavit) annorum tributum exegit Constantinus; qua re non egeni tantum sed et opulenti attriti sunt, triennio quinque annorum pendere coacti tributum. Ea tempestate classis Agarenorum Cyclades insulas invasit. Eam Sami praetor Georgius Theodorocanus ac Periboes Chii praefectus adorti profligarunt, captis duodecim navibus cum ipsis vectoribus, ac reliquis dissipatis.

οἱ συμπλακίς ὁ στρατηγὸς Σάμου Γεώργιος ὁ Θεοδωροκάκος, [P. 722] ἅμα Βερίδῃ τῶ στρατηγούντι τῆς Χίου, ἐπέψατο, καὶ δώδεκα μὲν αὐτανδρα εἶλε, τὰ δὲ λοιπὰ διεσκέδασεν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(72) *Bucellariorum* esse provinciam contendit Pancirollus in Not. imp. c. 47. Negat Rigaltius in Tact. Lexico, et *Bucellarum*, annonæ clarius dicam, œconomiis, provisores portitoresque facit. Illi lubentius assentior: nam Galatas ac Gallogræcos soliti fuerunt exercituum duces huic officio mancipare; unde factum ut annonæ ministri, Bucellarii Galatæ, videantur officii sui nomen patriæ tribuisse. **GOAR.**

A καὶ ἀποθανεῖν σὺν τῷ στρατηγῷ. Τοῦτο ὡς ἤλθεν εἰς ὧτα τοῦ Κωνσταντίνου, παραλύεται μὲν εὐθὺς τῆς ἀρχῆς ὁ Νικηφόρος καὶ εἰς τὴν βασιλῖδα εἰσάγεται, κριτήριόν τε καὶ βῆμα ἦρτο, καὶ καταδικάζεται ὡς συνομοσάμενος κατὰ τῆς βασιλείας, καὶ τὰς ὕψεις περνοῦται. [P. 721] Ἐγκοτῶν δὲ καὶ Βάρδα πατρικίῳ τῷ ἐγγόνῳ τοῦ μαγίστρου Βάρδα τοῦ Φωκᾶ καὶ τισὶν ἄλλοις, ῥάπτει διὰ τινος τῶν παρατρεφόμενων συκοφαντῶν τυρρυνίδος ἐπίθεσιν κατ' αὐτοῦ. καὶ εὐθὺς ἀποτυφλοῖ τοῦτον καὶ τοὺς συνδιαβληθέντας αὐτῷ. Καὶ στάσεως δὲ γενομένης ἐν τῇ Ναυπάκτῳ κατὰ Γεωργίου τοῦ στρατηγούντος αὐτῆς, ὃν καὶ Μωρογεώργιον ἐκάλουον διὰ τὸ ἄστατον τῆς γνώμης, ἀναιρεῖται μὲν ὁ στρατηγός, διαρπάζουσι δὲ καὶ τὰ προσόντα πάντα αὐτῷ, κακῶς διατιθέμενος περὶ τοὺς ἐγχωρίους καὶ εἰσπράξεις σεκοφισμέναις καὶ συνεχίσει τούτους συντρέβων. Ὁ βασιλεὺς δὲ οὐ μόνον τοὺς αἰτίους ἀπηνῶς ἐκόλασε τοῦ φόνου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχιερέα τῆς Ναυπάκτου ἐτύφλωσεν. Ὁ δὲ τοῦ Σκληροῦ Ῥωμανοῦ υἱὸς Βασίλειος πατρικίος, προσκρούων τῷ μαγίστρῳ Προυσιανῶ τῷ Βουλγάρῳ στρατηγούντι βουκελλαρίων (72), ἐς τοσοῦτον προήχθη τόλμης ὡς καὶ διὰ μάχης τούτῳ ἐλθεῖν. Τούτων τὴν διένεξιν Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἀναισχυντίαν κρίνων κατὰ τῆς βασιλείας καὶ ἄμφω ὑπερορίζει, τὸν μὲν ἐν τῇ Ὁρείᾳ νήσῳ (73), τὸν δὲ ἐν τῇ Πλάτῃ. Μετὰ μικρὸν δὲ τὸν μὲν Βασίλειον, κατηγορηθέντα ὡς εἶη ἀπόδρασιν μελετῶν, ἀπετύφλωσε, τὸν δὲ Προυσιανὸν μικροῦ δεῖν τοῦτο αὐτὸ πάσσεσθαι κινδυνεύοντα ἠλευθέρωσεν. Ἐτύφλωσε δὲ καὶ Ῥωμανὸν τὸν Κουρκούαν, ἐπ' ἀδελφῇ ὄντα γαμβρὸν τοῦ Προυσιανοῦ καὶ τὸν Βογδάνον καὶ τὸν Γλαβᾶν καὶ τὸν Γουδέλην. Ἐγλωσσοτόμησε δὲ καὶ τὸν μοναχὸν Ζαχαρίαν (74) τὸν συγγενῆ τοῦ Βέστου Θεοδάτου, συσκευάσασθαι τούτους πλασάμενος κατ' αὐτοῦ.

Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ Χατζινάκαι εἰσβολὴν ἐποίησαντο κατὰ Βουλγαρίας, καὶ πλείστον λαὸν καὶ στρατηγούς καὶ ταγματάρχας ἐσφαξαν καὶ ἐζώγρησαν· διὸ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὸν Διογένην ἀρχόντα Σιρμίου ὑπάρχοντα καὶ δούκα τῆς Βουλγαρίας ἐποίησεν, ὃς συμπλακίς πολλάκις αὐτοῖς διεσπαρμένοις ἐτρέψατο καὶ ἠνάγκασε περαιοθέντας τὸν Ἴστρον ἔσυλαν ἄγειν. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐφ' ὅλους τοὺς τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνους μέγιστος αὐχμὸς, ὡς ἀποξηρανθῆναι τὰς ἀενάους πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς. Τοῦ βασιλέως δὲ Βασιλείου φειδοῖ τῶν πενήτων μὴ ἐγκαίρως τὰς δημοσίας εἰσπραττομένου συντελείας, ἀλλ' ἀνακωχὴν καὶ ὑπερημερίαν διδόντος ταῖς ἀπαιτήσεσιν, ἐκείνου τελευτήσαντος συνέβη δύο ἐνιαυτῶν φόρους ἔτι ἡρτῆσθαι· οὓς ὁ Κωνσταντῖνος εὐθὺς εἰσεπράξατο. Εἰσεπράξατο δὲ καὶ τῶν ἐτέρων τριῶν ἐνιαυτῶν (ἐς τοσοῦτον γὰρ χρόνον ἡ ἀρχὴ αὐτῷ ἐξεδέθη), καὶ συνετρέβησαν οὐχ οἱ πένητες μόνον καὶ ἄποροι, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐπόρως ἔχοντες, ἐν τρισὶ χρόνοις πέντε παρασχόντες δασμοφορίας. Ἐξῆλθεν οὖν καὶ στόλος Ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων·

οἱ συμπλακίς ὁ στρατηγὸς Σάμου Γεώργιος ὁ Θεοδωροκάκος, [P. 722] ἅμα Βερίδῃ τῶ στρατηγούντι τῆς Χίου, ἐπέψατο, καὶ δώδεκα μὲν αὐτανδρα εἶλε, τὰ δὲ λοιπὰ διεσκέδασεν.

(75) Parva Propontidis insula. Plate vero tertia est a CP. meridiem versus in eadem Propontide. **GOAR.**
(74) Ante vocem Ζαχαρίαν est a scriptum, et superne quippiam litteræ λ non absimile, cum gravi accentu. Fortassis ἀρχόντα voluit exprimere librarius ea nota, mihi sane non intellecta, ut sit Ζαχαρίæ præfecto. Ego omisi in vertendo. Xvl.

Ἐνάτη δὲ Νοεμβρίου μηνός, τῆς ιβ' ἐπιμεμήσεως, Ἀ ἐν ἔτει ςφλζ', αἰφνιδίῳ νόσῳ ληθεῖς ὁ Κωνσταντῖνος καὶ παρὰ τῶν ἰατρῶν ἀπαγορευθεὶς ἐσκέπτετο τίνα ἂν καταλίποι διάδοχον τῆς βασιλείας. Ἐδοξεν οὖν αὐτῷ τὸν πατρικίον Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν μεταστειλασθᾶν, κατὰ τὸν Ἀρμενιακὸν (75) ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ σχολάζοντα, γαμβρόν τε ποιήσασθαι ἐπὶ μιᾷ τῶν θυγατέρων καὶ ἀναγορεῦσαι βασιλέα. Καὶ δὴ πέμπεται ἄξων αὐτὸν εὐνοῦχος τις τῶν πιστικωτάτων, ὁ λεγόμενος Ἐργοδότης. Σπουδῇ δὲ τοῦ Συμεὼν φίλως διακειμένου πρὸς τὸν πατρικίον Ῥωμανὸν τὸν Ἀργυρὸν αὕτη μὲν παρωράθη ἡ γνώμη, καὶ στέλλεται τις τάχα ἐκ βασιλέως ἐν τὸν Δαλασσηνὸν, ἐκεῖσε προσμένειν κελεύοντος αὐτὸν ὅπη ἂν ἡ γραφή καταλήψηται, ἄγεται δὲ ὁ Ῥωμανὸς πρὸς τὰ βασιλεία. Ἀχθῆντι δὲ δύο προτιθενται γνώμαι, ἡ Β διαζυγῆναι τῆς νομίμου γυναικὸς τῆ βασιλέως τε θυγατρὶ συναφθῆναι καὶ βασιλέα ἀναγορευθῆναι, ἡ κηρωθῆναι τοὺς ἀφθαλμούς. Τοῦ δὲ ἰλιγγιῶντος καὶ ἀναδουμένου πρὸς αὐτῶν ἐκάτερον, ἡ σύνοικος δεισασα περὶ τοῦ ἀνδρός, μὴ τι καὶ πάθῃ φλαῦρον, τὴν κοσμηκὴν ἐλουσίως ἀπέθετο τρίχα, καὶ τῷ συζύγῳ πρὸς τῆ ὄψει ἐχαρίσατο καὶ τὴν βασιλείαν. Οὐσῶν δὲ τῷ Κωνσταντῖνῳ θυγατέρων τριῶν ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ πατρικίου Ἀλυπίου, ἦν ἔτι ζῶντος τοῦ Βασιλείου ἠρμόσατο, ἡ μὲν καθ' ἡλικίαν πρωτεύουσα Εὐδοκία ἀπεκείρατο, ἡ τρίτη δὲ Θεοδώρα ἀπηνήγατο συζυγῆναι τῷ Ῥωμανῷ, ἡ δὲ τὸ συγγενές, ὡς φασιν, ἡ δὲ διὰ τὸ ἔτι τὴν ἐκείνου σύζυγον ζῆν. Ἡ δὲ τῷ χρόνῳ δευτέρα Ζωὴ τὸν περὶ τῆς συνοικίας λόγον συνενεσθῆντα ἀσπασίως ἐδίξατο. Ἀδ- γου δὲ περὶ τῆς συγγενείας κινήθητος, καὶ τῆς Ἐκκλησίας σὺν τῷ πατριάρχῃ λυσάντων τὸ ὀμφίβολον, ἱερολογεῖται (76) ὁ Ῥωμανὸς τῆ Ζωῆ καὶ αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται βασιλεύς. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας Κωνσταντῖνος ἀπέθανε, ζήσας μὲν τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ὁ ἔτη, ἐπὶ τρεῖς δὲ ἐνὸς δέοντος μηνὸς βεβασιλευκῶς (77).

Οὕτω δὲ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν τὸν C τῆς πηρώσεως κίνδυνον διαδράς ὁ Ῥωμανὸς τὸ τῆς βασιλείας περιζώννυται κράτος, καὶ βασιλεύς αὐτοκράτωρ ἅμα Ζωῆ τῆ τοῦ Κωνσταντῖνου ἀναγορεύεται θυγατρὶ. Ἄμα τε οὖν ἐπὶ τὸν βασιλείον ἐκάθισε θρόνον, καὶ ἅμα προσιμίοις ἀγαθοῖς καὶ ἐπισημίοις ἐπαινετοῖς ἰδεξιόυτο τοὺς ὑπὸ χεῖρα, ἀπὸ τῆς εὐσεβείας πρότερον ἀρξάμενος ἀγαθοεργεῖν. Ἐνδέουσαν γὰρ τὴν πρόσδοτον τῆς Μεγάλῃς εἰδῶς Ἐκκλησίας, ἅτε οἰκονόμος ταύτης γενόμενος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ τῶν ἄλλων ὀπόσαις ὀπηρετεῖσθαι ἔθος παρὰ τοῦ ταύτης κλήρου, ὀδοήκοντα χρυσίου λίτρας ἀνὰ πᾶν ἔτος χορηγεῖσθαι τούτοις τετύπωκεν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου εἰς προσθήκην. Ἐξέκοψε δὲ καὶ τέλειον ἀπεβίβωσε τὸ ἀλληλέγγυον, [P. 723] ὅπερ ἐμελέτα μὲν ὁ Κωνσταντῖνος ποιῆσαι, οὐκ ἔφθασε δὲ. Ἐκένωσε δὲ καὶ τὰς φυλακὰς τῶν ἐγκαθειργμένων D διὰ τινὰς εὐθύνας, τὰ μὲν δημόσια χρεῖα χαριζόμενος, ἀποτινῶν δὲ τὰ ἰδιωτικὰ. Ἀπελυτρώσατο δὲ καὶ

Nona Novembris die, indictione 13, anno mundi 6537, subito morbo correptus Constantinus et a medicis desperatus de instituendo imperii successore cogitavit. Placuitque accersere patricium Constantinum Dalassenum, qui tum domi suæ in Armeniaco degebat, eique filiarum suarum unam nuptum dare, ac Cæsarem designare. Mittitur ergo ad eum adducendum Ergodotes, eunuchorum fidsimus. Sed opera Simeonis, qui Romano Argyro patricio favebat, id consilii repudiatum fuit, moxque 485 ab imperatore missus qui Dalassenum eo loco ubi litteras accepisset subsistere juberet. Romanus in palatium adducitur, daturque ei optio, ut vel oculos sibi erui patiatur. vel dimissa sua legitima uxore filiam imperatoris ducat ac Cæsar designetur. Hæsitante eo, uxor marito metuens, ultro comam posuit ac sæculo renuntiavit, viroque et oculos servavit et imperium paravit. Erant Constantino ex filia patricii tres filiæ; quarum natu maxima Eudocia monachatum fuit amplexa, minima Theodora conjugium Romani aversata est, sive ob propinquitatem, ut ferebatur, generis, sive quod uxorem ejus sciret adhuc vivere. Media Zoe facile eum sibi dari maritum passa est. Disputatione autem de cognatione mota, res a patriarcha et ecclesiasticis discussa, et Romanus Zoæ copulatus est, imperatorque declaratus. Triduo post Constantinus vivendi finem fecit, cum vixisset annos 70, triennium mense minus imperasset.

Romanus præter omnem spem atque expectationem oculorum amittendorum periculo evitato, imperator cum Zoe Augusta factus, initio imperii bonis ac laudabilibus orsis subditos demeritus est. Principium fecit beneficia in religionem. Cum enim sciret Magnæ Ecclesiæ redditus 486 non sufficere, ut qui superioribus temporibus dispensator fuisset ejus, et aliarum quibus hujus olerus de more inserviebat, 80 auri libras quotannis ex ærario imperatorio ei pendi jussit, decreto ea de re condito. Abolevit etiam Allolengyum, quod Constantinus erat sublaturus, nisi mors eum antevetisset. Carceres quoque captivis ob certa crimina evacuavit; publica debita dimisit, privata persolvit. Redemit captivos ex Patzinacia. Fecit etiam tres syncellos metropolitans, Cyriacum Ephesi, utpote consanguinem patriarchæ, Demetrium Cyzici, quem etiam antequam fieret imperator admodum dilexerat, et Michaelum Euchaitarum, ut genere

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Zonaras ἐν τῷ τῶν Ἀρμενιακῶν θέματι, in provincia Armeniaca, id est, in Armenia, quæ Romanis parebat. Atque sic etiam infra Ἀρμενιακὸν pro Armenia provincia ponitur, de peste, in Romano Argyro. XYL.

(76) *Sacra nuptiali benedictione consociatur.* GOAR.
(77) De morte Constantini librarius non absurde ascripsit, Εὖ ἐποίησας, Κωνσταντῖνε, τάχιστα ἐξ ἀνθρώπων γενόμενος· nam qui sic vivunt, nonnisi summa dant reipublicæ mala. XYL.

huic propinquum, quod a Radenis stirpom ducebat. A Joannem, qui Basiliis imperatorie fuerat protonotarius jamque religionis causa caput raserat, evocavit syncellumque fecit, et conjugis suæ sororis Theodoræ custodiæ præfecit. Multos porro Dei famulos ad extremam redactos pauperiam sublevavit, et alioquin adversis rebus pressos refocillavit. Pro salute animæ soceri sui immensam pecuniæ vim impendit. 487 Et quos ille male tractaverat, alios honoribus alios opibus aut pecunia consolatus est. Romanum Sclerum, cui a Constantino erutus oculos demonstravimus, sororis suæ maritum, ad splendorem magisterii extulit. Et a diuturno exsilio revocavit Nicephorum Xiphiam, qui sponte sua in Studiano collegio est monachus factus.

κρείττον ἔπερ σωτηρίας ψυχῆς τοῦ ἑαυτοῦ πενήτερος· θον ὑπ' αὐτοῦ. τοὺς μὲν εἰς ἀξιώματα προβάσας, μωθησάμενος. Ἀνήγαγε δὲ καὶ εἰς τὸ λαμπρὸν τῶν Ρωμανῶν τὸν Σκληρὸν, ὃν ὁ Κωνσταντῖνος. ὡς εἴπομεν, ἀπετύφλωσεν. Ἀνεκαλίσατο δὲ καὶ τῆς Χρονίας ἄπερορίας Νικηφόρον τὸν Ξιφίαν, ὃς ἐβελοντῆς ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου τὸ τῶν μοναχῶν ἡμφίεσατο σχῆμα.

Et tempore pluvias commodas dedit Deus, fructusque large provenerunt, maxime oleæ. Die Pentecostæ sacro tumultuatum est ob sessionem in sacro officio, metropolitans non ferentibus superiore loco ipsis sedere syncellos.

Et tempore Prusianus Bulgarus magister delatus ut qui conspiratione cum Theodora Augustæ sorore inita imperium affectaret, in Manuelli monasterium in custodiam datur; et ingravescente crimine oculis privatur, et mater ejus zoste urbe ejicitur. Et Constantinus Diogenes, cujus uxor fratre imperatoris nata erat, Sirmii præfectus, inde transfertur ac Thessalonica dux constituitur; accusatusque ab Oresta, qui Basiliis imperatoris fuerat minister, quod defectionem moliretur, prætor ad Thracenses mittitur ac comperto crimine vincetus in urbem adducitur, inque turrim conjicitur. Socii conjurationis, Joannes syncellus, Eustathius patricius, ac dux Daphnomelus, Michaelus Theognostus et 488 Samuelus, magistri Michaeli Burtzæ filii, Georgiusque et Barasbatze, qui in monte Atho Iberorum monasterium condidit, patruales patricii Theudati, graviter verberati et per viam publicam producti deportantur. Theodora etiam pulsa palatio in Petrium relegatur.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) Solet poni hoc vocabulum ab his scriptoribus pro fratre, quomodo et Virgilius dixit: *Et consanguineus lecti sopor*, cum sit apud Homerum ἐνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Pro ἐκάλησε autem legi ἐκίνησε, sententiam secutus. Zostica an proprium sit nomen, an vero (quod puto) Zostæ officium notet, ambiguum est XYL.

(79) Σύμβροτος sedes est ad murum in gyrum altaris, et si velis, sedilium in choro series, qua cum presbyteris episcopus vel cum pontificibus patriarcha considet; unde Euthologium *consessum* vocat et *throni ejusdem consortium*. In eo syncelli

τοὺς κατεχομένους αἰχμαλώτους ἐν Πατρινιαίῳ. Ἐτίμησε δὲ καὶ συγκέλλους μητροπολίτας τρεῖς, τὸν Ἐφέσου Κυριακὸν ὡς τοῦ πατριάρχου ἑμαίμονα (78), Δημήτριον τὸν Κυζίκου ὡς λίαν αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας περιλεγμένον, καὶ Μιχαὴλ τὸν τῶν Βύχαϊτων καθ' αἷμα τούτῳ ἐγγίζοντα διὰ τὸ ἀναφέρειν τὸ γένος εἰς τοὺς λεγομένους Ῥαδηνούς. Ἰωάννην δὲ τὸν τοῦ Βασιλείου τοῦ βασιλέως πρωτονοτάριον, ἤδη τὴν κοσμικὴν κειράμενον τρίχα, μεταπεμφθέντος καὶ σύγκελλον τιμήσας τῇ τῆς ἑαυτοῦ συζύγου ἀδελφῆ Θεοδώρᾳ φρουρὸν κατέστησε. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν λειτουργῶν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν ἀλληλεγγύων εἰς ἐσχάτην ἐλθόντας πέναν ἀνεκτέσσατο, καὶ τοὺς ἄλλους δυσφοροῦντας καὶ πιεζομένους ἀπορίας παραμυθίας ἤξιωσε. Ἠρέσχε δὲ καὶ χρημάτων πλῆθος ἀριθμοῦ

Ἠξίωσε δὲ παρακλησίως καὶ τοὺς ὅσοι κακῶς ἔπατοὺς δὲ ἐν κτήμασι καὶ ἄλλους ἐν χρήμασι παραμαίστρων ἀξίωμα τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν αὐτοῦ Ἐνεκαλίσατο δὲ καὶ τῆς Χρονίας τῆς μονῆ τῶν Στουδίου τὸ τῶν μοναχῶν ἡμφίεσατο σχῆμα.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὤσεν ὁ Θεὸς ὑετὸν σύμμετρον, καὶ εὐφορία γέγονε τῶν καρπῶν, κατ' ἐξαιρέτην δὲ τῆς ἐλαίας. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Ἡεντηκοστῆς ταραχὴ διὰ τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσει αὐτῶν τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ (79).

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον διαβληθεὶς ὁ μάγιστρος Προυσιανὸς ὁ Βούλγαρος κοινοπραγεῖν Θεοδώρᾳ τῇ τῆς βασιλίδος ἀδελφῆ καὶ τῆς βασιλείας σὺν αὐτῇ ἀντιποιεῖσθαι εἰς τὸ τοῦ Μανουὴλ μοναστήριου φρουρεῖται. Ἐπικρατησάσης δὲ τῆς κατηγορίας αὐτὸς μὲν ἀποτυφλοῦται, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἡ ζωστὴ τῆς πόλεως ἐκβάλλεται. Καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης, γαμβρὸς ὢν τοῦ βασιλέως ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ Σιρμιίου μετατεθείς εἰς Θεσσαλονικὴν γίνεταί δούξ, κατηγορηθεὶς δὲ παρὰ Ὀρέστου τοῦ θεράποντος τοῦ Βασιλείου τοῦ βασιλέως, ὡς μελετῶν ἀποστασίαν, στρατηγὸς εἰς Θρακησίους στέλλεται. Φανερᾶς δὲ τῆς κατηγορίας γενομένης ἄγεται δέσμιος ἐν τῇ βασιλίδι καὶ ἐν πύργῳ βάζεται. Οἱ δὲ τοῦτου συνωμόται, ὁ πρωτονοτάριος Ἰωάννης καὶ σύγκελλος, ὁ πατριχίος Εὐστάθιος καὶ στρατηγὸς ὁ Δαφνομήλης, [724] Μιχαὴλ Θεόγνωστος καὶ Σαμουὴλ οἱ τοῦ μαγίστρου Μιχαὴλ τοῦ Βούρτζη ἔκγονοι, Γεώργιός τε καὶ Βαρασδατζὴ ὁ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἄθῳ (80) τὴν τῶν Ἰβήρων μονὴν συστήσασκενος, οἱ τοῦ πατρικίου Θεου-

(velut et quidam ἐκκριτοὶ diaconi, Ecclesiæ Magnæ clericici sive officiales, de quibus abunde Jus Græcoromanum) non consessum modo, sed et præcessum (ut Romanos cardinales episcopis, quoad hoc honoris prænomini, prælatos imitarentur) votis omnibus, vi, gratia præ reliquis sacerdotibus ac pontificibus occupare sunt conati. Videatur memoratum Juris Græc. volumen. De chartophylace, et in Alexii Comneni Novellis. GOAR.

(80) Ex monachorum et monasteriorum stupendo numero ἁγίου ἔρους posterioribus sæculis nomen adeptο. GOAR.

δαίτου ἀνεψιοί, δεινῶς τυφθέντες καὶ διὰ μέσης τῆς λεωφόρου παραπεμφθέντες ἐξορίᾳ παρεπέμφθησαν. Κατηνέχθη δὲ καὶ Θεοδώρα τῶν ἀνακτόρων, καὶ εἰς τὸ λεγόμενον περιωρίσθη Πετρίον (81).

Ὁκτωβρίου δὲ μηνὸς λα' χύσις ἀστέρως, ἐγένετο, ἅ ἑκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὴν τὴν πορείαν ποιοῦντος. Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν πτώσις οὐ μικρὰ γέγονε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἐν Συρίᾳ στρατηγοῦντος τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας Μιχαὴλ τοῦ Σπονδύλη. Ἐγένετο δὲ καὶ ὄμβρων ἐπίκλυσις, ἐπικρατήσασα ἕως τοῦ Μαρτίου μηνός, τῶν ποταμῶν ὑπερχυθέντων καὶ τῶν κοίλων πελαγισάντων, ὡς ἀποπνιγῆναι σχεδὸν πάντα τὰ ζῶα καὶ τοὺς καταβληθέντας καρποὺς τῆ γῆ, καὶ διὰ τοῦτο λιμὸν κατὰ τὸν ἐπιόντα χρόνον ἐπακολουθήσασαι δεινόν. Βουλόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ γεγονός ἐν Συρίᾳ ἀτώχημα ἐξιάσασθαι, ὄρητο κατὰ τῆς Βερβόλιας ἐκστρατεύσαι. Ἐκπέμπει γοῦν μετ' εὐζώνου δυνάμειως Κωνσταντίνου πατρικίου τὸν Καραντηνὸν νὸν ἐπ' ἀδελφῆ τούτου γαμβρόν, ἀπελθεῖν ἐπισκήψας καὶ κατασκοπεῖσαι τὰς εἰσόδους καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν πημανεσθαι τοὺς ἐχθρούς, παρατάξας δὲ καθολικῆς ἀπέχεσθαι μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας. Ἐν ὄσῳ δὲ ὁ στρατὸς αὐτῷ συνηθορίζετο, ὁ μὲν τῆς Ἀβασγίας ἄρχων Γεώργιος νόσῳ τελευτᾷ, ἡ δὲ τούτου σύνοικος πρέσβεις εἰς βασιλεία σταίλασα μετὰ δώρων σπονδὰς τε εἰρηνιὰς ἐζητεῖ καὶ τῷ ταύτης υἱῷ Παγκρατίῳ τὴν συνοικησούσαν. Ἦς τὴν πρεσβείαν Ἐλένην τὴν αὐτοῦ ἀνεψίαν, τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ βασιλείου, νόμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε, τὸν νομφίον Παγκράτιον εἰς τῶν κουροπαλάτων ἀναβιβάσας τὸ ὕψος.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον γέγονε τι τεράστιον ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων παραδοξόν, περὶ τὰς ὀπωρείας τοῦ δρους τοῦ Κουζηνᾶ, ἐν ᾧ πηγὴ ἐστὶ καλλιότου καὶ διειδοῦς ὕδατος. Φωνὴ τις ἐξηκούετο οἰκτρὰ μετὰ ὄδουμου καὶ ὄσῳ καὶ θρήνων παρεμφερῆς ὄλοφυρμῶ γυναικός. Καὶ οὐχ ἅπαξ ἢ δις τοῦτο. Ἄλλ' ἀπὸ Μαρτίου μηνός ἄχρις Ἰουνίου αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἀπιόντων δὲ τινῶν ἐπὶ τῷ κατασκοπεῖσαι τὸν τόπον ἔνθα ἡ φωνὴ ἐξηχεῖτο, ἀλλαχοῦ μετέπιπτεν ἡ ὄλοφυγή. Τοῦτο δὲ, ὡς ἔοικε, προεμήνυε τὴν φθάσασαν βῆθῆναι ἀτυχίαν τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ. Τοῦ γὰρ βασιλέως Νικηφόρου τὰς πλείστας Συρίας καὶ Φοινίκης πόλεις παρασημαμένου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἰωάννου τὰ ἐλαχίστα κρατουαμένου καὶ μέχρι Δαμασκοῦ τὴν ἐπικράτειαν παρατείναντος, ἐπέπερ ὁ μετ' αὐτοὺς Βασίλειος πρότερον μὲν ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἀσχολούμενος πολέμων, ὕστερον δὲ καὶ τοῖς κατὰ τοῦ Σαμουήλ ἐργοῖς προσλιπαρῶν [P. 725] οὐκ ἔσχεν εὐκαιρίαν καλῶς καὶ ὡς ἐνεδέχτετο τὰ ἐν τῇ Ἐφ κατασφάλλεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐν φαντασίᾳ γενόμενος ἐκεῖσε, καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἐπῆρτε ταῦτα καταστησάμενος, εἶθ' ὀποστρέψας καὶ ἀσχολίαν ἔμμενον ἔχων καὶ φροντίδα τὸ τῶν Βουλγάρων ὑποτάξαι τὰς δυνατωτέρας τῶν πόλεων καὶ τὴν ἐαυτῶν ἀναζητῆσαι ἐλευθερίαν. Ἄλλ' ἕως μὲν οὗτος περιῆν, ἐμελετᾶτο μὲν ἡ ἀπόστασις, κρύβδην δὲ καὶ οὐ φανερώς. Τοῦτου δὲ τὸ χρεῶν ἀποτίσαντος, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου ἀμελῶς βασιλεύον-

Ultima Octobris die stella ab occasu versus ortum trajicere visa est. Eademque die classis Romana haud exiguam est passa cladem, Antiochiæ prætoris Michaelo Spondila. Imbres quoque ingentes usque ad Martium mensem obtinuerunt, et amnium ac lacuum exundatione fere omnia animalia necta sunt, ac semina terræ commissa perierunt; ideoque insequenti anno gravi est laboratum penuria. Cæterum imperator ut acceptam in Syria cladem exsarciret, expeditionem ad Beroeam instituit; mittitque sororis suæ maritum Constantinum patricium Carantenum, cum levis armaturæ exercitu, speculari eum aditus et quantum fieri posset hostes infestare, prælio tamen usque ad suum adventum abstinere jubens. Dum autem milites coegit, interim Abasgiæ princeps Georgius ex morbo decedit. Uxor ejus legatis ad imperatorem donisque 480 missis fœderis renovationem et filio suo Pancratio conjugem petit. Cui assensus imperator fœdus firmat, Helenamque sui fratris filiam in Abasgiam nuptum mittit, et Pancratium euro-palatæ honore insignit.

ἀποδεξάμενος ὁ βασιλεὺς τὰς τε σπονδὰς ἐκύρωσε, καὶ αὐτοῦ βασιλείου, νόμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε, τὸν

Hoc tempore in Thracensi provincia prodigiosum quippiam accidit, apud radices montis Cuzenæ, ubi fons est aquæ limpidissimæ. Vox enim ibi quædam exaudita est miserabilis, ejulatus et lamentis permixta, quasi gemebundæ mulieris; neque hoc semel aut iterum, sed noctes diesque continuo a mense Martio usque ad Junium. Cumque nonnulli accessissent speculatum locum unde vox edebatur, alio ejulatus isti transiverunt. Præmonstrabat autem, opinor, hoc portentum cladem Romanorum in Colesyria acceptam. Etenim Nicephorus imperator urbes Syriæ ac Phœnicis plerasque ceperat et ab eo parata Tzimiscas successor confirmarat, imperiumque ad Damascum usque protulerat. Basilius autem, qui post hos imperavit, civilibus primùm bellis occupatus, deinde totus bello Samuelico intentus, non habuerat opportunitatem Orientis res constituendi, sed quasi per imaginationem eo interdum animum trajecerat, et utcumque 480 curalis iis totum se Bulgaricæ genti subigendæ dederat. Ea fuit occasio urbibus potentioribus Orientis jugum Romanum excutiendi suamque recuperandi libertatem. Sed eæ cum vivente adhuc Basilio defectionem occulte tantum molirentur, eo sublato et Constantino fratre imperium negligenter gerente, iisque modo quas ostendimus rebus dedito omnium aliorum secure repudiata cura, Saraceni licentiam adepti præsidia urbium expugnaverunt atque interfecerunt. Præ reliquis rem gessit Chalepi (ea est Berrhœa) præ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(81) Monasterium. Goar.

fectus, qui continentibus incursionibus Antiochiam ac vicina Romanis subdita vexabat. Adversus hunc Spondyles Antiochiæ dux vivente adhuc Constantino expeditionem fecit, præclarum nimirum aliquod editurus facinus; pugnaque commissa, magna cum suorum clade superatus, turpiter Antiochiam per fugit. Decepit arte hunc Spondylam etiam Arabs quidam Musaraphus nomine, in bello a Potho Argyro captus ac Antiochiæ in vinculis detentus. Is Spondylam ei urbi præfectum animadvertens hominem esse mobilem, se magnifice commodatum pollicitus est Romanis, si vinculis liberaretur, omniaque eorum consilia expediturum, et Arabibus plurimum damni daturum. 491 Locum quoque monstravit, in quo si castellum exstrueretur sibi que committeretur, rem Romanam haud leviter esset adjuturus. Spondyles ejus fallacia non intellecta vinculis hominem solvit, castellumque uti suaserat condidit, et mille Romanis præsidii loco impositis Musaraphum ei præfecit. Musaraphus consecutus quod volebat, occulte cum amera Tripolis et Tusbero summo Ægyptii principis duce re composita, missum ab iis exercitum in castellum admisit, Romanoque præsidio cæso ipsis tradidit. Exinde semper Saracenorum res potior Romana fuit, neque ullam fecere in Syriacam Romanorum ditionem grassandi intercapedinem.

ἦκεν αὐτὸν, καὶ τὸ φρούριον ὡς ἐκέλευσεν ἔδομησατο, καὶ αὐτῷ τὴν φυλακὴν ἐπετρέψατο, χιλίους φρουροὺς ἐγκαταστήσας ἐν τούτῳ Ῥωμαίους. Ὁ δὲ Μουσάρῳφ τυχὼν οὐκ ἠέχετο καιροῦ, λάθρα τῷ Τριπόλειως ἀμνηρῶ καὶ Τούσβερ τῷ ἀρχιστρατηγῷ τοῦ Αἰγυπτίου προσδιαλεχθεὶς λαὸν ὑπ' αὐτῶν πεμφθέντα δεξιόμενος τοὺς τε χιλίους ἀναίρει καὶ τὸ φρούριον αὐτοῖς παραδίδωσι. Καὶ οὐ δειλίῳν ἐξ ἐκείνου ἐξ ὑπερδεξίων φερόμενοι οἱ Σαρακηνοὶ διαφθίσκειν τὰ ἐν Συρίᾳ Ῥωμαίους ὑπήκοα καὶ λυμαίνεσθαι.

Romanus ergo Spondyle loco moto successorem mittit Constantinum Carantenum, sororis suæ maritum; et ipse eum sequitur, adque bellum Saracenis inferendum sese comparat. Jam ad Philomilium pervenerat Romanus, cum legati a Berrhœa occurrunt eum muneribus, veniam petentes, et se pristinam servitutem servituros ac annum tributum cum bona gratia persoluturos promittentes. Erant in exercitu Romani multi clari viri, interque hos Joannes Chaldas patricius, qui imperatori suadebant ut conditionem acciperet, neve æstate in Syriam duceret, quo tempore iis in locis aqua deficit et Arabes subsisti nequeunt, quippe 492 assueti earum regionum calorem æstumque et ardorem solis tolerare, Romanis, utpote gravi armatura utentibus, intolerabilem. Sed Romanus nihil eorum consilia moratus, priorum imperatorum memoria recolens res præclare gestas, cupiensque ipse etiam forte aliquod edere facinus, in Syriam abiit; ac castra posuit ad Azazium castellum, bidui itinere a Berrhœa dissitum. Exinde rei gerendæ intentus, Leonem Chærosphactam patricium, excubitorum duem, cum sua cohorte mittit speculatum, numnam Arabes accederent, et quorsum transferre castra conduceret. Verum is insidiis Arabum interjectas planities custodientium atque ipsum capto tempore subito adorientium

Α τος καὶ βραθυμῶς, καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἔχοντος τὸν σκοπὸν ἀπερ ὁ λόγος φθάσας ἐστηλογράφησε, τῶν δ' ἄλλων ἀλιγῶριαν κατασκευάσαντος οὐ τὴν τυχοῦσαν. ἀδείας οἱ Σαρακηνοὶ λαβόμενοι τὰς τε ἐν ταῖς πόλεσι φρουρὰς ἐξεπόρθησαν, ἀνελόντες καὶ τοὺς φρουροὺς, κατ' ἐξαιρετον δὲ ὁ τῆς Βεβρόλιας ἀρχηγός, ἦν καὶ Χάλεπ καλοῦσιν· ἐκδρομάς τε γὰρ ἐποίει συνεχεῖς, καὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἐνάκου καὶ τὰ ἄμορῶντα ἔβη καὶ πρόσοικα τὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπήκοα. Πρὸς δὲ ὁ Σπονδύλης τῆς Ἀντιόχειας, ὡς εἴρηται, κατάρχων ἐκστρατεύει ἐτι περιόντος τοῦ Κωνσταντίνου, βουλόμενος τάχα νεανικόν τι καὶ γενναῖον ἐνδείξασθαι. Καὶ συμβαλὼν τῷ τῆς Βεβρόλιας ἐξηγουμένῳ ἤταται, καὶ πολὺς μὲν γίνεται τῶν σὺν αὐτῷ φθόρος, αὐτὸς δὲ ἀσχιστα εἰς Ἀντιόχειαν διασώζεται. Κατεστρατήγησε δ' αὐτὸν καὶ τις Ἀραφ, Μουσάρῳφ τὴν προσηγορίαν, τρόπῳ τοιῷδε. Οὗτος γὰρ ὁ Μουσάρῳφ δορυβάτης κατεχόμενος ἐν Ἀντιόχειᾳ (ἦν γὰρ κατασχεθεὶς ὑπὸ Πόθου τοῦ Ἀργυροῦ), ἐπέπειρε αἱ τῆς ἡγεμονίας ἦναι εἰς τὸν Σπονδύλην μετέπεσον, κατανεονηκῶς τὸν ἄνθρωπον εὐρίπιστον, ὑπέσχεο μεγάλα χρησιμεῦσαι Ῥωμαίοις, εἰ ἀνεθείη τῶν δεσμῶν, καὶ πάντα ἐπιτελέσειν τὰ κατὰ σκοπὸν· τὰ τε γὰρ ἁμόφαλα κακῶσαι κατεπηγγέλλετο, καὶ τόπον ἐπιδεικνύς, εἰ φρούριον ἐν αὐτῷ δομηθεῖη καὶ αὐτῷ παραδοθεῖη, οὐ μικρὸν ὄφελος εἴσεσθαι Ῥωμαίοις. Οὐ τὰς βραδουρίας μὴ συνείη ὁ Σπονδύλης τῶν τε κλειῶν ἀφ-

Β

Γ Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Ῥωμανὸς μεθίστησι τῆς ἀρχῆς, διάδοχον αὐτῷ πέμψας τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Κωνσταντίνον τὸν Καραντηνὸν τυτρεπίζετο δὲ καὶ αὐτὸς κατόπιν ἀπελθεῖν τῶν Σαρακηνῶν. [P. 726] Ἦδη δὲ τὸ Φιλομύλιον καταλαβόντος αὐτοῦ ἦλθον πρέσβεις ἐκ Βεβρόλιας μετὰ δώρων ὅτι πολλῶν, παρακαλοῦντες συμπαθείας τυχεῖν καὶ τὴν πρὶν δουλείαν ἐπαναδέξασθαι καὶ τοὺς ἐτησίους εὐγνωμόνως προσφέρειν φόρους. Πολλῶν δὲ κάγαθῶν στρατιωτικῶν συστρατευομένων αὐτῷ παρακαλοῦντων τὴν πρόκλησιν δέξασθαι, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ πατριχίος Ἰωάννης ὁ Χάλδαξ, καὶ μὴ ἐκστρατεῦσαι κατὰ Συρίας ἐν καιρῷ θέρους, ὅποτε τὸ τε ὕδωρ ἐν αὐτῇ σπανίζει καὶ τὸ μὲν Ἀράβων ἔθνος ἀνυπόστατόν ἐστιν οἷα ἐνεθισμένον φέρειν γενναίως τὰ ἐγγύωρα θάλη καὶ τοὺς φλογμούς καὶ τοὺς κάσωνας, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πανοπλίται τυγχάνοντες οὐ τληπαθῶς ἔχουσι πρὸς τὴν ὄραν, μηδενὸς ἐπιστροφῆν ποιησάμενος, ἀλλ' ἐξ ὑπογύου τὰ τῶν πρὸ ἑαυτοῦ βασιλείων ἔχων ἀνδραγαθήματα. καὶ σπεύδων καὶ αὐτὸς ἀνδρῶά τινα ἐπιδείξασθαι, ἀπεισιν ἐν Συρίᾳ. Καὶ στρατοπεδεῖαν τηξάμενος ἐν τινι φρουρίῳ δύο ἡμερῶν ὁδὸν Βεβρόλιας ἀπέχοντι (Ἀζῆζιον ὄνομα τῷ φρουρίῳ) ἐσκόπει τὸ μέλλον. Ἐν ᾧ κατεσκηνωμένος τὸν τῷ. ἐξκουβίτων ἄρχοντα τὸν πατριχίον Λέοντα τὸν Χοιροσφάκην μετὰ τοῦ οἰκείου τάγματος ἐπὶ κατασκοπῇ στέλλει, εἰ τινὲς τε ἐπίοιεν κατοφόμενον. Ἀρῆδες, καὶ ὄση δὴ λυσιτελεῖς

Δ

μεταθεῖναι τὴν στρατοπεδείαν. Ἀλλὰ τοῦτον οἱ ἐν-
εδρεύοντες καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ πεδία φυλάσσοντες
Ἄραβες καιροσκοπήσαντες καὶ αἰφνίδιον ἐπιθέμενοι
κατίσχυον, τὸν δὲ μετ' αὐτοῦ λαὸν διεσκέδασαν. Ἐς
τοσοῦτον δὲ προῆλθον τόλμης καὶ ἀναιδείας ὡς ἀνα-
φανδὸν ἐπικόπτειν Ῥωμαίοις τὴν γορτολογίαν καὶ
τὴν τῶν ἄλλων ἀναγκάων συλλογὴν. Πλέον δ' αὐτοὺς
ἐκάνουν ἐν τοῖς ὕδασι· πιεζόμενοι γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι
καὶ οἱ τοῦτων ἵπποι καὶ τὰ ὑποζύγια, ὑπὸ τῆς ἀνά-
γκης τοῦ δίψους εἰς προφανῆ ἑαυτοὺς συνώθουν τὸν
κίνδυνον, καὶ οἱ ἀλισκόμενοι προσαπώλοντο. Τότε
δὴ καὶ Κωνσταντίνος πατριχίος ὁ Δαλασσηνὸς ἐκπεμ-
φθεὶς ἀνακόψαι τοὺς ἐπεμβαίνοντας Ἄραβας καὶ
ἀνδρικόν τι καὶ γενναῖον διαπράξασθαι, καὶ τούτοις
συμπλακίς καὶ ἀκόσμως φυγῶν, μεγάλης ταραχῆς
καὶ συγχύσεως τὰ Ῥωμαίων ἐπέλησε καὶ τὸν βασι-
λέα αὐτόν· ἐπνεαθόντος γὰρ αὐτοῦ τεθοροβημένου
καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν ταραχῆς ἐμφορήσαντος καὶ
ἀροσμίαις, οὐκέτι τοῦ λοιποῦ μάχης λόγος ἐτύγχανεν,
ἀλλ' ἕκαστος, ὡς πῆ δυνατόν ἦν, τὴν ἑαυτοῦ σωτη-
ρίαν ἐπραγματεύετο. Βουλῆς οὖν προτεθείσης ἔδοξεν
ἔωθεν διαλύσαντας τὴν τάφρον ἐπαναζευγνύειν εἰς
Ἀντιόχειαν. Καὶ δὴ κατὰ τὴν δεκάτην τοῦ Αὐγού-
στου μηνός, Ἰνδικτιῶνος ιγ', ἔτους ςφλγ', κατὰ τὰ
βεβουλευμένα τὰς τῆς στρατοπεδείας ἀνοίξαντες πύ-
λας ἀπανταχῆ τῆς ἐπ' Ἀντιόχειαν εἶχοντο, οἱ πλείους
μὲν κοιλιακῶ κατειργασμένοι νοσήματι, οἱ πλείους
δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ δίψους κατειργασμένοι.
Οἷς ἐξεληθῶσι τῆς παρεμβολῆς μετὰ βύμης οἱ Ἄρα-
βες ἐπιτίθενται. [P. 727] Τῶν δὲ μηδ' ὅλως ὑποστάν-
των τὴν ὁρμὴν γίνεται τροπὴ φρικωδεστάτη, καὶ οἱ
μὲν ὑπ' ἄλλήλων ἐπατοῦντο καὶ διεφθέροντο, οἱ δὲ
ζωηρίας ἠλίκοοντο. Ἐνθα τι καὶ συνέβη χάριεν γε-
νέσθαι· τῶν γὰρ στρατηγῶν, οἷς ἐπ' ἀνδρῖα μέγα
ἔνομα ἦν, καὶ τῶν στρατιωτῶν μηδενὸς ὑποστῆναι
τολμώντων τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ἀγεννῶς ἀποδιδρακόν-
των, εὐνοῦχος τις τῶν βασιλικῶν θαλαμηπόλων τὴν
ἑαυτοῦ φερομένην ἰδὼν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς ὑπρέτας, καὶ μὴ ἐνεγκῶν μετρίως τὸ πάθος, τὸν ἵππον τῆδὲ
κάκεισε συναράξας ἐπεισι μετὰ σφοδρᾶς ὁρμῆς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ τόξον ἐνταίνας βάλαι μὲν ἕνα,
τρέπει δὲ τοὺς ἄλλους, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐλὼν ὑπέστρεψε γεγηθώς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐγγὺς ἐλθὼν τοῦ ἀλῶναι
περισώζεται εἰς Ἀντιόχειαν, ἐκθύμως ἀγωνισαμένων τῶν βασιλικῶν ἐταίρων καὶ διασωσάντων ἑαυτοὺς τε καὶ τὸν
βασιλέα.

Τότε δὴ Γεωργίου τοῦ Μανιάκη τοῦ θέματος στρα-
τηγούτος Τελούχ, Ἄραβες ὀκτακόσιοι μετὰ γαύρου
τοῦ φρονήματος ὑποστρέψαντες ἀπὸ τῆς τροπῆς καὶ
πρὸς αὐτὸν παραγενόμενοι εἶκιν τὴν ταχίστην ἐκέ-
λευον καὶ τὴν πόλιν καταλιπεῖν τοῦ βασιλέως ἐκ-
λωκότος καὶ παντὸς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος
ἄρδην ἀπολωλότος, καὶ μὴ ἑαυτὸν προφανεῖ κινδύνῳ
ἐκδεδωκέναι· ἡμέρας γὰρ διαλαμπούσης οἰκτρῶς αὐ-
τός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπολοῦνται περιστοιχισθέν-
τες. Ὁ δὲ δέχεσθαι τάχα τὴν παραίνεσιν δόξας καὶ
ποιήσας τὸ κελεύόμενον ὑποπευθεὶς, σιτὰ τε καὶ
ποτὰ τούτοις ἀποχρώντως ἐκπέμψας διαναπαύειν
ἐκέλευεν ἑαυτοὺς, ὡς ἄμ' ἡμέρᾳ αὐτὸς μὲν σὺν τοῖς
συνουσίαις αὐτῷ ἀπαλλαγῆσεται, αὐτοὺς δὲ κυρίου
καταστήσει τῆς πόλεως Τελούχ (82) καὶ πάντων τῶν

interceptus, cohorsque ejus dissipata est. Quin eo
etiam audaciæ atque petulantia progressi sunt
Arabes, ut palam pabulationibus Romanos arcerent
aliarumque rerum necessariorum comportatione;
ac maxime eos aquatum egredientes infestabant.
Nam siti vexati Romani et equi eorum ac jumenta
aquæ parandæ causa se in apertum dabant pericu-
lum, deprehensique interficiebantur. Quo tempore
etiam Constantinus patricius Dalassenus missus
ad reprimendum ingruentes Arabes ac fortiter rem
gerendam, commissa pugna turpiter fugiens et cum
tropidatione in castra reversus, tantum tumultum
493 ac confusionem excitavit, ut jam nulla pugna
mentio fieret, sed quivis de salute sibi quocunq;
modo paranda cogitaret. Et concilio advocato pla-
cuit postridie castra movere atque Antiochiam
abire. Ergo decima die Augusti, indictione decima
tertia, anno mundi 6538, sicuti fuerat decretum,
omnibus portis castrorum apertis Romani iter
Antiochiam versus ingrediuntur, plerique cæliaco
morbo vexati, pluresque siti confecti. In eos castris
egrossos Arabes impetum faciunt; quem nemo
sustinuit, sed fugam facere periculosissimam, aliis
captis, aliis a se invicem obtritis atque conculcatis.
Accidit ibi quippiam non indignum relatu. Etenim
ducibus, qui fortitudinis fama magnum habebant
nomen, militibusque subsistere non audentibus,
sed turpiter diffugientibus, eunuchus quidam de
regis cubiculi ministris impedimenta servosque
suos diripi videns, idque non ferens mediocriter,
equo hac illac circumfacto magno cum impetu in
hostes fertur, circumfacto tendens unum eorum
dejicit, reliquos in fugam, vertit, receptisque suis
rebus lætus revertitur. Imperator ægre Antiocham
pervenit; fuissetque ab hoste captus, nisi impe-
ratorii sodales strenue pugnando se ipsumque eri-
puissent.

494 Sub id tempus provinciæ Teluchæ præerat
Georgius Maniaces. Ad eum Arabes octingenti
fugatis Romanis revertentes accesserunt, superbe
ferocientes; jusseruntque eum, quando captus
imperator et deletæ Romanorum jam essent copiæ,
statim urbe abire neque se in certissimum discrimen dare: alioqui eum prima luce circumdatum
cum suis misere occisum iri. Georgius obtemperare
se eis simulans, ut opinionem eam in barbarorum
animis confirmaret, cibi potusque abunde eis ex
urbe misit, quiete se eos jubens reflcere, et signi-
ficans mane se cum suis discessurum, ipsisque
urbem Telucham et omnia Romanorum bona tra-
diturum. Eis verbis ac facto Arabes decepti pota-
tioni se et ebrietati dederunt, noctemque eam

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(82) Regio et urbs circa Taurum montem. Ortelius ex Curopalæto. GOAR.

securi absque omni cura exegerunt, certo sibi persuadentes postridie se omnibus potituros. Media nocte ebrios barbaros et secure dormientes adortur Manacis et internecione delet; camelis etiam potitur 280, onustis omnis generis opum Romanarum; naresque et aures occisorum amputans ad imperatorem adfert, qui jam a fuga in Cappadocia Phocæ domum venerat ibique morabatur. Ejus facinoris causa imperator (teorgium inferioris Mediæ ducem fecit.

Καππαδοκία τῆ βασιλεῖ, ἤδη ἀπὸ τῆς φυγῆς κατελιγμένοι τὸν τοῦ Φωκῆ οἶκον καὶ ἐν αὐτῇ διατρίβοντι. Ὅν δὲ βασιλεὺς τοῦ ἔργου ἀποδεξάμενος κατεπάνω τῆς κάτω Μηδίας ἀποδείκνυσιν.

495 Discedens autem Syria Simeonem socieri sui Constantini ministrum orat scholarum domesticum, Antiochiæ Nicetam a Mistheia præficit; atque his mandat ut in recipiendo Menico castello, quod a Musarapho erat conditum, omne studium collocent, itaque incursionibus Syriam liberent. Sed eos oppugnare id castellum inscite aggressos Musaraphus noctu eruptione facta turpiter inde repulit, machinis etiam crematis. Quam rei indignitatem non ferens imperator Theoctistum protospatharium, unum suorum fidelissimorum ministrorum magnamque tunc sodalitatibus ducem, in Syriam cum magno ex Romanis aliisque gentibus collecto exercitu dictatorem mittit, jubetque eum se conjungere cum Pinzaracho Tripolis amera. Is enim Pinzarachus paulo ante ab Ægyptio amer mumna desciverat, et adversus eum arma ceperat. Cumque contra se ab Ægyptio cum justo exercitu missum Turcum Tusberum copiarum ejus præfectum, seque impari esse videret pugnae, ad imperatorem Romanum se recipiebat et societatem belli cum eo coire cupiebat. Ejus petitionem minime contemnendam ratus Romanus Theoctistum amplius cum copiis mittit, qui et cum Pinzaracho se conjungeret et obiter Menicum 496 castellum tentaret. Idque Theoctistus alacriter est exsecutus. Ac Tusber quidem subito ejus adventu ac multitudine perterritus domum rediit. Sed et Masaraphus hostium impressionem non sustinens Menico deserto fugit, ac deprehensus in montibus apud Tripolin occisus est. Menicum a filio fratris Musaraphi deditum Theoctistus recipit, aliudque etiam castellum in prærupto situm saxo, nomine Argyrocastrum. His ita constitutis in urbem rediit, secum ducens Arachum Pinzarachi filium, quem imperator patricio honore ornavit. Subsecutus est etiam ipse Pinzarachus, deducente ac stipante eum præfecto Antiochiæ Niceta a Mistheia. Quem imperator benignissime exceptum donis et beneficiis haud vulgaribus demeritus, lætum domum dimisit.

Ἀρωμαϊκῶν γρημάτων. Οἱ δὲ τοῖς τε λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις φανακισθέντες, καὶ ὡς αἰρίον τάχα ἀπολήψασθαι τὰ πάντα ὑπειληφότες, πρὸς πότους καὶ μέθας ἐτρέπησαν καὶ ἐν πάσῃ ἀδείᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ διευκτέρευον. Ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας οἰνωμένοις αὐτοῖς καὶ ἀφροντίστως κοιμωμένοις ἐπιτίθεται, καὶ τούτους μὲν πάντας ἀπέσφαξεν, ὕφαιλετο δὲ καὶ διακοσίας ὀγδοήκοντα καμήλους πεφορτωμένας καὶ πλήρεις ἀγαθῶν παντοίων Ἀρωμαϊκῶν. Τὰς δὲ ῥίνας καὶ τὰ ὤτα τῶν πεσόντων ἀποτεμῶν διεκόμισεν ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ καὶ ἐν αὐτῇ διατρίβοντι. Ὅν δὲ βασιλεὺς τοῦ ἔργου ἀποδεξάμενος κατεπάνω τῆς κάτω Μηδίας ἀποδείκνυσιν.

Ἀπαίρων δὲ τῆς Συρίας δομέστικον μὲν τῶν σχολῶν ἀποδείκνυσιν Συμεῶν τὸν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου θεράποντα, ἡγεμόνα δὲ Ἀντιοχίου Νικήταν τὸν ἐκ Μισθίας (83). Τούτοις ἐνετέλιετο κατὰ τὸ δυνατόν ἀπεπειρᾶσθαι τοῦ παρὰ τοῦ Μουσάραφ κτισθέντος φρουρίου, [P 728] ᾧ Μενίκος ὄνομα, εἴ πως δυναθεῖεν ἀπαλλάξαι Συρίαν τῶν ἐκ τοῦ Μουσάραφ ἐπιδρομῶν. Ἀφουδῆς δὲ τούτων καὶ ἀμαθῶς ἐπιχειρησάντων τῇ πολιορκίᾳ νυκτὸς ὁ Μουσάραφ ὑπεκδραμῶν τοῦ φρουρίου τὰς τε ἐλεπίσεις ἐνέπρησε καὶ τούτους ἐκεῖθεν αἰσχρῶς ἀπέδιωξεν. Ὅπερ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ μὴ φέρων τὴν ἕβριν, θεόκτιστον πρωτοσπαθάριον, ἕνα τῶν πιστικωτάτων αὐτῷ ὑπάρχοντα διακόνων καὶ μέγαν ἐπιχειρήσασθαι τῷ τότε χρηματίζοντα, μετὰ δυνάμει ἀδράς Ἀρωμαϊκῶν τε καὶ ἐθνικῶν κατὰ Συρίαν ἐπέμπε, στρατηγὸν αὐτοκράτορα (84) τοῦτον προχειρισάμενος, καὶ ἐπισκήψας τῇ Τριπόλει συμμῖξαι ἀμνηρᾷ Πινζαράχ καὶ μετ' αὐτοῦ τὰ τῶν Ἀράβων λυμαινεσθαι. ἔτυχε γὰρ οὗτος ὁ Πινζαράχ διὰ τι πρόσκρουμα πρὸ μικροῦ ἀποστατήσαι τοῦ Αἰγυπτίων ἀμερμουμνῆ καὶ ὄπλα κινήσαι κατ' αὐτοῦ. Καὶ τοῦ Αἰγυπτίου τὸν Τοῦσπερ, ἄρχοντα τυγχάνοντα τῶν αὐτοῦ ταγμάτων, μετὰ χειρὸς ἀξιολόγου ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ Πινζαράχ πεπομπότος, ὡς οὗτος ἤσθετο μὴ ἀξιομάχος εἶναι αὐτὸς κατ' ἑαυτὸν τῇ τῶν Αἰγυπτίων συμπλακῆναι δυνάμει, τῷ βασιλεῖ Ἀρωμαϊκῶν προσρῦεται καὶ ὁμαχιμίαν αἰτεῖ. Οὐ τὴν αἰτησίαν μὴ παρίδων ὁ Ἀρωμαϊκὸς τὸν θεόκτιστον μετὰ πλήθους ἀξιολόγου ἐξέπεμψε, συμμαχίαν τε παρασχεῖν τῷ Πινζαράχ κελεύσας, καὶ ἐκ παρόδου τοῦ φρουρίου Μενίκου ἀντιποιεῖσθαι. ὅς ἀπελθὼν καὶ συμμῖξας τῷ Πινζαράχ ἔργου εἶχετο. Καὶ ὁ μὲν Αἰγυπτίων ἀρχιστράτηγος Τοῦσπερ τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου καὶ τῷ πλήθει καταπλαγεῖς οἴκαδε ὑπενόστησεν· οὐδὲ ἤνεγκε δὲ οὐδ' ὁ Μουσάραφ τὴν ἐπέλευσιν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ τὸν Μενίκον ἀφίεις ἔφυγε καὶ περὶ τὰ ὄρια Τριπόλειως συσχεθεῖς ἀνῆρέθη. Παρελήφθη δὲ οἱ περὶ τὸν θεόκτιστον αὐτὸς τε τὸ φρούριον τὸν Μενίκον, παραδοθὲν αὐτοῖς ὑπὸ ἀδελφόποι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(83) Galatiæ urbe. GOAR.

(84) *Exercitus imperatorem et summum ducem*, Synesius Orat. de Regno: Αυτοκράτορες εἶναι ποιεῖσθε. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὄνομα στρατηγίας ἐστὶ

πάντα ποιεῖν ὑποστάσης. Καὶ Ἰσικράτης καὶ Περικλῆς ἔπλαον Ἀθήνηθεν αὐτοκράτορες στρατηγοὶ. GOAR.

δος τοῦ Μουσαράφ, καὶ ἕτερον φρούριον ἐπὶ τινος **A Liberavit etiam Chorosphaotum et suis red-ἀποτόμου κείμενον πέτρας, τὸ λεγόμενον Ἄργυρό- didit.** καστρον. Ταῦτα δὲ οὕτω καταστησάμενος ὁ Θεόκτιστος εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλίδα, ἐπαγόμενος μευ-
 εαυτοῦ καὶ Ἄλλ᾽ τὸν τοῦ Ηινζαρᾶχ υἱὸν, ὃν καὶ πατρικιότητος ὁ αὐτοκράτωρ ἤξιωσε. Κατόπιν δὲ ἦλλε
 καὶ ὁ Πινζαρᾶχ, προπεμπόμενος καὶ δορυφορούμενος παρὰ τοῦ χρηματίσαντος ἄρχοντος Ἀντιοχείας Νι-
 κήτα τοῦ ἐκ Μισθίας· ὃν ὁ βασιλεὺς φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος καὶ δώροις καὶ εὐεργεσίαις δεξιωτά-
 μενος οὐ μικραῖς οἴκαδε χαίροντα ἐξαπέστειλεν. Ἐλυτρώσατο δὲ καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Χοιρο-
 σφάκτην καὶ τοὺς οὐκαιοὺς ἀπέδωκε.

Τοῦ πρωτοσπαθαρίου δὲ Ὀρέστου, ὃν ὑπὸ Βασιλείου
 τοῦ βασιλέως ἐν Σικελίᾳ πεμφθῆναι ὁ λόγος ἐδήλω-
 σεν ἄνωθεν, ἀπείρως ἔχοντος περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ
 ἀτέχνως ἐπιχειροῦντος τοῖς πράγμασιν, οἱ ἐκ Σικε-
 λείας Σαρακηνοὶ καιροφυκακήσαντες καὶ αἰφνίδιον **B**
 ἐπιθέμενοι τοῖς Ῥωμαίοις, ἤδη καὶ κοιλιακῶ νοσή-
 ματι ἀπὸ τρυφῆς κατασχεθεῖσιν, ὄλεθρον οὐκ ὀλίγον
 εἰργάσαντο, Ἀνακτώμενος δὲ τὸ γεγονός ἀτύχημα ὁ
 βασιλεὺς δύνάμιν ἀξιόμαχον [P. 729] ἐκ τε Ἑλλάδος
 καὶ Μακεδονίας ἀθροίσας ἐν Ἰταλίᾳ ἐκπέμπει, κἄν
 οὐδὲν τι γενναῖον δρᾶσαι ἴσχυσεν ἀφελεία καὶ κακό-
 τητι τοῦ στρατηγοῦ.

Τούτῳ τῷ ἔτει **ζϛθ'** τυγχάνοντι, Ἰνδικτιῶνος ε',
 καὶ ὁ Προυσιανὸς ἔκουσίως ἀποκαίρεται μοναχὸς,
 καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκ Μαντινείου τῆς ἐν Βουκελλα-
 ρίῳ μονῆς εἰς Θρακησίους μεταβιβάζεται, καὶ Κων-
 σταντίνος πατρικίος ὁ Διογένης ἐκβληθεὶς τοῦ πύρ-
 γου ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἀποκαίρεται μοναχὸς.
 Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς τὸν οἶκον τοῦ Τριακοντα-
 φύλλου ἐξωνησάμενος εἰς μοναστήριον μετεσκεύα-
 σεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, μη-
 δεμιᾶς πολυτελείας φεισάμενος, συντρίψας μέντοι **C**
 τῇ προφάσει ταύτῃ οὐ μικρῶς τὸ ὑπήκοον καὶ κα-
 κώσας ἐν τε ταῖς τῶν λίθων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν
 διακομιδαῖς. Καταλαμπρύνει δὲ καὶ τὰ κιονόκρανα
 τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτο-
 κου τῶν Βλαχερνῶν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ. Μέλλων δὲ
 καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπιποιεῖσθαι τῶν Βλαχερνῶν
 εὔρε κρεμαμένην εἰκόνα παλαιᾶν, ἣν ἀνακαινισθῆ-
 ναι προσέταξεν. Ἐξαργυρωμένον δὲ τὸ τοῦ τοίχου
 χρίσμα (85) ἰδῶν καθαιρεθῆναι προσέταξε καὶ νέον
 γενέσθαι. Καθαيرهθέντος δὲ τοῦ χρίσματος εὐρέθη
 εἰκὼν ὀλογραφικῆ, σανίδιον ἐπιστήθιον κρατούσης
 τῆς Θεοτόκου τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν, ἀμόλυντος
 τῆσδε τῆς ἡμέρας, ἐτῶν διεληθόντων τριακοσίων.

Τῷ δὲ **ζϿμ'** ἔτει, Ἰνδικτιῶνος ιε', μηνὶ Σεπτεμ-
 βρίῳ, ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν μετὰ δώρων **D**
 πολλῶν ὁ τοῦ Χαλεπίκου υἱὸς Ἄμερ, ἐξαιτῶν ἀνα-
 νειῶσαι τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς προσθεν παρέχειν φό-
 ρους. Καὶ δὴ στέλλεται Θεοφύλακτος πρωτοσπαθά-
 ριος ὁ Αθηναῖος, καὶ τὰς τε σπονδὰς ἐδεδαίωσε καὶ
 κοινοπραγίαν μετὰ τῶν Χαλεπιτῶν ἔθετο. Ζωὴ δὲ
 ἡ βασιλεῖς μετὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ
 αἰφνίδιον ἀπελθοῦσα εἰς τὸ Πετρίον τὴν ἑαυτῆς

At in Sicilia Orestes protospatharius, quem eo
 præmissum fuisse a Basilio diximus, rei bellicæ
 imperitus, cum negotium inepte esset aggressus,
 Saraceni capto tempore Romanos subito adorti,
 qui plerique luxuria cæliacum morbum contra-
 xerant, haud exigua eos clade affecerunt. **497**
 Quam ut exsarciret imperator, ex Græcia et
 Macedonia collectum egregium exercitum in Ita-
 liam misit; qui tamen ipse quoque nihil po-
 tuit præclarum efficere ob ducis inscitiam atque
 malitiam.

Hoc ipso anno mundi 6539, indictione 14, Pru-
 sianus pro monacho raditur, ejusque mater a
 Mantineo Bucellarii monasterio in Thraciam tran-
 sferitur, et Constantinus patricius Diogenes, turri
 eductus monachi habitu in Studianum collegium
 detruditur. Romanus porro domum Triacontophylli
 emplam in monasterium convertit a Deipara de-
 nominatum, nullis parcens sumptibus, quanquam
 ejus ædificationis prætextu subditos haud medio-
 criter gravavit lapidum ac reliquæ materiæ conge-
 rendæ molestiis. Exornavit etiam capita columnarum
 Magni Templi et Blachernensis auro atque
 argento. Cumque aram Blachernensis fani restitui
 vellet, veterem imaginem suspensam invenit eam-
 que renovari jussit. Cumque videret muri incoru-
 stationem argento tectam, jussit adiri et novam
 fieri. Tectorio opere amoto, inventa est imago,
 in tabella coloribus depicta, Deiparæ Christum
 ad pectus applicatum tenentis; quæ a Copronymo
 in istum usque diem per annos trecentos duraverat
 integra.

διαμείνασα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κοπρωνύμου ἕως

498 Anno mundi 6540, indictione 15, mense
 Septembri, ad imperatorem Romanum multis cum
 donis venit Amer, Chalepi præfecti filius, fœdus
 pristinum renovari petens et antiquum tributum
 se persoliturum promittens. Ad eam rem confi-
 ciendam missus Theophylactus protospatharius
 Atheniensis fœdus sanxit, et cum Chelopensibus
 societatem composuit. Cæterum Zoe Augusta post
 exaltationem crucis subito in Petrium ivit, soro-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(85) *Capita columnarum*, Locus est non summi
 momenti, et obscurus. Κιονόκρανα sic verti, capita
 columnarum, χρίσμα incrustationem seu tecto-
 rium urus, ὀλογραφικόν coloribus pictum. Neque vel
 nimis anxie sectatus sum vocum proprietatem, vel
 contendere velim me omnia esse assecutum. **XYL.**

— Τὸ τοῦ τοίχου χρίσμα interpretor *muri faciem
 bracteolis argenteis pictorio more limitam*, χρίσμα
 siquidem pictorum est, non argentariorum; nec
 quisquam argenteis laminis Blachernense templum
 circumvestitum memorat. **GOAR.**

remque suam Theodoram rasam in monacharum A ordinem redegit, causata aliter sinem insidiis et offensis non posse imponi. Suam quoque ex fratre neptem Romanus magna cum dote Armeniæ magnæ rogulo nuptum dedit. Secundum hæc iterum in Syriam ducturus Mesanacta venit. Ibi eo comorante, Zoë Augustæ Theophanes Thessaloniciæ episcopus indicat Constantinum Diogenem et Theodoram re inter se composita instituisse in Illyricum aufugere, conscio rei metropolita Dyrachii et episcopo Peritheorio. Illico igitur arripiuntur et episcopi et Diogenes. Hic, cum in eum quæstio exerceretur in palatio a Joenne præposito, qui deinde pupillis alendis est præfectus, et fratre Michaeli ejus, qui deinde imperator fuit, se ipsum de muro præcipitem dedit, confractaque cervice eo abjectus est quo solebant qui sibi ipsis mortem 499 conscivissent. Episcopi ad imperatorem Mesanacta missi ab eoque dimissi sunt.

Julii mensis 28 die, quæ fuit septimanæ sexta, hora noctis secunda, stella trajecit a meridie versus septentrionem, quæ terram totam fulgore, illustraret. Pauloque post tristes nuntii de rebus Romanis allati sunt, Arabes in Mesopotamiam usque ad Melitenam grassari, Patzinacas Istro transmisso Mysiam infestare, Saracenos grassationibus et incendiis ora Illyrici vexanda usque ad Corcyram perrexisse. Ac reliqui sane hostes illæsi domum redierunt: Saraceni a Ragusinis et Nicophoro patricio Nauplii præfecto, Caranteni filio, male sunt multati, prælio victi; et majorem navium partem cum amisissent, domum redeuntes naufragio in Siculo mari perierunt.

Οἱ δὲ περιπεσόντες, οὓς εἶχον Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ἀποκτείναντες, ἐν τῷ οἴκαδε ὑποστρέφειν ναυχιῶ περιπεσόντες περὶ τὸ Σικελικὸν πέλαγος διεφθάρσαν.

Hoc ipso anno fames simul ac pestis Cappadociam, Paphlagoniam, Armeniam et Honoriadem ita afflixerunt, ut incolæ patriis relictis alias sibi quærerent sedes. Quibus imperator a Mesanactis in urbem rediens cum occurreret, neque ignoraret migrationis causam, coegit eos domum redire, pecunia et aliis ad vitam necessariis rebus eos consolatus. Sed 500 et Michaelus Ancyræ tum episcopus officium fecit, nihil eorum omittens quæ ad remedium faciendum famis pestilentiaque malis pertinerent.

Die Augusti 13, qui fuit Dominicus, hora prima noctis, anno mundi 6540, magnus fuit terræ motus. Et imperator urbem ingressus nomine suæ prioris

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Ambiguum est locine sit nomen an hominis ea vox. XYL. — Urbis, non viri nomen, ex Ortelio. Vertendum itaque *Peritheorii episcopo*. GOAR.

(87) Illud de fratre Michaeli imperatoris non immerito est suspectum. Neque video quid aliud colligam quam fratrem eum fuisse Michaeli Pa-

ἀδελφὴν Θεοδώραν ἀπέκτειρε μοναχῆν, δύνατον ἄλλως εἶναι φήσασα παυθῆναι τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰ σκάνδαλα. Δέδωκε δὲ καὶ τὴν οἰκίαν ἀνεψιῶν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς μετὰ πολλῶν ἔδνων εἰς εὐνὴν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἐξουσιάρχῃ. Μέλλων δὲ δευτέραν εἰσβολὴν τάχα ποιήσασθαι ὁ βασιλεὺς κατὰ Συρίας ἐξήλθεν εἰς τὰ Μεσανάκτα. Ἐκεῖσε δὲ τοῦτου ἐνδιατρίβοντος μηνύεται τῇ βασιλίδι Ζωῇ διὰ Θεοφάνους τοῦ Θεσσαλονίκης ὡς Κωνσταντίνος ὁ Διογενῆς κοινολογησάμενος τῇ ταύτης ἀδελφῇ Θεοδώρα ἀπόδρασιν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν μελετᾷ, εἰδήσει τοῦ μητροπολίτου Δυβράχου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Περιθεωρίου (86). Καὶ εὐθὺς ἀνάρπαστοι οἱ τε ἐπίσκοποι καὶ ὁ Διογένης γίνονται. [P. 730] Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντίνος ἐταξόμενος ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν διὰ Ἰωάννου τοῦ πραιποσίτου, τοῦ μετὰ ταῦτα ὄρφαντρόφου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βεβασιλευκότος Μιχαὴλ (87), ἐαυτὸν ἀποκρημνίσας τοῦ τείχους καὶ ἐκτραχηλισθεὶς ἀπέθανε ῥίφεις μετὰ τῶν αὐτόφρων (88), οἱ δὲ ἐπίσκοποι ὡς τὸν βασιλέα πρὸς τὰ Μεσανάκτα ἐξεπέμφθησαν κάκειθεν ἡλευθερώθησαν.

Εἰκάδι δὲ ἡ Ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρα γ', ὥρα β' τῆς νυκτός, ἀστάρως ἐγένετο χύσις ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον, πᾶσαν περιαστράψαντος τὴν γῆν. Καὶ μετὰ μικρὸν ἀγγέλλονται τὰ κατασχόντα τὴν Ῥωμαίων ἀτυχήματα, Ἄραβες μὲν ληϊσάμενοι Μεσοποταμίαν ἄχρι Μελιτηνῆς, Πατζινάκαι δὲ τὸν Ἴστρον διαβάντες καὶ τὴν Μυσίαν κακῶς διαθήμενοι, Σαρακηνοὶ δὲ τὴν παράλιον καταδραμόντες τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέχρι Κερκύρας καὶ αὐτὴν πυρπολήσαντες. Ἄλλ' οἱ μὲν ἄλλοι ἀπήμενες κακῶν οἴκαδε ὑπενόστησαν, Σαρακηνοὶ δὲ ὑπὸ τε Ῥουσαίων καὶ τοῦ στρατηγούντος ἐν Ναυπλίῳ Νικηφόρου πατρικίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Καραντηνοῦ κακῶς ἔπαθον, καταπολεμηθέντες καὶ τὰ πλείω ἀποβλόντες τῶν σκιφῶν.

Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ λιμὸς καὶ λοιμὸς ἐπέδραμε Καππαδοκίαν, Παφλαγονίαν, Ἀρμενικὸν καὶ Ὀνωριδίαν (89), ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς τὸς θεμάτων ἐποικοὺς καταλιπόντας τὰς πατρίδας μετοικίαν ζητεῖν. οἱς ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἀπὸ τῶν Μεσανάκτων εἰσιέναι πρὸς τὴν βασιλίδαν συνητηκῶς, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπαναστάσεως μὴ ἀγνοήσας, ὑποστρέφειν οἴκαδε κατηνάγκαζε, χρυσίῳ ἀναλαμβάνων καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀνγκαίους. Καὶ Μιγαὴλ δὲ ὁ τῆς Ἀγχύρας τότε τὴν Ἐκκλησίαν πηδαλιουχῶν ἔργα ἀρετῆς ἐπέδειξετο ἄξια, μηδενὸς φεισάμενος τῶν τεινόντων ἐς σωτηρίαν τῶν τοῦ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ τραυμάτων.

Τῆς γ' δὲ τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἡμέρα Κυριακῆ, ὥρα α' τῆς νυκτός, ἐν ἔτει τῷ ςφμ', γέγονε σεισμὸς μέγας. Ἐσῆλθε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ βασιλίδι, καὶ

phlagonis, qui post hunc Romanum imperio potitus est; ut βεβασιλευκός intelligas respectu auctoris, non Romani, quod et expressi. ZYL.

(88) Ἐν τῷ κρηνηγιῳ. (Suidas). GOAR.

(89) Aliam Asiaticam regionem in Ponto. (Ortelius.) GOAR.

τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς Ἑλένης ἀποθανούσης ἅμα μεγάλας διαδόσεις ὑπὲρ αὐτῆς ἐποίησατο. Τούτῳ τῷ ἔτει κατὰ τὴν κη' τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς καὶ ἀστὴρ διήξεν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν μετ' ἤχου καὶ κτύπου· ἐφάνητο δὲ ἄχρι τῆς 16' Μαρτίου, τόσον ὑπερθεῖν ἔχων. Μαρτίῳ δὲ 5', ἡμέρᾳ γ', γέγονε σεισμὸς.

Ἐγένετο δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐκδρομὴ Ἰσραήλ Σαρακηνῶν, πλοίων χιλίων, πολεμιστὰς ἔχοντα μυρίους, οἵτινες πολλὰ τὰς νήσους καὶ παραλίους ἐκάκωσαν. Ὅν μέρει τινὶ συμπλακεῖς Νικηφόρος ὁ Καραντηνὸς ἐτρέψατο [P. 731] καὶ πεντακιστὸς πεπεδημένους Σαρακηνούς τῷ Βασιλεῖ ἐξέπεμψε. Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ Γεώργιος προτοσπαθῆριος ὁ Μανιάκης, ὁ Γουδελλίου τοῦ Μανιάκη υἱός, τῶν παρευφρατιδίων στρατηγῶν πόλεων καὶ ἐν Σαμουσάτοις τὰς οἰκίσεις ἔχων τῆς παρὰ τῇ Ὀσρονηνί πύλει ἀπεπειράθη Ἐδέσσης· ταύτης γὰρ τὴν ἐπιστάσιαν Σαλαμάνης ἔχων ὁ Τούρκος, παρὰ τοῦ ἀμυρᾶ Μαρτυροπόλεως ἦτοι Μιφερκεῖμ ἐπιτετραμμένος αὐτῷ, καὶ δώροις καὶ ὑποσχέσεσι καὶ τιμαῖς διαφθαρεῖς παραλίδωσι τῷ Μανιάκῃ, ἀπὸ τῶν νυκτῶν, ὅς τρεῖς πύργους λίαν ἀχυρωτάτους κατασχὼν εὐψύγως τοὺς πολιορκοῦντας ἤμυνητο, βοήθειαν ἔξωθεν ἐπικαλούμενος. Ἀπομερμάνης δὲ ὁ τῶν Μιφερκεῖμ ἀμυρᾶς, τὴν ἀλωσιν μαθὼν καὶ ἀξὺς ἐπιφανεῖς μετὰ δυνάμειος οὐκ ὀλίγης ἐπεχείρησε μὲν τῇ πολιορκίᾳ τῶν πύργων, γενναίως δὲ ὑποστάντος τοῦ Γεωργίου ἀποκρουσθεὶς καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, ἀποκείρας τὰ κάλλιστα τῶν οἰκημάτων καὶ διαφθείρας τὸν τῆς πόλεως κόσμον καὶ αὐτῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ καμύλοις ἐπιθείς τὰ κάλλιστα, καὶ τὰ περιλοιπα τῆς πόλεως πυρὶ παραδόξως, ὑπεχώθησεν εἰς Μαρτυρούπολιν. Ἀδείας δὲ τυχὼν ὁ Μανιάκης, τὸν ἐν μέσῳ τῆς πόλεως κείμενον φρούριον ἐν λοφώδει πέτρᾳ κατασχὼν, δύναμιν τε ἔξωθεν προσκαλεσάμενος, ἀσφαλῶς τὴν πόλιν κατέσχεν. Εὐρῶν δὲ καὶ τὴν ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀπέστειλεν.

Ἀξίου δὲ τοῦ Αἰγυπτίου μανέντος καὶ πολλὰ κακὰ εἰς Χριστιανούς ἐνδείξαμένου, καταστρέψαντος δὲ καὶ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶτα καὶ αὐτοῦ ἀσπίστα καταλύσαντος τὴν ζωὴν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἀπὸ τινος Ῥωμαίας γυναικὸς ἀχμαλώτου τεχθεὶς αὐτῷ, ἐπέτρεψε τοῖς βουλομένοις οἰκοδομεῖν τὸν ναὸν, ὃν ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως οἰκοδομησάμενος ἠπέστειλεν. Ἀλλὰ φθάσαν τὸ χρεῖν ἐνεπόδισε, καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Μιχαὴλ ἐκκληρωτὴς τοῦ ἔργου ἐγένετο.

Καὶ ὁ μάγιστρος δὲ Βασίλειος, ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως, ὁ Σκληρὸς, παρὰ Κωνσταντίνου ἐκφυλωθεὶς, ἄστατον γνώμην ἔχων καὶ ἀλλοπρόσαλλον, εἰ καὶ μάγιστρος ἐτετίμητο καὶ πολλῶν εὐεργεσιῶν ἔξωτο παρὰ τοῦ Ῥωμαίου, ὅμως ἐπιβουλήν μελετᾷ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ φωραθεὶς τῆς πόλεως ἐκβάλλεται σὺν τῇ γυναικί.

Ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐξ Ἐδέσσης ὁ Μανιάκης τῷ βασιλεῖ ἐνιαύσιον φόρον, λίτρας πενήκοντα. Καὶ ὁ τῆς Τριπόλεως δὲ ἀμυρᾶς ὁ Πινζαράχ, κατισχυόμενος παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, φυγὰς τὴν βασιλίδα

uxoris Helenæ recens mortuæ magram elargitus est pecuniam. Eodem anno, die Februarii 28, stella a septentrione versus meridiem trajecit cum sonitu ac fragore; et visa est usque ad decimum quintum Martii, superne habens arcum. Martii die 5, quæ feria fuit tertia, terræ motus exstitit.

Per idem tempus Afri Saraceni cum mille navibus et innumeris classiariis insulas orasque maritimas multas infestaverunt. Cum eorum parte congressus prælio Nicephorus Carantenus eos fudit, ac quingentos in compedibus ad imperatorem misit. Eodem anno Georgius protospatharius Maniaces, Gudeli Maniacæ filius, præfectus urbium ad Euphratem sitarum, Samosatis degens, Edessam Osroenæ urbem tentavit, cui a Martyropolis (quæ et Miephekim) amera præfectus erat Salamanes Turcus. Atque hic donis ac pollicitationibus honorum corruptus Maniacæ intempesta nocte tres urbis ejus munitissimas turres tradidit; 501 quibus ille occupatis oppugnationem oppidanorum fortiter sustinuit et exterorum auxilia imploravit. Sed Apomermales Martyropolis ameras re cognita illico cum haud parvo exercitu adfuit, turresque a Maniaco occupatas oppugnavit: fortiter autem repulsus, cum nihil se efflicere sentiret, pulcherrima quæque ædificia diripuit, omnemque Edesse ornatum ipsiusque etiam Magni templi perdidit; ac pretiosissimis quibusque rebus in camelos impositis et igni in reliqua urbis injecto Martyropolin reduxit. Liberatus oppugnatore Maniaces arcem in medio urbis sitam in edita rupe occupavit, et ascitis aliunde auxiliis urbem totam tenuit. Inventam quoque manu Christi epistolam ad Augurum scriptam imperatori Byzantium transmisit.

Vita turpiter defuncto Azio Ægyptio, qui in Christianos sævierat templumque Christo Hierosolymis dedicatum everterat, filius ejus natus ex quadam Romana, captiva ejus, instaurationem liberam fecit. Ad eam rem suas misit imperator: sed eo morte prævento successor Michaelus opus absolvit.

Porro Basilius Durus, sororis imperatoris maritus, a Constantino 502 oculis privatus, quanquam et magistri honore et multis a Romano affectus beneficiis, tamen homo inconstanti animo insidias imperatori struxit; quibus deprehensis urbe est cum uxore ejectus.

Ab Edessa Maniaces imperatori pro annuo tributo misit quinquaginta libras. Et Pinzarachus Tripolis ameras, Ægyptiorum vim non perferens, Cpolin profugit. Quem imperator cum maximo

exercitu, addito sodalitalis duce Theoctisto, in Syriam misit. Emisit etiam Abydo cum classe protospatharium Tecneam in Ægyptum, Nili ostia ipsamque Alexandriam per occasionem infestare iussum. Qui cum tenuisset cursum et ad ipsam Alexandriam delatus esset, plurimis hostium navibus prædaque maxima potitus domum incolumis rediit. Castellum quoque, cui nomen Percria, Babylonii proximum, Alimus Saracenus ei præfectus Romano imperatori dedit, filiumque suum ad eum misit, sperans se patriciam dignitatem aliaque præmia reportaturum. Ac castellum quidem illud in suam potestatem accepit patricius Nicolaus Bulgarus, cognomento Chryselius. Sed Alimi filius cum venisset Byzantium nullaque ejus habitatio esset ratio, imperatore tunc in valetudine detento, iratus domum rediit, patrique ut suum castellum recuperare niteretur persuasit. 503 Ergo Alimus re cum vicinis Persis occulte composita noctu castellum occupavit, et sex millia Romanorum militum interfecit; quod accidit culpa atque incuria Chryselii, præsidii principis. Sed paulo post eo prætor missus patricius Niceta Pegonites cum Rossico et Romano exercitu castellum illud obsidione cinxit, constanterque oppugnando cepit, Alimumque et ejus filium necavit.

καὶ ἐπιμόνῳ χρησάμενος πολιορκίᾳ μετὰ Ῥώσ καὶ λοιπῆς ἄλλης Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως, τὸ τε φρούριον κατὰ κράτος εἴλε πολιορκίᾳ καὶ τὸν Ἀλεῖμ σὺν τῷ υἱῷ ἀπέκτεινε.

Sub idem tempus Alda, Georgii Abasgorum reguli quondam uxor, gente Alana, imperatori se adjunxit; tradiditque Anacuphen arcem munitissimam. Cujus filium Demetrium magistri dignitate ornavit imperator. Aliud quoque de Saracenis tropæum statuit Carantenus prædatum egressis, vincitque 600 ad imperatorem misit.

Hoc ipso mundi 6542 anno, die decima septima Februarii, terræmotus Syriæ urbes afflixit. Orestæ porro abrogatum imperium pedestribusque præfectus copiis Leo Opus, et in Italiam missus; classem ducere iussus Joannes, unus de cubiculariis Basilii imperatoris. Cum locustæ aliquandiu Orientales essent depastæ provincias, coacti sunt incolæ liberos suos dividere et in Thraciam migrare; quibus imperator terna in singulos nomismata largitus est, et domum redire jussit. 504 Interim locustas ventus vehemens corripuit inque Hellespontum abiecit, ubi in littus ejectæ arenam operuerunt. Rescit hic imperator etiam aquæductus, quibus in urbem aqua deducitur, et iis imposita castella, item alendis ægrotis et pupillis destinatas domos, et quidquid terræmotu læsum fuerat. In summa, omnibus bonis operibus incubuit. Interim morbo lento correptus est, capitis et barbæ pilis defluentibus,

κατέλαβεν· ὃν ὁ βασιλεὺς πάλιν μετὰ πλειστης δυνάμεως σὺν τῷ ἐταιρειάρχῃ Θεοκτίστῳ εἰς Συρίαν ἐκπέπομφεν. Ἐξέπεμψε δὲ καὶ μετὰ στόλου τὸν πρωτοσπαθάριον Τεκνέαν τὸν ἐξ Ἀβύδου εἰς Ἀγυπτον, [P. 732] τὰ τοῦ Νείλου στόματα, ὅπη παρῆκοι, κακώσοντα, καὶ αὐτὴν Ἀλεξάνδρειαν ὅς εὐθυπλοήσας καὶ μέγχις αὐτῆς ἐλάσας Ἀλεξανδρείας πλοῖά τε ἀμπλείστα ἐχειρώσατο καὶ λείαν ὅτι πολλὴν περιβαλλόμενος ὑπέστρεψεν ἀσινῆς. Παρέδωκε δὲ καὶ τὸ φρούριον τὸ λεγόμενον Περκρίν ὁ κατέχων αὐτὸ Σαρακηνὸς Ἀλεῖμ, ἔγγιστα Βαβυλωνῶς διακείμενον, τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων, ἐλπίσας πατρικιότητος τε καὶ πλειστων ἄλλων ἀμοιβῶν ἰξιοθῆναι, διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν βασιλεῖα ποιησάμενος ἔντευξιν. Καὶ τὸ φρούριον μὲν παρελήθει ὁ πατρικιος Νικόλαος ὁ Βούλγαρος, ᾧ Χρυσήλιος τὸ ἐπώνυμον, ὁ δὲ τοῦ Σαρακηνοῦ υἱὸς εἰσελθὼν ἐν τῷ Βυζαντίῳ καὶ διὰ τὸ τὸν βασιλεῖα συνέχεσθαι ἀβῶσθηματι μηδεμίᾳς τυχὼν ἐπιστροφῆς καὶ μετὰ θυμοῦ ὑποστρέψας ἀνέπεισε τὸν γεννήσαντα ἀντιλαθέσθαι τοῦ ὀκείου φρουρίου, ὅστις λάθρα τοῖς ὁμόροις Πίρσαις κοινοπραγῆσας νυκτὸς τε τὸ φρούριον ἀπέκλειψε καὶ ἐξακισχιλίους ἄνδρας Ῥωμαίους πολεμιστὰς ἀπέκτεινε βράτωνη καὶ ἀμελείᾳ τοῦ κατέχοντος τοῦ Χρυσηλίου. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ πατρικιος Νικήτας ὁ Πηγονίτης (90) ἄρχειν ἐκεῖσε πεμφθεῖς

Τότε δὴ καὶ Ἀλδῆ ἡ Γεωργίου τοῦ Ἀβασγοῦ γυνὴ τοῦ γένους οὔσα τῶν Ἀλανῶν, προσεβῆρή τῷ βασιλεῖ, παραδούσα καὶ τὸ ὄχυρότατον φρούριον τὴν Ἀνακουφίην ἧς τὸν υἱὸν Δημήτριον ὁ βασιλεὺς τῶν τῶν μεγίστων τετίμηκεν ἀξιώματι. Ἔστησε δὲ πάλιν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν τρόπαιον ὁ Καραντηνός, ἐξελεθόντων ἐπὶ λεηλασίᾳ, καὶ δεσμίους ἐξακοσίους τῷ βασιλεῖ πέπομφε.

Τούτῳ τῷ ρσμβ" ἔτει, ἐξ Φεβρουαρίου μηνός, σεισμοῦ γεγονότος κακῶς ἔπαθον αἱ ἐν Συρίᾳ πόλεις. Καὶ τοῦ Ὁρέστου δὲ παραλυθέντος τῆς ἀρχῆς Ἀέων μὲν ὁ λεγόμενος Ὄπος τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ κατάρχειν ἐκπέμπεσαι ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ δὲ πλωτίμου Ἰωάννης, εἰς ὧν τῶν θαλαμηπόλων Βασιλείου τοῦ βασιλέως. Τῆς δὲ ἀκρίδος ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὰ Ἐψα διαφθειρούσης θέματα ἠναγκάσθησαν οἱ ἔποικοι τούτων καὶ τὰ τέκνα πωλῆσαι καὶ ἐν Θράκῃ ἀποικισθῆναι· οἷς ἀνὰ τρία νομίσματα διδοὺς ἄπασιν ὁ βασιλεὺς ὑποστρέφειν οἴκαδε παρεσκεύασεν, ἕως ἡ ἀκρις ἀνέμψῃ ἀρθεῖσα βιαίῳ εἰς τὸ τῆς Ἑλλησπόντου πεσοῦσα διεφθάρῃ πέλαγος καὶ ἐκθρασθεῖσα πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τὴν παράλιον ψάμμον ἐκάλυψεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς τε τῶν ὑδάτων ὀλοκὸς (91) ἐπεμοιήσατο τοὺς τὸ ὕδωρ τῇ πόλει εἰσάγοντας, καὶ τὰς δεχομένας τοῦτο καστέλλους [P. 733] καὶ τὸ λωβοτροφεῖον (92) καὶ τὸ ὀρφαντροφεῖον καὶ πάντας

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(90) *Cujus mentum latius.* GOAR.

(91) Ὀλοκὸς canales et aquarum longius deductarum subterraneos vel etiam erectos in aquæductibus *lubos* interpretor, καστέλλους ipsos aquæductum

arcus et pontes, quibus superlabitur. GOAR.

(92) Forte quæ vocamus leprosarum aut lazaretum, in quibus leprosi aluntur: solet enim λώδην pro lepra usurpare κατ' ἐξοχὴν, ut alias monui. ΧΥ.

τοὺς κακῶς παθόντας ξενίας ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ, ἅ καὶ ἐπὶ τῶν πέντων ἐπεμελεῖτο τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Νόσῳ δὲ χρονίᾳ βλάπτεται καὶ τριχορροεῖ γένον τε καὶ τὴν κόμην, καταρρασθεὶς, ὡς φασιν, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ μετὰ ταῦτα ὀφθαλμοτροφίου. Οὗτος γὰρ ὁ Ἰωάννης καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ὀφθαλμοτροφῶν τῶν Ῥωμαίων, ἄρτι τοῦ κράτους ἐπιδόντος αὐτοῦ μεγάλῃν δύναντα ἔσχεν. Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ ἑταροὶ ἀδελφοί, Μιχαὴλ, Νικήτας, Κωνσταντίνος τε καὶ Γεώργιος. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ Ἰωάννης καὶ Κωνσταντίνος καὶ Γεώργιος ὀφθαλμοτροφῶν ἐδουλοῦντο, ἀγροτικὴν μετιόντες τέχνην (93), ὁ δὲ Νικήτας εἶχε μὲν τὰ παιδογόννα καὶ τὸν πρῶτον ἤδη ἐπήνθει Ἰουλιανὸν, ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς ἀνδρικής ἤδη ἡλικίας ἀπτόμενος εὐπρεπέστατος ἦν τὴν ὄψιν. Ἄμφω δὲ τὴν ἀγρονομικὴν μετήσσαν ἐπιστήμην καὶ τὰ ἀργύρια ἐκιδόθησαν. Τούτους οἰκειωθέντας ἅπαντας τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ Ἰωάννου ἢ τύχῃ, τὴν μέλλουσαν καταλύσθαι δυναστείαν αὐτοῦ ὑποδηλοῦσα, ἐπὶ μέγα διὰ παντὸς ἐξήρε δυνάμειος· οἱ τε γὰρ ἄλλοι ἐν διαφόροις ἀρχαῖς ἐτέλλοντο, καὶ ὁ Μιχαὴλ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀρχῶν προὔβλεβητο τοῦ πανθέου (94). Πρὸς τοῦτον ἡ βασιλεὺς ἔρωτα δαιμονιώδη σχοῦσα καὶ μανικὸν, καὶ κρυφίως ἐντυχίας ποιησαμένη, σκοτίως ἐπεμίγητο. Διὸ καὶ, φασί, χρονίως φαρμάκοις καταρρασθεὶς ὁ βασιλεὺς θυμολύγῃ νόσοις ἐσφακελιζέτο, καιρὸν ἐπιζητούσης τῆς βασιλείδος τοῦ τὴν βασιλείαν μὲν ἀποσκευάσασθαι ἀνυπονοήτως, τὸν Μιχαὴλ δὲ εἰς τὸν βασιλείων θρόνον ἀναγαγεῖν. Ὅθεν καὶ φαρμάκοις, ὡς εἴρηται, οὐκ ὠκυμύθη, ἀλλὰ σχολαιότατον καὶ βραδύον ἐπάγουσι θάνατον καταπραχθεὶς οἰκτρὸν καὶ ἐπώδυνον διήντηε τὸν βίον, κλινοπετὴς ὢν καὶ ὄλη ψυχῇ τὸν θάνατον ἐκκαλούμενος. Διήρκεσεν οὖν ἄχρι τῆς ε' τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, τῆς β' Ἰνδικτιώνος, τοῦ ςμβ' ἔτους. Τότε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας μεγάλης πέμπτης τὴν διανομήν (95) τῆς τῶν συγκλητικῶν ποιησάμενος βόλας, καὶ ἐπιθυμήσας λούσασθαι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ βαλανεῖον καὶ εἰσελθὼν οἰκτρῶς ἀποπνίγεται ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μιχαὴλ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ λοετροῦ, βασιλεύσας ἐπ' ἔτη ε' καὶ μηνῶν ς' (96). Καὶ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τῶν ἁγίων παθῶν ψαλλομένων μνησέται ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τάχα ἐτελεσθῆναι ἐν τοῖς ἀνακτοροῖς καὶ ἀνελθὼν εὐρίσκει τὸν βασιλεῦσα ἐπὶ βήματος καθίσασα ἢ Ζωὴν ἐξάγει τὸν Μιχαὴλ, καὶ τὸν πατριάρχην καταναγκάζει ἱερολογῆσαι τοῦτον αὐτῇ. Ὁ δὲ τῷ λόγῳ ἐκθαμβηθεὶς ἵστατο ἑνεὸς καὶ πρὸς τὴν ἱερολογίαν ἐ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) Non sane hoc intelligo. Nam Joannes hic cubicularius fuit, nisi ante fortassis circumforaneum quæstum fecit. XYL. — Circulatores vel circumitores medici, περιόδοιται, huc illuc curaturi, circumcursantes, serpentes et venena circumferentes, quibus omni morborum generi remedia, gurgulo verborum examine, se allaturos promittunt; a quibus imperatoris τριχορροεῖα. GOAR.

(94) Quod fuerit officium Panthei præfecto, nescio. Templi alicujus custodia videtur. XYL. — Πανθεῶνται militiae ministri, buccinatoribus juncti circa imperatoris mensam. Μάνθειον eorum turma apud anonymum Rigaltii et Meursii. GOAR.

(95) Hanc donativi seu stipendii distributionem, se præsentē, propria imperatoris opera, solemnī

veneno, ut aiunt, ab ei Joanne propinato, qui deinde pupillorum alumnus factus fuit. Is Joannes, cum etiam antequam imperator fieret Romano inservisset, rerum eo potito plurimum nactus fuerat potentia. Erant ei fratres Michaelus, Niceta, Constantinus et Georgius. Joannes, Constantinus ac Georgius spadones erant et circulatoriam exercebant artem. Nicetae integro jam prima succrescebat lanugo, Michaelus virilem attigerat etatem, formosissimus homo: uterque argentariam faciebat, et argentum adulterabant. Hi omnes in familiaritatem imperatoris opera Joannis pervenerant; eosque fortuna, ut de imperio quod in ipsos erat translatura præmoneret, ad magnam evexerat potentiam. Nam et reliqui diversos gessere magistratus, et Michaelum imperator Pantheo præfecit. Hujus Michaeli diro atque insano amore imperatrix correpta arcanis colloquiis in 505 adulterii cum eo consuetudinem pervenerat; utque hunc, Romanum absque ulla flagitii suspicione amolita, imperatorem crearet, magnum venenis, non iis celerem adferentibus interitum, sed lentissimis, ita confecit ut is durissimis excarnificatus morbis miserandam toleraret atque traheret vitam, decumbens in lecto, nihilque aliud quam mortem optaret. Duravit usque ad 15 diem Aprilis indictionis secundæ, anni 6542, quo die sanctæ magnæ quintæ feriæ erat solemnitas. Ibi Romanus cum senatoribus dona (rogam vocant) distribuisset, et se lavandi causa in magnum palatii balneum contulisset, misere suffocatus est in solio balnei a Michaelo et ejus sociis, cum imperasset annos 5, menses 6. Eadem nocte, cum sacra passio caneretur, patriarcha Alexius quasi ex hente Romano in palatium vocatur. Quo cum venisset mortuum Romanum invenit. Et Zoe auro triclinio ornato in suggesto sedens Michaelum producit et a patriarcha contendit ut hunc sibi maritum sacra comprecatione copulet. Attonito et voce oppressa hærenti Joannes ac Zoe 50 auri libras, totidemque clero largiuntur. Ita patriarcha persuasum ut matrimonium hoc consecraret. Hoc modo interfectus Romanus, in monasterio 506 spectatissimè a se condito sepelitur, ipso magnæ Parasceves die.

μὲν νεκρὸν τὸν ἄνακτα Ῥωμανὸν, τοῦ χρυσοτρικλίνου δὲ κοσμηθέντος ἐπὶ βήματος καθίσασα ἢ Ζωὴν ἐξάγει τὸν Μιχαὴλ, καὶ τὸν πατριάρχην καταναγκάζει ἱερολογῆσαι τοῦτον αὐτῇ. Ὁ δὲ τῷ λόγῳ ἐκθαμβηθεὶς ἵστατο ἑνεὸς καὶ πρὸς τὴν ἱερολογίαν ἐ-

apparatu, Palmarum pervigilio peractam describit Luitprandus l. vi. Balsamon de illa se nihil promeritum conqueritur opusculo l. vii Juris Græcoromani reperiendo. GOAR.

(96) Ad Romani mortem adnotavit librarius, Σημειώσαι δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ τοῦ θεολόγου λέγοντος, Πῶς γὰρ σώσει ἢ ἀλλοτρία, ὃν ἡ ἰδία ἀπόλεσεν; quod quo ipse retulerit aut quid huc faciat, non video. Nam Helena quidem extra culpam est, uxor Argyri; quæ quantum in ipsa fuit, maritum ultro solvens conjugium servavit, oculosque et imperium is ei debebat. Sed in hoc Romano apparat quam Deo improbetur, cum ipsius constitutiones quocumque etiam prætextu necessitatis violantur. XYL.

εδοίazen. Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης σὺν τῇ Ζωῇ πενήκοντα μὲν χρυσίου λίτρας τῆ πατριάρχῃ, πενήκοντα δὲ τῆ κληρῶ δούς ἔπεισεν ἱεροτελεστίας καταξιώσαι αὐτούς. [P. 734] Τὸν βῆθέντα δὲ τρόπον ἀναιρεθεὶς Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς θάπτεται ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ νεουργηθείσῃ τῆς περιβλέπτου (97) μονῇ, κατ' αὐτὴν τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην παρασκευήν.

At vero Zoe cum in imperatorio solio Michaelum collocasset, sperabat se loco viri et imperatoris mancipium ac famulum habituram, ideoque paternis eunuchis in aulam adscitis rem graviter aggrediebatur. Sed perspicue ei omnia secus evenerunt. Etenim Joannes imperatoris frater, homo industrius atque efficax, simulatque in aulam venit, fratri suo metuens (movebatur enim Romani exemplo) et eunuchos Augustæ palatio ejecit et fidissimas ejus ancillas amovit, mulieres sibi genere propinquas custodiæ Zoes adhibuit, ut jam neque agere quidquam ea vel magnum vel parvum ipsius injussu posset et omnes ejus conatus impedirentur, ac ne in balneum quidem nisi ipsius permissu venire posset; omnique prorsus oblectatione spoliata fuit. Sic rebus in aula constitutis litteras per omnem imperii ditionem emittit, omnibusque significat Romanum debitum naturæ persolvisse, Michaelum imperatorem designatum illo adhuc vivente ac permittente, et Zoæ matrimonio junctum. Ad hoc omnes sese inclinaverunt, faustisque omnibus novo imperatori sunt gratulati. Solus patricius Constantinus Dalassenus domi degens 507 non tulit mediocriter hunc nuntium, sed abominatus est, atque adeo miratus qua tandem ratione plebeius iste ac triobolaris homo omnibus aliis esset prælatius, cum exstarent plurimi præstantissimi ac familiis summis nati viri, ac dominus et imperator designatus, quod ut rescivit Joannes, tametsi, uti par erat, vehementer perturbabatur, tamen quomodo istum in suam alliceret nassam cogitavit. Mittitur ergo ad Dalassenum Ergodotes eunuchus, ad hujusmodi ministeria aptissimus, qui præstito acceptoque jurejurando eum ad imperatorem adduceret. Interea Joannes et senatum, primarios eorum ad sublimiores evehendo dignitates, suum facit, et muneribus ac largitionibus multitudinis benevolentiam captat, itaque omnes subditos sibi conciliat. Displicuisse autem hæc facta Deo satis ipsa exordia aperte docuerunt. Etenim undecima hora sanctæ et magnæ Dominicæ grando impetu intolerabili delata non frugiferas modo sterilesque arbores confregit, sed etiam domos dejecit et templa ac segetes vitesque solo allisit. Itaque eo anno summa fuit sterilitas. Stella etiam Dominico qui Pascha insequitur die, hora noctis tertia, trajecit, fulgore suo luminibus omnium aliarum stellarum officiens, ita ut multi opinarentur solem oriri. Malus etiam dæmon imperatorem 508 invasit, neque ante finem vitæ missum fecit. Qui specioso nomine malum id volebant velare, insa-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(97) Id vocabulum nisi est, quod non puto, propriam, deest nomen divæ in cujus honorem monasterium condiderit. Sed et infra in Calaphata est τῆς περιβλέπτου μονῆς, non procul a Sigmate. Cæterum Michaelus hic imperator Paphlago fuit; et in mar-

Ἡ Ζωὴ δὲ τὸν Μιχαὴλ ἐπὶ τὸν βασιλεῖον ἐνιδρύσασα θρόνον ᾤφη μὲν ἀντὶ ἀνδρὸς καὶ βασιλέως δούλον καὶ διάκονον ἔξειν, καὶ ἤδη τοὺς πατέρας εὐνούχους εἰσαγαγούσα εἰς τὰ ἀνάκτορα γενναίωτερον ἤπειτο τῶν πραγμάτων· ἀλλ' ἀπέβη πάντα ταῦτα εἰς τὸναντίον λαμπρῶς. Ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἰωάννης, πρακτικὸς ἄνθρωπος ὢν καὶ δραστήριος, ἅμα τε ἐπέβη τῶν βασιλείων, καὶ δεδιὼς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ (ἑώρα γὰρ εἰς παράδειγμα τοῦ Ῥωμανοῦ) μή τι καὶ πάθῃ δεινὸν, τοὺς μὲν εὐνούχους τῆς βασιλίδος καταβιάζει τοῦ παλατιοῦ καὶ τὰς πιστικωτάτας τῶν θεραπεινῶν αὐτῇ ἀποσκευάζεται, γυναῖκας δὲ τῶν κατὰ γένος αὐτῆ προσκόντων φρουροὺς ἐφίστησι τῇ βασιλίδι καὶ φύλακας. Καὶ οὐδὲν μικρὸν ἢ μέγα ἦν ὁ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ διεπράττετο· περιπτῶν τε γὰρ ἐκωλύετο καὶ βλαπείων οὐ μετείχε μὴ αὐτοῦ ἐπιτρέψαντος, καὶ ὄλιως περιήρητο αὐτῇ πᾶσα ψυχῶν γαλῶν. Πάντα δὲ τὰ ἐνδον καταστησάμενος γράμματα κατὰ πάσης ἐκπέμπει τῆς οἰκουμένης, γνωρίζοντα τοῖς πᾶσιν ὡς εἴη μὲν Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς τὸ φυσικὸν ἀποδεδωκὼς χρέος, ἀνηγόρευται δὲ ὁ Μιχαὴλ βασιλεὺς ἐτι ζῶντος ἐκείνου καὶ ἐπιτρέποντος, καὶ τῇ βασιλίδι συζεύγνυται. Πρὸς ἅπερ πάντες μὲν ὑπεκλίνοντο οἱ ἄλλοι, καὶ δι' εὐφῆμου φωνῆς τὸν νεὸν ἐμεγάλυνον βασιλέα· μόνος δὲ Κωνσταντίνος πατριάρχης ὁ Δαλασσηνός, οὐκ ἄνευ διατρέβων, οὐκ ἤνεγκε πράως τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ καὶ ἀπεδυσπέτησε πρὸς τὰ φημιζόμενα, καὶ διὰ θαύματος ἤγε, πῶς πλείστων κάγαθῶν ὄντων ἀνδρῶν ἐξ οὐκων λαμπρῶν καὶ ἐπιστήμου γένους, χυδαῖος καὶ τριβολιμαῖος ἄνθρωπος τῶν ἄλλων προτετίμητο πάντων καὶ δεσπότης καὶ βασιλεὺς ἀνηγόρευτο. Τοῦτο δὲ πυθόμενος ὁ Ἰωάννης ἐπλήσθη μὲν, ὡς εἰκὸς, θορύβου καὶ ταραχῆς, ἐμελέτα δὲ καὶ ἐσκέπτετο πῶς ἂν καὶ τόνδε τὸν ἄνδρα ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ βεῖτο σαγήνην. Καὶ δὴ στέλλεται πρὸς αὐτὸν εἰς τῶν εὐνούχων ὁ λεγόμενος Ἐργοδότης, ἐπιτήδειος ὑπηρετεῖ, εἰς τὰ τοιαῦτα, ἐφ' ᾧ ὄρκους δοῦναί τε καὶ λαβεῖν καὶ ἀγαγεῖν τὸν ἄνδρα εἰς βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν ἄπεισιν εἰς τὸν Δαλασσηνὸν, ὁ Ἰωάννης δὲ τὴν τε σύγκλητον ὑπεποιεῖτο καὶ τὸ κοινόν, καὶ τὴν τῶν πολλῶν ἐπεσπᾶτο εὐνοίαν, βαθμοῖς μὲν αὐ τοὺς τῆς συγκλήτου προὔχοντας ἐξιωμάτων ὑψῶν, δωρεῶν δὲ διανομαῖς καὶ χάρισι μειλισσόμενος τὸ κοινόν, καὶ καθάπαξ οἰκειούμενος τὸ ὑπῆκοον. Ὅτι δὲ μὴ ἀρεστὰ τὰ γεγονότα ἦν τῷ Θεῷ, διεδείχθη τρανωδῶς ἐκ προοιμίων αὐτῶν [P. 735] κατὰ γὰρ τὴν εἰς ὥραν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Κυριακῆς γάλαζα κτηνέχθη ἀφόρητος καὶ βαγδαία. ὡς συντριβῆναι μὴ μόνον τὰ δένδρα κάρπιμά τε καὶ ἄκαρπα, ἀλλὰ δῆτα

gine habet epitheta ἀργυροπράτου, quod significat argento venditum, et δαιμονίῳ κατόχου, qui a malo esset occupatus genio, ut postea Cedreus narrat. XYL.

καὶ οὐκίας καταπεσεῖν καὶ ναοὺς καὶ τὰ λήϊα καὶ τὰς ἀμπέλους μέχρις ἐδάφους, ὡς ἐπισυμβῆναι κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον παντοίων καρπῶν ἀφορίαν γενέσθαι. Γέγονε δὲ καὶ χύσις ἀστέρος κατὰ τὴν Κυριακὴν τὴν μετὰ τὸ Πάσχα, περὶ ὥραν τρίτην τῆς νυκτός, τῇ μαρμαρυγῇ τῆς λαμπρότητος τοὺς ἀστέρας πάντας καλύψαντος, ὡς καὶ δόκησιν παρασχεῖν τοῖς πολλοῖς ἡλίου ἀνατολῆς. Ἐλήφθη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς δαίμονι· ὁ σεμνολογούντες οἱ περὶ τοῦτον μανικὸν ἀπεκάλου νόσημα, καὶ παρέμεινεν ἄχρι τέλους τῆς αὐτοῦ βιοτῆς, μήθ' ὑπὸ θείας δυνάμεως μήθ' ὑπὸ λατρῶν θεραπείαν λαβῶν, ἀλλ' ἐλεινῶς κατατείνόμενος καὶ βασανιζόμενος.

Ἄρτι δὲ τοῦ Ἐργοδότου πρὸς τὸν Δαλασσηνὸν ἀφικομένου, πιστεῦσαι μὲν οὗτος τοῖς ὄρκοις καὶ σὺν αὐτῷ ἀπελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν ἐν τῷ Βυζαντίῳ, τῶν τινὰ δὲ πέμψας πιστοτάτων αὐτῷ ὄρκους τε ἀπήτησε μίζονας τοῦ μή τι παθεῖν χαλεπὸν, καὶ ἀπελθεῖν ἐπηγγείλατο. Ἡμέπειτα τοίνυν Κωνσταντῖνος ὁ Φαγιτζης εὐνοῦχος, ἄνθρωπος Παφλαγῶν καὶ συνήθης τῷ βασιλεῖ, τὰ τε τίμια ἐπαγόμενος ξύλα καὶ τὸ ἅγιον ἐκμαγεῖον καὶ τὴν πρὸς Αὐγρον ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· ὅς ἀπελθῶν, καὶ ὄρκους τῷ Κωνσταντίνῳ δοῦς καὶ λαβῶν, ἔρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐλθόντα δὲ τοῦτον φιλοφρόνως ὁ βασιλεὺς ὑπεδέξατο, καὶ ἀνθύπατον τιμήσας καὶ δώροις μεγίστοις δεξιωσάμενος ἀνέτως καὶ ἀδεῶς προσέταξε διάγειν ἐν τῷ ὄντι κατὰ τὰ Κύρου οἶκῳ αὐτοῦ.

Τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἄλλο τι συνέβη ἀξιοφύητον. Τῶν εἰς παραχειμασίαν ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων διεσπαρμένων Βαράγγων (98) γυναῖκά τις ἐγχαυρίαν εὐρῶν ἐπ' ἑρημίας ἀπεπειράτο τῆς σωφροσύνης αὐτῆς· ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε, καὶ βίαν ἤδη ἐπήγεν, ἥ δὲ τὸν ἀκινάκην (99) σπασαμένη τάνδρὸς παῖει κατὰ καρδίας τὸν βάρβαρον καὶ εὐθὺς ἀναιρεῖ. Τοῦ δὲ ἔργου διαδοθέντος ἐν τῇ περιχώρῳ συναθροισθέντες οἱ Βάρραγγοι τὴν τε γυναῖκα στεφανοῦσι, διδόντες αὐτῇ καὶ τὴν ἄπασαν οὐσίαν τοῦ βιαστοῦ, κάκεινον ἄταφον βίπτουσι κατὰ τὸν τῶν βιοθανάτων νόμον (1). Τὰ δὲ τῆς ἀκρίδος στρατόπεδα, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, κατὰ τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ αἰγιαλίτιν ψάμμον διαφθαρέντα αὐθις ἀνεφύη αὐτομάτως καὶ τὴν παράλιον τῆς Ἑλλησπόντου πάλιν κατέμαρπτε, καὶ ἐπὶ τριετίαν ὅλην διετέλεσε κερατίζοντα τὸ θέμα τῶν Θρακησίων, καὶ ἐν Περγάμῳ γενόμενα διεφθάρη, θεασαμένου δὲ τινος πρότερον τῶν [P. 736] ὑπηρετουμένων τῷ ἐπισκόπῳ θέαμα οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ (2). Ἐδόκει γὰρ ὄραϊν εὐνοῦχόν τινὰ λευγεῖμονα, ἐξαστράπτοντα τὴν μορφήν. Καὶ ὅς τριῶν παρακειμένων ἔμπροσθεν αὐτοῦ σάκκων λύσαι προσετάχθη τὸν ἕνα καὶ κενῶσαι, εἶτα τὸν δεύτερον καὶ ἐφεξῆς τὸν τρίτον. Τοῦ δὲ ὡς ἐκαλεύσθη ποιήσαντος, ὁ μὲν πρῶτος ὄφεις καὶ ἐχίδνας καὶ σκορπίους ἐξέβρασεν, ὁ δὲ δεύτερος φρύνους καὶ ἀσπίδας καὶ βασιλίσκους καὶ κεράστας καὶ ἕτερα ἰοβόλα, ὁ δὲ τρίτος κανθάρους καὶ σκνίπας καὶ

niam animi appellabant: sane neque humanum neque divinum auxilium miserabilibus eum istis cruciatibus ac torturis eripuit.

Cæterum Dalassenus, Ergodata ad se venientem, credere ejus jurejurando et una Byzantium venire noluit: sed quemdam suorum fidelissimum misit, per quem sanctioribus sibi juramentis caveri petebat, eoque facto venturum se promittebat. Mittitur igitur ad Dalassenum Constantinus Phagitzes eunuchus Paphlago, familiaris imperatoris, secum ferens veneranda crucis ligna, et linteam Christi imaginem habens expressam, ac epistulam Servatoris manu ad Augarum scriptam, ac imaginem Deiparæ. Is data acceptaque fide Dalassenum Cpolin secum perducit. Venientem imperator amice excepit, proconsulis honore dignatus est, ac donis amplissimis affecit, jussitque libere et absque metu in domo ipsius, quæ erat ad Cyri, degere.

Accidit eo tempore aliud quidpiam memoratu dignum. Barangorum per provinciam Thracensium in hiberna dispersorum quidam mulierem indigenam solum nactus de stupro appellavit, ac recusanti vim inferre aggressus est. Ea barbarum correpto viri acinace in cor ferit ac statim ~~500~~ necat. Quod factum cum perviciniam innotuisset, coivere cæteri Barangi, et mulierem coronavere, omnibus etiam bonis ejus qui ipsam voluerat violare donatam: ipsum autem insepultum abjecerunt, ut lex jubet eos qui sibi mortem consciverunt. Interim examina locustarum quæ per Hellesponti arenam in littore sitam dispersa periisse docuimus, sponte sua revixerunt et omnia Hellesponti infestarent; cumque provinciam Thracensem per integrum triennium populata essent, apud Pergamum perierunt. Antequam id fieret, cuidam de ministris episcopi insomnium oblatum fuerat, prorsus rem ipsam representans. Visus erat sibi videre eunuchum quemdam albis vestibus amictum, forma effulgente, qui tribus ipsi appositis saccis ordine eos juberetur aperire ac evacuare. Cumque id faceret, e primo vim serpentum, viperarum et scorpionum erupisse, ex altero rubotas, aspidas, basiliscos, cerastas et alias venenatas bestias, ex tertio cantharides, culices, vespas aliaque aculeata animalia. Sibi cum ad spectaculum obmutuisset, splendidum istum virum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(98) Ex Choniata apparet hos fuisse satellites seu stipitatores imperatoris in bello, bipenniferos. Unde et qui fuerint nescire se aut saltem explicari velle librarius ostendit initio Stratiotici, ubi eorum sinit mentio. Xyl.

(99) Suine mariti an Barangi? Xyl.

(1) Verti, qui mortem sibi consciscunt, quod non puto omnibus violenta morte extinctis hanc fuisse conditionem impositam; sed ille sibi exitium asserat. Xyl.

(2) Ex Homeri Odys. T, 549. Xyl.

proxime aditisse, ac dixisse : « Hæc vobis accidere et evenient ob violata Dei mandata et impium facinus in imperatorem Romanum ejusque conjugem perpetratum. »

τὴν παράβασιν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν καὶ τὸ γενόμενον αὐτοῦ κοίτην. » Καὶ ταῦτα μὲν συνηνέχθη τῆδε.

510 Cæterum Michaelo et a malo dæmone infestato et alioquin ignavo nomen et figura imperatoris aderant, rerum civilium bellicarumque administratio omnis in manu erat Joannis. Illic statim Nicetam fratrem suum Antiochiæ ducem designat; quem ad se venientem Antiocheni non admiserunt in urbem, metuentes ne is in ipsos gravius aliquid statueret, quod paulo ante Salibas quidam tributum exigere ab ipsis jussus cum asperius homines tractaret, a populo fuerat interfectus. Veniam tamen ejus facti impunitatemque jurejurando addito promittenti portas aperuerunt. Nicetas admissus et urbe potitus, nihil aut parum datam curans fidem, viros circiter centum capitibus truncavit et in palos suffixit; undecim porro viros primarios et opulentissimos ac genere illustres, quorum princeps Elpidius patricius, bonis eorum publicatis victos Byzantium misit; scripsitque Joanni fratri non ob cædem Salibæ, sed ob benevolentiam in Dalassenum, urbis ingressu se fuisse prohibitum. Hoc jam ante conceptam de Dalasseno suspicionem veluti scintillam quamdam sopitam excitavit ignemque succendit. Illic igitur Dalassenus ad imperatorem adducitur, et tertia die Augusti, indictione 511 secunda, in Platam insulam relegatur; et gener ejus Constantinus Ducas in turrim quamdam conjicitur, quod vociferaretur injuste hæc fieri et violari jusjurandum ostenderet Deumque testaretur. Propter eundem etiam Gudelis Baiani, et Probatæ, virorum nobilium ac divitum, in Asia minori natorum, bona publicata et Constantino imperatoris fratri addicta sunt. Quin et Simeon protovestiaris, unus de ministris Constantini imperatoris, quod ista non probaret injuriamque fieri Dalasseno et infringi juramentum clamaret, aula et urbe ejectus, cum ad Olympum venisset, in monasterio a se condito monachus est factus.

καὶ ὁ λεγόμενος Προβατᾶς, δημοθεισῆς τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀφορισθείσης ἀδελφῷ. Τότε καὶ Συμεὼν πρωτοβεστιάριος, ὁ τῶν θεραπόντων τοῦ βασιλέως εἰς Κωνσταντίνου, ὅτι μὴ ἤρσκειτο τοῖς δρωμένοις, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸν Δαλασσηνὸν ἀδικίαν ἐπεβοᾶτο καὶ τὴν τῶν ὄρκων ἀθέτησιν τῶν βασιλείων, διώκεται καὶ τῆς πόλεως, κἀν τῷ Ὀλύμπῳ γενόμενος τὴν κοσμικὴν ἀπέθετο τρίχα, καρπὸν ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ νεοοργηθέντι μοναστηρίῳ.

Eodem anno per quadraginta dies terra concussa multi homines Hierosolymis perierunt, fanorum ac ædium ruinis oppressi. Anno ab origine mundi 6543, indictione tertia, mense Septembri, ignea columna apparuit versus ortum, vertice ad meridiem inclinante. Per eos ipsos dies et Saraceni Myra cæperunt, et Berræenses Chalepitæ præfectum ipsis ab imperatore missum expulerunt; et Pancratius Abasgus Romani imperatoris, nimirum patris uxoris suæ, ulciscendi causa, pacem cum 512 Romanis factam rescidit, arcesque et castella

σφῆκας καὶ τινὰ ἄλλα τῶν ὀπισθοκέντρων ζώων. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῷ θεάματι ἴστατο ἔννεός, ὁ δὲ φαιδρός ἐκεῖνος ἀνὴρ ἔγγιστα παραστησάμενος αὐτὸν, « Ταῦτα, ἔφη, ἐπῆλθέ τε καὶ ἐλεύσεται ἐφ' ὑμᾶς διὰ ἀνόσιον ἔργον εἰς τε τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν καὶ εἰς τὴν

Μιχαὴλ δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τε τῆς δαιμονίας νόσου εἰργόμενος, καὶ ἄλλως πρὸς μεταχειρήσιν πραγμάτων νωθρός τις ὢν καὶ ἀμβλὺς, σχῆμα μὲν εἶχε τῆς βασιλείας καὶ ὄνομα, ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ἐνέργεια ἅπαντα πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν ἐν ταῖς χερσὶν ἦν τοῦ Ἰωάννου. Εὐθὺς οὖν προχειρίζεται τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικήταν δοῦκα Ἀντιοχείας, ὃν ἀπελθόντα εἰσελθεῖν ἐν τῇ πόλει οὐ συνεχώρησαν οἱ Ἀντιοχεῖς· πρὸ μικροῦ γὰρ φορολόγος τις, Σαλίβας τὴν προσηγορίαν, τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτετραμμένους καὶ βραβείως τοῖς ἀνθρώποις προσενηνεγμένους κτείνεται παρὰ τοῦ θύμου τῶν Ἀντιοχέων. Διὰ γοῦν τὸν τούτου φόνον, ἵνα μὴ τι καὶ ἀνήκεστον πάθωσιν, οἱ Ἀντιοχεῖς δεδιότες ἀπέκλεισαν τῷ Νικήτῃ τὴν εἴσοδον. Ὅρκους δὲ τούτου πιστωσαμένου ὡς ἀμνηστία κακῶν αὐτοῖς ἔσται καὶ οὐδὲν οὐδεὶς πείσεται ἄχαρι διὰ τὸν τοῦ Σαλίβα φόνον, συγχωροῦσι τὴν εἴσοδον. Ὁ δὲ τῆς πόλεως ἐπειληγμένος καὶ κύριος τῶν πραγμάτων γενόμενος, ὀλίγα ἢ οὐδὲν τῶν ὄρκων φροντίσας, ἀμφὶ μὲν τοὺς ἄνδρας ῥ' ἀπέκτεινεν ἀποτεμών τε καὶ ἀνασκολοπίσας, ἔνδεκα δὲ τοὺς προὔχοντας ζαπλοῦτους ἄνδρας καὶ γίνει περιφανεῖς δημούσας, ὧν κορυφαῖος ἦν ὁ πατρικίος Ἐλπίδιος, δεσμίους ἐπέμπευε πρὸς τὸ Βυζάντιον, γράψας τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ μὴ διὰ τὸν τοῦ Σαλίβα φόνον κωλυθῆναι αὐτῷ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰς τὸν Δαλασσηνὸν εὐνοίαν. Τοῦτο τῆς προαποκειμένης ὑπονομίας κατὰ τοῦ Δαλασσηνοῦ τῷ Ἰωάννῃ ζώπυρον ἐγεγόνει καὶ εἰς πυρσὸν ἀνήπτετο. Καὶ εὐθὺς ἄγεται εἰς τὸν βασιλέα, καὶ κατὰ τὴν τρίτην τοῦ Λυγούστου μηνίος τῆς δευτέρας ἰνδικτιῶνος ἐν τῇ νήσῳ Πλάτῃ περιορίζεται. Βάλλεται δὲ καὶ ἐν τινὶ πύργῳ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρός αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας, ὅτι περ ἐπεβοᾶτο τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν παράβασιν τῶν ὄρκων ἐξήλεγχε καὶ τὸν Θεὸν ἐμαρτύρητο. Ἐπαθὸν δὲ δι' αὐτὸν καὶ ἄνδρες τρεῖς [P. 737] τῶν ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι, ὁ Γουδέλης, ὁ Βαϊανὸς

τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ σεισμῷ γενομένου κακῶς ἔπαθον τὰ Ἱεροσόλυμα, τσθνηκότων ἀνθρώπων πολλῶν ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκιῶν συμπύμασι, σειομένης τῆς γῆς ἄχρι τεσσαράκοντα ἡμερῶν. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ ρσφμγ' ἔτους, ἰνδικτιῶνος γ', στύλος πυρός ἐφαίνετο κατὰ τὴν Ἐψάν, τὴν κορυφὴν κεκλιμένην φαίνων πρὸς μεσημβρίαν. Καθ' ἃς ἡμέρας καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἦσαν τὰ Μύρα. Ἐξεδίωξαν δὲ καὶ οἱ Βεβρόιοι οἱ καὶ Χαλεπίται τὸν παρὰ τοῦ βασιλέως πεμφθέντα αὐτοῖς ἀρμοστήν. Καὶ Παγκράτιος δὲ ὁ Ἀβασγός, Ῥωμανὸν τὸν βα-

σιλέα δῆθεν ἐκδικῶν ὡς θεῖον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἅπλην τε πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην ἀπέπειτο καὶ τὰ πρῶην δοθέντα κάστρα (3) καὶ φρούρια ἅπαντα ἀνεκτίσαστο. Περαιωθέντες δὲ καὶ τὸν Ἰστρον οἱ Ἡπτινῶναι πᾶσαν ἐλητίσαντο τὴν Μυσίαν ἄχρι Θεσσαλονίκης, καὶ τὰ τῶν Ἄφρων πλοῖα τὰς Κυκλάδας οὐ μικρῶς ἐλυμήναντο. Ὡν οὐδεμία φροντίς ἦν τῷ Ἰωάννῃ, μόνην δ' ἔμμονον ἀσχολίαν εἶχεν ὅπως ἂν ὁ Δαλασσηνὸς ἀσφαλῶς ττροῖτο καὶ μὴ τὰς αὐτοῦ λαθοῖ διαδράς κλεπτάνας. Καὶ δῆτα μεταγαγὼν ἀπὸ τῆς νήσου Πλάτης αὐτὸν πόργῃ καθείργουσι ἀσφαλεῖ, ἐπιστήσας αὐτῷ φρουροὺς οὐκ ἀγεννεῖς. Μεταστέλλεται δ' ἐξ Ἐδέσσης καὶ Γεώργιον πατρίνιον τὸν Μανιάκην, καὶ τοῦτον μὲν ἄρχειν ἐκπέμπει τῆς ἄνω Μηδίας καὶ τῆς Ἀσπρακανίας (4), ἐν Ἐδέσῃ δὲ πέμπει Ἀεοντα τὸν Λεπενδρηνόν. Ἐλκους δὲ διανεμομένου τὸ τοῦ ὀρφανοτρόφου στόμα καὶ πάσης ἱατρικῆς τέχνης ἀπειρηκυίας, ὄναρ αὐτῷ ἐπιστάς ὁ μέγας ἐν θαύμασι Νικόλαος ἔχειν ἐν Μύροις τῆ ταχίστην ἐκέλευεν ὡς ἐκεῖσε τευξόμενον θεραπείας. Ὁ δὲ θάπτον ἢ λόγος ἐκεῖσε φοιτήσας, καὶ μύροις καὶ ἄλλαις πολυτελείαις τὸν τοῦ μεγάλου θεῖου δεξιωσάμενος ναὸν, καὶ τεῖχει περικλείσας ὄχυρωτάτῃ τὴν τῶν Μυρῶν μητρόπολιν, θεραπείας τυχῶν ἐπάνεισιν ὑγιῆς.

Νικήτα δὲ τοῦ στρατηγούτου ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας καταστρέψαντος τὴν Σωτήν, ἄτερος τῶν ἀδελφῶν ὁ Κωνσταντῖνος καθίσταται τούτου διάδοχος, καὶ Γεώργιος ὁ λοιπὸς πρωτοβεσιτάριος γίνεταί. τοῦ Συμεῶν, ὡς εἴπομεν, τὸ μοναδικὸν ἐνδυσασμένον σχῆμα. Ἐλευθεροὶ δὲ καὶ τοὺς καθειργμένους Ἀντιοχεῖς τῆς χρονίας καθείρξεως ὁ [P. 738] βασιλεὺς, ἀναγερῶν καὶ πρὸς τὸ τοῦ Καίσαρος περίοπτον ὕψος Μιχαὴλ τὸν τῆς ἐαυτοῦ ἀδελφῆς Μαρίας υἱόν. Ἀποκλαίμενος δὲ καὶ τὴν εἰς τὸν βασιλεῖα Ῥωμανὸν ἄκρι τέλους διετέλει ἀμαρτίδα, τὸν Θεὸν ἰλασκόμενος διὰ ἀγαθοεργιῶν καὶ τῶν εἰς τοὺς πέντητας μεταδόσεων, μοναστήριά τε ἐκ καινῆς ἀνεγείρων καὶ μοναχοὺς ἐγκατοικίζων, καὶ ἄλλας πράξεις ἐπιτελῶν οὐ μεμπτάς. Αὐταὶ δ' ἀνήσαν ἀνύσιμοι, εἰ τὴν τε βασιλείαν ἀπέβριψε δι' ἣν τὰ τοσαῦτα κακὰ καὶ τὴν μοιγαλίδα ἀπώσατο, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπεκλείετο τὴν ἀμαρτίαν. Τούτων δὲ μηδὲν πεπραχὼς, ἀλλ' ἐκείνῃ τε συνῶν καὶ τῆς βασιλείας ὀλοσχερῶς ἀνεχόμενος κακ τῶν δημοσίων καὶ κοινῶν τὰς δοκούσας εὐποιίας ἀποπληρῶν, εἶθ' ὀπολαμδάνων τυχεῖν κόν, ἀλλοτρῖοις χρήμασιν ἀνούμενον τὴν μετάνοιον.

Τῷ δὲ ρφμγ' ἔτει, Ἰνδικτιῶνος γ', Μαίῃ μηνί, Δ Ἄφροι καὶ Σικελοὶ καταδραμόντες τὰς Κυκλάδας καὶ τὰ τοῦ Θρακησίου παράλια τελευταῖον κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε φυλπτόντων, καὶ πεντακόσιοι μὲν ζῶντες ὡς βασιλεία ἤχθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀνεσκολοπίσθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ ἀπὸ Ἀτραμυτίου καὶ μέχρι Στροβίλου. Πέμπει δὲ καὶ πρεσβευτὴν ἐς Σικελίαν Ἰωάννης Γεώργιον τὸν Προβατᾶν, περὶ εἰρήνης διαλεξόμενον τῷ ταύτης ἀμυρεόντι.

pridem iis concessa recuperavit; et Patzinacō Istrum transgressi universam Mysiam usque Thessalonicam populati sunt; et Afrorum naves Cycladibus insulis non levia damna intulerunt. Nihil horum omnium curæ Joanni fuit, in id unum intento ut Dalasenum accurate custodiret, ne is se ipsius cassibus explicans subduceret. Itaque eum ab insula in turrim transfert, custodibusque strenuis asservandum mandat. Georgium quoque Maniacen avocāt Edessa, et præficit Mediæ superiori, quæ et Aspracaucia dicitur, misso Edessam Leone Lependreno. Cum autem ulcus orphanotrophi os depasceret et medici de ope ferenda desperassent, per insomnium ei visus magnus miraculorum effector Nicolaus monuit ut quamprimum Myra iret, ibi sanitatem recepturus. Colerrime igitur eo profectus, Nicolai clericos unguentis aliisque sumptuosius rebus demeritus, metropolin Myra muro validissimo cinxit, morboque solutus rediit.

Mortuo Nicela Antiochiæ in Syria præfecto, frater Constantinus sufficitur, et fratrum reliquus Georgius fit protovestiarus, Simeone, ut diximus, monasticam vitam ingresso. Diuturnis etiam carceribus imperator 513 Antiocheno mittit. Et Michaelum Mariæ sororis suæ filium ad Cæsaris culmen extollit. Ad finem usque vitæ deflevit peccatum in Romano necato suum, bonis operibus et liberalitate in pauperes, Deum placans, et monasteria nova condendo et monachos in ea imponendo aliisque factis laudabilibus. Et profuissent ea utique, si et imperium deposuisset, ob quæ in ista prolapsus erat peccata, et adulteram repudiasset, ac privatus suum scelus deplorasset. Nunc ille nihil horum agens, sed et Zoes utens consuetudine, et imperium mordicus retinens, ac de publicis bonis ista quæ videbantur beneficia largiens, hocque modo tamen se veniam consecuturum sperans, stultum et injustum esse putavit Deum, ut qui aliena pecunia pœnitentiam redimi sineret.

συγχωρήσεως, ἀνόητον ἐλογίζετο τὸ θεῖον καὶ ἄδικο. Eo quem diximus anno, mense Maio, Afri et Siculi Cyclades oramque Thraciæ incursionibus vexantes, ab eorum locorum præfectis devicti sunt, et 500 vivi ad imperatorem perducti, reliquis ad palos suffixis ab Atramytio usque ad Strobelum. Misit etiam Joannes legatum Gregorium Probatam in Siciliam ad ejus insulæ ameram, de pace tractaturum. Qui dextre confecto negotio ameræ filium ad imperatorem 514 adduxit. Eo-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) *Interpres arcēs; aptius urbes*: urbes enim auctor frequentissime vocat κάστρα. Sic Beneventum, Capuam, Barium in superioribus. GOAR.

(4) Sic supra aliquoties. Nam hic Βασπρακανία legitur, Baaspracania, mendose nimirum alte-

rum. Certe in Monomacho et apud nostrum Baaspracam, et apud Zonaram, a geminato, Baaspracan Media nominatur; et sic etiam in Cedreno deinceps legitur, ac Baaspracania. Orphanotrophus est Joannes imperatoris frater, sic et supra appellatus. Xyl.

dem tempore hiatus in Buccellariis terræ motum subsecutus est, et quinque integra absorpsit oppidula, parumque abfuit quin eo etiam periret Nicephorus præses, eunuchus Constantini imperatoris, ibi tum degens. Is præter spem evitato periculo monachus factus est in Studiano monasterio.

Apolaphar Muchumetus Siciliæ præfectus, fœdere cum imperatore icto, magisterio honoratur. Cumque cum froter Apochapsus bello premeret, ad imperatoris auxilium confugit. Mittitur ergo Georgius Maniaces patricius cum exercitu imperator in Longibardiam, atque una classis præfectus Stephanus patricius, maritus sororis imperatoris. Cum autem Saraceni Afri et Siculi multis navigiis insulas oramque infestarent, Cibyræotarum dux Constantinus Chages classem eorum locorum in eos duxit ac fudit eos : 500 ad imperatorem captivis missis, reliquos in mare demersit. Orto deinde intolerabili gelu et Istro glacie durato, Patzinacæ eum transgressi Mysiam et Thraciam usque ad Macedoniam non leviter vexarunt. Locustæ quoque Thraciæ frugibus nocuerunt.

νάκαι περαιωθέντες οὐ μικρῶς τὴν Μυσίαν καὶ Θράκην μέχρι Μακεδονίας ἐκάκωσαν, Ἐπηλθε δὲ πάλιν ἀκρις τοῖς Θρακησίοις, [P. 739] καὶ κακῶς διέθετο τοὺς καρπούς.

Anno ab origine mundi 6544, indictione quarta, verno tempore Patzinacæ ter impressionem fecerunt in Romanam ditionem, obviis 515 omnibus excisis, et quoscunque cepissent, nullius habitæ stæti ratione, interfectis, ineffabilibus cruciatibus in captivos debacchati. Vivos quoque cepere quinque duotores, Joannem Dermocaitam, Bardam Petzem, Leonem Chalcobubam, Constantinum Pterotum et Michaelum Strabotricarem. Mortui sunt etiam Rosorum principes Nosisthlabus et Hierosthlabus. Et Serbia, quæ morte Romani imperatoris jugum excusserat, rursus imperio conjuncta est. Amere Ægypti amer mumna mortuo, uxor ejus Christianæ religioni dedita cum filio legatos de pace ad imperatorem mittit. Cujus is petitioni assentiens 30 annorum pacem composuit.

Indictione decima, mensis Decembris decima octava die, hora noctis quarta, anno mundi 6545, terræ motus tres exstiterunt, exigui duo, unus vehemens. Cum, ut diximus, Maniacæ successor Lependrenus Edessam tueretur, Arabes qui per Mesopotamiam erant, inita societate urbem eam adorti oppugnaverunt ; et vero cepissent, nisi Constantinus imperatoris frater, misso ab Antiochia satis valido auxilio, eam præter spem servasset. Quem imperator ob hoc facinus domesticum scholarum 516 Orientis creavit. Idem imperator Antonium quoque Pachem eunuchum sibi genere propinquum Nicomediæ episcopum fecit, plane nihil episcopatu dignum habentem, et bovem (quod aiunt) infantis in lingua gestantem. Cum autem siccitas

A δὲ ἀπελθὼν καὶ δεξιῶς διαλεχθεὶς, εἰληφῶς τὸν τοῦ ἀμῆρᾶ υἱὸν ἤγαγεν εἰς τὸν βασιλεία. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον χάσματα γέγονεν ἐν Βουκελλαρίοις σεισμῶ γυγονότος, καὶ κατεπόθησαν ὀλόκληρα χωρία πέντε. Ἐνθα συνέβη καὶ Νικηφόρον πρόεδρον τὸν Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως εὐνοῦχον διατρέβοντα μικροῦ δεῖν κινδυνεῦσαι, διαφυγόντα δὲ παρ' ἐλπίδα τὴν κίνδυνον ἀποκαρῆναι μοναχὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου.

Ἄπολάφαρ δὲ Μουχοῦμετ ὁ Σικελίας ἄρχων, ἀμαχμίαν μετὰ τοῦ βασιλέως θέμενος, ἐτιμήθη μάγιστρος. Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀπόχαψ ἀντάραντος αὐτῷ κατισχυόμενος εἰς τὴν βασιλείως βοήθειαν καταφεύγει. Καὶ δὴ στέλλεται μετὰ δυνάμειος ἐν Λογγιβαρδίᾳ Γεώργιος πατρίκιος ὁ Μανιάκης στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, σὺν αὐσῶ δὲ καὶ ἄρχων τοῦ στόλου Στέφανος ὁ πατρίκιος ὁ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως. Σαρακηνῶν δὲ Ἄφρων καὶ Σικελῶν μετὰ σκαφῶν οὐκ ὀλίγων ἐπιδραμόντων τὰς νήσους καὶ τὴν παράλιον, ὁ Κιβυρῆραιωτῶν στρατηγὸς Κωνσταντίνος ὁ Χαγὲ συμπλακεῖς αὐτοῖς μετὰ τοῦ ἐγγχωρίου στόλου ἐτρέψατο κατὰ κράτος, καὶ πεντακοσίου μὲν αἰχμαλώτους πέμπει τῷ βασιλεῖ, τοὺς δὲ λοιποὺς κατεπόντισεν. Ἀφερήτου δὲ παγετοῦ γενόμενου καὶ τοῦ Ἰστρου κρυσταλλωθέντος οἱ Πατζινάκαι περαιωθέντες οὐ μικρῶς τὴν Μυσίαν καὶ Θράκην μέχρι Μακεδονίας ἐκάκωσαν, Ἐπηλθε δὲ πάλιν ἀκρις τοῖς Θρακησίοις, [P. 739] καὶ κακῶς διέθετο τοὺς καρπούς.

Τῷ ςφμδ' ἔτει, ἰνδικτιῶνος ἰδ', διὰ τοῦ ἔαρος τρεῖς εἰσβολὰς ποιησάμενοι οἱ Πατζινάκαι κατὰ Ῥωμαίων ἄρδην τὰ παρατυχόντα ἠφάνισαν, ἡβηδὸν τοὺς ἀλίσκομένους ἀναιροῦντες καὶ τιμωρίας τοὺς αἰχμαλώτους ὑποβάλλοντες ἀνεκδιγῆτοις. Εἶλλον δὲ καὶ στρατηγὸς πέντε ζωγρίας. Ἰωάννην τὸν Δερμοκαίτην, Βάρδαν τὸν Ἠτέτην, Λέοντα τὸν Χαλκοτούδην, Κωνσταντίνον τὸν Ἰπρωτῶν καὶ τὸν Στραβοτριχάρτην Μιχαήλ. Ἐτελεύτησαν δὲ καὶ οἱ τῶν Ῥώϊς ἄρχοντες, Νοσισθάβος καὶ Ἱεροσθάβος, καὶ ἄρχειν προεκρήθη τῶν Ῥώϊς συγγενῆς τῶν τελευτησάντων Ζινισθάβος. Καὶ ἡ Σερβία Ῥωμαίων ἀφηνιάσασα μετὰ θάνατον Ῥωμανοῦ τοῦ βασιλέως αὐθις ἐπέσιστατο. Ἄμερ δὲ τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἀμερμουμνῆ τελευτήσαντος, ἡ γυνὴ αὐτοῦ Χριστιανὴ οὖσα διαπρεσβεύεται ἅμα τῷ υἱῷ πρὸς βασιλεία περὶ εἰρήνης ἥς ἀποδεξάμενος τὴν προαίρεσιν ὁ βασιλεὺς σπονδὰς τριακοντούταις ἔθετο περ' αὐτῆς.

Δεκεμβρίῳ δὲ μηνί, ἰνδικτιῶνος ιε' ἔτους ςφμε', κατὰ τὴν ιη' τοῦ μηνός, περὶ τετάρτην ὥραν τῆς νυκτός, γέγονασι σεισμοὶ τρεῖς, δύο μικροὶ καὶ εἰς μέγας. Γεωργίου δὲ πατρικίου τοῦ Μανιάκη ἐξ Ἐδέσσης, ὡς εἶπομεν, μετατεθέντος καὶ τοῦ Λεπενδρηνοῦ ἐν αὐτῇ ἄρχειν ταχθέντος, οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν Ἀραβες κοινοπραγίαν θέμενοι ἐπῆλθον τῇ Ἐδέσσει καὶ ἐπολιόρχουν τὴν πόλιν. Καὶ μικροῦ δεῖν ἐάλω, εἰ μὴ Κωνσταντίνος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς βοήθειαν ἀποχρῶσαν ἐξ Ἀντιοχείας πεπομφῶς ταύτην παρ' ἐλπίδας ἐβρύσατο ὃν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἔργου ἀποδεξάμενος δομέστικον προβάλλεται τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς. Προχειρίζεται δὲ καὶ Νικομηδείας ἐπίσκοπος Ἀντώνιος ὁ Πάχης εὐνοῦχος, κατὰ γένος προσήκων τῷ βασιλεῖ, μηδὲν ἄξιον ἔχων ἐπι-

σκόπου. ἀλλὰ βοῦν ἀφωνίας ἐπὶ τῇ γλώσση φέρων. Ἀύχμοῦ δὲ γενομένου ὡς ἐπὶ μῆνας ὄλους ἕξ μὴ καταβράβηται ὑπέτον, λιτανείαν ἐποίησαντο οἱ τοῦ βασιλέως ἀδελφοί, ὁ μὲν Ἰωάννης βασιτάζων τὸ ἅγιον μανδύλιον (5), ὁ μέγας δομέστικος (6) τὴν πρὸς Αὐγαρον ἐπιστολὴν (7) τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ πρωτοβεστιάρος τὰ ἅγια σπάργανα· καὶ περὶ ὁδεύσαντες ἀπὸ τοῦ μεγάλου παλατίου ἀφίκοντο ἄχρι τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερῶν. Ἐποίησε δὲ καὶ ἑτέραν λιτὴν (8) ὁ πατριάρχης σὺν τῷ κλήρῳ. Οὐ μόνον δὲ οὐκ ἔβρεξεν, ἀλλὰ καὶ χάλαζα πάμμεγέθης καταβράβηται συνέτριψε τὰ δένδρα καὶ τοὺς καράμους τῆς πόλεως. Σιτοδείας δὲ κατασχούσης τὴν πόλιν ἀποστείλας ὁ Ἰωάννης ἐξωνήσατο ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ Ἐλλάδος σίτου χιλιάδας ρ', καὶ δι' αὐτῶν τοὺς πολίτας παρεμβήσατο.

[P. 740] Ἐν δὲ Σικελίᾳ τῶν δύο ἀδελφῶν, ὡς εἴρηται, στασιαζόντων καὶ τοῦ Ἀπολάφαρ ὑπερισχύοντος, ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τὸν τῆς Ἀφρικῆς ἄμερα Οὐμπερ εἰς συνεργίαν καλεῖ· καὶ ὅς ὑπισχνεῖται συμμαχήσειν, εἰ κατάσχεσιν ἐν τῇ νήσῳ λάβῃ τινά. Πρόθύμως δὲ τοῦ Σικελοῦ κατανεύσαντος εἰς τοῦτο ἀφικνεῖται, καὶ συμπλακεῖς τῷ Ἀπολάφαρ ἔτι δυνάμει τῆς μετὰ τοῦ πατρικίου Γεωργίου ὑστερούσης τοῦ Μανιάκη τῆς εἰς συμμαχίαν τούτου πεμφθείσης, τρέπεται τοῦτον κατὰ κράτος. Ὁ δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα Λογγιβαρδίας καταφυγὼν Λέοντα τὸν Ὄπον ἦται βοήθειαν· καὶ ὅς ἦν εἶχε δύναμιν ἐκ τοῦ παρειακόντος συναθροίσας παραιοῦται εἰς Σικελίαν, καὶ πολλὰς συμβαλῶν τῷ τῶν Ἀφρων ἀρχηγῷ καὶ ὑπερτερήσας ἀνέκοψε τοῦτον τῆς ἀσχέτου ὁρμῆς. Εἶτα μαθὼν ὡς οἱ ἀδελφοὶ σπένδονται· καὶ μέλλουσιν ἐνωθέντες ἐπιθέσθαι Ῥωμαίοις, διαπαραιοῦται πάλιν εἰς Ἰταλίαν, αἰχμαλώτων Ῥωμαίων ἐμφὶ τὰς εἰς χιλιάδας ἐν τοῖς πλοίοις συνεισελθόντων αὐτῷ καὶ ἀπελθόντων εἰς Ἰταλίαν καὶ αὐθις οἴκαδε διαπερασάντων. Ἄδειας οὖν δραξάμενος ὁ Καρχηδόνιος ἐπέκειτο τῇ Σικελίᾳ καὶ κατὰ πολλὴν ἀδειαν αὐτὴν ἐκράτει. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν εἶχεν οὕτως.

Ἐκτόπως δὲ τοῦ Ἰωάννου τοῦ θρόνου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἔρωντος, κοινοπραγῆσαντες ὁ τῆς Κυζίκου Δημήτριος, Ἀντώνιος ὁ Νικομηδείας, ὁ τῆς Σίδης καὶ Ἀγκύρας οἱ αὐτάδελφοί σὺν ἄλλοις μητροπολίταις ἐβουλεύσαντο τοῦ θρόνου καταγαγεῖν τὸν Ἀλέξιον καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην τῷ θρόνῳ ἐγκαταστήσαι. Πρὸς οὖν Ἀλέξιος ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Ἐκκλησίας μηνύματα ἐπέμπει, δηλοῦντα· « Ἐπειδὴ, ὡς φατε, οὐ ψήφῳ ἀρχιερέων, ἀλλὰ προστάξει Βασιλείου τοῦ βασιλέως ἐπέδην τοῦ θρόνου ἀκανονίστως, καθαιρεθῆτωσαν οὗς ἐχειροτόνησα μητροπολίτας ἐπὶ ἕνδεκα πρὸς τῷ ἡμίσει χρόνους τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύντας, ἀναθεματισθῆτωσαν δὲ καὶ οὗς ἔστειψα τρεῖς βασιλεῖς, καὶ ἐξίσταμαι τῷ βουλομένῳ τοῦ θρόνου. » Ταύτην δεξάμενοι τὴν ἀγγελίαν οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ αἰσχύνης· καὶ δέους πλησθέντες (ἦσαν γὰρ οἱ πλείους

A fuisset magna et totis sex mensibus non potuisset, supplicatum est a fratribus imperatoris, gestantibus Joanne sacrum mandylium sive linteum, magno domestico epistolam Christi ad Augurum, protovestiario Georgio sacras cunarum fascias; peditesque processerunt a magno palatio usque ad fanum Deiparæ Hlachernense. Aliud quoque supplicium a patriarcha peractum et clero. Sed non tantum non pluit, verum et grando ingens delata arbores comminuit et tegulas domorum urbis. Cum autem in urbe fame laboraretur, Joannes suis dimissis e Peloponneso et Græcia modiorum frumenti 100000 coemit, iisque miseræ civium opem tulit.

B In Sicilia duobus, uti dictum est, fratribus dissidentibus, Apolapharo superante, alter Africæ ameram Umerum in auxilium vocat, quod is promisit ea conditione ut sibi aliqua in Sicilia assignaretur possessio. Atque hac conditione probata venit, et prælio vicit Apolapharum, quod nondum venerat eo cum auxiliaribus copiis Maniaces. Victus ad Leonem Opum Longibardiæ præsidem confugit, ab eoque auxilium petit. Leo copiis suis, quantum præsens tempus ferebat, contractis in Siciliam trajecit, ac sæpius cum Afro duce in pugna superior discessit, ejusque vehementes retudit impetus. Postea cognito fratres pacem componere et insidarii Romanis, rursus in Italiam trajecit, abductis secum 15 millibus Romanorum captivis, qui deinde domum liberi redierunt. Carthaginensis Umerus metu hostium liberatus, Siciliam secure ac summam per licentiam vexavit.

Interim cum patriarchatus Cpolitani amor absurdus Joannem imperatoris fratrem cepisset, re communicata episcopi, Demetrius Cyzici, Antonius Nicomediæ, Sidæ et Ancyre fratres germani, cum aliis metropolitibus consultarunt de Alexio deturbando eique sufficiendo Joanne. Ad eos Alexius et reliqua ecclesiæ pars litteras dant, hoc significantes : « Quando, ut vos dicitis, non suffragiis pontificum, sed jussu Basilii imperatoris ego hoc solium contra canones conscendi, agendum quos ego constitui metropolitibus jam per 14 annos ac anni semissem Ecclesiam gubernans. deponantur; anathema quoque obnuntietur tribus imperatoribus quibus ego coronas imperii imposui. His factis cedo solium ei qui vult succedere. » Hoc accepto nuntio, Demetrius cum sociis metu pudoreque confusi, quod plerique ab ipso erant creati, nihil antiquius

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(5) Μανδύλιον, vulgo *sudarium mantile*. Ἄγιον ἐραγιῶν vocavit nuper auctor, p. 735. Lexicon anonymum bibl. Reg. : μανδύλιον χειρόμακτρον. GOAR.

(6) Primo hic in auctore legitur, sub quo milita-

bant et alii τῶν Ἀνατολικῶν, τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν Θρακησίων. GOAR.

(7) Ἰδιόγραφον. Auctor ibid. GOAR.

(8) Xylander hæretice et ambigue *supplicium* : plane et catholicæ *processionem*. GOAR.

silentio et quiete habuerunt; et ipse Joannes cupiditatem soli patriarchæ in posterum dimisit.

Anno mundi 6546, indictione 6, die Novembris 2, terræmotus fuit circa horam diei decimam, duravitque usque ad Januarium mensem. Fame etiam laboratum est per Thraciam, Macedoniam, Strymonem, Thessalonicam, et usque Thessaliam. Conquerentibus autem Thessalonicæ clericis de Theophane metropolita, quod frumentum iis quod debebat non persolveret, imperator tum Thessalonicæ commorans hortatus episcopum est ne clericos iis quæ eis legitime debebantur defraudaret. Cumque is obstreperet neque obtemperare vellet, statuit imperator cum fraude circumvenire et avaritiam ejus compescere. Mittit igitur quemdam suorum ministrorum, mutuo sibi dari petens unum centenarium donec sibi aurum Byzantio afferretur. Interposito jurejurando negavit episcopus habere se ultra triginta libras. Eo submoto imperator thesauros ipsius excussit, invenitque auri centenaria triginta tria. De his persolvit clericis quæ a primo Theophanis archiepiscopatus anno in eum 519 usque diem debebantur omnia, reliqua inter pauperes dividit, et Theophanem ecclesia abactum in quoddam prædium deportat: episcopatum Prometheo committit, mandatque ut Theophani alimenta præbeat isque privatus vivat.

περιορίζει. Ἐπίστησι δὲ Προμηθεῖ τῇ μητροπόλει, παρ' ἑαυτὸν διαίγειν.

Cum autem Pancratius Abasgiæ dominus vehementer urgeret Jasitam superiori Iberiæ principem, Joannes contra eum emittit Constantinum domesticum scholarum, fratrem suum, cum omnibus orientalibus copiis, pollicitus ei missurum se Dasselenum consiliarium ac collegam belli gerendi. Quod cum non fieret, re infecta domesticus discessit.

Cum autem purgans medicamentum accepturus esset Joannes, Zoe Augusta certior facta fidelissimi suorum eunuchorum Sguritzæ opera medicum non exiguis muneribus corrumpit, pollicita se eum ad vitæ summum splendorem et amplissimas divitias elaturam, si medicamento admisceat lethale venenum. Sed puer quidam medici famulus Joanni insidias detexit; iisque demonstratis medicus Antiochiam, quæ ei fuerat patria, relegatur, Constantinus Mucupela protospatharius, qui venenum miserat, urbe ejicitur, et de Augusta eo deteriores auctæ suspiciones.

520 Ut in Siciliam appulit Georgius Maniaces, qui eam tenebant fratres, pace facta inter se conati sunt eum insula pellere adscito ex Africa auxilio virorum 50000. Conflictum ad locum cui Remata nomen, et victi Carthaginenses, eorumque tanta edita strages ut sanguine amnem præterfluen-

Α ὅπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες), ἠσπάσαντο σιωπῆν, καὶ λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἐπέσχε τὴν ἐπὶ τῇ κατασχέσει τοῦ θρόνου ὄρεξιν.

Τῷ δὲ ρφμς' ἔτει, ἰνδικτιῶνος ς', ἡμέρᾳ Νοεμβρίου β', γέγονε σεισμὸς περὶ ὧραν ι' τῆς ἡμέρας, καὶ διετέλεσεν ἡ γῆ σειομένη ἄχρις ὄλου τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. Γέγονε δὲ καὶ λιμὸς κατὰ τε Θράκην καὶ Μακεδονίαν, Στρυμόνα καὶ Θεσσαλονίκην, καὶ μέχρι Θεσσαλίας. Καταβοησάντων δὲ τῶν κληρικῶν Θεσσαλονίκης Θεοφάνους τοῦ μητροπολίτου ὡς ἀποκρατοῦντος τὰς συνθήκας σιτήσεις αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς τῇ Θεσσαλονίκῃ ἰνδικτιῶν λόγους παραινετικοὺς ἐκέχρητο πρὸς αὐτὸν, καὶ παρήγει μὴ ἀποστερεῖν τὸν τῆς ἐκκλησίας λαὸν τῶν ἀπὸ νόμου σιτηρεσίων. [P. 741] Τοῦ δὲ τραχυνομένου καὶ μὴ ὑπέεικοντος, ἔγνω δεῖν ὁ βασιλεὺς ἀπάτη περιελθεῖν αὐτὸν καὶ κολάσαι τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ. Πέμπει οὖν τινὰ τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ, ἑξαιτῶν ἐκδανείσαι οἱ κεντηνάριον ἓν, μέχρις ἂν ἐκ Βυζαντίου χρυσίον διακομισθῆι. Ὁ δὲ ἐνωμότως ἀπληρῆσατο μὴ ἔχειν πλὴν τριάκοντα λιτρῶν. Καὶ τοῦτον μὲν ἐκποδῶν μεθίστησιν ὁ βασιλεὺς, ἀποστειλάς δὲ καὶ τὰ ταμειῖα αὐτοῦ διερευνησάμενος εὖρε χρυσίου κεντηνάρια τριάκοντα καὶ τρία· ἐξ ὧν διδῶσι μὲν τοῖς κληρικοῖς τὰ ὀφειλόμενα ἀπὸ πρώτου ἔτους τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Θεοφάνους ἕως τῆς ἐνεστώσης ὥρας, τὰ δὲ λοιπὰ πένησι διανέμει, καὶ τὸν μητροπολίτην ἐξωθεῖ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἓν τινα κτήματι οὐ καὶ αὐτὸς σιτηρέσια λαμβάνειν τετύπωτο καὶ καθ'

C Παγκρατίου δὲ τοῦ ἐξουσιαστοῦ Ἀβασγίας σφοδρῶς ἐπικαιμένου τῷ κατεπάνω Ἰθθρίας τῷ Ἰασίτη, ὁ Ἰωάννης μετὰ τῶν ταγμάτων τῆς Ἐω πάντων τὸν δομέστικον Κωνσταντῖνον τῶν σχολῶν, τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν, ἐκπέμπει, καθυποσχόμενος συνεκπέμψαι τούτῳ καὶ τὸν Δαλασσηνόν, ὡς ἂν ἔχη τοῦτον σύμβουλον καὶ παραστάτην ἐν τοῖς πολέμοις. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐποίησε, καὶ λοιπὸν ἄπρακτος ὁ δομέστικος ὑπενόστησε.

Μέλλοντος δὲ τοῦ Ἰωάννου καθαρσίου μετασχέιν φαρμάκου, γνοῦσα τοῦτο Ζωὴ ἡ βασίλισς διὰ τινος τῶν οἰκειοτάτων αὐτῇ εὐνούχων τοῦ λεγομένου Σγουρίτζη, δώροις ὑποφθεῖραι τὸν ἱατρὸν οὐκ ὀλίγοις, ὑποσχομένη ἐς βίου τε περιφάνειαν ἔχειν αὐτὸν καὶ πλοῦτος ὑπεροχῆν, εἰ κεράσει τῷ φαρμάκῳ καὶ δλητήριον. Παιδαρίου δὲ τινος τῶν ὑπηρετουμένων τῷ ἱατρῷ μηνύσαντος τὸ σκευώρημα τῷ Ἰωάννῃ, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἐλεγχθείσης, ὁ μὲν ἱατρὸς εἰς Ἀντιόχειαν τὴν αὐτοῦ πατρίδα ἐξορίζεται, ὁ δὲ τὸ δλητήριον συσκευασάμενος Κωνσταντῖνος πρωτοσπαθῆριος ὁ Μουκουπέλης ἐξωθεῖται τῆς πόλεως, καὶ ἡ βασίλισς ἐν ὑποφθαίαις ἔκειτο μείζουσιν.

Ἄρτι δὲ καὶ Γεωργίου πατρικίου τοῦ Μανιάκη τὴν Σικελίαν καταλαβόντος, οἱ ταύτης ἄρχοντες καὶ αὐτάδεσφοι σπεισάμενοι πρὸς ἀλλήλους ἔσπευδον ἀπελάσαι τοῦτον τῆς νήσου. Διὰ καὶ συμμαχίαν ἐξ Ἀφρικῆς μετεπέμψαντο χιλιάδας πεντήκοντα· ἤς ἐλθούσης γίνεται συμβολῆ κραταία· κατὰ τὰ λεγόμενα

μενα ῥήματα, καὶ τρίπεται κατὰ κράτος τοὺς **A** Καρχηδονίους ὁ Μανιάκης, τοσοῦτου γενομένου φό-
νου ὡς τὸν παραβρέοντα ποταμὸν πλημμυρῆσαι τῷ αἵματι. Μετὰ δὲ ταῦτα εἶλε πόλεις Σικελικὰς ἰγ', καὶ κατὰ
μικρὸν προῶν πᾶσαν ἐχειρώσατο τὴν νῆσον.

Τῷ δὲ ρημῶς ἔτει, Ἰνδικτιῶνος ς', γέγονεν ἐπι-
βουλὴ κατὰ τῆς πόλεως Ἐδέσσης· καὶ μικροῦ δεῖν
ἐζέλω, εἰ μὴ Θεὸς διεσώσατο. Στρατηγούντος γὰρ
ἐν αὐτῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Βαρασβατῆ τοῦ Ἰβη-
ρος, [P. 742] ἄρχοντες τῶν Ἀράβων ἰβ', ἱππεῖς
ἔχοντες φ' καὶ καμήλους φ', κιβώτια φερούσας χίλια
ἐνόσθεν ἔχοντα δισχιλίους ὀπλίτας, τὴν Ἐδέσσαν
κατειλήφασι, φάσκοντες ὡς βασιλέα ἀπιέναι δῶρα
κομίζοντες. Ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ὁρμὴ ἔνδον τῆς πόλεως
ἐσαγαγεῖν τὰ κιβώτια καὶ νύκτωρ τοὺς ὀπλίτας
ἐκβαλεῖν καὶ κατασεῖν τὴν πόλιν. Ὁ δὲ στρατηγὸς
τοὺς μὲν ἄρχοντας φιλοφρόνως ἐδέξατο καὶ εἰσία,
τοὺς δὲ ἱππεῖς καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἔξωθεν διαίτασθαι **B**
ἐκέλευσε. Πέντης δὲ τις Ἀρμένιος μεταίτων, ἔνθα
ἠύλιζοντο οἱ Σαρακηνοὶ γενόμενος, ἤκουσέ τιος
τῶν ἐν τοῖς κιβωτίοις (ἦδει γὰρ καὶ τὴν τῶν Σαρα-
κηνῶν διάλεκτον) διερωτῶντός τιος ὅποι πάρεσι,
καὶ δραμῶν ἀπήγγειλε τῷ στρατηγῷ. Ὁ δὲ τοὺς
ἄρχοντας ἐσθλῆν ἐάσας ἐξῆλθε μεθ' ὀπλιτῶν, καὶ
διαβρῆξας τὰ κιβώτια καὶ τοὺς ὀπλίτας ἔνδον εὐρών
ἅπαντας ἄρδην ἀπέσφαξε σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς
καμηλοκόμοις· εἶτα πρὸς τὴν πόλιν ὑποστρέψας
τοὺς μὲν ἑνδεκα τῶν ἀρχόντων ἀπέκτεινε, ἕνα δὲ τὸν
ἀποτεμῶν χεῖρας αὐτῷ καὶ ὤτα καὶ ῥίνα.

Τῷ δὲ ρημῶς ἔτει, Ἰνδικτιῶνος ζ', ἐπιτείνων τὸ
πρὸς τὸν Δαλασσηνὸν ἔχθρος ὁ Ἰωάννης ὑπερορρίζει
καὶ Θεοφάνην πατρικίον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν
ἕτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν πατρικίον Ῥωμανὸν, καὶ
Ἀδριανὸν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς **C**
κατὰ γένος αὐτῷ ἐγγίζοντας· ἔσπευδε γὰρ ἄρδην
ἀρπάζσαι τὸ γένος αὐτοῦ. Μοριμώτατος δὲ ὢν πρὸς
ἦν ἂν τις εἴποι κακίαν, πᾶσαν ἐφεῦρεν ὁδὸν ἀδι-
κίας, προσθεὶς ἐπέκεινα τῶν δημοσίων τελεσμάτων
διδόναι ἕκαστον τῶν χωρίων ὑπὲρ ἀερικῶν (9) κατὰ
τὴν ποιότητα καὶ ἰσχὺν αὐτῶν, τῷ μὲν νομίματα
τέσσαρα, τῷ δὲ ἐξ ἄχρι τῶν εἴκοσι, καὶ ἄλλους πό-
ρους αἰσχροῦς τοῦ κερδαλέου χάριν, οὓς καὶ κατα-
λέγειν αἰσχύνῃ. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατατεινόμενος ὑπὸ
τοῦ δαίμονος καὶ μὴ εὐρίσκων ἐλευθερίαν, ἐπεμφεν
ἐν πᾶσι τοῖς θέμασι καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῖς μὲν
πρεσβυτέροις ἀνὰ νομίματα δύο, τοῖς δὲ μοναχοῖς
ἀνὰ νόμισμα ἓν. Ἐβάπτισε (10) δὲ καὶ παῖδας
ἄρτιγενεῖς, διδοὺς ἀνὰ νόμισμα ἓν καὶ μιλιάρσια
τέσσαρα. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ὄντησεν αὐτόν· μᾶλλον
γὰρ ἐπετείνετο τὸ κακὸν, συνεπιλαβομένης καὶ νόσου **D**
ὕδρωπικῆς. Κατὰ τοῦτον τὸν γρόνον καὶ σεισμοὶ
γεγόνασιν συνεχεῖς καὶ ὀμβρῶν ἐπίκλυσις σφοδρά.
Ἐπεκράτησε δὲ καὶ ἐν τισὶ τῶν θεμάτων τὸ τῆς κυνάγχης νόσημα, ὡς ἀδυνατεῖν τοὺς ζῶντας ἐκφέρειν τοὺς
τεθνεώτας.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(9) Quid sit ἀερικόν, quod ærarium, verbum de
verbo, expressi, non assequor, et quid ponderis aut
nomismatis hoc signum ç denotet. XYL.

(10) Non, puto, baptizabat, sed de sacro fonte
suscipiebat, quod pietatis non postremum opus
judicabat, eoque se a Deo sanitatem redempturum.

tem inundaret. Post hæc urbes Sicillæ 13 cepit Geor-
gius, paulatimque procedens totam insulam subegit.

Eodem anno, indictione sexta, parum abfuit ne
Edessa dolo caperetur, Deo ne id fieret impediante.
Præerat urbi ei Barasbatzes Iberus protospathar-
ius. Accedunt ad eum Arabes primarii viri 12 cum
equitibus 500 et totidem camelis arcas portantibus,
in quibus duo armatorum millia latebant, seque ad
imperatorem munera offerendorum causa ire
aiunt. Statuerant vero arcis in urbem illatis noctu
milites promere et urbem occupare. Barasbatzes
principes comiter accipit et convivium præbet,
equites tamen et impedimenta in urbem non ad-
mittit. Forte quidam Armenius mendicus cum ac-
cessisset ubi Saraceni commorabantur, quemdam
eorum qui in arcis latebant audit ubinam essent
querentem (nam eorum linguam norat), statimque
ad urbis præfectum accurrens **521** id nuntiat. Is
in convivio relictis principibus cum suis armatis
exit, direptisque arcis inventos Saracenos milites
ad unum omnes una cum equitibus et agasonibus
occidit. Inde in urbem reversus de principibus unum
præcipuum, reliquis interfectis, manibus, auribus ac
naso mutila, domumque reigestæ nuntium eum mittit
κρείτονα ἄγγελον τῶν γεγονότων ἐπ' οἴκου ἀπέστειλεν,

Anno mundi 6547, indictione 7, Joannes aucto in
Dalassenum odio Theophanem quoque patricium,
fratrem ejus, et alterum ejus fratrem patricium,
Romanum, et patrualem Adrianum reliquosque
propinquos ejus relegat, totum ejus genus cupiens
medio tollere. Ut autem erat ad omnem nequitiam
callidissimus, ita injustas conquirendæ pecuniæ
multas inveniebat rationes. Nam ultra priora tri-
buta, de quovis prædio ærarii loco dari jussit pro
ratione habitus 4 aut 6 et usque ad 20 nomismata,
aliosque turpes quæstus reperit, indignos relatu.
Interim imperator a dæmone tortus, cum non in-
veniret laxationem, in omnes provincias atque
insulas misit presbyteriis singulis duo nomismata,
monachis unum. Quin et recens natos infantes
baptizabat, in singulos dans nummum unum et
quatuor miliarisia. Sed nihil horum ei profuit;
magisque intendebat se malum, accedente etiam
hydrope. Eodem tempore **522** terræ motus fuere
continui et vehementes imbrium inundationes. Et
in quibusdam provinciis obtinuit angixæ caninæ
morbus, ita ut vivi mortuis efferendis non suffice-
rent.

Id obiter notandum duxi, in hoc et sequenti valde
multa esse non satis consentientia apud nostrum et
Zonaram. Sed quia uterque jam in manibus erit
hominum, nostrum non est ea in has chartas inge-
rere. XYL.

Anno 6548, indictione 8, mensis Februarii 2, A
 terribilis fuit terræmotus, et cum alia loca urbes-
 quo afflixit, tum Smyrnæ fuit miserabile specta-
 culum, collapsis pulcherrimis ejus ædificiis, mul-
 tis inhabitantium oppressis ruina.

Cæterum dux Carthaginensis resumptis viribus,
 exercituque multo quam ante majore contracto,
 rursus Siciliam petit et Maniacem expellere con-
 natur; castrisque in supina quadam et aperta posi-
 tis planitie, cui nomen Draginæ, de opportunita-
 tibus rei gerendæ cogitat. Hoc cognito Maniaces
 suos ei obviam ducit, mandato prius Stephano
 patricio, sororis imperatoris marito et classis, ut
 diximus, præfecto, ut diligenter oram maritimam
 custodiat, ne commissa pugna fugatus Carthaginen-
 sis furtim domum possit perfugere. Commissa pugna,
 ingens facta Carthaginensium strages, cæsi que
 ultra 50000. Dux ipse e prælio elapsus ad littus
 pervenit, conscensoque lembo custodibus Stephani
 non animadvertentibus domum evasit. Egerrime
 hoc tulit Maniaces, Stephanumque 523 ad se ve-
 nientem conviciis insectatus est, et seiromasta
 sublato aliquot in caput ejus plagas imposuit,
 socordem eum appellans et effeminatum ac impe-
 ratoris commodorum proditorem. At Stephanus
 contumeliam hanc non concoquens mox ad Orpha-
 notrophon litteras dat, significans Maniacem res
 novas moliri adversus imperatorem. Itaque Mani-
 aces statim captivus adducitur Byzantium, et in
 carcerem conjicitur cum Basilio patricio Theo-
 dorocano. Totum autem rei gerendæ imperium
 Stephano mandatur, eique collega mittitur eunu-
 chus qui dam Basilius præpositus Pediadites. Hi exi-
 guo temporis spatio rem totam pessumdederunt,
 per rapacitatem, ignaviam atque incuriam amissa
 Sicilia. Etenim Maniaces cum urbes Siciliæ caperet,
 arces in iis condiderat easque justis præsiidiis mu-
 nierat, ne oppidani eas per insidias recipere pos-
 sent. Eo autem in vinculis, ut docuimus, Byzan-
 tium abducto, Siculi incuriæ ducum Romanorum
 insultantes, ascito a Carthaginensibus exercitu,
 expugnatis præsiidiis arces ceperunt urbesque omnes
 excepta Messana recuperarunt. Messanæ præerat
 Catacalo, cognomine Ambustus, protospatharius
 et dux Armeniacæ legionis, secum habens 300
 equites et 500 pedites. Siculi proinde cupientes ne
 scintillam quidem Romanorum 524 in ea insula
 relinquere delitescerentem, omnibus qui arma ferre
 possent collectis, et auxiliis Carthaginensium haud
 exiguis, Messanam obsident. Per triduum portas
 clausas tenuit Catacalo, neque ullum suorum
 egredi passus est: eoque timiditatis opinionem de
 se in animis hostium excitavit. Ergo Saraceni se-
 cure palabant, ac dies noctesque vino, fistulis et
 cymbalis vacabant, itidem proxime insequente die
 se potituros urbe sperantes. Quarta die, qua de
 more Pentecoste celebratur, Ambustus securitatem
 et socordiam Saracenorum considerans, utque ii

Φεβρουαρίου δὲ μηνὸς β', ἰνδικτιῶνος γ', ἔτους
 ςϛημ', γέγονε σεισμὸς φρικώδης, καὶ ἔπαθον μὲν
 καὶ ἄλλοι τόποι καὶ πόλεις, ἐγένετο δὲ ἡ Σμύρνα
 ἔλειπνδν θέαμα, καταπεσόντων τῶν καλλίστων οἰκο-
 δομημάτων αὐτῆς καὶ πολλοῦ τῶν οἰκητῶρων ἀνα-
 λωσάντων.

[P. 743] Ἐν δὲ Σικελίᾳ ἀναλαβὼν πάλιν ἑαυτὸν
 ὁ Καρχηδόνιος, καὶ δύναμιν πολλῶν μείζονα τῆς
 προτέρας ἀθροίσας, ἔρχεται πρὸς Σικελίαν τὸν Μα-
 νιάκην ἐκεῖθεν ἐξωθήσων. Καὶ στρατοπεδευσάμενος
 ἐν τινὶ πεδιάδι ὑπὲρ καὶ ἀναπεπταμένη (Δραγίνε
 ἡ πεδιάς ἐκαλεῖτο) ἑκαιροσκόπει τὸν πόλεμον. Τοῦτο
 δὲ μαθὼν ὁ Μανιάκης, ἄρας τὰς περὶ αὐτὸν δυνά-
 μεις, ὑπαντιάζει, ἐπισκήψας πρότερον τῷ πατρι-
 κίῳ Στεφάνῳ τῷ τοῦ βασιλέως γαμβρῶ, τοῦ στόλου,
 ὡς ἔπομεν, ἄρχοντι, ἀσφαλῶς τηρεῖν τὴν παράλιον,
 μή πως πολέμου κροτηθέντος τραπεῖς ὁ Καρχηδόνιος
 λάθῃ διαδράς καὶ οἴκαδε παλινοστήσῃ. Καὶ δὴ συμ-
 βαλῶν τρέπεται τοῦτον ἀνὰ κράτος. Καὶ πίπτει μὲν
 τῶν Ἄφρων πλῆθος ὑπὲρ τὰς ἑχιλιάδας, αὐτὸς δὲ
 ὁ τούτων ἄρχων διαδράς τὸν κίνδυνον ἔρχεται ἐν τῷ
 αἰγιαλῷ καὶ κελητίῳ ἐπιθάς καὶ τὰς τοῦ Στεφάνου
 λαθῶν φυλακὰς ἀπέδρασε πρὸς τὴν ἰδίαν χώραν.
 Ὅπερ μαθὼν ὁ Μανιάκης ἐν δεινῷ τε ἐποιεῖτο, καὶ
 τὸν Στέφανον συμμίζαντα τούτῳ ὕβρεσι τε ἀτόποις
 κατέκλυσε καὶ τὸν σειρομάστην ἀνατείνας ἔπαισεν
 αὐτὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς οὐκ ὀλίγας, βέθουμον ἀπο-
 κλῶν καὶ ἀνανδρον καὶ τῶν τοῦ βασιλέως προδοτικῶν
 πραγμάτων. Ὁ δὲ μὴ ἐνεγκῶν μετρίως τὸν προ-
 πηλακισμὸν καὶ τὴν ὕβριν γράμματα πέμπει ταχὺ
 πρὸς τὸν ὄρφανοτρόφον, μνηύοντα ὡς ἀπόστασιν εἴη
 μελετῶν ὁ Μανιάκης κατὰ τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ
 μὲν εὐθὺς δέσμιος εἰς τὴν βασιλίδαν εἰσάγεται καὶ
 καθειργνυται σὺν Βασιλείῳ πατρικίῳ τῷ Θεοδορο-
 κάνῳ, ἡ δὲ πᾶσα τῆς ἀρχῆς ἐξουσία ἐς τὸν Στέφανον
 μετατίθεται, συνεκπεμφθέντος αὐτῷ καὶ τινος εὐ-
 νούχου Βασιλείου πραιποσίτου τοῦ Πεδιάδτου ὁτινὲς
 οὐκ ἐν βραχεῖ τὰ πράγματα διεφθάρκασιν, ἀσχρο-
 κερδεῖα καὶ δειλία καὶ βρασύνη καταπροδόντες
 τὴν Σικελίαν. Ὁ γὰρ Μανιάκης αἰρῶν τὰς τῆς νή-
 σου πόλεις ἀκροπόλεις ἐν αὐταῖς ὑποδόμει καὶ φρου-
 ροὺς ἐφίστα τοὺς ἰκανοὺς, ἵνα μὴ οἱ ἐγγύριοι δύ-
 ναιεντ' ἂν ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνακτᾶσθαι τὰς πόλεις· τού-
 του δὲ δεσμίου, ὡς εἴρηται, εἰς τὸ Βυζάντιον ἀνα-
 χθέντος, τῆς ὀλιγωρίας καὶ βραθυμίας τῶν ἀρχόντων
 καταδραμόντες οἱ ἐγγύριοι, καὶ δύναμιν Καρχηδο-
 νίων προσειληφότες, ἐπιτίθενται ταῖς πόλεις, καὶ
 τὰς τε ἄκρας κατέσκαψαν τῶν φρουρῶν κρατήσαν-
 τες, καὶ τὰς πόλεις πάσας ἐπανεσώσαντο πλὴν Με-
 σσηνῆς· ταύτην γὰρ ἔλαχε φρουρεῖν ὁ πρωτοσπαθά-
 ριος ὁ καὶ τοῦ τάγματος ἄρχων τῶν Ἀρμενικῶν,
 Κατακαλῶν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν Κεκαυμένος, τριακ-
 σίους ἱππότητας ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πεντακσίους
 πεζοὺς. Σπεύδοντες οὖν οἱ νησιῶται μὴδὲ ζώπυρον
 ὑπολειφθῆναι Ῥωμαϊκῆς δυνάμειος ἐμφωλεῦσιν τῇ
 νήσῳ, πάντα τὸν ὄπλον κινήσασιν δυνάμενον ἀθροί-
 σαντες καὶ συμμαχικὸν οὐκ ὀλίγον Καρχηδονίων,
 ἀπελθόντες ἐν Μεσσηνίᾳ τὴν πόλιν περιστοιχίσαν.
 Τοῦ δὲ κλείσαντος τὰς πύλας ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ

μηδενά προπηδῶν ἐῶντος τῆς τάφρου, [741] ἀλλὰ δόκμοισιν δειλίαις παρεσχηκότος, καταφρονήσαντες οἱ Σαρακηνοὶ ἀδελῶς τὴν ἐσπεδάννυντο καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν πότεισι καὶ αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις ἦσαν, ὡς τάχα τῆς πόλεως ἐς τὴν αὔριον μελλούσης ἀλώσεσθαι. Ἡμέρα δὲ τετάρτη, καθ' ἣν εἰώθημεν ἐκτελεῖν τὴν Πεντηκοστὴν, κατανοήσας ὁ Κεκαυμένος τὴν ἀμέλειαν καὶ βραθυμίαν τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ὅτι ἐν πολλῇ ἀμεριμνίᾳ διάγουσιν οὐδένα λόγον τῶν ἐντὸς τοῦ τείχους ποιούμενοι, τὸν ἑαυτοῦ παραβαρύνσας λαθὼν καὶ τὴν ἀναίμακτον τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιτελεῖσαι κελύσας θυσίαν, καὶ τῶν θείων ἅμα πᾶσι μεταεξηκῶς μυστηρίων, περὶ ὧραν ἀρίστου τὰς τῆς πόλεως πύλας ἀναπετάσας προσεγγίνονται μετὰ μεγίστης βύμης τοῖς ἐναντιοῖς μεθύουσι καὶ καρτεροῦσιν, αὐτὸς πρῶτος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπὶ τὴν σπηρὴν ἐξίππασάμενος Ἀπολάφαρ τοῦ τῆς νήσου ἔρχοτος. Καὶ οὗτος μὲν εὐθὺς ἀναιρεῖται, ἀκροσπαλῆς ὑπὸ μέθης ὑπάρχων, διαβρῆγνυται δὲ καὶ ἡ αὐτοῦ σκηνή· ἐπιπτον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὰς σωρείας ὑπὸ μέθης σφαλλόμενοι, καὶ τῷ ἀπροσδοκῆται τῆς ἐπιθέσεως μεθ' ὅλως πρὸς ἄλλην ἀποβλέψαι ἰσχύσαντες. Γίνεται οὖν τροπὴ ὅλου τοῦ στρατοπέδου, τῶν Σαρακηνῶν ὑπ' ἀλλήλων συμπατουμένων καὶ ἀναρουμένων, ὡς πληρωθῆναι νεκρῶν τὸ πεδίον καὶ τὰς ἔγγιστα φάγαγγας καὶ τοὺς ποταμούς, ὡς ἐκ τοσοῦτων μυριάδων ὀλίγους πάνυ ἐν Πανόρμῳ διασωθῆναι. Ἐλήφθη δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ μαργάρων γένων καὶ πολυτελεῶν λίθων, οὓς, ὡς λέγεται, μεδίμοις οἱ στρατιῶται διεμοίρασαντο. Καὶ οὕτω μὲν ἡ πᾶσα Σικελία δ' ὀλίγου χειρωθεῖσα παρὰ τοῦ Μανιάκη, ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀμελείᾳ καὶ κακότητι στρατηγῶν γέγονε πάλιν ὑπὸ Σαρακηνοῦς, μόνης τῆς Μεσσηνίας περιλειφθείσης καθ' ὃν τρόπον εἰρήκαμεν, τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Πεδιαδίτου φυγόντων ἐν Λογγιβαρδίᾳ. Καὶ τὰ μὲν ἐν Σικελίᾳ ἐφέρετο ταύτη.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τῇ Θεσσαλονικῇ ὡς τὰ πολλὰ διέτριβε, προσλιπαρῶν τῷ τάφῳ τοῦ καλλινοῦ μάρτυρος Δημητρίου καὶ ἀπαλλαγὴν εὐρέσθαι τῆς νόσου γλιχόμενος. Καὶ ἤπτετο μὲν τῶν πραγμάτων οὕδ' ὀπωσιεῖν, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἐφέρετο δὲ ἡ διοίκησις καὶ τῶν κοινῶν μεταχειρίσις ὑπὸ Ἰωάννου· καὶ οὐδὲν εἶδος βέβηλον καὶ παράνομον ἐπινοίας παρεβίβηθη ὃ μὴ ἐξεῦρεν εἰς συντριμνὸν καὶ κάκωσιν τῶν ὑπὸ χεῖρα. Καταλέγειν δὲ ἕκαστον τούτων ἄθλος Ἡράκλειος. Καὶ δέικνεντο πάντες ἄνθρωποι ὑπὸ τῆς βαρείας ταύτης τυραννίδος ἀγόμενοι ἐπὶ πολὺ θεοκλυτοῦντες καὶ ἀπαλλαγτὴν ἐξαιτούμενοι. Ἔσειε δὲ καὶ συνεχῶς ὁ Θεός, καὶ δείματα καὶ φόβητρα κατεῖχε τὴν οἰκουμένην, ἐν οὐρανῷ κομητῶν ἐπιτολαί, ἐν ἀέρι ἄνεμοι καὶ ὄμβροι βραχάδιοι, ἐν γῆ δὲ βρασμοὶ καὶ κλόνοι. Ταῦτα δὲ προεμήνυον, ὅμαι, τὴν μέλλουσαν ὄσον οὐδέπω γενέσθαι καταστροφὴν τῶν τυράννων.

[P. 745] Μαῖον δὲ μηνὶ τοῦ ρσφμη' ἔτους, ἰνδικτιῶνος η', ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Μαρία, μήτηρ δὲ τοῦ Καίσαρος, ἄπεισιν ἐν Ἐφέσῳ εἰς προσκύνησιν τοῦ ἡγαπημένου. Καὶ ἐν τῷ διεναι πολλὰ τῶν παραλόγων πραττομένων μαθοῦσα, ὑποστρέψασα εἰς τὸ βυζάντιον ἀπήγγειλε πάντα τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, καὶ παρεκάλεσε ἀναστολὴν τινὰ γενέσθαι τῆς πονηρίας· ὃ δὲ μετὰ γέλωτος αὐτὴν ἀπεπέμφετο, γυναικεῖα φρονεῖν εἰπὼν, καὶ ἀγοεῖν ὄσων ἡ πολιτεία δεῖται Ῥωμαίων.

Nullam eorum quos obsederant rationem ducerent, suorum animos oratione confirmavit. Mandaloque sacerdotibus ut rem sacram facerent, postquam ipse cum universis impertitus est sacrosanctis mysteriis, circa horam prandii apertis urbis portis in hostes summo cum impetu irruit, ebrios et crapula gravatos. Ipse Ambustus princeps cum suis eques ad tentorium Apolapharis insulae praefecti tendit, eumque vino captum statim interficiunt tentoriumque diripiunt. Sed et cumulatim cadunt reliqui Saraceni, et ob ebrietatem titubantes et ob improvisam rem de defensione nihil cogitantes. Igitur totis castris fugitur, ducibus Saraceno- rum se invicem obtinentibus atque interficientibus, et campus cadaveribus obtegatur, 525 ac propin- quae convalles ac flumina replentur. Denique de tam multis millibus paucissimi Panormum fuga perve- niunt. Capta sunt castra auro et argento unio- nibusque et gemmis refertissima, quas dimensos esse modis milites ferunt. Ita Sicilia brevi tempore a Maniace in Romanorum potestatem redacta, exiguo spatio ob ignaviam et incuriam ducum ad Saracenos rediit, sola Messana, quomodo diximus, Romanis servata. Caeterum Stephanus et Pedia- dices ex insula in Longibardiam profugerunt.

Interim Michaelus imperator plerumque Thesa- lonicae degebat, ad Demetrii Martyris sepulcrum commorans, ab eoque morbi profligationem pe- tens; neque ullius negotii, nisi summa compulsus necessitate, curam suscipiebat, omnium et totius rei publicae administratione in Joannem incumbente. Nihil improbarum ac pessimarum fuit artium quod hic homo non excogitaret atque adhiberet ad pre- mios vexandosque subditos. Et quidem omnia ejus flagitia referre Herculeam fuerit ærumna. Per longum tempus attriti hac tyrannide homines au- xilium Dei identidem et sublevationem posebant. Sed et divinitus continentes terrae concussiones edebantur, ac terribilium ostentorum plenus erat mundus, in caelo cometis, in aere ventis atque ve- hementissimis imbribus, in 526 terra fragoribus ac tremoribus exsistentibus. Quae, ut judico, por- tendebant statim tyrannos perituros.

Hoc ipso anno, indictione 8, mense Maio, soror imperatoris Maria, Caesaris mater, Ephesum abiit adorandi Joannis evangelistae causa, et cum in itinere multa vidisset improbe geri, reversa de iis omnibus ad fratrem Joannem retulit, hortataque est ut istas nequitias coerceret, quam ille irrisam dimisit, muliebriter sentire aiens, et nescire quam multa ad rempublicam Romanam requirentur. Idem cum ad imperatorem Thessalonicae, ut diximus,

degentem auri centenaria decem mitteret, navis turbine venti correpta Illyricis allisa est littoribus et periit: aurum princeps Serborum Stephanus, qui et Boisthlabus, abstulit. Is paulo ante ex urbe profugerat, et Serbiam occuparat pulso inde Theophilo Erotico. At enim Joannes magistratus venales prostituens, ac omni injustitiæ fræna laxans, innumeris calamitatibus orbem terrarum implevit, præfectis impune subditos expilantibus, et nemine prorsus in ea quæ agébantur, animadvertente.

Imperator autem Thessalonicae de amisso auro certior factus, Stephanum per litteras monet ut sibi suum mittat neque ultro belli causam præbeat. Hoc cum pro nihilo putaret Stephanus, Georgium Probatam spadonem cum exercitu adversus eum mittit imperator. Qui in Servia illapsus inconsiderate in locorum difficultates et invias convalles, toto exercitu amisso ægre evasit.

Hoc ipso anno et Bulgari defecerunt hac occasione: Petrus quidam Bulgarus, cognomento Deleanus, servus cujusdam Cpolitæ, profugus ex urbe Bulgariam pervagando usque ad Morabum et Belegrados pervenit, quæ sunt castella Pannoniæ trans Istrum sita, Turcicæ vicina ditioni; et filium se Romani, nepotem Samueli jactando gentem Bulgaricam concitavit, quæ non ita pridem cervicibus jugo subdiderat ac libertatem magnopere appetebat. Quo factum ut fidem homini haberent, cumque regem Bulgariæ designarent, et per Naissum ac Scupias primariam Bulgariæ urbem eum circumducerent, faustis acclamationibus regem celebrantes, et Romanos in quos incidissent crudeliter interficientes. Id ubi comperit Basilius Synademus Dyrrachii præfectus, celeriter ejus loci copias in Deleanum duxit, occurrendum ratus priusquam vires hoc incendium sumeret. Cum autem ad locum cui Debra nomen pervenisset, et dissensio ei quædam cum uno tribunorum militum Michaelo Dermocaita orta esset, apud imperatorem falso crimine affectatæ tyrannidis accusatur, privatusque magistratu Thessalonicam ducitur et in custodiam datur. Dermocaites (hic enim ei succedere jussus fuit) impetrite ac male gerens magistratum exiguo tempore omnia vertit. Expilati enim ab eo injuste, suisque equis et curribus spoliati aliisque rebus quas caras habebant, omnibus, contra eum insurgunt. Atque is insidias sentiens sibi parari noctu effugit. Ipsi ergo sibi ab irato imperatore metuentes deficiunt palam, et quemdam de militibus prudentiæ ac fortitudinis notæ, Teichomerum nomine, imperatorem Bulgariæ constituunt. Duæ jam erant Bulgarorum factio-

A Ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ, ὡς εἶπομεν, τῷ βασιλεῖ διατριβόντι χρυσοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπειψε κεντηγάρια δέκα, ὑπὸ στροβίλων δὲ πνευμάτων ἀρπασθῆν τὸ πλοῖον τοῖς Ἰλλυρικοῖς προσεβράγη αἰγιαλοῖς καὶ συνετρίβη· τὸ δὲ χρυσοῖον ἀφείλετο Στέφανος ὁ καὶ Βοισθλάβος, ὁ τῶν Σέρβων ἀρχων, πρὸ μικροῦ τῆς πόλεως ἀποδράς καὶ τὸν τόπον τῶν Σέρβων κατεσχηκῶς, Θεόφιλον ἐκείθεν τὸν Ἑρωτικὸν ἀπελάσας. Ὁ δ' Ἰωάννης ὄντιον προτιθέμενος τὰς ἀρχάς, καὶ πᾶσι χαλινὸν ἐνδιδοῦς ἀδικίας, μωρίων συμφορῶν ἐνέπλησε τὴν οἰκουμένην, ἀδεῶς τῶν κριτῶν φορολογούντων τοὺς ἐγχωρίους, καὶ μηδενὸς ἐπιστροφὴν ὄλων τιθεμένου τῶν γινομένων.

B Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ μαθὼν τὴν τοῦ χρυσοῦ ἀπώλειαν, γράφει τῷ Στεφάνῳ ἐκπεμφθῆν πρὸς αὐτὸν τὸ ἴδιον καὶ μὴ θελήσει αὐθαίρετον ἀνελεῖσθαι πόλεμον. Τοῦ δὲ μηδεμίαν ποιησαμένου ἐπιστροφὴν, στρατὸν ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει κατ' αὐτοῦ, ἀρχοντα ἐκτομίαν Γεώργιον ἔχοντα τὸν Μροβατῶν. Ὁ δὲ τὸν τόπον καταλαβὼν, καὶ δυσχωρίας καὶ φάραγι καὶ δυσβάτοισι ἀπερισκέπτως ἐμπέσων τόποις, τὸ τε στρατεύμα ὄλον ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς δυσχερῶς διεσώθη.

C Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ ἡ ἀποστασία γέγονε Βουλγαρίας τοῦτον τὸν τρόπον· Πέτρος τις Βούλγαρος, Δελεάνος τὴν προσηγορίαν, δοῦλος Βυζαντίου τινὸς ἀνδρός, ἀποδράς ἐκ τῆς πόλεως ἐπλανᾶτο ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ κατήντησεν ἄχρι Μωράδου καὶ Βελεγράδων (Ἡρώρια δὲ ταῦτα τῆς Παννονίας κατὰ τὴν περαιᾶν τοῦ Ἰστρου διακείμενα καὶ γειτονοῦντα τῷ κράτῃ (11) Τουρκίας). καὶ οὐδὲν ἑαυτὸν ἐφήμιζε Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ, καὶ τὸ γένος ἀνίσταται τῶν Βουλγάρων, πρὸ ὀλίγου τὸν τράχηλον ὑποβαλὼν τῇ δουλείᾳ καὶ λίαν ὀργινώμενον ἐλευθερίας. Διὸ καὶ πιστεύσαντες τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις Βασιλέξ τε αὐτὸν ἀναγορεύουσι Βουλγαρίας, καὶ ἄρσαντες ἐκείθεν διὰ τε Ναίσσου καὶ τῶν Σκουπίων, τῆς μητροπόλεως Βουλγαρίας, ἵεντο ἀνακηρύττοντες καὶ ἀνευφημοῦντες τοῦτον, καὶ πάντα τὸν παρευρεθέντα Ῥωμαίων ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως ἀναιροῦντες. Ὅπερ μαθὼν Βασίλειος ὁ Συνηδὲνός, στρατηγὸς Δυβράχλου τυγγάνιον, ἄρας τὰς ἐγχωρίους δυνάμεις ἐσπευδεν ἀπαντῆσαι τῷ Δελεάνῳ πρὶν ἢ ἐπὶ μέγα ἀρθῆναι τὸ κακὸν καὶ πυρκαϊᾶν ἀναφθῆναι. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν λεγομένην Δέρβην, καὶ προσκρούσας κατὰ τι μετὰ τινος τῶν ὑποστρατῆγων Μιχαήλ τοῦ Δερμοκαίτου, [746] διαβάλλεται ἐς βασιλέα ὡς μελετῶν τυραννίδα. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς παραλύεται τῆς ἀρχῆς καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀχθεὶς ἐν φυλακῇ Βάλλεται, στρατηγεῖν δ' ἐντ' αὐτοῦ προχειρίζεται ὁ Δερμοκαίτης, ὃς ἀπειρώς καὶ φαύλως διοικῶν τὴν ἀρχὴν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ πάντα ἀνέτρεψε. Πλεονεκτοῦμενοι γὰρ οἱ ὑπ' αὐτὸν καὶ ἀδικούμενοι, καὶ τοὺς ἐκρυπτικῶς ἵππους καὶ τὰ ἄρματα (12) ἀθαιρούμενοι καὶ ἄλλο πᾶν ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἄξιον λόγου, κατεξνίστανται τοῦ στρατηγῶ. Ἄλλ' ὁ μὲν, ὡς ἤσθετο ἐπιβουλεύόμενος, νυκτὸς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(11) *Xylander ditioni; verius regi: crales Bulgaria lingua rex. GOAR.*

(12) *Arma jam significat, non currus. GOAR.*

διαλαβῶν ἔφυγεν· οἱ δὲ τῷ ἐκ βασιλείως δέει βαλ- A
λόμνοι ἀποστασίαν τε μελετῶσι καὶ τινα τῶν συν-
όντων αὐτοῖς στρατιωτῶν, Τειχομηρὸν τοῦνομα, ἐπ'
ἀνδρῖα καὶ συνίσσει μεμαρτυρημένον, βασιλέα προ-
χειρίζονται Βουλγάριας. Καὶ λοιπὸν γεγόνασι δύο
στάσεις Βουλγάρων, ἡ μὲν τὸν Δελεάνον ἀνευφη-
μοῦσα, ἡ δὲ τὸν Τειχομηρὸν. Ἄλλ' ὁ Δελεάνος
γράμματα φιλικὰ πρὸς τὸν Τειχομηρὸν γράψας καὶ
ἐπὶ κοινοπραγίαν καλέσας, ἔπεισεν ἰλθεῖν. Ἐπει δὲ
ἠνώθη τὰ δύο συστήματα τῶν Βουλγάρων, συγκα-
λεσάμενος ἅπαντας ὁ Δελεάνος παρεκάλει, εἰ μὲν
πεπληροφόρηται ἀπὸ τοῦ Σαμουήλ ἔλκειν αὐτὸν τῆν
σειρὰν καὶ ὅπ' αὐτοῦ αἰρουῦνται βασιλεύεσθαι, ἐκπο-
δῶν ποιήσασθαι τὸν Τειχομηρὸν, εἰ δ' ἀπότροπον
αὐτοῖς τοῦτο, αὐτὸν μὲν ἀποσκευάσασθαι, ἄρχεσθαι
δὲ ὑπὸ τοῦ Τειχομηροῦ. « Δύο γὰρ, φησὶν, ἱριθακοὺς B
μία λόχη οὐ τρέφει, οὔτε μία χώρα εὐδοθήσεται
ὑπὸ δύο κυβερνωμένη ἀρχηγῶν. » Ταῦτα δὲ εἰπόντος
αὐτοῦ θόρυβός τε ἤρθη πολὺς, καὶ μόνον αὐτὸν
βούλονται ἔχειν ἔρασαν αὐτοκράτορα ἀρχηγόν. Καὶ
ἅμα τῇ βουλῇ λίθους ἄραντες λιθολευστοῦσι τὸν
ἄθλιον Τειχομηρὸν. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐν ὄνειρῳ δόξας
ἄξει σὺν τῇ ἀρχῇ καταστρέφει καὶ τὴν ζωὴν, πᾶσα δὲ ἡ
ἐξουσία μεθίσταται εἰς τὸν Δελεάνον. Οὗτος δ'
τις δυνάμεις ἄρας ἀπάσας ἀπῆει πρὸς Θεσσαλονίκην κατὰ
τοῦ βασιλέως. Ὅπερ μαθὼν ἐκεῖνος
ἀπυνητάτως ᾤχετο εἰς τὸ Βυζάντιον, καταλιπὼν πᾶσαν τὴν
ἀποσκευὴν καὶ τὴν σκηνὴν καὶ ὅσον χρυ-
σον ἦν καὶ ἄργυρος καὶ ὑφάσματα, ἅπερ Μθνουήλ ὁ Ἰβάτζης,
ψκειωμένος ὢν τῷ βασιλεῖ, προσταχθεὶς
ἀφελῆσθαι καὶ ἐπακολουθεῖν, ἀναλαβόμενος προσελώρησε
τῷ Δελεάνῳ μετὰ καὶ τινος Κοιτωνίτου, ἐνδὸς τῶν
βλαμπόλων ἐνούχων.

Γέγονε δὲ καὶ αὐχμὸς κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, ὡς
σχεδὸν ἀποξηρανθῆναι τὰς ἀφθόλους πηγὰς καὶ τοὺς
ἀινάνους ποταμούς. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐμπρησμός ἐν
τῇ Ἐξαρτήσῃ, κατὰ τὴν ς' τοῦ Αὐγούστου μηνός,
καὶ ἐνεπρήσθησαν αἱ ἐκεῖσε ἱστάμεναι πᾶσαι τριήρεις
μετὰ τῆς ἑαυτῶν παρασκευῆς.

Ὁ δὲ Δελεάνος ἀποσκευασάμενος, ὡς εἴπομεν, τὸν C
Τειχομηρὸν καὶ πάντων τῶν πραγμάτων κύριος
καταστάς γενναίως ἐξηγεῖτο τῶν ἔργων. Καὶ πρό-
τερον μὲν ἀποστειλάς πλῆθος στρατηγῶν ἔχον τὸν
λεγόμενον Κκυκάνον εἶλε τὸ Δυβράχιον. Ἀπέ-
στειλε δὲ καὶ στρατιάν ἐτέραν ἐν Ἑλλάδι, στρατη-
γομένην ὑπ' Ἀνθίμου· ἦτινι ὑπαντιάσας ὁ Ἄλ-
λακασσεὺς καὶ συμμίζας ἐν Θήβαις τρέπεται,
καὶ ἀναρρεῖται πλῆθος τῶν Θηβαίων [P. 747] πολὺ.
Τότε δὲ καὶ τὸ θέμα τῶν Νικοπολιτῶν, πλὴν Ναυ-
πάκτου, προσεβρύθη Βουλγάρους δι' αἰτίαν τὴν βῆθη-
σεσθαι μέλλουσαν. Βυζάντιος γὰρ τις ἄνθρωπος
Ἰωάννης τοῦνομα, Κουτζομύτης (13) τὴν ἐπωνυμίαν,
πράκτωρ τῶν ἐκεῖσε δημοσίων φόρων πεμφθεὶς καὶ
βρῆως προσενηνεγμένος τοῖς ἐγχωριοῖς ἑαυτῷ τε
δλεθρον προεξένησε καὶ ἀποστάσεως αἴτιος γέγονε D
τοῖς Νικοπολίταις· μὴ φέροντες γὰρ τὴν αὐτοῦ
πλεονεξίαν ἀποστατοῦσι, καὶ αὐτὸν μὲν εἰς μέρη καὶ
μέλη κατέτεμον, αὐτοὶ δὲ τὸν βασιλέα δυσφημή-
σαντες Ῥωμαίων τοῖς Βουλγάρους προσέθεντο. Οὗ
τοσούτου δὲ διὰ τὸ πρὸς τὸν Δελεάνον φίλτρον ἀφ-
ῆλθασαν καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν ζυγὸν ἀπέβριψαν ὅσον διὰ

nes, altera Deleanum, Teichomerum altera regem
salutans. Ibi Delcanus Teichomerum per litteras
ad societatem invitatum ad se pertrahit; cumque
in unum coisissent copiae, in concionem universis
advocatis postulat ut siquidem se a Samuele pro-
gnatum certo crederent ac se regem habere vellent,
Teichomerum amoveant: sin id non videretur, se
abdicare et regnum Teichomero permittere: ut
enim duos erithacos unum orbustum non alit, sic
unum regnum feliciter a duobus principibus admi-
nistrari non posse. Hæc eo fato grandis exoritur
tumultus; vociferatique se soli Deleano regnum de-
ferre, illico lapidibus miserum illum et regno quasi
perinsomnium 520 potitum Teichomerum obrunt.
Deleanus solus omnem nactus potestatem suas co-
pias ad Thessalonicam contra imperatorem ducit.
Sed hic incomposito agmine Byzantium abiit, om-
nibus impedimentis, ac quidquid erat auri, argenti
ac vestium, relictis. Atque ea Manuelus Ibatza im-
peratoris domesticus secum auferre et sequi iussus,
acceptis iis, cum Cætonita quodam eunucho cubi-
culario ad Deleanum transiit.

Tanta etiam siccitas eo tempore fuit ut juges
fontes ac perennes fluvii ferme exaruerint. Fuit
etiam incendium in Exarlesi 6 die Augusti, omnes-
que ibi stantes triremes cum suis armamentis
conflagrarunt.

Cæterum Delcanus gnaviter rem gessit, missoque
exercitu duce Caucano Dyrrachium cepit. Aliasque
in Græciam copias misit ductore Anthimo, cui apud
Thebas obviam factus Allacasseus multis Thebanis
occisis pellitur. Tunc etiam provincia Nicopolitana,
sola excepta Naupacto, ad Bulgaros descivit. Et
enim Byzantinus quidam Joannes Cutzomytes, 520
missus ad exigendum publicum tributum, cum ini-
quius tractaret incolas, sibi ipsi exitium paravit et
ipsis deficiendi occasionem præbuit. Est enim ab
ipsis ob intolerabilem avaritiam in frustra concisus;
et Romanorum imperatorem detestantes, ejus jugo
excusso, Bulgaris se conjunxerunt, non tam
studio Deleani impulsus, quam odio orphanotrophii
ob insaturabilem ejus in exactionibus avaritiam.
Nam Basilius quidem imperator, quo tempore sub-
egit Bulgaros, nihil prorsus immutaverat, sed omnia
pristina conditione manere permiserat, neque a
Samueli exactione aliam instituit. Ea autem fuerat
ut quicumque Bulgarus jugum boum possidebat, is
in publicum conferret unum frumenti, unum millii
modium et vini urnam. Orphanotrophus ea in pe-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(13) Κουτζομύτης Ἰωάννης. GOAR.

ouniam mutarat. Quod moleste ferentes Nicopolitæ, A oblata occasione Deleani motu, Romano imperio rejecto ad suos gentiles redierunt.

λῆσαντος ὄλωσ' μηδὲ τὰ πράγματα μετακινήσαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειαν καταστάσεως καὶ οὕτω διεξάγεσθαι καθὼς πού ὁ Σαμουὴλ διωρίσατο, καὶ διδόναι τὸν ζεύγος βοῶν ἔχοντα Βούλγαρον εἰς τὸ κοινὸν αἵτου μόδιον ἕνα καὶ κέγχρου τοσοῦτον καὶ οἴνου στάμνον ἕνα, ὁ ὀρφανοτρόφος ἀντὶ τῶν εἰδῶν νομίματα δίδοσθαι διωρίσατο. Ὅπερ μὴ εὐφώρως οἱ ἑγχώριοι φέροντες, εὐρόντες δὲ καὶ καιρὸν εὐκαιρὸν τὴν τοῦ Δελεάνου ἐπιφάνειαν, τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀπεσεύσαντο ἡγεμονίαν καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπανέδραμον ἔθος.

Hoc tempore adversus imperatorem conspiratum est, principibus facinoris Michaelo Cerulario et Joanne Macrempolita aliisque civium haud paucis. Hi relegati, bona eorum publicata. Sed et contra Constantinum magnum domesticum res novæ Mesanactis tentatæ. Indicio 531 rei delato, Michaelus Gabras, Theodosius Mesanictes multique alii centuriones excæcati, Gregorius autem patricius Taronita, qui auctor facinoris ferebatur, cruda pelle bovis totum corpus obductus, ut soli spiritui exitus et oculi aperti essent, ad orphanotrophum est missus.

ματος κολύψας ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ μόνῃς τῆς ἀναπνοῆς ἀπέστειλε.

Anno mundi 6549, indictione nona, mense Septembri, Alusianus patricius et Theodosiopolis præfectus, secundus Aaronis filius, subito ex urbe profugus ad Deleanum se contulit. Cum enim injulitiæ accusatus esset, priusquam de causa cognosceretur, Joannes ab eo exegerat auri libras 50, ademeratque prædium quod synodis patrimonio in Charsiano habebat. Cumque multis apud imperatorem precibus non obtinuisset ut sui haberetur ratio, desperatis suis rebus Armenio habitu sumpto, simulansque se Basilii Theodorocani famulum esse atque Thessalonicam ad imperatorem ire, clam omnibus aufugit, Ostrobumque pervenit, ubi tum cum omni exercitu castra Deleanus habebat. Magna hunc cum lætitia accepit Deleanus, metuens ne ad ipsum potius inclinarent Bulgari ut regio sanguine natum : 532 consortem, ut præ se ferebat, imperii ascivit, ac cum exercitu quadraginta millium ad oppugnandam Thessalonicam misit, cui tunc præerat Constantinus patricius, patruelis imperatoris. Eo profectus Alusianus urbem vallo cingit, ac machinis admotis summa industria oppugnat. Sed cum per sex dies frustra oppugnasset, undique repulsus, spe expugnandæ abjecta, obsidione eam capere statuit. Oppidani quadam die ad sepulchrum martyris Demetrii accesserunt, supplicationeque per totam noctem tracta, usique unguento quod ex eo sepulchro scaturit, uno impetu apertis portis in Bulgaros se emiserunt, habentes secum legionem Magnanimorum ; hostemque improvisa impressione perterritum in fugam conjecerunt, nemine subsistere aut se defendere auso. Ductor Romanæ aciei fuit martyr, iterque complanavit ; quod Bulgari captivi juramento confirmarunt, dicentes vidisse se juvenem equitem, qui Romanæ phalangi præiret, ex quo ignis exsiliens adversos cremaret hostes. Cœci-

εἰσπράξεις ὑπερβολὴν. Βασιλείου γὰρ τοῦ βασιλέως, ὀπνηῖκα Βουλγάρους ἐχειρώσατο, μὴ νεοχμῶσαι θελήσαντος ὄλωσ' μηδὲ τὰ πράγματα μετακινήσαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειαν καταστάσεως καὶ οὕτω διεξάγεσθαι καθὼς πού ὁ Σαμουὴλ διωρίσατο, καὶ διδόναι τὸν ζεύγος βοῶν ἔχοντα Βούλγαρον εἰς τὸ κοινὸν αἵτου μόδιον ἕνα καὶ κέγχρου τοσοῦτον καὶ οἴνου στάμνον ἕνα, ὁ ὀρφανοτρόφος ἀντὶ τῶν εἰδῶν νομίματα δίδοσθαι διωρίσατο. Ὅπερ μὴ εὐφώρως οἱ ἑγχώριοι φέροντες, εὐρόντες δὲ καὶ καιρὸν εὐκαιρὸν τὴν τοῦ Δελεάνου ἐπιφάνειαν, τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀπεσεύσαντο ἡγεμονίαν καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπανέδραμον ἔθος.

Ἐγένετο δὲ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν μελέτη τυραννίδος κατὰ τοῦ βασιλέως, ἔξαρχον ἔχουσα Μιχαὴλ τὸν λεγόμενον Κηρουλάριον καὶ Ἰωάννην τὸν Μακρεμβολίτην καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν πολιτῶν, οἱ καὶ δημοθεύοντες ἐξωρίσθησαν. Καὶ ἑτέρα δὲ τις ἐπισύστασις γέγονε κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου δομestίκου ἐν Μεσανάκτοις· τῆς μηνυθείσης αὐτῷ Μιχαὴλ μὲν ὁ Γαβρᾶς καὶ Θεοδοσίος ὁ Μεσανύκτης καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ταγματικῶν ἀρχόντων ἐκπηροῦνται τοὺς ὀφθαλμοὺς, Γρηγόριον δὲ πατρίκιον τὸν Ταρωνίτην ἔξαρχον, ὡς ἐλέγετο, καὶ πρωτοργὸν τῆς συστάσεως ὄντα ὠμῆ βύρση βοδὸς διὰ παντὸς τοῦ σώζοντος ἀφείκει καὶ τῆς ὄψεως, πρὸς τὸν ὀρφανοτρόφον

Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνί, Ἰνδικτιῶνος θ' τοῦ 594 ἔτους, Ἀλουσιανὸς πατρίκιος καὶ στρατηγὸς Θεοδοσιουπόλεως, ὁ τοῦ Ἀαρῶν δεῦτερος υἱὸς, ἄφνω τῆς πόλεως ἀποδρᾶς τῷ Δελεάνῳ προσέρχεται ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Ἐν Θεοδοσιουπόλει καὶ γὰρ στρατηγῶν οὗτος καὶ ὡς ἄδικος κατηγορηθεὶς, πρὶν ἢ ἐξετάσει δοθῆναι τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἀπητήθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου χρυσίου λίτρας ν', προσαφηρήθη δὲ καὶ γυναικεῖον χωρίον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ Χαρσιανῷ κάλλιστον. Δεηθεὶς δὲ περὶ τούτου τοῦ βασιλέως πολλὰ καὶ μὴ τυχῶν ἐπιστροφῆς, πάντοθεν ἀπογνοῦς, στολὴν λαθῶν Ἀρμενίων καὶ ὡς τάχα θερᾶν τοῦ Θεοδοωροκάνου Βασιλείου ἐς τὸν βασιλεῖα ἐς Θεσσαλονικίαν ἀπιῶν, λαθῶν ἅπαντας ἔφυγε καὶ ἐν Ὀστρεβῶν διασώζεται, [P. 748] ἐκεῖσε πανσῶδι τοῦ Δελεάνου ἐστρατοπεδευμένου τυγχάνοντος. Τοῦτον περιχαρῶς δεξάμενος ὁ Δελεάνος (ἐδοδοίκει γὰρ μὴ πως προστεθῶσιν αὐτῷ μάλλον οἱ Βούλγαροι ὡς εἰς βασιλικὸν αἷμα τὴν ἀναφορὰν ἔχοντι) καὶ κοινωνῶν ὡς ἐδόκει τῆς βασιλείας παρεληφῶς, στρατιὰν αὐτῷ δίδωσι χιλιάδας τεσσαράκοντα, ἀπελθεῖν καλεῦσας καὶ ἐκπολιορκῆσαι Θεσσαλονικίαν· ἤρχε δὲ τότε τῆς πόλεως Θεσσαλονικῆς ὁ τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸς Κωνσταντῖνος πατρίκιος. Ὅς ἀπελθῶν καὶ τάφρον περιβαλόμενος ἐπιμελῶς εἶχετο τῆς πολιτορκίας. Ἐπὶ ἐξ δὲ ἡμέρας ἀποπειρασάμενος τῆς πόλεως ἐλεπόλεσι καὶ μηχαναῖς καὶ τάντοθεν ἀποκρουσθεὶς καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπειρηκῶς διὰ προσεδρείας ἐδόκει ἀνύσαι τὸ σπουδαζόμενον. Μῆ δὲ τῶν ἡμερῶν τῷ τάφῳ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Δημητρίου προσελθόντες οἱ ἐπιχώριοι, καὶ πάννουχον ἐπιτελέσαντες δέησιν καὶ τῷ μύρῳ τῷ ἐκ τοῦ θείου τάφου βλύζοντι χρυσάμενοι, ὡς ἐκ μιᾶς ὀρυγῆς ἀναπετάσαντες τὰς πύλας ἐξέρχονται κατὰ τῶν Βουλγάρων. Συνῆν δὲ τοῖς Θεσσαλονικεῦσι τὸ τάγμα τῶν Μεγαθύμων. Ἐξεληθόντες δὲ καὶ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταπληξάμενοι

τρέπουσι τοὺς Βουλγάρους μηδ' ὄλωσεν πρὸς ἄμυναν ἢ ἄλλοι στήναι βουλευθέντας, τοῦ μάρτυρος προσηγορευμένου τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς καὶ τὴν πορείαν προσμαλίζοντος, καθὼς ἐνωμότως διεβεβαίοντο οἱ αἰχμαλωτισθέντες Βούλγαροι, λέγοντες νεανίαν ἔφιππον ὄρῳ προηγούμενον τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, ἐξ οὗ πῦρ ἐξαλλόμενον ἐπυρπόλοι τοὺς ἐναντίους. Ἐπεσον οὖν πλεῖω τῶν ἐ' χιλιᾶδων δοριάλωτοι δὲ ἐλήφθησαν οὐκ ἐλάττους τούτων. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀσχίστως σὺν τῷ Ἀλουσιάνῳ εἰς τὸν Δελεάνον διασώζονται.

Τούτῳ τῷ ἔτει, ἐπινεμήσει θ', Ἰουνίου ε', παρὶ ὥραν τῆς ἡμέρας κβ', γέγονε σεισμός.

Μετὰ δὲ τὴν τροπὴν ἐνωθέντες ὁ τε Δελεάνος καὶ ὁ Ἀλουσιάνος ὑπενοοῦντο ἀλλήλους, ὁ μὲν διὰ τὴν ἴπταν ἀσχυρόμενος, ὁ δὲ προδοσίαν ὑποπτεύων, καὶ ἐπεδοῦλεον ἀλλήλοις καιροφυλακοῦντες. Σκευασάμενος οὖν ὁ Ἀλουσιάνος μετὰ τινων οικείων αὐτοῦ καὶ ἄριστον ποιήσας καὶ εἰς εὐωχίαν καλέσας τῶν Δελεάνου, κραυγαλοῦντα καὶ μεθύοντα κατασχών ἀπετόρλωσεν, ὡς μηδ' ἀσθησὶν ὄλωσεν τοῖς Βουλγάρους δοθῆναι τοῦ γεγονότος καὶ φυγῶν ἔρχεται ἐν Μοσυνοπόλει πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ τοῦτον μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Βυζάντιον πρὸς τὸν ὀρφανοτρόφον ἐπέμπει, ἐς τὸ τῶν μεγίστων ὕψος ἀναβιβάσας, αὐτὸς δὲ ἄρας ἐκ Μοσυνοπόλεως ἄπεισιν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐκεῖθεν δὲ διαβάς εἰσεῖσιν ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ τὸν Δελεάνον κατασχών ἐπέμψεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, αὐτὸς δὲ πρὸς τὰ ἐνδότερα γενόμενος (ἔτι γὰρ Μανουὴλ ὁ Ἰβάντης δέμα ξύλινον κατασκευάσας κατὰ τὸν Πριλαπον φέτο ἀπειρῆσαι προσωτέρω χωρεῖν τὴν βασιλικὴν στρατιάν καὶ τὰ ἐνδον κατέχειν)· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκεῖσε γενόμενος λόγου ἠἴτην τὸ τε ξύλινον τεῖχος διέρρηξε καὶ τὸ σύστημα τῶν Βουλγάρων ἐσκέδασεν καὶ τὸν [P. 749] Ἰβάντην κατέσχε. Καὶ καταστησάμενος πάντα τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ στρατηγὸς ἐν τοῖς θέμασι τάξας, εἰσεῖσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἐπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ τὸν τε Δελεάνον καὶ τὸν Ἰβάντην. Τῇ δὲ κατεχούσῃ τοῦτον νόσῳ ἐντροχῶθεῖς, καὶ πάντοθεν τῆς οἰκείας ἀπογνοῦς σωτηρίας, ἀποκεῖρεται μοναχὸς παρὰ τοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ τοῦ Τζιντζουλόκη, ὃς εἰς παντὸς συνῆν αὐτῷ καὶ ἐνουθετεῖ τὰ δέοντα. Δεκεμβρίου δὲ δεκάτῃ τοῦ ρφν' ἔτους, Ἰνδικτιῶνος, ε', θνήσκει ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει, τὴν εἰς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ἀποκλαίμενος, βασιλεύσας ἐπὶ ἔτη ζ' καὶ μῆνας η', ἀνὴρ τάλλα μὲν ἐπιεικῆς καὶ χρηστός καὶ εὐλαβῶς δόξας βιοῦν, πλὴν τοῦ εἰς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ἀμαρτήματος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἱ πολλοὶ τῷ ὀρφανοτρόφῳ προσάπτουσι.

Τοιοῦτῳ δὲ τέλει χρησαμένου τοῦ Μιχαὴλ τὸ πᾶν κράτος περιέστη ὡς εἰς κληρονόμον τὴν Βασιλίδαν Ζωήν. Τοιγαροῦν καὶ νεανικώτερον ἤπειτο τῶν πραγμάτων, συνεργὸς ἔχουσα καὶ συλλήπτορας τοὺς τοῦ πατρὸς εὐνοῦχος, οὓς ἄνωθεν ὁ λόγος πολλὰκις ἐκηρῖθησαστο. Πλὴν οὐ παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσηγορευτός, ἀλλ' ἀποβλέψασα πρὸς τὸν ὄγκον τῆς βασιλείας, καὶ διαγνοῦσα ὡς οὐκ ἂν ποτε καθ' ἑαυτὴν αὐτῇ δυναθείῃ ὀρθῶς τὰ κοινὰ διεξάγειν, καὶ ἀλυσιτελεῖς νομίσασα τὸ ἀβασίλευτον καὶ ἀναρχον τὴν τελευτήσαν εἶναι ἀρχὴν, καὶ δέον εἶναι κρῖνασα προχειρίσασθαι βασιλέα τὸν δυνάμενον ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων ἐν ταῖς συμβαινούσαις περιστάσεσι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἡμέρας περὶ τούτου διασκοπήσασα, τὸν τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸν καὶ ὁμώνυμον, τὸν υἱὸν τοῦ Στεφάνου τοῦ ἐν Σικελίᾳ τὰ πράγματα

dere amplius 15. millibus Bulgarorum, captique haud pauciores; reliqui turpissima fuga cum Alusiano ad Deleanum evaserunt.

Hoc ipso anno, die 10, hora diei 12, terræ motus fuit.

Accepta autem clade conjuncti Deleanus et Alusianus, alter de altero sinistra suspicari cœperunt, hic ob rem male gestam pudore affectus, ille prodicionem opinans intervenisse. Itaque insidias invicem struebant et occasiones quærebant. Tandem Alusianus re cum familiaribus quibusdam suis communicata Deleanum ad convivium invitavit, ibique crapula et ebrietate capto oculos eruit, nemine prorsus Bulgarorum id sentiente. Ipse Mosynopolin ad imperatorem profugit. Hunc imperator ad magistri dignitatem evecum Cpolin ad orphanotrophum amandat. Ipse per Thessalonicam in Bulgariam venit, comprehensumque Deleanum Thessalonicam mittit. Inde ad interiora pergens septum ligneum, quod Manuelus Ibatza apud Prilapum fecerat, ut copias imperatoris progressu arceret et ipse interiora obtineret, celerrime perrupit, ac Bulgarorum dissipata coitione Ibatzam cepit. Rebus deinde Bulgariæ constitutis, ac provinciæ dato præside, urbem ingressus est, secum ducens Deleanum et Ibatzam. Post morbo suo prorsus confectus, salute corporis omnino desperata, raditur et fit monachus opera Cosmæ Tzintzulucæ monachi, qui semper cum eo fuit et quantum opus erat præceptis instruxit. Decembris 10 die, indictione 10, anno mundi 6550, vita excessit, pœnitentia acta et peccata sua pie confessus, ac lacrymis suum in Romanum imperatorem scelus prosecutus. Imperavit annos 7, menses 8, vir cœtera bonus ac probæ vitæ, absque illud flagitium fuisset; quod tamen ipsum multi orphanotropho imputant.

Proinde Michaeli obitu summa rerum rediit ad Zuen quasi jure hæreditario. Quapropter ea initio acrius aliquando rebus se gubernandis dedit, adiutoribus usa paternis eunuchis, quos supra aliquoties commemoravimus. Neque tamen ad institutum tenuit: sed molem imperii considerans et intelligens se tantis rebus recte tractandis imparem, tum damnosum fore sentiens si absque imperatore tantum relinqueret imperium, simul videns alicui imperium esse committendum, qui dubiis ac periculosis rebus tutari rempublicam posset, integro triduo in eam deliberationem insumpto, tandem in filium adoptat et Romanorum imperatorem designat Michaelum imperatoris jam defuncti sororis filium, et Stephani ejus qui in Sicilia rem perdidit, jam tum Cæsarem, et opinione hominum indu-

strium atque dexteritate aliqua præditum, neque tamen antequam is se diris ipsum devovisset, nisi eam ad mortem usque pro domina et matre agnosceret, et pro sua voluntate quæ fieri vellet aut juberet ac sineret. Hoc pacto illa adoptivum filium diademate 535 imperatorio redimivit, prius tamen submoto orphanotropho et in monasterium Monobatarum relegato. Constantinum quoque domesticum scholarum magistratu privavit, et in abside, quæ ejus erat in Opsicio possessio, eum se continere jussit; eodemque modo Georgium quoque protovestiarium in sua bona, quæ in Paphlagonia is possidebat, inclusit. Qua hora Michaelus diademate est ornatus, oborta vertigine et tenebris parum absuit quin concideret, vixque est reffectus unguentis, aromatibus aliisque rebus odoratis. Sed et toto tempore quo is imperium tenuit (fuit hoc mensium 4) terræ motus durarunt. Enimvero coronatus a patriarcha, et imperator designatus, honorum collatione senatum ac largitionibus populum demeruit, et apud dominam deprecando obtinuit ut Constantinum sibi domesticum liceret ab exilio revocare; quem et nobilissimi honore decoravit ac secum habuit. Cum autem videretur in tuto stare, subito corrui. Nam litteris orphanotrophi et consiliis domesticis corruptus, hortantium ne Augustæ nimium fideret, sed caveret ne avunculi Michaeli imperatoris et Romani modo tractaretur, quos illa beneficiis sustulisset, suadentiumque ut eam quancunque ratione e medio tolleret, daretque operam ne anteverteret ipsa, 536 continuis eorum de eadem hac re exhortationibus eo tandem adactus est ut insidias matri Zoæ pararet. Statuit primo civium animos tentare, ut si eos sibi favere intelligeret ac constanter in se esse propensos, rem aggrederetur, si secus eveniret, omitteret consilium. Ergo ad diem qui a Paschate proximus est Dominicus, populo publicum processum in Apostolorum ædem imperat, hoc modo civium in se animos exploraturus. Venit ergo coronatus cum senatu omnibus urbanis ad id spectaculum accurrentibus, et iis qui ad viam regiam habitabant, auream et argenteam supellectilem ex ædibus demittentibus ac peplos et auro intextas vestes, inque faustis acclamationibus certatim ipsum etiam animorum suorum sensum effundere cupientibus. Iis miser iste inescatus, atque omnia a summa proficisci benevolentia putans, ut primum in magnum est reversus palatium, patriarcham in monasterium ipsius, quod erat in Steno, abire jubet, sequæ ibi in crastinum expectare, donatum auri libris 4, quod nimirum ei brevi esset successorem constituturus. Noctu Augustam solio deturbat et in Principum relegat, iis qui abducebant mandato ut eam raderent atque ipsi crines affer-

A διαφθείραντος. Καίσαρα ὄντα καὶ δραστήριον δοκούντα καὶ περὶ τὰ πράγματα δεξιόν, ὄρκους πρότερον φρικωδεστάτοις καταλαβούσα ὡς κυρίαν αὐτὴν ἔξει διὰ βίου καὶ δέσποιναν καὶ μητέρα, πρᾶττουσαν ἄττα δὴ καὶ καλεῖται ποιεῖν, εἰσποικητὸν προσλαμβάνει υἱὸν καὶ βασίλεια Ῥωμαίων ἀνγορεύει, τῷ βασιλικῷ ταινιώσασα διαδήματι, πρότερον ἐκποδῶν ποιησαμένη τὸν ὄρφανοτρόφον καὶ ἐς τὸ μοναστήριον τῶν Μονοβατῶν ἐξορίσασα, παρακλησίως καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς ἀρχῆς κεραιύσασα καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ὀψικίου κτήμασιν αὐτοῦ τῆς ἀψίδος τοῦτον περιορίσασα, ὡσαύτως καὶ Γεώργιον τὸν πρωτοβεσιτάριον ἐν τοῖς κατὰ Παφλαγονίαν αὐτοῦ κτήμασι στείλασα. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀνεδεῖτο τῷ διαδήματι ὁ Μιχαὴλ, σκοτώσει καὶ ἰλιγγῶν ληφθεὶς ἐγγὺς ἦλθε τοῦ πεσεῖν. Μόλις δ' οὖν ἀνεκατέσταντο τοῦτον μύροις καὶ ἀρώμασι καὶ λοιποῖς ἄλλοις εὐώδεσιν εἶδεν. Ἐκλονεῖτο δὲ καὶ ἡ γῆ παρ' ὅλους τοὺς τέσσαρας μῆνας τῆς βασιλείας αὐτοῦ. [P. 750] Τέως δὲ στεφθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ βασιλεὺς καταστάς τιμαῖς καὶ ἐξιώμασι τὴν σύγκλητον καὶ δωρεῶν διανομαῖς τὸ κοινὸν ἀνελάμβανεν. Ἐντεύξει δὲ τῇ πρὸς τὴν δέσποιναν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δομέστικον μετακαλεσάμενος τῆς ὑπερορίας καὶ νοβελίσσιμον (14) τιμήσας εἶχε μεθ' ἐαυτοῦ. Δόξας δὲ ἐν βεδαιῶν ἐστάναι αἰφνιδίον ἔπεισε. Γράμμασι γάρ τοῦ ὄρφανοτρόφου καὶ συμβουλίας τοῦ δομέστικου διαφθαρεῖς, λεγόντων μὴ πολλάκις πιστεύειν τῇ δεσποίνῃ, ἀλλὰ φυλάττεσθαι ταύτην, ἵνα μὴ παραπλήσια πάθῃ τῷ τε θεῷ αὐτοῦ καὶ βασιλεῖ Μιχαὴλ καὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ Ῥωμανῷ, γοητείας, ὡς ἔφασκον, καταργασθέντι, καὶ συμβουλευόντων, εἰ οἷόν τε ἐκποδῶν θέσθαι αὐτὴν καὶ σπεῦσαι μὴ προληφθῆναι, καὶ συνεχεῖς τὰς προσβολὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ ποιούμενοι πράγματος ἀπαίτια ἴσχυσαν ἐπιβουλήν κατ' αὐτῆς μελετῆσαι. Ἐδοξεν οὖν ἀποπειραθῆναι τῶν πολιτῶν πρότερον, ὅταν ἔχουσι περὶ αὐτοῦ, γνώμην, καὶ εἰ μὲν χρηστὴν διάθεσιν φανῶσι φυλάττοντες εἰς αὐτὸν καὶ φιλίαν ὀρθήν, τότε δὴ καὶ ἐγχειρῆσαι τῇ μελέτῃ, εἰ δὲ τούναντίον, ἡσυχίαν ἄγειν. Τῷ Κυριακῇ οὖν τῇ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα προέλευσιν δημοσίαν κηρύξας ἐν τῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ναῷ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποπειραθῆναι κρίνας τῆς γνώμης τῶν πολιτῶν, ἀπῆλθεν ἑστεφανωμένος μετὰ τῆς συγκλήτου, πάσης τῆς πόλεως ἀθροισθείσης εἰς τὴν θέαν, σκευὴ χρύσεια καὶ ἀργύρεα τῶν τῶν λεωφόρον κατοικοῦντων ἀποκρεμνόντων καὶ πέπλους καὶ ἄλλα ὑφάσματα χρυσοῦφῃ, κὰν ταῖς εὐφημίαις προτεθυμημένων καὶ αὐτὰς, εἰ οἷόν τε, ἐκκενώσαι τὰς ψυχὰς. Οἱς δελεασθεὶς ὁ δειλαῖος τῷ ἐξ εὐνοίας ὑπολαβεῖν ταῦτα γίνεσθαι, ὑποστρέψας ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ τῷ μὲν πατριάρχῃ μηνύει ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐν τῷ Στενῷ μονὴν αὐτοῦ καὶ προσδέχεσθαι αὐτὸν τῇ ἐπαύριον, δοῦς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(14) Tres Constantini Magni tempore tituli fuere præcipui, Augusti, Cæsaris, Nobilissimi. Augustus imperator, Cæsar imperii successor, Nobilissimus Cæsaræi nominis quandoque potiundi spe foveba-

tur; unde nonnisi ultimi imp. filii vel affines præcipui eo titulo leguntur imperio florente ornati. Plura de Nobilissimo Trivorius Observ. Apol. c. 16. GOAR.

αὐτῶν καὶ χρυσίου λίτρας τέσσαρας διὰ τὴν μέλλουσαν εἰς αὐτὸν γενέσθαι τάχα ὑποδοχὴν· νυκτὸς δὲ τὴν βασίλειδα κατασπῆ τοῦ θρόνου καὶ περιορίζει εἰς Πρίγκιπον, ἀποκαίρει τοῖς ἄγουσι κελεύσας αὐτὴν καὶ διακομίσαι τούτῳ τὰς τρίχας αὐτῆς. Καὶ οἱ μὲν πεμφθέντες ἐποίησαν ὡς ἐκελεύσθησαν, ἔωθεν δ' οὗτος ἀναφορὰν (15) γράφας καὶ τῷ τῆς πόλεως ἐπάρχῳ δούς ἀναγῶναι ἐν τῷ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου φόρῳ τοῖς πολίταις ἐκέλευσεν· ἐδήλου δὲ ἡ ἀναφορὰ, ὅτι περ «Κακόνους ἡ Ζωὴ περὶ τὴν βασιλείαν μου φανείτω ἐξώρισται περ' ἐμοῦ, συμφρονῶν δὲ ταύτῃ καὶ ὁ Ἀλέξιος ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας. Ἔμεῖς δὲ, ὁ ἐμὸς λαός, εἰ τὴν ἐμὴν εὐνοίαν διατηροῖτε πρὸς ἐμὲ, μεγάλων τιμῶν καὶ ἀγαθῶν τρέξεθε καὶ ζωὴν ἄλυτον καὶ καθαρὰν ζήσεσθε.» Ἀναγνόντος οὖν τοῦ ἐπάρχου τὴν ἀναφορὰν εἰς ἐπίτρονον τοῦ λαοῦ, φωνή τις ἐξηκούσθη, μηδενὸς εὐρεθέντος τοῦ κεκραγόντος, ὡς «Ἡμεῖς σταυροπάτην (16) [P. 751] καλαφάτην βασιλέα οὐ θέλομεν, ἀλλὰ τὴν ἀρχέγονον καὶ κληρονόμον καὶ ἡμετέραν μητέρα Ζωὴν.» Καὶ εὐθὺς ὡς ἐκ μιᾶς φωνῆς ἅπας ὁ λαὸς ἐβόων· «Ἀνασκαφεῖη τὰ ὄστᾱ (17) τοῦ καλαφάτου.» Καὶ ἀναλαβόντες ἕκαστος λίθους καὶ βῆθρα καὶ τὰ παρατυχόντα ξύλα τὸν μὲν ἐπαρχον (ἦν δὲ Ἀνιστάσιος πατρικίος ὁ τῷ πατρὶ τῆς Ζωῆς ὑπηρετησάμενος) μικροῦ δεῖν καὶ ἀπέκτειναν, εἰ μὴ φυγῆ χρησάμενος ἐπορίσαστο τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν· αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν Μεγάλην δραμόντες Ἐκκλησίαν (ἔτυχε γὰρ καὶ ὁ πατριάρχης τὴν αὐτοῦ ὑποστροφὴν ὠνησάμενος, καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἐδυσφύμει, τὴν δὲ τῆς βασιλείας ἐζήτει ἀνακομιδῆν)· προσέδραμον τοίνυν πάντες οἱ τοῦ πατρὸς αὐτῆς εὐνοῦχοι καὶ Κωνσταντῖνος πατρικίος ὁ Καθάσιλας καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν κληθὸς τῆς συγκλήτου, καὶ κοινῇ συμβουλῇ πέμψαντες ἄγουσι τὴν Θεοδώραν ἀπὸ τοῦ Ἡετρίου εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἐνδύσαντες αὐτὴν ἄλουργίδα βασιλικὴν ἀνάσσαν εὐφημοῦσι σὺν Ζωῇ τῇ ταύτης ἀδελφῇ. Καὶ ὀρμήσαντες πρὸς τὸ παλάτιον καταγαγεῖν ἠπέλγοντο τῶν ἀνακτόρων τὸν Μιχαήλ. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν κλησὴν ἀποδειλιάσας, εὐθὺς ἀποσταίλας ἤγαγε τὴν Ζωὴν ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ ἀποδύσας αὐτὴν τὰ μοναχικὰ μετημφίσε βασιλικοῖς περιδλήμασι. Προκύψας οὖν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ καθίσματος, καὶ δημηγορῆσαι πειραθεὶς πρὸς τὸν λαὸν ὅτι τε ἡ βασιλὶς ἤχθη καὶ ὅτι πάντα καλῶς ἔχει αὐτοῖς τὰ κατὰ σκοπὸν, οὐ συνεχωρήθη, ὕβρεσί τε πανταχόθεν

rent. Die facta relationem perscripsit, eamque urbis præfecto publice populo recitandam in Constantini Magni foro mandavit. Scripta fuit in hanc 537 sententiam : « Zoen, quam meo imperio malignam esse deprehenderam, relegavi. Alexium cum ea sententiam ecclesia amovi. Vos autem, subditi mei, si benevolentia erga me perstiteritis, magnos honores atque beneficia consequemini, vitamque tutam et placidam degetis. » Cum audiente populo recitasset hæc præfectus, vox quædam exstitit incerto auctore : « Nolumus stauropatam calaphatam imperatorem habere, sed parere Zoæ, cui a majoribus imperium debetur jure hæreditario, matri nostræ. » Statim quasi una voce ab omnibus acclamatum est : « Effodiantur ossa calaphatæ. » Et arreptis ut cuique sors offerebat lapidibus, subelliis atque lignis, præfectum urbis (erat hic Anastasius patricius, quondam Zoës patris minister) interfecissent, nisi is fuga sibi salutem paravisset. Concursum fecere ad Magnum Templum, quo et patriarcha mercatus aufugiendi licentiam se conulerat et detestabatur imperatorem, restituitque Augustam cupiebat. Eodem accurrerunt omnes Zoës paterni eunuchi et Constantinus patricius Cabasilas, reliquaque senatorum multitudo; unanimoque consensu miserunt qui Theodoram a Petro in Magnum Templum adducerent. Ibi eam purpura Augustali indutam Augustam salutarunt cum Zoe sorore; impetuque ad palatium dato, Michaelum 538 inde pellere aggressi sunt. Hic fremitu populi et motu perterritus, illico misit qui Zoen in palatium adducerent, eique monachæ habitu dempto imperatorias vestes induit. Tum a cathedra quæ in circo est prospiciens, conatusque ad populum loqui et significare Zoen jam esse restitutam et se ipsorum postulatis assensurum, non obtinuit, omnibus in ipsum convicia lapidesque etiam de inferiori loco et sagittas conjicientibus. Itaque, re desperata, statuit in Studianum monasterium abire et ibi monachus fieri. Sed scholarum domesticus id non permisit, non ita facile dicens esse imperio decedendum, sed aut fortiter vincendum in eo defendendo, aut magno animo et ut imperatore dignum est occumbendum. Quæ sententia cum staret, omnes qui erant in palatio, ipse quantum ejus tempus ferebat, armavit, et nobilissimos omnes suos armatos domo avocavit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(15) *Relationem* reddit interpres, quia dirigitur ad populum. Dicere quoque *decetum*, ab imperatore editum. Aptius redditur *liber apologeticus* et *facti probata defensio*. GOAR.

(16) Unde ei hoc nominis fuerit, non assequor. Sonat quasi crucis conculcatorem. Sed an impius etiam habitus hic sit, non constat mihi. XYL. — Verbis fidem publice facturus τὰ τίμια ξύλα, *crucem venerandam*, tangit, privatim crucem aliquam ostentat, vel transversis indicibus eam efformat. et per eam jurans exosculatur. Scriptis quoque quidpiam firmans vel polliciturus, in chartæ vertice, seu sacramenti symbolum, eam apponit; de quo in su-

perioribus. Hinc *perjurus* quivis, fidem exarata vel facta cruce oppignorans, non fidem sed *crucem proculcare*, temnere, conspuere, seu σταυροπάτης censetur. Leo Grammaticus : Ἐξουθενώσας τοὺς ἐπίδρ- κους καὶ σταυροπάτας. GOAR.

(17) Sæpe alias hæc imprecatio usurpata est de mortuis. Viventi enim qui effodiantur ossa? Sed mirum abierat in usum ista imprecatio, ut de vivis quoque usurparetur; quo modo fatui nostrates multi ferramenta et instrumenta, alia re non succedente, aut læsi utcumque diris devotent imprecationibus, quæ in ea non magis competunt, quam paupertas in saxum aut damnatio in fenem. XYL.

Et venerat forte tum nuper e Sicilia Catacalo Am-
bustus, rei ad Massenam feliciter gestæ nuntium
afferens. Hoc imporator fretus præsidio fortiter
rem gerere intendit. Cum autem populus in tres
partes divisus esset, quorum pars e circo ingrue-
bat, altera ad Excubita, tertia ad Tzycanisterium,
imperatorii quoque tripartito vim distribuerunt,
multique civium occisi sunt, utpote qui nudi et
inermes 539 lapidibus, lignis atque aliis id gen-
us rebus correptis contra armatos depugnarent.
Et aiunt ad tria virorum millia eo die (is fuit ter-
tius antipaschatis dies) occisa fuisse. Tandem mul-
titudine imperatorios urbani vicerunt, ac perruptis
portis palatium ingressi aurum et quidquid in Secto
erat rerum diripuerunt, publicas quoque tributo-
rum tabulas consciderunt, ipsumque imperato-
rem comprehendere conati sunt. Qui ut se supe-
ratum vidit, imperatoria celoce cum Nobilissimo
consensa aliisque intimis, relicta in palatio Zoa,
quarta feria, summo mane, in Studii monasterium
perfugit, et cum ipse tum Nobilissimus, monachi
habitu se induit.

φασί γὰρ ὡς ἀπώλοντο κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν (ἦν δὲ ἡ τρίτη τοῦ ἀντίπασχα) ἄνδρες ἀμφὶ τὰς τρεῖς
χιλιάδας. Τέλος ἴσχυσαν οἱ πολῖται τῷ πλήθει ὑπερτεροῦντες ἐπικρατίτεροι τῶν τοῦ βασιλέως
γενέσθαι. Καὶ διαβρήξαντες [P. 752] τὰς πύλας τοῦ παλατίου καὶ εἴσω γενόμενοι τό τε ἐναποκείμενον
ἐν τῷ Σέκτῳ διαρπάξουσι χρουσίον καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη, διαβρήξουσι δὲ καὶ τὰς δημοσίας ἀπογραφὰς,
καὶ τὸν βασιλεῖα συλλαβεῖν ἔσπευδον. Ὁ δὲ ἐπιπερ ἔργω κτισχυόμενος, τῷ βασιλικῷ ἐπιβάς δρόμῳ
μετὰ τοῦ νωβελισίμου καὶ τῶν οἰκειοτάτων αὐτῶν, καταλιπὼν ἐν τῷ παλατίῳ τὴν Ζωὴν, ᾤχετο φυγὰς
εἰς τὴν μονὴν τῶν Στουδίου τῇ τετράδι πρώτῃ, καὶ εὐθὺς ἡμφιάσατο τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα συνάμα τῷ
θείῳ αὐτοῦ.

Hoc modo pugna. quæ hora secunda secundæ An-
tipaschatis diei cœperat, nocte finita est tertis diei.
At vero Zoe rursus imperium adeptæ, de sorore
Theodora submovenda cum cogitaret, multitudinis
voluntati concessit, quæ hanc imperii consortem
volebat esse. Itaque etiam Theodora a Magno Tem-
plo in palatium venit. Senatu etiam convocato, Zoe
pro concione ad senatum primum, deinde ad popu-
lum quoque e loco conspicuo locuta, gratias, ut
par erat, eis egit pro sua in ipsam benevolentia, ac
bene est precata : tum quid de imperatore fieri 540
vellent percontata est. Ibi vero omnes una voce
exclamare : « Tollatur scelerosus, auferatur e me-
dio flagitiosus, in palum suffigatur, in crucem
agatur, excæcetur. » Ac Zoe qui quidem a supplicio
abhorrebat et infelicem miserabatur ; sed Theodora
iræ plena, tuncque licentiam nacta, recens creato
præfecto urbis (erat is Campanares) mandat ut
statim eat Michaelo et Nobilissimo oculos effos-
sum. Hunc ad Studianum monasterium euntem
universa multitudo est comitata. Eorum adventu
cognito hi in penetrabile fani Joannis Baptistæ confu-
giunt. Sed populus ira etiamnum ardens ob cives

Α πλυνόμενος καὶ λίθοις κάτωθεν καὶ τόξοις βαλλό-
μενος. Καὶ λοιπὸν ἀπογνοῦς ἐγνώκει εἰς τὸ μονα-
στήριον ἀπελθεῖν τῶν Στουδίου καὶ ἀποκείρασθαι.
'Ἄλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ δομῆστικὸς τῶν σχολῶν,
εἰπὼν μὴ οὕτω βραδίως καταλιπεῖν τὴν ἀρχὴν καὶ
ὑποχωρῆσαι, ἀλλὰ γενναίως ἀντιστῆναι καὶ ἢ πάντως
ὑπερισχῶσαι ἢ μεγαλοψύχως καὶ βασιλικῶς ὡς πρέ-
πον ἔστιν ἀποθανεῖν βασιλεῖα. Ταύτης δὲ τῆς
γνώμης ἐπικρατήσας, τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ πάντας
ὡς ὁ καιρὸς εἰδίδου καθοπλίσας αὐτὸς, καὶ ὁ νωβελισ-
σιμος δὲ πάντὰ τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου οἴκου
μεταπεμφάμενος ἔνοπλον (ἔτυχε δὲ ἐκ Σικελίας ἀρτι-
ἐλθὼν καὶ ὁ στρατηγὸς Κατακαλῶν ὁ Κεκαυμένος,
τὰ ἐκ Μεσσηνίας εὐαγγέλια κομίσας) γενναίως ἀν-
εἶχετο τῶν πραγμάτων. Τοῦ δὲ δήμου τριχῆ διαιρε-
θέντος, καὶ μέρους μὲν ἐν τῷ ἱππικῷ προσβαλόντος,

Β κείρου δὲ κατὰ τὰ ἐξκούβιτα (18), τοῦ δὲ λοιποῦ
κατὰ τὸ τζουκανιστήριον, καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα
εἰς τρία τὴν ἑαυτῶν διελόντες δυνάμειν ἡμόνοντο
κραταιῶς. Καὶ γίνεται φόβος πολλὸς τῶν πολιτῶν
οἷα γυμνῶν καὶ ἀόπλων πρὸς ἐνόπλους ἄγωνιζομένων
μετὰ ξύλων καὶ λίθων καὶ τῶν παρατυχόντων εἰδῶν.

Καὶ ὁ μὲν πόλεμος, ἀρξάμενος ἀπὸ δευτέρας ὥρας
τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ Ἀντίπασχα (19), ἔλξε
νυκτὸς τῆς τρίτης ἡμέρας· ἡ δὲ Ζωὴ πάλιν ἐγ-
κρατῆς γενομένη τῆς βασιλείας ἐβούλετο μὲν τὴν
αὐτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν παρῶσασθαι, ἐκυλύθη δὲ
παρὰ τοῦ πλήθους συμβασιλεύειν αὐτῇ καὶ αὐτὴν
αἰτήσαμένῳ. Ἔρχεται οὖν καὶ ἡ Θεοδώρα ἀπὸ τῆς
Μεγάλης ἐξεληθοῦσα Ἐκκλησίας εἰς τὸ παλάτιον. Συν-
αθροισθεῖσης δὲ καὶ τῆς συγκλήτου, δημηγορήσασα
ἡ Ζωὴ πρότερον μὲν πρὸς τὴν σύγκλητον, εἶτα καὶ
ἐκ τινος περὶ τῆς πρὸς τὸ πλῆθος, αὐτοῖς μὲν
εὐχαριστίας, ὡς εἰκὸς, ἀπέδοτο καὶ εὐχὰς τῆς εἰς
αὐτὴν εὐνοίας, τὴν περὶ τοῦ βασιλέως δὲ γνώμην
ἐζήτησε, τί δεῖ γενέσθαι αὐτόν. Καὶ πάντες ὁμο-
φώνως ἀνέκραγον· « Αἴρε τὸν καλαμναῖον, ποιήσον
ἐκ μέσου τὸν ἀλιτήριον· ἀνασκολοπισθήτω, σταυ-
ρωθήτω, τυφλωθήτω. » Ἡ δὲ ὠκνεῖ πρὸς τὴν τι-
μωρίαν καὶ συμπαθῆς τῷ δυστυχοῦντι ἐγένετο.
'Ἄλλ' ἡ Θεοδώρα ὀργῆς ὑποπληθεῖσα καὶ παρῶ-
σίας τῷ νεωστὶ προβληθέντι ἐπάργῳ (ἦν δὲ ὁ Καμ-
πανάρης) κελεύει μετὰ σπουδῆς ἀπελθεῖν καὶ ἐξ-
ορθεῖ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοῦς· δε
ἐξελθὼν συνεπομένου αὐτῷ καὶ τοῦ δήμου παντὸς

Καὶ ὁ μὲν πόλεμος, ἀρξάμενος ἀπὸ δευτέρας ὥρας
τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ Ἀντίπασχα (19), ἔλξε
νυκτὸς τῆς τρίτης ἡμέρας· ἡ δὲ Ζωὴ πάλιν ἐγ-
κρατῆς γενομένη τῆς βασιλείας ἐβούλετο μὲν τὴν
αὐτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν παρῶσασθαι, ἐκυλύθη δὲ
παρὰ τοῦ πλήθους συμβασιλεύειν αὐτῇ καὶ αὐτὴν
αἰτήσαμένῳ. Ἔρχεται οὖν καὶ ἡ Θεοδώρα ἀπὸ τῆς
Μεγάλης ἐξεληθοῦσα Ἐκκλησίας εἰς τὸ παλάτιον. Συν-
αθροισθεῖσης δὲ καὶ τῆς συγκλήτου, δημηγορήσασα
ἡ Ζωὴ πρότερον μὲν πρὸς τὴν σύγκλητον, εἶτα καὶ
ἐκ τινος περὶ τῆς πρὸς τὸ πλῆθος, αὐτοῖς μὲν
εὐχαριστίας, ὡς εἰκὸς, ἀπέδοτο καὶ εὐχὰς τῆς εἰς
αὐτὴν εὐνοίας, τὴν περὶ τοῦ βασιλέως δὲ γνώμην
ἐζήτησε, τί δεῖ γενέσθαι αὐτόν. Καὶ πάντες ὁμο-
φώνως ἀνέκραγον· « Αἴρε τὸν καλαμναῖον, ποιήσον
ἐκ μέσου τὸν ἀλιτήριον· ἀνασκολοπισθήτω, σταυ-
ρωθήτω, τυφλωθήτω. » Ἡ δὲ ὠκνεῖ πρὸς τὴν τι-
μωρίαν καὶ συμπαθῆς τῷ δυστυχοῦντι ἐγένετο.
'Ἄλλ' ἡ Θεοδώρα ὀργῆς ὑποπληθεῖσα καὶ παρῶ-
σίας τῷ νεωστὶ προβληθέντι ἐπάργῳ (ἦν δὲ ὁ Καμ-
πανάρης) κελεύει μετὰ σπουδῆς ἀπελθεῖν καὶ ἐξ-
ορθεῖ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοῦς· δε
ἐξελθὼν συνεπομένου αὐτῷ καὶ τοῦ δήμου παντὸς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(18) *Locum et stationem palatii excubitorum.* Co-
dinus de Orig. CP.: "Ἐκτισε τὰ παλάτια τῆς Χαλκῆς
καὶ τῶν ἐξκούβιτων. Alibi tamen ipseas excubias
τοῦ παλατίου, τὴν παλατίου παραφυλακὴν καὶ τάγμα
τῶν ἐξκούβιτων, ut Rufus et Constantinus scri-

bunt, significat; de quo nulla difficultas. GOAR.

(19) *Oppositus Paschæ dies et octavus Antipascha*
est, qui Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, a lecto Evangelio, nobis
Dominica in albis. Ἡ τρίτη qui sequitur, Martis
dies. GOAR.

ἀπῆλθεν εἰς τὰ Στουδίου. Ὁ δὲ Μιχαὴλ καὶ ὁ τούτου θεῖος, ὡς ἤσθοντο τὴν τοῦ λαοῦ παρουσίαν, ἐκ τοῖς ἀδύτοις τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου κατέφυγον. Ἄλλὰ φλογμαίνων ἐπι τῷ θυμῷ διὰ τοὺς ἀναιρεθέντας ὁ δῆμος εἴσεισι πρὸς βίαν εἰς τὸν θεῖον ναόν, καὶ ἀφάρκασαντες ἐκείθεν αὐτοὺς εἰλκον διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ τῶν ποδῶν, καὶ ἄνωθεν τῆς Περιβλήπτου μονῆς ἐν τῷ τόπῳ τῷ κζλουμένῳ Σίγματι ἀγαγόντες ἀποτυφλοῦσι καὶ ἄμφω, τοῦ Μιχαὴλ πολλὰ καθικτεύσαντος πρότερον τὸν ἑαυτοῦ τυφλωθῆναι θεῖον, ὡς πάντων τῶν γενομένων κακῶν καὶ πρωτουργόν καὶ αἴτιον· ὃ καὶ ἐγένετο. Τυφλωθέντες οὖν ἐξορίζονται, ὁ μὲν Μιχαὴλ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἐλεγκμῶν εἰκάδι πρώτη μηνὸς Ἀπριλλίου, Ἰουδικτιῶνος ἰ τοῦ ρφν ἔτους, βασιλεύσας ἐπὶ μῆνας δ' καὶ ἡμέρας ε', οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ πάντες ἄλλοι ἀλλαγῆ διεσπάρησαν.

Πάλιν δὲ τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ζωὴν μετακυλισθείσης, Β συμβασιλεύουσαν ἔχουσαν, ὡς εἴπομεν, οὐχ ἰκοῦσαν καὶ τὴν ἀδελφὴν Θεοδώραν, τιμῶν μὲν ἡ σύγκλητος προοιδασμοῖς ἔγεραιρετο καὶ δωρεῶν διανομαῖς τὸ κοινόν, [P. 753] κολ τὰ πρῆγματα προμηθείας τῆς ἐνδεχομένης ἐτύγγανε, γραμμῶν ἀπανταχῶ καὶ διαταγμάτων ἐκπεμπομένων, ἀπειράτην τε τὰς ἀρχὰς γίνεσθαι καὶ μὴ ὧνίους ὡς πρότερον ὑπισχυομένων, καὶ πᾶσαν ἀδικίαν ἐκ μέσου διοριζομένων ἐλαύνεσθαι. Τούτων δὲ καταστάντων ὡς τοῖς κρατοῦσιν ἰδόμεναι, ἤχθη καὶ ὁ νωβελίσσιμος Κωνσταντῖνος ἀπὸ τῆς ὑπερορίας, καὶ περὶ τῶν δημοσίων ἀνακρινόμενος χρημάτων, τὰς ἀπειλάς πτοηθεὶς, ὑπέδειξεν ἐν τῷ κατὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους οἴκῳ αὐτοῦ κεκρυμμένα ἐν τισὶ κινιστέρῃ χρυσοῦ κεντηνάρια ν' ἐπὶ τρισί. Καὶ ταῦτα μὲν διεκομίσθη τῇ βασιλίδι, ἐκεῖνον δ' αὖθις ἡ ὑπερορία ἰδέξατο. Προχειρίζεται δὲ ἡ βασιλεὺς δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς Νικόλαον, πρόεδρον τὸν εὐνοῦχον τοῦ ἰδίου πατρὸς, καὶ δοῦκα τῆς Δύσεως Κωνσταντίνου πατρικίου τὸν Καθασίλαν· τὸν δὲ πατρικίου Γεώργιον τὸν Μανιάκην, ἥδη παρὰ τοῦ Μιχαὴλ φθάσαντα τῆς φρουρᾶς ἀπολυθῆναι, μάλιστα τιμώσασα στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ταγμάτων ἐκπέμψει. Καὶ ταῦτα μὲν γέγονεν οὕτως. Βουλῆς δὲ προτεθείσης περὶ βασιλείας, καὶ δόξαν τοῖς πᾶσι βασιλεία προχειρισθῆναι καὶ τῇ Ζωῇ νομίμως συναφθῆναι, ἔσπευδε μὲν αὐτῇ Κωνσταντίνου ἀγαγέσθαι τὸν κατεπάνω (20), ὃν δὲ καὶ Ἀργοκλίην, ἀφ' ἧς ὑπηρεσίας μετεχειρίσατο. ἀπεκάλουν· ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ εὐπειρῆς τὴν ὄραν, ἐλέγχετο δὲ καὶ λάθρα τῇ Ζωῇ πλησιάζειν. Ἄλλὰ τούτων μὲν ἡ σὺνοικος φαρμάκοις ἐξάγει τοῦ βίου, οὐκ ἐπειδὴ ἀποστόργως εἶχε πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔμελλε τούτου ἐπιζῶσα στερίσκεσθαι. Καὶ λοιπὸν ἀστοχῆσασα ἡ βασιλεὺς τοῦ σκοποῦ, μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἐξορίας Κωνσταντίνου τὸν Μονομάχον, παρὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου τὴν νῆσον Μιτυλήνην κατακρίθῆντα οἰκεῖν διὰ τὸ παρὰ πάντων φημίζεσθαι ὡς μέλλει κρατῆσαι τῆς βασι-

A interfectos vi eo irrupit, indeque eos abreptos per forum pedibus trahunt usque ad locum cui Signa nomen, supra Periblepti situm monasterium, ibique utriusque oculos eruunt, Michaelo multis precibus deposcente ut de avunculo priore loco sumeretur supplicium, ut qui auctor causaque omnium istorum fuisset malorum; quod et impetravit. Oculis amissis relegati sunt, Michaelus in monasterium Elegmorum, 21 die Aprilis, indictione 10 anni supra indicati. Imperavit menses 1 dies 5. Cognati ejus omnes alii alio dispersi sunt.

Cognati ejus omnes alii alio dispersi sunt.

B Imperio Zoæ restituto, quæ sororem Theodoram, quantumvis invita, consortem habebat, statim et honorum gradibus senatorio ordini 541 et largitionibus et multitudini gratias sunt actæ, ac rei publicæ quanta omnino poterat cura gesta. Nam in omnes imperii partes litteræ et edicta dimittabantur, quæ et magistratus vendi, quod ante erat factitatum, prohiberent, et omnia injustitiæ genera exterminari juberent. His ita ex Augustarum sententia constitutis, adductus etiam Nobilissimus ab exilio. Cumque de publicis interrogaretur pecuniis, minis perterritis demonstravit domi suæ, quæ erat prope fanum Apostolorum, abscondita auri centenaria quinquaginta tria in cisterna quadam. Ea pecunia Augustabus reddita Nobilissimus in exilium remissus. Deinde Augusta creavit domesticum scholarum Orientis Nicolaum præsidem, eunuchum sui patris, et duces Occidentis Constantinum patricium Cabasilam. Patricium autem Georgium Maniacem, quem jam ante Michaelus e custodia dimiserat, magistri honore ornavit et cum pleno imperio imperatorem exercitui in Italiam misit, Secundum hæc de imperatore creando cogitatum, placuitque omnibus ut imperator designaretur ac Zoæ legitimo conjugio copularetur. Ac cupiebat sane ipsa maritum habere Constantinum Catepano, quem et ab officio quod gesserat Argoclinam vocabant, quod et formosus erat et cum Zoæ occulte rem habere 542 dicebatur. Sed eum uxor veneno necavit, non quod ei infensa esset, sed quod se vivam eo privatum iri intelligebat. Zoæ hoc consilio ad irritum relapso Constantinum Monachum ab exilio revocat, quem orphanotrophus Mitylenam deportari jussisset, quod omnium rumore perhiberetur imperio potiturus. Hunc Zoæ, dum adhuc de altero illo Constantino ad imperii culmen evehendo cogitaret, prætorem Græcorum designarat. Verum ut is veneno fuit sublatus, quod hic idem nomen gerebat, Augustæ commodus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(20) Superiorem aut supra hæc vox significat; apparatus eum alicui rei aut provinciæ fuisse præfectum. Sed quid fuerit, in obscuro est. Ut et Argoclines, quale sit officii genus: altum lectum in voce invento, sed rem non assequor. Quid si fuit quoddam, ut aureum, ita argenteum triclinium, cujus

ille curator fuerit, ἀργυροκλίνης; ΧΥΛ. — Tori minister, sive tardius in lecto decubituro principi ministrans adductisque et expansis circumquaque strati cortinis eum obvelans, ἀργοκλίνης est, παρὰ τοῦ ἀργεῖν ἀμφὶ τὴν κλίνην. GOAR.

visus. Ergo adductus est ad templum principis A exercituum, quod in Damocranea est Athyro proximum; missusque Stephanus Pergamenus, unus de cubiculariis Augustarum eunuchis, qui eum privato habitu exutum imperatoria amiciret purpura et celoci impositum in palatium adduceret. Adducto Augusta Zoe nupsit, consecrante matrimonium primo Novæ Romæ presbytero, cui Stypes erat nomen, die Junii undecima anni ejus quæ supra indicavimus. Postridie coronatus est a patriarcha.

δρόμωνι ἐμβιδάσας ἄγει πρὸς τὰ βασιλεια. Ὅτινι ἀχθέντι συνάπτεται εἰς κοινωνίαν γάμου ἢ βασιλῆς, τῆς ἱερολογίας γενομένης παρὰ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων τῆς Νέας (22), ὅς Στυπῆς ὠνομάζετο, ἰά τότε τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἄγοντος, τοῦ ςφν' ἔτους. Στέφεται δὲ τῇ ἐπαύριον παρὰ τοῦ πατριάρχου.

Monomachus accepto imperio, et senatorios viros, B prout cujusque dignitas ierebat, ad sublimiores evexit honores, et pecuniæ distributione suam in populum liberalitatem declaravit. Emisit etiam decreta per omnes provincias, quæ et ipsum esse imperatorem factum indicarent, 543 et promitterent forte ut sub ipso omnia honesta vigerent omniaque flagitia exscinderentur. Joannem quoque orphanotrophum cum omnibus quæ ipsius erant, a Monobatarum monasterio in Lesbium, et Michaelum racens imperio privatum in Chium, Constantinumque nobilissimum in Samum deportavit. Hoc usus exordio Monomachus indictione 10. Sexta porro Octobris die, indictione 11, anno mundi 6551, cometa apparuit, ab oriente ad occasum proficiscens, totoque illo mense fulsit. Is portendebat C calamitates mundo eventuras. Cum enim Stephanus, qui et Boisthlabus, fuga, ut ante docuimus, ex urbe elapsus Illyricos occupasset montes, ac Triballos et Servos indeque viciniam Romanis subditam populationibus vexaret, Monomachus earum grassationum impatiens Michaelo patricio Anastasii logothetæ filio, tum Dyrrachii præfecto, mandat per litteras ut collectis et suis et aliis militibus, quotquot in vicinis ac Romanis subditis provinciis dispositi erant, una cum ordinum ductoribus in Triballos proficiscatur et Stephanum debellet. Is vero Michaelus rei bellicæ ignarissimus (quippe in umbra et inter delicias educatus) inepte et insoite rem aggressus magnam rei Romanæ 544 calamitatem invexit. Contractis enim, ut jussus erat, copiis (ad sexaginta millia militum esse continebant) in D Triballos duxit itineribus acclivibus, asperis, salebrosis ac ita augustis ut ne bini quidem simul ire equites possent, Servis, ut fertur, dedita opera oedentibus ac intrare eum sinentibus, neque de reditu sollicitum neque justo præsidio angustias occupantem. Ita ingressus campestria direptionibus

λαίας. Τοῦτον γὰρ, ὀπηνίκα τὸν ἕτερον ἐδουλεύετο Κωνσταντῖνον εἰς τὸν βασιλεῖον θρόνον ἀναγαγεῖν, δικαστὴν Ἑλλήνων (21) προεχειρίσατο· ἐπειδὴ δὲ κάκειςος, ὡς εἴπομεν, κατεργάσθη φαρμάκῳ, ὁ ῥήθεις Μονομάχος καὶ τῷ θανόντι ὁμώνυμος πρὸς τρόπου ἐνολίσθη τῇ βασιλίδι. Ἦχθη οὖν πρὸς τὸν ἀγγίστα τοῦ Ἀθύρου διακείμενον ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου τὸν ἐν Δαμοκρανεῖα· καὶ πεμφθεὶς Στέφανος εἰς ὧν τῶν θαλαμηπόλων εὐνούχων τῆς βασιλίδος ὁ Περγαμηνὸς ἀποδιδύσκει μὲν αὐτὸν τὴν ἰδιωτικὴν στολὴν, ἀμφιέννυσι δὲ πορφύριδα βασιλικὴν, καὶ

[P. 754] Καὶ ἤδη τῶν σκήπτρων γερόμενος ἑγκρατῆς πάντας μὲν τοὺς συγκαλητικούς βαθμοὺς ἀξιωματῶν κατὰ τὴν ἐκάστου προεβίβασεν ἀξίαν, καὶ χρυσοῦ δὲ δικνομαῖς τὸ πλῆθος ἐφιλοτιμήσατο. Ἐξαπέστειλε δὲ καὶ ἀναφορὰς ἐν πᾶσι τοῖς θέμασι, τὴν τε ἀνάβρῃσιν αὐτοῦ δηλοῦσας, καὶ ὑπισχυόμενας παντὸς μὲν ἀγαθοῦ βλύσιν καὶ παρῆρσιαν, πάσης δὲ κακίας ἀποτομήν. Μετεβίβασε δὲ καὶ Ἰωάννην τὸν ὄρφανοτρόφον μετὰ πάντων ὧν εἶχεν ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Μονοβατῶν εἰς τὴν νῆσον Δέσβον, καὶ Μιχαὴλ τὸν πρὸ τοῦ βασιλεία εἰς Χίον, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν νωβελίσσιμον εἰς Σάμον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράχθη ἐν προσιμοῖς τῷ Μονομάχῳ, κατὰ τὴν ἰνδικτιῶνα· κατὰ δὲ τὴν ς' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς, τῆς ἰα' ἰνδικτιῶνος, τοῦ ςφνα' ἔτους, ἐφάνη κομήτης ἀπὸ τῆς ἑω πρὸς τὴν δύσιν ποιοῦμενος τὴν πορείαν, καὶ ὠρᾶτο λάμπων παρ' ὄλον τοῦτον τὸν μῆνα. Προεμήνυε δ' οὗτος τὰς μελλούσας ἐπισυμβῆσεσθαι κοσμικὰς συμφορὰς. Στεφάνου γὰρ τοῦ καὶ Βοισθλάβου, ὅσπερ ἐμπροσθεν ἰρῆθη, ἀποδράντος ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰ Ἰλλυρικὰ κατασχόντος ὄρη, καὶ Τριβαλλοῦς καὶ Σέρβου καὶ τὰ πρόσοικα γένη καὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα κατατρέχοντος καὶ ληϊζομένου, μὴ φέρων ὁ Μονομάχος τὰς ἐκείνου καταδρομὰς τῷ τότε ἄρχοντι τοῦ Δυρράχίου (τὴν δὲ Μιχαὴλ πατρικίος, ὁ Ἀναστασίου τοῦ λογοθέτου υἱὸς) γράμμασιν ἐγκλιεῖται τὸν ὑπ' αὐτὸν ἀθροῖσαι τοῦ Δυρράχίου λαὸν στρατιωτικῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰς στρατιάς τῶν ἐγγιζόντων τούτῳ θεμάτων καὶ αὐτῷ ὑποκειμένων, καὶ συνάμα τοῖς ὑποστρατήγοις εἰς Τριβαλλοῦς ἀπελθεῖν καὶ καταπολεμῆσαι τὸν Στέφανον. Ὁ δὲ πολεμικῆς ἐπιστήμης ἀπέχων μακρὰν, οἷα σκιατραφῆς ἄνθρωπος καὶ εὐπαθείαις ἐντεθραμμένος, ἀφυῶς καὶ ἀτέχνως ἐπιχειρήσας τῷ ἔργῳ μεγάλης αἰτίας ἀτυχίας τῷ Ῥωμαίων ἐγένετο πολιτεύματι. Ἀθροίσας γὰρ ἄς προστετάκτο δυνάμεις, οὔσας περὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας, εἰσεῖσιν εἰς Τριβαλλοῦς, διοδεύσας ὁδοῦς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Qui lites ortas inter Sarracenos aliasque septentrionales infideles judicaret, et de illis ex æquo et bono decerneret, in hoc a iudice castrensi discretus, quod hic Christianis imperatori militantibus, ille cunctis a Christi fide alienis jus diceret. Auctor unum memorat, alium Codinus, nempe quinquagesimum secundum inter officiales

recenset. GOAR.

(22) Xylander ridicule, et ut libet, ex capite sibi fingit in Nova Roma presbyteros. Sanctius itaque et verius: *Peracta nuptialis benedictionis solemnitate ab Ecclesiæ Novæ archipresbytero.* Erat autem ἡ Νέα Ecclesia in palatio a Basilio imperatore constructa, de qua auctor p. 588. GOAR.

ἀνέντις καὶ τραχείας καὶ ἀκουρήμους καὶ στενο-
χώρους ὡς μὴ ἐν ταυτῷ δύνασθαι δύο ἱππότας
βυδίζειν, ἐνδόντος ἐξεπίτηδες, ὡς φασί, καὶ τῶν
Σέρβων καὶ συγχωρησάντων τὴν εἴσοδον, μήτε τῆς
ὑποτροφῆς φροντίσας μήτε φυλακὴν ἐπιστήτας
ἀξιόμαχον ταῖς στενοχωρίαις. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εἰσ-
ελθὼν ἐδήγει τὰς πεδιάδας καὶ ἐπυρπόλει, οἱ δὲ
Σέρβοι καταλαβόντες ἐφύλαττον τὰ στενά καὶ ἀπό-
κρημα τῆς τρίβου, καὶ προσέμενον τὴν ὑποτρο-
φῆν. Ὡς δὲ ἄλις τῷ Μιχαὴλ ἐδόκει τὰ τῆς λεγλα-
σίας, καὶ λείαν πολλὴν καὶ αἰχμαλωσίαν περιεθά-
λετο, καὶ καιρὸς ἐφάνη ἀναζυγῆς, κἀν ταῖς στενο-
χωρίαις ὀδοικοροῦντες ἐγένοντο, τότε δὴ ἀφ' ὕψους
οἱ πολέμιοι χέρμασι τε βάλλοντες καὶ τόξοις καὶ
παντοίοις ἐκπύλοισι ὄργανοις καὶ λίθους ὑπερμεγέ-
θεις κυλόντες ἀνήρουν, τῶν περὶ τὸν Μιχαὴλ μήτε
χεροὶ μὴθ' ὄπλοις χρῆσασθαι δυναμένων, μήτ' ἀρε-
τῆς ὄλως ἐπιδείξασθαι ἔργον. [P. 755] Καὶ οἱ μὲν
αὐτόθι βαλλόμενοι ἐπιπτον, οἱ δὲ κατακρημνίζοντο καὶ
καίμενας φάραγγας καὶ τοὺς ῥύακας καὶ βατὰς γενέσθαι τοῖς διώκουσιν. Ἐπεσον οὖν περὶ τοὺς μ' χιλιάδας,
ἀνθρώπων δὲ καὶ στρατηγῶν ἑπτὰ. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐν ταῖς λόγχαις καὶ ταῖς νάπαις καὶ ταῖς συναγκείαις κρουθέντες
τῶν ὀρέων, καὶ τοὺς τῶν ἐναντίων διαδράντες ὀφθαλμοὺς, καὶ διὰ τῶν κορυφῶν τούτων ἀναβρίχόμενοι, νυκτὸς
διεσώθησαν πεζοὶ καὶ γυμνοὶ καὶ τοῖς ὀρώσει θάμα ἐλεινὸν καὶ θρήνων ἄξιον. Διεσώθη δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Μι-
χαὴλ, τὴν ἴσθη καὶ αὐτὸς περικαίμενος τύχην.

Γεώργιος δὲ μέγιστος ὁ Μανιάκης ἐν Ἰταλίᾳ,
ὡς εἴρηται, παρὰ Ζωῆς τῆς βασιλίδος πεμφθεὶς ἐφ'
ᾧ καταστῆσασθαι τὰ ἐκεῖ (ἐνόσει γὰρ τὰ πάντα καὶ
κακῶς ἐφῆρτο ἐπειρῆ καὶ φουλότῃ ἀρχηγῶν),
πρὸς ἀποστασίαν ἀπίπιδεν. Ἄξιον δὲ εἰπεῖν ἐπιδρα-
μόντας καὶ τὰς αἰτίας εἰς ἀκριθεὶ γνῶσιν τῶν τῷ
βιβλίῳ ἐντυγχανόντων. Ὅτε γὰρ οὗτος πρῶτον εἰς
Ἰταλίαν ἐπέμφθη παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ συμ-
μαχήσων Ἀπολάφῳ Μαχούμῳ τῷ τῆς Σικελίας
ἀρχόντι πελεμουμένῳ παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ καὶ
τῶν Ἀφρων, ἔτυχε προσεταιρισάμενος καὶ Φράγγου
πεντακοσίους ἀπὸ τῶν πέραν τῶν Ἀλπεων
Γαλλῶν μεταπεμφθέντας καὶ ἀρχηγὸν ἔχοντα
Ἄρδουῖνον (23) τὴν κλησίαν, χώρας τινὸς ἄρχοντα
καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἀγόμενον, μεθ' ὧν τὰ τῶν Σαρακη-
νῶν εἰργάσατο τρόπαια. Ἐπεὶ δὲ οὗτος συκοφαντη-
θεὶς παρελύθη τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν πόλιν εἰσ-
αχθεὶς καθείρθη, καὶ ἄρχειν ἐντ' αὐτοῦ τῆς Ἰταλίας
ἐπέμφθη Μιχαὴλ πρωτοσκαθάριος ὁ Δοκσιανός, ἀν-
επιτήθειος ἄνθρωπος καὶ πρὸς μεταχείρησιν πρα-
γμάτων οὐκ εὐφυῆς, οὐκ ἐδείθη χρόνου συγγῆαι καὶ
διαφθεῖραι τὰ πάντα. Μὴ παρέχων γὰρ κατὰ καιρὸν
τοῖς Φράγγοις τὸ αὐτοῖς παρεχόμενον ἐφ' ἑκαστον
μῆνα σιτηρέσιον, μᾶλλον δὲ, ὡς φασί, καὶ τὸν ἡγε-
μόνα τούτων, ἀφιγμένον ὡς αὐτῶν ἐφ' ᾧ παρακαλέ-
σαι ἡπίως χρῆσθαι τοῖς στρατιώταις καὶ μὴ ἀπο-
στερεῖν τούτους τοῦ τῶν πόνων μισθοῦ, ὕβρισας καὶ
μαστιγώσας ἀτίμως, ἠνάγκασε τοὺς ἀνθρώπους
ἀποστατῆσαι. Ὡν ὄπλα κεινηκῶτων δέον τὰς Ῥω-
μαϊκὰς ἀπάσας ἀθροῖσαι δυνάμεις καὶ τούτοις προσ-
μῆξαι, ὁ δὲ τοῦτο οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐν εἰληφῶς
τάγμα τὸ τοῦ Ὀφικίου καὶ μέρος τῶν Θρακησίων,

A incendiisque vastabat. At Servi fauces itinerum ac
prærupta insidens et reditum ejus præstolari. Mi-
chaelus ut satis prædæ captivorumque partum
tempusque domum reducendi putavit, et in reditu
in angustias pervenit, ibi vero Servi de sublimio-
ribus locis Romanos saxis, lapidibus, sagittis, om-
nisque generis missilibus impetere, neque armis
neque manibus uti valentes, aut ullo modo rem
gerere. Ita alii missilibus prosterant, alii per præ-
cipitia devolvi, miserabili clade, adeo ut adjacentes
convalles atque cavitates cadaveribus impletæ
persequentibus perviæ essent. Perierunt ad 40 mil-
lia et 7 duces: reliqui per saltus ac silvas mon-
tium dissipati et conspectui hostium subduoti in
caecumina evaserunt, 545 noctuque ad sua
pervenerunt, miserandum ac lacrymabile spectaculo-
rum. Inter hos fuit etiam ipso Michaelus simili usus
fortuna.

At in Italiam, ut demonstravimus, missus a Zoæ
Georgius Maniacas magister, ut res ibi ducum
ignavia labefactatas constitueret, tyrannidem asse-
ctavit. Estque operæ pretium hujus facinoris cau-
sas perstringere. Quo tempore ab imperatore Mi-
chaelo in Italiam missus fuerat Maniacas, ut
Apolaphari Muchumeto Siciliæ principi a fratre
suo et Afris oppugnato auxilium ferret, socios
sibi asciverat 500 Francos, e Gallia transalpina
evocatos, duce Arduino, cujusdam regionis domino
nemini subdito. His sociis sua de Saracenis statu-
rat tropæa. Postquam vero Maniacas per calum-
niam imperio privatus ac Byzantium in carcerem
abductus fuit, missusque ei successor Michaelus
protcspatharius Doceanus, homo ineptus, nulla
mora interposita periit res Romana. Nam hic cum
Francis non præbuisset menstrua quæ accipere so-
lebant stipendia, eorumque insuper ducem, qui ad
ipsum venerat hortabaturque ut benigne milites
tractaret neque eos mercede laborum fraudaret,
546 per contumeliam flagris (ita enim fertur)
cecidisset, coegit Francos a se deciscere. Cum-
que ii arma novissent, et ipse cum omnibus Ro-
manis copiis eos deberet adoriri, unica Opsiciana
legione et parte Thracensium stipatus, cum iis
apud Cannas prope Aufidum fluvium, quo loco quon-
dam permulta Romanorum millia occidit Annibal,
conflixit, victusque amissa majore exercitus parte
Cannas torpiter evasit. Hac accepta clade, ne ictus
quidem, quod est de piscatore proverbium, sapuit,
neque omnibus copiis munitus hostem petiit, sed
temeritate nimirum ductus eos ipsos qui victi fue-

At in Italiam, ut demonstravimus, missus a Zoæ
Georgius Maniacas magister, ut res ibi ducum
ignavia labefactatas constitueret, tyrannidem asse-
ctavit. Estque operæ pretium hujus facinoris cau-
sas perstringere. Quo tempore ab imperatore Mi-
chaelo in Italiam missus fuerat Maniacas, ut
Apolaphari Muchumeto Siciliæ principi a fratre
suo et Afris oppugnato auxilium ferret, socios
sibi asciverat 500 Francos, e Gallia transalpina
evocatos, duce Arduino, cujusdam regionis domino
nemini subdito. His sociis sua de Saracenis statu-
rat tropæa. Postquam vero Maniacas per calum-
niam imperio privatus ac Byzantium in carcerem
abductus fuit, missusque ei successor Michaelus
protcspatharius Doceanus, homo ineptus, nulla
mora interposita periit res Romana. Nam hic cum
Francis non præbuisset menstrua quæ accipere so-
lebant stipendia, eorumque insuper ducem, qui ad
ipsum venerat hortabaturque ut benigne milites
tractaret neque eos mercede laborum fraudaret,
546 per contumeliam flagris (ita enim fertur)
cecidisset, coegit Francos a se deciscere. Cum-
que ii arma novissent, et ipse cum omnibus Ro-
manis copiis eos deberet adoriri, unica Opsiciana
legione et parte Thracensium stipatus, cum iis
apud Cannas prope Aufidum fluvium, quo loco quon-
dam permulta Romanorum millia occidit Annibal,
conflixit, victusque amissa majore exercitus parte
Cannas torpiter evasit. Hac accepta clade, ne ictus
quidem, quod est de piscatore proverbium, sapuit,
neque omnibus copiis munitus hostem petiit, sed
temeritate nimirum ductus eos ipsos qui victi fue-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(23) Arduino Longobardo duce Normanni Apulia potiti sunt, eaque inter se divisa Græcorum amici
nonnumquam effecti. Leo Ostiensis, II, 68. GOAL.

rant collegit; adjunctisque Pisidis et Lycaonibus qui foederatorum legionem implent. Francos, quibus alia haud exigua auxilia ab Italis circa Padum flumen et ad Alpium radices habitantibus accesserant, apud Horas (id loci nomen est) adortus magna rursus pugna victus est. Michaelus imperator his cognitis imperium Doceano abrogat, mittitque pro eo in Italiam Bojoannem, qui strenuus et bello egregius videbatur, et ab eo Bojoanne ducibat genus qui a Basilio imperatore in Italiam missus totam Italiam ad Romam usque in potestatem ejus redegerat. Verum is quoque cum eo venisset, et novum exercitum non haberet, sed jam ante victos cogere in hostem 547 ducere, qui regionem eam obtinebat ac ut propriam tutabatur, victus apud Monopolim in potestatem hostium vivus pervenit, iis quos ferrum non absumperat, alio alias dissipatis in castella quae Romanis adhuc favebant. Exinde Franco Italiam ut bello partem sibi vindicavere, incolis qua ultro se dederant qua vi subactis. Quatuor tantum urbes in Romanorum fide permanserunt, Brundisium, Hidrus, Tarentum et Baria. Michaelo imperatore mortuo et Calaphata ejus successore exturbato missus in Italiam, ut diximus, Maniaces, quanquam non esset satis justis copiis instructus, artibus tamen imperatoris tantum confecit, ut et Francos Italia pelleret apud Capuam, Beneventum ac Neapolim, et res mediocri in quiete ac securitate constitueret. Habebat hic Maniaces in provinciis Orientalibus possessiones, et vicinum Romanum Durum, cum quo exercuerat inimicitias: et eum aliquoties, nisi fuga sibi cavisset, interfectorus fuerat. Postquam vero imperio Romano potitus est Monomachus, Durus quoque ad summam evectus fortunam (nam ab imperatore, qui sorore ejus pro pellere utebatur, magister et protostrator factus erat) injuriarum Maniacis memor, abusus sua potentia 548 et Maniacis absentia, ditioni ejus multa intulit damna et thalamum ejus licenter polluit. De quibus Maniaces in Italia factus certior, magnas animo molestias irasque agitabat. Cumque opera Romani insuper factum esset ut magistratus ipsi abrogaretur, deploratis prorsus rebus (intelligebat enim reditum in urbem non bene sibi cessurum), concitatis atque corruptis Italicis copiis, cum jam desiderio in patriam redeundi milites arderent, arma contra imperatorem movet. Missum ergo sibi successorem Pardum protospatharium, hominem Byzantium, neque ullam ob praestantiam, sed quia nectus erat imperatori, tantae provinciae praefectum, interfecit. Ipse diadema et reliquis imperii sumptis insignibus imperator salutatur, exercituque in naves imposito in Bulgariam trajecit. Imperator postquam de hoc rescivit, non leviter perturbatus, litteras ad eum mittit, in quibus ipsi et quos secum habebat impu-

και συμβαλὼν αὐτοῖς ἐν Κάνναις περὶ τὸν Ἀμφιδόν ποταμὸν, ἔνθα καὶ κατὰ τοὺς πάλαι χρόνους Ἀννίδας τὰς πολλὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων κατέκοψε μυριάδας, ἡττήθη καὶ τὸ πλεόν ἀπέβαλε τῆς στρατιᾶς, αἰσχίστως καὶ αὐτὸν ἐν Κάνναις διασωθεὶς. Οὕτω δὲ πληγείς οὐδὲ μετὰ τὴν πληγὴν, κατὰ τὸν ἐν παροιμίαις ἀλιέα, νοῦν ἔσχευ, οὐδ' ὄχυρώσας ἑαυτὸν πάσῃ τῇ στρατιᾷ προσέβαλε τοῖς ἔχθροῖς, ἀλλ' ὑπὸ θράσους. ὡς ἔοικε, στρατηγούμενος αὐτοῦς τε τοὺς ἡττηθέντας πάλιν ἀναλαβὼν καὶ Πισίδας καὶ Λυκάονας, ὅσπερ ἀναπληροῦσι τὸ τῆμα τῶν φοιδεράτων (24), περὶ τὰς λεγομένας Ὠρας προσήγγυται τοῖς ἔχθροῖς καὶ τρίπεται αὐθις κατὰ κράτος, προσεταιρισμένων τῶν Φράγγων καὶ ἄλλο πλῆθος [P. 756] οὐκ ὀλίγον ἀπὸ τῶν Ἰταλῶν τῶν περὶ τὸν Πάδον τὸν ποταμὸν καὶ τὰς ὕπεριαιας ἐκούωντων τῶν Ἄλπεων. Τοῦτο δὲ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, τοῦτον μὲν μετέστησε τῆς ἀρχῆς, ἐπεμψε δὲ τὸν Βοιωτὸν δοκῶντα πρακτικὸν ἄνδρα εἶναι καὶ ἐν πολέμοις εὐδόκιμον, καὶ εἰς ἐκείνους ἀναφέροντα τὴν τοῦ γένους ἀναφορὰν τὸν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ βασιλέως ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθέντα Βοιωτὸν, ὃς πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν μέχρι Ῥώμης τότε τῷ βασιλεῖ παρεστήσατο. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπελθὼν κατὰ χώραν καὶ νεαλῆ καὶ ἀκμαίαν δύναμιν μὴ λαβὼν, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς μετὰ τῶν προητημένων συμβαλεῖν τοῖς ἔχθροῖς κατὰ τὴν Μονόπολιν ἤδη κραταιωθεῖσι καὶ τῆς χώρας ὡς ἰδίας ἀντεχομένοις, ἡττήθεις ἐάλω, καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς, ὅσοι μὴ σιδήρου γεγόνασιν παρανάλωμα, ἄλλος ἄλλαχού διεσκέδασθησαν, διασωθέντες ἐν τοῖς ἐπι τὰ Ῥωμαίων φρουροῖς φρουρίοις. Καὶ λοιπὸν οἱ Φράγγοι τῆς Ἰταλίας ὡς δορυκτῆτου ἀντεποιοῦντο κτήματος, τῶν ἐγχωρίων ὧν μὲν ἐκουσίως, ὧν δὲ βίαι καὶ ἀνάγκη προσχωρούντων αὐτοῖς, πλὴν Βρεντησίου καὶ Ἰδρουπότος καὶ Τάραντός τε καὶ Βάρεως· αὐτὰ γὰρ αἱ τέσσαρες πόλεις παρέμειναν πίστιν Ῥωμαίοις φυλάττουσαι. Μιχαὴλ δὲ τοῦ βασιλέως ἀποθανόντος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἐξωσθέντος τῆς βασιλείας, ὁ Μανιάκης, ὡς ἔνωθεν ἐβρέθη, πεμφθεὶς εἰς Ἰταλίαν παρὰ τῆς Ζωῆς, εἰ καὶ μὴ δύναμιν ἀξιόχρεων εἶχεν, ὁμοῦ μετὰ τῆς παρούσης στρατηγικαῖς μηχαναῖς χρησάμενος ἐκδιώξει ἴσχυσε τοὺς Φράγγους τῆς Ἰταλίας περὶ Καπύην καὶ Βενεβενδὸν καὶ Νεάπολιν, καὶ μετρίαν κατάστασιν καὶ γαλήνην παρέσχε τοῖς πράγμασι. Οὗτος ὁ Μανιάκης κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν τὰς οἰκίσεις ἔχων καὶ Ῥωμαίων τῶν Σκληρῶν γειτονῶν, διαφερόμενος πρὸς αὐτὸν πολλὰς ἐπιχειρήσας ἀνελεῖν τοῦτον, εἰ μὴ φυγῆ τὴν ἑαυτοῦ ἐπορίσαστο σωτηρίαν. Ἐπει δὲ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα εἰς Κωνσταντῖνον ἦλθε τὸν Μονομάχον καὶ ὁ Σκληρὸς ἐπὶ μέγα τύχῃς ἤρτο (ἐπαλλακίσετο γὰρ τῷ Μονομάχῳ ἢ τοῦ Σκληροῦ ἀδελφῇ) μάχιστος τιμηθεὶς καὶ πρωτοστράτωρ, τῶν εἰς αὐτὸν μνησθέντων τοῦ Γεωργίου καταδρομῶν, καταχρώμενος τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τὴν ἀπουσίαν κατατρέχων τοῦ Μανιάκη, τὰ τε

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Error tollendus, quo foederati et foederati iidem censentur. Hi ex omni extra natione, illi ex

subditis Pisidis et Lycaonibus, ut hic auctor enarrat. (100A).

ἀνίχοντα αὐτῷ ἐδήου καὶ ἔκειρε χωρία καὶ εἰς τὴν Α τούτου κοίτην ἀνέδην ἐξέθρισεν. Ἄπερ ἐκεῖνος ἐν Ἰταλίᾳ πυνθανόμενος ἤσχαλλε καὶ διεπρίετο τῷ θυμῷ. Ἄρτι δὲ καὶ σπουδῇ τοῦ Ῥωμανοῦ παραλυθεῖς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπεγνωκῶς (ἦδει γὰρ ὡς οὐκ εἰς χρηστὸν αὐτῷ τέλος ἢ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀφίξει τελευταίως) τὰς ἐν Ἰταλίᾳ δυνάμεις ἀνασεύσας καὶ διασφείρας, διψώντων τῶν στρατιωτῶν τὰς οἰκείας ἰδεῖν πατρίδας, ὄπλα κατὰ τοῦ βασιλέως κινεῖ. Καὶ τὸν μὲν πεμφθέντα διάδοχον αὐτοῦ (ἦν δὲ ὁ πρωτοσπαθᾶριος Παρδος, [P. 757] ἀνὴρ Βυζάντιος, καὶ δι' ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀγαθόν, ὅτι δὲ γνώριμος ἦν τῷ βασιλεῖ, τηλικαύτης χώρας ἄρχειν κεμφθεῖς) ἀναρεῖ, αὐτὸς δὲ αὐτῷ διάδογμα περιθεῖς καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράστημα ἀναλαβὼν ἀναγορεύεται βασιλεὺς, καὶ πλοίοις ἐμβιβάσας τὰς δυνάμεις περαιούει ἐν Βουλγαρίᾳ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς ταραχὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπέπεσε· καὶ γράμματα μὲν πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπει πάντος ἀπολύοντα φόδου τοῦτον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, παρακαλοῦντά τε ἀποθῆσθαι τὰ ὄπλα, καὶ ὑπισχνούμενος πᾶσαν εὐεργεσίαν· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἀτεγκτος ἦν καὶ οὐ μελίτεο τοῦ σκοποῦ, ἀγροχῶς καὶ αὐτὸς ἄς εἶχε δυνάμεις, καὶ στρατηγὸν αὐταῖς ἐπιστήσας αὐτοκράτορα τὸν Σεβαστοφόρον (25) Στέφανον τὸν ἐν Δαμοκρανεῖα τὰ τῆς βασιλείας εὐαγγέλια τούτῳ διακομίσαντα, ἐκπέμπει κατὰ τοῦ ἀποστάτου. Καὶ συναντῶσι τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν λεγόμενον Ὀστροβὸν ἐν τῷ Μαρμαρίῳ, καὶ συμπλοκῆς γενομένης τρέπονται οἱ περὶ τὸν Στέφανον, αὐτοῦ τοῦ Μανιάκη προηγουμένου καὶ τὰς φάλαγγας διακόπτοντος. Καὶ αὐτὸν ὡς βασιλέα εὐφήμουν. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, αἰφνιδίως ἐκ τοῦ ἴππου πεισῶν οὗτος ἀπέθανε, μηδὲν φανέντος τοῦ. τοῦτον τρώσαντος· εὐρήθη γὰρ ἔχων κατὰ τοῦ στήθους καιρίαν πληγὴν. Τοῦτου δὲ γνωσθέντος τῷ ἐναντίῳ στρατεύματι, ἀποτέμνεται μὲν ἡ κεφαλὴ τοῦ Γεωργίου, συλλαμβάνονται δὲ καὶ πάντες οἱ αὐτῷ συναράμενοι, ἅμα τῇ πτώσει τοῦ ἀρχηγοῦ τὰ ὄπλα βίβαντες καὶ ἑαυτοὺς ἐγγειρίσαντες. Καὶ τῷ μὲν βασιλεῖ ἄγγελος ἐπέμφθη κομίζων τὰ εὐαγγέλια τῆς νίκης, εἴσεισι δὲ μεθ' ἡμέρας τινὰς καὶ ὁ Στέφανος τὴν κεφαλὴν ἄγων τοῦ Μανιάκη καὶ τοὺς κρατηθέντας ἐν τῷ πολέμῳ· καὶ διὰ μέσης τῆς πλατείας θριαμβεύσας προηγουμένης τῆς κεφαλῆς ἄνωθεν δόρατος, καὶ τῶν ἀποστατῶν ὄνοις ἐποχουμένων, αὐτὸς ὄπισθεν εἴπετο, Ἴππῳ λευκῷ ἐφιζόμενος. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Μανιάκην τοιοῦτον εἴληφε τέλος.

Γίγνετο δὲ τις καὶ ἄλλη ἀποστασία ἐν Κύπρῳ κατὰ C τοῦτον τὸν χρόνον, πρωτοουργὸν ἔχουσα Θεόφιλον τὸν Ἐρωτικόν· οὗτος γὰρ τῆς νήσου στρατηγῶν καὶ νεωτέρων αἰεὶ πραγμάτων ἐπιέμενος, ἐπίπερ ἐπόθετο τὴν τοῦ Καλαφάτου καταστροφὴν καὶ τὴν κατασχοῦσαν τὰ πράγματα σύγχυσιν, καιρὸν εὔθετον εὐρεῖν οἰηθεῖς πρὸς τὸ σπουδαζόμενον, τότε τὸ ἔθνος ἅπαν τῶν Κυπρίων ἀνάπτει, καὶ τὸν δικαστὴν καὶ πράκτορα τῶν δημοσίων φόρων τὸν πρωτοσπαθᾶριον Θεοφύλακτον ὄνελεῖν παρασκευάζει, ἐγκλημα τούτῳ ἐπενεγκῶν ὡς βαρείας τὰς τῶν συντελειῶν ποιουμένης ἐσπράξεις. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτον οὐκ ἐδέησε τῷ Μονομάχῳ μακροτέρως τριβῆς· χειροῦται γὰρ αὐτὸν ἐκπεμφθεῖς ὁ [τε] τοῦ στόλου κατάρχων Κωνσταντῖνος πατρικῖος ὁ Χαγῆ, τὸ ἔθνος ἅπαν τῶν Κυπρίων ὑποποιήσας, καὶ εἰς βασιλεία ἔγει. Ἀχθέντα δὲ ἰπποδρομίας ἀγομένης θριαμβεύσας καὶ τῶν ὑπαρχόντων ψιλώσας ἀπέλυσε.

[P. 758] Τῇ δὲ κ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, τῆς ια' D ἰνδ:κτιώνος, κατέλυσε τὴν ζωὴν Ἀλέξιος ὁ πατριάρχ-

nitatem et multa beneficia pollicetur. Cum autem a proposito ille non dimoveretur, ipse quoque suas copias contrahit, et duce eas Stephano Sebastophoro (id est Augustifero), qui ipsi ad Damocraneam lætum delati imperii nuntium attulerat, contra perduellem mittit. Concurrerunt adversi exercitus apud Ostrobium in Marmario, fusæque Stephani 549 copię sunt, ipso Maniace primos ducente et hostium ordines disjiciente. Jamque universi eum imperatorem faustis omnibus saluta-bent, cum subito equo delapsus exspirat, non exstante vulneris auctore, quod in pectore letale acceperat. Quod simulatque innotuit imperatoriis, caput Maniæci amputatur; et qui ab ipsius partibus steterant, amisso duce, abjectis armis deditionem fecerunt. Confestim ad imperatorem nuntius victorię mittitur. Aliquot diebus post Stephanus in urbem redit, afferens caput Maniæci et bello victos, quos in triumpho duxit per mediam plateam, asinis insidentes, prælato in hasta capite Maniacis; et ipse albo equo vehens pompam est subsecutus.

Sub idem tempus Theophilus Eroticus Cypri prætor, homo semper novandarum rerum cupidus, cognito Calaphatis exitu et rerum confusione, opportunum se tempus nactum ratus sui instituti conficiendi totum Cyprium populum concitat, instigatque ad necem Theophylacti protospatharii judicis ac publici tributi exactoris, sub prætextu nimii ab eo in exigendo adhibiti rigoris. Ad hunc opprimendum nihil opus fuit Monomacho 550 longiore mora. Nam classis ductor Constantinus Chages patricius Cypriis universis subactis eum cepit, et ad imperatorem adduxit. Adductus imperator stola muliebri induit, et ludis equestribus in Circo in triumpho duxit, spoliatumque suis facultatibus dimisit.

ἠγλυν ὁ βασιλεὺς ἐνδύσας στολὴν καὶ ἐν τῷ ἰππικῷ ψιλώσας ἀπέλυσε.

Vicesima die Februarii, indictione 11, Alexius patriarcha rebus humanis excedit. Ei sufficitur die

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(25) Imperii sibi delati nuntium σεβαστοφόρου nomine remunerabant Græci imperatores, quasi qui Augustini dignitatem obtinisset. Moris usum in Stephano manifestat auctor, et Σεβαστοφόρου appella-

tionis causam indicat eo quod τὰ τῆς βασιλείας εὐαγγέλια τούτῳ διακομίσαντο· Zonaras eo quod imperii insignibus illum ornasset. Goar.

Annuntiationis festo Michaelus Cerularius, qui vixerat monachus ex quo eum orphanotrophus ob paratas insidias relegaverat. Indicatur etiam imperatori thesaurus auri reconditus in Alexii mansione, quem missis famulis recepit, ad centenaria viginti quinque. Eadem indictione, postridie Kalendas Maias, oculi effodiuntur orphanotropho in loco cui nomen Marycatia. Alii id inscio imperatore aiunt fuisse factum jussu Theodoræ: plerique omnes ipeius monachi mandato, ei ob relegationem irato. Mortuus est decima tertia die ejusdem mensis. Julio mense Stephanus Sebastophorus delatus est, quod insidiatus esset imperatori volueritque imperium in Leonem patricium transferre et Melitenæ præfectum constituere filium Lampri. Ao Stephanus quidem opibus suis multatus et monasticam vivere jussus et relegatus est. Lamprus, crudeliter tortus et per forum ludibrii causa in pompa ductus atque oculis orbatus, paulo post vita excessit.

551 Hac ipsa indictione, mense Junio, Rossica gens contra Romanum imperium insurrexit. Hactenus pacem amicitiamque cum Romanis Rossi coluerant, liberaque invicem fuerant commercia, et mercatores ultro citroque commearant. Tunc vero in urbe orta rixa cum quibusdam Scythis negotiatoribus, res ad manus venit, et est quidam de nobilioribus Scythis interfectus. Proinde ejus gentis regulus Bladimerus, homo iracundus atque animo inquieto, casum hunc sibi annuntiatum ægerrime ferens, nulla interposita mora, ad arma vocatis subditis quotquot bello habiles erant, copiisque auxiliariibus ascitis haud exiguis a nationibus quæ Oceani insulae septentrionales inhabitabant, collecta ad hominum, ut ferunt, 100000 multitudine, eam usitatis apud ipsos navigiis (lintres nos vocamus, unica arbore cavata factos) imponit, et adversus urbem tendit. Imperator, ejus conatu intellecto, legatis missis petit ut ab armis discedat, pollicitus se quidquid peccatum esset compensaturum, modo ne ipse levi de causa tot jam per annos coalitam pacem rumpeat gentesque bello committeret. Cum autem barbarus litteris acceptis legatos ignominiose proturbaret, responsis superbis datis, imperator, desperata pace, ipse quoque se pro viribus bello parat. Scythicos negotiatores in urbe

552 degentes, nec non qui ut socii aderant, per provincias in custodiam dividit, ne quæ ab ipsis domi essent metuendæ insidiæ. Tum adornatis, quantum ejus præceps occasio rei ferebat, imperatoriis triremibus aliisque levibus navigiis, et impositis in eas qui e militibus ea tempestate Byzantii agentibus legi poterant classariis, ipse quoque conscensa celoce sua Barbaris occurrit in faucibus maris ad Pharum stationem habentibus, juxta per continentem comitante equitatu haud exiguo. Instructa utrinque ad pugnam classe neutra pars prælium incipiebat, Scythi intra occupatum portum se continentibus, et Romanis eo-

Α χης, και ἀνάγεται εἰς τὸν αὐτοῦ θρόνον Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, μοναχοῦς ὧν ἐξ οὐπερ ὁ ὄρφανότροφος αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιβουλήν ἐξώρισε. Προσαγγέλλεται δὲ τῷ βασιλεῖ και χρυσίον ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ τοῦ Ἀλεξίου μονῇ, και πέμψας ἀναλαμβάνεται τοῦτο, εἰς κεντηνάρια ποσοῦμενον κ'. Μαῖου δὲ δευτέρως, τῆς αὐτῆς Ἰνδικτιῶνος, ἐκτυφλοῦται και ὁ ὄρφανότροφος ἐν τῷ λεγομένῳ χωρίῳ τῶν Μαρυκάτου, ὡς μὲν τινὲς φασιν, ὑπὸ Θεοδώρας, ἄκοντος τοῦ βασιλέως, ὡς δὲ ὁ τῶν πολλῶν κρατεῖ λόγος, παρ' αὐτοῦ τούτου ἐγγυτῶντος αὐτῷ διὰ τὰς ὑπερορίας, και τῇ ἰγ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀποθνήσκει. Ἰουλίῳ δὲ μηνὶ τῆς αὐτῆς Ἰνδικτιῶνος κατηγορήθη και Στέφανος ὁ Σεβαστοφόρος ὡς ἐπιβουλεύων τῷ βασιλεῖ και βασιλείᾳ βουλόμενος ποιῆσαι ἅπαντα πατρικίον και στρατηγὸν Μελιτηνῆς, τὸν υἱὸν τοῦ Λαμπροῦ· και ὁ μὲν Στέφανος τῶν ὑπαρχόντων γυμνωθεὶς και μοναχὸς ἀποκαρεῖς ἐξωρίσθη· ὁ δὲ Λαμπρός, ἀπηναῶς ἐπισθεὶς και τὰς ὄψεις πηρωθεὶς και διὰ τῆς ἀγορᾶς πομπευθεὶς, μετὰ μικρὸν ἀπέθανεν.

Ἐγένετο δὲ και κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς αὐτῆς ἐπινημήσεως και ἡ τοῦ ἔθνους τῶν Ῥώων κίνησις κατὰ τῆς βασιλίδος. Οὗτοι γὰρ κοινοπραγοῦντες μέχρη τοῦδε Ῥωμαίοις και εἰρηνεύοντες μετ' αὐτῶν, ἀδελῶς τε ἀλλήλοις ἐπιμύγνοντο και ἐμπόρους ἐς ἄλλήλους ἔπεμπον. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον φιλονεικίας γενομένης ἐν Βυζαντίῳ μετὰ τινῶν ἐμπόρων Σκυθῶν, συμπληγᾶδος τε ἐξ αὐτοῦ ἐπακολουθησάσης και τινος Σκύθου φονευθέντος ἐπιφανοῦς, ὁ τότε κατάρχων τοῦ γένους τούτου Βλαδεδιμηρὸς, ἄνηρ ὀρηματίας και τὰ πολλὰ τῷ θυμῷ χαριζόμενος, πυθόμενος τὸ συμβᾶν και δεινοπαθήσας και μὴ δοῦς ἀναβολὴν ἢ καιρὸν τῷ κινήματι, τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀγείρας ὄσον μάχιμον, προσεταιρισάμενος δὲ και συμμαχικὸν οὐκ ὀλίγον ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς προσαρκτικαῖς τοῦ Ὠκεανοῦ νήσοις ἰθῶν, και πληθὺς ἀθροίσας, ὡς φασιν, περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας, και πλοίοις ἐγγυρίοις τοῖς λεγομένοις μονοξύλοις ἐμβαλὼν κατὰ τῆς πόλεως ἔξορμᾶ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς πέμπει μὲν πρεσβευτὰς, ἐξαίτων καταθέσθαι τὰ ὄπλα και ὑπισχνούμενος ἐξίτασθαι εἴ τι δὴ και γέγονεν ἄτοπον, και μὴ διὰ μικρὸν ἰθελῆσαι πρᾶγμα τὴν ἐκ μακροῦ παγιωθείσαν διαλύσαι εἴρηνην και τὰ ἔθνη κατ' ἀλλήλων ἀνάψαι· ἐπεὶ δὲ δεξιόμενος αὐτὸς τὰ γράμματα τοὺς τε πρέσβεις ἀτίμως ἐδίωξε και ὑπερηφάνους και σοβαρὰς ἀπέδωκεν ἀπολογίας, ἀπεγνωκὸς ὁ βασιλεὺς τὴν εἰρήνην και αὐτὸς ὡς ἐνῆν ἀντιπαρετάτετο. [P. 759] Και τοὺς μὲν ἐνδημοῦντας τῇ βασιλίδι ἐμπόρους τῶν Σκυθῶν, ἔτι δὲ και τοὺς κατὰ συμμαχίαν παρόντας διασκορπίσας ἐν τοῖς θέμασι, και ἀσφαλισάμενος ἵνα μὴ και ἀπὸ τῶν Ἰνδῶν ἐπιβουλή τις ἀνεγερθῇ, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου και τὸ τοῦ ἔργου δεῦρόπονον, τὰς τε βασιλικὰς ἐξαρτύσας τριήρεις και ἄλλας οὐκ ὀλίγας ἀπὸ τῶν εὐσταλῶν και κούφων, και λαοῦ πληρώσας ἀπὸ τῶν παρατυχόντων ἐν Βυζαντίῳ τότε στρατιωτῶν, και αὐτῆς οὗτος τῷ βασιλικῷ ἐπιβάς ὁρόμῳ νειξίσει και τοῖς Σκύθαις ἄπαντιδᾶζει κατὰ τὸ τοῦ

Πόντου στόμα ἐν τῷ λεγομένῳ ναυλοχοῦσι Φάρῳ, A
 παρτομένην ἔχων διὰ τῆς ξηρᾶς καὶ ἱππικῆν στρα-
 τικὴν οὐκ ὀλίγην. Ἐπει δὲ ἀντιμέτωποι ἔστησαν αἱ
 δυνάμεις, ἔργου μὲν οὐδέτερον μέρος ἦπτετο· οἱ τε
 γὰρ Σκύθαι ἐπὶ τοῦ λιμένος ἔνθα προσώρμουν
 ἰστώτες ἡσυχίαν ἤγον, καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ἐκείνων
 προσμένων κίνησιν ἱκατέρει. Ἐπει δὲ ὁ καιρὸς
 ἐτίθειτο καὶ ἡ ὥρα ἦν πρὸς ὄψε, πρέσβεις ὁ βασι-
 λεὺς πάλιν ἐπέμπει περὶ εἰρήνης, καὶ πάλιν ἀτί-
 μως ἀποπέμπει τούτους ὁ βάρβαρος, μηνύσας, εἰ
 βούλεται τῷ βασιλεῖ καταθέσθαι τὰ ὄπλα, δοῦναι
 παντὶ τῷ ἐπομένῳ αὐτῷ στρατῷ ἀνὰ χρυσοῦ λίτρας
 τρεῖς. Ἀμνηστῆ δὲ φανείσθαι τῆς ἀποκρίσεως ἔγνω
 δεῖν ἔργου ἔχειν. Ὡς δ' ἐκείνοι ἀτρέμας εἶχον,
 μεταστειλόμενος ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Βασιλεῖον
 τὸν Θεοδωροκάνον τρεῖς εἰκηφέναι προστάττει τρι-
 ἡρεῖς δρομάδας καὶ ἀπελθεῖν καὶ ἀποπειράσασθαι τῶν
 Σκυθῶν, εἴπερ δυνήθειτ ἀκροβολιζόμενος πρὸς πό-
 λεμον αὐτοὺς σπισπάσασθαι. Ὁ δὲ τὰς τριῆρεις εἰ-
 ληφῶς καὶ πρὸς τοὺς Σκύθας γενόμενος οὐ δι' ἀκρο-
 βολισμοῦ τῆς αὐτῶν ἀπειράτο γνώμη, ἀλλ' εἰς
 μέσους ἑαυτὸν ὠθήσας ἑπτὰ μὲν σκάφη τῷ σκου-
 στῷ καταφλέγει πυρὶ, τρία δὲ αὐτανδρα καταποντί-
 ζει. Χειροῦται δὲ καὶ ἔν αὐτοῖς εἰσπυθῆσας εἰς αὐτὸ,
 καὶ τῶν ἔνδον οὐκ μὲν ἀποσφάζας, οὐκ δὲ καὶ τρο-
 πωσάμενος, τὴν τόλμην καταπλαγέντας αὐτοῦ. Οἱ
 δὲ Σκύθαι, καὶ τὸν βασιλέα ἤδη ὄρωντες ἐρχόμενον
 εἰς παντὶ τῷ στόλῳ, καὶ λογιζόμενοι, ὅπερ ἦν εἰκὸς,
 εἰ τοιαῦτα πεπόνθασαι τρισὶ τριῆρεσιν ἀντιστάνας
 πολεμούσας, τί ἂν πάθοιεν βιαζόμενοι παντὶ τῷ
 στόλῳ συμπλέεσθαι, ἀπέβλεψαν πρὸς φυγὴν, καὶ
 εἰς τόπον ἀποβρίθοντες σκοπέλους ἔχοντα καὶ πέ-
 τρας ὑφάλους τὰ πλείω τῶν σκαφῶν ἀπεβάλοντο,
 ἐπιτιθεμένων τούτοις ἀπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν παρα-
 κρουσμένων στρατιωτῶν καὶ ἀπολλύντων αὐτοὺς,
 ὡς εὐρεθῆναι μετὰ ταῦτα νεκροὺς ἐβρίμμενους ἐν
 τοῖς αἰγιαλοῖς ἀμφὶ τὰς εἴς' χιλιάδας. Ὁ μὲν οὖν βα-
 σιλεὺς μετὰ τὴν τῶν Σκυθῶν ἦρταν ἐφ' ὅλας δύο
 προσμεῖνας ἡμέρας, κατὰ τὴν τρίτην ὑπέστρεψεν
 εἰς τὴν βασιλίδαν, δύο τάγματα καταλιπὼν καὶ τὰς
 λεγομένας ἑταιρείας, ἐφ' ἡγεμόνι ταττόμενα Νικο-
 λάῳ τῷ παρακοιμωμένῳ [P. 76u] καὶ Βασιλεῖῳ μα-
 γίστρῳ τῷ Θεοδωροκάνῳ, ἐφ' οἷον τοὺς αἰγιαλοὺς
 ἐπισκοπεῖν καὶ παρατρέχειν καὶ φυλάττεσθαι, μὴ
 τις ἐπόσασιν γίνηται τῶν Βαρβάρων, τὸν δὲ πάντα
 στόλον κατὰ τὸν Φάρον προσμένειν κελεύσας. Καὶ ὁ
 μὲν βασιλεὺς ταῦτα διαπραξάμενος εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 Βυζάντιον, οἱ περὶ τὸν παρακοιμώμενον δὲ καὶ τὸν
 Θεοδωροκάνον τοὺς αἰγιαλοὺς περιιόντες, ἔνθα μετὰ
 τὴν τροπὴν ἐξεβράσθη τὰ σώματα τῶν Βαρβάρων,
 πολλῆς λείας καὶ σκύλων ἐγένοντο κύριοι. Καὶ
 τριῆρεις δὲ τέσσαρας ἐπὶ εἴκοσι τοῦ λοιποῦ διαιρε-
 θείσαι στόλου εἶποντο φεύγουσι τοῖς Βαρβάροις· ἐν
 τινὶ δὲ κόλπῳ ναυλογούντων αὐτῶν παρῆλθον αὐταὶ
 θώκουσαι. Καὶ γνόντες οἱ Σκύθαι τὴν ὀλιγότητα, καὶ
 ἀκριβῶς καταλαβόντες ὡς οὐ πλείους τῶν φαινομέ-
 νων εἴσιν, ὑπερκερώσεις ποιησάμενοι ἀπὸ τοῦ ἔνθεν
 κάκειθεν ἀκρωτηρίου καὶ συντόνῳ τῇ εἰσελάχρω-
 μένοι ἔσπευδον ἐγκολπώσασθαι τοὺς ἐναντίους. Οἱ δὲ

rum innotum exspectantibus. Cum tempus teneretur
 et ad vesperam dies inclinaret, rursum legatos
 de pace mittit imperator, eosque rursus contume-
 liose barbarus rejicit, non aliter se arma deposi-
 torum significans quam acceptis in singula suorum
 classiariorum capita tribus auri libris. Quod res-
 ponsione cum videret summe absurdum, imperator
 pugna decernendum statuit. Barbarisque etiam-
 num quiescentibus, vocato ad se magistro Basilio
 Theodorocano mandat ut cum tribus velocibus
 triremibus levi pugna Scythas tentet atque ad
 praelium provocet. Basilius acceptis triremibus non
 levi praelio eorum animos explorat, sed in me-
 dios 553 hostes invectus septem naves artifi-
 cioso igne cremat, tres cum ipsis vectoribus de-
 mergit, unaque potitur, in eam insiliens et clas-
 siarios partim cœdens, partim audacia ipsius
 perterritos fugans. Scythæ cum universa classe
 accedere imperatorem videntes, atque id quod res
 erat cogitantes, cum ne trium quidem triremium
 sustinuisent impetum, quid eventurum esset si
 cum tota classe confligendum foret, fugam faciunt,
 et se in locum immittentes saxa ac scopulos sub
 mari delitescentes habentem plerasque naves
 perdunt. Sed et milites e continenti eos invadunt,
 magnamque stragem edunt. Sane cadaverum hos-
 tilium in littore inventa sunt postmodo quindecim
 circiter millia. Superatis hoc pacto Scythia, imper-
 ator totum biduum ibi locorum commoratus
 tertio die Byzantium rediit, duabus legionibus et
 quam vocant sodalitates relictis, ducibus Nicolao
 cubiculario et magistro Basilio Theodorocano
 mandato ut oram maritimam custodirent, neque
 excensionem facere Barbaros paterentur, utque
 tota classis apud Pharum in statione esset. Hi
 littora, ut jussi erant, circumeuntes, qua cadavera
 Barbarorum æstus ejecerat, ingenti præda ac spo-
 liis potiti sunt. Verum viginti quatuor triremes
 Romanæ, 554 avulsæ ab reliqua classe, fugientes
 Barbaros insecutæ eosque prætervectæ sunt, cum
 ii in quemdam portum naves subduxissent. Scythæ
 ergo paucitate hostilium navium cognita, comper-
 toque non plures esse quam visæ erant, a pro-
 montoriis ab utraque parte sitis cornua exten-
 derunt, et contenta usi remigatione circumvenire
 eas cœperunt. Romani priore labore remigandi
 insequendique defatigati, et multitudine hostilium
 navium perterriti, ad fugam inclinarunt. Cum
 autem barbaricæ naves fauces sinus circumdedis-
 sent et in altum exire non daretur, Constantinus
 patricius Caballurius Cibyræotarum dux, cum sua
 et aliis decem triremibus fortiter in hostem pu-
 gnans, concisus est. Captæ a Barbaris quatuor
 triremes cum ipsis vectoribus, ipsaque etiam præ-
 toria navis. Homines in iis omnes interfecti. Re-
 liquæ Romanorum naves in brevia, littora incom-
 moda et saxa ejectæ ac contrites sunt. Classarii
 alii in aqua perierunt, alii a Barbaris vel trucidati
 vel captivi abducti sunt. Superstites nudi, pedites-

que ad suorum stationem redieront. Scythæ, cum A præter spem ipsis institutum cecidisset, domum versus iter instituerunt. Cum non mari modo, sed terra etiam redirent (neque enim tantæ multitudinis satis erat navium, cum prælio multæ essent demersæ, 555 multæ captæ, multæ naufragio perissent), in Catacalonem Hestam Ambustum tunc Istro vicinæ regioni præfectum inciderunt in ora maris apud Barnam, fusique sunt et magna clade affecti. Octingentos eorum vivos in compedibus ad imperatorem misit. Is Ambustus, et cum primum Scythæ ad Constantinopolin tenderent inque ipsius provinciam egressi pabularentur, militibus suis collectis fortiter invaserat, pulsosque ad sua confugere navigia coegerat. Et tunc iterum oram suæ provinciae maritimam custodiens, exituique intentus, hoc facinus edidit.

μνοὶ εἰς τὸ οἰκτεῖον στρατόπεδον ἀνεσώθησαν. Οἱ δὲ Σκύθαι ὡς οὐκ εἰς ἔργον ἐχώρει αὐτοῖς τὰ τῶν ἐλπίδων, τῆς ἐπ' οἴκου πορείας ἐμνήσθησαν. Ὑποστρέφουσι δὲ τούτοις διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης (οὐδὲ γὰρ ἐξήρουν τοῖς πᾶσι τὰ σκάφη, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς προηγησαμένης ναυαρχίας καταποντισθέντα τε καὶ ληφθέντα, τὰ δὲ ὑπὸ κλύδωνος καὶ τρικυμίας θλασθέντα, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείους περὶ τὴν ὁδοποιρίαν ἐποιοῦντο) συναντήσας Κατακαλῶν Βέστης ὁ Κεκαυμένος ἄρχων ὧν τῶν περὶ τὸν Ἴστρον πόλεων καὶ χωρίων, κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς λεγομένης Βάρνας, καὶ συμβαλὼν ἐτρέψατο, καὶ ἀπέκτεινε μὲν πολλοὺς, ὀκτακοσίους δὲ ζωγρίας λαβὼν πεπεδημένους ἐκπέμπε τῷ βασιλεῖ. Οὗτος γὰρ ὁ ἀνήρ καὶ ὅτε πρώτως τῶν οἰκτεῖων ἠθῶν ἀπαναστάντες οἱ Σκύθαι πρὸς τὴν βασιλίδα ἠπειγόnton καὶ ἐς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀρχὴν ἀποδάντες προνομὰς ἐποιοῦnton, τὸν ἀμφ' αὐτὸν ἀθροίσας λαὸν προσέβραβε τούτοις, ναὶ γενναίως ἀγωνισάμενος ἐτρέψατό τε κατὰ κράτος καὶ εἰς τὰ οἰκτεῖα σκάφη φυγεῖν ἠνάγκασε. [P. 761] καὶ πάλιν δὲ τὰ ἀγγέλια τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀρχῆς φυλάττων χωρία, καὶ προσμμένων, τὸ τέλος, ὀποστρέφοντας δεξιόμενος καὶ καοτερῶς ὑποστὰς εἰργάσατο τὰ εἰρημένα.

Anno mundi 6552, indictione 12, mense Septem-
bri, vehemens flavit ventus, quo fructus vinearum
pene perierunt. Eo ipso anno, nona die Martii, C
quæ festa est memoriæ divorum Quadraginta Mar-
tyrum, 556 imperator ut iis supplicaret publice
processurus, seditionis populi interceptus est. Cum
enim pedes magno satellitum cum comitatu et
faustis acclamationibus a palatio usque ad fanum
Servatoris in Chalce processisset, inde equo ad
martyrum ædem vohi vellet, subito vox e medio
multitudinis exaudita est: « Nolumus Soleremam
(sic Romani Duri soror vocabatur, Monomachi
conoubina) esse imperatricem, neque propter eam
dominas nostras porphyrogennetas Zoen ac Theo-
doram mori. » Atque illico omnia confusionis ac
tumultus plena, et imperatorem turba ad necem
deposcit. Quod nisi celeriter Augustæ de sublimi
prospicientes multitudinem placassent, plurimi D
haud dubie atque ipse forsitan imperator perituri
fueraut. Sedato autem motu imperator, omissa ad
martyres processione, in palatium se recepit.

Indictione 13 bellum de Anio cœpit. Sed expo-
nendum est cur et qua ratione Anii principi quie-
scenti, nullaque ab eo orta injuria, imperator bel-
lum intulerit. Georgius Abasgorum princeps bel-
lum adversus 557 Romanos movens socium ejus

Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς προτέρας κωπηλασίας καὶ τοῦ
διωγμοῦ κατάκοποι ὄντες, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν
βαρβαρικῶν σκαφῶν ἀποδειλιάσαντες, ἔκλιναν πρὸς
φυγὴν. Ἐπει δὲ ἔφθασαν τὰ τῶν Βαρβάρων σκάφη
στεφανώσαντα τὸ στόμα κατασχεῖν τοῦ κόλπου καὶ
ἄπορος ἦν ἡ πρὸς τὸ πέρατος διέξοδος, Κωνσταντί-
νον μὲν πατριῆς ὁ Καβαλλοῦριος, στρατηγὸς ὧν
τῶν Κισυβρίας, γενναίως ἔστη πρὸς πόλεμον
μετὰ τῆς ἑαυτοῦ τριήρους καὶ λοιπῶν δέκα, καὶ
εὐρώστως μαχόμενος κατεκτόη, ἐλήφθησαν δὲ καὶ
τέσσαρες τριήρεις αὐτανδροὶ σὺν τῇ ναυαρχίᾳ, καὶ
πάντες οἱ ἐν αὐταῖς ἀπεσφάγησαν, τὰ δὲ λοιπὰ
Ῥωμαῖκὰ πλοῖα ἐν βράχεσι καὶ ἀκταῖς καὶ σκοπέ-
λοις ἀπεβρίφησαν. ὧν συντριβέντων οἱ μὲν τῶν ἐν
αὐταῖς ὑποβρύχιοι γέγονασι τῇ θαλάσσει, ἄλλοι δὲ
ἐάλωσαν ὑπὸ τῶν Βαρβάρων καὶ μαχαίρᾳ παρεδό-

B
θησαν καὶ δουλεῖα, οἱ δὲ διασωθέντες περὶ καὶ γυ-
μνοὶ εἰς τὸ οἰκτεῖον στρατόπεδον ἀνεσώθησαν. Οἱ δὲ Σκύθαι ὡς οὐκ εἰς ἔργον ἐχώρει αὐτοῖς τὰ τῶν ἐλπίδων, τῆς ἐπ' οἴκου πορείας ἐμνήσθησαν. Ὑποστρέφουσι δὲ τούτοις διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης (οὐδὲ γὰρ ἐξήρουν τοῖς πᾶσι τὰ σκάφη, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς προηγησαμένης ναυαρχίας καταποντισθέντα τε καὶ ληφθέντα, τὰ δὲ ὑπὸ κλύδωνος καὶ τρικυμίας θλασθέντα, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείους περὶ τὴν ὁδοποιρίαν ἐποιοῦντο) συναντήσας Κατακαλῶν Βέστης ὁ Κεκαυμένος ἄρχων ὧν τῶν περὶ τὸν Ἴστρον πόλεων καὶ χωρίων, κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς λεγομένης Βάρνας, καὶ συμβαλὼν ἐτρέψατο, καὶ ἀπέκτεινε μὲν πολλοὺς, ὀκτακοσίους δὲ ζωγρίας λαβὼν πεπεδημένους ἐκπέμπε τῷ βασιλεῖ. Οὗτος γὰρ ὁ ἀνήρ καὶ ὅτε πρώτως τῶν οἰκτεῖων ἠθῶν ἀπαναστάντες οἱ Σκύθαι πρὸς τὴν βασιλίδα ἠπειγόnton καὶ ἐς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀρχὴν ἀποδάντες προνομὰς ἐποιοῦnton, τὸν ἀμφ' αὐτὸν ἀθροίσας λαὸν προσέβραβε τούτοις, ναὶ γενναίως ἀγωνισάμενος ἐτρέψατό τε κατὰ κράτος καὶ εἰς τὰ οἰκτεῖα σκάφη φυγεῖν ἠνάγκασε. [P. 761] καὶ πάλιν δὲ τὰ ἀγγέλια τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀρχῆς φυλάττων χωρία, καὶ προσμμένων, τὸ τέλος, ὀποστρέφοντας δεξιόμενος καὶ καοτερῶς ὑποστὰς εἰργάσατο τὰ εἰρημένα.

Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνί, ἰνδικτιῶνος ιβ', ἔτους ρφνβ'
ἐπνευσεν ἄνεμος σφοδρὸς, ὡς διαφθάρηαι σχεδὸν
τοὺς τῶν ἀμπέλων καρπούς. Κατὰ τοῦτον τὸν χρό-
νον ἑορτῆς ἀγομένης τῶν ἁγίων μ' Μαρτύρων, ἐν τῇ
θ' τοῦ Μαρτίου μηνός, μέλλων ὁ βασιλεὺς εἰς προ-
κύνησιν ἀπελθεῖν τῶν ἁγίων δημοσίᾳ προόδῳ κα-
τεστασιάζθη παρὰ τοῦ δήμου. Ἐξελθόντος γὰρ τούτου
περὶ μετὰ πολλῆς θορυφορίας ἀπὸ τοῦ παλατίου καὶ
εὐφημίας, καὶ τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ καταλαβόντος ναὸν
τοῦ Σωτήρος, καὶ μέλλοντος ἐκείθεν ἐξίπτάσθαι
καὶ πρὸς τὸν τῶν Μαρτύρων ἀφικέσθαι σιγῶν, ἐξαι-
φνης ἐξηχθήθη φωνὴ ἀπὸ μέσου τοῦ πλῆθους: « Ἡμεῖς
τὴν Σκληραῖναν βασιλίσαν οὐ θέλομεν, οὐδὲ δι' αὐ-
τὴν αἱ μάνναι (26) ἡμῶν αἱ πορφυρογέννητοι Ζωή
τε καὶ Θεοδώρη θανοῦνται. » Καὶ εὐθὺς συνεχύθη τὰ
πάντα, καὶ ταραχὴ κατέσχε τὸ πλῆθος, καὶ ἐζήτουσιν
τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι. Καὶ εἰ μὴ τάχιον αἱ
βασιλίδες προκύψασαι ἄνωθεν κατεστόρεσαν τὸ
πλῆθος, ἀπολώλεισαν ἢν οὐκ ὀλίγοι, ἴσως δὲ καὶ αὐ-
τὸς ὁ βασιλεὺς. Κατευνωσθεῖσης δὲ τῆς ταραχῆς
ὀπίστρεψεν εἰς τὰ βασίλεια, τὴν εἰς τοὺς μάρτυρας
ἄφιξιν παραιτησάμενος.

Ἰνδικτιῶνος δὲ ιγ' ὁ κατὰ τοῦ Ἄνιου ἀρχὴν ἐλάμ-
βανε πόλεμος. Ἄλλὰ βῆτέον ἄνωθεν πῶς καὶ διὰ
τίνα τρόπον ἡσυχίαν ἄγοντι τῷ τοῦ Ἄνιου τοπάρχῃ
καὶ μηδὲν ἀπαίσιον διαπραττομένῳ Κωνσταντίνῳ ὁ
βασιλεὺς πολεμῆν ἐπεχείρησεν. Ὅτε Γεώργιος ὁ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Non dominæ, sed matres. GOAR.

'Αδραγῶν ἀρχηγὸς ἔπλα κατὰ Ῥωμαίων ἐκίνησε, Α
 συμμαχῶν ἦν αὐτῷ καὶ Ἰωδανασίης ὁ τῆς τοῦ
 Ἄνιου κυριεύων χώρας. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἔμ-
 προσθεν εἴρηται, Βασίλειος ὁ βασιλεὺς ἀνελθὼν ἐν
 Ἰβηρίᾳ παρατάξεισιν ἠγωνίσαστο κατὰ τοῦ Γεωργίου
 καὶ τοῦτον ἐτρέψατο καὶ συνέτριψε, φοβηθεὶς ὁ Ἰω-
 δανασίης μὴ πως ὁ βασιλεὺς μνηιῶν διὰ τὴν συμ-
 μαχίαν ἀνήκεστον τι ἐς αὐτὸν διαπράξῃται, τὰς κλεῖς
 τῆς πόλεως εἰληφῶς αὐτομολεῖ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ
 ἑαυτὸν ἐγχειρίζει ἐθειλοντῆς καὶ τὰς κλεῖς παραδί-
 δωσιν. Ὁ δὲ τῆς συνείσεως τοῦτον ἀποδεξάμενος
 μάλιστα τὸν τιμῆ καὶ ἄρχοντα διὰ βίου τοῦ Ἄνιου
 καὶ τῆς λεγομένης μεγάλης Ἀρμενίας προβάλλεται,
 ἔγγραφον ἀπαιτήσας ἀπ' αὐτοῦ γραμματεῖον ὡς
 μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίην ἐπανήξει πᾶσα ἡ τοιαύτη
 ἀρχὴ εἰς τὸ δίκαιον αὐτοῦ καὶ μέρος ἔσται τῆς
 Ῥωμαϊκῆς. Ἐγένετο ταῦτα. Καὶ θνήσκει μὲν ὁ βα-
 σιλεὺς, θνήσκει δὲ μετὰ χρόνους ἱκανοὺς καὶ ὁ Ἰω-
 δανασίης· καὶ θανόντος αὐτοῦ Κακίκιος ὁ τούτου
 υἱὸς διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν εἰρήνην μὲν διετήρει
 πρὸς Ῥωμαίους καὶ ἑταιχμίαν, κατεῖχε μὲντοι τὴν
 πατρῴαν ἀρχήν, [P. 762] καὶ ἀποδοῦναι Ῥωμαίοις
 οὐκ ἤθελεν, ὡς τὸ πατρικὸν ἐβούλετο γραμματεῖον.
 Εὐρῶν οὖν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὸ γραμματεῖον ὁ
 Μονομάχος ἀπήτει καὶ τὸ Ἄνιον καὶ τὴν πᾶσαν με-
 γάλην Ἀρμενίαν ὡς Βασιλείου τοῦ βασιλέως διάδο-
 χος. Τοῦ δὲ δούλον μὲν ἑαυτὸν ἀνομολογοῦντος Ῥω-
 μαίων, ἀποστῆναι δὲ τῆς πατρῴας ἀρχῆς μὴ ἐθέ-
 λοντος (27), πολεμητέον ἐδόκει τῷ βασιλεῖ. Καὶ δὴ
 στρατὸν ἀγείρας καὶ Μιχαὴλ Βέστη (28) τῷ Ἰασίτῃ
 ἐγχειρίσας, ἄρχοντι φθάσαντι προβληθῆναι τῆς
 Ἰβηρίας, πολεμῆν ἐπισκόπει τῷ Κακικίῳ· ὁ δὲ ἀπ-
 ελθὼν, καθ' ὅσον οἶόν τ' ἦν, ἔσπευδεν ἐκπληροῦν τὰ
 προστεταγμένα. Ὅπερ γνοὺς ὁ Κακίκιος, καὶ ὅτι
 ἀπὲρ φλοῦ καὶ συμμαχοῦ πολέμιος κέκριται, καὶ
 κῆτος τὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἀγνοχῶς κατὰ τὸ ἐγγω-
 ροῦν οὐτῷ τοὺς ἐπιόντας ἠμόνετο. Κακῶς δὲ φερο-
 μένων τῶν πραγμάτων τῷ Ἰασίτῃ, πέμπεται καὶ ὁ
 Νικόλαος πρόεδρος ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν, ὁ τοῦ
 βασιλέως Κωνσταντίνου παρακοιμώμενος, μετὰ
 βραδείας χειρὸς, ὥστε τῷ πλήθει καὶ τῇ δυνάμει
 καταγωνίσασθαι τὸν Κακίκιον. Στέλλονται δὲ γράμ-
 ματα τοῦ βασιλέως πρὸς Ἀπλησφάρην τὸν ἄρχοντα
 τοῦ Τιβίου καὶ τῆς περὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν Περσ-
 αρμενίας, παρακαλοῦντα τοῦτον κατὰ τὸ δυνατόν
 δοῦν τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν καὶ τὴν ὑποκειμένην
 χώραν τῷ Κακικίῳ. Ἀπελθὼν οὖν ὁ Νικόλαος ἐκεῖ- D

habuerat Jobanesicam Anii dominum. Verum ubi
 Basilius imperator in Iberiam cum exercitu pro-
 fectus Georgium praelio fregit, Jobanesicoes me-
 tuens ne ob belli societatem iratus imperator du-
 rius de se statueret, cum clavibus urbis ad eum
 transfugerat, seque et claves ei ultro dederat.
 Quam ejus calliditatem approbans Basilius, magi-
 stri honore ornatum Anii et Armeniæ quæ Magna
 dicitur præfectum eum usque ad vitæ ejus exitum
 constituerat, scripta cautione professum, mortuo
 ipso eam præfecturam ad suum dominum reditu-
 ram partemque Romanæ ditionis futuram. Mortuo
 Basilio atque multis post annis Jobanesica, filius
 hujus Cacicius occupata præfectura pacem socie-
 tatemque cum Romanis servavit, paternam interim
 ditionem retinens Romanis, quod scriptum jubebat,
 nequaquam reddidit. Monomachus pacti formula in
 archivo reperta, Anium universamque magnam
 Armeniam, ut Basilius hæres repossit. Cumque Cacici-
 us servum quidem se profiteretur, præfecturam
 vero quam a patre acceperat restituere recusaret,
 bello suas res repetere imperator statuit. Proinde
 collectum exercitum Michaelo Bestæ Jasitæ, qui jam
 tum præfectus Iberiæ 558 erat designatus, tradit,
 mandatque ut Cacicio bellum faciat. Atque is in
 in provinciam profectus mandata imperatoris provi-
 rili exsequitur. Cacicius se pro amico et socio Ro-
 manorum hostem judicatum sentiens, ipse etiam
 suis contractis copiis, se quantum res ferebant
 tueri intendit. Cum autem res Jasitæ male succo-
 derent, mittitur etiam Nicoiaus præses scholarum
 domesticus, accubitor quondam Constantini impe-
 ratoris, cum grandi exercitu, ut vel multitudine
 opprimeretur Cacicius. Mittit etiam litteras impe-
 rator ad Aplespharium Tibii et quæ circa Araxen
 fluvium est Persarmeniæ præfectum, hortaturque
 eum ut, quantum possit, Magnam Armeniam et
 ditionem Cacicii infestet, Nicolaus ubi in provin-
 ciam pervenit, stalim se rei gerendæ dat, litteras-
 que imperatoris ad Aplespharium mittit, ipse una
 scribens, eumque donis et pollicitationibus insti-
 gans ut imperatoris voluntati morem gerat. Re-
 scribit is ea conditione se id facturum, si imperator
 litteris ad se missis paciscatur se ipsi omnium
 quæcunque ipse Cacicio bellijure eripuisset firmam
 possessionem ac dominium concedere. Hanc con-
 ditionem imperator probavit, aureaque bulla id

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(27) Sententia videtur mutilata. Hæc autem fuit,
 Cacicium non detrectasse Romanis subditum esse,
 sed tamen paterna ditione sibi relicta id voluisse
 facere XYL. — Mutilus hic Xylandri, non litteræ
 sensus. Hujusmodi vero est: *At quamvis se subdi-
 tum (vasallum) profiteretur, cum eo tamen bello de-
 cernendum sibi statuit imperator.* Clarius legeret
 alius: τῷ δὲ δούλῳ μὲν ἀνομολογοῦντι πολεμητέον
 ἐδόκει τῷ βασιλεῖ, et quantumvis se subditum pro-
 fiteri bellum indicendum censuit imperator. GOAR.

(28) Bestes postea βεστάρχης dicitur. Bestarcha,
 ut epitheton sit fortassis ab aliquo officio ductum:
 nam Catacolo quoque Ambustus infra in bello Me-

dico Bestes vocatur. XYL. — Existimavi diutius,
 quod et aliis cum Meursio placuit, vestiariorum
 præcipuum βεστάρχην vocari. At cum isidem Iasi-
 tes nuper sit dictus βέστης et ἄρχων τῆς Ἰβηρίας
 προβεβλημένος, ac infra p. 771, τῆς γῶρας, id est,
 Baaspracanas, ἄρχων Ἀσρῶν βέστης et con-
 festim βέστης Κατακαλῶν τοῦ Ἄνιου καὶ τῆς Ἰβη-
 ρίας κατάρχων legatur, relicta priore sententia,
 Iberorum dialecto et more religionis principem βέ-
 στην nuncupari censui, prout legimus Bulgaros
 chaganum, Saracenos ameram, Triballos oralem
 regulos suos vocitare. GOAR.

postulatum Aplespharii ratum se habere testatus est. Qua accepta Aplespharius statim rom aggressus multas Cacicii arcesjao munitiones expugnatas occupavit Cacicius a Romanis oppugnatus copiis et a Tibiano praefecto infestatus, rebus desperatis, cum Nicolao pacem facit, per eumque se et urbem Imperatori dedit. Ad quem projectus, ab eoque magisterii dignitate decoratus amplissimisque in Cappadocia ad Charsianumque et Lican-drum praediis donatus, vitam exinde pacatam ac tranquillam egit. Monomarchus capta a Tibii praefecto castella et oppida ut partem Aniaxæ ditionis reposcens, cum ea Aplesphares sponte non dimitteret, sed aurea bulla niteretur, Nicolao praecipit ut cum Romano et Iberico exercitu et copiis Armeniæ Magusæ, quæ Cacicius duxerat, bellum ei faciat. Nicolaus contractis omnibus copiis Bestarcham Jasitam iis praeficit et suum servum Constantinum magistrum Alanum, eosque ad oppugnandum Tibium mittit. Erat Aplesphares homo, ut quisquam alius, bellicarum artium peritissimus, gnarus rei gerendæ et consilia hostium eludere callidus. Is cum se pugnae cum Romanis copiis committendæ imparem sentiret, intra muros se continet, amnemque alluentem avertit, ita ut omnem urbi vicinam planitiem is inundaret stagnoque et cæno paludis morem oppleret; et in vineis quæ circum urbem in orbem erant sitæ, sagittarios pedites abdit; et exspectare signum quod ipse tuba daturus esset jubet: ita instructus adventum hostium operitur. Romanorum autem ductores præ metu ac desperatione rerum urbi se inclusisse et campum aqua opplevisse Aplespharem opinati, promiscue et nullo ordine, alii equites alii ab equis digressi, ut cuique placebat, ad urbem occurrunt, primo scilicet aggressu eam captari. Ubi in vias pervenere quæ per medias ducebant vineas, jamque urbi subiverunt, classicum Aplesphares canit. Et pedites ex insidiis coorti alii saxis Romanos impetunt, alii desuper de septis vinearum vulnerant, cum quidam Romanis sui defendendi omnis esset erepta facultas. Ingens tum clades ac cepta, et Romanorum innumerabilis cæsa multitudo, cum equi fugere non possent limo et lacunis impediti. Ægre elapsi Jasites et Constantinus Anium pervenerunt, Nicolaoque calamitatis nuntii fuerunt. De qua clade certior factus imperator Nicolao et Jasitæ abrogat magistratum, loco Jasitæ ducem Iberiæ facit Ambustum, pro Nicolao imperatorem exercitum creant Constantium magnæ soda-

νος μὲν ἔργου εἶχετο, τὰ δὲ γράμματα πέμπει πρὸς τὸν Ἀπλησφάρην, γράψας καὶ αὐτὸς καὶ παρατρύνας καὶ δώροισι καὶ ὑποσχίσειν ἐρεθίσας ἐνεργούσθαι τὰς βουλῆσεις τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ τὰ γράμματα δεξάμενος ἀμείβεται ἐπιτελῆ ποιῆσαι τὰ κεκελευσμένα, εἰ γράμμα πεμφθεῖ τούτῳ βασιλικὸν ἀσφάλειαν παρέχον αὐτῷ πάντα ἔχειν ἐν βεβαίῳ δεσποτικῶς τὰ φρούρια καὶ χωρία (·9) ὅσα περ ἰσχύσει νόμῳ πολέμου κτήσασθαι ἀπὸ τῶν διαφερόντων τῶν Κακικίῳ. Ἐδέξατο τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, καὶ χρυσοβούλλῳις γραφαῖς ἐπιβεβαίωσεν ὅσα ὁ Ἀπλησφάρης ἤτησεν· καὶ δεξάμενος οὗτος τὸ γράμμα ἔργου ἤτησεν, καὶ πολλὰ τῶν τοῦ Κακικίου ἐκπολιορκήσας κατέσχευεν ὀχυρώματα καὶ χωρία. Ὁ δὲ Κακικίος ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως πολεμούμενος ὑπὸ τε τοῦ ἄρχοντος τοῦ Τιβίου λεγματούμενος, καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπεγνωκῶς, σπένδεται πρὸς τὸν παρακοιμώμενον καὶ προσχωρεῖ τῷ βασιλεῖ δι' αὐτοῦ, παρεδούς τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν ἐς τὸν βασιλεῖα ἰλθὼν καὶ μάγιστρος τιμηθεὶς, καὶ χωρία πολυπρότοδα κατὰ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Χαρσιανὸν καὶ τὸν Λικανδρὸν εἰληφῶς, εἰρηγικὸν καὶ ἀτάραχον τὸν ἀπὸ τοῦ εἰρησίου βίον· ὁ δὲ Μονομάχος τὰ ἐκπολιορκηθέντα φρούρια παρὰ τοῦ Τιβιῶτου καὶ χωρία ὡς μέρη τοῦ Ἄνιου ἐπιζητῶν, [P. 763] ἐπεὶ ἐκὼν γε ἐκείνος οὐ μεθίετο τούτων, ἀλλ' ἀντείχετο τῆς χρυσοβούλλῳι γραφῆς, ἀναιρεῖται πόλεμον πρὸς αὐτόν, καὶ πάλιν προσταττει τῷ παρακοιμώμένῳ μετὰ γε τῆς Ῥωμαϊκῆς χειρὸς τοῦ τε Ἰβηρικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ δυνάμεως, ἥς κατήρχεν ὁ Ἄνιότης, τῷ Ἀπλησφάρῃ πολεμεῖν. Πάσας οὖν οὗτος ἠθροικῶς τὰς δυνάμεις, καὶ ἄρχοντα αὐταῖς ἐπιστήσας Μιχαὴλ τὸν βεστάρχη τὸν Ἰασίτην καὶ τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον (30) Κωνσταντῖνον μάγιστρον τὸν Ἄλανόν, κατὰ τοῦ Τιβίου ἐκπέμπει. Ὁ δὲ Ἀπλησφάρης, στρατηγικώτατος ἄνθρωπος ὢν, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ ἔργα πολεμικὰ καὶ βουλὰς ἐχθρῶν διυσκεδάσαι δυνάμενος, πρὸς μὲν τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν εἰδὼς ἑαυτὸν μὴ ἀξιόχρευν οὐκ ἀντιπαρετάξατο, εἴσω δὲ τειχῶν συγκλείσας ἑαυτὸν καὶ τὸν παραβέροντα μεινοχτεύσας ποτισμὸν, καὶ πᾶσαν ἐπιλύσας τὴν πεδιάδα καὶ ἀποτελεσματώσας πηλώδη τε οὖσαν καὶ τεναγῶδη, προσέμενε τὴν ἐπέλευσιν τῶν ἐναντίων, παρασπείρας ἐν τοῖς κύκλωθεν τῆς πόλεως οὖσιν ἀμπελώσι τοξότας πεζοῦς, καὶ κρύπτεσθαι καὶ προσμένειν κελύσας, ἄχρις ἂν αὐτὸς τῇ σάλπιγγι ἐπιτημῆνηται τὸ ἐνυάλιον. Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἄρχοντες τὸν τε εἰς τὴν πόλιν συγκλείεσθαι καὶ τὴν τῆς πεδιάδος ἐπίκλυσιν δειλίας ἔργον καὶ ἀπογνώσεως κρίναντες, ἄτακτοι καὶ σκοράδην

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(29) *Pagos*. Χωριον moderna lingua *pagus*. GOAR.
(30) Servos fuisse magistros non credo. Legerem aliquid pro δοῦλον, fortasse ἀδελφόν aut tale quippiam: vero enim propius est fratrem quam servum Nicolai magistrum fuisse. XYL.— Auctoris ceu sana retenta lectione, monendus Xylander.eumdem qui magister est, esse posse servum. Annon dux in aliqua provincia regis subditus est et, ut aiunt, vasallus? Vox enim δοῦλος non inhonorarii sub-

diti significatu hic jacet. Ad rem nostram, Cacicius sese nuper imperatoris servum, id est sublitum, fuit professus, at non alio proposito nisi ut in Anium Iberiamque perpetuum sibi vindicaret principatum. Isque Constantinus pariter, magistri dignitate in aula CP. proventus, simul potuit Alanie portionis ab imperatore renuntiare dominus, ac ut subditus seu vasallus sub eodem in bellis mereri. GOAR.

ἄλλοι μὲν τοὺς ἵππους ἀποβάττες, ἄλλοι δὲ καὶ ἑφ-
 ιπκοί, ὡς περ ἑκαστός ἐδοῦλετο, πρὸς τὴν πόλιν
 ἔτραχον ὡς αὐτοβοσί ταύτην αἰρήσουσας. Ἐπει δὲ
 ἔειδον ἐγένοντο τῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀμπελώνων ὁδῶν
 καὶ ἄχρι τῆς πόλεως ἐφθασαν, τότε δὲ τῆ σάλπιγγι
 σημήνας ὁ Ἀπλησφάρης ἔργου ἐκίλευσεν ἔχσθαι,
 καὶ ἔξαναστάντες ἀπὸ τῶν λόγων οἱ περὶ οἱ μὲν
 τόξοις οἱ δὲ λίθοις ἔβαλλον, ἄλλοι δὲ ἐτίρωσκον
 ἀπὸ τῶν θρ.γγῶν, τῶν Ῥωμαίων κωλυομένων ὑπὸ
 τούτων τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι. Γίνεται οὖν
 τροπὴ μεγάλη, καὶ σφάζεται Ῥωμαίων ἀπείρων
 πλῆθος, φυγεῖν μὴ δυναμένων τῶν ἵππων, ἀλλ'
 ἐμπίπτόντων εἰς τὸν πελῶν καὶ τὰ τέλματα. Μόλις
 οὖν σωθεὶς ὁ Ἰασίτης σὺν τῷ Κωνσταντίνῳ ἐν τῷ
 Ἀνίῳ αὐτάγγελοι τῆς συμφορᾶς τῷ Νικολάῳ γεγό-
 νασιν. Ἀγγαλθέντος δὲ τοῦ συμβάντος ἀτυχήματος
 τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Νικόλαος καὶ ὁ Ἰασίτης ἀραι-
 ροῦνται τὰς ἀρχάς, προχειρίζονται δὲ ἀντὶ μὲν τοῦ
 Ἰασίτου δοῦξ Ἰβηρίας ὁ Κεκαυμένος, ἀντὶ δὲ τοῦ
 Νικολάου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ
 τῆς μεγάλης ἑταιρείας ἀρχῶν, ἐνοῦχος ἄνθρωπος,
 ἐκ Σαρακηνῶν ἔλκων τὸ γένος καὶ τῷ βασιλεῖ ὑπ-
 ηρετήσας πρὸ τῆς βασιλείας καὶ πίστιν τηρῶν ἐς
 αὐτόν οἱ δὲ καὶ κατὰ χώραν γενόμενοι καὶ τὰς δυ-
 νάμεις συνηθροικότες ἔργου εἶχοντο. Καὶ τῆ μὲν
 πόλει τοῦ Τιβίου, ἥτις ἦν τοῦ παντὸς ἔθνους μητρό-
 πολις, προσδαλεῖν οὐκ ἠθέλησαν, ἀποπειρῶνται δὲ
 [P. 764] τῶν λοιπῶν φρουρίων τῶν ὅσα τῷ Ἀνίῳ
 ὑπόκειται. Καὶ αἰροῦσι μὲν τὴν Ἀγίαν Μαρίαν καὶ
 τὸ λεγόμενον Ἀμπίερ καὶ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον, λίαν
 ἐρμυνὰ καὶ ἀπόκρημα θυρωμάτι, τοῦ Ἀπλησφάρη
 πολλὰκις ἐπιχειρήσαντος βοηθῆσαι αὐτοῖς πολιορ-
 κουμένοις, καὶ τσαυτάκις ἠττηθέντος. Ἐρχονται δὲ
 καὶ ἐπὶ τὸ φρούριον τὸ κελούμενον Χελιδόνιον, ἐπὶ
 βουνοῦ τε ἀποκρήνου ἰδρυμένον καὶ οὐ πόρρω
 κείμενον τοῦ Τιβίου· καὶ κυκλωσάμενοί τοῦτο τά-
 ρχοις καὶ χάραξ· διὰ προσεδρείας ἠπείγοντο παρα-
 στήσασθαι· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐσπίνιζον τῶν ἀναγκαίων
 οἱ εἶσω τοῦ τείχους, μὴ φθάσαντες εἰσκομίσασθαι
 τὰ ἐπιτηδεῖα διὰ τὸ τῆς προσβολῆς ἀξέβροπον. Καὶ
 παρεστῆσαν ἄν καὶ τοῦτο, εἰ μὴ αἰφνιδίως ἡ τοῦ
 πατριάρχου Λέοντος τοῦ Τορνικίου ἐξ ἐσπέρας ἀνήφθη
 ἀποστασία. Οὗτος γὰρ στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ
 διαβληθεὶς ὡς τυραννῶν τῆς τε ἀρχῆς παραστέλλε-
 ται καὶ μοναχῶς ἀποκίρεται καὶ εἰς τὴν πόλιν
 ἄχθεῖς οἰκοὶ μένειν ἐν Ἀδριανουπόλει προστάττεται.
 Μὴ ἐνεγκῶν δὲ εὐφόρως τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀνια-
 ρῶ, λάθρα καὶ κατὰ μικρὸν τοὺς ἐν Ἀδριανουπόλει
 πρῶτον ὑποποιεῖται στρατηγούς, ὅποσοι ἔτυχον
 ὄντες παρωραμένοι καὶ ἄπρακτοι· διὰ δὲ τούτων
 καὶ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν ὑποφείρας καὶ τοὺς ὅσοι
 τῶν Μακεδονικῶν ἦρχον ταγμάτων καὶ θρακικῶν,
 καὶ τοὺς ὅσοι ἐσχόλαζον στρατιώτας καὶ τοὺς ὅσοι
 ταῖς λεηλασίαις καὶ ταῖς διαρπαγαῖς ἔχαιρον, καὶ
 χεῖρα ἱκανὴν συστησάμενος, ἀναγορεύεται βασιλεὺς,
 καὶ ἅπαντα τὸν ὑπ' αὐτὸν ἀγέρας λαὸν ὀξὺς ἐπι-
 φαίνεται τῇ βασιλίδι, τοῦ βασιλέως μῆτε ἱκανὸν λαὸν
 ἔχοντος πρὸς ἀντιπαράταξιν μῆτε πιστεύοντος τοῖς
 πολιταῖς ὡς εὐνοίαν καὶ πίστιν φυλάξουσιν ἐς αὐτόν.

litatis principem, eunuchum, a Saracenis oriundum,
 sibi fidum hominem, et cujus opera etiam ante-
 quam 561 ad imperium eveheretur usus fuerat.
 Hi autem provinciam ingressi collectisque exer-
 citibus ad rem gerendam conversi, urbem Tibiam
 quæ erat ejus gentis metropolis, oppugnare
 incommodum rati, reliqua ad Anium perti-
 nentia castella tentant, capiuntque Sanctam Ma-
 riam, Ampierum, Sanctum Gregorium, admodum
 munitas et præruptis impositas saxis arces, Aple-
 sphario sæpe opem iis dum oppugnarentur ferre
 conato, semperque victo. Inde ad castellum Cheli-
 donium veniunt, situm in præcipiti colle baud
 longe a Tibio. Id cum vallo fossaque circumvenis-
 sent, obsidione capere intendunt, quod jam præ-
 sidiarius res ad victum necessariæ destituebant,
 subita obsidione præventos ne earum copiam im-
 portarent. Fuissentque eo potiti, nisi in Occidente
 repente patricii Leonis Tornicii exarsisset defectio,
 Is Leo cum Iberiam gubernaret affectatæ tyranni-
 dem accusatus, magistratu spoliatus rarasque
 vitam monasticam agere jussus erat. Non medio-
 criter autem ferens contumeliam, occulte ac pau-
 latim duces qui Adrianopoli erant corrupit, qui et
 ipsi contemptim ab imperatore habiti otio torpe-
 bant. Horum deinde et suorum necessariorum
 opera milites quoque sibi conciliat, qui otiosi 562
 degebant, et quotquot prædis ac directionibus de-
 lectabantur. Contractaque magna manu, imperator
 salutatus cum omnibus suis copiis acutum ad
 urbem proficiscitur. Imperator, qui neque ad re-
 sistendum satis habebat in promptu militum, ne-
 que civium erga se fidei ac benevolentiam se com-
 mittere audebat, in Iberiam nuntium equis dispo-
 sitis mittit ad Constantinum, omissis quæ in mani-
 bus erant, celerrime ad Cpolin cum exercitu venire
 jubens. Is acceptis litteris, quanquam jamjam
 politurus Chelidonio videbatur, soluta obsidione
 cum Aplespharo pacem fœdusque componit jurato
 et diris etiam ni promissa impleret imprecationi-
 bus se devovente, se in fide imperatoris perman-
 surum neque quidquam contra Romanos moliturum.
 His ita actis, ad urbem cum exercitu festinat.
 Hoc modo Chelidonium liberatum. Ipse cum Ori-
 entales legiones totumque exercitum adduxisset,
 jussu imperatoris urbem intravit, exercitus parte
 in Thraciam transportata, ad Chrysopolin, quæ
 mari interfluente Cpoli opposita est, alia ad Aby-
 dum quæ in Hellesponto. Verum hæc postea tem-
 poris acta. Tornicius ante Constantini adventum
 mense Septembri, indictione prima, imperator, ut
 diximus, salutatus 563 dicto citius Cpolin obsidet,
 sperans se statim ea potiturum, quod sciebat
 imperatorem militibus destitui. Igitur castris pro-
 xime monasterium Anargyrorum e regione Bla-
 chernerum fixis, primum verbis ac pollicitationi-
 bus animos civium tentat, deinde, nomine audiente
 ipsum, vim parat. Sed et imperator cives populum-
 que armat, iisque murorum defensionem committit.

tit; et milites qui tum aderant aliosque ipsius jussu a principibus senatus armatos, qui ultra mille non erant, per portam Blachernensem educit atque adversos hosti constituit, vallo tantummodo interposito, quod impetum irruentium hostium remoraretur. Atqui intra portas se continere et de muris repellere adorientes præstabat; et magister Argyrus Italus vehementer quiritabatur, ac imperatorem hortabatur ne se extra portas emitteret, neve cum favente multitudine et bellicis laboribus assueta congregaretur, ipse stipatus exigua manu tironum bellique imperitorum hominum. Ne quid tamen obtineret, Constantinus Leichudes effecit, auctor alterius consilii et in summa apud imperatorem auctoritate. Imperatore cum suis sub vesperam egresso, perduellis suos armat et in imperatoris magno cum impetu irrui, oculique momento perrumpens vallum eos pellit. Horum alii capti sunt, alii fugientes in fossam urbi circumdatam inciderunt et misere perierunt. Sed et cives de muris præcipiti fuga se proripuerunt. Profugere etiam portarum Blachernensium custodes, non objectis portarum valvis. Quod nisi Tornicius fato fuisset impeditus, potuerat absque ullo labore in urbem penetrare ac imperium occupare. Nunc ille cum usque ad fossam muro contiguam pervenisset, ab insequendo destitit. Hoc animum imperatoris reddidit, ut et portas occuparent et murorum defensionem susciperent. Haud dubie tunc Deus imperatorem servavit, ne sagitta interficeretur, quæ in ipsum emissa in rotundum cujusdam famuli capitis tegmen est delata, quod et huic et imperatori salutare fuit. Ad hunc ergo modum urbs proxima periculo, ab hoste tamén capta non est. Tornicius cum per aliquot dies in castris hæsisset, et ab ipso paulatim ad imperatorem deficeretur, veritus ne vel universi ab ipso transirent vel etiam comprehensum imperatori traderent, castris motis Arcadiopolin retro abiit, ibique cum Joanne Bataza castra posuit, Theodoro Strabomyta, Polye Maria-noque Brana, Occidentalium legionum ducibus et sibi sanguine propinquis, ad Rædestum oppugnandam missis; quæ 565 urbs cum reliquæ omnes Macedonicæ atque Thracicæ urbes Tornicio accessissent, fidem una servabat opera episcopi et cujusdam in ea urbe summa potentia præditi Batazæ, qui et ipse consanguineus erat Tornicii. Hi cum nihil efficerent aliquanto in ejus oppidi oppugnatione tracto tempore, ipse etiam Tornicius eo cunctas suas ducit copias. Cumque omni oppugnasset conatu et machinarum omne genus adhibisset, oppidanis fortiter defendentibus, profligatus, soluto obsidio Arcadiopolin rediit. Interim Monomachus Orientalis exercitus, qui jam a Chrysopoli et Abydo in Thraciam trajecerant, duce iis præfecto Michaelo iacita magistro emittit in re-

A Καὶ διὰ τοῦτο ἄγγελος εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ἐν Ἰθρηρία πέμπεται δημοσίοις ἔποχος ἵπποις μετὰ γραμματέων βασιλικῶν κλευόντων τῶν ἐν χερσὶν ἀφίμενον ἔργων ἀφικέσθαι ὡς τάχος μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν βασιλῖδα. Διεξάμενος δ' οὗτος τὰ γράμματα, καίτοι ἐν χερσὶν ἔχων τὸ φρούριον, λυεὶ μὲν τὴν πολιορκίαν, σπένδεται δὲ τῷ Ἀπλησφάρῃ, ἀσφαλισάμενος αὐτὸν ἀραις καὶ ὄρκοις ὡς εὖνοιαν διαφυλάξει τῷ βασιλεῖ καὶ οὐδέποτε μελετήσει φαῦλον κατὰ Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ πράξας καὶ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν σπουδαίως ἠκείγεται πρὸς τὴν βασιλῖδα. Καὶ τὸ μὲν Χελιδόνιον τοῦτον τὸν τρόπον διαδιδράσκει τὴν ἄλωσιν· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος μετὰ τῶν ἐφ' αὐτῶν ταγμάτων καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ κατελθὼν αὐτὸς μὲν εἴσεισιν εἰς τὴν βασιλῖδα, τὰ δὲ πλεῖθος ἅπαν περιουῶται προστάζει τοῦ βασιλέως εἰς Θράκη, τὸ μὲν κατὰ τὴν ἀνίπορθμον τῇ βασιλίδι Χρυσόπολιν (31), τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Ἀβυδον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον· πρὶν ἢ δὲ τὰς δυνάμεις ἐλθεῖν, ὁ Τορνίκιος κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, τῆς α' ἐπιμεμήσεως, βασιλεὺς, ὡς ἐλάχθη, ἀναβρέθεισ θᾶπτον ἢ λόγος τὴν βασιλῖδα καταλαμβάνει, [P. 765] ἐλπίζων αὐτοβοαὶ ταύτην αἰρήσειν διὰ τὸ μὴ εὐπορεῖν τὸν βασιλέα δυνάμεων. Καὶ χάγκα πηξάμενος καταντικρὺ τῶν Βλαχερνῶν, ἔγγιστα τῆς μονῆς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων (32), πρῶτον λόγοις καὶ ὑποσχέσεσιν ἀπειράτο τῶν πολιτῶν, μηδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ ἤδη καὶ ἔργου ἤκτετο. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς διὰ τε τῶν πολιτῶν καὶ τῶν παρευρεθέντων κατὰ τύχην στρατιωτῶν ἀντιπαρετάττετο, τοὺς μὲν πολίτας καὶ τὸν δῆμον τάξας ἐπὶ τοῦ τείχους, τοὺς δὲ παρατυχόντας, στρατιωτάς καὶ ἄλλους τινὰς ὄσους οἱ τῆς συγκλήτου ἀρχοντες κελύσει τούτου καθώπλισαν, μὴ πλέον τῶν χιλίων ὄντας, ἐξαγαγὼν τοῦ τείχους διὰ τῶν ἐν Βλαχέρναις πυλῶν ἀντιμετώπους ἔστησε τῷ τυράννῳ, τάφρον τινὰ προστησάμενος εἰς κώλυμα τῶν ἐπιόντων, δεόντων πυλῶν ἐπέχειν καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν τοὺς ἐπιόντας ἀμύνεσθαι, πολλὰ τοῦ μαγίστρου Ἀργυροῦ τοῦ Ἰταλοῦ ποτινωμένου καὶ παρακαλοῦντος εἴσω μένειν καὶ μὴ ἐξάλλεσθαι, καὶ μὴ θέλειν λαῶ συμπλέκεσθαι μαινομένῳ καὶ ὀργῶντι καὶ στρατιωτικαῖς μελέταις ἐνηθλημένῳ μετὰ στρατιωτῶν ὀλιγοστῶν καὶ λαοῦ νεαλοῦς καὶ ἀπειροπολέμου. Ἀλλὰ ταῦτα λέγων οὐκ ἐπειθεν· ἀντέκειτο γὰρ Κωνσταντῖνος ὁ τὴν ἐπιωνυμίαν Λειχοῦδης, τὰ πρῶτα τότε παρὰ βασιλέως φέρων καὶ μέγα παρὰ τούτῳ δυνάμενος καὶ τῆς βουλῆς ταύτης ὑπάρχων πατήρ. Ἐξελθόντων δὲ τούτων περὶ δελτῆν ὄψιν, ὡς ἔγνω ὁ τυράννος, τὰς ἀμφ' αὐτὸν καθοπλίσας δυνάμεις ἔπεισι μετὰ βύμης μεγάλης, καὶ θᾶπτον ἢ λόγος τὴν τάφρον διατεμῶν τρέπεται τοὺς ἔνδον, ὧν οἱ μὲν ἀλίσκονται, οἱ δὲ φερόντες εἰς τὴν τῆς πόλεως τάφρον κατέπιπτον καὶ οἰκτρῶς ἀπώλοντο. Ἐφευγον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους κρημιζόμενοι οἱ πολῖται, παραπλησίως καὶ οἱ πυλωροὶ τῶν ἐν Βλαχέρναις τειχῶν τὰς πόλας

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Turcis nunc *Scularf*. Male a quibusdam cum Chalcedone inferius sita confunditur. GOAR.

(32) *Cosmæ et Damiani nulla spe mercedis medicam artem ex charitate obœuntium*. GOAR.

ἀναπετάσαντες. Καὶ εἰ μὴ τύχη τις ἔσφηλε τῷ Τορνικίῳ τὰ πράγματα, εἰσῆλθεν ἂν ἀλογητὶ καὶ κύριος τῶν ἀπάντων ἐγένετο. Ἄρτι δὲ διώξας ἄχρι τῆς παρὰ τῷ τείχει τάφρου ἐπέσχε τὸν διωγμὸν, καὶ πάλιν ἀναβαρῆσαντες οἱ περὶ τὸ βασιλεῖα τὰς τε πύλας κατέσχον καὶ τῆς φυλακῆς ἐπεμελήθησαν τῶν τειχῶν. Τότε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μικροῦ ἂν ἀπολώλει διὰ τόξου βληθεὶς, εἰ μὴ θεὸς προφανῶς διεσώσατο, τοῦ δίστοῦ ἐνεχθέντος εἰς τινος θεράποντος κάλυμμα στροβιλοειδὲς κεφαλῆς, ὅπερ καὶ τὸν ἔχοντα καὶ τὸν βασιλεῖα διεσώσατο. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἐγγὺς τοῦ ἄλωνα ἢ πόλις ἔλθοῦσα διεσώθη. Ὁ δὲ ἀποστάτης ἐπὶ τινος ἡμέρας προσμείνας ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπειδὴ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ μικρὸν ὑποβρῦντες ἤτομόλουον τῷ βασιλεῖ, πτοηθεὶς μὴ κατὰσχόντες παραδῶσι τῷ βασιλεῖ, ἀναστάς ἐκείθεν ὑπέστρεψεν ἐν Ἀρκαδιοπόλει. [P. 766] Καὶ αὐτὸς μὲν σὺν Ἰωάννῃ τῷ Βατάτζῃ παρεμβολὴν πηξάμενος ἐκείσε προσέμενε, Θεόδωρον δὲ τὸν τὴν ἐπωνυμίαν Στραβομύτην (33) καὶ τὸν λεγόμενον Πολὺν καὶ Μαριανὸν τὸν Βρανᾶν, ταγματῶν ἔρχοντας δυτικῶν, καθ' αἵματος κοινωνίαν αὐτῷ ἐγγίζοντας, πολιορκήσας· ἐκπέμπει τὴν Ῥαιδεστόν· ἔτυχον γὰρ αἱ μὲν ἅλλαι Μακεδονικαὶ καὶ Θρακικαὶ πόλεις προσχωρήσασαι τούτῳ, αὐτῆ δὲ μόνῃ εὐνοίαν ἐτήρει τῷ βασιλεῖ σπουδῇ τοῦ ταύτης ἀρχιερέως καὶ τινος ἐγγωρίου δυνάστου τοῦ λεγομένου Βατάτζῃ, συγγενοῦς ὄντος τοῦ Τορνικίου. Ὡς δ' ἀπελθόντες ἐκείνοι καὶ χρονοτριβοῦντες οὐδὲν ἤνουν, ἄρας καὶ αὐτὸς ἄπεισιν ἐκείσε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ πᾶσαν προσβολὴν καὶ μηχανὴν ἐπαγαγὼν τῇ πόλει καὶ πάντοθεν ἀποκρουσθεὶς εὐψύχως τῶν ἔνδον ἀποκρουομένων τὰς μηχανὰς ὑπέστρεψε πάλιν ἐν Ἀρκαδιοπόλει, λύσας τὴν πολιορκίαν. Ἄρτι δὲ καὶ τῶν Ἐφῶν στρατευμάτων διαπεραιωθέντων ἔκ τε Χρυσουπόλεως καὶ Ἀβύδου πρὸς Θράκην, στρατηγὸν ἐπιστῆσας αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μάλιστα τὸν Ἰασίτην πέμπει κατὰ τῶν ἀποστατῶν. Ἀθροίσας δ' οὗτος ὑφ' ἐν τὰς δυνάμεις καὶ παραστρατοπεδεύσας τοῖς ἀποστάταις μάχης μὲν οὐκ ἤρχεν, ἐκίδητο δὲ μᾶλλον τῶν ἀνιόντων χωρίων τοῖς ἀποστάταις, καὶ τοῖς ἀλιπτομένοις φιλανθρώπως ἐφέρετο, καὶ γράμματα λαθραίως ἔπεμπε πρὸς αὐτοὺς ἀμνηστίαν ἐπαγγελόμενος κακῶν καὶ ἀγαθῶν δαψίλειαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ χειμὼν ἐπέστη καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπίνον αὐτοὶ τε οἱ ἀποστάται καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ οἱ ἵπποι, μὴ δυνάμενοι πρὸς τὸ ψῦχος καὶ τὸν λιμὸν καὶ τοὺς ἐναντίους ἀντικαθίστασθαι, κατὰ μικρὸν προσεβρῦσσκοντο τῷ μεγίστῳ. Καὶ μέχρι μὲν τῶν ἀφανῶν ἦν αὐτομολία καὶ οὐκ ἐπισήμων, ἐκαρτέρει καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐτρέφετο· ἐπεὶ δὲ Μαριανὸς ὁ Βρανᾶς καὶ Πολὺς καὶ Θεόδωρος ὁ Στραβομύτης καὶ οἱ ἕκ τοῦ γένους τοῦ Γλαβᾶ καὶ τινες ἄλλοι τῶν ἐπισήμων ἀθρόοι καταλιπόντες αὐτὸν προσεβρῦσαν τῷ Ἰασίτῃ, φυγῶν μετὰ Ἰωάννου τοῦ Βατάτζῃ, ὃς δὴ μετ' αὐτὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἀποστατῶν ἐτάττετο, ἐπέπερ ἄφυκτα ἦν, ἐν τινι κατέφυγον ἐκκλησίᾳ, καὶ ἡ ἐπισύστασις τῶν ἀποστατῶν ἐσχεδάσθη. Καὶ τούτους μὲν ὁ Ἰασίτης πέμψας κατέσχε καὶ πρὸς τὸν βασιλεῖα πεπεδημένους εἰσάγει, τοῦ δὲ στρατοῦ ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπανῆλθε πατρίδα κλεύσει τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Τορνίκιος καὶ ὁ Βατάτζης ἀποτυφλοῦνται κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, δημεύονται δὲ καὶ ὅποσοι παρέμειναν ἕως τέλους εὖνοι τῷ τυραννήσαντι, ἀτίμως πρότερον περιαχθέντες διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐξορίᾳ παραπεμφθέντες. Καὶ ἡ μὲν ἀποστασία οὕτως ἔσχε τὸ τέλος, ἄρχεται δὲ λοιπὸν τὰ ἀπὸ τῶν Τοῦρκων κακὰ. Τίνες δὲ οἱ Τοῦρκοι, καὶ τίνα τρόπον ἔβησαντο πολεμεῖν Ῥωμαίοις, ἄνωθεν ἀναλαβὼν διηγῆσομαι.

[P. 767.] Τὸ τῶν Τοῦρκων ἔθνος γένος μὲν ἐστὶν Οὐννικὸν, οἰκεῖ δὲ τὰ προσάρκτια τῶν Κάυκασίων ἔρῶν πολυάνθρωπὸν τε ὂν καὶ αὐτόνομον καὶ ὑπ' αὐθενὸς ἔθνος ποτὲ δουλωθέν. Τῆς δὲ τῶν Περσῶν ἀρχῆς εἰς Σαρακηνοὺς διαλυθείσης, καὶ τῆς τῶν

A belles. Hic contractis omnibus in unum copiis castra hostibus opponit, pugnaque abstinens operam dat ne eorum prædia maleficium patiantur, captosque humaniter tractat, reliquis per litteras occulte missas veniam delicti et omnium honorum copiam promittens. Jam et hiems appetebat, et perduelles, cum et ipsi eorum jumenta alimentis destituerentur, quia frigus, famem hostemque simul sustinere non poterant, paulatim ad magistrum desciverunt. Tornicius vero, quamdiu obscuri tantum deficiebant, utcunque duravit et spem fovit. Cum autem Marianus Branas, Polys, Theodorus Strabomyta 566 et Glabana familia aliique illustres ipso deserto confertim ad Jasitam transiverunt, fugam ipse cum Joanne Batatza, qui ab eo inter rebelles erat dignatione proximis, paravit. Cumque evadendi non suppeteret facultas, in templum quoddam se recepere. Sic agmen perduellium est dissipatum. Jasita eos missis famulis cepit et victos ad imperatorem abduxit: milites jussu imperatoris in suam quisque patriam discesserunt. Tornicio et Batatzæ oculi effossi pridie natalitiorum Christi. Eorum qui in benevolentia perduellis perstitere bona publicata, prius ignominiose per forum circumduclorum ac deinde relegatorum. Hunc finem ille habuit motus. Jam quas a Turcis acceperimus calamitates referam, si prius quinam fuerint Turci, et qua occasione bellum contra Romanos gerere cœperint, expedivero.

C Turcorum gens Unnica fuit, habitans ad Caucasi montis partes septentrionales, populosissima et libera nulliusque unquam nationis dominium experta. Postquam Saraceni Persarum regno everso non Persidem modo, Mediam, Bābylonem et Assy-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(33) *Obtorto naso*. Facilia Græcis ex corporum defectibus cognomina. GOAR.

PATROL. GR. CXXII.

10

riam, sed et Ægyptum et Libyam et Europæ non exiguam partem subegerunt, ipsi inter se coperunt diversis temporibus varie dissentire. Ita unicum Saracenorum idque maximum imperium in multas est divisum partes, ut alius Hispaniæ jam, 567 alius Africæ, alius Ægypti, alius Babylonis, alius Persidis esset princeps. Tantum verò abfuit his ut inter se conveniret, ut inter vicinos etiam bella fuerint intestina. Proinde Persidis, Chorasmiorum, Oretanorum et Mediæ princeps Muchumetus, Imbraeli filius, Basilio imperii Romani clavum tenente, cum in bello quod adversus Indos atque Babylonios gerebat, rebus uteretur adversis, ex usu fore judicavit, si missis ad Turcorum principem legatis auxilium peteret. Mittit ergo ad eum legatos cum donis pretiosis, postulatque sibi auxilio mitti tria virorum millia. Turcus et allata dona gratissima habuit, et legati admodum comprobata petitione mittit ad Muchumetum tria, ut petiverat millia, duce Tragolipace Mucaleto, Miceeli filio. Enimvero hoc sperabat, si reprimere sui potuissent eos a quibus Saraceni invadebantur, facillime eos effecturos ut pons quo constratus Araxes erat, et qui ab utroque latere turribus excitatis ac præsiidiis impositis munitus Turcis inaccessam Persidem faciebat, præsiidiariis pulsus pervius Turcis postmodo fieret, itaque Persidis occupandæ sibi occasio daretur. Turcis mercenariis Muchametus acceptis, iisque cum suo exercitu conjunctis, cum Arabum principe Pisasirio configit, eumque nullo negotio superat, sagittarum coniectum non ferentibus Arabibus. Domum a victoria reversus, 568 eosdem Turcos voluit etiam in pugnam contra Indos, a quibus oppugnabatur, sibi adesse. Cumque potentibus ut domum sibi redire liceret et præsidium ab Araxis ponte abduceretur, vim etiam intenteret, Turci veriti majora pericula ab eo defecerunt, et in Carbonitidem solitudinem (neque enim tam pauci adversus tam multa depugnare audebant millia) se subdixerunt, indeque identidem erumpentes Saracenorum ditionem populati sunt. Iniquissime id ferens Muchumetus, ad 20 hominum millia adversum Turcos mittit, decem nobilissimos notæque fortitudinis ac prudentiæ duces Saracenos exercitui præficiens. Hi ad bellum profecti, intrare in desertum ob aquæ et alimentorum inopiam judicantes incommo- dum, proxime additum solitudinis Turcorum dux de adventu Saracenorum factus certior, re cum suis communicata, subito adoriri Saracenos ac Persas statuit; biduoque magnis confectis spatiis, tertia nocte eos secure in tentoriis agentes nihilque mali exspectantes invadit atque illico profligat. Ibi curribus, equis, pecuniaque plurima potius, non jam ut fugitivus latrocinia exercere, sed palam exinde in 569 aperto castra habere. Et confluebant ad eum qui ob maleficia sup-

A Σαρακηνῶν ἐπικρατείας μὴ μόνον Περσίδος καὶ Μηδίας, Βαβυλωνος καὶ Ἀσσυρίων κυριευούσης, ἤδη δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου τῆς Εὐρώπης, ἐπέπερ ἔτυχον ἐν διαφόροις καιροῖς ἀλλήλων καταστασιάσαντες καὶ ἡ μία καὶ μέγιστη ἀρχὴ αὕτη εἰς πολλὰ διηρέθη μέρη, καὶ ἄλλον μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Ἰσπανία, ἄλλον δὲ ἡ Αἰθιοπία, ἄλλον δὲ ἡ Αἰγύπτος, ἄλλον δὲ ἡ Βαβυλῶν, ἕτερον δὲ ἡ Περσία, καὶ πρὸς ἀλλήλους μὲν οὐχ ὁμόνοον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσεπολέμουν οἱ γειτονοῦντες, ἀρχηγὸς Περσίδος καὶ Χωρασμίων καὶ Ἰβητανῶν καὶ Μηδίας ὑπάρχων Μουχοῦμετ κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ βασιλέως, ὁ τοῦ Ἰμβραήλ, καὶ πολεμῶν Ἰνδοῖς καὶ Βαβυλωνίοις καὶ κακῶς ἐν τῷ πολέμῳ φερόμενος, ἔγνω δεῖν πρὸς τὸν ἄρχοντα Τουρκίας πρεσβεύσασθαι καὶ συμμαχίαν ἐκείθεν αἰτήσασθαι. Πέμπει γοῦν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν καὶ δῶρα πολυτελῆ, καὶ πεμφθῆναι οἱ ἐξαιτεῖ συμμαχοῦς τὸν ἀριθμὸν τρισχιλίου. Ὁ δὲ δεξάμενος ἀσμενέστατα τὴν πρεσβείαν καὶ τοῖς πεμφθεῖσι δώροις ἡσθεὶς ἐκπέμπει πρὸς αὐτὸν τοὺς τρισχιλίους, ἀρχηγὸν ἔχοντα Τραγολιπάκην Μουχάλετ τὸν υἱὸν Μικεήλ, ἅμα καὶ ἐλπίας ὡς εἴπερ οὗτοι δυνηθεῖεν ἀποκρούσασθαι τοὺς ἐπιεμβαίνοντας τοῖς Σαρακηνοῖς, ῥᾶσά τε τὴν τοῦ Ἀράξιδος ποταμοῦ γέφυραν τὴν κωλύουσαν Τούρκους εἰς Περσίδα ἵνα ἄτε πεπυργωμένην οὖσαν ἔνθεν κάκειθεν καὶ φρουροῖς πάντοθεν φυλαττομένην βατῆν θήσουσι περιελόντες τὰς φρουράς, καὶ ὑποχείριον αὐτῷ ποιήσουσι τὴν τῶν Περσῶν χώραν. Ἀφικομένων τούτων τῶν μισθοφόρων, αὐτοὺς τε ἀναλαβόμενος ὁ Μουχοῦμετ καὶ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις προσβάλλει τῶν τῶν Ἀράβων ἄρχοντι Πισασιρίφ, καὶ ῥᾶον αὐτὸν τρέπεται, μὴ ὑποστάντων τὰς τῶν τόξων βολὰς τῶν Ἀράβων. Ἰποστρέψας δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἡπίεγο καὶ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας Ἰνδοὺς διαγωνισάσθαι μετ' αὐτῶν. Ἐκείνων δὲ ἐξαιτουμένων εἰς τὴν ἑαυτῶν ὑποστρέψαι συγχωρηθῆναι, ἀνεθείσης αὐτοῖς τῆς ἐν τῇ γεφύρᾳ φυλακῆς τοῦ Ἀράξιδος, ἐπέπερ ἐκεῖνος ἐνέκειτο καὶ βίαν ἐπενεγκεῖν ἐβούλετο, δεισαντες οὗτοι μὴ καὶ πάθωσι τι δεινὸν, ἀποστατοῦσι. Καὶ τὴν Καρβωνίτιν ὑποδύντες ἔρημον διὰ τὸ μὴ θαρβεῖν ὀλίγους πρὸς τοσαύτας ἀντικαρχτάσθαι μυριάδας, ἐκείθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι ἰδῆσθαι καὶ ἔφερον τὰ Σαρακηνῶν. Δυσανασχετήσας οὖν ὁ Μουχοῦμετ ἐπὶ τοῖς γινομένοις, στρατὸν ἀθροίσας ἀμφὶ τὰς κ' χιλιάδας ἐκπέμπει κατὰ τῶν Τούρκων, [P. 768] ἐπιστήσας αὐτοῖς δέκα στρατηγούς ἀπὸ τῶν εὐγενεστάτων καὶ συνετωτάτων καὶ ἐπ' ἀνδρῶν μεμαρτυρημένων Σαρακηνῶν. Ἄρανες οὖν οὗτοι ἀπήρχοντο πρὸς τὸν πόλεμον. Καὶ εἰσελθεῖν μὲν εἰς τὴν ἔρημον διὰ νῆν τοῦ ὕδατος καὶ τῶν τρεφῶν ἔνδειαν ἀλυσιτελὲς ἐλογίζοντο, ἔγγιστα δὲ τοῦ στόματος τῆς ἔρημου στρατοπεδεύσαντες διεσκοποῦντο τὸ ποιητέον. Ὁ δὲ Γαγγρολίπηξ (34) ἐς τὸ βάθος ἀυλιζόμενος τῆς ἔρημου, ἐπέπερ ἔμαθε

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Tragolipaces dicitur. Sed hoc non est inusitatum in hoc codice, idem vocabulum diverse scribi aliquanto inferius. Xyl.

τὴν κατ' αὐτοῦ ἑκστρατείαν, ὃ τῶν Τούρκων ἀρχηγός, κοινολογησάμενος τοῖς μετ' αὐτοῦ καὶ ἐπιθέσθαι νυκτὸς τοῖς Σαρακηνοῖς καὶ Ἡέρσαις συμφέρον εἰναι νομίσας, ταχυπορίᾳ χρησάμενος ἐν δυσὶν ἡμέραις ἐπιτίθεται τῇ τρίτῃ νυκτὸς αὐτοῖς ἀμερίμων σκηνοῦμένοις καὶ μηδὲν προσδεχομένοις κακόν. Καὶ τούτους μὲν θάπτον τρέπεται λόγου, αὐτὸς δὲ ἀρμάτων καὶ ἵππων καὶ χρημάτων κυριεύσας πολλῶν οὐκέτι λοιπὸν ὡς φυγὰς καὶ ληητῆς κρυφίους ἐποιοῖτο τὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ φανερώς ἀντεποιοῖτο τῶν ὑπάθρων, προσρῦσκομένων αὐτῷ καὶ τῶν ὄσοι διὰ κακουργίας τότε ἐδεδίεσαν θάνατον, καὶ δούλων καὶ τῶν χαιρόντων ταῖς ἀρπαγαῖς, ὡς ἐν βραχεῖ τῷ γρόνῳ δύναμιν περὶ αὐτὸν ἀθροισθῆναι μεγίστην, περὶ ποῦ τὰς ἑκατάδας. Καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον ἐφέρετο τῆδε· ὃ δὲ Μουχοῦμετ μὴ ἐνεγκῶν μετρίως τὴν γενομένην τροπὴν, ἀλλὰ βαρυθυμήσας τοὺς μὲν δέκα στρατηγούς ἀπετύφλωσε, τοὺς δὲ διαφυγόντας στρατιώτας τὸν κίνδυνον θριαμβεύσειν ἠπέλλησε γυναικείου περιβεβλημένους στολάς, αὐτὸς δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν καθωπλιζέτο. Οἱ δὲ προητηθέντες στρατιῶται μαθόντες τὰς ἀπειλὰς προσχωροῦσι τῷ Ταγγρολίπῃ. Τοσαύτης οὖν προσγενομένης αὐτῷ καὶ τηλικαύτης δυνάμεως, ἀγέλρας ἅπαντα τὸν στρατὸν ἠπέλιτο πρὸς τὸν Μουχοῦμετ, καθολικῇ μάχῃ σπεύδων κρῖναι τὰ πράγματα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος καὶ Σαρακηνούς καθωπλίσας καὶ Πέρσας καὶ Καβείρους καὶ Ἀραβας, καὶ στρατὸν συστησάμενος περὶ ποῦ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας καὶ ἐλέφαντας πυργοφόρους ἑκατὸν, καὶ πάντας τούτους ἀναλαβὼν, ὑπαντιάζει κατὰ τὸ λεγόμενον Ἀσπαχᾶν. Καὶ γενομένης μάχης φοβερωτάτης ἔπεσον μὲν ἐξ ἀμφοτέρων πολλοί, πίπτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μουχοῦμετ· ἐξίπαζόμενος γὰρ ἀτάκτως ἔνθεν κακείθεν καὶ τὸν οἰκίον παραθαβύρων λαόν, τοῦ ἵππου συμπρόσοντος αὐτῷ ἐκτραχηλισθεὶς ἀπέθανε. Τούτου δὲ πρὸς τὸν αὐτῷ πληθὸς ὡμόνησε τοῖς ἐναντίοις, καὶ ὁ Ταγγρολίπῃς ὑπὸ πάντων ἀναγορεύεται βασιλεὺς τῆς Περσίδος. Ἀναβῆθεις δὲ πέμψας καθαιρεῖ τὴν ἐν τῇ γερύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος φυλακτὴν, καὶ ἄνετον δίδωσι τῷ βουλομένῳ τῶν Τούρκων τὴν ἐς τὴν Περσίδα πορείαν. Ἀπολυθέντες δὲ οὗτοι εἰσέδραμον παμπληθεῖ, πλην τῶν ὄσοι τῆς ἑαυτῶν ἀντεποιοῦντο πατρίδος, καὶ καθελόντες Πέρσας καὶ Σαρακηνούς αὐτοὶ κύριοι τῆς Περσίδος ἐγένοντο, τὸν Ταγγρολίπῃκα σουλτάνον ἀνομάσαντες, τουτέστι παντοκράτορα καὶ βασιλέα βασιλείων· ὃς πάσας τὰς ἀρχὰς τοὺς ἐγγυρίους ἀφελόμενος εἰς Τούρκους μετήνεγκε [P. 769] καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν πρὸς αὐτοὺς διένειμεν, ἐς τὸ παντελὲς κατασπάτας καὶ ταπεινώσας τοὺς ἐγγυρίους.

Ὡς δὲ καλῶς ἔχειν ἐδόκει τούτῳ τὰ πράγματα, πρότερον μὲν τοῖς ομόροις δυνάσταις ἤρξατο πολεμεῖν, καὶ πρὸς μὲν τὸν Πισσασίριον τῆς Βαβυλωνίας ἄρχοντα αὐτὸς δι' ἐξουτιῶν παρετάξατο, καὶ διαφόροις μάχαις τούτον ἠττήσας καὶ ἀνελὼν κύριος καὶ τῆς Βαβυλωνίων χώρας ἐγένετο, πρὸς δὲ Καρβέσιον τὸν τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸν Κουτλουμουὺς ἐπέμπευ, υἱὸν ἴστα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ οἰκείου πατρὸς, χεῖρα βαρεῖαν ἰούς αὐτῷ ὃς ἀπελθὼν καὶ τοῖς Ἀραβῶν συμβαλὼν ἠττήθη καὶ ἀσχίστα ἔφυγεν. Ὑποστρέφων δὲ ἀπὸ τῆς τροπῆς, καὶ μέλλων διοδεύειν ἀπὸ τῆς Μηδίας ἔτοι· τοῦ Βασσπρακᾶν (ἤρχε δὲ τότε τῆς τοιαύτης χώρας ἐκ βασιλείως πεμφθεὶς Στέφανος πατρικίος ὁ Κωνσταντινίου τοῦ παραδυναστεύοντος (35) τῷ βασιλεῖ τῆς Λευκουδίας (36) υἱὸς) στέλλει πρὸς αὐτὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(85) Dignitatis seu magistratus est nomen, quasi imperatoris vicarium designans et collegam, qui et rector dicebatur. Xyl.

plicium metuebant, servi atque alii raptō vivere gaudentes. Denique brevi tempore copiæ ipsius usque ad 50000 excreverunt. At Muchumetus ob cladem acceptam iratus decem istos ductores luminibus urbat, et qui evaserant milites, eos se muliebri indutos vestitu in triumpho ducturum minatur. Ipse ad bellum gerendum accingitur. Milites autem qui antea victi a Turcis fuerant, minis perceptis, ad Tangrolipacem transeunt. Is tanta accessione auctus cum omnibus suis copiis in Muchumetum it, ut collatis signis justo prælio rem decernat. Et Muchumetus armatis Saracenis. Persis, Caberis et Arabibus, exercitu quingentorum circiter millium contracto ac centum turrigeris elephantis, hosti apud locum cui Aspachan nomen occurrit. Ibi atroci conserta pugna multisque utrinque cadentibus, ipse etiam Muchumetus, dum hinc inde incautius obequitat suosque verbis animat, equo collapsō, cervicem frangit ac moritur. Mortuo ipso, exercitus cum Turcis conspirat, et omnium voluntate Tansgolipaces Persiæ rex declaratur. Regno accepto statim Turcis aditum in 570 Persidem aperit; atque hi confertim eo se contulerunt, exceptis quos patriæ amor detinebat, oppressisque Persis ac Saracenis suam fecerunt Persidem, ac Tangrolipaci nomen sultani imposuerunt, qua voce summus imperator ac rex regum notatur. Is omnes magistratus ab incolis in suos transtulit, interque hos universam divisit Persidem, prorsus conculcatis indigenis.

Secundum hæc sultanus regno, ut videbatur, præclare constituto, bello petere finitimos regulos instituit. Factaque in Pissasirium Babylonis ducem expeditione, diversis præliis eum vincit atque interficit, et hoc modo Babylonica ditone potitur. Inde adversus Carbesium Arabum principem emitit magno cum exercitu Cullumusum, patris sui fratre natum. Is, commisso cum Arabibus prælio, superatus turpiter fugit. Cumque in reditu esset per Mediam (hodie Baaspracan appellatur) iter lucturus, ad ejus præfectum (is erat ab imperatore Romanorum eo missus, Stephanus patricius, Constantini, qui una cum imperatore administrabat rempublicam Leichudis filius) missis legatis liberum sibi transitum permitti petit, jurejurando gra-

(36) Paulo supra Constantini Leichudis facta mentio, in Tornicii defectione: nunc cur τῆς articulus femininus sit additus nescio, nisi quod con-

vissimo interposito, pollicitus se 571 suosque absque maleficio transituros. At Stephanus eam petitionem a timiditate profectam opinatus, exercitu suæ provinciæ collecto, in Turcos tanquam hostes ducit. Gravissimum ea res dolorem Cutlumuso attulit, quippe cujus exercitus omnis, utpote ab adverso prælio rediens, pedester inermisque esset. Coactus tamen confligit, victoriamque obtinuit, capto cum multis aliis etiam ipso Stephano: quem et in reditu apud Tabrezium loci ejus domino vendidit. Cæterum ad sultanum reversus Cutlumusus de accepta clade se purgat, culpa in alios collata, polliceturque si rursus cum copiis adversus Carbesium mittatur, facile se Arabiam subacturum. Obiter etiam de Baaspracania refert, regionem esse fertilissimam et a mulieribus teneri, sic oblique notans milites, cum quibus dimicarat. Verum sultanus ei ob dedecus amissæ victoriæ iratus de comprehendendo occidendoque homine cogitabat; adversus autem Romanos arma movere formidabat, ipso nomine rerum præclare a tribus imperatoribus Nicephoro, Tzimisca et Basilio gestarum perterritus, suspiscansque eandem esse etiamnum virtutem Romanorum atque potentiam. Dubitabat tamen incertusque animi deliberabat quid agendum 572 foret. Sed Cutlumusus insidias sentiens cum suis fugit; urbemque in Chorasmis sitam, cui Pasar nomen, munitissimam occupans sultano adversatur. Sultanus in præsentia eo omisso cum omnibus suis copiis contra Arabes profiscitur, et ab iis ipse quoque profligatur. Reversus domum, dedecorisque et opprobriorum Cutlumusi impatiens, maxima cum parte exercitus Pasarem obsidet, ac diu sane patrulem suam oppugnat, fretum loci munitione et sæpe eruptione facta sultano haud levia damna dantem. Alium, autem exercitum emittit, circiter viginti milium contra Romanos, duce fratris sui filio Asane cognomine Surdo, mandatque ei ut celerrime pergat et rebus succedentibus Mediam subigat. Hæc ita tum in Perside acta.

τῷ οικείῳ ἀνεψιῷ, τῇ ὀχυρότητι τῆς πόλεως θάρσονται καὶ οὐ μικρῶς τοὺς περὶ τὸν σουλτάνου ἐτέραν, ἀμφὶ τὰς κ' χιλιάδας, στρατηγὸν ἐπιστήσας ἐπισκήψας τὴν ταχίστην ἀφικέσθαι καὶ εἰ προχωροῖ ἐπράττετο ἐν Περσίδι.

Pancratius porro Iberiæ regulus, homo impudicus, uxorem Liparitæ violavit. Erat is Liparites Horatii Liparitæ filius, ejus qui bello Basilii imperatoris in Georgium Abasgorum. ducem occisus fuit homo fortitudine et prudentia nobilis, magnæque post Pancratium inter Iberos potentiæ. Hic ergo injuriæ atrocitate concitatus arma contra Pancratium sumit, viciumque prælio ad Caucasum et interiorem Abas-

πρεσβευτὰς, ἀξιώων συγχωρηθῆναι διελεῖν ἀκωλύτως, ὑπισχνούμενος μεθ' ὄρκων φρικωδεστάτων ἄψαυστον καὶ ἀσινῆ διατηρῆσαι τὴν χώραν. Ὁ δὲ τοὺς πρέσβεις δεξάμενος καὶ τὴν παράκλησιν δειλλαν εἶναι ὑποποπάσας, τὸν ἐγγύριον ἀθροίσας στρατὸν ὡς εἰς πόλεμον ὑπαντιάζει τοῖς Τούρκοις. Ὁ δὲ Κουτλουμοῦς περιαλγῆς μὲν ἐπὶ τοῖς πραττομένοις ἐγένετο (ἦν γὰρ ὁ κατ' αὐτὸν λαὸς ἄπας, ὡς ἐκ τροπῆς ἐπανήκων, πεζὸς καὶ ἄοπλος), ὁμοῦς δὲ καὶ ἄκων ἠναγκάσθη ἀντιπαρατάξασθαι. Καὶ συμβολῆς γενομένης τρέπονται οἱ περὶ τὸν Στέφανον, ἀλίσκεται δὲ καὶ αὐτὸς ἀγχιμάλωτος σὺν ἄλλοις πολλοῖς. Καὶ τοῦτο μὲν διερχόμενος κατὰ τὸ Ταβρέζιον ἀπαμολεῖ τῷ τοπάρχῃ τῆς χώρας, αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπανελθὼν καὶ περὶ τῆς τροπῆς ἀπολογούμενος μετετίθει τὰς αἰτίας εἰς ἄλλους, καὶ ἐπιγγέλλετο, εἰ αὐθις δύναμιν λαθὼν ἐκστρατεύσει κατὰ τοῦ Καρβείσιου, βῆρον αὐτῷ παραστήσει τὴν Ἀραβίαν. Ὡς ἐν παρόδῳ δὲ ἀφηγγεῖτο καὶ περὶ τοῦ Βασπρακάν, ὡς εἶη μὲν χώρα πάμφορος, κατέχεται δὲ ὑπὸ γυναικῶν, τοὺς πεπολεμηκότας πρὸς αὐτὸν στρατιώτας ὑπαινιττόμενος. Ἄλλ' ἐκείνων μὲν ὁ σουλτάνος κατασχεῖν ἐμελέτα, διὰ τὸ αἰσχος μηνίσας τῆς ἤττης, καὶ ἀποκτείνειαι, πρὸς δὲ Ῥωμαίους ὄπλα κινήσαι ἀπεδειλία, δεδιὼς καὶ φρίττων ἐκ μόνης τῆς φήμης τὰ τῶν προσηγησαμένων τριῶν βασιλέων ἀνδραγαθήματα, Νικηφόρου, Ἰωάννου καὶ Βασιλίου, καὶ ὑποπέσων τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἐτι καὶ δύναμιν προσεῖναι Ῥωμαίους Ὅμως ὁμοφρόσπος ἦν καὶ διχογνώμων, καὶ ἐμελέτα τὸ ποιτέον. Κουτλουμοῦς δὲ γνοὺς τὴν ἐπιβουλήν φεύγει μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πόλιν ὀχυρωτάτην κατασχὼν ἐν Χωρασμίους κειμένην, ἣτις Πάσαρ ὀνόμασται, ἀντίπαλος γίνεται τῷ σουλτάνῳ. Ὁ δὲ τὸ νῦν ἔχον πρὸς τοῦτον μὲν διαπολεμεῖν οὐκ ἐδοκίμασε, [P. 770] πάσας δὲ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἀθροίσας ἄπεισι κατὰ τῶν Ἀράβων, καὶ μάχης γενομένης πάλιν τρέπεται καὶ αὐτὸς. Ἐπανελθὼν δὲ ἀπὸ τῆς τροπῆς, καὶ μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Κουτλουμοῦς δνειδος, αὐτὸς μὲν τὸ πλεῖστον πλῆθος ἀναλαθὼν ἄπεισιν εἰς τὸ Πάσαρ, καὶ διετέλεσε προσπολεμῶν μέγρι πολλοῦ ἀνθρώπων. ἐς τοῦ Λιπαρίτου τὴν κοίτην ἐξυβρίσας (ἦν δὲ ὁ Λιπαρίτης υἱὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Βασιλείου ἐν τῷ πρὸς τὸν Γεώργιον πολέμῳ ἀναρθεέντος Ὁρατίου τοῦ Λιπαρίτου, ἐπὶ συνέσει τε καὶ ἀνδρῆ βεδομμένος καὶ μέγα μετὰ τὸν Παγκράτιον δυνάμενος ἐν τοῖς Ἰβηρσιν) ἠνάγκασε τοῦτον ἐπὶ τῷ γυγόντι δεινοπαθήσαντα ὄπλα κατ' αὐτοῦ κινήσαι.

Παγκράτιος δὲ ὁ τῆς Ἰβηρίας ἀρχηγὸς ἀκόλαστος ἄνθρωπος. ἐς τοῦ Λιπαρίτου τὴν κοίτην ἐξυβρίσας (ἦν δὲ ὁ Λιπαρίτης υἱὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Βασιλείου ἐν τῷ πρὸς τὸν Γεώργιον πολέμῳ ἀναρθεέντος Ὁρατίου τοῦ Λιπαρίτου, ἐπὶ συνέσει τε καὶ ἀνδρῆ βεδομμένος καὶ μέγα μετὰ τὸν Παγκράτιον δυνάμενος ἐν τοῖς Ἰβηρσιν) ἠνάγκασε τοῦτον ἐπὶ τῷ γυγόντι δεινοπαθήσαντα ὄπλα κατ' αὐτοῦ κινήσαι.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

jicio a prædio aliquo aut ditione sua id eum cognominis potuisse habere. XVI. — Non a ditione vel prædio, sed a matre, ex qua quandoque, si spectatior sit et nominatior, Græci filios appellant, Ste-

phanus hic dicitur Αειγουδίας υἱός· alias, juxta Xylandrum, prædii vel ditionis filius est asserendus. GOAR.

Καὶ πολέμῳ τούτῳ τρεψάμενος εἰς τὰ Καυκάσια καὶ τὴν ἔνδον ἀπλαύνει Ἀβασγίαν, ἐν τοῖς βασιλείοις τε γινόμενος τῇ ἑαυτοῦ μίγνυται πρὸς βίαν δεσποίνῃ, τῇ μητρὶ τοῦ Παγκρατίου, καὶ τῶν ὄλων τῆς Ἰβηρίας πραγμάτων κύριος γίνεται. Γράμματά τε εἰς τὸν βασιλέα πέμψας φίλος καὶ σύμμαχος ἐξαίρει γενέσθαι Ῥωμαίων· οὗ τὴν πρεσβίαν δεξάμενος οὗτος κοινοπραγεῖται μετ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον καὶ ὁ Παγκράτιος διὰ τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ καὶ Σουάνων καὶ Κόλχων ὁδοιορήσας ἔρχεται εἰς Τραπεζοῦντα, κάκειθεν ἀγγέλους ἐκπέμπει πρὸς βασιλέα, δηλῶν ὡς ἔφασιν ἔχει εἰσελθεῖν ἐν τῇ βασιλίδι καὶ αὐτῷ ἐντυχεῖν. Προσταχθεὶς οὖν εἰσεσι, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐντυχῶν πρῶτον μὲν ὀνειδίξει πολλὰ δέπειρα, βασιλεὺς δὲν καὶ πρὸς ἀρχηγὸν οὐ μικρὰς χώρας τῆς Ἀβασγίας σπονδὰς ἔχων, ταύτας μὲν ἤθέτησε, προσέθετο δὲ ἀνδρὶ ἰδιώτῃ καὶ δούλῳ ἀποστάτῃ, ἔπειτα καὶ καταλλάξαι ἀλλήλους παρακαλεῖ. Ὁ δὲ καὶ γέγονε τῇ σπουδῇ τοῦ βασιλέως, σπεισαμένων ἀλλήλοις ὥστε τὸν μὲν Παγκράτιον κύριον εἶναι καὶ ἀρχηγὸν πάσης τῆς Ἰβηρίας καὶ Ἀβασγίας, αὐτὸν δὲ μέρους ἄρχοντα τῆς Μεσχίας διὰ βίου κύριον ἐκεῖνον ἔχειν καὶ βασιλέα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀβασγίαν κατήνησεν εἰς τοῦτο.

Ἀσάν δὲ ὁ κατὰ Ῥωμαίων πεμφθεὶς παρὰ τοῦ σουλτάνου, παρελθὼν τὸ Ταβρέζιον καὶ τὸ λεγόμενον Τεφλίς ἦλθεν εἰς Βασιπρακανίαν, πάντα κείρων καὶ πυρπολῶν καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἀνιπρῶν, καὶ μὴδὲ τῆς παιδικῆς φειδόμενος ἡλικίας. [P. 771] Ὁ δὲ τῆς χώρας ἄρχων Ἀαρὼν Βίστης, ὁ τοῦ Βλαδισηλάβου υἱὸς καὶ τοῦ Πρωσιάνου ἀδελφός, μὴ ἀξιόμαχον εἰδὼς ἑαυτὸν μὴδὲ δυνάμενον ἀντιστῆναι πρὸς τοσαύτην Τουρκῶν πληθύν, γράμματα ἐκπέμπει πρὸς τὸν Βίστην κατακαλῶν τὸν Κεκαυμένον τὸν Ἀνίου καὶ τῆς Ἰβηρίας κατάρχοντα, καὶ ὁπόση δύναμις παρακαλεῖ βοηθεῖν. Ὁ δὲ τὰ γράμματα δεξάμενος, καὶ θάττον ἢ λόγος τὸν ἀμφ' αὐτὸν ἀγέρας λαὸν, ἄπεισι διὰ ταχέων καὶ ἐνοῦται τῷ Ἀαρῶν. Καὶ συμβουλῆς προτεθείσης πότερον νυκτομαχίᾳ χρησθῆναι ἢ φανερῶν μάχην ἀναδεκτέον, πρὸς οὐδέτερον ὁ Κεκαυμένος κατένευεν, ἰγνώκει δὲ τρόπον ἄλλον καταστρατηγήσαι τοὺς ἐχθρούς. Συνεβούλευε γὰρ τὴν παρεμβολὴν καταλιπόντας ὡς εἶχε μετὰ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς, λόχους νυκτὸς ἐν ἐπιχειροτάτοις στήσαι χωρίοις, κάπειδαν, οἱ Τουρκοὶ ἀφίκονται καὶ ἔρημον ἀνδρῶν εὐρόντες τὸν χάρακα πρὸς διαρπαγὰς τῶν ἔνδον χωρήσωσι, τότε δὲ τῆς ἐνέδρας ἀπαναστάντας ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. Καί γε οὐ διεψεύσθη τοῦ σκοποῦ. Ἐωθεν γὰρ ὁ Ἀσάν ἀναστὰς ἐκ τῆς οἰκίας παρεμβολῆς κατὰ τὸν Στράγγνα κειμένης ποταμὸν ἄπεισιν ὡς πρὸς πόλεμον· ὡς δὲ οὐδεὶς ὄπηντα, ἐπλησίασε δὲ καὶ τῷ χάρακι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὔτε φυλακὴν εἶχεν οὔτε φωνὴν ἐξηκούετο, ἀλλὰ κενὸς ἦν πάσης δυνάμεως, τότε δὲ φυγεῖν ὑπονοήσας τοὺς Ῥωμαίους ῥήγνυσι τε εἰς πολλῶν τόπων τὴν παρεμβολὴν καὶ διαρπαγὴν ποιεῖσθαι τῶν λαφύρων κελεύει. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι περὶ δεξιῶν ὄψιαν ἀναστάντες τῶν λόχων, ἀσυντάκτοις συντεταγμένοι προσρήγνυνται τοῖς Τουρκοῖς, καὶ παραχρῆμα τρέπουσι τὸ ἀνυπόστατον μὴ ἐνεγκόντας τῆς

giam 573; compellit. Ipse regia occupata dominam suam Pancratii matrem vi stuprat, totaque Iberia potitur. Inde missis ad imperatorem litteris in amicitiam societatemque Romanorum recipi postulat; idque ab imperatore impetrat. Aliquanto post Pancratius per Phasidem fluvium, Suanos et Colchos iter faciens Trapezuntem pervenit, indeque missis nuntiis imperatori significat cupere se Byzantium ire et cum ipso colloqui. Quod ubi permissum fuit, congressus cum imperatore multis ei verbis exprobrat, quod sceptrum ipse gerens sœdus, quod ei cum Abasgiæ dittonis haud exiguæ regulo fuerat, violasset, et cum privato ac servo perduelli coivisset societatem. Simul petit ut inter se et Liparitam transigit. Atque hoc imperator confecit, pactumque est ut Pancratius omnem Iberiam atque Abasgiam obtineat, Liparita autem parti Meschiæ per omnem vitam præsit ac Pancratium dominum regemque suum agnoscat. Hunc quidem exitum res Abasgica habuit.

Asan vero a sultano adversus Romanos missus, ultra Tabrezium et Tephlidem profectus in Baaspracanicam venit, proxima quæque populando atque incendio vastans, et obvios trucidans, ne puerili quidem parcens ætati. Præerat tum [Baaspracaniæ Aaron Besta Bladisthlabi 574 filius, Prusiani frater. Qui cum sibi non satis esse ad tantam Turcorum multitudinem sustinendam virium sentiret, Catacalonem Bestam Ambustum Anii atque Iberiæ præfectum litteris missis hortatur ut sibi suppetias quamprimum ferat. Ambustus litteris acceptis, dicto citius suos excitat, cumque iis ad Aaronem se confert. Coniunctis copiis cum deliberaretur nocturne an aperto prælio cum Turcis esset pugnandum, neutrum Cataloni probatum est, sed alia arte hostes circumveniendos duxit. Castra, inque iis tentoria, ut erant, ac jumenta et impedimenta omnia relinqui voluit, et insidias per noctem opportunissimis locis poni: tum Turcis advenientibus, et castrorum hominibus vacuum direptioni intentis. prorumpendum ex insidiis et in eos faciendum impetum. Neque id eum consilium fefellit. Mane enim Asan e castris suis secundum Stragnam fluvium tanquam ad pugnam profisciscitur, cumque occurreret nemo, ubi ad castra Romanorum pervenit, ibique neque vox ulla audita fuit neque custos ullus visus, sed omnia in sua esse potestate putavit Romanosque fugisse credidit, multis locis castra perrumpit diripique prædam jubet. At Romani sub vesperam ex insidiis progressi composito agmine, dissipatos Turcos adoriuntur, primoque congressu fundunt, 575 vehementiam sui impetus non sustinentes. Cedit inter primos pugnans Asan, et quidquid in eo exercitu forte fuit obruncatur. Reliqui, pauci admodum ii atque nudi, per montes in Persarmeniæ urbes evadunt.

Ῥωμαϊκῆς ὁρμῆς. Πίπτει μὲν οὖν πρῶτος ὁ Ἀσάν ἐν

τοῖς πρώτοις ἀγωνιζόμενος, πίπτει δὲ καὶ ὅσον ἄλιμον τοῦ στρατοῦ. Οἱ δὲ περισωθέντες λίαν ὀλίγοι καὶ γυμνοὶ διὰ τῶν ὁρέων ἐς τὰς τῶν Περσαρμενίων διασώζονται πόλεις.

Ab his de accepta clade edoctus sultanus in A magnam devenit sollicitudinem. Ut autem hanc calamitatem resarciret, e Turcis. Gaberis et Limnitis delectum exercitum ad 100000 conducit, eumque duce Abramio Alimo, fratre ex altero parente suo, contra Romanos mittit. Nuntiato barbarorum adventu, Aaron et Ambustus unitis rursus exercitibus quid agendum sit consultant. Sententia Catalonis erat cum præsentibus occurrendum Turcis esse extra Romanos fines, ibique decertandum, cum adhuc major hostium pars equis careret, et reliqui etiam longo itinere essent defatigati, soleisque ferreis Turci carerent quibus unguis armantur, Romani autem recenti victoria elati alacres essent, pugnamque expeterent. Contra Aaron pronuntiabat continendum exercitum, urbesque et castella muniendum atque omnia muris includendum: de re ad 576 imperatorem referendum, neque ejus injussu contra tantam multitudinem tam parvis copiis dimicandum. Hæc sententia vicit. Et profecti in Iberiam, in planitie quadam, quæ incolarum sermone Osurtru dicitur, castris sub dio positis quieverunt, omni prius agresti turba mulieribus, pueris ac quæ pretiosa haberent, in munitiones inclusis. Et imperatorem cursori traditis litteris de adventu hostium certiore fecerunt. Imperator litteris lectis, ducibus istis mandat uti se contineant, donec Liparites cum Ibericis copiis ad ipsos perveniat. Et Lipariten per litteras hortatur ut siquidem socius sit amicusque Romanorum, absque ulla mora cum omnibus suis copiis se ducibus Romanis adjungat. Duces acceptis litteris quieverunt, uti erant jussi, et Lipariten exspectarunt. Atque is, imperatoris mandato percepto, suos per otium collegit atque armavit. Dum id fit ac tempus teritur, interim Abramius in Baaspracianiam venit; cognitoque Romanos, qui ibi fuerant collecti, suo adventu intellecto in Iberiam recessisse, præ metu id ab iis factum, quod erat probabile, ratus, posthabitis direptionibus eos est insecutus, cupiens prælio congregari priusquam aliæ conducerentur copię. Certiores hac de re facti duces imperatoris, ac veriti ne vel inviti cogerentur ante Liparitæ adventum pugnare, subdixerunt se in locum quemdam aditu difficilem, præcipitiis undique et convallibus cinctum, atque ibi quieverunt, et ad Lipariten scripserunt ut absque cunctatione veniat. Abramius Romanum exercitum non assecutus ad Artze venit. Pagus erat is ingens ac multorum millium capax, magnæque eo continebantur divitiæ. Habitabant enim ibi cum indigenæ mercatores, tum Syrorum Armeniorum et aliis ex nationibus multitudo haud

Ὁ δὲ σουλτάνος διὰ τῶν ἀποδράντων μεμαθηκῶς τὸ συμβάν ἀτύχημα εἰς μεγάλην ἐπέπεσον ἀγωνίαν, καὶ ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο ὅπως ἂν τὴν γενομένην ἐπανορθώσῃται ἀκληρίαν. Καὶ δὴ λαὸν ἐπίλεκτον συστη-σάμενος ἔκ τε Τούρκων καὶ Καβείρων καὶ Λιμνιτῶν περὶ τὰς ῥ' χιλιάδας, καὶ Ἀβραμίω Ἀλειμ τῷ ἑτεροθαλεῖ ἀδελφῷ αὐτοῦ (37) παραδοὺς, ταύτας κατὰ Ῥωμαίων ἐπέμπει. Ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἐφόδου, ἐνωθέντες πάλιν οἱ ἄνωθεν ῥηθέντες ἄρχοντες τῶν στρατευμάτων βουλήν προετίθεσαν καὶ διασκοποῦντο τὸ πρακτέον. Καὶ τῷ μὲν Κεκαυμένῳ ἐδόκει μετὰ τῆς παρουσίας δυνάμεως ὑπαντῆσαι τοῖς Τούρκοις ἔξωθεν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄρων, κίκαϊσε διαγωνισσάσθαι, ἔτι τῶν πλείονων ἀντιπῶδιν ἀνίππων ὄντων καὶ τῆς ἄλλης δυνάμεως κεκμηκυίας ἀπὸ τῆς κλειστής ὁδοπορίας, ἐπιλελοιπότην δὲ καὶ σιδηρίων τοῖς Τούρκοις, οἷς τὰς χηλὰς τῶν ζώων εἰώθασι [P. 772] περιστέλλειν ἐπηρμένων δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ θαβρζαλιῶν ὄντων ἀπὸ τῆς προηγησαμένης νίκης, καὶ προθυμωμένων συμμῖξαι τοῖς πολεμίοις. Τοῦναντίον δὲ ὁ Ἀσρῶν ἀπεφαίνετο, ἐπέχων τὰς δυνάμεις, λέγων ὀχυρώσασθαι τε τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια καὶ εἴσω τειχῶν συγκλείεται τὰ πάντα, μηνῦσαι τε τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ ἄνευ γνώμης ἐκείνου μετὰ δυνάμεις μικρᾶς πρὸς τοσοῦτον πλῆθος πολεμῆσαι βαρβάρων. Οὕτω δὲ τῶν στρατηγῶν ἀποφνημαμένων ἐνίκησεν ἡ τοῦ Ἀσρῶν γνώμη καὶ αὐτοὶ μὲν μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπελθόντες ἐν Ἰβηρίᾳ κατὰ τινα πεδιάδα ἐγχωρίως Ὑσοῦρρου λεγομένην ἕμενον ἡσυχάζοντες ἐν τοῖς ὑπαίθροις, πάντα πρότερον τὸν ἀγρότην λαὸν καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ πᾶν ὃ τι τίμιον συγκλείσαντες ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν· ἔγραψαν δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ διὰ ταχυδρόμου, δηλοποιήσαντες τὴν τῶν ἐναντιῶν ἐπέλευσιν. Δεξάμενος οὖν οὗτος τὰ γράμματα ἐκείνοις μὲν ἐπέγειν ἐκέλευεν, ἕως ἂν ὁ Λιπαρίτης μετὰ τῆς τῶν Ἰβήρων δυνάμεως ἐλθὼν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐνωθῇ στρατεύμασι· πέμπει δὲ πρὸς ἐκείνον γράμματα διοριζόμενα τὴν ταχίστην, εἴπερ σύμμαχον ἑαυτὸν καὶ φίλον κρίνει Ῥωμαίων, ἀνεληφῶτα πάντα τὸν περὶ αὐτὸν λαὸν ἀφικέσθαι καὶ συμμῖξαι τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ μετ' αὐτῶν διαπολεμῆσαι πρὸς τοὺς βαρβάρους. Οἱ μὲν οὖν στρατηγοὶ τὰ γράμματα δεξάμενοι ἠρέμουν ὡς ἐκλειύσθησαν, καὶ τὴν τοῦ Λιπαρίτου προσέμενον ἤφιζιν, ἐκεῖνος δὲ τὸ βασιλικὸν δεξάμενος πρόσταγμα τὸν ἑαυτοῦ μετὰ σχολῆς ἤθροισε καὶ καθώπιζε λαόν. Ἐν ὅσῳ δὲ οὗτος τὰς οἰκίας συνεκρότει δυνάμεις καὶ ὁ χρόνος ἐτριβέτο, ὁ Ἀβράμιος τὴν Βασπρακανίαν καταλαβὼν, καὶ μαθὼν ὅτι περ οἱ Ῥωμαῖοι ἐνταῦθα συνειλεγμένοι ὄντες καὶ τὴν αὐτοῦ μαθόντες ἐπέλευσιν ὑπενδύστησαν εἰς Ἰβηρίαν, δειλίαν ὅπερ ἦν εἰκὸς, τὸ πρᾶγμα ὑπονοήσας, παρ' οὐδὲν θέμενος καὶ λίσαν καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(37) Incertum, uterinone an alia matre nato, quasi qui aliunde germinasset frater non germanus. Hoc enim sonat vox ἑτεροθαλής. Et tales flusculi

in horum scriptorum patris non sunt insolentes. estque eadem vox apud Zonaram, et infra rursus de Alimi fratre. Xyl.

λαφυραγωγίαν, εδίδωκεν ὀπισθεν αὐτῶν, ἐπειγόμενος Ἀσβράμιος τοῖς παροῦσι πρὸ τοῦ καὶ ἐτέραν συναθροισθῆναι δύναμιν. Ὅπερ μαθόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ πτοηθέντες μὴ πως ἀνγκασθῶσι καὶ ἄκοντες πολεμῆσαι πρὸ τοῦ τῶν Λιπαρίτην καταλαβεῖν ὑποδύντες τινὰ δυχωρίαν ἀπόκρημον καὶ φάραγγι πάντοθεν κυκλουμένην ἡσύχαζον, γράψαντες πρὸς τὸν Λιπαρίτην ἦκειν καὶ μὴ βραδύνειν. Ὁ δὲ Ἀβράμιος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορικῶς στρατιᾶς ἔρχεται εἰς τὸ λεγόμενον Ἄρτζε, Κωμόπολις δὲ τὸ Ἄρτζε μυριάδης καὶ πολλὸν πλοῦτιν ἔχουσα· ὧκον γὰρ ἐν αὐτῇ ἰθαγενεῖς τε ἔμποροι καὶ Σύρων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἄλλων ἔθνῶν πληθὺς οὐκ ὀλίγη· οἵτινες τῇ οὐκ εὐκαρῆ θαρζούντες πληθῶν οὐ κατεδέξαντο εἰς τὸ τείχος γενέσθαι, καὶ ταῦτα τῆς Θεοδοσιουπόλεως ἐκ γειτόνων καιμένης μεγίστης πόλεως καὶ τείχος ἐχούσης ἰσχυρὸν καὶ ἀνάλωτον, πολλὰ τοῦ Κεκαυμένου διὰ γραμμῶν καὶ ἀπειλήσαντος καὶ παρακαλέσαντος. Καταλαβόντων οὖν τῶν Τούρκων καὶ ἀπτομένων ἔργου, οἱ ἐν τῷ Ἄρτζε τὰς διόδους συγκλείσαντες καὶ ἐπὶ τῶν δωματίων ἀναβάντες [P. 773] λίθοις καὶ ξύλοις καὶ τόξοις τοὺς ἐπιόντας ἠμόνοντο. Καὶ διετέλεσαν μαχόμενοι ἕφ' ὕλας ἡμέρας ἕξ. Ἀγγελθέντο δὲ τούτου τοῖς στρατηγοῖς, ὁ Κεκαυμένος πολλὸς ἦν ἐγκαίμενος καὶ παρακαλῶν ἀπελθεῖν καὶ συμβαλεῖν τοῖς Τούρκοις τὸν νοῦν ἔχουσι πρὸς τῇ πολιορκίᾳ, καὶ μὴ καθῆσθαι τηνάλλως καὶ τρίβειν τὸν χρόνον, τὴν σικίνην προσμένοντας ἐπικουρίαν τὸν Λιπαρίτην, καὶ τὸν ἐπιτήδειον παρατρέχοντα βλέπειν καιρὸν, οὗ τυχεῖν πάλιν οὐ βέβαιον. Ἀντιπίπτοντος δὲ τοῦ Ἀαρῶν, καὶ μηδὲν τι διαπράξασθαι λέγοντος παρὰ τὸ βασιλικὸν βούλημα, ἡσύχιαν καὶ αὐτὸς ἦγεν. Ἀβράμιος δὲ μὴ κατὰ σκοπὸν χωροῦντων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, μὴ δυνάμενος πολιορκίᾳ τὴν κωμόπολιν παραστήσασθαι, ὑπεριδῶν καὶ πλοῦτου καὶ λείας, πῦρ ἐνεῖναι τοῖς δώμασι ἐγκαλεύεται, καὶ εὐθὺς οἱ Τούρκοι δαλοὺς ἀφροντες καὶ ὕλην εὐρηστον ἐξάπτοντες ἐβρίπτουν ἐν τοῖς δώμασι· ἀναφθόντος δὲ τοῦ πυρὸς πανταχόθεν καὶ πυρκαϊᾶς μεγίστης ἀνεγερθείσης, οἱ Ἄρτζηνοὶ πρὸς τε τὸ πῦρ πρὸς τε τὰς ἐκ τῶν τόξων βολὰς μὴ δυνηθέντες ἀντέχειν ἐνέκλιαν εἰς φυγὴν. Καὶ λέγεται ἀπολίεσθαι περὶ τὰς ρν' χιλιάδας ἀνδρῶν, τῶν μὲν μαχαίρας τῶν δὲ πυρὸς παρανάλωμα γεγονότων· οὗτοι γὰρ ἐπεὶ κατισχυμένοι ἔγνωσαν ἀσποφάττεσθαι, γυναϊκάς τε καὶ τέκνα ἑαυτῶν εἰς τὸ πῦρ ἀπεβρίπτουν. Οὕτω τοῦ Ἄρτζε ληφθέντος, πολλὸν χρυσίον εὐρῶν ὁ Ἀβράμιος καὶ ὄπλα καὶ ἄλλα τινὰ χρεῖσδωδ, ὅποσα μὴ τῷ πυρὶ κατέστησαν ἄχρηστα, περιβαλλόμενος δὲ καὶ ἵππον οὐκ ὀλίγην καὶ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἑαυτοῦ λαὸν καθοπλίσας ὡς ἔδει, ὑπέστρεψεν ἀναζητῶν τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν.

Αὕτη δὲ καταλαβόντος ἤδη καὶ τοῦ Λιπαρίτου καταβᾶσθαι ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ὀχυρώματος ἔκειτο ἐν τῇ πεδιάδι κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ ἔνθα περὶ τὸ Καπετροῦ φρούριον, Ἐρχομένων οὖν τῶν Τούρκων σποράδην συνεβούλευε πάλιν ὁ Κεκαυμένος συμβαλεῖν αὐτοῖς διεσπαρμένοις οὖσι καὶ ἀσυντάκτοις ἔτι. Ἄλλ' ὁ Λιπαρίτης οὐκ ἤθελε διὰ τὴν ἡμέραν· ἦν γὰρ σάββατον, ἡ' ἄγοντος τοῦ Σεπτεμβρίου, μηνός, τῆς β' ἐπινηρησεως (38), ἐν ταῖς ἀποφράσι δὲ τῶν ἡμερῶν τῷ Λιπαρίτῃ τὸ σάββατον ἐνομιζέτο, ὅπερ ἀποτροπιαζόμενος ἀνεδύετο πολεμεῖν. Καὶ τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἐν τούτοις, ὁ δὲ Ἀβράμιος

modica. Atque ii numero freti intra muros se recipere noluerunt, cum quidem proxima esset Theodosiopolis urbs magna et muro cincta inexpugnabili Turcis cum pagum aggressis, Artzeni ocellis viis tecta conscenderunt, deque iis saxa, ligna et jacula in oppugnantes torsorunt. Ita totos sex dies pugnatum est. Rei nuntio ad Romanos allato, Ambustus multus erat in urgendo atque exhortando ut iretur ac cum Turcis oppugnationi intentis manus consereretur, neque tempus inutiliter tereretur desidendo et scilicet illud praesidium Lipariten exspectando, eamque occasionem negligendo interim, qualem deinde haud facile essent adepturi. Repugnante tamen Aarone, nihilque se praeter imperatoris mandatum acturum affirmante, ipse etiam quievit.

578 Abramius non ex animi sententia succedente negotio, cum vicum expugnare non posset, opibus praedaeque spretis ignem domibus injici jubet. Statim Turci faces materiamque ignis capacem in domos conjiciunt; et coorto undique incendio, Artzeni cum igni simul et hostibus resistere non possent, ad fugam inclinant. Ferunt periisse ibi hominum ad centum quadraginta millia, partim ferro caesorum, partim igni absumptorum. Cum enim capto vico de salute desperarent, multi se, uxores liberosque suos in ignem conjecerunt. Artze ad hunc modum politus Alimus auri plurimum et aliqua utilia ferramenta invenit, quae ignis non corruerat. Equos item multos et alia jumenta adeptus est; armatoque ut par erat suo exercitu, abduxit inde, Romanum quaerens exercitum.

Romani autem, cum jam Liparites ad eos venisset, a dicta munitione descenderant in planitiem, ad radices collis cui Capetrum castellum est impositum. Adventantibus ergo Turcis dissipato agmine, rursum consuluit Ambustus ut in dispersos et nullis adhuc ordinibus instructis vagantes fieret impetus; sed Liparites a pugna abhorrebat, quod sabbatum inter dies atros atque infaustos haberet. Erat autem tum Sabbatum dies decima octava Septembris indictione secunda. Sed Abramius 579 ex praecursoribus intelligens quo loco Romani castra haberent utque quiescerent, com-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(38) Anno scilicet mundi 6557, siquidem indictio secundum annos mutatur, et quindecim annorum circuitu ad eundem reditur numerum. Constat autem indictionem undecimam fuisse annum, etc., 51, et duodecimam annum 52, ex superioribus, et quae

de Theodoræ imperio infra dicuntur, aliisque multis. Ita Tornicii defectio, quae in primam indictionem dicta est incidisse, fuit anno 6556 secundum nostrum. Hoc rudiorum causa volui annotare. XYL.

posito ad pugnam agmine ad eos accessit. Quod Romani videntes ipsi quoque inviti ordines instruxerunt. Dextro cornui Ambustus, lævo Aaron præfectus: Liparites mediam ducebat aciem. Ambusto oppositus erat Abramius, Aaron: alter ducum Turcicorum Chorosanites, Liparitæ Aspam Selarius, Abramii ex altero duntaxat parentum frater, Prælium initum est solis jam imminente occasu; et cum Ambustus tum Aaron uterque sibi oppositos hostes fuderunt, atque usque ad galli cantum persecuti sunt. Liparites aulem patrualem suam occubuisse ægre ferens, dum impetum vehementiorem dat, equo suo occiso capitur. Romani a persecutione reversi ab equis descendunt, unaque voce Deo pro victoria agunt gratias, et cantant: « Quis Deus ita magnus atque Deus noster? » Liparitamque expectant, quem et ipsum putant insequendis hostibus se dedisse. Cum autem nullus compareret, sollicitudo eos incessit, incertos quidnam ei evenisset. Hærentibus eis venit quidam qui sub Liparitam militaverat, eumque victum et captum 580 nuntiat, utque Abramius a fuga reversus et cum suo conjunctus fratre germano (nam Asan in pugna ceciderat) accelerato itinere, abducto secum Liparitam et captivis Iberis, redierint Castrocomium. Duces Romani ad eum obstupescunt nuntium, nocteque ea insomni exacta, orta luce consularunt quid potissimum agerent; placuitque domum reverti. Itaque Aaron cum suo exercitu Ibanem rediit, quæ est Baaspracaniæ metropolis: Catacalon suos Anium reduxit. Cæterum Abramius Liparitam capto contentus, et hujus successus causa hominum sese felicissimum deputans, omnibus aliis curis omissis, magnis itineribus ad Re quinque dierum spatio pervenit; atque inde discedens rei feliciter gestæ nuntios ad sultannum mittit, Liparitam captum indicantes. Sultanus simulata lætitia ob captum tantum virum, interim tantam fratri rei gerendæ felicitatem invidens, assidue de eo tollendo cogitavit ansamque captavit.

ρον πολυπραγμονήσας, ἀλλ' ἐπιτεινάς τὴν ὀδοποιρίαν, διὰ πέντε ἡμερῶν παραγίνεται εἰς τὸ λεγόμενον Πῆ, κακεῖθεν ἄπεισιν εἰς τὸν σουλτάνον προπέμφας τὰ εὐαγγέλια καὶ τὴν τοῦ Λιπαρίτου μηνύσας κατάσχισιν. Ὁ δὲ τῷ δοκεῖν μὲν ἠυφράνθη καὶ ἡγαλλιάσατο ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Λιπαρίτου, ἐφθόνησε δὲ τῷ ἀδελφῷ τοιοῦτου καταξιώθῃν τοῦ εὐτυχήματος, καὶ διὰ παντὸς ἐμελέτα καὶ πρόφασιν ἐζήτει τοῦτον ποιήσασθαι ἐκποδῶν.

Imperator Liparitam captum esse audiens totus in hoc fuit ut eum liberaret. Misso itaque ad sultannum Georgio Droso, scriba Aaronis, cum muneribus pro redimendo eo pretiosis, simul et hunc sibi reddi et pacem componi postulat. Sultanus acceptis legatis, ut magnificus 581 videretur potius rex quam qui bellum cauponaretur, pro dono imperatori mittit Liparitam; et quæ eius redimendi causa imperator miserat, accipit quidem sed omnibus iis Liparitam donat, hortatus ut ejus in posterum diei memoriam coleret, neque contra Turcas porro arma sumeret. Legatus sultani fuit ad imperatorem is quem ipsi Seriphum vocant;

διὰ τῶν προδρόμων μαθὼν ὅποι τε οἱ Ῥωμαῖνοι ἠύλιζοντο καὶ ὅτι ἡμεροῦσι, συντάξας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἤρχετο συντεταγμένος πρὸς μάχην. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀντίπαλος δύναμις ἰδοῦσα ἀκουσίως καὶ αὐτῇ ἀντιπαρετάττετο, τὸ μὲν δεξιὸν ἔχοντας κέρατα τοῦ κεκαυμένου, τοῦ δὲ Ἀαρῶν τὸ εὐώνυμον, ἐν τοῖς μέσοις δὲ ὁ Λιπαρίτης ἐτάττετο. Ἦν δὲ καὶ ἡ ὥρα περὶ βουλυτον. Τῷ μὲν οὖν κεκαυμένῳ ἀντιμέτωπος ἦν ὁ Ἀβράμιος, τῷ δ' Ἀαρῶν Χωροσανίτης ἄτερος στρατηγός, καταντικρὺ δὲ τοῦ Λιπαρίτου Ἀσπὰμ Σελάριος ὁ τοῦ Ἀβραμίου ἑτεροθαλῆς ἀδελφός. [P. 774] Συμπλοκῆς δὲ γενομένης ὁ μὲν κεκαυμένος καὶ ὁ Ἀαρῶν τὰ κατ' αὐτοὺς ἐτρέψαντο κέρατα καὶ μέχρι φωνῆς ἀλεκτροδῶνον ἐδίωκον, ὁ δὲ Λιπαρίτης, πεσόντος αὐτῷ τοῦ ἀνεψιοῦ δεινοπαθήσας καὶ μεθ' ὀρμῆς βιαίας ἐλάσας, τοῦ ἵππου αὐτοῦ τρωθέντος καὶ πεσόντος ἀλίσκεται. Καὶ ὁ μὲν ἦν ἐν τούτοις, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παυθέντες ἐκ τῆς διώξεως καὶ τῶν ἵππων ἀποθάντες καὶ τῷ θεῷ δόντες ὕμνους ἐπινικίους, ἐν μιᾷ φωνῇ βοήσαντες τὸ, « Τίς θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν; » προσέμενον τὸν Λιπαρίτην, ἐκπίζοντες καὶ αὐτὸν διώκειν ὅπισθεν τῶν ἐχθρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐφαίνετο οὐδαμοῦ, ἐν ἀμυχανίῳ ἦσαν, διαπορούντες ὅ τι καὶ γένοιτο. Οὕτω δὲ διαπορούμενοι αὐτοῖς ἐρχεται τις στρατιώτης τῶν ὑπ' ἐκείνῳ ταττομένων, καὶ μὲν τοῖς στρατηγοῖς τῆς ἐκείνου τροπῆς καὶ τῆν ἄλωσιν, καὶ ὅπως ὁ Ἀβράμιος ἐν τῆς φυγῆς ἐπανεληθὼν καὶ τῷ οἰκείῳ ἐνωθεὶς ἀδελφῷ (ὁ γὰρ Ἀσάν ἔπεσεν ἐν τῷ πολέμῳ) ἀναλαβόντες τὸν Λιπαρίτην καὶ τοὺς ἀλόντας τῶν Ἰδηρῶν ὑπενόστεισαν εἰς τὸ λεγόμενον Καστροκώμιον, σπουδαίαν τὴν ὀδοποιρίαν ποιούμενοι. Ἀπεπάγησαν πρὸς τὴν ἀκοὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ στρατοῦ. Ὅμως διανυκτερεύσαντες ἄγρυπνοι, ἐπεὶ περ ἡμέρα ἐπέλαμψε καὶ βουλή προσέτιθη καὶ τοῖς πᾶσι συμφέρον ἐνομήσθη ἕκαστον ὁ καδὲ ἀπάλθῃν, ὁ μὲν Ἀαρῶν τὸν οἰκείον ἀνειληφῶς λαὸν ἄπεισιν εἰς τὸ Ἴδον (μητρόπολις δὲ αὐτῆς τοῦ Βακσπρακῶν), ὁ δὲ κεκαυμένος μετὰ τῶν Ἰδίων ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ἀνίον. Ὁ δὲ Ἀβράμιος τῇ τοῦ Λιπαρίτου ἀρκεσθεὶς ἀλώσει, καὶ ὀδύωτερον ἑαυτὸν κρίνας παντὸς ἀνθρώπου διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα, μὲν ἔτερον πολυπραγμονήσας, ἀλλ' ἐπιτεινάς τὴν ὀδοποιρίαν, διὰ πέντε ἡμερῶν παραγίνεται εἰς τὸ λεγόμενον Πῆ, κακεῖθεν ἄπεισιν εἰς τὸν σουλτάνον προπέμφας τὰ εὐαγγέλια καὶ τὴν τοῦ Λιπαρίτου μηνύσας κατάσχισιν. Ὁ δὲ τῷ δοκεῖν μὲν ἠυφράνθη καὶ ἡγαλλιάσατο ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Λιπαρίτου, ἐφθόνησε δὲ τῷ ἀδελφῷ τοιοῦτου καταξιώθῃν τοῦ εὐτυχήματος, καὶ διὰ παντὸς ἐμελέτα καὶ πρόφασιν ἐζήτει τοῦτον ποιήσασθαι ἐκποδῶν.

Τὸν μὲν οὖν Λιπαρίτην, ὡς ἐπέθετο τὴν τοῦτου κατάσχισιν ὁ βασιλεὺς, ὄλος ἐγένετο ἀναβύσασθαι, καὶ δῶρα πολυτελῆ καὶ λύτρα πέμφας τῷ σουλτάνῳ διὰ Γεωργίου τοῦ λεγομένου Δρόσου (ὑπογραμματεὺς δὲ ἦν ὁ Δρόσος τοῦ Ἀαρῶν) ἐξαιτεῖται τὴν ἐλευθερίαν καὶ σπονδὰς εἰρήνης. Ὁ δὲ σουλτάνος τὰς προσδεῖας δεξάμενος, καὶ μεγαλοπρεπῆς θέλων εἶναι βασιλεὺς μᾶλλον ἢ κἀπῆλος ἀνελεύθερος, ἀποδίδωσι τοῦτον δῶρον τῷ βασιλεῖ, λαδῶν μὲν τὰ λύτρα, πάντα δὲ τῷ Λιπαρίτῃ παρεσχῆκως, καὶ μεμνηθεὶς τῆς παροῦσης ἡμέρας διὰ παντὸς παρεγγυσιτάμενος, καὶ μηδέποτε ὄπλα θελῆσαι τὸ ἀπὸ τοῦδε κινήσαι κατὰ τῶν Τούρκων. [P. 775] Ἀνεπλήρωσε δ' αὐτῷ τὴν

πρὸς τὸν βασιλέα προσβείαν ὁ λεγόμενος παρ' αὐτοῖς Ἀ σέριφος· δύναιται δὲ τοῦτο τὸ ὄνομα πρὸς τὸν παρ' αὐτοῖς χραυφᾶν, ὅπερ ὁ παρ' ἡμῖν σύγκελλος πρὸς τὸν πατριάρχην πάλαι ἐδύνατο· ἐκείνου γὰρ ἀποθανόντος αὐτὸς εὐθὺς εἰς τὸν τούτου θρόνον ἐγκυβίδρευται. Οὗτος τοίνυν ὁ σέριφος εἰσελθὼν ἐν τῇ βασιλίδι καὶ εἰς πρόσωπον ἐλθὼν τῷ βασιλεὶ καὶ ὀμίλιαν, πολλὰ τε μεγαλαυχήσας καὶ φρουαζάμενος, καὶ τελευταῖον ὑπόφορον θέσῃσι σπαύσας τὴν Ῥωμαίων τῷ ἑαυτοῦ σουλτάνῳ, ἔπει μὴ εὖρε τὸν βασιλέα ἐπικλινῆ, ἄπρακτος ὑπεχώρησε πρὸς τὸν πέμψαντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐκδεχόμενος πόλεμον ἀπὸ τοῦ σουλτάνου, καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν, τὰ ὁμοροῦντα τῇ Περσῶν γῆ πέμψας κατησφαλίσατο. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, καὶ ἡ τῶν Πατζινάκων ἐπισυνέβη κίνησις· πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον, λεκτέον.

Τὸ ἔθνος τῶν Πατζινάκων Σκυθικὸν ὑπάρχον, ἀπὸ Β τῶν λεγομένων βασιλείων Σκυθῶν. μέγα τέ ἐστι καὶ πολυάνθρωπον, πρὸς ὃ οὐδὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑαυτὸ Σκυθικὸν γένος ἀντιστῆναι δύναιται. Διήρηται δὲ εἰς τριακάδεκα γενεάς, αἵτινες καλοῦνται μὲν πᾶσαι τῷ κοινῷ ὀνόματι, ἔχουσι δὲ ἐκάστη καὶ ἴδιον ἀπὸ τοῦ αὐτῆς προγόνου καὶ ἀρχηγοῦ τὴν προσηγορίαν κληρωσάμενη. Νέμονται δὲ τὰς πέραν Ἰστρου ἀπὸ τοῦ Βορυσθένους ποταμοῦ καὶ μέχρι Παννονίας ἠπλωμένας πεδιάδας, νομάδες τε ὄντες καὶ τὸν σκηνίτην διὰ παντὸς ἀσπαζόμενοι βίον. Τούτου τοῦ γένους ἀρχηγὸς ἦν τῷ τότε Τυράχ ὁ τοῦ Κιλτὲρ υἱός, εὐγενεῖας ἦκων εἰς τὸ ἀκρότατον, ἀμβλύς δὲ ἄλλως καὶ τὴν ἡσυχίαν φιλῶν. Ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις ἐν τῷ ἔθνει τὴν κλησίαν Κεγένης, υἱὸς τοῦ Βαλτζάρ, τὸ μὲν γένος ἀσημος καὶ σχεδὸν ἀνώνημος, περὶ δὲ τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ στρατηγίας κάρτα δραστηριώτατος, ὃς καὶ πολλάκις ἐπιόντας κατὰ τῶν Πατζινάκων τοὺς Οὐζοὺς (γένος δὲ Οὐνικὸν οἱ Οὐζοὶ) ὑποστὰς ἐτρέψατο καὶ ἀπώσατο, τοῦ Τυράχ οὐχ ὅπως ἀντεπεξελθεῖν μὴ θαρβήσαντος, ἀλλὰ καὶ καταδύοντος εἰς τὰ παρὰ τῷ Ἰστρῳ ἔλη καὶ τὰς λίμνας. Τὸν μὲν οὖν Τυράχ οἱ Πατζινάκαι ἐτίμων δια τὸ γένος, τὸν δὲ Κεγένη ἠσπάζοντο διαφερόντως διὰ τὸ τῆς ἀνδρίας ὑπερβάλλον καὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις δεινότητα. Ἄπερ ἀκούων καὶ βλέπων ὁ Τυράχ ἐδάκνυτο τὴν ψυχὴν, δεδιώς περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τρόπον ἐζήτει ὅπως ἂν τὸν Κεγένην ἀποσκευάσται. Ἐπίστησιν οὖν αὐτῷ λόχους πολλάκις, ἐγίνοντο δὲ πάντες ἄργοι. Ἐπει δὲ πολλάκις ἐπιχειρήσας κρυφίως ἠσπόχησεν, ἔγνω δεῖν μὴ διαμέλλειν, ἀλλ' ἐπιχειρεῖν φανερώς. Διὸ καὶ πλῆθος πέμψας καταλαβεῖν ἐκέλευσε τὸν ἄνδρα καὶ ἀνελεῖν. Ὁ δὲ προγνοὺς τὴν ἐπιβουλὴν φυγὰς πρὸς τὰ ἔλη γίνεταί τοῦ Βορυσθένους, καὶ οὕτω διαφυγγάνει τὸν ὄλεθρον. [Ρ. 776] Ἐκεῖθεν δὲ κρυπτόμενος καὶ λίθρα πέμψων μηνύματα πρὸς τε τοὺς ἑαυτοῦ συγγενεῖς καὶ τὴν φυλὴν, ἠδυνήθη τὴν τε ἴδιαν γενεὰν ἀποστῆσαι τῆς τοῦ βασιλέως εὐνοίας (ἦν δὲ ἡ Βελεμαρνίς) καὶ πρὸς ταύτην καὶ ἄλλην τὴν Παγρομανίδα· καὶ δύναιμι προσλαβόμενος ἀντιπαράτασται μετὰ τῶν δύο γενεῶν πρὸς τὸν Τυράχ τὰς αἰ' ἔχοντας. Καὶ ἐπὶ πολλὰς μὲν ἀντισχῶν ὥρας, ἕως ὑπὸ τοῦ πλῆθους καταπονηθεῖς τρέπεται. Περιπλανώμενος δὲ ἐν τοῖς ἔλεσι καὶ σωτηρίαν

A cuius ea est ad ipsorum Chalipham ratio, quæ antiquitus syncelli ad patriarcham : huic enim mortuo ille statim succedebat. Is ergo Seriphus Byzantium profectus et ad colloquium imperatoris admissus, cum multa alia superbe ac jactanter dixit, tum id quoque postulavit ut Romani se stipendiarios sultano facerent. Et cum videret imperatorem eo nequaquam inclinare, re infecta domum rediit. Exinde a sultano bellum expectans Monomachus operam dedit ut quæ finitima erant Persarum regno communiret. Interea temporis Patzinacæ etiam se commoverunt. Ea res hoc modo acta.

Patzinacorum gens Scythica est, eorum Scytharum qui regii dicuntur, magna et populosa, et cui nulla alia gens Scythica resistere sola possit. Dividitur autem in tredecim tribus, quæ ut universæ commune Patzinacorum nomen usurpant, ita quævis a suo generis principe 582 atque auctore peculiarem sortita est appellationem. Incolunt trans Istrum planities a Boryethene fluvio ad Pannoniam usque porrectas, incertis errantes sedibus semperque in tabernaculis degentes. Huic genti tunc præerat Tyrachus Kilteri filius, homo nobilissimus, ceteroqui segnis et quietis amans. Erat in eadem gente etiam alius quidam Kegenes nomine, Baltzaris filius genere obscurissimo nullisque natalibus, sed bello ducendisq; cohortibus longe præstantissimus : nam sæpius Uzoz (gens ea Unica est) irruentes subsistens profligarat, Tyracho non modo contra eos exire non auso, sed etiam in lacus ac paludes Istro vicinas se subducente. Itaque Tyrachum quidem Patzinacæ ob generis nobilitatem venerabantur, Kegenem tamen mirifice amplectebantur ob fortitudinem insignem inque gerendis bellis atrenuitatem. Hæc vero Tyrachi videntis ista atque inaudientis animum mordebant, de imperio suo solliciti, ita sane ut de tollendo Kegenem cogitaret. Cui cum sæpe occultas tendens insidias nihil proficeret, tandem aperte eum adoriri statuit, missaque turba hominem corripere interficique jubet. Sed Kegenes insidiis præcognitis ad paludes Borysthenicas profugit, itaque exitium evitavit. 583 Ibi occultatus, clam ad cognatos tribumque missis internuntiis, effecit ut et hæc a rege descisceret (vocabatur Belemarnis tribus) et alia etiam nomine Pagumanis. Exinde contractis copiis cum duabus tribubus adversus Tyrachum, cui 11 tribus aderant, pugnam inicit. Cumque per aliquot horas durasset, tandem multitudinem oppressus fugatur. Vagans inde circum paludes, ac salutem quærens sibi suisque, unam hanc invenit rationem, si ad Romanum imperatorem transfugeret. Itaque profectus Dorostolum, quotus ab insidiis esset, se et suos, qui erant ad 20 millia, in insulam quamdam fluvii exiguam includit, regionisque præfecto (is erat Michaelus

Anastasio filius) significat quis esset et qua fortuna actus huc venisset; et se cupere in fidem imperatoris concedere, receptumque se rebus hujus magnopere commodaturum pollicetur. Praefectus cum extemplo rem ad imperatorem detulisset, ab eo jubetur statim Kegenem cum suo comitatu accipere, atque huic quidem necessaria praebere, ipsum autem Kegenem honorifice Byzantium mittere. Qui ut eo venit, benigne est splendideque exceptus, ac cum imperatore collocutus, se sanctum baptismum admissurum popularibusque idem ut faciant persuasurum promittens, ab imperatore patricio honore **584** ornatur; eique tres arces assignantur de iis quae ad ripam sunt Istri, multaque agri jugera; atque adeo in numerum amicorum sociorumque PR ascribitur, eam praecipue ob causam quod, uti pollicitus fuerat, et ipse baptizari voluit et qui cum ipso erant. Eaque in re usi sunt religiosi cujusdam monachi Euthymii opera, ad ipsos missi, qui ad Istrum amnem ejus sacramenti ceremonias administravit universosque baptizavit.

Ἰστρον εἰλήφει καὶ γῆς πολλὰ στάδια, καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς φίλοις ἐνεγράφη καὶ συμμάχοις Ῥωμαίων. Τὸ πλέον δ' ὅτι καὶ ὡς ὑπέσχετο ἀνεδέξατο τὸ ἅγιον βάπτισμα αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, Εὐθυμίου τινὸς εὐλαβοῦς μοναχοῦ πεμφθέντος, τοῦ τὰ τοῦ θεοῦ λουτροῦ παρὰ τῷ Ἰστρον ποταμῷ ἐκτελέσαντος καὶ πᾶσι μεταδόντος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Rebus in tuto constitutis Kegenes, cum jam contra subitos hostium impetus se munivisset, ad ulciscendum hostem se confert, Istroque transmissis nunc cum millibus, alias cum duobus millibus, et aliquando pluribus aliquando paucioribus ductis, impressionibus subitanis Patzinacas Tyrachios graviter afflixit, viros, in quos incidisset, occidens, mulieres autem et pueros in servitutem abducoens ac Romanis vendens. Tyrachus clandestinas has Kegenis impressiones non ferens ad imperatorem mittit legatos, qui haec proponerent: Imperatorem Romanum, cui cum gente Patzinacarum foedus esset, omnino non debuisset recipere eum qui ab ipsis descivisset; aut saltem recepto interdiceret, ne Istro trajecto amicos PR laederet. Proinde aut Kegenis compesceret excursionem, aut auxilium ei non praebat. Si secus faceret, sciret se **585** gravissimum contra se ac suos bellum concitare. Auditis imperator his postulatis cachinnum sustulit, quod ludibrium putaret, si ob Patzinacæ minas prodere cogeret eum qui in fidem ipsius confugisset, aut eum ab ulciscenda injuria abstinere; legatosque re infecta dimittit. Simul litteras ad Michaelum dat, urbium Istro adjacentium praefectum, et ad Kegenem; iisque injungit ut ripas Istri accurate custodiant, ac si quis gravis exercitus appetat, id sibi per litteras indicent, ut de Occidentalibus etiam legionibus mittere possit qui ipsis conjuncti Patzinacas transitu Istri prohibeant. Mittit etiam triremes centum, quae Istri ripas legant et Patzinacas trajectu arceant. Cum legati irrita spe rediissent, Tyrachus indignabatur ac fremebat, hiemisque adventum exoptabat. Sub

ζητῶν μίαν ἔγνω ἐκτουτοῦ τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, τὴν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων καταφυγῆν. Διὸ καὶ πρὸς τὸ Δορόστολον ἀφικόμενος, καὶ ἐν τινὶ ποταμῷ νησίδι περικλείσας ἑαυτὸν διὰ τὸ ἀνεπιβούλευτον μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ (ἦσαν δὲ ἀμφὶ τὰς κ' χιλιάδας), διαμνηύεται τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι (ἦν δὲ Μιχαὴλ ὁ τοῦ Ἀναστασίου υἱός), καὶ γνωρίζει ὅστις τε εἶη καὶ ὅσας διαδιδράσκων τῶν ἀφίχεται, καὶ ὅτι αὐτόμολος βούλεται γενέσθαι τῷ βασιλεῖ, ὑπισχνούμενος δὲ καὶ εἰ προσδεχθεῖν, εἰς μεγάλην ὄνησιν ἔσσειναι τοῖς τούτου πράγμασιν. Ὁ δὲ τὰ μηνύματα λόγου ἕατον πρὸς τὸν βασιλέα διαπορθεύσας διὰ ταχέως κελύεται τὸν ἄνδρα μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ προσδέξασθαι, καὶ τούτοις μὲν τὰ ἐπιτιθέα χαρηγεῖν, αὐτὸν δὲ ἐνδόξως εἰς τὸ Βυζάντιον πεπομφέναι. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐκελεύσθη διεπράξατο, ὁ δὲ Κεγένης εἰς τὴν βασιλίδαν σοιτήσας καὶ ἐς λόγους ἐλθὼν τῷ βασιλεῖ φιλοφρόνως τε καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπέδεχθη, καὶ ὑποσχόμενος αὐτός τε τὸ ἅγιον δεξασθαι βάπτισμα, παραπεισαι δὲ καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι, εἰς πατρικιστήτά τε ἀνήγηθη, καὶ φροῦρια τρία ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὄχθαις ἰδρυμένων τοῦ

Γενόμενος δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ, καὶ τὰς αἰφνιδίους ἐφόδους ἀσφαλίστατος, πρὸς ἄμυναν ἐτρέπετο τοῦ ἐχθροῦ, καὶ παραιούμενος τὸν Ἰστρον νῦν μὲν σὺν χιλίοις, εἶτα σὺν δισχιλίοις καὶ αὐτὸν σὺν πλείοσιν ἔλάττοσι, καὶ ἐξ ἐφόδου προσπίπτων, τὰ μέγιστα ἐκάκου καὶ ἐλυμαίνετο τοὺς περὶ τὸν Τυράχ Πατζινάκας, ἄνδρας μὲν τοὺς προσπίπτοντας ἀναιρῶν, γυναῖκα δὲ καὶ παῖδας ἀνδραποδιζόμενος καὶ πωλῶν τοῖς Ῥωμαίοις. Ταῦτας δὲ τὰς λαθραίας ἐπιθέσεις τοῦ Κεγένους μὴ φέρον τὸν Τυράχ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, μηνύσας ὡς ἔδει τὸν μέγαν βασιλέα, σπονδὰς ἔχοντα μετὰ τοῦ γένους τῶν Πατζινάκων, [P. 777] μὴδὲ προσδέξασθαι ὅπως τὸν ἀποστάτην αὐτῶν, ἐπεὶ δὲ προσδέξατο, κωλύει μὴ διαπερῆν καὶ τοὺς ὑποσπόνδους λυμαίνεσθαι· ἢ σὺν κωλυθῆτω ὁ ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα πράττειν, ἢ μηδεμιᾶς τυχέτω συμμαχίας, ἢ γινωσκέτω ὁ βασιλεὺς ὡς καθ' ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς ἑαυτοῦ χώρας ἐφέλκεται βαρύτερον πόλεμον. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μηνύματα τοῦ Τυράχ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς ἀγγελίας δεξάμενος πρὸς ταύτας μὲν καὶ ἐπεκάγχασεν, εἰ διὰ Πατζινάκου ἀπειλὰς προδότης γένοιτο τοῦ εἰς αὐτὸν προσφυγόντος, καὶ κωλύειν τοῦ μὴ κακοῦν τοὺς κακώσαντας, τοὺς δὲ πρεσβευτὰς ἀπράκτους ἐξέπεμψε. Γράμματα δὲ πρὸς τε Μιχαὴλ τὸν ἄρχοντα τῶν παριστρῶν πόλεων, ἔτι δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Κεγένην ἐπέμπε, φυλάττειν ἀκριβῶς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ· εἰ δὲ τις ἐπίη βαρεῖα δύναμις, γράμματα μνηύειν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῶν Δυτικῶν ταγματῶν ἐκπεμπόμενά τινα σὺν αὐτοῖς εἴργωσι τοῖς Πατζινάκαις τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν. Ἐπεμψε δὲ καὶ τριήρεις ἑκατὸν, ἐπισκήψας παραπλεῖν τὸν Ἰστρον καὶ περιωμένους διακωλύειν τοὺς Πατζινά-

κας περὶ. Ἐπανηκόντων δ' ἀπράκτων τῶν αὐτοῦ πρέσβειων, ὁ Τυράχ ἐχαλείπαινε καὶ ὠργίζετο καὶ θῆττον ῥύχετο καταλαβεῖν τὸν χειμῶνα. Ἦδη δὲ τῆς φθινοπωρινῆς ληγουσῆς ὥρας καὶ τοῦ χειμῶνος ἐπιστάντος, τοῦ ἡλίου ὄντος ἐπὶ τὸν Δίγοκέρωτα, ἀνεμος ἐπνευσεν ἀπαρκτίας πολὺς, ὡς ἀποκρυσταλλωθῆναι μέχρι πεντεκαίδεκα πήχεων ἐς βάθος τὸν ποταμόν. Πάσης οὖν φυλακῆς σχολασάσης, δραξάμενος ἀδείας ἤε ἐπιτυχεῖν ἤϋχετο ὁ Τυράχ διαπερῆ τὸν Ἴστρον μετὰ πάντων τῶν Πατζινάκων, ὄντων, ὡς ἐλέγετο, χιλιᾶδων ὀκτακοσίων, καὶ ἐς τὴν περὶ αὐτὸν ἰδρύετο, κείρων καὶ ἀφανίζων τὰ παραπίπτοντα. Γράμματα δὲ πρὸς τὸν βασιλεῖα ἐπέλλετο βοηθεῖν δεόμενα τὴν ταχίστην. Ὁ δὲ μὴδ' ὅλα τὰ γράμματα ἀναγνοὺς τῷ δουκὶ Ἀδριανουπόλεως γράφει (ἦν δὲ Κωνσταντῖνος μάλιστα ὁ Ἀδριανίτης) τὰς Μακεδονικὰς εἰληφότες δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ πρὸς Βασιλεῖον Μοναχὸν τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας τὴν Βουλγαρικὴν εἰληφότεα χεῖρα ἀφικέσθαι καὶ ἐνωθῆναι τῷ Μιχαήλ καὶ τῷ Κεγένῃ καὶ μετ' αὐτῶν πρὸς τοὺς Πατζινάκας διαγωνίσασθαι. Ἐν κατὰ τὸ βασιλικὸν ποιτῶντων ἐπίταγμα καὶ πάντων ὅφ' ἐν γενομένων, ἀναλαβὼν ὁ Κεγένης τὰς Ῥωμαϊκὰς φάλαγγας ἐν τοῖς ὑπαίθροις στρατοπεδεύεται, καὶ καθ' ἐκίστην ἐπιὼν ἐξ ἐφόδου οὐ μικρὰ τοὺς Πατζινάκας ἐλύπει. Τούτοις γὰρ ἅμα τῇ τοῦ ποταμοῦ διαβάσει ἀφθονίαν ζῶων εὐρύσει πολλὴν καὶ οἴνου καὶ τῶν ἐκ μέλιτος κατασκευαζομένων πομάτων, ὧν οὐδὲ ἀκοὴν ἔσχον πώποτε, καὶ ἀνέδην τῶν τοιούτων ἐμπορουμένοις νόσος ἐσπίπτει κοιλιακὴν διάθεσιν ἔχουσα, καὶ ἀπώλλουτο ἐκάστης ἡμέρας ἀναριθμητὰ πλήθη. [P. 778] Ὅπερ πυθόμενος ὁ Κεγένης διὰ τινος αὐτομόλου, καὶ καιρὸν ἐπιτήθειον κρίνας τοῦτον εἶναι τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθήσεσθαι, ὁπότε καὶ χειμῶνι καὶ νόσῳ πιέζονται, ἀναπέλας καὶ τοὺς Ῥωμαίους ὀκνοῦντας καὶ δεδιότας πρὸς τσαύτας ἀντιπαρατάττεσθαι μυριάδας, προσρήγνυται τοῖς ἐχθροῖς. Οἱ δὲ τὴν δεξιὰν ἔλευσιν ἐκπλαγέντες καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀποδειλιάσαντες, βίβαντες τὰ δπλα ἄτοός τε ὁ Τυράχ καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος ἑαυτοὺς ἐγχερίζουσιν. Ὁ μὲν οὖν Κεγένης συνεβούλευε καὶ διεμαρτύρατο πάντας ἡβηδὸν ἀποσφάξαι, ἔλεγε δὲ καὶ παροιμίαν βάρβαρον μὲν, νοῦν δὲ πολλὴν ἔχουσαν, ὡς Ἔτι χειμῶνος ὄντος δεῖ τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι, ὀπηνίκα τὴν κέρκον κινεῖν οὐ δύναται· ὑπὸ ἡλίου γὰρ θαλφθεῖς κόπους ἡμῶν περὶ καὶ πράγματα. Τοῦτο δὲ τοῖς ἄρχουσιν οὐκ ἐδόκει Ῥωμαίων, ἀλλὰ βαρβαρικὸν τὸ ἔργον καὶ ἀνόσιον ἐνομίζετο καὶ Ῥωμαϊκῆς ἀνάξιον ἡμερότητος. Μᾶλλον μὲν οὖν συμφέρον ἐνόμιζον διασκεδάσαι τούτους ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς Βουλγαρίας πεδιάσι καὶ ἄλλους ἄλλαχού ἐγκατοικίσει καὶ φόρους αὐτοῖς ἐπιθεῖναι· ἔσεσθαι γὰρ οὐκ εὐαριθμητὸν τὸν ἀπὸ τῶν τοιούτων δασμόν· εἰ δεήσει δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ στρατοῦ πρὸς τε τοὺς Τούρκους καὶ πρὸς ἄλλα ἐτερόφυλα γένη, καθοπλίζεῖν ἀπ' αὐτῶν. Πολλῶν οὖν λόγων ῥηθέντων ἐνίκησεν ἡ τῶν Ῥωμαίων γνώμη· καὶ ὁ μὲν Κεγένης δσοὺς ἔλαβε ζωγρίας, πλὴν ὧν ἀπημπόληκε, τοὺς πάντας ἀποσφάξας ὑπενόστησεν

linem autumni, ac hieme ineunte, cum jam sol ad Capricornum appulisset, ventus aparetias copiosus flavit Isterque in glaciem quindecim cubitos altam congelavit. Otiosa itaque omni custodia optatam Tyrachus uactus licentiam, Istrum cum omnibus Patzinacis, quorum multitudo octingentorum censebatur millium, transgressus, in ulteriorem se effudit ditionem, diripiens atque delens in quæ incidebat omnia. Mittuntur ergo ad imperatorem litteræ, quibus ad ferendam quamprimum opem incitabatur. Is vixdum perlectis litteris ad Adrianopolis **586** ducem Constantinum magistrum Arianitam scribit, ut Macedonicis cum copiis, et ad Basilium Monachum Bulgarie ducem, ut cum Bulgarico exercitu Michaelo ac Kegeni se conjungant et contra Patzinacas depugnent. lique jussa statim sunt exsecuti. Conjuuctis omnibus Romanorum copiis Kegenes eas eduxit, castrisque sub dio positis, quotidianis incursionibus Patzinacas haud leviter vexavit. li, amne trajecto, in pecudum, vini et potus e melle confecti maximam incidant copiam, ne auditu quidem antea ipsis noti. Quibus cum affatim fruerentur, morbus eos cæliacus invasit, et quotidie moriebantur innumeri. De quo certior a transfuga quodam factus Kegenes, idque invadendi hostis opportunum tempus ratus, quo et hieme et morbo premebantur, pertractis in suam sententiam etiam Romanis, tergiversantibus nonnihil et contra tantam multitudinem pugnare mentientibus, in Patzinacas impetum dat. Qui celeritate irruentium hostium perterriti et pugnam reformidantes abjectis armis sese Romanis dedunt, cum Tyrachus ipse et cæteri principes, tum reliqua etiam turba. Consulebat Kegenes, atque etiam obtestabatur uti ad unum omnes occiderentur hostes. Et adagium afferebat, barbarum quidem, sed valde argutum : anguem hieme esse necandum. **587** cum non potest caudam movere, ne solis calore reffectus molestiam laboremque ipsis creet. Romanis ductoribus id non probabatur, facinus hoc barbaricum fore et impium ac a Romana clementia alienum censentibus. Potius eos per desertas Bulgarie planities dispergendos, atque hinc inde dissipatis tributum imponendum, Hoc modo et ingentem ab iis reditum rei Romanæ accessurum, et cum imperator militibus opus esset habiturus adversus Turcos aut alios barbaros, tunc eos armari posse. Re diu disputata vicit tandem Romanorum sententia. Sed Kegenes occisis quotquot ceperat Patzinacis, nisi quos vendidit, domum est reversus. Cæteram eorum multitudinem Bulgarie præfectus Basilius Monachus per campestria Sardicæ, Naisi et Eutzapeli distribuit, omnibus ademptis armis, ne quid moliri possent. Tyrachus et cum eo centum quadraginta viri ad imperatorem abducti sunt; atque ab hoc benigne accepti, baptizati maximisque honoribus affecti, vitam ibi jucundam egerunt.

οὐκ ἔλαβε, τὰς δὲ τῶν Πατζινάκων μυριάδας ὁ τῆς

Βουλγαρίας παραλαβὼν ἄρχων Βασίλειος ὁ Μοναχὸς ἐγκαθιδρύει ἀνά τε τὰς πεδιάδας τῆς Σαρδικῆς, τῆς Ναϊσοῦ καὶ Εὐτζαπέλου διασπείρας πάντας καὶ πᾶν ὄπλον ἀφελόμενος διὰ τὸ ἀνεπιβούλευτον. Ὁ δὲ Τυράχ καὶ σὺν αὐτῷ ἄνδρες ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ἄγονται εἰς τὸν βασιλεῖα· οὓς φιλοφρόνως οὗτος ἀποδεξάμενος καὶ βαπτίσας καὶ μεγίστοις ἀξιώμασιν ἐπάρας ἐν εὐπαθείαις κατεῖχεν.

At vero sultanus ob irritam legationem iratus, A contractis e Perside et Babylonia copiis, bellum in Romanos movet. Id cum auditu percepisset Monomachus, cum suas copias opponere hosti statuit tum 555 quindecim millia Patzinacarum armat; iisque duces quatuor de Patzinacis Byzantii degentibus præficit, Sultzumum, Selzten, Caraman et Cataleimum, donatosque haud vulgariter et armis pulcherrimis ornatos Chrysopolin transmittit, addito qui eos in Iberiam duceret Constantino patricio Adrobalano. Mari trajecto Patzinacæ cum equos conscendissent et itor in Orientem ingressi usque ad Melitenam pervenissent, ubi ad Damatryn appropinquavere, subsistunt et deliberationem (ipsi commentum vocant) instituunt. Erant qui procedendum putarent neque mandatis imperatoris in ipsius ditione repugnandum, cum et avulsi a suis essent, neque soli Romanorum posent resistere viribus, neque haberent arcem in quam se, si quid præter institutum forte eveniret, reciperent. Aliis videbatur occupandos esse aliquos Bithyniæ montes in iisque manendum, et si quis adoriretur, defendendum: non autem intrandum in Iberiam, regionem remotam atque alienam, atque ubi non hostes modo Romanorum, sed ipsos etiam Romanos hostes essent habituri. Solus Catalimus suasit revertendum esse et se cum popularibus conjungendum. Et quodam percontante quam ratione mare transiri posset, nihil aliud dixit quam quod se jussit sequi. Ergo Adrobalanum 559 interficere frustra conati (effugit enim in quodam apud Damatryn palatiorum solarium tribus fastigiis tectum) Catalimum sequuntur ad mare, non quidem sperantes eum navigia habere parata quibus mare trajicerent, sed hæsitantes ac videre cupientes quænam esset futura trajiciendi ratio. Ut ad littus ventum est, Catalimus hoc unum fatus: « Qui se ipsum et universos Patzinacas vult esse salvos, mesequatur, » equo calcaribus incitato mare est ingressus. Quod alius rursusque alius imitatus, et tandem omnis Patzinacarum multitudo secuta est, quidam ut erant armati, alii abjectis armis. Mare ergo tranant, et ad Sanctum Tarasium in oppositum litus evadunt, et magnis itineribus ad suos apud Triaditzam perveniunt, nemine obstare aut eos prohibere auso, cum subitus adventus ipsis transitum expediret. Conjuncti cum Patzinacis qui apud Triaditzam agebant, eos quosque qui aliis in regionibus morabantur sollicitant. Postquam universi in unum sunt collecti, correptis securibus ruralibus falcibusque et aliis ferramentis rusticis se armant, Philippopolinque profecti et Ætum transgressi ad flumen Osmum in campis Istro propinquis castra ponunt: solus Seltes in Lobitzo

Ὁ δὲ σουλτάνος τὴν τῶν αὐτοῦ πρέσβευ. ἀπρακτον ὑποστροφὴν μὴ φέρων, τὰς ἐν Περσίδι πάσας δυνάμεις καὶ τὰς Βαβυλωνίους ὑφ' ἐν ἀβροίσας εἰσβολὴν ποιεῖται κατὰ Ῥωμαίων. Τοῦτο δὲ προσκηκῶς ὁ Μονομάχος ἐσπευθε μὲν καὶ διὰ τῶν οικείων δυνάμεων ἀντιπαράταξιν στῆσαι τῷ πολέμῳ, ὤπλισε δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Χατζινάκων χιλιάδας εἰ. Καὶ ἡγεμόνας τέσσαρας ἀπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Χατζινάκων αὐτοῖς ἐπιστήσας, τὸν Σουλτζῶν, τὸν Σελτζῆ, τὸν Καραμᾶν καὶ τὸν Καταλεῖμ, δώροισ τε φιλοτιμησάμενος οὐ μικροῖς, καὶ ἄρματα κάλλιστα δούς καὶ ἵππους διαπρεπεῖς, περαιοὶ ἐν Χρυσουπόλει, δούς αὐτοῖς ὁδηγὸν τὸν ἀπάξαι μέλλοντα τοῦτους εἰς Ἰβηρίαν Κωνσταντῖνον τὸν πατρίκιον, [P. 779] ᾧ Ἀδροβάλανος τὸ ἐπώνυμον. Περαιωθέντες δὲ οὗτοι καὶ τοὺς ἵππους ἀναβάντες καὶ τῆς πρὸς Ἀνατολὴν φερούσης ἀφάμενοι καὶ προελθόντες ἄχρι μελίων τινῶν καὶ τῷ λεγομένῳ Δαματρύϊ προσεγγίσαντες ἐπέσχον τὴν πορείαν, καὶ στάντες ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συμβουλὴν προετίθεισαν, ἥτις παρ' αὐτοῖς κομμένον ὠνόμασται. Τισὶ μὲν οὖν ἰδοῦσαι πορευτέα εἶναι καὶ μὴ ἀντιβαίνειν ἐπὶ τῆς χῶρας τοῦ βασιλέως τοῖς βασιλικοῖς προσταγμάσι. τῷ τε λοιποῦ ἔθνους κευχωρισμένοις καὶ μήτε καὶ ἑαυτοὺς ὑποστῆναι δυνάμενοις τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν μήτε ὀρημητήριον ἔχουσι πρὸς τὰ τῆς τύχης ἀβούλητα· ἄλλοις πάλιν ἰδοῦσαι, κατασχοῦσιν ἕρη τινὰ τῆς Βιθυνίας, ἐν τούτοις παραμένειν καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀμύνασθαι, ἀνελθεῖν δὲ μηδαμῶς εἰς Ἰβηρίαν, ἐς χῶραν μακρὰν καὶ ἀλλόκοτον, ἔθνα μέλλουσιν ἔξειν πολεμῖους οὐ μόνον τοὺς ἔθροῦς Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁ Καταλεῖμ δὲ μόνος γνώμην ἰδίῃσιν ὑποστρέψαι καὶ ἐνωθῆναι τοῖς συγγενέσιν. Εἰπόντος δὲ τινος· « Καὶ πῶς ἂν ἔσεται περατὴ ἡ θάλασσα; » μηδὲν πλέον εἰπὼν ἔπεσθαι οἱ κλυεῖ. Τὸν μὲν οὖν Ἀδροβάλανον ὀρημήσαντες ἀποκτεῖσαι οὐκ ἴσχυσαν (φυγῶν γὰρ διετώθη ἐν τινι τριωρόφῳ ὑπερφῶ τῶν ἐν τῷ Δαματρύϊ παλατιῶν), τῷ Καταλεῖμ δὲ ἐπόμενοι κατήρχοντο πρὸς τὴν θάλασσαν, οὐκ ἐλπίζοντες τάχα πλοῖα ἔχειν αὐτὸν ἡτρεπισμένα τὰ βῆδραν τούτοις μέλλοντα ποιῆσαι τὴν τῆς θαλάσσης περαιώσιν, ἀλλὰ διαποροῦντες καὶ μαθεῖν ἐθέλοντες τίς ὁ τρόπος τῆς διαβάσεως. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἐγένοντο, μηδὲν πλέον εἰπὼν ὁ Καταλεῖμ ἀλλ' ἦ μόνον, « Ἐπίσθω ὁ βουλόμενος αὐτὸν τε περιεῖναι καὶ πάντας τοὺς Χατζινάκας. » τὸν ἵππον μωπίσας εἴσειεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο καὶ ἄλλος ἰδὼν ἐποίησε, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ εὐθὺς τὸ πλῆθος ἅπαν· καὶ διανηξάμενοι περαιοῦνται κατὰ τὸν Ἅγιον Τάρασον, οἱ μὲν αὐτοῖς ἄρμασιν, οἱ δὲ πρότερον τὰ ἄρματα ἀποβρίψαντες. Καὶ περαιωθέντες καὶ τὴν πορείαν ἐπιτείναντες ἴσχυσαν διασωθῆναι πρὸς τοὺς οικείους κατὰ τὴν Τριάδιτζαν,

μηδενὸς ἀντιστῆναι ἢ κωλύσαι τολμήσαντος· τὸ A substiterat. 590 Interim Arianita Macedonicis γὰρ αἰφνίδιον τῆς ἐφόδου εὐκόλον αὐτοῖς τὴν πορείαν exercitibus contractis, eos a tergo insequitur, cum- εἰργάσατο. Ἐνωθέντες οὖν τοῖς ἐν Τριαδίτζῃ (39) que Selles Lobitzo aufugisset, castris ejus potitus Πατζινάκοις διακρηκεύονται καὶ πρὸς τοὺς ἐν domum revertitur. ταῖς ἄλλαις χώραις καθιδρυμένους. Γενόμενοι οὖν οἱ πάντες ἄθροισμα ἓν, καὶ ἀνθ' ὅπλων ἀξίνας γεωργικὰς καὶ δρέπανα καὶ ἄλλα σιδήρια λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καθοπλίζονται, καὶ ἐν Φ.λιππουπόλει γενόμενοι καὶ τὸν Αἴμον διαδάντες τὸ μὲν πλῆθος ἔπαν περὶ τὸν λεγόμενον Ὅσμον ποταμὸν κατεσκήνωσεν ἐν τῇ παριστρῖῳ πεδιάδι, μόνος δὲ ὁ Σελτὲ ἐν τῷ Λοβιτζῷ προσμείνας διαν- επύετο.]P. 780] Ἄρτι δὲ καὶ τὰς Μακεδονικὰς ἀθροίσας δυνάμεις ὁ Ἀριανίτης καταδιώκει ὅπισθεν αὐτῶν. Καὶ καταλαβὼν ἐν τῷ Λοβιτζῷ τὸν Σελτὲ κατεσκηνωμένον. τοῦτον μὲν κρατῆσαι οὐκ ἔσχυσεν (ἐφθασε γὰρ διαδράς), τὴν δὲ πᾶσαν αὐτοῦ στρατοπεδείαν κατασχὼν ἐπέστρεψε. Καὶ τὰ μὲν τῆς Ἑσπέρας τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

Ὁ δὲ σουλτάνος, ὡς εἴπομεν, βαρυνθυμῆσας διὰ τὴν τῶν αὐτοῦ καταφρόνησιν πρέσβειων καὶ τὴν τῶν θελημάτων ἀστοχίαν, ἄρως μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἔξεισι κατὰ τῆς ὑπηκόου Ῥωμαίοις καὶ κατελθὼν ἄχρι τοῦ λεγομένου Κωμιοῦ, καὶ μηδὲν ὅτι καὶ λόγου ἕξιον διαπράξασθαι δυναθεῖς (ἐφθασαν γὰρ οἱ τῆς χώρας προσταλάσασθαι ἐαυτούς τε καὶ τὰ αὐτοῖς ἀναγκαϊότατα ἐν τοῖς φρουρίοις· γίμει δὲ ἡ Ἰθέρια φρουρίων ἐρμυνοτάτων), προσωτέρω δὲ προδῆναι μὴ θαρσύνεται τῷ πυθίσθαι τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐν Καισαρείᾳ δυνάμεις ἀθροίξασθαι, ὑπέστρεψε τῷ θυμῷ φλεγμαίνων καὶ μέγα τι ζητῶν κατεργάζεσθαι. Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ Βασπρακὴν, καὶ παραπλησίως κάκει τὰ πάντα τειχίηρῃ εὐρῶν, ἐπ' ἐβλεπε ταῖς πολιορκίαις, καὶ ἀπειράσατο πρότερον τοῦ λεγομένου Μαντζικιέρτε· πόλις δὲ τὸ Μαντζικιέρτε ἐν γῆ ὀμαλῇ μὲν κειμένη, τείχεσι δὲ τρισὶ στεφνουμένη καὶ ὕδασι πολλοῖς ἔνδον κατὰβύτος πηγυμαίοις· τότε δὲ καὶ ἔτυχεν ἀφθόνης εἰσκομισσασα τὰ ἀναγκαῖα. Ταύτην οἰήθεις ὁ σουλτάνος βραδίως ἐκπολιορκῆσαι τῷ ἐν εὐπεδουλεύτῳ ἰδρῶσαι τόπῳ, χάρακα πηξάμενος ἔγγιστα ἐπεχειρεῖ πολιορκεῖν, καὶ διέμεινεν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ταύτην ἀνευδότης πολιορκῶν, ποικίλαις ἐλεπόλεσι χρώμενος καὶ παντοίοις εἰδ.σι μηχανημάτων. Εὐρώστως δὲ τῶν ἔνδον ἀποκρουομένων τὰς προσβολὰς ἐμπεριῶν καὶ συνέσει τοῦ στρατηγοῦ (ἦν δὲ Βασίλειος πατρι- κιος ὁ ἀπὸ Κάπης), ἐπέπερ ἔγνω ἀδυνάτοισ ἐπιχειρῶν, ἐβουλεύσατο λύσαι τὴν πολιορκίαν καὶ ὑποστρέψαι. Ἀνέκοψε δὲ τῆς ὁρμῆς αὐτὸν Ἀλκάν ὁ τῶν Χωρασμίων ἡγεμῶν, ἀτῆσάμενος μίαν ἔτι προσμείναι ἡμέραν καὶ αὐτῷ ἐπιτρέψαι τὸν κατὰ τῆς πόλεως πόλεμον. Ἦσθεις δὲ τῷ αἰτήματι ἐπέσχε τὴν ἀναζυγήν. Ἐωθεν οὖν ὁ Ἀλκάν τὸν ἀμφ' αὐτὸν ἀθροίσας ἔπαντα λαὸν, καὶ θεωρῶν ἐπὶ τινος γεω- λόφου κατὰ τὴν ἔσαν στήσας πύλην τὸν σουλτάνον αὐτὸν καὶ τοὺς ὅσοι τῶν Τούρκων ἦσαν ἐπισημότα- τοι, τὰς ἐλεπόλεσι λαβὼν ἄπεισιν εἰς τὴν εἰρημένην πύλην· ἐκεῖσε γὰρ ἐδόκει τὰ τείχη τῆς πόλεως ταπεινότερά τε καὶ ἀσθενέστερα, καὶ ὁ τόπος ἀνά- στημα ἔχων καὶ τῇ πολιορκίᾳ προσβοηθῶν, ἄνωθεν διδοὺς βάλλεσθαι τοὺς εἰσω τοῦ τείχους ὑπὸ τῶν ἔξω. Διελὼν οὖν διχῆ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν μὲν στήσας ἐπὶ τοῦ ἀταστήματος ἐπιμόνῳ χρῆσθαι

Dum hæc in Occidente geruntur, sultanus ob contemptos suos legatos et consiliorum adversos eventus fremens cum omnibus suis copiis in Romanam ditionem intrat. Cum vero usque ad Comium pervenisset, nihilque memorabile agere potuisset, quod incolæ se et res necessarias castellis, qualia per Iberiam et plurima sunt et munitissima, mature incluserant, ulterius progredi non ausus, quia Romanas copias audiebat Cæsareæ colligi, rediit ira flagrans magnumque aliquod facinus edere cupiens. Postquam in Baaspracanium venit atque ibi etiam omnia muris defendi vidit, animum ad oppugnationes appellit, ac primo omnium Mantzikierte aggreditur. Urbs est Mantzikierte in planitie posita, triplici muro circumdata multisque intus fontibus irrigua: tum quoque rerum necessariorum invexerant oppidani copiam. Hanc urbem se, quod locus eam adortu facilem faceret, non magno expugnaturum ratus negotio sultanus, vallo proxime defixo omnis generis machinis tentat, ac 591 per triginta dies absque ulla intermissione oppugnat. Præerat et urbi Basilius patricius a Capa, homo prudens ac peritus. Ejus industria factum ut qui in urbe erant, oppugnantes fortiter repellerent. Jam de re quam frustra sibi videbatur conatus omittenda et obsidionis solvenda cogitantem sultanum Alcan Chorasmiorum dux rogat, ut ad huc unum diem perseveret sibi que oppugnationem mandet. Quod perlibenter concessit sultanus. Prima luce, Alcan omnibus suis collectis sultanum et illustrissimos Turcarum in tumulo quodam juxta portam orientalem spectandi causa collocat, atque ipse ad eam portam cum machinis sul-it. Videbatur enim eo loco murus urbis humilior ac infirmior, locusque oppositus aliquanto editior, oppugnationem adjuvare, quia intra muros qui essent, desuper telis impeti ab oppugnantibus possent. Ergo in duas partes exercitum suum dividit, quarum una editiore illo loco staret continenterque sagittas ejacularetur: alteram ligonibus, bidentibus aliisque rusticis instrumentis armatam lesas (tabernaculi genus est lesa, ex viminibus contextum ac superne corio bubulo inductum, quod a columnis sustinetur, quarum basibus rotæ sunt subjectæ) subire,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) Olim Sardicen. Goar.

σιν καὶ ἄκοντα ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς καὶ δημο-
ρον δοῦναι Ἀρτασούραν τὸν υἱὸν Φατλοῦμ τοῦ οἰκείου
ἀδελφοῦ τοῦ τῆς Καντζακηνῶν κατάρχοντος γῆς·
ὃν ἐξηφῶς ὁ Νικηφόρος ἐπάνεισι πρὸς τὴν πόλιν.

Οἱ Πατζινάκαι δὲ τὸν Αἴμον, ὡς εἶπομεν, διαβάν-
τες, καὶ τὴν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Ἰστρου κατα-
σκοπήσαντες πεδιάδα τὴν διήκουσαν μέχρι θαλάσσης,
καὶ τόπον εὐρόντες νάπας καὶ ἄλση ἔχοντα καὶ
λόχμας παντοδαπὰς καὶ ὕδωρ καὶ νομάς (Ἐκατὸν
βρυνοὺς τὸν τόπον ὀνομάζουσιν οἱ ἐγγῶριοι), ἐκεῖσε
ἐγκαθιδρύνονται, καὶ ἐκδρομάς αὐτόθεν ποιούμενοι οὐ
μικρὰ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐλύπουν. Ὁ δὲ βασιλεὺς
μεταπέμπεται τὸν Κεγένην ἐπὶ συμβουλῇ εἰς τὴν
βασίλειαν· καὶ ὡς εἰσεῖσιν εὐθὺς μετὰ παντὸς τοῦ
οἰκείου στρατοῦ, καὶ κατασκηνοῖ κατὰ τὴν ἀφωρι-
σμένην πεδιάδα Βυζαντίοις εἰς πεδίαν (Μαίτας ὁ
τόπος κατονομάζεται) σὺν ἀπαντι τῷ στρατῷ. Μήπω
δὲ ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ, μηδ' ὄτου μετεκλήθη χάριν
μαθῶν, ἐπιβουλεύεται ταύτη τῇ νυκτὶ ὑπὸ Πατζινάκων
τριῶν μετὰ ξιφῶν ἐπελθόντων κοιμωμένων καὶ πλη-
γὰς ἐπενεγκόντων αὐτῷ, μὴ μέντοι καιρίας· γνω-
σθέντες γὰρ εὐθὺς ὑπὸ τῶν σωματοφυλακούντων τὰς
τε πληγὰς ἀσθενεῖς ἐπιφέρουσι, καὶ πρὸς φυγὴν
ὀρμήσαντες βοηδρομήσαντος τοῦ πλήθους μετὰ Βαλ-
τζάρ υἱοῦ τοῦ Κεγένους ἀλίσκονται. Ἔωθεν οὖν ὁ
Βαλτζάρ ἐφ' ἀμάξης τετρατρόχου τὸν ἑαυτοῦ πατέρα
θεῖς, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύσαντας ὄπισθεν τῆς ἀμάξης
ἐλκων πεπεδημένους (οὐδὲν γὰρ εἰς αὐτοὺς διαπρα-
ξασθαι πλέον ἐτόλμησεν ἐπιβουωμένους τὸν βασιλέα),
ἅμα παντὶ ἐφίππῳ τῷ στρατῷ, αὐτὸς πεζὸς σὺν τῷ
ἀδελφῷ Γουλίμφῳ ἐπόμενος τῇ ἀμάξῃ ὑπὸ δυοῖν ἐλκο-
μένη ἵππων, ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ κατὰ τὸ
ἵπποδρόμιον γενόμενος ταύτην μὲν ἴστησιν ἐκεῖσε,
αὐτὸς δὲ εἴσεισι πρὸς τὸν βασιλέα, τῆς φήμης προ-
δραμοῦσης καὶ προοδοποιήσας αὐτῷ τὴν εἴσαδον.
Ὅν εἰσαχθέντα ὁ βασιλεὺς ἐπήρετο διὰ τί μὴ εὐθὺς
τιμωρὸς ἐγένετο τῶν τοῦ πατρὸς φονέων· τοῦ δὲ
φήσαντος, Ὅτι περ τὸ σὸ, ἐπεκαλοῦντο συνεχῶς ὄνομα,
εἰς ὑποψίας ἀτόπους ἐπέπεσαν ὁ βασιλεὺς, καὶ λόγου
θῆτον ἐκπέμψας ἄγει τοὺς δεσμίους πρὸς ἑαυτὸν,
καὶ τὴν αἰτίαν ἐπυθάνετο δι' ἧν περ ἐπεχείρησαν τὸν
πατρίκιον ἀνελεῖν. [P. 783] Τῶν δὲ φησάντων, Ὅτι περ
κακόνους ἦν τῇ βασιλείᾳ σου καὶ τῇ πόλει, ὄρθρου
μελετῶν εἰσελθεῖν καὶ πάντας μὲν κατασφάζει τοὺς
ἐνδον, λαφυραγωγῆσαι δὲ καὶ τὴν πόλιν καὶ πρὸς
τοὺς Πατζινάκας ἐπαναδραμεῖν, δέον ἐξετάσαι τὰ
λεχθέντα καὶ εὐρεῖν τὴν ἀλήθειαν, ὁ δὲ τοῦτο μὲν
οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἀδεσπότης πιστεύσας συκοφαν-
τίαις καὶ ἀσυστάτοις, τὸν μὲν Κεγένην ἄγει πρὸς τὰ
βασίλεια καὶ ἐν προσχίματι τάχα θεραπείας καὶ
ἰατρείας ἐν τῇ ἐλεφαντίνῃ καθείργουσι, τοὺς δὲ τού-
του υἱὸς ἐν ἐτέρῳ καὶ ἐτέρῳ τόπῳ δίστησιν ἀπ'
αὐτοῦ. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν Πατζινάκων βρώμασι καὶ
πόμασι παντοίοις πρὸς τὸ δοκεῖν εὐνοεῖν ἀνελάμβανε,
σπεύδων, εἰ οἷόν τε, τῶν ἀρμάτων τούτους ἀπογυ-
μνῶσαι καὶ τῶν ἵππων καὶ κατασχεῖν καὶ φρουρῆσαι,
τοὺς ἐπιθεμένους τῷ φόνῳ ἀνέτως καὶ ἐλευθερίως,
ὅπη καὶ ὡς βούλονται, διάγειν κελεύσας. Καὶ ἐδόκει
μὲν ταῦτα διαπραχάμενος λανθάνειν, ἀλλὰ τὸν δῆμον

A sui, Cantzacenæ regionis principis. Cum hoc Nice-
phorus in urbem rediit.

Patzinacæ autem Hæmo, ut ostendimus, supe-
rato, planitiem quæ inter hunc et Istrum interjacet
ad mare usque porrecta speculati, cum invenissent
locum ibi saltus et lucos omnisque generis silvas
et aquam ac pascua habentem (incolæ locum Cen-
tum colles appellabant), in eo consederunt, atque
inde factis excursioribus subditos Romanorum non
leviter vexarunt. Ergo Kegenes consultandi causa
ab imperatore evocatus cum omnibus suis copiis
ad urbem accedit, et castra facit in campo Byzan-
tiis designato, cui loco Maitas nomen est. Nondum
B autem cum imperatore congressus, neque cur esset
vocatus sciens, hac ipsa nocte insidiis Patzinacarum
trium petitur, qui strictis ensibus irruentes dor-
nienti vulnera imponunt, non tamen lethalia. Nam
a satellitibus statim cogniti ictus languidiores in-
ferunt: et fugæ se dantes accurrente opitulatum
multitudine cum Balzaro Kegenis filio capiuntur.
Mane Baltzar currui quatuor habenti rotas imponit
patrem, et percussores post eum victos trahit
(nihil enim amplius statuere de eis audebat, quod
imperatorem appellasset), et omni suo cum exer-
citu equestri pedes 595 ipse cum fratre Gulino
currum a duobus tractum equis sequens urbem
intrat; cumque ad Circum pervenisset, currum ibi
sistens ad imperatorem se confort, quo jam ante
fama præcurrerat ipsisque aditum fecerat. Admis-
sum imperator percontatur cur non illico patris
percussores supplicio effecerit. Respondet, Quia te
C identidem nominatim invocabant. Hinc absurdæ
obortæ Monomacho suspiciones, ac dicto citius
missi qui victos istos adducerent, causamque
exquirunt qua ad necem Kegenis patricii fuerint im-
pulsii. Illi hanc proferunt infidum imperio Roma-
no fuisse Kegenem atque urbi, et in animo ha-
buisse prima luce urbem ingredi, trucidatisque
omnibus qui intus essent, eam diripere, atque ad
Patzinacas reverti. Hic imperator cum inquirere in
dicla et veritatem perscrutari debebat, ommissa ea
cura fidem incertis et male cohærentibus calumniis
deferens, Kegenem in palatium introductum sub
urationis ac medicinæ specie in Elephantina inclu-
dit, filios ejus a se invicem divulsos diversis locis
collocat, simulataque benevolentia, multitudinem
Patzicarum recreans cibi ac potus omni genere,
id quærit ut si qua fieri possit ratione, armis eos
equisque nudatos in custodiam dedat. Percussori-
bus, ubicunque vellent libere degendi facultatem
concedit. 596 Et putabat sane non animadverti
quid ageret: sed Patzinacas tamen minime fefellit.
Nam nihil boni significari eo judicabant quod
ducem ipsorum detinebat ac quod filios ejus dis-
juncxerat; et libertatem percussoribus permissam
pro aperto malevolentia signo habebant. Itaque
ea quæ mittebantur ab imperatore actis gratiis et

fausta ei precantes accipiebant, prorsusque præ se ferebant omnia sibi probari. Sed nocte facta, nemine suspicante, e castris discesserunt, ac continenter per totam noctem facto itinere, tertio die Hæmum transgressi reliquis se conjunxerunt Patzinacis. Cum omnes in unum coivissent, jamque etiam armorum satis magnam parassent copiam, Hæmum transeunt, castrisque ad Aulam (id est, castellum in processu montis Hæmi, haud longe Adrianopoli situm) factis prædis agendis sedant.

τζινάκων. Γενόμενοι γοῦν ἅπαντες ὅφ' ἐν, ἤδη δὲ Αἷμον, καὶ παρεμβολὴν μὲν πηγύουσι κατὰ τὴν [κειμένη] τοῦ Αἷμου καὶ οὐ πᾶνυ πόρρω κείμενον πονται.

Quod ubi cognovit dux Occidentis Constantinus magister Arianites, ipse quoque instructum exercitum Adrianopoli contra eos educit; et primo quidem in quosdam palantes incidens rem feliciter gerit, sed ad castellum deinde Dampolim occurrens multitudini hostium vincitur, multis Macedonibus ac Thracibus amissis. Ceciderunt etiam Theodorus 597 Strabomyta et Polys, illustri loco nati et ob violatam Tornicio fidem illustres. Magister Adrianopolim reversus per litteras imperatorem de accepta clade docet, monetque novo esse opus exercitu; nam cum præsentibus copiis adversus tam numerosum hostium exercitum, cui eam jam terga obvertissent, nullo modo rem geri posse. Jam antequam litteras acciperet imperator, de jactura ea receiverat. Is Tyrachum et reliquos Patzinacarum principes, qui in urbe detinebantur, donis ac beneficiis suos facit, juratosque se gentem suam placaturos emittit. Litteris porro missis omnes Orientales evocat legiones. Qui cum ab Abydo et Chrysopoli trajecissent, imperatorem eis præfecit Nicephorum rectorem, et contra Patzinacas emittit, simulque Catacalonem Orientis ducem designatum et Erbebius Francopullum, popularium tunc suorum ducem, adesse eos rectori ejusque obtemperare sententiam et mandatis jubens. Is exercitum trans Hæmum per locum cui Ferrea nomen traducit, pergensque adversus Patzinacas, in loco quodam non procul a Centum Collibus sito (Diacene is appellabatur) castra facit valloque munit. Cogitabat autem postridie relictis ibi impedimentis, et quæcumque in exercitu erant supervacanea, cum expedito exercitu ad hostem 598 accedere et pugnam conserere. Stulte enim sibi persuaserat primo eos impetu et profligatum iri; eaque cura ipsum angebat, ne quis fuga evaderet. Neque ipse tantum, sed etiam universus exercitus: afferebant enim secum et funes et lora, quibus captos devincerent. Hoc ipsis suspicionem movit, et quod initio factum

Α οὐκ ἔλαθε τῶν Πατζινάκων. Τὴν τε γὰρ τοῦ αὐτῶν καθηγεμόνος κατάσχεσιν καὶ τὴν τῶν ἐκείνου υἱῶν διάζευξιν οὐ χρηστὸν οἰωνὸν ἐλογίζοντο, καὶ σήμερον κακονοίας προφανὲς ἐνόμιζεν τὴν τῶν ἐπιβουλιῶν ἐλευθερίαν. Διὸ καὶ τὰ μὲν πεμφθέντα ἐδέξαντο μετ' εὐχαριστίας, καὶ τὸν βασιλεῖα εὐφύμησαν, καὶ δι' ὧν ἐποιοῦν ἀποδεχομένοις ἐψέκασαν τὰ πραχθέντα· νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης, μηδενὸς ὑποτοπάσαντος ἄραντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς καὶ συντόνῳ δι' ὄλης νυκτὸς χρησάμενοι τῇ ὁδοιπορίᾳ, τριταῖοι τὸν Αἷμον διαβάντες ἐνοῦνται καὶ αὐτοὶ τῷ πλήθει τῶν Πα-

Β Ὅπερ μαθὼν ὁ τῆς Δύσεως ἄρχων Κωνσταντίνος μάχιστος ὁ Ἀριανίτης, καὶ αὐτὸς παρσκευασμένης ἔχων τὰς ἀμφ' αὐτὸν δυνάμεις, ἄρας ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἔρχεται κατ' αὐτῶν. Καὶ σποράσι μὲν τισιν ἐν τῷ ἀπίεναί περιτυχῶν εὐτύχησεν· εἶτα καὶ παρὰ τὸ λεγόμενον Δάμπολιν φρούριον συναντήσας τῷ πλήθει καὶ προσβαλὼν ἤτταται, πεσόντων ἐν τῷ πολέμῳ Μακεδόνων καὶ Θρακῶν οὐκ ὀλίγων, ἀναιρεθέντων δὲ καὶ Θεοδώρου τοῦ Στραβομούτου καὶ τοῦ Πολῦ, ἀνδρῶν ἐκ γένους λαμπροῦ καὶ ἐπιστήμων γενομένων ἐκ τῆς εἰς τὸν Τοννίκιον ἀπιστίας. Ὁ μὲν οὖν μάχιστος ὑπέστρεψεν ἐν Ἀδριανουπόλει, τῷ βασιλεῖ δὲ διὰ γραμμάτων ἄγγελος τοῦ ἀτυχήματος γίνεταί, δηλοῖ δὲ καὶ ὡς δεῖ στρατοῦ νεαλοῦς· μετὰ γὰρ τῶν παρόντων ἀδύνατον ἀντιπαρατάξασθαι πρὸς τοσαύτην πληθύν ἤδη τὰ νῦτα τρεψάντων. [P. 784]

Γ Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πρὸ τῶν ἐκείνου γραμμάτων τὸ συμβὰν μὴ ἀγνοήσας, τὸν μὲν Τυράχ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει κατεχομένους ἄρχοντας τῶν Πατζινάκων δωρεαίς καὶ χάρισιν ὑποποιήσάμενος ὑποσχομένους μεθ' ὀρκῶν ἐξημερῶσαι τὸ γένος ἐκπέμπει, γράμμασι δὲ αὐτὸς τὰ Ἐῖσα ἅπαντα μεταπέμπεται τάγματα. Ὡν ἐλθόντων καὶ διὰ τῆς Ἀβύδου περαιωθέντων καὶ Χρυσουπόλεως στατηγὸν αὐτοκράτορα χειροτονήσας τὸν βαλκτωρα Νικηφόρον ἐκπέμπει κατὰ τῶν Πατζινάκων. Συνεξέπεμψε δὲ αὐτῷ καὶ Κατακαλῶν τὸν Κεκαυμένον, στρατηλάτην τῆς Ἀνατολῆς προβαλόμενος, καὶ Ἐρβέβιον τὸν Φραγγόπουλον (40), ἄρχοντα τῷ τότε τῶν ὁμοθῶν, κελεύσας συνεῖναι τῷ βαλκτωρι καὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης· ἔχασθαι καὶ τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καὶ θελήμασι· ἔπεσθαι. Ὅς ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις καὶ τὸν Αἷμον διαπεραιωθείς διὰ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς ἀπῆει κατὰ τῶν Πατζινάκων· ἐλθὼν δὲ κατεσκευάσεν ἐν τινὶ χώρῳ οὐ μακρὰν ἀπέχοντι τῶν Ἐκατόν βουνῶν, τῷ λεγομένῳ Διακενέ. Κάκεισε χάρακα πηξάμενος ὄχυρόν τῃ ἐπαύριον ἐμελέτα τὴν μὲν ἀποσκευὴν ἐκαῖσε λιπεῖν καὶ τὰ περιττὰ τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ εὐζωνος ἀπελθεῖν καὶ συμμῖξαι τοῖς ἐναντιοῖς. Ἄετο γὰρ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(40) Sicut ante Bulgari comitopuli dicebantur, ita hunc ego a Francis oriundum fuisse colligo, Francigenam, qui fortassis cum turma aliqua Francorum equitum stipendia sub Monomacho fecerit,

ut supra Arduenus sub Michaelo. Et sane infra Franci dicuntur in Iberia militasse; et in Stratio-tico dicerte ostenditur quis fuerit iste Erbebius. Xyl.

αὐτοῖσι ἀφρόνως τούτους αἰρήσειν, καὶ ἐδεδίει καὶ προντίδα ἐτίθετο μὴ τις λαθῶν διαδράσειε (41), καὶ οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμπας στρατός ἐπέφεροντο γὰρ καὶ κελώδια καὶ λώρους πρὸς τὰ δεξιὰ τοὺς ἀλισκομένους. Τοῦτο δὲ ἐδίδου τούτοις ὑπονοεῖν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπιγενόμενον εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Κεγένου πτώμα. Ἀμέλει καὶ συναίσθησιν λαβόντων τῶν Πατζινάκων τῆς ἐπιλευσίως τῶν Ῥωμαίων (ἤδη γὰρ καὶ ὁ Τυράχ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τῆς πόλεως ἀπολυθέντες ἄρχοντες ἐνωθέντες ἦσαν αὐτοῖς καὶ τὰ συμφέροντα τούτοις ἐσπούδαζον, μακρὰ γὰρ εἶπονταί ταις πρὸς τὸν Μονομάχον ὑποσχέσει) καὶ προδραμόντων τῶν ἀλικιωτέρων, καὶ τοῦ Κεκαυμένου μέγιστον ἀναβοῶντος καὶ παρακλοῦντος νῦν εἶναι καιρὸν συμπλοκῆς, ὀπηνίκα σποράδες εἰσὶ καὶ διασπαρμένοι, καὶ μὴ περιμένειν τὸ ἅπαν ἄηροισμα, οὐκ ἐπῆνει μὲν καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἐκείνου λόγους, ὁ δὲ βραίκτηρ καὶ προφανῶς κατεγέλα, « Παιῦσαι, λέγων, ὦ στρατηλάτα, καὶ ἐμοῦ στρατηγούντος αὐτὸς μὴ παραστρατήγει· οὐ γὰρ διεσπαρμένοι ἐπιθήσεσθαι τοῖς Πατζινάκῃσι, μὴ πως πτυρέντες ὑποδύσονται τὰς λόχμας. Ἐμοὶ δὲ ἀκολουθοῦντες, ὦ τᾶν, οὐ παρέπονται θηρατικοὶ κύνες, οἵτινες βίηλατοῦντες ἐξέξουσιν αὐτοὺς τῶν καταφυγῶν. » Καὶ τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἐν τούτοις, οἱ δὲ πρόδρομοὶ τῶν Πατζινάκων πλησίον γινόμενοι τῆς παρεμβολῆς τῶν Ῥωμαίων, μικρὸν ἐκκλίναντες, στρατοπεδεύουσι καὶ αὐτοὶ, καὶ τοῖς ὀπίσθεν δηλοῦσιν ἦκειν τὴν ταχίστην. [P. 785] Πάντων δ' ἐλθόντων καὶ ἐνωθέντων, τῇ ἐπαύριον ἐξαγαγόντος τοῦ βραίκτηρος τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀντιπαρατάττονται καὶ αὐτοὶ, καὶ τοῖς ὀπίσθεν ἐπιδηλοῦσιν ἦκειν τὴν ταχίστην. Πάντων δ' ἐλθόντων καὶ ἐνωθέντων, ὡς ἔφαμεν, ἐξαγαγόντος τοῦ βραίκτηρος τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις, εἶχε μὲν τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος αὐτὸς τὸ μέσον ὁ βραίκτηρ, τοῦ δεξιῦ δὲ κέρατος ἦρχεν ὁ Κεκαυμένος, θατέρου δὲ ὁ Φραγγόπωλος. Συμβολῆς δὲ γενομένης οὐκ ἔμενον οἱ Ῥωμαῖοι, τῶν στρατηγῶν πρώτων ἐκκλινάντων πρὸς τὴν φυγῆν. Αὐτοὶ μὲν γὰρ μηδὲ τὸν κτύπον, ὡς φασιν, τῶν ποδῶν τῶν ἵππων ἐνεγκόντες ἐπράτησαν, μόνος δὲ ὁ Κεκαυμένος μετὰ τῶν ἑαυτοῦ τὰς θηραπόντων καὶ τινων συγγενῶν ὀλιγοστῶν, καὶ πρώτως ἀγωνισάμενος ἔπεσε μετὰ πάντων τῶν σὺν αὐτῷ. Τοῦτον μὲν οὖν οὐκ ἐτόλμησαν διῶξαι οἱ Πατζινάκοι ἐνέδρας ποτηθέντες, καὶ παρὰ τοῦτο κατασθῆναι ἴσχυσαν ἀσινεῖς οἱ Ῥωμαῖοι· τέως δὲ τὸς πεσόντας σκυλεύσαντες, καὶ πολλῶν ἀρμάτων γινόμενοι κύριοι καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς παρεμβολῆς σὺν τῇ ἀποσκευῇ, κατασκηνοῦσιν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν τάφρον. Καὶ τις δὲ Πατζινάκος τὴν ταχίστην Γαλίνος, εἰδὼς τὸν Κεκαυμένον οἶός ἐστιν ὅτι δυνάμει ἦρχε τῶν πρὸς τῷ Ἰστρω φρουρῶν καὶ

A fuit erga se, et Kegenis casus. Ad extremum cum persensissent Patzinacæ adventum Romanorum (jam enim et Tyrach, et qui cum ipso erant principes, ab urbe dimissi cum ipsis sese conjunxerant, et quidquid eis expediret studiose curabant), omissis iis quæ Monomacho polliciti fuerant, et confluentibus fortioribus quibusque, ne optime instraxerant; et Combusto clara voce exclamante et admonente nunc pugnae tempus esse, cum ipsi dispersi ac dissipati sunt, neque expectandum quoad omnes simul cogrentur, laudabat reliqua Romanorum multitudo ejus consilium. At rector aperte irridebat. Desine, inquit, o ductor exercitus, et me exercitui imperante ne contra imperes: non enim dispersi Patzinacæ sunt invadendi, ne forte perturbati sylvas subeant. Me autem sequentes, o amice, non adsunt venatici canes, qui indagantes ipsos e locis, quo confugerint, educant. Et res Romanorum ita se habebant. Antesignani autem Patzinacarum cum castris appropinquassent Romanorum, paulum deflecentes ipsi quoque castra locant, et sequentibus significant quam celerime accedendum. Cumque omnes venissent et conjuncti essent, ac postridie rector Romanas copias eduxisset, ipsi quoque contra instructi in aciem procedunt. Obtinebat Romanæ phalangis medium rector ipse, dextro cornu præerat Combustus, sinistro Francopulus, commissaque pugna profligantur Romani, cum primum duces ipsi in fugam versi essent. Qui ne pedum quidem equorum sonitum, ut aiunt, sustinentes fusi sunt et fugati: solus autem Combustus cum suis ministris et quibusdam paucis cognatis strenue decertans cum omnibus suis in prælio occubuit. Alios persequi non ausi sunt Patzinacæ, insidias veriti; et idcirco Romani servari potuerunt incolumes. Interim autem eos qui ceciderant prædati, armisque multis potiti et Romanorum impedimentis, tabernacula ponunt sub Romanorum vallum. Et quidam Patzinacus, Calinos nomine, qui noverat qualis esset Combustus ex quo ille præfuit oppidis ad Istrum sitis et gantes inter se libero commercio miscébantur, cum reperisset eum inter cadavera jacentem ac spoliaret, ubi conversum ipsum a facie agnovit et adhuc spirantem deprehendit, in equum imposuit: jacebat enim mutus, quod lethales plagas accepisset, alteram in ea parte capitis quæ calvaria dicitur, nuda (quippe ejus galea deciderat), pertinentem a vertice ad supercilia; alteram in collo, ubi lingua radicem habet, usque ad os penetrantem: exsanguemque illum in suum tabernaculum adduxit. Quem cum diligenter et accurate curari studuisset, ita servavit ut superesset. Et Patzinacæ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(41) Hic in codice fere integra pagina erat vacua. Deest, ut conjicio, descriptio adversæ in Patzinacas pugnae Nicephori rectoris, et impressionis deinde Patzinacarum alicujus et ad ipsum usque Byzantium excursionis, nec non qua ratione Kegenes

urbe emissus fuerit. Sed hic Zonaras nos juvare non potest, ut certi aliquid sciamus, cum vix attigerit hanc tam longam et variam historiam Xyl. — Lacunam supplevimus ex Soylytza Goar.

qui ita facile invadentem exercitum propulsarent, libere deinde ac sine metu Romanorum regionem prædabantur. Imperator autem per eos qui fugerant de accepta clade certior factus, doluit ut par est. Sed rursus alias copias cogebat, et eas quæ super fuerant, studebatque insequenti anno acceptam cladem resarcire. Tertia autem indictione anni 6558 hetæriarcham Constantinum ducem cum summo imperio declaratum imperator in Patzinacas mittit. Assumptis copiis illis quæ nuper ex Oriente trajectæ fuerant, et coactis iis quæ ad Occidentem hiemabant; ad Adrianopolin proficiscitur; ibique constructo profundo vallo commorabatur cum optimatibus considerans et explorans unde ulterius progredi posset. Dum vero hæc ille, cogitaret, repente octava Junii mensis Patzinacæ superato Hæmo ad Adrianopolin accedunt. Quorum adventu per exploratores Constantino renuntiato, proposita est consultatio, utrum cum ipsis dimicandum esset necne. Sed consultantibus optimatibus in tabernaculo hetæriarchæ, Samuel patricius Burtzes, vir superbus et audax, qui tunc pedestribus copiis præerat, cuique commissa erat omnis valli cura, haud expectatæ ducis signo, ordine relicto ac dissoluto vallo cum peditibus egressus in Patzinacas erumpit; qui cum violentam impressionem fecissent, laborare pedites cœperunt, et idcirco crebro mittens ad hetæriarcham Samuel petebat auxilium, ita ut coactus fuerit vel invitatus dare belli signum. Igitur egresso omni exercitu ad eum locum qui Regia scaturigo dicitur, et universa conflata pugna, cum propter repentinum casum, et quod incompositæ essent acies Romanorum et ante victi pedites, confirmati animo essent Patzinacæ, Romani funduntur ac profligantur. Non tamen multa facta est ipsorum cædes, sed turpissime in vallum conclusi sunt; ceciditque Michael patricius Doceianus, et lethali plaga in visceribus accepta magister Constantinus Arianites tertia die mortuus est. Cecidere etiam alii quidam ignobiles, pauci tamen: sed reliquus omnis exercitus in vallum iniecore conclusus obsideatur a Patzinacis, fossam lapidibus et ramis obruentibus, et vi vallum capere conantibus. Quod cito factum fuisset, et funditus omnis periisset exercitus Romanorum, nisi sagitta a catapultâ missa percussus Sulizus cum equo simul trajectus fuisset, et maxime id conspicatos obstupescisset Patzinacas. Erupit etiam ex Adrianopoli Glabas Nicetas protospatharius, legatus legionis scholarum, auxilio. Quem videntes, et opinati syacellum Basilium cum Bulgaricis copiis venturum (etenim ipse expectabatur) et veriti Patzinacæ dispersi alius alio fugientes recesserunt.

Πεπτώκασι δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀσήμεων ὀλιγοστοί. Τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν στρατεύμα συγκελισθὲν ἀγενῶς εἰς τὸν χάρακα ἐπολιορκεῖτο παρὰ τῶν Πατζινάκων, χωρνόντων τὴν τάφρον λίθοις καὶ κλάδοις, καὶ πρὸς βίαν ἐλεῖν ἐπειγομένων τὸν χάρακα. Καὶ τάχα ἂν ἐγένετο τοῦτο, εἰ μὴ καταπελιτικῶς βέλαι βληθεὶς ὁ Σουλτζοὺς διεπεραιώθη σὺν τῷ ἴππῳ καὶ εἰς ἐκπληξιν μεγάλην ἤγαγε τοὺς θρασυμένους Πατζινάκους. Ἐξῆλθε δὲ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως Νικήτας πρωτοσπαθάριος ὁ

ἀνεμίγνυσι ἀλλήλοις τὰ γένη, εὐρῶν αὐτὸν ἐν τοῖς νεκροῖς κείμενον καὶ σκυλεύων, ἐπεὶ περιστρέψας αὐτὸν εἰς τὸ ὕπτιον ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐγνώρισε καὶ κατέλαβεν ἔτι ἐμπνέοντα, ἐπιθεὶς εἰς ἴππον (ἔκειτο γὰρ ἄφωνος διὰ τὸ καιρίας λαβεῖν πλῆγας, μίαν μὲν κατὰ γυμνοῦ τοῦ κρανίου, πεπόντος τοῦ κράνους αὐτοῦ, διήκουσαν ἀπὸ κοροφῆς ἄχρι τῶν ὀφρῶν, ἐτέραν δὲ ἀπὸ τοῦ τραχήλου, ἔνθα περ ἡ γλῶσσα ἐβρίζωται, καὶ διατεμοῦσαν τὸν τράχηλον καὶ εἰς τὸ στόμα πεσοῦσαν, καὶ ἔξαιμος γενέσθαι) ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, καὶ ἐπιμελείας καὶ φροντίδος ἀξιώσας περιποίησε. Καὶ οἱ μὲν Πατζινάκοι οὕτω βράδιως τὴν ἐπελθοῦσαν ἀποσκευασμένοι δύνανται, ἀδεῶς τὸ ἀπὸ τοῦδε τὴν Ῥωμαίων γῆν ἔληλλοντο· ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ τῶν φυγόντων μαθὼν τὸ ἀτύχημα ἤλγησε μὲν, ὡς εἰκός, ἤθροιζε δὲ πάλιν δυνάμεις, ἀνελάμβανε δὲ καὶ τὰς πεσοῦσας, καὶ εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος τὴν γενομένην ἤτταν ἐπανορθώσασθαι ἔσπευδε. Τῆς δὲ τρίτης ἰνδικτιῶνος ἐπιστάσης τοῦ ἔτους ἔσφη ἔτους, τὸν ἑταιρειάρχην Κωνσταντῖνον στρατηγὸν αὐτοκράτορα προχειρισάμενος ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει κατὰ τῶν Πατζινάκων. Καὶ δε, τὰς τε νεωστὶ περαιωθείσας ἐξ Ἐφῆς δυνάμεις ἀνειληφώς καὶ τὰς ἐν τῇ Ἐσπέρῃ παραχειμαζούσας ἀθροίσας, ἐν Ἀδριανουπόλει γίνεται, [P. 786] κάκεισε χάρακα πηξάμενος βαθὺν ἔκειτο διασκοπούμενος μετὰ τῶν ἀρίστων πόθεν ἂν ποιησῆται τὴν εἰς τὸ πρόσω πορεαίαν. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος διενοεῖτο, αἰφνίδιον κατὰ τὴν ὀψόνην τοῦ Ἰουνίου μηνὸς οἱ Πατζινάκοι τὸν Λίμον διαβάτες ἐπιφαίνονται τῇ Ἀδριανουπόλει. Καὶ διὰ τῶν σκοτῶν μηνυθείσης τῇ Κωνσταντίνῳ τῆς τούτων ἐφόδου, βουλή προετέθη εἰ πολεμητέον αὐτοῖς εἴτε μὴ. Ἀλλὰ τῶν ἀρίστων ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ ἑταιρειάρχου περὶ τῶν πρακτέων βουλευομένων, Σαμουήλ πατρικίος ὁ Βούρτζης, ἀνὴρ αὐθάδης καὶ θρασύς, ἄρχων τότε οὖν πεζικῶν ὑπάρχων δυνάμεων καὶ τὴν τοῦ χάρακος ἐπιστάσιαν πᾶσαν ἐπιτετραμμένος, μὴ προσδεξάμενος τὸ τοῦ ἄρχοντος σύνθημα, τὴν τάξιν λιπῶν καὶ διαλύσας τὸν χάρακα ἔξεισι μετὰ τῶν πεζῶν καὶ τοῖς Πατζινάκοις προσρήγνυται. Ὡν βραδαίως ἐπιβριάντων ἤρξαντο κάμνειν οἱ πεζοί. Διὸ καὶ θαμὰ πέμπων πρὸς τὸν ἑταιρειάρχην ὁ Σαμουήλ βόθθειαν ἐζητεῖ, ὡς ἐπαναγκασθέντα τοῦτον καὶ ἀκουσίως δοῦναι τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου. Ἐξεληθόντος οὖν παντὸς τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν λεγομένην βασιλικὴν Λιβάδα, καὶ καθολικῆς συμπλοκῆς κροτηθείσης, διὰ τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀσύντακτον καὶ τὸ προητησθῆαι τοὺς πεζοὺς, ἀναθαρσῆσαι δὲ τοὺς Πατζινάκους, γίνεται τροπὴ τῶν Ῥωμαίων, καὶ φόνος ἐγένετο οὐ πολλὸς αὐτῶν, συνεκλείσθησαν δὲ αἰσχίστως εἰς τὸν χάρακα, ἔπεσεν τε Μιχαήλ πατρικίος ὁ Δοκειανός, ἔλαθε δὲ καιρίαν κατὰ τῶν σπλάγγων καὶ ὁ μάγιστρος Κωνσταντῖνος ὁ Ἀριανίτης, καὶ τριταῖος ἀπέθανε.

Γλαβᾶς, τοποτηρητῆς ὢν τοῦ τάγματος τῶν σχολῶν, εἰς βοήθειαν· καὶ ἰδόντες τοῦτον, καὶ προσδοκῆσαντες τὸν σύγκειλλον Βασίλειον μετὰ τῶν Βαυλαργικῶν ἀφικέσθαι δυνάμειον (προσεδοκᾶτο γὰρ καὶ οὗτος ἔλθειν) καὶ δειλιάσαντες οἱ Πατζινάκοι σποράδες ἄλλης ἀλλαγῆς φεύγοντες ὑπεχώρησαν, [καὶ πανσυδὶ ἂν ἀπολώλει ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατός (α)].

Ἐγένετο δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τυραννίδος διαβολῆ κατὰ τινων ἀρχόντων πολιτῶν, ὢν ἔαρχοι ἐτύγγανον Νικηφόρος καὶ Μιχαὴλ οἱ παῖδες τοῦ Εὐθυμίου, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν εἰς τὸ αὐτὸ γένος ἀναφερόντων. Ἄλλ' οἱ μὲν ἄλλοι πάντες διεσώθησαν μόνος δὲ ὁ Νικηφόρος ἀνεξερευνήτως κατακριθεὶς ἐωρίσθη, τῆς οὐσίας αὐτοῦ πρότερον δημοθείσης.

[P. 787] Ὅπως δὲ τῶν Πατζινάκων ἐπικρατέστερα γένηται τὰ Ῥωμαίων ὁ βασιλεὺς φροντίζων, τὸν Κεγένην ἐξάγει τῆς φυλακῆς καὶ ἐς Πατζινάκους ἐκπέμπει, ὑποσχόμενον διασχίσαι τοὺτους καὶ εὖνους θείναι τῷ βασιλεῖ. Καὶ τὰ συμμαχικὰ πάντα συναθροίσας ὑφ' ἑν, Φράγγους φημί· καὶ Βαράγγους, μεταπεμφάμενος δὲ καὶ ἱπποτοξότας ἀπὸ τε τῆς Τελούχ καὶ τοῦ Μιάρου ὄρους καὶ τοῦ Καρκάρου, περὶ τὰς ἑκοσὶ χιλιάδας, καὶ ἀνδράσιν ἐπιστήμοις τῶν γυνῶν ἕκαστον ἀναθεὶς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡγεμόνα καταστήσας τὸν πατρικίον Νικηφόρον τὸν Βρυέννιον καὶ ἐθνάρχην τοῦτον κατονομάσας, τὰς ἐκδρομὰς ἐκπέμπει κωλύειν καὶ ἐπέχειν τῶν Πατζινάκων· οὗτοι γὰρ μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει μάχην καταρρονήσαντες ὀλοσχερῶς τῶν Ῥωμαίων ἀδεῖως τὴν τε Μακεδονίαν καὶ Θράκην ἐδήρουν καὶ ἐπορπόλουν, ἀναιροῦντες ἀνοίκτως καὶ αὐτὰ τὰ θηλάζοντα νῆπια, ὡς καὶ μίαν αὐτῶν μοῖραν ἄχρι τῶν Κατασάρτων (ἔγγιστα δὲ οἱ Κατασάρται τῆς βασιλίδος) ἔλθειν. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἡ καταστροφὴ ταχυτάτη ἐγένετο. Ἄκον γὰρ ὁ βασιλεὺς ὄπλισας ἀπὸ τε τῶν ἐν τῇ αὐτῇ φυλασσόντων καὶ τινων ἄλλων ἐκ τοῦ παρεϊκόντος εἰρηθέντων, καὶ Ἰωάννη πατρικίῳ ἐνὶ τῶν θαλαμηπέδων εὐνούχῳ τῆς βασιλίδος Ζωῆς, ᾧ Φιλόσοφος τὸ ἐπώνυμον, ἐγγχειρίσας, κατειργάσατο ῥᾶδίως· οὗτος γὰρ οὗτος ἐπελθὼν καὶ μεθύοντας καὶ κοιμωμένους πάντας εὐρῶν ἀπέσφαξε, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀμύξαις γεωργικαῖς ἐπιθεὶς κομίζῃ τῷ βασιλεῖ.

Ὁ μὲν οὖν Κεγένης ἐξεληθὼν διαπρεσβεύεται τοῖς Πατζινάκοις, καὶ τούτων ὑποσχόμενός μὲν ὄρκου ποιῆσαι τὸ αὐτοῦ θέλημα, πιστεύσας τοῖς ὄρκοις καὶ ἀπελθὼν εὐθὺς ἀναιρεῖται, ἀκαταμνηθεὶς εἰς μικρὰ μέρη καὶ μόρια. Ὁ δὲ Βρυέννιος τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ παραλαβὼν δυνάμεις καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει γενόμενος ἐφρόντιζε τῆς φυλακῆς τῶν χωρίων. Στέλλεται δὲ καὶ τοῦ παντός ἡγεμὼν στρατοῦ Μιχαὴλ πατρικίος ὁ Ἀκόλουθος (42), προσταχθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς καθολικῆς μὲν μάχης μὴ ἄπτεσθαι, ἔργειν δὲ καὶ ἀνακόπτειν τὰς ἐκδρομὰς. Ὅς ἐξεληθὼν καὶ τῷ Βρυέννιῳ ἐνωθεὶς ἔργου ἤπτετο, καὶ πρότερον μὲν ἐν Γολῆ μὲν μόρια τῶν Πατζινάκων, περιτυχῶν καὶ ταύτην τρεψάμενος ἠφάνισεν, εἶτα πάλιν ἐν τῷ Τοπλιτζίῳ (φρούριον δὲ οὗτος παρὰ τὸν Ἐβρον κείμενον) ἑτέραν ἀποσπάδα μοῖραν τῶν Πα-

Hoc item tempore affectatæ tyrannidis accusati sunt quidam cives, quorum principes erant Nicephorus et Michael, Euthymii filii, et alii quidam ad idem genus referentes originem. Sed alii omnes servati sunt, solus autem Nicephorus indicta causa condemnatus in exsilium missus est, prius tamen ejus bonis publicatis.

Imperator autem id unum studens ut res Romanorum superiores essent, Kegenem e carcere eductum ad Patzinacas mittit, pollicitum eos ad imperatoris benevolentiam se traducturum; coactisque in unum sociis omnibus, Francis, inquam, et Barangis, accersitis autem et equitibus a Teluch et Mauro monte et Carcaro, cum præfecisset viris illustribus ex singulis gentibus unum, omnibus autem ducem patricium 603 Nicephorum Bryennium, quem ethnarcham, id est gentium principem, appellavit, ad prohibendas et comprimendas excursiones Patzinacarum mittit. Hi enim post Adrianopolis pugnam omnino aspernati Romanos libere ac sine metu Macedoniam et Thraciam diripere, incendere, infantes, vel etiam lac sugentes, interficere, nulla misericordia moti, ita ut etiam pars ipsorum usque ad Catasyrtas qui proxime urbem sunt, venerit. Verum hi celerrime perierunt. Manu enim imperator hominum armata, collecta ex aulicis custodibus aliisque forte oblati, et præficit Joannem patricium, cognomine Philosophum, unum de eunuchis cubiculariis Zoæ Augustæ: qui noctu eos ebrios omnes ac sopites nactus nullo negotio interfecit, et capita eorum curribus rusticis C imposita ad imperatorem advexit.

Kegenes ergo egressus legatos ad Patzinacas mittit; qui cum jurejurando confirmassent se ipsius voluntati satisfacturum, credens juramento ad eos se confert, statimque interficitur, in multa minuta confisus frustra. Bryennius porro copias sibi commissas accipiens, ut Adrianopolin venit, custodiendis locis curam impendit. Mittitur etiam universi dux exercitus, Michaelus patricius Acoluthus; cui et ipsi mandatum fuit ut justo prælio 604 abstinens excursiones hostium reprimeret. Is cum Bryennio se conjunxisset, rem gerere incipit. Ac primum apud Goloam in cohortem Patzinacarum incidens eam delet. Deinde rursum ad Toplitzum, quod est castellum ad Hebrum situm, aliam cohortem Patzinacarum a reliquis avulsam nactus interficit. Exinde Patzinacæ ab his copiis sibi caventes populari

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(42) Codinus de Offic. c. 5: Ὁ ἀκόλουθος εὐρίζεται μὲν ἑνοχος τῶν Βαράγγων, ἀκόλουθεὶ δὲ τῷ

βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται. GOAR.

(a) Quæ uncinis inclusimus, loco suo mota esse videntur, retrahendaque superius ante sex lineas, nempe post hæc verba καὶ τάχα ἔν ἐγένετο τοῦτο... Edit. Patrol.

regionem ad radices Hæmi sitam cassaverunt, omni impetu in Macedonia converso : in cujus agros grassabantur delecto robustissimorum exercitu, parati hostes ingruentes defendere. Bryennius et Michaelus his animadversis, noctu motis castris, ita ut nemo sentiret quorum tendorent, magnis itineribus Cbhariopolin veniunt ; eoque cum exercitu ingressi opportunitatem rei gerendæ exspectant. Patzinacæ prædis ex agris et suburbiis actis sub vesperam reversi proxime Cbhariopolin, nescii prorsus in urbe hostilium esse exercitum, in castra sua se conferunt, secure inter fistulas et cymbala commessantes. Intendentibus se tenebris, Bryennius et Michaelus egressi eos sopitos stertentesque inveniunt et occisione delent. Hæc clades Patzinacas repressit, timoremque incussit, ut jam non effuse, ut ante, sed parcius prædas agerent, indictionibus quarta et quinta.

τὸν Μιχαὴλ ἐξεληθόντες καὶ κοιμωμένους καὶ βέγγοντας εὐρόντες ἀναιρούσι σύμπαντας. Τοῦτο δὲ τὸ ἀτύχημα συστολὴν καὶ δειλὴν ἐνέβηκε τοῖς Πατζινάκοις. Διὸ καὶ τὰς ἐκδρομὰς οὐκ ἀνέτιως ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ μετὰ φειδοῦς ἐποιούντο, κατὰ τὴν δ' καὶ ε' ἰνδικτιῶνα.

605 Per hoc ipsum tempus Romanus Boilas subito est ad summum evectus. Is cum in sodalitatibus mereret, homo lingua promptus ac pro urbano et faceto habitus, cum semel in conspectum imperatoris venisset, elegantissimus ex colloquio iudicatus, nunquam ab eo deinde dimissus est, sed cum Monomachus et consiliarium porro et quavis in re ministrum habuit : paulatimque eo evexit ut primum in aula locum obtineret. Is ut erat homo versutus atque varius, diuturna imperii cupiditate laborans, quotquot senatorum apud imperatorem in indignatione erant, eorum arcano suo exposito animos tentabat. Ac quibus insidiæ probabantur, eos sensim ac placide sibi conjungebat juramentisque devinciebat : qui autem primo etiam auditu ab ea re abhorrebant, eorum probare se atque adeo mirari fidem erga imperatorem simulabat, seque tantum experiendi eorum animos causa ista locutum dicebat, jurabatque se eorum inlegritatem imperatori laudaturum. Cum multos civium corrupisset, jamque insidiaretur imperatori, res detecta est. Ac socii quidem conspirationis quæstione agitata male sunt accepti, facultatibus suis spoliati et in exsilium acti : Romanus impunis evasit. Nam cum eum imperator paululum modo aversatus fuisset, mox in pristinum restituit locum.

κατὰ μικρὸν γὰρ ἀποστραφέντος αὐτὸν τοῦ βασιλέως, πάλιν συνεχωρήθη καὶ τὴν προτέραν εἶχε κατάστασιν.

606 Porro sultanus cum, ut diximus, fratri suo Abramio succeneret, assiduas ejus vitæ deinceps struxit insidias Quod sentiens Abramius ad Cutlumusum aufugit, suum consobrinum, et illo adjuvante bellum sultano facit, qui cum iis congressus prælio apud Pasar victor Abramium comprehensum uocavit. Cutlumusus fugiens cum sex millibus et Melech Abramii filio per legatos petit ab imperatore recipi in fidem societatemque Romanorum ; profectusque in Persarmeniam ad Carse responsum legatorum exspectat. Interimque Carse oppugnans, dempta

Α τζινάκων εὐρων ἀπόλεσον. Ὅθεν εὐλαβηθέντες τὰς τοιαύτας οἱ Πατζινάκαι δυνάμεις τὰ μὲν παρὰ τὰς ὑπὸ πύργου τοῦ Αἴμου κείμενα χωρία ληΐζεσθαι ἀπέσχοντο, πᾶσαν δὲ τὴν ὁρμὴν ἐποιήσαντο κατὰ Μακεδονίας. Καὶ ὡς ὅσον ἦν ἀλκιμον διακρίθηντες κατέτρεχον τὰ ἐν Μακεδονίᾳ χωρία, καὶ ἦν τις ἐπὶ τὸν πόλεμος, εὐρώτως αὐτὸν προσδέξασθαι ἐμελέτων. Ὅπερ μαθόντες ὁ Βρυέννιος καὶ ὁ Μιχαὴλ, [P. 788] ἄρπαντες νυκτὸς ὡς μηδὲνα συναίσθησιν λαβεῖν ὅποι ἀπίσαι, καὶ συντόνῳ χρησάμενοι ὁδοιπορίᾳ ἔρχονται εἰς Χαριούπολιν, καὶ ἐν αὐτῇ εἰσελθόντες μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐξεδέχοντο τὸν καιρόν. Οἱ δὲ Πατζινάκαι τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ προάστεια ληϊσάμενοι πάντα, καὶ περὶ βουλυτὸν ὑποστρέψαντες ἔγγιστα Χαριούπολεως, προστίθενται τῇ παρεμβολῇ, ἀγνοοῦντες ὅτι περὶ ἐπιχωριάζει στρατεύμα ὄλιγον ἐν αὐτῇ· διὸ καὶ ἀδελῶς ἐκείντο ἐν αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις κωμάζοντες. Νυκτὸς δ' ἐπιγενομένης οἱ περὶ τὸν Βρυέννιον καὶ

εὐρόντες ἀναιρούσι σύμπαντας. Τοῦτο δὲ τὸ ἀτύχημα συστολὴν καὶ δειλὴν ἐνέβηκε τοῖς Πατζινάκοις. Διὸ καὶ τὰς ἐκδρομὰς οὐκ ἀνέτιως ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ μετὰ φειδοῦς ἐποιούντο, κατὰ τὴν δ' καὶ ε' ἰνδικτιῶνα.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἡ Ῥωμανοῦ τοῦ λεγομένου Βοίλα αἰφνίδιος γέγονεν αὔξησις. Οὗτος γὰρ ἐν ταῖς ἑταιρείαις κατατεταγμένος καὶ τὴν γλῶτταν ὑγρὸς ὢν, καὶ δοκῶν κατὰ τοῦτο ἀστειὸς καὶ εὐτράπελος, ἐπεὶ ποτε εἰς ὄψιν ἦλθε τῷ βασιλεῖ καὶ ἑμιλήσας χαριέστατος ἔδοξε, τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀχώριστος ἦν αὐτοῦ διὰ παντός, καὶ τούτῳ ἐχρήτο καὶ συμβούλῳ καὶ διακόνῳ καὶ ὑπουργῷ πρὸς πᾶσαν ὑπερηστῆσαν ἐν κατὰ μικρὸν ταῖς τιμαῖς προδιόδων εἰς μέγα ἐξῆρε καὶ ὑψώσεν, ὡς τὰ πρῶτα φέρον ἐν βασιλείᾳ. Οὗτος ὁ ἀνὴρ εὐμήχανος ὢν καὶ ποιχίλος, καὶ τῆς βασιλείας ἐρῶν αἰεὶ ποτε, ἀπεπειρᾶτο τῶν ὄσσοι τῶν συγκλητικῶν προκεκρουκότες ἦσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ μυστήριον ἀνεκάλυψε. Καὶ τούτων ὄσσοι μὲν ἔτυχον προσδεχόμενοι τοὺς λόγους τῆς ἐπιβουλῆς, ἡμέρα καὶ προσηνῶς ἀνελάμβανε καὶ ὄσσοι ἐξησφαλίζετο· τοὺς ὄσσοι δὲ καὶ πρὸς μόνην ἀπεδυσπέτουν τὴν ἀκοήν, ἀποδέχεσθαι προσποιεῖτο καὶ θαυμάζειν τῆς εἰς τὸν βασιλέα εὐνοίας, καὶ τὰ λεχθέντα δοκιμασίας ἔλεγε ῥηθῆναι χάριν, καὶ ὑπερλαλῆσαι τούτων ἐς τὸν βασιλέα ἐπώμυτον. Τελευτήριον δὲ πολλοὺς διαφθείρας τῶν πολιτῶν καὶ ἐπιβουλὴν ἐξαρτῶν ἐφωράθη. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες οἱ αὐτῷ συνομόσαντες κακῶς ἐπάθον ἐτασθέντες καὶ τῶν οἰκείων ὑπάρξεων γυμνωθέντες καὶ ὑπερορίαις παραπεμφθέντες, ὁ δὲ Ῥωμανός, οὐδὲν πέπονθε φθῶλον·

Ὁ δὲ σουλτάνος ἐγκοτῶν, ὡς ἐβόηθη, Ἀβραμίου τῷ ἀδελφῷ καὶ διὰ παντός ἐπιβουλεύων τῇ τούτου ζωῇ, ἐμελέτα διηγεκῶς ἀνελεῖν αὐτόν. Ὅπερ προηνοῦς ἐκεῖνος ἀπέδρα πρὸς Κουτλουμοῦς τὸν ἐκ τοῦ ἀνεψιῶν, καὶ ἅμα ἐκείνῳ τὸν κατὰ τοῦ σουλτάνου ἀναδέχεται πόλεμον [P. 789] Οἱς συμβαλὼν κατὰ τὸ κεγόμενον Πάσαρ ἐκεῖνος τρέπεται, καὶ τὸν μὲν Ἀβράμιον ἀναρρεῖ κατασχθέντα· ὁ δὲ Κουτλουμοῦς φυγῶν μετὰ χιλιάδων ε' καὶ Μέλεχ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραμίου διαπρεσβεύεται πρὸς βασιλέα, ἱκετεύων προσδεχθῆναι καὶ σύμμαχος καὶ φίλος γενέσθαι

Ῥωμαίων. Καὶ ἐλθὼν πρὸς τὴν Περσαρμενίαν καὶ τὸ λεγόμενον. Κάρισε προσέμενε τὰς τῆς πρεσβείας ἀποκρίσεις· ἐν τῇ μεταξύ δὲ πολιορκήσας τὸ Κάρισε, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, παρελήφει τὴν πόλιν. Κατῆλιν δὲ τούτου διώκων ὁ σουλτάνος ἦλθε μετὰ τῶν ἀποδιδόντων δυνάμεων ἐν Ἰβηρίᾳ ὅπερ μαθὼν ὁ Κουλουμοῦς ἔφυγε πρὸς τὰ Σαβᾶ καὶ τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν. Ὁ δὲ σουλτάνος ἐν Ἰβηρίᾳ γενόμενος ἐληίζετο τὰ παρατυχόντα καὶ ἐπυρόβλει. Διὸ καὶ κατὰ σπουδὴν ὁ βασιλεὺς τὸν Ἀκίλουθον Μιχαὴλ μεταπεμφθεὶς ἐκ τῆς Ἑσπέρας ἐς Ἰβηρίαν ἐπέμπει· ὃς ἐκεῖ γενόμενος καὶ τοὺς διεσπαρμένους ἐν τε Χαλδίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ Φράγγους καὶ Βαράγγους ἀγροχῶς, κωλύειν ἠπειγέτο τὸν ἐνόντα τρόπον τὰς ἐκδρομὰς τοῦ σουλτάνου. Ἄλλ' ἐκεῖνος τὴν ὄρεϊαν ἔφοδον τούτου μαθὼν, καὶ ὅτι λαὸν ἀθροίσας σπεύδει τούτῳ συμπλέεσθαι, λογισάμενος ὅπερ ἦν εἰκὸς, τὸ ἐκατέρωθεν τοῦ πράγματος ἄδοξον, καὶ ὅτι νικήσας μὲν δοῦλον ἔσται βασιλεὺς νεικῶς, νικηθεὶς δὲ οὐ μικρὰν ἀσχύνῃ ἀποίσσεται, ἄρας παντὶ τῷ στρατῷ ἐνέζευξε πρὸς τὸ Ταβρέζιον.

Τότε δὴ καὶ Μιχαηλᾶς ὁ τοῦ Στεφάνου υἱὸς, καὶ Τριβαλλῶν καὶ Σέρβων μετὰ τὸν πατέρα καταστάς ἀρχηγός, σπένδεται τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς συμμάχοις καὶ φίλοις τῶν Ῥωμαίων ἐγγράφεται, πρωτοσπαθάρως τιμηθείς. Ἐπίμθη δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἐξ Αἰγύπτου· παρὰ τοῦ ταύτης ἀρχηγοῦ, ζῶον ἐλέφας καὶ καμηλοπάρδαλις. Βουλόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τελέως ἀπόσασθαι τοὺς Πατζινάκας, τὰς ὀφειλόμενες δυνάμεις ἀθροίσας ἐκ τῆς Ἑσπίας καὶ τῆς Ἑσπέρας καὶ Μιχαὴλ παραδοὺς τῷ Ἀκολούθῳ, καὶ τὸν σύγκειλον δὲ Βασίλειον τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα ἀνειληφέναι κελεύσας, καὶ ἄμφω κατὰ τῶν Πατζινάκων ἐπέμπει. Ὅπερ ἐκεῖνοι πυθόμενοι χάρακα ἐπέβησαν κατὰ τὴν μεγάλην Περσιθάβαν, τάφρω βαθεῖα καὶ σταυρώμασι ταύτην κατοχυρώσαντες. Ἀρικομένων οὖν τῶν Ῥωμαίων συγκλείσαντες ἐντυτοὺς ἐνδον τῆς τάφρου ἐπολιορκούντο. Ἐπει δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἄλλωσ ὁ καιρὸς ἐτίθειτο, μηδὲν ὅτι καὶ λόγου ἄξιον διαπράττουσι, κατέσχε δὲ αὐτοὺς καὶ σπάνος τῶν ἀναγκαίων, βουλὴν προὔτιθεσαν περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ δόξαν ἅπασιν ὑποστρέψαι, ἀπὸ τῶν νυκτῶν σιγῇ παραγγείλαντες καὶ τὰς πύλας ἀνακετάσαντες τῆς παρεμβολῆς ἐπεχώρουν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαθε τὸν Τυράχ· ἀλλὰ μαθὼν ὡς βούλονται φέρειν, λαὸν δὲ πλείστον τοῦ χάρακος ἐξαγαγὼν ἐν ταῖς διόδους ἐπέμπει, [P. 790] ὅπου περ ἔμελλον οἱ Ῥωμαῖοι διέρχεσθαι· αὐτὸς δὲ ἐξελθοῦσιν εὐθὺς ἐπιτίθεται. Καὶ γίνεται τροπὴ τῶν Ῥωμαίων φρικτῇ, καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῶν κατόπιν καταλαμψάνομενοι ἀπεσφάττοντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν προκατειληφόντων τὰς δυσχωρίας εἰργόμενοι ἀνηλίσκοντο. Ἐπεσε, οὖν πλῆθος πολὺ, πίπτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ σύγκελλος, οἱ δὲ λοιποὶ σὺν τῷ Μιχαὴλ ἐν Ἀδριανουπόλει διασώζονται. Περιαλγῆς οὖν ὁ βασιλεὺς γενόμενος ἐπὶ τῷ ἀτυχήματι τοὺς τε ἐκ τῆς τροπῆς διασωθέντας ἀνελάμβανε καὶ λαὸν ἑσπερον ἑστρατολόγει καὶ μισθοφόρους συνέλεγε, καὶ ἀδίωτον ἤγειτο τὸν βίον, εἰ μὴ ἄρδην ἀφανίσει τὸ γένος τῶν Πατζινάκων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι δι' αὐτομόλου τοῦτο πυθόμενοι διαπρεσβεύονται πρὸς τὸν βασιλέα, εἰρήνην αἰτοῦντες. Καὶ προσδεξάμενος οὗτος τὴν πρεσβείαν σπένδεται μετ' αὐτῶν τριακοντούτετεσπονδὰς θέμενος.

Μοναστήριον δὲ οἰκοδομῶν ὁ βασιλεὺς κατὰ τὰ

A arce, capit. Hunc a tergo insequens sultanus cum suis copiis in Iberiam venit; ideoque Cultumus ad Sabam et Felicem Arabiam fugit. Sultanus in Iberia obviam quæque populando atque incendiis vastat. Itaque celeriter imperator Michaelum Acoluthum ex Occidente revocatum in Iberiam mittit. Qui cum eo venisset, collectis per Chaldiam ac Iberiam dispersis Francis ac Barangis compescere quocumque modo grassationes sultani conatur. Sultanus celeri hujus adventu cognito, sentiensque velle illum exercitu collecto secum pugna congregi, reputans id quod res erat, utrumque sibi ignominiosum fore, sive vinceret imperatoris ministrum, sive ab eo vinceretur, castris motis omni cum exercitu suo ad Tabrezium abit.

λογισάμενος ὅπερ ἦν εἰκὸς, τὸ ἐκατέρωθεν τοῦ πράγματος ἄδοξον, καὶ ὅτι νικήσας μὲν δοῦλον ἔσται βασιλεὺς νεικῶς, νικηθεὶς δὲ οὐ μικρὰν ἀσχύνῃ ἀποίσσεται,

B Hoc ipso tempore Michaelas Stephani filius, qui post patris mortem Triballorum ac Serborum principatum tenebat, cum imperatore foedus icit, protospatharii que decoratus honore in album sociorum ac amicorum imperii Romani ascribitur. Mittitur etiam Monomacho ab Aegypti principe elephas et camelopardalis. Secundum hæc imperator Patzinacas prorsus amoliri cupiens, omnes undique ex Oriente et Occidente copias conducit, iisque Michaelum Acoluthum præficit: Basilium quoque syncellum Bulgaricos exercitus jubet excitare, et utrumque contra Patzinacas proficisci. Nuntiata iis hæc re, Patzinacas ad magnam Peristhlabam castra locant, eaque vallo ac fossa communiunt profunda, et Romanis advenientibus in ea se includunt, obsidionemque perferunt. Romani, cum tempus in obsidione nullo fructu tereretur, penuria laborare inciperent, consultant quidnam esset agendum. Placuit obsidionem solvere. Itaque imperator silentio intempesta nocte portis castrorum apertis discedunt. Neque hoc Tyrachum latuit, sed fugam eos moliri certior factus magnam multitudinem castris emissam vias insidere jubet qua Romani erant transituri, atque ipse egredientes statim adortur. Atrox ibi Romanorum fuit clades, cum alii hostes a tergo insecuti necarent, alii ab iis qui vias occupaverant occiderentur. Cecidit magna multitudo, atque ipse etiam syncellus: reliqui cum Michaelo Adrianopolin pervenerunt. Monomachus ex hac calamitate ingentem cepit dolorem; et collectis qui evaserant militibus, novisque scriptis cohortibus, conductis etiam mercenariis, bellum reparavit, quod, nisi exidisset Patzinacas, vitam sibi acerbam ducebat. Patzinacas e perfuga quodam eo de instituto facti certiores, missis legatis pacem ab imperatore petierunt. Quibus assensit, et inducias triennes pepigit.

Ceterum Monomachus monasterium condens in

Manganis, quæ vocantur, denominandum a martyre Georgio, productis modo ædificando modo diruendo iis quæ erant in ærario omnibus ad magnam pecuniæ indigentiam decidit. Ideoque varia admodum cauponandi genera reperit et absurdas commentitiasque exactiones. Nam publicos instituit procuratores, nefarios homines, quorum opera injustis rationibus pecuniam conficeret; et Ibericum exercitum, qui erat ad 5000, per Leonem Serblum dimisit, ac pro militibus reditus multos iis ex regionibus recepit, multasque alias injustas et memoratu indignas exactiones excogitavit. 609 Id quidem tacere non possum, hujus imperatoris luxuria ac libidine factum esse ut res Romana decresceret atque inde paulatim contabescens ad extremam deducta sit imbecillitatem. Nam dum inepte studet esse liberalis, ad extremum prodigalitatibus est prolapsus. Neque tamen prorsus nihil boni fecit, sed feruntur quædam ipsius opera digna quæ in historiam referantur. Nam id quod dixi monasterium, et quæ in eo sunt ad senes, peregrinos mendicosque alendos ædificia, nonnullam merentur laudem. Ad id tempus tantum insignioribus solemnitatibus in magno Dei templo et in Sabbatis ac Dominicis diebus incruentum sacrificium peragebatur; reliquis diebus nequaquam: omittebatur enim ob redituum defectum. Hunc Monomachus liberaliter supplevit, ut quotidie Missa celebraretur eo in templo; laudabili sane instituto, quod hodieque obtinet. Quin et vasa ad hoc pertinentia sacramentum ei templo dedicavit, aurea, pretiosisque ornata unionibus et gemmis, quæ magnitudine, pretio ac pulchritudine aliis antecellerent; multisque aliis donariis istud templum exornavit. τελειῶσαι τὴν ἱερὰν παρεσκευάσασε λειτουργίαν· ὃ καὶ κρατεῖ γινόμενον μέχρις ἡμῶν. Καὶ σκεύη δὲ τὰ τῆς ἱερᾶς ἀνεμμένα σπονδαίφ τῆς τοιαύτης ἀνάθετο ἐκκλησίᾳ, ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων μαργάρων καὶ λίθων κατεσκευασμένα μάρω περιλάσαντα τὰ λοιπὰ μεγέθει καὶ κάλλει καὶ τιμαῖς. Καὶ λοιποῖς ἄλλοις κειμηλοῖς οὐκ ὀλίγοις ταύτην ἐπαίδρυνε. Καὶ τὰ μὲν ἐκείνου ταῦτα.

Indictionibus septima et octava tanta fuit in urbe pestis ut mortuis efferendis viri non sufficerent. Et septimæ indictionis æstate magna vis grandinis delata, multa animalia atque etiam homines interfecit. At imperator consueto podagræ morbo afflictus, cum decumberet in Maganorum monasterio a se recens condito, ac præterea aliud malum accessisset, jamque mors instare videretur, de successore ejus deliberatum est inter aulæ proceres. Hi erant Joannes logotheta, quem detruso Leichuda rerum administrandarum socium asciverat imperator, protonotarius dromi Constantinus, Basilus caniclei præfectus, et reliqui ejus necessarii. Omnibus visus est aptissimus Nicephorus Protenon (quasi primatem diceres), mittiturque ad eum cursor in Bulgariam, cui tum præerat provincia, qui ad urbem eum evocaret.

λεγόμενα Μάγγανα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου καὶ ἀφειδῶς τὰ δημόσια καταναλίσκων ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς χρήματα, νῦν μὲν οἰκοδομῶν, νῦν δὲ καταστρέφων, εἰς μεγάλην ἤλασεν ἔνδειαν, ὡς πᾶσιν ἐπινοῆσαι διὰ τοῦτο κατηλείαν καὶ ἀτόπους καὶ σεσοφισμένας εἰσπράξεις ἐφευρηκέναι· δημοσίους τε γὰρ προσχειρίζετο φροντιστὰς ἀσεβεῖς καὶ ἀλάστορας, καὶ δι' αὐτῶν χρήματα ἐξ ἀδίκων πόρων συνήθροϊζε. Κατέλυσε δὲ καὶ τὸν Ἰβηρικὸν στρατὸν ἀμφὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας ἀριθμούμενον διὰ Λέοντος τοῦ Σεβλίου, καὶ ἀντὶ στρατιωτῶν φόρους πολλοὺς ἐπορίζετο ἀπὸ τῶν χωρίων ἐκείνων· καὶ ἄλλας πλείους εἰσπράξεις ἐπειροῦσατο πονηρὰς καὶ ἀθέτους, ἃς καὶ καταλέγειν ἀσχύνη. Ὁ δὲ εἰπεῖν ἔστιν ἀναγκαῖον, τοῦτο δὲ λέξω, ὅτι περ ἐξ ἐκείνου τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἐκείνου ἀσωτίας καὶ σαλακωνίας τὰ Ῥωμαίων ἤρξατο φθίνειν πράγματα, καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς δευτέρου κατὰ μικρὸν εἰς τὸ κατόπιν χωροῦντα ἐς παντελῆ κατήντησε τὴν ἀσθένειαν· τὸ γὰρ ἐλευθέριον ἀτέχνως διώκων εἰς ἄκραν ἐληλάκει τὴν ἀσωτίαν. Οὐ μὴν γε καὶ παντάσῃ πράξεων ἀγαθῶν ἐστέρητο, ἀλλὰ φέρονται καὶ τινὰ ἔργα αὐτοῦ ἱστορικῆς μνήμης ἐπιζῆα. Τὸ τε γὰρ ῥηθὲν μοναστήριον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γηρώτροφεία καὶ οἱ ξενῶνες καὶ τὰ πτωχοτροφεία ἐπαύων οὐκ ἀμοιροῦσι, καὶ τὸ γενόμενον ἔργον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλου Ἐκκλησίαν ἐγκωμίμων οὐκ ἀπολείπεται. Ἔως ἐκείνου γὰρ ἐν μόναις ταῖς ἐπισήμοις ἑορταῖς ἐν ταύτῃ, ἔτι δὲ καὶ τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς ἡμέραις ἡ ἀνάμικτος τῷ Θεῷ ἐπιτελεῖτο ἱερουργία, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς οὐδαμῶς ἡμέραις. Τοῦτο δὲ ἐγένετο διὰ προσόδου ἔνδειαν, ἣν οὗτος δαψιλῶς ἀφορίσας [791] καὶ ἀποχωρῶντως καθ' ἑκάστην

Ἐνέσκηψε δὲ καὶ λοιμικὴ νόσος τῇ βασιλίδι κατὰ τὴν ζ' καὶ ἠ' Ἰνδικτιῶνα, ὡς μὴ ἐξισχύειν τοὺς ζῶντας ἐκφέρειν τοὺς τεθνεῶτας. Ἠνέχθη δὲ κατὰ τὸ θέρους τῆς ζ' Ἰνδικτιῶνος μέγιστόν τε χρῆμα χαλάζης καὶ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ οὐ ζῶα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι διεφθάρσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατεχόμενος ὑπὸ τῆς συνήθους νόσου τῆς ποδάγρας ἔκειτο ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ νεοϋργηθείᾳ μονῇ τῶν Μαγγάνων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτερον ἐπικολούθησε σύμπτωμα καὶ ἦδη ὁ θάνατος ἤγγιζεν, ἐσκέπτοντο οἱ τὰ πρῶτα ἐν βασιλείᾳ φέροντες, ὁ λογοθέτης Ἰωάννης, ὃν ὁ βασιλεὺς παραδυναστεύοντα εἶχε, παρωσάμενος τὸν Λειχοῦδην, ὁ πρωτονοτάριος τοῦ ὄρουμο ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Βασίλειος, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἄλλως αὐτῷ προσφκειωμένοι, τίνα δὲ ἐς τὸν βασιλεῖον καθιδρύσουσι θρόνον. Ἐδοξεν οὖν ἅπασιν ἐπιτῆδεῖν εἰς τοῦτο Νικηφόρος ὁ Πρωτεύων (43). Καὶ δὲ πέμ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(43) Qui et μέγας ἄρχων. Inter ἄρχοντας enim et κατ' ἄρχοντας, præsidēs rectorēsque provinciarum, unus quispiam honoris gratia πρωτεύων seu μέγας

ἄρχων ab imperatore designatus salutabatur. Core-sius. GOAR.

πεται ταχυδρόμος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἄξων αὐτὸν ἐκεῖ-
θεν· ἔτυχε γὰρ τότε τὴν τῆς Βουλγαρίας περιεζω-
σμένος ἀρχὴν. Ἄλλὰ τοῦτο γνόντες οἱ τῆ Θεοδώρα
τῆ βασιλίδι ὑπηρετούμενοι (ἡ Ζωὴ γὰρ ἤδη προκατ-
ἔστρεψε τὴν ζωὴν), ὁ τε Νικήτας ὁ Ξυλινίτης, Θεό-
δωρος καὶ Μανουὴλ, δρόμωνι αὐτῶν ἐμβιδάσαντες
ἄγουσιν εἰς τὰ τοῦ μεγάλου παλατίου ἀνάκτορα καὶ
αὐτοκράτορα ἀναγράφουσι. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς
ἀποθανὼν κατὰ τὴν α' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς
η' Ἰνδικτιῶνος, τοῦ ςφξγ' ἔτους, ἐν τοῖς Μυγγάνοις ταφῆς ἔτυχε τῆς τυχοῦσης, οἱ δὲ περὶ τὴν βασιλίδι
πέμψαντες ἐπέσχον τὸν Πρωτεύοντα ἐν Θεσσαλονίκῃ, κάκειθεν ἀπάγουσιν εἰς τὸ θρακῆσιον ἐν τῇ μονῇ τοῦ
Κουζηνου, κάκεισε περιορίζουσι.

Τὴν προγονικὴν δὲ παραλαβοῦσα βασιλείαν ἡ Θεο-
δώρα εὐθὺς μὲν μέτεισι τοὺς δύο βασιλεῦσαι τὸν
Ἡρωτεύοντα ἐδουλεύσαντο, τῶν ὑπαρχόντων φιλιώ-
σασα καὶ ὑπερορίσασα. Προβιδάζει δὲ καὶ τοὺς εὐ-
νοῦχους αὐτῆς ἅπαντας εἰς τὰς μεγίστας ἀρχάς, ὁ-
μοίαιον μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς τὸν Θεό-
δωρον προβαλομένη, καὶ εἰς τὴν Ἐφῶν ἐπέμψασα
ἐφ' ᾧ τὰς ἐκδρομὰς τῶν Τούρκων κωλύειν, τὸν μά-
γιστρον Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν μετακινήσασα τῆς
στρατοπεδαρχίας. Ἐτύχε γὰρ ὁ Μονομάχος διαπε-
ραιωσάμενος πάσας ἐν Ἐφῶ τὰς Μακεδονικὰς δυνά-
μεις, ἀρχηγούς ἐχούσας ἅπαντας Μακεδόνας, ὧν
εἰς ἦν καὶ ὁ Βρυέννιος· ἐφέρετο γὰρ ἐν Τούρκοις
λόγος ὡς εἴη πεπρωμένον καταστραφῆναι τὸ Τούρ-
κων γένος ὑπὸ τοιαύτης δυνάμεως ὅποιον ὁ Μακεδὼν
Ἀλέξανδρος ἔχων κατεστρέψατο Πέρσας. Προεβάλετο
δὲ καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου τὸν Νικήταν, καὶ
δραγγάριον τῆς βίβλας τὸν Μανουὴλ. [P. 792]
Προσελάβετο δὲ διὰ πολυπειρίαν εἰς τὸ τὰ κοινὰ διαί-
κειν τὸν σύγκειλλον Λέοντα τὸν λεγόμενον Στραβο-
σπόνδυλον, τὸν πάλαι τῷ βασιλεῖ Μιχαῆλ ὑπουργή-
σαντα. Καὶ τὰ μὲν τῆς πόλεως ἐφέρετο τῆδε, ὁ δὲ
Βρυέννιος τὸν τοῦ βασιλέως ἐνωτισθεὶς θάνατον,
ἄρας μετὰ τῶν Μακεδόνων, κάτισιν ἐν Χρυσουπό-
λει. Καὶ τοῦτον μὲν ἡ βασιλὶς, ὅτι ἀσυντάκτως ὑπε-
χώρησε, κατασχούσα δημεύει καὶ εἰς ἐξορίαν ἐκ-
πέμπει, τὸν δὲ λαὸν ὑποστρέψαι εἰς τοῦπίσω παρασκευάζει. Ὅλην οὖν τὴν θ' Ἰνδικτιῶνα τοῦ ςφξδ
ἔτους βιώσασα ἡ βασιλὶς, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου μηνός τῆς αὐτῆς Ἰνδικτιῶνος εἰλεῖ νοσήματι
περιπεσοῦσα ἀπέθανεν.

Οἱ δὲ ταύτης εὐνοῦχοι σὺν τῷ συγκέλλῳ Λέοντι
ἀναβιδάζουσι εἰς τὸν τῆς βασιλίδος θρόνον, ἔτι ψυ-
χορραγούσης ἐκείνης. Μιχαῆλ πατρικίον τὸν Στρα-
τιωτικόν, ἄνθρωπον ἐκ Βυζαντίου μὲν ὀρμώμενον,
ἀφελῆ δὲ καὶ ἀποίκιον καὶ μόνοις τοῖς στρατιωτι-
κοῖς ἐκ παιδῶν ἀπασχοληθέντα καὶ πλέον ἄλλο εἶδός
μηδὲν, καὶ ἤδη παρηγηκότα καὶ τῆς πρεσβυτικῆς
ἀψάμενον ἡλικίας, ἤτινι συμφέρειν τὴν ἀπραγμο-
σίην Ἀρχιλοχος ὁ ποιητῆς ἀπεσώηατο. Τοῦτο δὲ
κεποιήκασιν, ἵνα σχῆμα μόνον καὶ ὄνομα αὐτὸς ἔχη
τῆς βασιλείας, αὐτοὶ δὲ διεξάγωσιν ὡς βούλονται τὰ
κοινὰ καὶ πάντων τυγχάνωσι κύριοι, ἐπομόσαμένου
πρότερον καὶ αὐτοῦ μηδὲν τι πρᾶξαι ποτε τῆς ἐκεί-
νου δίχα γνώμης τε καὶ θελήσεως.

Ἀναβήθηντος δὲ τοῦ Μιχαῆλ αὐτοκράτορος κατὰ
τὴν λ' ἡμέραν τοῦ Αὐγούστου μηνός, τῆς θ' ἔπινε-
μάσεως, Θεοδόσιος πρῶτος ὁ τοῦ πατραδέλφου τοῦ
βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου υἱός, πυθό-

A Quod ibi compererunt Augustæ Theodoræ (nam
Zoe jam tum obierat) administri Nicetas Xyliniota,
Theodorus et Manuelus, celoci eam impositam in
magni palatii regiam deducunt et Augustam de-
clarant. Monomachus ergo cum diem suum obiis-
set, in Manganis magnifice sepultus est. Augusta
autem misit qui Proteuontem Thessalonicæ deti-
nerent: inde in monasterium Cuzeni eum abdu-
cunt in Thracensi, atque eo relegant.

Theodora avito imperio potita statim eos ulci-
scitur qui imperium in 611. Nicephorum volue-
rant transferre, fortunis eos suis multans et re-
legans. Eunuchis autem suis præcipuos magistratus
commendat. Domesticum Orientis scholarum creat
Theodorum, et in Orientem ad grassationes Tur-
corum cohibendas mittit, præfectura castrorum
adempta magistro Isaacio Comneno. Etenim Mo-
nomachus omnes Macedonicas legiones in Orientem
trajecerat, duobus omnibus Macedonibus, e qui-
bus fuit etiam Bryennius: nam inter Turcos
ferebatur rumor esse in fatis, ut gens Turcica
a tali opportunatur exercitu quali usus Alexander
Macedo Persas subegit. Eadem dromi lothothetam
fecit Nicetam, et drungarium vigiliæ Manuelum.
Et ob rei publicæ administrandæ peritiam ascivit
Leonem Strabospondylum, qui olim Michaelo im-
peratori minister fuerat. At Bryennius Monomachi
mortis nuntio accepto, cum Macedonibus Chryso-
polin profectus est. Quem Augusta, quod injussu
ipsius discessisset, captum facultatibus suis spo-
liavit et relegavit: milites, unde venerant, redire
jussit. Cum ergo totam indictionem nonam, id est
annum mundi 6564 vixisset 612. Theodora, sub
exitum Augusti mensis ejusdem anni tenuis in-
testini morbo necata est.

Eunuchi autem ipsius et Leo syncellus impera-
torem declarant, ipsa etiamnum animam agente,
Michaelum Stratoticum, hominem Byzantii natum,
simplicem atque innocuum, et a puero in bellis
tantum versatum, nulliusque præterea rei gnarum,
D jamque ætate ad senectam proventa, cui otium
optime congruere Archilocus pronuntiavit. Id
autem eo consilio fecerunt, ut illo nomen et spe-
ciem imperii gerente ipse suo arbitratu rem pu-
blicam administrarent omniumque potestatem pe-
nes se haberent, jurato prius isto nihil se ipsis
nesciis aut nolentibus acturum.

Declaratus est Michaelus imperator ultima Au-
gusti die, indictione nona. Quod ubi comperit
Theodosius præses, patrua Monomachi natus,
ægerrime tulit. Et non considerata rei quam

aggrediebatur difficultate, et in quantum se ipsum discrimen adduceret, collectis vernis suis et servis atque ministris, multisque etiam vicinorum et familiarium, qui animo erant leviori, vespertino crepusculo ab ædibus suis. (æ erant 613 ad Leomacellium, quod populi macellum licet interpretari) per plateas palatium versus processit, vociferans extremam sibi injuriam fieri, deque ea obviis quibusdam conquestus, quod sibi sanguine defunctum imperatorem proxime attingenti imperium hæreditatis jure ad se devolutum eriperetur. Cum ad prætorium pervenisset, custodiæ perruptis portis captivos emisit, sperans nimirum eorum auxilio se aliquid præclari effecturum. Idemque in Chalce fecit. Eunuchi in palatio seditione annuntiata celeriter palatii custodes milites cum Romanos tum Barangos mercenarios armant. Mox etiam triremium imperatoriarum ministri instruuntur, colligiturque ita agmen haud exiguum, quod contra Theodosium mitteretur. Is ubi hoc percepit, omissa ad palatium via ad Magnum Dei Templum deflectit, sperans se eo ingressum a patriarcha et clero acceptum iri, plurimosque concursuros qui ipsum imperatorem salutarent. Verum ei plane diversum evenit: nam venienti patriarcha et clerus templi fores obdiderunt: neque aderant usquam ii qui ad tales res utpote ipsis gratas concurrere solebant; et qui ipsum eo usque comitati 614 fuerant, missum contra iri exercitum audientes, paulatim dilapsi sunt. Tandem ab omnibus desertus, miserabilis supplex cum filio ad templum consedit, statimque ex eo abreptus Pergamum soli vertendi causa coactus est ire. Eodem modo puniti etiam præstantiores alii, qui se ipsi adjuverant.

τρέχοντες ἦσαν οὐδαμοῦ, καὶ οἱ παρεπόμενοι τουτῶ μέχρις ἐκείνου τοῦ τόπου, μαθόντες τὴν μέλλουσαν πέμπεσθαι δύναμιν κατ' αὐτῶν, κατὰ μικρὸν ὑποβρέοντες ἐσκεδάσθησαν, καὶ λοιπὸν ἔρημος πάντων καταλειφθεὶς ἰκέτης ἐλσεινὸς μετὰ τοῦ παιδὸς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καθίξει· ὃν εὐθὺς ἀποστείλαντες ἐξάγουσι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξορίζουσιν ἐν Παργάμῳ. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἐμφανεστέρους τῶν αὐτῶ συναπαχθέντων ἐποίησαν. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ὁ Μιχαὴλ ἐναμφισθητήτως ἀνηγορεύετο αὐτοκράτωρ.

Stratioticus nemine repugnante jam imperio potitus delectos senatores, quemque ad majorem extollendo dignitatem, populum beneficiorum pollicitationibus, demeruit. Cum autem esset admodum senex multaque antiqua recordaretur, multas veterum consuetudinum reducere intendit, nihil vel imperio vel rei publicæ profuturas. Quorum fuit, quod prætorium expurgari jussit, quod factum jocosose subsannantes cives dicebant quærere eum taxillum suum quem aliquando ludens ibi perdiderat, ideoque averrere pulverem; quod civium capita non litteris, ut nunc, sed byssinis pileis, magnis lineis purpureis intertextis, tegi voluit; quod

Α μενος τὴν ἀνάβρῃσιν καὶ δεινοπαθήσας, καὶ μὴ βουλευσάμενος μηδὲ λογισάμενος τὴν τοῦ ἔργου δυσχέρειαν καὶ ἀπόττειξιν, μηδ' οἷον κύβον μέλλει ἀνάβριπτεῖν, ἀνειληφώς τοὺς οἰκογενεῖς καὶ δούλους καὶ τοὺς ἄλλως ὑπηρετοῦμένους αὐτῶ, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν γειτόνων καὶ τινὰς τῶν συνήθων, ὅσοι περ ἦσαν τὰς φρένας κουφότεροι, ἄρας περὶ δειλὴν ὄψιν ἐκ τῆς οἰκίας (κεῖται δὲ αὕτη περὶ τὸ λεγόμενον Λεωμακέλλιον) προῆει διὰ τῆς πλατείας ὡς εἰς τὸ παλάτιον, ἀγανακτῶν καὶ δυσχεραίνων, καὶ τὴν ἀδικίαν ὡς ἂν τὰ ἔσχατα ἡδίκημένος πρὸς τοὺς παρατυχόντας ἐπιβώμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνακαλούμενος ὡς κληρονομιαῖον τάχα κτῆμα καὶ αὐτῶ προσῆκον ὡς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐγγύτατα ἔχοντι αἵματος πρὸς τὸν ἀπελθόντα βασιλέα. Ὡς δὲ ἐγένετο κατὰ τὸ πραιτώριον, διαβρόχῃσας τὰς πύλας τῆς φυλακῆς ἐξάγει τοὺς καθειργμένους, ἐλπίσας οἶμαι δι' αὐτῶν μέγα τι διαπράξασθαι καὶ γενναῖον. Τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν Χαλκῇ φθάσας ἐποίησε. Ἀλλὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις γνωσθεῖσιν εὐνοούχοις, ταχὺ μὲν οἱ φυλάσσοντες ἐν τῶ παλατίῳ στρατιώται Ῥωμαῖοί τε καὶ Βάραγγοι (γένος δὲ Κελτικὸν οἱ Βάραγγοι μισθοφοροῦντες Ῥωμαίοις) κασσιπίζονται, ταχὺ δὲ καὶ οἱ ἐν ταῖς βασιλικαῖς ὑπηρετοῦντες τριήρῃσιν ἠγείροντο. Καὶ χεῖρ ἰκανὴ [P. 793] συνηθροίσθη καὶ κατὰ τοῦ Θεοδοσίου ἔμελλε πέμπεσθαι.

Οὗ δὲ τοῦτο πυθόμενος, ἐκκλίνας τοῦ πρὸς τὸ παλάτιον ἀπιέναι, ὑποστρέφει πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν· ἤλπισε γὰρ ὡς εἰσελθόντα τοῦτον ἐν αὐτῇ ὁ πατριάρχης τε καὶ ὁ κληρὸς προσδέξεται, καὶ λαὸς ἀθροισθήσεται πλείστος, καὶ βασιλέα ἀναγορεύσουσι. Ταῦτα δὲ πάντα αὐτῶ εἰς τούναντίον ἀπίδεν. Ὁ τε γὰρ πατριάρχης καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας κληρὸς ἐρχομένῳ τὰς αὐτῆς ἀποκλείουσι πύλας, καὶ οἱ συνήθως ἐν τοῖς τοιοῦτοις χαίροντες καὶ συντρέχοντες ἦσαν οὐδαμοῦ, καὶ οἱ παρεπόμενοι τουτῶ μέχρις ἐκείνου τοῦ τόπου, μαθόντες τὴν μέλλουσαν πέμπεσθαι δύναμιν κατ' αὐτῶν, κατὰ μικρὸν ὑποβρέοντες ἐσκεδάσθησαν, καὶ λοιπὸν ἔρημος πάντων καταλειφθεὶς ἰκέτης ἐλσεινὸς μετὰ τοῦ παιδὸς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καθίξει· ὃν εὐθὺς ἀποστείλαντες ἐξάγουσι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξορίζουσιν ἐν Παργάμῳ. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἐμφανεστέρους τῶν αὐτῶ συναπαχθέντων ἐποίησαν. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ὁ Μιχαὴλ ἐναμφισθητήτως ἀνηγορεύετο αὐτοκράτωρ.

Παραλαβὼν δὲ τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας πάντας μὲν τοὺς λογάδας τῆς συγκλήτου εἰς βαθμοὺς ἀξιωματῶν ὑψηλοτέρους ἀνήγαγε, καὶ τὸν δῆμον ὑποσχέσειν ὑπεποιεῖτο πολλῶν ἀγαθῶν· ὡς ὢν δὲ κάρτα γέρον καὶ πολλῶν μεμνημένος ἀρχαίων, ἐπεβάλλετο καὶ πολλὰ τῶν παλαιῶν σχολάσαντα ἐθίμων ἐπανακτῆσθαι, μηδὲν πρὸς λυσιτέλειαν συντελοῦντα τῆς βασιλείας ἢ τοῦ κοινοῦ. Τό τε γὰρ λεγόμενον στρατηγιον (44) ἀνκαθαίρεσθαι ἐκέλευσε, πρὸς ὅπερ ἀποσκώπτοντες οἱ πολῖται ἔφασκον ὡς τὸν οἰκίον ἀστράγαλον ἀναζητῶν, ὃν ἐκέισε παίζων ἀπώλεσεν, ἐκαθαίρει τὸν χοῦν· καὶ τὰς τῶν πολιτῶν κεφαλὰς σκέπτεσθαι μὴ δι' ἀγραμμάτων (4), ὡς νῦν, ἀλλὰ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) Locus est in quinta urbis regione. Censet Pancirollus esse castra prietoriana, in quibus quia luserat forsitan Michael, ad illud alluserunt cives. GOAR.

(45) Hunc locum non intelligo etiam nunc, neque eo interpretando vel me verum attigisse vel quemquam falsum nolo. XYL. — Γράμμα *capitis regimen, formam pilei* vel *galeri una ratione caput obum-*

διὰ μεγαλογράμμων θρονίων ἐκ βυσσοῦ πορφυρᾶς ἐξυφασμένων· καὶ δημοσίους φρονιστάς οὐ συγκλητικούς προσβάλλετο, ἀλλὰ τινὰς τῶν ἐν ἐκάστῳ ἀρχεῖῳ ἐναξηθέντων ταχυγράφων (46). Καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ὧν τὸ καθ' ἕκαστον καταλέγειν θελήσας προσκορῆς γανήσομαι τοῖς ἀκροαταῖς. Ἐπεὶ δὲ ὁ κριτὸς ἐπίστη τῆς βασιλικῆς φιλοτιμίας, ἣν διανέμειν ἐτσίῳσιν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Πάσχα (47) πρὸς τὴν συγκλητικὸν εἰώθησαν οἱ βασιλεῖς, καὶ πάντες εἰσῆλθον οἱ τοῦ στρατοῦ ἡγούμενοι καὶ γένει καὶ ἀνδρίᾳ ὀνομασμένοι. — ἦσαν δὲ ὁ τε μέγιστος Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός καὶ ὁ μέγιστος Κατακαλῶν ὁ Κεκαυμένος (δοῦξ δὲ οὗτος ἦν Ἀντιοχείας, καὶ παραλυθέντα τοῦτον τῆς ἀρχῆς διεδέξατο Μιχαὴλ ὁ τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸς ὃν ἅμα τῇ ἀναρῆσει Οὐρανὸν (48) κατονομάσας ὡς δῆθεν εἰς τὸν παλαιὸν Οὐρανὸν ἀναφέροντα τὸ γένος, καὶ μέγιστρον Ἀντιοχείας, ὥσπερ ἦν ἐκεῖνος, τιμῆσας διδάχον ἐκπέμπει τῷ Κεκαυμένῳ). Μιχαὴλ τε βεστάρχης ὁ Βούρτζης, Κωνσταντῖνος καὶ Ἰωάννης οἱ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἐφῶν τοῦ δουκὸς καταγόμενοι, καὶ οἱ λοιποὶ λογάδες τῶν ἀρχόντων. [P. 794] συνέδραμον δὲ πάντες, ἵνα καὶ τὸν νέον βασιλέα θεάσωνται καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ τύχῳσι φιλοτιμιῶν· διδοθῆ γὰρ πρὸς ἅπαντας τὸ προσηκόν ἐκεῖνου καὶ πρὸς τὰς εὐεργεσίας μεγαλοπρεπεῖς τε καὶ ἐλευθερίῳ· ἐς λόγους δ' ἔλθων ὁ βασιλεὺς τῷ Κομνηνῷ καὶ τῷ Κεκαυμένῳ, καὶ ἐπαινέσας μὲν αὐτοὺς καὶ στρατηγὸς γενναίους καὶ ἀγαθοὺς ὀνομάσας, καὶ μᾶλλον τὸν Κεκαυμένον ὡς μὴ ἐκ πατέρων μηδ' ἐκ προσπαθείας τινός, ἀλλ' ἐξ οἰκείων ἀνδραγαθημάτων πρὸς ἣν ἐκέκτητο τοῦ ἀξιώματος ἀναχθέντα καθέδραν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τῶν εὐγενῶν ποιήσας, μηδενὸς δὲ θελήσας ἐκπληρῶσαι βούλησιν, μηδ' εἰς τὸ τῶν προέδρων ἀξίωμα τὸν Κομνηνὸν καὶ τὸν Κεκαυμένον, ὡς ἤθουντο, ἀναγαγεῖν κατανεύσας, ἀλλὰ καὶ πάντων τὰς δεήσεις ἀπράκτους ἀποπεμφόμενος, ἅπαντας ἠρέθισε κατ' αὐτοῦ. Καὶ πρὸς τὸν δὲ Βρυέννιον τῆς ὑπερορίας μεταπεμφόμενος καὶ ἀρχεῖν τάσας Καππαδοκῶν στρατηγὸν αὐτοκρά-

A procuratores publicos non ex senatu delegit, sed alios scribarum e numero velocium, in singulis archivis educatorum. Quæ si omnia velim recitare, satietatem auditoribus attulero. Postquam tempus appetiit imperatoris largitionis, quam exercere in senatum imperatores quotannis 615 festo Paschalis tempore consueverant, ingressi sunt ad eum omnes exercituum duces, generis nobilitate et fortitudine illustres. Hi erant magister Isaacius Comnenus, magister Catacalo Ambustus (huic cum esset dux Antiochiæ, magistratum abrogarat stratioticus, et Michaelum patrualem suum in ejus locum successerat; quem, ut primum imperator factus fuit, Uranum denominaverat veluti ab antiquo illo Urano genus ducentem), Michaelus Bestarches Burtza, Constantinus et Joannes, genus a duce orientaliu trabentes, aliique multi ducum lectissimi. Omnes autem concurrebant, ut novum viderent imperatorem et ejus beneficentia fruerentur: nam ejus liberalitas atque magnificentia passim fuerat celebrata. Imperator cum Comneno et Ambusto colloquens eos laudavit, bonos fortesque duces appellans, maxime Ambustum, qui non parentum nobilitate aut favore adjutus aliquo, sed suis præclaris factis ad tantam dignitatem conscendisset. Eodem modo alios quoque nobiles tractavit, nullius interim voluntati morem gerens, neque præsidum petentes dignitatem Comnenum ac Ambustum voti compotes, sed omnium petitiones 616 irritas reddens, et eo ipso adversum se irritans eorum animos. Atque hoc modo orientales ductores tractavit.

C τῶν εὐγενῶν ποιήσας, μηδενὸς δὲ θελήσας ἐκπληρῶσαι βούλησιν, μηδ' εἰς τὸ τῶν προέδρων ἀξίωμα τὸν Κομνηνὸν καὶ τὸν Κεκαυμένον, ὡς ἤθουντο, ἀναγαγεῖν κατανεύσας, ἀλλὰ καὶ πάντων τὰς δεήσεις ἀπράκτους ἀποπεμφόμενος, ἅπαντας ἠρέθισε κατ' αὐτοῦ. Καὶ πρὸς τὸν δὲ Βρυέννιον τῆς ὑπερορίας μεταπεμφόμενος καὶ ἀρχεῖν τάσας Καππαδοκῶν στρατηγὸν αὐτοκρά-

Bryennium autem ab exilio revocavit ac Capadocibus præfecit, plenoque cum imperio

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

brantem habuisse non suspicor, quin potius fasciam vel æniam fuisse pro uniuscujusque libito contortam, ad Turcici tegminis instar: linea enim fuit, ut auctor suggerit, et quia variis coloribus depicta, γράμματος obtinuit nomen; quæ vero bysso, lineis purpureis varia texebatur, μεγαλόγραμμα, imperatoris jussu, vocata fuit. Vestium porro γράμματα dicunt Græci quamlibet in eis colorum florum, stellarum et figurarum varietatem. Lexicon anonymum sæpius laudatum v. Τριβωνοφόρος: Ὁ πορῶν στολῆν ἔχουσαν σημεῖα ὡς γράμματα. GOAR. — Μεγαλόγραμμα legit Salmasius ad Vopiscum p. 406 col. 2 post Meursium in Glossar. in μάργελλον. FABROTUS.

(46) Scribis velocibus puto respondere nostros librarios XYL.

(47) A describendis Luitprandi l. vi, calamum continere nequeo: In ea, inquit, quæ est ante βαϊοφόρον, quod nos Palmatum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus quam in diversis constitutis officiis numismatum aurocorum erogationem (unde nomen βόγα), prout cuiusque meretur officium, imperator facit; cui erogationi quia me interesse voluit, me venire præcepit. Erat apposita decem cubitorum longitudinis ac quatuor latitudinis mensa quæ numismata loculis congregata, prout cuique dabatur, numeris extrinsecus in

loculis scriptis retinebat. Ingrediebantur denique ad imperatorem non confuse, sed ordinatim secundum vocantis vocem, quæ scripta virorum nomina secundum officii dignitatem recitabat. Quorum primus vocatus est rector domus, cui non in manibus, sed in humeris posita sunt numismata cum scaramangis (tunicis) quatuor. Post quem (domesticus scholarum et λογαριαστής τῆς πλοίας (τῶν πλωτῶν) sunt vocati, quorum alter militibus, al. er. navigantibus præerat. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismatu et scaramanga suscipientes præ multitudine non jam in humeris portaverunt, sed adjuvantibus aliis post se cum labore traxerunt. Post hos admissi sunt magistri numero 24, quibus erogata sunt numismatum aurocorum libræ unicuique secundum eundem numerum 24, viginti quatuor cum scaramangis. Patriciorum deinde ordo hos post se secutus, eo 12 numismatum libris cum scaramanga una donatus, Turba post hos immensa vocatur protospathariorum, candidalorum et id genus clientum. De accipiendo annuo donativo scribit Romanorum more Theodoricus rex apud Cassiodorum Var. 5, Ep. 26 et 27. Antiquatum suo tempore deplorat Balsamon Juris Græcor. l. vii, p. 471. GOAR.

(48) Urani cognomen etiam supra habitum. XYL.

Macedonicis legionibus præpositum in Turcos A emisit. Etenim Tureus quidam, Samuchus nomine, obscuris natalibus, sed bello egregius, sub sultano militans cum is alternam in Romanos impressionem fedit, eo in Persidem reverso cum tribus millibus locum tenuit, atque hinc inde vagans in planis atque humilibus majoris Armeniæ locis subitis incursionibus ditionem Romanam vexabat. Sed hujus quidem animum non placavit homo blandiendi ac comitate demulcendi eos qui atrocibus affecti injuriis occultam in animo iram gerunt ignarissimus. Magnopere enim obsecrante Byrennio ut bona etiam sibi sua; quæ ipsi Theodora eripuerat, redderentur, non assensit; ac urgentem vehementius, vulgare illud et protritum fatum, confecto opere demum esse exigendam mercedem, dimisit. Bryennius hoc modo spretus discessit animo exasperato, vindictæ occasionem expectaturus.

μῶδες τοῦτο καὶ κατηγορημένον εἰπὼν μόνον, « Δεικνύων ἔργα ἀπλῆται μισθοῦς, » ἀπεπέμψατο. Οὕτω δὲ παροραθεὶς καὶ ὁ Βρυέννιος ἀπῆε δεινὰ στρέφων ἐν

Eumdem se imperator gessit erga Erbebiūm Francopullum, qui vir in Sicilia Maniacæ in bello socius fuerat, ac præclara statuerat tropæa, 617 et exinde in eum usque diem rei Romanæ studuerat. Nunc enim precibus a se contendentem ut magisterii honore ornaretur, non modo non est dignatus assensu, sed etiam subsannatum varie nasoque suspensum dimisit: adeo inhumanus erat et in congressibus difficilis. Erbebius, quippe barbarus et iræ impotens, non moderate tulit eam contumeliam; ignarusque eorum quæ Romani machinabantur, de vindicta cogitavit; comensatuque domum abeundi ab imperatore impetrato in Orientem transit, ac domum suam Dabaramam in Armeniaca sitam provincia se contulit; et re cum quibusdam Francis communicata, ibi in hiberna divisit, 300 eorum corruptis in Mediam abiit iis comitatus, et cum Samucho tunc ibidem degente belli in Romanos gerendi societatem coiit. Ea societas cum aliquandiu durasset, offensæ inter Francos et Turcos incidit, ac nationes invicem sibi insidiari cœperunt. Ac Samuchus quidem pactis se stare simulabat, Erbebius vero semper in suspicionibus erat, subitumque Turcorum aliquem in se impetum expectabat; ideoque suos hortabatur ne secure, sed armati semper dormirent. Interim tamen Samucho nullum præbebat suarum cogitationum indicium. 618 Tandem Samuchi insidiæ eruperunt, et quadam die omnibus suis Turcis armatis prandentes Francos adoritur; quorum hi adventum sentientes, statim in equos, quos ducis jussu semper paratos habebant, insiliunt, et Turcis occurrunt; prælioque aeri facto, Turci cum aliquandiu restitissent, pelluntur, majorque eorum pars occisa, reliqui pedites nudique in urbem Chleat fuga evadunt. Erbebius a persecutione hostium revertens cum suis suadebat ut in castra se reciperent. Verum ii urgebant ut in eandem urbem (nam cum ejus amera societas ac pa-

τορα προχειρίζεται τῶν Μακεδονικῶν τμημάτων καὶ κατὰ Τούρκων ἐκπέμπει. Τούρκος γὰρ τις τὴν κλησιν Σαμουχ, τὸ γένος οὐκ ἐπίσημος, πρὸς δὲ τὰ πολεμικὰ γενναῖος καὶ ἐνεργός, τῷ σουλτάνῳ συστρατευσάμενος ὀπηνίκα τὴν δευτέραν εἰσβολὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐποίησατο, ἐκείνου ὑποστρέψαντος ἐν Περσίᾳ αὐτὸς τῷ τοπῷ παρέμεινε μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ περιπλανώμενος ἐν ταῖς πεδιάδι καὶ τοῖς ὑπτιοῖς τόποις τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, καὶ αἰφνιδίους ποιοῦμενος ἐκδρομὰς, κακῶς διετίθει τὰ Ῥωμαίων καὶ ἐληίζετο. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτον θεραπεύσει ἴσχυσεν ὁ βασιλεὺς. ἦν γὰρ ἀφυστάτος εἰς τὸ θωπεῦσθαι καὶ καταδημαγωγῆσαι ἀνθρώπους περιυβρισθέντας καὶ λανθάνοντα κότον ἐν τῇ ψυχῇ περιφέροντας. Τοῦ γὰρ Βρυέννιου λιπαρῶς ἵκετεύοντος ἀποδοθῆναι οἱ καὶ τὰ χρήματα ὀπίσσω ἀφέλιτο ἀπ' αὐτοῦ Θεοδώρα ἡ βασίλισ, οὐκ ἐπήκουσεν, ἀλλ' ἐκτενῶς δυσωποῦντα περὶ τοῦτου καὶ ἵκετεύοντα, τὸ δευτέρως δυσωποῦντα περὶ τοῦτου καὶ ἵκετεύοντα, οὕτω δὲ παροραθεὶς καὶ ὁ Βρυέννιος ἀπῆε δεινὰ στρέφων ἐν αὐτοῦ καὶ καιρὸν ζητῶν ἐκδικήσεως.

Παραπλησίως δὲ διετέθη, καὶ πρὸς Ἐρβέβιον τὸν Φραγγόπουλον, ἄνδρα συστρατευσάμενόν τε τῷ Μανιάκῃ ἐν Σικελίᾳ καὶ μεγάλα τρόπαια στήσαντα καὶ ἀπ' ἐκείτου καὶ ἕως τοῦτου Ῥωμαίοις εὖνον φαινόμενον. Παρακαλοῦντα γὰρ καὶ αὐτὸν καὶ ἵκετεύοντα τῆς τῶν μαγίστρων τιμῆς τυχεῖν οὐ μόνον οὐκ ἤξιωσε λόγου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ χλευάσας καὶ μυκτηρίσας ἀπεπέμψατο. Καὶ οὕτως ἦν ἀφυῆς καὶ δυσπρόσοδος περὶ τὰς ἐντεύξεις. Ὁ δὲ Ἐρβέβιος, οἷα Βάρβαρος καὶ τὴν ὀργὴν ἀκατάσχετος, οὐ μετρίως ἐνεγκύων τὴν ὕβριν, ἀγῶων δὲ καὶ τὴν μελετωμένην παρὰ τῶν [P. 795] Ῥωμαίων συσκευῆν, οὐκ ἐκατέρησεν, ἀλλὰ σπουδάζων ἀμύνασθαι τὸν ὕβριστὴν, ἐξαιρεσάμενος ἐπ' οἴκου προρευθῆναι καὶ ἀφεθεὶς, τῷ βασιλεῖ προσειπὼν τὰ ἐξιτήρια, ἐξῆλθεν εὐθύς, καὶ πρὸς τὴν Ἐφῶν περαιωθεὶς ἀνῆλθεν ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀρμενιακὸν οἰκίᾳ αὐτοῦ, τῇ Δαβαράμῃ. Καὶ κοινολογησάμενός τις τῶν Φράγγων ἐκεῖσε τότε διεσπαρμένους ὄσιν εἰς παραχειμασίαν, καὶ τριακοσίους ἀνδρας ἐκ τούτων ὑποφθεῖρας, ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀνεληθὼν ἐν Μηδίᾳ κοινοπράγει τῷ Σαμουχ, ἐκεῖσε ἐνδιατρίβοντι, ὥστε πολεμῆν Ῥωμαίοις. Καὶ χρόνον μὲν τινα ἀσάλευτος ἔμεινεν ἡ ὁμολογία προσκρούσματος δὲ τινος μεταξὺ τῶν Φράγγων γενομένου καὶ Τούρκων, καὶ ἐκ τούτου ἐπιβουλευόντων ἀλλήλοισ τῶν γενῶν. ὁ μὲν Σαμουχ προσπειοῖτο τηρεῖν τὰ συνθεταμένα, ὁ δὲ Ἐρβέβιος διὰ παντός ἦν ἐν ὑπονοίαις καὶ αἰφνιδίον προεδόξα ἐπιθεῖσιν, καὶ τοὺς Φράγγους παρεκάλει μὴ ἀνέτως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀπλων καθεῦθεν. Τοῦτο δὲ ἐπολεῖ κρυφίως, μηδέμιαν συναίσθησιν διδοὺς τῷ Σαμουχ, ἕως ἐκείνος λανθάνει οἰηθεὶς ἀνακαλύπτει τὸ βούλευμα, καὶ περὶ μιᾶν ἡμέραν ἐξοκλήσας πάντας οὓς εἶχε Τούρκους ἐπιτίθειται ἀριστοποιουμένοις τοῖς Φράγγοις. Οἱ δὲ κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ στρατηγοῦ τοὺς ἵππους ἐν τοῖς χαλινῶσι ἔχοντες, ὡς ἤσθηοντο τὴν ἐπελευσιν τῶν Τούρκων, ταχεῖς τε ἔποχοι γίνονται καὶ ἐρχομένοις τούτοις προσπαντώσι. Καὶ γίνεται μάχη καρτερὰ, καὶ πρὸς μικρὸν ἀντισχόντας οἱ Τούρκοι τρέπονται. Καὶ

πίπτουσι μὲν οἱ πλείους, οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν πρὸς τὸ Χλέατ πεζοὶ καὶ γυμνοί. Ὁ δὲ Ἐρβέβιος ὑποστρέψας ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ μετὰ τῶν Φράγγων κατασκηνώσας ἐν τῇ παρεμβολῇ συνεβούλευεν. Ἐνέκειντο δὲ οἱ Φράγγοι ἀνάγκάζοντες εἰσελθεῖν ἐν τῇ πόλει τοῦ Χλέατ, κοινοπραγίαν ἔχοντες καὶ ὄρκους μετὰ τοῦ ἀμηρεύοντος ἐν αὐτῇ, εὐπαθείας τε τινος καὶ λουτροῦ μετασχεῖν καὶ τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἀποπλύνασθαι λύθρον. Ὁ δὲ πολὺς ἦν ἐγκείμενος καὶ καθικετώων τὸν τοιοῦτον ἀποτινάξασθαι λογισμὸν καὶ μὴ πάνυ τι πιστεύειν ὄρκῳ ἀλλοπίστῳ καὶ ἀλλοφύλων ἀνθρώπων, καὶ εὐσεβεῖν ἀναπεισιμένους εἰ θανάτου πολλοῖς Χριστιανοῖς ἀΐτιοι γένοιτο. Ὡς δὲ λέγων οὐδένα τὸν προσέχοντα εἶχεν, ἀλλὰ πάντες μᾶς γενόμενοι γνώμης ἀπαραίτητον τὴν εἴσοδον ἐλογίζοντο, ἄρας καὶ αὐτὸς εἴσεισι σὺν αὐτοῖς, πολλὰ πρότερον θεοκλυτήσας καὶ διαμαρτυράμενος καὶ παραγγείλας διὰ παντὸς προσέχειν καὶ ἐν χειροῖν κατέχειν τὰ ὄπλα. Εἰσελθόντες οὖν οἱ Φράγγοι, καὶ τῶν τούτου στρατηγῶν παραγγελημάτων καταφρονήσαντες, ἐν λουτροῖς καὶ πότοις καὶ εὐχαίαις ἦσαν. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς Ἀπονάσαρ ἄμα τῷ Σαμουχ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει Σαρακηνοῖς βουλευσάμενος, καὶ παραγγείλας τοῖς ξενοδόχοις, ὅτε τὸ σύνθημα δοθῆ, κατέχειν τοὺς ἐπιξενωθέντας καὶ δεσμεῖν ἦ, τούτου φαινομένοι ἀδυνάτου, ἀποσφάττειν, τῶς μὲν ἡρέμει· ἐπεὶ δὲ ἄλις εἶχε τοῖς Φράγγοις ἡ ἡδυπάθεια [P. 796] καὶ πρὸς οἱ μὲν τῶν Φράγγων εὐθὺς ἀποσφάττονται, οἱ δὲ κατασχέθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους ῥιπτοῦντες ἐκτουτοῦ ἔξω διασωθῆναι ἴσχυσαν. Ἐάλω δὲ καὶ ὁ Ἐρβέβιος καὶ πεδηθεὶς ἐφυλάττετο. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς διαπραξάμενος ταῦτα διακρυκεύεται πρὸς τὸν βασιλέα ὡς τάχα εὐνοῦς [ὦν] αὐτῷ καθεστῶς καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας τοῖς αὐτοῦ πράγμασι διαφθείρας καὶ τὸν τούτων ἀρχηγὸν κατασχών. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Φραγγόπωλον συνηέχθη ὡδε.

Οἱ δὲ τῆς Ἐφίας στρατηγοὶ ἀποπεμφθέντες, ὡς ἐμπροσθεν εἴρηται, παρὰ τοῦ βασιλέως δευτέραν ἔγνωσαν πείραν προσαγαγεῖν, καὶ δὴ τῷ πρωτοσυγγέλλῳ Λέοντι τῷ Στραβοσπονδύλῳ προσελθόντες τὰ κοινὰ διοικῶντι τῷ τότε μεσίτῃ ἐς τὸν βασιλέα τοῦτον προὔβαλλοντο, καὶ μὴ παρὰ τοὺς ἄλλους περιφθῆναι ἰκέτευσον μὴδ' ἀτιμῶς ἀποβρίφῃναι, καὶ ἄλλα προβαλλόμενοι δίκαια, τελευταῖον δὲ ἐπαγαγόντες μὴδ' ἄξιον εἶναι τοὺς μὲν πολίτας τῶν βασιλικῶν εὐμοιρῆσαι τιμῶν, μῆτε παρ' ἐπάξιον στάντας μῆτε πρὸς πολεμίους διαγωνισαμένους ποτὲ, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐκ παίδων προπολεμούντας καὶ ἀγρυπνοῦντας, ἢ ἀδειῶς οὗτοι καθεύδοιεν, παροραθῆναι καὶ τῆς βασιλικῆς φιλοτιμίας διεκπεσεῖν. Ἄλλ' οὗτος, στρυφνὸς ὦν καὶ δυσπρόσιτος, οὐ μόνον οὐκ ἐδέξατο ἡπίως τὴν προσαγομένην ἰκεσίαν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὕβρων ἀπεπέμψατο τοὺς ἰκέτας, ἐκφαυλίσας οὐκ ὀλίγα καὶ ἐς ἑκατὸν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δὲ καὶ δεῦτερον ἤδη παρρηνημένοι, πᾶσιν ἐλπίδα ἀποσεισάμενοι ἐσφάδαζον καὶ διεπρίοντο τῷ θυμῷ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς πῆ ἑκατὸς ἔτυχεν, ἐν ταῖς ὀμιλίαις ὑποτονθορόζοντες ἰλοιδороῦντο τῷ βασιλεῖ, καὶ μὴ πρῶως ἐνεγκεῖν ἑκαστον παρεκάλουν ἐκάστην παροινίαν, ἀλλὰ διεναστῆναι παρώρμουν πρὸς δικαίαν ἐκδίλησιν. Ἐπειτα καὶ ὑφ' ἐν ἐν τῇ Μεγάλῃ γενόμενοι Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὄρκους δόντες καὶ λαβόντες μὴ σιωπῆσαι μὴδ' ἀνασχέσθαι, ἀλλὰ τοὺς ἐνυβρίσαντας τιμωρήσασθαι,

Actum ipsis intercedebat) intrarent, in qua recreare se in balneo cruorem belli abluere possent. Vehementer instabat contra Erbebius, atque obsecrabat ut hanc cupiditatem deponerent, neve nimium fiderent jurijurando hominum diversæ religionis ac nationis, et quibus persuasum esset se piissime agere si multos Christianos interimerent. Sed cum, omnibus in eadem sententia manentibus, surdo fabulam narraret, tandem cum ipsis in urbem ingreditur, multis eos obtestatus ut sibi nunquam non caverent semperque arma ad manus haberent. Sed Franci Chleat ingressi, posthabitis Erbebii monitis ad lavacra, pocula et convivia se contulere. Interim urbis ameras Aponasar, re cum Samucho et Saracenis ibi degentibus 619 communicata, hospitibus peregrinorum mandat ut dato signo hospites suos comprehendant ac vinciant, aut si id fieri non possit, occidant. Postquam Franci deliciarum saturi somno se dederunt, signum datur, et eorum alii statim occidunt alii capiuntur, quidam etiam de muris foras desilientes evaserunt, Erbebius captus est et in vinculis aservatus. His ita actis, ameras imperatori per internuntios significat se ei favere, et qui ipsius rebus insidiati fuissent, eos se perdidisse, ducemque horum captum detinerè.

Ὑπνοῦς ἐπάτησαν, δοὺς τὸ σύνθημα ἐπιτίθεται. Καὶ οἱ μὲν τῶν Φράγγων εὐθὺς ἀποσφάττονται, οἱ δὲ κατασχέθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους ῥιπτοῦντες ἐκτουτοῦ ἔξω διασωθῆναι ἴσχυσαν. Ἐάλω δὲ καὶ ὁ Ἐρβέβιος καὶ πεδηθεὶς ἐφυλάττετο. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς διαπραξάμενος ταῦτα διακρυκεύεται πρὸς τὸν βασιλέα ὡς τάχα εὐνοῦς [ὦν] αὐτῷ καθεστῶς καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας τοῖς αὐτοῦ πράγμασι διαφθείρας καὶ τὸν τούτων ἀρχηγὸν κατασχών. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Φραγγόπωλον συνηέχθη ὡδε.

Cæterum Orientis duces hoc quo docuimus modo dimissi ab imperatore denuo tentandam rem statuerunt. Itaque se ad primarium syncellum Leonem Strabospondylum conferunt, tunc reipublicæ gubernatorem, eoque apud imperatorem intercessore uluntur, atque orant ne ipsos ita neglectos atque ignominiose abjectos imperator velit. Multisque adductis argumentis, id quoque ad extremum proponunt, indignum videri. cives ab imperatore honores consequi, cum ii neque propugnacula tutati neque cum hoste congressi unquam sint, se vero, qui ab ineunte ætate pro ipsis propugnauerint et excubarint, ut secure alii dormire possent, præteriri neque ex imperatoris benignitate ullum percipere fructum. Verum imperator, incosus homo adituque difficilis, 620 non modo non audit benigne eam deprecationem, sed supplices etiam contumeliose dimisit, singulos verbis insectatus. At vero hi denuo ignominii superbe affecti, omni excussa spe fremere animoque excandescere. Ac principio quidem pro se quisque susurris imperatori conviciari, alterque alterum hortari ne contumeliam istam leviter ferat, sed ad justam vindictam sese parat. Post in unum collecti cœtum in Magno Templo, dictis ultro citroque sacramentis non silentio et otiose tantam perferre indignitatem, sed injurias ulcisci aversati, sunt, adamantini-

nisque, quod aiunt, vinculis conspirationem roborarunt. Ambusti sententia erat Bryennium quoque in societatem asciscendum, qui ad hoc institutum plurimum afferre momenti posset, numero praefectus exercitui Macedonico. Atque is tentatus facillime assensit. Proinde in deliberationem venit cui imperium, re ex animi sententia succedente, deferretur. Idem prorsus omnibus conjuratis visum, Ambusto id debere, aetate, fortitudine et peritia caeteris praestanti. Verum hic onus illud excutere cupiens, compendio verborum multitudinem sustulit. Surgens enim illico Romanorum imperatorem designavit magistrum Isaacium Comnenum, auctorque reliquis fuit idem ut facerent. Hoc modo cum se mutuo devinxissent, ac quantum res ferebat institutum **621** roborassent, accepto ab imperatore commeatu domum quivis suam, ut putabatur, discesserunt.

Jam et Bryennius rebus suis ex arbitrio imperatoris constitutis in Orientem abibat. Comitabatur eum patricius Joannes Opsaras, missus ab imperatore cum auro, ut militibus stipendia numeraret. Cum pervenissent in supinam quamdam planitiem in Orientali provincia, Cappadocibus Bryennius pendere coepit quae ex liberalitate imperatoris debebantur. Ibi cum plura dari juberet quam imperator mandaverat, adversarius habuit Opsaram, non audere se dicentem quidquam addere injussu imperatoris. Cumque Bryennius eum quiescere et omis-
C
sis verbis suum mandatum exsequi juberet, ac Opsaras ferocius repugnaret, ira inflammatus Bryennius a sella prosiluit et Opsaram pugnis cecidit, tandemque crinibus et barba correptum humi prostravit, et vinculis injectis in suo tentorio asservavit. Ipse aurum imperatorium accepit ac stipendia distribuit, augens ea pro suo arbitrio. In propinquo castra tum habebat Lycanthes patricius, Lycaonibus et Pisidis praefectus. Is de male tractato Opsara nuntio accepto, suspicatus, id quod probabile erat, rem eam ad tyrannidis affectationem spectare, ignarus quippe consilii a ducibus orientalibus initi, duas orientales legiones **622** armat, Michaelumque imperatorem celebrans tentorium Bryennii capit, Bryennium vincit, eumque in potestatem Opsarae vinculis soluto dedit. Hic eam nactus licentiam Bryennio statim oculos effodit, et vinctum ad imperatorem mittit, defectionem ab eo tentatam simul exponens. Ipse eo loci commoratur, scilicet ut reliquam distributionem conficeret. Has saepe temeritatis ac pertinaciae, ne dicam stoliditatis, poenas dedit Bryennius. At principes viri qui in orientali provincia habitabant, praeses Romanus Durus (nam et is conjurationis erat socius). Burtza, Botanoiates, Basilii Argyri filii, et reliqui, cum hactenus se continuissent et defectionis initium aliunde exspectassent, postquam inaudiverunt in quam se sua vaecordia conjecisset calamitatem Bryennius, callide reputantes eum quaestione ad-

A
δεσμωζ, ὁ φασιν, ἀδαμαντίνος ἠσφαλίσαντο τὴν ἐπιβουλὴν. Τῷ δὲ Κεκαυμένῳ ἐδόκει καὶ τὸν Βρυέννιον προσλαβέσθαι συνωμότην, λαοῦ τε πολλοῦ ἄρχειν τεταγμένον τῶν Μακεδονικῶν ταγμάτων καὶ μέγα μέρος ἔσσεσθαι μέλλοντα τοῦ σπουδάσματος. Ὡς δὲ καὶ οὗτος, πείρας αὐτῷ προσενεχθείσης, ταχέως ὑπήκουσε, λοιπὸν τίνα διεσκοποῦντο εἰς ἔργον προχωροῦντος αὐτῶν τοῦ βουλευμάτος ἀνειπεῖν βασιλεῖα. Καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἐφαίνετο τοῖς συνωμόταις ὡς καὶ γῆρα καὶ ἀνδρία καὶ ἐμπειρία τῶν ἄλλων προύχων ὁ Κεκαυμένος ἀξίος εἰς τοῦτο. Ὁ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ βῆρος ἀποσεισασθαι σπεύδων συντόμῳ λόγῳ διέλυσε τὰς πολυλογίας· ἀναστὰς γὰρ εὐθέως βασιλεῖα Ῥωμαίων ἀνείπε τὸν μάγιστρον Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν, [P. 797] τοῦτο δὲ αὐτὸ ποιήσαι καὶ τοὺς λοιποὺς παρσεκεύασεν. Οὕτω δὲ καταδεσμησάντες ἀλλήλους, καὶ τὴν βουλὴν ὡς ἐνῆν ἀσφαλισάμενοι, καὶ τῷ βασιλεῖ προσειπόντες τὰ ἐξιτήρια, ἕκαστος οἴκαδε τῷ δοκεῖν ἀπεφοίτησεν.

Ἄρτι δὲ καὶ ὁ Βρυέννιος τῶν πραγμάτων αὐτῷ καθισταμένων ὡς πη ἐδόκει τῷ βασιλεῖ, διαπερᾶ πρὸς τὴν Ἐω, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν πατρίκιον Ἰωάννην τὸν Ὀψαρᾶν, ἀπεσταλμένον ἐκ βασιλείας μετὰ χρυσίου ἐφ' ᾧ τοῖς στρατιώταις διανεμηθῆναι τὸ σιτηρῆσιον. Γενόμενος δὲ κατὰ τίνα τόπον ἠπλωμένον καὶ ὑπτιον ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀνατολικῶν τοῖς Καππαδόκαις διένειμε τὴν φιλοφροσύνην. Ἐπαύξων δὲ τὰς δόσεις, καὶ πλείω τῶν τεταγμένων παρέχειν κελεύων, ἀντιπίπτοντα εἶχε τὸν Ὀψαρᾶν καὶ μὴ ὑπακούοντα· ἔφασκε γὰρ οὗτος μὴ τολμᾶν προσθήκας διδόναι τοῖς στρατιώταις, μηδὲν τοῦ βασιλέως περὶ τούτου προστάξαντος. Τοῦ δὲ Βρυεννίου ἀτρέμας ἔχειν εἰπόντος καὶ ποιεῖν σιωπῇ τὸ κεκελευσμένον παρεγγυήσαντος, ἀντιτεινοντος δὲ τοῦ Ὀψαρᾶ καὶ θρασυνομένου, ἀναφθεῖς ἐκεῖνος τῷ θυμῷ τοῦ θρόνου τε ἀνίσταται καὶ κονδύλους τούτῳ προστρίβει· τελευταῖον δὲ καὶ τῶν τριχῶν καὶ τῆς γενειάδος ἀψάμανος καταβάλλει τοῦτον εἰς γῆν, καὶ δεσμὰ περιβίβει ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐφφούρει σκηνῇ, αὐτὸς δὲ τὸ βασιλικὸν χρυσίον ἀνελήφως ἐποσειτο τὴν διανομὴν ὡς ἠβούλετο μεθ' ὑπεροχῶν. Ἐτυχε δὲ τότε παραστρατοπεδύων ἐγγὺς ὁ πατρίκιος Λυκάνθης, καὶ τῶν Πισιδῶν καὶ Λυκαόνων ἡγούμενος. Οὗτος τὰ εἰς τὸν Ὀψαρᾶν συμβεβηκότα ἀκουσθεῖς, καὶ τυραννίδος ἐπίθεσιν, ὥσπερ ἦν εἰκὸς, τὴν πρᾶξιν ὑπολαβὼν (ἦν γὰρ τῶν τοῖς ἐφοῖς ἄρχουσι βεβουλευμένων ἀμύνητος), καθοπλίσας τὰ δύο τῶν Ἀνατολικῶν τάγματα ἐπιτίθειται τῇ σκηνῇ τοῦ Βρυεννίου, αὐτοκράτορα τὸν Μιχαὴλ εὐφημῶν. Καὶ τοῦτον μὲν δεσμεῖ κατασχὼν, ἀπολύει δὲ καὶ τὸν Ὀψαρᾶν τῶν δεσμῶν, καὶ τὸν Βρυέννιον αὐτῷ παραδούς οὕτως ὡς εἶχε κλοιῶν, χρῆσθαι τούτῳ κελεύει ὡς βούλεται. Ὁ δὲ ἀνεθεῖς τῆς πέδης καὶ πράττειν ὃ θέλει κύριος γεγονώς τοῦ μὲν Βρυεννίου εὐθέως ἐξορύττει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐς βασιλεῖα τοῦτον δεσμῶτην ἐκπέμπει, μηνύσας καὶ τὴν τολμηθεῖσαν ἀποστασίαν· ὁ δὲ προσέμενε τῷ τόπῳ ὡς τάχα τὴν εἰς τὸν λοιπὸν λαὸν διενεργήσαν διανομὴν. Καὶ ὁ μὲν Βρυέννιος τοιαύτας ἀπέδωκε δίκας τῆς ἑαυτοῦ προπετείας καὶ ἀσθαλείας, ἵνα μὴ

λέγμεν ἀνοίας· οἱ δὲ κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀντολικῶν Α τῆς οὐκίσεις ἔχοντες ἄρχοντες, ὁ πρόεδρος Ῥωμανὸς ὁ Σκληρὸς (ἦν γὰρ οὐδ' αὐτὸς ἔξω τῶν ὁμιωμοκτόων), ὁ Βούρτζης, ὁ Βοτανειάτης, οἱ Βασιλείου τοῦ Ἀργυροῦ παῖδες καὶ ὁ λοιπὸς ὄμιλος, τέως μὲν ἦσαν ἡρεμῶντες καὶ ἀρχὴν ἀποστασίας ἀλλαγῶθεν προσμένοτες· ἐπεὶ δὲ ἐπέθοντο τὰ κατὰ τὸν Βρυννιον, [P. 798] καὶ οἷαις ἐαυτὸν οὗτος φρενοβλαβῶς καθυπέβαλε τύχαις, ἐντροχῶς ληγισάμενος ὡς ἐταζόμενος οὗτος ἀποφάνει τὴν συνωμοσίαν καὶ οὐκ εἰς καλὸν τοῖς συνωμόταις τὸ τέλος ἐπενεχθήσεται, ἄρπντες ἴπαντες ἀπέρχονται ἐν Παφλαγονίᾳ κατὰ τὴν Κασταμόν· οἶκος δὲ ἡ Κασταμῶν τοῦ Ἰσαακίου μαγίστρου τοῦ Κομνηνοῦ. Καταλαβόντες δὲ καὶ αὐτὸν ἡρεμοῦντα ἔτι ἀνιστῶτι καὶ ἄκοντα, καὶ ἔρχονται μετ' αὐτοῦ κατὰ τινὰ τόπον ὁμιλῶν καὶ πλάτος ἱκανὸν ἔχοντα· Γουνάρια ὁ τόπος κατονομάζεται. Κάκεισε τοὺς πλησιχώρους ἀθροίσαντες στρατιώτας, καὶ τοὺς ὅσοι πυθόμενοι τὴν κίνησιν ἐθελονταὶ παρεγένοντο, μετὰ πάντων αὐτῶν ἀνχορῶσαι τοῦτον αὐτοκράτορα βασιλεῖα Ῥωμαίων, ὀγδόην ἄγοντος τότε τοῦ Ἰουνοῦ μηνός, τῆς ἑ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξῆς ἔτους.

Ἀναγορευθεὶς δὲ βασιλεὺς, στρατοπεδίαν ὄχυρὰν Β πηξάμενος, προσέμενε τῷ τόπῳ, ἐκδεχόμενος ἀθροισθῆναι καὶ τοὺς λοιποὺς, ὅπόσοι μετεσχέκασιν τῆς συνωμοσίας. Πλέον δὲ αὐτὸν κερτερεῖν ἀνέπειθε καὶ μὴ προεξάλλεσθαι ἢ τοῦ Κεκαυμένου βραδύτης· διασκοπούμενος γὰρ αὐτῷ καὶ τὸ αἴτιον ζητοῦντι τῆς βραδυτήτος ἄγγελός τις ἐκ τῆς Ἐφῆς ἰλθὼν ἀπήγγειλεν ὡς μεταμεληθεὶς ἐκείνος τῶν τε δοθέντων ὅρκων ἠλόγησε καὶ τὰ βασιλέως φρονεῖ καὶ λαὸν ἀθορᾷ ἐφ' ᾧ τοῖς ἀνταίρουσιν ἐπιθήσεσθαι. Αὕτη δὲ ἡ ἀγγελία οὐκ εἰς μικρὰν ἀγωνίαν καὶ παραχρῆν ἐπέβαλε τοὺς περὶ τὸν Κομνηνόν, εἰ μέλλοιεν ἔξαι τούτου ἐχθρὸν κατὰ ὕψους· διὸ καὶ ἐκαρτέρουν ἐν τῷ χάρακι μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν ὀριγνώμενοι. Ἄλλ' οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτοις, ὁ δὲ Κεκαυμένος ἔμεινε τὴν οἰκίαν γνώμην φυλάττων τοῖς συνωμόταις ἐπέχε δὲ ἐαυτὸν καὶ ἐβράδυνε διὰ τριᾶστην αἴτιαν. Ὅτε τῆς βασιλίδος ἐξελθὼν ἀπενόσσει ἐπ' οἴκου, γενόμενος ἐν Νικομηδείᾳ καὶ ταχυδρόμῳ συναντήσας βασιλικῆς μηνύει δι' αὐτοῦ τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου Νικητᾶ τῷ Ξυλιντῆ, δι' ἀφελῶν καὶ στρατιωτικῶν ἡμάτων· « Ἦς οὐδ' αὖ ἀδελφῆ, ὁ σὸς κύριος καὶ βασιλεὺς παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὸν Κομνηνόν καὶ ἐμὲ, καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν ἀποπεμπάμενος, ἀτίμως ἐπ' οἴκου ἀπέπεμψεν. Ἄλλ' ἔσθι ὅτι ἡμεῖς ἄπιμεν, Ὁ δὲ ἄμα σοί, εἰ ἀπαρέσκεσθε τῇ ἡμετέρᾳ ὕποχωρήσει, ὑποστρέψαι καὶ ἄκοντας εἰς τούπισμα παρασκευάσατε, ἀποστειλάντες δύναμιν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰπὼν τῷ ταχυδρόμῳ τῆς πορείας συντονώτερον ἔχετο· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἄρα γένοιτο καὶ ὁ Κομνηνὸς ἡδέμεται ὡς τάχα μηδὲν μετέχων τοῦ ἔργου, εἰς ὀξυωδίαν ἐνέπιπτε, καὶ δείματα αὐτὸν ἐτάρατε δειδότε μὴ πως ὁ Κομνηνὸς καὶ οἱ τῆς συνωμοσίας μέτοχοι· ἐτέρου γενόμενοι σκοποῦ σιγῇ βουλευθῶσι καλύψαι τὴν ἐπιβουλήν, καὶ μόνος αὐτὸς εὐθύνας κομίσσεται· τῆς ἀποστασίας ὡς ἤδη καταφανῆ ἐαυτὸν θείας διὰ τοῦ μηνύματος. Καὶ ἐσκέπτετο καὶ ἐμελέτα πῶς καὶ τίνᾳ τρόπῳ ἐαυτῷ περιπολήσεται τὴν ἀσφάλειαν· [P. 799] οὕτε γὰρ δύναμιν προηυτρεπισμένην εἶχεν, οὔτε ἡ προσοῦσα ἱκανὴ ἐδόκει ἀντιπαρατάττεσθαι βασιλεῖ Ῥωμαίων, τὸ πλέον δ' ὅτι μηδὲ κοινολογησάμενος τοῖς ἐπιχωρίοις στρατεύμα·

hibita conspirationem indicaturum et rem ejus sociis male cessuram, universi in Paphlagoniam Castamonem (sic appellabatur domus Isaacii Comneni) se conferunt; cumque ipsum quoque adhuc quiescentem deprehenderent, excitant vel invitum, ac cum eo veniunt ad Gunaria, qui est locus planus atque amplus. Eo convocatis qui in vicinia erant 623 militibus, etiam sponte sua multis eo cognito res novas agitari confluentibus, omnium consensu Isaacium Comnenum imperatorem salutant, die 8 Judii mensis, indictione 40, anno mundi 6565.

οἶκος δὲ ἡ Κασταμῶν τοῦ Ἰσαακίου μαγίστρου τοῦ Κομνηνοῦ. Καταλαβόντες δὲ καὶ αὐτὸν ἡρεμοῦντα ἔτι ἀνιστῶτι καὶ ἄκοντα, καὶ ἔρχονται μετ' αὐτοῦ κατὰ τινὰ τόπον ὁμιλῶν καὶ πλάτος ἱκανὸν ἔχοντα· Γουνάρια ὁ τόπος κατονομάζεται. Κάκεισε τοὺς πλησιχώρους ἀθροίσαντες στρατιώτας, καὶ τοὺς ὅσοι πυθόμενοι τὴν κίνησιν ἐθελονταὶ παρεγένοντο, μετὰ πάντων αὐτῶν ἀνχορῶσαι τοῦτον αὐτοκράτορα βασιλεῖα Ῥωμαίων, ὀγδόην ἄγοντος τότε τοῦ Ἰουνοῦ μηνός, τῆς ἑ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξῆς ἔτους.

Imperator creatus castris communis eo loco permansit, reliquorum etiam conjurationis popularium exspectans adventum. Ne autem citius prosiliret, sed moram perferret, maxime eum tarditas Ambusti movit. Cujus de causa cum secum disputaret, venit quidam ex Oriente nuntius, indicans eum mutata sententia et jurejurando spreto, stratiotici rebus studere, exercitumque contrahere ad dehellandum adversarios. Hæc res non levem sollicitudinem atque perturbationem attulit Comneno, talem hostem a tergo habere intelligenti fore periculosissimum. Itaque se castris continuit, dum certi aliquid cognosceret. Cæterum Ambusto, tametsi in eadem sententia perstabat, causa cunctandi hæc fuit. Quo tempore Byzantio domum proficiscebatur, Nicomediæ in cursorem imperatorum inciderat, atque hunc Nicetæ Xylinitæ dromi logothetæ simplicibus ac militaribus verbis hæc jusserat indicare: « Quantum video, frater, dominus tuus imperator Comnenum et me pro nihilo putavit, 624 nostrisque petitionibus contumeliose rejectis domum nos dimisit. Scio ergo nos abire. Ille autem et tu, si improbatu nostrum discessum, nos missis copiis vel invitos retrahite. » Hæc cum dixisset tabellario, iter institutum intentius est prosecutus. Postquam domum venit et Comnenum quiescere sensit, perinde ac si nihil ei cum hoc negotio rei esset, haud leviter vereri ac metuere cœpit ne Comnenum et reliqui mutata sententia silentio suppressere vellent conjurationem, itaque ipse solus defectionis pœnas lueret, ut qui se ipsum jam isto ad logothetam mandato prodidisset. Itaque circumspiciebat ac meditabatur quonam modo se ipsum tutum redderet. Nam neque paratum habebat exercitum; et quos secum habebat, non videbantur sufficere ad bellum contra imperatorem gerendum, maxime quod cum exercitibus istarum regionum nondum collocutus fuerat, neque constabat utrum ei se illi essent daturi. Eapropter cessabat, et iis qui non satis consilia ipsius assequabantur, tergiversari videbatur. Et erant iis locis in hibernis duæ Francicæ legiones ac una Ros-

sica : de quibus magna eum tenebat sollicitudo, ne iis conjuratio suboleret ab iisque comprehensus imperatori mitteretur. Hæc ergo omnia Ambustus metuens, tantisper dum se in tuto collocasset, 625 rem differebat. Jam autem negotium aggressurus primo omnium conspirationem famulis cognatisque suis detegit; et jam agnime virorum circiter mille stipatus, exinde etiam eorum animos quibus minus certo fidebat tentavit, singulatim principio nobiliores ejus loci periclitans, deinde paulatim fortiores ac bellicosiores. Quibus in suam sententiam pertractis, postea multitudinem quoque sibi conciliare aggressus est. Etenim litteras finxit quibus ab imperatore juberetur, acceptis tribus sociorum et duabus Coloniensium ac Chaldorum legionibus, adversus Samuchum proficisci. Hæc quinque legiones in campum ad Nicopolin convenire jussit, atque hac est usus in iis sibi obstringendis arte. Singulis diebus adnumium fingens summo mane eques exibit; ac procul ab aliis subsistens primo ducem ad se vocabat, eique suo instituto exposito ostendebat aut moriendum aut assentiendum esse, deinde singulatim ordines eodem modo ac conditione; atque hoc pacto omnes etiam invitos ad sacramentum dicendum sibi adiecit. Primo Romanas legiones duas, deinde domesticas, postea etiam peregrinas tentavit. Quibus ipsis quoque facile percussis juramentoque obstrictis, jam metu vacuus, collectis 626 Sebastenis, Melitenis, Tephricanis reliquisque Armeniis ducibus ac militibus, iter est ingressus, nuntio ad Comnenum præmisso, sua se recte composuisse, jamque cum validis copiis adventare. His auditis Comnenus, qui hactenus timidus fuerat atque pavidus, animum recepit hoc viso estque factus audacior: adventum tamen Ambusti expectavit. Is in itinere Armeniacam etiam legionem, quamquam nolentem, sui juris fecit, provinciæ principibus partim ultro se ei adjungentibus, partim hoc ut facerent coactis. Atque itineribus magnis ad Comnenum venit. Comnenus omnia jam sua extra periculum esse arbitrans, uxorem et thesaurum Joanni fratri suo germano tradidit, Pemolissamque amandat, quod est rupi insitum castellum ad ripam Halis Fuvii. Ipse cum universo exercitu Sangarium amnem transgressus, faustis acclamationibus et gratulationibus celebratus, lento incessu ad Nicæam tendit. Nove-

Α σιν ἦν, μηδὲ πληροφορίαν ἐσχηκώς εἰ προσδεχθήσεται. Καὶ διὰ τοῦτο ἤρχει, καὶ ἀναδύεσθαι ἰδῶκει τοῖς μὴ καλῶς ἐσοχασμένοις τῶν κατ' αὐτόν. Ἐτυχόν γὰρ τῷ τότε καιρῷ δύο τάγματα Φραγγικὰ καὶ Ῥωσικὸν ἐν ἐπιχωριάζοντα τῷ τόπῳ πρὸς παραχειμασίαν· περὶ ὧν πλεόν ἐφρόντιζεν, ἵνα μὴ συναισθήσεως γενομένης συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐκπεμφθῆι τῷ βασιλεῖ. Ταῦτα πάντα δεδοικώς ἐπέιχεν αὐτὸν μέχρις ἂν ἀσφάλειαν περιποιήσῃται ἑαυτῷ. Ἦδη δὲ μέλλων ἐπιχειρεῖν τῷ ἔργῳ, καὶ ἑαυτοῦ θεράπυου καὶ συγγενέσι πρότερον τὴν ἐπιβουλήν ἀνακαλύψας καὶ ἤδη χεῖρα περὶ αὐτὸν συστησάμενος ἀνδρῶν χιλίων, λοιπὸν καὶ τῶν οὐ πᾶν βεβαίων ἀποπειρᾶσθαι ἤρξατο, καθ' ἕνα μὲν πρότερον τῶν ἐπισιμωτέρων τοῦ τόπου ἀπτόμενος, εἶτα καὶ κατὰ μικρὸν τῶν γενναιοτέρων καὶ τῶν στρατιωτικωτέρων ἀποπειρώμενος. Ἐπεὶ δὲ ἠδυνήθη τέως τοὺς ἐπισιμωτέρους πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι, λοιπὸν ἤρξατο καὶ τοῖς πλήθεσι παρέχειν πείραν· γρίμματα γὰρ πλασάμενος βασιλικά ὡς εἴη προστεταγμένον αὐτῷ ἀνειληφότεν τὰ τῶν συμμάχων τρία τάγματα καὶ τοὺς δύο τῶν τε Κολωνιατῶν καὶ τῶν Χαλδίων ἀναλθεῖν κατὰ τοῦ Σαμούχ, καὶ τὰ πέντε ταῦτα κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Νικοπόλεως ἀθροισθῆναι κελεύσας, οὕτω τὴν πείραν προσήγαγεν· ἐφ' ἑκάστη γὰρ ἡμέρᾳ ἀδούμιον (49) πλαττόμενος, πρῶτον ἐξίππαζόμενος καὶ πόρρω τῶν ἄλλων ἀφιστῶν, πρῶτον μὲν ἐκάλει τὸν ἡγεμόνα καὶ τὴν βουλήν ἀνεκάλυπτεν, ὡς ἀνάγκη τοῖν δυοῖν θάτερον πράξει, ἢ συνθέσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις ἢ τῆς κεφαλῆς ἀφαίρειν ὑποστήσασθαι, εἶτα τάξιν μίαν ἐκάλει καὶ πάλιν ἄλλην, καὶ τὸν ἴσον τρόπον κοιῶν πάντας καὶ ἄκοντας ὠκισε. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπηγάγετο τὰ δύο Ῥωμαϊκὰ τάγματα, μετ' ἐκεῖνα δὲ καὶ τοὺς οἰκείους (50), εἶπειτα καὶ τοῖς ἐξ ἑθνῶν προσήγαγε τὰς προσβολὰς. Ῥαδίως δὲ τούτους καταπληξάμενος καὶ ὄραμ ἐμπεδωσάμενος καὶ ἤδη ἐν τῷ ἀφῶδῳ γενόμενος, τοὺς Σεβαστηνοὺς καὶ τοὺς Μελιτηνοὺς καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τερρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρμενίων ἄρχοντας καὶ στρατιώτας συναθροίσας ἤφατο τῆς πορείας, προάγγελον στείλας πρὸς τὸν Κομνηνόν, ὡς εἴη τε τὰ κατ' αὐτὸν εὖ διαθεῖς, καὶ ὡς ἤδη κάτεισι μετὰ βαρείας δυνάμεως. Αὐταὶ δὲ αἱ ἀγγελίαι θυμηδίας τε καὶ λήματος ἐμπιπλώσι τὸν Κομνηνόν, καὶ ἕως ἐκείνου ἀτολμώτατος καὶ κατεπτηχῶς ὑπάρχων τολμηρότερος ἀπ' ἐκείνου καὶ θαρσάλειότερος γίνεται. Ὅμως προσέμενε τὴν ἐκείνου παρουσίαν. Ὁ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(49) Quid hoc vocabuli sit, quidve rei significet, nondum didici. Xyl. Ἀδούμιον *descriptio militum* a tribunis, exercitus duce, vel quandoque ab ipso imperatore facienda: illi vero ex officio attendebat ὁ μέγας ἀδνουμιαστής, *magnus adnumerator*, cujus per se vices hic exsequitur imperator. Goar.

(50) Forte qui ex ea provincia scripti militabant. Peregrinas autem intelligo Gallicas duas et Rossicam; ipse ἐξ ἑθνῶν vocat. Quod paulo post sequitur, antequam Comneniani cum imperatoribus pugnarent, mutua inter eos fuisse agitata colloquia et alteros ab alteris vicissim ad defectionem sollicitatos, non absurde adnotavit librarius, alienum

esse hoc a congressibus militum. Verba ejus sunt: Ἀνοικεῖα ταῦτα ταῖς τῶν στρατιωτῶν συντυχίαις. Et sane videntur multo justius talia reprehendi quam Glauci cum Diomede colloquium illud. Sed nos hic adnotandi finem facimus. Cætera ex lectione et comparatione aliorum scriptorum repetat lector: nos enim neque volumus neque potuimus omnia persequi. Et quæ præterea de rebus imperii Cpolitani habemus, suo tempore (Deo volente) divulgabimus, ut doctioribus simul atque indoctioribus laborem ista conquirendi scrutandi que minuamus, ac nonnulla etiam quæ adhuc nos fugerunt venati proponamus. Xyl.

δὲ ἐν τῇ κατιέναι καὶ τὸ τάγμα τῶν Ἀρμενιακῶν καὶ ἀκον ὑπαγαγόμενος καὶ τοὺς τοῦ θέματος κορυζίους, οὓς μὲν ἐκόντας οὓς δὲ ἄκοντας, καὶ τὴν πορείαν ἐπιτείνας, ἔλθων ἐνοῦται τῇ Κομνηνῇ. Τότε οὖν ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀσφαλεῖ τὰ κατ' αὐτὸν εἶναι νομίσας, [P. 800] τὴν μὲν γυναῖκα καὶ ὃν εἶχε πλοῦστον Ἰωάννη τῷ αὐταδέλφῳ παραδοὺς ἐκπέμπει πρὸς τὸ φρούριον τὴν Ἠημόλισσαν (πέτρα δὲ ἡ Ἠημόλισσα παρὰ τὸ χεῖλος κειμένη τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ), αὐτὸς δὲ ἄρας μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν Σαγγάριον περαιωθεὶς ποταμὸν ἀπήρξατο σχολῇ καὶ βιάδην πρὸς Νίκαιαν, ὑμνούμενός τε καὶ ἀνευφημούμενος· ἐγγώκει γὰρ ταύτην παραστησάμενος ὀρηκτήριον ἔχειν πρὸς τὰ τῆς τύχης ἀβούλητα καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν. Ἐδίδου δὲ καὶ καιρὸν ἀναχωρήσεως τοῖς στρατεύμασι καὶ τοῖς στρατηγοῖς τοῖς ὅσοι πίστιν ἐτήρουν τῇ βασιλεῖ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ μαθόντες οὗτοι τὴν πρὸς Νίκαιαν ἔλευσιν αὐτοῦ ὑπεχώρου ἡρέμα καὶ διελύοντο, οἱ μὲν στρατιώται οἴκαδε ἕκαστος ἀπιὼν οἶα περὶ γυναῖκας καὶ παίδων καὶ τῶν ἄλλων δεδιὼς ἀναγκαιοτάτων· οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπῆρσαν πρὸς βασιλέα, ἄγγελοι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κομνηνοῦ τούτῳ γινόμενοι. Ἦσαν δὲ Λυκάνθης τε ὁ τῶν Ἀνατολικῶν κατὰρχων ταγμάτων, θεοφύλακτος ὁ Μανιάκης καὶ Ηνωμίος ἡ Ἰβηρ τῆς φάλαγγος τῶν Χαρσιανικῶν ἡγεμονεύοντες, καὶ ἄλλοι πολλοὶ οὗ λίαν ἔχοντες τὸ ἐπίσημον.

Ἦδη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς γνωσθεῖσης αὐτῇ τῆς ἀποστασίας, καὶ ὅτι περὶ ἡ πᾶσα ἕφα Ῥωμαϊκῇ χεὶρ πλὴν ὀλίγων κενήνεται κατ' αὐτοῦ, πρέσβεις μὲν περὶ εἰρήνης οὐκ ἰδοκίμαζε πέμπειν, ἀρλὴν δὲ τῆς ἀποστασίας ἔτι ἔχούσης καὶ φλεγμονὴν τῶν πραγμάτων ἠτύτρεπίζετο καὶ αὐτὸς, καὶ πρὸς ἀντιπαράταξιν τῶν ἐνόητα τρόπον ὠπλίζετο. Μεταστειλάμενος γὰρ τὰς δυτικὰς ἀπάσας δυνάμεις, καὶ ἄρχειν τούτων ἀπὸ τῆν Μακεδόνων τάξας τοὺς ἐκ γένους λαμπροῦ καὶ ἐκ προηγασμένων ἀριστευμάτων εὐδοκίμους φανέντας, ἀξιωμασί τε καὶ δώροις καὶ διανομαῖς χρημάτων ἀφθόνως φιλοφρονησάμενος καὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς στρατιώτας, τὰ παραπλήσια δὲ ποιήσας καὶ πρὸς τὰ μὴ συναπχθέντα ἕφα τάγματα τῇ Κομνηνῇ ἤτοι τοὺς ἀνατολικούς καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Χαρσιανοῦ, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα καὶ ἄρχοντα αὐτῷ προβαλομένους τὸν δομῆστικόν τῆς Ἀνατολῆς Θεόδωρον, τὸν τῆς βασιλείας Θεοδώρου εἰνούχον, περαδοὺς αὐτῷ καὶ συνάρχοντα καὶ σύμβουλον, ὡς ἂν ἐν πολλοῖς ἀγωνίσμασι καθηλλημένοι ἄνδρα καὶ ἀδελφὸν ὑπάρχοντα τῆς γυναικὸς τοῦ Κομνηνοῦ, τὸν μάγιστρον Ἀαρῶν, καὶ Δούκαν, ἐκπέμπει πρὸς ἀντιπαράταξιν τῇ Κομνηνῇ. Ἀναλαβόντες οὖν οὗτοι οἱ δύο τὰς εἰρημέναις δυνάμεις, καὶ διὰ τῆς ἀντιπάρθμου τῇ πόλει Χρυσουπόλειως περαιωθέντες, ἀπῆλθον ἐν Νικομηδείᾳ. Ἐκεῖστέ τε γενόμενοι πέμψαντες καθαιροῦσι τὴν τοῦ Σαγγάρεως ποταμοῦ γέφυραν, ὅπως μὴ εὐκόλος εἴη τῇ Κομνηνῇ ἢ εἰς αὐτοὺς ἔφοδος, ἀλλὰ διὰ περιόδου γινομένη μὴ λανθάνη. Ἐκεῖθεν τε ἀπαναστάντες ἀνῆλθον εἰς τὸ ὄρος τὸν Σόφωνα, κάκεισε τρατοπεδείαν πηξάμενοι ὄχυράν τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐξηρτῶοντο.

Καὶ ὁ Κομνηνὸς δὲ ἀπανταχοῦ σκοποὺς ἐκπέμπων καὶ κατοπετῆρας, [P. 801] ὥστε μηδὲν τῶν γινομένων ἀγνοηθῆναι αὐτῷ, ἐπειπερ ἔμαθε τὰς ἀκρωρείας τοῦ Σόφωνος ἤδη κατασχεῖν τοὺς περὶ τὸν δομῆστικόν, καὶ αὐτὸς ταχυπορήσας καταλαμβάνει τὴν Νίκαιαν. Καὶ ταύτης ἐξ ἔφοδος κύριος γεγονώς, καὶ ὅσα περ εἶχε χρήματα ἐν αὐτῇ ἀποθεῖς καὶ τὰ περιττὰ τῆς ἀποσκευῆς, καὶ ἀσφαλισάμενος, πῆγγυται παρεμβολὴν κατὰ τὸ ἀρκύριον μέρος τῆς πόλεως Νικαίας. ὅσον ἀπὸ σταδίων δώδεκα, κάκεισε αὐλίζετα. Ἐξερχόμενοι οὖν ἀπ' ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων ἐπ' ἄχαρτολογίαν οἱ τε τοῦ Κομνηνοῦ στρατιώται

rat enim, si hac urbe potiretur, se ad incerta fortunæ ea pro receptaculo uti posse; et tempus concedebat exercitibus ac ducibus imperatori adhuc fidem servantibus ea urbe excedendi. Etenim cognito adventu Comneni, qui Nicææ 627 erant duces atque milites, urbe relicta, milites dilapsi domum quisquis suam se receperunt, de uxoribus, liberis aliisque charissimis rebus solliciti: duces ad imperatorem discesserunt, nuntium ei de adventu Comneni afferentes. Hi erant Lychantes orientalium dux copiarum, Theophylactus Maniaces et Phymius Iberus, Charsianitarum phalangis duces, multique alii non admodum illustres.

Ἐδίδου δὲ καὶ καιρὸν ἀναχωρήσεως τοῖς στρατεύμασι καὶ τοῖς στρατηγοῖς τοῖς ὅσοι πίστιν ἐτήρουν τῇ βασιλεῖ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ μαθόντες οὗτοι τὴν πρὸς Νίκαιαν ἔλευσιν αὐτοῦ ὑπεχώρου ἡρέμα καὶ διελύοντο, οἱ μὲν στρατιώται οἴκαδε ἕκαστος ἀπιὼν οἶα περὶ γυναῖκας καὶ παίδων καὶ τῶν ἄλλων δεδιὼς ἀναγκαιοτάτων· οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπῆρσαν πρὸς βασιλέα, ἄγγελοι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κομνηνοῦ τούτῳ γινόμενοι. Ἦσαν δὲ Λυκάνθης τε ὁ τῶν Ἀνατολικῶν κατὰρχων ταγμάτων, θεοφύλακτος ὁ Μανιάκης καὶ Ηνωμίος ἡ Ἰβηρ τῆς φάλαγγος τῶν Χαρσιανικῶν ἡγεμονεύοντες, καὶ ἄλλοι πολλοὶ οὗ λίαν ἔχοντες τὸ ἐπίσημον.

Imperator, ut de ea defectione rescivit ac contra se fere omnes Romanorum copias coortas audivit, legatos de pace mittere noluit, initio rerum novarum adhuc omnibus flagrantibus. Itaque ut res in presentia ferebant, ipse quoque ad bellum se parat. Omnes occidentales copias evocat, iisque Macedones duces præficit, genere et rebus gestis illustres; et cum duces, tum milites honoribus ac largitionibus et congiario demeretur. Eodem modo tractat etiam orientales exercitus, qui ad Comnenum non defecerant, et Charsianos; iisque imperatorem præficit domesticum Orientis Theodorum, Theodoræ Augustæ ennuclum, 628 adjuncto ei collega ac consiliario Aarone Duce magistro, fratre uxoris Comneni, viro multis certaminibus exercitato. Hos ergo duos cum copiis mittit adversus Comnenum, iique a Chrysopoli trajecerunt et Nicomediam venerunt, inde missi qui Sangarii pontem dejiciant, ne facile accedere possent Comnenus, sed circuitu uti coactus non falleret. Hinc ad Sophonem montem progrediuntur, ac positis ibi munitisque castris bello se parant.

Comnenus autem, qui in omnes partes dimissis exploratoribus nihil eorum quæ fiebant ignorabat, cum renuntiaretur domesticum cum suis jam radices Sophonis occupasse, celeriter profectus Nicæam primo aditu occupat, ibique depositis opibus suis atque superfluis impedimentis, urbe ea præsidio munita, castra metatus est ad septentrionalem Nicææ partem, 12 fere ab urbe stadiis. Cum ab utraque parte milites e castris pabulatum processissent alterique in alteros incidissent, ut erant gentiles cognati amicique inter se, hortati sunt imperatorii Comnenios ut ad

629 imperatorem a Comneno deficerent tyranno ac perduelle, neque ob unius hominis cupiditatem eo se darent ubi paulo post exauctorati ac fortunis eversi, etiam de amittendis oculis essent periclitaturi. Contra Comnenii imperatoris suadebant ut ab eo qui nomen solum imperatoris gereret, homo alioqui putidus et delirus senex atque inutilis, et qui a spadonibus regeretur, transirent ad Comnenum, virum bello clarum et gestis imperiis illustrem; ob quæ universa Romanorum vis in ipsum, veluti a circulo ad unum punctum omnes lineæ unanimi et constanti voluntate confluiscent. Neutri tamen alteros permoverunt. Atque fiebat hoc dedita opera utrinque ducibus eos militibus qui ad talia colloquia tractanda erant idonei, ut oratione ad se alteros attraherent. Tentatis alii quandiu utrinque animis, et nemine assentiente, Comnenus interim suos quam parcissime lignatum pabulatumque ire jubet, neque procul a castris discedere. Hoc domesticus et præcipue Macedones præ metu fieri opinati prælio discernendum statuunt. Quibus cum reliqui vel inviti obtemperarent, castra imperatoris transferunt ad Petroam, qui locus a 630 castris hostium aberat 15 fere stadiis. Cum adversi exercitus ita in propinquo essent et a ducibus pugnandi facultatem poscerent, Comnenus suis obsequens educit aciemque instruit, et sinistro cornu Ambustus, dextro Romanum Durum præficit, ipse medium tuens. Domesticus quoque et Aaron passi sunt persuaderi sibi ut ad pugnam prodirent aciemque aciei hostium opponerent. Dextrum cornu tenuit Basilus Trachaniota, Occidentis tum ductor, omniumque Macedonum genere, prudentia ac peritia excellentissimus, auctoritateque primus. Sinistrum Aaroni mandatum fuit, ducibus Lycantha Pnyemio et Randulpho patrio Franco. Commissum est prælium in loco qui Aedes, id est orcus, nominatur ab incolis. Ibi Aaron dextrum cornu hostium pellit, fusosque ad castra usque persequitur, capto Romano Duro. Quod nisi eum nimia cautio a diripiendis castris hostium abstinuisset, utique integra fuisset potius victoria, jam Comneno etiam concusso et fuga Nicæam petere cogitante. At Ambustus iusis qui ipsi erant oppositi, ab insequendo 631 nequaquam destitit, sed ad castra hostilia usque delatus per rupto vallo penetravit, tentoria direptu gladiis discedit, et in terram dejecit. Id eminens conspectum (erant enim castra loco edito) Comnenum cum suis audacia implevit, et qui ab Aarone stabant, metu. Itaque et illi clamorem sustulerunt alacres et hi fugam fecerunt. Cecidit in pugna a parte imperatoris magna multitudo, Macedonum præsertim, non milites modo sed duces etiam, Maurocatalo, Phymius Catzamuntas aliique non pauci. Capti multo plures. κατατῶν ζωγρίων καὶ Ῥωμανῶν τὸν Σκληρόν καὶ

καὶ οἱ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, καὶ ἀλλήλους ἐπιμιγνόμενοι οἷα δμήφουλοι καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι, προετρέποντο, ἀλλήλους, οἱ μὲν τὰ βασιλέως φρονούντες τὸν Κομνηνὸν καταλιπεῖν παρακαλοῦντες, τύραννον ἄνδρα καὶ ἀποστάτην, καὶ τῷ βασιλεῖ προσχωρῆσαι, καὶ μὴ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν ἐνδὸς ἀνδρὸς ἐς τοσοῦτον κίνδυνον ἐλθεῖν ὥστε μετὰ μικρὸν μὴ μόνον ἔκπτωσιν στρατιᾶς καὶ περιουσίας ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γλυκύτερον ἀποβαλεῖν κινδυνεύσαι τῶν ὀμμάτων φέγγος, ἐκείνων δὲ πάλιν καταλιπεῖν παραινούτων τὸν βασιλέα, ὄνομα μόνον ἔχοντα βασιλέως, τᾶλλα ἄνδρα σαπρὸν καὶ κρονόληρον (51) καὶ ἀχρεῖον, ὑπὸ εὐνούχων ἀρχόμενον, καὶ προσρυῆναι τῷ Κομνηνῷ, ἀδριὶ κατὰ χεῖρα γενναίῳ καὶ λαμπρῷ καὶ διαφανεῖ τοῖς προηγησαμένοις στρατηγήμασι, ἐφ' ᾧ πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἰσχύς ὡς περ ἐκ κύκλου γραμματῶν πρὸς αὐτὸν ὡς εἰς τι σημεῖον νευεύσασιν ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαρἀλλάκτῳ βουλήματι. Ἄλλα ταῦτα λέγοντες οὐκ ἔπειθον ἀλλήλους. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐξ ἐπίτηδες, τῶν ἀρχηγῶν ἐκατέρων τῶν στρατευμάτων πεμπόντων τινὰς τῶν ἐπιτηδείων εἰς τὸ προδιαλέγεσθαι τοῖς τοῦ ἀντιπάλου στρατεύματος στρατιώταις καὶ καθόσον οἶον τε τοὺς πειθομένους ἐφίλλεσθαι. Ὡς δὲ ἐπὶ χρόνον τινὰ τὴν διαπίρραν ἐποιούοντο καὶ οὐδεὶς προσεῖχε τοῖς λεγομένοις τὸν νοῦν, μετὰ πλείστην δὲ φειδοῦς καὶ ὁ Κομνηνὸς τὰς ξυλείας καὶ τὰς χορτολογίας ποιῆσθαι παρηγγύα καὶ μὴ πὸρβῶ τῆς στρατοπεδείας ἀφίστασθαι, τότε δὴ οἱ περὶ τὸν δομῆστικόν, καὶ μᾶλλον οἱ Μακεδόνες, ὀνόπτωσιν καὶ δειλίαν εἶναι τὴν ὑποστολήν οἰθηόντες πολεμητέον εἶναι ἰδόκουν. Οἱς καὶ ἄκοντες πεισθέντες στρατοπεδεύονται κατὰ τὸν λεγόμενον Πετρήν, οὐ πάνυ πὸρβῶ κείμενον τῆς ἐναντίας παρεμβολῆς, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ σταδίων πεντεκαίδεκα. Οὕτω δὲ τῶν δυνάμεων ἔγιστα γενομένων ἀλλήλαις, καὶ τοὺς στρατηγούς βιαζομένων ἐξάγειν καὶ μὴ κωλύειν, ἀναπέθεται μὲν ὁ Κομνηνὸς καὶ τὰς οἰκίας ἐκβάλλει φάλαγγας καὶ πρὸς παράταξιν ἵστησι, τοῦ μὲν εὐώνυμου κέρατος κατάρχειν προχειρίσας τὸν Κεκαυμένον, τὸ δεξιὸν ἔχοντος Ῥωμανοῦ τοῦ Σκληροῦ, αὐτὸς δὲ ἐν μέσοις ἐτάττετο, ἀναπέθεται δὲ καὶ ὁ δομῆστικὸς σὺν τῷ Ἀαρῶν, καὶ τὸν οἰκίον ἐξαγγῶν λαὸν ἀντιμέτωπον ἵστησι τοῖς ἐναντίοις. Τοῦ μὲν οὖν δεξιῦ κέρως ἄρχων ἦν Βασίλειος ὁ Ταρχανιώτης, στρατηλάτης τότε τυγχάνων τῆς Δύσεως καὶ πάντων τῶν Μακεδόνων ὡν ἐξοχώτατος ὡς καὶ γένει καὶ φρονήσει καὶ ἐμπειρίᾳ [P. 802] διακρεπέστατος· τὸ δὲ εὐώνυμον ἐγκεχειρίστο ὁ μάγιστρος Ἀερῶν, ἔχων στρατηγὸς τὸν Λυκάνθην καὶ τὸν Πινυέμιον καὶ Ῥανδοῦλφον πατρικόν τὸν Φράγγον. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον γενομένης τῆς παρατάξεως κατὰ τινὰ τόπον Ἄδην παρὰ τῶν ἐγγυρίων ὀνομαζόμενον, ὡς ἰδόθη τὸ τοῦ πολέμου σύνθημα καὶ προσέβραξαν ἀλλήλαις αἱ δυνάμεις, τρέπεται μὲν ὁ Ἀαρῶν τὸ δεξιὸν μέρος καὶ μέχρις αὐτοῦ διώκει τοῦ χάρακος, τάχα ἂν ἀπηνέγκτο καθαρὰν τὴν νίκην, εἰ μὴ λίαν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(51) Κρονόληρον, *delirum*, quasi diceret cerebro vel ratione delira senem. Τὸν κρονόληρον ad Xylandrum remitto. — GOAR.

ἐγένετο εὐλαβῆς καὶ τοῦ σκυλευσαὶ ἀπέσχετο τὴν παρεμβολήν, ἥδη καὶ τοῦ Κομνηνοῦ κατασεισθέντος καὶ φυγῆν εἰς Νικαίαν ἀποβλέποντος. Ὁ δὲ Κεκαυμένος τὸ κατ' αὐτὸν τραψάμενος ἀκριβῶς οὐκ ἐπέσχε τὴν δίωξιν, ἀλλ' ἄχρις αὐτοῦ τοῦ χάρακος φθάσας αὐτόν τε ῥήγνυσι, καὶ εἴσω γ-νόμενος καὶ τὰς σκηνὰς διαρπάσας καὶ τοῖς ξίφεσι ταύτας κατατεμῶν εἰς γῆν ἐρῴψεν. Ὅπερ θεαθὲν τοῖς πόρρω (ἔκειτο γὰρ ἡ παρεμβολή) ἐπὶ τόκου διαρμα ἔγοντος) θάρσος μὲν ἐνέβαλε τοῖς ἀμφὶ τὸν Κομνηνὸν, δειλίαν δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἀαρῶν· σεσυλημένον γὰρ ἰδόντες τὸν χάρακα οἱ μὲν ἀνηγάλαξαν, οἱ δὲ πρὸς φυγὴν ὤρμησαν. Καὶ πίπτει μὲν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ βασιλέως λαὸς πολλὸς, κατ' ἐξαιρέτων δὲ Μακεδόνες, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στρατηγοὶ πολλοὶ, ὁ Μαυροκατακαλῶν, ὁ Πινυέμιος, ὁ Κατζαμούνης καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι, ἐάλωσαν δὲ καὶ πολλῶν πλείους τῶν ἀναιρεθέντων.

Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ φασιν, ὅτι τῶν περὶ τὸν βασι- A
λέα τραπέντων Ῥανδούλφος ὁ Φράγγος ἐς μέσους περιπλανώμενος τοῦς τε φεύγοντας καὶ τοὺς δι-
ώκοντας ἐζήτει συμπλακῆναι τινα τῶν ὀνομαστῶν. Ἐπει δὲ μάθοι ὡς Νικηφόρος δίδεισι ὁ Βοτανειάτης, τοὺς ἄλλους καταλιπὼν ἀπήει πρὸς ἐκεῖνον, πόρρωθεν κρᾶζων καὶ μένειν παρεγγυώμενος, δηλῶν καὶ τοῦνομα ὅστις εἶη καὶ ἐφ' ᾧ προσκαλεῖται. Ὅπερ γινούσ ὁ Βοτανειάτης ἴστησι τὸν δρόμον, καὶ ἐγγί-
σαντι τῷ Ῥανδούλφῳ προσμίγνυται, καὶ παῖει μὲν ἐκεῖνος τῷ ξίφει τὴν ἀσπίδα τοῦ Ῥανδούλφου καὶ ἔμνει διχῆ, παῖει δὲ ὁ Ῥανδούλφος αὐτὸν κατὰ τῆς κόρυθος, διολισθῆσαν δὲ τὸ ξίφος οὐκ ἔβλαψε· διδ καὶ συνδραμόντες πρὸς τὸν Βοτανειάτην ἕτεροι χει-
ροῦνται ζωγρίαν τὸν ἄνδρα καὶ ἐς τὸν Κομνηνὸν ἀπάγουσιν. Ἐπεσον δὲ καὶ τῶν ἐκ τοῦ Κομνηνοῦ B
στρατηγῶς εἷς, Λέων ὁ Ἀντιόχος, καὶ στρατιῶται
τινες.

Γενομένης δὲ τῆς ἤττης καὶ τῶν ἐκ τῆς τροπῆς καὶ τοῦ πολέμου διασωθέντων ἐς τὸν βασιλέα ἐλθόντων ἅμα τῷ δομestίκῳ καὶ τῷ Ἀαρῶν, αὐτὸς μὲν ἀπεργνώκει τὰ πράγματα καὶ ἤδη προσδόκιμος ἦν τῶν πάντων ἀφήμενος καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν ζητεῖν· ἀλλ' οἱ περὶ αὐτὸν οὐ συναχώρησαν τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ μένειν παρεκάλου καὶ τελευτῆν εὐγενῶς, εἰ δεήσει, περὶ τῆς βασιλείας. Ἡλίην μὲν οὖν στρατολογεῖν καὶ πρὸς δευτέρας ἀντιπαρατάξεις χωρεῖν ὄχληρόν καὶ ἀσύμφορον [P. 803] ἐνομίζετο, ἕτερο δὲ περιέσεσθαι, εἰ τὴν τῶο πολιτῶν εὐνοίαν ἐπισπάσοι· ὅθεν καὶ τοῦτους περιεῖπε καὶ δῶροισ συνεῖχε καὶ φιλοτιμίαισιν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς τὰ ἐναντία θραύσας στρατεύματα καὶ διασκεδάσας, C
ἀπαναστάς ἐν Νικαίᾳς τριταῖος εἰς Νικομήδειαν ἔρχεται Ἐκεῖσε δὲ αὐτῷ γενομένην φθάνουσι καὶ πρεσβευταὶ βασιλέως, ὁ πρόεδρος Κωνσταντίνος ὁ Δεσφύδης, ὁ πρόεδρος Θεόδωρος ὁ Ἀλωπός, Κωνσταντίνος ὁ Ψελλὸς ὁ τῶν φιλοσόφων ἕπατος (52). Οὗτοι γὰρ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ σοφίᾳ καὶ λόγου δυνάμει τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀνθρώπων διαφέρειν δοκούντες, καὶ ἀσυγκρίτως ὁ Ψελλὸς, ἐξελέγησαν εἰς τὸ πρεσβεῦσαι· καὶ προσεδόκησεν ὁ βασιλεὺς μεγάλα καταπράξασθαι διὰ τῆς ἐκείνων εὐστομίας καὶ χάριτος. Ὑπισχνεῖτο δὲ ἡ πρεσβεία καταθέμενον τὰ ὄπλα τὸν Κομνηνὸν αὐτὸν μὲν υλοθετηθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ Κάισαρα ἀναβῆθῆναι, πᾶσι δὲ

In hoc praelio ferunt, pulsus imperatoris, Ran-
dulphum Francum inter medios fugientes perse-
quentesque oberrantem cum celebri aliquo cupi-
visse congredi. Atque ubi sentiret Nicephorum
Botaniam ea transire, reliquis omissis in illum
contendisse, eminus vociferantem utque maneret
hortantem, et quis ipse esset nominatim exprimentem, et ad quam rem provocaret. Quod Botani-
atiam animadvertentem inhibito cursu cum Ran-
dulpho manum conseruisse, secutumque ejus gladio
dissecuisse; Randulphum ensem in Botaniatē ga-
leam impigisse, ictuque eum delapsum irrito.
Atque ita factum ut alii ad Botaniatē accurrerent,
captumque Randulphum ad Comnenum abducerent. A Comneno unus occubuit ductor Leo Antiochus, et milites aliquot.

Accepta hac clade, et iis qui ex adverso praelio
evaserant ad imperatorem reversis cum domestico
et Aarone, imperator de summa rerum desperavit;
maratusque erat refugium aliquod et salutem
querere, imperio dimisso, si familiares hoc passi
essent. Qui hortati sunt ut perduraret, ac si ita
ferret casus, propugnans pro imperio generose
potius moreretur. Enimvero novos contrahere
exercitus ac denuo pugnae aleam tentare videbatur
molestum ac inutile. Superaturum se sperabat im-
perator, si civium benevolentiam sibi parasset.
Itaque modo hos modo illos demerebatur donis
atque muneribus. Comnenus autem, fractis dissi-
patisque hostium viribus, a Nicæa movit, tertioque
die Nicomediam venit. Ibi ei occurrerunt legati
imperatoris, præses Constantinus Leichudes, præ-
ses Thidorus Alopus, Constantinus Psellus philo-
sophorum princeps. Etenim hi tres viri sapientia
et facundia omnium qui tunc vivebant primi
habiti, et quidem extra comparationis sortem
Psellus, ad eam legationem fuerant electi, quod
imperator eorum eloquentia et gratia se
maxima consecuturum sperabat. Legati promitte-
bant Comnenum, si ab armis discessisset, adopta-
tum ab imperatore ac Cæsarem designatum iri;
et omnibus qui ipsius secuti essent partes, impu-
nitatem oblivionemque injuriarum promittebant

XYLANDRI ET GOARI NOTE.

(52) Non ex merito solum, sed ex officio tam
exquisitum Pselli nomen, quo τῶν φιλοσόφων
ἕπατος, hoc est ὑπέτατος, dicitur; quanquam non-
nisi ex merito tribueretur officium, nono supra vi-

gesimum loco inter palatina enumeratum l. 2
Juris Græcoromani. Gessit etiam illud Theodo-
rus patriarcha CP., de quo ad ejusdem libri cal-
cem. GOAR.

Neminem ferunt tunc iis assensum. Reversi ad imperatorem rursus cum aliis mandatis mittuntur, inciduntque in Comnenum apud Reas. Hujus legationis sententia erat esse adoptatum jam ac Cæsarem declaratum Comnenum, et imperatoris litteris omnibus qui cum ipso fuissent dignitates, quas essent adepti, confirmari. Eas Comnenus conditiones, et qui cum eo erant duces, collaudarunt, easque aurea bulla confirmari postularunt, solo Ambusto improbante omnia. Hic enim senem imperio prorsus spoliari volebat; indignumque fore facinus affirmabat, si, cui interpositis sanctissimis iuramentis imperium abrogasset, eum rursus id occupare paterentur, Deique iram ob hoc perjurium adversus ipsos exarsurum. Jam id ex usu minime fore, ut ab armis discedant: mox enim et Comnenum veneno necatum et sociis conspirationis oculos effossum iri. Ac proditum est memoriæ, ipsos etiam legatos prævaricatos fuisse, et modo hunc modo **634** illum diversis temporibus Ambusto suavisisse ut oppugnaret acriter oblatas condiciones neque quidquam concederet. Et quidem hoc eos egisse, pro certo perhibent ii quibus ista optime sunt nota, et a mendacii suspicione sunt immunnes; aiuntque eos, interposito jurejurando, affirmasse Comneno ardentem eum ab urbana multitudine diligi, ac si tantum accessisset ad urbem, fore ut ipsum ea, sene exturbato, cum gratulatoriis victoriæ et imperii carminibus excipiat. Hæc in castris acta feruntur.

ἔχει, καὶ ὡς εἰ μόνον ἔγγισι τῇ πόλει, τὸν γέροντα ἐξωθήσαντες μετ' ἐπινικίων καὶ ὕμνων αὐτὸν προσδέξονται. Καὶ ταῦτα μὲν γενέσθαι λέγεται ἐπὶ στρατοπέδου.

Interim senex imperator civium erga se benevolentiam, donis, muneribus, honoribus et aliis quibus favor populi paratur ac retinetur confirmabat; utque arctiore eam vinculo constringeret, promulgato decreto sacramentis maximis et dirissimis imprecationibus obligabat Byzantios, nunquam se Comnenum imperatorem aut dominum saluturos, aut imperatori debitum honorem delaturos; eique singulos senatores subscribere et ratum id habere coegit. Quod ii fecerunt potentiæ cedentes, Comneno adhuc procul ab urbe versante. Verum ubi is ad Almeas accessit, et postridie erat in palatio Damatryos pernoctaturus, jam aurora appetente, subito Magnum Dei templum circumsteterunt magister Michaelus Anastasii filius, patricius Theodorus Chryselius, patricius Christophorus **635** Pyrrhus, omnes sodalitatam duces, nonnulliquo alii obscuriores, magna voce descendere patriarcham ad se jubentes: de maximis rebus consulendum. Patriarcha id facere cum recusaret, suasque obderet fores et januam cochleæ quæ in superiora templi conclavia educit, ac Nicephorum tantummodo et Constantinum fratres, patruales suos, mitteret ac per eos se consuli mandaret, ii qui eo convenerant magna jam turba aucti (nam fama didita undique concurrebant non ii modo qui novis gaudebant rebus, sed et prudentiorum haud pauci et multi senatores non

τοῖς συναπαχθεῖσιν αὐτῷ ἀμνηστίαν κακῶν καὶ ἄφεσιν τῶν πεπλημμελημένων. Ὡς δὲ λέγουσιν, οὐδεὶς προσέσχεν αὐτοῖς, ἐπανελθόντες δ' ὡς βασιλέα καὶ ἑτέραν πρεσβείαν εἰληφότες ἐπανερχόμενοι, καὶ καταλαμβάνουσιν ἐρχόμενον τὸν Κομνηνὸν εἰς τὸ χωρίον τὰς Ῥέας. Ἐδήλου δὲ ἡ πρεσβεία ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Κομνηνὸν βασιλέα υἱοθετηθέντα, πᾶσι δὲ τοῖς συστρατευσαμένοις αὐτῷ βεβαιωθῆναι τὰς παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ τιμὰς γράμμασι βασιλικῶν. Ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἐκ βασιλείας ὑποσχέσεως αὐτὸς μὲν ὁ Κομνηνὸς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ ἄρχοντες ἐπευφήμησαν, καὶ τὰς ὑποσχέσεις χροσοβουλείῃ γραφῇ βεβαιωθῆναι ἤξιον, μόνος δὲ ὁ Κεκαυμένος ἀπηρέσκετο πρὸς πάντα καὶ καταλιπεῖν ἐνέκειτο τὸν γέροντα τὴν βασιλείαν καὶ ὑποχωρῆσαι, μὴ εἶναι ἄξιον λέγων τοῦτον μὲν ἤδη καθαιρεθέντα καὶ ἀποκρηυχθέντα ὄρκοις φρικωδεστάτοις αὐθις συγχωρηθῆναι βασιλεύειν Ῥωμαίων· τοῦτο γὰρ καὶ θεοῦ ὄργην ἔλεγε κινήσειν διὰ τὴν ἐπιτορκίαν, καὶ οὐδὲ αὐτοῖς ἔσεσθαι συμφέρουσαν τὴν τῶν ὄπλων κατάθεσιν· αὐτὸς τε γὰρ υἱοθετηθεὶς φαρμάκοις καταργασθεὶς οὐκ ἔσται θάττον, καὶ ἕκαστος τῶν συμπραξάντων αὐτῷ τῷ ὄφθαλμῷ διορυγῆσθαι. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ οἱ πρεσβευταὶ παραπρεσβεύσαντες, ἄλλοτε ἄλλος λάβρα τῷ Κεκαυμένῳ προσιόντες, παρεκάλουν ἔχεισθαι τῆς ἐνστάσεως καὶ μηδ' ὄλωσιν ἐνδοῦναι. Τοῦτο δὲ αὐτὸν ποιῆσαι καὶ οἱ καλῶς εἰδότες ἐπληροφόρουν, ἄνδρες οὐχ οἷοι τε ψεύδεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν πληροφοροῦντες ἐνωμῶτως ὡς ἔπαν τὸ ἀστικὸν πλῆθος περικαῶς εἰς αὐτὸν

[P. 804] Ὁ δὲ γέρον συνέσφιγγε μὲν εἰς αὐτὸν τῶν πολιτῶν εὐνοίαν καὶ δωρεαῖς καὶ χρήμασι καὶ ἀξιώματων ὑπεροχαῖς καὶ τοῖς τοιοῦτοις οἷς θέλγεται καὶ καταδημαγωγεῖται τὸ πλῆθος, καὶ πρὸς εὐνοίαν δεσμεῖται καὶ πίστιν· μέλζονα δὲ καὶ ἀβήρητοτερον τὸν δεομὸν τῆς εὐνοίας ποιῆσαι βουλόμενος, καὶ γραμματεῖον ἐκθέμενος ὄρκοις φρικτοῖς καὶ ἀραῖς παλαμναϊοτάταις κατασφαλισμένον, ὡς οὐδέποτε βασιλέα ἢ δεσπότην τὸν Κομνηνὸν ὀνομάσουσιν ἢ τὴν βασιλεῖν πρέπουσαν τιμὴν αὐτῷ προσοίσουσιν, ἕκαστον τῶν συγκλητικῶν ἠνάγκαζεν ὑπογράψαι ἐν αὐτῷ καὶ τὰ γεγραμμένα κυροῦν. Καὶ πάντες μὲν τῇ ἐξουσίᾳ πειθαρχοῦντες ἐπὶ πόβῳ τοῦ Κομνηνοῦ διάγοντος ὑπέγραψαν· ὡς δὲ ἐκεῖνος ἤγγισεν εἰς τι χωρίον Ἀλμέας λεγόμενον ἔμελλε δὲ τῇ ἐπαύριον ἐν τοῖς παλατιοῖς αὐλίζεσθαι τοῦ Δαματρυός, αἰφνίδιον περιστάντες περὶ τὸ περιόρθρον τῆ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ὁ μάγιστρος [καὶ] Μιχαὴλ ὁ τοῦ Ἀναστασίου υἱός, ὁ πατρίκιος Θεόδωρος ὁ Χρυσήλιος, ὁ πατρίκιος Χριστοφόρος ὁ Πυρρῶς, οἱ τῶν ἑταιρειῶν πάντες ἄρχοντες, καὶ τινες ἄλλοι τῶν ἀφανεστέρων, κάτωθεν ἔκραζον καταλιθεῖν πρὸς αὐτοὺς τὸν πατριάρχην ὡς μέλλοντες περὶ ἀναγκαίων αὐτῷ πείσεις προσενεγκεῖν. Τοῦ δὲ μὴ καταβῆναι πεισθέντος, ἀλλ' ἀποκλείσαντος τὰς ἐκείνου θύρας καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀνάγοντος εἰς τὰ ὑπερῶα τῆς ἐκκλησίας λαβυρίνου, πεσομφότες δὲ πρὸς τοῦτους Νικηφόρον καὶ Κων-

σταντινον τοὺς αὐταδέλφους καὶ ἰδίους ἀνεψίους, καὶ ἂν δι' αὐτῶν τὰς πεισεις προσερχθῆναι οἱ κελεύοντες, οἱ συνελθόντες καὶ ἄλλο πλῆθος προσλαβόμενοι οὐκ ὀλίγον (ἤδη γὰρ τῆς φήμης διαδοθείσης συνέτρεχον πινυδῦ, οὐ μόνον οἱ τοῖς νεωτερισμοῖς ἐπιχαίροντες, ἀλλὰ καὶ τῶν συνεωτέρων οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν συγκλητικῶν πλῆθος, ὅσοι μὴ ἱκανῶς παρὰ τοῦ βασιλέως ἐθεραπεύθησαν) περισχόντες τοὺς τοῦ πατριάρχου ἀνεψίους ἀπάγειν ἠπειλοῦν, εἰ μὴ τάχιον αὐτὸς καταβῆται πρὸς τοὺτους. Ὁ δὲ εἶτε ἄκων, οὐκ οἶδα, εἶθ' ἐκῶν, ὡς ὁ τῶν πλείωνων εἶχε λόγος, τὴν ἱερατικὴν περιθέμενος διπλοῖδα (53) καὶ τὰ λοιπὰ παράσημα τῆς ἀρχιερωσύνης ἀναλαβὼν κάτεισιν ἀκλιζόμενος καὶ δεινὰ πάσχοντι ἐνικῶς ἦσαν δὲ ταῦτα πάντα σκητῆ, ὡς τὰ πράγματα εἶδειξαν. Κατελθόντα γὰρ ἐκεῖνον εὐθὺς οἱ ἀνάπται τοῦ πλῆθους παρελιφότες, καὶ θρόνον ἐνεγκόντες, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους καθίζουσι τοῦ ἀγίου βήματος. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς ἐν προσχῆματι τάχα, πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν ὡς βασιλεία γενέσθαι, ὅπως ἀποδοθεῖν αὐτοῖς τὸ ὑπογραφὴν παρ' αὐτῶν ἔγγραφον, ὡς ἤδη τοῦ βασιλέως σπεισαμένου τῷ Κομνηνῷ καὶ βασιλεία ἀνειπόντος αὐτόν. Τοῦ γὰρ ἔγγραφου σωζομένου ἀδιαβρήκτου, δυοῖν ἀτόκων θάτερον ἔκσκοπον ἐξ ἀνάγκης ἔψασθαι ἢ γὰρ εὐφημήσαντες αὐτόν ὡς βασιλεία ἐπιροχῆσουσιν, ἢ ὡς ἐνυδρίσαντες εἰς βασιλεία κολασθῆσονται. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀελάμβανεν αὐτοὺς, καὶ πληρώσειν τὸ αἴτημα τούτων κατεπηγγέλλετο. Εἶτα μικροῦ διαλιπόντος καιροῦ πάντων ἀφήμενοι αὐτοκράτορα βασιλεία ἀναγορεύουσι τὸν Κομνηνόν, καὶ τοὺς ὅσοι μὴ τοῦτο βούλονται ἐχθροὺς Ῥωμαίων καὶ ἀποστάτας ὠνόμαζον, καὶ διαρπάζεσθαι τὰς οἰκίας αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πλῆθους ἐδοκίμαζον, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου πρῶτου διὰ τοῦ τῆς ἐκκλησίας δευτερεύοντος (54) Στεφάνου συμπαρόντος καὶ συνευδοκοῦντος, καὶ Θεόδωρου τοῦ [805] Ἀντιοχείας πατριάρχου τὴν ἀνάβρῃσιν τῆς εὐφημίας βοήσαντος, καὶ τοὺς οἴκους τῶν ἐν ὑπεροχαῖς, ὅσοι μὴ ἤρρεσκοντο τοῖς γινομένοις, ἀνασκάπτειν καὶ διαρπάζειν προτρέποντος. Καὶ ταῦτα μὲν ἔπραττεν ἔσωθεν τοῦ θείου καὶ περιωνύμου ναοῦ ἄγγελον δὲ πρὸς τὸν Κομνηνόν πέμψας, καὶ πρὸς τὸν γέροντα ἄλλους, ἐκεῖνῳ μὲν μηνύει σπεύδειν καὶ μὴ βραδύνειν, καὶ μισθὸν ἀπῆτει τῆς συνεργίας ὡς ἤδη τέλος ἐχούσης τῆς αὐτοῦ ἐφέσεως, τούτῳ δὲ κατιέναι τῶν ἀνακτύρων κατ' οὐδὲν αὐτῷ προσχόντων. Καὶ τούτου τοῖς πᾶσιν ἀπροφάσιτος ἐβῆν ἡ πατριάρχης μὴ μόνον μέτοχος ἂν ἀλλὰ καὶ πρωταίτιος τῆς ἀποστασίας. Τοῦ δὲ τοὺς πεμφθέντας εἰς αὐτόν μητροπολίτας ἐρωτῶσαντος. Καὶ τί μοι ἀντὶ τῆς βασιλείας ὁ πατριάρχης παρέχεται; ἐκεῖνος δὲ ἀποκρινάμενός. Τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἅγα τῷ λόγῳ τὴν πορφύραν ἀποβαλὼν καὶ τὰ κοκοδοφαῖ πέλιδα, καὶ ἰδιωτικὴν ἐσθῆτα ἀμφιασάμενος, κάτεισι. Τοῦτο δὲ πάντως ἐγένετο ἂν ὡς ἐκεῖνός τε

bone a Stratiotico tractati) patruales patriarchæ corripuere, strangulatuos minati, nisi statim ipse descenderet. Itaque patriarcha, sive invitus (non enim pronuntio) sive, quod plurimorum sermone asseritur, volens ac sponte sua, veste pontificia reliquoque habitu et insignibus summi sacerdotii ornatus descendit, simulans se gravi injuria affectum indignari. Res ipsa docuit hæc omnia, ut in scena, per simulationem acta. Mox eum populi concitatores arripuerunt, allatoque solio ad dextram partem sacræ sellæ collocarunt. Ac primum, sed sub prætextu, hortantur eum ut pro ipsis legatus imperatorem adeat, reposcatque decretum 636 ab ipsis subscriptum, quandoquidem jam ipse cum Comneno facta pace eum imperii successorem designasset. Nam nisi ea charta discerperetur, necessario alterum fore, ut aut Comnenum ipsi imperatorem salutando perfidiæ se obligarent, vel honorem ei debitum non deferendo pœnas darent. Patriarcha principio eoe bono animo esse jussit, sequæ eorum postulata impleturum promisit. Paulo post autem illi, omnibus aliis rebus omissis, imperatorem Augustum proclamant Comnenum, et dissidentes pro hostibus Romani imperii haberi ac perduellibus, et eorum domos a multitudine diripi jubent. Princeps patriarcha per Stephanum, qui proximum ab ipso in ecclesia dignitatis locum obtinebat, præsentem hoc approbat, ac Theodorum Antiochæ patriarcham, proclamantem hanc designationem, et permittentem ut summorum virorum qui hæc improbarent ædes diruantur atque diripiantur. Atque hæc agebat patriarcha intra sacram istam atque celebrem ædem. Mox idem nuntios et ad Comnenum mittit et ad Stratioticum, illum mora omni repudiata accelerare jubens, præmiumque operæ præstitæ utpote re jam confecta postulans, hunc pulatio nimirum nihil ad ipsum 637 pertinentē discedere mandans. Unde omnibus patuit patriarcham nihil posse prætexere, quominus non socius modo sed auctor præcipuaque causa hujus fuisse defectionis crederetur. Missos autem ad se metropolitam cum interrogaret Stratioticus, ecquid sibi pro imperio patriarcha redderet, regnum cœlestis redditurum dixere. Atque is extemplo purpuram ac coccinos calceos abjecit, privatique indutus habitu discessit. Enimvero quod volebat et metropolitæ promittebant, haud dubie consecutus fuisset, si ad primum motum defectionis regiam deseruisset. Nunc ad bellum usque in ea moratus, cum sustinuisset tot civium videre bello intestino cladem, postea rebus fractis et subditis opprimentibus imperio invitus se abdicans, haud scio an compensationis loco pro caduco æternum sit consecuturus imperium. Sed in hac re fiet quod Deo placebit. Stratiotico in suam, quæ erat in arce, domum digresso, feria quarta,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(53) Φελώνιον, id est sacerdotalem *casulam* undequaque totum corpus sacerdotis ambientem. GOAR.

(54) Τοῦ πρωτοπατᾶ nimirum, qui secundas in omnibus post patriarcham obtinet. Codinus et Euthologium. GOAR.

ultima die Augusti mensis, indictione decima, Ambustus curopalates a Comneno missus cum hand paucis illustri loco natis, feria quinta summo mane celoce ad palatium appellit idque intrat. Sub vesperam venit etiam Comnenus, et palatium ingreditur. Postridie, quod fuit kalendis Septembris, indictionis undecimæ, anni ab origine mundi 6386566, publica processione in magnum templum ivit, atque ibi supra suggestum patriarchæ manu redimitus imperatorio diademate, Romanorum imperator pronuntiat.

χεται ὁ Κεκαυμένος κουροπαλάτης ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ τιμηθεὶς μετὰ τιμῶν οὐκ ὀλίγων εὐπατριδῶν τῆ ε' πρώτης διὰ δρόμωνος, καὶ εἰσελθὼν κρατεῖ τὰ ἀνάκτορα. Ἔρχεται δὲ περὶ δείλην ὀψίαν καὶ ὁ Κομνηνός, καὶ εἴσεισιν ἐν αὐτοῖς, καὶ τῆ ἐπαύριον, πρώην ἄγοντος τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, τῆς ια' ἐπινημέσεως, τοῦ ρφξ' ἔτους. δημοσίαν ποιησάμενος πρόδοον ἄπεισιν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, κάκεισε ἄνωθεν τοῦ ἄμβωνος (55) διὰ τῶν χειρῶν τοῦ πατριάρχου τῷ βασιλικῷ ταινιοῦται διαδήματι καὶ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ (56) Ῥωμαίων ἀναγορεύεται,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(55) De quo legendus Codinus toto c. 17. GOAR.

(56) βασιλεὺς αὐτοκράτωρ, imperator supremas

obtinens diversus est ab eo qui στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, ut princeps a subdito, rex ab exercitus duce. GOAR.

Ne de injuste proscripta Xylandri memoria, si ejus rescissæ fuissent annotationes vel ex integro emendata interpretatio, nonnulli causarentur, in eo cum Cedreno edendo et recudendo, vir clarissime Fabrote, tuam a me probatam sententiam laudavi, ac ut jam laudatæ subscribo. Labores quoscunque boni publici gratia licet infelici eventu susceptos sua laude privari nolunt, qui laborosius bono publico insudant; ac velut, ne sensus humani pietas violetur, fetus monastriis pene similes res publica patitur, ita ne quospiam nocturnarum vigiliarum fructus alioquin insipidos velut delicatuli fastidientes respuant, illos si non ut suaves, saltem ut quibusdam jucundos futuros, ipsi bono publico nati cæteris asservant, depromunt, apponunt. Quantumvis acerbos arte nostra jusserunt dulcescere; industria tua jam sunt ex potiori parte emolliti, decocti, suaves non minus quam jucundi redditi. Ut operi suscepto opem tulisset gloriarer, opera mea lumen exhibui. GOAR.

MONITUM EDITORUM.

Compendio Historiarum Cedreni subjicimus historiam Joannis Scylitzæ curopalatae quia prima pars historiæ Joannis ad litteram exscripta est a Cedreno; decet igitur ut secunda pars immediate eidem adjungatur. Notandum est, Cedrenum sistere in anno 1067, dum Joannes Scylitza narrationem suam prosequitur usque ad annum 1080, quo Michael Botaniata e throno dejectus est et Alexius Comnenus regnare incepit.

EXCERPTA

EX BREVIARIO HISTORICO

JOANNIS SCYLITZÆ

CUROPALATÆ

EXCIPIENTIA UBI CEDRENUS DESINIT.

640-1 Ad hunc modum quem diximus, Comnenus adeptus imperium, qui et virtutis opinionem de se præbuerat et specimen præstantiæ in rebus bellicis,

[P. 807] Τὸν μὲν οὖν τρόπον ὃν εἴρηται τὴν βασιλείαν ὁ Κομνηνός ἀναζωσάμενος, δόξαν τε παρεσχικῶς ἀνδρίας καὶ πᾶσαν πολεμικῆς γεν-

ναιότητος, αὐτίκα τῶ βασιλικῷ νομίσματι σπαθη-
φόρος διαγράφεται, μὴ τῷ Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφω,
ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ καὶ τῇ περὶ πολέμους ἐμπειρίᾳ,
καὶ οἷα αὐτοκράτωρ τῶν τῆς βασιλείας ἀπάρχεται
πράξεων, φιλοτίμοις πρότερον τοὺς συναραμένους
αὐτῷ πρὸς τὸ σπουδάσμα κοσμήσας τιμαῖς. Τό γε
δημοτικὸν τῆς προσηκούσης ἀξιώσας προνοίας, καὶ
φροντιστὰς πολλοὺς τῶν δημοσίων συλλόγων ἀν-
έδειξε. Ἐπὶ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὸ οἰκονομεῖσθαι δι'
εαυτῆς τὰ πράγματα ἀφιεροῖ, ἀλλοτριώσας τοῦτο
παντάπασιν τὴν βασιλείαν (1), ὥστε μὴτ' ἐπὶ τῆς ὀκο-
νομίας, μὴτ' ἐπὶ τῆς τῶν ἱερῶν κειμηλίων προνοίας
καὶ προστασίας τινὰ παρὰ βασιλέως προχειρίζε-
σθαι, ἀλλὰ τῆς τοῦ πατριάρχου ἐξουσίας ἡρτηθῆσαι
τὸ πᾶν, καὶ τὴν τῶν προσώπων προχειρίσιν καὶ
τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν. Ἀγαθόμενος δὲ καὶ
τὴν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ φρουρίου Πημολίσσης Αὐγου-
σταν ἀναγορεύει σεβαστήν· Ἰωάννην δὲ τὸν ἀδελφόν
καὶ Κατακαλὸν τὸν Κεκαυμένον κουροπαλάτας, καὶ
ἀμφοτέρους τιμᾶ, μέγαν δεμῆρτικὸν τὸν ἑαυτοῦ
ἀδελφὸν προβαλλόμενος. Σκοπήσας δὲ τὸ τῶν χρη-
μάτων ἀναγκαῖον, ὧν οὐδὲν ἄνευ κατὰ τὸν ῥήτορα
περαίνεται, διὰ τὸ τὰ στρατιωτικὰ ἡσθενηκέναι
καὶ τέλειον τεταπεινώσθαι ἐκ τῆς κατεχούσης ἐνδείας
τὴν βασιλείαν. [P. 808] καὶ τὸ πανταχόθεν τῶν
Ῥωμαίων πάντα καταπαίρσθαι, ὃ πρὸς ἀδοξίαν
αὐτῷ ἦν καὶ πάντων βαρύτερον ἐλογίζετο, βαρὺς
ἐχρημάτισε φορολόγος τοῖς χρεωστοῦσι δημοσίαις·
καὶ τὰς τῶν ὀφικίων δὲ δόσεις αὐτὸς πρῶτος πε-
ρίτεμεν. Ἐμέλησε δ' αὐτῷ καὶ φειδωλίας καὶ τοῦ
προσθήκη ἀγρῶν τῇ βασιλείᾳ περιποιήσασθαι. Διὲ
καὶ πολλὰ μὲν ἰδιωτικὰ πρόσωπα πολλῶν ἀπεστέρησε
κτῆσεων, τὰς χρυσοδοῦλλους αὐτῶν γραφὰς παριδῶν,
ἐπίσκηψε δὲ καὶ τισὶ τῶν φροντιστηρίων, καὶ πολ-
λὰς αὐτῶν κτήσεις ἀφελόμενος διὰ λογοποιίας τὸ
ἔρκοῦν τοῖς μονάζουσι, τῷ δημοσίῳ τὸ περισσὸν
προσαφώρισε, πρᾶγμα μὲν τοῖς ἀκρίτως σκο-
ποῦσιν ἐκ τοῦ προχείρου ἀσεβείας καὶ παρανομίας
ἐς ἄγαν πρὸς ἱεροσύλαν φερόμενον, ἀποτέλεσμα δὲ μῆ-
δὲν ἀποκον φέρον τοῖς ἐμῆριθῶς σκοποῦσι καὶ πνευ-
ματικῶς, ἅτε εἰς ἀκτημοσύνην ἀπάγον τοὺς ταύτην
ἐπαγγελαμένους, καὶ τὴν Συβαριτικὴν καὶ χλιδῶσαν
περικόπτον τροφήν, καὶ μῆδὲ τῶν πρὸς χρεῖαν ἐπι-
τρεῖων καὶ ἀναγκαίων ἀποστεροῦν, καὶ τοὺς ἀγρο-

A statim regio numismate districto ense insculpitur,
non omnia accepta Deo referens, sed propriis vir-
tuti et rei militaris peritiæ; ac veluti cum summa
potestate imperator, quæ ad imperium pertinerent,
aggreditur, maximis prius honoribus iis qui sibi ad
incepta perficienda operam navarant ornatis. Et
populi habita, quam par erat, ratione, multos
publicorum collegiorum curatores creavit. Et Ma-
gnæ ecclesiæ permittit sacras suas res administrare,
interdicta prorsus administratione imperio, ita ut
neque ab ebeunda sacra munera neque ad haben-
dam 642 sacri thesauri rationem aliquis ab im-
peratore delectus præesset, verum a patriarchæ
potestate omnia penderent, et personarum delectus
et rerum administratio. Evocans item uxorem ex
oppido Pemolissa Augustum declarat, et Joannem
B fratrem et Catacalon Combustum curopalatas creat,
et ambos honoribus decorat; fratrem suum magnum
domesticum creat. Considerans autem pecuniam
necessitatem, sine qua nihil secundum oratorem
perficitur, eo quod res militares male se haberent,
in angustissimum redactæ ob imperii inopiam, et
undique omnes contra Romanos incitati, quod ei
ignominia esse et omnium gravissimum videbatur,
acerbus vectigallum exactor fuit iis qui rei pub-
licæ debebant, et ipse primus officiorum donatio-
nes amputavit. Parcimonia quoque ei curæ fuit,
nec non ut imperio agros adderet; et idcirco
multos privatos homines possessionibus spoliavit,
neglectis ipsorum aureis bullis. Quibusdam etiam
monasteriis multas possessiones ademittit, et relictis
C monachis idoneis sumptibus ad victum, quos
computari jusserat, id quod supererat publico vin-
dicavit. Quod quidem iis qui inconsiderate et tem-
erè judicarent, ab impietate et iniquitate ad sa-
critegium tendere videri queat: sed tamen nihil
absurdi eo molimine perficiebat, ut iis videbatur
qui rem graviter atque spiritaliter considerabant.
Nempe eo pacto ad paupertatem eos qui ipsam pro-
fessi essent adducebat, et molles Sybariticasque
643 delicias auferebat, neque tamen iis quæ ad
usum necessaria essent privabat; et finitimos, id
est qui propinquos agros haberent, a monachorum
molestia et avaritia liberabat. Quod utinam ad exi-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(1) Religionem an Ecclesiæ sibi arrogatam ab
imperatoribus Græcis laudabo potestatem, et ex
ecclesiis quosdam in palatium inductos ritus me-
morabo? Sacco et mandya vestiebantur, quorum
ille supremorum pontificum est in sacris ha-
bendis ornamentum, hic lectorum, ut ex scriptis
Symeonis Thessalonicensis liquet, insigne præci-
puum. Cruz sceptrum erat, regium penetrabile κα-
λιον *cellula* postremis sæculis audiebat, ac ἐν ἀκα-
κίᾳ, sacculo terra repleto jugiter manu gestato, per-
petuum cum monachis leti quasi præsentis sibi
gingebant spectaculum. Sacra dona cum sacerdo-
tibus et diaconis, quasi choro lectorum asciti, de-
ducebant ad altare; ac ut ecclesiasticos canones
ab eis sanctos taceam, episcopatus in metropoles
eorum edictis mutatos scribunt Jus Græcoromanum
Codinus et auctor versus historis calcem. Patriar-
chas in super sanotissime Trinitatis invocato no-

D mine cruceque signatos promovebant, thus in altari
adolebant, ex eodem altari tricipiti cereo solis
pontificibus concesso solemniter populo benedice-
bant pontificum more, ut auctor est Balsamon in
Can. 69, Trullanæ synodi. Prorogata quoque in
aulicos ac πολιτικούς ἄρχοντας civilis turbæ viros
hujusmodi jure legum Græcor. l. 4. Pothum quemdam
protospatharium simul ecclesiæ Magnæ œcono-
mum, Theodosium pariter alium protospatharium
summam bonorum monasteriis addictorum cu-
ram gessisse leges, quam hic auctor τῆς οἰκονο-
μίας καὶ τῆς τῶν ἱερῶν κειμηλίων προνοίας καὶ
προστασίας nomine intelligit. A qua tandem dein-
ceps sæcularibus tradenda potestate Comnenum
abstinuisse refert, belle siquidem scripsit Synesius
Epist. 57: πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνη συνάπτειν τὸ
κλῶθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκωστα.

tum ipse feliciter perduxisset, non solum in monasteriis sed in omnibus rebus ad Ecclesiam omnino spectantibus. Ita igitur res ab imperatore administratas sunt, et regia urbs in hoc statu erat. Patriarcha autem inexplebili benevolentia fretus imperatoris contra ipsum elatus est, non petitionibus modo et admonitionibus utens, si quando aliquis rei et pro aliquo indigeret, verum sæpe minime voti compos propter frequentes et odiosas petitiones, minas et absurdas increpationes adhibebat, ac nisi pareret, imperii amissionem minabatur, vulgare et tritum hoc dictum profere: Ego te condidi, furne, ergo et te dejiciam. Aggressus est etiam cocco tinota induere calceamenta, antiqui sacerdotii morem hunc asserens, et oportere his uti novum quoque archiepiscopum: nam inter sacerdotium et regnum nihil interesse vel admodum parum, et in rebus pretiosioribus amplius fortasse et magis colendum sacerdotium. Hæc audiens imperator illum mussitantem studuit potius aliquid ipse perpetrare quam pati. Quare cum archangelorum dies festus advenisset, egreditur patriarcha ad suburbana loca, ut ibi studiose ac solenni ritu quæ ad diem festum pertinerent perageret. Imperator autem ut lucro sibi oblata occasione arrepta, veritus ne quis tumultus aut perturbatio fieret, turmam 644 militum misit, qui communi lingua appellantur Barangi; qui ipsum non sine ignominia a throno correptum ac mulo impositum usque ad litus quod est in Blachernis impellentes deduxerunt, et ipsum et patruales ejus, atque inde lembo impositum ad Proconnesum, ut exsularet, perducendum curant. Ipse cum aliquibus metropolitibus collocutus et de ipso abdicando, spectatissimis ipsorum electis eorum opera nuntia ut archiepiscopatum deponat, priusquam ipsum cum dedecore amittat, iis quæ contra ipsum decreta erant expositis et propalatis synodis et concilio. Sed cum ipsis visus esset ejusmodi qui expugnari et deprimi non posset, quantum ad ipsum attingebat, deperata fuit depositio sacerdotii; de qua imperatore assidue cogitante, interea vitam cum morte patriarcha tranquille commutat. Cujus corpus imperator, quod ipsum jam pœnituerat, honorifice importandum et in suo monasterio reponendum curat, percussus eo miraculo quod acciderat, non ipse modo sed omnes qui cum ipso erant. Nam dextra patriarchæ manus in crucis fi-

γείτονας τῆς ἐκ τῶν μοναχῶν κακότητος καὶ πλεονεξίας ἐλευθεροῦν. Ὁ καὶ εἶθε εἰς τέλος αὐτῷ κατώρθωτο, οὐκ ἐπὶ τοῖς σμυναίοις μόνις, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πᾶσιν ἀπλῶς. Οὕτως μὲν οὖν ταῦτα τῷ βασιλεῖ ψκονόμεται, καὶ ἡ βασιλεὺς τοῦτον εἶχε τῶν πόλεων. Ὁ δὲ πατριάρχης τῇ τοῦ βασιλέως ἀπλήστῃ εὐνοίᾳ θαβήσας ἐφρονηματίσατο κατ' αὐτοῦ, οὐκ αἰτήσσει καὶ παραινέσει χρώματος, εἴ ποτέ τις δέοιτο καὶ ὑπὲρ τινος, ἀλλὰ πολλακτὶς ἀποτυχῶν διὰ τὸ τῶν αἰτήσεων συνεχῆς καὶ φορτικὸν ἀπειλαῖς ἐχρήστο καὶ ἐπιτιμίοις ἀτόποις, καὶ εἶγε μὴ πειθιοτο, καὶ τῆς βασιλείας ἐκπτώσειν ἀπειλούμενος, τὸ δημῶδες τοῦτο καὶ καθημαξευμένον ἐπιλέγων, « Ἐὼ σε ἐκτίσα (2), φούρνε· ἐὼ ἴνα σε χαλάσω. » Ἐπεβάλετο δὲ καὶ κοκκοβαφῇ περιβαλεῖν πέδιλα, τῆς παλαιᾶς ἱεροσύνης φάσκων εἶναι τὸ τοιοῦτον ἔθος, καὶ δαῖν τοῦτοις κἄν τῇ νέᾳ κερῆσθαι τὸν ἀρχιερέα· ἱεροσύνης γὰρ καὶ βασιλείας τὸ διαφέρον οὐδὲν ἢ καὶ ὀλίγον εἶναι ἔλεγεν, ἐν δὲ γε τοῖς τιμιωτέροις καὶ τὸ πλεονεξία καὶ ἐρίτιμον. Ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνωτιζόμενος ὅπ' ὀδόντα λαλούμενα ἔσκευσε μᾶλλον θράσαι ἢ παθεῖν. Ὅθεν τῆς τῶν ἀρχαγγέλων ἐφισταμένης ἑορτῆς ἔξεισι μὲν ὁ πατριάρχης εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως φιλοτιμῶς τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκτελέσαι σπουδάζων· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν καιρὸν ὡς Ἑρμαιον ἀρπάσας, ἴνα μὴ θόρυβος καὶ ταραχὸς γένηται· ὑπειδόμενος, στίφος στρατιωτικὸν ἀποστείλας (Βαράγγους (3) αὐτοῦς ἢ κοινῇ ὀνομάζει δι' ἄλλαις) ἀνάρασσον ἐκ τοῦ θρόνου ἀτίμως [P. 809] ἐκάρουσι, καὶ ἡμιόνῳ καθίσαντες συνήλαυνον ἄχρι τῆς ἐν Βλαχέρναις ἀκτῆς αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀνεψιούς αὐτοῦ, ἐκαῖθεν τε λήμβῳ ἐμβληθέντα εἰς Προικόννησον περιορίζουσι. Κοινολογησάμενος δὲ τισὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ καθαιρέσεως συνδιασκεψάμενος, τοὺς λογιωτέρους αὐτῶν ἐπιλεξάμενος δηλοῖ δι' αὐτῶν ἀποθέσθαι τὴν ἀρχιερωσύνην, πρὶν ἂν ἀτίμως αὐτὴν ἀποβάλῃται συνόθῳ καὶ συλλόγῳ τῶν κατ' αὐτοῦ δημοσιευθέντων. Ἀνάλωτος δὲ τούτοις ὄφθεις καὶ ἀπακείνωτος, τὰ γε ἐπ' αὐτῷ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἢ καθαιρέσει. Φροντίζοντος δὲ τοῦ βασιλέως περὶ ταύτης διηνεκῶς, ἐν τῷ μέσῳ μεταλλάττει τὸν βίον ὁ πατριάρχης εἰρηνηνῶς. Ὡς δὲ βασιλεὺς μετανοίᾳ βληθεὶς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰσάγει ἐντίμως καὶ τῇ μονῇ αὐτοῦ ἀποτίθεται, ἐκπλαγείς ἐπὶ τῷ συμβάντι θαύματι αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ἢ γὰρ χεὶρ ἢ δεξιὰ τοῦ πατριάρχου σταυροειδῶς σχηματισθεῖσα (4), ἢ ἔθος εὐλογεῖν ἐπιφωνοῦντι

JACOBI GOARI NOTÆ.

(2) Abundat loquendi Græcorum usus proverbii, quos μύθους vocant. In hoc particulam ἐὼ depravatam censeo, cum, non nisi qui ore sunt blæso, τὸ ἐγὼ etiam rustici pronuntiant intelgerime. Particulæ ἴνα vel ἡά quandoque, ut hic, futuri nota est. Verbum χαλάω perdo, corrumpo, destruo, dejicio communiter significat.

(3) Βαράγγοι quasi dicas Φράγγοι, scribit Gretærus in Codinum. At quasi divinat Gretærus, qui Anglos, Græcorum auxilios et imperatoris satellitium vel virtute promeritos vel ad illud missa legatione advocatos, Βαράγγους quasi Φράγγους vocatos censet. An non occidentalis

quilibet, Gallus, Italus, Germanus Græcis Φράγγος? cur Βαράγγος Anglus quasi Φράγγος? Ex Matthæi Paris Anglorum historici lexico edoceo. Baranagium, ait, sive barnagium, quod et barnagium, procerum regni senatus est et cæsus, vulgo parlamentum, a cujus nobilitate stipendiarii Græcorum Angli, vanam titulorum libidinem Græcæ nico more sectati, nomen sibi βαράγγων in Curia CP. sinxerunt et adaptarunt. Barangos porro fuisse Anglos non dissimulat Codinus, qui etiam eos Ἰγγλινοῖσι loquentes inducit. Vide p. 723.

(4) Conformatur in crucem pontificis vel sacerdotis manus, eum pollice medio digito superposito

τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην (5), μεμένηκεν ἄτρεπτος, μὴ συναλλοιωθεῖσα τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος. Προχειρίζεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχης Κωνσταντίνος πρόεδρος καὶ πρωτοβεσιτάριος ὁ Λειχοῦδης, πρότερον ψήφου προβάσσης ἐπ' αὐτῷ παρὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ παντός, ἀνὴρ μέγιστον διαλάμπας τοῖς βασιλικοῖς πράγμασιν ἀπὸ τε τοῦ Μονομάχου καὶ μέχρι τοῦ καιροῦ, καὶ μέγα κλέος ἐπὶ τῷ μεσσαμῷ τῆς τῶν ὄλων διοικήσεως ἀπενεγάμενος καὶ τῆς τῶν Μαγγάνων προνοίας, καὶ τῶν δικαιωμάτων φύλαξ (6) παρὰ τοῦ εἰρημένου βασιλέως καταλειφθείς. Εἰ καὶ προβέβλητο γούν, οὐκ ἀνενδοιάσιμον τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὴν πατριαρχίαν ἐκέκτετο καὶ ἀναμφήριτον, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς φροντίζων ὅπως τῶν τριούτων δικαιωμάτων ἐγκρατὴς γένηται, τοῦτον καιρὸν ἐπιτήδειον οἰηθείς, πρεσβύτερον χειροτονηθέντα ἐπέσχε τὴν ἐντελῆ χρίσιν τῆς ἀρχιερωσύνης. ἄχρις ἂν, φησί, τὰ ὑποτονθορυζόμενα κατὰ σοῦ σκοπηθῆ ἁποδοικῶς τε καὶ κανονικῶς. Ὁ δὲ Κωνσταντίνος μὴ ἀγνοήσας δι' ὃν ταῦτα τρόπον τυρεύεται κατ' αὐτοῦ, τὸ τῆς αἰσχύνης ἀδόκητον λογιζάμενος, φέρων τὰ ζητούμενα τῷ βασιλεῖ ἐπιδίδωσι. Καὶ ἔκτοτε ἀδιστακτικῶς καὶ δίχα τινὸς προφάσεως πάντα τελεῖται ἐπ' αὐτῷ ὅσα ἔθος τελεῖν ἐπὶ τοῖς χειροτονουμένοις. Γέγονε δὲ δωρηματικὸς καὶ προνοητικὸς, οὐ τῶν τῆς Ἐκκλησίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀπλῶς, ὡς μηδένα ὑπολειφθῆναι τῆς αὐτοῦ προνοίας ἀμέτοχον, τὸν μὴ τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀπολαύσαντα.

Τῶν Οὐγγάρων τὴν πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην διαλυσάντων [P. 810] καὶ τῶν Πατζινάκων δὲ ἐξερυσάντων τῶν φωλιῶν οἷς ἐνεκρύβησαν καὶ τὴν παρακαμένην χώραν σιόντων, τὰ πρὸς τὴν ἐστρατείαν ἐξαρτῶσας ὁ βασιλεὺς ἔξεισι πασιβῆρωμος εἰς Τριάδιτζαν. Ἐκεῖσὶ τε πρέσβεις πρὸς τῶν Οὐγγάρων δεξάμενος, τὴν μετ' αὐτῶν εἰρήνην κυρώσας ὡς ἐντῶν, ἐπὶ τοὺς Πατζινάκους ἐξώρμησε. Διηρημένων δὲ αὐτῶν κατὰ γενεὰς καὶ φατρίας, οἱ μὲν λοιποὶ ἡγεμόνες τῷ βασιλεῖ ὑποκλιθέντες εἰρηνικὰ τε καὶ φίλια ἐφρόνησαν, μόνος δὲ ὁ Σελτὲ χεῖρα δοῦναι τῷ βασιλεῖ οὐκ ἠθέλησε, τοῖς ἔλασι τοῦ Ἰστρου, οἷς συνέφυγε, καὶ τῇ ἐκείσε ἀποκρήμνυ πέτρα ἐπερσίδόμενος· οἷς καὶ θαβρήσας εἰς τὸ πεδίου ἐξῆλθε, συβράξει τῷ βασιλεῖ προθυμούμενος. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τῆς οἰκείας ἀπονοίας ἐκομίσαστο τὰ ἐπίχειρα· βραχείας γὰρ μερίδος τῶν βασιλικῶν ἀντιταχθείσης αὐτῷ φυγὰς ἔρχετο, καὶ κρησφύγετον αὐτοῦ ληφθὲν κατεριζώθη ἐκ βάθρων αὐτῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸ τοῦτον τροπώσασθαι καὶ ἀφανίσει ἔρδην ἀναζεύξας ἐσχίνωσεν ἐν τῷ Λοβιτζῷ περὶ τοὺς αὐτοὺς πρόποδας. Παγδαῖος δὲ ὄμβρος τῆ παρεμβολῆ ἐπικαταβράγει καὶ νιφετὸς ἔξωρος

JACOBI GOARI NOTÆ.

ex utroque crux componitur : reliqui porro digiti manent extensi, cunctique simul vocum harum Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ litteras primordiales demonstrant, auricularis videlicet rectus τὸ I, medius et pollex in cruce acti τὸ X, medius et index parum dissiti τὸ N. Hæc Thessalonicensis et Malaxus, de quo alibi.

A guram conformata, ut mos est benedicendi populo acclamanti pacem, ita firma permansit, neque cum mortuo corpore est immutata. Sufficitur in ejus locum patriarcha Constantinus Lichudes præses et protovesiarius, qui prius metropolitano et clerici totiusque populi suffragiis delectus fuerat, vir ob regia atque civilia munera clarissimus a Monomacho usque ad illud tempus ; quique magnam gloriam ob rei publicæ administrationem reportaverat 645 et Manganorum procuracionem, ac juris custos ab eo imperatore quem diximus relictus fuerat. Et quamvis delectus fuisset, non sine contentione archiepiscopatum et patriarchatum, neque sine controversia adeptus est. Verum imperator studens talia sibi jura vindicare, hoc ipsi tempus idoneum ratus, presbyterum ordinatum vetuit ne archiepiscopatus unctionem perfectam acciperet, quoad, inquit, ea quæ contra te jactantur per synodum canonicè examinentur. Constantinus autem non ignorans hæc quomodo contra se inquirerentur, inopinatum dedecus secum reputans, quæ quærebantur tradidit imperatori. Ex eo tempore sine controversia et sine excusatione omnia ab ipso perficiebantur, quæcunque in initiandis pontificibus consueverat. Fuit etiam munificus, et rationem habuit non Ecclesiæ tantum sed etiam omnium omnino, ita ut curæ illius nemo expers esset, qui ejus liberalitatem non percipisset.

Cum vero Ungari pacem violassent erga Romanos, et Patzinacæ e lustris, in quibus delituerant, erupissent, læderentque finitimam regionem, imperator paratis iis quæ ad perfectionem exercitus usui essent, cum omnibus viribus se Triaditzam confert, ibique ab Ungaris accepta legatione, cum pacem confirmasset ac pro viribus stabilisset, in Patzinacas profectus est. Quibus divisus secundum gentes et tribus, reliqui 646 duces imperatori se submittentem pacem et amicitiam amplexi sunt : solus Selte manum dare imperatori noluit, Istri paludibus quo confugerat, et prærupta quæ illic erat petra nixus. Quibus etiam fretus in planitiam erupit, prompto animo cupiens cum imperatore manum conserere. Sed brevi tempore suæ dementiæ præmia tulit, siquidem cum exigua imperatoris militum manus ipsis restitisset, fugit, et ejus refugium captum ab ipsis fundamentis est dirutum. Imperator autem post ipsum profligatum atque deletum funditus inde profectus ad Lobitzum tabernacula posuit, ad montis radices. Vehemens autem imber in castra delatus et nix intempestiva (erat enim Septembris dies vicesima quarta, qua

(5) Pare nimirum a pontifice vocibus his εἰρήνη ὑμῖν cælitus invocata, benedictionem poscenti.

(6) Roma jure culpam obvenientia, non modo jus ipsum et legem vocant moderni δικαιώματα : ac ideo δικαιωμάτων φύλαξ apud eosdem est qui nobis regiorum jurium defensor, qui et regius procurator.

protomartyris Theclæ memoriam celebrant Christiani) multum detrimenti et calamitatis militibus attulit. Nam omnis fere equitatus, et eorum qui aderant plurimi, frigore et imbre, cum nudi essent et imparati, interierunt, ac præter omnem spem ad victum necessaria defecerunt, relictis tantum quæ fluminum impetu superfuerant et imbri. Cum autem mediooriter pluvia remisisset nivesque cessassent, ingressus imperator, et plurimis in flumine amissis, sub umbram cujusdam arboris cum paucis quibusdam primoribus se recepit; ac paulo post edito a quercu sono parum progreditur imperator, fere quantum arboris ipsius longitudo contingeret, quæ radicibus evulsa supina in terram decidit. Obmutuit imperator, 647 considerans qualis mortis periculum vix evaserit. Neque hoc erat bonum augurium, quod acciderat, sed initium calamitatis quam mox esset accepturus, et eorum quæ jam commisisset pœnarum exactio. Verum pro eo casu gratias agens Deo templum in palatio Blachernarum protomartyri Theclæ dedicatum pulcherrimum construxit, et exercitum perducens cito se ad regiam urbem recipere festinabat, cogitans de rebellione quam audiverat in Oriente. Qua falsa comperta, sese venationibus oblectare cœpit et aliis quæ animi relaxandi gratia flunt, per fretum, quod est ante regiam urbem ascendens. Hora vero prandii fulmen in ea loca quibus Neapolis nomen est irruit; et porcus nescio unde apparens, in se provocavit imperatorem, quem usque ad mare persecutus imperator expulit. Ubi vero mare subiens porcus haud amplius apparuit, fulgore quodam instar fulguris perstrictus imperator de equo defectus est, et humi spumam ex ore edens devolvebatur. In parvum autem navigium impositus ad regiam defertur. Attonitus tamen et ob afflatum se ipsum minime sentiens, morbaque dies aliquot detentus mortem exspectabat, et idcirco ad placandum sibi Deum pœnitentiam amplectitur, et imperatoriam potestatem, quam sibi injuria vindicarat, libens deponit, hoc certe recte faciens, et monasticæ se vitæ dedicat, priorem fastum ac delicias voluntario contemptu et molestia corrigens. Et quod 648 magis ostendit illum vere totoque ex animo pœnituisse eorum quæ patrarat, imperatorem delegit non Joannem sibi sanguine conjunctum, non nepotem ex sorore Theodorum Docejanum, non filiiæ maritum, neque alium aliquem sibi consanguinitate proximum, sed præsidem Constantinum, cui jam inde a suis majoribus Ducas cognomen erat, tanquam peritum et conscium et adiutorem, quique optime nosset rationes parandæ copiosæ pecuniæ ad imperii conservationem. Comnenus autem monasticas vestes indutus, cum parumper exspectasset si qua ratione a morbo liberaretur, ubi novit se insanabili morbo captum, adhuc ipso vexatus Studii monasterium ingreditur, multum Æcaterina Augusta ejus consilium adjuvante, et pro terrarum imperii amissione, cœlestis gaudii

A (Σεπτέμβριος γὰρ ἦν ἡμέραν ἄγων κδ', καθ' ἣν ἡ τῆς ἁγίας πρωτομάρτυρος Θέκλας ἑορτὴ τελεῖται Χριστιανοῖς) πολλῆς κακώσεως καὶ λύμης ἐπέπλησε τὸ στρατιωτικόν· ἢ τε γὰρ ἵππος σχεδὸν ἅπαντα καὶ τῶν παρόντων οἱ πλείους τῶ κρύει καὶ τῶ ὄμβρῳ, γυμνοὶ καὶ ἀπαράσκευοι τυγχάνοντες, τὸ ζῆν ἀπέβηξαν. Ἐπιλελοῖπασιν δὲ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὰ ἐπιτήδεια, ποταμίων βευσμάτων φορᾶς καὶ τοῦ χειμῶνος γενόμενα πάρεργον. Ἀναστολῆς δὲ μετριάς γενομένης καὶ τῶν νιφετῶν ἀνακωχὴν λαβόντων ἐξῆει ὁ βασιλεὺς, πλείστους δὲ τῶ ποταμῶ ἀποβαλῶν ὑπὸ σιάν ἔστη δένδρου τινὸς ἅμα τῶν ὑπερεχόντων τιαί. Μετ' ὀλίγον δὲ ἤχῃς γενομένης ἐκ τῆς δρυὸς πρόβεισι μικρὸν ὁ βασιλεὺς, ὅσον μὴ τῶ μήκει αὐτῆς καταλαμβάνεσθαι ἤπερ ῥιζόθεν ἀνασπασθεῖσα ὅπτιε τῇ γῆ προσήρισε. Γέγονε δὲ ἐννεὸς ὁ βασιλεὺς λογισάμενος ὅτις τελευτῆς ἐπωδύου παρὰ μικρὸν τυχεῖν ἐμελλεν. Ἦν δὲ οὐκ ἀγαθὸς οἰωνὸς τὸ συμβᾶν, ἀλλὰ προοίμιον τῆς μελλούσης αὐτὸν καταλαβεῖν τύχης καὶ τῶν ἤδη γενομένων εἴσπραξις καὶ τιμωρία. Εὐχαριστῶν δ' ἐπὶ τῶ συμβεδηκότι τῶ Θεῷ, ναὸν ἐν τῶ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν ἐπὶ τῶ ὀνόματι τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλας ἀνίγειρε κάλλιστον. Προβιβάξων δὲ τὸν στρατὸν ἀπῆγε ταχέως ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν λογοποιούμενος, ἀποστασίαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐνωτιζόμενος. Καταλαβὼν δὲ καὶ πάντα παυδῆ εὐρηκῶς κυντηγείοις ἑαυτὸν ἐψυχαγωγῆσε καὶ τῇ ἄλλῃ ἀνέσει, κατὰ τὸν τῇ βασιλίδι προκειμένον πορθμὸν ἀνιών. [P. 811] Περὶ δὲ ὤραν ἀρίστου φῶς ἀστραπήβολον τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐνεσκήψε (Νεάπολις τούτοις τὸ γινώρισμα), χοῖρος τέ ποθεν ἐπιφανεὶς ἐφ' ἑαυτὸν τὸν βασιλέα ἐξεκαλέσατο, ὃν ἐπιδιώκων ὁ βασιλεὺς ἄχρι καὶ θαλάσσης ἐξήλασεν. Ὡς δὲ ὁ χοῖρος τὴν θάλασσαν εἰσδὺς ἀφανῆς ἐγένετο, ὁ βασιλεὺς ἐξαίφνης πληγῆς ὑφ' ἀστραπήβόλῳ φωτὶ τοῦ ἵππου τε ἀπεσφαιρίσθη καὶ πρὸς τὴν γῆν ἀφρίξων ἐκυλλετο. Ἀκατίῳ δὲ ἐμβληθεὶς πρὸς τὰ βασίλεια διασώζεται παρακεκομμένος καὶ ἑαυτοῦ μὴδ' ὄλωσ ἐπαισθανόμενος. Νοσημαχῆσας δὲ ἐφ' ἡμέρας τινὰς τὸν μόρον ἐκαρὰδόκει καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θείου ἀσπάζεται τὴν μετένοιαν, καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἧς παρανόμως ἐδράξατο, ἐκοντὶ μεθήσει, τοῦτο γε καλῶς ποιησάμενος, καὶ τὸν μοναδικὸν ἀσπάζεται βίον, τὴν πρὶν εὐδοξίαν καὶ τρυφὴν ἀποπτύσει ἑκουσία καὶ μετριότητι διορθούμενος. Ὁ δὲ μᾶλλον δείκνυσιν ὡς εἰλικρινῶς καὶ ψυχῆς ἐξ ὅλης μεταμεμῆλται ἐφ' οἷς ἐπραξε, βασιλέα προχειρίζεται οὐ τὸν ὁμοίωμα αὐτοῦ Ἰωάννην, οὐ τὸν ἀδελφιδοῦν ἑαυτοῦ Θεόδωρον τὸν Δοκσιανὸν, οὐκ ἄνδρα προσζέξας τῇ θυγατρὶ, οὔτ' ἄλλον τινὰ τῶν καθ' αἷμα φικιωμένων αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν πρόεδρον Κωνσταντῖνον, ᾧ Δοῦκας τὸ πατρωνυμικὸν ἀνέκαθεν ἦν, ὡς συνίστορα καὶ συναγωνιστὴν καὶ τῶν χρημάτων ποριστὴν ἀφθονώτατον εἰς τὴν τῆς βασιλείας κατάσχεσιν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς βραχὴ μοναχικὰ περιβαλόμενος, ἐπ' ἄλγιον τε γνωσιμαχῆσας, εἰ πῶς ἀνεθεῖη τῆς νόσου, ἐπέπερ ἔγνω κατ' ἄκρας ταύτη ἄλους, ἐτι τῇ νόσῳ τρυχόμενος τὴν τοῦ Στουδίου καταλαμβάνει μόνῃν,

πολλὰ καὶ τῆς Αὐγούστης Αἰκατερίνης συμβαλλομένης αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ τῆ τῆς ἐπιγείου βασιλείας ἀποβολῆ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀπόλαυσιν ἐπαγγελλομένης αὐτῷ, βασιλεύσας μὲν ἔτη δύο καὶ μῆνας τρεῖς, ἐπιζήσας δὲ τούτων ἐλάττω τῷ μοναχικῷ σχήματι, πᾶσαν ὑπακοὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ μονῇ ἡγεμονεύοντα ἐπιδεκνύμενος, ὡς καὶ θυρωρὸς γενέσθαι καὶ ταῖς ἄλλαις ὑπηρετήσαι διακοναῖς διὰ πολλὴν ἐπιείκειαν καὶ μετριοφροσύνην καταδεξάμενος. Σωφρονέστατος δὲ εἰσάγων γενέσθαι λέγεται. Στρατοπεδάρχῳ γὰρ ὄντι αὐτῷ νόσον ἐνοσκήψαι νεφριτικὴν φασιν, ὥστε ἀπογνῶναι αὐτῆς τῆς ζωῆς διὰ τὸ παρέσει παντελεῖ καὶ ἀκινήσιᾳ κατασχεθῆναι. Τῶν δὲ λατρῶν, μετὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἔπασσι χρῆσασθαι καὶ ἀνηνύτοις ἐλεγχθῆναι ἐπιχειρεῖν, συμβουλεύοντων μιγῆναι γυναικί, αὐτὸς οὐχ ὑπέκρουεν. Εἰπόντων δὲ, εἰ μὴ τοῦτ' ἐπιχειρήσειεν, ἐξ ἀνάγκης ἔχειν αὐτῷ χρῆσασθαι, ἐκ τούτου δὲ ἀπειδίκα κατασχεθῆναι δεινῆ καὶ [P. 812] ἀγονίᾳ, αὐτὸς, « Ἄρκουσί μοι » ἔφη, ὁ Μανουὴλ καὶ ἡ Μαρία, οἱ ἤδη μοι χάριτι Θεοῦ παῖδες γενόμενοι· τούτων μὲν γὰρ ἄνευ ἔνστι τυχεῖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, σωφροσύνης δὲ χωρὶς οὐδεὶς τὸν Κύριον ὄψεται. » Ἀλλὰ καὶ ἡ βασιλεῖα Αἰκατερίνα καὶ ἡ ταύτης θυγάτηρ Μαρία τὴν τρίχα κειράμεναι διηγῶν ἐν μετερχόμεναι.

Τελευτήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως ὑγρότητος μεστῆ θεαθεῖσα ἡ τοῦτον κατέχουσα σορὸς ὑπόνοιαν παρέσχε πολλοῖς τιμωρίαν εἶναι τὸ γεγονός καὶ κολάσεως ἔνδειγμα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τῆς σφαγῆς καὶ τῶν μετὰ τὸ βασιλεύσαι πεπραγμένων αὐτῷ εἰς τε τὰς τῆς συγκλήτου στερήσεις [καὶ] τῶν ἔκπαλαι διδομένων αὐτῇ, καὶ τὴν τῶν θείων ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν σεμνείων ἀποσπέρησιν, ἣν, ὡς ἔφημεν, ἐποίησατο, τὸ ἀπέριττον μὲν καὶ τὴν αὐτάρκειαν αὐτῶν προνοοῦμενος, τῷ δημοσίῳ δὲ εἰσφέρων μετρίαν παράκλησιν. Ἄλλοι δὲ τὸ βεῦσαν ἀγισσύνης ἔργον ἐτίθειντο, ὡς καθαρῶς καὶ ἀδιστακτικῶς μεταγνόντος αὐτοῦ ἐφ' οἷς ἔπραξε· μὴ γὰρ εἶναι ἀμαρτίαν τὴν νικῶσαν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀμφοτέρων δὲ τὴν γνώμην ἐπαινῶ καὶ ἀποδέχομαι τῷ τὴν μὲν κωλυτικὴν εἶναι τῶν μέλλοντων κακῶν, τὴν δὲ προτρεπτικὴν ἀπὸ τοῦ χειρόνος πρὸς τὸ βέλτιον.

Τῆς δὲ βασιλείας Αἰκατερίνης (7), ἐν τῷ μοναχικῷ Ἑλένης μετονομασθείσης, ἐπιτελεῖς τελοῦσης τὰ τοῦ βασιλέως μνημόσυνα, συγκαλοῦσης τε ἄλλους τινὰς μοναχοὺς καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐν τῇ Στουδίου μονῇ ἀσκουμένους σύμπαντας, ἐπειδὴ ἔμελλε τελευτῆν, ἐτέλει μὲν συνήθως καὶ κατὰ τὸ ἔθος τὰ τοῦ

JACOBI GOARI NOTÆ.

(7) Habent Græci præter familiarum et patriæ τῆς τῆς, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς τύχην ὀνόματα. Illa quibusvis in baptismo imponuntur, hæc ex fortuito casu excogitantur, qualia sunt apud Cedrenum Κοινοτάφανος Στραβομύτης, Ἀργυροῦς, a corporis brevitate, nasi curvitate, morum candore indita. Media tandem usui sunt in monasteriis, nec fortuito tamen aut mere pro libito, sed pietatis simul et honoris observata lege fiunt monachis propria, tum si sanctitatem redoleant, tum si cum baptisma-

A fructum ipsi promittente, cum annos duos ac menses tres imperasset, et in habitu monastico pauciores his supervixisset omnem præstans monasterii præfecto obedientiam, ita ut et janitor esset et alia ministeria obiret, propter multam animi æquitatem et modestiam. Castissimus autem fuisse dicitur, et supra quam credi possit continens. Nam cum stratopedarches esset, nephritico morbo tentatum dicunt ita ut vitam desperaret, eo quod totius corporis languore et nervorum resolutione detineretur. Medicis autem, postquam aliis omnibus adhibitis remediis, ea quæ omnino fieri non possent tentare se cognoverunt, ut cum muliere quadam coiret suadentibus, noluit obtemperare. Cumque dixissent illi 649 nisi hoc tentaret, necessario cauterium adhibendum, ex quo procreandæ sobolis facultate privaretur : « Satis, ipse inquit, mihi sunt Manuel et Maria mihi jam Dei beneficio nati liberi : nam sine his licet consequi regnum cælorum, sine continentia vero Deum nemo videbit. » Quin etiam Augusta Æcaterina ejusque filia Maria detonsis capillis degebant in palatiis Myrelæi, omnia monastica munera ob-

nois παλατίοις τοῦ Μυρελαίου, πᾶσαν ἄσκησιν μοναδικὴν

Vita autem funclo imperatore, conspecta sepultura ejus humoris plena suspicionem multis dedit esse illam rem ultionem et indicium supplicii, quo afficeretur ob intestinum bellum ac cædem et ea quæ post usurpatum imperium commiserat in privando senatu iis bonis quæ ei antiquitus concessa fuerant, et adimendis sacris templis et delubris facultatibus quas diximus, id curans ut nihil ipsis superesset, sed ea tantummodo haberent quæ ad victum satis essent, mediocrem adhibens rei publicæ consolationem. Alii autem fluentem humorem sanctitatis interpretabantur indicium, quod pure ac sine ulla controversia eum factorum pœnituisset : neque enim peccatum ullum esse, quod divinam superet erga homines charitatem. Utrumque ego sententiam laudo et approbo, quod altera mala futura prohibeat, altera vero a deterioribus ad meliora adhortetur ac revocet.

650 Cum autem Æcaterina Augusta in monasterio mutato nomine Helena appellata quotannis imperatoris memoriam anniversariis sacris coleret, invitatis aliis quibusdam monachis et omnibus iis qui se in Studiensi monasterio exercerent; cumque diem suum esset obitura, solenni more annua

libus saltem primordialibus in litteris convenient. Unde discas cur Andronicus senior factus monachus dictus sit Antonius apud Gregoram l. ix, Joannes Cantacuzenus apud ipsummet Joasaph nomen acceperit, Georgius Phranzes cur audierit Gregorius et Elena ejus uxor Eupraxia, et tandem cur Æcaterina imperatrix vocata sit Elena, si non ex primordialis litteræ, saltem ex pronuntiationis consensu.

sacra peregit imperatoris, et ipsis omnibus duplicia ea quæ dari consueverant persolvi jussit : antistite autem dubitante et sensim accedente ac duplicationis rationem quærente : « Quia non novi, inquit, o maxime venerande, an insequenti anno vobisua futura sim, Deo fortasse aliter res nostras pro sua voluntate moderante. » Quod etiam accidit; illa enim ante illud tempus vita defuncta est, voluitque cum fratribus in cœmeterio monasterii Studii sepeliri. Ornarunt autem uterque, et ipsa et imperator, augustissimum Præcursoris templum iis quæ connumerare ac sigillatim recensere Hercules labor esset.

Fuit imperator moribus constans, æquus animo, mente acutus, manu strenuus, intelligentia promptus, in rebus bellicis peritissimus, hostibus terribilis, suis re benevolus, verbis infestus. Cum tamen a principio moribus his haudquaquam præditus esset, aiebat oportere imperatorem externis esse terribilem, suis facilem. Rursus aiebat eos qui tyrannidem affectarent, libertos imperatorum fieri velle. Cumque accusaretur quod tyrannidem invasisset contra Michaelē : « Pigebat me, inquit, 651 conservo servare, neque justa consequi. » Et cavillo etiam uxorem est prosecutus, siquidem dicebat illam prius servam, nunc a se in libertatem vindicatam aiebat item cognatos aliis esse orucem, tyranno utilitatem. Æcaterina autem Augusta nihil novi sibi accidisse affirmabat, quippe quæ regnum cum regno commutasset.

Post Comnenum autem Constantinus Ducas præses sine sanguine et rerum perturbatione potius imperio, ad senatum et omnem civitatis populum concionem habuit æquitatis plenam, et deinde rerum administrationem aggressus est, nulla in re a molestia et æquitate recedens ; et honoribus senatores et plebeios multos ornavit, atque eos qui imperante Comneno propriis honoribus exciderant in pristinum statum vindicavit. Multos enim ille ex illustribus obscuros, ex gloriosis ignobiles fecit. Cum enim sancti magni martyris Georgii dies festus advenisset, quo ejus memoria colitur, de more se confert imperator ad Mangana ob cultum martyris. Peracta autem celebritate quidam maligni et improbi malum consilium meditati insidias imperatori struxere. Nihil D vero perfecerunt, Deo cœtum illum impium et pravum commentum dissolvente : hoc enim sibi proposuerunt! faciendum, ut in profundum ille cum omnibus suis demergeretur, utpote per mare ad palatium navigaturus. Habita autem quæstione et accurata inquisitione plures optimates, in quibus 652 ipse quoque eparchus, convicti sunt insidia-

A βασιλέως ἐτήσια, διπλᾶ δὲ τούτοις πάντα τα ἐκ τούτου διδόμενα παραθήσθαι προσέταξε. Τοῦ δὲ καθηγουμένου (8) διαπορήσαντος, καὶ τὸν λόγον τοῦ διπλασιασμοῦ ἡσυχῇ προσελθόντος καὶ ἀπαιτήσαντος, « Ὅτι τὸ, ἔφη, ὧ τιμιώτατε, οὐκ οἶδα, εἰ καὶ κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος ὑμῖν συνέσσομαι, τοῦ Θεοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἴσως ἄλλως καὶ ὧς αὐτῶ βουλευτὸν, οἰκονομήσαντος. » Ὁ δὲ καὶ γέγονεν· ἐτετελευτήκει γὰρ ἐν τῷ μέσῳ, ἀξιώσασα ταφῆναι σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Στουδίου μονῆς. Κατεκόσμησαν δὲ καὶ ἀμφότεροι, αὐτὴ τε καὶ ὁ βασιλεὺς, τὸν πάνσεπτον τοῦ προδρομοῦ ναόν, ἃ δὲ καὶ καταλέγειν καὶ κατὰ λεπτὸν διεξιέναι ἄθος Ἡράκλειος.

B Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἦθος στάσιμος, τὴν ψυχὴν ἐπεικῆς, τὴν γνώμην δέξος, τὴν χεῖρα δραστήριος, τὴν σέβειν ἔτοιμος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια καὶ τοῖς ἐχθροῖς φοβερός, τοῖς περὶ αὐτὸν εὐμενῆς, λόγους προσκείμενος, καὶ ταῦτα μὴ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἔθος ἔχων. [P. 813] Ἐλεγε δὲ δεῖν τὸν βασιλέα φοβερόν μὲν εἶναι τοῖς ἔξω, εὐπρόσιτον δὲ τοῖς ἰδίοις. Πάλιν ἔλεγε τοὺς τυραννιῶντας τῶν βασιλέων ἀπελευθέρους εἶναι σπεύδειν. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τετυράννηκε κατὰ τοῦ Μιχαήλ, « Ὄκνου, ἔλεγε, τῶν συνδούλων δουλεύειν καὶ τῶν εἰκότων μὴ τυγχάνειν. » Ἐπισκώπτων δὲ τῇ γυναικὶ ἔλεγε δοῦλην μὲν εἶναι πρότερον, νῦν δὲ ἡλευθερώσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Πάλιν ἔλεγε τοὺς συγγενεῖς τοῖς μὲν ἄλλοις τυγχάνειν σκόλοπας, τῶν δὲ τυραννοῦντι ὠφέλειαν. Ἐλεγε δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Δικατερίνα μηδὲν ζῶον ἐπ' αὐτῇ γεγενῆσθαι βασιλείας βασιλείαν ἀλλαξαμένην.

C Μετὰ δὲ τὸν Κομνηνὸν Κωνσταντῖνος πρόεδρος ὁ Δούκας τῶν σκήπτρων ἐπιλαθόμενος ἀναιμῶτι καὶ δίχρα πραγμάτων ταραχῆς, λόγους ἐπεικειας γέμοντας ἐδημηγόρησε πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ πρὸς ἅπαν τὸ δημοτικόν (9) τε τῆς πόλεως καὶ κοινόν. Καὶ ἀπ' ἐκείνου τῆς τῶν πραγμάτων ἐνήρηστο ἀντιλήψεως, τοῦ ἐπεικοῦς καὶ μετρίου κατ' οὐδὲν ἀφιστάμενος, ἀλλὰ πᾶσι τρόποις αὐτοῦ ἐξεχόμενος. Ἐτίμησε δὲ τῶν τε τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου πολλούς. Ἀνώρθωσε δὲ καὶ τοὺς ἤδη ἐπὶ Κομνηνοῦ ἐκπεπωκότας τῶν οἰκειατικῶν· πολλοὺς γὰρ ἐκείνος ἀδόξους ἐξ ἐνδόξων καὶ ἀτίμους ἐκ τιμίων ἀπέδειξεν. Ἐπιστάσης γὰρ τῆς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου μνήμης (10) κατὰ τὸ ἔθος ἄπεισιν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Μάγγανα αἰδοῖ τοῦ μάρτυρος, μετὰ δὲ τὸ τελεσθῆναι τὴν ἑορτὴν, τινὲς τῶν κακοήθων καὶ δολερῶν βουλὴν πονηρὰν ἐξαρτύσαντες τῷ βασιλεῖ ἐπεβούλευσαν μὲν, ἤνυσαν δὲ οὐδὲν, Θεοῦ τὸν σύλλογον καὶ τὸ πονηρὸν καὶ ἄθεον διαλυσσάμενου σκαιώρημα· ἦν γὰρ αὐτοῖς γνώμη τῷ βυθῷ παραδοθῆναι αὐτὸν παγγενεῖ ἅτε διὰ θαλάσσης πρὸς τὸ παλάτιον ἀποπλεῖν μέλλοντα. Ζητήσεως δὲ καὶ ἐρεύνης περὶ τοῦ συμβάντος γενομένης πολ-

JACOBI GOARII NOTÆ.

(8) Ἐγούμενος est quicumque monasterii præfectus, καθηγούμενος qui simul sacris ordinibus est ornatus, προηγούμενος qui ex præfectus.

(9) Δημοτικόν inter et κοινόν illud est discriminis,

quod inter collegia factionesve et confusam plebem observatur.

(10) De qua, et imperatorum erga sanctum fiducia Codinus c. xv, n. 9 et c. 17, n. 50.

λῆς πολλοὶ τῶν μεγιστάνων καὶ αὐτοὶ δὲ τῆνικαῦτα ἔπαρχος εἰσέλασαν ὡς ἐπίβουλοι καὶ καθοσιώσεως αἰτία ὀπέπεσαν, τῶν οἰκειῶν στερηθέντες κτήσεων καὶ πάσης τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ἐπόθησε δὲ καὶ ἠγάπησε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀπάντων ὁ βασιλεὺς τὴν τε τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐπαύξησιν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν τὴν ἀκρόασιν, κἄν τούτοις τὴν μείζονα φροντίδα κατεκένου τῆς βασιλείας, τῶν ἄλλων ἦττον ἐχόμενος, στρατηγικῶν φημι πλεονεκτημάτων καὶ στρατιωτικῶν ἀνδραγαθημάτων. Διὰ δὲ ταῦτα καὶ συκοφαντικαῖς ἐπηρειαῖς καὶ σοφιστικαῖς μεθόδοις καὶ δικανικῶν προβλημάτων ἰσμιῶ καὶ σκερτικῶν ζητημάτων ἐπιπλοκαῖς τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκλονεῖτο καὶ [P. 814] ἐκραδαίνετο, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατευσόμενους τὰ ὅπλα καὶ τὴν στρατείαν μεθέντας συνηγόρους καὶ νομικῶν ζητημάτων καὶ προβλημάτων γενέσθαι ἐραστάς· μικρὰ χαίρειν εἰπόντας ἐνυαλίῳ τε ἡχῆ καὶ πολεμικῇ ὀρχήσει καὶ περιδινίσει ἀγχιισθόφω, Εὐσεβῆς δὲ ὧν εἴπερ τις ἕτερος, καὶ φιλομόνητος φιλόπτωχος τε καὶ περὶ τὸ σῶμα ἦττον κολαστικός (11), πρὸς ἄλλο τι ἀμβλύς ἐτύγγανε καὶ νωθρὸς φειδωλὸς δ' εἰσέγαν καὶ ποριστικός καὶ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀυξήτικός. Ἐξουσίαζε δὲ καὶ ταῖς κρίσει, καὶ πολλάκις αὐτὰς διὰ τὴν τῶν προσώπων ποιότητα ὑπέπλεττε, βαρῆς δεικνύμενος τοῖς δυνατοῖς καὶ ἀφόρητος. Προκειμένου δὲ αὐτοῦ τοῖς τοιοῦτοις διηγετικῶς, τῶν δὲ στρατιωτικῶν ἡμεληκότος καὶ βραθυμήσαντος, τὰ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ μάλλον τὰ ἐν τοῖς τέρασσι τῶν μερῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν, ὅπο τῶν πολεμίων ἐφέροντο τε καὶ ἤγοντο, καὶ ἐληίζοντο καὶ διεφθείροντο ἅπαντα τῆ τε τῶν Τούρκων ἐπιδρομῇ καὶ κατισχύσει καὶ τῆ βία καὶ ὑποχωρήσει καὶ δειματοῦσι τῶν ἡμελημένων στρατιωτῶν· συνεχεῖς γὰρ ὄπῃρον ἐκδρομαὶ καὶ λιγλασφαὶ συχναί, ἀφανίζόμενου τοῦ προστυχόντος παντός. Διδὲ καὶ ἡ εὐδαίμων χώρα τῆς Ἰβηρίας ἠρίπρωτο παντελῶς καὶ ἠφάνιστο, ἥδη προκατειργασμένη καὶ ἠσθηνηκυῖα καὶ κατὰ μικρὸν ἐπιλείπουσά τε καὶ φθίνουσα, συμμεταλαμβανομένου δὲ τοῦ δεινοῦ καὶ ὅσαι ταύτη παρέκειντο, Μεσοποταμία τε καὶ Καλδαία, πρὸς δὲ Μελιτηνὴν καὶ Κολώνεια καὶ τὰ τῆ Εὐφράτη συγκείμενα ποταμῶ, ἀλλὰ μὴν τὸ τε Ἀρμενιακὸν καὶ τὰ Βασπρακίαν, καὶ εἴ μὴ πολλάκις στρατεύμασιν, ἐνίστα δὲ καὶ φήμας μόναις δυνάμεων ἀνείργοντο τὰ τῶν Βαρβάρων. Καὶ τινες ἀρχηγοὶ τούτων, Χωροσαφάριος καὶ Σαμουχ, εἰ μὴ ἀγαθῆ τινὶ τύχῃ τὴν ἦττω συμβαλόντες ἐκλήρωσαντο, κἄν μέχρι Γαλατίας καὶ Ὀνωριάδος καὶ αὐτῆς Φρυγίας τὸ ἀντίπαλον περιέδραμεν. Ἐστέλλετο μὲν γὰρ τὸ στρατιωτικόν, ψιλὸν δὲ καὶ ἄοπλον καὶ γυμνόν, τῶν κρείττωνων ἀπελαυνομένων ἐκάστοτε τῆς στρατηγίας τοῦ πληθους τῶν ὄφωνίων ἕνεκεν καὶ τῶν μειζόνων βαρμῶν. Ἄ καὶ καταγνώσεως ἐκτὸς οὐκ ἦν, μηδενὸς γενναίου καὶ ἀξιολόγου πραττομένου διὰ τοῦτο. Συνέβαινε δὲ ἐκ τούτων τοὺς μὲν Ῥωμαίους ταπεινοῦ-

rum et læsæ majestatis rei effecti, et idcirco possessionibus et suis omnibus bonis privati. Concupivit autem et præ cæteris omnibus maxime amavit imperator publicarum rerum incrementum, et præcipuo studio privatas causas audiendi tenebatur, in quibus majorem quam in imperio administrando curam exhauriebat, aliis rebus minus vacans, ducum inquam amplificandæ dignitati, et iis quæ militibus prospere ac strenue gesta essent. Et propterea in calumniatorum conviciis et sophisticis commentis ac judicialium quæstionum examine Romana res publica versans occupabatur, ita ut ipsi milites armis depositis advocati et patroni quæstionum ad leges spectantium et caesarum fierent, omisso Martio sono et bellicis exercitationibus et equorum agitatione. Pius vero cum esset ut si quis alius, et monachorum et pauperum studiosus, et in iis quæ ad cultum corporis pertinent non admodum occupatus, in aliis quoque hebes ac segnis erat: at in augendis publicis pecuniis admodum parcus et civilis. Nimis sibi arrogabat in judiciis, et ea subinde propter personarum qualitatem mutabat, gravem se potentibus ostendens, et ejusmodi cui non possent resistere. Cum iis rebus ille totus incumberet, re militari neglecta, ac nimium se otio dedisset, res Orientis, præcipue loca in finibus Romanorum, ab hostibus agi ferri ac diripi, et omnia vastari et **55** Turcorum excursionibus et oppressione ac violenta fuga et terrore neglectorum militum: continentes enim fiebant incursiones, crebræ direptiones et quæcunque occurrebant hostibus, evertebantur, et idcirco felix Iberiæ regio omnino desolata fuit et prorsus deleta, jam ante confecta et imbecillis, ac sensim deserta et corrupta. Atque hujus mali participes erant Mesopotamia et Chaldaea et insuper Melitene et Colonia et loca ad fluvium Euphratem sita, quin etiam Armenia et Baaspracania. Ac nisi sæpe exercitu et interdum sola fama copiarum compressi fuissent Barbari, et quidam ipsorum duces Chorosalarius et Samuch bona quædam fortuna commisso prælio cladem sortiti essent, etiam usque ad Galatiam et Onoriadem atque ipsam Phrygiam adversarii excurrissent: mittebatur enim exercitus male instructus et inermis, quod semper præstantiores abdicarentur præfectura majorum stipendiorum et honorum causa; quæ quidem culpa minime vacabant, cum nihil strenuum aut memorabile hac de causa gereretur. Quibus rebus effectum est ut Romani imbecilliores redditi terrore complerentur, Barbari vero inflati animo efferrentur et multa confidentia irruptiones facerent; cum etiam ad Anium missus fuerit dux Armenius quidam, nomine Pancratius, pollicitus res ad exercitum qui ibi aderat spectantes se pro virili parte administraturum. Cum vero

JACOBI GOARI NOTÆ.

(11) *Corpus edomare ei austeritatibus subigere assuetus, circa quodcunque aliud segnis ac hebes.*

sultanus illac iter faceret, 654 neque tamen Romanorum regionem vexaret, quidam ex iis qui cum Pancratio erant, erumpentes extremum agmen sultanici exercitus lædebant et cædebant. Quibus de causis sultanus graviter indignatus ulterius progredi desistens ad Anium reversus est, et paucis diebus tum ipsum Anium, tum finitima omnia loca in suam potestatem redacta et præsidio imposito munita ac ducibus idoneis tradita Romanorum exemit imperio. Hæc igitur in hoc statu erant, et tantæ vexationi obnoxia erant Romanorum loca in Asia et in omni Orientis regione: in Occidente vero circa tertiam indictionem, cum præessent oppidis ad Istrum fluvium sitis magister Basilius Apocapes et magister Nicephorus Botaniates. Uzorum natio (hi etiam sunt genere Scythæ, et Patzinacis nobiliores et multitudine superiores) cum tota gente et propriis impedimentis transmisso Istro longis navibus et lembis e caudice cavato factis et utribus, milites transitum prohibentes, Bulgaros inquam et Romanos et qui cum ipsis erant, statim debellarunt, ac duces ipsorum Basilium Apocapem et Nicephorum Botaniatem captivos abduxere, omnemque ad Istrum planitiem complerunt. Excreverat enim natio, ut ii qui viderant confirmabant, ad sexcenta bellicosorum virorum millia. Et quædam haud 655 minima pars ipsorum divisa usque ad Thessalonicam et ipsam Græciam irrupit, et obvia omnia vexavit diripuitque, infinita abacta præda. Sed cum in vehementem hiemen incidisset, quando ad suos redibat, non solum aliena sed etiam sua fere omnia amisit, et infortunio accepto in castra reversa est. Imperator autem de eorum multitudine certior factus cruciabatur animo et ægre forebat, exercitum tamen cogere et idoneas copias contra ipsos mittere cunctabatur, ac segnissimus erat, ut quidam aiebant, sumptibus parcens: erat enim, ut diximus, avarus, et nummum omnibus rebus anteponebat: ut vero alii, quod non confideret adversus tantas vires posse acie decertare: omnes enim asserebant adversariorum multitudinem inexpugnabilem, omnibusque impossibilis redemptio duorum videbatur, et de migratione jam plures cogitabant. Imperator autem missis legatis ad principes nationis tentabat, si factu possibile esset, ipsos abducere et sibi conciliare, multis missis muneribus, quibus delinrentur, atque adeo aliquos ex ipsis crebris beneficiis exceperat. Sed natio maxima, et idcirco quotidie irruptionem faciens, ut stipendium illud haberet, in multas Bulgaricæ partes, jam ipsam quoque Thraciam et Macedoniam opprimebat. Non ferens autem convicia imperator, quod ab omnibus palam ut avarus atque sordidus

σθαι καὶ κατεπιτηχέναι, τοὺς Βαρβάρους δὲ φυᾶσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι καὶ μετὰ πολλῆς προσήγγυσθαι πεποιθήσεως· ὅτε δὴ καὶ ἐς τὸ Ἄνιον ἀποστέλλεται δοῦξ Ἀρμένιος τις Παγκράτιος τοῦνομα, ἐκ τῶν ἐνότων ὑποσχόμενος τὰ ἐκείσε στρατεύματα διοικεῖν. Τοῦ δὲ σουλτάνου (12) παριόντος, μὴ μέντοι γε πημαινολένου τὴν χώραν τὴν Ῥωμαϊκὴν, τῶν περὶ τὸν Παγκράτιον ἐξιώντες τινὲς τὴν εὐραγίαν τοῦ σουλτανικοῦ στρατοπέδου εἰσίνοντο καὶ κατέκαινον. [815] Ἐφ' οἷς καὶ δυσθυμήσας ὁ σουλτάνος ἐφίησι τοῦ πρόσω ἴναί. Πρὸς τὸ Ἄνιον δὲ ἀνθυπέστρεψε, καὶ δι' ὀλίγων ἡμερῶν αὐτό τε τὸ Ἄνιον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ πάντα περιποιησάμενος στρατῶν τε ὄχυρώσας, καὶ τρατηγοῖς ἀξιολόγοις τὰ ἐκείσε παραδούς, τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας αὐτό τε καὶ τὴν αὐτὴν χώραν ἀπεστέρησεν. Ἐἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ εἰς τοσούτον σκυλμόν (13) τὰ Ῥωμαϊκὰ περιήγοντο κατὰ τε τὴν Ἀσίαν κατὰ τὴν ἄλλην πᾶσαν Ἀνατολήν. Ἐν δὲ τῇ Δύσει κατὰ τὴν τρίτην Ἰνδικτιῶνα, ἀρχόντων τῶν περὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν τοῦ μαγίστου Βασιλείου τοῦ Ἀπικάπου καὶ τοῦ μαγίστου Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, τὸ τῶν Οὐζῶν ἔθνος (γένος δὲ καὶ οὗτοι Σκυθικὸν καὶ τῶν Πατζινάκων εὐγενέστερόν τε καὶ πολυπληθέσταρον) παγγενεὶ μετὰ τῆς οἰκείας ἀποσκευῆς τὸν Ἴστρον περαιωθὲν ξύλοις μακροῖς καὶ λέμβοις ἀντεπρέμνοισι (14) καὶ βύρσαις, τοὺς διακυλύοντας τὴν αὐτῶν περὶ τὴν στρατιώτας, Βουλγάρους τέ φημι καὶ Ῥωμαίους καὶ λοιποὺς τοὺς ὄντας σὺν αὐτοῖς, κατηγωνίσαντο αἰφνιδίως, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν τὸν τε Ἀποκάπην Βασίλειον καὶ τὸν Βοτανειάτην Νικηφόρον αἰχμαλώτους ἀπήγαγον, καὶ τὴν περὶ τὸν Ἴστρον πᾶσαν ἐπλήρωσεν ὑπαιθρον· συνεποσούτο γὰρ τὸ ἔθνος, ὡς οἱ εἰδότες διεβδαιούντο, εἰς ἐξήκοντα μυριάδας μαχίμων ἀνδρῶν καὶ πολεμιστῶν. Μοῖρα δὲ τις αὐτῶν οὐκ ἐλαχίστη τούτων ἀπομηθεῖσα ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ αὐτῆς Ἑλλάδος εἰσῆβήσασε, καὶ πᾶν τὸ προσουχὸν κατελυμήνατο καὶ ἐκεράσασε, καὶ λείαν ἤλασεν οὐκ ἀριθμητήν. Χειμῶνι δὲ περιπεπωκωια πολλῶν, ὅτε πρὸς τοὺς σφετέρους ὑπέστρεφεν, οὐ μόνον τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐαυτῆς σχεδὸν ἀπέβαλεν ἅπαντα, καὶ δασυχῆς εἰς τὴν παρεμβολὴν ἐπανέβησεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πυνθανόμενος περὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἤσχαλλε μὲν καὶ ἡδημόνει, στρατιὰν δὲ ἀθροῖσαι καὶ δυνάμεις ἐξιομάχους ἀφεῖναι κατ' αὐτῶν ὀκνηρότερος ἦν, ὡς μὲν τινες ἔλεγον, τῶν ἀναλωμάτων φειδοῖ (ἦν γὰρ, ὡς ἔφαμεν, φιλοχρημάτος καὶ τὸν ὄβολον παντὸς προτιμῶν), ὡς δ' ἔνιοι, μὴ ἀσθαβρῶν πρὸς τοσαύτην ἰσχὺν ἀντιπαρατάξασθαι· ἅπαντες γὰρ ἀπρόσμαχον τὸ τῶν ἐναντίων πλῆθος διισχυρίζοντο, καὶ ἀμύχανος ἐδόκει πᾶσιν ἡ λύτρωσις, καὶ μετοικίαν ἤδη οἱ πλείους ἐβουλεύοντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσέβηεν πρὸς τοὺς ἐθνάρχας αὐτῶν ἐστάλκως ἐπειρᾶτο ὡς

JACOBI GOARI NOTÆ.

(12) Sultani vocabulum Cedrenus significare dicit πιντοκράτορα καὶ βασιλέα βασιλέων, hoc est imperatorem et regem regum. A Turcis jam vulgo pro domino usurpatur; et nomen hoc princeps eorum habet κατ' ἐφοχὴν seu solus et maximus

dominus. Ita Leunclavius.

(13) Lego κατακλυσμόν, qua voce moderni negotiorum ingentem procellam solent interpretari.

(14) Cedrenus et Constantinus *de Adm. Imp.* μολύβινα νοοῦσι.

οἶόν τε παρενεγκεῖν αὐτοῦς καὶ καταστῆλαι, πολλὰ ἄ ποσειδαιος ἐπαγωγὰ καὶ θελκτῆρια· χαρῖσμαι γὰρ ἐνίοις αὐτῶν ἀδροῖς ἐδεξιώσατο. Μέγιστον δὲ ἔθνος ὄν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς πορισμὸν ὁσημέρας ἐπιβήγγυμενον, ἐν πολλοῖς μέρεσι τὴν Βουλγαρίαν, [P. 816] ἤδη δὲ τὴν τε Θράκη καὶ τὴν Μακεδονίαν συνέβλιθε. Μὴ φέρων δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ λεγόμενα (ἀνέστην γὰρ παρὰ πάντων ὡς φειδωλὸς καὶ γλίσχος διεσῦρετό τε καὶ διεβάλλετο) ἔξεισι τῆς βασιλίδος, καὶ περὶ τὸν τόπον ὃς Χοιροβάχοι καλεῖται τὴν σκητὴν πῆγνυσιν, οὐ πλείους τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιωτῶν ἐπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ· ὄθεν καὶ πολλοῖς θαυμάζειν ἐπῆει ὅπως μετὰ τοσοῦτων ἀνδραρίων πρὸς τοσαύτην πληθὺν ἀπεδείλασεν. Ἐν ταύτῃ δὲ παρασκευῇ ὄντος αὐτοῦ καὶ περὶ συναγωγῆς βουλευομένου στρατοῦ, δρομαίως προσελθόντες τινὲς ἐδήλουν τῷ βασιλεῖ τὴν τε τῶν ἡγεμόνων λῆτρωσιν καὶ τοῦ ἔθνους παντὸς τὴν ἀπώλειαν, φράζοντες ὡς οἱ μὲν ἡγεμόνες αὐτῶν ἐμβάντες σάφεισι τὸν Ἰστρον διαβέβηκασιν, τὸ δὲ περιλειφθὲν πλῆθος λιμῶν τε καὶ λοιμῶν τοῖς τε παρακειμένοις Βουλγάροις καὶ Πατζινάκοις καταπολεμηθέντες ἄρδην ἀπώλοντο, Θεοῦ τὸ πᾶν ἐργασαμένου. Λέγεται γὰρ ὡς ἀπογνοῦς ὁ βασιλεὺς ἐκ πάντων, νηστείαν παραγγέλλας τῷ τε πλήθει καὶ ἑαυτῷ, λιτανεῖαν ἐκτενῆ, ἐποίησατο, αὐτὸς πεζὸς συμπορευόμενος μετὰ δακρύων καὶ συντετριμμένης καρδίας, καθ' ἣν ἡμέραν ἐφάνη τοῖς ἐν τῷ Τζουρολῶ ἰσκηνωμένοις τῶν Οὐζῶν πλῆθος στρατιωτικὸν ἐπιστὰν ἐναέριον, διαττετον σὺν σκουδῇ, βέλη κατ' αὐτῶν ἀφίειναι συνεχῆ, ὥστε μηδένα ἐξ αὐτῶν ἀπομῆναι ἄτρωτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Θεῷ θύσας τὰ χαριστήρια εὐθὺς τῆς βασιλίδος πεπόρευτο. Εὖρε δὲ καὶ ταύτην ἐκπλήξεως γέμουσαν καὶ τὰ σῶστρα τῷ Θεῷ ἐπιθύουσαν. Ἀλλὰ πάντες ἀπλῶς θεοσημίαν τὸ γεγονός ἐλογίζοντο καὶ τῇ τοῦ βασιλέως περὶ τὸ Θεῖον εὐσεβείᾳ τὸ πᾶν ἀνετίθεισαν, ἀρετῇ μὴ κακίᾳ καὶ τῇ ἄρχοντος βοπῇ καὶ περὶ τὸ Θεῖον εὐλαβείᾳ τὸ Θεῖον ἐπικλινομένον. Προσηλθον δὲ τούτων τινὲς μετὰ τὸν δημοσίαν ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς τὰ Ῥωμαίων ἐφρόνησαν, καὶ σύμμαχοι καὶ ὀπήκοοι τούτων μέχρι τῆς δεῦρο γεγόνασιν, καὶ ἀξιωματῶν συγκλητικῶν καὶ λαμπρῶν ἡξιώθησαν. Ἦν δὲ τὸ τηνικαῦτα ἔτος μὲν ἕκτον βασιλεύοντι τῷ Δουκί, Ἰνδικτιῶν γ', ἔτος ρσφογ' τῆς κοσμικῆς κτίσεως.

Πρὸ δὲ τούτου τοῦ ἔτους κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, τῆς δευτέρας ἐπινεμήσεως, καὶ ἄγοντος τοῦ αὐτοῦ μηνός, περὶ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτός, σεισμὸς ἐξαισιος γέγονε τῶν πώποτε γενομένων ἐκπληκτικώτερος, ἐκ τῶν Ἐσπερίων μερῶν ἀρξάμενος. Τοσοῦτος δὲ ἦν τὸ μέγεθος ὡς καὶ οἰκίας ἀνατρέψαι πολλάς καὶ ναοὺς καὶ κίονας. Τὰ ὅμοια δὲ τοῖς εἰρημένοις πεπόνθασιν Ῥαιδεστός τε καὶ Πάνιον καὶ τὸ Μυρίσφυτον, ὡς καὶ μέρη τειχῶν [P. 817] ἀνατραπῆναι ἄχρις ὑποβάθρας καὶ πλείστας οἰκίας, καὶ φόνον γενέσθαι πολύν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ Κύζικος, ὅπότε καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Ἑλληνικὸν ἱερὸν κατεσεισθη καὶ τῷ πλείστω μέρει κατέπεσε, μέγιστον ὄν χρῆμα πρὸς θέαν δι' ὀχυρότητα καὶ λίθου τοῦ καλλίστου τε καὶ μεγίστου ἀρμονίαν καὶ ἀνοικοδομῆν καὶ ὕψους καὶ μεγέθους διαρκειαν. Καὶ μέχρι δὲ δύο ἐνιαυτῶν ἕκτοτε φοράδην ἐσφοίτων σεισμοὶ μηδαμῇ τυξ

incessebatur et accusabatur, regia urbe egressus ad locum qui Chærobachi vocatur 656 castra ponit, haud plures centum et quinquaginta militibus secum adducens, ex quo plures admirari quomodo cum hisce homunculis adversus tantam multitudinem congregari auderet. Verum cum ille in hujuscemodi apparatu versaretur ac de cogendo exercitu consuleret, quidam ad ipsum accurrentes accessere, atque duces redemptos nuntiarunt et totius nationis interitum, asserentes duces ipsorum conscensis navigiis Istrum transmississe, reliquam vero multitudinem lame ac peste et a finitimis Bulgaris et Patzinacis debellatam funditus interivisse, Deo omne illud opus procurante. Fertur enim imperator, desperatis rebus, indixisse jejunium et sibi et populo, et assiduas supplicationes adhibuisse, ipse pedes simul cum lacrymis incedens et contrito corde. Qua die conspecta est in Tzurolo ab Uzis in tabernaculis commorantibus militum multitudo in acie emicare et cum summa festinatione crebra contra ipsos tela jacere, ita ut ex ipsis nemo illæsus remanserit, quin vulnus acceperit. Imperator autem Deo sacrificio cum gratiarum actione peracto, recta ad regiam urbem se contulit, quam reperit admirationis ac stuporis plenam votaue Deo pro accepta salute persolventem. Verum omnes quod factum erat divinum miraculum censentes, imperatoris erga Deum pietati ascribebant, quod virtute et non vitio aut potentia imperatoris, sed religione Deus ipse flexus esset. Post hujuscemodi cladem quidam ex 657 ipsis ad imperatorem se contulere, a quo acceptis agris publicis Macedoniæ Romanis steterunt, et socii ipsorum atque eis obedientis hactenus fuere, honoribus senatoriis atque illustribus dignati. Agebatur autem tunc sextus annus imperanti Ducæ, indictione tertia, anno 6573 ab orbe condito.

τοιούτον ὄλεθρον τῷ βασιλεῖ, καὶ χώραν λαβόντες

Anno vero superiore circa mensem Septembrem indictione secunda, vicesima tertia die mensis, circa secundam noctis vigiliam, terræ motus ingens factus et omnium qui unquam fuere maxime terribilis, ab Occidentis partibus incipiens, atque adeo vehemens ut et domos multas everterit et templa et columnas. Et similia iis quæ jam diximus accidere Rædesto et Panio atque Myriophyto, ita ut murorum partes usque ad ipsum fundamentum dirutæ sint et domus plurimæ, et multa cædes facta. Quinetiam Cyzicus haud expers damni fuit, siquidem templum Græcorum, quod in ipsa erat, commotum est ita ut maxima illius pars deciderit, cum esset maximum spectaculum, tum quod munitissimum erat, tum quod ex pulcherrimo lapide et maximo admirabilem structuræ ordinem habebat, tum vero quod ædificium videretur et altitudine

et magnitudine idonea in perpetuum permansurum. Et usque ad duos annos ex eo tempore frequentes terræ motus fiebant adeo ingentes ut ejusmodi majores natu minime meminissent. Eadem damna perpessa est Miosæ, in qua templum sanctæ Sophiæ dicatum et sanctorum Patrum 658 ædes conquassata sunt, et muri cum civium domibus collapsi sunt, et loca quoque Dromi penitus corruerunt. Erant hæc peccatorum exacta supplicia et prorsus ita divina, et innuebant modo dictæ nationis adventum et interitum: in divinis enim portentis non præsens tantum sed etiam futurum prævidetur et præsignificatur.

Maiο quoque mense, quarta decima indictione, apparuit crinita stella post solem occidentem, lunæ magnitudine, quando ipsa plena est lumine: quæ eo tempore fumum emittere et nebulam videbatur, et insequenti die cœpit crines ostendere, qui quantum protendebantur, tantum stellæ magnitudo deficiebat; immisit autem radios ad Orientem, et ad eam partem progredi quadraginta diebus perseveravit.

Mortuo vero patriarcha Constantino, Joannes monachus, cognomento Xiphilinus deligitur, Trapezunte natus, vir sapiens et eruditissimus et in rebus politicis spectatus et virtutem sedulo sectatus, adeo ut in principio florentis ætatis monasticam administrationem suscepit et vitam solitariam degere instituerit tempore haud exiguo in Olympo monte: quare nemo præter ipsum dignus habebatur qui ad altum patriarchatû gradum reduceretur, tametsi recusans ac fugiens ad eum honorem compulsus est. Quin etiam vita functo Theodulo Bulgaricæ archiepiscopo 659 delegit imperator Joannem quemdam, monachum Lampensem, qui idem monasterium cum Xiphilino coluerat.

A mense autem Octobri morbus gravis imperatorem invasit, qui eum graviter affligebat usque ad insequentem mensem Maium, quo ipsum profligavit et vita privavit. Ejus vero exsequiæ non ubi exspectabat celebratæ sunt, sed per mare ductus in monasterio sancti Nicolai, quod Molibotum vocatur, situs est. Vixit in imperio annos septem, menses sex. Fuere ipsi liberi ex Eudocia Augusta, quam adhuc privatus duxerat uxorem, mares tres, Michael, Andronicus et Constantinus. Horum porphyrogenitus erat Constantinus, omnesque imperatores declaravit. Femine autem tres, Anna, Theodora et Zoe. Et cum Cæsarem suum fratrem Joannem delegisset, socium arcanorum consiliorum et deliberationum ascivit. Cum diem suum obiturus esset, ab omnibus syngrapham petiit, in quo pollicerentur nunquam se præter ipsius liberos alium imperatorem suscepturos: et omnes subscripsere. Quin etiam imperatrix Eudocia nunquam ad alterum conjugium se transituram promisit. Perfectamque ipsam syngrapham patriarchæ ser-

A ἐξωρτόροις μνημονευόμενοι. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἡ Νίκαια πέπονθε· κατεσείσθη γὰρ καὶ ταύτη ὃ τε ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Σοφίας ναδὸς καὶ ὁ λεγόμενος τῶν ἁγίων Πατέρων σηκός, καὶ τὰ τεῖχη δὲ σὺν τοῖς πολιτικοῖς οἰκίμασι καταπεπτώκασιν, ὅτε δὴ καὶ τὰ τοῦ τρόμου κατέληξε τέλος. Ἦσαν δὲ ταῦτα καὶ εἴσπραξις μὲν ἀμαγτημάτων καὶ χόλος θεῖος ἐξ ἅπαντος, ἠνίττολτο δὲ καὶ τὴν τοῦ βῆθέντος ἔθνους ἐπέλευσιν καὶ κατάλυσιν· ἐν γὰρ ταῖς θεοσημαίαις οὐ τὸ ἐνεστῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον πρωτῶθερηται καὶ προσημαίνεται.

B Καὶ Μαῖω δὲ μηνὶ τῆς ιδ' Ἰνδικτιῶνος ἐφάνη κομήτης κατόπιν τοῦ ἡλίου δύοντος, τὸ μέγεθος σεληνάϊον φέρων, ὅτε ἔδη πλησιφαγῆς γένηται. Καὶ ἐφίκει μὲν τῆνικαῦτα ἐλπόμενιν καπνὸν καὶ ὄμιχλιν, ἐν δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἤρξατο παραδεικνύειν βοστρύχους τινάς, καὶ ὅσον οὗτοι προστάννυτο, τὸ μέγεθος τοῦ ἀστέρου ὑπέληγεν. Ἀπέτεινε δὲ τὰς ἀκτίνας ὡς πρὸς Ἐφῶν, καὶ πρὸς ἐκείνην προήχθη, καὶ ἦν ἐπικρατῶν ἄχρις ἡμερῶν ω.

C Κωνσταντίνου δὲ τοῦ πατριάρχου θανάτου Ἰωάννης μοναχὸς ὁ ἐπίκλην Ξιφιλίνος προχειρίζεται, ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ὀρμώμενος, ἀνὴρ δὲ σοφὸς καὶ πρὸς ἄκρον παιδείουσις ἐλλητικῶς κἀν τοῖς πολιτικοῖς περιβλεπτός γεγὼς καὶ ἀρετῆς εὐφρόνως ἐπιμολούμενος, ὥστε ἐν ἀρχῇ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἡλικίας τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἀσπάσασθαι καὶ τῶν ἀναχωρητικῶν ἐλεῖσθαι βίον χρόνον οὐκ ἐπὶ μικρὸν παρὰ τὸ τοῦ Ὀλύμπου ὄρος. Ὅθεν καὶ οὐδέτις ἄξιός πλὴν αὐτοῦ ἐνομιζέτο πρὸς τὸν ὑψηλὸν τοῦ πατριάρχου βαθμὸν, εἰ καὶ ἀπαναιόμενος καὶ φεύγων ἐδιώχθη πρὸς τῆς τιμῆς. Ἀλλὰ μὴν καὶ Θεοδοῦλου τοῦ Βουλγαρίας ἀρχιερέως κοιμηθέντος προχειρίζεται ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην τινὰ μοναχὸν ἐκ τῆς Λάμπης μὲν ὄρμημένον, συνασκητὴν δὲ καὶ σύμμονον τοῦ Ξιφιλίνου.

D Ἀπὸ δὲ μηνὸς Ὀκτωβρίου νόσος ἐνσκήψασα τῷ βασιλεὶ κατέτρεχεν αὐτὸν δεινῶς ἄχρι τοῦ ἐπιόντος Μαῖου μηνός· ἐν αὐτῷ δὲ τοῦτον κατεργάσατο καὶ τῆς ἐντεῦθεν ζωῆς ἀπήγαγεν. Ἡ δὲ ὁσία τούτου οὐκ ἐνθα προσεδόκησε γέγονεν, [P. 818] ἀλλὰ διαπόντιος ἀχθεὶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐναπετέθη, ἣ καλεῖται Μολιθωτόν· Ἐζῆσε δὲ ἐν τῇ βασιλεῖ χρόνου ζ' καὶ μῆνας ἕξ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ παῖδες ἐξ Εὐδοκίας τῆς βασιλίδος, ἦν ἔτι ἰδιωτεύων ἡγάγετο ἄρβενες μὲν τρεῖς, Μιχαήλ, Ἀνδρόνικος καὶ Κωνσταντίνος (τούτων πορφυρογέννητος ἦν ὁ Κωσταντίνος, πάντας δὲ βασιλεῖς ἀνηγόρευσε)· θῆλαιαι δὲ τρεῖς, Ἄννα τε καὶ Θεοδώρα, καὶ Ζωή. Καίσαρα δὲ τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην προχειρισάμενος κοινωνὸν βουλευμάτων μυστηριωδῶν καὶ σκεμμάτων ἐτίθετο. Μέλλων δὲ τελευτῆν ἔγγραφον ἀπήτησεν ἐκ πάντων ὡς οὐκ ἂν ποτε παρὰ τοὺς αὐτοῦ παῖδας βασιλεῖα ἕτερον δέξαιτο· ἐν ψ καθυπέγραψαν ἅπαντες, ἄμᾳ μὴν καὶ ἡ βασιλὶς Εὐδοκία ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ αὐτὴ πρὸς δεύτερον ἐλεύσεται συνοικέσιον, καὶ ἀπαρτίσθην τῷ πατριάρχει φυλάττειν δεδώκασιν. Ὅθεν καὶ

παρὰ τῆ γυναικὶ καὶ βασιλίδι τὰ πάντα παποίηκε, A
 σωφρονεστάτη τε νομιζομένη τάνδρῳ καὶ παιδοτρι-
 βῆναι ἀκριβεστάτη καὶ πρὸς τὰ κοινὰ διοικη-
 τικανωτάτη. Τελευτᾷ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐτών ὧν ἐξήν-
 κοντα καὶ μικρόν τι πρὸς. Ἐπίθιστο δὲ λέγειν περὶ
 τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ ὡς τιμῆς μὲν καὶ χρημᾶ-
 των οὐκ ἀποστερήσει τούτους, ἀντ' ἐλευθέρων δὲ ὡς
 ἀργυρωνήτων ἐχρήσατο. « Ἀπειλόμην δὲ οὐκ ἐγὼ
 τῆν ἐλευθερίαν αὐτούς, ἀλλ' οἱ νόμοι ἐκπτώτους
 τῆς πολιτείας ποιήσαντες. » Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως
 προσκαίμενος, « Ὁφελον, ἔλεγεν, ἐκ τούτων ἢ τῆς βα-
 σιλείας ἐγνωρίζομην, » Γενναῖος δὲ ὧν τὴν ψυχὴν
 πρὸς τινα εἰρηκότα ὡς αὐτὸς ἂν ἠδέως μαχόμενος
 ἐαίηεν τὸ ἴδιον σῶμα προβάλλοιτο, « Εὐφῆμαι, εἶπε,
 καὶ εἰ βούλοιο γὰρ πεσόντι ἐπίνεγκαι πληγὴν καὶ
 αὐτός. » Πρὸς δὲ τὸν τοὺς νόμους ἐξακριβούμενον ἐπὶ B
 τῷ βούλεσθαι ἀδικεῖν, « Οὗτοι, ἔφησεν, οἱ νόμοι ἡμᾶς
 ἐπολωλέκασι. »

Κατίσχον δὲ τὰ σκηπτρα τῆς βασιλείας ἢ τε σύ-
 ζυγος αὐτοῦ καὶ οἱ παῖδες. Οἱ δὲ τὴν Ἐφᾶν κατα-
 τρέχοντες Τούρκοι πάλιν τοῖς περὶ τὴν Μεσοποτα-
 μίαν ἐφηδρευον, καὶ μάλιστα τοῖς περὶ Μελιτηνὴν
 ἱστρατοπεδευμένοις Ῥωμαϊκοῖς στρατεύμασιν, ὅπερ
 τοῦ ὀφωτισμοῦ ἐνδεήσαντες καὶ τῶν συνήθως παρ-
 εχομένων αὐτοῖς σιτηρισίων στερούμενοι ἐνδιῶς εἶχον
 καὶ ταπεινῶς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὄργιλως διὰ τὴν
 ἐνδειαν, καὶ μὴ τοῖς ἰθαγενέσι στρατιώταις βούλε-
 σθαι συνελεθεῖν καὶ τὸν Εὐφράτην σὺν αὐτοῖς παραι-
 σασθαι. Ἐπερχομένων οὖν τῶν Τούρκων, μόνοι οἱ C
 Μελιτηνοὶ ἀντιστάντες ἄτερ αὐτῶν εὐμαρῶς ὑπὸ τῶν
 Βαρβάρων ὡς ἐκηδόλων ἔλυμαίνοντο καὶ κατετι-
 τρώσκοντο, ἀπαθῶν αὐτῶν διαμερόντων, ἕως ἀναγ-
 κασθέντες [P. 819] εἰς τὸν ποταμὸν τε ἔφυγον καὶ
 πρὸς μάχην καὶ ἄκοντες ἔστησαν καὶ νῦτα δοῦναι
 παρεβιάσθησαν καὶ τροπῆς γενομένης ἔπεσον συχλοὶ
 ἐξ αὐτῶν, τινὲς δὲ καὶ ζυγῆλαι ὑπὸ τῶν Βαρβάρων
 ἐλθρήθησαν. Οἱ δὲ λοιποὶ τῷ ἄστει τῆς Μελιτηνῆς
 ἀνεδύθησαν. Περιφρονήσαντες δὲ τούτους οἱ Βαρ-
 βάροι ὡς ἤδη καταστραφέντας καὶ ἀσθενεῖς ἐκτρέ-
 χουσιν ἄχρη Καισαρείας, καταληγίζομενοι πάντα καὶ
 κίτταστρέφοντες καὶ πῦρ αὐτοῖς ὑπανάπτοντες. Καὶ
 τῷ σηκῷ τοῦ μεγάλου καὶ περιωνόμου Βασιλείου
 εἰσπηδῆσαντες δηροῦσι μὲν ἅπαντα καὶ τὰ ἱερὰ καθ-
 αρπάξουσι, προτραγάντες δὲ καὶ τῆ τοῦ ἀγίου σορῶ
 τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ λειψάνῳ δρᾶσαι τι πονηρὸν οὐδαμῶς D
 ἠδυνήθησαν· προκατησφάλιστο γὰρ καὶ περιεδεδό-
 μητο κτίσμασιν ὄχυροῖς [οῦ] χρόνου δεομένοις πολ-
 λοῦ πρὸς καθαίρειν. Τὰ δὲ τὰς ὁπὰς περιστέλλοντα
 θυρίδια χρυσῷ καὶ μαργάραις ἐξειργασμένα καὶ λί-
 θοῖς ἐξαιρούσι, καὶ τὸν ἔλρον κόσμον ὁμοῦ συμφορή-
 σαντες αἴρουσιν ἐκείθεν, παραδόντες πολλοὺς τῶν
 Κιισαρέων σφαγῆ καὶ τὸν ναὸν καταχρανάντες.
 Κάκειθεν ὑποστρέψαντες διέρχονται τοὺς εἰς Κιλι-
 κίαν ἄγοντας στενωποὺς, μηδενὸς προγόντος τὴν
 τοῦτον ἔφοδον, καὶ τοῖς Κιλικίῳ ἐπιφανέντες ἐκπλή-
 κτως ἐμφοδῶς εἰργάσαντο, φόνον πολὺν ποιοῦντες
 τῶν παρεμπιπτόντων αὐτοῖς. Χρονίσαντες δὲ τῆ

vandam tradidero. Quare et dum uxor et dum
 Augusta fuit, omnia ita fecit ut et viro castissima
 et in instituendis liberis diligentissima et in ad-
 ministranda republica maxime idonea haberetur
 Moritur imperator annos 666 natus sexaginta et
 paulo amplius. Consueverat autem dicere de iis
 qui sibi insidiarentur, se honore et pecuniis haud-
 quaquam eos privaturum, sed ut captivis argento
 emptis usurum, non autem eos ut liberos homines
 habiturum : « Ademi autem, aiebat, non ego ipsis
 libertatem, sed leges, quæ jure civitatis ipsos ex-
 cidere fecerunt. » Disciplinis eximie deditus, aie-
 bat, « Utinam ex iis potius quam ex imperio cog-
 noscerer. » Cumque alto animo esset, cuidam qui
 sibi dixerat se libenter pugnantem proprium cor-
 pus pro illo oblaturum, « Meliora, inquit, loquere,
 ac si me lapsum videris, ipsemet mihi plagam in-
 fer. » Ad eum qui studioso leges inquirebat prop-
 terea quod peccare cuperet, dixit, « Istæ nos leges
 perdidere. »

Obtinuere autem imperii sceptra et conjux ipsius
 et liberi. Turci vero Orientis regionem percurren-
 tes rursus eas Romanorum copias quæ ad Mesopo-
 tamiam erant, sed maxime eas quæ ad Melitenem
 castra posuerant, obsidebant; quæ commestus
 indigentes, et iis cibis qui sibi frequenter suppe-
 ditari consueverant privati, inopia conflictabantur
 se misere debebant. Ad hæc irati ob rerum ino-
 piam cum indigenis militibus conjungi ac fluvium
 Euphratem cum ipsis transire nolebant. Advieni-
 tibus igitur Turcis, cum soli Meliteni restitissent
 sine ipsis, facile a Barbaris procul jaculantibus
 lædebantur et vulnera accipiebant, 661 cum illi
 nihil detrimenti acciperent, quoad coacti ad flu-
 vium fugerunt, et ad pugnandum constitere vel
 inviti, et terga dare vi compulsi sunt. Cumque
 superati essent, multi ex ipsis cecidere, quidam a
 Barbaris vivi capti, reliqui in urbem Melitenem
 se incolentes receperunt; quos Barbari contem-
 nentes veluti debellatos et imbecilles, percurreunt
 usque ad Cæsaream omnia diripientes et evertentes
 atque igne succenso cremantes. Impetu quoque
 facto in magni ac celeberrimi Basilli templum om-
 nia incendunt et sacra diripiunt; et irrumpentes
 ipsius sancti sepulchrum sanctis ejus reliquiis
 nihil detrimenti inferre potuerunt : erat enim di-
 ligenter præmunitum, et circum structa quædam
 ædificia ita corroborata, ut ad demolendum diu-
 turno tempore indigerent. Ostia vero quo forami-
 nibus apposita fuerant, auro et margaritis elaborata
 pretiosisque lapidibus, adimunt; omnibusque su-
 blatis ornamentis, inde proficiscuntur, multis in-
 terfectis Cæsariensibus temploque polluto. Et in-
 de reversi transeunt per angustas vias ad Cili-
 ciam ducentes, ita ut nemo præsensent ipsorum
 adventum. Cumque repente comparentes Cilicas
 multo terrore complessent, multam eorum qui sib
 occurrerent cædem fecerunt. Diutiusque in ipsa
 provincia commorati cum eam vexassent; spoliis

ac præda et captivis multis potiti ad Chalep se recepere, a quodam transfuga Amertice nomine eo perducti, qui Romanis infestus 662 erat et impetrante sene Michaele ad eum transfugerat, magnaque dona et honores ac præmia consecutus fuerat. Sed apud imperatorem Constantinum Ducam accusatus quod ipsum gladio interfecturus esset, hac de causa perpetuo fuerat exsilio condemnatus. Verum cum rursus revocatus adversus Turcos missus esset, tunc ob rerum quæ ad victum necessariæ sunt inopiam sese Turcis adjunxerat, et regionem pessime vexabat. Conjuncti igitur Turci et Chalepiti, inita inter se societate, Antiocheam Syriæ ejusque finitima loca male vexarunt, cædentes, comburentes, diripientes, deprædantes, captivos abducentes, et pessima quæque perpetrantes. Nam et adversus ipsos coacti fuerant idonei exercitus Nicephoro Botaniate duce: sed avaritia et segnities rursus effecere ut omnis labor irritus esset, neque enim integer commeatus, sed mediocris quædam pars illis tradita militibus torporis causa fuit; qui accepto quod sibi datum fuerat, in suam quisque patriam dissipati sunt. Ac rursus Barbari regionem incendere et sine metu percurrere. Exiguas vero juvenum copias, qui modo e suis domibus, ubi educati fuerant, prodierant, parvis et minimis sumptibus coactas Antiochiæ duci tradiderunt; qui aliquod quidem facinus perpetrare cupiebant, juvenili audacia militantes, sed belli imperiti et sine equitatu ac fere inermes et nudi, cum ne quotidianum quidem victum haberent, intolerabilia multa 663 passi in patriam suam sine gloria reversi sunt; quos dux Botanitates cum suis protectoribus et quibusdam externis copiis facile potuit repellere. Verum cum ille abdicatus esset magistratu, Barbari longe audaciores sunt effecti, commeatus inopia plurimum civitates opprimente, et aliarum rerum quæ ad victum usui sunt indigentia.

Sed cum necessario res ipsæ indigerent imperatore, qui eas posset constituere et in æquum statum adeo adversis temporibus redigere, censebatur maxime idoneus Botanitates et alii multi: attamen divinum viciit consilium, et idcirco ad hæc perducitur bestarches, Romanus Constantinus Diogenis filius. Quo autem modo perductus fuerit, mox dicam. Erat creatus dux Sardices Diogenes. Cum autem patricius esset, petiit ab imperatore Constantino Duca hoc honore affici ut esset bestarches. Imperator autem respondens, « Ostendens opera reposece mercedem, » inanem ipsum re infecta dimisit, ejus petitioni minime consentiens. Egressus igitur Diogenes, cum ad Sardicem pervenisset incidissetque in Patzinacas, qui eruperant et regionem diripiebant, de ipsis tropæa erexit, et ex captis vivos quamplurimos, interfectorum vero capita imperatori misit. Et idcirco bestarches ab

Α χώρα και ταύτην λυμηνάμενοι, και λαφόρων εαυτούς εμπλήσαντες και λείας και αιχμαλωσίας πολλής, άπιασι προς τὸ Χάλεπ, παρά τινος αὐτομόλου Ἀμερτικῆ λεγομένου ὀδηγηθέντες ἐκεῖσε, δυσμενῶς τοῖς Ῥωμαίοις διακειμένου ἐπὶ τοῦ γέροντος μὲν Μιχαὴλ αὐτομολήσαντος και τυχόντος μεγάλων δωρεῶν και τιμῶν και ἀξιώσεων, κατηγορηθέντος δὲ παρὰ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκῃ ὡς μέλλοντος αὐτὸν μαχαίρᾳ διαχειρίσασθαι, και διὰ τοῦτο κατακριθέντος ἀδίδῳ φυγῆ, πάλιν δὲ γε τυχόντος ἀνακλήσεως και ἀποστάντος κατὰ τῶν Τούρκων, τηνικαῦτα δὲ διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων προσθεμένου τε τοῖς Τούρκοις και τὴν χώραν διατιθέντος κάκιστα. Γενόμενοι γοῦν ἐν οἷ τε Τούρκοι και οἱ Χαλεπίται, και ὁμολογίαν δόντας ἀλλήλοις, τὴν ἐν Συρίᾳ Ἀντιόχειαν και τὰ περὶ αὐτὴν κακῶς διετίθεσαν, σφάζοντες, πυρπολοῦντες, ἀνδραποδίζοντες, λεηλατοῦντες, ἀιχμαλωτίζοντες και πᾶν εἴ τι χειρίστον διαπραττόμενοι. Συνηθροίσθησαν γὰρ στρατεύματα ἐπ' αὐτοῖς ἀξιόλογα, Νικηφόρου ὄντος τοῦ Βοτανειάτου ἐν ταύτῃ δουκὸς, ἡ δὲ φειδωλία και ἡ γλισχρότης ἄπρακτα πάλιν τὰ πάντα ἀπέδειξεν. Οὐ γὰρ ὀλόκληρον τὸ ὄψώνιον, ἀλλὰ μερικὸν αὐτοῖς και μετρίον δοθὲν ναρκῆσαι τοὺς στρατιώτας ἐποίησε. λαβόντες γὰρ τὸ δοθὲν εἰς τὰ οἰκεία διεσκοδόθησαν, και πάλιν ἦσαν οἱ βάρβαροι τὴν χώραν δηοῦμενοι και ἀδέως κατατρέχοντες. [P. 820] Νεολαίαν δὲ τινὰ βραχειαν ἄρτι τῶν οἰκημάτων, οἷς ἐνετρέφοντο, ἐκπεπηδηκυῖαν μικροῖς και ἐλαχίστοις ἀθροίσαντες ἀναλώμασι τῷ τῆς Ἀντιοχείας ἡγεμόνι ἐνεχείρισαν. οἱ δρᾶσαι μὲν τι προσθυμοῦντο ἀπὸ νεωτερικῆς θρασύτητος στρατηγούμενοι, ἀπειροπόλεμοι δὲ ὄντες και ἄφιπποι, σχεδὸν και ἄοπλοι και γυμνοὶ και μηδὲ τὸν ἡμερήσιον ἄρτον ἔχοντες, πολλὰ παθόντες ἀνήκιστα εἰς τὴν σφῶν ἀκλεῶς ἐπανέστρεψαν γῆν, τοῦ δουκὸς Βοτανειάτου μετὰ τῶν οἰκείων ὑπασπιστῶν και τινῶν ξενικῶν δυνάμεων μετρίως αὐτοὺς ἀποσοδῆσαι ἰσχύσαντος. Παραλυθέντες δὲ ἐκείνου τὰ τῶν Βαρθάρων ἐπὶ πλέον ἐθρασύνθη, σιτοδείας ἐπὶ πλέον πιεζούσης τὰς πόλεις και τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων ἐνδείας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περ ἐξ ἀνάγκης βασιλέως ἐδέχθη τὰ πράγματα δυναμένου αὐτὰ ποσῶς καταστῆσαι τε και ὁμαλίσαι ἐν οὕτως ἐναντίοις και καιροῖς, ἐπεψηφίζετο μὲν ἀξιολογώτατος ὁ Βοτανειάτης και ἄλλοι πολλοὶ, νικᾷ δὲ ὁμοῦς ἡ θεία βουλή, διὸ και ἀνάγεται ἐπὶ ταῦτα ὁ βεστάρχης, Ῥωμανὸς ὁ Κωνσταντίνος, τοῦ Δοιγένους υἱός. Ὁν δὲ τρόπον ἀνήχθη, ἐνθεν ἐρῶ. Ἦν μὲν προβεβλημένος δοξὲ Σαρδικῆς ὁ Διογένης. πατρικίος δὲ τυγχάνων ἐζήτησε τὸν βασιλέα Κωνσταντίνον τὸν Δούκαν τιμηθῆναι βεστάρχης. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπειπὼν αὐτῷ. « Δεικνύων ἔργα ἀπαίτει μισθοῦς » κενὸν αὐτὸν και ἄπρακτον ἀπεπέμψατο, μὴ προσέχων τῇ αἰτήσῃ αὐτοῦ. Ἐξελεθὼν οὖν ὁ Διογένης και τὴν Σαρδικὴν καταλαβὼν, περιτυχῶν Πατζινάκοις ἐξεληθεῖσαι και λεηλατοῦσαι τὴν χώραν, τρόπκιον ἐστήσατο κατ' αὐτῶν, και τῶν ἐλκωκότων ζῶντας μὲν πολλοὺς, κ φαλάς δὲ τῶν ἀνηρημένων τῷ βασιλεῖ πεπομφῶς ἐτιμήθη βεστάρχης, γράψαν-

τὸς αὐτῶ τοῦ βασιλέως ὡς « Οὐκ ἐμὸν δῶρον, ὦ Διογέ-
 νες, τοῦτο, ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς καὶ ἀνδραγαθίας. »
 Διατρίβων δὲ ἐκεῖσε ἠβουλήθη μὲν ἀντᾶραι τῷ βα-
 σιλεῖ, ἀλλὰ τὸ μελετώμενον εἰς φῶς ἀγαγεῖν δεδιώς
 ἦν. Ὅμως ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἀπῆν καὶ τὰ τῆς βασι-
 λείας ἐχθρῆσον, κοινολογεῖται τινι τῶν πιστικωτάτων
 τὸ πρᾶγμα, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς παρακειμένοις ἔθνεσιν
 ὁμιλήσας περὶ ταυτοῦ πράγματός, φιλίως αὐτῷ δια-
 καιμένοι, ἤρξεν ἡμερῶν τινων, τῆς αὐτοῦ γενναιό-
 τητος πείραν ἔχουσι δαφιλῆ. Καὶ μηνύεται παρά
 τινος Ἀρμενίου τὸ γένος, καὶ δὴ συλληφθεὶς δεσμώ-
 της πρὸς τὴν βασιλίδαν ἀπαγεται. Ἐλεγχθεὶς δὲ καὶ
 καταθήμενος καὶ διὰ τοῦτο κατακριθεὶς θανάτου ὡς
 ἐπίβουλος ὑπερορίζεται καὶ τῆς πόλεως ἐκβάλλεται,
 πᾶσιν ἀνίαν ἐνθήμενος ὅσοι τῆς αὐτοῦ γενναιότητος
 καὶ ἀνδρίας ἐν πείρᾳ καθίσταντο. [P. 821] Οἱ δ'
 ἀγνοοῦντες ἐκ τῶν εἰδότεων ταῦτα παραλαμβάνοντες
 ὑπῆρχον ἐξ ἀνάγκης ἐρασταί. Καὶ διὰ τοῦτο δι' εὐ-
 χῆς ἦν τοῖς ὄλοις ἀνώτερον τὸν ἄνδρα γενέσθαι κολ-
 αστηρίων καὶ χαρισθηναί τῇ Ῥωμαίων τούτων
 ἀρχῇ. Ἐπει δὲ ὁ σκοπὸς ζήλου θεοῦ ἦν καὶ οὐ φι-
 λουτίας, περιαλγῶς τῆς τῶν Χριστιανῶν πληθῆος
 πασχούσης καὶ κακῶς κερατίζομένης ὁσημέραι πρὸς
 τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐνηργήθη λοιπὸν τοῖς εὐχομένοις τὰ
 τῆς εὐχῆς. Παραστάντος γὰρ αὐθις αὐτοῦ τῷ βασι-
 λικῷ βήματι περιέσχεν ἔλεος ἄσχετον τὴν Αὐγούσταν
 Εὐδοκίαν· ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ μετὰ τῶν τῶν ἄλλων καὶ θεα-
 θῆναι ἀγαθός, ἐπιμηκῆς τε τὴν ἡλικίαν ὧν καὶ στέρ-
 νων καὶ νῶτων ἐν καλῷ ναθορώμενος, εὐόφθαλμος
 τε, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ τοῦ πάθους αὐτόθεν παρά-
 κλησιν ἐκαλούμενος, μήτ' ἀκριβὲς τὸ λευκὸν μήτε
 τὸ μέλαν ἀποσώζων, ἀλλ' οἶον συγκεκραμένα κατ'
 ἴσον ἀμφοτέρα. Ὡς οὖν καὶ ἡ παρεστῶσα γερούσια
 συνέπαθεν, εὐθὺς ἐπηκολούθησεν ἡ συμπάθεια, καὶ
 περισωθεὶς τοῦ κινδύνου παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ
 προσδοκίαν βασιλικῆς ἀξιώσεως ἔτυχε. Διὸ καὶ ἀπο-
 λυθεὶς παρὰ πάντων ἠσπάζετο. Ἐξίων οὖν εἰς τὴν
 Καππαδοκίαν, ἐξ ἧς καὶ γέννησιν ἔσχυκε, πάλιν
 μεταπεμφθεὶς εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσελήλυθε, καὶ
 τοῖς γενεθλίοις τοῦ Σωτῆρος (15) Χριστοῦ μάγιστρος
 τιμᾶται καὶ στρατηλάτης προεβέβηται παρὰ τῆς
 βασιλίδος προελθούσης βασιλικῶς μετὰ τῶν ἰδίων παι-
 δων εἰς τὸν μέγιστον καὶ περίπυστον τῆς τοῦ Θεοῦ
 Σοφίας σηκόν. Δεδοικίας δὲ τῆς βασιλίδος τὴν τε σύγ-
 κλητον καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ὑπογράφαντας
 καὶ ὁμόσαντας, καὶ διὰ τοῦτο μὴ τολμώσης συζευ-
 χθῆναι τινι τῶν ἐπιφανῶν καὶ βασιλέα ἀναγορεῦσαι
 αὐτόν, ἔγνω δεῖν ὑπὲρ γυναῖκα μὴ φρονῆσαι, παν-
 ουργία δὲ καὶ δόλφ τὸν πατριάρχην ὑπελθεῖν καὶ
 οὕτως αὐτῇ τὸ ἐφετὸν καταπράξασθαι καὶ τὴν τῶν
 ἰθῶν ποσῶς ἀναχαιτίσαι ὁρμῆν. Κοινοῦται γοῦν
 τὸ πρᾶγμα τινι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ὡς ἐπι-
 τηδείῳ πρὸς τοῦτο. Ὁ δὲ ὑπισχνεῖται ἐκ παντὸς τρό-
 που συμπράξαι αὐτῇ πρὸς τὸ σπουδαζόμενον, ξυρὸς
 εἰς ἀκόνην, τὸ τοῦ λόγου, ὧν εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἀδελ-
 φὸς ἦν τῷ πατριάρχῃ Βάρδας ὄνομα, λαγνίστατός τε

A imperatore creatus est; qui quidem ei scripsit;
 « Non meum donum, o Diogenes, hoc, sed tuæ vir-
 tutis et fortitudinis. » Ibi autem commorans voluit
 contra imperatorem 664 insurgere. Sed inceptum
 in lucem proferre verebatur. Attamen postquam
 abfuit imperator et imperium orbem erat, rem
 cum suo quodam fidelissimo communicat, et per
 ipsum cum quibusdam finitimis gentibus, quibus
 esset ipsius explorata virtus, collocutus quibusdam
 partibus imperavit. Indicatur autem a quodam
 Armenio, et comprehensus ad urbem regiam per-
 ducitur, convictusque et capitis damnatus ut pro-
 ditor in exsilium mittitur, urbe expellitur, non si-
 ne maximo dolore eorum omnium apud quos suæ
 virtutis ac strenuitatis specimen dederat. Qui vero
 ipsum ignorabant, famam ab aliis percipientes
 statim ipsius amore capiebantur. Et idcirco omnes
 optabant virum supplicio liberari et Romanorum
 imperio donari. Et quia divini zeli propositum, non
 autem proprii amoris erat, quippe cum Christia-
 norum turba quotidie ab Agarenis miserabiliter
 vexata cruciaretur, deinceps optata eorum qui vota
 faciebant ad exitum perducta sunt. Cum enim rur-
 sus ad regium suggestum adductus fuisset, Augu-
 sta Eudocia immensa misericordia commota est:
 erat enim vir præter alia spectatu quoque dignus,
 statura procerus, pectore et humeris pulcherri-
 mus, et pulchritudine oculorum ut si quis alius
 præstans, his omnibus levamen calamitatis effla-
 gitans, neque prorsus alium neque prorsus nigrum
 sed ex utroque æqualiter 665 mistum colorem
 conservans. Ut igitur etiam præsens senatus com-
 motus est, statim misericordia iudicium subsequuta
 est. Et a periculo servatus præter omnem spem
 atque exspectionem regiam dignationem est con-
 secutus; et idcirco absolutum omnes amplecte-
 bantur. Egressus igitur in Cappadociam, unde
 oriundus erat, rursus ad regiam urbem accersitus
 sese recepit die natali Salvatoris Christi, et ma-
 gistri honore decoratus dux exercitus ab Augusta
 creatur, quæ imperatoris more cum suis filiis pro-
 cesserat ad maximum et celeberrimum Sophiæ
 templum. Cum autem vereretur Augusta et sena-
 tum et patriarcham et eos qui jurati subscripse-
 rant, et idcirco non auderet cum illustriore aliquo
 matrimonio copulari ipsumque imperatorem de-
 clarare, statuit supra muliebrem animum: nil sibi
 aggrediendum, sed potius dolo ac fraude circum-
 veniendum patriarcham; et ita se voti compotem
 futuram et gentium impetum repressuram, quam
 tum in se esset, existimabat. Communicat igitur
 rem quodam cum eunucho ex gynæceo ut ad id
 idoneo, qui omnino se ei rem e sententia confe-
 cturum pollicetur, utpote qui novacula ad cotem
 esset, ut dici solet, ad hæc negotia: frater erat
 patriarchæ, Bardas nomine, maxime lascivus vir,

JACOBI GOARI NOTÆ.

(15) Quo die sese cuncti apud Græcos muneribus excipiunt.

PATROL. GRÆC. CXXII.

13

et voluptatibus ita addictus ut omnia in omni vita eis posthaberet. Accedit exsectus ille ad patriarcham, eique arcano factum aperit, denuntiatque, si velit, imo 666 si tantum annuat, nihil periculi metuendum ex horribili illo chirographo: ejus fratrem germanum cum imperatrice copulatum statim imperatorem declaratum iri. Utque totum habuit sibi patriarcham veluti inescatum, jamque studiose matrimonium tantum non procurantem, consulit ut hac ipsa de re senatus quoque sententiam percunctetur. Singulis igitur ad se accersitis patriarcha rei necessitatem confirmabat, scriptum illud accusans et iniquum et minus legitimum, ab unius viri zelotypia profectum, cui communis utilitas minus proposita fuisset; « Cui prorsus, inquit, consulatur si cum generoso et forti viro copuletur regina Augusta: rursus enim res Romanorum efflorescent, quæ jam eo redactæ sunt ut atteri et penitus exstingui cito posse metus impendat. » Ut vero illi omnes consensere, alii suavis et adulatione, alii pecuniæ largitione et crebris muneribus, neque metus ullus suberat transigendæ rei, adducitur Diogenes noctu in regiam armatus, et cum Augustæ conjungitur, statimque imperator declaratur Januarii mensis prima die, indictione sexta, anno 6576, clam omnibus Augustæ filiis. Ac repente a Harangis exoritur multa perturbatio, quod non sustinerent id vulgari præter omnium sententiam. Verum cum Michael ipsius Augustæ filius eum fratribus advenisset, de sua sententiâ factum id esse dixerunt, ac subito conversi magno et elato clamore ipsi quoque eum imperatorem declararunt. Ut igitur re comprobatum est, haud temere complures propter 667 ipsum bene sperarunt. Itaque Augusta eum filiis suis menses septem et paulo amplius imperavit.

Romanus autem Diogenes ita adeptus imperium haud minorem præsentium rerum rationem habuit quam militaris rei bene componendæ atque constituendæ, etiam si quam maxime consiliarios habuit privignos, imo ut verius dicam, insidiatores, et Joannem Cæsarem superioris imperatoris fratrem, qui ei semper ad finem fuere impedimento et Romanorum res in pessimum statum deduxere, qui nunc cernitur. Cæpit autem et digniores amplecti, et cum prudentioribus ac peritioribus colloqui, et belli munera suscipere, et legatos parare, atque undique hostibus aditum intercludere. His de causis duobus exactis mensibus, Orientis cura ipsum cepit, et ultionis justitiæque zelus delicias et animi mollitiem, quæ in urbe regia inerat, vicit; quod quidem omnes percudit, celer videlicet apparatus et ordo, quem maxime necessario requirebant res Antiochiæ et Ciliciæ excursionibus, quas superius diximus, defatigatæ et in extrema adductæ discrimina. Ad partes autem magis Boreæ subjectas ipse sultanus cum omni exercitu irrupit graves secum copias et quibus resisti nequire, adducens. Et ad fines Romanorum autumno acces-

και πρὸς ἡδονὰς ἐπισημένους και μηδὲν ἄλλο διὰ βίου ἔχων προτέρημα. Πρόσεισι τῷ πατριάρχῃ ὁ τομίας, ἀπαγγέλλει αὐτῷ μυστικῶς τὰ τοῦ πράγματος, και ὡς εἰ θελήσει, μᾶλλον δὲ ἐπινεύσει μόνον μηδὲνα κίνδυνον ὑφορᾶσθαι ἐκ τῆς φρικτῆς ἐκείνης χειρογραφίας, ζευχθήσεται μὲν τῇ βασιλίδι ὁ τούτου ἀδελφός, παραυτίκα δὲ βασιλεὺς ἀναγορευθήσεται. [P. 822] Ὡς δὲ ἔσχεν ὄλον τὸν πατριάρχην καταπιόντα τὸ δέλεαρ και ἤδη μόνον οὐχὶ τὴν συναρμογὴν ἐπισπεύδοντα, βουλευέται πυθέσθαι περὶ τούτου και τὴν σύγκλητον. Ἐνα κτθ' ἔνα γοῦν ὁ πατριάρχης παρ' ἑαυτὸν προσκαλεσάμενος τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος κατεσκεύαζε, διασύρων τὸ ἔγγραφο ὡς ἔκνομόν τε και ἄθεσμον και διὰ ζηλοτυπίαν ἐνὸς ἀνδρὸς γεγονὸς και μὴ πρὸς κοινὴν λυσιτέλειαν ἀφορῶν. Ὅπερ ἔσται πάντως, εἰ ζευχθήσεται ἡ βασιλὶς ἀνδρὶ γενναίῳ τε και θυμοειδεῖ· ἀναθηθήσονται γὰρ τὰ Ῥωμαίων ἰσαῦθις, ἤδη μαρανθῆναι και ἀποσθεθῆναι ἐλπίζόμενα. Ὡς δὲ ἔσχε πάντας συμψήφους, τοὺς μὲν πειθοῖ και κολακείᾳ, τοὺς δὲ και χρημάτων παροχῇ και μελιγμᾶσιν ἀδρότεροις, και τῷ παραχθισομένῳ δέος οὐχ ὑπῆν, ἄγεται μὲν ὁ Διογένης νυκτὸς εἰς τὰ βασιλεια ἔνοπλος και τῇ βασιλίδι προσζύγνεται, ἀναγορεύεται δὲ παρευθὺς βασιλεὺς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς ε' ἐπινεμήσεως, ἔτους ςφός, λαθῶν πάντας τοὺς τῆς βασιλίδος υἱούς. Γίνεται δὲ παραυτίκα τάραχος παρὰ τῶν Βαράγγων πολὺς, μὴ ἀνεχομένων αὐτὸν φημίσει παρὰ τὰ κοινῇ δόξαντα. Ἐπιφανείς δὲ ὁ ταύτης υἱὸς Μιχαὴλ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς γνῶμη αὐτῶν τὸ γεγονὸς ἀπαγγέλλουσι γενέσθαι, και αὐτίκα μετατραπέντες μεγάλας και διατόροις φωναῖς αὐτὸν και αὐτοὶ ἀναγορεύουσιν. Ὡς δ' οὖν ἐφάνη ἐκ τούτου, ὡς οὐ μάτην ἠλπίκασιν ἐπ' αὐτῷ οἱ πολλοί. Ἐκράτει γοῦν ἡ βασιλὶς σὺν τοῖς υἱέσι μηνᾶς ἑπτὰ και μικρόν τι πρὸς.

Ῥωμανὸς δὲ ὁ Διογένης οὕτω τῶν σκήπτρων ἐπιτυχῶν οὐκ ἔλαττον τῶν ἐν ποσὶ πραγμάτων τῆς στρατιωτικῆς και εὐταξίας ἐφρόντισε και συστάσως, κἂν ὅτι μάλιστα συνέδρους εἶγε τοὺς προγονοὺς, ἐφῆδρους δὲ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, και τὸν τοῦ προδεσπασιλευκότος ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν Καίσαρα, οἱ και ἐμποδῶν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς ἔχρι τέλους γεγόνασιν, και τὰ Ῥωμαϊκὰ κακῶς διέθεσαν πράγματα και εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται ἔχοντα. Ἠρξάτο γὰρ τοὺς τε ἀλογωτέρους δεξιούσθαι και τοῖς ἐχέφροσι και πεπειραμένοις ὁμιλεῖν τῶν στρατιωτῶν, και πολεμικῶν ἔργων ἀντέχεσθαι, πρῶτον τε ἐτοιμάζειν, και πανταχόθεν τοῖς ἐναντιοῖς ἐπιτελιεῖν τὴν πάροδον. Διὰ ταῦτά τοι διὰ δύο μηνῶν παρολκην ἡ τῆς Ἐφῆς αὐτὸν δέχεται Προποντις, και ὁ ζῆλος τῆς ἐκδικίας ἐνίκησε τὴν ἐν τῇ βασιλίδι τρυφὴν τε και θυμηδίαν. Ὅ και πάντας κατέπληξεν, ἡ ταχῆα δηλαδὴ ἐτοιμασία και διάταξις και παρασκευὴ πρὸς ἀνάγκης αὐτῷ γενομένη πολλῆς. [P. 823]. Τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν και Κιλικίαν ταῖς προειρημέναις ἐκδρομαῖς ἀπειρηκότα ἐν ἐσχάτοις κινδύνοις· ἐν δὲ τοῖς βορειότεροις αὐτὸς ὁ σουλτάνος πανστρατιᾷ ἐξελήλυθε, δυνάμεις ἄγων ἀνυπόιστους και βαρείας,

καὶ τοῖς ἑρίοις τῶν Ῥωμαίων τῷ καιρῷ τοῦ φθινοπώρου προσήνωτο, βουλόμενος παραχειμάσαι ἐκεῖσε καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος προσεχῶς προσβαλεῖν καὶ ἄρδην ἀντρέψαι τὴν Ῥωμαίων καὶ καθελεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς στρατὸν ἐπαγόμενος οὐχ οἷον εἰκὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων, ἀλλ' οἷον παρεῖχεν ὁ καιρὸς ἔκ τῶν Μακεδόνων καὶ Βουλγάρων καὶ Καππαδοκῶν καὶ Οὐζῶν καὶ τῶν ἄλλων παρατυχόντων ἐθνικῶν, πρὸς δὲ καὶ Φράγγων καὶ Βαράγγων, τῆς ὁδοῦ σπουδαίως ἐπήψατο. Καὶ συνήχθησαν δὲ οἱ πάντες κελύματα βασιλικῶ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἤτοι τῷ θέματι τῶν Ἀνατολικῶν, ἔνθα καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ παράδοξον, τοὺς διασητούς προμάχους τῶν Ῥωμαίων τῶν πᾶσαν τὴν Ἐφῶν καὶ τὴν Ἑσπέρην καταδουλωσαμένων ἐξ ὀλίγων συγκειμένων ἀνδρῶν, καὶ τούτων συγκεχυμένων τῇ πενίᾳ καὶ κακουχίᾳ καὶ πανοπλίᾳ ἐστερημένων, ἀντὶ μαχαίρων καὶ ἄλλων ὀργάνων πολεμικῶν, τὸ τῆς Γραφῆς ἐρεῖν, ζιβύνας καὶ δρέπανα οὐκ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐπαγομένους, ἵππου τε πολεμικοῦ καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς ἐνδεῶς ἔχοντας, ἅτε μὴ στρατευσαμένου βασιλέως ἐκ πολλοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀχρηστων καὶ ἀσυντελῶν καὶ τὸν ὀψωνικὸν αὐτῶν πικριθεθέντων καὶ τὸ ἀνέκαθεν σιτηρέσιον (δειλοὶ γὰρ καὶ ἀνάγκιδες καὶ πρὸς οὐδὲν γενναῖον χρησιμεύοντες κατεφάνοντο) καὶ αὐτὰς τὰς σημαίας σιωπηρῶς ἀποφθέγγεσθαι πιναρὰς ὀρωμένας ὥσπερ ἀπὸ λιγυῶς ἐξοφωμένας καπνοῦ, καὶ ὀπαδοὺς ἐχούσας εὐαριθμητοὺς καὶ πενιχροὺς. Ταῦτα τοῖς παροῦσιν ὀρώμενα πολλὴν ἀθυμίαν προσῆγον καὶ ἐνεποιοῦν, ἀναλογιζομένοις ἐξ ὀλιῶν ποῖ κατηντήχασιν τὰ Ῥωμαίων στρατόπεδα, καὶ αὖθις τίνα τρόπον κάκ ποίωιν χρημάτων, καὶ διὰ πόσου τοῦ χρόνου εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελεύσονται, τῶν μὲν γρηγορότερων καὶ πεπειραμένων ἀφιππων ὄντων καὶ ψιλῶν, τῆς δὲ νεαλοῦς στρατιᾶς ἀπειροπολέμου καθιστηκυίας καὶ τῶν πολεμικῶν οὐκ ἔπαθος ἀγώνων. Καὶ αὖθις τὸ τῶν ἀντιταγμένων φιλοκινδυνότατον ἐν πολέμοις, ἐπίμονον καὶ ἔμπειρον καὶ ἐπιτήδειον. Πάντοθεν οὖν ὁ βασιλεὺς ἐξαπορούμενος ὁμοῦ διὰ τὴν κοινὴν λυσιτέλειαν ἔκρινεν ὡς ἐνῆν τοῖς ἐχθροῖς ἀντιπαρατάξασθαι καὶ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ποσῶς ἀναγκαιῖσαι καὶ ἀναστελεῖται ὀρμῆς. Τοὺς γὰρ ἐναντίους ἀγνοοῦντας τὰ οἴκοι τὸν βασιλέα πιέζοντά τε [P. 824] καὶ θλίβοντα ἢ ἀθρόα τούτου ὀρμῆς τε καὶ ἔφοδος μᾶλλον ἐξέπληξεν, οἰηθέντας, ὥσπερ καὶ ὑστερον μεμαθήκειμεν, ὅτι κινδύων ὁδοῦ ὁ ἄνθρωπος οὐδένα λόγον πεποιήσεται, ἀλλ' ἔαρος ὧν φοιτητῆς καινοποιήσεται καὶ ἀνηθήσει τὰ Ῥωμαίων πράγματα καὶ ἀντιστῆσει τοῖς ἐχθροῖς τὰ ἐπιχειρεῖα. [Διὰ] ταῦτά τοι ὁ μὲν σουλτάνος ὀπισθόρμητος γέγονε, μοῖραν δὲ τίνα μεγάλην ἀποτεμύμενος, καὶ ταύτην διχῆδιελῶν, τὴν μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν τὴν ἄνω νοτιωτέραν ἐκπέμπει, τὴν δὲ βορειωτέραν παραγγέλλει γενέσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς ἐνῆν τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπιβῆσας ὅλην χειρὶ, καὶ ἀξιωμασι καὶ δώροις ἀναβαρῆσαι πεπονηκῶς, καὶ λοχαγῶς καὶ ταξίάρχας ἀρίστους ἐκάστην τάγματι ἐπιμελῶς προστησάμενος, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ στρατιὰν ἀξιόλογον κατεστήσατο, καὶ μετ' αὐτῆς ἐπὶ Πέρσας κροθυμότερον ἤλαυνεν. Ὡς δὲ τὸ βόρειον στρατόπε-

erat, ut ibi hiemaret, et ineunte vere ut **668** ex propinquo posset invadere et penitus Romanorum res evertere ac demoliri. Imperator autem adducens exercitum, non qualem decebat Romanorum imperatorem, sed qualem praesens occasio praebuit ex Macedonibus et Bulgaris et Cappadocibus et Uzis et aliis, ut fors tulerat, nationibus, insuperque e Francis et Barangis, studiosae iter arripuit, et coacti sunt imperatoris jussu omnes qui erant in Phrygia seu provincia Orientalium. Ubi cernere poterat nescio quid incredibile, celebres illos antesignanos Romanorum, qui omnem et Orientem et Occidentem in servitutem redegerant, ex paucis viris collectos, iisque paupertate et vexatione demissis atque omni armorum genere spoliatis, pro gladiis et aliis bellicis armis, ut Scriptura dicit, jacula et falces non tempore pacis adducentibus, et bellico equitatu alioque indigentibus apparatu, quippe cum imperator illuc cum exeritu jam pridem profectus non esset, et hac de causa illis tanquam inutilibus adempta essent cibaria et qui praebere consueverat commeatus: timidi enim et imbecilles et ad nullam rem strenuam usui censebantur; ita ut etiam ipsa signa silentio cernerentur, sordida conspecta, tanquam ab extincto lumine obscurato fumo, et paucos habentia ministros eosque pauperes. Haec iis qui aderant cernentibus causa erant ut multum desponderent animum et metuerent, cogitantes ex quo statu in quem redacti sint Romanorum **669** exercitus, et rursus quam ratione et quibus opibus et quanto tempore in antiquum statum vindicari possint, cum majores natu et veterani milites et periti carerent equitatu et inermes essent, tirones autem imperiti neque bellicis certaminibus assueti. Ad hoc adversarios quoque maxime strenuos et audaces ab subeunda belli pericula, et stabiles atque peritos et idoneos norant. Ex omni igitur parte anceps et sollicitus imperator tamen communis utilitatis causa, statuit, quantum in se erat, contra hostes instrui, eorumque ex aliqua parte ingentem impetum comprimere. Et adversarios quidem, ignaros quibus malis domi vexaretur ac premeretur imperator, repentinus ipsius conatus et adventus magis perterruit, ratos, ut postea didicimus, hominem hunc periculorum nullam rationem habiturum, sed verno tempore adventurum, auctoremque fore ut rursus Romana res efflorescat et paria hostibus rependat. Quibus de causis sultanus recessit. Verum divisa haud exigua exercitus manu in duas partes, alteram in Asiam superiorem ad Istrum magis sitam emittit, alteram ad partes magis aquilonares. Imperator autem suis, quantum licuit, confirmatis omni potestate et dignitate ac muneribus, et bono animo esse jussis, manipulorumque ductoribus et optimis praefectis unicuique legioni diligenter attributis, brevi tempore idoneum contraxit exercitum, et cum ipso in Persas alacrius proficiscebatur. Ut

vero Borealis exercitus imperatoris successibus **670** favit, statuit deinceps Diogenes in partes australes eos invadere qui Coeslyriam et Ciliciam ipsamque Antiochiam prædabantur; relictaque via quæ recta ducit Coloniam et Sebastiam, ad Lycandi regionem accessit, æstivo tempore: autumnus enim cogitabat in Syriam invadere, ne forte æstu vexatus exercitus parum prospere res gereret et detrimento haud mediocri afficeretur. Interea Turci Neocæsaream ex improvise adorti evertunt, et multorum virorum opumque potiti sunt, abducta maxime ingenti spoliolum præda; quod cum ad aures imperatoris accidisset, multam illi casus hic animi sollicitudinem attulit, quod quamvis cum exercitu prodiisset, nihilominus hostes regionem suam se inspectante vexarent. Tandem copias per semitas accessu difficiles veluti habenis a tergo retractis reduxit; cumque Sebastiam appropinquasset, militaria impedimenta et omnes pedites ibi reliquit cum privigno suo Andronico, qui secum aderat, quem delectum imperatorem ut pignus ipse habebat vel collegam, ut si quis repentinus casus exigeret, is res administraret. Ipse vero cum expeditioribus a tergo persequebatur hostes per multos et celsissimos colles, et per Tephricem et Argaum in ipsos invadere ex obliquo festinabat. Quare cum nec opinantes adortus esset, sui que adventus fama omnes deterruisset, statim causa fuit ut **671** illi in fugam versi terga darent. Quorum cædes haud multa facta est, quippe cum ante defatigati essent milites imperatoris locis in viis: sed vivi capti sunt multi, quibus tamen vita minime profuit, quod gladio confecti sunt. Omnis vero ætas ab homine usque ad jumenta in libertatem vindicta imperatorem uno ore celebrarunt, siquidem ipsis quoque hostibus factum illud admiratione dignum videbatur, quomodo Romanorum imperator contra se profectus esset ita ut impediri non potuerit, instar expediti et bellica virtute præstantissimos quosque exercitus tribuit, et Francos ipsos, homines cæde gaudentes ac bellicosos. Verum cum dux haud fortiter rebus usus esset metu ne vinceretur (erat enim prudentissimus et cautus et valde cavens futurum), fere duplex bellum invaserat imperatorem talibus copiis privatum. Sæpe enim provocantibus hostibus ut e Melitene egressi pugnarent, **672** ubi ne sensissent quidem ipsos noverunt, sed quieti et somno deditos, per obscura loca progressi clam imperatoris exercitum audacter

Α δὸν τὰς τοῦ βασιλέως προόδους παρίσχετο, ἔγνω λοιπὸν ὁ Διογένης τοῖς νοτίοις ἐπεισπεσεῖν, οἱ τὰ περὶ Κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ αὐτὴν Ἀντιόχειαν καταλιζόντες ἦσαν. Καὶ καταλιπὼν τὸ εὐθὺ Κολωνείας καὶ Σεβαστείας φέρεσθαι, τῷ τοῦ Λυκανδοῦ ἐπεχώρησε θέματι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους· ἐν γὰρ τῷ φθινοπώρῳ τοῖς Συριακοῖς παραβαλεῖν ἐμελέτα μέρεσιν, ὡς ἂν μὴ τῷ καύσωνι κκουχηθῆν τὸ στρατόπεδον δυσπραγῆσθαι καὶ διαλωδῆσθαι. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ Τοῦρκοι τὴν Νεοκαισάρειαν ἐξ ἀπροόπτου ἐπελθόντες καταστρέφουσι, καὶ πολλῶν σωματῶν καὶ χρημάτων ἐγένοντο κύριοι, βάρος ἐπαγόμενοι λαφυραγωγίας οὐκ ἐλάχιστον. Ὁ καὶ εἰς ὧτα τοῦ βασιλέως πεσὼν πολλὴν αὐτῷ τὴν ἀνίαν ἐπέσταξε τὸ συμβῆναι, ὅτι καίτοι ἐκστρατευομένου οὐδὲν ἤττον οἱ πολέμιοι τὴν χώραν αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ κατεσθίουσιν. Ἀμέλει τοι καὶ τὰς δυνάμεις ἀνείληφώς δι' ἀτραπῶν δυσβάτων ἀπὸ ῥυτῆρος κατόπισιν ἤλαυνε. Πλησιάζας δὲ τῇ Σεβαστείᾳ τὴν μὲν στρατιωτικὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν αὐτοῦ που ἀφίησι μετὰ τοῦ ἴδιου προγονοῦ Ἀνδρονίκου συνόντος αὐτῷ, ὃν αὐτὸς βασιλεῖα χειροτονήσας ὡς ἐνέχυρον εἶχεν ἢ συστράτηγον, εἴ πη πολλάκις παρήκων ἐκ τοῦ αἰφνιδίου πολυτρόπως τῷ χρεῶν λειτουργήσειεν· αὐτὸς δὲ μετ' εὐζωνοτέρων ἐδίωκεν ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν διὰ πολλῶν καὶ ὑψηλοτάτων βουνῶν νῆς τε Τεφρικῆς καὶ τῆς Ἀργαίου, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτεθῆναι ἐκ τοῦ ἐγκαρσίου ἠπέλιγετο. Ὅθεν καὶ ἀδόκητος αὐτοῖς ἐπεισπεσὼν καὶ τῇ φήμῃ τῆς αὐτοῦ παρουσίας αὐτοῖς τὰς ἐκδειματώσας αὐτίκα νῦτα δεδωκέναι ποιεῖ καὶ πρὸς τὴν φυγὴν ὀρμηῆσαι. Φόνος μὲν οὖν αὐτῶν οὐκ ἐγένετο πολὺς, προκατειργασμένων τῶν τοῦ βασιλέως ταῖς ἀνοδίαις, ζωγῆραι δὲ [P. 825] πολλοὶ ἐάλωσαν. Τῆς δὲ ἰδίας ζωῆς οὐκ ἀπάναντο, μαχαίρας ἔργον γενόμενοι. Ἠλικία μέντοι πᾶσα ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους ἐλευθερωθεῖσα τὸν βασιλεῖα καὶ γλώσση καὶ στόματι ἐπεφῆμισαν· θαυμαστὸν γὰρ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐναντίοις τὸ πραχθῆναι καταφαίνεται, πῶς ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀκρατῶς κατ' αὐτῶν ἤλασε τρόπον εὐζώνου καὶ μενοζώνου στρατιώτου. Τρισὶ δὲ μόναίς ἡμέραις ἐν Σεβαστείᾳ διαναπαύσας τὸ στρατεύμα τῆς πρὸς Συρίαν ἀγούσης ἤψατο, καὶ διὰ τῶν τῆς Κουκουσοῦ αὐλώνων εἰς Γερμανίκειαν καταστὰς εἰς τὸ θέμα τὸ καλούμενον εἰσβάλλει Τελοῦχ, πρότερον ἀποτεμύμενος φάλαγγα οὐκ ὀλίγην μετὰ συνταγματάρχου, καὶ εἰς Μελιτηνὴν ἐκπέμψας ἐπὶ φυλακῇ τῆς Ἐφῆς καὶ ἀντιπτώσει τῶν ἐκεῖσε προσεδρευόντων ἐχθρῶν, ὧν ἤρχεν ἀνὴρ πανοῦργος καὶ μάχιμος ἀνόματι Ἀψινάλιος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς κρείττους τοῦ οἴκείου στρατοῦ τουτῷ παραδίδωκε, καὶ Φράγγους αὐτοὺς, ἀνδρας αἰμοχαρεῖς καὶ πολεμικοῦς. Μὴ χρησαμένου δὲ τοῦ προάγοντος φιλοτίμως τοῖς πράγμασι δέει τῆς ἀποτυχίας (ἦν γὰρ διαφέρων φρονήσει καὶ εὐλαβῶς ἔχων περὶ τοῦ μέλλοντος) μικροῦ διπλοῦς ὁ πόλεμος τῷ βασιλεῖ ἐπεγίνετο, στειροσκομένην τοιαύτης δυνάμεως. Πολλάκις γὰρ προκαλουμένων τῶν ἐχθρῶν ἐξίέναι τοῦ τῶν Μελιτηνῶν ἄστεος, ὡς εἶδον μὴδ' ἐπαισθανομένων αὐτῶν, ἀλλ' ἡρεμούντων καὶ οἶον ὄντων τόν-

των, διὰ τόπων ἀδήλων βαδίσαντες ἀσυμφανῶς τοῦ βασιλικοῦ κατατολμῶσι στρατεύματος. Ἐντυχόντες δὲ μοίρῃ τινὶ ἐλαχίστῃ, δι' ἀγορὰν σιτίων ἐξιούσῃ, ὤρμισαν κατ' αὐτῆς. Ἐκαῖνοι δὲ μὴ ὑποστάντες ἔφυγον ἀμεταστρεπτοί. Καὶ τάχα ἂν ἀπώλετο μέρος στρατιωτῶν οὐκ ἐλάχιστον οὐδ' εὐκαταφρόνητον, εἴ μὴ ταχὺς αὐτοῖς ἐπεβοήθησεν ὁ βασιλεὺς ἐπιφανεῖς. καὶ τῆς αὐτῶν ἐφόδου ἐξείλετο. Εἴ τις τοίνυν τοῖς στρατηγοῖς ἐπιγράφει ὡς ἐπίπαν τὰ τῶν ἐκδόσεων, εἴ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον εἴ' ἐπὶ τὸ χεῖρον συναγοίνοτο, οὐ διαμάρτοι τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς διαγνώσεως καὶ καλῶς τοῖς παλαιοῖς ἐγνωμολόγηται, βέλτιον λέοντα ἄρχειν ἐλάφῶν ἢ περ λέοντων ἔλαφον. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διασωθεὶς καὶ διασώσας τὸ στρατόπεδον πρὸ τῆς τοῦ Χαλεπ χώρας πανστρατιᾶ κατεσκήνωσε. Πρὸ τοῦ καταβῆναι δὲ τοῦ ἵππου τοῦς τε Σκύθας καὶ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγους εἰς προνομῆν τῆς χώρας ἀφίησιν. Ὁ δὲ καὶ γέγονε, καὶ ἤχθη πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ζώων πολλῶν. Ἐκαῖθεν δὲ διὰ τῆς πολεμίας ἰὼν τρίτατος ἀφικνεῖται εἰς Ἰεράπολιν. [P. 826] Δόκησιν δὲ παρασχὼν ἐπιθεάσασθαι τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικὸν εἰς χεῖρας ἔλθειν Ῥωμαίων οὐκ ἐθάρσεν, ἀκροβολισμοῖς δὲ τισι καὶ προπηθήσει τὸν πόλεμον ἰσχυροποιήσαντο (16), οἳ τε Ἀραβες δηλαδὴ καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ὁ τοῦτοιο ἑξαρχος Ἀμερτικῆς, εἰς γένος βασιλικὸν ἐν τῇ Περσίδι ἑαυτὸν ἀνάγων. Κατασχὼν μὲν τὴν Ἰεράπολιν χώμασι καὶ τειχομαχίαις καὶ στρατιωτικαῖς ἐπιεξελεύσεσι, τὸ ἐπίσκατο δὲ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐπὶ συμφῶνοις γυμνοῦς καὶ ἀόπλους διαφεῖς, μεσάζοντος ἐν πᾶσι τοῦ μεγίστου Πέτρου τοῦ Λιβελλισίου, ἀνδρὸς τῆν τε Ἀσσυρίων καὶ Ἑλλήνων παιδείαν ἄκρω ἐξησκημένου, θρέμματος καὶ γεννήματος ὄντος τῆς Ἀντιοχείας πόλεως, καὶ τῶν τὰ πρῶτα διενεγκόντων ἐνός. Ὁ δὲ ἀμηνῶς τοῦ Χάλεπ ἦτοι Βερόβιας, συνάψας τοῖς τε Ἀραβι καὶ τοῖς Τοῦρκοις καὶ δύναιμι ἀνδρᾶν συστησάμενος, εἰς χεῖρας ἔλθειν τῷ βασιλεῖ καὶ μαχέσασθαι διεσκέψατο. Τοῦ δὲ βασιλέως ἔνδον ὄντος τῆς ἐαλωκυίας πόλεως, πυργομαχοῦντος δὲ ἔτι ἐν μέρει κατὰ τὸ ὑπόλοιπον λείψανον τῆς πυργοκρατείας, παρατάξεις δύο διατειχίζουσαι τοὺς ἐναντίους εἰς φυλακὴν κατετάχθησαν. Εἰσι δὲ περὶ τὴν Ἰεράπολιν ἱππύλατα πεδία μέγιστα, ἐν οἷς τινες τῶν Σαρακηνῶν διεφάνησαν ἱππαζόμενοι, καὶ πλὴν γηλῶφον οὐδὲν ἔστι τὸ ὑπερανεστηχὸς εἰς ὄρος μέγα. Καυσώδης δὲ ὁ τόπος, καὶ τὸ ὕδωρ χλιαρὸν, μεταλαμβάνον τῆς τοῦ ἀέρος φλεγμονῆς τε καὶ καύσεως. Οἱ δὲ πολέμιοι κατὰ μικρὸν ταῖς ἰσταμέναις πλησιάζοντες παρατάξεισιν αὐθις ἀνθυπέστρεφον ἄπῃν γὰρ ἔτι ὁ ἀμηνῶς Μαχμούτιος. Ἀκροβολισμοὺς δὲ ποιησάμενοι παρελάσαι μὲν τινας τῶν Ῥωμαίων κτηνάρχασαν, καὶ δις τοῦτο καὶ τρίς πεποιήκασιν. Ἐν ἐτέρῃ δὲ συμβολῇ οὐκέτι τοὺς Ῥωμαίους μικρὸν ἐπεδίωξαν καὶ ἔστησαν, ἀλλὰ παρελάσαντες αὐτοὺς τῷ τάγματι τῶν στρατηλατῶν εἰς χεῖρας συνεβόρα-

A adoriuntur, et occurrentes maxime exiguæ parti ad emenda cibaria egressæ. in ipsam irruerunt. Illi autem non sustinentes impetum, ita fugerunt ut nunquam sese converterent. Et fortasse periisset haud mediocris militum pars neque contemnenda, nisi celeriter ipsis imperator, qui advenerat, tulisset opem et hostium impetum represisset. Si quis igitur ducibus ascribit rerum sive prosperos sive adversos eventus, is mihi et recta et vera sententia non videtur aberrare, et recte ab antiquis pronuntiatum est melius leonem cervis imperare quam leonibus cervum. Sed imperator ita servatus, servato quoque exercitu, ad Chalep regionem cum omni exercitu castra posuit; et antequam de equo descenderet, et Scythas et Romanorum haud paucos prædatum agros misit. Quod factum est, et adducti sunt viri multi et mulieres multaque jumenta. Inde per hostilem terram progressus tertiam die Hierapolin pervenit, cumque ostendisset velle se aggredi exercitum qui ibi morabatur, non ausi illi sunt cum Romanis congredi, sed levibus quibusdam præliis et irruptionibus bellum repudiarunt et Arabes et Turci ipsorumque præfectus Amerites ad genus regium Persarum originem suam referens. 673 Obsidens igitur Hierapolin aggeribus, et e muro propugnationibus multaque eruptione, adventitias exercitus copias nudas atque inermes dimisit ad fœdus percutiendum, interponente se in omnibus magistro Petro Libellio, viro Assyriorum et Græcorum doctrinæ peritissimo, civitatis Antiochiæ alumno et filio, et inter suos principatum obtinente. Ameras vero Chalep, id est, Berrææ, cum Arabibus Turcisque conjunctus, manus cum imperatore conserere ac dimicare statuit; cumque intra urbem captam esset imperator, et adhuc pro reliqua turris parte expugnanda dimicaret, adversus instructæ binæ acies, quæ coercerent adversarios, ad custodiam dispositæ sunt. Sunt autem circum Hierapolin planities maximæ, equorum cursui idoneæ, in quibus apparuerunt quidam Saraceni adequitantes, et præter colles nihil est quod ad montis altitudinem assurgat. Est autem locus æstuosus et aqua tepida æris inflammationis et æstus particeps. Hostes autem, qui paulatim constitutis aciebus appropinquabant, rursus recesserunt: nam Machmutius ameras aberat. Verum levibus quibusdam præliis coegerunt aliquos ex Romanis cedere, quod bis terque ab ipsis factum est. Altero vero congressu non amplius Romanos parum sunt persecuti aut sistere fecerunt, sed impressione facta in legionem ducum manus conseruerunt, et scholarum legionem prætereuntes, multis occisis, reliquos turpiter fugere 674 coegerunt, a dextro ipso scholarum agmine relicto, quod cladem Romanorum videns nequaquam de statu suo recessit, imo quasi nihil novi accidisset,

JACOBI GOARI NOTÆ.

(16) Levibus præliis bellum repræsentarunt. Vel ἀφωσιφασιντο delibaverunt tantum et auspiciati fuerunt.

ita immotum stabat, quasi vereretur ne illic stare deprehenderetur, et daret operam ut omnino lateret. Sed hostes reversi cito hos quoque debellarunt, et multis interfectis, reliquis in castris conclusis, et signa illis militaria ademerunt, et plurimorum militum abscisa capita miserunt Chalepitis ostentationis causa. Et illud maxima dignum est admiratione, quod hac accepta a Romanis clade nullus alius manipulus aut præfectus ad repellendos hostes fuerint impulsus. Verum omnes sedentes, quasi in amica regione commorarentur, privatis commodis studebant; nullaque ipsorum animis aut sollicitudo aut atacritas prorsus inerat. Sed imperator qui in urbe erat, audito casu, haud mediocri dolore affectus est, statimque cum Cappadocibus quos secum habebat reversus offensionem acceptam resarcire conabatur, illa siquidem nocte omnes de spe bona desiderant, quod etiam peditatus Armenius ad vallum pernoctans de rebellionem cogitavit. Nondumque dies advenerat, et hostes vallum cinxere. Chalep enim princeps cognito casu cum omnibus suis copiis accessit, ut illico imperatorem capturus. Imperator autem intra tabernaculum ea quibus ad bellum opus foret describens tertia circiter hora noctis cum conferto equitatu erupit. Agebatur tunc vicesima 675 dies Novembris mensis, indictione septima, buccinarum aut tubarum nullo edito aperto signo. Verum elatis vexillis, et composito procedente exercitu, hostes in unam partem cogi cœperunt, quo Romanos equitantes viderent, et certamen ac rei eventus quodammodo animo jam conceptus erat: nam cum ii qui in fronte erant clamorem sustulissent, plures adversarios Romani debellarunt et occiderunt, cumque reliqua quoque multitudo irruisset, ingens ipsorum fuga facta est. Et qui a tergo eos insequerentur, multis occisis haud sane paucos vivos cœpere. Verum cum multum haud persecuti fuissent, ingenti ac prospero rerum successu defraudati sunt Romani, pulcherrimaque victoria et maxima gloria privati: cum enim Arabici equi celeriter currentes haud possent bono animo esse aut cursum tolerare, noluerunt Romani illorum imbecillitatem suam proprium robur efficere, sed imperatoris jussu retentis frenis imperfectam sibi victoriam compararunt, contenti sola hostium fuga, magnam felicitatem reputante imperatore, quod tunc imbelles convaluissent et mortui, ut ita dixerim, revixissent. Imperator autem in vallum reversus, post expulsos hostes, statuit arcem Hierapolis construendam. Præfecto igitur Pharesmane illo Beste Apocape 676 ex Iberis genus ducente, spatium dedit hostibus et damni resarciendi et victoriæ de adversariis reportandæ. Et quoad Romanorum exercitus instructus ibi os-

gησαν, καὶ παρελθόντες τὸ τῶν σχολῶν τάγμα (17) πολλοὺς μὲν ἀνείλον, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγεῖν αἰσχυρῶς κατηνάγκασαν, ἐν δεξιᾷ καταλιπόντες τὸ τῶν σχολῶν σύνταγμα. Ὅπερ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἕρταν ὄρων οὐδ' ὄλως μετεκινήθη τῆς στάσεως, ἀλλ' ὡς μηδενὸς καινοῦ γεγονότος ἀτρεμοῦν ἴστατο, ὡς ἂν εἰ ἐδεδοίκεται μὴ φωραθεῖν ἐκεῖσε ἰστάμενον, καὶ παντὶ τρόπῳ λαθεῖν μηχανώμενον. Ὑποστρέψαντες δὲ οἱ πολέμιοι ταχὺ καὶ τοῦτο κατηγωνίσαντο, ἀνηρηκότες μὲν πολλοὺς, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὴν παρεμβολὴν κατακλείσαντες, καὶ τὰ σημεῖα τούτων στρατηγικῶς ἀφελόμενοι. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν τραχηλοκοπήσαντες εἰς ἔνδειγμα τοῖς Χαλεπίταις ἀπέστειλαν. Θαυμάζειν δὲ ἄξιον ἦν ὅτι καταφορᾶς καὶ ἕρτης γεγενημένης Ῥωμαϊκῆς [P. 827] οὐδεὶς τῶν λοιπῶν λόχων τε καὶ λοχαγῶν εἰς ἄμυναν διηρέθιστο, ἀλλὰ πάντες ἔνδον καθήμενοι, ὡς διὰ φιλίας γῆς ἐνοικηνοῦμενοι, ἰδιοτροπεῖν ἐσπούδαζον, καὶ κίνησις ψυχῆς καὶ προθυμία καὶ ἀγωνία τούτοις τὸ παράπαν οὐδεμία ἦν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔνδον ὦν τῆς πόλεως, τοῦτο πυθόμενος ἠνιάθη μὲν οὐ μετρίως, ἐπανελθὼν δὲ συντόμως μετὰ τῶν συνόντων Καππαδοκῶν ἴασιν εὐρεῖν τῷ παίσματι ἐμχανᾶτο. Ἡ γὰρ νῦξ ἐκείνη πάντας εἶχεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἀγαθαῖς, καθότι καὶ τὸ ἐξ Ἀρμενίων πεζὸν περὶ τὴν τάφρον διανυκτερεῖον ἀποστασίαν ἐμελέτησεν. Οὕτω δ' ἡμέρα προῆει, καὶ οἱ πολέμιοι τὸν χάοακα περιέζωσαν. Τὸ γὰρ συμβᾶν ὁ τοῦ Χάλεπ ἄρχων ἀναμαθῶν μεθ' ὄλης ἤκεν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ὡς αὐτοβοαὶ αἰρήσων τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον τῆς σκηνῆς διαγράφων τὸν πόλεμον περὶ τρίτην ὥραν ἀθρόον ἐξεληλύθειν ἔφιππος. Ἐξικοστὴν ἤνυσεν τῆνικαῦτα ὁ Νοέμβριος μῆν, τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος. Βουκκίνων ἢ σαλπίγγων ἢ ἄλλου τινὸς σημείου μὴ δοθέντος τρανῶς, τῶν δὲ σημαιῶν τοῦ στρατοῦ ἐξαρθεῖσων καὶ τῆς στρατιᾶς ἐξιούσης συνταταγμένης, ἤρξαντο οἱ παρὰ μέρος ἐν ἀθροίζεσθαι, οὗ τοὺς Ῥωμαίους εἶδον ἐπυλαίνοντες, καὶ ὁ ἀγὼν ὄσος, καὶ ἡ τοῦ μέλλοντος ἔκβασις ὅσα, ταῖς ψυχαῖς ἐναπέστακτο. Τῶν δὲ κατὰ μέτωπον τὸ ἐνοσίχθων ἀλαλαξάντων πολλοὺς τῶν ἐναντιῶν οἱ Ῥωμαῖοι κατηγωνίσαντο καὶ διεχειρίσαντο. Ἐξορμήσαντος δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ πλήθους φυγῆ τούτων ἀνυπόστατος γίνεταί. Οἱ δὲ κατόπιν τούτων ἐλαύνοντες πολλοὺς μὲν ἀνείλον, οὐκ ὀλίγους δὲ ζωγρήσαντες ἔλαβον. Τῆς δὲ διώξεως μὴ γινομένης μέχρι πολλοῦ, μεγάλης εὐκληρίας οἱ Ῥωμαῖοι διτήμαρτον καὶ νίκης καλλίστης ἐξεστέρηθησαν καὶ ἀυγήματος μεγίστου ἐξηστόχησαν. Τῶν γὰρ Ἀραβικῶν ἵππων ταχυδρομοῦντων μὲν, μὴ εὐψυχούντων δὲ μηδ' ἐγκαρτερούντων τῷ δρόμῳ, οὐκ ἠθέλησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἐκείνων ἀπολίαν οἰκείαν εὐτολίαν ποιήσασθαι, ἐπιστρέψαντες δὲ τοὺς ῥυτῆρας ἐξ ἐπιτάγματος βασιλικοῦ ἀμβλείαν ἑαυτοῖς τὴν νίκην ἀπειργάσαντο, κορεσθέντες μόνῃ τῇ τῶν ἐναντιῶν ἀποτροπῇ, μεγάλην εὐτυχίαν καὶ τοῦτο τοῦ βασιλέως

JACOBI GOARI NOTÆ.

(17) Satellitum indigenarum, quorum variæ turmæ quondam scholæ nuncupabantur. legionem intelligo; in qua fœderati, ceu qui distinctam inter

prætorianos componerent militiam. non censentur inclusi.

λογιζομένου, ὅτι τῶς οἱ ἀνάλικτες ἀνεβρώσθησαν καὶ οἱ νεκροὶ ὡς εἶπεῖν ἀνεζώσθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὸν χάρακα μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἀποσβῆσιν ἐγνω τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἱερὰ πόλεως ἐνοικῆσαι. Καοαστήσας οὖν τὸν Φαρεσμάνην ἐκεῖνον Βέστην τὸν Ἀποκάτης, ἐξ Ἰθέρων τὸ γένος ἔλκοντα, χώραν δέδωκε τοῖς ἐναντίοις ἀνακαλέσασθαι τε τὴν ἤτταν καὶ ἀντίπαλον φέρεσθαι. Καὶ ἕως μὲν ἐστρατοπεδευμένος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς διεδεῖκνυτο, κατὰ χώραν ἐδόκουν μένειν οἱ Ἀραβες. [P. 828] ὡς δ' ἀναστήσας τὴν στρατιάν εὐθὺς τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀζᾶς ἤλαυνεν, ἤρξαντο σποράδην ἐκ διασνήματος κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ περὶ τὴν οὐραγίαν πολλὰ κίς ἐπιτιθέμενοι, τοὺς τὰ σιτία μετακομίζοντας κακοῦντες, ἐλύπουν τοὺς Ῥωμαίους ὡς ἂν ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ λόχου τὰς ἐπιθέσεις ἐν τῷ λεληθότι ποιούμενοι. Κατασραξάμενος δὲ ἐν τοῖς ἐκθόλοις καὶ πελασταῖς ὁ βασιλεὺς τὸ στρατόπεδον, τεθωρακισμένος τῷ φρουρίῳ προσβάλλει Ἀζᾶς μεθ' ὅλης τῆς στρατιᾶς, εἰς ὑποδοχὴν μαθῶν εἶναι τὸν τόπον ἐπιτήδειον. Ὡς δὲ προσεγγίσας αὐτῷ ἐρυμνότατον εἶθε καὶ ὀχυρώτατον, ἐπ' ἀκρωρείας λόφου ἰστάμενον, τείχεσι διπλοῖς περιεζωσμένον καὶ πέτραις ὡσπερ γεγομφωμένον, λιθίνην τὴν ἄνοδον πρὸς τὴν πύλην ἀποφερόμενον, μικρὸν τε ὕδωρ ἀπορρέον καὶ μὴ ἐξαρκοῦν πρὸς ὑποδοχὴν τοσούτου στρατοῦ, ἀναζεύξας εἰς τὸν τόπον ἐπήξατο τὴν παρεμβολὴν ἔνθα τὸ ὕδωρ ἀφθονώτερον ἔβρεεν. Ἀναστὰς δὲ ἐκεῖθεν ὤρμησε πρὸς τὰ τῆς Ἀύσοντιδος ὄρια, καὶ πυρπολήσας χωρίον μέγιστον Κάτμα λεγόμενον, τῷ ἀμνηρῶ τοῦ Χάλεπ ὀφωρισμένον ἐκ παλαιοῦ, εἰς ἕτερον χωρίον κατέλυσε Ταρχωλὰ κατονομαζόμενον. Κοπτομένου δὲ τοῦ χάρακος, καὶ τοῦ βασιλέως ἰσταμένου κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος, Ἀραβες δύο λαθόντες κτόπιν τῆς ἀκρωρείας, καὶ τοὺς ἵππους ἄπο ῥυτήρων ἐλάσαντες, δύο τῶν πεζῶν ταῖς λογχαῖς ἀναίρουσιν. Ὁ βασιλεὺς δὲ τοῦτους θεασάμενος πρῶτος διατίσθησε πρῶτως τοὺς στρατιώτας εἰς δίωξιν. Οἱ δὲ φθάσαντες ἐξαισῶν δρόμῳ τῶν ἵππων εἰς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον διεσώθησαν. . . . κατεῖχον δὲ τοῦτο Σαρακηνοὶ τὸν ἑαυτῶν στρατηγὸν ἐξελάσαντες. Πλὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν φεύγουσιν οἱ τοῦτο φυλάσσοντες, καὶ τῷ βασιλεὶ τὸ οἰκεῖον ἀνασώζεται πόλισμα. Φρουρὰν οὖν ἐν αὐτῷ βαλῶν καὶ σιτήσεις ἀποχρώσας ἐναποθέμενος, πάντα τὰ τῷ καιρῷ πρόσφορα διετάξατο. Ἐπ' αὐτοῦ τοίνυν τοῦ βασιλέως ἤρξαντο Ῥωμαῖοι ἀντοφθαλμίζειν καὶ πρὸς τὸ γενναϊότατον ἀναφέρειν λόγον καὶ συνίστασθαι πρὸς ἀντιθέσιν, ἐπεὶ τὰ γε κατὰ τοὺς προσεχῶς βασιλεύσαντας, πλὴν ἐπιδείξεως μόνης καὶ πλήθους συναγωγῆς, ἐν οὐδενὶ καρτερῶς πρὸς μάχην συνέβραξαν, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι τοῦ ἡγεμόνος ἐστὶν ὡς ἐπίπαν τὸ κατορθούμενον ἐν πᾶσι τοῖς πράγμασι. Καίθηεν μὴ δυνηθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀντιόχειαν ἀπελθεῖν (προκατείργαστο γὰρ λιμῶν τε καὶ κακῶσει πολλῇ), ὑπερβάς αὐλῶνας καὶ κλεισούρας τινὰς ἀτιεφοδούτους εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας λεγομένην Ἀλεξανδρῶνα καταντᾶ, κάκεισε τὸν χάρακα πῆγνυ-

A tendebatur, Arabes quiescebant : ubi vero coacto exercitu cœpit recta ad oppidum Azæ contendere, cœperunt sparsi ex intervallo, suo more in ipsos invadere, et extremum agmen sæpe adorti comineatus deferentes vexare, et lædere Romanos, quasi ex insidiis clam irruptionem facientes. Constipato autem sagittariis et scutatis exercitu, imperator armatus cum toto exercitu ad oppidum Azæ accedit, ralus locum ad se recipiendum idoneum. Sed ubi ipsi appropinquans tutissimum vidit ac munitissimum in summo colle consistens, duplicique muro cinctum, et lapidibus quas clavis quibusdam compactum, accensum ad portam referens, et parum aquæ inde effluens, quæ non esset ad tantum accipiendum exercitum idonea, inde profectus, ubi copiosior aqua flueret, castra posuit. Et inde quoque discedens invasit Ausonitides fines, incensoque agro maximo, nomine Catma, antiquitus principi Chalep assignato, in alium locum se recipit, Tarchola (nomine. Perruptoque vallo, et imperatore ad dextram partem incumbente, Arabes duo, qui latebant a tergo montis, concitatis equis, pedites duos hastis 677 interficiunt; quos conspicatus imperator primus statim milites ad persequendos eos incitavit. Verum illi occupantes velocissimo equorum cursu in sua castra incolumes se recepere, (et illinc profecti recta ad Artach contendunt) quod oppidum expulso proprio duce oblinebant Saraceni. Verumtamen rursum fugiunt qui illud tutabantur, et imperatori suum reservatur oppidulum, in quo presidio imposito, et idoneo commeatu omnia temporari opportuna disposuit. Ipso igitur imperante cœperunt Romani audacter hostes intueri et virtutis memores esse ac strenuitatis rationem habere et adversis consistere, quandoquidem superioribus imperatoribus, qui proxime regnaverant, una excepta ostentatione et coacta multitudine, nulla in re fortes se ad pugnam præbuerant; ita ut perspicuum sit ducis ipsius esse ut plurimum prosperum rerum successum. Cum vero inde non potuisset imperator Antiochiam reverti (confecta enim erat fame multaque vexatione), superatis saltibus et quibusdam locorum angustiis minime perviis ad Urbem Ciliciæ Alexandronam nomine se recipit, ibique vallum constituit, et montem Taurum transgressus cum omni exercitu in Romano regionem invadit. Cumque conferti in loca frigida devenissent ex admodum tepidis et calidis, ingentem sensere mutationem, et idcirco homines plures interibant, et complura animantia frigore confecta sunt. Cum vero egressus esset imperator ad quemdam locum angustiarum Podandi, nomine Gytarium, 678 audivit Amorium direptum hominumque infinitam cædem. Positis autem castris ad Chalci diversorium, qui in Melitene duxerat exercitum, nequaquam ad ipsum voluit accedere, præsertim cum in oppido Tzamando coactum haberet exercitum. Quibus de causis dolore affectus, quod

rebus succurrere et opitulari nequiret, quæ ad exercitum pertinerent, recte compositis, quantum sibi licuit, et maxima parte in hiberna missa, ipse Byzantium contendit ad mensis Januarii finem. Ubi quoddam tempus commoratus, cum civitatis statum pro viribus administrasset, honoribus ac muneribus senatores quosdam prosecutus, distributis annuis donis neque expectatis Paschalibus diebus ad Eriorum domum e regione urbis eitam navigavit. Evenit enim nescio quid aliud, quod necessario ipsum ad profectorem cum exercitu provocavit. Vir quidam Latinus, Crispinus nomine, ex Italia cum ad imperatorem accessisset, ad Orientis partes, ut ibi hiemaret, missus est. Qui ratus se non eo honore affectum pro dignitate quem speraverat, ad rebellionem spectavit, statimque occurrentes sibi tributorum exactores et reliquos spoliat ac diripit; Romanorum vero neminem interfecit, multique cum ipso prælio congressi victi sunt. Sed in Armeniorum regione hibernans bestarches Samuel Aluisianus Bulgarus, imperatoris uxoris frater, quam privatus adhuc degens duxerat, cum quinque Occidentis legionibus repente 679 Crispinum invadit ipsa die Resurrectionis, Pascha inquam. Quod cum persensissent Franci, fugiunt Romani, ipsorumque fit multa cædes, ac vivi capiuntur numero infiniti. Attamen omnes humane tractatos dimisit, imo vero vulneratos curari permisit. Cum imperator ad Doryleum pervenisset, a Crispino legationem accepit, qua deditorem fatabatur, et de defectione se ipsum excusabat, et omnino malorum quæ sive volens, sive invitus perpetrasset oblivionem petebat. Quibus postulatibus annuit imperator, et omnia quæ ille petierat perfecit, viri nobilitatem et in bello gloriam veritus: etenim defectionis tempore, cum incidisset in maximam Turcorum manum, ingentia manu sua facinora ediderat. Et progredienti imperatori instar servi obviam fit. Subitoque ut amicus ac benevolus sequebatur, paucis secum quibusdam militibus adductis: alios enim in oppido Maurocastri reliquerat, quod occuparat in Armenia, in alto colle positum. Sed paulo post, cum in suspicionem venisset, nescio quid crudele in propriam tribum perpetraturus, quod suæ voluntati non obsequeretur (etenim D perfidum et inexplebile Francorum genus est, imo etiam ingratum, et multis offensionibus magna crimina exsuscitavit et perturbationes ac seditiones, quibus tanquam delictis oblectatur), exercitus imperio abdicatus fuit, non sincere convictus, sed tantum a quodam Nemizzo illustri accusatus. Sodales 680 vero ipsius iniquo animo id passi ex oppido profecti in Mesopotamiam se recipiunt, multaque damna ibi commorantibus intulere. Ubi vero imperator cum exercitu ad Cæsaream pervenit, cognovitque ingentem Turcorum manum regionem deprædari, quamdam exercitus

σι, καὶ τὸν Ταῦρον τὸ δρος ὑπερβάς πανστρατιᾷ ἐισβάλλει τῇ Ῥωμαίων. [P. 829] Ἐντυχόντες δ' ἀθρόοι τόποις ψυχροῖς ἐξ ἄγαν ἀλεινῶν καὶ θερμῶν πολλῆς μεταβολῆς ἤσθοντο· διὸ καὶ ἄνθρωποι πολλοὶ ἀπέθανον καὶ ζῶα πολλὰ ἐναπέψυξαν. Ἐξίόντος δὲ τοῦ βασιλέως εἰς τι χωρίον τῆς Ποδανδοῦ κλεισοῦρας, Γυτάριον κατονομαζόμενον, ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὴν τε τοῦ Ἀμοῖρου λαφυραγωγίαν καὶ φόνον ἀνδρῶν ἀμύθητον. Κατεστηκηκυίας δὲ τῆς παρεμβολῆς ἐν τῇ τοῦ Χαλκίως σταθμῷ ὃ ἐν Μελιτινῇ κρατῶν τοῦ στρατοῦ οὐδ' ὄλωσ' αὐτῷ προσβαλεῖν ἠθέλησεν, ἔχων καὶ ταῦτα τὴν στρατιάν ἐν τῷ τοῦ Τζαμανδοῦ συνηθροισμένην πολιίματι. Ἐφ' οἷς ἀνίσθεις, μὴ δυνήσεις δὲ βοηθῆσαι τῷ πράγματι, τὰ κατὰ τὸν στρατὸν ὡς ἐνῆν δεξιῶς διαθήμενος, εἰς παραχειμασίαν τὸ πλεῖον αὐτῶν ἀποστείλας αὐτὸς ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἔτετο, πρὸς τῷ τέλει τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς καταλαβὼν ἐν αὐτῷ. Διαγαγὼν τοίνυν ἐν αὐτῷ χρόνον, καὶ τὰς πολιτικὰς διοικήσεις ὡς δυνατὸν διοικηζόμενος, καὶ τιμὰς καὶ δεξιῶσεις εἰς τινὰς τῶν συγκλητικῶν ποιησάμενος, καὶ τὰς ἐτησίους δωρεὰς διανειμαίμενος, καὶ οὐδὲ τὰς πασχαλίου ἡμέρας περιμείνας, εἰς τὸν ἀντιπέραν τῆς πόλεως οἶκον τῶν Ἡρίων ἀπέπλευσεν. Ἐπισυνέβη γάρ τι καὶ ἕτερον πρὸς ἐκστρατεῖαν ἀναγκαίως καλοῦν αὐτόν. Ἀνήρ γάρ τις Λατίνος, Κρισπίνος τὴν κλήσιν, ἐξ Ἰταλίας τῷ βασιλεῖ προσελθὼν πρὸς τὴν Ἐψῶν ἀπεστάλη, χειμᾶσων ἐκεῖθεν. Δόξας δὲ μὴ τιμηθῆναι ἀξίως ὧν ἤλπιζεν ἀποστασίαν ἐσκόπησε, καὶ αὐτίκα τοὺς συναντωνότας φορολόγους τε καὶ λοιποὺς συναυθεῖ καὶ διαρπάζει, φόνον δὲ Ῥωμαίων οὐδένα εἰργάσατο. C Πολλοὶ δὲ τούτῳ πρὸς μάχην συστάντες ἠττήθησαν. Ἐν δὲ τῷ θέματι τῶν Ἀρμενικῶν παραχειμαζῶν ὁ βεσπάρχης Σαμουήλ ὁ Ἀλουσιανὸς ὁ Βούλγαρος, ἀδελφὸς ὧν τῆς τοῦ βασιλέως γυναικὸς, ἦν ἐτι ἰδιωτεύων ἠγάγετο, μετὰ τῶν Ἑσπερίων πέντε ταγματῶν προσβάλλει τῷ Κρισπίνῳ ἐξ ἐφόδου κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, τοῦ Ἡσῆχα φημί. Συναισθησθεως δὲ γενομένης τοῖς Φράγγοις φεύγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ φόνος τούτων γίνεται πολλὸς καὶ ζωγρία ἀμύθητος. Ὅμως δὴ οὖν φιλανθρωπῶς αὐτοῖς διατεθεὶς πάντας ἀφῆκε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τοὺς πληγέντας νοσοκομῆσθαι παρέδωκεν. Ἐν τῷ Δορυλαίῳ δὲ γενομένος ὁ βασιλεὺς πρεσβείαν τοῦ Κρισπίνου ἐδέξατο, ὁμολογίαν τε τῆς δουλώσεως καὶ τὴν ἀπολογίαν τῆς ἀνιστασίας φέρουσαν, καὶ ἀπλῶς ἀμνηστίαν κακῶν τῶν παρ' αὐτοῦ πεπραγμένων εἶτε ἐκόντος εἶτε ἄκοντος. Οἷς ὑπήκουσε καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντα ὅσα ἐξητήσατο κατεπράξατο, τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναῖον καὶ πρὸς τοὺς πολέμους περιδοξὸν καταιδούμενος· καὶ γὰρ ἐν τῷ τῆς ἀποστασίας καιρῷ Τούρκων ἐντυχῶν πληθῆναι πολλῇ μεγάλῃ ἀνδραγαθίας ἐκ χειρὸς ἀπειργάσατο. [P. 830] Καὶ προϊόντι τῷ βασιλεῖ δουλοπρεπῶς ἄπαντῆ, καὶ αὐθις ὡς εὖνους συνέπετο, ὀλίγους τινὰς στρατιώτας ἐπαγόμενος· εἶσσε γὰρ τοὺς ἄλλους ἐν τῷ τοῦ Μαυροκάστρου πολιίματι, οὗ τὴν κατάσχεσιν ἐποιήσατο ἐν τῷ Ἀρμενικῷ, ἐπὶ λόφου κειμένου ὀψηλοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ ὑπονοηθεὶς ὡμὸν τι διαπράξασθαι εἰς τὴν οἰκίαν φυλὴν μὴ συναίρομέ-

νην αὐτῶ ἐν τοῖς βουλομένοις (καὶ γὰρ καὶ ἄπιστον καὶ ἄπληστον το γένος τῶν Φράγγων, μᾶλλον δὲ καὶ ἀχάριστον, καὶ πολλοῖς πταίσμασι μεγάλας αἰτίας ἐπεγεῖρον καὶ ταραχὰς καὶ ἀποστασίας, αἷς ἐντροφήματι γάννυται) ἀπεπέμφθη τοῦ στρατοπέδου, μὴ καθαρῶς μὲν ἐλεγχεῖς, ἀλλ' ἢ μόνον παρὰ Νεμίτζου τινὸς ἐπισήμου κατηγορηθεῖς. Οἱ δὲ ἑταῖροι τούτου ἐπὶ τῷ γεγονότι δεινοπαθήσαντες, ἄραυτες ἐκ τοῦ φρουρίου, τὴν Μεσοποταμίαν καταλαμβάνουσι καὶ πολλὰ κακὰ τοῖς ἐκεῖσε εἰργάσαντο. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς μετὰ πλῆθους ἦκεν εἰς Καισάρειαν, Τούρκων πλῆθος πολὺ μαθὼν τὴν χώραν λεηλατοῦν, ἀπέστειλε μέρος τι τῆς στρατιᾶς κατ' αὐτῶν. Μηδὲν ἀνύσας, ἀλλὰ φεῦγον ὑποδεξάμενος, συνταταμένως τῆς πρόσω φορᾶς εἶχετο. Μήπω δὲ μήτε τάφρου μήτε σκηνώσεως γενομένης, ἐφάνησεν οἱ πολέμιοι τὰ ἐρυμνότατα τῶν τόπων κατέχοντες καὶ τὰς λοφιάς. Βοῆς δὲ γενομένης, μὴ ἐκδεδωκός τοῦ βασιλέως ἑαυτὸν ἀναπαύσει, ἀλλὰ τὸ ἐνούλιον σαλπίσαντος, προήεισεν κατὰ τάξιν αἱ φάλαγγες. Ἀρθειςῶν δὲ τῶν σημαίων προέκοψαν μὲν τῶν ἐναντίων πολλοὶ· προλαβόντων δὲ τῶν ταγμάτων, ἐν μὲν τῶν Λυκαόνων λεγόμενον, ἕτερον δὲ τῶν Ἑσπερίων ἀριθμῶν, καὶ τοῦ συνήθους θρασύτερον κατὰ τῶν ἐναντίων ἐλάσαντα πρὸς φυγὴν εὐθὺς ἀπιδεῖν κατηγάκασαν. Προβιδάζοντος δὲ τοῦ βασιλέως τὴν λοιπὴν στρατιάν, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν πολεμίων τοῖς φεύγουσι συνδιέφυγε. Παριόντων δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ μισθοφορικοῦ τῶν Σκυθῶν, τῶν Οὐζῶν φημί, λόχος Τουρκικὸς οὐκ ὀλίγος τοῖς Ῥωμαίοις προσέπεισεν· οὐς δεξάμενοι οἱ περιλειφθέντες εἰς φυλακὴν στρατιώται, πρὸ πάντων δ' οἱ Φράγγοι, καὶ ἀγχεμάχως συμπλακέντες καὶ ἰκανῶς ἀνθαμιλληθέντες ἐτρέψαντο, μηδενὸς τῶν ἰσχυμένων ταγμάτων Ῥωμαϊκῶν τοῖς Φράγγοις μέχρι καὶ ἀπλῆς ὀρμῆς παραδοθησαντος. Ἐν τούτῳ δ' ὑπέστρεψε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς διώξεως πρὸς ἰσπερην· περὶ δεῖλην γὰρ συνέστη ὁ πόλεμος. Τῇ δ' ἐπαύριον δημοσίᾳ καθίσας τοὺς ἐαλωκότας τῶν πολεμίων τῇ τελευταίᾳ ψήφῳ παρέδωκε, μηδενὸς τὸ παράπαν φεισάμενος, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, εἰ καὶ πολλῶν λύτρων ὄνιον ἑαυτὸν ποιήσασθαι ἐπηγγέλλετο. [P. 831] Τριήμερεύσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ παρεμβολῇ, τῷ προτερήματι τούτῳ κόρον λαθῶν, πολλοῖς ἄδειαν δέδωκε τῶν ἐναντίων ἀποφυγῆς, ὡς μηδὲ τῆς λείας ἀποσχέσθαι. Καὶ ἀναστὰς ἐκεῖθεν κατόπιν αὐτῶν ἐβάδιζε. Στρατοπεδευσάμενος δὲ ὡς ἀπὸ διαστήματος ἡμερῶν δύο τῆς Μελιτηνῆς, ἐδουλεύετο μοῖραν τινα τοῦ στρατοῦ μερισάμενος ἀφεῖναι τοῖς ἐναντίοις ἐπιτελισμα, αὐτὸς δὲ ἅμα παντὶ τῷ στρατῷ ὑποστρέψαι πρὸς τὰ βασίλεια. Ἀγενοῦς δὲ τῆς βουλῆς δοξάσης καὶ ἀσυμφόρου μετασθέντος εὐθὺς τοῦ Εὐφράτου ἐβάδισεν· ἦσαν γὰρ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐσκηνωμένοι οἱ πολέμιοι, οἱ καὶ αὐτίκα πυθόμενοι τὴν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν κίνησιν ἀνεχώρησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐθὺς Ῥωμανοπόλειως ἐλαύνων, κάκειθεν πρὸς τὸ Χλέατ διεγενέσθαι βουλόμενος, ἐν τινι τόπῳ κατασκηνοῖ, καὶ τὸν Φιλάρητον (ἦν δὲ τοῦ τῶν Βραχαμίων γένους)

A partem adversus ipsos misit; quam infecta re fugientem excipiens, continenti itinere ulterius progredi aggressus est. Cum nondum neque vallum neque tabernaculum constructum esset, hostes apparuere, qui tutissima loca occupabant et tumulos. Edito autem clamore cum imperator sese quieti minime dedidisset, verum classicum cecinisset, processere ordine phalanges, sublatisque signis processere adversariorum plures. Sed cum legiones occupassent, una Lycaonum tunc appellata, altera Occidentalium copiarum solito audacior, adversus hostes irruere, eos ad fugam statim spectare coegerunt. Et cum imperator reliquum exercitum ante produceret, reliquam quoque hostium multitudinem cum aliis fugientibus simul fugere compulit. Accedentibus autem militibus et Scytharum mercenariis, Uzis inquam, haud exigua Turcorum cohors in Romanos invasit; quos excipientes relicti ad custodiam milites, et ante omnes Franci, cominusque congressi et abunde praeliati fuderunt, nulla ex Romanis legionibus, quæ ibi positæ erant, Francis vel simplici impetu opem ferente. Interea quoque a persequendo redierat imperator 631 ad vesperam: nam crepusculo noctis conflatum fuerat prælium. Postridie vero publice pro tribunali sedens captos hostes extrema sententia damnavit, nemini prorsus parcens, ac ne ipsi quidem ipsorum duci, tametsi multo pretio se redempturum pollicebatur. Triduum vero in castris moratus imperator, hoc prospero successu satius, pluribus hostibus aufugiendi liberam præbuit occasionem, ita ut ne a præda quidem sese abstinerint. Et inde profectus a tergo ipsorum incedebat, et bidui spatio a Melitene castris positus statuebat partem quamdam exercitus divisam relinquere, ut esset hostibus propugnaculum. Quod consilium cum minime generosum visum esset et inutile, mutata sententia, recta ad Euphratem contendit. Ad cuius ripas tabernacula hostes posuerant, qui statim audito imperatoris contra se motu recesserunt. Imperator autem recta ad Romanopolim contendens, et inde ad Chleat proficisci studens, quodam in loco castra ponit; et Philaretum (erat hic genere Brachamius) ducem cum summa potestate declarat: diviso enim bifariam exercitu fortiore ipsi partem attribuit, homini militarem prudentiam gloriose profitenti, sed turpis ac dissolutæ vitæ, turpissimeque vitam suam transigenti, qui cum Turcis varie pugnarat, sed in maximi momenti rebus debellatus fuerat, et ideo contemptui habebatur; non tamen ab iis se continebat, sed imperium militare ob 632 avaritiam et peregrinæ militiæ stipendia exspectabat. Imperator vero ad partes magis Boreæ subjectas accessit, ut ibi nives et quam frigidam, a quibus, quod esset corpore admodum calidus, sibi temperare nequibat, inveniret. Progressusque per aspera quædam et difficilia loca ad locum quemdam Anthias nomine pervenit, herbarum et tritici fertilitate præstan-

tem, quique haud mediocrem suppeditaret ibi commorantibus oblectationem, quippe cum illius terræ umbilicus esset. Inde Taurum montem, indigenarum lingua Munzarum appellatum transgressus in regionem nomine Celzenem se contulit, iterum transiisso Euphrate fluvio præterfluente ac dividente, tanquam confinio, montem ipsum et Celzenem. Milites vero cum Philareto relictis ob adventum hostium terrore completi animoque percussi pone imperatorem locis relictis sequebantur, quorum ipsis custodia fuerat commissa, quoad ad ea loca quæ diximus Anthias vocari pervenerunt; ubi cum hostes quoque a tergo apparuissent, turpi se fugæ vel ante certamen commiseret, et ad imperatorem in Celzenem se e vestigio contulere. Ipsorumque impedimentis potiti sunt adversarii. Hæc ita renuntiata admodum perturbarunt imperatorem, qui tum suorum cladem tum hostium victoriam haud æquo ferebat animo; quos nisi imperatoris ipsius fama terrore complexisset ipsorumque impetum aliqua ex parte compressisset, nihil obtitisset. **§§§** quominus universam terram illam depopulati funditus evertissent. Recedentes igitur recta in regionem Cappadocum solito more vehementer contendebant, ex itinere in quæcunque inciderant prædantes, et cum omni exercitu in Iconii rempublicam invadentes, quæ et virorum multitudine et domorum atque aliarum rerum, quæ usui sunt, copia præstabat. Imperator autem in Celzene, cum eos qui dissipati fugerant excepisset, ne ab Armeniis, quod deserti essent, perirent, pone hostes redibat. Cumque iudicium inter duces et milites constituisset, nulli parti litem adjudicavit, cum hoc solum exploratum haberet, excepto imperatore nihil esse aliud quod Romanis conflare bellum possit, quod maxima pars exercitus ante defatigata, sit, et quod duces velint vel ob exiguos prosperos successus maximos sibi et suis honores et præmia spondere, tum etiam quod alii minus alacres ad strenua et virilia facinora patrandam reddantur; quod quidem præsentem imperatorem fieri nequit, cum ipse rebus præsens omniaque quotidie conspiciens laborantes pro rata laborum parte remuneraretur. Imperator autem per coloniam et Armeniorum regionem usque ad Sebastem cum exercitu profectus est; ubi cum cognovisset Turcos ad Pisidiam et Lycaoniam adventare eo consilio ut Iconium peterent, ipse quoque extremum agmen eorum insecutus usque ad Herculis Comopolim, ita dictam, pervenit. **§§§** Ubi cum didicisset ipsos everso Iconio proficisci, veritos ne se ille persequeretur, partem quamdam legionum in Ciliciam misit, quæ cum Cataturio Antiochiæ duce conjungeretur. viro generoso, quique virtutis prius multa documenta dederat, ut ea accepta primo quoque tempore ad Mopsuestiam

A στρατηγὸν ἀναδείκνυσι· διελὼν γὰρ διχῆ τὸν στρατὸν τὸ ἰσχυρότερον αὐτῶ ἐπιδίδωσι, ἀνδρὶ στρατηγικῆν μὲν αὐχοῦντι περιωπῆν, ἀισχροῦ δὲ βίου καὶ ἐπιβροῦτου τυγχάνοντι, καὶ ἀισχίστως τὴν ἑαυτοῦ βιοτῆν διανύοντι, καὶ μαχεσαμένῳ μὲν τοῖς Τούρκοις διαφορῶς, ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ καταπολεμηθέντι καὶ διὰ τοῦτο καταφρονηθέντι, οὐ μὴν δ' ἀπεχομένῳ τούτου, ἀλλ' ἐπιτρέχοντι τῇ ἡγεμονίᾳ διὰ φιλοκερδείας καὶ φιλοξενίας ὑπόθεσιν. Τῶν δὲ βορειοτέρων μερῶν ὁ βασιλεὺς ἐπελάβετο δι' εὐρεσιν χιόνος καὶ ὑδάτων ψυχρῶν· ἀκρατῶς γὰρ εἶχε τούτων, τὸ σῶμα κατὰ πολὺ διαθερμαινόμενος. Διελθὼν δὲ διὰ τραχείων καὶ δυσβάτων τόπων εἰς τινα τόπον λεγόμενον Ἀνθίας κατήντησε· ποηφόρος δὲ ὁ τόπος καὶ σιτοφόρος, καὶ ψυχαγωγία οὐ μικρὰ τοῖς ἐν τούτῳ καταίρουσι, καὶ οἶνον ὀμφαλὸς ἐκείνης τῆς γῆς. **B** Ἐκείθεν δὲ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος, τὸν ἐπιχωρίως κηλούμενον Μούνζαρον, ὑπερβὰς εἰς τὴν Κελτζηνὴν λεγομένην χώραν κατήντησε, τὸ δεύτερον διαβάς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν παραβρέοντα καὶ διαιροῦντα τὸ τε ὄρος καὶ τὴν Κελτζηνὴν ὡς περ μεθόριον. Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Φιλάρετου καταλειφθέντες στρατιῶται, ἐξ ἐπιφανείας τῶν ἐναντίων πτοίας πλησθέντες καὶ τὰς ψυχὰς κατασεισθέντες, κατόπιν τοῦ βασιλέως ἐβάδιζον, τοὺς τόπους ἀφέντες ὧν τὴν φυλακὴν ἐπετρέπησαν, ἕως εἰς τοὺς εἰρημένους Ἀνθίας κατήντησαν. Κένταῦθα δὲ τῶν πολεμίων φανέντων ἐξ οὐραγίας ἀισχρῶς τὴν φυγὴν καὶ πρὸ τοῦ ἀγωνίσματος εἴλοντο, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὴν Κελτζηνὴν κατέλαθον ἐκ ποδός· τῆς δὲ γε τούτων ἀποσκευῆς οἱ ἐναντίοι γεγόνασι κύριοι. Ταῦθ' οὕτως **C** ἀγγελλθέντα πολλὸν ἐνῆκε τῷ βασιλεῖ τὸν ἐναγωνίον θέρυθον, ἐπὶ τε τῇ τῶν οἰκείων ἤττη καὶ τῇ τῶν ἐναντίων νίκη οὐ φορητῶς [P. 832] σκυθρωπάσαντι. Καὶ εἰ μὴ ἡ τοῦ βασιλέως φήμη αὐτοὺς περιδεεῖς κατεργάζετο καὶ τὴν ὀρμὴν αὐτῶν ποσῶς διεκώλυεν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον σύμψασαν αὐτοὺς τὴν γῆν ἐκείνην καταληίσασθαι καὶ ἐξολοθρεῦσαι. Ὅτι σφόδρητοι δὲ γενόμενοι εὐθὺς τοῦ θέματος τῶν Καππαδοκῶν κατὰ τὸ εἰρησμένον ἀκρατῶς ἤλθον, καταληϊζόμενοι μὲν τὸ πρὸς τυχὸν ἐξ ἐφόδου, ἐφορμῶντες δὲ πανστρατιᾷ κατὰ τῆς τοῦ Ἰκονίου πολιτείας· ἦν γὰρ πλῆθει τε ἀνδρῶν καὶ οἰκιῶν καὶ τῶν ἄλλων χρηστῶν καὶ ζηλωτῶν διαφέρουσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Κελτζηνῇ τοὺς ἀποφυγόντας σποράδην ὑποδείξαμενος, ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ἐξ ἐρημίας ἀπόλωνται, κατόπιν τῶν ἐναντίων ὑποστρέφων ἐγένετο. Καὶ κρῖσιν (18) δὲ μετὰ τὸν τε ἡγεμόνα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καθίσας οὐδενὶ μέρει τὴν νικῶσαν ἀπέδοτο, διαγνωσθέντος τούτου μόνου ἀκριβῶς, ὅτι πλὴν τοῦ βασιλέως οὐδὲν ἐστὶ τὸ συνιστῶν τοῖς Ῥωμαίοις τὸν πόλεμον διὰ τε τὸ προκατεργάσθαι τὸ πλεῖον τοῦ στρατοῦ, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἡγεμόνας ἐθέλειν καὶ ἐπὶ μικραῖς καὶ ταῖς τυχοῦσαις εὐτυχίαις ἑαυτοῖς καὶ συγγενέσι μᾶσθαι τὰ μέγιστα τῶν ἀξιωματῶν καὶ φιλοτιμιῶν, δι' ἧ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπροθόμους εἶναι πρὸς τὸ

JACOBI GOARI NOTÆ

(18) Obiit imperator munus cui exsequendo κρῖτης τοῦ φοσσάτου legitur institutus apud Codinum c. xv, n. 72.

γενναῖόν τι καὶ ἀνδρικόν διαπράξασθαι· ὁ παρόντος τοῦ βασιλέως οὐκ ἂν ἔχοι χώραν γενέσθαι, αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ ἐπιστατοῦντος τοῖς γινομένοις, καὶ πάντα καθορῶντος ὁσημέραι, καὶ τοὺς πονοῦντας ἀναλόγως ἀμειβομένου τῶν καμάτων. Ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ τε Κολωνείας καὶ τῶν Ἀρμενιακῶν θεμάτων μέχρι Σεβαστείας σὺν τῷ στρατεύματι διελέλυθεν. Ἐκείσε δὲ μαθὼν ὡς οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ Πισιδίαν καὶ Λυκαονίαν ἐλαύνοντες ὡς εἰς σκοπὸν ἀποτείνουσι τὸ Ἰκόνιον, ὥρμησε καὶ αὐτὸς κατ' οὐρανὸν αὐτῶν ἐλαύνειν μέχρι τῆς λεγομένης Ἡρακλέους κωμοπόλεως, ἐν ἧ καὶ μαθὼν ἤδη καταστρεφάμενους αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον ἀπᾶραι, δεδιότας τὴν αὐτοῦ ἐπιθίωξιν, ἀπόμοιραν μὲν τινα τῶν ταγμάτων ἐπὶ Κιλικίαν ἐξέπεμψεν ἐνωθησομένην Καταουρίῳ τῷ τῆς Ἀντιοχείας δοικί, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ πολλὰ ἐπιδειξαμένῳ τὰ τῆς ἀρετῆς προτερήματα πρότερον, δεξαμένῳ τε εἰς Μόψου ἐστὶν ἀπαντῆσαι τὸ τάχος (ἐκείσε γὰρ προσεδόκωντο οἱ Τοῦρκοι διελεθεῖν) κάκει προσμένειν αὐτοὺς καὶ παντὶ τρόπῳ λυμῆνασθαι. Διελθόντες τοῖνον διὰ τῶν τῆς Σελευκείας ὁρέων εἰς τὴν τῆς Ταρσοῦ πεδιάδα κατηκοντίσθησαν, ἔνθα παρὰ τῶν Ἀρμενίων συγκυρηθέντες πᾶσαν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Οἱ δὲ πολέμιοι μαθόντες τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐν Μόψου ἐστὶν παρεμβολήν, μὴδὲ μικρὸν χρονίσαντες, διαναπαύσαντες δὲ ἑαυτοὺς ἐν τῇ Βαλτολιβάδι ὡς ἐνὸν, ἔρχοντο διὰ τῆς νυκτός, ὑπερβάντες τε τὸ Σαρβαδικὸν ὄρος καὶ εἰς τὰ τοῦ Χάλεπ σὺν σπουδῇ ἐπελάσαντες ὄρια, καὶ τὸν κίνδυνον μόλις ὑπαλύξαντες. [P. 833] Ἀνία δὲ κατέσχε τὸν βασιλεῖα ἀπρακτησάντων τῶν ἐν Μόψου ἐστὶν καταστάς γὰρ καὶ αὐτὸς εὐθὺς τῆς ἐν Σελευκείᾳ Κλαυδιουπόλεως, ἐπεὶ περὶ τῆς τούτων ἐμεμαθήκει φυγῆς, ἀπογνοὺς ὀπισθόρμητος γέγονεν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἐπειγόμενος ὡς ἤδη λοιπὸν καὶ τοῦ μετοπώρου ἐπιστάντος, καταλιπὼν ἕτερον λαὸν ὕψισθαι διὰ τὸ καὶ ἑτέρους Τοῦρκους καταλιτῆσθαι τὴν Ῥωμαϊκὴν γῆν, κατὰ πατρίδας καὶ μοίρας διαιρουμένους καὶ κατατρέχοντας λωποδυτῶν τρόπον καὶ κλεπτῶν, καὶ τὸ προστυχὸν ἅπαν ἀφανίζοντας καὶ ληίζοντας. Δι' αὐτὴν καὶ δυσχερῆς ἦν ἡ τούτων κώλυσις, πάσαις ταῖς ὁδοῖς ἐφεδρευόντων, τῶν στρατευμάτων αὐτῶν κατ' αὐτὰ μεμονωμένων, μὴ δυναμένων ἀντιστῆναι αὐτοῖς, τοῦ δὲ βασιλέως αὐθις μὴ οἴου τε ὄντος μερίζεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ παρόντος τόπῳ. Εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλίδα, ἐπ' οἴκου καὶ τὸ λοιπὸν στρατεύμα γέγονεν, ἰνδικτιῶνος ὀγδόης ἐνισταμένης τοῦ .σφοῆ' ἔτους, ὅτε καὶ τὸ μέγιστον ἱερὸν ἐκυροπολήθη τῶν Βλαχερνῶν ἕως ἐδάφους. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὀποφαίνεσθαι ἤρξατο, ἐσκέψατο παρεῖναι τῇ βασιλίδι ὁ βασιλεὺς. Προκρίνας δὲ Μανουὴλ πρωτοπρόεδρον τὸν Κομνηνόν, καὶ τοῦτον τιμήσας τῷ τοῦ κουροπαλάτου ἀξιώματι, στρατηγὸν καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στρατεύματος ἀποδείκνυσι. Τὸ δ' ἐντεῦθεν τὰ προσάντη καὶ δυσχερῆ καὶ λυπηρὰ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων προσεκύρησεν. Ἐξιών οὖν ὁ προβεβλημένος εἰς τοῦτο, εἰ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν ἐτόγγανεν, ἀλλὰ γε πεπλανημένον οὐδὲν ἢ μεिरακιδέας ἐνεργῶν καταφαίνατο, πολὺν δὲ τῶν εἰκότων ἠλόγον ποιούμενος· τὰς γὰρ

occurreret, quo Turci adventuri existimabantur, ibique eos exspectans omnibus modis offenderet. Prætereuntes igitur per Seleuciæ montes ad Tarsi planitium jaculis confecti sunt; ubi ab Armeniis comprehensi omnem fere prædam amisere. At hostes cognitis Romanorum castris ad Mopsuestiam ne parum quidem commorati, cum se ipsos in Baltolibade pro viribus refecissent, noctu abierunt, et superato Sarbadico monte ad fines Chalep summo studio vix evitato periculo concessere. Molestia afficiebatur imperator, quod ii qui Mopsuestiæ erant otiosi degerent. Cumque recta Claudiopolim in Seleuciam profectus ibi de ipsorum fuga didicisset, desperatis rebus reversus est Byzantium, adhibita celeritate, quod jam autumnus appeteret, relicto altero exercitu, eo quod alii quoque Turci per tribus et curias divisi Romanorum terram excursionibus depopularentur latronum ac prædonum more, omniaque in quæcunque inciderent demolirentur; quibus de Cæsaris causis difficulter prohiberi poterant, si quidem omnibus viis insidiabantur, et exercitus ipsorum per se soli relicti non poterant resistere. Imperatoris vero exercitus dividi nequibat, sed uni loco tantum intererat. Cum vero regiam urbem ipse ingressus esset, reliquis quoque exercitus domum se recepit, indictione octava, anno 6578, quando etiam maximum Blachernarum templum incensum est usque ad solum. Ubi vero ver appetiit, decrevit imperator ad regiam urbem accedere, delectumque Manuelem primum præfectum Comnenum, et eo honore decoratum ut curopalates esset, ducem et principem totius exercitus declarat. Quæ deinceps consequuntur, molesta ac difficilia et laboriosa Romano imperio accidere. Egressus igitur is qui ad hoc munus delectus fuerat, etiamsi ætate juvenis esset, attamen nullum facinus in quo erraverit aut quod juvenili ætate condenaretur patravit, imo multa habita eorum quæ decerent ratione coactis copiis totis viribus ad Cæsaream profectus est, non æquitatem tantum, sed etiam populum curans decens, et peccantes milites debitis afficiens pœnis; cumque in quædam prælia incidissent, victor evasit. Jamque suam gloriam dilatare contendebat. Quæ cum audiret imperator, lætari quidem videbatur, sed invidiam dissimulabat. Attamen ut Hierapolis obsidionem cito solveret et commeatus inopie succurreret, non minimam exercitus partem Cæsar in Syriam jussit abire. Hac ratione ducem ea potentia quæ inde proficisceretur defraudavit; quæ cum profectus esset cum relictis sibi copiis et ad urbem castra locasset, quædam Turcorum manus, adversus quos egressus fuerat speciem præbuisent hostes, ubi dissipati Romani eos persequerentur, repente conversi sibi victoriam compararunt, et idcirco multis captis plures quoque gladio confecti sunt. Et cum aliis captus est et curopalates, et castra omnia expugnata, capta

ac direpta. Ac nisi propinqua urbs plures servasset, funditus interiisset omnis Romana ætas, quæ ad hoc bellum concurrerat. Hæc fama cum pervenisset ad imperatorem, ingenti eum dolore affecit; qua vix audita, altera quoque velocior et multo magis penetrans perlata est, quæ nuntiaret Turcos rempublicam Chonensem et ipsum celeberrimum inter miracula et dona principis militiæ templum armis occupasse, atque omnia illic cæde et cruore completa, multasque contumelias a debacchandibus templo illatas, ipsumque maxime venerandum templum equorum stabulum effectum, et quod indignissimum erat, neque hiatus cloacas, ubi præterfluentes fluvii eo derivati per principis exercitus antiquum adventum et divinum miraculum, tanquam per præceps fluxum habent ejusmodi qui consistere nequit, 687 quique admodum celeriter occurrit, non potuisse eos qui illuc confugerant servare evitato periculo: imo, quod nunquam ante acciderat, ita abundasse aquam, et veluti absorptis fluminibus omnes penitus qui eo confugerant diluvio et inundatione oppressisse et sub terra demersisse. Hæc igitur ad alia nuntiata ingentem nobis animi dolorem et cruciatum attulere, reputantibus quod acciderat esse divinum portentum et iram atque indignationem Dei, cum non hostes modo, sed ipsa quoque elementa nobis repugnant. Prius enim tot nationum concursus et concitatio, et eorum qui sub Romanis degebant defectio, ira divina quidem evenere, sed contra hæreticos, qui Iberiam et Mesopotamiam usque ad Licandum et Melitenem et finitimam incolunt Armeniam, Judaicamque Nestorii et Acephalorum colunt hæresim. Etenim plenæ sunt hæ regiones hujuscemodi pravæ opinionis. Sed ubi orthodoxos quoque invasit calamitas, omnes qui Romanorum cultui addicti essent quo se verterent nesciebant, reputantes et ipsorum mensuram perinde atque olim Amorrhæorum impletam esse, et tunc credentes non tantum rectam fidem requiri sed et vitam fidei respondentem; quare utriusque, et in fide videlicet errantes et in vita offendentes atque claudicantes pari supplicio affecti sunt; qui enim fecit et docuit, hic beatus censetur. His auditis imperator summo

δυνάμεις συνηθροικῶς πασιβῶμος τῇ Καισαρειᾷ ἐπεδήμησεν, οὐ τῆς εὐνομίας μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ στρατοῦ φροντίζων προσηκόντως, καὶ τοὺς ἀδικούντας τῶν στρατιωτῶν ἐκτίσεων προστίμοις κατὰ γων. Πολέμοις δὲ τισιν ἐντυχῶν νικητῆς κατεφάνη, καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ εὐδοξίαν ἤδη πλατύνειν διηγωνίζετο. Πυνθανόμενος δὲ ταυτὶ ὁ κρατῶν εὐθυμῆν μὲν ἔφηκει, κρύψας ἐν ἑαυτῷ τὸν φθόνον· ὅμως δ' οὖν ἵνα τὴν τῆς Ἱεραπόλεως τάχα λύσῃ πολιτοκρίαν καὶ τὴν σιτοδείαν παραμαθήσῃται, μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἀποτεμώμενος τοῦ στρατοῦ κατὰ Συρίαν ἀπελθεῖν διωρίσατο, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς ἐκ τούτων ἰσχύος τὸν στρατηγὸν διεστέρησεν. Εἰς δὲ Σεβάστειαν παραγενομένου μετὰ τῶν ὑπολειμμένων δυνάμεων καὶ περὶ τὸ ἄστυ στρατοπεδεύσαντος, ἐπῆλθέ τις πληθὺς Τουρκικῆ. Ἐξήκει γοῦν κατ' αὐτῶν ὁ κουροκαλάτης. Φαντασίαν δὲ φυγῆς παρεσχέμενων τῶν πολεμίων ἐκ συνθήματος, ἐπεὶ διασκεδασθέντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐδίωκον, ἐπιστροφὴν αἰφνίδιον ποιησάμενοι παλίντροπον τὴν νίκην εἰργάσαντο· διὸ καὶ πολλοὶ μὲν ἐάλωσαν, [P. 834] πλείους δὲ καὶ μαχαίρας ἔργον γέγονασι. Συναλισκεται δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις ὁ κουροκαλάτης, καὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπάσης παράστασις καὶ ἀρπαγὴ καὶ διασκύλευσις γέγονε. Καὶ εἰ μὴ τὸ ἄστυ πλησίον ἦν τοὺς πλείους διέσωσεν, ἐκινδύνευσεν ἂν πανστρατιᾷ ἢ τῶν Ῥωμαίων ἡλικία, ὅση πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἰκστρατείαν συνέδραμε. Τῆς φήμης δὲ καταλαβούσης τὸν βασιλεῖα πολλή τις ἀνία κατέσχευεν αὐτόν. Μήπω δὲ σχεδὸν ταύτης ἡκουσμένης ἑτέρα ἐπῆλθεν ὀξυτέρα καὶ τομωτέρα φήμη πολλῶν, τοὺς Τούρκους ἀπαγγέλλουσα τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν καὶ αὐτὸν τὸν περιβόητον ἐν θάύμασι καὶ ἀναθήμασι τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν καταλαβεῖν ἐν μαχαίρα, καὶ φόνου μὲν ἅπαντα τὰ ἐκεῖσε πληρῶσαι καὶ λύθρου, πολλὰς δὲ ὕδρας τῷ ἱερῷ ἐμπαροινισθῆναι, ἰκπῶνα τὸν πάνσεπτον ἐργασασμένους ναὸν, καὶ τὸ δὴ σχετικώτερον, μὴδὲ τὰς τοῦ χάσματος σήραγγας (19), ἐν ᾧ οἱ παραβέοντες ποταμοὶ ἐκεῖσε χωνευόμενοι διὰ τῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου παλαιᾶς ἐπιδημίας καὶ θεοσημίας ὡς διὰ πρᾶνοῦς ἀστατοῦν τὸ βεῦμα καὶ λίαν εὐδρομοῦν ἔχουσι, τοὺς καταπεφυγῶτας διατηρῆσαι καὶ ὑπαλύξαι τὸν κίνδυνον ἰσχύσαι, ἀλλ' ὅπερ οὐ γέγονε ποτε, πλημμυρῆσαι τὸ ὕδωρ καὶ οἶον ἀναρ-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(19) Fidem Apocryphis nec erogo nec emendico. Quod Græci narrant sermone 18 Thesauri, lectionarii nimirum in eorum ecclesiis publice lecti, ne obscurus et inexplicatus maneat auctoris textus, breviter refero. Chonis, inquit, urbe Phrygiæ asservabatur aqua manu votisque Joannis apostoli benedicta, qua irrorata miraculis edendis nunquam cœlestis et angelica virtus deerat. Frequentia signorum Archippus quidam Hierapolitanus motus ad aquam condit ecclesiam Michaelis superæ militiæ principis nomine dicatam, quam gentiles religioni nominique Christiano infensi traducto per eam Chryso fluvio dejicere sunt aggressi. Delusit eorum conatum et expectationem cœlica potentia et in adversam partem cursum egit fluvii. Illi spreto miraculo cœptis obstinatus insistunt, et Cuphum Lycocamque fluvios aliunde deductos in

ecclesiam agunt effunduntque: jamque aquarum diluvio corruisset illa, ni cœlestium agminum dux Michael lancea, qua instructus apparuit, percussa petra ingentem in ea voraginem tantæ aquarum molis absorbendæ capacem excavasset. Subeunt itaque subterraneas specus, τὰς τοῦ χάσματος σήραγγας, præcipites et humiles fluviorum vortices, et ecclesiæ fundamentis longe accliviores, quasi loci religione territæ, in vicinis deinde agros dato alveo emergunt, et innohensu cursu mare versus illabuntur. Ἀπὸ αὐτῶ τὸ θαῦμα, scribunt illi, ὀνομάσθη ὁ τόπος Χῶναι, ἀμὴ πρῶτα ὀνομάζετο Κωλασσαί· *miraculum Chonarum* (quasi dicas infundibili) *loco, Colassæ prius vocato, nomen indidit*. Monasterium voragini superstructum adhuc exstare, et urbi Μηχαήλ Χώναις nomen ab eo insitum docent, qui visu utrumque lustraverunt.

ροιδῶσαι καὶ ἀνεβρίξασθαι καὶ πάντας ἄρδην τοὺς καταπεφευγότες κατακλύσαι καὶ διὰ ξηρᾶς ὑποβρυχίους ποιήσασθαι. Ταῦτα τοιγαροῦν ἐπιδηγήθεντα πολλὴν ἐνῆκαν τὴν ἀθυμίαν ἡμῖν, λογιζομένοις θεοσημίαν εἶναι τὸ γεγονός καὶ μῆνιν καὶ χόλον Θεοῦ, ὡς μὴ μόνον τῶν πολεμίων ἀλλὰ [καὶ] τῶν στοιχείων ἀντιμαχομένων ἡμῖν. Πρότερον γὰρ ἡ τοσαύτη τῶν ἔθνῶν ὄρμη καὶ ἔκτασις καὶ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους τελοῦντων κατασπορῆ ὄργη μὲν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τῶν αἰρετικῶν δὲ, οἱ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Μεσοποταμίαν μέχρι Λυκαυδοῦ καὶ Μελιτηνῆς καὶ τὴν παρακειμένην οἰκοῦσιν Ἀρμενίαν, καὶ οἱ τὴν Ἰουδαϊκὴν τοῦ Νεστορίου καὶ τῶν Ἀκεφάλων θρησκείουσιν αἴρουν· καὶ γὰρ πλήθουσιν αἶδε αἱ χώραι τῆς τοιαύτης κακοδοξίας. Ἐπὶ δὲ καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἦψατο τὸ δεινὸν, ἐν ἀμυχάνοις ἦσαν πάντες οἱ τὰ Ῥωμαίων θρησκείουσιν, πεπληρωσθαι καὶ τὸ αὐτῶν μέτρον οὐκ καὶ τῶν Ἀμοβρίων λογιζόμενοι, καὶ πιστεύοντες τῆνικαῦτα ὡς ἄρα οὐ μόνον πίστις ἀπειτεῖται ὀρθῆ, ἀλλὰ καὶ βίος τῆς πίστεως ἀνθιστάμενος. Διὸ καὶ ἀμφοτέροι, ὅ τε περὶ τὴν πίστιν σφαλόμενος θελαδῆ καὶ ὅ περὶ τὸν βίον ὑποσκάζων καὶ χωλεύων, ἐν ἴσῃ τιμωρᾷ καθίστανται· ὁ γὰρ ποιήσας καὶ διδάξας ἐπαινέται καὶ μακαρίζεται. Ταῦτα ἐνωτισάμενος ὁ βασιλεὺς προθυμίαν μὲν εἶχεν ὥστε αὐτίκα ἐξορμηθεὶς καὶ τῆ ἑαυτοῦ χώρᾳ βοηθῆσαι, ἀπείργετο δὲ τοῖς τε συμβούλοις καὶ τῆ ἀγνοίᾳ τοῦ πλήθους τῶν ἐναντίων. Ἦσαν δὲ ὅ τε Παλαιολόγος Νικηφόρος ὁ ὑπέρτιμος, καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλός, [P. 835] καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ Καῖσαρ ὁ τοῦ προδεσπασιευκότος σὺναιμος· οἱ ὄσον μὲν ἐπ' αὐτοῖς, οὐδὲ ζῆν ἤρουντο αὐτὸν (βαρὺς γὰρ ἦν αὐτοῖς καὶ βλεπόμενος λίαν αὐτῷ ἀπεχθανομένοις ὡς ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ θυμοειδεῖ, καὶ τοὺς ἐφέδρους τῆς βασιλείας ἔχοντι, τοὺς παῖδας φημι τοῦ Δουκῆ), ὁ μὲν δ' οὖν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἠδοῦντο συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ ἀσύμφορα. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἦλθε καὶ ὁ κουροπαλάτης Μανουὴλ, ἐπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ τὸν κατασχόντα αὐτὸν Τούρκον οὐκ ἄκοντα, ἀλλ' ἐκόντα τὴν ὑπὸ τὸν βασιλέα δουλείαν αἰρετισάμενον. Δυσμενῶς δ' ἔχοντος τοῦ σουλτάνου πρὸς αὐτὸν διὰ τινὰ συμβάντα αἰτιάματα, στρατιὰν κατ' αὐτοῦ μετὰ τινος στρατάρχου ἐξαπέστειλε, παντὶ τρόπῳ ἐλεῖν αὐτὸν μηχανώμενος, οὐ τῷ φόβῳ κατασεισθεὶς τῷ βασιλεῖ καταπέφυγε, καὶ πρόεδρος παραυτίκα τετίμηται. Ἦν δὲ τὸ μὲν φαινόμενον νέος, πυγμαῖος δὲ σχεδὸν τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν ὕψιν Σκύθης καὶ ἄχαρις. Διεῖπε δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, συμβαλέσθαι αὐτῷ κατὰ τῶν Τούρκων ἐλπίζων, καὶ τῆ προκειμένη στρατιᾷ. Κατάλογον δὲ τῶν στρατιωτῶν ποιησάμενος, ἄρτι τοῦ ἔπος ὑπανοίγοντος διαπεραιωθείς εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων παλάτια κατὰ γεται περὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ὀρθοδοξίας, τῆ πρὸ αὐτῆς ἡμέρας τὴν ἐτησίαν χώραν τῷ τε στρατῷ καὶ τῆ συγκλήτῳ διανειμάμενος, οὐ διὰ χρυσοῦ πᾶσαν, ἀλλὰ τὸ ἐνδύον σπρικοῖς ὑφάσμασιν ἀναπληρωσάμενος. Διαπεραιουμένου δ' αὐτοῦ περιστερὰ τις οὐ πάνυ λευκή, πρὸς τὸ μέλαν δὲ κλειστόν αὐτῆς ὑποφαίνουσα, ποθὲν ἵπταμένη τὴν

A studio et animi alacritate quamprimum egredi et **688** suæ regioni opem ferre cupiebat. Sed a consiliariis et ignoratione multitudinis hostium prohibebatur. Hi erant Nicephorus Palæologus, vir honestissimo loco natus, et philosophorum princeps Constantinus Psellus, atque in primis Cæsar illius qui antea imperavorat cognatus, qui quantum in ipsis erat, ne vivere quidem eum cupiebant, quod sibi gravis esset, et valde eum oderant ut virum generosum ac fortem, qui quæ regni assessores haberet ducis filios; attamen aperte verebantur ipsi inutilia consulere. Aliquot post diebus venit item Manuel curpalates, secum adducens Turcum illum a quo detentus fuerat, non invitum, sed sponte se in servitutum imperatoris dedicantem. Nam cum sultanus erga ipsum inimico animo esset ob quasdam causas, exercitum adversus eum cum quodam duce miserat, id moliens ut eum quovis modo ceperet; cujus metu ille commotus ad imperatorem confugit. Statimque eo honore affectus est ut præses esset. Erat autem specie juvenis, statura vero fere pygmæus et facie Scythæ et ingratus. Deligit autem ipsum imperator, sperans fore ut cum Turcis et adversario exercitu ille pugnaret. Habitoque delectu militum, appetente vere trajiciens exercitum ad Eriorum palatia perducitur ipsa die orthodoxiæ, cum pridie exercitui et senatui largitionem annuam fecisset, non eam totam auro, sed **689** quod deesset, sericis velis supplevit. Cum vero ipse trajiceret, columba quædam non admodum alba, sed maxima ex parte nigra, alicunde volans, circum triremem quæ vehebat imperatorem, volitabat quoad ad ipsum illum deveniens in ejus manus defluxit; quam ille imperatrici misit in palatium præter morem commoranti ob quasdam muliebres delicias et simulationes. [Et visa est igitur columba symbolum haud boni eventus tum ipsi qui ceperat, tum illi ad quam missa fuit. Verum Augusta cum præter modum se deliciis satiasset, tandem pœnitentia ducta ad imperatorem venit, ut precibus adhibitis eum ad exercitum educendum præmitteret. Illinc igitur profectus imperator non Neocomi neque in locis quibusdam regiis classem in statione habuit, sed Elenopoli, quam indigenæ rustice Eleinopolim appellant, quod ipsum quoque augurium haud optimum visum est. Accidit etiam nescio quid aliud: nam maxima navis, quæ continebat regium tabernaculum, confracta statim illud corruere fecit. Verumtamen ne ad unum quidem horum hominum stultitia et, ut ita dixerim, depravatio animi et importuna atque inutilis non credendi pertinacia respicere voluit, fato impediante et ei sensum omnem auferente in quem ea omnia deventura erant. Progressus est igitur imperator, et ulterius in Orientis regionem procedebat, quoad in præfecturam Orientis pervenit, in omnes, præter id quod par erat, **690** mire parous; intelligensque, ut verisimile est,

crebra illa præmonstrata signa ad se pertinere, non in tabernaculo neque in planis locis, sed in tumultis et domunculis habitabat, ubi etiam aliud quoddam non minus infortunium portendens accidit prodigium. Ignis enim nescio unde delatus domos in quibus commorabatur imperator incendit: ubi combusti fuere equi et regis vestes equorum, et frena aliis longe præstantia prorsus ab igne consumpta sunt. Equi vero semicomposti ab exercitu conspecti miserandum spectaculum præbuerunt. Cum vero Sangarium, ubi hæc accidere, per pontem qui Zompi dicitur transiisset, suas copias in unum cogere cœpit, ob Barbarorum irruptionem dissipatas. Cum igitur ex iis quantum voluit coegisset, reliquos milites ac duces manipulorum dimisit, milites quidem ut superioribus cladibus confectos, manipulorum vero ductores secum adducere veritus ut parti insidiatorum adhærentes. Utinamque idem in omnes fecisset, et si divinus terminus transiri non poterat, et commistum populum evitari, nam ita suæ incolumitati consulere visus fuisset. Verum Nicephoro Botaniata et hujusmodi quibusdam viris ejectis, eos qui omnibus dolis et pravis moribus instructi essent secum adducere festinabat, ut insequens declarabit oratio. Ipse autem sic pergens, neque imminetia sibi mala præsentens, Halym fluvium transiit, quamvis commoratus in quodam oppido 691 nuper constructo, cujus ædificia ab ipso curata sunt, ibi tabernaculum posuit. Deinde cum trajecisset, divisionem propriarum possessionum descripsit, et Cæsaream prætergressus ad fontem nomine Cryam pervenit, qui quidem locus ad excipiendum exercitum idoneus erat, omnibus abundans quæ usui essent, oppidanis et paganis, quia frequenter eo ventitabant, notus. Cum autem vexaretur regio et a militibus desolaretur, infestior se præbuit quibusdam ex legione Nemitzorum, qui reprehensi et læsi rebellant. Hac re cognita, cum equum conscendisset imperator et milites convocasset, proprios hospites deterruit rursusque impositis conditionibus vel invitos sibi subegit hanc unam pœnam definiens, ut in extrema parte exercitus ponerentur, qui erant in prima et proximi corporis custodes. Illinc ad Sebastiam proficiscitur, contendens in Iberiam pervenire, ubi etiam eorum qui cum Manuele D

φέρουσαν τὸν βασιλέα τριτὴν περιποτᾶτο, ἕως εἰς αὐτὸν ἐκείνον καθεσθεῖσα χερσὶ ταῖς αὐτοῦ προσεῖρήθη. Κάκεινος ταύτην τῇ βασιλίδι ἀνέπεμψεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις παρὰ τὸ εἰωθὸς ἀπομεινᾶσθαι διὰ τινὰς θρύψεις γυναικείας καὶ ἀκκισμούς. Ἔδοξεν οὖν ἡ περισσευρὰ σύμβολον οὐ χρηστῆς ἀποβάσεως αὐτῶν τε τῶν λαβόντι καὶ πρὸς ἣν ἕσταλτο. Ἄλλ' ἐκείνη περιττῶς σχοῦσα τῆς θρύψεως, μεταμεληθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, τὸν συντακτῆριον ἀποδώσουσα (20) καὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐκστρατείαν προπέμψουσα. Ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρας ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐν Νεακώμου οὐδὲ ἐν ὑπατίας χωρίοις τισὶ βασιλικαῖς προσωρμίσαστο, ἀλλ' ἐν Ἐλενουπόλει, ἣν οἱ ἐγγύριοι ἀγροικικώτερον κικλήσκουσιν Ἐλεεινούπολιν· ὁ καὶ αὐτὸ οἰωνὸς οὐ χρηστὸς ἔδοξε. Συνέβη δὲ καὶ τι ἕτερον· τὸ γὰρ συνέχον τὴν βασιλικὴν σκηνὴν μέγιστον ξύλον κατεαγὲν πεσεῖν αὐτὴν αἰφνηδὸν παρεσκύαζεν. Ὅμως δ' οὖν οὐδὲ πρὸς ἐν τούτων ἡ τῶν ἀνθρώπων ἀβελτηρία καὶ, ὡς οἶον εἰπεῖν, καχεξία καὶ τὸ ἐν τῇ δοκώσει πίστει ἄπιστον καὶ ἀσύμβλητον διαβλέψαι ἠθέλησε, τοῦ χρεῶν ἐμποδίζοντος πανταχοῦ, καὶ μηδ' αὐτῶν παρεχομένου συναίσθησιν πρὸς ὃν ἀποσκήπτειν ἔμελλον. Προῆει τοίνυν ὁ βασιλεὺς, [P. 836] καὶ τῆς Ἐψας προσωτέρω προτῆρχετο, ἕως τῆς τῶν Ἀνατολικῶν ἐπαρχίας προσέβαλε, φειδωλίᾳ παρὰ τὸ εἰκὸς πρὸς πάντας συνεχόμενος. Συνεῖς δὲ, ὡς ἴσικε, τὸ συνεχὲς τῶν προγεγονότων σημείων εἰς αὐτὸν ἀποσκήψον, οὐκ ἐν σκηνῇ οὐδὲ ἐν πεδίοις, ἀλλ' ἐν γηλόφοις καὶ δωματίοις ἐποιεῖτο τὴν κατασκήνωσιν. Ἐνθα δὲ τι καὶ συνέβη οὐκ ἔλαττον εἰς κακοδαμονίας οἰώνισμα· πῦρ γὰρ πῦρ πῦρ ἐνεχθὲν τοὺς δόμους ἐν οἷς ὁ βασιλεὺς ἐσκήνωτο κατενεμήσαστο, ἐν οἷς συγκατεκαύθησαν ἵπποι τε καὶ ἐπεστρίδες βασιλικαὶ καὶ χαλινὰ (21) τῶν ἄλλων πολὺ διαφέροντα, καὶ τοῦ πυρὸς διόλου γεγόνασιν παρανάλωμα. Οἱ δ' ἵπποι ἡμίφλεκτοι καθορώμενοι τῶν στρατοπέδων ἐλεινὸν διεφαίνοντο θέαμα. Τὸν δὲ Σαγγάριον διαπερατωθεὶς, παρ' ἧ ταῦτα γέγονε, διὰ τῆς Ζόμπου λεγομένης γεφύρας (22) τὰς οικείας δυνάμεις ἀθροίζεν ἤρξατο, σκεδασθεῖσας διὰ τὴν τῶν Βαρβάρων ἐπιθεῖν. Καταλέξας δ' οὖν ἐκ τούτων ὅσον ἠδούλετο, τὸ λοιπὸν ἀπέπέμψαστο στρατιωτῶν τε καὶ λοχαγῶν, τοὺς μὲν, τοὺς στρατιώτας, ὡς προκατειργασμένους ταῖς προβεβηκυῖαις ἤτταις, τοὺς δὲ λοχαγούς αὐτὸς δειλιῶν ἀπάγεσθαι σὺν αὐτῶν ὡς τῶν μέρει τῶν ἐφ' ἔδρων προσανέχοντας. Εἶθε μὲν οὖν αὐτὸ εἰς πάντας ἐπέπρακτο, καὶ εἰ μὴ δυνατὸν ἦν τὸν βεῖον δρον παρελθεῖν καὶ τὸ κεκραμένον ποτῆριον ἐκφυγεῖν· τίως δ' οὖν ἀσφαλῶς πράξας ἐφάνη ἂν. Τὸν μεταπειάτην δὲ Νικηφόρον καὶ τοιοῦτους τινὰς ὡς ὑπόπτους διωσάμενος, τοὺς δόλου καὶ κακοθηλαίας μεστοὺς συνεπήγετο, ὡς προῖων ὁ λόγος δηλώσει. Αἰ.

JACOBI GOARI NOTE.

(20) Lego ἀποτίσουσα, et expono votum pro comæatu persolutura, vel ultimo ante discessum colloquio exceptura. Recolenda περί συντακτῆριου superioris scripta.

(21) Utraque purpura sunt, hæc aureo etiam limbo prætexta, ac ideo reliquis longe nobiliora. Codinus, Cedrenus in Basilio Macedone, Gregoras l. ix.

(22) Pons iste est a Justiniano constructus, Πενταγέφυρος alias dictus apud Cedrenum. Vulgus Ζόμπον vocavit appellativo potius quam proprio nomine Ζόμπος enim gibbosum significat, nec ineptum pontis valde convexi censetur epithetum. De Sagari fluvio in Cedrenum meminimus.

τὸς δὲ οὕτως ἰῶν τῶν καταληφόντων αὐτὸν κακῶν ἀνεπαίσθητος, ἐπεραιώθη τὸν ἄλυν λεγόμενον ποταμὸν, εἰ καὶ αὐτὸς ὑπομείνας εἰς τι νεοπαγὲς φρούριον, πρὸς αὐτοῦ τὴν οἰκοδομίαν λαχὼν, ἐσκηνώσατο. Μετὰ ταῦτα δὲ περαιωθεὶς τὴν διαίρεσιν εἰς εἰκείας κτήσεις συνδιεγράψατο. Τὴν δὲ Καισάρειαν παρελθὼν εἰς τὴν λεγομένην κατήνητση Κρύαν πηγὴν (23) ἦν γὰρ ὁ τόπος πρὸς ὑποδοχὴν στρατοῦ εὖθετος, πᾶσι βριθῶν τοῖς χρυσίμοις, ἀστυκώματις καὶ ἀγροπόλεσι, διὰ τῆς συμμιγῶς πορμότητος γνωριζόμενος, Καιρομένης δὲ τῆς χώρας καὶ ἐρημουμένης παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἀπηνέστερον προσηνέχθη τισὶ τῶν ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Νεμίτζων. Ἄλλ' οἱ γὰρ δηχθέντες ἀποστατοῦσι. Γνωσθέντος δὲ τούτου, Ἰπποῦ ἐπιβὰς ὁ βασιλεὺς καὶ στρατιωτικὸν συγκαλεσάμενος τοὺς ἰδιοξένους κατέπληξε καὶ αὐθὶς ὑποσπόνδους καὶ μὴ βουλευμένους κατέστησεν, ἐν τούτοις μόνους τὸ πρόστιμον ὀρίσας, ἐν τῷ ἐσχάτους τετάχθαι ἀντὶ τῆς πρώτης ἐγγύτητος καὶ σωματοφυλακίας. [P. 837] Ἐκείθεν χωρεῖ εἰς Σεδάστειαν, τὴν Ἰθρηλίαν καταλαβεῖν ἐπειγόμενος, ὅτε καὶ τῶν σὺν τῷ κουροπαλάτῃ Μανουῆλ τῷ Κομνηνῷ πεσόντων θσατῆς τῶν πτωμάτων ἐγένετο. Κάκειθεν σχολῆ καὶ βᾶδην ἰῶν καταλαμβάνει τὴν Θεοδοσιούπολιν, πρῶτην μὲν ἄμεληθεῖσαν ἐξ ὅτου δὲ ἐπολιορκήθη τὸ Ἄρτζε, ἀνεικοδομηθεῖσαν καὶ κατοχυρωθεῖσαν, ἐντεῦθεν διμήνου τροφῆν ἐκάστην φέρειν ἐπικηρωκευσάμενος ὡς δι' ἀοικήτου καὶ ἡρημαμένης χώρας βαδίζειν μέλλουσι. Πάντων δὲ τὸ προσταγὴν ποιησαμένων, τὸ μισθοφορικὸν τῶν Οὐζῶν καὶ τοὺς Φράγγους σὺν Ῥουσελίῳ ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ πολεμικῷ διαφίσει κατὰ τοῦ Χλιάτ εἰς προνομήν. Τοῦτο δὲ καὶ πρότερον ἐποιήσατο. Ἐκείνος δὲ κατόπιν ἐλαύνων εἰς τὸ Μανζικιέρτ παρεγένετο, πόλιν Ῥωμαϊκὴν μὲν, χειρωθεῖσαν δὲ τῷ σουλτάνῳ προτοῦ καὶ Τούρκους ἐγκαθημένους ἔχουσαν. Καταφρονήσας δὲ τούτων ὡς ὀλιγοστῶν, ἑτέραν μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἀποτεμόμενος τοῦ στρατοῦ Ἰωσήφ μαγίστῳ τῷ Ταρχανειώτῃ παραδίδωσι, προσεπιδούς καὶ στίφος πεζῶν οὐκ εὐκαταφρόνητον, μᾶλλον δὲ τῶν ἱπποτῶν τὸ ἐκκριτόν τε καὶ μαχιμώτατον κᾶν τοῖς πολεμοῖς προκινδυνεύον ἄει καὶ προμαχόμενον. Ἄρας δὲ ὁ Ταρχανειώτης ἄπεισιν εἰς τὸ Χλιάτ, βοηθήσων τοῖς Οὐζοῖς καὶ τοῖς Φράγγοις καὶ παντὶ τῷ μισθοφορικῷ ἤκησκει γὰρ ὁ βασιλεὺς πλῆθος μυριάδων κατ' αὐτῶν φέρεσθαι. Διείλε δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν στρατὸν, ἐλπίζων αὐτὸς ταχὺ τὸ Ματζικιέρτ παραστήσεσθαι, ὃ δὲ καὶ γέγονε, καὶ ἐπιδημήσαι τοῖς ἐν τῷ Χλιάτ· εἰ δὲ τις ἀνάγκη κατεπέλξει, ταχέως αὐτοὺς παρακαλέσασθαι, πλῆσιον ἐσκηνωμένων τῶν στρατευμάτων· ἤκουε γὰρ τὸν σουλτανὸν ἐπέλεσθαι κατ' αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἦν οὐκ ἀνεύλογος ἡ διαίρεσις τῶν στρατευμάτων, καὶ λογισμῶν οὐκ ἀποστρατηγικωτάτων, εἰ μὴ πεπρωμένη, μᾶλλον δὲ θεῖος ἢ λόγος ἡμῖν ἀποβρῆτοτερος τῆ· ἐκβασιν εἰς τούναντιον περιέτρεψε, καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἔργου καὶ τῇ αὐθημερινῇ

A mensium cibaria secum ferre, tanquam per incultam et solitariam regionem iter habituros. Cum omnes imperata fecissent, mercenarios Uzoz et Francos cum Ruselio, viro forti ac bellicoso, ad Chliat prædatum misit, quod prius etiam fecerat. Ille a tergo 692 insequens ad Matziciert pervenit, urbem Romanam, sed a sultano subactam et ante a Turcis obsessam. Aspernatus autem hos ut paucos, aliam manum haud exiguam ab exercitu abscissam Josepho magistro Tarchaniotæ tradit, addita etiam haud contemnenda cohorte peditum, imo etiam equitum selectorum, qui maxime bellicosi erant et inter hostes semper principes pericula adibant primique pugnant. Profectus autem Tarchaniotes ad Chliat opem laturus Uziaz et Francis et omni mercenario exercitui. Audierat enim imperator multitudinem numero infinitam adversus ipsos venire, et diviserat exercitum, sperans se statim Matziciert in suam potestatem redacturum, quod etiam accidit, et ad eos qui erant in Chliat adventurum. Quod si quæ necessitas urgeret, confestim ipsos revocaturum, cum exercitu prope castra posuissent. Audiebant enim sultanum studiose adversus se contendere. Et quidem certe non carebat ratione rerum divisio et consiliorum, neque aliena erat a peritissimo duce, nisi fatum, imo vero divina ira seu ratio a nobis maxime remota eventum rerum in contrariam partem perversisset, et ad exitum rei et conjunctionem exercitus eadem die etiam sultanum sine præcone Turcis adjunxisset, et prohibuisset decreta ad exitum perducere. Nam cum occupasset imperator Matziciert perculeis Turcis ejusque veritatis adventum, iique fidem quam petierant accepissent, ubi 693 etiam accidit ut quidam Romanus jurisjurandi gratia naribus privaretur, quod juraverat ipsis imperator, quod ille asellum Turoicum rapuerat, Dei Genitricem et Christum et omnes sanctos intercessores invocans. In quibus dum imperator occupatur, in milites Romanos, qui prædatum egressi fuerant, Turcica manus invadit. Ratus igitur imperator ducem sultani cum quibusdam copiis advenisse, ut dispersos regii exercitus coerceret, adversus ipsum misit cum idonea manu magistrum Nicephorum Bryennium, qui cum ipso congressus haud cessit: verum multi cum ipso vulnerati sunt, et haud pauci ex ipsis occiderunt. Et cum validius ex incursu paulo ante assueti pugnant, audacius incumbentes armis, cominus resistebant. Quare metu commotus copias ab imperatore petiit. Ille autem condemnata illius timiditate (ignorabat enim rei veritatem) coacta concione habuit orationem de iis quæ ad bellum pertinebant. In media quoque oratione gravioribus verbis uti exorsus est, et interea sacerdos lectio-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(23) Gelidioris et frigidioris aquæ fontes κρύας πηγὰς moderni vocant, diversosque hoc nomine tam Chii tum Tœni novimus.

nem Evangelii exclamavit, quæ ita se habebat, ut alia omittam : « Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si verbum meum servaverunt, et vestrum servabunt, » usque ad illud, « arbitratum obsequium se præstare Deo. » Quod cum etiam prudentiores adnotassent, existimarunt hoc verbum oraculum. Fervente autem bello 694 misit imperator etiam Nicephorum magistrum et Ducam Theodosiopolis Basilacium cum indigenis militibus, quo Bryennio adjuncto usque ad quoddam leve prælium æqualis et anceps pugna fuit. Cum autem milites, imperatores ac duces sequi statuissent, primas partes pugnae sustinere pollicitus est, statimque impetu facto hostes, qui terga dederant, persequabatur. Cum vero Bryennius suis frena detinere jussisset, solus Basilacius persequens ignoratione facti, ubi ad vallum hostium accessit, confixo ipsius equo ad terram decidit, armorum pondere oppressus, et idcirco circumfusi hostes ipsum vivum capiunt, vinctumque ad sultanum abducunt. In cujus conspectum adductus, neque ut servus jam effectus neque ut captivus abductus, sultano se subiecit. Sed neque sultanus ipso ut servo aut captivo usus est, sed crebro accersens de imperatore eum percontabatur, suamque ipsi potentiam ostentabat, ut ei metum terroremque injiceret; qui omnia ipsius laudans et extollens, præliari adversus Romanorum imperatorem ipsi inutile consulebat. Sed hic quidem in his versabatur. Imperator autem coactus cum reliquo exercitu egressus est ad roerum spectaculum; et usque ad vesperam in quibusdam tumulis consistens, ubi qui resisteret et sese opponeret, neminem vidit, in castra reversus est. Statimque circumfusi Turci arcuum sagittis et equitatu haud mediocrem exercitui terrorem injecere, 695 intra vallum impellentes. Nox erat illunis cum hæc gerebantur, neque fugientes et persequentes utrum externi an noti essent et amici discerni poterant, verum tota nocte obscuris ululatibus circumsonabat exercitus, ita ut omnes apertis ac vigilantibus oculis pernoctarent. Cumque jam illuxisset, pars quædam Uzorum duce quodam nomine Tame, et exercitus cui Tornicius Cotertzes præerat, ad hostes confluit; quod haud mediocrem sollicitudinem Romanis attulit, suspicantibus reliquas nationes sibi inimicas. Quidam vero pedites egressi Turcos occidere telis quæ eminus jaciuntur, et armis quibus cominus pugnatur, et coegerunt e castris exire. Imperator autem missis ad Chiliat antecursoribus, duces qui illic erant ad se accersivit cum copiis quas habebant, statim cupiens de summa rerum prælio decertare; quorum exspectans auxilium frustra tempus conterebat: erant enim ii qui Pyrrichiam saltationem maxime meditati fuerant. Ut vero de eorum auxilio desperavit, suspicatus aliqua re eos impediri, cum familiaribus statuebat postridie manum conserere. Ignorabat videlicet Tarohanotem quoque sibi adjuncto Ruselio, qui ad

τῶν στρατευμάτων ἐνώσει καὶ τὸν σουλτάνον ἀκηρυκτὶ τοῖς Τούρκοις ἐπίστησε καὶ τὰ δοκίθεντα τελεσθῆναι διακεκώλυκε. Παραλαβὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς τὸ Ματζικιέρτ καταπλαγόντων καὶ ὀβρώδησάντων τῶν Τούρκων τὴν αὐτοῦ ἐπέλευσιν, καὶ πίστιν αἰτησαμένων καὶ λαβόντων, οὐ καὶ συνέβη βίοντομηθῆναι Ῥωμαίων τινα ὀνάριον Τουρκικὸν ὑφελομένον, εὐορκίας χάριν τῆς ὁμιωμόκει τούτοις ὁ βασιλεὺς, τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς ἁγίους πάντας μεσίτας προβαλόμενος. Ἐν ὅσῳ δὲ ταυτὶ τῷ βασιλεῖ διετάττετο, τοῖς εἰς τὴν χρίαν ἱξιοῦσι στρατιώταις Ῥωμαίοις πληθὺς Τουρκικῆ [P. 838] ἐπιτίθεται. Οἰθηθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς ἡγεμόνα τοῦ σουλτάνου μετὰ τινος ἀφ᾽ ἵχθαι δυνάμεως καὶ διακλονεῖν τοὺς σποραδας τοῦ βασιλικῆ στρατοῦ, ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτὸν Νικηφόρον μάγιστρον τὸν Βρυέννιον μετὰ τῆς ἀρχούσης δυνάμεως, ὅς καὶ συμβαλὼν αὐτῷ οὐκ ἐνέδωκε μὲν, ἐτραυματίσθησαν δὲ πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ, οὐκ ὀλίγοι δὲ τούτων καὶ ἔπεσον, ῥωμαλευτέρων δὲ φανέντων ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν πρώτων ἐθάδιον. Θρασύτερον γὰρ προσρηγνύμενοι ἀγχεμάχοις ὄπλοις ἀντικαθίσταντο. Ὅθεν καὶ φόβῳ κατασεισθεὶς δύναμιν ἐζήτει παρὰ τοῦ βασιλέως, ὅ δὲ καταγνοὺς αὐτοῦ δειλίαν (ἡγνῶει γὰρ τὸ ἀληθές) ἐκκλησίαν συστησάμενος ἐδημηγόρησε τὰ περὶ πολέμου, ἐν δὲ τῷ μέσῳ καὶ τραχυτέρων ἤψατο λόγων. Καὶ ἐν τοσούτῳ ὁ ἱερεὺς ἐπεφώνησε τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν. Εἶχε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα τάλλα παρῶ, « Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Ἴι τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ ὑμέτερον τηρήσουσιν, » ἕως τοῦ « ὀδοῖ λατρίαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. » ὁ καὶ ἐπιστημηνάμενοι οἱ συνετώτεροι ἔδοξαν ἀψευδὲς τοῦτο καὶ θεοπρόπιον, Ζέοντος δὲ τοῦ πολέμου ἀπέστεινε ὁ βασιλεὺς καὶ Νικηφόρον μάγιστρον καὶ δοῦκα Θεοδοσιουπόλεως τὸν Βασιλάκιον μετὰ τῶν ἰθαγενῶν στρατιωτῶν. Προσθεθέντος οὖν τῷ Βρυέννιῳ μέχρι τινὸς ἀκροβολισμοῦ Ἰσοπαλῆς καὶ ἀμφήριστος ἦν ἡ μάχη. Συνθεμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν ἀκολουθεῖν ὀπισθεν τῶν στρατηγῶν πρωταγωνιστεῖν καθυπέσχετο, καὶ εὐθὺς ἐξορμήσας νωτα δεδωκότων τῶν ἐναντίων ἐδίωκε. Τοῦ δὲ Βρυέννιου τοὺς ῥυτῆρας ἀνασχεῖν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκελευσαμένου, μόνος διώκων ὁ Βασιλάκιος ἀνοίγα σοῦ πραχθέντος, ἐπεὶ τῷ χάρακι τῶν ἐναντίων προσέμιξε, περιπαρέντος αὐτῷ τοῦ Ἰππου προσέσχε τῇ γῆ, βάρος τῶν ὄπλων ἐπιφερόμενος. Διὸ καὶ περιχυθέντες οἱ πολέμιοι αἵρουσιν αὐτὸν ζωγρίαν, καὶ πρὸς τὸν σουλτάνον ἀπάγουσι δέσμιον. ὅ καὶ εἰς ὄψιν παραστάς οὔτε ὡς δούλος ἤδη γεγρονῶς, οὔτε ὡς ἀχμάλωτος ἀπαχθεὶς τῷ σουλτάνῳ καθυπετάγη. Ἄλλ' οὔτε ὁ σουλτάνος εἶτε ὡς δούλῳ εἶτε ὡς ἀχμάλωτῳ προσγέχθη αὐτῳ, συνεχῶς δὲ παριστῶν περὶ τοῦ βασιλέως τε ἐπηρώτα καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν ἐναπεδείκνυε καὶ εἰς ἄβρωδίαν καὶ πτοίαν ἐνέβαλλεν. Ὅ δὲ πάντα ἐπαινῶν καὶ μεγαλύνων τὰ αὐτοῦ, τὸ ἀντιπαράταξασθαι βασιλεῖ Ῥωμαίων ἀσύμφορον αὐτῷ συνεβούλευεν. Ἄλλ' οὕτω μὲν οὗτος ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγκασθεὶς ἐξῆει μετὰ τῆς λοιπῆς πληθῆος εἰς τὴν τῶν πραγμάτων θέαν. Μέχρι δ' ἑσπέρας ἐπὶ τινῶν λόφων ἐστῶς, ἐπεὶ περ οὐκ [ἦν] τὸ ἀντικαθιστάμενον,

ὀπίστρεψεν εἰς τὴν παρεμβολήν. Καὶ αὐτίκα περι-
 χυθέντες οἱ Τούρκοι τόξων βολαῖς [P. 839] καὶ παρ-
 ιππέυσαι φόβον οὐ μικρὸν τῇ στρατιᾷ ἐνεποίησαν,
 ἐντὸς τοῦ χάρακος βιαζόμενοι. Νύξ ἦν ἀσέληνος ὅτε
 ταῦτα ἐγένετο, καὶ διακρίσις ὄθνεϊων καὶ γνωστών,
 φευγόντων καὶ διωκόντων οὐκ ἦν. Διὰ πάσης δὲ νυ-
 κτὸς περιηχοῦντες ἦσαν ὀλαγμοῖς ἀσήμεοις τὸ στρατό-
 πεδον, ὡς ἅπαντας διανυκτερεῦσαι ἤνευγμένοι καὶ
 ἀγρόπνοιοι τοῖς ὄμμασι. Πρωτὰς δὲ γενομένης μοῖρᾶ
 τῆς Οὐζικῆ, ἔξαρχον ἔχουσα Ταμῆν τινα οὕτως ὀνο-
 μαζόμενον ὀπὸ Τορμικίῃ τῷ Κοτέρτζῃ ταττόμενον,
 τοῖς ἐναντίοις προσεβόη· ὅπερ οὐκ εἰς μικρὰν
 ἀγωνίαν τοὺς Ῥωμαίους ἐπέβαλεν, ὀποπτεύοντας
 καὶ τὸ λοιπὸν ἔθνος ὡς πολέμιον. Τινὲς δὲ τῶν
 ἐκζητῶντες Τούρκων ἀνεῖλον πολλοὺς βέλεις
 ἐκηδόλους καὶ ἀγχιμάχοις ἀμυντηρίοις ὄπλοιοι, καὶ
 τῆς παρεμβολῆς ἐκστῆσαι παρίκεισαν. Ὁ δὲ βασι-
 λεὺς ταχυδρόμοις ἀποστείλας εἰς τὸ Χλίαν τοὺς
 ἐκείσε ἡγεμόνας ἐκάλεε μετὰ τῶν ὀπ' αὐτοὺς δυνά-
 μειων, παραυτίκα θέλων ἀγχιμάχῳ πολέμῳ διακρί-
 ναι τὰ πράγματα. Καὶ ἀναμένων τὴν ἐξ αὐτῶν
 βοήθειαν τὸν καιρὸν τὴν ἄλλως ἐτριβεν ἦσαν γὰρ οἱ
 τῶν ἄλλων· μάλιστα τὴν πυρβόλιον ἐκμελετηκότες
 ὄρχησιν. Ὅς δ' ἀπερνώκει τὴν ἀπὸ τούτων βοήθειαν,
 κώλυμά τι εἶναι ὀποπτεύσας ἐσκέπτετο μετὰ τῶν
 συνόντων εἰς τὴν ὀστεραίαν διαγωνίσασθαι. Ἠγνῶσι
 δὲ ἄρα ὡς ὁ Ταρχανειώτης παραπέσας καὶ τὸν Ῥου-
 σέλιον συνελθεῖν τῷ βασιλεῖ προθυμούμενον, μαθὼν
 τὴν τοῦ σουλτάνου ἄφιξιν καὶ τὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ
 βασιλέως ἐπίλευσιν, ἄρας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἅπαντας
 διὰ τῆς Μεσοποταμίας φυγὰς ἀγενῶς εἰς τὰ Ῥω-
 μαίων ἐπέβαλε, μηδένα λόγον τοῦ δεσπότη, μήτε
 μὴν τοῦ ἐκτότος ὁ δειλαῖος ποιησάμενος. Ὁ γοῦν βα-
 σιλεὺς κατὰ τὸ συγκαίμενον, τὴν εἰς τὸν πόλεμον
 παρασκευὴν ἐς τὴν αὐρίον ἔξαρτῶσας τὰ κατ' αὐ-
 τὸν διατάττετο, ἔτι τῆς βασιλείου σκηνῆς ἐντὸς καθ-
 ιστάμενος, ὀπίτε καὶ τὸ ἐκ τῶν συνόντων Σκυθῶν,
 τῶν Οὐζῶν, φημί, δῖος ἀφαιρούμενος ὄρχη συνήθει
 τῆς αὐτῆς θρησκείας αὐτὸν κατησφαλίσατο. Ἐν ὄσῳ
 δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπράττετο καὶ οἱ στρατιῶται κατὰ
 ταξείας καὶ λόχους ἐπὶ τῶν ἵππων ἐπίσταντο ἔνοπλοιοι,
 πρίσθεις ἦκον ἐκ τοῦ σουλτάνου τὴν εἰρήνην ἀμφε-
 τέροις ἐκικηρυκεύμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐδέξατο
 μὴν αὐτοὺς καὶ λόγων αὐτοῖς καὶ νόμων τῶν πρε-
 σβυτέρων μετέδωκεν, οὐ πάνυ δὲ τούτους φιλανθρώ-
 πως ἐδέξατο. Ὁμοίως δ' οὐδ' ἐπιεικέως καὶ σταυρὸν
 αὐτοῖς ἐπέδωκεν (24), ἵνα τῇ ἐπιδείξει ἀβλαβείας
 πρὸς αὐτὸν ὀποστρέψωσι, κομίζοντες ἀγγελλας ἄς
 ἔν ἐκ τοῦ σουλτάνου πύθοιντο. Δεδήλωκε γὰρ τῷ
 ἀνεκρίστῳ τοῦ μηνύματος ἐπαρθεῖς, ἵν' ὁ σουλτάνος
 καταλιπὼν τὸν τόπον τῆς ἰδίας παρεμβολῆς πύρρω-
 τέρῳ στρατοπεδεύσεται, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ
 τόπῳ ὅς τὸν σουλτάνον εἶχε πρότερον ἐπικαταπήξῃ
 τὸν χάρακα, [P. 840] τὴνικαῦτα πρὸς συμβιβασίαι
 αὐτῶν χωρήσας. Ἐλαθε δὲ τὴν νίκην ὀπὸ ὀψηλοφρο-
 σύνης τοῖς ἐναντίοις καταπρόέμενος, καθὼς οἱ περὶ

A imperatorem se alvecri animo conferebat, cognito
 Sultani adversus imperatorem adventu cum omni-
 bus suis per Mesopotamiam haud gloriose fugientem
 in Romanorum regionem invasisse, nulla neque
 domini sui neque honesti habita ratione. Imperator
 igitur, ut constituerat, 696 instructo ad praelium
 in posterum diem exercitu, suas res componebat,
 adhuc intra regium tabernaculum consistens, quando
 a Scythis, Uzis inquam, qui cum ipso erant, metu
 liberatus, consueto jurejurando ipsum confirmavit.
 Interea dum hæc fierent et milites et ordines ac
 manipuli armati in equis consisterent, a Sultano
 legati venire, qui pacem utrisque annuntiarent;
 quos quidem imperator excepit, et colloquium ipsis
 secundum legationis jus impertitus est, non tamen
 eos benigne et humane tractavit. Verumtamen cum
 B consensissent, crucem illis tradidit, qua ostenden-
 da reverterentur incolumes et illæsi, a Sultano
 responsa referentes. Speravit enim insperato nuntio
 elatus, fore ut Sultanus relicto proprio castrorum
 loco ulterius progressus castra poneret, et ipse eo-
 dem in loco ubi prius Sultanus fuisset vallum
 construeret, et tunc ad consentiendum sibi et pacis
 fœdus percutiendum accederet; neque animadvertit
 se præ animi elatione victoriam hostibus concede-
 re, quemadmodum ii qui talia accurate exami-
 nant conjicere consueverunt, cum misisset ipsi telum
 quod maxime ad victoriam pertinet et illius est
 symbolum, crucem videlicet. Nondum finem habuit,
 neque legatorum expectatus fuerat adventus, et
 C quidam ex iis qui maxime familiares erant impe-
 ratori, ei persuadent ut pacem negligat, quasi rem
 quæ mendacii haud expers deceptura sit potius
 quam utilitatis aliquid 697 allatura: timere enim
 suspicabantur Sultanium, quod non idoneas copias
 haberet, sed expectare eos qui a tergo insequeren-
 tur, et obtentu pacis tempus differre. Illi igitur qui
 cum Sultano erant per se reversis legatis de pace
 colloquebantur, eamque omnino integram fieri stu-
 debant. Imperator autem non indicto per præconem
 bello, cum classicum cecinisset, temere clamorem
 sustulit. Quæ fama cum ad hostes pervenisset, eos
 maxime perculit. Illi igitur instructa et armata
 in utili multitudine ulterius progrediebantur. A tergo
 vero aciei ad praelium instructæ speciem præbebant.
 Sed magis illi ad fugiendum concitabantur, quod
 D viderent Romanorum phalanges instructas ad præ-
 lium ordine progredi. Et illi quidem retro proces-
 serunt. Imperator autem cum omni exercitu a tergo
 ipsos persecutus est, quoad noctis crepusculum
 advenit. Cum imperator adversarios non habuisset,
 neque qui sibi oppositi repugnarent, offendissetque
 vacua a militibus castra et a custodibus, quod ido-
 neo numero minus abundaret, ut posset ibi præsi-
 dia relinquere, statuit haud amplius esse perse-
 quendum, ne se incompositum Turcæ aggrederen-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(24) Qualiter orux in charta depicta sit fidei datæ pignus et jurisjurandi symbolum, nota ad Cœdreni p. 527 edisserui.

tur, simul considerans, si amplius cunctaretur, sibi superventuram noctem, et tunc Turcos eminus jacentes e fuga redituros. His de causis, converso regio signo, præcepit milites redire. Verum ii qui procul 698 phalanges habebant, conspicati signa retro conversa cladem ab imperatore acceptam suspicati sunt. Imo vero quidam ex iis qui ei aderant, Andronicus Cæsaris filius imperatoris patruelis, ante meditatus insidias, ipse per se talem famam disseminavit, et cum militibus quos habebat cito ad castra se contulit; quem reliqui quoque imitati ad unum omnes fugere. Imperator autem conspicatus id quod temere fieret, suorum fugam, ut mos est, eos revocans, sistebat: verum nemo obediens erat. Adversarii vero in tumultis consistentes, cum viderent id quod nulla ratione fieret, repente Romanorum infortunium Sultano studiose renuntiant: et ad redeundum concitant, quippe jam et ipse fugions a suis castris procul aberat. Statim igitur cum imperatore acre prælium initur. Cumque suos jussisset minime cedere neque molliter aliquid facere, sed strenuos et fortes viros se præbere, aliquandiu fortiter restitit. Sed cum interim alii extra vallum fugerent, explorata fama minus audiebatur, quippe cum alii aliud nuntiarent, hi cladem, illi victoriam, et obscura atque incerta dissererent; quod etiam ex Cappadocibus aliqui per tribus et curias abire cœperunt, et multi ex regis equisonibus cum ipsis equis revertebantur, ne viderent imperatorem contententes. Eratque veluti motus et luctus metusque incredibilis, Turcis undique 699 confluentibus. Quare singuli perinde ac poterant sibi salutem quærebant. Persequentes vero hostes alios occidere, alios vivos capere, alios pedibus conculcare. Eratque res admodum miseratione digna, omnemque lamentationem exsuperans atque omnem dolorem. Cum vero imperatorem circumstatissent hostes, non statim ipsum cepere, quippe qui rei militari peritus ac bellicosus multaque pericula expertus strenue se defendebat, multisque ocoisus ad extremum ipse in manu gladio percussus est, et equo jaculo transfixo pedes pugnabat. Verum tamen defatigatus ad vesperam capitur, et captus, o incredibilem calamitatem, clarissimus Romanorum imperator nocte illa, æque atque multi alii, humi jacens, sine ullo honore, multa cum miseratione dormivit, infinitis oppressus infortuniorum fluctibus. Postridie vero cum Sultano renuntiatum fuisset captus imperator, inexplibili quadam lætitia perfusus est, neque adduci poterat ut crederet factum, rem secum perpendens quanta esset, post victum talem ac tantum exercitum ipsum quoque imperatorem captivum et sibi subjectum accipere. Humane tamen factum reputans, victoriamque æquo animo ferens, et prosperum successum potius occasionem ad sese col-

τὰ τοιαῦτα διακριβούντες συμβάλλουσι, τὸ νικητικώτατον σύμβολον (23) ἀποστείλας αὐτῶ τὸν σταυρόν. Οὐπω τέλος ἔχεν οὐδ' ἀναμονὴν ἢ τῶν πρέσβων ἄφιξις, καὶ τινες τῶν ἐγγυτάτων τῷ βασιλεῖ πείθουσιν αὐτὸν ἀποβαλέσθαι τὴν εἰρήνην ὡς ψευδομένην τὸ ἔργον καὶ ἀπατώσαν μᾶλλον ἢ τὸ συμφέρον ἐθέλουσαν· δεδιέναι γὰρ ὑπέλαβον τὸν σουλτάνον διὰ τὸ μὴ ἀξιόλογον ἔχειν δύναμιν, περιμένειν δὲ τοὺς κατόπιν ἀφικόμενους καὶ τῷ προσχῆματι τῆς εἰρήνης μεταωρίζειν τὸν χρόνον. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν σουλτάνον, κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ἐπανεληθόντων τῶν πρέσβων, τὰ περὶ τῆς εἰρήνης ὠμίλου καὶ ταύτην ὀλοσχερῶς ἐπραγματεύοντο· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκηρυκτῶ σαλπίσας τὸ ἐνωάλιον τὸν μῦθον παρλόγως ἐκρότησε. Καταλαβοῦσα δ' ἡ φήμη τοὺς ἐναντίους ἐξέπληξε. Τίως δ' οὖν καθοπλισάμενοι καὶ αὐτοὶ τὸ ἄχρηστον πλῆθος εἰς τοῦπίσω προσήλαυον, αὐτοὶ δὲ κατόπιν ἐδίδουσαν φαντασίαν πολεμικῆς παρατάξεως, τὸ δὲ πλεῖον φυγῆ τις κατεῖχεν αὐτοὺς συντεταγμένας ἰδόντας τῶν Ῥωμαίων παρατάξεως. Καὶ οἱ μὲν προήεσαν εἰς τοῦπίσω, ὁ δὲ βασιλεὺς πανστρατιᾷ κατόπιν αὐτῶν ἐπέδωκεν, ἕως ἄρα καιρὸς δειλῆς ὀψίας κατέλαβον. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀντιτεταγμένους οὐκ εἶχε καὶ ἀντιπολεμοῦντας, τὴν δὲ παρεμβολὴν ἐψιλωμένην στρατιωτῶν καὶ πεζοφυλάκων ἐγίνωσκε διὰ τὸ μὴδ' εὐπορεῖν ἱκανοῦ πλῆθους ὥστε καὶ παρατάξεις ἐν ταύτῃ καταλιπεῖν, ἤδη προεξαντληθέντων, ὡς προδιειληπται, ἔγνω μὴ ἐπὶ πλεῖον ἐπιτείνειν τὴν δίωξιν, ἵνα μὴ ταύτη ἀφυλάκτως οἱ Τοῦρκοι ἐπίθωνται, καὶ ἅμα διασκοπῶν, εἰ ἐπὶ πλεόν ἐκμακρυνθεῖη, καταλήψεται αὐτὸν ἡ νύξ, καὶ τηνικαῦτα οἱ Τοῦρκοι παλίντροπον θήσουσι τὴν φυγὴν ἐκηθόλοι τυγχάνοντες. Διὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν βασιλικὴν σημαίαν ἐπιστρέψας νόστου ἐπιμνησθῆναι παρήγγειλεν. Οἱ δὲ πῶρῶ τὰς φάλαγγας ἔχοντες στρατιῶται, τὰς σημαίας ἰδόντες ὀπισθομήτους, ἤτταν εἶναι τὸ πρᾶγμα βασιλικὴν ὑπετόπασαν. Μᾶλλον δὲ τις τῶν ἐφεδρευόντων αὐτῶ, Ἄνδρόνικος ὁ τοῦ Καίσαρος μὲν υἱός, τῶν δὲ βασιλείων ἐξάδελφος, προβεβουλευμένην ἔχων τὴν ἐπιβουλήν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸν τοιοῦτον λόγον διεσπειρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν στρατιώτας ἀναλαβὼν ταχὺς τῇ παρεμβολῇ ἐφοίτησεν. Ὁ καὶ οἱ λοιποὶ μιμησάμενοι εἰς καθέας ἀμαχητῶ τὴν φυγὴν [P.841] ἠσπᾶσαντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἰδὼν τὸ παράλογον ἔστη τὴν τῶν οικείων φυγὴν, ὡς ἔθος, ἀνακαλούμενος. Ἦν δὲ ὁ ἐπακούων οὐδεὶς. Τῶν δ' ἐναντίων οἱ ἐπὶ λόφων ἰστάμενοι, τὸ παράλογον ἰδόντες ἐξαίφνης τῶν Ῥωμαίων ἀτύχημα, τῷ σουλτάνῳ σπουδῆ ἀπυγγέλλουσι τὸ δρώμενον καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ κατεπείγουσι, φεύγοντι καὶ αὐτῷ ἤδη καὶ μακρὰν τῆς οικείας γενομένην ἐπαύλεως. Εὐθὺς οὖν ἐπανεληθόντι αὐτῷ μάχη τις ἀθρόα τῷ βασιλεῖ προσήγγυται. Κελεύσας δὲ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ ἐνδοῦναι μηδὲ μαλακὸν τι παθεῖν, ἀλλ'

JACOBI GOARI NOTÆ.

(35) Nil minus *telo ad victoriam pertinente* auctor intelligit, sed *cruce*m, de qua illi sermo est, cujus virtute cuncti debellantur hostes, quam ut *victoriæ*

symbolum, post Constantinum vocibus his Ἐν τούτῳ νίκᾳ circumdatam olim eam intuitum, imperatores in signis erigere consueverunt.

ἀνδρας φανῆναι ἀγαθοὺς, ἡμίνατο μὲν ἐβρωμένως μέχρι πολλοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ τῆς τῶν ἄλλων φυγῆς περιαντλησάσης ἔξω τὸν χάρακα λόγος σαφῆς οὐκ ἤκούετο, ἄλλοτε ἄλλων ἄλλα ἀφηγομένων, τῶν μὲν τροπῆν τῶν δὲ νίκην ἀπαγγερόντων, καὶ καταλεγόντων ἄσχημά τε καὶ ἀδιάνωστα, ἕως καὶ τῶν Καππαδοκῶν ἤρξαντό τινες καὶ αὐτοὶ αὐτοῦ ἀποφοιτῆν κατὰ πατρίδας καὶ συμμορίας. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν βασιλικῶν ἱποκόμων σὺν αὐτοῖς ἵπποις ὑπέστρεφον, μὴ ἰδεῖν τὸν βασιλέα διενιστάμενοι. Καὶ ἦν σεισμὸς οἶον καὶ ὄδυρμος καὶ φόβος ἀκίχητος, καὶ οἱ Τοῦρκοι πανταχόθεν ἐπιβύβροντες. Ὅθεν καὶ ἕκαστος ὡς εἶχεν ὀρμῆς, ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. Ἐπιδιώκοντες δὲ οἱ ἐναντιοὶ οὐς μὲν ἀνήρουσιν οὐς δὲ ζωγρίας εἶλον, ἐτέρους δὲ συνεπάτουσαν. Καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα λίαν ἐπώδυνον καὶ πάντα θρήνον ὑπερβάλλον καὶ κοπετόν. Τὸν δὲ βασιλέα περιστοιχίσαντες οἱ πολέμιοι οὐκ εὐχαιρωτόν εἶχον αὐτὸν εὐθὺς, ἀλλ' ἔτε στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν εἰδήμων καὶ κινδύνοις προσομιλήσας πολλοῖς καρτερῶς ἡμίνατο, καὶ πολλοὺς ἀνελὼν τέλος ἐπλήγη φασγάνῳ τὴν χεῖρα, τοῦ τε ἵππου κατακοντισθέντος ἐκ ποδῶν ἱστάμενος διεμάχετο. Καμῶν δ' ὅμως πρὸς ἐσπέραν ἀλώσιμος (φεῦ τοῦ πάθους!) καὶ αἰχμάλωτος ὁ περιώνυμος βασιλεὺς Ῥωμαίων γίνεται. Καὶ τῇ μὲν νυκτὶ ἐκείνῃ ἐπ' ἴσως τοῖς πολλοῖς ἐπὶ γῆς ἀτίμως καὶ περιωδῶνως κατέδραθε, μυρίοις περικλυζόμενος λυπηρῶν κύμασι. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀγγελθείσης τῆς σουλτάνῃ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἀλώσεως, χαρὰ τις ἄπληστος καὶ ἀπιστία κατέσχευεν αὐτὸν, οἰόμενον, ὥσπερ καὶ ἦν, μετὰ νίκην τοσοῦτου καὶ τηλικούτου στρατοῦ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα ἀλώσιμον λαβεῖν καὶ ὑποχεῖριον ἄνθρωπίνως δὲ ὅμως τὸ γεγονός λογισάμενος καὶ τὴν νίκην μετριεφρόνως ἐνεγκῶν. καὶ τὸ γεγονός εὐτύχημα συστολήν μᾶλλον καὶ ψυχῆς ἀγαθῆς ἐνδειξιν καὶ τρόπων καλοκαγαθίας μεστῶν θέμενος, Θεῷ τὸ πᾶν ἀντιθεῖν ὡς μεῖζον ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὴν ἀπέλευσας τὸ τρώπαιον. Διὰ τοῦτο καὶ προσαχθέντος τῆς σουλτάνῃ ἀξάντου βασιλέως Ῥωμαίων ἐν εὐτελεῖ καὶ στρατιωτικῇ ἀμπεχόνῃ, [P. 842] διαπορῶν ἦν καὶ περὶ τοῦτου μαρτυρίαν ζητῶν. Ὡς δ' ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν πρέσβεων καὶ τοῦ Βασιλακίου πεσόντος μὲν παρὰ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, οἰκτρὸν δὲ τι καὶ γοερὸν ἀνοιμώξαντος, εὐθὺς ὥσπερ ἐμμανῆς ἀνέθορε τοῦ θρόνου καὶ ὀρθὸς ἔστη. Πισόντα γοῶν ὅμως πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ πατήσας ὥσπερ ἔθος (26), καὶ ἀναστήσας καὶ περιπτυστάμενος, Μὴ δέδιθι, ἔφησεν, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' εὐελπὶς ἔσο πρὸ πάντων, ὡς οὐδενὶ προσομιλήσεις κινδύνῳ σωματικῷ, τιμηθῆσθαι δ' ἀξίως τῆς τοῦ κράτους ὑπεροχῆς. Ἄφρων γὰρ ἐκεῖνος ἐμοὶ λογίζεται ὁ μὴ τὰς προόπτους

JACOBI GOARI NOTÆ.

(26) Persis, ex quibus sultanus hic, devictos hostes pedibus proterera familiare fuit, ex quo Sapor eorum rex Valerianum imperatorem ad id necessitatis malum conjecit ut serviliter incurvatus illi equum incensuro gradum sua cervice faceret. Cælius Antiq. Lect. 18, 18. Justinianus II, Persas imitatus Leontium et Apsimæum, priusquam ejus jussa capite plecterentur, ferino ductus ultionis

ligendum et boni animi indicium ac morum omniprobitate præditorum ratus, Deo id totum acceptum referabat, quod majus quam pro suis viribus tropæum erexisset. Idcirco perducto ad Asan Sultanum 700 Romanorum imperatore, vili ac militari veste induto, de ipso dubitabat testimoniumque exigebat. Ut autem certior a legatis factus est et a Basilacio, qui ad ejus pedes acciderat miserabiliter flens, statim quasi furore correptus de throno desiliit, rectusque stans ipsum ad pedes suos lapsum secundum morem conculcavit. Cumque exurgere jussum complexus esset, Ne timeas, ait, imperator, sed bona spe sis ante omnia, quia nullum corporis periculum sustinebis, verum pro imperii dignitate apud me in honore eris: ille enim mihi imprudens videtur, qui non e contrario adversæ fortunæ ratiocinetur ac provideat incommoda ac vereatur. Cum igitur jussisset ipsi constitui tabernaculum, imperassetque curari diligenter, ut par erat, suum commensalem ac socium tunc esse voluit, non deorsum eum sedere jubens, sed ad eandem mensam ut eximii ordinis collegam, et pari honore afficiens. Bis die cum ipso congregans et colloquens et hortatu suo recreans, usque ad octo dies eadem verba et sal cum ipso communicabat, in nullo quidem vel minimo verbo ei insultans, sed de quibusdam erroribus, qui sibi ab eo in ducendo exercitu commissi viderentur, admonens. Cum vero die quadam Sultanus interrogasset imperatorem: Quid mihi fecisses, si me in tua potestate habuisses? simpliciter ac sine adulatione respondit imperator: Scito quod multis plagis tuum corpus confecissem. At ego, inquit Sultanus, tuam severitatem aut crudelitatem non imitabor. Verumtamen 701 audio vestrum vobis Christum pacem præcipere et oblivionem malorum, superbisque resistentem humilibus gratiam dare. Deinde igitur inito sædere, et facta pace perpetua, habitaque filiorum ratione et eorum quæ ad utriusque imperii jura spectarent, pristina sædera confirmarunt, ut mutua esset amicitia, neque amplius ad ullo Turcorum res imperii Romani diripi permitteretur, verum omnes quicunque adversus Romanos missi fuerant reverterentur, et omnes captivi, maxime principes et eximii Romanorum, liberarentur, promittente Sultano se benigne imperatorem semper tractaturum. Interfecti sunt eo tempore Leo, qui supplicibus præerat libellis, et magister Eustathius et primus a secretis. Captus est item Basilius protovestiarius Maleses. Postquam hæc ita gesta sunt et ita inter eos convenit, dimisit

ardore non modico temporis spatio pedibus conculcavit. Cedrenus in ejus Vita. His provinciis et feritate quam tempore vicinior Tamerlanes quoties equum conscenderet, prostrati ad pedes Bajazetis cervicibus ceu scabello utebatur. Dubravius l. xxv. Victos hostes ephippio instrato a Francis Normanisque quondam calcatos referunt Normannorum chronica in Roberto primo,

Sultanus imperatorem multum amplexatus, multoque cum honore jubens a suis legatis eum deduci. Tenebatur autem Matzicier a Romanis. Ut autem imperator dimissus alia via reversus est, illi relicto oppido noctu effugerunt, cumque in hostes incidissent, adiere pericula. Imperator autem, ubi ad Theodosiopolim pervenit cum Turcirca Sultunica veste, liberaliter exceptus fuit. Ibiq̄ dies aliquot commoratus est, dum manum curaret seque ipsum pro viribus reficiens melius haberet. Indeque profectus peragrabat 702 Iberios vicos una cum Sultani, qui secum aderant, legatis, et inde usque ad ipsam Coloniam processit. Cumque ad Melissope-trium pervenisset, Paulus præses superioris Edessæ noctu ipso relicto ad Cpolim fugit, perceptis iis quæ ibi composita fuerant. Nam Joannes Cæsar et ejus filii, et ex senatoribus quicumque ejus partes sequebantur, reginam in exsilium mittunt in monasterium ab ipsa conditum Piperudum nomine, vel invitam tondentes, et Michaele declarato imperatore in omnes partes scripsere, reversum imperatorem non esse excipiendum neque ut imperatorem colendum. Princeps et auctor fuit declarationis philosophorum eximius Psellus, quemadmodum ipse quoque in quodam scripto gloriatur. Fertur item regina ejusdem particeps consilii fuisse, ne reversum Diogenem reciperet. Sed immatura celebritate his cognitis Diogenes et certior factus communiter se per præconem imperio abdicatum, occupavit quoddam oppidum nomine Doceam, ibique castra posuit. Cæsar autem ut sibi videbatur imperio optime potitus, præsidem Constantinum filiorum natu minimum cum frequentibus copiis adversus Diogenem immittit; qui etiam conjunctus cum ipso Doceæ bellum metuebat. At Diogenes superiorem se Constantino cernens profectus inde pervenit in Cappadociam. Interea multitudo Francorum ad Constantinum confluit, et Crispinus ipse cum cognatis, quem reversus 703 Diogenes prius in Abydum relegarat. Theodorum igitur Alyatem, virum generosum et illustrem, magnitudine ac specie maxime admirabilem, adversus ipsos mittit. Cumque fortiter se in acie opposuissent ii qui cum Constantino erant, vincuntur milites Alyatis, et ipse capitur, captoque oculi effodiuntur ferro quo tentoria defiguntur. Diogenes autem ob ea quæ acciderant summpere dolens in Cappadociam ingressus est, undique accersens exercitum. Ipse vero commorabatur in Tyropæo. Erat hoc oppidum admodum munitum et valde præruptum. Igitur Constantinus accersi-

Α τύχας ἐξ ἀντεπιφορᾶς λογιζόμενός τε καὶ εὐλαβοῦ-
μενος. Ἐπιτάξας οὖν αὐτῷ σκηρὴν ἀποταχθῆναι
καὶ θεραπείαν ἀρμόζουσαν, συνδειπνον αὐτὸν τῆνι-
καῦτα καὶ ὁμοδαίτον ἀπειργάσατο, μὴ παρὰ μέρος
καθίσας, ἀλλὰ σύνθρονον ἐν εὐθύτητι τῆς ἑκκρίτου
τάξεως καὶ ὁμόδοξον κατὰ τιμὴν ποιησάμενος, δις
τῆς ἡμέρας συνεχόμενος αὐτῷ καὶ συλλαλῶν καὶ
παρακλήσειν ἀνακτώμενος, μέχρις ἡμερῶν (27)
ὀκτώ τῶν ὁμοίων ἐκοινώνει αὐτῷ λόγων καὶ ἀλῶν,
μηδ' ἄχρι καὶ βραχυτάτου λόγου πρὸς τοῦτον πεπαρ-
ωντηκῶς, περὶ τινῶν δὲ δοκούντων σφαλμάτων ἐν τῇ
ἐλάσει τῆς στρατιᾶς ὑπομνήσας. Διερωτήσαντος δὲ
μὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ σουλτάνου τὸν βασιλέα. Τί ἂν
ἔδρασαι, εἰ ἔσχεις ἐμὲ ὑποχρεῖον; ἀνυποκρίτως καὶ
ἀθωπεύτως ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ Πολλαῖς ταῖς
πληγαῖς κατεδαπάνησα ἂν σου τὸ σῶμα, γίνωσκε, ἢ
Β ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν ὁ σουλτάνος, οὐ μιμήσομαι σου
τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον. Πλὴν ἀκούω ὅτι καὶ ὁ
ὑμέτερος Χριστὸς εἰρήνην ὑμῖν νομοθετεῖ καὶ ἀμνη-
στίαν κακῶν, καὶ τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντικαθίσταται,
ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Μετὰ τοῦτο γοῦν σπον-
δὰς ποιησάμενοι καὶ συνθήκας εἰρηνικὰς διηνεαίς,
καὶ κῆδος ἐπὶ τοῖς παισὶ συστησάμενοι, καὶ τὰ δι-
καία ἐκάστης ἐπικρατείας ἃ ἦν ἐξ ἀρχῆς θέμενοι,
φιλιῶς τε ἀλλήλους προσμύγνυσθαι, μηκέτι δὲ λη-
λασίαν τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας παρ' οὐτινοσοῦν
τῶν Τούρκων γίνεσθαι, ὑποστραφῆναι τε πάντας
τούς ὅσοι ποτὲ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἐστάλησαν, καὶ
τὴν αἰχμαλωσίαν ἄπασαν, καὶ μάλιστα τὸ πρόχρον
τῶν Ῥωμαίων καὶ ἑκκρίτον, δεξιῶσιν ἀδρᾶν τοῦ
βασιλέως προσομολογήσαντος τῷ σουλτάνῳ. Ἐσφάγη-
C σαν δὲ τῆνικαῦτα Λέων ὁ ἐπὶ τῶν δεξιῶν (28) καὶ
ὁ μάλιστα Εὐστάθιος καὶ πρωτασκηρῆτις, ἐάλω
δὲ καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος Βασίλειος ὁ Μαλέσης.
Μετὰ δὲ τὰ ταῦτα οὕτω πραγθῆναι τε καὶ συμφωνη-
θῆναι ἀπέλυσεν ὁ σουλτάνος τὸν βασιλέα σὺν πολλῇ
περιπλοκῇ καὶ συντακτηρίῳ τιμῇ, προσπειδούς καὶ
τῶν οἰκείων πρέσβεις. Κατείχετο δὲ τὰ Μιτζικίερ
ὑπὸ Ῥωμαίων. [P. 843] Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ἀπολυθεὶς
ἐπανῆλθε δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἀφέντες ἐκεῖνοι νυκτὸς
ἔφυγον, περιτυχόντες δὲ πολεμίοις ἐκινδύνευσαν. Ὁ
δὲ βασιλεὺς κατηντηκῶς εἰς Θεοδοσιούπολιν μετὰ
Τουρκικῆς σουλτανικῆς στολῆς (29) ὑπέδεχθη φιλο-
τίμως. Ἡμέρας δὲ τινὰς διακαρτέρησε τὴν χεῖρα
θεραπευόμενος καὶ ἑαυτὸν ἀνακτώμενος, καὶ πάλιν
μεθαρμύζων πρὸς Ῥωμαϊκώτερον, ὡς ἐντῶν, ἑαυ-
D τόν. Ἄρας δ' ἐκεῖθεν διήει τὰς Ἰβηρικὰς κώμας·
συνῆσαν δ' αὐτῷ καὶ οἱ ἐκ τοῦ σουλτάνου πρέσβεις.
Κεκαίθεν προσελαύνει μέχρι Κολωνείας αὐτῆς.
Γενομένου δὲ ἐν τῷ Μελισσοπετρίῳ, Παῦλος πρέεδρος

JACOBI GOARI NOTE.

(27) Adagium μέχρις λόγων καὶ ἀλῶν secretorum
convictusque societatem amico concessam denotat.
Sale tenus et cumino dixerat olim Plutarchus in
Sympos. Consortium salis etiam hodie Turcæ lau-
dant.

(28) De quo Codinus c. v, n. 65: Δέχεται τὰς
τῶν αἰτούντων καὶ ἀδικουμένων ἀναφορὰς, καθάλα-
βριου διεργόμενου τοῦ βασιλέως. Referendarium hoc
munere fungentem vocat Cassiodorus Var. vi, 17,
qua ejus officia quam latissime exponit. Procopius

paucis esse ait qui supplicantium preces principis
explicat, et ejus responsionibus præest. Regendarium
eumdem vult dici Pancirollus in Not. Imp. c. xviii.
At longe est hujus de quo Cassiodorus quoque
Var. l. xi, ab altero, ceu militaris a civili, propo-
situm.

(29) Quos affectu vel honore prosequuntur ornant
Mahumetani, si capitis velamen exoptias, suis ve-
stibus. Hinc imperator sultunica, id est regia et
Saracenica, veste conspicuus ad suos revertitur.

ὁ τῆς Ἐδέσης κατεπάνω νύκτω αὐτὴν καταλιπὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέδρασε, προμαθὼν τὰ ἐκείσε κατυδόμενα· Ἰωάννης γὰρ ὁ Καῖσαρ καὶ οἱ τοῦτου υἱεῖς, καὶ τῆς συγκλήτου ὄσοι τὰ αὐτοῦ ἐφρόνουν, τὴν μὲν βασιλίδα ὑπερόριον τίθενται εἰς τὸ παρ' αὐτῆς συστὰν φροντιστήριον, Πιπερούς οὕτω καλούμενον, ἀποκείραντες καὶ μὴ βουλομένην, τὸν δὲ Μιχαὴλ μόναρχον ἀναγορεύσαντες αὐτοκράτορα ἔγραψαν ἀπανταχοῦ ἐπανιόντα τὸν βασιλέα μὴ ὑποδέξασθαι μήτε ὡς βασιλέα τιμῆσαι. Ἦρξατο δὲ τῆς ἀποκηρύξεως πρῶτος ὁ τῶν φιλοσόφων ἕπατος ὁ Ψελλὸς, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν τινι τῶν ἰδίων συγγραμμάτων μεγαλαυχεῖ. Ἐγγεται δὲ ὅτι καὶ ἡ βασιλις αὐτῆ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἦν, ὥστε μὴ προσδέξασθαι τὸν Διογένην ἐπανιόντα. Ἀπέρωφ δὲ τάχει μαθὼν τοῦτο καὶ ὁ Διογένης, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι κοινῶς ἀποκαθήρκεται, φρούριόν τι κατασχὼν Δόκιαν ὀνομαζόμενον ἐκείσε ἰσπρατοπεδεύσατο. Ὁ δὲ Καῖσαρ τὰ τῆς βασιλείας, ὡς ἐδόκει, ἄριστα κρατούμενος, τὸν πρόεδρον Κωνσταντῖνον τὸν βραχύτερον τῶν υἱέων μετὰ δυνάμειος ἀδράς κατὰ τοῦ Διογένους ἀφίησιν, ὃς καὶ ἐνωθεὶς αὐτῷ ἐν τῇ Δοκίᾳ ἀπέδειλ' ἐν τὸν πόλεμον. Ὁρῶν δὲ ὁ Διογένης ὑπερετεροῦντα τοῦ Κωνσταντινοῦ ἑαυτὸν, ἄρας ἐκείθεν ἀφικνεῖται εἰς Καππαδοκίαν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ πλῆθος Φράγγων τῷ Κωνσταντίνῳ προσγίνεται, καὶ Κρισπίνος αὐτὸς μετὰ τῶν ὁμογενῶν, ὃν ἀνίων ὁ Διογένης ἐν Ἀβύδῳ περιώρισε πρότερον. Θεόδωρον οὖν τὸν Ἀλυάτην, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐπιφανῆ, μεγάλαι τε καὶ θεῶν θυμασιώτατον, στέλλει κατ' αὐτῶν. Ἐβρώμενος δ' ἀντιπαρασαζόμενος τῶν περὶ Κωνσταντῖνον, ἡττωνῶνται οἱ περὶ τὸν Ἀλυάτην, ἀλίσκεται δὲ καὶ αὐτὸς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεται σκηνικοῖς σιδηρίοις. Περιώδυνος δὲ ὁ Διογένης ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι γεγονῶς εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐπέβαλε, πανταχόθεν τὸ στράτευμα προσκαλούμενος. Αὐτὸς δὲ διήγεν ἐν τῷ Τυροποιῷ φρούριον δὲ οὕτως καλούμενον ὄχυρόν λ' ἐν καὶ ἀπόκρημον. Προσκαλεσάμενος οὖν ὁ Κωνσταντῖνος [P. 844] καὶ τὸν Ἀντιοχείας δοῦκα τὸν Λαχαιούριον σύμμαχον κατὰ τοῦ Διογένους οὐκ ἔσχεν ὑπακούοντα· προσέθετο γὰρ τῷ Διογένη. Καὶ τοῦτον παραλαβὼν παραγίνεται εἰς Κιλικίαν, ἐνθα καὶ προσκαρτέρει τὴν ἀπὸ τοῦ σουλτάνου ἀναμένειν βοήθειαν, ὁμοῦ μὲν καὶ διὰ τὸν χειμῶνα διάγων ἐκείσε, ἀλλ' ἄλεινοτέρην τὴν Κιλικίαν ἐπιστάμενος, καὶ πάλιν πρὸς συλλογὴν στρατοῦ ἑαυτὸν ἀπησχόλει. Ὁ δὲ γε Κωνσταντῖνος μετὰ τὸ τὸν Διογένην ὑποχωρῆσαι ὑπέστρεψεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἀντ' ἐκείνου δὲ στέλλεται κατὰ τοῦ Διογένους ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος ὁ τοῦ Καίσαρος υἱός. Διανείμας δὲ τοῖς στρατιώταις εἰτηρέσια διὰ τῆς κλεισοῦρας τοῦ Ποδανδοῦ ἀφικνεῖται εἰς Κιλικίαν, ἐνθα συναντᾷ αὐτῷ ὁ Λαχαιούριος, ὃν καὶ πρὸς βραχὺ μαχεσάμενος ἀπορῶσιν οἱ τοῦ Ἀνδρονίκου. Τῶν δὲ ἄλλων συμφυγόντων εἰς Ἀδαναν, ἐνθα καὶ ὁ Διογένης διέτριβε, πολιορκίᾳ τὴν πάλιν διέλαθεν ὁ Ἀνδρόνικος. Συνθηκῶν δὲ γενομένων ἐφ' ᾧ τὸν Διογένην ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν, τὴν τρίχα δὲ καρέντα διέχειν ἰδιωτικῶς, ἔξεισι τοῦ κάστρου μελπειμονῶν καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀποκλα-

atum Antiochiæ duocem Chachaturium. adversus Diogenem sibi socium haud obedientem dicto habuit, quod ad Diogenem se contulerat, quo secum ille ducto in Ciliciam proficiscitur. Ubi etiam auxilium a Sultano exspectans commorabatur, simul et propter hiemem ibi degens, tepidiorem noscens Ciliciam; et rursus in cogendo exercitu occupabatur. At Constantinus, postquam Diogenes recessit, Byzantium reversus est. In ejus locum mittitur adversus Diogenem præses Andronicus Cæsaris filius. Diviso autem militibus comœatu per clausuram Podandi pervenit in Ciliciam, ubi ipsi occurrit Chachaturius, quem, cum brevi pugnasset, occidunt milites Andronici; cumque alii in Adanam fuga se recepissent, ubi etiam Diogenes morabatur, obsidione urbem 704 expugnavit Andronicus. Percussoque sædore, ut Diogenes, depositus imperio capillusque detonsis, privatus degeret, e castro exit nigra veste indutus suasque deflens calamitates. Statim autem reditus mentionem facit Andronicus, et secum attrahens Diogenem pullatum vilique mulo vectum per illos vicos iter habebat et regiones, a quibus prius ut Deo æqualis vir cognitus fuerat. Cum vero usque ad Cotyæum iter luctuose fecisset (laborabat enim ventris morbo ex eicuta, quæ ipsi per insidias prius propinata fuerat), ibi detentus est, quoad ab imperatore definiretur quidnam ipsi faciendum esset. Sed paucis post diebus venit sententia imperatoris contra eum, qui frustra miser erat, quæ quidem ipsi oculos effodiendos censebat; statimque ei oculi effossi sunt, cum nihil ei opis attulissent archiepiscopi, qui missi fuerant ad reddendam rationem cur nihil ei esset patiendum. Erant hi Chalcedonis archiepiscopus et Heracles, et Colonis Theophilus, quibus etiam in memoriam redegit jusjurandum et justam Dei indignationem. Ipsi vero quamvis opitulari instituisent, ægre id facere et cum difficultate haud poterant, cum crudeles et impii homines ipsi correpto oculo sine ulla commiseratione effodissent ac sine ulla humanitate. Perductus autem vili jumento usque ad Propontidem, veluti putridum cadaver, cui oculi essent effossi, caput et os inflatum, vermibus plenum et fœtore, cum paucis diebus supervixisset, miserabiliter et ante obitum male olens excessit e vita, in 705 Prota insula cinerem deponens; ubi novum ille monasterium ædificarat, ab uxore sua et Augusta sumptuose curatus ac sepultus, reliqua miseriarum et calamitatum, quas sustinuit, et infortuniorum exsuperantium omnia quæcunque antea audita fuerint memoria. In talibus autem ac tot malis nullum maledictum protulit, neque aliquid nefarii locutus est, sed Deo gratias agere perseverabat et casus æquo animo ferre. Dicuntur autem quæ contra ipsum facta sunt insciente et invito imperatore Michaele facta, ut postea ipse jurejurando adhibito asseverabat, Cæsare hæc clam et occulte administrante ac perficiente. Hic imperator episcopatum Nazianzi ad jura metropolitana perduxit.

Imperavit usque ad id tempus quo captus est, Α ὅμοιος. Νόστου δὲ εὐθὺς μινῆσκαται ὁ Ἀνδρόνικος, annos tres, menses octo. καὶ τὸν Διογένην μεθ' ἑαυτοῦ ἐφαλκόμενος μελανειμονοῦντα, ἐν εὐτελεῖ ὑποζυγίῳ ὀχοῦμενον, δι' ἐκείνων τῶν κωμῶν καὶ τῶν χωρῶν (30) αἴς τὸ πρὶν ἰσόθεος ἐγνωρίζετο. Μίχρι δὲ τοῦ Κοτυαίου τὴν ὀδοιπορίαν ὀδυνηρῶς ποιησάμενος (ἦν γὰρ νοσηλευόμενος ἀπὸ κοιλιακῆς διαθέσεως ἐκ κωνείου προποθέντος αὐτῷ ἐξ ἐπιθουλῆς ἐπιγενομένης) ἐκαίσε δὲ κατεσχέθη, ἄχρις ἂν ἐκ βασιλέως τὸ ποιητέον αὐτῷ ὀρισθῆ. Ἀλλ' ἦκεν ἡμέραις ὕστερον ἢ κατὰ τοῦ μᾶτην δυστυχοῦντος ἀπόφασιν διοριζομένη τούτους ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διορυγῆναι. Οὐς καὶ παρατυκῶς ἐξορύττεται, τῶν ἀρχιερίων (31) τῶν ἐπὶ τῷ δοῦναι λόγον ἀπαθείας ἐσταλμένων μηδ' ὄλους ἐπαρηξάτων αὐτῷ· οἵτινες ἦσαν ὁ τε Χαλκηδόνος, ὁ Ἑρακλείας καὶ ὁ Κολωνείας Θεόφιλος, οὐς καὶ τῶν ὄρων ὑπεμνήθησε καὶ τῶν ἐκ τοῦ Θείου νεμέσεων. Οἱ δὲ καίπερ βοθηῆσαι προαιρούμενοι ἀσθενῶς εἶχον καὶ ἀδυνάτως, ἀνδρῶν ὀμηστῶν καὶ ἀπηνῶν ἀναρπασάντων αὐτόν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐξορυζάντων ἀνηλεῶς καὶ ἀφιλανθρώπως. Προαχθεὶς ἐν εὐτελεῖ τῷ ὑποζυγίῳ μέχρι τῆς Προποντιδος ὡσπερ πτώμα σεσηπὸς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐξορωρυγμένους, τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐξψῆδα, σκωλῶν βρῦον καὶ δυσωδίας, ἡμέρας ὀλίγας ἐπιβιούς ἐπωδῶνας, καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς ὀδωδῶς ἀπολείπει τὸν βίον, τῇ νῆσῳ Πρώτῃ τὸν χοῦν ἀποθέμενος, [P. 845] ἐθα νέον ἐκαίνος ἐδείματο φροντιστήριον, κηδευσθεὶς πολυτελῶς παρὰ τῆς ὀμμενέτιδος καὶ βασιλίδος Εὐδοκίας, μνήμην καταλιπὼν πειρασμῶν καὶ δυστυχημάτων ὑπερβαινόντων ἀκρόασι. Ἐπὶ δὲ τοῖς τοσούτοις καὶ τηλικούτοις κακοῖς οὐδὲν βλάσφημον ἢ ἀπόφημον (32) ἐφθέγγετο· εὐχαριστῶν δὲ διέτελει, φέρων εὐμαρῶς τὰ προσπίπτοντα. Λέγεται δὲ τὰ κατ' αὐτοῦ πραχθέντα γνῶμης ἄτερ γενέσθαι τοῦ βασιλέως Μιχαῆλ, ὡς ὕστερον αὐτός ἐνωμότως διισχυρίζετο, τοῦ Καίσαρος ὑπὸ σκότῃ καὶ ἀφανείᾳ ταῦτα τελεσιουργούντος καὶ διαπραττομένου. Οὗτος ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Ναζιανζοῦ εἰς μητροπολιτὴν διέβασε δίκαιον. Ἐβασίλευσε δὲ ἄχρι τῆς ἀρχμαλωσίας αὐτοῦ ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ.

Michael autem hac ratione adeptus imperium, et moderatus vir videbatur et senex inter juvenes propter imbecillitatem et demissionem ac mollietiem, et ideo ad junxerat sibi Joannem Sidæ metropolitam ad rem publicam gubernandam, eunuchum natura, sed strennum et solertem, primum præsidem protosyncellorum, virum omnibus bonis ornatum; ex quo imperatoris vitium, quod dissolutæ vitæ attribuebatur et mollietie, ut ita dixerim, muliebri ad gubernandam rem publicam, et inertiam hujus mores et ad hæc dexteritas et studium adornabat et corrigebat. Verum cum hoc tritico etiam zizanium mistum fuerat. Erat enim eunuchus quidam nomine Nicephorus, quem diminuentes Nicephorizem appellabant, a Bucellariis oriundus, peritus et doctus in excogitandis perturbationibus et consuendis dolis atque excitandis tempestatibus et procellis tranquillo tempore; qui cum patri Michaelis minister fuisset a secretis, ubi compertus est manifesto seditiosus et calumniator et malorum egregius commentator, quiq; imperatori adversus imperatricem adulterii crimen insurraverat, invidia simul ei opitulante, dux autem Antiochiæ de-

διαδεξάμενος δὲ τὴν βασιλείαν τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Μιχαῆλ ἐπιεικῆς τε ἐδόκει καὶ γέρον ἐν νέοις διὰ τὸ παρειμένον καὶ ἀναπεπτωκὸς καὶ ἀπαλόν. Προσελάβετο δὲ διὰ τοῦτο Ἰωάννην τὸν Σίδης μητροπολίτην εἰς τὸ τὰ κοινὰ διοικεῖν, εὐνοῦχον μὲν τὴν φύσιν, δραστήριον δὲ καὶ ἀμφιδέξιον, πρωτοπρόεδρον τῶν πρωτοσυγκέλλων τυγχάνοντα, ἄνδρα πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς σεμνυνόμενον· ὅθεν τὸ τοῦ βασιλέως ἐκλυτον καὶ περὶ τὸ διοικεῖν τὰ κοινὰ, ὡς εἶπεῖν, θῆλυ καὶ ἀναπεπτωκὸς καὶ ἀδέξιον ὁ τούτου τρόπος καὶ ἡ περὶ ταῦτα ἐντρέχεια καὶ σπουδὴ ἐπεκόσμη τε καὶ καθήρτυε. Ἐπαρμένη δὲ τῷ σίτῃ τούτῃ καὶ ζιζάνιον. Ἦν γὰρ τις εὐνοῦχος Νικηφόρος ὄνομα, ὃν ὑποκορίζοντες Νικηφορίτζην (33) ὀνόμαζον, ἐκ Βουκελλαρίων ἔλκων τὸ γένος, δεινὸς ἐπινοῆσαι συγγῶσεις καὶ βράβια πράγματα καὶ τρικυμίας ἐγείρει ἐν γαλήνῃ καὶ ἀκαταστασίας ἐν καταστάσει ἐπενεγκεῖν, ὡς εἰς τῆξιν σκερταρίου (34) τῷ πατρὶ τοῦ Μιχαῆλ ὀπηρετησάμενος, ἐπεὶ σκαῖος καὶ διαβολεὺς ἐφάνη καὶ σοφιστὴς τῶν κακῶν κερδαλέος, καὶ τῷ βασιλεῖ κατὰ τῆς βασιλίδος μοιχείας ἐγκλήμα ὑποψιθυρίσας, φθόνῃ τοῦ συνεῦπηρετουμένου. Δοῦξ δὲ Ἀντιοχείας ἀναδειχθεὶς καὶ ἀπαξ καὶ δεῦτερον μυρίων ὀχλήσεων καὶ ταραχῶν

JACOBI GOARI NOTÆ.

(30) Expono per illos vicos et urbes iter habebat. Χώρα enim modernis dicitur urbs.

(31) Mihi verba sonant: *Nihil opitulantisque ejus pollicitum obtinendum missi fuerant, pontificibus.*

(32) Summa deploratis in rebus infortunati principis laus, quod tragicis querelis repudialis et elegiaco sermone a Græcis adversa sorte jactatis frequenter usurpato, ad divinæ Providentiæ decreta, non dicam laudanda, sed excipienda se converterit, τὸ εὐχαριστεῖν enim *contentum esse* dicunt moderni, sicut et εὐχαριστημένον *cui abunde satisfactum est*; quamvis qui calamitatibus oppressus Deum in animum revocat, frequenter ad eum vocibus his suspiret, *δόξα σοι, ὁ Θεός* ac proinde εὐχαριστεῖν manifeste percipiatur.

(33) Diminutivorum genus unum est apud modernos quale cernitur in hac voce Νικηφορίτζης vice Νικηφόρος Cedrenus similes habet Θεοφιλιτζην, Διακονίτζην, etc. aliud terminatur in ακιος: sic ille Βασιλάκιος cujus nomen Βασιλείος. Tertium ex voce πῶλος et quacunq; altera componitur: sic Κομητόπων sive Κομητόπουλον scripsit Cedrenus, et auctor seq. p. 852 Λογγιβαρδόπουλον *Lombardi filium*, seu etiam ita dicam, *Lombardulum*.

(34) Quem Meursius eundem vult ac τὸν ἀσκητικῶς, qui *judex* frequentius cenetur. At cum hic τῷ πατρὶ τοῦ Μιχαῆλ ὀπηρετησάμενος describatur, principis potius minister *a secretis*, quam *judex* cujus opera populo impenditur, renuntianus est.

τῇ Συρίᾳ γέγονεν αἴτιος. Ὅμως δ' οὖν κατηγορηθεὶς, συλληφθεὶς ἐκείσε, τῇ τοῦ θέματος φρουρᾷ παραδίδοται· καὶ ἦν ἔμψυρος ἐπὶ χρόνον τινὰ ὃ πρὶν περίδοξος γνωρίζομενος. Ἀναβύσθεις δὲ τῇ τοῦ Διογένους ἀναγορεύσει καὶ εἰς νῆσόν τινα ἐξορισθεὶς, ὑποσχέσει χρημάτων δικαστῆς Ἑλλάδος καὶ Ἑλλησπόντου προδίδεσθαι, καὶ τὰ κατ' ἐκείνην ἦν διοικῶν. Τοῦτον ἐπὶ κακῶ τῶν Ῥωμαίων ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μεταπεμφόμενος εἰς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν κατεστήσατο, [P. 846] λογοθέτην αὐτὸν προβαλόμενος. Καὶ γίνεται ὁ βασιλεὺς ἀλώσιμος ταῖς αὐτοῦ τερατείαις καὶ μαγικαῖς οἷα μὴ εὐμοιρῶν φρονήματος ἀνδρείου καὶ σταθηροῦ· διὸ καὶ ἐξωθεῖται μὲν ὁ Σίδης, πάντα δὲ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται, ἀθύρασι τοῦ Μιχαὴλ καὶ παιδιαῖς παιδαριώδεις προσκειμένον, τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων Κωνσταντίνου τοῦ Ψελλοῦ πρὸς ἅπαν ἔργον ἀδέξιον αὐτὸν καὶ ἄπρακτον ἀπεργασαμένου. Παράγωνίζεται δὲ καὶ τὸν τοῦ βασιλεύοντος θεῖον Ἰωάννην τὸν Καίσαρα, καὶ τῶ ἀνεψίῳ καὶ βασιλεῖ ὑποπτον ἀπεργάζεσθαι. Καὶ πάντας ἀπλῶς τοὺς οἰκειοτάτους ὡς πολεμιοτάτους συκοφαντεῖ, καὶ πάντων ἀποξενοῖ τὴν τοῦ βασιλείως δίκασιν, ὅλον τε τὸν μειρακίσκον ὑποποιεῖται ἀνακτα. Κάκεινο πᾶσι βασιλικὸν ἐνομιζέτο πρόσταγμα, ὃ τῶ μηχανοβόρῳ τούτῳ ἐδόκει. Ἐντεῦθεν κατηγορεῖται καὶ ἀπαιτήσεις ἀθῶων καὶ ἀκατακρίτων ἀνδρῶν καὶ τίσεις ἰχθυωσθέντων, καὶ κρίσις τῶ δημοσίῳ τὸ πλῆθον, οὐ τῶ δικαίῳ βραβεύουσα, ἀφ' ὧν δημεύσεις καθολικαὶ τε καὶ μερικαὶ κατηγορεῖται συχναὶ καὶ πίστις εὐθὺς ἀπαραλόγιστος, καὶ τῶν πασχόντων θρηνηστικὸς ἐλεεινὸς, καὶ τῶν γυμνουμένων κωκυτὸς ἀφόρητος καὶ πολὺδακρυς. Ἀλλὰ τούτων οὕτω γυμνουμένων θεήλατός τις ὄρη τὴν Ἐψαν κατέλιπε. Τῶν γὰρ πρὸς Διογένην εἰρηνικῶν συμφώνων ἀργῶν μεινάντων καὶ ἀπράκτων, θυμῶ συνεχόμενοι οἱ Τοῦρκοι ἐφ' οἷς, ὅν αὐτοὶ ὡς ἐχθρὸν εἰληφότες καὶ ὑποχείριον πάσης κομιδῆς καὶ τιμῆς ἤξιώκασι καὶ τῇ ἰδίᾳ ἐπικρατεῖα αὐθις ἀποκατέστησαν, οἱ οἰκτεῖοι μανιωδῶς ὡς ἐχθρῶ προσενηχθέντες ἀσπόνδῳ, ἃ παρ' αὐτοῖς ἐχρῆν αὐτὸν παθεῖν, οἱ γνωστοὶ καὶ συγγενεῖς καὶ τοῖς τῆς εἰρήνης νόμοις ἀγόμενοι διαπεπράχασι καὶ οἰκτίστω καὶ ἐπωδύνῳ θανάτῳ παραδεδώκασι (ὑπὸ λγουν γὰρ αὐτῶ καὶ οἱ ἄλλοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς ἀπαρηγόρητον); ἄρανες ἐκ Περσίδος παμπληθές, ὡς μηδενὸς ὄντος τοῦ κωλύοντος, τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιστρατεύουσι θέμασι, καὶ ταῦτα κατελυμήναντο, οὐ σποράδες ἐπιφοιτῶντες ὡς τὸ πρὶν, καὶ φυγάδες αὐτόχρομα, μᾶλλον δὲ ὡς δεσπόται τῶν προστυχόντων κατακυριεύοντες. Ταῦτα διενωτιζόμενος ὁ βασιλεὺς, συναγείρων στρατόπεδον ἱκανὸν στρατηγὸν αὐτοῦ ἐπίστησι τὸν Κομνηνὸν Ἰσαάκιον. Συνίστησι δ' αὐτῶ καὶ Ῥουσίλιον τὸν Λατίνον μετὰ Φραγγικῶ συντάγματος, εἰς τετρακοσίους Φράγγους ἀναβαίνοντος. Ἐν τῶ Ἰκονίῳ δὲ τοῦ στρατοπέδου γενομένου παντὸς, φιλονεικίας συμβάσης τινὸς ἀποστατεῖ τῆνικαῦτα ὁ Ῥουσίλιος προφανῶς, καὶ τοὺς Φράγγους παραλαβὼν ἐτέραν ἐπάρατο, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν τῶ ἰδίῳ ἐπιτρέπει θελήματι. [P. 847] Ἀνελθὼν δὲ εἰς Μελιτηνὴν, Τοῦρ-

claratus semel atque iterum infinitarum perturbationum et seditionum Syriæ auctor fuerat; attamen accusatus et comprehensus illic in custodiam traditus fuerat, ubi aliquandiu detinebatur, prius ibi illustris cognitus. Effugiens vero quo tempore Diogenes fuit declaratus, et in quamdam insulam relegatus, pecuniarum pollicitatione judex Græciæ et Peloponnesi delectus est, et res ad eam pertinentes moderabatur. Hunc Romanorum malo Michael accersitum rei publicæ administrationi præfecit, logothetam ipsum declarans. Capiturque imperator illius præstigiis et machinationibus, utpote qui virilis mentis et stabilis expertus esset. Et idcirco expellitur Sidæ præfectus, omniaque ipse ad se unum revocat, Michaele interim nugis et ludis puerilibus perpetuo vacante, cum philosophorum præstantissimus Constantinus Psellus ipsum imperatorem ad omne opus inutilem et minus idoneum reddidisset. Sed et imperatoris patrum Joannem Cæsarem submovit et fratris filio ipsique imperatori suspectum effecit. Et omnes prorsus maxime familiares ut inimicissimos calumniatur, omnesque imperatoris benevolentia privat, ac totum adolescentulum sibi regem subjicit. Atque illud omnibus pro imperatoris edicto habebatur quodcumque huic machinatori videretur. Hinc accusationes et frequentes delationes eorum qui indicta causa damnarentur, et pœnæ minime debitæ, et iudicium sæpius ad voluntatem vulgi quam juste prolatum. Unde honorum publicationes tum universorum, tum singulorum, crebræ accusationes et fides statim temeraria, eorum qui patiebantur miserabilis lamentatio, et spoliatorum luctus intolerabilis et multæ lacrymæ. Verum his ita spoliatis divinitus quædam immissa ira Orientem invasit. Nam cum pacis sædus erga Diogenem violaretur atque irritum esset, ira perciti Turci, propterea quod quem ipsi ut inimicum captum et in suam potestatem redactum omni cura et honore dignati fuerant propriumque ei imperium restituerant, sui erga ipsum furiose ut inimicum minime conciliatum se gesserant, et quæ ab ipsis illum pati oportuerat, amici et cognati in pace præsertim degentes in illum perpetraverant et miserabili ac luctuosa morte affecerant (nam externi quoque ob multitudinem calamitatum ipsius et infortunium vix consolabile summopere dolebant), e Perside cum omnibus copiis profecti nullo obvio impedimento in Romanas regiones invadunt, easque vexarunt, non dispersi accedentes ut prius, et exsules statim, sed potius ut domini eorum in quæ inciderant. Hæc audiens imperator coacto idoneo exercitu ducem ei præficit Isaacium Comnenum, eique collegam tradit Ruselium Latinum cum Franciæ legione quadringentorum Francorum numero. Cumque Iconium pervenisset omnis exercitus, exorta quadam contentione, Ruselius aperte rebellans, secum Francos abducens, in aliam partem iter arripuit, data suis venia quo vellent abundi. Cum vero ad

Melitenem pervenisset, in Turcos repente invadens superior evadit, et reliquam exercitus partem ad Cæsaream appellit. Comnenus quoque mediatus in hostes repente impetum facere progrediebatur nocte, quasi imparatos ipsos aggressurus: sed aliter atque opinatus fuerat ei accidit. Incidit enim in ipsos compositos et paratos, et invitus cum ipsis congressus superatur et illico capitur. Omnia quoque quæ intra vallum erant, corripuntur, multis interfectis Romanis, vivis quibusdam captis: plures autem sibi fuga salutem quæsiere. Cumque fama ad imperatorem pervenisset, visus est tristior et dolore affectus. Non tamen omnino ab inferenda civibus injuria neque a nefariis rebus sese abstinuit, quod Nicephori monitis pareret. **709** Cum enim eo esset ingenia ut discernere non posset facile, neque ea mente esset ut vigilaret, omne quod imperabatur a Nicephoro faciebat quasi mancipium. Ex eo tempore igitur licentiam nacti Agareni Orientis regionem percurrentes non desistebant eam vexare atque vastare. Cum autem Isaacius multis sese pecuniis redemisset et pleno marsupio, statim summus dux Joannes Cæsar declaratur; qui cum transisset usque ad Dorylæum, profectus inde ulterius progressus est, et usque ad Zompi pontem pervenit. Sed antequam Sangarium transiret, advenit Resulius ex Armenia multo studio, et ibi castra locat. Cumque misisset Cæsar legatos tanquam ad eum qui offendisset atque peccasset, si mutato consilio se proprium dominum agnosceret, veniam et malorum oblivionem promisit. Fremente vero barbaro veluti eo qui propriis manibus et bello fidebat et suorum multitudine nitebatur, legatio re infecta et inanis rediit. Idcirco prælio de summa rerum decertandum statuit. Igitur Cæsar cum fluvium transisset, et collega ipsius Nicephorus Botanistes cum reliquo exercitu, statim prælio cum Ruselio congressus est. Non sustentibus autem Romanis Francorum impetum, omnis exercitus in fugam vertitur, et a Ruselio Cæsar capitur alique multi; solis Botanistes cum paucis quibusdam fugit. Ex eo tempore **710** magnus Ruselius et celebris evasit prosperi successus magnitudine, rectaque Byzantium contendens Cæsarem vincit habebat, multis afflictum malis et fluctibus calamitatum subinde succedentium exagitatam. Ubi autem hoc quoque domesticum infortunium imperatori nuntiatum fuit et Franci adventus omnes deterruit, ingens sollicitudo et cura animos omnium occupavit et ipsius imperatoris. Ruselius igitur inde profectus, secum adductis Cæsare et Basilio Malese, qui nuper a captivitate cum Diogene liberatus fuerat, in Chrysopoli tabernaculum collocat, et ædificia quæ illic erant igne incendit. Quo facto ingentem excitavit clamorem et luctum indigenarum. Imperator autem mollire studens barbari audaciam, pollicetur ei europalata honorem, et insuper ad eum mittit uxorem et liberos. Sed clam contra ipsum Turcos

κοις περιτυχῶν ἀριστεύει, ἐξ ἐφόδου τούτοις ἐπισπεσῶν. Τὸ δὲ λοιπὸν στράτευμα τῆ Καισαρέαν παραβάλλει. Σκεψάμενος δὲ καὶ ὁ Κομνηνὸς τοῖς ἐναντίοις προσβαλεῖν ἐξ ἐφόδου, προΐει μὲν [ὡς] διὰ τῆς νυκτὸς, ὡς ἀπαρασκευάσις ἂν ἐπιπέσοι αὐτοῖς, τὸ δ' ἐναντίον πάσχει τῆς οἰκείας βουλῆς· ἐμπαρασκευάσι γὰρ καὶ ἠτοιμασμένοις ἐντυγχάνει αὐτοῖς· Συβρῆγγουσι δὲ τούτοις καὶ μὴ βουλόμενος, καὶ ἠττάται εὐθύς, καὶ αὐτίκα αἰχμάλωτος γίνεται. Ἀλλίσκατοι δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ χάρακι ἅπαντα, πολλῶν μὲν Ῥωμαίων πεσόντων, ζωγρίῳ δὲ ληφθέντων τινῶν. πλειόνων δὲ τὴν σωτηρίαν εὐραμένων φυγῆ. Τῆς δὲ φήμης τὸν βασιλέα καταλαβούσης ἔδοξε μὲν τι σκυθρωπὸν παθεῖν, οὐ μὴν δὲ παντάπασι τῶν πολιτικῶν ἀδικημάτων καὶ τῶν κοσμικῶν ἀπέσχετο ταῖς τοῦ Νικηφόρου ὑποθημοσύναις· μὴ ἔχων γὰρ φύσιν διαγνωστικὴν καὶ ἕξιν διακριτικὴν καὶ ἐγρηγοριαν, πᾶν τὸ προσταττόμενον παρὰ τοῦ Νικηφόρου ἴποισι ὡσπερ ἀνδράποδον. Ἐκτοτε οὖν ἀδείας λαβόμενοι οἱ τὴν Ἐβῶν κατατρέχοντες Ἀγαρηνοὶ οὐκ ἐπαύοντο καθ' ἐκάστην κεραιζόντες καὶ ταύτην καταλυμαίνόμενοι. Ἀλλαξαμένου δὲ τοῦ Ἰσαακίου τὴν αἰχμαλωσίαν γρημάτων πολλῶν καὶ βαλαντιοῦ ἀδρού, αὐτῷ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ Καῖσαρ Ἰωάννης προχειρίζεται, ὃς διαπαραιωθὸς καὶ μέχρι τοῦ Δορυλαίου προῖων ἄρας ἐκείθεν ποδῶν τέρω πεπόρευται, καὶ μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Ζόμπου καταέλασε. Πρὸ δὲ τοῦ περαιωθῆναι τὸν Σαγγάριον ἀφικνεῖται ὁ Ῥουσελίης ἐκ τοῦ Ἀρμενιακοῦ σπουδῆ πολλῇ καὶ στρατοπεδεῖαν ἐκείσε πῆγγουσι. Πέμψας δ' ὁ Καῖσαρ ὡς καθὰ προσκρούσαντι καὶ ἔξαμαρτόντι, εἰ γνωσιμαχῆσοι καὶ τὸν οἰκείον ἐπιγνοίη δεσπότην, συμπάθειαν καὶ ἀμνηστίαν κακῶν ἐπηγέλλετο. Φρουραζόμενου δὲ τοῦ Βαρβάρου εἶα ἐπὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶ καὶ τῷ πολέμῳ θαρρόντος καὶ τῷ πλῆθει τῶν σὺν αὐτῷ ἐρειδομένου, ἄπρακτος ἢ πρὸς εὐλα εἰδείχθη καὶ κενή· διὸ καὶ πολέμῳ κριθῆναι τὸ πᾶν ἔδοξε. Διαβάς οὖν τὸν ποταμὸν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ συστράτηγος αὐτοῦ Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης μετὰ τῆς λοιπῆς πληθῆος αὐτίκα πρὸς πόλεμον τῷ Ῥουσελίῳ προσέβαλε Μὴ ἐνεγκόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων τὴν τῶν Φράγγων ἐπίθεσιν, φυγῆ γίνεται παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀλώσιμος ὁ Καῖσαρ τῷ Ῥουσελίῳ καθίσταται καὶ ἄλλοι πολλοὶ, τοῦ Βοτανιάτου μόνου φυγόντος σὺν ὀλίγοις τισίν. Ἐγεγόνει τοίνυν ὁ Ῥουσελίης ἐκ τούτου μέγας καὶ διαβόητος τῷ μεγέθει τοῦ κατορθώματος. Χωρῶν δὲ κατευθὺ τοῦ Βυζαντίου τὸν Καῖσαρα εἶχε σιδηρόδετον καὶ πολλοῖς ἀνιαιοῖς ἐπαντλούμενον καὶ λυπηρῶν κύμασιν ἀλλεπαλλήλοισι [P. 848] βαλλόμενον. Ὡς δὲ προσηγγέθη καὶ τοῦτο τὸ οἰκειακὸν ἀτύχημα τῷ βασιλεῖ καὶ ἡ τοῦ Φράγγου ἐπιδημία τοὺς πάντας ἐξέπληξε, πολλῇ τις ἀθυμία καὶ μέριμνα κατεῖχαν αὐτὸν τε καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας. Τὴν ἐξ ἐκείνου οὖν ὁδοπορίαν διηνεκῶς ὁ Ῥουσελίης ἐπαγόμενος μεθ' αὐτοῦ τὸν τε Καῖσαρα καὶ τὸν Μαλέστην Βασίλειον, ἄρτι τῆς σὺν τῷ Διογένει αἰχμαλωσίας ἀπολυθέντα, κατασκηνοῖ ἐν Χρυσοπόλει, καὶ ταῖς ἐκείσε οἰκείαις ἐνήκε τὸ πῦρ, καὶ

πολλὴν ἀνήγειρε τοῖς ἑποικοῖς τὴν βοήν καὶ τὸν κωκυτόν. Καταμαλάξει δὲ σπαυδῶν ὁ βασιλεὺς τὴν τοῦ Βαρβάρου θρασύτητα ἀξίωμα τε ὑπισχνεῖται δοῦναι αὐτῷ κουροπαλάτου, προσεπιπέμπει δὲ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα. Μεταπέμπεται δὲ καὶ Τούρκους κατ' αὐτοῦ λαθραίως, πολλαῖς ὑποσχίσεσι παίθων τὸν 'Ρουσίλιον καταγωνίσασθαι. Ὅρων δὲ οὗτος ἑαυτὸν ἀσθενῆ πρὸς τοσαύτην πληθύν, ἀπολύσας τῶν δεσμῶν τὸν Καίσαρα ἀναγορεύει βασιλεῖα, εὐφημίαις μεγάλωπρεπείαι καὶ διατόροις τὸ κράτος αὐτῷ συγκαταστήσασθαι. Μήπω δὲ τῆς φήμης ἀπλωθείσης μὴδὲ πλατυθείσης τῆς τοῦ Καίσαρος ἀναβρόχσεως, καὶ διὰ τοῦτο μήτε στρατιωτῶν προσχωρησάντων, ἐξαίφνης περὶ τὸ ἕρος τὸν Σόφωνα πληθὺς Τουρκικῆ παραφαίνεται, πέντε ἢ καὶ ἕξ χιλιάσιν εἰκαζομένη. Καὶ αὐτίκα ὁ 'Ρουσίλιος ἐξήρτους τὰ πρὸς πόλεμον. Ἀνίσταλλον δὲ τὴν ὄρμην αὐτοῦ ὁ τε Καίσαρ καὶ τινες τῶν ἐξοχωτέρων, ὡς ἂν διαγνοίεν πρότερον τὴν πληθύν ὀπόση τις εἴη τῶν φανέντων. Μὴ ἐνεγκῶν, ἀλλ' ἀδοξίαν ἄκραν ἠγούμενος εἰ πρὸς ἕξ ἢ δέκα χιλιάδας ἀμφιγυμωναί ὁ 'Ρουσίλιος, σὺν πολλῇ βύμῃ τοῖς ἐναντίοις ἐπῆλθε μετὰ τῶν Φράγγων. Ἐπεσον οὖν τῶν Τούρκων πολλοί, μηδενὸς τῶν Φράγγων κενὸν τὸ δόρυ ἐσχηκότος, οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς φυγὴν ὤρμησαν. Τῆς διώξεως δὲ ἐπὶ πολὺ γενομένης παρὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῦ, καὶ ταῦτα δι' ὀρέων ἀδάτων καὶ δυσδιεξιτήτων, ἔλαθε τοὺς πλείους τῶν σὺν αὐτῷ ἀπολιπῶν ἐπίσω, οὗτος δὲ μετὰ βραχέων τινῶν ὑπολειφθεὶς καὶ τοῦ Καίσαρος ἐν ἵπποις κακμηκόσι τῷ συνεχεῖ τῆς διώξεως καὶ ἐπιτεταμένῳ. Οὕτω δὲ ἔχοντι ανεφάνη πληθεὺς ἕτερον Τούρκων ἄπειρον, εἰς ἑκατὸν χιλιάδας ποσοῦσαι στόχαζόμενον. Περιστοιχισθεὶς οὖν πάντοθεν καὶ ἄκων αὐτοῖς προσρήγνυται μετ' ὀλίγων ἄντων τῶν περὶ αὐτῶν. Ἀντέσχον μὲν οὖν οἱ Τούρκοι, ἔπεσον μὲντοι καὶ τότε πολλοί. Ὅμως κυκλωθέντες ὑπὸ τοσοῦτου πλήθους ἐκηδόλοισ τοῖς βέλεσι, ἀποβαλόντες τοὺς ἵππους καὶ πεζοὶ ὑπολειφθέντες σύμπαντες οὕτως ἐνέδωκαν. Πίπτουσι δ' ὄμως πολλοί, καὶ Τούρκοι δὲ δεκάκις τοσοῦτοι. Ἀλλίσκαται δὲ ὁ τε Καίσαρ καὶ ὁ 'Ρουσίλιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. [P. 849] Οἱ δὲ τῶν Φράγγων ὑπολειφθέντες εἰς τὸ τῆς Μεταβολῆς φρούριον συμφυγόντες μετὰ τῆς τοῦ 'Ρουσιλίου γυναίκος δι' ἐπιμελείας ἐποιοῦντες τὴν τοῦτου φυλακὴν καὶ συντήρησιν. Οἱ δὲ Τούρκοι τὸν μὲν 'Ρουσίλιον ποδοκᾶκῃ ἀσφαλισάμενοι, τὸν Καίσαρα ἄνετον εἶχον καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔχον τιμῇ. Τοῦ δὲ τιμῆματος τῶν ἐλαυκότων ἐπιζητουμένου ἔσπευδε μὲν ὠνήσασθαι τοῦτον ὁ βασιλεὺς· ἐπικατέλαθε γὰρ καὶ ὁ Μαλέσης ἄρτι ἀπολυθεὶς παρὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ αὐτίκα εἰς ὑπερορίαν στέλλεται δημεῦσαι τε καθυποβάλλεται, ἀρχμαλωσίαν ἀρχμαλωσίας τῆς σὺν τῷ Διογένει τὴν τοῦ 'Ρουσιλίου καὶ δήμευσιν καὶ ἐξορίαν τούτων ἀνταλλαξάμενος, ἀλλ' ἢ τοῦ 'Ρουσιλίου γυνή, σπουδῆ πολλῇ τοῦτον ἐλυτρώσατο. Ὅθεν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως σταλνέντες τὸν Καίσαρα μόνον λυτρωσάμενοι ἀνευπείστρεψαν. Ἐν δὲ τῇ Προποντίδι γενόμενος, εὐλαβηθεὶς μὴ ποτε ὡς ἀποστάτης καὶ ὑποκτος νομι-

A accersit, multis pollicitationibus persuadens ut Ruselium debellent. Videns autem iste se imbecilem adversus ejusmodi multitudinem. Cæsarem e vinculis liberatum imperatorem declarat, laudibus magnificis et claris celebrans, eique imperium tribuit. Nondum autem divulgata fama neque dilatata Cæsaris declaratione, et idcirco neque militibus concurrerant, statim ad montem Sophonem manus Turcica apparet, quæ videbatur quinque aut sex millium. Atque e vestigio Ruselius se ad prælium comparavit. Verum illius impetum coercerant et Cæsar et quidam ex præstantioribus, 711 ut prius dignoscere quanta esset hostium vis. Sed ille haud sustinens, quin potius loco summæ ignominie ducens, si adversus sex aut decem millia pugnam Ruselius cunotaretur, multo impetu in hostes cum Francis invasit. Cœcidere igitur ex Turcis plures, cum Francorum nemo hasta inani usus esset. Reliqui in fugam conjecti sunt. Cum vero diutius persequeretur, præter id quod consueverat, præsertim per inaccessos atque invios montes, non animadvertit a tergo se suorum plures reliquisse. Ipse autem cum paucis quibusdam relictus, et Cæsare inter equites defatigato continua et longa hostium insectatione, incidit in eam calamitatem quam mox dicemus. Nam in ipsum ita laborantem altera Turcorum infinita manus, fere centum mille, quantum conjectura assequi poterant, invasit. Undique igitur circumventus vel invitus cum hostibus congregitur, cum paucis admodum quos circum habebat. Igitur restitere Turci, et tamen multi tunc quoque ex ipsis cecidere. Verum enimvero circumventi a tanta multitudine telis, quæ longe jaciebantur, amissis equis, pedites omnes relictis ita cesserunt. Attamen multi cadunt, et Turci decuplo plures. Capiuntur Cæsar et Ruselius et qui cum ipso erant. Ex Francis autem qui relictis fuerant fuga ad Metaboles oppidum se recepere, una cum Ruselii uxore, quod summo studio servabant. Turci vero Ruselium compedibus vinctum 712 asservantes, Cæsarem autem solutum in honore habebant. Cumque exigeretur captivorum pretium, studebat imperator eum redimere: nam paulo ante Maleses quoque absolutus a Cæsare statim in exilium missus est publicatis bonis, Ruselii captivitate cum captivitate Diogenis et publicationem et exsilium commutans. Verum Ruselii uxor ipsum redemerat. Quare missi ab imperatore Cæsare solum redempto redire. Cum vero ad Propontidem pervenisset, veritus ne forte ut rebellis et suspectus aliquid mali et ejusmodi cui remedium adhiberi non posset sustineret, deposita veste usitata capillisque detonsis, monachorum habitum induit, et ita vili indumento ad regiam se recepit; ex quibus omnibus sanæ mentis homines divinam iram ratiocinabantur, et quemadmodum Deus ipsis inimicus effectus fuerat propter divinorum mandatorum ac præceptorum violationem et contemptum, quorum sibi consocii

ad ingentia bella et pericula non prius placato divino nomine Romanas copias adducunt, et cum male afficiantur semperque vincantur, non tamen ullum divinæ indignationis percipiunt sensum. Antiqui vero Romani non ita facientes immensas illas et prosperas pugnas edebant, sed virtutem et justitiam et charitatem et veritatem profitentes, et omnino omnia honesta et bona pro viribus tractantes; quare etiam divinum numen illis aderat, et omnibus modis hostes debellabant.

ἀγοῦσι, καὶ πάσχοντες κακῶς καὶ ἡττώμενοι ἀπειθῶς ἀσθησιν οὐ λαμβάνουσι τῆς τοῦ θεοῦ νεμέσεως. Οἱ δὲ πάλαι Ῥωμαῖοι οὐχ οὕτω ποιοῦντες τὰς φοβεράς ἐκείνας καὶ ἀδομήνας στρατηγίας κατώρθουν, ἀρετῆς δὲ καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης καὶ ἀληθείας ἀντιποιοῦμενοι, καὶ ἀπλῶς πᾶν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὡς δυνατὸν μετρχόμενοι· διὸ καὶ τὸ θεῖον κατηγοροῦντο.

713 Ingresso autem Cæsare, visus est qui imperabat omnia perfecisse. Sed cruciabatur quod Ruselii consilium non successerat. Nam cognatorum exitium, amissionem imperii, Christianos occidi, vicos comburi et regiones everti posteriora ducebat. Ruselius autem ex oppido Metaboles profectus cum ita Francis militibus qui relicti fuerant, et uxore ac liberis et bonis suis per mediam regionem sine metu ibat; cumque ad Armeniacorum regionem pervenisset, ad sua priora castra se recepit, et inde adversus Turcos excursions faciens coercuit ipsos ne amplius in eam regionem irrumperent. Audiens hæc imperator præstare exstimabat Turcos obtinere loca Romanorum quam Ruselium aliquo in loco permittere, ad hoc a Nicephoro instigatus ac stimulatus. Mittit igitur quemdam ex nobilibus civibus ætate juvenem, sed alioqui strenuum atque prudentem, præsidem Alexium Comnenum, qui cum pervenisset Amasiam, ibi rei exitum expectabat. Ruselius autem, inita societate et amicitia cum Turcorum princope, congressus est cum ipso sine militibus, ut consueverat. Verum quadam die cum ipsis cœnans capitur et devincitur: fallere enim Romanos etiam jurejurando interposito, apud Turcos solemne est, venia dignum censetur: nec est quod quis perjurium accuset. Hunc multo pretio emptum præses Alexius ad imperatorem vinctum perducit, quem traditum tortoribus bovinis nervis cœdendum [714] ut fugitivum aliquem servum flagris intolerabilibus cruciavit, et in obscurissimam turrim inclusum contemptui habebat catenis vinctum.

Logotheta autem plurimum potens, ut dictum est, apud imperatorem, omnia pro arbitrio moderans, Hebdomi monasterium sibi donari petens, omnes possessiones et omnem fere quantam sol cernit regionem studuit sibi vindicare et copiosis proventibus dilatare, cogitans improbitate sibi amicium imperatorem facere, et maxima lucrari ob ejus simplicitatem, ac nomine monasterii ingentes divitias adipisci. Et cum esset maxime idoneus ob versutiam, si quis alius, ad lucrandum, et quæstus

σθεῖς πάθη τι φαῦλον καὶ ἀνήκεστον, τὴν κοσμικὴν ἀποβαλόμενος ἰσθῆτα τὴν τρίχα κείρεται καὶ τὰ μοναχῶν ἀμφιέννυται, καὶ οὕτως ἐν εὐτελεῖ τῷ σχήματι τοῖς βασιλείοις περιβάλεν. Ἐξ ὧν ἀπάντων οἱ εὖ φρονούντες τὴν θεομηνία: συνελογίζοντο, καὶ ὅπως αὐτοῖς τὸ θεῖον ἐκπεπολιέμεται διὰ τὴν τῶν θεῶν ἐντολῶν καὶ ἐνταλμάτων παρόρασιν καὶ ἀθέτησιν, ἃς καίπερ ἑαυτοῖς συνεπιστάμενοι εἰς πολέμους μεγάλους καὶ κινδύνους, μὴ πρότερον τὸν θεὸν ἰλωσάμενοι, τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις εἰσφοδεράς ἐκείνας καὶ ἀδομήνας στρατηγίας κατώρθουν, ἀρετῆς δὲ καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης καὶ ἀληθείας ἀντιποιοῦμενοι, καὶ ἀπλῶς πᾶν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὡς δυνατὸν μετρχόμενοι· διὸ καὶ τὸ θεῖον κατηγοροῦντο.

Ἐπισθόντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἔδοξε μὲν ὁ κρατῶν ἡνικᾶται τὸ πᾶν, ἡνιᾶτο δὲ τῇ τοῦ Ῥουσελίου ἀστοχίᾳ τὴν γὰρ τῶν ὁμογενῶν ἀπώλειαν καὶ τὴν ὑφαίρεσιν τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ σφάττεισθαι τοὺς Χριστιανούς καὶ δουλοῦσθαι τὰς κώμας καὶ τὰς χώρας ἀφανίζεσθαι ἐν δευτέρῳ ἐτίθετο. Οὗ δὲ γε Ῥουσελίος ἄρας ἐκ τοῦ τῆς Μεταβολῆς φρουρίου μετὰ τῶν ὑπολειμμένων Φράγγων στρατιωτῶν καὶ τῆς συνείνου καὶ τῶν παιδῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ διὰ μέσης τῆς χώρας ἀτρέπτως ἐβάδιζε, καὶ τὸ θέμα τῶν Ἀρμενιακῶν καταλαβὼν τοῖς προτέροις αὐτοῦ κάστροις ἀποκατέστη, κάκειθεν ἐκδρομὰς κατὰ τῶν Τούρκων ποιοῦμενος ἀπέιρξεν αὐτοὺς τῶν κατὰ τοῦ τοιοῦτου θέματος ἐφόδων. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐνωτιζόμενος ταῦτα μᾶλλον ἐνόμιζε συμφέρον τοὺς Τούρκους ἔχειν τὰ Ῥωμαίων ἢ τὸν Ῥουσελίον χωρεῖσθαι ἐν τόπῳ ἐνί, παρὰ τοῦ Νικηφόρου πρὸς τοῦτο νυττόμενος καὶ διεγερόμενος. [P. 850] Στέλλει τοίνυν τινὰ τῶν εὐπατριδῶν, τὴν μὲν ἡλικίαν νέον, δραστήριον δὲ ἄλλως καὶ ἐγέφρονα, τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ὃς ἐν τῷ ἔσται τῆς Ἀμασίας γενόμενος ἐκαπαδόκει τὸ μέλλον. Ὁ δὲ Ῥουσελίος συνθήκας καὶ φίλιας μετὰ τοῦ τῶν Τούρκων ἐξάρχοντος θέμενος συνῆλθε τούτῳ ἐψίλωμένος στρατιωτῶν ὡς ἤδη συνῆθης καὶ ἐθάς. Ἐν μὲν δὲ συνδειπνῶν αὐτοῖς ἀλίσκεται καὶ δεσμώτης ἀποδεικνύται· ἀπατῆν γὰρ Ῥωμαίους ἐνωμῶτως παρὰ τοῖς Τούρκοις ὄρος καὶ λόγος ἐνδόσιμος καὶ ἀλογοθέτητος. Τοῦτον ὦνιον πολλῶν ὁ πρόεδρος Ἀλέξιος ὠνησάμενος ἐς βασιλέα ἀπάγει δέσμιον. Παραδοὺς οὖν ὁ βασιλεὺς τοῖς βασανισταῖς ξεσοῖς ἀνηκίστοις διὰ βουνεύρων ὡς τινα δοῦλον δραπέτην ἤκισατο, καὶ εἰς ἓνα τῶν ζοφωδεστάτων ἐγκλείσας πύργων ἀτημέλητον εἶχεν ἀλύσει δέσμιον.

Ὁ δὲ λογοθέτης μέγα δυνάμενος, ὡς εἶρηται, παρὰ βασιλεῖ, ἄγων τε καὶ φέρων πάντα ἤπερ ἐβούλετο, τὴν τοῦ Ἐβδόμου μονὴν διὰ δωρεᾶς ἐξαιτησάμενος, πάντα κτήματα καὶ πᾶσαν σχεδὸν ὅσην ἦλκος ἐφορᾷ ἔσπευδε προσκυρῶσαι αὐτῇ καὶ προσόδοις ἀφθόνοις ἐμπλατῖναι, σκεπτόμενος ἐκ μοχθηρίας οἰκειοῦσθαι τε τὸν βασιλέα καὶ παρακερδαίνειν τὰ μέγιστα τῆς ἀβελτηρίας αὐτοῦ καὶ τῷ ὀνόματι τῆς μονῆς πλοῦτον ἐπικτᾶσθαι ὑπερφυῆ. Ποριμώτατος δὲ ὦν εἰς κακίαν, εἴπερ τις ἕτερος, καὶ τοῦ

καρδαίου χάριν μηδενός δυσφήμου δνόματος ἀπεχόμενος, φούνδακα (35) ἐν τῇ Ῥαιδεστῶ καὶ μονοπωλείων συνεστήτατο, κωλύσας καὶ ἀπαίρξας τοὺς πωλοῦντας ἅπαντας, τὸ βασιλικὸν δὲ μόνον πρατήριον ἐμηχανήσατο· παρὸ καὶ λιμὸν ἐπραγματεύσατο μέγιστον καὶ τῶν πώποτε μνημονευομένων ἀπανθρωπότατον, ὡς καὶ τῷ βασιλεῖ ἀντ' ἐπωνυμίας γενέσθαι αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τούτου μᾶλλον ἢ τοῦ προγονικοῦ γινώσκεσθαι τοῖς μετέπειτα· Μιχαὴλ γάρ τις εἰπὼν, εἴ μὴ προσθεῖη καὶ τὸν Παραπινάκιον, οὐκ ἂν γένοιτο συντόμως γνωριμώτερος, διὰ τὸ τμηκαῦτα τὸν μόδιον παρὰ πινάκιον τῷ νομίσματι πιπράσκεσθαι.

Τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, Ἰνδικτιῶνος ια', τὸ τῶν Σέρβων ἔθνος, οὗς δὴ καὶ Χροβάτας καλοῦσι, τὴν Βουλγαρίαν ἐξῆλθε καταδουλωσόμενον. Τὸν δὲ τρόπον ἄνωθεν ἀναλαβὼν διηγῆσομαι. Βασιλείου γὰρ τοῦ βασιλέως, ὀπηνίκα τὴν Βουλγαρίαν ὑπηγάγετο, μὴ θελήσαντός τι νεοχῆσαι τῶν ἐθιμῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῖς σφετέροις ἄρχουσί τε καὶ ἤθεσι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ὄρισαντος διεξάγεσθαι, καθὼς ποὺ καὶ ἐπὶ τοῦ Σαμουήλ, ὃς αὐτῶν ἀρχηγὸς ἐγένετο ἤδη μὲν οὖν καὶ πρότερον τὸν ἔθνος τετάρακτο, [P. 851] τὴν ἀπληστίαν μὴ φέρον τοῦ ὄρφανοτρόφου, ὅτε τὸν Δολεάνον ἐκτῶν βασιλέα ἐπευφήμησαν, περὶ ὧν κατὰ μέρος δεδήλωται ἄνωθεν, ἀπέβλεψε δὲ καὶ νῦν πρὸς ἀποστασίαν. Τὴν γὰρ τοῦ Νικηφόρου μὴ φέρον ἀπληστίαν καὶ ἂ κατὰ πάντων αὐτῶν μεμητῆσθαι, οὐδενός ἐπιστροφόμενου τοῦ βασιλέως, ταῖς παιδαριώδεσι δὲ παιδιαῖς μόνον προσανέχοντος, οἱ κατὰ τὴν Βουλγαρίαν προέχοντες ἀξιοῦσι τὸν Μιχαηλᾶν ἀρχηγὸν ὄντα ἐπαρῆσαι αὐτοῖς καὶ συνεργῆσαι, δοῦναί τε αὐτοῖς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὡς ἂν αὐτὸν βασιλέα Βουλγαρίας ἀνακηρύξωσι καὶ τῆς ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖεν καταδυναστείας καὶ βαρύτητος. Ὁ δὲ ἀσμένως ὑπακούει αὐτῶν, τριακοσίου τε τῶν αὐτοῦ ἀπολεξάμενος καὶ τῷ οἰκείῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ τῷ καὶ Βοδίνῳ ὀνομαζομένῳ παραδοὺς εἰς Βουλγαρίαν ἐξαποστέλλει. Ἐξείσιν οὖν εἰς τὰ Πρισιδιὰνα, ἔνθα συναθροισθέντες οἱ ἐν τοῖς Σκοπίοις προέχοντες, οἱς ἔαρχος ἦν Γεώργιος ὁ Βοϊτάχος, τοῦ τῶν Κομχάνων γένους καταγόμενος, βασιλέα Βουλγάρων αὐτὸν ἀνεκήρυξαν, Πέτρον ἀντὶ Κωνσταντίνου μετονομάσαντες. Ὅπερ ἀκούσας ὁ ἐν Σκοπίοις διέπων τὴν ἀρχὴν τοῦ δουκὸς Νικηφόρος ὁ Καραντηνός, τοὺς ὑφ' αὐτὸν στρατηγούς παραλαβὼν ἄπεισιν εἰς τὰ Πρισιδιὰνα μετὰ τῶν Βουλγαρικῶν δυνάμεων. Ἐν ὄσῳ δὲ οὗτος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξήρτηεν, ἐπικατέλαβε διάδοχος αὐτοῦ Δαμιανὸς ὁ Δαλασσηνός. Ἐνωθεὶς τοῖσιν μετὰ τοῦ Καραντηνοῦ, πολλὰ τι κερτομήσας αὐτὸν, καὶ ἐς ἕκαστον δὲ τῶν σὺν αὐτῷ στρατηγῶν ἐμπαροινήσας οὐκ ὀλίγα καὶ ὡς ἀνάνθρους μυκτηρίσας αὐτοὺς, συνταξάμενος συμβάλλει τοῖς Σέρβοις εὐθίως, καὶ γίνεται μάχη φρικτὴ καὶ τροκῆ τῶν Ῥωμαίων φρικωδέστερα· πίπτουσι γάρ

JACOBI GOARI NOTÆ.

‡ (35) *Mensam sive negotialem argentariam, officinam usurariam*, ab *Italica fundaco* ἀπὸ τοῦ φούν-

A *gratia nulli parcens infamiae, officinam in Rhædesto et monopolium instituit, prohibens et coercens omnes vendentes; solumque imperatoris forum venale machinatus est. Ex quo maximè famis auctor fuit, et quarum unquam meminissent homines crudelissimæ, ita ut inde imperator cognomentum invenerit, a quo magis quam a majorum suorum nomine posteris est cognitus: nam si quis dicat Michael, neque addat Parapinacius, haud statim cognoscitur, eo quod tunc modius numismate venderetur, sed pinacio minus, qui medimni quadrans est.*

Primo autem imperii ipsius anno, indictione undecima. Servorum gens, quos etiam Chrobatas vocant, exiit ut Bulgariam in servitutem 715 redactura: quomodo vero, altius ipse repetens enarrabo. Nam cum Basilius imperator, eo tempore quo Bulgariam subegit, nollet aliquid innovare eorum quæ ipsi usitata erant, verum præfinesset ut a suis principibus regeretur suisque moribus degeret, quemadmodum item imperante Samuele, qui dux ipsorum fuit..... jam igitur et prius natio perturbata fuerat, quod non ferret orphanotrophi avaritiam, quando Doleanum suum regem declararunt, quæ sigillatim superius demonstrata sunt. Et nunc quoque ad rebellionem spectavit: neque enim ferebat Nicephori avaritiam, et quæ contra omnes ipse machinatus fuerit, nihil curante imperatore, sed solis puerilibus ludis occupato. Bulgariæ principes Michaelum suum præfectum petunt sibi opem ferre et opitulari, sibi que tradere filium, ut ipsum Bulgariæ regem declarent, et a Romanorum imperio et crudelitate eum vindicent. Ille autem libenter ipsis obtemperabat, delectisque e suis trecentis, et suo filio Constantino, cui Bodino cognomen erat, traditis, in Bulgariam eum mittit. Exit igitur ad Prisdiana, ubi coacti proceres qui in Scopiis erant, quorum princeps erat Georgius Boitachus, a Comchanis originem ducens, Bulgarorum regem ipsum declararunt, Petrum pro Constantino mutato nomine vocantes. Quod quidem audiens is qui Scopiis ducis imperium administrabat, Nicephorus Carantenus, cum suis ducibus quos habebat, ad Prisdiana 716 se confert cum Bulgaricis copiis. Interea vero dum hic ad bellum se comparabat, supervenit successor ipsius Damianus Dalassenus; qui cum eo conjunctus cum multis eum conviciis affecisset et haud mediocriter in ejus milites debacchatus fuisset, tanquam imbelles eos irridens, instructa acie cum Servis statim prælium committit. Fitque horribilis pugna, sed multo horribilior Romanorum clades: cadunt enim multi ex Romanis et Bulgariis, et vivi plurimi capiuntur, in quibus ipse quoque dux Damianus Dalassenus, et qui dicebatur Probatas, et Longibar-

δου, a fundo, id est, summa pecuniaria, voce Græcis Jureconsultis nota dictam.

dopulus et alii frequentes cum ipsis. Capta sunt item omnia castra, et omnia quæ in ipsis erant direpta. Hinc aperte Bulgari Rodinum regem declarant, ut dictum est, mutato nomine Petrum appellantes. Et in duas partes divisi, alii cum Bodino ad Nisum se contulere, alii Petrilum quemdam, cui primæ apud Bodinum partes deferrebantur, secuti adversus Romanos, qui in Castoria erant, profecti sunt: illic enim muro muniendam urbem curaverant, Romanis faventes, ut dictum est, et Achridis præter Marianus et patricius Diaboleos et proconsul Theognostus Burtzes, et cum ipso Castoriæ præfectus, quibuscum Borises David et alii multi, qui veriti indigenarum Bulgarorum minas in Castoriam tanquam ad asylum confugere. Cum igitur Petrilus ad Castoriam pervenisset cum innumerabili Bulgarorum manu, quæ ad bellum pertinerent 717 comparabat. Romani vero etiam ipsi instructi adversus erupere, et ingenti impetu cum ipsis congressi fundunt Petrilum, et in fugam coniectum cogunt per invios montes ad suum dominum Michaellem pervenire, et Bulgarorum plurimos occidunt, capiuntque eum qui post Petrilum in Chrobotis secundum ordinem ducebat, et ad imperatorem victum perducunt. Bodinus autem cum ad Nisum pervenisset, ut jam imperatorem a Bulgarica provincia coerceret, omnia obvia prædabatur, eos a quibus non exciperetur quique recusarent ejus imperium, vexans et offendens. Quod cum audisset imperator, cladem videlicet ducis et ejus declarationem, Saronitem adversus eum mittit, antequam malum accenderetur et in magnam flammam evaderet, extinguere festinans; et cum ipso idoneum quoque misit exercitum, ex Macedonibus et Romanis Francisque coactum. Verum hic ad Scopiorum urbem profectus, nullam eorum qui Nisi erant rationem habebat. Profectus igitur, et Georgio Boitacho, cui urbs commissa erat, data fide nihil eum detrimenti passurum, Scopiorum urbem expugnat, ibique castra locat, et quid faciendum de iis qui Nisi erant consultabat ac meditabatur. Verum Boitachus, quem jam pœnituerat tam diu bonum fuisse et Romanos secutum esse, clam iis qui Nisi debebant indicavit ut ad se quam celerrime venirent, et eos qui 718 cum Saronite erant ignavus degentes ac segnus, sine ulla miseratione crudeliter omnes ad unum interficerent. Qui, accepto nuntio, profecti Niso Scopia petebant, cooperta terra nive: hiems enim erat, Decembri mense. Quod cum persensissent ii qui cum Saronite erant, adversus ipsos cum omnibus copiis irrumpunt, et in itinere deprehensos ad quemdam locum nomine Taonium, fere omnes interficiunt. Capitur etiam Bodinus. Longibardopulus vero, ut dictum est, ad Michaellem perductus, data acceptaque fide, ejus filiam uxorem ducit. Eique ingens committitur exercitus, e Longibardis et Servis conflatus; quocum ad auxilium Bodini missis rursus Romanis repugnat. Saronites

πολλοὶ ἐκ τῶν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ζωγροῦνται δὲ πλείστοι καὶ αὐτὸς ὁ δούξ Δαμιανὸς ὁ Δαλασσηνὸς ὃς τε λεγόμενος Προβατᾶς καὶ ὁ Λογγιβαρδόπουλος καὶ ἕτεροι συχνοὶ σὺν αὐτοῖς. Ἐλήφθη δὲ καὶ ἡ παρεμβολὴ ἀπασα, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων διασκόλευσις γίνεται. Ἐντεῦθεν ἀναίδην οἱ Βούλγαροι τὸν Βοδίνον βασιλεῖα ἀναγορεύουσιν, ὡς εἴρηται, Πέτρον μετονομάσαντες, Διχῆ τε διαιρεθέντες οἱ μὲν μετὰ τοῦ Βοδίνου εἰς τὸν Νίσσον ἀπήσαν, οἱ δὲ Πετρίλον τινα τὰ πρῶτα παρὰ τῷ Βοδίνῳ φέροντα παραλαβόντες κατὰ τῶν ἐν Καστορίᾳ Ῥωμαίων ἀπίαν· ἐκεῖσε γὰρ διατετειχίσθαι τὴν πόλιν οἱ τὰ Ῥωμαίων φρονούντες, ὡς εἴρηται, ὃς τε τῆς Ἀχρίδος στρατηγὸς Μαρριανὸς καὶ ὁ τῆς Διαβόλειως ὁ πατρικίος καὶ ἀνθύπατος Θεόγνωστος ὁ Βούρτζης, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ ἐν Καστορίᾳ στρατηγῶν. Μεθ' ὧν καὶ ὁ Βορίσης Δαβίδ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οἵτινες δεδιότες τὴν ἐκ τῶν Ἰθαγενῶν Βουλγάρων ἀπειλὴν ὡς εἰς κρησφύγετον τὴν Καστορίαν συνέφυγον. Καταλαβὼν οὖν ὁ Πετρίλος τὴν Καστορίαν μετὰ πλήθους Βουλγάρων ἀμυθήτου τὰ πρὸς τὸν πόλεμον [P. 852] συνεσκευάζετο. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ συνταξάμενοι ἐξῆλθον κατ' αὐτῶν, καὶ μετὰ βύμης σφοδρᾶς συμβαλόντες αὐτοῖς τρέπουσι τὸν Πετρίλον, καὶ φυγεῖν καταναγκάζουσι δι' ὄρεων ἀβάτων πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κέριον τὸν Μιχαηλᾶν ἀφικόμενον. Κτείνουσι δὲ καὶ τῶν Βουλγάρων πολλοὺς· αἰρούσι δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν Πετρίλον ἐν Χροβάτοις τεταγμένον, καὶ πρὸς τὸν βασιλεῖα δεσμώτην ἀπάγουσιν. Ὁ δὲ Βοδίνος τὸν Νίσσον καταλαβὼν ὡς ἦδη βασιλεὺς τῶν Βουλγαρικῶν πραγμάτων ἀντίχετο, πᾶν τὸ προστυχὸν ληϊζόμενος, καὶ τοὺς μὴ δεχομένους μηδὲ δουλουμένους αὐτῷ κεραιζῶν καὶ λυμαινόμενος. Ὅπερ ἀκηκῶς ὁ βασιλεὺς, τὴν τε τοῦ δουκὸς ἦτταν δηλαδὴ καὶ τὴν αὐτοῦ ἀναγόμενον, τὸν Σαρωνίτην κατ' αὐτοῦ ἐξαπέστειλε, πρὶν ἐξαφθῆναι τὸ κακὸν καὶ εἰς μεγάλτην ἐξαφθῆναι φλόγα, κατασβέσαι τοῦτο κατεπειγόμενος. Συνεξαπέστειλε δὲ αὐτῷ καὶ στρατεύματα ἐξιδίλογον συγκείμενον ἐκ τῶν Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων καὶ Φράγγων. Ἄλλ' οὗτος μὲν πρὸς τὴν τῶν Σκοπίων πόλιν τὴν ὁρμὴν ποιούμενος τῶν ἐν τῷ Νίσῳ οὐδεμίαν φροντίδα ἐτίθετο. Παραγενόμενος οὖν, καὶ τῷ πιστευομένῳ ταύτην Γεωργίῳ τῷ Βοιτάχῳ λόγον δεδωκῶς ὡς οὐδὲν φλαῦρον ὑποστήσεται, τὴν πόλιν τῶν Σκοπίων αἰρεῖ, κἂν ταύτη τὴν στρατοπεδείαν πήγνυσι, καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Νίσῳ τὸ ποιητέον ἐσκόπει καὶ ἐμελέτα. Ἄλλ' ὁ Βοιτάχος μεταμεληθεὶς ὅτι δὴ ποσῶς ἀγαθὸς γέγονε καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐφρόνησε, λαθραίως τοῖς ἐν τῷ Νίσῳ ἐδίχλου ἐφικνεῖσθαι μὲν ἐν τάχει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς περὶ τὸν Σαρωνίτην βραχυμότερον διάγοντας καὶ ἀμελέστερον ἀνοικτως καὶ ὡμῶς ἠβηδὸν ἀποσφάζει. Οἱ δὲ τὴν ἀγγελίαν δεξάμενοι, ἄρανοες ἐκ τοῦ Νίσσου, πρὸς τὰ Σκόπια ἔεντο, χιόνι κεκαλυμμένης οὔσης τῆς γῆς· χειμῶν γὰρ ἦν, Δεκεμβρίου Ἰσταμένου μηνός. Συναισθήσεως δὲ τοῖς περὶ τὸν Σαρωνίτην γενομένης ἔξεισι κατ' αὐτῶν παμπληθεῖ, καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τινὶ τόπῳ λεγομένῳ Ταωνίῳ ἀναίρει σχεδὸν τοὺς σύμπαντας· ἀλίσκονται

δὲ καὶ ὁ Βοδίνος. Ὁ δὲ Λογγιβαρδόπουλος, ὡς εἴρηται, ἀρθείς πρὸς τὸν Μιχαηλᾶν καὶ λόγον δοῦναι λαβὼν, ζεύγνυται τῇ τούτου θυγατρὶ καὶ λαβὼν ὅτι πλείστον πιστεύεται ἀπὸ Λογγιβάρδων καὶ Σέρβων συγκαίμενον, μεθ' οὗ καὶ πρὸς βοήθειαν τοῦ Βοδίνου ἀποσταλαίς αὐθις τοῖς Ῥωμαίοις ἀποκαθίσταται. Ὁ δὲ Σαρωνίτης τὸν Βοδίνον ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα δέσμιον. Περιορισθεὶς δὲ ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου Σεργίου μονῇ, μετὰ βραχὺ παραδοθεὶς τῷ Κομνηνῷ Ἰσαακίῳ ἤδη προβεβλημένῳ Ἀντιοχία δουκί ἀπέχθη εἰς Ἀντιόχειαν. Ὅπερ ἀκούσας ὁ τούτου πατὴρ ὁ Μιχαηλᾶς. [P. 853] μισθωσάμενος Βενετικούς τινας βαλαντίου ἀδρού, οἷς ἔργον θαλασσοπορεῖν, ἀπέκλειψε τούτον ἐκείθεν καὶ τῇ ἰδίᾳ ἀρχῇ ἀποκατέστησεν ὅς καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τοῖς ἡμετέροις χρόνοις διήνυσεν. Ὁ δὲ Βούταχος ἐτασθεὶς σφοδρῶς ἐν τῷ ἀπίεναί πρὸς τὸν βασιλέα τελευτᾷ, μὴ ἐπαρκέσας ταῖς ἐκ τῶν πληγῶν ὀδύνας. Οἱ γὰρ μὴν Ἀλαμάνοι καὶ Φράγγοι (γένη δὲ οὗτοι δυτικᾷ) κατὰ τῆς χώρας ἀφεθέντες καθαιροῦσι μὲν τὰ ἐν τῇ Πρέσπῃ τῶν Βουλγάρων ὑπολειμμένα βασίλεια, σκυλεύουσι δὲ καὶ τὸν ἐκεῖσε ναὸν, ὃς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου ἴδρυται, μηδεὶς τῶν ἐν ἐκείνῳ φεισάμενοι ἱερῶν, ὧν τινὰ μὲν αὐθις ἀνεσώθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ὁ στρατὸς διανεμάμενος εἰς χρῆσιν ἰδίᾳν μετεσκευάσεν. Τίς οὖν τῶν στρατιωτῶν τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος ὧν, ἀξιούμενος ἀποδοῦναι ὑπερ εὐχρηῖ ἱερὸν, ἐπεὶ μὴ ἐπέστη, ἀνθρακιάσας τοὺς ὤμους, τελευτᾷ, τῆς δίκης μὴ ἀνασχομένης ὡς ἔθος, ἀλλὰ μετελευθέρσας αὐτὸν εἰς ὑπόδειγμα τοῖς ὀψιγόνους. Ἐν δὲ ταῖς παρακειμέναις τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἰστρου πόλεις τῶν στρατιωτῶν ἡμελημένων οἶα δὴ μὴδὲν εἰς διοικησὶν λαμβανόντων, στέλλεται ὁ βεστάρχου Νέστωρ, δούλος γεγονὼς τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως, δούξ τῶν Παριστρίων ὀνομασθεὶς, καὶ συμφωνήσας τῷ Τάτους ὡς ὁμογνώμονι, Πατζινάκοις πλείοσιν ὀπλισθέντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν παρεγένοντο. Καταθεῖναι δὲ τὰ ὄπλα ἐγκαλυόμενος μὴ ἂν ἄλλως ποιῆσαι τοῦτο ἔλεγεν, εἰ μὴ τὸν λογοθέτην Νικηφόρον ἐκ μέσου ποιήσας ὡς κοινὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον κοσμικόν, καὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγα λυπήσαντα καὶ τὴν αὐτοῦ περιουσίαν δημεύσαντα Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐπαίθετο, ἅπαξ ἑαυτὸν ταῖς αὐτοῦ γοηταίαις καὶ ἀπάταις ἐκδεδωκώς. Ὁ δὲ Νέστωρ ἐπιβουλεύθεὶς ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀπανίσταται μὲν ἐκείθεν, ληϊζεται δὲ τὴν τε Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ τὰ παρακείμενα τῆς Βουλγαρίας, καὶ εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων ὀποχωρεῖ. Μοῖρα δὲ στρατιωτῶν Μακεδονικῶν στερουμένη προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, τὴν στήρῃσιν ἀποκλειομένη. Προστάξει οὖν βασιλικῇ τυφθέντες καὶ ὄδρισθέντες ἐδιώχθησαν, μηδεμιᾶς ἐπιστροφῆς αὐτῶν γενομένης. Ἄλλ' οἱ γὰρ πρὸς τὰ οἰκεία λύπης οὐ μικρᾶς ἐπιστραφέντες ἰνάμεστοι οὐκ ἤθελον μένειν ἐτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος, ἀλλὰ τοὺς πολεμίους πᾶσι τρόποις ἐμύνασθαι διεσκέπτοντο.

Ἀποσταλαίς δὲ πρὸς τὸν τὴν Λογγιβαρδίαν κατέχοντα Φράγγον Ρουμπέρτον (36) καλούμενον τὴν

A autem Bodinum misit imperatori vinctum. Relegatus Sautem in sancti Sergii monasterium paulo post Isaacio Comneno traditur jam Antiochiæ duci declarato. Et perductus est in Antiochiam. Quod cum audisset ipsius Pater Michael, pretio ingenti conductis Venetis quibusdam, quorum opus erat per mare navigare, eum inde furatus in propriam patriam reduxit, eique restituit imperium. Atque hic post patris obitum nostraque tempestate regnavit. Boitachus autem vehementer tortus, dum rediret ad imperatorem, non sustinens verberum cruciatus moritur. Alamanni tamen et Francoi (sunt hæ nationes Occidentis) per regionem immisi relictam Bulgarorum regiam in Prespa destruunt, templumque illic sancto Achillio constructum 719 ac dedicatum exspoliant, a nulla re sacra abstinentes earum quæ ibi erant; ex quibus quædam rursus servata sunt, reliqua divisa exercitus in proprios usus convertit. Quidam igitur ex militibus Macedonicæ phalangis, cum ab eo repeteretur sacra res, neque adduci posset ut id faceret, humeris anthrace depastis obit, justitia haud differente, ut mos est, supplicium, sed ad exemplum posteriorum ipsum puniente. In urbibus autem maritimis, neglectis militibus utpote qui nihil acciperent ex præda, mittitur bestarches Nestor, qui fuerat servus patris imperatoris, dux eorum populorum qui secundum Istrum degunt vocatus. Inita cum Tato societate, ut cum viro ejusdem sententiæ, cum pluribus Patzinacis instructi ad regiam urbem profecti sunt. Jussus autem arma deponere non aliter se facturum hoc dicebat, nisi logothetam Nicophorum e medio tollerent ut communem inimicum et hostem capitalem, quique in se haud pauca commisisset suaque bona publicasset. Verum imperator haud paruit, cum semel se ipsum ejus præstigiis et dolis dedisset. Nestor autem, cui a suis paratæ insidiæ fuerant, inde proficiscitur, Thraciamque deprædatur et Macedoniam et Bulgariæ finitima, et ad Patzinacorum regionem secedit. Pars autem Macedonum militum defraudata accessit ad imperatorem, id factum deflens. Jussu igitur imperatoris pulsati et contumelia affecti repulsi sunt, nulla ipsorum habita ratione. 720 Verum illi in patriam reversi, haud mediocri dolore affecti, non amplius in eadem sententia manere voluerunt, sed omnibus modis cogitabant hostes ulcisci.

Cum autem misisset ad eum qui Longobardiam obtinebat Francum, Robertum nomine, ejus filiam

JACOBI GOARI NOTÆ.

(36) Robertum Guiscardum intelligit, celebrem Normannorum ducem, qui Campaniam, Calabriam, Apuliam et Siciliam a Sarcenorum, Græcorum et

Italorum tyrannide in libertatem asseruit, de quo fuse Pandolphus Collenutius, Leo Ostiensis, Fazellus et Normannorum Annales.

suo filio Constantino uxorem adduxit, quam, mutato nomine, Helenam vocavit. Occupata autem fuit Longobardia a Roberto in hunc modum. Georgius Maniaces ab Augusta Zoe ad componendas res in Italia missus, magistri honore decoratus, conciliaverat sibi Francos multos, et in dies eos qui a Dociano vexati erant effecit in Italiæ finibus quiescere: verebantur enim ipsum, quod Nejus virtutis in præliis periculum fecerant. Cum vero se opposuisset Monomacho et debellatus fuisset, qui cum ipso erant trajecti et in servitutem imperatoris redacti, Maniacatæ appellati sunt et in urbe Romanorum permansere, reliqui in Italia relictii sunt. Erat autem quidam in ipsis Robertus nomine fratris filius Ardoini, qui a Dociano flagris cæsus fuerat, gravis et iracundus et tyrannica mente præditus. Qui aperte Romanos expellere meditabatur, attamen provinciam aggredi metuebat differebatque, se ipsum imbecillum cernens, verebaturque contra imperatoris potentiam se opponere. Cum vero uxor illius, quam a Francia duxerat, Gaita nomine, filia principis cui haud mediocris regio subjecta 721 erat, secum esset, ad eas urbes migravit, quæ uxori suæ serviebant, quarum prima et maxima Salernus nominatur. Illino igitur veluti fur erumpens loca Romanorum imperio subjecta prædabatur, partim Calabriam mancipans, partim Italiam redigens in servitutem. Eorum vero captivorum quos ceperat aliis manus amputare, aliis extremas partes pedum incidere, aliis utrasque, quosdam etiam ingenti pecunia vendere, metuens, si non proderent urbes et sese ipsi dederent, ne non solum hæc, sed etiam his deteriora paterentur. Cum vero res privata imperii in regia laboraret, nulla habebatur eorum quæ in Italia fierent ratio. Nam vita paulo post functo Monomacho, cum Theodora circiter annum unum obtinuisset imperium, et Michael declaratus esset, atque adversus ipsum Comnenus incitatus, et exercitus essent intestinis bellis occupati, a nemo Roberti conatus prohiberet, magnus ex hoc et illustris evasit; idoneum enim coegit exercitum et equorum atque pecuniæ et armorum potitus est, cum ii qui ab imperatore duces urbibus præfecti erant, non possent contra erumpere ob paucitatem suorum et modicam virtutem. Comneno autem adepto imperium, Turcorum natio Orientem pre-

A αὐτοῦ θυγατέρα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ γυναίκα ἤγαγετο, Ἑλένην μετονομάσας αὐτήν. Κατεσχίθη δὲ ἡ Λογγιβαρδία (37) πρὸς τοῦ Ῥουμπέρτου τοῦτον τὸν τρόπον· Γεώργιος ὁ Μανιάκης ἐπὶ καταστάσει τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πραγμάτων ἀποσταλεὶς προσηταιρίσατο μὲν Φράγγους πολλοὺς, καθ' ἡμέραν δὲ καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Δοκσιανοῦ κακωθέντας καὶ ἡσυχίαν ἄγειν ἐν τισὶ τέρμασι τῆς Ἰταλίας παρεσκεύασεν· [P. 854] ἐδεδίασαν γὰρ αὐτὸν, πείραν τῆς αὐτοῦ ἐν πολέμοις γενναϊότητος ἔχοντες. Ἀντάραντος δὲ τῷ Μονομάχῳ καὶ κατηγωνισμένου, οἱ μὲν σὺν αὐτῷ περαιωθέντες τῷ βασιλεὶ δουλωθέντες Μανιακάτοις τε ἐπωνομάσθησαν καὶ τῇ Ῥωμαίων πόλει ἐναπίμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπαλείφθησαν. Ἦν δὲ τις ἐν αὐτοῖς Ῥουμπέρτος τοῦνομα, ἀνεψιὸς Ἀρδοῖνου τοῦ ὑπὸ Δοκσιανοῦ μαστιχθέντος, δεινὸς καὶ θυμοειδὴς, τυραννικὸν ἔχων τὸ φρόνημα, ὅστις φανερώς μὲν ἐξελάσαι τῆς Ἰταλίας τοὺς Ῥωμαίους ἐμελέτα, ὤκνει δὲ ὁμῶς τὴν ἐγχείρησιν καὶ ἀνεβάλλετο, ἀσθενῆ ἑαυτὸν ὄρων, καὶ πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἰσχὴν ὠβρώδει ἑαυτὸν ἀντεξαγαγεῖν. Τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ, ἣν ἀπὸ Φραγγίας ἤγαγετο, τελευταίας ἐτέραν ἄγειται, Γαίταν μὲν καλουμένην, θυγατέρα δὲ οὖσαν πρίγκιπος χώραν οὐκ ὀλίγην ὑφ' ἑαυτὸν ἔχοντος. Ἀγαγόμενος οὖν ταύτην κατέφυκτο ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς διαφερούσαις τῇ αὐτοῦ γυναικί. ὧν ἡ πρώτη μὲν καὶ μεγίστη Σαλέρδος ὀνομάζεται. Ἐκεῖθεν οὖν οἷα κλέπτῃς καὶ ληστῆς ἐξίω ἐν τῇ Ῥωμανίᾳ ὑποκείμενα ἐλητίζετο, τοῦτο μὲν Καλαβρίαν ἀρχιμαλωτίζων, τοῦτο δὲ τὴν Ἰταλίαν δουλούμενος. Τῶν δ' ἀλισκομένων ἀρχιμαλωτῶν ὧν μὲν χεῖρας ἀφαιρεῖ, ὧν δὲ πόδας ἠκρωτηριάζει, ἄλλων δὲ ἀπέκοπτε καὶ ἀμφοτέρα, τινὰς δὲ καὶ ἀπημπούλει χρημάτων πολλῶν, δεδιττόμενος ὡς εἰ μὴ προδοῖεν τὰς πόλεις καὶ ὑποκλιθεῖεν αὐτῷ, οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ χεῖρον αἰσούνται. Νοσοῦντων δὲ ἐν τοῖς βουσιλοῖς τῶν οἰκείων, οὐδεμία τῶν γινομένων ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο ἐπιστροφή. Τοῦ γὰρ Μονομάχου μετὰ βραχὺ τελευτήσαντος, Θεοδώρας δὲ τῆς Αὐγούστης ἐφ' ἓνα χρόνον τὴν βασιλείαν κατασχούσης, τοῦ τε Μιχαὴλ ἀναιρεθέντος καὶ τοῦ Κομνηνοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ, καὶ τῶν στρατευμάτων ἀσχολουμένων τοῖς ἐμφυλίοις πόλεμοις, μηδενὸς τε ἔντος τοῦ τὴν ὄρμην τοῦ Ῥουμπέρτου κωλύσοντος, μέγας ἐκ τούτου καὶ περιδότητος γέγονε στρατὸν γὰρ ἐξιόλογον συνεστήσατο καὶ ἵππων καὶ χρημάτων καὶ ἀρμάτων ἐγένετο κύριος, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι στρατηγεῖν τεταγμένων πρὸς βασιλείᾳ μὴ δυναμένων ἀντεξίνασι ὀλιγανδρίᾳ καὶ κακότητι τῶν σὺν αὐτοῖς. Τοῦ δὲ Κομνηνοῦ τῆς βασιλείας ἐγκρατοῦς γενομένου τὰ μὲν τῶν Τούρκων τὴν Ἀνατολήν ἔθλιβεν, οἱ Πλατινᾶκοι δὲ τὴν Δύσιν ἐπίεζον. Ἰποχωρεῖ γοῦν τῆς Καλαβρίας ὁ Θρυμβὸς, ὃς ἐκεῖσε στρατηγῶν ἐτόχων, τὸ κατὰ τοὺς Σκριβωνας ἄγος ἀνέειδεν τετολμηκῶς· μὴ ἀρέσκον γὰρ τοῖς ἐγχωρίοις ὄρων τὸ πεπραγμένον, φυγὰς ὡς βασιλείᾳ γίνεται. Στέλλεται

JACOBI GOARI NOTÆ.

(37) Id est Apulia et adjacentes provinciæ, quibus ultimo Græci imperaverunt. Recolenda nota in p. 577.

γοῦν δούξ Ἰταλίας ὁ Ἀβουλχαρέ. Ὁ δὲ Ῥουμπέτρος ἄναιρει δεινοπαθοῦν τὸ γένος ἀρῶν τῶν Καλαβρῶν ἅμα καὶ τῆς αἰτίας ταύτης ἀπόστασιν μελετῶν, [P. 855] οὐκέτι μὲν ὡς ὑποστρέφων ἕξεισι, σπουδῇ δὲ ἐλάσας αἰρεῖ τὸ Ῥήγιον πόλιν μεγάλην καὶ ἐπίφανη, ἐν ᾧ συνήθως ὁ δούξ Ἰταλίας διέτριβεν· ἦσαν γὰρ ἐν τούτῳ οἰκήματά τε διαπρεπῆ καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονία πολλή. Ὁ δὲ Ἀβουλχαρὲ τὸ Δυβράχιον καταλαβὼν ἐξ ἐκείνου τε εἰς τὴν Βάριν περαιωθείς, πυθόμενος ὅτι τὸ Ῥήγιον ἐξέλω, ἔμεινεν αὐτὸν ἐν τῇ Βάρει, κἀκεῖθεν ὡς ἦν δυνατὸν τῶν ἐπιτῶν Ῥωμαίων φρονουσῶν ἀντείχετο πόλει, στρατηγούς ἐφιστῶν καὶ στρατὸν ἐπιπέμπων εἰς φυλακὴν· ἔτι γὰρ ἐφρόνουν τὰ Ῥωμαίων ἢ τε Βάρις, ἢ Ἰδρουός, ἢ Καλλιπόλις, ὁ Τάρας, τὸ Βρενδίσιον καὶ αἱ Ὀραι καὶ ἄλλα πολίχνια ἰκανὰ καὶ πᾶσα ἡ χώρα ἀπλῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προεβλήθη δούξ τῆς Ἰταλίας ὁ Περηνός. Μὴ δυναθεὶς δὲ εἰς Λογγιβαρδίαν περικωθῆναι διὰ τὴν τοῦ Ῥουμπέτρου καταδυναστείαν ἔμεινεν ἐν Δυβράχι, ὀνομασθεὶς τοῦ Δυβράχιου δούξ. Νικηφόρος δὲ ὁ Καραντηνός ἐκδρομάς ποιουμένου τοῦ Ῥουμπέτρου καὶ κακώσεσι μυρίαίς τοὺς Ἰταλοὺς κατατρώχοντος ἐδειλία μὲν, ἔμεινε δὲ ὁμοῦ τῆν ἐκ βασιλείας ἀναμμένων ἐπικουριαν. Πᾶσαι οὖν αἱ Ἰταλικαὶ πόλεις προσεχώρησαν καὶ φρουρὰν παρεδέξαντο· τινὲς δὲ καὶ φρουρὰν μὴ καταδεξάμεναι ὑποφόρους κατέστησαν. Τοῦτων δὲ οὕτω τελομένων φυγεῖν μὲν ἔγνω καὶ ὁ Καραντηνός, αὐξανομένους τοὺς Φράγγους καθ' ἐκάστην ὁρῶν· τὸ δὲ τῆς αἰσχύνης ἄδοξον λογιζόμενος ἐπὶ χώρας ἔμεινεν, τὸ Βρενδίσιον συντηρῶν ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλεία πίστει τε καὶ δουλώσει. Ἀπάτη δὲ καὶ δόλη τὸς προσοίκους Φράγγους ὑπέρχεται. Λαθραίως οὖν αὐτοῖς ἐντυχῶν, καὶ περὶ τοῦ προδοῦναι τὴν πόλιν λόγους καὶ δοῦς καὶ λαβῶν, ἤγοντας τοὺς Φράγγους ἐδέξατο ἀνιόντας διὰ κλίμακος. Ἐνα καθ' ἓνα γοῦν τῶν ἀνιόντων ἀποσφάξας εἰς ἑκατὸν ἀριθμουμένους, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πλοῖψ ἐμβολῶν, περαιοῦται εἰς τὸ Δυβράχιον, ἐκεῖθεν τε εἰς βασιλεία τῶν συμβεβηκότων ἄπεισιν ἄγγελος. Ὁ μὲν οὖν Περηνός ἐν Δυβράχι ἔμεινε, τὴν δὲ βασιλείαν τὰ ὅλοι ἀνιὰρὰ ἐβλίβε, καὶ τὴν Ἀνατολήν τὰ ἐκ τῶν Τούρκων δευὰ ἐπέλεξον, αὐξανόμενα καθ' ἐκάστην καὶ μιδεμίαν λαμβάνοντα ἄνεσιν καὶ ἀνάγκην. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ δουκὸς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, τῆς δὲ βασιλείας Εὐδοκίας πρὸς βραχὺ τὴν βασιλείαν ἀντισχούσης ἐπεὶ εἰς Διογένην τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας περιῆλθε, τῷ μὲν Ῥουμπέρτῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν δέος οὐ τὸ τυχὸν ἦν, μὴ καὶ τῶν οἰκείων ἐκπέσωσι καὶ στερηθῶσι πείραν τῆς αὐτοῦ γενναϊότητος ἔχοντες, τῶν δὲ γε τῇ Ῥωμανίᾳ διαφεροσῶν χωρῶν τε καὶ πόλεων πᾶσι τρόποις ἀνήγον ἑαυτοὺς καὶ ὑπέστελλον. [P. 856] Ταῖς δὲ κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας προσέχοντος καὶ αὐτοῦ, καὶ τῷ πλέον ἠλίθοντι τὴν πᾶσαν σπουδὴν νέμοντος, οὐκέτι μὲν ὡς δεσπόται, τρόπον δὲ κλεπτῶν καὶ ληστῶν ἐπιόντες ὑποφορα ἑαυτοῖς τὰ τῆς Ἰταλίας ἐποίησαντο. Τῶν δὲ κατὰ τὸν Διογένην, ἥπερ ἀνωτέρω διελέηται, οἰκονομηθέντων τε καὶπραχθέντων,

ditur, adhibitaeque celeritate Rhegium capit urbem maguam et illustrem, ubi consueverat dux Italiae commorari, quod ibi essent et magnificae domus et eorum quae ad victum necessaria sunt copia multa. Abulchare autem cum Dyrrachium pervenisset inde Barium transmisit, cumque Rhegium captum cognovisset, cum Bari exspectabat, et inde quantum poterat, urbes adhuc amicas Romanis in officio ac fide continebat, praeficiens duces, et exercitum mittens ad locorum custodiam: adhuc enim a Romanis erant Baris, Idrus, Callipolis, Tarentum, Brundusium et Horae et alia oppidula multa et omnino tota regio. Interea vero declaratus dux Italiae Perenus fuit. Cum vero non potuisset in Longobardiam copiae trajicere propter Roberti potentiam, Dyrrachii mansit, dux Dyrrachii appellatus. Nicephorus autem Carantenus excursiones faciente Roberto et infinitis malis Italiam vexante timeb atquidem, verumtamen ab imperatore auxilium exspectabat. Omnes igitur Italicae urbes ad eum se applicuerunt, et praesidia acceperunt; quaedam vero praesidia recusantes stipendiaras se fecere. His autem ita perfectis fugere decrevit **723** etiam Carantenus, videns quotidie Francos augeri. Sed secum reputans ignominiam, in provincia mansit, Brundusium in fide erga imperatorem et in servitute continens, fraude vero ac dolo finitimos Francos aggreditur. Clam igitur cum ipsis collocutus, et de prodenda ipsis urbe mentione ultro citroque habita, venientes Francos excepit, et per scalam ascendentes singulos interfecit, centum circiter numero, quorum capita in navigium imposita ad Dyrrachium transmittit, et inde ad imperatorem eorum quae acciderant nuntius proficiscitur. Perenus igitur Dyrrachii mansit, imperium vero intestina mala opprimebant, et Orientem Turci vexabant iis malis quae quotidie aucta nulla ex parte remittebantur. Mortuo autem duce Constantino imperatore, cum imperatrix Eudocia ad breve tempus imperium obtinisset, ubi ad Diogenem sceptrum pervenere, Roberto et iis qui eum ipso erant haud vulgaris metus injectus est, ne etiam e suis sedibus pellerentur privarenturque suis, experti ejus virtutem. Ab iis autem locis et oppidis quae ad Romanorum spectabant imperium, omnibus modis sese subducebant. Verum cum ipse quoque occuparetur in expeditionibus adversus Turcos, et omne studium poneret in eo quod magis urgeret, non amplius ut domini, sed **724** praedonum ac piratarum instar Italiae loca in suam potestatem redigebant. Cum vero Diogene imperante, ut superius demonstratum est, res administratae ac gestae fuissent, sub Michaele vero imperium negligenter ac pueriliter administraretur, ut stabiles domini a mari usque ad mare et Longobardiam et Calabriam sibi subegere, eaque distributa et oppidis divisim se comites, Robertum vero ducem appellarunt. Michael autem non solum non retinuit regionem quae ad se pertinebat, ut dictum est, sed

ut ipsos Turcos ex Oriente expelleret, existimavit sibi faciendum esse ut cum ipsis sœdus percuteret, et ipsorum ope ac societate Turcorum temerarium in Romanorum regionem insultum coerceret. Quare etiam affinitatem cum Roberto contraxit, ejusque fillam Helenam despondet suo filio Constantino. Volebat hac ratione imperator finem aliquem rebus imponi, sed a Deo prohibitus est, qui jam pridem decreverat Orientis perniciem et eversionem.

ἀποσοῦσαι αὐτῶν τὴν ἄλογον κατὰ τῆς Ῥωμανίας ποιεῖται, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Ἑλένην καταγγυᾶται τῷ αὐτοῦ υἱῷ Κωνσταντίνῳ. Ἡθοῦλατο μὲν ταυτὶ ὁ βασιλεὺς, πέρατι δὲ δοθῆναι παρὰ Θεοῦ κενώλῳται, πάλαι ψηφισαμένου τῆς Ἀνατολῆς πάν-

καὶ τοῦ Μιχαὴλ τὴν βασιλείαν ἀμελῶς καὶ παιδαριωδῶς διιθύνοντος, ὡς δεσπότης βέβαιος ἀπὸ θαλάττης ἕως θαλάττης τὴν τε Λογγιβαρδίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν ἑαυτοῖς ὑπεποιήσαντο, καὶ ταύτην διανειμάμενοι καὶ τὰ κάστρα διαμερισάμενοι ἑαυτοὺς μὲν κόμητας, τὸν δὲ Ῥουμπέρτον δοῦκα προσωνομάκασιν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ οὐ μόνον οὐκ ἀνταποκρίσαστο τῆς διαφορῆς ἑαυτῷ χώρας, ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὡς ἂν τοὺς Τούρκους τῆς Ἀνατολῆς ἐξελάσειε, εἶεν ἐνόμισε σπείσασθαι αὐτοῖς καὶ δι' αὐτῶν καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπέλευσιν. Ὅθεν καὶ κῆδος πρὸς τὸν Ῥουμπέρτον κενώλῳται, πάλαι ψηφισαμένου τῆς Ἀνατολῆς πάν-

Hoc imperante Cpoli orta est tripes avis, et puer habens in fronte oculum unum et pedes hircinos; et duo ex immortalibus militibus fulmine percussi sunt. Puer autem monstruosus in publico ingressu Diaconissæ fletum emittebat lugubri similem. Præterea crinitis quoque stellæ plurimæ et crebro apparuere. Ubi vero barbari res Orientis prædabantur, et multitudo partim cædebatur partim fugiens Cpolin confugiebat, 725 indigebat tempus mente senili et excelsa ad res gubernandas, ipse vero tam erat avarus ac vilis ut ne obolum quidem vellet effundere, neque præberet alicui quidpiam, quicumque is esset, aut providere fructus, qui navigiis veherentur, ad victum necessarios importandos: verum inani et inutili eloquentiæ studio et iambis atque anapæstis componendis continenter vacans, quamvis ne in cute quidem artem gustasset, a philosophorum eximio deceptus et illusus totum, ut ita dixerim, mundum perdidit. Oritur enim ingens fames, quam consecuta est pestis et mors, quæ simul nutriuntur et cognatæ sunt ad hominum perniciem et consanguinæ, moriebanturque quotidie frequentes, ita ut ne vivi quidem mortuos efferre possent, et in iis quæ dicuntur Septa, neglecti jacerent et simul deferrentur multi in uno lectulo, cum sæpe quinque aut sex ibi cadavera posita essent, et undique calamitates confluerent, omnique mœstitia urbs regia completetur. Atque injuriarum quæ quotidie fierent, et iniquorum judiciorum et vexationum remissio nulla ab iis qui imperabant excogitabatur. Verum quasi nullo alienigenarum omnino Romanis molestiam exhibente bello, vel divina ira, vel homines affligente inopia et vi ad victum pertinente, ita sine metu perpetrabant ea quæ odio divino digna essent et tyrannica, et omne imperatoris consilium atque institutum ad offendendos et injuria afficiendos subditos et decipiendos, et venandas ipsorum vitas, et occasionem 726 insidiandi ipsis captandam referebatur, ita ut etiam usque ad sacra mo-

Ἐπὶ τούτου ἐτέχθη ἐν Κωνσταντινουπολεὶ τρίπους ἄνθρωπος καὶ παιδίον ἔχον κατὰ τὸ μέτωπον ἓνα ὄφθαλμόν, τραγοσκῆλες δὲ τοὺς πόδας. Δύο δὲ τῶν ἀθανάτων στρατιωτῶν γεγονῶσι κεραυνόβλητοι. Τὸ δὲ ταρτυῶδες παιδίον ἐν τῇ τῶν Διακονίσσης δημοσίᾳ παρὸδῳ κλαυθμῶν ἤφει παιδικῷ προσοικῶτα. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ κομῆται παρεταίνοντο πλείστοι καὶ συχνοί. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ Βάρβαροι τὰ τῆς Ἐφίας ἐληίζοντο καὶ τὸ πλῆθος τὸ μὲν ἀνηρέϊτο τὸ δὲ φεῦγον τῇ Κωνσταντίνου προσέφευγεν, ἰδεῖτο μὲν ὁ καιρὸς οἰκονομικῆς καὶ πρῶτον καὶ μεγαλοψύχου φρονέος, ὁ δὲ τοσοῦτον ἦν φειδωλὸς καὶ μικρολόγος ὥστε μὴδ' ὀβολὸν προέσθαι θέλειν μὴδὲ παρέχειν τινὶ τὸ οἰνοῦν, ἢ πρόνοιαν γούν τροφῶν διακομιδῆς γεννημάτων (38) διὰ σιτηγῶν πλοίων ποιήσασθαι, ἀλλὰ τῇ μάταια καὶ ἀνηγύτῳ περὶ λόγους σπουδῆ καὶ τῷ λαμβίξειν καὶ ἀναπαίστους συντιθέναι προσέχων διηνεκῶς, καίτοι μὴδ' ἐν χρῆ τῆς τέχνης γευσάμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τῶν φιλοσόφων ὑπέπτου ἐξαπατώμενος καὶ ἀποδουκολούμενος, τὸν κόσμον δλον διέφθειρεν, ὡς εἶπειν. Γίνεται γὰρ λιμὸς ἰσχυρὸς, ὃ δὴ καὶ λοιμὸς ἐπακολουθεῖ καὶ θάνατος, τὰ σύντροφα ταῦτα καὶ πρὸς ἕλεθρον ἀνθρώπων ἀδελφὰ καὶ ὁμότιμα. Καὶ ἔθνησκον καθ' ἑκάστην συχνοί, ὥστε μὴδὲ δύνασθαι τοὺς ζῶντας ἐκφέρειν τοὺς νεκροὺς, καὶ τοῖς [P. 857] λεγομένοις ἐμβόλοις κείσθαι ἀτημελήτους, καὶ φορὰδην κομίζεσθαι πολλοὺς, πολλὰκις ἐν μιᾷ κλινῇ πέντε καὶ ἐξ τιθεμένων νεκρῶν, καὶ πάντοθεν ἐπισυβρέειν τὰ σκυθρωπά, καὶ πάσης κατηφείας πληροῦσθαι τὴν βασιλεύουσαν. Τῶν δὲ καθημερινῶν ἀδικημάτων καὶ τῶν παρανόμων κριμάτων καὶ εἰςπράξεων οὐδεμία τις ἀναστολὴ τοῖς κρατοῦσιν ἐπεισοῖτο. Ἄλλ' ὥσπερ μηδενὸς τὸ παράπαν ἐνοχλοῦντος τοῖς Ῥωμαίοις ἀλλοφύλου πολέμου ἢ θείας ὀργῆς ἢ τοὺς ἀνθρώπους κατατροχούσης ἐνδείας καὶ βίας βιωτικῆς, οὕτως ἀδεῶς ἐπραττον τὰ θεομιστῆ καὶ τυραννικά. Καὶ πᾶν προοῦλμα βασιλικὸν καὶ ἐννόημα εἰς τὸ τοὺς εὐκαίους ἀδικεῖν καὶ κατασοφίζεσθαι καὶ θηρεύειν τοὺς βίους (39) αὐτῶν καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς ζωῆς κατεγίνετο, ὡς καὶ ἄχρι

JACOBI GOARI NOTÆ.

(38) Legumina maxime et quæcumque seruntur, γεννήματα vocant Euchologium et Jus Gr.

(39) Bivon non vitam modo, sed et opes, artem, fa-

cultas, quibus vivitur, recentiores interpretantur, eisdemque hic, damnata imperatoris avaritia, intelligi manifestum est.

τῶν θείων σηκῶν ἐπεκαθῆναι τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἱερὰ τοῦτων κειμήλια καὶ ἐπιπλά ἀφελῆσθαι.

Ὡς τὰ τῶν πραγμάτων διοικουμένων, καὶ οὕτω τῶν τε ἐκτὸς καὶ τῶν ἐντὸς λεηλατουμένων καὶ κεραιζομένων δυσβουλῆ καὶ κακότητι τῶν κρατούντων, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ προέχοντες, Ἀλέξανδρος τε καὶ ὁ Καθασιλᾶς οἱ Συναθηνοὶ, ὁ Γουδέλιος, ὁ Στραβορωμηνός καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συγκλητικῶν ἀρχόντων λογᾶς, ἦν ἐκ πολλοῦ ἀποστασίαν ὠδίνησαν, εἰς ἔργον ἐξάγουσι νῦν, καὶ τὸν κουροπαλάτην Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην συνελθόντες βασιλεῖα ἀναγορεύουσιν, Ὀκτωβρίου μηνὸς Ἰσταμένου, τῆς πρώτης ἐπινοήσεως. Ὅπερ εἰς ὅτα τῷ βασιλεῖ πεσόν οὐ μετρίως αὐτὸν διετάραξεν· ἦν γὰρ καὶ ὑπὸ πολλῶν προλεγόμενον ὡς ἔσται ποτὲ ὅτε ὑπερτερῆσει τὸ Ν τοῦ Μ. Καὶ αὐτίκα τοῖς Τούρκοις ὡς οἰκείοις καὶ γνησίοις ἔγραψεν, ὑπισχνούμενος καὶ δῶρα δοῦναι, εἰ μόνον συλλαβόντες αὐτὸν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἐξαποπέλλουσιν. Ἦν δὲ ὁ Βοτανειάτης τῶν εὐπατριδῶν, ἐκ τοῦ Φωκᾶ τὸ γένος πολυπλόκως μὲν ἀλλ' ὁμοίως κατὰ γυν, καὶ τῶν περιωνύμων Φαθίων, οἱ τὸ γένος ἐκ τῆς περιδόξου καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης κατῆγον, καθὰ ἡ ἀνίκασθεν παράδοσις κρατεῖ περὶ αὐτῶν. Τρίτην δὲ ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, μέλλοντος ἤδη τὴν βασιλικὴν πῆξασθαι σκηνὴν, φῶς ἀθρόον περὶ τὸν ἀέρα διεφάνη περὶ πρώτας νυκτὸς φυλακὰς μέχρι Χαλκηδόνος καὶ Χρυσουπόλεως καὶ τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀνακτόρων· ὅ καὶ οἰωνός πᾶσιν ἀγαθὸς ἔδοξεν, ὡς καὶ ἐπιφοιτᾶζειν τινὰς ἀπὸ λάμπης λαμπτήρα φωσφόρον ἐπιδημῆσαι τοῖς βασιλείοις. Ὁρμημένου δὲ ἤδη πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἀποστατικῆ ἑτέρα κακόνοια τὴν δύσιν περισκλόνησε. Νικηφόρος γὰρ πρόεδρος ὁ Βρυένιος τὴν τοῦ Δυβράχιου δουρικτὴν διέπειν ἀρχὴν [P. 858] καὶ ταύτης παραλυθεὶς βασιλέως ἑαυτῷ περιέθηκεν ὄνομα, καὶ τοῖς ἐκείσε στρατιώταις ὁπαδοῖς καὶ συνεργοῖς χρησάμενος ἔξεισι μὲν ἐκείθεν, ἐπείγεται δὲ πρὸς Ἀδριανούπολιν. Ὁ γὰρ αὐτάδελφος αὐτοῦ τινὰς τῶν Ἑσπερίων δυνάμεων εἰς τὴν προσδοκωμένην ἐπιβουλὴν καταρτίσας, μετὰ Βραγγῶν καὶ Φράγγων πληθους πολλοῦ τῷ ἀδελφῷ συνθέσθαι παρεσκεύασε. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν κατεπάνω τῆς αὐτῆς πόλεως συγγενία τοῦτου τυγχάνοντα, καὶ πρὸ τοῦ καταλαβεῖν δὲ εἰς Ἀδριανούπολιν τὴν εὐφημίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναβῆσιν τῆς βασιλείας προδιεγράψατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς μαλακώτερον πρὸς τὰ πράγματα διακείμενος· εἰ μὴ γὰρ ἦν τοῦτο, εὐκόλως ἂν τὸν Βρυένιον καταγωνίσαστο, στρατόν τε ἰδιαίτατον ἔχων, οὗς ὀνομάζουσιν ἀθανάτους (40), καὶ ἕτερον οὐκ ἀγενῆ ἀπὸ συγκλύδων ἀνδρῶν συγκείμενον. Καὶ διὰ πάντων εὐχερῶς εἶχεν ἐπιθέσθαι τοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει μὲν πρότερον, εἶτα δὲ καὶ τῷ Βρυένιῳ αὐτῷ. Ἀλλ', ὡς εἴρηται, βραθυμότερως ἔχων ἐκεῖνόν τε ὕψωσε καὶ ἐκ μικροῦ μέγαν ἐποίησε, καὶ ἑαυτῷ παρέσχε πρᾶ-

numenta ejus avaritia pertineret, et sacri ipsorum thesauri et suppellectilia auferrentur.

Cum vero ita res administrarentur, itaque et interna et externa rapinis ac praeda laborarent pessimo consilio et ignavia imperantium, principes in Oriente Alexander et Cabasilas Synadeni, Gudelius, Straboramus et reliqui senatorii ordinis principes delecti, quam pridem rebellionem conceperant ad opus perducunt; et curpalatem Nicephorum Botaniatem convenientes imperatorem declarant, Octobri mense, indictione prima. Quod cum ad imperatoris aures accidisset, haud mediator ipsum perturbavit; erat enim a multis quoque praedictum forte ut olim N superaret M. Et statim Turcis tanquam cognatis et propinquis scripsit, pollicens dona se daturum, si illum solum comprehensum, et qui cum ipso essent ad se mittant. Erat autem Botaniates ex nobilibus a Phocariundus, variis quidem modis tamen ab illustribus Fabiis genus ducens, qui ex illustri et antiqua Roma originem ducebant, quemadmodum antiqua de ipsis traditur fama. Tertia vero Octobris mensis die, cum jam figendum esset imperatoris tabernaculum, densum lumen in aere apparuit circiter primam noctis vigiliam, usque ad Chalcedonem 727 et Chrysopolim et regia palatia in Blachernis: quod optimum omnibus visum est augurium, ita ut vaticinarentur quidam a splendore Luciferi facem ad regiam accessisse. Cum autem Byzantium proficisceretur, altera quaedam male cogitata rebellio Occidentem exagitavit. Nicephorus enim Bryennius praeses administrans Dyrrachii ducatum, ipso abdicatus, sibi imperatoris nomen vindicavit. Et militibus qui ibi erant, ministris atque adiutoribus usus inde egreditur, et ad Adrianopolim festinabat; nam germanus ejus frater instructas quasdam Occidentis copias ad speratas insidias cum Barangorum et Francorum haud mediore multitudine adduxit, ut cum fratre conspirarent, et secum ejusdem quoque urbis praefectum, cognatione conjunctum; et antequam ad Adrianopolim perveniret, celebratum et declaratum ipsum imperatorem prius scripsit. Imperator vero mollius ac segnius rebus gerendis intentus (nisi enim hoc fuisset, facile ipsum Bryennium debellasset) et proprium exercitum habens eorum quos nominant immortales, et alterum haud ignobilem e collecticiis viris coactum, facile potuisset cum omnibus suis prius eos invadere qui erant Adrianopoli, deinde etiam Bryennium ipsum. Verum, ut dictum est, segniorem se praebens et illum extulit et ex parvo magnum fecit, et sibi negotia conflavit. Nicephorus enim praeses regius et successor missus Thessalonice cum ipso congressus, si decenter

JACOBI GOARI NOTÆ.

(40) Ut ex antiquis legionibus hæc Victrix, illa Pia, alia Fulminatrix, alia item Felix, vel τῶν μεγάλων, ex aliquo jam præterito eventu, de quo

Imperii Notitia, dicebatur, hæc senescente et ad lethum fere vergente imperio immortalitatem in præliis vane sibimet ominatur.

rebus 728 usus esset, facile ipsum in principio defectionis debellasset : cum vero ad Trajanopolim pervenisset, ibi cum fratre Joanne et Francis, qui Adrianopoli erant, et Macedonibus et reliquo exercitu secum conspirante congressus est. Ubi etiam regia induitur insignia, omnibusque jurejurando et horribili fœdere confirmatis ita celebratur laudibus multis, multoque satellitio stipatus imperatoris modo se gerit, et Adrianopolim multo cum honore se recepit et observantia, obviam illi prodeuntibus suis tribubus eo quod ipsum ex animo colerent et observarent. Egressus autem contra quosdam Bryennii præses Constantinus Theodorocanus capitur et ad ipsum captivus ducitur, vir clarus et genere nobilissimus, vitæque splendore illustris. Sed neglectus fuit ut quidam ignobilis et obscuro loco natus, neque ullum corpore supplicium subivit, quamvis existimaretur id passurus propter superiores inimicitias et pugnas capitales. Verum missus in exsilium in quamdam Macedonicam urbem haud multo post naturæ debitum persolvit. Quod vero regia insignia in Trajanopoli indutus fuerit Bryennius, ibique declarari et celebrari se permisit, haud bonum augurium prudentiores existimabant. Hæc enim Trajanopolis non Trajani imperatoris nomine condita fuit, sed nomine cujusdam ex primatibus Trajani vocati, generosi eo tempore 729 viri tum manu tum animo, quem Cæsar Trajanus ob nesio quam offensionem luminibus privavit. Et in Persas proficiscens hic eum primum conspexit, quo spectaculo admodum dolens, recordatus expeditionum et virtutis illius, eodem in loco urbem construi jussit ad indelebilem viri memoriam. Hac igitur de causa prudentes viri factum haud bonum augurium censebant. At tamen Bryennius ignorans decretum (cæcus est enim futurorum eventus) res aggressus est. Rædestus quoque eadem cogitavit, opitulante sibi cognata urbe Batatzæne : nam Rædestini adversus Panium profecti coegerunt ipsum quoque Bryennium celebrare. Cum vero suum fratrem eo honore affectisset ut esset curopalates, et alios omnes habita ratione propriæ ipsorum dignitatis, existimavit se formidabilem ad urbem regiam propter missum fratrem adventurum. Cui cum tradidisset haud mediocrem exercitum, sperabat fore ut quando cives imperatorem et logothetam ita oderant ut adversus ipsos strenue se gererent, sibi ipsi consentirent, et intra urbem se cum aliqua conditione reciperent, et ita sine metu ad ipsos cum apparatu regio adventaret. Verum multum a proposito consilio aberravit : nam tametsi Heraclæam incenderat, et plures ex iis qui ibi erant interfecerat (quod paulo ante secesserat præses Alexius Comnenus, qui in Selymbria commorabatur), verum tamen regiam urbem incolentes nequaquam Bryennii adventu deterriti sunt : accedentes enim ad murum Blachernarum 730 levia prælia quædam fecere, et repulsi transiере sancti Panteleemonis pontem, et quæ ibi erant

Α γματα. Καὶ Νικηφόρος γὰρ πρόεδρος ὁ βασιλικὸς διάδοχος αὐτῷ σταλείς ἐν Θεσσαλονικῇ συναντήσας αὐτῷ, εἶγε δεξιῶς ἐχρήσατο τοῖς πράγμασιν, εὐκόλως ἂν αὐτὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποστασίας κατηγωνίστο. Καταλαβὼν δὲ εἰς Τραϊανούπολιν, ἐκείσε τῷ τε ἀδελφῷ Ἰωάννῃ καὶ τοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει συνήντησε Φράγγοις τε καὶ Μακεδόσι καὶ τῷ λοιπῷ τὰ αὐτοῦ φρονούντι στρατεύματι, ἐνθα καὶ τὰ βασιλικά παράστημα περιβάλλεται. Κατασφαλισμένους τε πάντα ὄρκοις καὶ συνθήκαις φρικταῖς, οὕτω τὴν εὐφημίαν ἀπειλήθει μετ' εὐφημίας καὶ δορυφορίας πολλῆς, καὶ ὅσα βασιλεὺς τῶν πραγμάτων ἀπάρχεται, καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπιβαίνει, σὺν πολλῇ τιμῇ καὶ σεβάσματι ἑξαισίῳ ὑπάντησιν ποιησαμένων αὐτῷ τῶν φυλετῶν διὰ τὸ οἰκείως ἔχειν πρὸς αὐτὸν καὶ θεραπευτικῶς. Ἀντεπεξελθὼν δὲ τισιν ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Θεοδοωροκάνος τῶν τοῦ Βρυεννίου ἀλλίσκεται καὶ πρὸς αὐτὸν αἰχμάλωτος γίνεται, ἀνὴρ ἔνδοξος καὶ γένους ἐπιστημύτητι καὶ βίου λαμπρότητι καταφανὴς γινωσκόμενος. Παρωράθη δὲ ὡς εἰς τῶν ἀτίμων καὶ ἀγεννῶν. Οὐ μὴν δὲ σωματικὴν τιμωρίαν ὑπέστη, καίτοι γε ἐπίδοξος ἦν ταύτην παθεῖν διὰ προηγησαμένας ἔχθρας καὶ μάχας κεφαλικάς. Φυγαδευθεὶς δὲ πρὸς τινα τῶν Μακεδονικῶν πόλεων μετ' οὐ πολὺ τῷ χρεῶν ἐλειτούργησε. Τὸ δὲ τὰ βασιλικά παράστημα ἐν Τραϊανουπόλει περιβαλέσθαι τὸν Βρυέννιον καὶ τὴν εὐφημίαν καὶ τὴν ἀνάβρῃσιν δέξασθαι οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν οἱ συνετέωροι καὶ ἐχέφρονες ἐλογίζοντο. [P. 859] Ἡ γὰρ Τραϊανούπολις αὕτη οὐκ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ βασιλέως τοῦ Τραῖα ἰοῦ ψυχοδόμηται, ἐπ' ὀνόματι δὲ τῶν μεγιστάνων τινὸς Τραϊανοῦ καλουμένου, γενναίου τὸ τῆνικαῦτα κατὰ τε χεῖρα καὶ κατὰ ψυχὴν, ὃν ὁ Καῖσαρ Τραϊανὸς διὰ τι πταῖσμα τῶν ὀφθαλμῶν ἐτέτρησεν. Ἐπὶ Πέρσας δὲ διῶν ἐνταῦθα τοῦτον ἐθεάσατο πρῶτως. Περιώδυνος δὲ τῇ θείᾳ γενόμενος, τῶν στρατηγημάτων καὶ τῆς ἀνδρίας ἀναμνησθεὶς, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πόλιν ἐκέλευσε ποιεῖσαι εἰς μνήμην ἀλγιστον τοῦ ἀνδρός. Διὰ ταῦτα γοῦν οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν οἱ ἐχέφρονες τὸ γεγονός ἐλογίζοντο. Ὅμως δ' οὖν τὸ ἀποτέλεσμα ὁ Βρυέννιος ἀγνοῶν (τυφλὸν γὰρ τὸ μέλλον) τῶν πραγμάτων ἀντείχετο. Ἐφόνησε δὲ τὰ αὐτὰ Ῥαιδεστός συνεργὸς τῆς συγγενοῦς αὐτοῦ τῆς Βατατζαίνης· οἱ γὰρ Ῥαιδεστηνοὶ καὶ κατὰ τοῦ Πανίου ἐξωρμηκότες ἐβιάσαντο αὐτὸ ἀναγορεῦσαι τὸν Βρυέννιον. Τιμήσας δὲ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν κουροκαλάτην καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀναλόγως καὶ ἀξίως τῆς οἰκείας καταστάσεως, φοβερὸν πρὸς τὴν βασιλίδαν δι' ἀποστόλου τοῦ ἴδιου ἀδελφοῦ φηνηνὰ ἐνόμισε. Παραδοὺς γὰρ αὐτῷ στρατὸν οὐκ ὀλίγον ἐν ἐλπίσειν ἦν ὡς, ἐπεὶ περ οἱ πολῖται τὸν λογοθέτην δι' ὀργῆς καὶ μίσους οὐκ ἀγεννῶς ἔχουσι, προσεξίρουσι τε αὐτῷ καὶ προσδέξονται σὺν ἑμολογίαις ἐντός, καὶ οὕτως ἀδεῶς ἐπιφοιτήσῃ καὶ αὐτὸς ἐν ἐτοιμασίᾳ βασιλικῇ. Ἀλλὰ πολὺ διήμαρτε τοῦ σκοποῦ. Εἰ γὰρ καὶ τὴν Ἡράκλειαν ἐδήλωσε καὶ πολλοὺς ἀνείλε τῶν ἐν αὐτῇ, ὑποχωρήσαντος ἑναγχοῦ τοῦ προέδρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς ἐν Σηλυβρίᾳ ἐφήδρευεν, ἀλλ' ὅμως οἱ τὴν βασιλίδαν οἰκοῦντες οὐδαμῶς πρὸς

τὴν ἐπιφοίτησιν τῆς τοῦ Βρυεννίου στρατιᾶς καταπλάγησάν· παραγενόμενοι γὰρ ἠκροβολίσαντο κατὰ τὸ τεῖχος τῶν βλαχερνῶν, καὶ ἀποκρουσθέντες ἐπειρώθησαν τὴν τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος γέφυραν, καὶ τὰ ἐκείσε πάντα πυρὶ καταλυμήναντο, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου πεπραχότες ὑπέστρεψαν ἐκαίθεν. Αὐτὸς μὲν δύο τάγματα λαβὼν τῷ Ἀθύρῳ ἐπινοίτη, τὴν δὲ λοιπὴν στρατιάν εἰς παραχειμασίαν ἀπέστειλεν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ κακῶν γενόμενος ὁ βασιλεὺς μόλις εἰς μνήμην ἤκε τοῦ Ρουσελίου φυλακῆ καὶ δεσμοῖς ἐπισηχομένου καὶ τῷ Βοτανειάτῃ αὐτομολῆσαι ἐπιχειρήσαντος. Ἐξαγαγὼν οὖν αὐτὸν τῆς φυλακῆς καὶ πάσης ἀξιώσεως τιμῆς καὶ ἀνάσεως, καὶ πολλοῖς ἱπαγωγοῖς καὶ θελκτηρίοις χρησάμενος ῥήμασιν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βρυεννίου παράταξιν ἐξηρέθισεν καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῖς σὺν τῷ Βρυεννίῳ Φράγγοις διαλεχθῆναι πρόειπεν. Ὡς δ' οὐκ ἔπεισεν, ἐπιστρατεύει τῷ ἀδελφῷ τοῦ Βρυεννίου ἐν τῷ Ἀθύρῳ διατρίβοντι, [P. 860] στρατηγούντος τοῦ προέδρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τῶν ἐν τῇ βασιλίδι στρατιωτῶν, ὅρκοις ἀσφαλίσαι πρότερον τὰ πιστὰ δεδωκώς, συναποσταλέντων διὰ θαλάσσης καὶ Ῥωσικῶν πλοίων κατ' αὐτῶν, αὐτῶν δὲ περὶ κατεπειζάντων εἰς τὸν Ἀθύραν. Ἄλλ' ἔφθασαν προγόντες διαφυγεῖν. Ἐπιδιώξει δὲ οἱ περὶ τὸν Ρουσελίον καὶ τὸν Κομνηνὸν βουλόμενοι καὶ τῶν ἐναντιῶν σφῆλαι πολλοὺς, οὐκ ἔσχον πειθομένους τοὺς στρατιώτας, δεδίδτας τὸ ἐκδησόμενον. Ἔπεισον δὲ τῶν Μακεδόνων πολλοὶ, καὶ ζῶντες οὐκ ὀλίγοι ἐάλωσαν, καὶ λαφυραγωγία ἐλήφθη πολλή καὶ τὰ πράσινα τοῦ κουροπαλάτου ὀχήματα. Ὡς καὶ φεύγων ἀφικνεῖται εἰς Ῥαιδεστόν. Οἱ δὲ Πατιζινακοὶ μετὰ πλήθους οὐκ ἐλαχίστου τῇ Ἀδριανουπόλει ἐπεφάνησαν, καὶ ταύτην περικαθίσαντες τινὰς κατὰ τῆς χώρας ἀπέστειλαν καὶ τὰ ταύτης, κάλλιστα ἐλωθήσαντο, φόνον μὲν ἀνδρῶν πηλιγάμοι, ζῶων δὲ ἀγέλας ἀπείρους ἐλάσαντες, καὶ οὐδὲ ἐν εἶδος παραλιπόντες κακώσεως. Ὁ δὲ Βρυεννίος ἐπὶ συνθήκαις καὶ χρυσοῦ δόσει καὶ ὑπασμάτων ὑποχωρήσαι παρασκευάσας αὐτοῦς ἡργυρολόγει τοὺς ἰδίους, παντὶ τρόπῳ τοῦ κατὰ σκοπὸν μὴ διαμαρτεῖν προθυμούμενος. Ἀποσταλεῖς δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης εἰς τὴν τῆς Κυζίκου χερσόνησον ἐπειρᾶτο τοὺς ἔγχωριους ὑπαγαγέσθαι. Ἐντυχὼν δὲ αὐτῷ ὁ Ρουσελίου κατὰ κράτος αὐτοῦς ἐτραπώσατο, ἐνισταμένου Μαρτίου, μηνός, τῆς α' ἰνδικτιῶνος.

Τοῦ δὲ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου κοιμηθέντος καὶ πρὸς τὴν ἀγήρω λῆξιν μεταθεμένου, ὁ βασιλεὺς ἕτερον προχειρίσατο, οὐ τῶν τῆς συγκλήτου, οὐ τῶν τῆς Ἐκκλησίας, οὐκ ἄλλον οὐδένα τῶν Βυζαντινῶν τῶν ἐκ τε λόγου καὶ πράξεως ὀνομαστῶν καὶ περιωνύμων, Κοσμάν δὲ τινα μοναχὸν τῆς ἁγίας μὲν πόλεως ἀφικόμενον, μεγίστη δὲ τιμῇ παρὰ βασιλέως τιμώμενον διὰ τὴν ἐπιπρέπουσαν αὐτῷ ἀρετήν· εἰ γὰρ καὶ τῆς ἐξωθεν σοφίας ἄγευστος ἦν καὶ ἀμύητος, ἀλλ' ἀρεταῖς ποικίλαις ἐνωρατίζετο. Διὸ καὶ πάντων ὑπεριδὼν αὐτὸν καθίζει ἐπὶ τῶν οἰκίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ δὲ Βοτανειάτης τὰ καθ' ἑαυτὸν εὖ διατιθέμενος, καὶ πρὸς τὸ προκαίμενον ἔργον ὁ ἀνέβριψατο ἐτοιμαζόμενος, πάντας ὅσοι ποτὲ στρατείας μετέπειθήσαντο προσκαλεσάμενος, τάγματα ἐκ τούτων

A omnia igni combussere. Cumque nihil memoratu dignum gessissent, inde reversi sunt Ipse cum duabus legionibus ad Athyram se confert, reliquum exercitum in hiberna distribuit. In tantis autem malis versans imperator vix recordatus est Ruselii, qui adhuc in carcere vincetus detinebatur et ad Botaniatem transfugere conatus erat. Igitur educatum ipsum e custodia omnique honore affectum, multa remissione ac blandis erga illum usus verbis, ad praelium contra Bryennium incitavit, et persuasit ut a muris cum iis Francis qui cum Bryennio essent colloqueretur. Sed ubi non persuasit, ad Bryennii fratrem in Athyra commorantem cum exercitu proficiscitur, duce exercitus praeside Alexio Commeno, cum iis militibus qui in regia urbe erant, jurejurando sacrosancto prius fide data, et simul per mare missis adversus ipsos Roxolanorum navigiis, ipsisque peditibus ad Athyram festinantibus. Verum occupant illi re cognita fugere, cumque vellet persequi ii qui cum Ruselio erant et Comueno, et hostium plures occidere, non habuerunt milites sibi dicto obedientes, eventum rei pertimescentes. Cecidere autem ex Macedonibus plures, et vivi haud pauci capti sunt, et praeda multa capta, et vehiculum prasini coloris quod ouropalatae erat; qui etiam fugiens Rhædestum pervenit. Patzinaci autem 731 cum haud exigua manu Adrianopolin invasere, quam circumsidentes quosdam per regionem misere, qui optima quæque ipsius loca vastarunt, virorum caedem facientes et animantium abigentes infinitos greges, neque illius generis vexationem ullam praetermittentes. Bryennius autem foederibus et auri largitione et stragulorum efficere studens ut ipsi secederent, a suis argentum exigebat, omnino cupiens a proposito consilio non aberrare. Missusque frater ipsius Joannes ad Cyzicis Cherronesum conabatur indigenas ad se adducere: sed incidens in ipsum Ruselium per vim eos fugavit, principio Martii mensis, indictione prima.

D Sepulto autem patriarcha Joanne Xiphilino et ad domos aeternas translato imperator alium delegit, non ex senatorio ordine neque ex Ecclesia, neque ullum alium Byzantium sive eloquentia sive rebus gestis clarorum et celebrium, sed Cosmam quemdam monachum, qui a sancta civitate venerat, et in maximo honore apud imperatorem habebatur propter virtutem qua praeditus erat. Nam tametsi externae sapientiae experta erat et illius mysteria minime gustarat, attamen variis virtutibus efflorescebat; quapropter omnibus aliis neglectis ipsum ad Ecclesiae gubernacula collocat.

Botanitates vero bene compositis suis rebus, et ad propositum opus, quod distulerat, paratus, omnibus quicumque unquam militiam professi 732 fuerant ad se accersitis, legiones ex iis coegit.

Quibus et pecunias et dignitatum insignia elargitus, etiam negligentes ad propositum opus promptos reddidit atque alacres. Quibus auditis illi etiam qui ab imperatore missi fuerant ut Nicæam custodirent, cum omnibus copiis ad ipsum transfugere et urbem sine pugna dederunt. Coegit item Turcicum exercitum idoneum, cujus dux erat Cutlumus ille celebris cum filiis quinque. Hos sibi conciliavit qui sultano cognatione conjuncti erant et studebant sibi vindicare omne Persicum imperium. Sed haud poterant adversum illum pugnare, et idcirco ad Romanorum regionem advenerant, ut parem ad illi resistendum potentiam nanciscerentur. Magis vero, si vera dicere oportet, pugna adversus sultanum commissa de toto imperio contententium in loco qui Rheas vocatur jamque conflicturis exercitibus, ad aures accidit caliphæ factum, qui apud ipsos eodem æquali honore quo Deus celebratur : et ille statim spreto omni fastu et more (non enim concedebatur ipsi extra proprium hospitium egredi) celeriter Rheas perveniens divertit, et acies jam congressuras in medio stans ad pacem hortatus est pro utilitate quidem Persarum et ipsorum imperii, malo vero imperii et potentis Romanorum : variis enim sermonibus ultro citroque habitis, ad extremum vicit id quod ei comiter utile visum est, ut sultanus Perside potiretur, cujus etiam pater dominus fuerat, ii vero qui cum Cutlumo erant, acceptis copiis et auxiliis a sultano in suam potestatem Romanorum regionem redigerent, et haberent in propria regionem potestatem et imperium, ita ut nullo se mutue convicio afficiant. Tali admonitione ac suasu caliphæ dirimitur pugna, et cedit exercitus, omnisque contentio propulsatur, et Romanorum loca sibi in servitute subjacere cœperunt. Hos igitur cum sibi ascivisset, cum idoneo exercitu pro inito secum fœdere festinabat, et inito itinere ad Nicæam contendeat. Ingens autem numerus ex Megalopoli ad ipsum quotidie confluere. Et quod dictum est incredibile, ne Turci quidem ipsi impedimento fuere, imo potius cum reverentia quadam et observantia comitabantur, et regina urbium, et omnes ipsius principes, quique magistratus gererent, quique in suburbanis et vicis erant. Quin etiam Ecclesiæ proceres in unum convenientes ad celeberrimum Dei Verbi Sophiæ templum, nuper imminentibus epibateriis Annuntiationis beatæ Mariæ, declarant imperatorem Botaniatem, præeunte his patriarcha diviniæ urbis magnæ Antiochiæ, nomine Emiliano,

Α συνεστήσατο, οἷς καὶ χρημάτων διανομὴ καὶ ἀξιομάτων περιωπῆ τὸ ἀμέριμον καὶ πρὸς τὸ προκειμένον ἐπέβρωσε πρόθυμον. Ὡν ἀκούσαντες καὶ οἱ τὴν Νίκαιαν τηρεῖν πρὸς βασιλέως ἐσταλμένοι παμπληθεὶ [P. 861] αὐτῷ προσεφοίτησαν αὐτόμολοι καὶ τὴν πόλιν ἀμαχητῆ προδεδώκασιν. Συνεστήσατο δὲ καὶ Τουρκικὸν στρατὸν ἀξιόλογον, οὗ καθηγέτο Κουτλουμοῦς ἐκεῖνος ὁ περιδόητος σὺν υἱεσὶ πέντε, τούτους προσεταιρισάμενος προσγενεῖς μὲν τῷ σουλτάνῳ τυγχάνοντας καὶ ἀντιποιομένους μὲν τῆς Περσικῆς ἀπάσης ἐπικρατείας, ἀδυνατήσαντας δὲ πρὸς ἐκεῖνον μάχεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τῇ Ῥωμανίᾳ ἐπιδημήσαντας ὥστε κράτος ἐκείνῳ ἀντίθετον κτήσασθαι, μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τάληθες εἰπεῖν, μάχην συστησάμενους πρὸς τὸν σουλτάνον λαὶ περὶ τῆς ὅλης ζυγομαχοῦντας ἀρχῆς κατὰ τὸν τόπον ὃς καλεῖται Ῥέας. Καὶ ἤδη συβῆγγυσθαι μελλόντων τῶν στρατευμάτων, εἰς ὧτα πίπτει τὸ πρῶγμα τῷ χαλιφῶ, ὃς παρ' αὐτοῖς ἐν ἰσοθέῳ τιμᾶται τιμῇ. Κάκεινος αὐτίκα καταφρονήσας παντὸς ὄγκου καὶ ἔθους (οὗ γὰρ ἐφείτο αὐτῷ προβαίνειν τῆς Ἰδίας καταγωγῆς ἐκτός) ταχὺς ἐλάσας εἰς τὸ Ῥέ παραγίνεται, καὶ πρὸς παρατάξεις ἤδη μελλούσας συβῆγγυσθαι μέσος στάς τὰ πρὸς εἰρήνην αὐταῖς διήτησεν, ἐπὶ συμφέροντι μὲν τῶν Περσῶν καὶ τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἐπὶ κακῷ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας καὶ ἐξουσίας. Λόγον γὰρ διαφόρων κινήθεντων καὶ λεχθέντων τελευταῖον κρατεῖ τὸ ὄψαν αὐτῷ κοινῇ λυσitelēs, ὥστε τὸν μὲν σουλτάνον ἄρχειν τῆς Περσίδος ἤπερ καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ, τοὺς δὲ περὶ τὸν Κουτλουμοῦς λαβόντας δύναμιν παρὰ τοῦ σουλτάνου καὶ συγγέριαν τὴν τῶν Ῥωμαίων χώραν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι καὶ ἔχειν εἰς ἰδίαν χώραν καὶ ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν, ὥστε μηδὲν ἐπηρέαζειν ἀλλήλοις. Καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθήκῃ καὶ δικιτήσει τοῦ χαλιφᾶ (41) διαλύεται μὲν ἡ μάχη καὶ ὁ στρατὸς ὑποχωρεῖ καὶ πᾶσα ἡ ἔρις ἀποδιοπομπεύεται, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων καταδουλοῦν ἑαυτοῖς ἀπῆρξαντο. Τούτους οὖν προσεταιρισάμενος μετὰ στρατιᾶς ἀξιολόγου καὶ ἐπὶ συνθηκαῖς βηταῖς μεθ' ἑαυτοῦ συνεπήγετο, καὶ τῆς ὁδοῦ ἀρξάμενος ἐχώρει ἐπὶ τὴν Νίκαιαν. Πολὺ δὲ πλῆθος τῆς μεγάλουπόλεως ἐκάστοτε συνέβροτον πρὸς αὐτόν. Καὶ τὸ δὴ παράδοξον, ὅτι οὐδὲ οἱ Τούρκοι ἐμποδῶν αὐτῷ καθίσταντο, προέπιμπον δὲ μᾶλλον σὺν αἰδοῖ καὶ σεβάσματι. Καὶ ἡ βασιλὶς δὲ τῶν πόλεων καὶ πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ἐξάρτεον, ὅσον τε ἐν ἄρχουσι καὶ ὅσον ἐν ἀστικοῖς καὶ δημοτικοῖς (42), ἀλλὰ μὲν καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔκκριτον, κοινῇ συναελθόντες εἰς τὸν περίπυστον τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας νεών, ἄρτι τῶν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεομήτερος ἐπιβατηρίων (43) ἐφιστα-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(41) Cedrenus in *Monomacho* p. 775 seriphum vocat secundum a calipha, ceu dignitatis ejus successorem : ipsum vero calipham sive halife Leunclavius in Onomastico *vicarium* interpretatur, *locum tenentem, hæredem et successorem*. Halife Lullahe, inquit, *vicarius Dei, vices Dei gerens in terris*. Halife Muhamedum, hæres Muhamelis, successor Muhametis. Ita prisci Agarenorum reges se vocabant.

Ita Scachus Ismail affectabat dici. Eodem denique titulo se Turcorum principes ornant.

(42) Expono : *Quique ex promiscua plebe vel ex regionum, collegiorum partiumque principibus confluerunt*, eos siquidem δημοτικούς significare dictum est in Cedrenum.

(43) *Prima cæpta, operis inauguratio, actionis encænna, initia, necnon felicia auspicia* dicuntur ἐπι-

μένων, ἀναγορεύουσι τὸν Βοτανειάτην αὐτοκράτορα, A προεξάρχοντος τούτων τοῦ πατριάρχου θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, τοῦ ὀνομαζομένου Αἰμιλιανοῦ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰνονίου. Συννεύει τε πᾶς ὁ κληρὸς αὐτοῖς καὶ ἡ σύγκλητος καὶ ἡ πόλις σχεδὸν ἅπασα. [P. 862] Καὶ διαιρεθέντες κατὰ πατριᾶς οἱ τῆς πολιτείας ἐπώνυμοι συνταγματάρχας τε προβάλλονται καὶ λόγους ἐπιφανεῖς συνεστήσαντο. Κυριεύουσι δὲ καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐξ ἐφόδου καὶ στρατιώτας ἐπιστάσι, τοὺς τοῦ βασιλέως Μίχαηλ ἐκδιώξαντες, πολέμῳ τὸ μισθοφορικὸν κοταγωνισάμενοι. Καθαίρουσι δὲ καὶ τὸν βασιλεύοντα Μίχαηλ φυγόντα εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα σὺν τῇ Αὐγούστῃ Μαρίας τῇ ἐξ Ἀλάνων καὶ τῷ τούτου παιδί Κωνσταντίνῳ τῷ Ἡορφυρογεννήτῳ, καὶ πρὸς τὸν μονήρην μεταλλάττουσι βίον, τῇ τοῦ Στουδίου μετ' εὐτελοῦς τοῦ B ὑποζυγίου παραπέμφαντες μονῇ, μοναρχήσαντα Λαζάρῳ θαυματουργῷ παρὰ τῶν πιστῶν ἐορτάζεται ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς θαλάσσης δρουγγάριον τοῦ στόλου προβαλλόμενοι.

Οὕτω δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πραγμάτων φερομένων παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τοῦ τε βασιλέως καθαιρεθέντος, ὁ Βοτανειάτης πεποισθῶς ἐχώρει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἀναίμακτον ὡσπερ ἀπολάμβάνων τὴν ἀρχὴν τῆν αὐτοκράτορα, εἰ καὶ αὐτὸς πρὸς μάχας καὶ πολέμους διασκευάζετο καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν συναρότα στρατιωτικόν. Ὁ δὲ λογοθέτης Νικηφόρος καὶ ὁ τούτου ὁμοίότροπος Δαβίδ πρὸς ἐσπέραν ἐξώρμησαν, καὶ καταλαμβάνουσι Ρουσέλιον ἐν Ἡρακλείᾳ αὐλιζόμενον καὶ τὰ τῆς τῶν ἀντιπάλων νίκης τῷ Οεῷ χαριστήρια θύοντα. Οἱ δὲ τῆς πόλεως ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ ἀνάκτορα ἄτερ βασιλέως συντηρήσαντες γράμμασι τὸν Βοτανειάτην διαναστήναι καὶ ἔλθειν ταχινώτερον ἔσπευδον. Σπουδῇ δὲ εἰς Πραίνετον ἀφικόμενος, ἕνα τῶν σὺν αὐτῷ ἄνδρα γενναῖον καὶ δραστήριον ἀποστειλάς Βορίλον τὸν ἑαυτοῦ δούλον, κρατεῖ τὰ ἐνάκτορα. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐτὸς εἴσεισι κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην τρίτην (46), καὶ ταῖς τοῦ πατριάρχου χερσὶ τῷ βασιλικῷ τεινιούται διαδήματι. Φιλοτιμησάμενος δὲ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἔν τε δώροις καὶ κτήμασι καὶ ἀξιώμασι, καὶ τοὺς Τούρκους δὲ ἐσκηνωμένους κατὰ τὴν Χρυσόπολιν φιλοφρονησάμενος, τῶν ἄλλων πραγμάτων τῆς βασιλείας ἐρήψατο. Ηἴσας δὲ τὰς δημοσιακὰς ὀφειλάς ριζόθεν ἀπέτεμεν, οὐ μετὰ προσδιορισμοῦ, ἀλλὰ συλλήβδην πάντων τῶν χρόνων ὁμοῦ, ὡς μηδ' ὄνομα τούτων ἢ μνήμην εὐρίσκεισθαι ἢ μνημονεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ D Βρυέννιος ἐκτὸς ὧν τὰ τῆς Ἑσπερίας ἐκούκα καὶ συνεκλόνει, στέλλεται πρὸς αὐτὸν πρεσβεῖα βασιλικῆ ἀπαγγέλλουσα μεθέσθαι μὲν τὴν ἄλογον ὀρμὴν, τὴν δὲ τοῦ Καίσαρος λαβόντα τύχην στήναι τὴν ὄρεξιν.

et metropolita loonii; ipsisque omnis clerus consensit, et senatus et omnis fere civitas. Et divisi per tribus, qui erant in republica illustres, et legionum praefectos declarant, et ordines insignes constituunt, et palatiis derepente potiantur, militesque disponunt qui imperatoris Michaelis milites expellant, praelio 734 mercenarios debellentes. Capiunt autem imperatorem Michaellem, qui ad palatia in Blachernis fuerat cum Augusta Maria ex Alanis suoque filio Constantino Porphyrogenito, et ad monasticam vitam traducunt ad Studii monasterium, cum villi jumento transmissum, cum annos sex imperasset, eodem Sabbato quo a fidelibus miraculum Lazari celebratur. Et constituunt praefectos qui continenti imperent, quin etiam drungarium classis creant. i

χρόνους ἐξ, ἐν αὐτῷ τῷ Σαββάτῳ (44) ᾧ ἡ ἐπὶ (45) καὶ προῖστῳσιν ἀρχὰς τὰς τε ἐπὶ ξηρὰς, καταλλόμενοι.

Cum in hoc statu praeter omnem expectationem versarentur res urbis et imperator abdicatus esset imperio, Botaniates fiducia plenus Byzantium contendebat, quasi sine sanguine accepturus summum imperium, tametsi ipse ad pugnas et praelia paratus erat, et milites quos habebat cohortabatur ut prompti ac parati essent. Nicephorus autem logotheta, et ejus morum studiosus David, ad vesperam erupere, et ad Kuselium in Heraclea commorantem perveniunt, et Deo sacrificia in quibus gratias ageret de hostium victoria peragentem. Cives vero cum tribus diebus palatia sine imperatore servassent, litteris Botaniatem ut quam celerrime veniret urgebant; qui cum adhibita celeritate Praenatum pervenisset, unum ex iis qui cum ipso erant, virum generosum et strenuum in rebus gerendis, misit, Borilum suum familiarem, qui palatia occupavit, ac paulo post ipse quoque ingreditur eadem magna tertia 735 die, et patriarchae manibus imperatoris diademate coronatur. Omnesque suos donis et possessionibus prosecutus atque honoribus, et Turcos item ad Chrysopolim commorantes benigne amplexus, alias res ad imperium pertinentes aggressus est, omnemque publicum aes alienum sustulit radicitus, non praescripto aliquo tempore, sed comprehensis simul omnibus temporibus, ita ut neque nomen ipsius aut memoria reperiretur. Sed cum Bryennius foris res Occidentis perturbaret et commoveret, mittitur ad ipsum ab imperatore legatio, quae denuntiaret ut a temerario incepto desisteret et accepta Caesaris

JACOBI GOARI NOTÆ.

βασιλεια. Cedrenus ἐπιβατήριον εὐχὴν *orationem inauguratum primo imperatorem felicibus votis prosequentem* scripsit. Synesius quoque Epist. LVII : Οὕτω πικροῖς ἡμᾶς ἡ πόλις ἐπιβατηρίοις ἐξένισεν. Hic τοῦ Ἑὐγγελισμοῦ ἐπιβατήρια sunt *sacra festi Annuntiationis initia et auspicia*.

(44) Sabbatum illud apud Græcos festi Palmarum pervigiliam est.

(45) Inter Δεσποτικὰς ἐορτάς *Christi Domini festa* numerat Ecclesia orientalis Lazari a mortuis exsuscitationem, vulgo Λαζάρου τὴν ἡμέραν.

(46) *Tertia sanctæ hebdomados feriu*: illius enim ferie cunctæ Græcis μεγάλαι dicuntur. Zonaras in Constantino Leonis Sapientis filio: Κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς μεγάλης πέμπτῃς ἡμέραν.

dignitate cupiditatem comprimeret, et eorum qui cum ipso defecerant honores ratos esse comprobaret. Sed ubi adduci non potuit, et in proposito permanebat, atque superbus imperio minime cedebat, neque principatu, cujus minime compos erat, mittitur item altera legatio, quæ itidem re infecta rediit. Postquam etiam tertia advenit legatio, misso Romano primo præside et magno hetæriarcha Straboromano, neque illam admittit, sed potius hominem ignominiose accipit, non tanquam ab imperatore sed quasi a ducis alicujus legati missum, quamvis sacrosanctum corpus legati habetur vel apud infideles ipsos quasi pacis proxeneta et pugnantium conciliator bellicarumque seditionum depulsor. Tunc etiam fortuito cecidit Bryennii tabernaculum, tecto ipsius a manibus quæ videri nequibant 736 eversa. Accidit item lunæ defectio, quæ ad ipsum respexit, siquidem hæc consuevere ut plurimum tyrannorum eversiones præsignificare, quemadmodum ii qui in astorum nugaci vanitate versantur declarant et vaticinantur. Reverso igitur Straboromano re infecta, bellica munia aggressus est imperator, et adversus ipsum instruxit exercitum, ac fiduciæ plenus illius demolitionem prædicavit. Celebratum enim elementum N simplex tantum et non duplex a vatibus spectabatur. Atque etiam ducem præficiens unum ex illustribus, nobilissimum Alexium Comnenum, magnum ipsum domesticum declarans, qui Ruselium ingeniose prius subegerat, adversus Bryennium mittit, prudentia et mentis stabilitate venerandum et ad pericula bellica firmum et intrepidum; qui cum suis copiis adversus Bryennium profectus, et in loco quodam Calabrya nomine quiescere jussu exeroitu, didicit ab exploratoribus Bryennium a Mesene profectum cum omni exercitu appropinquare. Statimque nobilissimus Turcos a se delectos jussit usque ad Bryennium pervenire, ac tantum ubi se ostendissent, ad se reverti. Ipse autem opportunis in locis collocaatis insidiis, instructoque ut sibi optime videbatur exercitu, Bryenni morabatur adventum. Cum vero signa apparuissent utriusque exercitus, et classicum clamore sublato utriusque cecinissent, initum est 737 acore prælium. Cumque cerneret Bryennius suarum legionum cladem et perturbationem atque periculum, assumptis secum optimis copiis ipse per se certamen de summa rerum sustinebat, et strenue munus obibat; cujus conatum imperatoris milites propulsarunt. Cum vero de victoria utriusque ambitiose contenderent, horribilis

Ἐπακρόρου δὲ καὶ τὰς τιμὰς τοῖς σὺν αὐτῷ ἀποστατή-
σαισιν. [P. 863] Ὁ δὲ ἀτεγκτος ἦν, καὶ ἀτερόμων, καὶ
ὑπερήφανος, καὶ τῆς βασιλείας μὴ ἐξιστάμενος μηδε
τῶν πρωταίων παραχωρῶν ὧν οὐκ ἦν κύριος, Στέλ-
λεται καὶ δευτέρα πρεσβεία πρὸς αὐτὸν, καὶ γέγονεν
ἔκπρακτος, Ἐπὶ ταύτῃ δὲ καὶ τρίτῃ πρεσβείᾳ φοιτᾷ.
σταλέντος Ῥωμανοῦ πρωτοπροέδρου καὶ μεγάλου
ἐταιρείαρχου Στραβορωμανοῦ. Οὐδ' ἐκείνην οὖν
δέχεται, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὸν ἄνδρα ἐτίμως δέ-
χεται, καὶ οὐδ' ὡς ἐκ βασιλείως ἀλλ' ὑποστρατήγου
τινὸς ἀποσταλέντα· καίτοι ἱερὸν εἶναι σῶμα ὁ πρέ-
σβυς λελόγισται καὶ παρὰ τοῖς ἀπίστοις αὐτοῖς ὡς
εἰρήνης μεσίτης καὶ διαλλάκτης τῶν μαχομένων
καὶ πολεμικῆς περιστάσεως ἀποσοδῶν. Ἔπεσε δὲ
τηνικαῦτα ἀπὸ ταυτομάτου καὶ ἡ τοῦ Βρυεννίου
σκηνῆ, τοῦ ὀρόφου ταύτης παραλυθῆντος ἀόρατοις
χερσὶ. Γέγονε δὲ καὶ ἔκλειψις τῆς σελήνης, ἥτις εἰς
αὐτὸν ἐπέσκηνεν, ἐπεὶ καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς ἐπίπαν τὰ
τοιαῦτα τυραννούντων καθαιρέσεις δηλοῦν, καθὼς οἱ
περὶ τὴν τῶν ἀστέρων ἀδόλιχον ματαιότητα κατα-
γιγνώμενοι τερατεύονται. Ἐπανελθόντος οὖν τοῦ
Στραβορωμανοῦ καὶ τῆς πρεσβείας ἀπράκτου μεινά-
σης, ἔργων πολεμικῶν ὁ βασιλεὺς εἶχετο καὶ ἐπ' αὐ-
τὸν συνέταττε τὸ στράτευμα, καὶ θαρρῶν τὴν αὐτοῦ
κατάλυσιν προηγόρευσε· τὸ γὰρ ἄδόμενον στοι-
χεῖον (47) τοῦ N ἀπλοῦν μόνον καὶ οὐ διπλοῦν τοῖς
ταῦτα φοιθᾶζουσιν ἐσκοπεῖτο. Καὶ δὲ καὶ στρατηγὸν
ἐπιστήσας ἕνα τῶν εὐπατριδῶν τὸν νοβελίσσιμον
Ἄλεξιον τὸν Κομνηνὸν, μέγαν αὐτὸν δομέστικον
προβαλλόμενος, ὅς τὸν Ῥουσίλιον εὐμηχάνως τὸν πρὶν
ἐχειρώσατο, κατὰ τοῦ Βρυεννίου ἀφήσει, φρονήσει
καὶ διανοίᾳ σταθερότητι γερανὸν καὶ πρὸς κινδύ-
νους πολεμικοὺς ἐδραῖόν τε καὶ ἀπερικτύπητον· ὅς δὲ
τὰς δυνάμεις ἀνελθῶς κατὰ τοῦ Βρυεννίου ἐβάδιζε,
καὶ πρὸς τόπον Καλαδρόην ἐπονομαζόμενον διανα-
παύων τὸν στρατὸν ἔμαθε παρὰ τῶν σκοπῶν ὡς ὁ
Βρυέννιος ἐγγίζει πανστρατιᾷ τῆς Μεσύνης ἀπανα-
στάς. Καὶ αὐτίκα ὁ νοβελίσσιμος Τούρκους τοὺς
ἐαυτοῦ ἀπολεξάμενος ἀφικέσθαι μὲν ἄχρι τοῦ Βρυεν-
νίου ἐκέλευσεν, ἐπίδειξιν δὲ ποιησάμενους μόνην
πάλιν ἐπαναστρέψαι πρὸς αὐτόν· αὐτὸς δὲ λόχους
ἐν ἐπικαίροις θέμενος, καὶ τὰ κατὰ τὸν στρατὸν ὡς
ἔριστον ἐδόκει διαταξάμενος, ἔμενε τὴν τοῦ Βρυεν-
νίου ἐπίλευσιν. Φανέντων δὲ τῶν σημείων τῶν στρα-
τευμάτων ἀμφοῖν, καὶ ἀλαλαξάντων ἐκατέρων τὸ
ἐνούσιον, πόλεμος συνέστη κρατερός. Ὡς δὲ ἑώρο
ὁ Βρυέννιος τῶν ἐαυτοῦ ταγμάτων τὴν ἦταν καὶ τὸ
θεθορυδημένον καὶ σφαλερὸν, τὰς κρατίστας τῶν σὺν
αὐτῷ δυνάμεων συνηλικῶς αὐτὸς δι' ἐαυτοῦ τὸν
ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα ἐκρότησεν. Ἀπεκρούσαντο

JACOBI GOARI NOTÆ.

(57) Vox ambigua, quam non *elementum* modo vel *litteram*, sed potius *fatum*, *sortem*, *vaticinium*, *genium*, *portendendi vim et omen* referre non uno loco notatum est in Cedrenum. Auctore vero nusquam scribente τὸ ν στοιχεῖον, verum στοιχεῖον τοῦ ν, in secundo potius quam in primo significato sumendum conjicio; ejusque mens est hæc. A superstitione nominum Nicephori et Bryennii de imperio decertantium litteras primordiales N et B ob-

servantibus, quod fatale est et portentum in N asseri prævalere fatu τοῦ B, eo quod *genius*, *sortes et latum* τῷ V alligatum, ut elementis ipsius *lineæ*, *rectum sit*, B vero ob duos gibbos in *rectam lineam* reverts infelicitis ominis. Mirum porro quantum superstiosis vaticiniis imperio labente Græci attendierint, ut nec imperatores et optimates ab eis sibi duxerint temporandum; de quibus Cedrenus, Nicetas et Gregoras frequentius.

δὲ τὴν τούτου ὄρμην οἱ τοῦ βασιλέως. Φιλοτιμουμένων δὲ ἀλλήλων περὶ τῆς νίκης καταπληκτικὴ τις ἡ μάχη καὶ φόβου μεστὴ γέγονεν. [P. 864] Ὁ δὲ Κομνηνὸς σύνθημα δοὺς τοῖς ἐν τοῖς λόχοις διαναστῆναι καὶ τοῖς ἐναντίοις μεθ' ὄρμης βιαίας εἰσβαλεῖν, τροπὴν τοῦ Βρυεννίου ἐργάσατο καρτερὰν. Ἐάλω μὲν οὖν ὁ Βρυέννιος ζῶν, ἔπεσον δὲ καὶ συχοὶ τῶν αὐτοῦ, ἐάλωσαν δὲ οὐχ ἕττονες, καὶ μᾶλλον οἱ τῶν ἄλλων προέχοντες. Ὁ δὲ Βρυέννιος ληφθεὶς τῆς τσαούτης ἀπονοίας πρόστιμον τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ὀφίσταται πῆρῳσιν, πολλὰ μετακλαυσάμενος τῆς δυσβολίας ἑαυτόν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν εὐχαριστίας ἀνέθετο.

Ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν Βυζαντίῳ παρὰ τῶν Βαράγγων. Τοῦ γὰρ Βρυεννίου ἀποστατήσαντος καὶ τῶν ἐκτὸς Βαράγγων ὁμοφρονησάντων αὐτῷ οἱ ἐν τῷ παλατίῳ Βάραγγοι ἕνα τινὰ ἑαυτῶν ἐπιλεξάμενοι πρὸς τοὺς ὁμοσθνεῖς ἀποστέλλουσιν, ἐξιοῦντες ἀφῆναι μὲν τὸν ἀποστάτην, φρονῆσαι δὲ τὰ βασιλέως. Γνωσθεῖς δὲ καὶ κρατηθεῖς ἐτασθεῖς τε σφοδρῶς πᾶσαν ἀνεκάλυψε τῶς μηχανθέντων τὴν δόλῳσιν, στερεῖται δὲ καὶ τῆς βινός, παρὰ τοῦ Ἰωάννου ταύτην λωδοθεῖς. Ὅθεν καὶ μὴ πράως ἐνεγκῶν τὴν ὕβριν ἦν πέπονθεν ὁ Βάρδαρος ἀναιρεῖται τὸν Ἰωάννην ἐξιοῦντα τοῦ παλατίου, μαχαίραις ἐθνικαῖς κατακόψας αὐτόν. Ἐπανίστησαν δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ οἱ Βάραγγοι, καὶ διαχειρίσασθαι αὐτόν ἔσπευδον. Ἀντιταξαμένων δὲ τούτοις τῶν τοῦ βασιλέως εἰς ἐκτελείας ἐτρέποντο, καὶ τὸν βασιλέα ἐξίλωσάμενοι συγγνώμης ἔτυχον.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τελευταίας τῆς Βερδηνῆς ἄμα τῇ ἀναβύσει ἀναγορευθείσης καὶ αὐτῆς, ἑτέραν ἠγάγετο. Πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῷ ἐμνηστεύοντο. Ζωὴ τε γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ, παρθένος οὔσα καὶ τῷ εἶδει εὐπρεπῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν συγκλητικῶν θυγατέρες πολλαί, ὧρᾶν ἔχουσαι γάμου· ὁ δὲ μίαν ἤρεῖτο τῶν δύο, ἣ τὴν τοῦ Δούκα σύζυγον καὶ αὐθις τοῦ Διογένους Εὐδοκίαν, ἣ τοῦ ἐναγχος βασιλεύοντος Μιχαὴλ Μαρῖαν τὴν ἐξ Ἀλανῶν. Στέλλει γοῦν ληψόμενος τὴν Εὐδοκίαν· ἣ δὲ ἠκολούθει περιχαρῶς. Ὅπερ γνοὺς ὁ τηνικαῖτα ἐπ' ἀρετῇ διαβεδομημένος μοναχὸς, ὃν δὴ καὶ πανίγιον (48) ἀντ' ἄλλου παντὸς ἐκάλουν ὀνόματος, παντὶ τρόπῳ διακωλύειν ἐσπούδασε τὸ ἀτόπημα, πολλῶν ὑπομνήσας αὐτὴν τῶν δυναμένων κωλύσαι τῆς προθυμίας. Ἀγεται τοίνυν τὴν Μαρῖαν ἀπηρυθριασμένως ὁ βασιλεὺς, καὶ ἱερολογεῖται αὐτῇ, καὶ παρὰ τῆς καθαιρεῖται ὁ ἱερεὺς ὡς προφανοῦς μοιχείας τετελεσμένης. Ὁ δὲ Μιχαὴλ τὴν τρίχα κειράμενος ψήφῳ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν μητροπολιτῶν χειροτονεῖται Ἐπίσκου ἀρχιερέως. Ἀπαξ μὲντοι μόνον ἐν ἐκείνῃ ἐφοίτησε, καὶ ὑποστρέψας ἔμεινεν ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ, χερσὶν ἰδίας ἐργαζόμενος. Ἐτιμήθη δὲ διαφερόντως ὑπὸ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, [P. 865] ἐφ' οὗ δὴ

A quædam pugna et metus plena conflata est, Comnenus autem signo dato iis qui in insidiis erant ut erumpentes in hostes violento impetu invaderent, auctor fuit ut Bryennius profigeretur. Captus est igitur Bryennius vivus, plures ex ipsius militibus occubuerunt, et haud pauciores capti, et qui aliis præstabant. Bryennius autem captus tantæ dementiæ pœnas sustinuit oculorum amissionem, multum secum lugens ac conquerens de suo pessimo consilio. Quia de re certior factus imperator Deo atque ejus Matri gratiarum actiones persolvit.

ἄγγελαν δεξάμενος τῷ θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ μητρὶ τὰς

Occiditur etiam frater ipsius Byzantii a Barangi : nam cum Bryennius defecisset et cum eo Barangi qui extra erant conspirassent, Barangi in palatio delectum unum ex suis ad suos gentiles mittunt, petentes ut relicto perduelli ad imperatorem accederent. Sed cognitus et detentus graviterque examinatus omnia quæ sibi indicata fuerant aperuit. Cui Joannes ob hoc offensus nares amputat. Quare haud æquo animo contumeliam hanc ferens Barbarus Joannem e palatio exsuntem occidit, 738 gentili gladio ipsum percussit. In imperatorem quoque Barangi insurrexerunt, eumque occidere studebant. Verum cum se illis opposuissent imperatoris milites, ad preces conversi placato imperatore veniam consecuti sunt.

Imperator autem, vita functa ejus uxore Berdena, quæ una cum ipso regina declarata fuerat, aliam duxit : multæ enim ipsi despondebantur, Zoe imperatoris Ducæ filia, virgo et forma decora, et senatorum filia multæ ætate jam nubiles. Sed ille unam e duabus petebat, vel uxorem ducis ac rursus Diogenis Eudociam, vel Michaelis, qui nuper regnaverat, Mariam ex Alanis. Mittit igitur qui sibi adducerent Eudociam, quæ cum summa voluptate sequebatur. Quo cognito monachus, qui tunc summa cum virtute vixerat, quemque pro alio quovis nomine sanctissimum vocabant, omnibus modis studuit impedire absurdum hoc facinus, multa et in memoriam redigens quæ ipsam ab hac cupiditate reprimere possent. Ducit igitur Mariam, omni pudore remoto, imperator, et cum ipsa sacrilegio conjungitur, statimque sacerdos abdicatur ut aperto commisso adulterio. Michael autem detonsis capillis sententia patriarchæ et metropolitanarum Ephesi archiepiscopus deligitur. Semel tamen ad ipsam urbem accessit, et reversus in Manuelis monasterium ibi mansit, suis manibus elaborans. Egregie vero cultus est ab Alexio 739 Comneno, qui postmodum imperavit, sub cujus etiam imperio diem suum obiit, suam uxorem Ma-

JACOBI GOARI NOTÆ.

(48) Ἀγίους, ut Latini *fratres*, se mutuo vocitant Græci monachi : hunc itaque ceu præcipua sancti-

tati fulgentem πυνάγιον compellabant. Hæc apud Græcos honoris monstra.

riam, post Botaniatæ abdicacionem monacham factam, venia eorum quæ in se admiserat in ipsa morte dignatus.

Nicephorus autem Basilacius primus præses, cum Dyrrachium pervenisset, exercitum ex omnibus illis locis coegit. Accersivit etiam Francos ex Italia per episcopum Diabolæ Theodosium muneribus ac donis adversus Bryennium conciliatus. Coacto autem idoneo exercitu ex Francis et Bulgariis Romanisque et Arbanitis, profectus inde ad Thessalonicam contendebat; cumque pervenisset Achridas, cupiebat ibi declarari, sed diligentia ac studio illius qui ibi archiepiscopus erat prohibitus fuit. Thessalonicæ autem certior factus est de Botaniatæ declaratione, et litteras quidem ad ipsum misit, quibus se ei subjectum declarabat. Verum clam contra eum nescio quid moliebatur, adjutore sibi ad hoc ascito quodam nomine Gymno et Gregorio Mesemero et Tessaracontapechy; accersivit item sibi Patzinacas in societatem. Imperator vero ubi ejus consilium cognovit et institutum, scripto aureo diplomate, quo ipsum ab hoc incepto averteret, quemdam ex familiaribus ad ipsum misit, qui omni eum metu liberans nobilissimi quoque dignitatem polliceretur. Ille autem beneficia quæ sibi in prompto erant aspernatus, postea deflevit incassum. Et adversus ipsum mittitur nobilissimus Alexius, eo honore affectus ut esset Augustus, cum idoneo exercitu. Cum igitur præsidium Basilacii esse Peritheorii comperisset, cui præfectus erat Gymnus, prælio id ipsi eripuit, trahensque exercitum Thessalonicam omnium malorum expers ibi se recepit, et ex quodam intervallo constructo vallo trans fluvium nomine Bardarium ibi exercitum et castra locare decreverat. Sed Basilacius victoriam præripere contendens, cogitavit noctu per insidias in ipsum invadere et vi captum cum omni exercitu perdere atque omnino delere. Verum cum insidias Gemistus indicasset Augusto, eas evitavit tum ipse tum qui cum eo erant. Profectus igitur Basilacius per totam noctem improvisus et incognitus, quantum sibi videbatur, in difficile prælium incidit. Igitur omnino victus, et pluribus ex suis amissis, præsertim ex Francis, et cum domestico præliatus et ab ipso debellatus in Thessalonicæ arcem confugit, existimans loci munitione se prohibitorum Augusti impetum. Augustus autem nihil curans expugnationem oppidi, suos hortatus est ut quam primum impetum facerent. Qui crebro et efficaci impetu facto Thessalonicensibus sibi consentientibus statim hostes superarunt; et Augustus arce potitus est. Capitur autem ipse Basilacius, et in ferrea vincula conjectus ad imperatorem vincetus mittitur. Hujus rei nuntio ad imperatorem perlato, ipsius jussu et oculi effodiuntur, proxime Chrysopolim, et ex eo tempore locus ille appellatus est Fremitus

και ἐκοιμήθη, τὴν αὐτοῦ σύζυγον Μαρίαν μετὰ τὴν τοῦ Βοτανειάτου καθάρσει μοναχὴν γενομένην συμπαθείας τῶν εἰς αὐτὴν ἐπταισμένων ἐξιώσας ἐν τῇ τελευτῇ.

Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ἑ Βασιλάκιος τὸ Δυβράχιον καταλαβὼν στρατὸν ἤθροισεν ἐκ πασῶν τῶν ἐκεῖσε χωρῶν, μετεπέμφατο δὲ καὶ Φράγγους ἐξ Ἰταλίας διὰ τοῦ ἐπισκόπου Διαβολέως Θεοδοσίου, φιλοτίμοις ταῖς ἐξιώσεσι κατὰ τοῦ Βρυεννίου συσκευαζόμενος. Συναγγοχῶς δὲ στρατιὰν ἐξίολογον ἐκ τῆς Φράγγων καὶ Βουλγάρων Ῥωμαίων τε καὶ Ἀρβανιτῶν, ἄρας ἐκεῖθεν πρὸς Θεσσαλονίκην ἤπειγτο. Ἀφιγμένος δὲ εἰς Ἀχρίδας ἠθούλετο μὲν ἐκεῖσε ἀναγορευθῆναι, σπουδῇ δὲ τοῦ ἐκεῖσε ἀρχιερατεύοντος ἐκωλύθη. Ἐν δὲ Θεσσαλονίκῃ γενόμενος ἐπληροφόρηθη τὴν τοῦ Βοτανειάτου ἀναγόρευσιν, καὶ δουρικὰ πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλε γράμματα, ἐν τῷ λεληθῶτι τὰ τῆς ἀνταρσίας διεπράττετο, συνεργῶν ἔχων πρὸς τοῦτο τὸν τε λεγόμενον Γυμνὸν, καὶ Γρηγόριον τὸν Μεσήμαρ, καὶ τὸν Τεσσαρακοντάπηχυν. Προσεκαλεῖτο δὲ καὶ τοὺς Πατζινάκους εἰς συμμαχίαν. Ὁ βασιλεὺς δ' ὡς ἔγνω τὸν τοῦτου σκοπὸν καὶ τὴν προαίρεσιν, χρυσοδούλλῃ γραφῇ τὸ ἀμέριμον αὐτῷ περιποιησάμενός τινα τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὸν ἐξάπεστειλε, παντὸς μὲν ἀπολύων θεοῦ αὐτὸν καὶ νοθελοσίου βραβεύων ἐξίωμα. Ὁ δὲ τὰς ἐν χερσὶν εὐεργεσίας περιφρονήσας ἀνόνητα μενεκλαύσατο ὕστερον. Διὸ καὶ στέλλεται κατ' αὐτοῦ ὁ νοθελοσίου Ἄλέξιος τιμηθεὶς σεβαστὸς μετὰ στρατιᾶς ἐξιολόγος καὶ ἱκανῆς. Φρουρὰν οὖν ἐν τῷ περιθεωρίῳ τοῦ Βασιλακίου καταλαβὼν στρατηγὸν ἔχουσαν τὸν Γυμνὸν, πολέμῳ τοῦτον ἀνήρπασε. Προβιδάζων δὲ τὴν στρατιὰν ἄχρι Θεσσαλονίκης ἀπαθῆς διεσώθη κακῶν. Ἐκ τινος δὲ διαστήματος τὸν χάρακα θεὶς πέραν τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Βαρδαρίου, ἐκεῖσε τὸν στρατὸν διαναπαῦσαι ἐσκόπησεν. Ὁ δὲ Βασιλάκιος τὴν νίκην κλέψαι ἀγωνιζόμενος, ἐσκέφατο νυκτίλοχος ἐπιπεσεῖν αὐτῷ καὶ τοῦτον κατὰ κράτος ἐλεῖν καὶ ἀπωλεία παραδοῦνα· παντελεῖ. Τοῦ δὲ Γεμιστοῦ τὴν ἐπιβουλὴν καταμηνύσαντος τῷ Σεβαστῷ, ἐφυλάξατο ταύτην αὐτὸς τε καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἐλάσας τοίνυν ὁ Βασιλάκιος δι' ὄλης τῆς νυκτὸς, ἀπροόπτως τῷ δοκεῖν καὶ ἀδιανώστως, πολέμῳ χαλεπῷ περιέπεσε. Κατὰ κράτος οὖν ἤττηθεὶς καὶ τῶν οἰκείων πλείστους ἀποβαλὼν, καὶ μᾶλλον τῶν Φράγγων, καὶ αὐτὸς δὲ τῷ δομestικῷ ἀντιταχθεὶς καὶ παρ' αὐτοῦ καταπονηθεὶς εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀκρόπολιν καταπέφηνεν, οἴόμενος τῷ ὄχυρώματι ἀποσοθῆσαι τὴν τοῦ Σεβαστοῦ ἐπέλευσιν. [P. 866] Ὁ δὲ Σεβαστὸς μὴ δὲν μελλήσας τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προετρέφατο διὰ τάχους ποιήσασθαι· οἱ καὶ ἐνεργεῖς τὰς προσβολὰς ποιησάμενοι, τῶν Θεσσαλονικέων συμφρονησάντων αὐτοῖς, ταχῶς τούτου περιγίνεται καὶ τῆς ἀκροπόλεως ἐκύριευσεν. Ἀλλίσκεται δὲ καὶ αὐτὸς, σιδηροῖς ἐμβάλλεται δεσμοῖς, καὶ τῷ βασιλεῖ ἀποστέλλεται δέσμιος. Τῆς δὲ ἀγγελίας καταλαβούσης τὸν βασιλέα προστάζει αὐτοῦ τοῦς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεται ἔγ-

γιστα τῆς Χρυσουπόλεως καὶ ἔκτετι ὁ τόπος ὠνομα-
σται βρύσις (49) τοῦ Βασιλακίου. Τούτου γενομένου
ἤχθη ἐφ' ἀμάξης φόρτος ἑλαεινός καὶ δυστυχῆς κατα-
γώγιον.

Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν περὶ τὸν Βασι-
λάκιον ἠσυχολοῦντο ἐκστρατεῖαν, Πατζινάκοι ἀναμιξ
Κομάνοις τῆ Ἀδριανουπόλει ἐπῆλθον, ὀργιζόμενοι
διὰ τὸ παρὰ τοῦ Βρυεννίου ἀναιρεθῆναι τινὰς αὐτῶν.
Πυρὰν οὖν ὀφάψαντες πολλὰ τῶν ἐκεῖσε οἰκημάτων
κατέπρησαν, καὶ μηδὲν ἄξιον λόγου πεπραχότες
ὑπίστρεψαν.

Ἐμολόγησε δὲ τούτῳ τῷ ἔτει καὶ Φιλάρετος κου-
ροπαλάτης ὁ Βραχάμιος πιστὴν τῷ βασιλεῖ καὶ
δούλωσιν. Ἐν τισὶ γὰρ τόποις ὄχυροὶς τεύχεσι καὶ
ξυναγκείαις περιελημμένοι τὴν οἴκησιν ποιούμενος,
Ἀρμενίων τε πληθὺν καὶ συγκλύδων ἀνδρῶν συλ-
λεξάμενος, τῷ μὲν προδεσβασιλευκτῷ Μιχαήλ
ἀκαταδούλωτος ἦν, καὶ τὴν βασιλικὴν ἐπικράτειαν
ἑαυτῷ εἰκισόμενος, τοῦ δὲ Βοτανιστάτου περιζωσαμέ-
νου τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορα δούλος αὐτεπάγγελτος
γένονε.

Λέκας δὲ τις ἀπὸ Παυλικιάνων Φιλιππουπόλεως
ὠρημένος ἐξ Ἐπιγαμβρίας ἠύτομόλησε τοῖς Πα-
τζινάκοις, καὶ τούτοις συμφρονῶν τῆ Ῥωμαίων
ἠπέλει τὰ φοβερώτατα ἄλλὰ καὶ Δοβρομηρός τις
ἐν Μεσημβρίᾳ διακυκῶν. Καὶ τῷ βασιλεῖ ἀντίρρι
μελεσιῶντες, δεισαντες καὶ τοῖς τῶν ἄλλων σωφρο-
νισθέντες κακοῖς, πρὸ τῆς πείρας δουλικῶν ζυγῶν τοὺς
αὐχένας ὑπέκλιναν καὶ προσῆλθον ἰκέται αὐτόμολοι.
Τότε δὴ ὁ Λέκας τὸν ἐπίσκοπον Ζαρδικῆς Μιχαήλ
τὰ τοῦ βασιλέως φρονοῦντα καὶ τὴν πόλιν αὐτὸ
τοῦτο ποιεῖν παραινοῦντα ἀνείλε, τὴν θείαν καὶ ἱερα-
τικὴν στολὴν ἀμπεχόμενον. Ἐξίωσε δὲ ὁ βασιλεὺς
καὶ τὴν πρὸ τοῦ Αἰγυῶσταν Εὐδοκίαν προνοίας
μεγάλης. Ἄρτι δὲ τῶν Τούρκων τὴν Ἐφῶν κατα-
τρεχόντων, στρατὸν ἀξιόχρεων συνηλικῶς στρα-
τηγὸν αὐτοῦ ἐπίστῃσι Κωνσταντίνον τὸν υἱὸν Κων-
σταντίνου τοῦ Δούκα. Καὶ αὐτίκα διαπεράσας νεω-
τερίζει κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ βασιλεὺς αὐτίκα
ἀναγορεύεται παρὰ τοῦ ἐν Χρυσουπόλει συνόντος
αὐτῷ στρατιωτικοῦ πλήθους. Ἀξιώσας δὲ περὶ
τούτου ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ εἰσακουσθεῖς, τοὺς μὲν
δώροισι καὶ ἀξιώμασι μειλιξάμενος, ἄλλους δὲ ἄλλον
τρόπον μεταχειρισάμενος, λαμβάνει τούτον ἀναι-
μωτῇ, [P. 869] αὐτῶν τῶν ἀναγορευσάντων προ-
δεωκότων αὐτόν. Ἀποκαίρει γοῦν αὐτόν μοναχὸν καὶ
εἰς τινα νῆσον περιορίζει. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ εἰς πρεσ-
βυτέρου ἀνήχθη βαθμὸν.

Ὀκτωβρίῳ δὲ μηνί, Ἰνδικτιῶνος γ', κερραυνός
ἐνσκήψας ἐν τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνου κίονι,
οὗ ἔνωθεν ἡ στήλη αὐτοῦ (50) ἴστατο. Ἀπόλλωνος
οὔσα ἀφ' ἰδρυμα πρότερον, εἰς ὄνομα δὲ μετονομα-
σθεῖσα, μέρος τε τούτου διέτεμε, καὶ ζωστήρας
τρεις, σιδηροῦς μὲν τὰ ἔνδον, τὰ δὲ ἔξω χαλκοῦς,
κατέκαυσε. Τοῦ δὲ ἀρχιερέως τῆς Βουλγαρίας

A Basilacii; quo facto perductus est in curru onus
miserabile et infelix ludus.

Interea vero dum exercitus in expeditione ad-
versus Basilacium occupatur, Patzinaci cum Co-
manis conjuncti Adrianopolim invasere, irati
quod a Bryennio quidam ex ipsis interfecti fue-
rant. Succensa igitur pyra multas ibi domos com-
bussere, nullaque re memoratu digna gesta re-
versi sunt.

Professus est hoc anno etiam Philaretus europa-
lates Brachamius fidem et servitutum imperatori :
in quibusdam enim locis muris munitis et con-
vallibus comprehensis habitans coacta Armenio-
rum et advenarum multitudine, nunquam Micha-
eli, qui antea imperaverat, subjici voluit, et sibi
regiam potestatem vindicaverat. Verum cum Bota-
niates adeptus esset imperium, servus ultro ad
eum accessit.

Lecas autem quidam a Paulioianis ex Philippo-
poli profectus, Epigambria ad Patzinacas transfu-
git, et cum his consentiens Romanis formidabilia
minabatur; quin etiam Dobromiris quidam in
Mesembria res perturbans. Et uterque meditates
imperatori resistere, veriti et aliorum malis edoc-
ti, ante conatum servili jugo cervicem submittere,
et ad eum ultro supplices accesserunt. Tuno Lecas
episcopum Sardices imperatoris studiosum, et
civitatem ut hoc ipsum faceret adhortantem, oc-
cidit 742 sacram et sacerdotalem vestem indu-
tum. Magnam quoque curam gessit imperator
Eudociae illius quae ante se fuerat Augusta. Cum
vero nuper Turci Orientem percurrerent, coacto
idoneo exercitui duce[m] praefecit Constantinum
Constantini Ducae filium; qui statim trajecto ex-
ercitu adversus imperatorem res innovat, et e
vestigio imperator ab eo militari multitudine quae
cum ipso erat Chrysopoli salutatur. Cumque de
ipso imperator voluisset nescio quid statuere, non
exauditus, alios donis atque honorum pollicitatio-
nibus delinens, alios alia ratione ab incepto ab-
ducens, ipsum sine sanguine accipit, proditum
sibi ab iis qui eum imperatorem declaraverant.
Detondet igitur illum monachum, et in quamdam
insulam relegat. Fertur etiam ad presbyteri gra-
dum perductus.

Octobri autem mense, indictione decima tertia,
fulmen magni Constantini columnam percussit,
supra quam stabat ipsius columna, quae prius erat
sedes Apollinis, deinde nomine ipsius appellata; et
partem ejus discidit, triaque vincula intus ferrea,
extra aerea combussit. Vita autem functo Joanne
Bulgariae archiepiscopo in transitu Basilacii, alium

JACOBI GOARI NOTÆ.

(49) *Fontem* βρύσιν vel βρύσσην hodie vulgo Græci
nuncupant. Βασιλακίου itaque βρύσις locus ubi ex

effossis ejus oculis sanguis erupit est dictus.
(50) *Ejus statua.*

in ejus locum imperator declaravit, Joannem itidem nomine, qui Aoinus, id est abstemius, vocabatur, quod nunquam vinum gustaret. Similiter mortuo Antiochiæ patriarcha declaravit imperator quemdam Nicephorum Maurum 743 cognomento Scopiorum autem dux delectus est Alexander Cabasilas. Leo vero Diabatenus in Mezembriam missus res illio moderabatur, et cum Patzinacis et Comanis percussio fœdere consensit. Dedit item sororis suæ filiam Synadenen, Theodulo Synadeno genitam, orali Ungariæ uxorem, quo etiam mortuo rursus est Byzantium reversa. Et alii multi metropolitæ et sacri viri ipso imperante delecti sunt; qui omni reprehensione caruerunt. Imperator autem frugalitati et simplicitati assuetus nulla ex parte a suis moribus declinavit. Erat autem maxime promptus ad largiendum et liberalissimus et ad omnes propensus. Erant ipsi duo servi Borilus et Germanus, qui non ei ut servi obediebant, sed quæcumque ipsis liberent, sine controversia peragebant; propter quos ille odiosus erat senatus principibus, qui ægre ferebant illorum in omnes facinora. Ubi vero, ut superius declaratum est, logotheta ad Ruselium confugit et apud ipsum commoratus est, detonsusque ab ipso servabatur, Ruselium veneno interficit. Sod a propinquis Ruselii ad Botaniatem perductus in Prota insula asservatur. Cumque ii qui cum ipso erant optime nosset, si solum ipsum videret, fore ut veniam consequeretur, utpote qui multarum rerum usu præditus esset, et imperator ipse ad res gerendas esset hebetior, qui cum imperatore erant haud conducere sibi existimantes (fore enim sibi impedimento 744 suspicabantur) misso magno hetæriarcha Straboromano eum interficiunt; cui tamen ab imperatore id unum mandatum fuerat, ut de iis pecuniis quæ ad regiam urbem pertinerent eum modo interrogaret, neque ulterius in rebus ei molestiam exhiberet. Ille autem simul atque ad eam pervenit, vinciri jubet et acerbe torqueri, adeo ut in ipsis tormentis animam efflaret, quamvis promitteret, si non torqueretur, se et confessurum et redditurum ipsas pecunias. Verum, ut dixi, non tantum ipsis curæ erant regii thesauri, quantum efficere ut e medio tolleretur, priusque in conspectum veniens imperatoris cum eo colloqueretur. Et quæ ad cædem logothetæ pertinent hunc exitum habuere.

ἐκποδῶν πρὸ τοῦ εἰς ὄψιν ἔλθεῖν καὶ ὁμιλίαν τῷ βασιλεῖ. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀνάρισσιν τοῦ λογοθέτου τοιοῦτον ἔσχε τέλος.

JACOBI GOARI NOTÆ.

(51) Hæc logothetam ærarii præfectum esse si non convincunt, soi alter meridie serenoque celo desiderandus est.

A Ἰωάννου τελευτήσαντος ἐν τῇ τοῦ Βασιλακίου διόδῳ, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς προεβάλετο, Ἰωάννην καὶ αὐτὸν κλούμενον, "Αοῖνον δὲ ὀνομαζόμενον διὰ τὸ μὴδ' ὄλως μετέχειν αὐτοῦ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας πατριάρχου κοιμηθέντος προεβάλετο ὁ βασιλεὺς τινα Νικηφόρον, Μαῦρον τὴν ἐπιωνύμιαν φέροντα. Σκοπίων δὲ δοῦξ προεβλήθη ὁ Καβασίλας Ἀλέξανδρος. Λέων δὲ ὁ Διαβατηνὸς εἰς Μεσημβρίαν ἀποσταλεὶς τὰ ἐκείσε ἦν διοικῶν καὶ μετὰ τῶν Πιτζινάκων καὶ τῶν Κομάνων συμβιβάσεις καὶ σπονδὰς τιθέμενος. Δέωκε δὲ καὶ τὴν ἀνεψιᾶν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὴν Συναδηνήν, θυγατέρα οὖσαν Θεοδούλου τοῦ Συναδηνοῦ, τῷ κράλῃ Οὐγγαρίας εἰς γυναῖκα, οὗ καὶ τελευτήσαντος αὐθις εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπέστρεψε. Καὶ χειροτονίας δὲ πολλὰς μητροπολιτῶν τε καὶ τῶν ἄλλως ἱερωμένων γεγονῶσιν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μὴ ἔχουσαι τὸ ἀνεπιληπτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς λιτότητι καὶ ἀπλότῃ συνειθισμένος κατ' οὐδὲν τοῦ οἰκείου ἐξέστη τρόπου. Φιλοδωρότατος δὲ ἦν καὶ προετικὸς καὶ πᾶσιν ἐπιείκῃς ἐπιεικισμένος. Ἦσαν δὲ τούτῳ δούλοι δύο, Βορίλος τε καὶ Γερμανὸς, οὗ κατὰ δούλους αὐτοῦ ὑπακούοντες, ἀλλὰ πᾶν τὸ αὐτοῖς βουλιτὸν διαπραττόμενοι ἀνευδοιάστος· δι' οὗς καὶ φορτικὸς τοῖς ἐξοχωτέροις τῆς συγκλήτου ἐνομιλῆστο, δακνομένοις ἐφ' οἷς εἰς πάντας ἐπεδείκνυντο. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ὁ λόγος φθασας ἱστορήσεν, ὁ λογοθέτης τῷ Ῥουσελίῳ προσέδραμα καὶ παρὰ τούτῳ διῆγε κατασχεθεὶς τε πρὸς αὐτοῦ ἐτρεῖτο, τὸ μὲν Ῥουσελίον φαρμάκῳ ἀναιρεῖ, παρὰ δὲ τῶν ἐπιτηδείων τοῦ Ῥουσελίου τῷ Βοτανειάτῃ προσαχθεὶς φρουρεῖται ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ. Τῶν δὲ περὶ αὐτῶν εἰδῶτων ἀκριβῶς ὡς εἰ μόνον ἴδῃ αὐτὸν, συμπαθείας τε τεύξεται καὶ εἰς τὸ τὰ κοινὰ διοικεῖν προσληφθήσεται ὡς πολῦπειρος, ἡμιβλῦτερον πρὸς ταῦτα τοῦ βασιλέως ἔχοντος, ὅπερ μὴ συμφέρον αὐτῷ οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα λογιζόμενοι (ἔσεσθαι γὰρ αὐτὸν σκόλοπα ἑαυτοῖς ὑπελάμβανον) ἀποστείλαντες τὸν μέγαν ἐταιρειάρχην τὸν Στραβορωμανὸν ἀναιροῦσιν αὐτὸν, παρὰ μὲν τοῦ βασιλέως προσταταγμένον ὃν περὶ τῶν τῇ βασιλίδι διαφερόντων χρημάτων (51) πυθέσθαι μόνον αὐτοῦ καὶ μὴ περαιτέρω τούτῳ ἐναχλῆσαι. [A. 852] Ὁ δὲ ἅμα τῷ ἀφικέσθαι δεσμεῖ τε αὐτὸν καὶ ἐτάζει σφοδρῶς, ὅς δὴ καὶ ἐν τῷ ἐτάζεσθαι ἀφῆκε, τὴν ψυχὴν. Καίτοι γε ὑπισχνεῖτο, εἰ μὴ ἐτασθείη, ὁμολογήσει ταῦτα καὶ ἀναδοῦναι· ἀλλ', ὡς περ ἔφην, οὐ τοσοῦτον ἔμελεν αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, ὅσον ποιῆσαι αὐτὸν

ANNO DOMINI MLXXII

MICHAEL PSELLUS

LEONIS ALLATII

DE PSELLIS ET EORUM SCRIPTIS

DIATRIBA.

Diatribam hanc post editionem Romanam anni 1634 recudit Fabricius in *Bibliotheca Græca* tomo V. Integram damus, quia, cum, de ipso Michaelae Psello nostro agens (inde a § XXI), ad alios sæpenumero, de quibus jam egit aut acturus est, provocet auctor, fit ut scriptores ab eo recensiti nexu quodam inter se jungantur.

SYLLABUS PSELLORUM

De quibus in hac Diatriba disserit Allatius.

- I. Michael Psellus sive Τραυλός imperator, ab A. C. 820 ad 829. Sect. 1.
- II. Michael Psellus, Leonis Byzantini, cognomento Philosophi, præceptor, Photii discipulus, clarus circa A. C. 870. Sect. 2-20.
- III. Michael Psellus, Michaelis Ducæ imp. præceptor, clarus circa A. C. 1050. Sect. 21-33. Ejus scripta edita. Sect. 34, 52 et 78; inedita, sect. 53-77. — Hujus etiam sunt capita illa de omnifaria doctrina, quæ hic primum cum Allatio edidi.
- Michael Ephesius a Psello diversus. Sect. 31. Forte ipse Michael Ducas imp. Pselli discipulus. Sect. 32.
- IV. Michael Psellus, medicus, sub Constantino Porphyrogeneta. Sect. 71.
- V. Michael Psellus, vir militaris, sub Theodoro Lascari. Sect. 79.
- VI. Joannes Psellus. Sect. 49, 56, 80.
- VII. Constantinus Psellus. Sect. 50 et 80.

I. Michael Psellus, sive Τραυλός imp.

[1] I. Primus omnium (a) sit Michael Amorianus (b), post Leonem Armenium imperator Constantinopolitanus, quem alii Τραυλόν, *Balbus* dixerunt, nos Ψελλόν (idem enim erit, quidquid alii dicant) vocabimus. Suidas, Ψελλός ἀσημάως, ἀνάρθως λαλῶν, Τραυλός, *Psellus*, *obscure, inarticulate loquens, Balbus*. Sed ne cognomina, summa etiam religione conservanda, in alias ejusdem significationis voces immutare, etsi non novo exemplo, videamur, ea testem omni exceptione majorem, ea prope tempora scribentem, Nicetam, qui et David dicebatur, Paphlagonem, in Vita sancti Ignatii patriarchæ, qui dictum imperatorem non alio quam Pselli cognomine insignit. Μιχαὴλ γὰρ, ὃν καὶ Ψελλόν φασί, δομέστικος τῶν ἐξουσίτων ὦν τότε, καὶ ὡς τυραννίδα μελετῶν διαβληθεὶς καὶ κατακλεισθεὶς διὰ τῶν αὐτοῦ συνωμοτῶν. *Etenim Michael, quem Psellum nominant, excubitorum tunc domesticus, de affectato regno delatus, et in custodiam datus a commilitonibus suis, et sociis conju-*

A rationis, etc. Hic tamen in posterioribus historicis sub Τραυλοῦ, *Balbi*, nomine innotescit: in Christianæ fidei dogmata, res ecclesiasticas, et præcipue in adorationem sacrarum imaginum, voce et opere vere ψελλός, *blæsus*, vere τραυλός, *balbus*.

II. Michael Psellus, Photii discipulus, circa A. C. 870.

[2] II. Alter Michael Psellus in Antro insula, doctus vir, in cognoscendis atque tradendis optimis artibus ac disciplinis studium omne suum posuerat; multis ipse nominibus commendatus, sed eo præcipue, quod solus, cæteris omnibus in deploratissima Græcia, somno ac luxu marcescentibus, emortuas Musas omnes non intermisit, sed accuratius pertractavit, volentibusque philosophiæ fontes aperuit. Ab hoc Leo Byzantius, Joannis patriarchæ Constantinopolitani nepos, stirpe Morocharzaniorum, cognomento Philosophus, post studia puerilia liberalium disciplinarum elementa hausit, ut refert Joannes Scylitza in *Historia Orientali* et ex Scylitza Cedrenus in *Synopsi*, Τὰ μὲν

NOTÆ.

(a) Non omittendus erat omnibus ab Allatio memoratis antiquior *Simon Psellus*, Flavii Josephi πρόπαππος sive atavus, cujus ipse meminit in limine Vitæ suæ.

(b) Amorium Phrygiæ oppidum, quo oriundus Michael Balbus obiit A. C. 829, mense Octobri, cum imperasset annos viii, menses 9 et dies totidem.

οὖν γράμματα ἔλεγεν ὁ Λέων, καὶ ποιητὰς μυσθ-
 ναι κατὰ τὴν Βασιλίδαν, ῥητορικὴν δὲ, καὶ φιλοσο-
 φίαν, καὶ ἀριθμῶν ἀναλύσεις, καὶ τὰς τῶν λοιπῶν
 ἐπιστημῶν ἐφόδους κατὰ τὴν νῆσον Ἄντρον γενόμε-
 νος· ἔκτισε γὰρ σπουδαίῳ τινὶ ἐντυχῶν ἀνδρὶ Μι-
 χαὴλ τῷ Ψελλῷ, καὶ τὰς ἀρχὰς μόνον, καὶ τινὰς λό-
 γους, καὶ ἀφορμὰς λαβὼν παρ' αὐτοῦ, ἐπεὶ μὴ ὄσον
 ἐβούλετο εὗρισκε, περιενόσκει τὰ μοναστήρια, καὶ
 τὰς ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένας βιβλους ἀνερευνῶν τε
 καὶ ποριζόμενος, καὶ σπουδαίως ἐμμελετῶν πρὸς
 τὸ τῆς τοσαύτης γνώσεως ὕψος ἀνεβιάσθη. Id est,
Litteris et poetis Leo, ut ipse ferebat, initiatus fuit
Byzantii. Rhetoricam, philosophiam, arithmeticam,
et reliquas scientias in Antro insula didicit, ibi
versatus cum Michaele Psello, praestante viro, ab
eoque principis tantum et quibusdam praeceptis,
occasionibus discendi instructus, neque tantum,
quantum desiderabat adeptus, monasteria pervagatus
est, librosque in iis repositos perquirens, atque scruta-
tans, studioseque meditans ad iantæ doctrinæ fasti-
gium evasit. Leonem primis litteris initiatum,
Musisque litasse Byzantii vides.

III. Profanis tamen studiis Gentiliumque disci-
 plinis addictissimus, rem Christianam omnino
 neglexerat, adeo ut multis aliis, et praesertim
 Constantino discipulo, visus sit, repudiata Chris-
 tianorum fide, in gentilismum et futiles anti-
 quorum Graecorum τελετὰς animum applicasse,
 cultumque exosculatum, deos improbe adorasse.
 Viri ingenium conviciis Constantinus acriter ver-
 beravit, et carmine elegiaco insectatus est, quod
 ita clausit :

Ταῦτα δὲ Κωνσταντίνος ὁ σῆς γάλα Καλλιόπειης,
 Καλὸν ἀμελεῖ μένος, φησὶν ἐπισταμένως,
 Ὅς βα τετὸς κραδίης μυστήρια λεπτολογήσας,
 Ὅψῃ μόγις κακίην κευθομένην ἔδωκεν.

Id est : [3] *Hæc vero Constantinus, qui tuæ luc*
Calliopes pulchrum ebibit, expertus dicit : Qui tui
cordis arcana intime expendens, tandem aliquando
iniquitatem occultam percepit. Discipuli calumniam
Psellus ægre tulit, et carmine iambico, eoque pro-
lixo, quo se Christi asseclam, et gentium hostem
palam fatetur, injuriam propulsavit. Carmen ele-
gantissimum, sicut et alia ejusdem inedita apud
me sunt ; et tibi non invidissem, sed brevitatis
studio in alia magis necessaria ducor. Ut tamen
melius res Christianas pertractaret, Photio patriar-
chæ post Ignatii restitutionem, ad mysteria nostræ
fidei addiscenda, totum se tradidit, a quo divina
doctrina instructus, prioribus studiis valedixit,
quod ipse elegiaco illo carmine refert :

Ἐρῶ με, ὦ τριτάλαινα Πολύμνια. Ἐρῶ με, Μοῦ-
 [σαι,

Αὐτὰρ ἰγὼν ἀπὸ νῦν ῥητορικῆς ἔραμαι,
 Φώτιον ἀρχιερεῖα γερωντοδιδάσκαλον εὐρών,
 Ὅς με γάλακτ' ἔθρεψεν θεῶν ναμάτων.

Id est : *Vale mihi, o ter miseranda Polymnia. Valete,*

Musæ. Ipse enim nunc demum rhetorices desiderio
teneor, cum Photium summum præsidem senem ma-
gistrum adinvenerim, qui me lacte enutrivit divina-
rum scaturiginum. Vocat Photium γερωντοδιδάσκα-
λον, vel quod senex, vel quod senem erudiret ;
ambo quippe erant ætate proveciore. Idque com-
modius Leoni successit, inter aulæ primates non
postremo. Nam Photius dignitate spollatus in regia
Basilii Macedonis vitam agens, Leonem ac Con-
stantinum, cæterosque Basilii filios ad humanita-
tem, eloquentiam et alias disciplinas informabat.
Hinc etiam aditus Leoni ad diviniora studia cape-
senda datus est. Id habeo ex Constantino Porphy-
rogenneta (c) de vita et rebus gestis Basilii Mac-
cedonis : Οὐ μὲν ὀδὲ πρὸ τούτου διέλιπε φιλοφρονού-
μενος αὐτόν, Φώτιον, καὶ τιμῶν διὰ τὴν ἐν αὐτῷ
παντοδαπὴν σοφίαν τε καὶ ἀρετὴν. Ἄλλὰ κἄν εἰ
τῆς καθέδρας μετέστησεν, οὐδὲν τοῦ δικαίου θέλων
ἀγειν ἐπίπροσθεν, ὅμως τῶν εἰς παραμυθίαν οὐδὲν
ἐνέλιπε παρεχόμενος. Ὅθεν κἄν τοῖς βασιλεῖσι δια-
τριβὴν αὐτῷ δοὺς τῶν οἰκείων παιδῶν ἀπέδειξε παι-
δευτὴν καὶ διδάσκαλον. Id : est Neque vero antea
humanitatis in eum, Photium, studia prætermiserat :
quinimo propter omnimodam in eo sapientiam ac
virtutem honoribus auxit. Et licet a patriarchali
sede dimovisset, justitiæ primas concedens, attamen
omnia in eum, quibus solari posset, officia contulit.
Unde et in regiam evocatum propriorum filiorum
informatorem ac magistrum constituit.

[4] IV. Leo itaque, sive tradendæ philosophiæ
 C munere, sive præstantia, qua et ipse in philoso-
 phicis alios superabat, philosophi sibi cognomen
 vindicavit. Id cum ecclesiasticæ parens historiæ
 in Annalibus annotasset, anno Domini 859 Mi-
 chaelem Psellum floruisse, non incongrue afferma-
 vit. Eo namque tempore Michael Psellus non il-
 laudatus vir in philosophandi scientia probabatur,
 a Michaele altero Psello sub Constantino et Mi-
 chaele Ducis, diversus, quos parum caute plerique
 confundentes, misere historiæ ordinem ac tem-
 pora perturbarunt, adeo ut non nemo in paucissi-
 mis verbis quam plurima mendacia et nugæ legen-
 tibus obtrudat. Ne nimius sim, en Gregorii Gyraldi
 verba *De poet. histor.*, Dialogo 5 : *Fuit quidem non*
incelebris Leo ille, qui Basilii filius, Philosophus
cognominatus est, qui circiter annum 887 a Verbo
Dei corporato, Byzantii et Orientis annis 25 impe-
rium tenuit, cujus filius Constantinus Ducas fuit,
qui et de Christiana religione probe sensit, et opti-
mis artibus et disciplinis operam naviter impendit.
 D *Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem*
moriens Romano filio reliquit, in quo summam totius
imperii, sociorum sædera, hostium vires, quæ e
quantæ essent, aliaque omnia ad imperium spectan-
tia complexus est : quem librum hodie Venetorum
respublica in sua peculiari bibliotheca diligentissime

NOTÆ.

(c) In Allatii Symmictis, p. 83.

custodire facit. Hujus quoque Constantini tempore, A vir cum in omni liberalium artium scientia, sed et peregrinarum floruit M. Psellus, cujus innumerales pene libri curiosorum et studiosorum manibus teruntur. Ad hunc certe Constantinum Pselli de victus ratione, hoc est, de dixta et de auro conficiendo, hoc est, Chrysopœia libri exstant, quos quidam non sane indoctus Constantino magno datos perperam etiam scripto credidit: ut Commentaria millam, quæ in Zoroastris Chaldaica symbola leguntur, et Canones astronomicos, etc.; et paucis interjectis: Fuit et hujus Constantini Ducæ filius, et M. Pselli discipulus, Michael Ducas imperator Constantinopolitanus, qui a fame et penuria, quæ in exordio ejus principatus Constantinopolitanam urbem invaserat, Parapinaceus cognominatus fuit. Hic quidem Michael cætera ignarus ac socors nisi quod bonis artibus sub Psello profecit, atque imprimis in faciendis versibus, qua in re Græca illum imperatorem commendat historia.

V. Miror hominem sanæ mentis tam inconsiderate locutum. Leo Philosophus, Leo illi est imperator, Basilii filius. Error. Certum est Leonem imperatorem humanioribus, philosophicis sacrisque studiis addictissimum plurima, quæ etiam exstant, laudabiliter in disciplinarum omni genere conscripsisse: ideoque σοφὸν, sapientem [5] scilicet cognominatum, at nunquam illi philosophi nomen attributum ab eruditioribus est. Ex Leone itaque non Philosopho, altero Sapiente unum facit Leonem, eumque filium Basilii. Imperitius lapsus est auctor *Theatri vitæ humanæ*, vol. XXI, lib. II, pag. 3759. *Litteris Leo Philosophus imperator initiatus fuit Byzantii, rethoricam, philosophiam, arithmeticam et reliquas scientias in Antro insula didicit, ibi versatus cum Michael Psello. Cedrenus.* Ingens sane imperatoris et ardens studium, licet auctoritas et facultates nullæ, qui relicta domo neglectisque summi fastigii opibus, in insulam Antrum pro capessendis disciplinis ad magistrum Psellum pererraverit. Nonne multo facillius, præmio, quod poterat, maximo proposito, Psellus vocatus accessisset? Falsum etiam est id asserere Cedrenum, qui Philosophum Leonem a Leone Sapiente et imperatore diversum novit. Et Cedrini verba de Leone Philosopho sunt, quæ supra adduximus.

VI. Pergit Gyraldus: *Cujus, Leonis scilicet, filius D Constantinus Ducas fuit.* Quis id dixit? Constantinus Ducas longe ab his temporibus vixit. Neque Constantinus Leonis filius Ducæ sibi cognomen unquam ascivit, sed Porphyrogenetæ, quo maxime gaudet et gestit. Ducæ cognomen post centum sexaginta ad minus annos in imperio cepit. *Qui et de Christiana religione probe sensit.* De Constan-

tino Duca forte verum fuerit. Verum quam ratione Constantinus Leonis filius schismatis propugnator de Christiana religione probe sentire potuit, judicent alii. Conatus illius in vindicando ab injuriis Photio, vel solo Unionis tomo, a Leunclavio in *Jure Græco-Romano* lib. II edito, satis superque liquet. *Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem moriens Romano filio reliquit.* Eum ex codice bibliothecæ Palatinæ, qui Baptistæ Ignatii olim fuisse perhibebatur, descriptum, Græce et Latine edidit Joannes Meursius, cum aliis ejusdem Constantini opusculis, Lugduni Batavorum apud Elzevirum 1627, in-8°. Verum is non Ducæ, sed Porphyrogenetæ fuit. *Hujus quoque Constantini tempore floruit Michael Psellus.* Si de Psello, cujus innumerales, ut ipse ait, libri circumferuntur, sermo est, fallit. Ille etenim non eo tempore vixit. Si de præceptore Leonis Philosophi, licet non fallat, ille tamen innumerabilium librorum editione non celebratur. De quo, an aliquid (d) scripserit, adhuc dubitamus. *Ad hunc certe Constantium Pselli de victus ratione, hoc est, de dixta.* Hoc [6] quoque falsum est. Nam Psellus qui *De victus ratione* conscripsit, Constantino Ducæ (e), vel si placet, Constantino Monomacho librum nuncupavit. *Et de auro conficiendo.* Nihil minus. Libellum etenim illum ad patriarcham Michaellem Cerularium, cujus hortatu illum conscripserat, misit. *Quos quidam non sane indoctos.* Optime hic aliorum ineptias abdicat, et nonnulla Pselli commentaria, non tamen Leonis Philosophi magistri, recenset. Subdit, *Fuit et hujus Constantini Ducæ filius, et Michaelis Pselli discipulus Michael Ducas imperator Constantinopolitanus, qui a fame et penuria Parapinaceus (f) cognominatus fuit.* Nugæ, Constantini, Leonis filii, nullus fuit filius Michael, sed Romanus, cui librum, ut Gyraldus supra dixerat, moriens, *De administrando imperio* reliquit. Et Michael iste sub Psello præceptore Constantinum Ducam patrem cognoscit Annon bene tractat historiam Gyraldus? Annon bene de Psello atque his imperatoribus meritis, quos fœdissime commiscendo confundit, et loco suo ejectos ad alia tempora conjicit?

VII. Possevinus item, dum scripta recentioris Pselli ad veterem illum Leonis præceptorem transfert, satis male antiquitatem accipit: *Michael Psellus, qui Leonis, cognomento Philosophi, fertur fuisse præceptor, pleraque scripsit, tum ad theologiam, tum ad philosophiam atque ad alias disciplinas, sive mechanicas, sive medicas spectantia; si tamen omnia, quæ ascribuntur, legitima sunt illius opera.* Nec plus sapit Franciscus Bosquetus, præfat. ad lectorem in Michaelis Pselli de legibus

NOTÆ.

- (d) Præter carmina, ut illa de quibus supra § 3.
 (e) Aliter tamen ipse Allatius infra § 11.
 (f) Quod πινάκιον sive quarta pars modii eo

tempore ementibus subtraheretur. Vide Cangium in ΗΙΒΑΧΙΟΝ.

Syntagma : *Michaelem Psellum, qui præter propter annum Christi 850 Leonis Philosophi imperatoris, etc.*

VIII. Et sane parum caute Andreas Schotius Præfat. ad Psellum in Cantica canticorum, et Gerhardus Vossius de *Historicis Græcis* lib. II, cap. 26, Cæsari Baronio et Bellarmino imponunt, sibi et aliis persuasisse conati, floruisse Psellum Christi anno 859, quo Constantinopoli imperator Leo Philosophus fuit, quem et Psellus litteris informavit. Licet enim de Psello verum sit, nec in eo Baronius fallitur; fuit enim vere eo tempore Psellus quidam, litteratura insignis; nunquam tamen Baronius eum Psellum Leonem imperatorem litteris imbuisse affirmavit, sed Leonem Philosophum longe ab imperatore Leone diversum. *Baronius, dicunt, a Psello, non Leonis æquali, sed multo recentiore, Simeonem Melaphrastum oratione panegyrica celebratum narrat.* Ita est. Sed non dixerat unicum tantum Psellum exstitisse. Et nos ad [7] quemnam Psellum oratio referri debeat, certo affirmare non possumus. Conjectura tamen, eaque levissima ducimur, hunc recentiorum esse illius auctorem; quod et plura scripserit in omni disciplina et scriptorum gloria celeberrimum fuerit. An vero senior ille aliquid scripto tradiderit, certo non constat.

IX. Ego vero nullus dubito, si verum fateri velimus, Psellum illum sub Basilio Macedone, multa philosophica scripto consignasse, eaque nunc affinitate nominis indistincta sub recentioris Pselli nomine circumferri. Scripta namque omnia, quæ Psellum patrem indignant, cum et tractandi ratione, et inveniendi acumine, nec eadem dicendi forma, nec figurarum coloribus gestiant, sed alia incomptam illam, et Græcam philosophiam, non barbaram scilicet, sed virilem, et quæ suo splendore nitescat, præ se ferant; alia cum Musis ludant, et Gratiis, et verborum flosculis, et compto periodorum instructu hilariter subsiliant; diversos sibi parentes pro genii diversitate reposcunt. Et licet magni viri aliquando rerum excelsarum parturitione defatigati videantur destitui, et in alias atque alias se dicendi formas convertere, semper tamen in illis vis quædam naturæ, a semetipsa nunquam degenerans, inclarescit, qua nasuta ingenia et acres operum iudices verum auctorem expiscantur. Quamvis deturpata facie et pedibus distortis Ganymedes claudicet, non ita in alium virum migrare poterit, ut Ganymedes esse non cognoscatur; adhuc lineamenta illa, et pessime exceptas pulchritudinis scintillas, et latentes in membris radios, si fungus omnino non es, prompte dignoscas. Sæpeque in confracto, exeso ac partibus mutilato marmore cælum Praxitelis deprehendi. Cum itaque in hisce operibus longe diversa sint omnia,

non uni ascribentur parenti, et quæ junioris Pselli non erunt, ad antiquiorum esse referenda plane iudico. Præcipua illa erunt, quæ Aristotelis libros plerosque per modum paraphrasis, non inelanter exponunt. Semperque de Dialogo illo, in quo operationes dæmonum asseruntur, deque ejus auctore subdubitavi. Stylus florido solidior, res extra Peripateticorum scholas, cum Platonis et Zoroastræ sententiis affinis, et magica illa nugamenta alterum a Psello recentiore Psellum indicant. Hic in Dialogo Marcus in Chersonese insula commorans peregrino magiæ arcana exponit; Leo Philosophus philosophica ac reliquas scientias in Antro insula a Michaele Psello edocetur. Video Leonis historiam sub alienis nominibus quasi personatum [8] in theatrum educi. Illud etiam, quod se dicit Timotheus a paterno avo audisse de Euchaitarum pessimis moribus, annon magis senioris Pselli ætati, tunc cum Massalianorum hæresis, ut de hæresibus narrat, Joannes Damascenus, crudelissime in Ecclesiam Dei grassabatur, quæ tempore junioris prope extincta languebat, videtur convenire? Adde Dialogo tractatum (g) de *Dæmonibus*, nondum editum Græce, quod sciam, ex Græcorum sententia, uterinum dixeris ac germanum fetum, et Leonem Philosophum ac Joannem ejus consanguineum magiæ insimulatos et accusatos tradunt historici, quam verisimile est non ab alio quam a Michaele illo Psello didicisse.

X. Libellus etiam Pselli *De lapidibus* a Mausæo editus, vel huic seniori Psello, si me conjectura non fallit, tribuendus est, vel certe nulli. Audi quid ipse dicat, dum in fine auctores, qui de lapidum virtutibus causas reddidere, enumerat, post omnes subdit: *Τῶν δὲ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ ἐκ τῆς Ἀφροδισίας Ἀλέξανδρος, ἄνθρωπος περὶ πάντων ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἀπορρήτων τῆς φύσεως προχειρότατος.* Id est: *Ex his autem, qui paulo ante nos vixerunt Alexander Aphrodisiensis, ad omnia etiam naturæ occultiora enucleanda, ut plura paucis complectar promptissimus.* Anne paulo ante tempora Pselli, qui sub Constantino et Michaele Ducis florebat, Alexander Aphrodisiensis, qui sub Antonino et Severo scribebat, vixisse dicendus est? Si octingentorum et quinquaginta annorum spatium modicum temporis intervallum Psello est, quod erit longum? Ergo vel hic libellus Psello huic seniori vindicandus est, vel si sexcenti etiam et plures anni diuturniora tempora sunt, ideoque nec seniori tribuendus, alius nobis opusculi auctor quærendus est sedulo, ne Psellum, dum hæc scriberet, dormitasse nugacissime fateri cogamur.

XI. Liber etiam *Medicus et Therapeuticus* Pselli, quem Constantino Porphyrogenetæ, nisi nos ludit inscriptio, nuncupavit, forte Psello seniori

NOTÆ.

(g) De hoc infra § 39. Laudat et Allatius diss. de Engastrimytho c. 2 et 16.

tribuendus est, si vitam eo usque protraxit; certe A recentiori tempora negant.

XII. Verisimile itaque est, Psellum hunc plura in *Philosophicis Rhetoricis* composuisse. At non scripsit, inquit, quidquid de aliis sit, in Simeonem Metaphrastem panegyricum, ut Baronius somniat, [9] cum illum Psellus recentior scripserit. Quare Baronius falsus est, et in Psello, quem in aliud tempus amandat, et in Metaphrasto, quem ob imaginarium Psellum annis ferre ducentis, antequam esset, suam Ecclesiæ operam contuluisse in enarrandis sanctorum vitis contendit. Nec feliciori eventu Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, sæculo IX, anno 850; Jacobus Gaulterus in *tabula Chronologica*, sæculo IX, pag. 598; Jacobus Gretserus *De imaginibus manu non factis* c. 10, et alii, Baro-

onium secuti sunt.

XIII. Hic historiæ ecclesiasticæ hostes, et Simeonis Metaphrastæ acerrimi defensoris oppugnatores, tantorum virorum lapsu triumphare sibi videntur. Sed nulla id evidenti ratione conantur, ni mea fallit opinio. Pselli tempora Baronius non distinxit; at quonam ipsi modo distinguunt? Ipsi Panegyrim illam in Metaphrastem Juniori Psello, sed quonam argumento adjudicant? Prorsus nullo. Auctorem illius orationis Psellum alterum esse, non Leonis Philosophi magistrum nunquam evincunt. Scripsit ille plurima, ut verisimile est; quare non et hanc orationem scribere potuit? Et scripsisse argumentum hoc ad probandum firmissimo, ni me codices manuscripti fallunt, ni ipsi, qui contrarium astruunt, lapides sunt, demonstrabo. Concedant C et concedere debent orationis parentem cognomento Psellum fuisse, vixisseque non diu post Metaphrastæ tempora. En illius verba (h): "Ἐδειξε γὰρ κἀν τῷ τέλει ὁποῖος αὐτῷ ὁ διασπουδασμένος βίος ἐτύχωνεν ὢν. Οὐ γὰρ ὡσπερ τετιμηθεῖαι τὸν οἱ συναωραχότες φασίν, οὐδὲ διηρηθεῖαι, ἀλλ' ἐδόκει ὡσπερ τινὸς δέσμης ἐλευθερούμενος, καὶ εὐμαρῶς πρὸς τοὺς ἄγοντας ἀγγέλους ἀνατεινόμενος νεύματι. Id est: *Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abscissum, aut divisum fuisse dicunt ii, qui viderunt: sed videbatur veluti a quodam vinculo liberari, et hilari nutu se extendere ad ducentes angelos.* Neque negare poterunt, Nicetam qui, et David dicebatur, Paphalgonem divo Ignatio Constantinopolitano, æqualem D iisdem cum senioris Michaelis Pselli temporibus, scriptis editis celeberrimum, vixisse. Ipse hoc de se, in principio Vitæ Ignatii a se conscriptæ, tradit. Nicetam hunc eundem cum Niceta Serrone faciunt plerique codices Vaticani. Expositionem siquidem in Carmina Gregorii Nazianzeni, ejusdem, qui et in alia Gregorii commentatus est Nicetæ, Serronis scilicet, quod et plurimi codices manuscripti con-

firmant, huic Nicetæ Davidi tribuunt. Habent enim satis evidenter, Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγονίας [10] Ἑρμηνεία εἰς τὰ ἔπη τοῦ Θεολόγου. Et, Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ, Ἐξηγήσεις εἰς τὰ αὐτά. *Nicetæ Philosophi Paphlagoniæ Expositio in Carmina Theologi, et Nicetæ, qui et David, expositio in eadem.* Neque ab his diversi sunt codices mss. Augustani; confirmatque editio Veneta sub anno 1563. Ut hinc videas una tot manuscriptorum codicum conspiratione, non unius exscriptoris, oscitantia illarum expositionum immutatum, sed continuata serie pluribus comprobatum, auctorem Nicetam fuisse, qui et David et Paphalgo Philosophus dicebatur. Serron itaque Nicetas et David auctoritate horum codicum unus est et idem auctor. Ea præ, sequere, mi Gaffarelle. Nicetas, præter expositiones in Gregorii orationes, et alia ingenii sui in omni genere doctrinarum, erudita sane et docta monumenta, in divi Lucæ Evangelium, quatuor libris distinctam, satis uberem et luculentam Catenam ex pluribus Patribus et scriptoribus ecclesiasticis venuste admodum concinnavit; inter eos non infimi sunt Simeon Metaphrastes et Psellus. Fateri possumus ergo, Psellum hunc, qui sub Constantino Duca floruit, esse? Apage. Meræ nugæ. Ante Nicetæ tempora obiisse eum certo constat. Eum de novo post Nicetam revivisse probent ipsi, si poterunt.

XIV. Argumentum hoc sane efficax, mihi in præsentia, ut verum fateor, non satisfacit. Nec fide manuscriptorum codicum, quos supra recensui, Nicetam Davidem eundem esse cum Niceta Serrone, Catenæ in Lucam compilatore probatum satis puto: longum enim temporis intervallum inter utrumque intercessisse existimo. Nam Nicetas Serron, diaconus primum Magnæ Ecclesiæ, et magister, seu doctor. Catenæ in Lucam, Matthæum et alios auctor, et Heracleensis postea archiepiscopus, iisdem cum Thephylacto archiepiscopo Bulgariæ temporibus floruit, ad quem nonam Theophylacti epistolam inter impressas a Meursio, legi. Sed de his alius erit inquirendi locus.

XV. Quod si novatorum doctrinis insistere vellem, Metaphrastes in ultima Christianæ Ecclesiæ antiquitate ipsis etiam apostolorum discipulis σύγχρονος fuit, tantum abest ut recentissimus sit. Nodus quem nescio, an unquam expedient adversarii. Gesnerus, et ejus Epitomator suspicantur, Hippolytum Thebanum, Chronici Ecclesiastici scriptorem, cujus fragmentum Canisius in *Antiquit.* tom. III, nobis Græce et Latine exhibuit, illum esse, cujus Hieronymus meminit in libro *De viris illustribus*, Portuensem duntaxat, nec incongrue; cum et Nicophorus Callistus *Histor. Eccles.* lib. II, c. 3, Glycas, (i) et [11] Theodorus Metochita in An-

NOTÆ

(A) Apud Allatium de Simeonibus p. 335. Quem vide etiam p. 48 seq.

(i) Glycæ etiam sunt quos sub Metochitæ nomine

annales Meursius edidit. Hippolytus vero Chronici auctor floruit sæculo XI.

natibus, ea, quæ sunt Hippolyti Thebani, tribuant Hippolyto, Portuensi episcopo, substituantque pro Thebano Portuensem. Verum Portuensis sub Alexandro imperatore, anno scilicet Christi 229, martyrium passus est. Est ergo Metaphrastes antiquior, cum Metaphrastæ Simeonis in Chronico mentio fiat, et suspicione ipsorum una cum discipulis apostolorum floruit. Plures jam hic Metaphrastas parturient, omnium tamen recentissimum Vitas sanctorum scripsisse dicent. Nugæ et somnia.

XVI. Metaphrastes Simeon unicus esto, Thebanus a Portuensi, uti est Hippolytus diversus existimetur; et nos perquam obscura illius tempora et vitæ institutum aliunde quam a tempore Pselli, et, si fieri potest, ab eodem etiam Metaphraste inquiramus. Auctor Vitæ sanctæ Theoctistæ Lesbæ, Lippomano et Surio, (j) aliisque sine ulla hæsitacione, quamvis nescio quid ad incertum auctorem transmittat, Metaphrastes hic est. Comprobaturque certissimo ipsius Pselli testimonio. Psellus namque, dum in Metaphrastem canone, commentationes Metaphraste insinuat, scribit illum consilio atque monitu Parii anachoretæ munus aggressum scribendi, primum omnium colloquium illud composuisse, et Theoctistæ virginis vitam graphice admodum celebrasse, Ode 6. Τὸ πρῶτόν σου σύγγραμμα ἐκ Ἡρονοίας θεικῆς, καὶ ἑμιλίας γέγονε τοῦ ἱεροῦ πρεσβύτου καὶ μοναστοῦ, Συμεῶν θεσπέτιε, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκας. Εἰ, Ἀξίως ἐξόμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα ἀγωνίσματα Θεοκτιστοῦ τῆς ὄντως ἀγγελικῆν, μικροῦ καὶ ἀσώματον τελεσάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα. Id est: *Prima tua commentatio ex divina Providentia et colloquio facta est suori senis et anachoretæ, Simeon admirabilis, quem in Paro insula conspexisti. Et, Pro dignitate laudati Lesbæ illustrata et divina certamina, vere Theoctistæ, a Deo subricatæ, quæ angelicam et tantum non incorpoream absolvit sapienter vitæ rationem.* In hac autem scriptione, et colloquium senis in Paro, et adhortamenta, et vita Theoctistes pro humani ingenii tenuitate exponuntur. A ratione ergo alienus esset, quicumque scriptum hoc Metaphrastæ esse genuinum denegaret. At in hoc vitæ institutum ejusdem, et ætatis tempora plane et sine ullis ambagibus proponuntur. Frustra itaque ex alio, nec ab ipso Simeone, de Simeone, testimonium quærimus. Discamus vero a Simeone, eum non a ducenda uxore abhorruisse, sed ex illa liberos etiam procreasse, civilibusque muneribus functum, tunc demum cum Ilimerio, ducendarum copiarum peritissimo, legatum [12] ad Arabas, qui Cretam invaserant, missum fuisse: et, cum non liceret per ventos ulterius, Parum adnavigasse, et cum sene illo anachoreta cognomine, a quo et res gestas Theoctites ea conditione, ut omnia scriptis mandaret, perceperat, col-

locutum familiarissime, suæque legationis finem fortunatum, ob eamque munera ab imperatore reportanda, præsentante divino illo sene, audisse: post absolutam navigationem, scribendo ea, quæ viderat et audierat, præcepta senis adimplere. Illa ergo tempestate vivebat, cum Arabes Ægel insulas, et oras Græciæ maritimas non infelici eventu, misera tamen Græciæ calamitate ac clade affligerunt. Sed tunc potissimum, cum in Arabas classe ac ferro Himerius, ipse verbo ac muneribus expugnandos mittitur, tunc cum nondum ad scriptionem animum adjecisset. Sed ista evenere temporibus Leonis Sapientis, Basilii Macedonis filii, si Cedreno, Curopalatæ, Zonaræ aliisque historicis Græcis fides habenda est. Ergo tunc Simeon iste Metaphrastes, Vitarum scriptor, floruit, muneribus ac dignitatibus auctus. Et si quid conjectura augurari licet, Simeon ille a secretis sub hoc Leone, qui aurum a Rhodophyllo relictum Leoni Tripolitæ infami apostate obtulerat, ut eum ab excidio Thessalonicensi averteret, ideoque ab imperatore patricii et secretarii primarii dignitatibus condecoratas, nullus alius est, quam Simeon iste noster Metaphrastes, qui Logothetæ nomine a Psello, ut dicemus inferius, et ab aliis insignitur.

XVII. Metaphrastes ergo Simeon scriptionem exorsus est sub Leone, et sub Constantino Porphyrogenneta, Leonis filio, et nepote Romano, ætate etiam ipse provectiore assiduus laboribus absolvebat; ut ex illius oratione de exportatione manus dextræ Joannis Baptistæ apud Lippomanum et Surium (k) colligi poterit. Ait enim ea ætate sub Constantino et Romano imperatoribus a Jobo diacono manum Antiochia Byzantium delatam fuisse. Id autem sub dictis imperatoribus evenisse confirmant Cedrenus et Zonaras in Constantino Porphyrogenneta.

XVIII. Errat ergo Gerardus Vossius, et alii, qui putant Simeonem Metaphrastem sub Constantino Duca, vel saltem circa ea tempora floruisse: errasseque Baronium et Bellarminum, cum Simeon, ut Vossius ipse putat, ducentis annis posterior vixerit, quam illi existimarunt.

XIX. Quantum præterea immaniter hallucinatus sit Hospinianus, dum Metaphrastes et Psellos pro arbitrato, ut ita dicam discerpit, [13] abunde satis ostendit Jacobus Gretserus *De imaginibus manu non factis*, c. 19. Conferam et ex meo nonnulla, præter jam dicta, ad messem tam uberem, ut veritas clarius elucescat. Fuit Metaphrastes non (l) trivialis Constantinopoli ludimagister, sed genere clarus illustri familia natus, divitiis abundans, in aula imperatoria celebris, a secretis et consiliis intimis, et post mortem etiam miraculis illustris. Psellus in eundem: Καὶ τόγῃ θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ γένους εὖ ἔχων, καὶ τὰ τῆς εὐκλείας οἴκοθεν

NOTE

(j) Ad 10 Novembr.
(k) Ad 29 Augusti.

(l) Confer Allatium de Nilis p. 29 edit. nostræ.

κακτημένος, βαθεῖ τε πλούτῳ κομῶν, καὶ οἷς ἂν τις πρὸς παιδευσιν ἀποκνήσειεν. *Et quod est admirabilis, et propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cum esset genere clarus, et ex illustri familia natus, et abundaret divitiis, et iis quæ se-gniores effecerint quempiam ad disciplinas, etc.* Hinc idem Paellus ejusdem Officium composuit, quod ab ecclesiasticis in ejus solemnitate, sicuti fieri amat in aliis Sanctis, decantaretur, in eo Oda 3 scribit, Ἐνδιαπρέψας ἐν ἀρχαῖς ταῖς τῆς κάτω συγκλήτου ὡς ἀνὴρ βουλευφόρος τὸ πολίτευμα τὸ σὸν ἐκτίσας ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὴν ἄνω σύγκλητον ἐκόσμησας. *Cum terreni senatus dignitatibus condecoratus fuis-ses, veluti vir consiliarius, vitæ ducendæ rationem in cælis acquieras, et supernum senatum decorasti.* Sæpeque Logothetam nominat. Ode prima: Μέλος μοι εὐροθμον δίδου, Λόγε Θεοῦ, εὐφημεῖν ὀρμήσαντι τὸν θεράποντα τὸν σὸν Συμῶνα τὸν Μεταφραστὴν τὸν κυρίως λογοθέτην ἀξιάγαστον. *Melos mihi concinnum Verbum Dei, cum celebrare inceperim servum tuum Simeona Metaphrastem, proprie Logothetam admirabilem,* Et alibi: Εὐφημήσωμεν πάντες ἐπαξίους φάτις τὸν μέγαν Θεοῦ θεράποντα Συμῶνα τὸν ἕγιον λογοθέτην. *Celebremus omnes condignis cantibus magnum Dei servum Simeona sanctum Logothetam.* Fuit ergo Logothetæ officio conspicuus, quod quidnam fuerit, pluribus alii exponere conati sunt: eos, qui plura desiderat, videre poterit. Satis mihi erit pro hac re stabilienda elegantissimi item, ac prudentissimi, licet sequioris sæculi scriptoris, Joannis Cinnami testimonium; in quo vertendo, illustrandoque diu me exerceo, (m) speroque laborem hunc meum, propter pulcherrimam historiam, ad hunc diem cum vetustate luctantem, meis vigiliis, et amicorum opera, et scopulo in tranquillum illatam, historicæ veritatis studiosis non ingratum futurum. Is itaque *Histor. Romanæ* lib. iv de rebus gestis Manuelis Comneni, de Richardo Antri domino verba faciens, scribit: Ὡς δὲ τῶν πυλῶν ἀλογιστήσαντες Γιβενάτζιόν τε αὐτὸ ὁμολογία ἔσχεν, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προσιόν-τες ἐπέκριντο. Κόμησέ τε ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ τῷ Γουλιέλμου Καντζηλαρίου συγγεγονώς, ὃν λογοθέτην εἴποι ἂν τις ἑλληνίζων ἀνὴρ, ἐπὶ Τράνιν σὺν αὐτοῖς ἔλθεν, ὡς αὐτοβοεῖ τὴν πόλιν ἀναρπασόμενος. [14] *Cum vero portæ urbis parum caute custodirentur, Juvenalium ipsum in ejusdem fidem se dedit* D *Hinc pro occupandis cæleris cum comitibus aliis, nec non Guilielmi Cancellario, quem Logothetam Græca quis lingua expresserit, consilium inibat, et Tranim usque tum illis processit, quasi primo impetu Urbem direpturam fuisset.* Alium hujus vocis significatum, antequam majestas illa imperii stas veterum officiorum formis abrogatis, exteris Barbarorum moribus, nova omnia approbando, cessisset, lege apud Procopium in *Historia Arcana*.

XX. Vitis, ut hoc etiam hic obiter notem, a

NOTÆ.

(m) Cinnamus Allatii nunquam prodiit. Exstant editiones Corn. Tollii et Cangii.

PATROL. GR. CXXII.

A Simeone conscriptis aliquas a junioribus esse adjectas observarunt Baronius, et Bellarminus, et alii, cum viri illi post Simeonis tempora vixerint. At eas a Psello, recentiore nempe, annexas in lucem vulgatas opinatur Andreas Schottus, præfatione ad lectorem, in Cantica canticorum. Unde id habuerit Schottus non liquet, etsi verum sit Psellum, sive Simeonis æmulatione, sive religione in sanctos, per plures sanctorum Vitas non ineleganti stylo accuratissime descripsisse, utinam, puerilibus argumentis neglectis, in quibus nonnunquam totus esse videtur, in istis seriis porttractandis plures. quam fecit, horas insumpsisset! Illius in sanctos conatus in Catalogo operum infra recensebimus.

■■■. VII. *Michael Psellus, Michaelis Ducæ imp. præceptor, clarus circa an. — 1050. Alii.*

B XXI. Tertius fuit Michael Psellus, Michaelis Ducæ præceptor, qui maxime omnium de republica litteraria meritis, honorificam sui apud posteros memoriam consecravit, ita ut reliquos alios ejus cognomines acumine ingenii, eruditionis copia, profunditate scientiarum, argumentorum varietate, multitudine scriptorum et splendore gloriæ obtruerit; quare, aliorum extincta, et, ut ita dicam, oblitterata memoria, ipse solus nomen illud meruisse videtur. Sic poetam et oratorem cum dicimus, Homerus nobis atque Demosthenes, de Græcis loquor, statim sese offerunt, mentisque oculis representant.

XXII. Fuit patria Constantinopolitanus, e consulum ac patriciorum prosapia, quamvis non tam felici fortuna. Ipse id ait de se in Epitaphio matris: Τῷ τοίνυν ἐμῷ πατρὶ τὸ μὲν ἄνωθεν γένος ἐς ὑπάτους ἀνῆκτο καὶ πατρικίους· τὰ δὲ κατ' ἐκείνον πράγματα οὐχ οὕτω δεξιῶς εἶχεν. *Patris igitur mei genus antiquum ad consules et patricos referebatur, res vero ipsius non nimis prospere se habebant.* Post duas femellas tertio ipse partu, multis matris suspiriis, et ad Deum precibus effusis, in lucem editur. Mirum est, quod in ejus ortu narratur, nullas eum lacrymas profudisse, neque usquam postea in maximis etiam necessitatibus plorasse, sed [15] semper ætate illa tenella lætos ac puniceos oculos habuisse: tantum parentis, nullisque aliis quam maternis, ad quæ vel usu vel sententia terebatur, uberibus inhiasse. Quinquennis præceptor traditur, adeoque robuste studiorum pondus excepit, ut ludicra omnia, præter litterarum studium, quo summopere delectabatur, sordescerent. Et illius affectum ejusdemmet verbis expressum: Ἐν-τεῦθεν οὖν ἡ μήτηρ πρὸς τὰ κρείττω χειραγωγου-μένη εἰς πέμπτον ἔτος τελέσαντα διδασκάλῳ ἐφ-ίστησι. Καὶ ἦν μοι τὸ μάθημα οὐ μόνον τὸ εὐχρῆς, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ ἀντ' ἄλλης τινὸς παιδείας. Ἠνιώμην γοῦν, εἰ μὲ μοι διὰ πάσης ἡμέρας διδοίη τὰ παιδικά. Καὶ ἦν μοι παιδιὰ μὲν ἡ σπουδὴ δὲ παιδιὰ, οὐχ ὡς ταῦτα παίζοντι, ἐκεῖνα δὲ σπουδάζοντι, etc.

Id est : Hinc igitur mater ad meliora manuducens quinto ætatis anno magistro commendat. Et erat mihi disciplinæ non tantum facilis, sed dulcis præ quolibet alio ludo. Ægre itaque ferebam, si mihi per totum diem delicias non suggereret. Eratque mihi ludus studium, studium ludus, non quod hoc ludibrio haberem, illi vero incumberem. Ætate grandiore, dum inter parentes non convenit, cuinam studiorum generi esset addicendus, Joannes Chrysostomus et apostoli, matri in somniis visi, decernunt. Hinc disciplinarum quam voluptatum cupidior, æqualibus in studio superatis, non longo intervallo ad suprema quæque doctrinarum culmina gradum fecit, omnibusque innotuit. Hæc ipse prolixè nimis, oratione In matrem, prosequitur, et ex eo Anna Comnena *Alexiados* lib. v, brevissime concinnavit, dum de Italo verba faceret : Καὶ Μιχαὴλ ἐκεῖνω τῷ Ψελλῷ ἐν ὑστέρω προσωμίλησεν, ὅς καὶ πάνυ τοι παρὰ διδασκάλους σοφοῖς ἐφοίτησε. Διὰ φύσεως δὲ δεξιότητα, καὶ νοὸς εὐθύτητα, τυχῶν μέντοι καὶ Θεοῦ ἀρωγοῦ. Πρὸς τοῦτοις διὰ τὴν θερμότητην ἰκεσίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐπαγρυπνούσης συχνῶς τῷ ἐν τῷ ναῦ τοῦ Κυρίου τῆς Θεοτόκου σεπτῷ εἰκονίσματι, καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἐκκαλῶ οὐμένης, εἰς ἄκρον σοφίας ἀπάσης ἐληλακῶς, καὶ τὰ Ἑλλήνων καὶ Καλδαίων ἀκριβοσάμενος, γέγονε τοῖς τότε χρόνοις περιβόητος ἐν σοφίᾳ. Id est : Tandemque in Michaelis Pselli consuetudinem venit, qui præceptores, sapientes oppido, nactus, naturæ dexteritate et intellectus acumine, Deo quoque illi coadiuvante, adhuc et matris intensissimis precibus, sæpius in templo Domini ante Deiparæ venerandam imaginem invigilantis, spississique pro filio lacrymis exorantis, ad universæ sapientiæ culmen pervenit, et Græcorum ac Chaldæorum decretis accuratissime acquisitis, ea tempestate celebre sapientiæ nomen consecutus est. Subdit deinde inter Italum et Psellum dissidia exorta. Medicinæ quoque operam dedit, ut ipse de se Oratione in Matrem, sæpius laudata, affirmat, dum de patre moribundo loquitur. Ὡς δὲ καὶ τοῖς [16] δακτύλοις τὰς τῆς ἀρτηρίας κινήσεις ἐτεκμηράμην. Ἐσπούδαζέτο γάρ μοι μακρόθεν ἡ περὶ τούτου τέχνη. Ut vero et digitis arteriæ motus observavi : jam enim diu aliquid in eam artem studii, et operæ contuleram. Studium in capessendis disciplinis, et omnibus addiscendis ardens ac pertinax, ipse libello *De admirabilibus lectionibus* in fine explicat. Ἐγὼ δὲ οὐ περὶ ἐργασίας ἔνεκα, νῆ τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, ἀλλὰ φιλομαθείας τὰ πλείω τῶν μάθημάτων συνελεξάμην. Ἐγένετο γάρ μοι ἡ φύσις ἀκόρυστος πρὸς ὅτιον σπούδασμα, καὶ οὐδὲν ἂν με βουλοίμην διαλαθεῖν. Ἄλλ' ἀγαπήμην ἂν, εἰ καὶ τὰ νέρθεν εἰδαίην τῆς γῆς. Καὶ οὐχ ὡσπερ οἱ πολλοὶ περὶ τούτου μὲν ἐσπούδακα, ἐκείνο δὲ ἀπωσάμην, ἀλλὰ καὶ τῶν φαύλων, ἢ ἄλλως ἀποτροπαιῶν ἐπιγυῶναι τὰς μεθόδους ἐσπούδακα, ἵν' ἔχω ἐντεῦθεν ἀντιλέγειν τοῖς χρωμένοις αὐτοῖς. Id est : Ego vero, non curiositatis ergo, ita sacrum tuum

animum Deus sospitet, sed amore discendi pleraque ex disciplinis collegi. Namque natura cujuscunque studii avida, nunquam scientiis potuit saturari. Nullamque vellem esse, quod mei notitiam fugeret; nec molestum mihi foret, etiam si sub terranea, noscerem. Neque ut plurimi, in hoc tantum incumbo, illud vero negligo, sed et pravorum etiam, et abominandorum mihi notitiam comparo, ut inde habeam, quod ea usurpantibus opponam. Plura de hoc, *Orat. de matre*, in qua singula quæque ad fastidium usque enumerat. Ea lector, ne ipse fastidiosis, videat.

XXIII. Interea satis ætatis ac prudentiæ habens in aula imperatoribus innotuit, qui in maximis negotiis proficuum illius operam experti sunt. Nam Michael Stratioticus inter selectos ex patribus conscriptis viros, quos Comneno Isaacio ad rebelles in concordiam redigendos misit, Psellum quoque nostrum legavit, non contemnendo elogio celebratum a Zonara tomo III : Στέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνηνὸν πρεσβεύσοντες ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τῆς συγκλήτου βουλῆς· οἱ δ' ἦσαν ὁ πρόεδρος Κωνσταντίνος ὁ Λειχοῦδης, ὁ πρόεδρος Λέων ὁ Ἄλωπος, καὶ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατος Ψελλὸς τῶν φιλοσόφων ὧν ὑπατος. Legantur igitur ad Comnenum selecti viri ex patribus conscriptis, *Constantinus Lichudes præses, Leo Alopus præses et Michael Psellus, sapientissimus princeps tunc philosophorum*. Et Cedrenus in Synopsi : Ἐκεῖ δὲ αὐτῷ γενομένη φθάνουσι καὶ πρεσβευταὶ βασιλέως ὁ πρόεδρος Κωνσταντίνος ὁ Λειχοῦδης, Θεόδωρος ὁ Ἄλωπος, Κωνσταντίνος ὁ Ψελλὸς, ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπατος. Οὗτοι γὰρ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ λόγου δυνάμει τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἀνθρώπων διαφέρειν δοκοῦντες, καὶ ἀσυγκρίτως ὁ Ψελλὸς ἐξελέγησαν εἰς τὸ πρεσβεῦσαι, καὶ προσεδόκησεν ὁ βασιλεὺς μεγάλα καταπράξασθαι διὰ τῆς ἐκείνων [17] εὐστομίας, καὶ χάριτος. Ibi ei occurrerunt legati imperatoris præses *Constantinus Lichudes, præses Theodorus Alopus, Constantinus Psellus, philosophorum princeps. Etenim hi tres viri sapientia, et facundia, omnium qui tunc vivebant, primi habitū, et quidem extra comparationis sortem Psellus, ad eam legationem fuerant delecti; quod imperator eorum eloquentia et gratia se maxima consecuturum sperabat*. Ubi exscriptoris incuria, pro Michaele, Constantinus irrepsit. Et in eo falsæ legationis accusatur ab eodem inferius : Λέγεται δὲ ὅτι καὶ οἱ πρεσβευταὶ παραπρεσβεύσαντες ἄλλο τε ἄλλως λάθρα τῷ Κεκαυμένῳ προσιόντες παρεκάλουν ἔχεσθαι τῆς ἐνστάσεως, καὶ μηδὲ ἰδοῦναι. Τοῦτο δὲ αὐτοὺς ποιῆσαι, καὶ οἱ καλῶς εἰδότες ἐπληροφόρου ἄνδρες οὐχ οἷοιτε ψεῦδεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν πληροφοροῦντες ἐνωμότως, ὡς ἔπαν τὸ ἀστυκὸν πλῆθος περικακῶς εἰς αὐτὸν ἔχει. Καὶ ὡς εἰ μόνον ἐγγίσει τῇ πόλει, τὸν γέροντα ἐξωθήσαντες, μετ' ἐπινοίῳν, καὶ ὕμνων αὐτὸν προσδίζονται. *Ac proditum est memoriæ, ipsos etiam legatos provaricatos fuisse, et modo hunc, modo illum diversis temporibus Cecaumeno suasisse, ut oppugnaret acriter oblatus*

conditiones, neque quidquam concederet. Et quidem hoc eos egisse pro certo perhibent ei, quibus ista optime sunt nota, et a mendacii suspicione sunt immunnes, aiuntque eos, interposito iurejurando, affirmasse Comneno, ardentem eum ab urbana multitudine diligi; ac, si lantum accessisset ad urbem, fore ut ipsam ea, sene exturbato, cum gratulatoriis victoriæ, et imperii carminibus excipiat.

XXIV. Isaacius Comnenus, cum Michaelem Cerularium, patriarcham Constantinopolitanum abdicare niteretur, aliorum, et Pselli præcipue opera, qui, in eum Oratione conscripta, multorum ac variorum facinorum reum fecit, usus est Zonaras ibidem: *Εἶτα καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φροντίδος ἐπίθετο, καὶ τισι τῶν ἀρχιερέων συναργοῖς πρὸς τοῦτο ἐκέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων πολλῶν, καὶ ἀλλοκότων συναγωγῆι, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνου λόγῳ συνήθροισέ τε, καὶ συνεγράψατο, δηλοῖ τε διὰ τινῶν τῷ ἀνδρὶ ἀπειπασθαι τὴν πεισματικὴν, ἣν' ἐκὼν δοκεῖ παραιτῆσθαι, ὡς εἰ μὴ τοῦτο, καὶ ἄκων οὕτην ἀφαιρεθήσεται, εἰς μέσον κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, opere quorundam episcoporum utitur, et Pselli, variarum et absurdarum criminationum coacervatoris, quas in Oratione contra illum scripta congressit, et per quosdam viro significat ut simulet se ultro pontificatu cedere quem alioquin invitus cum publica infamia sit amissurus.*

[18] XXV. Diogeni imperatori infensus, primus ipse inter senatores, et Joannes Cæsar, et filii, Eudociam imperatricem in monasterium trudent; Michaelem Ducam imperatorem denuntiant; Diogenem jam revertentem imperio abdicant, auctore et adiutore consiliorum eodem Psello. Zonaras, in Romano Diogene: *Ὁ γοῦν Κεῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ ἀεὶ, ὡς εἶρηται, ἐγκοιτῶντες τῷ Διογένηι ἀπάξουσι τὸν καίρον, καὶ προσλαδόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου ἐνέου, ὅσοι ὠμοφρόνουν αὐτοῖς, ὧν ἐξῆρχεν ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς, ὕσους καὶ αὐτὸς τῷ Διογένηι τυγχάνων, τὴν Βασιλίσσαν Εὐδνκίαν εἰς τὴν παρ' αὐτῆς δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ ὧν τὸν ἐν τῇ Προποντίδι πορθμὸν περιορίζουσιν, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀνακηρύττουσιν αὐτοκράτορα, ετο, Joannes igitur Cæsar, ejusque filii, Diogeni semper, ut dictum est, infesti, arrepta occasione, quibusdam etiam ex sonatu sui facinoris, quorum Psellus vir honoratissimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus, adhibitis, imperatrice Eudocia in monasterio, quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, relegata, Michaelem imperatorem appellat.*

XXVI. A puero itaque liberaliter educatus, animo circa artes doctrinasque gestiente, fructus, quos ab eis expetebat, decerpit, non breves atque incertos, sed uberes et tempestivos. Eloquentiam enim, horridam tunc et incultam, excoluit, nec ad pernicioem et pestem convertit, sed ad salutem. Tandem philosophandi rationem omnem

(n) Non adeo reprehendendum Zonaræ judicium, si studiorum deliciis ita fuit edoctus indulgere

complexus, loco in illo uberrimo ac feracissimo, frugiferam sibi, et aliis diligentiam expertus, extraxit malorum radices; de natura et rebus occultis optime planeque disseruit, quod verum et quod falsum est in oratione, aperuit, summisque imperatoribus fuit et vivendi præceptor, et dicendi. Ad labores impiger, diu noctuque aut aliquid conscribendo, aut legendo, tempus insumebat: nec vires consenuerant, nec defecerat animus. Et cum munus optimum fructuosissimumque quod possit afferri principibus, illud esse exsultimaret, si doceantur atque erudiantur, summa ope nitēbatur, ut Michaelem Ducam instrueret bonisque moribus informaret. Quo quis potest in vita humana, vel desiderare melius, vel optare præstantius? Coercenda est principum libido, refrenandusque furor, neque alia via id consequi possumus quam doctrina et eruditione. Hominis decus est ingenium, ingenii lumen eloquentia, eloquentiæ candor philosophia, philosophiæ rectrix ac magistra pietas, quæ nisi præceptorum monitis fulciatur, in ignorantiam tenebras prolapsa, ruinam facit.

XXVII. Non potuit tamen effugere calumniam Zonaræ lib. III. *Annal.*: Καὶ τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα, καὶ ταλαιπωρία, [19] καὶ ὁ τούτων ἐπιστρέφόμενος οὐδαμοῦ. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεις ἐσχόλαζε πράξει τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, λόγοις τῷ δοκεῖν αὐτὸν ἐμβιδάζοντος, καὶ διδάσκοντος, νῦν μὲν τὴν γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα, καὶ διαλέκτους, νῦν δ' ἵνα κατὰ ῥήτορας διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίας αὐτὸν προσεθίζοντος. Ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπερῦκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προσετηκῶς, ὑφ' ἑτερον καὶ τοῦτον ἕνα τὸν τῶν καινῶν κυβερνήσιν ἐποιήσατο, καὶ νόμος τῆν τὸ τῷ Λογοθέτῃ δοκοῦν. *Homines atterebantur, et ærumnis premebantur: et nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a principe philosophorum, et honoratissimo Michaele Psello ad litterarum studia deduci videbatur; ac modo in arte grammatica versibus, in linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rethoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod Logothetæ visum esset. Et inferius: Μητινος δὲ προνοουμένου τῶν κοινῆ συμφερόντων, ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἡσχόλατο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο, σιτοδεία τοὺς ἐν πόλει ἐπίσεν. Nenime autem bonum publicum curante, nam imperator studiis vacans, iambos scribere a Psello docebatur, urbanos annonæ penuria premere cepit. Ita nil tam sanctum (n) est, quod calumnia tentare non audeat, et quod laude dignum est, ex improviso, princeps, ut illis intentus imperii curam allis relinqueret.*

fraudulenterque irrepens nescio quis criminose dilacerat. Et hominum turba cæca veluti oraculo plaudit, misera sane, duraque prudentissimorum hominum conditione. Sub aliis item imperatoribus Græcorum imperio jam seuescente, doctri nisque omnibus in barbariam commutatis, cum, pro dolor! inertia pro sapientia erat vitam ipse fama clarissimus transegit, jucundus amicis, egentibus utilis, omnibus denique charus.

XXVIII. Illius tamen fidei causam, defensionemque non susceperim, si, quæ de eo Josephus Methonensis episcopus apologia contra Marcum Ephesium tradit, vera sunt. Illum enim annumeret schismaticis Photio, Cabasilæ, Palamæ, Camatero, Phurnio, Moschambari, Bulgaris, Nicolao Methonensi, et Panareto, qui dicto et scripto Lainam Ecclesiam insectati sunt. Καὶ σὺ μὲν συνήφθης, ὡς φῆς, τοῖς ἁγίοις σου Πατράσιν, καὶ διδασκάλοις Φωτίῳ τῷ πρώτῳ σχισματικῷ, μᾶλλον δὲ αὐτουργῷ, [20] καὶ δημιουργῷ τοῦ σχίσματος, καὶ τῆς διαιρέσεως, Καβασίλα, Παλαμῆ, Καματηρῷ, Φουρνῆ, Ψελλῷ, Μοσχάμπαρι, Βουλγαρίῳ, Νικολάῳ Μεθώνης, Παναρέτῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς μετὰ τὸ σχίσμα, καὶ τὴν πολλὴν ἔριν κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας εἰποῦσι. *Et tu quidem, ut ais, sanctis tuis Patribus ac doctoribus te adjunxisti, Photio schismaticorum principi, imo vero auctori, et opifici schismatis, et dissidii: Cabasilæ, Camatero, Phurnio, Psello, Moschambari, Bulgaris, Nicolao Methonensi, Panareto, et cæteris qui post schisma, et multam contentionem in Romanam invecti sunt Ecclesiam.* Sane Photii, Cabasilæ, Palamæ, Nicolai Methonensis, aliorumque in Ecclesiam Latinam commentationes nugacissimas non sine tædio ac stomacho legi. Pselli similem disputationem ad hunc diem non offendi, et fortasse nec ille conscripsit. Verumtamen est in *Expositione fidei* ad Michaelem Ducam, dum de processione Spiritus sancti verba facit, eum affirmare ex solo Patre procedere, quo vel solo nomine illius in recentiorum Græcorum placitis propugnantis pertinacia, et ad pervicaciora quæque audendum, si occasio se tulisset, animus innotescit.

XXIX. Tandem jam senex exauctorato Michaele Duca, ipse quoque a Botaniata Nicephoro dignitatibus spoliatus, monachum induens, solum vertere coactus est; nec multo post, sive senio, sive etiam mœrore vitam posuit: idque conjicio ex verbis Annæ Comnenæ *Hist. lib. v.* Sed iis præcipue: "Ἐνθα καὶ τοῦ Ψελλοῦ μεταχωρήσαντος Βυζαντόθεν μετὰ τὴν ἀπόκρυσιν, (lego ἀπόκρυσιν,) αὐτὸς φιλοσοφίας ἀπάσης πρόεστι διδάσκαλος. *Ubi et Psello post comam detonsam Byzantio secedente, ipse Italus universæ philosophiæ magister creatus est.*

XXX. Quidquid tamen sit, maximis eum laudibus exornarunt, præter Annam Comnenam, Joannes Scylitza, et Cedrenus in proœmio Historiæ, ὑπέριτος Ψελλός, *honoratissimus Psellus*, et in Stratioti-

co: et Zonoras loois supra adductis, et in Isaacio Comneno, Πολὺς τὴν γλῶτταν ὁ σοφώτατος Ψελλός. Vim dictionis cum non intellexisset interpres, πολὺ, τὴν γλῶτταν, *verbosum* reddidit. Apage sapientissimum istum, si verbosus est, Græci cum admirandum aliquem, nec cum vulgaribus comparandum innuunt, dictione illa πολὺς utuntur. Hinc aptissime diceres, et ad Atticæ eloquentiæ normam, Πολὺς τὰ θεῖα Γρηγόριος, *eximie sanctus (o) Gregorius* Ἡλὸς τὴν θείαν Γραφὴν Michael Ghislerius, *Disciplina rerum divinarum eruditissimus, et ingenio, prudentiaque in sacris Litteris exponendis acutissimus.* Πολὺς τὴν φιλοσοφίαν Fortunius Licetus. *Illis, qui ad philosophiam spectant, quam maxime potens: pauci ut sint qui tantis [21] philosophiæ dotibus præditi sint.* Πολὺς τὰ μαθηματικὰ Petrus Gassendus, *in rebus mathematicis tractandis ingeniosus, eorumque difficultatibus enodandis consultissimus.* Πολὺς τὰ ἱατρικὰ Gabriel Naudæus, *rebus medicis nimium pollens, nullum versatus, supra plerosque alios exercitatus, nimio jam imbutus usu liberaliter institutus.* Πολὺς τὴν παιδείαν Nicolaus Villanus. *Præclara eruditione atque doctrina ornatus: eruditione et florantibus studiis nunquam non satis instructus, magnus.* Πολὺς τὴν ἐπιστήμην, Renatus Moreau, *in perfectissima disciplina probatissimus, et incredibili quadam ingenii magnitudine ad quascunque disciplinas instruitissimus.* Πολὺς τὴν ἱστορίαν Jacobus Philippus Thomasinus, *ad scribendas historias maxime illustris: in illustranda antiquitate sedulo studio apprime clarus, singularis.* Πολὺς τὸν νοῦν Joannes Bourdelotius. *Pleno pectore sapiens: sapientia munitam mentem egregie gerens; considerate omnia perficiens.* Πολὺς τὴν ποιήσιν Joannes Rhodius, *in poeticis studiis mirifice versatus; admirabili quodam ad poesim studio concitatus, præstantissime cum omnibus Musis rationem habuit.* Πολὺς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν φρόνησιν. Dominicus Molinus, *virtute ipsa excellentissimus* An non Ciceronianum illud infert? *Talis est vir, ut nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam ille non et consilio regere, et integritate tueri, et virtute conficere possit: et similia.* Sic Psellus dictus est, πολὺς τὴν γλῶτταν, quasi diceres *magnus, multus, admirandus eloquio, eloquentia singulari.* Σοφώτατος etiam passim audit, *sapientissimus*, et a Glyca in Annalibus, et a Metochita in Historia. Et illius sententiis, qui eum secuti sunt, scriptores sua Commentaria non minus quam aliorum Patrum testimoniis illustrarunt. Inter alios præcipui sunt Niceta Serron, Catena absolutissima in Evangelium Lucæ; Macarius Chrysocephalus in Magno Alphabeto, ubi ex diversorum Patrum dictis Evangelia perfectissime interpretatur; et Joannes Diaconus Magnæ Ecclesiæ Tract. Τίς ὁ σκορὸς τῷ Θεῷ τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως, καὶ τῆς δευτέρας ἀναπλάσεως διὰ τοῦ Θεοῦ.

XXXI. Illud interim animadvertare debemus,

NOTÆ.

(o) Malim rerum divinarum apprime peritus.

Gesnerum in Bibliotheca ridicule satis arguari, eundem esse Michaelem Ephesium, et Michaelem Psellum. *Mihi quidem aliquando conjectura occurrit eundem existimandi Michaelem Ephesium, et Michaelem Psellum. Nam praeter commune praenomen, utrumque constat recentiore fuisse, Christianum, Peripateticum, Aristotelis paraphrastem.* Multi alii ejusdem praenominis recentiores, Christiani, et Peripatetici, Aristotelis paraphrastæ, nova hacce argumentandi ratione Pselli erunt, inepte. Verum est utrumque recentiore esse, Christianum, an æque Peripatetici, dubium; [22] certum omnino paraphrastes non esse: ni scholia, et expositiones textus brevissimas, una cum Paraphrasi confundere velimus. Conferantur utriusque in Aristotelem commentationes, quamvis sententia in multis convenient, in modo, ac methodo exponendi Aristotelem longe diversi sunt. Psellus continua textus paraphrasi sententiam aperit, Ephesium non nisi difficilioribus operam dat, clara, apertaque, uti cuique obvia, negligit.

XXXII. At quisnam sit iste Ephesium Michael, qui ic enodando Aristotele tantopere etiam elucubrationibus editis, insudavit, quæsiere multi. Sed frustra operam contriverunt. Ubi nullum rei vestigium apparet, si venatori res non succedit, laudem ille pro conatu, non, quod non invenerit, reprehensionem promeretur. Verum dum ego etiam omnia pervestigio, si quid subodoratus sum, in medium afferam, donec meliora ab aliis producantur. Sensuum, ac enarrationum similitudo hos duos auctores unum ab alio adjutum fuisse satis indicat, vel utrumque ab alio, et ex uno fonte utriusque monumenta corripari. Cumque a quo Psellus sua hauserit non habeam, utique Ephesium ex Pselli, sive ore, sive monumentis, quamvis verosimilius ex ore, sua habuisse, esseque Michaelem Ducam Parapinaceum dictum, Pselli discipulum, si conjectura aliquid valeo, existimo. Hic enim, dum summam imperii teneret, a Psello edoctus, illo amisso, in Ephesum delatus, illius Ecclesiæ antistes consecratur. Zonaras in Botaniata. Ὁ μὲν τοι προδασιλευκῶς Μιχαήλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καραίς, καὶ ψήφῳ συνοδικῆς Μητροπολιτικῆς Ἐφέσου χειροτόνητο, καὶ ἀπαξ φοιτήσας ἐκεῖ ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῆ ἐποιεῖτο τὴν διαίταν. *Michael vero, pridem imperator, tonsa coma, ut dictum est, concilii suffragiis Ephesi Metropolitana creatur. Et cum semel eo venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit.* Constantinus Manasses:

Ἄ Τῆ γαμετῆ τοῦ Μιχαήλ ζεύγνυται νόμῳ γάμου, καὶ ταῦτα γέρων τρυφερῶ, πέμπελλος νεαζούση. Αὐτὸν δὲ βαρυνόμενον, καὶ δυσανασχετοῦντα Τῆς Ἐφεσίων πόλεως ποιμένα καθιστάνει.

Antecessoris Michaelis conjugem sibi matrimonio copulat, senex mulierem teneram et dedicatam, capularis, et funeri destinatus vegetam, atque juvenem Quemque sortem suam ægre, molesteque ferentem, ac deplorantem, Ephesinæ urbis pastorem imperator constituit. Et Ephræm in Chronico:

[23] Ὁ Μιχαήλ δὲ γίνεται μελαμφορός, ἐκτ' ἀρχιθύτης, καὶ πρόεδρος Ἐφέσου.

Michael vero nigris vestimentis indutus sacrificio- rum princeps, præsulque Ephesi fit. In eo otio, si gregem Christi pascere otium est, multa in varias disciplinas, nec dubito, conscripsit, quæ nomine Michaelis Ephesii, quietis potius amans, memor turbarum, non imperatoris, exemplo etiam aliorum imperatorum, voluit, ut hominibus innotescerent. Non placet? dictum indictum esto. Ἐπανίτω πρός με τὸν τεκόντα τὸ ἀποκόημα. *Redeat ad me auctorem factus hic meus.*

XXXIII. Hic ergo Psellus, ut doctrina præstantissimus, ita omnium πολυγραφώτατος fuit. Ausim dicere neminem. ea, vel subsequente state, Græce vel invenisse acrius, vel ordinasse aptius, vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractasse. Nulla fuit scientia, quam ipse vel notis non illustraverit, vel compendio non tentaverit, vel optima methodo non expedierit. Eorum, quæ scripsit quæque ad notitiam meam pervenere, quædam edita sunt, quædam adhuc inedita: de editis primum sermonem instituam. Edita sunt:

XXXIV. Pselli *De victus ratione, deque facultatibus, et succi qualitate, elementorum, libri duo* ad Constantinum (p) imperatorem, Latine, Georgio Valla interprete, una cum Rhazæ de pestilentia libro, et Joannis Manardi Ferrariensis In Artem Galeni expositione. Basileæ, apud Andreæm Cratandrum, anno 1529, in 8.

XXXV. Ejusdem *Iambos in vitia et virtutes. Item, Anagogas in Tantalum, Allegoriam de Sphinge, Anagogam in Circem, quæ volebat Ulysses transformare.* Arsenius Monembasiæ episcopus Romæ (q) primus vulgarat. Deinde pluribus locis restituta, atque interpolata, a Conrado Gesnero, Basileæ edidit Joannes Oporinus (r) anno 1544, in 8, una cum Heraclidis Pontici Allegoriis in Homeri fabulas de [24] diis de quibus vide infra in Joanne Psello § 49, 56, 80. Obiter et hic animadvertendum est, carmina illa, quæ Federicus Morellus Lutetiæ anno 1608, in 8,

NOTE.

(p) Ducam vel Monomachum, ut Allatius notavit supra § 6, non Porphyrogenetam, ut Gyraldus p. 282. de Poetis. Prodiert etiam hi libelli de victu humano una cum aliis variorum scriptis ab eodem G. Valla versis Venet. 1498, fol., ut editiones Colon. 1526. 8, et Basil. 1457 in 8 omittam In libellis istis imperatoris jussu collectis nullum scriptorem laudat Psellus præter p. 8, Galenum. De eodem argumento sed plane diversus liber Si-

meonis Sethi exstat ad Michaelem Ducam imp. cui valde simile scriptum aliud Psello tributum de quo Allatius infra § 51.

(q) Græce in 8, ad calcem Apophthegmatum, Leoni X inscriptorum.

(r) Græce tantum, non Græce et Latine, ut a clarissimo Caveo in *Hist. litteraria scriptorum eccles. proditum*, licet Heracliti Allegoriis Latina illarum Gesneri versio subjuncta.

una cum Theodori Prodrumi dissertatione de Sapientia Græce edidit esse excerpta, nonnullis tantum verbis immutatis, ex his Pselli lambis. Ea sub Ἀνωνόμου nomine Ἰάμβους ἡθοποιήτους Morellus vulgaverat. Nihil minus. Phronesi tantum excepta, reliqua sunt de philosophia, rhetorica, et grammatica, quæ, quantum spectent ad mores, judicent alii.

XXXVI. Ejusdem *Paraphrasin in Aristotelis librum* Περὶ ἑρμηνείας, *De interpretatione*, edidit Græce Aldus, Venetiis, cum Ammonio, et Magentino 1503, in fol.; eandem latinitate donatam (s), cum ejusdem Pselli compendio *in quinque voces Porphyrii, et Aristotelis prædicamenta* Basileæ excudit Robertus Winter 1542, 8. Quæ ultima prius anno 1540 Græce Parisiis edita fuerunt, una cum ejusdem *Introductione in sex Philosophiæ modos*, et anno 1541, 12. Ibidem per Jacobum Foscarenum Michaelis filium latinitate donata. In alio codice manuscripto Paraphrasis titulus ita habetur, Παράφρασις τοῦ Περὶ ἑρμηνείας, ἀπὸ φωνῆς τοῦ κυρίου Βεστάρχου καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τοῦ Ψελλοῦ. *Paraphrasis in librum De interpretatione, ex ore domini Bestarchæ et principis philosophorum Pselli*. Hinc virum Vestarchatus etiam dignitate, unde postea Vestarches nobilissimæ familiæ nomen irrepsit, insignitum fuisse colligimus.

XXXVII. Ejusdem liber, (t) de quatuor mathematicis scientiis, arithmetica, musica, geometria, Græce et Latine editus cum aliis auctoribus, Wittembergæ 1560, nec non Basileæ per Joannem Oporinum 1556, 8, Guilielmo Xylandro Augustano interprete, cum nonnullis ejusdem Xylandri annotationibus in eundem. Quibus accessit Xylandri de philosophia, et ejus partibus carmen, et nonnulla alia carmina diversi argumenti. Opus hoc primus Romæ Græce imprimendum curavit Arsenius Monembasiæ episcopus, in qua editione scripserat, incertum esse, Pselli ne an Euthymii cujusdam [25] opus esset, plerisque tamen Pselli videri. Καὶ ταῦτα τῷ ταύτης πατρὶ, ἔτε Ψελλῶς ἦν, ὡς τοῖς κλείοσι δοκεῖ, ἔτ' Ἐὐθύμιος, χριζόμενος. Impressus quoque est (u) Parisiis Græce anno 1545, 12, per Jacobum Bogardum. Non multo post Elias Vinetus, quod nullus ante eum, anno 1553, primus Latinum fecit, Parisiisque

(s) Latina versio paraphraseos Pselli in lib. Περὶ ἑρμηνείας, studio quorundam amicorum Nic. Martimbosii prodiit Paris. 1339, 4. Editiones quoque Venetam 1541. fol. et Basileensem a. 1542. memorat Labbeus. Exstat et Pselli introductio in sex philosophiæ modos et compendium quinque vocum Porphyrii et de decem categoriis, Venet, 1532, cum versione Jacobi Foscareni.

(t) Hunc librum (in quo multa e Theone delibata) Psellus testatur se scripsisse anno Græcorum 6516, h. e. Christi 1008.

(u) Venetiis quoque anno 1532, 8, quæ editio Græca occurrit Romæ in bibl. Barberina. Latina vero Xylandri interpretatio recusa Lugd. Bat. 1647, in 8. Libellum Pselli de Musica, ex hoc Tetra-

A anno 1557, edendum curavit, postrema ejus parte, quæ est de astrologia, omiſsa, tum quod antiquis illis egeret Græcorum tabulis, quarum rationes suis temporibus non satis congruebant, tum quod esset mendosa præter alias, et ex ea se haud dum, ut ipse præfatur, ex sententia explicare potuerit, cujus loco Procli sphaeram substituit. Editum hoc idem Opus ex Vineti interpretatione Turroni apud Claudium Michaelem, anno 1592. Post Vinetum Xylander suam interpretationem aggressus est.

XXXVIII. Ejusdem tractatus Περὶ χρυσοποιίας, *De auri conficiendi ratione*, ad Michaelem Cerularium patriarcham Constantinopolitanum, Dominico Pizimentione Vibonensi interprete, una cum Democrito Abderita, Synesio. Pelagio et Stephano Alexandrino, de magna et sacra arte, editus est Patavii apud Simonem Galignanum 1572, in 8. Dicti auctores cum plerisque aliis de eadem arte, inter quos præcipui erunt Zosimus, Olympiodorus Christianus: et carmine Hellodorus, Hierotheus, Theophrastus, Archelaus, et alii non contemnendi lingua Latina, Græce et Latine unum nostrum variorum antiquorum volumen, cum nostris de eadem re tractatulis, ni meis studiis semper Musæ adversæ fuerint, chymicæ artis deditis non injucundum, conflabunt. Animadvertendum etiam, a Pizimentione male epistolam Pselli ad Xiphilinum directam, (v) qui Joannes dicebatur, non Michael, nisi velimus dicere Psellum eundem tractatum mutato solo nomine amicis pluribus dividendasse, quod aliis etiam solemne fuit. Et ne alios recensendo, tempus conteram, satis mihi erit unum [26] tantum in medium afferre, quod ob dignitatem auctoris, mirum nonnullis videbitur. Quis enim credit Isocratem, oratorum illud ac rhetorum numen, quasi rerum argumentis destitutum, inopiaque artis adeo rudem, unam eandemque orationem, ejus nomine solum immutato, ad quem direxerat, paucisque aliis, pluribus, raro exemplo, inscripsisse, quod licet sileant libri rhetorum in hunc diem editi, forte tanti magistri reverentia, non tacuit tamen auctor illi σύγχρονος epistola ad Philippum regem. Locum eo libentius hic ascribo quia pulcherrimus est, et rarus, (x) et a nullo, quod sciam, observatus. Ὁμοίως δὲ καὶ Ἰσοκράτης

NOTÆ.

biblio Lampertus Alardus cum latina sua interpretatione subjecit libro suo de veterum Musica, Schleusingæ 136, 12.

(v) Etiam in Græco codice regio Paris. cujus apographum beneficio illustris viri Pauli Vindingii possideo, nomen Xiphilini exstat: Τοῦ μακαρίτου καὶ πανσόφου Ψελλοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Ἐπιφιλίνον περὶ χρυσοποιίας. At in codice Vindobonensi ad Michaelem (Cerularium) dirigitur, τοῦ λογιώτατου καὶ πανσόφου ὑπερτίμου κυροῦ Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ περὶ χρυσοποιίας πρὸς τὸν πατριάρχην κυρόριον Μιχαήλ.

(x) In epistolis Socraticorum ab Allatio editis p. 66.

ἐπειδὴ νέος μὲν ὦν εἰς τὸν δῆμον μετὰ Τιμοθέου καθ' ὑμῶν ἐπιστολὰς αἰσχρὰς ἔγραφεν, νυνὶ δὲ πρεσβύτερος ὦν, ὥσπερ ἐκὼν, ἢ φρονῶν τὰ πλεῖστα τῶν ὑμῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν παραλέλοιπεν. Ἀπέσταλκε δὲ σοὶ λόγον, ὃν τὸ μὲν πρῶτον ἔγραφεν Ἀγησιλάφ, μικρὰ διασκευάσας ὕστερον ἐπώλει τῷ Σικελίας τυράννῳ Διουσιφ. Τὸ δὲ τρίτον τὰ μὲν ἀρελῶν, τὰ δὲ προσθεῖς ἐμνήστεισεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Θετταλῷ, τὸ δὲ τελευταῖον νῦν πρὸς σὲ γλίσχρως αὐτὸν ἀπηκόντισεν. Id est : *Similiter et Isocrates juvenis adhuc, una cum Timotheo, contra vos epistolas probris plenas ad populum scriptitabat; nunc senex, sive volens, sive invidentia percitus, res vestras quam plurimas, easque bonas silentio præteriiit. Misitque ad te orationem, quam primum Agesilao inscripserat, et paucis immutatis Dionysio Siciliae tyranno venalem exhibuit, tertium, multis additis multisque detractis, Alexandro Thessalo despondit, nunc tandem ad te illiberaliter, ut ita dicam ejaculavit.* Elegantissimam hanc, et reliquas Socratis et aliorum Socraticorum epistolas Latinas jam antea a me factas, antiquitalis vestigatoribus quam primum communicabo. Sed ad rem. Lilius Gyraldus Dialogismo 8 narrat, libellum hunc, quem vocat aureolum, inter pervetustos codices Græcos repertum, manuque sua exscriptum Pico Mirandulæ se tradidisse, exornasseque hoc epigrammate :

*Si velut Æsonides Nephelieia vellera quæris,
Non per Cyaneas illa petenda petras.
Si quæ Tantaleis latuerunt sedibus Atræi,
Non ea Tantalea fraude paranda tibi.
Hesperidum si mala cupis servata Dracone,
Non opus Herculeo, Pice labore tibi.
Si quidquid nigris auri defertur ab Indis,
Non est cum truncibus pugna futura feris.
[27] Si quidquid Lydis vel Iberis volvitur undis,
Non tibi per gentes longa terenda via est.
Omnes ecce tibi ignotos quacunq[ue] parandos,
Thesaurus, parvo codice Psellus habet.*

Hinc frequens illius mentio, et dictorum examen apud Joannem Franciscum Picum in libris de Auro, sed præcipue cap. 2 lib. II, *Democriticæ sectæ et Abderiticæ inter Aristotelis interpretes Michael Psellus non solum meminit, sed a se revelata scribit ejus arcana. Hic enim post Rhetorica, Historica, Poetica, Mathematica, scripsit et Chymica, nec non et Medica, quæ Constantino imperatori dicavit.*

XXXIX. Ejusdem Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων de

NOTÆ

(y) In Bibl. Gallica Crucimani p. 405. Gallica etiam versio hujus libri a Morello edita memoratur, Paris., apud Guil. Chaudiere, 1575, additis capitulis 33, et 36, libri quarti Nicetæ de Colossis Asiae. Librum Pselli accepit Morellus e Bibliotheca Jacobi S. Andreani, canonici S. Mariæ Paris.

(z) Morelli versio latina exstat etiam in Bibl. Patrum edit. Lugd. T. XVIII. p. 569. Hinc Græce et Latine cum Gaulmini notis hunc librum minus emendate recudi curavit B. Dan. Hasenmullerus, Kilon. 1688, 12. Vide et si placet Cardanum c. 93.

A *operatione dæmonum* liber é Græco in Latinum (y) conversus est a Petro Morello (z) Turo-nensi, editusque Latine cum Præfatione Francisci Feuadentii Parisiis apud Gulielmum Chaudiere 1577, 8, et anno 1615. Lutetiæ Parisiorum notis a se illustratum primus Græce (ex duobus manus-scriptis suo et Morelli) edidit Gilbertus Gaulminus, cum interpretatione Latina ejusdem Morelli. Plura item ex eodem Dialogo excerpta, Latina facta Joanni Medici, una cum aliis ex Jamblichio, Proclo, Porphyrio, Marsilius Ficinus nuncupaverat. Ges-nerus scriptum reliquit, Psellum duos de Dæmoni-bus libros scripsisse, quos Diegus Hurtadus Venetiis possidebat, excusique erant Latine in officina Aldi. De Hurtado nihil dico. De officina Aldi falsum est ibi hos duos libros de dæmonibus esse impressos, cum in illa editione nihil aliud contineatur, quam excerpta illa Ficiniana, sæpius (a) multis in locis edita, eodem ordine, ac distinctione. Gaulminus conjectat ex verbis ipsius Pselli in fine dialogi de dæmonibus, libros duos scripsisse. quod latuisse interpretes Morellum, et Ficinum, ideo maxime quod in excerptis e Psello quæ cum excerptis pariter [28] ex Jamblichio, Proclo, et Porphyrio edita sunt, aliqua ultimo capite afferat, quæ desumpta ex secundo illo, si quis est, libro videri possunt. Optima conjectura, et veritati consentiens; quæ enim in eo capite continentur, cum, ut manifestum legenti esse potest, in hoc Dialogo non habeantur, ex alio libro desumpta esse necesse est. Sunt autem, ne diutius te detineam, lector, ex tractatu ejusdem Pselli in hanc eandem rem sub hoc titulo, *Τίνα περὶ δαιμόνων δοξάζουσιν Ἕλληνες. Quænam sint de dæmonibus opiniones Græcorum*: cujus principium tale est, Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαιρέσεις καὶ τοῖς ἀγγέλοις διδοῦς. Qui an unus sit cum secundo Hurtadiano non ausim affirmare : et præsertim in hoc scriptore, cui non defuere vires eloquentiæ, nec argumentorum copia, quibus eandem rem non semel, sed pluries pertractaret; ut videre est in aliis ab eo conscriptis. Porro hos duos de Dæmoni-bus libros alii tribuunt Michaeli Ephesio, ut scribit Possevinus in Apparatu. Eorum in Latinum versio incerti legitur in Cod. 3122, manuscripto Vaticano : et de Dæmonibus excerpta ex Psello per Joannem Jacobum Bartholotum Parmensem physicum, codicis 5376. Vide quæ nos etiam supra (b) diximus.

XI. Ejusdem *In Oracula Chaldaica expositio* (c)

De rerum varietate, T. III, opp. p. 319 sq. Jo. Clericum Bibl. Universal. T. XV, p. 118, sq. et Vignolium Marvillum s. II, miscell. litterar. p. 306. Dialogi titulus Τιμόθεος ἢ περὶ ἐνεργείας δαιμόνων. Vide Fulvium Ursinum in Lyriæor. fragmentis p. 179. et Lambec. lib. VII, p. 138.

(a) Confer lib. 1. Bibl. Græcæ, c. 7, § 4.

(b) Supra § 9.

(c) Inscribitur etiam in codice quem habeo ms., Τοῦ σοφωτάτου Ψελλοῦ ἐξηγήσεις εἰς τὰ λόγια Ζωροάστρου.

cujus potissimam partem Nicephorus Gregoras, A suis in Synesii libellum de Insomniis Commentariis, verbotenus tacito Pselli nomine, transcripsit. Nec non ejusdem, *Brevis dogmatum Chaldaicorum declaratio*, (d) Græce et Latine primum edita est a Francisco Patricio in Nova Philosophia de Universis (e) in Zorastre, imperfecte tamen, et confuse, cum utrumque commentarium eadem sententia concludat, sic enim claudit: Τούτων δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλείω, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ Πλάτων ἐδέξαντο, οἱ δὲ περὶ Πλωτῖνον, καὶ Πορφύριον, καὶ Ἰάμβλιχον, καὶ Πρόκλον πᾶσι κατηγοροῦσθαι, καὶ ὡς θείας φωνὰς ἀσυλλογίστως ταῦτα ἐδέξαντο. *Horum autem dogmatum plurima et Aristoteles et Plato susceperunt. Plotinus vero, et Porphyrius, et Jamblichus, et Proclus omnia sunt seculi, et tanquam divinas voces ea susceperunt.* Patricius in Psellum ita animadvertit: *Similia his Psellus postea tradidit, utinam sicuti prolixius, ita et diligentius, sed qualiacunque sint, non inutilia cognitū fuerint.* Neque hic silentio [29] prætereundum est, primam Expositionem in Chaldaica Oracula ab aliis Proclo Lydio (f) ascribi, sic enim annotatur ab illius exscriptore in codice 572 Vaticano, Ἀλλαχοῦ εὔρον, Πρόκλου Λυδίου Ἰσοτύπωσις. *Alibi inventi, Procli Lydii Hypotyposis.* Nec dubito Proclum, rebus hisce addictissimum, libellum de hac eadem re conscripisse. Sed sive Procli sive Pselli opella ejusmodi sit, nulli bono fuerit id nosse. Eamdē esse existimo in bibliotheca reginæ Galliæ, quæ prius fuerat Joannis Lascaris, postea Petri Strozze; primo autem cardinalis Rudolphi, ut scribit Draudius in Bibliotheca classica. Nec alia videtur quæ in Bibliotheca Antonii Augustini habebatur cod. 219, *Pselli explicatio dogmatum apud Assyrios.* Absolutius postea cum Sibyllinis Oraculis, aliisque Parisiis prodit studio Joannis Obsopæi (g) 1599. in 8. Eorundem opusculorum, diversa ab edita, in Latinum versio habetur manuscripta cod. 3122. Vaticano, Incerti.

XLI. Ejusdem *Commentarios (h) in octo libros Aristotelis de Physica auscultatione*, ex interpretatione Joannis Baptistæ Camotii, cardinali Herculi Gonzagæ consecratos, edidit Venetiis Federicus Turrisanus Latine 1554, in folio. Hos manuscriptos Græce extitisse in bibliotheca Didaci Hur-

tadi, Cæsari ad Venetos Oratoris, refert Gesnerus in Michaelis Psello, et Possevinus in Apparatu. In alios etiam Aristotelis libros scripsisse manifestum est ex iisdem, qui Viennæ scribunt fuisse ejusdem *Epitomen philosophiæ Aristotelicæ de generatione, et corruptione, et de meteoris. Item Expositionem in metaphysica Aristotelis. Latentque ejusdem*, scribit Andreas Schottus Præfat. in Cant. cantic., *Pselli plurima in ejusdem Aristotelis Physicam, primamque philosophiam, in Cæsaris Augusti Viennæ bibliotheca.*

XLII. Ejusdem liber Περὶ δυνάμεων τῆς ψυχῆς, *de Facultatibus animæ*, cujus illud est principium: Ὅτι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶν ἄλογοι, sub anonymi nomine, et titulo Δόξαι περὶ ψυχῆς. *De anima celebres opiniones*, quasi a libro longiore et perfecto Ἐκλογαί, καὶ Χρηστομαθεῖαι [30] editus est Græce et Latine, a Joanne Tarino Andegavo versus, cum Origenis Philocalia; Zachariæ Scholastici, episcopi Mitylenensis de mundi Opificio; et Anastasii Sinaitæ, de hominis ad imaginem Dei et similitudinem creatione, Lutet. Paris., ap. Sebastianum Cramoisy 1624, 4. Illum vetusti codices MSS. Psello vindicant, nec a Pselli orationis structura longe abest. Et, ni fallor, fidem ipse est, quem Psello tribuunt, *de animo secundum variam philosophorum opinionem*, in Augustana bibliotheca, in armario II. Index Augustanus: et in bibliotheca imperatoris Viennæ, Spachius. Nec alius forsitan est, qui in bibliotheca regis Gallorum, *Pselli de anima*, legitur.

XLIII. Ejusdem Annotationes in aliquot Gregorii Nazianzeni loca, cum Eliæ Cretensis episcopi, et aliorum, studio et opera Jacobi Billii Latinæ factæ sæptus editæ sunt, cum Gregorii Nazianzeni operibus.

XLIV. Ejusdem oratio Panegyrica in Simeonem Metaphrastem edita (i) Latine a Surio die 27 Novembris. Exstat Græce manuscripta in cod. Vaticano 568, quæ incipit, Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ Συμεῶν, ἑταινεῖν προεσόμενοι, cum aliis ejusdem Pselli in eundem quæ non multo infra adnotabimus.

XLV. Ejusdem carmina (j) in Cantica canticorum interpretatus est Franciscus Zinus Veronen-

NOTE

(d) Ἐκθεσις κεφαλαϊώδης καὶ σύντομος τῶν παρὰ Δ Χαλδαίους δογμάτων.

(e) Ferrariæ 1591. Venet. 1593, fol.

(f) Lycium non Lydium fuisse Proclum testatur in ejus Vita Marinus, qui commentarios Procli in λόγια memorat o. 26. Quemadmodum et Simeon Magister de alimentorum facultatibus p. 141. Edit. Martini Bogdani, tum Proclus ipse p. 359. In Politiam Platonis.

(g) Etiam 1589 et 1601, Paris. in 8. Et ad calcem editionis oraculorum Sibyllinorum luculentæ cum notis Servatii Gallæi, Amsterd. 1689, 4.

(h) Vidatur hos scripsisse in gratiam Michaelis Ducæ, quem discipulorum optimum appellat.

(i) Græce et Latine vulgavit Allatius libro de

Simoneum scriptis, p. 221-23. Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μεταφράστην κύριον Συμεῶνα, et p. 236-244. Officium in commemorationem ejusdem Simeonis a Psello compositum. Ἀκολουθία συντεθεισὰ ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ. Hunc juniorem Psellum auctorem esse Panegyrici in Simeonem Metaphrastem, probat Bolandus præf. ad tom. I. Sancto. Januarii, p. 17. Nec diffitetur Allatius ipse hoc loco et diatriba de Simeonibus, p. 68.

(j) Ἐρμηνεῖα illa in Canticum canticorum versibus scripta est politicis. Latina versio Schotti et Zini occurrit etiam in *Bibl. Patrum*, Paris. 1654, tom. XIII et edit. Lugd. tom. XVIII. Græce et Latine exstat in auctario Ducæano, Paris. 1624. Tomo II, una cum altero commentario in idem canticum e

sis : excusa sunt cum Theodoreti, Maximi, Nili A explicationibus Rom. 1563, fol., separatim Venetiis, apud Hieronymum Polum. 1573, in 4; et sæpius cum Theodoreti operibus. Tandem Antuerpiæ cum Catena Patrum, et Thaumaturgo in Ecclesiastem, a Peltano apud Gasparem Bellerum 1615, in 8. In hac editione primum caput Latine convertit Andreas Schottus, a secundo Zini utitur interpretatione. Opusculum inscribitur Nicephoro Botaniatæ, Constantinopolitano imperatori, quem στεφανόβρονον, id est *coronam gestantem*, imperatorem scilicet, appellat, ut et alios imperatores [31] aliis opusculis compellare consuevit, quidquid alii somnient. Ea primus e tenebris eruta Græce publicavit Joannes Meursius, cum Polychronii, Eusebii, et aliorum in eadem Cantica expositionibus, Lugd. Bat. 1617, 4. B Martinus Deltius *Isagoge in Cant. cantic.* cap. 5, refert Psellum deficere in illa expositione, cujus est, ut ipse ait, nimis concisus abbreviator : et oscitanter nimis decipitur, dum ait Psellum citari a Theodoro, ab antiquissimo recentissimum, et qui nonnisi post octingentos fere annos scripserat. Commentarius item in Cantisa ex tribus Patribus, ab eodem Psello, si index Bavaricus cod. 99, fraudi non est, sæpius cum Theodoro Latine editus, collectus est. En verba indicis : *item*, Commentarius *ex tribus Patribus Gregorio Nysseno, Nilo et Maximo, collectore Psello.*

XLVII. Ejusdem ad Michaelem (k) imperatorem capita quædam theologica, *de Trinitate, et persona Christi*, Græce et Latine, cum notis Joannis Wegelini. Augustæ Vindel. apud Georgium Viller, et C Sebastianum Mylium 1608, in 8.

XLVII. Ejusdem libellum, *de Lapidum virtutibus*, Philippus Jacobus Maussacus (l) primus vulgavit, Latine vertit, et emendavit; editus est Tolosæ Græce et Latine anno 1615, 8. Verum libellum hunc ante Maussacum Latine et Italice redditum ab Adriano Spigelio philosopho et medico, et Gymnasii Patavini anatomico, apud Liberalem Cremam, philosophum ac medicum Tarvisinum præstantissimum conservari ad hunc diem, epistola sua

A mihi, utriusque amicissimus, Jacobus Philippus Thomasius significavit. Libelli item meminit Casaubonus in Ælii Spartiani Antonium Caracallam notis. Et Justus Rioquius (m) in epist. Centuria nova. epist. 29. In Saregica bibliotheca inter alia opuscula manuscripta illum se vidisse refert.

XLVIII. Ejusdem *Synopsis legum* versibus iambicis, et politicis edita est Græce, Latina interpretatione, et notis illustrata, opera et studio Francisci Bosqueti Narbonensis, ex bibliotheca archiepiscopi Tolosani, Parisiis apud Joannem Canusat. 1622, 8. in nonnullis [32] codicibus inscripta (n) imperatori Michaeli Ducæ. Alius codex Vaticanus, ut notat idem Bosquetus, habet, Alexium, τῷ σοφωτάτῳ Ψελλοῦ εἰς τοὺς νόμους πρὸς τὸν Βασιλέα Κύριον Ἀλέξιον. Et vetus Sirmondi, Nicephorum, Ἄρχῃ σὺν Θεῷ τῶν πολιτικῶν στίχων τοῦ νόμου ἐκτεθέντων παρὰ τοῦ Κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, πρὸς τὸν Πορφυρογέννητον Κύριον Νικηφόρον. Μὴ βδολόμενον προσέχειν τοῖς νόμοι μαθήμασι διὰ τὸ κερηνὸς τούτου πέλαγος. Titulus, vel Porphyrogenetæ cognomine, Nicephoro Botaniatæ adnexo, suspectus est. Non dubito tamen libellum, rerum summam gerentibus adeo necessarium, pro opportunitate diversis imperatoribus inscripsisse, ut præcipuas Juris regulas, ex ipsis Juris totius fontibus compendio pertractatas, et carmine quasi lenocinio emollitas, absque longioris lectionis tædio, si liberet; percurrerent; ut de ejusdem Chrysopœia supra diximus. Ex his nonnulla sub scholiorum nomine vulgata olim fuere a Leunclavio Juris Græco-Romani tomo II. In Synopsi legum Michaelis Attaliotæ, tit. præsertim 16, 25, 28, 32, 37, 40, 42, 48, 83. Qui, cum non animadvertisset numerum carminum, tanquam solutam orationem excudit indistincte.

XLIX. Ejusdem ad eundem (o) Michaelem Ducam carmina politica, *De dogmate*, Græce idem Bosquetus cum Synopsi legum edi curavit, a Jacobo Sirmondo accepta, unde legitur, *de septem sacris Synodis œcumenicis* Tractatus, (p) editus Latine tom. III Conciliorum, parte prima, p. 400,

NOTÆ.

Gregorio Nysseno, S. Nilo et Maximo, per eundem, ut volunt, Psellum collecto.

(k) In Catalogo Bibl. Barberinæ tom. II, pag. 253 perperam, ad M. Comnenum. Hæc capita Theologica integriora lector ad calcem hujus libelli Allatiani reperiet. D

(l) Plutarcho de fluminibus, Pselli libellum subjecit Maussacus, testatus illum se edere ex apographo Jacobi Sirmondi, epist. dedicatoria ad Gaulminum.

(m) Justus Rycquius epistola ad M. Velsorum data Romæ 1610. *Mihi Bibliothecam nuper Saregicam excutienti opuscula quædam Græca calamo exarata in manus venerunt.* Maximi Planudæ et clarorum aliquot virorum epistolæ centum. Psellus de gemmarum virtutibus, Incerti cujusdam (*Empedocli vulgo tribuuntur*) versus iambici de fixarum stellarum sphaera, a Demetrio Triclinio emendati. Parecbolæ quædam eorum quæ in excusis Athenæi codicibus desiderantur. Incerti in librum Aristot-

telis de coloribus commentarius. Caniclei liber contra Plotinum, ejus forte cujus scriptum de immortalitate animæ, ἀνιδότων Cardanis lib. de rerum varietate laudat. Sallustii philosophii in Heracliti problemata Homericæ summarium. Excerpta ex Gemisti Plethonis Monodia, de immortalitate animæ Ejusdem defensio Aristotelis contra scholarium. Michaelis Apostolæ pro Plethone liber, super substantia Aristotelica, contra Gazam, Demetrii Triclinii de metris poeticis libelli. *Dispicit, quæso, an aliquid sit cedro et pumice dihnium.* Hæc ille.

(n) Ita etiam in Codice Vindobonensi, cujus meminere Lambecius et Nesselius part. II, p. 28, et in alio codice e quo ante Bosqueti editionem versus nonnullos produxit Allatius ad Eustathii Hexæmeron p. 280.

(o) In ms. Cæsareo, ad Constantinum Monomachum. Vide Lambec. VI, p. 163.

(p) Totus absolvitur versibus politicis 71.

Coloniæ Agrippinæ 1606, industria Severini Bini; A et Græcæ sub Joannis Pselli nomine, cum Theodori Prodromi et Nicephori Callisti versibus, Basileæ apud Joannem Bebelium 1536, [33] in 8. Quem Joanni (g) etiam tribuit Joannes Tilius Engolismensis, in apostolorum et sanctorum conciliorum Decretis, impressis Parisiis per Conradum Neobarium 1540. In hunc ipsum Tractatum scripsit Franciscus Feuardenius; et Bellarminus tradit, Psellum in eodem hallucinatum, in tempore, quo celebrata est prima Constantinopolitana synodus, quæ fuit secunda ex quatuor primis; in Ephesina, quæ fuit tertia, tom. I, Controvers. 4, de Conciliis cap. 5.

L. Ejusdem *de Nomocanone* carmina Græcæ edita cum superioribus Bosquetus, quæ cum laxiora sint, alterius esse multum dubitavi: nec fefellit me animus, nam in alio manuscripto codice Constantino Psello tribuuntur. Κωνσταντίνου προέδρου, καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τοῦ Ψελλοῦ εἰς τὴν Νομοκανόνου ὑπόθεσιν. In bibliotheca etiam Antonii Augustini cod. 154 et 175, eidem Constantino Psello tribuuntur. Sed cujusnam opus sit non videtur tanti, ut in ejus auctore inquirendo diutius immoremur.

LI. Sub ejusdem nomine circumfertur *Syntagma ἐκλελεγμένον ἀπὸ τῶν Ἱατρικῶν βιβλίων, περὶ δυνάμεως τροφῶν, καὶ ὠφελείας, καὶ βλάβης, de Cibartorum facultate, utilitate, et noxa, ex Medicis libris collectum*, ad Constantinum Monomachum per litterarum ordinem, cujus illud est principium, Πολλῶ καὶ λογίῳ, ὧ μέγιστε. Illud Simeoni (r) magistro Antiocheno tributum, et a Gyrardo Latine redditum Cræcæ et Latine Isingrinus Basileæ excudit in 8, 1538. Cum vero non tantum sententiæ, sed verba etiam ipsa in utroque repariantur, existimo, Collectaneis Pselli nonnulla Simeonem a se, inter legendum animadversa, addidisse, vel quempiam tertium ab utroque confecisse, quod ex indice manuscripto (s) colligi poterit: Σύνταγμα περὶ τροφῶν δυνάμεων τοῦ Ψελλοῦ, καὶ Συμῶν τοῦ Μαγίστρου. *Syntagma de alimentorum viribus Pselli, et Simeonis Magistri*. Neque enim adduci possum, ut credam, Psellum [34] sua a Setho, eruditorem eloquentioremque a minus cruditro et eloquente mutuatum. Aliorum siquidem laboribus meliores, non deteriores evadere cogamur. D Et Psellus Sethianis illis, veluti aliena pluma amictus, candidissima sua deturpasset. Viderat id quoque Gyrardus, epistolaque nuncupatoria omni-

bus significavit. *De eadem*, scribit, *sermone et facultate ad Constantinum, hujus, ut puto, Michaelis Ducæ parentem, Michael Psellus Libellum ante scripserat, cujus est exemplum apud Meletium, Græcum totius medicinæ scriptorem, non eodem modo argumento, sed iisdem interdum pene verbis. Hunc ego Simeonem, multis licet in locis depravatum et mancum, cum Latine quoque modo vertissem; adjulus imprimis ipsius Pselli libello, tum ejusdem altero a Georgio Valla in Latinum pessime conversum, tibi in omni medicæ facultatis, etc. Recte omnia, si illud excipias, Constantinum Monomachum parentem Michaelis Ducæ fuisse, quippe qui diversus omnino sit a Constantino Duca Michaelis parente.*

LII. Eidem Psello librum Περὶ ποδάγρας, *De podagra*, a nonnullis codicibus tribui video, cujus illud est initium: Ἐπεὶ ὤρισε πρὸς με ὁ κρᾶτιστος, καὶ ἄγιος, capitibus quadraginta sex concinnatum; qui, cum ad Palæologos, quorum jussu fuerat conscriptus, directus sit, nisi Psellum alium fingere, cui tribui possit, velimus, certe Pselli non est. Auctor tempore Michaelis Palæologi vivebat, cui a valetudinis cura erat, ut ipse fatetur: Ἐπεὶ τοίνυν ἐκέλευσέ με ὁ θεϊότατος βασιλεὺς, εἰμὶ δ' αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἱατρῶν αὐτοῦ, καὶ τὴν αὐτοῦ φύσιν, καὶ τὴν κρᾶσιν, καὶ ιδιότητα κατὰ τὸ δυνατόν εἰδὼς, διὰ τὸ μὴ πρὸς ὀλίγον κειρὸν συνείναι αὐτῷ, τὰ πρὸς ἐμὴν ἀνήκοντα δύναιμι κατὰ τοῦτο τῷ ὀρισμῷ τοῦτου πειθόμενος ἤδη γράψω. *Quandoquidem igitur hoc mihi imperavit sanctissimus rex, e cujus medicis sum unus, ideoque naturam ejus, temperamentumque novi, præsertim cum diu cum eo versatus fuerim, pro ea, quæ mihi est scientia, de hoc morbo, ut ejus obediā mandato, tracture incipio*. Et, si res in eo pertractatas, nodum et formam dicendi consideras, aliaque: a dicendi tractandique ratione Pselliana longe absunt. Vidi postea editum Latine sub nomine Incerti ab Henrico Stephano (t), inter auctores medicos, tom. II, ex versione Marci Musuri ad Scaram Trivultium, cujus de eo hæc est judicium: *Quod sicut auctor, quisquis hæc ediderit, infans et elinguis erat, ut qui nesciret, si quid vel arte didicisset, vel usu compertum habuisset, exprimere, etc.* Et ante aliquot annos, Græcæ editum Parisiis in 8, 1558. Apud Guilielmum Morelium, *Demetrio Pepagomeno vindicatum*; et [35] seorsim Latine ex interpretatione doctissimi cujusdam viri, quem ipse non nominat. Cum vero in multis Psello tribuatur, licet illius non sit, inter alia Pselli monumenta edita locum habeat.

NOTÆ.

(g) In ms. Cæsareo Michaelis Pselli esse perhibetur: Τοῦ Ψελλοῦ κυρίου Μιχαὴλ περὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμένων ὧν ἐπὶ συνόδων πρὸς τὸν βασιλεῖα τὸν Μονομάχον.

(r) Simeoni huic vindicat, et ex duobus mss. Jac. Mentelii integriorem hujus libri editionem cum versione et notis dedit Martinus Bogdanus, Paris. 1658, 8. Vide et Allatium de Simeonibus, p. 181. Pselli librum una cum Simeonis libro ad

mss. codices recensito edere voluit Georgius Hieron. Welschius. Vide ejus epistolam IX.

(s) Sic etiam codex Cæsareus de quo Lambecius VI, p. 161. Idem memorat Pselli περὶ διαίτης ad imp. Constantinum Monomachum. Incipit: Καὶ τοῦτο τῆς σῆς ἔργον προνοίας καὶ μεγαλοφουδῶς ἐπινοίας καὶ φιλανθρωπότητος ἐπίταγμα, Κωνσταντίνου θεϊότατος καὶ μέγιστος αὐτοκράτορ, κ. τ. λ.

(t) Paris, A. 1567, fol.

LIII. Et hæc Pselli opera (u) edita sunt quæ A mihi videre contigit. An alia item sint nondum novi. Illud scias, lector, alias item esse nonnullorum ex hisce operibus editiones, quas libens volensque omisi. Satis sit præcipuarum commeminisse. Utinam et alia, quæ jam latent, eadem cum istis fortunam experirentur! Sed quando pessimorum hominum nequitia id fieri nequit, en aliquorum adhuc ineditorum catalogum hic atexam, quorum mihi memoria suppetit, et quo dicuntur esse in loco aperiari, ut, si detur aliquando facultas, tibi possis tantos thesauros comparare. Laudaboque auctores, ut unde id habeam, tibi compertum sit, et si quæ fraus deprehendatur, habeas tu etiam, in quas crimen referas. De quibus exactum tibi iudicium, certamque narrationem B non promitto, cum ea præ manibus non fuerint. Illud certum est, ex his nonnulla esse his, terve repetita, quædam etiam typis excusa. Quia tamen ex sola tituli notitia, eaque varia, de toto tractatu non possumus sententiam ferre, et unum ab alio distinguere, quemadmodum in aliis invenimus, ita tibi damus, quæ certo edita sunt omnino prætereuntes, sit ergo :

LIV. Pselli liber *Contra Eunomium*, Romæ in Vaticana servatur : Gesnerus in Bibliotheca, Gilbertus Gaulminus notis in eundem Περὶ ἐνεργίας Δαιμόνων, et Franciscus Feuardentius præfatione in Petri Morelli interpretationem ejusdem libelli *De dæmonibus*.

Scholia ejusdem in dictum quoddam Basilii, Romæ ; Gesnerus ibidem.

Epitome librorum Moysis in 4 Ms. in bibliotheca imperatoris Viennæ : Gesnerus.

Dioptra, id est *Perspectiva*, continens quatuor sermones in quibus animus et corpus disputant, in bibliotheca Augustana : Gesnerus [36] et index Augustanus : Plut. 6, num. 12. Hæc an eadem sit cum Philippi solitarii *Dioptra*, jam edita Latino, non possum divinare, et forte Indicis auctor, Pselli præfantis (v) nomine deceptus, totum *Dioptræ* opus, a vero scriptore Philippo avulsam, Psello imprudenter nimis supposuit. Philippi tamen esse apparet, cum eam, ex bibliotheca Augustana depromptam, cum Cabasila, Philotheo, Joanne Carpathio, et Glyca Latinam vulgaverit Jacobus Pontanus Ingotstadii, ex typographis Adami Sertorii, D 1604, in 4.

(a) Adde his ab Allatio recensitis 1. Σύνοψιν εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Λογικὴν quam Græce et Latine edidit Elias Ebingerus Augustæ Vindob. 1597, 8, observans Petri Hispani summulam, magna parte ex hoc Pselli opusculo petitam esse. 2.) Μονοδιάτῃα in templum Sophiæ Cpol. terræ motu quassatam, quam edidit Allatius notis ad Georgium Acropolitam, p. 281 seq. 3.) Breve carmen iambicum in depositionem Jo. Chrysostomi, vulgatum Græce ab Allatio in excerptis Græcor. sophistarum ac rhetorum, p. 400. Rom. 1648, 8. Idem ex Oratione inedita ad Constantinum Monomachum producit

LV. *Quæstiones theologice cum responsionibus*, ad Michaellem Ducam, quibus et ad physiologiam pertinentia continentur, fol., in bibliotheca Augustana, in armario VI. Index Augustanus ms. infra etiam idem index hæc habet : *Pselli ad Michaellem Commenum varia capita theologica* : Περὶ ἐνὸς ποσάτου, *de anima, de virtutibus, et physica de sensibus; de similitudine. et dissimilitudine liberorum cum parentibus; de embryone; de somniis; de circulis cælestibus; de meteoris; de lunæ eclipsi; de solis calore; de stellis; de Dioscuris; de pluvia, grandine, nive, pruina, rore; de typhone, et ecnephia ventis, de fulmine; de partibus mundi; de terræ motibus; de tempestatibus; de salsedine maris; de imbribus; de fluminibus; de stellarum luce; quid necessitas, contingens, tempus, materia, forma, elementum? Quid encyclopaedia? de litterarum inventoribus; de Amazonibus; de nominibus mensurarum; de circulo-rum iniliis; quæ habeant cælum, mare, sol; de ortu solis triplici, deque igne cælitus ad philosophi preces delapso; de Potidea, Arcadia; ac Aristotele, Cleanthe, Anaxagora; de Eubæa, Sicilia.* Gesnerus item, *ejusdem de fide ad Michaellem Ducam, junctæ ejusdem Epitome philosophiæ Aristotelicæ, id est physice, de generatione et corruptione, de meteoris, cum supplemento Gregorii Nicæni ad Petrum fratrem in 4, ms. bibliotheca imp. Viennæ.* Idem habet Israel Spachius in Nomenclatore scriptorum philosophicorum et philologicorum. Item Romæ in bibliotheca Sancto-Silvestrina in monte Quirinali est ejusdem hic liber ms. Græce, quem ego vidi; titulus erat : Ψελλοῦ πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Μιχαήλ τὸν Δοῦκαν (x). *Pselli ad imperatorem dominum Michaellem Ducam; capita erant.* α'. Ὁμολογία τῆς πίστεως. β'. Περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι. γ'. Περὶ ἐνυποστάτων. δ'. Περὶ ὁμοουσίτου. ε'. Περὶ ὁμοῦποσάτου. ς'. Περὶ οὐσιώδους ἐνώσεως, καὶ διαφορᾶς. ζ'. Περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως, καὶ διαφορᾶς. η'. Περὶ σχετικῆς ἐνώσεως. θ'. Περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος. ι'. Περὶ [37] τρόπου τῆς ἀντιδόσεως. ια'. Περὶ θελας ἐνώσεως ιβ'. Περὶ φύσεως. 1. *Professio fidei.* 2. *De quibusdam nominibus in Christianorum dogmate usurpatis.* 3. *De (y) enypostasibus.* 4. *De Homousio.* 5. *De Homohypostato.* 6. *De essentiali unione, et differentia.* 7. *De hypostatica unione, et differentia.* 8. *De relativa unione.* 9. *De sancta Triade.* 10. *De modo (z) retributionis.* 11. *De divina unione,* 12. *De*

NOTE.

nonnulla, p. 102, *De recentiorum Græcorum tem-
plis.*

(v) Etiam hoc ipsum ex temporum ratione in dubium vocat, neque persuadere sibi potest Allatius, Mich. Psellum in Philippi qui A. C. 1105 scripsit *Dioptram* præfatum fuisse. Vide infra, cap. antepenuit.

(x) Hoc scriptum habes infra ad calcem præsentis diatribæ.

(y) Lege : *enypostatis.*

(z) Vertendum erat : *de modo communicationis idiomatum.*

natura. Quæ omnia an unum opus sint, vel diversa, judicabunt, qui legent. Ego existimo unum esse, attamen in uno codice abundantius contineri; ex omnibus tamen unum posse confici perfectum et omnibus partibus absolutum. Quæ provincia non esset omnino eruditus viris contemnenda. Consule etiam, quæ nos de hoc eodem opere inferius dicemus: obiter tamen hic animadvertam titulum secundi Augustani non carere nota falsitatis, qui nobis pro Michaele Duca, Michaelem Commenum obtrudit, cujus auctoritate deceptus Wægelinus in sua editione retinuit, et in notis, Constantini Ducæ filium Michaelem inter Comnenos, mira ἀπιστορησις refert cum omnino esset immutandus, reclamantibus cæteris codicibus, qui omnes uno ore Michaelem Ducam proponunt, cui capita illa nuncupavit. Marquardus Frøherus in *Chronologia imperii ultrique: Ad Michaelem Ducam scripsit Michael Psellus ea ætate in jure et philosophia scientissimus et πολυγραφώτατος, Synopsis legum versibus politicis; exstat ms. in bibliotheca Palatina et Constantinopolitana. Ejusdem Pselli ad hunc Ducam responsiones ad diversas quæstiones theologicas et doctrina omnifaria, 19½ capitibus comprehensæ in bibliotheca Palatina*. Codices hi, sicut et reliqui Græci et Latini manuscripti decantatissimæ illius bibliothecæ, meis laboribus (a), vigiliis integri, incolmesque in Vaticana asservantur. Quod certe omni admiratione dignum est, Deique summi muner ascribendum, in tam vasto itinere, sævissimo tempore, tempestate hiberna, ac pluvia, rerum omnium penuria, per oppida ac ditiones hostium, tantum librorum numerum sartum tectum Romam importatum, ita ut ne schedula quidem perierit. Sed ad Psellum.

LVI. Opuscula quædam *In Passionem et sepulcrum Christi; Libellus dictus Antichristus; De Paradiso; In Natalem Christi*, in-4. biblioth. imperatoris Viennæ, Gesnerus, Possevinus.

[38] Εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. *In crucifixionem Domini*, in bibliotheca cardinalis Columnæ, Gretserus notis in orationem Macarii Chrysocephali de exaltatione sanctæ Crucis tom. II, de Cruce. Non constat, an de hac intelligat amplificator Gesnerianæ bibliothecæ, *Georgii Nicomedis archiepiscopi De Cruce, quam falso quidam Psello ascripsere Græce ms. in 4, Biblioth. imper. Viennæ*.

Compendiosa expositio in Aristotelis libros *De naturali auscultatione*, exstat in bibliotheca Didaci Hurtadi. Gesnerus. In bibliotheca Bavarica cod. 145. Index Bavaricus, et in bibliotheca imperat. Viennæ, Israel Spachius.

Synopsis Logicæ Aristotelis, in-4, in bibliotheca Augustana, in armario num. 5. Index Augustanus.

A *Expositio in Metaphysica Aristotelis*, in Italia, Gesnerus.

Commentarius in Aristotelis verba, Ars artium et scientia scientiarum, et, Quomodo omnia a philosophia dependeant, in Italia, Gesnerus.

In Psychogoniam Platonis, in Italia, Gesnerus: in bibliotheca Augustana fol. in armario v, index Augustanus ms. in bibliotheca imper. Viennæ in-4, Israel Spachius.

Expositione varix in varios Platonis locos, in bibliotheca Bavarica cod. 165. Index Bavaricus.

Συνοπτικὸν σύνταγμα τῆς φιλοσοφίας, in bibliotheca Joannis Sambuci, Gesnerus.

Varia philosophica, Romæ in Vaticana. Gesnerus. *Physica, astronomica, musica, arithmetica, geometrica, junctis opinionibus de anima*, in-4, biblioth. imperat. Viennæ. Gesnerus.

B *Interpretationes dubiorum naturalium*, bibliothecæ imperat. Viennæ, in-4, Gesnerus, et Israel Spachius: *Solutio unius atque alterius quæstionis astrologicæ*, biblioth. Augustana, in-4, in armario, index Augustanus ms.

LVII. Inter libros quos bibliothecæ Lugduno Batavæ Josephus Scaliger legavit, in indice Græcorum manuscriptorum in-fol. legitur cum Heronis geometrica, Pselli quædam astrologica. An eadem, vel diversa cum superioribus, non possumus divinare. An etiam illa sunt, quæ sub illo libello de quatuor scientiis mathematicis continentur? Sed suspendo judicium.

C *Expositio mathematicæ in Timæo Platonis, de animæ generatione, sive essentia*, in fol. bibliotheca Augustana, Index August. ms. An eadem cum Psychogonia?

[39] *Opus Græcum ex libris medicinalibus, ordine alphabeti*, Romæ in Vaticana. Gesnerus, Paschalis Gallus, et Joannes Georgius Schenckius in bibliotheca Medica.

Elogia utilis ex libro Parallelorum. Ibidem. Gesnerus et Spachius.

Encomia diversa. Ibidem, Gesnerus.

Monodia, Romæ, in Vaticana Gesnerus.

Explicatio in librum Dioscoridis, in bibliotheca Manuelis Eugenioi, et Joannis Suzii. Antonius Verderius in Supplemento, et Schenckius in bibliotheca Medica.

D *Ænigmata*, in biblioth. Bavarica, cod. 38.

LVIII. Meursius *Historiarum opus Psellum scripsisse autumat, illudque laudari a Zonara t. III. In Isaacio Comneno, et in Romano Diogene, item a Theodoro Metochita Histor. sacræ l. II. Cedreno, Joanne Curopalata in Historiæ sus initio, Michaele Glyca in Annalibus semel atque iterum. Erat etiam in catalogo exhibito a grammatico, apud Antonium Verderium in supplemento.*

NOTÆ.

(a) De Palatinis codicibus quos pontifici Gregorio XV donavit imperator Ferdinandus II, in Vaticanam bibl. A. 1623 translatis, gloriatur Alla-

tius passim, uti ad Eustathium Antiochenum in pref. et in notis p. 151, atque in animadversionibus ad Antiquitates Etruseas, p. 58.

Gaulminus de Pselli scriptis hæc habet: *Alia illius in regia pariter et Vaticana exstare certum est; ut ψυχολογίαν Platonis, ἐπιτομὴν τῆς ἱατρικῆς, Comment. in Aristotelis Categorias, Metaphys. lib. περὶ ἑρμηνείας, Porphyrii quinque voces, contra Eunomium librum unum, de legibus duos, μὲν φθίζων, ἐγκώμια diversa. Epistolas item elegantes laudat in adagio ἄκκινα θύειν Casaubonus in Athenæum.*

LIX. Plura etiam enumerat Antonius Verderius in Supplemento bibliothecæ Gesnerianæ, ex bibliothecis Constantinopolitanis. Nam inter alia apud Joannem Suzium erant, Michaelis Pselli *Explicatio in psalterium Davidis. In Gregorium Nazianzenum. In catalago a grammatico exhibito, Medicinale Michaelis Pselli. Liber philosophicus. In philosophica Aristotelis. Astronomicum. Explicatio in mysticam philosophiam. In quinque voces Porphyrii. In topographica Strabonis, et Ptolemæi. In arithmetica. In Galeni explicationem in quatuor libros resolutionis Hippocratis. Menandri Comediæ XXIII, o Theauros! explicatæ a Michaele Psello. In bibliotheca Regis Christianissimi. In Elenchos sophistarum. Scholia in definitiones. De motu temporis. De circulo solis et lunæ. De inventione diei Paschatis. De angelis et dæmonibus. De novis morborum appellationibus. De notis spirituum. De divisione animalium. In Salutationem angelicam. In Physica Aristotelis: præter alia multa, quorum supra meminimus. Infra quoque nonnulla alia recensimus. Et in bibliotheca Ansonii Augustini, Pselli *Apothegmata, cod. 227. Explicatio mathematica speculationis in Platonis [40] Timæum. Absoluta enarratio de Lemmate. Explicatio de Platonicis aurigatione animorum, et de militia deorum, in Phædrum. Explicatio nodi difficilis, quo pacto ex quinque secuplum est, et quod circa quinque figuras alia figura non statuatur contenta sub æquilateribus et reatungulis inter se æqualibus, cod. 191.**

LX. Hæc sunt, lector, Pselli monumenta, quæ hactenus, ut mihi videtur, in istis bibliothecis reposita latent, quæ non solum videre, sed etiam queas ut ita dicam usurpare: usurpabis enim, dum conforendi, interpretandi, edendique copia data, ipse tantum scriptorem studium et tempus insumes. Scriptioni meæ fidem hic imponere peropportunum videbatur; habes enim, ni fallor, exactam Pselli scriptorum enumerationem; tamen, ne rempublicam litterariam fraudare videar, de qua bene mereri semper sollicitus sum, en tertium hic ascribam catalogum librorum Pselli, quos, dum semper aliquid novi avidus capto, mihi legisse contigit. Mirum enim est, ut animus ad res novas semper gestiat, nullis laboribus, nullis succumbens vigiliis. Scio aliam hominibus beatitatem paratam, ad quam totis conatibus contendere

unusquisque debet: quod si nescirem, in sola optimorum sriptorum lectionem coliocandam esse existimarem: et in illis conservandis occupatum summam ducerem felicitatem. In quibus omnem nostram diligentiam indulgentiamque consumi jucundissimum ac dignissimum est Mihi sane lumen solis, dies, vilæque ipsa erunt ingrata et amara, si, quæ legam, non habeam: si monumenta clarissimorum vivorum defecerint; præ illorum namque dignitate, et suavitate, divitiæ, voluptates, et quidquid apud homines in pretio est, sordes sunt et nugæ. Hæc itaque sitis, sive furor (liceat propensi ad litteras animi cupiditatem, quæ nesciat modum, ita appellare) dum mihi assidue novos auctores investigandi studium ingerit, semper novum quid ingenio objicit: quod postquam didici, angor et doleo, me illo, tanto tempore frustratum fuisse. Hinc magis ac magis impellor concitatoribus stimulis. Dabo igitur tibi, lector, sine futo et fallaciis numerum librorum manuscriptorum Pselli, qui jam latent in bibliothecis, nec lucem viderunt, et eorum simul principia, ut rerum harum tibi notitiam habeas dilucidiorum. Ad Rhodum ipsam et saltum.

LXI. Visi igitur, aut lecti Pselli a me libri sunt: Στίχοι πολιτικοί, περὶ γραμματικῆς πρὸς κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον. *De grammatica ad Constantinum Monomachum, carmina politica.* P. Μελέτω σοι γραμματικῆς, καὶ τῆς ὀρθογραφίας.

[41] Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ Ἀντιστοίχων. *Ad eundem, de Antistæchis.* P. ἄγχαρος γὰρ ὁ ἄγγελος, ἀγγῆλαι τὸ σεμνόναι. Hæc duo a plerisque in unum veluti corpus digeri, et sub grammatices nomine laudari, novi; codex tamen Vallicellanus in duo dividit, secundo primum, aliis etiam aliorum interjectis, primo secundum tribuens locum; et argumentum utriusque diversam etiam poscit tractationem. Nec in unum grammaticæ regulæ, et dictionum expositiones, nisi confundas omnia, coalescunt. Meminit Casaubonus in Athenæum lib. II, c. 26. *Psellus in versibus politicis, quibus obscuriores voces exposuit.* Auctorem horum esse Psellum Michaelæm nullus dubito. Meursius (b) tamen Joannem, cui de virtutibus ac vitiis iambos tribuit, horum auctorem insinuat; cum existimet Joannem esse quem in ἡγήτορες laudat Suidas, λέγει δὲ καὶ ὁ Ψελλὸς, ἡγήτορία πέφυκε τῶν σύκων ἢ πλάσθη. Eundem Psellum sæpius a Suida laudatum inveni, in Δέρτρον. Δέρτρον, τοῦ ἐντέρου τὸ λεπτὸν λέγει ὁ Ἱπποκράτης. Φησὶ καὶ ὁ Ψελλὸς, τοῦ δὲ ἐντέρου τὸ λεπτὸν κατονομάζει δέρτρον. Ἐτ Γηώρας, Γηώρας ὁ ἀλλότριος, τοῦ Ψελλοῦ, Γηώρας ὁ ἀλλότριος, καὶ γέρδης ὁ ὑφάντης. Quæ cum in his de grammatica, et antistæchis legantur, non alium horum, quam Joannem auctorem Meursius nobis intrudit.

NOTE.

(b) Meursius ad Psellum in Canticum canticor., p. 177.

Τί ἐστὶ Βαβουτζικάριος. *Quid sit Babulzicarius.* A P. Ὁ μέντοι Βαβουτζικάριος ἐξ.

Περὶ τῆς Γιλλοῦς, de Gillo P. Ἡ δὲ Γιλλῶ τοῦτο δὴ τὸ ἀρχαῖον. Καί.

Πόθεν τὸ τοῦ Κερατᾶ ὄνομα. *Unde nomen Cornuti originem habuerit.* P. Τέτριπται ἐν συνθειᾷ τοῦ βίου τὸ τοῦ Κερατᾶ ὄνομα.

Τί σημαίνει τὸ Καίσαρος ὄνομα. *Quid sibi velit Cæsaris nomen.* P. Τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα.

Εἰς τὸ, εἴ τι ἔφθασεν. *In illud, si quid advenit.* P. Ἐφθασέ τις εἰπῶν, ὅτι ἔφθασεν.

Ἐξηγήσεις εἰς τὸ, Ἀλγὴ βιός, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν. *In illud, Stridit arcus, nervus autem valde sonuit.* Homeri Iliad. δ', v. 125. P. Ἔστι μὲν οὐδ' ἔπερ εἰρήκειν εὐθὺς ἐρωτηθεῖς.

Εἰς τὴν ἐν Νικομηδείᾳ λεγομένην ἀκοήν. *In intellectionem sic dictam, quæ Nicomediæ est.* P. Θεομαζουσι οἱ πολλοὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἤχειον.

Τίς ἡ διάκρισις τῶν συγγραμμάτων, ὧν τῷ μὲν ἡ Χαρκίλεια, τῷ δὲ ἡ Λευκίππη ὑπόθεσις καθεστῆκατον. *Quænam sit scriptionum differentia, quarum alteri Chariclea, alteri Lencippe argumento sunt.* P. Πολλοὺς οἶδα καὶ τῶν ἄλλων.

LXII. Περὶ παραδόξων ἀκουσμάτων. *De mirabilibus auditionibus.* [42] P. Μυδὲ καινῶν ἀναγνωσμάτων εἴης. Libellum Schediasmate (c) illustravimus.

Ἐγκώμιον εἰς τοὺς κόβρεις. *Laus cimicum* P. Οἱ δὲ πολλοὶ τοὺς Κόβρεις κακίζουσι.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν φθειρα. *Laus pediculi.* P. Ἄλλ' ὁ φθειρ ἴσως τῇ ψύλλῃ.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν ψύλλαν *Laus pulicis.* P. Τὸν Κώνωπά φασιν ὡς Ἐλέφαντα, καὶ ἴνα γε καθ' C ὀδόν. Hujus meminit Joannes Tzetzes *chiliad. II, Histor.* 185.

Ὁ Μιχαὴλ μὲν ὁ Ψελλὸς ψύλλας ἐγκωμιάζει. Ἡμῶν πρὸ χρόνων ἑκατὸν ἀκμάζων ἐν τῷ βίῳ.

Michael quidem Psellus pulices loudat, Annis ante nos centum florens in vita.

Πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Σέργιον, εἰπόντα μήποτε δηχθῆναι ὑπὸ ψύλλης. *In discipulum Sergium, qui dixerat, nunquam se morsum a pulice.* P. Καὶ ὡς ἀληθῶς ἄπορον, εἰ πάντων.

Πρὸς τὸν αὐτοῦ Παπᾶν. *Ad suum Papam.* P. Καὶ ποταπὸς Παπᾶς ὁ Παπᾶς.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν οἶνον. *Laus vini.* P. οὐκ οἶδα πότερον ὡς ἀνθοσμῖαν.

Πρὸς τινὰ Κάπηλον μεγάλαιον, καὶ φιλοσοφοῦντα D διάκενα. *In Cauponem quemdam superbum, et frustra philosophantem.* P. Ἀλλὰ ποίας ταῦτα φιλοσοφίας, λογιώτατε ἀδελφέ.

Εἰς τινὰ Κάπηλον, γενόμενον νομικόν. *In Cauponem leges pertruantem.* P. Εἶτα εἰ σέ τις δικάζειν ἐπιτετραμμένον.

LXIII. Levissima ista sunt, et minus seria; at

ostendendi ingenii causa, et eloquentiæ divitias, et vim, quæ res auget laudando, vituperandoque rursus affligit: et quod spectabilius est, parva pro magnis approbat, itemque magna attenuat, et ad minima deducit. Licuit semper, et antiquis, et subsecutis deinceps temporibus eloquentissimo cuique, et nunc licet. Argumenta similia, infames materias, vel inopinabiles nuncupabant. Flagitiosa siquidem si commendarent, ἄοξα καὶ ἄτοπα · si præter hominum opinionem, παράδοξα aggredi dicebantur. Ranarum pugnam Homerus; unus e sapientibus Græciæ Pittacus molam laudavit: Dio Prussæus exornavit psittacum, Polycrates mures, teredinem Clitarchus, muscam Lucianus, Themison plantaginem, Marcio raphanum, Erasistratus lysimachiam, Phythagoras bulbos, Diocles raphanum, Phantias urticam, Cato brassicam, mortem Alcidas, Aristophanes paupertatem, febrem quartanam Phavorinus, Synesius cavillum, [43] alii salem, quod ridet Plato in Convivio, alii vomitum, ollas, insecta, et quæ sunt hujus generis, quæ Plutarchus et Isocrates, et nostra tempestate alii magnifica ac diserta oratione laudibus persecuti sunt; hic quidam ovum, ille asinum, alius ebrietatem, alius stultitiam, alius mendacium, et quid non? quæ in unum volumen sub theatri Joco-Serii nomine congesti Gaspar Dornanus, (d) et publicavit non sine Appendice. Et quod magis mirere, Wittembergæ Bruno quidam Nolanus impie præconum diaboli recitasse dicitur; et quidam alius, quem nominare prætermitto, lictoris publici: verum pro tanto in Acherontis ministros beneficio, reliqui Italiæ lictores, ne ingrati esse viderentur, datis ad laudatorem litteris, gratiam referre conati sunt, officia sua polliciti, cum tempus adfuerit, bene, et benigne sese illi prætituros. Non mirum itaque si Psellus etiam noster, sui experiendi gratia, in contemptissimis istis stylum exercuit. Memini me fuisse admodum in Rhetoricis dubitasse, difficiliusne sit ideoque præstantius, et admirabilius res viles, minimas, vel etiam malas dicendo exornare, an quæ his contraria, ut virtutem, sapientiam, et viros his ipsis celebres et illustres. Nunc, ut lectorem, lectione operum Pselli defessum, sublevemus, pauca ex multis illis adducemus pro utraque parte ex ingenio afferenda. Isocrates similes conatus verbis etiam acerbissimis, pluribus in locis insectatur; Plato deridet in Convivio; Synesius in Epistolis improbat; eoque præcipue, si quæ totis viribus consecramur, improba decacitate vituperentur; ut de Carneade vituperante justitiam traditur. Adde: sicut longe præstabilius esset de rebus utilibus mediocres opiniones habere, quam supervacaneorum exqui-

NOTE.

(c) Neque libellus Pselli, neque Allatii schediasma hoc vidit lucem.

(d) Hanovix 1619, fol. Dornaviano operi licebit addere dissertationum ludicrarum et amœniorum

scriptores varios Lug. Bat. 1644, 12, et admiranda rerum admirabilium encomia. Noviomagi Batavor. 1666, 12.

sitam cognitionem; et paululum eminere in magnis, quam in parvis, præsertim iis, quæ vitam nihil juvant, excellere; ita et in dicendo philosophandum est. Et quis nescit gravitatem scurrilitati, res serias ludis et jocis esse laboriosiores? idque ex eo intelligitur, ut dicebat Isocrates in Helenæ laudatione, quod neminem unquam illorum verba defecerint, cum hi universi longe tenuius dixerint, quam argumenti magnitudo postulat, adeo de rebus luculentis difficile est aliquid asferre in medium, quod nemo ante usurparit; de rebus autem contemptis et humilibus, quidquid in buccam venerit, omne [44] proprium fuerit, Videtur tamen magis egregium primum: primi enim eloquentiæ magistri, qui sibi laudem comparare, et omnes in sui admirationem trahere studuerunt, similia argumenta usurparunt, Homerus, Gorgias, Protagoras, aliique non pauci, et post hos multo plures. Atque has materias veteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi quoque, ut probat A. Gellius lib. xvii, c. 12, et Philostratus in *Vitis sophistarum*. Nec dicendum est, tot eruditos homines in hac re fuisse deceptos: eorum apud omnes æstimatio singularis id negat. Et, dum materiæ difficultate magis exercentur ingenia, magis etiam lucent: etenim ubi deficit materia propter improbitatem, aut tenuitatem, ibi eloquentiæ lumina et vires magis infensæ vehementiora spicula in audientium animos contorquent, suique copia in maxima inopia ingerunt admirationem. Magis enim facundiæ opes in rebus laude carentibus ostentantur. Hinc omnibus sibi que isti scriptores persuadent, Ὡς εἴ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσι τι λέγειν, περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ῥᾶδίως εὐπορήσουσι. *Se, cum de rebus adeo improbatas verba suppetant, ad res præclaras exponendas luculenta oratione facile abundanturos. Nec male Sidonius Apollinaris: Nam moris est eloquentibus viris ingeniorum facultatem negotiorum probare difficultatibus; et illic stylum peritum, quasi quemdam secundi pectoris vomerem figere, ubi materiæ sterilis argumentum, velut arida cespitis macri gleba jejuna.* Nec minutæ bestiolæ minus necessariæ existimantur. Nam eæ quoque in suo genere pulchræ sunt, et aliquid decoris universitati rerum, tanquam in communem rempublicam, pro sua portione, conferunt; ut præter alios adimadvertit Aristoteles i *De partibus animal*; cap. 5. Divinus quippe Artifex ita magnus est in magnis rebus, ut minor non sit in parvis. Recteque a Plinio lib. ii *Natur. Histor.* cap. 2. scriptum est: *In magnis corporibus, aut certe majoribus, facilem officinam sequaci materia esse: in parvis, atque sua exilitate nullis, nullam rationem, immensam vim, inextricabilem perfectionem; et rem naturam nunquam magis, quam in minimis totam esse.* Eoque spectat illud D. Augustini lib. xxii de *Civitt. Dei*, cap. 24: *Ea plus habent admirationis, quæ molis minimum. Plus enim formicularum et*

A apicularum opera stupemus, quam immensa corpora balænarum.

LXIV. Sed de parvis pauca hæc etiam satis. Cætera Pselli persequamur.

Εἷς τὸν αὐτοῦ ἔγγονον ἔτι νήπιον ὄντα. *In suum nepotem adhuc infantem.* P. Οὐκ ἔψομαί σε ἴσω, φίλτατόν μοι βρεφύλλιον.

[45] Ἐγκώμιον εἰς τινὰ Νικόλαον μοναχόν, γενόμενον καθηγούμενον τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς. *Laus cujusdam monachi Nicolai, qui in Olympi monasterio præses fuerat.* P. Ὑψηλότεροι μὲν τῆς ἀπὸ τῶν.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν μοναχόν Ἰωάννην τὸν Κρουστουλᾶν τὸν ἀναγκόντα ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σορῶ. *Joannis Crustulæ monachi laus, qui in S. Urna legerat.*

P. Τί τοῦτο, εὐθὺς γὰρ εἰς δευδύκτα με τὸν ναόν.

Ἐπινομὸς τοῦ Ἰταλοῦ, *Laus Itali* P. Ὡς εὖ τῷ Ἰταλῶ. Εἰ δὲ βούλοιο.

Πρὸς τοὺς μαθητὰς, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. *Ad discipulos, de eodem argumento.* P. Οὐδεὶς παρ' ἡμῖν οὐτ' αἰχμητῆς, οὐτ' ἀκοντιστῆς.

Πρὸς τοὺς βασκαίνοντας αὐτῶ, *Contra sui obtrectatores* P. Ὑμεῖς μὲν οὕτως, λέγω δὲ τοὺς.

Πρὸς τοὺς αὐτοὺς. *In eosdem.* P. Οὐθ' ὑμῖν βασκανίας περιλείψεται ἀφορμή.

Κατὰ τινος λοιδορήσαντος αὐτὸν ἀφανῶς. *Contra quemdam, qui illi clanculum maledixerat.* P. Πρὸς τὴν λοιδορίαν ὁ λόγος.

Πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀπολειφθέντας τῆς ἐρμηνείας. τοῦ Περὶ ἐρμηνείας. *Ad discipulos, qui interpretationi libri Aristotelis de Interpretatione non interfuerunt.*

C P. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας ὁ λόγος.

Ὅτε ἐδράδυναν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τῇ τῆς σχολῆς ξυνελεύσει. *Cum discipuli tarde ad conventum scholasticum processissent.* P. Οὐδὲν καινὸν ποιεῖτε οἷτε δοκοῦντες ὑμῖν φιλόσοφοι.

LXV. Μονωδία ἐπὶ Ῥωμανῶ Ῥαιφερενδαρίῳ, ἐν *Romanum Referendarium, Monodia.* P. Πολλοὺς ἐγὼ τῶν φίλων τεθνηκότας.

Μονωδία εἰς τὸν πρόεδρον κύριον Μιχαήλ τὸν Ῥαδηνόν, ἐν *antiistitem dominum Michaelem Radenum, Monodia,* P. Τοῖς μὲν ἄλλοις τῶ.

Μονωδία εἰς τὴν τοῦ ἀκτουαρίου Ἰωάννου ἀδελφὴν, ἐν *actuarii Joannis sororem, Monodia.* P. Ὡ ποίας ὁ Δαίμων ἀφορμὰς λόγων.

D Μονωδία εἰς Ἰωάννην τὸν Πατρικίον ὀμιλητὴν αὐτοῦ ὄντα, ἐν *Joannem Patricium discipulum, Monodia.* P. Κωφὸν ἡμῖν τὸ ἀκροατήριον.

Ἰωάννη Βούρτζη Βεστάρχη, τελευτήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐν *Joannem Burtzem Bestarcham, ob obitum illius fratris.* P. Οὐκ οἶδα τίνα σοι.

Ἐπιτάφιος εἰς τινὰ φίλον αὐτοῦ, καὶ συμμαθητὴν, ἐν *quemdam amicum et condiscipulum, Oratio funebris.* P. Ἐγὼ μὲν ᾤμην ἀνακωχῆν.

Ἐπιτάφιος εἰς τὴν θυγατέρα Στυλιανὴν πρὸ ὥρας τοῦ γάμου τελευτήσαν, ἐν *filiam Stylianam, quæ ante nuptiarum tempus mortem obiit.* P. Θυγατέρα τῶ λόγῳ τιμῶν.

[46] Ἐπιτάφιος εἰς τὴν ἐξουτοῦ μητέρα, ἐν *matrem, Oratio funebris.* P. Τὸ ἐγκώμιον, ἀλλ' οὐκ ὡς.

Ἐπιτάφιος εἰς Εἰρήνην Καισάρισσαν. *In Irenem A Caesariissam, Oratio funebris*. P. Ἐγκωμιάζειν κατὰ ταῦτό, καὶ θρηνεῖν ἐπιτάφια.

LXVI. Ἐγκώμιον εἰς τὴν Δέσποιναν. *Lans (e) imperialoris*. P. Ἐδεῖ ποτὲ τὸν εὐδαίμονα ταύτην.

Εἰς τὸν βασιλέα τὸν Διογένην ὡς ἐκ προσώπου τινὸς τοῦ πολίτου. *In Diogenem imperatorem; loquitur unus e civibus*. P. Νῦν πρῶτον ὀπλίτην βασιλέα τεθέξιμαι.

Ἐρὸς βασιλέα τὸν Δούκαν, *in Ducam imperatorem*. P. Δέσποτά μου ἄγιε, ἀνεθεώρησα.

Δημηγορία εἰς τὸν βασιλέα τὸν Δούκαν. *In Ducam imperatorem, Concio*. P. Εἰ καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου τούτου τροπαίου.

Ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως. *Tanquam ex imperatoris persona*. P. Παντοδαπὸν τι χρῆμα, καὶ πολυέραστον βασιλεύς.

Προσφωνηματικὸς πρὸς τὸν κύριον Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν. *In dominum Michaelem Ducam Proshonematicus*. P. Λέλοταί μοι τῆς ἀφωνίας.

Σελέντιον δημηγορικὸν παρὰ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα. *Silentium pro concione dictum ab imperatore Michaele Duca*. P. Εἰ καὶ πολλοῖς τῶν βασιλέων ἔθος ἐστὶν ἐξ ὑψηλοτέρου.

Σελέντιον ἐκφωνηθὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Βασιλείας κυρίας Θεοδώρας. *Silentium dictum sub imperio dominæ Theodoræ*. P. Η. Τῶν ἀρετῶν Βασιλῆς μετὰ τῆς τῶν ὠρῶν Βασιλίδος.

Χρυσόβουλον, *Aurea Bulla*. P. Οὐ θαυμαστὸν εἴ τις τὸν μέγαν θεώμενος ἦλιον ἀπεῖρψ φωτὶ.

Λόγος ὑποθήκην φιλαίας εἰσηγούμενος τοῖς ἀνεψιοῖς τοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ. *Oratio, præcepta amicitia tradens nepotibus patriarchæ domini Michaelis*. P. Πολλάκις ἐθαύμασα ὅτι με τῶν ἄλλων.

Πρὸς τὸν οἰκειὸν Γραμματικόν. *In proprium Grammaticum*. P. Ἰγὲρ σοῦ πρὸς τοὺς κατὰ σοῦ τὸν λόγον πεπορήμαι.

LXVII. Λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου λειψάνου ἀγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Ἐκδοθεὶς αὐτοσχέδιος. *Oratio in translationem venerandarum reliquiarum sancti protomartyris Stephani; dicta ex improviso*, P. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Πατὴρ πάντων τῶν ἐλπίζομένων.

Λόγος ἐπὶ τῶ ἐν Βλαχέρναις γεγονότι θαύματι. *In miraculum in Blachernis patratum, Oratio*. P. Οὐ πολιτικὸν τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος τό.

[47] Εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ. *In miracula militiæ principis Michaelis*. P. Σκοπὸς μὲν καὶ τέλος ἐναγουμένοις ἡμῖν πρὸς.

Εἰς τὴν μεγάλην Κυριακὴν, ἑορτὴν τῆς ἀγίας Ἀγάθης, καὶ εἰς τὰς μαθητείας αὐτῆς. *In magnam Dominicam, diem festum S. Agathæ; in discipulas illius*. P. Οὐ τὰ σπουδαῖα μόνον αἰρεῖται.

Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς Αὐξεντίου *Vita S. Patris*

Auzentii. P. Ἀρχὴ μὲν ἡμῖν τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐκ τοῦ παλαιοῦ πτώματος.

Πρὸς τὸν Ἡρωτοσύγκελλον, περὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ. *Ad Protosyncellum, de S. Gregorio Thaumaturgo*. P. Μὴ θαυμάσης ὁ ἐμὸς μουσηγέτης, εἰ τὸρὸν τι καὶ λαμπρὸν φθέγγομαι. *In Protosyncellum hæc etiam carmina Pselli leguntur*:

Σύγγελος ὡς σύνοϊκος, ἀλλὰ τοῦ Λόγου.
Καὶ πρῶτος ὡς Πρόεδρος. ἀλλὰ τοῦ Πόλου,
Πᾶς οὖν τις αὐτὸν Πρωτοσύγγελον λέγε,
Ὡς Οὐρανοῦ Πρόεδρον, ὡς Θεοῦ φίλον.

LXVIII. Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Συμεῶνα τὸν Μεταφράστην *In Simeonem Metaphrastem, (f) Oratio panegyrica*. P. Τὸν μέγαν ἐν βίῳ, καὶ λόγῳ Συμεῶν ἐπαινεῖν προελόμενος. *In quem et Officium, die ipsi sacro in ecclesia decantandum, concinnavit*. Troparia in Laudibus et Vesperis conscripsit, P. Γέρας νὸ λαμπρὸν, τὸ περιβλεπτον ὕψος, ἐ Canonem pro Matutinis horis confecit, cujus ea fuit acrostichis, Μέλω σε τὸν γράψαντα τὰς Μεταφράσεις. P. Μέλος μοι εὐρυθμον δίδου. Simeonis vero memoria celebratur iv Kal. Decembris, eodem ipso die, quo Stephanus vitam martyrio finiit, ut canitur Ode 9. Ἐρηνικῶς, τρισμυάριε, ἐξεδήμησας κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ κλεινὸς Στέφανος τελειοῦται ὁ ὀσιομάρτυς. *Quiete, ter beate, transmigrasti eo ipso die, quo inclutus Stephanus martyrio Deo consecratur*. Loquitur tamen non de Stephano protomartyre, sed de juniore alio, qui sub Constantino Copronymo pro sanctarum imaginum cultu cum aliis vario suppliciorum genere vitam effudit.

Ἀντίγραμμα πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν *Ad Michaelem Ducam Ænigmata*, versibus politicis et iambicis composita, apud me sunt num. XLI, nescio an omnia, P. Ἔστι τι ζῶον λογικόν, δέσποτα στεφροφορε.

[48] Ἐπιστολαί, *Epistolæ*, circiter 33, quarum prima incipit: Ὁ πτωχὸς οὗτος ἡγαπημένε, μοι, ἀνεψιέ. Eas sequuntur nonnulli iambi, cum aliis styli exercitandi gratia conscriptis. Pselli Epistolas in bibliotheca Bavarica asservari Cod. 165 discimus ex ejus indice, et apud Joannem Suzium, et Manuelem Eugenicum, ex Antonio Verderio in Supplem. Erant et apud Antonium Augustinum Cod. 191, quarum quinque priores ad Cæsarem, ad Æmilianum patriarcham Antiochiæ tres; ad Leonem primum sacellarium unica; et ad Xiphillinum unica. Eas pereruditas appellavit Casaubonus *Animadvers. in Athenæum* lib. 1. cap. 8, et tempore etiam ipsius Pselli, Magnus Drungarius magni æstimabat, si Psello ipsi credimus, epistola ad eumdem: Πάλα ποτὲ ἀπέτακον ἐγὼ ἀγαλμα σοφίας ἐπύρατον, ὠραίας Ἐπιστολάς, αἷς δὴ σὺ περιτυχά-

NOTE.

(e) Augustæ.

(f) Hæc oratio una cum Officio in Simeonem

Græce et Latine edita ab Allatio ad calcem dissertationis de Simeonibus, Paris 1664, 4.

νων πολλὰκις, εἶτα δὴ καὶ θαυμάζων ἴσως τῆς χάριτος, οἷσι τοιαύτας, με καὶ αὐθις ἀποτεκεῖν δύνασθαι. Λιὰ τοῦτο σὺ μὲν ἐρᾷς τῶν ἐμῶν ὠδίνων. Ἐγὼ δὲ σοὶ ἐκφῆναι τὸν τόκον οὐ βούλομαι. Id est: *Multo abhinc tempore sapientiae specimen amabile, pulchras epistolas genui, quas ipse cum saepius accepisses, forte earum gratias admiratus, similes me, et rursus edere posse existimas. Propterea tu quidem felus meos exoptas; ego vero tibi partum excludere renuo.*

LXIX. Λόγος σχεδιασθεὶς πρὸς Πόθον Βεστάρχη ἀξιώσαντα τοῦτον γράψαι περὶ τοῦ θεολογικοῦ χαρακτῆρος. *Oratio ex tempore ad Pothum Vestarcham, qui Psellum rogavit, ut de theologico characterē scriberet.* P. Μὴ θυμαῖσθαι, Πόθε μοι φίλτατε εἴ τῶν. *Duae de hac materia ad Pothum orationes indicantur in Bibliotheca Antonii Augustini cod. 191. An haec una in duas divisa sit; vel vere binas scripserit, mihi non liquet.*

Paraphrasis in Homeri Iliada, soluto (g h) sermone P. Τὴν εἰπὲ μὲνιν, ὦ θεᾶ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Πηλεΐως. Ita tamen, ut singull versus seorsim redditi sint. *Eam habuisse etiam Joannem Oporinum Basileensem, tradit Gesnerus*

Ἐξήγησις εἰς τὰς εἴ φωνὰς τοῦ Πορφυρίου. *Expositio in quinque voces Porphyrii* P. Διατὶ ἀπροσδιορίστως.

Ἐξήγησις εἰς τὰς Κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους. *Expositio in Prædicamenta Aristotelis.* P. Τῶν πραγμάτων, τὰ μὲν κοινωνεῖ.

Διδασκαλία σύντομος καὶ σαφειστάτη περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν, καὶ τῶν Προτάσεων, καὶ τῶν Συλλογισμῶν, περὶ ὧν τις προδιαχθεὶς εἰς πᾶσαν μὲν καὶ ἄλλην ἐπιστήμην καὶ τέχνην, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν ῥητορικὴν [49] εὐκλεῶς ἐμπορεύεται. *Doctrina compendiosa, et quam maxime dilucida, de decem Prædicamentis, Propositionibus et Syllogismis, quorum notitia, prius habita, in quamlibet scientiam et artem, sed rhetorum potissimum, facili negotio cuique aditus patebit.* P. Ἐπειδὴ τισιν οὐκ εἶδ' ὅθεν εἰπεῖν τὴν τῆς διαλεκτικῆς.

Εἰς τὴν Πορφυρίου Εἰσαγωγὴν, καὶ τινὰ τῶν Ἀριστοτέλους Κατηγοριῶν. *In Introductionem Porphyrii, et Prædicamenta Aristotelis.* P. Πολλοὶ μὲν κολλαχῶς τῶν ἀρχαίων.

Ἐξήγησις εἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας Ἀριστοτέλους *In Aristotelis librum, de Interpretatione, expositio.* P. Ὁ σκοπὸς τοῦ περὶ Ἑρμηνείας ἐστὶ διαλαβεῖν περὶ Προτάσεων, diversa ab edita, quemadmodum et sequentes.

Ἐξήγησις εἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας Ἀριστοτέλους. *In Aristotelis librum de Interpretatione, expositio.* P. Θέσθαι νῦν ἀντὶ τοῦ ὀρίσασθαι.

Ἐνόψις καὶ μετὰφρασις σαφειστὰν τῆς διδασκαλίας τοῦ περὶ Ἑρμηνείας. *Synopsis et Metaphrasis*

A quam dilucida doctrinae libri, de Interpretatione. P. Διαλαμβάνει περὶ Προτάσεων.

Εἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας ἐκδοσις ἐπιτομος. *Libri de Interpretatione, compendiosa expositio.* P. Τὰ εἶδη τοῦ λόγου πέντε τὸν ἀριθμὸν.

Ψελλοῦ καὶ ἄλλων Σχόλια, καὶ Ἀποσημειώσεις εἰς τὸ πρῶτον τῶν προτέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. *Pselli et aliorum Scholia et Annotationes in primum priorum Analyticorum Aristotelis.* P. Καὶ τὸ δέκατον πρόβλημα.

Ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον τῶν προτέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. *Expositio, in primum et secundum priorum Analyticorum Aristotelis.* P. Ἐν τῇ πρώτῃ εἰπεῖν.

Ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὑστέρων Ἀναλυτικῶν. *Expositio in primum posteriorum Analyticorum.* P. Σκοπὸς ἐστὶν ἐνταῦθα τῇ Ἀριστοτέλει.

Προλεγόμενα εἰς τοὺς σοφιστικὰς Ἑλέγχους τοῦ Ἀριστοτέλους. *In sophisticos Elenchos Aristotelis Prologomena.* Ὅτι μὲν ὁ περὶ Ἀποδείξεως λόγος. In alio vero exemplari ista Michaeli Ephesio tribuuntur.

LXX. Τίνα περὶ δαιμόνων δοξάζουσιν Ἕλληνες. *Quæ de Dæmonibus Græci opinentur.* P. Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαιρέσεις καὶ τοῖς ἀγγέλοις διδοῦς. Et hunc puto esse alterum (i) librum de Dæmonibus, ex quo Marsilius excerpit ea, quæ leguntur ultimo capite apud ipsum, eoque magis duco in hanc sententiam, quod in meo codice statim post hunc Tractatum sequitur Dialogus de dæmonibus, in quo interloquuntur Timotheus et Thrax, de quo superius in libris editis Pselli egimus.

Εἰς τὴν Ψυχογονίαν τοῦ Πλάτωνος. *De animi generatione apud Platonem.* P. Τὸ μὲν λεγόμενον ἐστὶν, ὅτι οὐ μάτην.

[50] Locus ex Physicis, de anima et mente P. Νοῦς ἐστὶν ἕξις ψυχῆς.

Περὶ ψυχῆς. *Variæ quæstiones de anima.* P. Νοερὰ μὲν οὖν ἡ ψυχὴ, νοερός.

Περὶ τῶν πέντε δυνάμεων τῆς ψυχῆς. *De quinque facultatibus animæ.* P. Νοῦς μὲν ἐστὶν ὁ Θεόθεν κατὰ φύσιν κινούμενος.

Περὶ τῆς χώρας τῆς γῆς. *De situ terræ, figura, et magnitudine.* P. Ἡ γῆ τὴν μέσην τοῦ παντὸς ἔλαχε χώραν. Non me latet tamen, in alio manuscripto opusculum hoc Nicephoro Blemmidæ tribui.

Πότε ἐκλείπει ὁ ἥλιος, καὶ πότε ἡ σελήνη, καὶ πῶς τὴν ἐκλείψιν ἀμφοτέρων συμβαίνει γίνεσθαι. *Quando deficit sol, et quando luna, et quomodo utriusque defectus contingat.* P. Εἰ μὲν τοὺς τρόπους ἐρωτᾷς τῶν ἐκλείψεων.

Περὶ Θυτικῆς. *De sacrificandi ratione.* P. Περὶ τῆς θυτικῆς ἐπιστήμης ἠξίωσας.

NOTÆ

(g-h) Versibus politis.

(i) Vide supra, § 39, p. 28.

Περὶ χρυσοποιίας πρὸς τὸν πατριάρχην κύριον **Μιχαήλ**. *De auri conficiendi ratione; ad D. Michaellem patriarcham*. P. Ὁρᾶς, ὁ ἐμὸς δεσπότης, ὁ με ποιεῖς, ἡ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τυραννίς. Vide supra in editis, § 38.

Περὶ Σφυγμῶν. *De Pulsibus*. P. Ἦκω δὲ σοι καὶ τὸ περὶ Σφυγμῶν.

Ἀποσημείωσις Πυρεττῶντων, *Nota de Febrientibus*. P. Εἰ κατεκλίθη ὁ νοσῶν ἐν ἀρχῇ.

LXXI. Ἱατρικὸν πρὸς Κωνσταντίνον τὸν Πορφυρογέννητον. *Medicinale ad Constantinum Porphyrogenetam*. P. Τὰς προσταχθείσας ἐπιτομὰς παρὰ τῆς σῆς θεϊότητος, Tractatus proœmii mihi copiam fecit, vir τετραφῶνος Melchior Inchofer, Messana delati; ipsum, quia adhuc ineditum est, ut modum etiam tractionis habeas, hic apponam: Τὰς προσταχθείσας ἐπιτομὰς παρὰ τῆς σῆς θεϊότητος, ἐκ Θεοῦ αὐτοκράτωρ, περὶ τῆς τῶν ἱατρικῶν θεωρημάτων συναγωγῆς ἔσπευσα κατὰ τὸ δυνατόν διὰ συντομίας ὁμοῦ καὶ σαφηνείας πᾶσαν τὴν ἱατρικὴν ἐπελθεῖν, μηδὲν κατὰ δύναμιν τῶν ἀναγκαίων ὑπερορᾶν, ἕκαστον ἐκθέμενος τῶν παθημάτων, πρῶτον μὲν τὰς αἰτίας ὑπαγορεύων σαφῶς, δεύτερον τὰς σημειώσεις δι' ὧν ῥαδίως γνωσθήσονται, εἴθ' ἐξῆς τὴν θεραπείαν, δι' ἣν πάντα κατὰ τέχνην θεραπεύομεν, πρότερον ἀπὸ κεφαλῆς ἀρξάμενοι, διὰ τὸ ἐκεῖσε ἰδρῶσθαι τὸ ἱερὸν τῆς λογικῆς ψυχῆς. *Jussu tuo mihi, divinissime imperator, compendia de Meditationum medicarum collectione demandata, pro virium mearum modulo, compendiose atque perspicue, omnem medicinæ facultatem percurrens, nullumque ex necessariis negligens, sed universos morbos exponens, absolvere nisus sum. Primum enim causas aperte enuntio; secundo, per quas non difficulter dignoscuntur, notas; tandem media, per quæ [51] omnia artificiose curabimus. Prius a capite, quod in eo sacra pars animæ rationalis inhæreat, exordiamur. Ex ungue leonem, et ex hoc disce cætera. Liber tamen contemnendus non est, sed sæpe sua brevitate expeditus, et remediis a probatissimis scriptoribus delectis transcriptisque et populari loquendi forma proficiuus. Pselli tamen utcumque non est. Neque enim in dicendo acrimoniam, nec in re expedienda solertiam Psellianam præ se fert. Neo patitur id imperator, cui tractatus inscribitur. Sive enim Constantinum Porphyrogenetam primum, sive secundum, qui cum Basilio imperio* **D** *præfuit, intelligas, Psellus auctor esse non potuit, quem sub imperio Alexii Commeni vivum adhuc deprehendimus, nisi tunc primum, et natum, et libros componentem dicere velimus; et tunc etiam vitam ejus ultra centesimum annum productam fateri cogemur. Quod si triginta annos natus et amplius ad minus, ut verisimile est (auctorem enim, allatum exordium ætate provectorum, experi-*

mentis celebrem, artisque exercitio eruditum in-
nuit), tractatum illum conscripsit, jam Psellum
ultra centum et quadraginta annos vixisse, ad
hunc diem inauditum, dicendum est. Quare vel hic
Psellus alius est a Michaelis Ducæ præceptore, vel
Psellus omnino non est.

LXXII. Διδασκαλία παντοδαπῆ (j), καὶ πάντως ἀναγκαιοτάτη ἐν ἑκατὸν ἐνενήκοντα πρὸς τοῖς τέσσαρσι κεφαλαίοις θεωρουμένη, χωρὶς τῶν σχεδιασθέντων ἐτέρων διαφόρων λόγων καὶ στίχων πρὸς διαφόρους ὑποθέσεις, ἐκτεθεισα πρὸς τὸν εὐσεβέστατον καὶ ἀοίδιμον βασιλέα κύριον **Μιχαήλ** τὸν Δουκῆν αὐτοκράτορα γεγονότα. *Doctrina omnifaria, et omnino necessaria centum nonaginta quatuor capitibus comprehensa, præter alios varios discursus, et carmina ex tempore dictata ad argumenta varia: ad piissimum et celebrem imperatorem dominum Michaellem Ducem*. P. Πιστεύω εἰς ἕνα Πατέρα τῶν πάντων ἀρχῆν. Capita, quæ in ea continentur, sunt sequentia: α'. Περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι. β'. Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως. γ'. Περὶ ἐνυποστάτων. δ'. Περὶ ὁμοουσίου. ε'. Περὶ ὁμοουποστάτου. ζ'. Περὶ ἐνυποστάσεων. ζ'. Περὶ οὐσιώδους ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς. η'. θ'. Περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς. ι', ια'. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. ιβ'. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀντιδόσεως. ιγ'. Περὶ τῆς θείας ἐνώσεως. ιδ'. Περὶ φύσεως ἀπαθουῶς. ιε'. Τίς ὁ Θεός. ις'. Εἰ ἄπειρον τὰ Θεῖον καὶ πῶς ἄπειρον. ιζ'. Πῶς οἶδεν ὁ Θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα. ιη' Ἀπὸ ποίου πρώτου στοιχείου ἤρξατο τὸν κόσμον ποιεῖν ὁ Θεός. ιθ'. Πῶθεν ἐνοιοιαν ἔσχον Θεοῦ [52] ἄνθρωποι. κ'. Πότεροι πλείους οἱ ἄγγελοι, ἢ οἱ ἄνθρωποι. κα', κβ', κγ', κδ', κε', κς', κζ', κη', κθ'. Περὶ νοῦ. λ', λα', λβ', λγ', λδ', λε', λς', λζ', λη', λθ', μ', μα', μβ', μγ', μδ', με', μς', μζ'. Περὶ ψυχῆς. μη'. Εἰ μεταβάλλοι ψυχὴ εἰς ἄγγελον. λθ'. Εἰ ἄναρχος ἡ ψυχὴ. ν'. Ἀκριβέστερον περὶ ψυχικῶν δυνάμεων. να'. Ἦως ὁ Πλάτων γεννητὴν ὁμοῦ τὴν ψυχὴν καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνεται. νβ'. Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχογονία. νγ'. Διατί ἡ ψυχὴ μέση τῶν μεριστῶν καὶ ἀμεριστῶν λέγεται. νδ'. Ποίαν ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γεννᾷ. νε'. Τίς ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις. νς'. Ποῖαι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ τίνας. νζ'. Τί ἐστι φύσις. νη'. Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. νθ'. Πότες ἡ ψυχὴ τῷ κοινωμένῳ ἐνοῦται σῶματι. ξ'. Πῶς ἐνοῦται τῷ σῶματι ἡ ψυχὴ. ξα'. Περὶ τῆς ἀλόγου ψυχῆς. ξβ'. Τίς ἡ βούλησις, καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς. ξγ'. Περὶ προαιρέσεως καὶ προσοχῆς. ξδ'. Πότερον ἡ ψυχὴ λύεται ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς. ξη'. Πῶς συνέχεται ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σῶματι. ξς', ξζ', ξη', ξθ' σ', σα', σβ', σγ', σδ' σα', σς', σζ' ση', σθ', π', πα'. Περὶ ἀρετῶν. πβ'. Τίτι διαφέρει ἀρχὴ καὶ στοιχεῖα. πγ'. Περὶ τῶν ἀρχῶν, τί εἰσι, πδ'. Περὶ ἰδεῶν πε'. Περὶ δαιμόνων, καὶ ἡρώων. πς'. Περὶ ὕλτης.

NOTE

(j) Hujus prima aliquot capita Græce et Latine vulgavit Wægelinus, ut dictum est supra § 46, et

integram communicabo cum lectore infra ad hujus Diatribæ calcem.

πζ'. Περὶ αἰτιῶν. πη'. Περὶ σχημάτων. πθ'. Περὶ A
 χρωμάτων. ι'. Περὶ μίξεως καὶ κράσεως. ια'. Περὶ
 γενέσεως καὶ φθορᾶς. ιβ'. Περὶ σωμάτων. ιγ'. Περὶ
 ἐλαχίστων. ιδ'. Περὶ διαφορᾶς γνώσεων. ιε'. Πῶς
 οὐκ ἀεὶ μετέχομεν τοῦ Θεοῦ, ἀεὶ ἐνεργοῦντες
 αὐτοῦ. ις'. Διατὶ ὄλως ἐστὶ τὸ κακόν. ιζ'. Τε-
 λεώτερον περὶ τοῦ κακοῦ. ιη'. Εἰ ἐστὶ τι ἐν ἀγ-
 γέλοις κακόν. ιθ'. Εἰ ἐν τόπῳ τὸ ἀσώματον. ρ'. Εἰ
 κακόν ἢ ὕλη. ρα'. Περὶ τῆς πρὸς τὸ Θεῖον τῶν ὄντων
 ἐπιστροφῆς. ρβ'. Περὶ χρόνου. ργ'. Περὶ κινήσεως.
 ρδ'. Περὶ ἀνάγκης. ρε'. Περὶ εἰμαρμένης. ρς'. Περὶ
 τύχης, καὶ αὐτομάτου. ρζ'. Περὶ αἰῶνος, καὶ χρόνου.
 ρη'. Περὶ τῶν ἐπισθητικῶν. ρθ'. Εἰ ἀληθὲς τὸ κατα-
 βασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν ὁρώντων. ρι'. Πῶς ἐκλεί-
 ψεις γίνονται. ρια'. Πῶς ἄρβυλα καὶ θήλεα γίνονται.
 ριβ'. Διατὶ γυνή πολλὰκις συνουσιάζουσα οὐ συλ- B
 λαμβάνει, ριγ'. Διατὶ δίδυμα καὶ τρίδυμα γίνονται.
 ριδ'. Πόθεν γίνονται τῶν γονέων αἱ ὁμοιώσεις, καὶ αἱ
 πρὸς τούτους ἀνομοιότητες. ριε'. Εἰ καὶ τὸ ἔμβρυον
 ζῶν, καὶ πῶς τρέφεται τοῦτο. ρισ'. Πῶς οἱ ὄνειροι
 γίνονται, ριζ'. Περὶ ὑγείας, καὶ νόσου, καὶ γήραος.
 ριη'. Διατὶ οἱ νηστεύοντες διψῶσι μᾶλλον, ἢ πεινῶσι.
 ριθ'. Διατὶ πεινῶντες, ἐὰν πίνωσι, διψῶντες δὲ, ἐὰν
 φάγωσιν, ἐπιτείνονται. ρκ'. Εἰ ἐστὶ τι ἐκτὸς τοῦ οὐ-
 ρανοῦ. ρκα'. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου οὐσίας. ρκβ'. Εἰς
 πόσου κύκλου διαίρειται ὁ οὐρανός. ρκγ'. Περὶ τοῦ
 φαινομένου ἐν τῷ οὐρανῷ γαλακτοειδοῦς κύκλου, καὶ
 λεγομένου Γαλαξίου. ρκδ'. Περὶ τῶν φαινομένων ἐν
 τῷ οὐρανῷ διαφορῶν πυρίνων φασμάτων. ρκε'. Περὶ
 τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ χρωμάτων αἰματω-
 δῶν, καὶ χασμάτων. ρκς'. Περὶ τῆς οὐσίας ἡλίου,
 καὶ εἰ πολλοὶ εἰσὶν ἡλιοι. ρκζ'. Περὶ μεγέθους ἡλίου, C
 καὶ σελήνης, καὶ γῆς. ρκη'. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.
 ρκθ'. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης. ρλ'. Εἰ θερμὸς ὁ ἡλιος.
 ρλα'. Τίς ἢ οὐσία τῶν ἀστέρων. ρלב'. Περὶ τῆς τῶν
 ἀστέρων φορᾶς καὶ κινήσεως. ρλγ'. Ποταπὰ τῶν
 ἀστέρων τὰ σχήματα. ρλδ'. Περὶ τάξεως ἀστέρων.
 ρλε'. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες. ρλς'. Περὶ ἐπι-
 σημασίας ἀστέρων, καὶ πῶς γίνονται χειμῶν, καὶ θέ-
 ρος. ρλζ'. Πόσοι ἐκαστῶν τῶν πλανητῶν [53] ὁ χρόνος
 τῆς περιόδου. ρλη'. Περὶ τῶν ἀστέρων τῶν καλου-
 μένων Διοσκούρων. ρλθ'. Περὶ κομήτου. ρμ'. Περὶ
 ὑετοῦ, καὶ χαλάζης, καὶ χιόνος, πάχνης καὶ δρόσου.
 ρμα'. Περὶ δρόσου αὐθις καὶ πάχνης. ρμβ'. Περὶ
 ἱριδος. ρμγ'. Περὶ τῆς ἄλω. ρμδ'. Περὶ βάρδων.
 ρμε'. Περὶ παραλλήλων. ρμς'. Περὶ ἀνέμων.
 ρμζ'. Περὶ τυφῶνος. ρμη'. Περὶ ἐκνεφίου. ρμθ'. Περὶ D
 κεραυνῶν. ρν'. Περὶ πρηστήρος. ρνα'. Πῶς συν-
 ἔστη ὁ κόσμος. ρνβ'. Εἰ ἐν τῷ πᾶν. ρνγ'. Περὶ κε-
 νοῦ. ρνδ'. Περὶ τόπου. ρνε'. Περὶ χώρας. ρνς'. Εἰ
 ἔμφυχος ὁ κόσμος. ρνζ'. Εἰ γεννητὸς ὁ κόσμος καὶ
 ἀθάρτος. ρνη'. Εἰ τρέφεται ὁ κόσμος. ρνθ'. Περὶ
 τάξεως κόσμου. ρξ'. Τίς ἢ αἰτία τοῦ τὸν κόσμον
 ὄλον ἐγκλιθῆναι. ρξα'. Πόθεν ἂν τις γινώη Ἑλληνικαῖς
 ἀποδείξει τὴν κόσμου συντέλειαν. ρξβ'. Τίνα δεξιὰ
 τοῦ κόσμου, τίνα ἀριστερά. ρξγ'. Περὶ μεταβολῆς

τῶν τῆς γῆς μαρῶν. ρξδ'. Περὶ σεισμῶν. ρξε'. Περὶ
 τοῦ μεγάλου χειμῶνος. ρξς'. Διατὶ ἀλμυρὸν τὸ τῆς
 θαλάσσης ὕδωρ ἐστὶ. ρξζ'. Τίς ἢ αἰτία τοῦ ἐν τῇ
 θαλάσσῃ γλυκοῦ ὕδωρ εὐρίσκεσθαι. ρξη'. Διατὶ τὸ θα-
 λάττιον ὕδωρ οὐ τρέφει τὰ δένδρα. ρξθ'. Διατὶ τῆς
 θαλάσσης ἐλαίφ καταβραίνουμένης, γίνονται καταφά-
 νεια καὶ γαλήνη. ρο'. Τίς ἢ αἰτία δι' ἣν ὄταν εἰς
 τὴν θάλασσαν ἐμπέση κεραυνός, ἄγες ἐξωθοῦσιν.
 ροα'. Περὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ πολιβρίας. ροβ'. Διατὶ ὑπὸ
 τῶν ὑετίων ὑδάτων μᾶλλον, ἢ τῶν ἐπιβρότων τὰ δέν-
 δρα, καὶ τὰ σπέρματα πέφυκε τρέφεσθαι. ρογ'. Διατὶ
 τῶν ὄμβριων ὑδάτων εὐωδέστερα τοῖς σπέρμασι τὰ
 μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ὕδατα. ροδ'. Περὶ τινῶν
 λιμνῶν. ροε'. Περὶ ποταμῶν. ρος'. Περὶ Νεῖλου ἀνα-
 θάσεως. ροζ'. Διατὶ μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας
 οὐκ ἀναδίδωσιν. ροη'. Περὶ τῶν μεγίστων βασιλείων.
 ροθ'. Περὶ χυμῶν. ροι'. Διατὶ παραβάλλουσι ἄλας οἱ
 νομεῖς τοῖς θρέμμασιν. ροια'. Διατὶ τὴν χροιάν ὁ πο-
 λύπους ἐξαλλάττει, αἰς ἂν πέτραις προσομιλήσῃ.
 ροιβ'. Διατὶ τῆς ἄρκτου ἢ καλῆμῃ τῆς χειρὸς φαγεῖν
 γλυκυτάτη. ροιγ'. Διατὶ Δωριεῖς εὐχονται κακὴν χόρ-
 του συγκομιδὴν, ροιδ'. Διατὶ ἡ ἄρκτος οὐκ ἐσθίει τὰ
 δίκτυα, ὄταν ἀλίσκηται. ροιε'. Διατὶ ἡ τευθὶς φαινο-
 μένη σημεῖον χειμῶνός ἐστι ροις'. Διατὶ τὸν μὲν
 σίτον ἐν πηλώδει φυτεύομεν γῆ, τὴν δὲ κριθὴν ἐν
 καταξήρῃ. ροιζ'. Διατὶ ἡ ἄμπελος οἶνφ βραίνουμένη
 μάλιστα τῷ ἐξ αὐτῆς ἀναξηραίνεται. ροη'. Διατὶ τὰ
 βόδια μᾶλλον ἀνθεὶ δυσωδῶν τινῶν παραφυτευομένων
 αὐτοῖς. ροηθ'. Διὰ τίνα αἰτίαν τὸ τῶν ἀγρίων σωῶν
 δάκρυον ἡδύ, τὸ δὲ τῶν ἐλάφων ἀλμυρὸν. ρη'. Διὰ
 τίνα αἰτίαν αἱ χάληκες, καὶ αἱ μολυβδίδες ἐμβαλλό-
 μεναι ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιοῦσιν. ρηα'. Διὰ τίνα
 αἰτίαν ἀχόροις καὶ ἱματίοις ἢ χιῶν διαφυλάττεται.
 ρηβ'. Τί ἐστὶν ὁ βούλιμος. ρηγ'. Τίς αἰτία δι' ἣν εὐ-
 θροπτα γίνονται τὰ ἐν τῇ συκῇ κρεμαννόμενα κρέατα.
 Id est. 1. *De nonnullis nominibus, quæ in Christiano-
 rum dogmate usurpantur.* 2. *De essentia, et natura.*
 3. *De enhypostatis.* 4. *De consubstantiali.* 5. *De ho-
 moypostato.* 6. *De enypostasibus.* 7. *De essentiali
 unione et differentia.* 8, 9. *De relativa unione et
 differentia.* 10, 11. *De sancta Triade.* 12. *De modo
 retributionis.* (k) 13. *De divina unione.* 14. *De natura,
 quæ pati nequit.* 15. *Quis sit Deus.* 16. *Si infini-
 tum est Numen, et qua ratione infinitum.* 17. *Quo-
 modo* [54] *Deus cognoscat res quæ mutantur.* 18. *A quo primo elemento Deus exorsus est mundum
 conficere.* 19. *Unde sententiam de Deo homines ac-
 ceperint.* 20. *Quinam numerosiores, angelina an
 homines?* 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. *De
 mente,* 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47. *De anima.* 48. *Si muta-
 tur anima in angelum.* 49. *Si sine principio anima
 est* 50. *Accuratius de facultatibus animæ.* 51. *Quo-
 modo Plato genitum simul et immortalem animum
 decernat.* 52. *Quæ sit Platonica animorum genera-
 tio.* 53. *Quare anima media partibilium et impar-*

NOTÆ.

(k) Vide supra § 55, p. 37.

tibulum dicitur. 54. Quemnam animum Plato generat in Timæo. 55. Quæ sit animæ facultas. 56. Quales sint animi facultates, et quæ. 57. Quæ sit divisio communium operationum animi ad corpus. 59. Quando animus generando unitur corpori. 60. Quomodo corpori animus uniatur. 61. De anima rationis experte. 62. Quæ sit voluntas, et quæ operativa cogitatio. 63. De electione et attentione. 64. Utrum animus a corpore, an corpus ab animo dissolvatur. 65. Quomodo contineatur animus in corpore. 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81. De virtutibus. 82. In quo differat principium ab elementis. 83. De principiis, quid sint, 84. De ideis. 85. De dæmonibus et heroibus. 86. De materia. 87. De causis. 88. De figuris. 89. De coloribus. 90. De mitione et temperamento. 91. De generatione et corruptione. 92. De corporibus. 93. De minutis. 94. De differentiis cognitionum. 95. Quomodo non semper Deum participamus, cum ille semper operetur. 96. Quare omnino malum sit. 97. Absolutius de malo. 98. Si est in angelis aliquid malum. 99. Si in loco incorporeum sit. 100. Si malum materia. 101. De rerum ad Deum conversione. 102. De tempore. 103. De motu. 104. De necessitate. 105. De fato. 103. De fortuna et casu. 107. De sæculo et tempore. 108. De quinque sensibus. 109. An verum sit nonnullos fascinari a videntibus. 110. Quomodo eclipses fiant. 111. Quomodo mares et feminæ generentur. 112. Quare mulier sæpius virum experta non concipit. 113. Quare gemini et tergemini nascuntur. 114. Unde parentum similitudines et dissimilitudines fiant. 115. An embryum animal sit, et qua ratione nutriatur. 116. Quomodo somnia fiunt. 117. De sanitate, et morbo, et senectute. 118. Quare qui jejulant, sitiunt potius quam esuriunt. 119. Quare qui esuriunt, si bibant, at qui sitiunt, si comedant, distenduntur. 120. An sit aliquid extra cælum. 121. De hominis essentia. 122. In quot circulos cælum dividatur. 123. De apparente in cælo lacti simili circulo, Galaxia dicto. 124. De apparentibus in cælo diversis igneis spectris. 125. De apparentibus in cælo coloribus sanguineis, et voraginibus. 126. De essentia solis, et [55] an plures soles. 127. De magnitudine solis, et lunæ, et terræ. 128. De eclipsi solari. 129. De eclipsi lunari. 130. An sol calidus sit. 131. Quæ sit essentia stellarum. 132. De stellarum latitudine et motu. 133. Quales sint stellarum configurationes. 134. De ordine stellarum. 135. Unde lumen habeant stellæ. 136. De significatione stellarum, et quomodo fiat hiems et æstas. 137. Quantum sit cujuscunque planetæ circuitus tempus. 138. De stellis Dioscuris nuncupatis. 139. De comete. 140. De imbre, et grandine, nive, pruina et rore. 141. De rore rursus, et pruina. 142. De iride. 143. De area. 144. De baculis. 145. De parallelis. 146. De ventis. 147. De typhone. 148. De ecnephia. 149. De fulminibus. 150. De prestere. 151. Quomodo mundus conluit. 152. An unum universum. 153. De vacuo. 154. De

A loco. 155. De terra. 156. An mundus animatus. 157. An mundus factus sit, et incorruptibilis. 158. An mundus nutriatur. 159. De ordine mundi. 160. Qua causa mundus universus inclinatus sit. 161. Undenam gentilium demonstrationibus mundi finis habeatur. 162. Quæ dextra mundi, et quæ sinistra. 163. De transmutatione terræ partium. 164. De terræ motibus. 165. De magna hyeme. 166. Quare aqua marina est salsa. 167. Qua causa in mari aqua dulcis invenitur. 168. Quare aqua marina arbores non nutriat. 169. Quare in mare oleo effuso, mare dilucidum fiat et quietum. 170. Qua causa, cum in mare fulmen ceciderit, sal emergat. 171. De fluxu et refluxu Euboico. 172. Quare aquis pluvialibus magis quam currentibus arbores et semina nutriantur. 173. Quare ex aquis pluvialibus, quæ cum tonitru et fulgore decidunt, magis semina irrorant. 174. De nonnullis lacubus. 175. De fluminibus. 176. De Nili incremento. 177. Quare inter flumina Nilus solus ventos non efflat. 178. De maximis regnis. 179. De humoribus. 180. Quare pastores recens natis animantibus sal inspergant. 181. Quare polyptus colorem sazorum, quibus sese applicaverit, induat. 182. Quare palma ursæ ad comedendum suavissima est. 183. Quare Dorienses precuntur malum herbarum proventum. 184. Quare ursæ capta, rete non comedit. 185. Quare lotigo visa tempestatem præsignat. 186. Quare triticum in lutosa, hordeum in arida terra seminamus. 187. Quare vitis vino, et præcipue si suo, aspergatur, exsiccat. 188. Quare rosæ magis efflorescunt, si male olentia una cum ipsis inseminentur. 189. Quare porcorum gressuum lacrymæ dulces, cervorum salis sunt. 190. Quare lapilli plumbique laminæ injectæ frigidiores aquam efficiunt. 191. Quare paleis et indumentis nix conservatur. 192. Quid sit bulimos. 193. Quare carnes in sicu appensæ teneriores fiunt. Ex hisce, CLXII capita in linguam versa Latinam a nescio quo ostendit mihi acerrimi ingenti vir Jo. Jacobus Buccardus.

[56] LXXIII. Ἐπιλύσεις σύντομοι φυσικῶν ζητημάτων πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν ἐν βιβλίοις δυοῖ. *Solutiones compendiosæ naturalium quæstionum ad Michaelem Ducam libris duobus.* P. Ὁ μὲν Πλούταρχος, μέγιστε καὶ θσιότατε βασιλεῦ. Capita lib. I. Περὶ τοῦ σφαιροειδῆ εἶναι τὴν γῆν. Περὶ τοῦ κείσθαι αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ παντός. Περὶ μεγέθους τῆς γῆς. Ὀρίζωντος καταγραφὴ. Capita secundi. Περὶ τῶν μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ στοιχείων, καὶ τῶν περὶ ταῦτα παθῶν. Περὶ ἀέρος, καὶ πυρός, καὶ νεφῶν, καὶ ὑετῶν, καὶ ἀστραπῶν, καὶ βροντῶν. Περὶ σεισμῶν. Περὶ κομήτων ἀστέρων. Περὶ ἀνέμων. Περὶ ἔριδος. Περὶ ἄλω. Περὶ σχήματος οὐρανοῦ. Περὶ κόσμου, εἰ ἑμφυχος ὁ κόσμος, καὶ προνοία διοικούμενος. Περὶ τάξεως κόσμου. Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐγκλίσεως. Περὶ τοῦ, εἰ ἔστι κενὸν ἔκτος τοῦ κόσμου. Εἰ ἄφθαρτος, ὁ κόσμος. Τίνα δεξιὰ κόσμου, καὶ τίνα τὰ ἀριστερά. Τίς ἡ τοῦ οὐρανοῦ οὐσία. Περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ νοουμένων κύκλων. Περὶ οὐσίας ἀστέρων. Περὶ σχήματος ἀστέρων. Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων

ρων φορᾶς. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες. Πῶς γίνονται οἱ τέσσαρες καιροί. Περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης. Περὶ τῆς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεως. Περὶ οὐσίης, καὶ φωτισμῶν σελήνης, καὶ σχήματος. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης. Ἐστὶ περὶ ἐκλείψεως σελήνης· Εἰς πόσους κύκλους διαιρεῖται ὁ οὐρανός. Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων φορᾶς καὶ κινήσεως. Πόθεν ἔν τις γνοίη Ἑλληνικαῖς ἀποδείξει τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν. *Terram esse sphaericam, in medio universi sitam. De terræ magnitudine. Horizontis descriptio. De elementis inter terram et cælum, et eorum affectibus. De aere, et igne, et pluviis, et fulminibus, et tonitruis. De terræ motibus. De cometis. De ventis. De iride, De arcu. De figura cæli. De mundo. An mundus animetur, et providentia gubernetur. De ordine mundi. De inclinatione mundi. An extra mundum vacuum sit. An mundus incorruptibilis. Quæ dextra mundi, quæ et sinistra. Quæ cæli essentia. De circulis, quos in cælo imaginamur. De stellarum essentia. De stellarum figura. De stellarum latitudine. Unde stellæ lumen habeant. Quomodo fiant quatuor tempestates. De magnitudine solis et lunæ. De defectu solis. De essentia et illuminationibus lunæ et figura. De defectu lunæ. Adhuc de defectu lunæ. In quot circulos cælum dividatur. De stellarum latitudine et motu. Quomodo quis ex gentium demonstrationibus mundi finem cognoscat.* Ejusdem argumenti est, et alius ejusdem tractatus. Ἀπορᾶι φυσικαὶ καὶ λογικαὶ. *Dubia naturalia et logica*, qui incipit: Πολλοὶ μὲν πολλὰχῶς τῶν ἀρχαίων, et alii sub diversis titulis et principiis, qui eadem ut plurimum continent. Neque ab his diversa videntur, quæ sub variis titulis in bibliotheca regis Gallorum leguntur. *Solutiones quæstionum ad Michaelem Ducam. Epitome quæstionum physicarum. Quæstionum capita cxcvi. Quæstiones theologicas et physicas. De Deo ad Michaelem [57] Ducam.* Ψελλοῦ Φιλοσοφικὰ, ex quibus omnibus, ut etiam ante diximus, unum absolutam confici poterit opus.

LXXIV. Ἀντιγραφὴ προσερωτήσαντός τινος μοναχοῦ περὶ ὀρισμοῦ τοῦ θανάτου. *Responsio ad monachum quemdam de terminatione mortis.* P. Οὐχ ὡς ἠπόρητο τὸ προβληθὲν παρὰ σοῦ ζήτημα. Eadem forte sunt, quæ ejusdem: *De termino vitæ*, leguntur in bibliotheca regis Gallorum.

Διὰ τῆς κοσμοκτοσίας κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τὴν ἀρχὴν εἰληφώς, ὁ χρόνος ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἀπάρχεσθαι λέγεται. *Quarum ratione orbis conditus, cum mense Martio principium habuerit, ab initio mensis Septembris tempus exordiri dicatur.* P. Διὰ τὸ καλεῖσθαι χρόνος ὁ χρόνος.

Περὶ τοῦ ἀποκομπαίου κριοῦ. *De hircu emissario.* A. Ἐρώτησας πηνίκα τοῦ ἔτους ὁ ἀρχιερεύς.

Περὶ τοῦ, διὰ τὴν ἄγγελου πτερωτοῦ, καὶ ἑστειμμένοι, καὶ ἀνθρωπομόρφου, καὶ σφαίραν ἐν ταῖς χερσὶ φέροντες. Καὶ δι' ἣν αἰτίαν μνήμη αὐτῶν ποιούμεθα τῇ δευτέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα, τῇ τρί-

τῇ δὲ τοῦ Προδρόμου, καὶ καθεξῆς, ἕως τῶν ἑπτὰ. *Quare angeli alati, coronati, figura humana, et sphaeram in manibus gestantes, depingantur, et quare eorum commemoratio fit feria secunda hebdomadæ, feria vero tertia Præcursoris, et sic deinceps per septem dies.* P. Περὶ μὲν τοῦ ἀνθρωπομόρφου εἶναι τοὺς.

Εἰς τὸ θεολογικὸν βῆτον, διὰ τὴν μονὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήσεια μέχρι τριάδος ἔσται. *In theologico dictum, quare unitas a principio in binarium mota in ternario condesit.* P. Οὐκ ἀποκρύφουμαι πρὸς ὑμᾶς, ὡ φιλτατοί. In idem dictum legi et Georgii Acropolitæ interpretationem.

Λύσις τῆς κοινῆς ἀπορίας ἀπάντων τῶν ἔξω τοῦ ἡμετέρου δόγματος τῶν Χριστιανῶν, ἣν οὕτως προσφέρουσι λέγοντες. Τίς ἦν ἀναγκαία χρεια ἢ καταπίπτουσα τὴν πανταίτιαν οὐρανὸν καταλεθεῖν, καὶ τῷ ἀνθρωπείῳ γένει συγκαταθεῖναι, καὶ τεθῆναι, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ὑποστῆναι, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ ταφῆναι, καὶ ἀναστῆναι; Τί γὰρ οὐκ ἠδύνατο νεύματι μόνῃ σῶσαι τὸν ἅπαντα κόσμον, καὶ μὴ κενουῖσθαι τῆς ἰδίας δόξης, μηδὲ τὸ ἐλάχιστον; Τοῦτο γὰρ ἦν καὶ τοῦ ὕψους τῆς θεότητος ἄξιον, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις λυσιτελέστερον. *Enodatio communis dubii omnium extra Christianorum fidem viventium, quod sic proponunt: Quæ erat necessitas omnium causam compellens, ut de cælo descenderet, propter humanum genus se demitteret, nasceretur, mortalium passiones subiret, crucifigeretur, sepeliretur, resurgeret? Annon nisi solo poterat universum salvare, absque eo quod propria dignitate vel minimum exueretur? Hoc quippe erat, et apice divinitatis dignum, nobisque mortalibus [58] magis expediens.* P. Ταύτην τὴν ἀπορίαν οὐκ Ἀγαρηνοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας.

LXXV. Εἰς τὸ, Ἡ καλὴ τὸν ὥραϊον, *In illud, Pulchra formosum.* P. Κατ' ἔλλειψιν τοῦ, Ἀπέτεμε.

Εἰς τὸ λεγόμενον ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ, Σήμερον τὰ ἅγια Κοῦνδουρα, καὶ αὔριον ἢ Ἀνάληψις. *In illud, quod in solemnī Ascensionis Christi die dicitur, hodie Sancta Cundura, et cras Ascensio.* P. Οὐκ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μόνον.

Τὶ τὸ, Κατ' εἰκόνα. καὶ τί τὸ Καθ' ὁμοίωσιν. *Quid sit secundum imaginem, et quid secundum similitudinem.* P. Ἀπάντων τῶν γινομένων μόνος.

Ὁ Πατήρ. οὐσίας ἢ ἐνεργείας ὄνομα, *Pater essentialis, an actionis nomen sit?* P. Πρὸς ἕτερον αὐδὶς πρόβλημα.

Ἐρμηνεία εἰς τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐλήθησον ἡμᾶς. Ἀμήν. *Expositio in illud. Domine Jesu Christo, Deus noster, miserere nostri. Amen.* P. Παντὸς δογματικοῦ.

Περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. *De fine sæculi.* P. Εὔρον ἐν τῇ Ἐρμηνείᾳ τῆς Ἀποκαλύψεως.

In loca difficiliora Basili, expositio.

In loca difficiliora Nazianzeni expositio.

Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν, *In inscriptiones Psalmorum.* P. Τῶν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς.

Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν, καὶ τὸ Διὰ-

φαλμα, *In inscriptiones Psalmorum, et Diapsalma*, A carmine politico. P. Οὐκ ἔστι τὸ Ψαλτήριον, δίσπο-τά μου, βιβλίον.

LXXVI. Στίχοι διάφοροι, *carmina varia*, vario metro, sed iambica acutissime et felicissime. Nonnulla hic ex pluribus veluti in gustum describam.

Εἰς τὸν βασιλέα κῆριν Ῥωμανὸν τὸν γέροντα στίχοι, ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν λέξεων δηλοῦντες τὸ ἔνομα, *In imperatorem dominum Romanum senio-rem carmina, quæ in principii dictionum nomen manifestant.*

Ῥοδοκρῖνοπρόσωπος, Ὁραῖος, Μέδων
Ἀκτίσι Νίκης Οὐρανοῖ Σκηπτουχίαν.

Εἰς τὸν βασιλέα κῆριν Βασίλειον ὄμοιοι, *In imperato-rem dominum Basilium similia.*

[59] Βέβαιον Ἄστρον, Σεμνὸν Ἰλασμα λίαν.
Ἐλαμψεν Ἰσχεῖν Οἴακας Σκηπτουχίας.

Εἰς τὸ φλάμουλον τοῦ Μονομάχου ἔχον ἱστορισμέ-νους τὸν ἅγιόν Γεώργιον, τὸν βασιλέα ἔφιππον φέροντα λόγχην, καὶ τοὺς Βαρβάρους διώκοντα. *In Monomachi flammulum, in quo erant depicti sanctus Georgius, et imperator equo insidens, lanceam gestans, et Barbaros fugans.*

Μάρτυς, Βασιλεῦ, Ἴππε, Λόγγη, Βάρβαροι,
Σύμπνει, δίωκε, σπεῦδε, πλήττε, πίπτετε.

Illud etiam in *Ulyssis certamina* :

Φυγῶν Ὀδυσσεὺς, τὸν μαχησὸν Ἰλίου,
Πλήθος, δόλους τε Λωτοφάγων Κικλῶνων,
Κύκλωπος δεινὸν ἔμμα τοῦ Βροτοκτόνου,
Τὴν Λαιστρυγῶνων ὀμότητα, καὶ Κίρκης
Τρόπους ἀδήλους, καὶ μεμηχανευμένους,
Ἄδην τὸν φρικτὸν, καὶ τῶν Σειρήνων φθόγγον
Πέτρας τε πλαγκτᾶς, καὶ Χαρυόδωρος στόμα,
Σκύλλης τὸ δεινὸν, καὶ βλαῖον, ὡς ἔφην,
Γιού χερσὶ τέθηκην ἐν τῇ πατρίδι.

Ἦρδς ἀναίσθητον Λοῖδαρον. *In maledicum insensatum.*

Καὶ βάρραχοι φωνοῦσιν. ἀλλ' ἐκ τελεμάτων.
Καὶ κυνες ὑλακτοῦσιν, ἀλλὰ μακρόθεν,
Καὶ κύνθηροι παίζουσιν, ἀλλ' ἐν κοπρίαις,
Ὀδοῦν, τί καινὸν, εἰ λαλοῦσιν οἱ λίθοι.
Μικρὸν παραλλάττοντες ἀδρῶν βατράχων,

Hos vir omnium calculo doctissimus, ac disertis- simus Gaspar de Simeonibus e Græco in Latinos

pariter iambicos feliciter transtulit, uno tantam versu auctiores; et sane meliores omnino fecit; dum Psellus ipse, in sententia sese implicans, comparationem æquat parum quidem apte, ut docto et ingenuo cuique, qui Græcos cum Latinis conferat, patere potest. Ii autem sunt :

*Turpis coaxat rana, sed cæno cubans ;
Latrat molestus voce, sed procul, canis ;
Scarabæus ater ludit, at fimo latens :
Putenti et absens ore dum jacis jocos,
His unus impar haud eras tribus, fores,
Majore monstro. stolidè ni loquax lapis.*

[60] Περὶ σεληνιασμοῦ. *De seleniasmo*. P. Σεληνιασ-μὸς φυσικὸν τι τυγχάνει·

Ἦρδς τὸν μοναχὸν Σαββάτην Σκωπτικοί. *In monachum Sabbatam Scoptici*. P. Ἦρδς τὸν Σατάν σε τὴν ἐχίδναν τοῦ βίου.

B Παράφρασις διὰ στίχων ἱαμβικῶν εἰς τὸν Κα- νόνα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κοσμᾶ, τοῦ Μαλοῦ- μᾶ ἐπισκόπου, ὃν ἐκεῖνος συντέθεικε ψάλλεσθαι τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ πέμπτῃ. *Paraphrasis carmine iambico in canonem S. P. nostri Cosmæ, Majumæ episcopi, quem ille composuit, ut sancta et magna seria quinta caneretur*. P. Πόντος μέλας πρὶν τέτ-μηται, τετμημένη.

LXXVII. Multa sunt, ut vides, hujus aucto- ris hæc, quæ vides, scripta. Non tamen explent sitim, sed adhuc (l) anxius sortem meam accuso, quod non habuerim omnia. Relatum namque mihi est ab homine [61] sive digno, et chirographo si- gnificatum, in bibliotheca quadam hic Romæ multa hujus auctoris manuscripta neglecta jacere. For- san aliquando, id enim totis viribus conabor, dabitur potestas visendi, legendi ac demum con- ferendi cum aliis. Quod si fiet, polliceor tibi fidem meam, mi Gaffarelle, me de omnibus te sincere commonefacturum. Interim his fruere.

LXXVIII. Michael etiam Psellus præfatur in Philippi solitarii Dioptram, quæ jam edita est Latina, ex interpretatione Jacobi Pontani, Ingol- stadii in-4. Quod tamen vel ex scriptorum incuria, vel alicujus, qui verba Pselli in tractatum illum

NOTÆ

(l) Post diatribam de Psellis a se editam Allatius *De Symeonibus* p. 69 testatur se nactum codicem satis antiquum, licet madore infirmatum, Pselli orationum quarumdam, quarum initia ibi apponit. *Primæ* principium tribus stichis mutilum est, didoçai γάρ ὑποψίαν ὦν οὐχί τὸ ἐκάστου. *Secundæ*: Ἐδει ποτὲ, θεοῖτατε βασιλεῦ, τὴν πάντα κρινούσαν φιλοσοφίαν. *Tertiæ*: Ὁ βασιλεῦ ἤλιε, καὶ τίς ἂν με κατατίσασαιτο ταύτην σοι προσφῶς τὴν κλήσιν. *Quartæ*: Ὁ βασιλεῦ προσθήκης ἄτερ καὶ συναφῆς, καὶ μόνε τῶν ὄντων ἀπαράμιλλε. *Quintæ*: Μὴ θαυμάσης, ὦ βασιλεῦ, εἰ πλείστον λογίων ἀκροασάμενος. *Sexτῆς*: Μέγιστε βασιλεῦ, τὸν δρατὸν τοῦτον κόσμον, τὸ μέγα τοῦ θεοῦ δη- μιούργημα. *Septimæ*: Ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως τοῦ Μονομάχου πρὸς τινα σοφὸν κατηχοῦμενον, incipit: Ἀνέγγων τὸ γράμμα σου, λογιώτατε καὶ σοφώτατε, καὶ τῷ ἀμυθῆτῳ κάλλει. Ex illis orationibus patere notat Allatius Psellum sub Constantino Monomacho dicendi gloria et varia disciplinarum scientia cla- rum floruisse, atque ut ipsius de se Pselli verbis utar, τὴν μὲν φιλοσοφίαν σθεθεῖσαν αὐτὸν ἀνήψαι extinctam antea philosophiam restituisse ac novum

ejus veluti lumen accendisse, privata industria, non ab alio edoctum. Ὅσον ἐγὼ μὲν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐπένευσα, καὶ μα-θημάτων ἡψάμην, οὐ παρ' ἄλλου λαβὼν· ἔσθιστο γὰρ αὐτοῖς ὁ πυρρός. Ἄλλ' ἐγὼ αὐθις τοῦτον ἀνάψας καὶ τοῖς ποθοῦσι διαπυρσεύσας. Hæc Allatius ibidem ex Oratione funebri edita Pselli in Joannem Xi- philinum patriarcham. Plura Pselli monumenta manu exarata superesse in codice Mazariniano testatur Combesius quem vide pag. 293 *Manipuli originum rerumque Constantinopolitanarum*. Non pauca etiam servat thesaurus librarius Cæsareus Vindobonensis, atque in his librum παραδόξων ἀκουσμάτων ad Michaellem Cerularium, patriarcham Constantinopolitanum, e quo prolixum locum affert Lambecius VII. pag. 222-224, tum libellum de di- vinatione ex ossibus humerariis mactatarum ovium vel agnorum, et de auspicio. Ἐπὶ ὠμοπλατοσκοπίας καὶ ὠλωνσκοπίας. Incipit: Ὁ Σωκράτης ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου, τοῖς Πλατωνικοῖς ἐντυχῶν διαλόγοις. Οὗτος μὲν, φησὶν, ὁ νεανίας, περὶ Πλάτωνος ἁγῆ· ἐνθα καὶ βούλεται, κ. τ. λ.

accommodare voluit, contigit. Mihi certe non videtur Michael Psellus, qui sub Monomacho et Ducis floruit, eo usque vitam protraxisse, ut post Philippi obitum, de quo non tantum tunc recens extincto loquitur, in ejusdem Dioptram, licet etiam μακροβιώτατον fecerimus, præfari potuerit. Philippus enim anno 1105 scribebat, ut ipse fatetur.

Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἄχρι δὴ καὶ τῆς δεῦρο
Πεπληρώται τὰ χίλια, πρὸς δὲ καὶ ἑκατὸν γε,
καὶ πάντα ἐπὶ τούτοις γε, ἕως καὶ τοῦ νῦν, ἔτη,
Ἄν δ' ἀριθμῆς ἐκ τῆς ταφῆς τῆς τούτου, καὶ τοῦ
[πάθους
Περόκασί γε χίλις ἑβδομήκοντα δύο.

Ecce enim a Christo usque in præsentem diem completi sunt mille et centum, et insuper ad hæc tempora anni quinque. Si vero computas a sepultura et passione illius, sunt mille septuaginta duo. Anno videlicet 16 Alexii, ut idem ait inferius,

Ὅμοῦ τε ἔτη γίνονται ἀπὸ Χριστοῦ τὸ πάθος
Χίλις ἑβδομήκοντα, καὶ δύο δὲ πρὸς τούτοις,
τοῦ Ἀνακτοῦ ἑκατάδεκα Ἀλεξίου ἀρτίως.

Simul anni fiunt a Christi passione mille septuaginta duo, imperatoris Alexii sexdecim completi. Nec potuit illo eodem anno Philippus ingentis studii ac laboris opus absolvisse. At absolverit, statimne ad manus omnium potuit pervenire adornarique præfatione etiam Pselli? Quod si momento eodem factum id esse affirmabimus, Psellus certe plus annis centum natus scribebat, et verisimilius est alium ab hoc Psello fuisse. De notis sive scholiis, quæ ex Psello in Dioptra inseruntur, non [62] morer; vel enim a præfante Psello, ex antiquiori Psello, ut affinis gloriam propagaret; vel a scribente, vel legente adnexa sunt; ni eumdemmet, cujus illa præfatiuncula est, eorumdem scholiorum auctorem agnoscere velimus. Illud etiam mihi nec satis planum, nec certum est, annum 1105, cum Dioptra scribebatur annum Alexii sextum decimum fuisse, cum, si recte annorum series computetur, fuerit annus illius imperii 25; rerum enim potitur anno 1081. Idque pro tractatuli hujusce brevitate innuisse sat fuit.

LXXIX. Meursius, notis in carmina Pselli in Cantica canticorum notat post hunc Psellum, alium etiam fuisse Michaelum Psellum, virum militarem, sub Theodoro Lascari, cujus meminerit Georgius Logothetes in illis verbis: Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπέθετο, ἔσπευσε πρὸς τὴν Ἑω παλινοστήσαι. Καὶ ἀφείξεν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ Δυσμῆν μέρεσιν εἰς φύλαξιν τὸν πατρόπαππον θεῖον αὐτοῦ Λάσκαριν καὶ Μιχαὴλ τὸν Ψελλὸν μετὰ μικροῦ στρατεύματος, ὅσον εἰς τριακοσίους ἡριθμημένους, τοῦ τε Πριλάπου, καὶ τὰ περίξ, ἀφῆκε Θεόδωρον Καλαμπάκην, ὃν καὶ Τατᾶν τῆς αὐλῆς κτωνόμαζον· τὸν δὲ Κωνσταντῖνον τὸν Χαβαρᾶν εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλβάνου, ἐμὲ δὲ πάντων προϊστασθαι.

Theodorus rex, iis cognitis, in Orientem protinus redire maturat, Lascare patris avunculo, et Michaelae Psello cum exiguis copiis, utpole trecentis, in Occidentis præsidium relictis Perilapo, et vicino tractui Theodoro Calampaci, quem Talam Aulæ cognominabant, Constantino Chabaræ Albani præfecturam demandavit; mihi autem supremum in omnes imperium tradidit.

Sed, ut verum fatear, mendum in hoc loco inesse suspicabar. Cum enim reliquorum omnium, quibus exercitum demandaverat imperator, nomina et cognomina apponantur, Lascaris solum nomen, non ex more suo, tacuisse videbam. Deinde, cum alia, nec minoris considerationis, unius tantum curæ demandasset, nulla videbatur ratio duos in minimo negotio præfecisse, et ridiculum sane est, tam exiguas copias, trecentos scilicet, viris duobus commendasse. Imo alia ejusdem auctoris, de eodem argumento editio, Lascaris nomen nobis inserit, nec Psellum comminiscitur; et cum sæpius in rei gestæ narratione horum omnium notitia et cognomina, ad fastidium usque, repetat, Psellum istum nunquam nominat. Duas siquidem ejusdem historiæ ἐκδόσεις, editiones, conscripsit, alteram, quam Theodorus Dousa Græce et Latine publicavit, brevem, concisam, non narrantem, sed tantum digito rem monstrantem, [63] ideoque perobscuram, et decurtatam, quam si alterius compendium dixeris, non errabis a scopo; alteram diffusam, non præcipua solum, sed minima quæque, oratorio quandoque more, exponentem, et quasi commentario, obscura et ardua illustrantem. Hanc, quæ Psellum non habet, cui elucidandæ nonnullas horas impendi, diutius apud me, maximo reipublicæ litterariæ damno, immorari non patiar, sed, cum primum per vires licebit, usui publico excudetur. Libentissime hic plura auctoris ascriberem, ut quid inter utramque editionem intersit, facta collatione agnosceres, sed nimis longa oratione prosequitur, et iter suum ad Prilapum, spatio trium mensium peractum; et Prilapi expugnationem; tandem iufeliceem hujus expeditionis finem; de quibus in editis nec verbum quidem est. Pauca tamen pro jam ascripto loco, (m) veluti in gustum dabo. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ τῶν γεγενημένων ἐν τῇ τῶν Μουσουλμάνων ἐπέθετο χώρα, οὐ περὶ τούτων μᾶλλον ἔχων φροντίδα, ἢ περὶ τῶν αὐτοῦ, (κίνδυνον γὰρ οὐ μικρὸν ἐπισυμβαίνει τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὑπετόπασε χώροις), ἔσπευσε πρὸς τὴν Ἑω παλινοστήσαι. Καὶ δὴ πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν μεθ' ἑαυτοῦ προσλαθὼν, τῆς πρὸς τὴν Ἑω φεροῦσης ἐφήπτετο, καταλελοίπει δὲ ἐν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ Δυσμῆν μέρεσιν, ὡς πρὸς φύλαξιν δῆθεν τῆς χώρας τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ, μικρόν τι καὶ εὐσύνοπτον

NOTE.

(m) Georg. Acropolita p. 76 seq. Allatii. Paris. 1615, fol.

ἐκ Παφλαγῶνων στρατεύματα ἐπιδοῦς αὐτῷ, καὶ τοῦ Ἀ
 Σκουθικοῦ, ὅσον εἰς τριακοσίους ἡριθμημένον· τοῦ
 δὲ Πριλάπου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων,
 τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ξυλεῖαν ὠνομασμένον, φερω-
 νύμως τὴν κλῆσιν, νῆ τῆν θέμιν, ἔχοντα· εἰς δὲ τὸν
 Βέλεσον, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπάκην Θεό-
 δωρον, ὃν καὶ Τατᾶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζον· τὸν
 δὲ Χαβάρωνα Κωνσταντίνον εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλ-
 θάνου κατέστησεν. Ἐμὲ δὲ πραιτώρα χειροτονήσας
 πάντων αὐτῶν ἀφῆκεν προϊστασθαι. Τοῦτο δὲ, ὡς
 οἶμαι, πεποίηκεν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτοῦ μακροτέρῃ ἀπο-
 δημίᾳ εἰς λήθην ὧν ἐπεπόνθειν γενοίμην. Οὐδὲ γὰρ
 εἶδέ με ποτε μετὰ τὰς πλῆθας ἐλευθεριάσαντα, καὶ
 λόγοις χαροπωτέροις, ὡς εἰώθειν, πρὸς αὐτὸν χρή-
 σασθαι. Ἴνα γοῦν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ διατριβῇ τῆς
 ψυχῆς ἡ σκυθρωπότης διαλυθείη μοι, πέπραχε τοῦτο.
 Τάχα δὲ καὶ ὡς δυσχεραίων ἦν, τὴν ξυναυλίαν μου
 βαρυνόμενος· προσέκρουον γὰρ αὐτῷ πολλάκις, ἐφ'
 οἷς ἦδειν οὐ κατὰ τὸν δίκαιον λόγον διαπραττεσθαι
 θέλοντα. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν Ἐω ἀπήει·
 ἐγὼ δὲ κατελείμην τοῖς ἐν Δυσμῇ, etc. *Imperator
 itaque Theodorus de rebus a Musulmanis in eorum
 ditione gestis certior factus, magis suis quam illis
 animum advertens, ingens inde Romanis regionibus
 imminere periculum suspicatus in Orientem quam
 celerrime pedem retulit, cum universis Romanorum
 [64] copiis iter ad ea loca ingressus. Thessalonice
 vero, et in aliis Occidentis partibus in custodiam
 duntaxat avunculum Michaelem Lascarium, consignata
 illa exigua, nec ampla Paphlagonum manu, et ex
 Scythis non ultra trecentis, reliquit. Prilapi, et vicinorum
 exercituum Scuterium, Xyleam dictum, digno,
 ædepol, cognomine; Belessi, tractusque circa ipsum,
 Calampacem Theodorum, quem Talam Aulæ nuncupabant;
 Constantinum Chabaronem Albano præfecit; me prætorem
 creatum omnibus hisce præesse iussit non alio, ni fallor, scopo, quam ut longiori ab
 eo discessu præteritorum malorum obliviscerer. namque post plagas acceptas, nunquam me liberius dicere, quæ sentirem, nunquam verbis hilarioribus
 more meo uti conspexerat. Ut ergo longa ista mora
 mærorem et pectore demerem, id egerat; fortasse etiam
 me contubernii quod fastidiebat, lædio. Sæpe enim in
 iis, quæ ille contra jus susque intendebat, ipse adversabar.
 Imperator itaque in Orientem processit; ego in occidentis partibus remansi.* Suspicionem auxit Ephræmius in Chronico, qui, cum non
 D
 sententiam tantum, sed verba etiam Acropolitæ carmine exprimat, licet alios accuratissime enumeret, de Michaele hoc Psello verbum nullum facit :

Πλὴν διαθείς εὐ τὰ κατὰ τὴν Ἑσπερίαν Ἄναξ.
 Μετὰ στρατιᾶς ἐκτρέχει πρὸς τὴν Ἐω,
 Λιπὸν στρατηγὸς κατὰ Θεσσαλονίκην
 Μιχαὴλ Λασκάριον ἄνδρα γεννάδα,
 Ἐν δὲ Πριλάπῳ Σκουτέριον Ξυλεῖαν,
 Ἐπωνυμίαν ἀτρεκῆ κεκτημένον.
 Ἐν δ' αὖ Βελεσσῶ τοῖς περιόκλῳ τόποις
 Φύλακα Θεόδωρον τὸν Κωλαμπάκην.

NOTE.

(n) P. 48 edit. Theodori Dousæ, Lugd. Bat. 1614, 8.

Ἰλλυριῶν δὲ Χαβάρων ἐπιστατῆν.
 Πρὸς τοῖσδε Γεώργιον Ἀκροπολίτην,
 Ἄρχοντα πάντων, καὶ πρόεδρον δεικνύει,
 Πρόσθεν τιμήσας τῇ πραιτώρος ἀξίᾳ.

Nihilominus rebus occiduis bene compositis imperator cum exercitu in Orientem convolat, ducibus relictis Thessalonice Michaele Lascari viro strenuo, Prilapi Scuterio Xylea, cognomine suo equidem non dissimili; Belessi, et locis vicinis custode Theodoro Calampace; Illyricorum vero Chabaronem præfecto. Insuper Acropolitam Georgium omnium præsidem; ac primatem constituit, prius [65] prætoris dignitate insignitum. Tandem, præter omnem suspicionem, aperte evicit locum illum depravatam esse, et mancum, codex perantiquus Vaticanus, in quo edito Dousiana continetur; qui Psellum hunc nec de nomine quidem novit. Locum hic exscribam, ut antea editum a Dousa (n) mutilum, et hiulcum, ope emendatissimi codicis integres, ac impleas. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπόθετο, ἔσπευσε πρὸς τὴν Ἐω παλαιοστῆσαι, καὶ ἀφείξεν ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ Δυσμῆν μέρεσιν εἰς φυλακὴν τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ μετὰ μικροῦ στρατεύματος ὅσον εἰς τριακοσίους ἡριθμημένον· τοῦ δὲ Πριλάπου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων, τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ξυλεῖαν ὠνομασμένον· εἰς δὲ τὸν Βελεσσὸν, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν, Καλαμπάκην Θεόδωρον ὃν καὶ Τατᾶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζον· τὸν δὲ Χαβάρωνα Κωνσταντίνον εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλθάνου, ἐμὲ δὲ πάντων προϊστασθαι, etc. Hæc autem non ideo a me dicta sunt, ut Psellum istum eo tempore fuisse negem; potuit enim esse, et forte fuit; sed ut ostendam ex hisce Georgii verbis certo id affirmari non posse.

LXXX. Fuere et alii Pselli: inter eos præcipuus Joannes Psellus. Meursius hujus putat esse iambos, quos cum Heraclide Pontico vulgavit olim Gesnerus; erasseque eum, cum Michaeli tribuit. Sed Michaeli tribuit etiam Andreas Scholtus, Præfatione in Cant. cantic. *Certe iambicis de virtutibus et vitiis gnomas composuit, quæ cum Heraclidi Pontici allegoriis Homericis hodie leguntur.* Non æque bene.

Ejusdem etiam edita sunt carmina, Ἐἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας, Βασίλειον, Γρηγόριον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Item εἰς τὰς ἀγίας ἐπὶ τὰ συνόδους, cum Theodori Prodromi carminibus, et Xanthopuli. Basileæ apud Bebelium 1536, in-8. Verum opusculum, de septem synodis, esse Michaelis Pselli antea indicavimus.

Item Constantinus Psellus, cujus *Lexicum in evangelistas, sive brevem expositionem difficultium in iis locorum*, ait exstare ms. Græce in Bibl. imperat. Viennæ in 4. Gesnerus, et Possevinus. Legi etiam ipsius.

Ἐκθεσιν πίστεως, *Expositionem Fidei*, quæ incipit, Πιστεύω εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, quæ etiam in bibliotheca Antonii Augustini cod. 166, manuscripta habebatur.

MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS PRIMA

COMPLECTENS

OPERA THEOLOGICA.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΝ

ΤΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ

ΣΥΛΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΕ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΕΡΜΗΝΕΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΗΛΑΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ.

EXPOSITIO CANTICI CANTICORUM

PER PARAPHRASIM

COLLECTA EX SANCTI GREGORII NYSSÆ PONTIFICIS, ET SANCTI NILI ET SANCTI MAXIMI COMMENTARIIS

Ἐπειδὴ καὶ τὰς Ἡσροϊμίας, καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν Σολομῶν ἤσεν· ἐν μὲν ταῖς Ἡσροϊμίαις, ἀποτρεπόμενος μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ· προτρεπόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀγαθόν, καὶ παιδαγωγῶν ἠθικῶς· ἐν δὲ τῷ Ἐκκλησιαστῇ ἀποδεικνύων τῶν παρόντων τὸ μάταιον, καὶ τούτων πείθων ὑπερφρονεῖν, καὶ ἐκπαιδεύων φυσικῶς, ἐξ ὧν ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ὑφίσταται· οἷα κινούντων πρὸς τὸ ὄντως ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ νομιζομένου τὸν πῶθον ἡμῶν, καὶ τὰ λοιπά.

Qoniam et Proverbia et Ecclesiasten cecinit Salomon, in Proverbiis quidem deterrens a vitiis et ad virtutes cohortans atque moraliter instituens : in Ecclesiaste autem declarans, rerum præsentium vanitatem, easque despiciendas suadens ac naturaliter docens ex quibus charitas in Deum proficiatur, quæ nimirum ab eo quod bonum videtur, ad id quod vere bonum est, animos nostros incitet atque inflammet, et reliqua.

ΕΤΕΡΑ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ

ΞΕΓΗΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ.

ALIA EXPOSITIO

IN CANTICUM CANTICORUM

A PSELLO VERSIBUS CIVILIBUS EXPLICATUM.

Cum animus tuus discendi cupidus, o diademate redimite, eo desiderio teneatur, canticorum Canticum nova et varia explanationis atque intelligentiæ ratione declaretur, en voluntati ac studio tuo obsequimur, imperator; atque Domini universorum auxilio freti, totam Canticorum expositionem simplici et vulgari oratione concinnatam afferimus. Sapientissimus ille propheta Salomon, Davidis filius ex ea quæ fuit Uriæ, tria quædam in vita volumina conscripsit. Unum prudenter ab omnibus *Proverbiorum* nomine nuncupatur, quod morum continet disciplinam, perturbationum animi emendationem, recteque vivendi rationem ac divina præcepta: alterum *Ecclesiastes* ab hominibus appellatur, quod vitæ præsentis aperit vanitatem: tertium, domine, quod continenter sequitur, est ipsum *Canticum canticorum*, quod quidem tibi eleganter admodum, et sub specie ac figura quadam nuptiarum tradit humanæ animæ perfectionem. Sapienter enim proponit Christum sponsum, sponsaque itidem, animam sponsi amore languentem atque inflammatam, et ad ilius gratias et munera velociter pervolantem. Continet etiam dicta quædam Ecclesiæ congruentia. Sed jam, adjuvante Deo verba incipiamus interpretari.

Ex tribus sanctis Patribus.

A Salomone inscriptum est canticorum Canticum in quo sponsæ Ecclesiæ in Christum ipsius sponsum amor ostenditur. Nam post *Proverbiorum* ad virtutes cohortationem, et dehortationem a vitiis, et post rerum humanarum atque mortalium contemptum quem ab Ecclesiaste didicerat, canit ipsi Sponso Christo pacifico, quod et nobis a Deo factus est pax, et per se ipsum nos Patri suo reconciliavit. Qua quidem charitate fidelium Ecclesiam despondit sibi divina ratione ac lege spiritali, et revelatione mysteriorum quæ de ipso tradita sunt eru-

A Ἐπειδὴ περ τὸ φιλομαθὲς τὸ σὸν, ὦ στεφφάφρε, Ἐρμηνευθῆναι γλίχεται τὴν ξένην καὶ ποικίλην τοῦ τῶν ἄσμάτων ἄσματος ἐξήγησιν καὶ γνώσιν, Ἰδοῦ σου τῷ θεσπίσματι πεισθέντες, αὐτοκράτωρ, καὶ τὰς ἐλπίδας θέμενοι πρὸς τὸν δεσπότην πάντων,

Δηλοῦμεν τὴν ἐξήγησιν πᾶσάν σοι τῶν ἄσμάτων, Ἐν ἀπλουστέραις λέξεσιν καὶ κτημαζευμέναις. Ὅ γὰρ προφήτης Σολομῶν, ὁ πανσοφὸς ἐκεῖνος, Ὁ παῖς τυγχάνων τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,

Τρεῖς συνεγράψατό τινας ἐν βίῳ πραγματείας· Ἡ μὲν καλεῖται νουεχῶς τοῖς πᾶσι Παροιμίαι, Ἐχουσα παιδευσιν ἡθῶν, παθῶν ἐπανορθώσεις, καὶ τῶν πρακτέων συνεχῶς καὶ θείας ὑποθήκας. Ἡ δὲ πῶς Ἐκκλησιαστὴς κέκληται τοῖς ἀνθρώποις, τὸ μάταιον διδάσκουσα τὸ τοῦ παρόντος βίου Ἡ δὲ γε τρίτη συνεχῶς ἐκεῖνου πραγματεία (Ἀὕτη τυγχάνει, δεσποτα, τὸ ἄσμα τῶν ἄσμάτων), τὸν τρόπον καταγγελεῖ σοι ποικιλοτρόπως ἄγαν τῆς τελειώσεως αὐτῆς ψυχῶν τῶν ἀνθρωπίνων, Ἄλλ' ὡς ἐν σχήματι τινι σεμνονυμοστολίας. Σοφῶς γὰρ ὑποτίθησι τὸν μὲν Χριστὸν νυμφίον, Νύμφην δὲ πάλιν τὴν ψυχὴν ἐρώσαν τοῦ νυμφίου, καὶ πεπωρωμένην ἔρωτι δῆθεν τῷ τοῦ νυμφίου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον χάριτας ἀνιπταμένην τάχα. Ἐχει δὲ φράσεις καὶ τινας περὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἀπαρξώμεθα λοιπὸν σὺν γε θεῷ τῷ λόγῳ.

Ἐκ τῶν τριῶν ἁγίων Πατέρων.

C Ἄσμα ἄσμάτων τῷ Σολομῶνι ἀναγεγραπται, τὸ δηλοῦν τὴν πρὸς τὸν νυμφίον Χριστὸν ἀγάπην τῆς νύμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας· ὡς ἐκ τῆς διὰ τῶν Μαρομιῶν προτροπῆς καὶ ἀποτροπῆς, καὶ τῆς διὰ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τῶν προσκαίρων καταγνώσεως ἐδομένης αὐτῷ τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῷ εἰρηνικῷ. Ὅτι τε ἡμῖν εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ γέγονεν, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ κατήλλαξε τῷ ἰδίῳ Πατρὶ. Καθ' ἣν ἀγάπην νυμφεύει ἑαυτῷ τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, μυσταγωγῶν αὐτὴν θεολογικῶς νόμῳ πνευματικῷ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῶν περὶ αὐτοῦ μυστηρίων, ἣν πρό-

τερον ἐνυμφοστολήσε διὰ τῶν Παροιμιῶν, καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ παιδαγωγήσας καὶ ἐκπαιδεύσας ἡθικῶς τε καὶ φυσικῶς. Ἡ οὖν προμνηστευθεῖσα τῷ Χριστῷ Ἐκκλησία, διὰ τε τοῦ γραπτοῦ νόμου καὶ τοῦ φυσικοῦ, ὧν τὰς δυνάμεις Σολομῶν ἐν τε ταῖς Παροιμίαις καὶ τῷ Ἐκκλησιαστῇ ἤσσε, καὶ διὰ τῶν ἐν πάσῃ τῇ Γραφῇ καὶ τῇ κτίσει συμβόλων εἰσαγωγικῶς παιδευθεῖσα τοὺς περὶ προνοίας καὶ κτίσεως λόγους· καὶ τούτων διδαχθεῖσα τὰ πρὸς αὐτὴν τοῦ νυμφίου φίλτρα, βούλεται λοιπὸν τελειώτερον τοῦτους παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὴν ἑνσαρκον τοῦτου οἰκονομίαν νόμῳ πνευματικῷ διδαχθῆναι, ἀμέσως δι' ἀγάπης αὐτῷ κολληθεῖσα, καὶ πνεῦμα ἐν γενομένη ἐν τῷ νύμφῃ αὐτοῦ χρηματῖσαι. Φέρε τοίνυν ἐπ' αὐτὴν ἔλθωμεν λοιπὸν τῶν ῥημάτων τὴν ἐρμηνείαν.

Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματός αὐτοῦ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦγουν, Αὐτὸς δ' ἐαυτοῦ τὴν περὶ ἐμοῦ ὑπεράγαθον αὐτοῦ βουλὴν διδασκᾶτω με, λόγοις καὶ τρόποις, τὸ συνοῖσόν ὑποδεικνύων μοι.

Ἄγαθοί μαστοί σου ὑπὲρ οἴνον, καὶ ὄσμη μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Τριῶν Πατέρων.

Μαστοὺς δὲ πάλιν ἐνταῦθα καλεῖ τὰ δοχεῖα τοῦ γάλακτος, ὃ τοῖς ἀτελέσιν ἐτι καὶ νηπίοις προσφέρειν οἶδεν ὁ μακάριος Παῦλος. Γάλα γὰρ, φησὶν, ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὐπω γὰρ ἐδύνασθε. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον εἰκότως τῶν μαστῶν ἐμνημόνευσεν ἡ νύμφη· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῇ καρδίᾳ πλησιάζουσιν, ἐν ἧ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρύεται, ἀφ' οὗ προχέονται οἱ τῆς διδασκαλίας κρουνοί. Θαυμάζει τοίνυν τοῦ νυμφίου τοὺς μαστοὺς, ὡς τῶν ἀγαθῶν τυγχάνοντας κρουνοὺς, καὶ προσφόρους τοὺς τε νηπίους ἐτι τοὺς τε τελειοὺς διατρέφοντας· καὶ λέγει αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὑπὲρ οἴνον, ὅς εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν. Τροπικῶς γὰρ τὸν οἶνον εὐφροσύνην ὠνόμασεν, δεῖξαι βολόμενος ὅτι πάσης ὁμοῦ τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐφροσύνης μείζων ἢ παρὰ τῶν αὐτοῦ δωρεῶν ἐγγινομένη θυμηγδα τοῖς εὐσεβέσιν. Εἰ δὲ βούλει καὶ μουσικῶς νοῆσαι τῆς νύμφης τὰ ῥήματα, νόησον τοὺς ὑπὲρ οἴνον θαυμαζομένους μαστοὺς, τοὺς ἀρρήτους τοῦ θυσιαστηρίου κρουνοὺς, δι' ὧν ἅπαντες οἱ τῆς εὐσεβείας τρεφόμεθα τρόφιμοι. Ἐἴτα τὴν αἰτίαν λέγει τοῦ πολλοῦ πόθου, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῶν μη ἡττηθειῶν τῇ τῶν προσκαίρων σχέσει ψυχῶν, φάσκουσα, ὅτι Ἄγαθοί μαστοί σου ὑπὲρ οἴνον, καὶ ὄσμη μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε.

Ἐἴπου Ἄγαθαί εἰσιν ἡ φύσις τῶν ὄλων καὶ ἡ Γραφή, λαμβανόμεναι ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα, καὶ οἷα μὲν μαζοὶ σου χορηγοῦσαι ἡμῖν ἀπλήν τροφήν, τὴν τῆς εἰς σὲ πίστεως, οἷα δὲ τισ ὄσμη μύρων σου μνηνύουσαι τὰ πνευματικῶς ἡμᾶς εὐωδιάζοντα πανἀγαθά σου θελήματα, καθ' ἃ τὰ πάντα γεγόνασιν.

¹ I Cor. iii, 2.

A diens illam, quam prius per Proverbia et Ecclesiasten moraliter et naturaliter exornatam instituerat. Ecclesia igitur Christo desponsata, quæ per legem tum scriptam tum naturalem, quarum vires in Proverbiis et Ecclesiaste Salomon expresserat, perque totius scripturæ et creaturæ notas, quasi tirocinio et rudimentis quibusdam ea didicit, quæ ad providentiam et creationem pertinent, atque ex iis incredibilem sponsi erga se amorem intellexit; vult insuper ut perfectus hæc ab ipso Dei Verbo per hujus in carne dispensationem spiritali lege doceatur, sine ullo medio per charitatem ipsi conjuncta, unusque facta spiritus per hoc, quod sponsa ejus vocetur. Age igitur ad ipsam porro veniamus verborum interpretationem.

B *Osculetur me osculis oris sui.*

Ex tribus Patribus.

Hoc est: Ipse per se optimam suam erga me voluntatem doceat, verbisque, et rationibus, quid expediat, ostendat.

Meliora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

Trium Patrum.

Ubera rursum hic vocat lactis receptacula: quod imperfectis adhuc et infantibus præbere novit beatus Paulus: *Lac vobis*, inquit, *potum dedi, non cibum: nondum enim poteratis*¹. Neque vero hac solum de causa uberum sponsa mentionem fecit, sed etiam quia propinqua sunt cordi, in quo præcipua mentis est sedes, unde doctrinæ fontes emanant. Sponsi igitur ubera uti bonorum fontes admiratur, ex quibus commode tum infantes adhuc, tum etiam perfecti nutriuntur. Eaque dicit esse *meliora vino*, quod, divinæ Scripturæ testimonio cor hominis exhilarat. Figurata enim vinum lætitiæ appellavit, ut cunctis humanis voluptatibus præstare declararet lætitiæ illam, quæ ex ipsius donis ad pios proficiscitur. Quod si ubera mystice etiam vis intelligere, per ubera illa admiranda et vino præstantiora, cogita ineffabiles illos altaris fontes, et quibus omnes nos pietatis alumni nutrimur. Tum ingentis desiderii sui et dilectionis erga ipsum animarum, quæ rerum fluxarum cupiditati non succubuerunt, causam exponit dicens: *Quoniam ubera tua meliora sunt vino: et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.*

Unguentum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te.

Id est: Bonæ sunt natura rerum et scriptura, si quidem accipiantur veluti veritatis symbola, et quæ instar uberum quidem suggerant nobis simplicem cibum, ejus videlicet quæ in te est, fidei; atque instar odoris cujusdam unguentorum tuorum doceant optimas voluntates tuas, quæ nos fragran-

tes optimo odore efficiant, per quas exstiterunt A universa. Si enim secundum se istæ accipiuntur, instar quidem vini mentem amovent a fide in te quasi vero aromata quædam, quæ videntur habere natura sua suavem odorem, ad se ipsas trahunt, quo frui libeat rebus carnalibus et mundanis. Sic natura, inquam, et scriptura, veluti unguentorum odor, tuas declarant voluntates. Nam bonitas tua, iustar unguenti effusi, in omnes creaturas, per participationem ex vi sparsa demonstrat te rerum omnium auctorem, ex nominibus indicans ea quæ communicas universis, cujusmodi sunt, ens, vita, sapientia, et similia. Cum igitur natura et scriptura, si hoc modo accipiuntur, bonæ sint, ideo animæ dolum et fraudem, quæ ex rerum visibilium specie, et ex litteræ sono provenit, evitantes, diabolo et perturbationibus superatis, ex quo et adolescentulæ sunt appellatæ, dilexerunt te. Te autem diligentes, quem ex lege tum scripta tunc naturali esse sponsum Christum intellexerant, e paterno sinu traxerunt te, qui propter illos qui salutem sunt adepturi, in carne venisti. Deinceps inquit : *In odorem unguentorum tuorum curremus*, id est sequemur te, morem atque institutum imitantes, quo nos ad sensum optimæ voluntatis tuæ perduxisti, id est, ut animam ponamus pro salute multorum. quod perfectæ charitatis indicium, omnia divina mandata complectis.

Et odor, inquit, tuus super omnia aromata.

Trium Patrum.

Anima ex Christi Ecclesia per vitam perfectam ipsi desponsata, et docendi munus assecuta, atque ideo iam idonea quæ animas imperfectiores ad perfectionem adducat, sic eas alloquitur : *Introduxit me rex in cubiculum suum*. Sua nimirum divina atque arcana mysteria retexit mihi : id quod et magno contingit Paulo, qui usque ad tertium cælum sublatus, id est, moralem et naturalem philosophiam prætergressus, ad theologiam usque pervenit, et *audivit arcana verba, quæ non licet, homini loqui*².

Trium Patrum.

Respondentes igitur, ut dictum est animæ quæ ducebantur, sponsæ ducenti, Quoniam, inquirunt, ut ipsa ais, introduxit te rex in cubiculum suum : *In quo thesauri sapientiæ sunt absconditi*, et hujus divitias ostendit tibi, *exsultabimus et lætābimur in te*³. Quo modo diligemus ubera tua? Super vinum, id est, plus quam naturam vini a veritate mentem avertentis, plus quam rerum visibilium speciem, plus quam legis litteram diligemus ea quæ a te in Ecclesia traduntur rudimenta, quibus, ut lacte disciplinæ, potas infantes in Christo, et nutris ad pietatem. Quid ita? Quia rectitudo, qui est Christus, dilexit te. Ipse enim, ut est veritas, sic etiam est rectitudo. Diligens autem te, aperuit

ὕπερ τοῦ καθ' ἐαυτῆς λαμβάνεσθαι, καὶ δίκην μὲν οἴνου ἐξιστῆν τῆς εἰς σὲ πίστεως. Ὡσπερ δὲ τινα ἀρώματα δοκοῦντα φύσει τὸ εὐώδες ἔχειν, παρ' ἑαυτοῖς πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ ἐφέλλεται· οὕτως ἡ κτίσις καὶ ἡ Γραφή οἰνεὶ μύρων ὁσμὴ τὰ σὰ μηνύουσι θελήματα. Τῆς γὰρ ἀγαθότητός σου, οἶα μύρου ἐκκενωθέντος χεθείσης εἰς πάντα τὰ ὄντα κατὰ μετάδοσιν, ἐκ τῆς ἐνεργείας ὡς τῶν ὄλων αἴτιος καταφάσκει τοῖς ὀνόμασι τῶν μετοχῶν· ἄπερ εἰσὶ τὸ ὄν, ἡ ζωὴ, ἡ σοφία, καὶ τὰ ὅμοια. Ὅτι δ' οὕτω λαμβανόμενα ἡ κτίσις καὶ ἡ Γραφή ἀγαθαὶ εἰσιν, διὰ τοῦτο αἱ τὴν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὄρατῶν καὶ τοῦ γράμματος ἀπάτην φυγοῦσαι ψυχαί, κἀντεῦθεν τὸν πονηρὸν νικήσασαι σὺν τοῖς πάθεσιν· διὸ καὶ νεάνιδες κέκληνται καὶ ἡγάπησάν σε, ἀγαπήσασαι δὲ σε ὄν ἐκ τε τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἐμυήθησαν νυμφίον Χριστὸν, ἔλκυσάν σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπῶν, διὰ τοῦς μέλλοντας τυχεῖν σωτηρίας ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα. Λοιπὸν φησιν· Ὅπίσω σου εἰς ὁσμὴν μύρων σου δραμούμεθα. Ἦγον. Ἀκολουθήσομέν σου τὸν τρόπον μιμησάμεναι, καθ' ὃν ἡμᾶς εἰς αἴσθησιν τῶν παναγάθων σου θελημάτων ἤγαγες· ὅς ἐστι πάντως τὸ τὴν ψυχὴν τιθέναι ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας, ὡς ἐκφαντικὸς τῆς περιληπτικῆς πασῶν τῶν θεῶν ἐντολῶν τελείας ἀγάπης.

Καὶ ὁσμὴ σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λοιπὸν ἡ ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διὰ βίου τελείου οὐτοῦ νυμφεθεῖσα ψυχὴ, καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ τυχοῦσα ἀξιώματος, κἀντεῦθεν ἐνάγειν δυναμένη πρὸς τελειότητα τὰς ἀτελεστέρας ψυχὰς, πρὸς ταύτας φησίν· Εἰσήγαγέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ· ἦτοι Ἀπεκάλυψέ μοι τὰ περὶ αὐτοῦ θεῖά τε καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, ὅπερ καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ γέγονε Παύλῳ ἄχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀρθέντι, ἔγουν τὴν τε ἠθικὴν καὶ φυσικὴν φιλοσοφίαν περᾶσαντι, καὶ ἄχρι τῆς θεολογικῆς φθάσαντι, καὶ ἀκούσαντι ἄβήρητα βήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀποκρινόμενα δὲ πάλιν, ὡς εἴρηται, αἱ ἀναγόμενα ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐνάγουσάν φασιν· Ἐπειδὴ, ὡς αὐτὴ ἔφη, εἰσήγαγέ σε ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, Ἐν ᾧ οἱ ἀπόκρυφοι θησαυροὶ τῆς σοφίας εἰσὶ, καὶ τὸν ταύτης σοὶ πλοῦτον ὑπέδειξεν, ἀγέλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοί. Τίνι τρόπῳ ἀγαπήσομεν μαστούς σου; Ἵπερ οἶνον, ἔγουν ὑπὲρ τὴν δίκην οἴνου, τῆς ἀληθείας τὸν νοῦν ἐξιστώσαν, ἐπιφανεῖαν τε ὄρατῶν καὶ τὸ τοῦ νόμου γράμμα, ἀγαπήσομεν τὰ παρὰ σοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τελούμενα σύμβολα. Δι' ὧν τὴν εἰσαγωγικὴν διδασκαλίαν ὡς γάλα ποτίζεις τοὺς ἐν Χριστῷ νηπίους, καὶ τρέφεις πρὸς θεοσέβειαν. Δι' ἣν αἰτίαν; Ὅτι εὐθύτης ἡγάπησέ σε, ἥτις ἐστὶ Χριστός· αὐτὸς γὰρ εὐθύτης ἐστὶν ὡ-

² II Cor, XII, 4. ³ Coloss. II, 3.

ἀλήθεια. Ἀγαπήσασα δὲ σε τὰ ἑαυτῆς σοὶ ἀπεκάλυψε μυστήρια. Κάντεῦθεν ἀπλανῶς ἐνάγεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τῶν παρὰ σοῦ τελουμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβόλων. Διὸ δὴ ταῦτα ὑπὲρ τὰ ἐξιστῶντα τῆς ἀληθείας, τὸ γράμμα τε καὶ τὴν τῶν ὁρατῶν ἐπιφάνειαν, ἀγαπῆσαι ὑπισχνούμεθα.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ νόμφη οὖν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐπειδὴ ἐξ ἔθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνετέθη, καὶ οἱ μὲν ἐξ ἔθνῶν παντελῶς πρῶην ὑπῆρχον ἀφώτιστοι, ὡς μὴ ταῖς τῆς ἀληθείας ἀγχαῖς διὰ νόμου καὶ προφητῶν ἐλλαμπόμενοι· οἱ δὲ ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς οὕτω, ταύταις ἐναυαζόμενοι, οὐ πάντη τοῦ καλοῦ ὑπῆρχον ἀμέτοχοι· ἀμφοτέρων λοιπὸν τουτωνὶ τῶν λαῶν τῶν καὶ ταύτης μερῶν τὰ ποτε ἐκ προαιρέσεως ἴδια παρίστανται, καὶ φησὶν· Μέλαινά εἰμι καὶ καλῆ, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ· καὶ μέλαινα μὲν διὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ὡς παντελῶς σφωτιστους, καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας σκότος περικειμένους· καλῆ δὲ διὰ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς διὰ νόμου καὶ προφητῶν τῷ τῆς θεοσεβείας κάλλει προωραϊσθέντας. Αὐθις δὲ ὡς ἐν παραδείγματι τὴν μελανότητα παραδεικνύουσα καὶ τὴν καλλονὴν, φάσκει, Ὡς σκηνώματα Κηδάρ, ὡς δέρες Σολομών. Ἦγουν, μέλαινα μὲν εἰμι διὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ὡς περ οἰκητήρια σκότους· σκοτασμὸς γάρ τὸ Κηδάρ ἐρμηνεύεται· καλῆ δὲ διὰ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, καθάπερ σκηνὴν εἰρηνικοῦ βασιλέως. Ἐπειδήπερ τὴν σκηνὴν μὲν ἡ δέξρις, τὸν δὲ εἰρηνικὸν ὁ Σολομὼν παριστᾷ. Εἰρηνικὸς δὲ πάντως ἐστὶν ὁ βασιλεύων τῶν Ἰσραηλιτῶν νομικὸς καὶ προφητικὸς λόγος, ἥ διὰ τὸ ἀπιτεῖν τούτους τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην. Τὸ δὲ, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, εἰ καὶ πρὸ τῶν παρδειγμάτων τῆς μελανότητος καὶ τῆς καλλονῆς ἐξεδόθη, ἀλλ' οὖν ὑπερβατὸν ἐστὶν ὡς συνηρημένον κατὰ τὴν ἔννοιαν, τῷ, Μὴ βλέψητέ με, ὅτι ἐγὼ εἰμι μεμελανωμένη. Φησὶ γὰρ ταῦτα τὸ ἐν μέρος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἕτερον, οἱ ἐξ ἔθνῶν δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. Θυγατέρες γάρ εἰσιν Ἰερουσαλήμ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες, οἱ τοὺς ἐξ ἔθνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις συμβέβηκε σκανδαλιζομένοις εἰς Πέτρον τὸν κορυφαῖον, ὅτι τὸν Κορνήλιον ἐδέξατο· μέχρις ἂν οὗτοι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὀθόνης μαθόντες, τοῦ σκανδάλου ἀπηλλάγησαν. Παρορᾶσθαι γὰρ παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἡ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς μελανότητα βουλομένη, καὶ μὴ διὰ ταύτην ἀπ' αὐτῶν διακρίνεσθαι, τὰ εἰρημένα πρὸς τούτους φησὶν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἀπαγγελεῖ δι' ἣν μεμελάνωτο λέγουσα, Ὅτι Παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος· ἦγουν, μεμελανωμένη ἐγὼ εἰμι, ὅτι παρεβλέψατό με ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, νέφους περικαλύψαντός με ἀθείας, καὶ ταῖς τῆς θεογνωσίας ἀκτίσιν οὐκ ἐάσαντός με καταλάμπεσθαι, καθάπερ αὐτοὶ νόμφη καὶ προφήταις πρὸς θεογνωσίαν παιδαγωγούμενοι.

Τοῦ ὑπερτίμου Ψελλοῦ.

Φησὶν ἡ νόμφη πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε, Ὅς θυγατέρας τῆς Σιών ἐκάλεσεν ὁ λόγος. Μέλαινά εἰμι καὶ καλῆ, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ,

tibi mysteria sua, unde sine errore nos ducis ad veritatem præceptis illis quæ tradis in Ecclesia. Quamobrem ea nos magis quam litteram, rerumque visibilibus speciem quæ avocant a veritate, diligere profitemur.

Trium Patrum.

Quoniam igitur sponsa Christi Ecclesia ex gentibus et Judæis conflata est, ac gentes quidem prius omnino erant obscuræ, quippe quæ veritatis splendore per legem et prophetas non erant illustratæ: Judæi vero utpote his illuminati, haud ita prorsus erant pulchritudinis expertes: idcirco proprias utriusque populi partes innuens ait: *Nigra sum et formosa, filix Jerusalem*: ac nigra quidem propter populos ex gentibus congregatos, qui plane erant obscuri, atque impietatis tenebris circumfusi: pulchra autem ob eos qui ex Israel advenerant per legem et prophetas divinæ pietatis pulchritudine decorati. Ac rursus similitudine quadam nigredinem declarans et pulchritudinem, dicit: *Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis*. Nigra sum, inquam, propter electos ex gentibus, ut habitacula tenebrarum: (obscuritatem enim Cedar interpretamur:) pulchra vero, propter eos qui sunt ex Israel, quale tabernaculum est pacifici regis. Nam tabernaculum, pellis: pacificum vero significat Salomon. Pacificus autem plane est legis et prophetarum sermo, qui regit Israelitas, quia requirit ab eis in Deum et proximum dilectionem. Porro illud: *Filix Jerusalem*; licet ante nigredinis et pulchritudinis exempla dictum sit, tamen superlatio est, et solum ad illa verba: *Ne aspiciatis me, quod nigra sim*: secundum intelligentiam referendum. Hæc enim verba una Ecclesiæ pars dicit ad alteram: ea nimirum quæ ex gentibus constat, ad illam quæ ex Israel. Nam filix Jerusalem accipiuntur pro iis qui ex Israel crediderunt, qui gentes non admittebant: quod quidem initio contigit inter apostolos, qui adversus Petrum principem scandalizati sunt, quod Cornelium suscepisset, donec ab ipso Petro lintei declarationem intelligentes, a scandalo destiterunt. Despici enim se ab Israelitis collecta ex gentibus Ecclesia propter nigredinem volens, et non ob illam, ab ipsis separari, ad illos, ea quæ dicta sunt, loquitur. Deinde causam exponit quamobrem evaserit nigra: *Me sol*, inquam, *despexit*. Nigrefacta sum utique, quoniam despexit me Sol justitiæ, impietatis tenebris me contegentibus, ut divinæ cognitionis radiis illustrarer, quemadmodum Israelitis per legem et prophetas, ad Dei cogitationem sunt instituti.

Præclari Pselli.

Hæc statim ad angelos sponsa loquitur, qui per filias Sion intelliguntur: *Nigra sum et pulchra, filix Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles*

Salomonis. His verbis angelos sponsa primum alloquitur. Oportet enim ipsa verba sponsæ præponere, et neutiquam implicare versibus, et commutare. Audite vocem meam, inquit, o filiæ illius supernæ Jerusalem maxime venerabilis: pariter ego sane pulchra, et nigra sum. Nigra quidem, ut Cedar tabernaculum, apparens, nempe ex transgressione præcepti illius primi. Cedar enim obscurus tenebrosusque dicitur. Pulchra nunc rursus exsisto per pœnitentiam cum Christo summe pacifico mortificata. Pacificus enim quisque merito dicitur Salomon. Tu vero ne mireris, quod sponsa pariter se et nigram et pulchram nuncupet. Omnis enim anima quæ proficit in virtutis studio, sic ad lucem ex tenebris progreditur, ut non repente tota illustris et pura fiat; sed quo propius ad virtutem accedit, eo longius recedat a fraudis obscuritate, atque ita splendidior et clarior evadat. Deinde filias ipsas sponsa alloquitur ad hunc modum: *Nolite aspicere me, quod ego sim denigrata, quia desepxit me sol.* Ne, inquit, existimetis, me ita fuscam et obscuram et nigram fuisse procreatam. Tota enim lucida a Creatore meo formata sum. Sed ardens sol, tentationum æstus me vehementer excussit ac denigravit. Deinde quo modo a justitiæ Sole despecta sit, explicat.

Filii matris meæ pugnaverunt in me.

A matre igitur, ut rerum est omnium causa, sapientia cum defecissent, eorum quæ sunt rationes, ad eam me non reduxerunt: visibilibus enim aspectu decepta sum: sed dum mihi videntur contrariæ, me in opiniones innumerabiles distraxerunt. Atque hoc quidem pacto *me custodem in vineis constituerunt*, ut in ipsis perstans opinionibus, ab ea et a veritate penitus dissiderem. Quæ quidem mihi propterea contigere, quia *vineam meam non custodivi*, qui est ille qui dixit: *Ego sum vitis et vos palmiles*⁴, unigenitus Dei Filius et Verbum, cujus ad imaginem facta natura humana, simul quæ in universo sunt omnes obtinuit rationes, quippe mistas in se quodammodo creaturas univ-

Filii matris meæ pugnaverunt in me.

Me enim oppugnaverunt, inquit sponsa, ac defectricem reddiderunt dæmones desertores. Hos

⁴ Joan. xv, 4.

Ἄς σκηνώματα Κηδάρ, ὡς δέβρεις Σολομών. Ταῦθ' ὁμιλεῖ τὸ πρῶτιστον ἡ νύμφη τοῖς ἀγγέλοις. Χρὴ γὰρ αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς νύμφης προτιθέναι, Καὶ μηδαμῶς στιχοπλοκεῖν ταῦτα καὶ μεταλλάττειν. Ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς, φησὶν, ὦ θυγατέρες τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ τῆς σεβασμιωτάτης. Ὅμοῦ γὰρ ἔγωγε καλὴ καὶ μέλαινα τυγχάνω. Μέλαινα μὲν ὡς τοῦ Κηδάρ σκηνώμα προφανείσα, Φημί δ' ἐκ παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τῆς πρώτης (Ὁ γὰρ Κηδάρ ὁ ζοφερός λέγεται καὶ σκοτώδης)· Καλὴ δὲ πάλιν πέφυκα νυνὶ τῇ μετανοίᾳ, Συννεκρωθεῖσα Χριστῷ τῷ εἰρηνικωτάτῳ, Εἰρηνικός γὰρ λέγεται πᾶς Σολομών ἀξίως, Σὺ δὲ μὴδ' ὄλωσ ἐκπλαγῆς ἄπερ ἡ νύμφη λέγει, Ὄς, Ἐν ταυτῷ καὶ μέλαινα καὶ καλὴ νῦν τυγχάνω. Πᾶσα γὰρ μέλλουσα ψυχὴ πρὸς ἀρετὰς προκόπτειν, Καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀνάγεσθαι, καὶ φεύγειν ἐκ τοῦ σκό-

[τους, Οὐ παρευθὺς δλόφωτος καὶ καθαρὰ τυγχάνει. Ἄλλ' ὅσον πρὸς τὴν ἀρετὴν προκόπτει μετὰ πόνου, Τοσοῦτον ἀπαλλάττεται τοῦ σκότους ἀπάτης, Καὶ λαμπροτέρα γίνεται πάντως καὶ φαιδροτέρα. Εἴτα φησὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ἡ νύμφη θυγατέρας· Μὴ βλέπετέ με, ὅτι ἐγὼ εἶμι μεμαλανωμένη, Ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος. Μὴ γοῦν νομίσητε, φησὶν, οὕτως ἐμὲ πλασθῆναι, Ζοφερὰν καὶ σκοτεινὴν καὶ μεμελανωμένην. Ἐπλάσθη γὰρ δλόφωτος παρὰ τοῦ πλαστοουργοῦ μου. Ἄλλ' ὁ φλογώδης ἥλιος, τῶν πειρασμῶν ἡ ζῆσις, Δεινῶς με παρεβλέψατο καὶ μεμελάνωκέ με. Εἴτα καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν παροράθη ὑπὸ τοῦ τῆς

δικαιοσύνης Ἠλλου φησὶν.

Ἦτοὶ μητρός μου ἐμαχέσσαντο ἐν ἐμοί.

Ἦγουν, Οἱ ἀποταχθέντες τῇ μητρὶ τῶν ὄλων ὡς αἰτία σοφίας τῶν ὄντων, οὐ πρὸς ταύτην με ἀνήγαγον, ἐπεὶ περ ἠπατήθην διὰ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὄρατῶν, ἀλλ' ἐναντιοφανεῖς μοι δόξαντες εἰς μυρία δόξας κατέτεμον. Κάντεῦθεν, Ἐθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελώσῃ· ταῖς εἰρημέναις δόξαις ἐμμένειν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀσύμβητον μένειν παρασκευάσαντες. Ταῦτα δὲ μοι ἐπισυνέβησαν, ἐπειδὴ ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα, ὅς ἐστιν ὁ εἰρηκῶς, ὅτι Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Ἰῶς καὶ Λόγος, οὗ κατ' εἰκόνα κτισθεῖσα ἡ ἀνθρωπιὰ φύσις, ἐνοσιδῶς τοὺς ἐν τῷ παντὶ ἔσχε λόγους ὡς μίγμα πάσης κτήσεως· μὴ τρήσασα δὲ τὸν ἕνα λόγον τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' εἰς πολλὰς δόξας κατατμηθεῖσα, καὶ πολυθεῖα δουλεύσασα, τὸν ἴδιον ἀμπελῶνα οὐκ ἐφύλαξεν· οὐδὲ γὰρ ἰθυτενῶς διὰ τοῦ παντός ὡς δι' εἰκόνας ἑώρα πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ἦγουν, διὰ τῶν αἰτιατῶν πρὸς το αἴτιον.

Ἦτοὶ μητρός μου ἐμαχέσαντο ἐν ἐμοί.

Ἐμὲ γὰρ ἐπολέμησαν, φησὶν ἡ νύμφη πάλιν, καὶ παραβάτην εἰδείξαν δαίμονες ἀποστάται. Τούτους

γὰρ εἶρηκεν, υἱοὺς μητρὸς αὐτῆς τυγχάνειν, ὡς δὴ Ἄ και τούτους ἐκ Θεοῦ κτισθέντας μετὰ πάντων. Ἐπαί- περ δσα κτίσματα τυγχάνομεν ἐν βίῳ, κἄν ἄγγελοι, κἄν ἄνθρωποι, κἄν δαίμονες, κἄν λίθοι, ὡς ἀδελφοὶ τυγχάνομεν εἰς λόγους πλαστουργίας· σύμπαντες γὰρ ἐπλάσθημεν ἐκ Θεοῦ παντεργάτου· Εἶτα και λέγει πρὸς αὐτὰς τὸν τρόπον τοῦ πολέμου. Ἐθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελῶνι· ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα. Ἐν παραδείσῳ γὰρ, φησί, πλασθεῖσα, και τεθεῖσα, ὥστε φυλάσσειν ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀκαθάρως, τὸν νόμον οὐκ ἐφύλαξα, τὴν ἐντολὴν παρεβήτην. Καὶ ταῦτα μὲν ὠδύρευτο πρὸς τοὺς ἀγγέλους δῆθεν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λοιπὸν ὁ αὐτὸς ἐμὸς ἀμπελῶν οὐ με πρότερον διέστρεψεν ἢ πολὺθεος πλάνη, και εἰς ὃν νῦν ἐφυτεύθη **B** τῇ πίστει. Ἀπάγγελον μοι, ὃν ἠγάπησεν ἢ ψυχῇ μου, ἐν τῷ τῆν ἐπιφάνειαν τῶν αἰσθητῶν ὑπερκύψει, και εἰς τοὺς λόγους τῶν νοητῶν παρακύψει, οἱ καλῶς θεωρούμενοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν φέρουσι. ποῦ ποιμαίνεις ἐκτρέφων κατ' ἀρετὴν και ποτίζων κατὰ γνώσιν ὕδαρ ζῶν ἐκ τῆς ἀενάου πηγῆς τὰ λογικὰ πρόβια· και γὰρ οὐ μόνον ἢ ἄμπελος, ἀλλὰ και ὁ καλὸς ποιμὴν, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, αὐτὸς εἶ, καθὼς ἐν Εὐαγγελίοις ἐφησ'· και ποῦ ποιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ, τοῦ πολλοῦ καμάτου ἀνπαύων ἐν τῷ ἀσκήσῳ πάσης ψευδοῦς ὑπολήψεως φωτὶ τῆς ἐπιγνώσεώς σου, τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου, τοὺς ἀποπλανηθέντας τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, και εἰς κρημνοὺς και βράσθρα, τὰς ἐναντίας φημι δόξας, κατασπυρέντας. Εἶτα θέλουσα τὴν αἰτίαν ἀνα- **C** διδάξαι, δι' ἣν ζητεῖ μαθεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ποιμαίνει τε και κοιτάζει, ὡς εἶρηται, ὁ καλὸς ποιμὴν, φησί· Μὴ ποτε γένωμαι ὡς περιβαλλομένη ἐπ' ἀγέλαις ἐταίρων σου, ἤγουν, Μὴ ποτε ἐν τῷ τῆς σῆς διδασκαλίᾳ ἀμοιρῆσαι, γένωμαι ὡς ψεύδος ἐνδεδυμένη ἐπ' ἄλλοτριαις τοῦ σου ποιμνίου ἀγέλαις, τῆς ἀγνοίας τῆς ἀληθείας συναγλασάσης με.

Τοῦ Ψελλοῦ.

Ἡ νόμφη γοῦν, προκόψασα μικρὸν ἐν μετανοίᾳ, φωνεῖ μεγάλα, και ζητεῖ τὸν Λόγον και νομφλον. Φησί γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν, ὡσπερ ἐρώσα τοῦτον· Ἀπάγγελόν μοι ὃν ἠγάπησεν ἢ ψυχῇ μου, ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ; Φησὶν· Ἐν τάχει λέγε μοι, ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις, ὁ **D** Λόγος ὃν ἠγάπησα ψυχῆς αὐτῆς ἐκ μέσης. Ἐν μεσημβρίᾳ μὴ ποτε κοιτάζεις, ὡ νομφλε; Πέπεισμαι γὰρ καθαρῶς ἐν μεσημβρίᾳ μένειν, ἤγουν εἰς φῶς ἀπρόσιτον μηδ' ἔλωσ σκιὰν ἔχον. Ἐνθα τὰ πρόβια τὰ σὰ ποιμαίνεις, Θεοῦ Λόγε, και κατατάτεις ἀληθῶς φωτὶ τοῦ σου προσώπου ἂν ἐν ἐκείνῳ φθάσωσιν ταῦτά σοι καθυπνοῦντι. Εἶτα τὴν πλάνην τρέμουσα τῆς πρὸς ἐκείνον τρίβου, φησί τοῦτο πρὸς αὐτὸν, τουτέστι τὸν νομφλον· Μὴ ποτε γένωμαι ὡς περιπλανωμένη ἐπ' ἀγέλαις ἐταίρων σου. Τῆν τῶν προβάτων σου νομῆν, φησὶν, ἀπάγγελον μοι. Δέδοικα

⁵ Joan. xi, 14.

anım matris suæ filios dicit, quippe qui cum reli quis rebus a Deo sint procreati. Quandoquidem omnes quæ sumus in mundo, creaturæ, sive angeli, sive homines, sive dæmones, sive lapides, ratione creationis tanquam fratres sumus; omnes enim rerum omnium opifex Deus fecit et condidit. Deinde belli rationem declarat his verbis: *Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi*. In paradiso inquit, formata et collocata, ut observarem mandatum illud, ne comederem intempestive, legem non custodivi, mandato non obtemperavi. Et hæc quidem cum angelis ita conquirebatur.

Trium Patrum.

Jam vinea mea, a qua me divulsit, multiplex deorum cultus, et in qua rursus insita sum per fidem, *Nuntia mihi quem amore complexa est anima, mea dum ex rerum quæ sensu percipiuntur, aspectu, ad earumquæ mente et cogitatione recte comprehensæ ad veritatem ducunt, intelligentiam tollitur; ubi pascas virtutis cibum ovis ratione præditis suggerens, et aquæ vivæ potum ex perenni fonte præbens*. Tu enim (quemadmodum in Evangeliiis profiteris) non solum vitis es, sed etiam bonus ille pastor⁵, qui ponis animam tuam pro ovis tuis. Ubinam pascis in meridie, dum omni falsitatis umbra discussa, tu qui es justitiæ Sol, oves de veritatis via declinantes, præcipitesque in opinionum perniciosarum barathrum ruentes, cognitionis tuæ luce perfundis, et a labore nimio recreas? Tum, ut causam doceat, et quomobrem percontetur, quo in loco pascat, et cubet, ut dictum est, bonus pastor: *Ne quando, inquit, veluti circumventa deprehendar inter greges sodalium tuorum, hoc est. Ne quando procul a doctrina tua remota, mendaciis circumscribar inter greges ab ovili sejunctos tuo, veritatis inscitia me ad illos aggregante.*

Pselli.

Sponsa igitur, cum paulum in pœnitentia progressa sit, magna loquitur, et Verbum ac Sponsum quærit. Sic enim ipsum, tanquam amore in eum incitata, compellat: *Indica mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Actutum die, inquit, mihi, ubi pascis, ubi cubas, Verbum, quod ex intima anima dilexi mea. Numquid in meridie quiescis, sponsæ mi? Persuasum enim habeo, te puriter meridiari, in luce nimirum inaccessiblei, ab omni prorsus umbra remota. Ubi oves tuas pascis, Dei Verbum, ac vere illustras lumine personæ tuæ, si in illo ad te quiescentem accesserint. Postea pertimescens, ne aberret a semita quæ ad sponsum ducit, hæc item ad illum verba pronuntiat: *Ne quando oberrans in sodalium tuorum greges incurram, ovium tuarum pascuum demonstra mihi*. Vereor enim, ne cursus errore propecta

præter epem in greges et pascua forsitan hædorum ferar; atque ita lengius divellar ab ovibus tuis, et sinistras hædorum partes obtineam, cum tanquam humani generis iudex sederis. Hæc anima pudica et Christo desponsata ad Sponsum locuta est, commori celeriter cum ipso cupiens. Tu autem mihi sponsam cogita, ut in argumento, castam animam illam, cum magno Paulo ad tertium ocelum, arcana ratione sublatam, supernæ Jerusalem, id est angelos. Sed videamus, quid dicant etiam amici sponsi, quos initio diximus esse filias: et quomodo sponsi cubile demonstrant. His enim verbis puram virginem alloquuntur:

τὴν κοίτην τοῦ νυμφίου, οὓς κατ' ἀρχὰς ἐρχάμεν τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Si ignoras te ipsam, o pulchra inter mulieres, egredere tu in vestigiis gregum tuorum, et pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum.

O casta, inquirunt, anima ac veneranda, si ad ovium greges cupis pervenire, nosce te ipsam, qualis facta sis, cum antea nihil omnino fueris, quomodo Domini imagine sis decorata. Omnem mundi fraudem declina, et vestigia gregum sic explora, ut quæ ad viam amplam latamque ducunt, despicias atque oderis: sunt enim hædorum. Quæ vero ad callem angustum atque asperum tendunt, diligas et complectaris: ovium enim sunt. Proinde cave, ne hædorum vestigiis decipiari.

Ex tribus Patribus.

Respondens igitur ad hanc ex gentibus collectam Ecclesiam Pastor bonus, et Sponsus ipsius: *Si te ipsam*, inquit, *non nosti*: si ignoras te ipsam, in qua ego qui circumscribi nequeo, descriptus sum, et sicut in imagine archetypum, cernor: et a ratione alienos sensus tuos corrigo: et comminatione quasi virga, promissisque tanquam flutula ad æternas te caulas duco, in quibus secundo adventu meo te faciam conquiescere, cum propter incorruptionem atque immortalitatem nulla te umbra perturbationum occupabit. *O pulchra inter mulieres*, ac speciosa propter fidem et charitatem erga me, in omni gente infidelitatis morbo laborante, et carnis voluptatibus involuta, *egredere tu*. Tu, inquam, si tibi es incognita, si mysterium tuum intellectu non complecteris, ex parte mentis interiore ad sensum progredere, tu, quæ ratione prorsus es ornata. Nam si ubi ego pascam, omnino vis discere, ne in hac quidem egressione oportet te a ratione penitus in contrarium converti. *Egredere autem in vestigiis gregum*, nempe in diversarum naturarum re ipsa expressis vestigiis, per quæ sigillatim indagando progrediens ratio definitur. Greges dicuntur rerum naturæ quoniam earum singulæ factæ sunt dignæ, quas providentia sua auctor omnium Deus quasi pastor gubernet, moderetur ac regat. *Et pasce hædos tuos*: turbidos scilicet animi motus, ut sinistræ partis retinentes locum. *In tabernaculis pastorum*:

ἄγρ μὴ πλανηθῆν δραμοῦσα παρ' ἐλπίδα πρὸς τὰς ἀγέλας καὶ νομάς ἵσως τὰς τῶν ἐρίφων· κἀντεῦθεν ἐλαθῆσθαι μακρὰν τῶν σῶν προβάτων, καὶ τῶν ἐρίφων κερδανῶ τὰς εὐωνύμους μοίρας, δταν καθίσῃς ὡς κριτῆς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα μὲν οὖν ἐφθέγγετο πάντως πρὸς τὸν νυμφίον ἢ παρθενοῦσα ψυχὴ καὶ νυμφοστολισθεῖσα, καὶ βουλομένη τῷ Χριστῷ τάχα συννεκρωθῆναι. Σὺ δὲ μοι νύμφην νόησον ὡσπερ ἐν ὑποθέσει τὴν παρθενοῦσαν ψυχὴν, τὴν τοῦ μεγάλου Παύλου τοῦ πρὸς τοὺς τρίτους οὐρανοὺς ἀρθέντος ἀποβόρῃτως τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους. Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τί φασιν οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου, καὶ πῶς διδάσκουσιν αὐτὴν λόγου θυγατέρας. Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν τὴν καθαρὰν παρθένον.

Ἐὰν μὴ γνῶς σεαυτὴν, ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν, ἐξελεθε τὸ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων σου, καὶ ποιμαίνε τοὺς ἐρίφους σου ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων.

Ἡ παρθενοῦσα ψυχὴ, φασὶ, καὶ σεβασμία, εἴπερ ποθεῖ καταλαθεῖν ἀγέλας τῶν προβάτων, γυνῶθι σεαυτὴν τίς πέφυκα, τὸ πρὶν οὐδ' ὄλωσ οὐσα, καὶ πῶς εἰκὼν τετίμησαι τυγχάνειν τοῦ Δεσπότη, καὶ πάσης μετανάστευσον τῆς κοσμικῆς ἀπάτης, καὶ δεῦρο κατασκόπευσον ἴχνη τὰ τῶν ποιμένων, καὶ τὰ μὲν ὄντα πρὸς ὄδον μεγάλην καὶ πλαταίαν, βδελύχθητι καὶ μίσσησον· εἰσὶ γὰρ τῶν ἐρίφων· τὰ δὲ πρὸς τρίβον κειμένα στενὴν καὶ τεθλιμμένην ἀγάπησον καὶ κράτησον· εἰσὶ γὰρ τῶν προβάτων. χρόστεχε οὖν μὴ πλανηθῆς ἐν πτέρναις τῶν ἐρίφων.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀποκρινόμενος οὖν πρὸς ταύτην, τὴν ἐξ ἔθνῶν δηλαδὴ Ἑκκλησίαν, ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ νυμφίος αὐτῆς, φησὶν· Ἐὶ μὴ ἔγνωσ σεαυτὴν· τοι, Ἐὰν ἀγνωθῆς σεαυτὴν ἐν ἧ ἀπερίγραπτος περιγύρομαι, καὶ ὀρώμαι ὡς ἐν εἰκόνι ἀρχετυπον, καὶ τὰς ἀλόγους αἰσθήσεις σῶν βυθμίω, καὶ διὰ τε τῶν ἀπειλῶν ὡς διὰ βάρβδων, καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ὡς σύριγγος πρὸς τὰς αἰωνίους σε ἄγω μάνδρας· ἐν αἷς σε ἀναπαύσω ἐν τῇ δευτέρᾳ μου παρουσίᾳ· ὅταν οὐδ' ὑπὸ τινος συστιάσῃ πάθους διὰ τὸ ἀφθαρτὸν τε καὶ ἀναμάρτητον. Ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν· Ἡ ὡραία διὰ τὸν εἶς μὲ πιστὴν τε καὶ ἀγάπην, ἐν παντὶ ἔθνει ἀπιστίαν νοσοῦντι καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς ἐκθλυνομένη· Ἐξελεθε σύ· ἤγουν, ἐπειδὴ σὺ μὴ ἔγνωσ τὸ περὶ σὲ μυστήριον νοερώς, ἐξελεθε ἀπὸ τῆς κατὰ νοῦν ἐνδότητος πρὸς τὴν αἴσθησιν, σὺ ἡ λογικὴ πᾶντως. Εἰ γὰρ ποῦ ποιμαίνω βούλει ὄλωσ μαθεῖν, οὐδὲν τῇ τοιᾷδε ἐξελεύσει δεῖσε πρὸς ἀλογίαν τραπῆναι. Ἐξελεθε δὲ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων, ἧτοι ἐν ταῖς κατ' ἐνέργειαν βάσει τῶν διαφόρων φύσεων· δι' ὧν ἐκάστην τούτων ἀνιχνεύων ὁ λόγος ὀρίζεται. Ποίμνια δ' αἱ τῶν ὄντων εἴρηται φύσεις, διὰ τὸ ἀξιοῦσθαι καὶ τὰ ὑπ' ἐκάστην τούτων μερικὰ προνοίας, ὡς παρὰ ποιμένος τοῦ τῶν ὄλων προνοητοῦ καὶ Θεοῦ. Καὶ ποιμαίνε τοὺς ἐρίφους σου· τὰ πάθη πάντως, ὡς τῆς ἀριστερᾶς μοίρας ὑπάρχοντα. Ἐπὶ σκηνώμασιν τῶν ποιμνίων· ἐπὶ ταῖς ἔξεσι δηλαδὴ τῶν φύσεων ὡς μεταβάλλουσα προαιρετικῶς,

τὴν μὲν αἰτίαν πάντων τῶν κακῶν βῆθυμίαν, πρὸς ἃ τὴν καθ' ἑξίν φυσικὴν ἐνυπάρχουσαν τῇ μύρμηκι καὶ τῇ μελίσση ἐπιμελείαν, ἐτοιμάζουσα καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ παρὸν τὴν τῶν μελλόντων ἀπόλαυσιν, ὥσπερ κἀκεῖναι ἕαρος ὄρα καὶ θέρους τὴν τοῦ χειμῶνος τροφήν (διὰ γὰρ τῆς ἐπιμελείας τρυγᾶται ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς ἡ δικαιοσύνη, ἥτις ἐτοιμσία τῆς τῶν μελλόντων ἐστὶν ἀπολαύσεως), τὴν δὲ ἀφροσύνην, ἥτις ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν πρὸς τὸ παρὰ φύσιν, τροπὴ τῆς λογικῆς ὑπάρχει δυνάμει, πρὸς τὴν ὁμοίως ἐνοῦσαν τῷ ὄρει φρόνησιν ὅλην ἑαυτὴν προδιδοῦσα, ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι τὸν λόγον τῆς πίστεως, ὥσπερ κἀκεῖνος ὅλον προδίδωσιν ἑαυτὸν, ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν· τὴν δὲ μῆνιν, ἥτις τῆς θυμικῆς δυνάμει ἐστὶν ἐκτροπὴ, πρὸς τὴν ὡσαύτως ἐνυπάρχουσαν ἀκραιότητα τῇ περισσεῳ, μὴ ἀφιπταμένη κατὰ διθήσεις τῶν πολεμούντων, ὥσπερ δὴ κἀκεῖνη, κὰν μύρια ἐπιβουλεύηται. κὰν γὰρ νοσῆα αὐτῆς ἀπόλλυσιν, οὐ μικρὰν τῶν ἐπιβουλεύόντων ἀφίσταται· καὶ τὴν ἀκολασίαν, ἥτις τῆς ἐπιτυμητικῆς δυνάμει ἐστὶν ἐκτροπὴ, πρὸς τὴν ὁμοίως ἐνυπάρχουσαν τῇ τρυγόνι σωφροσύνην· ἐγκρατῶς, ἔνθα ἀναγκαῖα χρεῖα κατεπειγεί, χρωμένη τῇ ἡδονῇ· ὥσπερ δὴ κἀκεῖνη διὰ γονοτοκίαν μονοζυγοῦσα. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τοῦ καλοῦ νυμφίου. Ἦδη γὰρ πρῶτως ὁμιλεῖ τῇ νύμφῃ λέγων τάδε·

Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἄρμασι Φαραὼ ὁμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου.

Ψελλοῦ.

Βλέπων αὐτὴν σφαιδίζουσαν ἐξ ἔρωτοληψίας, καὶ πρὸς ἐκείνον σπαύδουσαν δραμεῖν καὶ καταπει-

ἵππῳ παρεῖκασεν αὐτὴν αἰθεροπτηνοδρόμῳ. Οὕτως γὰρ θραύσεις τοὺς ἐχθροὺς, φησὶ πρὸς τὴν [παρθένον,

Ὅσπερ κατέθραυσέ ποτε καὶ Φαραωνίτας
Ἦ δὴ δύναμις τῆς ἵππου μου τῆς ἀνατεταγμένης,
Τουτίσει τῆς ἀγγελικῆς ταγματοστραταρχίας.
Τίνος δὲ χάριν· ἔρωτῆς, τὴν τῶν ἀγγέλων τάξιν
Ἰππῳ παρεῖκασεν ἀπλῶς ὁ Λόγος καὶ νυμφίος ;
Πᾶς τις τοξότης πόλεμον συνάπτων ἀντιπάλῳ,
Τόξον λαμβάνει καὶ νεύρην καὶ κράνος τε καὶ δόρυ·
Πεζὸς πεζῷ γὰρ πολεμεῖ, βεβδούχῳ τε βεβδούχῳ.
Ἐπεὶ γοῦν ἡ παράταξις τότε τῶν Αἰγυπτίων,
Τὸ κράτιστον ἐκέκτητο τῆς μάχης ἐκ τῶν ἵππων,
Τούτου δὲ χάριν εἶρηκεν ἵππου ἐξ Ἰσου λόγος,
Τὴν ἀντιστᾶσαν δύναμιν ἀγγελικὴν, ἐκείνοισ.
Ἴνα μὲ, δοξῆς δὲ λοιπὸν ὑβρίζεσθαι τὴν νύμφην,
Ἐξισουμένην ἐμφανῶς ἵππῳ παρὰ τοῦ λόγου,
Ἄκουσον τί φησὶν ἐξῆς πρὸς ταύτην ὁ νυμφίος·
Τί ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος ;
τράχηλοί σου ὡς ὄρμισκοι ;

Καὶ ἵππῳ σε παρεῖκασα, φησὶ, δρομικωτάτῳ.
Ἄλλ' οὐκ οὐκον χρήζεις χαλινούς ἐν σιαγόνι φέρειν.
Αἱ σὰὶ γὰρ ὠραιώθησαν ἐξόχως σιαγόνες,
Τὴν ἔμφοτον ὡς χαλινὸν ἔχουσαι σωφροσύνην,
Δίελην τρυγόνος σῶφρονος, τρυγόνος φιλερήμου.

PATROL. GR. CXXII.

exemplis utique rerum naturalium, sponte desidiam malorum omnium causam, in diligentiam, quæ vi naturali formicæ atque apî inesse cernitur, convertens, ac parans ipsa quoque in præsentî tempore, quo in futuro perfruaris : quemadmodum et illæ, vere atque æstate cibum comparantes, hiemi consulant. (Per diligentiam enim ex tribus animæ partibus justitiæ vindemia, quæ est rerum olim fruentiarum comparatio, colligitur.) Imprudentiam autem, quæ est rationis recte ex natura constitutæ in statum naturæ repugnantem aversio, ad prudentiam exemplo serpentis ita redigens, ut, sicut ille, pro capitis defensione, totum corpus offerre non dubitat, sic tu pro fidei conservatione te ipsam totam periculis omnibus objicias. Iracundiam, iram, quæ est animi commotio rationi minime obtemperans, columbæ exemplo revocans ad simplicitatem, ut eos qui te injuriis afficiunt atque oppugnant, minime persequaris, quando ne columba quidem propter insidias aut pullorum suorum direptionem, ab insidiantibus ac diripientibus recedit. Intemperantiam denique, quæ est animi appetitus rationi contrarius, ad temperantiam ita traducens turturis imitatione, ut, cum opus est, a rebus sensui jucundis abstineas, quemadmodum et illa, amisso conjuge, vidua vitam transigit. Verum et sponsam jam audiamus, sponsam nunc primum alloquentem his verbis :

Equæ meæ in curribus Pharaonis assimilavi te, propinqua mea.

Pselli.

Cum sponsam amoris stimulo percitam, et ad se currere festinantem cerneret, equæ acripedi similem dixit esse. Sic enim tu, virgo, inquit, hostes profligabis, ut olim equitatus mei instructi, hoc est, angelici agminis virtus, Pharaonis copias dissipavit. Quod si quæras cur equitatu sponsus angelorum ordinem comparet, facilis erit responsio. Qui bellum gerit, si cum sagittario pugnandum est, arcum et sagittas parat : si pedes eum pedite, galeam atque hastam sumit : eques cum equite, imperator cum imperatore congregitur. Quando igitur robur exercitus Pharaonis in equitatu potissimum consistebat, idcirco equitatu ejus ex adverso instructam opponit aciem angelorum. Ac ne forte sponsam affici putes contumelia, quod perspicue similis equæ dicatur, audi quid ad eam deinceps sponsus dicat :

Quid pulchræ factæ sunt genæ tuæ, ut turturis ? collum tuum sicut monilia ?

Cum equo te similem dixerim velocissimo ; in maxilla tua non indiges freno : genæ enim tuæ sunt ornatissimæ, et freni loco, naturali pudore sunt præditæ, instar pudicæ turturis ; turturis, inquam, amantis solitudinem. Collum tuum admirabile, au-

reum gestans monile Proverbiorum. Torquem enim A Οἱ τράχηλοι σου θαυμαστοὶ καὶ κεκαλλωπισμένοι. mihi cogita, monile, quod dixi. Τὸν χρύσειον βαστάζοντες κλοιὸν τῆς Παροιμίας.

Ὅρμισκον γὰρ μοι νόησον ὃν ἔφην κλοιὸν γε.

Trium Pabum.

Cum igitur sponsus Ecclesiam ex gentibus collectam in qua pascit, allegorice demonstraverit ex illa responsione, *Si non nosti te ipsam*, nunc idem apertius indicat, *Equæ*, inquit, *meæ in curribus Pharaonis assimilavi te, propinqua mea*. Quæ quidem verba ut fiant magis perspicua, sic ordinanda sunt: *Equæ meæ assimilavi te, propinqua mea, in curribus Pharaonis*: hoc est apostolis meis, in quos celeriter ad Evangelium divulgandum currentes ego conscendens, omnes orbis terrarum terminos sum pervagatus, te virtute similem dixi. Quia sicut in illis pascere visus sum, sic et in te, quæ mihi per fidem tuam in me, mihi propinqua es et necessitudine conjuncta. *In curribus Pharaonis*, id est, in gentibus, quibus insidens Pharaon intelligibilis vehebatur. Equus enim plurali numero significat equestres copias. Sunt autem sancti apostoli, juxta illud: *Ascendens super equos tuos, et quadrigæ tuæ salvatio*⁶. Currus autem mystici Pharaonis sunt gentium cæstus, ab improbissima ipsius voluntate dependentes. Quibus in cæstibus Ecclesia prædicationem apostolorum audiens, et credens in Christum qui ab ipsis prædicabatur, atque ipsius effecta propinqua: quandoquidem fides credentis, et illius qui creditur, est immediata conjunctio: apostolis assimilata est ab ipso Christo, cum illius mandatis obediret, et apostolicam vitam imitaretur.

Jam quo modo ipsam apostolis assimilarit, videamus. *Quid*, inquit, *pulchræ factæ sunt genæ tuæ, sicut turturis?* Mirum in modum profecto pulchræ factæ sunt genæ tuæ, quæ ad similitudinem turturis verecundiam et continentiam amplecteris, et apostolorum consuetudinem imitaris, nec gentium more, immoderato genarum motu uteris in disputationibus et nugis et orationibus, ac edacitate in oibus unde reliqua omnis nascitur intemperantia: sed ejusmodi potius moderatione, ut conciso compositoque sermone supervacaneam Græcorum sapientiam viceris: in orationibus autem *regnum Dei et justitiam ejus tantummodo quæras*⁷: cibus vero non exquisitis et jucundis vescaris, sed necessariis contenta sis. Ex quo fit, ut omnibus in rebus temperanter vivas, neque vero hæc referas ad gloriam et ostentationem: quin etiam, quod ad fortitudinem et patientiam spectat, tam leni animo feras in dextera gena te percuti⁸, ut percutienti etiam alteram præbeas, ad Christi imitationem æquo animo alapas sustinentis, et mandatum servari posse re ipsa comprobantis; atque instar turturis volucris solitariae, secedentis in solitudinem, ibique jejunantis, atque ita docentis ostentationem atque humanas laudes esse fugiendas. Atque hoc quidem pacto de-

Τῶν γ' Ἡατέρων.

Ὁ γοῦν νυμφίος τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας αἰνιζάμενος ταύτη, ὅτι ἐν αὐτῇ ποιμαίνει, διὰ τοῦ ἀποκριθῆναι ταύτῃ τὸ, *Εἰ μὴ ἔγνωσ σαυτήν*, νῦν ὁ ἠνίκατο ἀποδεικνύων φησί· *Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἄρμασιν Φαραῶ ὠμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου*. Ταῦτα δὲ ἵνα σαφῆ γένοιτο, οὕτω συντακτέον· *Τῇ ἵππῳ μου ὠμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου, ἐν ἄρμασι Φαραῶ, ἤγουν τοῖς ἀποστόλοις μου ἐφ' οὓς ἐπιβὰς τὴν ἵππασίαν ἐποιήσάμεν, ἐπὶ πάντα τῆς οἴκουμένης τὰ πέρατα δέξω δραμόντας εἰς τὸ ἐμὸν κήρυγμα. εἰκυῖαν κατ' ἀρετὴν σε ἀπέδειξα*. Διὸ ὡσπερ ἐν ἐκείνοις ποιμαίνων δέδειγμαί, καὶ ἐν σοὶ τῇ διὰ τὴν εἰς ἐμὰ πίστιν ἐγγύς μου. Ἐν τοῖς χρηματίσασιν ἄρμασι τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, ἔθνησιν, ὡς φέρουσι τοῦτον ἐν ἑαυτοῖς ἐποχοῦμενον. Καὶ γὰρ ἵππος μὲν πληθυντικῶς καλεῖται ἡ ἵππικῆ δύναμις· ἥτις ἐστὶν οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι κατὰ τὸ, *Ἐπιβήσῃ ἐπὶ τοὺς ἵππους σου*. Καὶ ἡ ἵππασία σου σωτηρία. Ἄρματα δὲ τοῦ νοητοῦ Φαραῶ τὰ τῶν ἔθνῶν συστήματα, ὡς ἐξηρητημένα τοῦ πονηροτάτου βουλήματος αὐτοῦ. Ἐν οἷς συστήμασιν ἡ τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων ἀκούσασα Ἐκκλησία, καὶ πιστεύσασα εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενον Χριστὸν καὶ τοῦτου πλησίον γενομένη. Ἐπειδήπερ ἡ πίστις τοῦ πιστεύοντος καὶ τοῦ πιστευομένου ἁμεσός ἐστιν ἔνωσις. Τοῖς ἀποστόλοις ὠμοίωται παρ' αὐτοῦ Χριστοῦ πεισθεῖσα ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καὶ τὸν

C ἀποστολικὸν βίον μιμησαμένη.

Λοιπὸν ὅπως ὠμοίωσεν αὐτὴν τοῖς ἀποστόλοις, φησί· *Τί ὠραϊώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος; Ἦτοι, θαυμασίσφαι σιαγόνες σου ὠραϊσμένοι εἰσιμιμησαμένης τὴν δίκην τρυγόνος ἐνδειξαμένην ἐν ἐγκρατεῖα τὸ σῶφρον, τῶν ἀποστόλων ὁμήγυριν*. Ἦτις οὐ κατὰ τὰ ἔθνη ἀκολάσῃ τῇ τῶν σιαγόνων κινήσει ἐχρήσατο, πρὸς τε ἀδολοσχίας ἐν διαλέξει, καὶ βαττολογίας ἐν προσευχαῖς καὶ ἀδηφαγίας ἐν βρώμασιν, ἐξ ἧς καὶ ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀκολασία ὑφίσταται· ἀλλὰ μᾶλλον σῶφρονι τοσοῦτον, ὥστε τῷ συντετημημένῳ μὲν καὶ συντετελεσμένῳ λόγῳ τὴν καταργουμένην τῶν Ἑλλήνων νικῆσαι σοφίαν· ταῖς δὲ προσευχαῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ μόνον ζητεῖν· καὶ βρώμασιν οὐ τοῖς περιτοῖς καὶ ἡδέσι χρῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκεῖσθαι· καὶ ἐντεῦθεν ἐν πᾶσι ζῆν ἐγκρατῶς, καὶ μηδὲ πρὸς ἐπίδειξιν ταῦτα ποιεῖν· μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ἀνδρείον τοσοῦτον ἐνδεικνύσθαι, ὡς οὕτως ἐπιεικῶς φέρειν τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ σιαγόνι βάπισμα, ὥστε στρέφειν τῷ βαπίζοντι καὶ τῷ ἄλλῳ, κατὰ μίμησιν Χριστοῦ φέροντος ἀνεξικάκως βαπτισματα, καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἐντολῆς τῇ πράξει βεβαιούοντος, καὶ κατὰ τὸ φιλήρημον ὄνειον τὴν τρυγὸνα ἀναχωρήσαντος εἰς τὴν ἔρημον, κακείσε νηστεύσαντος, καὶ οὕτως διδάξαντος τὸ ἀνεπίδεικτον.

⁶ Habac. iii, 8. ⁷ Matth. vi, 33. ⁸ Matth. v, 39.

Καὶ οὕτω μὲν θυμασίως ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ἄς τρυγόνος, τὴν σωφροσύνην κατ' ἐπιθυμίαν ἐν ἐγκρατείᾳ, καὶ τὴν ἀνδρείαν κατὰ θυμὸν ἐν ὑπομονῇ ἐπιδεικνυμένης σου. Ὁμοίως δὲ τούτοις συνωραιώθη τράχηλός σου ὡς ὀρμίσκοι· οὐ γὰρ σιδηροῦς σου ὁ τράχηλος, ὡς διὰ τὴν ὑπερφάνειαν δόξακαμπτος· ἀλλὰ κέκαμπται διὰ μετριοφροσύνην, ὡς ὀρμίσκοι εἴ κτεσκευασμένοι εἰσὶν ἐκ χρυσοῦ· οὐ τὸ δόκιμον καὶ καθαρὸν διὰ τὸ ἀνυπόκριτον μιμαῖται σου τὸ ταπεινὸν φρόνημα. Εἰ δὲ ἀνυπόκριτον ταπεινοφροσύνην ὁ ὀρμίσκος σημαίνει, ὡς εἴρηται, ὁ τῆς νύμφης Χριστοῦ τράχηλος ὡς ὀρμίσκοι ἐπαίνου-μενος, καὶ πλῆθος ἐμφαίνει ἀρετῶν, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστη ταπεινοφροσύνην. Ὡς γὰρ ὁ ὀρμίσκος ἐν ὄρθῳ τῷ σχήματι χαλκευθεὶς, ὑστερον κάμπτεται τῇ χρεῖᾳ συσχηματιζόμενος, οὕτως ὁ τῆν ἀρετὴν τέλειος ταπεινοῦται διὰ συγκατάθεσιν, ὄρθῳς ὢν τῷ βίῳ καὶ τῇ μετριοφροσύνη καμπτόμενος. Τράχηλος δὲ περιβεβλημένος τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ λογικόν ἐστὶ τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ τὴν τραχήλου συνάπτοντος τὴν κεφαλὴν τῷ λοιπῷ σώματι, συνάπτει τὸν νοῦν τῇ αἰσθήσει, τοὺς μὲν κατὰ νοῦν λόγους τῶν ἀρετῶν, κατὰ τοὺς τούτων τρόπους κατὰ τὸν πρὸς τὴν αἰσθη-σιν, τοὺς δὲ τρόπους πάλιν αὐτῶν κατὰ τοὺς τού-των λόγους ἀνάγον πρὸς νοῦν. Ὁ καὶ κάμπτεται διὰ ταπεινοφροσύνην, μὴ διὰ τὴν ἀξίαν ἐπαυρόμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν χροῦν συστελλόμενον. Καὶ οὕτω τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν, τῇ ἐξ Ἰσραὴλ ἡμεγύρει τῶν ἀποστόλων ὁμοίωσι διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁ νυμφίος ταύτης Χριστός· τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς δι' ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς καὶ ταπεινοφροσύνης ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπαν-αγαγῶν, καὶ ἀπαλλάξας τῆς διὰ τὴν ἀπιστίαν με-λανότητος.

Τῶν γ' Πατέρων.

Οἱ δὲ τοῦ νυμφίου φίλοι (εἶεν δὲ πάντως οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ὡς τὸ αὐτοῦ ποιούντες πανάγιον θέλημα) τὰ ἐξῆς ὑπείχονται τῇ νύμφῃ, λέγοντες· Ὁμοιώματα χρυσοῦ ποιήσωμέν σοι μετὰ σιγμά-των τοῦ ἀργυρίου, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλι-σει αὐτοῦ. Ἦγοῦν, Ἐπειδὴ τῆς διὰ τὴν εἰδωλοα-τρείαν μελανότητος ἀπληθείας, καὶ τοῖς ἀποστόλοις κατ' ἀρετὴν ὁμοιώθης, καὶ τῆς ἀληθείας κατὰ γνῶ-σιν ἔρῃς, τὴν μὲν θεῖαν φύσιν αὐτὴν τὴν ἀσυγκρίτως πάσης φύσεως ὑπερέχουσαν, καθάπερ τῶν λοιπῶν ὧλων ὁ χρυσοῦς, παραστήσαι σοι οὐ δυνάμεθα· ἀθίατος γὰρ ἐστὶ πᾶσι καὶ ἀκατάληπτος. Εἰκόσματα δὲ τινεα ταύτης ἐκ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας, δηλαδὴ τοὺς δίκην σιγμάτων ἀργυρίου τηλαυγεῖς καὶ μεμε-ρισμένους ἐν τῷ παντὶ λόγους, ὑποδείξομέν σοι, ἕως οὗ ὁ τῶν ὀλῶν Δεσπότης αὐτῇ ἡ ἀλήθεια, ἐν ἐπανα-παύσει αὐτοῦ τῇ ἐν σοί, οἰκτεῖον ἐκσφάγισμα σεαυ-τῆν ἀποδείξῃ, κἀντεῦθεν γνῶς ἑαυτὴν μὲν εἰκόνα αὐ-τοῦ καὶ ὁμοίωμα, αὐτὸν δὲ ἐν σοὶ ποιμαίνοντα, καὶ ὥσπερ τινε σφραγίδι ἐν τῷ ἴδιῳ ἐκτυπώματι κοιτα-ζόμενον.

Ψελλοῦ.

Οἱ μὲντοι φίλοι βλέποντες τούτων τὰς ὀμιλίας,

coræ factæ sunt genæ tuæ quasi turturis, dum te et in cohibendis per abstinentiam cupiditatibus temperantem, et in iracundia per patientiam mode- randa fortem ac strenuam præbes. Collum itidem pulchrum effectum est, sicut monilia. Neque enim tibi ferreum est collum, ut propter superbiam flecti nequeat: sed propter modestiam facile verti possit, ut monilia ex auro elaborata: cujus quidem auri probitatem ac puritatem humilitas tua simplicitate non ficta imitatur. Quod si minime simulatam hu- militatem monile significat, ut dictum est, sponsæ Christi collum tanquam monilia commendatum, et virtutum indicat multitudinem, et implicitam in singulis virtutibus humilitatem. Quemadmodum enim monile recta figura prius ab artifice confiatur, deinde in circulum accommodata ad usum circum- flectitur: sic homo virtute perfectus, cum absoluta vitæ moderatione rectus sit, cæteris compatiendo per humilitatem flectitur atque demittitur. At col- lum humilitate circumdatum, est animi ratio quæ, ut collum reliquo corpori caput conjungit, sic ipsa mentem cum sensibus connectit: dum ex virtutum habitu mentem per actiones sensibus applicat: sensusque rursus ex virtutum præscripto ad men- tem reducit. Flectitur item per humilitatem, dum non ex propria extollitur dignitate: sed ex pulveris ac materiæ abjectione demittitur. His rationibus Ecclesiam ex gentibus coactam per fidem in se sponsus ipsius Christus, apostolorum cætui ex Israel assimilavit: triplicem animi partem per continentiam et patientiam et humilitatem, ex statu naturæ contrario ad habitum naturæ congruentem redigens, et nigredinem ipsius ablucens contractam ex infidelitate.

Trium Patrum.

Amici autem sponsi (sint autem hi omnino sancti angeli, quippe qui sanctissimæ illius obtemperant voluntati) ea quæ sequuntur, sponsæ pollicentur: *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctio- nibus argenti, quousque rex in accubitu juerit suo.* Quasi dicant: quoniam a nigredine ex idolorum cultu contracta liberata es, et apostolis per virtu- tem similis reddita, et cognoscendæ veritatis stu- diosa: nos naturam quidem divinam, quæ, ut aurum alia cum materia nulla, sic ipsa nullis cum aliis naturis comparari potest, tradere minime va- lemus: cum ea nec oculis cerni, nec mente com- prehendi queat: simulacra tamen ipsius quædam ex rerum naturalium aspectu et contemplatione, argento quasi distincta ac vermiculata faciemus tibi, eorum quæ in mundo sunt, rationes ostenden- tes, quoad rerum omnium Dominus, qui est ipsa veritas, in te veluti in accubitu et requie sua con- quiescens, propriam similitudinem suam te ipsam ostendat, ut tutemet ipsius imaginem agnoscas, eumque in te pascentem et tanquam sigillum in proprio signo expressum recubantem.

Pselli.

Amici igitur sponsi, ex iis quæ dicta sunt, tum

ingentem sponsæ erga sponsum amoris flammam, tum propensam hujus erga sponsam voluntatem considerantes, atque inde rei finem prospicientes, quod ad eam procul dubio sponsus esset descensus, ac regio more in illa conquiescitur, sponsam jam instruunt atque auro exornant, et cum rex voluerit advenire, eam ad quiescendum aptissimam reperiat. Itaque sic alloquuntur :

Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quousque rex sit in accubitu suo.

Quando, inquit, futurum est ut rex in te, quæ ipsum puriter amas et quæris, requiescat; age, sine te a nobis instrui atque exornari. Quamvis enim non ut aurum, o sponsa, virtutibus fulgeas, sed adhuc ut argentum splendeas præ nigredine; te ad auri tamen similitudinem decorabimus, similemque reddemus cherubico et flammeo ac venerando solio, in quo rex descendens se reclinet et acquiescat. Superior omnis apparatus, meo quidem iudicio, mirabilem sponsæ et virginis ex argento in aurum mutationem, ab amicis Verbi et sponsi accurate acquisitam, id est, decorem et gratiam sponsæ ab angelis Dei adhibitam significat. Hic enim Domini amicorum est mos atque institutum, ut cum suam aliquam virginem ad Christum studiose festinantem nacti sint, undique tanquam custodes illam circumdant atque adjuvent, et ad rectas et cum virtute conjunctas vivendi rationes incitent, quoad illam Domino aptam gratamque reddant. Sed jam interpretando longius progrediamur, et quæ sponsa, amicorum studio ac diligentia exornata, ad amicos ipsos, id est angelos, dicat, audiamus :

Nardus mea dedit odorem ejus.

Animæ virtutis studiosæ progressionis fructum perspicias. Cum enim in recta vitæ ratione virgo profecerit, atque ita ad Verbum et sponsum optatum appropinquet, sponsi pulchritudinem se dicit agnovisse, sed per sensum quemdam solum : nempe odoratum. Cur autem, inquit, nullum aliud unguentum, sed nardum duntaxat Dominum ait redolere? An quia inter unguenta nardus obtinet principatum? An potius divinius aliquid vult innuere? Si quis enim homo ex præsentī vita, licet omnes labore et industria acquirens virtutes, recte vivat, nisi Christum divino baptismate induerit, nil revera vitæ æternæ hisce virtutibus consequetur. Arcanum hoc quod animo complecteris, unguentarium exemplo fit manifestum. Cum enim nardinum volunt conficere, licet alia multa in unum conjiciant, nisi nardum, quæ quidem est herba, simul adhibuerint, frustra operam sumunt. Præterea Christus, qui idem et sponsus est, ad cœnam Simonis leprosi

A Καὶ τὸ τῆς νόμφης ζώπυρον πολὺ πρὸς τὸν νυμφίον, Πρὸς δὲ, τὴν συγκατάβασιν ἐκείνου πρὸς τὴν νόμφην, Καὶ τούτων ἐπιγνώσαντες τοῦ πράγματος τὸ τέλος, Ὡς ἄρα καταθήσεται πρὸς ταύτην ὁ νυμφίος, Ἐπανακλιθὸς βασιλικῶς ἐν ταύτῃ, Τὴν νόμφην εὐτρεπίζουσι δῆθεν καταχρυσούντες. Ἴν', ἐπειδὴν ὁ βασιλεὺς ἐπιδημῆσαι θέλῃ, Εὐρήσῃ πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτὴν ἐτοιμοτάτην. Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου·

Ὁμοιώματα χρυσοῦ ποιήσωμέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ.

Ἐπεὶ, φασίν, ὁ βασιλεὺς ἀνακλιθῆναι μέλλει

Ἐν σοί, τῇ τοῦτον καθαρῶς φιλοῦση καὶ ζητούση. Δεῦρο λοιπὸν καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς ἀτοίμασθεῖσα.

B Κἂν γὰρ οὐ λάμπεις ὡς χρυσοὶ ταῖς ἀρεταῖς νόμφη (Ἀκμὴν γὰρ ἀργυρολαμπεῖς ἀπὸ τῆς σκοτομήνης), Ἄλλ' ὁμῶς χρυσαυγῆσομεν καὶ παρεικάσομέν σε Χερουδικῶ καὶ φλογερῶ καὶ σεβασμίῳ θρόνῳ.

Ὁ βασιλεὺς γὰρ κατελθὼν ἀνακλιθῆσεται σοι.

Τὴν γὰρ ῥηθεῖσαν ἄπασαν ὡδε δραματούργιαν.

Τὴν θαυμαστὴν ἀλλοίωσιν τῆς νόμφης καὶ παρθένου,

Τὴν ἐξ ἀργύρου πρὸς χρυσοῦν σφίμι γεγεννημένην,

Ἡρὰ τῶν φίλων δηλαδὴ τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου,

Ὡς ἀρωγὴν μοι νόησον, καὶ χάριν πρὸς τὴν νόμφην,

Ἐκ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν ἐπαξίως·

Τοῦτο γὰρ ἔθος ἐπέφυκε τοῖς φίλοις τοῦ Δεσπότητος,

Ὅτι ἐπειδὴν ἀβρήσωσι ψυχῇ τινα παρθένον,

Ἐπεγομένην πρὸς Χριστὸν καλῶς ἐπαναλύσαι,

Κυκλόθεν παρεμβάλλουσιν ὡς φύλακες ἐκείνης,

Ἀρτήγοντες, ἐγείροντες πρὸς ἐναρέτους τρόπους,

Μέχρις ἂν δεῖξωσιν αὐτὴν δεξιὰν τῷ Δεσπότη.

Ἄλλ' ἤδη προχωρήσωμεν τῷ λόγῳ περαιτέρω.

Καὶ προκόψασαν ψυχὴν ταῖς χάρισι τῶν φίλων

Ἰδωμεν, τί φησιν εὐθὺς αὕτη ὡς πρὸς τοὺς φίλους.

Φησὶ δ' αὐταῖς ταῖς λέξεσιν οὕτως πρὸς τοὺς ἀγγέ-
[λους·

Νάρδος μου ἔδωκεν ὄσμην αὐτοῦ.

Bλέπεις καρπὸν τῆς προκοπῆς ψυχῆς τῆς ἐναρέτου·

Ἰδοὺ γὰρ ἡ προκόψασα πρὸς ἀρετὰς παρθένος,

Ὡς περ καὶ προεγγίσασα τῷ ποθουμένῳ Λόγῳ,

Ἐπεγνωκέναι μὲν ἔρεῖ τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου,

Ἠλλὴν δὲ αἰσθησέως τινος ἀσφραντικῆς καὶ μόντης.

Τίνος δὲ χάριν, ἐρωτᾷ, οὐ λέγει μύρον ἄλλο,

D Ἄλλὰ τοῦ νάρδου μέμνηται μυρίζειν τὸν Δεσπότην·

Τὸ μὲν, ὅτι καὶ πρώτιστόν ἐστι τῶν ἄλλων μύρων·

Τὸ δ' αὖ, ὅτι καὶ ἐπέφυκεν ἐμφάσεις ἔχον θείας·

Ὡς περ εἴ τις ἄνθρωπος ἐκ τοῦ παρόντος βίου,

Κἂν πάσας φέρων κατορθοῖ τὰς ἀρετὰς ἐμπόνως,

Ἄν μὴ Χριστὸν ἐνδέδωκεν βαπτίσματι τῷ θεῷ,

Οὐδὲν οὗτος ὄνησι ταῖς ἀρεταῖς ἀπάσαις·

Τοῦτον τὸν τρόπον ἴδῃ τις ἀβρήτως ἐν καρδίᾳ,

Παρά τινος τῶν μυριψῶν κατασκευαζομένου

Οἱ γὰρ βουλόμενοι ποτε κατασκευάσαι νάρδον,

Κἂν εἴτῃ βάλλωσι πολλὰ μυριψικὰ πρὸς τοῦτο,

Εἰ μὴ καὶ νάρδον βάλλωσιν, ἥτις ἐστὶ βοτάνη,

Εἰς μάτην πεπονθήκασιν ὅντως οἱ ναρδεργάται.

Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ προσκληθεὶς Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος, Ἄ
Εἰς δειπνὸν Σίμωνος λεπροῦ καταπεποιημένου,
Τοῦτο τὸ μύρον ἤλειπται παρὰ τῆς μοιχαλίδος.
Ὁ λόγος τοίνυν μέμνηται τοῦ νάρδου προσηκόντως.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡ νύμφη τοῖς τῶν ἀρετῶν διαφοροῖς
κατὰ πρᾶξιν μὲν τρόποις, κατὰ θεωρίαν δὲ λόγοις
καθαρθεῖσα, εἶτα εἰς τελειότητα ἐναγομένη, πρὸς
τοὺς τὰ προειρημένα πρὸς αὐτὴν φήσαντας φίλους
τοῦ νυμφίου, ἀποκρινομένη φησὶ· Νάρδος μου ἔδω-
κεν ὁσμὴν αὐτοῦ ἡγουν, Ἡ ἐκ τῶν διαφορῶν κατὰ
πρᾶξιν τρόπων καὶ κατὰ θεωρίαν λόγων, δίκην τῆς
ἐκ διαφορῶν ἀρωμάτων συγκειμένης νάρδου, κρα-
τηθεὶσά μοι ἔμπρακτος γνώσις, παρέσχεν ἔμφασιν
αὐτοῦ, τοῦ κατ' οὐσίαν ἀπροσίτου νυμφίου, οὗ τὸν
χαρακτήρα φέρω, ὡς εἰκὼν αὐτοῦ καὶ ὁμοίωμα. B
Μίγμα γὰρ αὕτη τῶν ἐν τῷ παντὶ μετοχῶν τοῦ ἐνὸς
τῶν ὄλων αἰτίου ὑπάρχουσα· ὡς κρᾶμα κατὰ φύσιν
οὐσα νηητῆς καὶ αἰσθητῆς κτίσεως, καὶ κατὰ γνώμην
τοὺς ἐν τῷ παντὶ λόγους καὶ τρόπους ἐν ἐκτετῆ κε-
ράσασα. Κάντεῦθεν ἀποδοῦσα τῷ κατ' εἰκόνα λόγῳ
τὸν καθ' ὁμοίωσιν τρόπον, ἐν ἑαυτῇ τοῦτον δεικνύει,
ὡς ἐν εἰκόνι ἀρχέτυπον. Ἐπεὶ δ', ὡς εἶρηκεν, ἐν αἰσθη-
σει γέγονεν τοῦ νυμφίου, τί ταύτη; Οὗτός ἐστι,
φησὶν, ἀπόδεσμος στακτῆς ἀδελφιδός μου ἐμοί.
Ἦτοι, Συνοχή ἐστὶν ἐμοὶ καὶ συντήρησις τῆς μεταδο-
τικῆς σταγόνης τῆς θείας χάριτος, ὁ κατὰ τὴν τοῦ
Συμμάχου ἐρμηνείαν ἀγαπητός μου. Ἐπειταρ αὐτὸς
πιστευόμενος τὰ πνευματικὰ συντηρεῖ τῇ Ἐκκλησίᾳ
χάρισμα, καὶ ἰσθ' τοὺς πιστοὺς τοῦ μὴ ἀπὸ τῆς
ἀληθείας τρέπεσθαι. Εἶτα ὅπου ἐν αὐτῇ περιπολεύ-
σας τὴν ἀτρεψίαν ταύτην χαρίζεται, φάσκει· Ἄνὰ
μέσον τῶν μαστῶν μου αὐλισθήσεται. Τούτων δὲ
μέσον ἡ καρδία ἐστίν, ἐξ ἧς τῷ λοιπῷ σώματι τὸ
ζωτικὸν διαδίδεται πνεῦμα· ἥτις ὑπεμφαίνει τὸν
ἡγεμόνα νοῦν· ἐν ᾧ περιπολεύσει ὁ Κύριος, ὅταν ἡ
νύμφη αὐτοῦ διὰ τελειότητα αὐτῷ κολληθεῖσα πνεῦμα
γένηται ἐν εἰσοικισμένῃ τῇν ἕξιν τῆς ἀρετῆς διὰ
τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργείας. Δι' ἧς ἡ ἐν
Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ, εἰς πάσας τὰς τῆς ψυχῆς
δυνάμεις ὡς ταύτης μέλη διοδεύσασα, ἀτρεψίαν αὐ-
ταῖς ἐμποίησει. Καὶ οὕτω μὲν ὁ νυμφίος τῇ νύμφῃ
ἔσται τῶν καλῶν ἀτρεψία, ὅταν τελεία ἀναδειχθῇ.

Ψελλοῦ.

Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς λογίων.
Ἡ νύμφη γὰρ ταῖς προκοπαῖς ὡς ἔνθους γινομένη,
Ἔτι συνείρειν ἀγαπᾷ τὸν λόγον πρὸς τοὺς φίλους.
Φησὶ γοῦν τάδε πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὸν νάρδου
[λόγον·

Ἀπόδεσμος στακτῆς ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί,
ἀνὰ μέσον τῶν μαστῶν μου αὐλισθήσεται.

Ἔθος ἐστίν, ὡς λέγουσιν, κόραις ταῖς φιλοκό-
[σμοις,

Μὴ μόνον ἔξωθεν αὐτὰς ἐξόχως καλλωπίζειν,
Ὡς ἐφελεύσωσιν αὐτῶν τὸν ἑραστὴν ἐν τάχει,
Ἄλλὰ καὶ μάλλον ἔσωθεν αὐτῶν τῶν ἱματίων,
Κατασκευὰς τιθέασιν ἀπὸ τῶν μυριπνῶων.

* Coloss. III, 3.

Sponsa deinceps, variis virtutum cum in agendo,
tum in contemplando expolita dotibus atque illu-
strata, et ad perfectionem progrediens, et ad ea quæ
sibi ab amicis sponsi dicta fuerant, respondet :
Nardus, inquit, mea dedit suavitatem ejus : id est,
efficax ex diversis agendi speculandique rationibus
cognitio conquisita, instar nardi ex variis aroma-
tibus conditæ præbuit specimen ejus ; sponsi ni-
mirum, per naturam inaccessi, cujus ego speciem
ac notam gero, ut imago ipsius ac similitudo. Cum
enim mistio quædam sit eorum quæ in mundo
unam illam rerum omnium causam participant :
quippe quæ ex intelligibili et sensibili creatura
naturaliter constet, scientiaque rationes rerum ac
modos id se complectatur : propterea moribus si-
militudinem referens, eum in se tanquam in ima-
gine exemplar representat. Verum, quia sensu, ut
dixit, sponsum agnovit, quid ipso sensu sit, expli-
cat, dicens : Fasciculus myrrhæ nepos meus mihi.
Nexus est et conservatio stillæ divinæ gratiæ quæ
mihi communicata est, dilectus meus : ut Symma-
chus interpretatur. Per fidem enim acceptus, spi-
ritalia tuetur atque conservat Ecclesiæ munera,
fidelesque confirmat et corroborat, ne a veritate
desciscant. Tum, ubi sponsus in ipsa manens,
constantiam hanc largiatur, exponit, In medio, in-
quiens, uberum meorum commorabitur. Uberum
medium obtinet cor, unde vitalis spiritus in reli-
quum corpus diffunditur. Præstantem vero animæ
partem mentem innuit, in qua Dominus habitat,
cum ejus sponsa perfectione sibi copulata, unus
spiritus efficitur, virtutis habitum adipiscens per
sancti Spiritus operationem, unde vila in Christo
abscondita* in omnes animæ potentias, tanquam
in hujus membra, influens, stabilem ipsis firmita-
tem ac robur instillat. Atque ita sponsus erit spon-
sæ, cum ad perfectionem venerit, virtutum immo-
bile firmamentum.

Trium Patrum.

Sponsa deinceps, variis virtutum cum in agendo,
tum in contemplando expolita dotibus atque illu-
strata, et ad perfectionem progrediens, et ad ea quæ
sibi ab amicis sponsi dicta fuerant, respondet :
Nardus, inquit, mea dedit suavitatem ejus : id est,
efficax ex diversis agendi speculandique rationibus
cognitio conquisita, instar nardi ex variis aroma-
tibus conditæ præbuit specimen ejus ; sponsi ni-
mirum, per naturam inaccessi, cujus ego speciem
ac notam gero, ut imago ipsius ac similitudo. Cum
enim mistio quædam sit eorum quæ in mundo
unam illam rerum omnium causam participant :
quippe quæ ex intelligibili et sensibili creatura
naturaliter constet, scientiaque rationes rerum ac
modos id se complectatur : propterea moribus si-
militudinem referens, eum in se tanquam in ima-
gine exemplar representat. Verum, quia sensu, ut
dixit, sponsum agnovit, quid ipso sensu sit, expli-
cat, dicens : Fasciculus myrrhæ nepos meus mihi.
Nexus est et conservatio stillæ divinæ gratiæ quæ
mihi communicata est, dilectus meus : ut Symma-
chus interpretatur. Per fidem enim acceptus, spi-
ritalia tuetur atque conservat Ecclesiæ munera,
fidelesque confirmat et corroborat, ne a veritate
desciscant. Tum, ubi sponsus in ipsa manens,
constantiam hanc largiatur, exponit, In medio, in-
quiens, uberum meorum commorabitur. Uberum
medium obtinet cor, unde vitalis spiritus in reli-
quum corpus diffunditur. Præstantem vero animæ
partem mentem innuit, in qua Dominus habitat,
cum ejus sponsa perfectione sibi copulata, unus
spiritus efficitur, virtutis habitum adipiscens per
sancti Spiritus operationem, unde vila in Christo
abscondita* in omnes animæ potentias, tanquam
in hujus membra, influens, stabilem ipsis firmita-
tem ac robur instillat. Atque ita sponsus erit spon-
sæ, cum ad perfectionem venerit, virtutum immo-
bile firmamentum.

Psell.

Sed jam et ea quæ deinde sequuntur, audiamus.
Sponsa enim progressu quasi afflatu institutum
cum amicis sermonem studiose persequitur, et
post nardi mentionem, sic ait :

Fasciculus stactes filius sororis meæ mihi, in me-
dio uberum meorum commorabitur.

Elegantium virginum mos est, ut non solum
exteriori ornatu se decorent, quo celeriter ama-
tores suos alliciant, verum etiam suavia in vesti-
mentis unguenta gerant. Quoniam igitur Canti-
corum verbis anima ut pulchra virgo est exornata,
et hominum more sponsalibus decora vestimentis

ad nuptias adducta, consentaneum est ut verba quaedam muliebri loquatur, licet interius arcantum sensum contineant. Aperte igitur quasi delicias faciens. Quamvis, inquit, mulieres quaedam ad amorem excoitandum alia gestent unguenta in vestimentis; ego tamen cujusvis fragrantissimi odoris loco pulcherrimum sponsum, uti suavissimum unguentorum fasciculum collo suspendens, retinebo. Vel potius hoc significat: Quamvis aliæ animæ mundi curis et negotiis implicentur; ego sponsi mei percipiens voluptatem, eum inculpam in tabulis cordis mei. Uberum enim medium cordis est sedes.

Trium Patrum.

Botrus Cypri sororis meæ filius mihi in vineis Engaddi.

Qualis est uva adhuc florens, quæ vinum cordi lætitiā afferens pollicetur: talis est mihi propter imperfectionem meam dilectus meus in vineis, hoc est in variis rerum naturis, quæ perspicuæ sunt oculo tentationis (id enim est Gaddi) oculo nimirum rationis naturas rerum ac veritatem in omnibus explorantis. Hæc enim eas indagans tanquam florentem uvam, ex ipsis colligit veritatem; quæ veluti vinum quoddam a figuris mentem dimovebit, cum diversas, quæ in mundo sunt, rationes in se ipsa coactas amplectetur.

Pseli.

Ex sponsæ verbis quædam supersunt, quæ quidem nunc pro viribus sunt explicanda: sic enim ipsos angelos alloquitur:

Botrus Cypri sororis meæ filius mihi in vineis Engaddi.

O præclaram progressionis sponsæ mutationem! Quæ enim perspicue paulo ante similis equæ dicta fuerat, nunc amicorum obsequio plane proficiens, se ipsam ut vitem fructiferam agnoscit. Omnis enim anima pura, Domini succensa desiderio, operum progressu fit omnia. Nunc quidem sedes Cherubim, nunc sedes Regis, nunc autem vitis fructifera in aula Domini. Quod igitur puriter sponsa dicit, hoc est: Sic agnovi sororis meæ filium, id est sponsum, sicut botrum, qui nobis distillavit mustum æternitatis. Haud omnibus virtutes capessentibus animabus est maturus, sed pro virtutum mensura jucunditatem suam subinde mutat. Alii namque floret, in aliis nigrescit, in aliis maturus est, in aliis plane coctus ac dulcis est. Sponsa igitur, dum florentem botrum se ferre dicit, ostendit se nondum ad perfectionem pervenisse. Aut tanquam florentis pulchritudinem exaggerans, ita, inquit, mihi floret Christus et sponsus, ut odoriferi

Ἐπεὶ γοῦν γεγυναίκεται τῇ λόγῳ τῶν Ἀσκητῶν Ἡ παρθενοῦσα ψυχὴ καὶ τρόποις ἀββενόφρων, Καὶ νυμφικῶς συνέσταλται πρὸς γάμους ἐπηγγεμένη, Λόγους τινὰς γυναικὸς εἰκὸς ἔστι καὶ λέγειν, Κἄν ἴσχωσιν ἀπόββητον τὸν λογισμὸν ἐν βῆθει. Τοῦτο γοῦν λέγει προφανῶς ὡσπερ ἀκκιζομένη, Ὅτι Κἄν φέρωσιν τινες γυναῖκες ἄλλα μύρα Πρὸς ἔρωτα θερμότερον ἔνδον τῶν ἱματίων, Ἄλλ' ἔγωγε μυρίσματος ἀντὶ παντὸς εὐώδους, Αὐτὸν ἐκεῖνον κτήσομαι τὸν κάλλιστον νυμφίον, Ὅσπερ ἀπόδεσμὸν τινα μύρων εὐωδιστάτων, Καλῶς ἀπειρωρήσασα περὶ τὸν τράχηλόν μου. Μᾶλλον δὲ τοῦτο καθαρῶς κινίσσεται τῇ λόγῳ, Ὅτι Κἄν ἄλλαι τῶν ψυχῶν τῇ βίῳ πεφυρμέναι, Ἄλλας φροντίδας ἔχουσιν τῶν κοσμητικῶν πραγ-

B Εγὼ δ' ἄλλην τὴν ἡθονὴν γνοῦσά μου τοῦ νυμφίου, Αὐτὸν χαράξω ταῖς πλαξὶ τῆς ἐμῆς καρδίας· Μαστῶν γὰρ μέσον πέφυκεν ὁ τόπος τῆς καρδίας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Βότρως τῆς Κύπρου ἀδελφιδὸς μου ἐμοὶ ἐν ἀμπελώσιν Ἐγγαδδί.

Ἦτοι, δίκην σταφυλῆς ἔτι ἀνθούσης, καὶ τὸν εὐφραντικὸν τῆς καρδίας οἶνον ἐπαγγελλομένης, ὁ ἀγαπητὸς μου καρποφορεῖται μοι διὰ τὴν ἐμὴν ἀτέλειαν, ὡς ἐν ἀμπελώσιν ταῖς διαφόροις τῶν ὄντων φύσεσιν, αἱ εἰσὶν διοραταὶ τῇ ὀφθαλμῷ τοῦ πειρατηρίου. Ὅσπερ ἐρμηνεύεται τὸ Γαδδί· δηλονότι τῇ ὄψει τοῦ βασανίζοντος τὰς φύσεις, καὶ τὴν ἐν ὄλοις ἀλήθειαν ἐρευνῶντος λόγου. Οὕτως γὰρ ταύτας διερευνῶμενος ὡς ἀνθοῦντα βότρων τοῖς τοῦτων λόγοις καρποφορεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἥτις ὡσπερ τις οἶνος τὸν νοῦν ἐκστῆσει τῶν τύπων, ὀπνηκὰ τοὺς ἐν τῇ παντὶ διαφόρους λόγους περὶ αὐτὴν συνάψει ἐνοειδῶς.

Ψελλοῦ.

Ἐχομέν γέ τι λείψανον τῶν ἐκ τῆς νόμφης λόγων, Ὅσπερ ὡς ἔστιν ἐφικτὸν τὸ νῦν ἐρμηνευτέον. Λέγει γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἡ νόμφη τοὺς ἀγγέλους·

Βότρως τῆς Κύπρου ἀδελφιδὸς μου ἐμοὶ ἐν ἀμπελώσιν Ἐγγαδδί.

Ὡ τῆς καλλῆς ἐναλλαγῆς τῆς προκοπῆς τῆς νόμφης!

Ἡ πρὸ μικροῦ γὰρ ἐμφανῶς ἱππῃ παρεικασθεῖσα, Ἄρτι λαμπρῶς προκόψασα ταῖς χάρισιν τῶν φίλων, Ὡς βοτρυφόρον ἄμπελον αὐτὴν ἐπιγινώσκει.

Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ ποθοῦσα τὸν Δεσπότην, Πάντοτε πάντα γίνεται τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων Νῦν μὲν θρόνοι Χερουδὶμ, καὶ θρόνος Βασιλέως, Νῦν δ' ἄμπελος κατάκαρπος ἐν ταῖς αὐλαῖς Κυρίου.

Ὅσπερ οὖν λέγει καθαρῶς ἡ νόμφη, τοῦτο λέγει· Ὡς ἔγνω τὸν ἀδελφιδούν, τουτέστι τὸν νυμφίον, Ὅστις ἀπέσταξεν ἡμῖν γλυκύος ἀθανασίας·

Οὐκ ἔστι πάσαις ὄριμος ψυχῆς ταῖς ἐνερέταις, Ἄλλ' ἐξαλλάσσει τὸ τερπνὸν εἶδος αὐτοῦ πολλῶν, Κατὰ τὸ μέτρον δηλαδὴ τῶν ἀρετῶν ἐκάστου.

Ἄνθει γὰς ἄλλαις τῶν ψυχῶν, ἐν ἄλλαις δὲ κυπρίζει,

Ἐν ἄλλαις δ' ὄριμός ἐστιν, ἐν ἄλλαις δὲ περὶ κάζει. Ἡ νόμφη τοῖσιν φέρουσα κυπρίζοντα τὸν βότρων,

Δείκνυσιν ὅτι προκοπήν οὐκ ἔφθασε τελείαν.

Εἶθ' ὡς περ ὄπαυξάνουσα τοῦ κυπρισμοῦ τὸ κάλλος,
Οὕτως, φησί, κυπρίζει μοι Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
Ὡς περ κυπρίζουσι τερπνῶς ἐν τῷ Γαδδί τῷ τόπῳ
Οἱ τῶν ἀμπέλων βότρυες εὐώδεις πεφυκότες ·
Γῆ γάρ, ὡς φασι, τοῦ Γαδδί ἀμπελοτρόφος οὔσα,
Γῆν πᾶσαν ὑπερήλασεν εἰς τὴν ἡδυοτρόαν.
Τῆς γοῦν ἀγνῆς καὶ καθαρᾶς ψυχῆς εἰπούσης τάδε,
Ὁ λόγος ἀποκρίνεται λέγων ταῦτα ·

Ἴδού εἰ καλή, ἡ πλησίον μου, ἰδού καλή · οἱ
ὄφθαλμοί σου, περιστεραί.

Ὡς περ οἱ χρυσογνώμονες, οὓς φασι χρυσοχόους,
Ἄν τὸν χρυσὸν θελήσωσι τὸν κεκιδθλωμένον,
Λαμπρότερον ἐργάσασθαι καὶ καθαρὸν ἐξόχως,
Πολλάκις βάλουσιν αὐτὸν ἐν τοῖς χωνευτηρίοις
Τοῦτον τὸν τρόπον δείκνυσιν τὴν νύμφην νῦν ὁ λόγος, **B**
Ὁ τῶν ψυχῶν θεραπευτὴς τῶν μεμελανωμένων ·
Ἴσπερ γάρ ταύτην πρότερον τῷ λόγῳ παρεκάσας,
Καὶ δείξας ἔτι χαμερπῆ τυγχάνειν τὴν παρθένον,
Ἡρὸς ἀρετὴν ἠρέτισε ταύτην ὑψηλοτέραν.
Ἡ δὲ προκόψασα τρανῶς ταῖς χάρισι τῶν φίλων,
Γίνεται θρόνος πύρινος τοῦ πάντων Βασιλέως.
Ἄλλ' ἔτι πάλιν φθάνουσα ταῖς ἀρεταῖς εἰς ὕψος,
Καὶ πάλιν προσεγγίσασα τῷ καθαρῷ νυμφίῳ,
Λαμπρῶς ἐγκυμιάζεται καὶ παρὰ τοῦ νυμφίου.

Ἴδού γάρ εἰ καλή, φησί, ἡ πλησίον μου.
Δίττα διπλοῦς τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους ἐπιφέρων
[πάλιν,

Ἴδού, φησί, καλή τυγχάνεις, ὦ παρθένε.
Ἔχεις γὰρ ὄμματα τερπνὰ περιστερᾶς παρθένου,
Ὅπταν σου τοὺς ὄφθαλμοὺς ἀπέστρεψας τῆς πλάνης,
Καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν πλαστοουργὸν τὸν σὸν ἐνατενίζεις, **C**
Ἡριστερᾶς δὲ μέμνηται νῦν ὄφθαλμοὺς ὁ λόγος,
Τὸ καθαρὸν τοῦ βλέμματος σημαίνων τῆς παρθένου.
Καὶ γὰρ τοσοῦτον καθαρὸν ἔσχεν ἐκείνη βλέμμα,
Ὡς τε κατεῖδε καθαρῶς τὸν κάλλιστον νυμφίον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ὅστω τοίνυν τὴν νύμφην ὁ νυμφίος ὁρῶν κατὰ
πρᾶξιν μὲν καθαρὰν, κατὰ θεωρίαν δὲ πεφωτισμέ-
νην, φησί πρὸς αὐτήν · Ἴδού εἰ καλή, ἡ πλησίον μου,
ἰδού εἰ καλή · ὄφθαλμοί σου, περιστεραί. Ἐγὼν,
Ἴδού ὑπάρχεις ὠραία κατὰ μετοχὴν τῆς ἐμῆς ὠραιό-
τητος, ὡς τὸ διὰ τὴν πρῶτην ἀπιστίαν ἀσχος ἀπο-
βαλομένη, καὶ ἐγγίσασά μοι κατ' ἀρετὴν ἐν τῷ
μιμησασθαι τοὺς ἐμοὺς μιμητὰς ἀποστόλους. Ἴδού
ὑπάρχεις ὠραία ὡς παρὰ τῶν ἀγγέλων μου τὰς ἐν
τῷ παντὶ διδαχθεῖσα ἐμφάσεις μου, κἀντεῦθεν **D**
ὠραισθεῖσα καὶ κατὰ γνώσιν, ἐπειδὴ περ οἱ νοεροὶ
ὄφθαλμοί σου πνευματικοί, ἐν τῷ μὴ ἀπατάσθαι τοῖς
ἐν αἰσθησεῖ τερπνοῖς, ἀλλ' ὡς ἐν ἐσόπτροις τούτοις
τὰ κεκρυμμένα διορᾶν νοητὰ κάλλη.

Τῶν γ' Πατέρων.

Πρὸς ταῦτα δὲ ἡ νύμφη, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ νυμφίου
μεμαρτύρηται πνευματικοὺς ἔχειν ὄφθαλμοὺς, κἀν-
τεῦθεν μὴ ἀπατωμένους · ἀλλὰ τὸ κυρίως καλὸν,
ὄθεν ἡ ὠραιότης αὐτῆ γέγονε κατὰ μετοχὴν, γνωρί-
ζοντας, τάδε φησίν · Ἴδού εἰ καλὸς, ἀδελφιδούς μου
δηλονότι, Σὺ μόνος ἂν δικαίως λέγοιο καλὸς ὁ ἀγα-
πητός μου, οὐ κατὰ μετοχὴν καλὰ τὰ καλὰ · καί γε

A botri jucunde florent in Gaddi : quæ quidem regio
vitibus abundans uvæ suavitate cæteris omnibus
antecellit. Hæc anima casta et pura cum dixisset,
sponsus respondet ita sponsam alloquens :

*Ecce pulchra es, propinqua mea, ecce pulchra es :
oculi tui, columbæ.*

Quemadmodum qui aurum tractant et elaborant,
quos aurifices appellamus, si aurum adulteratum
velint expurgare, et purius atque splendidius red-
dere, sæpius illud in fornaces conjiciunt : sic ani-
mas quæ nigredinem contraxerunt, curat expolituræ
Deus. Cum enim prius sponsam equæ comparasset,
ostendissetque eam adhuc humi repere, virginem
ad hæc sublimiorem virtutem incitavit : illa autem
amicorum officiois vere proficiens, sit ignea sedes
Regis universorum. Deinde virtutibus rursus altius
provecta, atque iterum ad purum sponsum appro-
pinquans, ab eo præclare commendatur *Ecce enim,*
inquit, *pulchra es, propinqua mea ;* et pulchritudinis
laudem ingeminans, *ecce,* inquit, *pulchra es,* o
virgo. Jucundi enim es oculis prædita columbæ
virginis, cum oculos tuos ab errore averteris, et
eos in me Creatorem tuum intenderis. Columbæ
autem oculos memorat, ut purum virginis obtutum
significet. Tam mundos enim oculos habet, ut pu-
riter pulcherrimum sponsum aspiciat.

Trium Patrum.

Sic igitur sponsam actionis puritate præstantem,
et contemplationis luce splendentem sponsus aspi-
ciens alloquitur : *Ecce pulchra es, propinqua mea :
ecce pulchra es : oculi tui, columbæ.* En formosa
existis ; quia particeps es pulchritudinis meæ :
quoniam pristinæ incredulitatis turpitudinem ab-
jecisti, et, imitatores meos apostolos imitando, ad
me per virtutem appropinquasti. Ecce decora es,
quippe quæ ab angelis meis species tuas quæ in
mundo sunt, didicisti, atque ita cognitione etiam
et scientia es exornata. Mentis enim oculi tui spi-
ritales rebus sensui jucundis minime decipiuntur,
sed in iis tanquam in speculo reconditas pulchritu-
dines intelligibiles contemplantur.

Trium Patrum.

Ad hæc sponsa, cum testimonio sponsi spiritales
habeat oculos qui decipi nequeant, sed quod vere
pulchrum est, unde ipsa quoque fit pulchritudinis
particeps, conspiciant : *Ecce ;* inquit, *es pulcher,*
sponse mi. Tu solus videlicet, jure pulcher dici
potes, dilecte mi, cujus participatione pulchra sunt
pulchra. Pulcher, inquam, inaccessa naturæ pul-

chritudine. Sic igitur pulcher, ad lectum nostrum A umbrosus, in natura nostra nimirum, in qua tanquam in lecto quiescens tu Dei et Patris lucidissimus et sine umbra radius, per umbram aspiceris, tanquam in imagine exemplar. Quoniam et domus tua nos, Ecclesia nimirum quæ in te credit, sumus *Tigna nostra, cedri* : hoc est, pietatis et religionis dogmata quæ tanquam tigna domum, hoc est, fidelium Ecclesiam continent, et quasi cedri, fortiter constituta solida in Christum fide innituntur : neque Ecclesiam assiduis hæresum et temptationum motibus, veluti variis vehementium imbrum atque ventorum incursum oppugnatam labefactari ac ruere patiuntur. *Laquearia nostra, cupressi*. Laquearia variam recti continent pulchritudinem, quæ constat ex concinna et fabrefacta B contignatione tabularum ; quæ quidem si ex cupresso confectæ sint, tum bene olent, tum putredinem non admittunt. His virtutes sunt similes, quibus perturbationum et vitiorum corruptionis expertibus exornatur Ecclesia : earumque fragrantia spiritali consperguntur qui *animæ sensus habent exercitatos* ¹⁰.

Pseli.

Sponsam purus sponsus laudavit : quem nunc vicissim sponsa commendat,

Ecce, inquit, pulcher es, nepos meus ; natura, inquam, es pulcher : Ecce formosus es ac plane decorus et tu, sponse mi.

Ac quemadmodum gemina ille laude sponsam exultit : sic illa duplici laude sponsum effert. Pulcher, inquit, es, sponse, atque formosus. Nepotem autem C sponsa Dominum appellat, eam innuens partem ipsius per quam illi propinqua est quæ pertinet ad humanitatem, quam quidem infra planius explicabit : sponsum enim sponsa vicissim laudans, sic ad eum statim dicit : Ad lectum nostrum umbrosus.

Ad infimum, inquit, lectum nostrum sic accessisti, ut dedita opera divinitatis fulgorem obumbrares. Nisi eam tu iis rationibus quæ tibi soli cognitæ sunt, abscondisses, divino splendore forte consumpti essemus. Quod quidem totum, Verbo divinitatem celante, factum est. Cum enim amici qui sponsam deducebant, ut supra declaravimus, ex argentea auream reddidissent, et tanquam lectulum regium purpura ornatum instruxissent ; in eo Rex accubuit. Itaque sponsa admiranda sic eum alloquitur : Ad lectum nostrum, umbrosus, ut libuit, accessisti. Verum, quæ deinceps in Canticiis sequuntur, audiamus. Pergit enim adhuc sponsa sponsum alloqui, *Tigna, inquit, nostra, cedri : laquearia, cupressi*. Quando nunc ad nos, o sponse, venisti, nullos amplius horrendos imbres, nullos torrentium impetus, nullos

ώρατος τῶ ἀπροσίτῳ κάλλει τῆς οὐσίας. Ὁ γοῦν οὐτως ώρατος πρὸς κλίνην ἡμῶν σύσκιος, ἦτοι ἐν τῇ ἡμετέρῃ φύσει, ἐφ' ἧ ὡς ἐπὶ κλίνῃ ἀναπαύη ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὀλολαμπῆς καὶ ἄσκιος ἀπίς, σκιωδῶς ὁρᾷ ὡς ἐν εἰκόνι ἀργέτυπον. Ἐπει δὲ καὶ οἰκητήριόν σου ἡμεῖς, ἡ πιστεύσασα εἰς σὲ Ἐκκλησία, ἐσμὲν, Δοκοὶ ἡμῶν κέδροι· ἤγουν, τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα, ἃ δίκην δοκῶν συνεχουσῶν οἰκίαν, τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν συνέχουσιν, καὶ οἵαπερ κέδροι ἐδραζίως ἐβρίζωμενοι τῇ εἰς Χριστὸν σταβρῶ πιστεὶ ἡδραζονται· καὶ ταῖς προσβαλλούσαις τῇ Ἐκκλησίᾳ δίκην σφοδρῶν ὑετῶν καὶ ἀνέμων συχναῖς ἐπαγωγὰς τῶν διαφορῶν αἰρέσεων τε καὶ πειρασμῶν, οὐκ ἐῴσι ταύτην καταπεσεῖν. Φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι· φατνώματα δὲ εἰσι διαποικίλλουσά τις τὸ τῆς ὀροφῆς κάλλος ἐναρμόνιος καὶ γλυφώδης πῆξις σπινθῶν· ἀίπερ ἐὰν ὦσιν ἐκ κυπαρίσσω, τὸ εὐπνοῦν ἔχουσι, καὶ σηπεδόνος σχεδὸν εἰσὶν ἀπαράδεκτοι. Ὡν δίκην αἱ ἀρεταὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθωραϊζοῦσι, καὶ τῆς τῶν παθῶν σηπεδόνος εἰσὶν ἀπαράδεκτοι· καὶ εὐωδίαν πνευματικὴν ἀφιᾶσι τοῖς γεγυμνασμένοις τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια.

Ψελλοῦ.

Τὴν νόμφην ἐπαινέσαντος τοῦ καθαρῶν νυμφίου Ἄνταποκρίνεται λοιπὸν κακείνη τὸν νυμφίον,

Ἴδου καλὸς καὶ γε ώρατος ἀδελφιδός μου· φημι δὲ φύσει ώρατος. Ἴδου καλὸς καὶ σὺ τυγχάνεις, ὦ νυμφίε.

Ὡσπερ δ' ἐκεῖνος εἶρηκε διπλοῦς αὐτῇ ἐπαίνους, Οὕτω διπλοῦς ἀντεῖρηκεν ἐκείνη τοὺς ἐπαίνους, Καλὸς, εἰπούσα, πέφυκας, ὦ νυμφίε, καὶ ώρατος. Ἄδελφιδὸν δ' ὠνόμασεν ἡ νόμφη τὸν Δεσπότην, Τὴν ἀπὸ τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπου C [που

Αἰνιτιτομένη προφανῶς συγγενικὴν μερίδα·

Ἐν μάλιστα πλατύτερον κάτωθεν διδαχθήσῃ.

Ἄντεπαινέσασα καὶ γὰρ ἡ νόμφη τὸν νυμφίον, φησι, καὶ ταῦτα παρευθὺς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον· Πρὸς κλίνην ἡμῶν σύσκιος.

Ἦλθες, φησι, πρὸς τὴν ἡμῶν ἀσθενεσοτάτην κλίνην,

Τὴν ἀστραπὴν τὴν θεϊκὴν ἐντέχνως συσκιάσας.

Εἰ μὴ γὰρ ἔκρυψας αὐτὴν οἷς οἶδας τρόποις μόνος,

Τάχ' ἂν κατηναλώθημεν ἐξ ἀστραπῆς τῆς θείας·

Ὅλον δὲ τοῦτο πέφυκε τοῦ Λόγου τὸ κρυψίνου.

D Ἐπει γὰρ οἱ νυμφαγωγοὶ καὶ φίλοι τοῦ νυμφίου,

Ὡς ἄνωθεν εἰρήκαμεν τὸν λόγον περὶ τούτου,

Ἐπαργυρίζουσαν αὐτὴν ἐχρύσωσαν τοῖς τρόποις,

Καὶ κλίνην ἀπειργάσαντο βασιλικὴν πορφύραν·

Ἐπανεκλίθη τοιγαροῦν ὁ Βασιλεὺς ἐν ταύτῃ.

Λοιπὸν ἡ νόμφη πρὸς αὐτὸν ἐκθαμβουμένη λέγει·

Πρὸς κλίνην ἦλθες σύσκιος ἡμῶν ὡς ἡβουλήθης.

Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς Ἄσμάτων.

Φησι γὰρ ἔτι πρὸς αὐτὸν ἡ νόμφη τὸν νυμφίον·

Δοκοὶ ἡμῶν κέδροι, φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι.

Ἐπει, φησὶν, ἐλήλυθας νῦν πρὸς ἡμᾶς, νυμφίε,

¹⁰ Hebr. v, 14.

Οὐκίτι δεδιστόμεθα βροχᾶς τινας βραγδαίας,
 Οὔτε κινήσεις ποταμῶν τῶν πονηρῶν βρυμάτων,
 Ἄλλ' οὐδὲ πνεύσεις τοῦ βοβῶν πνεύματος ἐνκνίου.
 Ἐμὲ γὰρ ἔν εὐδόκησας εἶναι σου κατοικίαν,
 Καλῶς ἐπιφοδοῦσας ἐν σαυτῷ, νυμφίε,
 Ὁ λίθος ὄντως ὁ τερπνός καὶ τῆς ζωῆς ἡ πέτρα.
 Ὅθεν δοκῶμεν τοὺς δοκοὺς ἡμῶν κεδρίνους εἶναι,
 Καὶ πάλιν τὰ φατώματα δένδρων ἐκ κυπαρίσσω.
 Ἐπεὶ γοῦν ἐμνημόνευσεν ἐνθάδε κατοικίας,
 Καὶ φατωμάτων καὶ δοκῶν οὐκ εἶασε μνησθῆναι·
 Σὺ δέ μοι τὰ φατώματα καὶ τοὺς δοκοὺς ἀκούων,
 Καὶ ἀρετὰς ἐνόησον τυγχάνειν ταῦτα πάντα·
 Ἐν αἷς ἐλθῶν ἐστέγασεν αὐτὴν ὁ θεῖος Λόγος,
 Καὶ πειρασμῶν ἀνένδεικτον εἰργάσατο τελείως.
 Ἀνέμους τοίνυν καὶ βροχᾶς ἢ ποταμοὺς ἀκούων,
 Δαιμόνων ταῦτα πειρασμοὺς γίνωσκε παφυκίαι.

Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου. κρίνον κοιλωμάτων.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦτοι, Ἐγὼ ἡ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία,
 κατὰ μὲν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς νόμῳ καὶ προφήταις
 ἀπιστίας καὶ κακίας προκαθαρθέντας, κἀντεῦθεν
 δίκην πεδίου προομαλισθέντας, καὶ οὐκ ἐπὶ πολὺ
 τοῦ καλοῦ ἀφαστηκότας. ἤνθησα τῇ ἀρετῇ, τὸν δὲ
 βρον γνωστικῶς δεξιμένη τὸν ἐπουράνιον· κατὰ δὲ
 τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ὡς διὰ τὴν πρώτην ἀπιστίαν τῆς
 φυσικῆς ὁμαλότητος στερηθέντας, καὶ τῷ χειμῶνι
 τῶν παθῶν κοιανθέντας· οἷάπερ κρίνον ἀπὸ τοῦ
 κοιλου πρὸς τὸ ὑψηλὸν ἀναβάλλον, καὶ ἐφ' ἰκανὸν ἐκ
 τῆς βίτης καλαμοειδῶς ἀνατρέχον, ὡς ἂν μὴ κρύ-
 πτοίτο τοῖς κοιλώμασιν, ἀλλὰ τὸ κάλλος τοῦτου ἐν
 μεταώρῳ ὄρῳ, τῇ εἰς Χριστὸν πίστει ἐβρίζωμαι,
 καὶ διὰ καθάρσεως, τῆς τῶν παθῶν ὑπεξανέστην συγ-
 χύσεως, καὶ ἐπὶ τῷ ὕψει τῆς γνωστικῆς θεωρίας τῷ
 κάλλει τῆς ἀρετῆς καθωράισμαι.

Ψελλοῦ.

Καιρὸς λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς ἀκούσαι ταύτης λόγων.
 Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὡςπερ ἐγκαυχωμένη·

Ἐγὼ δὲ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων.

Ἐπέρυγε τῆς προκοπῆς τῆς καθαρᾶς παρθένου!
 Ἰδοὺ γὰρ. ἔγνω αὐτὴν τοῦ ξύμπαντος πεδίου
 Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἄνθος ἐκλελεγμένον,
 Εἶτα καὶ κρίνον καθεξῆς ἐκ τῶν κοιλάδων θεῖον·
 Μυρρίζει γὰρ ὡς ἀληθῶς πᾶσα ψυχὴ τοῖς τρόποις,
 Ταῖς ἀρεταῖς ἀνθήσασα καὶ καθωραῖσθεῖσα.
 Καὶ μὴ μερίμναις κοσμικαῖς ὄλωσ ἀποπνιγεῖσα.
 Καὶ μάρτυς τοῦτου πέφυκε Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
 Προσμαρτυρῶν ὡς ἀληθῶς τῷ λόγῳ τῷ τῆς νύμφης.
 Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρήσεις·

Ὡς κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, οὕτω ἡ κλησίον
 μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων.

Ὅρθως, φησὶ, λελάληκας περὶ σαυτῆς, ὦ νύμφη·
 Οὕτως γὰρ μέσον τῶν ψυχῶν τῶν δῆθεν θυγατέρων,
 Τῶν ἐν μερίμναις πάντοτε συγκαταπνιγομένων,
 Σὺ μόνη νῦν ἐξήνθησας ὡςπερ ἡ δῦπνον ῥόδον
 Καλεῖ δὲ ταύτην ἀδελφὴν ὁ Λόγος καὶ νυμφίος,

A furentis Boreæ flatus extimescoimus. Me enim
 quam tibi domicilium esse voluisti, præclare in
 te, sponsæ, exædificasti, qui vere lapis es pulcher
 et vitæ petra. Codrina sunt tigna nostra, cupres-
 sina laquearia. Quoniam hic domus est facta
 mentio, de tignis etiam et laquearibus loquitur.
 Quæ quidem omnia tu pro virtutibus accipe, qui-
 bus eam Verbum adveniens, adversus ventos et
 imbres et flumina, id est, contra lentationes com-
 munivit.

B

Ego flos campi, liliū convallium.

Trium Patrum.

Ego quidem Ecclesia ex Israelitis et ex gentibus
 congregata; quantum pertinet ad Israelitas, qui
 per legem et prophetas ab incredulitate et ma-
 litia ante purgati, atque instar campi exæquati,
 haud ita multum ab honesto distabant, pluvia cœ-
 lestis cognitionis irrigata, virtutibus florui: quan-
 tum autem attinet ad gentes, qui per infidelitatem
 naturali æqualitate privati, et vitiorum turbine
 depressi erant: veluti liliū ex imo in sublime
 consurgens, et ab radice ad idoneam magnitudi-
 nem per calatum ascendens, ne vallium profundi-
 tate abscondatur, sed excelsam pulchritudinem
 suam præferat, fide in Christum innitor, et per
 purgationem ex confusione vitiorum emersi, atque
 in contemplationis fastigio, virtutum decore sum
 exornata.

Pselli.

Tempus jam est, ut quæ deinceps sponsa dicit,
 audiamus. Sic enim dicit ad eum velut gloria-
 bunda:

Ego autem flos campi: liliū convallium.

O præclaram puræ Virginis progressionem! Eo-
 ce enim te ipsam cum eximium totius cam-
 pi, naturæ humanæ florem, tum divinum conval-
 lium liliū agnovisti. Omnis enim profecto anima
 vitæ probitate ac virtutibus florens atque excel-
 lens, nec mundi sollicitudinibus ullo modo suffo-
 cata, redolet. Cujus quidem rei testis est Christus
 ac sponsus; qui sponsæ sermonem, ut ordine in-
 venies, ita confirmat:

*Sicut liliū in medio spinarum, sic propinqua mea
 in medio filiarum.*

Recte, inquit, de te locuta es, sponsa. Sic enim
 inter animas, quæ curarum et sollicitudinum spi-
 nis suffocantur, ut odorifera rosa florui. Hanc
 autem sororem Verbum ac sponsus vocat, quoniam
 divinæ obtemperat voluntati. Eos enim in Evange-

liis, fratres et propinquos et amicos appellat, qui A
Patris sui voluntati parent.

Trium Patrum.

Itaque sponsus lilio sponsam similem dicit, ut
quæ vitæ spinis non suffocetur :

*Sicut liliū, inquit, inter spinas, ita propinqua
mea inter filias.* Et hanc quidem lilio comparat,
quoniam eorum quæ ad victum pertinent, nulla
perimitur sollicitudine, sed rebus obviis satisfacit
corporis necessitati. Quod etiam in Evangeliiis docens : *De vestimento, inquit, quid solliciti estis? considerate lilia agri, quo modo crescunt; non laborant, neque neant* ¹¹. Ostendit, eos qui tranquillum et frugalem vivendi rationem propter regnum cælorum complectuntur, liliis esse similes, quæ naturalis gloriæ nitore Salomonis purpuram superant. Animas vero carnis voluptatibus effeminatas, ac propterea diaboli filias, ut in Evangeliiis rursus declarat (*Vos, inquiens, ex patre diabolo estis* ¹²), spinis assimilat, quia omnem curam et sollicitudinem in eas conferunt res quæ ad vitam hanc spectant, ut undique voluptatum materiam aucupentur. Cum enim omnem suam spem, non in eo qui sapientia sua cuncta moderatur et rebus omnibus consulit, sed in se ipsis sitam habeant, terrenis sollicitudinibus suffocantur, nec perfectum fractum ferunt.

Trium sanctorum Patrum.

Quoniam per totum hoc drama sponsus et sponsa C
mutuis cantibus se vicissim celebrant, assiduis amoris significationibus ostendentes, alterum alterius ardere desiderio : ita rursus sponsa sponsum alloquitur : *Sicut pomum inter ligna silvæ, sic nepos meus inter filios.* Certe sicut pomum, tum specie decora, tum odore suavi, tum gustu dulci, ac propterea hominibus ad edendum utili, ter arbores hujus qualitatis expertes excellit, in silva quæ nemorosa est, et fructum ad vescendum non hominibus, sed bestiis idoneum suppeditat; sic dilectus meus inter hominum filios præstat. Pulchritudine enim *speciosus est inter filios hominum* ¹³, non solum ut Dei Filius unigenitus et Verbum, verum etiam ut inter homines solus sine peccato. Odore autem jucundo fragrans propter spiritalia gratiarum munera quæ in se credentibus dilargitur, ex quibus D
sensum ipsius percipimus. Gustu vero suavis est : *Gustate, enim, inquit, et videte, quoniam suavis est Dominus* ¹⁴. Nam mellis dulcedo illis solum qui gustaverunt, cognita est. Quamobrem et hominum cibus est, qui vitam eis tribuit spiritalem. At cæteri hominum filii, quia omnes peccaverunt et divina gloria privati sunt, ad silvæ similitudinem luxuriant, et belluinis voluptatibus nutriuntur. Idcirco, *in umbra, inquit, ejus cupivi et sedi.* Umbra omnino Christi, est Christiana respublica, in qua qui desi-

Ἦς ἐκπληρώσασαν καλῶς τὸ θέλημα τὸ θεῖον.

Ὁ λέγων γὰρ αὐτός ἐστιν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.

Ἐκείνους ἔχειν ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους,

Τοὺς πληρωτὰς τῶν Πατρικῶν ἐκείνου κελευσμάτων.

Τῶν γ' Πατέρων,

Ὅθεν ὁ νυμφίος κρίνω παρεικάζων τὴν νύμφην,
ὡς μὴ συμπνιγομένην ταῖς τοῦ βίου ἀκάνθαις, φησί.

Ἦς κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, οὕτως ἡ
πλῆσιον μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων. Καὶ ταύτην
μὲν κρίνω παρομοιοῦ, διὰ τὸ μὴ δ' ὄλωσ ποτὲ τὴν
ὑπὲρ τῶν βιωτικῶν μόριμναν ἀναδέχεσθαι, ἀλλ'
ὀφροντίστως τοῖς κρατυχοῦσιν ἐκπληροῦν τὴν τοῦ
σώματος χρείαν. Ὅπερ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις διδάσκων
λέγει· Περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ
κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·
δεικνύς, ὅτι οἱ τὴν ἀκαταίπωρον καὶ αὐτοσχέδιον
διαγωγὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐλόμενοι,
παραπλήσιοι εἰσι κρίνεις ἀμφιεννυμένοις ἀπόνως
τὴν τῆς ἀλουργίδος τοῦ Σολομῶντος ἐνδοξοτέραν
φυσικὴν δόξαν· τὰς δὲ ἐκθηλυνομένας ψυχὰς ταῖς
σαρκιαῖς ἡδοναῖς, καὶ διὰ τοῦτο θυγατέρας τοῦ
διαβόλου (ὡς πάλιν φησὶν ἐν Εὐαγγελίοις, ὅτι Ἰμεῖς
ἐκ τοῦ πατρὸς ὁμῶν τοῦ διαβόλου ἐστὲ), ἀκάνθαις
παρεικάζει, διὰ τὸ πᾶσαν τὴν μέριμναν περὶ τὰ
βιωτικὰ ἡσχοληκέναι, ἵν' εὐπορώσι τῆς ὕλης τῶν
ἡδονῶν· αἱ οὐχὶ τῶν τῶν ὄλων προνοητῆ πιστεύουσι
ἑαυτὰς, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἑαυταῖς· καὶ διὰ τοῦτο ταῖς
τῶν προσκαίρων φροντίσι συμπνιγόνται, καὶ οὐ
τελεσφοροῦσιν.

Σῶν ἀγίων γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ διὰ παντός τοῦ δράματος, ὡσπερ ἐναντιοφθόγοις
μελωδίαις ὁ νυμφίος τε καὶ ἡ νύμφη ἀντευφημοῦσιν
ἀλλήλους, ἐνδεικνύμενοι ταῖς συνεχέσι φιλοφροσύναις
τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον· τάδε πάλιν ἀντιφθέγγεται
πρὸς τὸν νυμφίον ἡ νύμφη· Ἦς μῆλον ἐν τοῖς
ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως ἀδελφίδός μου ἀνὰ
μέσον τῶν υἱῶν. Ἦτοι, καθάπερ μῆλον τὴν ὥραν
μὲν εὐπρεπὲς, εὐώδης δὲ τὴν ὄσμην καὶ τὴν γεῦσιν
γλυκὴ, κἀντεῦθεν χρῆσιμον πρὸς ἐδωδὴν λογικοῖς,
ἐν τοῖς τούτου ἐστερημένοις ξύλοις τοῦ δρυμοῦ,
ὅς ὄλωδης τί ἐστι καὶ καρπὸν φέρει ἀλόγοις
πρὸς βρῶσιν καὶ οὐ λογικοῖς ἐπιτηδειον· οὕτως ὁ
ἀγαπητός μου ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων υἱοῖς.
Κάλλει μὲν γὰρ ὠραίος παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,
οὐ μόνον ὡς Θεοῦ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος μόνος.
Εὐώδης δὲ ταῖς πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας
μεταδόσει τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἱνεύματος, δι' ὧν
τοῦτου ἐν αἰσθήσει γινόμεθα. Τὴν δὲ γεῦσιν γλυκὴς·
Γεύσασθε γὰρ, φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος.
Ἐπειδὴ γλυκύτερος μέλιτος οὐ τοῖς μὴ γευσάμενοις,
ἀλλὰ τοῖς γευσάμενοις γνωστὴ. Ὅθεν καὶ τροφή ἐστι
λογικῶν, ζῶν πνευματικὴν τούτοις διδούς. Οἱ δὲ λοιποὶ
τῶν ἀνθρώπων υἱοὶ, ἐπειδὴ πάντες ἡμαρτον καὶ τῆς
θείας δόξης ἐστέρηνται, δίκην δρυμοῦ τῆς σχέσει τῶν
παρόντων ὄλομανοῦσι· καὶ διὰ τῶν παθῶν τῶν ἀλόγων
ἑαυτοὺς ἐκτρέφουσιν. Διὸ φησιν. Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπι-

¹¹ Matth. vi, 28. ¹² Joan. viii, 44. ¹³ Psal. xlv, 3. ¹⁴ Psal. xxxiii, 9.

θύμησα και ἐκάθισα· σκια δὲ πάντως Χριστοῦ ἡ Χριστοειδὴς πολιτεία, ἐφ' ἧς ὁ διὰ πόθου ἰδρυνθεὶς τῷ καύσωνι τῶν παθῶν τὸ συγκαίεται, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς σκέπεται. Καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου· καρπὸς δὲ τούτου ἐστὶν ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος. Ὅς ἐστὶ κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, καὶ τὰ λοιπά· οὗ τῆς γλυκύτητος ἐν αἰσθήσει ὑπάρχουσι οἱ κατὰ πείραν τούτου τρωφόμενοι. Οὐδὲν γὰρ χαρᾶς πνευματικῆς ἀπαθείας τε καὶ ἀγάπης γλυκύτερον. Δάρυξ δὲ τῆς γλυκύτητος τοῦ πνευματικοῦ καρποῦ αἰσθανόμενος, εἶη ἂν ἡ λογικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ περ ταύτης χωρὶς οὐ προφέρεται λόγος· ὥστε οὔτε βρώματα λάρυγγος ἔνευ.

Ψαλλοῦ.

Τούτων ὡς δ' ἤκουσε λοιπὸν ἡ νόμφη τῶν ἐπαίνων, Ἄντιτεχνάζεται τινὰς ἐπαίνους τῷ νυμφίῳ. Λέγει γὰρ λέξασιν αὐταῖς τάδε πρὸς τὸν Δεσπότην· Ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, Οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν. Ὡς περ, ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπάσαις τῶν ἀνθρώπων, Ἄς θυγατερας εἰρηκας, ὡ Λόγε καὶ νυμφίε, Ἔγωγε μύνη πέφυκα κρίνον ὥστερ ἐν φύει· Οὕτω καὶ σὺ τοὺς οὐρανοὺς ἀρρητοτύπως κλίνας, Καὶ κατελθὼν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ὑλώδη βίον, Καὶ σαρκωθείς τὸ καθ' ἡμᾶς ἐν τῷδε τῷ δρυμῶνι, Ὡς περ ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν τοῦ τῆδε τῶν ἀνθρώπων, Ὡς μῆλον ἐδωδέστατον καὶ γεῦσιν καθηδύον, Τίνος δὲ χάριν, ἐρωτᾶς, τὸν Λόγον λέγει μῆλον; Ὅτι καὶ χάριτας πολλὰς ἔχει καρπὸς τὸ μῆλον. Καὶ γὰρ ἀποθλιβόμενον παρά τινος, ὡς θέμις, Τὴν γὰρ βύσιν αἱματόμικτον τὴν ὑδαρώδη πέμπει. Κάντεῦθεν ὑπαινίττεται κρουνοὺς τοὺς σωτηρίου, Τοὺς πρὶν πνευρόθεν βλύσαντας τοῦ Λόγου καὶ Σω-

[τῆρος.

Ὡς ἄγαμαι τὴν φρόνησιν τῆς καθάρως παρθένου! Σοφῶς γὰρ εἰρηκεν αὐτὸν τυγχάνειν ὄντως μῆλον. Πᾶσα μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ψυχὴ ἡ ἀνθρωπίνη, Κἂν ἀρεταῖς ὑπεραρθῆ, κἂν πρὸς ἀγγέλους φθάσῃ, Ἄνθος καὶ μόνον κρίνεται καὶ κρίνον ἐκ κοιλάδων, Τὸν γεωργὸν οὐ τρέφουσα (βοτάνη γὰρ οὐ τρέφει), Ἄλλ' ἐαυτὴν λαμπρύνουσα τῷ κάλλει τῆς ἰδέας. Οὐδὲ γὰρ χρήζει παρ' ἡμῶν ὁ γεωργὸς καρδαίνειν, Ὡς ποῦ φησὶν ὁ Ψαλλμῶδς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον· Ὡς ἀγαθῶν σὺ τῶν ἐμῶν οὐδ' ὄλωσ χραῖαν ἔχεις. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὁ γεωργὸς ἡμῶν ὁ καὶ νυμφίος, Ὁ μῆλον ὄντως γεγονώς ἀπὸ τοῦ σαρκωθῆναι, Τὰς τρεῖς καὶ πρῶτας ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις ἐπευφραίνει, Τὴν ὄρασιν, τὴν ὄσφρησιν, καὶ μάλιστα τὴν γεῦσιν· Ὡραῖος γὰρ εἰς ὄρασιν ὡς ἀληθῶς τυγχάνει, Ὁ πάντων ὠριότατος τῶν γηγενῶν Δεσπότης, Καὶ τοὺς ὄρωντας εἰς αὐτὸν ἐργάζεται φωστῆρας. Ἡδὺς τε πρὸς τὴν ὄσφρησιν ὑπάρχων μύρου πλέον· Τὸ μέχρι γὰρ τοῦ πύγινος πρὶν καταβαῖνον μύρον Τοῦ Ἀαρῶν, αὐτός ἐστιν ὁ καθαρὸς ὁ νυμφίος.

¹⁵ Gal. v, 22, 23. ¹⁶ Psal. xvii, 40. ¹⁷ Psal. xv, 2. ¹⁸ Psal. xlii, 3. ¹⁹ Psal. cxxxi, 2. ²⁰ Joan. vi, 55.

derio est confirmatus, cupidinum aestu non comburitur, sed sub eu protegitor. *Et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Fructus autem ipsius, est fructus spiritus, qui est, ut magnus inquit Paulus, *gaudium, pax, longanimitas, bonitas* ¹⁵, et cætera. Cujus dulcedinem sentiunt illi qui experiuntur: nihil enim gaudio spiritali et tranquillitate et obaritate dulcius. At guttur quod fructus spiritalis dulcedine fruitur, est vis animæ ratione prædita, sine qua Verbum non admovetur: quemadmodum nec cibus sine gutture.

Pselli.

Has laudes sponsa cum audivisset, quibusdam ipsa quoque sponsum laudibus extollit. Dominum enim hisce verbis alloquitur: *Sicut pomum inter ligna silvæ: sic nepos meus inter filios.* Quemadmodum, inquit, inter omnes hominum animas, quas, o Verbum et sponse, filias appellasti, ego sola sum tanquam liliū in germine: sic etiam tu arcana ratione *cælos inclinans, et descendens* ¹⁶ super terram in hanc vitam mortalem, et carnem nostram assumens, in hac silva te inter filios hominum conspicuum præbuiisti, tanquam pomum suavissimum et gustu jucundissimum. Cur autem Verbum appellat pomum? Quia multiplici gratia hic fructus est præditus. Etenim si forte a quopiam comprimatur, liquorem sanguineum et aqueum emittit, et proinde innuit fontes illos salutare, qui ex latere Verbi et Salvatoris emanarunt. O puræ Virginis prudentiam admirabilem! sapienter enim ipsum vere pomum dixit esse. Nam omnis profecto anima humana, licet virtutum præstantia ad angelos accedat, flos tantummodo et liliū convallium judicatur; (non alens agricolam, neque enim herba alit), sed se ipsam speciei pulchritudine exornans. Etenim lucorum ex nobis non quærit agricola, ut quodam in loco sponsum ipsum alloquens, ostendit David: *Deus inquit, meus es tu, quia bonorum meorum non eges* ¹⁷. At Christus agricola sponsusque noster, cum carnem humanam induens, vere pomum evaserit, tres nostros eosque præcipuos sensus oblectat, visum, odoratum atque in primis gustum. Aspectu enim sane quam decorus est: quippe cum sit omnium qui in terra nati sunt ¹⁸, speciosissimus, respicientesque se clarissimos reddat. Olfactu autem parjuvundus: est enim unguento plenus: imo unguentum ipsum quod descendit in barbam Aaron ¹⁹. Gustatu vero quem suavissimus: gustantibus enim se vitam tribuit immortalem. Nam qui digne manducat corpus ejus, ipse ait, vitam vere æternam possidebit ²⁰. Ac de proposito hujus carmini haecenus. Ad reliqua Canticorum expli-

canda pergamus. Sponsa, de Verbo divino. *In umbra*, inquit, *ejus desideravi et sedi; et fructus dulcis gutturi meo*. Hujus, inquit, admirabilis vitalisque pomi sæpenumero umbram aspicere concupivi, cum ardor tentationum me vehementer exureret. At ecce in ea jam confidens oblector et gaudeo, atque ardorem tentationum declino: quandoquidem me in omnibus mandatis Domini meditantem, Verbum ac sponsus meus dulcissimus divinis suis obumbrans alis, procul avertit tentationum faces. Hæc cum veluti lætabunda protulisset, ad amicos sponsi convertit sermonem suum, hortaturque illos, ut progrediantur, et ad formosum sponsum accurrant. Sed verba ipsius mihi sunt expendenda:

Introducite me in cellam vinariam: ordinate in me charitatem. Fulcite me unguentis: stipate me in pomis, quoniam ego amore sum vulnerata.

Siti urgeor, inquit, ad sponsum meum, ad vitæ botrum illum maturum atque divinum, per crucis mortem dulcedine fluentem. Quamobrem in hujus cellam me quoque introducite, ut, pure sponsi pulchritudinem conspicata, amoris ignem erga illum adaugeam. Adhuc autem et supplico ut majora consequar: Hæc enim ad angelos loquitur:

Fulcite me unguentis: stipate me in pomis.

Quando, inquit, dilexit me abjectam admirandus ille et metuendus atque pulcherrimus sponsus, ad ejus me charitatem, vos qui Verbi et sponsi amici estis, incitate: qui prius mihi adhibuistis aurum, nunc autem adhibete unguenta, quæ omnem arceant fetorem peccati, ne amplius aberrem aut rursus e via declinem. Tu vero per amicorum unguenta virtutes intellige. Sed pomis præterea flagitat ut constipetur. Amicos enim alloquitur anima, modo ut sponsa et virgo nuptialibus vestimentis exornata: modo ut lectus auro splendidus; modo ut divinum solium. In una enim profecto eademque anima purissima Christus et sponsus nunc quiescit, nunc ambulat, et sedet sæpissime. Quæquidem omnia indicat pomorum constipatio. Prorsus autem flagrat sponsa ac plane ardet desiderio sponsi, qui dicitur pomum e silva, cupitque illum semper hæc sibi esse omnia, cibum deliciasque, et umbram, et stipationem, et tectum: quemadmodum et ipsa erga illum hæc est universa: sponsa nimirum, et sedes, et cubile, et domus. Tum assidue flagitationis suæ causam angelis ex-

Γλυκύτατος γὰρ πέφυκε καὶ μάλιστα πρὸς γεῦσιν, Ὡς τὴν ζωὴν τὸν ἄληκτον διδοὺς τοῖς γευσζόμενοις· Ὁ τρώγων γὰρ, φησὶν αὐτὸς, σῶμα τοῦ μὲν ἀξίως, Αὐτὸς κερδήσει τὴν ζωὴν τὴν ὄντως αἰωνίαν, Ἀρκούσι ταῦτα τῷ σκοπῷ καὶ λόγῳ τῷ τοῦ μέλους, Τὸ τῶν Ἀσμάτων δὲ λοιπὸν καλῶς ἐρμηνευτέον· Φησὶν ἡ νόμῳ καθεξῆς περὶ τοῦ θεοῦ Λόγου· Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθισα.

Καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου. Τούτου φησὶ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ζωηφόρου μήλου Πολλάκις ἐπεθύμησά που τὴν σκιὰν προσδέξασθαι, Ὅταν ἡ φλόξ τῶν πειρασμῶν σφόδρα κατέφλεξέ με. Ἄλλ' ἰδοὺ νῦν ἐκάθισα, καὶ τέρομαι, καὶ χαίρω Καὶ τὸν φλογμὸν ἐξέφυγον τὸν τῶν πειρατῶν, Καὶ μελετῶ τὰς ἐντολάς ἀπάσας τοῦ Κυρίου,

Ὅπταν ὁ γλυκύτατος ὁ Λόγος καὶ νυμφίος, Κατασκιάσει καὶ αὐτὴν ταῖς πτέρυξι ταῖς θείαις, Ἄποτειχίσει δὲ μακρὰν τοῦ πειρασμοῦ τὴν φλόγα. Ταῦτα μὲν οὕτως εἴρηκεν ὡς περ ἐγκαυχωμένη. Παρακαλεῖ δὲ καθεξῆς τοὺς φίλους τοῦ νυμφίου, Ἔτι προκόψαι καὶ δραμεῖν πρὸς τὸν καλὸν νυμφίον. Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς. Ἄλλὰ μοι σκοπητέον·

Ἐισαγάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου, τάξατέ ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην, στηρίξατέ με ἐν μύροις, στίβάσατέ με ἐν μήλοις, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ.

Φησὶ· Δίψῳ τὴν προκοπὴν τὴν ὡς πρὸς τὸν νυμφίον, Τὸν βότρυν λέγω τῆς ζωῆς, τὸν πέπειρον, τὸν θεῖον, Τὸν γλεῦκος ἀποστάζοντα τῷ σταυρικῷ θανάτῳ. Καὶ τοῖνον εἰσαγάγετε καμὲ πρὸς οἶκον τούτου, Ὡς ἂν ἰδοῦσα καθαρῶς τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου, Τὸ ζώπυρον αὐξήσω μου τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης. Ἔτι δὲ πάλιν δυσωπῶ τυχεῖν τῶν μειζωτέρων. Τάδε γὰρ λέγει πρὸς αὐτοὺς, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους·

Στηρίξατέ με ἐν μύροις, στίβάσατέ με ἐν μήλοις.

Ἐπεὶ, φησὶν, ἠγάπησεν ἐμὲ τὴν ἀπωσμένην Ὁ θαυμαστός, ὁ φοβερός, ὁ κἀλλίστος νυμφίος, Στηρίξατέ με τὸ λοιπὸν ὑμεῖς οἱ τούτου φίλοι, Πρὸς τὴν ἀγάπην τὴν αὐτοῦ τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου· Ὅσπερ μοι πρότερον χρυσὸν ἀντιδιδόντες μύρα, Τὰ πάσης ἀποτρεπτικὰ δυσώδους ἀμαρτίας, Ὡς ἂν μηκέτι πλανηθῶ καὶ παρεκκλίνω πάλιν. Σὺ δ' ἀρετὰς ἐννοήσον τὰ μύρα τὰ τῶν φίλων.

Ἄλλ' ἐτι πάλιν λιπαρεῖ τοῖς μήλοις στίβασθῆναι. Ποτὲ μὲν γὰρ προσομιλεῖ τοῖς φίλοις, ὡς περ νόμῳ, Ἡ παρθενέουσα ψυχὴ καὶ νυμφοστολουμένη. Ποτὲ δ' ὡς κλίνῃ χρυσαυγῆς, ποτὲ δ' ὡς θεῖος θρόνος. Καὶ γὰρ ὡς ὄντως ἐν μιᾷ ψυχῇ καθαρωτάτη, Νυνὶ μὲν ἀνακλίνεται Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος· Νυνὶ δὲ περιπατεῖ, καὶ κάθηται πολλάκις. Ἄπαν δὲ τοῦτο πέφυκεν ὁ στίβασμός τῶν μῆλων. Ποθεῖ καὶ φλέγεται καλῶς ἡ νόμῳ τῷ νυμφίῳ· Ὅστις καὶ μῆλον λέγεται φανὲν ἐκ τοῦ δρυμῶνος, Καὶ θέλει τούτον γενέσθαι πάντοτε ταῦτα πάντα, Τροφήν τρυφήν τε καὶ σκιὰν καὶ στίβασμόν τῆς [στέγης·

Ὡσπερ κάκεινη γίνεται ξύμπαντα πρὸς ἐκεῖνον,
 Νύμφη, καὶ θρόνος, καὶ στρωμνὴ, καὶ πάλιν κατοικία.
 Εἴτά φησι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους τὴν αἰτίαν,
 Τῆς παρακλήσεως αὐτῆς τῆς συνεχοῦς πρὸς τοὺτους,
 Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. Ἐγὼ φησὶν ἐκδυσωπῶ
 [τὴν ὑμετέραν χάριν,
 Τὴν στέγην ὄλην μου καλῶς ἐν μήλοισι στιβασθῆναι,
 Ὅτι τῷ βέλει τέτρωμαι τῷ τῆς ἀγάπης τούτου.
 Ἀγάπην τοίνυν νόησον τὸν ἀναρχὸν Πατέρα,
 Καὶ βέλος ὄντως ἐκ ἐκτὸν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον·
 Τοῦτον γὰρ πέμπειν εἴωθεν ἐπὶ τοὺς σωζομένους.

Τῶν Ὑπατέρων

Οὕτω μὲν ἡ νύμφη τοῦ νυμφίου τὸ κάλλος, τὴν
 εὐωδίαν, τὴν σκέπην, τὴν γλυκύτητα καταμαθοῦσα,
 ἀνακηρύττει τάδε εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα.
 Διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, λειτουρ-
 γικὰ πνεύματα προσκαλουμένη συνεργεῖν πρὸς δι-
 γνηκῆ αὐτοῦ ἀπόλαυσιν, φησὶν· Εἰσαγάγετέ με εἰς
 οἶκον τοῦ οἴνου· Ἦγουν, Διδάξατέ με τοὺς θεῖους
 περὶ σαρκώσεως λόγους. Οἶνον γὰρ φησι τὸν εὐ-
 φραίνοντα τῆς ψυχᾶς τῶν τούτου μεταλαμβανόντων,
 καὶ πρὸς θέωσιν ἐξιστῶντα Θεὸν Λόγον. Οὗ οἴκος
 ἡ προσληφθεῖσα πρὸ αὐτοῦ σὰρξ· εἰς ὃν οἶκον
 εἰσάγεται ἡ Ἐκκλησία μία σὰρξ μετὰ Χριστοῦ
 ἰσομένη, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ, Ἔσονται
 οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὅτι Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς
 Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Σαρκὸς γὰρ
 καὶ αἵματος Χριστοῦ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία με-
 ταλαμβάνουσα, καὶ σύσσωμος αὐτῷ γινομένη, καὶ
 κατὰ γνώσιν τοὺς περὶ σαρκώσεως λόγους δι' ἀγ-
 γέλων μαθάνουσα, καὶ κατ' ἀρετὴν τοὺς τούτων
 τρόπους ἐκφαίνουσα, εἰς οἶκον τοῦ οἴνου εἰσέρχεται,
 οἰκητήριον Θεοῦ ἀποτελούμενη ἐν ἁγίῳ Πνεύματι.
 Οὕτω δὲ εἰς οἶκον τοῦ οἴνου εἰσαγαγόντες με τάξατε
 ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην· ἦτοι, τὴν κατὰ χάριν θείαν
 κοινωνίαν, ἧς πρῶτοι αὐτοὶ κατὰ τάξιν μεταλαμ-
 βάνετε· τάξατε καὶ ἐπ' ἐμὲ, ἀναλόγως ἕκαστον τῶν
 πιστῶν μυσταγωγούντες τὰ θεῖα. Στηρίζατέ με
 ἐν μύροισι· δηλαδή, Ῥόσατέ με ἐν τοῖς δίκην μύρων
 εὐωδιάζουσιν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τοῦ παναγίου
 Πνεύματος χαρίσματος, καὶ πρὸς θεοσέβειαν ἐν-
 ισχύσατε τὴν διὰ τὴν σωματικὴν ἀσθίνειαν ἐκλυο-
 μένην. Στιβάσατέ με ἐν μήλοισι· ἦγουν, Ἠληρώσατέ
 με γνώσεως θείας ἐν τοῖς δίκην μήλων τὸν λάρυγγα
 γλυκαίνουσι θεοῖς λόγοις· ταῦτα δὲ αἰτῶ παρ'
 ὑμῶν, Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. Ἦτοι, Ἐπειδὴ
 νυττομένη οὐχ ὑπὸ φόβου, ἀλλ' ὑπὲρ ἀγάπης (ἔξω
 γὰρ αὐτῆ βάλλει τὸν φόβον) εἶμι ἐγὼ ἡ νυμ-
 φευθεῖσα τῷ Χριστῷ διὰ πίστεως. Ὡς γὰρ πρότερον
 αὕτη τῷ φόβῳ μὲν τῶν κολάσεων καθαρθεῖσα, εἴτα
 δὲ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν φωτισθεῖσα,
 ὧν σπεύδει διὰ τῆς ἀγάπης εἰς τελειότητα ἀν-
 αχθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Ὅθεν φησὶν·
 Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ
 δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με. Δηλονότι, Αἱ τῶν
 κολάσεων, ὡς ὑποδεχομένων τοὺς ἐξ εὐωνύμων,
 ἀπειλαὶ, ὑπὸ τὸ δίκην κεφαλῆς ἀρχικὸν τῆς ψυχῆς

A plicans : *Ego enim, inquit, amore sum sauciata.*
Ego vestram opem imploro. Totam domum meam
pomis constipari cupio : quoniam sagitta amoris
istius confixa sum. Per amorem intellige Patrem,
qui nullum habet principium ; per sagittam vero
electam, Verbum et sponsum. Hunc enim in eos
qui salvantur, conjicere consuevit.

Trium Patrum.

Ita quidem sponsa cognitam sponsi pulebritudinem,
 suavitatem, domum, dulcedinem praedicat.
 Ministros autem spiritus, in ministerium missos
 propter eos qui salutis hereditatem sunt adepturi²¹,
 rogat ut sibi praesto sint, ad perennem
 ejus fruitionem assequendam : Introduce, in-
 quiens, me in cellam vini, hoc est, docete me di-
 vinas incarnationis rationes. Deum enim Verbum
 appellat vinum, quod animas gustantium laetitia affi-
 cit ad divinitatemque perducit. Hujus cella caro est
 ab ipso assumpta : quam quidem in cellam Ecclesia
 introducitur, una caro cum Christo futura. Sic enim
 Apostolus locum illum, *Et erunt duo in carne una*²²
 interpretatur : *Ego autem, inquit, dico in Christo*
*et in Ecclesia*²³. Fidelium enim Ecclesia, dum car-
 nis et sanguinis Christi particeps, atque unum cum
 ipso corpus efficitur, incarnationisque rationes ab
 angelis discit atque eas moribus comprobatur, in vini
 cellam ingreditur, et habitaculum Dei efficitur in
 Spiritu sancto. Cum ita me in cellam vini introdu-
 xerit, *ordinate charitatem*, illam scilicet divinae
 gratiae communionem, qua vos ordine fruimini :
 In me quoque fideles singulos pro cujusque ratione
 divinis mysteriis instituentes, ordinate. *Fulcite me*
unguentis : sanctissimi Spiritus donis, unguento-
 rum instar fidelium animas odoris suavitate con-
 sperserunt me corroborate, et corporis imbecillitate
 labantem in divina pietate confirmate. *Stipate*
me in pomis : implete me Dei cognitione in divinis
 sermonibus, qui pomorum instar gutturi meo dul-
 cedinem afferunt. Haec autem a vobis peto, *quia*
vulnerata sum charitate. Quia scilicet non timore,
 sed amore incitata (*charitas enim foras mittit timo-
 rem*²⁴), cum Christi per fidem conjuncta sum.
D Nam ut ante poenarum formidine purgata, deinde
 futurorum bonorum spe illustrata, ita nunc cha-
 ritate commota festinat per sanctos angelos ad
 perfectionem adduci, Quamobrem ait : *Læva ejus*
sub capite meo : et dextera illius amplexabitur me.
 Comminatio suppliciorum quæ a sinistris con-
 stitutos manent, sub capite meo, sub ea videlicet
 parte, quæ ut caput in corpore, sic ipsa in anima
 principatum obtinet, mente nimirum sensus ipsi
 subjiciente. Itaque dextera illius, ut spero, jam
 amplexabitur me. Promissio scilicet bonorum quæ

²¹ Hebr. i, 14. ²² Gen. iii, 24. ²³ Ephes. v, 32. ²⁴ I Joan. iv, 18.

a dextris collocati suscipient; regnum utique Dei in sæculo futura, me complectetur: quod cum nec temporis initium nec finem habeat, mihi tamen et principium et finis invenitur, quippe quæ et ortus initium nacta sim, ut regni celestis cernam hereditatem, et in eo tandem propter humanitatem illius, tanquam sine ac termino circumscripta, procul ab omni mutatione conquiescam.

ἄρχῆς γέγονα· καὶ εἰς ταύτην πάλιν διὰ φιλανθρωπίαν καταπτῶ, παυομένη πάσης κινήσεως, καὶ ὅπ' αὐτῆς ὀρίζομένη.

Pselli.

His rursus sponsa subiecit quædam verba, quemadmodum ordine reperies. Sunt autem hæc: *Læva ejus sub capite meo: et dextera illius amplectitur me.*

Horum canticorum vis de more procedit. Ecce enim (quæ paulo ante mirabili sagitta saucia erat, nunc sagitta sit manibus jaculantis. Id quod animæ contigit Pauli vulneratæ. Siquidem et ille ex infideli factus fidelis a Christo Verbo et Salvatore, confestim veluti sagitta missus est a divino Spiritu in gentes remotas atque in errore demersas; ut prædicationis et doctrinæ verbo animas aberrantes in viam vitæ reduceret. Hæc, mea quidem sententia, diademate redimite, ita se habent. Te vero minime moveat, quod cujus sinistra sub capite sponsæ sit, ut ipsa ait, ejus dextera illam complectatur: quandoquidem ad similitudinem volantis sagittæ emissa fuisse dicta est.

Trium Patrum.

Magistra anima, ad rudes quæ instituuntur, Adjuravi vos, inquit, filiæ Jerusalem. Quo autem pacto adjuravi? sponsi minas et promissiones, quæ auditores cogendi, non secus ac jusjurandum, vim habent, vobis proponens ut ipsius sponsi tantum metu ac desiderio teneamini. Doceo autem omnino vos; quæ genui in Spiritu sancto, qui est visio pacis, utpote qui nos ducit in omnem veritatem, quæ Verbum est, Filius unigenitus; a quo Patri reconciliati sumus²⁵. Jerusalem enim idem est, quod pacis visio. *Per potentias et fortitudines agri, ut suscitatis et excitatis charitatem, dum ipse voluerit.* Hoc igitur pacto vos adjuravi, ut per animi potentias et corporis sensus (animæ enim potentia in mundo, tanquam in agro, per sensus agunt) in vobis ipsis per virtutem suscitatis, et magis ac magis per contemplationem excitatis charitatem; quæ quidem est ille qui pro salute nostra mortem oppetiit, unigenitus Dei Filius et Verbum: donec ipsi placuerit visione sua nos dignos reddere, et per gratiam provehere ad divinitatem. Nisi enim charitate sic affecta fueritis, frustra vobis sponsi minas et promissa proposuero, cum per illa tanquam per jusjurandum, timorem et desiderium ejus in vobis non excitarem, quoad ipse qui

²⁵ Joan. xvi, 13.

μου πάντως τὸ νοερὸν ὑποτάσσομαι αὐτῷ τὸ αἰσθητικόν· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐν ἐλπίσιν εἶμι, ὅτι καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με· ἦτοι, τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθὰ ὡς τοὺς ἐκ δεξιῶν ὑποδεχόμενα, ἡ βασιλεία δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα περικυκλώσει με, ὡς μὴ ἀρχὴν χρονικὴν μήτε τέλος ἔχουσα· ἐμοὶ δὲ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος εὐρισκομένη. Δι' αὐτὴν γάρ ὡς ἂν ταύτην κληρονομήσω τὸ ἐξ

Ψαλλοῦ.

Ἄλλὰ προστίθησί τινες ἡ νόμφη πάλιν λόγους, λέγουσα τὰδε πρὸς αὐτοὺς, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρησεις. Ταῦτα δὲ εἰσιν· Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με.

Ἡ τῶν ἁσμάτων δύναμις τούτων καταθεμίζει. Ἴδου γὰρ βέλος γίνεται χερσὶ ταῖς τοῦ τοξότου, Ἡ πρὸ μικροῦ τῶ θαυμαστῶ κατατρωθεῖσα βίβει, Ὡς ἡ τοῦ Παύλου πέπονθε ψυχὴ καλῶς τρωθεῖσα. Κάκεινος γὰρ γενόμενος πιστὸς, ἐξ ἀπιστίας ζωγρευθεῖς,

Καὶ παρὰ Χριστοῦ τοῦ Λόγου καὶ Σωτῆρος, Εὐθύς πρὸς ἔθνη τὰ μακρὰν καὶ πλάνη βεβουσμένα Παρὰ τοῦ θεοῦ Ἡνεύματος οὕτως ἐξαπεστάλη, Εἰς τὸ ζωγρεῖν τὰς ψυχὰς τὰς ἐκπεπληνημένας, Τῷ Λόγῳ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχουσιν, ὡς οἶμαι, στεφφορέ· Σὺ δὲ μὴδ' ὄλωσ ἐκπλαγῆς ἄπερ ἡ νόμφη λέγει. Ὡς ἄρα χεὶρ εὐώνυμος αὐτοῦ τῆ κεφαλῆ μου, Ἡ τούτου δ' αἰθὴς δεξιὰ καὶ περιλήψεται με.

Τρόπον γὰρ βέλους κοσμικοῦ καὶ πετομένου λέγω, Ὁ λόγος ἐσχημάτισεν αὐτὴν ἐξαποστειλάει.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ διδάσκαλος ψυχὴ πρὸς τὰς μαθητευομένας φησὶν· Ὁρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ. Ὁρκισα δὲ πῶς; Τὰς τοῦ νυμφίου ἀπειλὰς καὶ τὰς ἐπαγγελίας, τὰς δίκην ὄρκου ἀναγκαζούσας τοὺς ἀκούοντας αὐτῶ μόνῳ τὸν φόβον καὶ τὸν πόθον τηρεῖν. Ἀναδιδάξασα πάντας ὑμᾶς τὰς ἐν ἀγίῳ ἀποτεχθεῖσας μοι Πνεύματι, ὅπερ δρασὶς ἐστὶν εἰρήνης, ὡς ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· ἥτις ἐστὶν ὁ καταλλάξας ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος· δρασὶς γὰρ εἰρήνης τὸ Ἰερουσαλήμ ἑρμηνεύεται. Ἐν ταῖς δυνάμει καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσει τοῦ ἁγροῦ, ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ. Ἐγουν, Τοιοῦτοτρόπως ὄρκισα ὑμᾶς, ἐὰν ἐν ταῖς ψυχικαῖς δυνάμει καὶ ταῖς σωματικαῖς αἰσθήσει (δι' ὧν αἱ τοιαῦται δυνάμει ἐνεργεῖν ἰσχύουσιν ὡς ἐν ἁγρῶ τῷ κόσμῳ) ἐγείρητε κατ' ἀρετὴν ἐν ἑαυταῖς καὶ ἐπὶ πλείον ἐξεγείρητε κατὰ γνώσιν τὴν ἀγάπην, ἥ ἐστὶν ὁ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας καταδεξάμενος θάνατον μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος, ἕως ἂν θελήσῃ ἀξιώσασαι ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας διὰ τῆς κατὰ χάριν θεώσεως. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω διατεθῆτε παρὶ τὴν ἀγάπην, εἰς μάτην λοιπὸν ἀνεδίδαξα ὑμᾶς τὰς τοῦ νυμφίου ἀπειλὰς, καὶ ἐπαγγελίας, μὴ βεβαιώσας διὰ τούτων ὅπερ δι' ὄρκου τὸν πρὸς αὐτὸν ὑμέ-

τερον φόβον καὶ πόθον, ἕως ἂν αὐτὸς ἡ ἀγάπη, *A* charitas est ²⁶, quæ nunquam excidit ²⁷, adventu
ἤτις οὐδέ ποτε ἐκπίπτει, ἐπιφανείς ἡμῖν τὴν στρεψίαν
χαρίσται.

Ψελλοῦ.

Ἄλλὰ καιρὸς καὶ τῶν ἐξῆς Ἄσμάτων ἐπακοῦσαι.
Ἀντιβολεῖ γὰρ καθεξῆς καὶ πάλιν τοὺς ἀγγέλους·

Ἦρξισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς
δυνάμεισι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεισι τοῦ ἀγροῦ, ἂν
ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγαπὴν, ἕως ἂν θε-
λήσῃ.

Ἄγρὸν τὸν κόσμον νόησον· ἰσχὺν δὲ τούτου πάλιν,
τὴν τοῦ Δεσπότητος δυνάμειν τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου.
Φησὶ γὰρ, Ὡς νυμφαγωγοὶ καὶ φίλοι τοῦ νυμφίου,
Ἐκαίνας καταλείψασα τὰς συνεχεῖς αἰτήσεις,
Μεθ' ὄρκου πῆρω δέησιν ὑμῖν ἀπο καρδίας,
Μηδέποτε παυθήσεσθαι λαμπρύνοντές με πλέον,
Καὶ τὴν ἐμὴν ἀξέζωντες ἀγάπην πρὸς τὸν Λόγον.
Μέχρις ἂν ὄλην με καλὴν ἐργάσησθε τοῖς τρόποις,
Καὶ μέχρις ἂν ἐκπληρωθῇ θέλημα τοῦ νυμφίου.
Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ θέλημα καὶ μόνον τοῦ νυμφίου,
Τοῦ θέλοντος τὸ σῶζεσθαι πάντας ἀνθρώπους ὄντως,
Τὸ καθαράν με παντελῶς καὶ θεαυγῆ φανῆναι.
Ἄλλ' αὖθις θεωρήσωμεν τὰ καθ' εἰρμὸν τοῦ λόγου,

Φωνῆ τοῦ ἀδελφιδου μου.

Τοσοῦτον ἀκατάληπτον ὄντως ἐστὶ τὸ θεῖον,
Ὅτι κἂν πάσας ἀρετάς τις κατορθώσῃ νόμοις,
Κἂν ὑψωθῇ πρὸς οὐρανούς τοις ἐναρέτοις τρόποις,
Κἂν ἐπιβῇ σὺν ἐγγυς θεοῦ νομίση καθεστάναι,
Ἦστω τυγχάνειν πόρρωθεν τῆς θεϊκῆς οὐσίας.
Ἰδοὺ γὰρ ἡ προκάψασα καὶ φθάσασα πρὸς ὕψος,
Καὶ προσδοκῶσα σὺν ἐγγυς ἐστάναι τοῦ νυμφίου,
Οὐσίαν τῆς θεότητος οὐδ' ὄλωσεν ἐπεγνώκει.
Φωνὴν δὲ τούτου νόησον τῶν προφητῶν τὰς ῥήσεις,
Τὰς τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν ἀβρόχως προδηλοῦσας.
Ἔϊτα καὶ τί φησιν ἐξῆς, ἐκεῖνο σκοπητέον.

Ἰδοὺ οὗτος ἔχει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη, διαλλόμενος
ἐπὶ τοὺς βουνούς,

Εἰπούσα πρῶτον τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι τοῦ νυμφίου,
Οὗτος, φησὶ, νῦν ἔρχεται πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη.
Καλῶς ἐφιλοσόφησεν ἡ καθαρὰ παρθένος,
Ὅ γὰρ ται Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς εἰς γῆν καθόδου,
Προφήτας ἐξαπέστειλε προλέγειν τὴν ἐκείνου
τὴν πρὸς ἀνθρώπους καθόδον, καὶ σάρκωσιν τὴν θείαν.
Μετὰ δὲ τούτους ἔφθασε κάκεινος οὐρανόθεν.
Ὅ δὲ παρὼν αἰνίττεται λόγος ὁ τῶν Ἄσμάτων,
Τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ θεανθρώπου Λόγου.
Δι' τῆς εἰλικύσατο ψυχᾶς ἐν σκότει καθημένας,
Δαίμονας ὄλους καθελὼν καὶ μόνη κελύσει.
Τούτους γὰρ ὄρη κέκληκε καὶ πάλιν βουνούς λέγει.
Θαυματοργῶν γὰρ ὁ Χριστὸς, καὶ δαίμονας ἐκ-
|βάλλων
τῶν λόγων μόνον, ἐξόμπαντας ἐπίσης ἐταρτάρου,
Ἐλάττονας καὶ μείζονας καὶ μᾶλλον λεγεῶνας.
Ἐπειτα τί φησιν εὐθὺς ἡ νύμφη, σκοπητέον·

²⁶ I Joan. iv, 16. ²⁷ I Cor. xiii, 8. ²⁸ I Tim. ii, 4.

Psell.

Verum tempus est, ut quæ sequuntur in Canti-
cis audiamus. Rursus enim angelos obsecrat et
obtestatur :

*Adjuravi vos, filix Jerusalem, per potentias et
fortitudines agri, ut suscitatis et excitetis charitatem,
donec voluerit.*

Ager tibi sit mundus : hujus fortitudo, potestas
Domini Verbi ac sponsi. Vos, inquit, qui sponsi
nuptiarum ministri estis atque amici, assiduis fla-
gitationibus omissis, jurejurando precor ex animo
B atque obtestor, ne prius me decorare desistatis,
quam partibus ac numeris omnibus ornatum at-
que expolitam moribus reddideritis, et sponsi vo-
luntas expleta fuerit, cujus quidem hæc est volun-
tas unica ²⁸, ut homines pervelit omnes salvos fieri,
meque plane mundam ac divino splendore illus-
trem esse. Sed orationis seriem contemplari per-
gamus.

Vox consobrini mei.

Tantum abest ut divinitas comprehendi queat :
ut, licet virtutibus sit quispiam omnibus exornatus,
rectisque vivendi rationibus sublimis tollatur in
cælum, ac propterea se proxime ad Deum putet ac-
cedere, ab ejus tamen natura se distare se sciat.
C Quam longissime. Ecce enim sponsa, quæ profi-
ciendo ad eam sublimitatem progressa est, ut proxi-
me ad sponsum videretur accessisse, divinitatis
essentiam haud percepit omnino. Tu per vocem
sponsi oracula prophetarum accipe, quæ arcanam
Verbi incarnationem prodiderunt. Quid autem
deinceps dicat, est attendendum.

*Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens
colles.*

Cum antea sponsi vocem audire se dixisset, jam,
inquit, *hic venit saliens super montes*. Scite pura
Virgo philosophatur. Nam Verbum Dei, antequam
descenderet in terram, præmisit prophetas qui ad-
ventum suum et divinam incarnationem prænun-
tiarent. Mox et ipse de cælo profectus est. Hæc
D igitur verba Canticorum innuunt divini Verbi in-
carnationem, per quam animas in tenebris consi-
dentes liberavit, jussu solo fugatis dæmonibus
universis, quos montes appellat ac deinde colles
vocat. Christus enim edens miracula, atque inte-
gras dæmonum legiones ejiciens verbo solo, cun-
ctos simul tum majores tum minores in tartarum
detrusit. Quid statim sponsa dicere pergat, expen-
damus.

Similis est consobrinus meus capreae hinnulove cervorum in montibus Bethel.

Hæc prope simile quiddam significant iis quæ dicta sunt. Declarant enim, Verbum et sponsum expulisse dæmones, atque in tartarum detrusisse. Sponsum autem hinnulo cervorum comparat Virgo, ita dæmones profligantem, ut hinnulus destruit. Hinnulus hic in montibus foveas habet. Mons enim Bethel cœleste indicat domicilium. Caprea vero allegorice (videntem) significat. Nam ipse omnia corda intuetur.

Trium Patrum.

Hoc autem pacto cum discentes animas magistra sponsa docuisset, ut tum pœnæ formidine tam promissorum spe virtutem excolentes, in se charitatem accenderent eamque per contemplationem inflammarent; donec sponso placeret ad ipsas advenire, atque eas in statu immutabili constituere: ne forte, sponsi adventum tardius futurum existimantes, excolendæ virtutis laborem detrectarent, illas confirmat, *Vox*, inquit, *nepotis mei*. Nam dilecti vox Præcursor est, ille pœnitentiæ promulgator, divinas instruens vias ac dirigens semitas. Voces sunt minæ et promissiones, quæ partim auditores ad pœnitentiam impellunt: partim vias Domini ex virtute constituunt, et rectas per cognitionem in ipsis faciunt semitas ejus. *Ecce hic venit*. Venit profecto, ecce jam adest, si, comminationes illius atque promissa exaudientes, a prioribus peccatis per pœnitentiam recedamus et per spem futurorum bonorum illustremur. Venit autem ad nos, ut dictum est, præparatos: saliens super excelsa videlicet deoreta divinitatis sumæ, sublimis, quæ verticis montium instar obtinent. Ex affirmativa enim ipsum theologia comprehendere conantes, in qua constitutus ex actu præcelsus ostenditur, ex hac eum aspiciamus in negativa theologia, quatenus essentia præstantior est transiliens colles. Verum colles item, ut eminentes sunt, dispensationis extendunt instituta, quæ ipsa quoque nequeunt comprehendere. Super colles autem, quantum ad cognitionem nostram attinet, sponsus transilit, dum ex eo quod Deus, videtur ut homo. Et saliens in id quod homo est, cognoscitur ut Deus. Quod autem de sponso dixit, salire super montes, et colles transilire: salire et transilire capreae et cervi lascivientis est proprium; quibus deinceps assimilans sponsum: *Similis est*, inquit, *nepos meus capreae hinnuloque cervorum in montibus Bethel*. Bethel autem significat *domum Dei*, quæ est fidelium Ecclesia. Cujus montes intelliguntur propter excellentiam sanctissima Unigeniti divinitatis atque humanitatis instituta, super quæ hic sponsus dilectissimus saliens, ut supra diximus, atque transiliens more animalium prædictorum, spirituales feras, quæ veluti venenum opinioniones veritati contrarias adversus Ecclesiam jaculantur, ab ea procul repellit. Natura enim

Ὅμοιός ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι ἢ ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθὴλ.

Σχεδὸν ταυτὸν τι πέφυκε τοῦτο τοῖς προφῆθαισι. Κάντεῦθεν γὰρ δεδήλωκε τὸν Λόγον καὶ νυμφίον, τοὺς δαίμονας ἐλαύνοντα καὶ καταταρταροῦντα. Νεβρῶ δ' αὐτὸν παρείκασεν ἐλάφων ἢ Παρθένος. Ὡς δὴθεν ἀναλίσκοντα τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων, Ὡσπερ τοὺς ὄφεις ἢ νεβρός. Ἄλλ' ἢ νεβρός ἐκεῖνη, Ἥτις ἐπ' ὄρους τοῦ Βαιθὴλ ἔχει τὴν ἄνω κατοικίαν. Ὅρος δὲ γίνωσκε Βαιθὴλ τὴν ἄνω κατοικίαν. Ἦ δὲ δορκάς σοι τροπικῶς τὸν βλέποντα σημαίνει. Ουτος γὰρ βλέπων πέφυκεν ἀπάντων τὰς καρδίας.

Τῶν Ἰ Πατέρων.

Ὅθω διδάσσα τὰς μαθητευομένας ψυχὰς ἡ διδάσκαλος, διὰ τε τοῦ φόβου τῶν κολάσεων καὶ τῆς ἐλπίδος τῶν ἐπαγγελιῶν ἐγείρειν κατ' ἀρετὴν, καὶ ἐγείρειν κατὰ γνώσιν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀγάπην, μέχρις ἂν θελήσῃ ὁ νυμφίος ἐμφανισθῆναι αὐταῖς, καὶ στηρίξαι εἰς ἀτραπίαν· λοιπὸν ἵνα μὴ αὐταὶ βραδύνειν τὴν τοῦ νυμφίου ἐπιδημίαν δόξασαι, ἀπαγορεύωσι διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπίμονον, παραμυθουμένη ταῦτα, φησί· Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδούμου· ἐπειδὴ φωνὴ τοῦ ἀγαπητοῦ ὁ Πρόδρομος, ὡς κήρυξ τῆς μετανοίας καὶ ἐτοιμαστὴς τῶν θείων ὁδῶν καὶ τρίβων· φωναὶ εἰσιν αἱ τε ἀπειλαὶ καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· ὡς αἱ μὲν ἐφελκόμεναι τοὺς ἀκούοντας πρὸς μετάνοιαν, αἱ δὲ ἐτοιμάζουσαι κατ' ἀρετὴν τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθείας ποιούσαι κατὰ γνώσιν ἐν τούτοις τὰς τρίβους αὐτοῦ, Ἰδοὺ οὗτος ἦκει· ἦτοι, Ἰδοὺ οὗτος ἔρχεται· εἰ τῶν ἀπειλῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀκούσαντες καθαρθῶμεν τῶν προτέρων πλημμελημάτων διὰ μετανοίας, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν φωτισθῶμεν. Ἐρχεται δὲ ἐφ' ἡμᾶς ἐτοιμασθέντας, ὡς εἴρηται, πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη· ἦγουν, ὑψόμενος ἐπὶ τὰ δίκην ὑπερκειμένης κορυφῆς ἡμῶν ὑπερφυῆ δόγματα τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἐκ γὰρ τῆς καταφατικῆς θεολογίας καταλαβέσθαι αὐτὸν ἐπιχειροῦντες, ἐν ἧ βαίνων κατ' ἐνέργειαν δείκνυται ὑπεραιρόμενος, ἐκ ταύτης τοῦτον ὁρῶμεν ἐν τῇ ἀποφατικῇ θεολογίᾳ κατὰ τὸ ὑπερούσιον διαλλόμενον ἐπὶ τοῦ βουνοῦς. Ὅς δὲ ὑπερανεστηχότες, καὶ οἱ βουνοὶ τὰ τῆς οἰκονομίας δηλοῦσι δόγματα, ὄντα καὶ ταῦτα ὑπὲρ κατάληψιν. Ἐφ' ἃ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώσιν ὁ νυμφίος διάλλεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὡν ὁρᾶσθαι ὡς ἄνθρωπος· καὶ καταπηδῶν εἰς τὸ ἄνθρωπος ὡν γινώσκεσθαι ὡς Θεός. Ὅτι δὲ εἴρηκε περὶ τοῦ νυμφίου, πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ διάλλεσθαι ἐπὶ τοὺς βουνοὺς, τὸ δὲ πηδῶν καὶ διάλλεσθαι δορκάδος Ἰθιον καὶ ἐλάφου νεάζοντος, τούτοις λοιπὸν παρειακῶν αὐτὸν, φησὶν, Ὅμοιός ἐστιν ἀδελφιδός μου δορκάδι ἢ νεβρῶ ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθὴλ. Βαιθὴλ δὲ ἐρμηνεύεται οἶκος Θεοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, ἧς ὑπάρχουσιν ὄρη διὰ τὸ ὕψος, τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Μονογενοῦς εὐσεβέστατα δόγματα· ἐφ' ἃ οὗτος ὁ τῆς νόμφης ἀγαπητὸς πηδῶν, ὡς προεῖρηται, καὶ διαλλόμενος, ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις ζώοις τὰ νοητὰ θηρία τὰ εἰσπνέοντα δίκην ἰοῦ τὰ ἐναντία τῆς ἀληθείας δόγματα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπελαύνει ταύτης μα-

κράν· ἐπειδὴ πεφύκασι φυγαδεύειν τὰ τοξόδοια θηρία ἢ δορκὰς καὶ ἢ ἔλαφος.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Ἐπειδὴ πεφύκασι φυγαδεύειν τὰ τοξόδοια θηρία ἢ δορκὰς καὶ ἢ ἔλαφος· Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν. Τοῖχος δὲ ἡμῶν ἐστὶ τὸ κτιστὸν, οὐ ὀπίσω ἕστηκεν ὁ ἄκτιστος καὶ πάντων δημιουργὸς Θεὸς λόγος, ὡς ἀρχὴ τῶν ἐχόντων πρὸς τέλος τὴν κίνησιν. Εἰ γὰρ ἐστὶ καὶ ἔμπροσθεν ὁ αὐτὸς ὡς τῶν ἄλλων ἀρχὴ καὶ τέλος· ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ μήπω αὐτὸν εὐρήκαμεν ἐκ τοῦ τέλους· οὕτω γὰρ ἐν αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἀνεπέυσσαμεν κίνησιν. Ὅσπερ τὸ τέλος ἐστὶν· ὀπίσω ἕστηκεν λέγεται, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων. Θυρίδες δὲ τῆς κτιστῆς φύσεως αἱ μέτροχοι εἰσι τοῦ ἀκτίστου· δι' ὧν οὗτος ἐπ' αὐτὴν περὶ κλύπτει ἐπιβλέπων τὰ κατ' αὐτὴν κηδεμονικῶς (εἰ μὴ ταῦτα αὐτῷ ἀποκλείωμεν ταῖς παρα φύσιν κινήσεσιν). Ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων· ἤγουν, ἐποπεύων ἡμᾶς διὰ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἀρετῶν. Εἰ γὰρ ἔχομεν τὰς εἰρημένους θυρίδας, ἀναπεπταμένας μὲν, πεφυλαγμένας δὲ τῇ τῶν ἀρετῶν κατὰ λόγον ἀλληλουχίᾳ· καθὼς εἰσιν αὐταὶ δίκην δικτύων περιπεπλεγμένα ἀλλήλαις· ἵνα μήτι τῶν πετινῶν πάντως, τῶν ἐναερῶν πνευμάτων, λαθὼν εἰσέλθῃ, καὶ τὸν ἐναποκείμενον ἡμῶν σπόρον τῆς θείας διδασκαλίας λυμῆνηται· ἐκκύπτει ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῶν τοιούτων δικτύων ἢ αὐτῶν τῶν ἀρετῶν οὐσία· δηλαδὴ ἂ γενηθεὶς ἡμῶν ἀπὸ Θεοῦ σοφία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, μονογενῆς αὐ-

Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Ψελλοῦ.

Ἰδοὺ, φησὶν, ἐλήλυθεν ὁ Λόγος καὶ νομφος, Ὁ κατοικῶν ἀπὸ Βαιθὴλ τῆς ἄνω κατοικίας, Οὐδέπω δ' εἰσελήλυθεν ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Ἄλλ' ἔξωθεν ἰστάμενος ἐξόπισθεν τοῦ τοίχου, Διὰ θυρίδων ἔσωθεν ἐθέλει παρακλύπτειν. Σὺ δὲ μοι τοῖχον γίνωσκε τὸν νόμον τὸν ἀρχαῖον, Τὸν ἐμποιοῦντα τὴν σκιάν καὶ πλάνην τῶν ἀνθρώπων· Θυρίδας δὲ καὶ δίκτυα, τῶν προφητῶν τῶν λόγους. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ θεανθρώπου Λόγου, Διὰ ἡολυμερῶς ἐλάλησε καὶ πάνυ πολυτρόπως. Ἄλλ' ὅπερ λέγει καθ' εἰρμὸν ἢ νύμφη σκοπητίον.

Ἄποκρίνεται ὁ ἀδελφιδός μου, λέγει μοι·

Ἄνάστα, ἐλθέ, ἢ πλησίον μου, καλὴ μου, ἢ περιστερά μου.]

Ἐπεὶ, φησὶν, ἐλήλυθεν ὁ Λόγος καὶ νομφος, Ὁ ταῖς προφήταις χρώμενος ὡσπερ τισὶ θυρίσιν, Τοῦτο τὸ πρῶτον εἶρηκεν ἔσωθεν παρακλύπτων· Ἄνάστηθι τοῦ πτώματος τῆς πλάνης καὶ τοῦ σκότους, Καὶ πρόσελθέ μοι καθαρῶς, καὶ γίνου μοι πλησίον. Εἴτα, φησὶν, ἐξεῖπέ μοι καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἄλλοις·

²⁹ I Cor. 1, 30. ³⁰ Hebr. 1, 1.

PATROL. GR. CXXII.

A capreae ac cervo insitum est, ut venenosas bestias insectentur.

Trium Patrum.

En ipse stetit post parietem nostrum, prospiciens per fenestras, despiciens e retibus.

Quando capreae et cervo naturalis ea vis est, ut pestiferas bestias fugent: *Ecce, inquit, ipse stetit post parietem nostrum.* Paries noster est natura creata, post quam stetit qui creatus non est, sed creator est omnium Deus Verbum, ut rerum principium quae motum habent ad finem. Quamquam enim et prius est ipse, utpote initium et finis universorum; tamen quoniam ipsum ex fine nondum invenimus: nondum enim in eo qui finis est, et ab omni motu conquievimus: post stare dicitur, *prospiciens per fenestras.* Fenestrae autem sunt ea quae naturae creatae ab increato communicata sunt; per quae ipse ad eam prospicit, dum providentia sua cuncta moderatur, nobisque (nisi fenestras has adversus eum motionibus animi naturae contrariis concludamus) prospicit. *Respiciens per retia*, hoc est, inspiciens per mutuam virtutum connexionem. Nam si fenestras quae dictae sunt, habuerimus apertas illas quidem, sed tamen ita iuncto virtutum, retium instar, recte complicatarum contextu communitas, ut nulla ex volucris, ex aereis nimirum spiritibus, nullus furtim ingrediatur, atque reconditum in nobis divinae disciplinae semen corrumpat: respicit in nos per haec retia, ipsarum virtutum essentia, ipse videlicet *qui factus est nobis a Deo sapientia et iustitia et sanctificatio et redemptio*²⁹, unigenitus eius Filius et Verbum.

Ecce hic stetit post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per retia.

Pselli.

Ecce, inquit, Verbum et sponsus venit, demigrans ex Bethel, e superna domo: nondum autem sub tectum introivit: sed foris stans post parietem, per fenestras vult introspicere. Tu autem mihi per parietem legem antiquam intellige, umbram et errores hominibus injicientem: per fenestras vero et retia, oracula prophetarum. Nam ante divini Verbi incarnationem *multifariam multisque modis locutus est*³⁰. Sed quid sponsa dicat, consideremus.

Respondet consobrinus meus, et dicit mihi: Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Quoniam, inquit, venit Verbum et sponsus, qui prophetis tanquam fenestris quibusdam usus est; hoc primum dixit introspiciens: *Surge de lapsu erroris et tenebris; et ad me puriter accede, et mihi propinqua efficere.* Deinde haec, inquit, praeter alia mihi dixit:

Ecce hiems transiit, imber abiit, recessit sibi : A flores apparuerunt in terra : tempus putationis ad-
venit.

Quoniam, inquit, naturam dæmonum a quibus humana natura congelatur, et pigra atque iners prorsus ad recte agendum redditur, profligavit : atque ideo hiems charitatis abscessit, et gravis imber omnis abiit ac defluxit : et jucundum veritatis exortum est ver : florere cœpit tellus, natura nempe humana. *Tempus putationis jam venit* : legendi sunt flores, si vis corollas ex floribus contexere. Hominum enim natura quam terram appellavit, idolis et fraudi cervicem inclinans, nullam virtutum speciem præbuit (id enim flos significat), acerbissima ac vehementissima hieme deceptionis in glaciem redacta ac propemodum perdita. Quis enim se in tantis errorum tenebris, pietatis professionem tueri, modestiam servare, temperantiam amplecti, osculari justitiam unquam sperasset ? At *jam flores apparuerunt in terra nostra*. Surge igitur, et coronas tibi ex virtutibus texe. Ac florum testis minime rejiciendus est ille præcursor gratiæ, *Pœnitentiam*, inquit, *agite*²¹ : qui multos ex Hebræis baptizavit, cum videret eos florentes in confessione. Huc enim spectant ea verba Canticoorum :

Vox turturis audita est in terra nostra.

Vox enim clamantis fuit præcursor iste, qui passeri, turturi, dexteræ comparatur.

Ficus protulit grossos suos : vineæ florent : dede-
runt odorem.

Eundem hæc forte sensum habent cum superioribus. Ficum enim rursus intellige naturam humanam : grossos, inferiores virtutes : vites florentes, animas quæ in recta vivendi ratione ac via progredi jam cœperunt.

Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Trium Patrum.

Cum igitur magistra anima ita se in erudiendis adolescentibus exercuisset, jam quæ ipsa a sponso didicerit, narrat : Respondet, inquit, nepos meus, qui sermonem videlicet meum ad discipulas profert : respondet dilectus meus, et dicit mihi : *Surge, veni, propinqua mea* : docere desine quæ a me per naturalem scriptamque legem mysteria ad me pertinentia antea dedicisti. Ab iis consurgens, tu quæ propter perfectionem es propinqua mea, ad ea tradenda te confer quæ ex lege constant spiritali, et his longe sunt excellentiora. Ego enim qui sum natura immensus et infinitus, nullis unquam rerum ex materia constantium terminis comprehendar. Itaque te semper oportet ad ulteriora contendere. *Formosa mea, columba mea*. Formosa quidem mea, quatenus operibus et præceptis exsequendis

Ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπόρευθη αὐτῶν· τα ἄνθη ὤρθη ἐν τῇ γῆ, ὁ καιρὸς τῆς τομῆς ἐφθασεν.

Ὅτι, φησί, κατήργησε τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων, τὴν ἀποκρυσταλλώσασαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δείξασαν ἀνασθητον πρὸς τὸ καλὸν τελείως, κἀντευθεν ἀπελήλαται χειμὼν ὁ τῆς ἀπάτης, καὶ πᾶς δεινὸς τις ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἀπεβρόύη, καὶ τὸ τερπνὸν ἀνέτειλε τῆς ἀληθείας ἕαρ· Ἡ γῆ δ' ἄνθειν ἀπήρξατο, φύσις ἡ τῶν ἀνθρώπων, καιρὸς δὲ πέφθακε λοιπὸν τομῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων,]

Ἐἰ βούλη, κατασκευάσον στεφάνους ἐξ ἄνθεων.

Ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις γὰρ ἦν γῆν ὁ λόγος εἶπεν,

εἰδῶλοισ ὑποκλίναςα καὶ πλάνη τὸν αὐχένα,

εἶδος οὐκ εἶχεν ἀρετῶν (τοῦτο γὰρ ἄνθος νόει),

Ἰὼ δριμυτάτῃ καὶ σφοδρῶ χειμῶνι τῷ τῆς πλάνης κρυσταλλωθεῖσα καὶ σχεδὸν ἐναπολλυθεῖσα.

Τίς γὰρ ἠλπίσατό ποτε τῆς πλάνης σκοτιζούσης,

τῆρεῖν ἐξομολίγησιν, φυλάττειν σωφροσύνην,

Ἐγκράτειαν ἀσπάξεσθαι, φιλεῖν δικαιοσύνην

Ἄλλ' ἤδη πάντως ἤνθηκεν ἡ γῆ. λοιπὸν ἀνάστα,

καὶ σπούδασον ἐξ ἀρετῶν στεφάνους σοι πλατῆσαι.

καὶ μάρτυς ἀπαράγραπτος ὑπάρχει τῶν ἀνθρώπων

Ὁ πρόδρομος τῆς χάριτος, λέγων· μετανοεῖτε·

Ὅστις πολλοὺς ἐβάπτισε τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων,

Ἰδὼν αὐτοὺς ἀνθήσαντας ἐν ἐξομολογήσει.

τοῦτου γὰρ χάριν εἶρηκεν ὁ λόγος τῶν Ἀσμάτων·

Φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν.

Φωνὴ βοῶντος πέφυκεν ὁ πρόδρομος γὰρ οὗτος,

στρουθῶ, τρυγόνι, δεξιῶ παρεικασθεῖς τῷ λόγῳ.

Ἡ συκὴ ἐξήνεγκε τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς. δι

ἄρπελοι κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὀσμὴν.

τοῦτο ταυτὸν τι πέφυκε τάχα τοῖς προρόθηθεῖσι.

συκῆν γὰρ αὐθις νόησον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων,

Ὀλύνθους δὲ τῶν ἀρετῶν τὰς ὑποδεστέρας.

Ἀμπέλους πάλιν γίνωσκε, δέσποτα, κυπριζούσας,

ψυχὰς προκόπτειν εἰς καλὸν ἐναρξαμένης ἤδη.

Ἀνάστα, ἔλθε, ἡ πλησίον μου, καλή μου, περισσότερά μου.

τῶν γ' Πατέρων.

οὕτω τοίνυν ἡ διδάσκαλος ψυχῆ ἀπασχολήσασα ἑαυτὴν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν μαθητευομένων, λοιπὸν ἄπερ αὐτῇ μανθάνει παρὰ τοῦ νυμφίου φησὶν· ἀποκρίνεται ὁ ἀδελφιδὸς μου· ἦτοι, ἐμοῦ πρὸς τὰς μαθητευομένας ποιουμένης τὸν λόγον, ἀποκρίνεται ὁ ἀγαπητὸς μου, καὶ λέγει μοι· ἀνάστα, ἔλθε, ἡ πλησίον μου. δηλαδὴ ἀνάνευσον ἀπὸ τοῦ διδάσκειν τὰ πρὸ ἐμοῦ διὰ τε τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου προδιδασχθέντα σοι περὶ ἐμοῦ μυστήρια. καὶ τούτων ἐγερούσασα, ἔλθε πάλιν εἰς τὸ διδάσκεισθαι διὰ τοῦ πνευματικοῦ νόμου τὰ ἐτι τούτων ὑπερκείμενα, ἡ διὰ τολειότητα ἐγγύς μου. οὐ περιγραφήσομαι γὰρ ποτε τισι μετουσiais ἢ τίρμασι, κατ' οὐσίαν ὑπάρχων ἄπειρος καὶ ἀόριστος. καὶ διὰ τοῦτο δέον σε τοῖς ἐμπροσθεν διηνεκῶς ἐπεκτείνεσθαι. καλή μου, περισσότερά μου. καλή μου μὲν ὡς κεκαθαυμένη καὶ

²¹ Matth. III, 2.

ὠραισμένη τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν· περιστέρα μου δὲ ὡς πεφωτισμένη τοῖς τοῦ παναγίου Πνεύματος χαρίσμασιν. Ἀνάστα δὲ, φησί, καὶ ἔλθε· ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν, Ἦγουν, διὰ τοῦτο σοι ἐγκλεῖσθαι ἐγγεράσθαι ἀπὸ ὑψηλῶν θεωρημάτων εἰς ὑψηλότερα, πρὸς μετουσίαν τοῦ ὑπερκαιμένου κάλλους σε ἐπελκόμενος, ὅτι τὰ χειμαζόμενα πάθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν πορείαν κωλύοντα, γεγόνασιν ἐκποδῶν. Ὁ ὕστερος ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ. Δηλονότι ἡ σφοδρὰ καταιγίς τῶν αἰρέσεων, ὑφ' ἧς καὶ ἀπησχόλησαι μὴ παρασυρῆσαι, ἀπίστη τῇ ὑφ' ἑαυτῶν διαλλήλῃ φθαρῆσα φθορᾷ. Τὰ ἄνθη ὠφθη ἐν τῇ γῆ. Αἱ ἀρεταὶ πάντως, αἱ δὲ ἰσχυρὰ πολυειδῶν τε καὶ εὐειδῶν ἀνθῶν τὴν ψυχὴν ὠραίζουσιν, ἀνέθηλαν ἐν σαρκὶ κατ' ἐνεργεῖαν ταῦτα δὲ γεγόνασιν, ἐπειδὴ περ καιρὸς τῆς τομῆς ἐβρακεν, ὅς τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας ἐστὶ. Φησὶ γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις αὐτός· Οὐκ ἔλθω βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νόμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. Ἔμνονται γὰρ διὰ πίστιν καὶ ἀρετὴν οὗτοι οἱ καινοὶ τῷ καινοποιῷ Ἡνεύματι, ἀπὸ τῶν πεκαλαιωμένων τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῇ κακίᾳ. Ὅθεν καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας ἐπάγων τὴν μαρτυρίαν, φησὶ· Φωνὴ τῆς τρυγόνος ἤκουσθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν. Τρυγόνα γὰρ καλεῖ τὸν τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας προφήτην καὶ πρόδρομον, ὡς ἐρημικὸν τε καὶ σώφρονα. Οὐ ἡ φωνὴ τὸ τῆς μετανοίας ἐστὶ κήρυγμα, ὅπερ ἐν τοῖς τῶν σαρκικῶν καὶ φρονούντων τὰ γῆρινα ἤκουσθη, ὡς πεισθεῖσι τῷ κηρύγματι τούτῳ, καὶ μετανοίας βαπτισθεῖσι βίπτισμα. Διὸ καὶ φησιν· Ἡ συκὴ ἐξήνθησεν ὄλυνθους αὐτῆς. Συκῆν γὰρ τὴν μετὰ ταῦτα δὲ ἀκαρπίαν καθηραμένην παρὰ Χριστοῦ συναγαγῆν λέγει τῶν Ἰουδαίων· ἧτις δίκην ὄλυνθων προανισχόντων τοῦ τελείου καρποῦ, καὶ ταχέως πιπτόντων, τοὺς τὸ τοῦ Ἰωάννου βίπτισμα βαπτισθέντας ἀνέθηλεν. Οὗτοι μὲν γὰρ τὸν καρπὸν προεδείκνουν, προτυποῦντες διὰ τοῦ ἐν ὕδατι μόνῳ βαπτίσματος τὸ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ πυρὶ βίπτισμα. Αὐτοὶ δὲ εἰς τοῦτο οὐκ ἔφθασαν, ἀλλ' ὡς τῇ περὶ Χριστοῦ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰωάννου μὴ πιστεύσαντες τῆς εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἐξέπεσον πίστεως. Αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὄσμην. Ἀμπέλους καλεῖ τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσι φυτευθείσας τῷ κηρύγματι τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας τῶν πιστευσάντων αὐτῷ ὡς ἐκκλησιῶν ἄνθη προδεικτικὰ τοῦ κατ' ἀρετὴν καρπίμου αὐτῶν, οἱ προσεγεγόνοντες Χριστῷ δῶρα ἐξ Ἀνατολῶν μάγοι, οἱ προσεγαγόντες αὐτῷ ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ, καὶ δι' ἡμᾶς νεκρῷ, χρυσόν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν, παρέχοντες τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργουμένοις τὸ τῆς γνώσεως χάρισμα, εὐώδη ὄσμην τῆς εἰς αὐτὸν Χριστὸν πίστεως τῶν ἔθνων. Διὰ ταῦτα γοῶν φησιν· Ἀνάστα, ἔλθε, ἡ κλησίον μου, καλή μου, περιστέρα μου. Δηλαδὴ ἔγειρε ἀπὸ τοῦ διδάσκειν διὰ τῶν ἐν τε τῇ φύσει καὶ τῷ γράμματι τύπων καὶ

mundata es et decorata : columba vero, quatenus illustrata es donis Spiritus sancti. *Surge* autem, inquit, *et veni* : quoniam ecce hiems transit. Quare trahens te ad summæ pulchritudinis communionem, præcipio tibi ut surgas, et a sublimibus contemplationibus ad sublimiores exociteris : quandoquidem perturbationes, quæ tanquam hiemis tempestates animam affligunt et ab itinere prohibent spiritali, sublatae sunt. *Imber abiit, recessit sibi*. Vehemens hæresum, a quibus vexabar, procella desiit, cum mutuo inter se conflictu oppressæ conciderint. *Visti sunt flores in terra*. Virtutes quæ tanquam varii atque odorati flores animam exornant, in carne, dum rectis actionibus et operibus excoluntur, floruerunt. Hæc autem facta sunt, *quoniam tempus putationis advenit* : quod quidem tempus est Christi adventus in carne. *Non enim*, inquit ipse in Evangeliiis, *veni mittere pacem, sed gladium* : *veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et sponsam adversus socrum suam* ²². Amputantur enim per fidem et virtutem isti novi, a Spiritu renovante, ab iis qui in infidelitate et malitia inveterati sunt. Quamobrem adventus sui in carne testimonium afferens : *Vox*, inquit, *turturis audita est in terra nostra*. Turturem nominat adventus sui prophetam et præcursorem, utpote solitarium et pudicum : cujus vox est pœnitentiæ prædicatio, quæ in quibusdam eorum qui carnales sunt et terrena sapiunt ²³, audita est, cum illi prædicationi paruerint, et baptismate pœnitentiæ baptizati sint. Itaque *Ficus*, inquit, *protulit grossos suos*. Ficum illam intelligit, cui postea Christus, propter infecunditatem, maledixit ²⁴. nempe synagogam Judæorum : quæ quidem tanquam grossos qui ante fructum perfectum nascuntur, sed celeriter decidunt, eos protulit qui Joannis baptismate baptizati sunt. Hi namque fructum præ se tulerunt, per baptismam in aqua sola, figuram baptismatis in Spiritu sancto et igne præmonstrantes : ad quod tamen ipsi non pervenerunt : quippe qui Joannis testimonio de Christo non credentes, a fide in Christum excoiderunt. *Vineæ nostræ florent, dederunt odorem*. Vineas vocat ecclesias credentes Christo, quæ per ipsius prædicationem in gentibus plantatæ sunt : quarum ecclesiarum flores, fructum ex ipsis per virtutem futurum prænuntiantes exstiterunt Magi, qui munera Christo ab orientis partibus advehentes, ei ut Regi et Deo, et propter nos mortali, aurum, et thus, et myrrham obtulerunt : suavem gentium fidei in ipsum Christum odorem exhibentes iis, qui a Spiritu sancto scientiæ donum sunt consecuti. Propterea dicit : *Surge veni, propinqua mea, forma mea, columba mea*. Recede videlicet ab ea docendi ratione, quæ in figuris et umbris tum naturæ tum litteræ continetur, et veni ad ea docenda quæ spiritus sunt, propter tuam ad me propinquitatem

²² Matth., x, 34. ²³ Philipp., iii, 19. ²⁴ Marc., xi, 13, 21.

Spiritus sancti muneribus decorata. A me enim longius quodammodo recedis, dum in figuris descendis ad discipulas erudiendas, eisque nondum ea quæ spiritus sunt percipientibus, sensu pulchra videris, non spiritu. Deinde exposita causa, cur ei, ut ad se veniret, præcepisset: advenisse enim tempus adventus sui in carne: quamobrem dicebat etiam discipulis suis: *Surgite, eamus hinc*³⁵: quanta cum fiducia venire ad se debeat, non declaravit. Quocirca nunc etiam illud exponit: *Et veni, columba mea in tegmine petræ*. Quando te discipulæ non sequuntur, per res sensibiles docentem ea quæ spiritus sunt; veni, tu spiritalis, mea, qui sum immutabilis, evangelica doctrina servata: sic ut non abhorreat a præceptorum legis scriptæ observatione. Lex enim scripta instar propugnaculi ab actionum vitiis præmuniebat, et figuras duntaxat veritatis ostendebat: quibus ordine ad perfectionem ita tendebatur, ut actionis quidem vitiorum purgationem, ipsarum etiam cogitationum improbarum ablutio, figurarum autem contemplationem spiritalis ad veritatem provectorio sequeretur. Quæ quidem docet lex spiritus: Evangelium videlicet in quo tegimur a spiritali petra, qui, ut divus ait Apostolus³⁶, Christus est. Sic igitur sponsam vocans, quid deinceps velit, ostendit: nimirum ut umbræ doctrina relicta in spiritu et veritate ad se veniat. διδάσκει νόμος, πάντως τὸ εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ σκεπόμεθα παρὰ Χριστοῦ τῆς πνευματικῆς πέτρας, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. Οὕτως οὖν καλέσας αὐτήν, τί βούλεται λοιπὸν, τὸ αὐτήν καταλιπεῖν τὸ διδάσκειν τὰ τῆς σκιάς, καὶ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν, φησὶν.

Ostende mihi faciem tuam.

Tuam illam, secundum imaginem meam et similitudinem, regege faciem ac formam spiritalem; quam ut rudes discipulæ possent aspicere, figuris veritatis et velis contexitisti.

Sonet vox tua in auribus meis.

Dum mecum spiritaliter versaris. Vocem enim magistræ animæ spiritus quidem ducit ad aures Domini: verba autem et litteram quibus simplex in spiritu sermo concrescit compositus, perfert ad aures discentium.

Vos enim tua dulcis.

Dulcis profecto, cum ea pronuntiet quæ ad spiritum pertinent.

Et facies tua decora.

Quippe quæ Domini formam servat, et manibus Spiritus est exornata.

Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Pselli.

Hujusce sermonis significationes sæpe diximus: verba quæ deinceps sequuntur, interpretemur. O virgo, inquit, anima purissima, surge de lapsu, et huc veni, alacriter tamen, et nulla coacta necessitate, sed volens ac lubens. Non invita, inquam, sed ultro veni. Sic enim omnino ad me

σκιῶν. Καὶ ἔλθε εἰς τὸ διδάσκεισθαι τὰ τοῦ πνεύματος διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐγγύτητα ὁραϊσμένη μοι τοῖς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργήμασιν. Ἐν οἷς γὰρ τρόπον τινὰ μακρόνῃ ἀπ' ἐμοῦ τοῖς τύποις, διὰ τὰς μαθητευομένας συγκαταβαίνουσα, ἐν αἰσθησί: καλὴ καὶ οὐ πνεύματι, ταύταις δοκεῖς, ὡς μὴ χωρούσαις τὰ τοῦ πνεύματος. Ἔττα ἐπειδὴ τὴν μὲν αἰτίαν ὑπέδειξε δι' ἣν ἀπήτησεν αὐτὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπανέλευσιν, διδάξας ἐφθακέναι τὸν καιρὸν τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας αὐτοῦ, καθ' ἣν καὶ πρὸς τοὺς οἰκίους μαθητὰς ἔλεγε τὸ: Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν τὸ δὲ, ἐν ποίᾳ ἀσφαλείᾳ δεῖ πρὸς αὐτὸν ταύτην ἔλθειν, οὐκ ἐδήλωσε, νῦν καὶ ταύτην διδάσκων, φησὶν. Καὶ ἔλθε σὺ, περιστέρα μου, ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας. Ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος· ἦτοι, ἐπειδὴ σοὶ μὴ ἐπακολουθοῦσιν αἱ διδασκόμεναι, διδασκοῦση ταύτας διὰ τῶν ἐν αἰσθησί: τὰ τοῦ πνεύματος, ἔλθε σὺ, ἡ πνευματικὴ, τῇ ἐμῇ τοῦ ἀτρέπτου εὐαγγελικῆ παιδαγωγίᾳ φυλαττομένη ἀκολούθως τῇ κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ γραπτοῦ νόμου προφυλακῆ. Ὁ γὰρ γραπτὸς νόμος προτειχίσματος δίκην ἀπὸ τῶν κατ' ἐνεργίαν παθῶν προεφύλαττε, καὶ τοὺς τύπους μόνον τῆς ἀληθείας ἐδείκνυσιν, οἷς ἀκόλουθον πρὸς τελειότητα, τῇ μὲν καθάρσει τῶν κατ' ἐνεργίαν παθῶν, ἡ καὶ αὐτῶν τῶν ἐναντίων ἐπιθυμιῶν ἐκπλοῖσις· τῇ δὲ θεωρίᾳ τῶν τύπων, ἡ ἐν πνεύματι ἀναγωγή πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· ἅπερ ὁ πνευματικὸς κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. Οὕτως οὖν καλέσας αὐτήν, τί βούλεται λοιπὸν, τὸ αὐτήν καταλιπεῖν τὸ διδάσκειν τὰ τῆς σκιάς, καὶ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν, φησὶν.

Δειξόν μοι τὴν ὄψιν σου.

Ἐγουν, ἀνακάλυψόν μοι τὸν κατ' εἰκόνα ἐμὴν καὶ ὁμοίωσιν πνευματικὸν σου χαρακτήρα, ὃν διὰ τὸ θεατὸν ταῖς μαθητευομέναις γενέσθαι, τύποις τῆς ἀληθείας καὶ συμβόλοις συνεκάλυψας.

Καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνὴν σου.

Ἐν τῷ πνευματικῶς ἐντυγχάνειν μοι. Τὴν γὰρ φωνὴν τῆς διδασκάλου ψυχῆς τὸ μὲν πνεῦμα ἀνάγει πρὸς τὰ ὦτα Κυρίου· τὰ δὲ ῥήματα καὶ τὸ γράμμα, οἷς ὁ ἀπλοῦς ἐν πνεύματι λόγος παχύνεται συντιθέμενος, κατὰγει πρὸς τὰ ὦτα τῶν μαθητευομένων.

Ὅτι ἡ φωνὴ σου ἡδαιᾷ.

Δηλαδὴ γλασκεία ὡς τὰ τοῦ πνεύματος φθεγγυμένη.

Καὶ ἡ ὄψις σου ὠραία.

Ὡς τὸν Δεσποτικὸν σώζουσα χαρακτήρα, καὶ ταῖς χερσὶ καθωραϊσμένη τοῦ Πνεύματος.

Ἄνάστα, ἔλθε, ἡ πλησίον μου, καλὴ μου, περιστέρα μου.

Ψελλοῦ.

Τούτου πολλάκις εἶπομεν τοῦ λόγου τὰς ἐμφάσεις· Λόγους λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς προσεφερμηνευτέον, Ὡς παρθενεύουσα, φησὶν, ψυχὴ καθαρωτάτη, Ἄνάστηθι τοῦ πτώματος, καὶ δεῦρο, πλὴν προθύμως, Οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ τις, ἀλλ' ἐκουσίᾳ γνώμῃ. Φημί γὰρ δεῦρο, τουτέστιν ἐκουσίως.

³⁵ Joan. xiv, 51. ³⁶ I Cor. x, 4.

Ὁὕτω δὲ πάντως πρὸς ἐμὲ τὴν πέτραν, φησὶ, **A**
[φθάσεις,

Ἦγουν τὴν πέτραν τὸν Χριστὸν ζωῆς τῆς αἰωνίου,
Ἄπὸ τοῦ προτειχίσματος τοῦ παλαιτάτου νόμου,
Τοῦ σύνεγγυς τυγχάνοντος τῆς πέτρας μεταβάσα.
Ἔρχεται γὰρ ὡς ἀληθῶς, τουτέστι προσεγγίζει
Τῆς πέτρας τὸ προτειχίσμα, καὶ μάθε καὶ τὸν
[τρόπον·

Προτειχίσμα δὲ λέγεται δῆθεν ὁ πάλαι νόμος.
Πέτρα δὲ πάλιν ἀόρατος ἡ νέα διαθήκη.
Κἄν δοκῶσιν ἐξωθεν ἀλλήλων ἀφαστᾶναι,
Ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς καὶ ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
Ἄλλ' ὁμοῦ κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις συνεργοῦνται.
Τί γὰρ ἔστιν ἐγγύτερον τῶνδε τῶν κεινισμάτων;
Ὁ παλαιὸς νομοθετεῖ νόμος τὸ μὴ μοιχεύειν,
Ἄλλ' ὁ παρῶν καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
B Καὶ πάλιν ἐγκελεύεται τέμνειν ἐπιθυμίαν.
Ἐκεῖνος δ' αὖ ἀπέχειν σε νομοθετεῖ τοῦ φόνου,
Ὁ δὲ μηδ' ὄλωσ πρὸς ὄργην κινεῖσθαι δογματίζει.
Εἰ δὲ ζητεῖς καὶ πρόβατα καὶ Σάββατα καὶ Πάσχα,
Τὰς φανεράς καὶ σαρκίως ἐκείνου διατάξεις,
Καὶ ταῦθ' ἐρήσεις ἐν αὐτῷ πνευματικῶς ἐγκύπτων.
Ἡ πέτρα γὰρ πνευματικὴ καὶ οὐ χοϊκὸς ὁ τοῖχος.
Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων,
Ἀπόκρισιν γὰρ δίδωσιν ἡ νόμῳ τῶν νυμφίω.

Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με
τὴν φωνὴν σου, ὅτι ἡ φωνὴ σου ἡδεῖα καὶ ἡ
[ὄψις σου ὠραία.

Μηκέτι μοι προσομιλήσῃς, φησὶ καλὴ νύμφη,
Διὰ τινῶν προφητικῶν καὶ νομικῶν βιβλίων,
Ἄλλ' ὡς ἔξόν μοι βλέψαι σε, καὶ σῆς φωνῆς ἀκούσαι, **C**
Ἀκούτισόν με τὴν φωνὴν, καὶ δεῖξόν μοι τὴν
[θεῖαν.

Εἰ γὰρ ἡδεῖα πέφυκεν οὕτω καὶ γλυκυτάτη
Ἡ σὴ φωνὴ προφητικῶς ἡμῖν ἦν ἡχοῦμένη,
Κέντεῦθεν ἦν σου βλέπομεν ὄψιν ὡς ἐν κατοπτρῳ,
Ὁρασιότατη πέφυκε καὶ πανευσεδέστατη,
Ὡ ποταπὸν καθέστηκεν τὸ κάλλος τῆς σῆς θείας,
Καὶ τῆς φωνῆς ὁ γλυκασμὸς ἀμέσως δεδεγμένος!
Ἦκουσε τὴν παρακλήσιν τῆς νύμφης ὁ νυμφίος,
Ὁς μᾶλλον ὥσπερ ἑαυτὸν εἰς τοῦμφανὲς δεικνύων,
Πρῶτον εἰς ἄγραν παρορμᾷ τοὺς θηρευτάς, καὶ λέγει·

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας
ἀμπελῶνας, καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ὡ τῆς φοικτῆς καὶ φοβερᾶς τοῦ Λόγου δυναστείας!
Ὡ παναλκοῦς δυνάμεως! Ὡ κράτους ἀποβόητου!
D Κελεύει γὰρ τοῖς θηρευταῖς, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις,
Ὡσπερ ἀλώπεκας τινὰς μικρὰς δυστηνοτάτας
Τὴν πᾶσαν ἀποστατικὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων,
Θηρεῦσαι καὶ συναγαγεῖν, κρατῆσαι, καὶ δεσμεῦσαι,
Τὸν δράκοντα τὸν μέγιστον τὸν ἀποστάτην φύσει,
Ὁς ἐνεδρεῖ καθ' ἡμῶν, ὡς λέων εἰς ποίμνας μαί-
νεται,
Τοῦ κοσμοκράτορος Σατᾶν, τοῦ σκότους τὸν προ-
[στάτην,

Τὸν ἄδην τὸν πλατύνοντα τὸ στόμα τὸ ζοφῶδες,
Τὸν ἔχοντα καὶ φέροντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου,
Τὸν ἐγκαυχώμενον λαβεῖν ὡς νοσσιὰν στρουθίου,

A accedes, petram utique Christum vitæ sempiternæ :
a propugnaculo, a veteri lege, quæ petræ con-
juncta est, transcendens. Venit enim vere : hoc
est, appropinquat ad petræ propugnaculum. Et
disce etiam modum. Propugnaculum autem sane
dicitur antiqua lex : petra vero solida, novum tes-
tamentum. Ac quamvis videantur inter se distare
lex Mosaica, et Evangelium ; virtute tamen con-
sonant atque inter se congruunt. Quid enim his
præceptis potest esse conjunctius ? Antiqua lex
vetat adulterium : Evangelium amputat cupidita-
tem. Illa, ut a cæde abstineas, jubet : hoc prohibet,
ne prorsus irascaris. Quod si quæris et oves,
et Sabbata, et Pascha, quæ illic secundum carnem ;
hic secundum spiritum, si attenderis, invenies.
B Lapis enim spiritualis, non autem terrenus, est
paries. Sed, quæ sequuntur verba, jam audiamus.
Sponsa enim respondet sponso.

*Ostende mihi faciem tuam : sonet vox tua in
auribus meis ; vox enim tua dulcis, et facies tua de-
cora.*

Ne mecum amplius, o sponse formose, per libros
quosdam propheticos et legales colloquere ; sed
mihi videre te liceat, et vocem tuam audire ;
*sonet vox tua in auribus meis, ostende mihi fa-
ciem tuam.* Nam si vox tua nobis jucundissima
fuit atque dulcissima ; si vultus tuus pulcherrimus
visus est et maxime decorus, cum vox tua per
prophetas resonaret, et formam tuam tanquam in
speculo cerneremus : quantanam erit præsentie
tuæ pulchritudo ! quanta vocis ipsius dulcedo, quæ
sine ullo medio exaudietur ? Sponsæ preces audivit
sponsus, qui ut se ipsum coram magis conspicuum
præbeat, venatores ad prædam excitat, dicens :

*Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur
vineas : et vineæ nostræ florent.*

D O imperium Verbi terribile ac formidandum ! O
virtutem omnipotentem ! O robur incredibile !
Venatoribus enim præcepit, id est angelis, ut
vulpeculas quasdam parvulas captu difficillimas
pervestigent, comprehendant, superent, vinciant :
totam nimirum desertricem dæmonum potestatem :
draconem illum maximum : illum rebellem natura,
qui non aliter in nos quam leo in greges desævit,
mundi principis Satan ; principem tenebrarum,
infernum tenebrosas fauces suas aperientem,
habentem ac ferentem mortis imperium ; qui se
passeris nidum, orbem scilicet universum, tanquam
ova putrida atque abjecta cepisse et diripuisse
glorietur : qui terræ montes et mare eversurum, et

Οὕτω δὲ πάντως πρὸς ἐμὲ τὴν πέτραν, φησὶ, **A**
 [φθάσει,

Ἦγουν τὴν πέτραν τὸν Χριστὸν ζωῆς τῆς αἰωνίου,
 Ἄπο τοῦ προτειχίσματος τοῦ παλαιάτου νόμου,
 Τοῦ σύνεργος τυγχάνοντος τῆς πέτρας μεταβάσα.
 Ἐρχεται γὰρ ὡς ἀληθῶς, τουτέστι προσεγγίζει
 Τῆς πέτρας τὸ προτειχίσμα, καὶ μάθε καὶ τὸν
 [τρόπον·

Προτειχίσμα δὲ λέγεται δῆθεν ὁ πάλαι νόμος.
 Πέτρα δὲ πάλιν ἀβραάμης ἡ νέα διαθήκη.
 Ἐάν δοκῶσιν ἔξωθεν ἀλλήλων ἀφραστάναι,
 Ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς καὶ ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
 Ἄλλ' ὁμοῦ κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις συνεργοῦνται.
 Τί γὰρ ἐστὶν ἐγγύτερον τῶνδε τῶν κειουμένων;
 Ὁ παλαιὸς νομοθετεῖ νόμος τὸ μὴ μοιχεύειν,
 Ἄλλ' ὁ παρῶν καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
B Καὶ πάλιν ἐγκυλεύεται τέμνειν ἐπιθυμίαν.
 Ἐκεῖνος δ' αὐτὸν ἀπέχειν σε νομοθετεῖ τοῦ φόνου,
 Ὁ δὲ μηδ' ὄλωσ πρὸς ἄργὴν κινεῖσθαι δογματίζει.
 Εἰ δὲ ζητεῖς καὶ πρόβατα καὶ Σάββατα καὶ Πάσχα,
 Τὰς φανεράς καὶ σαρκιακὰς ἐκείνου διατάξεις,
 Καὶ ταῦθ' ἐδρήσεις ἐν αὐτῷ πνευματικῶς ἐγκύπτων.
 Ἡ πέτρα γὰρ πνευματικὴ καὶ οὐ χοϊκὸς ὁ τοίχος.
 Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τῶν ἐφεξῆς βημάτων,
 Ἀπόκρισιν γὰρ δίδωσιν ἡ νόμῳ τῷ νυμφίῳ.

Δειξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με
 τὴν φωνήν σου, ὅτι ἡ φωνή σου ἡδεῖα καὶ ἡ
 [ὄψις σου ὡραία.

Μηκέτι μοι προσομιλήσῃς, φησὶ καλὴ νυμφίε,
 Διὰ τινῶν προφητικῶν καὶ νομικῶν βιβλίων,
 Ἄλλ' ὡς ἔξόν μοι βλέψαι σε, καὶ σῆς φωνῆς ἀκοῦσαι, **C**
 Ἀκούτισόν με τὴν φωνήν, καὶ δεῖξόν μοι τὴν
 [θεῖαν.

Εἰ γὰρ ἡδεῖα πέφυκεν οὕτω καὶ γλυκυτάτη
 Ἡ σῆ φωνὴ προφητικῶς ἡμῖν ἦν ἡχουμένη,
 Κέντεῦθεν ἦν σου βλέπομεν ὄψιν ὡς ἐν κατοπτρῳ,
 Ὡραιότατη πέφυκε καὶ πανευδεσιότατη,
 Ὡ ποταπὸν καθέστηκεν τὸ κάλλος τῆς σῆς θείας,
 Καὶ τῆς φωνῆς ὁ γλυκασμὸς ἀμίσσως δεδεδυμένος!
 Ἦκουσε τὴν παρακλήσιν τῆς νόμῳ ὁ νυμφίος,
 Ὅς μᾶλλον ὥσπερ ἐαυτὸν εἰς τοῦ φανερὰς δεικνύων,
 Πρῶτον εἰς ἄγραν παρορμῆ τούτους θηρευτὰς, καὶ λέγει·

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας
 ἀμπελῶνας, καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ἡ τῆς φορικτῆς καὶ φοβερᾶς τοῦ Λόγου δυναστείας!
 Ἡ παναλκοῦς δυνάμειος! Ὡ κράτους ἀποβόητου!
D Κελεύει γὰρ τοῖς θηρευταῖς, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις,
 Ὡσπερ ἀλώπεκάς τινὰς μικρὰς δυστηνοτάτας
 Τὴν πᾶσαν ἀποστατικὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων,
 Θηρεῦσαι καὶ συναγαγεῖν, κρατῆσαι, καὶ δεσμεῦσαι,
 Τὸν δρᾶκοντα τὸν μέγιστον τὸν ἀποστάτην φύσει,
 Ὅς ἐνεδρεῖται καθ' ἡμῶν, ὡς λέων εἰς ποίμνας μαί-
 νεται,
 Τοῦ κοσμοκράτορος Σατᾶν, τοῦ σκότους τὸν προ-
 [στάτην,

Τὸν φθὸν τὸν πλατόνοντα τὸ στόμα τὸ ζοφῶδες,
 Τὸν ἔχοντα καὶ φέροντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου,
 Τὸν ἐγκαυχώμενον λαβεῖν ὡς νοσσιὰν στρουθίου,

A accedes, petram utique Christum vitæ sempiternæ :
 a propugnaculo, a veteri lege, quæ petræ con-
 juncta est, transcendens. Venit enim vere : hoc
 est, appropinquat ad petræ propugnaculum. Et
 disce etiam modum. Propugnaculum autem sane
 dicitur antiqua lex : petra vero solida, novum tes-
 tamentum. Ac quamvis videantur inter se distare
 lex Mosaica, et Evangelium ; virtute tamen con-
 sonant atque inter se congruunt. Quid enim his
 præceptis potest esse conjunctius ? Antiqua lex
 vetat adulterium : Evangelium amputat cupidita-
 tem. Illa, ut a cæde abstineas, jubet : hoc prohi-
 bet, ne prorsus irascaris. Quod si queris et oves,
 et Sabbata, et Pascha, quæ illic secundum carnem ;
 hic secundum spiritum, si attenderis, invenies.
B Lapis enim spiritalis, non autem terrenus, est
 paries. Sed, quæ sequuntur verba, jam audiamus.
 Sponsa enim respondet sponso.

*Ostende mihi faciem tuam : sonet vox tua in
 auribus meis ; vox enim tua dulcis, et facies tua de-
 cora.*

Ne mecum amplius, o sponse formose, per libros
 quosdam propheticos et legales colloquere : sed
 mihi videre te liceat, et vocem tuam audire ;
*sonet vox tua in auribus meis, ostende mihi fa-
 ciem tuam.* Nam si vox tua nobis jucundissima
 fuit atque dulcissima ; si vultus tuus pulcherrimus
 visus est et maxime decorus, cum vox tua per
 prophetas resonaret, et formam tuam tanquam in
 speculo cerneremus : quantanam erit præsentis
 tuæ pulcritudo ! quanta vocis ipsius dulcedo, quæ
 sine ullo medio exaudietur ? Sponsæ preces audivit
 sponsus, qui ut se ipsum coram magis conspicuum
 præbeat, venatores ad prædam excitat, dicens :

*Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur
 vineas : et vineæ nostræ florent.*

D O imperium Verbi terribile ac formidandum ! O
 virtutem omnipotentem ! O robur incredibile !
 Venatoribus enim præcepit, id est angelis, ut
 vulpeculas quasdam parvulas captu difficillimas
 pervestigent, comprehendant, superent, vinciant :
 totam nimirum deserticem dæmonum potestatem :
 draconem illum maximum : illum rebellem natura,
 qui non aliter in nos quam leo in greges desæviret,
 mundi principis Satan ; principem tenebrarum,
 infernum tenebrosas fauces suas aperientem,
 habentem ac ferentem mortis imperium ; qui se
 passeris nidum, orbem scilicet universum, tanquam
 ova putrida atque abjecta cepisse et diripuisse
 gloriatur : qui terræ montes et mare eversurum, et

in nubibus sedem collocaturum se jactitat ²⁷ : A
cujus quidem latera sunt ænea, et dorsum ferreum,
viscera autem smyrites lapis : serpentem ipsum
gravem ; illum senem, ingentem illum, omnemque
aliam virtutem ejus hostilem : virtus sane potentia
tanquam vulpeculas parvas et natura fraudulentas
appellat. Comprehendite, inquit, mihi parvas vul-
pes, quæ animas humanas demoliuntur. Has enim
solas vineas vocat.

Trium Patrum.

Cum autem ad sponsi mandatum magistræ animæ
ipsi præsto essent, et cum eo ex doctrina ipsius
versarentur, ad eas hæc verba facit : *Capite nobis
vulpes parvulas* : observantia præceptorum, simul
eum vitiorum motionibus astutissimos ipsorum
auctores spiritus cohibete : qui parvuli videntur
adhuc, cum ipsæ motiones nondum in actum pro-
cesserint, *Nobis* autem dixit *capite* propter finem
propositum, qui in illis erudiendis expletur. *Quæ
demoliuntur vineas*, id est, animas evertunt, quæ
per fidem in me sunt plantatæ. *Et vineæ nostræ
florent*. Animæ diligenter a nobis ad salutem insti-
tutæ jam florent secundum virtutem, fallacissimis,
ut dictum est, spiritibus profligatis.

Pseli.

Sed videamus quid dicat etiam sponsa et virgo. C
Nepos meus mihi, et ego illi.

Verum morose deinceps sponso loquitur :

*Qui pascit inter litta, donec aspiret dies, et incli-
nentur umbræ, revertere : similis esto tu, nepos
mi, capræ hinnulove cervorum super montes con-
vallium.*

O pulcherrime pastor ovium, quæ mente sunt
præditæ, inquit sponsa ad ipsum Verbum et spon-
sum, qui oves tuas virtutibus, ut liliis pascis,
rursus te capræ aut cervorum hinnulo similem
præbe, ut paulo ante super vallium montes salie-
bas : atque omnem potentiam adversantem evertet,
et colles nimis elatos exæqua. Sic enim cursibus
tuis omnis vallis implebitur : et omnis malitiæ
collis humiliabitur : et omnes impietatis umbræ
discutientur : et dies salutis mortalibus aspi-
rabit.

Trium Patrum.

*Revertere, assimilare tu, nepos mi, capræ hin-
nulo cervorum super montes convallium.*

Spiritales feras, animarum corruptrices qua
contra nos sæviunt, et serpentium more, vitiorum
virus in nos effundunt, repelle. Et propterea tu,

²⁷ Isa. xiv, 14.

Τὴν οἰκουμένην σύμπασαν, καὶ ταύτην ἀφαιρῆσαι,
Ὡς ὡὰ τὰ σαθρότατα καταπεφρονημένα,
Τὸν ἐξαλείφειν φάσκοτα γῆς δρους καὶ θαλάττης,
Τὸν ἐν νεφέλῃ λέγοντα τὸν θρόνον καθιδρῶσαι,
Ὅσπερ χαλκαὶ μὲν αἱ πλευραὶ καὶ σιδηρὰ δ' ἡ ῥάχις,
Ἐγκατα δ' ὡς φασιν, αὐτοῦ σμυρίτης λίθος·
Αὐτὸν τὸν ὄφιν, τὸν δεινὸν, τὸν γέροντα, τὸν μέγαν,
Καὶ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν αὐτοῦ τὴν ἐναντίαν,
Ἡ δύναμις ὠνόμασε τῆς ὄντως δυναστείας,
Ὡς ἀλωπέκια μικρὰ καὶ δολερὰ τῆ φύσει.
Τοὺς γοῦν μικροὺς ἀλώπεκας, φησὶ, κρατήσατέ μοι,
Ὡς βλαπτικούς τυγχάνοντας ψυχῶν τῶν ἀνθρωπίνων.
Ἄμπέλους γὰρ ὡς ἀληθῶς ταύτας ἐννοεῖ μόνας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ νομφίου παραστᾶσαι
τοῦτ' αἱ διδάσκαλοι ψυχαί, ὑπὲρ τῶν διδασκομένων
αὐτῶ ἐντυγχάνουσι, πρὸς ταύτας οὕτως φησὶν·
Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικρὰς, ἡγουν κατάσχετε
διὰ τῶν ἐντολῶν ἅμα ταῖς κινήσει τῶν παθῶν τὰ
τούτων αἷτια δολερώτατα πνεύματα ἐτι δοκοῦντα
νεάζειν, εἰ μὴ πω αἱ τῶν παθῶν κινήσεις προκόψου-
σιν εἰς ἐνέργειαν. Ἡμῖν δὲ φησὶ κατάσχετε, διὰ τὸ
πέρας δέξασθαι τὸ κατὰ σκοπὸν ἡμῖν ἐπὶ ταῖς
μαθητευομέναις. Ἀφανίζοντας ἀμπελῶνας· δη-
λαδὴ, ἀπολλύντας ψυχὰς τῆ εἰς ἐμὲ πίστει πεφυ-
τευμένας. Καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσι· ἦτοι,
αἱ παρ' ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν ἐπιμελούμεναι ψυχαί
ἤδη ἀνοῦσι κατ' ἀρετὴν, τῶν δολερωτάτων πνευμά-
των κατασχεθέντων, ὡς εἴρηται.

Ψελοῦ.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τί φησιν ἡ νύμφη καὶ παρθένος.

Ἄδελφιδός μου ἐμοί, καὶ γὼ αὐτῶ.

Ἄλλ' ἐφεξῆς ἐκδυσωπεῖ λέγουσα τῷ νομφίῳ·

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις, ἕως οὗ διαπνεύσῃ
ἡ ἡμέρα καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί, ἀπόστρεψον,
ὁμοιώθητι σὺ, ἀδελφιδέ μου, τῷ δόρκωνι ἢ νεβρῶ
ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη κοιλωμάτων.

Ὡ καλλιστότατε ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων,
Φησὶν ἡ νύμφη πρὸς αὐτὸν τὸν Λόγον καὶ νομφίον,
Ὅς τρέφεις σου τὰ πρόβατα ταῖς ἀρεταῖς ὡς κρίνοις,
Καὶ πάλιν φάνηθι δορκὰς ἢ καὶ νεβρὸς ἐλάφων,
Καὶ πάλιν ἀναζήτησον ὡσπερ ἀνθυποστρέψας.

Ἄπερ ἐπήδασ πρὸ μικροῦ τῶν κοιλωμάτων ὄρη,

Καὶ πᾶσαν ἐξαφάνισον δύναμιν ἐναντίαν,

Καὶ καθομάλισον βουνοὺς τοὺς ἄγαν ἐπηρμένους.

Ὅτ' αὖ γὰρ πληρωθήσεται σοὶς δρόμοις πᾶσα φάραγι,

Καὶ πᾶς ταπεινωθήσεται βουνοὺς ὁ τῆς κακίας,

Καὶ πᾶσι κινηθήσονται σκιαὶ τῆς ἀθείας,

Καὶ διαπνεύσει βροτοῖς ἡμέρα σωτηρίας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀπόστρεψον, ὁμοιώθητι σὺ, ἀδελφιδέ μου, τῷ
δόρκωνι, ἢ νεβρῶ ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν κοι-
λωμάτων.

Ἀπόστρεψον δὲ τὰ καθ' ἡμῶν μαινόμενα ψυ-
χοφθόρα νοητὰ θηρία, τὰ δίκην ὄφρων τὸν ἰδὸν τῶν
παθῶν ἐν ἡμῖν ἐκχέοντα· κἀνεῦθεν ὁμοιώθητι σὺ

πάντως, ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνυπόστατος δύναμις, ἀγαπητέ μου, τοῖς φυγαδεύουσι ζώοις τὰ ἰοδόλα θηρία, ἐν τῷ ἀπελύνειν πόρρω ἡμῶν τὰ πονηρότατα πνεύματα· οὕτω δὲ τοῦτοις ὁμοιώθητι, ἐρχόμενος ἐπὶ τὰς διδασκάλους. τὰς δίκην ὄρων ὑπερκειμέναις τῶν κοιτανθεισῶν τοῖς τῶν παθῶν ρεύμασι μαθητριῶν, ὥστε φυγαδεῦσαι διὰ μέσων ἐκείνων τὰ τὴν τούτων κατωρύξαντα φυσικὴν ὁμαλότητα, καὶ ἐν ταύταις ἐμφωλεύσαντα ψυχοφθόρα θηρία· κἀντεῦθεν ἀποκαταστήσαι πάλιν αὐταῖς τὴν εἰρημένην ὁμαλότητα· φημί δὲ τὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἰσονομίαν.

Τῶν γὰρ Πατέρων.

Ταῦτα τοίνυν ἡ διδάσκαλος τὸν νυμφίον περὶ τῶν μαθητευομένων αἰτησαμένη, πρὸς ταύτας λοιπὸν τρέπει τὸν λόγον, καὶ τὰ οἰκία ἐξηγουμένη αὐταῖς, καὶ διὰ τούτων ταύτας ἐνάγειν ἐπιχειροῦσα, φησὶν· Ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου· ἦγουν ἐν σαρκὶ μου, ἐφ' ἧ ἔδούκουν διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἡδὺ ἀναπαύεσθαι, ἐν ταῖς νυξὶ τῆς ἀγνοίας ἐζήτησα τὸ κυρίως καλὸν, ὅπερ ἐστὶ ὁ ἐμοὶ ἠγαπημένος νυμφίος, εὐρεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι νύξ ἦν περὶ ἐμὲ τὴν δειλαιον, καὶ οὐκ ἔγνων· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφὴν ὑπελάμβανον. Ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὔρον αὐτὸν, ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου· δηλαδὴ ζητήσασα αὐτὸν ἐν τοῖς κατὰ σάρκα ἡδέσι, οὐχ εὔρον. Ἐπειδὴ τῇ σαρκικῇ ἡδονῇ φυσικῶς ὁ πόνος συνέξυκται· ὅτι φθορᾶς, ἧτις δδύνη ἐστίν, ἡ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ γίνεσσι. Κἀντεῦθεν ἀπ' αὐτῆς ἔγνων τῆς πείρας, ὅτι τῆς κατὰ σάρκα ἡδονῆς ὁ ἐμοὶ ἀγαπώμενος ἀπεισι· διόπερ ἐν ταύτῃ καλεσάσης μου τούτον πρὸς ἀπόλαυσιν ἄλυπον, οὐχ ὑπήκουσεν. Ὅθεν διαπορούμενη τάδε εἶπον πρὸς ἐμαυτὴν· Ἄνασθήσομαι δὴ καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει, ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν ταῖς πλατείαις· καὶ ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. Ἦτοι, ἐγερθήσομαι ἀπὸ τῆς σαρκικῆς σχέσεως, καὶ θεωρήσω εἰσχωρικῶς, καὶ οὕτω πρᾶξω. Κἀντεῦθεν διὰ πείρας τελειώτερον θεωρήσω· καὶ ὡς ἀπὸ θεωρίας ἀρχομένη, καὶ εἰς αὐτὴν καταντῶσα κυκλώσω ἐν ἐμαυτῇ κατὰ πρᾶξιν μὲν ὡς περ ἐν ἀγοραῖς τινας πόλεως, πόνους οἷα δεδοκιμασμένον ἀργύριον μεταβάλλουσα, καὶ κομιζομένη ἀρετᾶς· κατὰ θεωρίαν δὲ, ὡς ἐν πλατείαις διεξερχομένη ταῖς φυσικαῖς θεωρίαις τῶν ὄντων· καὶ τὴν τούτων διάφορον γνῶσιν συλλέγουσα· καὶ οὕτω ζητήσω τὸν ποθοῦμένον μοι εὐρεῖν. Ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὔρον αὐτὸν, ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Δηλονότε κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἐζήτησα αὐτὸν, μιμουμένη.

Ἐκάλεσα αὐτὸν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου.

Ψελλοῦ.

Ἐξ ὄντως, ἀκατάληπτος ἡ σὴ, Χριστέ μου, φύσις.

Ἐπὶ τὴν κοίτην μου, φησὶ, τὴν ἄγαν προκοπήν [μου,

Ἐν ἧ καὶ φθάσασα λοιπὸν ἤλπισα καταπαῦσαι,

Ἐξ ἧδη τὸ ἀκρότατον πάντων καταλαβοῦσα·

Ἄντι πρὸς νύκτα πέφθακα τῶν θειῶν μυστηρίων, θερμῶς ἀναζητοῦσα τὸν Λόγον καὶ νυμφίον,

A dilecte mi, qui Dei et Patris unius atque ejusdem essentiae virtus es, te animantibus illis similem exhibe, quae venenosas feras insectantur, ut procul a nobis improbissimos spiritus avertas. Te, inquam, illis similem praesta, veniens in magistras animas, quae inter discipulas perturbationum fluctibus depressas, montium instar excellunt: ut ipsarum opera propellas et fuges bestias illas pestíferas, quae naturalem rudium animarum aequabilitatem excavant, in eisque sibi latebras constituunt. Atque ita pristinam illis virtutum aequabilitatem redde.

Trium Patrum.

Hæc igitur magistra cum de discipulis sponso disseruisset, ad eas mox sermonem convertit; et quæ ad se ipsam pertinent, exponit; atque ita studet eas instituere. *In lectulo*, inquit, *meo per noctes quæsi vi quem diligit anima mea*. In carne videlicet mea, in qua propter voluptatem per noctes ignorantiae videbar conquiescere, quæsi vi, quod vere bonum est (is autem dilectus est sponsus meus) invenire. Sed ipsa propter causam quam commemoravi, quia nimirum nox me miseram occupabat, non agnovi. Illuminationem enim esse delicias arbitrabar. *Quæsi vi illum, et non inveni: vocavi eum, et non audivit me*. Quæsi vi scilicet ipsum in carnis voluptatibus, et non inveni. Nam carnis voluptati naturaliter conjunctus est dolor. Corruptionis enim, quæ quidem est dolor, voluptas quæ sensu percipitur, est causa. Quapropter experimento didici dilectum meum abesse a carnis voluptate: in qua cum illum vocassem, ut citra molestiam oblectarer, non audivit me. Itaque sic hæsitabunda locuta sum: *Surgam, et circuibo in civitate, in foris et plateis, et quæram quem diligit anima mea*. Exsurgam ab habitu carnali, et contemplantor primum, atque ita faciam: tum per experientiam perfectius contemplantor. Et tanquam a contemplatione incipiens atque in eandem desinens, circuibo in me ipsa per actionem quidem, veluti in foris alicujus civitatis, labores, quasi argentum probatum, impendens, et virtutes comparans: per contemplationem autem, tanquam in plateis percurrens in naturalibus rerum speculationibus, et variam illarum scientiarum colligens: atque ita, quem desidero conabor invenire. *Quæsi vi illum, et non inveni: vocavi eum, et non audivit me*. Per actionem nimirum et contemplationem quæsi vi illum imitando.

Vocavi eum, et non audivit me.

Psellii.

Tua profecto natura, Christe, comprehendi nequit. Ego in lectulo progressionis meæ, valde profeceram, me conquieturam sperabam, utpote quæ jam ad perfectionis fastigium pervenissem: sed posteaquam ad divinorum mysteriorum noctem accessi, ardenti studio Verbum et sponsum quærens, illis eum nullo modo conspicuum inveni.

Cumque rursus illum vocassem, non respondit mihi. Quam vere sponsa sollicitudinem exaggerat suam! Nulla enim anima, licet ad angelorum perfectionem accedat, et ad rerum penitus arcanarum cognitionem perveniat, se divinam essentiam inspecturam speret. Quando igitur sponsum quem quæsierat, non invenit, audiamus, quid ipsa velit. Sic enim ait :

Surgam jam, et circuibo in civitate, in foris et in plateis : et quæram quem diligit anima mea. Quæsiivi illum, et non inveni, Vocavi eum, et non audiit me.

Exsurgam, inquit, et perquiram illum. Naturam, quæ mundo continetur, universam pervestigabo. Hanc enim civitatem appellat hoc loco : quemadmodum et per plateas intelligit cætus angelorum. Ad illius igitur, inquit, investigationem me contuli. Atque hoc proposito et consilio naturas angelorum omnes magno labore exploravi, sperans, me illum in angelis assecuturam. Verum cum ipsum inter angelos perscrutater, ut quia qualisque esset, unde principium haberet, et quo fine concluderetur, intelligerem, custodes supernæ civitatis Sion me pervagantem atque inquirentem conspexerunt. Sic enim narrationem persequitur suam :

Invenerunt me custodes, qui obeunt civitatem.

Tum, inquit, percontata sum illos :

Num, quem diligit anima mea, vidistis?

Sperabam enim profecto Verbum et sponsum meum in angelis saltem intelligi et comprehendere posse. Verum, cum et hos animadvertentem nihil scire, ab eis hæsitans, inquit, recessi. Ab angelis autem haud ita procul concesseram, cum inveni quem diligit anima mea. Ut paululum, inquit, ab angelis pertransii, per fidem intelligens, Christum omnipotentem et Verbum Deum atque hominem nulla ratione comprehendere posse, inveni ipsum in iis quæ ingenii rationisque vim atque intelligentiam omnem superant. Divina enim Verbi ac sponsi natura eo tantum, quo non posse comprehendere cognoscitur, fit comprehensibilis.

Tenui eum, nec dimisi. donec introduxerim illum in domum matris meæ, et in cubiculum illius, quæ me concepit.

Quoniam incomprehensum, inquit, illum inveni, intus eum tenui, et medio cordis, Patrique coæternum esse cognovi. Nos enim domus, et templa, et cubicula sumus Spiritus sancti, ut Paulus ait **, qui et genuit nos et nutrit, quemadmodum ipse novit.

Pseli.

Sed præstantiorem sponsa progressum assecuta, rursus amicos urget his verbis :

Adjuravi vos, filie Jerusalem, per virtutes et for-

** I Cor. III, 16 ; VI, 19, II Cor. VI, 16.

Α Οὐχ εἶρον τοῦτον οὐδαμῶς ἐκαίσε πεφηνότα. Καὶ πάλιν τοῦτον κέκληκα, πλὴν οὐχ ὑπήκουσέ μου. Ὡς ἀληθῶς ἐκτραγωδεῖ τοὺς λόγους ἡ παρθένος. Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ, κἀν πρὸς ἀγγέλους φθάσῃ, καὶ τῶν ἀδύτων ἐσῶθεν εἰσέλθῃ τῶν ἀβρῆτων, Μὴ νομιζέτω κατιδεῖν τὴν θεικτὴν οὐσίαν. Ἐπεὶ γοῦν ὡς ἐζήτησεν οὐχ εἶρε τὸν νυμφίον, Ἐκούσωμεν τί βούλεται. Φησὶ γὰρ οὕτω πάλιν· Ἄναστήσομαι δὴ, καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει, ἐν ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, καὶ ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου· ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εἶρον, ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου.

Β Ἐξαναστήσομαι, φησὶ, καὶ ψηλαφήσω τοῦτον, καὶ πᾶσαν ὑπερκόσμιον περικυκλώσω φύσιν, Ἦν πόλιν ἐπωνόμασεν ὁ λόγος τῶν Ἀσμάτων, καθὼς περ εἶπεν ἀγορὰς τὰς ἄνω πανηγύρεις. Ὡς γοῦν ἀνέστην δὴ, φησὶ, πρὸς ζήτησιν ἐκαίνου. Καὶ τῷ σκοπῷ καὶ λογισμῷ τὰς τῶν ἀγγέλων φύσεις, Ἀπάσας ἐξηρεύνησα μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου, Ἐλπίζουσα καταλαβεῖν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγγέλοις. Ὡς ἐψηλάφουν τοιγαροῦν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγγέλοις, Ὅπως ἂν μάθω τίς ἐστὶ καὶ ποταπὸς τυγχάνει, καὶ πόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, καὶ τίνοι καταλήγει, οἱ φύλακες τῆς πόλεως Σιών τῆς ἀνωτάτης, Περινοστοῦσαν εἶδόν με τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦσαν. Φησὶ γὰρ οὕτω καθεξῆς ὡσπερ ἀφηγουμένη·

Εὔροσαν με οἱ τηροῦντες, οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει.

Εἶτα, φησὶν, ἠρώτησα πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε·

Μὴ ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου, ἴδετε ;

Γ Ἰλλπίζον γὰρ ὡς ἀληθῶς, κἀν τοῖς ἀγγέλοις εἶναι καταληπτὸν καὶ προσιτὸν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον. Ἐπεὶ δὲ τούτους ἔγνωκα μηδὲν ἐπισταμένους, Παρῆλθον αὐθις ἀπ' αὐτῶν, φησὶν, ἐξαποροῦσα. Καὶ ὡς μικρὸν ὅτε παρῆλθον ἀπ' αὐτῶν, ἕως οὗ [εἶρον ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. Ὡς γοῦν παρῆλθον γὰρ, φησὶ, μικρὸν ἐκ τῶν ἀγγέ- [λων,

Πιστεύουσα τῷ λογισμῷ τὴν ἀκαταληψίαν

Τοῦ αὐτοκράτορος Χριστοῦ καὶ θεοανθρώπου Λόγου,

Εἶρον αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ἐν τοῖς ἀκαταλήπτοις.

Ἡ φύσις γὰρ ἡ θεϊκὴ τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου,

Τῷ μὴ καταλαμβάνεσθαι καταληπτὴ τυγχάνει.

Ἐκράτησα αὐτὸν καὶ οὐκ ἀφῆκα αὐτὸν, ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς μου, καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον τῆς συλλαβούσης με.

Δ Ἐπίπερ ἀκατάληπτον αὐτὸν, φησὶν, ἐφεῦρον, Ἐνδον αὐτὸν ἐκράτησα καὶ μέσον τῆς καρδίας, καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχον ἐγνώρισα τυγχάνειν, Ἡμεῖς γὰρ οἴκοι καὶ ναοὶ καὶ μάλιστα ταμεία τοῦ Πνεύματος τυγχάνομεν, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, τοῦ καὶ γεννήσαντος ἡμᾶς καὶ τρέφοντος, ὡς οἶδε.

Πελλοῦ.

Ἄλλὰ τὴν κρείττω προκοπὴν ἡ νύμφη ψηλαφῶσας πάλιν τοὺς φίλους δυσωπεῖ. Φησὶ γὰρ τούτοις τάδε·

Ἄρξισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, ἐν ταῖς

δυνάμει καὶ ἐν ταῖς ἰσχυσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἰὰν **A** *titulidues agri, si suscitatis et excitatis charitateu,*
ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ *donec voluerit.*
λήσῃ.

Τοῦ λόγου τούτου φθάσαντες εἶπομεν τὰς ἐμφάσεις·
λόγους λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς, ὡς δυνατὸν, σκεπτέον.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ὡς
στελέχη καπνοῦ, τετυμιαμένη σμύρναν καὶ λί-
βανον ἀπὸ πάντων κοινορτῶν μυρεψοῦ ;
Ταῦτα τοιγάρτοι λέγουσιν οἱ φίλοι πρὸς ἀλλήλους·
Ὁ τῶν βημάτων δὲ σκοπὸς οὗτός ἐστιν, ὡς οἶμαι,
Ἡ νόμφη γὰρ καὶ πρότερον ταῖς ἀρεταῖς ὑψώθη,
τῇ πίστει, τῇ πραότητι καὶ τῇ δικαιοσύνῃ,
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ἀρετῆς ἄλλο μετέθῃ σχῆμα,
Νηστείας ἀγρυπνίας τε καὶ προσευχῆς πανύχου,
Καὶ τὴν μορφήν ἠλλάξατο ταῖς ἄγαν χαμυνίαις,
Οἱ φίλοι καταπλάγησαν τὴν προκοπὴν τῆς νόμφης,
Καὶ πως ὑποκρινόμενοι δῆθεν τὸν ἀγνοοῦντα,
Ἐπεὶ τῆς νόμφης θέλουσιν ἐπερωτᾶν ἀλλήλους·
Τίς αὕτη, λέγοντες, ἐστίν, ἥτις ἐκ τῆς ἐρήμου
Πρὸς οὐρανὸν ἀνέδραμεν, ὡσπερ κάπνου στελέχη
Σμύρνης ὁσμὴν ἐπέμπουσα καὶ θαυμαστοῦ λιβάνου ;
Ψυχὴ γὰρ πᾶσα θελουσα λίβανον τελεσθῆναι,
Ἦγουν τερπνὸν θυμίαμα τῷ βασιλεῖ τῶν ἔθλων,
Ἄν μὴ νεκρώσῃ πρότερον πάντα τὰ μέλη ταύτης,
Καὶ σμύρνα δῆθεν γίνηται Χριστῷ συνεκρωθεῖσα,
Οὐκ ἄλλως γίνεται ποτε λίβανον τῷ Κυρίῳ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ταύτας γοῦν τὰς προτελειοτάτας ἐκηγησαμένη
ἀναβάσεις μου, Ὁρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσα-
λήμ, ἐν ταῖς δυνάμει καὶ ἐν ταῖς ἰσχυσεσι τοῦ
ἀγροῦ, ἰὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, **C**
ἕως ἂν θελήσῃ· δηλαδὴ ὡσπερ ὠρκισα ὑμᾶς διὰ
τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν, κατὰ τὴν αὐτὴν
ἐννοίαν ὠρκισα πάλιν ὑμᾶς διὰ τῆς κατ' ἐμὲ ἐξηγή-
σεως. Δίκην ὄρκου τῷ κατ' ἐμὲ παραδείγματι
βεβαιώσασα καὶ στήριξασα πρὸς τὸν κατὰ Θεὸν δρό-
μον· μέχρις ἂν ἡ θεία ἐμφάνεια τὴν ἀτρεψίαν ὑμῶν
χαρίσται. Αἱ δὲ θάμβους πληρωθεῖσαι, καὶ καθ'
ἑαυτὰς περὶ τῆς ἐξηγησαμένης διαπορούμεναί φασι·
Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὡς στε-
λέχη καπνοῦ ; ἥτοι, ποία ἐστὶν αὕτη, ἡ ἀπὸ τῶν
παθῶν ἐστερημένης ἕξω πρὸς Θεὸν ὑψουμένη κατ'
ἀρετὴν καὶ γνῶσιν, οἷα κλώνες καπνοῦ, ὅς ὑπὸ τοῦ
νεμομένου ὕλην πυρὸς, ὡς κοῦφος ἀναπέμπεται
πρὸς ἄερα ; Οὕτω γὰρ καὶ πᾶσα ψυχὴ τῷ πνεύματι
ζῆουσα, κατὰ πρᾶξιν μὲν τὴν τῆς σαρκὸς παχύτητα, **D**
κατὰ θεωρίαν δὲ τὴν τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπιφά-
νειαν λεπτόνυσσα, κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους καὶ
λόγους κοῦφη πρὸς Θεὸν ἀναφέρεται, μὴ κατασπω-
μένη τῇ γῆνι παχύτητι. Οὕτω δὲ πρὸς τὸν οὐράνιον
νυμφίον ἀναφέρεται τετυμιαμένη σμύρναν καὶ λίβα-
νον ἀπὸ πάντων κοινορτῶν μυρεψοῦ. Ἦγουν, μεμυ-
ρισμένη, οἷα μὲν σμύρνη, τῇ ἀρετῇ, ὡς τὸ σαρκικὸν
νεκρώσασα σρόνημα· οἷα δὲ λιβάνη, τῇ γνῶσει, ὡς
τοῖς χαρακτῆρσι τῆς ἀληθείας θεῖον ἄγαλμα ἑαυτὴν
ἀποδείξασα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ εὐωδίασται διεξερχο-
μένη τὰς τῶν ἔθλων φύσεις, καὶ πρὸς τὸν τοῦτων
αἴτιον φερομένη· ἀφ' ὧν δίκην κοινορτῶν οἱ τοῦτων
λόγοι καὶ τρόποι ἐγείρονται αὐτῇ, λεπτόνυστες ταύ-

Hæc jam explanavimus ; quare pergamus ad re-
liqua.

*Quæ est ista, quæ ascendit de deserto sicut virgula
fumi, redolens myrrham et thus ex universis pulve-
ribus unguentarii ?*

Hæc amici inter se colloquuntur : quæ quidem
eo spectant, quod cum antea sponsa virtutibus
his, nempe fide, mansuetudine, justitia, decorata
fuerit ; mox autem ad alios virtutum habitus
ascenderit, jejunii nimirum, vigiliæ, orationis
perpetuæ, atque asperæ humi dormitionis :
sponsæ profectum stupentes amici, et tanquam
ignari de illa inter se conquiritantes : **B**
*Quænam est, inquit, ista, quæ de solitudine in cælos
ascendit, veluti virgula fumi, odorem redo-
lens myrrhæ et thuris eximii ? Omnis enim anima
quæ studet esse thus et jucundus odor Regi uni-
versorum, necesse est ut prius mortificet omnia
membra sua, atque ita myrrha fiat cum Christo
commortua, alioqui thus Domino fieri nunquam
poterit.*

Trium Patrum.

Cum igitur has meas ascensiones perfectissimas
explicarim : *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per vir-
tutes et fortitudines agri, si suscitatis atque excitatis
charitatem, donec velit.* Quasi dicat : Quemadmo-
dum adjuravi vos per minas et promissiones : eo-
dem modo vos rursus adjuro per eorum quæ ad
me pertinent, expositionem, exemplo meo tanquam
jurejurando vos obstringens atque confirmans, ut
perpetuo cursu ad Deum contendatis, quoad divina
presentia sua vobis immutabilitatem largiatur. At
ipsæ admiratione plens, atque inter se de sponsa
quæ disseruerat colloquentes : *Quænam est, in-
quit, ista quæ ascendit de deserto, sicut virgula
fumi ?* Id est, quænam est ista quæ ex habitu a
perturbationibus remoto, per virtutem et scientiam
ad Deum sublata conscendit, velut surculus fumi,
qui ab igne silvam depascente levis in æra tolli-
tur ? Sic enim omnis quoque anima spiritu suc-
censa, per actionem quidem, carnis crassitudi-
nem : per contemplationem autem, rerum species
extenuans : probis tum moribus, tum sermonibus
levis ad Deum fertur, nec terreno pondere depri-
mitur. Hac ratione myrrham et thus ex aromatibus
atque universo pulvere pigmentarii redolens, ad
cælestem sponsum provehitur. Virtute igitur quasi
myrrha, cum carnis sensum mortificaverit, fragrat :
scentia vero quasi thure, tanquam veritatis notis,
se ipsam divinam imaginem ostendit. Ita rotum
naturas pertransiens suaviter olet, ad earumque
tendit auctorem : ex quibus instar pulveris earum
rationes et modi excitantur ei, attenuantes his
veritatis semitis exploratricibus, accurato ser-

mone, qui totum hoc tanquam in igne spiritus ex-
coquit.

*En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt
ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad
bella doctissimi. Uniuscujusque ensis super femur
suum a timore in noctibus.*

Pselli.

Hæc amici ad virginem dicunt, lectuli sponsi
pulchritudinem explicant, quo magis succen-
dant sponsæ desiderium. Tu vero mihi ad horum
expositionem diligenter attende. Lectulus Salo-
monis est eorum qui salvantur, locus. Sexaginta
autem fortes qui illum ambiunt, sunt illi ipsi
profecto, qui salvati sunt. Sexaginta vero dicun-
tur quicumque divina gratia vere præstantes,
dæmonum qui per noctes homines oppugnant,
agmina formidine repleverunt. Quemadmodum
gladio vir accinotus, imbelles homines et in
præliis minus exercitatos perterrefacit. Illi
enim signo crucis tanquam gladio ancipiti
armati, adversus principatus et contra mundi
et tenebrarum principem Satan constiterunt.
Hæc quidem a nobis pro viribus dicta sunt,
Quod si orationis series haud ita continua videat-
ur, ne admireris, o princeps, neve commovear-
is : sic enim pleraque sunt scripta propheta.

Trium Patrum.

Discipulæ igitur, quæ de magistra sua dubitave-
rant, quænam esset, nunc de ipsa dicuntur : *Ecce
lectulum Salomonis*, in quo quidem Christus Rex
pacificus conquiescit, qui nos tum sibi, tum inter
nos, tum Patri suo reconciliavit. Sexaginta fortes
ambiunt : cogitationes nimirum efficaces, quæ di-
vina virtute undique tuentur animam ad Dei quietem
præparatam, adversus fallacias spirituum im-
probiorum. Ratio enim quæ quinque sensibus præest,
simul cum ipsis sensibus accepta senarium confi-
ciat numerum. At cum divina præcepta quæ sunt
decem numero, is qui sensibus ratione imperat,
perficit, numerum absolvit sexagenarium, et vir-
tute vivens, ut dictum est. *Ex fortissimis Israel.*
Hi sunt omnino veræ mentis Deum videntis no-
tiones, ex quibus constant efficaces illæ cogitatio-
nes ad bonum peragendum. Ambiunt autem animam
in qua Deus requiescit, omnes tenentes gladios et
ad bella doctissimi. Cogitationes enim quæ dictæ
sunt, ex contemplationis quidem habitu gladios
habent ancipites, quibus ea quæ sunt contraria,
dijudicent : ex actionis autem vi usum atque ex-
perientiam obtinent, quomodo possint adversariæ
potestates profligari. *Uniuscujusque ensis super
femur suum, a timore in noctibus.* Singulæ illæ
quæ diximus, cogitationes, gladium spiritus quo

ταις ταῖς βασιανιστικαῖς τῆς ἀληθείας τριβαῖς τοῦ
ἐν τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος τότε τὸ πᾶν οἶοναί ἔψον-
τος ἐξεταστικοῦ λόγου.

Ἴδου ἡ κλίνη τοῦ Σολομῶν, ἐξήκοντα δυνατοὶ
κύκλιφ αὐτῆς ἀπὸ τῶν δυνατῶν Ἰσραὴλ, πάντες
κατέχοντες ῥομφαίας δεδιδαγμένοι πόλεμον ἄνηρ,
ῥομφαία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ἀπὸ θάμ-
βους ἐν νυξίν.

Ψελλοῦ.

Οἱ φίλοι ταῦτα λεγούσι δῖθεν πρὸς τὴν παρθένον,
Τὸ κάλλος ἀφηγούμενοι τῆς κλίνης τοῦ νυμφίου,
Ὡς μάλλον ὑπανάψωσι τὸν πόνον τὸν τῆς νόμφης ·
Σὺ δέ μοι σφόδρα πρόσσεχε τῇ τούτων ἐξηγήσει ·
Κλίνη τυγχάνει Σολομῶν ὁ τῶν σωθέντων τόπος.
Ἐξήκοντα δὲ δυνατοὶ περικυκλοῦντες ταύτην,
Ὅντως αὐτοὶ πεφύκασιν οἱ πάνυ σεσωσμένοι.
Ἐξήκοντα δὲ λέγονται τῷ λόγῳ τῶν Ἀσμάτων,
Ὅτινες οὕτως δυνατοὶ τῇ χάριτι τῇ θεῆα,
θάμβους ἐπέπλησαν πολλοῦ τὰ στίχη τῶν δαιμόνων,
Τῶν ἐν νυξί τὸν πόλεμον ἐχόντων κατ' ἀνθρώπων ·
Ὅσπερ ἐκπλήττει τις ἄνηρ ῥομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν
Φέρων, τοὺς μὲν πρὸς πολεμον καλῶς ἐκδοκιμασμέ-

[νους.

Ἐκεῖνοι γὰρ σπασάμενοι τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον,
Ὅσπερ ῥομφαίαν δίστομον ἠκονημένην λίαν,
Ἡρὸς τὰς ἀρχὰς ἀντίστησαν καὶ πρὸς τὰς ἐξουσίας,
Τοῦ κοσμοκράτορος Σατὰν τοῦ σκύτους τοῦ προ-

[στάτου.

Ταῦτα μὲν οὕτω παρ' ἡμῶν ὡς δυνατὸν ἐλέγχθη.

Ἐὶ δ' ἴσως κατὰ σύνταξιν ὁ λόγος οὐ προβαίνει,

Μὴ τὸ θαυμάζης, δέσποτα, μὴ τὸ δυσαρεστήσης ·

Ὅστω γὰρ ἔχει τὰ πῦλλα τῶν προφητικωτέρων.

Τῶν ἑ Πατέρων.

Διαπορήσασαι τοίνυν περὶ τῆς διδασκάλου αἱ μα-
θήτριαι, ὅτι τις ἐστὶν αὐτῆ, νῦν ωσι περὶ αὐτῆς τό ·
Ἴδου ἡ κλίνη τοῦ Σολομῶν · ἐφ' ἧς πάντως ἐπανα-
παύεται ὁ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς
τὸν ἴδιον Πατέρα καταλάττων ἡμᾶς Χριστὸς, ὁ
εἰρηνικὸς βασιλεὺς. Ἐξήκοντα δυνατοὶ κύκλιφ αὐτῆς,
οἵπερ εἰσὶν οἱ θεῖα δυνάμει πανταχόθεν περιφυλάτ-
τοντες τὴν εἰς ἀνάπαυσιν Θεοῦ ἐτοιμασθεῖσαν ψυχὴν
ἀπὸ τῶν ἐπιβουλεύοντων πνευμάτων τῆς πονηρίας
ἐνεργητικοὶ λογισμοὶ · τοῦ γὰρ ταῖς πέντε πίσησταιν
ἐπιστατοῦντος λόγου ἅμα ταύταις τὸν ἐξ ἀποτελοῦν-
τος ἀριθμὸν · τῶν δὲ θεῶν ἐντολῶν ἐκπληρουσῶν
τὸν δέκα, ὅταν ὁ λόγῳ ἐπιστατῶν ταῖς αἰσθήσεσι τὰς
θεῖας ποιῇ ἐντολάς, ἐξαπλασιάζει τὴν δεκάδα τῶν
ἐντολῶν, καὶ τὸν ἐξήκοντα ἀποτελεῖ ἀριθμὸν, τὸ ἀγα-
θόν, ὡς εἴρηται, ἐργαζόμενος. Ἀπὸ δυνατῶν Ἰσραὴλ
Ὅυτοι δὲ πάντως αἱ ἀληθεῖς τοῦ ὄρωντος Θεοῦ νεῦ
εἰσὶν ἔνοιαι. ἀφ' ὧν ὑφιστάμενοι οἱ τοῦ ἀγαθοῦ
ἐνεργητικοὶ λογισμοὶ, περιφυλάττουσι τὴν ἐν ἑαυτῇ
ἐπαναπαύσασαν τὸν εἰρηνικὸν βασιλέα ψυχὴν, πάντες
κατέχοντες ῥομφαίας, δεδιδαγμένοι πόλεμον. Μάντες
δὲ οἱ εἰρημνοὶ λογισμοὶ, καθ' ἕξιν μὲν θεωρητικῆν,
οἷα ῥομφαίας διστόμους τὰς διακρίσεις τῶν ἐναντίων
κατέχουσι · κατ' ἐνέργειαν δὲ πρακτικῆν πεπειραν-
ται τοῦ πῶς δεῖ ταῖς ἐναντίας δυνάμει μάχεσθαι.
Ἄνηρ ῥομφαία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ἀπὸ

βάμβους ἐν νυξίν· ἤγουν, ἕκαστος τῶν εἰρημένων λογισμῶν τὴν ἀναιρετικὴν τῶν παθῶν μάχαιραν τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς ἐπιφέρεται, διὰ φόβον τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῇ ἐν νυξί τῆς ἀγνοίας, κατὰ τὰς ἀλόγους τῆς ἐπιθυμίας ὁρμῆς πονηροτάτων δαιμόνων.

Φορεῖον ἐποίησαν ἑαυτῶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου. Στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, καὶ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσειον· ἐπίβασις αὐτοῦ πορφυρᾶ, ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον, ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰερουσαλήμ.

Ψαλλοῦ.

Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν,
Ὁ λόγος ὁ προκειμένος τοῦ μέλους τῶν Ἀσμάτων
τὴν ἐξ ἔθνῶν αἰνίττεται πνευσόφως Ἐκκλησίαν.
Ὁ βασιλεὺς γὰρ Σολομῶν, τουτέστιν ὁ νυμφίος,
Ὅς ἐστὶν τῶν ἔθνῶν τῶν ἀπωσμένων πάλαι.
Ἔστι μὲν γὰρ καὶ Λιβανὸς σπυρτὸς, ἡγιασμένος,
οὕτινος μέμνηται Δαβὶδ ὁ ψαλμιγράφος, λέγων·
Ὡς φοῖνιξ ἐξανθήσει δικαίος ἐν Κυρίῳ,
καὶ πληθυνθήσεται καλῶς ὡς κέδρος ἐν Λιβάνῳ.
Ἔστι δὲ πάλιν Λιβανὸς ἀπόβλητος ἐν πᾶσιν,
οὐπὲρ ἐπέυχεται Δαβὶδ τὰς κέδρους συντριβῆναι.
Στύλους δὲ σύ μοι νότισον καὶ βάσεις τοῦ φορεῖου,
τοὺς ἀποστόλους ἀληθῶς καὶ τοὺς προφήτας ὄλους,
οἵτινες ὑποστήριξαν Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν,
καὶ τὴν ἀγάπην εὐξήσαν, ἤγουν τὴν σωτηρίαν.
τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ ψυχῶν τῶν ἀπωσμένων.
Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ νύμφη.

τῶν γ' Ἡατέρων.

Ἐκ τούτων γὰρ τῶν ἐκ τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐκκοπέντων ῥίζης, καὶ ἐπὶ Χριστῷ τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως ἐποικοδομηθέντων, φορεῖον ἑαυτῶ πεποίηκεν, αὐτὸς Χριστὸς ὁ εἰρηνικὸς βασιλεὺς· ἐπὶ τούτων ἐφθασάντων εἰς τελειότητα ὡσπερ ὀχούμενος, καὶ πρὸς τοὺς διδασκομένους μεταφερόμενος. Κατὰ μέρος δὲ τὴν τοῦ φορεῖου κατασκευὴν ἐξηγούμενοι φησὶ· Στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, ὅπερ εἰσὶ τὰ λόγια Κυρίου, ἃ φησὶν ὁ Δαβὶδ, λόγια ἀγνᾶ, ἀργύριον πεκυρωμένον. Ἐφ' οἷς ὡσπερ τισὶ στόλοις, ὕψωσε πρὸς γινῶσιν ἑαυτοῦ ὁ νυμφίος τὴν νύμφην, εἰκαῖον ταύτην ποιησάμενος ὄχημα, φέρουσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἐνωτικὴν τουτωνί τῶν λογίων ἀλήθειαν. καὶ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρυσεῖον, ἤγουν κατάπαυσιν τῆς κατὰ νοῦν κινήσεως αὐτῆς πεποίηκε τὸ αὐτοῦ ὑπερούσιον. Ὅπερ σημαίνει ὁ χρυσεὸς ὡς τῶν λοιπῶν πασῶν ὕλων τιμιώτερος. Ἐπίβασις αὐτοῦ πορφύρα, δώλονότι βασιλεία Θεοῦ. Εἰ γὰρ εἰρηνικὸς ὁ Σολομῶν ἐρμηνεύεται, καὶ δηλοῖ τὸν εἰρηνεύσαντα ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα Χριστόν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀνερόχλητος εὐφροσύνη ἐστίν, ἡ δ' ἀνερόχλητος εὐφροσύνη, ἀστασιαστος Θεοῦ βασιλεία ὑπάρχει· βασιλείας ἄρα Θεοῦ ἡ ἐπίβασις τῆς ὑποδεχομένης ψυχῆς δίκην φορεῖου τὸν εἰρηνικὸν βασιλέα ἐστίν. Ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰερουσαλήμ· ἤτοι ἐν τῇ κεκρυμμένῃ διαθέσει τῆς τούτου χρηματισίας φορεῖον ψυχῆς ἐποίησεν ὁ ἀπρογωναίος λίθος ταῖς ἑαυ-

vitia conciduntur, adversus concupiscentem animæ potestatem intentant, propter terrorem quam nequissimi dæmones dolis suis animæ objiciunt in noctibus ignorantia, per impetus cupiditatis rationi repugnantes.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani : columnas eius fecit argenteas, et reclinatorium ejus aureum, ascensum ejus purpureum, medium ejus lapidibus constratum, charitatem a filiabus Jerusalem.

Pselli.

Ferculum fecit sibi rex Salomon.

Sermo propositus Cantici canticorum sapientissime Ecclesiam ex gentibus collectam innuit. Rex enim Salomon, id est, sponsus, qui est gentium olim rejectarum. Libanus etiam est venerandus et sanctus, de quo Psalmorum conditor David meminit : *Justus*, inquit, *ut palma florebit : sicut cedrus Libani multiplicabitur* ³⁹. Est autem rursus Libanus repudiatus in omnibus, cujus quidem optat David cedros confringi. Per columnas et bases tu mihi apostolos et prophetas intellige, qui Christi Ecclesiam sustinuerunt, et charitatem auerunt, humanarumque animarum quæ rejectæ erant, salutis fuerunt studiosissimi. Hæc igitur sponsa de se ipsa locuta est.

Trium Patrum.

Ex his enim qui ex improba ista radice excisi fuerant, et super Christum fidei fundamentum ædificati, ferculum sibi fecit ipse Christus Rex ille pacificus : cum super his ad perfectionem adductis, itanquam in curru, ad erudiendos homines veheretur. Sigillatim autem ferculi apparatus enarrantes, *Columnas ejus*, inquit, *fecit argenteas*, quæ quidem sunt eloquia Domini : de quibus David : *Eloquia*, inquit, *casta : argentum igne examinatum* ⁴⁰. Super quibus tanquam columnis quibusdam sponsus sublatam sponsam ad se traxit, proprium ipsam vehiculum constituens, quæ in se ipsa ferret veram horum eloquiorum conjunctionem. *Et reclinatorium ejus aureum* : id est, mentis ipsius tranquillitatem præcipuam sibi ubi quiesceret sedem constituit : id enim per aurum ostendit, quod rebus omnibus ex materia constantibus antecellit. *Ascensum ejus aureum* : regiam nimirum Dei. Nam si Salomon significat pacificum, et Christum indicat qui in se cuncta pacificavit : pax autem est animi lætitia ab omni turbatione remota : hæc vero lætitia est Dei regia ab omni seditione aliena : regia utique Dei est ascensus animæ, quæ ferculi instar suscipit Regem pacificum. *Medium ejus lapidibus stratum, charitatem a filiabus Jerusalem* : in affectione videlicet animæ, quæ ferculum ejus declarata est : lapis angularis

³⁹ Psal. xcii, 43. ⁴⁰ Psal. xi, 7.

divina doctrina sua atque exemplis charitatem A
oonstravit, a buccinatricibus suis apostolicis ani-
mabus (quæ filix quoque Jerusalem diotæ sunt,
quoniam quantum ad carnem attinet, inde origi-
nem trahunt) incipiens : cum apostoli primi ad
Christi imitationem, animas suas pro salute mul-
torum posuerint, præceperintque ut idem effice-
rent, quicumque ad perfectionem in Christo cupe-
rent pervenire. Quamobrem magnus Apostolus: *Imi-
tatores, inquit, mei estote, sicut et ego Christi* ⁴¹.

Psellī.

Deinde omnes hominum animas adhortatur, ut
a mundi scandalis et perturbationibus discedant,
et sponsum cum ipsis conjunctum spectent. Sic
enim sponsa præ lætitia illas alloquitur : *Egredi-
mini, et videte, o filix Sion*, inquit sponsa, quon-
iam ego, quæ prius invisā fueram, nunc facta
sum jucundissimum sponsi ferculum; cupio vos
item universas ex hac vita fugere, et puris oculis
sponsum diademate ex pretiosis lapidibus contexto
redimitum contemplari, qui a matre sua ita coro-
natus, me sibi hodie desponsavit. Mater vero illius
Patris charitas fuit.

Trium Patrum.

Quia magistra animadvertit discipulas hæsitā-
bundas propter se atque admiratione plenas, ea
quæ ad se pertinerent, explicare; in sponso Christo
vult eas deinceps salutis nostræ modum contueri,
et merito dubitare atque admirari, quomodo ipse
salutiferis cruciatibus ac morte sua tranquillitatem
nobis et vitam largitus sit. Proinde : *Egredimini,*
inquit, *et videte, filix Sion* : omittite, quæ ad me
ancillam attinent considerare, ei in Domino pacifico
mentis aciem defigite, contemplantes, quomodo
salutem hic nobis acquisiverit. Filix speculæ, ut
spiritaliter per fidem genitæ : Sion enim speculam
significat. Specula autem, ex qua quis facile potest
spiritaliter despiciere, spiritalis est generatio, quam
qui consecutus non est, cæcus est et manu viam
tentat in veritatis fulgore. Spectate autem, inquit,
dispensationis rationem *in diademate quo corona-
vit eum mater sua in die desponsationis ipsius* : in
spinea nimirum corona, quam Christi capiti impos-
uit Judæorum synagoga, ex qua ipse est secundum
carnem, in die salutiferæ mortis ejus, in qua pro-
prio sanguine Ecclesiam sibi desponsavit. *Et in
die lætitiæ cordis ejus* : qua quidem salutarem pro
nobis mortem oppetens, nos ab hostis servitute
liberavit : atque ita Patris obtemperans voluntati,
lætatus est spiritu, licet carnis cruciatibus vexa-
retur. His sponsa discipulas est allocuta, diligens
id quod demonstrari non potest, et humanam glo-
riam fugiendi, cupiensque, ut sponsum suum tan-
tummodo omnes admirentur.

τὸ ἀνεπίδεικτον, καὶ τὴν παρ' ἀνθρώπων φεύγουσα δόξαν, καὶ βουλομένη μόνον τὸν ἐαυτῆς νυμφίον παρὰ πάντων
θαυμάζεσθαι.

⁴¹ I Cor. xi, 1.

τοῦ θείας διδασκαλαίς, καὶ τοῖς ὑποδείγμασιν ἐστρω-
μένην ἀγάπην, ἀπὸ τῶν κηρύκων αὐτοῦ ἀποστολικῶν
ψυχῶν (αἱ καὶ θυγατέρες Ἰερουσαλήμ ἐκλήθησαν,
ὡς ἐκ ταύτης τὸ κατὰ σάρκα τυγχάνουσαι) ἀρξάμε-
νος· ὡς πρώτων τῶν ἀποστόλων κατὰ μίμησιν Χρι-
στοῦ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τιθεμένων ὑπὲρ τῆς τῶν
πολλῶν σωτηρίας· κἀντεῦθεν τὰ ὅμοια πράττειν ἐγκα-
λευομένων τοῖς ἐπιεμένοις τῆς ἐν Χριστῷ τελειότη-
τος. Διό φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος· Μιμηταί μου γί-
νεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.

Ψελλοῦ.

Ἔτα προτρέπεται ψυχαῖς ἀπάσαις τῶν ἀνθρώπων
Ἵπεξελεθῆν τῶν κοσμικῶν σκανδάλων καὶ θορύβων,
Καὶ τὸν νυμφίον κατιδεῖν αὐταῖς συνηνωμένον.
Φησὶ· γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὰς ὑφ' ἡδονῆς ἡ νόμῳ·
Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, ὡ θυγατέρες τῆς Σιών, φησὶν, ἡ
[νόμῳ πάλιν,
Ἵπειπερ ἔγωγε τὸ πρὶν οὖσα μεμισημένη,
Γέγονα νῦν τερπνότατον φορεῖον τοῦ νυμφίου.
Θέλω καὶ πάσας ἐκφυγεῖν ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ βίου,
Καὶ καθαροὺς ἐν ὄμμασι προσδύειν τὸν νυμφίον
Περικείμενον στέφανον ἐκ λίθων σεβασμίων,
Ἐν ᾧ περ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ τούτου,
Σήμερον μνηστευόμενον ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν.
Μήτηρ δὲ τούτου πέφυκεν ἡ τοῦ Πατρὸς ἀγάπη.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπει δὲ τὰς μαθητευομένας ἡ διδάσκαλος εἶδεν
διαπορουμένας, καὶ θάμβους πληρουμένας, καὶ τὰ
κατ' αὐτὴν ἐξηγουμένας, ἐν τῷ νυμφίῳ Χριστῷ, βού-
λεται λοιπὸν αὐτὰς θεωρῆσαι τὸν τρόπον τῆς σωτη-
ρίας ἡμῶν, καὶ ἀξίως ἀπορῆσαι τε καὶ θαυμάσαι,
ὅπως αὐτὸς ἐν τοῖς σωτηριοῖς αὐτοῦ παθήμασι καὶ
τῷ θανάτῳ τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ζωὴν ἡμῖν ἔδωκε-
ναι. Διό φησιν· Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Σιών
ἐν τῷ βασιλεῖ Σολομῶν· ἦγον, κατακλίψατε τὸ τοῖς
κατ' ἐμὲ τὴν δούλῳ ἀσχολεῖσθαι τὸν νοῦν, καὶ ἐν τῷ
εἰρηρικῷ δεσπότη θεάσασθε, ὅπως ἡμῖν οὗτος τὴν
σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο. Τέκνα σκοπευτηρίου·
ὡς γενηθεῖσαι πνευματικῶς διὰ πίστεως. Σιών γὰρ
σκοπευτήριον ἐρμηνεύεται. Σκοπευτήριον δὲ ἐξ οὗ
δύναται τις κατὰ νοῦν ὄραν ἀκριβῶς, ἡ πνευματικὴ
ἐστὶ γέννησις, ἧς ὁ μὴ τυχὼν τυφλὸς ἐστὶ, μωπα-
ζων περὶ τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς. Θεάσασθε δὲ τὸν
εἰρημένον, φησὶ, τῆς οἰκονομίας τρόπον, ἐν τῷ
στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ,
ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ· δηλονότι ἐν τῷ ἀκαν-
θίνῳ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσε τὸν Χριστὸν ἡ τῶν
Ἰουδαίων συναγωγὴ, ἐξ ἧς οὗτος τὸ κατὰ σάρκα, ἐν
ἡμέρᾳ τοῦ σωτηρίου πάθους αὐτοῦ ἐν ἧ τῷ ἰδίῳ αἵ-
ματι τὴν Ἐκκλησίαν ἑαυτῷ ἐνυμφεύσατο. Καὶ ἐν
ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ, καθ' ἣν πάντως
παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ σωτήριον πάθος ἀπήλλαξεν
ἡμᾶς τῆς τοῦ ἐχθροῦ τυραννίδος, καὶ ὡς ἐντεῦθεν
πληρώσας τὸ τοῦ Πατρὸς βούλημα, ἠύφρανη πνεύ-
ματι, εἰ καὶ τοῖς παθήμασι ὠδυνήθη σαρκί. Ταῦτα ἡ
νόμῳ πρὸς τὰς μαθητευομένας εἰρηκεν, ἀγαπῶσα

Ἴδου εἰ καλὴ, ἡ πλησίον μου, ἰδοὺ εἰ καλὴ· A *Ecce pulchra es, propinqua mea : ecce pulchra es. ὀφθαλμοί σου περιστεραί, ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου. Oculi tui, columbæ : præter silentium tuum.*

Ψελλοῦ.

Τούτων ὡς ἤκουσεν αὐτῆς τῶν λόγων ὁ νυμφίος, πρὸς ἔπαινον ἐγείρεται τοῦ κάλλους αὐτῆς λέγων·

Ἴδου εἰ καλὴ, ἡ πλησίον μου.

Καλὴ γὰρ ὄντως πέφυκας, φησί, κάμου πλησίον, Πάσας σωθῆναι θέλουσα ψυχὰς τὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐἴτ' ἐπαινέσαι βουληθεῖς αὐτὴν καὶ κατὰ μέρος, φησί πως οὕτω πρὸς αὐτὴν, ἤγουν τὴν Ἐκκλησίαν·

Ἵφθαλμοί σου περιστερᾶς.

Ἵσπερ ἐν σώματι βροτοῦ πολλὰ τυγχάνει μέρη, πόδες, καὶ γεῖρες, καὶ μαστοί, καὶ στῆθος, καὶ κοιλιὰ· οὕτω καὶ σῶμα τὸ σεπτὸν τῆς θείας Ἐκκλησίας, οὐπερ τυγχάνει κεφαλὴ Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος.

Ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπύρξατο τὸν στέφανον συμπλέκειν,

Σὺ δ' ὀφθαλμὸν ἐνόησον τῆς θείας Ἐκκλησίας,

τὸ σύνταγμα τῶν προφητῶν τῶν ὀξυδερεκεστάτων.

Θέλων δὲ ταύτης ἐπαινεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς [ἔνδον,

φησί καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὴν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρήσεις·

Ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου.

Τοὺς ὀφθαλμοὺς σου γὰρ, φησὶν, ἐπήνεσα τοὺς ἔξω,

οἱ γὰρ ἐντός ὑπέρτεροι τυγχάνουσιν ἐπαίνου.

τῶν γ' ἡμαρτῶν.

Ὅθεν ὁ ταύτης νυμφίος ἀποδεξάμενος αὐτὴν, ὡς κατὰ πάντα ὠραίαν, φησὶν· Ἴδου εἰ καλὴ, ἡ πλησίον μου· ἦτοι, ἰδοὺ ὑπάρχεις ὠραία, ἡ ἐγγύσασά μοι διὰ μιμήσεως, ὡς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν κάλλος κατ' ἐμπρ... γινώσκω συνάψασα· ἰδοὺ ὑπάρχεις ὠραία, καὶ διὰ τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατορθώμασιν ἄτυφον. Καὶ οὕτω μὲν καθολικῶς τὸν ταύτης ἔπαινον ἐποίησατο. Ἐἴτα καὶ κατὰ μέρος τοῦτον διεξέεισι φάσκων· ώφθαλμοί σου περιστερᾶς, ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου· οἱ τῶν αἰσθητῶν πάντως ἀντιλαμβάνόμενοι, καὶ οἱ τῶν νοητῶν πνευματικοί· ὅτι δι' αὐτῶν πᾶσιν τὴν κτίσιν πρὸς δόξαν τοῦ Πεποιηκότος ὄρξε· οὕτω δὲ σου οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι πνευματικοὶ ἐκτός τῆς ἐπὶ Θεῷ ἀρασίας σου. Καὶ γὰρ μᾶλλον αὕτη πνευματικὴ, ὅτι ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὑπὲρ γινώσκω γινώσκει τὸ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτον. magis etiam est spiritalis; nam in Spiritu sancto, id quod omnem cognitionem superat, cognoscit de Deo nempe quod nequeat comprehendi.

Ψελλοῦ.

Ταῦτα μὲν οὖν ὡς γυναικὶ προσομιλεῖ τῇ νύμφῃ. Ἐἴ δ' ἀναγωγικώτερον ἐξερουνῆσαι θέλεις, τριχώματα πεφύκασιν τῆς νύμφης καὶ παρθένου, Ἦγουν ἐγκαλλωπίσματα τῆς θείας Ἐκκλησίας, τὸ πλήθος ὄντως τοῦ λαοῦ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης.

ώδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀναβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδυμύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

ώδόντας δὲ μοι γίνωσκε τοὺς θεοὺς διδασκάλους, τοὺς σαφηνίσαντας ἡμῖν Γραφὴν τὴν σεβασμίαν, τοὺς φροντίδας σαρκὸς ἐναποκειραμένους, καὶ τῷ τῆς συνειδήσεως λουτρῷ κεκαθαμένους. Διδυμοτόκους τοῦτους δὲ πάλιν ὁ λόγος εἶπεν,

Pselli.

His sponsæ verbis auditis, sponsus in ejus pulchritudinis laudes excitatur : *Ecce, inquit, pulchra es, propinqua mea.* Pulchra profecto es, inquit, propinqua mea, cum hominum cunctorum animas salutem assequi cupias. Deinde cum vellet singulas ejus partes laudare, ad ipsam, Ecclesiam nimirum, loquens : *Oculi, inquit, tui columbæ.* Quemadmodum in hominis corpore multæ sunt partes, ut pedes, et manus, et ubera, et pectus, et venter : sic etiam sunt in sancto divinæ Ecclesiæ corpore, cujus caput est Christus, qui et sponsus. Ab oculis cœpit coronam contexere. B Tu Ecclesiæ sanctæ oculos intellige scripta prophetarum acutissime intuentium. Cum autem vellet interiores hujus oculos collaudare, hæc etiam protulit verba, ut in ipsa serie reperies.

Præter silentium tuum.

Oculos, inquit, tuos exteriores commendavi : interiorum enim laudes nulla assequi potest oratio.

Trium Patrum.

Itaque sponsus eam ut omnibus partibus formosam suscipiens : *Ecce, inquit, pulchra es, propinqua mea.* Pulchra profecto es, quæ mihi propinqua per imitationem evasisti : quæque pulchritudinem, quam propter imaginem et similitudinem hausisti, efficacè cognitione cumulasti. Ecce pulchra etiam, quoniam ad reliquas omnes virtutes tuas humilitatem adjungis. Hoc igitur pacto cum eam in universum laudarit, nunc singularum partium laudes persequitur. *Oculi, inquit, tui columbæ : præter silentium tuum.* Oculi, qui et ea quæ sub sensum cadunt percipiunt, et ea quæ mente sola intelliguntur, ut spirituales, comprehendunt. Quia per ipsos omnia quæ creata sunt, refers ad laudem Creatoris. Sic autem oculi isti tui spirituales sunt, præter tuam de Deo taciturnitatem : hæc enim

Pselli.

Hæc tanquam cum muliere cum sponsa loquior. Quod si vis altius rem indagare : comæ sponsæ virginis, hoc est divinæ Ecclesiæ ornamenta, ex gentium grege est multitudo.

Dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascenderunt ex lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est inter eas.

Dentes mihi intelligito divinos doctores sacrosanctam nobis Scripturam interpretantes, qui detonsis rejectisque carnis sollicitudinibus, et conscientiæ lavacro mundati, tum animæ tum corporis puritatem quasi gemellos fetus habere di-

cuntur. *Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum.* Sponsæ labia rursus commendat. Tu vero per funiculum, silentii dotem accipe : per eloquium vero decorum, divinam prædicationem. Tum gratia taciturnitatis sic, inquit, excellis, ut nihil superfluum, nihil absurdum excidat e labiis tuis. Si quid enim aliquando vis loqui quæ ad fidei promulgationem doctrinamque pertinent, loqueris. *Ecce pulchra es, propinqua mea, ecce pulchra es.* Geminam hic quoque protulit laudem pulchritudinis. Genis enim vultus ejus a purpureo modestiæ decore collaudatis, animæ quoque commendat pulchritudinem, Ut tacitam, inquiens, silentii decus animæ tuæ. Hæc enim extrinsecus quidem jucundum spectaculum præbent, intus autem præstantiam continent singularem.

Comæ tuæ sicut greges caprarum, quæ revelatæ sunt ex Galaad.

Trium Patrum.

Cogitationes scilicet tuæ, quæ ad actionem; quique in spiritu ad contemplationem pertinent sermones, et rerum divinarum quæ cognitionem superant, studia ex mente tua (ut ex capite comæ) spiritaliter omnia nascuntur : et ad ea quæ in carne mundoque sunt, sensu carent, uti florentes caprarum pili, quæ revelatæ sunt ex monte invisibili Galaad; quæ nimirum resectæ sunt ex tenebris malitiæ et ignorantis et impietatis, ex quibus ad veritatem et scientiam et pietatem quasi demigrarunt, per Evangelium quod fidelibus futurum judicium attestatur. Galaad enim si interpreteris, testimonii significat migrationem.

Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de Galaad, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est inter eas.

Meditationes tuæ quibus tanquam dentibus quibusdam corporea legis tum scriptæ tum naturalis crassitudo in veros sensus extenuatur, et ad esum spiritalem idonea redditur, caprarum tonsarum instar, falsis omnibus opinionibus amputatis rejectisque, circa veritatem solam immorantur : et quasi lavacro purgatæ, a terrenis istis atque carnalibus sublimes ad spiritalia atque cœlestia conscenderunt. Omnesque per supradictas leges geminos virtutum fetus tum dictis tum factis edunt. Et sterilis atque inutilis cogitatio non est in eis.

Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum.

Verum sermonem, instar funiculi dimensi atque coccini, promonet labra tua. Quamobrem eloquium tuum omnino decorum est.

Sicut cortex mali punici genæ tuæ, extra silentium tuum.

Corticis scilicet mali punici similes sunt genæ tuæ, ut severitatis amantes atque ab omni dissolutione remotæ, quando etiam non taces. Licet enim

Ἄς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καλῶς καθηγησιμένους Ἄς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ λαλιά [σου ὠραία.

Ἐν τούτοις πάλιν ἐπαινεῖ τὰ χεῖλη μὲν τῆς νύμφης.

Σὺ δὲ σπαρτίον γίνωσκε τῆς σιωπῆσεως τὸ μέρος,

τὴν δ' αὖ ὠραίαν λαλίαν τὸ κήρυγμα τὸ θεῖον.

Φησὶ γὰρ· Σὺ κατώρθωσας τῆς σιωπῆς τὴν χάριν,

μηδὲν λαλοῦσα περιττόν, μηδὲ πεπλανημένον·

εἰ γὰρ θελήσεις πώποτε λαλῆσαι καὶ φωνῆσαι,

τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως κηρύττεις καὶ διδάσκεις.

Ἴδου εἰ καλῆ, ἡ πλησίον μου, ἰδοὺ εἰ καλῆ,

διπλοῦν κἀν-ταῦθα δέδωκε τὸν ἐπαινὸν τοῦ κάλλους,

τὸ τοῦ προσώπου γὰρ αὐτῆς νῦν ἐπαινέσας μῆλον,

ἧς πληρὸς ἐρυθήματος καὶ σωφροσύνης γέμον,

Ἐπήνεσε καὶ τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος, λέγων οὕτως·

Ἐκτός τῆς σιωπῆσεως τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς σου.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐρωτικὴν ἐξῶθεν ἔχει θέαν,

Ἄλλ' ἔνδον μεγαλοπρεπεῖς τὰς ἀναβάσεις ἔχει.

Τρίχωμάσου, ὡς ἀγάλαι τῶν αἰγῶν, αἱ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦτοι, οἱ πρακτικοὶ σου λογισμοί, καὶ οἱ θεωρητικοὶ ἐν πνεύματι λόγοι, καὶ θεολογικαὶ τῶν ὑπὲρ νόστιν ἀγνώστων δογμάτων ἐπιβολαὶ, ἅπαντα ἐκ τοῦ νοός σου (οἷα δὲ κεφαλῆς κομώσης θριξί) πνευματικῶς φέρονται· καὶ πρὸς τὰ ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ ἀνασθητοῦσι δίκην εὐθραλοῦς τριχώματος αἰγῶν, ἀποκαλυπτομένων ἐξ ὄρους ἀπόπτου Γαλαάδ κελουμένου, καὶ ἀποκεκαλυμμένα εἶσιν ἀπὸ σκότους κακίας καὶ ἀγνοίας καὶ ἀθείας, ὡς ἐκ τούτων εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ θεοσέβειαν μετοικισθέντα παρὰ τοῦ μαρτυρουμένου τοῖς πιστοῖς τὰ μέλλοντα δικαιοσύνην Εὐαγγελίου, ὅπερ δηλοῖ τὸ Γαλαάδ, μετοικία μαρτυρίας ἐρμηνευόμενον.

Ἰδόντες σου ὡς ἀγάλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ἦγουν, αἱ διανοήσεις σου, δι' ὧν ὡσπερ τινῶν ὀδόντων τὸ σωματικὸν πάχος τοῦ γραπτοῦ νόμου καὶ τοῦ φυσικοῦ λεπτύνεται εἰς ἀληθῆ νοήματα, καὶ πρὸς βρῶσιν πνευματικὴν ἐπισήδειον γίνεται, δίκην κεκαρμένων ἀγελῶν πᾶσαν ἔννοιαν ψευδῆ περιήρηνται, περὶ μόνην συναγελαζόμεναι τὴν ἀλήθειαν. Αἱ καὶ ἀνέβησαν ὑψωθεῖσαι πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια ἐκ τῶν γῆινων καὶ σαρκικῶν τούτων, ὡς ἀπὸ λουτροῦ καθαρῆουσαι· καὶ πᾶσαι διὰ τῶν εἰρημῶν νόμων διδυμοτοκοῦσαι τοὺς λόγους, καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν Ἄκαρπος καὶ ἀνωφελὴς ἔννοια οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ἄς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὠραία.

Δηλονότι οἷα μὲν σπαρτίον μεμετρημένον, οἷα δὲ κόκκινον ἀληθῆ τὸν λόγον προφέροντα, οὐ ἡ λαλιά πάντως ἡ προφορὰ διὰ ταῦτα ὠραίεται.

Ἄς λέπυρον ῥοῶς μῆλόν σου ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου.

Δηλαδή οἷα λέπυρον ῥοῶς στύφουσαι εἰσιν αἱ παρειαὶ σου· διὰ τὸ στεγνὸν τε καὶ ἀδιάχυτον, καὶ ὅτε μὴ σιωπῆς. εἰ γὰρ καὶ ταῖς ὀμιλίαις εἴωθε πολλὰ-

κας τὸ χαρίεν ἐπιγινεσθαι, ἀλλὰ σὺ διὰ τὸ καὶ ἐν Α ταύταις συνεσταλμένον, τὸ διακεχυμένον κρᾶζεις.

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου.

Ψαλλοῦ.

Καὶ ταῦτα γυναικοπεπῶς προσομιλεῖ τῇ νύμφῃ ·
Θέλων γὰρ ταύτης ἐπαινεῖν τὸν τράχηλον ἐξόχως,
Πύργῳ παρείκασεν αὐτὸν ὑψηλοτάτῳ πᾶνυ,
Τῷ δομηθέντι προτέρον παρὰ Δαβὶδ τοῦ θείου
Ἐν Θαλφειῶθ πρὸς τήρησιν ἀπάντων τῶν ἀρμάτων ·
Τῶν τροπουμένων παρ' αὐτοῦ πολέμων ἀλλοφύλων.
Σὺ δὲ μοι τράχηλον αὐτῆς τῆς θείας Ἐκκλησίας,
Τὸν μέγαν Παῦλον γίνωσκε, δέσποτα στεφηφόρε,
Τὸν Χριστὸν βαστάσαντα τὴν κεφαλὴν τῶν ὄλων,
Καὶ κατ' ἐκείνον εἰ τινας ἐτέρους διδαχθήσῃ.
Τούτων καὶ γὰρ ἐξήρτηται τάξεις τῶν ἀσωμάτων,
Ἄσπερ ὁ λόγος θυρεοῦς ἀκάλεσα χιλίους.
Μὴ μῆντοι λόγον ἀπαιτῆς, δέσποτα, τῶν χιλίων.
Ἔθος γὰρ ἐστὶ τῇ Γραφῇ τοῦτο πολλακίς λέγειν.
Ἄσπερ φησὶν · Ὁ νόμος σου τοῦ στόματος τυγχάνει

[ὕπερ

Ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, Δέσποτα, χιλιάδας ·

Καὶ χιλιάδας ἀλλαχοῦ τῶν εὐθουνοῦνων λέγει,

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου · ὁ ψοδομη-
μένος ἐν Θαλφειῶθ.

Τῶν Ὑ Πατέρων.

Ἦτοι, οἷα πύργος Δαβὶδ ὁ τοῦ πρακτικωτάτου
καὶ θεωρητικωτάτου νοός σου ἐνδιάθετος λόγος ταῖς
θεαίαις ἐντολαῖς ψοδομήται μὲν κατ' ἀρετὴν, οἷα
ἐπάνω ἐπάλλων τῶν τοῦ ἀντικειμένου πειρατηρίων ·
αἴρεται δὲ κατὰ γνώσιν εἰς ὕψη πνευματικῆς θεω-
ρίας · καὶ γὰρ ὁ μὲν (Δαβὶδ) ἱκανὸς χειρὶ, ἰσχυρὸς
δράσει ἐρμηνεύεται · ὁ δὲ (τράχηλος) τὸ λογικὸν ἐστίν.
ὡς προεδεδήλωται. Τὸ δὲ, ψοδομημένος εἰς Θαλ-
φειῶθ, ὁ μὲν Ἀκύλας ἠρμήνευεν ἐπάνω ἐπάλλων,
ὁ δὲ Σύμμαχος, εἰς ὕψος. Ὅθεν καὶ δεδήλωκε διὰ
τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ λογικὸν τῆς νύμφης ὑπερ-
ανέστηκε μὲν κατὰ πρᾶξιν τῶν ἐπιβουλιῶν τοῦ ἀντι-
κειμένου · ἤρθη δὲ κατὰ θεωρίαν εἰς ὕψος ἀλη-
θοῦς γνώμης. Διὸ καὶ φησὶν · Χίλιθι θυρεοὶ κρέμονται
ἐπ' αὐτὸν · ἤγουν, αἱ δεκαπλασιαζούσαι τὰς δέκα
θεαίας ἐντολὰς τοῦ ὄμοιο ἐνεργεῖται · καὶ δεκαπλασιαζό-
μεναι πάλιν κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον, ὡς δεκαδικόν,
καὶ οὕτω πληροῦσαι τὸν χιλιοστὸν ἀριθμὸν, οἷα τι-
νες θυρεοὶ πρὸς τὸ φυλάττειν σε ἀπὸ τῶν τοῦ ἐχθροῦ
βελῶν ἄτρωπον, ὀπηώρηνται, ὡς τραχήλου τοῦ σου
λογικοῦ. Ἐν τούτῳ γὰρ ἡ νύμφη ζητεῖ τὸ ἀγαθὸν
τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ πείθει τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν
ποθεῖν τοῦτο, τὸ δὲ θυμικὸν ἀπεργαζέσθαι αὐτοῦ ·
καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ λογικοῦ κεχρηται ταῖς μὲν αἰ-
σθήσεαι πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ διάκρισιν, καὶ τῷ φωνῇ ·
τικῇ πρὸς τὴν τούτου ἔκφασιν, καὶ τῇ γονιμότητι
πρὸς αὔξησιν αὐτοῦ · καὶ διὰ τούτων τῶν δέκα δυνά-
μεων, τοῦ τε λογικοῦ φημι, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ,
καὶ τοῦ θυμικοῦ, καὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων, καὶ
τῆς φωνητικῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς φυσικῆς γονιμότη-
τος ὁ φυσικὸς νόμος συνίσταται, καὶ ὑπὸ τῶν δέκα
θεαίων ἐντολῶν πρὸς ἐνεργεῖαν τοῦ ἀγαθοῦ βαλεῖται,

⁶² Psal. cxviii, 72 ⁶³ Psal. lxxvii, 18.

in congressibus mutuisque sermonibus Jucunditas
inesse solet, tu tamen propter tuam in illis quo-
que temperantiam, quod profusum ac dissolutum
est, reprimis.

Sicut turris David collum tuum.

Pselli.

Et hæc muliebri more cum sponsa loquitur.
Cum enim vellet collum ejus vehementer laudare,
turri illud celsissimæ comparavit, quæ a divino
Davide in Thalpthioth fuerat exædificata ad cur-
rum omnium defensionem, cum externis bellis
finem imposuisset. Tu vero mihi, princeps ste-
phophore, sanctæ Ecclesiæ collum, magnum Pau-
lum intellige, qui caput omnium Christum gesta-
vit, et si quos alios illi similes didicisti. Ex his
enim suspensi sunt ordines corporis expertium, B
quos hic mille clypeos vocat. Neque vero cur mille
dixerit, quæras. Solet enim Scriptura eo vocabulo
frequenter uti. Sicut inquit: *Lex oris tui super
millia auri et argenti* ⁶². Et alibi: *Millia*, inquit
lætantium ⁶³.

*Sicut turris David collum tuum; quæ ædificata est
in Thalpthioth.*

Trium Patrum.

Sicut turris David, est interior mentis tuæ tum
actione tum contemplatione maxime præstantis
ratio, quæ per virtutem divinis mandatis ædificata
est super propugnacula, id est, super adversarii
tentationes: tollitur autem per scientiam in atti-
tudinem spiritualis contemplationis. David enim
significat manu strenuus et acer visu. Collum au-
tem est ratio, ut dictum est. Nam illud: *Quæ ædi-
ficata est in Thalpthioth*, Aquila quidem vertit, *Super
propugnacula*; Symmachus autem, *In altitudinem*.
Unde ex iis quæ dicta sunt, patet sponsæ ratio-
nem actione quidem hostis consilia superare;
contemplatione vero tolli ad veræ cognitionis su-
blimitatem. *Mille clypei pendent super eam*. Horum
videlicet actiones decies divina præcepta multipli-
cantes; quæ rursus per legem naturalem decies
multiplicatæ numerum explent millenarium; et
tanquam clypei quibus ab hostis sagittis invulne-
rabilis conserveris, ab ea parte quæ in te est ra-
tione prædita tanquam e collo dependent: per
hanc enim anima quærit bonam Dei voluntatem:
ac parti quidem concupiscenti persuadet, ut eam
desideret; irascenti vero, ut pro illa depugnet, et
ex ea rationis præscripto ad bonum dijudicandum
utatur: loquendi autem facultatem adhibeat, ad
ipsum promulgandum, gignendi vero vim ad idem
adaugendum. Ex decem his facultatibus, nempe
rationabili, concupiscibili, irascibili, quinque sen-
sibus, pronuntiandi, gignendique vi constat lex
naturalis, quæ ad bonum peragendum decem di-
vinis præceptis id illi suggerentibus adjuvatur.
Atque hæc quidem decem præcepta quæ lege

scripta comprehenduntur, dum ea ipsa factis exsequitur, decies multiplicans lex naturalis, numerum centenarium absolvit actionesque iterum per subjectas ipsis decem facultates decies multiplicando, millenarium implet. Et hoc modo, ut dictum est, mille pendentes clypei significant legem tum scriptam tum naturalem, quæ sibi mutuo sunt ornamento, dum ex ea sponsæ parte quæ rationis est compos, tanquam ex collo ipsius dependent. eamque ab omnibus hostium insidiis protegunt. Neque vero clypei tantum pendent super eam, verum etiam omnia fortium jacula; quæ quidem sunt disciplinæ a sanctis et cœlestibus virtutibus sponsæ per contemplationem subministratæ, quæ contra spiritus nequitias tanquam jacula conjiciuntur ad eorum machinas adversus sponsam instructas evertendas. Sed quia rationis quæstionibus a sanctis angelis edocta est, quo modo in insidiantes sibi debeat jaculari; ideo hæ disciplinæ, tanquam ex collo, ex ratione ipsius dicuntur dependere.

Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ, qui pascuntur in liliis: donec aspiret dies, et inclinentur umbræ.

Pseli.

Et hoc convenienter ad mulieris decorem extrinsecus dictum est: intrinsecus venerabilem continet expositionem et gratiam. Gemina enim divina Ecclesiæ ubera intellige sanguinem et aquam illam sanctam Verbi et Salvatoris ex quibus animæ fidelium salutem hauriunt.

Donec aspiret dies, et moveantur umbræ, vadam mihi ipsi ad montem myrrhæ et ad collem thuris.

In his innuit cruciatus et mortem Salvatoris. Hos enim tu per myrrhæ montem intellige. At per collem thuris intellige gloriam ipsius, qua Pater desuper eum et solum illustravit. Totum hoc igitur, quod loquitur virgini, significat Age tu mecum qui cruci affixus sum, crucifigere, ut magna item a Patre gloria mecum afficiare. Sponte enim volo ego sane mortem oppetere, ut fidelibus diem salutis aspirem, et umbras discutiæ impietatis. Mihi, inquam, ipsi vadam, hoc est, volens ac libens. Verum quia scit ipsam se eum esse crucifixam, et omnibus præceptis suis obtemperasse, rursus eam commendat his verbis:

Tota pulchra es, propinqua mea, tota pulchra, et macula non est in te.

Trium Patrum.

Ac tale quidem est collum tuum. Duo vero ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli: moralis videlicet et naturalis doctrina, ex quibus veluti uberibus lac infantulis adhuc suggerens, eos alis et nutris ad perfectionem, ex te simul fluunt: utpote quæ nec mores sine ratione docet, nec rationem sine moribus. Quamobrem capræ as-

ως τούτο ὑποτιθέμενων αὐτῶν. Καὶ ταύτας μὲν τὰς τῶν γραπτῶν νόμῳ περιελημμένους δέκα ἐντολάς δεκαπλασιάζων ὁ φυσικὸς νόμος, κατὰ τὰς τούτων ἐνεργείας ποιεῖ τὴν ἑκατοντάδα. Τὰς δ' ἐνεργείας πάλιν δεκαπλασιάζων, κατὰ τὰς ὑπερώσας αὐτῶν δέκα δυνάμεις τὴν χιλιάδα πληροῖ. Καὶ οὕτως οἱ, ὡς εἴρηται, κρεμάμενοι χίλιοι θυροὶ δὴλοῦσι τὸν τε γραπτὸν καὶ τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλήλοις συμπρόποντας, ἐν τῷ ἀπαιωρεῖσθαι τοῦ λογικοῦ τῆς νύμφης οἷα τραχέλου αὐτῆς, καὶ τὴν ταύτης ποιεῖσθαι φυλακὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῇ, Οὐ μόνον δὲ θυροὶ κρέμονται ἐπ' αὐτὴν, φησὶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι βολίδες τῶν δυνατῶν, ἅπερ εἴφιν αἱ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ οὐρανίων δυνάμεων τῇ νύμφῃ κατὰ θεωρίαν ὑποτιθέμεναι διδασκαλαί, καὶ κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὥσπερ βολίδες βαλλόμεναι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν κατ' αὐτῆς αὐτῶν μηχανῶν. Ὡς δὲ ταῖς κατὰ λόγον ζητήσεις διδασκομένης αὐτῆς παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τὰ δέοντα βάλ्लεσθαι κατὰ τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῇ, καὶ αἱ διδασκαλαὶ αὗται τοῦ τρυφῆς λογικοῦ ἀπηρώρηται.

Δύο μαστοὶ σου ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, οἱ νεμόμενοι ἐν τοῖς κρῖνοις, ἕως οὔ.

Ψελλοῦ.

Καὶ τοῦτο γυναικοπρεπῶς ἐξωθεν λελεγμένον, Ἔσθθεν ἔχει φοβεράν ἐκλήγησιν καὶ χάριν. Μαστοὺς γὰρ γίνωσκε διττοῦς κῆς θείας Ἐκκλησίας, Αἶμα καὶ ὕδωρ τὸ σεπτὸν τοῦ Λόγου καὶ Σωτῆρος, Δι' ὧν ἀρδεύονται ψυχὰι πιστῶν τὴν σωτηρίαν.

Ἔως οὔ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ, πορεύσομαι ἐμαυτῇ πρὸς τὸ ὄρος τῆς συμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιθάνου.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος. Συμύρνης γὰρ ὄρος γίνωσκε τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος. Βουνὸν λιθάνου πάλιν δὲ γινώθι τὴν τούτου δόξαν, Ἦν ἄνωθεν ἐδόξασε Πατὴρ αὐτὸν καὶ μόνον. Τοῦτο γοῦν πεφουκεν ὁ λέγει τῇ παρθένῳ· Δεῦρο, μοὶ συσταυρώθητι τὸ πάθος ἐπιειγμένῳ, Ἴνα μεγάλως σὺν ἐμοὶ πατρόθεν δοξασθῆσῃ. Αὐτομολεῖν γὰρ ἔγωγε βούλομαι πρὸς τὸ πάθος, Ὅπως αὐγάσω τοῖς πιστοῖς ἡμέραν σωτηρίας, Καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ πᾶσαι τῆς ἀθείας, Ἡλὴν ἐμαυτῇ πορεύσομαι, τουτέστιν ἐκουσίως. Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὁ κάλλιστος νυμφίος. Ἐπει δὲ ταύτην ἔγνωκεν αὐτῇ συνσταυρωθεῖσαν, Καὶ πᾶσαν ἐκπληρώσασαν τὴν ἐντολὴν ἐκείνου, Πάλιν ἐπήνεσεν αὐτήν. Φησὶ γὰρ οὕτως ταῦτα·

Ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, ἔλη καλὴ, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.

Τῶν γ' Πατέρων.

Καὶ οὕτω μὲν τράχηλός σου. Οἱ δὲ δύο μαστοὶ σου, ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, δηλονότι ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ διδασκαλία σου, δι' ὧν οἷα μαστῶν γάλα ποτίζεις τοὺς ἔτι κατὰ τὴν πίστιν νεπίλους πρὸς τελειότητα τρέφουσα, ἅμα ἐκ σοῦ προΐασιν, ὡς μήτε τὸ ἥθος ἔτι δεικνυμένης ἀλόγως, μήτε τὸν λόγον ἡθους προσφερούσης χωρὶς. Ὅθεν δορκάδι

παρείκασας, ὡς κατὰ μὲν θεωρίαν δευδερκής, κατὰ δὲ πρᾶξιν δευδρομος. Νεβροὶ δὲ, φησὶν, οἱ νεμόμενοι ἐν κρίνοις ἕως διαπνεύσει ἡ ἡμέρα, καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί· ἤγουν, αἱ τρεφόμεναι ἐν ταῖς πάσης μερίμνης βιωτικῆς ἀπηλλαγμέναις ψυχαῖς διδασκαλαί, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ὡς κατὰ μετάδοσι, ἐπιδιδούσαι εἰς αὔξησιν, μέχρις ἂν ἐπιστῇ ἡ ὀλολαμπῆς κατὰ τὸ μέλλον ἡμέρα, καὶ τὰ σκιώδη πάντα παρέλθωσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐλθὼν ἐν σαρκὶ οὕτω καλῆ, σα δὲ σὸς νυμφίος ἀπέδειξα, λοιπὸν πορεύσομαι ἐμαυτῶ πρὸς ὄρος τῆς σμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιθάνου· ἦτοι, πορεύσομαι ἐκουσίως πρὸς τὸ, δίκην ὄρους σμύρνης, ὕψος τοῦ θανάτου, ὅπερ ἔστιν ὁ σταυρὸς. Ὁ γὰρ ἐκούσιος διὰ σταυροῦ θάνατος πολλοῦ ὑπερανέστη τοῦ ἀκουσίου καὶ φυσικοῦ, τοῦ καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις κοινού. Καὶ πάλιν πορεύσομαι εἰς ἐμαυτὸν. ἀπερχόμενος πρὸς τὸν, παρ' οὗ ἐξῆλθον καὶ εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, Πατέρα· οὗ ἐμπαντικὸς ὁ βουνὸς τοῦ λιθάνου, ὡς τῆ αἰτίᾳ μείζονος τῶν ὁμοουσιῶν αὐτῶ, ἐμοῦ τε τοῦ Μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Καὶ γὰρ ἐπέπερ νεκρώσεως μὲν ἔστι σύμβολον ἡ σμύρνη, θεότητος δὲ ὁ λίθωνος, τὸ, Πορεύσομαι ἐμαυτῶ, πηδὸς μὲν τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, δηλοῖ τὸ ἐκούσιον· πρὸς δὲ τὸ τῆς θεότητος ὕψος, τὸ εἰς ἑαυτὸν τὸν Θεὸν λόγον ἐπανερχεσθαι ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ταπεινῶν, ἐν τῶ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύεσθαι. Οὕτω δὲ, φησὶ, πορεύσομαι, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς ἐπὶ σοὶ τετελείωκα. Καὶ γάρ·

Ἦ ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ.

Δηλαδὴ νῦν καὶ ψυχῇ καὶ σαρκὶ ὑπάρχεις ὡρία· καὶ σαρκὶ μὲν ὡς τῶν κατ' ἐνέργειαν καθαρθεῖσα παντοίων παθῶν, καὶ τοῖς τρόποις κοσμηθεῖσα τῶν ἀρετῶν· ψυχῇ δὲ, ὡς πάσης φάυλης ἀπαλλαγεῖσα ἐπιθυμίας, καὶ τοῖς λόγοις ὡραϊσθεῖσα τῶν ἐντολῶν· νῦν δὲ, ὡς καὶ τῶν φιλῶν ἐνοιῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ λαμπρυνομένη ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τῇ κατὰ χάριν θειώσει. Καὶ διὰ τοῦτο ψόγος τις οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τῇ ἑγγύς μου γενομένη διὰ τελειότητα.

Ψελλοῦ.

Εἶτα πρὸς μείζονα καλεῖ ταύτην ἀρθῆναι δόξαν. Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου, νόμφη. Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου ἐλεύσῃ. Ἐπεὶ, φησὶν, ἐλήλυθας εἰς τὸ τῆς σμύρνης ὄρος, καὶ συνανέβης μοι βουνὸν αὐτὸν τὸν τοῦ λιθάνου· ἤγουν, ἐμοὶ συνέπαθες, ἦτοι, συνδοξάσθης· δεῦρο λοιπὸν ἀνάστηθι τάχος ἐκ τοῦ Λιβάνου πρὸς ὑψηλότερά τινα τῆς προκοπῆς χωρία, καὶ μὴ παυθήσῃ πώποτε συναναβαίνουσά μοι, καὶ φεύγουσα παρδάλων μάνδρας καὶ τῶν λεόντων. Ἐπεὶ δ' ὁ λόγος γέγονεν ἔργον ἐκ τῶν πραγμάτων, καὶ συνυψώθη τῶ Χριστῶ τῶ καθαρῶ νυμφίῳ, οἱ φίλοι κατεπλάγησαν τὴν προκοπὴν τῆς νόμφης, καὶ πρὸς αὐτὴν ἄσματικῶς ἐξεῖπον τὴν παρθένον·

Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφὴ ἡμῶν νόμφη.

Ἐδίδαξας ἡμᾶς, φασὶ, παρ' Θεοῦ τι πλεον, ὁρῶν-

⁴⁴ Joann. xvi, 28.

A similita es tum propter acumen in contemplando, tum propter cursus celeritatem in peragendo. *Hinnult, inquit, qui pascuntur inter lilia, quousque dies aspiret, et inclinentur umbræ.* Disciplinæ videlicet moralis et naturalis, quæ in animabus ab omni vitæ sollicitudine remotis, dum impertuntur, coalescunt et incrementum accipiunt, donec clarissimus ille futuri temporis dies illucescat, et omnis quæ umbris sunt involuta, pertranseant. Verum, quoniam in carne veniens ego sponsus tuus te ita formosam reddidi, jam vadam mihi ipsi ad montem myrrhæ et ad collem thuris: id est, sponte mea ad mortis, tanquam ad montis myrrhæ sublimitatem, quæ quidem est crux, proficiscar. Voluntaria enim per crucem mortis susceptio communem omnibus animalibus ab ea abhorrentis naturæ infirmitatem superavit. Et rursum vadam ad me ipsum, ad Patrem rediens, a quo exivi, et in mundum veni⁴⁴. Qui sane Pater per collem thuris intelligitur; quoniam ut causa, major est me Unigenito et Spiritu sancto, qui sumus illi consubstantiales. Mortalitatibus enim symbolum est myrrha, thus autem divinitatis. Quare illud: *Vadam mihi ipsi*: tum voluntarium per crucem ad mortem aditum significat; tum divinitatis celsitudinem, per reditum ab humilitate nostra suscepta ad se ipsum Deum Verbum, dum ad Patrem vadit. Sic autem, inquit, vadam, quoniam opus Patris quod ad te pertinet, perfecti. Etenim:

Tota pulchra es, propinqua mea, et macula non est in te.

Mente nimirum et anima et carne pulchra es: carne quidem, ut per actionem a variis perturbationibus purgata, et virtutum moribus excellens: anima autem, ut ob omni improba cupiditate sejuncta, et sermonibus decorata mandatorum: mente vero, ut ab exilibus etiam cogitationibus liberata, ac splendida et per gratiam in Spiritu sancto divina effecta. Et propterea macula non est in te, quæ mihi ob perfectionem propinqua es.

Pselli.

Tum ad majorem hanc gloriam invitat. *Veni in Libano, sponsa.* Age, de Libano venies. Quando, inquit, venisti ad myrrhæ montem, et ad collem thuris mecum conscendisti: hoc est, mecum passa es, et simul gloriam accepisti; age, de Libano ac sublimiora quædam perfectionis loca celeriter ascende. Nec mecum desinas progredi longius, declinatis pardorum leonumque cubilibus. Hoc autem re ipsa et factis cum esset expletum, et sponsa cum Christo puro consponso simul exaltata esset, amici progressionem virginis obstupefacti, sic eam canentes sunt allocuti:

Vulnerasti cor nostrum, soror nostra sponsa.

De Deo nos quiddam amplius docuisti, dum ocu-

lum animæ tuæ, o sponsa, ardentem in Verbo et sponso defixum, dumque animæ tuæ oculum levi Christi jugo subditum contuemur. Vere cor nostrum, inquit, excitasti, postea quam ex te didicimus Verbi incarnationem. Atque ad hunc quidem modum amici Virginem collaudarunt.

Trium Patrum.

Sed quoniam tota es adeo pulchra, *veni de Libano, sponsa, veni de Libano.* Ad me qui comprehendere nequeo, progredere semper ex fide, (quæ quidem Deo non aliter ac thus, id autem est libanus, offertur) per spem proficiens ad charitatem, propter quam ego factus sum homo, et tu efficeris Deus. Etenim venies, atque pervenies ab initio fidei, a capite Sanir et Aermon. Et venies quidem ad me cum omni charitate; pervenies autem vehementi cum impetu per fornacem variarum tum carnis tum mundi tentationum, spe confirmata. Sic autem venies, et pervenies; quoniam ad me, non per incredulitatem, ut primus homo, qui spe divinitatis deceptus est, iter facere cœpisti, sed perfidem: quæ quidem fides, ut caput, principium est ad virtutem ducentis viæ, quam indicat Sanir, cuius interpretatio est, lucernæ via: et per spem, ut subleveris et recreeris ab onere atque æstu gravium laborum et molestiarum: quod per Aermon intelligitur, quam quidem vocem rorem interpretamur. Atque ita cubilia leonum, pardorumque montes in oculis evitabis: consensum videlicet carnalium voluptatum, quæ leonum instar magno impetu in te, ut a virtute deficias, ruunt: et tentationes illas quæ ex virtutis præstantia, tanquam ex altis montibus, ut arrogantia offeraris, tibi struunt insidias fraudulentem; quod quidem pardorum varietas indicat. Venies, et pervenies, et servaberis, ut dictum est. *Quoniam vulnerasti cor nostrum, soror mea, sponsa.* Quia scilicet in amorem et desiderium tui concitasti tres unius divinitatis personas, cui mente, ratione et spiritu placuisti, o quæ mihi inter carnis conjunctionem es soror; propter voluntarium autem charitatis vinculum atque unionem spiritus, desponsata es mihi (qui sum una ex tribus personis) unigenito nimirum Patris Filio. Etenim cum sancta Scriptura plurali utitur numero loquens de Deo, sanctissimas illas indicat tres personas, mystice significans modum substantiæ sacrosanctæ illius initioque carentis unitatis. Quia unitas in trinitate, et trinitas in unitate Deus est. Et rursus: *Vulnerasti cor nostrum*: hoc est in tui desiderium inflammasti, tum *in uno oculorum tuorum*, mente scilicet tua, qua res intuentis intelligibiles, me veritatem, atque omnium intelligibilium finem cognitione perpetua contempleris: tum *in uno torque colli tui*, ratione videlicet tua, qua tu veluti ornamento colli decorata in cunctis actionibus, me summum bonum et finem omnium sequeris, et re ipsa benignitatem meam experiris. Sponsus enim Christus est ipsa veritas, et summum bonum. Ac

τάς σου τὸν ὀφθαλμὸν τὴν τῆς ψυχῆς, ὡ νόμφη, θερμῶς ἐνατενίζοντα τῷ λόγῳ καὶ νομφίῳ, καὶ τῆς ψυχῆς τὸν τράχηλον τῆς σῆς ὑποκλιθέντα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν ἀναλαβόντα. Ὡς δυντὼς ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, φασίν, ἡ νόμφη· ὡς ἀπὸ σοῦ γὰρ ἐγνωμεν τὴν σάρκωσιν τοῦ Λόγου. Οὕτω μὲν οὖν ἐπήνεσαν οἱ φίλοι τὴν παρθένον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπὴν δὲ οὕτως ὅλη ὑπάρχεις καλῆ, δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νόμφη, δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου ἤγουν, Πρὸς με ἀπερίγραπτον αἶε ποιοῦ τὴν πορείαν ἀπὸ πίστεως, ἥτις Θεῷ προσφέρεται οἷα λίβανος, δι' ἐλπίδος εἰς τὴν ἀγάπην προκόπτουσα· δι' ἣν ἐγὼ γίνομαι ἄνθρωπος, καὶ σὺ γίνῃ Θεός. Καὶ γὰρ ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπ' ἀρχῆς πίστεως ἀπὸ κεφαλῆς Σανῆρ καὶ Ἀερμών, καὶ ἐλεύσῃ μὲν πρὸς με τῇ δίκῃ ἀγάπῃ· διελεύσῃ δὲ ἀκατασχίτῳ τῷ φρονήματι τὴν κάμινον τῶν ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ παντοίων πειρατηρίων τῇ ἐλπίδι στηριζομένη. Οὕτω δὲ ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἐπειδήπερ ἀπὸ πίστεως τὴν πρὸς με πορείαν ἤρξῃ ποιεῖσθαι, καὶ οὐκ ἐξ ἀπιστίας κατὰ τὸν πρωτόπλαστον δελεασθέντα ἐλπίδι θεότητος· ἥτις πίστις οἷα κεφαλῆ, ἀρχὴ ἐστὶ τῆς τε καὶ ἀρετῆν πεφωτισμένης ὁδοῦ (ὅπερ τὸ Σανῆρ παριστᾷ, ὁδὸς λύχνου ἐρμηνευόμενον), καὶ τῆς δι' ἐλπίδα ἀναψυχῆς τοῦ βάρους καὶ τοῦ κούσωνος τῆς τῶν ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγῆς· ὅπερ δηλοῖ τὸ Ἀερμών, δρόσος ἐρμηνευόμενον· καὶ οὕτω φυλαχθήσῃ ἀπὸ μανδρῶν λεόντων, ἀπὸ ὀρέων παρδάλεων· ἥτοι, ἀπὸ τῆς δίκῃν μάνδρας ἐνωτικῆς κατὰ σοῦ ὁμοιοῦσας τῶν κατ' ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς σαρκικῶν ἡδυσθασιῶν, τυραννικῶς οἷα λεόντων ποιουμένων κατὰ σοῦ τὰς ὀρέας, καὶ ἀπὸ τῶν καθ' ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς παθῶν, ἀφ' ὕψους τὰς ἐφόδους κατὰ σοῦ ποιουμένων δολίως, ὅπερ τὸ ποικίλον τῶν παρδάλεων παριστᾷ. ἐλεύσῃ δὲ καὶ διελεύσῃ καὶ φυλαχθήσῃ, ὡς εἴρηται, Ἐπειδήπερ ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφῆ μου νόμφη· δηλονότι, εἰς πόθον σου ἤγαγες τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος, ὡς ταύτη εὐαρεστήσασα νῦν καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, ἡ διὰ μὲν τὴν κατὰ σάρκα κομοφίαν ἀδελφῆ μου, διὰ δὲ τὸ ἐκ προαιρέσεως κολληθῆναί μοι δι' ἀγάπης, καὶ ἐν πνεύμα γενέσθαι, νομφεθεῖσά μοι τῷ ἐνὶ τῶν εἰρημένων τριῶν ὑποστάσεων, δηλαδή τῷ μοιογενεῖ τοῦ Πατρὸς Ἰϋϋ. Καὶ γὰρ ὁπόταν ἡ ἀγία Γραφή τῷ πληθυντικῷ περὶ Θεοῦ κέχρηται λόγῳ, τὴν δῆλωσιν ποιεῖται τῶν παναγίων τριῶν ὑποστάσεων· μυστικῶς τὸν τρόπον τῆς παναγίας καὶ ἀναρχοῦ μονάδος σημαίνουσα· κτι μονὰς ἐν τριάδι, καὶ ἐν μονάδι τριάς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν. Καὶ αὕθις, Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς· ἥτοι, καὶ πάλιν ἐς πόθον σου ἤγαγες, τὸ μὲν ἐν ἐνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου, τῷ ἀντιλαμβανόμενῳ πάντως τῶν νοητῶν νοῖ σου, ἐωρακίῳ με γνώσει· ἀλήτῳ, τὸ πέρασ πάντων τῶν γνωστῶν τὴν ἀλήθειαν· τὸ δὲ ἐν ἐνὶ ἐνθέματι τραχήλου σου, ὅπερ ὡς τέλος πάντων τῶν πρακτικῶν εἶμι τὸ ἀγαθὸν τῷ λογικῷ σου, ὡς πρακτικῷ, οἷα τις κόσμος περιδέραιος ἐντιθέμενον κατὰ πρᾶξιν πειραθέντι μου τῆς χρηστότητος. Καὶ γὰρ αὐτός ἐστὶν ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ

ἀγαθόν· τὸ μὲν ὅταν ἐκ τῆς οὐσίας ὡς ἄτρεπτος, τὸ δ' ὅταν ἐκ τῆς ἐνεργείας ὡς εὐεργετικὸς δοκεῖ σημεινεσθαι.

Ψελλοῦ.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ, ἀδελφή μου νόμφη! Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ ἀπὸ οὔρου!

Ἐνταῦθα πάλιν ἐπαινεῖ τῆς θείας Ἐκκλησίας τὴν τῶν μαστῶν ἐπίδοσιν, ἧτοι, τῶν διδαγμάτων. Αὐξήσασα τὰ τέκνα γὰρ ὡσπερ γυνὴ φιλόπαις, τὸν ἐξ ἐθνῶν φημι λαόν, καὶ τοῦτον καθορῶσα, πρὸς μέτρον φθάσαντα στεβρῶν τῆς θείας ἡλικίας, καὶ μὴ ψελλίζοντα ποσῶς εἰς τὴν ἁγίαν πίστιν, οἶνον ἀντὶ τοῦ γάλακτος προχέει καθ' ἡμέραν, τοῦτέστιν ὀψηλότερα δόγματα τούτοις νέμει. Τὸ πρὶν μὲν γὰρ ἐδίδασκε τούτους ὡς νεωτέρους, Πατέρα σέβειν καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα, θεὸν ἕνα, Ὅπερ ὡς γάλα πέφυκε δῆθεν διδασκαλίας· Νῦν δὲ διδάσκει σωφρονεῖν, φυλάττειν παρθενίαν, Ἐγκράτειαν ἀσπάξασθαι, φιλεῖν δικαιοσύνην· Ἄπερ ὡς οἶνος λείκεται διδασκαλίας εἶναι.

Καὶ ὁσμὴ ἱματίων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Ἦν δ' ἀπὸ σοῦ περιβολὴν τῶν ἱματίων φέρω, Ἐκ τῶν προσαγομένων σοι, φημί, θυμιαμάτων, Κρείττονα πάντων ἡγῆμαι τῶν ἀρωμάτων μόνην

Κηρίον ἀποστάζουσι τὰ χεῖλη σου, νόμφη. Ἦν γάρ, φησί, τοῖς τέκνοις σου νέμεις διδασκαλίαν. Ὑπερ κηρίον πέφυκε γλυκάζουσα καὶ μέλι. Μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τῆν γλῶσσαν σου. Οὐ γάρ, φησί, μονοειδῶς τὸν λόγον νέμεις πᾶσιν, Ἀλλὰ κατάλληλον παντὶ καὶ πᾶσι κατ' ἀξίαν. Τοὺς μὲν γὰρ γαλακτοτροφεῖς, τοὺς γε νηπιεστέ-

[ρους·

Τοὺς δ' αὖ γε μελιτοτροφεῖς, τουτέστι τοὺς τελείους.

Ὅσμὴ ἱματίων σου ὡς ὁσμὴ λιθάνου. Κἄν ὑπερτέραν ἄνωθεν πάντων τῶν ἀρωμάτων, τῶν ἱματίων τὴν ὁσμὴν εἶπε τῆς Ἐκκλησίας, Ἀλλ' ἔστην ἀπεφύνατο νῦν ἤδη τῷ λιθάνῳ· Εἶγε ἀπάντων κρείττων ἦν τῶν ἀρωμάτων οὗτος.

Τῶν γ' Ἠατέρων.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ, ἀδελφή μου νόμφη!

Ἦτοι, θυμιασῶς τὸ θεῖον κάλλος περιβάλλοντο τὸ τε θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν σου, δι' ὧν ὡσπερ μαζῶν οὐ παρὰ φύσιν, οὐδὲ ὑπὲρ φύσιν, ἀλλὰ φυσικῶς τρέφεις λόγους καὶ τρόποις πρὸς θεοσέβειαν τὰς πρὸς ταῦτα, οἷα νηπίους, ἐναγομένης ψυχᾶς.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ ἀπὸ οὔρου!

Δηλονότι ταῦτα οὕτω θαυμασίως ὠραίσθησαν ἀπὸ τῆς δίκην οἴνου ἐξιστάσεως αὐτὰ κατὰ τε ἄληστον γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ βεβαίαν ἐνεργὸν πίστιν τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, θέσει θεώσεως. Ἐντεῦθεν δὲ ἐστὶ καὶ ὁσμὴ ἱματίων ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα· ἱμάτια δὲ τῆς νόμφης ἄπερ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος τοῖς

veritas quidem esse intelligitur, quatenus per essentiam est immutabilis : summum autem bonum, quatenus ex operibus beneficis demonstra-

tur.

Psolli.

Quam pulchre factæ sunt mammæ tuæ, soror mea, sponsa. Quam pulchra facta sunt ubera tua a vino!

Hic rursum laudat divinæ Ecclesiæ uberum, hoc est, disciplinarum incrementum. Cum enim ut mater liberorum amantissima, eos, populum scilicet ex gentibus enutritum, ad divinæ ætatis mensuram videat pervenisse, nec amplius in sancta fide balbutire aut hæsitare : pro lacte vinum effundit quotidie, altiora illis suggerens instituta. Prius enim, ut rudiores, docebat eos, ut Patrem et Filium et Spiritum sanctum Deum unum adorarent. Quod quidem erat veluti doctrinæ lac. Nunc autem monet, ut modestiam, castitatem, temperantiam amplectantur, ut justitiam diligant. Quæ quidem sunt veluti doctrinæ vinum.

Et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata.

Quem enim ex te vestimentorum amictum gero, ex iis, inquam, sacrificiis quæ mihi abs te offeruntur, illud arbitror omnibus aromatibus præstare.

Favum distillant labia tua, sponso.

Doctrina enim qua nutris filios tuos favo et melle dulcior est.

Mel et lac sub lingua tua.

Neque enim eadem omnes ratione alis, sed pro sua quemque natura atque ætate. Nam imbecilliores lacte pascis, melle autem perfectiores.

Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris.

Cum Ecclesiæ vestimentorum odorem superius cunctis aromatibus anteposuerit, nunc thuri similem et parem esse pronuntiat. Thus autem est omnium aromatum præstantissimum.

Trium Patrem.

Quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa!

Mirum in modum profecto divina sunt pulchritudine decoratæ, speculatio nimirum et actio, quibus tanquam mammis non præter naturam, nec super naturam, sed secundum naturam verbis et moribus, tanquam infantes, animas ad pietatem alis, quas in his instituendas suscepisti.

Quam pulchra facta sunt ubera tua a vino!

Hæc quippe tam mirifice effecta sunt pulchra ex divinitate tibi gratis concessa, a qua tanquam a vino efferuntur ipsa tum per assiduam veritatis cognitionem, tum per firmam boni effectricem fidem. Hinc etiam diffunditur odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Vestimenta autem

sponsæ, quæ quidem magnus apostolus Paulus **A** *electis Dei sanctis*, ut induant præcipit, sunt *benignitas et humilitas* ⁴⁵: quæ primo quoque homini divinum mandatum assignavit, quo illi præscriptum fuit ut bonum ageret, idque per humilitatem custodiret. Hujus autem transgressio exiit illum spe divinitatis allectum, et naturam contra se ipsam efferavit. Hanc vero Deus Verbum rursus induit exemplo suo. Humilitatis enim normam ostendit nobis; nam *cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens* ⁴⁶: Benignitatis autem, quia pro salute nostra qui sontes eramus, innocens ipse mortem subiit. Quamobrem et odor vestimentorum in illis, qui hoc animo sunt induti, utpote qui benignitatem et immutabilitatem Dei præ se ferant et propterea divini sint, quod ejusmodi amicti sint indumentis, est super omnia aromata. Nihil enim comparari potest fragrantiae divinitatis, quam Deo desponsata non per naturam obtinet, sed per gratiam adipiscitur. Ac vestimenta quidem tua talem emittunt suavitatem. Cætera vero quid?

Favum distillant labia tua, sponsa: mel et lac sub lingua tua.

Docendi rationem ac modum servant labia tua sic instructum, ut ab apicula favum confectum cernimus. Neque enim unica ratione cunctis audientibus affert utilitatem: sed pro cujusque modulo te singulis accommodas, ut et perfectioribus et rudioribus satisfacias. Ac mentem quidem eorum qui sunt perfecti, diviniore verbis, tanquam melle, dulcissimam reddis. Qui vero rudes tironesque sunt, eorum animos tanquam lacte naturalibus explet institutis. Duplex hæc igitur, nempe diviniore et humanior docendi ratio, ita viget sub lingua tua, ut eas haud intempestive promas, sed opportune atque accommodate ad eorum, qui instituuntur, utilitatem.

Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Fragrantia scilicet operum tuorum, quibus tum viris naturaliter promis, tum in agendo ex mentis præscripto mores quasi vestimenta quædam indueris, divinæ providentiæ quæ cunctis in rebus cernitur, suavitati similis est: cum ad imitationem Dei, salutis multorum curam geras. Propria enim ratione quadam thus ad honorem Dei refertur. Ac quemadmodum thus ex proprio odore, sic Deus, ex rerum omnium providentia; et singulorum animi affectio, ex operibus indicatur. Sed cum paulo ante odorem vestimentorum sponsæ super omnia aromata esse dixisset, nec quomodo id esset, declarasset; hic illud ostendit, dum odorem illum thuris odori similem dicit esse. Nam sicut sine ulla comparatione est rerum omnium præstantissimus; sic opera quæ ad divinæ fiunt bonitatis imitationem, reliquis omnibus antecedunt.

⁴⁵ Coloss. xiii, 12. ⁴⁶ Philipp. ii, 6, 7.

ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, ἀγίοις ἐνδύσασθαι ἐγκαλεῖται, ἡ χρηστότης ἐστὶ καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, ἃ καὶ τῷ πρωτοπλάστῃ ἡ μὲν θεῖα ἐντολὴ περιποιεῖτο, ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθὸν, καὶ φυλάσσειν τοῦτο διὰ ταπεινοφροσύνης προτρέπουσα. Ἡ δὲ παράδειξις ταύτης ἐξέδυσεν, ἐλπιδὶ θεότητος διελεύσασα, καὶ καθ' ἑαυτῆς τὴν φύσιν ἐκθηριώσασα ταύτην δὲ πάλιν αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος ἐνέδυσεν τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι. Τρόπον γὰρ ταπεινοφροσύνης μὲν ὑπέδειξεν ἡμῖν, ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν· χρηστότητος δὲ, ὅτι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ὑπευθύνων ἡμῶν, καὶ θανεῖν ἀνευθύνως ἠνέσχετο. Ὄθεν καὶ ἡ ἐν τοῖς κατὰ γνώμην ταῦτα ἐνδυσασμένοις εὐωδία τούτων, ὡς ἐμφαντικῶν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀτρεψίας, κἀνεῦθεν ὁρωτικῶν τῶν ἐνδεδυμένων αὐτὰ, ὑπὲρ πάντα ἐστὶ τὰ ἀρώματα. Οὐδὲν γὰρ παρισύεται τῇ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος, ἣν ἡ νομπευθεῖσα τῷ Θεῷ οὐ φύσει κέκτηται, ἀλλὰ χάριτι περιβάλλεται. Καὶ τοιαύτην μὲν, φησὶ, τὰ ἱμάτιά σου εὐωδία ἐκπέμπουσι· τὰ δὲ λοιπὰ τῆ;

Κηρίον ἀποστάζουσι τὰ χεῖλη σου, νόμψη, μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τῆν γλῶσσαν σου.

Ἦγουν. Λόγον διδασκαλικὸν προφέρουσι τὰ χεῖλη σου κατεσκευασμένον, ὡσπερ ὑπὸ μελίσης κηρίον, ἐν τῷ μὴ ἐπιδεικνύσθαι μονοειδῆ τοῖς ἀκούουσι τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καταλλήλως πρὸς τὴν τῶν δεχομένων ἀρμόττεσθαι δύναμιν, ὡς καὶ τοῖς τελειότεροις καὶ τοῖς νηπιωδέστεροις οἰκτιρῶς ἔχειν· τῶν μὲν τὸν νοῦν τελειωτικῶς θειοτέροις ὡς μέλιτι γλυκαίνοντα ῥήμασι, τῶν δὲ τὴν διάνοιαν εἰσαγωγικῶς τοῖς φυσικοῖς ὡς γάλακτι τρέφοντα. Αὐταὶ οὖν αἱ διδασκαλῖαι, ἧ τε θειοτέρα καὶ ἡ ἀνθρωπωτικώτερα, ὑπὸ τῆν γλῶσσαν σου, ὡς μὴ ἀκαίρως ταύτας προφέρῃς, ἀλλὰ κατὰ καιρὸν τὸν ἀρμόδιον καὶ χρεῖαν ἐκάστου διδασκομένων.

Καὶ ὁσμὴ ἱματίων σου ὡς ὁσμὴ λιβάνου.

Ἦγουν, Ἡ εὐωδία τῶν ἔργων σου, ὧν εἰ καὶ τὰς δυνάμεις φυσικῶς ἐπιφέρει· ἀλλὰ τοὺς ἐνεργητικοὺς τρόπους κατὰ γνώμην ὡς ἱμάτια περιβάλλῃ, τῇ εὐωδίᾳ τῆς περὶ πάντα τοῦ Θεοῦ προνοίας παρείκασται· κατὰ μίμησιν Θεοῦ, κηδομένης σου τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας. Ἰδιαζόντως γὰρ κατὰ τινα λόγον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν ὁ λιβάνος ἀποτίταται. Καὶ καθάπερ οὗτος ἐκ τῆς ἰδίας ὁσμῆς, οὕτω καὶ τὸ Θεῖον ἐκ τῆς περὶ τὰ πάντα προνοίας, καὶ ἡ ἐκάστου διάθεσις ἐκ τῶν ἔργων γνωρίζεται. Μικρὸν δὲ ἄνωθεν εἰρηκῶς, ὅτι ἡ ὁσμὴ τῶν ἱματίων τῆς νόμψης ὑπὲρ πάντα ἐστὶ τὰ ἀρώματα, καὶ τὸ πῶς μὴ δηλοῦται, ἐνταῦθα τοῦτο δηλοῖ, τῇ ὁσμῇ τοῦ λιβάνου παρεικάζων αὐτὴν, διὰ τὸ τοῦτον εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ λαμβάνεσθαι. Καὶ ἐπεὶ τὸ Θεῖον ἀσυγκρίτως ὑπὲρ πάντα ἐστὶ, καὶ τὰ κατὰ μίμησιν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ἔργα.

Κήπος κεκλεισμένος, ἀδελφή μου νόμφη· κή-
πος γὰρ πεφυκας, φησὶν, ὦ νόμφη, κεκλει-
σμένος.

Ψελλοῦ.

Ἔχουσα πάντων τῶν καλῶν ἐν σεαυτῇ τὴν ὠραν,
Ἐλαίαν τὴν κατακαρπον, συκὴν τε τὴν γλυκεῖαν.
Πηγὴ δὲ κάλιν πέφυκας, φησὶν, ἐσφραγισμένη,
Καθ' ὅσον μάτην οὐδαμῶς τὸ νᾶμά σου προχέεις,
Ἄλλὰ ποτίζεις τοὺς πιστοὺς διψῶντας σωτηρίαν.

Ἀποστολαὶ σου παράδεισος ῥοῶν μετὰ καρποῦ
ἀκροδρύων.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται ξύμπαντα ὁ νυμφίος,
Τοῦ δόγματος τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀνωμήτου,
Τὸ φοβερόν καὶ κάλλιστον εὐωδὲς τε καὶ θεῖον,
Ὡς περ πρεσβύει πάντοτε στόμα τῆς Ἐκκλησίας.
Ἀποστολαὶ σου γὰρ, φησὶν ἡ γοῦν, αἱ διδασκαλίαι σου,
Παράδεισος πεφύκασι ῥοῶν ἡγλαϊσμένων,
Καὶ πάσης χάριτος μεσταὶ τυγχάνουσιν, ὦ νόμφη.

Πηγὴ κήπων.

Ὁδὸ γὰρ εἰς μάτην σου, φησὶν, τὰ νᾶματα περιχέεις,
Ἄλλὰ ποτίζεις τοὺς πιστοὺς, ἡ γοῦν, φυτὰ τὰ θεῖα.

Φρέαρ ὕδατος ζῶντος τοῦ ῥοιζοῦντος ἀπὸ Λι-
βάνου.

Τοσοῦτον γὰρ, φησὶ, καλῶς πρὸς ἀρετὰς ὑψώθης,
Ὡς καὶ τῆς κλήσεως αὐτῆς ἔμοιγε συμμετέχειν.

Ἐγὼ γὰρ ζῶντος ὕδατος ὄντως τυγχάνω φρέαρ,

Ὅ κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ ὡς ὑετὸς εἰς πόκον,

Ὡς περ ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ τοῦ θαυμαστοῦ Λιβάνου.

Τῶν Ἱ Πατέρων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν σου τὰ μέλη καὶ τὰ ἱμάτια. Σὺ
δ' ἐνταῦθεν ὅποια;

Κήπος κεκλεισμένος, ἀδελφή μου νόμφη, κή-
πος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη.

Ἦγουν, οἷα μὲν διττὸς κήπος κατὰ τε ψυχὴν τοῖς
τῶν ἀρετῶν λόγοις, καὶ κατὰ σάρκα τοῖς τούτων
τρόποις ὑπάρχεις καταφύτος, καὶ ὡς φραγμῆν τι-
ναὶς ἐντολαῖς μου κατησφαλισμένος· οἷα δὲ πηγὴ
κατὰ νοῦν βρύεις τὰ περὶ ἐμὲ εὐσεβῆ καὶ θεῖα νοή-
ματα, καὶ τῷ ἐμῷ χαρακτῆρι, ὡς εἰκῶν μου, ἐσφρά-
γισαι, ἵνα μὴ ὁ ἐρχόμενος οὐ μόνον κλέψαι, ἀλλὰ
καὶ θύσαι καὶ ἀπολέσαι ἐχθρὸς, λαθραίως εἰσελθὼν
τόν τε κατ' ἀρετὴν σου συλησῆ καρπὸν, καὶ τὸ κατὰ
γνώσιν τῆς ἀληθείας ὕδωρ σου ψευδέσιν ἐνονοῖαις
καταμολύνῃ. Οὐ μόνον δ' αὐτῇ τοιοῦτος κήπος ὑπάρ-
χεις, ἀλλὰ καὶ, Ἀποστολαὶ σου παράδεισος ῥοῶν
μετὰ καρποῦ ἀκροδρύων· πάντως οἱ ἐκπεμπόμε-
νοι διδασκαλικοὶ λόγοι σου πρὸς τὰς μαθητευομένας
σοι ψυχὰς, διὰ τὸ ἐν ταῦταις κατὰ πίστιν φυτευθῆ-
ναι, οἷα κέρ τις παράδεισος συνηρηφῆς δένδροις ῥοῶν
ἐπὶ ῥιζῶν ἐγκεκεντρισμένοις δρυῶν, κάντεῦθεν τὸν
ἴδιον καρπὸν, ὡς ἀκροδρύων καρπὸν ἐπιφερομένης.
Ὡν ῥοῶν αἱ μὲν ῥίζαι δυσἀπόσπαστοι, τὴ δὲ προκά-
λυμμα τοῦ καρποῦ αὐστηρόν, καὶ τοῦ ἐντὸς ψυλα-
κτικόν. Αὐτὸς δὲ ὁ καρπὸς μετὰ τὸ πεπαρθῆναι,
περιβράγγεντος τοῦ προκαλύμματος, διαφαίνεται
τὴν μὲν γαῖαν γλυκὴν, τὴν δὲ ὄψιν εὐειδῆς. Καὶ
γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς νόμφης διδασκαλικοὶ λόγοι, τῇ
μὲν πίστει ἡδραίνονται, καὶ δυσἀποσπάστως ἔχουσι
τῶν πιστευσαῶν τούτοις ψυχῶν, οἷα ῥίζαι δρυός·

*Hortus conclusus, soror mea sponsa: hortus con-
clusus, fons signatus.*

Pselli.

Variis sponsam laudibus sponsum extollit. Hortus
enim es, inquit, o sponsa, conclusus, arborum
omnium in te ipsa continens decus, et oleam
fructiferam, et dulcem ficum. Fons item, inquit,
es signatus. Neque enim aquas temere profundis
tuas, sed fideles salutis sitientes potas.

*Emissiones tuæ paradisus malorum puniceorum cum
fructibus nucum.*

His verbis ea sponsus complectitur omnia, quæ
ad fidei nostræ integerrimæ doctrinam spectant,
cujus timorem, decorem, fragrantiam, divinitatem
os Ecclesiæ nunquam non prædicat. Emissiones
enim, inquit, tuæ paradisus existunt malorum
puniceorum, et omni gratia sunt plenæ. *Fons orto-
rum*: nam latices tuos haud frustra spargis; sed
divinas plantas, fideles nimirum, rigas.

Puteus aquæ viventis, quæ fluit cum strepitu de Libano.

Adeo, inquit, virtutibus insignis effecta es, ut
idem, quod ego, cognomen sis consecuta. Ego enim
omnino viventis aquæ sum puteus, qui de cælo
sicut pluvia in vellus, tanquam ex alto et mirabili
monte Libano descendi.

Trium Patrum.

Ac talia quidem sunt membra et vestimenta tua.
Tu vero qualis?

*Hortus conclusus, soror mea, sponsa: hortus con-
clusus, fons signatus.*

Qualis nimirum duplex hortus consitus; {tum
virtutum disciplinis, quantum ad animam pertinet;
tum earum moribus, quantum ad carnem: et muni-
tus quodam veluti mandatorum vallo. Quantum
autem ad mentem spectat, qualis fons pius erga me
ac divinas fundis cogitationes, et signo meo, ut
imago mea, es obsignata, ne inimicus adveniens te
non solum diripiat, sed etiam occidat ac perdat,
virtutisque tuæ fructus asportet, et cognitæ verita-
tis aquam falsis opinionibus contaminet. Neque
vero tu ipsa tantum es hortus, sed *emissiones tuæ
paradisus cum fructibus nucum*: hoc est, disciplinæ
tuæ quibus animas instituis, propter fidei plantas
quas in illis inseris, sunt tanquam paradisus malis
puniceis consita, super radices insertis quercuum,
et propterea proprium fructum tanquam earum
fructum ferentibus. Quarum quidem malorum pu-
nicarum radices haud facile divelluntur: cortex
autem ipsius fructus austerus est, et quæ intus
sunt, tuetur. Fructus vero, posteaquam ad matu-
ritatem pervenit, confracto corticis integumento, se
tum gustu dulcem, tum aspectu jucundum osten-
tat. Eodem pacto sponsæ etiam disciplinæ, tanquam
arboris radicibus, ita fidei innixæ firmitate, diffi-
cile ex animabus credentibus avellantur. Quippe
quæ tum incussa suppliciorum formidine, tanquam

mali punici cortice, discipulas animas cohibentes. A spiritus fructum in ipsis ab omnibus perturbatio- nibus integrum conservant: tum promissionum radiis justitiæ solus eas ad futurorum bonorum de- siderium inflammantes, timore quem charitas expellit ⁴⁷, tanquam cortice disrupto; quemadmodum fructus malorum punicarum gustum oblectat, sic mentis ipsarum guttur dulcedine perfundunt, gu- stantium et videntium ⁴⁸, suavem esse Dominum. Hæ doctrinæ igitur, dum a discipulis re ipsa tra- ctantur et excoluntur, tum pœnarum metu a vitiis purgant, tum spe præmiorum incendunt illas ad justitiæ opera complectenda. *Cypri cum nardo*. Diversarum videlicet virtutum florens et mixturæ: hoc est, initia et commixiones. Ut initia namque subsistent in animabus, quæ instituuntur vel comminationum metu vel desiderio promissionum; varia secundum virtutem genera in Deum et proximum charitatis. Ut commixiones autem, persua- dent illis ut dum propter suam erga Deum charita- tem carne patiuntur, mala sustineant ob charitatem qua proximum amplectuntur, lætitiâque percipiant ex futura remuneratione. Dum autem propter suam in proximum charitatem mala sustinent, charitatem præ se ferant qua Deum prosequuntur, ejus mandatum servantes, quo nobis præcipitur [ut proximum diligamus]. Sic igitur sponsæ doctrina sit in discipulis *nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani*: id est, quatuor virtu- tes præcipuæ, cum illis omnibus quæ ipsis subje- ctæ sunt, plantatæque in sublimitate fidei erga Deum, tanquam in monte Libani. Per nardum enim in qua aromata varia commiscentur, prudentiam intelligimus, in qua virtutum omnium rationes summatis continentur. Per crocum autem qui mediam inter frigiditatem et caliditatem obtinet vim, et utriusque excludit extrema, justitiâ accipimus, quæ defectus et excessus in virtutibus fugit. Per dulcem vero calami fistulam quæ levis est et in sublime facile tollitur, temperantia signifi- catur: quæ mentem gravi corporeæ cupiditatis onere sublevat, eamque ad spiritualia et cœlestia sublimem tollit, eorumque replet suavitate. At per cinnamomum cujus natura est calida atque jucun- da, fortitudinis divino zelo adversus impietatem atque militiam ardentis robur indicatur. Nec vero sponsæ doctrinæ in discipulis hæc fiunt, sed *myr- rha quoque et aloë cum omnibus primis unguentis*: hoc est, carnalis sensus earum mortificatio cum omnibus primis Spiritus sancti muneribus, animas unguentorum instar recreantibus. Nisi enim anima sapiat ea quæ sunt spiritus, et sanctissima illius dona suscipiat, timoris, inquam, fortitudinis, et consilii, et scientiæ, et cognitionis, et intellectus, et sapientiæ; carnalis sensus mortificationem, quæ per myrrham et aloem, quibus aromatibus mortuo- rum corpora condiuntur, intelligitur, non asse-

τῆ δὲ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων ὡς λέπυρον βοᾶς σφόδρα τὰς μαθητευομένας ψυχὰς, φυλάτ- τουσιν τὸν ἐν αὐταῖς καρπὸν τοῦ πνεύματος ἀλώθη- τον ἀπὸ πάντων τῶν παραλόγων παθῶν· ταῖς δὲ ἀκτίσι τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου εἰς πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ταύτας καταθε- ρμαίνοντες, τὸν φόβον, ὡς προκάλυμμα διαβόλου σιν, ἔξω τοῦτον τῆς ἀγάπης βαλλούσης· καὶ κατα- γλυκύνουσιν τὸν νοητὸν αὐτὸν φάρυγγα γευσάμενων καὶ θεασαμένων, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. καθάπερ καὶ τὸν αἰσθητὸν ὁ καρπὸς τῶν βοῶν. Ἐνταῦθεν δ' οὗτοι οἱ διδασκαλικοὶ λόγοι ὡς ταῖς μαθητευομέναις πραγματευόμενοι, τῆ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολά- σεων παθῶν κάθαρσις, ταῖς δ' ἐπαγγελίαις τῶν μελ- λόντων ἀγαθῶν, ἔργων δικαιοσύνης φωτισμὸς γίνον- ται ταῦταις. Κύπροι μετὰ νάρδων· ἦτοι, παντοίων ἀρετῶν ἄνθη καὶ κράματα, ἀρχαὶ δηλονότι καὶ μί- ξεις, καὶ ὡς μὲν ἀρχαὶ ὑφιστῶσιν ἐν ταῖς διδασκο- μέναις ψυχαῖς, τῆ τε φόβῳ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῆ πό- θῳ τῶν ἐπαγγελιῶν, τὰ διάφορα κατ' ἀρετὴν εἶδη, τῆς εἰς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης· ὡς δὲ μίξεις πείθουσιν αὐτὰς ἐν τῆ πάσχῃ σαρκί, διὰ τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην, ἀνεξικαεῖν διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, καὶ εὐφραίνεσθαι διὰ τὴν μέλλουσαν μισθ- ἀπόδοσιν· ἐν δὲ τῆ ἀνεξικαεῖν διὰ τὴν εἰς τοῦ- τον ἀγάπην, τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην ἐνδεικνύσθαι, διὰ τὴν τήρησιν τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, ἥτις ἐστὶ τὸν ἀγαπᾶν τὸν πλησίον. Κάντεῦθεν οἱ εἰρημένοι διδασκαλικοὶ λόγοι γίνονται ταῖς διδασκομέναις νάρδος καὶ κρό- κος, κάλαμος καὶ κιννάμωμον μετὰ πάντων ξύ- λων τοῦ Λιβάνου· ἦγουν, τεσσαρες γενικαὶ ἀρεταὶ μετὰ πρῶτων τῶν ὑπ' αὐτὰς μερικῶν τῶν φρονημῶν ἐν τῆ ὕψει τῆς εἰς θεὸν πίστεως, οἷα ὄρει Λιβάνου. Καὶ γὰρ νάρδον μὲν φησι, τὴν ὡς διαφόρων ἀρωμα- τῶν μίγματα ἐνοειδῶς φέρουσαν πασῶν τῶν ἀρετῶν τοὺς λόγους φρονησιν· κρόκον δὲ, ὡς μέσως ἔχοντα ψύξῳς τε καὶ θερμότητος, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάτερα ἀμετρίαν ἐκφεύγοντα, τὴν τὰς ἁλλείψεις καὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀρετῶν διαδιδράσκουσιν δικαιο- σύνην· κάλαμον δὲ, γλυκεῖαν, ὡς κούφην, καὶ εἰς ὕψος ἱκανῶς ἀνατρέχουσαν τὴν σωφροσύνην· ἥτις σαρκικοῦ βάρους τὴν ἐπιθυμίαν κουφίζει, καὶ ὕψοι πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια. καὶ τῆς τοῦτων γλυκύτητος τὸν νοῦν ἐμπορεῖσθαι ποιεῖ· καὶ κιννάμωμον, ὡς θερμὸν καὶ ἠδύ, τὴν θείῃ ζήλῳ πυρογμένην κατὰ ἀσεβείας καὶ κακίας ἀνδρεί- αν· ἥ καὶ ἡδεῖα ἐστὶ διὰ τοῦ παντὸς καλοῦ ὑπερ- αγωνίζεσθαι. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ταῖς διδασκομέναις οἱ διδασκαλικοὶ λόγοι τῆς νόμφης γίνονται. ἀλλὰ σμύρνα καὶ ἀλόη μετὰ πάντων τῶν πρώτων· ἦτοι, νέκρωσις τοῦ σαρκικοῦ τούτων φρονήματος μετὰ πάντων τῶν πρώτων τῶν ψυχαγωγούντων δίκην μύρων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Εἰ μὴ γὰρ φρο- νήσῃ πάντως ἡ ψυχὴ τὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ πανάγια τούτου δέξῃται χαρίσματα, τὸ τοῦ φόβου φημί καὶ τὸ τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ τῆς βουλῆς, καὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὸ τῆς γνώσεως, καὶ τὸ

⁴⁷ Joan. iv, 18. ⁴⁸ Psal. xxxiii, 9.

τῆς συνέσεως, καὶ τὸ τῆς σοφίας, ἄλλως τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος οὐκ ἐνεργεῖται ἡ νέκρωσις· ἤ δι' ἠλωτικὰ ἢ σμύρνα καὶ ἡ ἀλόη, ὡς νεκρῶν σωμάτων ἀρωματίσματα. Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι ταῖς διδασκομέναις εἰσι καὶ πηγὴ κήπων, ὡς προχέοντες τὴν ἀρδεύουσαν, γινώσκιν, τὰς οἷά τινα φυτὰ πεφυτευμένας ἐν αὐταῖς πολυειδεῖς ἀρετάς. Καὶ φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ροιζοῦντος ἀπὸ τοῦ λιθάνου· ἤγουν, βάθος θείας καὶ ἀειζώου σοφίας ἡχοῦσης διδασκαλικῶς τὰ τοῖς πολλοῖς ἀδιεξίτητα θεῖα μυστήρια, ὡσπερ ἀπὸ λιθάνου τοῦ ὕψους τῆς εἰς θεὸν πίστεως. Ἐπεὶ δὲ παράδεισον τοὺς τῆς νόμφης διδασκαλικούς λόγους ὁ νυμφίος εἴρηκεν, ὡς δεδῆλωται· κήπος δὲ ἐστὶν ὁ παράδεισος, ὡς παντοίων φυτῶν χωρίον· κήπος ἄρα τῆς νόμφης αἱ πεφυτευμένοι εἰσι ψυχαὶ τοῖς διδασκαλικοῖς ταύτης λέσαι·

Ἐξεγέρθητι, βορβῆ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ψελλοῦ.

Ἐπεὶ περ ἐπελάσεται πάντως τῆς ἐξουσίας,
Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ κήπος ὀνομασθεῖσα,
Ἐχων ἀπάντων τῶν φυτῶν ἐν ἑαυτῇ τὴν ὥραν,
Τοῦ μὲν βορβῆ τὴν κάκιστον ἐμπνευσιν ἀφορίσαι,
Τὴν ἀποκρυσταλλῶσαν τὸ κάλλος τῶν ἀνθέων·
Τὸν νότον δὲ τὸν κάλλιστον προσαιτεῖ πνεῦσαι·
Ὅς ἐπιπνεύσας ἐν Σιών τοῖς ἀποστόλοις πάλαι,
Ῥεύματα λόγων δέδωκε τοῖς ἀποστόλοις χεῖν.
Ἐκεῖνο τὸ πανάγιον τοῖνον ἡ νόμφη Πνεῦμα
Καλεῖ πρὸς κήπον ἑαυτῆς πνεῦσαι τὴν σωτηρίαν,
Ὡς ἂν καρποφορήσωσιν πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Καὶ τὸν Χριστὸν εὐφράνωσιν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον.
Ἐπεὶ γοῦν ὁ κεκέλευεν, εἰς ἔργον ἐγεγόνει,
Καὶ τὸν βορβῆν σιγήσαντα κατείδεν ἡ παρθένος,
Καὶ πνεύσαντα τὸν κάλλιστον ὄντως καὶ θεῖον νότον,
Καὶ καρποφόρα δείξαντα πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Ἐπέχετα· τοῦ κατελεθεῖν τὸν θυμαστὸν νυμφίον
Εἰς τὸν καρποφορήσαντα κήπον αὐτῆς ἐν τάχει,
Ὡς ἂν τρυγήσῃ τοὺς καρπούς αὐτοῦ τῶν ἀκροδρῶν,
Τρυτέστιν, ὅπως εὐφρανθῇ τοῖς καρποφόροις τέκνοις.
Εἰ μὴ γὰρ οὕτω πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κατέλθῃ,
Ἀναλαβὼν καὶ τοὺς πραεῖς, κατὰ τὸν Ψαλμο-
[γράφων,

Οὐκ ἐστὶν ἄλλως πως ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀρθῆναι.
Ταῦτα μὲν λελιπάρηκεν ἡ νόμφη τῶν νυμφίω.
Ὁ δὲ πληρῶν τὰ σύμπαντα καὶ πανταχοῦ τυγχάνων,
Ὁ λέγων, Ἴδου πάρεμι, τοῖς ἐπικαλουμένοις,
Ἡρὶν πληρωθῆναι τὴν εὐχὴν, τῆς νόμφης ἐπ-
[ακούσας,
Εἰς κήπον κατελήλυθεν αὐτῆς, ὡς ἡβουλήθη,
Καὶ τοὺς καρπούς ἐτρέγγησε ταύτης τῶν ἀκροδρῶν.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτήν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρήσεις·
Εἰσήλθον εἰς κήπόν μου, ἀδελφῆ μου νόμφη·
Ἐτρέγγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου·
Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου·
Ἐπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου.

⁴⁰ Psal. CXLVI, ⁵⁰ Isa. LVIII, 9.

quætur. Hæc sponsæ instituta et disciplinæ in animabus illas excolentibus fiunt etiam *fons hortorum*: inde enim cognitio defluit, qua variæ in illis tanquam plantæ, insitæ virtutes irrigantur. *Et puteus aquæ viventis, et cum strepitu de Libano decurrentis*: id est, ex profunditate divinæ ac sempiternæ sapientiæ resonantis, et docentium more divina mysteria vulgo inexplicabilia, tanquam de Libano, de sublimitate in Deum fidei depromentis, Quoniam autem sponsæ sermones atque præcepta sponsus hortum, ut declaratum est, nuncupavit; hortus vero est paradysus, tanquam diversarum plantarum locus; hortus sponsæ profecto sunt animæ disciplinis ejus consitæ atque eruditæ, per quas ea quæ dicta sunt, studet perficere.

λόγοις, δι' ὧν σπεύδουσα τὰ ἐξῆς εἰρημένα ἀποτε-

B *Surge aquilo, et veni auster: perfla hortum meum, et fluant aromata mea. Descendat nepos meus in hortum meum, et comedat fructum nucum ejus.*

Pselli.

Postea quam Ecclesia Dei potestatem accepit omnino, ut hortus illius nominata, plantarum omnium decus in se continens, pessimum aquilonis flatum, glacie florum pulchritudinem exstinguentem expelleret: austrum autem saluberrimum acciret: qui spirans in Sion apostolis olim verborum fluxus instillavit: sanctissimum illum Spiritum vocat, qui in hortum suum salutis auras infundat, ut omnes filii sui fructum ferant, et Christum Verbum et sponsum lætitiæ afficiant. Cum igitur quod jusserrat, re ipsa perfectum esset, aquilonemque silentem virgo perspiceret posuisse, pulcherrimumque omnino ac divinum austrum perflare, filios suos omnes fructiferos ostendentem; admirabilem sponsum suum obsecrat, ut in hortum suum fertilem celeriter descendat, arborumque suorum fructus carpat: hoc est, ut bonis filiorum suorum operibus oblectetur. Nisi enim ad nos humiles et abjectos ita descendat, *mansuetos suscipiens* ⁴⁰, ut, inquit David, fieri nullo modo potest, ut nos in oclum conscendamus. His sponsa precibus sponsum advocavit. At ille qui implet universa, quique adest ubique, et dicit, *Ecce adsum* ⁵⁰ invocantibus, antequam sponsa supplicationem expleret illam exaudiens, descendit in hortum ejus, ut ipsa voluit, et fructus arborum ipsius decerpit. Sic enim sponsam alloquitur:

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa, mesui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo.

Descendi ergo quidem, inquit, in hortum tuum, A virgo, et pulchris fructibus tuis cupiditatem meam prorsus explevi, atque ex ardenti filiorum tuorum fide ac pœnitentia magnam lætitiā percepī. Totum autem hoc factum est, messis myrrhæ, esus mellis et lactis potus. Hæc cum dixisset Christus idem et sponsus, ut pro mellito convivio quasi gratiam aliquam referret, ipsis virginis filiis dat corpus suum. Sic enim illos, sed dignos tantum, quos et propinquos suos ita esse dixit, alloquitur :

Comedite, propinqui mei, et bibite, et inebriamini, fratres mei.

Quicumque estis, inquit, operibus fratres mei, corpus meum comedite, et sanguinem bibite meum. B Deinde inebriamini, inquit, præ lætitiā, et propter inebrietatem stupore percussi, omnino mundi sollicitudinum obliviscimini.

Trium Patrum.

Surge, aquilo, et veni, auster. Facesse spiritus improbissime, qui animas quæ a me instituuntur, perturbationibus, quasi aquilonis flatibus affligis. Et veni, sanctissime spiritus, qui eas gratiæ tuæ donis tanquam auris austri salutaribus calefacis.

Perfla hortum meum, et fluant aromata mea.

Animas perfla, quas ego doctrina præceptisque meis tanquam hortum instruxi. Et in has per communicationem divine munera tua infundantur, quibus ego quasi quibusdam aromatis perfusa sum. Ac tum *descendat nepos meus in hortum suum* : in animas nimirum illas quas ego institui, et tanquam hortum divinis mandatis informavi. Propterea in animabus quas dixi, inhabitat atque inambulat dilectus meus ⁵¹. *Et comedat fructum nucum ejus.* Satiat se harum animarum salute, quam ipse suum esse cibum asseruit : *Meus*, inquiens, *cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei* ⁵² ; cuius omnino voluntas est, ut homines salvi fiant. Fructus autem sponsi nucum est hominum salus, ut finis bonæ ipsius voluntatis, quæ sanctis ejus mandatis continetur, quæ quidem mandata per actionem infixa sunt in animabus super fide erga illum, tanquam super quercu radicatis.

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa : messui myrrham meam cum aromatis meis : comedi panem meum cum melle meo : bibi vinum meum cum lacte meo : comedite, propinqui mei, et bibite, et inebriamini fratres.

Trium Patrum.

Sponsæ preces sponsus exaudivit, juxta illud : *Adhuc loquente te, dicit : Ecce adsum.* Talis enim

⁵¹ II Cor. vi, 16. ⁵² Joan. iv, 34.

Κατέβηθον ἔγωγε, φησί, πρὸς κηπὸν σου, πρῆθινε, Καὶ τῶν καλῶν ἀπέλασσα τῶν σῶν καρπῶν εἰς [κόρον,

Καὶ τῇ θερμῇ τῶν τέκνων σου πίστει καὶ μετανοίᾳ, Μεγάλην ἔσχηκα χαρὰν, μεγάλην εὐφροσύνην.

Ὅλον δὲ τοῦτο πέφυκεν ὁ τρυγητῆς τῆς σμύρνης, Ἡ βρώσις τε τοῦ μέλιτος, καὶ γάλακτος ἡ πόσις.

Ταῦτα τῇ νόμφῃ προσειπὼν Χριστὸς ὁ καὶ νομφίος, Ὡςπερ ἀντίχαρὸν τινα τῆς μελιτοτροφίας,

Τὸ σῶμα δίδωσιν αὐτοῦ τοῖς τέκνοις τῆς παρθένου.

Φησί γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς, πλὴν μόνους τοὺς [ἀξίους,

Ὅς καὶ πλησίον εἶρηκεν οὗτος αὐτοῦ τυγχάνειν ·

Φάγετε, οἱ πλησίον μου, καὶ πῖετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί μου.

Ὅσοι πεφύκατε, φησί, τοῖς ἔργοις, ἀδελφοί μου, Τὸ σῶμα μὲν μου φάγετε, τὸ δ' αἷμα πῖετε μου.

Εἶτα μεθύσθητε, φησὶν, ἐπὶ τῆς εὐφροσύνης,

Καὶ πάντων λήθην λάβετε τῶν κοσμικῶν φροντίδων, Ὡς ἐν ἐκστάσει δέχουθεν γενόμενοι τῇ μέθῃ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐξεγέρθητι, βοῦρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε. Δηλονότι, Ἀναχώρησον. τὸ τὰς διδασκομένας μοι ψυχὰς τοῖς πάθειαι χαιμάζον δίκην ἀνέμου βοῦρᾶ πονηρότατον πνεῦμα· καὶ ἔρχου ἀεὶ, τὸ ταῖς οἰκείαις χάρισι ταύτας διαθερμαίνον, ὡςπερ ἀνέμου νότου πνοῆ, πανάγιον Πνεῦμα.

Διάπνευσον κηπὸν μου, καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματά μου.

Ἦτοι, Πνεῦσον εἰς ἅς αὐτὴ ψυχὰς τοῖς διδασκαλικοῖς λόγοις οἷά τινα κατεφύτευσα κηπον, καὶ χεθήτωσαν ἐπὶ ταύτας κατὰ μετάδοσιν τὰ θεία σου χαρίσματα· οἷς αὐτὴ καθάπερ τισὶν ἀρώμασι κέχρισμαι. Κάντεῦθεν. Καταβήτω ἀδελφιδὸς μου εἰς κηπον αὐτοῦ· πάντως τὰς μαθητευόμενας ψυχὰς παρ' ἐμοῦ, ἅς αὐτὴ διδασκαλικῶς ταῖς θείαις ἐντολαῖς, ὡς θεῖον κατεφύτευσα κηπον. Διὰ τοῦτο ἐνοικῶν καὶ ἐμπεριπατῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις ψυχαῖς ὁ ἀγαπητὸς μου. Καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρῶν αὐτοῦ.

Ἦγουν, Εὐωχηθήτω τὴν τούτων τῶν ψυχῶν σωτηρίαν, ἣν αὐτὸς οἰκεῖον ἔφησε βρώμα, εἰπὼν, ὅτι Ἐμὸν βρώμα ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου· ὅπερ ἐστὶ κατὰ γνώμην οἰκείαν σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Καρπὸς δὲ τῶν τοῦ νομφίου ἀκροδρῶν ἢ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει σωτηρία, ὡς ἀποτελεσματῶν παναγάθων αὐτοῦ θελημάτων· ἅπερ εἰσὶν αἱ ἄγιοι αὐτοῦ ἐντολαί, αἱ κατὰ πρᾶξιν ἐγκεκεντρισμέναι ἐπὶ ταῖς δίκην δρυῶν ἑδραῖως ἐρρίζωμέναις τῇ εἰς αὐτὸν πίστει ψυχαῖς.

Εἰσῆλθον εἰς κηπὸν μου, ἀδελφὴ μου νόμφη· ἐτρογήσα σμύρναν μου, μετὰ ἀρωμάτων μου· ἔφαγον ἄρτον μου, μετὰ μέλιτος μου· ἔπιον οἶνόν μου, μετὰ γάλακτος μου· φάγετε, οἱ πλησίοι, καὶ πῖετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦκουσεν ὁ νομφίος τῆς παρακλήσεως τῆς νόμφης κατὰ τὸ, Ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ· Ἰδοὺ πάρεμι.

Τοιαύτη γὰρ ἦν ἡ παρακλήσεως, ὡς μὴ παρακου-
σθῆναι. Ὅθεν ποιούμενος πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν,
φίσιν· Εἰσῆλθον εἰς κήπὸν μου, ἀδελφὴ μου νόμ-
φῃ. Δηλαδή, Ὅν αὐτὴ κατεφύτευτας διδασκαλικῶς ταῖς
ἐμαῖς ἐντολαῖς· δ' ὧν ἐδιώχθη μὲν ὁ χειμῶν τῶν
παθῶν, ἔπνευσε δὲ μου τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ τὰ
ἐν τῷ τοιοῦτῳ κήπῳ φυτὰ ἤνεγκεν, οἷα μύρα παν-
τοῖα τοῦς τῶν ἀρετῶν λόγους· καθ' οὓς καὶ αὐτὸς
εἰσῆλθον ἐν τούτῳ τῷ κήπῳ, ἐν ᾧ τὰ ἐμὰ θελήματα,
αἱ ἀγαθίαι μου ἐντολαὶ ἐφωτισθήσαν· δρεψάμενος πάν-
τως τὸν τούτου καρπὸν, ὅς ἐστιν ἡ τῶν εἰρημένων
ἐντολῶν ποιησις. Ἀδελφὴ μου, τοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ποιούσα τὸ θέλημα τούτου,
καὶ υιοθετηθεῖσα αὐτῷ κατὰ χάριν· καὶ νόμφῃ μου,
ὡς κολληθεῖσά μοι δι' ἀγάπης καὶ πνεῦμα ἐν γε-
νομένη. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ εἰρημένῳ κήπῳ μου,
Ἐβρύγησα σμύρναν μετὰ ἀρωμάτων μου· ἤτοι, τὴν
τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος τῶν μαθητευομένων σοι
νέκρωσιν μετὰ τῶν ἐπομένων ταύτῃ ἀρετῶν. Οἱ γὰρ
σὰρξ καὶ κόσμῳ νεκρώσαντες τὸ φρόνημα, Πνεύ-
ματι τοῦτο ζητοῦσι, καὶ προσφέρουσι Θεῷ οἷά τινα
καρπὸν ἀρωμάτων, ἐντολῶν αὐτοῦ ποιήσιν· περὶ ἧς
φησιν· Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου· ἐπιον
οἶνον μου μετὰ γάλακτός μου. Καὶ ἄρτος μὲν αὐτοῦ
ἐστιν ὁν, ὡς προλέλεκται, αὐτὸς δεδήλωκεν ἐν Εὐαγ-
γελλοῖς εἰπὼν, ὅτι Ἐμὸν βρώμῃ ἐστὶ τὸ ποιεῖν τὸ
θέλημα τοῦ Πατρὸς μου· μέλι δὲ, τὰ γλυκαίνοντα
τὸν ταῦτα προφέροντα λάρυγγα, θεῖα τούτου λόγια·
οἶνος δὲ, ἡ ἐκστατικὴ τῆς κατὰ φύσιν θεώσεως χά-
ρις, καὶ γάλα ἡ ἄδηλος ἀπλότης. Λοιπὸν ἐν αἷς οὗτος
διὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν εἰσέρχεται ψυχαῖς,
καὶ τρέφει μὲν ταύτας, ὡς ἄρτι μετὰ μέλιτος. τῇ
ἀρετῇ μετὰ γνώσεως· ποτίζει δὲ οἷα οἶνον μετὰ γά-
λακτος, τὴν κατὰ χάριν θέσιν, μετὰ τῆς ἀδόλου
ἀπλότητος· τὴν τούτων σωτηρίαν αὐτὸς οἶνει τινα
ἄρτον μετὰ μέλιτος ἐσθλῆι, καὶ οἶνει τινα οἶνον
μετὰ γάλακτος πίνει. Ὅθεν πρὸς οὓς εἰσῆλθον, ὡς
εἴρηται, καὶ οἰκητήρια τούτους ἐν ἀγίῳ Πνεύματι
ἐαυτοῦ ἐποίησε, φησί· Φάγετε, οἱ πλησίον μου,
καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί μου. Ἦγουν,
Στραφέντες μὲν οἱ ἀπαλλαγέντες παθῶν, καὶ ἐγγί-
σαντές μοι διὰ καθαρωτάτης μεταγνώσεως τῇ ἀρετῇ·
πίετε δὲ τὸν ἐκστατικὸν τῆς θεώσεως οἶνον μετὰ
τῆς πρὸς με ἀδόλου πίστεως. καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ φύ-
σιν πρὸς τὰ ὑπὲρ φύσιν μετάρτητε, ὅς κατὰ χάριν
ἐν ἀγίῳ Πνεύματι υιοθετήσα τῷ ἰδίῳ Πατρί· Ταῦτα
γούν διὰ τὰς παρακλήσεις τῆς νόμφης πρὸς τὰς μα-
θητευομένας εἰρηκότος τοῦ νυμφίου, αὕτη ταύταις
ἐαυτὴν ποιουμένη παράδειγμα τοῦ πῶς ἀκούσονται
τῆς φωνῆς τοῦ νυμφίου αὐτῆς, καὶ εἰσοικίσονται
τούτου, φησίν· Ἐγὼ καθεύδω, φησί, καὶ ἡ καρδία
μου ἀγρυπνεῖ, φωνὴ ἀδελφιδοῦ μου κρούει, ἐπὶ
τὴν θύραν. Καὶ καθεύδω μὲν πρὸς τὰ ἡδέα τῶν
παρόντων, ἐπὶ τούτοις τῇ ἀργίᾳ ὡσπερ ὕπνουσῶν
μου τῶν αἰσθησέων. Γρηγορεῖ δὲ μου ὁ νοῦς, ἵνα μὴ
ὁ ὑπὲρ λόγον λόγος ἐλθὼν εὐρήσῃ αὐτὸν βῆθυσοντα·
Ἐν οἷς δὲ γρηγορεῖ, ἀκούει τῆς αὐτοῦ τοῦ ἀγαπῆ-

⁵³ Joan. iv. 34.

temptum ipsorum sopiti sint. Vigilat autem mens A τοῦ μου φωνῆς κρούοντος ἐπ' αὐτόν. Δι' οὗ ὡς διέ
mea, ne sponsus meus Verbum, verbis inexplica- τινος θύρας οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν.
bile, veniens, inveniatur eam dormitantem. In quibus autem mens vigilat, audit vocem dilecti mei
Pulsantis ad eam, per quam tanquam per januam quamdam in animam ingreditur,

Pseli.

Sed sponsæ Cantica rursus audiamus. *Vox consobrini mei pulsat ad ostium. Aperi mihi, soror mea*, inquit sponsus meus media de nocte veniens. Cordis ostium mihi, inquit, patefacito, ut in te mansionem faciam cum Patre meo ⁵⁴ : virtutibus enim profecto mihi propinqua facta es. Quod si aperueris mihi, dabo tibi munus magnum, *rorem capitis mei, et cincinnarum guttas*: hoc est largiar tibi curandorum hominum facultatem. Ros enim meus est hominum medicina.

Trium Patrum.

Talis autem est ad me vox sponsi mei : Aperi mihi, soror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea.

Aperi mihi mentem tuam, ut ego qui comprehendere nequeo, per illam in te comprehendam. *Soror mea*, quatenus facis voluntatem Patris mei : *Propinqua mea*, jam facta propter mentis tranquillitatem : *Columba mea*, utpote quæ sancti Spiritus mei munera acceperis, quibus tanquam alis per affectionem ab omnibus terrenis rebus avolasti, atque in me ab omni materia remoto atque ineffabili et mentis captum excedente couquievisti. Atque ita *perfecta mea*, ut per actionem purgata et per contemplationem in spiritu illuminata, et numeris omnibus per divinitatis gratiam expolita. *Aperi autem mihi, quoniam*, ut dictum est, *caput meum est plenum rore, et cincinnati mei guttis noctis*. Et caput quidem ipsius, quod per excellentiam mystice declaratum est Verbum, Mens illa ineffabilis quæ Verbum genuit, quæque a rebus omnibus omni ratione infinite distat. Impletur autem, dum tanquam rore perfectam animam implet cognitione suæ divinitatis per terminos abnegantes; cuiusmodi sunt, supersubstantiale, sine principio, immensum, infinitum et alii ejusdem generis. Hujus autem oinoinni, ex e^o capite sunt bonæ Patris voluntates, in Spiritu sancto ab ipso Unigenito ad finem perduotæ. Quæ quidem tanquam guttis nocturnis, plenæ sunt iudiciis divinis, quod comprehendere nequeant, impervestigabilibus. Ex quo *noctis guttæ* nuncupantur, quasi minuti quidam vapores cognitionis incomprehensæ atque inaccessibleis divinitatis. Per quas quidem guttulas cognitionis mens animæ Deo Verbo desponsatæ patefacta et aperta ipsum introducit in domum suam. Quapropter et tanquam causa illius : *Aperi mihi*: dictum est: *Quia caput meum plenum est rore* ; et quæ sequuntur. Cæterum, o discipule, quia sic vocem sponsi mei audivi, et intelligibilem januam meam patefeci, atque incolam possedi ipsum qui

⁵⁴ Joan, XIV, 23.

Ψελλοῦ.

'Αλλ' αὐθις ἀκουσώμεθα τῆς νόμφης τῶν Ἀσμάτων·
Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου κρούει ἐπὶ τὴν θύραν·
"Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφὴ μου.

Φησὶν ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς ὡς ἔλθεν ὁ νυμφίος,
Τὴν θύραν ἀναπέτασον, εἶπε, μοι τῆς καρδίας,
Ὡς ἂν ἐν σοὶ ποιήσωμι μονὴν σὺν τῷ Πατρὶ μου.
Ταῖς ἀρεταῖς γὰρ πέφυκας ὄντως ἐμοῦ πλησίον.
Εἰ γοῦν ἀνοίξεις μοι, φησὶν, δώσω σοὶ δῶρον μέγα·
Τὴν δρόσον μου τῆς κεφαλῆς ψεκάδας τῆ βροσ-
[τρύχων.

"Ἦγουν, Ἰάσεις, ἐκτελεῖν δώσω σοὶ πρὸς ἀνθρώπους·

B Ἰαμα γὰρ ἡ δρόσος μου τυγχάνει τοῖς ἀνθρώποις.

Τῶν γ' Πατέρων.

Τοιαύτη δὲ ἐστὶν ἡ πρὸς με τοῦ νυμφίου φωνή·
"Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφὴ μου, ἡ πλησίον μου, περιστερὰ
μου, τελεία μου.

"Ἄνοιξον δὲ μοι τὸν νοῦν, ἵνα χωρητός σοὶ διὰ
μέσου αὐτοῦ ὁ ἀχώρητος γίνωμαι. Ἄδελφὴ μου· ὡς
ποιούσα τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, Ἡ πλησίον
μου ἤδη γενομένη δι' ἀπάθειαν. Περιστερὰ μου,
ὡς τὰ χαρίσματα τοῦ παναγίου μου Πνεύματος λα-
βοῦσα, οἷα πτέρυγας ἰεριστερῶς· καὶ πετασθεῖσα
κατὰ διέθεσιν ἀπὸ πάντων τῶν γηίνων, καὶ ἐπ' ἐμοὶ
τῷ ἀδελφῷ, ἀρρήτῳ τε καὶ ὑπὲρ νοῦν καταπαύσασα
λόγῳ· κἀντεῦθεν τελεία μου, ὡς καθαρθεῖσα διὰ πρῶ-
ξως καὶ φωτισθεῖσα διὰ τῆς ἐν πνεύματι θεωρίας,
καὶ τελειωθεῖσα διὰ τῆς κατὰ χάριν θεώσεως.
C "Ἄνοιξον δὲ μοι, ὡς εἴρηται, διὲ ἡ κεφαλὴ μου
ἐπλήσθη δρόσου, καὶ οἱ βόστρυχοί μου ψεκάδων
νυκτὸς. Καὶ κεφαλὴ μὲν ἐστὶ τοῦ καθ' ὅσον ὑπεροχὴν
μυστικῶς ἀποπερασμένου Λόγου, ὁ τοῦτον κατ' οὐ-
σίαν γεννῶν, καὶ πάντων κατὰ πάντα τρόπον ἀπέι-
ρωσ ἐξφικισμένος ἀπόρρητος Νοῦς· ὃς πληροῦται τῷ
πληροῦν τὴν τελείαν ψυχὴν, οἷα δρόσου τῆς ἀποφα-
τικῆς θεολογίας τῶν περὶ αὐτόν· ἄπερ εἰσὶ τὸ ὑπερ-
οὔσιον, τὸ ἀναρχον, τὸ ἄπειρον, τὸ ἀόριστον, καὶ
τὰ ὁμοία· βόστρυχοι δὲ τούτου ἐκ τῆς εἰρημένης
φυσόμενοι κεφαλῆς, αἱ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ Μονογενοῦς εἰς πέρας ἀγόμενοι τοῦ Πατρὸς
εὐδοκίαι. "Ἄπερ οἷα ψεκάδων νυκτὸς, τῶν δι'
ἀκαταληψίαν ἀνεξερευνητῶν πληροῦνται θείων κρι-
μάτων. "Ὅθεν ταῦτα καὶ νυκτὸς ψεκάδες ἐλέχθη-
σαν, ὡς νοτίδες τινὲς γνώσεως τῆς περὶ Θεὸν ἀκα-
ταληψίας· καθ' ἃς γνώσεως νοτίδας ὁ νοῦς τῆς
νυμφευθείσης τῷ Θεῷ Λόγῳ ψυχῆς ἀνοιγόμενος, αὐ-
τόν εἰσοικίζεται. Διόπερ καὶ ὡς αἰτία τοῦ, "Ἄνοιξόν
μοι, τὸ, "Ὅτι ἡ κεφαλὴ μου ἐπλήσθη δρόσου, καὶ
τὰ ἐξῆς, εἴρηται. Ἐπει δ', ὧ μαθήτρια, οὕτω τῆς
φωνῆς τοῦ νυμφίου μου ἤκουσα, καὶ τὴν ἐαυτῆς
νοητὴν πύλην ἠνέφρα, καὶ ἔνοικον ἐκτεσάμην αὐτόν,
ὃς ἀναμαρτησίας ἐστὶν ἐνδυμα, πρότερον πάντων
ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου τὸν παλαιόν, τὸν τῆς

ἀμαρτίας, τὸν ἐκ τῆς παραβάσεως· λοιπὸν πῶς ἐνδύσομαι αὐτὸν τῷ φωτεινῷ τῆς ἀναμαρτησίας ἀπελαθέντα ἐνδύματι; Ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, ἄκρω καθαρθεῖσα τῷ τε λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῇ τοῦ παναγίου Ἁγέματος ἐπιφοιτήσει, καὶ τῇ τῶν θείων ἐντολῶν τηρήσει. Ὅθεν, Πῶς μολυνῶ αὐτοὺς, ἄχνος δεξαμένη παραλόγου ἐπιθυμίας;

Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; Ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς;

Ψελλοῦ.

Ἐγὼ, φησί, καὶ πρόκαλοι τὰς θύρας ἄνοιξά σοι· τὸ γὰρ τῆς παραβάσεως ἐξεδυσάμην πάχος, Ὅπερ οὐκ ἐπενδύσομαι πώποτε μετανοῦσα· καὶ μολυσμὸν ἀπεβρίψα τῆς γῆς ἐκ τῶν ποδῶν μου, καὶ τοῦτους παρεσκεύασα πρὸς τρίβους σωτηρίας· Ὅσπερ οὐκέτι μολυνῶ στραφεῖσα πρὸ τοῦπίσω. Τοῦτων ὡς ἤκουσεν αὐτῆς τῶν λόγων ὁ νυμφίος, Ἐνδον ἠβέλησεν αὐτῆς ὡσπερ κατασκηνώσαι· Ἄλλ' οὐκ οὐκ οὐκ ἀχώρητον ἦν ἕλωτ χωρηθῆναι· ταῦτα καὶ γὰρ ἐπλήρωσεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ καὶ μόνη, Ὡς ἀπ' αὐτῆς μαθεῖν ἔστι τῆς νύμφης τῶν [Ἄσμάτων.

Τῶν γ Πατέρων.

Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς, καὶ ἡ κοιλία μου ἐβροχήθη ἐπ' αὐτόν.

Ἐγὼ, φησί, καὶ ἠνοιξα πᾶσαν ἐμὴν τὴν θύραν, ὡσθ' ὑποδέξασθαι Χριστὸν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον. Πλὴν μόλις εἰσελήλυθεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ καὶ μόνη. Ὅθεν τὸ μέγεθος αὐτοῦ μεγάλως κατεπλάγη. Καλῶς ἐφιλοσόφησεν ἡ καθαρά παρθένος. Ἡ τῶν ἀνθρώπων γὰρ φύσις, ἡ πάνυ βραχυτάτη ὅσον πρὸς φύσιν θεϊκὴν τοῦ θαυμαστοῦ νυμφίου, ὅλην οὐ δύναται χωρεῖν, φησί, τὴν θειοτάτην φύσιν, ὅσον ἐν ὑπολήψειςιν καὶ ταῖς θεολογίαις. Ἀνίστην ἐγὼ ἀνοῖξαι τῷ ἀδελφιδῷ μου· χεῖρές μου ἔσταξαν σμύρναν, δάκτυλοι μου σμύρναν πλῆρη ἐπ' χεῖρας τοῦ κλειθροῦ. Ἐγὼ, φησὶν, ὡς ἠνοιξα δεξασθαι τὸν νυμφίον, κάκεινος ἦν ἀχώρητος, ἀνίστην πρὸς ἐπίπονον καὶ θειοτέραν τάξιν, ὅπως τοῖς πόνοις τοῖς πολλοῖς, σαρκὸς τε τῇ νεκρώσει, πλατύτερον ἀνοίξω μου τοῦ λογισμοῦ τὴν θύραν, καὶ τὸν ἀχώρητον τὸ πρὶν εἰσδέξωμαι νυμφίον. Ὅθεν αἱ χεῖρές μου, φησί, μετὰ καὶ τῶν δακτύλων ταῖς πόνοις σμύρναν ἔσταξαν μέχρις αὐτοῦ τοῦ κλειθροῦ· τούτῃ ἐστιν, Ἀπενέκρωσα τὰ μέλη τῆς σαρκὸς μου, μέχρι τὰ κλειθρα σύμπαντα τῆς θύρας ἠνοιξά μου, καὶ πᾶσας ἀνεπίτασα τὰς ψυχῆς αἰσθήσεις. Ἡνοιξα ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου παρήλθεν. Ἀλλὰ κἂν ἠνοιξα, φησὶν, ἀπάσας μου τὰς θύρας, οὐδ' οὕτως ἦν μοι χωρητὸς ὁ Λόγος καὶ νυμφίος. Ψυχὴ μου ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ. Ἐἶτα, φησὶν, ἀνύψωσα τὸν νοῦν πρὸς τὸν αἰθέρα, ποθοῦσα δῆπουθεν μαθεῖν σαφές τι περὶ τούτου. Ἄλλ' ὅμως ὑψηλότερος καὶ τῶν νεφῶν ὑπῆρχεν. Φησὶ γὰρ εἶτα καθεξῆς ἡ νύμφη καὶ παρθένος· Ἐξήτησά αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον αὐτόν, ἐκάλεσα αὐτόν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Καὶ πῶς γὰρ εὔρε-

innocentiae est indumentum, in primis veteri mea peccati tunica quam extransgressione contraxeram, me exspoliavi: Quomodo jam induam ipsam, splendido depuleam indumento? *Lavi pedes meos lavacro baptismatis, et sancti Spiritus adventu, et divinatorum mandatorum observatione eximie purgata: Quomodo igitur illos, improbae cupiditatis vestigia sequens, inquinabo?*

Exspoliavi me tunica mea, quomodo induam illam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Psellí.

Ego, inquit, jam pridem fores aperui tibi. Transgressionis enim crassitudinem exui, nec sententiam unquam mutabo, ut eam iterum induam. Terrenas abstersi sordes pedibus meis, eosque in salutis semitas direxi, ne ullo unquam tempore me retro convertam, ut inquinem illos. Haec sponsae verba sponsus cum audisset, in interiore ejus veluti tabernaculo voluit habitare; sed illum, ut qui comprehendi non potest, minime capiebat. Hoc enim manu sponsi, eaque sola replebatur: ut ex ipsius sponsae cantu possumus intelligere.

Trium Patrum.

Nepos meus misit manum suam per foramen et venter meus intremuit ad tactum ejus.

Etsi totum, inquit, ostium meum aperui, ut Christum Verbum et sponsum meum susciperem; tamen vix manus ejus, eaque sola immissa est. Itaque magnitudinem ipsius magnopere sum admirata. Praclare pura virgo philosophatur. Hominum enim natura minor est, quam ut divinam admirandi Verbi naturam opinione aut scientia queat universam comprehendere. *Surrexi ut aperirem nepoti meo. Manus meae stillaverunt myrrham: digiti mei myrrham plenam in manus pessuli.* Ego, ut sponsum, inquit, exciperem, aperui. At ille penetrabilibus meis capi non poterat. Surrexi ad laboriosum et magis divinum ordinem, ut quem antea capere non potueram, laboribus multis et carnis mortificatione latiore cogitationis portam patefaciens, sponsum comprehenderem. Unde manus meae, inquit, cum digitis continenter myrrham distillarunt usque ad pessulum. Quin etiam pessulis omnibus reductis fores aperui, id est, carnis meae membrum mortificationis, animae sensus omnes patefeci, *Pandi fores nepoti meo: at ille declinaverat atque transierat.* Quamvis fores meae patefecerim universas, non tamen Verbum et sponsum potui comprehendere. *Anima mea egressa est, ut nepos locutus est meus.* Sustulit mentem meam, inquit, ad caelum, ut de dilecto meo aliquid intelligerem. At ille caelo erat sublimior multo. Sic enim deinceps loquitur sponsa et virgo: *Quaesivi et non inveni illum; vocavi, et non respondit mihi.* Ecquonam modo inveniri comprehensione poterit is, qui nihil est eorum quae cognitione percipiuntur, non species, non figura, non locus, non quantitas? *Invenerunt me custodes qui*

circumeunt civitatem: percusserunt me, vulneraverunt me. O pulcherrimam virginis progressionem! Ecce enim ad angelos usque progressa est. Hi namque sunt celestis civitatis custodes. Invenerunt enim me Verbum inquirentem, et verbis deteruerunt ac vulnerarunt. Dixerunt enim id nulla prorsus ratione fieri posse, ut incomprehensi comprehensio reperiatur. Abstulerunt pallium mihi custodes murorum. Velum, inquit, abstulerunt ab oculis meis, ut clarius sponsum intuerer, qui ne ab angelis quidem potest omnibus comprehendi. Quamobrem incertior discedens omnino, custodes, id est, angelos etiam aversatur, quod ne ab illis quidem ingens sponsi desiderium queat immiui.

*Ὅθεν ἐπαπορήσασα πάντοθεν ἡ παρθένος τοὺς φύλακας τὸν πολὺν μνηύσαι τῷ νομφίῳ.

Trium Patrum.

Quomodo autem, inquit sponsa ad discipulas suas sordidam peccati tunicam deposuerim, atque purissima evaserim, audite. *Nepos meus demisit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus.* Dilectus meus demisit a Patre procedentem ab eo Spiritum ipsi consubstantialem, cujus tanquam manu peragit divina gratiarum munera per mentem meam veluti performans aliquod: et patiente me initium sapientiae, timorem dilecti mei tanquam iudicis, gulae ventrisque corripitur vitium, unde genus omne nascitur intemperantiae. *Ei statim surrexi ego, ut aperirem nepoti meo: per efficacem contemplationem ab habitus dispositione sum excitata ut mentis januam patefacerem dilecto meo. Manus meae stillaverunt myrrham,* Activae nimirum potentiae meae mens et ratio per electionem fuderunt sermones, et mores carnalem sensum mortificantes. *Digitus mei myrrham plenam in manus pessuli.* Passivae scilicet potentiae meae, (sensus, concupiscentia et iracundia) quae menti et rationi, ut manibus digiti cooperantur propriam per cognitionem et virtutem, mortificationem probatissimam distillaverunt in affectionum opera, quae instar pessuli excludunt aditum incredulitatis, tanquam et hujus operibus quae per translationem manus pessuli vocata sunt, mortificatis una cum passivis potentiis quas memoravimus. Quoniam autem operum incredulitatis mortificatio est perfectio fidei: fides autem corruptio infidelitatis; haec a me, uti pessulus, quemadmodum diximus, corrupta est. *Aperui nepoti meo ego: mentis meae januam dilecto meo per fidei affectionem patefeci. Nepos meus declinaverat atque transierat.* Quippe qui menti per essentiam non subjacet, cum per illam sit incomprehensibilis. *Anima mea egressa est in sermone ejus.* Exivit ab interiori cogitatione ad sensum per naturalem contemplationem, ut inveniret sponsum suum, *In sermone ejus: eo nimirum, quo illam est allocutus, cum diceret: Egredere in vestigiis gregum; ut indicaret ei, ubi ipse pasceret. Atque ita quaesivi eum, et non inveni.* In rebus enim creatis,

Ἀθήσεται καὶ κρατηθήσεται που ὅστις οὐδέν τι πέφυκεν ἐκ τῶν γινωσκομένων, οὐκ εἶδος, οὐ σχηματισμὸς, οὐ τόπος, οὐ ποσότης; Ἐβροσάν με οἱ φύλακες, οἱ κυκλοῦντες πόλιν, ἐπέταξάν με, ἐτραυματίσάν με. Ὡ τῆς καλλίστης προκοπῆς τῆς νόμφης καὶ παρθένου! Ἴδου γὰρ ἀνελήλυθε μέχρι καὶ τῶν ἀγγέλων. Ὅσοι γὰρ φύλακὲς εἰσι τῆς πόλεως τῆς ἁνω. Ἐβροσαν τοῖνον με, φησί, τὸν Λόγον ψηλαφῶσα., καὶ λόγοις ἐτραυματίσαν καὶ κατεπλήγωσάν με. Τοῦτο καὶ γὰρ ἐξεῖπόν μοι τῶν ἄγαν ἀδυνάτων, τὸ τὴν κατάληψιν ζητεῖν τῆς ἀκαταλήψιας. Ἦραν τὸ θέριστρον ἀπ' ἐμοῦ οἱ φύλακες τῶν τειχέων. Ἦραν τὸ περικάλυμμα, φησὶν, τῶν ὄφθαλμῶν μου, ὥστε με καθαρώτερον γνωρίσαι τὸν νομφίον τοῖς πᾶσιν ἀκατάληπτον ὄντα καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἐκδυσωπεῖ, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους, τὸν πόθον ταύτης

B

Τῶν γ' Πατέρων.

Φησὶ γοῦν ἔτι ἡ νόμφη πρὸς τὰς μαθητευομένας· Ὅπως δὲ τὸν ῥυπαρὸν τῆς ἀμαρτίας ἐξεδυσάμην χιτῶνα, καὶ ἄκρωσ ἐκαθάρθην, ἀκούσατε· Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς. καὶ ἡ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν. Ἦτοι, Ὁ ἀγαπητός μου ἐπεμψε παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐκείθεν ἐκπορευόμενον ὁμοούσιον αὐτῷ Πνεῦμα, ἐν ᾧ ὡσπερ ἔν τινι χεῖρι ἐνεργεῖ τὰ θεῖα χαρίσματα διὰ μέσου τοῦ νοῦς μου ὡς διὰ τινος ὀπῆς· καὶ ὠδινησάσης μου τὴν ἀρχὴν τῆς σοφίας τὸν φόβον τοῦ ἀγαπητοῦ μου, ὡς κριτοῦ, τὸ τῆς μοι γαστριμαργίας συνέσταλται πόθος μου, ἐξ οὗ πᾶν εἶδος ἀκολασίας ὑψίσταται. Καὶ εὐθὺς ἀέστην ἐγὼ ἀνοίξει τῷ ἀδελφιδῷ μου ἤγουν, Ἠγέρθη κατ' ἐμπρακτον θεωρίαν ἀπὸ τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως ἀναπετάσαι τὴν νοητὴν μου πύλην τῷ ἀγαπητῷ μου. Χεῖρές μου ἔσταξαν νοῦρναν. Πάντως αἱ ἐνεργητικαὶ μου δυνάμεις, ὁ νοῦς καὶ ὁ λόγος, ἐκ προαιρέσεως ἔχων τοὺς νεκρωτικούς τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος λόγους καὶ τρόπους· δάκτυλοι μου σμύρναν πλήρη ἐπὶ χεῖρας τοῦ κλειθροῦ. Δηλονότι, αἱ τῷ νῷ καὶ τῷ λόγῳ συμπεριφερόμεναι, οἷα χεῖρα δάκτυλοι, ποθητικαὶ μου δυνάμεις, ὥστε ἀισθήσεις καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς τὴν διὰ γνώσεως καὶ ἀρετῆς οἰκείαν νέκρωσιν τελείαν ἔσταξαν ἐπὶ τὰ ἐμπαθῆ ἔργα, τῆς δικτῆν κλειθροῦ ἀποκλειούσης τῷ θείῳ λόγῳ τὴν εἴσοδον ἀπιστίας· ὡς καὶ τῶν ταύτης ἔργων, ἃ τροπικῶς χεῖρες κλειθροῦ ἐκλήθησαν, συννεκρωθέντων ταῖς εἰρημέναις παθητικαῖς δυνάμειν. Ὅτι δὲ τῶν ἔργων τῆς ἀπιστίας ἡ νέκρωσις ἀποτελεσματὶ ἐστὶ πίστewας, αὕτη δὲ φθορὰ τῆς ἀπιστίας ἐστὶ· ταύτης παρ' ἐμοῦ οἷα κλειθροῦ φθαρσίσης, ὡς εἴρηται· Ἦνοιξα τῷ ἀδελφιδῷ μου ἐγὼ, τὴν αὐτῆς νοητὴν πύλην τῷ ἀγαπητῷ μου ἀναπετάσασα κατὰ διάθεσιν διὰ πίστewας. Ἀδελφιδός μου παρῆλθεν. Ἐπειδὴ παρὰ νῷ κατ' οὐσίαν οὐχ ὑποπίπτει ὡς κατ' αὐτὴν ἀκατάληπτος. Ψυχὴ μου ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ. Ἐξῆλθε δὲ τῆς νοεῖας ἐνδόκτητος πρὸς ἀσθησὶν διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας εὐρεῖν ποθοῦσα τὸν νομφίον αὐτῆς. Ἐν λόγῳ αὐτοῦ· τῷ, ὅτι Ἐξέλθε ἐν πέτρωναις τῶν ποιμνίων πρὸς αὐτὴν εἰρημένῳ. Ἐν ᾧ

βούλεται ταύτην μαθεῖν ὅπου οὗτος ποιμαίνει. Καὶ οὕτως, Ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εἶρον αὐτόν· Ἐν γὰρ τοῖς κτιστοῖς ὁ ἄκτιστος οὐχ εὑρίσκειται. Ἐκέλευσα αὐτόν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Ὅντα λεγούσης τὸν ὑπὲρ ὄντα, καὶ οὐσίαν τὸν ὑπερούσιον, καὶ ζωὴν τὸν ὑπέρζωον, καὶ πάντων ποιητήν, οὐχ ὑπακούει καλούμενος ἢ μὴ κατ' οὐσίαν ἐστίν. Καὶ αὐτὴ μὲν τὸν ἀγαπητόν μου, ὡς ἔφην, οὐκ ἠδυνήθη ἐρεῖν· οἱ δὲ ἅγιοι ἄγγελοι εὑροσάν με, οἱ φύλακες οἱ κυκλοῦντες τὴν πόλιν· εὑροσάν με δὲ τὴν δι' ἄγνοιαν ἀπολωλυῖάν ποτε μαθήτριαν αὐτῶν, φωτίζοντες περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀσχολουμένην, οἱ πᾶσιν τὴν κτίσιν οἷά τινα πόλιν κατὰ τὴν γνῶσιν τῶν ταύτην λόγων περικυκλοῦντες. Ὅροι γὰρ εἰσι τῶν ὄντων οἱ τοῦτων λόγοι, καθ' οὓς καὶ γεγόνασιν ὡς τὰς φύσεις αὐτῶν περιγράφοντες. Ὅθεν οἱ τούτους γινώσκοντες ἄγγελοι, ὡς ἐν ὄροις τὴν κτίσιν περιπολοῦσιν. Ὅθω δὲ οὗτοι ἐντυχόντες μοι, Ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτισάν με, ἤραν τὸ θέριστρόν μου ἀπ' ἐμοῦ· ἤγουν Ἐταπεινώσαν διδάξαντές με τὸ, μὴ πῶ ὡς δεῖ κατελιφῆναι θεόν. Ἐλέγξαντες δὲ ἐπληξάν μου τὸ συνειδὸς, ὡς οἰομένης κατελιφῆναι τὸ ἄκτιστον, ἐν τῷ τοῖς ὀνόμασι τῶν κτιστῶν καταφάσκειν αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ διδάξει με ὑπὲρ πασῶν γνῶσιν εἶναι τὸ θεῖον, ἀφείλοντο ἀπ' ἐμοῦ τὸ δίκην θεοῦ συγκομίζοντος σπάχνας, τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων συλλέγειν λογιστικόν μου, παύσαντες τοῦτο τοῦ μὴ ἀκατάληπτον θεῖαν φύσιν ἄγειν ὑπὸ κατάληψιν. Ταῦτα δὲ εἰργάσαντο ἐν ἐμοὶ φύλακες τῶν τειχῶν, ἧτοι τρηρεταὶ ἀπαράβατοι τῶν θεῶν θελημάτων, ἃ δίκην τειχῶν τὰς τῶν ὄντων φύσεις φυλάττουσιν· Ὡς γεγόνασιν ταῦτα αὐτὰ διηγησαμένη ἡ νόμφη ταῖς νεάνισι, πάλιν αὐτὰς ὀρκίζει λέγουσα·

Ἐρχισα ὑμᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ταύτας γοῦν τὰς πρὸς τελειότητα ἀναβάσεις μου ἐξήγησαμένη, Ἐρχισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλὴν ἐν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ ἐν εὔρητε τὸν ἀδελφιδοῦν μου, τί ἀπαγγεῖλητε αὐτῷ; (Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμί. Ἐγὼν, Δίκην ὀρκου τῷ κατ' ἐμὲ παραδειγματι ἐθεδαίωσα καὶ ἐστήριξα ὑμᾶς, μαθήτριαί μου, τὰς ἐν τῇ ἀπαθείᾳ τὴν εἰρήνην ὀρώσας, ἐὰν ἐν ταῖς θεωρητικαῖς δυνάμεσι καὶ ταῖς πρακτικαῖς ἰσχύσεσι, ταῖς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐνεργεῖν δυναμέναις· εὔρητε ὡς ἀλθθειαν καὶ ἀγαθόν μου, τί ὑπόσχησθε αὐτῷ; Τὸ μηκέτι πάντως τὸν μεμολυσμένον χιτῶνα τῆς ἁμαρτίας ἐνδύσασθαι, ἢ ὅλως ἴχνος μολυσμοῦ δεξασθαι. Ὅθω δ' ὑμᾶς ὀρκισα, ὅτι τέτρωμαι τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐρῶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. Ἐντεῦθεν

⁸⁸ Exod. III, 14.

A qui est increatus non invenitur. *Vocavi illum, et non respondit mihi.* Eum qui est ⁸⁸, appellavi illum, cum ea quæ sunt, numeris omnibus antecellat. Appellavi substantiam, eum qui est supersubstantialis. Appellavi illum vitam, qui auctor est vitæ et reum effector universarum. Non respondit mihi, cum ea vocaretur quæ ipse per essentiam et naturam suam non est. Dilectum igitur meum reperire quidem ipsa non potui. At sancti angeli qui custodes sunt et civitatem circumeunt, invenerunt me discipulam quondam ipsorum per ignorantiam oberrantem, vacantemque rerum naturalium speculationi illustrarunt, qui cunctam naturam veluti civitatem quamdam per cognitionem rationum ejus circumeunt. Termini enim rerum sunt earum rationes quibus facti sunt, quæque naturas ipsarum circumscribunt. Unde angeli qui illas intelligunt, tanquam in terminis creaturam circumeunt. Sic igitur hi me consecuti, *percusserunt me, vulneraverunt me, abstulerunt pallium meum mihi.* Depresserunt me : indicantes mihi, me nondum, ut oportet, Deum comprehendisse, Reprehendentes autem, percusserunt conscientiam meam, quæ se increatum comprehendisse arbitrabatur; dum eum rerum quæ creatæ sunt, nominibus vocat. At dum ostendunt divinum numen omni esse cognitione præstantius, abstulerunt mihi pallium, id est, rationem meam, quanta rerum cognitio colligitur, ut pallio spicæ comportantur : deterrueruntque, ne divinam naturam incomprehensibilem redigere conarer sub comprehensionem. Hæc egerunt in me murorum custodes, hoc est observatores perpetui divinarum voluntatum, quibus tanquam muris rerum nature conservantur. Quo modo hæc essent gesta, cum discipulas suas sponsa docuisset, rursus eas jurejurando obtestatur :

Adjuro, inquit, vos, filie Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si inveneritis nepotem meum, nuntiate illi me charitate esse vulneratam.

Trium Patrum.

Proinde cum hos meos ad perfectionem gradus explicaverim : *Adjuro vos, filie Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si inveneritis nepotem meum. Quid? nuntiate illi, me charitate esse vulneratam.* Exemplo meo tanquam jurejurando corroboravi confirmavi que vos, discipulæ meæ, quæ in mentis tranquillitate pacem cernitis, ut si per speculativas et activas potentias quæ in hac vita scientiam atque virtutem esse qui valent, dilectum meum ut veritatem et bonum deprehenderitis, promittatis ei, vos nullo prorsus modo sordidam peccati tunicam amplius induturas, aut iniquationis vestigia secuturas. Sic autem jurejurando vos obstringo, qua charitate erga vos sum saucia, et salutem vestram exopto. His sponsæ verbis ad conquirendum sponsum ipsius incoitatæ, verentur

tamen ne forte speculando agendove deceptæ pro luce tenebras amplectantur : itaque magistram interrogant hunc in modum : *Qualis est nepos tuus ex nepote, o pulchra inter mulieres? qualis est nepos tuus ex nepote, quia sic adjurasti nos?* Quibus indicibus dignoscitur in contemplando? ne loco ipsius, eum qui se lucem simulat ⁵⁶, cum sit tenebræ, pro veritate mendacium amplexæ suscipiamus : o speciosa inter eas quæ illi sunt desponsatæ, utpote perfecta et magistra omnium. Et quibus item signis in agendo distinguitur? ne perturbationibus per virtutis excessum deceptæ, et rebus secundis pellectæ, pro bono malum complectamur. Hæc ex te quærimus, quia nos jurejurando devinciens, amoris flammam in nobis erga illum suscitasti, coegistique, ut eum sedulo conquirentes invenire-

mus. τῶν δεξιῶν. Ταῦτα δὲ παρὰ σοῦ ζητοῦμεν μαθεῖν, ὅτι τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον ἐνέθου ἡμῖν, δίκην ὄρκου ἀπαναγκάζον ἡμᾶς τοῦτον ἀναζητεῖν, καὶ σπεύδειν τούτου ἐπιτυχεῖν.

Adjuro vos, filix Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si iveneritis nepotem meum, nuntiate illi, me charitate esse vulderatam.

Pselli.

Adjuro, inquit, vos per agri potentiam, hoc est, per divinæ charitatis vim, ut sponso desiderium meum indicetis. His quidem verbis sponsa angelos obtestatur. At de sponsi inventione desperantes etiam angelorum chori : *Cujusmodi est, inquit, nepos tuus?* Quibus tibi insignitur notis? Ut ignaros, doce nos omnia diligenter.

Trium Patrum.

Incipit magistra sponsi sui notas atque insignia declarare. Ac primum quidem ea generatim enumerat : *Nepos, inquit, meus, candidus et rubicundus, electus ex decem millibus.* Dilectus meus (quod ad naturam divinam pertinet) est candidus ut lux inaccessa : rubicundus instar auri, quod cæteris ex materia constantibus antecellit, ut supersubstantialis : electus ex decem millibus, ut solus ex patre genitus. Quantum autem spectat ad humanitatem, candidus est, ut purus atque integer ab omni peccato : rubicundus, ut qui proprium sanguinem in oruce pro nobis effudit : electus ex decem millibus, ut solus ipse ex omnibus sine semine natus ex virgine. Atque ad hunc quidem modum in spiritu hunc contemplamur. Rebus autem et factis candidum experiuntur, qui ab omnibus peccatorum purgati sunt sordibus : rubicundum, qui in varias incidentes tentationes, ex illis per patientiam, ut igneus auri fulgor ex fornace, probati resplendent : electum ex decem millibus, qui per abstinentiam et toleran iam mandati nullum in se ipsis humanum continent vitium, neque tamen propterea exoidunt ab humilitate. Deinde sigillatim etiam sponsi sui

δ' αἱ ταύτης μαθήτραι εἰς ἀναζήτησιν τοῦ νομφίου αὐτῆς διεγερθεῖσαι, καὶ θεοοικυαὶ μίπως κατὰ θεωρίαν ἢ κατὰ πράξιν ἀπατηθεῖσαι, σκότος ἀντιφωτὸς ὑποδείξωνται, τοιαύτας ποιοῦνται τὰς ἀποκρίσεις πρὸς τὴν διδάσκαλον. Τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ ἢ καλὴ ἐν γυναίξί; Τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ, ὅτι ὤρκισας ἡμᾶς; Δηλαδὴ, Ἀνάγγελον ἡμῖν, τίνα εἰσὶν τὰ κατὰ θεωρίαν γνωρίσματα τοῦ ἀγαπητοῦ σου· ἵνα μὴ τοῦτον παραγνωρίσασαι, τὸν σκότος ὄντα καὶ φῶς ὑποκρινόμενον ὑποδείξωμεθα ἀντ' αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς ἀληθείας τῆ ψεύδει παρατυχοῦσαι· ἢ ὠραιότητα ταῖς νομφυσομέναις αὐτοῦ ὡς τελεία καὶ τούτων διδάσκαλος. Καὶ τίνα πάλιν εἰσὶ τὰ τοῦτον κατὰ πράξιν χαρακτηρισίζοντα; Ὅπως μὴ διὰ τῶν καθ' ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς παθῶν τοῦτον παραγνωρίσασαι, ὡς ἀγαθῶ τῶ πονηρῶ περιπέσωμεν, κλαπέϊσαι ἀπὸ

τῶν δεξιῶν. Ταῦτα δὲ παρὰ σοῦ ζητοῦμεν μαθεῖν, ὅτι τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον ἐνέθου ἡμῖν, δίκην ὄρκου ἀπαναγκάζον ἡμᾶς τοῦτον ἀναζητεῖν, καὶ σπεύδειν τούτου ἐπιτυχεῖν.

Ἐρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐάν εὕρητε τὸν ἀδελφιδοῦν μου, ἐπαγγείλατε ὅτι τετραμένη ἀγάπης ἐγώ.

Ψελλοῦ.

Ὁρκίζω δὲ, φησὶν, ὑμᾶς ἐν τῇ τοῦ ἀγροῦ δυνάμει, Ἐν τῇ χάριτι τῆς θείας δυναστείας, Ἴνα τὸν πόθον τὸν ἐμὸν ἐπιτητῶ τῶ νομφίω, Ταῦτα μὲν λελιπάρηκεν ἡ νόμφη τοὺς ἀγγέλους. Ἀμηχανοῦντες δὲ λοιπὸν τὴν εὕρησιν ἐκείνου καὶ τῶν ἀγγέλων οἱ χοροὶ, φασὶ πρὸς τὴν παρθένον· Ὡ ποταπός τις πέφυκα, φασὶν, ἀδελφιδός σοι; Ἐν τίσι γὰρ σχηματισμοῖς χαρακτηρίζεται σοι; Δίδαξον ἅπαντας καλῶς ἡμᾶς ὡς ἀγνοοῦντας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀπάρχεται λοιπὸν ἡ διδάσκαλος ἀπαγγέλλειν τοῦ νομφίου αὐτῆς τὰ γνωρίσματα. Καὶ πρώτων μὲν καθολικῶ λόγῳ ταῦτα διεξιούσα, φησὶν· Ἀδελφιδός μου λευκός καὶ πυρρός, ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων. Ἦτοι, Ὁ ἀγαπητός μου, κατὰ μὲν τὴν θεῖαν φύσιν λευκός μὲν ὡς ἀπρόσιτον φῶς· πυρρός δὲ οἷα χρυσός τῶν λοιπῶν ὑλῶν τιμιώτερος, ὡς ὑπερούσιος· καὶ ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων, ὡς μόνος ἐκ πατρὸς ἀχρόνως τεχθεῖς. Κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην, λευκός μὲν ὡς καθαρὸς διὰ τὸ ἀναμάρτητον· πυρρός δὲ, ὡς τὸ οἰκτεῖον αἶμα ἐν τῶ σταυρῶ ἐκχέας ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων, ὡς μόνος αὐτὸς ἀπὸ πάντων ἀσπύρως ἐκ παρθένου τεχθεῖς. Καὶ οὕτω μὲν θεωρεῖται οὗτος ἐν πνεύματι. Ἐν πείρῳ δὲ τούτου κατὰ πράξιν γίνονται, ὡς μὲν λευκοῦ, οἱ ἀπὸ παντὸς καθαρθέντες ῥύπου ἀμαρτημάτων· ὡς δὲ πυρροῦ, οἱ ποικίλοις πειρασμοῖς περιπεσόντες, καὶ τῶ ἐντεῦθεν τῆς ὑπομονῆς δοκιμῶ, ὡς χρυσοῦ ἐκ χωνευτηρίου πυρρότης, ἀνἀλάμψαντες· καὶ ὡς ἐκλελογισμένου ἀπὸ μυριάδων, οἱ ἐν τῇ δι' ἐγκρατείας καθάρσει καὶ τῇ ὑπομονῇ μήτι καταδεξάμενοι πάθος ἐν ἑαυτοῖς μεσάσαι ἀνθρώπινον, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ταπεινοφροσύνης μὴ

⁵⁶ II Cor. xi, 14.

ἐκπεπωκότας. Ἐἶτα καὶ κατὰ μέρος ἡ νόμῳ τὴν ἄ των γνωρισμάτων τοῦ νομφίου αὐτῆς ποιουμένη ἐξήγησιν, φάσκει· Κεφαλὴ αὐτοῦ χρυσίον ὄφραζ. Ἦγουν, ὁ τοῦτον κατ' οὐσίαν γεννῶν ἀπόρρητος Νοῦς (πρὸς ὃν ὡς κεφαλὴν ὁ ἄρρητος αὐτοῦ Λόγος τοῦ συμφυοῦς κατ' οὐσίαν Πνεύματος, ἀνάγει τὸν ἐπόμενον νῦν οἷα χρυσίον καθαρώτατον τῶν λοιπῶν ὑλῶν ὑπερκαίμενον), πάντων κατὰ πάντα τρόπον ἀπαίρως ἐξήκιστα. Κεφαλὴ γάρ ἐστι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὡς Θεὸς καὶ Πατὴρ. Τούτων δ' οὕτως πάντων ὑπερηρισμένων θεωριῶν, καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἐν πείρᾳ αὐτεῦ γίνεται, ὁ μὴδὲν τῶν ὄντων ὑπεραντιθεῖς τοῦ ταῖς ἀναποδεικτοῖς μυσταγωγίαις ἀγνώστως νοουμένου ἢ γινωσκομένου ὑπὲρ νότιον λόγου τῆς πίστεως, καὶ ὑπὲρ τοῦ τηρησίου τοῦτον, ὅλον ἑαυτὸν τοῖς πειρασμοῖς προδιδούς, κἀντεῦθεν ὡς ἐν καμίνῳ καθαρώτατον χρυσίον φυλάττων τὴν πίστιν ἀμείωτον. Βόστρυχοι αὐτοῦ ἐλάται, μέλανες ὡς κόραξ. Ἦτοι, αἱ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὑπὸ τοῦ Μονογενοῦς ἐκπληρούμεναι τοῦ Πατρὸς εὐδοκίαι, τὸ ὄν, ἡ ζωὴ, ἡ σοφία, καὶ τὰ ὁμοία. Ἀπερ κατακλύπτουσι ταῖς κατὰ φύσιν, οἷα τινα κεφαλὴν τρίχας, τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῶν ὄλων ὑπὸ κατάληψιν ποιεῖς δοκοῦντα τὸν ἀκατάληπτον. Ἐλάται μὲν εἰσιν ὑψηλὰ τε καὶ οὐρανομήκη δένδρα, ὡς τοὺς τούτων κατὰ γνώμην ἀντεχομένους ἐν τῇ προνοίᾳ δι' ἀγάπης τῶν ἐχομένων ἀνάγουσαι κατὰ πρᾶξιν μιμητικῶς πρὸς τὸ ὕψος τῆς θείας μακαριότητος· μέλανες δ' οἷα κόραξ, ὡς τῇ ἀνεξερευνητῇ τῶν κριμάτων τῶν θείων συστέλλουσαι κατὰ θεωρίαν τὸν νοερὸν ὄφθαλμόν. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὸ λευκὸν χρώμα ὑφαπλοῖ τὴν ὄψιν, οὕτω τὸ μέλαν συστέλλει. Οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστεραὶ ἐπὶ πληρώματά ὑδάτων· Ἦγουν, αἱ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργεῖαι (ὄφθαλμοὶ Κυρίου προσαγορευόμεναι, ὅτι δι' αὐτῶν ἐπισκοπεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς ὁ Θεός), ὡς τινες περιστεραὶ ἐπὶ πληρεῖς ὑδάτων δεξαμενὰς ὠρμηται· ἐπὶ τὰς ἀρετὰς οὕσας πληρώματα τῶν ὡς ὑδάτων οὐρανόθεν καταρχομένων θείων ἐντολῶν, διὰ τὸ τοὺς τούτων λόγους τῇ πρᾶξει πληροῦσθαι τῶν ἐντολῶν. Ὁρμῶν δ' αἱ τοιαῦται ἐνεργεῖαι ἐπὶ τὰς ἀρετὰς ἐρρηται, ὅτι ἐὰν μὴ Κύριος δι' αὐτῶν οἰκοδομήσῃ κατ' ἀρετὴν ὡς τινα οἶκον αὐτοῦ, τὴν τὸ ἀγαθὸν προαιρουμένην ψυχὴν, εἰς μίτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκοδομῶν. Ὡς περιστεραὶ δὲ, φησὶ, λελουμέναι ἐν γάλακτι, καθήμεναι ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων· δηλαδὴ καθαρὰ φύσει. Εἰσὶ γὰρ παντελῶς ἀμόλυντοι αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖαι, ἐπαναπαυόμεναι ταῖς τούτων κατὰ χάριν πεπληρωμέναις ψυχαῖς, ὡς καθαρφαίσεις, καὶ φωτισθείσεις, [καὶ] τελειωθείσεις. Οἱ μὲν ὄφθαλμοὶ τοῦ νομφίου τοιοῦτοι. Αἱ δὲ σιαγῆνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος φέουσαι μυρεψικά. Ἐστουν τῆς περὶ πάντων τοῦ Θεοῦ προνοίας οἱ λόγοι (ὅτι περ ὡς τινες σιαγῆνες ταῖς ἐνεργείαις οἴονε! κινουῦνται, καὶ τοὺς σωτηρίους τῶν ἀρετῶν τρόπους διδάσκουσι, καὶ διὰ τούτων πνευματικῶς τρέφουσι, λαλίνοντες

notas et signa persequitur : *Caput*, inquit, *ejus, aurum ophatz*. Meus illa nimirum ineffabilis, (ad quam ut ad caput, ineffabile Verbum ipsius substantiam connaturalem Spiritum, refert sequentem mentem, tanquam aurum purissimum reliquis materias antecedens) a rebus omnibus omni ratione distat infinite. Caput enim Christi, ut divus inquit Apostolus ⁵⁷, est Deus et Pater. His omnibus contemplationibus ita constitutis, ad ejus experientiam, quantum capit humana natura, pervenit is qui fidei rationi quam mysteriis indemonstrabilibus ineffabili cognitione intellectam aut cognitam habet super omnem cogitationem, nihil præponit omnino : et pro ea tuenda conservandaque totum se ipsum tentationibus ac periculis tormentisque obijcit : atque ita tanquam in fornace aurum purissimum fidem retinet immaculatam. *Comæ ejus sicut elatæ palmarum : nigræ quasi corvus*. Bonæ scilicet Patris voluntates, ab unigenito Filio in Spiritu sancto expletæ; mens, vita sapientia et his similia; quæ quidem naturaliter, ut capilli caput aliquod tegunt, unum principium et causam rerum universarum, eumque qui comprehendere non potest, videntur redigere sub comprehensionem. *Elatæ* quidem sunt arbores celsissimæ ad cælum usque tendentes; quoniam eos qui hæc animo amplectuntur, dum prospiciunt ea quæ per charitatem possidentur, operis autem imitatione, perducunt ad divinæ beatitudinis sublimitatem. *Nigræ* autem quasi corvus : quia impervestigabili divinorum judiciorum ratione, mentis oculos in contemplatione corroborant. Nam ut color albus visum disgregat, ita niger confirmat. *Oculi ejus sicut columbæ super plenitudines aquarum*. Sanctissimi Spiritus affectationes oculi Domini vocantur : quoniam per ipsos Deus mortales inspicere consuevit. Ut columbæ quædam ad plenos aquarum alveos incitantur, nempe ad virtutes, quæ aquarum, id est, divinorum mandatorum descendunt sunt conceptacula : quia sermones earum operibus implentur mandatorum. Incitare autem affectiones hæc ad virtutes dictæ sunt; quia nisi Dominus per ipsas animam bonum eligentem tanquam domum aliquam suam ædificaverit, incassum laborat qui ædificat. *Sicut columbæ*, inquit, *quæ in lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima*. Puræ scilicet ac penitus mundæ spiritus affectiones quæ resident in animabus, quæ ipsæ ut purgatas et illustratas atque perfectas per gratiam repleverunt. Ac sponsi quidem oculi sunt ejusmodi. *Genæ illius sicut phialæ aromatis ferentes pigmentaria*. Divinæ videlicet providentiæ cuncta moderantis ratione (quæ tanquam genæ actionibus, ut ita dicam, moventur, et salutiferos virtutum mores docent, et per hos spiritaliter nutriunt, mollientes quodammodo id quod in Deo secundum essentiam intelligi non potest, dum horum actione ipsum explanant)

⁵⁷ I Cor. xi, 3.

sancto impletæ sunt Spiritu quasi odoriferæ quædam phialæ, variorum unguentorum varios illos quos diximus spiritales mores ferentes. Verbum enim Dei et Patris quo reguntur et gubernantur universa, in sancto Spiritu ut consubstantiali, providentia sua cuncta disponit et moderatur. Atque ita quidem se habent genæ. *Lubia ejus lilia distillantia myrrham plenam* : hoc est, divini iudicii rationes, (per quas Verbum Dei tribuens quod unicuique naturæ mentique congruit, quasi quibusdam labris, in singulis per communionem implicatur) sunt splendore perspicuæ, sicut lilia, dum rerum naturas pro sua quamque proprietate firmas et sine confusione conservant, modumque docent totius mortificationis omnium motionum, per electionem a natura discrepantium. *Munus illius tornatiles, aureæ, plenæ Tharsis*. Universales videlicet rerum effectrices instauratricesque rationes (quæ ad creationem et providentiam et iudicium pertinent, quibus Dei Verbum cuncta fecit et regit et sine confusione conservat) tornatiles sunt, et varia ipsius sapientia expolitæ purgatæque, ut aurum sincerum ab omni falsitate; et tanquam Tharsis, quod gaudii contemplationem significat, plenæ vera cognitione bonitatis ejus qua omnia lætantur. Bonitas enim Græcè videtur dici ex eo, quod valde sit, aut sit posita, aut currat Rerum enim essentia declarat Deum essentia præstare; positio autem, propter immutabiles earum rationes, naturam ipsius prorsus immobilem : cursus vero per mutuas illarum successiones, motum ejus actu sempiternum. *Venter ejus pixis exigua, eburnea, super lapide sapphiro*. Hujus nimirum sapientia quæ in se ipsa quatenus causa gerit rationes rerum subvectum habet per essentiam ea quæ visibilia sunt, ut lapidem saphirum propter firmitatem atque immobilitatem coloremque cæruleum. Per actionem autem descripta est in rebus procreatis, per quas uti liber quidam eburneus, politus et purus divinam tum gloriam tum magnificentiam vere perspicueque repræsentat. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*⁵⁸, ut magnus ait Apostolus. Atque hoc quidem modo mens ex iis quæ de Deo per ejus opera comprehenduntur, cernit id quod per essentiam ejus non potest comprehendendi. In eo autem quod per essentiam non comprehenditur, a labore quem in cursu speculandi percipit, requiescit : (*Qui enim addit scientiam, addit dolorem*⁵⁹) confirmaturque rursus ad rerum contemplationem. Quemadmodum albo colore corporis oculo videndi vis frangitur, eadem qua rursus per eum nigro permistum reficitur et recreatur. Ac venter quidem est talis. *Crura autem illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas*. Duo videlicet, summa et quæ reliqua complectuntur, illius mandata, ut eum et proxi-

Α πως τὸ κατ' οὐσίαν ἀκατανόητον τοῦ Θεοῦ ὡς σαφηνίζοντες αὐτὸ κατὰ τὴν τούτων ἐνέργειαν) πεπληρωνται τοῦ εὐωδιάζοντος ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς παναγίου Πνεύματος· οἳά τινες ἀρωματοφόροι φιάλαι, προφέροντες ὡς παντοῖα μυρεψικά ἤδη τοὺς εἰρημένους πολυειδεῖς πνευματικούς τρόπους. Καὶ γὰρ ὁ πάντων προνοητὴς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ ὁ Λόγος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὡς ὁμοουσίῳ, τὴν περὶ πάντα ἐπιτελεῖ πρόνοιαν. Καὶ οὕτω μὲν αἱ σταγόνες. Τὰ δὲ χεῖλη αὐτοῦ κρῖνα, στάζοντα σμύρναν πλήρη. Ἦτοι, τῆς περὶ πάντα θείας κρίσεως οἱ λόγοι, καθ' οὓς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διανέμων ἐκάστη φύσει καὶ γνώμῃ τὰ πρόσφορα, ὡς τισὶ χεῖλεσι τούτοις ἐκάστην αὐτῶν οἰοεὶ κατὰ μετοχὴν περιπτύσσεται, ὑπάρχουσι τῇ λαμπρότητι διαφανεῖς ὡς κρῖνα, τηροῦντες τὰς καθ' ἕκαστα φύσεις κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν λόγους ἀτρέπτους καὶ ἀσυγχύτους, καὶ διδάσκοντες τοὺς τρόπους τῆς παντελοῦς νεκρώσεως πασῶν τῶν κατὰ προαίρεσιν παρὰ φύσιν κινήσεων. Χεῖρες αὐτοῦ τορευταί, χρυσαί, πεπληρωμέναι θαρσίς. Ἦγουν, οἱ καθόλου ποιητικοὶ καὶ ἀνανεωτικοὶ τῶν ὄντων λόγοι, οἱ τῆς δημιουργίας, φημί, καὶ τῆς προνοίας, καὶ τῆς κρίσεως, καθ' οὖν τὰ πάντα ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πεποιημένος τε καὶ διεξάγει, καὶ ἄφυστα συντηρεῖ, τετορνευμένοι τέ εἰσι τῇ ποικίλῃ αὐτοῦ σοφίᾳ, καὶ καθαρεύοντες μὲν οἷα χρυσὸς ἀκίβδηλος πάσης ἐννοίας ψευδοῦς, ὡς δὲ τοῦ θαρσίς (ἐπισκοπῆς χαρᾶς ἐρμηνευομένου), πεπληρωμένοι ἀληθοῦς κατανοήσεως, τῆς τὰ πάντα εὐφραίνουσης ἀγαθότητος αὐτοῦ, ἐτυμολογουμένης παρὰ τὸ ἄγαν εἶναι, ἢ θεβεῖσθαι, ἢ θέειν. Τὸ μὲν γὰρ εἶναι τῶν ὄντων, τὸ ὑπερεῖναι τοῦ Θεοῦ δηλοῖ· τὸ δὲ θεβεῖσθαι, πάντως δι' ἀτρέπτους τοὺς τούτων λόγους εἶναι τὸ τούτου κατ' οὐσίαν πάμπαν ἀκίνητον· τὸ δὲ θέειν δηλαδὴ ταῖς ἐξ ἀλλήλων κινεῖσθαι διαδοχαῖς τὸ κατ' ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀκίνητον. Κοιλία αὐτοῦ πυξίον, ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφείρου· δηλονότι ἡ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ κατ' αἰτίαν τοὺς τῶν ὄντων λόγους τούτου σοφία, ὑποκαίμενον μὲν ἔχει κατ' οὐσίαν τὰ ἀόρατα αὐτοῦ, οἷα λίθον σάπφειρον διὰ τε τὸ στεβρόν καὶ ἀκίνητον, καὶ τὸ τοῦ χρώματος κυανόν. Ἐγγέγραπται δὲ κατ' ἐνέργειαν τῇ κτίσει, καθ' ἣν οἳά τις βίβλος ἐλεφαντίνῃ λεία καὶ καθαρὰ τὴν θεῖαν δόξαν τε καὶ μεγαλοπρέπειαν ἀληθῶς τε καὶ ἀριδύλως παρίστησι. Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι ἐννοούμενα καθορᾶται, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ νοῦς ἐν μὲν τῷ κατ' ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καταληπτῷ, ὅρᾳ τὸ κατ' οὐσίαν αὐτοῦ ἀκατάληπτον· ἐν δὲ τῷ κατ' οὐσίαν ἀκατάληπτον ἀναπαύεται μὲν τοῦ ἐν τῷ κατὰ θεωρίαν δρόμῳ ἄλγους (Ὁ γὰρ προστιθεὶς γνώσιν, προστίθησιν ἄλγημα), ἐνδυναμοῦται δὲ πως πάλιν πρὸς θεωρίαν τῶν ὄντων. Ὡσπερ καὶ ὁ αἰσθητὸς ὀφθαλμὸς ἀτονήσας τὴν ὄψιν, διαχυθεῖσιν τῷ λευκῷ χρώματι, αὔθις ἀνακαινίζεται κατ' αὐτὴν, συστελλομένην τῇ παραμίξει τοῦ μέλανος. Καὶ ἡ μὲν κοιλία τοιαύτη. Αἱ δὲ κνήμαι αὐτοῦ

⁵⁸ Rom. i, 20. ⁵⁹ Eccl. i, 18.

στόλοι μαρμάρινοι τεθεμελιωμένοι ἐπὶ βάσεις χρυσαῖς ἤγουν, αἱ καθόλου καὶ τῶν ἄλλων πασῶν περιληπτικαὶ δύο ἐντολαί· ἡ εἰς αὐτὸν δηλαδὴ ἀγάπη καὶ εἰς τὸν πλησίον (οἷς αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οἰά τισι κνήμαις, ἐν ταῖς πισταῖς βαίνει ψυχαῖς, καὶ τὸν δρόμον ἐν ταύταις ποιεῖται κατὰ γνῶσιν καὶ ἀρετῆν), οἷά τινες στόλοι μαρμάρινοι τῇ ἀβραγαεῖ πίστει, καὶ τῷ λαμπρῷ βίῳ ὑπερανέχουσαι αὐτὸν τὸν πιστευόμενον Λόγον· ὥστε μὴ δι' ἡμᾶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καταπίπτειν εἰς τὸ βλασφημεῖσθαι τοῖς ἔθνεσιν, ἡδραιωμένοι εἰσὶν ὡς ἐπὶ τισι χρυσαῖς βάσει τῇ ἀληθείᾳ τε καὶ ἀγαθῷ, οἷς διὰ τὸ κατ' οὐσίαν ἄτρεπτον καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν ἐνεργητικὸν τὸ Θεῖον δηλοῦται, ὃ πάσης ὑπέγκειται φύσεως. Μετὰ γοῦν τὴν κατὰ μέρος τοῦ νομφίου ἐξήγησιν, καθολικῶς πάλιν ἡ νύμφη τὰ περὶ αὐτοῦ ἀπαγγέλλουσα ταῖς μαθητευομέναις, φησὶν· Ἐξῆς αὐτοῦ ὡς Λίθωνος, ἐκλεκτὸς ὡς κέδρος. Ἦτοι, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καθ' ἣν αὐτὸς, ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνυπόστατος δύναμις χαρακτηρίζεται, πᾶσιν ἔστι διαφανῆς καὶ κατάδηλος, ὡς τὸ ὄρος ὁ Λίθωνος, διὰ τὸ ὑπερκεῖσθαι τῶν αὐτῶν παρακειμένων ὄρων. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὃ τὴν θεῖαν σημαίνει ἐνέργειαν, φύσει παρὰ πᾶσιν ἔστιν αἰρετόν, ὅτι τούτου τὰ πάντα ἐφίεται. Διόπερ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐνέργειαν ἐκλεκτὸς ὁ νομφίος ἔστιν ἀπὸ τοῦ σκότους ὄντος καὶ φῶς ὑποκρινόμενος· ὡςπερ οἱ κέδροις παρειαζόμενοι δίκαιοι, ἀπὸ τῶν ἀθίκων καὶ πονηρῶν. Λάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμὸς, καὶ ὄλος ἐπιθυμία. Ἦγουν, ἡ Καινὴ Διαθήκη δι' ἧς ὡς διὰ τινος φάρυγγος βρωμα ποιεῖται· τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, γλυκαῖά ἔστι τῷ λάρυγγι ἡμῶν, ὡς τοὺς ἡδεῖς καὶ ποτίμους λόγους τῶν ἀρετῶν βλύζουσα. Ὅθεν καὶ ὄλος ἐπιθυμία ἔστιν, ὡς ἔσχατον ὄρεκτόν. Οὗτος ὁ ἀδελφιδός μου, καὶ οὗτος ὁ πλησίον μου, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ. Ἔτουν, Οὗτος ὑπάρχει ὁ ἀγαπητός μου, οὗ κατὰ μέρος τε καὶ καθόλου ἐξηγησάμην ὑμῖν τὰ γνωρίσματα. Καὶ οὗτος ἔστιν ὁ χρηματίσας πλησίον μου, ἐγγισάσας, τούτῳ, ὡς μὲν ἀληθεῖα κατὰ ἄληστον γνῶσιν, ὡς δ' ἀγαθῷ κατ' ἐμπρακτον πίστιν. Μαθήτριαί μου, τῆς ὁρώσης ἐν τῇ παντὸς πάθους ἀπαλλαγῇ τὴν θεῖαν εἰρήνην, καὶ ἀνενόχλητον εὐφροσύνην, πάντως τὴν ἐντὸς ἡμῶν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν.

Ψελλοῦ.

Λευκὸς καὶ πυρρὸς ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων,
Ἐκεῖνος πέφυκε, φησὶν, ὄντως ἀδελφιδοῦς μου,
Ὅς ἐν σταυρῷ τὴν ἄχραντον πλευρὰν λελογχευμένος,
Αἶμα καὶ ὕδωρ ἔβλυσεν ἀνθρώποις παραδόξως.
Ὅς ἀπὸ πάντων τῶν βροτῶν μόνος ἐκ τῆς Παρθένου,
Ἄνευ λοχείας προελθὼν ἀνθρώπος ἐλογίσθη.
Κεφαλή δὲ αὐτοῦ ὡς χρυσίον Κεφαλή,
Ὅστις τυγχάνει καθαρὸς, φησὶν, ἐξ ἁμαρτίας.
Βότρυχοι αὐτοῦ ἔλατα, μέλανες ὡσεὶ κόρακος.
Οὗτος πέφυκε, φησὶ, κόσμος Πέτρος καὶ Πῦλος οἱ τὸ
[πρὶν ὄντες ἐξοφωμένοι.
Καὶ πᾶς ἐξ ἔθνους βαπτισθεὶς καὶ προελθὼν ἐκεῖνῳ.
Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστερᾶ ἐπὶ πληρώματος
[ὕδατων λελουμένοι.

⁶⁰ Isa lvi, 5. ⁶¹ Luc. xvii, 21.

PATR. GR. CXXII.

A mum diligamus (quibus ipsum Dei Verbum tanquam binis cruribus in animabus fidelibus incedit, et per scientiam atque virtutem cursum conficit) veluti columnæ quædam marmoreæ, firma fide et vita splendida sustinent ipsum Verbum; quod creditur: ne propter nos *nomen* ejus eo decadat, ut *inter gentes blasphemetur* ⁶⁰. Fundatæ sunt super bases aureas, verum et bonum, quibus tum propter naturæ immutabilitatem, tum propter promerendi benignitatem declaratur Deus, qui naturæ præstat universæ. Postquam igitur sponsa singulas sponsi partes expressit summam, iterum illud discipulis describens, Species, inquit, ejus, per quem Dei et Patris consubstantialis potentia exprimitur, omnibus est illustris atque conspicua, uti mons Libanus, qui inter vicinos montes eminet. **B** Bonum enim quod vim divinam significat, ab omnibus eligitur, quoniam illud expetunt universa. Quamobrem, per actum, ut diximus, electus est sponsus, et a tenebris quæ lucem se esse simulant, secerntur: ut cedris assimilati justis, ab injustis et improbis. *Guttur illius dulcedo, et totus desiderium*. Novum quippe Testamentum, per quod tanquam per guttur, cibum constituit salutem hominum, dulce est gutturi nostro. Ex eo namque dulcis manat de virtutibus sermonis potus. Itaque totus etiam est desiderium, utpote rerum optabilium atque expetendarum extremum. *Hic nepos est meus, et hic propinquus meus, filix Jerusalem*. Hic utique dilectus est meus, cujus ego singulatim atque in universum notas et signa vobis exposui. **C** Hic est declaratus propinquus meus, quæ ad ipsum, ut veritatem per scientiam, ut ad bonum, per efficacem fidem appropinquavi. *Filix Jerusalem, discipulæ meæ, quæ ab omni perturbatione et vilio separata divinam pacem video, et lætitiā ab omni perturbatione remotā, Dei nimirum intra nos regnum*.

Pselli.

Candidus et rubicundus, electus ex decem millibus. Ille est, inquit, vere consobrinus meus, qui in cruce ex immaculato latere hasta vulnerato hominibus sanguinem et aquam mirabiliter effudit. **D** Qui solus inter omnes ex virgine sine dolore natus est homo. *Caput ejus sicut aurum Cephatz*. Qui ab omni, inquit, integer ac purus est peccati labe. *Comæ ejus sicut elatæ, nigre quasi corvi*. Ornatus, inquit, comarum ejus sunt Petrus et Paulus, qui antea nigri tenebrosique fuerant, et quisquis ex gentibus baptizatus est et ad illum accessit. *Oculi ejus sicut columbæ super plenitudines aquarum lotæ*. Illius oculi sunt prophetæ prudentia simplices, et moribus admirandi. Super plenitudines, inquit, aquarum lotæ: id est, omnibus virtutibus

exornati. In lacte considerentes super plenitudines aquarum. Non gloriose virtutem ostentantes, sed admodum tranquille eam excolentes. Genæ illius sicut phialæ aromatis ferentes pigmentaria. Labia ejus lilia distillantia myrrham plenam. Totum aureum indicant hæc verba Chrysostomum et reliquos doctores illius æquales, maximum Basilium, eximium Gregorium, quorum e labris doctrinæ sermones melle dulciores emanarunt: quos qui degustant, multa implentur myrrha, id est, laboribus mortificant membra sua super terram, et simul cum Christo crucifiguntur atque exaltantur.

Manus illius tornatiles, plenæ tharsis. Venter ejus pixis exigua, eburnea, super lapide sapphiro. Crura illius columnæ marmoreæ, fundatæ super bases aureas.

Hæc virgo pura et sponsa, custodibus, hoc est, angelis, sponsi sui pulchritudinem significans, enarravit. Tu autem mihi omnia dicta per translationem intellige. Quoniam enim Christus solus caput est omnium, corpus autem ipsius divina est Ecclesia, membra autem corporis sanctos esse dicimus, alium quidem collum, alium autem pedes: per manus ejus tornatiles venerandos apostolos accipe, divinos sacerdotum principes, fideles divinæ gratiæ dispensatores, qui se ipsos, omnem malitiam amputantes expoliverunt. Quamobrem spe bonorum repleti sunt. Ejus item ventrem ac pyxidem agnosce omnium virtute præstantium animas et corda, in quibus Dei Verbum insculptum est, qui mentes sensusque suos ad cælorum Regem erectos habent: id enim saphirus significat, qui solus lapis cæli speciem et colorem obtinet. Per hujus crura Petrum intellige apostolorum principem. In hoc enim Dominus in Evangeliiis se Ecclesiam suam ædificaturum promisit.

Species ejus ut Libanus electus. Sponsi speciem vere maximam, et terribilem admirandamque, ac divinam ex pulchra Libani altitudine conjicito. *Guttur illius dulcedo, et totus desiderabilis.* Guttur ejus divus ille Præcursor fuit, qui Verbi et sponsi vox dicitur.

A Οἱ δὲ τῶν πάλιν ἀφθαλμοὶ τυγχάνουσι προφῆται, Ἀκέραιοι τὴν φρόνησιν καὶ θαυμαστοὶ τοῖς τρόποις. Ἐπὶ πληρώματος, φησὶν, ὑδάτων λελουμένοι, Ἦγουν ἐν πάσαις ἀρεταῖς ὄντες ἡγαυμένοι. Ἐν γάλακτι καθήμενοι πληρώμα γαληνῶς τῶν ὑδάτων.

Οὐκ ἐπιδεικτικῶς, φησὶ, τὴν ἀρετὴν ἀυχοῦντες, Ἄλλὰ καὶ πᾶν γαληνῶς αὐτὴν ἐπιτελοῦντες. Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι, τοῦ ἀρώματος φύουσαι, Μυρεψικὰ χεῖλη αὐτοῦ κρίνα στάζοντα σμύρναν [πλήρη].

Τὸν πάγχρυσον αἰνίττεται Χρυσόστομον ὁ λόγος, Καὶ τοὺς αὐτῷ τυγχάνοντας ἴσους καὶ διδασκάλους, Τὸν μέγιστον Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν πᾶν, Τοὺς ἐκ χειλέων, στάζοντας λόγους διδασκαλίας, B Καὶ μέλιτος ἡδύτερον, οὐπερ οἱ γεγευμένοι, Σμύρνης ἐμπίπλονται πολλῆς τοῦ λόγου τῆ δυνάμει, Ἦγουν νεκροῦσι τὰ τῆς γῆς αὐτῶν ἐν πόνοις μέλι, Καὶ συσταυροῦνται τῷ Χριστῷ καὶ συνυφούνται [τούτῳ].

Χεῖρας αὐτοῦ τορευταί, χρυσαῖ, πεπληρωμέναι [Θαρσίς, Κοιλία αὐτοῦ πυξίον ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφείρου, Κνήμαι αὐτοῦ στόλοι μαρμάρينوι τεθεμελιωμένοι ἐπὶ [χρυσῷ].

Ταῦτα μὲν οὖν ἡ καθαρὰ παρθένος τε καὶ νύμφη, Τοῖς φύλαξιν ὠμίλησε, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις. Τὸ κάλλος ὑπεμφαίνου δῆθεν τὸ τοῦ νυμφίου. Σὺ δέ μοι πάσας τροπικῶς τὰς ἐξηγήσεις δέχου. C Ἐπεὶ γὰρ πάντων κεφαλὴ Χριστὸς τυγχάνει μόνος, Σῶμα δὲ τούτου πέφυκεν ἡ θεία Ἐκκλησία, Καὶ μέλη τούτου λέγομεν καὶ μέρος τοὺς ἁγίους. Τὸν μὲν ἐκείνου τράχηλον, τὸν δ' αὖ ἐκείνου πόδα, Λοιπὸν καὶ χεῖρας γίνωσκε τούτου τετορευμέναις, Τοὺς ἀποστόλους τοὺς σεπτοὺς καὶ θείους ἱεράρχας, Τοὺς οἰκονόμους τοὺς πιστοὺς τῆς χάριτος τῆς θείας, Οἵτινες κατετόρευσαν αὐτοὺς εὐεπιδόλως, Ἄπασαν ἀποξύσαντες ἀφ' ἑαυτῶν κακίαν, Ὅθεν ἐλπίδος ἀγαθῶν εἰσιν ἐμπειρησμένοι. Τούτου δὲ πάλιν γίνωσκε κοιλίαν καὶ πυξίον, Τῶν ἐναρέτων τὰς ψυχὰς πάντων καὶ τὰς καρδίας, Ἐν αἷς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἐγγεγραμμένος. Οἵτινες ἔχουσιν αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς αἰσθήσεις Τῷ βασιλεῖ τῶν οὐρανῶν ἐπαναπεμπομένας, Ὁ λίθος γὰρ ὁ σάπφειρος τοῦτο σημαίνει θέλει, D Ἐστὶ γὰρ οὐρανοειδὴς ὁ λίθος οὗτος μόνος. Κνήμας δὲ τούτου γίνωσκε Πέτρον τὸν κορυφαῖον, Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν Οἰκοδομεῖν ὑπέσχετο κἂν τοῖς Εὐαγγελίοις, Εἶδος αὐτοῦ ὡς Λίβανος ἐκλεκτός. Εἶδος αὐτοῦ δὲ γίνωσκε, τουτέστι τοῦ νυμφίου. Μέγιστον ὄντως, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ [θεῖον, Ταῦτα γὰρ εἶδος ἀληθῶς σημαίνει τοῦ νυμφίου. Φάρυξ αὐτοῦ γλυκασμὸς καὶ ὄλος ἐπιθυμία. Φάρυξ δὲ τούτου πέφυκεν ὁ Ἡρόδρος ὁ θεῖος. Φωνὴ γὰρ ὄντως λέγεται τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου.

Τῶν Ὑ Πατέρων.

A

Trium Patrum.

Ἐπει δ' αἱ μαθήτριαί παρὰ τῆς διδασκάλου τίς ἴστιν ὁ ταύτης νυμφίος διὰ τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων ἀνεδιδάχθησαν, βουλόμεναι λοιπὸν μαθεῖν καὶ ὅπου οὗτος ἦκει, φασὶ πρὸς αὐτήν· Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδός σου, ἡ καλὴ ἐν γυναιξί; Ἀηλαδὴ ἀνάγγελον ἡμῖν ἔνθα ἐνδημαῖ ὀγαπητός σου, ἡ ἐν ταῖς ἀπολείσασαίς ψυχαῖς, διὰ τὴν τῆς]θείας] ἐντολῆς παράδασιν τὸ κάλλος τοῦ κατ' εἰκόνα καὶ τοῦ καθ' ὁμοίωσιν, ἀπολαβοῦσα τοῦτο πάλιν ἐν τῷ νυμφεῦθῆναι τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Ἐπει δὲ ὧν ἀκηκόσαμεν γνωρισμάτων αὐτοῦ οἴπω ὀρώμεν αὐτὸν ἐν ἡμῖν, ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδός σου; καὶ ζητήσομεν αὐτὸν μετὰ σοῦ. Δηλονότι ποῦ ὀγαπητός σου ὀράτος ὧν ὀρᾶσθαι καὶ ἡθέλησε, καὶ ἅμα σοὶ ὀδηγῶμεν πρὸς τὰ κρείττονα, ψηλαφήσομεν αὐτὸν κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. Ἡ δὲ ἀποκρινομένη πρὸς αὐτὰς· Ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ὀρώματος. Ἦτοι, ὁ ὀράτος κατὰ τὸ ὕψος τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, ὀγαπητός μου, κατέβη κατ' ἐνέργειαν ὡς εἰς κῆπον ἀνοῦ τὴν τοῖς θεοῖς αὐτοῦ θελήμασι πεφουτευμένην κτίσιν, καὶ ὡς εἰς φιάλας τοῦ ὀρώματος τὰς κατὰ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν δετικὰς ψυχὰς τῆς εὐωδιαζούσης αὐτὰς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, ἥτις ἀναμορφοῖ ταύταις κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἐν αἷς ὡς ἰδίῳ ἐκτυπώματι ὁ νυμφίος ὀράται· κατέβη δὲ, ὡς εἴρηται, ποιμαίνειν ἐν τοῖς κηποις καὶ συλλεγεῖν κρῖνα, ἥγουν διέπειν τὰ λογικὰ πρᾶγματα καὶ ἐκτρέφειν καθὰ γνῶσιν καὶ ἀρετὴν ἐν τῇ νοητῇ καὶ τῇ αἰσθητῇ κτίσει· ἐν αἷς οἱ λόγοι καὶ οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν ὡς τισὶ κήτοις πεφουτευμένοι εἰσι· καὶ ἐκλέγεσθαι ὡς ἀπὸ ἀκανθῶν κρῖνα, τῶν συμπινομένων δηλαδὴ ψυχῶν τῇ σωματικῇ μερίμνῃ, τὰς ταύτην παντελῶς ἀναθεμένας Θεῷ. Ἐπομένως αὐτῷ ἐν Εὐαγγελίοις φάσκοντι· Καταμάθετε τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ, οἷ οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νῆθει. Ὡν καὶ φησὶν ἐκάστη· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί, ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κήτοις· εἶπεν, Ἐγὼ τῷ Θεῷ ζῶ, νεκρὰ γενομένη τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν ἐμοί μόνος Χριστός ζῆ, ὁ διεξάγων τὴν κατὰ γνῶμην τούτῳ ἐπομένῃν ψυχὴν, καὶ ἐκτρέφων ὡς ἐν κήτοις ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀρετῶν.

Ψελλοῦ,

Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν τοῖς φύλαξιν ἡ νύμφη. Ἐκεῖνοι δ' ἀκριβέστερον αὐθις ἐπερωτῶσι· Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδός σου, ἡ καλὴ ἐν γυναιξί; Ποῦ ἀπῆλθε, ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδός σου; καὶ ζητήσομεν αὐτὸν μετὰ σοῦ. Ὁ ποταπὸς ἦν πρότερον οὗτος, μεμαθηκότας, Νῦν ἐκζητοῦσιν καὶ μαθεῖν καὶ ποῦ ποτε μετέβη· Οὐδέπω γὰρ ἐπέγνωσαν τὴν σάρκωσιν τοῦ Λόγου, Ἦν καταλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἀβρόχως ἑσαρκώθη. Ὅτι δ' οὐ πᾶσιν ἔγνωστο, δέσποτα, τοῖς ἀγγέλοις, Τὸ τῆς ἀναθρωπήσεως μυστήριον τοῦ Λόγου, Μέχρι τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα,

⁶⁸ Matth. vi, 28.

Cum discipulæ ex magistra, quis esset sponsus ejus, per signa et notas ipsius didicissent, scire autem cuperent, quonam abisset, sic illam compellant: *Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres?* O quæ inter animas, imaginis et similitudinis pulchritudinem mandati transgressione perditam ideo recuperasti, quia Dei Verbo es desponsata: quando ex signis ac notis ejus abs te enumeratis, nondum ipsum in nobis conspicimus, *quonam respexit nepos tuus? et quæremus eum tecum.* Ubi dilectus tuus qui est invisibilis, aspicit voluit? Indica nobis, ut te duce ad præstantiora contendentes, eum tum agendo tum contemplando pervestigemus et assequamur. His sponsa respondet: *Nepos, inquit, meus descendit in hortum suum ad phialas aromatis.*

Dilectus meus qui substantiæ suæ celsitudine est invisibilis, reipsa tanquam in hortum suum descendit in creaturam, quam divinis voluntatibus suis ipse plantavit, et tanquam ad phialas aromatis, ad animas sibi per fidem in Deum gratas, suavissimo gratiæ sancti Spiritus odore perfusas. Quæ quidem gratia per contemplationem et actionem, imaginis et similitudinis decus in eis sic instaurat, ut sponsus in illis tanquam exemplar in signo proprio perspicatur expressum. Descendit autem, ut dictum est, ut pascat in hortis [et colligat lilia: hoc est, ut oves ratione præditas tegat et nutriat per scientiam atque virtutem, in natura tum intelligibili tum sensibili: in quibus virtutum rationes ac modi tanquam in hortis quibusdam consiti sunt; et colligat veluti lilia de spinis, nempe ex animabus quæ corporeis sollicitudinibus suffocantur, animas illas quæ rejectis ejusmodi spinis Deo parent ipsi, in Evangeliiis dicenti: *Considerate lilia agri, non laborant, neque nent* ⁶⁸: Quarum etiam singula dicit: *Ego nepoti meo, et nepos meus mihi, qui pascit inter lilia.* Ego quippe Deo vivo, mortua mundo, et in me solus Christus vivit, qui regit animam quæ ipsum sequitur, et pascit in liliis, in splendoribus virtutum.

Pselli.

Hæc custodibus sponsa cum respondisset, illi D rursus eam interrogant accuratius: *Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres? Quo respexit nepos tuus? et quæremus eum tecum.*

Qualis iste sit, jam intelleximus. Nunc avemus illud etiam scire, quo descenderit: nondum enim cognitam habent Verbi incarnationem, quam ineffabili ratione in terram descendens induit. Cujus quidem incarnationis mysterium ne angelis quidem, ante Verbi ascensionem ad Patrem fuisse exploratum, ex summo prophetarum Davide cogno-

aces. Cum enim angelorum Christo ministrantium ordines, quando assumptus est, valde supplicarent ac dicerent: *Tollite portas, principes, vestras et introibit Christus Rex gloriæ*⁶⁵: illi dispensationis, inquit, arcanum non intelligentes, ut hæsitantes responderunt: *Quis est iste Rex gloriæ*⁶⁶? Ac sponsæ quidem custodes ita dixerunt. Illa vero respondet angelis ipsis:

Nepos, inquiens, meus descendit in hortum suum ad phialas aromatis, ut pascat in hortis, et colligat lilia.

Arcana, inquit, ille ratione descendit, sicut imber super lanam, sicut ros in vellus, in uterum puræ atque immaculatæ virginis, ut in aromatum divinatorum phialam mundam. Unde sine semine progrediens, eo quidem modo quo illi soli est cognitus, in animas hominum puras influxit. Has enim tu, rex, phialas aromatum intellige; hortum autem agnosce hunc mundum in quem descendit Christus, ut fideles sanctis pasceret eloquiis: divina enim eloquia vocantur lilia.

Ego nepotî meo, et nepos meus mihi.

Verum, quo planius, inquit vos doceam, ille mihi prorsus est similis. Ad similitudinem enim suam me prius ipse formavit. Post autem graviter collisam renovavit, formam meam ex virgine suscipiens. Sic igitur angelos sponsa est allo-outa.

Trium Patrum.

Virtutum decus in his adolescentulis, id est, in animabus sponsus ipse considerans veluti sponsam alloquitur ad hunc modum: *Pulchra es, propinqua mea, sicut bona voluntas.* Bona es, propinqua mea, ex divinæ sapientiæ et bonitatis participatione, utpote quæ voluntati meæ per quam ex nihilo facta es, minime repugnes, sed ex ea tota pendeas, dum imaginis et similitudinis decus conservas. *Quamobrem decora etiam es, sicut Jerusalem.* Formosa nimirum, dum notam meam atque habitum ab omni perturbatione remotissimum defendis, in te ipsa me pacem Patris contemplaris qui te illi éconciliavi. Nam Jerusalem, ut docuimus, pacis est visio. Quapropter es etiam terror, ut acies ordinata. Tota videlicet stupor, dum in contemplatione naturæ meæ incomprehensibilis obstupescis, quemadmodum et divini atque angelici ordines admiratione stupidi, inaccessæ pulchritudinis meæ reverentia et formidine contremiscunt. Proinde *averte oculos tuos a me, quoniam ipsi me avolare fecerunt.* Id est, ne coneris me qui substantiam supero, ex substantia comprehendere. Quanto enim magis in me comprehendendo laboraveris, tanto longius a mentis tuæ oculis incomprehensus avolabo. Sed eos a substantia mea quæ

⁶⁵ Psal. xxiii, 7, 9, ⁶⁶ ibid. 8, 10.

ἄκουσον τι φησι Δαβιδ τῶν προφητῶν ἀκρότης. τῶν λειτουργούντων τότε γὰρ ταγματῶν τῷ Σωτῆρι, πρὸς τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ μεγάλ' ἵκευοντων· Ἄρατε πύλας, ἄρατε, ταγματῶν ἀρχηγέται, Ὡς εἰσελεύσεται Χριστὸς ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης. Αἱ μὴ γινώσκοντες, φησί, τὰ τῆς οἰκονομίας, Ἄντικεράσασιν αὐτοῖς ὡς περ ἑπαποροῦντες· Τίς ἐστὶν οὗτος λέγοντες, ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἄλλ' οὕτω μὲν εἰρήκασιν οἱ φύλακες τῆς νύμφης, Ἡ δ' ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς λέγουσα τοὺς ἀγγέλους· Ἄδελφιδός μου κατέβη εἰς πῆσον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος, τοῦ ποιμαίνειν ἐν κήποις, καὶ συλλέγειν κρίνα.

Ἐκεῖνος κατελήλυθε, φησὶν, ἀβρότητοτρόπως, Ὡς ἐπὶ πόκον ὑετός, ὡς ἐπὶ χλόην θρόσος, Ἐν τῇ γαστρὶ τῆς καθαρᾶς καὶ πανακμώμου κόρης, Καὶ εἰς φιάλην καθαρὰν τῶν θείων ἀρωμάτων, Ἐξ ἧς ἀσπύρωσ προελθῶν μόνος αὐτός ὡς οἶδεν, Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καθαρῶν ἀνθρώπων μετεβύβη. Ταῦτα γὰρ ἴσθι, δέσποτα, φιάλας ἀρωμάτων, Ὡς περ καὶ κῆπον γίνωσκε τοῦτον τὸν κόσμον, ἄνξ· Ἐν ᾧ κατῆλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς πεπιστευκότας Ἐποίμαεν ὡς ἀληθῶς τοῖς σεβασμίσις λόγοις. Κρίνα γὰρ ταῦτα λέγεται τὰ λόγια τὰ θεῖα.

Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ἀδελφιδός μου ἐμοί. Ἄλλ' ἵνα τι, φησὶν, ὑμᾶς σαφέτερον διδάξω, Ἐκεῖνος ὁμοῖος ἐμοί τυγχάνει κατὰ πάντα· Ἐπλάσσε γὰρ με πρότερον ἐκείνου κατ' εἰκόνα, Καὶ πάλιν ἀνεκαίνισε δεινῶς με συντριβεῖσιν, Ὡς τὴν ἐμὴν ἀνεילהφῶς μορφὴν ἐκ τῆς παρθένου. Ταῦτα μὲν οὖν λεσάληκεν ἡ νύμφη τοῖς ἀγγέλοις.

C

τῶν γ' Πατέρων.

Αὐτὸς ὁ νυμφίος τὴν ὄραν τῶν κατορθωμάτων ταῖς τοιαύταις ψυχαῖς ἐπικρίλων, ἤγουν, τῶν νεανίδων, οἰσνεὶ φησι πρὸς αὐτήν· Καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία. Δηλονότι, Ἄγαθὴ ὑπάρχεις, ἡ ἐγγύς μου, κατὰ τὴν τῆς θείας σοφίας καὶ ἀγαθότητος μετοχὴν· ὡς νῦν θελήματί μου· καθ' ὃ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήχθης, μὴ κατὰ τι ἀντικειμένη, ἀλλ' ὄλη τοῦτου ἐξηρητημένη, καὶ ἐν τῷ τηρεῖν τὸ κατ' εἰκόνα τε καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ, Ὡραία εἰς Ἱερουσαλήμ. Δηλαδὴ, Καλὴ, ὡς ἐν ἑαυτῇ σώζουσα τὸν ἐμὸν χαρακτήρα, καὶ τὴν ἀπαθεσάτην ἔξιν ἀλώθητον, ἐμὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Πατρὸς ὀρῶσας, δὲ σε τούτῳ κατήλλαξα. Ὅρασις γὰρ εἰρήνης, ὡς προεῖρητο, Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται. Ὅθεν εἰ καὶ θάμβος, ὡς τεταγμένοι· ἦτοι, Ἐκπληξίς ὄλη ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ ἐκπληττομένη ἐμοῦ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀκαταλήπτου· ὡς περ καὶ αἱ θεῖαι τε καὶ ἀγγελικαὶ τάξεις θάμβους πληρούμεναι τῷ φάδῳ τοῦ ἀπροσίτου μου κάλλους κατακαλύπτονται. Διόπερ Ἀπόστρεψον ὀφθαλμούς σου ἀπέναντί μου, ὅταν αὐτοῖ ἀνεπέρωσάν με· ἤγουν, Μὴ ζῆτει κατ' οὐσίαν καταλαβεῖν με τὸν ὑπερουσίον, ὅτι ὅσον ἂν σπεύδης καταλαβεῖν με, τοσοῦτόν σου τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς τῇ ἀκαταλήψιᾳ ὑπερίπταμαι. Ἄλλὰ στρέψον τοὺς ἀπὸ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀθεωρήτου, εἰς τὸ θεωρη-

τόν μου κατ' ἐνέργειαν κάλλος. Καὶ ὕψη με ἐνεργη-
 τικόν τε καὶ παντοδύναμον. Πνευματικοὶ γὰρ εἰσιν
 οἱ ὀφθαλμοὶ σου. Τὸ δὲ, Τρίχωμά σου, ὡς ἀγάλαι
 τῶν αἰγῶν, αἱ ἀνεφάνησαν διὰ τοῦ Γαλαὰδ· εἴ-
 τουν οἱ ἐκ τοῦ νοός σου, οἷα δὲ κεφαλῆς κομώσης
 θροῖξ, πνευματικῶς φυόμενοι καὶ ἀναισθητοῦντες
 πρὸς τὰ παρόντα, πρακτικοὶ τε καὶ θεωρητικοὶ καὶ
 θεολογικοὶ δίκην ἐθάλαυος τριχώματος αἰγῶν ἀνα-
 δεικνυμένων διὰ τινος ἀπόπτου ἔρους Γαλαὰδ κα-
 λουμένου, ἀνακαλυμμένοι ἀπὸ σκότους κακίας
 καὶ ἀγνοίας καὶ ἀθείας εἰσὶν· ὅτι ἐκ τούτων μετ-
 φκίσθησαν εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ θεοσίβειαν
 παρὰ τοῦ μαρτυροῦντος τοῖς πιστοῖς τὰ μέλλοντα
 δικαιοτήρια Εὐαγγελίου. Μετοικία γὰρ μαρτυρίας
 τὸ Γαλαὰδ ἰρμηνεύεται. Καὶ οὕτω μὲν Τρίχωμά
 σου. — Οἱ δὲ δδόντες σου, ὡς ἀγάλαι τῶν κεκαρμέ-
 νων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι δι-
 δουρεύουσαι, καὶ ἔτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.
 Δηλαδή, Αἱ ἔννοιαί σου, δι' ὧν τὸ σωματικόν τοῦ
 νόμου πέχος εἰς ἀληθῆ λεπτύνεται νοήματα, καὶ
 πρὸς βρωσίν πνευματικῆν ἐπιτήδειον γίνεται, δίκην
 κεκαρμένων ἀγέλων πᾶσαν ψευδῆ ὑπόληψιν περι-
 ῆρηνται, περὶ μόνην συναγελαζόμεναι τὴν ἀλήθειαν.
 Ἄπερ ὡς ἀπὸ λουτροῦ καθαρεύουσαι τῶν ψευδῶν
 ὑπολήψεων, ὑψώθησαν ἀπὸ τῶν γηίνων καὶ σαρκι-
 κῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια, διδυμοτε-
 κοῦσαι τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν· καὶ ἄκαρπος καὶ
 ἀνωφελὴς ἐνθύμησις οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς. Ὡς σπαρ-
 τίον κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ καλιά σου ὠραία.
 Δηλονότι, οἷα μὲν σπαρτίον μεμετρημένον, οἷα δὲ
 κόκκινον ἀληθῆ τὸν λόγον προφέροντα. Ὅθεν καὶ
 καλὴ ἡ τούτου προφορά. Ὡς λέπυρον βροῦς μῆλόν
 σου ἐκτὸς τῆς σιωπῆσώς σου· ἤτοι, Οἷα λέπυρον
 βροῦς στέφουσαι εἰσιν αἱ παρειαὶ σου, διὰ τὸ στυγνόν
 τε καὶ ἀδιάχυτον, καὶ ὅτι μὴ σιωπᾶς, τῷ συν-
 εσταλμένῳ κολαζούσης σου τὴν ἐν ταῖς ὀμιλίαις
 διάχυσιν.

Ψαλλοῦ.

Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ἡ νόμφη τοῖς ἀγγέλοις.
 Ἄλλ' ὁ φιλανθρωπότατος Δεσπότης καὶ νυμφίος,
 Ἰδὼν βαύζουσαν αὐτὴν καὶ κατατρυχωμένην,
 καὶ μεριμνῶσαν περιττῶς, καὶ ψηλαφῶσαν τοῦτο,
 Πάλιν ἐπήνεσεν αὐτὴν φωνήσας ἀοράτως·
 Καλὴ εἶ, πλησίον μου, ὡς εὐδοκία, ὠραία ὡς
 Ἱερουσαλήμ, θάμβος ὡς τεταγμένοι.
 Καλὴ, φησί, γεγένησαι, καὶ μῶμον οὐκουν ἔχεις,
 Τῇ εὐδοκίᾳ τῇ ἐμῇ καλῶς ὁμοιωθεῖσα.
 Καὶ σὺ γὰρ θέλεις ἅπαντας σωθῆναι τοὺς ἀνθρώπους.
 Καὶ πάλιν Ἱερουσαλήμ καλῶς ἰξωμοιωθῆς,
 Ἐν ἧπερ ἀναπέπαυμαι μετὰ καὶ τοῦ Πατρὸς μου.
 Ὅθεν καὶ θάμβος κέκτησαι, καὶ φοβερὰ τυγχάνεις
 Ὡσπερ αἱ τεταγμένοι μου δυνάμεις τῶν ἀγγέλων.
 Ἐμοὶ, φησί, λελάληκεν, ἐμοὶ σεπτὸς νυμφίος.
 Λοιπὸν δὲ Πρόσχεε ἐπ' ἐμοὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου,
 [λέγει.]
 Τὸ φῶς γὰρ ἀνεπέρωσεν ἐμὲ τῶν ὀφθαλμῶν σου,
 Καὶ πάντων κατεφρόνησα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων.

A spectari non potest, ad pulchritudinem quæ ex
 operibus perspicitur, contemplandam converti. Et
 cernes me beneficum et omnipotentem. Spirituales
 enim sunt oculi tui. *Capilli vero sicut greges
 caprarum, quæ apparuerunt ex Galaad.* Cogitatio-
 nes videlicet, quæ ut ex capite comæ, sicut ex
 mente proveniunt tua spiritualiter, nullum rerum
 hujus vitæ sensum habentes, sed in agendo et
 contemplando et divinæ rebus pervestigandis
 occupatæ, similes sunt florentibus caprarum pilis,
 quæ per altum quemdam et obscurum montem qui
 dicitur Galaad, conspiciunt apparuerunt. Siquidem
 ex malitiæ et ignorantie atque impietatis tenebris,
 ad virtutis et scientie pietatisque lucem commi-
 grarunt per Evangelium, quod fidelibus judicii
 futuri testimonium reddit. Galaad enim significat,
 Migrationem testimonii. Ac de capillis quidem
 hactenus. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ
 ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et
 sterilis non est inter eas.* Cogitationes tuæ quibus
 corpoream legis crassitudinem in veros sensus
 extenuas, et ad spiritualem cibum idoneum redi-
 gis, instar caprarum quæ tonsæ sunt, veritate
 tantum conservata, falsas omnes rejiciunt opinio-
 nes: et tanquam in lavacro a falsis opinionibus
 ablutæ, geminos virtutum edentes fructus, a rebus
 terrenis atque carnalibus ad spirituales et cælestes
 conscenderunt; neque ulla inter eas inutilis est
 aut infructuosa. *Sicut funiculus coccineus labia
 tua, et eloquium tuum decorum* 66. Ut funiculum
 dimensum atque coccineum, sermonem proferunt
 verum: unde præclara quoque est ejus pronuntia-
 tio. *Sicut cortex mali punici generis tuæ, præter
 silentium tuum.* Propter constrictam ac minime
 fusam orationis vim, generis tuæ sunt similes cortici
 mali punici. Et quando non taces, brevitate corri-
 gis in concionibus dissolutionem.

Pselli.

Hæc cum angelis sponsa loquebatur, cum huma-
 nissimus Dominus et sponsus eam clamantem et
 anxiam ac vehementius sollicitam, in se indagando
 conspiciatus, rursus ad laudes ejus sese convertit
 invisibiliter: *Pulchra es, inquit, propinqua mea,
 sicut bona voluntas, decora sicut Jerusalem, ter-
 ror sicut acies ordinatæ.* Pulchra, inquit, facta
 es, et macula non est in te, merito bonæ volun-
 tati meæ comparata. Nam tu quoque vis omnes
 homines salvos fieri. Præclare etiam assimilata
 es ipsi Jerusalem in qua cum Patre meo re-
 quievi 66. Quamobrem et terrorem obtines, et for-
 midabilis es, ut angelorum mœorum acies ordinatæ.
 Mihi, inquit, locutus est venerandus sponsus meus.
Averte oculos tuos a me. Jam conjice in me oculos
 tuos. *Lux enim oculorum tuorum avolare me fecit,*
 et omnia mundi negotia despexi. Sed qui *volunta-
 tem diligentium se facit* 67, confestim divinos ocu-
 los suos in sponsam conjecit; vidensque eam vir-

66 Cant. iv, 3. 67 Ecoll. xxiv, 15. 67 Psal. cxliv, 19.

tutibus exornatam, cœpit illam his verbis collaudare :

*Capilli tui sicut greges caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum. Sicut cortex mali punici generis tuæ, præter silentium tuum*⁶⁸.

His sponsam laudibus ad mulierum mores et nuptiarum amores aptissimis eponus extulit. Sed harum tu laudum omnium explanationem, stephophore, superius a nobis accepisti. Quare jam Cantioorum finem audiamus.

Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentulæ quarum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa est genitrici suæ. Viderunt illam filia, beatissimam prædicabunt eam. Reginæ et concubinæ laudabunt eam.

Sapientissimus ille Salomon, mirabilis ille propheta tanquam in speculo propheticis oculis, animarum quæ salutem assequuntur mores et virtutes, imo, ut vere dicam, ordines et gradus aspexit. Tres enim, ut mihi persuasi, sunt ordines eorum qui salvantur. Aut enim sunt filii, aut mercenarii, aut servi. Qui enim a teneris unguiculis ex toto corde Deum rerum omnium auctorem optimum diligunt, et amore ipsius, mundum et quæ in mundo sunt, contemnentes, Christo Verbo et sponso conjunguntur, divina gratia filiorum ordinem obtinent. Qui autem regni cœlestis cupiditate adducti ut eo potiantur, Christo diligenter inserviunt, in mercenariorum loco constituuntur. At qui peccatis omnibus obruti, ut ego infelix, cruciatuum et suppliciorum formidine resipiscunt, et pœnitentiam agunt (quorum in numero utinam ipse quoque sim per gratiam tuam, o Christe Verbum Salvator I) in servorum qui tamen salvi fiunt ordine collocantur. Has classes atque hos ordines Salomon ille prospiciens, et divino afflatus Spiritu, tanto ante cernens Verbi sponsi purissimi incarnationem, et quæ ipsum sine semine genuit, sanctissimam Dei Genitricem Mariam illam immaculatissimam, quam omnibus omnes omnium hominum generationes vocibus nunquam cessantibus, beatissimam prædicant, quia totius mundi peperit Salvatorem, hoc in sponsi persona Canticum œcinit. Tu vero, princeps stephophore, cum sexaginta reginas audis, eos intellige qui sexagenarium sibi traditum numerum talentorum decies bonis operibus multiplicantes, divina gratia filio-

⁶⁸ Cant. iv, 3.

Ἄλλ' ὁ πληρῶν τὸ θέλημα τῶν αὐτῶν ἀγαπωμένων, Ἐὐθὺς ἐπέβαλεν αὐτῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς θείους. Ἰδὼν δὲ ταύτην ἀρεταῖς κατασκευασμένην, Ἦρξατο ταύτην ἐπαινεῖν· φησὶ γὰρ οὕτω τάδε·

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ. Ὀδόντες σου, ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀναβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. Αἱ πᾶσαι διδυμούουσαι, καὶ ἀκτινοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς. Ὡς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, ἡ λαλιά σου ὠραία. Ὡς ἄπυρον ῥοῆς μῆλόν σου, ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου.

Οὕτως μὲν οὖν ἐπήνεσε τὴν νύμφην ὁ νυμφίος, Γυναικικῶς, ἐρωτικῶς καὶ νυμφοκραπευστάως. Σὺ δ' ἄλλὰ τοῦτους εὐμπαντας τῆς νύμφης τοὺς [ἐκπαίους,

Ὡς ἐρμηνεύθης ἄνωθεν, γίνωσκε, στεφειφάρε. Ταύτην τὴν ῥῆσιν γὰρ ἡμεῖς ἄνωθεν εὐρηκότες, Ἐντεῦθεν ἠρμηνεύσαμεν, ὡς δυνατὸν ἦν ὄλωε.

Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τοῦ τέλους τῶν Ἀσμεύτων. Ἐξήκοντά εἰσι βασίλισσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Μία ἐστὶ περιστέρα μου, τελεία μου· μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ ἐστὶ τῇ τεκοῦσῃ αὐτήν. Ἐῖδον πᾶσαι θυγατέρες, καὶ μακαριούσιν αὐτήν· βασίλισσαι καὶ παλλακαὶ αἰνέουσιν αὐτήν.

Ὁ Σολομὼν ὁ πάνσοφος, ὁ θαυμαστός προφήτης, Προφητικοῖς ἐν ὄμμασιν εἶδεν, ὡς ἐν κατόπτρῳ, Τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἀρετὰς ψυχῶν τῶν σεσωσμένων, Μᾶλλον δ' εἰπεῖν ὡς ἀληθῶς τὰς τάξεις καὶ τὰς βίβους. Τρεῖς γὰρ εἰσιν, ὡς πείπειμαι, τάξεις τῶν σεσωσμένων·

Γιότης, μισθαρνότης τε, καὶ μετ' αὐτὴν δουλότης. Οἱ μὲν γὰρ ἀγαπήσαντες ἐξ ὅλης τῆς καρδίας Τὸν ἐσφραγισμένον τοῦ παντός ἐξ ἀκαλῶν ἀνύχων, Καὶ τῆς ἀγάπης ἕνεκα τούτου καὶ τῆς φιλίας, Τὸν κόσμον βδελυξάμενοι καὶ τὰ περὶ τὸν κόσμον, Προσκολληθέντες τῷ Χριστῷ τῷ Λόγῳ καὶ νυμφίῳ, Εἰς τάξιν ἐφθασαν υἱῶν τῇ χάριτι τῇ θεῷ. Οἱ δὲ γλιχόμενοι τυχεῖν τῆς ἄνω βασιλείας, Καὶ ταύτης χάριν ἔσπευσαν Χριστῷ δεδουλευκότες, Εἰς τάξιν ἐφθασαν αὐτοὶ καὶ τόπον τῶν μισθίων. Οἱ δὲ γε πλημμελήσαντες, ὥσπερ ἐγὼ ὁ τάλας Καὶ πᾶσαν ἐκτελέσαντες ἄπονον ἁμαρτίαν, Καὶ φοβηθέντες τὰς πικρὰς βασάνους καὶ κολάσεις, Καὶ τούτου χάριν φθάσαντες εἰς τόπον μετανοίας

(Ὡς εἶθε τοῦτους φθάσαιμι κάγωγε, Χριστέ μου [Λόγε],

Εἰς τάξιν ἐληλύθασιν δούλων, πλὴν σεσωσμένων. Ταύτας τὰς τάξεις κατιδὼν ὁ Σολομὼν ἐκείνοε, Προκατιδὼν δὲ μάλιστα τῷ Πνεύματι τῷ θεῷ Καὶ τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν τοῦ καθαρῶ νυμφίου, Καὶ τὴν γεννήσασαν αὐτὸν ἀσπύρωε Θεοτόκον, Τὴν ὄντως παναμώμητον, τὴν καθαρὰν Μαρίαν, Ἦντινα μακαρίζουσι φωναῖς ἀκαταπαύστοις Αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων, Ὅτι Σωτῆρα τέτοκε τῆς ὅλης οἰκουμένης· Ταύτην ἐξεῖπε τὴν ψῆδὴν προσώπῳ τοῦ νυμφίου.

Σὺ δὲ μοι τὰς ἐξήκοντα βασιλίσας ἀκούων,
 Ἐκείνους εἶναι γίνωσκε, δέσποτα στεφεφόρε,
 Τοὺς δεκαπλασιάσαντας ἐν ἀγαθοεργίαις
 Τὴν δεδομένην πρὸς αὐτοὺς ἐξάδα τῶν ταλάντων,
 Καὶ τόπον φθάσαντας οὖν τῇ χάριτι τῇ θεῖᾳ.
 Καὶ παλλακὰς ὡς ἀληθῶς ἐκείνους εἶναι νόει,
 Τοὺς ὀκτοπλασιάσαντας ἐν κόποις σωτηρίας
 Τὸ δεδομένον τάλαντον αὐτοῖς ἐκ τοῦ Δεσπότη, καὶ
 Καὶ γεγονότας μισθωτοὺς τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου.
 Ἀκούων δὲ νεάνιδας πολλὰς ἀναριθμήτους,
 Γίνωσκε ταύτας ἀληθῶς ἀμαρτωλοὺς ἀνθρώπους,
 Οἵτινες τὸ μὲν τάλαντον λαβόντες τοῦ Δεσπότη,
 Εἰς γῆν αὐτὸ κατέχωσαν ἐξ ἄκρας βραθυμίας·
 Καὶ δοῦλοι μὲν γεγονάσιν, ἀλλ' ὅμως σεσωσμένοι.
 Τῶν σεσωσμένων οὖν τοσοῦτων περηνότων,
 Ἀπάντων ὑπερέχουσα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων,
 Ὡς ἐκλεκτὴ περισσευὰς τυγχάνει μία μόνη,
 Ἡ τὸν Χριστὸν γεννήσασα Παρθενομήτωρ,
 Ἡ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ὄντως καθαρωτέρα.

Ἐπιλογος.

Ἐγχεῖς τὸ σὸν ἐπίταγμα πεπληρωμένον, ἄναξ.
 Ἰδοὺ γὰρ τέλος εἴληψε τὸ τῶν ἁσμάτων Ἄσμα,
 Ἄλλ' ἐρωτᾷς, ὦ κράτιστε, καὶ πλέον φιλολόγε,
 Καὶ τί τὸ συναγόμενον ἐν καθαρᾷ τυγχάνει,
 Ἐκ ταύτης τῆς προφητικῆς ἁσματογραφου βίβλου.
 Ἄπαν τὸ συναγόμενον τοῦτο τυγχάνει μόνον,
 Ὅτι τὴν φύσιν τῶν βροτῶν τὴν ἐκπεσοῦσαν πάλαι
 Ὁ Λόγος ἀνεζήτησεν ὁ ταύτην πλαστοουργήσας.
 Εὐρῶν δὲ ταύτην, καὶ λαβὼν ἐπ' ὤμων ὁ Δεσπότης,
 Εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε, καὶ τῷ Πατρὶ παρέσχε,
 Καὶ τῶν ἀγγέλων ἔδειξε ταύτην ὑψηλοτέραν.
 Ὅπερ προγνοὺς Σολομὼν πνεύματι προφητείας,
 Ποικίλως συναγράψατο καὶ πολυπλόκως τάδε.
 Ἡμεῖς δὲ τὸ ἐπίταγμα τὸ σὸν, ὦ στεφεφόρε
 Ἀποκληρῶσαι θέλοντες, ὡς δοῦλοι τοῦ σοῦ κράτους,
 Πολιτικοῖς ἐφράσαμεν ὡς δυνατὸν ἐν σίχοις
 Τὴν τῶν ἁσμάτων δύναμιν, ἐξήγησιν καὶ γνῶσιν.
 Εἰ δ' ἴσως παρεσφάλημεν καὶ τι τῆς ἀληθείας,
 Οὐ ξένον, οὔτε θαυμαστὸν, οὐδὲ καινὸν τυγχάνει.
 Ἐχρῆν μὲν γὰρ μηδ' ὀπωσοῦν ἐπιχειρῆσαι τούτου,
 Τὴν βίβλον τὴν πνευματικὴν ὄλως ἐφερμηγεῦσαι·
 Τοῦτο γὰρ τοῖς πνευματικοῖς εἰκὸς ἐστί καὶ μόνους,
 Τὸ τὰ τοῦ Πνεύματος λαλεῖν καὶ φράζειν καὶ διδά-

[σκεῖν.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο γέγονε καὶ παρ' ἡμῶν ἐκ τόλμης,
 Ὁ παντοκράτωρ μου Χριστὸς ἴγως γένοιτό μοι.

Τῶν ἑπτέρων.

Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσσαι καὶ ὀγδοήκοντα
 παλλακαὶ καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς·
 ἤγουν, αἱ τε μὴ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων,
 ἀλλὰ πόθῳ τοῦ κληρονομησαί τὴν ἐπηγγελμένην τοῦ
 Θεοῦ βασιλείαν ἐξαπλασιάζουσαι ψυχαὶ τὰς δέκα
 ἐντολάς, κατὰ λόγον ἐπιστατοῦντα ταῖς πέντε αἰσθη-
 σεσιν, καὶ ἅμα ταύταις πληροῦντα τὸν ἑξ ἀριθμόν·
 καὶ αἱ κατ' ἐπιθυμίαν μὲν τῷ πονηρῷ συμπλεκόμε-
 ναι, κατὰ φόβον δὲ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων, ἀκί-
 νητοι κατ' ἐνέργειαν πρὸς τὰ πάθη μένουσαι. Ὁ γὰρ

A rum locum sunt assecuti. Concubinas autem eos
 esse cogita, qui talentum sibi a Domino assignatum
 laboribus salutiferis octogies multiplicantes, Verbi
 et sponsi facti sunt mercenarii. Innumerabiles
 vero adolescentulas agnosce peccatores illos qui
 præ nimia inertia talentum a Domino acceptum in
 terra defoderunt illi quidem, sed tamen salutem
 obtinuerunt. Inter tot animas omnium hominum qui
 salvantur, ut electa columba est una illa sola, quæ
 Christum genuit Virgo Mater puella Maria, quæ
 puritate profecto Cherubim et Seraphim autecel-
 lit.

B

Peroratio.

Mandata tua, rex, explicavimus. Ecce enim can-
 ticorum Canticum ad umbilicum pervenit. Quod si,
 princeps optime idemque sapientissime, quæras
 quidnam in summa ex hujus prophetici voluminis
 puritate colligatur: Mortalium naturam olim pro-
 lapsam et errabundam, Verbum a quo fuerat
 condita, perquisivit, inventamque atque humeris
 suis impositam Dominus in cælum sustulit, Pa-
 trique obtulit, atque angelis sublimiorem decla-
 ravit. Quod spiritu prophetico prospiciens Salomon,
 rem vario et multiplici carmine est persecutus.
 Nos vero jussa tua, stephephore, capessere cu-
 pientes, ut imperio subjecti tuo, idem argumentum
 pro virili nostra civilibus versibus exposuimus.
 Quod si forte a veritatis tramite alicubi deflexeri-
 mus, id mirum aut novum memini videri debet.
 Nostrum enim erat provinciam hanc non attingere.
 Cum enim hic liber spiritu totus refertus sit,
 non debet nisi ab iis qui eodem pleni sunt
 spiritu, tractari, Verum, quando id ausi
 sumus, Deus omnipotens Christus mihi det ve-
 niam.

C

D

Trium Patrum.

Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ
 et adolescentulæ quarum non est numerus. Animæ
 scilicet, quæ non suppliciorum metu, sed promissum
 Dei regnum assequendi desiderio, per ratio-
 nem quinque sensibus imperantem, atque una
 cum illis senarium numerum conscioientem, sexies
 duplicant decem præcepta. Animæ item illæ, quæ
 cupiditate quidem ad malum inclinant, sed pœna-
 rum comminationibus territæ ad vitia operibus
 implenda immotæ manent. Nam octogonarium

numerus immobilitatem, si per se ipsum spectetur, ostendit; septuagenarii autem numeri qui impar est, motum amplectitur; et animæ postremo, quæ adhuc in fide sunt rudes et adolescent, sed ad mensuram ætatis plenitudinis Christi⁶⁹, nondum justitiæ operibus mundatæ atque illustratæ pervenerunt: et quia mortuam adhuc in se fidem gerunt, nondum ad earum quæ salvantur ordines ascribuntur. Ex omnibus autem ordinibus quos commemoravimus, una est columba perfecta matri suæ, electa genitrici suæ. Quæ nimirum postquam Deo credidit, et pœnarum formidine purgata est, et spe promissionum illustrata, charitatis affectione bonum colit; et nulla alia de causa, sed ipsum propter se, ut natura bonum complectitur: hæc enim una profecto est, utpote per divinitatem uni et soli Deo conjuncta, et apud ipsum immobilis manens; columba autem, ut spiritualis atque perfecta, cum omnium effectrice sapientia per amplum virtutum cultum conjuncta; atque in ipsa per singularum virtutum fructus progrediens. Qua quidem sapientia ab ancillis et mercenariis eximitur, et in filiam adoptata atque electa divinitatem per gratiam adipiscitur. *Viderunt illam filix, et beatissimam prædicabunt eam; reginæ et concubinæ laudabunt eam.* Recta et præclara illius facta fideles tantum ejus discipulæ quas in lavacro regenerationis ipsa genuit, expertæ sunt, et solo verbo divinam ipsam prædicabunt; quæ autem justitiæ operibus illuminatæ regnum Dei consequuntur, quæque suppliciorum timore a variis peccatis abstinere, ipsam etiam operibus collaudabunt.

Trium Patrum.

Quandoquidem gloria magistræ est discipularum illuminatio et purgatio, de qua etiam dicunt:

Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut acies ordinatæ?

Vere admiranda est magistra nostra. Nam discipulis suis quæ per purgationem a tenebrarum operibus recesserunt, sed per cognitionis illustrationem nondum ad justitiæ opera pervenerunt, ut docendi ratio requirit, sese accommodat, ac præbet quasi lucem matutinam, ea celans mysteria quæ nondum valent comprehendere; atque illa tradens quibus percipiendis sunt idoneæ, futurarumque pœnarum minis eas ad finem atque obedientiam adducens. Illis vero quæ cum veritatis crediderint prædicationi, a malitiæ tamen operibus tenebrarum nondum sunt purgatæ, ita se exhibet bonam, ut pœnitentiæ disciplina quasi lux quamdam lucem suppeditans, ignorantiam noctem ab eis repellat. At cum animabus illis quæ virtute præditæ tanquam in die decore ambulant, se electam gerit (qualis est sol, qui tum amplitudine tum splendore cæteris cœli luminibus antecellit), et veræ cognitionis lucem sub-

⁶⁹ Ephes. iv, 13.

Α ὀδομήκοντα ἀριθμὸς ἀκίνησιαν καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος δὲ γλοῖ, περιγράφων τοῦ ἑβδομήκοντα ἀριθμοῦ περιττοῦ ὄντος τὴν κίνησιν· καὶ αἱ κατὰ τὴν πίστιν ἔτι γαζουσαι καὶ μὴ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ διὰ καθαρότητός τε καὶ φωτισμοῦ ἔργων δικαιοσύνης φθάσασαι, καὶ διὰ τὸ νεκρὰν ἔτι τὴν πίστιν ἐν ἑαυταῖς περιφέρειν, ταῖς σωζομέναις τάξεσι μὲν καὶ συναριθμοῦμεναι. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν λεχθειῶν τάξεων μία ἐστὶ περισσευῶν τελεία τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ ἐστὶ τῇ τεκούσῃ αὐτὴν· ἡ γὰρ μετὰ τὸ πιστεῦσαι Θεῷ, καὶ φόβῳ μὲν τῶν ἀπειλῶν καθαρῶν, ἐλπιδὶ δὲ τῶν ἐπαγγελῶν φωτισθῆναι, ἀγαπητικῶς διατεθεῖσα περὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ μὴ δι' ἕτερόν τι ποιούσα αὐτὸ, ἀλλὰ δι' αὐτὸ, ὡς φύσει καλόν· Αὕτη γὰρ μία μὲν ἐστὶν, ὡς κατὰ θέωσιν ἐνωθεῖσα τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτῷ ἀκίνητος μένουσα. Περισσευῶν δὲ, ὡς πνευματικὴ καὶ τελεία τῇ πανταγίᾳ σοφίᾳ, ὡς πρὸς ταύτην ἀναστατικῶς δι' ἐκάστης ἀρετῆς συναρθεῖσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ποιουμένην πρόοδον, κατὰ τὴν ἐκάστης ἀρετῆς γένεσιν. Ἦτινι σοφίᾳ καὶ ἐκλεγεμένη ἐστὶν ἀπὸ τῶν δουλίδων καὶ μισθωτῶν, ὡς υλοθετισαμένη ταύτην κατὰ τὴν ἐν χάριτι θέωσιν. Ἐίδουσαν αὐτὴν θυγατέρες, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὴν· βασιλίσσαι, καὶ παλλακαὶ αἰνέσουσιν αὐτὴν. Δηλονότι ἐν πείρᾳ τῶν κατορθωμάτων αὐτῆς γεγόνασιν, αἱ μόνον πισταὶ ταύτης μαθήτριαί· ἅς ἐν τῷ λουτρῷ τῆς καλιγγενεσίας ἀπέτεκε, καὶ μόνῳ λόγῳ αὐτὴν ἐκθειάζουσιν. Αἱ δὲ διὰ φωτισμοῦ ἔργων δικαιοσύνης τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀντιποιοῦμεναι, καὶ αἱ διὰ φόβον τῶν κολάσεων παντοίων κακῶν ἀπεχόμεναι, καὶ δι' ἔργων ἐπαινεῖσουσιν αὐτὴν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπειδὴ περὶ δόξα τῆς διδασκαλίας ἐστὶ τῶν μαθητριῶν ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ κάθαρσις, περὶ τῆς καὶ ἐροῦσι·

Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρος, καλὴ ὡς σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγμέναι;

Δηλαδὴ θαυμασία τίς ἐστὶν ἡ διδάσκαλος ἡμῶν, ὡς ταῖς μὲν ἀποστάσας τῶν ἔργων τοῦ σκότους διὰ καθάρσεως, μήπω δὲ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καταλαβοῦσαι, διὰ φωτισμὸν γνώσεως συγκαταβαίνουσα διδασκαλικῶς ἔτι ἐωθινὸν φῶς, ἐν τῷ τὰ μὲν τῶν ἀχώρητα ταῦταις μυστήρια κρύπτειν, παραδηλοῦν δὲ τὰ χωρητὰ, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς τῶν μελλουσῶν κολάσεων πρὸς ὑπακοὴν ἐπιστρέφειν· ταῖς δὲ πιστευσάσας μὲν τῷ τῆς ἀληθείας κηρύγματι, μήπω δὲ καθαρθείσας τῶν τοῦ σκότους τῆς κακίας ἔργων, ἀγαθὴ ἐστὶν, ὡς ταῖς πρὸς μετάνοιαν διδασκαλίαις καθάπερ τι σεληνιακὸν φῶς τὴν νύκτα τῆς ἀγνοίας τούτων καταφαιδρύνουσα· ταῖς δ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦσαι ἐναρέτοις ψοχαῖς ἐκλεγεμένη ἐστὶν (οἷα περὶ τῆς ἡλίου τῶν λοιπῶν κατ' οὐρανὸν φώτων ἀγλή τε καὶ μεγέθει διαφανέστερος), ὡς ἀνατέλλουσα ταῦταις φῶς ἀληθοῦς γνώσεως, κἀντεῦθεν ἐκπλήττουσα τὰς ὁρώσας αὐτὴν καθάπερ

ἐπισφαιεῖα τις ἀγγελικῶν τάξεων. Καὶ ταῦτα μὲν αἱ μαθητρίαι περὶ τῆς διδασκάλου εἰρήκασιν.

Τῶν γ' Ἡατέρων.

Ταῦτα μὲν αἱ μαθητρίαι περὶ τῆς διδασκάλου εἰρήκασιν, τὰ δ' αὐτῆ περὶ τούτων πρὸς τὸν νυμφίον φησὶν· Εἰς κῆπον καρύας κατέβην ἰδεῖν ἐν γεννήμασι τοῦ χειμάρρου· ἰδεῖν εἰ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος, εἰ ἤνθησαν αἱ ῥοαί. Ἦτοι, συγκατέβην ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μυστικῆς θεωρίας ταῖς γεωργουσίας ψυχαῖς οἰνοεικάριον, κατὰ μὲν τὸ ἐκτὸς λέπυρον πικρὰ, κατὰ δὲ τὸ ἐντὸς σκληρὰ, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ἔνδοθεν τῶν τοιούτων λεπύρων καρπὸν ἡδέα· τὴν τῆ πικρὰ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν καὶ τῆ σκληρότητι τῶν ἐκουσίων πεφυλαγμένην γλυκύτητα τῶν ἀρετῶν, ἐπὶ τε τῶν κατ' ἑλλειψιν αὐτῶν καὶ τῶν καθ' ὑπερβολὴν παθῶν· ὥστε θεάσασθαι ἐν τῇ ὑπομονῇ αὐτῶν, κυήματι οὔσῃ τῆς ζεύσεως θλίψεως ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν πειρασμῶν (ἡ θλίψις γὰρ ὑπομονὴν κατεργάζεται) εἴτε εὐχριστίᾳ, εἴτε δυσφημίᾳ προσάγεται σοὶ τῷ ἱατρικῶς, ἀλλ' οὐ τιμωρητικῶς παιδεύονται· θεάσασθαι δὲ πάλιν ἐάν τε αὐτὸς δὲ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρηκῶς, ὅτι· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ἐν τῇ ὑπομονῇ ταύτῃ προδείκνυται, ὡς ἄνθος βότρυος ποιούντος οἶνον τῆς φύσεως ἐκστατικὸν κατὰ τὴν θεώσεως χάριν. Ὁ γὰρ ἐν ὑπομονῇ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας φύσεως ὑπεροπῶν, τὴν ὑπὲρ φύσιν τῆς θεότητος δέχεται χάριν· καὶ ἐάν αἱ δίκην ζοιῶν τῶ μὲν φαινομένῳ λεπύρῳ στυφουσίῳ, τῶ δ' ἐντὸς τούτου κεκρυμμένῳ καρπῷ τοὺς γενομένους γλυκαινοῦσῶν, πεφυλαγμέναι μὲν τῶ τοῦ φόβου σου στυπτικῶς, εὐφραίνουσαι δὲ τοὺς γευσασμένους τῆ τῆς εἰς σὲ ἐλπίδος γλυκύτητι ἀρεταί· δηλαδὴ ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀκεραιότης δίκην ἀνθοῦντος καρποῦ ἐδείχθησαν ἐν τῇ ὑπομονῇ· ἡ μὲν φρόνησις, τὴν εἰς σὲ πίστιν, ὡς τινα κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ φυλάττουσα ἄκρωτον· ἡ δ' ἀκεραιότης, τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην ἀσάλευτον ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν ποικίλαις ἐπαγωγαῖς· καθὼς αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηκας· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα [ἐν] μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. — Ἐκεῖ δώσω τοὺς μαστούς μου σοὶ. Πάντως ἐν τῷ εἰρημένῳ κῆπῳ τῶν ἀρετῶν, ὅς ἐστιν αἱ ἐν ταύταις πεφυτευμέναι μαθητρίαι, τὴν εἰς αὐτὰς ἠθικὴν καὶ φυσικὴν διδασκαλίαν μου, αἱς οἶάπερ γάλακτι· φυσικῇ καὶ καταλλήλῳ τροφῇ ταύτας τρέφουσα. προστάξω σοὶ τῶ νυμφίῳ, ὡς ἐντεῦθεν τὸ σὸν τε ποιούσα θέλημα καὶ σοὶ τὰς μαθητευομένας μοι προσάγουσα. Εἴτα στρέφουσα τὸν λόγον πρὸς τὰς μαθητευομένας οἶονε φησι πρὸς αὐτὰς, ὅτι, Εἰ καὶ συγκατέβην ὑμῖν ἐκ τοῦ μυστικώτερον ὄρῳ ἐν ἑαυτῇ τὸν νυμφίον μου, εἰς τὸ θεάσασθαι αὐτὸν καὶ ἐν ὑμῖν, ὡς εἴρηκα. Ἀλλὰ οὐκ ἔγνω ἡ ψυχὴ μου. Δηλαδὴ οὐκ ἠθεασάμην αὐτὸν ἐν ὑμῖν, ὡς μὴ τελειωθείσας ἔτι κατὰ Χριστόν· οὗτος δ' ἐντεῦθεν ἔθετό με ἄρματα Ἀμιναδάβ· εἶπουν, πεπολιχέ με ὄχηματα ἑαυτοῦ, ὡς ταῖς διδασκαλίαις φέρουσαν αὐ-

ministrat; atque ita stupore ac terrore afficit se inuententes, ut instructa atque ordinata agmina angelorum. Ac de magistra quidem discipulæ ita locutæ sunt.

Trium Patrum.

Hæc quidem discipulæ de magistra dixerunt. Ipsa vero de discipulis ad sponsum ita loquitur : *In hortum nucis descendi, ut viderem in germinibus torrentis : ut viderem, an florisset vinea, an florissent mala punica.* De mysticæ contemplationis sublimitate descendi ad animas virtutis excultrices, tanquam ad nuces, quarum cortex exterior alter quidem amarus, alter autem durus est : nucleus autem qui his corticibus includitur, jucundus : dulcedo nimirum virtutum, quæ tum amaritudine gravium tentationum, tum asperitate laborum sponte susceptorum, a perturbationibus et vitiiis in defectu atque excessu consistentibus in medio conservantur : ut viderem in patientia ipsarum, quæ veluti partus quidam ex tribulatione tanquam ex torrente tentationum (tribulatio enim patientiam operatur) vel per gratiarum actionem, vel per lamentationem offertur tibi non acerbe, sed medici more castigantis ; ut viderem rursus, an is qui in Evangeliiis dixit : *Ego sum vitis*⁷⁰, in hac patientia appareat sicut flos botri vinum naturam obstupefaciens per divinitatis gratiam producentis. Qui enim ipsam quoque naturam propriam per patientiam despicit, divinitatis gratiam natura præstantiorem adipiscitur. *An florissent mala punica.* An (quæ instar malorum punicorum, quibus cortex quidem extrinsecus adest astringendi vim habens, intrinsecus autem inest fructus gustantibus dulcedinem afforens) virtutes illæ timoris tui austeritate conservatæ, gustantium autem animos spei in te dulcedine delectantes, nempe prudentia et simplicitas ad similitudinem fructus florescentis exstarent in patientia : prudentia quidem fidem erga te ab hostis ictibus, veluti caput quoddam integrum servans : simplicitas autem dilectionem erga proximum in variis tentationum invasionibus. Quemadmodum in Evangeliiis ipse dixisti : *Ecce mitto vos sicut oves inter lupos.* *Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ*⁷¹. — *Illic dabo tibi ubera mea*⁷². In eo nimirum virtutum horto quem dixit, quæ sunt discipulæ in ipsis plantatæ, naturalem et moralem doctrinam meam, quarum quasi mutuo ac naturali quodam lactis cibo ipsas nutrio, præbebo tibi sponso, ea ratione obtemperans voluntati tuæ, atque illas tibi a me institutas adducens. Tum ad discipulas convertens sermonem : *Descendi, inquit, ad vos ab illa magis arcana speculatione qua sponsum meum in me ipsa contemplor, ut viderem ipsum in vobis, quemadmodum dixi. Sed non novit anima mea. Nondum profecto illum in vobis perspexi, quæ quidem adhuc*

⁷⁰ Joan. xv, 5. ⁷¹ Matth. x, 16. ⁷² Cant. vii, 2.

perfectæ non estis secundum Christum. Hic autem idcirco posuit me currus Aminadab, hoc est, currus me suos constituit, quæ disciplinis, eum in me ipsa ad vos, habita cujusque vestrum ratione, perferrem. Aminadab enim interpretatur, Princeps populi, qui Christus est nostræ salutis auctor.

Trium Patrum.

Discipulæ dicunt ad sponsam :

Revertere, revertere Sulamitis : revertere, revertere : et intuebimur in te.

Ab arcanae contemplationis sublimitate ad molem quatuor generalium virtutum doctrinam descendente, atque ex quadruplici earum ratione, nos quæ perturbationibus adhuc commovemur, rege atque institue, o Sulamitis, o quæ ab omnibus perturbationis libera tranquillitatis et pacis nomen habes; et ea spectabimus in te, quæ propter nostram imperfectionem adhuc in nobis non vidimus. Quærit autem a discipulis sponsa, *Ecquid in Sulamitide quæ venit sicut chori castrorum*⁷³, sint conspecturæ? Quidnam conspicietis in me pacifica (ut quæ non amplius per actionem, in hostili certamine, animi affectionem per corpus ostendo, sed ratione et scientia propter perfectionem veris in bonis permaneo), quæ ex perturbationum bello multiplex redeo, sicut ochori quidam ex prælio revertentium victoriæ præconium celebrantes? Cum enim strenue vos in certamine adversus vitia, virtutum institutis et moribus gesseritis, horum rationes uti victoriæ laudes soite concinitis.

Trium Patrum.

Discipulæ autem sponsam sic incipiunt collaudare : *Quam pulchri facti sunt gressus tui in calceamentis, filia Nadab!* Mirabilem ostendunt pulchritudinem gressus tui, quibus te nobis per virtutum actiones accommodas, quo in earum moribus tanquam in calceamentis incedens, per corpus eas nobis imperfectis demonstras, ut ad virtutem informemur exemplo tuo filia Dei : quippe quæ, ut patris, audis sermones ejus, qui omnibus, etiamsi nolint, tibi, autem volens dominatur. Nadab enim est princeps, sive dux, qui sponte imperat. Sic autem per virtutem pulchri sunt gressus tui, quia *concinntates femorum tuorum sunt sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis*. Recte videlicet rationeque compositi motus potentiarum in generatione ac corruptione consistentium (cupidatam atque iracundiam dico) quasi ab artifice ratione, ab iis quæ generantur et corrumpuntur, ad superiora inflexi, similes sunt monilibus artificum fabrefactis et figura flexis. Quamobrem et *umbilicus tuus crater tornatilis*, non indigens poculo. Omnino vis sensitiva tua (per quam, ut per umbilicum infans in utero rerum sensibilibus speculatione, tu ab omnium matre sapientia comprehensa et *malitia parvula*⁷⁴ naturaliter nutritis) receptaculum est naturalis rerum visibilibus cognitionis, recte gladio Spiritus exsectum

⁷³ Cant. vii, 1. ⁷⁴ I Cor. xiv, 20.

Τῶν γ' Πατέρων.

Αἱ δὲ μαθήτριαί φασὶ πρὸς τὴν νόμφην·

Ἐπίστρεφε, ἐπίστρεφε, ἡ Σουλαμίτις, ἐπίστρεφε, ἐπίστρεφε, καὶ ὀψόμεθα ἐν σοί.

Ἦτοι, συγκατάβαινε ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μυστικῆς θεωρίας πρὸς τὴν διὰ τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν ἠθικὴν διδασκαλίαν ἡμῶν. Συμμετριάζουσα κατὰ τὰς εἰρημένους ἀρετὰς τετραγῶς ταῖς ἐπι ὑπὸ παθῶν ὀχλουμέναις ἡμῖν, ἡ δι' ἀπάθειαν ἐρμηνεύουσα· ἡ Σουλαμίτις γάρ, εἰρηνεύουσα, ἐρμηνεύεται· καὶ θεασόμεθα ἐν σοὶ ἃ μήπω ἐν ἑαυταῖς ἐωράκαμεν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀτίθειαν. Ἐρωτᾷ δ' εὐτη αὐτάς· Τί ὄψεσθε ἐν τῇ Σουλαμίτιδι, ἡ ἐρχομένη ὡς χοροὶ τῶν παρεμβολῶν, ἡ γουν, Τί ἐν ἐμοὶ θεάσεσθε τῇ εἰρηνεύουσῃ; ὡς μηκέτι πολεμικῶς καὶ ἀγωνιστικῶς κατὰ πρᾶξιν τὴν κερυμμένην μου διάθεσιν φανερούσῃ διὰ τοῦ σώματος· ἀλλὰ λογικῶς καὶ γνωστικῶς τοῖς ἀληθῶς ἀγαθοῖς ἐμμενούσῃ διὰ τελειότητα, ἡ ἐκ τοῦ τῶν παθῶν πολέμου ἐπανερχομένη πληθὺς· ὡς περ τινὲς ἐπινικίους ᾄδοντας ὕμνους χοροὶ τῶν ἐκ πολέμου ἐπανερχομένων. Γενναίως γὰρ ἐν τῇ κατὰ τῶν παθῶν πολέμῳ ἀγωνισάμεναι κατὰ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, ὡς ἐπινικίους ὕμνους τοὺς τούτων λόγους ᾄδετε γνωστικῶς.

Τῶν γ' Πατέρων.

Αἱ δὲ μαθήτριαί τὸν τῆς νόμφης ἔπαινον ποιῆσαι ἀπαρχόμεναι, φασί· Τί ὠραιώθησαν διαδήματα τοῦ ἐν ὑποδήματι, θύγατερ Nadab! δηλονότι, θαυμάσιον κάλλος ἐνδείκνυνται αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς συγκαταβατικάι πρὸς ἡμᾶς πορείαι σου ἐν τοῖς τούτων κατὰ πρᾶξιν τρόποις, οὓς οἵαπερ ὑποδήματα ὑποδίδονται, ἵνα διὰ σώματος δειχθῶσι ταῖς ἀτελέσειν ἡμῖν, καὶ τυπωθῶμεν πρὸς ἀρετὴν τῇ κατὰ σὲ παραδείγματι. θύγατερ Θεοῦ· ὡς ἀκούουσα τῶν λόγων αὐτοῦ, οἷα πατρὸς, δε πάντων μὲν κἀν μὴ θέλωσιν ἄρχει· σοῦ δὲ καὶ ἐκουσίως. Nadab γάρ ἄρχων ἢ ἡγεμῶν ἐκουσιαζόμενος ἐρμηνεύεται· οὕτω δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν πορείαι σου ὠραῖαι· ὅτι ῥυθμοὶ μῆρῶν σου ὅμοιοι ὀρμίσκοις, ἔργα χειρῶν τεχνίτου. Δηλαδὴ αἱ κατὰ λόγον εὐτακτοὶ κινήσεις τῶν περὶ τὸ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ καταγινομένων πρακτικῶν σου δυνάμεων· τῆς ἐπιθυμίας, λέγω, καὶ τοῦ θυμοῦ, ὡς ὑπὸ τεχνίτου τοῦ λόγου ἀπὸ τῶν γενητῶν καὶ φθαρτῶν πρὸς τὰ ὑπὲρ ταῦτα καμπτόμεναι, παρεκκλίνουσαι ὀρμίσκοις ἐργαζομένοις ὑπὸ χειρῶν τεχνίτου, καμπτοῖς τῇ σχήματι. Ὅθεν καὶ Ὁ ὀμφαλὸς σου κρατῆρ τορευτῆς, μὴ ὀστερούμενος κρᾶμα. Πάντως τὸ αἰσθητικόν σου (δι' οὗ ὡς δι' ὀμφαλοῦ τὸ ἐν μήτρᾳ βρέφος τρέφῃ, φυσικῶς τῇ κατ' αἰσθησιν θεωρίᾳ τῶν ὄντων, συλληφθεῖσα ὑπὸ τῆς πάντων μητρὸς σοφίας, καὶ τῇ

κακή νηπιάζουσα) δοχεῖόν ἐστι τῆς φυσικῆς τῶν ὀρατῶν γνώσεως, καλῶς τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος ἔξεσμένον καὶ τῆς ἀπάτης ἀπηλλαγμένον· κέντεθῆν ὡς μὴ ἀλόγως τῶν αἰσθητῶν ἀντιλαμβανόμενον, οὐ ψιλὰς τὰς ἐπιφανείας τῶν ἀρετῶν ἐπιφέρεται, ἀλλὰ πάσας τοῖς πνευματικοῖς τούτων λόγοις κεκρασμένας. Ἡ δὲ κοιλία σου θημονία σίτου περραγμένη ἐν κρίνοις· ἦτοι, τὸ φανταστικόν σου, ὅπερ, οἷα κοιλία σὺν τοῖς περιπτώμασι τοῦς ἐκ τῶν βρωμάτων χυμούς ἀδιακρίτους τούτων ἐπιφερομένη) ἄμικτα ἔπιφανείας τῶν ὀρατῶν τοῦς τούτων ἐπιφέρεται λόγους, ἐπόθεσις ἐστὶ καὶ διαμονὴ (ὅπερ τὸ θημονία δηλοῖ) τοῦ ἔνδοθεν τῶν φανθεισῶν ἐπιφανειῶν, ὡς ὑπὸ ἀσταχυῶν σίτου περικαλυπτομένου τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας λόγου, ἄχρις ἔν μετ' ἐπιστήμης διακρίνασα ἀφελευσθήσεται αὐτὸν ἢ διάνοια, καὶ γυμνὸν παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος, παραπέμψῃ τῷ νῷ, Περυλαγμένη δὲ ἐστὶν ἢ ἀπόθεσις αὐτῆ ἢ διὰ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ παραδειγματιζομένη ἐν Εὐαγγελίοις, ἀμεριμνία, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν τοῦ βίου διαφθορῆς μεριμνῶν, καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ πνευματικοῦ καρποῦ ὁ καλὸς γεωργὸς νοῦς στερηθῆ. Καὶ οὕτω μὲν ἡ κοιλία σου. Οἱ δὲ δύο μαστοὶ σου, ὡς δύο νεβροὶ διδυμοὶ δορκάδος· ἦγουν, Π φυσικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία σου· θ' ὧν τὰς ἀτελεῖς τρέφεις ἡμᾶς, οἷάπερ γάλακτι τοῖς φυσικοῖς λόγοις καὶ τρόποις πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα· ἄμικτα σου κατὰ μὲν θεωρίαν δευδερκῶς, κατὰ δὲ πράξιν δευδερκῶς προΐασιν· ὡς μήτε τὸν λόγον ἄπρακτον, μήτε τὴν πράξιν ἄλογον ἐπιδεικνυμένης. Πρὸς τούτοις δὲ. Τράχηλος σου, ὡς πύργος ἐλεφάντινος, ἔϊτουν, τὸ συνάπτον τῷ νῷ τὴν αἰσθησὶν λογικόν σου, καθάπερ τράχηλος τῆ κεφαλῆ τὸ λοιπὸν σῶμα, οἷα μὲν πύργος αἴρεται κατ' ἀρετὴν ἀπὸ τῶν σαρκικῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ εὐρένια· οἷα δ' ἐλεφάντινος λείον ὑπάρχει καὶ καθαρόν διὰ τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς κατ' ἔλλειψιν ἀρετῆς, καὶ ὑπερβολὴν μολυντικῆς τῶν ψυχῶν ἀνισότητος. Καὶ ὄφθαλμοὶ σου, ὡς λίμναι ἐν Ἐσσεβὼν ἐν πύλαις θυγαθρὸς πολλῶν. Δηλαδή, Αὶ θεωρητικαὶ τῆς ψυχῆς σου δυνάμεις, οἷάπερ λίμναι συναγωγοὶ τῶν ἐν αὐταῖς εἰσερόντων ὑδάτων συνάγουσι ἐν τῇ αὐξήσει τῆς κατ' ἀρετὴν θείας καρποφορίας (ὅπερ τὸ Ἐσσεβὼν ἐρμηνεύεται) διὰ μέσων τῶν αἰσθησῶν, δι' ὧν ὡς τινῶν πυλῶν εἰς νοερὰν ψυχὴν ἡ τῶν ὄλων γνώσις εἰσεῖναι πέφυκε, τὴν τικτομένην κατὰ θεωρίαν γινώσκιν, ἐκ τῆς διαφόρου φύσεως τῶν δυνάτων. Πρὸς δὲ τούτοις. Μυκτῆρ σου ὡς πύργος τοῦ Λιβάνου, σκοπεύων πρόσωπον Δαμασκοῦ· Δηλονότι, τό (οἷάπερ εὐωδία ἀπὸ δυσωδίας, χωρίζον τὰς ὑψηλῆς τῶν εἰς διακονίαν ἀποστελλομένων, διὰ τοῦς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, λειτουργικῶν πνεύματων, ἀπὸ τῶν ὑπερβολῶν τῶν τῆς πονηρίας πνευματικῶν) διακριτικόν σου, οἷον! πύργος ὑψηλότερος κατὰ τὸν Διβανὸν ἕρος, ἀποβλέπων κατὰ τὸ πρόσωπον τῆς πόλεως Δαμασκοῦ, καὶ τὰς ἐκεῖθεν τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους τῷ Ἰσραὴλ μηνύον· ἐξ ὑψηλο-

et ab omni fraude sejunctum, ac propterea haud temere, quæ sub sensum cadunt, percipiens, non simplices virtutum species affert, sed omnes spiritualibus earum rationibus temperatas. *Venter autem tuus sicut acervus tritici vallatus liliis*. Vis nimirum imaginativa, quæ quidem (ut venter simul cum rebus superfluis ciborum succos ab illis indiscretos continet) una cum rerum visibilium speciebus earum rationes gerit, est repositio et conservatio (quod quidem acervus indicat) rationis rerum omnium veritatis, quæ inter species, ut inter spicas triticum, circumtecta includitur, donec per scientiam cogitatio ipsam distinguens attraxerit, nudamque ab omni integumento ac dubitatione ad mentem transmiserit. *Circumvallata autem custodita est hæc repositio tranquillitate, quæ agri liliorum exemplo in Evangeliiis declaratur*⁷⁵, ne istius vitæ sollicitudinibus mens quasi bonus agricola spiritali ipsius fructu privetur. Atque ita quidem se venter habet. *Duo autem ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ*. Naturalis et moralis doctrina quæ nos imperfectos tanquam lacte, tum rationibus naturalibus, tuum moribus ad eam quæ in Christo est perfectionem nutrit: pariter ex te tum acute per contemplationem, tum per actionem celeriter fluit: cum neque rationem sine actione, neque actionem sine ratione doceas esse complectendam. Ad hæc *collum tuum sicut turris eburnea*. Rationis vis, quæ ut collum capiti corpus reliquum, ita menti sensum connectit. turris quidem instar per virtutem a rebus carnalibus ad spirituales ac cælestes extollitur; levis est autem et pura quæ est ebur, quoniam ab inæqualitate quæ in excessu defectuque virtutis inest et animas inquinat, est remotissima. *Et oculi tui sicut piscinæ in Essebon in portis filix multorum*. Animæ tuæ potentiæ speculativæ, tanquam piscinæ aquas quæ in se influunt, colligentes, in divinæ ubertatis (id enim significat Essebon) per virtutum incrementa, sensuum opera per quos quasi per quosdam portas in animam intellectivam cognitio rerum ingreditur, ex varia rerum natura colligunt cognitionem, quæ ex contemplatione comparatur. Præterea *nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit faciem Damasci*. Nempe vis discernendi (quæ ut suavitatem a fœditate, sic ea quæ suggerunt *ministri spiritus in ministerium missi propter eos qui salutis hæreditatem consequuntur*⁷⁶, ab iis quæ a nequitia spiritibus suggeruntur dijudicat) est veluti celsissima turris super montem Libanum sita quæ respicit faciem urbis Damasci, atque inde hostium adventum indicat Israeli: spirituum immundorum impetus et insidias respicit et discernit, ipsorumque dolos menti tuæ Deum, quoad licet, intuenti denuntians, te ab eorum fraudibus et injuriis integram conservat. Talis autem est vis tua discernendi ac judicandi, quoniam caput tuum ut Carmelus super te (Christus

⁷⁵ Matt. vi, 18. ⁷⁶ Hebr. i, 14.

utique sponso tuus, vivens atque efficax Verbum *A* *pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus* ⁷¹) cognitio est circumcisionis, quæ in te est (sic enim Carmelum interpretamur) amputans a te quod ab ortu habes vitiorum integumentum, gladio Spiritus. Ex quod fit ut mentis tuæ oculus intelligibilium hostium astutias facile perspicere valeat, nulla perturbatione tenebras offundente. Quamobrem et *coma capitis tui sicut purpura* : Christi doctrina videlicet rationum et morum nexu contexta, tanquam regis indumentum est animi tui amictus, in quo ille perturbationibus dominatur, et est *rex vincit in transcursibus* : hoc est nulli subjectus perturbationi, sed divinæ illius quam diximus, doctrinæ funiculo ligatus in transcursibus præsentis vitæ, ne rerum sensibilium et oaducarum lubrico prolabatur.

τοῦ νοῦς σου περιβολῆ, ἐν ᾧ οὗτος παθῶν γίνεται παραδρομαίς· ἦγουν, μὴ τινι ὑποκειμένος, πάθει· δεδισμημένος ἐν παρόδοις τῆς παρουσίας βιοτῆς, ἵνα μὴ καταπέση τῷ κατ' αἴσθησιν τῶν προσκαίρων ὀλισθηρῶν.

Trium Patrum.

Quam decora, et quam jucunda facta es. Admirabili circum data est pulchritudine, ea nimirum quæ pervenit ad te ex similitudine et exemplari : et sponso conjuncta atque illo fruens, referta es incredibili jucunditate spirituali. Etnim *charitas in deliciis tuis*, quæ quidem ex virtute profisciscuntur. Cum enim gustaveris atque perspexeris Christum esse Dominum, non amplius in timore illo bono versaris, sed tota ex ipsius pendes charitate quæ timorem expellit. Unde *magnatudno tua palmæ similis facta est*. Tua videlicet ex virtute sublimitas assimilata est palmæ, quæ radice haud ita in profundum tendit, sed vertice sublimis admodum extollitur. Tu item de rebus terrenis leviter cogitans, quantum corporis necessitas urget mentis altitudine cœlos attingis, cum *ad mensuram ætatis plenitudinis Christi* ⁷² perveneris. *Et ubera tua sicut botri*. Ubera nimirum doctrinæ tuæ tum moralis tum naturalis, quibus nos adhuc infantes ad pietatem erudiens aluisti, nunc similia facta sunt palmæ botris, dum nos ad perfectionem progredientes diviniore doctrina pasois, quasi melita botrorum palmæ dulcedine. Itaque magnitudo doctrinæ tuæ palmæ comparata, est discipularum abs te institutarum multitudo. *Dixi, Ascendam in palmam, apprehendam altitudines ejus : et erunt ubera tua sicut botri vineæ.* Mecum ipsa deliberans dixi, Ascendam per virtutis imitationem ad perfectionem doctrinæ tuæ : et per contemplationem apprehendam ejus sublimitatem. Et disciplinæ tuæ, ubera quæ me naturaliter nutriunt, erunt omnino sicut botri veræ vitis qui Christus est : præbentes mihi gratiam divinitatis, quæ vini more a natura mentem dimovet et supra naturam transfert. *Unde odor etiam nartis tuæ sicut poma.* Gratia scilicet sancti Spiritus men-

τάτης γνώσεως τὰς ἐπελεύσεις τε καὶ ἐνέθρας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἀποβλέπει καὶ διακρίνει, καὶ τοὺς δόλους αὐτῶν τῷ κατὰ τὸ δυνατόν Θεὸν ὀρώντι νοῖ σου μηνύον, ἀνέπαφον σε τῆς παρ' αὐτῶν βλάβης διατηρεῖ, τοιοῦτον δὲ σοῦ ἐστὶ τὸ διακριτικόν· ὅτι Κεφαλὴ σου ἐπὶ σὲ, ὡς ὁ Κάρμηλος. Πάντως, Ὁ Χριστὸς ὁ νυμφίος σου, ὁ ζῶν καὶ ἐνεργῆς Λόγος, καὶ δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἐπίγνωσις ἐστὶν τῆς ἐν σοὶ περιτομῆς (ὅπερ ὁ Κάρμηλος ἐρμηνεύεται), περιελών σου τὸ ἀπὸ γενέσεως τῶν παθῶν κάλυμμα τῆς μαχαίρας τοῦ Πνεύματος· κἀντεῦθεν τὸ ὄμμα τῆς διανοίας σου καθαρῶς ὄρᾶν δύναται τὰς μηχανὰς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, μὴ τινος πάθους ἐπισκοτοῦντος αὐτῷ.

Διόπερ, καὶ Πλόκιον κεφαλῆς σου ὡς πορφύρα· ἦτοι, Ἡ διὰ λόγων καὶ τρόπων πλεχθεῖσά σοι διδασκαλία αὐτοῦ Χριστοῦ, οἷα βασιλείως ἐνδύμά ἐστι αὐτοκράτωρ, καὶ ὑπάρχει βασιλεὺς δεδεδισμένος ἐν ἀλλά τῇ σχοίῳ τῆς εἰρημένης θείας διδασκαλίας

Τῶν γ' Πατέρων.

Τί ὠραιώθης καὶ τί ἠδύνθης! εἶπουν, θαυμάσιον περιδάλου κάλλος, δηλαδὴ τὸ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀρχετύπου. Καθὸ τῷ νυμφίῳ συγγινομένη καὶ ἀπολαύουσα τοῦτου ἐπιλήσθης πνευματικῆς ἀφράστου ἡδονῆς. Καὶ γὰρ, Ἀγαπή ἐν τρυφαίς σου, δηλονότι ταῖς κατ' ἀρετῆν. Γευσαμένη γὰρ καὶ θεασαμένη, ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος, οὐκ εἶ φόβῳ τῷ ἀγαθῷ ἐντρυφᾷ· ἀλλ' ὅλη τῆς ἀγάπης τοῦτου ἐξήρησαι, ἥτις ἔξω βάλλει τὸν φόβον. Ὅθεν, τὸ μέγεθός σου ὁμοιώθη τῷ φοίνικι. Πάντως, τὸ κατ' ἀρετῆν ὕψος σου παρείκασται τῷ τῆ μὲν γῆ οὐκ εἰς βάθος ἐβρίζωμένῳ, εἰς ὕψος δ' ἱκανῶς ἀνατρέχοντι φοίνικι. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη τῶν γῆνιων διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, ἄχροις τοῖς λογισμοῖς ἐπιψάουσα, αὐτῶν ἄπη τῶν οὐρανίων εἰς μέτρον ἤλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσα· καὶ οἱ μαστοὶ σου, τοῖς βότρυσιν· ἦγουν, Ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ φυσικὴ διδασκαλία σου δι' ὧν ἡμᾶς ἐτι νηπίας οὔσας γάλα ἐπότισας εἰσαγωγικῶς πρὸς θεοσίβειαν ἐκπαιδεύουσα, νῦν ὁμοίωται τοῖς τοῦ φοίνικος βότρυσιν, ἐν τῷ ἐστιᾷν ἡμᾶς προσκοφάσας εἰς τελειότητα τὴν θειοτέραν διδασκαλίαν, ὡς μελιτώδη γλυκύτητα τῶν βοτρῶν τοῦ φοίνικος. Τῶ γοῦν μέγεθός σου τῆς διδασκαλίας τῷ φοίνικι παρεικάσασα ἡ μαθητευομένη σοι πληθὺς. Εἶπα· Ἀναβήσομαι ἐπὶ τῷ φοίνικι, κρατήσω τῶν ὕψων αὐτοῦ· καὶ ἔσονται δὴ μαστοὶ σου, ὡς βότρυες τῆς ἀμπέλου. Δηλαδὴ, Ἐν ἐμαυτῇ βουλευτικῶς ἔφην· Ἀνελεύσομαι μιμητικῶς ἐπὶ, τὴν κατ' ἀρετῆν τῆς διδασκαλίας σου τελειότητα, καὶ τὰ κατὰ γνώσιν ὑψηλότεα αὐτῆς καταλήψομαι θεωρήματα. Αἱ φυσικῶς οἷα μαστοὶ τρέφουσαι με διδασκαλίαι σου ὑπέρβουσι πάντως ὡς βότρυες τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου Χριστοῦ, χορηγοῦσαι μοι τὴν κατὰ χάριν θέωσιν, ἥτις δίκην οἴνου φύσεως τὸν νοῦν ἐξιστᾷ, καὶ πρὸς τὸ ὄπερ φύσιν

⁷¹ Hebr. iv, 12. ⁷² Ephes. iv, 13.

μεθίστησιν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁσμὴ ῥινόσ σου, ὡς μῆλα· εἴτουν, Ἡ πληροῦσα νοητῆς εὐωδίας τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις, ἣν αὐτὴ μὲν εἰσέπνευσας ἀπὸ τοῦ νυμφίου ταύτης μεταλαβοῦσα, ἐμοὶ δὲ ταύτην ἐνέπνευσας μεταδοῦσά μοι αὐτῆς· οἴαπερ μῆλα τὴν ὄραν μὲν εὐπρεπῆ, εὐώδη δὲ τὴν ὁσμὴν, καὶ τὴν γεῦσιν ἡδέα· εὐπρεπῆς μὲν κατὰ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, εὐπνοὺς δὲ κατὰ τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ γλυκεῖα κατὰ τὴν πείραν μοι ἔσεται. Καὶ ὁ λάρυγγί σου, ὡς οἶνος ἀγαθὸς πορευόμενος τῷ ἀδελφιδῶ μου εἰς εὐθύτητα, ἰκανούμενος χεῖλεσί μου καὶ ὀδοῦσιν· ἦτοι, Ὁ διδασκαλικὸς λόγος σου οἴαπερ οἶνος κάλλιστος, καρδίας εὐφραντικὸς ὑπάρξει μοι, προφερόμενος ἐν τῷ ἀγαπητῷ σου· οὐ μοι αὐτῇ πτόθον ἐνέσταξας εἰς ἀπλανεῖς κατ' ἀρετὴν ὁδοῦς· ἐν τῷ ἔχεισθαι τούτου, ὡς ἀληθείας· καὶ μὴ συγχωρεῖν με, εἰς τὰ κατ' ἔλλειψιν τῆς ἀρεθῆς πάθη, ἣ τὰ καθ' ὑπερβολὴν πλησιάζειν· πρὸς δὲ καὶ ἀρκῶν ταῖς τε ὀρεκτικαῖς μου δυνάμεις, δι' ὧν οἶα χεῖλέων πᾶν ἀσπάζω μὲν τὸ κατὰ βούλησιν, καὶ ταῖς διανοητικαῖς· δι' ὧν οἷς τινων ὀδόντων πρὸς βρῶσιν πνευματικὴν τὸ δυσχερὲς τῶν νοημάτων καταλαβαίνω. Τῆς γοῦν πληθύος τῶν μαθητευομένων ἀπαιτησάσης τὴν διδασκαλὸν ἐπιστρέψαι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μουσικῆς θεωρίας, καὶ συγκαταβῆναι κατὰ τὴν ἥθικὴν φιλοσοφίαν αὐταῖς, ὥστε θεάσασθαι ἐν αὐτῇ τὰ εἰρημένα ταύτης πνευματικὰ κάλλη, καὶ συνασθῆναι ταύτη διὰ μιμησεως· πρὸς ταύτας αὐτῆ φησι· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῶ μου, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἡ ἐπιστροφή αὐτοῦ. Δηλαδή, αὐτῇ τῷ ἀγαπητῷ μου ὄλην ἐμαυτὴν ἀνεθέμην, καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν ποιεῖν βούλομαι· καὶ ἐπ' ἐμὲ τὴν οὕτω φρονοῦσαν ἡ αὐτοῦ συγκατάθεσις γίνεται, ἐπιστρέφοντος ἀπὸ τῆς ἰδίας περιωπῆς, ὅπως ὁ ἀόρατος ὄρωτο τοῖς βουλομένοις τοῦτον ὄρῳ. Ἄλλ' οὐκ ἀνέχομαι δὲ καὶ τοὺς ἀτελεῖς ἔτι, παρ' αὐτοῦ σωτηρίας τυχεῖν. Αἰδ

Ἐλθὲ, ἀδελφιδέ μου, καὶ τὰ ἐξῆς.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λέγει οὖν ἡ νύμφη πρὸς τὰς μαθητευομένας· Λοιπὸν τῷ νυμφίῳ μου· καὶ τὴν αἴτησιν ὑμῶν ἀναφύρουσά φημι· Ἐλθὲ, ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν· Εἰτουν, Δεῦρο, ἀγαπητέ μου, ἐξέλθωμεν ἐγὼ τε ἡ μουσικῶς θεωροῦσά σε, καὶ αὐτὸς ὁ οὕτως μοι θεωρούμενος, πρὸς τὸν χορὸν τῶν μαθητευομένων μοι, ὃν ὥσπερ ἀγρόν τινα τριβόλων καὶ ἀκανθῶν τῶν συμπτειγουσῶν αὐτόν, τοῦ βίου μεριμνῶν καὶ λογισμῶν ἐμπαθῶν, ἐξεκάθηρα· ἐξέλθωμεν δὲ φανερώσαντες αὐτῷ τὴν πνευματικὴν συνάφειαν ἡμῶν ἐν τοῖς κατὰ πράξιν τρόποις τῶν ἀρετῶν. Ἐξίόντες δ', ὡς εἴρηται, ἀυλισθῶμεν ἐν κώμαις· ἤγουν, κατασκηδῶσωμεν ἐν ψυχαῖς, τῷ ὀνόματί σου πάσας τὰς θεωρητικάς, καὶ τὰς ὀρεκτικὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροίζούσαις, οἴαπερ κῶμαι τοὺς οἰκοῦντας αὐτάς. Αὐτὸς μὲν οἰκητήριόν

tem implens suavitate, quas tua sponsa susceptam in nos effundis : sicut poma sunt tum aspectu pulchra, tum odoratu suavia, tum gustatu dulcia ; sic ipsa nobis erit et virtutum moribus decora, et odorifera sermonum venustate, et dulcis experientiae jucunditate. Et *guttur tuum sicut vinum bonum, vadens nepoti meo in rectitudines, sufficiens labris meis et dentibus*. Institutionis tuae sermo qui ut vinum optimum corda afficit laetitia, erit nobis, dum pronuntiatur in dilecto tuo cujus nobis desiderium instillasti, in vias rectas : ut eum tanquam veritatem amplectamur, nec per defectum aut excessum a virtutis rectitudine deflectamus : et sufficiens nostri appetendi potentia, quibus tanquam labris osculamur quod placuit voluntati : et intelligendi facultatibus, quibus tanquam dentibus, quae dura sunt et ad cognoscendum difficilia, ad esum et cibum spiritalem frangimus et molimus. Cum igitur discipularum multitudo a magistra flagitasset, ut ab arcana contemplationis altitudine sese illis per moralem philosophiam demittens et accommodans, ita converteret, ut spirituales ejus pulchritudines quae dictae sunt, in illa possent intueri, et cum ipsa simul per imitationem conscenderet, ad eas ita respondet : *Ego nepoti meo, et ad me conversio ejus*. Ego me totam dilecto meo dedicavi : et sine ipso nihil facere constitui. Quapropter ipse quae ad me sic affectam se demittit, a propria gloria ita se convertens ; ut cum invisibilis sit, ab iis qui videre illum cupiunt videatur. Verum non patior, ut ipsa sola fruar ipsius conjunctione ; sed cupio, ut etiam illi qui sunt adhuc imperfecti, salutem ab eo consequantur. Proinde clamo, et dicto :

μόνον τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἀπολαύειν κοινωνίας· βούλομαι βῶω καὶ λέγω.

Veni, nepos mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, videamus an vitis floruerit, an floruerit germen, an floruerint mala punica. Illic dabo tibi ubera mea. Mandragorae dederunt odorem, et in portis nostris omnes nucas novas super veteres quas dedit mihi mater mea, nepos mi, servavi tibi.

Trium Patrum.

Sponsa igitur ad discipulas dicit : Jam sponso meo preces vestras exponens dico : *Veni, nepos mi, egrediamur in agrum*. Age, dilecte mi, exeamus, et ego quae te mystice contemplor, et tu qui sic a me spectaris, ad eorum discipularum mearum : quem ut agrum a tribulis et spinis, a vitae sollicitudinibus et pravis cogitationibus ipsum suffocantibus, purgavi. Egrediamur autem ostendentes illi spiritalem conjunctionem nostram in virtutum moribus per actionem expressis. Egredientes vero, ut dictum est, commoremur in villis, in animabus quae nomini tuo, ut villae incolas suos, cunctas intelligendi appetendique potentias et sensus in unum cogentes dedicarunt. Has tu domicilium tibi in Spiritu sancto constitues. Ego autem illis me ipsam, quo tibi placeant, exemplum praestabo. *Mane surgamus*

ad vineas : tu qui es justitiæ sol, cognitionis lucem A
emittens in animas, laborum fructum ferentes pa-
tientiam, quæ quasi botrus quidam per multas
tribulationes, vinum *lætificans cor hominis* ⁷⁰ stillat,
propter spem futuræ remunerationis : ego autem
secundum ipsum solis ortum patientiæ mores illos
ostendens exemplo meo. Ita porro surgentes *videa-
mus, an floruerit vinea, an germen floruerit, an flo-
ruerint mala punica* : conspiciamus tum ipse qui in
abscondito vides, tum ego quæ in manifesto, utrum
discipularum a me institutarum fides (quæ ut vitis
in palmites, sic ipsa in varias virtutes diffunditur)
floruerit intus quidem per habitum ex rationibus
virtutum, foris autem per actionem ex moribus
atque institutis ipsarum. Nam animæ flos ex virtu-
tum rationibus germinat per mores ipsarum in
carne : oujus fidei flos tum arcanus, tum manifestus,
est flos malorum punicorum, quæ intrinsecus
quidem dulcem fructum continent, extrinsecus
autem austerum corticem præferunt. Etenim fidei
quoque fructus in occulta quidem animæ affectione
propter futuri præmii spem, lætitiæ affert; in
exteriore autem carnis sensu propter virtutis labo-
res præbet acerbiter. *Illic dabo ubera mea tibi*.
In agro videlicet illo quem dixi, discipularum
mearum, proferam tibi sponso meo, quam insti-
tuendis illis adhibeo doctrinam moralem et natu-
ralem, ut per hanc ducens eas ad disciplinam ar-
canam, ostendam rerum naturam te suum auctorem
indicare per notas quasdam ut veritatem, non autem
ut juxta prudentium Græcorum stultitiam,
naturali rerum cognitione sic eas imbuam, ut pro-
cul a te veritate discedant. Etenim *mandragoræ
dederunt odorem*. Rerum quippe sensibilibus species,
et ipsius scripturæ notæ quasi mandragoræ quædam
faciunt, ut mens per sensum illis inhærens, non
autem per eas ad veritatem vigilanter ascendens,
obdormiscat, et torpore veluti stolidi teneatur.
Præbuerunt odorem rationum veritatis in rebus
omnibus exhibentis, si spiritaliter considerentur.
Quamobrem *et in portis nostris omnes nuces*. Hoc
est in sensibus meis (qui veluti portæ quædam
educunt quidem me ad te ut rerum omnium causam,
per naturalem ipsarum in spiritu contemplationem,
inquirendum : introducunt autem te ad me per
mentis cognitionem) promptæ sunt omnes in rebus
procreatis insitæ veritatis rationes, quæ tanquam
nuces tum per scripturæ notas, tum per rerum
sensibilibus species Judæorum Græcorumque stulti-
tiam nutriebant. Unde *novassuper veteres, nepos mi,
servavi*. Hoc est, recentes evangelicas rationes
(gratia Spiritus renovante) cum antiquis Græcorum
Judæorumque ignorantia tum naturalibus tum
scriptis rationibus coacervatas servavi tibi : quoniam
et per scriptas illas purgata sum ac moribus insti-
tuta, et per naturales illuminata, ut per eorum quæ
facta sunt, contemplationem, te Conditorum omnium

σου ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ταύτας ποιούμενος, ἐγὼ δὲ
ἐμαυτὴν παριστώσα ταύταις παράδειγμα πρὸς τὴν
εὐαρέστησιν. Ὁρθρίσωμεν εἰς ἀμπελῶνας· αὐτὸς
μὲν ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἀνατέλλων φῶς γνώ-
σεως ταῖς καρποφορούσαις ψυχαῖς τὴν τῶν πόνων
ὑπομονήν· ἥτις ὡς τις βότρυς διὰ πολλῶν θλίψεων
ἀποστάζει τὸν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης μισθ-
αποδοσίας εὐφραντικὸν τῆς καρδίας οἶνον, ἐγὼ δὲ
κατὰ τὴν εἰρηνὴν ἀνατολήν, τοὺς τρόπους τῆς
ὑπομονῆς ταύταις ὑποδεικνύουσα τῷ κατ' ἐμὲ πα-
ραδείγματι. Οὕτως δὲ ὀρθρίσαντες, Ἰδωμεν εἰ ἤνηθη-
σεν ἡ ἄμπελος, ἤνηθον ὁ κυπρισμὸς, ἤνηθον
αἱ ῥοαί· ἥτοι, θεασώμεθα σὺ τε ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ
βλέπων, καὶ ἐγὼ ἡ ἐν τῷ φανερῷ, ἐὰν ἡ εἰς σὲ τῶν
μαθητευομένων μοι πίστις, ἥτις εἰς τὰς διαφόρους
ἀρετάς, ὡς εἰς κλήματα ἄμπελος διαιρεῖται, ἤνηθη-
σεν ἐντός τε κατ' ἔξιν τοῖς λόγοις τῶν ἀρετῶν, καὶ
ἐκτός κατ' ἐνέργειαν τοῖς τρόποις αὐτῶν. Ὁ γὰρ
κατὰ τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν ἀντισμὸς τῆς ψυχῆς
κυπρίζει κατὰ τοὺς τρόπους αὐτῶν ἐν σαρκί. Ἡς
πίστεως τὸ δῆθεν μυστικὸν καὶ φανερὸν ἄνθος, ῥῶον
ἔστιν ἄνθος· ἀλλ' ἐντός μὲν τὸ γλυκὺ τοῦ καρποῦ
περιφέρουσι, ἐκτός δὲ τὸ τοῦ λεπύρου πικρὸν. Καὶ
γὰρ καὶ ὁ τῆς πίστεως καρπὸς κατὰ μὲν κεκρυμ-
μένην τῆς ψυχῆς διάθεσιν, εὐφραντικὸς ἔστι, διὰ
τὴν τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας ἐλπίδα· κατὰ δὲ
τὴν ἐκτός τῆς σαρκὸς ὀδυνηρὸς, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς
ἐπίπνον. Ἐκεῖ δώσω τοὺς μαστοὺς μου σοί. Δη-
λονότι. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀγρῷ τῶν μαθητευομένων
μοι προσάξω σοὶ τῷ νυμφίῳ μου τὴν πρὸς ταύτας
ἡθικὴν καὶ φυσικὴν διδασκαλίαν· μου, ὡς διὰ τούτων
αὐτὰς πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀνάξασα ἐν τῷ ἀπο-
δεῖξαι τὴν τῶν ὄλων φύσιν σε τὸν ταύτης αἴτιον
ἀνιττομένην συμβολικῶς ὡς ἀλήθειαν· καὶ οὐχὶ
κατὰ τοὺς ματαιόφρονας Ἑλληνας, παρασκευάζειν
ταύτας ταῖς φυσικαῖς ἐννοίαις μακρὰν σου τῆς ἀλη-
θείας ἀπάγεσθαι. Καὶ γὰρ, Αἱ μανδραγόραι ἐδώκαν
ὄσμήν. Πάντως αἱ τῶν αἰσθητῶν ἐπιφάνειαι καὶ τὰ
τῆς Γραφῆς σύμβολα, ἄπερ τὸν τούτοις κατ' αἰσθη-
σιν ἐναπομένοντα νοῦν, καὶ μὴ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν
ἀλήθειαν ἐρηγορότως διαβαίνοντα ναρκῶν καὶ ἡλι-
θιῶν, ὡς τινες μανδραγόραι, παρασκευάζουσι. Παρ-
έσχον εὐωδίαν τῶν τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας λόγων
πνευματικῶς θεωρουμένων. Ἐντεῦθεν δὲ, Καὶ ἐπὶ
θύραις ἡμῶν πάντα τὰ ἀκρόδρυα· εἶπουν, Ἐπὶ ταῖς
αἰσθησεῖς μου (ἀλλ' ὡς θύραι τινές, ἐξάγουσι μὲν
ἐμὲ πρὸς ἀναζήτησιν σου, ὡς πάντων αἰτίου, διὰ
τῆς τούτων φυσικῆς ἐν πνεύματι θεωραίας· εἰσ-
άγουσι δὲ σε κατὰ γνώσιν πρὸς με διὰ μέσου νοός)
ἀρόχειροί εἰσι πάντες οἱ τοῖς τε συμβόλοις τῆς γρα-
φῆς, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις τῶν αἰσθητῶν, ἄπερ, ὡς
δρῦες τινές, ἀλογίαν Ἰουδαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν
ἔτρεπον, ἐργεκεντρισεμένοι τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας
λόγοι. Ὅθεν, Νέα πρὸς παλαιὰ, ἀδελφιδί μου, ἐτή-
ρησά σοι. Δηλαδὴ, Τοὺς νεάζοντα (τῷ καινοποιῷ
τοῦ Πνεύματος χάριτι) εὐαγγελικοὺς λόγους πρὸς
τοῖς παλαιωθεῖσιν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰουδαϊ-

⁷⁰ Psa. ciii, 15.

κῆς ἀγνοίας φυσικοῖς καὶ γραπτοῖς μου ἐφύλαξά A autoremque cognoscerem; et spiritales perfecta σοι· τοῖς μὲν γραπτοῖς καθαρθεῖσα καὶ ἠθικῶς παι- atque absoluta, ut te cum Patre et Spiritu consub- δευθεῖσα, τοῖς δὲ φυσικοῖς φωτισθεῖσα, καὶ τοῦ παν- stantialem intelligerem, et prædicarem. τὸς αἰτιῶν σε διὰ τῆς τῶν γεγονότων θεωρίας κατιδοῦσα, καὶ τοῖς πνευματικοῖς τελειωθεῖσα καὶ θεολογούσά σου [τὸ] μετὰ Πατρός καὶ Πνεύματος ὁμοούσιον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Τίς δόξη σε, ἀδελφιδέ μου, θηλάζοντα μαστοὺς μητρός μου; Ἦγουν, Ἐπειδήπερ με ἡ πρώτη σου παρουσία πρὸς τὸ ἀπολαῦσαι σου ἡτοίμασται, τίς μοι κατὰ τὴν δευτέραν σου παρουσίαν παράσχη σε τὸν ἀγαπητόν μου μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς βασιλείᾳ (ἥτις ἐστὶν ἡ μήτηρ ἡμῶν τῶν πιστῶν ἄνω Ἰερουσαλήμ) πίνοντα τὸ καινὸν πόμα, βέον ἐξ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς κατὰ χάριν ἀμέσως, ὡς τὸ ἀπὸ μαζῶν μητρός γάλα εἰς τὰ ἔκγονα ταύτης, κἀντεῦθεν τρέφον τὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν, τὸ τέλος B τῆς πίστεως τῶν ὑπὲρ φύσιν τὴν μέθεξιν τὴν θείαν καὶ ἀνενόητον ἡδονῆν, ἣν αὐτὸς ἐμποιεῖν πέφυκε φύσει κατὰ χάριν τοῖς ἀξίοις ἐνούμενος; Οὕτω γάρ, Εὐρουσά σε ἔξω φιλήσω σε, καὶ γε οὐκ ἐξουδε- νώσουσί με· ἦτοι, Ἐπιγνοῦσά σε οὐχ ὡσπερ νῦν κατὰ πίστιν, ἀλλὰ κατ' εἶδος, ἐν τῇ ἔξω τῆς θεϊνῆς σου οὐσίας ἡμετέρα οὐσίᾳ τὴν ἀφθαρσίαν ἡμῶν, καὶ τὴν ἀτρεψίαν ἐπὶ τῆς κοινῆς δωρούμενον ἀναστά- σεως, ἀπολαύσω σου, κἀν νῦν παρὰ τῶν τὰ τοῦ κό- σμου φρονούντων ἐξευτελιζῶμαι, ὡς διὰ τὴν περι- σὲ κατάθεισιν πάντα περιφρονοῦσα τὰ πρόσκαιρα. Τίς δ' ὁ τρόπος τῆς ἀπολαύσεως ἔσται μοι; Καὶ γάρ παραλήψομαι σε, εἰσάξω σε εἰς οἶκον μητρός μου, καὶ εἰς ταμιεῖον τῆς συλλαβούσης με. Πο- τιῶ σε ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἀπὸ νάματος C ῥοῶν μου. Δηλώνοντι, Σοῦ χαριζομένου μοι τὴν θέωσιν λάβω σε, ποθεῖσά σου τὴν λαμπρότητα· καὶ ἐν τῷ ταύτην θεάσασθαι εἰσαγάγω σε εἰς νοῦν, ὃς οἶκος μὲν ἐστὶ τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος τεκούσης με, οἶα μητρός, τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, ὡς ταύ- τῆς διὰ τὸ καθ' ὁμοίωσιν χωρητικός. Ταμιεῖον δὲ πάλιν αὐτῆς, ὡς τοὺς ἀποκρύφους ταύτης θησαυ- ροὺς διὰ τὸ κατ' εἰκόνα ἔχων ἀποθέτους ἐν ἑαυτῷ. Ἦτις με χάρις συνέλαβε διὰ πίστεως. Ἦρὸς τούτοις δὲ προσάξω σοι τῶν διψῶντι τὴν σωτηρίαν μου, ὡς τι πόμα, τὴν τε ἀπὸ τῆς συνθέσεως τῶν ἐν πάσῃ τῇ κτίσει καὶ τῇ Γραφῇ διαφόρων λόγων ἡρτημένην μοι ἄληστον σου ὡς ἀληθείας γυνῶσιν· ἦτις οἶδ' ἔπερ εὐώδης οἶνος ἱλαρῶν καρδίαν εὐφραίνει τὰς μετα- λαμβανούσας ταύτης ψυχὰς, καὶ τὴν ἀενάως μοι D βλύζουσαν ἀγάπησίν σου, ὡς ἀγαθοῦ, τῆς τοῦ φόβου σου ὑπεροχῆς καὶ τοῦ πόθου τῆς μετοχῆς σου, τῶν δίκην ροῶν τῶν μὲν στυπτικῶν στηριζόντων με, τῶν δὲ γλυκαίνοντι εὐφραίνοντων με.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐἶτα πρὸς τὰς μαθητευομένας αὐτῇ στρέφουσα πάλιν τὸν λόγον διδάσκει τῶν παρ' αὐτῆς πρὸς τὸν νυμφίον εἰρημένων, φάσκουσα·

Εὐάννομος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλῆν μου.

Ἦγουν, ἐπειδήπερ αὐτῶν ὑπέδοχομένων κολάσεων τοὺς ἐξ εὐωνόμου τοῦ νυμφίου ἀπειλαί, νῦν ὑπὸ τὸ

Trium Patrum.

Quis det te, consobrine mi, sugentem ubera matris meæ? Quoniam prior adventus tuus me ad te perfruentem præparavit, equis tribuet mihi secundo adventu tuo dilectum meum nobiscum in Patris regia (quæ fidelium est mater, superna Jerusalem²⁰) novum bibentem poculum, quod ex ipsa in nos per gratiam sine medio quasi lac ex matris uberibus in filios ipsius fluat, atque ita salutem animarum nostrarum nutriat, finemque fidei præbeat, nempe bonorum quæ supra naturam sunt communionem, et divinam illam atque incredibilem voluptatem, quam ipse naturaliter obtinens, dignis conjunctus per gratiam impertitur? Sic enim inveniens te foris suaviabor: et nemo sane me contemnet. Ita cognoscens te, non ut nunc per fidem, sed per aspectum, foris extra divinam substantiam tuam in nostra substantia incorruptionem nobis atque immutabilitatem in communi dilargientem resurrectione, perfruemur te: et nemo quidem despiciet me. licet nunc a mundi sapientibus spernar, quod propter amorem tuum caduca contemnam. Quis autem erit mihi fruendi modus? Apprehendam te, introducam te in domum matris meæ et in cubiculum ejus quæ concepit me. Dabo tibi poculum de vino condito, de lacte malorum puniceorum meorum. Capiam te qui mihi divinitatem elargiris, cupida splendoris tui, in eoque contemplando introducam te in mentem quæ domus est gratiæ Spiritus sancti, a qua ut a matre per baptismum genita sum, et propter similitudinem illius est capax. Cubiculum autem rursum est ipsius, quoniam propter imaginem thesauros ejus in se reconditos habet. Quæ quidem gratia concepit me per fidem. Ad hæc tibi sitienti salutem meam, quasi poculum quoddam offeram perpetuam tui qui veritas es, cognitionem, ex compositione diversarum rationum quæ in omnibus creaturis Scripturaque sunt, instructam et concinnatam. Hæc enim, tanquam vinum odoratum lætificans cor lætitia conspergit animas, a quibus percipitur, perennemque mihi tui, ut summi boni, amorem infundit, ex præstantia timoris tui et desiderii te perfruenti: quorum quidem tanquam malorum puniceorum alter acerbitate sua me comprimit, alterum dulcedine oblectat.

Trium Patrum.

Deinde ad discipulas suas sermonem convertens, causam exponit, quamobrem ea dixerit ad sponsum suum:

Læva ejus sub capite meo.

Quia sponsi communicationes suppliciorum quæ a sinistra ejus collocandis impendent, nunc sub capite

²⁰ Galat. iv, 26.

meo, sub mente videlicet quæ animæ meæ pars est præcipua, sensus subjiciunt: idcirco futurum spero ut ejus dextera (promissa nimirum regni cælestis bona quæ a dexteris collocandos manent) me sit complexura, id est, comprehensura me totam in futuro sæculo, infinitam animæ et corpori lætitiæ præbens. Universa igitur quæ exposita sunt cum veluti magistra dixisset, subintulit:

Adjuravi vos, filiæ Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si suscitetis et excitetis charitatem, donec voluerit.

Divinorum mysteriorum expositione tanquam jurejurando vos confirmavi, discipulæ meæ, quæ in sancto Spiritu video eum qui nos Patri suo reconciliavit: dum causam ostendi, quæ per intellectivas activasque potentias, perque fortitudines in hoc mundo valentes, virtute excitetis et scientia suscitetis eum in vobis (nam dormire videtur, dum ignoratur quod rectum bonumque est, nec re ipsa perficitur) qui dilexit nos et se ipsum, ut nos redimeret, obtulit, donec secundo adventu suo voluerit, quæ sua per naturam sunt propria, ea in nobis per gratiam accipientibus exsequi. Discipulæ admiratione ac stupore plenæ de magistra:

Quæ est, inquiunt, ista, quæ ascendit dealbata, innixa super nepotem suum?

Quænam est hæc, quæ tam perite docens, a rebus arcanis ad magis arcanas reconditasque progreditur? ab omni peccatorum macula purgata, atque innixa nepoti suo? Sponsus igitur animadvertens sponsæ in discipulis instituendis diligentiam, amplectensque illius ad bonum sedulitatem, commonet eam prioris vitæ ut submissee de se sentiat, ne laudibus elata incidat in arrogantiam:

Sub pomo, inquiens, excitavi te.

Id est, sub rebus istis procreatis quæ suavis pomi instar sensus omnes oblectant, te desidia ad bonum amplectendum inertem et rerum caducarum studio consopitam, excitavi, providentiæ judicii que rationibus et sermonibus impellens ad desiderium mei, etenim

Illic peperit te mater tua. Illic peperit te genitrix tua.

In affectione scilicet rerum fluxarum concepit te prima mater tua Eva generans cum voluptate, et pariens cum dolore. Quibus affectionibus, rerum fragilium desiderio laborabas, voluptatem sequens doloremque fugiens, ad voluptatis finem ita contendens, ut a dolore velles separari: quod quidem fieri nullo modo potest. Proinde si cupis ab istis perturbationibus esse libera. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super bruchium tuum.* In me nimirum exemplari permaneto, principe quidem tui parte mente servans imaginem per veram contemplationem et desiderium mei: vi autem qua ad agendum vales, similitudinem servans per

δίχην κεφαλῆς ἀρχικὸν τῆς ψυχῆς μου πάντως τὸ νοερὸν ὑποτάσσουσι τὸ αἰσθητικὸν, διὰ τοῦτου ἐν ἐλπίσιν εἰμι, ὅτι καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήφεται με. Ἔτουν, τὰ ὑποδεχόμενα τοὺς ἐκ δεξιῶν ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας, ὄλην με κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα περιέξουσι ψυχῇ καὶ σαρκὶ τὴν ἀπέραντον εὐφροσύνην παρέχοντα. Πάντα δὲ τὰ εἰρημένα διδασκαλικῶς εἰποῦσα ἐπάγει:

Ἄρκεισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, ἐν ταῖς δυνάμεισι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐὰν ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ.

Ἦτοι, Κατησφαλισάμην ὑμᾶς, ὡς δι' ὄρκου, τῆς τῶν θεῶν μυστηρίων ἐξηγήσεως, μαθητρία μου, τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ὁρώσης τὸν καταλλάξαντα ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ ἀναδιδάξασα τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν ταῖς θεωρητικαῖς καὶ ταῖς πρακτικαῖς δυνάμεισι καὶ ἰσχύσεσι, ταῖς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ δυναμέναισι, ἐγείρητε κατ' ἀρετὴν καὶ ἐξεγείρητε κατὰ γνώσιν ἐν ὑμῖν, καθεῦθεν δοκοῦντα, ὅταν ἀγνοῆται τὸ εὐθεῖς, καὶ μὴ πράττεται τὸ καλὸν, τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς, καὶ δόντα ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν ἕως ἂν εὐδοκῆσῃ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν αὐτὸς τὰ κατὰ φύσιν οἰκεία δρᾶν ἐν ἡμῖν πάσχουσι κατὰ χάριν αὐτά· αἱ δὲ θάμβους πληρωθεῖσαι περὶ τῆς διδασκαλίου φασί·

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λευκανθισμένη, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς;

Δηλαδή, Ὅποια ὑπάρχει αὕτη ἡ διδασκαλικῶς ἀπὸ μυστηρίων εἰς μυστηριώδεστέρα ἀναβαίνουσα, κεκαθαυμένη παντὸς βύπου ἀμαρτημάτων, καὶ ἐπεριδομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς; Ὁ γοῦν νομφίος τὴν ἐπὶ ταῖς μαθητευομέναις τῆς νόμφης ὁρῶν ἐπιμέλειαν, καὶ ἀποδεχόμενος τὴν ταύτης εἰς τὸ ἀγαθὸν διέγερσιν. ἀναμιμνήσκει αὐτὴν τοῦ προτέρου βίου ὥστε μετριοφρονεῖν, καὶ μὴ διὰ τῶν ἐπαίνων τῷ τῆς οἰήσεως πάθει περιπεσεῖν. Καὶ φησι πρὸς αὐτήν·

Ἰπὸ μῆλον ἐξήγειρά σε.

Ἦγουν, Ἰπὸ τὴν, δίχην μῆλου τέρποντος, τὰς πλείους τῶν αἰσθήσεων ἀπάσας ταύτας εὐφραίνουσιν αἰσθητὴν κτίσιν καθευδούσης σου, τῇ πρὸς τὰ καλὰ βόθυμια διὰ τὴν πρὸς τὰ ὕλικά σχέσιν, διήγειρά σου τὸ φρόνημα πρὸς πόθον ἐμὸν λόγοις προνοίας καὶ κρίσεως, καὶ γὰρ.

Ἐκεῖ ὠδίνησέ σε μήτηρ σου. Ὠδίνησέ σε ἡ τεκοῦσά σε.

Δηλονότι, Ἐν τῇ σχέσει τῶν ὕλικῶν συνελάβετό σε ἡ προμήτωρ σου Εὐα, τῇ καθ' ἡδονὴν γενέσει, καὶ ἀπέτεκέ σε τῇ κατ' ὀδύνην γεννήσει. Ἰφ' ὧν συνελχον τῇ προσπαθείᾳ τῶν αἰσθητῶν, τὴν μὲν δι' ἡδονῆν διώκουσα, τὴν [δὲ] δι' ὀδύνην φεύγουσα· κἀντεῦθεν φιλονεικοῦσα τῆς ἡδονῆς τὸ τέλος, τὴν ὀδύνην φημί, ταύτης ἀποχωρίσαι, ὅπερ ἀμήχανον. Εἰ οὖν βούληθαι διαμείνειν τῆς τοιαύτης σχέσεως ἐλευθέρα, θεός με ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου· εἴτουν, Ἐν ἐμοὶ τῷ ἀρχετύπῳ μείνον, τηροῦσα τῷ μὲν ἡγεμόνι σου νῦν τὸ κατ' εἰκόνα κατ' ἀπλανῆ θεωρίαν καὶ διάθεσιν ἐμοῦ· τῇ δ' ἐνεργητικῇ σου δυνάμει, τὸ καθ' ὁμοίωσιν,

κατὰ πρᾶξιν ἀνυπόκριτον καὶ διάπυρον ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ· κἀντεῦθεν μενῶ καὶ αὐτὸς ἐν σοὶ, φυλάττων ὡς τις σφραγὶς τοῦ διανοητικοῦ σου τὴν ἔξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀσύλους τῆ σχέσει τῶν ὑλικῶν, ὅτι κραταιά, ὡς θάνατος, ἀγάπη, σκληρὸς, ὡς ᾄδης, ζῆλος. Ἦτοι, ἐὰν ἐν τῇ ἐμῇ ἀγάπῃ, καὶ τῷ δι' αὐτὴν ζῆλῳ μενεῖς, μενῶ καὶ αὐτὸς ἐν σοὶ· καὶ φυλαχθήσῃ, ὡς εἴρηται. Ἐπειδὴ περ ἡ μὲν ὀλικὴ εἰς ἐμὲ ἀγάπη ἰσχυρά ἐστίν, ὡς πᾶσαν ἐπὶ κακὸν ὁρμήν τε καὶ κίνησιν καταπαύουσα, δίκην θανάτου. Ὁ δὲ δι' ἐμὲ ζῆλος ἀνένδοτος τῷ κακῷ, ὡς ἀλόγους ὁρμὰς δεσμεύων, καὶ ἀπροϊτούς κατέχων οἷά περ ᾄδης. Καὶ γὰρ περίπτερα αὐτῆς, περίπτερον πυρὸς, ἀθρακας πυρὸς φλόγες αὐτῆς. Δηλαδὴ τὰ ἔργα τῆς πρὸς με ἐμπύρου ἀγάπης ἀναπτέρωσις ταύτης ἐστίν· Ἀσφαλίσεως ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας κατὰ θεωρίαν τὸν νοῦν, καὶ ἀφανιζούσης τὴν ἀγνοίαν· κἀντεῦθεν δεκτανώσεως κατὰ πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν πᾶσαν κακίαν, (οἷά περ εὐπρηστον ὕλην φλόγες) καὶ ἐπιδημιώσεως εἰς ἀξίαν. Διόπερ ὕδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σθεῖσαι τὴν ἀγάπην, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν. Ἦγουν αἱ βέουσι ὡς πληθὸς ὕδατων ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν πολλαὶ θλίψεις, καὶ αἱ τούτων ἀλλυπᾶλληλοι ὡς ποτάμια βέύματα ἐπαγωγὰ, ἐν αἷς τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα τὴν εἰς ἐμὲ ἀγάπην σπεύδουσιν ἢ ἐκρίζωσαι τέλειον διὰ μισοθείας, ἢ καταλύσαι διὰ μισανθρωπίας, οὐ δυνήσονται οὔτε πάντη σθεῖσαι αὐτὴν διὰ βλασφημίας, οὔτε κατακλύσαι καὶ ἀφανίσει δι' ἀπραξίας τῶν ἐντολῶν μου· αἴπερ ἀποδεικνύουσι μὲν τὴν εἰς ἐμὲ ἀγάπην, συμφέρονται δὲ εἰς τὸν πλησίον. Ἦλθὼν ἐὰν δὴ ἀνὴρ τὸν πάντα βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐξουδενώσῃ. Ἐξουδενώσουσιν αὐτόν· δηλονότι, ἐὰν ὁ μὴ τῇ τῶν προσκαίρων ἀπάτῃ ἐκθηλυνόμενος, παράσχη τοῖς δεομένοις πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διὰ τὴν πρὸς με ἀγάπην, εὐτελισμῷ εὐτελίσουσιν αὐτόν αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις· πάντως ᾗ τὸν ἰὼδ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν παντὸς τοῦ αἰσθητοῦ πλοῦτος αὐτοῦ ἐξουτέλιαν, ἐξαιτούμενα· τοῦτον ἀπ' ἔμου εἰς δοκίμιον τῶν διὰ σαρκὸς ὀδυνῶν, καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς τούτου ὀνειδισμόν ἐπεγεύρουσαι. Ταῦτα τοῖνον οὐτὴ εἰδύια, ὅταν πάσας μοι τὰς ἐντολάς τηρῆς, καὶ ὀδύνη σοὶ ἐπέλθῃ σαρκὸς κατὰ συγχώρησιν ἐμὴν, γίνωσκε τὸ τοιοῦτον ἐπισυμβαίνειν σοι, ἵνα σου ἡ πρὸς ἐμὲ ἀγάπη πᾶσι καταδηλὸς γένηται, μὴ ἐνδιδούσης τοῖς πειρασμοῖς, καὶ οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι πρόνοιαν ἐπὶ πάντα διεκρούσαν.

Ἄδελφῆ ἡμῶν μικρά, καὶ μαστοὺς οὐκ ἔχει. Τί ποιήσωμεν τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἂν λαληθῇ ἐν αὐτῇ; Εἰ τεῖχος ἐστίν, οἰκοδομήσομεν ἐπ' αὐτὴν ἐπέλξεις ἀργυρᾶς· καὶ εἰ θύρα ἐστὶ, διαγράφομεν ἐπ' αὐτὴν σανίδα κεδρίνην.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ δὲ νόμφη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἤδη μὲν τὴν ἑαυτῆς παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα ἀσφάλεια, ποθοῦσα ὅτι καὶ τὴν διὰ βαπτίσματος κατὰ γνῶσιν καὶ ἀρετὴν τελείωσιν τῆς τῶν κατηχομένων αὐτῇ Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων ὁμηγύρωσε, περὶ ταύτης φησὶ πρὸς

PATROL. GR. CXXII.

A actionem minime simulatam, ardentemque declinationem a malo. Sic enim ipse quoque in te manebit, ut signaculum, tum intelligendi tum agendi potentias ut rerum fragilium et caducarum affectionibus integras conservabo. *Quia fortis est, ut mors, dilectio; dura sicut infernus, æmulatio.* Hoc est, si in charitate mea permanseris, et ego in te permanebo, et conservaberis, ut dictum est. Nam integra atque perfecta erga me charitas tam fortis est, ut, mortis instar, omnes ad malum motiones atque impetus sedet: æmulatio autem propter me malo non cedit, sed tanquam infernus rationi repugnans motus vincit, victosque, ne progredi possint, coercet. Alæ enim ejus alæ ignis: prunæ ignis, flammæ ejus. Opera quippe ardentis erga me charitatis sunt hujus alæ, quæ illustrat in luce veritatis mentem per contemplationem, atque ignorantiam tenebras discutit, et per actionem atque opera mandatorum malitiam omnem (ut flammæ materiam accensu facilem) absumit, et incrementum suggerit. Quamobrem *aqua multa non poterit extinguere charitatem, et flumina non obruent ipsam.* Fluentes nimirum, et aquarum copiam ex molestarum hieme tentationum multæ tribulationes, et alii super alios tanquam fluviales fluctus ingruentes earum impetus, quibus nequitiam spiritus charitatem erga me conantur aut radicibus per impietatem in Deum evellere, aut per odium in proximum obruere; nec potuerunt extinguere ipsam per blasphemiam, nec obruere atque abolere per contemptum mandatorum, quæ charitatem tum erga me declarant, tum perficiunt erga proximum, Attamen *si dederit homo omnem vitum suam in charitate, despectione despicient eum.* Si quis rerum istarum fragilium blanditiis minime effeminatus aut deceptus, propter suam in me charitatem omnia bona sua pauperibus distribuerit, adversariæ potestates eum aspernabuntur, eo nimirum contemptu quo Job, omnibus illi divitiis adeptis, ita despexerunt, ut eum a me per carnis dolores explorandum flagitantes, etiam amicos ejus ad ipsum contumeliis vexandum incitarint. Hæc tu perspicies, cum omnia mandata mea custodieris, et permissu meo te carnis dolor invaserit, cogita id tibi contingere, non quod providentia non sit quæ cuncta gubernet ac moderetur, sed ut tua tentationibus minime succumbentis erga me charitas fiat omnibus manifesta.

Soror nostra parva, et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die in qua verbum factum fuerit in ea? Si murus est, ædificabimus super eam propugnacula argentea: si ostium est, describemus super eam tabulam cedrinam.

Trium Patrum

Sponsa Christi Ecclesia, cum jam suam ipsius ab eo securitatem esset assecuta, cuperetque tum Judæorum tum gentium a se initiatorum multitudinem per baptismum ex scientia et virtute ad perfectionem pervenire, hæc de illa ad sponsum verba

22

facit: *Soror nostra parva, et ubera non habet*. Quæ naturæ similitudine soror est nostra, multitudo, parva adhuc est propter infidelitatem; et ideo rationes et mores qui a te sponso tanquam ubera exhibentur, ut salutem suam ex illis sugat, non habet. *Et quid faciemus sorori nostræ in die in qua verbum factum fuerit in ea?* Quid de hac quæ nostra soror dicitur, eo tempore agemus, cum per fidem accipiet prædicationem tuam? *Si murus est, ædificabimus super eam propugnacula argentea: et si ostium est, describimus super illam tabulam cedrinam*. Si legalium præceptorum observatione tanquam murus exstructa est, imponemus super eam veluti propugnacula argentea, fulgentes in legali littera mysteriorum rationes. Quod si naturali contemplatione per sensum aperta est, tanquam porta cognitionis aditum patefaciens, formemus in ea quasi tabulam cedrinam, mentem quæ sensus contrahat imperfectos, quæque fidem ex operibus perfectam habeat, et gladio spiritus amputet tum falsas omnes opiniones, tum virtutis defectus atque excessus; quibus ex rebus perfectionem in te huic, quam dixi, multitudini, tu quidem largieris: ego autem ministrabo.

Trium Patrum.

Multitudo ex Judæis ad fidem vocata, cum de se verba illa (*Ubera non habeat, et: Si murus est*) a magistra sponsa dici animadvertisset, ad utrumque respondens jactabunda quodammo, *Ego, inquit, murus; et ubera mea sicut turres*. Murus sum ego plane ex Israelitis conflata multitudo, utpole exædificata legalium mandatorum disciplina; quale est illud: *Non machaberis*⁸¹, et reliqua. Turribus autem videntur similes figuræ et notæ illæ legalis litteræ, quæ mihi; uberum instar cibum infantibus et rudibus nutriendis atque imbuendis idoneum subministrant: meque gentium moribus inexpugnabilem custodiunt. Et enim *ego fui in oculis ejus, quasi reprensor pacem*. Ego profecto visitatione divina digna quondam fui. Ac tametsi veram pacem nos proprio patri reconcilians non agnovi, eam tamen per figuras in prophetis didiceram. Ad hanc sponsa, uti magistra: Quid, inquit, mihi vetera proponis? *Vinea fuit Salomoni in Beelamon*: spiritalis scilicet plantatio fidelium Ecclesia facta est *pacifico regi in multitudine gentium*: id enim significat Beelamon. *Tradidit vineam custodibus*: id est, commisit Ecclesiam apostolis et doctoribus qui vigilanter custodiunt eam, ne variæ adversus illam hæreses insurgentes eam vastent, atque unitatem ipsius in diversas secent opiniones. *Vir afferet pro fructu ejus mille argenteos*. Is nimirum qui ex numero perfectorum, destructis quæ erant parvuli in afferendo his: ab initiatoribus spiritali Ecclesiæ fructu, purgatione scilicet et perfectione, fert tanquam

⁸¹ Exod. xx.

αὐτόν· Ἡ ἀδελφὴ ἡμῶν μικρὰ καὶ μαστοὺς οὐκ ἔχει· εἴτουν, ἡ διὰ τὴν ὁμοφυίαν ἀδελφὴ ἡμῶν χρηματίζουσα πληθὺς ἀτελῆς ἔτι διὰ τὴν ἀπιστίαν ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο λόγους καὶ τρόπους ἀρετῶν προσφερομένους σοι τῷ νυμφίῳ οἷα μαστοὺς, ἵν' ἐν τοῦτοις ἀπολαύσῃ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, οὐ κέκτηται. Καὶ τί ποιήσωμεν τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἂν λαληθῇ ἐν αὐτῇ; Δηλαδὴ τί διαπραξώμεθα ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ᾧ καιρῷ τὸ σὸν κατὰ πίστιν παραδέξεται κήρυγμα; Εἰ τεῖχος ἐστίν, οἰκοδομήσομεν ἐπ' αὐτῇ ἐπάλλξεις ἀργυρᾶς· καὶ εἰ θύρα ἐστὶ, διαγράψομεν ὑπ' αὐτῆν σανίδα κεδρίνην. Ἦτοι, ἐὰν μὲν τῇ πράξει τῶν νομικῶν ἐντολῶν ὠκοδομηται, δίκην τεύχους, ἐπιθήσομεν ἐπ' αὐτὴν ὡσπερ ἐπάλλξεις ἀργυρᾶς τοὺς τηλαυγεῖς κατὰ γνῶσιν λόγους τῶν ἐν τῷ νομικῷ γράμματι συμβόλων. Ἐὰν δὲ τῇ κατ' αἰσθησιν φυσικῇ θεωρίᾳ ἤνοιχται· οἷα εἰσαγωγὸς γνώσεως θύρα, διαμορφώμεν ἐν αὐτῇ οἰοῦναι σανίδα κεδρίνην, τὴν τὰς μεριζούσας τὸν νοῦν αἰσθήσεις συσφιγγούσας, καὶ ἐξ ἔργων τὴν βεβαίωσιν ἔχουσας πίστιν ἀποβαλλομένην τῇ μακρίᾳ τοῦ πνεύματος, πᾶσαν τε δόξαν ψευδοῦ καὶ ἀρετῆς ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολὴν. Κάντεῦθεν τὴν ἐν σοὶ τελειότητα αὐτὸς μὲν τῇ εἰρημένῃ πληθὺς δωρήσῃ· ἐγὼ δ' ὑπουργήσω.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ ἤκουσε τῶν τῆς διδασκάλου νόμφης ῥημάτων ἡ ἐξ Ἰουδαίων εἰς πίστιν προσκαλουμένη ὁμήγουρις, ὅτι τε Μαστοὺς οὐκ ἔχει, καὶ τὸ, Εἰ τεῖχος ἐστὶ, περὶ αὐτῆς εἰρημένον, πρὸς ἀμφοτέρω ταῦτα τὴν ἀπόκρισιν ποιουμένη, φησὶν, ὡσανεὶ δεικτικῶς· Ἐγὼ τεῖχος, καὶ μαστοὶ μου ὡς πύργοι· πάντως ἡ ἐξ Ἰσραὴλ τεῖχος μὲν εἰμι ὡς ὠκοδομημένη τῇ διδασκαλίᾳ τῶν νομικῶν ἐντολῶν, τῶν, Ὁ μοιχεύσεις· καὶ τὰ ἐξῆς. Πύργοις δὲ εἰκόμηναι τὰ δίκην μαστῶν νηπιώδη τροφήν καὶ εἰσαγωγικὴν μοι κομίζοντα σύμβολα τοῦ νομικοῦ γράμματος· ὡς ἀπορρητόν με παραφυλάττοντα τοῖς ἐθνικοῖς ἔθεσι. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἤμην ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ὡς εὐρίσκουσα εἰρήνην. Ἦγουν, αὐτὴ ποτε ὑπῆρχον ἐπισκοπῆς θείας ἀξιουμένη, καὶ κἂν μὴ τότε ἐγνώκειν τὸν καταλλάξαντα ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ πατρὶ τὴν ἀληθινήν εἰρήνην, ἀλλ' ὁμοῦ ταύτην κατὰ τοὺς τύπους ἐν τοῖς προφήταις ἐγνωκυῖα ἐτύγγαλον, πρὸς ταύτην δὲ διδασκαλικῶς ἡ νόμφη φησὶ, Τί μοι προβάλλῃ τὰ παλαιά; Ἀμπελῶν ἐγενήθη τῷ Σολομῶν ἐν Βεελαμών· δηλαδὴ πνευματικὴ φυτεία τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας γέγονε τῷ εἰρηνικῷ βασιλεῖ ἐν πληθει ἔθνῶν· ὅπερ τὸ Βεελαμών παριστᾷ. Ἐδῶκε τὸν ἀμπελῶνα τοῖς τηροῦσιν. Εἴτουν, παρέσχε τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστόλοις καὶ διδασκάλοις, τοῖς ἐργηγῶρως φυλάττουσιν αὐτὴν, ἵνα μὴ αἱ κατ' αὐτῆς ἐπεγειρόμεναι πολυειδεῖς αἰρέσεις ταύτην καταλυήνωται· τὴν ἐνότητα αὐτῆς εἰς ἄλλας δόξας καταμερίσασαι. Ἄνθρωπος οἶσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίους. Δηλονότι ὅς τῶν τελομένων κατηρ... τὰ τοῦ νηπιῦ ἐν τῷ προφερομένῳ τοῦτοις παρὰ τῶν

τελεστών πνευματικῶ τῆς Ἐκκλησίας καρπῶ, τῇ καθάρσει φημί καὶ τῇ τελειώσει, κομίζεται οἷα περ χιλιούς ἀργυρίους τὴν διὰ καθαρότητος καὶ φωτισμοῦ τελειότητα, Ἀκούσας δὲ ὁ νυμφίος τῆς νύμφης, περὶ αὐτοῦ πρὸς τὰς μαθητευομένας αὐτῆ λεγούσης, ὅτι ἔδωκε τὸν ἀμπελῶνα τοῖς τηροῦσιν, ἵνα μὴ δόξωσιν οἱ ἀκούοντες ἀφεστηκέναι τοῦτον τῆς τοῦ ἀμπελῶνος ἐπιμελείας, φησὶ πρὸς αὐτὴν· Ἀμπελός μου ἐμὸς ἐνώπιόν μου. Ἦγουν, κἄν τινὰς φύλακας τῆς Ἐκκλησίας κατέστησα, ἀλλὰ Δεσπότης ταύτης ἐγὼ καὶ Νυμφίος, καὶ ἡ τούτων σπουδὴ ἐν τῇ ἐμῇ ἐπισκοπῇ ἰσχύει· εἰ μὴ γὰρ ἐγὼ φυλάσσω, εἰς μᾶττην ἠγγρόπνησεν ὁ φυλάσσω. Ἡ δὲ Νύμφη ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸν Νυμφίον, φησὶν· (Οἱ χίλιοι σοι, Σολομών, καὶ οἱ διακόσιοι τοῖς τηροῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ· ἤτοι, ἡ μὲν τελειότης σου τοῦ τελειωτοῦ δῶρόν ἐστιν, εἰρηνικὲ τε καὶ εἰρηνοποιή. Ἡ δ' εἰς ἑαυτὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις, διὰ τῆς τῶν σῶν ἐντολῶν ἐργασίας, ἥπερ ἐστὶν ἡμῶν τῆς Ἐκκλησίας καρπὸς τῆς πρὸς Νυμφίον.)

Καὶ ὁ καθήμενος ἐν κήποις (ἐταῖροι προσέχοντες) τῆς φωνῆς σου ἀκούτισόν με. Φύγε, ἀδελφιδέ μου, καὶ ὁμοιωθῆτι τῇ δορκάδι· ἡ τῶν νεβρῶ τῶν ἐλάφων ἐπὶ ἀρῇ ἀρωμάτων.

Τῶν νυμφίω καὶ ταῦτα προσδιαλέγεται, καὶ λέγει αὐτὸν ἐν κήποις καθῆσθαι. Κήποι δὲ εἰσιν οἱ θεῖοι ναοὶ, οἱ τῶν μαρτύρων σηκοί, τῶν τὸν μονήρη βίον ἐπανηρημένων τὰ συστήματα. Ἐν τούτοις, λέγει, πρὸς χιλιούς ἀποτελοῦσιν, καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν μὴ μόνον ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμεισι προσδιαλέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῆς ἡδίστης αὐτοῦ φωνῆς ἀξίωσαι· καὶ μὴ περιεῖν ποθοῦσαν καὶ διψῶσαν ἐντροφεῖσθαι αὐτοῦ τοῖς λόγοις. Παράκελεύεται δὲ αὐτῶν φυγεῖν· φυγεῖν δὲ τίνος, ἢ τὰς πνηρὰς τῶν αἰρετικῶν συμμορίας, καὶ τὰς ἠκονημένας κατὰ τῆς εὐσεβείας γλώσσας. Ἐκείνας αὐρὸν παρακαλεῖ φυγόντα καὶ βδελυξάμενον, ὁμοιωθῆναι δορκάδι ἢ νεβρῶ ἐλάφων, καὶ διαφεῖραι ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἀρωμάτων, καὶ διαφεῖραι μὲν ἐλάφω παραπλησίως τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας θηρία· προῖδειν δὲ τῶν ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλούντων τὴν ἀσέβειαν, ἐλθεῖν δὲ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἀρωμάτων, τοῦ ὕψηλούς μὲν τὴν διάνοιαν, καὶ δίκην ὀρῶν ὑπερέχοντας τὰ κοῖλα, φόνοντας δὲ καρποὺς ἀρωμάτων εὐοσμίων ἀφιέντας. Ὡς δυναμένους λέγειν κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς καὶ ἀρωμάτων ἀρῆ γενέσθαι, ἵνα τοῦ νυμφίου δεξιώμεθα τὰ πηδημάτα, καὶ τὸν μακαρισμὸν ἐκεῖνον ἐρεψώμεθα. Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶν ἀντλήσις αὐτῶν παρὰ σοῦ, αἱ ἀναβάσεις σου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

A mille argenteos purgationis atque illuminationis perfectionem. Audiens vero Sponsus Sponsam de se discipulabus suis dicentem, quod tradidisset vineam custodibus; ne forte putarent qui audiebant, deseruisse illum vineæ curam, ait ad eam: *Vinea mea mihi coram me*. Id est, tametsi quosdam custodes Ecclesiæ adhibui, attamen Dominus ejus ipse sum atque Sponsus; et horum sollicitudo per meam viget tutelam: nisi enim ego custodiero, frustra vigilat qui custodit⁸². At Sponsa vicissim respondens ad Sponsum ait: *Mille tui, Salomon; et ducenti tuis qui custodiunt fructum ejus*. Videlicet: perfectio quidem munus est tuum qui perfectos efficis, o pacifice ac pacis conciliator: revocatio autem nostræ naturæ ad statum suum fit per mandatorum tuorum adimplementum, quod ipsum nimirum est fructus Ecclesiæ nostræ, quæ ad Sponsum pertinet.

Qui sedes in hortis (amici attendentes) vocem tuam audire me facito. Fuge, dilecte mi, assimilare capreæ hinnulove cervorum super montem aromaticum.

Ad Sponsum hæc item loquitur, quem in hortis sedere dicit. Horti autem divina sunt templa, martyrum monumenta, eorum qui solitariam amplexi sunt vitam, conventus. In his mille argenteos pro fructu vineæ afferentibus, Sponsum asserit habitare: atque illum obsecrat, ut non solum cum angelicis virtutibus colloquatur, sed seipsam quoque voce sua dignam efficiat, neve contemnat se quæ desiderio sitique ardet fruendi sermonibus ipsius. Orat ipsum præterea, ut fugiat. Quos autem fugiat, nisi pravos hæreticorum cælus, et acutas adversus pietatem linguas? His declinatis et spretis, hortatur ut capreæ aut hinnulo cervorum similis, fugiat atque in montes aromaticum ascendat, et hinnuli more spiritalis nequitie feras absumat. Prospiciat autem impietatem eorum qui in sublime loquuntur iniquitatem⁸³, et ad montes aromaticum veniat. Ad eos nimirum qui tum excelsa mente sunt præditi, ac veluti montes inter valles excellunt: tum fructus ferunt aromatum fragrantiam redolentes; ut cum beato Paulo possint dicere: *Christi bonus odor sumus*⁸⁴. Faxit autem Deus, ut nos item simus montes aromaticum, qui Sponsi saltus suscipiamus, et beatitudinem illam assequamur. *Beatus vir, cujus est auxilium abs te: ascensiones tuæ in corde ejus*⁸⁵.

⁸² Psal. CXXVI, 1. ⁸³ Psal. LXXII, 8. ⁸⁴ II Cor. II, 15. ⁸⁵ Psal. LXXXIII, 6.

ΤΟΥ ΠΑΝΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΑΝΤΟΔΑΠΗ.

SAPIENTISSIMI ET CELEBERRIMI

MICHAELIS PSELLI

DE OMNIFARIA DOCTRINA

CAPITA ET QUÆSTIONES AC RESPONSIONES CXIII.

AD MICHAELEM DUCAM, IMPERATOREM CPOL.

Ex Apographo Lindenbrogiano, quod exstat Hamburgi in Bibl. S. Joannis, Græce primus edidit et Latine vertit JOAN. ALBERTUS FABRICUS.

1. Credo in unum Patrem, principium omnium et causam, ex nullo factum et solum causæ exper-tem atque ingenitum : natura Patrem unigeniti Filii sui, Spiritus sancti emissorem. Et in unum Filium unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum. Et in Spiritum sanctum non natum ex Patre, sed ex essentia ejus procedentem, dictum Advocatum utpote qui voces precesque omnium exoptit, per omnia similem Patri et Filio, qui ex Patre quidem procedit, sed per Filium datur, et ab omni creatura (1) accipitur. Harum trium personarum Patris, Filii, et Spiritus sancti unum principium, una est natura, una divinitas, una forma, una essentia et potentia.

2. De vocabulis quibusdam in Christianorum dogmate usurpari solitis.

Essentia et natura in sancta et consubstantiali Trinitate unum idemque denotat, ambo enim communia sunt et universalia, et de tribus personis dicuntur, quarum una natura et una substantia, una forma, una divinitas, una gratia, una paritas et æqualitas, una gloria, una confessio et una potentia.

Hypostasis et persona similiter unum et idem significant; nam ita Pater, v. g., hypostasis et persona est, hypostasis et persona Filius, hypostasis et persona Spiritus sanctus. Glorifica igitur tres personas sive hypostases, unam vero naturam earundem atque essentiam. Sancti quippe Patres pro uno eodemque ponunt vocabula essentiae et

α, Πιστεύω εἰς ἕνα Πατέρα τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ αἰτία, οὐκ ἔκ τινος γεννηθέντα, ἀναίτιον καὶ ἀγέννητον μόνον, ὑπάρχοντα Πατέρα φύσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ προβολεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς ἕνα Υἱὸν τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, οὐ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, Παράκλητον ὀνομαζόμενον ὡς τὰς τῶν ὄλων παρακλήσεις δεχόμενον, κατὰ παντὸς ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ, ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' Υἱοῦ δὲ μεταδιδόμενον καὶ μεταλαμβανόμενον ὑπὸ πάσης κτίσεως. Τούτων δὲ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, Πατρὸς Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, μία ἀρχή, μία φύσις, μία θεότης, μία μορφή, μία οὐσία καὶ δύναμις.

β'. Περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι.

Οὐσία καὶ φύσις ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοοπίου Τριάδος τὸ αὐτὸ, ἀμφότερα γὰρ κοινὰ καὶ καθολικὰ, καὶ κατὰ τριῶν ὑποστάσεων λεγόμενα. Τούτων μία φύσις, καὶ οὐσία μία, καὶ μία ἐκτύπωσις, μία θεότης, μία χάρις, μία ἰσότης, μία δόξα, μία ὁμολογία, καὶ μία δύναμις.

Ἐποστάσις πάλιν καὶ πρόσωπον τὸ αὐτὸ ὅλον ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ὁ Πατήρ, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ὁ Υἱός, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Δόξαζε οὖν τρία πρόσωπα. ἔτσι τρεῖς ὑποστάσεις, μίαν δὲ φύσιν τῶν αὐτῶν καὶ οὐσίαν. Οἱ οὖν ἅγιοι Πατέρες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τάττουσι ὃδ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς ὄνομα. Καὶ πάλιν ἐπὶ

NOTÆ.

(1) Hominibus puta, ut Marc. xvi, 15 : Κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.

τοῦ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὸν χαρακτήρα. Μία οὖν θεότης, μία φύσις, μία οὐσία, μία μορφή. Καὶ πάλιν τρία πρόσωπα, τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τρεῖς χαρακτήρες, τρεῖς ιδιότητες. Ἔστι δὲ ιδιότης ἐπὶ μὲν τοῦ Πατρὸς, ἡ ἀγεννησία, ἐπὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ἡ γέννησις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἐκπόρευσις.

γ. Περὶ ἐνυποστάτων.

Πρόσεχε τῷ ὀνόματι τούτῳ, δέσποτά μου, πολυσήμαντον γάρ ἐστι, τὸ δὲ κυρίως αὐτὸ σημαίνον, δυσκολώτατον. Λέγεται οὖν ἐνυποστάτα, πᾶσα ὑπαρξίς εἴτε σωματικὴ εἴτε ἀσωματικὴ, καθ' ὃ ὑφέστηκεν, ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εἴποις ἀνθρώπου καὶ τὸ χρώμα καὶ τὴν οὐσίαν ἐνυποστάτον, κυρίως δὲ τὸ μὲν χρώμα ἐτεροῦπόστατον. Οὐκ ἔχει γὰρ ἴδιαν ὑπαρξίν, ἀλλ' ἐν σώματι ὑφέστηκεν. Ἡ δὲ οὐσία κυρίως ὑπόστασις, ἀλλ' οὐκ ἐνυπόστατος. Ἄλλ' ὅμως καταχρηστικῶς λέγονται καὶ ταῦτα ἐνυπόστατα. Πάλιν λέγεται ἐνυπόστατον ὁ καθ' ὅλου ἄνθρωπος, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἱ ἔξω φιλόσοφοι εἰδικώτατον. Ἐνυπόστατος δὲ λέγεται ὁ καθ' ὅλου ἄνθρωπος, ὡς ἐν ταῖς ὑποστάσεσι θεωρούμενος, οἷον, ἐν τῷ Πέτρῳ καὶ τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς μερικοῖς ἀνθρώποις. Τρία οὖν ταῦτα τοῦ ἐνυποστάτου λεγόμενα σημαίνοντα οὐ πᾶν δύσκολα εἰς κατάληψιν. Περὶ τοῦ τετάρτου τοῦ δυσκολωτέρου ἐφεξῆς ἐροῦμεν.

δ. Περὶ ἐνυποστάτου.

Ἐνυπόστατόν ἐστι τὸ ἄλλῃ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν εἰς ἐνὸς ὄστασις προσώπου καὶ μιᾶς γένεσιν ὑποστάσεως συγκείμενον καὶ συνυφιστάμενον, μὴ μέντοιγε καὶ καθ' ἑαυτὸ γνωρίζημενον. Πρόσεχε, δέσποτά μου, τῷ ὀρισμῷ τοῦ ἐνυποστάτου. Ἡ ἁγία καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ τῆς οἰκονομίας μιᾶν ὑπόστασιν δογματίζει καὶ δύο φύσεις. Ὑπόστασιν τὸν σερκωθέντα Υἱὸν, φύσεις δὲ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Τὸ ὄν σῶμα τὸ ἔμψυχον καὶ ἔννοον, ὃ προσελάβετο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, οὐ καλεῖται ὑπόστασιν, ἵνα μὴ εὐρεθῆ λέγουσα δύο ὑποστάσεις, ὅπερ ἐφλυᾶρει Νοστὸρίας ὁ αἰρετικὸς, ἀλλ' ὀνομάζει ἐνυπόστατον, ὡς ἐν τῇ τοῦ Υἱοῦ ὑποστάσει τὸ εἶναι καὶ τὸ ὑποστῆναι λαβόν καὶ μηδ' ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ προϋποστάν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Χριστὸς μία ὡν ὑπόστασις, μᾶλλον δὲ, ἵνα σαφέστερον εἴπω, αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μία ὡν ὑπόστασις τῆς ἁγίας Τριάδος, γέγονε καὶ τῷ σώματι, ᾧ προσελάβετο, ὑπόστασις, ὥστε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐνυπόστατον μὲν, οὐκ ὑπόστασις δέ.

ε'. Περὶ ὁμοουσίου.

Ὅμοουσία λέγεται ὅσα ταῖς ὑποστάσεσι διήρηται ἀπ' ἀλλήλων, τῇ δὲ οὐσίᾳ ἕνωται. Οἷον ἐγὼ καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι, ὑποστάσεις ἐσμὲν διήρημένοι ἀπ' ἀλλήλων, ὑπὸ δὲ μιᾶν οὐσίαν ἀναγόμενοι κατὰ τὸν κοινὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος· κατὰ γοῦν τὸν λόγον τοῦτόν ἐσμεν ὁμοουσίοι. Οὗτος οὖν καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ μὲν τὰς ὑποστάσεις διήρηται· ἄλλος γὰρ ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς, καὶ ἄλλος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

A naturæ et formæ : ac vicissim idem illis est persona, character et hypostasis. Una itaque est Divinitas, una natura : una essentia, una forma. Nec minus tres sunt personæ, tres hypostases, tres proprietates. Est autem proprietas Patris quidem quod sit ingenuus, Filii quod genitus est a Patre, Spiritus sancti quod procedit.

3. De enhypostatis sive quæ personæ sive hypostasi insunt.

Attende, domine mi, huic vocabulo ἐνυποστάτου plura enim significat, et quid proprie denotet, non adeo dictu facile est. Dicuntur enim inesse hypostasi quæcunque res sive corporales sive incorporeales respectu ejus in quo sunt, quo sensu hominis et color et essentia inesse hypostasi dicitur, proprie tamen color ab altero habet quod subsistit, non enim gaudet ipse subsistentia propria, sed subsistit in corpore : essentia vero proprie ipsa est hypostasis, non vero inest hypostasi. Attamen et hæc subsistentibus inesse dicuntur. Vicissim dicitur etiam inesse subsistentibus homo universæ consideratus, quem philosophi externi speciem specialissimam vocitant. Inesse autem subsistentibus sive individuis dicitur, quod in illis observatur, v. g. in Petro, Paulo et aliis singulis hominibus. Tria hæc significata τοῦ ἐνυποστάτου non adeo difficilia comprehensu sunt, de quarto difficilior jam sum dicturus.

4. De Enhypostato, sive personaliter unico.

Enhypostatatum illud sive personaliter unitum est, quod naturæ alteri essentia differenti in personæ unius sive hypostaseos constitutionem et compositionem additum est et coexistit, nec per se sive seorsim subsistere cognoscitur. Attende, domine mi, definitioni enhypostati. Sancta Ecclesia catholica in incarnatione Christi unam personam et duas naturas docet. Personam, Filium incarnatum, naturas vero, divinitatem et humanitatem. Corpus igitur anima et mente præditum quod Dominus noster Jesus Christus assumpsit, non vocat personam, ne inveniatur duas ponere personas, ut hæreticus Nestorius nugatus est, sed vocat enhypostatatum, sive unitum personali ratione, utpote quod in Filii persona et ut sit, et ut subsistat accepit, nec per momentum antea substitit. Sive potius ut perspicue magis dicam, Filius ipse Dei cum esset una ex personis sanctissimæ Trinitatis, etiam corpus quod assumpsit in personam suam suscepit, ut corpus Domini personæ quidem unitum esset, at persona non esset.

5. De consubstantiali.

Consubstantialia dicuntur, quæcunque subsistentiam quidem habent separatam, subsistentia vero communi junguntur. Sic ego et tu et singuli homines, personæ invicem distinctæ sumus, sed sub una substantia et communi humanitatis notione comprehendimur ; eoque respectu sumus consubstantialia. Eundem in modum Pater, Filius et Spiritus sanctus personis quidem distincti sunt, alius enim est Pater, alius Filius, et alius Spiritus san-

otus, essentia vero junguntur. Essentia nempe communis est personis ratio, una divinitas, una natura, una forma. Consubstantiales igitur sunt Pater, Filius et Spiritus sanctus tanquam qui unius ejusdemque sunt essentia. Distinguuntur personis, ut dictum est, sed unum sunt essentia et natura. Ideo consubstantiales atque ejusdem naturae appellari consueverunt.

6. De simul personam constituentibus.

Simul personam constituentia differunt quidem essentia, sed in unam eandemque personam coaluerunt, ut tu, Michael imperator; compositus es ex anima et corpore. Hæc vero partes, anima et corpus, essentia inter se differunt: alia enim animi, alia corporis essentia est. Ex Christianorum vero sententia simul personam hæc constituunt, neque anima antiquior est corpore, neque corpus anima vetustius, sed simul anima corpusque, ut quæ differunt essentia ratione, contemporanea tamen sunt et mutuo subsistunt, simulque personam constituentia et sunt et appellantur. Non vero simul personam constituentes sunt Pater, Filius et Spiritus sanctus, licet nullus horum antiquior est vel junior, siquidem essentia ratione non differunt. Consubstantiales autem et sunt et nominantur.

7. De essentiali unitate et differentia.

Essentialis unitas est, qua multæ hypostases in unam essentiam colliguntur, ut singuli homines personis distincti, sed uniti essentia sive communis humanitatis ratione. Hæc igitur hypostaseon unitio in unam essentiam dicitur unitas essentialis. Essentialis vero differentia est, quando junctæ et unitæ in unum hypostasin naturæ inconfusæ et haud imminutæ manent, ut duæ naturæ in Christo, divinitas et humanitas in unam conjunctæ personam non confusæ neque imminutæ sunt, sed essentiali differentia distinguuntur. Singulæ enim harum naturarum inconfusæ et impermixtæ sunt ratione essentia, differunt autem invicem non quoad personam, una enim utrisque hypostasis, sed essentiali differentia.

8. De personali unione et differentia.

Personalis unio est, quæ diversas essentias et naturas in unam personam et unam eandemque hypostasin colligens ac constringens, ut in incarnatione Domini nostri Jesu Christi unio intercessit personalis. Duæ enim naturæ in ipso in unam eandemque personam inconfusæ sunt unitæ. Personalis vero differentia est, quando sub una et communi essentia comprehensæ personæ invicem numero distinguuntur, et proprietatibus tanquam certis notis plures constituunt, quemadmodum tu et ego atque quivis alii homines proprietatibus et characteribus distincti ab invicem sumus, et personaliter differimus. Sic verbi gratia ego sum paulo procerior, fusco colore, et subalbus. Tibi statura medio-

κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν ἤνωνται. Οὐσία δὲ ἐστὶν ὁ κρινὸς λόγος τῶν ὑποστάσεων, ἥτοι ἡ μία θεότης, ἡ μία φύσις, ἡ μία μορφή. Ὁμοούσια οὖν ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς τυγχάνονται οὐσίας. Διήρηνται μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ἤνωνται δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν ἥτοι φύσιν. Διὰ τοῦτο οὖν λέγονται ὁμοούσια, κατὰ ὁμοφυΐαν.

ς'. Περὶ ὁμοούσιότητος.

Ὁμοούσιότητα λέγονται, ὅσα διαφέρει μὲν ἀλλήλων κατὰ τὴν οὐσίαν, εἰς μίαν δὲ καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀλλήλοις συντίθεται, οἷον σὺ, ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Ταῦτα δὲ τὰ μέρη, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, διάφορά εἰσι κατὰ τὴν οὐσίαν. Ἄλλη γὰρ οὐσία ψυχῆς, καὶ ἄλλη σώματος. Ὁμοούσιότητα δὲ κατὰ τὴν Χριστιανικὴν δόξαν· οὔτε γὰρ ἡ ψυχὴ προγενεστέρη τοῦ σώματος, οὔτε τὸ σῶμα πρεσβύτερον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁμοῦ ψυχῆ καὶ σώματος, ὥστε ὅσα διαφέρει κατὰ τὴν οὐσίαν, ὁμόχρονα δὲ καὶ συνάλληλα ὑφέστηκεν, ὁμοούσιότητα καὶ ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται. Οὐκ εἰσιν οὖν ὁμοούσιότητα ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ μηδὲν τούτων πρεσβύτερον καὶ νεώτερον, ἐπεὶ οὐ διαφέρουσι κατὰ τὴν οὐσίαν. Ὁμοούσια δὲ καὶ εἰσι καὶ ὀνομάζονται.

ζ'. Περὶ οὐσιώδους ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Οὐσιώδης ἐνωσις ἐστὶν ἡ τὰς πολλὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν οὐσίαν συνάγουσα, οἷον οἱ κατὰ μέρος πάντες ἄνθρωποι διηρημένοι εἰσι κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ἤνωμένοι δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἥτοι τὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος. Αὕτη οὖν ἡ ἐνωσις τῶν ὑποστάσεων κατὰ τὴν μίαν οὐσίαν λέγεται οὐσιώδης ἐνωσις. Οὐσιώδης δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ἐνωθεῖσαι φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀσύγχυτοι καὶ ἀμείωτοι μένωσιν. Οἷον αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης, εἰς μίαν συναλθούσαι ὑπόστασιν οὐ συνεχύθησαν οὐδὲ ἐμειώθησαν, ἀλλ' ἔχουσι οὐσιώδη τὴν διαφορὰν. Ἐκάστη γὰρ τῶν δύο φύσεων ἄφυρτός ἐστι καὶ ἀτύχχτος κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, καὶ διαφέρουσι ἀλλήλων, οὐ κατὰ τὴν ὑπόστασιν· μία γὰρ ἀμφοῖν ἡ ὑπόστασις· ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν.

η'. Περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

ὑποστατικὴ ἐνωσις ἐστὶν ἡ τὰς διαφόρους οὐσίας καὶ φύσεις εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν συνάγουσά τε καὶ συνδέουσα, οἷον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑποστατικὴ ἐγένετο ἐνωσις. Αἱ γὰρ δύο φύσεις αὐτῶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀσυγχύτως ἠνώθησαν. ὑποστατικὴ δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ὑπὸ τὴν μίαν οὐσίαν ὑποστάσεις διήρηνται ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἀριθμὸν καὶ πλῆθος ἐπὶ τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασιν, οἷον σὺ καὶ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὰς ὑποστάσεις. Ὡς φέρε εἶπεν ἐγὼ μὲν εἰμὶ μικρὸς, μετὰ γὰρ σου, ὑποφειλλὸς, σὺ δὲ μετὰ γὰρ σου, λευκὸς, τὸν προφορικὸν λόγον ὑγιῆς. Ὡς οὕτως καὶ

οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἄνθρωποι τοῖς τοιοῦτοις ἰδιώμασιν ὑποστατικὴν διαφορὰν ἔχουσιν.

θ'. Περὶ σχετικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Σχετικὴ ἐνωσις ἐστὶ φιλικὴ διάθεσις, ἢ θελημάτων ὁμοιογενετικῆ ὁμόνοια. Οἱ γοῦν φιλίαν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, κατὰ τὸ εἶδος τῆς φιλίας λέγονται ἔχειν σχετικὴν ἐνωσιν. Ὁ γοῦν θεόλατος Νεστόριος ὁ αἰρετικὸς μὴ δεχόμενος τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ἠνώθη τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, τὴν μὲν καθ' ὑπόστασιν ἀπηνεῖτο, ἐφωύαρει δὲ ὅτι ἡ ἅγια Μαρία ἐγέννησεν ἄνθρωπον ψιλόν, πρὸς ὃν εἶχεν ὁ Θεὸς ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως φιλικὴν διάθεσιν, καὶ ὠμολόγει μὲν ἐνωσιν, οὐχ ὑποστατικὴν δὲ, ἀλλὰ σχετικὴν, ὅθεν οὐ μίαν ὑπόστασιν ὁ δεῖλαιος ἐδογματίζεν, ἀλλὰ δύο, διηρημένας μὲν ἀλλήλων καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἠνωμένας δὲ ἀλλήλαις κατὰ φιλίαν, ἢ ταῦτα βουλίαν, ἢ γνωμικὴν διάθεσιν, ἢ ὅσα τοιαῦτα ἐληρώδει ἐκεῖνος.

ι'. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἅγια καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία τὸν Πατέρα δογματίζει ἀγέννητον, τὸν δὲ Υἱὸν γεννητὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ὀνομάζει δὲ τὸν Υἱὸν λόγον τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγαγμα, διὰ τὸ ἄνευ συνδυασμοῦ ἀπαθῶς, ἀχρόνως, ἀβρέυστως, καὶ ἀχωρίστως γεγενῆσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς. Υἱὸν δὲ καὶ χαρακτῆρα τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, διὰ τὸ τέλειον καὶ ἐνοπόστατον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ εἶναι πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Μονογενῆ δὲ, ὅτι μόνος ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη. Εἰ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' οὐ γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄλλος δὲ τρόπος ὑπάρξεως οὗτος. Ἡ δὲ γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις, ὡς δὲ καὶ ἡ ἀγεννησία οὐ σημαίνει οὐσίαν διαφορὰν, οὐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπον ὑπάρξεως.

ια'. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ὁ μὲν Πατὴρ ἄρτιος καὶ ἀγέννητος, οὐ γὰρ ἔκτινος, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι ἔχει. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄμα δὲ καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησις, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπόρευσις. Τίς δὲ ὁ τρόπος διαφορᾶς γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως, οὐκ οἶδεν οὐδεὶς. Διαφέρουσιν οὖν αἱ ὑποστάσεις μόναις ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησιν, ἥτοι τῇ ἀγεννησίᾳ καὶ τῇ γεννήσει καὶ τῇ ἐκπορεύσει, ἀδιαιρέτως καὶ ταῦτα διαιρούμεναι. Ἐκαστον δὲ τῶν τριῶν προσώπων τελείαν ἔχει ὑπόστασιν. Ἐν γὰρ τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι μία ἀπλή οὐσία ὑπερτέλειος καὶ προτέλειος. Παράκλητον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Υἱὸν ὀνομάζομεν, ὡς τὰς τῶν ὄλων παρακλήσεις δεχόμενον. Τὸ μόντοι Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς φάμεν ἐκπορεύεσθαι, δι' Υἱοῦ δὲ μεταδίδεσθαι (2).

A cris, cutis candida, nihil in linguæ usu et elocutione vitii. Similem in modum et singuli alii homines proprietatibus ejusmodi, velut personal differentia distinguuntur.

9. De relativa unione et differentia.

Relativa unio et amica et consentiens animorum voluntatumque conspiratio. Qui igitur amicitiam invicem colunt, ratione hujus amicitiae, relativa unione juncti esse dicuntur. Nestorius itaque hæreticus a furiis agitatus cum respueret ecclesiasticum dogma quod affirmat Deum ipsum factum esse hominem et naturæ nostræ unitum, illam unionem personalem negavit, et nugatus est hominem nudum natum esse e sancta Maria, quem ab ipsa usque nativitate Deus amore esset persecutus: adeoque confessus quidem est unionem, non personalem autem, sed relativam, unde non unam personam miser ille docuit, sed duas, essentialia et persona invicem distinctas, junctas vero amore et eadem volendo ac sentiendo, et quæ plura hujuscemodi ille deliravit.

10. De sanctissima Trinitate.

Sancta et catholica Ecclesia Patrem docet ingentum, Filium genitum ex Patre, et Spiritum ex solo procedentem Patre, non ex Filio, quem vocat *Verbum Patris et splendorem*, quia sine coitione, impassibiliter, nec in tempore, et sine defluxu ac separatione natus est ex Patre, *Filium* vero et *characterem personæ Patris*, quia perfectus est et propriam personam habet, et per omnia similis est Patri, nisi quod ille est ingentus, *Unigenitum* etiam, quod solus ex Patre natus est. Nam licet Spiritus sanctus quoque ex solo Patre procedit, at non per generationem sed per processionem, quæ alia est existendi ratio. Generatio autem et processio quemadmodum etiam (ut ita dicam) ingenerabilitas non essentialia denotat differentiam aut dignitatem, sed modum existendi.

11. De sanctissima Trinitate.

Pater quidem perfectus et ingentus, non enim ex alio sed ex seipso habet quod est. Filius autem a Patre per generationem, et Spiritus sanctus ipse etiam ex solo Patre, sed per processionem. Simul vero et pariter ex Patre et genitus est Filius et Spiritus sanctus processit. Quæ porro sit differentia inter generationem ac processionem ratio, nemo unus novit. Differunt igitur personæ solis personalibus proprietatibus, ingenerabilitate, generatione et processione, atque indistinctæ invicem ita a se distinguuntur. Quælibet autem trium personarum perfectam hypostasim sive subsistentiam habet: hisque tribus perfectis hypostasisibus una simplex essentialia, omnem supergrediens atque antecedens perfectionem, constat. Paracletum denique vocamus et Filium et Spiritum sanctum quia uterque omnium preces exoripit. Et Spiritum ex Patre affirmamus procedere, a Filio autem dari.

NOTÆ.

(2) Huc usque editio Joh. Wægelini, Augustæ Vindelicorum A. 1611, in 8 vo. Quæ sequuntur, nunc primum prodeunt.

12. De ratione communicationis idiomatum.

Attende, domine mi, vocabulis; valde enim difficilis res est et necessaria: quamobrem et pluribus a me tibi quantum fas erit exponetur. Scire oportet, imperator augustissime, quod quando dicimus divinitatem et humanitatem, totam (3) naturam significamus divinitatis et totam naturam humanitatis. Quando autem dicimus Deum et hominem, non semper integras denotamus naturas, sed quandoque etiam hypostasim et personam. Si igitur simpliciter dicam, *Credo in Deum*, nec quidquam aliud addam, totam significavi deitatem. Cum autem dico: *Deus homo factus est*, non deitatem totam significo, sed tantum Filium. Ac vicissim si dicam, *Deus hominis causa carnem induit*, totum significavi genus humanum. Cum autem dico: *Homo erat in regione Ausitide*, solum Jobum inno. Diligenter attende huic doctrinae capiti. Quandoquidem igitur Domini nostri Jesu Christi duas confitemur naturas, divinitatem et humanitatem, unam agnoscimus personam ex utrisque compositam. Cum porro ipsas naturas consideramus, divinitatem et humanitatem dicimus. Cum vero compositam ex naturis hypostasim, ab utraque Christum vocamus Deum et hominem atque Deum carne indutum. Aliquando autem Deum modo et Filium hominis appellamus, et nec Deum modo cum dicimus, sejungimus ab homine, nec quando Filium vocamus hominis eum a Deo separamus: idem enim et Deus integer et integer homo est. At cum dicimus deitatem, non una nominamus humanitatis proprietates: neque enim affirmamus deitatem esse passibilem vel creatam. Uti nec vicissim quando dicimus humanitatem, sub ea intelligimus proprietates divinitatis, neque enim humanitatem affirmamus esse increatam. Sed circa personae unitatem aliter res se habet. Audacter siquidem separatim confitemur Christum Deum, iterum separatim hominem, nec minus confitemur utrumque. Nam et Deum quando dicimus, hominem subintelligimus, et quando dicimus hominem, confitemur Deum. Et eundem dicimus Deum passibilem, quatenus homo est, et puerum anteaeculearem et principii expertem quatenus est Deus. Atque haec fert communicationis idiomatum ratio, quavis natura cum altera proprietates suas communicante propter personae identitatem, et illarum mutuam inter se ut ita dicam permeationem. In hoc, mi domine, multa errant haeretici, dum aconomiae in Christo profunditatem dignoscere nequeunt.

13. De divina unione.

Nosse debes, domine mi atque imperator, quod natura divina integra est in qualibet persona deitatis, integra in Patre, in Filio integra, et integra in Spiritu sancto. Cum itaque incarnatus est ex sancta Trinitate, Filius nempe Dei, integram ac perfectam docemus naturam deitatis in unam personam unitam esse cum integra natura humana: neutiquam vero dicimus tres personas sanctae deitatis omnibus

A

ιβ'. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀντιδόσεως.

Πρόσεχε, δέσποτά μου, τῷ ὀνόματι, λίαν γάρ ἐστι καὶ δυσκολώτατον καὶ ἀναγκαιότατον, ὅθεν καὶ διὰ πλειόνων τοι κατὰ βατὸν ῥηθήσεται. Ὅφειλε εἰδέναι, θειότατε βασιλεῦ, ὅτι ὅταν μὲν λέγωμεν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὅλην τὴν φύσιν δηλοῦμεν τῆς θεότητος, καὶ ὅλην τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅταν δὲ λέγωμεν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, οὐ πάντοτε τὰς ὁλότητας δηλοῦμεν τῶν φύσεων, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τὰς ὑποστάσεις καὶ τὰ πρόσωπα. Ὅταν μὲν οὖν εἴπω ἅπῳς οὕτως, Πιστεύω εἰς Θεόν, μηδὲν ἄλλο προσθεῖς, ὅλην ἐδήλωσα τὴν θεότητα. Ὅταν δὲ εἴπω, Ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, οὐ τὴν θεότητα ἐσήμανα, ἀλλὰ μόνον τὸ τοῦ Υἱοῦ ὄνομα. Καὶ πάλιν, εἰ μὲν εἴπω, Ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἑσαρκώθη, ὅλην ἐδήλωσα τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐὰν δὲ εἴπω, Ἄνθρωπος ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι, μόνον τὸν Ἰῶβ ἐδήλωσα. Πρόσεχε τῷ δόγματι ἀκριβῶς. Ἐπεὶ οὖν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δύο μὲν τὰς φύσεις ὁμολογοῦμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, μίαν δὲ ὑπόστασιν, σύνθετον ἐξ ἀμφοτέρων. Ὅταν μὲν οὖν αὐτὰς τὰς φύσεις ἀναθρῶμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγομεν. Ὅταν δὲ ἐκ τῶν φύσεων συνθεθεῖσαν ὑπόστασιν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου, Χριστὸν ὀνομάζομεν, καὶ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, ποτὲ δὲ Θεὸν μόνον καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου. Καὶ οὔτε Θεὸν μόνον λέγοντες χωρίζομεν αὐτὸν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε ἀνθρώπου Υἱὸν κατονομάζοντες χωρίζομεν τοῦ Θεοῦ· ὁ αὐτὸς γάρ ἐστιν ὅλος Θεὸς καὶ ὅλος ἄνθρωπος. Θεότητα μὲν γὰρ λέγοντες, οὐ κατονομάζομεν αὐτῇ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδιώματα. Οὐ γὰρ φαμεν θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν. Οὐδὲ πάλιν λέγοντες ἀνθρωπότητα, νοοῦμεν ἐπ' αὐτῆς τὰ τῆς θεότητος ἰδιώματα. Οὐ γὰρ φαμεν ἀνθρωπότητα ἀκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως οὐχ οὕτως. Ἀλλὰ θαρρόδυντως ὁμολογοῦμεν καὶ μόνως Θεὸν καὶ μόνως ἄνθρωπον, καὶ τὸ συναμφοτέρον Χριστὸν. Ἀλλὰ καὶ Θεὸν λέγοντες καὶ ἄνθρωπον νοοῦμεν, καὶ ἄνθρωπον λέγοντες καὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν, καὶ τὸν αὐτὸν λέγομεν καὶ τὸν Θεὸν παθητὸν, καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ παιδίον προαιώνιον καὶ ἀναρχον, καθ' ὃ Θεός. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος ἀντιδόσεως ἑκατέρας φύσεως ἀντιδιδούσης τῇ ἑτέρᾳ τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλα αὐτῶν περιχώρησιν. Τοῦτο, δέσποτά μου, πλάνην ἐμποιεῖ πολλὴν τοῖς αἰρετικοῖς, μὴ δυναμένοις διαγνῶναι τὸ βάθος τῆς οἰκονομίας.

B

C

D

ιγ'. Περὶ τῆς θείας ἐνώσεως.

Ὅφειλε εἰδέναι, δέσποτά μου βασιλεῦ, ὡς ἡ τῆς θεότητος φύσις πᾶσα τελείως ἐστὶν ἐν ἑκάστη τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πᾶσα ἐν Πατρὶ, πᾶσα ἐν Υἱῷ, πᾶσα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει οὖν τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πᾶσαν καὶ τελείαν δογματίζομεν τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐνωθῆναι πάσῃ τῇ ἄνθρωπινῃ φύσει. Οὐ μὲν λέγομεν, ὅτι αἱ τρεῖς ὑπο-

NOTE.

(3) i. e. Deum universe, tribus constantem personis, et totum genus humanum.

στάσεις τῆς ἀγίας θεότητος πάσαις ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος ὑποστάσεσι καθ' ὑπόστασιν ἠνώθησαν. Πάση δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φαμὲν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. Κατ' οὐδένα γὰρ λόγον κοινοῦν ἡμεν ὁ Πατήρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ σαρκώσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν. Πᾶσα οὖν ἡ φύσις οὐ κατὰ μερῶν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσει συνεργεῖται τῷ Θεῷ.

ιδ'. Περὶ φύσεως ἀπαθείας.

Ἐπιλείπει δὲ μολογεῖν ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἐσαρκώθη ἥτοι ἠνώθη σαρκί. Οὐ μὴ ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἐπαθε σαρκί, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπαθε σαρκί· ὅτι μὲν γὰρ ὁ Θεὸς ἀνθρώπος γέγονε, καὶ ἀνθρώπος ὁ Θεὸς ὁμολογοῦμεν. Καὶ ὅτι ἡ θεότης ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, μεμαθῆκαμεν, ὅτι δὲ ἡ θεότης ἀνθρώπος γέγονεν, ἢ ἐνηθρώπησεν, οὐδαμῶς ἀκηκόαμεν. Ἐπεὶ δὲ οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο αὐτοῦ καὶ τὰ θελήματα πάντως τὰ φυσικὰ, καὶ θελητικὸς ἐστὶν ὁ αὐτὸς κατ' ἄμφω τῶν αὐτοῦ φύσεων. Τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελητικὴν δύναμιν ἀνέλαθε. Δύο οὖν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ φαμεν· εἶχε μὲν γὰρ, ὡς μὲν Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θείαν ἐνεργείαν, καὶ ὡς ἀνθρώπος γενόμενος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνεργείαν.

ιε'. Τίς ὁ Θεός.

Οὔτε ὁ οὐρανὸς Θεός, οὔτε ὁ ἥλιος, οὔτε ἄλλο τι τῶν ὀρωμένων, ἀλλ' οὐδὲ ὁ πολυτίμητος καὶ πολυθρόνητος νοῦς· οὐδὲ ἰδέα τις κατὰ Πλάτωνα χωριστῆ σώματος, ἀλλ' οὐδὲ φύσις ὅλως ἐγκόσμιος, ἀλλ' οὐδὲ ζῶν, οὐδὲ φῶς, οὐκ ἀσωματότης, οὐκ ἀύλια, οὔτε αἰσθησίη θεατὸς οὔτε νῦν ληπτὸς· ἀλλὰ τις ἐτέρα φύσις ἀνεξερρήνητος, καὶ αὐτοῦ δύναμις, ἢ τε φρουρητικὴ ἢ τε ζωογόνος, ἢ τε ἀναγωγικὴ, καὶ ἀπλῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἄπειροί εἰσι καὶ ἀνεκλήπτοι, γὰρ αὐτὸς ἄπειρος καὶ κατὰ ἀρχὴν καὶ κατὰ τέλος. Καὶ τὸ μὲν ἄνω αὐτοῦ ἀναρχον ὀνομάζεται, τὸ δὲ κάτω ἀτελεύτητον, τὸ δὲ ξύμπαν αἰώνιον. Ἄπειρος οὖν τὴν δύναμιν ὁ Θεός, ἀναρχός τε καὶ ἀτελεύτητος καὶ αἰώνιος. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τῷ ὄντι θεολογικῶς διορίζεται.

ις'. Πῶς οἶδε Θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα.

Οὐχ ὡς ἔχει τὰ πράγματα γινώσκει ὁ Θεὸς ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἐστὶν αὐτὸς κατ' οὐσίαν. Οἷόν εἰσι τὰ πράγματα μεριστά, ὁ δὲ Θεὸς ἀμερίστος· ἀμερίστως οὖν οἶδε τὰ μεριστά. Καὶ πάλιν τὰ πράγματα ἀλλοιωτὰ καὶ μεταβλητὰ, ὁ δὲ Θεὸς ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάβλητος· ἀναλλοίωτος οὖν οἶδε τὰ ἀλλοιωτὰ, καὶ τὰ μεταβλητὰ ἀμεταβλητός. Οὕτως καὶ τὰ ὑπὸ χρόνον αἰωνίως οἶδε, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἀνγκαιῶς, καὶ τὰ σωματικὰ ἀσωμάτως· Ἄλλ' οὐκ ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Θεὸς ἀσωμάτως τὸ σῶμα, ἠλλοιώθη ἐκεῖνο καὶ ἀσωματόν γέγονεν. Ἄλλ' ἡ μὲν τοῦ Θεοῦ γνῶσις κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν γινώσκει τὰ πράγματα. Ἐκεῖνων δὲ ἕκαστον μένει ἕπερ ἐστὶ. Πρὸς γοῦν τοὺς ἀπορούνητας καὶ λέγοντας εἰ ἦδει ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ τὰ ἐντε-

A personis humanis unitas esse personaliter, integræ vero naturæ humanæ integræ Deitatis substantiam unitam esse affirmamus. Nulla enim ratione Pater et Spiritus sanctus cum incarnatione Verbi communicavit, nisi complacendo et volendo. Integra igitur natura, nec pars ejus tantum in Christi persona operatur divina operatione.

14. De naturæ divinæ impassibilitate.

Fateberis utique naturam Verbi incarnatam sive carni unitam esse. Non ideo natura Verbi passa est in carne, sed Christus in carne passus est : Deus enim hominem et hominem Deum factum esse confitemur. Didicimus quoque divinitatem esse unitam humanitati in una persona humana : deitatem autem hominem esse factam, vel incarnatam, aut humana indutam natura neutiquam audivimus. Cum vero duæ sint Christi naturæ, etiam duæ sunt ejus naturales voluntates, et ipse voluntate gaudet secundum utramque naturam, siquidem et facultatem volendi, quæ nobis naturaliter inest, assumpsit. Duplices igitur et operationes ipsius esse affirmamus. Ut Deus enim et consubstantialis Patri divina gaudet operatione, sed tanquam homo factus et consubstantialis nobis, humanæ operationis non est expers.

15. Quis Deus.

Neque cælum Deus, nec sol, neque aliud quidquam eorum quæ cernuntur, sed neque honoratissima ac celebratissima hominum vocibus mens, neque idea a corporibus, ut docet Plato, separata ac sejuncta, neque natura mundi, neque vita aut lumen, neque incorporeitas, ut ita dicam, et immaterialitas. Neque sensu visibilis neque mente perceptibilis est, sed alia imperscrutabilis natura, et potentia ejus, conservatrix datrixque vitæ et productrix, et semel ut dicam, omnes ipsius facultates infinitæ sunt et principii ratione et finis. Atque illius quidem respectu sine principio esse dicitur, ratione hujus vero sine fine, hoc est omnino æternus. Infinita igitur potestate Deus, et principii finisque expers et æternus est : quod et Gregorius Theologus vere theologice docuit.

16. Quomodo præscit Deus res mutationibus obnoxias ?

Non quales sunt res tali cognitione cognoscit eas Deus ; sed quali ipse est essentia. Sic, v. g., res sunt partibus divisibiles ; Deus partium et divisionis expers : res itaque partibus divisibiles impartibili ratione cognoscit. Porro res sunt alterationi et mutationi obnoxias ; Deus inalterabilis et haud mutabilis : mutabilia igitur et alterabilia cognoscit inalterabiliter et immutabiliter. Ita etiam res temporarias æterna cognoscit ratione ; corpora item ratione incorporali. Non autem ideo quia Deus corpora incorporali ratione cognoscit, ideo corpus mutatur, fitque incorporale. Sed Deus quidem scientia sua res pro divinæ essentia ratione cognoscit ; illarum autem quælibet quod est manet. Ad

hos igitur qui movent dubium, quæruntque si Deus præsciverit Adamum mandata esse transgressurum, quomodo fieri potuerit ut Adamus non peccaret? Quod enim Deus præscivit, id protoplastus quomodo potuit evitare? Ad hoc dubium in promptu tibi sit respondere, quod propria Deus virtute novit et quæ sunt et quæ futura sunt, nec mutantur tamen res, etsi ille perfectiore illas ratione scit. Quandoquidem igitur sciebat Adamum fuisse prolapsurum in peccatum, ejus cognitio non fuit homini causa peccandi. Non enim eripuit ei æquilibritatem ad opinandum, et boni si vellet eligendi facultatem: sed Deus quidem sciebat quid futurum esset, Adamo autem non erepta erat animi ad bonum inclinandi potentia. Et Adamus quidem ad contraria indefinito modo se habebat: Deus autem indefinitum definita cognoscebat ratione. Sicut enim corpus incorporaliter, sic et indefinitum definite novit.

17. *Quodnam primum elementum, a quo mundum condere cepit Deus?*

Moses quidem, qui Deum vidit, cælo simul et terræ primum locum assignat in mundi originibus. Inter Græcorum vero sapientes alii aliud opinati sunt. Nonnulli enim terram præferunt tanquam centrum circuli cælestis, quod etiam in plano centrum sit circulo prius et antiquius. Alii universum mundum distinguunt in quatuor elementa, et quintum æthereum genus corporis: quatuorque illa sub æthere disposita, pulcherrimum vero ætheræ naturæ cælum primum omnium factum esse affirmant. Qui vero factum mundum haud obscure negant, universum simul existens congruenter propriæ opinioni statuunt. Eas autem potius existimare primo loco factum cælum, utpote corpus præstantius, et quod cætera complectitur atque comprehendit.

18. *Unde homines notionem Dei acceperint?*

Notionem Dei hauserunt homines ex ordine rerum, ex naturæ æqualibus legibus, ex providentia ad omnia pertingente. Magnorum enim luminum ortus et occasus iisdem temporibus eodem semper se habens modo, et cursus siderum eandem servantem rationem, et circumrotatio cæli circularis omnia colligens ac constringens, aliaque quæ in aliis corporibus consimiliter se habent, prædicant esse quemdam qui universi curam gerit eique providet. Si enim forte et casu mundus coaluisset, partes ejus sine ordine et ratione ferrentur: nunc vero motus universi certo numero et ordine constitutus, et quod nihil sine ratione vel movetur vel quiescit, sed omnia facile ac commode regi se patiuntur, Deum nobis universi factorem conditorumque demonstrant.

19. *Pluresne sint angeli an homines?*

Pauciores multitudine sunt angeli quam homines. Vide enim quomodo numeri omnes quo propriores sunt unario, eo minores sunt numeris longius ab illo distantibus. Uti binarius, ternarius et quaternarius minores sunt vicenario et tricenario. Sicut

Α ταλμένα παραβῆναι, πῶς εἶκος ἦν ἐκεῖνον γενέσθαι ἀναμάρτητον; Ὁ γὰρ ἐγίνωσκεν ὁ θεὸς, πῶς ὁ πρωτόπλαστος ὑπερβῆναι ἠδύνατο. Πρὸς γοῦν τοὺς τοῦτο ἀποροῦντας ἀποκρίνου εὐθύς, ὅτι ὁ θεὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ἰδιότητα οἶδε καὶ τὰ γενόμενα καὶ τὰ γενησόμενα. Καὶ πάλιν οὐκ ἀλλοιοῦται τὰ πράγματα, εἰ ἐκεῖνος κρείττωνως αὐτὰ ἐπίσταται. Ἐπειδὴ τοίνυν ἠπίστατο ὅτι πεσεῖται ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Ἀδάμ, οὐχ ἡ γνώσις αὐτοῦ αἰτία τῆς ἀμαρτίας τῷ ἀνθρώπῳ ἐγένετο. Οὐ γὰρ ἀφείλετο αὐτοῦ τὴν ἰσορροπίαν τῆς γνώμης καὶ τὴν τοῦ καλοῦ αἴρεσιν, εἴπερ ἐβούλετο, ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς ἠπίστατο τὸ ἐσόμενον, τῷ δὲ Ἀδάμ οὐκ ἀφηρέθη ἡ ἐπὶ τὸ καλὸν ὁρμή. Καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ ἀόριστον εἶχε τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία ῥοπήν, ὁ δὲ θεὸς ὠρισμένως ἐγίνωσκε τὸ ἀόριστον. Ὡς γὰρ τὸ σῶμα ἀσωμάτως οὐδεν, οὕτω μὲν καὶ τὸ ἀόριστον ὠρισμένως.

Β εἴ. Ἀπὸ ποίου πρώτου στοιχείου ἤρξατο τὸν κόσμον ποιεῖν ὁ θεός.

Μωυσῆς μὲν ὁ θεόπτης οὐρανῷ ἅμα καὶ γῆ τὰ πρᾶξαι δίδωσι τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. Τῶν δὲ παρ' Ἑλλήσι σοφῶν ἄλλοι ἄλλως φήθησαν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρῶτον παράγουσιν ὡς κέντρον τοῦ οὐρανοῦ κύκλου, ἐπεὶ καὶ τοῦ ἐπιπέδου κύκλου τὸ κέντρον πρᾶξαι ἄλλοιοῦται. Ἄλλοι δὲ εἰς τὰ τέσσαρα στοιχεία καὶ τὸ πέμπτον σῶμα τὸ αἰθέριον τὸν σύμπαντα διαιροῦντες κόσμον καὶ τὸ τετράστοιχον ὑπὸ τοῦ αἰθέρος διοικεῖσθαι νομίζοντες. Τὸ κάλλιστον δὲ τοῦ αἰθέρος ὁ οὐρανός, ὃν πρῶτον τούτων γεγενῆσθαι φασιν. Ὅσοι δὲ ἀγέννητον τὸν κόσμον σαφῶς ἀπεφῆσαντο ὁμοῦ τὸ πᾶν εἶναι ἀκολούθως ἐπιτοῖς λέγουσι. Δεῖ δὲ μᾶλλον οἴεσθαι τὸν οὐρανὸν πρῶτον γεγενῆσθαι, ὡς καὶ κρείττον σῶμα καὶ τῶν ἄλλων περιληπτικόν.

Γ εἴ. Πόθεν ἔνοιον ἔσχον θεοῦ ἄνθρωποι;

Ἐνοιον ἔσχε θεοῦ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων τάξεως, ἀπὸ τῆς ἰσονομίας τῶν φύσεων. ἀπὸ τῆς εἰς τὰ πάντα διοικήσεως προνοίας. Ἡ τε γὰρ τῶν μεγάλων φωστῆρων ἀνατολή καὶ δύσις ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς αἰεὶ ὁμοίως ἔχουσα, καὶ οἱ τῶν ἀστέρων ὁδοὶ τὴν ταυτότητα σώζοντες, καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ περιφορά καὶ περίοδος κυκλοτερῆς πάντα σφίγγουσα καὶ συνδέουσα, καὶ τ' ἄλλα ὡσαύτως ἔχοντα ἐν ἀλλήλοις σώμασι, προνοητὴν τινὰ τοῦ παντός εἶναι ἀνακηρύττουσιν. Εἰ γὰρ τυχαία καὶ αὐτόματος ἦν ἡ τοῦ κόσμου σύμπλεξις, ἦν ἂν καὶ τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἀτάκτως καὶ ἀλόγως φερόμενα. Νῦν δὲ ἡ εὐρυθμία τοῦ παντός κίνησις, καὶ τὸ μηδὲν ἀλόγως ἢ τὴν κίνησιν ἔχειν ἢ τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πάντα εὐαγῶως ἡνιοχεῖσθαι, τὸν θεὸν ἡμῖν ἀναδείκνυσι ποιητὴν τοῦ παντός.

Δ εἴ. Πότερον πλείους οἱ ἄγγελοι ἢ οἱ ἄνθρωποι.

Ἐλάττους τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ πλῆθος οἱ ἄγγελοι. Σκόπει γὰρ, ὅτι πάντες οἱ ἀριθμοὶ οἱ πλησιάζοντες τῇ μονάδι, ἐλάττους εἰσι κατὰ τὸ ποσὸν τῶν πορρωτέρων ἀριθμῶν. Οἶον ἡ δυάς, ἡ τριάς καὶ ἡ τετράς ἐλαττώτερά εἰσι τῶν εἰκοσι καὶ τριάκοντα. Ὡς

περ οὖν οἱ ἐγγύτεροι τῆς ἐνάδος ἀριθμοὶ ἐλάττους εἰσὶν, οἱ δὲ πορρωτέρω, πλείους, οὕτως οἱ ἐγγύτεροι τοῦ ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ, ἔλαττον ἔχουσι τὸ ποσὸν οἱ δὲ πορρωτέρω, πλείον. Ἐγγύτεροι δὲ τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, καὶ αἱ περικείμεναι δυνάμεις, πορρωτέρω δὲ οἱ ἄνθρωποι. Ὡστε πλείους εἰσὶ τῶν ἀγγέλων οἱ ἄνθρωποι, ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι ἤδη κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπερατώθησαν, τοῖς δὲ ἀνθρώποις εἰς τὸ ἄπειρον προχέεται ἡ γεννησις. Σταθῆσεται δὲ αὕτη κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρόν.

κ', Ἠσρὶ νοῦ.

Ὁ πᾶς νοῦς μετέχεται ὑπὸ πάσης ψυχῆς. Ὁ δὲ πρῶτος νοῦς ὑπ' οὐδεμιᾶς ψυχῆς μεθεκτός ἐστιν. Ὁ γὰρ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα νοῦς καὶ παντῶν Δημιουργός, πῶς ἂν ὑπὸ ψυχῆς μετασχεθῆι τινός; Ἡσῆς γὰρ νοεράς πληθούς καὶ τοῦ πλήθους τῶν νοῶν ἡγεῖται τις νοῦς. Καὶ ἀμεθεκτός καὶ πρῶτος μὲν νοῦς οὗτος ἐστὶ καὶ ἀνομάζεται. Μετὰ δὲ τὸν ἀμέθεκτον νοῦν, ὁ μεθεκτός μὲν, οὐχ ὁ ἐγκόσμιος δὲ, ἀλλ' ὁ ὑπερκόσμιος καὶ χωριστός τοῦ κόσμου, εἴτα ὁ ἐγκόσμιος, Ἐπει κατὰ τοὺς τῶν Ἑλλήνων λόγους καὶ αὐτός ὁ κόσμος ἔμφυχος ἅμα καὶ ἕνους ἐστὶ. Καὶ ἡ ἐγκόσμιος ψυχὴ οὐκ εὐθὺς μετέχει τοῦ ὑπερκόσμιου νοῦς, ἀλλὰ πρῶτως τοῦ ἐγκόσμιου. Ἔστιν οὖν ἡ τάξις καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα οὕτως. Ὁ ἀμέθεκτος νοῦς, ὁ ὑπερκόσμιος, καὶ ὁ ἐγκόσμιος.

κα'. Ἐτι περὶ νοῦ.

Ἡᾶς νοῦς ἑαυτὸν νοεῖ. Ἄλλ' ὁ πρῶτος νοῦς καὶ ἀμέθεκτος ἑαυτὸν μόνον. Οὐδὲ γὰρ ἔχει τι πρὸ αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνο νοήσῃ. Τὰ δὲ μετ' αὐτὸν οὐκ ἂν νοήσκειν. Ἄλλ' ἔχει τούτων τὴν νοήσιν ἀνοσιᾶ κρείττονι νοήσεως. Καὶ ἐστὶν, ὅτι οὗτος νοῦς, νοῦς ἅμα καὶ νοητὸν. Νοῦς μὲν ὡς νοῶν ἑαυτὸν, νοητὸν δὲ, ὡς νοούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον μεθεκτός νοῦς ἑαυτὸν τε ἅμα νοεῖ, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ νοῦν. Πᾶς γὰρ νοῦς ἢ ἑαυτὸν νοεῖ, ἢ τὸ ὑπὲρ ἑαυτὸν, ἢ τὸ μεθ' ἑαυτὸν. Ἄλλ' εἴ μὲν τὸ μεθ' ἑαυτὸν νοεῖ, κατὰ τὸ χεῖρον ἐπιστρέφει. Εἰ δὲ τὸ ὑπὲρ ἑαυτὸν νοεῖ, εἰ μὲν διὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως, ἑαυτὸν ἅμα κάκεινο γινώσκειται. Εἰ δὲ ἐκεῖνο μόνον ἑαυτὸν ἀγνοήσκει νοῦς ὢν. Ἄλλὰ τὸ πρὸ ἑαυτοῦ γινώσκων, γινώσκειται καὶ ἑαυτὸν. Ἔστιν ἄρα καὶ ἐν τῷ νῷ νοητὸν, καὶ ἐν τῷ νοητῷ νοῦς, καὶ ὁ μὲν δλικώτερος, ὁ δὲ μερικώτερος.

κβ', Ἐτι περὶ νοῦ.

Ἡᾶς νοῦς καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, αἰώτια ἔχει. Ὁλη γὰρ ἅμα ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ νοῦ καὶ οὔτε αὔξεται οὔτε μεγεθύνεται, οὐδὲ ὁ σήμερον ἐστὶ χθὲς οὐκ ἦν. Καὶ ἡ νόησις δὲ αὐτοῦ ἡμοία ἐστὶ τῇ οὐσίᾳ. Ἠληρεστέρα γὰρ καὶ ὄλη, καὶ ὁμοῦ πάντα νοεῖ, καὶ οὔτε τὸ παρεληλυθὸς ὄρε, οὔτε τὸ μέλλον ὡς ἐσόμενον οἶδεν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεστώτι πάντα οἶδεν, οὐ κινούμενος, οὐ συλλογιζόμενος, οὐχ

igitur propiores unario numeri sunt minores, longius vero remoti majores et numerosiores, sic quæ uni et soli Deo propiora sunt, eadem pauciora quoque sunt; quæ vero longius distant, plura sunt numero. Propiores autem Deo sunt angeli, archangeli, et his proximæ protestates. Longius ab illo absunt homines. Igitur plures sunt homines quam angeli, unde et angelorum numerus jam est finitus et circumscriptus, hominum vero generatio in infinitum effunditur, quæ tamen et ipsa sistetur in sæculorum consummatione.

20. De mente.

Non quolibet mens ab anima quacunquē participatur. Principalis mens a nulla anima participari potest. Quæ enim omnibus rebus mens præstantior est, et omnium opifex, quomodo ab anima ulla participetur? Omnis enim intelligibilis multitudinis et multitudinis mentium princeps est mens quædam nullius animæ particeps. Atque hæc prima mens est et nominatur. Post hanc nullius participem animæ succedit mens non mundana quidem, sed supramundana et a mundo separabilis. Deinde mundana, nam, secundum Græcorum sententiam, ipse etiam mundus anima ac mente præditus est. Et anima mundi non statim continet supramundanam mentem, sed primo mundanam. Ordo igitur et numerus atque nomina sic se habent: mens cujus nulla anima compos et particeps fieri potest, tum mens supramundana ac denique mundana.

21. Iterum de mente.

Omnis mens seipsam intelligit. Sed prima mens quæ a nullo participatur, se intelligit solam. Neque enim habet aliquid se prius, quod intelligat. Quæ vero post sunt, non quidem intellexerit, sed habet eorum cognitionem sine intelligentia, per genus perceptionis quod intelligendi actu est præstantius. Ac mens talis intellectus simul est et intelligibile. Intellectus quidem, quatenus se ipse intelligit, intelligibile vero, quatenus a seipso intelligitur. Quæ hinc post imparticipabilem mentem mens participabilis succedit, seipsam simul intelligit et illam priorem se ipsa mentem. Omnis enim mens vel intelligit seipsam, vel quod supra se, vel quod infra ac post se est. At quando hoc quod infra se est intelligit, ad deterius se convertit. Quando autem intelligit id quod supra se est, atque per sui ipsius cognitionem, seipsam pariter et illud cognoscet: si vero

illud solum, seipsam ignorabit mentem esse. Sed utique dum id quod se prius est cognoscit, cognoscet etiam se ipsam. Est igitur et in mente intelligibile, et in intelligibili mens sive intellectus alius universalior, particularior alius.

22. Iterum de mente.

Mens essentiam, potentiam et operationem æterna habet. Essentia mentis simul tota est, neque augeatur neque in majorem magnitudinem crescit, neque quod hodie est heri non erat, et intellectio ejus essentia est similis. Plenissima enim et tota intelligit et omnes res simul, et nec præterita tanquam præterita, neque futura tanquam futura cognoscit, sed omnia intelligit tanquam præsentia: non movetur

neque unum ex alio colligit neque ut anima ponit præmissas ex quibus inducat conclusiones, sed simul scit omnia. Cum enim immobilis sit, nec a tempore mensuratur, neque quoad essentiam neque quoad operationes. Quod si igitur essentia ejus æterna et æterna est operatio, etiam media inter has potentia æternam subsistentiam sortita est.

23. De mente.

Omnis mens est substantia partes nullas habens. Quod enim caret magnitudine, neque est corpus, nec movetur, omnino etiam in partes dividi nequit. Quidquid enim in partes dividitur, dividitur vel magnitudinis vel multitudinis ratione. Quoniam vero mens omni modo sempiterna, et corporibus sublimior est, partes etiam nullas habet. Unde vero constat mentem non esse corpus? Quoniam se ipsa intelligit, atque in se ipsam reflectitur. Corpus enim seipsum intelligit nullum. Unde porro constat æternam esse mentem? Quoniam intelligentia ejus non partibus divisa est, sed quemadmodum essentia in perenni identitate manet. Omnia porro subsistere facit mens, non qualiscunque quidem, sed illa imparticipabilis et effectrix mundi. Facit autem subsistere in primis quidem propria et mutationi nulli obnoxia, deinde etiam mutabilia et temporaria, non tamen ita ut illa prius faciat, hæc posterius: omnia enim uno facit momento. Suo porro ordine et secundum proprietatem suam illa procedunt, alia proprietatem intelligibilem, alia naturalem motum servantem.

24. De eodem argumento.

Mens participabilis quæ est post illam imparticipabilem, habet in se (4) primam mentem intelligibilem, et omnium inferiorum intelligibilem cognitionem sortita est. Nam pro mensura propriæ essentiae et prima habet et semet inferiora. Unde imparticipabilem quoque illam mentem intelligibiliter cognoscit: licet enim illa sit imparticipabilis, tamen inferioribus dat quasdam existentiae suæ perspicuas significationes. Sed et animam hæc intelligibiliter cognoscit, et res naturales, siquidem non cognoscit res quas intelligit secundum naturam qua illæ sunt præditæ, neque deterius meliora, sed utraque intelligibiliter. Neque rebus quas intelligit se conformatur, præstantiori enim non potest, et deteriori non vult. Pro sua igitur quam ipsa habet natura et superiora se et inferiora intelligit, neque ista in se, sed istorum habet causas, atque ut intelligibilia intelligibiliter sic et sensibilia intelligibiliter in se habet.

25. De mente.

Omnes species intelligibiles, ut animæ, mentes, angeli, archangeli, potestates et quæ sunt ejus generis alia, tum in aliis invicem sunt, tum quodlibet est per se, neque quod in aliis invicem sunt confusionem affert, neque quod per se sunt singula, di-

ὡσπερ ἡ ψυχὴ προτάσεις τιθεῖς καὶ ἐπάγων συμπεράσματα, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνὶ πάντα ἐπιστάμενος. Ἀκίνητος γὰρ ὢν, οὐκ ἂν ὑπὸ χρόνου μετρεῖτο, οὔτε κατὰ τὴν οὐσίαν, οὔτε κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Εἰ οὖν καὶ ἡ οὐσία τούτου αἰώνιος καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ μέση τούτων οὐσα δυνάμις αἰώνιαν τὴν ὑπόστασιν ἐκληρώσατο.

κγ'. Περὶ νοῦ.

Ἡᾶς νοῦς οὐσία ἐστὲν ἀμέριστος. Τὸ γὰρ μὴ ἔχει μέγεθος, τὸ μὴ ὂν σῶμα, τὸ μὴ κινούμενον πάντως καὶ ἀμέριστον. Πᾶν γὰρ τὸ μεριζύμενον ἢ κατὰ τὸ μέγεθος μερίζεται, ἢ κατὰ τὸ πλῆθος. Εἰ δὲ ὁ νοῦς κατὰ πάντα αἰώνιος καὶ ἐφ' ἑαυτὴν σωματικῶν, ἀμέριστος ἄρα ἐστὶ. Πόθεν δέ; ὅτι ἀσώματος ὁ νοῦς, ὅτι ἑαυτὸν νοεῖ, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει, σῶμα γὰρ αὐτὸν οὐδὲν νοεῖ. Πόθεν δὲ ἐπὶ τὸν αἰώνιον; Ὅτι οὐ μερίζεται ἢ νόησις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ταυτοτήτῃ ἐστὶ διηγεκῆ, ὡσπερ ἡ οὐσία. Ἔστι δὲ πάντων ὑποστάτης, οὐχὶ πᾶς νοῦς, ἀλλ' ὁ ἀμέθεκτος καὶ δημιουργὸς κόσμου. Ὑψίστησι δὲ προσεχῶς μὲν τὰ ἴδια καὶ ἀμετάβλητα, εἴτα δὴ καὶ τὰ μεταβλητὰ, καὶ ἔγχρονα, οὐχ ὅτι τὰ μὲν πρῶτα ποιεῖ, τὰ δὲ ὕστερα, ἀλλ' ἐν μιᾷ βροπῇ ἅπαντα. Ἐκεῖνα δὲ κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν καὶ ἰδιότητα πρόβεισι, τὸ μὲν κατὰ τὴν νοερὰν ἰδιότητα, τὰ δὲ κατὰ τὴν φυσικὴν κίνησιν.

κδ'. Περὶ νοῦ.

Ὅτι ὁ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον νοῦς, ἦτοι ὁ μεθεκτός καὶ τὸν πρῶτον νοῦν νοερὰν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν πάντων νοερὰν τὴν εἰδησίαν ἐκληρώσατο. Κατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας οὐσίας καὶ τὰ πρῶτα ἔχει καὶ τὰ ὕστερα ἑαυτῷ. Ὅθεν καὶ τὸν ἀμέθεκτον νοῦν νοερῶς νοεῖ. Εἰ γὰρ καὶ ἀμέθεκτος, ἀλλ' ἐμφάσεις τινὰς δίδωσι τοῖς μετ' αὐτὸν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Καὶ τὴν ψυχὴν δὲ καὶ τὰ φυσικὰ οἷα δὴ νοερῶς οἶδεν. Οὐ γὰρ ὡς ἔχουσι φύσεως τὰ νοούμενα, οὕτως νοεῖ. Οὔτε γὰρ κρείττονως οἶδε τὰ χεῖρονα, οὔτε χεῖρονως τὰ κρείττονα, ἀλλ' ἀμφοτέρω νοερῶς. Οὐδὲ γὰρ συμμετάβλλει τοῖς νοουμένοις. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ κρείττον οὐ δύναται, πρὸς δὲ τὸ χεῖρον οὐ βούλεται. Ὡς οὖν ἔχει φύσεως, οὕτω καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν νοεῖ, καὶ τὰ μετ' αὐτόν. Οὐ μὲν ἐκεῖνα ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ τὰς ἐκείνων αἰτίας. Καὶ ὡς τὰ νοητὰ νοερῶς ἔχει, οὕτω καὶ τὰ αἰσθητὰ νοερῶς.

κε'. Περὶ νοῦ.

Πάντα τὰ νοερὰ εἶδη, οἷον ψυχαί, νόες, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, δυνάμεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἐν ἀλλήλοις εἰσὶ, καὶ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον. Καὶ οὔτε τὸ ἐν ἀλλήλοις σύγχυσιν ἔχει, οὔτε τῷ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἕκαστον μερισμὸν λαμβάνουσι. Φοιτῆ γούν

NOTÆ.

(4) Hoc est, cognoscit atque intelligit illam pro suo modulo.

πάντα διὰ πάντων, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἐστὶν ἕκαστον. Τὰ μὲν σώματα, καθ' ἑαυτὰ ἐστὶ ἕκαστον, καὶ οὐ δι' ἀλλήλων φοιτῶν δύνανται διὰ τὴν παχυμέρειαν. Τὰ δὲ ἀσώματα καὶ νοερά εἶδη ἐκτὸς παχύτητος ὄντα καὶ μεγέθους, δι' ἀλλήλων φοιτῶσι. Καὶ αὖθις ἀσύγχυστα μένουσιν. Ἐν ἀλλήλοις γοῦν εἰσι πάντα τὰ νοερά εἶδη ἡνωμένως, καὶ χωρὶς ἕκαστον διακεκριμένως, ὥσπερ δὴ καὶ τὰ θεωρήματα ἐν μιᾷ ψυχῇ.

κς'. Περὶ νοῦ.

Πᾶς νοῦς πλήρης ἐστὶ τῶν θεῶν εἰδῶν, οἶον, ἀγαθότητος, δσιότητος, δικαιοσύνης, ταυτότητος, ὁμοιότητος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὁ μὲν θεϊότερος νοῦς ὀλιγωτέρων ἐστὶ περιεκτικὸς εἰδῶν, ὁ δὲ ταπεινότερος μερικωτέρων· οἱ μὲν γὰρ ἀνωτέρω θελαὶς δυνάμεισι χρῶνται μείζουσι, οἱ δὲ κατώτεροι πληθυνόμενοι, μᾶλλον ἐλαττοῦσι τὰς δυνάμεις, ἅς ἔχουσι. Τὰ γὰρ τῷ ἐνὶ συγγενέστερα ἐλαττότερα μὲν εἰσι τῷ πλήθει, τῶν ὑφ' ἑαυτὰ, τῇ δυνάμει δὲ ὑπεραίρει. Τὰ δὲ τοῦ ἐνδὸς ποβρωτέρω, ἔμπαλιν τῷ μὲν ποσῷ πληθυντικωτέρὰ εἰσι, τῇ δὲ δυνάμει ἐλαττότερα. Πᾶν μὲν γὰρ τὸ πληθυνόμενον ἐλαττοῦται κατὰ τὴν δυνάμειν, πᾶν δὲ τὸ ἐνούμενον τῇ μὲν δυνάμει μεγαλύεται, ἐλαττοῦται δὲ κατὰ τὴν ποσότητα· ἡ μὲν γὰρ ἔνωσις δυναμικωτέρα, ἡ δὲ διαίρεσις πληθυντικωτέρα. Καὶ ἡ μὲν ἔνωσις ἐλάττων κατὰ τὴν ποσότητα, ἡ δὲ διαίρεσις ἀσθενέστερα κατὰ τὴν δυνάμειν.

κζ'. Περὶ ψυχῆς.

Τρίτον ἐστὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς. Καὶ τὸ μὲν ἀκρότατον αὐτῆς, τὸ τοῖς νοητοῖς ἡνωμένον, νόησις ὠνόμασται. Τὸ δὲ ἔσχατον τὸ τῶν αἰσθητῶν γνωστικόν, διὰ μέσης τῆς κοινῆς αἰσθήσεως δόξα λέγεται. Τὸ δὲ μέσον τὸ ἀνίεναὶ καὶ κατιέναι πεφυκὸς, διάνοια. Καὶ μέχρι μὲν τούτων, ὁ ἄνθρωπος, ἦτοι νοῦς, διάνοια, δόξα, μετὰ δὲ ταῦτα εἶναι τὸ ζῶον. Ἡ μὲν γὰρ πολυποικίλος φύσις, ἡ δὲ τῆς θείας μοίρας ὑπάρχουσα, ἡ μὲν γὰρ ἐπιθυμία πολυκέφαλον θηρίον, ὁ δὲ θυμὸς λεοντώδης, ὁ δὲ λόγος ὁ ἀληθῆς ἄνθρωπος. Ἐστὶ δὲ τούτου καὶ ἄλλος θεϊότερος ἄνθρωπος καὶ ἀληθέστερος, ὁ νοερός, ὃν αὐτάνθρωπον προσαγορεύουσιν οἱ τῶν εἰδῶν φιλοθεάμονες. Τρίτον οὖν ὁ ἄνθρωπος, ὁ μὲν νοερός καὶ μονοειδής, ὁ δὲ λογικὸς καὶ τριμερής· καὶ τριδύναμος, ὁ δὲ αἰσθητικὸς καὶ πολυειδής καὶ παντοδαπός. Τὸ δὲ λογικόν καὶ τὸ θεωροῦν ἡμεῖς ἐσμεν· ἡμεῖς γὰρ καὶ ψυχὴ ταυτόν.

κη'. Περὶ ψυχῆς.

Τῶν παρ' Ἑλλήσι σοφῶν τὴν ψυχὴν, Πλάτων μὲν καὶ Ἀριστοτέλης, ὡς ὄργανον φασὶ χρῆσθαι τῷ σώματι. Δεῖ γὰρ, φησὶν Ἀριστοτέλης, τὴν μὲν τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὄργανοις, τὴν δὲ ψυχὴν τῷ σώματι. Οἱ δὲ ἐκ Περιπάτου φιλόσοφοι ὡς ἔνυλον εἶδος μινύουσιν αὐτὴν τῷ σώματι καὶ διαπλέκουσιν. Οἱ δὲ περὶ Κλεάνθην καὶ σῶμα ταύτην ἀποφαίνονται, δυνάμενην μέντοι γέ ποτε καὶ τοῦ φρινομένου χωρῖς εἶναι σώματος. Πλωτῖνος δὲ φησὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι δέχεσθαι τὴν ψυχὴν τὰ πάθη τοῦ

visionem. Omnia igitur per omnia permeant, nec minus unumquodque est per se. At enim corporum quodlibet per se est, nec per alia potest ob crassitiam permeare. E contrario incorporea et intelligibilia utpote crassitie et magnitudinis expertia, invicem se permeant, ac nihilominus inconfusa permanant. Omnes igitur species intelligibiles sibi invicem insunt atque unita sunt, nec minus separata sunt ac disjuncta, sicut in anima cogitationes.

26. *Adhuc de mente.*

Omnis mens divinis plena est ideis, ut bonitatis, sanctitatis, justitiæ, identitatis, similitudinis cæterisque: at divinior mens integrioribus ideas continet, vicissim quo inferior est, eo minores illarum partes. Superiores enim majoribus divinis facultatibus utuntur, inferiores vero mentes dum multiplicantur, facultatibus quas habent utuntur imbecillioribus. Quæ enim unitati proxima sunt, multitudo quidem ab inferioribus vincuntur, potentia autem præstant. Vicissim quæ ab unitate longius recedunt, numero plura, sed potentia minora sunt. Quidquid enim in multitudinem abit, potentia minuitur, sed quod unitur, potentia augetur ac crescit, licet numero minuatur. Unitio enim valentior est, divisio multitudinis procreatrix. Unitio minor numero, divisio potentia infirmior.

27. *De anima.*

Tres sunt animæ passiones. Prima quidem et summa qua intelligibilibus conjungitur, intelligentia appellatur. Infima qua res sensiles per sensum communem cognoscimus, dicitur opinio. Media, quæ ascendendo et descendendo colligere apta nata est. Atque homo quidem hactenus, mens, ratiocinatio, opinio: quod superest animal est, natura varia ac multiplex, pars divini sortis participans, pars concupiscentia multiceps bestia, et ira qualis est leonum: sed verus homo ratio est. Exsistit porro et alius homo divinior veriorque, intelligibilis, quem autάνθρωπον ipsohominem sive ideam hominis vocant qui idearum ac specierum contemplatione oblectantur. Triplex igitur homo datur, unus intelligibilis, iste et unicus ac simplex; alter rationabilis, tribus facultatibus ac veluti partibus constans: tertius sensibilis et multiplex variusque. Sumus autem id quod ratione et consideratione utitur: anima enim cujusque is est quisque.

28. *De anima.*

Inter Græciæ sapientes Plato et Aristoteles aiunt animam corpore uti tanquam instrumento. *Ars enim*, inquit Aristoteles, *instrumentis, anima corpore indiget*. At Peripatetici philosophi animam, velut formam materiæ, inhærentem corpori implicat ac permiscēt. Cleanthes et animam statuit corpus esse, utpote quæ possit a corpore quod oculis cernitur separari ac secedere. Plotinus negat necesse esse ut anima corporis passionibus afficiatur, nam nec artificem ea quæ instrumentis suis contingunt

unquam persentiscere. *Necessario autem uti sensibus animam. Nam ut per corpus operetur, sensum habere auxiliatorem, ut per illum externa cognoscat. Quandoquidem igitur incorporalis anima est, passiones corporis ad eam non pertinent; quod si pertingant, non essentiam ejus afficient, verum facultates et operationes.*

29. De anima.

Quæ miscentur, vel ita miscentur inter se, ut confundantur, quemadmodum humores, vel ut modo implicentur mutuo ac permeent, uti aer et lux; si quis quæ singula consideret, illa quad essentiam distincta, operationibus permista deprehendet. Hinc Aristoteles duplicem ponit animam aliam separatam, aliam quæ in corpore subsistit. Al non sentit anima se corpori esse permistam, sed corpus animatum. Corpus enim animæ beneficio habet quod sentit appetitque, atque aliarum est affectionum particeps. Itaque Plato statuit ipsi animæ esse veram propriamque substantiam: quæ enim in alio subsistit forma, ab eodem qualitas essentialis, non substantia appellatur.

30. Adhuc de anima.

Aliter physicus, aliter dialecticus animam definiunt. *Physicus animæ substantiam considerat quatenus non est a corpore separata: naturæ siquidem scientiam professus, spectabit animam haud sejunctam a corpore, et quatenus haud sejuncta est. Dialecticus vero etiam rationes essentialis illius in se spectatas expendit; et mathematicas abstracta a corpore contemplatur: sed primus philosophus de separabilitate vitæ ab anima est sollicitus. Quærere nimirum oportet num substantia sit anima necne, et potentiane an actu substantia sit? Atque utrum corpus sit, an incorporalis, an utrumque? Quodammodo etiam ex iis quæ animæ adsunt substantiam ejus intelligere fas est. Cæterum vita nostra rationalis, quam mentem Aristoteles appellat, pro sua ad corpus inclinatione et separabilis est et inseparabilis.*

31. De anima.

Anima quæ seipsam cognoscit et quod divina gaudet prerogativa, longe distat a natura corporum, omnibusque præstat seminibus. Multo etiam ante hæc ab omnibus corporibus distincta est, atque in propria sede supra omnes naturales ac seminales rationes, dixerim etiam ipsius universi collocata. Neque enim ex defluxione siderum in corpora venit, neque naturali sive corporali more generatur, neque seminales rationes eam in corpus ejaculant sed a Deo desuper descendit. Quæ vero seipsam ignorat, neque scit cæleste suum genus esse ac nobile, liberaque conditione se conditam ac constitutam, illa mancipii in morem corpori inseruit, libertatemque perdit: et magnus ipsius oculus a naturali velamine obruitur aut exstinguitur.

32. Num anima in angelum mutetur.

Quæ diversis per essentiam generibus vitæ præ-

Α σώματος, ἐπεὶ μηδὲ τεχνίτης τὰ πάθη τῶν ὀργάνων ὑποδέξαιτ' ἂν ποτε. Αἰσθήσει δὲ χρῆσθαι φησιν ἀναγκαῖον, τὸ γὰρ διὰ σώματος ἐνεργοῦν, ἔχει τὴν αἰσθησιν, ἵνα δι' αὐτῆς γινώσκῃ τὰ ἔξωθεν. Εἰ οὖν ἡ ψυχὴ ἀσώματος, τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ διαβήσεται ἐπ' αὐτήν. Εἰ δὲ καὶ ἔρχεται, οὐκ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἔρχεται, ἀλλ' εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας.

κθ'. Περὶ ψυχῆς.

Μίγνυται τὰ μίγνύμενα ἢ κιννάμενα ἀλλήλοις ὡσπερ τὰ ὕγρα, ἢ διαπλεκόμενα ὡσπερ ὁ τε ἀήρ καὶ τὸ φῶς. Εἰ δὲ ἐφάπτοι τὸ μόνον, τῇ μὲν οὐσίᾳ κεχώρισται, ταῖς δὲ ἐνεργείαις μέμικτοι. Καὶ Ἀριστοτέλης διὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν ποιεῖ διττὴν, τὴν μὲν κεχωρισμένην, τὴν δὲ ἐν σώματι τὴν ὑπόστασιν ἔχουσαν. Πλὴν οὐχ ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται ἢ ἐν τῷ σώματι οὐσα εἴπερ κέκραται τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ ἔμφυχον σῶμα. Τὸ γὰρ σῶμα διὰ τὴν ψυχὴν αἰσθητικὸν γέγονε, καὶ ὀρεκτικὸν καὶ τῶν ἄλλων παθῶν δεκτικόν. Πλάτων δὲ τὴν ἀληθινήν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἐαυτῆς φησιν εἶναι. Τὸ γὰρ ἐν ἄλλῳ τὴν ὑπόστασιν ἔχον εἶδος, ποιότητα οὐσιώδη καλεῖ. ἀλλ' οὐκ οὐσίαν.

λ'. Περὶ ψυχῆς.

Διαφόρως ὀρίζεται τὴν ψυχὴν ὁ φυσικὸς καὶ διλεκτικὸς: ὁ μὲν γὰρ φυσικὸς ἀντιλαμβάνεται τῆς ψυχικῆς οὐσίας, καθόσον ἐστὶ σωμάτων ἀχώριστος. Ὁ γοῦν φυσιολόγος ἐπιστημονικὸς ὢν, καὶ γὰρ ἀχώριστον εἴσεται καὶ ὅπως ἀχώριστον. Ὁ δὲ διλεκτικὸς καὶ τοὺς οὐσιώδεις λόγους καθ' ἑαυτοὺς ὄντας ἐπινοεῖ. Ὁ δὲ μαθηματικὸς ἐξ ἀπειρέσειως τούτων ἐπισκέπτεται: ὁ δὲ πρῶτος φιλόσοφος περὶ τῆς χωριστικῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς πραγματεύεται. Δεῖ δὲ ζητεῖν πότερον οὐσία ἡ ψυχὴ ἢ οὐ. Καὶ ἡ οὐσία δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. Καὶ σῶμα ἢ ἀσώματος, ἢ ἄμφω τρόπον τινὰ, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ ψυχῇ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἔννοεῖν. Ἡ δὲ λογικὴ τῶν ζῴων τὴν προσαγορεύει νοῦν Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ πρὸς τὸ σῶμα νεύσει χωριστὴ τε ἅμα ἐστὶ καὶ ἀχώριστος.

λα'. Περὶ ψυχῆς.

Ψυχὴ ἑαυτὴν γνοῦσα, καὶ ὅτι θεῖον ἔχει ἀξίωμα, πόρρω μὲν τῆς φύσεως ἴσταται. Πάντων δὲ τῶν σπερμάτων προέχει. Πολλὸ δὲ τι τούτων πρότερον πάντων σωμάτων κεχώρισται, καὶ ἐφ' ἑαυτῇ ἔδρα ἄνω που καθημένη τῶν φυσικῶν λόγων καὶ τῶν σπερματικῶν, εἰπεῖν δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ παντός. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρον ἀπορόβου τῷ σώματι παραγίνεται, οὔτε ἀπὸ φύσεως εἰς γένεσιν ἔρχεται, οὔτε σωματικοὶ λόγοι ταύτην εἰς τὸ σῶμα ἐξακοντίζουσιν, ἀλλ' ἄνωθεν ἀπὸ Θεοῦ κάττεισιν. Ἀγνοήσασα δὲ ἑαυτὴν, καὶ ὅτι τῆς ἄνωθεν εὐγενείας ἐστὶ καὶ ἐλευθέρᾳ καθίστηκεν, δουλοπρεπῶς θητεύει τῷ σώματι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπόλλυσιν. Καὶ ὁ μέγας αὐτῆς ὀφθαλμὸς ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καλύμματος κατακλύννεται, ἢ ἀποσβέννεται.

λβ'. Εἰ μεταβάλλει ψυχὴ εἰς ἄγγελον.

Οὐ μεταβάλλει τὰ κατ' οὐσίαν ἕτερα εἶδη τῆς

ζωῆς εἰς ἄλλα. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὁμοία τὰ γεννητὰ καὶ μεταβλητὰ τοῖς ἀμεταβόλοις. Ἀλλὰ ψυχὴ ἄγγελος μὲν ἢ ἀρχάγγελος γενέσθαι οὐ δύναται, μιμεῖται δὲ ὅσον εἰκὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. Καὶ πρὸς τὰ ὑπερέχοντα γένη ἀπεικονίζεται, ἐπεὶ καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγένηται, ἢ δὲ εἰκῶν ὁμοίωσιν ἔχει τὸ παράδειγμα. Εἰ δὲ ὁμοιοῦται Θεῷ, πολλῶ μᾶλλον ταῖς ὑποδεστέραις δυνάμειν. Καὶ πᾶσα μὲν ψυχὴ κατ' εἰκόνα πεποιήται Θεοῦ, οὐ πᾶσα δὲ ἔχει τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα, δύναμις ἐστὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν, καὶ οἷον ἀρχὴ τις, ἀφορμὴ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, καὶ οἷον σκιαγραφία τῶν ἀρετῶν. Τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐνεργεῖα ἐστὶν αὐτὸ τέλος καὶ ἀπληρυσμένη εἰκῶν. Οἱ πάντες δὲ ὁμοίως τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἔχομεν, ἀλλ' οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἔλαττον.

et finem atque imaginem perfectam et absolutam. Neque vero omnes æqualiter illud ad similitudinem habemus, sed alii magis, alii minus.

λγ'. Εἰ ἀναρχος ἡ ψυχὴ.

Οὐκ ἐστὶν ἀρχὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ, οὐδὲ ἀγέννητος οὔτε ὡς ἄνευ ἐτέρας αἰτίας αὕτη πρὸ τῶν ἄλλων ὑπάρχουσα. Τίς δὲ ἡ αἰτία; ἀφ' ἧς πρώτης εἴρηται, παντὶ γε τοῦτο σαφές, ὡς ἡ δημιουργικὴ, ἀρχὴ γὰρ αὕτη πάσης τῆς τῶν ὄντων ἀπογεννήσεως. Τίς δὲ ἡ πρόοδος αὐτῆς; Καὶ πῶς προῆλθεν; Ἡμεῖς μὲν οὐσιοποιούμεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐμφουσήματος φ ἐνεφύσησεν εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ὁ Θεός. Ἕλληνες δὲ ποικιλώτερον περὶ τοῦτου διεξίασιν, ὡς περ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅτι διὰ μόνον τὴν τελειότητα ἀπογεννᾷ τὰ παραγόμενα ὁ Θεός. Καὶ ἵνα τὸ ξύμπαν τέλειον ἀποδείξῃ, ὁμοῦ μὲν πάντα παράγει. Ἐκαστον δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν πρόεισιν. Τὸ ὄν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ ζωῆ, ἀπὸ τοῦ ὄντος, ὁ νοῦς ἀπὸ τῆς ζωῆς, ἢ ψυχῆ ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ νοῦ. Ἐτι οὖν, φασίν, ἢ ψυχῆ νοῦ γέννημα, ἄχρονος ἐξ αὐτοῦ προϊούσα.

λδ'. Ἀκριβέστερον περὶ ψυχικῶν δυνάμεων.

Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν φιλοσόφων ἀπλῶς οὔτε δυνάμεις ψυχῆς ὀνομάζουσι. Χρὴ δὲ οὕτως διαιρεῖν, ὡς εἰσι νοεραὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ μὲν νοεραὶ, καὶ εἰς τὸν κρείττονα ἀναγόμεναι τῆς ψυχῆς τὸν αἴθρον νοῦν· αἱ δὲ πληρούμεναι αὐτοῦ τοῦ νοῦ τὴν ψυχὴν, ὅστις ἐξ αἰθίου αὐτῆ συνυπάρχει· αἱ δὲ ὀρίζουσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ὄλως καὶ διατάττουσαι κατὰ τὴν νοεραν νόησιν, αἱ δὲ διαθεσμοθετοῦσαι ὡς περ νόμοι τινὲς ἐμφυχοὶ τὰ δεότερα τῆς ζωῆς εἶδη μετὰ τὸν νοῦν· καὶ αἱ μὲν ἀγαθοειδεῖς· αἱ δὲ τῷ καλῷ ἀποσμινομένην. Ἰάμβλιχος δὲ ὁ φιλόσοφος περιττότερος τοῦ δέοντος ὢν, κατάγει τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἄχρι τῆς γῆς, καὶ ἐν ἐκάστη μερίδι τοῦ παντὸς ἀλλάττει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ ἄλλας μὲν αὐτῆς ἐν οὐρανῷ τίθεται, ἄλλας δὲ ἐν τοῖς στοιχείοις, ἄλλας δὲ ἐν τῷ παχεῖ σώματι.

λε'. Πῶς ὁ Πλάτων γεννητὴν ὁμοῦ τὴν ψυχὴν καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνεται.

Ἀγέννητον μὲν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων οἴεται δι' ἣν ἔχει οὐσίαν καὶ ζωὴν, οὐ γὰρ ὑπὸ χρόνον, οὐδὲ μὴ οὔσα, φησὶ, γεγένηται. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔχει ἀπειρον τοῦ εἶναι δυνάμιν, ἀλλ' αἰεὶ δέχεται ταύτην ἀπὸ τῶν ὑπερχει-

ditæ sunt non inter se invicem permutantur, neque enim mutabilia, quæque generantur, sunt similia illis quæ nullam mutationem recipiunt. Anima vero angelus quidem vel archangelus fieri nequit, quantum tamen fas est, eorum imitatur actiones, atque præstantioribus generibus se assimilât, siquidem et facta est ad imaginem Dei : imago porro ad similitudinem exemplum sibi habet propositum. Quod si Deo assimilatur, multo magis iis quæ infra Deum sunt potestatibus. Et omnis quidem anima ad imaginem facta est, ut vero similitudinem etiam referat, non habet omnis anima. Ad imaginem enim factam esse, significat facultatem pulchra et honesta facta edendi, et principium atque ansam bonarum actionum quamdamque vero, effectum ipsum, virtutis. Ad similitudinem vero, effectum ipsum,

Neque vero omnes æqualiter illud ad similitudinem

B 33. Num principii expers sit anima.

Non est ipsa sibi principium anima neque inge-nita, neque citra aliam causam præ aliis existens. Quæ porro prima ejus causa sit, nemini non est perspicuum, creatrix nempe illa quæ omnium rerum generationis est principium. Quis vero ejus progressus, et quomodo processit? Nos quidem substantiam ejus repetimus ab insufflatione, qua Deus in primum hominem illum inspiravit. Ethnicî autem varia subtilitate hac de re uti etiam de aliis disputant, aiuntque per solam perfectionem suam Deum omnia quæ producuntur procreare, atque ut universum perfectum absolvat, omnia procreare simul, ita ut unumquodque secundum proprium ordinem procedat : ens a seipso, vita ab ente, a vita mens, a demiurgo sive procreatrice mente anima. Aiunt igitur animam esse progeniem mentis sine tempore ex illa profectam.

34. Accuratus de animæ facultatibus.

Multi philosophorum simpliciter ne quidem facultates animæ appellant. Fas vero est ita distinguere, quod mentales animæ facultates sunt, sive quæ utpote mentales mentem animæ immaterialem adducunt ad præstantiora, sive quæ animam mente quæ ab æterno illi coexistit replent, sive quæ determinant animæ facultates integras et secundum mentalem intellectum disponunt, sive tanquam leges quædam animatæ dirigunt secundas vitæ post mentem species, atque boni honestive studio sunt exornatæ. Jamblichus vero philosophus, modum quodammodo excedens, animam rationalem a Deo usque deducit in terram, et in qualibet parte universi alias ei facultates tribuit. Alias igitur ei ascribit in cælo, in elementis alias, alias denique in crassis corporibus.

35. Quomodo Plato simul docet animam et genitam esse et immortalem?

Ingenitam equidem Plato animam opinatur ratione essentiali qua gaudet et vitæ ; non enim in tempore et postquam non exstisset factam esse affirmat. Quatenus autem non habet infinitam essendi fa-

oultatem, sed eam semper a superioribus essentiis accipit, hac ratione docet eam genitam esse. Quod enim est (5), ingenitum est; quidquid vero fit, est genitum. Anima igitur sempiterna est ratione essentiali vitæque, et juxta hanc conditionem æterna: fit autem, quatenus infinitam essentialiam non capit, sed desuper habet ut infinita sit, et destinatam tenet immortalitatem. Non enim corpora solum generantur, sed etiam animæ, prout et ipsæ temporis particeps sunt. Omnis siquidem motus et mutatio tempus sibi habet adjunctum. Nam et Plato ante animam ponit adhuc mentes intramundanas, et a corpore abstractas, et divinam illarum seriem.

36. *Qualis animarum generatio secundum Platonem?*

Animæ alia essentialia, alia est facultas, alia operatio. Tres igitur hæ species ac tria veluti capita generationis. Alia itidem ejus est substantia, alia harmonia, et alia denique species quæ ex his resultat ac perficitur. Nam et ignis alia essentialia est quæ est, alia facultas, effectus alius quo hæc quidem rationem essendi ejus determinat, harmonia vero essentialiam ejus coaptat multitudinem, species vero ex duobus illis fit emergitque. Prima igitur est animæ substantia, altera harmonia, tertia idea, quarta facultas, quinta operatio, sexta denique et ultima quæ ex his resultat forma ac species.

37. *Quare anima media sit inter partibilia atque impartibilia.*

Intelligibilium rerum proprietates hujuscemodi sunt; ut sit vere ens, æternum, perfectum atque alia consimilia. At sensibilium alie varie sunt proprietates, veluti quod secundum essentialiam suam sint in tempore, partibilia et alterius indigentia et plura hujus generis. His succedit quod non vere ens est, sed essentialia quidem est æternum, operationum vero respectu habet ut sit in tempore, et quæ his sunt consentanea. Atque ita anima neque vere ens est, neque vere non ens; ideo mediam illam esse dicimus inter æterna et sensibilia, utpote non pure existentem æternam, nec omnino sensibilem, sed ex utrisque mistam ac veluti ex duobus extremis temperatam. Quod si vere ens esset, impartibilis esset; si contra vero esset non ens, esset partibilis. Quandoquidem autem non vere ens, media est inter impartibilem partibilemque.

38. *De ejus animæ generatione agit in Timæo Plato?*

De generatione animæ universi Plato in Timæo tractat, ut videtur philosopho Proclo: illa enim habet ut et indivisibilis sit et divisibilis, media nempe existens inter mentem mundi et divisibilem per corpora substantiam. Quemadmodum enim nos apostolico sermoni habentes fidem, principatus quosdam ac potestates, et dominationes, et alia

Α μένων οὐσιῶν, κατὰ τοῦτο γενητὴν δογματίζει. Τὸ μὲν γὰρ ὄν ἀγένητον. Πᾶν δὲ τὸ γινόμενον γενητόν. Ἄει μὲν οὖν ἔστιν ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αἰώνιος· γινομένη δὲ ὡς μὴ δυναμένη δέξασθαι τὴν ἀπειρίαν τοῦ εἶναι, ἀλλ' ἀνωθεν ἀπειροσμένη, καὶ ἐπινοουμένην αὐτῇ τὴν ἀθανασίαν ἔχουσα. Οὐ γὰρ ἐπὶ σωμάτων μόνων ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν, καθόσον αὐταὶ χρόνου μετέχουσι. Πᾶσα γὰρ μεταβατικὴ κίνησις συνεξευγμένον ἔχει τὸν χρόνον. Ὁ γὰρ τοὶ Πλάτων πρὸ τῆς ψυχῆς τοὺς νοῦς ἔτι τοὺς ἐγκοσμίους καὶ τοὺς ἀσχέτους, καὶ τὸν θεῖον διακοσμον τίθησιν.

λζ'. Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχογονία.

Β Τῆς ψυχῆς ἄλλη μὲν ἡ οὐσία, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια. Τῆς οὖν ψυχογονίας τρία πρόσωπα ταῦτα καὶ κεφάλαια. Καὶ ἄλλη μὲν αὐτῇ ἡ ὑπαρξίς, ἄλλη δὲ ἡ ἀρμονία, ἄλλο δὲ τὸ εἶδος τὸ ἐκ τούτων ἀποτελούμενον. Καὶ γὰρ τοῦ πυρὸς ἄλλη μὲν ἡ οὐσία, καθ' ἣν ἔστιν, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια καθ' ἣν τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ θερμαίνει. Καὶ ἡ μὲν ὑπαρξίς τὸ εἶναι αὐτῇ ἀφορίζεται, ἡ δὲ ἀρμονία τὸ οὐσιῶδες αὐτῆς πλῆθος ἀρμόζει. Εἶδος δὲ ἔστι τὸ ἐκ τούτων τοῖν δυοῖν ἀποτελούμενον. Πρώτη μὲν οὖν αὐτῆς ὑπαρξίς. Δεύτερα ἡ ἀρμονία. Τρίτη ἡ ἰδέα. Τετάρτη ἡ δύναμις. Πέμπτη ἡ ἐνέργεια, ἕκτον καὶ τελευταῖον τὸ ἐκ τούτων εἶδος.

λζ'. Διὰ τί ἡ ψυχὴ μέση τῶν μεριστῶν καὶ ἀμεριστῶν λέγεται;

Γ Τῶν μὲν νοητῶν ἰδιώματα ταῦτα, τὸ ὄντως ὄν, τὸ αἰώνιον, τὸ τέλειον, καὶ ἕτερα τοιοῦτότροπα. Τῶν δὲ αἰσθητῶν ἕτερα ἅπαντα τὰ ἰδιώματα. Τὸ ἐγγχρονον κατὰ τὴν οὐσίαν, τὸ μεριστόν, τὸ ἄλλου προσδεῖς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τούτων ἔστι τὸ οὐκ ὄντως ὄν, τὸ κατ' οὐσίαν μὲν αἰώνιον, κατὰ δὲ τὰς ἐνεργείας ἐν χρόνῳ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Ἢ οὖν ψυχὴ οὔτε ὄντως ὄν ἔστιν, οὔτε ὄντως μὴ ὄν, διὰ ταῦτα μέσην τὴν ψυχὴν φαμεν τῶν τε αἰωνίων καὶ τῶν αἰσθητῶν, οὔτε καθαρῶς αἰώνιαν οὖσαν οὔτε μὲν ἐναργῶς αἰσθητὴν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων μικτὴν, καὶ οἷον ἐκ τῶν ἀκροτήτων κεραννυμένην. Καὶ εἰ μὲν ἦν ὄντως, ὄν, ἦν ἂν ἀμερίστος, εἰ δὲ ὄντως μὴ ὄν, ἦν ἂν μεριστή. Ἐπεὶ δ' μὴ ὄντως ὄν ἔστι, μέση ἔστιν ἀμερίστου καὶ μεριστοῦ.

Δ

λθ'. Πόταν ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γεννᾷ;

Τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν ὁ Πλάτων κατὰ τὸν φιλόσοφον Πρόκλον ἐν τῇ τοῦ Τιμαίου βίβλῳ γεννᾷ, καὶ αὕτη γὰρ τὸ ἀμερίστον ἔχει καὶ τὸ μεριστόν. Καὶ μέση ἔστι τοῦ τε ἐγκοσμίου νοῦ, καὶ τῆς περὶ τοῖς σώμασι μεριστῆς οὐσίας. Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς οἱ τῷ ἀποστολικῷ λόγῳ ἐπόμενοι ἀρχὰς τινὰς καὶ δυνάμεις, καὶ κυριότητας καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἢ μεῖζονα ἢ ἐλάττωνα

NOTÆ.

(5) Tanquam τὸ αὐτόδον vel ὄντως ὄν, quod est per se ac semper.

μέσον ἡμῶν καὶ Θεοῦ τιθέμεν, οὕτω δὲ καὶ τῶν Ἀ ἐλλήνων οἱ δὴθα σοφώτεροι ἐνάδα τινὰ ἐξηρημίνην ἐδογματίσαν, καὶ μετὰ ταῦτα ὄντα, καὶ ζῶντα καὶ νοοῦντά τινα, εἴτα ὑπερκοσμίου νοῦς, καὶ αὐθις ἐγκοσμίου· καὶ μετὰ τούτους τὴν ὄλην ψυχὴν, καὶ μετὰ ταύτην τὴν τοῦ παντός· καὶ τέλος τὰς μερικός. Καὶ τὸν ψυχικὸν ἐν ταύτῃ συμπληροῦσι διάκοσμον.

λθ'. Πόσαι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τίνας;

Στὴς ψυχῆς ἡ μὲν ἀντιληπτικὴ τίς ἐστὶ δύναμις, καθ' ἣν τῶν ὄντων ἀντιλαμβάνεται· ἡ δὲ παθητικὴ, καθ' ἣν διατίθεται οἰκείως καὶ ἄλλοτριως· ἡ δὲ πρακτικὴ, καθ' ἣν πρὸς τὰς πράξεις ἐκουσίως ὁρμᾷ. Καὶ τῶν δυνάμεων τούτων ἄλλαι μὲν ἀπόλυτοί ἐσι καὶ μόνῃς τῆς ψυχῆς, ἄλλαι δὲ τῆς ψυχῆς καὶ αὐγοειδέσιν ἐποχοῦνται σώμασι, τινὲς δὲ πνεύματι ἐνύλη B συνυφιστάσασιν, αἱ δὲ τελευταῖαι εἰς τὸ ὄστρεῶδες σῶμα ἀποτελεστώσιν. Ἡ δὲ φανταστικὴ δύναμις, πρὸς πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς παραπέφυκε, καὶ ὅλον ἐκμάττεται ταύτην, καὶ ταῖς μὲν κρείττους τὰς ὑποδεστέρας ἀποτυποῖ, ταῖς δὲ ὑποδεστέρας τὰς κρείττους. Ἀποτυπούμένη γὰρ τὰς νοερὰς δυνάμεις τῇ διανοίᾳ ταύτας ἐπισφραγίζεται, καὶ αὐθις ἀπομυτιομένη τὰ διανοήματα, τῇ νῦν ταῦτα ἐγκατατίθεται.

μ'. Τί ἐστὶ φύσις;

Φύσις ἐστὶ δύναμις, ὀφθαλμοῖς μὲν ἀθέατος, νῦν δὲ θεωρητῆ, τοῖς σώμασιν ἐγκατεσπαρμένη παρὰ Θεοῦ, ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ κινουσα τὰ φυσικὰ σώματα, καὶ αὐθις ἡρεμεῖν ποιοῦσα. Πάντα γὰρ τὰ σώματα, οἷον τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τούτων συγχείμενα, εἰ καὶ ὑπὸ Θεοῦ καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἔχει, ἀλλὰ προσεχῶς C ὑπὸ φύσεως κινεῖται. Πολλὰ μὲν γὰρ εἰσι τὰ κινουόμενα τὰ σώματα, πρῶτον ὁ Θεὸς, εἴτα ὁ νοῦς, εἴτα ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ τελευταῖον ἡ φύσις, οἷον ὄργανόν ἐστι τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν γὰρ ἀνθρωπον καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κινεῖ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις. Τὰ δὲ σώματα καὶ τὰ ἀπλά καὶ τὰ σύνθετα, μόνῃ ἡ φύσις κινεῖ, καὶ πάλιν ἴστησι τῆς κινήσεως.

μα'. Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα;

Τῶν ἐνεργειῶν αἱ μὲν ἄρχονται ἀπὸ ψυχῆς ὥσπερ αἱ κρείττους καὶ προέχουσαι, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀνεγείρονται, ὅταν διψῇ μὲν ἢ πεινῇ ἢ ρίγῃ, ἢ τινος ἄλλου τοιοῦτου δέηται ἡ ψυχὴ δὲ τὸ ἐντεῦθεν πορίζοι τὰ ἐλλείποντα τῷ σώματι. Πάλιν τολῶν τὰ μὲν τοῦ σώματος ἐστὶ παθήματα δι' αὐτὴν, ὥσπερ τὸ D ἐρυθριᾶν, διότι ἡ ψυχὴ αἰσχροῦν τι ἔκρινε. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς διὰ τὸ σῶμα, ὥσπερ αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι διὰ τὴν τοῦ σώματος γένεσιν περὶ τὴν ψυχὴν διαβαλουσιν. Τὰ δὲ ἐπεὶ κοινωεῖ ἐξ ἴσου, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ φέρεσθαι κατὰ τόπον. Τὸ μὲν γὰρ διαμείβειν τόπον ἰδίον ἐστὶ σώματος· τὸ δὲ κινεῖν κατὰ τὴν φορὰν, ψυχῆς ὑπάρχει ἐνέργεια.

μβ'. Πότε ἡ ψυχὴ τῷ κυουμένῳ ἐνοῦται σώματι;

Ὁ μὲν τὴν Θεολογίαν μέγας Γρηγόριος ἀσαφῆς ἐστὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ οὐκ ἂν ῥαδίως αὐτὸν εὔροις ταύτην ἢ ἐκείνην προσκείμενον τῶν δοξῶν. Ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Νυσσεύς καὶ ὁ πολὺς τῆν

ejusmodi sive minora, Deum inter et nosmet ponimus, sic et sapientissimi quique Græcorum unitatem eximiam quamdam statuerunt, postque hanc entia, et viventia atque intelligentia nonnulla, deinde supramundanas et intramundanas mentes, et post has animam omnimodam, atque deinceps animam universi, et denique particulares animas. Sic ordo et series animarum illis completur.

39. *Quot et quænam sint animæ facultates?*

Animæ alia facultas est perceptrix, per quam res percipit; alia passiva, qua vel congruenter naturæ suæ vel injucundo modo afficitur; alia activa, qua sponte fertur ad actiones. Harum facultatum aliæ sunt absolutæ et ad solam pertinent animam, aliæ etiam animæ lucidis insunt corporibus, aliæ pariter in spiritu materiali existunt, postremæ pertingunt ad ipsam testam usque crassi corporis. Omnibus autem animæ facultatibus superaddita est facultas imaginatrix, quæ veluti exprimit illas ac consignat, et præstantioribus deteriores et deterioribus præstantiores delineat ac describit. Intelligibiles enim facultates cum effugit, cogitationi illas imprimit, et vicissim cum efformat cogitationes, imponit eas menti.

40. *Quid est natura?*

Natura est facultas non oculorum conspicienda acie, sed mente contemplanda, corporibus inseminata a Deo, motus quietisque principium. Natura quippe est quæ corpora naturalia movet, iterumque facit quiescere. Corpora enim quælibet, ut elementa et quæ ex his composita sunt, licet a Deo motum et quietem habent, tamen proxime a natura moventur. Plura enim sunt quæ corpus movent: Deus primum, tum mens, deinde anima, denique natura tanquam Dei instrumentum. Hominem etenim et brutas animantes anima et natura movet. Corpora tum simplicia tum composita a sola moventur natura, quæ iterum quoque motum eorum dem sistit.

41. *Quomodo distinguuntur communes operationes animæ et corporis?*

Operationum aliæ principium habent ab anima ut potiores et præstantiores: aliæ a corpore excitantur, quando silit, vel esurit aut friget, aut alia ejusmodi re indiget, unde anima ipsi desiderata suppeditat. Vicissim corpus passiones sentit animæ causa, ut erubescit, quando anima aliquid turpe judicavit. Anima itidem afficitur propter corpus, itaque voluptales ac dolores ex corporis conditione in animam penetrant. De aliis operationibus ex æquo participant utraque, ut quando de loco in locum homo movetur. Nam mutare locum, corpori proprium est, sed movere et impellere, animæ est operatio.

42. *Quando anima nascenti corpori unitur?*

Magnus Theologus Gregorius hæc in parte obscurus est, nec facile eum deprehendas huic vel illi opinioni adhærere. At enim divinus Gregorius Nyssenus, et Maximus insignis ille confessor ac

ultatam, sed eam semper a superioribus essentiis accipit, hac ratione docet eam genitam esse. Quod enim est (5), ingenitum est; quidquid vero fit, est genitum. Anima igitur sempiterna est ratione essentiali vitæque, et juxta hanc conditionem æterna: fit autem, quatenus infinitam essentialiam non capit, sed desuper habet ut infinita sit, et destinatam tenet immortalitatem. Non enim corpora solum generantur, sed etiam animæ, prout et ipsæ temporis particeps sunt. Omnis siquidem motus et mutatio tempus sibi habet adjunctum. Nam et Plato ante animam ponit adhuc mentes intramundanas, et a corpore abstractas, et divinam illarum seriem.

36. *Qualis animarum generatio secundum Platonem?*

Animæ alia essentia, alia est facultas, alia operatio. Tres igitur hæ species ac tria veluti capita generationis. Alia itidem ejus est substantia, alia harmonia, et alia denique species quæ ex his resultat ac perficitur. Nam et ignis alia essentia est quæ est, alia facultas, effectus alius quo hæc quidem rationem essendi ejus determinat, harmonia vero essentialiam ejus coaptat multitudinem, species vero ex duobus illis fit emergitque. Prima igitur est animæ substantia, altera harmonia, tertia idea, quarta facultas, quinta operatio, sexta denique et ultima quæ ex his resultat forma ac species.

37. *Quare anima media sit inter partibilia atque impartibilia.*

Intelligibilium rerum proprietates hujuscemodi sunt; ut sit vere ens, æternum, perfectum atque alia consimilia. At sensibilium aliæ variæ sunt proprietates, veluti quod secundum essentialiam suam sint in tempore, partibilia et alterius indigentia et plura hujus generis. His succedit quod non vere ens est, sed essentia quidem est æternum, operationum vero respectu habet ut sit in tempore, et quæ his sunt consentanea. Atque ita anima neque vere ens est, neque vere non ens; ideo mediam illam esse dicimus inter æterna et sensibilia, utpote non pure existentem æternam, nec omnino sensibilem, sed ex utrisque mistam ac veluti ex duobus extremis temperatam. Quod si vere ens esset, impartibilis esset; si contra vero esset non ens, esset partibilis. Quandoquidem autem non vere ens, media est inter impartibilem partibilemque.

38. *De ejus animæ generatione agit in Timæo Plato?*

De generatione animæ universi Plato in Timæo tractat, ut videtur philosopho Proclo: illa enim habet ut et indivisibilis sit et divisibilis, media nempe existens inter mentem mundi et divisibilem per corpora substantiam. Quemadmodum enim nos apostolico sermone habentes fidem, principatus quosdam ac potestates, et dominationes, et alia

μένων ούσιων, κατὰ τοῦτο γενητὴν δογματίζει. Τὸ μὲν γὰρ ὄν ἀγένητον. Πᾶν δὲ τὸ γινόμενον γενητόν. Ἄει μὲν οὖν ἔστιν ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αἰώνιος γινομένη, δὲ ὡς μὴ δυναμένη δέξασθαι τὴν ἀπειρίαν τοῦ εἶναι, ἀλλ' ἄνωθεν ἀπειροουμένη, καὶ ἐπινοουμένην αὐτῇ τὴν ἀθανασίαν ἔχουσα. Οὐ γὰρ ἐπὶ σωμάτων μόνων ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν, καθόσον αὐταὶ χρόνου μετέχουσι. Πᾶσα γὰρ μεταβατικὴ κίνησις συνεξευγμένον ἔχει τὸν χρόνον. Ὁ γὰρ τοι Πλάτων πρὸ τῆς ψυχῆς τοὺς νοῦς ἔτι τοὺς ἐγκοσμίους καὶ τοὺς ἀσχέτους, καὶ τὸν θεῖον διάκτιστον τίθησιν.

λζ'. Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχογονία.

Τῆς ψυχῆς ἄλλη μὲν ἡ οὐσία, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια. Τῆς οὖν ψυχογονίας τρία πρόσωπα ταῦτα καὶ κεφάλαια. Καὶ ἄλλη μὲν αὐτῇ ἡ ὑπαρξίς, ἄλλη δὲ ἡ ἀρμονία, ἄλλο δὲ τὸ εἶδος τὸ ἐκ τούτων ἀποτελούμενον. Καὶ γὰρ τοῦ πυρὸς ἄλλη μὲν ἡ οὐσία, καθ' ἣν ἔστιν, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια καθ' ἣν τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ θερμαίνει. Καὶ ἡ μὲν ὑπαρξίς τὸ εἶναι αὐτῇ ἀφορίζεται, ἡ δὲ ἀρμονία τὸ οὐσιῶδες αὐτῆς πλῆθος ἀρμόζει. Εἶδος δὲ ἔστι τὸ ἐκ τούτων τοῖν δυοῖν ἀποτελούμενον. Πρώτη μὲν οὖν αὐτῆς ὑπαρξίς. Δευτέρα ἡ ἀρμονία. Τρίτη ἡ ἰδέα. Τετάρτη ἡ δύναμις. Πέμπτη ἡ ἐνέργεια, ἕκτον καὶ τελευταῖον τὸ ἐκ τούτων εἶδος.

λζ'. Διὰ τί ἡ ψυχὴ μέση τῶν μεριστῶν καὶ ἀμεριστῶν λέγεται;

Τῶν μὲν νοητῶν ἰδιώματα ταῦτα, τὸ ὄντως ὄν, τὸ αἰώνιον, τὸ τίθειον, καὶ ἕτερα τοιοῦτότροπα. Τῶν δὲ αἰσθητῶν ἕτερα ἄλλα τὰ ἰδιώματα. Τὸ ἔγχρονον κατὰ τὴν οὐσίαν, τὸ μεριστόν, τὸ ἄλλου προσδεῖς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τούτων ἔστι τὸ οὐκ ὄντως ὄν, τὸ κατ' οὐσίαν μὲν αἰώνιον, κατὰ δὲ τὰς ἐνεργείας ἐν χρόνῳ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Ἢ οὖν ψυχῇ οὔτε ὄντως ὄν ἔστιν, οὔτε ὄντως μὴ ὄν, διὰ ταῦτα μέση τὴν ψυχὴν φασιν τῶν τε αἰώνιων καὶ τῶν αἰσθητῶν, οὔτε καθαρῶς αἰώνιον οὖσαν οὔτε μὴ ἐναργῶς αἰσθητὴν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων μικτὴν, καὶ οἶον ἐκ τῶν ἀκροτήτων κεραυνουμένην. Καὶ εἰ μὲν ἦν ὄντως ὄν, ἦν ἂν ἀμεριστός, εἰ δὲ ὄντως μὴ ὄν, ἦν ἂν μεριστή. Ἐπεὶ δ' μὴ ὄντως ὄν ἔστι, μέση ἔστιν ἀμεριστοῦ καὶ μεριστοῦ.

λη'. Ποίαν ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γεννᾷ;

Τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν ὁ Πλάτων κατὰ τὸν φιλόσοφον Πρόκλον ἐν τῇ τοῦ Τιμαίου βίβλῳ γεννᾷ, καὶ αὕτη γὰρ τὸ ἀμεριστόν ἔχει καὶ τὸ μεριστόν. Καὶ μέση ἔστι τοῦ τε ἐγκοσμίου νοῦ, καὶ τῆς περὶ τοῖς σώμασι μεριστῆς οὐσίας. Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς οἱ τῶν ἀποστολικῶν λόγων ἐπόμενοι ἀρχὰς τινὰς καὶ δυνάμεις, καὶ κυριότητας καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἢ μείζονα ἢ ἐλάττωνα

NOTÆ.

(5) Tanquam τὸ αὐτόδὸν vel ὄντως ὄν, quod est per se ac semper.

μέσον ἡμῶν καὶ Θεοῦ τιθέμεν, οὕτω δὲ καὶ τῶν Ἀ ἐλλήνων οἱ δὴθ' α σοφώτεροι ἐνάδα τινὰ ἐξηρημένην ἐδογματίσαν, καὶ μετὰ ταῦτα ὄντα, καὶ ζῶντα καὶ νοοῦντά τινα, εἴτα ὑπερκοσμίου νοῦς, καὶ αὐθις ἐγκοσμίου· καὶ μετὰ τούτους τὴν ὄλην ψυχὴν, καὶ μετὰ ταύτην τὴν τοῦ παντός· καὶ τέλος τὰς μερικὰς. Καὶ τὸν ψυχικὸν ἐν ταύτῃ συμπληροῦσι διάκοσμον.

λθ'. Πόσαι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τίνας;

Στὴς ψυχῆς ἡ μὲν ἀντιληπτικὴ τίς ἐστὶ δύναμις, καθ' ἣν τῶν ὄντων ἀντιλαμβάνεται· ἡ δὲ παθητικὴ, καθ' ἣν διατίθεται οἰκείως καὶ ἀλλοτριῶς· ἡ δὲ πρακτικὴ, καθ' ἣν πρὸς τὰς πράξεις ἐκουσίως ὁρμᾷ. Καὶ τῶν δυνάμεων τούτων ἄλλαι μὲν ἀπόλυτοί ἐσι καὶ μόνῃς τῆς ψυχῆς, ἄλλαι δὲ τῆς ψυχῆς καὶ αὐγοειδέσιν ἐποχοῦνται σώμασι, τινὲς δὲ πνεύματι ἐνύλη B συνυφιστήκασιν, αἱ δὲ τελευταῖαι εἰς τὸ ὑστρεῶδες σῶμα ἀποτελεσιώσιν. Ἡ δὲ φανταστικὴ δύναμις, πρὸς πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς παραπέφυκε, καὶ οἷον ἐκμάττεται ταύτην, καὶ ταῖς μὲν κρείττοσι τὰς ὑποδεστέρας ἀποτυποῖ, ταῖς δὲ ὑποδεστέρας τὰς κρείττονας. Ἀποτυπουμένη γὰρ τὰς νεοῦρας δυνάμεις τῆς διανοίας ταύτας ἐπισφραγίζεται, καὶ αὐθις ἀποματτομένη τὰ διανοήματα, τῇ νῦν ταῦτα ἐγκατατίθεται.

μ'. Τί ἐστὶ φύσις;

Φύσις ἐστὶ δύναμις, ὀφθαλμοῖς μὲν ἀθέατος, νῦν δὲ θεωρητὴ, τοῖς σώμασιν ἐγκατεσπαρμένη παρὰ Θεοῦ, ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ κινουσα τὰ φυσικὰ σώματα, καὶ αὐθις ἡρεμεῖν ποιοῦσα. Πάντα γὰρ τὰ σώματα, οἷον τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τούτων συγκείμενα, εἰ καὶ ὑπὸ Θεοῦ καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἔχει, ἀλλὰ προσεχωῦς C ὑπὸ φύσεως κινεῖται. Πολλὰ μὲν γὰρ εἰσι τὰ κινουῦντα τὰ σώματα, πρῶτον ὁ Θεός, εἴτα ὁ νοῦς, εἴτα ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ τελευταῖον ἡ φύσις, οἷον ὄργανόν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν γὰρ ἄνθρωπον καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κινεῖ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις. Τὰ δὲ σώματα καὶ τὰ ἀπλά καὶ τὰ σύνθετα, μόνῃ ἡ φύσις κινεῖ, καὶ πάλιν ἴσθησι τῆς κινήσεως.

μα'. Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα;

Τῶν ἐνεργειῶν αἱ μὲν ἄρχονται ἀπὸ ψυχῆς ὡσπερ αἱ κρείττους καὶ προέχουσαι, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀναγείρονται, ὅταν διψῇ μὲν ἢ πεινῇ ἢ ριγῇ, ἢ τινος ἄλλου τοιοῦτου δέηται ἡ ψυχὴ δὲ τὸ ἐντεῦθεν πορίζοι τὰ ἐλλείποντα τῷ σώματι. Πάλιν τοῖνον τὰ μὲν τοῦ σώματος ἐστὶ παθήματα δι' αὐτήν, ὡσπερ τὸ ἐρυθριῆν, διότι ἡ ψυχὴ αἰσχροῦν τι ἔκρινε. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς διὰ τὸ σῶμα, ὡσπερ αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι διὰ τὴν τοῦ σώματος γένεσιν περὶ τὴν ψυχὴν διαβαίνουσιν. Τὰ δὲ ἴσα κοινωνεῖ ἐξ ἴσου, ὡσπερ δὲ καὶ τὸ φέρεσθαι κατὰ τόπον. Τὸ μὲν γὰρ διαμείβειν τόπον ἰδίον ἐστὶ σώματος· τὸ δὲ κινεῖν κατὰ τὴν φορὰν, ψυχῆς ὑπάρχει ἐνέργεια.

μβ'. Πότε ἡ ψυχὴ τῷ κυομένῳ ἐνοῦται σώματι;

Ὁ μὲν τὴν Θεολογίαν μέγας Γρηγόριος ἀσαφῆς ἐστὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ οὐκ ἂν βράδως αὐτὸν εὖροις ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ προσκειμένον τῶν δοξῶν. Ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Νυσσεύς καὶ ὁ πολὺς τὴν

ejusmodi sive minora, Deum inter et nosmet ponimus, sic et sapientissimi quique Græcorum unitatem eximiam quamdam statuerunt, postque hanc entia, et viventia atque intelligentia nonnulla, deinde supramundanas et intramundanas mentes, et post has animam omnimodam, atque deinceps animam universi, et denique particulares animas. Sic ordo et series animarum illis completur.

39. Quot et quænam sint animæ facultates?

Animæ alia facultas est perceptrix, per quam res percipit; alia passiva, qua vel congruenter naturæ suæ vel injucundo modo afficitur; alia activa, qua sponte fertur ad actiones. Harum facultatum aliæ sunt absolutæ et ad solam pertinent animam, aliæ etiam animæ lucidis insunt corporibus, aliæ pariter in spiritu materiali existunt, postremæ pertingunt ad ipsam testam usque crassi corporis. Omnibus autem animæ facultatibus superaddita est facultas imaginatrix, quæ veluti exprimit illas ac consignat, et præstantioribus deteriores et deterioribus præstantiores delineat ac describit. Intelligibiles enim facultates cum effingit, cogitationi illas imprimit, et vicissim cum efformat cogitationes, imponit eas menti.

40. Quid est natura?

Natura est facultas non oculorum conspicienda acie, sed mente contemplanda, corporibus inseminata a Deo, motus quietisque principium. Natura quippe est quæ corpora naturalia movet, iterumque facit quiescere. Corpora enim quælibet, ut elementa et quæ ex his composita sunt, licet a Deo motum et quietem habent, tamen proxime a natura moventur. Plura enim sunt quæ corpus movent: Deus primum, tum mens, deinde anima, denique natura tanquam Dei instrumentum. Hominem etenim et brutas animantes anima et natura movet. Corpora tum simplicia tum composita a sola moventur natura, quæ iterum quoque motum eorum dem sistit.

41. Quomodo distinguuntur communes operationes animæ et corporis?

Operationum aliæ principium habent ab anima ut potiores et præstantiores: aliæ a corpore excitantur, quando silit, vel esurit aut friget, aut alia ejusmodi re indiget, unde anima ipsi desiderata suppeditat. Vicissim corpus passiones sentit animæ causa, ut erubescit, quando anima aliquid turpe judicavit. Anima itidem afficitur propter corpus, itaque voluptales ac dolores ex corporis conditione in animam penetrant. De aliis operationibus ex æquo participant utraque, ut quando de loco in locum homo movetur. Nam mutare locum, corpori proprium est, sed movere et impellere, animæ est operatio.

42. Quando anima nascenti corpori unitur?

Magnus Theologus Gregorius hac in parte obscurus est, nec facile eum deprehendas huic vel illi opinioni adhærere. At enim divinus Gregorius Nyssenus, et Maximus insignis ille confessor ac

philosophus animam nec antiquiorem corpore, nec postgenitam statuunt, sed simul cum defectione seminis ad animam suscipiendam apti, eandem subsistere affirmant. Ethnicorum autem eximii post perfectum naturale instrumentum sive corpus prognatumque, animam illi aiunt ingenerari. Et quamdiu uteri quidem adhuc radicibus embryo affixus hæret, naturalem illi animam tribuunt, egredienti autem rationalem, et procedente tempore intelligentem.

43. Quomodo anima unitur corpori?

Insinuat se corpori anima sicut sol oriens momento omnia luce complet: nam sic et anima corpus statim accendit ad vitam et vivificat, quo ipso et illud indiget, ut cum ea uniri possit. Sicut porro nervi, longius etiamsi absunt, una moventur, et sicut Naphta quam vocant transilientis ignis vim concipit, medio aere non inflammato, sic et corpus ab anima totum statim illuminatur, neque oportet indivisibilis vitæ et facultatis divisas illuminationes vel participationes comminisci. Conferri autem hæc potest cum participatione (6) entis quæ in re fluxa observatur. Quemadmodum rei fluxus enim ens adest sine tempore, sic et anima sine tempore adest corpori.

44. De anima irrationabili.

Quatuor hisce Græcorum philosophi animam irrationabilem definiunt: appetitu, quo voluptatis sumus ac doloris participes; opinione quæ medias designat rationes inter species sensibiles, et puras atque a materia abstractas rationes: sentiendi facultate, quæ externis speciebus assimilatur, ac præsentii externa, salutariæ sint an exitiosa: natura denique, quæ proprie est causa generatio- nis et proxime corporibus adhæret, generatque illa et facit ut crescant, gubernatque ac dirigit. His quatuor rebus nonnulli philosophorum essentiam animæ irrationabilis consistere statuunt, ac veluti insititiam esse rationali animæ corporique simul inductam: huic quoque irrationabili animæ injungunt munus administrandi corporis.

45. Quid voluntas et ratiocinium practicum?

Voluntas ad ratiocinatoriam animæ partem pertinet, movet enim appetitum in rem desiderabilem, quam quia non sine ratiocinio deligimus, hæc actio impetus voluntatis appellatur, qui a ratiocinio ipso est diversus. Est autem ratiocinium practicum, post appetitum rei desiderabilis cum ratione suscepta actio et operatio. Noris porro animæ corpore solutæ et corpori adhuc conjunctæ non unum idemque ratiocinium. Quibusvis enim præstantioribus anima se assimilatur, Deo archangelis, angelis et cæteris potentatibus, unde et opera ejus jam divina, jam humana, jam contra-

δημολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν Μάξιμος οὕτε πρεσβυτέραν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος, οὕτε μεταγενεστέραν τιθέσκειν, ἀλλ' ὁμοῦ τῇ καταβολῇ τοῦ σπέρματος ἐπιτηδεύει πρὸς ὑποδοχὴν ψυχῆς τυγχάνοντος, ταύτην ὑφιστάμενος. Τῶν δὲ Ἑλλήνων οἱ πρόκριτοι, μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ φυσικοῦ ὄργανου καὶ τὴν ἀποκώμησιν τούτου, ἐνσπείρουσι ταύτην τῷ σώματι, πλὴν ὅτε μὲν ἔσωθεν ἢ κατεβρίζωμενον τὸ ἔμβρυον, τὴν φυσικὴν ψυχὴν τούτῳ διδάσκειν, ἐξεληθόντι δὲ τὴν λογικὴν, καὶ προϋόντι τὴν νοεράν.

μγ'. Πῶς ἐνοῦται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ;

Εἰσπρίνεται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ ὡς περ ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου πάντα ἀνθρώως ἐμπύμπλησαι τοῦ φωτός. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη ἀθρώως ἐξάπτει τὸ σῶμα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ζωοποιεῖ, τοῦτο ἐπιτηδεύει ἔχον πρὸς τὴν ἔνωσιν ταύτης. Ὡς περ οὖν αἱ νεύραι αἱ συντηροσμέναι καὶ εἰ πόρῳ τύχοιεν οὔσαι, συγκινοῦνται· καὶ ὁ καλούμενος φθᾶς δέχεται τοῦ πυρός τὴν δύναμιν τοῦ μεταξὺ ἀέρος μὴ πυρουμένου, οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἀθρώως ἐλλάμπεται ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ δεῖ τῆς ἀμερίστου ζωῆς καὶ δυνάμεως διηρημένας ἐπινοεῖν τὰς ἐλλάμψεις, ἢ τὰς μετοχὰς. Ἀπεικαστέον δὲ αὐτὴν τῇ τοῦ ὄντος μετοχῇ εἰς τὸ γινόμενον. Ὡς περ γὰρ τὸ δὴν ἀχρόνως τῷ γινομένῳ παρέσκει, οὕτως καὶ αὕτη ἀχρόνως παρέσκει τῷ σώματι.

μδ'. Περὶ ἀλόγου ψυχῆς.

Ἐν τέσσαρσι τούτοις παρ' Ἑλλήσιν οἱ φιλοσοφίσαντες τὴν ἄλογον ψυχὴν ἀφορίζουσιν· ἐν τῇ ὀρεκτικῇ, καθ' ἣν ἡδονῆς καὶ λύπης μετέχουμεν· ἐν τῇ δοξαστικῇ, ἣτις τοὺς μέσους λόγους καὶ μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀύλων καὶ καθαρῶν λόγων ἀφώριστα· ἐν τῇ αἰσθητικῇ, ἣτις πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐὶδῶν ὁμοιωται, καὶ προαισθάνεται τὰ ἐξῶθεν σατήριζα καὶ ὀλέθρια· ἐν τῇ φυσικῇ, ἣτις ἐστὶ κυρίως γενεσιουργὸς, καὶ συμπλέκεται προσεγγῶς τοῖς σώμασι, γεννᾶται αὐτὰ καὶ αὔξει καὶ διοικεῖ καὶ κατευθύνει. Ἐκ τούτων δὲ τῶν τεσσάρων τὴν ἄλογον ψυχὴν ἐνίοι τῶν φιλοσόφων οὐσιώσαντες ἐγκεντρίζουν οἷον τῇ λογικῇ ψυχῇ, καὶ τῷ σώματι συνεισάγουσι. Τὴν δὲ ἄλογον οἰκονομεῖν τὰ σώματα ἐπιτρέπουσιν.

με'. Τίς ἡ βούλησις καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς;

Ἡ βούλησις περὶ τὸ λογιστικὸν μόριον ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Κινεῖ μὲν γὰρ τὴν ὄρεξιν πρὸς τὸ ἐφετὸν ἐπεὶ δὲ τούτου οὐκ ἄνευ λογισμοῦ προαιρούμεθα, ἡ κατ' αὐτὸ ἐνέργεια βουλευτικὴ ὄρητ' ὀνομάσθη, ἐτέρω οὕτω τοῦ λογισμοῦ. Πρακτικὸς δὲ ἐστὶ λογισμὸς, ἡ μετὰ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἐφετοῦ μετὰ λογισμοῦ πράξις τε καὶ ἐνέργεια. Τοῦτο δὲ σοὶ ἔστω, ὅτι ψυχῆς ἀπολυθείσης σώματος καὶ ἐτι παρούσης ἐν τῷ σώματι οὐκ αὐτὸς ἐστὶ λογισμὸς. Ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς κρείττοσιν ἀφοιοῦται ἡ ψυχὴ, θεῶν, ἀρχαγγέλων, ἀγγέλων καὶ ταῖς λοιπαῖς δυνάμεσι, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ μὲν θεῶν, τὰ δὲ ἀνθρώπων, τὰ δὲ

NOTÆ.

(6) Intellige ut supra τὸ ὄντως ὄν, ens æternum ac stabile: cui opponitur τὸ γινόμενον quod fit et

nascitur, ac mutationibus est obnoxium, atque adeo Platoni negatur esse verum ens.

ἐναντία, ἵνα μὴ τὰ δνόματα λέγω· μεταλαμ-
βάνει γὰρ τὰς ἐνεργείας, πρὸς ἃ λαμβάνει καὶ τὴν
ὁμοίωσιν.

μζ'. Περὶ προαιρέσεως καὶ προσοχῆς.

Μέσα δυνάμεις εἰσι τῆς ψυχῆς προσοχῆ καὶ προ-
αίρεσις. Ἄλλ' ἢ μὲν προαίρεσις ἡγεῖται τῶν πρά-
ξεων, ἔχει δὲ καὶ λόγον ἐν ᾧ κρίνει τὰ καλὰ, καὶ
ὄρεξιν τὴν ἐπιεμένην τῶν οἰκείων καὶ ἀγαθῶν, καὶ
τὴν ἀναπληροῦσαν ἀεὶ τὰ ἐλλείποντα. Ἀμφοτέρων
οὖν τοῦ λόγου καὶ τῆς ὄρεξεως συνίσταται ἡ προαι-
ρεσις. Προσοχῆ δὲ ἐστὶ καθ' ἣν προσέχομεν τοῖς ἔρ-
γοις οἷς πράττομεν καὶ τοῖς λόγοις οἷς λέγο-
μεν· αὕτη γὰρ ποτὲ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ἤθη ἀνα-
σκοπεῖται τίνα τε εἰσὶ καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἄλληλα·
ποτὲ δὲ αὖ τὸ ζῶον θεωρεῖ τί πράττει καὶ πῆ παρα-
βαίνει, καὶ τί ἐλλείπει. Μέσα δὲ εἰσι καὶ τὰ τῶν μα-
θημάτων ἀσκήματα, καὶ τὰ τῶν καθαρτικῶν ἀρε-
τῶν ἐπιτηδεύματα. Μέσα δὲ λέγονται ὡς μεταξὺ
καίμενα τῶν νοερῶν λόγων καὶ τῶν δοξαστικῶν.

μζ'. Πότερον ἡ ψυχὴ λύεται ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ τὸ
σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς;

Ἐπὶ μὲν τοῦ φυσικοῦ θανάτου, τὸ σῶμα λύεται,
ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ νοητοῦ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ
σώματος. Ἡ μὲν γὰρ φύσις ἐδῆσε τὸ σῶμα ἐν τῇ
ψυχῇ. Εἰ μὲν γὰρ κατελίχτο τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ψυχῆς,
οὐ διαλέλυτο ἔν. Ὅθεν ἐν τῷ θανάτῳ λύεται τὸ
σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ ψυχὴ ἐδῆσεν ἑαυτὴν τῷ
σώματι διὰ τῶν παθῶν. Ἡ οὖν ψυχὴ ἑαυτὴν λύει ἀπὸ
τοῦ σώματος. Καὶ ἡ μὲν ψυχὴ μέση ἐστὶ τῆς ἀμε-
ριστου καὶ τῆς μεριστῆς οὐσίας. Οὕτε γὰρ καθα-
ρῶς ἐστὶν ἀμεριστος ὁ νοῦς, οὔτε πάντῃ ἀμερῆς, τὸ
σῶμα δὲ πάντῃ μεριστόν. Καὶ αἱ ποιότητες καὶ τὰ
ἔνυλα εἶδη περὶ τὸ σῶμα μεριστὰ, καὶ πάντα μὲν
ἐν πᾶσιν. Ἄλλ' ὁ μὲν νοῦς νοερῶς ἔχει πάντα. Ἡ δὲ
ψυχὴ λογικῶς. Τὸ δὲ φυτόν σπερματικῶς, τὸ δὲ
σῶμα τὰ εἶδωλα ἔχει τῶν ὄντων, ὁ δὲ θεὸς ἀνεγνωτῶς
καὶ ὑπερουσίως.

μη'. Περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς τάξεις εἰσι τῶν ἀρετῶν. Αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν
κοσμοῦσι τὸν ἄνθρωπον ἢ τὴν τοῦ σώματος ψυχὴν,
αἱ δὲ καθαίρουσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ
ἐπιστρέφουσι πρὸς ἑαυτὴν, αἵτινες καὶ καθαρτικαὶ
καλοῦνται. Αἱ δὲ τελείως καθαρθεῖσαι τὴν ψυχὴν,
ἀπασχολοῦσιν εἰς θεωρίαν τῶν νοητῶν, αἵτινες θεω-
ρητικαὶ καὶ νοεραὶ ὀνομάζονται. Καὶ ἄλλη μὲν
ἀρετὴ θεοῦ, ἄλλη δὲ ἀγγέλου, ἄλλη δὲ ἀνθρώπου. Ὡς
γὰρ αἱ οὐσίαι αὐτῶν διάφοροι, οὕτω καὶ αἱ ἀρεταί. Δ
Καὶ ψυχὴ μὲν κυρίως ἡ λογικὴ ἐστὶ τε καὶ ὀνομά-
ζεται, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν ψυχὴν, νοῦς. Τὸ δὲ μετὰ τὴν
λογικὴν ψυχὴν, ἄλογος ψυχὴ, καὶ εἶδωλον ψυχῆς.
Πάσαις δὲ ταῖς τῶν ἀγγέλων τάξεσιν ἡ ἀρετὴ συμ-
πρόσειν, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν σεραφεῖμ ἀρχομένη. Ὁ
γὰρ θεὸς καὶ ἐπέκεινα ἀρετῆς καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ
πάσης τελειότητος.

μθ'. Περὶ ἀρετῶν.

Ἐξ εἰσὶν οἱ τῶν ἀρετῶν βεθμοί. Ἔστι γὰρ ἡ μὲν
τις φυσικὴ ἀρετὴ, ἥτις καὶ ἐν θηρίοις εὐρίσκειται. Ἡ
δὲ ἠθικὴ, ἣν ἔνιοι καὶ τῶν ἀπαιδευτῶν ἔχουσιν. Ἡ δὲ
πολιτικὴ ἡ μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως κατορθουμένη.

ria, ut nominibus abstinenceam. Quibus enim assi-
milat se, illorum et opera asciscit atque imi-
tatur.

46. De electione et attentione.

Mediæ sunt animi facultates attentio et electio,
sed electio actiones dirigit, utiturque ratione qua
quid pulchrum sit iudicat, et appetitu desiderante
ea quæ congruentia sibi sunt et bona, quæ vero de-
ficiunt, semper studente supplere. Utroque igitur
electio constat, ratione et appetitu. Attentio autem
est qua attendimus ad actiones quas suscipimus,
et ad verba quæ loquimur. Hæc quandoque animi
mores speculatur, quales sint et quomodo inter se
congruant: jam animale considerat, et quid illud
agat, ubi peccet vel aliquid omittat. Cæterum
medii generis etiam sunt mathematicæ exercita-
tiones, et purgatorium virtutum studium, dicun-
turque medi generis, quia media hæc posita sunt
inter intelligibiles et opinabiles rationes.

47. Utrum corpus anima, an anima corpore
solvatur?

Naturali morte corpus ab anima, sed morte in-
telligibili anima solvitur a corpore. Natura enim
corpus animæ alligavit. Jam si corpus ab anima
teneretur, non solveretur. Solvitur itaque in morte
ab anima corpus. At enim anima se alligavit corpori
per affectus, anima igitur etiam seipsam a corpore
solvit ac liberat. Et anima quidem mediæ est inter
essentiam impartibilem partibilemque, neque enim
mens pure impartibilis, neque partium omnino
expers est, corpus autem omnino est partibile. Et
qualitates speciesque materiales in corpore parti-
biles sunt quævis in quibuslibet. Sed mens quæ-
cunque habet, habet intelligibili, anima rationabili
ratione, planta vero seminaliter. Corpus entium
umbram imaginemque refert, Deus vero supra om-
nem intellectum et essentiam est constitutus.

48. De virtutibus.

Tres sunt ordines virtutum. Aliæ exornant ho-
minem sive animam corpori junctam. Aliæ pur-
gant animam a corpore, et in seipsam reverti do-
cent, vocanturque purgatorię. Aliæ perfecte pur-
gatam animam trahunt ad contemplationem intel-
ligibilem, et dicuntur theoreticæ atque intellec-
tuales. Alia porro virtus est Dei, angeli alia, alia
hominis. Ut enim essentiæ sunt diversæ, ita etiam
virtutes. Atque anima proprie est diciturque ratio-
nabilis, et quod supra animam est, mens est atque
intellectus. Infra animam rationabilem est irratio-
nabilis anima, animæque imago sive idolum. An-
gelorum ordinibus quibuscunque ab Seraphim us-
que descendendo virtutes suæ congruunt. Deus
etiam supra virtutem et bonum omne atque per-
fectione omni est superior.

49. De virtutibus.

Sex sunt virtutum gradus. Nam datur virtus
physica, qualis et in bestiis reperitur, tum ethica,
quæ etiam est in hominibus nulla doctrina imbu-
tis; atque politica, quæ ratione et prudentia utitur

ad recte agendum; purgatoria, quæ ab affectibus omnibus hominem liberat; theoretica quæ mentem contemplatur, et Theurgica denique, quæ id quod in anima nostra divinum maxime est excitat, et Deo ipsi unit, divinumque in anima furorem et entusiasmum movet. Dantur etiam supra has aliæ sublimiores virtutes, quæ sunt cæterarum istarum exempla, quæque omnem substantiam supergrediuntur, neque sunt accidentia, uti accidit nobis cæteras virtutes adesse, verum sunt intelligibiles et supersubstantiales essentiæ.

50. *De virtutibus.*

Tres sunt virtutes quæ hominem perficiunt: sanctitas Deo operari studens, vitamque hominis Numini consecrans; altera justitia, quæ inferioribus prospicere satagit; et tertia prudentia, quæ conatur respectu nostri ipsius vitam intelligenter instituire. Unimur igitur per sanctitatem Deo et uni, per justitiam illis qui inferioris conditionis sunt providemus, et per prudentiam cognitione non vulgari imbuimur. Aque ethica virtus quidem a prudentia proficiscitur, neque tamen per prudentiam operatur, sed comparatur per usum longo tempore. Cæterum tam divina est natura virtutis, ut per omnia entia pervadat. Datur enim virtus supracælestis, cælestisque, supramundialis et mundana, mentalis et animæ, angelica item atque humana. Datur etiam fons virtutum, quem tunc assequemur, quando cognitione partiali missa facta, perfectissimam virtutem actu et opere exprimemus.

51. *Adhuc de virtute.*

Aristoteles philosophus quatuor generales numerat virtutes: prudentiam, justitiam, fortitudinem et temperantiam. Et prudentiam quidem refert ad intellectum, cæteras vero tres ad passibilem effectibusque obnoxiam animæ partem. Atque illa nec prudentiam passibili parti tribuit, neque cæteras tres virtutes in intellectu collocat. Plato autem quatuor virtutum constituit ordines, et quibus alias vocat politicas quæ homini in vita versanti possunt esse ornamento: purgatorias alias, aliasque theoreticas. Furori autem proxima virtus a Platone dicitur quæ Deo agitante est instincta entusiasmo, animamque facit circa divina exardere, et bacchari, tanquam plena commotione divina et limphatæ ac fanaticæ instar. Dcus porro virtute major est, non modo illa quæ est habitus, et qualem natura fert hominum, sed etiam ipsa æter idea virtutis.

52. *Adhuc de virtute.*

Non una eademque numero est ratio qua Deo assimilamur, sed diversa ac multiplex. Assimilamur enim ipsi per virtutes politicas, sed exilius atque obscurius: assimilamur eidem per purgatorias virtutes, sed expressius: assimilamur per virtutes theoreticas etiamnum splendidius; assimilamur etiam per theurgicas, atque hæc demum perfectissima est assimilatio. Purgare enim animas, et entia contemplari non omnino sim ile aliquid De

Ἡ δὲ καθαρτικὴ, ἡ καθαιρούσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ παντὸς πάθους. Ἡ δὲ θεωρητικὴ ἡ θεωροῦσα τὸν νοῦν. Ἡ δὲ θεωρητικὴ ἡ τὸ θεϊότατον ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀνεγείρουσα καὶ αὐτῇ ἐνίζουσα τῷ Θεῷ, καὶ τὴν θεῖαν ἐνεργοῦσα μανίαν. Εἰσι δὲ καὶ ἐπέκεινα τούτων ἕτεροι ἀρεταί, αἱ μὲν οἰοῦνται παραδείγματα τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, αἱ δὲ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν. Αἵτινες οὐ συμβεβηκότα εἰσὶν ὡς περ ἐπισυμβεβηκασιν ἡμῖν αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, ἀλλ' οὐσαὶ νοεραὶ καὶ ὑπερ οὐσίοι.

v'. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ αἱ τελειοῦσαι τὸν ἄνθρωπον: ὁσιότης, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεργεῖν σπεύδουσα, οἷον ἡ ἀφοσιούσα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν τῷ Θεῷ· δεύτερον δικαιοσύνη ἡ τὴν πρόνοιαν τῶν καταδεστέριον ποιούσα· φρόνησις ἡ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τὴν ζωὴν νοερὰν ἀπεργάζεσθαι βουλομένη. Καὶ γὰρ ἐνούμεθα κατὰ τὴν ὁσιότητα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἐν, προνοοῦμεν δὲ τῶν ἐλαττόνων κατὰ τὸ δίκαιον. Γινώσκοντες δὲ ἄβρῆτον ἔχομεν κατὰ τὴν φρόνησιν. Ἡ μὲντοι θητικὴ ἀρετὴ ἀπὸ φρονήσεως μὲν πρόεισιν, οὐ μέντοι μετὰ φρονήσεως ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τριβῆ χρονίῳ ἐγγίνεται. Διήκει δὲ ἡ τῆς ἀρετῆς θεϊότης διὰ πάντων τῶν ὄντων. Ἔστι γὰρ καὶ ὑπερουράνιος ἀρετὴ καὶ οὐράνιος· καὶ ὑπερκόσμιος καὶ ἐγκόσμιος, καὶ νοερὰ καὶ ψυχικὴ, καὶ ἀγγελικὴ καὶ ἀνθρωπικὴ. Ἔστι καὶ πηγὴ ἀρετῶν, ἥς τότε καταλαμβάνομεν, ὅταν τὴν μεριστὴν ἀφέντες νόησιν, τελειωτάτην σύμπασαν ἀρετὴν ἐνεργήσωμεν.

C

να'. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Ἀριστοτέλης μὲν ὁ φιλόσοφος τέσσαρας γενικὰς ἐξ-αριθμεῖ ἀρετὰς· φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην. Καὶ τὴν μὲν φρόνησιν τάττει ὑπὸ τὴν διάνοιαν· τὰς δὲ λοιπὰς τρεῖς ὑπὸ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς. Καὶ οὔτε τὴν φρόνησιν ἐν τῷ παθητικῷ μέρει κατατάττει, οὔτε τὰς τρεῖς ἀρετὰς ἐν τῇ διανοίᾳ τίθει. Ὁ δὲ Πλάτων τέσσαρας τάξεις ἀρετῶν ποιεῖται, καὶ τὰς μὲν ὀνομάζει πολιτικάς, ὅσαι κοσμοῦνσι τὸν ἐν τῷ βίῳ πολιτευόμενον ἄνθρωπον· τὰ δὲ κοῦ-αρτικάς, τὰς δὲ θεωρητικάς. Μανικὴ δὲ ἀρετὴ λέγεται ἡ θεοφορουμένη, καὶ ἐνθουσιῶσα, καὶ τὴν ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἀναβακχεύουσα, καὶ οἷον ἐνθασμοῦ πλήρης καὶ κορυθαντίαςσεως γινομένη. Ὁ μὲντοι Θεὸς ἀρετῆς ἐστὶ μείζων, οὐ μόνον τῆς ὡς ἔξω καὶ τῆς αὐτοφουῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοαρτεῆς.

νβ'. Ἔτι περὶ ἀρετῶν

Ὅτι οὐκ ἔστι μία καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ ἀριθμὸν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοίωσις, ἀλλὰ διάφορος. Ὁμοιούμεθα γὰρ αὐτῷ κατὰ τὰς πολιτικὰς ἀρετὰς, ἀλλ' ἀμυδρότερον καὶ σκιωδέστερον. Ὁμοιούμεθα τούτῳ καὶ κατὰ τὰς καθαρτικὰς, ἀλλ' ἐκτυπότερον. Ὁμοιούμεθα δὲ καὶ κατὰ τὰς θεωρητικὰς, ἀλλ' ἔτι λαμπρότερον. Ὁμοιούμεθα καὶ κατὰ τὰς θεωρητικὰς, αὐτῇ γοῦν ἔστιν ἡ τελειοτάτη ὁμοίωσις. Τὸ μὲν γὰρ καθαιρέσθαι τὰς ψυχὰς καὶ θεωρεῖν τὰ ὄντα οὐ πάνυ τι

ὁμοιον τῷ Θεῷ, ἐκείνος γὰρ ὁπὲρ κάθαρσιν καὶ θεωρίαν ἐστὶ. Τὸ δὲ δύνασθαι θεοποιεῖν ἄνθρωπον, καὶ τῆς ὕλης ἐξάγειν, καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττειν, ὥστε δύνασθαι καὶ αὐτὸν θεωρεῖν ἕτερον, τοῦτό ἐστιν ἡ τελειοτάτη ὁμοίωσις. Ὁ ἐξάγων γὰρ, φησὶν ὁ Θεὸς ἐν Εὐαγγελίοις, ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται. Ὁρᾷς ὅπως ἐν τῇ θεωρίᾳ τὴν ἀληθεστάτην τίθειεν ἰσομοίωσιν. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀγαπῶμεν εἴ καὶ κοσμεῖν ἑαυτοὺς διὰ τῶν πολιτικῶν δυνάμεθα ἀρετῶν.

νγ'. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος πρῶτον μὲν διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς ἀνάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς Θεὸν, ὡς καὶ ταύτης ἰσομοιοῦν δυνάμεντος τὸ Θεῖον κατὰ τὸ δυνατόν. Ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνάγει διὰ τῆς καθαρτικῆς ζωῆς εἰς τὴν θεωρίαν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς διττὴν ἔχει τὴν ἐνέργειαν, τὴν καθ' ἣν ἐν θεωρίᾳ τῶν ὄλων ἐστὶ, πρὸ πάσης κτίσεως τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιστάμενος, τὴν δὲ, καθ' ἣν τῶν χειρόνων ποιεῖται τὴν πρόνοιαν· διὰ ταῦτα καὶ ὁ ἄνθρωπος μιμούμενος τὸν Θεόν, ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῆδε, καὶ κοσμεῖ τοὺς καταδεστέρους ταῖς μετριοπάθειαν φερούσαις ἀρεταῖς. Ἐν δὲ τῷ θεωρεῖν ἀναδύει, ὁρᾷ τοὺς λόγους ἀπάντων τοὺς φυσικοὺς, τοὺς ψυχικοὺς, τοὺς νοεροὺς, τοὺς ὑπερφυσικοὺς, καὶ γίνεται ὄργανον τοῦ Θεοῦ, ὁμοῦ τε πρὸς ἐκείνον ὄρων, καὶ τῶν τῆδε ποιούμενος πρόνοιαν. Πλὴν ἄλλως ἐνεργεῖ τὰς τοιαύτας ἀρετὰς ἐν σώματι οὐσα ψυχῆ, ἄλλως δὲ ἀπαλλαγεῖσα τοῦ σώματος.

νδ'. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ἡ μὲν οὐσία καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι ἀπὸ τοῦ νοῦ πᾶσι ἐφήκει καὶ τοῦ ὄντος, ἡ δὲ διὰ τῶν ἀρετῶν τελειότης, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ παραγίνεται. Ὡσπερ γὰρ ἐκ τοῦ πρώτου ὄντος τὸ ὄν, οὕτως ἐκ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθόν. Μᾶλλον δὲ καὶ ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀρετὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἡ μὲν οὐσία κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόοδον· ἡ γὰρ οὐσία πᾶσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πρόεισιν· ἡ δὲ τελειότης κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφὴν. Οὐ δύναται γὰρ τελειωθῆναι κατ' ἀρετὴν ἄνθρωπος, εἰ μὴ τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεργοίη. Ὡσπερ γὰρ ὡς πρὸς παράδειγμα ζωγραφῶν οὐκ ἂν ἄλλως τὴν προκειμένην ἀρχετυπίαν λάβοιεν τῷ μιμήματι, εἰ μὴ συνεχῶς πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφοι, οὕτω καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν ἐν ἑαυτῷ σκιαγραφῶν ἢ καὶ περιχρῶννός, οὐκ ἂν ἄλλως δυναθῆι ἰσομοιωθῆναι Θεῷ, εἰ μὴ πρὸς ἐκεῖνον διηνεκῶς ἐπιστρέφει, καὶ διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, καὶ τῆς τοῦ παραδείγματος θεωρίας, ἐν ἑαυτῷ ἐξακριβῶσται τὸ πρωτότυπον.

νε'. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ὁ μὲν ἔχων τὴν θεωρικὴν ἀρετὴν θεοπάτωρ κατονομάζεται· ἐπειδὴ γὰρ θεοὺς τοὺς ἀνθρώπους οὕτως ἐργάζεται, διὰ ταῦτα θεοπάτωρ καλεῖται. Ὁ δὲ ἔχων τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν, θεῖος ὀνομάζεται· ὁ δὲ ἔχων τὴν καθαρτικὴν δαιμόνιος· ὁ δὲ ἔχων τὴν πολιτικὴν, σπουδαῖος. Θεοπάτωρ δὲ καλεῖται ὁ θεωρ-

A est, ipse enim purgatione et contemplatione est superior. At posse ex homine facere Deum, et a materia abstrahere, affectuumque reddere expertem, ut possit et ipse alios Numine implere, hæc perfectissima est cum illo similitudo. Ait enim Deus (7) in Evangeliiis : *Qui eduxerit dignum ex indigno, quasi os meum erit*. Vides quomodo Theurgia sive virtus alios Numine implendi verissimam ponit cum Deo similitudinem. Cæterum nobis egregii videmur, si modo politicis nos exornare virtutibus possimus.

53. *Adhuc de virtute.*

Philosophus Plato primum per politicam virtutem hominem adducit ad Deum, quod et illa quodammodo possit divinam similitudinem referre; ab hac per purgativam vitam perducit ad contemplationem. Siquidem duplex, ut ait ille, actus in Deo est : unus quatenus in contemplatione universas ante omnem rem creatam rationes omnium novit ac perspectas habet, et alter quo prospicit inferioribus. Propterea et homo Deum imitatus politicis virtutibus res hujus vitæ curat, atque per virtutes affectuum moderatrices opem fert inferioribus : contemplatione autem ascendens omnium rationes perspicit sive naturales, sive animarum, sive mentales ac supernaturales, atque fit instrumentum Dei, ad quem simul aciem dirigit. Et rebus hujus vitæ prospiciens anima, aliter tamen virtutem hujusmodi exercet dum in corpore est, aliterque quando est corporis vinculis soluta.

54. *Adhuc de virtutibus.*

C Essentia, et ipsum hoc quod sint, a mente omnibus datum est, et ab ente : sed virtutum perfectio a Deo proficiscitur. Sicut enim ex principali ente ens, sic ex principali bono est bonum. Vel potius et essentia et virtus ex Deo sunt, sed essentia ratione originis, essentia enim omnibus a Deo profuxit, perfectio autem in virtute, respectu conversionis ad Deum. Neque enim perfici virtute homo poterit, nisi ad Deum convertere se instituat. Siquidem et pictor exemplum expressurus nunquam imitatione archetypi assequitur, nisi ad illud assidue se converterit. Sic qui virtutem in se ipso voluerit adumbrare, aut coloribus veluti describere, non aliter Deo assimilari poterit, quam si ad eum continenter se convertat, et scientifica ratione contemplationeque exempli in seipso accurate meditetur prototypum.

55. *Adhuc de virtutibus.*

Theurgicam virtutem qui habet pater divinus appellatur, quoniam enim ex hominibus facit deos, illo venit nomine. Qui contemplatoria pollet virtute, hunc divinum vocant, uti dæmonium qui purgatoria, sed qui politica est præditus, homo probus dicitur. Theurgo tribuitur patris divini nomen,

NOTÆ.

(7) Jeremias xv, 19 : Καὶ ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον (ἄξιον καὶ τίμιον Constitut. Apostol. II, 56) ἀπὸ ἀναξίου, ὡς τὸ στόμα μου ἔσθ.

quoniam veluti generat animam ejusmodi quam A contemplatoriæ virtutis causa Deum appellamus. Oportet igitur qui per assimilationem ad Deum adduci velit, primum hominem probum fieri, deinde dæmonium, tum divinum patrem. Ac contingere potest aliquando, ut dæmonius et probus homo ad malitiam et vitium deflectat; forte et divinus sive theoreticæ virtutis compos. At theurgus sive pater divinus et lotus extra se in Deo positus, nunquam potest ad contrariam virtuti speciem dilabi, cum totus extra se et Deus quodammodo factus sit.

56. *Adhuc de virtutibus.*

Tria hæc animabus insunt facultas, passio, habitus. Passiones quidem sunt cupiditas, ira, metus, invidia, confidentia, gaudium, amor odium, desiderium, æmulatio, misericordia. Facultas vero est qua passiones istas sentire possumus, irasci vel dolere vel misereri. Habitus denique, quo bene vel male nos ad passiones gerimus, ut in ira si vehementius vel remissius justo irascimur, male agimus, atque ita in cæteris. Virtutes itaque nec passiones sunt nec facultates, sed habitus, non enim a passionibus dicimur boni vel pravi, sed a virtutibus ac vitiis ita nuncupamur. Ac timemus quidem vel irascimur sine proposito; at virtutes ex proposito sunt, aut non sine proposito. A passionibus etiam moveri dicimur: a vitiis autem vel virtutibus non dicimur moveri, sed hoc vel alio modo comparati esse.

57. *Adhuc de virtutibus.*

Fortitudo est mediocritas inter excessum audaciæ et defectum a timiditate, versaturque circa timores ac fiduciam. Temperantiæ excessus est luxuria, defectus stupor, liceat enim hoc nomine illum appellare. Circa largitionem bonorum et acceptionem mediocritas est liberalitas, excessus profusio, sive prodigalis abusus, defectus vero illiberalitas sive nimia parcimonia. In magnis opibus mediocritatem sectatur magnificentia, excessus est in nimio splendore, defectus sordes. Circa honores petendos excedit ambitiosus, in defectu peccat honoris contemptor, mediocritas caret nomine, multæ enim res sunt quæ nomen proprium necdum obtinuerunt.

58. *Adhuc de virtutibus.*

Circa mansuetudinem quæ mediocritatem observat, excessus est iracondia, defectus lentitudo iræ expers. Circa verum mediocritatis observans est verax, et mediocritas dici potest veracitas, ejus autem simulatio per excessum est gloriatio, et qui illam sectatur gloriosus: per defectum ironia, quique ea utitur in oratione dissimulatur. Cumque duo suavitatis sint genera, alterum in jocis, alterum in vita, qui ita ut par est in vita jucundum se exhibet, amicus dicitur, et mediocritas amicitia, qui excedit adulator, qui vero deficit morosus ac difficilis. Amœnitatis in jocis mediocritas est in urba-

γός, καὶ διὰ τὸ τῆς ψυχῆς εἶναι κατῆρ, ὃν θεὸν καλοῦμεν διὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν. Δεῖ οὖν τὸν ἀναγόμενον εἰς θεοῦ ἑξομοίωσιν πρῶτα μὲν σπουδαῖον γενέσθαι, εἶτα δαιμόνιον, εἶτα θεῖον, καὶ τέλος θεοπάτορα. Ὁ μὲν οὖν δαιμόνιος καὶ ὁ σπουδαῖος μεταβληθεὶς ἂν καὶ εἰς κακίαν ποτέ· ἴσως δὲ καὶ ὁ θεός, ἦτοι ὁ θεωρητικός. Ὁ δὲ θεωργός ἦτοι ὁ θεοπάτωρ ὁ τῆς θείας ὄλως ἐκστάσεως γεγωνώς οὐκ ἂν ποτε μεταθίη πρὸς τὸ ἐναντίον εἶδος τῆς ἀρετῆς ἕξω ἐαυτοῦ ὢν, καὶ θεὸς ἀτεχνῶς γεγωνώς.

νς. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Τρία ταῦτα εἰσὶν ἐν ταῖς ψυχαῖς, δύναμις, πάθος, ἕξις. Καὶ πάθος μὲν ἐστὶν, ἐπιθυμία, ὀργή, φόβος, φθόνος, θάρσος, χαρὰ, φιλία, μίσος, πόθος, ζῆλος, ἔλεος. Δύναμις δὲ ἐστὶ καθ' ἣν παθητικοὶ τούτων γινόμεθα, οἷον καθ' ἣν δυνατοὶ ὀργισθῆναι ἢ λυπηθῆναι ἢ ἐλεῆσαι. Ἔξις δὲ, καθ' ἣν πρὸς τὰ πάθη ἔχουμεν καλῶς ἢ κακῶς. Οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνεμιμένως, κακῶς ἔχομεν. Ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα. Αἱ οὖν ἀρεταὶ οὕτε πάθη εἰσὶν, οὕτε δυνάμεις, ἀλλ' ἕξεις. Οὐ γὰρ λεγόμεθα κατὰ τὰ πάθη σπουδαῖοι ἢ φαῦλοι· κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, λεγόμεθα σπουδαῖοι καὶ φαῦλοι. Καὶ φοβούμεθα μὲν ἢ ὀργιζόμεθα ἀπροαιρέτως. Αἱ δὲ ἀρεταὶ προαιρέσεις τινές, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέτως. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα, κατὰ δὲ τὰς κακίας καὶ τὰς ἀρετὰς οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ διακείσθαι πως.

νζ. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Ὅτι ἡ μὲν ἀνδρεία μεσότης ἐστὶν, ὡς μὲν ὑπερβολῆς τοῦ θράσους, ὡς δὲ ἐλλείψεως τῆς δειλίας, καὶ ἐστὶ περὶ φόβους καὶ θάρσῃ. Τῆς δὲ σωφροσύνης, ὑπερβολὴ μὲν ἡ ἀκολασία, ἔλλειψις δὲ ἡ ἀναισθησία, λεγέσθω γὰρ οὕτως. Περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μεσότης μὲν ἡ ἐλευθεριότης, ὑπερβολὴ δὲ ἡ ἀσωτία, ἦτοι ἀφειδία τῆς χρήσεως, ἔλλειψις δὲ ἡ ἀνελευθερία ἦτοι φειδωλία. Περὶ δὲ χρημάτων μεσότης μὲν ἡ μεγαλοπρέπεια, ὑπερβολὴ δὲ ἡ ἀπειροκαλία, ἔλλειψις δὲ ἡ μικροπρέπεια. Περὶ δὲ δρεξίν τιμῆς, ὁ μὲν ὑπερβάλλον ταῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος, ὁ δὲ ἐλλείπων ἀφιλότιμος, ὁ δὲ μέσος, ἀνώνυμος. Πολλὰ γὰρ εἰσι πράγματα ὄνομα κύριον μήπω ἐσχηκότα.

νη. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Περὶ τὴν πραότητα μεσότητα οὖσαν, ἡ μὲν ὑπερβάλλουσα κακία, ὀργιλότης ἢ δὲ ἐλλείπουσα ἀοργησία. Περὶ δὲ τὸ ἀληθές, ὁ μὲν μέσος ἀληθής, καὶ ἡ μεσότης ἀλήθεια λεγέσθω, ἢ δὲ προσποιήσις, ἢ μὲν ἐπὶ τὸ μείζον ἀλαζονία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ἀλαζών· ἢ δὲ ἐπὶ τὸ ἕλαττον εἰρωνεία· καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν εἰρων· Ἐπεὶ δὲ δύο ἡδύτητες εἰσὶν, ἡ μὲν ἐν παιδίῳ, ἡ δὲ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδύς ὢν, φίλος καὶ ἡ μεσότης φίλος· ὁ δὲ ὑπερβάλλον κόλαξ, ὁ δὲ ἐλλείπων δύσερις τις καὶ δύσκολος. Τῆς δὲ ἐν παιδίῳ ἡδύτητος ἡ μὲν μεσότης, εὐτραπέλια, ἢ δὲ ὑπερβολὴ, βωμολοχία, ἢ δὲ ἔλλειψις ἀγροικία. Καὶ ὁ μὲν αἰδῶμεν· μέ-

σος, ὁ ᾧ δὲ υπερβάλλων ἀναλογησύντος, ὁ δὲ ἐλλείπων, ἂν καταπλήξῃ ὁ πάντα αἰδοῦμενος.

νθ'. Τίτι διαφέρει ἀρχὴ καὶ στοιχεῖον ;

Ἡ μὲν ἀρχὴ οὐκ ἔχει τι πρότερον ἐαυτῆς, ὡσπερ ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος. Τὸ δὲ στοιχεῖον σύνθετον ἐν καὶ συγκείμενον ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, ἀρχὴν ἔχει τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος· ἔστι δὲ ἡ ὕλη πρᾶγμα ἀσώματον, ἀποιον, λόγῳ μόνῳ ἐρμηνευόμενον, αἰσθησεί δὲ μὴ ὑποκείμενον. Αὕτη οὖν ἡ ὕλη ὑπὸ μορφῆς τινος καὶ σχήματος τυπούμενη, ὅπερ ἐστὶ τὸ εἶδος, σωματοῦται. Καὶ πρῶτον μὲν γίνεται στοιχεῖον ἢ αἰθήρ, ἢ πῦρ ἢ ὕδωρ, ἢ ἀήρ ἢ γῆ. Ἐπειτα τούτων τῶν στοιχείων συμπλακέντων ἀλλήλοις γίνεται σῶμα σύνθετον, ἢ ἔμφυχον ἢ ἀψυχον, καὶ ἡ μὲν ὕλη καὶ τὸ εἶδος ἀρχαιότερα τῶν στοιχείων εἰσὶ, τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἄλλων σωμάτων στοιχειωδέστερα· ἀρχὴν δὲ λέγομεν τὴν ὕλην, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχει ἄλλο ὑπέρτερον ἐαυτῆς, ἀλλὰ ὅτι τὰ σώματα ὑπ' αὐτὴν ἀνάγεται προσεχῶς.

ξ'. Περὶ τῶν ἀρχῶν, τί εἰσιν.

Ἀρχὴ τῶν ὄντων πρώτη μὲν καὶ ὑπεράρχιος ὁ θεός. Μετὰ δὲ θεὸν πολλαὶ ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν πραγμάτων εἰσὶ. Καὶ τῶν μὲν στοιχείων ἀρχαὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος εἴρηται· τῶν δὲ συνθέτων σωμάτων αὐτὰ καὶ ἀπλᾶ στοιχεῖα. Ἄλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῶν φιλοσόφων διηρέθησαν. Καὶ τοῖς μὲν ἔδοξεν ἀρχὴ τὸ πῦρ, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ καταναλίσκειν πάντα εἰς αὐτό· τοῖς δὲ ὁ ἀήρ, διὰ τὴν τῶν ζώων ἀναπνοήν· τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν γόνιμον φύσιν. Τισὶ δὲ τούτων καὶ ἡ γῆ ἀρχὴ ἔδοξε, διὰ τὸ πλείω τῶν ζώων ὑπὸ τῆς γῆς γεννᾶσθαι, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναλύεσθαι· Ἐτεροι δὲ αὐτὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀπεφάναντο. Πλάτων δὲ ἀρχὰς εἴρηκε, τὸν θεόν, ὡς πατέρα καὶ ποιητὴν, τὴν ὕλην ὡς δεχομένην τὴν δημιουργίαν, καὶ τὴν ἰδέαν· ἰδέαν δὲ λέγει Πλάτων τὴν πρώτην ἔνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀρῆτον ἐκείνην φαντασίαν καὶ ἀνατύπωσιν, καθ' ἣν τὸν κόσμον ἐδημιούργησεν.

ξα'. Περὶ ὕλης.

Ἦλτ' ἐστὶ πρᾶγμα οἷον εἰπεῖν ἄυλον, αἰσθησεί μὲν ἀθεώρητον, διανοίᾳ δὲ μόνῃ ληπτόν. Χεῖρον πάντων τῶν ὄντων, ἄμορφον, ἀνείδεον, ἀδιατύπωτον, οὐσία ἀνούσιος καὶ ὕμαρσις ἀνούπαρκτος. Ἐὰν γὰρ ἀνέλῃς τυχὸν ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰς ποσότητας, τὰς σχέσεις, τὰς ἔξεις, τὰς τροπὰς, τὰς κινήσεις, τὰς ἀλλοιώσεις, τὰς μεταβολὰς, πᾶν ἕτερον ὅτιον τὸ καταλείπομενον ὕλη ἐστίν. Ἐὰν γὰρ ἀνέλῃς ἀπὸ τοῦ πυρός τὴν θερμότητα καὶ τὴν ξηρότητα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀέρος τὴν θερμότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, τὸ ἔσχατον τούτων ὑπολειφθὲν, ὕλη ἐστίν.

ξβ'. Περὶ αἰτιῶν.

Αἰτίας ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τέσσαρας δογματίζει, ὁ δὲ Πλάτων ἕξ. Ἔστι δὲ αἰτία πρώτη μὲν ἡ ποιητικὴ· ὡσπερ τῆς κλίτης πρῶτον αἴτιον ὁ κλινοποιός, ὡς

nitate, excessus in scurrilitate, in rusticitate defectus. Mediocritatem itidem colit pudens homo, excedit impudens, deficit pavidus et qui nunquam non pudore commovetur.

59. *Quomodo differunt principium atque elementum?*

Principium nihil habet seipso prius, ut materia et forma : at elementum compositum ac coagmentatum est ex materia et forma, principii loco habet materiam et formam. Est autem materia res incorporalis, expers qualitatum, sola ratione explicanda, sensibus autem minime obvia. Huic materiae species quaedam atque figura tanquam forma sua iniprimitur, atque ita fit corpus, et primo quidem elementum, vel æther, vel ignis, vel aqua, vel aer, vel terra. Deinde coalescentibus hisce elementis fit corpus compositum, sive animatum sive inanimatum. Ac materia et forma quidem magis rationem principii habent quam elementa; elementa vero magis quam alia corpora. Cæterum materiam principii nomine nuncupamus, non quod nihil habet principii supra se, sed quod corpora proxime sub illa constituuntur.

60. *De principiis, quid sint.*

Principium rerum primum et super omnia principia positum est Deus, post Deum multa rerum naturalium sunt principia. Ac elementorum principia materiam esse ac formam jam dictum est. Compositorum vero corporum principia sunt ipsa simplicia elementa, de quibus philosophi alii in diversa abierunt. Nam quibusdam ignis visus est esse principium, propter efficaciam, et quod omnia in illum consummuntur. Aliis aer, quoniam illum respirant animalia. Aliis aqua propter seminalem naturam. Nonnullis horum etiam terra principium visa est, quoniam plura animalia ex illa nascuntur et in illam iterum resolvuntur. Cæteri quatuor ista rerum esse principia statuerunt. Plato principia esse docuit : Deum, tanquam patrem et auctorem; materiam, ut quæ creationis opus in se recipiat, et ideam. Vocat autem ideam primam conceptionem in Deo, et ineffabilem imaginationem atque efformationem, secundum quam mundum fecit ac condidit.

61. *De materia.*

Materia est res, ut ita dicam, immaterialis, quæ sensu non comprehenditur, sed sola cogitatione percipi potest. Omnium entium postremum, sine forma, sine specie, sine figura, essentia essentiae expers et substantia sine substantia. Si enim abstrahas a corpore qualitates, relationes, habitus, modos, motus, alterationes, mutationes, aliud quodcumque, quod remanserit materia est. Ita si ab igne v. g. abstraxeris calorem et ariditatem, ab aere calorem et humiditatem, ab aqua frigus et humiditatem, postremum quod superest materia est.

62. *De causis.*

Causas Aristoteles quatuor tradit, Plato sex. Prima est causa efficiens, ut lecti prima causa est qui eum conficit, ejusque est auctor. Materialis

causa lecti est lignum, sine materia enim nullus lectus perfici potest. Formalis et lecti figura et idea. Finalis denique, ut homines in illo quietem capiant, ob hanc quippe causam lectum fabricamus. Hæ sunt quatuor causæ quas novit Aristoteles. Illis duas alias addit Plato: instrumentalem, ut serram et terebrum, quorum ope lectum componimus, et exemplarem, quæ duplex est, vel extrinsecus proposita, ad quam artifex quilibet facit artis suæ opus, vel quæ ex mente et cogitatione conformationem accipit.

63. De figuris.

Figura est qualitas qua mathematicorum corporum superficies describitur. Mathematicum corpus dicitur omne figura certa præditum, ut rotundum, triangulare, quadratum, quinquangulare, et similia. Quatuor porro elementa rotundæ figuræ esso tradunt. Plato et rotunda facit, et diversas alias figuras illis circumponit. Nam terram ob firmam et stabilem suam naturam ait referre figuram cubi, siquidem et cubus firmus ac stabilis est. Ignem, quoniam sursum tendit et in acutum desinit ex latiore basi, ponit esse præditum figura pyramidalis, variæque alia eum in modum disputat. Sed et rotunda eadem elementa esse statuit, quod cælum circumrotatione sua superficiem ipsorum veluti detornat, rotundamque efficit.

64. De coloribus.

Color est qualitas visibilis in corporum superficie. At Plato novo modo colorum rationem explicat: ait enim ab objectis corporibus et ab oculis videntium effluvia quædam emitti, quæ in medio intervallo constituta species colorum efficiant. Neque vero omnibus colores eodem modo apparere observatum est, sed pro diversis cernentium temperaturis etiam colores rerum, quæ offerunt se oculis, diversi videntur, uti iis qui morbo regio laborant, flava quæ cernunt, apparent, his vero quibus pupilla rubore infecta est, rubra, atque iterum albicantia illis qui album humorem membranis oculorum suffusum habent, aliisque pro diversa temperatura aliter.

65. De mistione et permistione.

Mistio est unio corporum per conjunctionem, qualis est olei et aquæ. Neque enim tota inter se ambo permiscentur, sed summis modo superficiebus junguntur. Inferior enim olei superficies miscetur sive unitur superiori superficie aquæ. At permistio est, quando unita corpora tota sic invicem permiscentur, ut aqua et vinum. Itaque mista corpora ex parte quidem uniuntur, inconfusa tamen manent: permista autem penetrant invicem, scinduntque ac scinduntur, et inter se confunduntur. Unio autem Dei cum nostra natura et mistio est, quia sine confusione fit, et est permistio, propter idiomatum communicationem. Cæterum novum illud, cum assumpta natura, genus mistionis est, et mira ac singularis permistio.

ποιητῆς ταύτης. Ὑλικὸν δὲ αἴτιον τῆς κλίνης τὸ ξύλον· ἄνευ γὰρ ὕλης οὐκ ἂν γένοιτο κλίνη. Εἰδικὸν δὲ σχῆμα ταύτης καὶ ἡ ἰδέα. Τελικὸν δὲ ἡ ἐν ταύτῃ τῶν ἀνθρώπων ἀνάπαυσις, διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τὴν κλίνην ἐξεργαζόμεθα. Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τὰς τέσσαρας ταύτας αἰτίας οἶδεν. Ὁ δὲ Πλάτων ἐτέρας δύο προστίθησι, τὴν ὀργανικὴν, οἷον τὸν πρίονα, ἢ τὸ τέρετρον, δι' ὧν τὴν κλίνην ποιοῦμεν· καὶ τὸ παραδειγματικόν· τοῦτο δὲ διττόν ἐστιν, ἡ γὰρ ἔξωθεν ἐκκεῖται, καὶ πρὸς εἰκόνα πᾶς τεχνίτης ποιεῖ τὸ τεχνιτευόμενον, ἡ δὲ ἐν τῇ διανοίᾳ λαμβάνει τὴν ἀνατύπωσιν.

εγ'. Περὶ σχημάτων.

Σχῆμά ἐστι ποιότης τῶν μαθηματικῶν σωμάτων ἀποπεράτως. Μαθηματικὸν δὲ σῶμά ἐστιν ἅπαν τὸ ἐσχηματισμένον, οἷον τὸ στογγύλον, τὸ τρίγωνον, τὸ τετράγωνον, τὸ πεντάγωνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Τὰ τοῖνων τέσσαρα στοιχεῖα περιφερῆ δογματίζουσι. Πλάτων δὲ καὶ περιφερῆ καὶ ἐν διαφόροις πλάττει σχήμασι· τὴν μὲν γὰρ γῆν διὰ τὸ εὐδραστον καὶ τὸ βεβηκὸς αὐτῆς, κυβοειδῆ λέγει· ἕδραϊος γὰρ καὶ ὁ κύβος. Τὸ δὲ πῦρ διὰ τὸ ἄνω φέρεσθαι καὶ εἰς ὄξυ ἀπολήγειν ἀπὸ πλατείας βάσεως, πυραμοειδὲς τίθησι, καὶ τὰ πολλὰ ἐτέρως χρηματίζει. Στογγύλα δὲ αὖθις ταῦτα τίθεται, διότι ὁ οὐρανὸς κυκλοφερόμενος περιτορνεύει τὴν τοῦτων ἐπιφάνειαν.

εδ'. Περὶ χρωμάτων.

Χρῶμά ἐστιν ὁρατὰ ποιότης τῆς τῶν σωμάτων ἐπιφανείας. Ὁ δὲ γε Πλάτων καινὸν τινα τρόπον διερμηνεύει περὶ χρωμάτων. Λέγει δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων σωμάτων καὶ ἀπὸ ὁρώων ὀμμάτων ἀπόβροια τινες πέμπονται, αἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ διαστήματος γενόμεναι τὰς ἰδέας τῶν χρωμάτων ποιοῦσιν. Οὐ πᾶσι δὲ φαῖν ὁμοίως τὰ αὐτὰ φαίνεσθαι χρώματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς διαφόρους κράσεις τῶν ὁρώων καὶ ὀρωμένων τὰς χροῖας μεταχρώνουσθαι· τοῖς μὲν γὰρ ἱκτεριώσιν, ὡχρὰ τὰ ὀρωμένα φαίνεται· τοῖς δὲ τὴν κόρην ξανθὴν ἔχουσι, ξανθὰ· τοῖς φλέγμα περὶ τοὺς ὕμνας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσιν, ὑπόλευκα· καὶ ἄλλοις ἄλλως, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν κράσεων.

εε'. Περὶ μίξεως καὶ κράσεως.

Ἡ μὲν μίξις ἔνωσις ἐστὶ σωμάτων κατὰ παράθεσιν, ὡς ἐπὶ ἐλαίου καὶ ὕδατος. Οὐ γὰρ δι' ὄλου ταῦτ' ἀκίρναται ἀλλὰ κατὰ τὰς ἄκρας ἐπιφανείας αὐτῶν ἐνοῦται. Ἡ γὰρ κάτω ἐπιφάνεια τοῦ ἐλαίου μίγνυται τῇ ἄνω ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος. Κρᾶσις δὲ ἐστὶν ὅταν τὰ ἐνοῦμενα σώματα δι' ἀλλήλων ἀνακραθῆ, ὡς ἐπὶ οἴνου καὶ ὕδατος. Καὶ τὰ μὲν μίγνύμενα σώματα ἐκ μέρους μὲν ἐνοῦται, ἀσύγχυτα δὲ μένει· τὰ δὲ κερανύμενα δι' ἀλλήλων μὲν διήκει καὶ τέμνει, καὶ τέμνεται καὶ συγκίχεται. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἔνωσις καὶ μίξις ἐστὶ διὰ τὸ ἀσύγχυτον, καὶ κρᾶσις διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδόσεως. Ἔστιν οὖν αὐτῷ πρὸς τὸ πρόσλημμα, καὶ ἡ μίξις καινῆ, καὶ ἡ κρᾶσις παράδοξος.

ξζ'. Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

Γένεσις λέγεται ἡ ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι μεταβολή. Γένεσιν δὲ τινες καὶ τὴν κίνησιν ὠνομάκασιν, καθὸ φασὶν ὑπὸ γένεσιν εἶναι τὸν κόσμον, τοῦτ' ἔστιν, ὑπὸ κίνησιν. Φθορὰ δὲ ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ εἶναι μεταβολή. Πᾶν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦ μὴ εἶναι γενόμενον, καὶ ἀπὸ τοῦ γενέσθαι φθειρόμενον, ὑπὸ γένεσιν ἐστὶ καὶ φθοράν. Κατὰ γοῦν τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ τῷ κόσμῳ γένεσις ἔπεται· ἦν γὰρ ὄτε οὐκ ἦν, καὶ ἔσται ὅτε οὐκ ἔσται. Αὔξεισις μὲν οὖν καὶ ἀλλοίωσις καὶ φθορὰ καὶ ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπων μεταβάσις κινήσεις εἰσὶ. Γένεσις δὲ καὶ φθορὰ οὐκ εἰσὶ κινήσεις, ἀθρόως γὰρ τὸ γενόμενον γέγυνε, καὶ τὸ φθαρὲν ἐφθάρται.

ξζ'. Περὶ σωμάτων.

Σῶμά ἐστι τὸ πλάτος ἔχον καὶ μῆκος καὶ βάθος. Καὶ ἔστι μῆκος μὲν λόγου χάριν, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς εἰς πόδα· πλάτος δὲ τὸ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστεράν, ἡ τὸ ἀνάκαλιν· βάθος δὲ τὸ ἀπὸ τῶν στέρνων ἐπὶ τὰ νῶτα, ἡ τὸ ἔμπαλιν. Πᾶν ἔ σῶμα ἢ βαρὺ ἢ κοῦφόν ἐστι. Καὶ τὸ μὲν βαρὺ κάτω φέρεται, τὸ δὲ κοῦφον ἄνω φέρεται. Τόποι δὲ τῶν σωμάτων τῶν μὲν κοῦφων, ὁ ἄνω τοῦ παντός τόπος· τῶν δὲ βαρέων ὁ κάτω. Καὶ κορυφαίον μὲν τὸ πῦρ, ὡς πᾶσιν ἐπιπολάζον· βαρύτερον δὲ γῆ, ὡς πᾶσι ὑποκείμενον. Πᾶν δὲ σῶμα, ἐν μὲν τῷ οἰκίῳ τόπῳ ἐστὼς, οὔτε βαρὺ οὔτε κοῦφον· ὅτε δὲ ἀποστῆ τῶν οἰκείων τόπων, καὶ μέλλει πρὸς αὐτοῦς ἀπιέναι, τότε ἢ βαρύτερα ἔχει ἢ κορυφότερα.

ξη'. Περὶ ἐλαχίστων.

Ἐλάχιστα φασὶν οἱ φιλόσοφοι σωματίδια τινὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἕτερα μικρομερέστερα. Καὶ ὑποτίθενται ἀμερῆ τινὰ ἤτοι μικρομερῆ καὶ ἄογκα, ἤτοι μικρομεγέθη, ἀρχὰς τῶν ὄντων· ἀρχὰς δὲ οὐ ποιητικὰς, ἀλλ' ὑλικὰς. Λέγεται πάλιν ἐλάχιστον ἐτέρῳ λόγῳ, οἷον ἀριθμητικοὶ λέγουσιν ἀριθμοὺς διπλασίους καὶ τριπλασίους καὶ ἐτέρους τοιοῦτους, οἷον διπλάσιος, λόγου χάριν, ὁ ὀκτώ τοῦ τέσσαρα, καὶ τῶν δύο ὁ τέσσαρα, καὶ τοῦ ἑνὸς ὁ δύο, τοῦ δὲ δύο πρὸς τὸ ἑν διπλασίον λόγου οὐκ ἔστι ὑποδεέστερος ἕτερος. Ἐλάχιστος οὖν διπλάσιος, ὁ δύο πρὸς τὸ ἑν· καὶ ἐλάχιστος τριπλάσιος, ὁ τρία πρὸς τὸ ἑν. Λέγεται ἐλάχιστον καὶ τὸ κατ' εὐτελισμὸν γενόμενον, ἀλλὰ κυρίως ἐλάχιστον κατὰ φιλοσόφους, τὸ βραχύτερον σωμάτων ὀνομαζέται.

ξθ'. Περὶ διαφορᾶς γνώσεως.

Πρώτη ἐστὶ καὶ ὑψηλότερα τῶν γνώσεων ἀπασῶν ἡ τῆς προνοίας, ἥτις ἐστὶν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Ὁ τοίνυν Θεὸς ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸν τὸν νοῦν ἔχων τὴν δύναμιν, καὶ κυρίως ἐν ὑπάρχων, αὐτῷ δὲ τῷ ἐνὶ μόνῳ προνοεῖν λέγεται πᾶντων. Δευτέρα δὲ ἐστὶ γνώσις ἡ νοερά αὐτοῦ τοῦ παντελῶς τοῦ ὀλικῶς τὰ πάντα νοοῦτος. Τρίτη μετ' αὐτὴν γνώσις ἡ τῆς λογικῆς ἡμῶν ψυχῆς, ἥτις διαιρεῖται εἰς δόξαν καὶ ἐπιστήμην. Ἄλλ' ἡ μὲν δόξα τῶν κινουμένων ἐστὶ γνώσις, ἥτοι τῶν μεταβαλλομένων, ἡ δὲ ἐπιστήμη, τῶν ἀκινήτων, οἷον, ψυχῆς καὶ νοῦ καὶ τῶν

66. De generatione et corruptione.

Generatio dicitur mutatio a non esse ad esse: et sunt qui generationem etiam motum appellant, quo sensu mundum generationi, hoc est motui, aiunt esse obnoxium. Corruptio contra est mutatio ab esse ad non esse. Quidquid igitur, cum non esset sit, et cum existat corrumpitur, generationi et corruptioni dicitur subjacere. Ex nostra adeo sententia ad mundum etiam generatio pertinet: erat enim quando non erat, et erit quando non erit. Cæterum augmentatio quidem ac mutatio et agitatio et de loco in locum translatio motus sunt, generatio autem et corruptio non sunt motus, continenter enim ac simul fit quod fit, et corrumpitur quod corrumpitur.

67. De corporibus.

Corpus est quod habet latitudinem, longitudinem et profunditatem. Longitudo dicitur verbi gratia a capite ad pedes, latitudo a manu dextra ad sinistram aut vicissim, profunditas a pectore ad tergum aut vice versa. Omne corpus grave aut leve est. Grave deorsum fertur, leve tendit sursum. Loco corporum, levium quidem supremus omnium, gravium infimus. Ac levissimum est ignis, qui fertur super omnia corpora; terra gravissimum, omnibus subjacens. At corpus omne in naturali suo constitutum loco nec grave nec leve est, quando autem a naturali loco abest et ad eum tendit, tunc vel gravitate præditum est vel levitate.

68. De parvissimis corpusculis.

Parvissima sive minima philosophi vocant corpuscula quædam quibus nulla alia parviora reperiuntur, supponuntque illa esse in nullas partes divisibilia, minutissima et mole destituta, atque exsilia, principia corporum, non efficientia sed materialia. Dicitur et alio sensu parvissimum sive minimum apud arithmeticos, quando de numeris duplicibus vel triplicibus aut aliis ejusmodi tractant, verbi gratia octo sunt duplum quaternarii, quatuor binarii, duo unarii. Non datur vero alius numerus duplus infra binarium, minimus igitur duplus est binarius respectu unitatis, uti ternarius est minimus triplus ad eandem unitatem. Dicitur et minimum quod ad tenuitatem redactum est, sed peculiari ratione philosophis parvissimum corpusculum ita nominatur.

69. De variis generibus cognitionis.

Prima et sublimior cognitionum omnium est providentia, quæ est actio Dei. Deus siquidem super omnia quæ sunt et super ipsam mentem potentia pollens, et proprie unum existens, hoc ipso solo uno omnibus providet. Altera cognitio est intellectualis, qua mens suprema universe omnia intelligit. Tertia post hanc est cognitio in anima nostra, quæ in opinionem et scientiam distinguitur. Ex his opinio est cognitio rerum mobilium mutabiliumque: scientia immobilium, ut animæ, mentis, atque aliorum ejusmodi. Quarta et postrema cognitio est

irrationabilis animæ nostræ sensatio et phantasia, A res particulares apprehendens.

70. *Quomodo semper operante Deo, non semper ejus reddimur participes.*

Quamvis Deus semper operatur, illius tamen non semper paticipes reddimur propter nostram ineptitudinem ad eum recipiendum. Sicut enim sole per meridiem luce omnia implente non omnes in eum intueri possunt, sed qui firma oculorum acie gaudent, ita nec Dei participes fieri omnes queunt, licet ille quovis sole splendidiorem lucem intelligibilem exerit, sed tantum illi qui intellectualem mentis oculum purgatum in anima sua gerunt. Sed et ipsa pura mens æpius in percipiendo divino laborat splendore, quoniam non omnino libera et immaterialis, sed materiæ et corpori est conjuncta. Erit autem, quando post solutionem a corpore et speratam restitutionem, sine intermissione aciem in Deum intentam habebit.

71. *Num quid in angelis sit mali?*

Gregorius Theologus Oratione in Christi nativitate angelos ad malum moveri posse negat. Non ignorans tamen diabolum, angelus cum esset, malum factum esse, difficulter saltem illos moveri posse innuit. At sapientiores Græcorum, angelos Deo proximos ac veluti in foribus divinitatis constitutos arbitantes, mali participes fieri posse inficiantur. Cum enim silentii divini sint interpretes, bonitatisque nuntii, quomodo, inquit, mali esse possunt? angelorum quippe genus assimilant Deo, a quo dependet, ut per puram similitudinem proprietatem ejus possit hominibus notam facere. Angelos porro vocant universas quæ sub Deo sunt potestates.

72. *Num incorporea sint in loco?*

Corpus et incorporeale sibi opponuntur. Si igitur corpus in loco est, incorporeale non est in loco. Si enim uni oppositorum erit unum e contrariis, alteri alterum erit. Itaque si corpori quod incorporeali contrarium est competit esse in loco, incorporeali competet non esse. Nam et quæ proprie incorporea sunt, præstantiora sunt, quam ut sint in loco, neque localiter corporibus sunt præsentia, sed relatione, uti anima post solutionem a corpore, si pura et affectibus libera discesserit, non habebit relationem ad corpus quod reliquit. Si vero affectum servaverit, amat id etiam solutum, et amoris relatione versus illud fertur, et substantia quidem atque essentia corpori incorporeale non est præsens, affectu tamen quando vult ad illud veluti propit.

73. *Num materia sit bona?*

Plato philosophus in *Timæo* materiam velut matrem et nutricem generationis rerum pulchrarum, causamque sociam creationis mundi prædicat; sed ubi Eleates hospes loquitur, ipsa causa esse dicitur inordinationis in universo. At in *Philebo* dialogo eam a Deo repetens, divinam et [quia a Deo pro-

α τοιούτων. Τετάρτη γινώσις καὶ τελευταία, ἡ τῆς ἀλόγου ψυχῆς, ἀΐσθησις καὶ ἡ φαντασία, μερικῶν πραγμάτων ἀντιλαμβανόμενα.

ρ'. Πῶς οὐκ αἰεὶ μετέχομεν τοῦ Θεοῦ, αἰεὶ ἀνεργοῦντος αὐτοῦ.

Οὐ μετέχομεν αἰεὶ τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ αἰεὶ ἐνεργεῖ οὗτος διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνεπιτηδεύτητα πρὸς τὴν μέθεξιν. Ὡσπερ γὰρ τοῦ ἡλίου τὸ μεσημβρινὸν ἀπαντα καταλαμβάνοντος, οὐ πάντες εἰς αὐτὸν ἐναπενίξουσιν δύνανται, ἀλλ' οἱ ἐξῆρωμένον τὸν ὀφθαλμὸν ἔχοντες· οὕτως οὐδὲ τοῦ Θεοῦ πάντες μετέχουσιν δύνανται, κἂν ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡλίου αἰεὶ τὸ νοητὸν φῶς ἐξαπλοῖ, ἀλλὰ μόνοι οἱ τὸ νοερὸν ὄμμα καθαυμένον ἐν τῇ ψυχῇ φέροντες. Κάμνδι δὲ πολλάκις καὶ αὐτὸς ὁ καθαρὸς νοῦς πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῶν θεῶν αὐγῶν, διότι οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος οὐδὲ παντάπασιν αὐλός, ἀλλ' ἔνυλος καὶ σωματικός. Ἔσται δὲ ὅτε, μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπόλυσιν καὶ τὴν ἐπιζωομένην ἀποκατάστασιν, διηνεκῶς ἀτενίσσει Θεῶν.

σα'. Εἰ ἔστι τι ἐν ἀγγέλοις κακόν.

Ὁ μὲν Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τοῦ Χριστοῦ γενεθλοῖς βούλεται μὲν ἀκινήτους εἶναι τοὺς ἀγγέλους πρὸς τὸ κακόν. Εἰδὼς δὲ τὸν διάβολον, ἄγγελον μὲν ὄντα, κακὸν δὲ γεγονότα, δυσκινήτους αὐτοὺς ἀποφαίνεται. Οἱ δὲ σοφώτεροι τῶν Ἑλλήνων ἐν προθύροις τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀγγέλους ἐστῶτας οἰόμενοι, ἀμετόχους αὐτοῦ τοῦ κακοῦ φασιν. Τοὺς γὰρ ἀγαγγέλλοντας τὴν θεῖαν σιγὴν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐκφαίνοντας, πῶς ἂν φασὶν εἶναι κακοὺς; Ἀφομοιοῦσι γὰρ τὸ ἀγγελικὸν φύλον τῷ Θεῶ ἀφ' οὗ ἐξήρτηται, ἵνα διὰ τῆς ἀκραιφνοῦς ὁμοιότητος ἐκφαίνων αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἰδιότητα δύνηται. Ἀγγέλους δὲ τὰς μετὰ Θεὸν πάσας δυνάμεις κατονομάζουσιν.

σβ'. Εἰ ἐν τόπῳ τὰ δσώματα.

Ἐναντία εἰσι τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον. Εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν τόπῳ, τὸ ἀσώματον οὐκ ἐν τόπῳ. Εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, καὶ τῷ ἐναντικῷ τὸ ἐνάντιον. Οἷον, εἰ τῷ σώματι τὸ εἶναι ἐν τόπῳ, ἐναντικῶς ὄντι τῷ ἀσώματι τὸ μὴ ἐν τόπῳ εἶναι. Τὰ γὰρ κυρίως ἀσώματα, κρεῖττόνα εἰσι τούτου, καὶ τοπικῶς οὐ πᾶρσι τοῖς σώμασι, τῇ δὲ σχέσει πάρσι αὐτοῖς· οἷον τι λέγω· ἡ ψυχὴ μετὰ ἀπόλυσιν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, εἰ μὲν καθαρῶς ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπαθῶς, οὐκ ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ σῶμα ὃ ἀποκλίπειν· εἰ δὲ ἐμπαθῶς, ἀγαπᾷ αὐτὸ καὶ διαλυθὲν, καὶ ἡ ἀγάπη σχέσιν πρὸς αὐτὸ, καὶ ὑποστάσει μὲν ἡ οὐσία οὐ πάρσι τὸ ἀσώματον τῷ σώματι, βέπει δὲ πρὸς αὐτὸ ὅταν βούληται.

σγ'. Εἰ καλὸν ἡ ὕλη.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος ἐν μὲν τῷ *Τιμαίῳ* μητέρα καὶ τρεῖς τῆς τῶν καλῶν γενέσεως, καὶ συναιτίαν τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας αὐτὴν ἀποφαίνεται· ἐν δὲ τοῖς τοῦ Ἐλεάτου ξένου λόγοις, αἰτίαν αὐτὴν λέγει τῆς τοῦ παντὸς ἀταξίας. Ἐν δὲ τῷ *διαλόγῳ* τῷ *καλομένῳ* *Φιλήβῳ*, ἀπὸ Θεοῦ καὶ ταύτην παρ-

ἀγων, ἐνθεον αὐτὴν καὶ ἀγαθὸν διὰ τὴν ἀπὸ Θεοῦ γένεσιν ἀποφαίνεται. Πρόκλος δὲ ὁ φιλόσοφος οὕτως ἀγαθὸν αὐτὴν οἶται οὔτε κακόν. Ὡς μὲν γὰρ ἔσχατον τῶν ὄντων καὶ πόρρω τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἀγαθὸν λέγει. ὡς δὲ αἰτίαν δημιουργικὴν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἀναγκαζόμενος τιθέναι, μέσῃ αὐτὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ τιθεὶς ἀναγκαῖον ἐπονομάζει. Τὸ γὰρ ἐνδεὲς αὐτῆς τῶν ἀγαθῶν, συντελεῖν λέγει πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν δημιουργίαν, ἔπερ ἀναγκαῖόν ἐστι.

οδ'. Περὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον τῶν ὄντων ἐπιστροφῆς.

Τῶν παρὰ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθέντων, τὰ μὲν ἔστι μόνον ὄντα, ὡς τὰ ἄψυχα σώματα, τὰ δὲ καὶ ὄντα καὶ ζῶντα, καὶ νοῦντα, ὡς αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ νόες. Ἐκαστον οὖν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφ' οὗ παρήχθη κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν ἐπιστρέφει, τὰ μὲν ζῶν καὶ οὐσιῶδες καὶ γωστικόν. Ἐκαστον γὰρ ὡς προῆλθεν' οὕτω καὶ ἐπέστραπται. Τοῦτο δὲ τὸ φιλοσόφημα καὶ ὁ φιλόσοφος Πρόκλος ἐν τοῖς κεφαλαίοις αὐτοῦ τίθησι καὶ διευκρινεῖ. Καὶ πρὸ τούτου ὁ Ἀρειοπαγίτης Διονύσιος σαφέστερον τούτου διακριβοῖ, καὶ ἐστὶν ὁ λόγος τῶν πάντων σπουδαζομένων, σαφέστατος τε καὶ ἀκριβέστατος ὢν.

οε'. Περὶ χρόνου.

Ὁ χρόνος ἐπινοίας ἀνθρωπίνης ἐστὶ νόημα καὶ ὄνομα. Ἐπειδὴ γὰρ μὲν αἰώνια αἰεὶ ὄντα καὶ ἀκίνητα ἐστὶ, τὰ δὲ ὑπὸ κίνησιν βέοντα καὶ φθιρόμενα, αὐτὸ δὴ τὸ μέτρον τῆς κινήσεως χρόνον ὠνόμασαν οἱ φιλόσοφοι. Οὐδὲ γὰρ ἀθύπαρκτον πρᾶγμα ὁ χρόνος ἐστίν, οὐδὲ σῶμα φαινόμενον, οὐδὲ ἀσώματός τις ὑπόστασις, ὡς περὶ τὴ φύσιν καὶ τὴ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, ἀλλὰ πρᾶγμα ἐν ἐπινοίᾳ μόνῃ κείμενον. Ἡ τοίνυν ψυχὴ ἐνωθεῖσα τῷ Κρείττονι. ἐν τῷ ἐστῶτι αἰῶνι ἐστίν. Ἀφειμένη δὲ τοῦ αἰῶνος καὶ περὶ τὴ πρᾶγμα τῆς γενέσεως κινήσεια, χώραν τῷ χρόνῳ δίδωσιν· οὐδὲν οὖν ἕτερον ἐστὶν ὁ χρόνος ἢ μέτρον κινήσεως.

οζ'. Περὶ κινήσεως.

Δοσκατανόητόν τι πρᾶγμα ἢ κίνησις. Ἔστι δὲ εἰδὸς τι καὶ ἐνέργεια κινουμένου πρᾶγματος, καθ' ὃν χρόνον κινεῖται. Οἷόν τι λέγω, ἔστι τι πρᾶγμα αὐξανόμενον, καὶ ἄλλο ἀλλοιούμενον, καὶ ἄλλο φερόμενον· καὶ τοῦ μὲν αὐξανόμενου κίνησις ἢ αὔξησις, τοῦ δὲ φερομένου ἢ φορὰ, καὶ ὅλως τοῦ γενομένου ἢ γένεσις. Ἔστιν οὖν ἢ κίνησις, οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, ἀλλὰ τὸ μεταξὺ τούτων. Τῆς γὰρ οἰκοδομήσεως οὔτε ἢ ἀρχὴ κίνησις, οὐπω γὰρ κεκίνηται· οὔτε τὸ τέλος, πέπαυται γὰρ τὸ οἰκοδομηθὲν· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τούτων, οἷον ἢ οἰκοδόμησις, τούτο κίνησις ἐστίν. Ὅπερ δὴ καὶ ἐνδελέγειεν. Ἀριστοτέλης ὠνόμασεν.

οζ'. Περὶ ἀνάγκης.

Ἀνάγκην ὀνομάζουσιν οἱ φιλόσοφοι δύνάμιν τινα ἀναγκαστικὴν τοῦ ἀποτελέσματος· οἷόν τι λέγω· ἢ ἀστρολογία τῶν ἀστρῶν σχημάτων ἐξήρηται, καὶ τῶν ὑψωμάτων, καὶ τῶν φάσεων, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν ἄλλων. Ὅταν οὖν συνδράμη πάντα πρὸς τὸ γενέσθαι, καὶ μηδὲν τι ἦν ἀντιπίπτον ἢ

agnata est bonam affirmat. Verum Proclus philosophus neque bonam illam putat neque malam : quatenus enim entium infimum sit, et a bono principali longius remotum, haud equidem bonam esse: quatenus vero causam demiurgicam necessario accensere bonis cogitur, mediam eam inter bonum malumque ponit et appellat necessitatem. Defectum enim qui in illa est bonitatis, conferre ait ad faciendam sensilia, quod ipsum necessitatis est.

74. De *sententium reversione ad Deum.*

Rerum quas Deus cum non essent fecit exsistere, alia sunt tantummodo entia, ut corpora inanimata, alia entia et viventia quoque et intelligentia, ut animæ ac mentes. Ad Deum igitur a quo profecta sunt singula pro suæ ratione substantiæ iterum. **B** couvertuntur, sive animal sit vivum, sive substantia tantummodo, sive præditum intellectu ac cognitione. Unumquodque enim uti processit ita etiam redit. Hanc philosophicam propositionem, Proclus quoque capitibus suis inseruit discussitque, et ante eum Dionysius Areopagita dilucidius etiam et accuratius exposuit, singulari enim diligentia, perspicuitate et cura hac de re est commentatus.

75. De *tempore.*

Tempus a cogitatione hominum concipitur et nomen accepit. Cum enim aliæ res sint æternæ, quæ semper exsistunt suntque immobiles, aliæ sub motione constitutæ et fluxæ corruptibilesque, mensurationem motionis philosophi tempus appellarunt. Neque enim res per se subsistens tempus est, neque corpus quod sensibus percipi potest, neque substantia incorporalis, ut natura, anima, mens : sed aliquid in sola positum cogitatione. Quando igitur anima Deo, jungitur, in ævo stabili constituta est; cum autem ævo veluti emissa, ad generationis conditionem movetur, locum in se facit temporis. Tempus igitur nihil aliud est quam mensuratio motionis.

76. De *motu.*

Res difficilis explicatu motus. Est enim ratio quædam, et rei quæ movetur, actio eo tempore quod movetur. Uti v. g. est aliquid quod crescit, quod mutatur, quod fertur sive agitur; atque ille quidem motus quo crescit aliquid, dicitur incrementum, motio rei agitatæ latio sive agitatio, et universe rei nascentis generatio. Motus igitur nec principium est nec finis, sed medium inter utraque. Ut in ædificatione nec principium est motio, nondum enim movetur; neque finis, jam enim desiit ædificari; sed media in his, ædificatio nempe, motio est, quam etiam endelechiam Aristoteles nuncupavit.

77. De *necessitate.*

Necessitatem philosophi appellant potentiam coactam ad effectum, uti astrologia omnia refert ad astrorum aspectus, altitudines, apparentias, dominum genituræ et similia. Si igitur omnia concurrant ut fiat aliquid vel non fiat, nec sit quidquam adversans vel contrarium, hoc necessitatem

appellarunt, utpote quod evitari et mutari nequeat. Cujus vero particularia tantum signa se offerunt, ut fieri possit, hoc vocarunt contingens, veluti quod possit fieri et non possit. Proprie autem contingens est res sub arbitrio nostro posita, et æquale ac par momentum ad alterutram partem secum habens.

78. De fato.

Fati rationes si quis accurate intelligat, unde dependeat, quæque ejus sit natura, maximum philosophiæ partem comprehendit; nam a vulgo quidem contemnitur, at sapientiores hoc nomen suspiciunt et mirantur. Ut vero generatim dicam, fatum est natura mundi, quæ movet corpora: particulatim autem est reflexus quidam radius providentiæ, curatioque quæ non directo motu utitur, uti proprie dicta providentia, sed tempore et loco ad effectum indiget, unde et nomen apud Græcos habet, diciturque εἰμαρμένη quasi εἰρομένη sive connexa quædam natura et complicata ex pluribus. Incorporales igitur res sub sola sunt providentia, corpora autem sub providentia et fato.

79. De fortuna et casu.

Fortuna accuratiores philosophi non acceperunt, ut quibusdam persuasum est, pro re irrationabili sine ordine et nexu, sed statuerunt esse consecutionem indefinitam in rebus ex proposito et propter finem aliquem susceptis. Verbi gratia exiit aliquis domo lavandi causa, hoc ex proposito et propter aliquem finem fecit, ut nempe in balneo lavaretur. At progressus incidit in thesaurum: hujus inventionis causam, fortunam appellarunt sapientes. Casui vero tam in rationabilibus quam irrationabilibus locum esse affirmant: in rationabilibus quidem, ut si homo cultellum tenens illum manibus excidere patitur, illeque rectus infigatur terræ; in irrationabilibus vero, ut si equus dominum excusserit, et hic casu quodam illæsus abeat.

80. De ævo ac tempore.

Entia quædam et substantiam et actum æternum habent, ut mens. Hujus enim et substantia nescia mutari et actus minime transitorius aut mutabilis est, simul enim in se omnia mens possidet. At corporis et substantia et operatio temporaria est. Sic v. g. nostrum corpus substantiam temporariam habet, paulatim enim augetur: et operationem, non enim simul omnia agit. At anima substantiam quidem habet æternam, neque enim sensim nata est, operationem autem temporariæ subjectam, neque enim simul omnia cogitat, sed ex una cogitatione descendit ad aliam. Tale etiam est cælum, substantia nimirum æternum, sed ratione motionis suæ temporariæ et ipsum subjectum.

81. De quinque sensibus.

Visio fit, quando ex oculis procedens lux occurrit luminis a corporibus visis promananti, quod Plato

(7*) ΑΙ. ἀμετάβλητος.

ἀντιλείμενον ἀνάγκη τούτο εἰρήκασιν, ὡς ἀπαραίτητόν τε καὶ ἀμετάβητον. Τὸ δὲ ἐν μερικοῖς σημείοις τὴν δύναμιν ἔχον, τούτο ἐνδεχόμενον ἀπιφήναντο, ὡς δυνάμενον καὶ γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι. Κυρίως δὲ ἐνδεχόμενον ἔστι, τὸ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν κείμενον [καὶ τὴν ἐφ' ἐκότερα ῥοπήν ἴσῃν καὶ ὁμοίαν δεχόμενον.

ση'. Περὶ εἰμαρμένης.

Τὴν εἰμαρμένην εἴ τις γνοίῃ σὺν ἀκριθείᾳ, καὶ ὅθεν καὶ ὅποια τὴν φύσιν, μερίδα πρὸς φιλοσοφίαν μεγίστην παρείληψε, παρὰ μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς, ἀτιμάζεται τούνομα, παρὰ δὲ τοῖς σοφωτέροις θαυμάζεται. Ἔστι δὲ γενικῶς εἰπεῖν, ἡ φύσις τοῦ κόσμου ἢ κινουῦσα τὰ σώματα· κατὰ μέρος δὲ δευτέρα τις προνοίας Ἑλλαμψίς καὶ ἐπιστάσια, οὐ καθ' εὐθείαν τὴν κίνησιν ἔχουσα, ὡσπερ ἡ κυρίως ἔστι πρόνοια, ἀλλὰ δεομένη καιροῦ καὶ τόπου εἰς ἀποτελέσματα, ὅθεν καὶ εἰμαρμένη λέγεται ὡς εἰρομένη τις φύσις καὶ συμπεπλεγμένη διὰ πολλῶν. Τὰ μὲν οὖν ἀσώματα ὑπὸ πρόνοιαν ἔστι μόνην· τὰ δὲ σώματα ὑπὸ πρόνοιαν καὶ εἰμαρμένην.

οθ'. Περὶ τύχης καὶ αὐτομάτου.

Τὴν τύχην οὐχ, ὡς νομίζουσι τινες, οἱ ἀκριτέστεροι τῶν φιλοσόφων ἐδέξαντο οἷον ἄλογόν τινα φύσιν καὶ μὴ ἔχουσαν τάξιν, μηδὲ εἰρμόν, ἀλλὰ παρακολούθημα ταύτην ἀόριστον ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν, καὶ ἕνεκά τινος γενομένην ὤρισαντο. Οἷον πρὸς ἐλήλυθέ τις ἐκ τῆς οἰκίας λουσομένου· αὕτη ἡ πρόδοδος ἐκ προαιρέσεως καὶ ἕνεκά τινος πράγματος, τοῦ ἔστιν τοῦ λούσασθαι. Ἐἴτα προερχόμενος ἔτυχε θησαυρῶν τὴν οὖν αἰτίαν τῆς εὐρέσεως τοῦ θησαυροῦ τύχην ὠνόμασαν οἱ σοφοί. Τὸ μὲντοιγε αὐτόματον καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις τίθεται. Ἐν μὲν τοῖς λογικοῖς, ὅταν μαχαίριδιον ἀπὸ τινος κρατοῦντος ἐκπεπτωκὸς κατ' ὄρθον ἐμπαγείῃ τῇ γῆ· ἐν δὲ τοῖς ἀλόγοις, ὅταν τις ἵππος τὸν δεσπότην ἀποβαλὼν, ἀπὸ ταυτομάτου διασωθεῖ.

π'. Περὶ αἰώνου καὶ χρόνου.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔχει αἰώνιον, οἷον ὁ νοῦς. Τούτου γὰρ καὶ ἡ οὐσία ἀκίνητος, καὶ ἡ ἐνέργεια ἀμετάβητος (7*). Ὁμοῦ γὰρ ἔχει ἐν αὐτῷ πάντα. Τὸ δὲ σῶμα καὶ τὴν οὐσίαν ἔγχρονον ἔχει καὶ τὴν ἐνέργειαν. Οἷον καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα καὶ τὴν οὐσίαν ἔγχρονον ἔχει, καὶ κατὰ μικρὸν αὐξάνεται, καὶ τὴν ἐνέργειαν, οὐ γὰρ ὁμοῦ ἐνεργεῖ πάντα. Ἡ δὲ ψυχὴ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν αἰώνιος ἔστιν, οὐδὲ γὰρ κατὰ μικρὸν γεγένηται· κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν χρόνου μετέχει· οὐ γὰρ ὁμοῦ ἔχει πάντα τὰ νοήματα ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου μεταβαίνει εἰς ἕτερον. Καὶ ὁ οὐρανὸς δὲ τοιοῦτός ἐστιν, καὶ αἰώνιος μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν, κατὰ δὲ τὴν κίνησιν ὑπὸ χρόνον καὶ αὐτὸς κείμενος.

πα'. Περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων.

Ἡ ὄρασις γίνεται ὅταν τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν φῶς ἐκπερόμενον συναντήσῃ τῷ ἀπὸ τῶν σωμάτων

NOTE.

συρρέοντι, ἕπερ ὁ Πλάτων ὀνομάζει συναύγειαν. Ἀκούομεν τῶ κενῶ τῶ ἐντὸς τοῦ ὠτός, τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ διηχοῦν κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐμβολήν. Ὁσφραίνομεν δὲ τῶ ἡγεμονικῶ τῶ ὄντι ἐν τῶ ἐγκεφάλῳ, ἔλκοντι δὲ διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμάς. Γεύομεν δὲ τῆ ἀραιότητι τῆς γλώττης καὶ τῆ μαλακότητι, καὶ διὰ τὸ συνάπτειν τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς αὐτὴν φλέδας τὴν φύσιν. Ἡ δὲ φωνὴ πνευμά ἐστὶ διὰ τοῦ στόματος, ἀπὸ διανοίας ἡγμένον. Ἀπτομεν δὲ ὅλην τῶ σώματι, διότι ἀποπερατώσεις εἰσὶ, δι' ὧν αἰσθάνομεν ὧν ἀπτόμεθα.

πβ'. Εἰ ἀληθὲς τὸ καταδοσκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν ὀρώντων.

Οὗ ψεῦδος ἐστὶ τὸ καταμαραίνεσθαι τινὰς καὶ καταδοσκαίνεσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ὀρώντων ὄψεως. Πολυκίνητος γὰρ ἡ ὄψις οὔσα μετὰ πνεύματος αὐτὴν Β ἐπιέντος. Πυρώδη καὶ θαυματικὴν τινὰ διασπείρει δύναμιν, ὥστε πολλὰ καὶ πάσχειν καὶ ποιεῖν δι' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ τῶν ἐρωτικῶν, ἃ δὴ μέγιστα καὶ σφοδρότατα παθήματα τῆς ψυχῆς ἐστίν, ἀρχὴν ἡ ὄψις ἐνδίδωσιν, ὥστε ρεῖν καὶ λείβεσθαι τὸν ἐρωτικόν, ὅταν ἐμβλέπῃ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς. Τὸ γὰρ, διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκπίπτει, εἴτε φῶς εἴτε ῥεύματὸς τοῦς ἐρώντας ἐκτῆται καὶ ἀπόλλυσι, τοιαύτη γίνεται διάδοσις καὶ ἀνάπληξις ὑπὸ τῆς ὄψεως. Αἱ γὰρ τῶν καλῶν ὄψεις, κἂν πάγο πορρώθην ἀντιβλέπωσι, πῦρ ἐν ταῖς τῶν ἐρωτικῶν ψυχαῖς ἀνάπτουσι. Καὶ τὸ σῶμα δὲ τῶν ἐρωμένων καὶ ὀρωμένων βλάπτεται ἐν ταῖς τοιαύταις ἀποφοραῖς.

πγ'. Πῶς αἱ συλλήψεις γίνονται.

Ἡ σύλληψις τῶν ζῶων γίνεται, καὶ μάλιστα τῶ ἀνθρώπων, ὅταν ἐπιτήδειος, καὶ ξηροτέρα συμμέτρως ἢ μήτρα γενηται πρὸς τὴν παραδοχὴν τοῦ σπέρματος τῶν καταμηνίων συνεπιπυμένων ἀπ' παντὸς ὄγκου μέρος τι τοῦ καθαροῦ αἵματος. Συμβάλλεται δὲ καὶ τὸ θῆλυ πρὸς τὴν κύσιν ἐξυγραινομένη τὴν μήτραν ἐν ταῖς μέξεσι, ἢ δὲ ὑγρασία αὕτη σπέρματος μὲν οὐκ ἔχει λόγον, οἷον δὲ ὕλη γίνεται τῆ καταβολῇ τῆς ἀνδρείας γονῆς. Καὶ τὸ μὲν τοῦ ἄρρένου σπέρμα εἰς τὰ στερωτέρω μέρη τοῦ σώματος ἐφαρκεῖ, οἷον ὀστά, καὶ νεῦρα καὶ φλέδας καὶ ἀρτηρίας, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀπὸ δὲ τοῦ θήλεος, εἰς τὰ ὑγρότερα μέρη τοῦ σώματος, αἷμα φημί καὶ ἀμφοτέρως τὰς χολὰς. Ἡ μᾶλλον πάντα ἐξ ἀμφοτέρων, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ ἄρρένου πλέον ἔχει, τὰ δὲ τοῦ θήλεος ἐπ' ἕλλατον.

πδ'. Πόθεν γίνονται τῶν γονέων αἱ ὁμοιώσεις καὶ αἱ πρὸς τούτους ἀνομοιότητες.

Τὸ ἀποκρινόμενον σπέρμα, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἀπὸ τῆς γυναικός· τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, λόγους ἔχει τῶν ἐν αὐτῶ ἡθῶν καὶ τρόπων καὶ τῆς μορφῆς, καὶ ἀπὸ μητρὸς δὲ ὡσαύτως· Ὅταν οὖν ἀμφὸς τὰ σπέρματα συγκραθῆ, εἴ μὲν ἐπ' ἴσης, ἔχει τὸ γεννώμενον ἴσην καὶ πρὸς τὸ ἄρρην καὶ πρὸς τὸ θῆλυ τὴν ὁμοιότητά. Ὅταν δὲ τὸ ἄρρην κατακρατήσῃ τοῦ θήλεος, τῶ ἄρρην παρόμοια τὰ τικτούμενα ἀποτελεῖται· ὅταν δὲ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρένου, ἀπεικασμένα πρὸς τὴν μητέρα. Ὅταν δὲ ἢ ἐν τῶ σπέρματι θερμασία ἐξατμισθῆ, οὐδενὶ τῶ, τοκῶν πλατ-

sonaύγειαν appellat, nos corradiaionem sive concursu radorum dicere possumus. Audimus per cavitatem vacuam, quæ in aure est, irruente spiritu personantem. Olfacimus mente quæ in cerebro residet et per spiracula odores attrahit. Gustamus raris et mollibus linguæ partibus, quandoquidem et venas corporis natura ad illam adnexuit. Vox est spiritus per os mente auctore emissus. Tangimus toto corpore, quippe cui superficies et extrema sunt, per quæ sentimus cum contingimur.

82. Num verum sit aliquos a videntibus fascinari?

Non est mendaciis ascribendum quosdam acie videntium contactos marcere et fascinari. Visio enim cum spiritu eam emittente mobilis valde est, et ignem mirificamque spirat vim, ut multa homo per illam efficere nec minus affici ac pati possit. Et amor qui affectus animi est maximus ac vehementissimus, initium capit a conspectu, itaque amantes fluunt velut ac liquefiunt, quando pulchros ac formosos vident, nam quæ per oculos incidit in eos lux sive effusio radorum amantes perdit facitque contabescere, tanta est ex visu alteratio et percussio. Nam formosorum conspectus etiamsi elonginquo respiciunt, ignem in amantium animis accendunt. Sed et corpus amatorum conspensorumque per ejusmodi radorum emissiones afficitur.

83. Quando fetus concipiatur?

Conceptio animalium, et hominum maxime fit, quando uterus est idoneus et temperate siccus ad recipiendum semen: menstruis ex universa massa partem puri sanguinis utrahentibus. Conferet etiam femina ad conceptionem, uterum in congressu humectando, qui tamen humor non habet seminis rationem, sed velut materiam præbet dejecto virili semini. Atque semen viri firmioribus corporis partibus componendis insumitur, ut ossibus, nervis, venis, arteriis, et similibus: feminæ autem debilioribus, sanguini nimirum et utriusque bilis generi. Aut potius omnia hæc ex utrisque seminibus constant, nisi quod masculinum præpollat, femininum minus habet virtutis.

D 84. Unde contingat similes vel dissimiles parentibus nasci liberos?

Excretum semen vel a viro est, vel a femina. Illud viri in se habet rationes morum et indolis ac formæ viri, et hoc feminæ similiter. Quando igitur utraque permiscetur, si quidem æqualiter, infans qui nascitur ex utriusque parentis similitudine æqualiter participabit. Si autem feminino semini prævaluerit masculinum, patri similia nascentur: si contra masculo femininum, matrem similitudine referent. Quod si calor qui est in semine exspiraverit, neutri parentum conformabitur quod nascitur. Sæpius etiam femina inter concipiendum

hunc vel illam imaginante, infans ei quod mater A
imaginata est assimilatur.

85. *Quomodo fiant somnia?*

Multæ sunt causæ somniorum. Alia enim ratio-
nabili animæ nostræ, mente mediante, immittuntur
divinitus; alia sunt veluti echo quædam ac reso-
nantia diurnarum actionum; alia a phantasia effor-
mantur, imaginante et offerente nobis diurnos
amores, vel alium affectum animæ nostræ. Alia a
quatuor humoribus sive temperamentis excitantur,
unde et colores humoribus illis similes habent,
quæ in quiete videntur. Alia produnt causas habe-
re in nobis artes quas didicimus, vel negotia quæ
tractamus, unde philosopho philosophica, rhetori
rhetorica, geometræ geometrica se offerunt insom-
nia. Non una igitur somniorum causa est, sed ut
dixi varia ac multiplex.

86. *De sanitate, morbo (8) et senectute.*

Sanitatis causa et conservatrix est æqualis tem-
peratura caloris, frigoris, humiditatis et siccitatis,
quorum si unum cæteris prævaleat, morbus oritur.
Plurimi certe morbi per anomaliam sive irregula-
ritatem horum in corpore elementorum generan-
tur. Inferuntur morbi etiam nimia repletione vel
cruditate aut corruptione ciborum. At sanitatis
concoctrix est ordinata diæta et tranquillitas sorte-
que sua contentus animus. Factus in utero forma-
tur a die tricesima sexta, et membris perfectus esse
incipit a quinquagesima. Quamquam Hippocrates in
masculis, quod calidiores sint, articulationem
membrorum a vicesima sexta die fieri affirmat,
feminas autem intra secundum mensem articulari,
intra quartum perfici.

87. *Quare qui jejunarunt, siliunt magis quam esuriunt?*

Sitimus magis quando jejunamus, quam esuri-
mus, quoniam calidum quod in nobis est, primo loco
quidem consumit quod a cibis est reliqui, deinde
vis illa ignea in nobis convertit se ad ipsam natu-
ralem corporis humiditatem, eamque quærit ac de-
pascit. Hinc veluti in luto sequitur siccitas, et potu
magis indigere corpus contingit, donec in bibentibus
confirmatus atque iterum vires recipiens calor
appetitum validum cibi injiciat. Namque calidum
in nobis cibo maxime indiget, ut facile etiam extra
nos observare possumus nec aerem, nec aquam, nec
terram alimento inhiare, nec propinqua consu-
mere, sed solum ignem, quare et senes facillime
ferunt jejunium, si quidem hebes jam et exiguus in
illis calor est. Etiam animalibus sanguine destituti,
quia calore non æque abundant, cibo minus est
opus.

88. *De calis substantia.*

Plato philosophus ex quatuor elementis omnia

τόμενον ὁμοιοῦται. Ἠολλάκις δὲ καὶ τῆς γυναικὸς
φάντασις ἐν τῷ τίκτειν λαβούσης τοῦδε ἢ τῆσδε,
πρὸς τὸ φαντασθὲν ἀπεικάζεται τὸ γεννώμενον.

πε'. Ἦως οἱ ὄνειροι γίνονται.

Πολλὰ τῶν ὄνειρων εἰσὶν αἰτίαι· οἱ μὲν γὰρ
αὐτῶν εἰσὶ θεόπνευστοι ἄνωθεν διὰ μέσου τοῦ νοῦ τῆ
λογικῆ ψυχῆ ἡμῶν ἐγγινόμενοι, οἱ δὲ οἷον ἀπηχί-
ματα εἰσὶ τῶν ἡμερινῶν πράξεων. Οἱ δὲ ἀπὸ φαντα-
στικῆς ἐντυποῦνται δυνάμει, φανταζούσης ἡμῖν
τοδὸς ἡμερινὸς ἔρωτας, ἢ ἄλλο τι πάθος ψυχῆς.
Ἔτεροι δὲ ἀπὸ τῶν τεσσάρων χυμῶν ἀνεγείρονται,
ὅθεν καὶ τὰ χρώματα τῶν ὄρωνμένων, ὁμοία τοῖς
τῶν χυμῶν ἔχουσι. Οἱ δὲ τὰς αἰτίας ἡμῖν ἐκφαίνουσι
τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, περὶ ἃ τὴν
πραγματεῖαν ἔχομεν. Φιλοσοφικὰ οὖν τῷ φιλοσόφῳ
τὰ ὄνειρατα, καὶ τῷ βήτορι τὰ ῥητορικά, καὶ τῷ
γεωμέτρῳ τὰ γεωμετρικά. Οὐ μία οὖν αἰτία τῶν
ὄνειράτων, ἀλλὰ πολλὰ, ὡς εἴρηται.

πε'. Περὶ ὑγείας, καὶ νόσου καὶ γήρωσ,

Ἰγείας αἰτίον καὶ συνεκτικὸν ἢ τῶν δυνάμεων
ἰσονομία, θερμότητος, ψυχρότητος, ὑγρότητος, ξη-
ρότητος. Ὅταν δὲ τούτων ἐν καταδυναστεύσει τῶν
ἄλλων, ἢ νόσος γίνεται. Αἱ δὲ πλεῖστα τῶν νόσων
δι' ἀνωμαλίαν τῶν ἐν τῷ σώματι στοιχείων γίνονται.
Ἐπειτάγονται δὲ αἱ νόσοι τῷ σώματι, καὶ διὰ πλή-
θους τροφῶν, καὶ δι' ἀπεψίας καὶ φθορᾶς. Ἡ δὲ
εὐταξία καὶ ἡ αὐτάρκεια ὑγείας περιποιητικὰ. Μορ-
φοῦται δὲ τὰ ζῶα ἐν γαστρὶ ὄντα, ἀπὸ ἕκτης καὶ
τριακοστῆς ἡμέρας, τελειοῦται δὲ τοῖς μορφοῖς ἀπὸ
τῆς πεντηκοστῆς, Ἰπποκράτης δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρ-
ρένων, διὰ τὸ θερμότερα εἶναι, τὴν διάρθρωσιν γί-
νεσθαι ἀπὸ τῆς ἕκτης καὶ εἰκοστῆς, ἐπὶ δὲ τῶν
θηλυκῶν ἐν διμήνῳ μὲν διαρθροῦσθαι, ἐν τετραμήνῳ
δὲ τελειοῦσθαι λέγει.

πεζ'. Διὰ τί οἱ νηστεύοντες διψῶσι μᾶλλον, ἢ
πεινώσιν;

Διψῶμεν μᾶλλον, ὅταν νηστεύσωμεν, ἢ πεινώμεν,
διότι τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν πρῶτον μὲν καταδόσκειται
τὸ ἐν σώματι περισσεύει τροφῆς, εἶτα ἐπ' αὐτὴν βα-
δίζει τὴν σύμφυτον λιθίδα τῆς σαρκὸς ἢ ἐν ἡμῖν
πύρωσις, τὸ νοτερόν διώκουσα, καὶ τὸ δειγρον.
Γενομένης οὖν ὥσπερ ἐν πηλῷ ξηρότητος, ποτοῦ
μᾶλλον τὸ σῶμα δεῖσθαι πέφυκεν, ἄχρις οὗ πίνοντων
ἀναρῶσθαι καὶ ἰσχύσαν τὸ θερμὸν ἐμβριθεῖς τρο-
φῆς ὄρεξιν ἐργάσθαι. Τὸ γὰρ ἐν ἡμῖν μάλιστα δεῖ-
ται τροφῆς θερμὸν, ὥσπερ ἀμέλει βλέπομεν ἔξω
μῆτε ἀέρα, μῆτε ὕδωρ, μῆτε γῆν ἐπιέμενα τρέφεσθαι,
μῆτε ἀναλίσκοντα τὸ πλησιάζον, ἀλλὰ μόνον τὸ πῦρ.
Διὰ ταῦτα καὶ οἱ γέροντες βῆστα νηστεῖαν φέρουσιν·
ἀμβλὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ μικρὸν ἤδη τὸ θερμὸν
ἐστί. Καὶ τὰ ἀναιμά δὲ τῶν ζῶων τρυφῆς ἥκιστα
προσδεῖται, δι' ἔνδειαν θερμότητος.

πη'. Περὶ τῆς τοῦ οὐρανοῦ οὐσίας.

Πλάτων μὲν ὁ φιλόσοφος ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοι-

NOTÆ.

(8) Imo de tempore formationis fetus in utero.
Nam de senectute quidem nihil in hoc capite
datur, nisi eo referas, quod bona diæta et tran-

quillitate animi conservari integram valetudinem,
atque adeo senectutem feliciter attingi posse, vere
ac prudenter monet.

χείων πάντα πλάττων τὰ σύνθετα, σώματα ἀπὸ τῶν αὐτῶν συγκεῖσθαι καὶ τὸν οὐρανὸν ἀποφαίνεται. Τοσοῦτον δὲ, φησὶ, πρὸς τὰ ἄλλα τὴν διαφορὰν ἔχειν, ὅτι τὰ μὲν ἐπὶ γῆς σώματα ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μερίδος τῶν στοιχείων εἶναι, τῆς οἶον παχυτέρας καὶ ὀλωδαιτέρως, τὸν δὲ οὐρανὸν ἀπὸ τῆς ἀυγοειδεστέρας αὐτῶν μοίρας οὐσιώσθαι. Ἀριστοτέλης δὲ τὰ μὲν τέσσαρα στοιχεῖα κατ' εὐθείαν κινεῖσθαι λαβῶν, τὸν δὲ οὐρανὸν κύκλῳ φέρεσθαι, ἀπὸ τῆς διαφορῆς κινήσεως διάφορον αὐτῷ καὶ τὴν οὐσίαν πρὸς τὰ στοιχεῖα δίδωσι. Καὶ τὸν τε οὐρανὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀστέρας καὶ μέχρι σελήνης αἰθέρα καλεῖ, καὶ πέμπτον σῶμα κατονομάζει.

πθ'. Εἰς πόσους κύκλους διαιρεῖται ὁ οὐρανός.

Τὸν οὐρανὸν εἰς πολλοὺς κύκλους οἱ φιλόσοφοι διηγήσαντι, ὧν πρῶτός ἐστιν ὁ ἰσημερινός, ὁ μὲν αὐτὸν τέμνων καὶ διαίρων τὰ νότια καὶ τὰ βόρεια. Ἐφεξῆς δὲ τούτου κατ' ἄμφω τὰ μέρη, κατὰ μὲν τὸ δεξιόν, θερινὸν κύκλον καὶ τὸν ἀρκτικὸν τιθέασιν κατὰ δὲ τὸ ἀριστερόν, τὸν νότιον καὶ τὸν ἀνταρκτικόν. Ἔτερον αὖθις κύκλον πλάττουσι τὸν μεσημβρινὸν τὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν εἰς δύσιν κείμενον, καὶ τέμνοντα μὲν τοὺς εἰρημένους πέντε κύκλους, ἐπίσης διαιροῦντα δὲ τὸ ἕῃον μέρος καὶ τὸ ἐσπέριον. Ἔκτον προσονομάζουσι τὸν ὀρίζοντα, τὰ δύο ἡμισφαίρια διαστέλλοντα. Ἐβδομον, τὸν ζωδιακόν, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ θερινοῦ, καὶ τέμνοντα τὸν ἰσημερινὸν καὶ λήγοντα εἰς τὸν νότιον.

ρ'. Περὶ τοῦ φαινομένου ἐν τῷ οὐρανῷ γαλακτοειδοῦς κύκλου καὶ λεγομένου Γαλαξίου.

Ὅπερ ἐστὶν ὁ κομήτης περὶ ἓνα ἀστὲρα, τοῦτ' ἐστὶν ὁ Γαλαξίας περὶ ὅλον κύκλον. Ἡ γὰρ αὕτη ὕλη γαλαξίου καὶ κομήτου, καὶ ἐπεί μέγιστος κύκλος ὁ γαλαξίας γίνεται, πολλὴ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔξαψις συμβαίνει. Ὁ δὲ κύκλος αὐτοῦ συμβάλλει κατὰ τε τὸν ὀξέτην καὶ τοὺς διδύμους, ἅπερ ἐκ διαμέτρου εἶσι. Καὶ ἵνα τὸ σαφὲς ἔχη ὁ ἀναγινώσκων περὶ τε κομήτου καὶ Γαλαξίου, γινωσκέτω, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν σελήνην σῶμα ἐστὶν, οὐ καθαρῶς μὲν πῦρ, ἀλλ' οἶον κκπῶδες καὶ θυνάμενον ὑπὸ κινήσεως ἐξαφθῆναι, ὅταν μὲν κινήθῃτι μέρος τοῦ ὑπεκκαύματος ἐξαφθῆ, καὶ ἐμπέσοι εἰς μερικὴν παχεῖαν ὕλην καὶ ἐπιστάλη, ποιεῖ κομήτην· ὅταν δὲ εἰς ὅλον κύκλον διενεχθῆ, ποιεῖ τὸν Γαλαξίαν. Φαίνεται δὲ λευκός, διότι οἶον ἐξαφρίζεται ὑπὸ τῆς κινήσεως τὸ ὑπέκκαυμα καὶ ὀπολευκαίνεται.

ρβ'. Περὶ τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ διαφόρων πυρίων φασμάτων.

Ἐμφλογοῦμενον, ὡς εἰρήκαμεν, τὸ ὑπέκκαυμα, εἶ καὶ κατὰ μῆκος μόνον ἐξαφθῆ, καὶ ποιήσῃ ἀποσπινθηρισμοὺς, αἱ λεγόμεναι αἴγες γίνονται, μάλλοϊς γὰρ ἐκκρημέσιν οἱ ἀποσπινθηρισμοὶ εἰσίν. Εἶ δὲ οὐ ποιήσῃ ἀποσπινθηρισμὸν τὸ κατὰ μῆκος ἐξαφθῆν, δαλὸς διὰ τὸ σχῆμα κατονομάζεται. Οἱ δὲ φαινόμενοι πίπτοντες ἀστέρες, οὓς διάττοντας ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ, σπέρμα ἐστὶ πυρὸς, ἐξαφθείσης κατὰ τι μέρος τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως, καὶ κατὰ διάδοσιν, πλαγίαν ποιησαμένης κίνησιν.

A efformat composita corpora, atque adeo cælum quoque ex iisdem constare docet: tantum differre in eo, quod corpora terrestria ex deterioribus ac veluti crassioribus et magis materialibus elementorum partibus composita sint, cælum vero ex subtilioribus et lucidioribus substantiam acceperit. Aristoteles dum sumit, elementa quatuor recto motu ferri, cælumque circulari, ex diversa motione etiam diversam a quatuor elementis substantiam ejus concludit, cælumque et sidera ad lunam usque ætherem et quintum corpus appellat.

89. In quot circulus cælum dividatur?

B Cælum variis circulis distinxerunt philosophi, quorum primus est æquator, qui medium illud in australem et septentrionalem partem dividit. Ab hoc deinceps ex utraque parte ad dextram quidem tropicum æstivum et circulum arcticum collocant, ad sinistra tropicum australem, circulumque antarcticum. Alium iterum effingunt circulum meridianum, ab oriente ad occidentem usque pertinentem; atque sextum circulum quinquejam dictos secantem, matutinamque ac vespertinam partem æqualiter dividendam horizontem sive finitorem appellant, quo duo hemisphæria distinguuntur; septimum denique zodiacum incipientem a tropico æstivo, secantemque æquatorem, atque in tropico australi desinentem.

90. De circulo lacteo in cælo, sive Galaxia.

C Quod cometa est in una stella, hoc Galaxia est in toto circulo. Eadem enim cometæ et lactei circuli substantia, ac quia maximus est circulus Galaxias, necesse est magnam ibi contingere inflammationem. Attingit vero circulus iste Sagittarium, Geminosque, qui e diametro sibi opponuntur. Atque ut lectori, quod de cometa et Galaxia dixi, perspicuum sit, norit sub luna esse corpus, non purum quidem ignem, sed veluti fumigans aliquod aptumque a motione flammam concipere. Quando igitur pars agitata fomitis illius succenditur, inoiditque in particularem materiam crassam eamque accendit, cometam facit; quando autem per totum infertur circulum, facit Galaxiam, qui candidus apparet; quoniam a motione fomes ille veluti spumat, albi-cutque.

91. De visis variis in cælo apparentibus.

Succensus ut dixi fomes, quando in longum modo flammam concipit, emittitque igniculos, sunt capræ quas vocant, villis enim dependentibus illi igniculi non dissimiles sunt. Si vero in longum succensus nullas scintillationes emittat, a figura appellant trabem. At quæ cadere videntur stellæ, discurrentes Aristoteles vocat, semen in se ignis habent, succensus ex parte fuligineo vapore, et dum augetur, transversam faciente motionem. Obliquus autem motus fit propter aliam causam, quando nimirum refrige-

ratione trudente, obliqua figura redditur. Cum enim omne desuper emissum inferiora petat, ignis vero natura habeat ut tendat sursum, pressione cogente ad inferiora tendere, et natura vicissim cogente sursum eniti, nascitur mista quaedam veluti et obliqua motio.

92. *De apparentibus in cælo sanguinolentis coloribus et hiatibus.*

Sanguinolenti colores in cælo conspiciuntur, quando nubes nigra ad latus splendidæ nubis extiterit, nec minus quando infra splendidam nubem nubes nigricans colligitur. Ac cum quidem ad latus consistit, tunc visum illud contingit per refractionem radorum. Hiatus vero sive chasmata apparent, quando nigra splendidaque nubes eadem superficie cæli consistunt, ita ut nigra interius stet, splendida exterius. Tunc quippe visus noster splendida magis occupatus nigramque tardius comprehendens, videtur sibi hiatus videre, quod per imaginationem a nigro colore objectam accidit.

93. *De magnitudine solis, lunæ et terræ.*

Sol ad terram ex Aristarchi rei astronomicæ peritissimi sententia majorem rationem habet, quam sexies mille, octingenta et undesexaginta ad septem et viginti. Diameterque solis ad terræ diametrum majorem habet rationem quam undeviginti ad tria. Præterea diameter solis diametro lunæ major plusquam duodeviginti vicibus. Et sol ad lunam majorem habet rationem quam quinque mille, octingenta et triginta duo ad unum. Hæc non simpliciter ita et sine demonstratione apud astrologos proponuntur, sed geometricis et certissimis demonstrationibus confirmata, de quibus dicere non locus est in præsentia; itaque tibi, imperator divinissime, propositiones hasce jam sine demonstratione accipere satis fuerit, demonstrationes autem alio tempore a me requires.

94. *De eclipsi solis.*

Proprie nulla est solis eclipsis, neque enim unquam solis lumen obscuratur, sed modo nobis occultatur. Id vero accidit, quando in nodis eclipticis luna perpendiculariter infra solem versatur. Cum enim luna infra nos simus, illa oculis nostris lumen solis occultat ac subduoit. Cæterum astronomi, corpus lunæ duodecim digitis mensurantes, interdum toti illius corpori, interdum paucioribus digitis radios solis intercipi observant. Quando enim per superiorem apsidem sive partem circuli sui soli propiorem luna fertur, exigua parte eum obumbrare videtur; cum autem inferiorem transit, siquidem tunc maxima nostris oculis apparet luna, totum obstruit solem.

95. *De eclipsi lunæ.*

Deficit luna quando in umbram terræ incidit. Terra enim a sole illuminata umbram facit non cylindriformem, sive qualis est figura columnæ, sed quæ conum refert. Conus porro sive trochus ex latiore basi in acutum desinit, talisque terræ umbra

Α Δοξή δὲ γίνεται ἡ κίνησις δι' αἰτίαν ἑτέραν, ὅταν ὑποψύξεως ὠθοῦσης τὸ σχῆμα γένηται. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶν τὸ ἄνωθεν ἀκοντιζόμενον κάτω φέρεται, φύσει δὲ ἔχει τὸ πῦρ τὴν ἄνω φοράν διώκειν, τῆς μὲν θλίψεως ἐπὶ τὰ κάτω βιαζομένης φέρεσθαι, τῆς δὲ φύσεως ἐπὶ τὰ ἄνω ἀναγκαζομένης, οἷον μίξις τις γίνεται καὶ λοξῇ ἡ κίνησις.

ββ' Περὶ τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ χρωμάτων αἵματωδῶν καὶ χασμάτων.

Φαίνονται αἵματώδη χρώματα δῆθεν ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅταν μέγαν νέφος εἰς τὰ πλάγια τοῦ λαμπροῦ τυγχάνῃ· καὶ πάλιν ὅταν νέφος μελάγχρου ὑποκάτω τοῦ λαμπροῦ συναχθεῖ. Ἄλλ' εἰ μὲν εἰς τὰ πλάγια εἴη τὸ νέφος, τότε δὴ κατὰ διάκλασιν αὐγῶν γίνεται ἡ δράσις. Χάσματα δὲ φαίνεται, ὅταν τὸ μέλαν νέφος καὶ τὸ λαμπρὸν ἐν τῷ αὐτῷ ὧσιν ἐπιπέδῳ, καὶ τὸ μὲν μέλαν ἔσω συνεισθῆκει, τὸ δὲ λαμπρὸν ἔξω. Τηνικαῦτα δὲ ἡ ὄψις τοῦ μὲν λαμπροῦ μᾶλλον ἀντιλαμβανομένη, τοῦ δὲ μέλανος βραδυτέρον, χάσμα δοκεῖ ὄρεθν, ὅπερ παρὰ τὴν φαντασίαν τοῦ μέλανος χρώματος γίνεται.

γγ'. Περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης καὶ γῆς.

Ο ἥλιος πρὸς τὴν γῆν κατὰ τὸν ἀστρονομικώτατον Ἀρίσταρχον, μείζονα λόγον ἔχει ἢ ὅν τὰ ἑξακσχίλια ὀκτακόσια πενήκοντα ἑννέα, πρὸς τὰ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. Ἡ δὲ διάμετρος αὐτοῦ πρὸς τῆς γῆς διάμετρον, μείζονα λόγον ἔχει, ἢ ὅν τὰ δεκαεννέα πρὸς τὰ τρία. Καὶ αὖθις ἡ τοῦ ἡλίου διάμετρος τῆς διαμέτρον τῆς σελήνης, μείζων ἐστὶν ἢ ὀκτωκαίδεκαπλασίῳ. Καὶ πάλιν ὁ ἥλιος πρὸς τὴν σελήνην μείζονα λόγον ἔχει, ἢ ὅν τὰ εὐλωβ' πρὸς ἓν. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς οὕτως καὶ ἀναποδείκτως παρὰ τοῖς ἀστρολόγοις προτείνεται, ἀλλὰ μετὰ γεωμετρικῶν καὶ ἀναντιβῆτικῶν ἀποδείξεων. Περὶ ὧν οὐ καιρὸς νῦν λέγειν, ἀλλὰ τὸ, θεοτάτε βασιλεῦ, τὰ προβλήματα ἀναποδείκτως τε ὡς δεξάμενος, τὰς ἀποδείξεις ὑστερον ἐπιζητεῖ με.

ρδ'. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.

Οὐ κυρίως ἐκλείψις ἐπὶ τοῦ ἡλίου γίνεται. Οὐ γὰρ ἐκλείπει ποτὲ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἀλλ' ἐπισκόττεισι. Ἐπισκοτεῖται δὲ, ὅταν ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς συνδέσμοις κατὰ κάθστον αὐτῷ ἡ σελήνη γένηται. Ὑπὸ ταύτην γὰρ οἰκούντων ἡμῶν, ἐπισκιάζει τοῖς ὀμμασιν ἡμῶν τὸ ἡλιακὸν φῶς. Πλὴν δώδεκα δακτύλοις τὸ σῶμα τῆς σελήνης διαμετροῦντος οἱ ἀστρονόμοι, ἔστι μὲν ὅτε τῷ ὄλῳ τῆς σελήνης σώματι τὰς ἡλιακὰς αὐγάς ἀντιφράττουσιν, ἔστι δὲ ὅτε ἐλάττωσιν κτοῦτων. Ὅτε μὲν γὰρ τὴν ὑψηλοτέραν ἀψίδα ἡ σελήνη φέρεται καὶ τὴν ἐγγιζουσαν τῷ ἡλίῳ, ὀλίγη ὠῆρι δοκεῖ τοῦτον ἐπισκιάζειν· ὅταν δὲ κατώτερον δίδεισι, ἐπειδὴ εὐμεγέθης τηνικαῦτα τοῖς ὀμμασιν ἡμῶν ἐμπέπτει, ἅπαντα τὸν ἥλιον ἀντιφράττει.

με'. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

Ἐκλείπει ἡ σελήνη εἰς τὸ τῆς γῆς ἐμπέπτουσα σκίασμα· φωτιζομένη γὰρ ὀπὸ τοῦ ἡλίου ἡ γῆ, σκίαν ποιεῖ, ἀλλ' οὐ κυλινδρικήν, οἷον τὸ τοῦ κίονος ἐστὶ σχῆμα, ἀλλὰ κωνοειδῆ. Κῶνος δὲ ὁ στρόβιλος λέγεται, ὅστις ἀπὸ πλατείας βάσεως εἰς ὀξὺ ἀπολήγει. Τοι-

αὐτὴ δὲ ἡ τῆς γῆς ἐστὶ σκιά. Διότι ὅταν τι σῶμα ὑπὸ ἰσομεγέθους φωτίζεται, κυλινδρική γίνεται ἡ σκιά· ὅταν δὲ ὑπὸ μείζονος, κωνοειδῆς. Μείζων οὖν ὁ ἥλιος τῆς γῆς ὢν, καὶ φωτίζων αὐτὴν, κωνικὴν ποιεῖ τὴν σκιά. Ὅταν οὖν εἰς τὸ τῆς γῆς σκίασμα ἡ σελήνη ἐμπέσῃ, ἀμαυρὰ ἡμῖν φαίνεται καὶ οἶον ἐκλείπουσα. Καὶ ὅταν μὲν εἰς τὴν βίξαν ἐμπέσῃ τῆς σκιάς, τελείως ἐκλείπτει. Ὅταν δὲ εἰς τὴν κορυφὴν, ἀμυδροτέρα, διότι τῆς κωνοειδοῦς σκιάς ἡ μὲν βᾶσις πλατυτέρα, ἡ δὲ κορυφὴ βραχυτέρα.

Ιζ'. Εἰ θερμὸς ὁ ἥλιος.

Πλάτων μὲν ἄπαν τὸ αἰθέριον σῶμα ἐκ πυρός καὶ γῆς καὶ τῶν ἑτέρων δύο στοιχείων κατασκευάζων, εἰκότως ἂν εἴπῃ θερμὸν τὸν ἥλιον· Ἀριστοτέλης δὲ ἕτερον παρὰ τὰ στοιχεῖα τὸ τοιοῦτον σῶμα τιθεῖς, οὔτε θερμὸν λέγει τὸν ἥλιον, οὔτε ἄλλην ποιότητα ἔχοντα. Εἴποι δ' ἂν ἐρωτώμενος, Πῶς μὴ θερμὸς ὢν θερμαίνει; Ὅτι κινούμενος τὸ ὑπέκκαυμα ποιεῖ καὶ τὸν περιέγειον ἀέρα, κἀντεῦθεν θερμότητος τῆς ὑποκειμένης καθίσταται αἴτιος. Τοῦ δὲ ὑπέκκαυματος καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ ὄνομα. αὐτὸς πρῶτος ἐφεύρε καὶ ὠνόμασεν. Ὑπέκκαυμα οὖν λέγει τὴν ἀναπνευσιμένην ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμίασιν θερμὴν καὶ ξηρὰν, καὶ οἶον καπνώδη. Αὐτὴ οὖν ἡ καπνώδης ἀναθυμίασις μέχρι τῆς σελήνης ἀναγομένη διὰ κορυφότητα, εἴτα κινουμένη κατὰ μέρος ἐξάπτει καὶ ὡς πῦρ φαίνεται, καὶ θερμαίνει τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν. Ὅτι δὲ ἡ κίνησις θερμότητα ποιεῖ, δηλοῦσιν αἱ ἐκίδες τῶν βελῶν· τῇ γὰρ κινήσει λύουσι τὸν ἐπιχειμένον αὐτοῖς μόλιθον.

Ιζ'. Τίς ἡ οὐσία τῶν ἀστέρων.

Ἦντων τῶν ἀστέρων τῶν τέ γε ἀπλανῶν καὶ πλανητῶν κατὰ μὲν Πλάτωνα μία οὐσία, ἡ διαυγέστερα τῶν στοιχείων μερίς, καὶ τὸ οἶον ἐξάφρισμα τούτων, κατὰ δὲ Ἀριστοτέλην ἡ ἐπίνοια τοῦ πέμπτου σώματος. Οὐ γὰρ ἐξονομάζει τὴν οὐσίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τὸν πάντα οὐρανὸν, καὶ τοὺς ἀστέρας ἅπαντας διὰ τὴν διάφορον κίνησιν πρὸς τὰ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα, πέμπτον σῶμα καλεῖ. Τῶν δὲ συμπάντων ἀστέρων, ἑπτὰ μόνον εἰσὶν οἱ πλανῆται, κυρίως δὲ πέντε, ὁ γὰρ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη οὐ πεπλάνηται, ἀλλ' οἱ πέντε, διὰ τὸ δοκεῖν ἰστέασθαι, καὶ ὑποποδίζειν, πλανῆται ὠνομάσθησαν.

Ιη'. Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων φορᾶς καὶ κινήσεως.

Οἱ μὲν ἀπλανεῖς ἀστέρες ἅπαντες ἐστηριγμένοι ὄντες, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶ, καὶ τῶν οὐρανῶν ἀμεταθέτως συγκινούμενοι, ἐπειδὴ περ οὗτος ἐξ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς φέρεται, τὴν αὐτὴν καὶ οὗτοι τῶν οὐρανῶν κινουῦνται κίνησιν. Οἱ δὲ πλανῆται διὰ τὴν ἀντίθετον ἀντέρεισιν καὶ ἰσόσταθμον ὑπὸ σοφῆ προνοίας, ἵνα μὴ σύβρηξις ὑπὸ τῶν αὐτῶν καταδρόμων καὶ κυλισμάτων γένηται, κατὰ τὴν ἰδίαν καὶ φυσικὴν κίνησιν ἐκ δύσεως εἰς ἀνατολὴν φέρονται. Κινουῦνται δὲ καὶ ἐξ ἀνατολῶν εἰς δύσιν, ἀλλὰ τῶν οὐρανῶν συμπεριφερόμενοι· ὅθεν ὁ ἥλιος κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν κίνησιν, τέσσαρας ὥρας πλήροι τοῦ ἑνιαυτοῦ, νῦν μὲν βόρειος, νῦν δὲ νότιος κινούμενος· καθὼ δὲ συγ-

A est. Nam quando ab æqualis magnitudinis corpore alterum illuminatur, umbra prodit cylindrica, at si a majore, coniformis. Jam major utique est sol tellure, igitur dum eam illuminat, conicam umbram efficit. Quando igitur in terræ umbram incidit luna, obscura fit ac veluti deficiens. Et quando in radicem sive inferiorem umbræ incidit partem, deficit tota. At quando in partem supremam, tunc non tota obscuratur, quandoquidem in coniformi umbra basis latior, fastigium angustius breviusque est.

96. Num sol sit calidus?

Plato qui omne cœleste corpus ex igne, terra et duobus cæteris elementis componit, merito solem calidum affirmavit. At Aristoteles aliud præter illa elementa corpus cœlo tribuens, neo calidum esse neo alia tali qualitate præditum affirmat. Quod si dixerit aliquis. Quomodo igitur, si calidus non est, calefacit? respondet, quod dum movetur sol excitat ὑπέκκαυμα, sive fuliginosos vapores, aeremque vicinum terræ, atque inde caloris subjecti est auctor. Ὑπέκκαυμα veluti fomitem flammæ concipiendæ primus dixit et naturam ejus explicavit Aristoteles, intelligens per illam vapores ex terra prodeuntes calidos siccosque ac veluti fuliginosos, qui ad lunam usque propter levitatem suam feruntur, atque moti et agitati ex parte succenduntur, et ignis instar apparent ac subjectam substantiam calefaciunt. Quod vero motus calorem generet, docent vel sagittarum cuspidem, siquidem motus celebritate plumbum illis impositum liquefit.

97. Qualis sit astrorum substantia?

Omnium siderum inerrantium, errantiumque secundum Platonem una substantia est, pars nempe subtilior splendidiorque quatuor elementorum, et illorum veluti despumatio. Aristoteles vero quintum quoddam corpus de illis cogitandum relinquit, neque enim nominat quæ sit stellarum substantia, sed cœlum omne universaque sidera, quia diverso motu quam elementa quatuor prædita sunt, quintum corpus appellat. Ex omnibus porro stellis septem tantummodo sunt planetæ sive errantes, vel proprie quinq; tantummodo, sol enim et luna non errant, at illi quinque quæ videntur jam stare jam retrogredi, errantes dicti sunt.

98. De stellarum rotatione ac motu

D Stellæ inerrantes universæ fixæ sunt, ut ait Aristoteles, et sine ulla transpositione una cum cœlo moventur, quod cum ab oriente feratur versus occidentem, eadem et illæ cum cœlo motione circumferuntur. Planetæ vero propter contrarium et æqualem renixum, a sapienti providentia, ne ex consimili cursu et volutione conflictus esset, proprio et naturali motu feruntur ab occidente in orientem. Quamquam et ipsi ex oriente moventur in occidentem, sed una cum cœlo circumagitati: unde sol propria motione quatuor anni tempora implet, jam in septentrione jam in meridionali parte constitutus; prout vero movetur eodem motu

cum cœlo ex oriente in occidentem, dies facit et A κινεῖται τῷ οὐρανῷ ἐξ ἀνατολῆς εἰς δύσιν, ἡμέρας καὶ noctes.

99. *Quales figuræ stellarum?*

Cum multiplices figuræ sint, ut triangulares, quadrangulares, cubicæ, pyramidales aliæque planiformes, pulcherrima est sphærica. Itaque cœlum et stellæ omnes sphærica figura præditæ sunt, quod et ex lunæ illuminationibus perspicuum est. Siquidem illa ob gibbositatem suam non simul tota a sole, sed paulatim crescenti lumine illustratur. Fas certe erat corpore ætheria in pulcherrimam figuram aptari, mentis figuræ æmula. Sicut enim mens in se reflectitur, sic et æterium corpus a mente directum et ad mentem conversum in semet vergit.

100. *De ordine stellarum.*

Cum in duo genera stellæ dividantur, inerrantium errantiumque, inerrantes planetis altiores sunt, non tamen ipsæ omnes in eadem cœli summitate constitutæ, sed aliæ aliis sublimiores. At septem planetæ sub inerrantibus locum sortitæ sunt, primus quidem Saturnus, post hunc Jupiter, inde Mars, hinc Sol, deinceps Venus, ac sub Venere Mercurius, et postrema Luna. Post illam sequuntur quatuor elementa de quibus dixi. Definita porro singulis planetis tempora suæ cujusque motionis, admirandum inter se concentum sive symphoniam habent.

101. *Unde lumen habent stellæ?*

Neque inerrantium ulla stellarum, neque planetæ omnes, sed sola luna a sole illuminatur. Igitur et pars ejus lucida semper soli obversa est, neque unquam tota caret luna lumine, sed usquequaque dimidia pars ejus lumine gaudet. Nam in conjunctione sive novilunio gibbus nobis obversus lucis est expers, at superior ut ita dicam calvaria illuminata est. In plenilunio vicissim hemisphærium ad nos vergens totum est lucidum, superius autem illud expers luminis. Inter novilunium vero ac plenilunium pro ratione qua a sole distat, fit nobis vel corniculata, vel dimidiata vel decrescens, aut enim minus quam dimidium ejus illuminatur, aut dimidium, aut plus dimidio.

102. *De stellarum significatione, et quomodo hiems et æstas fiat?*

Significatio stellæ est, quando oriens vel cum sole exorta ut canis, vel orion, aut acturus, aut alia quædam fixarum, aerem quatuor anni temporibus alterat. Nam et Moyses hoc subinnuit cum ait: *Erunt in signa, et in tempora, et in annos.* Stella siquidem matutino vel vespertino ortu suo aliquam ex aeris affectionibus significat. De æstate vero et hieme atque cæteris anni temporibus sciendum est, quod quando sol nobis est australis, et super capite nostro fertur, facit æstatem; et quando in austrum abit, hiemen facit; quando au-

κινεῖται τῷ οὐρανῷ ἐξ ἀνατολῆς εἰς δύσιν, ἡμέρας καὶ νύκτας ποιεῖ.

Ἱθ'. Ποταπὰ τῶν ἀστέρων τὰ σχήματα.

Πολλῶν ὄντων σχημάτων, τριγώνων, τετραγωνικῶν, κυβικῶν, πυραμοειδῶν καὶ τῶν λοιπῶν εὐθυγραμμικῶν, κάλλιστόν ἐστι τὸ σφαιροειδές. Ὁ τοίνυν οὐρανὸς καὶ σύμπαντες οἱ ἀστέρες τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος ὄντα τυγχάνουσι. Καὶ δῆλον ἀπὸ τῶν τῆς σελήνης φωτισμῶν. Διὰ γὰρ τὸ κύρτωμα ταύτης οὐκ εὐθὺς ὅλη παρὰ τοῦ ἡλίου φωτίζεται, ἀλλὰ κατὰ τὸ βραχὺ τὴν ἀύξησιν δέχεται τοῦ φωτός. Ἐδεῖ γὰρ τὸ αἰθέριον σῶμα τῷ καλλίστῳ τῶν σχημάτων ἀποτορνεύεσθαι. Νοῦ γὰρ μιμεῖται τὸ σχῆμα. Ὡστερ ὁ νοῦς ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτὸν, οὕτω δὴ καὶ τὸ αἰθέριον σῶμα συννεύει πρὸς ἑαυτὸ, ὑπὸ νοῦ κυβερνώμενον, καὶ πρὸς νοῦν ἐπιστρεφόμενον.

ρ'. Περὶ τάξεως ἀστέρων.

Εἰς δύο μέρη τῶν ἀστέρων διαιρουμένων, εἰς τὸ ἀπλανές καὶ τὸ πλανώμενον, οἱ μὲν ἀπλανεῖς τὴν ὑψηλότεραν τάξιν τῶν πλανητῶν ἔχουσι, οὐκ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ αἰθερίου σώματος κείμενοι καὶ φερόμενοι, ἀλλ' οἱ μὲν ὑψηλότεροι αὐτῶν εἰσιν, οἱ δὲ ταπεινότεροι. Οἱ δὲ ἐπιτὰ πλανῆται μετὰ ἀπλανεῖς τετάχονται, ὧν πρῶτός ἐστιν ὁ τοῦ Κρόνου λεγόμενος ἀστὴρ, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τοῦ Διὸς, καὶ ὑπ' αὐτὸν ὁ τοῦ Ἄρεος, εἶτα ὁ ἥλιος, μεθ' ὃν Ἀφροδίτη καὶ μετὰ ταύτην Ἑρμῆς, καὶ τελευταῖον ἡ Σελήνη. Μεθ' ἣν τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ὥστερ εἰρήκαμεν. Ὀρισμένοι δὲ τούτους εἰσὶ καὶ οἱ χρόνοι τῶν κινήσεων, βαρυσίαν τὴν συμφωνίαν ἔχοντες.

ρα'. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες;

Οὔτε τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων οὐδεὶς, οὐδὲ πάντες οἱ πλανῆται, ἀλλ' ἡ σελήνη μόνη παρὰ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. Διὰ τοῦτο καὶ πεφωτισμένον αἰεὶ μέρος αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον νένευκεν, οὐκ ἐστὶ δὲ ὅτι ἀφώτιστος παντάπασιν ἐστὶν ἡ σελήνη, ἀλλ' αἰεὶ ἐνδεδυται φῶς ἡμισέληνον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς συνόδοις ἀφώτιστον μὲν ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς κύρτωμα, πεφωτισμένον δὲ τὸ ἄνω φαλάκρωμα. Ἐν δὲ ταῖς πανσελήνοις τὸ μὲν νεῦον πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον αὐτῆς ὀλοφαές ἐστι, τὸ δ' ἄνω ἡμίτομον, φωτὸς ἄμοιρον. Μεταξὺ δὲ τῆς συνόδου καὶ τῆς σανσελήνου κατὰ τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν ἥλιον διαστάσεως, μηνοειδῆς γίνεται, καὶ διχότομος, καὶ ἀμφικυρτός, ἥ γὰρ ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως φωτίζεται, ἥ κατὰ τὸ ἦμισυ, ἥ κατὰ τὸ πλεόν.

δβ'. Περὶ ἐπισημασίας ἀστέρων, καὶ πῶς γίνεται χειμῶν καὶ θέρος;

Ἐπισημασία ἐστὶν, ὅταν ἐπιτέλλων ἀστὴρ καὶ συνανατέλλων τῷ ἡλίῳ ὥστερ ὁ καλούμενος κύων, καὶ ὠρίων, καὶ ὁ ἀρκτοῦρος, ἥ ἕτερός τις τῶν ἀπλανῶν, ἀλλοιώσῃ τὸν ἀέρα, κατὰ τοὺς τέσσαρας καιροὺς τοῦ ἔτους. Τοῦτο γὰρ Μωϋσῆς ὑπανίσταται λέγων, Ἔσονται εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἐνιαυτούς. Ἐπισημαίνεται γὰρ τι ὁ ἀστὴρ τῶν περὶ τῶν ἀέρα παθῶν, ἕως ἐπιτολῆν ἥ ἐσπερίαν ποιούμενος. Περὶ μόντοι γε θέρους ἥ χειμῶνος καὶ τῶν λοιπῶν ὠρῶν ἰστέον, ὡς ὅταν μὲν ὁ ἥλιος βόρειος ἡμῖν γένηται, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς κινῶιτο, θέρος

ποιεῖ· ὅταν δὲ πρὸς νότον ἀπέλθῃ, χειμῶνα ἐρ-
γάζεται, καὶ ὅταν μὲν κατὰ τὸν κριδὸν τὸ ζώδιον
γένηται, ἴσημεριαν ποιεῖ· ὅταν δὲ κατ' ἄντικρυ
διαπορεύηται τῶν χηλῶν, μετοπώραν καὶ ἴσημεριαν
αὔθις.

ργ'. Πόσος ἐκάστῃ τῶν πλανητῶν ὁ χρόνος τῆς
περιοδοῦ;

Τοῖς πλανηταῖς πᾶσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ
μεγέθους τῶν σφαιρῶν καὶ τοῦ μέτρου τῶν ἀποστά-
σέων χρόνους ὀρισμένους ἀφώρισεν ὁ Θεὸς, τῶν κι-
νήσεων. Καὶ ὁ μὲν Κρόνος ἄτε ὑψηλότερος τῶν ἄλ-
λων, καὶ μείζονα κύκλον περιερχόμενος διὰ τριακον-
ταετίας τὴν αὐτοῦ περιόδον ἐκπληροῖ. Ὁ δὲ Ζεὺς
εὐθύς μετ' αὐτὸν ὦν διὰ δωδεκαετίας. Ὁ γὰρ Ἄρης
διὰ δύο καὶ ἡμίσεως ἐνιαυτῶν. Τῷ δὲ Ἥλιῳ καὶ τῇ
Ἀφροδίτῃ καὶ τῷ Ἑρμῇ ἰσόδρομος ἡ περίοδος καὶ
ἐνιαυτός. Ἡ δὲ Σέληνη διὰ κθ' ἡμερῶν πρὸς τῇ
ἡμισεῖ ἀποκαθίσταται. Εἰ δὲ τις μουσικώτερον
ἄπτοι τὸν τῶν τοιούτων ἀριθμὸν, τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
σοφίαν θαυμάσεται πῶς ἅπαντες οἱ τῶν συμ-
φωνιῶν λόγοι ἐν τοῖς τοιούτοις ἐμφαίνονται, ὁ διὰ
πασῶν, ὁ διὰ πέντε, καὶ διὰ τεσσάρων.

ρδ'. Περὶ κομήτου.

Ὁ κομήτης ἐν τῷ ὑπεκκαύματι γίνεται· ὅταν γὰρ
ἐξαφθῇ τι μέρος τοῦ ὑπεκκαύματος διὰ τὴν κίνησιν,
ὡς εἰρήκαμεν, καὶ ἡ μὲν λεπτὴ σύστασις εἴη, δια-
τρέχει εὐθύς τὸ ἐξαφθὲν κατὰ διάδοσιν, καὶ γίνεται
ὁ καλούμενος διέφτων ἀστήρ. Εἰ δὲ παχύτερα εὐρεθῇ
ἡ ὕλη, κατέχεται ἐκείσε τὸ σπέρμα τοῦ ἐξαφθέντος
πυρός, καὶ ποιεῖ τὸν κομήτην. Εἴσι δὲ τῶν κομητῶν
τὰ σχήματα διάφορα, διὰ τὴν διάφορον τῆς ὕλης
ἐξαψιν, Ἡ γὰρ κατὰ μῆκος μόνον ἐστὶν ἡ ἔξωψις,
καὶ γίνεται ὁ καλούμενος δοκός· ἢ κατὰ μῆκος καὶ
πλάτος, καὶ ἀποτελεῖται ὁ κυρίως καλούμενος κο-
μήτης, ἢ ἐν βάρει ἔχει οἶον ἀποσπινθηρισμούς
τινας, καὶ καλεῖται πωγωνίας. Ἔστι δὲ ἕτερα ὀνό-
ματα τῶν κομητῶν περὶ ὧν ἐροῦμεν προϊόντες.

ρε'. Περὶ ὑετοῦ, καὶ χαλάζης, χιονος, πάχνης
καὶ δρόσου.

Κομηταὶ μὲν καὶ γαλαξίας, εἶτι δὲ δοκίδες καὶ
διέφττοντες, καὶ τ' ἄλλα τὰ εἰρημένα, ἐν τῇ καπνώδει
γίνονται ἀναθυμιάσει· ὑετὸς δὲ καὶ χάλαζα καὶ
χιῶν καὶ πάχνη καὶ δρόσος ἐν τῇ ἀτμώδει ἀναφθῆ,
ἥτις μετὰ τὴν καπνώδη διακέχεται ὑγρὰ τὴν φύσιν
ἐκ τῆς γῆς, καὶ αὐτὴ ἀναφερομένη. Αὕτη γὰρ ἡ
ἀτμώδης ἀναθυμίασις ἡ ὑγρὰ καὶ θερμὴ, ἢ ἄλλοι-
οῦται καὶ μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ, καὶ εἰ μὲν λαμ-
πρότερον κατέλθῃ, ὑετὸν ποιεῖ, εἰ δὲ κατὰ μέρος
ἐνεχθῇ, ψεκάδα· ἢ πήγνυται μόνως καὶ ποιεῖ χιόνα,
ἢ μεταβάλλεται πρότερον, εἰθ' οὕτως πήγνυται καὶ
γίνεται χάλαζα. Εἰ μὲν οὖν ἄνω κουφισθῇ ἡ ἀτμίς,
ταῦτα ποιεῖ. Εἰ δὲ ἐν τῷ περιγεῖῳ σταλῇ ἀέρι ἢ
πήγνυται, καὶ γίνεται ὁ παγετός. Ὁ δὲ Ἀριστοτέ-
λης αἴτιον τούτων ἀπάντων τὴν ψυξιν λέγει.

ρς'. Περὶ ἱρίδος.

Ἡ ἱρίς τὸ καλούμενον τόξον παρὰ τοῖς πολλοῖς,
τῇ φύσει μὲν ἀνυπόστατόν ἐστι, καὶ φάντασμα τῆς

tem versatur in ariete, æquinoctium efficit:
quando autem ex adverso positus cancri chelas
attigerit, autumnum, alterumque affert æquino-
ctium.

103. *Quanti temporis periodus singulis planetis sit
tributa?*

Singulis planetis Deus tempora definita statuit
motionum, secundum proportionem magnitudinis
sphaerarum, et mensuræ qua distant. Saturnus
igitur tanquam cæteris sublimior et majorem de-
scribens circulum, triginta annorum spatio perio-
dum suam explet et absolvit. Jupiter ipsi proximus
annis duodecim. Mars duobus et dimidio. Soli,
Venerique ac Mercurio æqualis periodus unius
anni est constituta. Luna undetriginta diebus et
dimidia. Quod si quis musicæ numeros hosce con-
sideraverit, sapientiam Conditoris mirabitur, siqui-
dem omnes rationes harmonicas in illis observare
licet, octavam, quintam quartamque.

104. *De cometa.*

Cometa generatur ex fuliginosa materia; quanto
enim pars hujus per motum, ut diximus, succen-
ditur, et tenuior illa compages fuerit accensa, sta-
tim procurrit ulterius, fitque stella cadens sive
quam discurrantem appellent. Si vero materia
fuerit crassior, semen ignis succensi ibi continetur,
et cometam efficit. Sunt et variæ formæ cometa-
rum propter diversimodam materiæ illius succen-
sionem. Nam quædam in longum modo fit, et vo-
cant trabem, aut in longum et latum, unde proprie
dictus cometa nascitur, aut in profundum habet
quasdam veluti descintillationes, et vocatur pogonia
sive barbatus. Sunt et aliæ cometarum appella-
tiones, quas sermone procedente dicemus.

105. *De pluvia, grandine, nive, pruina et rore.*

Cometæ quidem et circulus lacteus, trabesque
et stellæ cadentes aliaque de quibus jam dixi, ex
fuliginosis vaporibus nascuntur. Pluvia autem
grandoque, et nix ac pruina et ros ex vaporibus
exhalantibus fit natura humidis, effluentibus sese
post fuliginosos illos, et ex terra ipsis etiam sur-
sum ascendentibus. Hæ enim exhalationes vapores-
que humidi ac calidi aut in aquam vertuntur et
mutantur, quæ si conspectior descendat, facit plu-
viam, si minutatim demittatur, rorem, aut modo
concrescunt, faciuntque nivem, aut in aquam prius
mutantur ac deinde congelascunt, unde grando
nascitur. Hæc fiunt quando levitate elati vapores
altius ascenderunt; si vero in proximo terræ aere
subsistant, ibique congelent, generatur pruina
Cæterum Aristoteles horum omnium causam sta-
tuit esse frigus.

106. *De iride.*

Iris quem vulgus arcum vocat, natura non sub-
sistit, sed imaginatio est videntium, dum radii ab

oculis in illam incidunt ac deinde refringuntur atque ita arcus figuram referunt. Vere autem arcum representat iris, nunquam enim circulum, sed semper semicirculo minorem majoremve. Ut plurimum a sole, rarius etiam a luna apparet, et de die frequentius, rarius noctu: sæpius prope horizontem, minus frequenter circa meridianum. Non raro simul duo conspiciuntur irides, estque singulis color triplex. Interior zona puniceum habet, altera viridem, tertia colorem croceum ac veluti subpurpureum, constatque iris inæqualibus et dissimilibus nubibus.

107. De halone.

Etiam quod in sublunari regione apparet veluti halonium, tantum ita videtur, neque substantiam habet propriam, cæterum multa illi sunt iridis naturæ contraria. Frequentius enim conspicitur ut circulus perfectus, haud ita sæpe minor circulo, crebriusque circa lunam quam circa solem, et de die minus frequentius quam de nocte, sæpissimeque circa meridianum, at prope horizontem rarerent: et unica semper uniusque coloris, nimirum albicantis, ac consistit ex nubibus æqualibus et similibus. Oritur et halo ex visionis refractione. Oportet vero id quod visum refringit esse læve ac pellucidum, ut ibi species visibilis appareat. Cæterum halonis quoque circulus et iridis figura rationibus demonstrantur geometricis, quas ægre admittunt regiæ aures.

108. De virgis.

Quæ in aere apparent tanquam virgæ, neque luci adversæ consistunt instar iridis, neque perpendiculariter exstant sub illa, ut halo, tantumque conspiciuntur de die, et circa solem modo, et circa horizontem maxime occidentalem, rarius etiam in meridiano, fiuntque ex inæqualibus et dissimilaribus nubibus perinde ut iris. Habent et ipsæ triplicem colorem, multa enim virgis et iridi communia sunt, excepta figura, quæ iridi est imperfectus circulus, cum virgæ sint in rectam lineam conformatæ. Fiunt vero per refractionem, visione ex una nube delabente in alteram, atque inde refracta ad aliam nubem candicantem. Quando itaque Aristoteles de virgis loquens, ait refringi visionem in sole, noris candicantem nubem isto in loco nomine solis intelligi.

109. De parheliis.

Multa sunt parheliis communia cum virgis, nam et hi per transversum a luce oriuntur, et de die solummodo, nec nisi circa solem, et maxime circa occidentalem horizontem vel meridianum. Cæterum virgæ in nubibus inæqualibus ac dissimilaribus generantur perinde ut irides, parheliis autem halonis in modum in æqualibus ac similibus. Ac virgæ quidem triplici colore sunt ut halo. De illis vero sciendum est, quod tunc refractione a nube

δρώσης ὄψεως, ἀκτίνων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν προσπιπτουσῶν, εἶτα δὴ ἀνακλωμένων, καὶ τὸ τοῦ τόξου σχῆμα ἐμφαινουσῶν. Ἔστι δὲ ὡς ἀληθῶς τόξον ἀντικρυς κατὰ τὸ σχῆμα, οὐδέποτε γὰρ φαίνεται κυκλοτερές, ἀλλ' ἢ ἔλαττον ἢ πλεόν ἡμικύκλου. Φαίνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μὲν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, σπανίως δὲ ἀπὸ τῆς σελήνης, καὶ μάλιστα μὲν ἡμέρας, σπανίως δὲ νυκτός, καὶ πλείστον μὲν ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα, σπανίως δὲ περὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον. Πολλάκις δὲ ἐν ταυτῷ καὶ δύο φαίνονται ἴριδες. Ἔστι δὲ πᾶσα ἴρις τρίχρους. Ἡ μὲν γὰρ ἐντός αὐτῆς ζώνη φοινικὴ ἢ δὲ δευτέρα πράσινος, ἢ δὲ τρίτη ἀλουργός, καὶ οἶον ὑποπόρφυρος. Συνίσταται δὲ ἐπὶ ἀνωμάλοις καὶ ἀνομοιομερείσι νέφεσι.

ρζ. Περὶ τῆς ἄλω.

Καὶ τὸ ὑπὸ τὴν σελήνην δὲ φαινόμενον οἶον ἀλώνιον, κατ' ἐμφασίν ἐστιν, ἀλλ' οὐ καθ' ὑπόστασιν, τὰ ἐναντία δὲ ἔχει τῆς ἴριδος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ πλείστον κύκλος φαίνεται τέλειος, σπανιώτερον δὲ ἔλαττων κύκλου. Καὶ περὶ μὲν τὴν σελήνην μάλιστα, ἔλαττον δὲ καὶ περὶ τὸν ἥλιον φαίνεται, καὶ νυκτός μὲν πλεόν, ἔλαττον δὲ ἡμέρας. Καὶ περὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, σπανίως δὲ περὶ τὸν ὀρίζοντα. Καὶ μία αἰεὶ καὶ μονοχρῶος, ἤτοι λευκὴ, καὶ συνίσταται ἐπὶ ὀμαλοῖς καὶ ὀμοιομερείσι νέφεσι. Γίνεται δὲ καὶ αὕτη ἐξ ἀνακλάσεως τῆς ὄψεως. Δεῖ δὲ τὸ ἔνοπτον, ἀφ' οὗ ἀνακλάται, εἶναι καὶ λείον καὶ διαφανές, ἵνα ἐκείσε ἐμφαίνεται τὸ εἶδωλον τοῦ ὀρατοῦ. Ἔστι δὲ ἡ ἀπόδειξις καὶ τοῦ τῆς ἄλω κύκλου, καὶ τοῦ τῆς ἴριδος σχήματος γεωμετρικῆ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσπόριστος βασιλικῆ ἀκοῆ.

ρη'. Περὶ βάρδων.

Αἱ φαινόμεναι οἶον βάρδοι κατὰ τὸν ἀέρα, οὔτε κατάντικρυ συνίστανται τοῦ λαμπροῦ, ὡσπερ ἡ ἴρις, οὔτε κατὰ κάθετον, ὡσπερ ἡ ἄλω. Φαίνονται δὲ ἡμέρας μόνον, καὶ περὶ τὸν ἥλιον μόνον, καὶ περὶ τὸν ὀρίζοντα μάλιστα τὸν δυτικὸν, ἔλαττον δὲ καὶ ἐν τῷ μεσημβρινῷ, καὶ ἐπὶ ἀνωμάτων, καὶ ἀνομοιομερῶν νεφῶν ὡσπερ καὶ ἡ ἴρις. Εἰσὶ δὲ τρίχροοι· πολλὴ γὰρ συγγένεια ταῖς βάρδοις καὶ τῇ ἴριδι πλὴν τοῦ σχήματος, ὅτι ἡ μὲν ἴρις ἀποτεταμημένος κύκλος ἐστίν, αἱ δὲ βάρδοι καθ' εὐθυωρίαν τέτανται. Γίνονται δὲ αὐταὶ κατὰ ἀνάκλασιν προσπιπτούσης τῆς ὄψεως, ἀπὸ νέφους εἰς νέφος, κάκειθεν ἀνακλωμένης πρὸς ἕτερον νέφος λευκόν. Ὅταν δὲ λέγῃ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν βάρδων, ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἀνακλάται ἡ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον, γινώθι ὅτι ἥλιον νῦν τὸ λευκόν νέφος ἐκάλεσεν.

ρθ'. Περὶ παρηλίων.

Πολλὴν κοινωνίαν ἔχουσιν οἱ παρήλιοι πρὸς τὰς βάρδους· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἐκ πλαγιῶν τοῦ λαμπροῦ γίνονται, καὶ ἡμέρας μόνον, περὶ τὸν ἥλιον μόνον, καὶ μάλιστα περὶ τὸν ὀρίζοντα τὸν δυτικὸν ἢ τὸν μεσημβρινὸν· πλὴν αἱ μὲν βάρδοι ἐπὶ ἀνωμάτων γίνονται νεφῶν, καὶ ἀνομοιομερῶν, ὡσπερ ἡ ἴρις· οἱ δὲ παρήλιοι ἐπὶ ὀμαλῶν καὶ ὀμοιομερῶν, ὡσπερ ἡ ἄλω. Καὶ αἱ μὲν βάρδοι τρίχροοι κατὰ τὰ τῆς ἴριδος χρώματα, οἱ δὲ παρήλιοι μονό-

χροοι, καὶ λευκοὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῆς ἄλω. Περὶ δὲ ἅδ' αὖτὸς παρηλίω ἐκεῖνο χρῶμα εἶδέναι, ὅτι ἡ ἀνάκλασις ἀπὸ τοῦ νέφους γίνεται πρὸς τὸν ἥλιον, τοῦ νέφους πυκνοτέρου ὄντος καὶ στερεομένου, παρὰ τὸ ἐν ταῖς βάρβδοις, καὶ ὁμαλοῦ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ λευκὸς φαίνεται ὁ παρηλίος, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ὁμαλοῦ ἐν καὶ τοῦτο καὶ συντόμως ἀνακλᾶται ἡ ὄψις,

ρὶ'. Περὶ ἀνέμων.

Ὁ ἄνεμος οὐκ ἔστιν ἀήρ κινούμενος, ὡς Ἴπποκράτης ὁ Κῶος ἰατρὸς οἴεται, ἀλλ' ἐκ τῆς καπνώδους ἔστιν ἀναθυμιάσεως. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ ἀέρος κίνησις ἐκλυτος ὑπάρχει καὶ χαλαρὰ, ἡ δὲ τοῦ ἀνέμου, τυρηνική καὶ βριασιώδης, ὡς δηλοῦσιν οἱ σεισμοὶ, οἱ κινούντες τὴν γῆν, οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ὁ σεισμὸς, εἰ μὴ ὑπόγειος ἄνεμος. Τεσσαρῶν δὲ ὄντων, ὡς συντόμως εἶπεῖν, καθολικῶν ἀνέμων, ἀπηλιώτης μὲν καὶ ζέφυρος οὐκ εἰσὶ σφοδρότατοι, βορρᾶς δὲ καὶ νότος τυραννικώτεροι· διότι ἐν μὲν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πόλῳ, ἔνθεν ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος πνεῖ, μὴ γινόμενος ὁ ἥλιος οὐ θερμαίνει τὰ ἐκεῖσε χωρία, ἀλλὰ μένει ψυχρὰ· ψυχρὰ δὲ ὄντα αἰεὶ ἐνικμά εἰσιν, ὥστε ὕμβρων πολλῶν γενομένων διὰ τὴν ψύξιν. Εἴτα, τῆς γῆς διαδρόχου γενομένης, πολλὰ καπνώδης ἀναθυμιάσις ἐκδίδεται, καὶ διὰ τοῦτο, σφοδροὶ ἄνεμοι γίνονται, ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος. Ἐν δὲ τοῖς ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρίοις κινούμενος ὁ ἥλιος οὐκ ἐξ ψύξιν γίνεσθαι πολλὴν, ἔνθεν δὲ οὔτε πολὺς ὕετος γίνεται, οὔτε ἡ πολλὴ καπνώδης ἀναθυμιάσις, ἅτε τῆς γῆς μὴ διαδρεχομένης, καὶ οὐ γίνονται διὰ τοῦτο ἄνεμοι σφοδροὶ ἐντεῦθεν. Πλὴν ἐν μὲν τοῖς νοτίοις μέρεσι πλείον μὲν ἔστιν ἡ γῆ, οὐκ ἐνικμος δὲ, ἐν τοῖς βορείοις ὀλίγη μὲν, ἀλλ' ἐνικμος. Διὰ γὰρ τὴν ψύξιν δμβροὶ γίνονται, καὶ διὰ τὸ ἐνικμον τῆς γῆς πολλὰ γίνεται ἡ καπνώδης ἀναθυμιάσις, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ πλῆθος αὐτῆς. Ἐνθεν τοι καὶ οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι ἀπὸ τῶν νοτίων εἰσὶ καὶ τῶν ἀρκτικῶν μερῶν, ὡς ἂν ἐκεῖ γινομένης πολλῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως. Ἐν γὰρ τῇ ἀνατολῇ καὶ δύσει οὐ γίνονται σφοδροὶ, ἅτε τοῦ ἡλίου ἐκδαπανῶντος τὴν ἐκεῖσε γενομένην ἀναθυμιάσιν, καὶ οὐκ ἐῶντος ὑποστῆναι. Καλοῦνται δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου βορέαι, οἱ δὲ ἀπὸ μεσημβρίας, νότοι. Αἰτία δὲ ἐστὶ τῆς λοξῆς τοῦ ἀνέμου κινήσεως, ἡ τοῦ παντός κυκλοφορίας, τὴν καπνώδη ἀναθυμιάσιν κἀτωθεν ἀνιούσαν πλανῶσα, καὶ τῆδε κάκεισε μεταφέρουσα. Γίνονται δὲ οἱ βορέιοι ἐτησῖαι ἄνεμοι μετὰ ἡμέρας εἴκοσι τῆς θερινῆς τροπῆς, μετὰ τὴν τοῦ κυνάστρου ἐπιτολήν. Τηνικαῦτα γὰρ τῆς χιόνος λυομένης, γίνονται αὔραι ψυχραὶ βορέιοι, αἵτινες ἐτησῖαι λέγονται. Εἴσι δὲ νότιοι ἐτησῖαι ὡς ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ πᾶν νότου. Ἄλλ' ἡμῖν ἀνεπαίσθητοι. Εἴσι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς νότου ἐτήσιοι ἄνεμοι. Οὗτοι δὲ μετὰ ἐβδομήκοντα ἡμέρας τῆς χειμερινῆς τροπῆς ἔρχονται πνεῖν, τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν Ἰχθῦσι. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἰσημερινῆς δύσεως, πνεῖ ὁ ζέφυρος, ἀπὸ δὲ τῆς ἀνατολικῆς ἰσημερίας πνεῖ ἀπηλιώτης. Καὶ αὖθις ἀπὸ τοῦ ἀρκτικῶν μὲν πόλου πνεῖ ὁ ἀρκτατικός, ἀπὸ δὲ τοῦ νότου πνεῖ ὁ νότος. Καὶ πάλιν ἀπὸ μὲν τῆς θερινῆς ἀνατολῆς πνεῖ ὁ καικίας, ἀπὸ δὲ τῆς χει-

ad solem, cum nubes densior est et solidior quam in virgis, lævisque et æqualis, quamobrem et albicante colore parhelius apparet, quoniam ab lævitate illa unus idemque color servatur, et a densitate magis faciliusque visus refringitur.

χρῶμα διασώζεται, καὶ ἀπὸ τοῦ πυκνοῦ βάρβδος μᾶλλον

110. De ventis.

Ventus non est agitated aer, ut Hippocrates Cous medicus sibi persuasit, sed ex vapore atque exhalatione terræ oritur. Aeris quippe motus languidus est ac remissus, venti tyrannicus ac vehementissimus, ut demonstrant terræmotus, qui nihil aliud sunt quam subterranei venti. Cum vero, ut breviter dicam, quatuor sint venti catholici sive cardinales, ex his subsolanus ac zephyrus non adeo incitati sunt, sed violentissimi boreas atque auster. Quoniam nimirum ad septentrionalem atque australem polum ubi boreas et auster spirant, sol longius absens illa non calefacit, ita ut frigida maneant: frigidaque cum sint, semper sunt humida, imbribus plurimis propter frigiditatem ibi cadentibus. Hinc deinceps terra humectata multos emittit vapores exhalationesque, unde venti vehementes nascuntur boreas atque auster. At enim in orientalibus atque occidentalibus partibus versans sol non patitur multum frigus fieri, unde nec multa pluvia, nec multi vapores atque exhalationes ex terra quippe non adeo humectata, hinc nec venti inde impetuosi spirant. Cæterum in australibus partibus plus quidem terræ est, sed minus humida, at in septentrionalibus non adeo multa est terra, sed admodum humida. Sane a frigore imbres oriuntur, et a terræ humiditate non ab magnitudine multi vapores multæque exhalationes. Hinc etiam vehementes venti ex australibus et borealibus veniunt partibus, quod ibi multi vapores ex terra exhalant. In oriente autem et occidente non sunt venti tam immites, sole nimirum vapores ibidem prodeuntes consumente nec permittente subsistere. Porro ventos ab septentrione flantes vocamus boreas, ab meridie notos sive austros. Causa obliqui ventorum motus est circumrotatio orbis terrarum, quæ vapores deorsum tendentes divertit et huc atque illuc transfert. Etesis venti Septentrionales spirant post viginti dies ab æstivo solstitio, ortumque caniculæ, tunc siquidem solutis nivibus auræ frigidæ flant boreales, quas etesias appellant. Spirant et australes etesias ab australi parte orbis terrarum, sed eas nos percipere non possumus. Veniunt tamen et ex parte australi nobis propiore etesias venti, sed quæ post septuagesimum diem a bruma sive hiberno solstitio incipiunt spirare, quando sol est in Piscibus. Ab occidente æquinoctiali flat zephyrus, ab oriente æquinoctiali subsolanus: atque a septentrionibus sive arctico polo aparctias, a meridie auster. Ab oriente solstitiali æstivo cæciam, a brumali occasu liba vocant. A brumali oriente spirat eurus sive vulturnus, ab

occasu solstitiali æstivo argestes quem Ptolemæus A appellat japyga. Atque hi octo venti e diametro sibi invicem opponuntur. Alius ventus est ab una sectione poli arctici, et vocatur boreas sive meses, spirans inter cæciam aparctiamque. Alius ex altera poli arctici sectione et vocatur thrascias, inter aparctiam atque japygem. Alius ex sectione una poli australis flat euronotus, medius inter eorum atque austrum. Et alius denique ex sectione poli australis altera libonotus, inter austrum et libonotum, dicitur etiam Phœnicias. Atque boreales quidem venti frequentes sunt, minus intensi tamen, quoniam a valde humidis spirant regionibus. Australes minus frequentes propter defectum materiæ, intensiores vero propter terrarum ex quibus veniunt siccitatem. Ex his ventis nubilosus esse solent cæcias, boreas et aparctias: fulgurales boreas, aparctias, thrascias et argestes. Ex nube prorumpens, conephiam Græci appellant, est boreas et nubes obducens meses atque aparctias. Grandinem affert aparctias, thrasciasque et argestes: æstum auster, zephyrus atque eurus. Cæterum zephyrus natura quidem sua frigidus est, quatenus autem in ætate spirat, ascititium calorem obtinet: boreas vero exhalationum multitudine nubes semper absorbet, ac serenitatem inducit, nisi frigidus fuerit: si vero fuerit frigidus, vapores spissat indensatque antequam nubem summoveat, facitque pluviam. Atque contrarii quidem venti spirare eodem tempore non possunt. Qui porro apud nos flat auster, non a polo australi sive austro orbis terrarum spirat, sed ab æstivo tropico.

111. De typhone.

Typhon venti genus est quod Homerus procellam vocat, Aristoteles typhonem, quod densus hic spiritus τύπτε: et verberat ac prosternit quidquid ei se obtulerit. Causa ejus sunt crassiores vapores de super e nubibus recta deorsum descendentes in terram vel in mare, qui in resistentem quamdam incidentes materiam retro pelluntur. Quando quidem vero percussa horum pars propter succedentes alios vapores resurgere prohibetur, ad obliqua feruntur perfringuntque, atque etiam ibi occurrentibus quæ renitentur aliis partibus, iterum disperguntur faciuntque helicem sive vorticem venti, qui a terra et a mari in sublime attolit quæcunque corpora apprehenderit. Hic est ventus quem D nonnulli typhonem appellant.

112. De ecnephia.

Ecnephias etiam genus est, parumque a typhone diversum. Sed non cernitur ecnephias, oculis autem sentitur typho, utpote qui crassissimam materiam, vapores fuliginosos ex nube secum vehit. Ecnephiam sopit pluvia, sed typhoni compescendo impar est, qui a boreali vento tollitur et extinguitur. Nihil aliud porro est ecnephias vehemens quam typho, et typho remissus haud diversus est ab ecnephia. Sæpius et ex frigidis oris per calida loca spirantes et alterati venti flant calidum, et ex

μερινῆς δύσεως πνεῖ ὁ λίψ. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς χειμερινῆς ἀνατολῆς ἔξαιιν ὁ εὐρος, ἀπὸ δὲ τῆς θερινῆς δύσεως πνεῖ ἀργέστης, ὃν ὁ Πτολεμαῖος λάπυγα προσαγορεύει. Καὶ οὗτοι μὲν οἱ ὀκτὼ ἄνεμοι κατὰ διάμετρον ἀλλήλων εἰσίν. Ἐτερος δὲ ἄνεμος ἀπὸ τῆς μιᾶς τομῆς ἐστὶ τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου, καὶ καλεῖται βορέας ἢ μέσης, μεταξὺ πνέων καικίου καὶ ἀπαρκτίου. Ἄλλος δὲ ἀπὸ τῆς ἄλλης τομῆς τοῦ ἀρκτικοῦ, καὶ καλεῖται οὗτος θρασκίας, μεταξὺ ὧν ἀπαρκτίου καὶ λάπυγος. Πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς μιᾶς τομῆς τοῦ νοτίου πόλου πνεῖ ὁ εὐρόνοτος μεταξὺ ὧν εὐρου καὶ νότου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐτέρας τομῆς ὁ λιβόνωτος, μεταξὺ ὧν λιβὸς καὶ νότου, ὃς καὶ Φοινικίας καλεῖται. Καὶ τὰ μὲν βόρεια πνεύματα, πολλὰ μὲν, οὐκ εὐτονα δὲ, διὰ τὸ ἀπὸ πολλῆς ὑγρότητος πνεῖν· τὰ δὲ νότια ὀλίγα μὲν διὰ τὴν ἐνδειαν τῆς ἕλης, εὐτονα δὲ διὰ τὴν τῆς γῆς ξηρότητα. Τούτων τῶν ἀνέμων ἐπινέφελαι μὲν καικίας καὶ βορέας, ἀπαρκτίας· ἀστραπαῖοι δὲ βορέας, ἀπαρκτίας, θρασκίας καὶ ἀργέστης. Ἐκνεφίας δὲ ὁ βορῆας καὶ νεφελώδης μὲν μέσης καὶ ἀπαρκτίας, χαλαζώδης δὲ ἀπαρκτίας καὶ θρασκίας καὶ ἀργέστης, καυματώδης δὲ νότος καὶ ζέφυρος καὶ εὐρος. Ὁ δὲ ζέφυρος κατ' οὐσίαν μὲν ἐστὶ ψυχρὸς, καθὸ δὲ ἐν τῷ θέρει πνεῖ νοθευόμενος θερμαίνεται, ὁ δὲ βορέας διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἀναθυμιάσεως ἀεὶ ἀποσοθεῖ τὰ νέφη, καὶ εὐδὶαν ποιεῖ, πλὴν ὅταν μὴ ψυχρὸς· εἰ δὲ εἴη ψυχρὸς, παχύνει τὴν ἀτμίδα πρὶν ἢ ἀποσοθεῖσθαι τὸ νέφος καὶ ποιεῖ ὑετόν. Καὶ οἱ μὲν κατ' ἀντικρυς ἄνεμοι οὐ δύνανται ἅμα πνεῖν, Ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς νότος οὐκ ἀπὸ νότου τοῦ παντός πνεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ.

ρι'. Περὶ τυφῶνος.

Ὁ τυφῶν ἄνεμος ἐστὶν, ὃν ὁ μὲν Ὀμηρος θύελλαν ὀνομάζει, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀπὸ τοῦ παχὺ εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον τύπτον τὸ παρατυχόν, τυφῶνα. Αἰτία δὲ τούτου, ἄτμις παχέια ἀνωθεν ἀπὸ τῶν νεφῶν φερομένη κατ' εὐθὺ ἐπὶ τὸ κάταντες, ἢ κατὰ τῆς θαλάσσης, ἥτις προσπαλοῦσα τινὶ ἀντιτύπῳ ὀνόματι ἀναπάλλεται εἰς τοῦπίσω. Ἐπειδὴ δὲ κωλύεται τὸ ἀντιπαλλόμενον αὐτοῦ μέρος εἰς τοῦπίσω ἀναπάλλεσθαι ὑπὸ τοῦ ὀπισθεν ἐπακολουθοῦντος αὐτοῦ μέρους, ἐπὶ τὰ πλάγια διακλᾶται, εἶνα κάκεισε ἀντιτύπῳ συναντήσασα μέρει, πάλιν σκορπίζεται, καὶ γίνεται ἕλιξ, ἥτοι συστροφή τοῦ ἀνέμου, μεταωρίζουσα καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης τὰ ἐπιτυχόντα σώματα. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄνεμος ὁ καλούμενος παρά τινων τυφῶν.

ριβ'. Περὶ ἐκνεφίου.

Ἄνεμος ἐστὶ καὶ ὁ ἐκνεφίας σχεδὸν ὁ αὐτὸς τῷ τυφῶνι. Πλὴν ὁ μὲν ἐκνεφίας οὐχ ὄραται, ὁ δὲ τυφῶν ὄραται, διὰ τὸ ποχυμερεστέραν οὐσίαν συναφέλλεσθαι ἐκ τοῦ νέφους τὴν καπνώδη ἀναθυμιάσιν. Καὶ τὸν ἐκνεφίαν παύει ὑετός, τὸν δὲ τυφῶνα οὐχ ἱκανός ἐστὶ παῦσαι, ἀλλ' ὁ βορέας αὐτὸν κατασβέννυσιν. Οὐδὲν δὲ ἕτερόν ἐστιν ἐκνεφίας, ἢ τυφῶν ἐπιτεταμένος. καὶ ὅσον μὲν κατὰ τὸ εἶδος ταυτὸν ἐστὶν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν διαφέρουσιν. Ὁ μὲν γὰρ τυφῶν ἐπιτεταμένος ἐστὶν

ἐκνεφίας, ὁ δὲ ἐκνεφίας ἀνειμένος τυφῶν. Ἠολλάκις **A** calidis flantes in medio frigidæ permisti auræ fri-
 μὲν, οἱ μὲν ἀπὸ ψυχρῶν τόπων πνέοντες ἄνεμοι, **gidi affluunt.**
 νοθευόμενοι διὰ μέσου θερμῶν τόπων θερμοὶ καταπνέουσιν· οἱ δὲ ἀπὸ θερμῶν κερωννύμενοι ψυχρῶ διὰ μέσου
 ἁέρι, ψυχροὶ διαβρέθουσιν.

ριγ'. Περὶ κερωνῶν.

Ὁ κερωνὸς οὐκ ἔχει τὸ φλέγον, λεπτομερῆς γὰρ
 ἐστὶν ἢ οὐσία αὐτοῦ, ὅθεν ταχέως διερχόμενος τὰ
 σώματα διὰ τὴν λεπτότητα οὐ καταφλέγει αὐτά.
 Ἐνθεν τοι καὶ κερωνὸς ὠνόμασται ἀπὸ τοῦ εὐκρατῆς,
 εἶναι καὶ μὴ φλέγειν. Πάνυ γὰρ λεπτομερέστερος
 ὢν, ὡς εἴρηται, ὀξύτατα τὸ σῶμα δίσειν, ὥστε μήτε
 καίειν, μήτε μελαινῆναι. Ὅθεν καὶ τινες ἀργῆτα
 τοῦτον ὠνομάκασιν ἤτοι λαμπρύν. Ἀργὸν τὸ λευκόν.
 Εἰ γὰρ πῦρ ἐστὶ καὶ φύσει ἔχει τὸ καίειν. ἀλλ' ἢ
 λεπτότης καὶ ἢ ταχύτης τῆς διόδου μὴ ἐγγρομίζουσα
 τῷ σώματι ἄκαυστον τοῦτο ἔξ. Πᾶν γὰρ τὸ καιόν, **B**
 οὐ μόνον μεγέθους οἰκείου δεῖται πυρὸς τοῦ καῦσαι,
 ἀλλὰ καὶ τοῦ καὶ ἐμβραδύναι τῷ καυστῷ σώματι. Παρὰ
 ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν οὐ φλέγει ὁ κερωνός.

ριδ'. Περὶ πρηστῆρος.

Ὁ πρηστῆρ καταφλέγει, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ
 τὸ ὄνομα. Πρηστῆρ γὰρ ἀπὸ τοῦ πρήθειν ἢ ἐμπιπρῆν
 ὠνόμασται. Φλέγει δὲ διὰ τὸ συνεπισπᾶσθαι μεθ'
 ἑαυτοῦ παχυμερεστέραν οὐσίαν ἐκ τοῦ νέφους καὶ
 ταύτην ἐμψυροῦν. Τούτου δὲ πρηστῆρος καὶ προ-
 ηγεῖται πνεῦμα, καὶ τοῦτο δηλον ἐκ τοῦ, τὰ μέλλοντα
 ἐμπιπρῆσθαι, πρῶτον πνεῦμα τοῦ πρηστῆρος θειωδὲς
 ὢν πλήττει καὶ ῥήγνυσι, ὅθεν καὶ τὰ κερωνοῦθῆντα
 μένει διασηκῶτα ἐπὶ χρόνον τινά. Τούτου δὲ τὸ πνεῦμα
 οὐ προηγεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ σύνεστι τῷ πρηστῆρι
 καὶ ἐπακολουθεῖ. Σποράδην δὲ διαχέομενον καὶ λεπτο-
 μερέστερον ὢν, ῥροντὰς ποιεῖ καὶ ἀστραπάς, καὶ ἐξαφ-
 θέν μὲν ποιεῖ κερωνὸν καὶ ἀστραπὴν καὶ πρηστῆρα, μὴ
 ἐξαφθὲν δὲ, ἐκνεφίαν καὶ τυφῶνα. Ταῦτα δὲ πάντα κατὰ
 ἐκφυρητισμὸν γίνονται.

ριε'. Πῶς συνέστηκεν ὁ κόσμος;

Τὴν σύστασιν ὁ κόσμος ἔλαθεν ἀπὸ τῆς φύσεως
 καὶ κινήσεως τῶν στοιχείων. Ἐπειδὴ γὰρ τούτων τὰ
 μὲν εἰσι κορυφατά, οἷον τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀήρ, τὰ δὲ
 βαρύτερα, οἷον ὕδωρ καὶ γῆ, τὰ μὲν ὅσα βαρύτερα
 κάτω τοῦ παντὸς ὑπεκάθητο, τὰ δ' ὅσα μετώρα, εἰς
 τὸ πῦρ ἐξεφέρετο. Πᾶν δὲ ἀπὸ γῆς φερόμενον ἄνω
 ἐστὶ. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν οἷον περιεκκλασμέ-
 νος καὶ κυρτὸς ὁ κόσμος ἐστὶ. Συνθλιβομένων δὲ
 τῶν σωμάτων ἀλλήλοις, ἢ τοῦ ὕδατος ἐγενήθη φύσις, **D**
 ῥευστικῶς δὲ καὶ τοῦτο φερόμενον ἐκοίλανε τοὺς
 ὑποκειμένους τόπους, καὶ τοὺς κοιλουμένους τόπους
 θαλαττίους ἐποίησεν. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ὑποκαθιζόντων
 σωμάτων ἐγενήθη ἡ γῆ· ἐκ δὲ τῶν μετεωριζομένων ὁ
 οὐρανός, πῦρ, ἀήρ.

ρις'. Εἰ ἓν τὸ πᾶν;

Οὐ πολλοὶ κόσμοι σωματικοί, κατ' ἐπίουσι τῶν φι-
 λосоφῶν, εἰσὶν· ἀλλ' εἰς τέλειος, καὶ οὐδὲ κυρίως
 ἓν ὀνομάζεται (πῶς γὰρ ἓν ὁ κόσμος σύνθετος ὢν
 καὶ πολυμερῆς;), ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλα τῶν με-
 ρῶν αὐτοῦ ἔνωσιν, τὴν τοῦ ἐνὸς ἔχει προσηγορίαν.
 Κυρίως γὰρ ἓν ὁ θεός, ὡς ὑπὲρ πᾶσαν ἀπλότητα.

113. De fulminibus.

Fulmen non solet incendere, substantiam enim
 habet subtilissimam, unde corpora celeriter trans-
 eundo propter subtilitatem ea non inflammat. Inde
 et Græcis dictus κερωνός quasi εὐκρατῆς quod fa-
 cile permacet, neque adeo accendat; subtilissimum
 enim cum sit, ut dixi, celerrime corpus pervadit ut
 nec inflammet neque nigrum faciat, unde et non-
 nulli vocant ἀργῆτα sive candens, ἀργὸν enim can-
 didum significat. Quamquam enim fulmen ignis
 est, quod natura urit at subtilitas velocitasque
 transitus non per momentum immorans corpori,
 illud relinquit sine ustione. Quidquid enim urit,
 non modo magnitudine debita indiget ad urendum,
 sed etiam ut corpori urendo per aliquod tempus
 immoretur. Ob hanc itaque causam non inflammat
 nec urit fulmen.

114. De prestere sine igneo turbine.

Prester incendit et inflammat, ut nomine etiam
 ipso indicatur. Dictus enim prester Græcis est a
 vocabulo πρήθειν quod accendere significat. Ac-
 cendit autem, quia ex nube secum vehit crassiorem
 materiam eamque inflammat. Præcedit presterem
 ventus, quod inde constat, siquidem quæ inflam-
 mari debent, prius a spiritu presteris sulfureo per-
 celluntur rumpunturque, unde et fulmine tacta
 per aliquod tempus hiant. Nec tantum præcedit
 presterem ventus, sed comitatur etiam, et sequitur.
 Latus ac passim diffusus et subtilior si fuerit, ton-
 nitru facit et fulgur: si inflammatur, efficit fulmen,
 et fulgur, presteremque. Ex non inflammato flunt
 ecnephas ac typho. Cæterum omnia hæc contin-
 gunt per violentam excussionem.

115. Quomodo cæperit mundus?

Mundus subsistere cæpit a natura et motu ele-
 mentorum. Horum enim cum quædam levia sint
 ut ignis et aer, alia gravia, ut aqua et terra, gra-
 viora ad inferiores partes universi subsiderunt,
 levia ut ignis sursum sese extulerunt. Quidquid
 vero terræ imminet, sursum est. Propter hanc cau-
 sam mundus circumquaque flexus est ac gibbosus.
 Attritis vero invicem corpusculis, aquæ prodiit
 natura, quæ fluxu suo subjecta loca excavavit, ei
 spatia mari recipiendo fecit. Ex subsidentibus igitur
 corporibus terra facta est, ex levibus et subli-
 mibus cælum, ignis, aer.

116. Num unum sit hoc universum?

Non multi sunt mundi corporales, ut quibusdam
 philosophis persuasum (sed unus perfectus, licet non
 proprie unum dicitur, quomodo enim unum fuerit
 mundus ex tot et tam diversis compositus?), verum
 propter partium ejus invicem unionem unum ap-
 pellatur. Cæterum proprie unum Deus est omni

simplicitate sublimior, quæcunque vero infra Deum A sunt, non proprie sunt unum, sed propter unionem et participationem ex uno, ita dicuntur. Nam et mens unum est et multa. Quotquot enim sunt res, tot etiam mens est, nam et exempla illorum in se continet. Etiam animæ, quæ et multo magis dividua est, contingit multa esse, nec minus elementis ac corporibus. Quandoquidem igitur accuratæ unionis etiam mundus est particeps, propterea unum appellatur, et quoniam perfectus est unus et solus, nec multi sunt mundi.

117. *De vacuo.*

Vacuum non omnes, sed aliqui in scriptis suis induxere atque nominavere philosophi, aiuntque illud esse omni spoliatum corpore, veluti invisibile quoddam chaos, et ante mundum fuisse statuunt, deinde B elementis prodeuntibus et cælo circumrotatione sua corpora omnia colligante ac constringente, vacuum quidem intus relictum nullum fuisse, extra cæli vero ambitum omne vacuum esse, quod infinitum in infinito spatio licet cogitare. Hanc sententiam omnino rejicit Aristoteles, et nusquam admittit vacuum, neque intra mundum neque extra. At Cleomedes philosophus intra mundum reperiri negat, extra vero illum dari vacuum, vehementer contendit,

118. *De loco.*

Locus secundum vocabuli vim est aliquid, quod corpus vel rem incorporalem potest complecti. Quoniam igitur materia complectitur formam, materia formæ quæ res incorporalis est, possit dici locus. Sic spatium desertum ac vacuum, quandoquidem C corpora recipere potest, non male locus corporum dicetur. Proprie vero locus est extremum quod ambit corpora; ita aer ambit corpora naturalia, sed non aer quicunque, non enim ille qui montibus sublimior et proximus cælo est, sed inferior ejus pars nos ambit. Hæc igitur aeris superficies corporum nostrorum est locus.

119. *De spatio, quod philosophi χώραν appellant.*

Arithmetici χώραν vocant intervallum intelligibile inter numeros, inter unum et duo, inter duo et tria, quatuor atque ita deinceps. Quoniam enim non continuus est numerorum ordo, sed discretus, intervalla inter numeros χώρας appellarunt. Sed et χώραν vocant philosophorum aliqui partem ac veluti regionem receptaculi corpus capientis, uti dolii D quod capit vinum. Si enim ponatur ventrem dolii tantummodo vino plenum, non quidem dolii corpus, sed tantum venter ejus circumferentia sua vinum comprehendit, atque hujusmodi partem philosophi quidam χώραν regionem vocant, quam non absurde aliquis etiam locum appellaverit.

120. *Num mundus sit animatus.*

Nostra christianorum sententia ne summis quidem auribus admittit animatum esse mundum, quem providentia gubernari novimus. Ac præstantissimi philosophi Plato et Aristoteles, quique hos sequuntur, et anima et mente præditum esse mundum

Ἔσα δὲ μετὰ Θεοῦ, οὐ κυρίως ἓν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑνωσιν καὶ μετοχὴν τοῦ ἑνὸς, οὕτω πρᾶσσομεύεται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νοῦς ἓν ἐστὶ καὶ πολλὰ. Ἔσα γὰρ τὰ ὄντα, τσαῦτα καὶ ὁ νοῦς, ἐπεὶ καὶ παραδείγματα τούτων ἐν ἑαυτῷ περιέχει. Πολλὰ καὶ ἡ ψυχὴ (δαιρετὴ γὰρ πολλῶν πλέων), τὰ στοιχεῖά τε καὶ τὰ σώματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνώσεως ἀκριβοῦς καὶ ὁ κόσμος κοινωῶνῃκεν, ἓν διὰ τὴν ἑνωσιν ὀνομάζεται, καὶ διὰ τὴν τελειότητα τῶν στοιχείων αὐτοῦ εἰς ἓστι καὶ ἄλλ' οὐ κόσμοι πολλοί.

ριζ'. Περὶ κενοῦ.

Τὸ κενὸν οὐ πάντες, ἀλλ' ἔνιοι τῶν φιλοσόφων εἰσηνεγκάν τε τῷ λόγῳ καὶ ὀνομάκασιν. Ἀποφαίνονται δὲ τοῦτο παντὸς σώματος ἔρημον, οἷον τι χάος ἀόρατον. Καὶ φασὶ τοῦτο προῦποκεισθαι τοῦ κόσμου. Ἔττα τῶν στοιχείων γεγονότων καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ κυκλοφορίᾳ τὰ σώματα πάντα συσφιγγαντος, κενὸν μὲν ἐντὸς μηδὲν ἀπολειπεῖσθαι, τὸ δὲ ἐκτὸς τῆς ἕξω περιφερείας αὐτοῦ ὄλον κενὸν εἶναι, ἄπειρον ἐν ἀπείρῳ τόπῳ ἐμφανταζόμενον. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον Ἀριστοτέλης μὲν ἀπογινώσκει παντάπασιν, καὶ οὐδαμῶς τίθεται οὔτε ἐντὸς τοῦ κόσμου, οὔτε ἐκτὸς· Κλεομήδης δὲ ὁ φιλόσοφος, ἐντὸς μὲν τοῦ κόσμου οὐ φησὶν εἶναι κενὸν, ἐκτὸς δὲ καὶ πάνυ βιάζεται.

ριη'. Περὶ τόπου.

Ὁ τόπος ὡς τ' οὐνομα δηλοῖ, πρᾶγμα ἐστὶ δεκτικὸν σώματος, ἢ ἀσωμάτου φύσεως. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὕλη τὸ εἶδος δέχεται, τόπος λέγοιτο ἂν ἡ ὕλη τοῦ εἶδους· ἀσωμάτων δὲ τὸ εἶδος. Ἡάλιν, ἐπεὶ τὸ διάστημα C ἔρημον ἔν καὶ κενὸν, σώματα δύνανται δέξασθαι, τόπος σωμάτων εἶη ἂν τὸ διάστημα. Κυρίως δὲ τόπος ἐστὶ τὸ ἔσχατον τοῦ περιέχοντος μέρος τὰ σώματα. Οἷον, ὁ ἀήρ περιέχει τὰ φυσικὰ σώματα, ἀλλ' οὐ πᾶς ὁ ἀήρ· οὐ γὰρ καὶ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἢ ὁ πλησίον τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τὸ ἔσχατον μέρος αὐτοῦ περιέχει ἡμᾶς· αὕτη οὖν ἡ τοῦ ἀέρος ἐπιφάνεια, τόπος ἐστὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων.

ριθ'. Περὶ χώρας.

Χώρα ἐστὶ κατὰ τοὺς ἀριθμητικούς. τὸ νοητὸν τῶν ἀριθμῶν διάστημα, οἷον τὸ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν δύο, καὶ τοῦ τρία, καὶ τοῦ τέσσαρα, καὶ τοῦ ἑξαξ. Ἐπεὶ γὰρ οὐ συνεχῆς ἐστὶν ἡ τάξις τῶν ἀριθμῶν, διαστήματα χώρας ἐπωνομάκασιν. Χώραν ἄλλιν τινὲς τῶν φιλοσόφων εἰρήκασιν τὴν μερικὴν τοῦ περιέχοντος τὸ σώμα περιοχὴν, οἷον ὁ πίθος περιέχει τὸν οἶνον. Ὑποκεισθῶ δὲ ὁ οἶνος περὶ κοίτης, ἀλλ' οὐχ ὄλον τὸ σῶμα τοῦ πίθου τὸν οἶνον ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνη ἡ κοίλη αὐτοῦ περιφέρεια. Τοῦτο γοῦν τὸ μέρος χώραν φασὶ τῶν φιλοσόφων τινὲς. Οὐκ ἀπεικόντως δὲ τοῦτο καὶ τῶν τινος ὀνομάσειεν.

ριξ'. Εἰ ἔμψυχος ὁ κόσμος.

Ὁ μὲν καθ' ἡμᾶς λόγος, οὐδὲ ἀκροβιγῶς τὸ ὄσιν ἔμψυχον εἶναι τὸν κόσμον προσίεται, προνοίᾳ μὲντοιγε διοικούμενον. Οἱ δὲ τελειότεροι τῶν φιλοσόφων, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ ὅσοι τούτοις ἐπηκολούθησαν, καὶ ἔμψυχον, καὶ ἔνουν σαφῶς ἀπεφῆ-

ναντο. Ἐγκλιῖσθαι δὲ οὐ τὰς ψυχὰς ἐν τε τῷ οὐρανῷ ἅ
καὶ ταῖς ὑποκειμέναις σφαίραις, ἀλλ' ἀνάπαυιν τὰ
σώματα τῶν θειοτέρων ἡρτῆσθαι διωρικός. Διακει-
σθαι μέντοι καὶ ὑπὸ φύσιν αὐτὰ νενομίκασιν, οὐκ
ἐντικεῖσθαι μέντοιγε τὴν φύσιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς
τούτων οὔτε ταῖς νοεραῖς διατάξεσιν, ἀλλ' ὑπ' αὐ-
τῶν μάλιστα καθευθύνεσθαι. Ἄλλ' οὐδὲ δεσμεῖσθαι
τὰς ψυχὰς, ἢ τοὺς νοῦς τοῖς τούτων ψήθησαν σώ-
μασιν, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων ἐξάπτεσθαι καὶ κατα-
λάμπεσθαι.

ρκα⁴. Εἰ ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἀφθαρτος.

Οὔτε ἀγέννητος παρ' ἡμῖν ὁ κόσμος δεξάζεται,
οὔτε ἀφθαρτος, γεγενῆσθαι τε γὰρ αὐτὸν παρὰ τῆς
Γραφῆς καὶ φθαρῆσθαι μεμαθήκαμεν. Ἀριστο-
τέλης δὲ καὶ ἀγέννητον αὐτὸν καὶ ἀφθαρτον τίθει. Β
Πλάτων δὲ γενῆ μὲν αὐτὸν ἐν Τιμαίῳ, ἀποφαίνεται
δὲ μηδὲ φθαρῆσθαι τὸν ἅπαντα χρόνον. Καὶ ἐπειδὴ
ἀντίκειται αὐτῷ, ὅτι σύνθετος ὢν καὶ φθαρῆσθαι
πᾶν γὰρ τὸ σύνθετον καὶ διαλυτὸν διαστέλλεται
λέγων, ὅτι ὅσον μὲν ἐπὶ τὴν φύσιν, φθαρτός ἐστι,
σῶμα γὰρ οὐ χωρεῖ ἀϊδιότητα, ἀλλὰ οὐ φθαρτον
ἐπεισάκτως παρὰ τοῦ Θεοῦ κομίζεται. Ὁ δὲ γε
Πρόκλος ἐν τοῖς ἐξηγητικοῖς τοῖς πρὸς Τιμαίον λό-
γοις, πειρᾶτα δεικνύει βιαιότερον, ὅτι μηδὲ γεν-
νητὸν ὁ Πλάτων τὸν κόσμον οἴεται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
ἀποφαίνεται, κατὰ δὲ τὸ σύνθετον, ἐπινοία γεν-
νητόν.

ρκβ'. Εἰ τρέφεται ὁ κόσμος.

Οὐ πόρρω μοι εὐηθείας εἶναι δοκοῦσιν οἱ τρέφε-
σθαι τὸν κόσμον ὑπολαμβάνοντες, εἴτε οὐρανὸν κό-
σμον κατονομάζουσιν ὡς ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ,
εἴτε μετὰ τοῦ αἰθέρος καὶ τὰ στοιχεῖα. Εἰ γὰρ τε-
λειώτατος ὁ κόσμος παρ' αὐτούς, μάλιστα δὲ καὶ ἀϊ-
διος, πῶς ἂν δεηθεῖ τροφῆς; Τὸ γὰρ ἀτελὲς καὶ ἐν-
δεὲς τρέφεται. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ τὸ πλήρες καὶ ἀνεν-
δεῖς. Εἰ δὲ τὸ τρέφον προσθήκη τῷ τρεφομένῳ
ποιεῖ καὶ αὐξήσειν. αὐξήθειά ἂν καὶ κόσμος τρεφό-
μενος, ἀλλὰ καὶ φθίνοι κενούμενος ὥστε μείζων ὁ
κόσμος αὐτοῦ καὶ ἐλάττω γενέσθαι. Τοῦτο δὲ πρὸς
τῷ ἀτόπῳ καὶ γελοῖον ἄντικρυς, Εἰ οὖν οὔτε αὐξή-
σεως δεῖ τῷ κόσμῳ οὔτε κενώσεως, οὐ τροφῆς ἂν
αὐτῷ δεήσοι ποτέ.

ρκγ'. Περὶ τάξεως κόσμου.

Ἐναντίοι πρὸς ἀλλήλους οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ Δ
τὰ μέρη τοῦ κόσμου τίθεσσι. Τὸ δὲ ἀληθὲς, ὁ μὲν
οὐρανός, ὡς μέγιστον σῶμα καὶ κυκλικόν, καὶ τὰ
στοιχεῖα χωρεῖν καὶ συνέχειν δυνάμενον ἐκτὸς τούτων
ἐξῆκοδόμηται· ὑπὸ δὲ τὴν κολίην αὐτοῦ ἐπιφά-
νειαν, πρῶτα μὲν τὰ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων τετάχα-
ται, καὶ ὁ ζωδιακὸς κύκλος, εἶτα αἱ τῶν πλανωμέ-
νων ἄστρων σφαῖραι τε καὶ φοραὶ, ὧν ἡ σελήνη τὸ
τελευταῖον· ὑπὸ δὲ ταύτην εὐθὺς τὸ ὑπέκκαυμα
οἶον ἢ τοῦ πυρός δύναμις, εἶτα ὁ ἀήρ, καὶ μετὰ
τούτων τὸ στοιχεῖον τοῦ ὕδατος, τελευταῖον δὲ τὸ
τῆς γῆς σῶμα τεθεμελιώται· καὶ πάντα μὲν ἐν
πᾶσιν ἐστίν, ἕκαστον δὲ τῶν στοιχείων ὀλότητά τινα

aperle statuunt. Neque animas inesse cælo et infra
positis sphaeris, sed e contrario corpora ab illis tan-
quam diviniorebus deperdere arbitrantur. Atque
naturæ quidem etiam subjecta illa putant, sed na-
turam non adversari illorum animabus aut menta-
libus legibus, sed ab illis maxime dirigi neque
animas aut mentes ab corporibus illis suis existi-
marunt alligari. sed ab illis potius suspensa esse et
illustrari corpora.

121. Num mundus ingenitus sit et incorruptibilis.

Neque ingenitus neque incorruptibilis apud nos
christianos mundus esse docetur, quem et factum
esse et perituum e Scriptura didicimus. Aristote-
les vero et ingenitum illum et incorruptibilem po-
nit. Plato in *Timæo* tradit eum genitum esse, nullo
autem tempore corrumpendum. Cui quoniam objici
potest, quod cum sit compositus etiam corrumpet-
tur, quidquid enim compositum est etiam dissolvi
potest, excipit ille ac respondet, quod naturæ suæ
ratione utique sit corruptibilis mundus, corpus
enim nullum in se habere sempiternitatem, sed a
Deo accepisse esseque illi superadditum ut sit in-
corruptibilis. Proclus in commentariis sive expla-
nationibus suis in *Timæum* omni contentione stu-
det demonstrare, quod nec genitum Plato mundum
senserit, sed tempore quidem ingenitum esse putat,
vel ut rectius dicam confirmare annitur, sed qua-
tenus compositus est, genitum licet cogitare.

122. Num mundus nutritur.

Non longe mihi ab insania videntur abesse qui
mundum nutriri existimant, sive cælum tantum-
modo mundi nomine appellant, ut in *Timæo* Plato,
sive una cum cælo etiam quatuor elementa. Si
enim, ut ipsi sentiunt, perfectissimus est mundus,
maxime atque æternus, qui fieri potest ut cibo in-
digeat? Nutritur quippe quod imperfectum est et
indigens, non vero plenum quod est, et cui nulla re
est opus. Nam si per nutrimentum ei qui aliter
additur aliquid et inrementum accedit, crescit
etiam mundus si aliter, aut si alimento destituitur,
marcescit. Erit itaque major se ipso aut minor
mundus, quod perspicue absurdum ac ridiculum.
Quare si nec incrementi nec evacuationis capax
mundus est, neque nutrimento unquam indigebit.

123. De mundi ordine.

Græcorum philosophi in collocandis mundi parti-
bus sibi ipsis invicem adversantur. Vera sententia
est quod cælum tanquam maximum corpus et cir-
culari, atque elementa complecti ac continere aptum,
extra illa structum est. Sub hujus concava
superficie primum quidem inerrantes stellæ ordinatæ
sunt, et zodiacus circulus: deinceps planetarum
orbes ac circuli, quorum infima est luna: infra
hanc statim ὑπέκκαυμα illud sive fuliginosa exhalatio
flammam concipere apta, hinc aer, et deinceps
aquæ elementum, ac postremo loco terra fundata
est. Sic omnia omnibus insunt, et elementum quod-
que universitatem quamdam sive totitatem, ut ita

dicam, habet circumscripam, et omnia invicem sunt superimposita.

124. *Qua causa sit mundum hunc totum inclinari.*

Miror philosophos quosdam existimantes mundum loco suo excidisse, situmque quem primum a Conditor acciperat perdidisse, polumque adeo borealem in altiore partem elatum, australem vero depressum infra terram, et æquinoctialem zonam versus meridiem inclinatum esse. Usque adeo ne ignorant quod pro diverso climatum situ, poli jam supra horizontem versantur, nec in mundo quidquam ideo mutatur aut transponitur, quodque australe clima habitandum sortitis polus borealis semper conspicitur et capitibus eorum imminet, australis vero infra terram occultatur. Neutiquam igitur mundus in alteram partem inclinatus est, sed habitatio-

125. *Quomodo quis per Græcorum demonstrationem perspectum habere possit mundi finem.*

De ultima die et hora, secundum dictum Evangelii, nemo novit nisi Pater, et cœternus ipsi Filius, et Spiritus e Patre procedens. At Græci etiam hanc scire vanis contendunt demonstrationibus. Saturni maxima periodus est annorum ducentorum sexaginta quinque. Jovis annis viginti et septem, Martis ducentis octoginta quatuor, Solis mille quadringentis uno et sexaginta, Veneris mille quadringentis uno et quinquaginta, Mercurii quadringentis octoginta et octo, Lunæ denique viginti quinque annis. Sed magna mundi periodus absolvitur annis millies septingentis ac quinquagies mille et ter mille ac ducentis; illo tempore omnium planetarum conjunctio fiet in tricesimo gradu cancri vel primo leonis, atque tunc universali mundus obruetur diluvio. Post absolutas periodos minorum in planetis annorum, particulares accidunt eluviones; unicuique enim stellarum errantium maximi, medii et minores anni tributis sunt.

τῶν ἀστέρων, οἱ μερικοὶ κατακλισμοὶ γίνονται. καὶ ἑλάττονα ἔτι, παράκειται.

126. *Quænam mundi dextra sint, quænam sinistra.*

Ab oriente occasum versus spectantibus dextra mundi sunt septentrionalia, australia sinistra. Sed ab occidente spectantibus ad orientem, australia dextra sunt, sinistra septentrionalia: faciesque obversæ sunt occidentales cœli partes, ad illas enim fertur si quis procedat, post tergum vero sunt orientales, ab his enim recedit. Quod si requiras quænam superiora sunt in cœlo, quæ inferiora, alii quidem philosophi quæ supra caput nostrum sunt superiora statuunt, quæ his sunt opposita habent pro inferioribus. At Aristoteles jam totum cœlum ut superioris respectu terræ considerat, jam quod superioris vocavit appellat inferius, ac vicissim, nec sine præclara et erudita demonstratione.

127. *De partium terræ mutatione.*

Partes terræ alterantur ratione siccitatis et humiditatis, cum ex humidis fiunt siccæ vel ex siccis

Α περιγεγραμμένην ἔχει, καὶ πάντα ἀλλήλοις ἔγκαιται.

ρκδ'. Τίς ἡ αἰτία τοῦτον τὸν κόσμον ἔλον ἐγκλιθῆναι.

Θαυμάζω τῶν φιλοσόφων ἐνίων τὸν κόσμον μεταπεσεῖν, καὶ τὴν πρώτην οἰομένων δημιουργίαν ὡσπερ ἔξοτισθεῖσαν τῆς οἰκείας τάξεως, καὶ τὸν μὲν βόρειον πόλον μετεωρισθῆναι, ὑπόγειον δὲ γενέσθαι τὸν νότιον, καὶ τὴν ἰσημερινὴν ζώνην ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν μετεγκλιθῆναι. Τοσοῦτον γὰρ ἠγνοήκασιν, ὅτι παρὰ τὴν διάφορον τῶν κλιμάτων θέσιν οἱ πόλοι νῦν μὲν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος κύκλου ἑστῆκασιν, καὶ ἀμετάθετον τὸ πᾶν διατηρεῦται, τοῖς δὲ τὸ βόρειον κλίμα λαγοῦσιν οἰκεῖν, ὁ μὲν ἐκεῖσε πόλος μετώρος φαίνεται, καὶ ἀειφανής, ὁ δὲ νότιος ὑπὸ τὴν γῆν κρύπτεται. Ὁ δὲ μετεκλιθῆ γοῦν ὁ κόσμος ἐπ' οὐδὲν μέρος, ἀλλ' ἡ τῶν οἰκίσεων θέσις φαντάζει τὴν ἔγκλισιν.

ρκε'. Ἦθεν ἂν τις γνοίη Ἑλληνικαῖς ἀποδείξεισι τὴν κόσμου συντέλειαν.

Περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδε, κατὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου φωνήν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ καὶ ὁ συναϊδιος ἐκείνῳ Υἱῶς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Ἑλληνες δὲ βιάζονται καὶ ταύτην εἰδέναι διὰ κενῶν ἀποδείξεων. Ὁ Κρόνος ποιεῖ τὴν μεγίστην ἀποκατάστασιν δι' ἐτῶν διακοσίων ἐξήκοντα καὶ πέντε· ὁ Ζεὺς διὰ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ· Ἄρης δὲ διὰ διακοσίων ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς τέσσαρσιν· ὁ Ἥλιος διὰ χιλίων τετρακοσίων ἐξήκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ· Ἀφροδίτη διὰ χιλίων ἑκατῶν πενήκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ· Ἑρμῆς διὰ τετρακοσίων ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτώ· ἡ Σελήνη δι' ἐτῶν εἴκοσι πέντε· Ἡ δὲ κοσμικὴ ἀποκατάστασις γίνεται δι' ἐτῶν μυριάδων ἑκατῶν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε πρὸς τρισχιλίοις διακοσίοις, καὶ τότε γίνεται σύνοδος πάντων τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν τριακυστῆν μοῖραν τοῦ καρκίνου, ἢ τὴν πρώτην μοῖραν τοῦ λέοντος, καὶ τῆνικαῦτα γίνεται ὁ παντελής τοῦ κόσμου κατακλισμός. Κατὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλαχίστων ἐτῶν Ἐκάστῳ γὰρ ἀστέρι πλανήτῃ μέγιστα καὶ μέσα

ρκζ'. Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου, καὶ τίνα ἀριστερά.

Τοῖς μὲν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δύσιν ὀρῶσιν, δεξιὰ τοῦ κόσμου μέρη τὰ βόρεια, ἀριστερὰ δὲ τὰ νότια. Τοῖς δ' ἀπὸ τῆς δύσεως πρὸς τὴν ἀνατολὴν βλέπουσι, δεξιὰ μὲν τὰ νότια ἀριστερὰ δὲ τὰ βόρεια. Καὶ ἐμπρόσθια μὲν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἐσπέρια μέρη, ὅτι πρὸς ταῦτα φέρεται κινούμενος, ὀπίσθια δὲ τὰ ἑῶνα· ἀπ' ἐκείνων γὰρ ὀρμάται. Τίνα δὲ κάτω τοῦ οὐρανοῦ καὶ τίνα ἄνω, οἱ μὲν ἄλλοι τῶν φιλοσόφων τὸ μὲν ὑπὲρ κεφαλῆν ἡμῶν ἡμισφαίριον ἄνω τιθέασιν, τὸ δὲ ἀντίθετον κάτω, Ἀριστοτέλης δὲ νῦν μὲν ἔλον τὸν οὐρανὸν ἄνω τῆς γῆς ἀποφαίνεται, νῦν δὲ κάτω ἄνω, πλὴν μετὰ θαυμασίας καὶ λογιωτάτης ἀποδείξεως.

ρκζ'. Περὶ μεταβολῆς τῶν τῆς γῆς μερῶν.

Μεταβάλλει τὰ μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸ ξηρότερον καὶ ὑγρότερον, ἀπὸ μὲν ὑγροῦ ξηρότερα γινόμενα

καὶ ἀπὸ ξηροῦ ὑγραίνόμενα· Συμβαίνει δὲ καὶ τὴν θάλατταν ἡπειροῦσθαι, καὶ τὴν ἡπειρον θαλαττοῦσθαι. Καὶ ἐν μὲν τῷ μεγάλῳ χειμῶνι ἡ ἡπειρος θαλαττοῦται, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ θερεί ἡ θάλασσα ἡπειροῦται· Οἱ αὖ ποταμοὶ ἐν αἰτίᾳ εἰσι τοῦ τῆν γῆν τῆς θαλάσσης γῦμονοῦσθαι· Ἐμβάλλοντες γὰρ εἰς αὐτὴν τῷ ἐπιφέρειν τὴν ἰλὸν κήϊνας ποιοῦσι, καὶ οὕτως ἀπογαιούται ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος. Μὴ εἰσβάλλοντες δὲ ποιοῦσι τὴν γῆν θαλαττοῦσθαι· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡπειρομένη ἡ θάλασσα, ὠθεῖται εἰς τὴν ἀντικέραν ἡπειρον, καὶ θαλαττοῖ ταύτην· εἰ δὲ μὴ, παλιννοστεῖ τὸ ὕδωρ αὐθις ἐπὶ τὸν οἰκίον τόπον, καὶ θαλαττοῦται πάλιν τὸ ἡπειρούμενον.

ρκη'. Περὶ σεισμῶν.

Τὸν σεισμὸν ποιεῖ μὲν ὁ θεός, ὡσπερ δὴ καὶ τ' ἄλλα σύμπαντα, κατὰ τὸ, Ὅ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν. Προσεχὲς δὲ τούτου αἴτιον, τὸ ἀναπεμπόμενον ἀπὸ τῆς γῆς πνεῦμα, ὅταν εἰσω τύχοι ῥυὲν τὸ ἔξω ἀναθυμιούμενον· διὰ ταῦτα καὶ νηγεμίας γίνονται οἱ τελεῖστοι καὶ μέγιστοι τῶν σεισμῶν, κατακλείεται γὰρ τῆνικαῦτα ὅπῃ τῆν τὸ αἴτιον τῶν σεισμῶν. Γίνονται δὲ ἰσχυρότεροι τῶν σεισμῶν, ὅπου ἡ θάλασσα βρώδης καὶ ἡ χώρα σμφῆ καὶ ὑπαντρος. Διὰ γὰρ τὴν στερεότητα τὸ πνεῦμα γινόμενον σφοδρὸν, μᾶλλον σείει τὴν γῆν. Αἶ τε χῶραι ὄσαι σμφουὸς ἔχουσι τοὺς κάτω τόπους, πολὺ δεχόμενοι πνεῦμα σείονται μᾶλλον, ὅτι ἥλιος ἀχλυώδης καὶ ἀμαυρὸς τότε φαίνεται, ὑπονόστησιν ἀρχομένου τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γῆν τοῦ διαλύοντος τὸν ἀέρα καὶ διακρίνοντος.

ρκθ'. Περὶ τοῦ μεγάλου χειμῶνος.

Μέγας ἐστὶ χειμῶν ἡνίκα πάντες οἱ πλανῆται ἐν χειμερινῷ ζωδίῳ γίνονται, ἐν ὕδροχόῳ ἐν ἰχθύσι· μέγας δὲ θερος, ὅταν πάντες ἐν θερινῷ ζωδίῳ γένοντο· ἐν λέοντι μὲν γινόμενος, ποιεῖ θερος, ἐν αἰγοκέρῳ δὲ χειμῶνα. Ἐνθεν καὶ ἐνιαυτὸς ὠνόμασται, διὰ τὸ εἰς τὸ αὐτὸ φέρειν τὸν ἥλιον, ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθίσταται ὁ φωστήρ. Καὶ πάντες μὲν οὖν κατὰ κορυφὴν ἡμῶν γενόμενοι οἱ πλανῆται ποιοῦσι μέγαν θερος, ἀφιστάμενοι δὲ ἐκ διαμέτρου ποιοῦσι μέγαν χειμῶνα. Καὶ ἐν μὲν τῷ μεγάλῳ χειμῶνι θαλαττοῦται ἡ ἡπειρος, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ θερεί ἡπειροῦται ἡ θάλασσα.

ρλ'. Διὰ τί ἀλμυρὸν τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἐστίν.

Ἄλμυρόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι ἡ καπνώδης ἀναθυμίασις ἀπεπτος οὖσα οὐσία παρεμπύπτουσα τῇ θαλάσῃ ποιεῖ αὐτὴν ἀλμυρὰν καὶ βαρεῖαν. Ἡ αὐτὴ δὲ ἀναθυμίασις ἀπόγειος γινόμενη καὶ μιγνυμένη τοῖς θερινοῖς καὶ μετοπωρινοῖς ὑετοῖς ποιεῖ αὐτοὺς ἀλμυρούς. Οἱ δὲ ποταμοὶ οὐ πάσχουσι τὴν ἀλμυρότητα διὰ τὴν ἄπαστον αὐτῶν βεῦσιν. Χρῆ γὰρ στάσεως, ἵνα γίνηται ἡ κρᾶσις τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως τοῖς ὑποκειμένοις ὕδασι. Αἴτιον δὲ τῆς ἀλμυρότητος καὶ ὁ ἥλιος. Τῇ γὰρ οἰκείᾳ θερμότητι ἐξατμίζων τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον αἴρων καὶ κουφίζων πρὸς τὸν ἀέρα, κάτω ἀλμυρότερον ἔφ καὶ βαρύτερον. Ὅτι δὲ παχύτερόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τῶν πο-

(9) Psal. ciii, 32.

A humidæ. Contingit et ex mari fieri terram continentem, et terram mutari in mare. Nam et in magna hieme mari terra obruitur, et in magna æstate mare exsiccat. Fluvii quoque in causa sunt ut mari nudetur terra : dum enim in illud influunt secumque adducunt limum, littus augeat, qua ratione etiam fluvius ejusmodi in terram abit; sin vero non influant, faciunt terram, mari obduci. Sed tum mare continenti cedens ad contrarium littus pellitur idque obruit : quod si non possit, recurrit iterum ad suum locum, et quæ jam terra continens facta erat, illam iterum opplet et occupat.

128. De terræ motibus.

Terræmotus, ut omnium in natura, auctor est Deus, secundum illud (9) : *Qui respicit in terram, facitque eam tremere.* Sed proxima causa est emissus ex terra ventus, quando intus agitari contingit vapores exhalari solitos, quamobrem et vehementissimi et maximi terræmotus sunt nullo vento spirante, hæc enim causa motus a terra includitur. Fiuntque ibi concussioniones graviore, ubi mare fluctuosum et terra plena cavernis est ac meatibus : spiritus enim firmo loco inclusus fit vehementior magisque terram quatit, et regiones quibus loca infra terram ita meatibus referta sunt, multum ventum capiunt, magisque concutunt terram quando sol nubibus obseptus et obscurus est, nam spiritus ille subire extrinsecus terram iterum incipit, qui aërem dissolvit ac serenum reddit.

129. De magna hieme.

C Magna hiems est quando omnes planetæ in hierno erunt signo zodiaci, in aquario vel piscibus. Magna sive magni anni æstas est, quando omnes convenient planetæ in signo æstivo. Sed quidem in leone constitutus æstatem, in sagittario hiemem facit. Hinc et annus ἐνιαυτὸς Græcis, quod solem eἰς τὸ αὐτὸ in eundem locum referat, ab uno enim puncto in idem punctum sol redit. Omnes igitur planetæ supra nostrum verticem constituti magnam faciunt æstatem, e diametro autem a nobis remoti omnes magnam hiemem. Et in magna hieme terra mari obruetur, ut in magna ætate exsiccabitur mare.

130. Quare maris aquæ salsæ sint.

D Aqua marina salsa est, quoniam vapores fumosi tanquam materia non satis cocta ac digesta mari incidentes eam salsam gravemque reddunt. Similes exhalationes e terra factæ mistæque æstivis et autumnalibus pluviis, salsas eas reddunt. Fluvii autem salsedine non afficiuntur propter fluxum suum continuum. Stabilitate enim opus est, ut fumosæ illæ exhalationes subjectis aquis misceantur. Salsedinis etiam causa est sol. Calor enim suo vapores e mari eliciens dulcioresque partes elevans et attollens in auram, salsiores et graviore inferius relinquit. Quod vero marinæ aquæ fluvialibus crassiores sunt, ad sensum ipsum pate; quæ enim

ob grave onus fluvii vehi non possunt naves, a mari propter illius densitatem facile portantur.

131. *Quæ causa sit quare in mari quoque dulces aquæ reperiantur.*

Causa ob quam dulces etiam in mari aquæ reperiantur, sunt fluvii in illud defluentes. Sic in ora Gazæ vicina mare aquas dulces habet, quod Nili quædam ostia non procul inde in illud se exonerant. Dum enim vehementia et impetu fluvius devolvitur in mare, scaturitiones voluti quasdam facit, et aquam reddit dulcem. Memineris etiam hoc, quod ab omni magno fonte manat fluvius, et putei quoque fontibus ortum debent : atque alicubi ex profundo terræ loco aquæ scaturiunt : alibi vero e fontibus et scatebris in terræ summitate. At fluvii quidem et scatebræ aquas habent profluentes : putei vero stantes, neque enim promanant. Cæterum Aristoteles mare Erythræum extra Oceanum ponit, quoniam sinibus ipsi non jungitur. Est et locus eidem dictus *profundus* supra (10) Mæotin paludem, ubi cum multo spiritu aqua dulcissima propullulat.

132. *Quare aqua marina arbores non alantur.*

Non alit aqua marina arbores, quia se non facile insinuat radicibus, nec celeriter in trunco ramosque assurgit, utpote crassior graviorque ac terrestri natura : hoc enim inde demonstratur, quod facilius quam alia aqua fert sustinetque naves et urinatos. Dices et aliam causam, quod aqua marina exsiccet, cum arboribus non ariditate sed humore opus sit. Quod vero siccandi vim habet aqua marina, manifestum est quia juvat contra putrefactionem, quoniam aridas res reddit siccasse ; sed et corpora eorum qui in mari laverunt siccam et asperam superficiem habent. Adde et tertiam causam, quod aqua marina abundat pinguedine, at pinguedo poris arborum se insinuans fecundas esse non permittit.

133. *Quare oleo in mare effuso perspicua ejus aqua fiat et tranquilla.*

Quia marina aqua terreis et inæqualibus constans particulis traditur, laxaturque olei densitate, deinde recurrente illa ad suam naturam seseque componente sunt pori quidam et vacua intervalla, quæ oculis liquidam illam faciunt ac perspicuam, et spiritus lævi corpori allabens non turbat aquam jactare. Vel quod oleum æquabile maxime et pingue si aquæ marinæ affundatur, caliginosum in illa aerem dispellit, et lucidiorem facit ; tranquillitatem vero facit oleum, dum aquæ marinæ supernatat, nec permittit ex inferiore loco illam exsternare. Sunt et aliæ multæ harum rerum causæ, sed aliis accuratiores sunt quas attuli.

(10) In Græco est, *circa fluvium profundissimum*. Sed præ obscuriore illa interpretatione posui *Mæotin paludem*, respicit enim Psellus hæc Aristotelis

ταμίων ὑδάτων, δῆλον αἰσθησοί. Εἰ μὲν γὰρ τοῖς ποταμοῖς οὐ δύναται πλεῖν βαρὺν ἔχοντα φόρτον πλοῖα, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ βαστάζονται ἑλαφρῶς, διὰ τὴν αὐτῇ ὑποκειμένην παχύτητα.

ρλ'. Τίς ἡ αἰτία τοῦ ἐν τῇ θαλάσῃ γλυκὺ ὕδωρ εὐρίσκεισθαι.

Ἀτίον τοῦ εἶναι γλυκὺ ὕδωρ ἐν τῇ θαλάσῃ τὸ ποταμοῦς ρεῖν περὶ αὐτήν. Ὁ γοῦν ἐπὶ Γάζαν πλοῦς ὕδωρ ἔχει γλυκὺ, διὰ τὸ τινὰ στόμια τοῦ Νεῖλου ἔκείσε ἐμβάλλειν. Τῷ γὰρ βύμη καὶ τῇ ὀρμῇ ἐμβάλλειν ὁ ποταμὸς εἰς τὴν θάλασσαν, οἷον βρῦα τινὰ ποιεῖ, καὶ παρέχει ὕδωρ γλυκὺ. Καὶ τοῦτο δέ σοι ἰστέον, ὅτι ὁ μὲν ποταμὸς ἀπὸ πάσης μεγάλης πηγῆς ρεῖ, καὶ τὰ φρέατα δὲ ἀπὸ πηγῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, καὶ ὅπου μὲν ἀπὸ τοῦ βάρους τῆς γῆς ἐκδίδονται τὰ ὕδατα, ὅπου δὲ ἀπὸ πηγῶν καὶ κρηνῶν ἐπιπολῆς. Καὶ ποταμοὶ μὲν καὶ κρῆναι ῥευστὰ ἔχουσιν ὕδατα, τὰ δὲ φρέατα, στάσιμα, οὐ γὰρ ἐκρέουσιν. Ἐξῶθεν δὲ θαλάσσης ὁ Ἀριστοτέλης τὴν Ἐρυθρὰν λέγει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πέρασ. Τόπος δὲ ἐστὶ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν βαθύτατον, βαθὺς καλούμενος, ἐνθα ἀναδίδεται ὕδωρ γλυκύτερον μετὰ πολλοῦ πνεύματος.

ρλβ'. Διὰ τί τὸ θαλάττιον ὕδωρ οὐ τρέφει τὰ δένδρα.

Οὐ τρέφει τὰ δένδρα τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι οὐκ ἐνδύεται ταῖς ῥίζαις αὐτῶν, οὐδὲ ἀναφέρεται ταχέως εἰς τὸ στέλεχος καὶ τοὺς ἀκρέμονας διὰ τὸ παχὺ εἶναι, καὶ ὅτι ἐμβριθές ἐστὶ καὶ γεώδες. Τοῦτο δὲ ἀποδείκνυται ἀπὸ τοῦ μᾶλλον ἀνέχειν καὶ ὑπερῖδειν τὰ πλοῖα, καὶ τοὺς κολυμβῶντας. Εἰπέ καὶ ἄλλην αἰτίαν, ὅτι ξηραντικόν ἐστὶ τοῦτο τὸ ὕδωρ· δεῖ δὲ τοῖς δένδροις οὐ ξηρότητας, ἀλλ' ὑγρότητας. Ὅτι δὲ ξηραίνει τὸ θαλάττιον ὕδωρ, φανερόν καθέστηκεν ἀπὸ τοῦ βοηθεῖν πρὸς τὰς σήψεις, ἐξικμάζον ταῦτα καὶ ἀναξηραίνον, καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν λουσαμένων ἐν τῇ θαλάσῃ ξηρὰν ἔχει καὶ τραχεῖαν τὴν ἐπιφάνειαν. Εἰπέ καὶ ἄλλην αἰτίαν ὅτι πολλῆς ἡ θάλασσα μετέχει τῆς λιπαρότητας, τὸ δὲ λιπαρὸν, ἐμπίπτον τοῖς πόροις τῶν δένδρων, οὐκ ἐφ' ταῦτα καρπογονεῖν.

ρλγ'. Διὰ τί τῆς θαλάττης ἐλαίω καταβραιομένης γίνεται καταφάνεια καὶ γαλήνη.

Ὅτι τὴν θάλασσαν γεώδη καὶ ἀνώμαλον οὖσαν ἐξῶθεῖ καὶ διαστέλλει τὸ ἔλαιον τῇ πυκνότητι, εἴτα ἀνατρεχούσης εἰς αὐτὴν καὶ συστελλομένης γίνονται πόροι τινὲς, καὶ κενὰ διαλείμματα, μεταξὺ διαύγειαν ταῖς ὕψεσι διδόντας καὶ καταφάνειαν· καὶ τὸ πνεῦμα τῆς λειότητος ἀπολισθαίνειν οὐ ποιεῖ πλῆγην, οὐδὲ σάλον. Ἡ δὲ τὸ ἔλαιον ὀμαλώτατο, καὶ λιπαρώτατον ἐν, ἐπιχερόμενον τῇ θαλάσῃ, διασκίδνησι τὸν ἐν αὐτῇ ζοφερὸν ἄερα καὶ λαμπρότερον ἀπεργάζεται, γαλήνην δὲ ἐμποιεῖ ἐπιπλέον ἄνωθεν, καὶ οὐκ ἔων κάτωθεν αὐτὴν ἀναβράττεσθαι. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ περὶ τούτων αἰτίαι, ἀλλ' αἴγε εἰρημνεῖν τῶν ἄλλων εἰσι ἀκριβέστεραι.

NOTE.

lib. de Mundo cap. 4 : τὸ δὲ ὑπὲρ Κασπίαν βαθὺν ἔχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιώτιν λίμνην τόπον.

ρλδ'. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὕδωρ εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ A 134. *Quid sit causæ, quare si fulmine tangatur κεραυνός, ἅλας ἐξωθοῦσιν.*

Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὰς ἅλας ποιεῖ. Πήγνυται δὲ τοῦ κεραυνοῦ ἐμπεισόντος ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον ὕδωρ ἐξάγοντος. Ὅθεν τὸ μὲν λεπτὸν καὶ πότιμον ὕδωρ, οὐθ' ὑπὸ ἡλίου καιόμενον πήγνυται, οὐθ' ὑπὸ κεραυνοῦ, τὸ δὲ ἄλμυρον γὰρ ἀμφοτέρων τούτων πάσχει, καὶ μάλιστα ὑπὸ κεραυνοῦ. Θειωδὲς γὰρ ὂν τὸ κεραύνιον πῦρ ὕδωρ εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἐξατμίζει μὲν καὶ ἀναξηραίνει τὸ πότιμον, πήγνυσι δὲ τὸ γεωδὲς καὶ ἄλμυρον, ὅθεν ἄσηπτα μὲν οἱ κεραυνοὶ ποιοῦσι τὰ σώματα, ἄσηπτα δὲ οἱ ἅλας ἐκτετακμένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ὑγρότητος. Ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος τίθησιν τε καὶ ἀποδέχεται, καὶ οἱ κρείττονες τῶν Φυσικῶν.

ρλε'. Περὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ καλιβρίας.

Τὸ πέρασος τὸ Ἰωνικὸν ἐκ πολλῆς εὐρυχωρίας ἐν τῇ Εὐβοίᾳ στενοῦμενον, καὶ καθάπερ διὰ στομίου τινὸς εἰς τὸν Κρισσαῖον κόλπον ἐκχεόμενον ἐμμίχεται πρὸς τὴν Αἰγαίαν θάλατταν ἐπαιγόμενον ὑπὸ τοῦ τῆς Πελοποννήσου ἰσθμοῦ τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακόπτεται, προμηθεῖα κρείττονα, ὡς ἔοικεν, ἐπικλύσαι τὴν ἀντιθετὸν προβολῇ τοῦ αὐχένος ἀποτεριζόμενον, καὶ τούτου δὲ καλιβρίας, ὡς τὸ εἰκός, γινομένης. Καὶ περὶ τόνδε τὸν πορθμὸν πλέον ἢ κατὰ τὸν ἄλλον κόλπον θλιβομένου τοῦ ἐπιβρέοντος ἐπὶ τῷ ἀνατρέχοντι πολλαχῆς ἐμπίπτου τὸν βρασμὸν ποιεῖ τὸ ὕδωρ, καὶ κῶμα φλεγμῶν ἐγείρει πρὸς τῆς ἀντιτυπίας εἰς κλύδωνα κορυφοῦμενον.

ρλε'. Διὰ τί ὑπὸ τῶν ὑετίων ὑδάτων μᾶλλον ἢ τῶν ἐπιβρέτων τὰ δένδρα καὶ τὰ σπέρματα πέφυκε C τρέφεσθαι.

Διότι τῇ πληγῇ διεστῶσι τὴν γῆν καὶ ποροῦς ποιοῦσι καὶ διαδύονται εἰς τὴν ῥίζαν. Ἡ ἕπερ ἄληθεσιον, πρόσφατόν ἐστι καὶ νέον ὕδωρ τὸ ὑόμενον, ἔωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμανῶν, ἢ ὅτι τὸ ἀερῶδες ὕδωρ πνεύματι μεγυγμένον ὂν, ὀδηγεῖται καὶ ἀναπέμπεται ταχέως εἰς τὸ φυτὸν ὑπὸ λεπτότητος, διὸ καὶ πομφόλυγας ποιεῖ, διὰ τὴν τοῦ ἀέρος ἀνάμιξιν, ἢ ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ γενόμενον ἐν ἀέρι καὶ πνεύματι καθαρὸν καὶ ἀμιγῆς κάτσει. Τὰ δὲ πηγυρία καὶ τῇ γονῇ καὶ τοῖς τόποις ὁμοιούμενα δι' ὧν ἔξεισι, πολλῶν ἀναπίμπλονται ποιοτήτων. Ἡρόσθες καὶ ἄλλην αἰτίαν εὔσηπτόν ἐστι τὸ ὑέτιον ὕδωρ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐθραπτόν. Πᾶν δὲ ὕδωρ τὸ οὕτως ἔχον, τρέφει τὸ ὑποκαίμενον.

ρλε'. Διὰ τί τῶν ὄμβριων ὑδάτων εὐαρδέστερα τοῖς σπέρμασι τὰ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ὑδάτα.

Πνευματώδη εἰσι διὰ τὴν τοῦ ἀέρος ταραχὴν καὶ ἀνάμιξιν. Τὸ δὲ πνεῦμα τὴν ὑγρότητα κινεῖ μᾶλλον ἀναπέμπει καὶ ἀναδίδωσιν. Ἡ ὅτι βροντὰς μὲν καὶ ἀστραπὰς ποιεῖ τὸ θερμὸν ἐν τῷ ἀέρι πρὸς τὸ ψυχρὸν μαχόμενον διὸ καὶ χειμῶνος οὐδὲ μὴ βρονταί. Ἄραρος δὲ μάλιστα καὶ φθινοπώρου· ἢ δὲ θερμότης πίπτουσα τὸ ὑγρὸν προσφιλέσ ποιεῖ τοῖς βλαστάνουσι καὶ ὀφέλιμον. Τὰ μὲντοιγε ἑαρινὰ τῶν

Ex aqua marina coagulata fit sal. Coagulatur autem si fulmine tacta fuerit, idque dulcem atque potabilem aquam subduxerit. Nam tenera quidem ac potabilis aqua nec sole urente, nec fulmine incidente coagulatur; marina autem utroque modo, maximeque a fulmine. Ignis enim ejus sulfureus in mare delatus potabilem aquam absumit atque in vapores abigit, terram autem ac salinam coagulat, unde et corpora fulmine tacta incorruptibilia sunt, et salis ope a putredine conservantur, humore per illum exsiccat. Hanc 134 causam Aristoteles philosophus ponit probatque, et præstantiores quique physicorum.

B

135. De Euripo sive æstu Eubœico.

Ionum mare ex amplissima latitudine ad Eubœam in eulam angusto arcetatum freto ac veluti per ostium quoddam in Crissæum sinum se effundens miscetur mari Ægæo, isthmumque subit Peloponnesiacum, atque adeo divina, ut videtur, providentia, prohibetur ne ante se proruat et adversas terras ex angusto loco, quo velut muris inclusum et exaggeratum est, obruat fluctibus. Atque hæc verisimilis est æstus sive refluxus illius causa. Uti et apud istud fretum plus quam in reliquo sinu aquæ ardentur, itaque recurrentibus incidentes veluti effervescunt ac ebulliunt fluctusque faciunt, qui renitentibus undis allisi in æstum exaggerantur.

136. Quare arbores et semina lætius incrementum capiant a pluvialibus quam fluentibus aquis.

Quoniam pluviales aquæ, dum cadunt, diffundunt terram porosque et vias aperiunt, et in radicem se insinuant; aut quod verius, quia recenset nova aqua fluvialis est, cum illa ex lacubus sit vetus et a longo tempore. Vel quod pluvialis aqua aereis referta particulis et spiritum admistum habens pro subtilitate sua celeriter in plantam se immittit, unde et propter aerem intermistum bullas excitat. Aut quoniam pluvia aqua in aere et spiritu prognata, pura et sincera descendit, fontana autem refert suas origines assimilaturque locis per quæ transit, atque ita variis qualitatibus repletur. Adde et aliam rationem. Pluvia aqua facile putrescit atque ita facile D alteratur. Omnis autem aqua ita comparata nutrit subjectum in quod incidit.

137. Quare ex aquis pluviis illæ melius rigant quæ cum tonitru cadunt et fulgure.

Nempe spiritu plenæ sunt, concussu et admisto aere. Spiritus autem humorem magis movet impellitque ac distribuit. Aut quoniam calor frigori repugnans tonitrua facit et fulgura, quare et hieme nulla tonitrua, sed vere maxime et autumno. Calor autem accedens humorem plantis opportunum reddit atque utile. Atque vernæ aquæ seminibus ante æstatem maxime necessariæ sunt, unde regio-

nes in quibus veris tempore plurimum pluit, ut in Sicilia, multos et bonos ferunt fructus.

138. *De lacubus quibusdam.*

Mare quod vulgo vocatur Mortuum in Palæstina crassissimam omnium aquarum vehit et salissimam, ita ut quicquid in illam injiciatur supernatet nec submergatur. Omnes porro aquæ salis vel actu vel potestate calidæ sunt: potestate quidem ut Tyræ, actu vero ut quæ sunt Gabaris. Et apud Ombricos regio est limosa, in qua plurimus nascitur juncus et calamus, quem urentes regionis incolæ ac redigentes in cinerem, eumque cum aquis coquentes, salem concretum reperiunt. Sed et Sirbonis lacus salsus est, et quantum aquis inest crassitiei, tantum etiam salsedinis adesse solet, ita ut crassissimæ quæque salissimæ sint. Itaque et mare salsum est, utpote crassum, quoniam ipsi admiscuntur fuliginosi et crassissimi vapores.

139. *De fluviis.*

A monte Pannaryo in Asia oriuntur fluvii Bactrus, Choaspes et Araxes. Ex Caucasio monte Phasis multique et magni fluvii alii. Est porro Caucasus omnium montium versus Orientem æstivum et jugorum multitudine et altitudine maximus. Ex Pyrenæo, (11) est is mons in Celtica regione ad occidentem æquinoctialem nascitur Ister, qui per totam Europam profuit in Euxinum pontum. In ipso septentrione ultra extremam Scythiam montes sunt Riphæi, maximi altissimique. In Africa ex Æthiopicis montibus oriuntur fluvii Ægon, Neosis et Chremetes. Nilus ex monte Argyro, Acheloi origines a Pindo, Strymonis et Hebri a Scombro sunt, qui montes sunt in Græcia.

ταῖσιν ἕρως. Καὶ ὁ μὲν Ἀχελῷος ἐκ Πίνδου, ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἔβρος ἐκ τοῦ Σκόμβρου. Ὅρη δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἑλληνικὸν τόπον,

140. *De incremento Nili.*

Nilus originem habet ex summis Æthiopiæ et ultimis Africæ partibus, ubi clima Orientale desinit, incipitque merides. Intumescit Nilus æstivo tempore, non ut quibusdam persuasum est quod ab Etesis contra spirantibus aquæ illius repellantur, cum hi ipsi venti potius circa tropicum æstivum a septentrionali parte meridiem versus omnes nubes contrabant et propellant, donec in Zona torrida cumulatæ cum ulterius progredi inhihentur, copiosis pluviis erumpentibus Nilus turget concitaturque, neo alveo suo contineri se patitur. Tunc duloissimæ ad potum sunt Nili aquæ, utpote cælestibus aquis auctæ et maxime salubres; non amplius calidæ quidem uti initio, sed tamen adhuc ut ab tali initio, tepidæ.

ὕδατων ἀναγκαιότερα τοῖς σπέρμασι πρὸ τοῦ θέρους. Ὅθεν ἡ κλειστόν ὀρόμηνη τοῦ ἕαρος χώρα, καθάπερ ἐν Σικελίᾳ, πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καρποὺς ἀναδίδωσιν.

ρλγ'. Περὶ τινῶν λιμνῶν.

Ἡ μὲν καλουμένη παρὰ τοῖς πολλοῖς Νεακρὰ θάλασσα ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, παχυτάτη οὖσα, ἀλμυροτάτη ἐστὶ πάντων ὑδάτων, καὶ πᾶν τὸ ἐμβαλλόμενον ἐν αὐτῇ σῶμα ἀνωθεῖται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ οὐ γίνεται ὑποβρύχιον. Πᾶν δὲ ὕδωρ ἀλμυρὸν θερμὸν μὲν ἐστὶν ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ· δυνάμει μὲν ὡς τὰ ἐν Τύρῳ, ἐνεργείᾳ δὲ ὡς ἐν Γαβάρσι. Καὶ ἐν Ὀμβρικοῖς χώρα ἐστὶν ἰλυώδης, ἐν ἣ κάλαμοι καὶ σχοῖνοι γίνονται πλείστοι· τούτους καίοντες οἱ τῆς χώρας καὶ ἀποτεφροῦντες, καὶ τὴν τέφραν εἰς ὕδωρ ἀφύετες τὸ ἐπιπαγὲν ἄλας εὐρίσκουσι. Καὶ ἡ Σερβωνίτης δὲ λίμνη ἀλμυρὰ ἐστὶ· καὶ ὅσον ἂν ἐπιγίνεται ἢ τοῦ ὕδατος παχύτης, τοσοῦτον καὶ ἡ ἀλμυρότης, ὡς εἶναι τὸ παχυτάτον ἀλμυρότατον. Καὶ ἡ θάλασσα οὖν ἀλμυρὰ ἐστὶ, διότι παχέια, διὰ τὸ συμμαμῆχθαι αὐτῇ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν παχυτάτην οὖσαν.

ρλδ'. Περὶ ποταμῶν.

Ἀπὸ τοῦ Πανναρίου καλουμένου ἕρους τοῦ ὄντος ἐν τῇ Ἀσίᾳ βέουσι ποταμοὶ ὁ Βάκτρος καὶ ὁ Χοάσπη καὶ ὁ Ἀράξης. Ἐκ δὲ τοῦ Καυκάσου ἕρους ὁ Φάσις, ἄλλοι τε πολλοὶ βέουσι πολὺ καθὰ πλῆθος καὶ μέγεθος ὑπερβάλλοντες. Ὁ δὲ Καύκασος μέγιστον ἕρος τῶν πρὸς τὴν Ἑω τὴν θερινὴν καὶ πλῆθει καὶ ὕψει. Ἐκ δὲ τῆς Πυρίνης (τοῦτο δὲ ἐστὶν ἕρως πρὸς οὐσμήν τὴν ἰσημερινὴν, ἐν τῇ Καλιτικῇ) βέουσι δὲ τὸν Ἰστρος δι' ἄλης νῆς Εὐρώπης εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἐπὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἄρκτον ὑπὲρ τῆς ἐσχάτης Σκυθίας αἱ καλούμεναι Ῥίπται εἰσὶν· αἱ δὲ Ῥίπται ὑπερμεγέθη καὶ ὑψηλότατα. Περὶ δὲ τὴν Λιβύην ἐκ τῶν Αἰθιοπικῶν ὄρων, ὁ Αἰγῶν, καὶ ὁ Νήσις καὶ ὁ Χρεμέτης. Τοῦ δὲ Νείλου τὸ βεῦμα ἐκ τοῦ Ἀργυροῦ κα-

ρμ'. Περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως.

Ὁ Νεῖλος τὰς μὲν ἀρχὰς τῆς βύσεως, ἐκ τῶν ἄκρων μὲν τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων δὲ τῆς Λιβύης λαμβάνει, καθὸ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀποληγῶν ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν. Αὐξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ, ὡς τινες φήθησαν, πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀντικρυ πνεόντων ἀνακοπτόμενος, ἀλλ' αὐτῶν δὲ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν ἀπὸ τῶν ἀρκτέων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων καὶ ὠθούντων, ἕως ἐπὶ τὴν κελευμένην ζώνην συναίξωσι, καθ' ἣν τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακοπτόνται, καὶ τότε λάβρων δετῶν ῥήγνυμένω, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται. Διὸ πλεῖν τέ ἐστὶ γλυκύτατος, ἅτε ἐξ ἡμῶν οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θιγεῖν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκείθεν ἀρξάμενος.

NOTÆ.

(11) Abnobam dixisset cum Tacito, Avieno, Plinio et aliis. Sed videtur hic in Græco aliquid desiderari.

ρμα'. Διὰ τί μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας οὐκ ἀναδίδωσιν. 141. *Quare solus e fluvii Nilus auras non emittat.*

Μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι, διότι τῶν νεφῶν ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας παρὰ τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἄχρι μεσημβρίας ἐλαυνομένων, ἡ ἐμπεριεχομένη τοῦτου ἀτμὶς ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον πυρώδους, ἅπασα ἐξικμάζεται, κἀντεῦθεν ὑετοῦ πολλοῦ καταφερομένου ὁ Νεῖλος τῆς οἰκείας ὄχθης ἐξανιστάμενος γεωργεῖ τὰς ἀρούρας, καὶ εἰκότως αὔρας οὐκ ἀναδίδεται, τῆς ἀτμίδος πάσης ἐκτακείσης διὰ θερμότητα. Οὐδὲ ἦν ὁ Νεῖλος αὐξόμενος ἀπὸ χιόνος τηκομένης, ὡς τινες τῶν φυσικῶν φιλοσόφων ἐμήθησαν. Ὅθεν οὐδ' ἔστι αἰτία ἀληθεστέρα τῆς τοῦ ποταμοῦ ἀναδίσσεως, καὶ τοῦ μὴ αὔρας ἐξ αὐτοῦ ἀναδίδουσαι.

ρμβ'. Περὶ τῶν μεγίστων βασιλειῶν.

Πρώτη τῶν διωνομασμένων βασιλειῶν ἡ τῶν Ἀσσυρίων, μεθ' ἣν ἡ Μηδική, ἐκείνην τε καθελούσα καὶ μείζονα δυναστείαν περιβαλλομένη. Ἡέρσαι δὲ Μήδους καταγωνισάμενοι, τῆς μὲν Ἀσίας ὀλίγου δεῖν πάσης τελευτῶντες ἐκράτησαν· ἐπιχειρήσαντες δὲ καὶ τοῖς Εὐρωπαίοις ἔθνεσιν οὐ πολλὰ ὑπηγάγοντο. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ πλείονι διακοσίων ἐτῶν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς. Ἡ δὲ μακεδονικὴ δυναστεία τῆν Περσῶν ἀρχὴν καθελούσα ἄχρι δευτέρας ἢ τρίτης ἰσχυσε προελθεῖν γενεῆς. Ἡ δὲ Ῥωμαίων πόλις ἀπάσης μὲν ἀρχεῖ γῆς, ὅση μὴ ἀνέμδιατός ἐστιν, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκεῖται. Πάσης δὲ κρατεῖ θαλάττης, καὶ αὐτῆς τῆς ὠκεαντιδος, καὶ ὅση πλείσθαι ἀδύνατος,

ρμγ'. Περὶ χυμῶν.

Ἐν τῷ γένει ὄντων τῶν χυμῶν ἓνα μόνον τὸν ἀλμυρὸν ἐπ' οὐδενὸς καρποῦ ὀρώμενον γινόμενον· τὸν μὲν γὰρ πικρὸν χυμὸν ἡ ἑλαία φέρει, καὶ τὸν στρυφνὸν αἰ φοινικοβάλανοι, καὶ τὸν αὐστηρὸν αἰ ῥοαί, καὶ τὸν γλυκὺν τὸ μέλι, καὶ τὸν ὀξὺν τῶν μήλων ἓνια, καὶ τὸν δριμύν πολλὰ τῶν σπερμάτων καὶ τῶν ῥιζῶν· ὁ δὲ ἀλμυρὸς χυμὸς ἀπ' οὐδενὸς γίνεσθαι. Διότι ἡ θάλασσα διηθουμένη διὰ φυτοῦ τὸ ἀλμυρὸν ἀποβάλλει· γεῶδες γὰρ καὶ παχυμερές ἐστὶ, καὶ ἐν ἐκάστῳ τῶν φυτῶν τὸ ἀλμυρὸν ὕδωρ καὶ θιλάτιον ἀλλοιοῦμενον, τὴν μὲν ἀλμυρότητα ἀποτίθεται, ἑτέραν δὲ μεταλαμβάνει ποιότητα. Ἄτε γὰρ παχύτατον ὄν τὸ ἀλμυρὸν οὐ δύναται ἀπὸ τῶν ῥιζῶν εἰς τοὺς κλάδους μεταωρίζεσθαι, εἰ μὴ σὺν τῇ ἀλμυρότητι ἀποβαλῆ καὶ τὴν βαρύτητα.

ρμδ'. Διὰ τί παραβάλλουσιν ἄλας οἱ νομαῖς τοῖς θρέμμασιν.

Διότι τὴν ὄρεξιν ἡ δριμύτης ἐκκαλεῖται, καὶ τοὺς πόρους ἀναστομοῦσα, ὧδε ποιεῖ τῇ τροφῇ πρὸς ἀνάδοσιν. Ἡ μᾶλλον ὑγείας ἕνεκα τὸν ἄλα διδάσκει τοῖς βοσκήμασι. Νοσεῖ γὰρ τὰ θρέμματα πιαινόμενα, τῇ δὲ πιμελῇ τήκουσιν οἱ ἄλας καὶ διαχέουσιν· ἡ γὰρ κολλῶσα καὶ συνδέουσα τὸ δέρμα πιμελή, λεπτή καὶ ἀσθενῆς ὑπὸ δριμύτητος γίνεσθαι, καὶ τὸ αἷμα δὲ τῶν τῶ ἀλας διαλειχόντων, λεπτύνεται. Καὶ τὰ

Solus e fluvii Nilus auras non emittit, quoniam in nubibus ab Æthiopia usque per etasias meridiem versus propulsis vapores omnes a caloribus illius loci abusumuntur, atque exinde pluviis multis cadentibus Nilus ripas suas egressus agros fecundat, nec mirum est quod auras emittit nullas, vaporibus omnibus a calore jam consumptis. Neque vero, quod philosophis quibusdam persuasum est, a nivibus liquefactis augetur et incrementum capit Nilus, neque verior illa causa est aurarum nullarum a Nilo emitti solitarum, quam incrementi.

142. *De regnis maximis.*

Primum celebrium regnorum fuit Assyrium, inde Medicum quod superius illud evexit, et majus imperium sibi comparavit. Persæ inde Medos debellarunt, et Asia propemodum tota subjugata, conati sunt Europæas etiam nationes oppugnare, paucas tamen subegerunt, principatumque tenuerunt non multo majore quam ducentorum annorum spatio. Macedonum imperium Persas principatu dejecit, et ad secundam vel tertiam vix productum est generationem. Urbs Roma omni terræ, qua non inaccessa est, et ab hominibus incolitur, imperat, et toti mari atque oceano, etiam qua navigabilis esse desinit.

143. *De saporibus.*

Ex saporum variis generibus solum salsum in nullo fructu generari observamus, amarum enim oliva fert, astringentem glans unguentaria (12), acerbum malum punicum, dulcem mel, acidum poma quædam, mordicantem multa semina, multæque radices. Salsus vero humor in nullo reperitur. Quare et aqua marina quando plantam subit alitque, salsedinem relinquit quæ terræ et crassæ naturæ est, et in qualibet planta aquæ salsæ et marinæ naturam mutant, salsedinemque deponunt et aliam indolem induunt. Quatenus enim salsum crassis valde constat particulis, non potest per radices in ramos attolli, nisi salsedinem gravitatemque abjiciat.

144. *Quare pastores pecoribus salem præbeant.*

Quoniam acor appetitum excitat, porosque aperit, quod facit ad meliorem digestionem. Vel potius valetudinis causa dant salem pecoribus, quæ pinguedine quandoque laborant, sal autem absument et digerit. Pinguedo enim quæ pellem constipaverat et adduxerat, ab acore illo tenuatur, et minuitur, et sanguis pecudum salem lambere jussarum redditur subtilior. Etiam ad generandum aptiores et

NOTÆ.

(12) Phœnicobalanum Græci recentiores ponunt pro myrobalano, cui fructus στρυφῶν sive στρυ-

φῶν esse testatur Aristoteles lib. i, De plantis. Vide Jo. Bedæum a Stapel ad Theophrastum p. 97.

congressus appetentiores exinde fiunt pecudes, uti canes salsamento vorato libenter imprægnantur. Sed et poeta divinum salem appellat cum ait :

Aspersitque salem divinum...

Divinam enim virtutem sortitus est, quod cadavera mortuorum a putredine, quam passuræ erant, immunia conservat.

145. *Quare polypus mutat colorem, prout saxis adhæserit.*

Constat hoc animal si strepitum aliquem senserit, aut peli se conjecerit, mutari præ timore et colorem alium induere. Assimilat autem se saxorum coloribus, quibus adhæret. Nimirum ab omnibus corporibus ut ære, ferro, lapidibus, effluvia quædam egrediuntur. Cum itaque polypi corpus poros effluvis a rebus illis emanantibus congruentes habeat, colores earum asciscit, suumque iisdem permutat. Quando igitur timet polypus, movet et convertit se, corpusque veluti colligit ac constringit, ut adeo propinquarum rerum effluvia in summitate facile excoipiat contineatque. Neque vero polypus neque chamæleon ad alba prope posita mutatur, ineptos enim ad alborem poros habet, aliis vero coloribus congruentes.

146. *Quare planta pedis anterioris in urso suavissima est in cibum.*

Quidquid probe coctum ac digestum, idem suave est; bene coctum autem est quod in primis incaluit; incalescit autem maxime quod maxime agitur et exeroctur, ut pedis anterioris planta, qua ursus et incedit et tanquam manu utitur, qua res oblatas arripit. Unde et volucrum animalium suavissimæ et ad nutriendum aptissimæ partes sunt quas movent maxime, ut alæ, hisce enim aerem movent ac trajiciunt, cætera autem membra non similiter bene nutriunt. Similiter exercitationes corporis bonum ejus habitum promovent, utpote quibus moventur, coquuntur et tenuantur humores. Neque corporibus tantum, sed animis etiam utilitatem afferunt exercitationes in disciplinis et artibus. Atque secundum Hippocratem motio quandoque interposita corpus confirmat, ignavia corrumpit.

147. *Quare Dorii malum graminis proventum exoptant.*

Graminis mala messis contingit plurima cadente pluvia. Cum enim viride illud pluvia permadens demelitur, facile corrumpitur. At pluviam frumentum ante æstatem rigantes illud juvant adversus calidas auras et ab austro spirantes, quæ non permittunt fructum in arista condemnari, sed calore suo soliditatem ejus impediunt dissipantque, nisi terra irrigata humor aristam refrigerans atque mæfaciens accesserit. Quandoquidem igitur propter pluvias mala fit messis graminis, utpote quod per illas putrescit ac perditur, frumento autem eadem

Α βοσκήματα δὲ γονιμώτερα καὶ πρόθυμα πρὸς τὰς συνουσίας ἐντεῦθεν καθίστανται, καὶ αἱ κύνες δὲ ταχέως κύουσι, τάριχον ἐπεσθίουσαι. Τὸ δὲ ἄλλας θεῖον ὁ ποιητῆς εἶρηκεν ἐν οἷς λέγει·

πάσσε δ' ἄλλος θεῖου.

Διότι θεῖαν κέκτηται δύναμιν, τὰ νεκρὰ τῶν σωματῶν εὐσηπτα, ἄσηπτα ἐργαζόμενον.

ρμδ'. Διατὶ τὴν χροάν ὁ πολύπους ἐξαλλάττει αἷς ἐν πέτραις προσομιλήσῃ.

Δηλόν ἐστι τὸ ζῶον καὶ ὅταν ἢ ψόφον τινὰ αἰσθηταί, ἢ θηραθῆναι ὑποπίεση, τρέπεται ὑπὸ δειλαίας καὶ μεταβάλλεται. Ὁμοιοῦται δὲ ταῖς χροαῖς τῶν πετρῶν, αἷς ἐγκάθηται· διότι ἀπὸ πάντων σωματῶν καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ λίθου ἀπόβροχαι τινες φέρονται. Συμμέτρως οὖν οἱ πόροι τοῦ σώματος τῶν πολυπόδων πρὸς τὰ παρὰ τῶν σωματῶν πεμπόμενα βεύματα ἔχοντες, τὴν τε χροάν αὐτῶν ἴσχυοσι, καὶ μεταβάλλουσι πρὸς αὐτήν. Ὅταν οὖν δεισῇ περιτρεπόμενος ὁ πολύπους οἶον ἔσφιξε τὸ σῶμα καὶ συνέδησεν, ὥστε προσδέχεσθαι καὶ στέγειν ἐπιπολήεις τὰς τῶν ἐγγύς ἀποβροχίας. Οὕτε δὲ ὁ πολύπους, οὔτε ὁ χαμαιλέων πρὸς τὸ λευκὸν ἀλλοιοῦνται, διότι ἀσυμμέτρως ἔχουσι τοὺς πόρους πρὸς τὴν τοιαύτην χροαίαν· πρὸς δὲ τὰς ἄλλας ἐπιτηδεῖως.

ρμε'. Διατὶ τῆς ἄρκτου ἡ παλάμη τῆς χειρὸς φαγεῖν γλυκυτάτη.

Διότι πᾶν τὸ εὐπεπτον, ἡδιστον· εὐπεπτον δὲ τὸ θερμαινόμενον· θερμαίνεται δὲ τὸ μάλιστα γυμναζόμενον, [οἶον ἡ τῆς ἄρκτου τῆς χειρὸς παλάμη]. Καὶ γὰρ ὡς ποδὶ αὐτῆι χρῆται βαδίζουσα, καὶ ὡς χειρὶ ἀντιλαμβάνομένη τοῦ προστυχόντος. Ὅθεν καὶ τῶν πτηνῶν ζῶων ἡδιστα καὶ εὐτροφὰ ἐστὶ τὰ κινητικώτατα μᾶλλον, ὅποιά ἐστιν αὐτοῖς τὰ πτερύγια. Τούτοις γὰρ τὸν ἀέρα κινεῖ καὶ διαπερᾷ. Τὰ δ' ἄλλα μέρη οὐχ ὅμοια τούτοις πρὸς εὐτροφίαν ἔχουσι. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ γυμνάσια εὐξίαν αὐτοῖς σώμασι δίδωσι κινεῖν καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς χυμοὺς πέπτοντα καὶ ἀπολεπτόντα. Οὐ μὲχρι δὲ σωματῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ψυχὰς τὰ ἐν τοῖς μαθήμασι γυμνάσια ὠφέλιαν ἐμποιεῖ. Καὶ κίνησις μὲν μετεζωτέρη κατὰ τὸν Ἴπποκράτην, κρατύνει τὸ σῶμα, ἀργία δὲ τήκει.

ρμζ'. Διατὶ Δωριεῖς εὐχονται κακὴν χόρτον συγκομιδὴν.

Κακὸς συγκομιζέται χόρτος βροχὴν ὅτι πλείστην εσχόμενος. Χλωρὸς γὰρ θεριζόμενος σήπεται ταχὺ διάβροχος γεγονώς. Ὑόμενος δὲ πρὸ τοῦ θέρους ὁ σίτος βοηθεῖται πρὸς τὰ θερμὰ καὶ νότια πνεύματα. Ταῦτα γὰρ οὐκ ἐξ πικνωθῆναι συνεσταμένον τὸν καρπὸν ἐν τῷ στάχυν· ἀλλ' ἐξέστησε καὶ διαχείει τῆ θερμότητι τὴν πῆξιν, ἢν μὴ βεβρωγμένης τῆς γῆς ἢ ὑγρότης παραβρεῖ ψύχουσα καὶ νοτίζουσα τὸν στάχυν. Διότι οὖν ἡ κακὴ τοῦ χόρτου συγκομιδὴ διὰ τὴν βροχὴν γίνεται, σήπουσαν τοῦτον καὶ ἀφανίζουσαν· ὁ δὲ ὕπερ ὠφέλιμός ἐστι τῷ σίτῳ πρὸ τοῦ θέρους

* *Iliad*. I, 214.

γινόμενος, ἐξυγραίνει γὰρ αὐτῶν καὶ οὐκ ἔξ̄ παρὰ τῶν Ἀ θερμῶν πνευμάτων θερμαίνεσθαι τε καὶ φλέγεσθαι, διὰ ταῦτα εὐχονται τοῖς δωροῖς κακὴν χόρτου συγκομιδὴν.

ρμγ'. Διατί ἡ ἄρκτος οὐκ ἐσθίει τὰ δίκτυα ὅταν ἀλίσκηται.

Λύκοι μὲν καὶ ἄρνες καὶ τ' ἄλλα τῶν θηρίων διαμάσσεται τὰ δίκτυα, ὅταν ἐν τούτοις γένηται. Ἡ δὲ ἄρκτος τοὺς ὀδόντας ἔχουσα εἴσω τοῦ στόματος ἤκιστα πρὸς τὰ λίνια ἐκνεῖται. Παραπέμπει γὰρ τὰ χεῖλη διὰ πάχος καὶ μέγεθος, ἢ μᾶλλον ἰσχύουσα ταῖς χερσὶ διασπᾶ τὸν βρόχον, καὶ ταῖς μὴν χερσὶ διασπᾶ τὸ λίνον, τῷ δὲ στόματι ἀμύνεται τοὺς διώκοντας· ἢ ὅτι αἱ περικυλινδύσεις μάλιστα βοήθουσι αὐτῇ πρὸς τὴν ἀποφυγὴν διασπῶσαι τὸ δίκτυον καὶ ῥηγνύουσαι, ὅθεν πολλάκις περικυλιόμενη τοῖς βρόχοις διαιρεῖ τούτους καὶ τέμνει, εἶτα βῆδῶς ἐκκυβιστᾶ καὶ σώζεται. Πολλῶν οὖν αὐτῇ ὄντων ἀμυντηρίων καὶ ἀφορμῶν εἰς διαφυγὴν, τοῖς μάλιστα ἰσχυροτέροις χρῆται, καὶ διολισθαίνει τοῦ βρόχου ὅφ' οὗ κατέχεται.

ρμδ'. Διατί ἡ τευθὶς φαινομένη, σημεῖον χειμῶνος ἐστί.

Ἡ τευθὶς ἰχθύδιόν ἐστι λεῖον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σαρκὸς, ὅθεν καὶ μαλάχιον ὠνόμασται. Ψιλότατον γὰρ ἔν καὶ μῆτε ὀστράκω συγκαλυπτόμενον, μῆτε δερματι περιεχόμενον, μῆτε λεπίδι σκεπόμενον, μετὰ τῶν μαλαχίων τετάχεται. Γυμνὸν οὖν παντὶ καὶ ἀσκεπὲς ἔν προαισθάνεται δι' εὐπάθειαν τοῦ χειμῶνος. ὅθεν ἐβάλλεται φεύγουσα τὸ ψύχος καὶ τὴν ἐν βῆθει παραχρῆν τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος ἀνανήχεται. Ὅταν οὖν τὸ ἰχθύδιον τοῦτο θεάσωνται οἱ θαλαττοῦργοι τῇ θαλάσῃ νηρόμενον, χειμῶνα τεκμαίρονται, ὥσπερ ὅταν ἴδωσι τὸν πολύποδα τῆς πέτρας περιεχόμενον, ἀνέμων σημεῖονταί φεραν. Ἐγκατέσπειρον γὰρ ὁ θεὸς τοῖς ζώοις δυνάμεις προγνωστικὰς, δι' ὧν τὰ σωτήρια διώκουσι καὶ τὰ λυπηρὰ διαφεύγουσι.

ρνε'. Διατί τὸν μὲν σῖτον ἐν πηλώδει φυτεύομεν γῆ, τὴν δὲ κριθὴν ἐν καταξήρῳ.

Ὁ σῖτος πικρὸς ὅτι καὶ ξυλώδης, χαύνη δὲ καὶ εὐδιάσηπτος ἢ κριθή. Ὅθεν ἐκεῖνος μὲν μαλαττόμενος καὶ χυλούμενος ὑπὸ τοῦ ὕγρου μάλιστα φύεται. Τῆ δὲ κριθῇ διὰ μανότητά σύμφορον ἐστὶ τὸ ξηρότερον, ὅθεν πυροφόρος μὲν ἢ πίων καὶ βαθύγεις ἄρουρα, κριθοφόρος δὲ ἢ λεπτόγεις. Διότι τῶν σπερμάτων τὰ ἰσχυρὰ πλείονος τροφῆς δεῖται, τὰ δὲ ἀσθενῆ λεπτοτέρας καὶ ἐλαφρῆς. Ἀσθενέστερον δὲ ἢ κριθή καὶ μανότερον, ὅθεν οὐ φέρει τὴν πολλὴν τροφήν καὶ βαρεῖαν, Ἐκάστῳ γὰρ βλαστῆματι καὶ ἐκάστῳ φυομένῳ χόρτῳ ἢ σπέρματι κατάλληλον χρῆ τὴν ὑποκειμένην παρασκευάζεσθαι γῆν, ὅπως ᾗ χαίρει ἕκαστον, τούτῳ τρεφόμενον αὐξήται. Χαίρει δὲ τὰ μὲν τοῖς ξηροῖς, τὰ δὲ τοῖς ὑγροῖς, τὰ δὲ τοῖς θερμοῖς.

ρνεα'. Διατί ἡ ἄμπλος οἶνον φαινομένη μάλιστα τῷ ἔξ̄ αὐτῆς, ἀναξηραίνεται.

Ὅτι ὁ ἄρκτος στυπτικὴν ἔχων φύσιν ἐνδύεται

ante ætatem cadentes conducunt, siquidem illud humectant, nec permittunt illud a calidioribus ventis æstu affici et uri, hinc Dorii malum graminis proventum exoptant.

148. *Quare ursæ non arrodit retia quando capitur.*

Lupi et agni aliæque bestię arrodunt retia quando illis constrictas se sentiunt. Ursa vero dentes interius in faucibus habens minus illis valet adversus linum, quod labiis propter illorum crassitiam et magnitudinem patitur excidere : aut vero quoniam magis valet anterioribus pedibus, illis laqueos dirumpit, atque adeo retia quoque, et ore defendit se adversus persequentes : aut quia volutiones ursam maxime juvant ut evadere possit, discindendo atque dirumpendo rete, sæpe enim cum eo se circumvolvens id laxat ac refringit, ac deinde facile prosilit atque se tuetur. Itaque cum multa habeat quibus se possit defendere, multaque ad effugiendum auxilia, robustissimis utitur, laqueumque quo tenetur ligata, perrumpit.

149. *Quare loligo super aquis visa signum sit tempestatis.*

Loligo pisciculus est superficiei corporis lævis, unde et μαλάχιον a mollitie appellatur; nudus enim nec munitus, testa, nec cute indutus, nec squama contactus, mollibus accensetur. Nudus itaque et minime tectus adeo cum sit, facile afficitur præsentitque tempestatem, unde prosilit ut frigus et maris turbationem quæ in fundo est effugiat, et in summa aqua pronatat. Quando igitur hunc pisciculum nautæ vel piscatores mari supernatantem vident, tempestatem præsagiunt, uti ventorum imminentium signum est, si polypodem animadverterint petræ adhærentem. Inseminavit enim Deus animalibus facultatem ejusmodi prænotricem, cujus ope profutura prosequuntur, et quæ nocere possunt fugiunt.

150. *Quare frumentum in lutoso, hordeum in arido conserimus solo.*

Quoniam frumenti planta amara ac surculosa est, hordei autem laxa et fungosa quæque facile corrumpitur, unde illud ab humido emollitum succoque impletum optime crescit, hordeo autem quia laxiore natura est, magis conducit terra siccior : unde et pinguis ac profundus ager bonum profert frumentum, tenuis hordeum. Semina robusta copiosiore nutrimento indigent, infirmiora tenuiore ac levior. Est autem hordeum longe infirmius rariusque, unde non fert nutrimentum grave ac multum. Cuius enim plantæ herbæ nascenti ac semini congruentem terram subijcere atque aptare oportet, ut qua quodlibet gaudet, in hac alatur et adolescat, prout alia sicco, humido alia, alia calido delectatur solo.

151. *Quare vitis vino irrigata, maxime quod ipsa edidit, exarescat.*

Quoniam merum vi sua styptica sive contra-

hente insinuat se radioibus, porosque constipando ac condensando non sinit aquam ut planta floreat crescatque, penetrare. Facilius vero imbibit vitis vinum quod ex ipsa profectum est, si illi iterum affundatur. Etsi enim sensu destituitur planta, ac nec appetitu nec phantasia movetur, tamen natura fertur ad succum sibi familiarem, et ab eo facilius constipatur. Cæterum nihil verius, quam multa in physicis esse quæ difficulter explicari et quorum rationes conjecturis non facile attingi possunt, ejusmodi profunda cognitione tantisper dilata, satis nobis esse debet si verisimile aliquid afferatur. Idem aperte proficitur Plato in Timæo, atque ideo Nec ego, inquit, qui loquor, nec vos qui me auditis humani aliquid a nobis alienum putare debemus.

152. *Quare rosæ lætius florent fœtentibus plantis juxta nascentibus.*

Non rosæ solum, sed et lilia et quæcunque suavi odore præstant, juxta nascentibus allio et cæpīs fragrantiora fiunt. Siquidem quidquid adhuc in illis supererat acre atque ingratum, natura sua fertur ad illa acerrimi odoris semina, sic ut reliquum deinde sit fragrantissimum amœnissimumque. Sed et ruta sub fico plantata fit quam prius erat acrior, nam quod in fico erat graveolentius, in rutam transfertur. Etiam in ficis prope caprificos plantatis suaviores fici nascuntur, siquidem homogenea ac similis generis quæ sunt, per naturam feruntur ac trahuntur ad similia, quidquid itaque in fico erat acre, in caprificum transit, atque adeo sinceram ei servat dulcedinem.

153. *Quare aprorum lacrymæ dulces, cervorum sicut salsæ.*

Hoc et calore et frigiditate contingit. Cervus enim frigidæ naturæ est, unde et timidus semperque fugiens, nec qui unquam alios persequitur. At aper calida temperatura, unde calor oculis ejus insidens lacrymas coquit et dulces reddit, sed in cervis frigus cum mutare illarum naturam non possit, relinquit salsas crudasque. Nihil sane est in natura quod causam suam non habet, licet multa captum nostrum effugiant. Itaque oportet, veriore causam semper inquirere, tamen contentum esse etiam verisimilibus, quod et Plato in Phædone facere jubet, non ea modo quæ refelli nullo modo possunt amplectens, sed ea quæ difficulter possunt confutari.

154. *Quare silices et plumbi laminæ aquæ impositæ illam frigidiorē reddant.*

Hanc quæstionem Aristoteles in problematis cum instituisset expendere, insolutam reliquit, est enim ex difficillimis. Nimirum vero cum aer extrinsecus allabens aquam reddit frigidam, id magis etiam efficere valet cum in lapides et plumbi laminas impingitur: densitate enim sua excipiunt illud atque in aquam iterum remittunt, ut per totam illam validius frigus pervadat, unde nihil mirum quod silices plumbique laminæ aquæ injectæ illam refri-

ταῖς ῥίζαις, καὶ τοὺς πόρους συναγαγῶν καὶ πυκνώσας οὐκ ἐξ διέναι τὸ ὕδωρ, ὥστε τὸ φυτὸν εὐθαλεῖν καὶ βλαστάνειν. Ῥῥον δὲ ἡ ἀμπελος δέχεται τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπὸν, εἰς αὐτὴν ἐπανιόν. Εἰ γὰρ καὶ ἀναίσθητον τὸ φυτὸν, καὶ οὔτε ὄρμη οὔτε φαντασίᾳ διοικούμενον, ἀλλὰ φύσει πρὸς τὸν οἰκίον χυμὸν τρεπομένη, παρ' αὐτοῦ μᾶλλον ὑπομένει τὴν πύκνωσιν. Εἰσὶν οὖν ὡς ἀληθὲς τὰ πλείω τῶν φυσιολογουμένων δύσφραστα καὶ δυσείκαστα, καὶ δεῖ τὸ μὲν βάθος ἀπογινώσκειν τῆς διαγνώσεως δέχεσθαι δὲ τὸ διδόμενον ἂν ἔχει τὸ πιθανόν. Τοῦτο καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ βεβῆ, ὡς Ἐγὼ τε ὁ λέγων ὁμοίως τε οἱ ἀκούοντες φύσιν ἀνθρωπίνην ἔχομεν.

B ῥβ'. Διατί τὰ ῥόδα μᾶλλον ἀνθεῖ δυσωδῶν τινῶν παραφυομένων αὐτοῖς.

Οὐ τὰ ῥόδα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴα καὶ πάντα ὅσα ἔχει ἡδεῖαν ἀποφορᾶν, ὅταν σκόροδα καὶ κρόμμυα τοῦτοις παραφύεται, εὐωδέστερα γίνεται. Διότι πᾶν εἴ τι δριμύ καὶ δύσοδον ἐν τοῦτοις ἦ, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φυσικῶς ἀποβρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλιμπανόμενον εὐωδέστατον καὶ ὀσφραντικώτατον. Καὶ τὸ πῆγανον δὲ ὑπὸ τῆ συκῆ φυτευόμενον δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται; μεταπίθεται γὰρ εἰς φυτὸν τὸ ἐν τῆ συκῆ βαρύσμον. Καὶ τῶν συκαῖς δὲ ἀγρίαις παραφυτευομένων συκῶν βελτίω τὰ σύκα γίνονται. Ὀλικῆς γὰρ ἐκάστῃ καὶ φορᾶς πρὸς τὰ σύμφυλα καὶ ὅμοια γινομένης, ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ γλυκαίᾳ συκῆ δριμύ, εἰς τὴν ἀγρίαν μεταβαίνει συκῆν, καὶ ἀμικτον τὴν τοῦ σύκου διαφυλάττει γλυκύτητα.

C ῥγ'. Δια τίνα αἰτίαν τὸ τῶν ἀγρίων συῶν δάκρυ ἡδὺ, τὸ δὲ τῶν ἐλάφων ἀλμυρόν.

Τοῦτο διὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα γίνεται. Ὁ μὲν γὰρ ἔλαφος ψυχρὸς, ὅθεν καὶ δειλὸς καὶ φεύγων αἰεῖ, διώκων δὲ οὐδέποτε. Ὁ δὲ χοῖρος θερμὸς, ἔνθεν τοι τὸ μὲν θερμὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν συῶν ἐγκαθήμενον πέπτει τοῦτοις τὸ δάκρυον, καὶ γλυκὺ ἀπρηγάζεται. Τὸ δὲ ψυχρὸν μεταβαλεῖν τοῦτο τοῖς ἐλάφοις μὴ ἐξιχύον, ἀλμυρὸν τοῦτο καὶ φαῦλον ἐᾷ. Οὐδὲν γὰρ τῶν πάντων ἀνάτιον, εἰ καὶ πολλὰ τὴν ἡμετέραν διεφεύγει κατάληψιν. Δεῖ δὲ αἰεὶ μὴν τὰς ἀληθεστέραις θεωρεῖν τῶν αἰτιῶν, ἀλλὰ καὶ ταῖς πιθανωτέραις ἀρκεῖσθαι, ἐπεὶ καὶ τοῦτο Πλάτων παρακαλεῖται ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ Φαίδονι, οὐτὰ ἀνέλεγκτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσίλεγκτα προσδεχόμενος.

ῥδ'. Δια τίνα αἰτίαν χάλικες καὶ μολιβίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιοῦσι,

Τοῦτο τὸ ζήτημα ἐν προβλήμασι Ἀριστοτέλης ἐπιχειρήσας θεωρῆσαι οὐκ ἐπιλύσατο, ἔστι γὰρ ἐν τοῖς μέγιστα δυσθεωρήτοις. Εἰ γὰρ καὶ ὁ ἀήρ παρὰ φύσιν τὸ ὕδωρ ἐξώθεν ἐμπέπτω, οὕτω δὲ μᾶλλον ἰσχύει πρὸς τοὺς λίθους καὶ τὰς μολιβίδας ἀπειρόδωμος. Στέγουσι γὰρ αὐτὸν τῆ πυκνότητι καὶ ἀνακυκλῶσι εἰς τὸ ὕδωρ, ὥστε δι' ἄλλου ἰσχυρὰν γίνεσθαι τὴν περίψυξιν, καινὸν οὐδέτερον ἂν τὰ τῶν χαλίκων λιθίδια καὶ αἱ μολιβίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρὰν

ποιούσα τὸ ὕδωρ. Διὸ καὶ χειμῶνος οἱ ποταμοὶ ψυχρότεροι τῆς θαλάττης γίνονται· ἰσχύει γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ ψυχρὸς ἀήρ ἀνακλωμένος, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ διὰ βάθος ἐκλύεται πρὸς μηδὲν ἀντιρείδων. Ἄλλως τε καὶ ὁ μόλιθος τῶν φουσι ψυχρῶν ἐστίν, οἳ τε χάλικας τῆ πυκνότητι τὸ ψυχρὸν διὰ βάθος ποιοῦσιν.

ρνε'. Διὰ τίνα αἰτίαν ἀχύροις καὶ ἱματίοις ἡ χιτὼν διαφυλάσσεται.

Θαυμαστὸν δοκεῖ εἰ τὰ θερμώτατα ἄχυρον καὶ ἱμάτιον συνεκτικὰ τῶν ψυχροτάτων ἐστίν. Οὐκ ἔχει δὲ οὕτως, ἀλλ' εἰ αὐτὸς παραλογιζόμενος. Οὐ γὰρ φύσει θερμὸν τὸ ἱμάτιον, καὶ γὰρ ὁ χιτῶν ψυχρὸς ἡμῖν προσπίπτει τὸ πρῶτον ἐνδουσαμένοις, εἶτα μὲντοι θερμαίνει τῆς ἀφ' ἡμῶν θερμότητος ἐμπιπλάσμενος, καὶ ἅμα περιστέλλων καὶ τὸν ἔξω ἀέρα τοῦ σώματος. Ὡσπερ οὖν ἡμᾶς θερμαινόμενον θερμαίνει τὸ ἱμάτιον, οὕτω ψυχόμενον τὴν χιτῶνα περιψύχει. Ψύχεται δὲ ὑπ' ἀφίεσης πνεῦμα λεπτόν τούτου γὰρ συνέχει τὴν πῆξιν αὐτῆς ἐγκατακακισμένον. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ πνεύματος ὕδωρ οὔσα βεῖ καὶ διατρίβεται καὶ ἀπυκνῶται τὸ λευκόν, ὅπερ ἡ τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀνάμειξις ἀφρώδης γενομένην κρεῖττε, καὶ τὸ ἄχυρον διὰ κούφότητα μαλακῶς περιπίπτει οὐ θρύπτει τὸν πάγον.

palea, quoniam perlevis est, modèster nivibus incumbens, consistens ejus gelu non dissolvit, sed integram relinquit.

ρνε'. Τί ἐστὶ βούλιμος.

Βούλιμος λέγεται ὁ μέγας λιμὸς οἷον πούλιμός τις, τοῦτ' ἐστὶ πολὺς λιμὸς. Βουλιμῶσι δὲ οἱ διὰ χιόνος μάλιστα πολὺ βαδίζοντες. Πάσχουσι δὲ τοῦτο καὶ ἵπποι καὶ ἡμίονοι, καὶ μάλιστα ὅταν ἰσχυρὰς καὶ μῆλα κομίζωσιν. Ὁ δὲ θαυμασιώτατόν ἐστιν, οὐκ ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ κτήνη ἀναβιβάνουσιν ἔρτος πάντων ἐδωδίων μάλιστα, ὥστε κἂν ἐλάχιστον ἐν φάγῳσιν, εὐθὺς ἴστανται καὶ βαδίζουσι, περιψύχεται γὰρ ἰσχυρῶς καὶ πυκνοῦται τὰ σώματα τῶν βαδίζόντων διὰ χιόνος, κἀντεῦθεν τὸ θερμὸν ἔσωθεν ἀντιπεριστάμενον ἀναλίσκει τὴν τροφήν, εἶτα ἐπιλειπούσης αὐτῆς ὥσπερ τὸ πῦρ ἀπομαρναίεσθαι. Διὸ πινῶσι σφόδρα οἱ τοῦτο παθόντες, καὶ βραχὺ παντελῶς ἐμφαγόντες εὐθὺς ἀναλάμπουσιν. Οἱ δὲ τὴν βουλιμίαν πάθος ἐν στομάχῳ φασὶ διὰ συνδρομῆν θερμοῦ λειποψυχῆν ποιοῦν.

passionem in stomacho esse aiunt, qui ob calorem illi conjunctum facit, ut deliquium animi homines patiantur.

ρνε'. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν εὐθροπτα γίνεται τὰ ἐν τῇ συκῇ κρεμαννόμενα κρέατα.

Τὸ φυτὸν ἡ συκῆ ἀπάντων ἐστὶ ὀπωδέστατον, θερμὸν οὖν πνεῦμα καὶ δριμύ καὶ τμητικὸν ἀφήσιν. Καὶ τοῦτο θρύπτει καὶ πεπταίνει τὴν σάρκα τοῦ ὄρνιθος, ὅθεν τῶν ταύρων ὁ χαλεπιώτατος συκῆ προσδε-

A gerant. Similem ob causam hiemis tempore fluvii frigidiores sunt quam mare, aer enim frigidus in illis reflexus praevalet magis quam in mari, ubi propter profunditatem nullum in solidum corpus incidit, sed dissolvitur. Alioqui plumbum etiam natura frigidum est, et silices propter densitatem frigus in imo faciunt.

155. Quare paleis et vestimentis injectis nix conservatur.

Mirum videri possit quod calidissimae res ut palea et vestimentum frigidissimas conservant. Sed non ita se habet, verum ipse qui ita iudicas falleris. Neque enim natura calidum est vestimentum, nam et tunicam primo nos cum eam induimus frigidam sentimus, deinde demum calefacit, impleta scilicet calore a corpore nostro procedente, et externum aerem ab illo arcens ac repellens. Quemadmodum igitur calefacta vestis nos calefacit, sic frige facta nives refrigerat. Frigescit autem emisso ab illis tenui spiritu, qui dum a veste inclusus retinetur, eas integras ac compactas conservat. Hic enim sic exspiret et evolaverit, nix in aquas e quibus constat liquefacta diffluet, alboremque suum veluti florem amittet, perinde ut evanescit ac perit spuma quae spiramine cum aqua permixta nata fuerat. Sed et

156. Quid sit bulimos

Bulimos vehemens fames est, quasi πούλιμος a πολὺς multus et λιμὸς quod famem significat. Vehementius autem esuriunt qui per nives frequenter iter faciunt, quod et equi sentiunt et muli, maxime quando caricas vel poma portant. Quod vero mirandum maxime est, non homines modo sed et iumenta inter omnes cibos pane maxime confirmantur et vires recipiunt, ac si vel paululum ex eo comederint, erecti iterum stant et progrediuntur. Eorum porro qui per nives iter faciunt, corpora vehementer afficiuntur frigore et constipantur, atque inde calor intrinsecus resistens consumit nutrimentum, quo absumpto una cum calore illa deficiunt ac marcent. Sic itaque affecti esuriunt vehementer, et vel paululum cibi si ceperint, iterum reficiuntur. Sunt et qui aerem hanc famem

C 157 (13). Quare carnes ex fico arbore suspensae tenaciores fiunt.

Ficus omnium fruticum arborumque maxime succo abundat, itaque spiritum ex se emittit calidum, aerem et incidendi vi praeditum. Atque hic subigit ac veluti percoquit avis appensae carnes, si-

NOTE.

(13) Ita in ms., quo usus sum, quæstiones hæ capitibus clvii distinguuntur, neque tamen pauciora argumenta continent quam codex Allatii divisus in capita cxviii, ut ex titulis supra (col. 524) ascriptis videlicet. Itaque ne quis existimaret me minus inte-

grum istud Pselli opusculum dare, in titulo capita cxviii memoravi, licet pro divisione quam in Lindembrogiano apographo reperi, non plura sunt capita quam clvii.

quidem ferocissimus etiam taurus fico alligatus mitior fit contingique se permittit, atque omnino jam veluti languidus factus omittit iram. Hujusmodi igitur spiritus carnibus victimarum vel quibuscunque aliis allabens illas permeat maceratque et teneiores efficit. Itaque etiam dulci e fico grossi crudæ, abundantem illius humiditatem ad se attrahunt atque sic eam meliorem reddunt, quo alludens sacra Scriptura ait (14): *Ficus extulit grossos suos*, hoc est, anima per purificationem omne inutile tanquam grossum crudum a se emisit atque effudit.

Α θεὸς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως ἀνέχεται, καὶ ὄλος ἀφήσει τὸν θυμὸν ὡσπερ ἀπομαραινόμενος. Τοῦτο γοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τοὶς θύμασιν ἢ ὄλως τοῖς κρέασι προσπίπτον διαιρεῖ τὴν σάρκα καὶ περιθροῦνται καὶ ψαφαρὰν ἀπεργάζεται, διὰ ταῦτά τοι καὶ πρὸς τῆς γλυκείας συκῆς ἕτερα σῦκα τὰ λεγόμενα ἔλυνθοι τὴν ἄχρηστον ὑγρότητα τοῦ φυτοῦ ἐν αὐτοῖς ἔλκοντα, τὴν χρηστοτέραν ἀφήσει. Διὰ ταῦτα φησὶ καὶ ἡ Γραφή, Ἡσυχὴ ἐξήνεγκε τοὺς δλύνθους αὐτῆς, τυτέστιν, ψυχὴ διὰ καθάρσεως ἅπαν τὸ ἄχρηστον ὡσπερ ἔλυνθον ἐξήνεγκεν καὶ ἀποχέτευσεν.

NOTÆ.

(14) Cantic. II, 13. Confer quæ de caprifico supra cap. 152.

ΨΕΛΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΝ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑΝ

ΕΠΙΛΥΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΙ

ΦΥΣΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

PSELLI

AD IMPERATOREM DOMINUM MICHAELEM DUCAM

SOLUTIONES BREVES

QUÆSTIONUM NATURALIUM.

Græce edidit D. Gottfried Seebode Gothæ 1840 et Wiesbaden 1857, ex apographo quod inter Fabricianas bibliothecæ Academiæ Hauniensis copias asservatur. Præcedent in eo ultima capita ejusdem Pselli *Διδασκαλίας παντοδαπῆς* quam supra edidimus. In apographi pag. 1 supra titulum hæc verba, licet obscure, leguntur: *Quæ sequuntur nondum sunt edita*, » ab ipso, ut putat D. Seebode Fabricio annoiata. Interpretationem Latinam addidimus. EDIV. PATR.

Plutarchus, oimperator divine, maxime, diversas in medium proferens sententias, tantum abest ut veritatem revelet, ut mentem legentium circa veri tramitem in ambiguitatem potius transferat. Quicumque igitur ad rerum cognitionem pervenire voluerit, demonstrative procedere debet, a sensibilibus inchoando et ad principium omnium ascendendo. Hanc ob causam aliam aos in hocce opusculo viam ingressi, et a sine initium facientes, in primo capite terram rotundam esse ostendemus, demonstrando quod medium universi occupat et quot stadiorum ejus est circuitus; quanta ac qualis est pars ejusdem quam nos homines incolimus. Deinde dicemus quomodo septem climata distributa sint, et quousque homines habitant ac deinceps quousque in

Ο μὲν Πλούταρχος, ὡ μάλιστα καὶ θεϊότατε βασιλεῦ, διαφόρους δόξας ἀπαριθμούμενος, καὶ τὴν ἀληθῆ μὴ ἀποδεικνύων καὶ πιστούμενος, συγγέει μᾶλλον τὸν λογισμὸν καὶ ἀπορεῖν παρασκευάζει, ἢ εἰς ἐπίστασιν ἄγει. Τὸν δὲ μέλλοντα ἐπὶ τὴν γνῶσιν λέναι τῶν ὄντων δεῖ μετὰ ἀποδείξεως ἕκαστον εἰ γνῶναι, ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀρξάμενον, καὶ ὁδὸν προϊόντα ἐπ' αὐτὴν ἀνιέναι τὴν τῶν ὄλων ἀρχήν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ παρόντι συγγράμματι ἑτέραν ἐτραπόμην [εἰς] τοῦτο ὁδὸν, καὶ πρότερον μὲν ἐκ τῶν ἐσχάτων ἀρχόμενος, ἀποδείξω ἐν τῇ πρώτῃ λόγῳ περὶ τῆς γῆς, ὅτι τυγχάνει σφαιροειδῆς, καὶ ὅτι ἐν μέσῳ κεῖται τοῦ παντός, καὶ ὅσον σταδίων ἐστὶν ἡ περίμετρος αὐτῆς, καὶ ὅσον καὶ οἶον μέρος αὐτῆς οἰκοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πῶς τὰ ἐκτὸς κλι-

ματα διαμερῖσται, καὶ μέχρι τίνος οἰκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τί μὲν τὸ πέρασ τῆς ἐν τῇ δύσει οὐρανῶν, τί δὲ τὸ ἐν τῇ βορρᾷ, καὶ τί τὸ ἐν τῇ νότῳ. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ ὕδατος, καὶ θαλάσσης, καὶ ἀέρος, καὶ πυρὸς, καὶ ἀστραπῶν, καὶ βροντῶν, καὶ κεραυνῶν, καὶ κομητῶν, καὶ ὑετῶν, καὶ χιόνων. καὶ χαλάζης, καὶ τῶν ὁμοίων. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ φύσεως αὐτῶν, καὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ κινήσεως τῶν ἀστέρων. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ περὶ ὕλης, εἶδους καὶ φύσεως καὶ ψυχῆς καὶ νοῦ. Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ περὶ τῆς πρώτης τῶν ὄντων αἰτίας.

α'. Περὶ τοῦ εἶναι τὴν γῆν σφαιροειδῆ.

Περὶ τοῦ σφαιροειδοῦς σχήματος τῆς γῆς πολλὰ ἀποδείξεις εἰσὶ, μάλιστα δὲ, ὅτι ἐπιλάμπει ὁ ἥλιος τοῖς τῆς ἀνατολῆς μέρεσι πρότερον τῶν ἐν τῇ δύσει, καὶ διὰ τοῦτο προλαμβάνει αἰεὶ ἡ ἡμέρα παρά τε τοῖς Σίνοις, καὶ τῇ Περσίδι, καὶ τοῖς ἐκεῖσε ἔθνεσιν. Ὅτε γὰρ ἐστὶ μεσημβρία ἐν τοῖς Σίνοις, ἔστιν ἐνταῦθα πρωία, καὶ ὅτε ἐν Περσίδι ἐστὶν ὥρα τετάρτη, ἔστιν ἐνταῦθα πρώτη, καὶ ἀναλόγως τοῦς τῆς ἑω καὶ τῆς δύσεως διαστήματος. Εἰ δὲ τις εἴποι καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἔστι τὸ τοιοῦτον, καὶ ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον διαφέρουσιν αἱ ὥραι, ὡς ἐν τινι μὲν τόπῳ ἡμέραν εἶναι, ἐν ἑτέρῳ δὲ νύκτα, καὶ τὰς ὥρας προλαμβάνειν καὶ ὑστερεῖν, ἴστω, ὅτι φανερόν τοῦτο γέγονεν ἐκ τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν ἐκλείψεων. Ἐτηρήθη γὰρ, ὅτε γίνεται ἡ ἐκλείψις ἡλίου καθ' ὥραν τετάρτην ἐν τῇ Περσίδι, φαίνεται ἡμῖν ἐνταῦθα, ὡς ἐκεῖσε προλαμβανούσης τῆς ἡμέρας. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὠρῶν τῆς νυκτὸς ἐπὶ τῶν τῆς σελήνης ἐκλείψεων ἡ γὰρ κυρτότης τοῦ σφαιροειδοῦς σχήματος τῆς γῆς ἀντιφράττει τοῖς δυτικοῖς μέρεσιν, ἕως οὗ ὀψωθῆ καὶ ἐπὶ τούτων ὁ ἥλιος. Εἰ γὰρ μὴ ἡ γῆ σφαιροειδῆς, ἀλλ' ἐπίπεδος καὶ ἐκτεταμένη κατὰ μήκος, ὅλη ἂν ὁμοῦ ἐφωτίζετο. Ὅτι δὲ κύρτη ἐστὶν ἡ ταύτης ἐπιφάνεια, δῆλον ἐκ τούτου· ὅτε γὰρ πλέομεν ἐν πελάγει θαλάσσης, πρῶτον ἡμῖν αἱ ἀκρόρεια τῶν ὄρων φαίνονται· προσεγγίσασι δὲ τῇ γῆ φαίνεται καὶ τὰ κατώτερα· αἱ πλοῖον ἀπὸ γῆς ἰδόντες μακρόθεν ἐν πελάγει, πρῶτον τὰ ἰστία ὀρώμεν, τῶν λοιπῶν τοῦ πλοίου μερῶν ἀφανῶν ἡμῖν τυγχάνοντων· πλησιαζόντων δὲ, καὶ τὰ κάτωθεν μέρη ὑπ' ὄψιν γίνεται· ὅπερ οὐκ ἂν συνέβαινε, εἰ μὴ κυρτὸν ἦν τὸ σχῆμα τοῦ ὕδατος, τῇ γῆ καὶ αὐτὸ σφαιροειδῆ. Εἰ γὰρ μὴ ἦν τοιοῦτον τὸ σχῆμα τῆς γῆς, πάντες ἂν οἱ ἀστέρες ἐφαίνοντο· νῦν δὲ διὰ τὸ πρὸς βορρᾶν εἶναι τὴν ἡμετέραν οἴκησιν τοὺς μὲν ἀστέρας τοῦ βορείου πόλου ὀρώμεν, τοὺς δὲ ἐν νότῳ οὐχ ὀρώμεν. Ἰδοὺ γὰρ ὁ Κάνωδος, μέγιστος ὢν ἀστὴρ, ἐν μὲν τῇ Αἰγύπτῳ φαίνεται, οὐ μόνον οὗτος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ νοτιώτεροι ἀστέρες· εἰ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἦν, ἀλλ' ἔβριπε πρὸς τὴν ἀνατολὴν, ἀνίσχοντος, ἂν τοῦ ἡλίου, βραχύτεραι ἐγένοντο αἱ τῶν φωτιζομένων σκιαί, πόρρωθεν δὲ μείζονες· ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ ἀνατέλλοντα πάντα μείζονα ἐφαίνετο ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς πλησίον αὐτῆς ἡμῶν ὄντων· δυόμενα δὲ ἐλάττονα· εἰ δὲ πρὸς τὴν

occidente, quo in septentrione ac in parte australi terra habitetur. In secundo capite de aqua, mari, aere, igne, fulguribus, tonitru, fulmine, cometis, pluvia, nive, grandine et similibus sermo erit. In tertio deinde circa corpora cœlestia eorumque naturam, circa solis ac lunæ magnitudinem, astrorumque motum disquiremus. In quarto, de materia, de naturæ et animæ mentisque forma tractabimus. Quintum denique de primordiali omnium causa rationem reddet.

1. Terram rotundam esse.

Plures sunt terræ rotunditatis demonstrationes; quarum gravissima est quod sol orientis partibus lucescit prius quam occidentis; quare etiam apud Sinenses et Persas et finitimarum regionum homines maturius lucescit. Quando enim apud Sinas meridies est, hic tempus est matutinum, et dum in Persia quarta hora est, hic prima, et sic secundum orientis atque occidentis distantiam. Quod si quis quæsierit unde appareat hoc ita esse, et cur tanta sit horarum differentia, ita ut hoc in loco dies sit, in illo nox, horæque nunc præcipites nunc tardiores sint, scito, e solis et lunæ eclipsibus hoc patefieri. Comperitum habent ejusmodi rerum periti quod solis eclipsis quarta in Perside hora, apud nos prima evenit; quod idem quoad horas nocturnas in lunæ eclipsi accidit. Figuræ etenim terra sphericæ curvitas regionibus occidentalibus se opponit, donec sol quoque eo usque evehatur. Si enim terra non rotunda, sed plana et longa esset, tota simul illustraretur. Curvam quoque eam esse id testatur quod si in mari navigamus, montium primo cacumina se exhibent; ubi autem ad terram appropinquamus, partes inferiores sensim apparent. Sic etiam quando navim in mari de terra aspicimus, vela primo cernimus dum cæteræ navigii partes oculorum aciem fugiunt. Quando autem appropinquat navis, cæteræ quoque partes sub oculos veniunt. Quod non eveniret, si non esset curva undæ superficies formam spheræ una cum terra habens. Nisi ea esset terræ forma, omnia astra simul apparerent. Nunc autem cum ad septentrionem incolamus, astra quidem septentrionalis poli aspicimus. Ecce enim Canopus, astrum maximum, in Ægypto apparet, nec tantum illud, sed et cætera quæ magis ad meridiem sunt, astra. Si vero in medio esset sita, sed ad orientem vergeret, emergente sole, breviores fierent eorum quæ illuminantur umbræ, eorum autem quæ procul sunt, majores. Imo et orientia omnia astra majora in oriente apparerent, quippe cum eis propiores essemus; occidentia autem minora. Si vero ad occidentem vergeret nostra regio, contraria omnino contingerent; si vero ad septentrionem inclinaretur, ad hanc partem extenderentur rerum quæ luce perfunduntur umbræ, et si ad meridiem, similiter. Nunc autem, cum sol

oritur, ad occidentem vergunt umbræ, cum autem A δόσιον ἔρβετε, τὰ τοῦτων ἐναντία ἐγένετο· καὶ εἴ γ' occidit, ad orientem. πρὸς βορρᾶν ἔκλινε, πρὸς τοῦτο ἂν τὸ μέρος ἀπει-
νοντο αἱ αἰ τῶν φωτιζομένων σκιαί, καὶ, εἰ πρὸς μεσημβρίαν, ὁμοίως. Νῦν δὲ, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἐπὶ
δύσει ἀποκλίνουσιν αἱ σκιαί, δυομένου δὲ, πρὸς ἀνατολήν.

2. De terræ magnitudine.

De terræ magnitudine multæ fuerunt opiniones ; docuerunt vero deinceps omnes universum ejus ambitum esse stadiorum (250,000) ducenties et quinquagies mille ; illud autem per geometricam methodum demonstraverunt. Nonnulli autem demensi sunt in terra tantum spatium, quantum intra cœlestem gradum comprehenditur, et hoc in 360 ; postea cœlestium graduum numerum hoc spatio multiplicantes, eum terræ quem diximus ambitum invenerunt. Nostra vero regio in parte septentrionali sita est ; proptereaque borealis polus semper visibilis est ; regioque illa quam ultimam novimus versus orientem est urbs quædam Sinensium nomine Sera. Ultra quam, ut inquirunt, lacunæ sunt et calami, neque inde ultra ad orientem iri potest ; Sinenses vero illi maxime orientales partes incolunt. Sunt autem omnes doctrina Græci, nisi quod justissimi sunt. Ad occidentem vero habitabilis terra ultra Hispaniam finit ad occidentalem Oceanum in quem influit nostrum ipsum mare. Distant mille milliaribus a terra insulæ quæ Fortunatæ dicuntur, quæ prius habitatæ et ob aeris temperiem et suam fertilitatem quæsitæ, nunc jam non cultæ sunt. Versus septentrionalem partem habitabilis terra Thule insula finitur ; quæ enim ulteriora sunt ob ventos non habitantur. Ad meridiem autem incolunt homines usque ad æquinoctialem circulum ; sed hujusce regionis incolæ sunt barbaræ gentes, quorum cutis nigro colore est. Qui vero habitant sub æquinoctialem circulum, notes habent diebus semper æquales. Quam partem igitur vocamus Orientem, non est oriens, sed occidens. Et quæ plurimis videntur orientales urbes esse, quales Iberiæ et Mediæ, ipsæ sunt occidentales, quia sunt in parte terræ occidentali. Initium autem orientalium partium est ultra ipsam Persidem. Terra vero a priscis philosophis in septem climata divisa est hoc modo. Animadvertentes enim illi omnes locos qui sunt magis ad septentrionem siti, maximum diem majorem habere quam loci versus meridiem siti, et ab æquinoctio in partes ultiores, neglecto semihoræ augmento, has regiones eo spatio ab æquinoctio distantes primum, clima appellaverunt, ei Merces nomen imponentes. Est porro Meroe urbs Æthiopia. In hoc autem climate maxima dies est tredecim horarum. Deinde animadvertentes ubi maxima dies sesquitredecim horarum esset, hujus regionis dies secundum clima appellaverunt, eique nomen Syenes dederunt. Porro Syene est urbs media inter Æthiopiam et Ægyptum. Idem autem fecerunt de tertio climate, quod e nomine inferioris Ægypti dicitur, quodque maximam diem quatuordecim horarum habet. Ac similiter de quarto a Rhodo nominatum, quodque

β'. Περὶ τοῦ μεγέθους τῆς γῆς.

Περὶ δὲ τοῦ μεγέθους τῆς γῆς πολλὰ γέγονασιν δόξαι, ἀπεφάναντο δὲ ὕστερον πάντες, ὡς σταδίων μυριάδων ἔστιν εἴκοσι καὶ πέντα ἡ ὅλη περίμετρος αὐτῆς, ἀποδείξαντες δὲ τὸ τοιοῦτον διὰ μεθόδων γεωμετρικῶν. Τινὲς δὲ τοσοῦτον μετρήσαντες διάστημα ἐν τῇ γῆ, ὥστε παραλλάττεσθαι μίαν μοῖραν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς ἡττοῦ τῶν μοιρῶν τοῦ οὐρανοῦ ποσότητα πολυπλασιασάντες, εὗρον τὴν περίμετρον τῆς γῆς τοσαύτην, ὡς εἶπομεν. Ἡ δὲ ἡμετέρα οἴκησις ἔστιν ἐν τῷ βορείῳ μέρει, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν βόρειος πόλος ἔστιν ἀειφανής· καὶ ἡ ἐγνωσμένη οἴκησις ἐν τῇ γῆ κατὰ τὴν ἀνατολήν μὲν τελευτᾷ ἐν πόλει τινὶ τῶν Σίνων λεγομένη Σήρα. Τὸ γοῦν ἐπέκεινα ταύτης, ὡς ἱστοροῦσιν, τέλματα εἰσι καὶ κάλαμοι, καὶ δίοδος ἀπ' αὐτῆς ἀνατολικώτερα οὐκ ἔστιν, οἱ δὲ Σῖνοι οὗτοι τὰ ἀνατολικώτερα μέρη τοῦ κόσμου οἰκοῦσιν· εἰσὶ δὲ πάντες Ἕλλη-
νες τὸ δόγμα, πλὴν πάνυ δικαιοτάτοι. Κατὰ δὲ τὴν δύσειν τελευτᾷ ἡ οἴκησις ἐπέκεινα τῆς Ἰσπανίας πρὸς τῷ δυτικῷ ὠκεανῷ, εἰς ὃν ἐμβάλλει αὕτη ἡ καθ' ἡμᾶς θάλασσα. Ἀπέχουσι δὲ ὅσον χιλίων μιλίων διάστημα ἀπὸ τῆς γῆς αἱ λεγόμεναι τῶν Μάκάρων νῆσοι, αἵτινες πρὶν οἰκοῦμεναι οὔσαι καὶ ἐπιφθονοὶ διὰ τε τὴν εὐκράσιαν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς πολλῆν εὐφορίαν, νῦν ἀόκητοι εἰσι. Κατὰ δὲ τὸ ἀρκτέων μέρος περαιούται ἡ οἴκησις ἐν Θύλῃ τῇ νήσῳ· τὰ γὰρ περαιτέρω ταύτης ἀόκητα διὰ τὴν ψύξιν. Κατὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν οἰκοῦσιν ἄνθρωποι ἄχρις αὐτοῦ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου· ἀλλ' εἰσὶν οἱ ἐκεῖσε οἰκούντες βάρβαροι ἔθνη καὶ μέλανα τὴν χροιάν. Ὅσοι δὲ οἰκοῦσιν ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν κύκλον, αἱ τὰς νύκτας ἔχουσιν ἴσας ταῖς ἡμέραις. Ἡ οὖν λεγομένη παρ' ἡμῶν ἀνατολή οὐκ ἔστιν ἀνατολή, εἰ μὴ δύσις· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ δοκοῦσαι τοῖς πολλοῖς ἀνατολικώτεροι πόλεις, οἷαι αἱ τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Μηδίας, καὶ αὗται δυτικαὶ ὑπάρχουσι διὰ τὸ ἐν τῷ δυτικῷ μέρει τῆς οἰκουμένης εἶναι. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν ἀνατολικωτέρων μερῶν καὶ αὐτῆς τῆς Περσίας ἔστιν ἐπέκεινα. Διαμεμέρισται δὲ ἡ οἰκουμένη ὑπὸ τῶν πάλαι σοφῶν εἰς τὰ ἑπτὰ κλίματα τοιοῦτον τρόπον. Ἰδόντες γὰρ οὗτοι, ὡς ὅσαι χώραι εἰσι βορειότεραι, ἔχουσι τὴν μεγίστην ἡμέραν μίξονα τῶν νοτιωτέρων, καὶ ἀπὸ ἰσημερινοῦ ἐπὶ τὰ ἔνθεν μέρη, ἐλάσαντες αὐξήσιν ἡμιορίου, ἐκάλεσαν τὰς τοσαύτην ἀπόστασιν ἀπεχούσας τοῦ ἰσημερινοῦ πρώτων κλίμα, ὀνομάσαντες αὐτὰ διὰ Μερῶς. Ἰπάρχει δὲ ἡ Μερῶς πόλις Αἰθιοπική· ἔστι δὲ ἐν τῷ τοιοῦτον κλίματι ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰγ'. Εἶτα πάλιν ἰδόντες, ἔνθα ἔστιν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰγ' ὁ, ὀνόμασαν τὰς ἐκεῖθεν ἡμέρας κλίμα β', καὶ ἐκάλεσαν τοῦτο διὰ Συήνης. Ἡ δὲ Συήνη ἔστι πόλις ἐν μεταχίμῳ τῆς Αἰθιοπικῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς χώρας. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐποίησαν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου κλίματος, τὸ διὰ τῆς κάτω χώρας Αἰγύπτου λεγόμενον, τὴν μεγίστην ἔχου

ἡμέραν ὥρων ιδ'· καὶ ἐπὶ τοῦ τετάρτου ὁμοίως, ἅμα τὸ διὰ Ῥόδου ὀνομαζόμενον, τὴν μεγίστην ἔχον ἡμέραν ὥρων ιδ'· καὶ ἐπὶ τοῦ πέμπτου, ἐν ᾧ οἰκούμενοι, ὡσαύτως, ἐν ᾧ ἡ μεγίστη ἡμέρα ὥρων ἐστὶ ιε'. Ὀνόμασαν τὸ ἕκτον κλίμα τὸ διὰ μέσου Πόντου, ἐν ᾧ ἡ μεγίστη ἡμέρα ὥρων ιδ'. Τὸ δὲ ἕβδομον τὸ διὰ τοῦ Βορουσθένους, ἐν ᾧ ἡ μεγίστη ἡμέρα ὥρων ἐστὶ ις', Ἐῖσι δὲ ἐν τῷ Βορείῳ μέρει τόποι οἰκούμενοι ἐπέκεινα τῶν ἑπτὰ κλιμάτων, ἐν οἷς μείζων ἐστὶ τῶν δηλωθεισῶν ὥρων ἡ μεγίστη ἡμέρα. Αὐτίκα γαῖον ἐν τῇ Θούλῃ, διὰ τὸ τὸν θειρινὸν κύκλον ἔλκος ὑπὲρ γῆν εἶναι, ἐν τῷ θέρει ἐπὶ ἡμέρας μί' ὃ ἥλιος αὐτοῖς ἄδυτος ὑπάρχει· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι δι' ἡμερῶν μ' τὸν ἥφλιον οὐχ ὀρώσει, διὰ τὸ τὸν ἔλον τὸν χειμερινὸν κύκλον ὑπὸ γῆν εἶναι καὶ ἀφανῆ. Ἡ δὲ διαίρεσις τῶν ἑπτὰ κλιμάτων κατὰ μὲν μῆκος ἐστὶν ἀπὸ ἀνατολῆς ἄχρι δύσεως, κατὰ δὲ πλάτος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἄχρι τῶν βορείων μερῶν, ὧν εἴπομεν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν μῆκος τῆς οἰκουμένης διάστημα ὥρων ιβ'· ὅτε γὰρ ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἐν Σήρῃ τῇ πόλει, δύει ἐν ταῖς Μακάρων νήσοις· τὸ δὲ πλάτος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἄχρι τῆς νήσου Θούλης, ὡς ἐκπλασίον γίνεσθαι τὸ μῆκος τοῦ πλάτους· διὸ γελοῖοι, ὅσοι κυκλοτερῆ τὴν οἰκουμένην καταγράφουσιν.

γ'. Περὶ τῶν μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ στοιχείων καὶ τῶν περὶ ταῦτα παθῶν.

Ἡ γῆ τὴν μέσην τοῦ παντός χώραν λαχούσα ὡς θὸς τὸ ὕδωρ ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς· ἐστὶ δὲ ὁ τόπος αὐτοῦ ὁ ὠκεανός, πάντων τῶν ὑδάτων καταβρέδοντων εἰς αὐτόν. Εἰσὶ δὲ μέγιστα θάλασσαί, πρώτη μὲν ἡ Ἐρυθρὰ, ὡς μέχρι τῆς Ἰνδικῆς διήκουσα γῆς, τῆς τε χώρας τῶν Σίνων καὶ ἄχρι τῆς Περσίδος. Δευτέρα δὲ αὕτη ἡ καθ' ἡμᾶς εἰσβάλλουσα πρὸς τοῖς τῆς Ἰσπανίας μέρεσιν εἰς τὸν δυτικὸν ὠκεανόν. Τρίτη δὲ ἡ λεγομένη Μεγάλη διὰ τὸ μὴ ἔχειν νήσους, εἰσβάλλουσα διὰ τοῦ στενοῦ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν. Αἱ δὲ λοιπαὶ λίμναι μᾶλλον εἰσιν, ἢ θάλασσαί. Ἀλυκὸν δὲ ἐστὶ τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἐπεὶ γὰρ ὁ ἥλιος αἰεὶ ἀνιμάται τὸ λεπτομερὲς αὐτῆς ὑγρὸν, καταλείπεται τὸ παχὺ, καὶ ἔχει τοιαύτην γέυσιν, καθάπερ ὀρώμεν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων αἰωμάτων· πινομένου γὰρ παρ' ἡμῶν τοῦ ὕδατος, καὶ τῆς φύσεως χρωμένης πρὸς τὴν σύστασιν ἡμῶν τῇ λεπτομερεστέρῃ αὐτοῦ ὑγρότητι, τὸ παχύτερον γίνεται οὔρον, καὶ ἐστὶ καὶ αὐτὸ τῇ γέσει ἀλυκόν. Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἔργον προνοίας. Εἰ μὴ γὰρ ἦν ἀλυκὸν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, σῆψιν ἂν ἐδέξατο μὴ βέον, καὶ δυσωδία τοῦτου ἐξεπέμπετο ἀναιρετικῆ τῶν ζώων. Ἔστι δὲ τὸ ἔλον ὕδωρ τῷ ὄγκῳ τῆς γῆς μείζον· εἰπερ ἰσοκαλῆ καὶ ἰσοτάλαντα δεῖ εἶναι τὰ στοιχεῖα.

δ'. Περὶ ἀέρος, καὶ πυρός, καὶ νεφῶν, καὶ υετῶν, καὶ ἀστραπῶν, καὶ βροντῶν.

Τῆς δὲ γῆς ἔνωθεν καὶ τοῦ ὕδατός ἐστιν ὁ ἀήρ, πρὸς τὴν τῶν ζώων σύστασιν ἀναγκασιότατος. Τοῦτου δὲ ἄνωθεν τὸ πῦρ. ὅχ οἶον τὸ χρώμενον παρ' ἡμῶν. Τοῦτο γὰρ παχὺ καὶ καυστικόν, καὶ τοῦ στοιχειώδους

maximam diem sesquiquatordecim horarum habet: atque sic quoque de quinto, in quo etiam homines habitant, et in quo maxima dies est quindecim horarum. Nominaverunt sextum clima a Ponto medio, in quo maxima dies est sesquiquindecim horarum. Septimum clima quod est per Borythenem, in quo dies maxima decem et sex horis constat. In parte autem septentrionali sunt habitabiles loci ultra septem illa climata, in quibus maxima dies major est quam dies prædicti. In Thule igitur, cum æstivus circulus omnino supra terram sit, per æstatem diebus quinquaginta solem non vident, cum totus hiemalis circulus subter terram sit nec appareat. Distributio autem septem climatum est secundum longitudinem ab oriente usque ad occidentem, secundum latitudinem vero ab æquinoctio usque ad partes septentrionales, de quibus supra. Secundum longitudinem porro differentia inter extremas partes duodecim horis constat. Quando enim sol in urbe Sera oritur, in Beatorum insulis occidit. Latitudo vero ab æquinoctio ad insulam Thulem vadit, ita ut longitudo latitudine triplo major sit. Unde ridiculi sunt, qui rotundam terram habitabilem describunt.

3. De elementis quæ sunt inter terram et cælum, et de passionibus quæ ad ea attinent.

Terra quæ mediam universi regionem sortita est super se aquam statim habet. Aquæ autem locus est oceanus, in quem influunt aquæ omnes. Maxima vero maria sunt primum quidem Erythræum, quod usque ad Indicam terram et Sinesium regionem et Persidem extenditur. Secundum autem illud est quod nostra in regione versus Hispaniam in occidentalem oceanum incidit. Tertium est quod dicitur Magnum eo quod nullam insulam habeat, quodque per fretum in nostrum mare irruiat. Cætera vero magis lacus sunt quam maria. Salsa autem est aqua maris ob sequentem causam. Cum enim sol perpetuo elevet humorem qui in eo subtilissimus est, crassior relinquitur, et eum saporem habet quem in nostris corporibus experimus. Cum enim aquam bibimus, subtiliore hujus humore natura utitur ad nostri corporis substantiam, crassior vero fit urina quæ et ipsa gustanti salsa est. Et id divinæ Providentiæ opus esse animadvertitur. Nisi enim salsa esset aqua maris, putresceret, quippe quæ non fluat, et ex ea emitteretur odor pestilens qui animalia destrueret. Mole autem universa aqua est terræ amplitudine major; oportet enim ut elementa viribus paria et pondere æqualia sint.

4. De aere, igne, nubibus fulguribus et tonitribus.

Supra terram et aquam est aer, ad animantium constitutionem maxime necessarius. Supra aerem vero ignis, non ei quo utimur similis. Hic enim crassus et vim habens urendi et ignem elementa-

rium ita excedit crystallus aquæ humorem. Ille autem subtilis et temperato calore præditus, neque urente, illius simili qui nobis est ingenitus. Nubes vero efformantur ex terra et mari, vaporibus sursum solis ardore sublatis, in altis regionibus harum frigoris causa densatis et in aquam conversis. Addubitant vero nonnulli quomodo frigidæ sint hæ partes superiores, quamvis soli proximiores sint. Oporteret enim ut propter solis vicinitatem sint calidæ. Et dicimus solem ipsam per se non esse calidissimum, ut quidam opinantur; sed is calor quem hic sentimus, per ejus radiorum ad terram reflexionem producit. Et hoc manifestum est ex maximorum montium verticibus. Soli enim viciniore, frigidiores sunt quam regio inferior. Pluvia vero maximam offert similitudinem cum eo vapore qui ex aquis in lebetibus calefactis efficitur. Si quis enim eos operculo claudat, ascendit vapor ad corpus operiens, in eoque densatur, fit aqua et rursum in lebetem defluit. Nix autem non est aqua congelata, sed ex nube humida oritur quæ antequam prorsus in aquam vertatur, congelatur et decidit, et idcirco fungosam et tenuem compositionem habet. Grando vero formatur cum aqua congelatur, priusquam in terram deciderit. Si enim procul a terra fiat congelatio, decidit sphericam speciem præbens, solutis magni intervalli ratione ejus extremitatibus; si autem prope terram congelatur, decidit diversas habens figuras et varias extremitates. In aere hæc omnia fiunt, nubes, pluvia, nix, grando. Similia autem illis formantur prope terram; nubi quidem similis nebula, pluviae ros, nivi pruina, grandini vero glacies. Fulgura autem et tonitrua nubibus inter se pulsantibus non efficiuntur, sed quando ventus calidus eas circumdans, dum ipsæ densantur et refrigerantur, per oppositionem inflammatur. Altero enim superante, alterum aufugit. Etsi enim sursum ignis fertur, tamen frigore quod sursum est coactus et nubium densitate ad inferiora tendit. Si autem parvus et levis sit calor, solum fulgur et tonitru efficit; si autem multus et ardens, fulmen. Porro fulgur præcedit tonitru, quamvis producantur simul, ob sequentem causam. Visus, qui sensuum primus est, protinus videt quod visibile est; auditus autem post tempus quod audibile est percipit. Proptereaque prius videmus fulgur, deinde vero tonitru audimus.

Visu autem auditum præstari vel ex eo patet quod in remigatione remos aquam pulsantes videmus, et postea sonitum ex pulsatione emissum audimus. ἀκουστοῦ· καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον ὁρῶμεν τὸ τῆς ἀστραπῆς φῶς, εἶτα ἀκούομεν τῆς βροντῆς. Ὅτι δὲ προηγίται ἢ ὄψις τῆς ἀκοῆς, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ὁρᾶν ἡμᾶς ἐν ταῖς κωπηλασίαις τὰς κώπας τὸ ὕδωρ τυπτούσας, καὶ μετὰ τοῦτο ἀκούομεν τοῦ δούπου τοῦ ἐκ αὐτῶν.

5. De terræ motibus.

Ne simus causæ quæ terræ motus effloicit, ignari, sciendum est ex terra calefacta emitti vapores et exhalationes. Vapor autem est humidus mediusque inter aquam et terram, exhalatio vero est oa-

πυρὸς οἶον ὑπερβολή, καθάπερ ὁ κρύσταλλος ὑπερβολὴ ψυχρότητος ὕδατος· ἐκείνο δὲ λεπτομερὲς, καὶ εὐκρατον τὴν θερμότητα ἔχον, καὶ οὐ καυστικόν, καθάπερ καὶ τὸ ἐν ὕμῃν ἔμφυτον θερμόν. Τὰ δὲ νέφη συνίστανται ἀπὸ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης, ἀτμῶν ἀναγομένων ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος, καὶ ἐν τῷ ἄνω τόπῳ πυκνουμένων διὰ τὴν ἐκεῖσε ψυχρότητα, καὶ εἰς ὕδωρ ἀλλοιούμενων. Ἐπαποροῦσι δὲ τινες, πῶς εἰσι ψυχρὰ τὰ ἄνω μέρη, μᾶλλον τῷ ἡλίῳ προσεγγίζοντα· εἶδει γὰρ ταῦτα θερμὰ εἶναι διὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον ἐγγύτητα καὶ φαμεν, ὅτι ὁ ἥλιος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐ θερμώτατός ἐστιν, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλ' ἡ θερμότης ἐνταῦθα ἐμφαίνεται διὰ τὴν τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ πρὸς τὴν γῆν ἀντανάκλασιν· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ἀκρωρειῶν τῶν μεγίστων ὄρων· ἐγγύτεραι γὰρ οὖσαι πρὸς τὸν ἥλιον, ψυχρότεραι τῶν κάτωθεν εἰσι μερῶν. Μάλιστα δὲ ἔοικε τὸ τῶν ὑετῶν τῷ γινομένῳ πάθει ἐπὶ τῶν θερμαινομένων ὑδάτων ἐν τοῖς λέβησιν· εἰ γὰρ ἐπίπωμα θῆσει τις τοῦτοισ, ἀνέρχεται ὁ ἀτμὸς ἐπὶ τὸ καλύπτον σῶμα, καὶ συνίσταται, καὶ γίνεται ὕδωρ, καὶ αὐθις καταβρέει ἐπὶ τὸν λέβητα. Ἡ δὲ χιών οὐχ ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός, ἀλλὰ [γίνεται] νέφους καθύγρου, πρὶν τέκειον εἰς ὕδωρ μεταβληθῆναι, πηγνομένου καὶ κατερχομένου. Καὶ διὰ τοῦτο χαύνη ἐστὶ τὴν σύστασιν καὶ ἀραιά. Ἡ δὲ χάλαζα γίνεται, ὅτε ὁ ὑετός, πρὶν ἐπὶ τὴν γῆν κατέλθοι, καὶ παγῆ. Καὶ εἰ μὲν πρόβρωθεν τῆς γῆς ἡ πῆξις γένηται, κατέρχεται τὸ σχῆμα σφαιροειδῆς, διὰ πολλοῦ τοῦ διαστήματος τοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἀναλυομένων τῶν ταύσης ἐσοχῶν· εἰ δὲ πλησίον παγῆ τῆς γῆς, κατέρχεται ἑτεροσχημάτιστος, καὶ διαφόρους ἔχουσα τὰς ἐσοχάς. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀέρι γίνονται ταῦτα, νέφος, ὑετός, χιών, χάλαζα· ὁμοία δὲ τοῦτοισ γίνεται καὶ πρὸς τῇ γῆ, τῷ μὲν νέφει ἀνάλογον [ἢ] ὀμίχλη, τῷ δὲ ὑετῷ ἡ δρόσος, τῇ δὲ χιόνι ἡ πάχνη, τῇ δὲ χαλάζῃ ὁ κρύσταλλος. Αἱ δὲ ἀστραπαὶ καὶ αἱ βρονταὶ οὐκ ἀποτελοῦνται συγκρουομένων ἀλλήλοισ τῶν νεφῶν, ἀλλ' ὅτε τοῦτοισ θερμὸν πνεῦμα περισχεθὲν, τῶν νεφῶν συμπιλομένων καὶ ψυχομένων, διὰ τὴν ἐναντιώσιν ἐκπυριαθῆ. Ἐπικρατοῦντος γὰρ τοῦ ἐναντίου, τὸ ἐναντίον ἐκφεύγει· εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τα ἄνω ἐστὶν ἡ τοῦ πυρὸς φορὰ, ἀλλ' οὖν βιαζόμενον ὑπὸ τῆς ἄνω φύξεως καὶ τῆς τῶν νεφῶν πυκνότητος, ἐκτινάσσεται ἐπὶ τὰ κάτωθεν· καὶ εἰ μὲν ὀλίγον ἐστὶ καὶ ἥπιον [τὸ] θερμόν, ποιεῖ μόνην τὴν ἀστραπήν ὁμοῦ καὶ βροντὴν· εἰ δὲ πολὺ καὶ θερμώτατον, γίνεται κεραυνός. Προηγίται δὲ ἡ ἀστραπὴ τῆς βροντῆς, ἅμα ταύτη γενομένη, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἡ ὄψις, πρώτη τῶν αἰσθήσεων οὖσα, ἀχρόνως ὁρᾷ τὸ ὁρατὸν, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ χρόνου αἰσθάνεται τοῦ

πῆν ὁμοῦ καὶ βροντῆν· εἰ δὲ πολὺ καὶ θερμώτατον, γίνεται κεραυνός. Προηγίται δὲ ἡ ἀστραπὴ τῆς βροντῆς, ἅμα ταύτη γενομένη, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἡ ὄψις, πρώτη τῶν αἰσθήσεων οὖσα, ἀχρόνως ὁρᾷ τὸ ὁρατὸν, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ χρόνου αἰσθάνεται τοῦ

ε'. Περὶ σεισμῶν.

Ἴνα δὲ μὴ ἀμύητοι ὦμεν τῆς τῶν σεισμῶν αἰτίας, ἱστίον, ὅτι ἐκ τῆς γῆς θερμαινομένης ἀναπέμπεται ἀτμὸς καὶ ἀναθυμίασις. Ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀτμὸς ὑγρὸς καὶ μέσος ὕδατος καὶ ἀέρος· ἡ δὲ ἀναθυμίασις

θερμή, και ξηρά, και δευκίνητος, ἐξ ἧς δὴ και κινεῖται ὁ ἀήρ και ἀποτελοῦνται οἱ ἄνεμοι. Ὅτε οὖν αὐτῆ ἡ ἀναθυμίασις τῆ γῆ ἀναποκλεισθῆ και ἀνωφερῆς οὔσα ζητῆ ὡσανεὶ δίοδον ἐξελεῖν, κινεῖ πᾶσαν τὴν παρακειμένην γῆν, καλεῖσει θεῖα και οἰκονομία. Μηδεὶς δὲ ξενιζέσθω, πῶς ἡ τοιαύτη ἀναθυμίασις, λεπτὴ οὔσα, τὴν γῆν κινεῖ, παχυμερεστέραν οὔσαν· ἰδοῦ γὰρ οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι, και τοιγα ἄνω τὴν δίοδον ἔχοντες, δένδρα τε ἐκρίζουσι και οἰκίας πολλακίς καταβάλλουσι. Μάλιστα δὲ ἔοικε τὸ τοιοῦτον πάθος τῆς γῆς τῷ σπασμῷ· ὡσπερ γὰρ διὰ τούτου κινεῖται τὸ σῶμα, οὕτω και, βιαζομένης ἐξελεῖν τῆς ἀναθυμιάσεως, ἡ γῆ. Νηνεμίας δὲ οὔσης οἱ πλείστοι και μέγιστοι γίνονται τῶν σεισμῶν, και μετὰ τοὺς σεισμοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πνέει ἄνεμος σφοδρὸς, διαβήγγυμένης τῆς γῆς ὑπὸ τῆς βιαίας τοῦ πνεύματος κινήσεως· και νυκτὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γίνεται, ἢ ἡμέρας, διὰ τὸ ἐν τῆ νυκτὶ ψύχασθαι και πυκνοῦσθαι τὴν τῆς γῆς ἐπιφάνειαν, και κλειεσθαι ἔνδον τὴν ἀναθυμιάσιν. Προηγούνται δὲ τῶν σεισμῶν βραχδαιοὶ ἕτεροι, και μετὰ τοῦτο αὐχομοί. Εἰσὶ δὲ μερικοὶ και οὐκ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς. Ἀπαξ γὰρ πᾶσα ἡ γῆ ἐκινήθη ἐπὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν, αὐτοῦ τοῦ κέντρος σεισθέντος τῆς γῆς. Οὐκ ἐν πάσῃ δὲ χώρῃ γίνονται σεισμοί, ἀλλ' ἐν αἷς σομφῇ και σπαραγγώδῃ ἐστὶν ἡ γῆ· και ἐν τινὶ μὲν συνεχῶς, ἐν τινὶ [δὲ] σπανίως· και ἕαρος και φθινοπώρου μᾶλλον, ἢ χειμῶνος και θέρους. Ἄλλ' εἰ και φύσει τινὶ ἐνεργεῖται ταῦτα, ἀλλὰ θεοῦ νεύσει και προμηθεῖα. Ὅσπερ γὰρ οὔτε ἕτερος, οὔτε χιῶν, οὔτε κρύσταλλος, οὔτε κεραινοὺς κατέρχεται, μὴ ὄντος νέφους, ἀλλὰ διὰ μέσου τούτου τὸ ἐν τούτοις θεῖον πρόσταγμα τελεῖται, ὡς ἀρχῆθεν ὁ Δημιουργὸς εὐδόκησεν, οὕτως οὐδὲ ὁ σεισμὸς ἄνευ αἰτίας φυσικῆς και θείας βουλήσεως.

ς'. Περὶ κομητῶν ἀστέρων.

Οἱ δὲ κομηται γίνονται, ἀναθυμιάσεως ὑγρᾶς ἀναχθείσης εἰς τὸ ὑπέκκαυμα, κάκεισε περιπλακείσης μέρει τινὶ τοῦ ἐκείσε πυρὸς, και οἷοναί τροφῆς και ὕλης τούτῃ χρηματισάσης. Γίνεται δὲ τοῦτο τὸ τοῦ κομητοῦ σχῆμα τοιοῦτον, οἷον τύχη τὸ ἀναθυμιάμενον ἐσχηματισμένον. Εἰσὶ δὲ σχεδὸν οἱ πλείους φαινέντες τέρας πονηρόν.

ζ'. Περὶ ἀνέμων.

Διπλῆς οὔσης, ὡς ἔφαμεν, τῆς ἀναθυμιάσεως, και τῆς μὲν ὑγρᾶς, τῆς δὲ ξηρᾶς, ἐκ μὲν τῆς ὑγρᾶς γίνονται τὰ νέφη και τὸ ὕδωρ, ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς οἱ ἄνεμοι. Εἰσὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν β'. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς ἰσημερινῆς ἀνατολῆς πνεῖ ὁ ἀφελιώτης· ἐξεναντίας δὲ τούτου ἐστὶν ὁ Ζέφυρος ἐν τῇ δύσει· ἀπὸ δὲ τῆς θερρινῆς ἀνατολῆς ὁ Καικίας· ἐξεναντίας δὲ τούτου ἐστὶν ὁ Ἰάπυξ· ἀπὸ δὲ τῆς χειμερινῆς, ὁ Εὐρος οὗ ἐναντίος ὁ Λιβῆς· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας ὁ Νότος· ἀπὸ δὲ βορρᾶ ὁ ἀπαρκίας· μέσος δὲ τοῦ Νότου και τοῦ Εὐρου ἐστὶν Εὐρόνοτος· και μέσος Καικίου και ἀπαρκίου ὁ βορρᾶς· και μέσος Νότου και Λιβῆος ὁ Λιβόννοτος· και μέσος ἀπαρκίου και Ἰάπυγος ὁ θρασκίας.

A lida et sioca et valde mobilis, qua movetur aer et perficiuntur venti. Quando igitur exhalationes illæ terra concluduntur, et sursum latæ exitum quærunt, terram omnem circumjacentem commovent, Deo sic administrante et mandante. Nemo autem miretur quod illæ exhalationes, cum leves sint, terram densiorem moveant. Nonne enim et vehementes venti, etsi viam supra terram habeant, arbores eradicant, domosque sæpius dejiciunt. Quod autem terra tunc patitur convulsioni simile est. Quemadmodum enim convulsione movetur corpus, ita et terra quando exire exhalatio cogitur. Maximi autem terræ motus fiunt cum aer tranquillus est, et post terræ motus plerumque flat ventus vehemens, terra violenta spiritus commotione diffracta. Et nocte fiunt crebrius quam die, quia nocte terræ superficies magis frigescit et densatur, exhalationesque intus concluduntur. Terræ autem motus impetuosæ pluvie præcedunt et deinde ex calore siccitas. Sunt vero particulares, (terræ motus) neque per universam terram fiunt. Semel enim universa terra mota est, Passionis Salvatoris Domini nostri tempore, ipso terræ centro agitato. Neque fiunt in omni regione, sed in his solummodo in quibus terra est spongiosa et rimosa; et in quibusdam continuo, in aliis raro, et vere atque autumno potius quam hieme ac æstate. Etsi quadam naturæ lege hæc efficiantur, sed etiam Dei voluntate et providentia. Quemadmodum enim neque pluvia neque nix, neque glacies, neque fulmen absque nubibus decidunt, sed mediantibus illis divinum consilium perficitur, ut ab initio Creatori visum est, ita neque accidit terræ motus sine causa physica et divina voluntate.

6. De cometis.

Cometæ fiunt ex vaporibus in fuliginosam materiam mutatis; qui hujus materię parti cuidam implicati eidem alimentum et materiam præbent. Est autem cometæ forma pro vaporum quantitate. Sunt autem plerique, cum apparent, funestum prodigium.

7. De ventis.

Duplex est, ut diximus, exhalatio, altera quidem humida, altera autem sicca. Ex humida fiunt imber et aqua, e sicca vero venti. Sunt autem numero duodecim. Ex æquinoctiali oriente spirat subsolanus. Ex opposito autem est zephyrus in occidente. Ex æstivo oriente spirat Cæcias; ex contrario autem lapyx; ex hiberno oriente Eurus, cui oppositus est Africus. A meridie Notus; a septentrione ventus septentrionalis. Medius autem inter Notum et Eurus est Euronotus; medius vero inter Cæciam et septentrionalem ventum est Boreas; et medius inter Notum et Africum est Africonotus; et medius inter ventum septentrionalem et lapyga est Thrascias.

8. De irido.

Iris propriam substantiam non habet, sed est representatio quædam. Cum enim nubes parvas quasdam rimas habet, et soli adversatur, reflectitur ad solem visus noster, et videtur aliquid circuli foramen in nube esse. Aristoteles autem per geometricam methodum demonstrat ne circum quidem fieri nec majus semicirculo foramen esse.

9. De area.

Area circa lunam et solem, aliquando etiam circa stellarum splendidissimas formatur. Id ex visus reflexione oritur qui undique similiter circa solem et lunam reflectitur; ut per geometricam formam ostenditur.

10. De cæli forma.

Cælum sphericum est, et hoc patet ex eo quod astra non errantia iisdem locis surgentia et occidentia videntur, et borealis polus immotus apud nos semper aspicitur, dum contra australis perpetuo tegatur; quod non ita esset si cælum sphericam formam non affectaret. Omnis enim sphaera, cum movetur, tria puncta immobilia habet, centrum et duos polos. Hæc porro forma plura capit quam eæ quæ eundem ac illa ambitum habent, et aliis formis perfectior est.

11. De mundo.

Nonnulli philosophi opinati sunt infinitos esse mundos et in singulis terram esse nostræ similem, et in iis vivere homines et animalia. Sed nesciere divinæ potentiæ non esse actionem suam dividere et in multa distribuere, sed contra eam colligere et coadunare.

12. Num sit mundus animatus et Providentia gubernatus.

Græci quidem sphaeras cælestes animatas esse opinati sunt, addentes stellas esse quoque animatas. Si enim corpora terrestria non sunt animata, expertia, quanto magis cælestia. Nos vero dicimus eorum motum esse physicum, neque vitalem. Videmus enim corpus quo magis organis instructum est, eo majorem vitæ activitatem habere. Nostrum igitur corpus organis pluribus instructum est quam cæterorum animantium corpus, quemadmodum et ea melius instruuntur quam plantæ. Quod autem est sphericum, omnino simplex est et vita carens, ut quatuor elementa.

13. Num sit mundus incorruptibilis.

Aristoteles quidem opinatur mundum esse ab æterno neque finem habiturum; Plato autem illum natum esse credit, sed æternum fore. Nos vero dicimus mundum, cum sit corpus, et omne corpus finitam vim habeat, finitam vim et ipsum habere, quod ex sequentibus patet. Intra viginti quatuor horas volvitur, ut in confesso est. Si igitur majorem vim haberet, paucioribus horis moveretur; ita ut, quemadmodum magnitudine, sic et vi terminetur.

A

η'. Περί ΐριδος.

Ἡ λεγομένη ΐρις ἰδίαν ὑπόστασιν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἔμφασίς τις ἐστὶ τοῦ γὰρ νέφους μικρὰς τινὰς ῥαβίδας ἔχοντος, καὶ ἐξεναντίας καιμένου τῷ ἡλίῳ, ἀντανακλάται ἡ ἡμετέρα ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ δοκαί τι κύκλου τμήμα ἐν τῷ νέφει εἶναι. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης δείκνυσιν διὰ γεωμετρικῶν μεθόδων, ὅτι οὔτε κύκλος γίνεται. οὔτε μείζον ἡμικυκλίου τμήμα.

θ'. Περί ἄλω.

Ἡ δὲ ἄλω περὶ τὴν σελήνην καὶ τὸν ἥλιον, ἐνίοτε καὶ περὶ τὰ λαμπρὰ τῶν ἄστρων συνίσταται. Γίνεται δὲ ἀπὸ ἀντανακλάσεως τῆς ὄψεως, πάντοθεν ὁμοίως ἀνακλωμένης περὶ τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην, ὡς διὰ γεωμετρικοῦ σχήματος δείκνυται.

ι'. Περί σχήματος οὐρανοῦ.

B

Ὁ οὐρανὸς σφαιροειδής, καὶ τοῦτο δῆλον ἔκ τε τοῦς ἀστέρας τοῦς ἀπλανεῖς ὄρασθαι ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν τόπων ἀνατέλλοντας καὶ δύνοντας, καὶ τὸν βόρειον πόλον ἀκίνητον ὄρασθαι ἀεὶ παρ' ἡμῶν, τὸ δὲ νότιον κρύπτεσθαι ὅπερ οὐκ ἂν συνδραίνων, εἰ μὴ σφαιροειδής ἦν οὐρανός. Πᾶσα γὰρ σφαῖρα κινουμένη τρία ἔχει σημεῖα ἀκίνητα, τὸ τε κέντρον καὶ τοὺς δύο πόλους. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν ἰσοπεριμέτρων αὐτῶν σχημάτων πολυχωρητέρον, καὶ τῶν ἄλλων σχημάτων τελειότερον.

ια'. Περί κόσμου.

C

Τινὲς τῶν φιλοσόφων ἐδόξασαν ἀπίρους εἶναι κόσμους, καὶ ἐν ἐκάστῳ γῆν ὁμοίαν ταύτη, καὶ ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Ἐγνόησαν δὲ οὗτοι, ὅτι οὐκ ἐστὶ βίαια δυνάμειος τὸ διαίρειν τὴνποίησιν καὶ εἰς πολλὰ κατατέμνειν, ἀλλὰ συνείρειν καὶ ἐνίξειν.

ιβ'. Εἰ ἔμφυχος ὁ κόσμος καὶ προνοία δαιοκόμμενος.

Οἱ μὲν Ἕλληνας τὰς σφαῖρας τοῦ οὐρανοῦ ἐμφύχους ἐδόξασαν, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἀστέρας λέγοντες· εἴτα ἐνταῦθα γεώδη σώματα οὐκ ἡμοίησι, πόσῳ γε μᾶλλον τὰ οὐράνια. Ἡμεῖς [δὲ] λέγομεν, ὡς ἡ κίνησις τούτων φυσικὴ ἐστὶ καὶ οὐ ψυχικὴ. Ὅραμεν γὰρ, ὡς ὅση ἀργανικώτερόν ἐστι τὸ σῶμα, τοσούτῳ δέχεται καὶ τὰς ἐπεργείας τῆς ψυχῆς πλείονας. Τὸ γοῦν ἡμέτερόν σῶμα ὀργανικώτερόν ἐστι τῶν σωματικῶν τῶν λοιπῶν ζῶων, ὥσπερ ἐκεῖνα τῶν φυτῶν· τὸ δὲ σφαιροειδὲς πάντῃ ἀπλοῦν, ὥστε καὶ ἄψυχον, οἷα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα.

ιγ'. Εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος.

Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης κόσμον δοξάζει ἀγέννητόν τε καὶ ἄφθαρτον· ὁ δὲ Πλάτων γεννητὸν μὲν, ἄφθαρτον δὲ. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὡς, ἐπεὶ σῶμά ἐστι, πᾶν δὲ σῶμα πεπερασμένην ἔχει τὴν δύναμιν, ἐκ τῶνδε δῆλον· ἀποκαθίσταται ὁμολογουμένως διὰ τῆς κινήσεως ἐν ὧραις εἴκοσι τέσσασιν· εἰ γοῦν εἶχε δύναμιν πλείονα, ἐν ἐλαχιστοτέρῳ (ἢν) ἐκινεῖτο χυρῶν· ὥστε, καθάπερ πεπεραστοὶ κατὰ τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ κατὰ τὴν δύναμιν.

ιδ'. Εἰ τρέφεται ὁ οὐρανός.

Ἐδόξασάν τινες, τρέφεσθαι τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἀστέρας ἀπὸ τῶν ἀνερχομένων ἀτμένων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὡς διὰ τοῦτο τὴν λόξωσιν ποιεῖται ὁ ἥλιος, διὰ τὸ ἀπὸ τῶν ἀτμῶν φέρεσθαι. Τοῦτο δὲ ψεῦδος πρόδηλον, μὴδ' ἀνασκευῆς δεόμενον. Μόνα γοῦν τρέφεται τὰ ἔμφυχα σώματα· τὰ δὲ στοιχεῖα μεταβάλλει εἰς ἄλλα· τὰ δὲ οὐράνια σώματα μόνην τὴν τοπικὴν ποιεῖται κίνησιν, τῶν δὲ λοιπῶν ὄντα κινήσεων ἀνεπίδεκτα.

ιε'. Περὶ τάξεως κόσμου.

Τὸ τοῦ κόσμου μεσσοτάτον ἐστὶν ἡ γῆ, καὶ λέγεται κάτω· ἄνω δὲ ταύτης τὸ ὕδωρ ἐστὶ, καὶ τούτου ἄνωθεν ὁ ἀήρ, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ πῦρ· τοῦ δὲ πυρὸς ἄνωθεν ἡ σελήνη· τῆς δὲ σελήνης ἡ τοῦ Ἑρμοῦ σφαῖρα· ταύτης δὲ ἡ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ταύτης ἡ τοῦ ἡλίου· εἶτα ἡ τοῦ Ἄρεως· εἶτα ἡ τοῦ Διός· καὶ ὑπὲρ ταύτην ἡ τοῦ Κρόνου· ὑπὲρ Κρόνον ἡ τῶν ἀπλανῶν ἄστρον σφαῖρα· καὶ ὑπὲρ ταύτην ἡ ἄνωστρος σφαῖρα, ἡ τὰς λοιπὰς πάσας κινουσα ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν,

ις'. Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐγκλίσεως.

Ἦ τοῦ κόσμου ἐγκλίσις οὐ κατ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἐστὶν, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὸ μὴ τὴν ἡμετέραν οἴκησιν εἶναι ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν, ἀλλὰ πρὸς τῆ βορείῳ μέρει· καὶ διὰ τοῦτο ὑπερήρτηται πρὸς ἡμᾶς ὁ βόρειος πόλος, κρύπτεται δὲ ὁ νότιος, καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ κίνησις οὐ φαίνεται ὀρθή, ἀλλ' ἐγκεκλιμένη πρὸς νότον.

ιζ'. Περὶ τοῦ, εἴ ἐστι κενὸν ἐκτὸς τοῦ κόσμου.

Ἵτι μὲν κενὸν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ, ἱκανῶς δέδεικται· Ἀριστοτέλει ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει· ἐδείχθη δὲ παρ' αὐτοῦ, ὡς οὐδὲν ἐκτὸς τοῦ κόσμου ἐστὶ κενόν. Ὁρίζονται δὲ τὸ κενόν οἱ τοῦτο δοξάζοντες τὸσον ἰσπερημένον σώματος, δυνάμενον διέξασθαι σῶμα. Εἰ γοῦν ὑπὲρ τὸν οὐρανόν ἐστι κενόν, μάτην παρήχθη παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, μηδέποτε ἐν αὐτῷ σώματος γινομένου· οὐδὲν δὲ ὁ Θεός, οὔτε ἡ φύσις, οὔτε φρόνιμος ἀνὴρ μάτην τι ποιῶσιν· ἀποφαίνεται γοῦν, ὡς οὔτε πλήρες, οὔτε κενόν, οὔτε τόπος τις ἔξω τοῦ οὐρανοῦ τυγχάνει, ἀλλ' ὁ νοητὸς κόσμος.

ιη'. Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου, καὶ τίνα ἀριστερά.

Δεξιὰ λέγονται μέρη τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ, ἀριστερὰ δὲ τὰ νότια. Λέγονται δὲ δεξιὰ τὰ ἀνατολικὰ μέρη, ὡς ἐκεῖθεν ἀρχομένης τῆς κινήσεως. Ὅσοι γὰρ ἐπὶ τῶν ζώων ἀπὸ τῶν δεξιῶν μερῶν ἀρχεται ἡ κίνησις· τὸν γὰρ ἀριστερὸν πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς ἑρπιδόντες, τὸν δεξιὸν μετακινουμένων οὕτως ὑπέβητο καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς ἡμᾶς κινήσεως ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι. Τούτου δὲ ὑποθεθέντος, γίνονται τὰ μὲν ἄνω μέρη τοῦ κόσμου ἐν ἐπ' ἡμῶν πόλῳ, τῶν ἡμῶν ἀφανεῖ, τὰ δὲ κάτω ἐν ἐπ' βορείῳ, τῶν αἰτῶν ἡμῶν φανεῖ· ὡς ἐν εἰς νοτίους ἀστρούσων κεκλιμένης τὴν μὲν πεφαλὴν ἔχον-

A

14. Num mundus nutritur.

Nonnulli opinati sunt nutrice solem et astra ex iis quæ e terra ascendunt, et ideo per obliquum ire solem, quia exhalationibus fertur. Quod esse falsum patet, neque demonstratione opus est. Sola igitur nutriuntur animata corpora; elementa vero alia in alia transeunt; cælestia autem corpora localem motum habent solummodo, aliorumque motuum prorsus sunt incapacia.

15. De ordine mundi.

Terra est quæ medium mundi tenet, etsi dicatur infra; supra terram vero est aqua et supra aquam æer, supra aerem vero ignis. Supra ignem est luna. Supra lunam est Mercurii sphaera. Supra illam est Veneris stella, supra quam est sol. Deinde Martis stella, et deinde Jovis, et supra eam Saturni stella. Supra Saturnarum immobilium stellarum est sphaera. Supra quam sphaera est sine astris, quæ omnes alias movet ab oriente in occidentem.

16. De inclinatio mundi.

Mundi inclinatio non ad ipsum mundum pertinet, sed ad nos, eo quod nostra sedes non sub æquinoctio est, sed in parte septentrionali. Et ideo quoad nos attollitur borealis polus, australis vero tegitur, et cæli motus non rectus apparet, sed ad meridiem inclinatus.

C

17. Quæritur num sit quoddam vacuum spatium extra mundum.

Non esse in mundo vacuum satis demonstratum est apud Aristotelem in Physicis quæstionibus (recitationibus). Demonstratum autem ab eo est nihil extra mundum vacuum esse. Vacuum autem definiunt qui illud esse opinantur locum corpore privatum, quod corpus accipere potest. Si igitur supra mundum vacuum sit, frustra a Creatore productum esset, nullis corporibus in ipso effectis: nihil vero Deus, neque natura, neque vir prudens in vanum efficit. Patet igitur neque plenum, neque vacuum, neque ullum omnino locum extra cælum existere, sed spiritualem mundum esse.

D

18. Quod sit mundi dextrum, et quod sinistrum.

Dextræ mundi partes dicuntur partes cæli orientales, sinistrae vero meridionales. Dextræ orientales dicuntur, tanquam si inde motus inciperet. Quomodo enim apud animalia a dextris motus incipit (sinistram enim partem in terra figentes dextram movemus) ita et supponebant veteres motus quoad nos initium in dextris partibus esse. Quo supposito, superiores mundi partes sunt in polo austroli, qui semper nobis invisibilis est, inferiores vero in boreali, qui semper nobis apparet: perinde ac si cogites hominem caput ad australem partem inclinantem, pedes vero ad bore-

lem. Mundi igitur dextra fertur ab oriente ad occidentem.

19. *Quænam sit mundi essentia.*

Aristoteles quidem quintum corpus esse cælum dicit, et diversum a quatuor elementis: quod ex ejus motu demonstrat. Quorum motus dissimiles sunt, eorum quoque dissimiles sunt naturæ. Differunt autem elementorum motus a motibus cæli, cum illa recta moveantur, cælum vero in orbem agatur; ita ut sit cælum alia ac illa natura. Contra quam demonstrationem assurgens Philoponus: Eheu inquit, Aristoteles, si quæ motibus differunt, naturis quoque differunt, dicendum ea quæ motibus sunt similia, similia quoque esse naturis. Et quidem videmus terram infra moveri et aquam similiter; eadem igitur ambarum natura est. Et aer et ignis sursum feruntur; diversa tamen sunt natura. Plato autem ex quatuor elementis cælum effici docuit. Proclus, cum illo consentiens, dicit ipsum e flore elementorum componi, et in cælo esse ignem et cætera, non ut sunt hic in terris, sed modo cælesti, ut in terra ignis modo terrestri est; Prævaluerunt autem demonstrationes eorum qui opinati sunt cælum ex elementorum flore confici, et præsertim ex igne et aere, contra eorum demonstrationes qui illud esse quintum corpus asserunt.

20. *De circulis in cælo excogitatis.*

In cælo quod sphericum est tres excogitantur diversi circuli, æquinotialis, meridianus, horizon. Æquinotialis ille est qui dividit cælum ab oriente ad occidentem; meridianus ille est qui cælum in duas partes dividit a septentrione ad meridiem; horizon autem ille est qui dividit dimidiatam quæ super terram est spheram ab ea quæ est subter terram. Excogitantur quoque secundum æstivum, et hibernum solstitium duo circuli qui solis obliquitatem determinant, super illos vero duo circuli, arcticus et antarcticus. Suppositi autem sunt ii ut separetur zona temperata ab ea quæ propter frigus est inhabitabilis.

21. *De astrorum natura.*

Astrorum natura est ignea et aëria, naturæ tamen igneæ magis particeps quam aëriæ. Cælestes quidem spheræ magis aëriæ naturæ quam igneæ participes sunt, astra vero e contrario, ut Stagirite videtur. Veteres agitabant quænam digniores essent, cælestes spheræ ut leviores, an quæ in iis sunt astra ut splendidiora. Quod dubium solvit. Aristoteles in suo De cælo opere dicens: (Si) quod fertur melius est eo quod fert, quia posterius prioris causa factum est; spheræ autem ferunt astra, ipsæ vero feruntur, et ideo ea magis digna sunt.

22. *De astrorum formis.*

Astrorum porro formæ sphericæ sunt: tali enim forma Deus universales figuras ornavit, quatuor

τα πρὸς τῆ νοτίῳ πόλῳ, τοὺς δὲ πόδας πρὸς τῆ βορείῳ· ἔσται οὖν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ φερομένη ἀπ' ἀνατολῆς ὡς ἐπὶ δύοσιν.

ιβ'. Τίς ἡ τοῦ οὐρανοῦ οὐσία.

Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης πέμπτον σῶμα φησὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἕτερον τῶν τεσσάρων στοιχείων ἀποδεικνύων τοῦτο ἐκ τῆς κινήσεως οὕτως· Ὡς αἱ κινήσεις διάφοροι διάφοροι καὶ αἱ φύσεις. Διαφέρουσι δὲ αἱ τῶν στοιχείων κινήσεις πρὸς τὴν τοῦ οὐρανοῦ κίνησην, τῶν μὲν κατ' εὐθείαν κινουμένων, τῶν δὲ οὐρανοῦ κύκλῳ· ὥστε τούτων ἐστὶν ἑτερόφυλος. Πρὸς ταύτην τὴν ἀπόδειξιν ἐνιστάμενος ὁ Φιλόπονος, Ἰού, φησὶν, ὦ Ἀριστοτέλες, εἰ ὡς αἱ κινήσεις διάφοροι, διάφοροι καὶ αἱ φύσεις, λοιπὸν, ὡς κινήσεις αἱ αὐταί, καὶ φύσεις αἱ αὐταί. Καὶ μὴν ὀρώμεν τὴν τῆς γῆς κίνησην ἐπὶ τὰ κάτω, καὶ τοῦ ὕδατος ὁμοίως· ὥστε μία φύσις ἀμφοῖν. Καὶ ὁ ἀήρ καὶ τὸ πῦρ ἀνωφερῆ μὲν, ἕτερα δὲ τὴν φύσιν εἰσὶν. Ὁ δὲ Πλάτων ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συγκεῖσθαι τὸ οὐράνιον σῶμα ἀπεφάνετο. Ὁ δὲ Πρόκλος, τούτῳ συνηγορῶν, φησὶν, ἐκ τοῦ ἄνθους αὐτὸν συγκεῖσθαι τῶν στοιχείων, καὶ ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ πῦρ τε καὶ τὰ λοιπὰ, οὐχ οἷά εἰσιν ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐρανίως, ὥσπερ ἐν τῇ γῆ τὸ πῦρ γηίνως. Ἐπίσχυσαν δὲ αἱ ἀποδείξεις τῶν δοξαζόντων τὸν οὐρανὸν ἐκ τοῦ ἄνθους τῶν στοιχείων [συγκεῖσθαι], καὶ μάλιστα τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἀέρος, τῶν δοξασάντων αὐτὸν πέμπτον σῶμα.

κ'. Περὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ νοουμένων κύκλων.

Ἐν τῷ οὐρανῷ, σφαιροειδεῖ ὄντι, κύκλοι νοοῦνται διάφοροι τρεῖς, ὁ ἰσημερινός, ὁ μεσημβρινός, ὁ ὀριζων. Ἔστι δὲ ὁ ἰσημερινός ὁ δίχα διαιρῶν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ἀνατολῆς ἄχρι δύοσεως· μεσημβρινός δὲ ὁ δίχα διαιρῶν τοῦτον ἀπὸ τοῦ ἄρκτου μέχρι νότου· ὀριζων δὲ ὁ διαιρῶν τὸ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον ἀπὸ τοῦ ὑπὸ γῆν. Νοοῦνται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν καὶ τὴν χειμερινὴν δύο κύκλοι ὀρίζοντες τὴν τοῦ ἡλίου λόξωσιν· ὑπὲρ δὲ τούτους ἕτεροι δύο κύκλοι, ὁ ἀρκτικός καὶ ὁ ἀνταρκτικός. Ὑπετίθησαν δὲ οὗτοι διὰ τὸ ὀρίζειν τὴν εὐκρατον οἰκῆσιν ἀπὸ τῆς διὰ ψύχους ἀοικήτου.

κα'. Περὶ οὐσίας τῶν ἀστέρων.

Ἡ τῶν ἀστέρων οὐσία πυρώδης τίς ἐστι καὶ ἀερῶδης, πλείον μετέχουσα πυρώδους φύσεως ἢ ἀερῶδους. Αἱ μὲν γὰρ οὐράνιαι σφαῖραι πλείονα μετέχουσι τῆς ἀερῶδους φύσεως ἢ τῆς πυρώδους, οἱ δὲ ἀστέρες ἀνάπλιν εἰσιν, ὡς τῶ Σταγειρίτη δοκεῖ. Οἱ δὲ παλαιοὶ ἀμφιβαλλόν, ὡς ποῖά εἰσι τιμώτερα, αἱ οὐράνιαι σφαῖραι, ὡς λεπτότεροι, ἢ οἱ ἐν αὐταῖς ἀστέρες, ὡς λαμπρότεροι. Ταύτην δὲ τὴν ἀμφιβολίαν ἀπελύσατο ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Περὶ οὐρανοῦ πραγματείᾳ λέγων· Εἰ τὸ φερόμενον κρεῖττον τοῦ φέροντος, ὡς τούτου ἕνεκα γενομένου· φέρουσι δὲ αἱ σφαῖραι τοὺς ἀστέρας, οἱ δὲ φέρονται· ὡς οὗτοι τιμώτεροι.

κβ'. Περὶ σχημάτων ἀστέρων.

Τὰ δὲ σχήματα τῶν ἀστέρων εἰσὶ σφαιροειδῆ· τῶν τοιούτων γὰρ σχήματι ὁ θεὸς τὰ ὀλιχώτερα τῶν σχη-

μάτων ἐκόσμησεν, τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα· τελειότερον γὰρ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τῶν λοιπῶν σχημάτων· πάντα γὰρ τὰ πολυγώνια σχήματα διαιρούμενα ἕτερόν τι ἀποτελεῖ σχῆμα, ὁ δὲ κύκλος διαιρούμενος οὐχ ἕτερόν τι ἀποτελεῖ· ἅμα δὲ καὶ ἀπλούστατός ἐστιν, ὡς ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενος, καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἐνὶ ἐμφερῆς. Σχηματίζονται δὲ οἱ πλανῆται πρὸς ἀλλήλους πέντε σχήμασι, συνόδῳ, ἐξαγώνῳ, τετραγώνῳ, τριγώνῳ καὶ διζυμῶν, τοῦ γὰρ ζωδιακοῦ κύκλου εἰς ἑβ' τμήματα διηρημένου, ὅτε τύχη, ὁ μὲν εἰς ἀσπὴρ ἀρχῆς τινος τμήματος, ὁ δὲ ἕτερος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ τρίτου, ἐξαγωνίζειν αὐτὸν λέγεται· εἰ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ τετάρτου, τετραγωνίζειν· εἰ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ πέμπτου, τριγωνίζειν· εἰ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἑξῆς, διαμετρεῖν· εἰ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ ὡς, συνοδεύειν· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μερῶν. Ταῦτα δὲ τὰ σχήματα ἀπὸ τῶν μουσικῶν εἰληπται λόγων, ὡς Πτολεμαῖος ἐν τῇ τετραβίβλῳ δείκνυσιν.

κγ'. Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων φοράς.

Ἡ φορά τῶν ἀστέρων ἐστὶν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ ἀνατολήν. Ἄλλ' ἢ μὲν τῶν ἑπτὰ πλανητῶν ταχέια. Ἀποκαθίσταται γὰρ ἢ μὲν σελήνῃ διὰ ἡμερῶν κη' ἔγγιστα· ὁ δὲ Ἑρμῆς διὰ μηνῶν τξ' καὶ τέταρτον ἡμέρας μιᾶς· ὁ δὲ Ἄρης διὰ δύο ἡμισυ ἐτῶν· ὁ δὲ Ζεὺς δι' ἐτῶν ἑβ'· ὁ δὲ Κρόνος δι' ἐτῶν τριάκοντα. Οἱ δὲ ἀπλανεῖς, ἐν τῇ ἀνωτάτῳ ὄντες, σφαῖρα, κινουῦνται τὴν μίαν μοῖραν κατὰ μὲν τοὺς παλαιούς δι' ἐτῶν ἑκατὸν, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους δι' ἐτῶν ζς'. Καὶ τὸ παραδοξότατον, ὅτι οὐ περὶ τὸν τοῦ παρόντος πόλου ποιοῦνται τὴν κίνησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου λοξὴν πορεύονται. Ἐξ οὗ δὴλον, ὡς ὁ Θεὸς τὸν ἥλιον ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἀρχηγὸς τέθεικε, τάξει. Ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης τὸ αὐτοῦς κινεῖσθαι καθ' ἑαυτοῦς τοὺς ἀστέρας οὐ προσδέχεται, πτοούμενος, μή ποτε ἀναιρεθῶσιν αὐτῶν αἱ περὶ τοῦ πέμπτου σώματος ὑποθέσεις, ὡς τεμνόντων τῶν ἀστέρων τὸ οὐράνιον σῶμα, καθάπερ εἴ τινα ὑγρὰν οὐσίαν· ὑποτίθησι δὲ τὰς ἀνελιττούσας κινούσας αὐτοῦς πεπηγμένους ὄντας. Οἱ δὲ μετ' αὐτὸν κινεῖσθαι μὲν αὐτοῦς καθ' ἑαυτοῦς ἐδόξασαν, πλὴν τοὺς πλανήτας ἐπὶ κύκλων καὶ ἐκ κέντρου φασὶ κινεῖσθαι. Ἠλάττους γὰρ σφαῖρας τὰς μὲν μὴ τὸ αὐτὸ κέντρον ἔχουσας τῇ γῆ, ἀλλὰ πρὸς μὲν τῷ ἐνὶ μέρει πλησιαζούσας αὐτῇ, πρὸς δὲ τῷ ἑτέρῳ πορρωτέρου οὐσας, ἃς ἐκ κέντρους ἐκάλεσαν· καὶ ἕτερας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἐκ κέντρου μικρὰς κυλιόμενας, ἐφ' ὧν βεβηκέναι λέγουσι τοὺς πλανήτας, οὓς ἐπικύκλους ὠνόμασαν. Ἐναγκασθησαν δὲ ταῦτα ὑποθέσθαι, καὶ πλείστον μόχθον καὶ πόνον ὀποστήναι εἰς [τὴν] τῶν τοιοῦτων ὑποθέσεων σύστασιν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. Θεοὺς γὰρ Ἕλληνας τοὺς ἀστέρας εἶναι νομίζοντες, καὶ δρώντες τοῦτους ἐν τῷ διοδεύειν τὴν οἰκίαν πορεύειν ἐφ' ἡμέραις τισὶν ἰσταμένους ἀμετακινήτους, εἴτα ἐπὶ τὰ ὄπισθεν ἀναποδίζοντας, εἴτα πάλιν στηρίζοντας καὶ εὐθὺς προποδίζοντας, ἀλλοτρίαν θείων σωμαμάτων τὴν τοιαύτην πλάνην, ὑπέθεντο τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, πρὸς τὸ δεῖξαι μηδὲν τι τοιοῦτον πάθος

A elementa et ipsum cœlum et quæcumque in eo continentur. Perfectior est enim hæc forma cæteris omnibus. Omnes nempe angulosæ formæ divisæ aliam formam efficiunt; circulus vero divisus non aliam formam efficit. Et simul simplicissimus est, utpote una linea comprehensus et ideo unitati similis. Efformantur autem planetæ ad invicem quinque formis, congressu, sexangulo, quadrangulo et diametro. Zodiaci enim circulo in duodecim partes divisus, cum accidit ut unum astrum cujusdam divisionis initium sit, et aliud situm sit in principio tertie ab illa divisionis, dicitur illud sexangulum facere; si in principio quartæ ab illa divisionis, quadrangulum facere dicitur; si in principio quintæ, triangulum; si in principio septimæ, diametrum facere dicitur. Si in eodem gradu sita sint, dicuntur congruere. Atque idem de cæteris partibus. Hæc autem formæ ex musicis rationibus ducuntur, ut Ptolemæus in suis quatuor libris ostendit.

23. De astrorum motu.

Astra feruntur ab occidente ad orientem. Septem planetarum quidem translatio rapida est. Luna enim cursum suum conficit viginti octo diebus circiter; Mercurius mensibus 365 et quarta diei parte; Mars duobus annis et dimidio; Jupiter duodecim; Saturnus annis triginta. Stellæ vero fixæ quæ in suprema sphaera sunt, moventur plurimæ annis centum juxta veteres, juxta recentiores autem annis 66. Et, quod magis mirandum est, non circo polum suum moventur, sed obliquum solis iter sequuntur. Unde patet Deum solem in cœlo ut duces posuisse. Aristoteles igitur non admittit astra per seipsa moveri, timens ne tollantur suæ de quinto corpore hypothèses, quasi astra secent cœlestis corpus ut quamdam humidam substantiam; supponit autem stellas volubiles quæ concretas moveant. Alii vero post illum opinati sunt astra per seipsa moveri, exceptis planetis, quos in orbem et extra centrum suum moveri dicunt. Imaginantur enim sphaeras alias non idem centrum cum terra habere, sed una parte esse terræ proximas et altera longius abesse; quas excentricas vocare; et alias ex ipso excentrico parvas volutas in quibus incedere planetas dicunt, quos ob hanc causam supracirculares nominare. Hæc autem coacti sunt supponere maximumque laborem et pœnam insumere ad talium hypotheseon confirmationem propter sequentem rationem. Græce enim stellas esse deos credentes, et eas cernentes, dum proprium iter peragerent, certis diebus immotas stare, dein retrocedere, dein rursus fixas stare et statim procedere; hunc errantem cursum divina corpora dedecentem cogitantes, has hypothèses imaginati sunt, ut ostenderent non stellas illa pati, sed per excentricarum et supracircularem sphaerarum motum videri nobis fixas esse et retrocedere, cum nihil hujusmodi ipsæ paterentur. Et dum æquales voluerunt facere cœlestium corpo-

rum motus, non animadvertere se multa inæquabilitate cœlestia replere. Mihi autem videtur ipsas stellas hanc inæquabilitatem cæterum exacte ordinatam sustinere. Quæ enim his in terris sunt, et inæqualia et inordinata sunt; quæ autem in stellis et inæqualia et ordinata; quæ autem supra illas sunt et ordinata et æqualia sunt.

ὑποστῆναι ἀνωμαλίαν, ὡς σύντονον, πλὴν τεταγμένην· τὰ γὰρ ἐνταῦθα, καὶ ἀνωμαλία καὶ ἄτακτα· τὰ δὲ ἐν ἐκείνοις καὶ ἀνωμαλία καὶ τεταγμένα· τὰ δὲ τούτων ἄνωθεν καὶ τεταγμένα καὶ ὁμαλά.

24. Unde illuminantur stellæ.

Multa de hac quæstione antiquis philosophis ambiguitas fuit. Quidam enim videntes lunam a sole lumen accipere, professi sunt et alia astra sole illuminari. Alii autem videntes Venerem et Mercurium sub sole sitos neque ab illo tam distantes ut inde lumen recipiant, opinati sunt ea et cætera proprium lumen habere.

25. Quomodo fiunt quatuor anni tempora.

Ea quacunque creavit Deus et sapientia plena sunt et admiratione digna, maxime vero solis itineris obliquitas, ut in alio opere demonstravi de cœlestium causa inscripto. Non enim medium cœlum transit secundum æquinoctium, sed vergit ad septentrionem quatuor et viginti gradus circiter, et ad meridiem similiter. Quando igitur a meridie regrediens ad æquinoctium pervenit, vernum tempus efficit, nobisque appropinquat, cum, ut diximus, versus septentrionem incolamus; quando autem rursus ad æquinoctium vertitur, autumnum adducit, et quando extremitati sue meridionalis obliquitatis occurrit, hiemem, quia tunc longe est a nobis. Et ea solis obliquitas causa est quatuor anni temporum generationis. Neque vero horum solummodo, sed et aliorum mundo utilissimorum et valde necessariorum, ut abundantius in memorato opere demonstravimus.

26. De magnitudine solis et lune.

Solis magnitudo videtur aliquid incredibile geometriæ ignaris et philosophiæ non initiatis. Omnes igitur mathematici professi sunt illum terra majorem esse, non consentiunt autem quanto major sit et multiplex. Sapientissimus vero Ptolemæus per geometricas demonstrationes et methodos ostendit eum centies septuagies terra majorem esse. Ejus demonstrationem proponere et explicare non est præsentis operis; hic tantum demonstrabitur clare et indubitate solem terra esse majorem, hoc modo. Quidquid illuminat, aut illuminata re majus est, aut ei æquum est, aut ea minus. Et si majus quidem est, umbram omnino a basi latiore incipientem efficit, et usque ad acutam summitatem porrectam; si æquale, umbram efficit quæ in infinitum intra æque distantes lineas porrigitur; si minus est, umbram in formam calathi producit, quæ ab angusta basi in infinitum dilatatur. Cum vero terra conici formam habentem umbram effi-

Α τούς ἀστέρας ὀφισταμένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἐκκέντρων καὶ ἐπικύκλων κινήσιν φαίνεσθαι ἡμῖν καὶ στηρίζοντας καὶ ἀναποδίζοντας, μηδὲν δὲ αὐτοὺς τοιοῦτον πάσχοντας. Καὶ κατασκευάσαι βουλόμηναι ὁμαλάς τὰς τῶν οὐρανίων κινήσεις, ἔλαθον ἐαυτοὺς πολλῆς ἀναπληρώσαντες ἀνωμαλίας τὰ οὐράνια. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, αὐτοὺς τοὺς ἀστέρας τὴν τοιαύτην ὑποστῆναι ἀνωμαλίαν, ὡς σύντονον, πλὴν τεταγμένην· τὰ γὰρ ἐνταῦθα, καὶ ἀνωμαλία καὶ ἄτακτα· τὰ δὲ ἐν ἐκείνοις καὶ ἀνωμαλία καὶ τεταγμένα καὶ ὁμαλά.

κδ'. Πῶθεν φωτίζονται αἱ ἀστέρες.

Β Ἐπεὶ τούτου πολλὴ ἡ ἀμφιβολία τοῖς πάλαι σοφοῖς ἐγένετο. Τινὲς γὰρ, ὁρῶντες τὴν σελήνην παρὰ τοῦ ἡλίου δεχομένην τὸ φῶς, ἀπαφήναντο καὶ περὶ πάντων τῶν ἀστέρων, ὡς καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ ἡλίου φωτίζονται. Ἄλλοι δὲ, ὁρῶντες, τῆς τε Ἀφροδίτης καὶ τῶν Ἑρμῆν ὑπὸ τῶν ἡλίων ὄντας, καὶ μὴ πόρρωθεν αὐτοῦ ὀφισταμένους, ὡς φωτίζεσθαι παρ' αὐτοῦ, ἐδόξαν εἶναι τούτους καὶ τοὺς ἄλλους οὐρανίων φῶς.

κε'. Πῶς γίνονται οἱ τέσσαρες καιροί.

Γ Ταῦτα μὲν, ὅσα τὸ θεῖον ἐδημιούργησε, κατὰ σοφίας ἀνάμεικτα καὶ θαύματος ἕξια, μάλιστα δὲ τὸ τῆς ἡλιακῆς πορείας λοξόν, ὡς ἐμοὶ ἐν ἑτέρῳ συγγράμματι ἀποδείκνυται, τῶν περὶ αἰτίας οὐρανίων ἐπιγραφόμενα. Οὔτε γὰρ μέσον τῶν οὐρανῶν κατὰ ἰσημερινοῦ διοδεύει, ἀλλὰ κλίνει πρὸς μὲν βορρᾶν μοίρας κδ' ἔγγιστα, πρὸς δὲ νότον ὁμοίως. Ὅταν οὖν ἀναρχόμενος ἀπὸ νότου, κατὰ τὸν ἰσημερινὸν γένηται, τὴν ἑαρινὴν ποιεῖται τροπὴν, καὶ πλησιάζει ἡμῖν, διὰ τὸ τὴν ἡμέτεραν οἴκησιν, ὡς ἔφαμεν, βορειότεραν εἶναι· ἡνίκα δ' αὖθις πρὸς τὴν ἰσημερινὸν ὑποστρέφει, τὴν φθινοπωρινὴν ἀποτελεῖ, καὶ, ὅτε πρὸς τὸ ἕλαττον τῆς νοτίας αὐτοῦ λοξώσεως καταπέσει, τὴν χειμερινὴν, διὰ τὸ τμηκαῦτα εἶναι πόρρωθεν ἡμῶν. Καὶ ἡ τοιαύτη λοξώσις τοῦ ἡλίου γίνεται αἰνία [τῆς] τῶν τεσσάρων τοῦ ἐνιαυτοῦ καιρῶν γενέσεως· καὶ οὐ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων χρησιμωτάτων καὶ ἀναγκασιωτάτων τῶν κόσμου πραγμάτων, ὡς πλατύτερον ἡμῖν ἀποδείκνυται ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματι.

κς'. Περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης.

Δ Τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος ἄπιστόν τι δοκεῖ τοῖς ἀγεωμετρῆτοισι καὶ τῆς φιλοσοφίας ἀμυήτοισι. Πάντας μὲν οὖν οἱ μαθηματικοὶ ἀπαφήναντο τοῦτον τῆς γῆς μείζονα, διεφώνησαν δὲ περὶ τοῦ ὅπου ἔστι μείζων καὶ πολυπλάσιος. Ὁ δὲ σοφώτατος Πτολεμαῖος διὰ γεωμετρικῶν ἀποδείξεων καὶ μεθόδων ἀπέδειξε ἑκατὸν ἑβδομηκονταπλασίονα τοῦτον τῆς γῆς εἶναι. Καὶ τὸ μὲν τὴν ἀπόδειξιν ἐκείνου προσεθῆναι καὶ διασαφῆσαι ἀλλότριον τῆς προκαιμένης πραγματείας, ἐνταῦθα δὲ δειχθήσεται ἐναργῶς καὶ ἀναμφηρίστως, ὡς μείζων ἔστι τῆς γῆς ὁ ἥλιος, τοιοῦτοτρόπως. Ἦν τὸ φωτίζον ἢ μείζον ἔστι τοῦ φωτιζομένου, ἢ ἴσον, ἢ ἕλαττον. Ἄλλ' εἰ μὲν μείζον ἔστι, κομιδῆ ποιεῖ τὴν σκιὰν ἀπὸ πλατείας ἀρχομένην βάσεως, καὶ περατουμένην εἰς ὀξείαν κορυφήν· εἰ ἴσον, ἐπὶ ἄπειρον ἵνα παρασκευάζει τὴν σκιὰν μεταξὺ περὶ ἀλῶν εὐθειῶν· εἰ δὲ ἕλαττον, καθασθειδῆ καύτην ἐργάζεται, ἀπὸ στενῆς τῆς βάσεως πλατυνομένην ἕως ἄπειρον. Ἐπεὶ δὲ ἡ γῆ, παρὰ τοῦ ἡλίου φωτιζομένη

κωνοειδῆ ποιεῖται τὴν σκιάν, ἐλάττων αὐτοῦ ἐστιν ἅμα. Ὅτι δὲ ἡ γῆ κωνοειδῆ ποιεῖται τὴν σκιάν, δῆλον ἐκ τῶν τῆς σελήνης ἐκλείψεων. Ὅτε γὰρ ἐκλείψῃ ἐν τῷ ἀπογείῳ αὐτῆς, πόρρωθεν ἐστὶ τῆς γῆς, καὶ ταχέως ἐκλάμπεται, ὡς τὸ λεπτομερέστερον μέρος διερχομένη τῆς σκιᾶς· ὅτε δὲ ἐν τῷ περιγείῳ, ἐμβραδύνει τῆ ἐκλείψει, ὡς τὸ παχύτερον μέρος τῆς σκιᾶς διερχομένη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων δεικνύται τὰ περατοῦσθαι τὸ τῆς γῆς σκίσμα. Εἰ γὰρ ἐπ' ἄπειρον προΐει, ἐσκοτιζεν ἂν οὐκ ὀλίγους τοὺς ἀστέρων, καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα ἐκλείπειν τούτους ἐποίει· νῦν δὲ οὐ φαίνεται τι τοιοῦτον. Περὶ ταύτης δὲ τῆς σκιᾶς φησι καὶ ὁ ποιητής.

Ἐν δ' ἔπειτα ὠκλιανῶ λαμπρὸν φάος ἡλίου,
Ἐλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τοῦδε δῆλον τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος· ἡ Β σελήνη ὑπὸ τὸν θερινὸν καίται τροπικόν· ὁπότε οὖν ὁ ἥλιος ἐκεῖσε γίνηται, κατὰ μεσημβρίαν ἄσκια ποιεῖ τὰ ἐκεῖσε σώματα ἐπὶ σταδίου τριακοσίου. Ἦγουν ὁ κύκλος, ὃν διαπορεύεται ὁ ἥλιος, μυριοπλασίον ἐστὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ μέρος τοῦ κύκλου τούτου ὑπερέχει τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος· μυριοπλάσιον εἶναι δεῖ τοῦ δηλωθέντος τῆς γῆς τμήματος· τὸ δὲ τοῦ ἡλίου σχῆμα ὅτι ἐστὶ σφαιροειδές, ὡσαύτως καὶ τῶν λοιπῶν ἐν οὐρανῷ σώματων, πρόδηλον, ὡς εἴρηται, καὶ σαφέστερον ἐν τῷ περὶ σχήματος λόγῳ ῥηθήσεται.

κζ'. Περὶ τῆς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεως.

Ἡ τοῦ ἡλίου ἐκλείψις γίνεται ὅτε ἡ σελήνη τὸν ἥλιον ἐν συνόδῳ ὑποδράμη, μὴ ἔχουσα πλάτος πρὸς τὸν ζωδιακὸν κύκλον. Τηνικαῦτα γὰρ ἀντιφράττει ταῖς ἀκείσιν αὐτοῦ, ὥστε μὴ καταλαβεῖν τὴν γῆν. Διὰ τοῦτο ἀεὶ ἐν συνόδῳ γίνεται ἡ ἡλιακὴ ἐκλείψις. Πλὴν τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκείνη γὰρ παραδόξως ἐν πανσελήνῳ γέγονεν. Αἱ δὲ ἐκλείψεις ποτὲ μὲν καθόλου, ποτὲ δὲ μερικαὶ γίνονται· καθόλου μὲν, ὅτε ὄλος ὁ ἡλιακὸς κύκλος ἐπισκοτισθῆ, κατὰ κάθετον γεγονόντων τῶν κέντρων τοῦ τε ἡλίου καὶ τῆς σελήνης· μερικαὶ δὲ, ὅτε μέρος τούτου ἐκλείψῃ. Οὐκ ἐν πάσῃ δὲ τῇ οἰκουμένῃ ὁ ἥλιος ἐκλείπων φαίνεται, ἀλλὰ παρὰ μέρεσιν τισιν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς τοῦ Κομνηνοῦ βασιλείας ὄλος ἐκλείψας πρὸς δυσμαίς, ἐν Αἰγύπτῳ οὐχ ὄλος ἐξέλιπεν, ὡς ἐκεῖσε παραγεγονώς ἡκριδωσάμην. Οἱ οὖν μαθηματικοὶ ὅσον κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς ἑβ' δακτύλους τὴν ἡλίου καὶ σελήνης διεῖλον ἐπιφάνειαν· καὶ εἰ μὲν καθ' ἡμισυ γίνηται ἡ ἐκλείψις, ἑξαδάκτυλον ταύτην ὀνομάζουσιν· εἰ δὲ κατὰ τὸ τρίτον, τετραδάκτυλον, καὶ ἀναλόγως ἐπὶ τῶν λοιπῶν.

κη'. Περὶ οὐσίας καὶ φωτισμῶν σελήνης καὶ σχήματος.

Εἰ καὶ οἱ Ἀριστοτελικοὶ πέμπτον ὑπέθευτο σῶμα τὸν οὐρανόν, ἀλλ' οὖν ὁμολογοῦσι, μέρη μὲν αὐτοῦ εἶναι παχύτερα, καὶ μάλιστα τὰ τῆ γῆ προσεγγίζοντα, μέρη δὲ λεπτότερα, τὰ ἄνωθεν καὶ πόρρωτέρα τῆς γῆς. Ἡ γοῦν σελήνη, τῷ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ τούτῳ κόσμῳ πλησιάζουσα, οὐκ ἄμοιρος οὐδ' ἀμέτοχος καταλείφθη τῶν τούτου κακῶν, ἀλλὰ παχεῖαν καὶ ὄσσανεὶ γεῶδη τὴν ὑπόστασιν ἔχει. Καὶ οὐ πάντῃ

ciat a sole illuminata, sole minor est. Terra autem umbram in formam conii produci ex lunæ defectionibus manifestum est. Cum enim deficit in sua maxima a terra distantia, tunc cito rursus illuminatur, eo quod angustiores umbræ partem transit. Quando autem in sua minima a terra distantia, diuturniorem defectionem patitur, quia latiore umbræ partem transit. Et ex multis aliis ostenditur terminari terræ umbram. Si enim in infinitum procederet, obumbraret non paucas stellas, et singulis noctibus earum defectionis causa existeret; nihil autem hujusmodi nunc apparet. De illa autem umbra poeta dicit: « Oceano incidit clarum solis lumen, noctem obscuram adducens in fertiles agros. » Sed ex hoc quoque manifesta est solis magnitudo: Luna sub æstivo tropico jacet: quando igitur sol illuc pervenit, umbrosa facit ea quæ illic sita sunt corpora trecentorum stadiorum spatium. Circulus porro quem sol transit, decies millies major terra est, et circuli hujus partem quæ solis magnitudinem tenet decies millies majorem esse oportet quam præindicatum terræ spatium. Solis autem formam spheræ similem esse ut et cæterorum in cælo corporum manifestum est, ut diximus, et clarius in nostro de forma opere dicitur.

27. De solis defectu.

Solis defectio accidit, quando luna solem subit in congressu, non habens latitudinem ad zodiacum. Tunc enim ejus radiis opponitur, ita ut ad terram non perveniant. Ideo semper in congressu accidit solis defectio, excepta tamen ea quæ Passionis Domini nostri tempore accidit. Illa enim plenæ lunæ tempore mirabiliter facta est. Defectioes vero solis nunc completæ, nunc incompletæ fiunt: completæ quidem quando totus solaris circulus obumbratur, solis et lunæ centriæ secundum lineam perpendicularem sitis; incompletæ vero quando hujus pars tantum obumbratur. Non autem per totam terram sol deficiens apparet, sed tantum quibusdam in locis. Regnante enim Comneno totus in occidente sol defecit, in Ægypto non omnino defecit, ut ego ibi tunc versans animadverti. Mathematici igitur ex apparentibus superficiem solis et lunæ in duodecim digitos dividerunt; si quidem defectio dimidia est, eam esse sex digitorum dicunt; si vero tertia parte solis est, quatuor digitorum, et similiter de cæteris divisionibus.

28. De substantia, lumine et forma lunæ.

Etsi Aristotelici supponant cælum esse quintum corpus, tamen consentiunt, partes quidem ejus alias esse crassiores præsertimque prope terram sitas, alias vero leviores, eas nempe quæ sursum sunt et magis a terra remotæ Luna igitur, toti in generatione et corruptione huic mundo propinqua, hujus quoque mundi malorum non expers neque immunis constituta est, sed crassam et quasi ter-

restrem habet substantiam. Neque vero omnino æqualis est per totum suum corpus, sed quædam ejus partes luce carent et obscuræ sunt, mediæ scilicet. Et quemadmodum ea quæ nascuntur et corrumpuntur initium et incrementum, et vigorem et debilitatem habent, ita et lunæ lux finiet. Neque vero solummodo cæteris cælestibus corporibus eget, sed et aliquando iu umbram terræ incidit. Deficit autem non tantum quoad nostrum aspectum, sed et ipsa secundum proprium suum lumen. Illam autem a sole lumen recipere manifestum est vel paululum observantibus. Semper enim partem illuminatam ad solem vertit, ubicunque sit. Cum enim est infra solem, et cum illo eongreditur, ejus partes quæ ad nos vertuntur obscuræ sunt, quæ vero versus solem, illuminatæ sunt. Quando autem paululum a sole discedit, pars ejus aliquantula incipit illuminari, et fit utrinque curvata; cum autem magis discessit, magis illuminatur et fit dimidiata et rursum utrinque curvata et cum directe opponitur, fit plena. Quando deinde diametrum prætergressa est apparet rursum utrinque curvata, et deinde dimidiata, et postea lunata, et demum cum sole congregiendi, nobis invisibilis fit. Addubitabant veteres quomodo et lumen accipiat et lumen in terram mittat. Et alii quidem dicebant ejus lumen per reflexionem produci, quemadmodum et in speculis et in levibus corporibus fit; alii vero docuerunt eam per admissionem et unionem illuminari: atque eam illuminari per reflexionem, ab ipsa procedentem plerique opinantur quidem. Quod tamen est falsum. Observatum est reflexiones a maximis et minimis corporibus procedentes non plus quam duo stadia transire. Sed et aliter demonstratur. Omnes reflexiones, ut in opticis ostenditur, fiunt per æquos angulos; quod si ita de luna fieret, necesse esset, ut quando secundum solis diametrum in plena luna sita est, radii non ad terram frangantur, sed ad solem. Et multæ aliæ demonstrationes præcedentem demonstrationem confutant. Superest igitur ut per admissionem et unionem cum solis luce illuminata, terræ quoque lumen emittat. Sed hæc moveri potest difficultas, si lunæ immisceatur solis lumen, oporteret ut tota illuminaretur et plenam lucem continuo haberet. Ad id respondemus eam profundissimam esse maximumque habere diametrum. Et ideo non totam transeunt solares radii, sed postquam eam maxima parte transierunt, finiuntur. Sphæricam vero esse ejus formam patet ex ejus lumine, si enim disci formam haberet, simul ac in eam solares radii incidere, illuminaretur, nulla curvitate luminis officiente, nunc autem cum sit spherica, per partes radiis illuminatur eo quod officiant formæ suæ curvitate cæteræ partes. Lunæ autem magnitudo minor est quam terræ, tricies novies, juxta alios vero, vicies novies.

29. De lunæ defectu.

Deficit autem luna quando directe ex opposito

ἄμαλῃ δι' ἑλοῦ αὐτῆς τοῦ σώματός ἐστιν, ἀλλ' ἐστὶ τινὰ παρ' αὐτῆ μέρη φωτὸς ἄδεκτα καὶ μέλανα, τὰ διὰ μέσου αὐτῆς· καὶ ὡσπερ τὰ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ἀρχὴν, καὶ αὔξησιν, καὶ ἀκμὴν, καὶ παρακμὴν, οὕτω καὶ ταύτης τελεῖται ὁ φωτισμός. Καὶ οὐ μόνον ἐν τούτοις ἐνδεῖται τῶν λοιπῶν ὀργανῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐμπίπτει ἐνίοτε τῷ σκιάσματι τῆς γῆς· ἐκλείπει δὲ οὐ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν, καθάπερ ὁ ἥλιος, ἀλλ' αὐτὴ κατὰ τὸ οἰκίον φῶς, ὅτι παρὰ τοῦ ἡλίου δέχεται τὸ φῶς, δῆλον καὶ τοῖς ὀπωσον τετηρηκόσιν· ἀεὶ γὰρ τὸ πεφωτισμένον μέρος πρὸς τὸν ἥλιον ἔχει, ἔνθα καὶ ὑπάρχει. Κάτωθεν γὰρ οὕσα τοῦ ἡλίου, ὅτε συνοδεύῃ αὐτῆ, τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς μέρη ἀφώτιστά ἐστι, τὰ δὲ πρὸς τὸν ἥλιον πεφωτισμένα· ὅτε δὲ ἀποστῆ τοῦ ἡλίου ἐλάχιστον, ἄρχεται μῦριόν τι τοῦ πρὸς ἡμᾶς μέρους αὐτῆς καταυγίζεσθαι, καὶ γίνεται μηνσοειδής· εἶτα ἐπὶ πλέον ἀποστᾶσα, πλέον φωτίζεται, καὶ γίνεται διχότομος, καὶ πάλιν ἀμφικυρτος, καὶ διαμετροῦσα πανσέληνος· εἶτα παρελθούσα τὴν διάμετρον, ὁρᾶται αὐθις ἀμφικυρτος, καὶ πάλιν διχότομος, καὶ μετὰ ταῦτα μηνσοειδής, καὶ τέλος συνοδεύουσα τῷ ἡλίῳ, ἀφανῆς ἡμῖν γίνεται. Ἐπιπύρου δὲ οἱ ἀρχαῖοι, πῶς δέχεται καὶ ἐκπέμπει ἐνταῦθα τὸ φῶς. Καὶ οἱ μὲν ἔφασαν, κατὰ ἀντανάκλασιν γίνεσθαι ταύτης φῶς, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῶν κατόπτρων καὶ τῶν λαίῶν γίνονται σωμάτων· οἱ δὲ καθ' ὑποδοχὴν καὶ ἐνωσιν ἔδοξαν αὐτὴν φωτίζεσθαι, καὶ τὸ μὲν κατ' ἀντανάκλασιν ἀπ' αὐτῆς γινομένην φωτίζειν αὐτὴν· πιθανὸν μὲν τοῖς πλείστοις, οὐκ ἔληθε δὲ. Ἐτηρήθησαν αἱ ἀντανάκλασεις ἀπὸ τῶν μεγίστων καὶ ἐλάχιστων σωμάτων μὴ πλείον δύο διουῖσαι σταδίων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως· πᾶσαι αἱ ἀντανάκλασεις ἀεὶ, ὡς ἐν σοῖς ὀπτικοῖς δείκνυται, κατ' ἴσας γωνίας ἀνακλῶνται, καὶ εἰ τοιοῦτον ἦν ἐπὶ τῆς σελήνης, ἔδει, ὅτε κατὰ διάμετρον ἐστὶ τοῦ ἡλίου ἐν πανσελήνῳ, μὴ κάτω ἐπὶ τὴν γῆν ἀνακλᾶσθαι τὰς ἀκτίνας, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἥλιον. Καὶ ἕτεροι πολλὰ δείξεις ἀνατρέπουσι ταύτην τὴν δόξαν. Λείπεται τοίνυν, καθ' ὑποδοχὴν καὶ ἐνωσιν πρὸς τὸ ἡλιακὸν φῶς αὐτὴν ἐπιλαμβάνειν, ἐπιλαμβάνειν καὶ τοῖς τῆδε. Ἀπορήσει δ' ἂν τις, εἰ κέρχεται αὐτῆ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ὅλην ἔδει αὐτὴν φωτίζεσθαι, καὶ πλησιφαῆ διηνεκῶς εἶναι. Καὶ λέγομεν πρὸς τοῦτο, ὅτι πολὺ τὸ βάθος ἔχει καὶ μεγίστην τὴν διάμετρον· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μέχρι πάσης αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες διανοῦνται, ἀλλ' ἐπὶ πλείστον διουῖσαι, παύονται. Ὅτι δὲ σφαιροειδής ἐστὶ τὸ σχῆμα, δῆλον ἐκ τῶν ταύτης φωτισμῶν. Εἰ γὰρ ἦν δισκοειδής, ἅμα τῷ προσπεσεῖν αὐτῆ τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας ἐφωτίζετο, μηδενὸς ἐπιπροσθεῖντος κυρτώματος· νῦν δὲ, σφαιροειδής οὕσα, κατὰ μέρος φωτίζεται τὰς ἀκτίνας, διὰ τὸ ἐπιπροσθεῖν τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κυρτότητι τοῦ τοιοῦτου σχήματος. Τὸ δὲ τῆς σελήνης μέγεθος ἑλαττόν ἐστι τῆς γῆς καὶ ὑπὸ τριακοντα ἑναπλασίον, κατὰ δὲ τινὰς ὑπὸ εἴκοσι ἑναπλασίον.

κθ'. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

Ἐκλείπει δὲ ἡ σελήνη κατὰ διάμετρον τῷ ἡλίῳ

γενομένη, ὅτε μὴ ἔχει πλάτος κλίνουσα εἴτε ἐπὶ βορρᾶν εἴτε ἐπὶ νότον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν τῷ ἡλίῳ τρίβον διοδεύει. Ἐμπίπτει γὰρ τῆνικαῦτα τῷ τῆς γῆς σκιάσματι. Καὶ εἰ μὲν ἀπόγειός ἐστι, τάχιον διέρχεται τὴν σκιάν, ὡς λεπτοτάτην ἄνωθεν τυγχάνουσαν, ὡς τροεῖσθαι· εἰ δὲ περίγειός ἐστι, ποιεῖται διαμονὴν καὶ ἐμβραδύνει πρὸς τὸ ποιεῖν ἀνακάθαρσιν, διὰ τὸ κάτωθεν εἶναι παχεῖαν τὴν σκιάν. Ἐντεῦθεν ἔλαθον οἱ πάλαι σοφοὶ πρόφασιν τῆς κατανοήσεως τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τοῦ οὐρανοῦ διαστήματος. Τηρήσαντες γὰρ, ὡς ὁ ἥλιος ἅμα τῷ ἀνατεῖλαι ποιεῖ τὰς σκιάς ἐξηκονταπλασίας τῶν σκιαζομένων, ἀπεφάναντο, ὡς δεῖ καὶ τὸ μήκος τῆς σκιάς τῆς γῆς ἐξηκονταπλασίον εἶναι τῆς διαμέτρου αὐτῆς· καὶ ὡς ἐπεὶ μέχρι τῆς σεληνιακῆς σφαίρας τὸ ὄξυ αὐτῆς καταλήγει, εἴτα εἰ ἐξηκοντα καθ' ὑπόθεσιν γαῖαι ἐπ' ἀλλήλαις τεθῶσι, καταλήψονται ἄχρι τῆς ἡλιακῆς σφαίρας· κίντεῦθεν συλλογισάμενοι κατέλαθον, ὡς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῆς σεληνιακῆς σφαίρας τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον ἡ ἓκ τοῦ μέτρου τῆς γῆς μ' ἔγγιστα.

Ἐκλείπει δὲ ἡ σελήνη ποτὲ μὲν ὅλη, ποτὲ δὲ μερικῶς. Καὶ ὅλη ἐκλείπουσα, ποτὲ μὲν ποιεῖται διαμονὴν, ὅτε πρὸς τῷ παχυτέρῳ μέρει τῆς σκιάς τύχη· ποτὲ δὲ ἅμα τῷ καλυφθῆναι ἄρχεται ποιεῖν ἀνακάθαρσιν, ὅτε ἄνωθεν ἐκλείψῃ πρὸς τῷ λεπτῷ τῆς σκιάς μέρει. Οὐχ ὥσπερ δὲ τὸν ἥλιον ἐνδέχεται ὄρασθαι ἐν τινὶ μὲν τόπῳ ἐκλείποντα, ἐν τινὶ δ' οὐ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης· ἀλλ' ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἡ ταύτης ἐκλείψεις γίνονται, εἰ μὴ γε παρὰ τισὶν ἡμέρα γένηται· ὑπάρχει γὰρ τῆνικαῦτα ἐκείνης ὑπὲρ γῆν· δέδεικται γὰρ ἡμῖν, ὡς παρὰ τισὶν ἡμέρας οὕσης, νύξ παρ' ἑτέροις ἐστίν.

A cum sole est, quando nempe suam latitudinem neque ad septentrionem, neque ad meridiem inclinat, sed eandem cum sole semitam percurrit. incidit enim tunc in umbram terræ. Etsi quidem quam maxime a terra distat, citius umbram pertransit, quæ quidem superius levior est, ut antea diximus; si vero quam maxime ad terram accedit, immoratur et lente ea umbra emergit, quia inferior crassior umbra est. Unde veteres philosophi occasionem cepere cognoscendi quantum terra a cælo distet. Observantes enim solem suo ortu umbras rebus adumbratis sexagies majores efficere, ostenderunt oportere ut umbræ terræ magnitudo sexagies longior sit ipsius diametro. Cum autem umbra extrema ad lunæ sphaeram terminetur, si deinde sexaginta terras ex hypothesi alias in alias superimponant, usque ad solis sphaeram pervenient. Et inde ratiocinantes intellexerunt interval- lum inter terram et lunæ sphaeram tantum esse quanta terræ diametri dimensio, quadraginta cir- citer.

B Luna autem deficit nunc tota, nunc tantum ea parte. Quanto tota deficit, nunc quidem in umbra commoratur, quando nempe in spissiore umbræ parte versatur; nunc autem cum vix tecta est, incipit emergere, quando nempe supra patitur defectionem in leviori umbræ parte; non autem de luna accidit ut de sole, quem in uno loco deficientem animadvertere licet, nec in alio; sed ubique terrarum fit ea defectio, nisi dies in aliquo loco luceat. Lucet enim super terram simul cum ea defectione. Demonstratum est enim diem aliquibus adesse, quando aliis non adest.

Τέλος σὺν Θεῷ ἄγιῳ.

ΤΟΥ ΠΑΝΗΜΕΡΤΑΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΙΚΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΣΤΙΧΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΥΡΙΟΝ ΜΙΚΑΗΛ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑΝ

ΠΕΡΙ ΔΟΓΜΑΤΟΣ.

SUMMI PHILOSOPHI

DOMINI MICHAELIS PSELLI

VERSUS POLITICI

AD DOMINUM IMPERATOREM MICHAELEM DUCAM

DE DOGMATE

(MEERMAN, *Thesaurus Juris* tom. I. Hage comitum 1751 fol. — Interpretationem nostram addidimus)

Accipe et fundamentum nostrorum dogmatum
Concisum, et synopticum, et circumscriptum.
Deum cognosce, domine, corporum incorporeorum
Contemporalem, infinitum universonum creatorem
Incorporeum indefinitum, natura invisibilem,
Liberum, substantia incomprehensibilem, operibus
[cognoscibilem.

Unum et tria simul, unum secundum substantiam
Tria secundum substrata, vel si libet, secundum
[personas.

Unus namque in tribus existit Deus personis :
Pater, Filius et Spiritus sanctus consubstantialis.
Unus Pater et sine principio Pater, gubernator.
Unus Filius et non sine principio secundum car-
[nem suam.

Principium ejus Pater : jam vero si ad tempora
Vellis principium referre ipse quoque principio ca-
[ret.

Spiritus, sanctus nimirum Spiritus et Deus substan-
[tialiter.

Ex Patre processum habet supra naturam
Non autem ex Filio licet modus sit ignotus.
Quodvis quidem substantia (est), tria autem unus
[Deus.

Unus Filius incarnatus est in fine sæculorum,
Et naturam accepit nostram ex Virgine,
Essentialiter, non simulate, natura, non specie
Ex sanguinibus venerandis sanctissimæ Virginis,

Alia autem est substantia, et alia essentia.
Essentia quidem communis substantiæ species,

A Δέχου καὶ κὸν θεμέλιον τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων,
Σύντομον, καὶ συνοπτικόν, καὶ περιγεγραμμένον,
Θεὸν γίνωσκε, δέσποτα, σωμάτων ἀσωμάτων,
Σύγχρονον, ἀτελεύτητον, τῶν ὄλων ὑποστάτην,
Ἀσώματον, ἀόριστον, ἀσχημάτιστον φύσει,
Ἄδειον μὲν, οὐσίαν ἀληπτον, ληπτὸν ταῖς ἐνερ-
[γείαις,

Ἐνα καὶ τρία κατ' αὐτὸν, ἓνα μὲν τῇ οὐσίᾳ,
Τρία ταῖς ὑποστάσεσιν, εἰ βούλει, καὶ προσώποις.

Μόνος γὰρ τρισυπόστατος ὁ θεὸς χρηματίζει·
Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ ἅγιον δημοῦσιον Πνεῦμα.
Μόνος Πατὴρ καὶ ἀναρχος ὁ Πατὴρ στεφφηφόρος,
Μόνος Υἱὸς καὶ οὐκ ἀναρχος, τῇ σαρκὶ αὐτοῦ πέλει,

B Ἀρχὴ δὲ τούτου ὁ Πατὴρ, εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνων
Ἀρχὴν λαμβάνειν βούλοιο, καὶ ἀναρχος τυγχάνει.

Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα ἅγιον καὶ θεὸς κατ' οὐσίαν,

Ἐκ τοῦ Πατρὸς τὴν πρόσοδον ἐσχηκῶς ὅπερ φύσιν
Ἐκπορευτὴν οὐχ υἱικὴν, κἂν ἄγνωστος ὁ τρόπος,
Υπόστασις μὲν ἕκαστον, εἷς δὲ θεὸς τὰ τρία.

Μόνος δὲ Υἱὸς σεσάρκωται ἐν τέλει τῶν αἰώνων,
Καὶ φύσιν ἀνελάβετο τὴν ἡμῶν ἐκ Παρθένου,
Οὐσιωδῶς, οὐ σχετικῶς, φύσει, οὐ φαντασίᾳ
Ἐκ τῶν αἱμάτων τῶν σεπτῶν τῆς παναγοῦς Παρ-
[θένου.

Ἄλλη δ' ἐστὶν ὑπόστασις, καὶ ἕτερον οὐσία.

Ἡ μὲν οὐσία τὸ κοινὸν ὑποστάσεως εἶδος,

Ἡ δὲ ὑπόστασις ἐστὶν ἐν πρόσωπον καὶ μόνον.
Τὸ μὲν γὰρ τῆς θεότητος, τῆς ἀνθρωπότητος τε,
Δηλωτικὸν τῆς φύσεως καὶ οὐσίαν τυγχάνει
Ὁ δὲ Πατὴρ, καὶ Ἰῶς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
Καὶ πρόσωπα πεφύκασι, καὶ μὴν καὶ ὑποστάσεις.
Ὁ σαρκωθείς τοίνυν Ἰῶς ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως.
Οὐ σχετικῶς, ὡς εἴπομεν, οὔτε μὴν κατὰ φύσιν,

Ὡς ὁ δεῖνός Νεστοριος δυσσεβῶς παρελήφει,
Ἐνώθη καθ' ὑπόστασιν τῷ προληφθείσῃ φύσει,
Μία μείνας ὑπόστασις, τῇ θεῖα καὶ τελεία,
Ἐν δύο δὲ ταῖς φύσεσιν οὐσιωδῶς τυγχάνων.
Οὕτω δὲ καὶ πρεσβεύομεν, οὕτως δημολογοῦμεν
Τὰς δύο φύσεις ἀληθῶς, θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην,
Ἄλλήλαις καθ' ὑπόστασιν ἀτρέπτως ἐνωθείσας,

Ἐκάστην ἀαλλοίωτον μένειν ἐν τῇ ἐνώσει,
Ἐκ δὲ τῶν δύο φύσεων μία ἀποτελεῖσθαι,
Σύνθετον τὴν ὑπόστασιν· οὕτω πίστεως ὅρος.
Ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τοῦ Πατρὸς Ἰῶν ἓνα,
Κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τὴν ἄβρῆτον τοῦ Λόγου,
Καὶ τὸν αὐτὸν Ἰῶν σαφῶς ἀνθρώπων πεφυκέναι,
Ἐνα Χριστὸν καὶ Κύριον μονογενῆ καὶ Λόγον,

Ὅλον θεὸν καὶ ἀνθρώπων τῇ μίᾳ ὑποστάσει.
Ἦνωνται γοῦν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ἀλλ' ἀσυγ-
[χύτως,

Ἦνωνται καθ' ὑπόστασιν, διήρηται δὲ πάλιν
Τῷ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς, ἄλλη θεοῦ γὰρ φύσις,
Καὶ ἄλλη ἀνθρωπότητος, εἰς δὲ ἐν ἀμφοῖν Λόγος,

Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ δύο,
Εἷς μὲν γὰρ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλὰ διπλοῦς τὴν φύσιν.

Ὡς πρεσβεύομεν καλῶς τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις,
Οὕτω καὶ δύο λέγομεν φυσικὰς ἐνεργείας,
Καὶ δύο τὰ θελήματα φυσικῶς ἐνεργοῦντα.
Οὐσία μὲν οὖν καὶ μορφή καὶ φύσις ἐν τῷ Λόγῳ,
Ἄτομον δὲ καὶ πρόσωπον ἐν σὺν τῇ ὑποστάσει.
Τὴν σάρκα δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπόστασιν μὴ λέγε,
Λέγε γὰρ ἐνυπόστατον, ἀκριβὲς γὰρ τὸ δόγμα.

Τὸ δὲ γὰρ ἐνυπόστατον πολυσήμαντον, ἀναξ,
Ἔστι γὰρ ἐνυπόστατον τὸ ἀληθὲς ὑπάρχον,
Καὶ αὐθὶς ἐνυπόστατον τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας,
Ἦγουν τὸ εἶδος, δέσποτα, τὸ ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις
Πραγματικῶς ὑφιστηκός, οὐ ψιλῆ ἐπινοία.
Ἔστι δὲ ἐνυπόστατον καὶ πλεόν φροντιστέον,
Ὅπερ ἐστὶ συγκείμενον μετ' ἄλλου διαφόρου,
Κατὰ οὐσίαν, δέσποτα, εἰς σύστασιν προσώπου
Ἐνός καὶ ὑποστάσεως μιᾶς γένεσιν, ἀναξ·
Τὸ μὲν γὰρ ἐνυπόστατον τοιοῦτον ἔσχεν ὄρον.
Ἐπόστασις δὲ πέφυκε κυριολογουμένη,
Πρᾶγμα ἰδιοσύστατον, ἐν μᾶλλον πρόσωπόν τε.

Ἐνοσίον δὲ πέφυκε τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας,
Ἐξὲς ποιότητος ἕμμοнос καὶ δυσμετάβλητός πως·
Ἐξέως ἄλλως ἀριθμὸς ἑκάστον κατὰ φύσιν

A Substantia autem est una ac sola persona.
Divinitas enim atque humanitas
Naturam et essentiam indica t.
Pater Filius et Spiritus sanctus
Et personæ sunt, et substantiæ.
Filius igitur incorporatus immutabiliter, inconfuse.
Non simulate, uti diximus, neque secundum natu-
[ram,

Velut miser Nestorius imple blateravit,
Unitus est substantialiter cum accepta carne,
Una manens substantia divina et perfecta,
In duabus autem naturis essentialiter existens.
Ita profecto sancimus, ita confitemur
Naturam utramque vere divinam ac humanam
Sibi invicem substantialiter et immutabiliter uni-

B [tam
Unamquamque in unione manere non mutatam;
Ex utraque autem natura unam consummari
Compositam substantiam: ita fidei terminus.
Confitemur igitur Patris Filium unum,
Secundum infandam Verbi incarnationem,
Eundemque Filium aperte hominem esse factum,
Unum Christum et Dominum unigenitum et Ver-
[bum,

Totum Deum et hominem in una substantia.
Unitæ igitur sunt Christi naturæ, sed inconfuse,

Unitæ secundum substantiam, divisæ autem rursus
Ratione differentis: alia enim Dei natura,
Et alia humanitatis, unum autem in utraque Ver-
[bum,

C Itaque unus est Christus, sed idem etiam duo:
Unus enim secundum substantiam, duplex secun-
[dum naturam.

Sicut bene sancimus duas Christi naturas,
Ita duas quoque dicimus operationes naturales
Et duas voluntates naturaliter operantes.
Essentia igitur et forma et natura in Verbo,
Una autem indivisibilis persona cum substantia
Carnem noli Dei substantiam appellare,
Sed substantiale dicas: expresse enim sic habet
[dogma.

Substantiale varias habet significationes, domine,
Est enim substantiale quod revera subsistit,
Et iterum substantiale est commune essentis,

D Vel species, o imperator, in individuis
Actualiter subsistens, non sola cogitatione.
Est autem substantiale porro intelligendum
Quod est unitum cum alia diverso
Secundum essentiam, domine, in unionem personæ
Unius et originem unius substantiæ.
Tali ratione enim substantiale definiri debet.
Substantia autem quæ proprie dicitur
Est res per se subsistens, vel potius una per-
[sona.

Jam vero substantiale est commune essentis;
Habitus est qualitas immanens et vix separabilis,
Aliter habitus est cujusvis secundum naturam.

Universa actualitas in anima et corpore,
Ita ut habitus si actualitas communis.
Præterea audi : Verbum incarnatum
Nostram, cum homo fieret, accipiens carnem,
Factum est execratio, quantumvis esset benedictio,
Et mortuum est hominis instar, licet immortale
[natura,

In cruce mortem sua sponte subiens.
Resurrexit autem tertia die, soluto inferno,
Et tum in cælos evehctus in gloria,
Atque iterum veniet cum Patre et Spiritu sancto
Judicare cunctos et juste et humane.
Hæc summa eorum quæ theologi docent
Et dicunt, domine, de incarnatione.
Longa quidem ac difficilis doctrina est dogmatum,
Ego vero collectis in tuam utilitatem planioribus,
Et plenissime et concise tibi exposui.
Oportet enim imperatorem alia quidem nosse,
Ante omnia autem veritatem dogmatum nostrorum,
In quibus principum ac fundamentum imperii ni-
[titur.

Accipe etiam numerum sanctarum synodorum.
Quæ contra impios collectæ sunt, o domine,
Septemque omnino numerantur. Nicææ
Divo Constantino regnante
Et archiepiscopi fasces tenente Constantinopoli
Metrophane summe reverendo et anima et scientia.
Ea insani repressit linguam Arii
Qui Trinitatis consubstantialitatem impugnavit
Et creaturam Demiurgum impie ac misere dixit,
Patrique inferiorem, licet natura eodem honore
[dignum,

Secunda autem habita est sanctarum synodorum,
Uti omnes tradunt, Constantinopoli
Cui feliciter tunc præerat Theodosius Magnus
Et Nectarius patriarchatus munere fungebatur.
Hæc Macedonium radicibus evulsit
Qui Spiritum sanctum sejungebat frustra
Ab alta Divinitate et creaturam blasphemæ nomi-
[nabat.

Jam vero tertia synodus Ephesi convenit,
Cum Theodosius junior bene imperium gubernaret,
Contra insensatam ac miserum Nestorium
Qui Dei incarnationem non omnino accipiebat.
Sed purum hominem Christum male dicebat,

Et Christi Matrem, non Dei Matrem appellabat
Viginem Mariam, quæ est Domina Deipara.
Quarta synodus autem Chalcedone exstitit,
Marciano imperatore sceptrum Romæ tenente.
Numerus sanctorum venerandorumque Patrum
Triginta fuit super ducentis,
Adversus impium Eutychem et Dioscorum,
Qui impie corpus Domini non nisi speciem fuisse
[contendebant.

Quinta autem habita est Constantinopoli :
Quinque super sexaginta et centum Patres
In ea convenerunt, et Chalcedonensem
Synodum tanquam plentissimam agnoverunt.

A Ὀλόκληρος ἐνεργεῖα ἐν ψυχῇ σώματι τε,
Ἐξίς δὲ ἡ ἐνεργεῖα τοῦ κοινοῦ πέφυκε πως.
Πρὸς τοῦτοις πᾶσι γίνωσκε ὁ σαρκωθεὶς γὰρ Λόγος,
Τὴν ἡμετέραν προσλαβὼν ἐν τῷ σαρκουῦσθαι σάρκα,
Κατὰρα ἐχρημάτισε, τυγχάνων εὐλογία,
Καὶ τέθνηκεν ὡς ἄνθρωπος, ἀθάνατος ὡν φύσει,

Ἐπὶ σταυροῦ τὴν νέκρωσιν ὑποστάς ἑκουσίως.
Ἀνέστη δὲ τριήμερος τὸν ἕδην καταλύσας,
Ἐξῆτα καὶ ἀνελήλυθεν εἰς οὐρανοὺς ἐν δόξῃ,
Καὶ αὖθις ἤξει σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ
Κρῖναι δικαίως ἅπαντας ὁμοῦ καὶ φιλανθρωπῶπως.
Τοῦτο συγκεφαλαίωσις τῶν θεολογουμένων
Καὶ λεγομένων, δέσποτα, εἰς τὴν οἰκονομίαν,
Πολὺς γὰρ καὶ δυσνόητος ὁ λόγος τῶν δογμάτων.
Ἄλλ' ἐγὼ τὰ σαφέστερα συλλέξας σοὶ προσφέρω,
B Καὶ πληρεστάτως εἴρηκα ὁμοῦ τε καὶ συντόμως.
Δεῖ γὰρ τὸν βασιλεύοντα καὶ τ' ἄλλα μὲν εἰδέναι,
Τὸ δ' ἀληθὲς ὡς μάλιστα τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων ·
Ἀρχὴ γὰρ τοῦτο καὶ κρηπίς ὑπάρχει βασιλείας.

Γίνωσκε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἱερῶν συνόδων,
Ὅπόσαι κατὰ δυσσεβῶν ἐκροτήθησαν, ἀναξ,
Ἐπτὰ πᾶσαι πεφύκασι · πρώτη δ' ἡ ἐν Νικαίᾳ
Τοῦ θεοῦ βασιλεύοντος, δέσποτα, Κωνσταντινίου,
Καὶ ἀρχιερατεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει
Τοῦ πανσεβάστου καὶ ψυχῇ καὶ λόγῳ Μητροφάνου.
Αὕτη τὴν γλῶτταν ἔειπε τοῦ μανέντος Ἀρείου,
Τὴν ὁμοουσιότητα τέμνοντος τῆς Τριάδος,
Καὶ κτίσμα τὸν Δημιουργὸν δυσσεβοῦντος ἀθλίως,
Ἐλάττονά τε τοῦ Πατρὸς, τὸν ἰσότημον φύσει.

C Ἡ δὲ δευτέρα γέγονε τῶν ἱερῶν συνόδων,
Ὡς ἱστοροῦσιν ἅπαντες, ἐν Κωνσταντινουπόλει,
Ἦς ὁ μὲν Θεοδοσίος ἤρχε καλῶς ὁ μέγας,
Νεκτάριος δ' ἀρχιερεὺς ἐτύγγανε τῷ τότε.
Αὕτη τὸν Μακεδόνιον ἀνέσπασε ῥιζόθεν,
Τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἀλλοτριοῦντα μάτην
Τῆς ὑψηλῆς Θεότητος, καὶ κτίσμα βλασφημοῦντα.

Ἡ δὲ γὰρ τρίτη σύνοδος γέγονεν ἐν Ἐφέσῳ,
Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ δεσπόζοντος ἀξίως,
Κατὰ τοῦ μταιόφρονος καὶ δεινοῦ Νεστορίου,
Τὴν τοῦ Θεοῦ μὴ σάρκωσιν οὐδ' ὄλως δεχομένου,
Ἄλλὰ ψιλὸν μὲν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν βλασφη-
[μοῦντος,

D Καὶ Χριστοτόκον λέγοντος, ἀλλ' οὐχὶ Θεοτόκον,
Τὴν Θεοτόκον Δέσποιναν καὶ Μαρίαν Παρθένον.
Ἡ δὲ τετάρτη σύνοδος ἔστη ἐν Χαλκηδόνι,
Ῥώμης τὰ σκῆπτρα φέροντος Μαρκετιανοῦ δεσπότη.
Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν καὶ σεβαστῶν Πατέρων
Τριάκοντα συνέστησαν πρὸς τοῖς διακοσίαις,
Κατ' Εὐτυχοῦς τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ κατὰ Διοσκόρου
Τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικὸν δυσσεβῶς φαντασάντων.

Ἡ δὲ πέμπτη γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ·
Πέντε δὲ πρὸς ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν Πατέρες
Ἐν ταύτῃ συνηθροίσθησαν, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι
Σύνοδον ἐκροτήθησαν ὡς πανευσεβεστάτην.

Ἀπῆλασάν τε εὐσεβῶς τῶν θεῶν περιβόλων
 Εὐάγριον καὶ Δίδυμον μετὰ τοῦ Ὀριγένους,
 Ἄνδρας προτελευτήσαντας, ἀλλὰ συγγραψιμῶν
 Νόθα καὶ ξένα δόγματα τῆς θείας Ἐκκλησίας.
 Σωματίων μὲν ἀνάστασιν νῦν μὲν ἀνήλον ὄλωσ,

Νῦν δὲ παρεδογματίσαν ἔγερσιν ἀλλοτρίων,
 Ἄδάμ τε καὶ παράδεισον ἐξεῖπον ἀσωμάτως.
 Καὶ τέλος συνεπέρανεν τὴν κόλασιν ἐν χρόνῳ,
 Καὶ τῶν δαιμόνων ἔγραψαν, φεῦ! ἀποκαταστάσεις.

Ἄνήλον τὸν Θεόδωρον τὸν τῆς Μοψουεστίας,
 Μυσταγωγὸν τυγχάνοντα τοῦ δεινοῦ Νεστορίου,
 Καὶ τὴν πρὸς Μάριν πρότερον ἐπιστολὴν τοῦ Ἰβᾶ,
 Ὅσα τε συνεγράψατο κατὰ Κυρίλλου πάλαι
 Ὁ Κύρου Θεοδώρητος Ἰσος ἐν ὕποκρίσει.
 Ἡ δ' ἕκτη πάλιν σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει
 Συνέστη καὶ διέβηξε δόγματα Θεομάχων,
 Ὅν οἱ προστάται λόγοι καὶ πολλοὶ καὶ ποικίλοι,
 Ὁ τῆς Φαρᾶς Θεόδωρος, Ὁνώριος ὁ Πρώμης,
 Κύρος Ἀλεξανδρείας τε, Σέργιος τε καὶ Πύρρος.
 Καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ
 [Πέτρος,

Μακάριος ὁ ἄθλιος καὶ Στέφανος πρὸς τούτῳ,
 Οὐ δύο φύσεις λέγοντες τοῦ σαρκωθέντος Λόγου,
 Μίαν δὲ τινα σύνθεσιν, ἐνέργειαν δὲ μίαν,

Σὺν τούτοις Πολυχρόνιον ἀπέκτιναν τελείως,
 Καὶ δύο ἰδογματίσαν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου
 Τὰς φύσεις ὡς πανευσεβεῖς, ὡς δὲ καὶ τὰς θελήσεις.
 Ἦ δὲ ἑβδόμη γέγονεν ἐσχάτως ἐν Νικαίᾳ,
 Μεντήχοντα συνῆλθον γὰρ πρὸς τοῖς τριακοσίοις (1),
 Λογὰς ἐν ταύτῃ εὐσεβῶν θεοφόρων Πατέρων,
 Εἰρήνης τῆς δεσποτιδος τότε βασιλευούσης,
 Σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ καὶ νέῳ στεφηνόρῳ.
 Καὶ τὰς εἰκόνας τὰς σεπτὰς ἐθέσπισαν τιμᾶσθαι,
 Καλῶς δ' ἀναθεμάτισαν τοὺς δυσσεβοῦντας τότε'

Βασίλειον ἐπίσκοπον τὸν ὄντα Μισιδίας,
 Ἐφέσιον Θεοδόσιον Σισίνιον τὸν Πέργης, [μῶντας.
 Ἄλλους τε πλείστους τὰς σεπτὰς εἰκόνας μὴ τι-

(1) Ἐξακοσίοις.

A Rejecerunt pio animo a divinis liminibus
 Evagrium atque Didymum cum Origene
 Qui, licet jam mortui, tamen conscripserant
 Spuria et a Dei Ecclesia aliena dogmata.
 Nunc quidem corporum resurrectionem prorsus
 [negabant,
 Nunc vero resuscitationem aliorum fabulabantur.
 Adam porro et paradisum incorporee accipiebant,
 Et pœnas temporis limitibus defniebant,
 Dæmonum quoque, heu! restitutionem in inte-
 [grum docebant.

Sustulerunt Theodorum Mopsuestenum
 Qui miseri Nestorii fuerat præceptor,
 Et primam Ibæ ad Marim epistolam,
 Et quæcunque contra Cyrillum conscripserat olim
 B Cyri Theodoretus, hypocrisi haud inferior.
 Sexta Synodus iterum Constantinopoli
 Convenit et abolevit dogmata Theomachorum
 Quorum duces docti et multi et varii,
 Pharsæ Theodorus, Honorius Romæ,
 Cyrus Alexandriæ, Sergius et Pyrrhus,
 Neonon Paulus Samosatensis, præterea Petrus,

Miser Macarius atque Petrus,
 Non duas Verbi incarnati naturas dicebant,
 Sed unam quamdam compositionem unamque
 [actionem.

Cum his omnino represserunt Polychronium,
 Atque duas sanxerunt incarnati Verbi
 Naturas, utpote pii, sicut et duas voluntates.
 Septima denique habita est Nicææ.
 C Quinquaginta ibi convenere super trecentis,
 Manus electa piorum ac religiosorum Patrum,
 Quo tempore Irene imperatrix gubernabat
 Cum Constantino filio recens coronato.
 Et imagines sacras honorandas sanxerunt,
 Riteque anathemate perculerunt impios illius
 [ætatis,

Basilium qui Pisidiæ episcopus erat,
 Theodosium Ephesi, Sisinnium Pergæ,
 Aliosque permultos sacras imagines non hono-
 [rantes.

MICHAELIS PSELLI

DIALOGUS

DE OPERATIONE DÆMONUM

GAULMINI PRÆFATIO.

Amice lector, Psellum Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων, Græce nunquam antea editum, nunc primum tibi
 damus (a); notas præterea quas singulis diebus pro penso operarum scripsimus. In illis quid præstiterim

(a) Parisiis, 1615.

tu pro candore tuo judicabis, ego pro modestia mea tibi indicabo. Auctoris ipsissima verba quam emendata ut haberes maxime curavi; sed ne hoc quidem per operarum quas non inspexi celeritatem licuit. Quæ corrupta in man. erant emendavi; quæ difficilia, explicui; quæ interpolata, restitui sed magna tui fiducia, mei majore.

Religentem esse oportet religiosum nefas (b).

Equidem odi cane pejus et angue illos homines, qui auspicato libros tractant et de mendo in aliquo libro tanquam de mustela in via judicant: ignavissimi mortalium qui hoc adhuc nesciunt, quod nihil sciunt.

*Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget.*

Si interfecto, ut vocant, loco medicina facta, si leve quid interpugendo sanatum,

Τόδ' ἐστὶ πολλῶν μείζον ἢ Τροίαν ἔλεϊν (c).

Longe aliter omnes melioris mentis scribent, et nos conati sumus scriberè. Sed omiseram pene quæ duo maxima in hoc opusculo præstiti, brevitatem et modestiam. Utramque invenies, qui candide de utraque senties. Cæterum theologica et philosophica, quæ quam plurima sunt, ideo non attigi, quia hoc fuisset μίζαν ὑφ' ἑτέρου μεμαγμένην ἀρπάζειν (d). Vale, candide lector. Sed hoc præterea te monitum volo; usum me duobus man. codicibus, altero meo et altero eruditissimi Federici Morelli, cui multis nominibus multum me debere profiteor. Sed et symbolam contulit, characteres Arabicos suos, Gul. Lebé typographus, vir linguarum orientalium studiosissimus, et, si hæc sæcula permitterent, eximius illarum propagator futurus.

(b) Versus ex antiquo carmine memoria hercle dignus ap. A. Gell. *N. Att.* 419.

(c) Hic versus est inter Proverbia metrica v 872, formatus, ut videtur, ad imitationem Euripidei

Andr. 368: Τοῦτ' ἔσθ' ἐκάστῳ μείζον ἢ Τροίαν ἔλεϊν.

(d) Est inter Suidæ Adagia ix, 66, ἐπὶ τῶν ἀλλο-

τροίοις πόνοις ἐγκαυχωμένων.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΠΕΡΙ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ⁽¹⁾ ΔΑΙΜΟΝΩΝ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ.

MICHAELIS PSELLI

DIALOGUS

DE DÆMONUM ENERGIA SEU OPERATIONE

Contra Manetem et Euchitas seu Enthusiastas.

DIALOGI PERSONÆ :

TIMOΘΕΟΣ. ΘΡΑΞ. — TIMOTHEUS. THRAX.

CAPUT PRIMUM.

De Euchitis et Enthusiastis. Hæreticorum dogmatum cognitionem ptis non minus prodesse, quam pharmacorum lethalium medicis.

TIMOTHEUS. Longum jam, o Thrax, tempus interfluxit, ex quo Byzantium non venisti.

TIMOΘΕΟΣ. Χρόνιος, ὦ Θραξ, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἀπαντᾷς.

GAULMINI NOTÆ.

(1) Ἐνέργεια vera vox. Chryst. homil. 4, Περὶ ἀκρίτων. : Ἄλλοις πονηρὰ καὶ χαλεπὴ τῶν δαιμόνων

ἐστὶν ἡ ἐνέργεια. Τὸ ἐνεργεῖσθαι, ἀντὶ τοῦ δαιμονῶν, pridem est cum viri docti observarunt.

ΘΡΑΞ. Χρόνιος, ὦ Τιμόθεε, δύο πον ἔτη, καὶ πρὸς, ἄ
ἐντεῦθεν ἐκιδημος ὢν.

TIMOTH. Ποῖ δὲ δὴ, τί καὶ τίνα πράγματα ἔχων ἐπὶ
τοσοῦτον ἐνδιατέτριφας;

ΘΡΑΞ. Μακροτέρας ἢ κατὰ τὴν παρούσαν σχολὴν
ἀπαιτεῖς ὑποθέσεις λόγων. Ἀνάγκη γὰρ με συνεί-
ρειν τὸν Ἀλκίνοῦ ἀπόλογον (1*), εἰ δέοι λέγειν ὅσα
ἐπῆειν, ὅσα τε ἔτην ἀσεβέσι συμπλακεῖς ἀνδράσιν.
Εὐχίτας (2) αὐτοῦ καὶ Ἐνθουσιαστάς (3) οἱ πολλοὶ
καλοῦσιν. Ἡ οὐκ ἀκοήν τινα ἔχων περὶ τούτων καὶ
αὐτὸς τυγχάνεις;

TIMOTH. Μανθάνω μὲν (4) τίνας θεομάχους ἀνδρας
καὶ ἀτόπους ἐπιεικῶς ἐν μέσῳ στρέφουσαι τοῦ καθ'
ἡμᾶς ἱεροῦ κόμματος, κατὰ τὴν κωμωδίαν εἰπεῖν
δόγματα δε αὐτῶν, καὶ ἔθη, καὶ νόμους, καὶ ἔργα,
καὶ λόγους παρ' οὐδενὸς οὐδεπῶ μοι μαθεῖν ἐξεγένετο.
Καὶ σου δέομαι ἔττα ἂν εἰδείης σαφέστατα ἐπελθεῖν, εἴ
τι βούλει ἀνδρὶ συνήθει, πρεσβήσω δὲ καὶ φίλῳ, χα-
ρίζουσαι.

ΘΡΑΞ. Ἐα, φίλε Τιμόθεε. Ἀνάγκη γὰρ ἐμέ τε
περιωσθῆναι πρὸς ἔλιγγον, ἐπιόντα δόγματά τε ἀλ-
λόκοτα καὶ ἔργα δαιμόνια, καὶ σέ γε μὴδὲν περὶ
τούτων ἐσχηκέναι κέρδος. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν Σιμωνί-
δην (5), ὁ λόγος τῶν πραγμάτων εἰκὼν ἐστίν, ὡς εἶναι
τὸν μὲν τῶν ὠφελίμων ὠφέλιμον, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτων
οὐκ ἀγαθὸν, τί ἂν οἴσῃ χρηστὸν, ὁ τοὺς ἐναγεῖς εἰκο-
νίζων λόγους;

TIMOTH. Καὶ πάνυ γε, ὦ Θραξ· εἴπερ καὶ ἰα-
τροὶς εἰδέναι τὰ θανατώδη τῶν φαρμάκων οὐκ ἄχρησ-
τον, ὡς μὴ τῷ τούτων περιπαιεῖν τινα κινδυνεύσαι·
ἔω γὰρ λέγειν, ὅτι καὶ ἕνια τούτων εἰς ὄψαν οὐκ
ἀσυντέλεστα. Ὡστ' ἔσται καὶ ἡμῖν δυοῖν θάτερον· ἢ γὰρ
ἀποισόμεθα τι χρηστότερον ἐκ τοῦ σκέμματος, ἢ φυ-
λαξόμεθα εἴ τι πρόσεσι βλαβερόν.

ΘΡΑΞ. Ἐἴεν· Ἀκούσῃ, κατὰ τὴν πόλιν, ἐτήτυμα
μὲν, οὐχ ὡς ἤδιστα δέ (6). Εἰ δὲ τινῶν ἀσχημόνων ὁ
λόγος ἐπιμησθῇ, μὴ χαλέπαινε· μὴδ' ἐμέ τὸν παρ-
είροντα, τοὺς δὲ δρώντας αἰτιῶ δικαίως.

GAULMINI NOTÆ.

(1*) Diogenianus ἐπὶ τῶν φλυάρων καὶ μακροῦς D
ἀποτεινόντων λόγους· ut *aretalogus Ulysses* Auso-
nio [imo Juveneri xv, 14]:

*Tale super cœnam facinus narraret Ulysses
Alcindo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus.*

Idem in Polluce et Suida. Adagii origo notissima
ex Aristotele lib. iii *Rhetor*.

(2) Massalianos, quod vocabulum interpretati
sunt εὐχίτας. Harmenop. *De sect.*; Τὸ τῶν Μασσα-
λιανῶν ὄνομα ἐξελληνισόμενον εὐχίτας δηλοῖ· πολὺ
γὰρ αὐτοῖς τὸ τῆς εὐχῆς ὄνομα. Nihil fingit. Ἰγῆγῳ
orantes, Esr. x, 6. Nisi obstat Chronologus περὶ
αἰρέσ. ineditus, qui ἀπὸ τῆς εὐχῆς, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκ-
νόμου χώρας τῆς Παρσίδος vocatus scribit, forte
melius si Assyriæ dixisset, quia *Mosel* Arabum
geographis Assyria est. Tamen prima nebulonum
istorum origo Persica a Manete Persa. — Ex Eu-
thymii titulo de Bogomilis, patet cum eis fere con-

THRAX. Longum, o Timothee; biennium enim,
et ultra, hinc peregre abfui.

TIMOTH. Ubinam vero, quibusque de causis,
tandiu abfuisti?

THRAX. Prolixiora, quam quæ huic tempori
convenient, dicendi argumenta postulas. Necesse
enim est, ut Alcini apologo utar, si dicenda sint,
quæcunque subii, quæcunque passus sum in ho-
minum impiorum consortio: Euchitas eos multi
et Enthusiastas appellant. Numnam vero et ipse
de iis quidpiam fando audiisti?

TIMOTH. Audio quidem nescio quos impios
homines, et merito execrandos in medio sacri
nostri commatis, ut comice loquar, hoc est ordinis
sacro designati caractere, versari. Eorum autem
dogmata, mores, leges, opera et sermones a ne-
mine adhuc mihi discere contigit; proinde te rogo,
ut ea quæ nosti apertissima mihi narratione per-
curras, si quid homini sodali, addo etiam amico,
gratificari velis.

THRAX. Missa isthæc facito, chare Timothee.
Necesse est enim, ut capitis ultro mihi vertiginem
accersam, si et dogmata absurda, et diabolica ope-
ra narrare occipiam, tuque lucri ex iis nihil omni-
no reportes. Si enim oratio, ut Simonidi placet,
rerum imago est, ut sit ea utilis, quæ de rebus
utilibus instituitur, quæ vero de iis, quæ secus se
habent, non bona censeatur, quidnam tibi proderit,
cum sermones impios delineavero?

TIMOTH. Certe multum proderit, o Thrax. Si-
quidem et medicis lethalia nosse pharmaca non
inutile sit; ne quis ea contractans in periculum
incurrat: ut taceam eorum quoque nonnulla non
inutilia esse. Itaque duorum alterum consequer-
mur. Aut enim ex hujusmodi disquisitione et
investigatione boni quidpiam reportabimus, aut
si quid ei lethale insit et noxium, ab eo cavebi-
mus.

THRAX. Age vero, audies quidem vera, ut poeta
inquit, at minime jucunda. Quod si obscenorum
quorumdam mentionem dicendo faciam, ne suc-
censeas: neque me, qui talia tibi referam, sed eos
ipsos qui agunt, incuses.

spirare Massalianos vel Euchitas. Vide *Patrologiæ*
t. CXXX. Err.

(3) Chronologus ineditus περὶ αἰρέσ. Καλοῦνται
δὲ ἐκ τοῦ πράγματος καὶ Ἐνθουσιασταὶ· δαιμόνιοι
γὰρ ἐνέργειαν λαβόντες, Πνεύματος ἁγίου εἶναι
ταύτην ὑπολαμβάνουσιν· ὑπὸν δὲ τὰ πολλὰ σφᾶς
αὐτοῦ ἐνδιδόντες, ἐνθουσιασμὸν τὰς τῶν ὀνείρων
φαντασίας καλοῦσιν. Alii sine numero, quos non
exscribo, Acuanitæ, Cubrici, Martyriani. Nicet.
Theol. orth. fid. lib. iv.

(4) Habet ex Aristoph. in *Pluto*, vers. 862: Προσ-
έρχεται γὰρ τις κακῶς πράττων ἀνὴρ· Ἔσκε δ'
εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος. Et οἱ παρακόπτοντες
sunt qui οἱ παραγαράκται JC. Græcorum. Παραχα-
ράττειν τὸ δίκαιον inde dixit Anastasius. Sinait. ἐν
Ὁδηγῳ.

(5) Κατὰ Σιμωνίδην, et Democritum, λόγος ἐργου-
σική. Laert.

(6) Homer.

CAPUT II.

De duobus Manichæorum et tribus Euchitarum principiis.

Exsecrando huic dogmati, seu hæresi, vesanus A ille Manes ansam præbuit. Inde enim ipsis Euchitis tanquam ex sæculento quopiam fonte, principiorum multitudo profluxit. Atque sacer quidem ille intestabilisque Manes duo eorum quæ sunt principia commentus est, Deoque Deum; bonorum creatori, malorum opificem; bono cælestium principii, nequitia terrestrium principem nequiter opposuit. Hi vero cacodæmones, seu malo genio perciti Euchitæ, tertium etiam aliud principium addiderunt: Pater enim ipsis, duoque filii, antiquiora sunt et recentiora principia. Quorum patri quidem supremundana sola, filiorum autem juniori cælestia, alteri denique seniori, eorum quæ sunt in mundo imperium tribuunt. Quod quidem delirium nihil a Græca illa mythologia differt:

Triplīci sunt omnia sorte dirempta.

Jam vero, putri hoc fundamento jacto, corrupti mentibus homines, hac quidem in parte inter se

Ἐχει μὲν τὸ παλαμναῖον (7) τοῦτο δόγμα παρὰ Μάνεντος τοῦ μανέντος (8) τὰς ἀφορμάς. Ἐκείθεν γὰρ αὐτοῖς αἱ πλείους ἀρχαί, καθάπερ ἐκ πηγῆς τινος δυσώδους, ἐβρύθησαν. Ἄλλὰ τῷ μὲν ἱερατῶν Μάνεντι δύο ὑπετέθησαν τῶν ὄντων ἀρχαί, Θεῶν θεῶν, δημιουργῶν τῶν ἀγαθῶν αὐτουργῶν κακίας, τῷ ἀγαθῷ ἄρχοντι τῶν οὐρανίων τὸν τῆς κακίας ἄρχοντα τῶν ἐπιγείων, πλημμελῶς ἀντιτάττοντι: Εὐχίταις δὲ τούτοις τοῖς κακοδαίμοσι καὶ ἑτέρα τις ἀρχὴ προσελήφθη τρίτη. Πατὴρ γὰρ αὐτοῖς (9) υἱοὶ τε δύο, πρεσβύτερος καὶ νεώτερος, αἱ ἀρχαί: ὧν τῷ μὲν πατρὶ τὰ ὑπερκόσμια μόνα, τῷ δὲ νεωτέρῳ τῶν υἱῶν τὰ οὐράνια (10), θεατέρῳ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ἐγκοσμίων τὸ κράτος (11), ἀποτετάχασιν, ὃ κατὰ μηδὲν ἐστὶ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀπολειπόμενον, κατὰ τὸ,

Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται (12).

Ταύτην δὲ τὴν σαθρὰν ὑποβάθραν ὑποθίντες οἱ σαθροὶ τὰς φρένας, τὸ μὲν μέχρι ταύτης εἰσὶν ἀλ-

GAULMINI NOTÆ.

(7) Παλαμναῖον δόγμα, μιαρὸν. Nolo arguari in τὸ παλαμναῖον propter infanticidia, quia παλαμναῖος in commentariis Græcorum est ὁ ταῖς οἰκείαις χερσὶ φόνον ἐργασάμενος. Unde et παλαμναίας Ἰκσείας, ut Apollonio, Ἄργον (iv, 709), τὰς ὑπὲρ φόνου γινόμενας grammatici cum Varino pertendunt.

(8) Ita Polybio (xxvi, 10) Ἐπιφανῆς est Ἐπιμανῆς. Nomen illius furiosi Paracleti (ita se vocabat), a cuius nomine postmodum omnes impii Manetes Judæis dicti, ut Mezentii Latinis. Elias in Thesb.: אלהי אנו כי נמצא בספרי הייננים שהיה אדם אחד שהיה שמו כוני ולא היה בעל דתו על שמו בקראו כל הנמשכים אחריו כוני. Idque ego miror, cum inveniatur in libris Græcorum fuisse hominem quemdam nomine Manem, qui vixerit sine lege, a quo omnes qui eum secuti fuerunt Manetes appellati sunt. Male omnes, quicumque τὸ Μάνης id significare putant. Epiphanius: Τὸ γὰρ Μάνης ἀπὸ τῆς Βαουλιώνας εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταφερόμενον σκεῦος ὑπόφαινει τοῦνομα. Verum est. כמאן Daniel. (v, 5) vas, man. Turbat Nicet, in *Thesouro orthod. ad.*, qui dialecticum etiam significare pertendit. Viderit ille; nam in Chaldaica, de qua cum Epiphano intelligere debuit, nihil tale, sed neque in Arabica, quam ille tempore certum est locutos illius tractus incolat.

(9) Pater ille Persis, e quorum magia nugas suas cudit Manes, Ζαρουάμ est, Oromasdis et Arimani pater: quod hactenus omnes fugit qui de magia Persarum dixerunt. Theodorus Mopsuestæ docuerat in libro Περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, Photii (*Bibl. cod. 81*): Ἐκτίθεται τὸ μιαρὸν τῶν Ἑρσῶν δόγμα, ὃ Ζαράσθης εἰσηγήσατο, ἥτοι περὶ τοῦ Ζαρουάμ, ὃν ἀρχηγὸν πάντων εἰσάγει, ὃν καὶ Τύχην καλεῖ, καὶ ὃτι σπένδων (lege σπεύδων) ἵνα τέκη τὸν Ὀρομάσδην, ἔτεκεν ἐκείνον καὶ τὸν Σατανᾶν. Ille Satanæs Arimanius est notissimus: at de Ζαρουάμ non est cur aliquis dubitet: Syriace ad verbum, ἀρχηγὸς πάντων, *sator omnium*.

(10) Solius cæli καὶ τῶν οὐρανίων dominum, reliquorum incuriosum credebant, qualis vulgo ignotus Grughumo Africanorum in Leone Africo. (nos alibi plenius de illo), vel Βαλσάμης Phœnicum in Philonis Bybliensis fragmentis (apud Euseb. *Præp.*

Evang. 1; de quo ingeniosissime ὁ μακαρίτης Scalliger: Τοῦτον γὰρ Θεὸν ἐνόμιζον μόνου οὐρανοῦ κύριον, Βαλσάμην καλοῦντες, ὃ ἐστὶ παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ, כמיש לבב, dominus caelorum: epithetum quod sæpissime Deo Judæi tribuunt, ut Esr. c. vi: כמיש ה'לה'. Unde et forte cæli numen adorare dicti: *Nil præter nubes et cæli numen adorant* (Juven. xiv, 97). Non pertendimus tamen neque Arabibus aliquid illius fermenti inbæsisse, quia frequentissima illis hæc jurandi formula per cæli Deum vel Dominum. Cæterum illas nugas habebant in libro quem Gigantæum vocabant, Γιγάντειον Photio (*Bibl. cod. 85*); forte et ex evangeliiis suis quæ κατὰ Θωμᾶν καὶ Φίλιππο, habuerunt: Leont. *De Sectis* (p. 432).

(11) Τῶν ἐγκοσμίων τὸ κράτος Satanæs tribuebant quem ἄρχοντα τῶν ἐπιγείων, κόσμου κράτορα et κοσμοκράτορα vocabant impie prorsus illi, sed sancti Patres pie. OEcumen. in *Epist. I Joannis* (c. ii, 15): Τοῦτου δὲ τοῦ κόσμου πατὴρ ὁ διάβολος, τῆς κοσμικῆς φημι ἡδυναθείας καὶ συγγύσεως. Alique sine numero. Damascenus pariter et Athanasius κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦτου δαίμονας vocant, diversa prorsus a Manichæis ratione, sed magi diversissima, apud quos septem κοσμοκράτορες δαίμονες sunt. Liber nugicanoricrepus et fictus, *Testamentum Salomonis* ms.: Καὶ ἐκέλευσα παρῆναι μοι ἕτερον δαίμονα, καὶ εἰσήλθουσαν πνεύματα συνδεδεμένα, εὐμορφα τῷ εἶδει. Κάγω Σαλομών ταῦτα ἰθαύμασα, καὶ ἐπηρώτησα λέγων· Καὶ ὑμεῖς τίνας ἐστέ; οἱ δὲ δημοθυμαδὸν ἐφῆσαν μιᾷ φωνῇ καὶ εἶπον· Ἡμεῖς ἐσμεν τὰ λεγόμενα στοιχεῖα, οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦτου, Ἀπάτη, Ἔρις, Κλώθων, Ζάλη, Πλάνη Δύναμις, etc.

(12) Ex *Iliad. O*, 187:

Τρεῖς γὰρ τ' ἐκ Κρόνου ἐσμεν ἀδελφοί, οὓς τέκε [Πείη, Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' Αἰδῆς ἐνέροισιν ἀν- [άσων· Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἕμμορε τι- [μῆς

Loquacissimus interpres Eustathius τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ κόσμου, τὸ συνέχον αἴτιον τῆν θάλασσαν, τὸν ὑπὸ γῆν ἀέρα, somniat.

λήλοις ὁμόφρονες· τὸ δ' ἐντεῦθεν τριχῆ ταῖς γνώ-
μαις θείστανται. Οἱ μὲν γὰρ τούτων νέμουσιν ἀμ-
φοῖν τοῖν υἱοῖν τὸ σέβας (κἄν γὰρ πρὸς ἀλλήλους
διαφέρεσθαι φῶσι νῦν, ἀλλ' ὅμως ἀμφω σεβαστέον
ὡς ἐκ πατρὸς ἑνὸς καταλλαγησομένους ἐπὶ τοῦ μέλ-
λοντος)· οἱ δὲ θατέρῳ τῶ νεωτέρῳ λατρεύουσιν, ὡς
τῆς κρείττονος καὶ ὑπερκειμένης μερίδος κατάρ-
χοντι· τὸν πρεσβύτερον οὐκ ἀτιμάζοντες μὲν, φυ-
λαττόμενοι δ' αὐτὸν ὡς κακοποιῆσαι δυνάμενον. Οἱ
δὲ χείρους αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν τοῦ μὲν οὐρανοῦ
διιστώσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ πᾶν, αὐτὸν δὲ μόνον τὸν ἐπί-
γειον Σατανὰν (13) ἐνστερνίζονται. Τῶν τε ὀνομάτων
τοῖς εὐφημοτέροις ἀποσιμνύοντες πρωτότοκον τὸν
ἀλλότριον ἐκ πατρὸς καλοῦσι, φυτῶν τε καὶ ζώων καὶ
τῶν λοιπῶν συνθέτων δημιουργὸν τὸν φθοροποιὸν καὶ
ὀλέθριον. Ἀποθεραπεύειν δ' αὐτὸν καὶ μᾶλλον ἐπι-
βουλόμενοι, φεῦ! ὅποσα παρονοοῦσιν εἰς τὸν οὐράνιον.
Φθορῆρον τε λέγοντες εἶναι, τὰ δὲ ἀφ' ἧς παραλόγως διαφ-
θορούμενον εὖ διακοσμοῦντι τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ φθόνῳ
τυφόμενον σεισμούς (14) καὶ χαλάζας (15) καὶ λοιμοὺς
ἐπάγειν. Διὸ καὶ ἐπαρῶνται αὐτῷ ἄλλα τε καὶ τὸ
παλαμναῖον ἀνάθεμα (16).

terrestria recte administrantur : qui etiam invidiæ fastu elatus terræmotum, grandinem et famem inducat. Proinde cum alia ipsi imprecantur, tum et execrandum illud anathema.

CAPUT III.

Quare Satanael Dei filius ab Euchitis dicatur. Hæreseon origo a Satana. Quam cæci menteque capti sint hæretici, qui dæmonis illusiones non deprehendant.

TIMOTH. Τίσι δὲ λόγοις, ὦ Θραξ, πεπεικασιν ἑαυ-
τοὺς τὸν Σατανὰν υἱὸν Θεοῦ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν,
τῶν τε προφητικῶν καὶ θείων χρησμῶν ἕνα Ἰῶν
πανταχοῦ λεγόντων, τοῦ τε ἐπιστηθίου (17) κατὰ τὰ
ἄχραντα Εὐαγγέλια κεκραγότες περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ
Λόγου δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· καὶ αὐ-
τὸν ὁ Μονογενῆς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς,
αὐτὸς ἐξηγήσατο. Πόθεν οὖν αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἡ τοσαύτη
πλάνη,

ΘΡΑΞ. Πόθεν ἄλλοθεν, ὦ Τιμόθεε, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ
τοῦ ψεύδους ἄρχων ταῦτα περιαυτολογῶν τῶν ἀνοή-

¹ Joan. i, 14.

GAULMINI NOTÆ.

(13) Inde Satani dicti Nicetæ in *Thesaurο orth. fid.* a numinis sui cultu, cui et tribuebant τινὰ
βιβλία τῆς παλαιᾶς Γραφῆς· Leont. p. 432 *De sect.*
Nec soli coluere. Ophitæ in Philastr. init. Hodie
Calecutensium Deum notissimus ex Ludov. Var-
tom. (v, c. 2). Nec alios exscribo. — Tollius *Insign.*
it. Ital., p. 407, ait esse pro Satana, insuper mo-
nens errare Psellum, quod Euchitis originem
sectæ a Manete repetat, cum hæ sectæ initio
longe diversæ fuerint, sed postea in unum con-
fluxerint, salva tamen sententiarum seu dogmatum
diversitate. Edit.

(14) Σεισμοὺς immittit, sed per ἀγγέλους σεισμῶν,
ut credebant illi siderati, quos magi quinque esse
agnoscunt, puto, ob quinque σεισμῶν εἶδη, quia
sunt ἐπικλιναί, βράσται, ῥήκται, σεισται, ἰζημαίται.
Astrologus man. plura disserit. Inde et veteribus
Persarum, si nebuloni Græculo adhibenda fides
est, οἱ μάγοι τῶν σεισμῶν.

(15) Ἀγγέλους χαλάζης inde nugantur magi; quos

consentiunt, in ea vero quæ consequitur, trifariam
sententiis differunt. Eorum enim alii utrique filio
cultum divinum deferunt (quamvis enim dissidere
nunc alterum ab altero dicant, ambos tamen ado-
randos asserunt, quippe qui ab uno patre proce-
dentes olim sint in gratiam redituri); alii autem
alterum illum venerantur, tanquam melioris et
supramundanæ regionis moderatorem; seniore
interim honore suo nequaquam dedignant, ita
tamen ut ab ipso sibi caveant, tanquam eo qui no-
cere possit. Cæterum qui maxima inter eos impie-
tate laborant, cælestis illius cultu se prorsus ab-
dicant, terrestremque solum Satanael pectorum
suorum penetralibus induunt: quem insignioribus
nominibus venerantes, Primogenitum eum, qui a
Patre alienus est, appellant, plantarum omnium,
animalium et cæterorum compositorum corporum
creatorum, eum qui corruptionis perniciæ auctor
est. Quem ut majore etiam honore cultuque pro-
sequantur, Dii boni, quod contumeliis cælestem
illum lacesunt quem invidum esse fratri dicunt:
quippe qui nefando eum odio prosequatur, a quo

quædam illi invidiam fastu elatus terræmotum, grandinem et famem inducat. Proinde cum alia ipsi imprecantur, tum et execrandum illud anathema.

TIMOTH. Quibus rationibus, o Thrax, adducun-
tur Euchitæ, ut Satanael filium Dei esse credant,
et dicant propheticis divinisque oraculis unum
ubique Filium astruentibus, sanotoque illo, qui
supra pectus Domini recubuit, in sacris Evangeliiis
clamante de Deo et verbo, *Gloriam quasi unigeniti
a Patre*¹; et iterum, *Unigenitus Filius qui est in
sinu Patris, ipse enarravit*²? Unde igitur in tantum
errore impegerunt?

THRAX. Undenam, o Timothee, nisi quia men-
dacii princeps hæc ex seipso confingens, vecor-

primi Babylonii commenti sunt. Sed et μάγου
χαλάζης habuerunt. Docuerat Jamblicus ἐν Βαβυ-
λωνικοῖς. Photius (*Bibl. cod.* 94, p. 241), ex illo:
Καὶ μάγον μυῶν, ἐξ οὗ καλεῖσθαι καὶ τὰ μυστήρια
ἀπὸ τῶν μυῶν· πρώτην γὰρ εἶναι τὴν τῶν μυῶν
μαγικήν· καὶ μάγον δὲ λέγει χαλάζης. Mox ab illis
Græci μαγικός χαλαζῶν ἐκχύσεως καταστολᾶς καὶ
κυμάτων ποταμίων τε καὶ θαλασσιῶν ἀπειθασμοὺς
didicerunt: Malch. et Jambl. in Vita Pythag. Pa-
riler λοιμῶν ἀποπροπαί notiores sunt, quam ut
debeant illi huic chartæ.

(16) Proverbialis loquendi formula, ἐπαρᾶται
ἀνάθεμα, quam alibi observamus. Glossar. Reg.
Ineditum (ἐκλογὴν κατὰ στοιχείων vocant): Χάρμα,
κατάρ. Prorsus τὸ χάρμα Syriacum est ΝΩΠΗ *char-
ma*. Nemo sanæ mentis dubitabit.

(17) Ὁ Ἐπιστήθιος est discipulus ille quem di-
ligebat Jesus; ut δ Θεόπτῆς, Moses; οἱ Ἀνάργυροι.
Cosmas et Damianus (*Jus. Gr. Rom.* περὶ ἡμερ-
ἀπράκτ.).

dium illorum mentes fascinat. Qui enim thronum se nubibus impositurum gloriatur. Altissimoque similem futurum prædicat, eaque de causa dejectus est in tenebras, is ipse illis apparens, se ipsum primogenitum Dei esse ait, atque terrestrium omnium creatorem, qui pro animi arbitrio quæ in mundo sunt omnia susque deque ferat: atque hoc pacto in uniuscujusque cogitationem penetrans fucum dementibus facit, qui cum arrogantis mendacique auctorem esse sibi persuadere, atque vana omnia insolentius efferentem ludibrio habere deberent, non ita faciunt, sed in omnibus ei fidem habent, agunturque naribus tanquam boves: at qui poterant eum non ita multo post mendacii convincere. Si enim ab eo petiissent, ut jactabunda illa promissionum lenocinia factis exhiberet, nihil aliud eum esse deprehendissent, quam asinum Cumanum leonis pelle amictum. quem rugire conantem rugitus coarguisset. Nunc autem velut oculis capti audituque privati, nec sane mentis compotes, nec eorum quæ sunt cognatione adducti, unum esse Creatorem vident, nec idipsam attestantes Scripturas³ audiunt, nec ad rationis examen explorant, si duo eorum quæ sunt diversi creatores essent, haud unum fore ordinem illum conjunctionemque, quibus omnia colligantur atque connectuntur. At qui asini quidem et boves, attestante propheta⁴, nec præsepe, nec dominum suum ignorant, hi autem Domino suo longum valere jussu, eum sibi deum elegerunt, qui creaturarum omnium abjectissimus et despiciatissimus est, seque adeo ipsos pyraustæ, ut proverbio fertur, in ignem præcipitant, qui jam olim et ipsi et coapostatis, hoc est defectionis ejus consortibus, præparatus est⁵.

των ἀπατῆ τὰς γνώμας, ὁ γὰρ τὸν αὐτοῦ θρόνον θεῖνα: (18) ἐπὶ τῶν νεφελῶν καυχώμενος καὶ ἕσθαι: ὁμοῖος τῷ Ὑψίστῳ λέγων, καὶ διὰ τοῦτο ἔκπτωτος καὶ σκότος γενόμενος (19), αὐτὸς οὗτος τοῦτοι ἐμφανιζόμενος, υἱὸν θεοῦ πρωτότοκον ἑαυτὸν ἀναγγέλλει καὶ τῶν ἐπιγείων ἀπάντων δημιουργὸν, ἄγειν τε καὶ φέρειν (20) τὸ ἐγκόσμιον πᾶν. Καὶ οὕτω, τὴν ἐκάστου ἄνοιαν μετιῶν, φανακίζει τοὺς ἄφρονας, οὓς δέον, κατὰ νοῦν λαβόντας ὡς ἀλαζῶν καὶ ψεύδους ἀρχηγός ἐστι, καταγελάσαι κομπάζοντος. Οἱ δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ πείθονται ταῦτα λέγοντι, καὶ ἄγονται καθάπερ βόες ἀπὸ βινῶν (21). Καίτοι ἐνῆν οὐ διὰ πολ- λοῦ φωράσαι ψευδόμενον. Εἰ γὰρ ἀπήτουν αὐτὸν τὰς μεγαληγόρους ταύτας ἐπαγγελίας ἐπὶ τῶν ἔργων ἐνδείξασθαι, οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὁ περὶ Κύμην ὄνος ἐνδεδυμένος λεοντῆν εὐρέθη (22), ὃν ἤλεγε βρυχή- σαθαι πειρώμενον ἢ βοῆ. Νῦν δὲ, ὡς περ ἐκκεκομ- μένοι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκκεκωφημένοι τὰ ὤτια καὶ νοῦ μηδαμῶς μετέχοντες ἔμφρονος, οὔτε παρὰ τῆς τῶν ὄντων συγγενείας ἕνα τὸν δημιουργὸν ὀρώσιν, οὔτε τοῦτ' αὐτὸ λεγούσης [τῆς Γραφῆς] ἐπαύουσιν, οὔτε λογισμῶ βασιλεύουσιν ὡς, εἰ δῶο διστωτές τῶν ὄντων ἦσαν δημιουργοὶ, οὐκ ἂν ἦν μία τὰ πάντα συνδέουσα τάξις καὶ ἔνωσις. Καὶ ὄνοι μὲν καὶ βόες, κατὰ τὸν προφήτην, οὐκ ἠγνοήκασιν τὴν φάτην καὶ τὸν κτησάμενον· οἱ δὲ, χαίρειν τὸν ἑαυτῶν θεὸν καὶ δεσπότην ἑάσαντες, θεὸν αὐτοὶ χειροτονήκασιν τὸν ἐν τοῖς κτίσμασιν ἀτιμότερόν, καὶ ἔπονται οἱ πυραῦσται, κατὰ τὴν παροιμίαν (23), εἰς τὸ πῦρ ἑαυτοὺς καθιέντες, ὃ παλαι αὐτῶ καὶ τοῖς αὐτῶ συναποστᾶσιν ἠτοίμασται.

CAPUT IV.

De spurcissimis Euchitarum cæremoniis, qui sacrorum initio cibos et pocula olsto et stercore perlitia degustant.

TIMOTH. Quid autem ex eo percipiunt lucri, C quod abjurato cultu divino a patribus accepto, certam in perniciem ruunt?

THRAX. Certe num quid inde lucri percipiant, ignoro; nullum tamen eos percipere arbitror. Aurum enim, possessiones et gloriosam, ut se datura

² Ibid. 18. ³ Psal. xviii. ⁴ Isai. i, 3. ⁵ Matth. xxv, 41.

GAULMINI NOTÆ.

(18) Hoc ex fastu τοὺς χθονίους καὶ ψευδεῖς καὶ κακοὺς in theurgicis sacris agnoscunt magi medii ævi. Porphyr. Π. ἀποχ. (ii, 42): Βούλονται γὰρ εἶναι θεοὶ, καὶ ἡ προσετώσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖν θεὸς εἶναι ὁ μέγιστος. Nos sine ullo differentia omnes malos scimus et credimus.

(19) Habemus ab ipsomet mendacii patre testimonium verissimum. Ἐξοφώθημεν φωτεινοὶ ὄντες τὸ πρότερον· Testam. Salom.

(20) Proverbialis loquendi formula, quam restitimus fidenter, sublato συν, quia συνάγειν legabatur.

(21) Utimur hoc adagio Galli, *se laisser mener par le nez*.

(22) Affertur ὄνος εἰς Κυμαίους a Suida, ἐπὶ τῶν παραδόξων καὶ σπανίων, διότι παρὰ Κυμαίοις ἐδό-

ΤΙΜΟΘ. Κέρδους δὲ τίνας παραπολαύοντες ἐξιδυμν- ται μὲν τὸ θεῖον σέβας καὶ πάτριον, ὀλίθρῳ δὲ προφα- νεῖ στοιχοῦσι;

ΘΡΑΞ. Κέρδους μὲν οὐκ οἶδ' εἰ τοῦ παραπολαύου- σιν· ἀλλ' οἶμαι ὡς οὐδενός. Χρυσὸν μὲν γὰρ καὶ κτήσεις καὶ τὸ παρ' ἀνθρώποις δοξάριον εἰ καὶ

καὶ φοβερός ὄνος (puta λεοντῆν ἐνδεδυμένος). Καὶ κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς πάντες ἦσαν Κυμαῖοι σεισμοῦ καὶ χαλάξης φοβερώτερον εἶναι τὸν ὄνον ἠγούμενοι. Quæ verba alicujus vetustis scriptoris sunt. Apologus asini λεοντῆν ἐδεδυμένου cuique obvius.

(23) Zenobius: Εἴρηται ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ἑαυ- τοῖς προξενούντων ἀπώλειαν. Ælian. lib. xii, c. 8, Hist. Anim. Simile in Suida χαρᾶν πυραύστου χαι- ρειν, et in Eustath. Πυραύστου κανδηλοῦστρα postea Tzetze Chil. 9. Cui non dictus Hylas?

(24) Πάτριον σέβας non est πατροπαράδοτον, ut accipit interpretes, sed simpliciter paternum; quia scelerati nebulones, patre et altero filio contemptis, solum Satanam, dignum se numen, colebant.

παρέχειν ἐπαγγέλλεται τὰ δαιμόνια, πλὴν οὐχ οἷά τε ἔστι διδόναι (25), μηδενὸς κρατοῦντα (26) · φαντάσματα δὲ τοῖς τελουμένοις ἐμποιεῖ ποικίλα καὶ ἑξάλλα, ἃς θεοπτίας οἱ θεοστυγεῖς καλοῦσιν (27). Ἴν βουλομένοις γίνεσθαι θεαταῖς, τοῦ τοῦ, πόσα μὲν αὐτοῖς τῶν αἰσχυρῶν τελεῖται, πόσα δὲ τῶν ἀβήτων καὶ μουσαρῶν ἄπαν γὰρ ἔνομον παρ' ἡμῖν βήτην τε δόγμα πρακτόν τε ἔργον ἀθετοῦντες, λυτῶσι, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς φυσικοὺς ἀθετοῦντές εἰσι νόμους. Καὶ τὰς παροιμίας εἰς γραφὴν ἐνεῖναι μόνης ἂν εἴη τῆς Ἀρχιλόχου βδελυρίας (28) ἔργον. Οἶμαι δὲ κάκεινον, εἰ παρῆν, ἔκνησιν ἀξιώσαι μνήμης ὄργια κατάπτυστα καὶ ἐξάγιστα, μήτε ἐφ' Ἑλλάδος, μήτε βαρβάρου γῆς γενόμενα πώποτε. Ποῦ γὰρ καὶ πότε καὶ παρὰ τίσιν ἤκουσται που τῆς ὕγρᾶς καὶ τῆς ξηρᾶς (29) ἀπογεύσασθαι περιττώματος ἀνθρώπων, τίμιον ζῶον καὶ ἱερὸν; ὃ μὴδὲ τοὺς λυτῶντας θῆρας καρτερῆσειν οἶμαι. Ἄλλ' ὅμως τοῖς κακοδαίμοσι τοῦτοις προτελεῖται τοῦτο (30).

TIMOTH. Δι' ἣν αἰτίαν, ὦ Θραξ;

ΘΡΑΞ. Τὸ μὲν ἀπόβήτην, ὦ ἑταῖρε, εἶδειν ἂν οἱ ταυτὶ τελουντες · ἐμοὶ δὲ πολλάκις ἀνερομένῃ πλέον εἶπον οὐδὲν, πλὴν ὅτι τῶν περιττωμάτων μεταλαχοῦσι φίλα σφίσι γίνεται καὶ προσήγορα τὰ δαιμόνια. Καὶ τοῦτ' ἐδὲ μέρος οὗτοι μοι δοκοῦσιν ἐψεῦσθαι, καίτοι τὰλλα μὴδὲν ἀληθὲς εἰδότες λέγειν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τοῖς ἀντικειμένοις πνεύμασιν ἡδιστον, ὡς τὸ τὸν φθονούμενον ἀνθρώπων, εἰκόνι τιμηθέντα θεῖα, πρὸς τσαύτην δλισθαίνειν ὕβριν. Τοιοῦτον μὲν δὲ τῆς ἀνοίας αὐτῶν τὸ ἀποτέλεσμα, κοινὸν δὲ οὐ μόνον τοῖς προσιτῶσι τοῦ δόγματος, εἰς οὓς καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων καταβρίπτουσι πρῆσηγορίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Εὐχίταις καὶ τοῖς Γνωστοῖς (31) · τὴν δὲ δὴ μυστικὴν θυσίαν (32), ἀλεξίκακα λόγος, τίς ἂν ἐξενέγκοι λόγος; Ἐγὼ μὲν αἰσχύνομαι (33), νῆ τὴν

GAULMINI NOTÆ.

(25) Et tamen angelos sive dæmones divitiarum sibi fingunt. De aliquo ex illis *Testam. Salom.* Ἐμφάνει θησαυροῦς, ποιεῖ δὲ καὶ τὸν χρώμενον ἀεθώρητον ὑπὸ μηδενὸς θεωρούμενον. *Nugæ*, quas viri docti pridem est cum ludibrio, ut fieri debuit, traduxerunt.

(26) Μηδενὸς κρατοῦντα, quia *Domini est terra et plenitudo ejus (Psalm. xxiii, 1)*.

(27) Θείας ἀποφίας vocat *Damascius* in *Isidori Vita* apud *Photium (Bibl. cod. 181, p. 1029)*. Illarum duo genera in theurgicis veteres constituere, τὸν αἰσθητικὸν τῶν ἐγγρηγορῶν, τὸν δὲ φαντασιώδη τῶν καθυδόντων. *Jamblichus lib. De myster. Ægyptior.* quomodo alia numina aliter appareant atque agant optime omnium ex theurgica doctrina distinguit; quo toto capite nihil apud veteres magos accuratius reperies.

(28) Illius qui *Lycambæ spretus infido gener* et quem ideo *proprio rabies arnavit iambo.* Ἀρχιλόχου πατρὶς et Ἀρχιλόχον πατεῖν inde in *Diogeniano* (ii, 95) et *Suida*, ἐπὶ τῶν λοιδορούντων καὶ κακηγόρων, notiora sunt. Nos, ne quod omnes sciunt dicamus, dabimus illius epitaphium, quod ex tempore scripsimus:

Ἴὸν ἀποσιάζουσα σελίς καὶ πικρὸς ἄμβος
Εἴσεται μαινομένης μάρτυρες εὐεπίης.

dæmonia polliceantur, dare certe non possunt, quæ nihil possidebant. Initiatis autem phantasmata igneosque fulgores sæpe obtrudunt. Θεοπτίας, hoc est *Dei visiones*, impii vocant, quas qui spectare velint, heu! quot turpia ipsis, quotque infanda et execrabilia designant! Nam quod unque legitimum prædicandumque dogma, faciendumve opus esse censemus, antiquantes illi et abolentes, insaniunt, imo naturales quoque leges antiquant. Atque hujusmodi contumelias litterarum monumentis commendare, unius fortasse. Archilochi fuerit, hominis impuri ac petulantis. Quin et illum existimo, si adesset, memoria nequaquam orgia illa dignaturum esse, quippe quæ execranda detestandaque sint, nec ulla in regione, seu Græca, seu barbara, celebrentur. Ubi enim, et quando, et apud quos auditum fuit alicubi siccæ et arridæ, excrementum ab homine, venerando illo et sacro animali, degustari? Quod ne rabidas quidem feras facturas esse puto, ad hoc tamen execrandi illi sacrorum suorum initio faciunt.

TIMOTH. Quanam de causa, mi Thrax?

THRAX. Arcanum quidem sacrum, o amice, si noverint qui eo initiantur certe mihi quamlibet sciscitant nihil aliud responderunt, quam excrementa degustantibus benevola tandem et affabilia fieri dæmonia. Et hac quidem in parte mihi neutiquam mentiri videntur, quamvis alias veri nihil effari soleant. Siquidem nulla res est quæ spiritus adversarios æque delectat, atque si homo, cui invident, quia divina imagine sit insignitus, eo contumeliæ prolabatur. Hic ergo est dementiæ illorum effectus, qui communis est non solum hæreseos antistitibus, quos apostolos appellant, sed etiam Eucharistis et Gnostis. Mysticum porro seu arcanum illorum sacrificium, o Deus Verbum malorum averuncator! quisdam verbis assequatur? Me certe,

Βαίος Ἐρωσ καὶ πικρὸν ἔπος καὶ κηκάδα γλώσσαν

Καὶ ἐμὰ νίκησέν στήθεα πυρπολίτων.

Κάμνε τὸ πῦρ θυμοῦ ἐτέρῳ πυρὶ (*Amoris scilicet*)·
(ἀλλὰ Λυκάμδης

Ἠρέθισεν σφηκῶν ἐσμὸν ἀπηλεγγέα.

(29) Reposui ξηρᾶς, quod deerat in ms. meo. Familiarem Hebræis loquendi modum, et Græcis postea, viri docti observarunt.

(30) Verum est, imo et signum τοῦ ἐνεργουμένου. Athanas. in *Antonii Vita* (num. 63): Ἄλλος δὲ τις τῶν ἐπιφανῶν ἦλθεν, ἔχων δαίμονα, πρὸς αὐτόν · ἦν δὲ ὁ δαίμων ἐκεῖνος οὕτω δεινός, ὡς τὸν ἐνεργούμενον μὴ γινώσκων εἰ πρὸς Ἀντώνιον ἦει, ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὰ περιττὰ κατήσθιεν.

(31) Loge Γνωστικοῖς, qui notissimi ex *Philastrio* et aliis.

(32) Μυστικὴν θυσίαν nebulones acceperant a fidelibus Christianis, qui sacratissimum Eucharistiæ sacramentum τὴν μυστικὴν θυσίαν vocabant. Tamen αἰρετικῶν μυστήριον vocat occultas hæreticorum caeremonias *Attaliata Procons. tit. iii Synopsis*.

(33) Alcæus:

Θέλω τίς' εἰπεῖν · ἀλλὰ [μ]ε πωλύει αἰδώς.

per sanctum pudorem juro, me illa affari pudet, A quas procul dubio libens reticuero. Quia vero me precibus tuis, o Timothee, prævertisti, et illa ut edissererem obtinuisti, modeste dicam, turpibus longum valere jussis, ni videar etiam, tanquam e proscenio tragœdiam agere.

αἰδῶ, διὰ γλώττης ἄγειν, καὶ που καὶ ἐπιῆχον ἂν ἐπεὶ δὲ σύ μου. Τιμόθεε, φθάσας κερρατηκας, μετρίως φῶ, τὰ αἰσχρῶ παρεάσας χαίρειν, μὴ καὶ δόξω καθάπερ ἐν σκηνῇ τινα καὶ δράματι (34) τραγῶδειν.

CAPUT V.

Mystici Euchilarum sive potius execrandi sacrificii explicatio, quod cineribus et sanguine infantis ex incestu concepti et a se occisi constat.

Vesperī enim luminibus accensis, quo tempore salutarem Domini celebramus passionem, puellis quas sacrilegis sacris suis initiaverunt, in domum præscriptam deductis, luminibusque restinctis, ne lucem execrandi, quod designant, flagitii testem habeant, cum puellis libidinose voluntantur, in quamcunque tandem, seu sororem, seu propriam filiam quilibet incidit. Siquidem et in hac re se B dæmonibus rem gratam facere arbitrantur, si loges divinas transgressi fuerint in quibus cautum est, ne nuptiæ cum sanguine cognato contrahantur. Et hoc quidem sacro tunc peracto, domum dimituntur. Novem autem mensium decurso spatio, inेतanteque tempore, ut infandi fetus ex infando semine procreati nascantur, eundem in locum denuo conveniunt, quartoque post partum die infelices a matribus infantes depellunt, eorumque carcunculis novacula circumscorticatis et incisis defluentem sanguinem phialis excipiunt, ipsos autem adhuc spirantes in pyram conjectos exurunt, tum postea eorum cinerem cum sanguine phialis contento miscent, pharmacumque abominandum componunt, quo cibos et pocula inficiunt, quemadmodum ii qui melicrato venenum inspargunt. C Et hæc est ipsorum communio, atque cæterorum, qui delitescens virus ignorant.

Ἐσπέρας γὰρ περὶ λύχων ἀφὰς, ὀπόθ' ἡμῖν τὸ σωτήριον ἐξυμνεῖται πάθος (35), εἰς ἀποτεταγμένον δωμάτιον ἀγρηχότες τὰς παρ' αὐτοῖς ἐνασκουμένης (36) κόρας, τοὺς τε λύχους ἀποσβεννύοντες, ἵνα μὴ τὸ φῶς τοῦ γιγνομένου μύσους ἔχῃσι μάρτυρα, ταῖς κόραις ἐνασελαίνουσι ὀποῖα ἂν ἕκαστος, κἂν ἀδελφῇ κἂν ἰδίᾳ θυγατρὶ, ξυντύχη. Οἴονται γὰρ κἂν τούτῳ χαριεῖσθαι τοῖς δαίμοσιν, εἰ παραλύσουσι τοὺς θεοὺς ἠεὶ ἰσὺς, ἐν οἷς τὰ περὶ τῶν ἐξ αἵματος ὁμογνίου γάμων ἀπαγορεύουσι. Καὶ τότε μὲν ταυτὶ τελέσαντες ἀπαλλάττονται τὴν δ' ἐννεάμηνον περίοδον ἀναμείναντες, ὅτε καιρὸς ἐκτεθῆσθαι τὰ ἐξ ἀθεμίτου σπέρματος ἀθήματα ἔχονα, κατὰ ταῦτόν ἀπαντῶσιν αὐθις. Καὶ δὴ, τῇ μετὰ τὸν τόκον τρίτῃ, τὰ δύστηνα τῶν μητέρων ἀποσπῶντες (37) βρέφη, καὶ ξυρῶ τὰ τούτων σαρκία περιαιμύττοντες, τὸ βυῖσκόμενον αἷμα φιάλαις ὑπολαμβάνουσι· αὐτὰ δὲ, ἐπὶ πυρὰν βάλλοντες (38), ἔτ' ἐμπνέοντα κάουσι. Ἐἴτα, τὴν ἐκ τούτων τέφραν τῶν ἐν φιάλαις αἵματι φύροντες, σύνθετόν τι βδέλυγμα συντιθέασιν, ᾧ τὰ τε σῖτα καὶ τὰ ποτὰ λαθραῖως μολύνοντες, καθάπερ οἱ τῶν μελικράτῳ παραμιγνύοντες τὸ δηλητήριον, αὐτοὶ τε τούτων καὶ τῶν ἄλλων οἱ τὸ κρυπτόμενον μὴ φωράσαντες συμμετέχουσι.

GAULMINI NOTÆ.

(34) Proverbialis loquendi formula, quæ ubique obvia.

(35) Accepi de lucernario, ut vocat Augustinus, vel περὶ λυχνικοῦ, ut Græci. Ritus integrum hauries ex Menolog.; de quo vir diffusus lectionis Meursius in Glossario. Sed antiquior illa temporis designatio, imo et vetustissimis Græcorum nota. Herodot. lib. vii, (215): Ὀρμέατο δὲ περὶ λύχων ἀφὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου.

(36) In ms. eruditiss. viri Fed. Morelli erat ἐνησκημένας, ita ut legerat interpres; puta quod τῆς ἀσκητικῆς, vocabulo abuterentur illi tenebriones. In meo ἐνεσκαμμένας. Scio σκαμμάδας κόρας in Varino; σκάμμα etiam turpi notione, ut sulcum et vomerem Lucretio, scrobem Arnobio, scrobem virginalem effodere; παρθενίαν ἀποσυλᾶν, Gelas. Id poetæ dicerent ὑποκλέπτειν φιλότῃτα et φιλότῃτος ἀνάγκη, Museo. Tamen rejecio illam lectionem. — Τὰς παρ' αὐτοῖς ἐνησκημένας κόρας significat puellas apud eos vitam asceticam professas. Ἐνεσκαμμένας vero mendum est; ex quo tamen suspicari datur Psellum scripsisse ἐνεσκαμμένας, illusas, delusas. Verum nolim asseverare. COTELERIUS.

(37) Extrahabant sacrificaturi dæmonibus, aliquando cæso ventre quod Lucanus (vi, 558):

Vulnere sic ventris, non qua natura vocabat, Extrahitur partus, calidâs ponendus in aris.

Mantuanus illum locum in mente habebat, cum in vita Kath. scriberet.:

Viventum gravidas matrum secat ensibus alvos, Immatura trahens, Stygiis quæ destinat aris, Pignora: funestos docuit Proserpina ritus.

Quintiliani pariter pueri occisi sanguine initiati Epiphania hæresi xl: Gnostici hæresi xxvii; Carpocratiani Philastrio; Cataphryges, Pepusiani Augustino Catalog. hæres., alique plures, quorum aut cæsus nequissimi aut infanticidia notissima. Ritus infandus primum a Simone Mago (Clem. Rom., quisquis ille fuerit, de rebus gest. Petri), ob illa male intellecta: « Nisi comederitis carnem Filii hominis, » etc. (Joan. vi, 54.)

(38) Ut arderent Satanae. Antiquissimus ritus וְעַנְמִן לְךָ וְעַדְרִמְךָ בְּאֵשׁ בְּנִיחַם אֵת עֲפֻרִים וְעַדְרִים מִלֵּא הֵבְרֵאוֹת magistri de illis ut et de מִלְּמִירָא mira somniant. Ritus traducendi per ignem alius est, qui satis notus. Sed illius prima inter Græcos vestigia liquido exstant. Πύρσοος (πυρῖσοος) Ἀγίλλεὺς Didymo, sive quis alius sit, ad Iliad. π. Scholiastæ Apollon. ad lib. iv Argon. (816), et et Aristoph. ad Νεφέλ. 1106). Et de Carthaginensibus nemo nescit, qui a Phœnicibus, ut Phœnices ab Assyriis habuerunt.

TIMOTH. Τί βούλεται οὗτος αὐτοῖς ὁ ἀποτρόπαιος Ἀ μολυσμός;

ΘΡἈΞ. Πείθονται, φίλ' ἑταῖρε, διὰ τούτου τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς θεῖα σύμβολα (39) διωθεῖσθαι τε καὶ ἀπαλείφεισθαι· τούτων γὰρ ταῖς ψυχαῖς ἐνότων, ὡσπερ τινός ἐν οὐκίσκῳ σημαίας βασιλικῆς, τὸ δαιμόνιον φῦλον δέδιδε καὶ ἀφίσταται. Ἴν' οὖν δύνηται τὰ δαιμόνια ταῖς σφῶν ψυχαῖς ἐνδιατρίβειν ἐπὶ σχολῆς, τὰ θεῖα σύμβολα διώκουσι τοῖς βδελύγμασι τούτοις οἱ νῆπιοι, ἀνθ' ὧν οἷα διαμειδόμενοι (40). Καὶ οὐ μόνον τοῦτ' ἐπὶ τὸ δεινὸν ἀγαπῶσιν ἔχειν· ἀλλ' ἵνα πρὸς τὸν αὐτὸν αὐτοῖς καὶ ἐτέρους ὑποσπῶσι βόθρον (41), ἀποπειρῶνται καὶ τῶν εὐσεβῶν τὰ καθάρματα (42), καὶ τούτοις τοῖς θαυμαστοῖς ἐδίεσμασι λανθάνοντες ἐστῶσι. Τάνταλοι τινες παρατιθέντες πανδαισίῳ Πελοπίον.

TIMOTH. Quid hæc execranda corruptione tandem sibi volunt?

THRAX. Ejus intermedio sibi persuadent, mi Timothee, divina illa nostris animis impressa symbola depelli atque aboleri. Illa enim animis nostris non aliter inhærentia, quam vexillum aliquod regium in ædibus, demones timent et adversantur. Ita que ut demones in eorum animis conversari queant, vecordes illi symbola divina spurcitiis hujusmodi exagitant, talia talibus compensantes; nec se solos hoc scelere contaminare volunt, sed ut alios etiam eandem in fraudem pelliciant, pios quoque viros tentant abominandi epulones, eosque tam mirorum cibariorum apparatu clam, quidam quasi Tantali, convivio Pelopeo excipiunt.

CAPUT VI.

Querela de bonarum litterarum bonorumque morum studio, hæreticorum Antichristi præcursorum strophis et seditionibus ubique gentium profligato.

TIMOTH. Βαβαί, ὦ Θρᾶξ! τοῦτο ἐκεῖνο ὁ πάλας Β μοι πάππος ὁ πρὸς πατρὸς προσηγόρευσεν. Ἀσχάλλων γὰρ ἐγὼ ποτε τὰ τε ἄλλα τῶν ἀγαθῶν καὶ δὴ καὶ τὰ μαθήματα ὑποβρέειν, ἠρόμην ἐκείνον εἴ τις ἔσται αἰθῆς ἐπίδοσις. Ὁ δὲ, κάρτα γέρων ὦν καὶ πολλὰ τῶν ἐσομένων ξυνιδεῖν ἀγγίλους, ἠρέμα καταψήσας μου τὴν κόμην, καὶ βαθὺ στενάξας, Ὡ τέκνον, ἔφη, φίλον, ὦ παῖ, λόγους τὸ ἀπὸ τοῦδε ἢ τινα ἄλλην ἀρετὴν ἐπιδώσειν οἶσι; Καιρὸς ἐφέστηκε νῦν ὅτε βιώσουσιν οἱ ἄνθρωποι χεῖρον καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων (43). Τὸ γὰρ τοι κράτος τοῦ κοσμοκράτορος ἐγγὺς ἐπὶ θύραις ἔχει· καὶ δεῖ τῆς αὐτοῦ παρουσίας πρόδρομα κακὰ προηγῆσασθαι, δόματά τε ἀλλόκοτα καὶ ἀθέτους πράξεις, οὐδὲν τῶν ἐν Διόνυσου τελεταῖς ἀμείνους· καὶ ἄπερ Ἑλλησι τετραγυδῆται, Κρόνος ἢ Θυέστης ἢ Τάνταλος τὰ ἔκγονα καταθόντες, Οἰδίπους τε μητρὶ συμφορόμενος καὶ Κινύρας τῇ θυγατρὶ, ταῦτα δὴ τὰ πάνδεινα καὶ περὶ πολιτείαν ἐπεισφρήσει τὴν ἡμετέραν. Ἀλλ' ὄρα καὶ φυλάττου, τέκνον. Ἴσθε γὰρ, καὶ πάνυ γε ἴσθε· ὡς οὐ μόνον τῆς ἀπαιδέυτου καὶ ἀμούσου μοίρας, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τῆς πεπαιδευμένης, εἰς ταῦτα συναπαχθίζονται. Ταῦτα ὁ μὲν, ὡς ἔοικεν, ἐπεθείασεν· ἐγὼ δὲ, ἔκτοτε καὶ εἰς δεῦρο τῶν ἐκείνου μεμνημένος λόγων, σοῦ ταῦτα λέγοντος νῦν θαυμάζων διατελῶ.

imperita populi fæces, verum etiam ex doctorum

TIMOTH. Papæ! hoc illud est mi Thrax, quod mihi pridem paternus avus prædixit. Cum enim aliquando graviter et iniquo animo ferrem, quod cum alia bonorum virorum ornamenta, tum vero maxime liberalium disciplinarum studia pessumirent, eum percontatus sum, numnam pristinis illis bonis accessio ulla fieri denuo posset. At ille jam senio gravis, et futurorum pleraque animo præsentiscere gnarus, sensim capitis hujus comam demulcens, et ab imo pectore suspirans. O chare filii, o puer, inquit, censen' vero fore, ut disciplinis liberalibus, aut cuivis alii virtuti, ulla unquam fiat accessio? Tempus jam instat, cum homines vitam vel brutis animantibus deteriorem agent. Antichristi enim regnum jam pro foribus est. Cujus adventum necesse est mala præcurrere, absurdas inquam, hæreses, exlegesque actiones, nihilo Bacchanalibus orgiis illis meliores, quæque adeo Græcorum tragici poetæ in theatra invexerunt, Saturnus vel Thyestes, vel Tantalus, filiorum se sanguine commaculantes. Œdipus nefando cum matre concubitu se commiscens, et Cinyras cum filia, ea, inquam, malorum omnium gravissima, in nostram quoque rempublicam obreptura sunt. Sed attendito, tibi que caveto, filii. Soias enim, soias, inquam, futurum, ut plerique non tantum ex indocta illaet grege precipites ea in mala ferantur. Hæc ille, ut

GAULMINI NOTÆ.

(39) θεῖα σύμβολα· quæ in anima constituunt D magi ex Zoroastre (*Orac. Mag.* p. 22 θεῖα σύμβολα ψυχῆς περικλῶς νόος ἐνέσπειρε), illa deleri putabant ἀλογιστῆς τῶν παθῶν· Porphy. Περὶ ἀποχ. (1, 31). Chaldæi in anima ponebant divinitatis et originis suæ μνημόσυνον, quia esset θεότητος ἀποβῶξ, ut loquitur Nazianzenus; Platonicis, quod docerent cum Pythagoræ, τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς γίνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος τοῖς τε ἐγκοσμίους θεοῖς καὶ τοῖς δαίμοσιν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἤρωσιν· Hierocel. ad Pythag.

(40) Ἄνθ' ὧν οἷα διαμ. Adagium est de quo alibi plinius.

(41) Utimur Galli: *il est tombé dans la fosse qu'il avait préparée aux autres.*

(42) Καθάρματα· περικαθάρματα καὶ περιψήματα D. Paulus (*1 Cor.* iv, 13), ἀντὶ ἀποβλήτων, sed et ἀπονίμματα Eustathius ad Homer. (*Ad. Od. A*); σπογγίσματα et λύματα etiam grammatici Græcorum; illa tamen distinguunt. Ritus notissimus est καθαρμάτων, φαρμακῶν, etc.

(43) Prorsus habet ex Athanasio, apud quem Antonius de Arianis, ut iste de Manichæis: μέλλει τὴν ἐκκλησίαν ὄργῃ καταλαμάνειν, καὶ μέλλει παραδίδοσθαι ἀνθρώποις ὁμοίοις ἀλόγοις κτήνεσιν. Utrumque suo tempore verum fuit.

e re nata constat, divino afflatus numine vacinatus est. Ego vero jam inde usque ad hæc tempora sermones illius memoria repetens, te nunc taliu dicentem subinde admiror.

THRAX. Est etiam mehercule, quod admireris, A Timothee. Cum enim multæ perabsurdæ gentes apud Hyperboreos, multæ item circa Libyam et Syrtim ab historiographis esse memorentur, hujusmodi certe absurditatis flagitium nullum apud ipsos commissum, neque apud Celtas audies, neque si ulla gens alia Britanniae proxima exlex et effera sit.

ΘΡΑΞ. Καὶ θαυμάζειν δεῖ σε, Τιμόθεε. Ἄτοπα μὲν γὰρ πολλὰ καὶ περὶ τῶν ἐν Ὑπερβορείοις ἔθνῶν, πολλὰ καὶ τῶν ἀμφὶ Διδύην καὶ Σύρτιν ἱσθόρηται· τοιοῦτον δὲ κακίας εἶδος οὐδὲν ἀκούσῃ οὔτε περὶ αὐτοὺς, οὔτε περὶ Κελτοὺς, οὐδ' ἂν τι περὶ Βρετανίαν ἔθνος ἔκνομον καὶ ἄγριον ᾗ.

CAPUT VII.

Corpora, dæmonibus nihilo secius atque angelis ipsis caelestibus esse hominibusque apparere.

TIMOTH. Certe dolendum est, mi Trax, quod hujusmodi piaculum in hunc nostrum orbem irrepserit. At vero suis eos hæresibus intabescere, malosque male perdi sinito. Me autem scrupulus nescio quis de dæmonibus multos ante annos subortus dubium disruciatur, cum aliis de rebus, tum vero, an cacodæmonibus illis, malove genio percitis Euchitis videndos se dæmones exgibeant?

THRAX. Atqui, o bone vir, eo illorum omnium studium, conciliabulum, sacrificium, cultusque divinus tendit, nihilque non spurcitiae ab ipsis perpetratur, quo hujusmodi præsentiae dæmonum composites evadant.

TIMOTH. Qui vero, cum incorporei sint, exterioribus oculis apparent?

THRAX. At, heus tu, dæmones incorporei non sunt; imo corporei, et circa corpora versantur; quod quidem vel ab ipsis venerandis Patribus, religionis nostræ antistitibus, ediscere possumus, si modo quis ea quæ illis exiendis necessaria sunt sedulo exsequatur. Audire vero multos quoque licet, qui eos sibi cum corporibus apparuisse dicant. Et magnus Basilius exponens Isaiæ verba, *Ulutate sculptilia*⁶ ait quia « idolis latenter assident astantes quidam dæmones ex impuris sacris voluptatem capientes. Quemadmodum enim in locis macellorum ubi oruor et sanguis jam corruptus invenitur, canes cupediis dediti commorantur; ita et dæmones gulæ servientes, voluptatemque ex sanguine ac nidore sacrificiorum captantes, circa aras statuasque sibi consecratas volutantur. Forte etiam nutriuntur eorum corpora quæ aëria sunt aut ignita aut ex utroque elemento composita. » Et rursus divinus ille Basilius, rerum quæ sub aspectum non cadunt, et nobis incognitæ sunt, inspector, non dæmonibus solis, at intemeretatis etiam angelis, inesse corpora contendit, quasi tenues

TIMOΘ. Δεινὸν γε, ὦ Θρᾶξ, εἰ τοιοῦτον μῦθος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς εἰκουμένην ἐπεχωρίασεν. Ἀλλὰ τούτους μὲν ἔα φθινύθειν, καὶ κακοὺς κακῶς αὐτοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐξαπόλλυσθαι· ἐμὲ δὲ δαιμόνων περὶ πολυτετῆς ἀπορία διαταράττει, τὰ τε ἄλλα καὶ εἰ τοῖς κακοδείμοσι τοῦτοις ἐμφανῶς ὁρῶνται.

ΘΡΑΞ. Καὶ μὴν, ὦ λῦστε, πρὸς τοῦτο πᾶσιν αὐτοῖς ἡ σκουδὴ συντείνει καὶ ἐντευξίς καὶ θυσία καὶ τελετὴ, καὶ πᾶν ἐπιβόητον καὶ ἀπόβόητον, τῆς αὐτοφανεῖας ταύτης ἕνεκα, παρ' αὐτοῖς τελεῖται.

TIMOΘ. Πῶς οὖν, μὴ σῶμα ὄντες, τοῖς ἐκτὸς ὀμμασιν ὁρῶνται;

ΘΡΑΞ. Ἄλλ' οὐκ ἰσώματων (44), ὦ γενναῖε, τὸ δαιμόνιον ἔστι φῶλον· μετὰ σώματος δὲ γε καὶ ἀμφὶ σώματα διατέτριψε. Καὶ τοῦτο ἔστι μὲν καὶ παρ' αὐτῶν μαθεῖν τῶν ἡμεδαπῶν καὶ σεπτῶν πατέρων, εἴ τις τὰ αὐτῶν οὐκ ἄργῶς ἐπιλοῖ· ἔστι δὲ καὶ πολλῶν ἀκούσαι, τὰς μετὰ σωμάτων αὐτοῖς αὐτοφανεῖας διηγουμένων. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐξηγουόμενος τὸ ἐν Ἡσαΐα βῆτον, τὸ φάσκον « ὀλολύξατε, τὰ γλυπτὰ, » ταῦτά φησιν (45), ὅτι « τοῖς εἰδώλοις ἐκ τοῦ ἀφανοῦς δαιμονέες τινες προσπτόντες παρακαθίζονται, τῆς ἀπὸ τῶν μiasμάτων ἡδονῆς ἀπολαύοντες· ὥσπερ γὰρ τὰ λίχνα κυνῖδια περὶ τοὺς τόπους τῶν μακέλλων παρακαθίζονται, ἐν οἷς αἷμα καὶ ἰχώρις εἰσιν, οὕτω καὶ τὰ λίχνα δαιμόνια, θηρώμενα τὴν ἀπὸ τῶν αἱμάτων καὶ τῆς κνίσσης τῶν θυσῶν ἀπολευσιν, περὶ τοὺς βωμοὺς ἐλήτται καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτοῖς ἀνακείμενα· τοῦτοις γὰρ που καὶ τρέφεται τὰ ἀέρινα αὐτῶν σώματα, εἴτε καὶ πύρινα, ἢ καὶ ἐξ ἀφοτέρων τῶν στοιχείων μικτά. Καὶ πάλιν ὁ θεῖος Βασίλειος, ὁ τῶν ἀθεάτων ἐπόπτης τῶν ἡμῖν ἀδελῶν, οὐ δαιμόσι μόνις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀχράντοις ἀγγέλοις ἐνεῖναι σώματα διατείνεται (46), οἷά τινα πνεύματα λεπτά

⁶ Isa x, 11.

GAULMINI NOTÆ.

(44) Dionys. *De caelesti Hier.* c. 15. Οἱ θεόσοφοι τὰς οὐρανίας οὐσίας ἐκ πυρός διαπλάττουσιν.

(45) Basil. in Isaiam, t. I, ed. Garnerii, p. 558.

(46) Basilii testimonium quod laudat est cap. 16 ib. ad Amphilocho. *De Spiritu sancto*: Ἡ μὲν οὐσία αὐτῶν (περὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων) τὸ ἀέριον

πνεῦμα, εἰ τύχοι, ἢ πῦρ ἄυλον κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Διὸ καὶ ἐν τόπω εἰσι καὶ ὄρατοὶ γίνονται, ἐν τῷ εἶδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωμάτων τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμενοι.

καὶ ἀερῶδη καὶ ἄχραντα· καὶ τοῦ λόγου παρέχεται ἅμα μάρτυρα Δαυὶδ, τὸν ἐν προφήταις ὀνομαστότατον, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα λέγοντα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς φλογίνους. Καὶ πᾶσα ἀνάγκη· τοῖς γὰρ λειτουργοῖς καὶ ἀποστελλομένοις πνεύμασιν, ὡς ὁ θεοπέσιος ἀποφαίνεται Παῦλος, ἔδει σώματός τινος ὡς κινήσονται καὶ ἐστῆζονται καὶ φανήσονται γε. Οὐ γὰρ ἄλλως ταῦτα ἐνδόν, ἀλλὰ διὰ σώματός τινος, οὕτως τελεῖσθαι.

TIMOTH. Πῶς οὖν ὡς ἀσώματοι πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ὀνομαζοῦνται;

ΘΡΑΞ. Ὅτι καὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς θύραζε (47) καὶ τοῖς ἀνωτέρω καὶ θύραθεν εἰωθός ἐστι τὰ παχύ-
τερα τῶν σωμάτων σωματώδη λέγειν· ὁ δὲ λεπτομερές ἐστι, καὶ τὴν ὄψιν διαφυγγάνον καὶ τὴν ἀφήν, ἀσώ-
ματον οὐ μόνον οἱ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν
ἐκτός ἐξιοῦσι λέγειν (48).

quosdam aereos defæcatosque spiritus; et in dioto-
rum suorum confirmationem Davidem illum pro-
phetarum omnium celeberrimum testem citat cujus
hæc verba sunt. *Qui facit angelos spiritus, et mini-
stros flammeos*. Quod ita se habeat necesse est.
Ministris enim et in suam ablegatis provinciam
spiritibus, ut D. Paulus asserit¹, corpore quopiam
opus est, ut moveantur, et quiescant, atque adeo
appareant. Nec enim fieri hæc alio modo possunt,
at cujusdam corporis intermedio ita fiunt.

TIMOTH. Qui fit ergo, ut plerisque Scripturæ
locis tanquam incorporei celebrantur?

THRAX. Et nostri et externi, atque adeo a no-
stra religione remotissimi et antiquissimi quique
corpora illa, quæ crassiora sunt, corporea dicere
solent, quod autem perexiguum est et pertenuè,
nec sub aspectum cadit, nec tactui exponitur, id
incorporeum non solum religionis nostræ, verum
etiam externæ superstitionis antistites appellandum
censent.

CAPUT VIII.

De angelici corporis a dæmoniaco, splendorisque a solari differentia et discrimine.

TIMOTH. Ἀλλὰ τί δή; τοῦτο τὸ συμφυές τοῖς ἀγγέ-
λοις σῶμα πότερον ταυτὸν ἐστι καὶ τοῖς δαίμοσιν;

ΘΡΑΞ. Ἀπαγε· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὸ μὲν γὰρ
ἀγγελικόν, αὐγὰς τινα ἐξανίσχον ξένας, τοῖς ἐκτός
ὀφθαλμοῖς ἐστιν ἀφόρητόν τε καὶ ἀνυπόστατον· τὸ
δαίμονιον δὲ, εἴ μὲν τοιοῦτον δή ποτε ἦν οὐκ οἶδα εἰ-
παῖν· εἰκοίς δ' οὖν, Ἐωσφόρον Ἡσαίου τὸν ἐκπε-
σόντα κατονομάζοντος· νῦν δὲ ἀλλὰ ζοφῶδες οἶον
καὶ ἀμαυρόν ἐστι, καὶ τοῖς ὄμμασι λυπηρόν, γυμνω-
θέν τοῦ συζύγου φωτός. Καὶ τὸ μὲν ἀγγελικόν παν-
τάπασις ἐστιν ἄυλον· διδὸν καὶ διὰ παντός ἐστι στε-
ρεοῦ διαδόνον καὶ διῶν, καὶ τῆς ἡλικίης ἀκτίνοος ἢ
ἀπαθίστερον. Τὴν μὲν γὰρ διὰ σωμάτων διαφανῶν
λοῦσαν ἀποστέγει τὰ γεώδη καὶ ἀλαμπῆ, ὡς καὶ
κλάσις ὑπομένειν, ἅτε δὴ τὸ ἔνυλον ἔχουσαν· τῇ δὲ
οὐδὲν αὐτῶν ἐστι πρόσαντες, οἷα μηδεμίαν ἔχοντι
πρὸς μηδὲν ἀντίθεσιν, μηδέ τισιν ὁμοστοιχόν ἢν.
Τὰ δὲ δαιμόνια σώματα, κἂν ὑπὸ λεπτότητος ἀφανῆ
καθίστησθαι, ἀλλ' ὅμως ἔνυλά πη καὶ ἐμπαθῆ, καὶ
μάλιστ' ἔσα τοὺς ὑπὸ γῆν ὑποδέδυκε τόπους. Ταῦτα
γὰρ τοσαύτην ἔχει τὴν σύστασιν, ὡς καὶ ἀφαίς ὑπο-
πίπτειν, καὶ πληττόμενα ὀδυνᾶσθαι, καὶ πυρὶ προσ-
ομιλήσαντα κάεσθαι, ὡς καὶ ἔνια τούτων ἀπολεί-

TIMOTH. Age vero, numnam corpus illud
quod angelis innatum est, idem et dæmones ha-
bent?

THRAX. Apage, alterum sane ab altero permul-
tum differt. Angelicum enim, quia extraneos nes-
cio quos splendores emittit et ejaculatur, idcirco
exteriores oculos fulgore suo perstringit, nec ab iis
ferri tolerarive potest. Dæmoniaco vero an hu-
jusmodi quondam fuerit, affirmare non ausim,
fuisse tamen videtur. Cum enim qui lapsus est
Luciferum vocet Isaias², nunc vero tenebricosum
nescio quid et obscurum est, atque visu tristifi-
cum, utpote cognato lumine orbatum. Atque an-
gelicum quidem omni prorsus materia vacat, quo
fit etiam, ut semper solidum, penetrabile, atque
permeabile sit ipsoque solari radio impatibilium.
Hunc enim transparentia seu pellucida corpora per-
meantem ea refringunt, quæ terrena et opaca sunt.
ita ut ictum quidem luminis ferant quippe qui
materiæ non sit experts; at angelico corpori hujus-
modi corporum nullum obsistit, quippe cui nihil
adversetur consentaneum sit. Dæmoniaca vero
corpora, quamlibet visum præ tenuitate subterfa-
giant, materiæ tamen non nihil habent, patibiliaque

¹ Psal. civ, 13. ² Heb. i, 14. ³ Isa. xiv, 12

GAULMINI NOTÆ.

(47) Οἱ θύραζε, Græci vel gentiles. Οἱ ἔξω Da-
mascio contra Manich.; ἡ ἔξω φιλοσοφία Gregorio
Nyssen. in Vita Greg. Thaum. (p. 241); σοφοὶ
οἱ ἔξω in Theoriani legatione ad Armeniorum Ca-
tholicum, qui illorum patriarcha est. Disces ex Jo-
seph. Ind. Quod moneo, quia vir doctus *consula-
rem* interpretatus est. Habent a Pythagoreis Chri-
stiani. Malchus: μόνον τῶν δυσσυνέτων (lege δυσξυ-
νέτων) παρὰ τοῖς ἔξω διαμνημονευομένων. Οἱ ἔξω

apud illos sunt philosophi non ejusdem sectæ.

(48) Quos alios simul sentire inquit non exscribo,
quia pridem est cum alii exscriperunt; sed Aristo-
telem (*Metaph.* iv, 8) crucem philosophis relinqui-
mus: Οὐσία λέγεται τὰ τε ἀπλᾶ σώματα, οἷον γῆ καὶ
πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ ἕσα τοιαῦτα, καὶ ὄλως σώματα, καὶ
τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα, ζῶα τε καὶ δαιμόνια, καὶ
τὰ μόρια τούτων.

quodammodo sunt, eaque cum primis quæ subterraneos specus subeunt. Ea enim illorum est constitutio, ut contactibus exponantur obnoxiae sint, eorum, quorum nonnulla sui vestigium cinerem aiunt.

TIMOTH. Senesco, ut in proverbio est, mi Thrax, semper nova quæpiam addiscens, ut etiamnum dæmonas quosdam esse corporeos et passioni obnoxios.

THRAX. Novi nihil est, mi Timothee, si cum simus homines, ut ait ille, multa ignoremus. Nam perbelle nobiscum agatur, si una cum senectute mens nobis accrescat et adaugeatur. Porro sic tibi persuadeas velim, hæc neutiquam a me, veluti commentitiis quibusdam rhapsodiis conficta esse, ut Cretensibus aut Phœnicibus moris est: scilicet hæc me vel Servatoris ipsius verba¹⁰ docuerunt quæ dæmonas igne puniendos asserunt, quem quo modo patiantur, si corpore careant? Fieri enim nullatenus potest, ut quod corporis experts est, id a corpore intertrimenti quidquam patiantur. Necesse est ergo, ut ipsi corporibus pœnas luant, quippe qui passioni sint obnoxii. Possum vero multa in medium proponere ab iis audita, qui se præsentibus eorum obtutibus objecerunt. Nihil dum enim hoc absit, ut terrificos dæmonum vultus conspiciam.

Απειν τέφραν · ὃ καὶ συμβῆναι περὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Τούσκους (49) ἱστορήται. percussa ingemant, et flammis admota urantur, ut relinquent, quod in talia apud Tuscos accidere aiunt.

TIMOTH. Γηράσκω, κατὰ τὴν παροιμίαν (50), ὦ θοῤῥξ, ἀεὶ καινὰ διδασκόμενος, οἷον καὶ νῦν δαίμονας τινὰς εἶναι σωματοῶδες καὶ ἐμπαθεῖς.

ΘΡΑΞ. Οὐδὲν, ὦ ἐταῖρε, καινὸν ἀνθρώπουκς ἤμας ὄντας, κατὰ τὸν εἰπόντα, πολλὰ ἀγνοεῖν (51) · ἀγαπητὸν γὰρ εἶ καὶ γηράσκουσιν ἡμῖν ἐγγίναται νοῦς. Πλὴν ἴσθι μὴδ' αὐτὸν ἐββαψθηκέναι με ταῦτα τερατεύμενον κατὰ τοὺς Κρήτας ἢ Φοίνικας (52) · ἀλλ' εἰμὶ μὲν καὶ παρὰ τῶν τοῦ Σωτῆρος λόγων πεπεισμένος ταῦτα, κυρὶ κολασθῆσεσθαι φασκόντων τοὺς δαίμονας · ὃ πῶς οἷόν τε παθεῖν ἀσωμάτων ὄντας; τὸ γὰρ ἀσωματὸν ἀμήχανον παθεῖν ὑπὸ σώματος. Ἄνάγκη γοῦν σώμασιν αὐτοὺς τῆν κόλασιν ὑποδέχεσθαι πεφυκόσι πάσχειν. Ἐγὼ δὲ καὶ πολλὰ κατακούσας παρὰ τῶν εἰς αὐτοψίας τούτων ἑαυτοὺς καθέντων · ἐμοὶ γὰρ οὐδέπω οὐδὲν τοιοῦτον τεθέαται · μὴ δὲ εἴη μοι δαιμόνων ὄψεις εἰδεχθεῖς θεᾶσθαι.

tale quidquam a me visum est atque utinam a me

CAPUT IX.

Dæmonia lucifuga, aquæ et subterranea, tanquam materis affecta passioni obnoxia esse, spermaque emittere atque alii.

Cæterum cum monacho quoddam in peninsula Græciæ contermina degente collocutus sum; nomen ei Marco et ad Mesopotamiam genus referebat. Qui cum mystes et inspector, si quis alius, diabolicorum phasmatum, seu spectrorum fuisset, ea quidem tanquam vana et falsa flocci fecit et abjuravit, palinodiamque canens veris fidei nostræ placitis subscripsit, quæ quidem a me audita et percepta edidit studiose. Itaque multa ille dixit atque declaravit absurda et diabolica. Et cum ab eo aliquando sciscitarer, Numnam sint ulli dæmones passioni obnoxii? Maxime, inquit, quemadmo-

¹⁰ Matth. xxv, 41.

GAULMINI NOTÆ.

(49) Ubi? quando? disputavimus libello (non D) edito *De magia druidarum*.

(50) Solonis: Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

(51) Arabes habent: *Dicitur homo esse filius defectus*: Cent. 2, adag. 14. Quæ proverbia eruditissimo et linguarum orientalium ocellentissimo Erenio debemus.

(52) Κρητίζειν, ἀντι τοῦ ψεύδεσθαι καὶ ἀπατᾶν. *Nota magis nulli domus est sua*. Φοινικικὸν pariter ἀντι ψεύδους. Plato, μὴδὲν καινὸν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀλλὰ φοινικικόν, lib. III, (§ 20) *De republ.* Πνεῦμα φοινικικόν Straboni pariter lib. III. Junius in *Adagio Phœnicium mendacium*. Etiam Phœnicum fides tibi notissima erit ex Anton. Diog. ὑπὲρ Θούλην, in Phot. *Bibl. cod.* 466).

(53) Theologi longo et fidente paratu sudarunt in

Μονάζοντι δὲ τινι περὶ χερβρόνησον τὴν ἑμπορον Ἑλλάδος ξυγγέγονα · Μάρκος ὄνομα τούτῳ ἦν, καὶ τὸ γένος ἐπὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν ἀνέφερον · ὅς τελεστής καὶ ἐπόπτης, εἴπερ τις ἄλλος, τῶν δαιμονίων γεγονώς φασμάτων, ταῦτα μὲν ὡς ἔωλα καὶ κατεφευσμένα περιεῖδε τε καὶ ἐξωμόσατο, παλινψῶδιαν δὲ ἄσας, δόγμασι προσέθετο τοῖς ἀληθεῖσι καὶ ἡμετέροις, ἃ καὶ ἐσπουδασμένως παρ' ἐμοῦ κατήχηται. Πολλὰ γοῦν οὗτος εἶπέ τε καὶ ἐπεσάφησεν ἄτοπα καὶ δαιμόνια. Καὶ ποτὲ μου πυθόμενου εἴ τινές εἴη δαίμονες ἐμπαθεῖς, καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς · ὥστε καὶ σπερμαίνειν (55) τούτων ἐνλοῦς καὶ σωλήκας ἀπο-

hoc pulvere.

(54) Nemo nescit adagium, cujus a Stesichoro et Helena origo. Isocrat. in *Eucom. Helensæ* § 23: Ἐπεδείξατο καὶ Στησιχόρῳ τῷ ποιητῇ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν · ὅτε μὲν γὰρ ἀρχόμενος τῆς φῶδης ἐβλασφήμησέ τι περὶ αὐτῆς, ἀνίστη τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστερημένος · ἐπειδὴ δὲ, γνοὺς τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς, παλινψῶδιαν ἐποίησε, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν κατέστησε.

(55) Ἴδου δὲ καινὸς οὗτος παλαίφατος, sed ἀλαοσκόπην ἔχει. Theologorum et medicorum filii pene omnes moverunt hunc lapidem de Merlino Anglo, quem ab incubo dæmone seminalum esse narratur, familia cygni, crocotis indiois ut plura dicere nugari sit. Huc pertinet solidorum in corpus infusio tam mirabilis, de qua vir doctiss. et piissimus Delrius docte pariter et pie in *Diequisit. magic.*

γενῶσθαι τοῖς σπέρμασιν. Ἄλλ' ἄπιστον, ἦν δ' ἐγὼ, περίττωσιν ἐνεῖναι δαίμοσι καὶ μόρια σπερμώγωνα καὶ ζωικά. Μόρια μὲν αὐτοῖς, ἡ δὲ δὲ, οὐκ ἔνεστι τοιαυτί· περίττωσις δὲ τις ἐξ αὐτῶν ἐστι. Καὶ λέγοντι πείθου μοι. Ἄτάρ, ἦν δ' ἐγὼ, κίνδυνος αὐτοῖς καὶ τρέφεσθαι καθ' ἡμᾶς. Τρέφονται, ὁ Μάρκος εἶπεν, οἱ μὲν δι' εἰσπνοῆς, ὡς τὸ ἐν ἀρτηρίαις καὶ ἐν νεύροις πνεῦμα, οἱ δὲ δι' ὑγρότητος· ἀλλ' οὐ στόματι (56) καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡσπερ σπόγγος καὶ ὀστρακόδερμα, σπῶντες μὲν τῆς περικειμένης ὑγρότητος ἐξωθεν, αὐθις δὲ λαβοῦσαν σύστασιν σπερματικὴν ἀποκρίνοντες. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν οὐ πάντες, ἀλλὰ μόνα τὰ πρόσυλα τῶν δαιμόνων γένη, τό τε μισοφαῖς καὶ τὸ ὑδραῖον, καὶ ὅσον ἐστὶν ὑποχθόνιον.

genera, quæ materiæ affecta et obnoxia sunt, lucifugum, inquam, et aqueum, et quodcumque subterraneum est.

CAPUT X.

Aerem, terram, aquas, universum denique mundum dæmonibus scatere plenumque esse.

Πολλὰ δ' ἐστὶν, ὦ Μάρκε, δαιμόνων γένη; ἀνηρόμην αὐθις. Πολλὰ, ἡ δ' ὅς, καὶ παντοδαπὰ τὰς ἰδέας τε καὶ τὰ σώματα, ὡς εἶναι πλήρη μὲν τὸν ἀέρα (57) τὸν τε ὑπερθεν ἡμῶν καὶ τὸν περὶ ἡμᾶς, πλήρη δὲ γαίαν καὶ θάλατταν καὶ τοὺς μυχαιτάτους καὶ βυθίους (58) τόπους. Ἄλλ', εἴ τι μὴ ἐπαχθὲς, ἀπαριθμητέον ἕκαστα, ἔφη. Ἐπαχθὲς, ἡ δ' ὅς ἄττα ἀπωμοσάμην, ταῦτα διὰ μνήμης ἄγειν. Πλὴν οὐ παραίτητέον, σοῦ κελεύοντος. Οὕτω δῆτα εἰπὼν, πολλὰ δαιμόνων ἀπηριθμησε γένη, προστιθεὶς ὀνόματά τε αὐτῶν καὶ ἰδέας, καὶ τόπους οἷς διατρέβουσι.

num genera percensuit, subjunctis etiam eorum solent.

TIMOTH. Τί οὖν, ὦ Θραξ, καὶ σὲ πρὸς ἡμᾶς ταῦτα ἐπελθεῖν κωλύει;

ΘΡΑΞ. Τὰ μὲν κατὰ μέρος, ὦ βελτιστε, τῶν τῆνικαδὲ λεχθέντων οὕτε τότε μοι κατὰ λόγον ἐσπούδατο, καὶ οὐδὲ νῦν ἐπὶ μνήμης ἄγω. Καὶ τί γὰρ ἔμελλον ἀποιεσθαι κέρδος, ὀνόματά τε αὐτῶν καὶ ἡ ἀύλιζται γένος ἕκαστον, καὶ οἷον ἰνδάλλεται, καὶ τίσι διαλλάττουσιν ἀλλήλων διαφοραῖς, ἐκφροντίσας ἔχειν; Διὸ καὶ ὡς ἔωλα ταῦτα παρήκα διαβρῦσασθαι· ἐκ πολλῶν δ' ὀλίγ' ἄττα κατὰ νοῦν συνέχω, καὶ τούτων ὅ ἂν ζητήσης ἐρωτῶν ἀκούση.

memoria effluere passus sum, at ex multis pauca quædam recorder, quorum quidquid a me sciscitaberis, id audies.

GAULMINI NOTÆ.

(56) Quales ficti veterum ἄστομοι. Quod præcedit δὲ ὑγρότητος, de Pythagora Diogen. (ap. Porphyg. Vita Pytheg. p. 13) in ἀπίστοις ὑπὲρ θούλην etsi ἄστομος non esset), sicut Mnesarchum ἐπιτυχῆν ποτε παιδί νηπίω ὑπὸ λεύκη μεγάλη καὶ εὐφρεῖ κειμένη· ἐπιστάντα δὲ θεάσασθαι ὑπτιον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποβλέποντα πρὸς ἥλιον ἀσκαρδαμυκτεῖ, καὶ τῷ στόματι ἐνόητα κάλαμον σμικρὸν καὶ λεπτὸν καθάπερ αὐλὸν· θαυμάσαντα δὲ, καὶ δρόσῳ ἐκ τῆς λεύκης κατασταζούσῃ θεασάμενον τρεφόμενον, ἀναλαθεῖν, θεῖαν τινὰ νομίζοντα τῆν παιδίου εἶναι γένεσιν.

(57) Choldæi primi docuerunt. Laert. I, 7: Ἄλλὰ καὶ εἰδῶλων πλήρη εἶναι τὸν ἀέρα κατὰ ἀπόβροϊαν ὁπὸ ἀναθυμιάσεως εἰσκρινομένην ταῖς ὀψεσι τῶν

dum et sperma nonnulli eorum emittunt, et vernies quosdam spermate procreant. At incredibile est, inquam, excrementi quidquam dæmonibus inesse, vasave spermatica et vitalia. Vasa quidem eis, inquit ille, hujusmodi nulla insunt, superflui autem seu excrementi nescio quid emittunt; hoc mihi asserenti credito. At vero, inquam, eos more quoque nostro ali oportet. Marcus ad hæc: Aluntur, inquit, alii quidem inspiratione, ut spiritus arteriis nervisque contentum; alii humiditate, non tamen ore, ut solemus, excepta, sed spongiarum testaceorumque piscium more adjacentem quidem humorem extrinsecus attrahentes, posteaque concretionem spermaticam excernentes. Hoc autem non omnia patiuntur, at ea solum dæmoniorum

genera, quæ materiæ affecta et obnoxia sunt, lucifugum, inquam, et aqueum, et quodcumque subterraneum est.

Multane vero sunt, o Marce, subjecti continuo, dæmoniorum genera? Multa, inquit ille, et formis corporibusque omnimoda: ita ut iis plenus sit aer, et qui supra nos est, et qui nobis circumfunditur; plena etiam terra, plenum mare, plena denique ima subterraneorum penetralium loca. At vero, ni molestum tibi sit, singula sunt enumeranda, inquam. Molestum, inquit ille, fuerit, si quæ semel ejeci, ea in memoriam revocem. Cæterum hoc quidquid est oneris, te præsertim jubente, minime detrectandum est. His itaque dictis multa dæmonominibus, formis et locis, in quibus versari

TIMOTH. Quid autem obstat, o Thrax, quominus et tu nobis illa edisseras?

THRAX. Singula, vir optime, quæ tunc ab illo dicta sunt, neque sigillatim, verbumve de verbo ediscere studui, neque nunc in mentem mihi veniunt. Quid enim lucri reportaturus inde fuisset, si mente captus nomina eorum infingere memoriæ voluisset, quove loco unumquodque genus eorum versetur, quibusnam in rebus inter eos conveniant, quibus denique discriminibus inter se differant. Proinde vana hæc territamenta libens mihi

proinde vana hæc territamenta libens mihi

δξουδεκρῶν]. Christiani post Chaldæos. Athanas. in D. Antonii Vita, § 21: Πολλὰ μὲν οὖν αὐτῶν (δαιμόνων) ἐστὶν ὁ ὄχλος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἀέρι, καὶ μακρὰν οὐκ ἐστὶν ἀφ' ἡμῶν... πολλὴ δὲ τις ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἡ διαφορὰ.

(58) Βυθίους. Nemo non videt. Omnia elementa occupant. Platonici rationem redderent. Ne ulla pars mundi ψυχῆς θνητοῦ φύσεως κρείττονος ἄμοιρος εἴη, γεννητοὶ θεοὶ illorum. Εἰσι δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες. οὗς καὶ καλοῖη ἂν τις γεννητοῦς θεοῦς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὄρατοι, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε ἀέρι καὶ πυρὶ, ἄερι τε καὶ ὕδατι· ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῦ κρείττονος θνητοῦ φύσεως. Alcim. cap. 5.

CAPUT XI.

Sex esse summa dæmonum genera, eaque triangulo scaleno, ut caelestia isopleuro, humanaque isosceli seu æquilatelo analogice respondere.

TIMOTH. Atqui hoc ipsum a te primum discere A velim, quotnam sint dæmonum ordines.

THRAX. Sex in universum ille genera dæmonum esse astruebat, an pro locis, in quibus versantur subdividens, ignoro, an vero, quia corporum amans universum dæmonum genus est, ideo sessionem quoque corporeum et mundanum esse: eo enim continentur corporeæ circumstantiæ, et ad ejus amussim mundus constitutus est; tum deinde quia numerorum primum sit hic triangulus scalenus, sive obliquus. Isopleuri enim seu æquilateri trigoni divinum et caeleste genus esse, quod æquale sit, sibi que constet, nec facile ad vitium moveatur. Isoscelis autem, seu indirecti, humanum quippe quod universum judicio delective aberret, at postmodum ad meliora denuo promoveatur. Obliqui denique dæmoniacum, tanquam inæquale, nec ullo prorsus modo ad id quod bonum est animum appellens. Sive igitur hoc modo se rem habere censeret, sive item alio, sex ille genera enumeravit. Primumque adeo, quod vernaculo ille sermone, eoque barbaro, *Leliurium* nominabat, quo nomine διάπυρον seu igneum denotatur. Hoc autem per aerem discurrit, qui supra nos est.

GAULMINI NOTE.

(59) Inquirat sollicite Trithem. in lib. *Quæst. ad Maximil. Cæsar.*, quæst. 5 (quæ est de reprobis ac maleficis, ubi de variis dæmonum generibus), Pygmæi et Gnomi, Nymphæ vel Undenæ, Sylvi et Melusinæ, Vulcani et Salamandræ: impia Paracelsi opinio (Vide Delirium *Disq. mag.*, p. 343). Sed cujus ordinis illi homines nec Adamici? soboles τῶν Ἐργηγύρων Γιγάντες, Ναφηλεῖμ Ἐλιοῦδ, γένη τρία. Enoch. lib. 1 apocryphus. Verum illa nota sunt ex maxjmi Scaligeri ad Eusebium notis.

(60) Habet ex Nicomachi Geraseni Θεολογ. Is non solum σωματικὴν putat, sed et τὴν τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἐξάδα τελειότητα probat. Sic intelliges Psellum: ὁ κόσμος κατ' αὐτὴν συνέστη. Illius nomina inter istos nugicanoricrepos, ἀρρενόθηλος, γάμος, οὐλομέλεια, ἀρμονία, ζυγία, ἀφροδίτη, γαμηλία, φιλοσησία πανάχεια, ὑγεία: quæ vide in *Biblioth. Photii* (cod. 187) et in ipso Nicomacho, qui Lutetiae editus, et in Anatolio, qui accurate et diligenter nugatur.

(61) Mendosa vox indubie, vel hoc indicio certe, quod Syri et Hebræi quorum vox illa est, nunquam in formationibus nominum ἡ admittunt. Scripserat prorsus Psellus, saltem scripsisse debuit, diajunctum λελ, ουριον ἡη *lel*, nox ἡη *ur*, ignis, et ουριον terminatione Græca. Nemo qui Hebraice sciet, dubitabit de illa conjectura. Dæmonum primum genus sic vocat, cujus appellationis causa cuicunque obvia est.

(62) Ignei, qui οὐράνιο Orpheo (*Pr. ad Mus.* 32). Alias ignei dæmones sunt, οἱ πλάνητες Platonicis, Alcinoο, quia sunt ἐκ πυρώδους οὐσίας. Inde theurgicis veterum Vulcani membra dicebantur. Orph. (*Hymn.* 66, 6): Αἰθέρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον (lege σελήνης): Ταῦτα γὰρ Ἐφαιστοιο μέλη θνητοῖσι προφαίνει. Forte et τὸ πῦρ σκιοτηδὸν λαμπόμενον ἐν θεοπτείας; causa cur ignei dicti. Distinguit Jamblicus illius ignis varias ἀγάς quem adi. Sed observatio prima Zoroastris est.

TIMOTH. Καὶ μὴν αὐτὸ τοῦτο πρότερον βούλομαι γε μαθεῖν, ὅποσαι εἰσὶν αἱ δαιμόνων τάξεις.

ΘΡΑΞ. Ἐξ καθόλου ἐκείνος εἶναι τῶν δαιμόνων ἔλεγε γένη (59), οὐκ οἶδα εἴ γε τοῖς τόποις συνδεδειμένων ἐν οἷς διατρέθουσιν, εἴτε (60) τῶν φιλοσώματων εἶναι δαιμόνιον ἅπαν γένος, εἶναι δὲ καὶ τὴν ἐξάδα σωματικὴν καὶ ἐγκόσμιον· ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσὶν αἱ σωματικαὶ περιστάσεις καὶ οἱ κόσμος κατ' αὐτὴν συνέστη· ἦτοι τῶν πρώτων εἶναι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τρίγωνον σκαληνόν· εἶναι δὲ τοῦ μὲν ἰσοπλευροῦ τὸ θεῖον τε καὶ οὐράνιον, ὡς ἴσον ὃν ἑαυτῶ καὶ πρὸς κακίαν δυσκίνητον, τοῦ δ' ἰσοσκελοῦς τὸ ἀνθρώπινον, ὡς καθ' ἑν σφαλλόμενον τὴν προαίρεσιν, ἐκ μεταμελείας δ' αὐ βελτιούμενον, τεῦ σκαληνοῦ δὲ τὸ δαιμόνιον, ὡς ἄνισον καὶ μὴ συνεγγίζον ὅλως τῶν οὐρανῶν. Εἴτε οὖν οὕτως φετ' ἔχειν, εἴθ' ἑτέρως, ἔξ ἐκείνος ἀπηρίθμησε γένη· καὶ πρῶτον μὲν, ὃ τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ βαρβαρικῶς ὠνόμαζε Λελιούριον (61), σημαίνοντος τοῦ ὀνόματος τὸ διάπυρον (62). τοῦτο δὲ περὶ τὸν ὑπερθεὸν ἡμῶν ἀέρα περιπολεῖν· τῶν γὰρ περὶ σελήνην (63) τόπων, ὡς ἐξ ἱεροῦ τι βίβηλον (4), ἀπεληλάσθαι δαιμόνιον πᾶν· δεύτερον δὲ, τὸ περὶ τὸν προσεχίστατον ἡμῶν ἀέρα πλαζόμενον, ὃ καὶ καλεῖσθαι παρὰ πολλοῖς ἰδίως ἀέριον (65)· τρίτον

(63) Περὶ σελήνην aliqui tamen illorum sedem [esse] voluere, et animarum, imo ἀλόγου ψυχῆς. In mysteriis magorum Chaldaicis id docebant: ἔλογος (ex Psello *Expos. Oracul.* infra) ψυχῆ, καθαρθείσα δι' ἀρετῆς ἐν τῶν βίῳ ἀνείσιν εἰς τὸν ὑπερ σελήνην τόπον. Magi ultimi ἐνὶ δαίμονες lunares agnoscunt et solares. Lunares ἐκπληκτους καὶ ἐκφρονας reddunt; quod etiam veteres Græcorum magi crederent. Inde luna ipsa, Διονυσ., lib. LXIV, [v. 229], μανίης μεδέει καὶ λύσσαν ἐγείρει. Solares in oculos jus habent, quos μετέγειν τοῦ φωτός ἡλιακοῦ affirmant magi: quod ab Ægyptiis acceperunt, quæ ἡλιακὸν φῶς κατοικεῖν ἐν ὀφθαλμοῖς dicebant; Porphyr. π. ἀποχ., IV, § 9; ab utrisque Pythagoræi, qui ἡλίου πύλας oculos vocabant: Laert. VIII, 29. Cæterum omnes τὴν ἐπιγείων κυρίαν, κόσμου τὰξιν οὐρανοῦ μορφὴν cum vocant, lunam intelligunt, quæ μῆτηρ κόσμου pariter in Alexandro Aphrod. ut observat vir doctus ad Horapoll. (*Hoeschetius ad Horap.* I, c. 12. non Alexandrum, sed Plutarchum allegat; idque recte. Cf. *Plut. D. Iside et Osiride* c. 43): sed et πλῆκτερον κόσμου, quod alibi temere non invenias, in Astrolog. man. anonymo Regiæ biblioth. notavimus; quo usi sumus beneficio eruditiss. Rigaltii, cui Musæ omnes multum debent, debebunt.

(64) In man. meo erat βλαβερὸν, inepte prorsus. In altero doctiss. Morellii, quo usi sumus βέηλον, quod retinui. Notissimum κήρυγμα· ἐκὰς ἐστὶ βέηλοι, ὅστις ἀλιτρός [Caltim. II, in Apoll., v. 2]. Corruptus tamen in illo rito Porphyr. Περὶ ἀποχ. (II, p. 150) Κηρύγματι ἐξείργειν ἀπὸ τῶν περιβραντηρίων τῶν ἱερῶν τοὺς μεταίτιους αἵματος ἀριθμοῦ. Lege ἀριθμοῦ. Ex Hesychio nemo nescit ἀριθμὸν, φιλίαν.

(65) Magices auctores: Platon (*Symp.*): Οἱ πορθεύοντες τὸ παρ' ἀνθρώπων θεοῖς καὶ τὰ παρὰ θεῶν ἀνθρώποις. Porphyr. Περὶ ἀποχ. (II, p. 473). Volo perituræ parcere chartæ.

δὲ ἐπὶ τούτοις, τὸ χθόνιον (66)· τέταρτον, τὸ ὑδραῖον τε καὶ ἐνάλιον (67)· πέμπτον, τὸ ὑποχθόνιον (68)· ἕσχατον δὲ τὸ μισοφαῆς (69) καὶ δυσαισθητον· εἶναι δὲ πάντα ταῦτα τῶν δαιμόνων γένη θεομισῆ καὶ ἀνθρώποις πολέμια· πλὴν εἶναι καὶ κακοῦ φασι, κἀκίον· τὸ γὰρ ὑδραῖον τε καὶ ὑποχθόνιον, ἔτι δὲ καὶ τὸ μισοφαῆς, ἐσγάτως ἐπιχειρέκακα καὶ δλεθρία. Ταῦτα γὰρ μὴ φαντασίαις καὶ λογισμοῖς τὰς ψυχὰς ἔφη κακύνειν, ἀλλ' ἐναλλόμενα, καθάπερ τῶν θηρίων τὰ ἀγριώτατα, τῶν ἀνθρώπων ἐπισπεύδειν τὸν δλεθρον· τὸ μὲν ὑδραῖον, ἀποπνίγον τοὺς πλαζομένους ἐν ὕδασι· τὸ δ' ὑποχθόνιον καὶ τὸ μισοφαῆς, ἐντὸς, εἰ συγχωροῦνται, προχωροῦντα τῶν σπλάγγων, καὶ, οὐς ἂν τύχη κατασχόντα, καταγγχοντα, καὶ ἐπιλήπτους καὶ ἔκφρονας (70) ἐργαζόμενα· τοὺς δ' ἀέριους τε καὶ χθονίους τέχνη καὶ περινοία μετείναι καὶ ἐξαπατῆν τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, καὶ πρὸς πάθη καθέλκειν ἄτοπα καὶ παρόνομα·

cantia, comitalique morbo et phrenesi exagitantia; dæmonas autem aerios et terrestres arte versutiaque mentes hominum subire et fallere, atque ad absurdos quosvis affectus et exleges impellere.

CAPUT XII.

De tentationibus, titillationibus illecebrisque dæmonum : quibus ad se pellicere conantur homines, eosque potissimum qui vitiorum in se fomites minime restringunt.

Πῶς δὲ, εἶπον ἐγώ, καὶ τί ποιοῦντες ἐνεργοῦσι ταῦτα; πότερον κατάρχοντες ἡμῶν (71), καὶ οἱ ἂν βούλοιντο, καθάπερ ἀνδράποδα, περιάγοντες; Οὐ κατάρχοντες ἡμῶν, ἢ δ' ὅς, ὁ Μάρκος, ἀλλ' εἰς ὑπό-

A Siquidem ex lunæ adjacentibus locis, tanquam ex sacro profanum quippiam expulsus esse omne dæmoniorum genus. Secundum autem, quod per aerem nobis contiguum et proximum vagatur, idque a multis proprio nomine aerium vocari. Tertium, terrestre; quartum, aqueum et marinum; quintum, subterraneum; ultimum denique lucifugum, vixque sensu præditum. Cæterum omnia hæc dæmonum genera Dei odio flagrare atque hominibus adversari. Ad hæc aliud alio, maloque, pejus esse aiunt. Siquidem aqueum et subterraneum atque lucifugum etiam extreme malefica et pernicioosa sunt; hæc enim non phantasmatis et illusionibus animas lædere dicebat, sed velut essetissimas feras insipientia hominum internecionem accelerare: aqueum quidem, navigantes suffocans; subterraneum autem et lucifugum viscerum, si sinantur, penetralibus sese insinuantia, et in quoscunque homines inciderint, eos occupantia, suffocantia, comitalique morbo et phrenesi exagitantia; dæmonas autem aerios et terrestres arte versutiaque mentes hominum subire et fallere, atque ad absurdos quosvis affectus et exleges impellere.

B Qui vero, inquam, quidve facientes hæc operantur? an quia nobis imperant, et quo velint, tanquam mancipia circumagunt? Non quia nobis imporent, Marcus inquit, sed quia nos commone-

GAULMINI NOTÆ.

(66) Οἱ χθονοὶ sunt οἱ ζαμαῖοι Persarum, quod hacenus nemo vidit. Ἔτυμον et causa nullibi, si excipias Græoulum ins. ὄμιλος καὶ ἄρα (lege ἔρα, si nam ita Græcis terra et Latinis dicta) παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομάζεται. Πέρσαι δὲ γῆν κατὰ ζάμην λέγουσι, ὃ ἐρμηνεύεται κάτω. Etiam sabbatiani Judæorum magis aliquibus, qui illo hebdomadæ ultimo die quiescere nec queniquam lædere omnes terræ dæmones affirmabant. (Quo nomine omnia pariter dicta, quæ septimum diem servare videntur. Geographus anonymus ultimi sævi, ex Biblioth. Reg.: Τρίτον ὄρος ἐστὶν τὸ καλούμενον Σαββατίαν· ἐστὶν δὲ πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς ἀνατολῆς· Σαββατίαν δὲ λέγεται, διὰ τὸν βρούειν ποταμὸν ἐξ ἐκείνου, καὶ μὴ κινεῖσθαι τὸν ποταμὸν ἐν σαββάτω, ταῖς τοῦ Μωσέως ἡμέραις, ἀλλὰ μένειν ἀκίνητον. Fabulosus ille fluvius exstat pariter in Mandevill. man., qui auctor nondum, quod sciam, lucem viderit. Sed philosophis prorsus οἱ χθόνιοι vel καταχθόνιοι δαίμονες homines sunt. Ἡ γὰρ τοῦ καταχθονίου δαίμονος πρόρρησις οὕδεν! ἄλλω προσήκει, ἢ τῷ φύσει μὲν ὄντι ἀνθρώπων, σχέσει δὲ γινόμενων δαίμονι· Hierocl. ad Pythag. Nempe distinguebant τρία λογικῶν γένη· τὸ πρῶτον, τοὺς θεοὺς· τὸ μέσον αἰθέριον, δαίμονας καὶ ἥρωας· τὸ τρίτον καὶ χθόνιον· ἀνθρώπους. Sed illa notiora sunt.

(67) Νύμφαι, τὰ ἐν γυναικίῳ σχήματι δαιμόνια· Theor. Scholiastes (ad III, 8). Nebulo græculus ms., Βασιλεῖα τῶν ὑδάτων Φιλδὸν, ὅστις ἐστὶ βασιλεὺς τῶν θαλασσῶν. Stultum et impium.

(68) Terræ canes veteribus magorum ex magistro Zoroastre: Ἐκ δ' ἄρα (Orac. Chald. p. 21) κὸλπων γαίης θρώσκουσ' οὐ ποτ' ἀληθὲς Σῆμα βροτῶν ἀνδρῶν χθόνιοι κύνες δεικνύντες. A magis acco-

pere philosophi. Prorsus hunc locum habuit in mente Proclus, cum scriberet in Hesiodum: Ἐξότως εἰς τὸν ὑποχθόνιον τόπον καταδύντες, ἐν ᾧ τὸ ἄτακτον συνέωσται τοῦ κόσμου, καὶ τὸ θηροφανὲς τῶν δαιμόνων γένος, οὐς κύνες εἴωθε τὰ λόγια καλεῖν. Κυνώδη φάσματα, quæ τελοῦμένοις apparerebant, notissima sunt. Ab utrisque Christiani acceptum usurparunt. Illustris locus in Athanasio in Vita Antonii (§ 42): Ὁ μὲν οὖν ἐχθρὸς (διάβολος) μετὰ τῶν ταυτοῦ κυνῶν τοσαύτας ἔχει τὰς πανουργίας.

(69) Ultimus mundus Chaldæorum dictus fuit μισοφαῆς. Psellus *Expos. Chald. dogm.* init.: Ὁ ἕσχατος (τῶν σωματικῶν κόσμων) χθόνιος εἰρηται καὶ μισοφαῆς ὅς ἐστιν ὁ ὑπὸ σελήνην τόπος.

(70) Curabantur hora diei decima cum oleo et aqua. Apollon. Mathem. ἐν νυθημέρῳ magico ms.: X hora scilicet, ἐν ἧ ἔνουσιν (lege αἰνοῦσιν) τὰ ὕδατα (τὸν Θεὸν δηλονότι), καὶ πνεῦμα Θεοῦ καταβαῖνον ἐπιπολάζει αὐτοῖς καὶ ἀγιάζει αὐτά· εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἦν, ἐβλαπτον ἂν οἱ πονηροὶ δαίμονες ἀνθρώπους. Ἐτ ταύτη ἐὰν ἀνθρώπος ἀρῆ τὸ ὕδωρ, καὶ μίξη μετὰ τοῦ ἐλαίου, πᾶν ἴσται καὶ δαιμονώνας καθαιρεῖ καὶ δαίμονας ἀπελαύνει. Nugæ. At illud πνεῦμα Θεοῦ ex illo est (Gen. I, 2): *Et spiritus Domini ferebatur super aquas.*

(71) Et solvit hoc dubium Theodor. Abucara, Carum episcopus, quem Turriano debemus: Οὐχ οὕτως λέγομεν τύριον ἡμῶν γεγονέναι τὸν διάβολον, ὡς βία κρατοῦντα παντελῶς ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι, ἀσθενήσαντες διὰ τῆς ἁμαρτίας, λοιπὸν, ὡς νοσροὶ, καὶ εὐχεῖρωτοι τῷ διαβόλῳ γεγόναμεν, ῥαδίως καὶ εὐχερώς εἰς τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ ἡδονὰς ἐναγόμενοι. Ista sanæ et veræ theologiæ congruunt.

faciant. Phantasticum enim seu imaginativum quo præditi sumus, spiritum subeuntes, utpote spiritus et ipsi, nescio quos affectuum voluptatumque sermones insurrant, non quod voces aerem ferientes et sonoras emittant, sed susurros quosdam, quibus verba sua suggerunt. At fieri nequit, inquam, ut verba sine voce proferant. Fieri, inquit ille, potest, si hoc apud te reputes, Eī nimirum, qui loquitur, si sit eminus, elatiore vociferatione opus esse; qui cominus, in audientis aurem sensim quæ vult insurrat. Quod si animæ quoque spiritum subire posset, nullo ei susurro esset opus, at sermo quicunque tandem allubesceret, tacita quadam via sine ullo strepitu ad locum sibi destinatum perveniret: quod animis etiam egressis a corporibus inesse aiunt: si quidem et ipsi inter se citra strepitum colloquuntur. Eodem prorsus modo ipsi quoque dæmones nobiscum clam confabulantur, ita ut ne sentiamus quidem undenam bellum nobis ingruat. Neo est quod super hac re quidquam addubites, si quid in aere accidat animadvertas. Quemadmodum enim sole lucente hio varios colores et formas assumit, atque in corpora eorum capacia transmittit, ut in speculis videre est: sic etiam dæmonia figuras et colores et quascunque voluerint formas assumunt, eas in animale spiritum nostrum trajiciunt, eoque pacto multa nobis negotia facessunt, dum consilia suggerunt, formas subindicant, voluptatum memoriam refricant, et affectuum idola simulacrave subinde nobis, tam vigilantibus quam dormientibus, excitant, imo etiam membra ventri subjecta titillationibus et illecebris demulcent, atque in vesanos et execrandos amores succendunt et inflammant; tumque maxime, si calores humidos, nobis a natura inasitos, cooperatores habeant. Atque hunc quidem in modum dæmones hi, assumpta Orci galea, hominum animas miro artificio miraque versutia conturbant. Reliqua vero dæmonum genera insulsa, ne micam quidem salis habent, neque tumultuari norunt: molesta sunt tamen, et valde abomicanda, Charonæique spiritus more lædunt. Quemadmodum enim fertur ille corrumpere quidquid admodum fuerit, sive sit quadrupes, sive homo, sive

Α μνησιν ἄγοντες. Τῷ γὰρ ἐν ἡμῖν φανταστικῷ συνεργίζοντες πνεύματι, πνεύματα καὶ αὐτοὶ γε ὄντες τοὺς τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν ἐνηχοῦσι λόγους, οἱ φωνὰς ἀφιέντες τὰς μετὰ πληγῶν καὶ φόφωv, ἀλλ' ἀφόφως τοὺς παρ' ἐαυτῶν ἐνιέντες λόγους. Ἄπορον, ἔφηv, ἄνευ φωνῶν ἐνιέναι λόγους. Οὐκ ἄπορον, ἦ δ' ὅς, ἦν ἐκεῖνο ἐνθυμηθῆς, ὡς ὁ λέγων, πῶρ' ὤρθην μὲν ὦν, ἰσχυροτέρως δεῖται κραυγῆς, ἀγγυῶ δὲ γενόμενος, εἰς τὸ τοῦ ἀκούοντος οὐς ψιθυρίζων ὑποφωνεῖται, εἰ ἐντῶν αὐτῷ συνεγγίσει πνεύματι τῆς ψυχῆς, οὐδενὸς ἂν ἐδεήθη φόφου, ἀλλ' ἦν ὁ κατὰ βούλησιν λόγος ἀφόφω κελεύθω πρὸς τὸ δεχόμενον ἐγγινόμενος. Ὁ φασὶ κὰν ταῖς ψυχαῖς τοῖς ἐξιούσαις τῶν σωμάτων εἶναι· καὶ γὰρ καὶ ταύτας ἀπλήκτως ὁμιλεῖν ἀλλήλαις (72). Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ δαίμονες ποιοῦνται τὴν ὁμιλίαν λαμβάνοντες, ὡς μὴθ' ὀπόθεν ἡμῖν ἐστὶν ὁ πόλεμος συναίσθανεσθαι. Καὶ οὐ χρὴ σε περὶ τούτου διαπορεῖν, τὸ περὶ τὸν ἄερα συμβαῖνον κατὰ νοῦν λαβόντα. Καθάπερ γὰρ ἀκτῖνος οὐσῆς, οὕτως, χρώματα καὶ μορφὰς λαμβάνων, εἰς τὰ πεφυκότα δεχέσθαι διαδίδουσι, ὡς ἐπὶ τῶν ἐνοπτρῶν ὄραv ἐστὶν· οὕτω δὴ καὶ τὰ δαιμόνια σώματα παρὰ τῆς ἐν αὐτοῖς φανταστικῆς οὐσίας δεχόμενα καὶ σχήματα καὶ χρώματα, καὶ ὁποῖας ἂν αὐτοὶ βούλωνται (73) μορφὰς, εἰς τὸ ψυχικὸν καὶ ἡμέτερον πνεῦμα ταῦτα διαπορθεύουσι, καὶ πολλὰ ἡμῖν ἐντεῦθεν παρέχουσι πράγματα, βουλὰς ὑποτιθέντες, μορφὰς ὑποδεικνύντες, ἀνακενοῦντες μνήμας ἡδονῶν, ἐδῶλα παθῶν, θαμὰ παρενοχλοῦντες ἐγγρηγόροι τε καὶ καθεδόουσι, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ὑπογάστρια (74) γαργαλισμοῖς ἐρεθίζοντες (75), εἰς ἐμμανεῖς καὶ παρανόμους ἔρωτας ὑποθήγουσι, καὶ μάλιστα ἦν γε καὶ τὰς ἐν ἡμῖν ἐνθέρμους ὑγρότητας λάδωσι συνεργούς. Ὑλλ' οὕτω μὲν οὗτοι, τὴν αἰδοῦς ὑποδόντες κυνέην (76), ἐπιταράττουσι τὰς ψυχὰς σὺν τέχνῃ καὶ μάλ' α σοφιστικῶς· τὰ δ' ἄλλα δαιμόνων γένη σοφὸν μὲν οἶδεν οὐδέν, οὐδὲ βῆδιουργεῖν ἐπίσταται, χαλεπὰ μέντοι καὶ δεινῶς ἐστὶν εἰδεχθῆ καὶ τὸν χαρωνεῖου πνεύματος (77) τρόπον βλάπτουσα. Καθάπερ γὰρ φασὶ διαφθεῖρειν τοῦτο πᾶν τὸ προσπελάζον, κὰν τετράπουν, κὰν ἄνθρωπος, κὰν πτηνὸν ἐστὶ· κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὰ δυσάνθητα ταῦτα δαιμόνια λυμάλνεται δεινῶς οἷς ἂν εἰσπεσόντα τύχη, δονοῦντα τε καὶ σώματα καὶ ψυχὰς, καὶ τὰς

GAULMINI NOTÆ.

(72) Vide quæ Tzetzes ad Lycophr. solens nugatur de illis animarum inter se, quæ exaudiebantur, colloquiis.

(73) Negant magi; imo secundum sidus suum cuique proprias formas asserunt. Has vide, aut potius ne vide, in sacerrimo tenebrione, qui, apud Beringos fratres fictitios editus, prodiit.

(74) Olympiodor.: τὰ ὑπογάστρια πάθη ἀνακινεῖται. Hi sunt qui φιλτρα, vel ἀγώγιμα, ut loquitur Epiphanius, curant. Magi σωτήρας ἀγάπης vocant. Stultissimus Græculus, Oī τῆς ἀγάπης σωτήρες, παραστήσατέ μοι τὴν ἐρωμένην. Καὶ εὐθὺς παραστήσουσιν αὐτὴν κρούουσαν τὴν θύραν, καὶ λέγουσαν, Ἄνοιξον.

(75) Accepit ab Athanasio, apud quem πνεῦμα πορνείας sic loquitur: Ἐγὼ τὰ εἰς γαργαλισμοὺς κατὰ τῶν νέων ἀνεδεξάμην, καὶ πνεῦμα πορνείας κεκλημαί. Idem antea γαργαλίσειν dixit, quod

Psellus γαργαλισμοῖς ἐρεθίζειν.

(76) Ταύτην ἔχων (ἄιδος κυνέην), αὐτὸς μὲν οὐς ἦθελεν ἐδλεπεν, ὑπὸ ἄλλων δὲ οὐχ ἔωρᾶτο. Apollodor. lib. II. Utitur Eustathius man. καθ' ὅσμ. καὶ ὅσμιν. Πρὸς τοὺς ἐπικρύπτοντας ἑαυτοὺς διὰ τινῶν μηχανημάτων, ut alii omnes. Homeri interpretes somniant [ad II. E 845] ἀθάνατον τι νέφος, ὃ περιβάλλονται οἱ θεοί, ὅταν θήλωσιν ἀλλήλοις μὴ γινώσκεισθαι.

(77) Deerat πνεύματος in meo; sed reposui ex Morelliano. Photius in Isidori Vita ex Damascio (Bibl. cod. 242). Καταβάσιον ὑπέκειτο θανάσιμους πνοὰς παραχόμενον. Ecce τὸ χαρωνεῖον in Apollinis fano Hierapoli. Illa nota sunt; ut et fuisse νομοφυλακίου θύραν, δι' ἧς οἱ κατὰδικοὶ τὴν ἐπὶ θανάτου ἐξήγοντο: unde et χαρωνεῖος θύρα in Zenobio (6, 41) et Diogeniano (8, 68). Adagium vulgare.

κατὰ φύσιν ἕξεις ἐκτρέποντα, ἔστι δ' οὐ καὶ προσ-
απολλύοντα πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ κρημνῶν, μὴ μόνον ἀν-
θρώπους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἕνια ζώων.
poribus et animis noceant : habitusque naturales evertant, nonnunquam etiam igne, aqua et præcipi-
tio, non solum homines, verum etiam animalia nonnulla perimant.

A volucris, eodem prorsus modo terrificæ quoque hu-
jusmodi dæmonia gravibus damnis eos afficiunt,
in quosunque tandem inciderint, quippe quæ cor-
poribus et animis noceant : habitusque naturales evertant, nonnunquam etiam igne, aqua et præcipi-
tio, non solum homines, verum etiam animalia nonnulla perimant.

CAPUT XIII.

Quare dæmones in bruta animalia non secus atque in homines insiliant, obiterque de subterranei dæmonii lucifugique, quod mutum et surdum dicitur, energia et exorcismo.

TIMOTH. Τί δὲ, ἦν, βούλεται τούτοις τὸ καὶ τοῖς
ἀλόγοις ἐπιεσπίπτειν ζώοις; καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὴν
Γέργεσαν περὶ χοίρους γεγονέναι τοῦτο τὰ ἄχραντα
διδάσκουσι λόγια. Πυλέμια μὲν οὖν ἀνθρώποις ὄντα
κακοῦν αὐτοὺς οὐδὲν ἔστι θαυμαστόν· τοῦ δὲ καὶ
τοῖς ἀλόγοις ἐπιεσπίπτειν ζώοις, τίς ὁ λόγος;

ΘΡΑΞ. Καὶ ὁ Μάρκος, οὐ διὰ μῖσος, εἶπεν, οὐδὲ
τῶν βούλεσθαι κακοῦν, εἰς ἕνια τῶν ζώων ἐφέλλεται,
ἀλλ' ἐφιέμενα ζωώδους θερμότητος. Τοῖς γὰρ μυ-
χαιτάτοις τόποις συνδικαιτώμενα, ψυχροῖς ἐσχάτως
καὶ ἀνίκμοις οὔσι, πολλῆς πληροῦται τῆς ἐκείθεν
ἐμφύξεως, ὑφ' ἧς πιλούμενα καὶ θλιβόμενα νοτε-
ρᾶς ἐρῆ καὶ ζωώδους θερμῆς· καὶ, ἴν' ἀπολαύσῃ
ταύτης, καὶ ἀλόγοις ζώοις ἐνσκήπτει, καὶ ἐπὶ βαλα-
νεῖα (78) καὶ βόθρους (79) ἴσται. Τὴν γὰρ τοῦ πυρός
καὶ τὴν ἡλιακὴν, ὡς καυστικὰς καὶ ξηραίνουσας,
ἀποστρέφεται· τὴν δὲ τῶν ζώων, ὡς σύμμετρον καὶ
μεθ' ὑγρότητος ἡδέιας, ἀσπάζεται, καὶ μάλιστα τὴν
τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ εὐκρατον. Εἰς οὓς εἰσκρι-
νόμενα κλόνον οὐ μέτριον ἀπεργάζεται, τῶν πόρων
μὲν ἐν οἷς ἐνίδρυσται τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν κληρου-
μένων, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν ἐν αὐτοῖς σωματίων παύ-
τητος στενουμένου τε καὶ διωθουμένου τοῦ πνεύ-
ματος· ἐξ οὗ συμβαίνει κραδαίνεσθαι τε τὰ σώματα
καὶ τὰς ἡγεμονικὰς δυνάμεις κακοπραγεῖν, ἐμπλή-
κτους τε τὰς κινήσεις ἀποτελεῖσθαι καὶ πλημμελεῖς.
Κἄν μὲν τῶν ὑποχθονίων ὁ ἐνσκήψας ἦ, κραδαίνει
καὶ περιφθέρει τὸν κατεχόμενον, καὶ φθέγγεται δι'
αὐτοῦ (80), καθάπερ ἰδίῳ χρώμενος ὄργάνῳ τῷ τοῦ
πάσχοντος πνεύματι. Εἰ δὲ τις τῶν λεγομένων μισο-
φαῶν ἐπιεσφρήσας λάθοι, πάρεσιν ἐπάγει καὶ φω-
νὴν ἐπέχει, καὶ ὅλως τὸν ἀλόγοντα νεκρῶ παραπλή-
σιον ἀπεργάζεται· τουτὶ γὰρ τὸ γένος, ὡς ἐν δαι-
μοσιν ἔσχατον ὄν, γωδίστερόν ἔστι, ψυχρόν τε καὶ

TIMOTH. Quid autem eo sibi volunt, quod in
bruta quoque animantia irruant? Siquidem id apud
Gergesam in porcos accidisse sacræ testantur lit-
teræ¹¹. Quia certe hominibus hostiliter adversan-
tur, ideo mirum non est, quod eis malefaciant :
quanam vero ratione moveantur, ut in bruta etiam
animantia impetum faciant?

B THRAX. Marcus ad hæc ita respondebat, Dæmo-
nes, inquiens, non ideo impetum in animalia
nonnulla faciunt, quia ullo ea odio prosequantur,
aut quia eis nocere velint, sed quia mirum in mo-
dum animali calore capiuntur. Nam cum in pro-
fundissimis locis versentur, quæ frigida extreme
siccaque sunt, fit ut multum frigiditatis inde sibi
contrahant, qua quidem contracti atque afflicti,
humidum et animale calorem appetunt, quo ut
potiantur, in bruta quoque animalia insilunt, et
in balnea concavaque loca penetrant. Ignis enim
solisque calorem, quia urit et exsiccatur, aversantur;
animalem vero tamquam humiditate temperatum,
libenter amplectantur, maximeque hominum con-
gruum quidem illum et temperatum, in quos in-
fusi dici non potest quantum tumultum excitent,
puris nimirum, quibus spiritus animalis inhæret,
oppletis, spirituque, præ corporum, quibus præditi
sunt, crassitudine, velut in angustias redacto, et
compresso : ex quo fit, ut et corpora concutian-
tur, eorumque præcipuæ facultates male affician-
tur motusque obtusiores fiant et hebetiores. Quod
si dæmon irruens ex subterraneorum genere sit,
hominem possessum concutit et distorquet, atque
per eum loquitur, spiritu patientis utens, non se-
ous atque proprio quodam instrumento. Si quis
autem eorum, qui lucifugi dicuntur, clam irrepse-
rit, relaxationem seu remissionem inducit, vocem

¹¹ Matth. viii.

GAULMINI NOTÆ.

(78) Dæmones balneares καὶ βλάπτοντες inter pa-
ganos. Eunap. in Porphyrio : Φησὶ δὲ καὶ δαιμό-
νων τινὰ φύσιν ἀπὸ λουτροῦ τινος διώξει καὶ ἐκβα-
λεῖν· Κανὸντα τοῦτον ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι. Inter
Christianos etiam, qui sæpius illos e pluribus bal-
neis ejecere. Gregorius Nyssen. in Vita Greg. Thau-
maturgi : Ἐσπίρας δὲ, τῆς πόλεως ἐντὸς γεγονῶς
καὶ κοπώδης ἐκ τῆς ὁδοπορίας, λουτρῶν θεραπεύ-
σαι τὸν κόπον ἀναγκαίαν ὤληθη· ἐπεκράτει δὲ κατὰ
τὸν τόπον ἐκείνον δαίμων ἀνθρωποκτόνος, ἐπιχω-
ριάζων τῶν λουτρῶν· οὗ ἡ φθοροποιὸς δὴ δυνάμις ἐνε-
ργῆς μετὰ τὸ σκότος κατὰ τῶν προσεγγιζόντων ἐγί-
νετο· καὶ τούτου χάριν ἄσκατον ἦν μετὰ τὰς τοῦ ἡλίου
δυσμὰς τὸ λουτρὸν ἐκείνο καὶ ἀνεβέργητον.

(79) Maxime περὶ ὑποχθονίων. Inde illis procura-
tæ in fossis devotiones : βόθρον πυγούσιον ἐνθα καὶ
ἐνθα (Odys. K, 517), καὶ ἔντομα μήλων) Apollon.
Rhod. I, 587, ubi schol. : οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς
χθονίοις. Exspectes eadem a summo minimoque.

(80) Per os, an per ventrem? ut εὐρυκλεῖς vel
ἐγγαστρίμυθοι, quos vocabant σακρούρας Babylo-
nii. Jamblichus in Βαουλωνικοῖς apud Photium
(Bibi. c. 94, p. 241) : καὶ ἐγγαστρίμυθόν, ὄν καὶ
φθισιν ὡς Ἑλλήνες μὲν εὐρυκλεῖα λέγουσι, Βαβυλώ-
νιοι δὲ σακρούραν. Σακχούρα est μαινομένη, κάτ-
οχος, μεθύουσα, deo plena, ebria vales ירררר, alios
Hebræis בן תלעב.

reprimat, et eum quem invasit mortuo prorsus assimilabilem efficit. Hoc enim genus, tanquam dæmonium extremum, magis terrenum est, summeque frigidum et siccum: et quemcunque clam invaserit, omnem in eo facultatem naturalem hebetat et obtundit. Quia vero rationis expertus est, omnique intelligendi et perspicendi vi et acumine caret. phantasiaque seu imaginatione rationis experte regitur, ut ea quæ ex animalibus efferatiora sunt, eo fit, ut increpationem minime timeat, eaque de causa merito a plerisque mutum et surdum appellatur. Nec fieri potest, ut eorum qui ab eo correpti sint ullus alio modo liberetur, quam divina potentia, quæ oratione atque jejuniis con-

ξηρὸν ἐσχάτως, καὶ δὲ ἐν εἰσπίσει λαθὼν, πᾶσαν δυνάμιν ψυχικὴν ἀμβλύνει καὶ ἀμαυροῖ· ἀλόγιστον δὲ ἐν καὶ πάσης νοερᾶς θεωρίας ἀπολειπόμενον, ἀλόγῳ τε διοικούμενον φαντασίῳ, καθάπερ τῶν θηρίων τὰ δυσμαθέστερα, οὐ λόγων κατακούει, οὐκ ἐπιτίμησιν δέδοικεν, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πολλοῖς εὐλόγως ἄλαλον καὶ κωρὸν (81) καλεῖται. Καὶ τῶν ἀλόγων τις οὐκ ἔδο ἄλλως ἀπαλλάττοτο, εἰ μὴ παρὰ δυνάμειος θείας προσευχῆ καὶ νηστείας προσγινομένης (82).

Nec fieri potest, ut eorum qui ab eo

CAPUT XIV.

Contra medicos, energias seu operationes dæmonum haudquam a corruptis humoribus procedere, ut lethargus solet, etc.

At, o Marce, inquam, alia quædam his diversa medici nobis persuadere conantur, dum huiusmodi affectus a dæmonibus procedere negant, sed potius ab humoribus, articulis et spiritibus male affectis, verbi gratia, pharmacis et diætiis, seu quibusdam vivendi legibus, non autem epodis seu incantationibus et expiationibus eos curare nituntur. Nec vero mirum est, Marcus ait, quod hæc dicant medici, qui præter illa quæ sensus percipiuntur, nihil norunt, sed solis corporibus attendunt. Cæterum hæc merito a male affectis humoribus procedere censeantur, gravedines, lethargi, atræ biles, phreneses seu deliria: quæ quidem curant illi et tollunt, vel exhauriendis evacuationisque humoribus, vel corporis vacui repletionibus. Enthusiasmos autem, insanias et catochas seu spiritus immundos, quibus qui correptus est et detentus, nihil

ἄλλ', ὦ Μάρκε, εἶπον, ἕτερον ἄττα (83) πείθουσιν ἡμᾶς φρονεῖν ἰατρῶν παῖδες, οὐ δαιμόνων ἔχοντα τὰ πάθη ταῦτα λέγοντες εἶναι, χυμῶν δὲ καὶ ἀχυμῶν καὶ πνευμάτων μοχθηρῶς ἐχόντων. Ἀμέλει φαρμάκοις καὶ διαιτήμασιν, ἀλλ' οὐκ ἐπιπλάττειν (84) καὶ καθαρμοῖς ταῦτα θεραπεύειν ἀποπειρῶνται. Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, ἢ δ' ὅς, ὁ Μάρκος, εἰ ταῦτα λέγοιεν οἱ ἱατροὶ, μηδὲν εἰδότες ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' εἰς μόνον τὰ σώματα παρακλύπτοντες (85). Πλὴν ἐκεῖνα καλῶς εἶχεν οἴεσθαι μοχθηρῶν ἔχοντα χυμῶν, κάρους, κώματα, μελαγχολίας, φρενιτίδας, ἃ καὶ παύουσιν ἐπαντλοῦντες ἢ κενοῦντες ἢ ἐπιπλάττοντες (86)· ἐνθοσιασμοὺς δὲ καὶ μανίας καὶ κατασχῶς, ἐν οἷς ὁ μὲν ἄλλος οὐδὲν ἔστιν οἷός τε ἐνεργεῖν (87) οὔτε κατὰ νοῦν καὶ λόγον, οὔτε κατὰ φαντασίαν καὶ αἴσθησιν, ἕτερον δὲ ἐστὶ τὸ κινεῖν καὶ ἄγον, λέγον τε ἄπερ ὁ ληφθεὶς οὐκ (88) οἶδε καὶ τι

GAULMINI NOTÆ.

(81) Hoc genus est quod θηροφανές vocant theurgi: Proclus ad Hesiodum. De illo satis superque viri docti.

(82) Docet, post Christum (*Matth.* xvii, 21), Antonius in Athanasio (*Vita Antonii*, § 23): Εὐχαῖς γὰρ καὶ νηστείας καὶ τῆ ἐπὶ τὸν Κύριον πίστευσι πίπτουσιν εὐθὺς ἐκείνοι. Minucius Felix c. 27: « A nobis tormentis verborum et orationis incendiis de corporibus exiguntur (dæmones). »

(83) Facile fuit reponere ἕτερον ἄττα. Vide quæ de ἄττα doctissimus Maussac. ad Harpocr. [voce αττα] notavit, quo in auctore immane quantum supra omnes vidit.

(84) Μέλη πρὸς νόσους σωμάτων παιώνια vocat Malchus in Pythagora (*imo Porphy.* p. 37); ἐπιπλάττειν πρὸς τὰ ἀβρῶστήματα Jamblichus (*Vita Pythag.* p. 139). De illis nemo non dixit.

(85) Injurie contra medicos. Quasi hoc dicit Latine extulisset Persius: « Curvæ in terras animæ et cælestium inanes. » Philosophis esset σωμπτῶν τὴν ψυχὴν, cum εἰς μόνον τὰ σώματα παρακλύπτει· Porphyr. (*De abst.* i, 34); quod alias dicebant ἀνάστασιν καὶ κατάβασιν ψυχῆς, θεὸν ἢ θῆρα γενέσθαι· Pythag.: περοφυτὴν ἢ πετερόβροτον· Aeneas Gaz. in Theophr. Sed huius loci illa non sunt.

(86) Verba quæ medicorum filii norunt; etiam ἐπιπλάττοντες καὶ ἐπιπλάττειν. Tamen malo ἐπιπλάττοντες· φάρμακα χριστὰ ἢ ἐπιπλάττειν. Theo-

criti scholiastes (*ad xi*, 2); Φαρμάκων τὰ μὲν εἰσι χριστὰ, ἦγον ἄπερ χρομομα εἰς θεραπείαν, τὰ δὲ ἐπιπλάττειν, ἦγον ἄπερ πίνομεν· τὰ δὲ ἐπιπλάττειν, ἦγον ἄπερ ἐπιπλάττομεν. Corruptus est turpiter in hac voce Æschylus in *Προμ.* δεσμ. (v. 487): Τὸ μὲν μέγιστον· εἰ τις εἰς νόσον πέσοι, οὐκ ἦν ἀλέξτε μ' οὐδὲν, οὐδὲ βρώσιμον, οὐ χριστόν, οὐδὲ πιστόν· ἀλλὰ φαρμάκου Χρῆσις κατεσκέλλοντο. Prorus legendum est. οὐ χριστόν, οὐδὲ πιστόν. Sed, ut scias, antiquissimum illud mendum etiam Græcus scholiastes probat: Οὐκ ἦν οὐδὲν βοήθημα θεραπείας, οὔτε διὰ βρώσεως προσφερόμενον, οὔτε δι' ἐπιπλάττειν ἐξωθεν, οὔτε διὰ πόσεως· τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ πιστόν (quantums et orquet ut ineptiat!), ἀπὸ τοῦ πίω, πίσω, ῥήματος. Qua analogia? Quidquid agat nunquam πιστόν in ullo auctore ἀπὸ ποτοῦ reperiet. Sed verius est ignorasse eum linguam suam. — Suam ipse conjecturam damnavit Gaulminus ad Eumathium, p. 17. Vide Blomfieldii et Burgesii notas ad Æschylum. BOISSONADE.

(87) Ὅστε ἐνεργεῖν· οἷός τε ἐνεργεῖν, οἷος, ἐκάνος, δεινός ἐνεργεῖν. Non dubitabant qui Græce scient. Sed et ὅτε non est sine exemplo.

(88) Ex vatis motu numinis potestatem, et cuius compos fieret, ultimæ, mediæ vel supremæ, in theurgicis conjectabant. Vide Jamblichum (*De myster.*)

reprimat, et eum quem invasit mortuo prorsus assimilabilem efficit. Hoc enim genus, tanquam dæmonum extremum, magis terrenum est, summeque frigidum et siccum: et quemcunque clam invaserit, omnem in eo facultatem naturalem hebetat et obtundit. Quia vero rationis expertus est, omnique intelligendi et perspicendi vi et acumine caret. phantasiaque seu imaginatione rationis experte rogitur, ut ea quæ ex animalibus efferatiora sunt, eo fit, ut increpationem minime timeat, eaque de causa merito a plerisque mutum et surdum appellatur. Nec fieri potest, ut eorum qui ab eo correpti sint ullus alio modo liberetur, quam divina potentia, quæ oratione atque jejuniis conciliatur.

CAPUT XIV.

Contra medicos, energias seu operationes dæmonum haudquaquam a corruptis humoribus procedere, ut lethargus solet, etc.

At, o Marce, inquam, alia quædam his diversa medici nobis persuadere conantur, dum hujusmodi affectus a dæmonibus procedere negant, sed potius ab humoribus, articulis et spiritibus male affectis, verbi gratia, pharmacis et diætis, seu quibusdam vivendi legibus, non autem epodis seu incantationibus et expiationibus eos curare nituntur. Nec vero mirum est, Marcus ait, quod hæc dicant medici, qui præter illa quæ sensus percipiuntur, nihil norunt, sed solis corporibus attendunt. Cæterum hæc merito a male affectis humoribus procedere censeantur, gravedines, lethargi, atræ biles, phreneses seu deliria: quæ quidem curant illi et tollunt, vel exhauriendis evacuandisque humoribus, vel corporis vacui repletionibus. Enthusiasmos autem, insanias et catochas seu spiritus immundos, quibus qui correptus est et detentus, nihil

ἄλλ', ὡς Μάρκος, εἶπον, ἕτερ' ἄττα (83) πείθουσιν ἡμᾶς φρονεῖν ἰατρῶν παῖδες, οὐ δαιμόνων ἔργον τὰ πάθη ταῦτα λέγοντες εἶναι, χυμῶν δὲ καὶ αὐχμῶν καὶ πνευμάτων μοχθηρῶς ἔχόντων. Ἀμέλει: φαρμάκοις καὶ διαιτήμασιν, ἀλλ' οὐκ ἐπιφθαίς (84) καὶ καθαρμοῖς ταῦτα θεραπεύειν ἀποπειρῶνται. Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ἢ δ' ὅς, ὁ Μάρκος, εἰ ταῦτα λέγουσιν οἱ ἰατροὶ, μηδὲν εἰδότες ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' εἰς μόνα τὰ σώματα παρακλύπτοντες (85). Πλὴν ἐκεῖνα καλῶς εἶχεν οἶσθαι μοχθηρῶν ἔργον χυμῶν, κάρους, κώματα, μελαγχολίας, φρενίτιδας, ἃ καὶ παύουσιν ἐπαντλοῦντες ἢ κενοῦντες ἢ ἐπιπλάττοντες (86) ἐνθουσιασμοὺς δὲ καὶ μανίας καὶ κατοχὰς, ἐν οἷς ὁ μὲν ἀλοὺς οὐδὲν ἐστὶν οἶός τε ἐνεργεῖν (87) οὔτε κατὰ νοῦν καὶ λόγον, οὔτε κατὰ φαντασίαν καὶ αἴσθησιν, ἕτερον δὲ ἐστὶ τὸ κινεῖν καὶ ἄγον, λέγον τὸ ἄπερ ὁ ληθραῖος οὐκ (88) οἶδε καὶ τι

GAULMINI NOTÆ.

(84) Hoc genus est quod θηροφάνες vocant theurgi: Proclus ad Hesiodum. De illo satis superque viri docti.

(82) Docet, post Christum (*Math.* xvii, 21), Antonius in Athanasio (*Vita Antonii*, § 23): Εὐχαῖς γὰρ καὶ νηστεῖαις καὶ τῇ ἐπὶ τὸν Κύριον πίστει πίπτουσιν εὐθὺς ἐκεῖνοι. Minucius Felix c. 27: «A nobis tormentis verborum et orationis incendiis de corporibus exiguntur (dæmones).»

(83) Facile fuit reponere ἕτερ' ἄττα. Vide quæ de ἄττα doctissimus Maussac. ad Harpocr. [voce ἄττα] notavit, quo in auctore immane quantum supra omnes vidit.

(84) Μέλη πρὸς νόσους σωμάτων παιώνια vocat Malchus in Pythagora (*imo Porphy.* p. 37); ἐπιφθαίς πρὸς τὰ ἀβρώσιμα Jamblichus (*Vita Pythag.* p. 139). De illis nemo non dixit.

(85) Injurie contra medicos. Quasi hoc dicit Latine extulisset Persius: «Curvæ in terras animæ et cælestium inanes.» Philosophis esset σωματοῦν τὴν ψυχὴν, cum eis μόνα τὰ σώματα παρακλύπει. Porphyr. (*De abst.* i, 34); quod alias dicebant ἀνάσσειν καὶ κατάβασιν ψυχῆς, Θεὸν ἢ θῆρα γενέσθαι. Pythag.: πετροφυῖαν ἢ πετρόβροϊαν Æneas Gaz. in Theophr. Sed hujus loci illa non sunt.

(86) Verba quæ medicorum filii norunt; etiam ἐπιπλάττοντες καὶ ἐπιπλάττειν. Tamen malo ἐπιπλάττοντες: φάρμακα χρυστὰ ἢ ἐπιπλάττα. Theo-

criti scholiastes (*ad xi, 2*); Φαρμάκων τὰ μὲν εἰσι χρυστὰ, ἦγον ἄπερ χρομοθα εἰς θεράπειαν, τὰ δὲ ποτὰ, ἦγον ἄπερ πίνομεν· τὰ δὲ ἐπιπλάττα, ἦγον ἄπερ ἐπιπλάττομεν. Corruptus est turpiter in hac voce Æschylus in *Ηρόμ.* δισμ. (v. 487): Τὸ μὲν μέγιστον· εἰ τις εἰς νόσον πέσοι, οὐκ ἦν ἀλέξθημ' οὐδὲν, οὐδὲ βρώσιμον, οὐ χρυστὸν, οὐδὲ πιστόν· ἀλλὰ φαρμάκου Χρεῖα κατεσκελλόντο. Prorsus legendum est. οὐ χρυστὸν, οὐδὲ παστόν. Sed, ut scias, anti-quissimum itlud mendum etiam Græcus scholiastes probat: Οὐκ ἦν οὐδὲν βοήθημα θεράπειας, οὔτε διὰ βρώσεως προσφερόμενον, οὔτε δι' ἐπιχρίσεως ἔξωθεν, οὔτε διὰ πόσεως· τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ πιστόν (quantum et orquet ut ineptiat!), ἀπὸ τοῦ πίω, πίσω, ῥήματος. Qua analogia? Quidquid agat nunquam πιστόν in ullo auctore ἀντὶ ποτοῦ reperiet. Sed verius est ignorasse eum linguam suam. — Soam ipse conjecturam damnavit Gaulminus ad Eumathium, p. 17. Vide Blomfieldii et Burgesii notas ad Æschylum. BOISSONADE.

(87) Ὅστε ἐνεργεῖν· οἶός τε ἐνεργεῖν, οἶος, ἐκάνος, δεινός ἐνεργεῖν. Non dubitabunt qui Græce scient. Sed et ὅστε non est sine exemplo.

(88) Ex vatis motu numinis potestatem, et cujus compos fieret, ultimæ, mediæ vel supremæ, in theurgicis conjectabant. Vide Jamblichum (*De myster.*)

τῶν μελλόντων ἔστιν ὅτι προαγορεύον, πῶς ἂν **A** quidquam agere potest omnino, neque mente, neque sermone, neque phantasia seu imaginatione, neque sensu : at aliud quiddam est, quod eos movet et agitat, eaque loquitur, quæ ab eo qui correptus est ignoratur : idemque futurorum nonnihil interdum prædicat, qua, quæso, ratione hoc loco motus materia vitiatos appellaverimus ?

CAPUT XV.

Energumēnos seu a dæmone possessos, sola virtute divina curari probat, historiamque subiungit Euchitæ cuiusdam præstigatoris, qui Elasonē Constantinopolim captivus abductus est.

TIMOTH. Τί οὖν, ὦ ἄρχῃ; Ταῦτα λέγοντι τῷ Μάρκῳ καὶ αὐτὸς συνφέρει;

ΘΡΑΞ. Πάνυ μὲν οὖν, Τιμόθεε· πῶς γὰρ οὐ; μεμνημένος ἐκείνων ἃ περὶ δαιμονίων τὰ θεῖα διέξισιν Εὐαγγέλια, καὶ ὃ περὶ τὸν Κορίνθιον γέγονεν ἄνδρα, Παύλου κελεύσαντος, ὅποσα τε τοῖς Πατέρων δέλτοις ἐμφέρεται περὶ αὐτῶν πολλὰ καὶ θαυμάσια, προσέτι δὲ καὶ ὧν αὐτὸς ἐπόπτης τε καὶ αὐτήκοος ἐν Ἐλασῶνι γέγονα. Κατὰ τοῦτον γὰρ ἄνθρωπος, ἐνεργούμενος δαίμονι τῷ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα χρησιμολογῶν ἀπεφοίταζεν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ περὶ ἐμοῦ προηγόρευε. Πλήθος γὰρ ποτε τῶν τελομένων παρ' αὐτῷ συστήσας, ἴσπερ, ὦ παρόντες, ἔφη, ἴστε μέλλειν ἄνδρα καθ' ἡμῶν ἐκπεμφθῆσθαι, παρ' οὗ διωχθήσεται τὰ τῆς ἐμῆς θρησκείας καὶ τὰ τῆς λατρείας ἐκπομπυθήσεται. Τούτῳ δὲ μετὰ πολλῶν καὶ αὐτὸς ἀλώσιμος ἔσομαι. Πλὴν βουλομένη με δεσμώτην μετὰ πειρᾶν πολλῶν εἰς τὸ Βυζάντιον ἀγαγεῖν οὐκ ἐξέσται οἱ, κἄν κολλάκις κάμη. Ταῦτα προὔλεγε, μηδέπω μου μηδὲ τὰς παρὰ τὸ Βυζάντιον παρελθόντος κώμας. Ἐπίγραφε δὲ μου καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἀναβολὴν (89) καὶ αὐτό μου τὸ ἐπιτήδευμα. Καὶ πολλοὶ φοιτῶντες ἐκείθεν ταῦτα ἀπήγγελλον. Ὅψι δ' αὐτὸν ἐγὼ κατασχὼν, ἠρόμην ὅπόθεν τὸ προλέγειν αὐτῷ περιγέγονεν. Μὴ θέλων δ' ἐξενεγκεῖν τὸ ἀπόρρητον, δμῶς, τὴν λακωνικὴν πεπονηθῶς ἀνάγκην (90), τάληθες ἐξείπεν. Τελεσθῆναι μὲν γὰρ τὰ δαιμόνια ἔργα παρά τινος ἀλήτου Λίβου ἐφη· Ὅς με νύκτωρ (91) εἰς ὄρος ἀπαγαγὼν,

GAULMINI NOTÆ.

(89) Legebatur in man. meo ἀναβολὴν, et, quia monachus est qui de se ipso loquitur, inclinabat animus, ut rescriberem ἀνάλαβον. Ἀνάλαβος monachorum vestis notissima, ejusque forma ex Dorotheo. Doctr. 1 : Ὁ ἀνάλαβος τίθεται σταυροειδῶς ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἡμῶν· τοῦτοστι τοῦ σταυροῦ τὸ σύμβολον βαστάζομεν εἰς τοὺς ὤμους ἡμῶν, καθὼς λέγει· Ἄρον τὸν σταυρόν σου καὶ ἀκολούθει μοι. Vide quæ vir eruditus Meursius in maximo et utill Glossario notavit. Tamen retineo ἀναβολὴν, ut in Morelliano scribitur. Ἀναβολὴ vestis pariter Synesio epist. 52. — Cf. Salmas. ad Tertull. *De pallio*, p. 113.

(90) Ait P. Morellus in versione Gallica Laconicam necessitatem esse quæstionem per tormenta.

(91) Puta quarta noctis hora, ἐν ἣ ὄφελαι πᾶς ἐνεργεῖν ἐπὶ μαγικῷ καὶ παντὸς γοητικῷ πράγματι. Nugæ; quas ut magis rideas, ecce totam noctem magorum Græcorum mediæ sævi, ex Apollonio ms. Constat illa XII horis I, ἐν ἣ δαίμονες ἀνοῦντες (lege ἀνοῦντες vel ἀνοῦντες) [cf. supra not. 70] τὸν θεόν, οὕτε ἀδικοῦσιν, οὕτε κολάζουσιν. II, ἐν ἣ ἀνοῦσιν οἱ ἰχθύες τὸν θεόν, καὶ τὸ τοῦ πυρός βαθος· ἐν ἣ ὄφελαι στοιχειοῦσθαι ἀποτελέσματα εἰς δράκοντας καὶ πῦρ. III, ἐν ἣ ἀνοῦσιν ὄφεις καὶ κύ-

TIMOTH. Age vero, mi Thrax, num et tu Marcotalia dicenti stipularis ?

THRAX. Quidni assentiar, Timothee, eorum præsertim memor, quæ de dæmoniis divina percurrerunt Evangelia, ejusque quod viro illi Corinthio Pauli jussu obtigit, multorum etiam et mirandorum quæ de ipsis in Patrum libris legimus, eorum denique quæ ipse his oculis Elasonē vidi et his auribus audivi ? Siquidem eo in oppido vir quidam nescio quo possessus dæmone, cum pleaque Phœbadum oracula reddentium more vaticinaretur, tum de me quoque non pauca prædixit. Cum enim aliquando multitudinem eorum quos profanis sacris suis initiaverat, in unum convocasset, Sciatis, inquit, auditores, sciatis virum quemdam adversum nos emittendum, qui religionem nostram persequetur, et cæremonias nostras abolebit. Is cum multos alios, tum me quoque ipsum in vinculis habiturus est. Cæterum quamlibet ille totis viribus conatus fuerit, ut me vinctum hinc recta Byzantium abducat, in tamen nunquam assequetur, quamvis subinde tentet omnibusque nervis contendat. Hæc ille prædicebat, cum ego ne vicinos quidem Byzantio vicis prætervectus essem. Quin quo etiam sim ore, quo vitæ instituto, quo denique habitu, obiter subindicabat. Et hæc plerique inde venientes mihi renuntiabant. Tandem vero, cum eum comprehendissem, sciscitabar ab eo undenam prædicendi artem didicisset. Qui cum

νεσ καὶ πῦρ. IV, ἐν ἣ διέρχονται δαίμονες ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ ἐκείσε βλαβήσεται, καὶ φόβον καὶ φρίκην ἐκ τῆς δαιμόνων λήψεται φάντασias· ἐν ἣ ὄφελαι πᾶς ἐνεργεῖν ἐπὶ μαγικῷ καὶ παντὸς γοητικῷ πράγματι. V, ἐν ἣ ὄφελαι ἀνοῦσιν τὰ ἀνω ὕδατα τὸν θεόν τοῦ οὐρανοῦ (aquæ supercælestes : tabula marmoris mundi Hebræorum). VI, ὅτε δέον ἡσυχάζειν καὶ ἀναπαύεσθαι, διότι ἔχει φόβον. VII, ἐν ἣ ἀναπαύει πάντα τὰ ζῶα, καὶ, ἐάν τις καθαρός ἄνθρωπος ἀρπάσῃ καὶ βάλῃ αὐτὸ ὁ ἱερεὺς καὶ μίξῃ ἐλαίῳ, [i. ἀρπάσῃ ὕδατος καὶ... μίξῃ ἐλαίῳ· cf. not. 70] καὶ ἀγιάσῃ αὐτὸ, καὶ ἀλείψῃ ἀπ' αὐτοῦ ἀσθενῆ, παρευθὺ τῆς νόσου ἀπαλλαγῆσεται. VIII, ἐν ἣ ἀποτελέσματα στοιχειῶν καὶ παντοίων φωτῶν. IX, ἐν ἣ τελεῖται οὐδέν. X, ἐν ἣ ἀνοῦνται αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἄνθρωπος ἐν καταλύξει ἐρχόμενος εὐχέος γενήσεται, XI, ἐν ἣ πέτονται ταῖς πτέρυξιν σὺν ἡχῷ οἱ ἄγγελοι καὶ Χερουβίμ καὶ Σεραφίμ, καὶ ἔστιν χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ γῆ, ἀνατέλλει δὲ καὶ ὁ ἥλιος ἐξ Ἀδάμ (leg. Ἐδέμ). XII, ἐν ἣ ἀναπαύονται τὰ πύρινα τάγματα. Harum nugarum maximam partem a Judæis acceptam illi Græculi nova ineptiarum sobole immaniter auxerunt. Certe hæc non tanti fuerunt, ut in illis describendis aliquid operæ insumere debuerim.

arcanum eliminare, aut mysteria evulgare nollet, A Laconica tamen necessitate pressus, verum tandem confessus est. Dixit enim se diabolicas artes ab alyta (vel errone) quodam Afro didicisse. Is me, inquiens, noctu in montem abduxit, herbamque quamdam degustare jussit mihi mox in os inspuens, et oculos nescio quibus collyriis circumlinens, multitudinem dæmonum videndam exhibuit, ex quibus quemdam veluti corveum involantem, et mihi per os in præcordia penetrantem sensi. Jam exinde in hodiernum usque diem futura prædicere mihi contingit, de quibuscunque rebus et quotiescunque agitant me dæmoni collibuerit. Siquidem sub Crucis Passionisque dies, atque ipsam adeo nobis venerandam Resurrectionem, nihil omnino mihi, quamlibet exoptanti, suggerere vult. Hæc nobis ille commemoravit. Cum autem ei satellitum meorum quidam colaphum in os impigisset, Tu quidem, inquit, jamjam pro uno hoc ictu, pluribus afflictaberis. Tu vero (ad me conversus) magnas in cute calamitates exicipies. Dæmonia enim tibi vehementer infensa sunt; quorum cæremonia evertiet. Quin et molesta tibi graviaque pericula conflabunt, quæ subterfugere nunquam poteris, nisi te vis quæpiam major et dæmonibus

καί τινος βοτάνης μετασχεῖν (92) κλεύσας, ἐμπύσας τέ μου τῷ στόματι (93) καί ἐγγρίσματα τινὰ περιχρίσας τῷ ὀφθαλμῷ (94), παρέσχεν ὄρῃν δαιμονίων πλῆθος· ἐξ ὧν οἶον κόρακος τινος ἡσθόμην ἐπιπτάντος (95) καί τοῦ στόματος ὑποδύοντος ἔνδον. Ἐξ ἐκείνου δὲ καί εἰς δευρὸ μοι προλέγειν ἐπέρχεται (96) περὶ ὧν ἂν καί ὁπότε βούληται τὸ κινεῖν. Κατὰ τὰς σταυρωσίμους τῶν ἡμερῶν (97) καί αὐτὴν τὴν παρ' ὑμῖν σεπτὴν Ἀνάστασιν, οὐδὲν, οὐδ' ἂν πολλὰ προθυμῶμαι, προηγεῖν θέλει. Ταῦτ' ἀπήγγελλεν. Ἐπεὶ δ' αὐτόν τις τῶν ἐφεπομένων ἐμοὶ κατὰ κόβρης πέπαικεν, Σὺ μὲν, εἶπεν, οὐκ εἰς μακρὰν ἀντὶ μιᾶς μάστιγος ἀπολήψῃ πλείους· σὺ δὲ, στραφεὶς πρὸς ἐμὲ, μεγάλων ἐν χροῖ συμφορῶν γενήσῃ. Χολᾶ γάρ σοι δεινῶς τὰ δαιμόνια παραλύοντι τὰς αὐτῶν λαορείας. Ἀμέλει τοι καὶ χαλεποὺς ἐπιβράβουσι καὶ βαρεῖς κινδύνους, οὐς οὐκ ἂν διαφεύξῃσαι δυνήθεις, εἰ μὴ τις σε δύναιμις κρείττων ἢ κατὰ δαίμονας ἀπ' αὐτῶν ἐξέλῃ. Ταῦτά μοι τὸ κἄθαρμα καθάπερ ἀπὸ τριπόδος (98) χρησιμοδοτοῦν ἀπεφοίβαζεν. Πάντα γὰρ ἐγένετο καὶ ἀπέβαιεν· ἐμοὶ τε ὀλίγου ἔδει συναπολέσθαι, κινδύνων ἀπηντηχότων ὅτι πολλῶν, ὧν με παραδόξως ὁ Σωτήρ ἀφήρπασεν. Τίς οὖν ἐκεῖνον τὸν χρησμόν ἑωρακῶς, ὥσπερ μαγάδα (99) τοῖς ἐνηχοῦσι δαιμονίοις γενό-

GAULMINI NOTÆ.

(92) Habuere veteres magi δαιμόνων ἱεράς, βοτάνας, imo medicos. Andreas et Pamphilus scripserunt ἐπιφθὰς καὶ μεταμορφώσεις τῶν βοτανῶν· Galenus lib. vi, *Simpl. med.* Talis, hodie qui exstat pluribus bibliothecis Cæranis liber ms. (*Non esse auctoris nomen, sed Arabicam vocem quæ syllogen significet, docet Fabric.* Cent. Plag. § 61, *de hoc libro videndus*), ex Persica lingua in Græcam ab interprete, ut nugatur, conversus. In illo invenies βοτάνην, quæ ἡδύλακον οὐ μόνον ἀνθρώπους [1. ἀνθρώποις], ἀλλὰ καὶ θηρίοις καὶ δαίμοσιν reddit, et aliam quæ πρόγνωνσιν καὶ μαντικὴν tribuit; modo ad hoc parata debitis observationibus esset; quibus procuratis petebant [ἵνα γένοιτο ἡ βοτάνη αὐτῇ [f. αὐτῇ] ὠφέλιμος ad hoc et hoc, et mox utebantur: Græculus ms., qui vere ὑπὲρ τούτων Κρητὰς καὶ Φοινίκας τερατεύεται.

(93) Ritus magicus, imo ad metamorphoses. Paapis Dercylliden secutus (ap. Diogenem Photii *Bibl. cod.* 466): Τὸ πάθος ἐκεῖνος τέχνη μαγικῇ ἐπέθηκε, θνήσκειν μὲν ἡμέρας, ἀναβιώσκειν δὲ νυκτός· ἐπιγινομένοις δὲ τὸ πάθος αὐτοῖς ἐνέθηκεν, ἐμπύσας αὐτοῖς κατὰ τοῖν προσώποιν. Hoc ideo usurpabant, ut fingerent avertere fascinum; quod sputum præstare credebant. Christiani postea sputo et flatu ad expellendos dæmonas usi.

(94) In Græculo ms. Ἐγγρίσματα εἰς ὄρῃν δαιμόνων καὶ ἀρμάτων πλῆθος. Τὸ ἀρμάτων *armatos* puta. Sed illinit fauces et oculos: oculos, ut illa omnia apparentia videret; fauces, ut per illas postea loqueretur dæmon; utrumque ex veteri aliquo sacrorum aut magico ritu: primum de oculo linimento ex theurgicis, in quibus docebant oculis nubem inesse, quæ immortalium aspectum prohiberet: *Æneid.* II (602); secundum pariter in Jul. Firmico *De errore prof. relig.* Ibi vide linimenta faucium, antequam illud exclamaretur symbolum: *Θαρήεϊτε, μύσται, τοῦ θεοῦ σεσωσμένου*· Ἔσται γὰρ ἡμῖν ἐκ πόνων σωτηρία. *Adi locum.*

(95) In theurgicis aspiciebat sacerdos descendentem deum (ita loquebantur) qualis et quantus

erat: Jamblicus *De myst.* I, c. 42. Habemus integram descensus istius descriptionem in Eusebio solo lib. v *Præpar.*

Ῥεῦμα τὸ φοιθεῖς ἀπονεύμενον ὀφθῆεν αἴγλης Πνοῆ ὑπὸ λιγυρῇ κακαλυμμένον ἥερος ἀγνοῦ, θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀρρήτοις ἐπέεσι. Κάππεσεν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωρήτοιο δοχῆος. Λεπταλέων ὑμένων· μαλακὸν δ' ἀνέπλησε χιτῶνα Ἀμβολαδῆν διὰ γαστροῦ ἀνεσσύμενον παλλινόρου· Ἀβλύο δ' ἐκ βροτέοιο φλῆην ἐτεκνώσατο φωνῆν.

(96) Cæran. ms. (*vide not.* 92): Λαβῶν δὲ ἔποκος καρδίαν κατὰπτε ἄμα τῷ μέλιτι et c., καὶ ἔσται σοι προγινώσκων τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ γῆ, καὶ ὅσα κατὰ ψυχὴν ἔχει τις καὶ ὅσα κατὰ κλίματα καὶ πόλιν γίνονται, καὶ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι ἀνθρώποις. Idem certis radicibus perfici nugabantur, sed et sigillis. Sigilla Raphaelis, ineptus liber (*Veterum sophorum sigilla et imagines magicæ... auctoris Zoroastre, Salomone, Raphaelis, Chaele, etc.*): *Asini imago in chrysolitho futura prædicendi virtutem dat.* Nugæ sexcentæ similes. Sunt autem sigilla Latinis, quæ Græci στοιχειώματα vocant, ultimi ævi scriptores etiam ἀποτελεσματικὰ τῆς γλώσσης. Notæ sunt talismanicæ Arabum observationes vel ex magno Scaligeri Epistolis quas adi (pp. 529, 568, 573).

(97) Tamen sæpe celebres et sacros quoque dies eligebant, quia in illis magis inseriebant fictitii quos memorant angeli. Inde inter illos al. εὐλογημένοι ἡμέραι, ἐν αἷς ὁ ποιῆσαι βούλει ἔσται βέβαιον καὶ ἀσφαλές, δουλούντων [an. δουλεύοντων?] τῶν ἀγγέλων· Apollon. ms. Inde illæ ἀποσιταί, ἀποχαι ἐμψύχων, ἀγνεταί, etiam inter veteres magos: Porphyr. *Περὶ ἀποχ.* II, § 42.

(98) Τοῖς λεγομένοις ὥσπερ ἐκ τριπόδων εἶποντο. Eunapius, p. 47.

(99) An adagium notat? Μαγάδι λαλήσω μιν· ὄν ἄμα σοι καὶ μέγα: et aliud: Καθάπερ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἡ μαγάς. Vide quæ ad Synes. vir solide doctus (*Petavius*) congesit.

μενον, ἐρεῖ τας μανίας πάσας ὅλης εἶναι πλημμε- A superior, ab iis eximat. Hæc mihi scelestus ille, λεις κινήσεις, ἀλλὰ μὴ παθη τραγικά δαιμόνων ; tanquam Phæbas quæpiam ex tripode Delphico vaticinabatur. Siquidem quæ prædixit, ea facta et adimpleta sunt omnia, parumque abfuit quin periculis, quæ me plurima circumvallarunt, immortalis sim ; a quibus me præter opinionem Servator eripuit. Quis igitur, oraculum hujusmodi conspicatus, a dæmonibus velut in organa musica insufflantibus, factum, omnia insanis genera, vitiatæ materiæ motus, non autem tragicos dæmonum affectus esse dicat?

CAPUT XVI.

De Armenio quodam præstigiatore, qui dæmonem ferro a puerpua Græca, quæ sermone quem ignorabat Armenio utebatur, abegit.

TIMOTH. Οὐδὲν κινὸν, ὦ Θραξ, εἰ ταῦτα παῖδες
 ἰατρῶν φρονουσι, ὅπόσοι μὴδὲν τοιοῦτον συνεωρά-
 χησι. Κάμοι γὰρ οὕτω πρότερον ἐπὶ φρονεῖν, μέ-
 χρις οὐ μοι συνέπεσον ἰδεῖν τι τερατώδες ἀτεχνῶς
 καὶ ἀλλόκοτον, ὃ σοι νῦν οὐκ ἀκαιρόν ἐστι διηγήσα-
 σθαι. Πάντως δ' ἂν οὐ ψευσαίμην ἀνὴρ πρεσβύτης, B
 εἰς τοῦτο περιστήσας ἑμαυτὸν τὸ τριδώνιον (1).
 Ἐτύχχανέ μοι πρεσβύτερος ἀδελφός, ὃς γυναικί
 συνῆν, τᾶλλα μὲν σώφρονι, δυστόκῳ δὲ λίαν καὶ
 νόσους ἐξαλλαττομέμη παντοδαπὰς. Αὕτη λεχῶ ποτε
 γενομένη, πονηρῶς εἶχε, καὶ ἐσχάτως παρέκοπτε,
 τὸν τε χιτῶνα περιβόρηγνῦσα, βάρβαρον τινα γλῶσ-
 σαν ἐπετρόχαζεν ἀλαλάζουσα. Καὶ ἡ γλῶσσα τοῖς
 ἐκεί παρατυχοῦσιν οὐκ ἐπίδηλος ἦν. Ἀμέλει καὶ
 πάντες ἐν ἀπορίᾳ περιστήκεισαν, οὐκ ἔχοντες ἐν
 ἀμηγάνῳ κακῷ τοσοῦτῳ δράσειν οὐδέν. Γυναῖκες δὲ
 τινες (καὶ γὰρ εἰσι γένος εὐρετικὸν καὶ πρὸς τὸ
 συμπύπτον ἀνυσιμῶκατον) ἄγουσιν ἄνδρα ξένον ἀνα-
 φαλαντιαν (2) ἀκριβῶς πρεσβύτην, βυσσὸν τὸ δέρμα
 καὶ διακεκαυμένον ἐς τὸ μελάντατον · ὃς, γυμνὸν
 ἐσπαζμένον ξίφος, ἀγγοῦ παραστάς τῆς κλίνης, δι' C
 ὄργῆς τὴν νοσοῦσαν εἶχεν, καὶ, κατὰ τὴν ἐπιχώριον
 αὐτῆ γλῶσσαν (ἐξ Ἀρμενίων γὰρ ἦν), πολλὰ εἰς
 αὐτὴν ἀφύβριζεν. Πὶ δὲ καὶ αὐτὴ κατ' αὐτὴν αὐ-
 τῷ τὴν γλῶσσαν ἡμιέθετο. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον
 ἀπεθρασύνετό τε καὶ τῆς κλίνης ἀφορμῶσα φιλο-
 νείκως εἶχεν · ὡς ὅ' ὁ βάρβαρος ἐπέπλεον τοῖς ἀφορ-
 κισμοῖς ἐχρῆτο, καὶ, οἷα μελαγχολῶν, κεκραγῶς
 ἤπελειτο παῖειν, ἐνταῦθα τὸ γύναιον συσταλὲν ὑπό-
 τρομὸν τε ἐγίνετο, καὶ ταπεινὰ φθειγγόμενον εἰς ὑπ-
 νον κατέδαρθεν. Ἡμεῖς δὲ τεθηπότες ἤμεν, οὐχ ὅτι
 μεμῆνοι · τοῦτο γὰρ ὁρώμεν πανταχοῦ συμβαῖνον ·
 ἀλλ' ὅτι κατ' Ἀρμενίους ἐφθέγγετο, γυνὴ μὴδέποτε
 μὴδ' εἰς ὄψιν ἀφιγμένη τούτοις, μὴδὲ θαλάμου καὶ
 κερκίδος εἰδύια πλέον οὐδέν (3). Σωφρονήσασα οὖν,
 ἐπιθόμην τί πεπὸνθαι καὶ εἴ τι τοῖς γινομένοις παρ-
 ηκολούθησεν. Ἡ δὲ δαιμόνιον ἔφη φάσμα σκιοειδὲς D
 καὶ γυναικί προσεμφορὲς (4), ἠνεμωμένας ἔχον τὰς

GAULMINI NOTÆ.

(1) Bene τὸ τριδώνιον. *Monasticam lacernam* in-
 terpres. Primo philosophorum, nemo nescit ; ita
 ut τριδώνιον μεταφράσασθαι philosophari esset Eu-
 nario ; mox monachorum ubique, et primo ni-
 gram : in eodem ὁ μέλαιναν φορῶν ἱεσθῆτα est ὁ
 μονάζων. Sciunt qui quadrante lavantur.

(2) Aliud cogitabat Ficinus, cum viri proprium
 nomen credidit

(3) Adagium est ; sed Græcorum adagiographis
 omissum. Habet Athanasius in Antonio (§ 1) : Ἐρετί-

TIMOTH. Mirum non est, o Thrax, quod ita me-
 dici sentiant, quotquot hujusmodi nihil viderunt.
 Nam et in eadem ipse sententia antea fui, usque
 ad eum diem, quo nescio quid haud dubie porten-
 tosum et absurdum videre mihi contingit. Quod si
 tibi nunc edisseram, nihil rationi dissentaneum
 fecero. Nec ullo prorsus modo mentiar, vir ætatis
 jam propectæ, in qua monasticam hancce lacernam
 assumpserim. Frater mihi erat natu major, qui-
 que uxorem duxerat, cætera quidem prudentem,
 quæ lamen mira ꝑcum difficultate pareret, atque
 omnigenis morbis subinde afflicteretur. Ipsa puer-
 perio aliquando ægrota decumbens supra modum
 delirabat, vestemque discindens, barbarum nescio
 quem sermonem versatili lingua immurmurabat,
 nec qui tunc forte aderant, ejus verba intelligere
 poterant. Omnes igitur hæsitabundi circumstabant,
 nec ullum succurrebat remedium, quo adversus
 desperatum morbum uterentur. At nonnullæ mu-
 lieres (siquidem sexus is ad excogitandum solere,
 et ad incidentia mala propulsanda sagacissimus
 est) peregrinum hominem adducunt, recalvastrum,
 senio confectum, cuteque rugata et exusta nigerrim-
 um. Qui nudo gladio districto, proxime lectum
 astans, iratus ægrota comminabatur, vernacula-
 que sibi lingua (Armenius enim erat) multis eam
 conviciis lacescebat. Mulier autem et ipsa eodem
 ei sermone respondebat, atque initio quidem au-
 daciusscule loquebatur, et e cubili exurgens con-
 tentiosius responsitabat. Cum autem Barbarus
 aphorcismos seu abjuraciones subinde repeteret,
 atraque veluti bile peroitus se percussurum com-
 minaretur, tunc muliercula metu contracta succu-
 buit, et submisce loquens mussitansque obdormiit.
 Nos autem obtupescebamus, non eo quia furore
 corrupta esset, hoc enim ei subinde accidere vide-
 bamus, sed quia sermone Armenio loqueretur mu-
 lier, quæ se in conspectum quidem Armeniorum

φετο παρὰ τοῖς γονεῦσι, πλέον αὐτῶν καὶ τοῦ οἴκου
 μὴδὲν ἕτερον γινώσκων. Ita παροιματικῶς pastores
 dicuntur σοφοὶ μέχρι πλαγίου καλάμου καὶ τῆς σύ-
 ριγγος, quod præter illa nihil possent. Vide quæ
 ad Theocritum notavit delicis politoris litteratu-
 ræ Heiasius.

(4) Γυναικί προσεμφορὲς, ut γηγή Hebræorum ex
 Ben Siræ Quæst. 60 et Elia Judæo in *Tisbi* notissima,
 et ex iis quæ Judæi in parietibus cubiculi puerperæ
 scribunt : תיבילי גיה קיה דאד : *Adam, Eva, foras.*

venisset unquam, quæque præter thalamum et co- lum sciret nihil. Quam cum ad se rediisset, interrogavi, quid rerum passa esset, et num quidnam ea quæ gesta fuerant subsequutum esset. Illa diabolicum phasma seu spectrum a se visum esse respondit, umbratile id quidem, et feminæ assimilabile, passis et vento expositis capillis, quod in me impetum faceret, cujus et horrore terrefacta prona in cubile reciderit, nec eorum quæ postea facta sint quidquam omnino senserit.

CAPUT XVII.

Triplex quæstio ex præcedente dæmonis energia; 1. An dæmonum alii mares, alii feminæ sint; 2. An linguis omnibus loquantur; 3. An percuti queant patibilesque sint.

Illam quidem hunc in modum locuta, et a morbo liberata est. Ego vero exinde nescio quo ambiguitatis vinculo constrictus addubito, quonam modo dæmonium feminam exagitans et divexans muliebri videretur. Nec enim abs re dubium suboriri possit, numnam dæmonum alii mares, alii feminæ sint, quemadmodum animalia terrestria mortique obnoxia; itemque quonam modo sermone Armeniaco locutum sit. Nam multum in hoc etiam difficultatis inest, numnam dæmonum alii Græcæ, alii Chaldaice, alii Persice, Syriaceve loquantur. Quonam denique pacto ad epodi seu incantatoris comminationes metu contracta sit, strictumque gladium extimuerit. Quid vero dæmon ab ense pati queat, qui nec feriri nec occidi possit? Hæc me dubia mirum in modum exagitant atque conturbant, aliquaque super his mihi consolatione opus est, cui afferendæ tu præ cæteris idoneus mihi videris, qui veterum placita calleas, et plerasque omnes percurreris historias.

GAULMINI NOTÆ.

Lilith; Gillo Græcorum pariter in Strabone, Hesychio et paræmiographis: Γελλοῦς παιδοφιλωτέρα Alia item, cujus meminit Ignatius in Tarasii Vita. Quæ duo θηλύμορφα δαιμόνια puerperas vexabant; nostris occidentalibus nymphæ, *fées* (ita enim perpetuo in similibus historiis intelligendum est hoc vocabulum), quæ puerperis et subreptis pueris ut plerumque fata canebant. Viri docti pridem est cum erudite multa de illis notarunt.

(5) Ἠνεμωμένας κόμας ἀπόχυμα. Clem. lib. 1, Constit. apost. c. 3: Πιστῶ γὰρ σοι ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔξεισί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ ποιεῖν εἰς ἓν, ὃ ἐστὶ σπατάλιον, ἢ ἀπόχυμα, ἢ μεμερισμένην τηρεῖν. Dixisset Pindarus νῶτα καταθυσσον (*Pyth.* IV, 147), quod Apollonius (*Argon.* II, 677), ἐπεβρόωντο κιόντι. Alias ego expressi ἠνεμωμένας κόμας his versibus Amor. meorum lib. II, eleg. 3:

*Tanta meo moriens lugebat pendula collo;
Indeque meum lacrymans Lydia quæsta scelus,
Candida vibratis umbraverat ora capillis;
Nam levis excussas sparserat aura comas.*

(6) Hoc certum fuit inter magos ultimi Græcorum ævi Testament. Salom. (*infra*): Ἐπιθόμην δὲ ἐγὼ τοῦ δαίμονος εἶ ἔστιν θήλεια δαιμόνια· τοῦ δὲ μοι φήσαντος εἶναι, ἐβουλόμην ἰδεῖν· καὶ ἀπελθὼν ἤνεγκεν ἐμπροσθέν μου τὴν ὄνοσκελοῦν, μορφὴν ἔχουσαν περικαλὴν [sic] καὶ δέρμα γυναικὸς εὐχρωτόν, κνήμην δὲ ἡμιόνου. Ὄνοσκελοῦν, retinendum non ὄνοσκελῆ, quia hoc sæculo nomina illa sic corrupta efferebant. Non precabimur bonam mentem isti verveci? qui spectra, quæ ὄνοκώλους et ὄνοκέλεϊς vocabant, τὰ θήλεια τῶν δαιμονίων putavit.

Ἡ μὲν οὖν οὕτως εἶπε, καὶ ἀπῆλλάττετο· ἐμὲ δὲ τὸ ἀπὸ τοῦδε δεσμός τις ἀπορίας ἔχει διαπορούμενον πῶς τὸ τῆ γυναικὶ παρενοχλήσαν δαιμόνιον ἐωρᾶτο θῆλυ. Καὶ γὰρ ἐπεικῶς ἐστὶν ἔπορον, εἰ δαιμόνων τὰ μὲν ἐστὶν ἄρρῆνα, τὰ δὲ θήλεια (6), καθάπερ τὰ γηγενῆ καὶ θνητὰ τῶν ζώων· δεύτερον δὲ πῶς τῆ τῶν Ἀρμενίων ἐχρητο γλώττη. Πολὺ γὰρ κἀν τούτῳ τὸ πρόσπαντες, εἰ δαιμόνων οἱ μὲν Ἑλληνίσιν, οἱ δὲ Καλδαϊκαῖς, ἄλλοι δὲ Περσῶν τε καὶ Σύρων ἀποχρῶνται ταῖς γλώτταις· ἐτι δὲ πῶς πρὸς τὰς ἀπειλάς τοῦ γόητος ὀπιστέλλετο (7) καὶ τὸ ξίφος δαδῆι ἀνατείνόμενον. Τί γὰρ ἔν καὶ πάθοι διὰ ξίφους δαίμων, ἀτεκτός τε καὶ ἀφθαρτός ὢν: Ταῦτά με πάνυ διαταράττει καὶ θορυβεῖ, καὶ μοι δεῖ τινοῦς ἐπὶ τούτοις παραμυθίας, ἣν ἠγοῦμαι σε μᾶλλον ἱκανὸν παρέξειν, ἅτε καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ξυνηρηκότα δόξας, καὶ πολλὰν ἱστορίαν συνειληφότα.

Certo ex Aristophanis Βατραχίοις (v. 294) hausit illas ineptias; nisi mavis a Judæis accepisse. Nam illi non solum τὰ θήλεια δαιμονίων, sed matres etiam quatuor somniant ἡλήτωι τῆρῶν ἡρῶν τῆρῶν τῆρῶν. *Lilith. et Nahama, Ogereth et Machalath.* Prorsus in theurgicis vetustiorum utriusque sexus omnia numina reperies: ἀρσινόθηλος σελήνη. Orph. Ἄρρῆνα καὶ θῆλυν διφυτῆ λύσσασιον Ἰαχχον. Vide quæ Macrob. (*Sat.* III, 8) ad illa: pollentemque *deum Venere* In agendo scilicet mares, in patiendo feminas.

(7) Lucanus (VI 492) omnes superat:

*Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi
Spernendique timor? cujus commercia pacti
Obstrictos habuere deos? parere necesse est,
An iuvat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis voluere minis? hoc juris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa deum, qui mundum cogere, quidquid
Cogitur ipse, potest?*

Deus ille Dæmogorgon est, cujus dicto nomine ad omnia cogebantur reliqui. Luctat. ad illa Papinii lib. IV, *Theb. Et triplicis mundi summum quem scire nefastum est* προσετώσα δαιμόνων δύναμις, τὸ *quem scire nefastum est.* Orpheus ἄρρῆτον ὄνομα dixisset (*Lyth.* 719):

Τόφρα δὲ κικλήσκων μακάρων ἄρρῆτον ἕκαστον
Οὐνόμα· τέρπονται γὰρ ἐπὶν κέ τις ἐν τελευτῆσι
Μυστικὸν ἀεῖδῃσιν ἐπώνυμον οὐρανιῶνων.

Ecce τὸ ἄρρῆτον ὄνομα. Sed cujuscunq; numinis longe aliud in sacris nomen quam apud vulgus fuit. De minis magorum nemo non dixit.

CAPUT XVIII.

Quinam fiat ut dæmon modo virili, modo feminea forma appareat, ejusdemque ut aeris et nubium colores sint varii.

ΘΡΑΞ. Βουλοίμην ἄν, ὦ Τιμόθεε, λόγους ἀποδοῦ-
ναι περὶ ὧν πυνθάνη· πλὴν διδία μὴ δόξαιμεν πε-
ριττοί· καὶ ἄμφω· σὺ μὲν, ἃ μηδεὶς ἐξήτασε συζη-
τῶν· ἐγὼ δὲ, ταῦτα λέγειν ἀποπειρώμενος ἃ ἐχρῆν
ἐν ἀποβήτῃ περιτορῶν, ἄλλως τε εἰδῶς καὶ τὰ τοιαῦτα
τοῖς πολλοῖς εὐδιάβολα. Πλὴν, ἐπεὶ, κατὰ τὸν Ἀν-
τίγονον, προσήκει φίλοις ἐπιέναι μὴδὲ τὰ ῥῆστα
μόνον, ἀλλ' ἔσθ' ὅπη καὶ τι τῶν δυσχερῶν, πειράσο-
μαι καὶ αὐτὸς τὸν δεσμόν σοι λύσαι, διαμασώμενος
τῶν παρὰ Μάρκου λόγων τὰς ἀφορμάς. Ἐφ' ἣν γὰρ
ἐκείνος μὴδὲν δαιμόνιον γένος ἄρσεν ἢ θῆλυ κατὰ
φύσιν εἶναι· συνθέντων γὰρ τὰ τοιαῦτα πάθη· ἀπλὰ
δὲ τὰ δαιμόνια σώματα· εὐάγωγα δὲ γε ὄντα καὶ
εὐκαμπῆ, πρὸς πάντα σχηματισμόν εἰσιν εὐφυᾶ.
Καιάπερ γὰρ καὶ τὰς νεφέλας ὄρῃν ἔστιν, ὅτε μὲν
ἀνθρώπων, ὅτε δὲ ἄρκτων, ὅτε δὲ δρακόντων, ἢ τινῶν
ἑτέρων ἀποτελούσας σχηματισμούς (8)· οὕτω δὲ καὶ
τὰ δαιμόνια σώματα. Πλὴν ταῖς μὲν παρὰ τῶν ἔξω-
θεν πνευμάτων κινουμέναις οἱ πολυειδεῖς ἀποτε-
λοῦνται σχηματισμοί· δαίμοσι δὲ, παρὰ τῆς ἐν
αὐτοῖς προαιρέσεως πρὸς οἶον ἂν αὐτοῖ βούλοιντο
τῶν σωμάτων μεταγομένων, καὶ νῦν μὲν εἰς ὄγκον
ἤττω συστελλομένων, νῦν δὲ αὖ εἰς μείζον μῆκος
ἐκτεινομένων, ὡς ἐπὶ τῶν τῆς γῆς ἐντέρων ὄρωμευ
γινόμενον (9), διὰ τὸ τῆς οὐσίας μαλακὸν καὶ εὐάγω-
γον. Οὐ μόνον δὲ κατὰ μέγεθος ὑπαλλάττεται, ἀλλὰ
καὶ κατὰ σχῆμα καὶ χρῶμα πολυειδῶς (πρὸς ἄμφω
γὰρ ἔστι τὸ σῶμα τὸ δαιμόνιον εὐφύς)· ὡς μὲν
εὐεῖκτον, εἰς εἶδη σχημάτων μετατυπούμενον· ὡς δ'
ἀερῶδες, χρωμάτων ὄν δεκτικὸν παντοίων, ὥσπερ
ἀήρ. Ἄλλ' ἀήρ μὲν ἔξωθεν ποθεν χρώννυται· τουτὶ
δὲ τὸ σῶμα παρὰ τῆς ἐν αὐτῷ φανταστικῆς ἐνερ-
γείας, προϊσχύσης εἰς αὐτὸ τὰ χρωμάτων εἶδη.
Καθάπερ γὰρ ἡμῶν φοβηθέντων ὤχρος εἰς παρειάς,
καὶ αἰδεσθέντων αὖθις ἐρύθημα, τῆς ψυχῆς, ὅτε
τοίως ἢ τοίως διάκειται, προϊσχύσης εἰς τὸ σῶμα τὰ
τοιαῦτα πάθη· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς
δαίμονας δεῖ νομίζειν. Ἐνδοθεν γὰρ καὶ πρὸς τὰ
σφέτερα σώματα διαπέμπουσι τὰ χρωμάτων εἶδη.
Διὸ καὶ ἕκαστός γε αὐτῶν τὸ τε σῶμα πρὸς ὃ ἂν
αἰροῖτο σχῆμα μετατυπώσας καὶ χρωματός τινας
εἶδος πρὸς τὸ τοῦ σώματος ἐξανίσχων πέρασ, ποτὲ
μὲν ὡς ἀήρ ἐμφανίζεται, ποτὲ δὲ πρὸς γυναίου
μεταβάλλει μορφήν, ὡς λέων τε θυμοῦται καὶ ὡς
πάρδαλις ἄλλεται, καὶ σὺς ὥσπερ (10) ἄγριος ἐφορμᾷ·

THRAX. Vellem, equidem, Timothee, eorum
quæ postulas rationes reddere. Cæterum vereor,
ne operam et oleum ambo perdere videamur; tu
quidem ea quærens quæ nullus adhuc perscrutatus
est, ego ea edisserere conatus quæ reticenda pot-
ius et floccifacienda fuerant. Ad hæc non ignarus
hæc multorum calumniæ vel in primis exposita.
Verum enimvero quia mos, ut cum Antigono lo-
quar, gerendus amicis est, neque solum in iis
quæ facilia sunt, sed nonnunquam etiam in eorum
nonnullis quæ difficultatis aliquid habere videntur,
conabor et ipse hoc te vinculo expedire, ea rumi-
nans quæ Marco dicendi occasionem præbuerunt.
Dicebat enim ille, nullum dæmoniorum genus
masculum aut femineum ex sui natura esse. Si-
quidem huiusmodi affectus compositorum sunt
corporum; atqui dæmonia simplicia sunt corpora,
quæ cum ductilia sint et facile huc atque illuc in-
flectantur, eo fit, ut omni figuræ suscipiendæ apta
et accommodata sint. Quemadmodum enim nebulas
videre est, nunc hominum, nunc ursorum, nunc
etiam draconum, vel quorumlibet aliorum figu-
ram referentes, ita dæmoniacæ corpora. Jam vero
nebulæ, ab exterioribus flaminibus, seu ventis,
impulsæ, varias figuras expriment: at in dæmo-
nibus, qui pro animi sui arbitrio in quæcunque
voluerint, corpora transeunt, et nunc quidem in
tumoris diminutionem contrahuntur, nunc vero
contra in longitudinis augmentum extenduntur
(ut in terræ visceribus, hoc est lumbricis, fieri
videmus, quorum natura sit mollis atque tracta-
bilis), non magnitudo duntaxat immutatur, sed
etiam figura et color, idque variis modis. Siqui-
dem ad utraque hæc excipiendæ dæmoniacum cor-
pus natura comparatum est. Quia enim facile ce-
dit, idcirco in varias transformatur species; quia
vero æreum est, eo fit ut colorum omne genus
capax evadat, aeris in morem. At aer extrinsecus
undecunque coloratur, dæmonis autem corpus ab
insita sibi phantastica illa vi et energia, quæ co-
lorum species in ipso representat. Quemadmodum
enim qui ex nobis metu expalluerunt, postmodum
rubore suffunduntur, anima nimirum, hoc vel illo
affecta modo, huiusmodi affectus in corpus extru-
dente, idem omnino dæmonibus etiam accidere

GAULMINI NOTÆ.

(8) Ex istis figuris postmodum divinatio orta, quæ Pselli temporibus in usu fuit. Damascius in Vita Isidori apud Photium (*Bibl. c. 242*): "Ὅτι διὰ τῶν νεφῶν μαντικὴν, εὐδαμῶς τοῖς παλαιοῖς οὐδ' ἀκοῇ ἔγνωσμένην (hoc prorsus non concedimus) Ἀνθουσάν τινα γυναῖκα ἐξευρεῖν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Λέοντος τοῦ Ῥωμαίου βασιλέως. Huiusmodi nubes περιστέρα in Balsam. Unde περιστερῶνται οἱ ἀστρολόγοι in man. glossario, quod illa, ex qua

præcipue conjectabant, nubes columbæ forma esset. Sed hæc istius loci non sunt.

(9) Lumbricos intellige. Erasm. in Adagio, *Terra intestina*. Id invenies in Diogeniano et Suida, γῆς ἔντερα ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων.

(10) Athanas. in Vita Antonii § 9 de ejus cellula: Καὶ ἦν ὁ τόπος εὐθὺς πεπληρωμένος φαντασίας λεόντων, ἄρκτων, ταύρων, λεοπάρδων, καὶ ὄφειων καὶ ἀσπίδων, καὶ σκορπίων, καὶ λύκων· καὶ ἕκαστον μὲν τού-

judicandum est. Intrinsicus enim sua in corpora A κὰν αὐτῷ ποτε δόξη, καὶ πρὸς ἀσκού μεταπίπτει varias colorum species emittunt; ex quo fit, ut σχῆμα· καὶ ὡς κυνάριον ἐσθ' ὅπη προσηγουζόμενον eorum quisque, transformato in quamcunque vo- ἔδοξε. Καὶ πάσας ταύτας τὰς μορφὰς ἀμείβων, οὐ- luerit figuram corpore, colorisque cujuspiam spe- δειμίαν τούτων ἔμμονον ἔχει. Οὐ γὰρ ἐστὶ στεφῆν τὸ cificie in corporis superficiem inducta, nunc quidem σῶμα τοῦτι τὸ δαιμόνιον, ὥστε στέγειν ἐν ἐστωῶ τὰ ληφθέντα εἶδη· ἀλλ', ὁ συμβαίνειν φιλεῖ ἐπ' ἀέ- viri specie appareat, nunc in mulieris formam ρος φέρε καὶ ὕδατος, κὰν χρώμα ἐγγέτης, κὰν σχῆμα transmutetur; quin ut leo animetur, ut pardalis ἐγγράφης (11), εὐθέως διαχεῖται καὶ διαλύεται· τοῦτο insiliat, ut aper irruat, et si quando ei placuerit, δὴ τὸ πάθος καὶ ἐπὶ δαιμόνων ὄρῶν ἐστὶ. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων διολισθαίνει καὶ χρώμα καὶ σχῆμα καὶ εἶδος ὅτιοῦν τῶν ὄντων.

sed quod ab aere, verbi gratia, et ab aqua contin- gero solet, sive colorem iis infundas, sive figuram delinees, statim effluit atque diffunditur, eodem prorsus modo dæmones etiam se habere constat : siquidem et in iis color, figura et quævis eorum quæ sunt forma evanescit.

CAPUT XIX.

Quare dæmonium quo vexantur puerperæ forma potissimum muliebri appareat.

Hæc sunt, Timothee, quæ Marcus, probabiliter B quidem, ut conjicio, edisseruit. Jam te nullius post hæc conturbet oratio, tanquam maris illud feminæque discrimen dæmonibus insit. Hæc enim in illis duntaxat apparent, eorum autem nullum in iisdem perdurare habitumve contraxisse videtur. Proinde illud quoque dæmonium, a quo puerpera male vexata est, qualibet in forma feminæ apparuerit, ne tamen tale esse, atque ita se habere; sed solam mulierculæ figuram oculis exhibere puta.

TIMOTH. Qui vero sit, o Thrax, ut hoc aliam et aliam figuram subinde non assumat, quemadmodum alii dæmones, sed semper idem videatur. Siquidem me a plerisque audire memini femini-forme dæmonium puerperis omnibus apparere.

THRAX. Et hujus, o Timothee, causam non in-credibilem Marcus afferbat. Aiebat enim non omnes dæmonas ejusdem potestatis et voluntatis esse participes, sed non parum discriminis inter eos hac etiam in re esse. Sunt enim qui ratione careant, ut inter animantia composita mortique obnoxia. Quia ut in his homo, cum sit facultate intellectus et rationis particeps præditus, ideo generaliore imaginandi vim habet, quæ ad omnia fere sensibilia extenditur, tam ea quæ in cælo, quam quæ circa terram et in terra sunt; equis autem et bobus, et cæteris id genus, specialior quædam inest imaginandi vis : quippe quæ ad eorum nonnulla extendatur, quæ imaginatione comprehenduntur, et compascua sibi animantia, præsepe possessoresque suos cognoscat; culices D

τῶν ἐκινεῖτο κατὰ τὸ ἴδιον σχῆμα· ὁ λέων ἔβρυγε θέλων ἐπελθεῖν, ὁ ταῦρος ἐδόκει κερατίζειν, ὁ ὄφις ἔρπων οὐκ ἔφθανε, καὶ ὁ λύκος ὀρμῶν ἐπέχετο. Magi nuperi tamen ex formis ordines agnosceunt : sed veteribus cujusque formæ magi fuere, qui ab illa forma in similes potestatem accipiebant. Ita μάγοι λεόντων, μάγοι ὄφρων Babylonis : Jamblich. in Photio (cod. 94); serpentum etiam hodie in Aloys. Cadamosto, imo et piscium in Polo Veneto Lon-

Ταῦτα, Τιμόθεε, Μάρκος, ὡς ἐμὲ εἰκάσαι, πιθα-νῶς διεῖλε. Καὶ σε τὸ ἀπὸ τοῦδε μηδεὶς παραττέτω λόγος, ὡς δαίμοσιν ἐνούσης τῆς κατὰ τὸ ἄφρον καὶ θῆλυ διαφορᾶς· ταῦτα γὰρ ἐν τούτοις μέχρι τοῦ φαίνεσθαι· μόνιμον δὲ καὶ καθ' ἕξιν τούτων οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ἐστὶ. Διὸ καὶ τὸ τῆ λεγοῖ παρενοχλήσαν δαιμόνιον, εἰ γυναιξίν ἐμφορὲς ὠρᾶτο, μὴ τοιοῦτον εἶναι καὶ καθ' ἕξιν οἴου, μόνον δὲ σχῆμα γυναικίου προβάλλεσθαι.

TIMOTH. Πῶς δὲ, ὦ θρᾶξ, οὐκ ἄλλοτε πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο σχῆμα μεταχωρεῖ, καθάπερ οἱ ἄλλοι δαίμονες, ἀλλὰ τοιοῦτον ἐς αἰεὶ ὄραται; Καὶ γὰρ πολλῶν κατακούσας ἔχω, θηλύμορφον πάσαις ταῖς λεγοῖσιν ὄρασθαι.

ΘΡᾶΞ. Καὶ τούτου, Τιμόθεε, τὴν αἰτίαν ὁ Μάρκος οὐκ ἀπίθανον ἀποδέδωκεν. Ἐφη γὰρ μὴ πάντας δαίμονας δυνάμει καὶ βουλήσει τῆς αὐτῆς μετέχειν, ἀλλ' εἶναι πολλὴν αὐτῶν κὰν τούτῳ παραλλη-γῆν· ἄλογον γὰρ ἔχειν ὡς ἐπὶ τῶν θνητῶν καὶ συν-θῆτων ζώων. Ὡς γὰρ ἐν τούτοις, ἄνθρωπος μὲν, μετέχων δυνάμει νοερᾶς τε καὶ ἐμφορῆς, εἶτε τε καὶ τὴν φανταστικὴν ὀλιγωτέραν ἔχει (12), πρὸς πάν-τα σχεδὸν ἐξηπλωμένην τὰ αἰσθητὰ, τὰ τε κατ' οὐ-ρανὸν καὶ ὅσα περὶ γῆν τε καὶ ἐπὶ γῆς· ἵππος δὲ καὶ βούς καὶ τὰ τούτοις ὁμόστοιχα, μερικωτέραν καὶ πρὸς ἕνια τῶν φανταστῶν ἐνεργούσαν, τὰ σύννομα καὶ τὴν φάντην καὶ τοὺς κτησαμένους γινώσκουσιν· ἐμπίδες δὲ καὶ μυῖαι καὶ σκώληκες ἀπεστεινωμένην ἔχουσι ταύτην καὶ ἀδιάθροτον, μήτε ἀπὴν εἰδότες ἐκάστου τούτων ἧς ἐξελέγηθεν, μήτε τόπον οἱ πο-

GAULMINI NOTÆ.

gum esfet omnia prosequi.

(11) Prorsus tangit adagium eis ὕδωρ γράφειν, quod Arabes habent, *aquam pingere* : Centur. 2, Adag. 93.

(12) Opponit ἀλιγωτέραν φανταστικὴν ἀνθρωπων τῆ μερικωτέρα τῶν ἵππων et aliorum animantium; inepte prorsus, si ita scripsit. Lege ὀλιγωτέραν. *Generaliore* interpretatur interpres, bene.

ρεύεται καὶ οὐ δεῖ προσέγειν, μίαν δὲ μόνον ἔχον- A
τος φαντασίαν τῆς τροφῆς· οὕτω δὲ καὶ περὶ τὰ
τῶν δαιμόνων πολυχεύμονα φύλα. Καὶ γὰρ κἀν τού-
τοις οἱ μὲν ἐμπύριοι καὶ ἀέριοι, πολυσχεδῆ κεκτη-
μένοι τὴν φαντασίαν, πρὸς ὃ ποτε εἶδος φανταστικὸν
αἰροῦνται, πρὸς τοῦτο ἑαυτοὺς μορφοῦσιν· ὑπεραν-
τίως δὲ τούτοις τὸ μισοφαῖς ἔχει γένος· πάνυ γὰρ
περὶ τὸ φανταστικὸν ἀπειστένωται. Διὸ καὶ μορφὰς
οὐκ ἀμείβει πλείους, ἅτε μὴ ἔλον εἶδη φαντασμά-
των πλείω, μηδὲ τὸ σῶμα κεκτημένον εὐπετέες καὶ
παλλίμβολον. Ἰδραῖοι δὲ καὶ χθόνιοι, τῶν εἰρημένων
μέσοι τυγχάνοντες, δύνανται μὲν μορφὰς ἐξαλλάτ-
τειν πλείους, πλὴν αἷς ποτε χαιρούσι, ταύταις ὡς
ἐπίπαν ἐμμένουσιν. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐν ὑγροῖς βιοῦσι
καὶ τὴν μαλακωτέραν στέργουσιν ἀγωγὴν, ὄρνισι
τε καὶ γυναιξίν ἐμφορεῖς ἑαυτοῦ ποιοῦσι (14)· διὸ
καὶ Ναιάδας τούτους καὶ Νηρηίδας τε καὶ Δρυάδας B
θηλυκῶς καλοῦσιν Ἑλλήνων παῖδες. Ὅσοι δὲ τόποις
ἐνδιατρίβουσιν ἀύχμηροῖς, ὑπέξηρά τε τὰ σώματα
ἔχουσιν, οἷους τοὺς ὄνοσκελεῖς φασιν εἶναι (15), εἰς
ἄνδρας οὗτοι σχηματίζουσιν ἑαυτοῦς· ἔστι δ' ὅτε καὶ
κυσὶ καὶ λέουσι καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοιοῦνται ζώοις, ἐν
ἔσοις ἤθος ἀρβένωπόν ἐστιν. Οὐδὲν οὖν ἄπορον εἰ
καὶ τὸ ταῖς λεχοῖς ἐνσκηπτον δαιμόνιον θηλύμορφον
ὄραται, μάχλον ὃν καὶ ὑγρότησιν ἀκαθάρτοις χαῖ-
ρον (16)· τῷ γὰρ κεχαρισμένῳ βίῳ κατέλληλον μορ-
φὴν ὑποδύεται.

bus quæ masculis moribus prædita sunt. Itaque nihil est quod mireris, dæmonium quo vexantur puer-
peræ, forma muliebri apparere, cum sit lascivum, et immundis humiditatibus gaudeat, quia formam
induit quæ grato sibi quæ arridenti vitæ instituto respondeat.

CAPUT XX.

De vario dæmonum sermone, pro regionum, in quibus versantur, varietate.

Τὸ δὲ κατ' Ἀρμενίους φθέγγεσθαι Μάρκος μὲν C
οὐκ ἐσάφησεν (οὐ γὰρ ἐζήτηται παρ' ἡμῶν)· οἶμαι
δ' εἶναι τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι γλωτταν μὲν
ἰδίῳ δαιμόνων ἐφευρεῖν οὐκ ἔσται, κἀν Ἑβραϊκῆν τις
εἴπῃ, κἀν Ἑλληνίδα, κἀν Σύραν, κἀν τιν' ἄλλην βάρ-
βαρον. Τί γὰρ ἔδει φωνῆς τοῖς ἄνευ φωνῆς ὁμιλοῦ-
σιν, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον (17); Ἐπεὶ δὲ, καθάπερ

Quid autem sibi velit, quod Armeniacum sermo-
nem usurpaverit, quanquam id Marcus non expli-
cuit (nec enim ab eo sciscitatus sum), perspicuum
tamen hac ratione fiet, sermonem dæmonibus pe-
culiarem inveniri nullum posse, sive Hebraicum
eum quis, sive Græcum, sive Syriacum, sive alium
quemvis barbarum esse dixerit. Quid enim voce

GAULMINI NOTÆ.

(13) Ἀπειστένωται. Post illud vocabulum addit
ista interpret *subterranei vero et lucifugi e diverso*
se habent Quæ in codicibus nostris desunt; tamen
indubie Pselli sunt, et ideo reponenda. Forte scri-
pserat: Τὸ δὲ ὑποχθόνιον καὶ μισοφαῖς δαιμόνων φύ-
λον ἐναντίως ἔχει.

(14) Vera causa, quod, inter mactandum aves,
angelorum nomina pronuntiabant, nec ferro un-
quam occidebant, ne latentem, si quis latebat in
illis, dæmonem violarent. Botri Persarum regis
liber fictus: Σφάζεσθαι γῦπα μετ' ὄξεος καλάμου·
ὃ δὲ σφάζων αὐτὸν ἔσται μόνος καὶ παρὰ μηδενὸς
θεωροῦμενος· καὶ ἴνα λέγῃ τῶν τριῶν ἀγγέλων τὰ
δνόματα. etc. Magi ultimi πανι ἀγγέλου ἀρνίθων
ὄρνιθομόρφους ἀρνοσούν, quibus τὴν σύνεσιν τῆς
τῶν ὄρνιθων φθέγγεως tribuunt. Quod veteres ali-
ter tentabant; vel κυριώτατα μόρια τῶν ζώων κατα-
πιόντες, ut animam exciperent (Porphyr. Περὶ
ἀποχ. iii, 4; Philostr. i, 20, in *Vita Apoll. Tyam.*;
vel certo ex serpentibus cibo (Orph. Περὶ λθ. de

achate: vel εἰ δράκων τὰ ὄτα ἐνίψεν (Schol. Apoll.
lib. α' Ἀργ. de Melampode ex Hesiodo ἐν μεγάλαις
ἡοραῖς).— Non venit in mentem Xylandro esse poe-
matis nomen, cum verteret in Anton. Liber. Μετα-
μορφ. [c. 23] *in orientalibus*. — Plura dicemus alio
loco.

(15) De dæmonibus ὄνοσκελάσι vide supra net. 6,
col. 856. Edit.

(16) Τοῖς γυναικεῖσι μολυσμοῖς, ita ut non mi-
nus purgatione indigeret, qui ad puerperam, quam
qui ad mortuum intrasset: Theophr. Περὶ δει-
σιδ. Opinioni illius vetustatem asserere facile est
vel ex Theocriti Schol. (xi, 42); Τηνικῶτα μὲν
τὸ πρῶτον εἰς γυναικὸς τετοκυίας οἶκον καταφυγεῖν
(*Hecaten*), ἐκείθεν πρὸς ἄνδρα νεκρὸν φέροντας·
ὄθεν τὴν μὲν Ἥραν ἀποστήναι, τὸν δὲ Δία τοὺς Κα-
βείρους κελῦσαι ἀναλαβόντας καθάραι· ἐκείνους δὲ ἐπὶ
τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην ἀπαγαγόντας ἀγνίσας· quia ad
puerperam et mortuum intraverat.

(17) Supra c. 12.

sit opus iis qui citra vocem colloquuntur, ut antea quoque dixi? Quia vero inter angelos Dei alii alii praefecti sunt, ita daemones aliis alii assident, singuli singularum gentium linguis loquuntur; qua etiam de causa eorum alii apud Graecos oracula versibus reddebant heroicis; alii autem apud Chaldaeos sermone Chaldaico evocabantur, quemadmodum et apud Aegyptios sermone Aegyptiaco eliciebantur: eodem quoque modo, quae sunt apud Armenios daemonia, quamvis alios se forte contulerint, eorum tamen sermone, tanquam vernaculo, et ipsa utuntur.

CAPUT XXI.

Ferrum daemonia cur extimescant, imprimisque τὰ πρόσυλα, hoc est, materiae affecta, tanquam omnium maxime meticulousa.

TIMOTH. Sit ita sane, o Thrax; jam cuinam passioni obnoxia, quæso, daemonia sunt, ut comminationes et gladios pertimescant? Quid enim ab iis se passura putant, ut metu contrahantur, et loco cedant?

THRAX. Non tibi soli, Timothee, his de rebus addubitare contigit, sed ego etiam antea coram Marco addubitavi, qui dubitationi meae remedium afferens, omnia quidem daemoniorum genera mire audacia et timida esse dicebat: in primis autem ea, quæ πρόσυλα, seu materiae affecta sunt: siquidem aëria, quibus plurima solertia inest, si quis increperit, inceperantem discernere non norunt, nec alius ab eorum vexatione liberari potest, præterquam is qui sanctitate vitæ Deum colat, tremendumque Dei Verbi nomen divina potentia fretus accinat. Hæc autem, nimirum materiae affecta daemonia, verita ne in abyssos meatusque subterraneos relegentur, sibi que ab angelis eo relegantibus timentia, cum quis illa eo relegatum iri comminatur, angelorumque nomina exprimit, qui-

Α ἐν ἀγγέλοις Θεοῦ ἐτέροις ἕτεροι προεστήκασιν (18), οὕτω καὶ δαίμονες ἐν ἔθνεσιν ἄλλοι ἄλλοι συμπαραδρεύουσιν, ἕκαστοι τὰς ἐκάστων ἐξασκοῦσι γλώττας· ἐφ' ᾧ καὶ τούτοις οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσιν ἐχρησµήδουν ἡρωϊκῶς (19), οἱ δὲ παρὰ Καλδαίοις τὰς κλήσεις εἶχον τῇ Καλδαίων γλώττῃ· ὡσπερ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις τὰς προσεγγίσεις (20) Αἰγυπτιαῖς ἐποιούνητο φωναῖς. Καὶ δὴ καὶ τὰ παρ' Ἀρµενίοις δαιµόνια, κἀν ἀλλαγῶσι ἀπιόντα τύχη, τῇ τούτων γλώττῃ ὡσπερ ἰθαγενεῖ καὶ αὐτὰ προσχρῶνται (21).

TIMOΘΕ. Εἶεν, ὦ Θραξ. Ἄλλὰ τὰς ἀπειλάς καὶ τὸ ξίφος τί παθόντα δίδεις (22); Τί γὰρ οὐδύµενα πείσονται παρ' αὐτῶν, ὑποστέλλεται καὶ ἀφίσταται;

ΘΡΑΞ. Οὐ σοὶ μόνω, ὦ Τιμόθεε, περὶ τούτων νῦν ἀπορεῖν ἐπέπληθον· ἀλλὰ πρότερον κἀμοὶ πρὸς Μάρκον ἠπόρηται. Καὶ ὅς μοι τὸ ἀπορον ἐξιώµενος, πάντα μὲν ἔφη τὰ δαιµόνια φύλα θράσους καὶ δειλίας ἐμπλεῆ εἶναι, πλέον δὲ δὴ τῶν ἄλλων τὰ πρόσυλα. Τὰ μὲν γὰρ ἀέρια περινοῖαν κεκτηµένα πλείστην, ἂν ἐπιτιμᾷ τις, τὸν γοῦν ἐπιτιμῶντα διακρίνειν οἶδε, καὶ τῶν ἐνοχλουµένων οὐκ ἀπαλλάττεται ἄλλως, εἰ μὴ οὗτος ὁσὶός τε εἴη τὰ πρὸς Θεὸν καὶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ φρικτὸν ἐπέδοι (23) σὺν δυνάμει θείᾳ. Ταῦτα δὲ, δηλαδὴ τὰ πρόσυλα, δεδιότα τὴν εἰς τὰς ἀδύσσοις καὶ τὴν εἰς τοὺς ὑποχθονίους τόπους ἀποπομπὴν, εἶτε τε τοὺς ἀγγέλους τοὺς εἰς αὐτοὺς ἀποπέµποντας, ὁπότε τις ἀπειλοῖη τούτοις τὴν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους ἀπαγωγὴν καὶ τὰς τῶν εἰς τοῦτο τεταγµένων ἀγγέλων (24) ἐπιλέ-

GAULMINI NOTÆ.

(18) Menander: Ἄπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραίσταται: sed et cuique urbi, provinciæ, κατὰ ἔθνη καὶ πόλεις. Τὰς τῶν ἀγγέλων προστασίας vocat Clemens Alex. (*Strom.* vi, p. 694) Inde notissimæ numinum in expugnandis urbibus invocationes et illa vetus opinio, Θεοῦς ἀλούσης ἐκφυγεῖν πόλεις λόγος, etc. Inter magos ultimi ævi: angeli regionum cardinum mundi. Et viri docti LXXXII orbis præsides angelos, et similes alias nugas et cabalisticis deliriis post Carnitof et Recanath Judæos docuerunt.

(19) Ἡρωϊκῶς: sed et iambo sæpe: de Socrate Aristoph. Schol. (*Nub.* 145); de Laio Aeschyl. Schol. (*Theb.* 751). Et sexcenta alia.

(20) Intorpres: *Eliciebantur ut appropinquarent et in simulacra sibi dicata ingrederentur* Alibi (*ad Vit. Moys.* p. 203.) explicamus hunc locum.

(21) Inde magicum præceptum: Ὀνόματα βάρβαρα μὴ ἀλλάξῃς. Rationem habent ex pestilenti libro 𐤇𐤍𐤒𐤓, qui certas nominibus potestates rerum initi ab Deo concessas pertinaciter tuetur, quod impium est. — Cf. infra Pselli scholium ad oraculum quod Gaulminus attulit.

(22) Nicephorus ad Synes. Περὶ ἐνυπν. Sed omnes ab Homero (*Od.* λ', 48).

Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὄξυ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ Ἥμην, οὐδ' εἶων νεκῶν ἀμείνημα κάρηνα Αἴματος ἄσσον ἦμεν.

(23) Ex Judæorum nugis credebant nomen Dei ita posse pronuntiari ut sola pronuntiatione miranda faceret. — Nonde nomine Dei Abraham, sed de nomine Christi Psellus intelligendus. Origenes c. *Cels.* iii, p. 133: Αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς, ἀκολούθως τῇ ἐν τῷ λέγειν τεραστικῶς πιστικῇ δυνάμει, συνέστησεν αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) ὡς τιμῆς ἀξίον, οὐ τοῖς εὐφρονεῖν ἐθέλουσι μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ δαίμοσι καὶ ἄλλαις ἀοράτοις δυνάμεσιν, αἵτινες μέχρι τοῦ δεῦρο ἐμφαίνουσιν. . . φοβούμεναι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ὡς κρείττονος. . . εἰ γὰρ μὴ θεόθεν ἦν ἀδότης δοθεῖσα σύστασις, οὐκ ἂν καὶ δαίμονες τῶ ὀνόματι αὐτοῦ ἀπαγγελλομένη μόνον εἰκόντες ἀνεχώρουν ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτῶν πολελουμένων. Boiss.

(24) Exemplum ex Enoch. lib. i. Ἄποκρ. Πορεύου, Ῥαφαήλ, καὶ δῆσον τὸν Ἐξαήλ, χερσὶ καὶ ποσὶ συμπόδισον αὐτὸν καὶ ἐμβαλλε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος· καὶ ἀνοιξον τὴν ἔρημον τὴν οὖσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ Δοδοήλ, καὶ ἐκεῖ πορευθεὶς βάλε αὐτὸν, καὶ ὑπόθεε αὐτῷ λίθους ὄξεῖς καὶ λίθους τραχεῖς, καὶ ἐπικάλυψον αὐτῷ σκότος, καὶ οἰκησάτω ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ πώμασον, καὶ φῶς μὴ

γοι κλήσεις, δέδισ και ταρέτταται λλαν. Ἐπ' ἀνοίας Α γὰρ οὐδὲ τὸν ἀπειλοῦντα δύναται διακρίνειν. Ἄλλὰ κἂν γραῦς τις εἴη, κἂν ἀγέρωχόν τι γερόντιον ταῦ- τας σχεδιάζον τὰς ἀπειλάς, δέος αὐτὰ λαμβάνει και ἀπαλλάτταται πολλακις, ὡς ταῦτα δυναμίων τῶν ἀπειλοῦντων εἰς τέλος ἐξενεγαίη· οὕτως ἐστὶ περιδεῆ τε και ἀδιάκριτα. Διδ και βῆστα χειροῦται τοῖς περιτώμασι, λέγω δὴ σιέλοισ και ὄνου και θριξί (25), παρὰ τοῦ μιανοῦ τῶν γοήτων γένους, και μολύβδω (26) και κηρῶ (27) και λεπτῇ προσδεθέντα μίτω (28) διὰ τῶν ἀθεμίτων ἀφορκισμῶν, πάθη τρα- γικὰ κατεργάζονται.

Quin etiam plumbo, cera, tenuique revincta filo, exsecrandisque illis aphorcismis et abjurationibus tragicas affectiones et turbas excitant.

CAPUT XXII.

De gentibus et cæteris vere serioque dæmonum cultui addictis, deque Marci hujus resipiscentia et ad fidem orthodoxam reditu.

TIMOTH. Τί οὖν τοιούτους ὄντας αὐτοὺς σὺ τε και Β πολλοὶ τῶν ἄλλων ἐπέδεσθε, εἶπον ἐγὼ, δέον τῆς αὐτῶν ἀδρανείας περιφρονεῖν;

ΘΡΑΞ. Οὐκ ἐγὼ, ἦ δ' ὅς, ὁ Μάρκος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος, οἶμαι, ὄτω και μετρίως μέτεστι νοῦ, τοῖς ἐπαράτοις προσανέχει τούτοις· γόητες δὲ μᾶλλον και ἀποφράδες ἄνδρες ταῦτα μειλίσονται (29). Ἡμῶν δὲ ὅσοι τῶν ἀθεμίτων ἔργων ἀντείχοντο, θεραπεύοντες ἡμῶν μάλιστα τὰ ἀέρια και ταῖς εἰς αὐτὰ θυσίαις ἀπηχομέθεα παρεισφρησά (30) τι δαιμόνιον ὑποχθόνιον. Εἰ γὰρ ἔτυχέ τι τοιούτον παραδύεν, πρὸς τὸ δεῖμα ἐμπουεῖν, και λίθοις καταλεῦον (31) ἦν. Ἴδιον γὰρ τῶν ὑποχθονίων τοῦτο, καταλεῦον τοὺς προστυχόντας βολαῖς ἀδρανέσι σφό- δρα. Διὰ τοῦτο και τὴν ἐντευξίν τούτων ἀποτρε- πόμωθ.

TIMOTH. Ἄλλὰ τί γε, ἔφην, τῆς περὶ τὰ ἀέρια λτρείας ἀπώναςθε;

ΘΡΑΞ. Οὐδὲν οὐδὲ τούτων, εἶπεν, ὦ γενναῖε,

GAULMINI NOTÆ.

θεορείτω και ἐν τῇ ἡμέρῃ τῆς κρίσεως ἀπαχθήσεται εἰς τὸν ἐμπουισμόν τοῦ πυρός. Magi vocant δυνά- μεις καταργούσας δύναντι ἐκείνου και ἐκείνου δαι- μονος. Sæpe Testam. Salomonis. Item in Enoch Eod. libro: Και πρὸς τὸν Μιχαὴλ θεὸς εἶπεν· Πο- ρεύου, Μιχαὴλ, και δῆσον Σεμιζάν και τοὺς ἄλλους σὺν αὐτῶ. Vide ut Raphael ligat Exaelem et Michael Semixam.

(25) Disputarunt viri pii ac docti. Sed non solum hominum οουξί και θριξί ad maleficia illis opus fuit. Sæpe in man. Græculus maleficiis δέρμα περι- στεράς, τρίχας χοίρου, ζώου λυσσῶντες ἀφρόν, cæ- tera similia quærit.

(26) Ignorabiliter litteratis laminis plumbeis aut annulis. Sigilla Chæelis, furtillissimus libellus (vide supra not. 92) in annulo plumbeo sigillum ponunt, ut obediunt omnes ὑποχθόνιοι spiritus.

(27) Nihil notius in maleficio hostili, amatorio, imo in omnibus pene. Hoc non ita notum ceram illam κηρὸν θεῖας dictam. Euseb. lib. v *De præpa- rat. evang.* ubi τρίχρωμος et σύμβολον Ἐκότης δι- citur. Vide quæ ad illa Theocriti (xi, 18) notavit eruditorum stapor Heynsius *Lect. Theocr.* c. 5.

Ὅς τούτων τὸν καρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω,

bus id provinciæ demandatum est, dici vix queat, quanto metu quantaque perturbatione concutian- tur. Ita enim animo percelluntur, ut ne commi- nantem quidem, quisnam sit ille discernere valeant. Sed sive anicula quæpiam, sive vetulus vetusque homuncio comminationes hujusmodi expresserit, tunc tantus ea metus invadit, ut plerumque abse- dant, ac si ea qui comminantur iidem et interne- cioni dare possint; usque adeo timida sunt, nec quemquam discernere norunt. Proinde facillime ab impuro illo incantatorum genere excrementitiis cicurantur; salivis, inquam, unguibus et capillis.

Quin etiam plumbo, cera, tenuique revincta filo, exsecrandisque illis aphorcismis et abjurationibus tragicas affectiones et turbas excitant.

TIMOTH. Cur ergo, si talia sint dæmonia, ea tu et plerique alii venerabimini, cum eorum potius imbecillitas despectui habenda esset?

THRAX. Marcus ad hæc: Non ego, inquit, ne- que alius quisquam qui sana sit mente præditus, dæmonum exsecrando cultui nos devovemus, imo vero incantatores et abominandi viri iis adblan- diuntur. Ex nobis autem quotquot ab impiis cære- moniis abstinebamus, aëria potissimum dæmonia colebamus, iis etiam sacra facientes precabamur, ne subterraneum quod dæmonium subreperet. Nam si quod hujusmodi forte subrepsisset, quo nos perterrofaceret, saxis etiam impetebat. Solent enim subterranea dæmonia saxis etiam obvius im- petere, jactibus mire imbellibus, eaque de causa occursum eorum aversamur.

TIMOTH. Quid autem utilitatis ex aeriorum cultu se percipere dicebat?

THRAX. Ne de iis quidem, vir strenne, boni

Ὅς τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μόνδιος αὐτίκα Δα- φνίς.

(28) Lucan. vi, 460:

Torti magica vertigine fili

At illos ἀθεμίτους ἀφορκισμοὺς Græculus man. om- nes habet.

(29) In commentariis Græcorum ἀποφράδες, αἱ ἀπηγορευμένα ἡμέραι. διὰ και ἐπιθετικῶς τοὺς πονηροὺς ἐκάλουν. At τὸ μειλίσονται corruptum pro μειλίσονται nemo non videt. Nec argutamur μειλίσονται quod μειλίχοι θεοὶ sint οἱ τῶν νεοτέρων in Zozimo (ii, c. 6) et Orpheo (*ad Mus.* 30).

(30) Precabantur ne quod subterraneum irrepe- ret Jamblich.; Orph. Περὶ λῖθ de achate (*Lith.* 722: Ἀρᾶσθαι δὲ Μέγαϊραν ἀπόπροθι καθάζοντος Σευέμναι τρίποδος. Si quod irrumperet, Zoroa- tris præceptum fuit: Θῦε λίθον, μνίζουριν ἐπ- αυδῶν. *Lapidem sacrifici, inclamans Mnisurim.* Vide quæ interpres ad illum locum (Psellus in *orac. Chald.* infra).

(31) Hujus generis dæmoniorum exempla plura Delrius in *Disquis. magicis.*

quidquam asserbat. Si quidem vel ipsa sese fastum, imposturam vanamque imaginationem insolentius esse jactant, ultroque profitentur. Ab iis enim in eos a quibus coluntur ignei quidam fulgures descendunt (cujusmodi sunt scintillarum quæ διαττοντες a Græcis, stellæque cadentes vulgo dicuntur) excursu substantes, quos quidem fulgures insani θεοπιδάς, seu Dei apparitiones vocitare audent. Quibus nihil veri, nihil certi, nihil firmi si-bique constantis continetur (quid enim lucis in tenebrosiis dæmonibus?), sed quæ sint eorum ludicra ejusmodi videntur in oculorum productionibus, aut in iis quæ miracula vulgo vocantur, quæ idcirco fiunt, ut videntibus illudatur. Quamvis autem hæc misellus ego longe antea deprehendissem, et ab hac religione desciscere meditarer, tamen in hodiernum usque diem præstigiis eorum irretitus atque detentus sum, atque adeo miserrima ego morte occubissem, nisi tu me veram in viam reduxisses, tanquam fax in pharo, ad discutiendam maris illuc tenebrosi caliginem affulgens. His dictis Marcus in tantas prorupit lacrymas, ut iis genæ utrinque diffuissent. Ego autem eum consolatus, Lugere tibi postea licebit, inquam, nunc vero liberalia festivo ritu celebranda sunt, agendæque Deo gratiæ, cujus beneficio anima tua et mens a perniciosiis dæmonibus liberatæ sunt.

Α χρηστὸν, ὅτι καὶ τὰ τούτων περιαιτολογία καὶ τῷ φος, ἀπάτη τε καὶ φαντασία διάκενος. Ἀφικνούονται μὲν γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τοὺς θρησκείοντας αὐγαὶ πυρώδεις (32), οἷαι δὴ τινες αἱ τῶν διαττόντων ὑποδρομαὶ (33), ἃς θεοπιδάς οἱ μεμηγότες ἀξιοῦσι καλεῖν, οὐδὲν ἔχουσας ἀληθείας, οὐδ' ἐστῆκός οὐδὲ βέβαιον· (τί γὰρ ἐν δαίμοσιν ἐξοφωμένοις οὐσι φωτειδές;) ἀλλὰ παλγνια τούτων οὐσας, οἷα τὰ ἐν ταῖς τῶν ὀμμάτων παραγωγῆς (34), ἢ τὰ περὶ τῶν καλουμένων θαυματοποιῶν ἐπ' ἐξαπάτη τῶν ὀρώντων γινόμενα. Καὶ τῷθ' ὁ δαιδαίος ἐγὼ πρὸ πολλοῦ φωράσας, καὶ τούτου μελετῶν ἀπόσῃσθαι τοῦ θρησκείματος, ὅμως ἕως τοῦδε κατειχόμεν γοητευθεὶς, καὶ μοι σῶος ἔλεθρος (35) ἦν ἂν, εἰ μὴ σὺ μοι τῆς ἀληθοῦς ἐξηγήσω τρίβου, καθάπερ πυρρός ἐπὶ θαλαττίαις σκοτομήνης ἀναφανείς. Ταῦτ' εἰπὼν, ὁ Μάρκος δάκρυσι τὰς παρειὰς καθρόνιζεν (36). Ἐγὼ δὲ αὐτὸν ἀνακτώμενος, Πενθεῖν μὲν ἐξέσται σοι καὶ μετέπειτα, ἔφη· νῦν δὲ ὦρα πανηγυρίζειν σοι τὰ σωτήρια (37), καὶ θεῶν χάριν εἰδέναι παρ' οὗ καὶ ψυχῆ καὶ νοῦς ὀλεθρίων ἀπαλλάττεται.

CAPUT XXIII.

Quomodo dæmones percutiantur, deque dæmoniaci a solido corpore differentia.

TIMOTH. Jam hoc tu mihi discendi percipiendo edissere, numnam dæmonum corpora percuti possint?

THRAX. Ita percutiuntur, quemadmodum Marcus astruebat, ut etiam certo ictu in cutem inflicto indoleant. Qui vero fieri hoc potest, inquam, cum sint spiritus, non autem solida compositaque corpora, quibus sensus suus et peculiaris est? Ad hæc ille, Miror, inquit, hæc ignorari, non os in quovis homine, neque nervum, id esse quod sentit, sed spiritum iis insitum. Proinde quantumvis prematur nervus, aut refrigeretur, aut aliud hujusmodi patiat, dolorem ex spiritus in spiritum immissione oboriri. Nec enim fieri posse, ut compositum corpus per se doleat, sed quia spiritus particeps est: quandoquidem in frustra dissectum vel mortuum sensu prorsus caret, quia spiritu privatum; itidem et dæmonem, cum totus sit spi-

TIMOTH. Τοῦτο δέ μοι μαθεῖν βουλομένη φράσων εἰ τὰ δαιμόνια σώματα οἷά τί ἐστι πληττεσθαι.

ΘΡΑΞ. Πληττεται, ὁ Μάρκος εἶπεν, ὡς καὶ ὀδονᾶσθαι στερεᾶς ἐπενειχθείσης ἐν χρῶ. Ἀλλὰ πῶς, ἔφη, πνεύματα ὄντα, καὶ μὴδὲ στερεὰ μὴδὲ σύνθετα; καὶ τοὶ τῶν συνθέτων ἢ ἀσθησις. Καὶ ὅς, θαυμάζω, εἶπεν, ὅτι σοι τοῦτο ἠγνόηται, τὸ μὴδ' ἐπὶ τινοσῶν μὴν ἢ νεῦρον εἶναι τὸ αἰσθανόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν τούτοις ἐνυπάρχον πνεῦμα. Διὸ καὶ ἠλίθια τὸ νεῦρον, καὶ ψύχεται, καὶ ἄλλο ὄποιον δὴ τὴ πάθη, τοῦ πνεύματος εἰς τὸ πνεῦμα πεμπομένου τὴν ὀδύνην εἶναι· καθ' ἑαυτὸ γὰρ οὐκ ἂν ὀδυνῶτο τὸ σύνθετον, ἀλλὰ τὸ μετέχον τοῦ πνεύματος· ἐπεὶ παραλελυμένον ἢ νεκρωθὲν ἀνεπαίσθητόν ἐστι, τοῦ πνεύματος γυμνωθὲν. Καὶ τὸ δαιμόνιον ἄρα, πνεῦμα δι' ὄλου ὄν κατὰ φύσιν ἀσθητικόν, κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ μέρος ἀμέσως ὀρᾷ τε καὶ ἀκούει καὶ τὰ τῆς ἀφῆς ὑπομένει

GAULMINI NOTÆ.

(32) Αὐγαὶ πυρώδεις. Optime Jamblichus de illis.

(33) Non intelligo illa, αἱ τῶν διὰ τούτων ὑποδρομαί. Indubie corruptus est locus. Lego αἱ τῶν διαττόντων ὑποδρομαί. Οἱ διαττοντες vel διαθέοντες ἀστέρες, ut vocat Nicephor. Blemmyd. c. 12 φυσικ. notissimi sunt. Nemo nisi τυφλὸς τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὀμματα, dubitavit.

(34) Παλγνια καὶ κυβεῖαν magicas præstigijs dici vir solide doctus pridem est cum annotavit. Ceterum αἱ τῶν ὀμμάτων παραγωγῆς oculorum fascinationes sunt. Nam productiones, ut κατὰ πόδα rediderat interpret, nemo probet, nisi de optica ad hunc locum disputando. — Morellianum produ-

ctiones nullæ de optica disputationes nitide probant. Sunt ὀμμάτων παραγωγῆς allucinationes variae, quæ læso nervo ipso optico, quod rarisimum, vel vitiatum humore crystallini, quod frequentissimum nec periculosum est, nebulas tenues, spissiores quoque, ac filamentorum nexus, et globulorum tractus, muscarum volitantium imagunculas, cernentibus objiciunt. BOISSONADE.

(35) Σῶος ὄλ. Loquendi elegans formula, de qua dicemus alio loco.

(36) Ἐλαίω καταιονᾶν, μέλιτι, ὕδατι, etc.

(37) Eustath. man. lib. xi, καθ' ὄσμ. καὶ ὄσμιν. Eumath. xi, init.: Παιανίζειν ἐπινίκια καὶ ἐλευθερία πανηγυρίζειν καὶ σωτήρια κροτεῖν.

πάθη, καὶ δικιρούμενον ὀδονᾶται, κατὰ τῶν σωμα-
των τὰ στερεὰ· ταύτη τούτων διενεγκόν, ὅτι τὰ μὲν
ἀλλὰ τῶν διαιρεθέντων μόλις ἢ οὐδαμῶς οὐλοῦται,
τὸ δὲ διαιρούμενον εὐθὺς συμφύεται αὐ, καθάπερ
ἄερος ἢ καὶ ὕδατος μόρια, μεταξύ τινος ἐμπέπτον-
τος στερεοῦ. Ἄλλ' εἰ καὶ θᾶπτον ἢ λόγος (38) τοῦτι
τὸ πνεῦμα συμφύεται, πλὴν ἀνιᾶται κατ' αὐτό τὸ
γίνεσθαι τὴν διαίρεσιν. Διὸ καὶ τὰς ἀκμάς τῶν
σιδηρίων δέδοικε καὶ πεφόδηται. Καὶ τοῦτ' εἰδότες
οἱ τοὺς ἀποτροπισμοὺς τεχναζόμενοι, βελόνας ἢ
μαχαίρας (39), ἢ ἂν μὴ προσπελάζειν ἐθέλωσι, κατ'
ἀρθᾶς ἰστώσι, καὶ ἄλλ' ἄττα ἐπιτηδεύουσιν, ἢ ταῖς
ἀντιπαθείαις ἐκτροπιάζοντες, ἢ ταῖς συμπαθείαις
μειλίσσοντες (40).

Ταῦτα περὶ τούτων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πιθανῶς ἐξ-
ηγεῖτο ὁ Μάρκος.

A ritus, ex sui natura sensus omnibus in membris
suis particeps, immediate videt et audit, affectio-
nibus ex tactu conflatis obnoxius, dissectus indo-
let, solidorum corporum instar; hæc ab illis ratione
differens, quod cum cætera quæ dissecantur, vix,
vel nullo potius modo consolidentur, dæmonium
contra dissectum statim coit et redintegratur :
quemadmodum particulæ aeris, vel aquæ, solidi
cujuspiam corporis interjectu divisæ et discriminatæ
coalescunt. Tametsi autem spiritus hic vel dicto
citius in pristinam formam redeat, eo tamen mo-
mento dolet quo dissectio fit. Proinde gladiatorum
mucrones timet et expavecit. Cujus quidem rei non
ignari dæmonum adjuratores, qui nihil intactum re-
linquunt, ut eos amoliantur et aspellant, quocunque
eos accedera velle præsentiant, ibi acus aut gla-
dios cuspidibus erectis insigunt, aut alia quæpiam
hujusmodi excogitant et comminiscuntur, dum vel
contrariis affectionibus et qualitatibus eos effugant,
vel mutuis rerum cognationibus et consensibus
alliciunt.

Hæc sunt, quæ dæmonibus probabiliter, ut mihi
quidem videtur, Marcus exposuit.

CAPUT XXIV.

Ex variis προγνώσεως, hoc est prænotionis, modis, quinam dæmonibus competat propriusque sit.

TIMOTH. Ἐφη δὲ σοι καὶ τοῦτο, ὦ θράξ, εἰ πρό- B
γνωνσιν τὸ δαιμόνιον ἔχει γένος ;

ΘΡΑΞ. Πρόγνωνσιν μὲν εἶπεν ἔχειν, πλὴν οὔτε τὴν
αἰτιώδη καὶ νοεράν, οὔτε τὴν ἐπιστημονικὴν, τὴν
συμβολικὴν δὲ μόνον (41)· διὸ καὶ διαπίπτειν ὡς τὰ
πολλά· μάλιστα δὲ τὴν πρόγνωνσιν ἰσχνὴν τοὺς προσ-
ύλους ἔχειν, ἀμέλει καὶ ἀληθεύειν ὡς ἥμιστα ἢ ὡς
ἐλάχιστα (42).

TIMOTH. Ἔνεστιν οὖν καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προ-
γνώσεως διαλεῖν.

ΘΑΞ. Διείλον ἂν, εἴ μοι λέγειν ὁ καιρὸς παρεῖ-
χεν· νῦν δὲ, ἀλλ' ὥρα οἴκαδε ἀπιέναι. Καὶ γὰρ ὄρξ
ὡς ὁ περὶ ἡμᾶς ἀήρ συννεφής ἐστι καὶ ὠδίνων ὄμ- C
βρον. Κίνδυνος οὖν ἐστιν ὑπαιθρῶν ἐνθαδὶ παρα-
καθημένους διαβραχίσεσθαι.

TIMOTH. Οἶον, ὦ ἑταῖρε, ποιεῖς, ἐκκρεμῆ τὸν λόγον
ἔτι καταλιπὼν (43) ;

GAULMINI NOTÆ.

(38) Adagium λόγου τάχιον· sed et νοῦ τάχιον, D
quod extulit Claudian.

Quantum...

Non leve sollicitæ discurret mentis acumen.

(39) Diximus de illo ritu. Sed et ταῖς βελόνας
καὶ μαχαίροις γράφειν in pluribus maleficiis alius
ritus est. Græouius : Ταῦτα δὲ βήματα γράφει ἐν
ὀστράκῳ μετὰ βελόνης χρυσῆς, καὶ ταῦτα θυμῶν
λέγει. Et alibi : Μετὰ μαχαίριδιου χαλκοῦ.

(40) Ut in νεκρομαντείᾳ terreni ense : ecce τὴν
ἀντιπέθειαν : alliciunt sanguine et melle ; ecce τὴν
συμπάθειαν. Nihil notius.

(41) Vult dæmonas habere πρόγνωνσιν συμβολι-
κῆν. Ita Athanasius (*Vita Anton.* § 33) μᾶλλον στο-

TIMOTH. Hocne tibi etiam, mi Thrax edisseruit
Marcus ille, numnam rerum prænotionem habeant
dæmones annon ?

THRAX. Prænotionem quidem habere dixit, quæ
tamen neque causalis et intellectualis, nec scienti-
fica sit, sed conjecturalis duntaxat : proinde ut
plurimum evanida et caduca. In primis autem pro-
sylos, hoc est, materiæ affectos dæmonas tenui ad-
modum exiguaque prognosi præditos esse : unde
nimirum fiat, ut quam minime vel quam rarissime
vere dicant.

TIMOTH. Licetne tibi de eorum quoque prognosi
pertractare ?

THRAX. Libens quidem pertractarem, si dicendi
ocasio se mihi libera offerret. At nunc tempus
est abeundi domum. Vides enim quemadmodum
nobis circumfusus aer nubilus imbrem parturiat,
Quare cautio nobis est, ne si diutius hic sub dio
consideamus, pluvia tandem perfundamur et im-
madescamus.

TIMOTH. Vide quid agas, charissime amice, qui
suspensum sermonem nostrum relinquas.

χαστὰς ἢ προγνώστας esse concludit. In Deo γνῶ-
σιν, πρόγνωνσιν, ἐπίγνωνσιν, ὄρισμόν, προορισμόν Da-
mascius distinguit contra Mamchæos.

(42) Vide quæ Zoroastris interpres (*Psellus in-
fra*) ad illa, ὅς ἐστι λιβὸν, μνίζουριν ἐπαυδῶν Præter
Jamblichum *De myst.*, magi ultimi ævi idem perhi-
bent ; sed cogi posse ut verum dicant nugantur.

(43) Inde conjectare licet verum forsitan esse
quod Gesncr. (*Biblioth.* p. 609) scriptum reliquit,
Psellum duos de dæmonibus libros scripsisse.
Quod si verum est, certe nec interpretes Morol-
lum et Ficinum legisse illos apparet, etsi de Fi-
cino quis dubitet, ideo maxime, quod in excerptis
e Psello, quæ cum excerptis pariter ex Jamblichō,

THRAX. Ne tibi, quæso, dulcissime, grave molestumve hoc sit; Deo enim juvante, si unquam tecum una eundem in locum conveniamus, quidquid huicce disputationi nostræ deesse tibi videtur, id copiose ac liberaliter supra Syracusanorum decimas repensabimus.

ΘΡΑΞ. Μὴ ἄχθου, φίλτατε ἀνδρῶν· Θεοῦ γὰρ παρέχοντος, εἴ ποτέ σοι συναναχθῆιμεν, ὅν ἂν τῷ λόγῳ ἐνδεῖ, φιλοτιμῶς ὑπὲρ τῆς Συρακουσίων (44) δεκάτας καταθησόμεθα.

GAULMINI NOTÆ.

Proclo et Porphyrio, edita sunt, aliqua ultimo capite afferat, quæ desumpta ex secundo illo, si quis est, libro videri possunt. — Quæ Ficius habet ex libello sequente desumpta sunt, quem ipse nunc primus edo, sed qui, cum nihil, nisi verbum (num. 6) de præscientia dæmonum contineat, non ille est qui Timothei quæstioni queat respondere. BOISSONADE.

(44) Vaticana Appendix proverbiorum : Δήμων Συρακουσίου εὐδαιμονήσαντάς φησι ψηφίσασθαι

τὴν δεκάτην τῶν ὑπαρχόντων ἀποδίδουσαι εἰς ἐπισκευὴν ναῶν τε καὶ ἀναθημάτων καὶ ἱερῶν· πολ-
λοῦ γὰρ χρήματος συναχθέντος, εἰς παροίμιαν ἔλθειν. Adi Strabon. lib. vi Γεωγρ. Atque hæc sunt quæ ad Pselli dialogum Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων προ-
rantes singulis diebus pro penso operarum scrip-
simus. Tu, qui stilum et mentem dirigis, Deus, dux fuisti erisque. Tu ab illis, de quibus disserui, quosque me sentio dicere, æternum serva, conserva, defende.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

TINA

ΠΕΡΙ ΔΑΙΜΟΝΩΝ ΔΟΞΑΖΟΥΣΙΝ ΕΛΛΗΝΕΣ

EJUSDEM PSELLI

QUÆNAM SUNT GRÆCORUM OPINIONES DE DÆMONIBUS.

1. Nostra quidem doctrina voluntatem angelis B tribuens eosque ad meliorem inclinationem vergentes indicans, non tamen eos perjoris incapaces credens, inde ab angelico ordine cecidisse dæmones demonstrat et pro cujusque merito et ordine ruinam subiisse. Græcorum vero doctrina talem inclinationem naturis corpore carentibus abnuens, post mundum angelicum dæmonum ordines esse supponit. Et alios quidem esse intelligentes dicit, alios mente et ratione constare, alios ratione tantum; alii vero una cum ratione irrationale quoque sortiti sunt; ultimos vero ex dæmonibus et irrationale solum projicit, quos materiales et pœnas infligentes nominat. Mundum inter illos dividit ita ut per illos calorem et aerem vitalem accipiat. Et aliis quidem ignem, aliis aerem, aliis aquam, aliis terram subjicit; quosdam vero climatam præsidis facit, et alios corporum tutores et materiæ custodes. Invadere autem eos dicunt animas nostras, non propter quoddam in nos odium aut malam voluntatem, sed ut eas ob admissa peccata puniant. Addunt eos ad materiam animas trahere, non illis nocendi causa, sed ut earum turpitudine per suam cum materia relationem figuretur. Iram autem et impudentiam illis tribuunt, ut leopardis et leonibus, eosque corporibus vincunt levibus, aeriis et minus duris,

α'. Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαρίσεις καὶ τοῖς ἀγγέλοις διδοὺς, καὶ πρὸς τὴν κρείττονα μὲν τούτους ἀπευθύνων βοήθην, μὴ μέντοι γὰρ καὶ τῆς χείρονος ἀνεπιδέκτους οἰόμενος, ἐνταῦθεν ἐκπίπτει τοὺς δαίμονας τῆς ἀγγελικῆς τάξεως ἀποφαίνεται, καὶ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου ἀξίας ἢ τάξεως, τὴν πτώσιν ὑπομεμενηκέναι. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς, ἀναίρων τὴν τοιαύτην βοήθην ἐπὶ τῶν ἀπολελυμένων τοῦ σώματος φύσεων, μετὰ τὸν ἀγγελικὸν διάκοσμον τὰς δαιμονίας τάξεις ὑφίστησι. Καὶ τὰς μὲν αὐτῶν νοσῶν τίθεναι, τὰς δὲ κατὰ νοῦν ἢ λόγον οὐσιώσθαι, τὰς δὲ κατὰ λόγον μόνως· ταῖς δὲ πρὸς τῶν λόγῳ συγκατακλήροι καὶ τὸ ἄλογον· τοὺς δὲ ἐσχάτους τῶν δαιμόνων εἰς ἀλογίαν μόνην ἀποβρίπτει, οὓς δὴ καὶ ὕδαλους καὶ ποινάλους κατονομάζει. Ἐπι-
C δαιρεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν κτίσιν, ἵνα παρ' ἐκείνων ζώπουρῆται καὶ ἐμπνέηται· καὶ τοῖς μὲν τὸ πῦρ, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα, τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ, τοῖς δὲ τὴν γῆν ὑποτίθησιν· ἐνίοις δὲ καὶ κλιματάρχας ποιεῖται, καὶ σωμάτων ἐτέρους προστάτας καὶ ὕλης φύλακας. Ἐμπρίπτει δὲ τούτους φασὶ ταῖς ἡμέτεραις ψυχαῖς οὐ διὰ μισανθρωπίαν τε καὶ δυσμένειαν, ἀλλ' ὡς κολαστὰς ὧν ἡμαρτήκασι· καὶ κατασπῆν πρὸς τὴν ὕλην, οὐ λογισμὸν ἔχοντας ταύτας κακοῦν, ἀλλ' ἵνα τὸ αἶσχος ἐκείνων μορφοῖτο διὰ τῆς τούτων πρὸς αὐτὴν σχέσεως. Τὸν δὲ θυμὸν τούτοις καὶ τὴν

ἀναίδειαν κατὰ φύσιν διδράσιν, ὡς ταῖς παρδάλεσι καὶ τοῖς λείουσι, καὶ σώμασι δὴ τούτους ἐνδεδυμένοι λεπτοῖς καὶ ἀερίοις καὶ ἔλαττον ἀντιτύποις, οὐ περιφερῆσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμήκεσιν, ἔλαττον μὲν φωτὸς, πλεόν δὲ τοῦ γεώδους σκότους μετέχουσι. Τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων τὴν πρόγνωσιν ἐκ τῶν περὶ τοὺς ἀστέρας σχημάτων. Ταῦτα δὲ Πορφύριοι φασὶ καὶ Ἰάμβλιχοι.

β. Ἔθουν δὲ τοῖς αἰθερίοις μὲν τὰ λευκὰ ἢ πυρρὰ τῶν ζώων, διὰ τε τὸ αἰθέριον χρῶμα καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἐκείνων φύσεως, ὕψου τὸν κριὸν ἢ τὴν ἔριφον λαιμοτομοῦντες, ὡς καὶ Ὅμηρος, « Ἀὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα, » φησὶ, « καὶ ἔσφαξαν » καὶ ἔδειραν. » Τοῖς ἀερίοις δὲ ποικίλα προσήγον καὶ τοῖς χρώμασι σύμμικτα· τοῖς δὲ γε ὑποχθονίοις ἐζωοθῶτον ἀντίχρον, καὶ κάτω τὴν κεφαλὴν τοῦ θύματος ἔλκοντες, οὕτω τοὺς αὐχενίους ἀπέτεμον ἔνοντας· τοῖς δὲ γε μέσοις πλαγιάζοντες τὰ θυόμενα, ἐδειροτόμουν τὰς κεφαλὰς· ἔτα δὲ, τὰς γαστέρας αὐτῶν ἀνασχίζοντες, τὴν καρδίαν πρῶτον κατέτεμον, καὶ τὸν μὲν ὑμένα ταύτης θεοῖς πατρόις ἀπέθουν· τῶν δὲ γε κοιλιῶν τὴν μὲν δεξιὰν ἀνατέλλοντι τῷ ἡλίῳ κατέθουν, τὴν δὲ εὐώνυμον δύνοντι, τὸν δὲ βόθυνον ἄρτι μεσουρνήσαντι. Οὕτω δὲ καὶ τοῦ ἥπατος ἀποδιελόντες τὸν ὑμένα ἡρέμα, δς ὑπὸ τοῦ περιτοναίου τῷ σπλάγγνῳ ἐπίκειται, τῆς μὲν κεφαλῆς τοῖς ὑπερκοσμοῖς κατήρχοντο, τοὺς δὲ λοβούς τοῖς πέντε πλάνησιν ἀπεδίδοσαν· τὸ δὲ γε νέκρωμα Ἄδην καὶ Περσεφόνην κατέθουν. Ἔτα δὲ τῶν θυομένων περιεργάζοντο τὰ πτώματα, εἰ ἐπὶ τὰ δεξιὰ πίπτοιεν, ἢ ἐπὶ τὰ λαῖά· κάκειθεν μὲν δεξιὰ ἐκυτοῖς ἐμαντεύοντο, οὕτω δὲ ἐπαριστερά. Ἐμέτρουν δὲ καὶ τὸν τοῦ σπαραγμοῦ μετὰ τὴν θύσαν καιρόν· καὶ, εἰ μὲν αὐτίκα τὰ θύματα ἀποπνεύσει, ταχέως αὐτοῖς τὰς τελευτάς περὶ ὧν προσήεσαν ἐμαντεύοντο· εἰ δ' οὐ, ἀποτεταμένως καὶ πράγματα ἐχούσας. Οὐ πᾶσι δὲ πάντα ἐτέλουν, ἀλλὰ τοῖς οὐκαλοῖς τῆς ληψέσεως θυσίας. Καὶ νηφάλιοις μὲν ἐδρουτόμουν καὶ ἐκείθεν ἀνηπιῶν πυράς· Βάκχαις δὲ καὶ Διονύσῳ κληματίσιν ἀνέκαιον τὴν πυρκαϊάν· καὶ πάντα τούτοις οἰνόσπονδα· ὁ δὲ λιθανωτὸς τοῖς ἐφ' ἐκάστης θυσίας θεοῖς.

γ. Τὰ δὲ γε μυστήρια τούτων, οἷα αὐτίκα τὰ Ἐλευσίνια, τὸν μυθικὸν ὑποκρίνεται Δία μιγνύμενον τῇ Διοῖ, ἔχουν τῇ Δήμητρι, καὶ τῇ θυγατρὶ ταύτης Περσεφάτῃ, τῇ καὶ Κόρῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἐμελλον καὶ ἀφροδίσοι ἐπὶ τῇ μυθῆσει γίνεσθαι συνπλοκαί, ἀναδέεται πως ἢ Ἀφροδίτῃ ἀπὸ τινων πεπλασμένων μηδίων πελάγιος. Ἔτα δὲ γαμήλιος λέγεται ἐπὶ τῇ Κόρῃ ὑμέναιος, καὶ ἐφθόουσιν οἱ τελοῦμενοι· « Ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλων ἔπιον, ἐκίρνο· « φόρησα, ὑπὸ τὸν παστὸν εἰσέδυν. » Ὑποκρίνεται δὲ καὶ τὰς τῆς Διοῦς ὠδῖνας. Ἰκετηραὶ γοῦν αὐτίκα Διοῦς καὶ χολῆς πόσις καὶ καρδιαλγαί. Ἐφ' οἷς καὶ τι τραγασκελὲς μίμημα παθαινόμενον περὶ τοῖς διδύμοις, ὅτι περὶ ὁ Ζεὺς, δίκας ἀποτινύς τῆς βίας τῇ Δήμητρι, τράγου ὄρχεις ἀποτεμῶν, τῷ εὐλαπῶ ταύτης κατέθετο ὡσπερ δὴ καὶ αὐτοῦ. Ἐπὶ πᾶσιν αὖ τοῦ Διονύσου τιμαὶ καὶ ἡ κίσις καὶ τὰ πολυόμφαλα πᾶπαν, καὶ οἱ τῷ Σαβαζίῳ τελοῦμενοι

A non tantum orbicularibus, sed et longioribus, non nihil luminis habentes, [plus tamen terrestrium tenebrarum. Cognitionem vero et futurorum præscientiam illis inesse attestantur ex multis quidem præsertim vero ex astrorum figuris.

ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιμαρτυροῦσι, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν περὶ τοὺς ἀστέρας σχημάτων.

2. Immolabant æthereis alba et fulva animalia propter æthereum colorem naturæque eorum puritatem, alte arietem et hædum jugulantes, ut Homerus dicit : « Porro immolabant prius, et jugulabant et discerpébant. » Aeriis autem varia offerebant et coloribus commiscua; infernis vera opposito colore animalia offerentes, et ad terram victimæ caput trahentes ei cervicem abscindebant, deinde eorum ventrem discerpébant; ac primo cor dissecabant cujus tegumentum diis patriis offerebant. Ventriculorum vero dextrum orienti soli immolabant, sinistrum autem occidenti, fossamque eidem soli medium jam cælum attingenti. Postquam vero a jecore tegumentum lente separaverant, quod sub perotinæo visceribus subjacet, ejus quidem caput iis qui supra mundum sunt offerebant, lobos autem quinque planetis reddebant; cadaverque Plutoni et Proserpinæ sacrificabant. Observabant deinde utrum victimarum cadavera ad dextram vel ad sinistram caderent. Atque in de sibi conjiciebant fausta vel infausta. Metiebantur etiam convulsionis post immolationem tempus; et si quidem statim victima exspiraret, celerem sibi eorum quæ inierrant finem conjiciebant; si minus, tardiorum et difficiliorum. Non omnibus omnia hæc perficiebant, sed tantum iis ad quos de assumpta victima pertinebat; et sobriis quidem quercus scindebant et inde pyras accendebant; bacchantibus et Dionysorum sarmentis incendebant; et omnia illis vino spargebantur. Thus vero et myrrha crocus et resina diis distribuebantur ad quos de singulis sacrificiis pertinebat.

καὶ ἡ σμύρνα, ὁ κρόνος τε καὶ ἡ ῥήτινη διμερίζοντο

3. Eorum autem mysteria, ut Eleusinia, mythicum simulant Jovem cum Cerere sive Demetre et ejus filia Proserpina, quæ et Virgo nuncupatur, consuescentem. Quoniam autem ad initiationem fieri debebant venerei complexus, effugit in altum mare Venus ex quodam conficto apparatu. Deinde nuptialis dicitur cantus in Proserpinæ honorem et canunt initiati : « Ex tympano comedi, ex cymbalis bibi, ἐκίρνοφόρησα, in atrium ingressus sum. » Simulant etiam Cereris partum : statim Cereris supplicationes et fellis potus et cordis dolores. Post fiebat capripedis imitamentum vehementer de testiculis affecti, eo quod Jupiter Cereri illatæ violentiæ jus solvens capri testiculos abscissos ejus sinui imposuit ut et suo. In honorem Dionysi impendebantur præsertim cista et multos umbones habentia popana, et Sabazio initiati et stipem matri deorum quærentes,

Bacchæ et Mimallones, et quidam resonans lebes Thesprotius et Dodonæum ahenum; et Corybas alius et Cures alter, dæmonum imitantamenta. Post Baubo crura detegens et femineum inguen; sic enim pudorem nominant decore affecti; et sic in turpitudine mysterium dissolvunt.

4. Incantamentum autem ars est vanis circa materiales et terrestres dæmones imaginationibus indulgens, et eorum inspectoribus umbras tum ex inferis adducens tum ex alto deducens easque noxias. Et quædam corporea phantasmata eas contemplantibus supponit. Et aliis quidem fluxus aliquos inde fluctuantes mittit, aliis vero vinculorum solutionem et delicias et gratias annuntiat. Has autem potentias evocat carminibus

5. Magna autem Græcis videbatur multam vim habere. Eam ultimam medicinalis scientiæ partem esse dicunt. Investigans enim omnium sublunarium substantiarum et naturam et qualitatem, elementorum nempe eorumque partium, animalium quorumlibet, plantarum earumque fructuum, lapidum, herbarum, et uno verbo omnium rerum substantiam et potentiam, inde sua operatur. Oblectamenta proponit sanitatem efficientia, speciesque diversissimas producit, et alia medicamenta morbum efficientia. Aquilæ et dracones efficax illis erant ad sanitatem sumptio; feles autem et canes et corvi vigilie symbola. Cera vero et lutum in membrorum confictionem adhibebantur. Appare

6. Omen, ut istud nomen indicat, est malorum dæmonum invocatio. Fit autem cum sol ad meridiem recenter versus est, diem minuens, noctem vero adaugens. Opinantur enim Græci nullum materialium dæmonum solis radios bono animo habere. Inde nobis noctu insidias struunt, die insidiari non valentes. Quando igitur lumen magis septentrionale est, sua operari nequeunt, et quando ad meridiem vertitur et sit quasi demissior apud nos aer, tunc suos impetus et, ut ita dicam circuitus suæ malitiæ manifestant et invocati invocantibus obediunt. Et nunc quidem mysteria auspicantes nesciunt invocationis carmen; ulinam nunquam scierint! Ignes vero quodam circulo describentes ex flamma exsiliunt. Erat illud antiquæ bacchationis, ne dicam furoris pars. Dicebant enim Græci tunc manifeste cum invocantibus descendentes potentias conversari, cum supra caput aer nebulosus esset et crassam haberet substantiam. Circulus vero vim habet retinendi. Invocatus autem dæmon, tanquam circumscriptus videtur et continetur, quantum

και οι μητριάζοντες, Κλώδωνές τε και Μιμαλλόνες, και τις ήχων λέβης Θεσπρωτίος, και Δωδωναίον χαλκεϊον· και Κορύβας άλλος, και Κούρης έτερος, δαιμόνων μιμήματα. Έφ' οίς ή Βαυβώ τούδε μηρούς άνασυραμένη, και ό γυναικείος κτείς· ούτω γάρ όνομάζουσι τήν αιδώ αίσχυνόμενοι. Και ούτως έν αίσχρῳ τήν τελετήν καταλύουσιν.

δ'. Η γοητεία δέ έστι τέχνη τις περί τούς ένόλους και χθονίους δαίμονας φαντασιοσκοπούσα τοίς έπόπταις τά τούτων είδωλα και τούς μόν άσπερ έξ ήδου άνάγουσα, τούς δέ ύπόθεν κατάφουσα, και τούτους κατωτικούς. Και είδωλικά έττα ύπίστησι φαντάσματα τοίς θεωροίς τών τοιούτων. Και τοίς μετ ρεύματά τινα έκειθεν κυμαίνοντα έπαφήσι· τοίς δέ δεσμῶν άνέσεις και τρυφάς και χάριτας έπαγγέλλεται. Έπάγεται δέ τās τοιαύτας δυνάμεις και ήσμασι και έψήμασιν.

ε'. Η δέ γε μαγεία πολυδύναμόν τι χρῆμα τοίς Έλληνσιν έδοξε. Μερίδα γούν είναι ταύτην φασίν έσχάτην τής ιερατικής έπιστήμης. Άνιχνεύουσα γάρ τών ύπό τήν σελήνην πάντων τήν τε ούσιν και φύσιν και δύναμιν και ποιότητα, λέγω δέ στοιχειών και τών τούτων μερῶν, ζῶων τε παντοδαπῶν, φυτῶν και τών έντεϋθεν καρπῶν, λίθων, βοτανῶν, και άπλῶς είπειν, παντός πράγματος ύπόστασιν τε και δύναμιν, έντεϋθεν άρα τά έαυτῆς έργάζεται. Άγάλματά τε ύπίστησιν ύγείας περιποιητικά, και σχήματα ποιείται παντοδαπά, και νοσοποιά δημιουργήματα έτερα. Και άστοί μόν και δράκοντες βιώσιμος αύτοίς πρός ύγείαν ύπόθεσις· αήλουροι δέ και κύνες και κόρακες άγροπνητικά σύμβολα. Κηρός δέ και πηλός εις τās τών μορίων συμπλάσεις παραλαμβάνονται. Φαντάζει δέ πολλάκις και πυρός ούρανού εκδόσεις. Και διαμειδιῶ μόν έφ' έαυτῶν άγάλματα, πυρί δέ αύτομάτῳ λαμπάδες άνάπτονται. Ησριέζωσται δέ και τήν άστρονομίαν σύμπασαν, και πολλά δια ταύτης και δύναται και άποτελεῖ.

ς'. Κληιδών δέ έστι δαιμόνων πονηρῶν, ώς και αύτό δηλοῖ τοϋνομα πρόσκλησις. Τελείται δέ άρτι τρεπομένου πρός νότον ήλίου, και μειουόντος μόν ήμέραν, τήν νύκτα δέ αύξάνοντος. Έλληνικῆς γάρ έστι δόξης τό μηδένα τών ένόλων δαιμόνων θαβρύν τās του ήλίου αύγάς. Ένθεν τοι και νυκτιλοχοϋσιν ήμῖν, λοχῶν ήμέρας μη έξιχούοντες. Του τοίνυν φωστῆρος βορειοτέρου τυγχάνοντος, μη πάνυ τι δυνάμενοι τά έαυτῶν ενεργείν, όπηνίκα πρός νότον τραπή και όιονει κατηφέστατος ό περί ήμῶς γίνεται άήρ, τηνικαϋτα προεξάλματά τινα και, ούτως είπειν, προκυλινδήματα τής σφῶν κακίας έμφαίνουσι, και κλοούμενοι τοίς κλήτορσιν ύπακούουσιν. Άλλ' οί γε νϋν τής τελετῆς προεξάρχοντες τήν μόν τής κλήσεις ούκ ίσασιν έπιψδῆν, μηδέν είδοῖέν ποτε· πυρά δέ πολλά κύκλῳ τινι περιγράφοντες έξάλονται τής φλογός. Ην δέ και τοϋτο τής παλαιῆς βρακχειας, ίνα μη λέγω μανίας μερίς. Έφασαν γάρ Έλληνες, όμιχλώδους του ύπέρ κεφαλήν άέρος τυγχάνοντος και πχειαν τήν σύστασιν έχοντος, τās κατιούσας δυνάμεις ειλικρινῶς τοίς καλοϋσιν όμιλείν· ό δέ γε κύκλος κατοχῆς έχει δύναμιν. Ό γάρ προσκε-

κλημένος δαίμων, οἷον εἰ πως περιγραφόμενος, περιγραφτός τε δοκεῖ καὶ κατέχεται ἐς ὅσον ἡ γνώμη τοῦ κλήτορος βούλεται. Τῆς δὲ τοιαύτης τροπῆς τοῦ ἡλίου, μᾶλλον δὲ τῆς ἐν τοιαύτῃ τῶν δαιμόνων κακώσεως ὑποσημαίνειν τι καὶ τὴν θάλασσαν οἶονται· ὑφαρπάζειν γὰρ αἰεὶ τῶν ἐπινηχομένων τινὰς, οὐχ ὡς τοῦ ὕδατος ἐπάγοντος τὴν φθορὰν, ἀλλ' ὡς τῶν ἐν τούτῳ δαιμόνων ἐνεργούντων τὴν κάωσιν. Ὡς περ δὲ ἀερομαντεία τίς ἐστι καὶ φυλλομαντεία, οὕτω δὲ καὶ λεκανομαντεία τοῖς περιττοῖς τὴν σοφίαν Ἀσσυρίοις κατακονομένηται ὑπὸ λεκάνης ὑποκειμένης καὶ μαντικοῦ πεπληρωμένης ὕδατος, τὸ πρὸς τὰ κοῖλα τῶν δαιμόνων ἐπιβρέπεις τῷ οἰκίῳ χαρακτηριστικῆς οὐσίας σχήματι. Τὸ δὲ γὰρ ἐπιχυθὲν αὐτῇ ὕδωρ ἀδιάφορον μὲν ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν πρὸς τὰ ὁμογενῆ ὕδατα· ἀλλ' ἡ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τελετῇ καὶ τὰ ἐπέσματα ἐπιτεθειὼν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ χρωῖτος ἐργάζονται πνεύματος. Τοῦτο δὲ δαιμόνιον ἐστὶ γεῶδες καὶ μερικόν· καὶ, ἐπειδὴν ἐμπέση τῷ ὕδατι, πρῶτον μὲν ἤχόν τινα ἄσημον τοῖς περιεσθηκόσι κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ἐμποιεῖ, ἔπειτα δὲ ἐπικείμενον τῷ ὕδατι ἀμυδροῦς τινὰς φθόγγους τῆς τοῦ μᾶλλοντος ὑποφορεῖ προγνώσεως. Ἔστι δὲ πάντῃ πλάσσειν τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ὅτι τῆς ὕλικῆς ἐστὶ τάξεως, καὶ ἐξελίτθεις τὸ γένος τοῦτο τὸν ἀμυδρὸν ἤχον ἐπιτεθειῶνται, ἵνα διὰ τὴν ἀσάφειαν τῆς φωνῆς τὸν τοῦ ψεύδους ἀποδιδράσκωσιν ἔλεγχον.

ζ. Περὶ δὲ τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἀποβόητου παρὰ Χαλδαίους συνθήκης ἦντινα δύναμιν εἶχε τοῦτό σοι ἐπὶ κεφαλαίων ἐπιτεμοῦμεν. Πρῶτον μὲν θυσία τοῦτοις ἀγεύουσα παρεσκευάστο, ἀρώματά τε καὶ βοτάναι, καὶ λίθοι, κρόκος τε καὶ μυρσίνη καὶ δάφνη, μυστικῶς περικαθαίρομενα. Χῶρός τε τούτοις περιεγράφετο φυτευομένοις καὶ βοθρευομένοις. Ἐφ' οἷς ὁ τὴν συνθήκην ποιούμενος, δεινός τις ὢν ἀνὴρ τὰ γοητικὰ, καὶ ὄνομάσας τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἧ τὴν θυσίαν πεποιήται, ὕστεραίας αὖθις εἰς τὸν τῆς τελετῆς παρεγίνετο τόπον. Καὶ ἀναχωννύων τὰς τε τῶν φυτῶν βάσεις καὶ τὰς ἀφαγισθείσας ὕλας, καὶ τῇ λαίῃ ταῦτα ἀναλαμβάνων χειρὶ, ἀθρόα πάντα καὶ ἐξαπιναίως, δυνάμεις τινὰς ἀνεκαλεῖτο κρυφίους. Αἱ δὲ ἦσαν ὁ τῆς ληφθείσης θυσίας καθηγεμῶν, οἱ τῶν ὄλων κύριοι, ὁ τῆς ἡμέρας προστάτης, ὁ χρονοάρχης, ὁ τετράρχης δαίμων.

Ἄρκει ταῦτα καὶ γλώττη κεκαθαρμένη καὶ ἀκοῆ σῶφρονη.

A vult invocantis mens. Hoc quoque solis solstitio, putant mare dæmonum qui in eo sunt malitiam magis subindicare; tunc enim abripit nonnullos natantium, non quod aqua prædam abducat, sed quod dæmones aquam incolentes suam impendant malitiam. Quemadmodum est divinatio ex aere et foliis, ita et ex 'pelvi divinatio adhibetur ab Assyriis maxime sapientia egregiis; pelvi utuntur subjacente et prophetica aqua plena quæ propria forma dæmonum ad cava propensionem insignit. Quæ in eam infunditur aqua nihil quoad substantiam ab aqua simplici differt; sed quod super eam efficitur mysterium incantationesque quod necessarium est operantur ut divinans spiritus adducatur. Illud autem dæmonium est terrestre et particulare. Et postquam in aquam incidit, primo quidem quamdam confusam vocem astantibus suo adventu emittit; deinde vero aquæ insidens quosdam tenues sonos futurorum prædictionis leniter strepit. Est autem omnino errans hic spiritus, quia ordinis materialis est, et consulto illud genus vocem tenuem curat emittendam ut per vocis obscuritatem mendacii crimen effugiat.

7. Quam vim autem habuerit secretum apud Chaldæos pactum, nunc tibi summatim redigam. Primo quidem hostiam puram adhibebant, aromata et plantas et lapides, crocum et myrrham et laurum, mystice purificata. Spatium quoddam circa ea plantata et obruta describebatur. Deinde qui pactum faciebat, peritus quidam incantamenti homo, postquam nominaverat rem propter quam hostiam offerebat, postridie in mysterii loco aderat. Et exaggerans plantarum bases et consecratam materiam, sinistraque manu eas accipiens, omnes confestim et subito, potentias quasdam occultas invocabat. Illæ autem potentiæ erant victimæ duæ, materiæ domini, temporis princeps, tetrarcha dæmon.

Hæc linguæ mundatæ et auri sapienti sufficiunt.

PSELLUS

DE

LAPIDUM VIRTUTIBUS

CUM NOTIS PHIL. JAC. MAUSSACI ET JOAN. STEPHANI BERNARDI.

(Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonk. MDCCXLV, in-8.)

· Viro nobilissimo ac eruditissimo Arthuro Freeman S. D. P. J. Steph. Bernardus.

Ut te eligere non dubitaverim, vir nobilissime, cujus nomini librum hunc inscriberem, facit, tum singularis tuus erga me amor, quo me semper es prosecutus, et stabilis ac firma, quæ inter nos intercessit familiaritas; tum etiam mirus tuus ac rarus omnino in litteras politiores impetus, ut hocce meæ in te observantiæ testimonium tibi haud ingratum fore, non vane colligam. Inhumanus prorsus viderer si ullam unquam occasionem præterlabi sinerem, qua tibi gratum animum declarare possem, imprimis cum opusculo huic tenui ac levidensi non parum splendoris ex dotibus tuis egregiis concilietur. Hilari idcirco, quæso, fronte Psellum hunc excipe, quod mihi quodam modo dolorem istum leniet, quem persentisco, ubi brevi me ista voluptate privatam iri recordor, quam ex doctissimis tuis ac mira suavitate conditis sermocinationibus percipio. Summopere vero te rogo, ut eundem amorem, quem mihi præsentis testatus es, etiam absenti servare velis; ego vero non patiar, ut quidquam de amicitia nostra imminutum esse videatur. Vale.

Scribebam Lugduni Batav. pridie Kalend. Junii MDCCXLV.

Viro clarissimo Gilberto Gaulmine quæsteri Molinensi Phil. Jac. Maussacus S. D.

En tibi, Gaulmine vir præstantissime, Psellum tuum, quem nuper nomini tuo, dum una Lutetiæ versaremur dicandum destinaveram. Tum illum dico non tam quod tibi ex pollicitatione debeatur, quam quia nemo melius te dignitatem ejus et excellentiam novit, quod, etsi laudum virtutumque tuarum perpetuus præco non essem, probarent tamen satis breves illæ eruditæque notæ, quas paucis diebus et omnes amici tui sciunt effutiisti potius quam meditatus es in obscurissimum ejusdem auctoris de dæmonum operatione libellum. Poterat hunc quidem amicitia nostra non πρόσκαιρος jure sibi vindicare: sed eruditio tua non vulgaris, et ingenium extra omnium ingeniorum aleam positum extorquere valuit ab invito. Est hic auctor, ut non te latet; Platonicus insignis, et qui ex professo non tantum Platonem imitatur eloquendo, sed philosophando. Latuit autem hactenus iste liber de lapidum virtutibus, qui, ne quid assentationis gratia videar dixisse, excellentissimus est, et inter præcipuos ejus labores ac fetus meretur præcipuum nancisci locum. Eum mei gratia Jacobus Sirmundus e societate Jesu, vir mihi amicissimus, et his litteris, quæ nos humanos faciunt, non leviter tinctus, e veteri quodam codice descripsit, et descriptum liberaliter communicavit, sed adeo scatebat mendis ille codex, ut ipsa soricina nœnia esset confossior: tantis enim repletum hoc exemplar confusionibus inveni, ut quamvis de lapidibus longe inter se diversis agat auctor, tamen quia aliquando quæ sibi contraria erant in unum coaluerant, nullæ plane contrarietatis notæ apparerent. Magnum est fateor, ab erroribus qui veterum libros obsident, eos purgare et liberare, sed confusiones quibus meus auctoris obscuratur, ordo et series operis turbatur, similiaque monstra domare, majus illud opus est. Quod tu probe nosti, mi Gaulmine, qui in istis adeo es τριβωνεύμενος, ut e paucissimis qui in hoc senio litterarum idem dolium versant, non verear te principem constituere, licet eam ætatem adhuc non attigeris, qua majores dicimur. Tanto enim ingenii acumine polles, ut quæ alii assecuturos se vix audent sibi polliceri multorum annorum curriculo, te brevissimo spatio, ipso temporis puncto et momento ea non solum attingas, sed et longe majora et difficiliora. Omnes hodie qui litteris operam, ut decet, navant, et humanitatem quam pauci noverunt colunt, vel ad plurium linguarum cognitionem pervenire gestiunt, et omne genus auctorum bonæ notæ familiare sibi reddere queant, et historiam ab ovo, ut dicitur, usque ad mala, qui ultimus studiosi et sapientis hominis scopus esse debet, perfectissime tenere, vel scientias consecantur, philosophiam dico, theologiam, medicinam, vel mathematicas disciplinas, aut juris artem. Eorum qui in scientiarum cognitione immorantur bona pars,

linguas, sine quibus frustra cupimus scire, ignorat et bonis ac humanioribus litteris est destituta, ita ut id hominum genus imitari et eorum vestigia premere, hoc sit semper velle cæcutire et cum barbarie luctari. Reliquorum, quorum pusillus est numerus, bona enim mente pauci præditi sunt in litteris, quæ hodierna est nostri sæculi supinitas, unam te novi, Gaulmine, qui plures linguas calleas, et earum cognitioni sedulo quotidie incumbas. Mirata est olim Athenæi ætas aurea et cultissima homines διγλωττους vide amabo te quid nostra ferrea factura sit, quæ virum non διγλωττον duntaxat, sed πεντέγλωττον habet, quem priori illi sæculo opponat. De te loquor, Gaulmine, quem omnes qui te de facie noverunt, sciunt Arabismi scientissimum, Hebraismi, Turcismi, de linguis enim Græca et Latina quid attinet loqui? cum in eis tantos profectus jam feceris, ut pauci qui tecum possint comparari in earum cognitione supersint, qui te superet nemo. Novit hoc probe pridem senatus Parisiensis a quo cum præfecturam tuam ambiebas, tantis oneratus es laudibus, ut in magistratum numerum contra quam vetant hujus imperii leges, te sine probatione cooptaverit. Nulla autem earum linguarum Orientalium est, καὶ τοῦτο θαυμαστότατον, quam intra paucos menses perdiscere non possis, dummodo fido liceat uti tibi præceptore, tam tenaci memoria gaudes, tanta discendi et litteras tractandi cupidine. Faxit Deus qui nos et nostra omnia temperat, ut Nestoreos ad rei litterariæ incrementum superes annos, et tarda sit illa dies, quæ te nobis eripiet. Vale, mi Gaulmine, vive in æternum, et pignus istud amicitie in te nostræ certissimum accipe. Tutare nos ab invidiorum linguis, et tumultuarium huncce laborem nostrum limatissimo ingenio tuo excole, perface atque adorna curis tuis: quæ enim nos dum procedebant operæ scripsimus, emendationem potius auctoris et interpretationem spectant, quam illustrationem. Iterum vale.

Ex musæo nostro. Tolosæ Kalend. Septembris. Anno MDCXV.

Lectori benevolo S. D. J. Steph. Bernardus.

De Pselli nostri vita ejusque scriptis, non est quod quidquam memorem, benevole lector, cum illa quæ huc spectant abunde cognosci queant ex Leonis Allatii viri doctissimi Diatribe de Paellis, a celeberrimo Joanne Alb. Fabricio iterum edita tom. V *Bibliothecæ Græcæ*. Breviter tantum recensebo illa quæ de hoc de lapidum virtutibus libello monenda habeo; tum etiam quid ipse ad novam hanc editionem contulerim, exponam. Primus hunc libellum in lucem emisit Claudius Ancantherus, ut testatur Lindenius *De scriptis Med.*, p. m. 546. *Nomenclator Gemmarum, quæ magis in usu sunt, cum earumdem medicinis, nunquam antehac, quod sciri adhuc potuerit editus, Claudio Ancanthero medico et Cæsareo historico ex Græco. Accesserunt ejusdem Ancantheri in hunc libellum notæ breves non infructuosæ. Typis Outhomarianis, 1594, in-8.* Preiit deinceps una cum Plutarcho *De fluminibus* cura Philippi Jacobi Maussaci, qui primus eum Græce edidit, addita versione et notis, Tolosæ, 1615, in-8. Transtulit quoque hunc Pselli libellum in Latinum et Italicum sermonem anatomicus dextrerrimus Adrianus Spigelius quod refert Leo Allatius in Diatribe cap. 47, p. 31. *Ejusdem Libellum, de Lapidum virtutibus Philippus Jacobus Maussacus primus vulgavit, Latine vertit et emendavit editus est Tolosæ Græce et Latine anno 1615, 8. Verum libellum hunc ante Maussacum Latine et Italice redditum ab Adriano Spigelio philosopho et medico, et gymnasii Patavini anatomico, apud liberalem Cremanum philosophum ac medicum Tarvtsinum præstantissimum conservari ad hunc diem, epistola sua mihi, utriusque amicissimus, Jacobus Philippus Thomasinus significavit. Libelli item meminit Casaubonus in *Ælii Spartiani Antoninum Caracallam notis. Et Justus Rycquetus in Epist. Centuria nova Epist. 29, in Saregica bibliotheca inter alia opuscula manuscripta illum se vidisse refert.* Hæc Leo Allatius loc. cit. Nunquam vero, quod sciam, Spigelii versio lucem aspexit. Ex apographo Jacobi Sirmondi se hunc librum vulgasse fatetur Maussacus in epistola dedicatoria ad Gilbertum Gaulminum. Cæterum an Psellus et quisnam iste fuerit, an vero alius hujus libelli auctor statuendus sit, disquirat Leo Allatius loc. cit., cap. 10, p. 8.*

Meditanti vero mihi denuo hunc libellum vulgare, sola sese mihi obtulit editio Maussaci, quæ Græcum textum sisteret, quam sola proinde sequi debui; neque etiam cl. Ancantheri versionem oculis lustrare licuit, quamvis id valde optassem, imprimis cum Maussacus usus sit codice lacero admodum ac mutilo, quæ res viro eruditissimo imposuit, ut mire quædam loca explicuerit. Quamvis autem nihil præter Maussaci editionem ad manus esset, quod mihi fuisset adjumento; sperabam tamen fore ut maculas si non omnes, saltem plurimas eluerem, si scriptores, qui eodem argumento occupati fuerunt, consulere atque conferre, quod quantum mihi profuerit tu, Lector, judicabis. In notis studui potissimum nevos abstergere, qui sensui verborum ac auctoris menti officerent, ac ubi id non prorsus ἀπροσδιόνυσον videbatur, aliis quoque auctoribus aliquam lucem affundere sætegi. Tu vero B. L. conatus hosce boni consule; sic ad plura tentanda animus mihi adjicietur. Vale.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

KAI THEPTIMOR

ΠΕΡΙ ΛΙΘΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.

SAPIENTISSIMI ET EXCELLENTISSIMI

PSELLI

DE LAPIDUM VIRTUTIBUS LIBELLUS.

(Interprete Philippo Jacobo Maussaco.)

Virtutum quæ lapidibus insunt causas tibi red-
diturum me vix ausim mihi polliceri : nec hac in
parte imitabor insolentiam et temeritatem Dog-
maticorum, licet possim multa et facunde et co-
piose de quolibet dicere. Lapidum autem qui
nobis cogniti sunt, et quas maxime in illis ama-
mus virtutes aperiam tibi, ut in tempore ipsis
utaris, et aliquid utilitatis ex eis accipias, utque
lapides nobis incognitos deseras, onocardium scilicet,
oleadem, spongitem, leimoniatem, lincourium,
trigitem, triophthalmum, socondium, scringitem,
schistum, et quotquot hujusmodi sunt, quorum
nomina sola tenemus, in eos vero nunquam inci-
dimus. Incipiam igitur ab his qui nobis magis noti
sunt.

Adamas statim occurrit, qui vitreum et splendi-
dum habet colorem, solidusque et fractu difficilis.
Febres semitertianas suspensus aut alligatus re-
stinguit.

Æmatites in vocatur, quod aqua irriguus san-

(1) Δογματικῶν. Dogmaticos hic traducit, qui
eorum quæ quæruntur veras causas se invenisse
prostebantur. Sextus philosophus lib. 1. *Pyrrh.
Hypotypos.*, cap. 1, accerrimus eorum hostis con-
sulendus. Dogmatici fuere Aristoteles, Epicurus,
Stoici et alii quidam. MAUSSACUS.

(2) Σπογγίτην. Dioscorides lib. v, cap. 163. Pli-
nius lib. xxxvii, cap. x : *Spongites spongiæ nomen
repræsentat.*

(3) Λειμωνιάτην. Plinius loc. cit. : *Limoniates
eadem videtur quæ smaragdus.*

(4) Λιγκούριον. Legendum potius λιγγοῦριον vel
λυγκούριον. Male est apud Hesychium λυγιουργόν,
τὸ ἕλακτρον. Indubie reponi debet λυγκούριον.
Lyncurium adeo notum est, ut mirari subeat, quo-
modo Psellus ipsum inter ignotos lapides recen-
sere voluerit. MAUSSACUS. — Plinius lib. xxxvii,
cap. 2 et 3; Solinus *Polyh.* cap. 8, Marbodeus
cap. 51.

(5) Τριόφθαλμον. Plinius lib. cit. cap. 11. *Tri-
ophthalmos cum onyche nascitur, tres hominum o-
culos simul exprimens.*

(6) Σοκόνδιον. Videtur legendum καὶ τὸν Σακί-
διον. Est species jaspidis de qua Plinius lib. xxxvii,

A Αἰτιολογήσασθαι μὲν σοὶ τὰς ἐν τοῖς λίθοις δυνά-
μεις οὐκ ἂν τολμήσαιμι, οὐδὲ μιμήσομαι, κατὰ
τοῦτο τὸ μέρος τῶν Δογματικῶν (1) τὴν προπέτειαν
δυνάμενος ἀφ' ἑκάστου πολλὰ εὐρεσιλογεῖν. Ἐκά-
στης ἐξ τῶν διαγνωσμένων ἡμῖν λίθων, καὶ ἅς μάλι-
στα ἀγαπῶμεν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἐνούσας δυνάμεις
ἀνακαλύψω σοι, ἵνα ἐν καιροῖς αὐταῖς χρῶ, καὶ
τινα ὠφέλειαν καρπίζοιο παρ' αὐτῶν, καὶ ἵνα τὰς
ἀγνώστους ἡμῖν λίθους ἐάσω τὸν ὄνοκάρδιον, καὶ
τὴν ὀλκάδα, καὶ τὸν σπογγίτην (2), τὸν τε λειμωνιά-
την (3), καὶ τὸν λιγγοῦριον (4), τὸν τε τριγλίτην,
καὶ τὸν τριόφθαλμον (5), καὶ τὸν σοκόνδιον (6) καὶ
σκρινγίτην (7), καὶ τὸν σχιστόν (8), καὶ ὅσοι τοιοῦ-
τοι, ὧν τὰ ὀνόματα μόνον ἴσμεν, οὐ μέντοι γε αὐ-
τοῖς ἐντυγχάνομεν ἀπὸ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν
ἀπάρχομαι.

B Αὐτίκα ὁ ἀδάμας (9) · χροιάν μὲν οὗτος ἔχει δελί-
ζουσαν καὶ στιλπνὴν, κραταῖός τε ἔστιν καὶ δύσθραυ-
στος ἡμιτριταίους (10) πυρετοὺς σθένυσιν ἐξαρ-
τώμενος.

Ὁ αἱματίτης (11) · διομάζεται δὲ οὗτος (12), ὅτι

NOTÆ.

cap. 9 : *Alterum earum genus descendit ad hyacin-
thos. Hunc colorem Indi sacon vocant, talem gemmam
sacodion.*

(7) Σκρινγίτην. Corrigo καὶ τὸν Συρινγίτην. Plinius
lib. cit. cap. 10 : *Syrinhites stipulæ inter nodio si-
milis, perpetua fistula cavatur.*

(8) Σχιστόν. Dioscorides lib. v, 145; Plinius lib.
xxxvi, cap. 20.

(9) Ἀδάμας. Plinius *H. N.* lib. xxxvi, cap. 4;
Solinus *Polyhist.* cap. 65; Theophrastus *Simoc.
Quæst. Physic.* quæst. 4; Marbodeus *De gemmis*
cap. 1.

(10) Ἡμιτριταίους. Alias vires ipsi ascribunt Pli-
nius loc. cit. et ex eo Marbodeus.

(11) Αἱματίτης. Dioscorides lib. v, cap. 144. Pli-
nius lib. xxxvi, cap. 20, et lib. xxxvii, cap. 10;
Galenus lib. viii. *Simpl. Medic.*, p. m. 121; Solinus
cap. 42. Marbodeus cap. 36, χρυσστήσιος λίθος
dicatur chemicis. Glossæ chemicæ p. 144; χρυσστήσιος
λίθος, αἱματίτης.

(12) Οὗτος. Forle melius οὕτως, sed parum re-
fert utro modo legas. MAUSSACUS. — Legend. οὕ-
τως.

βρεχόμενος ὕδατι αἱματώδη χροιάν ἀφίησι· ὀφθαλμίας A guineum colorem induat : sanat hic morbos oculorum, aqua illitus.

Ἄμέθυσος (13) ὑακινθώδης (14) μὲν ἔστι τὴν χροιάν, ἰᾶται δὲ καὶ κεφαλαλγίας, καὶ τοὺς πίνοντας οἶνον (15) φυλάττει νήφοντας, δθεν αὐτῷ καὶ τοῦνομα.

Ὁ ἀνθραξ (16) ἐν Ἰνδοῖς μὲν ἔχει τὴν γένεσιν· ἔστι δὲ ἀνθραξιν ἐμπερῆς, καὶ ὁ μόντος ἔστι τηλεφεγγής (17), ὁ δὲ βραχύτης (18) μελάντερος. Εὐρίσκεται δὲ ἐν ὕδατι ἀντιλάμπων ταῖς ἀκτίσι θλιακαῖς, καὶ ποικιλλόμενος (19) μὲν τοῦτον (20) οἱ λιθογνώμονες ἴσασιν, οὐ μὴν γε καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ μεμαθήκασιν, εἰ μὴ μόνον τὸν ἀνθρακίτην τὸν παρὰ Θεσπρωτοῖς γενόμενον, ἔλαττον τὸ πυραυγῆς ἔχοντα. Κεφαλαλγίας (24) ἰᾶσθαι φασὶ παρὰ τῷ κἀνοντι θυμιώμενον.

Ὁ αἰσχάτης (22)· ἔστι δὲ ποικίλος τὴν χροιάν καὶ διηγλαϊσμένος· καὶ ὁ μὲν παρωχρος (23), ὁ δὲ φοινικόχρους ἢ σαρκοειδής (24). Ὁφθαλμῶν βέυματα καὶ κεφαλαλγίας ἰᾶται, ἐπέχει δὲ καὶ ῥοῦν γυναικῶν καὶ τῷ ὑγρῷ ὕδρωπι (25) ἀντιθετός ἔστι, καὶ τοσοῦτον αὐτῷ τὸ παρίον (26) τῆς ξηραντικῆς δυνάμεως, ὡς καὶ ὕδωρ ἀναπίνειν δύνασθαι καὶ κενὸν ἄγγος ποιεῖν.

Ὁ δὲ βήρυλλος (27). Τρεῖς δὲ τούτου τοῦ λίθου μορφαί, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐλαιοβαρῦς (28) ἔστι τὴν

Amethystus hyacinthini coloris est, sedat dolores capitis, et vinipoteros aut bibaculos abstemios reddit et sobrios, unde illi nomen.

Carbunculus in India generatur : est autem carbonibus similis, splendet unus procul, alter vero ob exiguitatem nigrior est. Porro invenitur in montibus adversus solis radios respondens et variegatus. Hunc quidem gemmarii optimo norunt, sed ejus virtutes nequaquam, si anthracitem excipias, qui apud Thesprotos nascitur, et igneum splendorem habet remissiolem. Hunc morbis capitis mederi referunt, si ægroto offeratur sufflatus.

B Aechates diversicolor est et splendidus : unus autem pallidus est, alter rubicundus aut carneus : oculorum fluxionibus et capitis doloribus medetur, et sistit mulierum menstrua, adversaturque omnino humidæ hydropisi, tantumque virtutis siccoficæ ei inest, ut et aquam ebibere possit, et vas vacuum relinquere.

Beryllus. Tres hujus sunt lapilli formæ : alius colorem habet olei obscurum, alius marinum, alius

NOTÆ

(13) Ἄμέθυσος. Plinius lib. xxxvii, cap. 9, Marbodeus cap. 4 :

India mittit eum, gemmarum maxima nutritrix.

Hic facilis sculpi, contrarius ebrietati

(14) Ἰακινθώδης. Theophrastus ὑακινθώδης dicitur, quia ἐμέθυσον vult esse neutrius generis, sed ut puto ἀμέθυσος et ἀμέθυσον dici potest, hoc in neutro illud in masculino, quare nihil hic mutandum. MAUSSACUS. — Dicitur quoque ἢ ἀμέθυσος, in feminino genere, sic Heliodorus *Æthiop. c. lib. v, cap. 13*, ubi eleganter hanc gemmam describit.

(15) Οἶνον. Membrana male habebat οἶνου. — MAUSSACUS.

(16) Ἄνθραξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 7 ; Marbodeus cap. 10.

(17) Τηλεφεγγής. Inquinatissima hæc erant in manu exarato. Nos conjectura restituimus καὶ ὁ μόντος ἔστι τηλεφεγγής· nam quid sit θυλεφεγγής, ut scriptum erat in codice, nemo scit. MAUSSACUS. — Bene Maussacus hæc restituit. Aelianus *Hist. Animal. lib. viii, cap. 22*, de hac gemma : Τὴν δ' οὖν λίθον ἔνδον ποι κατέθετο· εἶτα νύκτωρ δι-υπνισθεῖσα, ὁρᾷ αὐγὴν τινα καὶ αἴγλην ἀφιεῖσαν, καὶ κτελάμπετο ὁ οἶκος ὡς εἰκομισθεῖσης δαδός· τοσοῦτον ἄρα ἐκ τοῦ βάλου τὸ σέλας ἀνίει τε καὶ ἐτίκτετο.

(1) Βραχύτης. Legendum Βραχύ τι,

(19) Ποικιλλόμενος. Forte ποικιλεῖμων. Membrana habet ποικιλιόμενος omnino male. MAUSSACUS. — Locus haud dubie corruptus, cujus sanatio a codice ms. est exspectanda.

(20) Τοῦτον. De ejus viribus sic disserit Habdargrahamanus tract. iii, *de gemmis* cap. 1 : *Inter præcipuas ac præstantissimas carbunculi virtutes istæ recensentur : Si quis carbunculo sese obsignat, vel appensum gestat, tutus securusque erit a contagio et peste. Cor mirum in modum lætificat, ejusque abigit mæores. Venenis præsentaneum est remedium, quod inter notissimas ejus virtutes recensendum est.*

(21) Κεφαλαλγίας. Videtur ante hanc vocem ex-cidisse τοῦτον.

(22) Αἰσχάτης. Idem qui achates dicitur. Consultantur de eo Plinius lib. xxxvii, cap. 10 : Solinus cap. 11. Marbodeus cap. 2. Orpheus p. 230, qui corruptus p. 236, vs. 66. quem locum hac occasione emaculemus.

Σπερχόμενοι ποτὶ βωμόν, ἀολλίεις ἐκπρομολόντες

Χηραμόθεν ὀρόωνται ἐφερπύζοντες αὐτμήν

Vertit interpres :

Festinantes ad aram, confertim erumpentes

Ex suis latibulis, adreptantes aspectant.

Pro ὀρόωνται legendum ἀρόωνται.

(23) Πάρωχρος. Illum videtur innuere qui leucachates, vel eum qui cerachates dicitur, de quo Marbodeus loc. cit. :

Cerea cui facies, quia creber, vilis habetur.

Frustra nititur Marbodeus, etymologiam hujus vocis ex Latino sermone petere, cum sic dicatur hic lapis quod cornu colore referat.

(24) Σαρκοειδής. Putamus restituendum σαρκοειδής, ut paulo post legitur in ὄνξ. MAUSSACUS. — Σαρκοειδής correxit Maussacus, sed præstabit servare lectionem codicis ms., cum Plinius loc. cit. et alii *sardachatem* memorent.

(25) Ὑγρῷ ὕδρ. Viderint medicorum filii, quid sit humida hydropisi. MAUSSACUS. — Anasarcam opponi sicco tympanitidi recte ad oram exemplaris, quo utor, notavit vir doctus.

(26) Παρίον. Melius παρίον. MAUSSACUS. — Monui in notis ad Demetrium Pepag., p. 10, παρίον esse legendum, meque antea temere nimis fidem adhibentem Maussaco suspicatum esse legend. περιτόν. Vidi postea virum summum Th. Reinesium lib. ii *Var. lect.* cap. 18, pag. 301, quoque emendasse περιτόν. Sed pace tanti viri dixerim, placet adhuc lectio codicis ms.

(27) Βήρυλλος. Plinius lib. xxxvii, cap. v. Solinus Polyh. cap. 64 ; Marbodeus cap. 9.

(28) Ἐλαιοβαρῦς. Forte log. ἐλαιοβαρῦς.

denique splendidus est, et ejusdem naturæ, et A procul resplendens. Lapis igitur hinc intentiones curat, convulsiones, oculorum dolores, auriginem.

Galactites occulto scatet lacte, unde et ipsi nomen inditum est, mulieribus vero lac attrahit, et oblivionem inducit malorum, quorum memoriam etiam revocat; contrarius enim est omnino belluarum vulneribus, si circumnectatur.

Electrum. Unum quidem Indicum est, alterum Libyticum: reperiuntur autem juxta fluvium Eridanum. Quidam vero ipsum aiunt lacrymam esse cujusdam arboris. Leve est, idque adolent, ut thus et resinam lentisci: urinæ difficultatem circumnecum sedat, et febrem sanat, et stomachi fluxiones cohibet, et inunctum aut illitum oculis visus acuitatem præbet.

Jaspis lapis natura crystallum pene refert, paulo vehementius colorem intendens. Optimus purpureus est, melior ille qui magis est vocalis, parumper albus. Est et aereus quidam qui capitis fluxiones tollit, et expellit malum illud, quo cum labo-

χροιάν· ὁ δὲ θαλάττη προσκοικώς· ὁ δὲ λάμπρος τὰς αὐγάς καὶ ὁμοφυής, καὶ λάμπων πόβρωθεν· οὗτος οὖν ὁ λίθος ἐντάσεις ἰάται, καὶ σπασμούς, καὶ ὀφθαλμῶν ὀδύνας, καὶ ἕκτερον (29).

Ὁ γαλακτίτης (30) ἀποβόητῳ βρούει γάλακτι, ἔνθεν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦνομα· κατασπῆ δὲ γάλα ταῖς γυναῖξι· λήθην δὲ ἐργάζεται τῶν κακῶν καὶ μνήμην τῶν κακῶν (31)· ἀντίθετος γάρ (32) ἐστὶ καὶ θηρίων (33) πληγαῖς περιήπιτος γεγονώς.

Τὸ ἤλεκτρον ἐστὶ δὲ τὸ μὲν Ἰνδικόν, τὸ δὲ Λιβυτικόν (34)· οἰκιοῦνται (35) δὲ παρὰ τὸν Ἡριδανόν (36) ποταμόν· ἔνιοι δὲ καὶ δάκρυον αὐτὸ φασὶ δένδρου (37) τινός· κοῦφον γὰρ ἐστὶ καὶ θυμιάται ὡς ὁ λιθωνωτός καὶ ἡ μαστιχῆ· ἰάται δὲ δυσουρίαν περιηπιτόμενος, καὶ πυρετὸν ἀπαλλάττει, καὶ στομάχου ῥεύμα ἴσησι, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς δὲ ἐγγυρῶμενος ὀξυδορκίαν χαρίζεται.

Ἡ ἰάσις φύσει κρυσταλλοειδής, ὀλίγου (38) ἐπιτενομένη τὴν χροιάν, καὶ ἀρίστη μὲν ἡ πορφύρουσα (39), δευτέρα (40) ἡ φθγματικωτέρα (41) παράλευκος· ἐστὶ δὲ τις καὶ ἀεροειδής (42)· ἀναστέλλει δὲ ῥεύματα κεφαλῆς, καὶ τοὺς ἐπιδάτας (43)

NOTÆ.

Ἴκτερον. Cæl. Aurelianus lib. iii. *Morb. chronic.*, cap. v: *Passio vocabulum sumpsit secundum Græcos ab animalis nomine, quod sit coloris fellet.* Nempe a galbula. Χρυσιασμός etiam dicitur. Synesius ms. libr. *De febribus*: Πλειστάκις δὲ συμβαίνει ἐν τούτῳ τῷ πυρετῷ περὶ οὗ λέγομεν, φρενίτις καὶ βῆχης ξηρῆς καὶ λειποθυμία ἢ χρυσιασμός ὁ ἐστὶ ἕκτερος.

(20) Γαλακτίτης. Dioscorides lib. v, cap. 150; Plinius H. N. lib. xxxvii cap. 10; Solinus cap. 42; Orpheus p. 200; Marbodeus cap. 31. Corruptus leviter Orpheus pag. 202:

Δαὶ δὲ σε καὶ βασιλῆς ἀμόμουν αἰδέσσονται.

Legend· Nai δὲ σε x. τ. λ.

(31) Τῶν κακῶν. Haud dubie legendum τῶν καλῶν. Orpheus *De lapidibus*, pag. 200, vs. 7:

Ἡδ' ἄρα μιν λήθαιον ἐφήμισαν, οὐνεκεν ἀλαί
Μεμνήσθαι κακότητος ὀζυρῆς ἀπερύκει
Θνητοὺς ἀθανάτους τε· νόον δ' ἐριούνιον εἶναι
Θέλγει, ἐποτρύνων ἀγὰν φρεσὶ βουλεύεσθαι.

(32) Γάρ. Malim δέ.

(33) Θηρίων. Τὰ θηρία sunt animalia venenata, vide quæ notat cl. L. Bos. ad Act. Apost. cap. xxviii, p. 62.

(34) Λιβυτικόν. Ad oram sui exemplaris, quod nunc in bibliotheca Lugd. Batav. servatur, correxit Vossius Λιγυστικόν.

(35) Οἰκιοῦνται. Forte leg. εὐρίσκονται.

(36) Ἡριδανόν. Non video quomodo electrum Indicum et Libyticum juxta fluvium Eridanum reperiiri possint. Maussacus.

(37) Δένδρου. Consule Philostratum. *Icon.* lib. ii, in Phaetonte (lib. i, cap. 11, p. 780.) Id.

(38) Ὀλίγου. Malim ὀλίγον. Ὀλίγου forte legendum apud Themistium Orat. 4, p. ed. H. Steph. Ἦγαγε δ' οὖν αὐτοῖς τὰ ἀγώγιμα ὅσα τέ μοι πρῶτα ὀπτύρχει, καὶ ὅσα παρ' ὁμίην ἐνθὲνδε ἐπορισάμην ἐν εἰκοσιν ὀλίγοις ἐνιαυτοῖς. Pro ὀλίγοις Petavium corrigiit ἔλοις· malim ὀλίγου, per viginti ferme annos.

(39) Πορφύρουσα. Malim πορφυρίζουσα.

(40) Δευτέρα. Leg. δευτέρα δὲ ἡ.

(41) Φθγματικωτέρα. Vertit Maussacus, qui magis est vocalis. Sed corrupta hæc vox legend. φλεγματικωτέρα. Dioscorides lib. v, cap. 168: λίθος ἰάσις ὁ μὲν τις ἐστὶ σμαραγδίζων· ὁ δὲ κρυσταλλ-

λώδης, ἰοικώς φλέγματι. Sic solent librarii voces similes confundere. Hippocrates lib. *De insomniis*. sect. 4, p. 375, ed. Foesii: Αὐτὴ δ' ἐωυτῆς ἡ διάνοια οὐ γίνεται· leg. αὐτὴ δι' ἐαυτῆς ἡ διακονία οὐ γίνεται. Oribasius *Anatom.* p. 120: καὶ ἐστὶν αἰσθητὸν τὸ στόμα τοῦ πόρου τούτου, κἂν μὴ πάνυ τι μέγα τὸ ζῶον ᾗ. Quæ verba haud dubie prave se habent. Lego καὶ ἐστὶν αἰσθητικὸν τὸ σ. τ. π. τ. κ. μ. π. τ. μέγα τὸ ζῶον ᾗ. Cassius in *Quæst. medic.*, quæst. 22: ὡς τε καὶ τούτου κακωθέντος, καὶ τῆς φωνῆσεως ὑποκειμένης, εἰκότως οὐκ ἀντιλαμβάνονται τῶν φωνῶν. Verba καὶ τῆς φωνῆσεως ὑποκειμένης omisit in versione Conr. Gesnerus, haud dubie quod illa corrupta judicaret; corrigi itaque καὶ τῆς σφηνώσεως ὑποκειμένης. Orpheus *Argonaut.* vs. 424:

Καὶ Κρόνον αἰβολέτην, ὡς τ' ἐἴα τερπικέλευνον
Ἥλυθεν ἀθανάτων μακάρων βασιλῆος ἀρχῆ.

Suspisor legendum καὶ Κρόνον εὐνολέτην x. τ. λ. Tryphiodorus *De excid.* liii, vs. 412:

μάτην δὲ χρῆς ἀπερ ἴσχεις.

Varie tentarunt hunc locum viri docti, sed erud. Merrick ex codice ms. cl. Reimari aliam affert lectionem:

μάτην δ' ὀλάουσ' ἀπερύκεις.

Pro ἀπερύκεις corrigiit ἀγορεύεις, malim legere ἀπερύγεις. Hesychius ἐρύγειν, φωνεῖν. Aristides Orat. in Minervam, p. 10, ἀναπνεῖ τε εἰς αὐτόν. Corrigiit vir doctus ἀναπαύει, quam emendationem rejicit tueturque vulgatam lectionem cel. Jac. Elsnerus in schediastate critico pag. 40. Suspisor legendum ἀναπνεῖ τε ἴσα αὐτῷ, levi, ni fallor, mutatione.

(42) Ἀεροειδής. Orpheus *De lapid.*, p. 206:

Καὶ γλαφυρὸν κομίτας ἀερόχροον αἶκεν ἰάσιν.
Sic legendum, non ut vulgo editum ἰαρόχροον.

(43) Ἐφιάλτας. Actuarius lib. i. *De dignitat. morb.*, cap. 35: Ὁ δ' ἐφιάλτης οὕτω κελούμενος, πάθος ὄν κατὰ τοὺς ὕπνους συμβαῖνον, οὐ πάνυ μὴν καθ' αὐτὸ κακόν, μεγάλα δὲ τινα προσμαίνει κακά. Ἐπιληψιῶν γὰρ καὶ μελαγχολιῶν εἶδη ἐστὶ τε ἀποπληξία, καὶ ὁ τι σύνεργος αὐτοῦ, θαμίζοντος τοῦ ἐφιάλτου προσμαίνεται. Λέγεται δὲ ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἐφάλλεσθαι τινα τοῖς πάχουσιν· ὡς τις γὰρ αὐτοῖς ἐπικαιμένου καὶ οἶον πνί-

ἀπωθεῖται, καὶ λοιμοκοῖς ἀντιτάττεται πάθει καὶ ἐπιληπτικοῖς (44). Ἔστι δὲ τις ἴασπις σμαραγδίζουσα (45) ἣ δὲ ἐμπερῆς χιόνι, καὶ ἄλλη ἐμπερῆς ἄρνου ἐγκαφάλῳ, ἧς οὐπω οὐδεὶς ἐγνώκει τὴν δύναμιν.

Ὁ ἰδαῖος (46) δάκτυλος ἐν Ἰδῆ τῆς Κρήτης γίνε-
ται, καὶ ἐστὶ τὸ σχῆμα δακτύλῳ ἀνδρὸς ἐμπερῆς τῶ
ἀντίχειρι· τὴν χροιάν σιδηρόχρους· οὗτος δὲ λίθος δι-
καιότατος πάντων τῶν λίθων ἐστὶ· τὰς μὲν γὰρ ἐκ τῶν
δικαίων μίξιν γενομένης σποράς τελειοῖ, φθαίρει δὲ
τὰς ἀθεμίτους καὶ παρανόμους.

Ὁ κρύσταλλος (47) ἕοικε μὲν ὕδατι καθαρῷ, ἐγκαεῖς
(48) δὲ ὑπὸ ἡλίου χροιάν ἀμεθύσου μευαλαμβάνει, ἐπὶ
δὲ τὸ βαθύτερον τραπεῖς ἰάσπιδι γίνεται ὁμοιος· οὗτος
τρόμος (49) ἀπερῦκει καὶ ἐκλύσει νεύρων ἀνατριβό-
μενος.

Ὁ λυχνίτης (50) ἔστι δὲ νυκτάλωπος (51), ἀρτηθεῖς
ἀπὸ τοῦ τραχήλου, βεύματα τε ἐπέχει ὀφθαλμῶν ἐν
λινῷ ῥάκει περιτιθεῖς τῶ μετώπῳ.

Ὁ μαγνίτης (52) λίθος ἐστὶ μέγας καὶ βαρὺς καὶ

A rat quis, se grandi mole opprimi noctu et ab alio
invadi putat : et pestiferis morbis ac epilepticis
omnino adversatur. Est et jaspis quidam in smar-
ragdi modum resplendens, alius vero nivi similis,
alius denique hirci cerebrum referens, cujus nemo
hactenus vires novit.

Idæus dactylus in Ida Cretæ gignitur, estque
eiusdem formæ cum pollice hominis, ferreo colore.
Hic autem lapis justissimus omnium lapidum est,
fetus enim ex justis nuptiis procreatos perficit,
corrumpit vero eos qui contra et leges et jus ge-
nerantur.

Crystallus similis est aquæ puræ, accensus vero
a sole amethysti colorem induit, et in obscuriorem
mutatus, jaspidi fit similis. Is timores prohibet et
dissolutiones nervorum collisus.

Lychnites luscitiosus est, et collo suspensus oculo-
rum fluxiones sistit, si apponatur fronti linea
locinia involutus.

Magnes lapis est magnus, et gravis et enormis :

NOTE.

γοντος αἰσθάνονται οἱ τῶ τοιοῦτω κάτοχοι πάθει, μηδ' ὅτι οὖν μέλος αὐτῶν κινῆσαι δυνάμενοι· φεύγειν δὲ φασὶν αὐτοὺς τῶν δακτύλων σωρευθέντων. *Incubonem* Latini vocant. Cælius Aurelianus lib. 1 *Morb. chronic.*, cap. iii, p. 289 : *Quidam veteres ἐφιάλτην vocaverunt, allii ἐπιβολὴν, quod utilis patientibus perhibetur. Loco huic male sano varie medicinam facere conati sunt viri docti, at omnium optime eum emendat celeb. Trillerus in epistola ad me data, quam elegantem ac eruditam emendationem cum lectore communicabo. En ipsius verba : Nihil plane in Cælio emendandum, præter vocem ἐπιβολὴν, quæ potius scribenda ἐπωφελῆ, aut Lat. epophelen, h. e. utilem. Dabo Cælii defensorem et commentatorem Hesychium : Ἐπωφελῆς ὁ καλούμενος ἐφιάλτης. Sed et dabo nunc reconditæ hujus et insolitæ opinionis originem ex Artemidoro lib. ii, Oneiroerit. cap. 42, p. 132 : Ἐὰν ὁ ἐφιάλτης τι καὶ διδῶ καὶ συνουσιάτῃ, μεγάλας ὠφελείας προαγορεύει· μάλιστα δὲ ἐταν μὴ βρῆτῃ. Hæc vir doctus, qua emendatione nihil verius et elegantius fingi atque excogitari potest.*

(44) Ἐπιληπτικοῖς. Editio Maussaci ἐπιληπτι-
κοῖς, quod a librariis profectum videtur, sed male omnino se habet, ut satis docet vocis originatio. Nonus cap. 36, p. 45 : ὠνόμασται δὲ τὸ πάθος ἐπι-
ληψία διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κρατεῖσθαι αὐτῶν τὰς αἰσθήσεις. Quæ verba hausit ex Alexandri Trall. lib. i, cap. 15, p. 62, apud quem male hodie ἐπιλαμβάνεσθαι legitur, quod recte ad oram sui exemplaris in ἐπιλαμβάνεσθαι, mutaverat Renatus Moreau. H. Stephanus in *Diction. medic.* p. 322, edidit ἐπιλαμβάνειν. Frequenter η et ei inter se permulantur. Rhazes de pestilentia in proem. p. 243 : Οὗτος τοίνυν ὁ θαυμαστός ἀνὴρ εἰς δύο ἕδη τεμῶν τὴν νόσον. Pro ἕδη legend. εἶδη. Cæterum jaspidem etiam adversus epilepsiam commendant Alexander Gallianus lib. i, cap. 15, p. 83, et Nonus cap. 36, p. 47.

(45) Σμαραγδίζουσα. Plinius *H. N.* lib. xxxvii, cap. 9 : *Totius vero Oriens pro amuleti traditur gestare eam quæ ex iis smaragdo similis est.*

(46) Ἰδαῖος. Totidem ferme verbis hæc legas apud Plinium lib. xxxvii, cap. 10 : *Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum exprimunt.*

(47) Κρύσταλλος. Plinius *N. H.* lib. xxxvii, cap. 2, Solinus cap. 24, Orpheus *De lapid.* pag. 198, Marbodeus cap. 23.

(48) Ἐγκαεῖς. Chrystallos varii reperiri coloris notum est, sed an a solis radiis colores mutantur, nescio. Vereor valde ne lacuna his subsit : tradunt enim auctores hanc gemmam a sole irradiatam, ignem concipere, et hanc ejus virtutem apud Psellum excidisse puto. Orpheus loc. cit. vs. 7 :

Εἰ γὰρ ἄτερ κρατεροῖο θέλεις πυρὸς ἐς φλόγας ἄρσαι,

Κίχλομαι αὐαλέων μιν ὑπὲρ δαίτων καταθεῖναι·
Αὐτὰρ δ' ἡλίοιο καταντία ἀυγάζοντος
Αὐτίγ' ὑπὲρ δαίτων ὀλίγην ἀκτίνα τανύσσει.
Ἢδ' ὅτε κροφαλῆς τε θίγῃ καὶ πόνος ὕλης,
Καπνὸν, ἔπειτα δὲ πῦρ ὀλίγον, μετὰ δὲ φλόγα
[πολλὴν]

Ἄρσαι· τὴν δ' ἄρα φασὶ παλαιγονίης ἱερὸν πῦρ.
In quinto versu pro Ἢδ' ὅτε legendum Ἢ δ' ὅτε.
Marbodeus loc. cit. :

*Sed certum cunctis, neque stat violabile tanquam
Quod lapis hic soli subjectus concipit ignem,
Admotosque sibi solet hic accendere fungos.*

Forte itaque apud Psellum legendum : Ἐγκαεῖς δὲ ὑπὸ ἡλίου ἀνάπτεται· ἐνίοτε μὲν χροιάν, κ. τ. λ.

(49) Τρόμος. Vertit Maussacus *timores*, nisi forte typographorum error : corrige *tremores*.

(50) Λυχνίτην. Ordo alphabeticus postulat, ut statim post κρύσταλλος, vel ante reponatur Κάπρειος. Descivit tamen hic lapis in posteriorem locum. Nos secuti sumus cod. manu exaratum. Cæterum de lychnite in notis ad hydaspen Plutarchi disputavimus. Maussacus. — Plinius lib. xxxvii, cap. 7. Quæ sequuntur verba ἔστι δὲ νυκτάλωπος, omnino sunt corrupta. Maussacus legit νυκτάλωψ et vertit *luscitiosus est*. Sed bene quod locum mutilum esse suspicetur. Excidit hic procul dubio descriptio coloris et habitus externi hujus gemmæ. Plinius loc. cit. unam speciem purpura radiare tradit, alteram cocco. Sic itaque hanc lacunam supplerem : Ἔστι δὲ πορφυρόχρους· τᾶναι νυκτάλωπας, κ. τ. λ.

(51) Νυκτάλωπος. Si ita legas, vertendum est, *spectat ad luscitiosum*. Sed si legas νυκτάλωψ, ut est indubie corrigendum, interpretari debes *luscitiosus est*, deest hic forsitan aliquid. Maussacus. — Glossæ Jatricæ mss. : Νυκτάλωπας, τοὺς τῆ νυκτὶ μὴ βλέποντας.

(52) Μαγνίτης. Dioscorides lib. v, cap. 148. Plinius *H. N.* lib. xxxvi, cap. 14, Galenus lib. viii,

unus est qui ferrum attrahit, alter qui rejicit, A lacte vero dissolutus visus acuitatem præbet, et melancholiam sanat.

Onyx maximus est, adeo ut Indi lectorum pedes ex eo torquent. Sublatus in terram omnem recipit colorem, aut carbunculi rutilum, aut nigrum aut carneum. Dissolutus vero phantasmata nocturna abigit et dentibus fluxione laborantibus attritus prodest.

Caprius fronti appositus oculorum fluxiones sistit, ulceribus medetur si cum lacte bibatur, exsiccat autem et stypticus est sive astrictorius, et febribus acutis contrarius.

Sardonyx. Mediam habet hic lapis lineam albam, unicolor autem est, et oculorum sedat fluxiones, et in modum zonæ cinctus infantium in utero casus cohibet, qui vero variegatus est melancholicis prodest, si appendatur.

ἀνόμζλος, καὶ ὁ μὲν τις ἐπισπᾶται τὸν σίδηρον, ὁ δὲ ἀναπτύει· ἀναλύμενος δὲ γάλακτι ὀξυδορκίαν (53) ποιεῖ, καὶ μελαγχολίαν ἰᾶται (54).

Ὁ ὄνυξ (55) εὐμεγέθης ἐστὶ, ὥστε τοὺς Ἰνδοὺς πόδας κλίνης ἐντεῦθεν τορρεύειν· διαρθεῖς δὲ πρὸς γῆν (56) παντοίαν ἀναφέρει χροιάν, ἥ γὰρ ἀνθρακώδη, ἥ μέλαιναν, ἥ σαρκοειδῆ· ἀναλυθεῖς (57) δὲ ἐπέχει φαντασίας νυκτερινὰς, ὁδοῦσί τε βευματιζομένοις πατριδόμενος ὠφελεῖ.

Ὁ κάπρειρος (58) ἴσθησι βέρυματα ὀφθαλμῶν μετώπῳ περιαφθεῖς· ἐλκώσεις (59) ἰᾶται ποθεῖς μετὰ γάλακτος (60), ξηραντικὸς δὲ (61) ἔστιν καὶ στυπτικὸς καὶ πυρετοῖς (62) ὀξείσιν ἀντιθετός.

Σάρδονυξ (63). Ἡ λίθος αὐτῆ (64) μέσην ἔχει γραμμὴν λευκὴν· ἔστι δὲ μονόχρωμος (65) ὀφθαλμῶν ἴσθησι βέρυματα, καὶ διεζωσμένη (66) τοὺς τῶν ἐμβρύων (67) ἐπέχει ὀλισθοῦς· ἡ δὲ ποικίλη ὠφελεῖ μελαγχολικοῖς (68) ἐξαρτωμένην.

NOTÆ.

De simp. med. p. m. 123, Orpheus De lapid. p. 208, Marbodeus cap. 43. Unde dictus hic lapis docet Lucretius lib. vi, vs. 907 :

Quem magneta vocant patrio de nomine Graii, Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.

Attamen a Magnete inventore eum sic vocatum vult Plinius loc. cit. Etiam Ἡράκλεια λίθος dicitur. Theophylactus Simoc. Quæst. iv, p. 7 : Ἡ μαγνητικὴ, ἣν καὶ Ἡράκλειαν λίθον φασί, τοῦ σιδήρου δειστήκε, καὶ ὁμοῦς διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ὀρώμεν τὴν ἐνέργειαν προβαλλομένην τὴν λίθον. Quæ sequuntur apud Theophylactum corrupta sunt, quæ hic simul emendabimus : Ἐπεὶ δ' ἂν οὐκ ἐξικνούνται, ἔστιν ὅτι οὐ ταύτης πρὸς τὸν ἄβρῆνα κλάδοι, σοφόν τι παλαμίνται ταύτῃ οἱ φωτωργοὶ πρὸς τὸν ἔρωτα. Verba ἔστιν ὅτι male ibi esse collocata vidit jam Kimedoncius qui proinde corrigiit ἐξικνούντας ἔστιν οἱ. Sed nihil mutandum, verba leviter transposita, restitue ἐξικνούνται οἱ ταύτης — κλάδοι, ἔστιν ὅτι σοφόν, κ. τ. λ.

(53) Ὄξυδορκίαν. Quis non videt legendum ὀξυδορκίαν? MUSSACUS.

(54) Ἰᾶται. Arthriticis præterea hunc lapidem prodesse testatur Alexander Trallianus lib. xi, p. 656 : καὶ ἡ μαγνητικὴ δὲ λίθος φορομένη τῶν ἀρθριτικῶν θεραπεύει τὰς ἀδύνας.

(55) Ὄνυξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 6, Marbodeus cap. 9. Pro ἐντεῦθεν in Maussaci editione tyrographorum incuria legitur εὐτεῦθεν.

(56) Πρὸς γῆν. Suspicio legendum πρὸς αὐγῆν. Sic truncant librarii modo in initio modo in fine vocum. Reddit mihi in mentem locus Aristæneti, ubi pariter vocabuli finis neglectus illum obscurum reddit, lib. i. Epist. 15, pag. 102 : Ἡρωτος δὲ φανέντος, γέγονε, βίψασπις εὐθὺς, ὁ τῶς θρασὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἀκοντὶ, προσαναταίνας, ὠμολόγει τὴν ἤττα. Corrīgunt viri docti ἐκοντὶ aut ἀκοντὶ, sed vereor ne locus in graviore mendo cubet ; forte legendum καὶ τῇ δεξιᾷ ἀκόντιον προσαναταίνας. Interdum nimis liberaliter litteram addidere librarii. Plutarchus De fluminibus pag. 59 ed. Maussaci, de lapide clitoride : Ἐστὶ δὲ λίαν μελάγχρους, ὃν κόσμου χάριν οἱ ἐγγύρωροι φοροῦσιν ἐν τοῖς Σωτηρίοις. Sic edidit Maussacus, corrigo, ἐν τοῖς ὠταρίοις. Favet codex ms. in quo legebatur Σωτάρους.

(57) Ἀναλυθεῖς. Suspectum mihi hoc verbum. Quomodo enim lemures dissolutus valet abigere? Neque additur in quonam liquido solvendus sit. Vereor ne quid desit, aut ne hoc verbum sit corruptum. Forte leg. ἀναρτηθεῖς, suspensus. Cæterum contrarium hanc gemmam facere tradit Marbodeus loc. cit. :

A collo suspensus onyx, digitove ligatus, In somno lemures et tristitia cuncta figurat, Multiplicat lites, et commovet undique rixas. Dicitur et pueris nimias augere salivas.

Sic leguntur hi versus in editione Jani Cornarii. Pictorius in secundo vs. pro figurat edidit repellit. Quartus autem sic apud eum legitur ;

Dicitur in pueris multas augere salivas.

(58) Κάπρειρος. Vel ordo docet legendum esse Σάπρειρος, quod etiam virtutes ejus satis commonstrant. De sapphiro videndi Dioscorides lib. v, cap. 157, Plinius lib. xxxvii, cap. 9 ; Galenus lib. viii. De simplic. medic., p. m. 123 ; Marbodeus cap. 53. Conf. Jo. Langii Epist. medic. lib. ii, ep. 49, p. 719.

(59) Ἐλκώσεις. Dioscorides loc. cit. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐντὸς ἐλκώσεις. Marbodeus loc. cit.

Contritum lateri superillitum ulcera sanat.

Tollit et ex oculis sordes, et fronte dolores.

Ita edidit Pictorius. Cornarii editio ad mentem Pselli habet :

Contritum lacte et superillitum ulcera sanat.

(60) Γάλακτος. Cum lacte, vino, aceto vel etiam aqua hos lapides exhibebant. Emendemus hac occasione Orpheum De lapid., p. 234, vs. 43 :

αἶψιν ἑταίρους,

Γινόμεναι νόμφοις ἐνὶ νηϊάδεσσι κίλευε.

Vertit interpres :

Semper amicos

Tuos inter nymphas Naiades versari jube.

At legendum πινόμεναι, non γινόμεναι.

(61) Δέ. Mallem γὰρ, et istud δὲ post ἐλκώσεις constituere.

(62) Ἰσπετοῖς. Marbodeus loc. cit. :

Scilicet ardorem refrigerat interiorem.

(63) Σάρδονυξ. Plinius lib. xxxvii, cap. 1 et 12 ; Solinus cap. 45, Marbodeus cap. 56.

(64) Αὐτῆ. Leg. Αὐτῆ.

(65) Μονόχρωμος. At hoc verum non est, et ipse auctor mox variegatam gemmam memorat. Parum sanus et hic locus mihi videtur. Forte aliquid excidit et locus sic suppleri posset : Ἐστὶ δὲ ἡ μὲν ποικίλη, ἡ δὲ μονόχρωμος· καὶ ἡ μὲν ὀφθαλμῶν, κ. τ. λ.

(66) Διεζωσμένη. Vertit Maussacus, *et in modum zonæ cinctus. Male. Verto, et in cingulo gestatus.*

(67) Τὰς τῶν ἐμβ. Restitue τοὺς ὀλισθοῦς, id est lubricitates. MAUSSACUS.

(68) Μελαγχολικοῖς. Repone μελαγχολικοῖς. ID.

Ὁ σελήνητης (69) καλεῖται δὲ οὗτος (70), διὰ ὀφθαλμὸν (71) οἶόν τινα (72) συναυξόμενον τοῦτον καὶ συμμειούμενον ταῖς τῆς σελήνης αὐξήσεσι (73) καὶ συμμειώσεσι (74) δεικνύται (75).

Ἡ σμάραγδος (76) πρασοειδής ἐστὶ καὶ ἡρέμα χρυσιζουσα καὶ τοι καὶ (77) τοῦ γλαυκοῦ παρεμφαινουσα χρώματος. Γεννᾷ δὲ ταύτην καὶ Αἰθιοπία καὶ Αἴγυπτος, καὶ Περσίς καὶ τινὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς· αὕτη καταπλαττομένη μεθ' ὕδατος ἐλεφαντικοῦς (78) βοηθεῖ· πινομένη (79) δὲ μεθ' ὕδατος ζέματος ἐπιχειροῦσιν.

Ἰάκινθος (80). Τοῦτον τίεται μὲν Ἰνδία· ἐστὶ δὲ θαλαττόχρωος· τίεται δὲ πνευματώσεσι (81) καὶ ῥήγματα, μελαγχολίαν δὲ (82) παύει σὺν ὄξει ποθείς.

NOTÆ.

(69) Σελήνητης. Leg. Σελήνητης. Dioscorides lib. v, cap. 159; Plinius lib. xxxvii H. N., cap. 10; Marbodeus Gallus cap. 31.

(70) Οὗτος. Leg. οὕτως. Verba δὲ οὕτως et sequens τοῦτον omisit cl. Salmasius De homon. Hyl. Jatr., cap. 119, p. 220, ubi de hoc lapide agit et hunc Pselli locum citat.

(71) Ὀφθαλμῶν. Melius ὀφθαλμὸν, ut restituimus. Post σμάραγδος ordo alphabeticus requirit ut statim sequatur τοπάκιον. Sed ms. codex hunc lapidem in ultimum locum rejecit, nos ordinem non mutavimus. MAUSSACUS.

(72) Τινὰ. Quivis facile videt post τινὰ excidisse ἔχων. Recordor hic loci alicujus Xenophontis Ephesii, ubi similiter verbum omissum est lib. ii, p. 23: Ἡ δὲ Ἀνθία — εἶπεν. Ταχέως δὲ τῶν ὄρων ἀναγκάζομεθα. Videtur deesse ἐπιλαθέσθαι, qua locutione iterum utitur lib. v, p. 86: Ἡ μὴ τις ἡνάγκασθαι ἐπιλαθέσθαι τῶν ὄρων τε κάμω.

(73) Αὐξήσεσι. Testantur hoc auctores modo laudati. Marbodeus l. c.:

*Nec Selenitem fas est omnino laceri,
Quæ velut herba virens et jaspidis æmula gemma,
Lunares motus et menstrua tempora servat,
Crescit enim luna crescente, minorque minuta
Efficitur, tanquam cælestibus anxia damnis;
Idcirco sanctus lapis a plerisque vocatur.*

(74) Σημειώσεσι. Legendum est συμμειώσεσι. MAUSSACUS.

(75) Δεικνύται. Mutillum procul dubio hoc caput. Nihil enim de viribus hujus lapidis refert, cujus tamen plures ab auctoribus celebrantur. Marbodeus l. c.:

*Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam phthisicos juvare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ,
Nec minus et toto per decrementu fluentis
Effectus miros et commoda plurima præstat.*

Hanc autem gemmam memorant in Perside nasci. Nonnus Dionysiæc. lib. xxxii, p. m. 527:

Εἶγε δὲ πέτρον ἐκείνον, ὃς ἀνέρας εἰς πόθον ἔλκει,
Ὀνόμα φαιδρὸν ἔχοντα ποδοβλήτοιο σελήνης.

(76) Σμάραγδος. Vid. Plinius H. N. lib. xxxvii, cap. v, et Marbodeus cap. liv. Glossæ mss. Marciani Capellæ, quas mihi utendas dedit vir nobilissimus Arthurus Freeman: *Smaragdus gemma est viridissima super omnes herbas et frondes, inde nomen assumens quod amara est. Omnia enim viride amarum. Datur cancro hæc gemma.*

(77) Καὶ τοι καὶ. Leg. καὶ τι καὶ. Familiare librariis ut oi et i permittent. Hinc apud Demetrium P'epag. c. xxxix, ποιεῖν pro ποιεῖν legabatur. Idem error occurrit apud Synesium ms. De febribus. Locum prout in ms. legitur hic adponam: Ἐὰν δὲ ἴδῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου διὰ χριζῆς ἢ φύσις εἰς

Selenetes ideo vocatur hic lapis, quia cum quemdam quasi oculum habeat, eum cum luna decre-scere et augescere ostendit.

Smaragdus prasineus est et paulatim accedens ad auri colorem, licet semper glauci aliquid proferat. Progenerant autem hunc Æthiopia et Ægyptus et Persis et quidam Atticæ montes. Cum aqua impositus ut cataplasma leprosos adjuvat, et si cum aqua etiam bibatur, retinet fluxum sanguinis.

Hyacinthus. Hunc India gignit, est autem marini coloris, et tusses rupturasque ac melancholiam cessare facit, si cum aceto bibatur.

τὸ καὶ νόσαι τὴν ἤλην καὶ ταυτ κινεῖν. Χρῆ ποιεῖν τὸ ἀποβλεῖν τῶν ὀξυφηνικῶν ἢ τῶν δαμασκῆων καὶ ζέφυρον. Monstra verborum, qualia plurima in isto codice, alit hic locus, eum sic retingerem: Ἐὰν δὲ ἴδῃς α. τ. α. τ. v. διὰ χριζῆς ἢ φ. ε. τὸ κενώσαι τὴν ἤλην, δεῖ ταύτην κινεῖν αὐτ κενῶν. Χρῆ ποιεῖν τ. α. τ. ὀξυφηνικῶν ἢ τ. δ. κ. ζιζύφων.

(78) Ἐλεφαντικοῦς. Illorum qui elephantiasi laborant conditionem, graphice describit Aretæus Cappadox, lib. ii, c. 13, quem vide. Dicitur hic morbus Græcis recentioribus κελεφάσις. Vid. du Gange Glossarium in Append. Nonus cap. 232: Ἐλέφας λέγεται, ὅπερ λέγουσι οἱ ἰδιῶται κελεφάσις.

(79) Πινομένη. Hanc gemmam præterea collo appensam, contra febrem hemitritæam valere auctor est Q. Seren. Sam. p. 31:

*Coralium vero si collo nectere velles
Ne dubites illi virides miscere smaragdus:
Talia languenti conducenti vincula collo,
Lethalesque abigeni (miranda potentia) morbos.*

Vires ejus omnes recenset Habdarrhamanus tractatu iii, De Gemmis, cap. 3: *Imprimis præsentem affert venenis et serpentum morsibus medelam, nam potus ad pondus octo granorum hordei non solum eximit a morte eum qui venenum hausit, verum etiam impedit ne ejus decidant capilli aut pellis exuatur. Oculorum abigit caliginationes, et visum acuit, si frequentius illum pallens contempletur. Qui appensum gestat smaragdum, aut se eo sæpius consignat, ab epilepsia immunis erit: hinc præceperant medici, ut natis regum appenderetur. Appensus item, vel potus fluxui sanguinis strenue medetur. Smaragdum si intueatur vipera, illico oculi ejus lacrymantur. Ejus scobs epota lepram curat.*

(80) Ἰάκινθος. De hac gemma consulendi Plinius H. N. lib. xxxvii, cap. 9, et Marbodeus Gallus cap. 15. Glossæ mss. Marciani Capellæ: *Jacintus lapis est cæruleus mirabilis, aliquando nebulosus, aliquando purus ut fluctus, et est lucis purpureæ. Qui lapis tribuitur scorpionum propter nebulosum colorem.*

(80*) Ἰνδῶν. Legi debet vel Ἰνδῶν γῆ, vel Ἰνδία. Membrana habet simpliciter Ἰνδῶν. MAUSSACUS.

(81) Πνευματώσεσι. Vertit Maussacus tusses. Male. Vertend. inflationes.

(82) Δέ. Malim τί. Plures præterea memorantur ab auctoribus virtutes hujus gemmæ. Sic ferunt eum gestantem a fulgure defendere, contra cujus ictus plura excogitavit veterum solertia. Refert Nonus cap. 259, p. 294, imperatores in navibus secum habuisse pelles phocærum aut hyænar, quæ illos a fulgure tutarentur: Ταῦτα ἀποτρέπουσι κεραυνούς· καὶ βολβοὶ πλησίον κείμενοι, ἢ φύσις δέρμα, ἢ ὑάλης· τούτων δὲ τῶν ζώων τὰς δορὰς περιφέρουσι καὶ τὰ τῶν αὐτοκρατόρων πλοεῖα.

Chrysolithus. Oculorum doloribus omnino ad-
versatur.

Chryselectrum. Hoc circa collum si gestatur,
febres pellit.

Chrysoprasus. Hic circa primam palmæ partem
gestatus præbet visus acuitatem, et stomachi ac
cordis doloribus medetur, et inflationes ac tumo-
res dissolvit.

Chalazias. Albus hic est et solidus et parvo cry-
stallo similis. Circumappensus vero medetur scor-
piorum plagis.

Topazius lapis est pellucidus, vitro similis, nas-
citur autem in Arabico, sinu, in insula
quadam marina, et quamdiu dies est videri non
potest, sol enim ejus splendorem occultat, at no-
ctu procul relucet. Asper invenitur et inæqualis,
sed instrumentis mechanicis lævigatur; hic furi-
bundos in pristinum statum restituit si teratur et
potetur, quæ omnia etiam exsequitur si alligetur.

Harum vero quæ in lapillis inveniuntur virtutum
causas plures ausi sunt reddere, ut ex antiquiori-
bus sapientibus Anaxagoras, Empedocles et Demo-
critus, ex his autem qui paulo ante nos vixerunt
Alexander Aphrodisiensis ad omnia etiam naturæ
occultiora enucleanda, ut plura paucis complectar,
promptissimus. Sufficiat itaque tibi cujuslibet la-
pidis virtus et energia, rationes vero et causas
thesauris qui supra nos sunt, relinquantur.

Χρυσόλιθος (83) αντίθετον σχῆμα ποιῆι πάθειν
ὀφθαλμῶν (84).

Χρυσήλεκτρος (85) οὗτος φορούμενος περὶ τρά-
χηλον, σθένουσι πυρετούς.

Χρυσόπρασος (86), οὗτος περὶ τοὺς καρπούς (87)
φορούμενος παρέχει ὀξυδορκίαν, στομάχου (88) τε
ἴεται καρδιαλοῦντας, καὶ λύει ἐμπνευματώσεις (89).

Χαλαζίας (90), λευκός ἐστὶ οὗτος καὶ στερεός,
καὶ κρυστάλλῳ μικρῷ ὀικώως. Περιαρτώμενος δὲ ἴεται
σκορπίων πληγὰς.

Τοπάζιον (91) λίθος ἐστὶ διαφανὴς ὕλην παρεμ-
φερῆς· φύεται δὲ εἰς τὸν Ἀραβικὸν λεγόμενον κόλ-
πον ἐν τινὶ πελαγίᾳ νήσῳ, καὶ ἡμέρας μὲν οὐχ ὀρα-
ται, κρύπτει γὰρ αὐτοῦ τὸ φέγγος ἥλιος· νυκτὸς δὲ
διαλάμπει πόρρωθεν, καὶ τραχὺς μὲν εὐρίσκειται καὶ
ἀνόμαλος, τεχνικοῖς δὲ ὄργανοις λεαίνεταί· οὗτος
μαινομένους ἀποκαθίστησι τριβείας καὶ ποθεῖς· δρᾶ δὲ
τὰ αὐτὰ καὶ περιάπτως.

Τούτων δὲ τῶν παρὰ τοῖς λίθοις δυναμένων αἰτίας
πολλοὶ ἐθαβήθησαν ἀποδοῦναι, τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων
σοφῶν Ἀναξαγόρας (92) καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημό-
κριτος (93)· τῶν δὲ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ ἐκ τῆς Ἀφρο-
δισίας Ἀλέξανδρος, ἄνθρωπος περὶ πάντων ἀπλῶς
εἰπεῖν, καὶ τῶν ἀπορρήτων τῆς φύσεως προχειρό-
τατος. Σοὶ δὲ ἀποχωρῶσα ἔστω ἡ ἐκάστου τῶν λίθων
δύναμις καὶ ἐνέργεια· τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν καὶ τὰς
αἰτίας παρὰ τοῖς ἄνω θησαυροῖς ἔασον.

NOTÆ.

(83) Χρυσόλιθος. Plinius lib. xxxvii, cap. 9; C
Marbodeus cap. 11. Etiam ἱερὸς λίθος dicitur. Glossæ
Chemicæ p. 130: ἱερὸς λίθος ἐστὶν χρυσόλιθος.

(84) Ὀφθαλμῶν. Contra epilepsiam hunc com-
mendat Alexander Trallianus lib. i, cap. 15, p. 85.
Multas ejus dotes recenset Marbodeus loc cit.:

*Esse phylacterium fixus perhibetur in auro,
Contra nocturnos fortis tutela timores.*

*Periusus setis si trajiciatur aselli,
Dæmonas exterret et eos agitare putatur,
Trajectum lævo decet hunc gestare lacerto.*

Æthiopes tegimus nobis hanc mittere gemnam.
Conf. quæ ad h. l. notat. Pictorius.

(85) Χρυσήλεκτρος. Plinius lib. xxxvii, cap. 3;
Marbodeus, cap. 17.— Alii in neutro χρυσήλεκτρον
dicunt. MAUSSACUS.

(86) Χρυσόπρασος. Plinius lib. xxxvii, cap. 8 et
11: Solinus Polyh. cap. 65; Marbodeus cap. 12.

(87) Περὶ τοῦ καρ. Lege περὶ τοὺς καρπούς, circa
primam palmæ partem; ita enim Celsus καρπὸν D
explicat. MAUSSACUS.

(88) Στομάχου. Legend. στόμαχον. Vertit Maus-
sacus et stomachi ac cordis doloribus medetur.
Fraudi ipsi fuit τὸ καρδιαλοῦντας. Rursus Ephe-

sus lib. i, p. 30: Τὸ δὲ ὑπὸ τῷ στήθει κοῖλον,
στόμα κοιλάς· οἱ δὲ προκάρδιον, οἱ δὲ καρδίαν ὀνο-
μάζουσι, καὶ τοὺς πόνους τοὺς ἐνταῦθα, καρδιαγωγούς
καὶ καρδιαλγίας. Conf. Erotianus v. Καρδιώσεων, et
Foesius in *Œcon.* Hippocr.

(89) Ἐμπνευματώδεις. Corrige ἐμπνευματώσεις.
Et vocem χαλαζίας a capite repone; est enim di-
versus lapis chalazias a chrysopraso. In ms. oodice
hæc omnia confusa erant. MAUSSACUS.

(90) Χαλαζίας. Plinius lib. xxxvii, cap. 9; Mar-
bodeus cap. 18.

(91) Τοπάζιον. Plinius lib. xxxvii, cap. 8; Or-
pheus *De lapid.*, p. 206; Marbodeus cap. 59. Dici-
tur quoque ἀράβιος λίθος hic lapis. Glossæ Jatricæ
mss. ἀράβιος λίθος, ὁ τοπάζιος.

(92) Ἀναξαγόρας. De Anaxagora, Democrito et
Empedocle nægius Plinius et Solinus, qui Ana-
xagoram nominatim naturæ indagatorem vocat
cap. 43 *Polyhist.* MAUSSACUS.

(93) Δημόκριτος. Singularem illum librum scrip-
sisse περὶ τῆς λίθου testis est Diogenes Laertius
lib. ix, segm. 47, ubi vide doct. Menagii observa-
tiones.

MICHAELIS PSELLI

EPIGRAMMA IN S. GREGORIUM NAZIANZENUM.

Vide t. XXXV, *Opp. S. Gregorii I, col. 309.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΥΣΣΕΝΣ.

EJUSDEM

CHARACTERES GREGORII THEOLOGI,
BASILII MAGNI,
S. JOANNIS CHRYSOSTOMI ET GREGORII NYSSENI.

α'. Πρώτησας, λογιώτατα ἀδελφὲ, τίνες τε καὶ πόσοι τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας πρὸς τὴν τέχνην τοὺς οἰκείους λόγους ἀπέβησαν, καὶ εἰ ἀξιολογώτατοί εἰσι τοῖς περὶ Δυσίαν καὶ δημοσθένην διαμιλληθηῖναι ταῖς τε πραγματικαῖς κατασκευαῖς καὶ ταῖς ἠθικαῖς πιθανότησι καὶ τῇ τῶν ὀνομάτων ἐκλογῇ καὶ συνθήκῃ, ἔτι μὴν τοῖς ἐπιθέτοις κόσμοις καὶ τοῖς θεατρικοῖς σχήμασι.

β'. Φημί γοῦν πρὸς ὃ πυνθάνη ἀποκρινόμενος, ὅτι πολλοὺς μὲν καὶ ὁ ἡμέτερος κύκλος ὀπόσει τὴν εὐγλωττίαν ἐξήλωσαν· τέσσαρας δὲ τοῦ σύμπαντος χοροῦ τίθημι κορυφαίους· τὴν σάλπιγγα τῆς θεολογίας Γρηγόριον, καὶ τὸν ἑταῖρον καὶ μέγαν Βασίλειον, καὶ τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν σπερμάτων αὐτῷ φύοντα Γρηγόριον, καὶ τὴν χρυσὴν λύραν τοῦ Πνεύματος. Τούτων γὰρ ἕκαστος αὐτάρκης ὄντω δὴ βούλει τῶν παρ' Ἑλλησι σοφιστευσάντων παραβαλεῖν· οὐχ ὡς ἐκάστου πᾶσι πάντας ὑπερβαλόντος, ἀλλὰ τὰ μὲν μέρεσί τισιν ἀμιλλωμένου πρὸς ἕκαστον τῶν παρ' ἐκείνους εὐδοκιμησάντων, τὰ δὲ κατόπιν ἐλθόντος (δεῖ γὰρ τάληθὲς λέγειν) τοῖς δὲ πλείοσι καὶ παραδραμόντος. Οὐ γὰρ ταυτὸν πείσομαι τοῖς ὅσοι κριταὶ γεγονότες ἑκατέροις τοῖς μέρεσιν, ἔπειτα τῷ ἑαυτῶν βουλῆματι κατακολουθήσαντες, οὐ πρὸς τὸ ἐκάστου μέτρον τὰς ψήφους ἐξήνεγκαν, ἀλλ', ὡς περ τῆς δόξης ἀπεχθεῖς, οὕτω δὴ καὶ τοῦ λόγου γεγονότες τοῖς Ἑλλησιν, ἀντιθέτοις ἑαυτοῖς πρὸς ἐκείνους ἐχρήσαντο, καὶ τοῖς οἰκείοις προσθέμενοι ἐξεπίτηδες, ὡς ἀλλοτρίους ἐκείνους ἐτρέψαντο. Οὐ δὴ ποιήσω τοῦτο ἐγὼ· οὐχ οὕτω τετύφωμαι. Ἄλλ' ὡς κἀκείνων ἰσχύον ἐπὶ τοῖς λόγοις ἔχοντων καὶ πολλὴν μοῖραν συνεισενεγκόντων τῇ τέχνῃ ἢ παρὰ τὴν τέχνην ταῖς τοῦ λόγου δυνάμεισιν, οὕτω δὴ τὸν ἀγῶνα ποιήσας καὶ τᾶ πρὸς ἄλληλα εὐθέμενος, ἐξοίσω τὴν ψῆφον, τοσοῦτον ὑπειπὼν, ὅτι ὅπερ ἐστὶ Δημοσθένους τῇ ἐτέρῃ μερίδι, φημί τῇ Ἑλληνικῇ, τοῦτο τῇ καθ' ἡμᾶς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Τριῶν δὲ ὄντων εἰδῶν τῆς ῥητορικῆς, ὁ μὲν Δημοσθένης τῷ δικανικῷ μέρει εὐδοκιμώτατος κἀν ταῖς συμβουλαῖς τῶν ἄλλων δεινός-

1. Interrogastis me, o doctissime frater, quinam et quot inter nostros sapientes ad regulam artis suas orationes poliverint, et num digni sint qui Lysiae et Demostheni conferantur tum studioso apparatu et moralibus affectibus, tum nominum delectu et compositione, tum etiam addito ornatu et concinnis formis.

2. Ad ea quæ me interrogas respondeo multum esse nostrorum circulum qui eloquentia præstiterunt; quatuor autem hujus chori coryphæos statuo: theologiæ tubam Gregorium et amicicum ejus magnum Basilium, et eum qui ex eodem sanguine ortus est Gregorium et auream Spiritus lyram. Eorum quisque sustinet conferri cuicumque voles ex Græcis sapientibus; non quod unusquisque omnes omnibus superat, sed quod quibusdam partibus singulos eorum qui famam adepti sunt æmuletur, non nunquam post veniens (oportet enim verum dicere), sed sæpius transgrediens. Non enim agam ut ii qui utriusque partis judices effecti, propriæ suæ voluntati obsequentes, non pro singulorum merito suffragia tulerunt; sed prout doctrinæ erant infensi, ita et Græcorum orationibus, se illis adversarios gesserunt, et propriis addicti oratoribus, ut extraneos illos rejecerunt. Non hoc ego faciam; non ita cæcutio: sed concedens eos vim in orationibus habere et multum sive arti, sive ultra artem orationis potentie contulisse, ita discrimen instituens et alia aliis opponens, suffragia feram, addens Gregorium theologum apud nostros esse quod Demosthenes in altera parte. Cum autem sint tria eloquentiæ genera, in judiciali quidem celeberrimus Demosthenes, et in consiliis omnium aliorum peritissimus est, ad panegyricas autem orationes delectus, et sibi et aliis inferior est; illi autem oppositus Gregorius, eo laudationum genere non tantum Demosthenicam eloquentiam vincit, sed neque, si quæ sit tuba cælestis, quoad hanc saltem

partem, ei sono comparari valet; in judicialibus autem certaminibus et in iis orationibus in quibus consilia disponit, valet cum illo decertare. Quo in genere Demosthenis eloquentia nunc ingenti incursus flumine effervet, nunc quasi leniter spirare videtur, et minore flatu utitur. Gregorio autem in certamine procedenti viget oratio, et ictuum ejus finis quasi cataclysmus est quo deferitur; variat autem judicialem orationem hypallagis et metaphoris, alia periodis concludens, alia spiritu pandens. Et ad omnem Atticam musam propriam orationem polivit; magis autem Aristidem refert, et eum omnium maxime imitatus esse videtur, nisi tamen quod Aristidis quidem eloquentia tonat, fulgura vero non emittit; miscet enim aures omnes suis argumentis non minus quam Pericles Græciam, sed eorundem argumentorum elaborationibus auditores satiat, et unusquisque vellet oratoris linguam inhibere; Gregorii autem facundia nunquam fatigat, undique feriens. Nominum enim venustas et distributa sermonis compositio et figurarum ornatus nulli auri non voluptatem præbent. In multis autem orationum partibus Lysiaca eloquentia referta sunt ejus scripta, et præsertim ea in quibus simpliciter exordiri mavult; non quod orationis magnitudinem consulto recidit, sed quod ea est cura et natura, ut ita dicam. Plerumque nescimus eum et Thucydidis phrasim imitatum esse. Citius autem dialogos permutat, et postquam orationis ordini breviter vim intulit et aures perturbavit, rursus in se regreditur. Quando autem solemnem phrasim curat, ex Isocratis fonte haurit. Inde autem idem fluente accipiens, non eodem ore illa profundit, sed convolvit, et tanquam canali premit, ut ipse loquitur, nunquam sinens orationis flumen laxum effundi. Herodoti vero musas non ut ille minutis ornatibus circumdat, sed eas dignas et augustas efficit. Nec quemadmodum ex multis oratoribus concinnatur, sic ad singulas orationis partes distribuit; sed quemadmodum misti colores aliam quamdam imaginem efficiunt, et ea non eadem est ac illi, sed illis pulchrior, sic et Gregorii orationum color ex sexcentis coloribus efformatur, et alius est ac illi et multo pulchrior. Extrema enim non semper mediis meliora sunt; sed accidit ut ea illis præsentent, cum utriusque extrema participent. Ego enim non diversorum et dissimilium collectionem ejus orationem dico, sed uniformem naturam, quemadmodum rosa ex terræ visceribus exit cum suo naturali colore, multiformem vero, si quis ut colorum mistionem per diversos colores posset separare. Si igitur ut simiam videmus ad imitationem paratam non minorum tantum, sed et majorum, ita et leo terribile supercilium servans deinde ad mores et habitus aliarum ferarum se componeret, id ipsum esset ille divinus vir. Oratione enim leoni similis est, dignitate plenus, terribilis, supercilium attolens, inaccessus plerisque vel difficilem accessum

Α τatos, πανηγυρίζειν δὲ προηρημένος, ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων ἐλάττων ἔστιν· ὁ δὲ ἀντίθετος τούτῳ Γρηγόριος, τὴν μὲν πανηγυρικὴν ἰδέαν, οὐ τὴν Δημοσθενικὴν μόνον γλῶτταν ὑπερηκόντισεν, ἀλλ' οὐδ' εἰ ἔστι τις σάλπιγξ οὐράνιος, ἐκείνῳ δὴ ἀντιχῆσαι δύναται κατὰ γε τοῦτο μέρος· πρὸς δὲ γε δικαστικούς ἀγῶνας καὶ ἐν οἷς τὰς συμβουλάς διατίθεται, ἱκανὸς ἐκείνῳ διαμιλλήσασθαι. Ἄλλὰ τῷ μὲν Δημοσθένει περὶ ταῦτα ἡ γλῶττα νῦν μὲν καυχάζεται πολλῶ τῷ βρέυματι τῆς καταδρομῆς χρωμένῳ, αὐθις δὲ παραπνεῖν οἶον ἔοικε, καὶ ἐλάττωνι τῷ πνεύματι χρῆται· τῷ Γρηγορέῳ δὲ προΐοντι ἐν τοῖς ἀγῶσι ἀκμάζει μᾶλλον ὁ λόγος καὶ τὸ πέρασ αὐτῷ τῆς καταφορᾶς οἶον τις κατακλυσμός ἐστι καθ' οὗ φέρεται· ποικίλλει τε τὸν ἀγωνιστικὸν λόγον ὑπαλλαγαῖς καὶ μεταφοραῖς, τὰ μὲν κλείων ταῖς περιόδοις, τὰ δὲ ἀνοίγων τῷ πνεύματι. Καὶ πρὸς πᾶσαν μὲν Ἀττικὴν μουσαν τὸν οἰκτεῖον λόγον ἀπέξεσεν, ἀπεικόνισται δὲ μᾶλλον πρὸς Ἀριστείδην, καὶ φαίνεται τὸν ἄνδρα τοῦτον μάλιστα τῶν ἄλλων ἐξηλωκῶς, πλὴν ὅσον Ἀριστείδῃ μὲν ἡ γλῶττα βροντῶσα μὲν ἔστιν, ἀστράπτουσα δ' οὐ· ξυγκυκᾶ μὲν γὰρ πᾶσαν ἀκοὴν τοῖς ἐπιχειρήμασιν οὐχ ἤττον ἢ Περικλῆς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ταῖς τῶν ἐπιχειρημάτων ἐξεργασίαις πλήσμιος ἔστι τοῖς ἀκροαταῖς καὶ βοῦλοιτ' ἂν ἕκαστος τὴν τοῦ βήτορος ἐπισχεθῆναι φωνήν· τῷ δὲ γε Γρηγορίῳ ἀκρόρετος ἡ γλῶττα πανταχοῦ βάλλουσα· ἡ τε γὰρ εὐγλωττία τῶν ὀνομάτων καὶ ἡ διηρημένη τοῦ λόγου συνθήκη καὶ οἱ τῶν σχημάτων κόσμοι οὐδεμιᾶ τῶν ἀκοῶν ἀφ' ἠδονῆς καθεστήκασιν. Ἐν πολλοῖς δὲ τοῦ λόγου μέρεσι τῆς Λυσιακῆς εὐστομίας ἐμπέπλησται αὐτῷ τὰ συγγράμματα, καὶ μάλιστα ἐν οἷς ἀφελῶς προοιμιάζειν προήρηται, οὐχ ὡς κολλάζων τοῦ λόγου τὸ μέγεθος ἐξεπίτηδες, ἀλλ' ὡς οὕτως ἔχων, εἰπεῖα, μελέτης καὶ φύσεως. Λαυθάνει δὲ τὰ πολλὰ καὶ τὴν Θουκυδίδου φράσιν μιμούμενος· θᾶττον δὲ τὰς κοινολογίας διαλλάττει, καὶ, βραχὺ τι τύραννήσας τοῦ λόγου τὴν σύνταξιν καὶ διαθορυβήσας τὴν ἀκοὴν, εἰς ἑαυτὸν αὐθις ἀποκαθίσταται. Ἐνθα δὲ τὴν σεμνὴν φράσιν ἐπιτηδεύει, ἐκ τῆς Ἰσοκράτους πηγῆς ἀπαρύεται· ἐκεῖθεν δὲ λαμβάνων τῆς ἰδέας τὰ νάματα, οὐκ ἀπὸ τοῦ Ἰσοῦ ταῦτα προχεῖται στόματος, ἀλλὰ συστρίβει καὶ σορογγυλίζει σωλῆνι σφίγγων, ὡς αὐτὸς φησιν, ἀλλ' οὐκ ἄφετον ἐὼν τοῦ λόγου προχεῖσθαι τὸ βρέυμα. Τὰς δὲ Ἡροδότου μουσας οὐχ ὡς ἐκεῖνος λεπτολογεῖ, ἀλλ' ἀξιοματιλᾶς ἐργάζεται καὶ σεμνάς. Οὐχ ὡσπερ δὲ ἐκ πολλῶν βητόρων ἤρμουςται, οὕτω δὲ καὶ πρὸς ἕκαστον ἐπὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν διήρηται· ἀλλ' ὡσπερ τὰ συγκεραυνόμενα χρώματα ἄλλο τι εἶδος ποιεῖ, καὶ ἔστι τοῦτο οὐχ οἶον ἐκεῖνα, ἀλλ' ἔστιν οὐ κάλλιον τὸ ὕψ ἐκείνων αὐτῶν δὴ τούτων, οὕτω δὲ καὶ τὸ Γρηγορίου χρῶμα τοῦ λόγου διήθησται μὲν ἐκ μυρίων χρωμάτων, ἔστι δὲ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα καὶ κάλλιον ἐκείνων παρὰ πολὺ. Οὐ γὰρ αἱ ἀκρόττεες αἰ κρείττους τῶν μέσων· ἀλλ' ἔστιν οὐ τοῦτο συναμφοτέρων κρατεῖ. Ἐγωγ' οὖν οὐδὲ συναίρεμα ἀλλοτριῶν καὶ διαφόρων τὸν ἐκείνου λόγον φημί, ἀλλὰ μονοειδῆ μὲν τὴν φύσιν, ὡσπερ δὲ τὸ βόδιον ἐκ τῶν

της γῆς λαγόνων ἄνευσι μετὰ τοῦ φυσικοῦ χρώμα- A
τος, πολυειδῆ δὲ, εἴ τις ὡς μίγμα τὸ χρώμα διαιρεῖν
δύνατο πρὸς διαφόρους χροιὰς ἐξ ὧν ἂν τις τοιοῦτον
τεχνήσαιοτο. Εἰ μὲν οὖν ὡσπερ τὰς πιθήκους ὀρώμεν
ἐτοιμούς εἰς μίμησιν, οὐ τῶν ἐλαττόνων, ἀλλὰ καὶ
τῶν μειζόνων, οὕτω δὴ καὶ εἰ λέων τις ἐγεγόνει σώ-
ζων μὲν ἑαυτῷ καὶ τὸ βλοσυρὸν ἐπισκύνιον, εἶτα δὴ
καὶ πρὸς τὰ ἦθη καὶ σχήματα τῶν ἐτέρων θηρῶν
μεθρημόζετο καὶ ἐμιμείτο ζύμπαντα, μὴ καταβαίνων
τοῦ ἀξιώματος, αὐτὸ ἂν τοῦτο ἦν ὁ θεῖος ἀνὴρ. Ἔστι
μὲν γὰρ τὸν λόγον ὁπόσα κατὰ φύσιν τῷ λέοντι,
ἀξιωματικὸς, φοβερὸς βλοσυρὸς, ἀπρόσιτος τοῖς πολλοῖς ἢ
δυσπρόσιτος· ἔπειτα δὲ καὶ πᾶσαν μιμη-
ται θηριοῦ φωνήν, καὶ πρὸς ἕκαστον διεσχημάτισται τῷ εἶδει,
τῷ ἦθει, τῷ σχήματι. Ἐκάστη δὲ διαλέκτω
τὸ οἰκτεῖον παρεμπέπλεκται βρύχημα· τῶν δὲ παρ'
Ἑλλήσι ῥητόρων ἕκαστος μιαν ἰδέαν τοῦ λόγου μεθ-
αρμοσάμενος, ἢ τὴν ὑψηλὴν ἢ τὴν μέσην ἢ τὴν
λεπτὴν, πρὸς μόνην αὐτὴν ἀπεικόνισται. Τοιοῦτος
μὲν οὖν τῷ Γρηγορίῳ ὁ λόγος, καὶ πρὸς ζύμπαντας διαμιλλᾶται
τοὺς ῥήτορας· οἱ γὰρ παρὰ τοὺς εἰρη-
μένους, εἰ μὲν μετ' ἐκείνους ἐκείθεν ἠρμόσαντο, εἰ δὲ
πρὸ ἐκείνων, καλλίους αἰ εἰκόνες τῶν παραδειγμα-
των.

γ'. Ὁ δὲ γε μέγας Βασίλειος, ὡσπερ δὴ τῶν ἀν- B
θρωπικῶν πάντων ὑπερορᾷ, οὕτω δὴ ἔοικε καὶ τὸν
ἐπιθέτων τῆς τέχνης κόσμων καταφρονεῖν, καὶ βού-
λεται αὐτὸς οἶον τέχνη τις εἶναι τοῦ λόγου· ἀλλ' οὐ
πρὸς τέχνην αὐτῷ πλάττεται τὰ συγγράμματα. Τοῖς δὲ
ῥήτορσι συνωμιληκῶς καὶ ζύμπασιν, δύναμιν μὲν ἐκεῖ-
θεν λογογραφικῆς ἰδέας ἐσπάσατο, καὶ μακρῷ, κατὰ
γε τοῦτο τὸ μέρος, ἐκείνους ὑπερβάλετο· κακουργεῖν
δὲ μὴ προρημένους περὶ τοὺς λόγους, οὐ ζηλοῖ τὰ
πολλὰ τὰς ἐμιμηθόδους τούτων δεινότητος· καὶ ἔστι
μὲν αὐτῷ ὁ λόγος ἀνεπιτήδευτος, βροντᾷ δὲ ἀτεχνῶς
ὡσπερ ἐκ νεφῶν, καὶ πᾶσαν ἀποκρύπτει φωνήν.
Ἔστι δὲ αὐτῷ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου Δημοσθενικόν,
ὅσον εἰκάσαι (οὐ γὰρ κατὰ ζῆλον ἐκείνου πρόεισιν)
ἀπαράμιλλον δὲ, εἴ τις πρὸς ἄλληλα τοὺς λόγους
συγκρίνειν βούλοιοτο. Τὸ δὲ γε ἐπιχειρηματικὸν εἶδος
αὐτῷ ἐκ τῶν Ἀριστείδου λόγων ἂν τις χαρακτηρί- C
σειεν· ἀλλ' εἴ τις ἐκατέρω προσβάλοι τὴν ἀκοήν,
ἐκείνῳ μὲν τῷ ῥήτορι αὐτίκα, ἢ ἀποκναισθεῖη καὶ
πρὸς ἄλλην μετενέγκοι φωνήν, πρὸς δὲ τὰς Βασιλείου
εξορχήσαιοτο περὶ τὴν ἡχώ.

δ'. Τοιοῦτος μὲν οὖν αὐτῷ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἔφω Γρη-
γόριος. Οὐδένας γὰρ ἔγωγε ζυμπάντων ῥητόρων με-
γαλοφωνοτέρους τῶν δυεῖν τούτων ἐγνώκειν ἀνδρῶν.
Ἄλλ' ὁ τοῖς ἄλλοις ῥήτορσιν ὁ Νυσσαεὺς καθεστῆκοι
Γρηγόριος, τοῦτο δὴ πρὸς τοῦτον ὁ μέγας Βασίλειος.
Ἡρὸς μὲν γὰρ τὴν Βασιλείου σάλπιγγα αὐλῷ ἂν τις
τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γλῶσσαν εἰκάσειεν· πρὸς δὲ τοὺς
περὶ Δημοσθένην καὶ Ἀριστείδην σάλπιγγα τὸν ἄν-
δρα τοῦτον κατονομάσειεν. Ἀλλὰ πανηγυρίζει μὲν
ἤττηται Βασιλείου παρὰ πολὺ· ἀνακαλύψαι δὲ βου-
λόμενος σοὺς θεοὺς χρησμούς καὶ ὁπόσα τῶν λογίων
κέρυπται. Ἰστάται μὲν παρ' ἐκείνους ἀτρέμας, καὶ
ὁ συγκρίνων ἄμφω κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἂν ὑπερ
Βασιλείου τὰ πάντα ψηφίσαιοτο.

ε'. Ὁ δὲ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης, εἰ καὶ D
τὴν ἀρετὴν θεῖός ἐστι καὶ τοῖς πᾶσιν ἀσύγκριτος,
ἀλλ' οὐχ' ὡσπερ τῶν ἄλλων, οὕτω δὴ καὶ τῶν λόγων
ὑπερεώρακεν· ἀλλ' ἔστι τῆς τέχνης ὡς ἄληθως ἄγαλ-
μα. Ἐκ πάσης τε γὰρ ἰδέας ξυνήρμωσται καὶ τοῦ
πολιτικοῦ λόγου ἄριστος ἐστὶ ζῆλωτής, τῶν τε τῆς βη-

præbens; deinde et omnium ferarum vocem imi-
tatur, et se ad unumquemque componit imagine,
moribus, habitu. Unicuique dialecto suum pro-
prium innectit mugitum; Græcorum vero orato-
rum quisque se ad unam orationis formam accom-
modans sive excelsam sive mediam sive levio-
rem, ad eam solam confringitur. Talis erat Gregorio ora-
tio; omnesque æmulatur oratores: qui enim præ-
ter illos exstiterunt, si post illos quidem, ab illis
mutuati sunt, si ante filios, pulchriores imagines
sunt quam exempla.

3. Magnus autem Basilius, ut omnia humana
despicit, ita et videtur, adjectos artis ornatus de-
spicere, et vult ipsum quasi orationis artem fieri;
sed non secundum artem ejus scripta finguntur.
Cum oratoribus universis conversatus, vim quidem
inde scribendi hausit, et multum eos in hac parte
superavit; nocere autem cum suis orationibus
nollet, plerumque non imitatur methodicam eorum
peritiam: et ejus quidem oratio non curam redolet,
tonat autem quasi ex nube, et omnem extrahit
vocem. Orationis ejus spiritus Demosthenicus est,
quantum potest conjici; nulla autem comparatio
statuenda est, si quis orationes orationibus vellet
comparare. Argumentorum autem ejus forma ex
Aristidis orationibus apprime insigniretur. Si utri-
que aurem quis præberet, ab illo quidem oratore
obtunderetur et aliam transferretur vocem, oratio-
num autem Basillii tonitribus suavius disponderetur
et ad eorum sonum saltaret.

τῶν λόγων βροντᾷς ἡδύτερον ἂν διατεθεῖη καὶ συν-

Talis et ipse fuit ejus frater Gregorius. Nullum
quidem ex omnibus oratoribus magis altiloquum
novi quam illos duos viros. Quod autem et aliis
oratoribus est Nysseus, hoc illi magnus Basilius.
Dum enim aliquis Basillii eloquentiam tubæ confer-
ret, fratris vocem tibie assimilaret; sed Demosthe-
ni et Aristidi comparatum tubam hunc virum
nominaret. Sed in laudationibus Basilio multo in-
ferior est; cum autem divina oracula revelare in-
tendit et quæcunque antiqua absconduntur, prope
illum stat intrepidus, et si quis ambo in hac parte
conferre velit, non omnia pro Basilio dabit suffra-
gia.

5. Joannes autem Chrysostomus, si virtute divi-
nus est et nulli comparabilis, non quemadmodum
alia, et verba despexit; sed est quasi artis orna-
mentum. Omnibus enim formis condinnatur et
politice eloquentie ardens æmulator est et unum-
quodque ex rhetoricæ generibus artificiose tra-

etat. Et novit quidem oppositas voces, novit et panegyrici generis pulchritudinem. Ad consilia autem apparatus non arte ut regula usus, sed ipse aliis hujus generis regula effectus. Nec Lysiam oratorem imitatur; ejus tamen oratio Lysiae orationum festivitatem repræsentat, excepto quod ille simplicior, hic abundantior et splendidior est. Extollit autem orationem non tropis et allegoriis et periphrasibus neque lyricis et dithyrambicis nominibus, sed accurata compositione et phrasibus dignitate.

6. Ego igitur vellem et optarem laudare ut Gregorius theologus, splendide loqui ut magnus Basiliius, divina oracula explicare ut Gregorius Nyssenus, deliberativum genus tractare et orationem hilarare simplicibus et inenarrabilibus gratiis, ut divina Spiritus sancti lyra Chrysostomus.

Α τορικῆς εἰδῶν ἕκαστον ἐντέχνως μεταχειρίζεται. Καὶ οἷδε μὲν τὰς ἀντιθέτους φωνὰς, οἷδε δὲ τῆς πανηγυρικῆς ἰδέας τὸ κάλλος. Διςχημάτισται δὲ περὶ τὰς συμβουλάς, οὐ κανόνι πρὸς τοῦτο τῆ τέχνη χρησάμενος, ἀλλ' αὐτὸς ἐτέροις κανὼν τῆς ἰδέας γενόμενος, καὶ λυσίαν μὲν οὐ μιμεῖται τὸν ῥήτορα· ὁ δὲ λόγος αὐτῷ πρὸς τὴν εὐστομίαν ἐκείνου εἰκόνισται, πλὴν ὅσον ὁ μὲν ἀφελέστερος, ὁ δὲ ἀδρότερος καὶ λαμπρότερος· ἐξάγει δὲ τὸν λόγον οὐ τροπαῖς καὶ ἀλληγορίαις καὶ περιφράσεσιν, οὐδὲ τοῖς ὑποβάχουσιν καὶ διθυράμβων ὀνόμασιν, ἀλλὰ τῇ ἐμμελεῖ συνθήκῃ καὶ τῷ τῆς φράσεως ἐξιώματι.

ς'. Ἐγὼ γ' οὖν βουλομένη καὶ ἀγαπήν ἂν πανηγυρίζειν μὲν ὡς ὁ θεολόγος Γρηγόριος, λαμπροφωνεῖν δὲ ὡς ὁ μέγας Βασίλειος, ἐξηγεῖσθαι δὲ θεῖους χρησμούς ὡς ὁ Νυσσαῖος Γρηγόριος, ἴστασθαι δὲ πρὸς τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος καὶ ἀφηδύνην τὸν λόγον ταῖς ἀπλαῖς καὶ ἀδιηγῆτοις χάρισιν, ὡς ἡ χρυσῆ λύρα τοῦ Πνεύματος.

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΣΤΙΧΟΙ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΣ.

JOANNIS PSELLI

VERSUS

IN SANCTOS TRES HIERARCHAS.

(Opp. Theodori Prodromi, 8°, Basileæ 1536.)

Tace, spectator, et breve mane tempus,
Ne quando turbes pulchram consuetudinem
Et mundum damno afficias sermonum Numine
[afflatorum].

E cælo enim recens hoc tertio
Venit afferens Paulus sericursor:
Movet autem manum ad Scripturæ ministerium
Orbis prodigium, aureum os:
Æmulare cæterum quem ante januas vides,
Cum illo autem mirare et animo consiste.

In Chrysostomum.

An linguam repertam ignem spirantem, piotor,
Solam emisisti, metuens flammam?
Aut omnia audens ascribis quod urens est,
Et sonat quidem et loquitur exhortationes?
Sed est voce gracili ex cibi abstinentia;
Meam cæterum enim aurem non præbebam:

Сτῆγα, θεατὰ, καὶ βραχὺν μείνον χρόνον.
Μήπως τεράξης τὴν καλὴν συνουσίαν,
Καὶ ζημιώσης κόσμον ἐνθεοῦς λόγους.

Ἐξ οὐρανοῦ γὰρ ἄρτι τούτου τοῦ τρίτου
Ἦκει κομίζων Παῦλος αἰθεροδρόμος,
Κινεῖ δὲ χεῖρα πρὸς Γραφῆς ὑπουργίαν·
Οἰκουμένης τὸ θαῦμα τὸ χρυσοῦν στόμα,
Ζήλου τὸ λοιπὸν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν βλέπεις,
Τούτῳ δὲ συνθυμάζε καὶ συγκαρτέρει.

Εἰς τὸν Χρυσόστομον.

Ἦ γλῶσσαν εὐρῶν πῦρ πνέουσαν, ζωγράφει,
Μόνην ἀφήκας, εὐλαβηθεὶς τὴν φλόγα;
Ἦ πάντα τολμῶν προσγράφεις καὶ τὸ φλέγον·
Καὶ φθέγγεται μὲν καὶ λαλεῖ παραινέσεις,
Ἄλλ' ἔστιν ἰσχνόφωνος ἐξ ἀσιτίας,
Ἐμὸν τὸ λοιπὸν οὐ γὰρ οὐς παρεσχόμην;

Νῦν οὖν ὀπσοχῶν γνώσομαι τί μοι λέγει·
Βαβαί ! καταφρονεῖν με παύθει τοῦ βίου.

Εἰς Γρηγόριον τὸν Θεόλογον.

Τί σοι τὸ σύννου βλέμμα βούλεται, Πάτερ ;
Λέγειν τι καινοῦ ἐκδιάζει μοι τίχα.
Ἄλλ' οὐκ ἂν εὕρησ' πᾶν γὰρ ἀνθρώποις ξένον,

Ἐγνώρισαν φθάσαντες οἱ σοὶ μοι λόγοι.

Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον.

Ἐπιπρέπει τις σεμνοποιὸς ὠχρότης
Ἐξ ἐγκρατείας τῷ σοφῷ διδασκάλῳ.
Ἄλλ' εἰ λαλήσει ζῆν δοκεῖ γὰρ καὶ τύπος
Τρυφή τὸ χρῆμα, τερπνότης ἢ φαιδρότης,
Οὐκοῦν τὰ χεῖλη πρὸς λόγους κινεῖς, Πάτερ,
Τοὺς καὶ λίθους θέλγοντας· ἀλλὰ μὴ λέγε
Ἄπερ διδάσκων εἰς συναίσθησιν ἄγεις.
Δάκνειν γὰρ οἶδα ταῦτα, κἂν στάζῃ μέλι,
Τοῖς ἔλκυσσι βρῦντας, ἐξ ὧν στυγνότης,
Πρὸς ἦν ἐπαρθεῖς, καὶ γράφεις οὕτω μόνον.

Εἰς τοὺς τρεῖς ἅμα.

Τριάς μὲν εὗρεν ἰσαριθμούς συμμάχους.

Ἐπερμάχους δ' ἴσθησι πίστις ἐνθάδε,
Ἄνάξιον κρίνασα καὶ πόρρω λόγου,
Ὅν τοῖς ἄλλοις σύνεστι μετὰ τοῖς τύποις.

Ὅθεν γραφέντες, ζῆν δοκοῦσι, καὶ λέγειν
Ἄπερ φέρουσιν αἱ θεόγραφοι βιβλοῖ.
Ταύτην ἀμοιβὴν τοῖς διδασκάλοις νέμει
Εὐνοῦς μαθητῆς οἰκίτης Ἰωάννης.

Εἰς τὸν Χρυσόστομον.

Ὁ χρυσοῦς οὗτος ἥλιος τῶν δογμάτων,
Ἄκτινας ἀπλῶν ἠθικῶν διδαγμάτων,
Διασκεδάζει πᾶν φιλάργυρον νέφος,
Καὶ φωταγωγεῖ πᾶσι τὴν σωτηρίαν.

Εἰς τὴν αὐτοῦ καθαίρεσιν.

Τὸν ἥλιον χραίνουσι πλασματῶν σπίλοι,
Ὅδ' ἀλλὰ φαιδρὸς, πᾶσαν αὐγάζει χθόνα.
Οὐ γὰρ ἀφανίζουσι φωσφόρον νέφη.
Στίλβει γὰρ χρυσοῦς, κἂν γὰρ χαλκὸς ἐκρίθη.
Καὶ Χριστὸς αὐτὸς δαιμονῶν, φεῦ, ἐκρίθη,
Φάγος τε, καὶ φίλοιος ἢ πορνῶν φίλος,
Ἄντιθεος τὸ μείζον, ἄνομος, πλάνος.
Κατεκρίθη σταυρῶν τε καὶ χλευῶν κόσην ;

Καὶ καινὸν οὐδὲν, εἰ Θεοῦ θεῖος θύτης
Ὅμοια πάσχει καὶ καθαίρεται θρόνου.

A Nunc igitur submitlens cognoscam quid mihi dicit :
Papæ ! despiciere mihi suadet hanc vitam.

In Gregorium Theologum.

Quid sibi vult gravis ille aspectus, Pater ?
Dicere aliquid novi erumpis mihi statim.
Sed non invenies ; quidquid enim hominibus alie-
[num,
Notum mihi fecerunt, prævenientes, tui sermones.

In Magnum Basilium.

Decet quidam venerabilis pallor
Ex continentia sapientem magistrum.
At si loquela vivere videtur (etenim typus
Voluptas divitiæ, typus delectatio) hilaritas :
B Igitur labia ad sermones moves, Pater,
Et petras emollientes : sed ne dicas
Quæ docendo ad sensuum perceptionem adducis :
Mordere enim hæc novi, quamvis mel stillent,
Attractionibus refertos, ex quibus mæror :
Adversus quem insurgens, sic tantum scribis.

In tres simul.

Trinitas quidem invenit numero æquales propu-
[gnatores :

Eos autem invictos effecit fides ibi,
Indignum judicans et absurdum,
Eos qui cæteris conjuncti sunt, non pariter in
[exemplaribus esse conjunctos.

Ideo depicti vivere videntur et dicere
Quæ præ se ferunt a Deo scripti Libri.
C Hanc retributionem suis magistris tribuit
Bonus discipulus familiaris Joannes.

In Chrysostomum.

Aureus ille sol dogmatum,
Radios expandens moralium disciplinarum,
Dissipat omnem ayaram nebulam,
Et illuminat omnibus viam salutis.

In ejusdem (Joannis Chrysostomi) depositionem

Solem inquinant figmentorum maculæ ;
Hic autem splendidus totam illustrat terram :
Non enim annihilant luciferum nubeculæ.
Fulget aurum, tametsi æs judicatum est,
Et Christus ipse dæmonum habere judicatus est,
D Gulosus, vinosus, scortorum amator,
Deo adversarius majus, exlex, erraticus :
Damnatus est ad crucem, et ad ludibrium quan-
[tum !
Et nihil novum, si Dei divinus sacrificator
Similia patitur et ejicitur throno.

EJUSDEM PSELLI

ENCOMIUM ET OFFICIUM SYMEONIS METAPHRASTÆ

Vide tomum CXIV, col. 183 et 199.

ΤΟΥ ΑΥΤΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΜΟΝΟΔΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΣΥΜΠΤΩΣΙΝ

EJUSDEM PSELLI

MONODIA

IN COLLAPSIONEM TEMPLI SANCTÆ SOPHIÆ.

(Leo Allatius in not. ad Georg. Aoropolit. p. 281.)

Fuit igitur et calamitas calamitate, et passio A passione, et luctus luctu, et lamentatio lamentatione, et ejulatus ejulatu major et molestior. Cæteras quidem calamitates, quantas fert memoria, urbium eversiones, templorum desolationes, domorum lapsus, simulacrorum casus, seditiones, abductiones, captivitates cognovimus et scimus. Vidimus quæ non speraveramus, neque exspectaveramus, neque unquam in mentem induxissemus: neque majus malum videre erat (ante quod omnino necesse fuisset quemque mori), quam illud, nostrum mundum, cælum, solem, nostrum præsidium, confugium, nostram spem, unicum animarum adductionem, unicum opitulationem, fulcimentum, propitiatorium, perpulchrum templum, incomparabilem domum quam ædificavit Sophia in suo nomine, et cujus septem illas suffulsit columnas; supra quam suas ipsius immolavit victimas, et poculum misuit. O dolor! o calamitas! o magnitudo malorum! O Ilias! quis non et suam linguam dedisset, ut ne loqueretur: quis non etiam libens fuisset suffocatus, priusquam voce exprimeret hoc illud quod Deus elegerat, quod frequentabat, in quo, ut potius dicendum, habitabat, in quo sibi complacebat, in quo versabatur, in quod seposita erant pretiosissima, oleum odoratum, chrisma, regale inquam et sacerdotale, dico prodigiosum, Dei corpus et sanguis: in quo immolabatur ille ipse. Quis dicere audebit eventum? Quæ tulerit anima proferre vocem? Illud famosum, percelebre, inviolabile, cecidit, hei mihi! cecidit terræ motu concussum, succussione terræ avulsum: et qui inspicit super terram, qui eam commovet, non gratum habuit, non veneratus est, non misertus est illud cadens. Ad te tamen, o Verbum, templum Dei et agger factum et dissolutum, et ad ipsum rursus pulverem assurgentem et sursum elatum, non aversatus est, non compunctus est de te misericors

Ἦν ἄρα καὶ συμφορὰ συμφορᾶς, καὶ πάθος πάθους, καὶ λύπη λύπης, καὶ οἰμωγὴς οἰμωγῆς, καὶ θρήνος θρήνου μείζων τε καὶ ἀργαλειώτερος. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθημάτων, ὅσα καὶ μνήμαι, φέρουσι πόλεων κατασκαφᾶς, ναῶν ἐρημώσεις, οἰκῶν ἐρειπίώσεις, ἀγαμάτων συμπτώσεις, στάσεις, ἀπαγωγὰς, ἀγχαλωσίας ἐγνώκαμέν τε καὶ οἶδαμεν. Εἶδομεν ἂ οὐκ ἠλπίσαμεν, οὐδὲ προσεδοκῆσαμεν, οὐκ ἂν ποτε εἰς νοῦν ἀόετυπώσαμεν· καὶ οὐ μείζον κακὸν οὐκ ἦν ἰδεῖν καὶ οὐ προαποθανεῖν πάντως ἂν ἠνέγκατό τις, ἢ τοῦτο, τὸν κόσμον ἡμῶν, τὸν οὐρανὸν, τὸν ἥλιον, τὴν σκέπην, καὶ καταφυγὴν ἡμῶν, τὴν ἐλπίδα, τὴν μόνην ψυχαγωγίαν, τὴν μόνην ἀντίληψιν, τὸ ἔρεισμα, τὸ ἱλαστήριον, τὸν περικαλλῆ νεῶν, τὸν ἀσύγκριτον οἶκον, ὃν ἠκοδόμησεν ἡ Σοφία ἐπὶ τῷ ἑαυτῆς ὀνόματι, καὶ οὐ ὑπήρξε τοὺς ἐπτά στύλους ἐκείνους· ὑπερ οὐ καὶ ἑαυτῆς ἐσφαξε θύματα καὶ τὸν κρατῆρα ἐκέρασεν ὧ τοῦ πάθους! ὧ τῆς συμφορᾶς! ὧ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν! ὧ τῆς Ἰλιαδος! Τίς οὐκ ἂν καὶ τὴν γλώτταν ἐνδώκῃ, ὥστε μὴ εἰπεῖν; Τίς οὐκ ἂν καὶ ἐκὼν ἐμπνεύσει, πρὶν ἐκλαλῆσαι τοῦτον ἐκείνον ὃν ὁ Θεὸς ἐξελέξατο, ᾧ ἐπεφοίτα, ᾧ μᾶλλον εἰπεῖν ἐνεδήμει, ᾧ ἠρέσκετο, ᾧ ἐπετέρπετο, εἰς ὃν ἀπέκειτο τὰ τιμιώτατα, τὸ μῦρον, τὸ χρίσμα, τὸ βασιλικὸν λέγω καὶ ἱερατικὸν, εἶπω τὸ παράδοξον τὸ τοῦ Θεοῦ σῶμα καὶ αἷμα; ἐν ᾧ ἔθνετο οὗτος. Τίς εἰπεῖν τολμήσει τὸ γεγονὸς; Τίς ἐνέγκῃ ψυχῇ προενεγκεῖν τὴν φωνήν; Οὗτος ὁ διώνυμος, ὁ περιβόητος, ὁ ἄστυλος, ἔπασαν, οἴμοι! ἔπασαν σεισμῶ κλονηθεῖς, καὶ βρασμῶ γῆς τιναχθεῖς· καὶ ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, οὐκ ἠδύοκῆσεν, οὐκ ἠδέσθη ἄρα, οὐκ ἠλέησε κίπτοντα· πρὸς σὲ γάρ, ὁ Λόγος, καὸς τοῦ Θεοῦ καὶ χῶμα γενόμενον καὶ διαλελυμένον, καὶ πρὸς αὐτὸν πάλιν κονιορτὸν αἰρόμενον καὶ ἀναφερόμενον, οὐκ ἀπεστράφη, οὐ κατενόγη ἐπὶ σοὶ ὁ εὐσπλαγχνος· ἄθυτος διὰ τοῦτο ἔσται καὶ ἀκαλλιεργητος; καὶ διαμνεῖ ἀμελῶδης, καὶ ἀψαλτος, καὶ ἀπροσφώνητος, καὶ ἀπροσώδης.

Ἄνθ' ὧν εὐκ ἔπαθε τι ἐπὶ τῇ συντριβῇ σου· ἀλλ' ἔθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς στερεὰν, πέτραν, ἵν' εἰδῆ καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ νῦν, ὡς ἔοικεν, ἐπιλέλησται, ἵν' ἀνθρωπίνως εἶπω καὶ περιπαθῶς· ὡς ἄνθρωπός τε ἰγνέτο καὶ τὰ σωματικὰ ἀνεδέξατο· ὑμεῖς δὲ οἱ υἱοὶ Σιών οἱ τίμιοι, οἱ λειτουργοὶ, καὶ ἱερεῖς, καὶ θύται τοῦ μεγάλου καὶ κεινοῦ θύματος, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους τοῖς ἀβρουσι τὰ σκεῦα καὶ καθάρουσι καὶ μελουργοῖς, καὶ μελωδοῖς, καὶ ψάλλταις σύστημα τέ, καὶ πλήρωμα, οἷ, ὡς Ἰερμίας φησὶ, τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι περιφέροντες, ποῦ νῦν μετετέθητε; ποῦ νῦν ἀθροίζεσθε; πῶς ἐστράφη εἰς πένθος ἢ χαρὰ ὑμῶν; πῶς οἱ ἔορται εἰς θρήνον; οὐ καλὸν ἦν ὑμῖν κτεῖσθαι ὡς καὶ ἐμοὶ καὶ πᾶσιν ἔδοξε προαποθανεῖν, ἢ συνθανεῖν τῷ συμπτώματι; Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς ἤν ἡμῖν ἔδωκε, καὶ ἐγκατάλειμμα ἡμᾶς ὑμῖν ἐγκατελέξατο, ζητῶ, ποῦ τὸ ἱερὸν ὑμῶν κἀθηται νῦν ἢ ἴσταται σεμνολόγημα, ποῦ ἡ συνέλευσις, ποῦ ἡ συζήτησις τῶν γραφικῶν ρητῶν; τί περὶ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης φιλοσοφεῖτε; περὶ εὐδοκίσεως, περὶ παραχωρήσεως; * νομίας; περὶ τῶν ἀνεπίκτων βημάτων; εἴ τις ἐδόθη ὑμῖν, ἢ ἀπεκαλύφθη λόγος, εἴπατε καὶ μὴ ἐάσητε μόνω τῷ ἀποσπάσματι τοῦ ἱεροῦ προσανέχειν· οὐκ ἔστι ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ * ἄρχων, καὶ προφήτης, καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὀλοκαύτως, οὐδὲ θυσία, οὐδὲ προσφορά, οὐδὲ θυμίαμα * πῶς τῷ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου καὶ εὐρεῖν ἔλεος· Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν καὶ σῶζοισθε, καὶ ἴδοιτε τὴν νέαν Ἰερουσαλήμ ἐναγομένην τε εἰς ὑψος, καὶ ἀνακατασκευασμένην, καὶ ταῖς εὐχαῖς συγκάμοιτε, καὶ δοξασθήσασθε ἐν αὐτῇ καὶ λαμπρυνθήσασθε. Σὺ δὲ, ἤλιε, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρες, ὑμεῖς ποῦ ποτε ἄρτι φαίνεσθε; ποῦ νῦν ἀυγάζετε; ποῦ τὰς ἀκτίνας ἀνίσχοντες πέμπετε; ποῖος ὑμᾶς οἶκος ἀρτίως ἐκδέχεται, ἢ ἀποδέχεται; τίνοι ἀντιλαμβάνετε; ποῖω ἔργῳ σεμνύνεσθε; τίς ἰδεῖν ὑμᾶς ἄνω βλέπων ἐθέλοι; τίς οὐχὶ μάλλον ἐν σκότει κύπτων διαπορεύεται, καὶ φῶς ἀποστρέφεται; Οὐκ ἔδει σε περιβαλέσθαι σκότος τὸ πένθιμον ἐκείνου τούτου ἡδὴ δευτέρου ὧ φωστήρων ἄριστε καὶ μέγιστε, ἤλιε, οὐχὶ σὺ, πανσέληνε, κονιοιδαί τινι σκιάσματι ὑποδραμεῖν καὶ ὑποκρυβῆναι, ἢ ἐκλεῖψαι; ἀλλ' οὕτω παρῆδτε τὸ γεγονός ὡς ἀγγύνητον; καὶ ποῦ δοξασθήσασθε; Ἐγὼ γοῦν πολλάκις ὑμᾶς εἶδον ἐν τῷ σελασφόρῳ ἐκείνῳ ναῶ, καὶ ἰδὼν ἐθαύμασα, καὶ τὴν αἰτίαν ἠρεύνησα, δι' ἣν τοῦτο ὑπέστητε καὶ τὸ τοῦ νῦν κάλλους αἴτιον ἔμαθον τῆς διατριβῆς ἐκείνης, καίτοι δυσέρωτας ὑμᾶς ᾤμην εἶναι καὶ ἀνέρωτας. Ποτὲ δὲ καὶ δι' ἑλῆς ἡμέρας ἐφάνης, ἤλιε, συμφιλοχωρῶν ἐκεῖσε, καὶ στρεφόμενος, καὶ λάμπων, καὶ ἐκὼν οὐκ ἀφίστασο ἢ μεθίστασο τὴν διαδόχόν σου σελήνην φέρων. Καὶ τοῦτο ἐγὼ βλέπων ἐλογιζόμενος, ὅταν καὶ γίγαντα καὶ νομφίον ἐκ τοῦ παστού ἐξερχόμενος, ὁ μελωδὸς Δαυὶδ σε προανεφώνησε· προεῖδε γὰρ σε κἀκείνος, τοῦ παμφοῦς ἐκείνου ναοῦ ἐρῶντα· καὶ ἐπῆδ σοι ταῦτα. Καὶ νῦν τοῦτον οὐκ ἐκτράπηρς πίπτοντα, δι' ὃν ἦς μείζων, δι' ὃν ἐνδοξότερος, δι' ὃν φαιδρότερος ἔση· καὶ σὺ πάντως ἐνδοξάστος ταπεινωθήσῃ μικρὸν καὶ

A ille. Sine sacrificio propterea erit et sine pulchris oblationibus, et manebit sine melodiis, sine psalmis, sine invocationibus. Pro quibus nihil doluit de tua confractione, sed posuit vultum suum quasi duram petram, ut videat et ipse, utrum nunc etiam oblitus est, ut humane dicam et affecto animo: ut homo factus est, et corporalia sibi accepit: vos autem, filii Sion chari, vos ministri, et sacerdotes, et sacrificatores illius magni et novi sacrificii, et si quæ aliæ in diaconis et subdiaconis attollentibus vasa et purificantibus, et cantoribus, et carminum modulatoribus, compositio et plenitudo, vos qui, ut ait Jeremias, exaltationes Dei in faucibus vestris circumfertis, quo nunc migratis? quo nunc congregamini? Quomodo versusum est in tristitiam gaudium vestrum? quomodo festivitates in lamentationem? Non pulchrum erat vobis nec sanctum, ut et mihi et omnibus visum est, antemori aut commori huic lapsui. Quandoquidem vero Deus vivere nobis concessit, et reliquias nos vobis dereliquit, quæro ubi sacra vestra sedet vel reponitur gravis eloquentia: ubi conventus, ubi inquisitio Scripturæ dictorum. Quid de calamitate illa philosophamini? de benevolentia? de concessione? distributione? de inaccessis verbis? Si quis datus est vobis aut revelatus est sermo, dicite, neque sinatis unico laconio templi confidere. Non est in hoc tempore princeps, nec propheta, nec hegumenus, nec holocausti sacrificium, nec immolatio, nec oblatio, nec thuris combustio. Quomodo ferretur fructus in conspectu tuo, misericordiarumque obtineretur? Sed vos quidem salvi estote, et videte novam Jerusalem inductam in altitudinem et renovatam, et precibus incumbite, et glorificemini in ipsa et fulgentes efficiamini. Tu vero, sol et luna, et astra, ubi nunc vos splendatis? ubi nunc fulgetis? ubi radios cohibentes mittitis? Qualis vos domus nuper excipit aut admittit? cui refulgetis? Quo opere magnificatis? Quis videre vos sursum aspiciens vellet? Quis non potius in tenebris inclinatus pervadit, et lucem aversatur? Non oportebat te circumindui tenebris luctuosus hujus istius jam secundo. O astrorum præstantissimum et maximum sol, nonne se, plenæ lunæ similis, sub pulvere quadam obumbratione currere et te abscondere, aut deficere (oportebat)? Sed sic despexitis eventum ut ignotum (ἄγνωτον)? Et ubi glorificabimini? Ego igitur sæpe vos vidi in lucifero hoc templo, et videns miratus sum, et causam exquisivi propter quam hoc subiistis, et hujus nunc pulchritudinis causam didici procrastinationis illius, et certe infeliciter amantes vos putabam esse et amoris expertes. Quandoque vero per totam diem apparuisti, sol, locum illum amans, et versatus illic et splendens, neque libens abscedebas vel migrabaris succedentem tibi lunam ferens. Et hoc ego videns, meum reputabam, quando et gigantem et sponsam e thalamo ex-

euntem cantor David te affatus est : prævidit enim A συχνάσαις ἐπὶ τῷ πτώματι· ἵνα μάθῃς ἀλλοιωτὸς αὐτὸς καὶ τρεπτὸς γεγονὼς καὶ φθορᾷ ὑποκείμενος. ἡὗτος δὲ εἴ μὲν ἀναστήσεται, ἢ συντελεσθήσεται, ἢ καλλωπισθήσεται, οὐκ ἐμὸν εἰδέναι· τὸ δὲ ἐμὸν εἰ ἐπιδιώσω, εἰ εἰσέλθω, εἰ εἶδω, εἰ προσκυνήσω, εἰ θεοκλυτήσω, Θεοῦ ἕρα τοῦτο κάτεινο εἰδότης.

te ille perfulgentis hujus templi amatorem, et hæc tibi cecinit. Et nunc ne te avertas ab illo labente, propter quem eras major, propter quem illustrior, propter quem clarior eris : et tu valde glorificatus, humiliaberis paululum et spissaberis ad hunc lapsum ; ut discas te ipsum mutabilem, et versatilem factum, et corruptioni subjectum. Illud autem utrum resurrectorum, aut perficiendum, aut exornandum sit, non meum est nosse : meum autem utrum supervixero, utrum introiero, utrum videro, utrum adoravero, utrum Deum invocavero, Deo profecto et istud cognoscente.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ

ΠΡΟΣ ΕΡΩΤΗΣΙΝ ΤΙΝΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥ ΠΕΡΙ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ.

SAPIENTISSIMI PSELLI

RESPONSIO

AD CUJUSDAM MONACHI INTERROGATIONEM DE MORTIS DETERMINATIONE

1. Non tanquam obscura esset a te proposita quæstio doctissime Pater, me interrogasti ; quomodo enim eam proposuisti, ejus obvia est solutio. Nihil enim Deo indefinitum est, neque vita, neque mors, neque generatio, neque essentia, neque eorum quæ existunt quidquam. Si enim Divinitas omnium est terminus, quomodo ex his omnibus quidquam indeterminatum esset ? Et, si omne tempus comprehendit, imo si ante tempus et ævum per se existit, quomodo præsens quidem sciret, futurum vero ignoraret ? Ad nos hæc ignorantia pertinet, quibus tempus divisum est, qui præsentia quidem novimus quando nobis in notitiam veniunt futurum vero omnino ignoramus, quia cum futuris non vivimus, sed ab iis per eam in præsentia vitam separamur. Facillima igitur adeo quæ interrogasti responsio.

2. Notissimam autem eam quæstionem (ut summatim tibi et in epistolæ forma totum colligam) ita proponunt peritiores ut non de termino vitæ tantum, sed et de aliis omnibus quæ sunt sermonem protendant.

3. Interrogant enim num Deus futurum noverit, cum autem annuit colloquens (non enim potest communi sensui contradicere) adduit : « Utram illi definita est futuri notitia, an ut nobis indefinita. Concedentibus autem nobis Deo notitiam determinatam esse (alterum enim solidum est), statim aliquod consequens stolidum afferunt. Dicunt enim : « Si definite sciret quis futurus sit justus et quis injustus,

α'. Οὐχ ὡς ἠπόρηται τὸ παρὰ σοῦ προβληθὲν ζήτημα, λογιώτατε Πάτερ, οὕτως ἠρώτησας· ὡς γὰρ δὴ προετινω, τοῦ ἐρωτηθέντος ἡ λύσις πρόχειρος. Οὐδὲν γὰρ ἀόριστον τῷ Θεῷ, οὔτε ζωῆ, οὔτε θάνατος, οὐ γένεσις, οὐκ οὐσία, οὔτε τῶν ὄντων οὔτε τῶν γινομένων οὐδέν. Εἰ γὰρ εἴ τι τὸ θεῖον ὄρος ἐστὶ τοῦ παντός, πῶς δὴ τι τῶν πάντων ἐκείνῃ ἀοριστήσῃ ; καὶ, εἰ τὸ πᾶν συνελήφε τοῦ χρόνου, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ χρόνου καὶ πρὸ αἰῶνος ἐφ' ἑαυτοῦ ἔστηκε, πῶς τὸ μὲν παρὸν εἶδειν, τῶν δὲ μελλόντων τι ἀγνοήσῃ ; περὶ τῶν γὰρ ταῦτα, οἷς ὁ χρόνος καταμεμέριται, οἱ τὸ μὲν ἐνεστῶς ἴσμεν ὅσον ἡμῖν εἰς γνῶσιν ἔλθοι, τὸ δὲ μέλλον παντάπασιν ἠγνοήκαμεν, ὅτι μηδὲ συζῶμεν τῷ ἐπιόντι, ἀλλὰ τοῦ ἐσομένου τῷ κατὰ τὸ ἐνεστῶς ζῆν παντάπασιν ἀπακρίσμεθα. Ῥήσθη τοιγαροῦν πρὸς ὅπερ ἠρώτησας ἡ ἀπόκρισις.

β'. Τὸ δὲ θρυλλούμενον τοῦτ' ἐστὶ ζήτημα, ἵνα δὴ σοὶ κεφαλαιωδῶς καὶ ἐν ἐπιστολῆς σχήματι ξυείρω τὸ πᾶν, οὕτω δὴ προβάλλονται οἱ δεινότεροι, οὐ περὶ ὄρου μόνον ζωῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ παντός ἐτέρου τῶν γινομένων τὸν λόγον προάγοντες.

Ἐρωτῶσι γὰρ εἰ οἶδε τὸ μέλλον ὁ Θεός· εἴτα δὴ συνομολογήσαντος τοῦ προσηγορευμένου (οὐδὲ γὰρ ἦν ἀντιλέγειν πρὸς κοινὴν ἔννοιαν), ἐπάγουσι· « πότερον δὲ ὠρίσται αὐτῷ ἡ γνῶσις τοῦ μέλλοντος, ἢ ἀορισταίνει ὡσπερ ἡμῖν ; » δόντων δὲ ἡμῶν ὠρίσθαι αὐτῷ τὴν γνῶσιν (θάτερον γὰρ ἄτοπον), εὐθὺς ὡς ἐπόμενον τι ἄτοπον ἐπιφέρουσι· Φασὶ γὰρ ὡς, εἰ ὠρισμένως εἶδειν τὸν τε ἐσόμενον δίκαιον καὶ τὸν

εσόμενον ἄδικον, τόν τε οὕτως ἢ ἐκείνως τεθνηξόμενον, οὐθ' ὁ δίκαιος ἀφ' ἑαυτοῦ δίκαιος, οὐθ' ὁ ἄδικος ἀρχὴν ἀδικίας τὴν προαίρεσιν ἐκληρώσατο· ἀλλ' οὐδ' ὁ φονεὺς ἄδικος· περιώριστα γὰρ τῷ τεθνηκότι ὁ τῆς ζωῆς χρόνος, καί, εἰδότες θεῶν ὡς οὕτως τεθνήξεται, ἐπηκολούθησεν ἢ ἀναίρεσις. Πῶς γὰρ ἦν εἰδέναι μὲν ὠρισμένως τὸν θεὸν ἐκείνον ἀναιρεθῆσθαι, ἐκφυγεῖν δὲ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς ἀναίρεσεως; ὥστε καὶ ὁ φονεὺς προγνώσει θεία ὑπουργηκῶς οὐ μόνον ἀθῶος παντάπασι λογισθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβῆς ἄξιος, ὡς τὸ τοῦ δεσπότου θέλημα ἐκτελεστικῶς.

δ'. Τὸ μὲν οὖν ζήτημα οὕτω δὴ συντιθέσθαι οἱ περὶ ταῦτα δαιμόλι· ἢ δὲ γε λύσις οὕτως αὐθις παρὰ τῶν σοφωτέρων ἐπάγεται πρὸς τὸ πρόβλημα· ὡς ἡ γνώσις, μέση οὖσα τοῦ γινωσκομένου καὶ τοῦ γινώσκοντος, ὠρμηται μὲν ἀπὸ τοῦ γινώσκοντος, εἰλεῖται δὲ περὶ τὸ γινωσκόμενον καὶ ὁμοίωται τῷ γινώσκοντι· ὁποῖόν τι λέγω· ἄλλη ψυχῆς γνώσις, καὶ ἄλλη νοῦ, καὶ ἄλλη θεοῦ· ἢ μὲν οὖν ψυχικῶς οἶδεν, οἶδε νοερώς, ὁ δὲ ὑπὲρ νοῦν καὶ ἐπέκεινα. Οὐκ ἀλλοιοῦσι δὲ αἱ γνώσεις τὰ πράγματα, ἀλλ' αἱ μὲν κατὰ τὰ γινώσκοντα ἴστανται, τὰ δὲ γινόμενα τῆς οἰκείας οὐκ ἐξίστανται φύσεως. Ὁ μὲν οὖν θεὸς, ὅρος ὧν ὁ πάντων ἀκρότατος, κατὰ τὴν οἰκείαν ἀκρότητα οἶδε τὰ πράγματα, ὠρισμένως μὲν τὰ ἀόριστα, ἀναγκαιῶς δὲ τὰ ἐνδεχόμενα· οὐ γὰρ συμμεταβάλλεται τοῖς γινόμενοις, ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως τὴν τάξιν οἶδε τῶν ὄντων· τὰ δὲ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν βεῖ τε καὶ φέρεται.

ε'. Φέρε γὰρ πρὸς θεοῦ τῶν σωμάτων διεστηκότων, πῶς οἶδε ταῦτα θεός; διαστατῶς ἢ ἀδιαστατῶς; οὐκ ἀδιαστατῶς; Οὐ γὰρ ἐρεῖς που θάτερον· οὐ γὰρ δίσταται τοῖς βάθεσι τούτων ἢ τοῖς μήκεσιν ἢ τοῖς πλάτεσιν· ἀλλ' ἀδιάστατον αὐτῶν τὴν γνώσιν προέλαθεν. Ἄρ' οὖν τὸ οὕτως εἰδέναι τὰ σώματα τὸν θεὸν τὰς διαστάσεις ἐκείνων μετήμειψε; Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὴν φύσιν ὑπὲρ φύσιν εἰδὼς καὶ τὸ ἀόριστον ὠρισμένως, οὕτε τὴν φύσιν μετήμειψεν, οὕτε τὴν ἀοριστίαν τῶν πραγμάτων μετήμειψεν· οὐ γὰρ αἰτία τῶν γινόμενων ἢ πρόγνωσις. Οὐ τοίνυν, εἰ τῶν μὲν προέγνωκε τὴν φαιλότητα, τῶν δὲ τὴν δικαιοσύνην προέλαβε, διὰ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης οἱ μὲν φαῦλοι, οἱ δὲ γεγένηται δίκαιοι· ἀλλ' ἐκείνός τε κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν τὴν γνώσιν ἔσχε τῶν γινόμενων, κάκεινα κατὰ τὸν ἴδιον ἔρμὸν φέρεται· καὶ τὸν ἀγχόνη τοίνυν χρησάμενον οἶδε μὲν ὡς οὕτω τεθνήξαιτο (μη γὰρ σε διαλάβη τὸ πρότερον ὁμολόγημα, ὡς ἡ γνώσις ὁμοίωται τῷ γινώσκοντι) οὐ διὰ τὴν γνώσιν δὲ ἐκείνος βιαίως ἐπέπτωκεν, ἀλλὰ διὰ τὴν προαίρεσιν πονηρῶν χρησάμενος δαίμονι. Καί, τὸ σύμπαν εἰπεῖν ὥστε σοι ἐπιλελύσθαι τὸ ζήτημα, τῷ μὲν θεῷ κατὰ τὴν πρόγνωσιν τὸ τῆς ἐκάστου ζωῆς συμπέρασμα ὠριστα· προέλαβε γὰρ ἐκείνος τὴν γνώσιν τοῦ ἐσομένου· ἡμῶν δὲ ἀορισταίνει τὸ συμβεβημένον· ὥστε τρόπον μὲν τινα ὠριστα, τρόπον δὲ καὶ οὐχ ὠριστα· ἦ μὲν γὰρ οἶδε θεὸς ὠριστα, ἦ δὲ ἡ πρόγνωσις οὐχ ὀρίζει τὸ γενησόμενον, οὐχ ὠριστα. Ἐπιδεδαιτώ δὲ

A quis hoc vel illo modo moriturus sit, neque justus per se justus est, neque injusto injustitiæ principium est propria voluntatis electio. Sed neque ipse homicida injustus est. Mortuo enim determinatum est vitæ tempus, et, Deo sciente eum tali modo moriturum esse, secuta est interfectio. Quomodo enim fieri posset Deum determinate scire fore ut ille occideretur, illumque eum interfectionis modum effugere; ita ut homicida divinæ Providentiæ obsequens non modo innocens computandus omnino sit, sed est mercede dignus; quippe qui Domini voluntatem perfecit.

4. Quæstionem igitur sic componunt harum rerum periti. Solutio autem rursum a sapientibus ad propositum adducitur. Notitia, inquiunt, cum sit media inter cognitum et cognoscentem, incipit a cognoscente, circumvolvitur circa cognitum et similis cognoscenti efficitur; et ut meam explicem sententiam, alia est animæ cognitio, alia mentis, et alia Dei: illa quidem animaliter, mens autem mutabiliter; quod autem supra mentem est, modo sibi proprio. Cognitiones autem res non mutant; sed illæ in cognoscentibus stant, quæ autem sunt propriam naturam non amittunt. Deus igitur, ultimus omnium terminus, secundum propriam celsitudinem res cognoscit, definite quæ indefinitæ sunt, necessario quæ sunt contingentes; non enim mutatur simul cum eis quæ fiunt, sed pro earum natura creaturarum ordinem novit; eæ autem secundum propriam naturam fluunt et feruntur.

5. Agendum enim per Deum; cum sint corpora distantia, quomodo ea novit Deus? Utrum ut distantia annon? Non distantia? Alterum enim non dices. Non enim ab illis distat altitudine vel longitudine vel latitudine; non distantem eorum cognitionem præcepit. Num igitur eo quod scit Deus corpora, eorum mutavit distantias? Eadem ratione, naturam supernaturaliter noscens et indefinitum modo definito, neque naturam mutavit, neque rerum indeterminationem; non enim eorum quæ sunt præscientia causa est. Non igitur, si aliorum præscivit malitiam, aliorum justitiam præsumpsit, non propterea ex necessitate alii mali facti sunt, alii justii; sed ille secundum propriam naturam ea quæ sunt cognovit, et hæc secundum propriam nexum feruntur. Et scit eum qui laqueo se suspendit, sic moriturum esse (ne te fugiat quod primum confessi sumus, nempe cognitionem cognoscenti similem esse), non propter hanc cognitionem ille violenter cecidit, sed per voluntatem malo usus ingenio. Et ut nihil non dicam quod tibi hanc quæstionem solvat, Deo quidem per præscientiam vitæ uniuscujusque terminus definitus est; præsumpsit enim futuri scientiam; nobis autem futurum indefinitum est: ita ut quodammodo definitum sit, et quodammodo indefinitum; modo enim quo novit Deus, definitum est; prout autem præscientia non definit futurum, indefinitum est. Attende et Patrum nostrorum

libris, ut si quibusdam occurreris qui de termino vitæ nostræ definito loquuntur, et quibusdam qui de eodem ut indefinito, non putes doctrinas inter se dissentire, sed iudices illud quidem priore modo exprimi, hoc autem altero.

6. Præterea te volo scire nostram naturam non esse simplicem, sed nos plenos esse et substantia et generatione, agereque tum providentia, tum natura, tum voluntate. Illudque dico non quod aliquid fugit Providentiam et Deum, sed quod et alia quæ inde existentiam receperunt, sive physice sive libere in nos operantur. Ideo igitur et frigora et calores nos e vita auferunt, quia naturæ participes sumus, et rursus stolidia consilia nostram vitam exstinguunt ex electione voluntatis. Omnia quidem definite novit Deus; illa vero secundum suam naturam operantur.

Nunc brevem habes tuæ quæstionis solutionem, Patrum doctissime et reverendissime.

καὶ τοῖς τῶν πατέρων ἡμῶν λόγοις, ἴν' εἰ τισι μὲν ἐντύχοις ὡς περὶ ὠρισμένου τοῦ συμπεράσματος τῆς ζωῆς ἡμῶν λέγουσι, τισι δὲ ὡς περὶ ἀορίστου, μὴ διαφωνεῖν πρὸς ἄλληλα οἰηθείης τὰ δόγματα, ἀλλ' ἐπικρίνοις ὡς ταῦτα μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξενήνεκται, ἐκεῖνα δὲ κατὰ τὸν ἕτερον.

ζ'. Πρὸς δε τούτοις εἰδέναι σε βούλομαι ὡς οὐχ ἀπλῆ τις ἐστὶν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις, ἀλλὰ πλήρεις ἐσμὲν καὶ τοῦ ὄντος καὶ τῆς γενέσεως, διοικούμεθα τε τὰ μὲν ὑπὸ προνοίας, τὰ δ' ὑπὸ φύσεως, τὰ δ' ἐκ προαιρέσεως, Καὶ οὐ τοῦτο λέγω, ὡς διέστηκέ τι τῆς προνοίας καὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ τᾶλλα ἐκείθεν τὴν οὐσίαν λαχόντα ἢ φυσικῶς περὶ ἡμᾶς ἐνεργεῖ ἢ προαιρετικῶς. Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν καὶ κρυμοὶ καὶ θάλαπῃ ἐκφέρουσι ἡμᾶς τῆς ζωῆς ὅτι καὶ φύσεως μετεσχέκαμεν· καὶ αὖθις ἄσκοποι γινώμει σθενύουσι ἡμῶν τὴν ζωὴν, παρὰ τὸ μέρος τῆς προαιρέσεως. Ἄπαντα οἶδε μὲν ὠρισμένως ὁ Θεὸς ἐκεῖνα δὲ κατὰ τὴν ἐαυτῶν φύσιν τὴν ἐνέργειαν ἔχουσι.

Ἐχεις ἰδοῦ τὴν λύσιν ἐπὶ βραχέος οὐπερ ἠρώτησας, Πατέρων ἐμοὶ λογιώτατε καὶ σεβασμιώτατε.

MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS SECUNDA

COMPLECTENS

LEGALIA ET CANONICA

OBLATIO NOMOCANONIS AD IMP. MICHAELEM DUCAM

(Meerman Thesaurus Juris, I, p. 77, Græce; interpretationem nostram addidimus.)

Cognoscas, quæso, imperator, etiam Nomocano- C
[nem.

Qui liber constat legibus et canonibus,
Canonibus synodalibus et legibus variis,
Præcipue autem præceptis recentibus sapientibus-
[que

Quæ scriptis canonibus optime patrocinantur.
Est autem synodus prima et honore et ordine
Patrum piorum qui convenerunt Nicæam,
Sub fideli imperatore Constantino
Qui magnus eximiusque merito cognominatus est;
Fueruntque numero trecenti duodeviginti.
Post hanc secunda fuit, quamvis tempore prior,
Beatorum Patrum Ancyræ collectorum
Qui viginti quatuor canones ediderunt,
Cum synodus Nicæna nonnisi viginti edidisset.
Tertia habita est Neocæsareæ synodus
Quæ etiam Nicænam præcessit,
Tertium autem tenet locum, ut duabus minor

Ἐχε μοι γινῶσιν, δέσποτα, καὶ τοῦ Νομοκανόνος.

Σύνθετος βιβλίος πέφυκε νόμων τε καὶ κανόνων.
Κανόνων μὲν συνοδικῶν, καὶ νόμων διαφόρων,
Τῶν νεαρῶν δὲ μάλιστα πανσόφων θεσπισμάτων,

Συνηγορῶνται κάλλιστα τοῖς γραφεῖσι κανόνων.
Ἔστι δὲ πρώτη σύνοδος τῆ τιμῆ καὶ τῆ τάξει,
Τῶν συνελθόντων εὐσεβῶν εἰς Νικαίαν Πατέρων,
Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πιστοῦ Κωνσταντίνου,
Ὁς μέγας, ὃς ἐξαιρετος καλῶς ἐπωνομάσθη.
Ἦν ὀκτὼ καὶ δέκ. ἀριθμὸς πρὸς τοῖς τριακοσίοις.
Δευτέρα ταύτης πέφυκε, τῷ χρόνῳ δὲ προτέρα,
Τῶν ἐλθόντων εἰς Ἄγκυραν Πατέρων μακαρίων,
Οἱ τέσσαρας πρὸς εἴκοσι ἐξέθεντο κανόνας,
Οἱ δ' ἐν Νικαίᾳ εἴκοσι ἐξέθεντο καὶ μόνους.
Τρίτη σύνοδος γέγονεν ἐν Νεοκαισαρείᾳ·
Αὕτη πρῶτον πέφυκε καὶ τῆς ἐν τῇ Νικαίᾳ,
Τρίτην δὲ τάξιν εἴληφεν, ὡς τῶν δυοῖν ἐλάττω

Τῆς μὲν τῆς ἀγιωτάτης, τῆς δὲ χρόνου πρεσβείας.
Κανόνες ἰδ' καὶ ταύτης τῆς συνόδου.

Τετάρτη τῆς ἐν Σαρδικῇ μετὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ
Κανόνες εἰς πρὸς εἴκοσι καὶ ταύτης τῆς συνόδου.
Ἡ πέμπτη τῶν ἐν Γάγγραις δὲ Πατέρων συναλ-
[θόντων,

Ὅν οἱ κανόνες εἴκοσι τυγχάνουσι καὶ μόνοι.
Ἐκτη τῶν εἰς Θεούπολιν κοινῇ δεδραμηκότων,
Ὅβτω γὰρ ὀνομάζουσι τὴν Ἀντιόχου πόλιν,
Ὅν πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι τυγχάνουσι κανόνες.
Ἐβδόμη τούτων πέφυκε τῶν ἐν Λαοδικείᾳ.
Ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν δογματικοὶ κανόνες
Ἐννέα πρὸς πενήτην πίστεως ὅλοι πλήρεις.
Ἐτῶν δ' εἰς Κωνσταντινου πόλιν Πατέρων συναλθόντων,
Ὁγδόη τούτων σύνοδος ὧν ἑπτὰ οἱ κανόνες.
Ἡ δὲ γ' ἑνάτη σύνοδος γέγονεν ἐν Ἐφέσῳ
Ἐφ' ἧς ἐξεφωνήθησαν ἑννέα κανόνες μόνοι.
Δεκάτη δὲ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐν τῇ Χαλκηδόνι

Πᾶρ ὧν ἑπτὰ πρὸς εἴκοσιν ἐτέθησαν κανόνες.
Ὁ μέγας δὲ ὁ Βασίλειος ἡ βάσις τῶν δογμάτων,
Ὁκτώ πρὸς τοῖς ἐξήκοντα ἐθέσπισε κανόνες.
Εἰς δὲ Κωνσταντινου πόλιν καὶ δις καὶ τρίς ἠθροίσθη
Λογὰς Πατέρων εὐσεβῶν ὧν οἱ κανόνες δῆλοι.
Ἄλλοι τε πλεῖστοι τῶν πιστῶν ἀνδρῶν σεβασμίων
Κανόνες ἐκτεθέηκασιν κρατύνοντες τὴν πίστιν.
Ὅν περὶ ὁ Διονύσιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας,
Γρηγόριος ἐπίσκοπος ὁ Νεοκαισαρείας,
Τιμόθεος ὁ εὐσεβῆς, καὶ Κύριλλος ὁ πάνυ,
Γεννάδιος ὁ θαυμαστός θεσπίσας ἐγκυκλίως.
Πρὸ τούτων διὰ Κλήμεντος ἐνεγράφησαν κανόνες,

Τῶν σεβασμίων καὶ σεπτῶν καὶ θείων ἀποστόλων,
Πέντε πρὸς ὀγδοήκοντα σεβάσμιοι κανόνες.
Οὐ πάντες δὲ θεσπίζουσι περὶ θεολογίας,
Ἄλλ' οἱ μὲν τὰ τῆς πίστεως κρατύνουσιν εὐλόγως,
Οἱ δὲ τοῖς ἀμαρτάνουσιν μέτρα τῆς μετανοίας,
Εὐθέως κανονίζουσι τοὺς χειροτονουμένους.
Πάντες δὲ λυσιτέλειαν εἰσάγουσι τῶν βίῳ
Ὁ κανόνας δ' ἅπαντας ἐντέχνως τοὺς κανόνες,
Ὅσους ἐφεύρε, δέσποτα, κανόνες τῶν Πατέρων,
Πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν εὐκαίρως γεγραμμένους,
Ἄντας εἰς ἓν συνήγαγεν ὡς περὶ ὑπὸ τίτλους.
Ἄλλ' κληρονομουμένον δέσποτα; πολλοὶ διὰ τῆ
[πταισμά,

Ἄδικοι καθεστήκασιν εἰς ὃν ἄγονται κληῖρον,
Πολλοὶ γοῦν ἐκανόνισαν τὰ περὶ τῶν ἀδέκτων,
Ἦτε λογὰς τῶν σεβαστῶν καὶ θείων Ἀποστόλων,

Ὁ μέγας τε Βασίλειος ἐγράψε περὶ τούτων.
Ἦν οὖν μὴ δυσχεραίνηται ἱερυνῶν τοὺς κανόνες,

Ὁ συναθροίσας ἅπαντας εἰς ἓν πυκτὸν, ἀναξ,
Τέχνην ἐδημιούργησεν ἐν τούτῳ θαυμασίαν,
Πρὸς τὴν ὑποκειμένην γὰρ καὶ ζητουμένην φύσιν

Κανόνες τοὺς προσήκοντας συνήθροισεν ἐντέχνως.
Ἔστι καὶ τάξις, δέσποτα, καὶ βαθμὸς τῶν κανόνων.

A Quæ partim sanctitate, partim vetustate eminent.
Hujus quoque synodi quatuordecim exstant ca-
[nones.

Quarta Sardicæ celebrata est post Nicænam
Et canones sanxit viginti unum.

Quinta congregata fuit Gangris, ubi

Viginti solummodo canones promulgavere Patres.
Ad sextam convenere Theopolim,
Sic enim appellant Antiochi urbem :

Exstant autem hujus synodi viginti quinque canones
Septima celebrata est synodus Laodiceæ,
Publicatique sunt canones dogmatici

Quinquaginta novem fide omnino excellentes.

Habita est Constantinopoli a Patribus congregatis

B Octava synodus cujus septem canones exstant.

Nona autem synodus Ephesi est habita

A qua nonnisi novem promulgati sunt canones.

Decima, secundum numerum, collegit Chalcedone
[Patres

Qui viginti septem canones sanxerunt.

Basilius Magnus, dogmatum fundamentum,
Sexaginta octo edidit canones.

Constantinopoli autem bis terque convenit

Manus electa piorum Patrum quorum canones noti.

Aliique plurimi venerandorum virorum fidelium

Canones constituerunt fidei firmandæ gratia.

Inter quos Dionysius Alexandriæ,

Gregorius Neocæsareæ episcopus,

Timotheus pius et Cyrillus præcellens,

C Insignis Gennadius qui encyclicas promulgavit.

Ante hos autem per Clementem compositi sunt ca-
[nones

Venerandorum, sanctorum, divinorum apostolorum,
Octoginta quinque canones sacri.

Non tamen omnes de theologia exponunt,

Sed partim apto sermone fidem corroborant,

Partim peccatoribus pœnitentiæ terminos indicant,

Partim in clericorum receptos instruunt :

Omnes tamen utilitatem afferunt vitæ.

Qui autem omnes canones ingeniose collegit,

Quotquot nimirum reperit Patrum canones

De eodem argumento opportune conscriptos,

Omnes in unum redegit titulisque distinxit.

Jam vero clericorum haud pauci, ob lapsum quem-
[dam,

D Inadmissibiles fiunt in quem cooptati fuere ordinem.

Quare multi canones ediderunt de non admittendis,

Et manus electa venerandorum ac sanctorum apo-
[stolorum,

Et Basilius Magnus de his tractavit.

Ne quis igitur in evolvendis canonibus molestiam
[sentiat,

Ille qui cunctos in unum congegit volumen,

Admirandæ hac in re artis edidit specimen.

Secundum enim rei quæsitæ argumentum natu-
[ramque

Canones qui huc pertinent coegit prudentissimè.

Est etiam ordo, domine, et progressio canonum

libris, ut si quibusdam occurreris qui de termino vitæ nostræ definito loquuntur, et quibusdam qui de eodem ut indefinito, non putes doctrinas inter se dissentire, sed iudices illud quidem priore modo exprimi, hoc autem altero.

6. Præterea te volo scire nostram naturam non esse simplicem, sed nos plenos esse et substantia et generatione, agereque tum providentia, tum natura, tum voluntate. Illudque dico non quod aliquid fugit Providentiam et Deum, sed quod et alia quæ inde existentiam receperunt, sive physice sive libere in nos operantur. Ideo igitur et frigora et calores nos e vita auferunt, quia naturæ participes sumus, et rursus stolidia consilia nostram vitam exslinguunt ex electione voluntatis. Omnia quidem definite novit Deus; illa vero secundum suam naturam operantur.

Nunc brevem habes tuæ quæstionis solutionem, Patrum doctissime et reverendissime.

καὶ τοῖς τῶν πατέρων ἡμῶν λόγοις, ἵν' εἴ τις μὲν ἐντύχοις ὡς περὶ ὠρισμένου τοῦ συμπεράσματος τῆς ζωῆς ἡμῶν λέγουσι, τισὶ δὲ ὡς περὶ ἀορίστου, μὴ διαφωνεῖν πρὸς ἄλληλα σιγηθεῖς τὰ δόγματα, ἀλλ' ἐπικρίνοις ὡς ταῦτα μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξηγήνεται, ἐκεῖνα δὲ κατὰ τὸν ἕτερον.

ζ'. Πρὸς δε τούτοις εἰδέναι σε βούλομαι ὡς οὐχ ἀπλῆ τις ἐστὶν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις, ἀλλὰ πλήρεις ἐσμὲν καὶ τοῦ ὄντος καὶ τῆς γενέσεως, διοικούμεθι τε τὰ μὲν ὑπὸ προνοίας, τὰ δ' ὑπὸ φύσεως, τὰ δ' ἐκ προαιρέσεως, Καὶ οὐ τοῦτο λέγω, ὡς διέστηκε τι τῆς προνοίας καὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ τᾶλλα ἐκείθεν τὴν οὐσίαν λαχόντα ἢ φυσικῶς περὶ ἡμᾶς ἐνεργεῖ ἢ προαιρετικῶς. Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν καὶ κρυμοὶ καὶ θάλαπῃ ἐκφέρουσιν ἡμᾶς τῆς ζωῆς ὅτι καὶ φύσεως μετεσχέκαμεν· καὶ αὐθις ἄστοποι γινώμμι σβεννύουσιν ἡμῶν τὴν ζωὴν, παρὰ τὸ μέρος τῆς προαιρέσεως. Ἄπαντα οἶδε μὲν ὠρισμένως ὁ Θεὸς ἐκεῖνα δὲ κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὴν ἐνέργειαν ἔχουσιν.

Ἔχεις ἰδοῦ τὴν λύσιν ἐπὶ βραχέος οὐπερ ἠρώτησας, Πατέρων ἐμοὶ λογιώτατε καὶ σεβασμιώτατε.

MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS SECUNDA

COMPLECTENS

LEGALIA ET CANONICA

OBLATIO NOMOCANONIS AD IMP. MICHAELEM DUCAM

(Meerman Thesaurus Juris, I, p. 77, Græce; interpretationem nostram addidimus.)

Cognoscas, quæso, imperator, etiam Nomocano- C Ἔχει μοι γινῶσιν, δέσποτα, καὶ τοῦ Νομοκανόνος.
[nem.]

Qui liber constat legibus et canonibus,
Canonibus synodaliibus et legibus variis,
Præcipue autem præceptis recentibus sapientibus-
[que]

Quæ scriptis canonibus optime patrocinantur.
Est autem synodus prima et honore et ordine
Patrum piorum qui convenerunt Nicæam,
Sub fideli imperatore Constantino
Qui magnus eximiusque merito cognominatus est;
Fueruntque numero trecenti duodeviginti.
Post hanc secunda fuit, quamvis tempore prior,
Beatorum Patrum Ancyræ collectorum
Qui viginti quatuor canones ediderunt,
Cum synodus Nicæna nonnisi viginti edidisset.
Tertia habita est Neocæsareæ synodus
Quæ etiam Nicænam præcessit,
Tertium autem tenet locum, ut duabus minor

Σύνθετος βιβλὸς πέφυκε νόμων τε καὶ κανόνων.
Κανόνων μὲν συνοδικῶν, καὶ νόμων διαφόρων,
Τῶν νεαρῶν δὲ μάλιστα πανσόφων θεσπισμάτων,

Συνηγορῶνται κάλλιστα τοῖς γραφεῖσι κανόνων.
Ἔστι δὲ πρώτη σύνοδος τῆ τιμῆ καὶ τῆ τάξει,
Τῶν συνελθόντων εὐσεβῶν εἰς Νικαίαν Πατέρων,
Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πιστοῦ Κωνσταντίνου,
Ὁς μέγας, ὃς ἐξαιρετος καλῶς ἐπωνομάσθη.
Ὡν ὀκτὼ καὶ δέκ. ἀριθμὸς πρὸς τοῖς τριακοσίοις.
Δευτέρα ταύτης πέφυκε, τῶ χρόνῳ δὲ προτέρα,
Τῶν ἐλθόντων εἰς Ἄγκυραν Πατέρων μακαρίων,
Οἱ τέσσαρας πρὸς ἑκοσι ἐξέθεντο κανόνας,
Οἱ δ' ἐν Νικαίᾳ ἑκοσι ἐξέθεντο καὶ μόνους.
Τρίτη σύνοδος γέγονεν ἐν Νεοκαισαρίᾳ·
Αὕτη πρῶτον πέφυκε καὶ τῆς ἐν τῇ Νικαίᾳ,
Τρίτην δὲ τάξιν εἴληφεν, ὡς τῶν δύοῖν ἐλάττω

Τῆς μὲν τῆς ἀγιωτάτης, τῆς δὲ χρόνου πρεσβεία.
Κανόνες ἰδ' καὶ ταύτης τῆς συνόδου.

Τετάρτη τῆς ἐν Σαρδικῇ μετὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ
Κανόνες εἰς πρὸς εἴκοσι καὶ ταύτης τῆς συνόδου.
Ἡ πέμπτη τῶν ἐν Γάγγραις δὲ Πατέρων συνελ-
[θόντων,

Ὡν οἱ κανόνες εἴκοσι τυγχάνουσι καὶ μόνοι.
Ἐκτη τῶν εἰς Θεούπολιν κοινῇ δεδραμηκότων,
Ὁβτω γὰρ ὀνομάζουσι τὴν Ἀντιόχου πόλιν,
Ὡν πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι τυγχάνουσι κανόνες.
Ἐβδόμη τούτων πέφυκε τῶν ἐν Λαοδικείᾳ.
Ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν δογματικοὶ κανόνες
Ἐννέα πρὸς πενήκοντα πίστεως ὅλοι πλήρεις.
Τῶν δ' εἰς Κωνσταντίνου πόλιν Πατέρων συνελθόντων,
Ὁγδόη τούτων σύνοδος ὧν ἑπτὰ οἱ κανόνες.
Ἡ δὲ γ' ἑνάτη σύνοδος γέγονεν ἐν Ἐφέσῳ
Ἐφ' ἧς ἐξεφωνήθησαν ἑννέα κανόνες μόνοι.
Δεκάτη δὲ τῶν ἀριθμῶ τῶν ἐν τῇ Χαλκηδόνι

Πὰρ ὧν ἑπτὰ πρὸς εἴκοσιν ἐτίθησαν κανόνες.
Ὁ μέγας δὲ ὁ Βασίλειος ἡ βάσις τῶν δογμάτων,
Ὁκτώ πρὸς τοῖς ἐξήκοντα ἐθέσπισε κανόνες.
Εἰς δὲ Κωνσταντίνου πόλιν καὶ δις καὶ τρεῖς ἠθροίσθη
Λογὰς Πατέρων εὐσεβῶν ὧν οἱ κανόνες δῆλοι.
Ἄλλοι τε πλείστοι τῶν πιστῶν ἀνδρῶν σεβασμίων
Κανόνες ἐκτεθήκασι κρατύνοντες τὴν πίστιν.
Ἄνπερ ὁ Διονύσιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας,
Γρηγόριος ἐπίσκοπος ὁ Νεοκαισαρείας,
Τιμόθεος ὁ εὐσεβῆς, καὶ Κύριλλος ὁ πάνυ,
Γεννάδιος ὁ θαυμαστός θεσπίσας ἐγκυκλίως.
Πρὸ τούτων διὰ Κλήμεντος ἐνεγράφησαν κανόνες,

Τῶν σεβασμίων καὶ σεπτῶν καὶ θείων ἀποστόλων,
Πέντε πρὸς ὀγδοήκοντα σεβάσμιοι κανόνες.
Οὐ πάντες δὲ θεσπίζουσι περὶ Θεολογίας,
Ἄλλ' οἱ μὲν τὰ τῆς πίστεως κρατύνουσι εὐλόγως,
Οἱ δὲ τοῖς ἀμαρτάνουσι μέτρα τῆς μετανοίας,
Εὐθέως κανονίζουσι τοὺς χειροτονουμένους.
Πάντες δὲ λυσιτέλειαν εἰσάγουσι τῶν βίῳ
Ὁ κανόνας δ' ἅπαντας ἐντέχνως τοὺς κανόνες,
Ὅσους ἐφεύρε, δέσποτα, κανόνες τῶν Πατέρων,
Πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν εὐκαίρως γεγραμμένους,
Ἄντας εἰς ἓν συνήγαγεν ὡς περ ὑπὸ τῆς οὐς.
Ἄλλ' κληρονομουμένον δέσποτα; πολλοὶ διὰ τὴ
[πταῖσμα,

Ἄδικοι καθεστήκασι εἰς ὃν ἄγονται κληρον,
Πολλοὶ γοῦν ἑκανόνισαν τὰ περὶ τῶν ἀδέκτων,
Ἦτε λογὰς τῶν σεβαστῶν καὶ θείων Ἀποστόλων,

Ὁ μέγας τε Βασίλειος ἔγραψε περὶ τούτων.
Ἴν' εὖν μὴ δυσχεραίνηται ἐρευνῶν τοὺς κανόνες,

Ὁ συναθροίσας ἅπαντας εἰς ἓν πυκτίον, ἀναξ,
Τέχνην ἐδημιούργησεν ἐν τούτῳ θαυμασίαν,
Πρὸς τὴν ὑποκειμένην γὰρ καὶ ζητουμένην φύσιν

Κανόνες τοὺς προσήκοντας συνῆθροισεν ἐντέχνως.
Ἔστι καὶ τάξις, δέσποτα, καὶ βαθμὸς τῶν κανόνων.

A Quae partim sanctitate, partim vetustate eminent.
Hujus quoque synodi quatuordecim exstant ca-
[nones.

Quarta Sardicæ celebrata est post Nicænam
Et canones sanxit viginti unum.
Quinta congregata fuit Gangris, ubi

Viginti solummodo canones promulgaverunt Patres.
Ad sextam convenere Theopolim,
Sic enim appellant Antiochi urbem :
Exstant autem hujus synodi viginti quinque canones
Septima celebrata est synodus Laodiceæ,
Publicatique sunt canones dogmatici
Quinquaginta novem fide omnino excellentes.
Habita est Constantinopoli a Patribus congregatis
Octava synodus cujus septem canones exstant.
B Nona autem synodus Ephesi est habitata
A qua nonnisi novem promulgati sunt canones.
Decima, secundum numerum, collegit Chalcedone
[Patres

Qui viginti septem canones sanxerunt.

Basilii Magni, dogmatum fundamentum,
Sexaginta octo edidit canones.
Constantinopoli autem bis terque convenit
Manus electa piorum Patrum quorum canones noti.
Aliique plurimi venerandorum virorum fidelium
Canones constituerunt fidei firmandæ gratia.
Inter quos Dionysius Alexandriæ,
Gregorius Neocæsareæ episcopus,
Timotheus pius et Cyrillus præcellens,
C Insignis Gennadius qui encyclicas promulgavit.
Ante hos autem per Clementem compositi sunt ca-
[nones

Venerandorum, sanctorum, divinatorum apostolorum,
Octoginta quinque canones sacri.
Non tamen omnes de theologia exponunt,
Sed partim apto sermone fidem corroborant,
Partim peccatoribus pœnitentiæ terminos indicant,
Partim in clericorum receptos instruunt :
Omnes tamen utilitatem afferunt vitæ.
Qui autem omnes canones ingeniose collegit,
Quotquot nimirum reperit Patrum canones
De eodem argumento opportune conscriptos,
Omnes in unum redegit titulisque distinxit.
Jam vero clericorum haud pauci, ob lapsum quem-
[dam,

D Inadmissibiles fiunt in quem cooptati fuere ordinem.
Quare multi canones ediderunt de non admittendis,
Et manus electa venerandorum ac sanctorum apo-
[stolorum,

Et Basilius Magnus de his tractavit.

Ne quis igitur in evolvendis canonibus molestiam
[sentiat,

Ille qui cunctos in unum congescit volumen,
Admirandæ hæc in re artis edidit specimen.
Secundum enim rei quæsitæ argumentum natu-
[ramque

Canones qui huc pertinent coegit prudentissimè.
Est etiam ordo, domine, et progressio canonum

Diversimode contra diversas passiones composi-	A	Τοῖς διαφοροῖς πάθεσι τεχθέντων διαφορῶν.
Sunt enim qui divina Ecclesia ejiciant,	[Οἱ μὲν γὰρ ἀπελαύνουσι τῆς θελας Ἐκκλησίας,
Alii autem clericos solummodo munere privant.]	Οἱ δὲ μόνους καθαίρουσι τοὺς χειροτονηθέντας.
Nonnulli pios excommunicationis pœna terrent,		Οἱ μὲν προστίμους ἄγχοῦσι τῆς ἀκοινωνησίας.
Alii de suppliciis judiciousè tractant.		Οἱ δὲ εἰσι σώφρονες ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις.
En habes concisam sacrorum canonum doctrinam.		Δίδαξις αὐτῆ συντομος τῶν ἱερῶν κανόνων.

MICHAELIS PSELLI

SYNOPSIS LEGUM

Græce edita, Latina interpretatione et notis illustrata, opera et studio Francisci Bosqueti Narbonensis jurisconsulti, ex bibliotheca archiepiscopi Tolosani,

Adjectæ sunt hac iterata editione Observationes Cornelii Siebenii jurisconsulti.

(MEERMAN, *Thesaurus juris*, p. 36.)

PRÆFATIO.

Succedit Michaelis Pselli *Synopsis Legum*, versibus iambis et politicis conscripta, quam integram primus in lucem edidit Franc. Bosquetus, Narbonensis Jctus, Parisiis apud Joannem Camusat MDCXXXII, in 8°. Hæc vero Editio cum perquam rara evaserit, novæ et accuratioris emittendæ consilium cepert Vir Clariss. Cornelius Siebenius; at quæ spes, Viro Doctissimo vivis erepto, omnino evanuit. Sed bene factum, quod varias Animadversiones in Poetam nostrum separatim antea ediderit, quas ex *Miscellaneous Observationibus in Auctores Veteres et recentiores Vol. VI, pag. 199. seqq.* depromptas Notis Bosqueti subjeci, quod ad intellectum Pselli eas omnino necessarias judicaverim. Neque enim Bosqueti versio menti Auctoris ubique accommodata fuit, ut in qua crassos interdum errores commisit, et quod pejus est, integros etiam versus interpretari neglexit; quocirca tamen Vir cætera Eruditus veniam apud æquos rerum arbitros meretur, utpote qui hanc interpretationem paucis diebus absolvit; vixque novemdecim tum temporis annos impleverat. Vid. Niceron *Tom. XII de ses Mémoires, pag. 168.* Hunc vero defectum pluribus in locis supplevit, et versionem, ubi manifeste falsa vel mutila erat, emendavit ac restituit Vir Reverendus atque Eruditissimus Archibald Maclaine, in Ecclesia Anglica, quæ Hagæ Comitum est, verbi divini Minister solertissimus, qui hanc provinciam sponte sua suscepit, cuique hoc nomine grates ago, quas possum, maximas. Quod autem ad Michaelem Psellum ipsum attinet, fuit is Imp. Michaelis Ducæ Præceptor, ejusque jussu hanc Synopsin conscripsit: huic enim Imperatori inscribitur id Opusculum in plerisque Codicibus manuscriptis, idque pluribus adetruxit Leo Allatius in *Diatriba de Psellis et eorum scriptis*, § 48, ubi de Auctore nostro ejusque Operibus plenissime egit, et § 33 luculentum de ipsius eruditione testimonium his verbis præbet: *Hic ergo Psellus, ut doctrina præstantissimus, ita omnium πολυγραφώτατος fuit. Ausim dicere, neminem ea vel subsequente ætate Græce vel invenisse acrius, vel ordinasse aptius, vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractasse: nulla fuit sententia, quam ipse vel notis non illustraverit, vel compendio non tractaverit, vel optima methodo non expenderit.* Quod tamen judicium, licet Psellus non omnino laude sua defraudandus sit, quoad hanc Synopsin multis forte nimis benignum videbitur, cum et aliter de ea senserit Anton. Augustinus *Lib. IV Emendat. cap. 3.* Cæterum Jo. Leunclavius jam ante Bosquetum pauca ex hac Synopsi ediderat *Tomo II Juris Græco-Romani*, eaque tanquam Scholia subjecit Pragmaticæ Mich. Attaliatæ, qui sub eodem Duca floruit, ita tamen, ut ignoraverit, eam metro conscriptam fuisse, uti Allatius d. § 48 jam observavit. Exstant vero etiamnum varii Codices MSS. hujus Synopseos, ut in Bibliotheca Regia Parisiensi: vid. *Tom. II Catal. Manusc. n. 476, n. 4482* (ubi plurima alia Pselli scripta, etiam Juridica, memorantur), n. 1371, et 2749; in Cæsarea Vindobonensi: vid. Lambecius *Tom. VI Comment. pag. 46*, et Nesselius in *Breviar. Part. II, pag. 28*; in Medicea, vid. Wilh. Langii *Catal. Plut. 80, n. 6*; in Vaticana, vid. Montfaucon in *Biblioth. Bibliothecarum MSS. Tom. I, pag. 9*; porro etiam in Palatina, quæ jam Vaticanæ juncta est, *Cod. 346*, et Constantinopolitana, indice Jo. Mar. Suaresio in *Notit. Basilic. § 7*, ex quibus forte si variæ lectiones ad manus fuissent, plures loci in Psello, qui corrupte jam leguntur, restitui potuissent.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΓΙΕΡΤΙΜΙΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ, ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ ΙΑΜΒΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Πρὸς τὸν βασιλέα Κάισαρα Μιχαήλ τὸν Δουῦκαν, ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως.

SAPIENTISSIMI ET HONORATISSIMI

MICHAELIS PSELLI

COMPENDIUM LEGUM VERSIBUS IAMBIS ET POLITICIS

Ad imperatorem Cæsarem Michaelem Ducam, ex jussu patris ipsius et imperatoris.

Πολὺ καὶ δυσθεώρητον, τὸ μάθημα τοῦ νόμου,
Ἐν πλάτει δυσπερίληπτον, ἀσπῆς ἐν συνόψει,
Καὶ λόγῳ δυσερμήνευτον· ἀλλ' ὁμως ἀνάγκαϊον,
Καὶ δεῖ τὸν αὐτοκράτορα τούτου μᾶλλον φροντίζειν,
Δικαίως γάρ τε δίκαιον ἐν δίκαις φυλακτέον.
Ὅθεν ἐγὼ σοὶ τὰ πολλὰ τοῦ λόγου συνοψίσας,
Εὐθέηρά τ' ἐν σύνταγμα πεποιήκα τῶν νόμων.
Πρῶτον δ' ἐρμήνευτέον σοι, πόσα τοῦ νόμου μέρη.
Τὸ μὲν γὰρ τούτων Κώδικος οὕτως ὠνομασμένον,
Πτυχίον δωδεκάβιβλον, ὃ φασὶ Διατάξεις·
Ἔχει δὲ τοῦτο δύγματα, δέσποτα, βασιλέων,
Ἀντιγραφὰς τε νομικὰς, καὶ δικῶν ἀποφάσεις.
Τὸ δὲ καλοῦσι Δίγιστα, Ῥωμαϊκὴ δ' ἡ κλήσις.
Ἐπάρχει δὲ τὸ Δίγιστα, Ἑλληνικῶς Πανδέκτης,
Ὅτι καὶ νόμων πέφυκε παντοδαπῶν δοχείον·
Καὶ πλείστοι συνεγράψαντο τοὺς νόμους τοῦ Πανδέκ-
του.

Α Τῶν δὲ Διγέστων, δέσποτα, παντοδαπὰ τὰ μέρη·
Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα λέγουσι, περὶ συναλλαγμάτων.
Τετραβιβλὸς δ' ἡ σύνταξις κλήσις τῶν πρώτων πρώτη.
Τὸ μετὰ ταῦτα πέφυκε ἐπτάβιβλον πτυχίον,
Ῥωμαϊκῶς λεγόμενον οὕτω, Δὲ Ἰουδικῆς,
Ἦτοι τῶν περὶ κρίσεων, εἴ τις ἐξελληνίζει.
Τὸ τρίτον δὲ συνάθροισμα καλεῖται Δε Ρεβους,
Ὁκτάβιβλόν τι σύνταγμα χωρητικὸν πραγμάτων.
Τέταρτος τόπος πέφυκε τῶν νομικῶν Διγέστων
Καθάπερ εἴ τις ὄφθαλμὸς τῶν ὅλων συναγμάτων,
Ὁκτάβιβλον τὸν ἀριθμὸν νόμων πολλῶν δ' ὠνομάσθη,
Τὸ πέμπτον δ' ἐννεάβιβλον ἐκ μέρους δ' ὠνομάσθη,
Περὶ διαθηκῶν φησιν, ἔχει δ' ἄλλα μυρία.
Τὸ δ' ἕκτον ἔχει, δέσποτα, μόνη δύο βιβλία,
Σοφῶς δὲ διαλέγεται, Περὶ βαθμῶν ποικίλων,
Διαλαμβάνει τε σαφῶς περὶ κληρονομίας,
Τῶν Ὀρφιτίου μέμνηται, καὶ Τερτίλιου νόμων,
Vers. 33.

Multiplicem est et contemplatu difficilis legis scientia, quæ obscura in compendio, nec summatim comprehendi, nec sermone facile explicari potest: illa tamen necessaria est, potissimum imperatori, quem ejus curam maxime habere oportet: juste enim in judiciis jus est observandum. Quapropter ego multis in compendium redactis, facilius indagandis voluminibus legum tibi composui. Et primum quidem tibi explicandum est, quot sunt partes legis. Ea quæ *Codex* dicitur, est corpus duodecim libris constans, Constitutiones vocant, quibus, o domine, imperatorum placita, legitima rescripta, et litium decisiones atque sententiæ continentur. Sequitur pars, quam *Digesta* Latina voce, *Pandecten* Græca nominant, quod sit omnifariam legum receptaculum, et leges *Pandectes* multi conscripserunt. *Digestorum*, o domine, variæ sunt partes, quarum

prioris de contractibus dicuntur, estque priorum prima collectio quatuor libris composita. Postea septem librorum volumen Latine *De judiciis*, Græce *Περὶ κρίσεων*. Tertia collectio *De rebus* dicitur, octo libris rerum tractatum continens. Quartum locum, veluti oculus universorum contractuum, octo earum libri multarum legum conceptacula sibi vindicant. Quintum vero novem libri, a parte præcipua *De testamentis* vocati, licet alia innumera comprehendant. Sexta pars, o domine, duos singulares libros continet, qui recte vocantur *De diversis gradibus*, et perspicue tractant de successione, et senatusconsultis Orphitiano et Tertiliano et multiplicem aliam legum ordinationem ea pars complectitur. Septima et ultima *Digestorum* legitima pars, de firmissimis stipulationibus voluminibus duobus libris singularibus conficit, quibus

Ἄλλην τε πλείστην σύνταξιν τῶν νόμων περιέχει,
 τὸ δ' ἕβδομον καὶ ὕστατον νόμιμον τῶν Διγέστων,
 περὶ ἐπερωτήσεων ἀσφαλεστάτων λέγει,
 καὶ συμπληροῖ τὸ σύνταγμα δύο βιβλία μόνα.
 καὶ μετὰ τοῦτο πέφυκε δύο φρικτὰ βιβλία,
 τὴν αὐστηρίαν ἔχοντα τῶν ποινῶν ἐγκειμένην.
 μετὰ δὲ τὴν ἐπτάτομον ταύτην τομὴν τῶν νόμων,
 σύνταξις ἄλλη πέφυκε νομίμων διαφόρων,
 πληροῦσα τὰ πενήκοντα βιβλία τῶν Διγέστων.

πρὸς τούτοις μέρος πέφυκεν αἱ Νεαραὶ Συντάξεις,
 ἔκτα συνοπτικώτερον οὐδ' ἄλλοντος βιβλίον,
 τὸ πᾶν ἐξηκοντάβιβλον πάντας τοὺς νόμους ἔχον,
 τοὺς κώδικας, τὰ Δίγεστα, τὰς Νεαραὶ συντόμους,
 τὰ σύμφυλα, τὰ σύμπνοια τῶν διαφόρων νόμων,
 Διακρινοῦν, ὑποτιλοῦν οἰκειῶς καὶ γνησίως,
 Ἄλλ' ἔστι δυσερμίνευτον, ἄλλ' ἀσαφὲς ἐσχάτως.
 Ἔστι καὶ μέρος ἕτερον οἶον ὄψεις τῶν νόμων,
 Ὡς εἰσαγωγικώτερον τῶν ἄλλων δεδειγμένη,
 τῶν νόμων ἔχων ἅπασαν τὴν γενεαλογίαν,
 Ἦ μᾶλλον οὕτως εἰποίμι τὴν ἀρχαιολογίαν.
 τῷ δὲ βιβλίῳ τούτῳ δὲ ἡ κλήσις Ἰνστιτούτα.

πολλοὶ δὲ συλλεξάμενοι τὰς ἀγωγὰς ἰδίας,
 σύνταγμα συνετάξαντο ἄξιον εὐφημίας.
 τὴν φύσιν γὰρ τῶν ἀγωγῶν ἐκάστης ἐρμηνεύει,
 καὶ πάντα τὰ ζητήματα, καὶ πάσας ὑποθέσεις,
 εἰς τὴν οἰκειᾶν ἀγωγὴν πανσόφως ἀναφέρει.
 τοῦτο καὶ μόνον πέφυκε φιλόσοφον τῶν νόμων,
 κἂν εἴ τις ἀκριβῶσαι τοιοῦτο δὴ τὸ βιβλίον,
 οὗτος ὁ νομικώτατος νομομαθὴς τυγχάνει.
 Ἔτεροι πάλιν, δέσποτα, τὰς βροπὰς, καὶ τοὺς
 [χρόνους

A τοὺς νομικοὺς συνετάξαν εἰς βραχὺ τι βιβλίον·
 Ῥοπάς δ' ἐκ μέρους λέγουσι, ἔχει, γὰρ καὶ τοὺς
 [χρόνους.

Ὁ δὲ γε περιεκτικὸς τούτων ἀπάντων νόμος,
 κοινὴ συνθήκη πέφυκε πάσης τῆς πολιτείας,
 Πλημμελημάτων κώλυσις, τῶν κατὰ γυνῶσιν πλείον,
 Δικαιοσύνης χορηγός, δόγμα συνετωτέρων.

Δικαιοσύνη δὲ ἐστὶ σταθροτάτη γνώμη
 τοῖς πᾶσι διανεμούσα τὸ κατ' ἀξίαν μέτρον·
 τὸ νόμιμον δὲ πέφυκε δικαιοσύνης μέρος.
 αὕτη γὰρ καὶ τὸ φυσικὸν ἄλλο τι μέρος ἔχει,
 τὸ κατὰ τὴν συνείδησιν κρειττόνων καὶ χειρόνων.
 τὸ γὰρ λοιπὸν τὸ φυσικὸν, τρίτον τοῦ νόμου μέρος.
 τὸ μὲν γὰρ τούτων φυσικὸν, τὸ γ' ἐθνικὸν τυγχάνει,
 τὸ δὲ πολιτικώτερον, καὶ μερικώτερον πως,

B τὸ μὲν γὰρ περὶ φυσικῶν πραγμάτων δογματίζον,
 συλλήψεως, γεννήσεως, σχέσεως, συναφείας.
 αὐτοῦ ψιλοῦ τοῦ πράγματος, τοῦ τοῦδε, καὶ τριοῦδε,
 νόμιμον γενικῶς ἐστὶ, φυσικὸν δ' ἐπὶ μέρος.
 τὸ βλέπον δ' εἰς συμβόλαια φύσιν συναλλαγμάτων,
 πάντων εἰπεῖν τῶν καθ' ἡμᾶς κοινῶν πολιτευμάτων,
 νόμιμον ἐθνικὸν ἐστίν, οὐχὶ τὸ βαρβαρῶδες,
 τὸ γὰρ τοῦ ἔθνους ὄνομα νομικῶς εἰρημένον,
 γενῶν συλληπτικὸν ἐστὶ νόμοις ὑποκειμένον.
 Πολιτικὸν δὲ νόμιμον, τοπικὸν, καὶ χρειωδές.
 τὸ πάλαι τριμερές ἐστὶ τοῦτο γὰρ τοῦ νομίμου,
 Ἔστιν ὁ δωδεκάδελτος τῶν δώδεκα λογίων,
 τὰ βασιλέων δόγματα, οἱ νόμοι τῶν πραιτῶρων.

περὶ δ' ἂ πραγματεύεται τὸ νόμιμον ῥητέον.
 εἰσὶ δὲ ταῦτα, πρόσωπα, πράγματα, ἀγωγαὶ τε.
 πολλῶν δ' οὐσῶν τῶν ἀγωγῶν τέσσαρες αἱ μητέρες,
 Vers. 93.

subnectuntur duo terribiles libri severitate pœna- C
 rum instructi. Huic septemplex legum divisioni,
 diversorum jurium collectio adjicitur, quæ quin-
 quaginta Digestorum libris finem imponit.

Præterea juris partem statuunt Novellæ Consti-
 tutiones. Deinde compendiosum Leonis volumen,
 quod sexaginta libris universas leges, Codicem,
 Digesta, et Novellas breviter complectitur, conve-
 nientes et cognatas varias leges sub titulis accommo-
 date disponens: sed summe obscurum est, nec
 facilem interpretationem patitur. Est et alia pars
 quasi legum visus, et reliquarum speciosa intro-
 ductio, universam juris originem, et antiquitatis
 historiam continens, Instituta vocantur.

Multi quidem proprias actiones colligentes,
 dignum memoria syntagma composuerunt: cujusli-
 bet enim actionis naturam interpretatur, et omnes
 quæstiones, omnia facta et causas ad propriam
 actionem refert: illud sane sola est legum Philo-
 sophia, quem librum si quis recte calluerit, juris et
 legum consultissimus evadet. Rursus alii, o domi-
 no, momenta et tempora legitima in brevem librum
 redegerunt, qui a parte Momenta vocatur, quamvis
 et annos comprehendat.

Lex vero quæ illa omnia complectitur, est oom-
 munis totius reipublicæ sponsio, delictorum coer-

citio, eorum maxime quæ sponte committuntur,
 justitiæ præsul, sapientiorum et perspicaciorum
 decretum.

Justitia est constantissima voluntas, pro merito
 et dignitate omnibus mensuram distribuens. Jus
 est justitiæ pars, quæ et aliam partem habet, jus
 naturale scilicet, quod in bonorum et malorum
 conscientia consistit. Reliquum vero jus naturale
 est tertia pars juris, quod dividitur in naturale
 gentium et civile, seu locale. Quod de rebus natu-
 ralibus statuit, conceptione, nativitate, appetitu,
 maris et feminæ conjunctione, illo et illo nudo
 negotio, est in genere jus, in specie, naturale.
 Quod vero spectat naturam contractuum, et earum
 omnium actionum quæ ad communem nostram
 societatem pertinent, jus gentium dicitur, non ta-
 men barbaricum: nomen enim gentium hic ita
 debet accipi, ut eas solum nationes quæ legibus
 parent, complectatur. Civile jus est locale, et ex usu,
 quod jam pridem tripartitum est. Hujus enim juris
 partes sunt, Leges duodecim tabularum, Decreta
 principum, Edicta prætorum.

Nunc vero dicendum est circa quæ jus versetur.
 Ea sunt personæ, res et actiones. Actionum, quæ
 plures sunt, quatuor matres dicuntur, quas obli-
 gationes vocant, legitima vincula, *re, verbis lictoris,*

Ἄς ἐνοχὰς ὠνόμασαν, δεσμούς τινας δικαίους.
 Ἡ ῥὲ, ἡ Βέρβις, Αίττερις, τετάρτη ἡ Κοσένσου.
 Ἡ ῥὲ γεννᾷ πραγματικὰς ἀγωγὰς γούν καὶ μόνας.
 Μήτηρ δὲ Βέρβις πέφυκ' ἡ περὶ ἐξ στιπουλάτο.
 Πλάττει καὶ ἡ Κοσένσου δὲ τὰς συναινέσεις ἅμα.
 Ἡ Αίττερις τὰ γράμματα γυμνὰ πραγμάτων τεύχει,
 Εἰ γὰρ τις χρέος γράψειεν ἀνάργυρον ἐν τούτοις,
 Καὶ μὴ προσθήσει, δέσποτα, μέμψιν ἀναργυρίας,
 Καὶ διετὴς ἐκρεύσει χρόνος ἐν μέσῳ πάλιν,
 Γράμμασι, δέσποτα, λοιπὸν κατακρατεῖται μοις.
 Τὴν λίτεριν δὲ πλάττουσιν ἐξ ἡσυχίας μόνης,
 Ἡ ῥὲ, σημαίνει πράγματα, ἡ Βέρβις, ψιλοὺς λόγους.
 Ἡ Αίττερις, τὰ γράμματα, κοσένσο, συναινέσεις.
 Ἐκάστη δὲ τῶν ἀγωγῶν ἀγωγὰς πολλὰς τίκει.
 Ἐπὶ δὲ τις ἐνέχεται πλημμελῶν. ἡ συμβάλλον,
 Ἡ φανερώτερον εἰπεῖν, πρὸς τινὰ συναλλάσσω.
 Ἀπὸ δὲ πλημμελήματος ἀγωγὰς εὖροις τούτας,
 Τὴν Φούρτην, τὴν περὶ κλοπῆς, Βι βορορομ ρα-
 |πτορομ,
 Ἡτις βιαίαν ἀρπαγὴν πραγμάτων ἐρμηνεύει,
 Τὴν Ἰνιουριάρομ τε, ἥτις ὕβριν σημαίνει,
 Τὸν τε μὲν Ἀκρυίλιον, τὸν περὶ τῆς ζημίας.
 Ἐξ ὧν πάλιν ὡς ποταμῶν, βουμάτων τε δευτέρων,
 Κρουνοὺς εὐρήσεις ἀγωγῶν προσφόρως ἐκχυθέντας.
 Ὅρος δὲ συναλλαγματος, ὡς ἤρесе τοῖς νόμοις,
 Συναίνεσις, καὶ σύννευσις πλειόνων θελημάτων,
 Ἡ δὴ δὴ τὸ ἐλάχιστον, εἰς αὐτὸ συνδραμόντων.
 Ὅσ' ἐνοχῆς ποιήσασθαι δύναμιν παραυτίκα.
 Εἰς χάριν δὲ βητέον σου τῶν ἐνοχῶν ἐκάστην,
 Τὰς φοομένας ἀγωγὰς ἴν' ἔχῃς ἀσυγχύτως.
 Καὶ τὰς μητέρας ἀκριδῶς, πρὸς δὲ τὰς θυγατέρας.
 Τῆς βὲ τῆς ἐν τοῖς πράγμασι ἐστὶ, ἡ Δεποσίτης

A Ἐλληνιστὶ δι πέφυκε ἡ παρακαταθήκη.
 Ἡ Κομμοδάτη δεύτερον, χρῆσις τῶν δεδομένων.
 Ἡ Πιγνερατικία τε, ἡ περὶ ἐνεχῶρων.
 Ἡ περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας ἄλλη,
 Ἡν Ἐρεδιτάτης λέγουσι περίττιο Λατῖνοι.
 Πρὸς δὲ ἀδ ἐξιθεύδουμ Λατίνως εἰρημένη,
 Ἡ περὶ παραστάσεως πραγμάτων κεκρυμμένων.
 Τῆς βὲ κονδικίκιος, ἡν βέμ δὲ ἡ καθόλου.
 Πρὸς τούτοις τὰ Ἰντέρδικτα, ἥτοι παραγγελίαι.
 Τῆς Βερβις δὲ τῆς ἐνοχῆς ἐστὶν, ἡ ἐξ στιπου-
 [λάτο,
 Ἀφ' ἧς ὁ τζέρτος πέφυκε κονδικίκιος τρέχει,
 Πρὸς ταύτης καὶ ὁ Ἰντζερτος, ἀύωγα δ' αὐταὶ δύο,
 Ἐξ στιπουλάτο δὲ ἐστὶν, ἐπερώτησις, ἀναξ.
 Πᾶσα δὲ γ' ἐπερώτησις, ἡ δὴλων, ἡ κρυφίων,
 Ἐφ' οἷς ὁ κονδικίκιος, ἡ τζέρτων, ἡ Ἰντζέρτων.
 B Ἐστὶ δὲ κονδικίκιος ἀπαιτήσεως φύσις,
 Ἡ τζέρτος, ἥτοι φανερός. Ἰντζερτος κεκρυμμένος.
 Τῆς βερβις ἐνοχῆς ἐστὶν ἡ ἔξοσιματόρια
 Ὅταν διατιμύσωμαι πρᾶγμα καὶ σοι παρέξω,
 Εἰπὼν, ὡς πράσας, Κόμισσον νομίσματά μοι τόσα,
 Εἰ δὲ μὴ τόσα δολη τις, δίδου τὸ διδομένον.
 Τῆς βερβις αὐθις ἐνοχῆς ἡγες Ἀάμνη Ἰνφάκτι,
 Ἡτις κινεῖται πίπτοντος γείτονος δωματίου.
 Τῆς βέρβις πάλιν πέφυκε ἡγες Πρεγατορία,
 Ἡ τὸν κληρονομήσαντα εὐλόγως καὶ προσφόρως
 Ἐκ πόσου μέρους ἐρωτᾷ ζητεῖν κληρονομίαν.
 Ἡ Λεγατόρομ, ἄλλη τις ἀσφάλεια λεγάτου.
 Ἡ τε μὲν Πεκυνίας κοσσιτούταε αὐθις,
 Ἡτις τὴν ἀντιφώνησιν, καὶ τὴν ἐγγύην λέγει.
 Τῆς δ' ἐνοχῆς τῆς Αίττερις ἀγωγή Νοβάτιο
 C Τὸ χρέος μεταφέρουσα τὸ παλαιὸν εἰς νέον.

Vers. 155.

quarta Consensu. Obligatio quæ re contrahitur, gignit solas reales actiones. Quæ *verbis*, mater est actionis ex stipulatu. Quæ *consensu*, format conventiones. Quæ *litteris*, nudam rerum scripturam construit. Si quis enim debitum non numerata pecunia scripserit, neque, o domine, intra biennium de pecunia non numerata querelam moverit, deinceps quod solis litteris debitum est, prævalebit: solo silentio obligatio litteris contrahitur. *Re*, significat res *Verbis*, nudos sermones: *Litteris*, scripturam: *Consensu*, pacta. Deinde quis obligatur, vel delinquens, vel contrahens, vel, ut clarius dicam, rem aliquam cum aliis agens. Ex delicto has actiones comperies, *Furti*, Περὶ κλοπῆς: *Vi bonorum raptorum*, quam violentum rerum raptum interpretare: *Injuriarum*, quæ petulantem contumeliam significat: *Aquilæ legis actionem*, sive *De damno*. Ex quibus tanquam fluviorum, et fluctuum secundorum scaturigines actionum commodæ salientes reperies.

Definitio contractus, ut legibus placuit, est consensus et conspiratio plurium, vel ad minus duarum voluntatum ad idem concurrentium. Quemadmodum obligatio robur obtineat, statim dicemus. Nunc enim tui gratia singulæ obligationes expli-

candæ sunt, ut distincte et exacte, matres et filias, natas scilicet actiones, habeas. Obligatio quæ re contrahitur in rebus est, ex qua oritur actio *Depositæ*, Græce παρακαταθήκη: *Commodatæ*, quæ est usus rei traditæ et commodatæ: *Pignoratitia*, quæ est de pignoribus. Alia ἀπαίτησις τῆς κληρονομίας, quam Latini petitionem hæreditatis vocant: actio etiam *ad exhibendum*, ut Latine dicitur, quæ de rebus occultis, ut palam exhibeantur, contra clam possidentem instituta est: ejus quæ re contrahitur est condictio, quæ generaliter in rem dicitur. Eas actiones sequuntur interdicta, sive denuntiationes. Ex obligatione quæ verbis, venit ex stipulatu, e qua duæ actiones oriuntur, condictio certi et incerti. Ex stipulato est ἐπερώτησις, sive interrogatio, o imperator. Omnis autem stipulatio est rerum manifestarum, vel obscurarum, unde certi et incerti condictio: naturam petitionis condictio demonstrat, certi dilucidum, incerti occultum significat. Ex obligatione verbis, nascitur etiam *Æstimatoria*: si rem æstimem, et tibi tradam, dicens ac si venderem: Dabis mihi tot nummos, et nisi dederis, reddes rem traditam. Iterum ex obligatione verbis descendit, *Damni infecti*, quæ vicina domo ruinam minante

Ταύτης ἡ Δελεγάτιο, ἥτοι περὶ λεγάτου.
 Τῆς δὲ κονσένσο ἐνοχῆς ἐστὶν ἡ ἐξ Βενδίτο,
 Ἦν οὕτως ἐρμηνεύουσι περὶ πράσεως, ἀναξ,
 Ἐξ ὄμπτο, περὶ ἀγορᾶς · Λοκάτι, μίσθωσις τις ·
 Κονδούκτι, ἡ ἐκμίσθωσις · ἐντολή, ἡ Μανδάτι ·
 Ἦ πρὸ σοκιο δὲ ἐστὶν ἡ περὶ κοινωνίας ·
 Ἦτε, περὶ Μνηστεύσεως, καὶ Δωρεῶν, καὶ Γάμων.
 Καὶ τινων ἄλλων ἀγωγῶν, καὶ τριῶν Ἰντερδίκτων ·
 Σύμπασαι αὗται ἀγωγαὶ ἐνοχῆς τῆς κονσένσου.
 Τὴν περὶ προστασίας δὲ πραγμάτων ἀλλοτριῶν,
 Τοῦτ' ἐστὶ μὴ γινώσκοντος μηδὲως τοῦ δεσπότου,
 Νεγοτιόρουμ λέγουσι ταύτην τινὲς Γεστόρουμ,
 Ἐοικε συναλλάγματος συνάλλαγμα τυγχάνον ·
 Ὅμοίως ἡ Τουτέλαε, ἡ κατὰ ἐπιτρόπων.
 Ἦ περὶ Διαίρεσεως πραγμάτων ἐπικοίων,
 Ἦ κατὰ Μεκουλλίου τε, ἡ τε ἐκ διαθήκης,
 Ἦ Ἰνστιτορία τε, ἡτ' ἐξεκρτικτορία,
 Ἦ κατὰ τοῦ προσησαντος τινὰ ἐργαστηρίου,
 Καὶ κατὰ τοῦ προσησαντος τινὰ ἐπὶ θαλάσσην.
 Τὸ Κουόρουμ λεγατόρουμ τε Ἰντέρδικτον τυγχάνον,
 Ὅουσος, ὁ οὐσούφρουκτος, ἄλλαι τ' ἀγωγαὶ πλείσται.
 Τῶν ὡσανεὶ τυγχάνουσι πᾶσαι συναλλαγμάτων.
 Αἱ δ' ἀγωγαὶ τῶν ὡσανεὶ πάλιν ἀμαρτημάτων,
 Ἦ κατὰ τοῦ δικάσαντος, καὶ παρανομηκότος,
 Ἦ κατὰ σοῦ συβρήξαντος ἔδικτον ἀνεισχύοντως.
 Ἄλλαι τὲ τινες ἀγωγαί, καὶ τινες τῶν Ἰμφάκτουμ.
 Δέχου πάλιν διαίρειν τῶν ἀγωγῶν ποικίλην.
 Τῶν ἀγωγῶν αἱ μὲν εἰσι ἀπὸ συναλλαγμάτων.
 Αἱ δὲ πάλιν κατάγονται ἀπὸ ἀμαρτημάτων.
 Αἱ μὲν εἰσι πραγματικαί, αἱ δὲ κατὰ προσώπων.
 Αἱ μὲν εἰσι πίστει καλῇ, αἱ δὲ εἰσι πως στοίχεται,

A Αἱ μὲν πρᾶγμα εἰσπράττουσιν, αἱ δὲ ποιῶν, αἱ δὲ
 [ἄμφω,

Αἱ μὲν κινουῦνται εἰς τὸ πᾶν, αἱ δὲ εἰς μέρος μόνον,
 Αἱ μὲν ἀπλοῦν εἰσπράττουσιν, αἱ δὲ διπλοῦν, τρι-
 [πλοῦν τε,

Αἱ μὲν καὶ τετραπλάσιον, αἱ δὲ καὶ πλέον τούτου.

Αἱ τούτων δὲ βαρύτεραι πρὸς τούτοις ἀτιμοῦσιν,

Αἱ μὲν εἰσιν ἐπίκαιροι, τινὲς δὲ τῶν χρονίων,

Αἱ δὲ περιορίζονται τεσσαράκοντα χρόνοις.

Τινὲς δὲ διαβαίνουσι καὶ κατὰ κληρονόμων.

Αἱ μὲν εἰσι ὡς λέγουσι τούτων ἀρbitραριαί,

Ἰπὸ τε τῆς δικαστικῆς ἡρτηται μεσιτείας,

Ταῖς δὲ τῆς ὑπολήψεως τοῦ κρίνοντος εἰ μέλλει.

Ἄλλη τε πλείστη πέφυκε διαίρεισι τῶν νόμων,

Καὶ τοῦτο δὲ μοι πρόσλαβε τυγχάνον ἀναγκαῖον.

B Ὡς οἱ κανόνες ἅπαντες τῶν νόμων, στεφηφόρε,

Ἰπόσαθροι τυγχάνουσι, ψευδονται γὰρ ἐν μέρει.

Κανῶν δὲ ἐστὶ τοῦ πράγματος συντετακμημένος λόγος.

Ὅπερ ὡς ὑποκείμενον τυγχάνει τῶν κανόνι,

Σφειλὰς δ' ἐκπίπτει, δέσποτα, καὶ τοῦ ὑποκειμένου

Τοὺς νόμους δὲ βουλόμενος πάντας σοι συνοψίζειν,

Ὅριστικοῖς προσχρήσομαι βήμασι, καὶ συντόμοις.

Δικαιοσύνη πέφυκε νόμησις τοῦ δικαίου.

Δικαιον φυσικόν ἐστὶ κοινὸν πᾶσι τοῖς ζώοις.

Τῶν νόμῶν ὁ μὲν ἔγγραφος, ὁ δ' ἄγραφος ὡς ἔθος.

Ἐλευθερία, πέφυκεν ἄδεια φυσικῆς τῆς ·

Δουλεία δὲ ὑποταγῆ τυγχάνει δεσποτείας,

Ἦτις, ὡς ἀδιάφορος, ἀτομόν τι τυγχάνει.

Ἦ συμφορὰ δὲ τῆς μητρὸς τοῦτ' ἐστὶν ἡ κορνεία,

C Οὐ βλάπτει τὸν ἐν τῇ γαστρὶ, στεροῦσα τῶν πα-
 [τρῶν.

Vers. 214.

movetur. Rursus ex ea nascitur *Precatoria*, qua directe institutus hæres rogatur ex quota parte adire hæreditatem. Alia est *Legatorum*, cautio legati nomine. *Pecuniæ constitutæ*, quæ sponsionem et expromissionem pecuniæ significat. Obligationis vero quæ *Litteris* contrahitur actio est *Novatio*, quæ vetus debitum in novum transfert: et *Delegatio*, sive de legato. Obligationis *ex Consensu*, est, actio *ex Vendito*, quam, o imp., περὶ πράσεως interpretantur. *Ex empto*, περὶ ἀγορᾶς. *Locati*, μίσθωσις. *Conducti*, ἐκμίσθωσις. *Mandati*, ἐντολή: *pro socio*, περὶ κοινωνίας: præterea de *Sponsalibus*, *Donationibus*, et *Nuptiis*, et aliæ actiones, et tria interdicta: omnes illæ actiones sunt obligationis ex consensu. Quæ ob curam rerum alienarum nesciente domino susceptam, movetur, quam *Negotiorum gestorum* vocant, contractus videtur esse contractus. Similiter, *Tutelæ*, quæ contra tutores: *De communium rerum divisione*, *de peculio*, ex testamento, *Institoria*, *Exercitoria*, quæ contra nautas et caupones, ut in navim vel tabernam recepta restituant. Interdictum quod *Quorum legatorum* dicitur, *Usus*, *usufructus*, et aliæ multæ actiones sunt omnes ex quasi contractibus. Actiones rursus quasi ex delictis: quæ datur contra iudicem, qui contra leges iudicavit: quæ contra eum qui

edictum impudenter corruptit. Sunt et aliæ quædam actiones in factum. Iterum accipe variam actionum divisionem: quædam oriuntur ex contractibus, quædam rursus ex delictis: quædam sunt reales, quædam contra personas: quædam sunt bonæ fidei, quædam strictæ: quædam rem exigunt: quædam pœnam, quædam utrumque: aliæ pro toto moventur, aliæ pro parte: aliæ simplum exigunt, aliæ duplum, triplum, quadruplum, aliæ et amplius: aliæ graviore infamant eos quos afficiunt: aliquæ sunt temporales, aliquæ perpetuæ, aliquæ annis quadraginta definiuntur, aliquæ transeunt etiam contra hæredes: sunt et illæ quas *arbitrarias* vocant, quæ iudiciali arbitrio instruuntur ex iudicis æstimatione si velit.

Est multiplex alia legum divisio. Quod vero nunc mihi necessarium videtur, accipe: ut quod omnes legum canones, o imp., subputridi sunt, mentiuntur enim ex parte. Canon autem seu Regula, est sermo rem breviter dividens, quæ est quasi subjectum regulæ, quæ ubi in aliquo titubet, o dom., e subjecto excidit. At quia sedet in animo tibi omnes leges in compendium redigere, verbis utar definitivis et brevibus; *Justitia* est *justi distributio*. *Jus naturale* est commune omnibus animalibus. *Legum alia* est *scripta*, alia non scri-

Οὐθὲν εἴ τις (1) ἐλευθεροῦν δανειστὰς περιγράφων,
 Μετὰ τὴν ἡβὴν, γράψειν τις δύνатаι διαθήκη·
 Ἐλευθεροῦν δὲ δύνатаι ὁ ἐπτακαίδεκτήτης.
 Τῶν παίδων ὑπεφύσιοι, οἱ ἐκ νομίμων γάμων,
 Οὗτοι γὰρ μόνοι νομικῶς ὑπάκουσι πατράσιν.
 Εἴ τις ἐκ φύσκου λάβοι τι δωροῦντος βασιλέως,
 Ἡ συναλλάττων πρὸς αὐτοῦ, εὐθὺς τούτου δεσπόζει,
 Ἐκεῖνος δὲ ἐνάγεται μέχρι τετραετίας.
 Ἡ μορτις καυσα δωρεὰ, ἔοικε τῷ λεγάτῳ.
 Τὰ τῆς προικὸς ἀκίνητα οὐχ ὑποτίθησιν τις,
 Οὐδὲ πιπράσκειν δύνатаι, οὐδ' ἐκποιεῖν οὐδόλως.
 Ἐκποιήσιν ὁ πούπιλος πραγμάτων οὐ ποιεῖται,
 Οὐδέ τι πράττειν δύνатаι χωρὶς τῶν ἐπιτρόπων,
 Καὶ υἱὸς ὑπεφύσιος καὶ δοῦλος προσπορίζει,
 Ὁ μὲν γὰρ τῷ δεσπόζοντι, ὁ δὲ τῷ φυτοσπόρῳ.
 Κἂν μὴ τυγχάνωσιν αὐτοὶ τὴν πρᾶξιν ἐγνωκότες,
 Ἰδὸς δὲ δίχα τοῦ πατρὸς, ἢ δοῦλος τοῦ δεσπότητος,
 Οὐ δύνатаι κληρονομεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἀδιτεύειν,
 Κἂν τις οὐσοφρουκτάριος ἡμῖν ἐστὶν οἰκέτης,
 Εἰσάγει τὸν προσπορισμὸν, ὥσπερ ὁ βονα φιδε.
 Ὁ φιδικομιστάριος σὺν τῷ λιγατάρῳ,
 Ὁλόκληρον διαδοχὴν οὐκ ἔχουσι δικαίω,
 Ὁ κληρονόμος μόνος γὰρ τὸ δ'καίον τοῦτ' ἔχει.
 Ἀγράφως διατίθεσθαι οὐκ εἴργουσι οἱ νόμοι.
 Οἰκειακοὺς δὲ μάρτυρας εἰκότως ἀθετοῦσιν.
 Εἴ τις διάθιτο τυχὸν τῶν ἐκστρατευομένων,
 Ἡ διαθήκη ἐβρῶται εἰς ὀλόκληρον χρόνον.
 Καὶ μετὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς προτέρας στρατείας.
 Ὁ δ' ὑπεφύσιος υἱὸς οὐ ποιεῖ διαθήκας,

A Κἂν ὁ πατήρ κελύσει, χωρὶς τῶν καστρενσίων,
 Οὐκ ἀνατρέπει ἕκαστος προβάσαν διαθήκην.
 Εἴ δὲ τις ἐμμαχιπατος κοντραταβούλλας ἔχει.
 Καὶ δοῦλον εἴ τις βούλοιο ἐνίστα κληρονόμον.
 Οὐγκίασμοι δὲ δώδεκα, μέτρον κληρονομίας.
 Ὡς ὁ τεσάτωρ, δύνатаι, οἰκέτης κληρονόμος.
 Οὐδεὶς διατιθέμενος, εἰ μὴ ἢ στρατιώτης,
 Μέρει μὲν διατίθεται, μέρος δ' οὐ, τῆς οὐσίας.
 Ἔστιν ἀποκατάστασις, οὕτω δὴ τυπουμένη,
 Κληρονομεῖτω Τίτιος τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων·
 Εἴ δ' οὗτος οὐ βεβούληται, πρίμω κληρονομεῖτω.
 Ἀθεμιτογαμήσας τις καὶ δεινῶς τιμωρεῖται,
 Καὶ τῶν τεχθέντων ἐξ αὐτοῦ οὐ κατεφουσίξει.
 Εἴ δὲ τις παῖδας ἔτεκεν ἐκ παλακῆς προτέρας,
 Νομίμους ἀπεργάσθαι πρειακοὺς ἐν συμφωνίᾳ.
 Τέταρτον μέρος χρεωστῆ τῷ υἱοθετηθέντι,
 Β Ἰσοθετήσας τίς τινα τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων.
 Ἀτελής συγγινώσεται μήτηρ, μὴ ἀπαιτοῦσα
 Τοῦ ἀνδρὸς τελευτήσαντος ἐπίτροπον τοῖς τέκνοις.
 Ἐπίτροπὴ δὲ πέφυκε νομικὴ ἐξουσία
 Κατ' ἐλευθέρως κεφαλῆς, εἰς βοήθειαν ταύτης.
 Ἐπίτροπος δὲ διοικεῖ μέχρι τῆς ἡδῆς μόνον.
 Ἐντεῦθεν δὲ αὐθῆγονται κουρατορες τοῦ νέου.
 Ἀγνάτους μὲν ὠνόμαζε τοὺς ἐξ ἀβρῆνων τόκων.
 Κογνατους δ' ἐπωνόμαζε τοὺς ἐκ θηλυγονίας.
 Ἐφηβος γίνεται ὁ παῖς ἐτῶν δεκατεσσάρων,
 Ἐφηβος δὲ τε θῆλεια οὐσα δωδεκαετίας.
 Τῷ ἔχοντι ἐπίτροπον κουράτωρ δίδοται τις.
 Κατηγορεῖν οὐ δύνатаι ἀνηβος ἐπιτρόπου,

Vers 272.

pta, ut consuetudo. Libertas est quædam naturalis
 licentia: servitus est subjectio dominationi, quæ
 ut nullam habens differentiam, individuum quid
 dicit. Calamitas matris, id est meretricius coitus,
 non nocet ei qui est in ventre, privans bonis pa-
 ternis. Circumscribens creditores manumittere non
 potest. Post pubertatem potest quis scribere te-
 stamentum. Annos natus decem et septem manu-
 mittere potest. Liberi in potestate sunt, qui ex
 legitimis nuptiis procreati, illi enim soli legitime
 parentibus obediunt. Si quis ex imperatoris libe-
 ralitate a fisco rem accipiat, aut alio modo ab eo
 rem comparet, statim ipsius fit dominus, nec
 post quadriennium convenitur. Mortis causa do-
 natio, similis est legato. Immobilia bona dotalia,
 neque pignori et hypothecæ dari, neque vendi,
 neque alienari, fraude etiam non interveniente
 possunt. Pupillus nec res suas alienare, neque
 aliquid agere potest sine tutoribus. Filius familias
 et servus acquirunt, hic domino, ille parenti,
 etiamsi uterque rem gestam ignoret: filius quidem
 et servus, sine patris et domini consensu suc-
 cedere non possunt, nec hæreditatem adire. Ser-
 vus usufructuarius nobis acquirit, quemadmodum
 liber homo qui bona fide servit. Fidei commissæ

C rius et legatarius in universum jus non succe-
 dunt: id enim jus solus hæres habet. Sine scri-
 pto testari leges non prohibent: domesticos
 quidem testes meritos improbant. Si quis testa-
 tus fuerit de castrensibus, testamentum in omne
 tempus valet, etiam post abdicationem prioris
 militiæ. Filiusfam. testamentum non facit, quam-
 vis pater jubeat, nisi de castrensibus. Furor ad-
 veniens non evertit prius conditum testamentum.
 Filius, si emancipatus, habet bonorum possessio-
 nem contra tabulas. Servum etiam, si quis ve-
 lit, potest hæredem instituere. Duodecim uncias
 sunt mensura hæreditatis. Ut testator, potest
 hæres esse domesticus. Nemo nisi miles ex parte
 de re sua testatur, pro parte non testatur, Sub-
 stitutio sic formatur: Rerum mearum Titius hæres
 esto; si ille noluerit, Primus hæres esto. Nefa-
 rias nuptias contrahens atrociter punitur, nec
 liberis ex illis natos habet in potestate. Qu
 filios genuit ex pellice priore, legitimit eos dota-
 libus instrumentis. Quartam suorum bonorum
 partem adoptato debet, is qui adoptavit. Infamis
 fit mater, quæ mortuo viro liberis tutorem non
 petit. Tutela est legitima potestas in caput liberam
 ad ejus defensionem. Tutor administrat solum

(1) Οὐ σθένει τις.

Ἐφηθος τοῦ κουρατωρος συγγενῶν συνεργούντων.
 Τὰ μηδενός τε πρότερον, τοῦ προκαταλαβόντος.
 Τὸ κῦμα τὸ χειμέριον, αἰγιαλὸν ὀρίζει.
 Ἔτκει τὰ ἐπικείμενα τοῖς γε ὑποκειμένοις.
 Ἴτερ ἐστὶν ὁδὸς στενὴ, ἄκτοις ἢ πλατυτέρα.
 Ὅ πρᾶγμα τὸ ἀλλότριον ἐκποιῶν ἐν εἰδήσει,
 Ἡ ἄλλως τραδιτεύων τις, ὡς κλοπὴν ἀμαρτάνει.
 Δευτέρα διατύπωσις ῥήγνυσι τὴν πρότεραν.
 Τὴν δὲ ἰνοφικίδιο, παῖδες κινουσι μόνοι.
 Οὐδείς ὑποκαθίσταται παιδί πουπιλιαρῶς,
 Εἰ μὴ ποιήσει πρότερον εἰς αὐτὸν διαθήκην.
 Ὅ ἔχων τὴν ἐναγωγὴν, ἀποδείξει βαρεῖται.
 Τὰ τῆς προικὸς κινητὰ εἰσπράττεται αὐτίκα,
 Τοῖς ἀκινήτοις ὀλόκληρος εἰς ἀπαίτησιν γρόνος,
 Τῆς διαθήκης ἢ κρηπίς ἐνστασις κληρονόμου.
 Καὶ τομὴ καὶ μετᾶσεις γίνεται τοῦ λεγάτου,
 Ἐν τε διατυπώσεσιν. Ἐν τε τοῖς κωδικέλλοις.
 Τὸ τρίτον ὁ φαλκίδιος σώζει τῷ κληρονόμῳ,
 Ἐκ τῶν λεγάτων ἀμάντων κατὰ ἀναλογίαν.
 Ὁ Αὐγουστος προσέταξε, φασί, τοὺς κωδικέλλους,
 Ἐν οἷς οὔτε ἐνίστησιν ὁ γράφων κληρονόμον,
 Οὐτ' ἀφαίρει ὃν ἔγραψεν ἐν τῇ διατυπώσει.
 Τὸ μὲν Τερτουλιανέιον δόγμα καλεῖ προσφῶρος
 Εἰς τὰ τῶν τέκνων πράγματα τὰς ἐκείνων μητέρας.
 Τὸ δὲ γ' Ὀρφιτιανέιον αὐθις ἐκ τοῦ ἐναντίου,
 Εἰς τὰ μητέρων πράγματα τοὺς παῖδας προκαλεῖται.
 Ἡ μήτηρ ἔχει πρόκλησιν ἀπάντων τῶν ἀγνάτων,
 Εἰς τὰ τῶν τέκνων πράγματα, χωρὶς τῶν δημογίνων.
 Μετὰ γὰρ τούτων ἔρχεται εἰς τὴν κληρονομίαν.
 Ἄλλ' εἰ μὲν ἀδελφαὶ εἰσι τὸ ἡμισυ λαμβάνες·

A Εἰ δ' ἀδελφαὶ καὶ ἀδελφοί, ἴσα κληρονομοῦσιν.
 Ὑπόσης διακατοχῆς παῖς καὶ γονεὺς ὡσαύτως,
 Ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἔχουσι βοηθοῦντα.
 Ἡμέρας μόνας ἑκατὸν τῶν συγγενῶν ἐχόντων·
 Ποινὴ ὀφείλει τίθεσθαι εἰς τὰς ἐπερωτήσεις.
 Ἡ περπέτουα μίσθωσις, ἐμφύτευσις τυγχάνει,
 Τὸ διαπλασιαζόμενον ἐκ τινος ἡρηκῆτος,
 Καταβληθὲν ἰνδέδιτον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει.
 Κλοπὴ ἐστὶ ψηλάφῃσις πραγμάτων κατὰ δόλον,
 Χωρὶς κακῆς προθέσεως κλοπὴν οὐκ ἀμαρτάνεις,
 Κατὰ τοῦ κλέπτου, φούρτιθον, κὰν μὴ νέμηται δώσας,
 Τῷ ἐκπεσόντι πράγματος πουδλίκανα ἀρμόζει.
 Παυλιανὴ δὲ δίδεται τῷ περιγεγραμμένῳ,
 Εἰς πρᾶσιν εἰς ἐκποίησιν τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων.
 Τὴν φούρτην διπλασιάζει σὺν τῷ Ἀκουίλιῳ.
 B Νόμος ὁ δωδεκάδελτος τὴν νοξάλιαν φούρτην,
 Καὶ τὸν νοξάλιον αὐτὸν Ἀκουίλιον γράφει.
 Παραγραφὴ ἐστὶ σαφῆς ἢ δικαιολογία,
 Τοῦ βίου πρὸς τὸν ἄκτορα κατ' ἀγωγῆς βεβαίας,
 Τῷ νόμῳ μὲν πῶς ἰσχυρᾶς, τῇ φύσει δ' ἀδικούσας.
 Δίκην δ' οὐδείς συνίστησιν ἀγνώστων αὐτοδίκων.
 Ἐπίσης (2) δικαιοσύνης ὁ νεμύμενος κρείττων.
 Ὁ φθειρας βίβη τὴν σμυνὴν, εὐπορος μὲν τυγχάνων,
 Ἡμίσεος ἀφαίρεσιν ἔχει τῶν κεκτημένων,
 Ὁ δ' ἄπορος, ἐξόριστος γίνεται παραυτίκα.
 Τῷ Κορνελίῳ ἔνοχος πᾶς φονεὺς τυγχάνει,
 Τῷ Πεπτοῦνδῆς ἔνοχος δικαστῆς δωροδόκος.
 Τῷ δὲ δελφάσις (3) ἔνοχος ὅς ἀλόγη αλαστεύων.
 Τὸ χρόνιον δὲ σύνθηδες νόμου λαμβάνει τόπον.
 Οἱ γενικοὶ τῶν εἰδικῶν ἐγκρατέστεροι νόμων.

Vers 332.

usque ad pubertatem : exinde curatores in adolescentem potestatem exercent. Agnatos voca descendentes ex maribus, cognatos ex feminis. Adolescens dicitur, quatuordecim annos natus : mulier vero est puber anno duodecimo. Adolescenti qui tutorem habet, curator datur. Pupillus tutorem accusare non potest. Adolescens vero curatorem potest, cognatis juvantibus. Quæ ante nullius sunt, primo occupantis fiunt. Littus fluctu hiberno definitur. Subjecto solo cedit superficies. Iter est via angusta : Actus amplior via. Qui rem alterius sciens alienat, vel aliter tradit, quasi furtum committit. Posterius testamentum prius rumpit : querelam de inofficioso soli filii movent. Nemo puero substituit pupillariter, nisi prius fecerit testamentum. Actori probationis onus incumbit. Res dotales mobiles illico petuntur ; immobilium vero repetitioni integer annus cedit. Testamenti basis est hæredis institutio. Legata adimuntur et transferuntur testamento et codicillis. Lex Falcidia ex omnibus legatis pro rata servat tertiam partem hæredi. Augustus jus codicillorum instituit, quibus nec hæres institui potest, nec in testamento scriptus deleri. Senatusconsultum Tertullianum

(2) Ἐπ' ἴσης.

C commode vocat matres ad bona filiorum : rursus e contra Orphitianum filios ad bona matrum. Mater in successione bonorum filii præcedit omnes agnatos, exceptis consanguineis, quibuscum venit ad hæreditatem : sed si sorores defuncto supersint, dimidium capit ; si vero fratres et sorores, ex æquis partibus succedunt. Ad agnoscendam bonorum possessionem, liberis, et parentibus annus integer auxiliatur, aliis cognatis centum dies solum. Pœna stipulationi apponi debet.

Emphyteusis est perpetua locatio. Duplum solutum ab eo qui inficiatus est, indebiti conditione non repetitur. Furtum est dolosa rerum contractatio : sine mala admotione furtum non facit. Publiciana competit ei qui rem amisit, cum non possideat, rem furtivam adversus furem. D Pauliana datur circumscripto in venditione, et alienatione rerum suarum. Furti, et ex lege Aquilia in duplum agimus. Lex Duodecim tabularum furti et Aquiliæ actiones, noxales scribit. Exceptio est certa et manifesta exceptio rei ad actorem. contra actionem lege quidem firmam, sed naturali jure injustam. Litem nemo instituit nescius sui juris. In jure æquali potior est qui possidet.

(3) Δὲ φάσις.

Ἦττων ἐστὶ τῶν θηλειῶν αἴρεσις τῶν ἀρρένων.
 Οἱ μὲν τεθνήσκοντες νόμιμοι ἔπονται τοῖς πατράσιν.
 Οἱ φύντες δ' ἐκ πορνείας, ἔπονται ταῖς μητέρας.
 Τὸ φύσει χρωστούμενον καταβλήθην οὐκ ἔχει
 Αἴθις βεπετιτίονα, ὡς ἔδοξε τῷ νόμῳ.
 Ἦντα τὰ ἰδιωτικὰ δημόσιον οὐ βλάπτει,
 Ἐποκαθίσταται ἀβλαβῆς ὁ νέος κατὰ νόμους.
 Ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἤττοσι τὸ ἀποκαθίσταται,
 Τοῦτο μείζον ἐγγλητος πρὸς λόγους ἀναλόγους.
 Πατὴρ καὶ παίδων μεταξὺ τῶν γε ὑπεξουσίαν
 Οὐ πέφυκε συνίστασθαι δίκης ἀμφιβολίας
 Ὅπου δὲ ἡ προκάτρηξις, ἐκεῖ καὶ καταδίκη
 Τὸ μείζον δικαστήριον τὸ ἕλαττον προκρίνει.
 Ὁ διδοὺς τὸ ἰνδέβιτον ἔχων εἴδῃσιν τούτου
 Οὐκ ἔχει πάλιν εἰσπραξίν τοῦ βεβλημένου,
 Ὅσαίς ἐξετάζοντες περὶ καρπῶν σκοποῦμεν,
 Ὅσα λάθειν ἠδύνατο ὁ νομεὺς, ἀκριβοῦμεν,
 Εἰς ἔδαφος ἐπίκεινον ὁ κοινωνὸς οὐ κρίζει.
 Ἐξωτικὸς οὐ δύναιται δουλείαν προσπορίζειν.
 Ἐφ' ὧν ὁ Ἀκουίλιος θεμάτων οὐχ ἀρμόζει,
 Τούτοις δ' ἰνφάκτουμ δίδοται, σαθρὸς δ' ὁ κανὼν
 [οὔτος.

Ἐπίσης δὲ μὴ ἔχουσιν ἰσχὺν κατὰ τῶν νόμων,
 Χωρὶς ἀποτελέσματος δοθέντα κατὰ πλάνην,
 Οὐκ ἔχει βεπετιτίον, οὐδ' εἰσπραξίν ὀπίσω.
 Καίρονται ποιεῖν αἴρεσιν γυνή προικὸς ἰδίας,
 Σαφῶς οὐκ ἔχει δύναμιν ἐν συνεστῶτι γάμῳ.
 Τῷ ἔχοντι ἐπιτροπὸν, ἕτερος οὐ δοτέος.
 Τὸ μείζον δικαστήριον, κρείττον τῶν ἕλαττόνων,

A Ἦτοι τὸ ἐγκληματικόν, τοῦ περὶ τῶν χρημάτων.
 Ἐκδίκησιν ἐγκλήματα λαμβάνει τὴν δικαίαν.
 Ἐν τόποις οἷς ἡμάρτηται, ἔθθα κρείττων ἡ γνώσις.
 Ὅπου δὲ ἡ προκάτρηξις, ἐκεῖ καὶ καταδίκη.
 Ἐντεῦθεν καὶ κανόνας σοι τῶν Νεαρῶν εἰσφέρω,
 Διγλόντων τὰ βουλήματα πάντων τῶν τελευτώντων,
 Ὅσα μὴ διαμάχονται τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις.
 Προίκα μὲν γάμος ἐνεργεῖ, γάμον δ' οὐ δρωσι
 [προίκας.
 Ὅπερ ὁ νόμος δίδωσι, οὐκ ἂν ἀφέλοιτό τις.
 Παραγραφῆς ἀντίθεσις οὐκ ἐστὶ δτιμοσίῳ.
 Ἦ δευτερογαμήσασα πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου,
 Πάντων ἐκπίπτει καὶ προικῶν, καὶ κερδῶν παραυ-
 τίκτα,
 Ἐξ ἐλευθέρου θυγατρὸς οὐ τίκεται τις δοῦλος.
 Τῶν τελευτώντων βούλησιν μηδεὶς ἀνατρεπέτω.
B Γάμος δ' ἐκ διαθέσεως συνίσταται καὶ μόνος,
 Κἂν μὴ προβῶσι γαμικὰ συμβόλαια πρὸς ταύτης.
 Δεφένωρ ἐπιτήδειος, οὐδεὶς χωρὶς ἐγγύης.
 Ὁ δοῦναι προελόμενος ἴσος τῷ δεδωκότι.
 Ἐπιτροπεύειν δύνανται τῶν τέκνων αἱ μητέρες.
 Ἐν μέσῳ δίκης ἄδικον γίνεσθαι θεῖος τύπος.
 Ἦ γνώμη τοῦ τεστάτωρος πάντων προκιμητέα.
 Τόκος ἀνεπερώτητος, εἰς δάνειον οὐ τρέχει.
 Τὴν τῶν κακῶν εἰσπραγῆν οὐ σφίγγει μακρὸς χρόνος
 Τῶν γάμων οἱ ἀθέμιτοι, ποιναῖς τιμωρητέοι.
 Οἱ πλημμελοῦντες κόλασι, διδόντων δικαίως,
 Φυλαττόμενον νομικῶς νομίμοις διαδόχοις,
 Ὅν ἔχουσιν οἱ πταίσαντες νομίμων καὶ πραγμάτων.
 Vers. 387.

Qui vi religiosam virginem corruptit, si locuples C
 sit, honorum suorum medietatis jacturam patitur: pauper vero statim in exsilium mittitur. Omnis homicida obligatus est legi Corneliae. Judex sordidus, et munera accipiens, repetundarum tenetur. Legi vero de falsis obligatur, qui variat falsum scribens. Diuturna consuetudo legis locum implet. Leges generales potiores sunt in judiciis. Pejor est feminarium conditio, quam marium. Legitimi liberi patrem sequuntur, nati ex scortatione matrem. Quod natura debetur solum repeti non potest, ut legibus placuit. Nulla privata publico nocent. Restituitur illæsus adolescens secundum leges, quod in minoribus efficit restitutio, id in majoribus appellatio, eadem proportionem. Inter patrem et filios quos ille habet in potestate D
 litis discrimen institui non potest. Ubique est litis contestatio, illic et judicatio est. Majus tribunal de minoribus iudicat. Qui sciens solvit indebitum, soluti deinceps conditionem non habet. Quoties æstimantes rationem fructuum habemus, quos possessor percipere poterat, exacte perquirimus. In solo communi socius non ædificat. Extraneus non potest servitutem acquirere. Ex quibus casibus Aquilia non competit, datur actioni factum, putribus autem est ille canon. Ex his omnibus causis quæ jure non valuerunt, vel non habuerunt effectum, secuta per errorem solutione, conditioni

locus erit. Mulier constante matrimonio, facultatem non habet deteriorem faciendi dotis propriae conditionem. Tutorem habenti alius tutor non est dandus. Majus tribunal potius est minoribus, sive criminale, pecuniario. Crimina justam vindictam habent. Quo loco quis deliquit de crimine cognoscitur. Ubique est litis contestatio, ibi et condemnatio.

Deinde tibi affero Novellarum regulas quæ declarant valere morientium voluntates, quæcunque legibus positæ non repugnant. Nuptiæ dotem constituunt, nuptias vero dotes non efficiunt. Quod lex dat nemo aufert. Præscriptionis oppositio non est fisco. Mulier secundo nubens intra luctus tempus, amittit illico et dotem et omnia lucra. Ex filia libera non nascitur servus. Morientium voluntatem nemo subvertit. Sola affectione nuptiæ contrahuntur, licet illam nuptialia instrumenta non præcesserint. Nullus defensor est idoneus sine satisfactione. Ad donandum procedens similis est illi qui dedit. Matres possunt filiorum suorum tutelam gerere. In medio litis contra jus sunt sacræ formæ. Testatoris voluntas omnibus est anteposenda. Usuræ non stipulatæ in debitum non veniunt. Improborum accusatio longo tempore non concluditur. Nuptiæ nefariæ pœnis sunt plectendæ. Qui deliquerunt dent juste reis ambitus. Legitimis successoribus

Ὁ ἄρχων ὑπερβόριος οἴκοθεν δαπανᾷτω.
Μοιχὸς δὲ τις ἀποδειχθεὶς τὰς ποινὰς ὑπεχέτω,
Διδόσθω δὲ τῇ γυναικὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων
Ἡ προίξ σὺν ἔθνοισι ἅπασα, εἰ δ' ἄπροικος τυγχάνει,
Μέρος ἔχέτω τέταρτον τῶν ἐκείνου πραγμάτων·
Τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ πταίσαντος πράγματα μεριζήσθω
Εἰς παῖδας, εἰς τοὺς φύσαντας, ἄχρι βαθμοῦ τοῦ

[τρίτου.

Εἰ δ' οὔτε παῖς, οὔτε γονεὺς ὑπάρχουσι τῷ πταίστῃ,
Τῷ φίλῳ προσκυρούσθωσαν τάκλεινον προσηκόντως.
Τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς, ἀκριβῶς τηρουμένης,
Εἰ ὁ σύνοικος βούλοιο, θαρβρόντως λαμβανέτω
Τὴν πταίσασαν ἀζήμιον ἐντὸς τῆς dietias·
Χρόνου δὲ διαβρέυσαντος τοῦ διηγορευμένου,
Ἡ μὲν εἰς μοναστήριον ἐνδίκως διαγέτω,
Μελαμφοροῦσα πάντοτε κατὰ τὰς κεκαρμέναις·
Εἰ παῖδες εἰσὶ, τὸ δίμοιρον ἔχέτωσαν ὧν ἔχει,
Τὸ δὲ γε μοναστήριον τὸ τρίτον λαμβανέτω.
Αἱ κληθεὶς τῶν ἐγκλήματι θανάτου πεπτωκότων
Τοῖς πᾶσι ἀρμοζέτωσαν ἢ ἄνω τοῖς γονεῦσι.
Τὰς δίκας τὰς ἐν χρήμασι τὰς κατὰ τῶν ἐν κλήρῳ
Ἐπίσκοποι κρινέτωσαν ἠκριβωμένῳ λόγῳ.
Ἐνὸς δὲ μὴ στοιχίσαντος τοῦ κρίνοντος τῇ ψήφῳ,
Ὁ ἄρχων ἐξετάσει ταύτην ἀκριβεστέρως.
Ἐν δὲ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς πολιτικωτέροις,
Οἱ κληρικὸι τοῖς ἄρχουσι ὑπόκεινται δικαίως.
Τοὺς εὐτελεῖς δὲ μάρτυρας ὁ κριτὴς κολαζέτω,
Πρὸς ἀληθείας εὔρεσιν καὶ μῆεις αἰτιάσθω,
Ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων δὲ τῶν ἐν δικαστηρίῳ,
Οἱ μάρτυρες τοῖς δικασταῖς προαίτωσαν ἐν νόμῳ.

A Κηδεμόνας τοῖς ὀρφανοῖς ὁ ἄρχων παρεχέτω.
Χρῆ τὸν ἐξ αἰτίαςσεως ὑπομνησθέντα πρώτης,
Βιβλίου ὑποδέχεσθαι τῆς κινουμένης δίκης,
Καὶ προθεσμίαν ἡμερῶν εἴκοσι προσλαμβάνειν.
Ὁ δὲ ἐκ περιστάσεως λαβὼν δευτέραν κρίσιν,
Οὐ δύναται τὸν δεύτερον δικαστὴν παραιτεῖσθαι,
Μετὰ διομοσίαν δὲ τοῦ βίου κρυπτομένου,
Καὶ μὴ προσαπαντήσαντος κατὰ τὴν προθεσμίαν,
Εἰς τὰ ἐκείνου πράγματα πεμπέσθω ὁ ἐνάγων.
Οὐκ ἄλλως δ' ἀναδίδωσι τὰ πράγματα τῷ βίῳ
Εἰ μὴ τὴν πᾶσαν πρότερον δαπάνην ἀπαιτήσῃ.
Γυνή τις ἴσως ἄπορος ἐπὶ ἀνδρὶ εὐπόρῳ
Θανοῦσα δίχα γαμικῶν τελεῶν συμβολαίων,
Ὡς δὲ κἂν ἄπορος ἀνὴρ ἐπὶ εὐπόρῳ θάνοι.
Εἰς μόνον μέρος τέταρτον τῶν ἑαυτοῦ κτημάτων,
Ἐκ τῶν ζῶντος ὁ θανῶν καλῶς κληρονομεῖτω.
B Ὁ τρεῖς κομίσας μάρτυρας αὐθις μὴ παρατήσῃ.
Ὁ μέσος δὲ τοῖς μέρεσι γεγωνῶς γνώμη τοῦτων,
Ἐφ' οἷς οὗτοι δικάζονται καὶ ἄκων μαρτυρεῖται.
Μὴ πείσας δ' οὔ, δέσποτα, τὰς νεαρὰς εὐχρηστούς
Αἱ μὲν γὰρ οὐκ ἐτίθησαν τοῖς λέοντος βιβλίοις
Ὡν ἢ μὲν γνώσις ἀσφαλῆς, βασιλικὴ δ' ἢ κλησις
Αἱ δ' εἰ καὶ κατεστρώθησαν ἐσχόλασιν τῷ χρόνῳ,
Αἱ δ' ἤγγησαν ἀλλοίωσιν τοῦ βίου δεξαμένον.
Οἶον τὰ περὶ βουλευτῶν, τὰ περὶ τῶν πραιτῶρων,
Τὰ περὶ μοδεράτωρος, τὰ περὶ κοικαιστώρων,
Τὰ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἀπρηθμημένων.
Ὅσα κατὰ συναίνεσιν τὸν γάμον διαιροῦσι,
Τὰ περὶ συγχωρήσεων λοιπάδων δημοσίων,
Τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν (4) τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ,

Vers. 446.

servanda jura et res quæ habent delinquentes. C
Magistratus extra provinciam de proprio sumptus
facito. Mæchus manifestus pœnis subjicitur:
ex ipsius bonis dos, cum omni sponsalitia largi-
tate mulieri dator: si vero illa indotata, quar-
tam partem honorum illius habeat: reliquas ejus
qui deliquit bona inter liberos et parentes dividunt
usque ad tertium gradum: si vero delinquenti
neque filius, neque parens sit, convenienter ejus
bona fisco addicuntur. Mulierem adulteram dili-
genter observatam, maritus, si velit, intra bien-
nium impunitam recipito: effluxo vero constituto
tempore, illa in monasterium merito detruditor,
cum monialibus omni vitæ tempore vestes nigras
induta: si liberi fuerint, ejus honorum duas par-
tes habento, monasterium tertiam capito. Eorum
bona quos crimen morti subjicit, liberis vel ascen-
dentibus competunt. Clericorum pecuniarias cau-
sas exacto judicio episcopi judicanto: altera vero
partium sententiæ judicantis non acquiescente, eam
exactius locorum magistratus examinet. In crimi-
nibus civilibus clerici magistratibus merito sub-
jiciuntur. Humiles testes reperta veritate judex
castigato, et nemo cassetur. In criminalibus

quæstionibus, secundum leges in judicio testes
judicibus producuntur. Pupillis curatores magi-
stratus dato. Oportet eum qui ex prima vocatione
submonitus est, libellum litis quæ movetur ac-
cipere, et viginti dierum inducias habere. Qui ex
recusatione secundum judicium acceperit, nequit
secundum judicem recusare. Post juramentum
rei latitantis, neque intra diem statutum se
exhibentis, actor in ejus rerum possessionem
mittitor: neque alias reo ejus bona restituantur,
quam si damna et omnes priores sumptus re-
pendat. Si viri locupletis pauper uxor non per-
fectis dotalibus instrumentis decedat, vel dives
mulier viro pauperi sit superstes, in solam quar-
tam demortui honorum partem superstes succe-
dat. Qui ter adduxit testes, iterum ne produ-
cito. Mediator scientibus et volentibus partibus,
ea de re de qua litigant, etiam invitus testimo-
nium dicito. Ne tamen omnes novellas, o domine,
utiles crede. Quædam enim positæ non sunt in
Leonis libris, quorum scientia firmissima, et no-
men Regium est: quædam, licet ibi collocatæ,
tempore feriatæ sunt, quædam otiosæ sunt, muta-
tionem vita recipiente. Quales quæ de Decurioni-

(4) Ἐκκλησιῶν.

Τὰ περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι οἴκοι τὰς λειτουργίας,
 Τὰ περὶ τοῦ διηγεῖσθαι ποιεῖν τὰς ἐμφυτεύσεις,
 Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀφρική, θείων ἀφιδρυμάτων.
 Εὐχρηστα δὲ καὶ θαυμαστά, τὰ περὶ Φαλκιδίου
 Τὰ περὶ γάμων λύσεως τοῖς καθήκουσι τρόποις,
 Τὰ περὶ ἀποδόσεως πραγμάτων προικιμαίων,
 Τὰ περὶ καινοτομιῶν, τὰ περὶ κηδεμόνων,
 Τὰ εἰς ἀμέτρους δωρεὰς ἀποτετοξευμένα,
 Τὰ περὶ τῆς ἐν τῇ προικί σαφοῦς ἀναργυρίας
 Οὐ τοίνυν ἔλον εὐχρηστον τῶν νεαρῶν βιβλίον,
 Ἄλλ' ὧν ἡ πρῶξις συνεχῆς νόμοις κεκροτημένη.
 Τῶν δ' ἀγωγῶν ἡ σύνταξις πολλῆ τε καὶ ποικίλη,
 Ἰταλικοῖς ὀνόμασι μὲν κατονομασμένη,
 Ἑλληνικαῖς δὲ κλήσειν αὖθις ἀντικληθεῖσα,
 Τούτων ἡ τυμολόγηται τὰ πλείω θαυμασίως.
 Ἀδουλετήριος ὄνομα κεῖται περὶ μοιχείας,
 Καὶ θαύμασον τὴν σύνθεσιν τοῦ ὀνοματοθέτου·
 Ὁ Ἰταλὸς τὴν νόθευσιν καλεῖ πῶς ἀδουλετῆραν,
 Ἐνθεν γὰρ κατωνόμασται, τὸ στρώπτον τῆς μοιχείας,
 Ἡ γὰρ μοιχεία νόθευσις, καὶ παραχάραξις τις.
 Κινουσί δὲ τὸ μοιχικὸν ἀνὴρ, πατήρ, καὶ θεῖος,
 Πρὸς τῆς μητρὸς, πρὸς τοῦ πατρὸς, σύγγονός τε πρὸς
 [τούτοις.
 Μετ' ἐγγραφῶν οἱ σύμπαντες, κἄν εἰ τὸν ἄνδρα
 [λέγῃς.
 Ἡ Ἀδοπιῶν, δέσποτα, θέσειως ὄνομά τι,
 Ἐῖς δύο δὲ ὀνόματα τὴν διαίρεσιν ἔχει,
 Ὅν τὸ μὲν ἀδρογάτων, τὸ δὲ ἀδόπιον λέγῃ.
 Τὸν τοίνυν ἀτεξόσω λαμβάνει τις εἰς θέσιν,

A Τῆ τῆς ἀρνογατίου κλήσει τε καὶ δυνάμει,
 Ὁ δὲ γε υἱοθετηθεὶς ἀνηθοῦς ἐκουσίως,
 Ἐξερεδάτος γεγονὼς τρίτον λαμβάνει μέρος.
 Ὁ δὲ γε Ἀκουίλιος ἀγωγή τις τυγχάνει,
 Κατὰ τοῦ μὴ παρέχοντος τῷ σεβασμίῳ τόπῳ,
 Ὅπερ λεγᾶτον ὤρισε σαφῶς ὁ τελευταῖος,
 Ἐχει δ' ἀπαίτησιν καρπῶν ἑπερ ὑπερβοῖτό τις.
 Ἡ δὲ γε Ἀδεξιθένδουμ λίαν ἐστὶ χρειώδης,
 Πραγμάτων δ' ἔστιν ἑκπραξίς τῶν ἀποκεκρυμμέ-
 [νων,

Περσοναλία τέ ἐστι, πρὸς δὲ ἀρβιτραρία,
 Εἰσπράττει δὲ δλόκληρον τὸ πρῆγμα προσηκόντως,
 Μετὰ γονῶν, καὶ τοκετῶν, μετὰ ἀΐτας.
 Ἀμμίτους, νόμος πούβλικος κινούμενος πρὸς πάντας,
 Οὐκ ἐστὶ κεφαλικὸς, κἄν ἀτιμῆ τελείως,
 Κινεῖται δ' εἴ τις τὴν ἀρχὴν χρήμασιν ἀγοράσῃ.
 B Καὶ ἡ Ἀνονά, πούβλικον καὶ πλέον τῶν πούβλικων,
 Κινουσί γὰρ τὴν ἀγωγὴν καὶ δοῦλοι καὶ γυναῖκες,
 Κινεῖται δ' εἴ τις τυραννεῖ τὴν εὐθηλίαν Ῥώμης,
 Καὶ καταπραγματεύεται πρὸς χάριν τῶν βαρβάρων.
 Ἦν δὲ τις Ἀκουίλιος δῆμαρχος ἐν τῇ Ῥώμῃ,
 Καὶ νόμον εἰσηγάγετο περὶ ζημίας τότε,
 Ἐκλήθη δ' Ἀκουίλιος ὁ νόμος φερωνύμως.
 Διεῖλε δὲ τὸ προσταχθὲν ἐν τρισὶ κεφαλαίοις,
 Ὅν ἄχρηστον τὸ δεύτερον τοῖς πράγμασι τυγχάνει,
 Οὗτος δ' ὁ νόμος, δέσποτα, πολύχρηστος ὑπάρχει,
 Καὶ περὶ φόβου πολλὴν ἀκρίβειαν εἰσάγει,
 Καὶ εἴ τις τὸ στρατόπεδον (5) νεμόμενον φανεύσῃ,
 Ἡ ἀγωγή δὲ πέφυκεν αὕτη καὶ ποιναλία,

Vers. 501.

bus, de Prætoribus, de Moderatore, de Quæstoribus, de Provinciis enumeratis, quæ de solutione nuptiarum ex consensu, de indulgentia reliquorum publicorum, de Appellationibus Siciliæ, Ne Domi Missæ celebrentur, de Emphyteusi perpetuo faciendo, de divinis domibus Africæ. Utilia sane et miranda, quæ de lege Falcidia, quæ de nuptiarum solutione, convenientibus locis de restitutione rerum dotialium, de novi operis nuntiatione, de curatoribus, de immensis donationibus, collimata sunt: quæ docte de dote non numerata. At non totus Novellarum liber utilis est, sed quarum actio et praxis continua legibus est comprobata.

Actionum vero collectio multiplex est, et varia, Italicis nominibus vocata, et rursus vocibus Græcis vicissim nuncupata. Multa mirum in modum earum etymon enarrant. *Adulterii* nomen ponitur pro μοιχεία, et admirare compositionem ejus qui nomen imposuit. Latinus νόθευσιν vocat adulterium; recte igitur stuprum adulterii denominatur: adulterium enim est vitiatio sen νόθευσις, et falsa signatio sive παραχάραξις. Accusant vero de adulterio, vir, pater, avus, post patrem et matrem, post illos cæteri cognati, omnes tamen cum inscriptione,

(5) Τετράποδον.

C etiam ipse maritus *Adoptio*, o domine, nomen generis in duo specierum nomina dividitur, quorum alterum adrogatio, alterum adoptio. Cum scilicet quis in filium quem natura negavit, alium qui sui juris est recepit, vi et nomine adrogationis impubes sponte adoptatur: exheredatus tertiam partem capit. *Aquilia* actio datur contra non præstantem loco venerabili legatum, quod quis moriens reliquit, habet repetitionem fructuum, si quis procrastinaverit. *Ad exhibendum* actio admodum est in usu, et est rerum absconsarum repetitio: personalis est; postmodum arbitraria. Et rem integram convenienter exigit, cum fetu, partu, et omni causa. *Ambitus*, lex publica, ab omnibus movetur, non tamen capitalis est, licet extrema infamia notet. Movetur autem contra eum qui pecuniis magistratum emerit. *De annona* etiam publicum iudicium est, et plusquam alia publicum, nam actionem movent et servi et mulieres. Movetur autem, si quis Romanam ubertatem vexet, et ad egestatem inducendam in gratiam Barbarorum negotietur. Fuit Romæ tribunus plebis *Aquilius*, qui de damno legem tulit, quæ ab ejus nomine lex *Aquilia* congrue vocatur. Ea tribus capitulis dividitur, quorum secundum nostris in negotiis in usu non est. Illa lex

Ἔστι δὲ καὶ οὐτίλιος, ἔστι δὲ καὶ διρέκτα.
 Εἰ μὲν τις σῶμα σώματι βλάψει, τότε διρέκτα,
 Εἰ δὲ τις ἄλλως ἔβραψεν, οὐτίλιος τυγχάνει.
 Εἰ δὲ μηδ' οὕτως ἔβλαψε, μήτε σώματι σῶμα,
 Ζημία δὲ προσγένονεν ἢ ἰμφάκτουμ κινεῖται.
 Ὁ δὲ γε Ἄκουίλιος κατὰ μὲν ἀρνούμενων
 Διπλῆν ποιεῖται ἐσπραξίν, τοὺς δὲ ὁμολογούντας
 Εἰσπράττει μόνον τὸ ἀπλοῦν, οὐδὲ ζητῶ τι πλέον.
 Ἡ Β: βενοροῦμ δ' ἀγωγή ραπτοροῦμ κεκλημένη,
 Κινεῖται κατὰ ἀρπαγας πραγμάτων ἄλλοτρῶν,
 Ἐντὸς μὲν χρόνου ἔσθωθεν τετραπλοῦν ἀπαιτούσα,
 Τοῦ πράγματος τῆ τετραπλῆ ἐνταῦθα προκειμένου,
 Ὅστε συμβαίνει τὴν ποινήν εἰς τὸ τριπλοῦν τυγ-
 [χάνειν,
 Ἐκτὸς δὲ χρόνου πέφυκεν ἀπλοῦν εἰσπράττει μόνον.
 Καὶ κινήσεια πρότερον τὴν φούρτην καταπαύει
 Εἰ δὲ τὴν φούρτην πρότερον κινήσει τις βραπτόρομ
 Κίνει καὶ ταύτην δέσποτα, οὐκ ὑπερβαίνει δὲ γε
 Τοῦ τετραπλοῦ τὴν ἐσπραξίν κἄν ἄμφω τις κινήσει.
 Ἡ Δεποζίτης ἐστὶν ἢ περὶ παραθήκης.
 Ἡ τις καὶ δόλον ἀπαιτεῖ πρὸς δὲ καὶ λάταν κοῦλπᾶν
 Καὶ τόκος ὑπερβέσεως καὶ συγχύσεως ἄμα,
 Καὶ κληρονόμοις δίδεται, καὶ κατὰ κληρονόμων,
 Οὐκ ἐστὶ γὰρ ἀτιμουργὸς εἰ μὴ οἰκείῃ δόλῃ.
 Ἡ περὶ δόλου δὲ ἐστὶ ποινή, καὶ ποιναλία,
 Δίδεται καῦσα κόγινα, ἔστι περσοναλία,
 Ἐν τοῖς δυοῖ δ' ἐνιαυτοῖς ἄρχεται καὶ πληροῦται,
 Ἄλλης δ' ὑπόστως ἀγωγῆς, οὐ κινεῖς τὴν δὲ δόλῃ.
 Ἡδε δε Φαλσις ἀγωγή νόμος Κυρνελλοῦ,

A Κινεῖται δὲ κατὰ τινος πλαστὸν πεποιηκότος.
 Τοῦ δὲ πουβλικου, δέσποτα, ἢ δὲ φάλσις τιμωρία.
 Κατ' ἐλευθέρων μὲν ἔστιν ἢ τε δεπορτατίον (6)
 Καὶ ἡ τελεία δήμευσι· κατὰ δὲ δούλων πάλιν,
 Ἐσχάτην ἔχει κάκωσιν πάνδεινον τιμωρίαν.
 Νόμος ἐστὶν Ἰούλιος ὁ δὲ γε Πεκουλάτου
 Ὅστις κατὰ τοῦ κλέψαντος ἐξ ἱερῶν ἀδύτων,
 Ἡ ἐκ μνημάτων ἀσφαλῶν ἔτοι βελεγιῶσων
 Κινεῖται, καὶ τραχύνεται καὶ τιμωρεῖ πανδεινῶς.
 Ἐπάγει γὰρ ἐναλλαγὴν τάξεως τῆς προτέρας.
 Δερποτατεύει, δέσποτα, τὸν ἐξεληλεγμένον,
 Ἐχει δὲ καὶ τὴν δύναμιν ἐντὸς πενταετίας.
 Ἡ δὲ Δονατιονίβους ἀγωγή διαίρουσα,
 Τῶν δωρημάτων τὸ διττὸν, δόνουμ γὰρ τοι τὸ δῶρον,
 Τὸ μὲν ἐστὶν ἵντερ βίβων, τουτέστιν ἀπεντεύθεν,
 B Τὸ δὲ γε μόντις καῦσά πως θανάτου γὰρ αἰτία,
 Μόντις γὰρ ὁ θάνατος, τὸ καῦσα δ' ἐν ἐκάτου (7),
 Ἡτοι τὸ δι' ὑπονοίαν θανάτου δεδομένον.
 Τυχὸν γὰρ ἐμελλέ τις πλεῖν πλοῦν ἐπικινδυνώδη,
 Καὶ δεδωκῆτω χροῖματα τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου,
 Ἐνταῦθα γὰρ ἀπκλαγᾶς ὁ δεδωκῆς τοῦ φόβου
 Δεσπότης πάλιν πέφυκε τῶν γε δεδιωρημένων.
 Ὁ δὲ λαβὼν τὴν δωρεὰν φυσικὴν νομὴν ἔχει.
 Ἡ δὲ γε ἐπερώτησις τινὶ προσπορισθεῖσα,
 Εἰς κληρονόμον πέφυκε καὶ μόνον μεταπέμπτειν.
 Ἡ δὲ Ἰνοφικίσοσ ἢ διαθήκης μέμφσις,
 Εἰσαγωγή πρὸς ἀγωγήν, οὐκ ἀγωγή τυγχάνει,
 Τὴν περὶ ἀπαιτήσεως λέγω κληρονομίας,
 Δίδεται δ' αὕτη καὶ παισὶ κατὰ πατρὸς εἰ γέ πως
 Vers. 558.

certe, o domine, multum utilis est, et circa eam exactam regulam inducit, si quis pecudem gregatim pascentem occidat. Actio hæc est pœnalis, est utilis, et directa: si quis corpore corpori damnum intulerit, tunc erit directa: si aliter nocuerit, utilis: si vero nec eo modo, nec corpore corpori damnum datum est, actio in factum competet. Lex Aquilia ab inficiantibus duplum exigit, a conflentibus simplum, neque enim amplius petitur. Actio vocata *vi bonorum raptorum*, movetur contra raptores rerum alienarum, intra annum quadruplum repetit, re rapta in quadruplo comprehensa, atque adeo consequens est ut pœna in triplo consistat: at extra annum simplum solum reponit. Et si prius actum est *vi bonorum raptorum*, cessat actio furti: si furti ante quis egit, movebit nihilominus bonorum raptorum actionem; poterit enim quis, o domine, ita demum agere, modo non excedat quadrupli exactionem, etiam si utramque furti et bonorum raptorum moveat. Actio *Depositii* vocatur περὶ Πρακκαταθήκης, ex qua quis dolum præstat, et latam culpam, et usuras propter moram et usum, et hæredibus datur, et contra hæredes, non enim infamat, nisi proprius dolus intervenerit. Actio *de Dolo*, est et pœna, et pœna-

C lis, datur causa cognita, et est personalis; intra biennium incipit, et finit: si alia actio competat, non agis de dolo. Actio *de Falsis* ex lege Cornelia movetur contra eum qui falsum fecit, ejus pœna o domine, publica est, in ingenuis hominibus deportatio, et omnimoda bonorum publicatio; rursus in servo gravissima pœna, et extremum supplicium. Est etiam lex Julia *de Peculatu* contra eum qui furatus est ex sacris penetralibus, et ex totis monumentis sive religiosis: movetur, damnat, et punit gravissime, inducit enim prioris ordinis mutationem; deportat, o domine, eum qui convictus est, et robur obtinet intra quinquennium. *De Donationibus* actio divisa est, donatio enim duplex est; donum est δῶρον: alia est inter vivos, quæ confestim valet: alia est mortis causa, θανάτου αἰτία. Mors enim θάνατος, causa, cujus gratia: sive quod datum est ob suspicionem mortis. Si quis enim periculosam navigationem ingressurus, metu mortis det pecunias, et dimittat res datas, is qui metu donat, dominus earum remanet, qui vero donum cepit, naturalem possessionem consequitur. *Stipulatio* alicui acquisita ad solum hæredem transmittitur. *De Inofficioso*, est querela de testamento, introductio ad actionem non proprie actio

(6) Δεπορτατίον.

(7) Ἐνεκάτου.

Ἐξερδότης ἔγραψε τούτους ἐν διαθήκῃ,
 Καὶ κατὰ παίδων τῷ πατρὶ ἐξ ὁμοίας αἰτίας.
 Ἡ δὲ ἐν Ῥεμ πολυσεδῆς, καὶ πολυώνυμός τις,
 Καθόλου γὰρ καὶ μαρική ἐστι, ἦμ βόνα φίδε,
 Ἡ μὲν γὰρ οὐτίλα τις δινεισταῖς διδομένη,
 Ἡ δὲ κόμφεσορία τις, ἡ δὲ νεγατορία,
 Ἡ δὲ περιτορία (8) τις, ἡ δὲ σπεκιαλία,
 Ἐτέρα τις σερβιανῆ, ἄλλη πουβλικιάνη.
 Καὶ οἱ ἱμφάκτουμ ἀγωγαὶ πολλαὶ τε, καὶ ποικιλίαι,
 Τούτων αἱ μὲν πραιτώριαι, αἱ δὲ πουπιλαρίαι·
 Αἱ μὲν ἐκ νόμου τρέχουσιν, αἱ δὲ ἀρβιτραρίαι,
 Αἱ μὲν ἀπλοῦν, αἱ δὲ διπλοῦν, αἱ δὲ τὸ διαφέρουν,
 Αἱ δὲ τὸ τετραπλάσιον τοῦ χρέους ἀπαιτοῦσιν,
 Αἱ μὲν αὐτῶν ἀναλίαι, αἱ δὲ καὶ περπετοῦαι,
 Ἡ χρῆσις τῶν ἱμφακτοῦμ πολὺμλρφος τυγχάνει·
 Ἡ Ἰουδικαὶ δ' ἀγωγὴ μνηῶν τεσσάρων ὄρον
 Πρὸς καταδίκην ἔλαβε παρὰ τοῦ ναμοθέτου·
 Ἡ δὲ γε περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ ἀναλία,
 Γίνεται δὲ καὶ πράγμασι, καὶ ῥήμασι τὸ πλέον,
 Εἰς σῶμα, εἰς ἄξιαν τε, πρὸς δὲ καὶ ἀτιμίαν·
 Κινεῖται δ' ἐγκληματικῶς, χρηματικῶς δ', εἰ θέλεις,
 Καὶ σθένεται παραδρομῆ ἑνὸς καὶ μόνου χρόνου.
 Ὡς τῶν ἐν ῤεμ τῶν ἱμφακτοῦμ, οὕτω τῶν Ἰντερ-
 [δικτων,

Ἡ χρῆσις πολυδύναμος, πολλὰς ἔχουσα κλήσεις.
 Ἔστι δὲ τὸ Ἰντέρδικτον, πραιτωρος ἐμίλια,
 Οὐ τέμνει δὲ ὑπόθεσιν, ἀλλὰ ῥυθμίζει μόνον,
 Πῶς χρῆ τὸν δικαστὴν τεμεῖν τὴν κινουμένην δίκην,
 Εἴ τινες ἀμφιβάλλουσι περὶ νομῆς ἀλλήλοισ.
 Καὶ φυσικῆ μὲν τις νομῆ κτοχῆ τῶν πραγμάτων,

A Ἡ δ' ὡσανεὶ νομῆ χρῆσις ἀλλ' ἀσωμάτων.
 Τῶν δ' Ἰντερδικτων πέφυκε τὰ μὲν πρὸς παραστάσεις,
 Τὰ δ' εἰς ὑποκατάστασιν, τὰ δὲ πολυτικά πως,
 Τὰ μὲν εἰσι διηνεκῆ, τὰ δ' ἐνιαυσιαῖα,
 Τὰ μὲν εἰσι δημοτικά, τὰ δὲ τισὶν ἀρμόζει.
 Ἰντέρδικτον τὸ οὐδα βι, πρὸ δὲ καὶ τὸ ἀϊδορέβους,
 Ἰντέρδικτον τὸ κουοδ βι, αουτ κλαμ, ὄνομασμένον,
 Ὅπερ ἐφερμηνεύεται τὸ βίφ ἢ τὸ λάθρα.
 Καὶ μὴ μνηκύνω, δέσποτα, ὄνόματ'α συλλεγων,
 Καθολικῶς εἰπεῖν καὶ γὰρ Ἰντέρδικτον τυγχάνει,
 Ῥυθμίζουσα τὸν δικαστὴν πρὸς δίκης ἐμίλιας (9).
 Καὶ ἄλλα κατ' ἐπιδρομῆν οὕτω δὲ σοὶ ῥητέον.
 Κονουκτιο, ἡ μίσθωσις, Λοκατι, ἀγωγὴ τις,
 Ἡ τις ἀρμόζει, δέσποτα, τῷ γε μισθωσαμένῳ,
 Κατὰ τοῦ ἐκμισθώσαντος, τοῦ μισθωθέντος χάριν.
 Μανδατι, περὶ ἐντολῆς, ἔστι δὲ τῆς κονσίεσο,
 B Ἡ Μετουσ καυσα, πρόσεστι τῷ φόβῳ δυναστείας,
 Ἡ δόντι πρᾶγμα τῶν αὐτοῦ, ἢ χρέος ἀφεικότη,
 Περσοναλία δὲ ἐστὶ καὶ χρόνῳ περατοῦται.
 Ὁ Μαεστ'ις, δέσποτα, νόμος ἦν Ἰουλιου·
 Κινεῖται δ' εἴ τις ἐπραξέ τι κατὰ βασιλείων,
 Καθοσιώσεως ἐστὶν ἐγκλημα τοῦτο μέγα,
 Καὶ παιδῶν ὄντων δήμευσιν ἔχει οὐδ' κολασθέντος.
 Ἐρεδιτατις δὲ ἐστὶ περὶ κληρονομίας,
 Εὔτ' οὐκ ἔσει διαφορὰ ἀδνάτων καὶ κογιάντων,
 Ἄλλ' οὐδὲ σοῶν, δέσποτα, καὶ τῶν ἐμαγκιπάτων,
 Αἱ Νοξαλιοὶ ἀγωγαὶ πᾶσαι, καὶ πραιτωρίαι,
 Κινοῦνται κατὰ δεσποτῶν οἰκετῶν πλημμελοῦντων,
 Ἡ Ῥεπετουνδ'ις φέρεται κατὰ τῶν δωροδόκων,
 Καὶ μάλιστα τῶν ἐν ἀρχαῖς, καὶ κατὰ τῶν συνέδρων,
 Vers. 617.

(de petitione hæreditatis loquor). Ea datur filiis C
 contra patrem, si eos exhæredatos scripserit in
 testamento, et contra filios patri ex simili causa.
 Actio in Rem, multiformis est, et multinominis ;
 in genere enim et specialis est bonæ fidei : ea quide-
 m est utilis, quæ creditoribus datur, confessoria,
 negatoria, prohibitoria specialis, altera serviana,
 alia publiciana. Et in Factum actiones plures
 et diversæ sunt, quædam prætoris, quædam pu-
 pillariæ, quædam ex lege descendunt, quædam ar-
 bitraris sunt : quædam simplum, quædam duplum,
 triplum, et quadruplum debiti repetunt ; aliæ an-
 nales sunt, aliæ perpetuæ. Usus actionum in fa-
 ctum est multiformis. Judicati actio qualuor men-
 sibus a iudicis condemnatione enumerandis defi-
 nitur. Actio de Injuria annalis est ; sit rebus, at
 mage verbis in corpus et existimationem ad infa-
 miam prolatis : ages ea et pecuniarie et crimina-
 liter, si velis, et unius ac solius anni elapsu
 comprimitur. Ut actionum in rem, et in factum,
 ita Interdictorum usus pluripotens est, et multa
 nomina obtinet. Est autem Interdictum prætoris
 colloquium et denuntiatio, quo litem non diri-
 mit, sed docet solum quomodo iudicem oporteat

litem motam dirimere si qui invicem de posses-
 sione contendunt ; naturalis quidem possessio est
 rerum detentio, sed quasi possessio est usus in-
 corporalium. Interdicta alia sunt ad exhibitiones,
 quædam ad restitutionem, alia prohibitoria : quæ-
 dam perpetua sunt, quædam annalia, quædam pu-
 blica, quædam aliquibus competunt, interdictum
 unde vi, postea et illa quæ de rebus, interdictum
 quod vi aut clam nuncupatum, quodque Græci in-
 terpretantur τὸ βίφ ἢ τὸ λάθρα. Neque verbosus
 sum, o domine, nomina colligens ; nam, ut gene-
 raliter dicam, interdictum est colloquium, et enun-
 tiatum, iudicem edocens de lite. Sed alia rursum
 tibi dicenda sunt. Conductio Μίσθωσις ; Actio Locati
 competit illi, qui rem mercede locavit, in eum, qui
 conduxit, ut mercedem solvat ; Mandati, περὶ Ἐντο-
 λῆς, est ex consensu. Metus causa ei competit qui
 timore potestatis rem suam dedit, vel debitum ac-
 cepto tulit ; personalis est, et anno terminatur.
 Majestatis, o domine, est lex Julia qua agitur
 contra eum qui adversus reges aliquid patravit.
 Grave est læsæ sacræ Majestatis crimen, etiam
 existentibus liberis damnati bona proscribuntur.
 Hæreditatis est de successione sive περὶ κληρο-

(8) Προϊτορία.

(9) Πρὸ δίκης ἐμίλια.

Κινεῖται δ' εἰ καὶ τέθνηκεν ὁ κατηγορημένος.
 Ἡ Ῥερούμ Ἀμοταρούμ δὲ κονδικτικίος λόγος.
 Ἀρμόζει δὲ καὶ γυναίξϊ κατὰ τῶν συνοικούντων,
 Ἀνδρὶ τε κατὰ γυναϊκὸς κλέψαντος, ἢ κλεψιάτης.
 Στελιονατους δὲ ἐστὶ πράξιως πονηρία.
 Ὅποιον εἰ χρεώστης τίς τινι τῶν δανεισάντων,
 εἰς ὀποθήκην πράγμα δῶν προϋποτεθειμένον.
 Ἔχει δ' ἐξτραορδινάριον τοῦτο τὴν τιμωρίαν.
 Ἀγωγή διαιρητική ἦγε Τριβουτορία.
 Ἡ δὲ γε μὴν Τουτελαε, ἢ κατ' ἐπιτρόπων.
 Τὸ δὲ Τερτουλιανειον δόγμα πρὸς συκοφάντας.
 Τὸ δὲ φαμίλιας ἐρκισκούνδαι τύπος,
 Ἐν ᾧ τὰ δικαστήρια διπλῆν ἔχει τὴν φύσιν,
 τῶν ἐγκαλούντων δ' ἕκαστος ἄκτωρ ἐστὶ καὶ βέτος.
 Ἡ Φυνερατικία δὲ, ἀπαιτεῖ τὴν δαπάνην,
 τῶν ἐν ταφῇ παρά τινος καλῶς καταβληθέντων,
 καὶ προτιμᾶται τῶν χρεῶν, ἤτοι αὐτῇ δαπάνῃ.
 Δόγμα δὲ τὸ Ἀτιλανειον, τὸν ἀκριβῆ νομέα
 μήτε καρδαίνειν περιττόν, μήτε μὲν ζημιούσθαι.
 Δόγμα τὸ Ἀμφιάνειον παντελῶς ἀνηρέθη.
 Δόγμα τὸ Ἀδριάνειον παντελῶς ἠθετήθη.
 Δόγμα δὲ τὸ Ἀτίλειον κωλύει τὰ κλαπέντα,
 διὰ νομῆς δεσπόζεσθαι χρονίας προσηκόντως.
 Ὁ νόμος δ' ἡγνάριος (10) τὸν ὄρου μεταθέντα,
 χρυσοῦς εἰσπράττει ἑκατόν, ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ὄρων.
 Ὁ νόμος ὁ βοκόνιος παντελῶς ἀνηρέθη,
 Δόγμα δ' Ἀσουμινάνειον, ἐστὶ τοιοῦτον, ἄναξ.
 Ἐάν τις ὑπὸ ἀίρεσιν, ἢ ἴσως ὑπὸ ὄρον,

A Ἐλευθερίαν χρεωστῇ φιδικομισσαρίαν.
 Ἐπειτ' ἀπολιμπάνηται δι' εὐλογον αἰτίαν,
 αὕτη μὲν ἵνα προχωρῇ δι' εὐλογον αἰτίαν (11),
 αὐτὸς δ' ἐστὶν ἀνέκπτωτος πατρωνικῶν δικαίων.
 Νόμος ὁ Ἰούλιός ἐστι περὶ μοιχείας.
 Περὶ καθοσιώσεως, περὶ βίας ἐνόπλου.
 Δόγμα τὸ Κλαυδιάνειον τελείως ἀνηρέθη.
 Τὸ δὲ Καρθωνιάνειον βοθηεῖ τοῖς ἀνήθοις,
 Ὁ νόμος δ' ὁ Κορνήλιος κατὰ τῶν πλαστογράφων.
 Δόγμα Λαργιτιάνειον ἐσχόλασε τελείως.
 Δόγμα τὸ Νινιάνειον τανῦν οὐκ ἔχει χρῆσιν.
 Τὸ δὲ Ὀρφιτιάνειον παρέχει τοῖς ἐκγόνοις.
 Νόμιμα δίκαιά τινα διαδοχαῖς μητέρων.
 Ὁ νόμος δ' ὁ Πάπιος παντελῶς ἀνηρέθη.
 Δόγμα τὸ Σιλιάνειον ἐκδικῆσιν εἰσάγει,
 Ἐἴ τις βίαιον πέπονθεν αἰφνιδίως.
B Δόγμα Τερτυλιάνειον βοθηεῖ ταῖς μητράσιν,
 εἰς τὴν τῶν παιδῶν νόμιμον πάντως κληρονομίαν.
 Ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος αὐτίκα σοι ρητέος,
 Ἔχει γὰρ πρὸς κατάληψιν οὐ μικρὰν δυσκολίαν.
 Ὁ εἰκοστόπεμπτος καιρὸς τῶν ἐνηλικῶν ἀναξ,
 ἀπὸ ῥοπῆς μέχρι ῥοπῆς νομικῶς ἀριθμεῖται.
 Ἄν ἀίρεσις τεθῇ τινι καιροῦ μὴ ὀρισθέντος,
 εἰς πλήρωσιν ἀίρεσεως ἡμέρας ἔχει δύο.
 Ὁ νομικὸς συμψηφισμὸς τὸν χρόνον, Στσηφφόρε,
 Ἐβδόμησ ὥρας δ' ἀρχεται νυκτός, καὶ μέχρι ἕκης
 νυκτός τῆς ἄλλης ἀκριβῶς τὴν περαιώσιν ἔχει.
 Ἡ ἔκκλητος ἐκδίδεται ἐντός ἡμερῶν δέκα.

Vers. 673

νομίας, in qua nulla est differentia agnatorum et cognatorum suorum, o domine, et emancipatorum. Omnes *Noxales actiones* Prætoris, moventur contra dominos servorum delinquentium. De *Repetundis* fertur contra munera accipientes, maxime magistratus, et eorum assessores; movetur etiam si reus mortuus sit. *Rerum Amotarum* conditio competit et mulieribus contra conjuges, et viro contra mulierem furantem, vel furatam. *Stellionatus* est actionis improbitas, quemadmodum si debitor uni ex creditoribus rem prius alteri obligatam hypothecæ dederit, extra ordinem plectitur. *Tributoria* actio est divisoria. *Tutelæ* contra tutores. *Tertullianum* senatusconsultum contra calumniatores *Familiæ exercisundæ* formula, cujus iudicium duplicem habet naturam, provocantium enim uterque, est actor et reus. *Funeratitia* sumptus in alicujus funere jure factos reposit, qui sumptus alia omnia debita præcedunt. Senatusconsultum *Atilianum* bonæ fidei possessorem neque quod superest lucrifacere, neque damno affici decernit. SCum *Amphianium* omnino sublatum est, SCum *Adrianum* omnino in usu est. SCum *Atilium* rerum furto subreptarum dominium, longa possessione acquiri, convenienter prohibet. *Lex Caii* ab eo qui terminos transtulit, in singulos terminos

(10) Γάτος.

C centum aureos exigit. *Lex Voconia* prorsus sublata est. SCum *Asumianium* est hujusmodi, o rex, si quis sub conditione, vel æque sub die, fideicommissariam libertatem debeat, et ex juxta causa absit, ut ea procedat die vel conditione impleta, statuit, et ipse lapsus non est jure patronatus. *Lex Julia* est, de adulteriis, læsæ Majestatis, de vi armata. SCum *Claudianum* omnino sublatum est. *Carbonianum* fert opem impuberibus. *Lex Cornelia* est contra falsarios. SCum *Largitianum* omnino in desuetudinem abiit. *Ninianum* non est in usu. *Orphitianum* præbet filiis jura quædam legitima in successione matrum. *Lex Papia* omnino sublata est. SCum *Silanianum* ultionem inducit, si quis violentum quid repente passus est. SCum *Tertulianum* succurrit matribus, in universam legitimam filiorum hæreditatem. Explicanda est statim tibi *lex Falcidia*, cognitu enim non parum difficilis est.

Viginti quinque anni minorum, o rex, a momento in momentum legitime computantur. Si conditio alicui apposita sit non definito tempore, ad implendam conditionem biduum habet. Hæc est legitima temporum supputatio, o imperator, a septima noctis hora dies incipit, et usque ad sextam alterius noctis exacte transit. Intra dies de-

(11) Τοῦ ὄρου πληρωθέντος.

Μετὰ διάξωξιν ἀνδρὸς ἐν τριᾶκονθ' ἡμέραις
 Διαλαλείτω ἡ γυνὴ ὡς πέφυκεν ἐκκύμων.
 Καὶ μετὰ τὴν φανέρωσιν τῆς διαθήκης, ἀναξ,
 Ὁ κληρονόμος ἔνθεντον ἐν τρισὶ μῆσι δράτω.
 Τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αἱ διακατοχαὶ δὲ,
 Ἡμερῶν ψῆφον ἑκατὸν ἔχουσι προθεσμίαν.
 Τέσσαρες μῆνας ἔχουσιν οἱ κατακεκριμένοι,
 Ἐνεκεν ὑπερβίσεως, καὶ κατὰ ταῦτα τόπους
 Διδοῦσι τοῖς ἐνάγουσιν ἑκατονταίους, ἀναξ.
 Ἡ ρεδιθιτόρια δὲ ἀγωγή, Στεφηφόρε,
 Ἦτοι ἡ ἀναστρέφουσα πράγμα τὸ πεπραγμένον,
 Μητῶν ἔξ πάντως ἔσωθεν κινεῖται οὐτιλίω.
 Καὶ ἡ μειοῦσα τίμημα ἀγωγή τοῦ πραθέντος,
 Τοῖς ἔξ περιορίζεται μῆσιν εἰς προθεσμίαν.
 Εἰ δ' ὁ πωλήσας τὸ πραθὲν ἀντιφωνεῖ βεβαίως,
 Χρόνος ὁ ἐνιαύσιος οὐκ ἔτι περαιτέρω.
 Ἐνιαυτὸς ἀφώρισται τῇ δόσει τοῦ λεγάτου,
 Ὅπερ τις καταλέλοιπεν εἰς σεβάσιμον οἶκον.
 Ἐνιαυτὸς ἀφώρισται τῷ ἀντιτιθεμένῳ,
 Μετὰ συνοίκου τελευταῖν, περὶ ἀναργυρίας,
 Ἀντεγαλοῦντι τῆς προικὸς πρὸς τὸν κατηγοροῦντα.
 Ὁ δὲ μέγα ἔγκλημα ζητούμενος εἰς δίκην,
 Εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ νομίμως ἀπαιτήσοι,
 Περὶ οὐσίας ἐκπιπῶσιν ὑφίσταται δικαίως.
 Ἡ κατὰ τοῦ ἀρπάσαντος ἀγωγή πράγμα ἔξον,
 Ἡ ἀπὸ ἐμπρησμοῦ τινος, ἢ ἀπὸ ναυαγίου,
 Χρόνῳ περιορίζεται τοῦ τετραπλασιάζειν,
 Ὅπερ οὗτος ἀφῆρπασεν οὐδὲ γε περαιτέρως,
 Μετὰ δὲ χρόνον πλήρωσιν τὸ ἀπλοῦν ἐκδικεῖται.
 Πᾶσα γυνὴ χηρεύουσα, πενθεῖτω μόνον χρόνον.
 Ἡ περὶ δόλου ἀγωγή, χρόνοις ὄρισται δύο.
 Περὶ ἀναργυρίας δὲ παραγραφόμενός τις,
 Δύο ἔξει συναπτὰ, ὡς πρὸς τὰς ἀντιθέσεις.
 Ἐμφυτευτῆς καὶ μισθωτῆς εὐαγοῦς τυχόν τόπου,

A Χεῖρον ποιῶν τὸ μισθωθὲν, ἢ δρῶν ἀγνωμοσύνην,
 Ἐν δύο ἔτεσι ἔτεσι. τοῦ πράγματος στερεῖται.
 Ἐὰν ἐν ἔτεσι δυσὶν ὁ γάμος ἐξετάθῃ
 Καὶ μετὰ ταῦτα λέλυται ἐν νόμῳ τυχῶν λύσει,
 Ἀπαιτουμένη τῷ ἀνδρὶ τὴν γεγραμμένην προῖκα
 Ἐξεστὶ παραγράφεσθαι ὡς ἐξ ἀναργυρίας.
 Εἰ δ' ἐπὶ δέκα ἔτεσιν ὁ γάμος παρετάθῃ,
 Τρεῖς μόνον μῆνες δίδονται τοῦτω κινεῖν τὴν δίκην.
 Δίκη πᾶσα χρηματικὴ ἐνόμως κινουμένη,
 Οὐκ ὀφείλει μηκύνεσθαι τῶν τριῶν χρόνων πλέον.
 Μετὰ τὸν εἰκοστόπεμπτον τοῖς ἀφήλιξι χρόνον
 Εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τετραετίαν δίδου.
 Τῆς δὲ ἰνοφικίόσο χρόνος πενταετία.
 Ἰενταετία σθέννυται, τὸ περὶ τῆς μοιχείας.
 Καὶ τὸ δὲ πεκουλάτους δὲ ἔγκλημα πέντε χρόνοις,
 Ὅριζεται πρὸς ἀγωγήν, οὐκέτι περαιτέρω.
 B Ὁ ἴμφας ἦτοι νήπιος ἐτῶν ἐπὶ τυχάνει.
 Ὅκτῳ δὲ χρόνων ἔσωθεν οὐκ ἔστιν ἀναγνώστης.
 Τῶν ἀκινήτων πέφυκεν, ἀναξ, ἢ προθεσμία,
 Τοῖς μὲν παροῦσι δέκατος ἐνιαυτὸς καὶ μόνος,
 Τοῖς δὲ ἀποῦσιν εἰκοστός, οὐκέτι περαιτέρω.
 Τὰ ἔτη τῆς περὶ προικὸς ἀναργυρίας δέκα,
 Ἡ πρὸ τῶν δώδεκα ἐτῶν ἀθέσιμος γαμουμένη
 Οὐκ ἂν γάμον ποιήσειεν, εἰ δὲ προῦπῃ μνηστεία,
 Αὕτη καὶ πάλιν πέφυκε τῷ νόμῳ παραμένει.
 Εἰ μὴ τις λύσειν βούλοιο ταύτην ὡς ἀπὸ νόμου.
 Ταῖς μὲν θηλείαις δώδεκα εἰς ἐφηβίαν χρόνους,
 Οἱ δὲ τέσσαρες καὶ δέκα τοῖς ἄρῆσι κριττίοι.
 Συνηγορεῖν δὲ δύναται ὁ ὀκτωκαιδεκάτης.
 Ὁ δὲ υἱοθετῶν τινα μελῶν ὀφείλει εἶναι,
 Χρόνοις ἐν ὀκτωκαιδέκα τοῦ υἱοθετομένου.
 C Θῆλεια μὲν αἰτῆσεται συγγνώμην ἡλικίας,
 Ἐνόμως τοῦτο πράττουσα ὀκτωκαιδεκάτης.
 Ἀνὴρ δ' εἰκοσέτης ἔστω πρὸς τὴν συγγνώμην.

Vers. 742

cem appellatur. Mulier intra dies triginta a divor-
 tio, marito nuntiet quod prægnaus sit. Post apertae
 testamenti tabulas, o rex, hæres inventarium tri-
 bus mensibus facito. Bonorum possessionibus
 quæ propinquis a latere deferuntur, centum dies
 statuti sunt. Condemnati dilationis causa quatuor
 menses habent : quibus elapsis usuras centesimas
 actoribus solvunt, Actio redhibitoria, o imperator,
 quæ rem venditam restituit, omnino intra sex
 menses utiles movetur. Actio quæ pretium rei
 venditæ minuit, id est quanto minoris, sex fatali-
 bus mensibus finitur : si vero venditor de re ven-
 dita firmiter promittit, actio annum tempus non
 transgreditur. Intra annum dari debet legatum
 quod quis reliquit religioso loco. Annus præsi-
 nitur excipienti post conjugis mortem, ad oppo-
 nendam non numeratæ dotis exceptionem. Qui
 propter magnum crimen ad iudicium requiritur,
 nisi sese intra annum offerat, omnibus bonis
 suis merito ejicitur. Actio quæ datur contra eum
 qui ex incendio vel naufragio rem alienam rapuit,
 anno finitur quoad quadruplum, non ulterius ; nam
 anno completo in simplum condemnatur. Omnis
 mulier viduata solum annum lugeto. Actio de dolo

biennio finitur. Excipiens de non numerata pe-
 cunia, biennium continuum habebit, postea non
 excipiet. Emphyteuta, et conductor venerabilis loci,
 deteriorem faciens rem conductam, vel non agnos-
 cens debitum duobus annis integris, re privatur.
 Si biennio matrimonium constiterit, et postea so-
 lutione legitima solutum sit, viro repetenti scrip-
 tam dotem competit exceptio de non numerata
 pecunia : si vero ad decem annos porrectum sit,
 tres menses solum illi dantur ad movendam litem :
 D Omnis pecuniaria causa legitime mota, ultra trien-
 nium produci non debet. Post annum vicesimum
 quintum, ad restitutionem minoribus quadrienni-
 um dato. Querelæ inofficiosi tempus quinquenni-
 um. Adulterii crimen quinquennio exstinguitur.
 Peculatus crimen quinque annis finitur, nec ulter-
 rius actio competit. Infans est annorum septem.
 Intra octo annos lector esse non potest. Rerum
 immobilium, o imp., inter præsentis usucapioni
 statutum est decennium, inter absentes viginti
 anni et non ultra. Anni non numeratæ dotis sunt
 decem. Quæ ante duodecimum annum nubit non
 contrahit matrimonium ; si quidem sponsalia sub-
 erant, illa rursus lege consistunt, nisi quis ea sol-

Ὁ ἦττων εἴκοσι ἐτῶν, οὐ δύναται δικάζειν.
 Περαιτῶσις ἐγκλήματος δρος εἴκοσι χρόνων,
 Πενταετία μόνη δὲ σθεννύει τὴν μοιχείαν,
 Ταύτη γὰρ πεπεράτωται καὶ τόδε πεκουλάτου.
 Ὁ χρόνον εἰκοστόπεμπτον πληρώσας ἡλικίας,
 Ἐρχέσθω πρὸς διοίκησιν τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων.
 Ἀφ᾽ ἡλικίας αἰτησάμενος συγγνώμην ἡλικίας,
 Ἐἴπερ, δωρησῆται τινι ἀκίνητόν τι πρᾶγμα,
 Ἡ δωρεὰ οὐκ ἔβρωται, εἰ μὴ διέλθοι χρόνος,
 Μετὰ τὸν εἰκοστόπεμπτον δεκέτης ἢ καὶ πλέον.
 Τὴν ἐπὶ πράξει ἀγωγὴν μακρὸς χρόνος τέμνει,
 Ἡ περὶ ἀπαιτήσεως πάσης κληρονομίας,
 Προσωπικῆ τε σύμπασα τριακονταετία,
 Σθέννυται τε καὶ φθείρεται οὐδαμῶς περαιτέρω.
 Τὸ Φινιούμ βεγουνδόρουμ, ἦτοι τὸ περὶ δρων
 Χρόνοις ἐν τοῖς τριάκοντα τοῖς ἀνεπιφωνήτοις.
 Σθέννυται τε καὶ φθείρεται οὐδαμῶς περαιτέρω.
 Ἀγωγή τε προσωπικῆ ταύτη τῆ προθεσμίας,
 Εἰ μὴ τμηθῆ τὸ μεταξὺ σθέννυται προσηκόντως.
 Ἀγωγαὶ τεμποράλαι ταύτη σθέννυται μόνη
 Διπλᾶ δὲ δικαστήρια, ταῦτα τὰ τρία μόνα,
 Τὸ περὶ διαιρέσεως κοινῶν τινῶν πραγμάτων,
 Τὸ περὶ φαμιλλίας τε, τὸ περὶ δρων τρίτον.
 Οὔτε ἡ φοῦρτη ἀγωγή, οὔτε ἡ προ σοκλο,
 Οὔτε περὶ ἀπαγωγῆς κινήτων, ἦν οἱ Λατίνοι
 Ὡστὼ κατωνομάκασι βι βονδρόουμ ῥαπτόρουμ,
 Ἐτῶν πλέον τριάκοντα εἰς ἀγωγὴν ἰσχύει,
 Ἡ δ' ἀπαιτοῦσα τὸ διπλοῦν ἐπὶ τοῦ κλοπιμαίου
 Τῷ χρόνῳ παρατίθεται τοῦ κλέψαντος τὸ πρᾶγμα.
 Ἐτασι τεσσαράκοντα ἡ ὑποθηκάρια

vere velit tanquam ex lege. Feminis duodecim C
 anni, maribus quatuordecim ad pubertatem suf-
 ficiunt. Natus annos decem et octo advocatus esse
 potest. Adoptans major esse debet adoptato annis
 octodecim. Mulier postulans veniam ætatis, legi-
 time id agat, si nata sit decem et octo annos :
 at vir vicennalis esto ad veniam. Minor viginti
 annis judicare non potest. Viginti annis crimina
 finiuntur, solum quinquennium exstinguit adulte-
 rium et peculatum. Qui vicesimum quintum an-
 num implevit venit ad administrationem rerum
 suarum. Minor postulata ætatis venia, si alicui rem
 immobilem dederit, non valet donatio, nisi post
 vicesimum quintum annum, decennium et am-
 plius transierit. Actionem venditi longum tempus
 resecat. Petitio universæ hæreditatis et omnis
 personalis actio triginta annis exstinguitur et cor-
 rumpitur, nullo modo ulterius. Finium regundo-
 rum triginta annis nulla denuntiatione interrump-
 ta, exstinguitur. Et actio personalis eodem præf-
 inito tempore nisi interrumpatur, convenienter
 tolletur. Actiones temporales, eo etiam solo tem-
 pore exstinguuntur. Ut et duplicia judicia, hæc tria
 solummodo quæ sequuntur : scilicet communi
 dividundo, familiæ erciscundæ, tertium finium
 regundorum. Neque furti, neque pro socio, ne-
 que de raptu mobilium, quam Latini vocarunt vi
 bonorum raptorum, plus quam annis triginta ad

A Ἀγωγή παρεκτείνεται τὸ πρᾶγμα τοῦ χρεώστου,
 Ἐχοντος καὶ κατέχοντος καὶ σαφῶς νεμομένου.

Καλῆ δὲ πίστει ἀγωγαὶ τοσαῦται καὶ τοιαῦται
 Πράσις, ἀγορασία τε, μίσθωσις, κοινωνία,
 Ἐκμίσθωσις, διοίκησις πραγμάτων ἀλλοτρίων,
 Κατ' ἐπιτρόπων ἀγωγή, ἐντολή, παραθήκη,
 Ἀγωγή περὶ τὸ χρησθῆν, ἢ περὶ ἐνεχύρου,
 Ἡ περὶ διαιρέσεως τῶν συγκληρονομούμετων
 Ἡ διαιροῦσα τὰ κοινὰ, καὶ χωρὶς κοινωνίας,
 Ἡ πραεσκρίπτις βέρβις τε τῶν αὐταλλατομένων.
 Ἄλλη δ' αὔθις ὁμώνυμος ἢ οὐ ἐστιματόρια,
 Ἡ δὲ ἐρεδιτάτις τε κληθεῖσα πετίτιον,
 Ἡ ἀπαιτοῦσα, δέσποτα, τὰ τῆς κληρονομίας.
 Στρίκτα τε πρὶν ἐτύγγαν, καὶ ἢ ἐξ στιπουλάτου.

Ὁ νόμος δ' ὁ Φαλκιδίος τοιαύτην ἔχει φύσιν,

B Ἐἴπερ τις τελευταίσει πατῆρ ἐνὸς παιδίου,
 Γράψας τε διατύπωσιν, τοῦ παιδὸς οὐκ ἐμνήσθη,
 Ἄλλ' ἄλλοις καταλέλοιπεν ἀκέρσιον τὸν κληρὸν,
 Ὁ παῖς τὸ τρίτον λήψεται πραγμάτων τῶν πα-
 [τρῶν]

Εἰ δ' ὅταν ἐγέννησε παῖδας ἐν βίῳ δύο,
 Οὐδ' ἐνὸς ἐμνημόνευσε ποιήσας διαθήκην,
 Ἐκαστος ἕκτον λήψεται τῶν πατρικῶν πραγμάτων.
 Εἰ δὲ γε τρεῖς τυγχάνουσιν οἱ παῖδες τοῦ θανόντος,
 Ἐκαστος ἕξι ἕνατον τῆς πατρικῆς οὐσίας.
 Δωδέκατον δ', εἰ τέσσαρες τυγχάνουσιν οἱ παῖδες.
 Εἰ δὲ πλείους τυγχάνουσι, δέσποτα, τῶν τεσσάρων,
 Τοῖτοις ἀποκακλήσεται τῆς πατρικῆς οὐσίας,
 Μερὶς πάντων ἡμισία, δοκοῦν τῷ Φαλκιδίῳ.

Οἱ ἄνευ δεφενσίωνος πρᾶσιν τινας ποιούντες,

Vers. 801

agendum robur obtinent. Ea vero quæ duplum
 exigit a fure in omnem furis vitam producitur.
 Hypothecaria actio debitoris rem habentis, et probe
 possidentis, ad annos quadraginta extenditur.

Hæc vero sunt actiones bonæ fidei, emptio, et
 venditio, conductio, societas, locatio, administra-
 tio rerum alienarum, actio tutelæ, mandati, de-
 positi, commodati, de pignore, de divisione in-
 ter cohæredes quæ dividit communia etiam sine
 societate præscriptis verbis, sive sit de rebus
 permutatis, sive rursus alia similis nominis æsti-
 matoria, hæreditatis petitio, quæ postulat, o do-
 mine, ea quæ sunt hæreditatis : ex stipulatu fuit
 stricta.

Lex Falcidia hanc naturam habet : si quis pater
 unius filii mortuus sit, scribens autem testamen-
 tum filii non meminit, sed intactam alii reliquit
 hæreditatem, filius tertiam partem bonorum pater-
 norum accipiet ; si Pater duorum filiorum mor-
 tuus sit, nec, testamentum faciens, eorum mem-
 minerit, quisque sextæ partis bonorum pater-
 norum particeps erit ; si vero tres sint filii
 demortuo, quisque nonam partem substantiæ pater-
 næ habebit, duodecima vero in quatuor filios divi-
 detur : si plures sint, o domine, quam quatuor, illis
 partem substantiæ patris dimidiam dividi legi
 Falcidiæ placet.

Rem aliquam sine defensione vendentes, in solam

Εἰς μόνην κατακρίνονται τὴν τιμὴν τοῦ πραθέντος,
 Οἱ δὲ γε δεφενδεύοντες καὶ τὴν τιμὴν διδοῦσι,
 Τοῦ διπλαζίου τε ποινήν, οὕτω γὰρ ἐτυπώθη.
 Τὸ ἀντάλλαγμα, δέσποτα, τῷ δικαστῇ δικτέον.
 Τῆς παραθήκης μόνης δὲ ἀντάλλαγμα οὐκ ἔστι.
 Τὴν καταδίκην τὸν ἀπλῆν ἔχει, ἐξ στυπουλάτο,
 Ἡ ἀπὸ τοῦ δανείσματος, ἢ ἐξ ἀγορασίας,
 Ἡ ἀπὸ τῆς μισθώσεως, ἢ ἀπὸ ἐνταλμάτων.
 Διπλῆν δ' ἔχουσιν εἰσπραξίν, ἢ τοῦ Ἀκουιλίου,
 Ἡ ἀφανῆς ἀφαιρέσεις, ἢ παρακαταθήκη.
 Τὸ δὲ γε τετραπλάσιον κλοπῆς ἔστι προδήλου,
 Ἄλλων τε πλείστων ἀγωγῶν καὶ ἱμφακτοῦμ πλειόνων,
 Φόβου, συκοφαντίας τε, καὶ δικῶν ἄλλων πάλιν.
 Διπλοῦ δὲ τετραπλάσιον ὁ ἀπὸ ναυαγίου
 Ἀρπάσας πρᾶγμα, δέσποτα, εἰσπράττεται δικαίως·
 Καὶ τὸ μὲν τετραπλάσιον προσκυροῦται τῷ φίσκῳ,
 Τὸ δ' ἄλλο τετραπλάσιον ὁ ναυαγῆσας ἔχει.
 Οὐδεὶς δ' ἐναγόμενος ὄνοματι οικεῖν,
 Ἡ δ' ἄλλοτρίαν ἀγωγὴν ἐν δικασταῖς γυμνάζων,
 Μὴ ἐμφανῆσας ἔγγραφον ἐντολὴν πρωτοτύπου
 Καλῶς ἀπαιτηθήσεται τὸν ἱκανοδοσίαν.
 Αἱ μὲν ἐκ νόμου ἀγωγῶν, αἱ τε ἀπὸ δογμάτων,
 Αἱ τε ἐκ διατάξεων τῶν βασιλικωτάτων,
 Διηνεκεῖς τυγχάνουσιν ὡς ἤρесе τοῖς νόμοις.
 Οἱ νόμοι τῶν πραιτόρων δὲ μονόχρονοι τὸν φύσιν,
 Εἰσὶ δὲ καὶ πραιτώριαι διηνεκεῖς ὀλίγαι,
 Ὡς ἢ περὶ τοῦ κλέμματος, ἢ τοῖς διακατόχοις
 Παρρηχομένοις, δέσποτα, τοῖς γε νομικωτέροις.
 Αἱ δὲ γε μὲν ποινάλαι ἀγωγαὶ κεκλημένα,
 Τοῖς κληρονόμοις δίδονται, οὐ κατὰ κληρονόμων,

A Ὅποιόν ἐστι ἡ κλοπὴ ἀρπαγὴ τε πραγμάτων,
 Αὐτὸς ὁ Ἀκουίλιος, ὁ περὶ τῆς ζημίας
 Ἡ δὲ γε περὶ ὑβρεως, οὐδ' ἐν τοῖς κληρονόμοις
 Εἰ λάβοι δὲ προκάταρξιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις
 Καὶ κληρονόμοις δίδεται, καὶ κατὰ κληρονομῶν
 Γυνὴ δὲ μετὰ χήρευσιν μὴ δευτερογαμοῦσα
 Σὺν τοῖς παισὶ μερίζεται τὸν κλῆρον τὸν πατρῶον,
 Λαμβάνει τε ἰσάριθμον μοῖραν ἐνὶ τῶν παίδων,
 Καὶ κατὰ χρῆσιν κατ' αὐτὸ καὶ κατὰ δεσποτείαν·
 Ἡ δὲ αὐτὴ ἀντιστροφή καὶ τῷ ἀνδρὶ τυγχάνει.
 Ὁ αὐτεξούσιος υἱὸς ἄτεκνος ἀποθνήσκων,
 Νόμιμον ποστιμόριον (12) τοῖς γονεῦσι δίδωται.
 Ὁ κόρην βιασάμενος καὶ βιαίως ἀρπάσας,
 Μετὰ ξιφῶν βαρβαρικῶν, ξίφει τιμωρητέος.
 Εἰ δὲ τις ὄπλων ἀνευθεν ἀρπάσσει τὴν κόρην,
 Καὶ δήμευσιν ὑφίσταται, καὶ τέμνεται τὴν χεῖρα,
 B Ἡ μᾶλλον οὐ δημεύεται· τῇ δὲ γε βιασθείσῃ
 Ἡ κτῆσις τούτου σύμπασα προσάπτεται δικαίως·
 Ἐκ δὲ γε τοῦ τυλμήματος γάμος οὐ τελεστέος.
 Δεῖ κατὰ τὴν συνθήκειαν τὴν πάλαι τυπωθεῖσαν,
 Τῆς ἐποχᾶς ἀφίστασθαι ἀλλήλων ἐν θαλάσῃ
 Ταῖς ἀκριθέσιν ὄργυιαῖς, καὶ προδιαταχθείσαις
 Πέντε πρὸς ταῖς ἐξήκοντα καὶ ταῖς τριακοσίαις·
 Ὡς εἶναι τὸ μὲν ἡμισυ τούτου παντὸς τοῦ μέτρου
 Ἐκ τῶν ὀρίων, δέσποτα, τοῦ γε θατέρου μέρους,
 Μέχρι τοῦ γειτονεύσαντος τοῦ λοιποῦ τεταμένον.
 Ἔχει τὴν ταυτοπάθειαν εἴ τις τυφλώσει κόρας,
 Πλὴν ὀφθαλμὸν ἀντ' ὀφθαλμοῦ εἰκότως ἀποδώσει,
 Εἰ δὲ τις ἐξορύξειεν ὄμματα, φεῦ! τὰ δύο,
 Αὐτὸς ἐξορυχθήσεται ὀφθαλμὸν ἕνα μόνον,

Vers. 862.

æstimationem rei venditæ condemnantur. Si vero C
 defendant, æstimationem et pœnam dupli dant ;
 sic enim statutum est. Compensationes, o do-
 mine, a iudice sunt suscipiendæ: solius depo-
 siti compensatio non est. Simplam condemnatio-
 nem habent, ex stipulatu, mutui, ex empto lo-
 cati, mandati. Dupli exactionem habent, Aquilia lex,
 furtum non manifestum, depositum. Quadruplum
 vero furti manifesti, aliæ quoque multæ actiones
 in factum, metus, calumniæ rursus, et aliæ actio-
 nes. Qui ex naufragio rem rapuit, o domine, juste
 rependit duplum quadruplum: aliud enim qua-
 druplum fisco adjudicatur, aliud habet naufra-
 gium passus. Nemo proprio nomine in iudicium
 vocatus dat satisfactionem iudicatum solvi: alien-
 nam vero litem in iudicio exercens, neque exhibens
 scriptum mandatum principalis actoris, D
 recte compellitur ad satisfactionem. Quædam actio-
 nes ex lege, quædam ex constitutionibus imper-
 rialibus perpetuæ sunt, ut legibus placuit. Le-
 ges prætorum natura annuæ sunt, et paucæ qui-
 dem prætoricæ actiones perpetuæ sunt, ut de furto,
 et quæ datur honorum possessoribus legitimis. Pœnales vero actiones vocatæ dantur hæredibus,

non contra hæredes, quemadmodum est furti, bonorum raptorum, Aquiliæ, damni, injuriarum: si quis litis contestationem ceperit in iudiciis, et hæredibus, et contra hæredes datur. Mulier post viduitatem secundo non nubens cum filiis dividit hæreditatem paternam, et æqualem uni liberorum partem capit, quoad usum, et quoad dominium: idem e converso marito competit. Filius sui juris sine liberis decedens, legitimam quartam partem parentibus dato. Puellam violans, et violenter cum ensibus barbaricis rapiens, plectendus est ense: si sine armis rapuerit, bonorum publicationem sustineat, et ei manus scindatur: vel potius bona non publicentur, sed violatæ et vim pœsæ juste omnia applicentur, ex eo vero facinore nuptiæ non sunt perficiendæ. Oportet secundum consuetudinem olim institutam remoras distare invicem in mari, exactis et præordinatis trecentis sexaginta quinque ulnis, ita ut dimidium omnis ejus mensuræ ab unius partis finibus, o domine, reliquum ad vicinum usque porrigatur. Si quis pupillas oculi occæverit, talio est; dabit enim ut par est oculus pro oculo: si vero quis, heu! oculos ambos effoderit, ei unus oculus ef-

(12) Ποστημ.

'Αντί δέ γε τοῦ λείποντος, δότω τήν διμοιρίαν,
 Τῷ τυφλωθέντι παρ' αὐτοῦ τῶν ἰδίων πραγμάτων,
 Εἰ δ' ἔστιν ἀπορούτατος ἐξορύχθω τὰ δύο.
 Αἱ ἄποροι καί ἄπροικοι μὴ δευτερογαμοῦσαι,
 Τέταρτον μέρος λήφονται τῶν ἀνδρικῶν πραγμάτων,
 Καί τούτου δεσποζέτωσαν, καί παίδων ὑπαρχόντων.
 Ἐξαετοῦς οὐ γίνεται μνηστεια κατὰ νόμους.
 Ὁ τὸν φυγάδα δοῦλον δὲ πιπράσκιον παρανόμως,
 Τὸ διαφέρον δίδωσιν, ἢ διπλοῦν ἀπαιεῖται.
 Ἄτιμουργοὶ τυγχάνουσιν ἀγωγαί, δέσποτά μοι,
 Ἡ ὕβρις, ἢ περὶ κλοπῆς, ἐπιτροπῆς, καί δόλου,
 Ἡ περὶ παρακαταθήκης τε, καί ἀρπαγῆς βίας,
 Περὶ κλοπῆς τε, δέσποτα, καί ὕβρεως, καί δόλου,
 Καί τῆς βίας ἀρπαγῆς πραγμάτων ἀλλοτρῶν,
 Κἂν μὴ τις καταδικασθῆ, ἀλλὰ τι δοῦς ἀπέλθῃ
 Τῆς καταδίκης, πέφυκεν ἐν τῆς ἀτιμίας.
 Πρὸ τῆς ἐν πράγμασι νομῆς, νομῆς ψυχῆ καὶ μόνῃ
 Οὐδεὶς ἐπιλαμβάνεται, νομῆν δὲ σώματί μοι
 Ποραδοθεῖσιν δύναμαι ψυχῆ μόνῃ φυλάττειν.
 Τὸ οὐδέβη ἰντέρδικτον νοεῖται προσηκόντως,
 Εἴ τις τὸν ἔχοντα νομῆν πράγματος ἀκινήτου,
 Τῆς νομῆς ἀπελάσειεν, ὡς βίαιος τῆς γνώμης,
 Κἂν μὲν ᾗ ἢ ἀκίνητος κτῆσις τοῦ νεμομένου
 Εἰσπράττεται καί τὴν νομῆν τὴν ἀποτίμησίν τε.
 Εἴ δ' ᾗ τὴν αὐτὸς ὁ βίαιος τοῦ πράγματος δεσπότης,
 Τὴν τούτου πάντως στερῆσιν ἔχει ποινήν τῆς δόλ-
 [μης.

Ὅνομα γενικόν ἐστίν ὁ δανειστής τῷ νόμῳ
 Πᾶς γὰρ ὁ χρεωστούμενος ἐξ οἰασοῦν αἰτίας
 Ἐκ νόμου δανειστής ἐστὶ τοῦ κεραιωσθημένου·
 Καὶ πάλιν ἄλλος δανειστής ἰδικῶς κεκλημένος,

A Ὅστις ἀπρηριθήσατο τῷ χρεώστῃ χρυσίον,
 Ἡ πράγμα τι σταθμώμενον, καὶ μετρούμενον φύσει,
 Ὅπερ ἐστὶν δὲ πόνδερ, νοῦμερο, μενσουρά τε,
 Ὅσα σταθμοῦ, καὶ μέτρου τε, καὶ ἀριθμοῦ τυγ-
 [χάνει,

Πόνδερ, μὲν οἶον χρυσός, ἀργυρός, μέλυδος τε,
 Νοῦμοι λεπτοὶ τὰ νοῦμερο οἶνος τὰ μένσουρά τε.
 Τῶν δὲ δανείων πέφυκεν ἢ διαίρεσις αὕτη,
 Τὰ μὲν γὰρ ἐνυπόθηκα, τὰ δ' ἄνευ υποθήκης·
 Καὶ τῶν ἐνυποθήκων δὲ δανείων λεγομένων,
 Τὰ μὲν ἔχει προνομία, τὰ δ' ἄνευ προνομίων·
 Καὶ τὰ μὲν ἀνυπόθηκα προσωπικῆ μοι λέγε,
 Τὰ δ' ὑποθήκην ἔχοντα πραγματικῆ κλητέον,
 Καὶ τὰ μὲν προγενέστερα δημόσια τῷ χρόνῳ
 Προτιμητέα πέφυκε χρεῶν ἐνυποθήκων,
 B Καὶ τῆς προικὸς αὐτῆς, φημί τῆς μεταγενεστέρας,
 Δανειστής δ' ἐνυπόθηκος ἔχων προγενεσίαν,
 Κἂν γενικὴν, κἂν ἰδικὴν, τοῦ μεταγενεστέρου
 Προτιμητέος πέφυκε πάντοτε δημοσίου.

Ἢ προξὶ δὲ καὶ τῶν δανειστῶν τῶν ὑποθηκάρων
 Προτιμητέα πέφυκε καὶ μεταγενεστέρα.
 Εἰσὶ δ' ἕτερα δάνεια τῶν μεταγενεστέρων,
 Τὴν δύναμιν κινήσαντα τῆς προικὸς παραδόξως·
 Ὅποιον τὸ διδόμενον ἀκονισταῖς τοῖς πρώτοις,
 Καὶ τὸ προφάσει δανεισθὲν στρατείας ὠνούμενης.
 Ἐξ λέγε κονδικτικῆς, εἰσπραξίς τις ἐκ νόμου.
 Δανειστής δ' ἐνυπόθηκος τῶν μεταγενεστέρων,
 Νικᾷ τὸν ἀνυπόθηκον καὶ προγενέστερόν πως.
 Μάρτυς ἐστὶν ἀπόδλητος πᾶς ὁ διεφθαρμένος,
 Ὁ μίμος, ὁ θυμελικός, καὶ ὁ θηριομάχος,
 Καὶ ὅσοι κατεκρίθησαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις,

Vers. 922.

fodiatur, at is pro relicto dimidiam partem bonorum occosato datus: si sit pauperrimus, duo effodiantur. Indotatus et pauperes mulieres, quæ ad secundas nuptias non convolarunt, bonorum mariti quartam partem accipiant, cujus proprietatem etiam liberis existentibus consequantur. Sexennis secundum leges sponsalia non contrahit. Servum fugitivum contra leges emens, id quod interest solvit, et ab eo duplum exigitur.

Actiones quæ infamant, mi domine, sunt injuriarum, furti, tutelæ, doli, depositi, vi bonorum raptorum. Furti quidem, domine, injuriarum, doli, et vi bon. rapt. etiam si quis condemnatus non sit, sed quid dando condemnationem effugerit, notatur infamia. Ante realem possessionem, nemo solo animo possessionem recuperat. Possessionem vero corpore mihi acquisitam possum solo animo retinere. Interdictum unde ut convenienter intelligitur, si quis eum qui possidet rem immobilem, possessione dejecerit; si enim sciat is qui vim infert eam rem immobilem esse possidentis, possessio et æstimatio ab eo exigitur: si vero qui vim infert, rei possessæ sit dominus, conatus pœnam sustinet, omnimodam scilicet ejus rei privationem.

Creditoris nomen lege generale est; cuicumque

C enim ex quacunque causa debetur creditor est debitoris ex lege: et rursus proprie vocatur creditor, qui pecuniam debitori numeravit, sive rem, quæ natura penditur aut mensuratur, id est, quæ pondere, numero, aut mensura constat. Pondere quidem, qualia sunt, argentum, aurum, plumbum: numero, minuti nummi: mensura, vinum. Debitorum hæc est divisio, aliæ sunt cum hypotheca, aliæ sine hypotheca: eorum quæ cum hypotheca sunt, aliæ habent privilegia, aliæ sine privilegio sunt. Quæ sine hypotheca sunt, personalia dicito: quæ hypothecam habent realia vocanda. Et fiscalia quidem debita priora tempore, potiora sunt debitis cum hypotheca, imo et dote, dico autem si posteriora sint. Creditor hypothecarius habens prioritatem, sive ex generali, sive ex particulari hypotheca, fisco posteriore semper potior est. Dos licet posterior, potior est tamen creditoribus hypothecariis. Sunt alia posteriora debita quæ virtutem dotis miram in modum movent, quæ admodum quod primipilis, et quod militiæ emendæ causa creditur. Conditio ex lege dicitur, repetitio quædam a lege inducta. Creditor hypothecarius etiam posterior, vincit creditorem non hypothecarum priorem. Rejiciendus est testis corruptus, mimus, thymelicus, gladiator, qui contra

Ὅς συκοφάνται μὲν μοιχοί. ἢ κλοπὴν εἰργασμένοι,
 Οὐκ ἔστι μάρτυς ἄνηθος, οὐδὲ τῶν γυναικῶν τις,
 Εἰ δ' ἔστι τὸ γενόμενον μὴ δυνάμενον θεῶν
 Ἄνδρικήν καταδέξασθαι γυναῖκες μαρτυροῦσι,
 Καὶ δεῦλος ἔτι μαρτυρεῖ ἐν σπᾶνι τῶν μάρτύρων
 Εἰς ἅπαν ἄλλο πρόσωπον, ἄνευ αὐτοῦ δεσπότου.
 Οἱ δ' ἄσθενεῖς, καὶ γέροντες, σὺν γε τοῖς στρατιώταις,
 Καὶ οἱ πρωτοσπαθᾶριοι, μετὰ τῶν ἱερέων,
 Οὐ μαρτυροῦσιν ἄκοντες, ἀλλ' ἐκουσίως μόνον.
 Ἄρχιερεὺς οὐ μαρτυρεῖ, οὔτ' ἄκων, οὔθ' ἐκὼν πως.
 Τοὺς δ' ἄλλους ἀναγκάσειας μαρτυρεῖν ἀκουσίως,
 Καὶ μᾶλλον εἰ τυγχάνων τις τῶν καταδεστέρων,
 Πρὸς ἄνδρα δίκην ἔλαχε τῶν ἐπὶ δυναστείαις,
 Κάντεῦθεν ὑποκλάζουσι (13) τῷ φόβῳ τοῦ δυνάστου,
 Καὶ τοῦ πένθητος οἱ μάρτυρες, τότε γὰρ καὶ πρὸς βίαν,
 Εἰς μαρτυρίαν ἔλκονται, καὶ τ' ἀληθὲς τιθέσθαι.
 Ἄρκουσιν εἰς καταβολὴν δύο φωναὶ μαρτύρων,
 Εἰ λίτρα μόνη πέφυκεν ἢ καταβαλλομένη.
 Εἰ δὲ τι πλείον πέφυκε, τρεῖς μάρτυρας δεκτίον.
 Ἐπὶ δὲ καταθέσεως πέντε μάρτυρας δέχου,
 Τὰς δὲ γ' ἐκ τοῦ παρήκοντος ἀθέτει μαρτυρίας,
 Εἰ λάθοι τις ἐν γράμμασιν ἐκ δανειστοῦ τι χρέος,
 Ἄποδιδούς, ἀπόδειξιν ἔγγραφον λαμβανέτω,
 Τριῶν μαρτύρων ἔχουσαν ὑπογραφὰς βεβαίας.
 Εἰ δὲ μὴ τοῦτο δράσειεν, αὐθις ἐνοχος ἔσται,
 Εἰ μὴ γε πέντε μάρτυρες εἴποιεν παραχθέντες,
 Ὅς γέγονεν ἀπόδειξις τοῦ κεχρεωστημένου,
 ἢ τούτων κατ' ἐνώπιον, ἢ δανειστῆς ἐξείποι,
 Ἄπολαθεῖν τὸ ἴδιον χρέος ἐκ τοῦ χρεώστου,

A Εἰ δανειστῆς ἀπόδειξιν ποιήσεται τοῦ χρέους,
 Καὶ μετὰ ταῦτα ζεύσουσι τριάκοντα ἡμέραι
 Αὐτεκαλεῖν οὐ δύναται περὶ ἀναργυρίας,
 Καὶ λέγειν, ὡς ἀποδείξιν ἔγγραφον ἐξεθέμην,
 Πρὸ δὲ τῆς ἀποδείξεως οὐκ ἔλαβον χρυσίον.
 Εἰ δὲ ἐντος τριάκοντα ἡμερῶν ἐναγάγει,
 Τότε καταναγκάζεται ὁ χρεώστης δεικνύειν,
 Ὅς ἀληθῶς διέλυσε τῷ δανείστῃ τὸ χρέος.
 Καὶ προικὸς τις ἀπόδειξιν ἐκθέμενος νομίμως,
 Τὸ πᾶν ἀναταξάμενος κατ' εἶδος τῶν πραγμάτων,
 Οὗτος οὐκ ἂν τιθῆσιν ἀναργυρίαν ὄλωσ.
 Εἰ δὲ τις ὠμολόγησε δανείσασθαι ἔγγραφως,
 Δυσὶ χρόνοις ὀρίζεται κινεῖν ἀναργυρίαν.
 Καὶ τότε τις τὸν δανειστὴν δικάζων ἀναγκάζει,
 Δεικνύειν τὴν καταβολὴν ἐννόμως τοῦ δανείου.
B Εἰ δὲ τις ὠμολόγησεν ἐν γράμμασι τι χρέος,
 Ἄλλ' οὐκ ἐξ ἀριθμήσεως, ἀλλ' ἐξ ἄλλης αἰτίας,
 Τυχὸν ὡς ἀπὸ πράσεως καὶ φανερώσεως τούτου,
 Ἔτοτερον ἀπαρνήσασθαι τὸ μὴ χρεωστῶς ἐκθεῖναι,
 Πρὸς τὸν κατηγοροῦν αὐτὸν ὠμολογίαν χρέους,
 Αὐτὸς βαρεῖται μάλιστα σαφῶς ἀποδεικνύειν,
 Ὅτι καθωμολόγησε μὴ χρεωστῶς τι χρέος,
 Καὶ κατὰ βίαν ἔγραψεν, ἢ τύχη κατὰ δόλον.
 Ἦτοι δὲ ὑπεξούσιοι καὶ πατήρ μαρτυροῦσιν
 Εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, κἂν τῇ διατυπώσει.
 Ἢ δὲ γε διατύπωσις πέντε ἑρσι μαρτύρων.
 Ὑπογραφέσθω κατ' αὐτὸ καλῶς καὶ σφραγίζέσθω.
 Ὅ δὲ τὸ δάνειον δεικνὺς χρεωστῶν ἀρνούμενων.
 Χρόνον ἀρκοῦντα εἴληψε τριακονταετίαν.

Vers. 960.

bestias pugnat, et quicumque in judiciis damnati sunt, ut calumniatores, fures, adulteri. Impubes testis non est, neque mulier. Si vero res sit quæ spectationem et visum hominum effugiat, mulieres testimonium ferunt. Servus adhuc testis est ob penuriam testium, contra omnem aliam personam, excepto proprio domino. Invalidi, senes, milites, protospatharii, sacerdotes, inviti testimonium non perhibent, sed solum sponte. Episcopus neque invitus, neque volens fert testimonium. Alii etiam inviti testimonium dicere cogi possunt: maxime si pauper sit, et vilis conditionis, qui adversus potentiorum aliquem iudicium dictavit, cuius potestatis terrore, et metu, pauperis testes subterfunt, ad hoc ut id quod et verum est deponatur, vi ad testimonium trahuntur. Ad solutionem duæ testium voces sufficiunt, si una solum libra soluta sit: si vero amplius, tres testes sunt exhibendi. Super deposito quinque testes exhibeto. Testimonia vero convenienter rejiciuntur, si quis debitum, quod a creditore in scriptis ceperat, persolvit, securitatem scriptam capiat, trium testium subscriptionibus firmatam, si enim illud non fecerit, iterum obligatus esto, nisi quinque testes producti dixerint, securitatem

C debitori fuisse conscriptam, et ipsis presentibus creditorem dixisse, se a debitore proprium debitum accipere. Si creditor debiti securitatem fecerit, postquam triginta dies effluxerint, non potest excipere de non numerata pecunia, dicens, quod securitatem quidem scripsit, sed ante securitatem pecuniam non recepit: si vero intra dies triginta agit, tunc cogitur debitor probare se vere debitum creditori solvisse. Qui dotis securitatem legitime conscripsit, et in ea rem unamquamque secundum propriam speciem ordinavit, non numeratam pecuniam nullo modo dicat. Si quis autem in scriptis debere se confessus sit, querela non numeratæ pecuniæ duobus annis finitur, et tunc iudex cogit creditorem, jure factam debiti numerationem probare. Quod si quis debitum in scriptis confessus fuerit, non quidem ex numeratione, sed ex alia causa, veluti ex venditione, et illud manifestissime ostenderit, hoc secundum debitum non esse actori, et nullam esse confessionem dicens, gravatur probare, quod non debitum confessus sit, et quod per vim et dolum scripsit. Filiusfamilias et pater eidem negotio testes adhiberi possunt, etiam testamento. Testamentum quinque testium manibus subscribatur, et signatur.

(13) Ὑποσχολάζουσι.

Εἰ δ' ἴσως πρὸς παράστασιν ἠτόνησε μαρτύρων,
 Ὅρκον ἐπάγειν δύναται οὗτος τῷ ἀφειλέτῃ,
 Κἄν οὗτος ἐπομόσῃται ὁ δανειστής ἠτῶται ·
 Εἰ δὲ ὁ ἐ-αγόμενος ὄρκον ἀντεπαγάγῃ,
 Ὁ δανειστής δ' ὀμόσει, λαμβάνει τὸ χρυσίον.
 Ὁραῖον δὲ σημείωσαι καὶ ζητούμενον πρᾶγμα,
 Ὡς ἔξῃσι μεταπεδῶν ἐκ δικαιολογίας
 Ταύτης πρὸς ἄλλην, δέσποτα, μεμφεώς τινος δίχα,
 Ἡ κομμεντίων, δέσποτα, εἰς τρία διαιρεῖται.
 Ἡ γὰρ πούβλικα πεφυκεν, εἰ τύχοι, ἢ πριβάτα ·
 Τὴν δὲ πριβάταν διέλεν εἰς δύο πάλιν μέρη,
 Εἰς λεγιτίμην, κρτίστη, καὶ εἰς ἰουρισγεντίαμ.
 Μὴ τοίνυν τίθει τέσσαρα, μόνον δὲ τρία λέγε,
 Ἡ λεγιτίμα γὰρ αὐτῇ, καὶ ἡ ἰουρισγεντία ·
 Ἡσσαν κατεδαπάνησαν τὴν γενικὴν πριβάταν ·
 Οὐκοῦν τὴν κομμεντίονα εἰς τρία ταῦτα τέμνε,
 Πούβλικαν, λεγιτίμην τε, καὶ τὴν ἰουρισγεντίαν,
 Καὶ πούβλικον μὲν πέφυκεν, εἰρήνη δημοσία ·
 Λεγιτίμον, τῷ ἰδικῷ νόμῳ κεκυρωμένον ·
 Τὸ δὲ μὴ τε λεγιτίμον, μήτε μὴν τῶν πούβλικων,
 Ἰουρισγέντιον γοῦν ἐσσι, κομμεντίον ἐν γένει.
 Τῶν δὲ τοιούτων, δέσποτα, πάλιν κομμεντίωνων,
 Αἱ μὲν γεννώσιν ἀγωγὴν, αἳ δὲ παραγραφὴν πως,
 Ἄλλ' ὅσαι μὲν ὀμώνυμον παραγραφῆν γεννώσιν,
 Φημί τοῖς συναλλάγμασιν ὕφ' ὧν ἀπογεννῶνται,
 Εἰσι μὲν κομμεντίωνες γενικῶς κεκλημέναι,
 Εἰς ἰδικὴν δὲ πίπτουσι συναλλάγματος κληῖσιν,
 Εἰς πρᾶσιν, εἰς τὴν μίσθωσιν, ἢ καὶ τὴν κοινωνίαν.
 Εἰ δ' ἴσως ἀμετάπτωτος εἰς ἰδικόν τι μείνοι,
 Καὶ μᾶλλον, εἰ προβέβηκεν, ἢ δόσις ἐπὶ δόσει,

A Ἡ ἐπὶ δόσει ποιήσεις, ἢ ἐν ποιήσει δόσις,
 Ἡ δόσις διὰ ποιησιν, τετρατρόπον γὰρ τοῦτο.
 Τίκεται πάλιν ἀγωγὴ ἢ πρασοκρίπτει βέρβις
 Μὴ γὰρ εὐροῦσα εὐλογον, ἢ κομμεντίων αὐτή,
 Ἐναγωγὴν ὀμώνυμον τῷ συναλλάγματι πως,
 Τῷ γενικῷ ὀνόματι συνάλλαγμα καλεῖται,
 Καὶ δ' ὄσωσιν ἐναγωγὴν τὴν πρασοκρίπτει βέρβις,
 Ἡ ἐν δομιστρατίωνι τὸ πρᾶγμα διεγείται,
 Ἡ δὲ ἀπὸ ἔντεντίονος ἰνκέρτα καλουμένη,
 Εἰς τὸν κομμεντίονα τὸ τέλος καταλήγει.
 Τῶν δὲ γε πάκτων πέφυκε, τὰ μὲν ἐξ κόντινέντι.
 Ὅσα τοῖς συναλλάγμασι σὺγχρονά πως τυγχάνει.
 Τὰ δὲ φασιν οἱ παλαιοὶ ἐξ ἰντερβάλλω νόμοι,
 Ἦτοι μεταγενέστερα τῶν πρὶν συναλλαγμάτων.
 Ταῦτα κατονομάζουσι ἐκεῖνοι νοῦδα πάκτα
 Τουόσσι σύμφωνα ψιλὰ, ἀγωγὴν μὴ ποιούντα.
 B Οὐ γὰρ τις μετὰ χρόνιον ὄχληρὸν ποιήσας πάκτον,
 Ἐντεῦθεν ἔξει ἀγωγὴν τὴν περὶ τοῦ συμφώνου.
 Εἰ δὲ τις περιστατικῶς ἀντεναγάγοι τοῦτῃ,
 Ἐντεῦθεν παραγράφεται τὸν ἀντεναγαγόντα.
 Σάκρα μὲν κανονόμαζε νοῦς τοὺς δημοσίους,
 Τοὺς τάφους, βελεγίσσα, τοὺς σεδασμίου κάλι.
 Καὶ πούβλικα, δημοσία, χρήσεως τῆς παγκοῖνου (14),
 Στὴν θάλασσαν, τοὺς ποταμοὺς ὄρους, καὶ τοὺς λι-
 [μίνας.
 Τὰ δὲ γε πούπουλάρια, δημοτικὰ τυγχάνει,
 Τὰ θέατρα, καὶ στάδια, καὶ βουλευτήριά τε.
 Κινῶν δὲ ἄπας δυνειστής τὴν ὑποθηκαρίαν.
 Κατ' ἀνδρὸς ἐξωτικοῦ, τὸ πρᾶγμα νεμομένου,
 Παραγραφῷ μὲν εἴργεται τῶν ὠοισμένων χρόνων,
 Vers. 1040.

Qui vero probavit sibi ab inficiantibus esse debi-
 tum, sufficiens triginta annorum tempus cepit.
 Sin autem testium praesentia destituatur, potest
 iusjurandum deferre debitori, qui si juraverit
 creditor debito cecidit : si vero reus iuramentum
 referat, et creditor juraverit, pecuniam capit. Ob-
 serva, domine, pulchrum quid et opportunum rei
 de qua disputatur, quod licet transilire ab una
 allegatione ad aliam, absque ulla reprehensione.
 Conventio, o domine, in tria dividitur, nam alia
 publica est, alia privata : privatam rursus in duas
 partes dividunt, in legitimam, imp. et jurisgen-
 tium. Nunc vero quatuor ne ponito, sed tria
 tantum dicito, nam legitima illa, et jurisgentium,
 omnem privatam generalem consumpserunt. Igi-
 tur conventionem in illa tria dividito, publicam,
 legitimam, et jurisgentium. Et publica quidem
 est, pax publica : legitima, quae propria lege con-
 stituta : quae vero neque legitima neque ex publi-
 cis est, jurisgentium est conventio in genere.
 Earum iterum conventionum, o domine, aliae gin-
 gnunt actionem, aliae exceptionem, sed quae-
 cunque actionem similis nominis gignunt, dico autem
 cum contractibus e quibus derivant, generaliter

C quidem conventiones vocantur, sed in propriam
 contractus denominationem incidunt, venditionis,
 locationis, societatis : si vero in proprium nomen
 non cadant, et maxime si praecessit, vel do ut des,
 vel facio ut des, vel do ut facias, vel facio ut fa-
 cias, quod quadruplex est, rursus gignitur actio
 praescriptis verbis : illa enim conventio non inve-
 niens actionem alicui contractui homonymam, ge-
 nerali contractus nomine vocatur, et dat actionem
 praescriptis verbis, quae in demonstratione rem
 enarrat, et ab intentione incerta nominatur, cujus
 finis in condemnatione desinit. Pactorum alia
 sunt ex continenii, quae una cum contractibus nas-
 cuntur ; alia quae antiquae leges ex intervallo di-
 cunt, sive posteriora prioribus contractibus : haec
 nuda pacta illae vocant (id est consensus meri)
 D quae actionem non gignunt. Non enim qui post
 tempus pactus fuerit, illico ex pacto actionem ha-
 bebuit : si quia vero per circuitum et dolo egerit,
 excipitur statim de pacto adversus eum. Sacra
 vocant templa publica, sepulcra veneranda reli-
 giosa dicunt. Publica quae omnium in usu sunt,
 maria, flumina, ripas, et littora. Popularia, thea-
 tria, stadia, basilicæ. Omnis creditor movens.

(14) Τὰ πάνδημα.

Προσωπικὴν δ' ἐναγωγὴν ἔχει πρὸς τὸν χρεώ- A
[σην.

Ὁ ἄνηθος εἰς ἔγκλημα εἴργεται μαρτυρίας.
Κατὰ πολλοὺς δὲ λέγεται ἀδιάθετος τρόπος,
Ὁ γὰρ μὴ διαθέμενος, καὶ ὁ μὴ κατὰ νόμους,
Καὶ ὁ τὴν διατύπωσιν ἔχων σπαρτατομέντην,
Καὶ ὅταν ἐστὶν ἄκυρος, καὶ χωρὶς κληρονόμου,
Καὶ ὁ μὴ διαθέμενος ποιεῖ κωδικελλόν πωρ,
Καὶ πρὸ διατύπωσως κωδικελλόν τις γράφει,
Ἄποκληρος οὐ γράφεται φησὶν ἐν κωδικέλλῳ,
Οὐδὲ κληρονομία τις φειδομισσαρία·
Οὐδὲ κληρονομίαν τις ἐν κωδικέλλῳ γράφει,
Οὐθ' αἵρεσις προστίθεται κἀν ὄλως κληρονόμοις.
Τῶν δὲ γ' ἐπερωτήσεων ταύτην τὴν γνώσιν ἔχει.
Ἡ μὲν ἐστὶ δικαστικὴ, ὡσπερ ἡ περὶ δόλου,
Ἡ δὲ ἐστὶ τοῦ πραίτωρος, ἡ δὲ μικτὴ τὴν φύσιν,
Ἡ δὲ ἐκ συναινέσεως τῶν μερῶν ἑκατέρων.
Αὐθεντικὴ ὄρφανικὴ διατύπωσις μία,
Κληρονομίαι δὲ διτταὶ τῆς μίας διαθήκης.
Ἄκυρομένης, δέσποτα, δευτέρως διαθήκης,
Καὶ τῆς προτέρας, δι' αὐτὸ εἰκότως ῥηγνυμένης,
Ἄδιατύπωτός ἐστιν ὁ ποιήσας τὰς δύο·
Ὁ κληρονόμος γὰρ γραφεὶς δευτέρῃ διαθήκῃ,
Τρίτην μὲν ὑπερχόμενος ἄκυροὶ παρατυκία,
Τοῦτο ἐστὶν ἄκυρωσις εἰκότως διαθήκης·
Πολλοὶ καὶ ἄλλοι τρόποι δὲ τῆς γε μὴ κυρουμένης.
Πολλὰ γὰρ πάθη πέφυκε τῆς διαθήκης, ἄναξ.
Ἀκύρωσις, ἀτέλεια, ῥῆξις, πρὸς δὲ καὶ μέμφις.
Ἡ μέμφις δὲ τῶν φυσικῶν μόνων τυγχάνει παίδων,
Ὅπταν ἀμνημόνευτοι γίνωνται τοῖς πατράσι·

Καὶ ἀδελφοὶ δὲ μέμφονται συγγόνων διαθήκῃς,
Ἐὶ κληρονόμους γράφουσι πάντη κατεγνωσμένους·
Τὸ τρίτος δὲ μέρος πέφυκε τοῦ παντός, ἄναξ, λό-
[γου (15).

Κοινὸν γὰρ ἐστὶ, δέσποτα, καὶ γυναικῶν καὶ ἀβ-
[ρένων,

Τό τις γὰρ εἰπὼν, δύο γένη λέγει,
Ἄλλη μὲν ἐστὶ τῆς ἀγωγῆς ἢ φύσις,
Ἄλλη δὲ ἐστὶ τῆς παραγραφῆς πάλιν·
Κἂν ἐγκαλοῦντος δε παραγραφῆν ἔχει,
Ἐν ταῖς δίκαις εἴληφε τάξιν καὶ τόπον.
Φύσει χρωσθεὶ πᾶς ἄνηθος τὸ χρέος,
Καὶ πᾶς δανειστής τῶν ἀνήθων τυγχάνων,
Φύσει δανειστής ἐστὶν, οὐχὶ τῷ νόμῳ.
Τὸ τῆς κλοπιμαίας δὲ δούλης παιδίον,
Οὐκ ἐστὶν αὐτῆς ἐν κλοπῇ τεχθὲν μέρος·
B Ποιὴ γὰρ οὐ πέφυκεν αὐτοῦ τοῦ τόκου.
Ὁ συμπλοκὴν ἔχων δὲ μὴ τομὴν λόγος,
Ἐκ τοῦ προενέγκαντος εἰς γνώσιν πέσει·
Ἐ' γὰρ τις οἴκων, χωρίων τε δεσπότης,
Γράφειεν οὕτω, ληγατεῖω τῷ φίλῳ,
Ὅκους ἀγροῦς, ἄδισμον εἰπὼν τὴν φράσιν,
Συμπλεκτικῶς ἔγραψεν· εἴ δ' οὕτω φράσαι,
Ὅκους Πέτρῳ δίδωμι ἀγροῦς ἀδέτω
Παύλῳ δ' ὁ Πέτρος ἐκλογὴν ποιησάτω,
Διείλεν, οὐκ ἔπλεξε τῷ Παύλου λόγῳ·
Ἡρόδηλόν ἐστι πληθεσὶν ἐναντίον,
Δεῖ γὰρ παρόντων τῶν ἀπάντων μαρτύρων,
Ἡ λέξιν εἰπεῖν, ἡ πράξαι τε συντόμως.
Ἡ τῆς ἀγωγῆς κλήσις εἴσπραξιν φέρει,

Vers. 1097.

contra virum tertium extraneum qui rem possidet hypothecariam, definitonm quidem annorum præscriptione excluditur, personalem vero actionem habet contra debitorem. Impubes in crimine prohibetur a testimonio. Multis modis intestatus quis dicitur, qui neque testatus est, qui non secundum leges, qui testamentum habet dilaceratum, et cum est irritum, et cum sine hærede. Qui testatus non est facit codicillum, et ante testamentum quis scribit codicillum: Exhæres in codicillo non scribitur, neque hæreditatis fideicommissaria: neque in codicillo hæreditatem quis scribit, neque conditio etiam universis hæredibus adjicitur. Stipulationum vero hanc notitiam habe. Quædam est judicialis, ut quæ de dolo; quædam prætorica; quædam natura mista: quædam ex conventionem utriusque partis. Authenticum et pupillare, unum testamentum, hæreditates vero duæ unius testamenti. Irrito, domine, secundo testamento, et primo propter illud jure rupto, intestatus est qui duo fecit. Hæres enim scriptus secundo testamento, non succedens illico, illud irritum facit. Illa est irritatio legitima testamenti. Sed et alii sunt modi nullius testamenti, multa enim vitia testamenti

C o rex, irritati imperfectio, ruptio, deinde querela. Querela quidem est solum naturalium liberorum, cum præteriti sunt a parentibus. Fratres quidem quærentur de consanguineorum testamentis, si scribant hæredes omnino damnatos. Atque hæc est, o rex, tertia pars totius sermonis.

Commune est hominis nomen, domine, feminis et maribus, quod qui dicit duos sexus dicit. Alia est actionis natura, alia iterum exceptionis, etiam si qui exceptionem habet, actoris in judicio locum et ordinem capiat. Debito natura obligatur omnis impubes: et omnis impuberum creditor, natura non lege creditor est. Ancillæ furtivæ, quod in furto natus est, infans ipsius non est pars: sio nec usuræ pœna. Oratio quæ neque conjunctionem, neque divisionem habet, ex mente pronuntiantis significationem habeat: si quis enim domorum et agrorum dominus ita scripserit, lego amico domos agros, phrasim disjunctam dicens, complexive locutus est: si vero ita loquatur solute: Domos do Petro, agros Paulo, Petrus electionem facito; divisit, non conjunxit Pauli sermone. Quod palam est in conspectu multitudinis est, oportet

(15) Ἰαμβοὶ οἱ ἐξῆς στίχοι.

Ὁ γὰρ πιπράσκων τὴν ἀγωγὴν ἦν ἔχει,
 Τῇ τῆς ἀγωγῆς ἐν πρατηρίῳ φράσει,
 Δοκαί πιπράσκειν τὴν ἀπαίτησιν τάχα.
 Τὸ τῆς δίκης ὄνομα κυρίως γένος.
 Δηλοῖ τε πᾶσαν τὴν ἀγωγὴν κυρίως.
 Ὅπλον τις εἰπὼν καὶ λίθους προσλαμβάνει.
 Ἐλευθερία τῇ δώσει ταυτὸ φύσει,
 Εἰ γὰρ τις εἴποι μαρτύρων παρουσίῃ,
 Ἐλευθερός μοι ὁ χρωστέης τοῦ χρέους,
 Ἐἴρηκεν ὡς εἴληψε σαφῶς τὸ χρέος.
 Ἄπαν μέγα βέβημον τυγχάνει δόλος.
 Βῆλλον εἰπὼν παντάκαρπὸν μοι λέγεις,
 Καὶ πάντα δένδρα τῆς ὄρυδος μνησθεῖς μόνη.
 Υἱόν τις εἰπὼν καὶ τὸν ἔγγονον λέγει
 Καὶ φύντα φάσκων τὸν τε πάππον εἰσάγει.
 Ἄπεισιν αἰχμαλώτους βύδαμῶς χρόνῳ,
 Ληστῶν δ' ἐν χερσὶν ἐγκρατῆς δεδειγμένος.
 Κατ' αἰχμαλώτων οὐδεὶς γὰρ χρόνος τρέχει
 Τοῖς δ' αὖ γε ληστευθεῖσιν εἰκότως βέβη.
 Τῶν χρημάτων ἡ κλήσις ὡς γένους τύπος,
 Καὶ τῶν κινήτων τῶν τε μὲν ἀκινήτων,
 Τῶν σωματικῶν τῶν τε μὲν ἀσωμάτων,
 Ἐχει δίκαια τῶ συνεκτικῶ λόγῳ.
 Φίλους λέγομεν οὐχὶ τοὺς ἐγνωσμένους
 Ἐν τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοὺς κεκτημένους
 Σαφεῖς προφάσει εὐπροσώπου φιλίας.
 Τὰ δεσμὰ κοινῶν ἔστι κοινῶν ἰδίων,
 Ἡ δ' αὖ φυλακὴ δημοσία καὶ μόνη.
 Ἀποκαθιστῆν ἔστι κυριοτρόπως,
 Ἀποκατάστασις τις ἀκριβεστάτη,

A Τύχης ἀπάσης, αἰτίας τε σωματίων.
 Τοῦ νόμου μὲν ἡ ἄγνοια συγγνώμης οὐ λαμβάνει
 Τοῦ Φάκτου συγγινώσεται τοῖς νόμοις προση-
 κόντως.

Παράνομος ἀντιγραφὴ ἐβρώσθω βασιλέως,
 Ἐπεξουσίας νέμουσα ἄφεισιν τιμωρίας.
 Τῆς ἀκριβείας, δέσποτα, τὸ δίκαιον προτίμα.
 Ἐγκλημα περατούσθω σοι ἐντὸς τῆς δικταίας.
 Ὁ προσφυγῶν τοῖς δυνατοῖς εἰς δίκης προστασίαν,
 Πάσης ἐκπίπτει, δέσποτα, τῆς δίκης κατὰ νόμον.
 Ὁ καταδικαζόμενος ἐντὸς τῆς τετραμήνου,
 Εἰσπραξὶν οὐχ ὑφίσταται τῶν ἀπὸ καταδίκης.
 Εἴτις ψευδέσι μάρτυσι κρατήσεως τῆς δίκης,
 Καὶ κόλασιν ὑφίσταται καὶ λύσιν τῶν κριθέντων.
 Τὸ κατὰ φόβον γεγονὸς οὐκ ἔστιν ἐβρώμενον.

B Ἄπας ὁ βιαζόμενος εὐθύνεται καὶ δόλῳ,
 Ἡ περὶ δόλου δίδεται αἰτίας ἐξ εὐλόγου,
 Ἄλλης ἀπόουσης ἀγωγῆς, ἐσχάτη γὰρ τυγχάνει.
 Ἡττων ἀβοήθητος ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων.
 Σύμφωνον κατὰ δωρεὰν δόλων ἔστι πραγμάτων.
 Τῶν ἀμφιδόλων δὲ ἔστιν ἡ διάλυσις λύσις,
 Ἐπὶ τοῖς σὺν αἰρέσεσιν ἡ διάλυσις μόνοις.
 Ἐπὶ μὲν τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τιμωρίαν,
 Ἐξεστι διαλύεσθαι ἐξωθεν τῆς μοιχείας·
 Ἐπὶ τῶν ἀναιμάκτων δὲ χωρὶς πλαστογραφίας,
 Οὐκ ἔξεστι διάλυσιν τοὺς ἀντιδίκους γράφειν·
 Ὁμολογίας δ' ἄνευθεν, ἢ δόσεως πραγμάτων,
 Διάλυσιν οὐκ ἔωθε προβαίνειν κατὰ νόμου·
 Καὶ πρόσκαιρος καὶ πάντοτε προβαίνει κοινωνία.
 Προβᾶσα δὲ διαίρεσις, δέσποτα, κατὰ δόλον.

Vers. 1156.

coram omnibus testibus vel quid dici, vel breviter fieri. Actionis voce persecutio continetur, qui enim vendit actionem quam habet, hoc actionis nomine, fori locutione, persecutionem illico vendit. Actionis nomen proprie genus est, nam omnem actionem proprie significat. Arma dicens, et lapides intelligit, Liberatio eandem naturam cum solutione habet: nam si quis coram testibus dixerit, liber sit debitor a debito, dixerit perinde ac si debitum recte accepisset. Omnis magna negligentia dolus est. Glandem dicens, omnem fructum dicis, et omnes arbores, quercus mentionem faciens. Filium dicens, et nepotem dicit; et parentem dicens avum inducit. Nullo tempore abest, qui ab hostibus captus est, sed qui in latronum manibus vinctus est. Contra captivos nullum tempus currit, contra eos qui a latronibus capti sunt convenienter fluit. Pecuniae nomen generale est, nam mobilium et immobilium, corporalium et incorporalium jura significatione sua comprehendit. Amicos vocamus non casu cognitos, sed certos et speciosae amicitiae occasione possessos. Vincula communia sunt et privata, custodia vero tantum publica. Resistere proprio modo, est exactissima omnis utilitatis, causae et corporum restitutio. Juris ignorantia veniam non habet: facti vero ignorantiae congrue leges ignoscunt. Rescriptum imperatoris **C** contra leges elicatum valeat, si poenae incursae gratiam faciat. Justitiae ratio potior sit stricto jure, o domine. Causa criminalis intra biennium finiatur. Confugiens ad potentiores propter litis patrocinium, omni causa, o domine, secundum leges cadat. Condemnatus intra quadrimestre tempus non subjicitur exactioni rerum quae in condemnatione sunt. Si quis falsis testibus causam obtinuerit, et punitionem, et rei judicatae solutionem sustineat. Quod metu factum est, robur non obtinet. Quicumque vim intulit, obligatur dolo: ex rationabili causa datur actio de dolo, alia actione deficiente. Minori in criminibus non succurritur. Factum est de rebus certis, et manifestis donationis causa: transactio est rerum incertarum et dubiarum dissolutio: transactio est tantum de quibus inter convenientes placuit. De his criminibus, quibus poena sanguinis irrogatur, licet transigere, excepto adulterio: de his vero quae poenam criminis non ingerunt, non licet, excepto falsi criminis, partibus transactionem scribere: sine confessione, vel datione rerum, non consuevit juxta leges procedere transactio. Et ad tempus, et in perpetuum societas procedit. Divisio, o domine, quae dolo facta est extra judicium, legibus intolerabilis est. Licet res deposita tempore deterior facta sit, movetur actio depositi. Incerta stipulatio

Τοῖς νόμοις ἀνυποστατος, δικαστηρίου δίχα.
 Ἐὰν χεῖρον τὸ παραταθὲν γένηται διὰ χρόνου,
 Κινεῖτω τις τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ παραθήκης.
 Ἄφραγξ ἐπερώτησις ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει.
 Εἰ τὸ τικτόμενόν ἐστιν ἐξ ἵππου καὶ φορβάδος,
 Ὁ τῆς φορβάδος κύριος τοῦ τόκου δεσποζέτω.
 Εἰ ἀγοράσω ἔδαφος καλῆ τὰ πρῶτα πίστει.
 Εἴτα μαθὼν ἀλλότριον οἰκοδομήσω τοῦτο,
 Τῶν οἰκοδομηθέντων μὲν δαπάνας οὐ λαμβάνω,
 Τὰ δ' ἐκτισμένα δύναμαι λαμβάνειν ἀζημίως.
 Ἐκδικουμένου τοῦ ἀγροῦ ὁ νομεὺς οὐ λαμβάνει,
 Τὸν σπόρον ὃν κατέσπειρεν εἰς τὸν ἀγρὸν ἐκείνον.
 Ὁ χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν δίδωσι καὶ τὰ τέλη.
 Ὁ ἔχων χρῆσιν νομικῶς τυχόν τινος οἰκίας,
 Οἰκείοις ἀναλώμασι ταύτην ἐπισκαυάσθω,
 Ἦτοι τὰ κατακεράμενα ταύτης ἐπανορθούσθω,
 Εἰ δέ τι καταλάσσει τούτου τι περαιτέρω,
 Εἰκότως ἀπολήφεται τοῦτο πρὸς τοῦ δεσπότου.
 Ἀπειργεταὶ δανειζέσθαι τῆς τῶν ὑπερσοίων,
 Μᾶλλον ἀξίωματικὸς, μόνος δ' ὁ κεκτημένος
 Πεκούλιον δανείζεται, καὶ τοῦτο κατὰ νόμους.
 Ἐπίτροπος ὄφρα νικῶν οὐκ ἐξωνεῖται πρᾶγμα.
 Διὰ μικρὸν νι ἀτίον πρᾶσιν οὐκ ἀνανρέψεις.
 Ὁ σίτον ὠνησάμενος κανὸνος δημοσίου,
 Κεφαλικὴν ὑφίσταται, δέσποτα, τιμωρίαν.
 Ὁ πρᾶτης μὴ παραδιδούς ἀγοραστῆ τὸ πρᾶγμα,
 Τὸ διαφέρειν δίδωσι εἰκότως κατὰ νόμους.
 Ἐν τῇ δικαστηρίῳ δὴ τῆς νομῆς, δέσποτά μου,
 Διδούς ὁ πρᾶτης τὸ διπλοῦν οὐκ ἀπαιτεῖται πλέον,

A Προφάσει τῶν ἐξ ἔθους πως τῇ πράσει γεγραμ-
 [μένων.

Οἱ μετὰ τὸ συνάλλαγμα καρποὶ βεβλαστηκότες,
 Τῷ τὸν ἀγρὸν προσήκουσι πάντως ἡγορακῶτι.
 Τοῦ πράγματος δι' ἄδικον ἀποσπασθέντος γνώμην,
 Κατὰ τοῦ πρᾶτου ἀγωγὴν ἀγοραστῆς οὐκ ἔχει.
 Εἰ δέ τις τὸ ἀλλότριον ὡς εἰδὼς ἡγόρασεν,
 Οὐδέποτε δι' εἰδήσιν τοῦ πράγματος δεσπόσει.
 Εἰ δέ τις ἐξωνήσεται ἀλλότριόν τι πρᾶγμα
 Οὐκ εἰδὼς ὡς ἀλλότριον, ἐστὶ τὸ πεπραγμένον,
 Αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως τοῦ πράγματος δεσπόσει,
 Ὁ πεπρακὼς δ' ἐνέχεται δικαίως τῷ δεσπότῃ.
 Εἰ δέ τις πρᾶγμα λήψεται ἐπὶ τινι ἀτίῳ,
 Πληροῦτόν τὴν ὑπόθεσιν (16) ἢ τὸ πρᾶγμα δίδωτω.
 Ὁ τῷ ἐγκλήματι ληφθεὶς τῷ περὶ ἀδικίας,
 Οὐ δύναται τι βεβαιῶν οἰκεία μαρτυρία.

B Ὁ ἀγοράσας δείκνυσι τὸν δούλον πεφευγότα,
 Εἰ λέγει πρὸς τῆς πράσεως, οὕτω δοκοῦν τοῖς νό-
 [μοις

Ἐπικράτεστερός ἐστιν ὁ κῆσος τῶν μαρτύρων,
 Οὐκ ἐστὶν ἀξιόπιστος τοῦ χρέους μαρτυρία,
 Ἐπερ τις ἀπὸ τῶν αὐτοῦ δείκνυει συμβολαίων,
 Τελευτησάντων δέ ποτε συμπάντων τῶν μαρτύρων
 Αὐτοῦ τε ταβελλίωνος σπῆκρσις προβαίνεται.
 Ὅρκος ἐπιφερόμενος ἀμφισβήτησιν τέμνει.
 Ὁ μηδενὸς ἐπάγοντος ἀμνὸς οὐκ ὠφελείται.
 Ὁμόσας δέ τις ἴδιον τὸ πρᾶγμα πεφυκέναι,
 Καὶ τοὺς καρποὺς εἰσπράζεται, καὶ γονὴν τῶν
 θρεμμάτων.
 Vers. 1211.

repetitionem non habet. Si quid natum est ex equo et equa, dominus equæ fœtum habeat. Si primo bona fide emo solum, deinde alienum sciens in illo ædificio, sumptus ædificii non recipio, sed materiam sine injuria capere possum. Possessor agri evicti non capit fructus quos in illo sevit. Usumfructum habens præstat fusiones fisco. Qui jure habet alicujus domus usum, propriis sumptibus eam reficiat, sive tegulas illius instaurat: si vero quid ultra sumptus insumpserit, solemniter a domino recipiat. Prohibetur Christi filiisfamilias etiam si in dignitate sint: illi enim solum qui peculium habent mutuari possunt secundum leges. Tutor rem pupillarem emere non potest. Ex parva causa venditionem ne subvertas. Frumentum vendens ex canone publico capitali pœnæ, o domine, subjicitur. Si venditor rem emptori non tradiderit, convenienter secundum leges præstat, quod emptoris interest. In judicio possessionis, mi domine, venditor duplum solvens, amplius nihil præstat earum rerum nomine, quæ in venditione scribi solent. Post contractum fructus nati, competunt omnino emptori agri. Emptor cui per violentiam res empti ablata est, nullam habet actionem adversus venditorem. Qui rem alienam

C sciens emit, propter scientiam dominus rei non fit: qui vero emit rem alienam nesciens quod res vendita aliena sit, usu rei dominus sit, venditor autem domino obligatur. Si quis propter causam aliquam rem capiat, vel causam impleat, vel rem reddat, Damnatus crimine repetundarum non potest aliquid proprio testimonio firmare. Emptor probat fugitivum servum, si dicit quod ante venditionem erat fugitivus, sic placuit legibus. Census potior est testibus. Non est fide dignum de debito testimonium, si quis id probet suis instrumentis, cum omnes testes obierunt, sed prævaleat ipsius tabelionis comparatio. Jusjurandum delatum controversiam decidit. Qui nemine deferente juravit nihil profecit. Qui juravit rem suam esse, repetit fructus, et fœtus pecorum. Si quis juravit ex ea actione quæ duplum exigit, forte ex inficiatione, non dupli, sed simpli solum persecutionem habet: post juramentum vero agens principali actione duplum exigit, si sibi debitum esse probaverit. Nolens jurare, neque referre, tanquam ex confessione condemnatur. Si eum qui juramentum detulit pœnituerit, tanquam tute instructus sit aliis instrumentis, si deinde ponat secundo, non deferat iterum juramentum, o domine, atque illud

(16) Ὑπόσχεσιν.

Εἴ τις ἐξ ἀγωγῆς τινος διπλασιαζομένης,
 Τυχὸν ὡς ἐξ ἀρνήσεως τὸν ὄρκον ἀποδώσει,
 Οὐ τοῦ διπλοῦ τὸν εἰσπραξίν, ἀλλ' ἀπλοῦν μόνον ἔχει.
 Μετὰ τὴν ὄρκον δὲ κινῶν τὴν ὠρωτότυπον δίκην,
 Ἀπαιτεῖ τὸ διπλάσιον τὸ χρέος ἀποδείξας.
 Ὁ μήτ' ὀμνῶναι βουλευθεὶς μήσοι μὴν ἀντεπάξει,
 Αὐτοθεν κατακρίνεται ὡς ἐξ ὁμολογίας.
 Ὁρκον δὲ τις ἐπενεγκῶν, εἰ μεταμεληθεῖη,
 Ὡς εὐπορήσας ἀσφαλῶς ἄλλων δικαιοματίων,
 Ἐξπερ ἐντοῦθεν ἡττηθῆ δεύτερον, ὄρκον πάλιν
 Οὐκ ἐπενέγκοι, δεσποτα, καὶ τοῦτο προσηκόντως,
 Μέχρι γὰρ ἀποφάσεως τὸν ὄρκον παραιτήσθω.
 Οὐκ εὐχερῆς ἡ ζήτησίς ἐστιν ἐν δίκῃ ὄρκου.
 Εἰ τόκον τις ὑπέρμετρον ἴσως ὁμολογήσει.
 Ἡάβεται τὸ παράνομον καὶ διδοῖ τὸ προσῆκον.
 Τόκος μὴ χρεωστημένος εἰ πρὸ τοῦ κεφαλαίου,
 Καταβληθῆ τῷ δανειστῇ τοῦ γυφαλαίου μέρους,
 Εἴ δὲ γὰρ καταβάλλει τις ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ
 Πάντως ἀναλαμβάνεται, δόξαν οὕτω τῷ νόμῳ.
 Οἱ κατὰ μέρος τόκοι δὲ διδόμενοι τοῦ χρέους,
 Καλῶς οὐχ ὑπερβαίνουσι τοῦ διπλοῦ περαιτέρω.
 Ὁ μόρτις καὶσα δωρεᾶν πρὸς τινα πεπραγμένος,
 Ῥωσθεὶς ἀναλαμβάνεται τὸ δοθὲν παραυτίκα,
 Μετὰ καρπῶν, καὶ τοκετῶν, καὶ τῶν ἐπηυξημένων.
 Ὡς κληρονόμος δὲ τις δοῦς ὃ μὴ ὦν κληρονόμος.
 Ἀναλαμβάνει τὸ δοθὲν δικαίως Στεφύφορε.
 Ἡ προῖξ οὐχὶ δημεύεται συζύγου δημευθέντος.
 Ἐπίτροπος καὶ φροντιστῆς ἄμφω καταβαλόντες,
 Οὐδὲν ἀναλαμβάνουσι τῶν καταβεβλημένων,
 Ἄν ὃ χρεώστης ἄτοκον ἴσως ἔχη τὸ χρέος.

A Παρακρατεῖν ὁ δανειστής ἐκ τῶν καρπῶν ἰσχύει,
 Καὶ τοῦτο πράττει προχωρῶς ἄχρι νομίμου τόκου
 Εἰ δ' ἴσως τὸ ἐνέχυρον πολούντος δημοσίου,
 Καθεύδει πῶς ὁ δανειστής, ἀπόλλυσι τὸ πρᾶγμα.
 Ὁ δανειστής ἐνέχυρον μέλλων ἴσως πιπράσκειν,
 Δῆλον τὸ βουλευόμενον ποιείτω τῷ χρεώστῃ.
 Ὁ πενθερός καὶ πενθερὰ τῷ μνηστεύσαντι κόρην
 Διδόντες οὐ λαμβάνουσι τοῦ γάμου λυομένου.
 Τὸν γάμον ἡ διάθεσις τελεῖ ἡ ἀμοιβαία
 Μροσθήκης γὰρ οὐ δέεται προικῶν συμβολαίων,
 Εἰ μὴ πρωτοσπαθᾶριος, ἢ πλεον τις τυγγάνει.
 Εἰ γάμον τις ἄθεμιτον ποιήσει παρά νόμον,
 Ἐκπτώσιν κατακρίνεται τῶν οἰκείων πραγμάτων,
 Εἰ μὴ που γέγονε πατήρ ἐκ γάμων πρὶν νομίμων.
 Αὐτεξουσίῳ γαμετῆς τοῦ γάμου λυομένου,
 Β εὐθὺς ἀποκαθίσταται, οὕτω δοκοῦν τοῖς νόμοις ·
 Οὐδ' ἐστὶν ὑπερῷσιος ταύτη δ' ἡ προῖξ πατρόθεν,
 Αὐτῆς τε καὶ τοῦ φύσαντος κοινή καθίσταται πως.
 Δίδοται προῖξ τῇ γυναικὶ καὶ συνεστῶτος γάμου,
 Ἐπὶ τῷ δοταὶ δανεισταῖς ἢ ἀγροῦς ἀγοράσαι,
 Ἡ ὡς τε προνοήσασθαι παιδῶν ἐτέρου γάμου.
 Διαίρεσις δὲ πέφυκεν αὐτῆ διαπανημάτων,
 Τὰ μὲν ὡς ἀναγκαῖα γὰρ, τὰ δὲ καὶ διὰ κέρδος,
 Τὰ δὲ πρὸς τέρψιν πέφυκεν ἐκδεδαπανημένα.
 Τῶν ἀναγκαίων πέφυκεν ὁ μῶλος (17) τῆς θαλάσσης,
 Ποιῆσαι τε νεόφυτα ἄμπελόν τε καὶ δένδρα,
 Ἐπὶ τε χρησιμότητι ἀγροῦ σπερματοθήκας.
 Διακερδᾷ τὸν πράττοντα βελτίονα τὸν προῖκα,
 Ὅποιον τὸ νεόφυτον ἢ τὸ ἀρτοκοπιῶν.

Vers. 1270

convenienter, usque ad sententiam juramentum C
 revocetur. Non facilis est quæstio de juramento in
 litem. Si quis forte usuras supra modum confes-
 sus est, cessat exactio ejus quod est contra le-
 gem, quod vero legitimum est solvitur. Usuræ
 indebitæ si ante sortem solutæ sint creditori,
 partem sortis faciunt : si vero quis solvit post
 sortem, omnino repetat, sic visum legi. Usuræ
 debiti particulatim solutæ duplum recte non ex-
 cedunt. Mortis causa alicui donans, convalescens
 repetit illico quod dedit, cum fructibus, fœtibus,
 et accessionibus. Qui non est hæres, tanquam
 hæres aliquid solvens, repetit solutum, o imp.
 Dos ne publicetur, mariti bonis publicatis. Tutor
 et curator solventes, nihil ex solutis repetunt.
 Si debitor sine usuris debitum habeat, potest
 creditor ex fructibus retinere, et illud faciet
 commodè usque ad legitimas usuras. Si cum fiscus
 pignus distrabit, creditor silet, rem remisit. Credi-
 tor volens pignus distrahere, manifestam faciat suam
 voluntatem debitori. Socer et soc us sponso puel-
 læ aliquid dantes, soluto matrimonio non repe-
 tunt. Mutua affectio nuptias perficit sine acces-
 sione dotalium instrumentorum, nisi protospa-

tharius, vel superioris dignitatis sit. Si quis contra
 legem nefarias nuptias contraxerit, propriarum
 rerum jacturam patiat, nisi ex prioribus legiti-
 mis nuptiis pater factus sit. Mulieris emancipatæ
 soluto matrimonio dos recte restituatur, sic placet
 enim legibus : si vero illa in potestate sit, et
 dos a patre profecta fuerit, communis est patris
 et filię repetitio. Datur dos mulieri etiam constante
 matrimonio, ut det creditoribus, agros emat,
 vel ut liberis ex alio matrimonio prospiciat. Divi-
 sio impensarum hæc est, quædam ut necessariæ,
 quædam propter lucrum, aliæ propter voluntatem
 insumptæ sunt : necessariæ, moles in mare pro-
 jecta, inserere novas vites et arbores, et ad usum
 agri seminarium facere : utiles meliorem dotem
 faciunt, quales sunt novellæ et pistrinum : quæ
 dotem quidem non minuunt, tamen repetuntur ;
 idem circa voluptuarias. Nemo contra uxorem
 furti actionem moveat, sed rerum amotarum. Ma-
 ritus æstimatam dotem accipiens, res dotales non
 videtur accipere, sed solum capit rerum æstima-
 tionem, quam præstat soluto matrimonio. Mater
 filię, ut legibus placuit, non cogitur dotem dare.
 Mulier potest etiam adhuc constante matrimonio,

(17) Μῶλος.

Ἄ προίκα οὐ μειοῦσι μὲν ἀλλ' ὄμως ἀπαιτοῦνται,
 Περὶ τὰ δαπανήματα τὰ τέρψιν ἐμποιοῦντα.
 Μηδεὶς κατὰ τῆς γυναικὸς κλοπῆς κινεῖτω δίκην,
 Ἀφαίρεσιν κινεῖτω δὲ τῶν κλαπέντων πραγμάτων.
 Προίκα λαβῶν ὁ σύζυγος διατετιμημένην,
 Οὐχὶ τὰ πρόγματα δοκαῖ λαμβάνειν τὰ προικῶα,
 Μόνην δὲ διατίμησιν ὧν ἔλαβε πραγμάτων,
 Ὡν τὴν τιμὴν εἰσπράττεται τοῦ γάμου λυομένου.
 Ἡ μήτηρ ὑπὲρ θυγατρὸς, ὡς ἔδοξε τοῖς νόμοις,
 Οὐ φασὶν ἀναγκάζεσθαι προίκα ἐπιδιδόναι.
 Γυνὴ τῶν γάμων δύναται ἔτι συνισταμένων,
 Βλέπουσά πως τὸν σύζυγον ἄπορον πεφυκότα
 Ὡς ἐνυπόθηκον κρατεῖν τὴν ἐκείνου οὐσίαν,
 Οὐ μόνως ὑπὲρ τῆς προικὸς, ἀλλὰ καὶ ἐξωπροίκων,
 Ἵπὲρ προγαμιαίων τε δικαίων δωρημάτων.
 Οὐχὶ συναίνεσις πατρὸς, ἀλλὰ νόμιμος πρᾶξις,
 Τῆς ὑπεξουσιότητος ἐλευθεροῖ τὸν παῖδα.
 Εἰ δὲ τις ἔχων φυσικοὺς παῖδας τε καὶ νομίμους,
 Καὶ τῆς τῶν φυσικῶν υἱὸν ἔτι ζωῆς μητέρος,
 Τοῖς φυσικοῖς αὐτῆς παῖσι πρὸς δὲ καὶ τῇ τεκοῦσῃ,
 Οὐ δύναται καταλιπεῖν πλέον μιᾶς οὐγγίας,
 Ἰαίδων δ' οὐκ ὄντων φυσικῶν, ἢ συνοικοῦσα μόνως,
 Ἐχέτω ἡμιούγγιον τῶν ἐκείνου πραγμάτων,
 Εἰδ' οὔτε παῖδας ἔχοι τις ἐνόμους ἢ γονέας,
 Διδότω πᾶν εἰ βούλεται τὸ μέτρον τῆς οὐσίας,
 Τοῖς φυσικοῖς αὐτοῦ παῖσιν, οὐδεὶς γὰρ ὁ κωλύων.
 Εἰ δ' ἀποθνήσκων ἔχοι τις τινὰς τῶν αὐτόντων,
 Διδότω τὸν νόμιμον οὗτος αὐτοῖς μερίδα,
 Τὸ δὲ λοιπὸν τοῖς φυσικοῖς παῖσιν ἀποκληροῦτω.
 Εὐνοῦχος, σπάδων δύναται υἰοθετεῖν καὶ μόνως,
 Τοῦτο γὰρ ἀπηγόρευται καστράτοις καὶ θλιβίαις,

A Ὁ γὰρ τοὶ σπάδων δύναται παιδοποιῆσαι τάχα.
 Εἴ τις ποιήσας πρότερον ἐνόμως διαθήκη,ν,
 Δευτέραν ἄλλην γράψαιεν, ἢ πρώτη μὴ ῥηγγύσθω
 Εἰ μὴ γε πρῶτον κυρωθῆ νομίμως ἢ δευτέρα.
 Οὐ διατίθεται ἐτῶν ἤττων δεκατεσσάρων.
 Ὁ μὴ διδοὺς τοῖς μάρτυσι πάροdon μαρτυρίας,
 Ἵφίσταται τὴν ἔκπτωσιν τοῦ κληροῦ παραυτίκα.
 Τὰ παραχαραττόμενα ἢ ἀπαληλειμμένα,
 Εἰ μὲν κατ' ἐδῆσιν εἰσι τοῦ διατιθεμένου,
 Ἄκυρα πάντως πέφυκεν, εἰ δ' οὐ, ἐβρώσθω πάντα.
 Αἰρετική τις ἐνστάσις εἴ τις οὕτω συγγράφαι,
 Ἐὰν αὐτὸς πεντήκοντα ἐτῶν ἀποδιώσω,
 Ὁ Νικηφόρος ἔστω μου τοῦ βίου κληρονόμος.
 Τί ἐστι φιδεκόμεσον ἐάν τις οὕτω εἴπῃ,
 Ἀποκατάστησον, υἱὲ, τῷ δεῖνι τόδε πρᾶγμα,
 Τὸ δὲ γε φιδεκόμεσον τὸ καθ' ὁμάδα τοῦτο,
 Β Πᾶσαν ἀποκατάστησον τὴν ἐμὴν τούτῃ κτήσιν.
 Ἐν διαθήκῃ ἄχρηστον οὐδεὶς κληρονομίαν
 Ἐν κωδικέλλοις βεβαίωσι, δόξαν οὕτω τῷ νόμῳ.
 Πρὸ δὲ διατυπώσεως κωδικέλλοι γραφέντες,
 Μετὰ τὴν διατύπωσιν εἰ μὴ βεβαιωθῶσιν,
 Οὐδὲν ὅλως ἰσχύουσιν ὡσπερ ἠθετημένοι.
 Ἐπίτροπος ἐπιτροπῆς παυθείσης διδοῖ τόκους,
 Μέχρις ἂν ἄλλογιστεύθῃ τὰ τῆς ἐπιτροπίας.
 Ἐπίτροπος ὠνόμιμος, προσώπῳ παρενθῆτω,
 Οὐκ ἔχει τὴν ἐξώνησιν τοῖς νόμοις ἐβρώμένην.
 Εἰ μὲν μετὰ προκάταρξιν τῆς κατὰ διαθήκης
 Μέμφεως ἢ διάλυσις προβαλῆ κατὰ νόμους,
 Ἐχε τὴν διατύπωσιν τελείως ἐβρώμένην.
 Ὁ παρὰ γυναικὸς τινος υἰοθεσίαν ἔχων,
 Καθ' ὧν αὐτὴ διέθετο κινεῖν οὐκ ἐξισχύει,

Vers. 4332

si maritum inopem fieri videat, illius substantiam
 tanquam ex hypotheca sibi habere, non solum
 pro dote, sed etiam pro paraphernis et juribus
 donationum antenuptialium. Non patris consen-
 sus, sed actus legitimus, liberat filium a patria
 potestate. Si quis naturales liberos, et legitimos
 habeat, et naturalium liberorum mater ad huc vivat,
 ipsi matri et ejus naturalibus liberis, non potest
 relinquere ultra unam unciam: si vero non ex-
 istant naturales liberi, sed solum concubina, illa
 rerum ejus dimidiam unciam habeto: si vero
 neque legitimos liberos, neque parentes habeat,
 omnem substantiam, si velit, filiis naturalibus det,
 nemo enim prohibet: si vero decedens aliquos
 ascendentium habeat, det illis legitimam partem,
 reliquum vero naturalibus liberis relinquat. Eu-
 nuchus et spado solum adoptare possunt, illud
 enim castratis et thlibiis prohibetur, nam spado
 potest forte liberos generare. Si quis legitime
 prius testamentum condiderit, et aliud secundum
 scripserit, prius ne rumpatur, nisi ante secundum
 jure robur obtineat. Minor quatuordecim annis
 testari non potest. Non dans testibus viaticum
 testimonii, illico jacturam hereditatis sustinet.
 Quae cancellata, vel deleta sunt, si quidem sciente
 testatore, omnino irrita sint: si vero secus

C omnia valeant. Institutio conditionalis est, si quis
 ita scribit: si ipse annorum quinquaginta moriar,
 Nicephorus mihi haeres esto. Fideicommissum
 Universale vero fidei commissum est illud, omnem
 meam substantiam illi restituito. Inutiliter datam
 testamento hereditatem, nemo codicillis confir-
 mat, sic placuit legi. Codicilli scripti ante testa-
 mentum, nisi postea testamento confirmentur,
 penitus non valent, ac si scripti non essent. Tutor
 finita tutela dat usuras, quo usque tutelae ratio-
 nes reddiderit. Tutor emens rem pupillarem per
 interpositam personam non habet emptionem le-
 gibus roboratam. Licet post litis contestationem
 transactio super quaerela de inofficioso facta secun-
 dum leges procedat testamentum tamen perfecta
 D valeat. A muliere adoptatus contra ejus testamen-
 tum quaerelam movere non potest. Tutor bonorum
 possessionem potest petere, nullo modo vero re-
 pudiare. Primus gradus non est generis ex latere,
 solus enim ille est eorum qui supra, et qui infra
 sunt: supra quidem parentes, infra liberi: am-
 borum patris et filii primus est gradus: liberi
 praeferruntur in successione: parentes vero po-
 tiores sunt illis qui ex latere veniunt, exceptis
 fratribus fratrumque filiis: illi quibus partes

Αἰτεῖν μὲν διακατοχὴν ἐπίτροπος ἰσχύει,
Ἵποῦσαν παραιτεῖσθαι δὲ οὐ δύναται κἄν ὄλωσ.
Ἡρώτος βαθμὸς οὐ πέφυκε τοῦ ἐκ πλαγίως γένους,
Μόνος γὰρ οὗτος πέφυκε τῶν ἄνω, καὶ τῶν κάτω,
Τῶν ἄνω μὲν οἱ φύσαντες, οἱ φύντες δὲ τῶν κάτω,
Ἄμφοιν δὲ τέκνου καὶ πατρὸς ὄντος βαθμοῦ τοῦ

[πρώτου,
Οἱ παῖδες προτετιμῆνται εἰς τὴν κληρονομίαν,
Οἱ δὲ γονεῖς τυγχάνουσι πρώτοι τῶν ἐκπλαγίου,
Ἐξηρημένων ἀδελφῶν καὶ τῶν ἀδελφοπαίδων,
Ὅς μέλη περισσεύουσι παῖδες εἰσὶν ἐκότως.
Κεφαλικῇ ἢ ἔγκυος ἐγκαταδικασθεῖσα.
Ἐλευθέρον υἱὸν γεννᾷ, δόξαν οὕτω τοῖς νόμοις.
Θεοῦ δικαίου πέφυκεν ἐνᾶ τῶν πραγμάτων,
Ὡς ἱερά, καὶ μνήματα, καὶ πόρται, καὶ τειχία,
Ἄλλα δὲ εἰσὶν ἀνθρώπινα, ἃ δὴ καὶ τέμνων καλεῖ,
Τὰ μὲν ὡς ἰδιωτικὰ, τὰ δὲ δημόσια πικρῶς,
Ταῦτα μὲν τῆς κοινωνήματος, τὰ πρώτα τῶν καθ'

[ἕνα.
Εἰς πόρνην δόσις ἄσμενος ἔβρωται κατὰ νόμους,
Τὴν δ' ἐβρωμένην δωρεάν, οὐδ' αὐτοκράτωρ παύει.
Πάντα μὲν χρησιμώτατα τὰ Λεόντος βιβλία.
Πολύχρηστον δὲ πέφυκε τούτων τὸ τελευταῖον,
Τῆς συγγενείας οἱ βαθμοὶ σταυρικῶς γεγραμμένοι,
Ἄνω καὶ κάτω, ὀσπετα, διχόθεν δ' ἐκ πλαγίου,
Δηλώσουσί σοι τοὺς βαθμοὺς, τοὺς πρώτους, τοὺς

[ἰσχύτους,
Κἄν οὕτως (17) παραγράφεις τοῦτοις ἀναξ, τὸν
[στίχον,
Εὐδύνοπτον ποιήσει σοι τὴν γνῶσιν τῶν γραφέντων.
Μάθε καὶ τὸν ζητούμενον σήμερον πλεον νόμον.
Ὅν ὁ πρεσβύτερος Ῥωμανὸς εἰσήνεγκε τῷ βίῳ,
Οὕτως καὶ γὰρ ἐκώλυσε τὰς πράξεις τοῖς χωρηταῖς,

A Τὰς πρὸς μεγάλα πρόσωπα τὸ πρῶτον γινομένης,
Τούτοις γὰρ ἀπετέλιχε μέχρι καὶ τῶν ἰσχύτων,
Χωρητικὴν ἀγροικικὴν ὄλωσ κτήσασθαι κτήσιν,
Ἡ ἀγοραῖς ἢ δωρεαῖς ἢ καὶ κληροδοσίαις.
Ἄντιστροφή καὶ γὰρ αὐτοῖς ἀνάργυρος ἐτάχθη.
Καὶ τοῖς πωλῆσαι μέλλουσι τῶν χωριτῶν ἐνίων
Τὴν κτήσιν τὴν ἀκίνητον ἦν ἔσχον ἐν χωρίοις,
Δέδωκεν εἰς ἐξώνησιν τοὺς συμπαρακειμένους,
Ὅν πρῶτον μὲν οἱ κείμενοι τῶν συγγενῶν πλησίον,
Μεθ' οὓς οἱ μόνον ἀναμῆξ τούτοις συμβεβλημένοι,
Καὶ μετ' αὐτοὺς ὁμοτελεῖς συμπαρατεθειμένοι,
Μεθ' οὓς οἱ μέρει συναπτοί· οὗτοι γὰρ τελεότατοι,
Τυγχάνουσι δ' ὁμοτελεῖς ὡς ἤρεσε τοῖς νόμοις,
Ὅμοι πάντες οἱ τῆς αὐτῆς ὕποταγῆς τυχόντες,
Κἄν διαφόρων ἔχωσι τελέσματα τοπίων.

B Ὁ δὲ πορφυρογέννητος Βασίλειος δεσπότης,
Τοῖς θυατοῖς ἀπέκλεισε πᾶσαν ἰσχὺν τοῦ χρόνου,
Κἄν εἴποις τεσσαράκοντα, κἄν εἴποις δις τοσοῦτος,
Ἄπειπε δὲ τοῖς δυνατοῖς τιμὰς ἀναλαμβάνειν,
Ὅν ἴσως ἠγοράκασι ἐκ χωριτῶν τοπίων,
Τὸν νόμον δ' ἀντανέλυσε τοῦτον ἀπὸ τοῦ πάππου,
Τὴν πᾶσαν ἔχειν δύναμιν τῶν διηγορευμένων.
Εἰ δὲ τινες τῶν χωριτῶν εὐκτήρια τελοῦντες
Κλήσεις ἐπιτεθήκασι τούτοις μοναστηρίων,
Κέντεῦθεν ἐκπροφάσιστον ὄρμην ἐφευρηκότες,
Τῶν ἐπισκόπων ἐνίοι ἐκράτησε τὸν τόπον,
Ἐναίρεισιν ἢ νεαρὰ τούτων πάντων ποιῆται,
Καὶ πάλιν ἀποδίδωσι τὰς κτήσεις τοῖς χωρηταῖς.
Εἴ δ' ἴσως ἐπηυξήθησαν αἱ κτήσεις αἱ τοιαῦται,
Πολλοὶ τε ἀπεκάρησαν τῶν πεπλησιακότων,
Ἐπίδοσις τις γέγονε τούτων τῶν εὐκτηρίων,
C Ὅκτω καὶ δέκα μοναχῶν τούτοις ἀποκαρέντων,
Τούτων οὐδὲν ἀνήρητο καλῶς ὀνομοθέτης.

Vers. 1394

abundant recte filii sunt. Prægnans ultimo sup-
plicio damnata, liberum filium parit, ita placuit
legibus. Nonnullæ res divini juris sunt, ut tem-
pla, monumenta, portæ, muri. Aliæ sunt humanæ,
quæ ita dividuntur: quædam privatæ, quædam
publicæ. Hæ sunt universitatis, primæ vero unius-
cujusque. Meretrici facta inhonesta donatio sec-
undum leges valet. Donationem recte factam
neque imperator rescindit. Certe omnes Leonis
libri multum utiles sunt, ultimus vero maxime
utilis: nam in eo consanguinitatis gradus in mo-
dum crucis descripti sunt: supra, et infra. O
domine, bipartito, et ex latere, demonstrabunt tibi
gradus primos et ultimos, quos si quis, o rex, his
versibus adscripserit, scriptorum notitiam in
pulcherrimo compendio tibi dabit. Disce hodie, et
audi perscrutantem legem quam senior Romanus
vivens exposuit: Sic enim cohibuit venditiones
a rusticis prius personis illustribus factas: illis
usque ad ultimum prohibuit, prædia et agros, vel
emptione, vel dotatione, vel successione acquirere,
et restitutionem etiam non numerato pretio villanis

statuit. Quod si vellent quidam rustici immobilem
prædialem possessionem vendere, circumadjacentes
ad emptionem vocavit: primum quidem positi
sunt, cognati, deinde qui promiscue cum illis pos-
sessiones habet, et post illos qui eadem tributa
pendentes circumpositi sunt, tandem qui pro parte
vicini sunt, illi enim ultimi. Vocantur vero ὁμοτε-
λεῖς, ut legibus placuit, qui simul ejusdem subje-
ctionis sunt, licet pro diversis locis et fundis tri-
buta pendant. At dominus Basilius in Porphyra
natus, potentioribus omne temporis robur præ-
clusit, sive annos quadraginta dicas, sive illos
duplices: et prohibuit potentioribus recipere præ-
tia agrorum quos a villanis emerunt: illam vero le-
gem a proavo retexit, edictorum omnem virtutem
habituram. Si quidam rustici oratoria ædificantes,
illis nomina monasteriorum imposuerunt, et deinde
quidam episcopi specioso quodam impetu delati,
locum in suam potestatem redigunt: illa omnia
novella sustulit, et rursus possessiones rusticis
reddidit. Quod si auctæ sint illæ possessiones, cum
multi vicini in illis tansi sint, et donatio collata

(17) Εἰ τις.

Πρὸς τρίτοις ἰδογμάτισαν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου.
 Ἴνα μὴ χρόνος κατ' αὐτοῦ τὸ σύνολον ἰσχύσῃ.
 Ἐπεὶ δὲ νόμον εὔρατο τοὺς πρωτοσπαθαρίους,
 Καὶ τοὺς ἄνω συγκλητικούς φονέας γινομένους,
 Τὴν κόλασιν ὀφίστασθαι μόνην τῆς ἀτιμίας.
 Ἐτερον αὐστηρότερον εἰσήνεγκε τῷ βίῳ,
 Τοὺς ἐκ μελέτης ἄπαντας φονέας δεδειγμένους,
 Κἄν εἶεν τῶν συγκλητικῶν φονεύεσθαι δίκαιον.

Α Ἄρκει σοι ταῦτα, δέσποτα, τῶν νόμων εἰρημένα·
 Τὰ μὲν γὰρ ἰδικώτερον τυγχάνει γεγραμμένα.
 Τὰ δὲ κανονικώτερον ἐγράφη, στεφεφόρε.
 Πάντων δ' ἠψάμην τῶν μερῶν, δέσποτα, τῶν νο-
 [μίμων
 Καὶ σοι συνοπτικώτατον βιβλίον εἰργασάμην,
 Ἐτοιμον εἰς κατάληψιν, καὶ πρόχειρον εἰς γυνῶσιν.
 Vers. 1407

illis oratoriis sit, tonsis ibi octodecim monachis, nihil illorum recte sustulit legislator. Post hæc statuit de fisco, ne contra eum tempus ullum valeat. Dginde legem invenit, protospatharios et supra omnes patricios, homicidas, infamiæ solius pœnæ subjici. Aliam severiorem exposuit, omnes qui ex studio homicidæ probati fuerint, etiam si sint

ex patriciis, justum esse occidi. Hæc legum dicta o domine, tibi sufficiant, quorum quædam proprie scripta, quædam regulariter delineata sunt, o imperator, quæ ex omnibus legum partibus, o domine, colligavi, et tibi compendiosissimum librum perfeci, ad comprehensionem paratum, et ad notitiam manuale.

FRANCISCI BOSQUETI

JURISCONSULTI

AD MICHAELIS PSELLI SYNOPSIS LEGUM BREVES NOTÆ, SEU LOCORUM JURIS
 AD HUIUS OPERIS LUCEM INDICES

Inscriptio hujus operis est diversa, nam in Bibliotheca Vaticana unus codex habet hanc inscriptionem, Τοῦ σοφωτάτου Ψελλοῦ εἰς τοὺς νόμους πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Ἀλέξιον ἐπιτομή. Alter vero, Σύνοψις ἐπιτομος τῶν νομικῶν κεφαλαίων πρὸς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ τὸν Δοῦκα. Ille incipit, Μέγα καὶ δυσθεώρητον· iste, Πολὺ καὶ, etc. Finis tamen, Ἐτοιμον εἰς κατάληψιν, etc.

Vers. 1, 4, 7. Anton. Augustinus in lib. De nominib. τοῦ Πανδέκτου primus hos versus edidit quibusdam immutatis, ut versu 14: Πανταδαπῶν χωρίων. Recte hic codex δοχεῖον, Harmenop. lib. 1, tit. 1, c. 6: Ἄ καὶ Δίγιστα ἦτοι Πανδέκτην, ὡς πάντων δεικτικά τῶν νόμων ἐκάλεσεν. Quod spectat ad hujus Pandectes genus, cujus gratia hos versus protulit Augustinus, notavit ante Casaubon. ad Strabon. recte feminam a Latinis credi, quibus et χάριτος, charta, ejusdem sexus est.

Vers. 18. Justinian. in constit. de confirm. Digest. : Τὰ τε γὰρ καλούμενα παρὰ πᾶσι πρῶτα ἐν τέσσαρσι ἀπεθέμεθα βιβλίοις. Et in Constit. De rat. dor. ; Primam legum partem eis tradi sancimus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, qua nihil est anterius, quia quod primum est aliud ante se habere non potest, Psellus autem forte hic accipit nomine priorum, universam Digestorum priorem collectionem, quæ ad quintam partem pertingit, quam intra contractum omnium, natura explicatur : ideo versis. 19 primi quatuor Digestorum libri qui κυρίως πρῶτα sunt, priorum prima pars dicuntur. Aliquando volui legere, Περὶ διαταγμάτων a prætoris edicto quod hanc partem universam implet, et a quo Pandecten se auspicatum fuisse Justinianus testatur, dict. Contit. De rat. doc.

Vers. 20 et seqq. Justinian. dict. constit. : Ἐφεξῆς τε καὶ De judiciis ἐν ἐτέρῳ ἐπὶ καὶ τὰ De rebus οὐκ ἐν πλείοσι τῶν ὀκτώ, etc.

Vers. 28. In dict. constit. Latin., quartus autem

locus qui et totius compositionis quasi quoddam invenitur umbilicum, octo libros suscepit. Græc. : Τὸ δὲ ἐφεξῆς τοῦ συγγράμματος μέρος, ὑπὲρ δὴ τέταρτόν τε ἄμα καὶ μέσον ἐστὶ τοῦ παντὸς ὀκτώ βιβλίοις ἄλλοις ἐναπεθέμεθα. Et infra : Καὶ μεσατάτον, ὡς εἴρηται, τοῦτο μέρος τῆς πάσης συντάξεως, etc. : quæ me ducunt, ut legam hoc versu καθάπερ εἰτις ὀμφαλμός.

Vers. 28. Justinian. ibid. : Συνηγάγομεν εἰς ἐννεὰ βιβλίων ἀριθμὸν, ὧν ἡγεῖται μὲν τὰ περὶ διαθηκῶν, etc.

Vers. 30. Sexta pars varia tractat, de quib. consule dictam Justin. constitut. Duo vero singulares libri qui id volumen, quod Neoterici Infortiatum vocant, concludunt recte, de variis gradibus inscribuntur, cum omnes fere eorum tituli in edicto successorio versentur. Ideo merito Justin. dict. constit., Καὶ αὐτὰς τὰς τῶν γενῶν τάξεις, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις βῆθμους ἐγγράψαντες τῷ βιβλίῳ, etc.

Vers. 38. Justin. dict. constit. Et post hoc duo terribiles libri positi sunt, pro delictis privatis et extraordinariis, necnon publicis criminibus, qui omnem continent severitatem pœnarumque atrocitatem.

Vers. 44. Harmenop. lib. 1, tit. 1 : Τὰ Δίγιστα καὶ τοὺς Κώδικας καὶ τῶν Ἰνστιτούτων ἡγουν τὴν τῶν νόμων εἰσαγωγὴν πολλά. Καὶ τὰς Νεαρὰς αὐτὰς εἰς ἐν πάντα συναγαγὼν ὁμοῦ, καὶ τὴν τοιαύτην πραγματεῖαν ἐν βιβλίοις συμπληρώσας ἐξήκοντα, τὴν λεγομένην ἐξηκοντάβιβλον τελείως ἐπήρητησεν, etc. vide Attaliatam in Synopseos præfat.

Vers. 50. Harmenop. dict. tit. : Τὰ Ἰνστιτούτα, τοῦτέστιν τῶν νόμων εἰσαγωγὴν, ὡς πρῶτα στοιχεῖα τοῖς τοὺς νόμους παιδευομένοις. Attaliata dicto loco : Τὴν τῶν νόμων εἰσαγωγὴν συντεμών, ὡς πρῶτα στοιχεῖα τοῖς νομοτριβουμένοις. Ex Justiniano in Procem. Instit. § 4 : Ut sint totius legitimæ scientiæ prima elementa ; Πάσης νομικῆς παιδευσεως

ἰσομέναις πρῶτα στοιχεῖα vertit Theophilus. Glossæ Basilic. Ἰνστιτούτων, εἰσαγωγικῶν νομίμων εἰσαγωγῆν νόμων.

Vers. 63. Indical sine dubio Eustathium Antecessorem in lib. Περὶ χρονικῶν διαστημάτων ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ρ' ἐτῶν, ex quo multa decerpisse infra videbimus. Notanda sane est inscriptio ejus libri hic a Psello relata, alia ab ea quæ vulgo editur, cujus primus titulus est Περὶ ῥοπῆς.

Vers. 66. Difficile est admodum e qua juris parte hæc priora collegerit Psellus advertere: nobis maxime Græcorum collectionibus destitutis, quales Μικρὸν, Πρόχειρα, et Ἐπιτομαί juris quæ sæpius κατὰ στοιχεῖον scribuntur. Videtur tamen decerpisse aliquam epitomen Institutionum instar compositam, ut suis locis notabimus, hic autem versus explicat definitionem legis relatae a Papiniano lib. 1. Definit. l. 1, D. *De legib.* sane Epitome τῆς ἐξαβήλου quæ habetur in Bibliotheca Vaticana, tit. 1, Περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης, κέφαλ. α'. Νόμος ἐστὶ κοινὸν παράγγελμα ἀνδρῶν φρονιμῶν δόγμα, ex qua potuit hæc excerpere Psellus, et sequentia.

Vers. 72. Ea est mens Pselli, ut duplex statuatur jus naturale, aliud quod omnibus animantibus commune sit, et quod naturale proprie vocetur, l. 1, § *Jus naturale*, D. *De justit. et jur.*, aliud quod inter solos homines valeat, in honorum nempe et malorum conscientia, de quo D. Paul. Epistol. ad Rom. cap. 2: "Ὅταν γὰρ ἔβη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῆ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἔαντοῖς εἴσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτῶν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμεταρρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων. Jus vero gentium esse quo gentes utantur secundum definitionem datam, d. l. 1, § *ult.*; non tamen gentes omnes; sed sæ demum quæ ad aliquam rationis normam vivunt: quod Theophil. l. 1, Institut., tit. 2: Νόμιμόν ἐστὶ τὸ κατὰ πάντων ἀνθρώπων, ἤγουν τῶν λελογισμένως βιοῦν ἐθελόντων ἐπεκτεινόμενον.

Vers. 79. Non aptior mihi visa est σχέσεως interpretatio, quam instinctus et appetitus; quid enim animantibus naturalis instinctus, quo veluti ratione, et, ut ait Plutarchus, quasi genio utuntur? Item autem quod ὁρμὴ Hesychio σχέσις. Ut animabilia χρώνται τῇ ὁρμῇ φυσικῶς ἀγοῶσθι πρὸς τὸ φαινόμενον οὐκείον. Plutarch. adverb. Colot.: Legere aliquando volui στέργεως ut mutuum parentum et liberorum affectum significarem, eo enim juris naturalis exemplo utuntur Græci interpretes. Theophil. lib. 1. tit. 2 Institut.: Καὶ τῆς πρὸς τοὺς τεχθέντας στοργῆς. Harmenopol. lib. 1, tit. 1, hoc solum adducit, Ὅσον τὸ τὰς μητέρας στέργειν τὰ γενόμενα ἐξ αὐτῶν.

Vers. 87. Apparet manifeste legendum esse τοπικόν, non τε πικόν. Theoph.: Τί ἐστὶ πολιτικὸν νόμιμον; Ὅπερ τοπικὸν καὶ χρειώδες. Ex usu, utile xidetur dixisse Harmenop.: Πολιτικὸς νόμος ἐστὶν φῆνι μία πόλις μόνη κέχρηται, διὰ τὸ συμφέρειν αὐτῇ.

Vers. 88. Non secutus est Papinianum l. 11 definit, ubi jus civile a prætorio distinguit, illiusque partes enumerat. Jus autem civile quod ex legibus, plebiscitis, senatus consultis, decretis principum, auctoritate prudentium, venit, Jus prætorium est, quod prætores induxerunt, etc. I, *Jus autem civile* vii *De just. et jur.*; quæ tamen confundit Justinianus *De jur. nat. gent. et civ.*, et sex partes juris scripti statuit; de quo et *Basilic.* lib. 11, tit. cap. 14; Εἰσῆχθη δὲ ἢ ἀπὸ Δωδεκαθέλου, ἢ τῶν τῆς Θεσπισμάτων, ἢ τῶν βασιλικῶν δογμάτων, ἢ τῆς νόθθεντίας τῶν σοφῶν. Καὶ τὸ πραιτωρίον νόμιμον, ζῶ:α φωνῆ τοῦ πολιτικοῦ ἐστὶ.

Vers. 91. Hic est institutionum juris, et edicti perpetui ordo, quem tamen versu sequenti invertit; quemadmodum et Attalata, qui ipso in ini-

tio suæ Synopses, tit. 4, Περὶ ἐνοχῶν καὶ ἀγωγῶν tractavit. Quare venit in mentem ut existimem, Psellum, et eum e quo hos versus decerpisset ille, illa juris prolegomena de justitia et jure, de lege, etc. præmississe, tum demum ab actionibus tanquam a præcipua juris, parte cœpisse. Porro ad hos versus vid. l. 1 et 11, D. *De stat. hom.* et ul. l. *De jur. nat. gent. tit. 13*, Μητέρες γὰρ τῶν ἀγωγῶν αἱ ἐνοχαι vocat Psellus, δεσμούς, δικαίους. Justinianus, obligatio est juris vinculum, ἐνοχῆ, δεσμὸς δικαίου. Theoph.

Vers. 95. Vid. Institut. *De obligat.* § 2 *Causa litteris omisit* l. 1, D. *Oblig. et act* Græci; Αἱ ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγαί, ἢ ἐν πράγματι εἰσιν, ἢ ἐν ἐπερωτήσῃ, ἢ συναίνεσι, lib. LII *Basil.* tit. 1, cap. 1.

Vers. 96. Nescio ex quo juris capite hauserit Psellus actionem quæ re contrahitur parere solum actiones reales. Id enim juri nostro manifestissime adversatur. Nam ple ræque personales actiones ab obligatione reali nascuntur, conditiones quidem mutui, et indebiti § 1 *quib. mo. contrah. oblig.* l. num. Itaque legemus οὐδὲ μόναι.

Vers. 100. Exemplum est obligationis quæ litteris contrahitur, in exceptione non numeratæ pecuniæ, quam intra quinquennium opponere olim licebat, sed Justinianus biennio conclusit. I. *In contractib.* xiv. c. *De non num. pec.* § *ult.*, l. *De litter. obligat.* Quod autem versus 104 scribitur, referri debet ad id exemplum, nam, tacente debitore per biennium, ex illo silentio junctis litteris, quæ debitum continebant, litterarum obligatio nascitur: vel certe exceptionis ope tollenda silentio vires sumit, quæ jam oratione litterarum contracta erat. L. *Non figura litterarum xxxviii*, D. *De oblig. et act.*

Vers. 107. Falsum est exacte loquendo quod hic Psellus profitetur; neque enim una actio aliam parit cum sola obligatio unica sit actionis mater. Multæ quidem ex una eademque obligatione actiones nascuntur (licet non semper omnibus agi possit) quæ tanquam germanæ sorores obligationis filix concurrunt; at nusquam earum alia alteram parit. Forte Psellus de obligationibus hic accipiendus: ita ut præcipuas ex obligatione natas actiones ἐν πλάτει pro ipsis obligationibus ponat: ut, cum ex ipso actu furtivo, actiones dupli et quadrupli, et conditiones, ex lege Aquilia multæ item actiones nascantur: ex ipsa furti et Aquiliæ actione, alias prodire dicat. Quod sane recto sermone efferri non potest, cum actu sive contractu, delicto vel quasi, pro diversis causarum figuris actiones diversæ ex ipsa obligatione, non invicem ex se ipsis emanent. Ex actu enim et contractu obligamur, ex obligatione multæ contra nos et nobis ob reciprocationem contractus actiones competunt.

Vers. 117. Contractum dixi secutus Ulpianum l. *Labeo xix* D. *De verb. sign.* l. vii, § 2; D. *De pact.* hæc vero contractus definitio, et omni pactiōi communis est, quæ duorum pluriumve in idem placitum consensus definitur l. 1, § 2, D. *De pact.*

Vers. 132. Cum notissima sit actionis divisio, ut alia sit in rem quæ dicitur vindicatio, alia in personam quæ condictio. L. xxv, D. *De verb. oblig.*; et Psellus hic dicat ἐν βέμ δὲ ἡ καθόλου certum est legendum Οὐνδίκτιος. *Basilic.* l. 11, tit. 1, cap. 3: Τῶν ἀγωγῶν β' γένη εἰσιν, ἢ γὰρ ἐν βέμ εἰσὶ, καὶ καλοῦνται Οὐνδίκτιος. Gloss. *Basilic.* in rem: Καθόλου ἔγουν ἢ διὰ πράγματος ἀγωγῆ. Scholion. Græc. citatum a Caralo Lubbæo D. loc. *Basilic.* Οὐνδίκτιων λέγεται ἡ ἐκδίκησις: Κονδίκτιος δὲ ἡ ἀπαίτησις.

Vers. 143. Verum est quod generaliter dixit Psellus, duas ex stipulatu actiones, ex verborum obligatione nasci. Cum tamen super diversis rebus

stipulationes interponantur, e quibus actiones aliquando certo nomine insignitæ, aliquando nullo, sed sub generali nomine veniunt: hic recenset quasdam ex illis, ut hoc versu æstimatoriam quæ præscriptis verbis est actio. L. 1, § 1, D. *De æstimat. act.* Recte Gloss. Basilic.: Πραεσκριπτικὸς βέρβος ἦνίκα τι διαμιμησάμενος πρᾶγμα παρασχῶ σοι ἐπὶ ᾧ πωλήσῃαι εἰπῶν, ἢ φέρε μοι εἰς τοῦτο τόσσα νομίσματα, ἢ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Vers. 146. Alia actio nata ex verbis, damni infecti de qua elegans est Glossa Basilica, quam ita verto. Damni infecti, videlicet de imminente et futuro damno, est prætoriam stipulatio, ex obligatione verborum nata, quæ personalis est, et transit contra hæredes, et ad hæredes. Monetur autem, quando vicini domus propter subeuntem putredinem casum minatur, si noluerit vicinus ejus curam habere, neque stipulari. Quod si contingat ex illa ruina me damno affioi, ad illud damnum resarciendum mittor in possessionem ruinosa domus. Illud igitur timens vicinus universarum ædium dominus, stipulationem illam interponit. Ergo si nolit vicinus stipulari, mittor in possessionem ad reparandam domum: et si intra quatuor menses sumptus recipio a vicino, decedo de possessione, si vero non recipio, dominus fit possessionis ex altero decreto. Legendum enim hic existimo, εἰ δὲ οὐκ, δεσπότης γίνομαι τῆς ἐξ ἐτέρου νόμου.

Vers. 149. Accipe de stipulationibus olim hæredem inter et eum cui restitui debebat hæreditas, positus, de quibus. Vide Justinian. l. *De fid. hæred.* et in *Basilic.* tit. Περὶ φιδεχομισαριῶν ἀνωγῶν ἀποκαταστάσεως Ἀποκαταστατικὴ dicitur lib. xxvii. *Basilic.* tit. 7. cap. 41, et in Schol. Synops lib. xviii, p. 186: Ἡ κινουμένη κατὰ τοῦ προαγέντος ἀποκαταστῆσαι τινὶ κληρονομίαν.

Vers. 151. Legatorum absolute vocat satisfactionem quæ legatariis ab hærede præstatur. Gloss. *Basil.* Λεγατόρουμ ἰκανοδοσίαν Λεγατόρουμ, ὀνόματι λεγάτου De qua tit. ut leg. vel fideic. nom. can. vulgaris vocatur l. *filiusf.* cxiv. D. *De l. 1.*

Vers. 154. Novatio legendum, quæ est prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem, vel naturalem, transfusio atque translatio. Hoc est, cum ex precedenti causa ita nova constituatur, ut prior perimatur. Novatio enim a novo nomen accepit. Gloss. Basilic.: Νοδᾶτιον καινισμός και μεταθῆσις τοῦ παλαιοῦ χρέους εἰς ἕτερον ἐνοχῆν, ἀπ' οὗ τὴν πρώτην ἀναρῆθῆναι, Νοδᾶτιο δὲ λέγεται ἀπὸ τῆς καινῆς ἥτις τῆς νέας ἐνοχῆς. Eadem Glossas emenda Νοδανδιάνδιμ. Lego Νοδάνδι: ἀνιμο, ἀνανεοῦντος ψυχῆ.

Vers. 197. Si quem ordinem hac in Synopsi observare licet, putarim huic versui subnectendo esse versus 780 ad 794, quibus deinde conjugerem versus 812 usque ad 843, insertis versibus 805 ad 812, donec rediret oratio ad versum 458, a quo κατὰ στοιχείον agere incipit de actionibus. Atque eo tractatu finito, in ordinem cogere tractatum de temporibus versu 672, eoque acto ad hunc versum 198, retrogressus varias has regulas ex universo jure decerpitas, una cum Novellarum regulis in unum colligerem usque ad versum 1078, a quo una linea ultima pars ad finem perducitur. At quia Græcorum interpretum penuria has in ambages nos detrudit, indigestos hos versus ita ut scripti sunt mendis solum manifestissimis liberabimus.

Vers. 205. Explicatio legis 202. D. *De reg. jur.* Πᾶς νομικὸς κανὼν σαθρὸς ἐστὶν εὐχερῶς γὰρ ἀνατρέπονται corrige ἀνατρέπεται, lib. ii. *Basilic.*, tit. 3, c. 194. Ita apud Harmenop. lib. vi, tit. 2, § 35.

Vers. 202. Est regulæ definitio, ex l. 1, D. *De div. reg. jur.*

Vers. 206. Hi versus excerpti sunt ex Institutio-

nibus quarum tituli perversum carminum ordinem demonstrabunt. Vide lib. 1, tit. 1 et 2.

Vers. 210 § 1, § 2. I. *De jur. person.*, quo titulo § ult. cum dixisset Justinian. in servorum conditione nulla est differentia; in liberis autem multæ. Ἔστιν οὖν ἄτομον ἡ δουλεία, ἐπὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων πολλὰς εὐρίσκομεν διαφοράς, ait Theoph. Inde sumpsit Psell. versum 212.

Vers. 214. Ex tit. *De ingenuis* I., § et e contrario, quia non debet calamitas matris ei nocere qui in ventre est. Ὁ γὰρ κυοφορούμενος οὐ βλασφῆσται ἐκ τῆς συμφορᾶς τῆς περιστάσεως τὴν μητέρα. Theophil.; alio tamen induxerat ille e quo Psellus dicens στερούσα τῶν πατρῶων.

Vers. 215. Ex tit. *Qui et quib. ex caus. manum. non poss.*, et § ult. vers. 216 et 217. Hodie tamen et anno 14, in testamento manumittere minor potest: Ἄδειαν εἶναι τοῖς νέοις ἐν αὐτῷ τῶ καιρῷ ᾧπερ ἔξειστιν αὐτοῖς διατρεσθῆναι περὶ τῆς ἄλλης αὐτῶν περιουσίας και τοὺς ἰδίους οἰκέτας τελευτάταις βουλήσασιν ἐλευθεροῦν. Novelia 119 cap. 2.

Vers. 218. § *Si adversus* 12, *De nupl.* I. Versu 220, § *Edicto* 14, I. *De usu cap.* Vers. 223. § *Hæ mortis causa*, I. *De donat.* Vers. 226. § *Nam dotale*, I. *quib. alien. non lic.* Vers. 228, § *Nuno admovendi* 2, eod. tit. Versu 223 et seqq. tot. tit. *Per quas person. nob. acquir.* Reliquos versus percurrere, et Institutionum locis, adapta, nullo servato titolorum ordine, nisi hos etiam versus velis invertere. Quædam tamen, raro licet, permista sunt ex diversis juris locis excerpta.

Vers. 235. Sunt ἰδικαὶ κτήσεις et καθ' ὀμάδα. § ult. I. *Per quas pers. nob. acq.* Vers. 238 § ult. I. *De testam. ord.* Vers. 239, § 6 et seqq., I. eod. tit., id est, eorum qui in eadem potestate sunt, nec in testamento testes esse possunt, nec alio in quovis negotio, in quo parentis vel suæ aliqua utilitas versatur, l. *Qui testamento*, xx § *Quæ autem*, D. *Qui test. fac. poss.* Recte Harmenop.: Αἱ οἰκειακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται, ἐταν δηλονότι μέλλῃ τιτῆσθαι ὁ τὴν μαρτυρίαν προφέρων. Ex quo supplendum puto cap. 24, tit. 1, lib. xxi Synops. *Basilic.*

Vers. 249. § *si filiusf.*, I. eod. t., § 3 et seq., *De milit. test.* I: § 2, *Quib. non est perm. fac. testam.* Versu 243, § 1, I. *Quib. non est perm. fac. test.* Vers. 245, § *Præterea versic. filiusf.* eod. tit. Vers. 246 § *Emancipatus* 3, I. *De exhereditat. liber.* Vers. 247, I. *De hered. instit.* imp. Vers. 248, § *Hæreditas* 5, eod. t. Vers. 249: videtur erroneus hic versus. vers. 250, eod. § 5. *Versio*; neque enim *ex parte*, I. *De hæred. institut.* Vers. 252, ex tit. de vulg. substit.; videtur autem subnectendus versui 254 vers. 285.

Vers. 255. Redit ad lib. 1. *Institut.*, tit. *De nupl.* § 1 *Inter eas*, et § *Si adversus* 12. Vers. 257, § *Aliquando*, 13 I., eod. tit. Vers. 239, § 4. Vers. item, non aliter. I. *de adoptione.* A versu 221 ad 273 *ex tractat. de tutel. de suspecto* vers. 273 *accipe*, § 4. I. *De suspect. tut.*, et explicata vers. 261 ex *Novell.* 22, cap. 40.

Vers. 274, § *Fere igitur*. 12 I. *De rer. divis.* Vers. 275 § *Est autem litus*, 3 I., eod. tit. Vers. 276. Theophil. § *Ripatum* 4, et § *Ex diverso*, 30 versic. Ἐξάτω, qui et canonem vocat. Vers. 277, ex tit. I. *de servit.* Gloss. Basilic.: Ἄκτος ἡ παρὸν τέρῃ ὁδοῦ. Vers. 278, § *Quod autem*, 3 versic.: unde I. *de usucap.* Vers. 280, § *Posteriore* 2. I. *Quib. mob. test. infirm.* Vers. 281, *in princ.* tit. *De inoff. test.* I. *Ab hinc adversum* 365 Institutionum, et juris locis quæque adaptata: sufficiat ordinem demonstrasse in superioribus.

Vers. 365. Ad versum usque 477 ex Justiniani Novellis promiscue et ἀτάκτως diversas regulas colligit: ut vers. 366, *Novell.* in præfat., vers. 368, *Novell.* 18, cap. 4; vers. 369, *sine dubio* ex cap. 1. *Novell.* 1, quod et Glossa vulgaris notavit,

vers. 372. Novell. 22, cap. 22; vers. 373, Novell. 54 in præfat. et cap. 1; vers. 374 *passim* (Vide Novell. 22, cap. 41 in fin. et cap. 46, § 1): vers. 575, Novell. 22, cap. 3 et Novell. 117, cap. 3; versu 337, Novell. 88, cap. 2^a nisi de magistratib. defensoribus accipere malis; vers. 374. Novell. 94 et alibi; vers. 380, Novell. 113, Ὅστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσθαι θελοῦς τύπος, etc.; versu, 377 Novell. 136, cap. 4. Τὸ μὴ προσήκειν ἀνεπερώτητον τρέχειν τόκων vers. 379, Novell. 12. Περὶ ἀθεμιτογαμῶν. versu 385, forte legendum οὐ loco οἱ ex Novell. 124; vers. 386. Novell. 47, cap. 12; versu 388, ead. Novell. 47, cap. 9; vers. 389 et seqq., Novell. 134, cap. 10. Ad versum 407, vers. 402 ad 406, Novell. 118, cap. 21; vers. 413 et quod seqq., *vid.* Novell. de testibus 90; vers. 418 et seqq., ex Novell. *De exhib. et introduc. reis.* 53.

Vers. 436. Et illud apparet ex editione Latino-Græca Novellarum Justinian. in cuius margine sæpe scriptum ad Novellarum capita legitur, Οὐχ εὐράθη ἐν τῷ Βασιλικῷ ut vers. 443 intelligit Novellas 24, 25 et seqq. *De præsidiis seu prætoribus diversarum provinciarum*; et versu 446. certum est legendum esse Περὶ ἐκκλησιῶν, ex Novell. 75. Περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Σικελίας. Porro huic Novellarum tractatui, vellem subnectere Novellas Leonis, e quibus versus 843 ad 875 paucis excerptis, qui ex ipsis Novellis Justiniani excerpti sunt; quodque continuationem horum versuum demonstrat.

Vers. 458. Hic actionum propria tractatio incipit, κατὰ στοιχείῳ ordinata: observato nimirum primo Latinæ vocis elemento; interrupta tamen alienis versibus, quos, ut aliquem ordinem observemus, proprius in sedibus collocabimus.

Vers. 462. Notanda est Glossa *Basil.*: Ἀδούλτερις, lege Ἀδούλτερι δ νόμος ὑπὸ Αὐγουστου ἐκτεθεις μὲν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλιου φυλαττόμενος (forte legendum) ἀπὸ Αὐγουστ. et ὑπὸ δὲ τοῦ Ἰουλ., κινεῖ δὲ περὶ μοιχείας καὶ (στόπτου στούπρου, καὶ μὲν μοιχεία ἐστίν, ἐπὶ τῶν γαμουμένων. Τὸ δὲ στοῦπρον ἐπὶ παρθένων καὶ χηρῶν καὶ παιδῶν ὀρέζων κινεῖται. Ἀδούλτερ δὲ ὠνόμασται εἰς τὸ παραχαράττειν· ἀδούλτερ γὰρ ἢ παραχάραξις (lege Adulterium, vel ὁ παραχαράττει), καὶ ὁ μοιχὸς δὲ παραχαράττει τὴν ἄλλοτριαν κοίτην, καὶ συγγεῖ τὸ τῆς φύσεως δίκαιον διὰ τῆς τῶν παιδῶν νοθείας.

Vers. 470. Recte θέσις, est enim adoptio nomen rei quæ natura non est, jure tamen effingitur. Gloss. *Basilic.* Ἀδόπτιον, τεκνοποίημα, ita enim ibi legendum, et ἡ υιοθεσία quæ cum Ἀδοπτίονα, εἶδος υιοθεσίας dixerunt, non tam ad hanc naturæ imaginem respexere; quam ad adoptionem in specie sumptam, ut alia est ab adrogatione. Eo vero nomine adoptio apud Græcos *passim* fertur, ut in eo Schol. lib. xxxv, tit. 43, *Synops. Basil.*: Ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν· adoptio imitatur naturam.

Vers. 481. Græci Icti legitimæ, falcidiæ, et tertię et quartæ partis nomen, post Justiniani Novellam confuderunt: adeo ut sæpe legitimam falcidiam dicant, et eam partem tertiam bonorum. Ut hic quartam quæ ex constitutione D. Pii adrogato, ex suis bonis relinquere debet, sive emancipet eum sive exhæredet, l. viii, § *Si quis impubes* D. *De inoffic.*; l. i, § *Si impubere*, D. *De collat.* Theophilus tamen ad § 3, l. *De adopt.* et Harmenop. tit. 8, § 88, lib. v, τὸ τέταρτον μέρος dixerunt. Eodem modo supra versu 290 Psellus falcidiam tertiam partem dixit, ut Harmenop. lib. v, tit. 9, § , et *Basilic.* lib. xli, tit. 1, cap. 74: Τὸ τρίτον τοῦ φαλκιδίου ἐκ πάντων τῶν λεγαταρίων πρὸς ἀναλογίαν παρακατέχεται, ita legendum observat C. Labbæus.

Vers. 477. Eo respiciunt Glossæ *Basilicæ*. Ἀκουίλιος ἀγωγή κινουμένη κατὰ τοῦ ὑπερθεμένου δούναι τὸ καταλειφθέν.

Vers. 486. Ἀμβίτους est legendum de qua lege Gloss. *Basilic.* Ambitus dicitur libido effrenata dignitatis, munerum datio, circuitus, corruptio judicii. Movetur autem contra eos qui magistratum, vel honorem pecunia emerunt. Infigit vero ambitus reo pœnam centum numismatum et infamiam, ut l. *Bas.* lx, tit. 46. Digest. 48, tit. 14. Ambitus est, et movetur contra corruptumpentes judicia (lege κατὰ τῶν φθειρόντων τὰς κρίσεις, non ut corrupte habetur τὰς κόρας) et pœnam non capitale[m] exigit: est lex Julia Publica, quæ ab omnibus jure publico moveri potest. Hacten. Gloss.

Vers. 489. Optime magis quam publicum, non quia publicum non sit, nam judicia inter publica numeratur, l. i, D. *De public. jud.*, sed quia non est permissum mulieri publico iudicio quemquam reum facere, l. i. D. *De accus. et inscript.*, nec militi. l. *Qui accusare* viii, eod. tit. neque servo: mulier tamen, miles et servus ad hanc, ex lege Julia, de annona accusationem admittuntur, l. *Mulierem* xiii; D. *De accusat.* l. i, D. *De leg. Jul. de annon.*

Vers. 491. Τυραννεῖν vexare reddidi, id enim proprium est cuius criminis verbum, ut et attendere, l. *Annonum* vi: D. *De extraord. crim.* Verbum autem καταπραγματεύεται mutuatus est sine dubio Psellus a Gregorio Nazianzeno, qui eadem in re de Dardariis anuonam flagellantibus loquens, ait: Τηροῦσι τοὺς καιροὺς καὶ καταπραγματεύονται τῆς ἐνδείας: in orat, funeb. *Basil. Magu.*

Vers. 493. Neclendi sunt hi versus superioribus de lege Aquilia: ea vero plebiscitum est, cum eam tribunus plebis rogaverit, ait Ulp. l. i, § 1. D. ad l' Aquil., Ἀναγκαῖον ἔμιν ἐποίησε τὴν τοῦ δήμου πάλα: νομοθεσίαν ἀποδέξεσθαι ἤν διὰ τινος τῶν οικειῶν ἔγραψε δημάρχων τὴν τοῦ Ἀκουιλίου προσηγορίαν ἐξ ἐκείνου δεξαμένην. Justin. Novell. 18, cap. 8, ubi interpres Latinus κάλιν legit, non πάλα. Porro quæ Psellus hic habet usque ad vers. 510 fuse habes l. de leg. Aquil.; adverte solum vers. 500 τετράποδον legendum esse.

Vers. 510. Vi bonorum raptorum actio, quæ datur adversus improbe furantem, ait Justinian. in p. l. h. i. ἀναιδέστατον κλέπτην, Theophil. improbiorem furem, Julian. l. ii, § 9. D. h. i in eo differt ab actione furti, quod illa alias duplum, alias quadruplum exigitur: in hac vero semper pœna sit tripli. § *Quæ actio*, l. eod., quadruplum quidem exigit, sed in eo res comprehenditur, eod. § cum ea tamen concurrit, ita ut si furti videl. nec manifesti, qua duplum tantum exigitur, actum sit, pro duplo reliquo, quod action. *vi bonorum raptor.* repetitur, agi poterit l. i, D. h. i. Porro res tantum mobiles hac actione repetuntur: quare emend. Gloss. *Basil.* quæ habet: Βί βονόρουμ βρατόρουμ. ἢ κατὰ τῶν ἀρπαζόντων πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα: lehe οὐκ ἀκίνητα; l. i et ii, C. *vi bon. raptor.* Ita *Synops. Basilic.* lib. x, tit. 2; Ἡ βιαίας ἀρπαγῆς πραγμάτων ἀγωγή ἐπὶ τοῖς κινητοῖς, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκίνητοις ἀρμόζει.

Vers. 520. Legendum est Depositi, quæ est actio bonæ fidei, et ideo et fructus et omnem causam, et partum in hanc actionem venire dicendum erit, l. i, § 23. *Hanc actionem* D. *Deposit.*; imo et usuras ex mora, et ex usu, l. ii, iii, iv C. eod. Custodiam autem, et parem ac in rebus suis diligentiam et curam præstabit depositarius; ideo de solo dolo tenebitur, et de ea latiore culpa quæ dolo proxima est l, *Quod Neru* 32, D. eod. Gloss. *Basil.* Κοδύπα ἡ μεγάλη ἀμέλεια, ἢ δὲ μεγάλη οὐλπα, δόλος ἐστίν. Eadem Glossæ editæ a C. Labbæo. Depositi est actio περὶ παρακαταθήκης obligationis quæ re contrahitur (τῆς βέ) præstat dolum, et latam culpam, et usuras semisses centesimæ propter moram, et usum, casibus fortuitis non subjacet, nisi illud convenerit: Infamat, et est perpetua, datur hæredibus, et contra hæredes. Movetur etiam con-

Quando venditor non cavet de his quæ edicto ædiliū continentur, quanti emptoris intersit, intra sex menses agitur. I. *Si debitor*. xxviii, D. *De ædilit. ed.* quod si res vitiosa sit, annu utilis est, I. *Sciendum* xix § *ult.*; I. *Ædiles* xxxviii, in p., D. *ead.*; I. II, C. *De ædilit. action.* Vers. 690, I. *Sancimus* xlvi, C. *de episc. et cleric.*, quam non esse in *Basilicis* Eustathius testatur. Vers. 692, I. *ult.*, C. *De non nu. pec.*; I. III, C. *De dot. caut. non nu.* Vers. 695, I. I et I. *ult.*, D. *de requir. reis*, Vers. 698, I. I, D. *De incend. ruin.* Vers. 703, I. XI, D. *De his qui not. iufam.* Olim decem menses, hodie duodecim, sunt luctus tempora legitima. Vers. 704, I. *ultim.* C. *De dol.* vers. 705, I. *In contractibus* xiv, C. *De non num. pec.* Forte legendum vers. seq. δύο ἔτη σύναπτα. Vers. 707, Novell. 126 de alienat. emphyteus et locat. cap. 8; expellitur enim si ἐπὶ διατλαν μὴ καταβάλη τὸν παρ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα ἐμπυτευτικὸν ἢ μισθωτικὸν κανόνα. Vers. 710, Novell. 100 de temp. non sol. pec. sup. dot. Vers. 716, I. *Properandum* xiii. § 1, C. *De judic.*, ex qua suppl. : exceptis iis quæ ad jus fiscale pertinent, vel quæ ad publicas respiciunt functiones, et ad legata et fideicommissa de quib. *Vide* Cujac. ad Novell. 4. Vers. 718, successit anno utili, quadriennium continuum, I. *Supervacuum ultim.*, C. *De tempor. in integ. restit.* Vers. 720, I. *Contra majores* xvi, C. *De inoffic. testam.* Vers. 721, I. *milites* xi, § *Adulterii* 4; I. *Quinquennium* xxxi, D. *Ad l. Jul. de adulter.* Vers. 722, I. *peculatus* vii, D. *Ad l. Jul. peculat.* Vers. 724, ita lege in Gloss. Basil. : Ἰνφανὸς ὁ ἑπταετής, καὶ Ἰνφανὸς ὁ ἕρτων τῶν ἑπτὰ χρόνων. Vers. 725, Nov. 123 de sanct. episc. cap. 13, quæ tamen οὕτε δὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτὼ καὶ δέκα ἐνιαυτῶν. At Eustath., e quo Psellus, octo annis minorem habet. Certe constat. ex synod. Nicæn. II, cap. 14, minores annis 18 lectores fuisse ordinatos. De his nos alibi. Vers. 726, Novell. 119 ut sponsal. larg. cap. 7, et C. *De præf. long. temp.* 10 vel 20 ann. Vers. 730, I. *Quæsitum* ix, D. *De sponsalib.* Vers. 736, I. I, D. *De postuland.* Vers. 737, § *Minorem*, I. *De adopt.* Vers. 739, I. *Omnes* II, C. *De his qui ven. æt. impet.* Vers. 742, male interpres Eustathii vertit litigare : judicare debuit dicere, I. *Cum lege* xli, D. *De recept.* Vers. 744, *Vide* Eustathium Περὶ χρόνων κ' nu. 7, ubi exceptionem offert adulterii : e quo noster, ut et reliqua, quæ consule. Hæc indicasse sufficiat.

Vers. 775. Alia est actionum divisio, superiori actionum tractationi jungenda : huic est inferendus versus 805 et 806 nam compensatio bonæ fidei censetur, ex constitutione Justiniani I. *ult.* C. *De compens.* Psellus autem secutus est ordinem Justin. III § *In bon. fidei*, I. *De actionib.*

Vers. 783. Hic abundat negatio, nisi legas οὐσεσσιματόρια, ea bonæ fidei est, I. *unic.*, D. *De æstimat. act.* *Vid.* tit. I. *De action.* ut has divisiones percipias.

Vers. 786. Accipe hunc versum de actione ex stipulatu, quæ rei uxoriæ actioni successit, et bonæ fidei facta est a Justiniano § *fuerat antea* 29, I. *De action.* I. *unic.*, *De rei uzo. act.*

Vers. 787. Horum ordinem versum supra notavimus : Per Falciānam autem intelligit legitimam liberis debitam ex Justiniani Novella, ut supra monui.

Vers. 804. Alia est actionum divisio, quod scilicet alia simplum, alia duplum, triplum exigant, de quibus in seqq., et ab evictione, et duplæ stipulatione incipit, in qua Græci verbum, defendere, retinuerunt, ad rem defendendum debitorem conveniri dixit, Hermogon. I. *Si plus* lxxiv, D. *de evict.* Ita Harmenop. lib. I tit. 9 § 21 : Ἀγωγὴν ἀναγκάζουσαν τὸν πράτην δεφενδεύειν.

Vers. 815. Ni me fallit conjectura, senatusconsulto facto Neratio Prisco et Annio Vero Coss. I.

Is qui scrvum vi. D. *Ad leg. Cornel. de secur.*, cautum est eos qui ex miserrima naufragiorum fortuna rapuissent, lucrative fuissent dolo malo, in quantum edicto prætoris actio daretur, tantum et fisco dare debere, I. *Quo naufragium* III, § *ult.* D. *De incend. ru. nauf.* At prætor judicium in quadruplum dat, I. I, in p. *D. eod.* Eo modo Scholiastes *Basilicon.* interpretatur hæc verba, πρὸς τῇ ἡδὲ ὀρισμένη ποινῇ, quæ habentur lib. LX *Synops.*, tit. 17, et apud Harmenop. lib. vi, tit. 7, § 6. Τοῦτέστιν, αἰτ' Scholiast., ἵνα καὶ τῷ δημοσίῳ τόσον παρέχη, ὅσον τῷ ἐνάγοντι. *Vide* Novell. 64, Leonis

Vers. 819. Forte hi versus sumpti ex tit. I. *De satisdat.* et tit. *De perp. et temp.*, qui titulum *De actionib.* sequuntur.

Vers. 836. I. *unic.* C. *Ex del. def.*, I. I D. *De priv. del.*, § *Pœnales*, I. *De perp. et temp.*

Vers. 838. Hi versus ad 877 sequi debent tractatum Novellarum Justiniani, sunt enim excerpti ex Novellis Leonis. Ad hunc, *vid.* Novell. Justin. 127, C. 13, et Leonis Nov. 22, vers. 845; Novell. 34 et 35 Leonis. Porro hi versus scholii vice tit. 83 *Synops.* Attal. scripti sunt; ubique tamen vers. 846 legitur βαρβαρικῶς malui de ensibus barbaricis accipere. Vers. 847, est solum ἀνευ, ut Novell. 35; quod vers. 849 recte notavit Leunclav. ex Novell. 34 Leonis excerptum, qua de tutore pupillæ suæ raptore agitur. Legendum autem adverte ποστημόριον vers. 844, in quo nomine emenda Glossas Basilicas quæ habent ποστημονίου, νομίμου, πούστιον μέρος, τὸ νόμιμον μέρος.

Vers. 852. Quemadmodum locus qui ante atrium nostrarum ædium est, vestibuli loco cedit, eo modo in prædiis maritimis, id maris in quod illa prospiciunt, eis vice vestibuli servit; quare Græci πρόθυρον vocant. Eo in spatio et intervallo, quod non in directum solum, sed in transversum, οὐ μόνον κατ' εὐθείαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίας protenditur, olim retia ad palos tendebant, in quibus pisces morarentur, et includerent, ἐποχὰς et θράνας sive τράνας dicebant, pro quibus ἐπιστολὸς φόρος prædii dominus pendebat; cum ergo sæpe modica prædii latitudo, ad cuius mensuram jus domini in mare porrigebatur, amplius et ad piscandum commodis ἐποχῆς non sufficeret, statutum est, ut a vicini prædii domino ejus προθύρου partem, ad legitimam θράναν viciniam acciperet, et lucrum ex piscatione ei communicaret, et ne in immensum hæc remora et epochæ extenderentur, consuetudine jam erat introductum ut 365 ulnas non excederent. quod Leo imp. confirmavit. Consule ejus Novellas 50, 57, 102, 103, 104; Harmenop. lib. II, tit. 1, n. 63. Aitaliat. in *Synops.* sine, tit. Περὶ ἐποχῶν, et Cujac. lib. xiv, observ. 1.

Vers. 859. Leonis Novell. 92. Vers. 866. Novell. Leonis. 106. Vers. 869, Novell. Leon. 109.

Vers. 872. Alia est actionum divisio superioribus adnectenda; *vid.* I. I et seqq. D. *De his qui not. infam.*, et I. *De pæn. temp. litig.* Vers. 879 ad possessionem adipiscendam duo concurrere debent, animus et corpus, eorum alterum non sufficit: quemadmodum nec ad possessionem amittendam, satis est ex corpore excessisse, animo quippe eam retinemus. *Vid.* I. *Qui universas* xxxix; I. *Possidere*, § *Sallu, et all.*; D. *De acq. poss.* Vers. 882, I. *Si quis in tantam* vii et seqq., C. *Unde* vi. Hæc ad interdicta de quibus supra refer.

Vers. 889. Nisi in tractatum actionum hi versus ad finem hujus partis redigantur, sub propriis titulis mutui, testium, testamenti, ordinem nullum video. Certe in προχέτω Harmenopuli, illi tituli leguntur, quos, aut illis similes percurrisse videtur Psellus: forte ex Μικρῶν, e quo Harmen. lib. III, tit. 5 Περὶ δανείου. Hic autem versus 60, I. *Creditores* x et seqq. D. *De verb. et sig.*

Vers. 915. Ex I. III. *De primipilo*; lib. XII C. Scholiast. *Basilic.*; lib. VIII *Synops.*, tit. 5: Πριμιπιλόβ

ἔστιν ἡ στρατιωτικὴ ἀννόνα· ὡς ἔταν τις πριμίπιλον χρεωστῆ καὶ προίκα, τὸ πριμίπιλον προτιμάται. Primipilum est militaris annona, quare si quis primipilum debeat, et dotem, primipilum præfertur. Et recte Theodorus Hermopolites, lib. ix, tit. 9: Πριμίπιλόν ἐστι τὸ τοῖς πρώτοις ἀκοντισταῖς στρατιώταις διδόμενον σιτηρέσιον ἵνα διανεμηθῇ τοῦτο αὐτοῖς. Primipilum est annona, Primipilaribus data, ut militibus distribuatur. Primipilares enim ad pascendos milites solemniter ad limites destinabantur, l. vi, C. Th. De cohortal. princip. Vide l. Latis, C. In quib. caus. pig. tac. cont.: l. Non verum. C. De donat; int. vir., etc.

Vers. 917. In *Micro*, vel eo libro, e quo hoc flo-rogium fecit Psellus, tractata reperit Primipili privilegia ea intor quod refertur, l. i. C. De condit., ex leg. cujus occasione et forte ibi conditio ex lege definita est: unde hunc versum Psellus excerpit, alias certe hoc loco erronem.

Vers. 920. Sequentes versus excerpti ex Μικρῷ, vel alio libro cui inscriptio ut in *Basilic.*, Ἐπὶ μαρτύρων εὐπολήπτων καὶ ἀτίμων μαρτύρων· ex quo et Harmenop. collegit tit. 6, lib. 1: quem consule, et jura ibi a Gothof. adnotata.

Vers. 925. Harmen. dict. tit. 6 14, n.: Αἱ γυναῖκες μαρτυροῦσιν, ἔνθα ἡ τῶν ἀνδρῶν βία ἀπέργεται· quod vertit Mercerus: Mulieres ibi testimonium ferre possunt ubi virorum prohibetur violentia. Ubi certe a scriptore Harmenopuli delusio est; in eo namque legendum est ὅτι non βία. Gothofred. emendavit βίος. Debes autem accipere et Harmenop. et hic Psellum, testem esse posse mulierem in illis rebus probandis, ad quas viri non admittuntur. De his sensere *Basilica* lib. xxi *Synops.* tit. Ἐπὶ μαρτύρων κεφαλ. ις· Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ· ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται· quod ipsis verbis refert Harmenop. dict. tit. 6, n. 52. quo loco optime ejus Scholiastes: Ἐπὶ μίντοιγε τοκατοῦ, αἱ τὸν εἰρημένον συμφύτης τρόπον φυλάττουσαι, δύνανται μαρτυρεῖν. Super partu vero illæ quæ dictam morum integritatem servaverint, possunt dicere testimonium. Exempla adhibe l. i, § 10, et al. D. De inspic. vent. et in sacris a quibus viri arcentur, et in balneis, ut eleganter observavit Attaliata in *Synopsi* tit. De testibus: Πλὴν βαλανείου, καὶ λογατίας ἔνθα ἄνδρες εἰσελθεῖν οὐ δύνανται.

Vers. 927. L. vii, D. de testib.; nec enim quæstiones servorum contra dominos, vel judicia, vel interrogationes, vel testimonia valent, contra alios testium penuria robor obtinent. Ead. l. vii, D. De probat. l. lviii, § ult. D. De ædilit. edict., l. 1, § 16 et 9; l. ix, § fin.; D. De quæst., l. Servus viii; C. De testib. Indistincte tamen Justinianus servis testimonii facultatem videtur ademisse. Novell. de testib. 90, cap. 6, quam confirmavit Leo, Novell. 49.

Vers. 929. Hi versus usque ad 939 relati sunt in *Synopsi* Attaliatæ, partim sub nomine scholii Pselli, partim Attaliatæ. Vid. Harmenop. dict. tit. 6, n. 15, 16. l. presbyteri viii; l. Nec honore vii; C. De episc. et cler.; Novell. De sanctiss. episc. 123, cap. 7. Porro vers. 936. forte ὀποσχολάζουσι, legendum, et vers. 938, ἀληθῆ, ut apud Attaliat., vel ἀληθῆς. Vers. 939. Harmenop. ibid. ii. 31: Ἐπὶ τριάκοντα χρυσίου λίτρας, καὶ δύο ἀρκούσι πρὸς μαρτυρίαν, καὶ μέχρι δὲ πενήκοντα τρις ἀρκούσι. Vid. l. ubi numerus D. De testib.; l. testium xvi, C. eod.

Vers. 954. Nota in hac ἀναγραφῆς exceptione, aliud longe esse asseverare debitum solum esse, quæ sane exceptio ad 30 annos durat, imo vix definiti potest, cum incertum sit, quo tempore creditor acturus sit, ac nisi ad ejus petitionem opponatur: aliud debitorem dicere, sibi pecuniam quam scriptura confessus est, numeratam non esse: hæc enim querela (ita Græcis μίμψις) olim

quinquennio, hodie biennio terminatur: l. In contractib., C. De non num. pec.; aliud creditorem dicere, pecuniam quam acceptam et solutam scripsit, sibi a debitore non esse numeratam; hæc enim exceptionem intra triginta solum dies a conscripta securitate creditor potest opponere, d. l. In contractib., § Super cæteris. Atque ita recte Græci notant, lib. xxiii *Basilic.*, hoc tit.: Ἡ μὲν γὰρ διατία τότε δίδεται, ὅτε ἔχει χειρόγραφόν τις ὡς μέλλον δανείσασθαι, καὶ λέγει ὑστερον μηδὲν εἰληφέναι· Tunc dari biennium, cum quis chirographum a debitore accepit tanquam ei crediturus, qui deinde dicit, se nihil accepisse. Ἡ δὲ τριακονθημερία, ὅτε ὁ χρεωστούμενος ποιήσει ἀπόδειξιν, ὡς εἰληφῶς ἢ ὅλον, ἢ μέρος. Tunc vero triginta dies, cum creditor securitatem fecerit, quasi totum debitum, vel ejus partem receperit. Diversa item ratio est in dote: si quidem in dotalibus instrumentis, ut fieri mos est, numerata et soluta dos dicatur, marito vel successoribus decennium aut aliud tempus statutum competit ad excipiendum. Novell. 100; si vero dotalib. instrumentis confectis, securitas extra ea instrumenta de dote soluta scripta sit, nulla exceptio opponi potest, d. l. In contractib. Græci adhuc, cum κατὰ εἶδος προίκος βήτως ἐμφέρεται τῇ ἀποδείξει, species dotis nominatim securitate enarratur, præclusa est omnis exceptio; at cum καθ' ὁμάδα δηλοῦται ἐν ταύτῃ in genere in ea dos soluta declaratur, competit jam supra definitum tempus. Ita Harmenop. lib. ii, tit. 2, § 7, quod vice scholii habetur lib. xxxiii. *Synopsi. Basilic.*

Vers. 975. Modo inter eos aliquod negotium non agatur, ut si alter testamento sit hæres scriptus, l. Qui testamento. xx § Quæcunque; D. De testam. § In testib., Sed et si filius. l. eod. Vers. 977, ex Novell. Leonis 41, cum jur. civili et Justiniano septem testes adhibeantur. Vers. 979, intellige de eo qui cautionem a testibus subsignatam a debitore suo accepit, qui sane intra 30 annos agere potest. Vers. 984, necesse autem habet vel jurare, vel referre: nescio an hoc vers. 983, ἤλατο, debeam reponere. Vid. l. Jusjurandum xxxiv, § Ait prætor., De jurejur.; l. Delata ix, C. eodem.

Vers. 986. Sine dubio loquitur Psellus de eo qui, ubi jusjurandum detulit, eo tamen nondum præstito, pœnitentia ductus, quippe qui novas probationes reperit, adversarium jurare non vult. Illi enim antequam lis sententia definita sit, relicto juramento, ad alias probationes transire permittit., l. Jusjurandum ii, C. De reb. cred. et jurejur. Μεταπιδῶν πρὸς ἑτέρας ἀποδείξεις, aiunt *Basilica*. Ita ut velit jurejurando non exacto, extra juramentum licere ab una defensione ad aliam desilire: quod lite jurejurando terminata non licet.

Vers. 987. Hic est ordo Harmenop., ut post tractatum de testibus, de jurejurando, et instrumentis, lib. i, a tit. 6 ad 8, de pactis verba faciat tit. 9, quem sequitur Psellus, qui hanc divisionem conventionum recte exposuit ex mente Ictorum l. v, vi, vii, D. De pact. Vers. 996, manifestum est hic οὐκ abundare. Vers. 1005, repondendum est ὁμώνυμον ἀγωγὴν, vel ἐναγωγὴν, ex l. Jurisgenium vii, § 1, D. De pact.

1019. Recte Psellus rem enarrare demonstratione actionem præscriptis verbis dixit: nam ubi contractus nomen non occurrit, ex quo agi possit, et inter partes aliquid actum et conventum est nominatim, contra quod aliquid fit ab altera partium, datur actio præscriptis verbis, si nimirum pacta et verba ad rem faciendam, vel dandam intercesserunt: quare optime Græci: Πρακτικῆς βέβαις ἢ τῶν συμπφωνημένων βημάτων ἀγωγὴ· quod sine rei narratione et demonstratione non sit; maxime si nihil conventum sed aliquid actum quod mea intersit dicam, tunc enim facta rei narratione (cum ex verbis quæ nulla præ-

scripta sunt a partibus, actio praesor. verb. dari non possit actio in factum dabitur : utraque incerta est, ut docte Psellus, propter incertam actoris intentionem, quæ condemnatione ejus quod interest definitur, id autem quod interest incertum est, vid. l. *Juris gentium* vii, D. *De pact.* l. i, ii, iii, et tot. tit. D. *De praeser. verb.* Utraque quoque certo nomine caret : praesc. tamen verbis proprius ad contractum accedit, licet utraque detur quasi contractum sit.

Vers. 1022. De pactis ex continenti, et ex intervallo, quæ informant actionem, quæ contractibus insint, quæ exceptionem pariant, quare et quomodo nuda sint, consule l. vii, D. *De pact.* ; Cujac. eo tit., et doctissimum responsum de nudis pactis, quod tom. II *Juris Græco-Rom.*

Vers. 1032. Vide tit. I. et D. *De rer. divis.* Videntur autem hi versus extra ordinem esse, at 1038 subnectendus tractatui de mutuo et creditoribus, quem intellige cum distractum est pignus jure, puta a priore creditore, vel cum usucaptum a tertio bonæ fidei possessore : tunc enim cessat in rem hypothecariam, at personali contra debitorem agi potest. Vid. l. i, C. *Si advers. cred. praeser. oppon.* ; l. *Cum notissimi* vii, C. *De praeser.* 30 vel 40 ann. Forte et vers. 1042, 43, 1053, in ordinem cogendi sub tractatu de actionibus in littera S et I.

Vers. 1043. Ex l. i, D. *De suis et leg.* Vers. 1047, et ante, et post testamentum, et sine testamento codicilli scribi possunt. l. *Ante tabulas*, D. *De jur. codicill.*, quibus nec dari nec adimi directo hæreditas potest nec conditio hæreditati apponi ; fideicommissaria tamen potest, l. ii, l. vi, l. x, *De jur. codic.* ; l. xxvii, D. *De cond. instit.* ; l. lxxv, ad senatusconsultum Trebell. Quare versu 1050 lege, et µη κληρονοµία, vel quid simile. Vers. 1053, l. *Stipulationum* v, D. *De verb. oblig.*

Vers. 1057. Putarim hic deesse copulam ; vult enim Psellus testamentum authenticum paternum et pupillare, unum et idem esse testamentum, licet duæ et diversæ sint hæreditates patris et filii, l. *Minoribus* ii, § *Prius* 4, D. *De vulg. et pup.* Vers. 1059, irriti testamenti exemplum affert, et quo casu qui duo testamenta fecit intestatus decedat : primum enim secundo perfecto rumpitur, hoc vero repudiante hæreditatem hærede fit irritum : isque est secundus modus æκυρωµένης διαθήκης ex quatuor ab Harmenop. relatis : quare vers. 1063 lege ταύτην µη ἀπερχόµενος. Vers. 1065, vide diversos irriti testamenti modos apud Harmenop. lib. v, tit. 5, Περὶ ἀνατροπῆς διαθήκης, ubi τρία πάθη ταῖς διαθήκαις παρενοχλεῖν αἰτ' ῥῆξιν, ἀκυρωσίαν, ἀτέλειαν, omisit µέµψιν de qua tit. seq. 6, de his, D. *De injust. rupt. irr.* Vers. 1072, puto potius ad quærelam inofficiosi, quæ obventa legitima (τρίσµρος, τρίτον, µερίδιον Græci vocant) excluditur, hos versus pertinere, quam ad versum numerum (ut interpretatus sum), licet verum sit ultimam hujus operis partem solum superesse, ita ut jam duæ partes exactæ sunt : dubium facit vox λόγου at Gloss. *Basil.* vocant φαλκίδιον, τὸν τίµονοντα λόγον.

Vers. 1073. Hæc ultima hujus *Synopsos* pars excerpta est a Psello e libris 60 *Basilicon*, quorum *Synopsis* eam nobis curiosè investigantibus opem attulit, ut in horum versuum ordine nihil quidquam desiderari existimem. Itaque orditur a tit. 2, lib. ii hic versus ex l. *Hominiis* clix, D. *De verb. sign.* Græci ibi : Τῆ τοῦ ἀνθρώπου προσηγορίᾳ καὶ ἀντρ. καὶ γυνή δηλοῦντας. Vers. 1075. l. *Verbum* viii, § 1 D. *De verb. sign.* : *Basilic.* : Τῆς ἀγωγῆς τὸ ὄνομα οὐ δηλεῖ τὴν παραγραφὴν, attamen qui excipit, licet reus, et in jus vocetur, actor videtur, l. i, D. *De except.*, idque vult versu 1067. Vers. 1082, l. *Partum* xxvi, D. *De v. sig.* ; *Basilica* : Ὁ τοκοκός τῆς κλοπιμαίας, οὐκ ἔστι μέρος αὐτῆς. Vers.

1084, l. *Usura* cxxi, D. *De verb. sig.* ; *Basilica* : Ὁ τόκος τῶν ἀργυρίων οὐκ ἔστι καρπός. Vers. 1085, junge hic versus l. *Alienationis* cxviii, § *ult.* ; l. xxix ; l. *Sæpe* lmi ; l. *Triplix* cxlii, D. *De verb. sig.*, et lege, Ὁ µὴ συμπλοκὴν ἔχων, µὴ τοµὴν λόγος. Vers. 1094, explica ex l. *Palam* cxliii, D. *De verb. sig.* Vers. 1111, l. *Litis nomen* cxkvi, D. *De verb. sig.* Vers. 1113, l. *Armorum* xli, D. *De verb. sig.* Vers. 1114, l. *Liberationis* cxlvii, D. *De verb. signifi.* Vers. 1108, l. *Cedere* cxkiii, § *Lata* ; l. *Lata* ccxxiii, l. *Magna* ccxxvi, D. *De v. sig.* Vers. 1109, l. *Qui venenum* ccxxxvi, § *Glaudis*. D. *De verb. sig.* Vers. 1111, l. *Filii* lxxxi, l. Ἡ τῶν τέκνων civ, *Liberorum* ccxx, l. *Appellatione* li, l. *Justa* cci, D. *eod.* t. ; hic autem lege πάπτος. Vers. 1113, l. *Absentem* cxci, § *Absente*, D. *eod.* Vers. 1117, l. *Pecuniæ verbum* clxxviii, l. *Pecuniæ nomine* ccxxii, D. *eod.* Vers. 1121, l. *Lata* ccxxiii, § *Amicos*, D. *eod.* Vers. 1124, l. *Vinculorum* ccxxiv, D. *eod.* ; lege hoc versu ἔστι καὶ τῶν ἰδιῶν. Vers. 1126, l. *Plus est* cxii, l. *Restituere* xxv, l. *Hæc verba* lxxiii, l. *Restituere* lxxv, D. *De verb. sig.*

Vers. 1129. Lib. ii *Basil.* tit. 3, est de regulis juris, quo supra decurso a Psello, sequitur tit. 4, Περὶ ἀγνοίας νόμου ἢ φάκτου, ex quo certum est κανονικῶς τὴν μὲν τοῦ φάκτου ἀγνοίαν οὐδένα βλάπτειν, τὴν δὲ τοῦ νόμου πάντας βλάπτειν, cap. 8, eo. tit.

Vers. 1131. Tit. quintus lib. ii *Basil.* Περὶ βεσιλικῶν ἀντιγραφῶν, l. pen. C. *De precib. imp. off.*

Vers. 1133. Omissis tractatibus eorum ecclesiasticarum, et officiorum qui ad librum septimum concluduntur ex eod. lib., tit. de judic. et juris., colligit hunc versum l. *Placuit*, C. *De judic.* Vers. 1134, l. *Properandum* xiii, C. *eod.* Vers. 135, ex tit. eod. lib. Περὶ τῶν προσφευγόντων εἰς προστασίαν τινῶν δυνατῶν. Vide C. *Ne lic. potest. patroc. litig. præst.* Vers. 1137, eod. lib. vii, tit. Περὶ προσεσµιῶν, etc., l. ii et ii, C. *De usur. rei jud.*

Vers. 1139. L. viii *Basil.*, tit. Περὶ ψήφων δικαστικῶν. Vid. l. *Falsam* iii, l. ult., C. *Si ex fals. instrum. vel testim.*

Vers. 1141. Ex lib. x *Basil.*, qui de restitutionibus, tit. Περὶ φόβου. Vers. 1143, Περὶ δόλου, l. i. D. *De dol.* Vers. 1145, tit. Περὶ ἀφελικῶν, cap. 8.

Vers. 1146. lib. xi *Basil.*, ex tit. *De transactionibus*, cap. 1 et cap. 45, unde l. i, D. *De transact.* l. *Præses* xii, C. *eod.* Vers. 1148, eod. tit. them. 17, restitue. Vers. 1149, eod. tit. cap. 26, l. *Transfigere* xviii, C. *De transact.* Vers. 1153, eod. tit., cap. 45, l. *Transact.* xxxviii, C. *eod.*

Vers. 1155. Lib. xii *Basilic.* tit. Περὶ κοινωνίας, cap. 1, ubi lege ἢ ἀπὸ καιροῦ, ἢ ὑπὸ ἀίρεσιν. l. i. D. *Pro soc.* Vers. 1156, eod. lib., tit. Περὶ κοινωνῶν πραγμάτων : ideoque majores etiam adversus eam restituuntur lib. iii, C. *Commun. utriusque jud.*

Vers. 1161. Lib. xv *Basilic.* tit. Περὶ ἐκδικουµένων, etc., l. *Idem Pompon.* v, § *Idem scribit*, D. *De rei vindic.* Vers. 1163, eod. tit., l. *Julianus* xxvii, D. *eod.* tit. Vers. 1167, eod. tit. ex l. *Si fundi possessor* lmi, D. *eod.*

Vers. 1169. Lib. xvi *Basilic.*, tit. Περὶ χρήσεως καρπῶν, cap. 7 et 27 ; l. *Si pendentes* xxvii, § 3 : l. vii, § 2, D. *De usufr. et quemad.* Vers. 1170, eod. lib. xv, tit. 8, Περὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως, cap. 15 ; l. *Eum ad quem* vii, C. *De usufr. et habitat.*

Vers. 1175. Lib. 18 *Basil.* tit. 3, Περὶ ὑπερβολῶν, ex l. i, § *In filiof.* D. *Ad senatus consultum Macedon.* : Οἰσοδῆποτα ἀξιώματικός ὑπερβούσιος κεκόλυται δανίζεσθαι : πλην τοῦ ἔχοντος ἰδιοκτήτην πεκοῦλιον, δανείζεται γὰρ μέχρι τοῦ πόσου τοῦ ἰδιοκτήτου πενούλλου. Vocant Græci eum ἀξιώματικὸν qui potestatem aliquam vel magistratum ex-

erocet : et quid dignitatis nomine filio qui in dignitate est, qui forte decurionatum, l. ii, D. *Ad municip.* ; vel ἀγωνοθεσίαν suscepit, l. *Si filia* xx § *Nerattus*, D. *Fam. excisc.*, a patre datum est, non conferri dicit ex l. i, § *Se an.* id. 16, D. *De collation.* Harmen. lib. v, tit. 8, n. 29, his verbis : Οὐ συννεσφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς οἱ ἀξιωματικοί. Ita Matthæus Monachus, στοιχ. A. tit. Περὶ αἱρετῶν. Hæreticos dicit, μήτε ἀξιωματικούς γίνεσθαι, μήτε διδάσκειν, etc.

Vers. 1178. Lib. xix *Basilic.*, tit. Περὶ ἀγοράσεως καὶ πράσεως, l. *Cum ipse tutor* v, C. *De contrah. empt.* ; l. *Si in emptione* xxxiv, D. eod. vers. 1179, eod. tit., l. iii, C. *Quæ res væn. non poss.* Vers. 1182, tit. 8, cap. 1, l. i. D. *De act. empt. et vend.* Vers. 1184, eod. tit. cap. 11, quod accipe de stipulatione duplæ, de qua intelligenda l. *Ex emptio* xi, § *Idem Nerattus* et seq., D. *De action. empt.* Vers. 1189, eod. tit., cap. 65, l. *Expulsos* ult. C. *De act. empt.* Vers. 1191, eod. tit., cap. 66, l. i, C. *De reb. al. non al.* Vers. 1197, Forte hic versus erat sub tit. *De re permutat. præsc. verb. vel. de leg. commissor.*, qui hoc eodem libro *Basil.* extant.

Vers. 1201. Eod. lib. xix. tit. Περὶ ἀναλύσεως πράσεως 10, cap. 41 et 54 ; l. *Quæro* lviii, § *ult.*, D. *De ædil. ed. et lib.* xxii *Basil.*, tit., cap. 4, quod ita lege, Ὁ ἀγοραστής δεικνύει τὸν δούλον πρὸ τῆς πράσεως πεφυκέναι, l. *Emptoræm* iv, D. *De probat.* ex punctis illis, ἐὰν μὴ δεικνύται, quæ ex cap. sequenti irrepserant. Vers. 1203, eod. tit. 1, Περὶ ἀποδείξεων, l. *Census* x, D. eod., quæ Attaliata in *Synopsi.* tit. 16, *De testib.* Vers. 1204, eod. lib. xxii, tit. Περὶ βεβαιώσεως. *Vid.* Novell. 73, *De fid. instrum.* Vers. 1208, eod. lib., tit. Περὶ ὄρκου, cap. 1, l. i, D. *De jurejur.* Vers. 1209, *ibid.*, cap. 1, l. iii, in p, D. eod. Vers. 1210, ex l. *Sed si possessori* xi, § *Proinde*, D. eod. Vers. 1212, eod. lib. et tit., c. 26 ; l. *Eum qui* xxx, D. *De jurejur.* Vers. 1217, eod. tit., cap. 34, l. *Jusjurandum* xxxiv, § *Ait prætor*, D. *De jurej.* Vers. 1219, eod. tit. cap. 50. l. *Si quis jujurandum* xi, C. *De reb. cred. et jurejur.* Vers. 1219, lege, ἐνδίκου ὄρκου, juramenti quod in litem præstat ; ita scholium a C. Labbæo relatum, quod est Attaliatæ in *Synopsi.* tit. 18 *De jurejur.*, et in *Basilic.*, licet alio in scholio scriptum sit, Καὶ ὁ ἐν Ἀτταίᾳ, ita lego, ἤτοι ὁ ἐν δίκῃ et in *Basilic.* hoc tit., cap. 4, τὸν ἐν δίκῃ ὄρκον, ut et cap. 10. De eo autem qui in hoc litis nãmendam causa juramento pegeravit, non facile quæri solet, ait Paul. l. *ult.*, D. *De in lit. jur.*, quemadmodum de perjurio ejus qui decidendæ litis causa juravit, quæritur ; l. *Si duo* xiii, § *ult.*, D. *De jurejur.* ; l. *ult.* ; D. *De crim. stellion.* ; idque voluit Psellus, hoc loco, ex cap. xi dict. tit. *Basilic.*

Vers. 1225. Lib. xxiii *Basilic.*, tit. Περὶ τόκων, cap. 27, l. *Placuit* xxix, D. *De usur.*, ex qua lege hic sitæ τόκον, Vers. 1227, eod. tit., cap. 61, l. *Si non sortem* xxvi, D. *De cond. indeb.* ; l. *Indebitas* xviii, C. *De usur.* ; hic lege, πρὸ τοῦ. Vers. 1231., usuræ κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον, per tempora et minutim solutæ, non poterant jure antiquo in duplum computari, licet eodem jure usuræ duplum non excederent. L. *Usuræ* x, C. *De usur.* ; at ex Constitutione Justiniani, κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ χρόνον, ἢ κατὰ μέρος solutæ usuræ, τὸ διπλῶ συμφηφίζονται, vel, quod idem, τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν, lib. xxiii *Basil.* eod. tit., cap. 72 et 73 ; quam Justiniani constitutionem in penul. et ult. C. *De usur.* divisit Leunclavius : cum sit Novell. Justin. 121, et Novell. 138, quam alibi Græce non habemus.

Vers. 1233. Lib. xxiv *Basil.*, tit. 4, cap. 12, l. *Cum quis* 12. D. *De conduct. caus. dat.* quam auctor *Synops. Basil.* transtulit ad tractatum de donationib. lib. xlvii, tit. 3. Vers. 1236, eod. lib.

tit. 4, cap. 21., relato in *Synops.* lib. liii, tit. 3, l. *Si a patre* v, l. *Fideicommissum* vii, C. *De conduct. ind.* Vers. 1238, hoc lib. xxiv, tit. 4, cap. 2 ; habetur *Synops.*, lib. vii, p. 77 ; de eo agi hoc libro patet ex tit. 24 *Synops.* Attaliat. *Vide* l. ii. C. *Ne uxor. pro mar.* l. ix ; C. *De bon. prosc.* ; Novell. 134, cap. ult. Vers. 1239, eod. lib. xxiv, tit. 6 ; cap. 4 ; retulit auctor *Synopses* lib. xxxvii, tit. 8. *Vide* l. *Si procurator* 6, § *ult.*, D. *De cond. indeb.*

Vers. 1241. Lib. xxv *Basil.*, tit. 3, l. *Cum debitor* viii, D. *In quib. caus. pign. tac contrah.*, ubi Hotomanum negative legentem arguit Pselli ἀτοχον χρέος. Vers. 1244, eod. lib., lege δημοσίου, l. *Si hypothecæ* viii, C. *De remiss. pign.* Vers. 1246, *ibid.*, l. *Creditor* iv, C. *De distract. pign.*

Vers. 1248. Lib. xxviii, *Basil.*, tit. 4, cap. 8 et 12, l. *Cum te sponsæ* ix : l. *Si mater vestra* xii, C. *Duat. ant. nupt.* Vers. 1250, eod. lib. xxviii, cap. 54 ; ex Novell. Justin. 117, cap. 2, qui τοὺς μεγάλους ἀξί κεκ, μέχρις Ἰλλουστρίων dixit, loco Protospathariorum, ut Harmenop. lib. iv, tit. 6, n. 16. Recte utrumque, nam ex Gloss. *Basil.* Ἰλλούστριοι, πρωτοσπαθάριοι, Ἰλλουστρίων, ἀξιωματικῶν, ἢ συγκλητικῶν. Vers. 1253, eod. lib. xxviii, tit. 6, cap. 1 ; ex Novell. Περὶ ἀθεμιτογαμιῶν 12, cap. 1 ; Γάμον ἀθέμιτον καὶ ἐναντίον τῆ φύσει ὄν ὁ νόμος ἵκεστόν τε καὶ νεφέριον, καὶ δαμνάτον ; *Basil.*, ubi, Ἀθέμιτόν τε, καὶ παράνομον καὶ κατὰ χριτον.

Vers. 1256. Lib. xxix *Basil.*, tit. 4, forte cap. 118, quod in *Synopsi* desideratur, ex l. *unie.*, § *Videamus*, C. *De rei uxor act.* ; Harmen. lib. iv, tit. 8, num. 52 : hic forte lege αὐτεξουσία γαμετῆ, et vers. 1258, si δ' ἔστιν ὀσφουσία. Vers. 1260, eod. lib., tit. 4, cap. 63, l. *Mutu* 73, § *Manente*, D. *De jur. dot.*, et lib. xxviii, *Basil.*, tit. 8, cap. 20, l. *Quamvis* xx, D. *Solut. mat.* *Vid.* Harmenop. diot. lib. tit. 9 in princip. Vers. 1263, eod. lib. xxiv, tit. 10 ; *Vid.* l. 1, 2, 3, 4, 5, 6 et seqq., D. *De impens. in res dot. fact.* Mendosus, quidem videtur versus 1272, nisi ad superiorem retuleris. Vers. 1275, habetur tit. Περὶ ἀγωγῆς ἀπαρτίσεως πραγμάτων, lib. xxviii, tit. 11 *Synops.*, sine dubio extra sdam sedem, cum lib. xxix verset Psellus. Vers. 1275, eodem lib. xlix, tit. 1, cap. 91 ; *Vid.* l. *Quoties* v. l. *Cum dotem* x, C. *De jur. dot.*, l. *Plerumque* xviii, C. eod. *Vid.* Harmen. eo cap. 61 lib. iv, tit. 8, num. 5, Vers. 1276, neque mater pro filia dotem dare cogitur, nisi ex magna causa, et probabili, vel lege specialiter expressa ; neque pater de bonis uxoris suæ invitæ, ullam dandi habet facultatem, l. *Mater*, xiv, C. *De jur. dot.*, Ὁ δὲ μόνον οὐκ ἀναγκάζεται ἢ μήτηρ προικίσαι τὴν θυγατέρα αὐτῆν, ἀλλ' οὐδὲ ἀνὴρ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῆς μὴ θελούσης · quod secus in patre qui lege Julia filiam dotare cogitur. L. capite 9, D. *De tit. nupt.* Vers. 1279, eod. lib. *Basil.* xix, tit. 1, cap. 113 : Γυνὴ καὶ συνισταμένων ἐτι τῶν γάμων ἐὰν ἄπορον ὄρᾳ τὸν ἄνδρα, δύναται ὑπὲρ προικὸς, καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ ἔξω προικῶν διακρατῆσαι τὴν αὐτοῦ οὐσίαν, ὡς ὑπὸ ἑποθήκης · ita legit. Harmenop. diot. tit. 8, n. 38, l. *Ubi adhuc* xxix, C. *De jur. dot.* Parapherna dixi ἐξώπροικα secutus Gloss. *Basil.*, Παράφερνα ἐξώπροικὰ, οὕτω φασὶ καθ' Ἑλληνικῶν. Sic enim ibi legendum et dict. loco *Basilic.*

Vers. 1286. Non liberorum numerus, non militia, non dignitas, non solus ipse patris consensus, filiam sui juris facit : certis modis patria potestas constituitur, natura, et adoptione : certis item modis solvitur, natura, iterum vel casu et emancipatione. Non nudo consensu, patria liberi potestate, sed actu solemnī, vel casu liberantur : nec causæ quibus motus pater emancipavit filium, sed actus solemnitas quæritur. Aiunt Imp. l. *Non nudo* iii, C. *De emancip.*, actu solemnī, scilicet emancipatione, quæ νόμιμος οὐσα ἢ πρᾶξις · Theoph. § 4, l.

De exhered. lib. πράξις ἀκλώς, § 6 Quib. mo. jus patr. potst sol. actus, et legis actio Ictis. Cæterum hic versus collectus est ex lib. xxxi *Basil. tit. Περὶ γονέων καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ὑποταγῆς.* Vers. 1283, eod. lib. xxxi, tit. 2, cap. 4, ex *Novell. 89, cap. 12, § ἵνα μή. 2.*

Vers. 1300. Lib. xxxiii *Basil. tit. 1 Περὶ υἱοθετούντων, cap. 52;* quod habet apud Theophilum § 9 τῶν γὰρ εὐνουχῶν. I. *De adopt., et Rationop. lib. II, tit. 9 Περὶ υἱοθεσίας.* Vide I. *Spationum cxxviii, D. De verb. sig.,* ad quorum nominum differentiam observa locum Pauli Medici lib. sexto, quo εὐνουχισμὸν faciendi varios modos affert. Quidam, inquit, fiebant excisione testium, quidam vetri etiam cum testibus, qui mingeabant fistula ænea ut nunc quoque quibus ob morbum ea pars est secta. Quidam fiebant testiculorum attritione, ea vero erat: puello in balneo demisso paulatim testiculos atterere, usque dum velut dissipati evanescerent, atque contorquere, ut vena quæ illis alimentum defert, velut modo interciperetur, atque ita illi tabescerent. Itaque erant eunuchi testibus excisis, solis, aut etiam cum veretro: et contritiis, qui propterea vocabantur thlibis, etc.

Vers. 1303. L. *Tunc autem II, D. De injust. rupt. lib. xxxv Basilic.,* ubi de testamentis agitur, et tit. 2 Περὶ ἀτελοῦς διαθήκης, ut patet ex tit. 32 *Synops. Attal.;* auctor tamen *Synops. Basil. Lib. xxxix,* hunc titulum scripsit, nisi forte divisus est in ipsis *Basilicis,* ibi cap. 2: Ἡ ἀτελής δευτέρα τὴν πρώτην οὐ ῥήσσει. et tit. 20 lib. xxxv, cap. 2: Ἐὶ μὴ τελείαν τι ποιήσει βούλησιν, οὐκ ἀκούσι τὴν πρώτην, elegantiori ratione petita ex *Novell. 107, cap. 2:* Ὅγε ἐξῆν διαβρῆξαι τὸ γινόμενον, καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βούλησιν, δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην, ἢ προσήκει κρατεῖν. illi enim licuit quod factum rumpere, et aliam condere voluntatem, quæ ipsius supremam (interpret. Latin. habet perfectam) sententiam demonstraret, quam valere convenit.

Vers. 1306, eod. lib. xxxv, tit. I, cap. 7. I. *A qua ætate v, D. Qui test. fac poss*

Vers. 1307. Non fallor si hos versus refero ad tit. *Si quis aliquem testari prob.,* oujus I. II Paulus ait: Si quis dolo malo fecerit, ut testes non veniant, et per hoc deficiatur facultas testamenti faciendi, denegandæ sunt actiones ei qui dolo fecerit. Græci referunt lib. xxxv *Basilic. tit. 3, cap. 2:* Ὁ κατὰ δόλον κωλύσας τοὺς μάρτυρας εἰσελθεῖν, ἐκπίπτει τοῦ κλήρου, ejus prohibitiones hoc elegans exemplum affert Psellus, si peregere evacatis testibus sumptus et viatica quis denegerit, is enim accedere prohibet, cum propriis sumptibus accedere testes non debeant, et, ut ait Caius I. *Sed si quis vii. D. Quemad. test. ap.,* sit iniquum, damnosum esse cuique officium suum: quare testibus ab eo qui producit et evocat dari debere impendia rescripsit Adrian, I. *Testium § Gabinio, D. De testib. et impp. sumptus competentes dari I. Quoniam II, C. eod.,* et sumptus iisdem ad faciendi itineris expeditionem præbere debent, cum id ipsa justitia persuadeat, ab eo hoc recognosci, qui evocandi personas sua interesse crediderit; I. *Eos, 6, § 2, C. De appellat. Vers. 1310, eod. I. xxxv, tit. 7, cap. 1. Vid. tit. D. De his quæ intestam. del. et lege versu 1311: Εἴ δ' οὐκ, ἐρρώσθω εἰ δ' ἄλλως, ἐρρωται. Vers. 1312 et seqq., ibid. tit. 12 Περὶ ἀρετικῶν ἐντάσεων.*

Vers. 1319. Lib. xxxvi *Basil., tit. 1 Περὶ κωδικίλλου.*

Vers. 1324 Lib. xxxvii, *Basilic. tit. 7, cap. 8,* ubi τοὺς λόγους ἀποδώσι. I. *Tutor vii, § ult.; D. De adm. tut. I. Lucius xlvi, § 3, eod. t.,; I. I, § ult.; D. De usur. Vers. 1326, ex eod. lib. vel ex xxxviii, quo etiam de tutorib. agitur. Si enim tutor per interpositam personam rem pupilli emerit, in ea causa est, ut emptio nullius momenti sit, I. *Pupillus v,**

§ 3. *D. De auct. et cons. tut. ul si uxor, I. Cum ipse tutor. v, C. De contrah. empl.*

Vers. 1328, lib. *Basil. xxxix, tit. 1 Περὶ τῆς κατὰ διαθ. μίμψ.* Lege hoc versu et μὲν μετὰ πρὸς τῆς κατὰ διαθ., nam quamvis instituta in officiosi accusatione, res transactione decisa sit, tamen testamentum in suo jure manet, I. *Si suspecta xxv, § 2, D. De inoff.,* quia privatis pactionibus, non dubium est non lædi jus cæterorum, quare nec transactione testamentum rescissum videri potest. Vers. 1331, intellige μίμψιν κατὰ διαθ., de eo accipe qui se adoptatum credidit a femina, et eam suam matrem adoptivam falso esse existimavit, I. *xxix, § Quoniam, D. De inoff.,* et ita explica cap. 20, them. 4, tit. 1, h. lib. xxxix, cum alioquin adoptatus ex imp. rescripto ad exemplum adrogati quartam habere debeat.

Vers. 1334. Ex lib. xl *Basil.,* in quo agitur περὶ διακατοχῆς. *Vid. I. Servus vii, § Impubes; I. Si pupillo xi. D. De bon. poss. Tutor autem honorum possessionem pupillo competentem repudiare non potest, tutori petere permissum est, non etiam repudiare, I. Tutor viii, D. eod.*

Vers. 1341. Hæc ascendendum, descendendum, et collateralium successio excerpta est ex *Novell. 148, cap. 1 et 1;* et descripta est a Leone lib. xlv *Basilic., tit. 3 Περὶ βαρμῶν,* ubi tamen male contra parentes, vel cum ipsis, admittuntur una cum fratribus, fratrum filii, cum *Novella 127* id demum introductum sit. Psellum autem vers. 1342 ita accipe, ut velit, liberis solis nullo admissio neque etiam ascendentibus, vel thhis, omnes hereditatis partes sine divisione abundare et superesse.

Vers. 1343. Ex rescripto Adriani, atque ideo servatur donec partum ediderit, I. *Imperator xviii, D. De stat. hom.,* quæ lex sine dubio scripta fuit I. *xlvi. Basil. tit. Περὶ ἀνθρώπων ἐλευθέρων. Vers. 1345, ex eod. lib. xlvi, Basil., tit. 3, cap. 4. Vid. tit. De rer. divisi I et D.*

Vers. 1358. Affectionis gratia, neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibitæ: honestæ erga bene merentes amicos, vel necessarios; inhonestæ circa meretrices, I. *Affectionis v, D. De donat. quæ habetur; lib. xlvii Basil., tit. 1: Militi tamen focariæ donare non licet I. Si ancillam II, C. De donat. inter vir. et uxor.;* at hæredem institui posse arguit vetus inscriptio sepulcri Aurelii Vitalis militis (Valeria Faustina focaria et hæres ejus), pag. 1107, inscript. Grut. Focarias ad exemplum militum dixerunt sacræ militiæ cingulo cinctorum συνασχησας, de huic. *Concil. prim. general.*

Vers. 1352. Ultra librum xlvii non versat Psellus *Basilica,* quæ ad lx librum a Leone perducta sunt, forte quia quæ reliquis libris scripta sunt, jam hoc opere enarraverat. Illis additum εἰκοσιμῶν graduum hic testatur, is ipse forsitan quem in suis institutionibus depingi voluit Justinianus, quem nobis auctor *Synopseos* invidit.

Vers. 1356. Forte hic legendum νέον νόμον, nam et illi *Novellæ* iambus νέον νόμον τίθησι Ῥωμαῖκὸς ἐναξ præfixus est, est autem prior *Novella* de prædiis a potentioribus quovis titulo occupatis, de quo item Basilii in Porphyra nati, ambas ex editione Leunclavii lib. II. *Jur. Græco-Roman. consule,* et observationes ad earum aliam Caroli Labbæi viri eruditissimi. Nobis enim (quibus sola interpretatio in animo erat) otium id, quo invitæ sine libris in patria extorres fruimur, has breves adnotationes elicit, ne in desidiam ipsum immutaretur: quas, qualescunque sint, studiosa legum juventus, tibi enim scripsi, utiles tibi precor, et æternæ sapientiæ a quo omne donum, consecro. *Narbone Marcio. Kalend. Decemb., anno salutis 1630.*

Θω δόξα καὶ χάρις.

Jam hoc opus ad umbiculum typographus perduxerat, cum beneficio R. P. Jacobi Sirmundi duo

PSELLI poemata accepi, quæ sine dubio Michaeli imp. inscripta huic *Synopsi* adjuncta erant. Ubi enim vir sapientissimus leges imperatorum brevi compendio edocuit, fidei nostræ et canonum notitiam perstringens eadem brevitate eodemque stylo,

eorum epitomen his versibus composuit, quorum ipsa initia aliud procul dubio legum opus eos subsequi demonstrant. Non itaque abs re me facturum putavi, si ut prelo urgente mihi licuit, vix exscriptos hos versus *Synopsi* subnecterem.

(*PSELLI Opuscula de quibus hic Bosquetus, De dogmate et Oblatio Nomocanonis exstant supra col. 811 et 919.*)

CORNELII SIEBEN

JURISCONSULTI

SPECIMEN OBSERVATIONUM CRITICARUM IN PSELLI SYNOPSISIM LEGUM.

Plurima superesse in Novellis cæterisque jurisconsultorum Græcorum reliquiis, quæ vel non intellecta ad hunc usque diem, vel corrupta leguntur, qui litteras amant. Jurisconsulti confitentur omnes. Imprimis vero Psellum in *Synopsi* legum, multis iisque fœdissimis deformatum vitiiis deprehendi. Hahuit hic libellus Bosquetum Narbonensem jurisconsultum, interpretem minime felicem. Multa, quæ remedio egebant, fugerunt ejus industriam. Non desunt quoque, quæ pro desperatis intacta reliquisse videtur. Plura præterea corrupta et ita sua versione pervertit, ut nihil minus quam cum juris nostri regulis convenire existimem. Exempla, ex pluribus quæ ad manum sunt, pauca edere decrevi, et si non displicere intelligam, auctior forte et emendatior Psellus prodibit in lucem. Quod ad capita Juris Romani attinet, de quibus hic agitur, paucis omnia indicare potius, quam pluribus illustrare volui. Repetenda ita fuissent quæ ab aliis toties scripta et repetita inveniuntur, modumque egressus in scribendo forem, quem statuerunt celeberrimi *Miscellaneorum observationum* editores.

Vers. 61. Κάν εἴ τις ἀκριβῶσαι τοιοῦτο δὴ τὸ βιβλίον, Ὅτος ὁ νομικώτατος νομομαθὴς τυγχάνει.

Hæc inter cæteras *Institutionum* libelli laudes refert Psellus, et merito. Ut tamen metri et verborum ratio sibi constet rescribere,

Κάν εἴ τις ἀκριβῶσαιτο τοῦτο δὴ τὸ βιβλίον.

Similis fere error infra vers. 970.

Ἵστερον ἀπαρνήσαι τὸ μὴ χρηστῶς ἐκθεῖναι.

Restitue,

Ἵστερον ἀπαρνήσαιτο μὴ χρεωστῶς ἐκθεῖναι, ubi quod Attici solent, et Latini imitantur, eleganter verbo negandi superaddita negandi particula: ex Græcis exempla afferentem videas eruditissimum Alberti in *Observat. ad Novum Testamentum*, ex Latinis ut et jurisconsultis nostris plura adduxit vir illustris et maximus nostrorum temporum jurisconsultus Bynkershoekius lib. v *Obac.*, c. 3, quibus adde unicum, ne in re nota diutius morer, ex § 10 *Institut. de suspectis tutoribus*, ubi et Theoph. ἀπαρνεῖται μὴ, etc.

Vers. 195. Αἱ μὲν εἰσι, ὡς λέγουσι, τούτων ἀρβι-
[τραρία]

Ἵπό τε τῆς δικαστικῆς ἤρτυνται μεσιτείας.
Ταῖς δὲ τῆς ὑπολήψεως τοῦ κρίνοντος εἰ μέλλει.

Vertit Bosquetus *sunt et illæ, quas arbitrarias vocant, quæ judiciali arbitrio instruuntur eo judiciali arbitrio si velint*. Sed corrupta videntur, atque id juris regulæ et ratio constructionis suadent. Quod ipsi natura actionis vult, ut arbitraria sit, illud voluntati judiciali minime committendum, et licet concederetur id, non constat ita tamen, quo ταῖς

δὲ sit referendum; omnis error ex depravato εἰ μέλλει descendit, pro quo lego οὐ μέλλει, σὺ, οἱ, et οὐ sæpius in hoc libello inter se commutata, atque ita sensus erit, quasdam actiones esse arbitrarias, quasdam vero nihil commune habere cum judiciali arbitrio. Adde v. 574. Cæterum recte hinc Cl. Schulting: ad Glossas Nomicas ibi defendit in ἀρβιτραρία vocem ἤρτυμένη, quod ipsa constructio etiam evincere videtur.

Vers. 220. Εἴ τις ἐκ φύσκου λάθοι τι δωροῦντος βα-
[σιλέως,

Ἵ συναλλάττων πρὸς αὐτὸν, εὐθύς τούτου δεσπόζει, Ἵκεῖνος δὲ ἐνάγεται μέχρι τετραστίας.

Occurrunt eadem in *Attaliatæ Synopsi* p. 45, unde hic pro πρὸς αὐτοῦ restitue πρὸς αὐτόν. hinc autem ibi lege τούτου δεσπόζει, Bosqueti versio hic obscura: ἐκεῖνος, fiscus est qui intra quadriennium a vero Domino poterit conveniri Ad. § ult. *Instit. de Usucapionibus*.

Vers. 240. Εἰ τις διέθοιτο τυχὸν τῶν ἐκατρατευο-
[μένων

Ἵ διαθήκη ἔρβεται εἰς ὀλόκληρον χρόνον.

Vertit Bosquetus, *Si quis testatus fuerit de castrensibus, testamentum in omne tempus valet*, male, voluit enim significare Psellus, militare testamentum valere per annum integrum etiam post missionem, et ita infra χρόνος sæpius pro anno occurret. *Vers. 259.* Τέταρτον μέρος χρεωστῆ τῷ υἱοθετηθέντι Ἵθοετήσας τις τινα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων.

Ergo secundum Psellum quarta divi Pii hic est quarta omnium honorum, quam tamen infra vers. 480 facit tertiam, adeoque cum legitima videtur confundere. Unde quis forte hoc in loco quoque τὸ τρίτον rescribendum putaret. Vix tamen quid mutare audeam cum nec alii Græci hac in re sibi constant. Theoph. l. 1, tit. 11, § 3, facit quartam mentionem; idem scribit Harmenop. l. v, tit. 8, § 87, ubi pro σωτηρώδη, quod et in Parisiensi editione conspicitur, sed sensum non habet, lege σωτηρώδη. *Basilica* l. viii, § 15, D. *De querela inofficiosi testamenti*, τὸ τρίτον habent (ubi pro υιοθετήσας ὑποθετήσας restituere), et Schol. tamen ad illum locum p. 45, quartum locum sibi vindicare affirmat: cujus verba cum laborare videantur, asoribam, Ἐπειδὴ ἔχει τὸ δ' ἐκ τῆς Πίου, διατάξεως (καὶ ὡς παρὰ ἀνάξιου τοῦτο ἀφαιρούμενος ἐπὶ τὸν φύσκον μετέρχεται) λέγει ὁ Οὐλίπιανδς, Προσηκόν ἐστίν ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν μὴ προσέσθαι, τὴν δὲ ἵνοφικίσο κινουῦντα, ἢ κἀν κινήσῃ ἡτηθηῖ συγχωρεῖν τοῦτο τὸ δ' ἔχειν, etc. Vertit hæc Fabrotus, *sed quia quartam habet ex constitutione divi Pii, Ulpianus ait conveniens esse, vel non, admitti ab initio eum ad querelam inofficiosi testamenti, vel si admissus non obtinuerit, non auferri et quartam ut indigno*, etc. Sensui hæc respondent fere, fateor,

sed verbis minime. Parenthesi inclusa forte creantur molestias Fabrotto, quare deleto signo, et ἀπαρούμενος in ἀπαρούμενον mutato interrogative illa verba capi velim, ita ut Latine significant. Siquidem quartam habet ex constitutione divi Pii, num et quasi ab indigno ablata illa ad fiscum pervenit? atque ita quaestione solutionem sequentia continentur: τὴν ἀρχὴν quoque, ut sæpissime alibi, hic reddi commode posset, omnino. *Basilica* quoque in l. ii, § 1, D. *Familix erciscundæ*, τὸ τρίτον hac in re habent, quamvis scholiastes ibi quartæ rursus faciat mentionem; cæterum verba l. ii, § 1 memorata, κληρονόμος δ' ἀγαθὸς νομεύς, sensum non habent, lege κληρονόμος ἢ ἀγαθῶν νομεύς, ut quoque Glossæ Nomicæ bonorum possessorem definiunt per ἀγαθῶν διακτόχον in Βονόρουμ ποσσεσφόρις, ubi forte, pro διακτόχον, διακατόχου legendum.

Vers. 261. Ἀτελής συγγινώσεται μήτηρ, μὴ ἀπαί-
[τοῦσα
Τοῦ ἀνδρὸς τελευτήσαντος, ἐπίτροπον τοῖς τέκνοις

Vertit Bosquetus: *Infamis fit mater quæ mortuo viro liberis tutorem non petat*. Sed pessime. Nec verba enim nec jura hanc interpretationem ferunt; tu verte vero: Minor veniam meretur mater non petens, viro mortuo, tutorem suis liberis. *Vid.* l. ii, C. *Si adversus delictum suum*, ἀτελής sæpius apud jurisconsultos est minor, cui τέλειος, qui sætatis dicitur, opponi solet.

Vers. 309. Τὸ διαπλασιαζόμενον ἔκ τινος ἡρνηκότος Καταβληθὲν Ἰνδιδίτον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει.

Vertit Bosquetus, *Duplum solum ab eo qui inficiatus est, indebiti conditione non repetitur*. Sed nihil minus quam id voluit significare Psellus. Tu lege διαπλασιαζόμενον, et verte: Quod duplicari solet ab inficiente, indebitum solum repeti non potest conditione: ejusque rei ratio hæc traditura viris eximii, quia quis simplum solvendo, de duplo transegiisse videtur. *Vid.* § ult. Inst. *De obligat.* Quæ quasi ex contractu, et l. iv, C. *De conditione indebiti*.

Vers. 343. Κατὰ τοῦ κλέπτου φούριθον, κἂν μὴ
[νέμηται δώσας
Τῷ ἐκπεσόντι πράγματος πουβλιάνη ἀρμόζει.

Vertit Bosquetus, *Publiciana competit ei, qui rem amisit, cum non possideat rem furtivam adversus furem*, quæ quomodo coherant non intelligo, tu pro δώσας lege δώσεις· ας et eis enim sæpius sunt in hoc libello inter se commutata, et verte: Conditionem furtivam adversus furam, etiamsi non possideat, dabis. Ei qui rem amisit Publiciana datur. Per φούριθον hic intelligo φούριθον κοινδικτίον. *Vid.* § ult. Intit. *De obligationibus quæ ex delicto*, et res ex regulis juris certa videtur. Πουβλιάνη autem est quæ alibi a Psello Πουβλικιάνη et recte dicitur v. 566, quam bene explicant Glossæ Nomicæ in Πουβλικιάνη. Ubi μίμησιν ἔχει δεσποτείας καὶ οὐ φιλῆς νομῆς. Ἔστι δὲ ἡ ἀνακαλουμένη τὴν νομὴν τῷ μήπω διὰ κυριότητα διαπόσαντι καλῇ πίστει νομῇ. Priora recte se habent et sunt ex l. vi, § 7, D. *De Publiciana in rem actione*; posteriora obscuriora sunt, pro διὰ κυριότητα alibi fere semper διὰ χρήσεως reperitur, νομῇ autem in fine ferri non potest, atque id vidit quoque summus ille Schulting ad hunc locum, qui corrigit νομῇ, ipse conjeceram νομῇ, atque id confirmatur quoque ab Harmenopulo l. ii, tit. 1, n. 70, qui hinc restituendus; verba ejus, Πουβλικιανῆ ἔστιν ἡ ἀνακαλουμένη τὴν νομὴν τῷ μήπω διὰ κυριότητα καλῇ πίστει νομῇ, sensum non habent justum, unde nec mirum versionem esse nullius momenti; quid enim, quæso, significant hæc, *Publiciana est quæ possessionem ei revocat qui propter dominium nondum est bonæ fidei possessor*? Omnis error na-

tus est ex omisso verbo διαπόσαντι ante καλῇ, quo addito clara sunt quæ dicuntur.

Vers. 330. Τῷ δὲ δελφάσις ἔνοχος δὲ ἀλοῖη πλα-
[στεύων.

Vertit Bosquetus, *Legi de falsis obligatur qui variat falsum* scribens, male; rescribere ἀλοῖη et redde, convictus deprehensus. Bosquetus forte hic de verbo ἀλλοιῶ cogitavit. Pro δελφάσις, hic δὲ φάσις scribendum esse cuius patet.

Vers. 333. Οἱ γενικοὶ τῶν εἰδικῶν ἐγκρατίστεροι
[νόμων.

Pro corruptis hæc habuisse Bosquetum ex versione patet. Vertit enim, *leges generales sunt potiores in judiciis*, quod tamen nec Psellus dixit, nec recte dicere potuit. Tu lege.

Οὐ γενικοὶ τῶν εἰδικῶν ἐγκρατίστεροι νόμων,

et vera sunt omnia, leges enim generales specialibus non derogant, licet sint posteriores; *vid.* l. lxxx, D. *De reg. juris*, ibique Comment., imprimis autem magnum Bynkershoekium l. vii *Obs.*, c. 15.

Vers. 338. Πάντα τὰ ἰδιωτικὰ δημόσιον οὐ βλάπτει.

Restitue levissima mutatione, pro πάντα, πάντα ut respiciatur ad l. xxviii, D. *De pactis*.

Vers. 354. Ὅποσα δὲ μὴ ἔχουσιν ἰσχὸν κατὰ τῶν
[νόμων

Χωρὶς ἀποτελέσματος δοθέντα κατὰ πλάνην,
Οὐκ ἔχει βεβαιότητα οὐδ' εἰσπραξίν ὀπίσω.

Vertit Bosquetus, *Ex his omnibus causis, quæ jure non valuerunt aut non habuerunt effectum secuta per errorem solutione conditioni locus erit*. Verba hæc esse fateor, sunt verba enim l. lxxv, D. *De conditione indebiti*. Sed nihil minus significant quam id quod Græca præ se ferunt. Unde igitur hæc versio ipsi nata, non video: nec vitium enim adesse significavit, nec remedium quæsit; ipse si quid video, vitium in verbis κατὰ τῶν νόμων, lalere existimarem; quare lege κατὰ τὸν νόμον, et sensus erit, *Quæcumque vim habent secundum legem, sed sine effectu* (scilicet ut peti non possunt), *per errorem soluta, non possunt repeti conditione indebiti*. Nec ita a jure aberro, cum notissimum naturalem obligationem impedire conditionem indebiti, et, si velis, *vide* l. lxxiv, D. *De conditione indebiti*, l. xlv, § 3, D. *De solutione*.

Vers. 357. Χείρωνα ποιεῖν αἴρεσιν γυνὴ προικὸς
[ἰδίας

Σαφῶς οὐκ ἔχει δύναμιν ἐν συνεστῶτος γάμψ.

Verissima sunt hæc, et cuius constat, mulierem constante matrimonio dotis causam non posse reddere deteriorem. *Vid.* Interp. ad tit. D. *De pactis dotalibus*, sed quid hic ἐν συνεστῶτος γάμψ? forte ἐκ συνεστῶτος γάμου, vel quod malim ἐν συνεστῶτι γάμψ, ut quoque est apud Schol. ad l. xxi, § 2, D. *De pactis*. Ubi eadem fere ad verbum.

Vers. 362. Ἐκδίκησιν ἐγκλήματα λαμβάνει τὴν δι-
[καίαν.

Ἐν τόποις οἷς ἡμάρτηται, ἔνθα κρείττων ἢ γυνῶσις.

Vertit Bosquetus: *Crimina justam vindictam habent, quo loco quis deliquit de crimine cognoscitur*. Ego verte malim deleto puncto in fine prioris versus, *Crimina juste vindicantur in locis quibus perpetrata sunt, ubi cognitio de illis facilius*: quæ tamen non sola est ratio hujus juris constituti. *Vid.* l. xxviii, § 15, D. *De pænis*; l. iii, D. *De re militari*, et Nov. 134, C. 5.

Vers. 383. Τὴν τῶν κακῶν εἰσπαγωγὴν οὐ σφίγγεμα
[κρὸς χρόνος.

Vertit Bosquetus *Improbiorum accusatio longo tempore concluditur*. Sed si hæc vera, falsa Psellus loquitur, et sibi ipsi contrarius dum infra, vers. 745, dicit:

Περαίτωσις ἐγκλήματος δρος εἴκοσι χρόνων.

Και θαύμασον τὴν σύνθεσιν τοῦ ὀνοματοθέτου,
Ὁ Ἴταλός τὴν νόθευσιν καλεῖ πως ἀδουλίεραν,
Ἐνθεν γοῦν καθωνόμασται, τὸ στρώπτον τῆς μοι-
[χίας,

Ἡ γὰρ μοιχεία νόθευσις καὶ παραχάραξις τις.

Quid velit hic auctor, satis constat, et unicum, quod mihi hic difficultatem creat, est illud, τὸ στρώπτον τῆς μοιχείας. στρώπτον, sive potius στρούπτον, idem quod stuprum atque sæpius in genere quamvis πορνείαν significat, ita ut adulterium comprehendat etiam, quomodo et in lege Julia pro adulterio stuprum aliquando usurpatur. Quid igitur hic stuprum adulterii? quare, nisi eodem forte modo, quo crimen adulterii, et similia, id defendere velis, vide num non rescribendum hoc loco sit.

Ἐνθεν γοῦν κατωνόμασται τὸ στρώπτον, τῆς μοι-
[κίαις

Ἡ γὰρ μοιχεία νόθευσις καὶ παραχάραξις τις.

Mol' ita sæpius apud nostrum abundare videtur vers. 354 et 963, et optime conveniunt ista quæ in Glossis Nomicis in voce Ἀδουλίερις in fine habentur: quarum principium memorato loco est obscurissimum. Verba sunt: Ἀδουλίερις ὁ νόμος ὑπὸ Αὐγούστου ἐκτεθεὶς μὲν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου νόμου φυλαττόμενος· κινεῖ δὲ περὶ μοιχείας καὶ στρόππου. Καὶ ἡ μὲν μοιχεία ἐστὶν ἐπὶ τῶν γαμουμένων· τὸ δὲ στρόππον ἐπὶ παρθένων, καὶ χηρῶν, καὶ παιδῶν ἀββένων κινεῖται. Quæ Bosquetus ad hunc locum tentavit recte refellit maximus Schultingius, qui conjicit legendum esse Ἀδουλίερις ὁ νόμος ὑπὸ Αὐγούστου ἐκτεθεὶς μὲν, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου ὄνομα φυλαττόμενος. Favent ingeniosissimæ conjecturæ plura; sed si recipere velis, lege in sequentibus quoque pro κινεῖται, κινεῖται, aut vix cum præcedentibus cohærebunt: quo enim referes illud, κινεῖται δὲ? νόμος non κινεῖται sed κινεῖσθαι dicitur, ut infra vers. 93, 543, 643, 623, et apud alios frequentissime occurrit. Mihi incidit aliquando, restituito κινεῖται, quæ præcedunt non esse tentanda, sed respexisse autorem ad l. i. et l. ii. D. Ad legem Juliani de adulteriis, quarum verba, *Hæc lex lata est a divo Augusto, ex lege Julia servatur, etc.*, ut sensus sit Glossarum: Lex de adulteriis lata est quidem a divo Augusto, sed ex lege Julia servata; intenditur vero de adulterio et stupro: adeoque error hic Auctoris, non vero alterius scribentis vitio tribuendus videtur; cui Auctori quoque ascribenda sunt quæ habentur in Ἀκουτίλιος ἀγωγή κινουμένη κατὰ τοῦ ὑπερβεβημένου δοῦναι τὸ καταλειφέν. Vid. Psellus vers. 477, cum in Aquiliam legem, ut vir egregius optime animadvertit, alias minime convenient. Differentia quæ inter στρόππον et μοιχείαν hic traditur etiam in Glossis docetur in voce φθορά, atque res nota est. Tu vide num recte hic legatur τὸ δὲ στρόππον ἐπὶ παρθένων, etc., κινεῖται· forte enim γίνεσθαι erit restituendum.

Vers. 512. Ἐντὸς μὲν χρόνου ἔσωθεν τετραπλεῶν ἀπαι-
[τούσα.

Verissima sunt hæc de actione vi bonorum, raptorum, sed quid ἐντὸς χρόνου ἔσωθεν? num pro ἐντὸς πάντως rescribendum, ut infra vers. 690, aut potius ἐνδὸς, ut vers. 585? quod malim. Idem docetur infra vers. 703 de tempore hujus actionis, et, ut constat, vere: cum omnes plerumque prætoris pœnales anno finiantur. Nec obstant vers. 767 et sequentes:

Ὅτε περὶ ἀρπαγῆς κινήτων ἦν οἱ Λατῖνοι

Ὅτω κατωνομάσασι βί βονόρουμ βαπτόρουμ

Ἐτῶν πλεόν τριάκοντα εἰς ἀγωγήν ἰσχύει.

Petitæ sunt hæc ex l. un. § 1, C. De annali exceptione, et quivis facile videt non esse intelligenda de actione nostra pœnali, sed de ipsa rei raptæ persecutione quæ etiam ultra annum dabitur. In

vers. 767 lege, Ὅτε ἡ περὶ ἀρπαγῆς κινήτων, ἦν Λατῖνοι.

Vers. 525. Ἡ περὶ δόλου δὲ ἐστὶ ποίνη καὶ ποινάλια.

Δίδοται καῦσα κόρνιτα, ἔστι περσοναλία,

Ἐν τοῖς δόσι δ' ἐνιαυτοῖς ἀρχεται καὶ πληροῦται.

Ἄλλης δ' ὑπόουσης ἀγωγῆς οὐ κινεῖς τὴν δὲ δόλω.

Quod ad jus attinet, quæ dicuntur hic verissima sunt, et eadem infra vers. 704 et 1143; verba autem vers. 525 mihi suspecta, et rescribendum forte

Ἡ περὶ δόλου δὲ ἐστὶν αὐτὴ καὶ ποινάλια

Vid. supra vers. 501, ubi eadem fere loquendi ratio. In sequentibus vers., pro ἀρχεται, ἀρχεται ῥεπνε. Junge cum his Glossas Nomicas in voce δὲ δόλω μάλω, ubi recte ratio traditur et æquitas actionis de dolo ex l. i. D. De dolo malo, sed verba, Ἴνα μήτε οὗτοι καρδαίνουσιν ἐκ τῆς οἰκίας κακίας, μήτε οἱ ἀπαιτούμενοι βλάπτωνται ἐκ τῆς οἰκίας ἀπλόστητος· οὕτως δὲ τὸν δόλον ὄριστο Λαβίων, ἔστι δὲ πρῶτος δόλος κακοποιήσις λαθραία ἐν προσποιήσει τῶν βελτιόνων τὸ πλησίον προσφερομένη· δευτέρος δόλος ἐστὶ πᾶσα κακουργία, καὶ ἀπάτη, καὶ μηχανὴ πρὸς περιγραφὴν, ἐτέρου γινουμένη. Celeber. Schulting. βλάπτωνται et τῶν πλησίον legendum monet. Ego plura quoque hic laborare existimo. Pro ἀπαιτούμενοι et ἀπατούμενοι, agitur enim de læsis danda actione non exceptione; præterea non intelligo hic quid sit πρῶτος δόλος, quis δεύτερος, quare ex memorata l. i. § 2, si liberiori conjecturæ locus detur, legerem, Οὕτως δὲ τὸν δόλον ὄριστο Σέρβιος καὶ Λαβίων· ἔστι δὲ πρῶτος, sc. Σερβίω, δόλος, etc.; δευτέρω, sc. Λαβίων, δόλος ἐστὶ, atque ut omnia cohærent, et optime cum l. i. § 2, D. De dolo malo conveniunt, quam præter Huberum, Sculthingium aliosque plures, optime explicuit vir in jurisprudentia nostra celeberrimus Nood *De forma emendandi doli mali cap. 2.*

Vers. 548. Τυχὸν γὰρ ἐμελλε τις πλεῖν πλοῦν ἐπι-
[κιδουῶδη,

Καὶ δεδωκέτω χρήματα τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου

Ἐνταῦθα γὰρ ἀπαλλαγὰς δὲ δεδωκῶς τοῦ φόβου

Δεσπότης πάλιν ἐπέφυκε τῶν γε δεδωρημένων

Ὅ δὲ λαβῶν τὴν δωρεὰν φυσικὴν νομὴν ἔχει.

Hæc vertit Bosquetus: *Si quis enim periculosam navigationem ingressurus metu mortis det pecunias, et dimittat res datas, qui metu donat dominus earum remanet, qui vero donum cepit naturalem possessionem consequitur*, sed pessime. Omnis oritur error ex corruptis versibus 549 et 550, quos ita restitue: Καὶ δεδωκε τὰ χρήματα τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου, Ἐνταῦθα γὰρ ἀπαλλαγὴς δὲ δεδωκῶς τοῦ φόβου.

atque ita sensus erit: Forte aliquis voluit ingredi periculosam navigationem, dedit vero alicui res mortis timore; si liberatus ab illo timore qui dedit, dominus rursus sit rerum donatarum, et ille qui accepit res donatas, naturalem illarum rerum possessionem habet. Hausta hæc videntur ex l. xxix. D. De donationibus mortis causa, ubi Ulpianus, cessante periculo, ratione cuius quid datum, rei vindicationem concedendam esse existimat; *Basilica* in l. xxix, mem. laborant: pro ἐπιγνή quod sensum non habet lege ὑγιάνη quod vero infra vers. 4233 et seq. scribit Psellus,

Ὁ μόντις καῦσα δωρεὰν πρὸς τινα πεπραγμένους

Ῥωσθεὶς ἀναλαμβάνεται τὸ δοθὲν παραντίκα,

Μετὰ καρπῶν, καὶ τοκετῶν, καὶ τῶν ἐπιτηρημένων.

Refer ad l. xii D. De conditione causa data non secuta, quo donatori conditio permittitur ad rem donatam cum fructibus, partu aliisque incrementis petendam. Videtur hac in re Sabinianorum et Proculianorum fuisse diassensus et utriusque scholæ sententiam deinde putat Cujacius conjunctam fuisse ad l. xxiii, D. De mortis causa donat; sed latius id forte alio tempore pertractabo

nunc aliud agitur. Glossæ Nomicæ in ἡ δονατζιδίου cl. Schultingio recte corruptæ videntur, et optime vir magnus coniecit verba μήτε καταστρέφεται τὸ δωρούμενον loco suo plane dimota esse; ut tamen cohærere possint, forte et plura alia ommissa dicenda sunt, et vide num totus locus sit ita legendus: Αἱ μὲν ἰντερβίδους ἦγουν ἐν ζωῇ ὡστε ἀπαντεύθεν ἦδ' ἔχειν τὸν λαβόντα μήτε καταστρέφεται τὸ δωρούμενον, aut, si minori molimine uti velis lege: Ἦγουν ἐν ζωῇ, ἀπαντεύθεν ἦδη, μήτε καταστρέφεται τὸ δωρούμενον.

Vers. 555. Ἡ δὲ ἰνοφικίσο ἡ διαθήκης μέμφει Εἰσαγωγή πρὸς ἀγωγήν, οὐκ ἀγωγή τυγχάνει.

Pro μέμφει lege μέμφει, et quod ad rem attinet, nota Psellum hic cum illis facere, qui querelam inofficiosi testamenti distinguunt ab ipsa petitione hæreditatis, idem fere scribunt Glossæ Nomicæ in ἡ ἰνοφικίσο, ubi in verbis οὐκ ἐστὶν διαθήκης, ἀλλ' αἰτία ἐστὶν ἀγωγῶν, dele διαθήκης incuria librarum repetitum propter præcedentem ejusmodi vocem, aut, si id nolis, rescribe ἀγωγή κατὰ διαθήκης κατὰ enim hic omnium intelligere minus placet. Sequentia, καὶ ἀπόδειξις τοῦ δέοντος κινεῖν τὸν γραφέντα κληρονόμον, etiam non intelligo, nisi δέοντως rescribere velis, quod habet quoque Scholiast. Basil. tom. V, pag. 222, ubi eadem fere ad verbum cum Psello aliisque Græcis faciunt etiam plures jurisconsulti nostrorum temporum, quorum tamen sententia videtur minus verosimilis, ut optime Vinnius, Averanius, alique ostenderunt. Concedimus Grævis scripturam testatoris esse causam hæreditatis, non hæreditatis petitionem; sed quid inde? Ergo, ut recte infertur ex dictis, testamentum inofficiosum est causa querelæ non ipsa querela, atque id omnes constemur, ipsamque tamen querelam, esse petitionem hæreditatis ex causa inofficiosi testamenti summo jure existimamus; sed hæc alterius sunt loci.

Vers. 671. Ἐβδόμης ὥρας δ' ἄρχεται νυκτὸς καὶ [μέχρι ἕκτης Νυκτὸς τῆς ἄλλης ἀκριβῶς τὴν περιωσιν ἔχει.

Vertit Bosquetus: *A septima noctis hora dies incipit, et usque ad sextam alterius noctis exacte transit*, adeoque putat hic Psellum in numero errare. Ego potius scripturæ vitium hic adesse putarem, atque id suadet etiam ipsa verborum constructio: quid enim ἄρχεται ἐβδόμης ὥρας? Vide igitur num legendum:

Ἐκτης ἡμέρας δ' ἄρχεται νυκτὸς, καὶ μέχρι ἕκτης, etc.

Adde l. viii, D. *De feriis*; l. v, D. *Qui testamenta facere possunt*; Eustath. de temporum intervallis p. 209.

Vers. 734. Ταῖς μὲν θηλείαις δώδεκα εἰς ἐφηβίαν [χρόνους. Οἱ δὲ τεσσαρεσκαίδεκα τοῖς ἄρσενι κριττίοι.

Aut χρόνοι videntur in versu 734 legendum, aut, pro δώδεκα δέδωκα, assignarat enim jam. 15 annos puellis vers. 730.

Vers. 792, Εἰ δ' ὄθαν ἐγέννησε παιδὰς ἐν βίῳ δύο, Οὐδ' ἐνὸς ἐμνημόνευσε ποιήσας διαθήκην, Ἐκαστος ἕκτον λήφεται πραγμάτων τῶν πατρικῶν.

De Falcidia agens hæc scribit Psellus, sed in versione, a Bosqueto neglecta, cujus rei causam non video; versus 792 est corruptus; quid enim illa εἰδ' ὄθαν? tu rescribe ex Attaliat, *Synopsi* p. 33, εἰδ' ὁ θανῶν, etc. Attaliat. autem hinc rodde duos versus 794 et 796 in vers. 797:

Δωδέκατον δ' εἰς τέσσαρες τυγχάνουσιν οἱ παῖδες, Restitue δωδέκατον δ' εἰ τέσσαρες. Glossæ quoque Nomicæ, in voce Φαλκίδιος, laborant. Verba sunt: Φαλκίδιος λέγεται παρὰ τῶν νόμων (num νομικῶν) ὅταν ἐκ κοινοῦ τινος πράγματος εἰς ὃ μὲτέχουσι πολλοὶ μέρος τι τούτων, ἕκαστος τῶν μετοχόντων

εἰς αὐτὸ δίδεται· ὁ συνήθειαν οἱ κοινοὶ ἔχουσι μερίδα καλεῖ. Cl. Schultingius hic ἐκάστῳ legi vult, atque ita quoque exstat apud Harmenop. p. 399, ubi omnia fere ad verbum; in sequentibus autem reponendum existimat, ὁ συνήθειαν οἱ κοινῶν οἱ ἔχουσι μερίδα φαλκίδιον καλεῖν; sed forte minus bene. Ὅν pro ὁ etiam Schol. Harmenop. hinc restituo, nec ad μέρος sed ad φαλκίδιος, puto referendum. Sequentium autem verborum videtur hic sensus esse, quod φαλκίδιον vocant Jurisconsulti, illud κοινῶς μερίδα appellari. An accurata sit hæc Falcidiae descriptio nunc non quærimus. Cæterum apud Harmenop. quoque παρὰ τῷ νόμῳ legitur, et, pro δίδεται, δίδεται.

Vers. 869. Ἐξαετοῦς οὐ γίνεται μνηστὴρ κατὰ [νόμος,

Recte id scribitur a Psello; non enim minor debet esse sponsa quam septem annis, l. xiv, D. *De sponsalibus*. Eadem habet Attaliat. in *Synopsi* pag. 23, quem hinc restitue.

Vers. 874. Ἡ περὶ παρακατὰθήκης τε καὶ ἀρπαγῆς [βιαίας,

Corrige, ut versus sit 45 syllabarum, Ἡ περὶ παραθήκης τε καὶ ἀρπαγῆς βιαίας, ut supra versu 520, ubi malim quoque legi ἡδὲ δεποιήτης, et in vers. 522 pro τόκος et συγχήσεως τόκος et συγχρήσεως. Cæterum frequentissime alias depositum παρακατὰθήκη dicitur, ut in l. xxxvii, § 5, D. *De leg.*, ubi quædam editiones male divisio vocibus παρὰ καταθήκην, fefellit forte quosdam, ommissum εἰς ut ita sæpius apud Græcos εἰς παραθήκην, vel ἐν παραθήκῃ, vel παραθήκης λόγῳ λαμβάνειν.

Vers. 913. Εἰσὶ δ' ἕτερα δάνεια τῶν μεταγενεστέ- [ρων

Τὴν δύνανται κινήσαντα τῆς προικὸς παραδόξως Ὅποιον τὸ δίδμενον ἀκοντισταῖς τοῖς πρώτοις Καὶ τὸ προφάσει δανεισθὲν στρατείας κινουμένης.

Sequitur hic Psellus illorum sententiam, qui in concursu creditorum primum præ omnibus locum concedunt fisco ex causa primipilari, l. iii, D. *De primipilo*: secundum ei qui in militiam emendam credit; tertium denique uxori ratione rerum dotalium, Nov. 97, c. 4; nec desunt hodie qui ideum cum Psello sentiunt; utrum bene an male hic non examinato, id modo nunc monitum velim in vers. 914, pro κινήσαντα forte rescribendum esse κινήσαντα, ut ita κινήσας sæpius a nostris usurpatur ut a Psello vers. 919 seq. Præterea in versu 916 nescio qui velit στρατείας κινουμένης, tu vide num ἀνωμένης sit legendum. Quid δάνειον et quomodo aliquando differat a voce χρέος, aliquando autem eodem comprehendatur, vid. Glossæ Nomicæ in χρέος, ubi verba καὶ τὸ ἀπὸ λεγάτου καὶ ἀπὸ διαθήκης mihi corrupta videntur, quod enim ex causa legati illud ex testamento deberi certissimum: habet tamen et Harmenopul. pag. 236, ἀπὸ διαθήκης, sed nihilominus utroque loco legi malim, pro ἀπὸ διαθήκης ἀπὸ καταθήκης ex Attaliat. *Synopsi* p. 18. Cæterum huc refer l. x et xi, D. *De V. significatione*. Ex quarum posteriore Schulting., ad vocem δανειστής pro χρεώμενος, recte χρεωστούμενος legit, ut quoque apud Psellum legitur vers. 890:

Πᾶς γὰρ ὁ χρεωστούμενος ἐξ οἰασθῶν αἰτίας Ἐκ νόμου δανειστής ἐστὶ τοῦ κερωσθημένου.

Vers. 922. Καὶ ὅσοι κατεκρίθησαν ἐν τοῖς δικαστη- [ρίοις,

ὡς συκοφάνται μὲν μοιχοὶ ἢ κλοπῆν εἰργασμένοι.

Referuntur hi a Psello inter testes qui a testimonio omnino arcentur, adeoque cum illis sentire videtur qui infamibus in genere testandi denegant facultatem, quod tamen falsissimum esse putant Duarenus, Donellus, alique magni nominis jurisconsulti, arg. l. iii, § 5, l. xiii, D. *De testibus*, De

adulterii damnato agit l. xiv, D. *De testibus*, ad quam Basil. Scholiastes p. 553, notat intelligendam esse de damnato, cujus verba, cum corrupta putem, ascribam et emendabo: Οὐκ ἀμφιβαλλόμενος ἀλλ' ὁ πρὸς τῆς ὑπογραφῆς καὶ μαρτυρίας κτηγορηθεὶς καὶ καταδικασθεὶς: quæ veruit Fabrottus, *Non de quo dubitetur, sed qui accusatore subscribente in crimen et testibus datis accusatus et damnatus*: sed nihil minus voluit dicere Scholiastes. Fefellit Fabrottum corruptum πρὸς: quod muta in πρὸ, atque ita sensus verborum erit. Non de quo dubitetur, sed qui antequam subscripserit nomen testamento et testis officio functis, fuerit accusatus et damnatus. Certissimam hanc emendationem dices si cogites in l. xiv memorata quæsitum fuisse an adulterii damnatus possit esse testis in testamento. Πρὸς et πρὸ sæpissime inter se commutata esse omnes norunt.

Vers. 924. Οὐκ ἔστι μάρτυς ἀνηθός οὐδὲ τῶν γυναικῶν τις

Εἰ δ' ἔστι τὸ γεγόμενον μὴ δυνάμενον θῆναι Ἄνδρικὸν καταδέξασθαι γυναῖκας μαρτυροῦσιν

Secundum jus civile hæc falsa sunt, extra testamentum enim et codicillos forte, mulieres dibendi testimonii jus habere patet ex l. xviii, D. *De testibus*. Leonis autem Novella 48 mulieres remotas esse a testimonii dictione constat, ad quam igitur hic respicitur; adduxit illam quoque Schol. Basil. ad tit. *De testibus* p. 545 et 557, in quo posteriore loco corrupta verba, Ἐπὶ δὲ τοκετῶν καὶ εἰ τι ἕτερόν ἐστιν ὁ μόντην θηλείω ἔψις ὄρᾶ corrige et lege ὁ μόνη θηλείων ἔψις ὄρᾶ. Eadem docet Attaliat. in *Synopsi* p. 15, καὶ παῖδες κατὰ γονέων μαρτυρεῖν κωλύονται καὶ γονεῖς κατὰ παίδων, καὶ γυναῖκας πλὴν βαλανεῖου καὶ λογαίας ἔνθα ἄνδρες εἰσελθεῖν οὐ δύνανται. In verbis πλὴν βαλανεῖου καὶ λογαίας, videtur latere vitium. Leunclavius legit πλὴν βαλανεῖου καὶ ἐν τόποις, male; tu lege πλὴν βαλανεῖου καὶ λογαίας; apud Harmenop. hinc, pro βία, recte ἔξ legendum esse monstrat Bosquet. ad hunc locum.

Vers. 927. Καὶ δοῦλος ἔτι μαρτυρεῖ ἐν σπάνῃ τῶν μαρτύρων.

Res vera est, ut constat ex l. vii, D. *De testibus*: sed quid hic ἐν σπάνῃ? tu lege ἐν σπάνει, facillima mutatione; η enim et ε sæpissime confunduntur

Vers. 938. Τοῦ δ' ἄλλους ἀναγκάσειας μαρτυρεῖν ἀκουσίως,

Καὶ μὴ λον εἰ τυγχάνων τις τῶν καταδεστέρων πρὸς ἄνδρα δίχην ἔλαχε τῶν ἐπὶ δυναστείας, Κέντεῦθεν ὑποκλάζουσι τῷ φόβῳ τοῦ δυνάστου Καὶ τοῦ πένητος οἱ μάρτυρες, τότε γὰρ καὶ πρὸς βίαν

Εἰς μαρτυρίαν ἔλκοντα καὶ τ' ἀληθὲς τιθέναι.

In versu 933 lege τοὺς δ' ἄλλους, et in vers. 937 lege τοῦ πένητος, deleto καί. Sed quid in vers. 936 ὑποκλάζουσι notat? Habet idem Attaliat. *Synopsis* p. 15. Bosquetus corrigit ὑποκλάζουσι: quod tamen minus placet. Legendum forte ὑποκλάζουσι, atque ita fidem vacillantem l. i, pr. D. *De testibus*, Schol. ad illum locum vertit σκάζουσαν πίστιν: locum integrum ascribam cum corruptus videtur, τῶν μαρτύρων ἢ χρῆσις συνεχῆς τε καὶ ἀναγκάσια τὴν ἐξ Ἑλλήνων μάλιστα, χρῆ δὲ προσλαμβάνεσθαι καὶ ἀπαιτεῖν μάρτυρας ὧν οὐκ ἔστι σκάζουσαν τὴν εὐρεῖν ἤτοι τὴν μαρτυρίαν. Nescio quid hic illa ἐξ Ἑλλήνων μάλιστα, adeoque videndum rescribendum ἐξ ἀρβένων μάλιστα. Mulieres enim testes esse prohibebantur. Nov. 48 Leonis supra memorata. Cæterum quæ Psellus hic docet. habet quoque Schol. Basil. ad tit. *De testibus* pag. 574, ubi, quod hic ὑποκλάζειν esse puto, significatur per ἀναποδίξειν.

Vers. 942. Ἐπὶ δὲ καταθέσειας πέντε μάρτυρας ἐπιχου.

Τὰς δὲ γ' ἐκ τοῦ παρήκοντος ἀθήτει μαρτυρίας.

Vertit hæc Bosquetus: *Super deposito quinque testes exhibelo testimonia vero convenienter rejiciuntur*. pessime Κατάθεσις in Novellis aliisque Græcis est confessio, cautio, depositio, atque hic quoque significat confessionem debitoris, qui si sine scriptura confiteatur debitum, confessio nullius momenti habetur, nisi quinque testibus specialiter rogatis ut confessioni interesse velint, confirmari possit, adeoque sensus erit verborum vers. 942. Super confessione debitoris adhibe quinque testes, sequentem autem verte, In transitu, aut, a trans-eunte sumpta testimonia rejice, atque ita omnia convenienter verbis et sententiæ Nov. 90, c. 2 et 3 apud quem, pro ἀκούσει, ἀκούσοι et ὀφείλειν τῶδε ex Nov. memorata legendum esse vix opus est ut moneatur. Cæterum ex Novellæ ejusdem c. 2 explicandi quoque versus sequentes.

Vers. 948. Εἰ μήγε πέντε μάρτυρες εἴποιεν παραχθέντες.

Ὅς γέγονεν ἀπόδειξις τοῦ κεχρεωστημένου.

Ἡ τούτων κατ' ἐνώπιον ὁ δανειστής ἐξείποι

Ἀπολαβεῖν τὸ ἴδιον χρεὸς ἐκ τοῦ χρεώστου.

Bosquetus vertit: *Nisi quinque testes producti dixerint securitatem debitori fuisse conscriptam et ipsis presentibus dixisse creditorem se a debitore proprium debitum accipere: male; nec sufficiunt quinque testes a debitore producti, sed longe plura præter numerum requiruntur ut inspicienti Novellam patebit: verto igitur, Nisi quinque testes dicant se accersitos fuisse cum apocha fieret, aut Nisi coram illis creditor dixerit accepisse se debitum a debitore. Idem fere dicit Harmen. l. i, tit. 6, n. 3: Οἱ μαρτυροῦντες ἐπὶ χρεῶν ἐγγράφων εἰπάτωσαν ὡς τῇ καταβολῇ παρήσαν ἢ ἐπ' αὐτοῖς νομίμως κατέθετο ἐπὶ τούτῳ μόνῳ προσκληθέντες δηλονότι, ἐν ὧσι πέντε τὸν ἀριθμὸν. Vertuntur hæc, Qui de perscriptis debitis testimonium ferunt dicant se solutioni interfuisse, aut legitime alioqui ipsis debitis esse satisfactum, etc.: quæ posteriora minus Græco textui convenire videntur. Tu verte, Dicant se solutioni interfuisse, aut coram illis creditorem legitime confessum fuisse sibi solutionem esse factam, et si κατέθετο passive sumi nolis, κατετίθετο forte legendum.*

Vers. 996. Οὐκ οὖν τὴν κομμεντίονα εἰς τρία ταῦτα τέρμα

Πουβλικαν λεγίτιμάν τε καὶ τὴν λουρισγεντίαν

Bosquetus in vers. 997 delet οὐκ. et dicit manifeste abundare, sed male, adesse debet, et cum οὖν jungendum. Postulat id meri ratio et quis nescit οὐκ οὖν igitur significare. Atque ita recte ex præcedentibus hic colligit Psellus, conventionis, cum in privatam dividatur et publicam, privata autem sit legitima vel juris gentium tres species optime constitui publicam legitimam et juris gentium.

Vers. 1250. Τὸν γάμον ἢ διάθεσις τελεῖ ἢ ἀμοιβαία, Προσθήκης γὰρ οὐ δέεται προικῶν συμβολαίων, Εἰ μὴ πρωτοσπαθήριος, ἢ πλεον τις τυγχάνει.

Miror hunc locum a Bosqueto inemendatum relictum: tu corrige et lege: Προσθήκης γὰρ οὐ δέεται προικῶν συμβολαίων, atque hinc corrige Attaliat. in *Synopsi* p. 23, ubi pro τῶν γάμων ἢ ἀθέτησις τελεῖ ἀμοιβαία, restitue τὸν γάμον ἢ διάθεσις, etc. Dunt autem hausta hæc ex Novella 22, c. 3, et 147, c. 4. Verba Nov. 22, c. 3, referuntur in *Basilicis* tom. IV, p. 255 ubi quod additum ἐστὶ haustum est ex Nov. 147, c. 4. Eadem fere retulit Psellus supra vers. 375 et 376.

Γάμος δ' ἐκ διαθέσεως συνίσταται καὶ μόνης.

Κἄν μὴ προβῶσι γαμικὰ συμβόλαια πρὸς ταύτης, rescribe, πρὸ ταύτης

Vers. 1266. Τῶν ἀναγκάλων πεφυκεν ὁ μόλος τῆς θυλάσσης,

Ποιῆσαι τε νεόφυτα ἄμπελόν τε καὶ δένδρα,
Ἐπί τε χρησιμότητι ἀγροῦ σπερματοθήκας.

Vid. l. i et iii, *De impensis in res dotales factis unde forte hic, pro ἄμπελον legendum ἀμπέλων.*

Vers. 1269. Διακέρδα τὰ πράττοντα βελτίονα τὸν
[προίκω,

Ἄποισεν τὸν νεόφυτον ἢ τὸ ἀρτοκοπιῶν,
Ἄ προίκα οὐ μειοῦσι μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀπαιτοῦνται,
Ἡσπί τὰ δαπανήματα τὰ τέρψιν ἐμποιοῦν-α.

Vertit Bosquetus: *Utiles meliorem dotem faciunt, quas sunt Novellata et pistrinum, quæ dotem quidem non minuunt, tamen repetuntur: idem circa voluptuarias.* Sed posteriora sunt falsissima, constat enim maritum non repetere impensas voluptuarias. sed tollere tantum quod factum est, quatenus id fieri possit sine rei detrimento l. ix et xi pr., D. *De impensis in res dotales factis.* quare et Bosquetus suspicatus laborare vers. 1272, nihil tamen attulit quo restituatur; tu rescribe ex l. vii, D. tit mem. Περιττά pro περί τά, in versu autem 1269, pro διακέρδα, διὰ κέρδη, ex l. v, § 2, D. eod., ut διὰ κέρδος, l. i, D. eod., quæ alibi ἐπωφελῆ dicuntur.

Vers. 1273. Μηδεὶς κατὰ τῆς γυναικὸς κλοπῆς κινεῖται
[ναίτω δίκην,
Ἀφαίρεσιν, κινεῖται δὲ τῶν κλαπέντων πραγμάτων.

Vertit Bosquetus: *Nemo contra uxorem furti actionem moveat, sed rerum amotarum;* ego posteriora veterum potius. Sed conditionem moveat rerum furto ablatarum: actio enim rerum amotarum non semper locum habet, sed tunc demum cum divortii causa res subrepta fuerit et divortium secutum l. xxv, D. *De actione rerum amotarum:* quod docet quoque Schol. Bas. ad h. t. p. 438 in fine et in initio sequentis p. 439, ubi in verbis, Δύναται κατὰ τὴν βέρουμ ἀμοτάρουμ ἔχων κατ' αὐτῆς ὁ ἀνὴρ καὶ κονδικτικίον facile vides κατὰ in καὶ esse mutandum, quæ sæpius inter se sunt confusa: et in sequentibus ἄρχεται μὲν ἢ βέρουμ ἀμοτάρουμ, τὸν δὲ κονδικτικίον δύναται κινεῖν κατ' αὐτῆς ὁ ἀνὴρ ἄρχεται, quoque vitiosum; rescribe

εἴργεται, vel. quod malim, ἀργεῖ; cæterum in Psello nescio num bene se habeant ἀφαίρεσιν κινεῖται malle ἀπαίτησιν κινεῖται, atque eodem modo in Glossis Numicis in κονδικτικίος βέρουμ ἀμοτάρουμ, pro ἦγουν ἀφαίρεσις legerem ἀπαίτησις; ἀφαίρεσις est ablatio; ἀπαίτησις, repetitio ablati, ut ita sæpius κονδικτικίος per ἀπαίτησιν πράγμα-τος explicatur in iisdem Glossis, et ἀπαίτησιν κινεῖν condicere in l. xxiv, D. h. t., ubi vide num, pro τοῦ τιμήματος, sit τοῦ πράγματος legendum, cum conditio rei amotæ hoc in casu vel vindicatio ut in Pandectis legitur, a viro institui possit. Ipsa porro actio rerum amotarum plerumque dicitur ἢ περί ἀφαίρεσιν vel ὕφαίρεσιν πραγμάτων ἀγωγή, de eadem egit Psellus supra vers. 619 et seqq.:

Ἄ βέρουμ ἀμοτάρουμ δὲ κονδικτικίος λόγος·
Ἄρμόζει δὲ καὶ γυναιξὶ κατὰ τῶν συνοικούντων,
Ἄνδρὶ τε κατὰ γυναικὸς κλιψάντος ἢ κλιψάσης,

ubi forte pro κλιψάντος, κλιψάντων, cum ad συνοικούντων referendum, legi debet.

Vers. 1342. Οἷς μέλη περισσάουσι παῖδες εἰσὶν
[εὐκρίτως.

Vertit Bosquetus: *Illi quibus partes abundant recte filii sunt.* Quod nec Græcis verbis convenit, nec quid significet intelligo: non capio etiam quæ in notis scribit: *Psellum autem vers. 1342 ita accipere ut velit, liberis solis nullo admissio neque etiam ascendentibus vel his omnes hæreditatis partes sine divisione abundare et superesse.* Tu verte ex l. xiv, D. *De statu hominum,* quibus membra abundant recte liberi sunt, atque, ut vides, res est notissima.

Hæc pro instituti ratione sufficere visum fuit. Cæterum si quid habeant eruditi, aut in bibliotheca quadam superesse resciverint, quod facere possit ad ornandam Pselli editionem, ut id mecum communicare velint majorem in modum rogo. Atque hæc causa quoque cur nomen, quod alio tempore latere malui, specimini huic præponere non dubitabam.

ADDENDÆ VARIE LECTIONES.

(Ex codice P. Sirmondi.)

Vers. 18. Schol.: Τῶν γὰρ Διγέστων μέρη τὰ πρώτιστα, πρώτην τῶν πρώτων τὴν προσηγορίαν εἰσδέχεσθαι, ἅτε σύνθεσις τις πεφυκία τετραδίβλος περί συναλλαγμάτων, δι' ὧν τί συνίσταται ἡμέτερον τὸ πᾶν διαλέγεται.

Vers. 26. Καθάπερ εἴ τις ὀμφαλὸς τῶν δλων συνταγμάτων, Schol.: Ὡσπερ ἐρῶμένη μέση στιγμή τῶν παρ' αὐτῇ μὲν ἐλισσομένων κύκλων εἰς σταθρότητα μεσότητος παραγίνεσθαι, τῶν δὲ ἐτέρων κύκλων τῶν ἔξωθεν περιτιθεμένων, οἷον τι κέντρον καὶ πηδάλιον ἐπινοήσεται, ἐν ᾧ οἱ ἔξωθεν κύκλοι τὴν συστροφὴν καὶ κυβέρνησιν κέκτηνται, οὕτω καὶ τῶν Διγέστων μέρος τὸ τέταρτον, καθάπερ τις ὀμφαλὸς πέφυκε, καὶ τῶν προλεχθέντων καὶ λεχθησομένων αὐτῶν μάλιστα. Ὡς γὰρ τῶν ὀμφαλῶν τὰ ἐντόσθια πάντα κεκράτηνται, καὶ οὐκ ἔωνται ἀνζμοχλεύεσθαι, οὕτω καὶ τὸ τέταρτον μέρος τῶν Διγέστων πέφυκε, καθάπερ τις ὀμφαλὸς τῶν νομικῶν διατάξεων. Καὶ γὰρ αἱ ἕτεραι καὶ παντοδαπαὶ συντάξεις, εἰ τάχα ἐπὶ τὸ εἰπεῖν τι παραγίνονται, ἀλλ' οὐκ ἀποσῆναι τούτων οὐ δύνανται, εἰς.

Vers. 40. Μετὰ δὲ τὴν ὀκτώτομον. Schol.: Φησὶ, Μετὰ τὴν ὀκτώτομον, τοῦτ' ἔστι, μετὰ τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τὴν ὄγδοον τῶν τοῦ Ἰανδέκτου μερῶν ἧτις ὄγδοος οὐσα ἀπὸ τοῦ πρώτου μέρους τῶν Διγέστων μέχρις αὐτῆς οὕτως ἐπιγινώσεται.

Vers. 43. Μέρους ἕτερον αἱ Νεγραί. Vers. 44. Συνοπτικώτατον. Vers. 45. Ἐξηκοντάτιον πάντας τοὺς νόμους ἔχει. Vers. 50. Οἷον πῦλλος τῶν νόμων. Vers. 53. Τὴν ἀρχαιογονίαν. Vers. 61. Κἂν εἴ τις ἀκριβώσαιο τοῦτο δὴ. Vers. 63. Τὰς τροπὰς καὶ τοὺς, ut et vers. 65. Vers. 67. Κοινὴ συνθήκη. Vers. 68. Κώλουσιν. Vers. 75. Τὸ γὰρ λοιπὸν τὸ φυσικὸν τὸ ἠθικὸν τυγχάνει. Vers. 76. Τὸ μὲν γὰρ τούτων φυσικὸν τρίτον τοῦ νόμου μέρος. Vers. 80. Οὐ τοῦδε καὶ τοιοῦδε. Vers. 82. Φύσεις συνάλλ. Vers. 88. Ὁ πάλιν. Vers. 90. Τοῦ βασιλικῶς δόγματα. Vers. 95. Ἡ βέ, βέρβις, καὶ λίτερικ, τέταρτον ἢ κονδίσιο. Desunt deinde versus 96, 97, usque ad 105.

Vers. 107. Ἐκάστη ἢ δὲ τῶν ἐνοχῶν ἀγωγὰς. Vers. 109. Πρὸς τινα. Vers. 112. Ἡτις βιαίων. Vers. 117. Ὡς ἤρρεσε τοῖς πλείστοις. Vers. 121. Ἐκάστας. Vers. 122. Ἀσυγχύτως. Vers. 129. Ἐρεδιτάτης ἢ φασὶ πετρίτιο Λατινοί. Vers. 132. Τῆς βέ ὁ Κονδικτικίος, ἢ ἰν βέμ ἢ καθόλου. Vers. 133. Ἡτοι ἐπαγγελία. Vers.

135. Τρίχειν. Vers. 136. Πρὸς τούτοις, et, οὗτοι δύο. Vers. 138. Ἡ δὴλων ἢ ἀδήλων. Vers. 141. Ὁ κάρτοί ἤτοι φανερώς, ἰνκέρτοι κεκρυμμένως. 146. Schol. : Ἡδὲ φημι σὺν τούτοις. Ἔστι καὶ ἀγωγή ἢ λεγομένη πραγματορία, ἥτις εὐλόγως καὶ προσηκότως ἐπερωτᾷ τὸν μέλλοντα ὑπεισελεῖν τὴν κληρονομίαν, πόσον μέρος ἀπαιτεῖ τῆς κληρονομίας, πραγματορία δὲ λέγεται Ἑλληνικῶς καθαρτικὴ, καθαίρει γὰρ καὶ φωτίζει τοὺς λόγους τοῦ ἐνάγοντος. 153. Ἐχει. 163. Ἥτις περὶ. 163. Ἄλλως.

Vers. 166. Μὴ γινώσκοντος. 168. Ἔοικε συναλλάγματι. deest vers. 173. Vers. 175. Τὸ δὲ κώλεγατ. Vers. 177. Τῷ ὡσανεὶ. Vers. 178. Πάλιν πλημμελημάτων. Vers. 181. Αἱ μὲν εἰσι πραγματικά, αἱ δὲ κατὰ προσώπων. 185. Τινές τε ἄλλαι ἀγωγαὶ καὶ τινες τῶν ἰσχυροῦ. Et reliqui inversi sunt. 197. Οὐ μέλλει. 204. Σφαλεῖς. Versum 212 sequitur hic versus : Δικαιοσύνη ἐστὶ διαιρέσις τοῦ δικαίου ὡς λέλεκται : quem non esse Pselli numerus demonstrat, forte scholiastæ.

Vers. 215. Οὐ σθένει τις. Vers. 221. Πρὸς αὐτόν. 225. Οὐδὲ πιπράσκειν δύναται χωρὶς τῶν ἐπιτρόπων. 228. Καὶ υἱός, etc., omissis 231, 232. Deest 235? Vers. 236. Διαδοχῆς οὐκ ἔχουσι δικαίον ὀλόκληρον. Vers. 245. Ἐκστασις προβάσα διαθήκην. Vers. 246. Οὐδὲ τις ἐμαγκίει.

Vers. 249. Interpretare : *Servus hæres potest quodcumque testator potuit*; explicat Schol. : Ἄνω μὲν εἴρηκεν ἄδειαν ἔχειν ἅπαντα τὸν βουλούμενον ἐπιστᾶν κληρονόμον τὸν οἰκτεῖον δούλον, νῦν δὲ φησι τὸν καταληφθέντα δούλον κληρονόμον, ἐκείνην ἔχειν πᾶσαν τὴν ἄδειαν ἐπὶ τὸ ζητῆσαι τὰ τῆ κληρονομία ἀρμόζοντα, οἷαν καὶ αὐτὸς ὁ διατιθέμενος κέκτηται.

Vers. 253. Τῶν ἑαυτοῦ. Vers. 260, υιοθετήσας τις καλῶς τῶν ἑαυτοῦ. Vers. 265. ἤδη μόνης. 279, ἢ ἄλλω, 282, οὐδεὶς ὀποκαθίστησι. Versum 289, sequuntur 293, 294 ad 295. Vers. 291, λεγάτων ἀπαιτῶν. Vers. 292, φασὶ τοὺς κωδικέλλους. Vers. 310, εἰς τὰ τοῦ τέκνου. Vers. 304, ἀπούσης διακατοχῆς. 322, ἀδικούσης. 323, ἀγνώμων ἀντιδικῶν. 327, εἰ δ' ἄπορος. 328, ἅπας φονεύς. 332, οἱ ἴδιοι τῶν γενικῶν, 339, Νέος ὀποκαθίσταται ἀβλαβῆς κατὰ νόμους.

Vers. 342. Μητρός καὶ παίδων μεταξύ. Versum 344 sequitur versus 382, τόκος, omissis aliis. Vers. 386, φυλαττομένων. 397, μοιχευθείσης. 403, οἱ παῖδες δὲ τὸ δίμοιρον. 415, ἐν δικαστηρίοις. 417, ἀρχῶν προτιδότη. 420, εἴκοσι λαμβανέτω. 426. τοῦ βίου. 427. ἀπαιτήσι. 430, ὡς δὲ καὶ ἄπορος et θάνη. 431, τῶν ἐκείνου κτημάτων. 445, περὶ συγχωρήσεως. 446, τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῶν ἐν τῇ Σικ. 450, εὐχρηστα. 464, Ἰταλικούς τὴν νοθ. 468, σύγγονοι τε πρὸς τοῦτ. 469, λέγοις. 487, ἀτιμοί. Vers. 496, τὸ προτεθέν. 504, ἄλλον. Versus ultimus est : Εἴσπραττει μόνον τὸ ἀπλοῦν οὐδὲ ζητῶντι πλέον. *Legge* ζητεῖ.

Adde vers. 671, Harmenop. legisse ἐδδόμεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ

EJUSDEM

AD DISCIPULOS DE ACTIONUM NOMINIBUS.

1. Cum viderim nonnullos ex vobis nomina legum quæ apud Græcos et Romanos existunt sciendi cupidos esse, quæ tanquam canones sunt politicis singulatim propositis, censui me de iis pauca disserere debere. In his vobis obediens, nec commiscere eas volui neque projicere promiscue, sed a primis ad secundas ordine procedere. Atticas leges præordinavi, post quas Romanas componam, non de earum latitudine disserens, sed potius de propositis nominibus quæ plerisque incerta sunt. Etsi enim Græcæ Atticis nominibus designatæ sint, tamen nisi quis earum per etymologias sensum explicaverit et propositionis causam direxerit, nunquam legentibus bene nota fient. Imitatur enim quodammodo politica ratio rudimenta disciplinarum. Quemadmodum enim apud eas sunt summæ et ultimæ chordæ, et cubi et gradus, duodecim laterum figuræ et viginti laterum, sphaeræ et diametri quæ non facile aliquis noverit, nisi magistri lingua usus sit, ita et in politicis

A α'. Ὁρῶν ὑμῶν ἐνλοῦς τὰ τῶν παρ' Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων δικῶν ὀνόματα περὶ πολλοῦ ποιουμένους εἰδέναι, ἃ δὴ καθαπερὶ κανόνες ἐστᾶσι ταῖς κατὰ μέρος πολιτικαῖς ὑποθέσεσιν, φήθηγν δεῖν περὶ αὐτῶν μετρίως εἰπεῖν. Ἐὰν τούτοις ὑμῖν χαριζόμενος, εἴμαι δὲ συγγεῖν μὴ βουλούμενος μηδὲ παραβαλεῖν ἀμιγῆ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπὶ τοὺς δευτέρους καθεξῆς ἵεναι, διὰ ταῦτα δὴ τὰ Ἀττικὰ προέταξα νόμιμα, μεθ' ἃ δὴ καὶ τὰ Ῥωμαίων συνθήσομαι· οὐ περὶ τοῦ πλάτους αὐτῶν μακρολογεῖν ἐλόμενος, ἀλλὰ περὶ τῶν ὀποκαιμένων ὀνομάτων, ἐπεὶ μηδὲ τοῖς πλείοσι δὴλα καθέστηκεν. Εἰ γὰρ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Ἑλληνικαῖς εἰρηγται λέξεσιν, ἀλλ' εἰ μὴ τις αὐτῶν δι' ἐτυμολογίας, ἐν οἷς ἐγχωρεῖ, ἀναπτύξει τὸν νοῦν καὶ τὴν αἰτίαν ἐρεῖ τῆς θέσεως, οὐκ ἂν ποτε τοῖς ἀναγινώσκουσιν εὐγνώστα γένοιτο. Μεμίμηται γάρ

B πως ὁ πολιτικὸς λόγος τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν. Ὡσπερ γὰρ παρ' ἐκείναις ὑπάται τινὲς καὶ νῆται, καὶ κύβοι καὶ βωμίσκοι, δωδεκάεδρα τε καὶ εἰκοσάεδρα, σφαῖραί τε καὶ διάμετροι, ἃ οὐκ ἂν τις

εὐμαρῶς γνοίη, μὴ γλώττης διδασκάλου τυχῶν, ὅστω δὴ καὶ παρὰ τοῖς ἐν πολιτείαις ζητήμασιν ἐξούλης καὶ ἐπωβελία, καὶ ἄλλ' ἅττα ὀνόματα τοῖς παρ' ἐκάσταις τῶν πολιτειῶν γνώρισμα.

β'. Περιλοτίζεται γὰρ νῦν ἡμῖν μὴ τὴν δικογραφίαν μόνην ἐνδείξασθαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἄλλο ὄνομα παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς σύνηθες ἦν, οἷον τὰ ἀπατούρια καὶ τὰ ἀμφιδρόμια, καὶ οἱ τετραδισταί, καὶ τὸ ἐπιτελείωμα, καὶ ὁ ἀπεψηφισμένος, τὰ τε ὑποφόνια, καὶ τὰ ἀνδρολήψια. καὶ ὁ Πάγος ὁ Ἄρειος, καὶ τίνες μὲν οἱ ἔνδεκα, τίνες δὲ οἱ ἐπώνυμοι, καὶ ὅσα ἄλλα τῆς τοιαύτης πέφυκε τάξεως. Ἄλλα πρῶτόν γε περὶ τῶν δικῶν τὸν λόγον ποιήσομαι.

γ'. Τὸ δὲ τῆς δίκης ὄνομά ἐστι μὲν καὶ οἷον γένος κατὰ πασῶν ἀγωνῶν ἐπίσης κατηγορούμενον, ἔστι δὲ καὶ ἰδικὸν ὑποθέσεως ὄνομα. Ἐπεὶ γὰρ τῶν ἀδικημάτων ἕκαστον ἢ δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν πέφυκεν, ἢ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἔγκλησις δίκη παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς λέγεται, καὶ τὸ τμήμα ταύτης ὀρίζονται οἱ δικάζοντες· οὐ γὰρ ἀνάγραπτόν ἐστι τὸ μέτρον, ἀλλ' οἱ διαιτῶνες πρὸς τὸ ἑαυτῶν βούλημα τὰς τιμῆσις ἢ ὑφαίρουσιν ἢ προστιθέασιν. Ἡ δὲ γραφὴ τὴν τρόπον τινὰ πρὸς τὴν δίκην ἀντιδιέσταται, καὶ περὶ δημοσίων ἀδικημάτων κατηγορεῖται, οἷον παραπροσβείας, ἱεροσυλίας, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς τὸ δημόσιον τὴν ἀναφορὰν ἔλαχεν. Ἄλλα καὶ ἢ κατὰ νόμων εἰσαγομένη καὶ ψηφισμάτων δίκη, γραφὴ ὁμοίως κατωνόμασται, οὐχ ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ γραφὴ παρανόμων.

δ'. Ἐπεὶ δὲ μὴ τῆνικαῦτα ὁ νόμος ὑφῆπλωτο, ἀλλὰ τῶνδε μὲν τῶν ἀμαρτημάτων περιοχαί τινες ἦσαν, τὰ δὲ οὐκ ἀνεγέγραπτο, ἢ περὶ καινοῦ τινος ἀδικήματος εἰσαγωγή δημοσίου ὁμοίως καὶ ἰδιωτικοῦ εἰσαγγελία κατωνομάζετο. Εἰσήγγελλον δὲ τὴν δίκην πρὸς τὴν βουλὴν οὐδένας ἄλλοι ἢ οἱ πρυτάνεις.

ε'. Βύθῴη δὲ παρὰ ταῦτά ἐστιν ἢ κατὰ τῶν μὴ ὀρθῶς ἀρχόντων τῆς πόλεως ἔγκλησις. Τὰ δὲ κατὰ τούτων δικαστήρια κληροῦσιν οἱ λογισταί· κατηγορεῖ δὲ ὁ βουλόμενος, καὶ τοῖς δικασταῖς ἐφέηται τιμᾶσθαι τοῖς ἰλοῦσιν.

ς'. Εἰ δὲ τις τὸν ὑπορύττοντα δημόσιον μέταλλον ἢ δημόσιον οἶκος ἐξειδιούμενον, ἢ κακῶς ἐπιτετροπευκότα, εἰσήγεν εἰς δικαστήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνεται ἐλέγγο τὸν ἀλόντα· καὶ ἢ δίκη ἐντεῦθεν ἐπονομαζομένη φάσις παρωνομάζετο.

ζ'. Εἰ δὲ τις κατὰ νόμους ἠτίμωτο παραπροσβευκῶς, ἢ ἠταιρικῶς, ἢ μὴ ὠφληκῶς τῷ δημοσίῳ τὸ ὄφλημα, ἢ κατὰ τῶν μετῆλλαχόντων ἀδίκως ἀφίεις τὴν γλώτταν, εἰς δικαστήριον ἤγετο, ἐνδείξει ὑπέκειτο· καὶ ὄνομα τῆ κατηγορίας ἢ ἐνδείξις.

η'. Ἡ δὲ ἐφήγησις ἐδίδοτο κατὰ τῶν ὑποδεξαμένων τὸν φυγάδα τῆς πόλεως ἢ τῶν κεκλοφότων λαθραίως πρᾶγμα δημόσιον.

θ'. Περὶ δὲ διαψηφίσεως καὶ ἀποψηφίσεως καὶ ἐφέσεως οὕτω διαίρετόν καὶ ἐρμηνευτέον. Φυλαί τινες ἦσαν πάλαι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς καὶ φράτραι καὶ δῆμοι καὶ τριττύες, ἀφ' ὧν καὶ ὁ πρῶτος ἄρξας τῆς Ρώμης τὴν καθισταμένην παρ' αὐτοῦ πόλιν ἐκό-

questionibus ejectionis et epobelia, et quaedam alia nomina iis qui in singulis rebus politicis versantur notissima.

2. Curavimus enim ne actionum descriptionem solummodo ostenderemus, sed et alia nomina apud Atticos usurpata, ut sunt apaturia et amphidromia et tetradistæ, et epiteleioma et apesephismenos, et hypophonon et androlepsia, et Areopagus et quinam essent decem, quinam eponymi, et quæcunque alia hujus ordinis sunt. Sed primo de actionibus verba faciam.

3. Actionis nomen est tanquam genericum cunctis institutionibus attributum, et est proprium propositionis nomen. Posquam enim quædam injuria sive publica, sive privata admissa est, de privatis criminatio actio apud Atticos nominatur, ejusque pœnam determinant judicantes; pœnæ enim mensura in acta publica non translata fuit sed ipsi iudices pro arbitrio sive minuunt sive adaugent. Accusatio autem quodammodo ab actione distinguitur, et injuriæ publicæ occasione locum habet, ut male gestæ legationis, templorum spoliationis, et si quid aliud ad populum delatum fuerit. Sed actio ob leges aut decreta violata inducta, similiter accusatio nominata est, non simpliciter quidem, sed accusatio propter violatas leges.

4. Quando autem non lex substrata erat, sed quidam admitterebantur culparum ambitus, qui non in acta publicata relati fuissent, introductio de nova injuria sive publica sive privata annuntiatio nominabatur. Actionem autem ad consilium annuntiabant soli prytanes.

5. Administrationis autem ratio est contra eos qui male administrant urbem criminatio. Tribunalia vero in eos efformant logistæ; accusat quicumque vult; et iudicibus remittitur ut reos puniant.

6. Si quis autem eum qui publicum metallum suffodit vel publicum ædificium sibi vindicat, vel tutelam malegessit, in tribunal adduxit, ille dicitur reum manifestare; et ea actio inde nuncupatur manifestatio.

7. Si quis autem secundum leges dedecore afficeretur male gestæ legationis causa aut prostitutionis, aut non solutæ ærario multæ, vel contra permutantes injustæ vocis, et in tribunal duceretur, indicationi subjacebat; et hujus accusationis nomen erat indicatio.

8. Adductio dabatur contra eos qui exsulem civitatis receperant, vel clam rem publicam subriperant.

9. De recensione et refectione et provocatione sic distinguendum et explicandum est. Tribus quædam apud Atticos erant et curiæ et demi et terniones, quarum ad exemplum primus qui Romæ imperavit fundatam ab ipso urbem instituit. Demo-

rum unus quidem Acharneus, alter Eleusinius nominatus, unde cives et nominabantur Acharnes et Eleusinei; et in columnis versatilibus civium ascitorum nomina inscribebantur. Et si quis inscriptus peregrinitatis arguebatur, eum accusabant qui suspicabantur, et hæc accusatio erat recensio. Et si plura suffragia recensitum expellebant, hæc expulsio rejeotio dicebatur. Si autem rejectus a demis ad commune tribunal transferebatur, provocare dicebatur, et ea translatio provocatio nominabatur.

10. Qui autem aliquod munus publicum subibant, qui triremi præerant vel ædificium construerebant, muneris sui tempus procrastinabant, accusatores illis disceptationem movere existimabantur.

11. Objectionis autem et per suffragia condemnationis hæc est differentia. Objectio fit de cognitis accusati injuriis; condemnatio autem est communis suffragii populi contra eum declaratio.

12. Intentionis depulsio et exceptio multum inter se differunt. Discretio enim judicantium communis de re nondum ad tribunal introducta, est intentionis depulsio; quæ autem fit de re rebus judicatis et secundum leges pronuntiatæ secunda tractatio et discussio vocatur exceptio. Excipere autem permittitur iis qui de eo accusati sunt quod nulla lege statutum est.

13. Actio non scripti talis erat. Tabula singulorum tribunalium parieti cuidam applicabatur, et ejus qui ex sententia publico ærario debebat ibi nomen inscriptum erat, et juxta nomen debiti quantitas. Si quis autem debens et inscriptus inscriptionem clam abolevisset, hujus culpæ reus actione non scripti accusabatur.

14. Qui fundum aut domum ex condemnatione excipiebant per interdicti actionem accusabant eos qui ipsos inde expulerant. Priscum et Atticum verbum est arcere, quod posterius in Græcum magis verbum mutaverunt, nempe ἐξελεῖν, id est institutis expellere.

15. Si quis autem servus flebat insidiarum legitimis dominis reus, derelictionis actio ea res nominabatur.

16. Litis antiquatio ab actione liberatio dicebatur; ut et dicebatur actionis cessatio condemnationis indicatio in privatis litibus.

17. Actionem oblinere erat prius accusare; actionem contra obtinere erat recriminari: sortito autem dividere de actionibus non dicitur, sed de rerum distributione.

18. Quoniam autem apud Atticos antiquitus mos erat in tribunalibus accusantes jurejurando confirmare suam accusationem esse veram et reos se nullum falsum verbum iis opposituros esse, accusantis jurejurandum diomosia dicebatur, ejus autem qui se defendeat, automosia. Si vero iudex ipse post eos jusjurandum præstabat, totum illud am-

σησε. Τῶν δὲ δήμων ὁ μὲν τις Ἀχαρνεὺς, ὁ δὲ Ἐλευσίνιος κατωνόμαστο, ἀφ' ὧν οἱ δημόται παρῶν ὡς κατωνομάζοντο Ἀχαρνεῖς ἢ Ἐλευσίνιοι· καὶ παρὰ ταῖς κύρβεις τὰ τῶν δημοποιουμένων ὀνόματα ἀνεγράφοντο. Εἰ δὲ τις ἀναγραφεὶς ἤλω ξενίας, κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ὑπωπιευκότες· καὶ ἡ κατηγορία διαψήφισις ἦν. Εἰ δὲ τῶν ψήφων αἱ πλείους τὸν διαψήφισθέντα ἀπήλαυον, ἀποψήφισις ἐλέγετο ἢ ἀπέλασις. Εἰ δ' ὁ ἀποψήφισθεὶς ἀπὸ τῶν δήμων εἰς τὸ κοινὸν δικαστήριον μετετίθετο, ἐφίεμαι ἐλέγετο, καὶ ἡ μετάθεσις ἔφεσις ὠνομάζετο.

ι'. Εἰ δὲ λειτουργεῖν τινες ταχθέντες, τριτηραρχεῖν ἢ οἰκοδομεῖν, τὸν καιρὸν ὑπερετίθουν τῆς λειτουργίας, οἱ ἀντικρινόμενοι τούτοις διαδικασίαν κινεῖν κατ' αὐτῶν ἐνομίζοντο.

Β α'. Προβολῆς δὲ καὶ καταχειροτονίας τοσοῦτόν ἐστι τὸ διάφορον. Ἡ μὲν προβολὴ ἐπὶ ἐγνωσμένοις ἐστὶν ἀδικήμασι τοῦ κατηγορουμένου· ἡ δὲ καταχειροτονία ἢ σύμψηφος τοῦ δήμου κατ' ἐκείνου ἀπόφασις.

ιβ'. Εὐθυδικίας δὲ καὶ παραγραφῆς πολὺ τὸ διάφορον. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τοῦ μηδέπω εἰσαχθέντος εἰς δικαστήριον πράγματος κοινὴ τῶν συνδικαιωμένων διαγνωσις εὐθυδικία ἐστὶν· ἡ δὲ περὶ τῶν ἤδη κειμένων καὶ κατὰ νόμους ἀποπερασμένων δευτέρα πολυπραγμοσύνη καὶ ἀμφισβήτησις παραγραφὴ κατωνόμασται. Παραγράφεσθαι δὲ ἐφεῖται καὶ τοῖς τοιοῦτόν τι ἐγκαλουμένοις περὶ οὐ οὐ νενομοθετῆται.

ιγ'. Ἡ δὲ τοῦ ἀγραφίου δίκη τοιαύτη τις ἦν. Σανὶς ἐφ' ἑκάστου τοῦ δικαστηρίου τοίχῳ τινὶ προσηρμόζετο, καὶ τοῦ ἐκ καταδίκης ὠφληκῆτος τῷ δημοσίῳ τὸ ὄνομα ἐκείσε ἀνάγραπτον ἦν, πρὸς αὐτῷ καὶ τὸ μέτρον αὐτῷ τοῦ ὀφληκῆτος. Εἰ δὲ τις ὠφληκῶς καὶ γραφεὶς λάθρα τὴν γραφὴν ἀπετρέψατο, ὁ γραφόμενος τοῦτον ἀγραφίου δίκην ἐγράφετο.

ιδ'. Οἱ δὲ χωρὶν ἢ οἴκημα ἐκ καταδίκης ἀπειληφότες ἐξούλης ἐγράφοντο τοὺς ἐκείθεν αὐτοὺς ἀπελαύοντας. Ἀρχαῖον γὰρ καὶ ἀττικὸν ὄνομα τὸ ἐξίλλειν, ὅπερ οἱ μεταγενέστεροι ἐλληνικώτερον ἐξελεῖν λέγουσι, τούτεστιν ἀπελαύειν τῶν νενομισμένων.

ιε'. Εἰ δὲ τις δούλος δοκῶν τοῖς νομιζομένοις δεσπόταις δίκην ἐλάγχανεν, ἀποστασίου δίκη τὸ πρᾶγμα κατωνομάζετο.

ις'. Διαγραφὴ δὲ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς δίκης ἐλέγετο· ὡς περὶ λήξις δίκης, τὸ καταγγεῖλαι κρίσιν τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων.

ιζ'. Καὶ λαχεῖν μὲν δίκην τὸ πρῶτως κατεπεινῆν ἀντιλαχεῖν δὲ τὸ ἀντεγκληθῆναι· τὸ δὲ διαλαχεῖν οὐκ ἐπὶ τῶν δικῶν λέγεται, ἀλλ' ἐπὶ χρημάτων διανεμήσεως.

ιη'. Ἐπεὶ δὲ πάσαι τοῖς Ἀττικοῖς καὶ τοῖς γραφομένοις ἐπόμνυσθαι ὡς ἀληθῆς ἡ γραφὴ, καὶ τοὺς καθ' ὧν γράφονται ὡς οὐδὲν εἰς ψευδολογίαν ἀντιθέσουσιν, ἐν τοῖς δικαστηρίοις εἴθιστο, ὁ μὲν τοῦ ἐγκαλοῦντος ὄρκος διωμοσία ἐλέγετο, ὁ δὲ τοῦ ἀπολογουμένου ἀντωμοσία. Εἰ δὲ πρὸς τούτοις καὶ ὁ δικαστῆς ἐπώμνυτο, ἀμφιοκία τὸ σύμπαν κατωνομάζετο.

Τὸν δὲ ὑποπευόμενον εἰς γραφήν, ὑπεριθέμενον δὲ τὸ καίριον, ὁ ὑποπεύων ἤξιου κατηγορεῖν· ἦν δὲ ἐδόκει εἰρωνεύων μὴ βούλεσθαι, ἐπόμνυσθαι κατηγορησάμενος· καὶ τὸ ὁμωμοσμένον ἐξωμοσία ὠνόμαστο.

ιβ'. Τὸ δὲ καταγγεῖλαι τινα δίκην ἐταιρήσεως ἐπαγγελία δοκιμασίας ἐλέγτο.

κ'. Τὴν μέντοι γε ἀπόφασιν οὐχ ὡς ἡμεῖς ὁ Ἀττικὸς νόμος ἐξελαμβάνετο· ἀλλ' ἐπεὶ ἡ τῆς τριηραρχίας ἀρχὴ ἐπικίνδυνός τις δοκούσα τὸν τριηραρχοῦντα κατήπειγεν ἀντιμετρησάμενος τῶν κινδύνων τὰ ἑαυτοῦ, ἡ καταγραφή τούτων καὶ ὁ ἐπὶ τούτοις ὄρκος ἀπόφασιν ἦν.

κα'. Ἡ δὲ ἐπωβελία ἀπὸ τοῦ συβεθηκότος τὴν συνθήκην εἴληφεν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν μὴ ἐπιτιθέντων τῇ γλώττῃ χαλινὸν τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ἀπράγμοσι προσεφύοντο, ὡς πλείους τόκους ἐπὶ τοῖς ναυτικοῖς κεκαρδακόσι νομίσμασι, καὶ οἱ μὲν ἀπεδείκνυσαν, οἱ δὲ πλείους μάτην κατ' αὐτῶν ἐκεκράγεσαν τὸν μὲν ἀποδεικνύοντα ἀπροστίμητον εἶναι, τὸν δὲ συκοφαντήσαντα ὀβολοῦ καταβολῆ ἐζημίουν καὶ ὄνομα τῇ ζημίᾳ ἡ ἐπωβελία.

κβ'. Τὰ μὲν οὖν τῶν δικῶν ὀνόματα σχεδὸν τοιαῦτα· περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν καιρὸς ἂν εἴη λέγειν, ἀρξαμένους ἀπὸ τῶν πρυτανείων.

κγ'. Ἦν δὲ τὸ πρυτανεῖον δημόσιον οἶκημα, λήψισι διωρισμένον καὶ δόσειν. Ἡ μὲν οὖν λήψισ τούτων ἀπὸ τῶν ἡτηθέντων ὧν παρανόμως κατηγορηκασιν· ἡ δὲ δόσις πρὸς τοὺς δημοσίᾳ τὴν πόλιν ὠφελήκοντας. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἀνδριάντες, εἴ γε βούλοιντο, τοῖς ἀριστέουσιν ἐχαλαζέοντο, καὶ σιτήσεως ὠρισμένον μέτρον τοῖς ἡριστευκόσιν ἐδίδοτο καὶ τῶν ἐν στρατοπέδοις δὲ οἱ παρηθηκότες τῆς ἀρχαίας στρατείας ἡ στρατηγίας ἐκ τοῦ πρυτανείου μισθοφορὰν ἐκομίζοντο.

κδ'. Οἱ δὲ καλούμενοι ἑνδεκα, δικαστικὸς ἦν ἀριθμὸς τοῖς ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀλοῦσι τὰς τιμωρίας ὀρίζων. Καὶ, ἵνα μὴ τι θρασυνοίοντο κατὰ τῶν ἐκδότων, πρῶτον τὴν ἡλικίαν. Ὁ δὲ χρόνος οὗτος καὶ τῆς ἀξίας ὑφείκει τὴν τιμωρομένους κολάσει. Μέννηται δὲ καὶ Πλάτων τοῦ ὀνόματος τούτου. Ὁ γὰρ τοῦ δεσμωτηρίου φύλαξ αὐτῶν ἐν ᾧ κατεκλείετο ὁ Σωκράτης τοῖς περὶ Σιμμίαν καὶ Κέβητα διαλεγόμενος, «λύουσι» φησί, «τὸν Σωκράτη οἱ ἑνδεκα.»

κε'. Οἱ δὲ διαιτηταί (καὶ πεντηκοντούτης ἐστὶν ἑκαστός, βεβιωκὸς ἄριστα καὶ πάσης αἰτίας ἀπηλλαγμένος, νόμων τε εἰδήμων καὶ καθιστὰς τὰς γραφὰς εἰς τὸ μέτριον, καὶ τὸ ὅλον εἰρηνοδίκης) τοῖς αὐτοῖς διαιτοῦντες τὰς κατ' ἀλλήλων γραφὰς. Τῶν δὲ μὴ αὐτόχθονι οὐκ ἐφέιτο εἰσιέναι παρὰ τὸν διαιτητῆν, οὔτε διώκοντι οὔτε φεύγοντι.

κς'. Οἱ δὲ ἐπώνυμοι ἀντιστροφή τις ἐστίν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ὀνόματος. Δέκα γὰρ ἄνδρας τῶν πεπολιτευμένων ἐπ' εὐτυχίᾳ τῆς πόλεως καθ' ἑαυτοὺς, ὡς ἔτυχεν ἐπωνομασμένους παραδείγματα τοῖς πολίταις ἐτίθεισαν, καὶ τοὺς μὲν τῶνδε, τοὺς δὲ ἐκείνων προσένομον, καὶ ἐπ' ἐκείνων ὠνόμαζον, ἡ ζώντων ζώντας, ἡ τεθνηκότων καὶ χαλκαῖς ἀνσθηκότων εἰκόσι,

A phiorkia nominabatur. Is autem qui suspectus tradebatur se accusare velle, tempus autem accusationis differebat, suspicans eum accusare æquum censebat; si vero videretur dissimulans se non velle, id jurejurando confirmare cogebatur; quod jusjurandum abjuratio nominabatur.

19. Renuntiare autem quamdam impudicitiae actionem, probationis renuntiatio dicebatur.

20. Bonorum descriptionem non ut nos Attica lex excipiebat: sed cum aliquod trierarchiae munus periculosum videretur triremisque praefectum periculo sua remeteri cogeret, actio contra eum et jusjurandum praestitutum bonorum descriptio erat.

B 21. Calumniae multatio ab eventu compositionem accipiebat. Postquam enim multi linguae suae frenum non imponentes mitibus et laborum vacuis adhaerebant tanquam multam usuram per nauticos nummos operatis, et alii quidem declaraverant, plerique autem frustra clamitaverant, eum qui declaraverat impunitum relinquebant, eum vero qui calumniatus erat oboli multabant; et multa nomen erat epobelia.

22. Nomina quidem actionum talia sunt. De caeteris autem disserendi tempus est, a prytaneis inopiando.

C 23. Prytaneum erat aedes publica, acceptis et donis determinatum. Accipiebat autem ab iis qui cum improbe accusassent, victi fuerant; donabat vero iis qui publice de urbe bene meriti erant. Inde enim aeneae statuæ excellentibus viris, si vellent, ponebantur et frumenti iisdem quantitas determinata dabatur: et qui in castris versati erant; cum earum aetas defloruisset; veteris militum et expeditionum ex prytaneo mercedem accipiebant.

24. Qui autem vocabantur undecim, judicialis numerus erat poenas decernens iis qui criminum arguebantur. Ac ne audaciores essent contra eos qui ipsis tradebantur, senilem aetatem agebant. Quae aetas remittebat punitis etiam aliquid poenae debita. Meminit et Plato hujus nominis. Carceris enim in quo includebatur Socrates custos Simmia et Cebet sic loquitur: «Solvunt, inquit, Socratem undecim.»

D 25. Arbitri autem (quingenta quisque annos natus est, optime vixit et omnis criminis expertus, legumque peritus est, et accusationes secundum aequitatem componit, et pacis custos est) ii sunt qui accusationes ad invicem arbitrantur. Illi autem qui non erat indigena non licebat arbitrum adire, sive persequeretur, sive reus esset.

26. Vox cognominati est quaedam nominis inversio, ut mihi videtur. Decem enim viros ex iis qui prospere rempublicam per se administraverant, et quolibet nomine insignitos ut exemplaria civibus proponebant; et alios quidem huic, aliis vero illi ascribebant, et ab illis cognominabant sive vivis sive mortuis et aeneas statuas erigentes; unde alios

vocabant Pericles, alios vero Agesilaos. Quos elegerant heroes appellabant; eponymos vero eos quos ita cognominaverant. Et quicumque leges introducebant, attentis eponymis, proponabant, et omnino quasi iis insipientibus, rempublicam administrabant.

27. Scriba autem et scriba secundarius humilis actionis nomen est. Iudices enim prætercurrentes iustitiæ voces nolabat. Unde et Demosthenes in responsione irridebat Æschinem hoc utens nomine.

28. Contra scriptor (ἀντιγραφεύς) eadem agebat ac scriba secundarius, excepto quod ille sorte electus magistratus erat. Et quæcunque senatus administrabat contra scriptor calamo notabat.

29. Sorte electi magistratus erant quæstores, vectigalium exactores et contrascriptores.

29*. Hæc de contrascriptoribus. Exactores porro a senatu eligebantur quando belli tempore civium opulentiores de suo contribuere debebant. Id pecuniæ qui exigebant exactores vocabantur.

30. Quæstores vero quotannis fructus referentes erant et annuam vectigalium solutionem ærario inferebant.

31. Ternio recens nomen est apud Athenienses, Clisthenes enim quinam in triginta partes omnem Atticam distribuit; cumque Attica partim propter mare jaceat, partim mediis in terris, partim vero circa urbem extenditur, decem quidem partes maritimæ regioni tribuit, decem vero ei quæ in mediis terris jacet, decemque ei quæ prope urbem est tribuit; et unaquæque tertia pars ternio nominata est.

32. Quoniam vero in Atticis commentariis hoc dictum quoque frequentissime occurrit, lutrophorum tumulo apponere, non silentio hoc nomen prætereundum est. Lutrophoros vas est ad balneum iis qui nondum connubio juncti sunt præparatum, connubio junctis confractum. Illi igitur qui nondum conjugio junctus erat et qui natos non habens defunctus erat vas illud tumulo apponebatur ut ætatis et liberorum orbitatis symbolum.

33. Illud autem « elationis tempore lanceam efferre » contra eos qui occiderant, aut occidisse putabantur, dicebatur. Elationis enim tempore præeuntes mortuorum necessarii lanceam cuspide ornata super lecticam agitabant, in cædis signum. Deinde cædis actionem inducebant in eos quos reos esse credebant. Aliter non eis licebat accusare.

34. Colacretorum autem nomen est absque rhytologia. Hi sunt ærarii custodes, judiciale triobolium iis qui judicare volunt distribuentes.

35. Hellenicus quæstor generale quidem nomen est, ad proprium tamen actum spectat. Athenienses enim, cum primum insulas invaserunt mare occupantes, tributa annua insularibus imposuere, et tributorum exactorem Græciæ quæstorem nominaverunt.

Περικλέας, εἰ τύχοι, καὶ Ἀγησιλάους κατανομάζοντες. Ἐκάλουν δὲ τοὺς ἐπιλεγέντας ἥρωας, ἐπωνύμους δὲ τοὺς κατ' ἐκείνους ὀνομασμένους οὕτω καλεῖν. Καὶ οἱ τοὺς νόμους εἰσηγούμενοι ἐπὶ τοῖς ἐπωνύμοις τούτοις ἐτίθεισαν, καὶ πάντως ἐπ' ἐκείνοις ὡς ἐφορῶσι τὰ τῆς πολιτείας διψκουν πράγματα.

κζ'. Ὁ δὲ γραμματεὺς ἢ ὑπογραμματεὺς πράξεως εὐτελοῦς ἐστὶν ὄνομα. Τοὺς γὰρ δικαστὰς ὑποτρέχων τὰς τῆς θέμιδος ἐσημειοῦτο φωνάς. Ἐνθὲν τοὶ καὶ Δημοσθένης ἐν ταῖς ἀντικρίσεσιν ἐπέσκωψε τῷ Αἰσχίνῃ τὸ ὄνομα

κη. Ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς ταῦτὰ μὲν ἔδρα τῷ ὑπογραμματεῖ, πλὴν ὅσον οὗτος κληρωτὸς ἀρχῶν ἐτύγγανεν ὦν. Καὶ ὅσα ἢ βουλὴ διψκει γράμματι ἐσημαίνόμενος ἀντιγραφεὺς ὀνομάζετο.

κθ'. Κληρωταὶ δὲ ἀρχαί, πράκτορες ἐκλογεῖς καὶ ἀντιγραφεῖς.

κθ*. Τὸ μὲν οὖν τῶν ἀντιγραφῶν δηλώσας ἐφθασα. Οἱ δὲ ἐκλογεῖς παρὰ τῆς βουλῆς ἐκληροῦντο, ὅπηνίκα ἐν πολέμῳ καθεστηκότες τοὺς εὐπορωτέρους τῶν πολιτῶν ἔρανόν τινα κοινῇ συνεισενεγκεῖν ἔδει· καὶ οἱ τοῦτον ἐπιλεγόμενοι ἐκλογεῖς ὀνομάζοντο.

λ'. Οἱ δὲ πράκτορες ἐπετειοφόροι ἦσαν, τὴν ἐνιαύσιον τῶν ὀποτελῶν συντέλειαν τῷ δημοσίῳ συνεισκομίζοντες.

λα'. Ἢδὲ τριττὸς νεωτέρων ὄνομα παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐστὶ. Κλεισθένης γὰρ τις, εἰς τριάκοντα μοίρας τὴν Ἀττικὴν ἄπασαν διανείμας, ἐπειδὴ τὸ μὲν αὐτῆς ἐπιθαλαττίδιον ἦν, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ μέσου καθῆστο τῆς χώρας, τὸ δὲ παρὰ τὸ ἄστρῳ συνέστρωτο, δέκα μὲν μοίρας τῇ παραλίῳ συντέτευχε, δέκα δὲ κατέστησεν ἐπὶ τὴν μεσόγειον, δέκα δὲ ἀστυνόμους ἐποίησε· καὶ τὸ τριτημόριον τριττὸς ὀνόμαστο.

λβ'. Ἐπεὶ δὲ ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἀναγραφαῖς καὶ τοῦτο τῶν πολλαχῶ λεγομένων ἐστὶ, λουτροφόρον ἐπιθεῖναι τάφῳ, μὴδὲ τοῦτο παρέλθωμεν τοῦνομα. Ἀγγεῖον δὲ λουτροφόρος ἐστὶ τοῖς μήπω μεγαμηκόσιν ἐπὶ τὰ λούτρα παρακομιζόμενον, συνοικήσασιν δὲ παραθραυόμενον τῷ τοίνυν ἀγάμῳ καὶ ἀπαιδί τελευτήσαντι τοῦτ' ἐπὶ τῷ ἀγγεῖον τῷ τάφῳ ἐτίθετο σύμβολον ἅμα τῆς τε ἡλικίας καὶ τῆς ἀπαιδίας.

λγ'. Τὸ δὲ ἐπ' ἐφορᾷ δόρυ ἐξενεγκεῖν κατὰ τῶν ἀποκτενόντων ἐλέγτο ἢ οὕτω νομιζόμενον. Ἐπ' ἐφορᾷ γὰρ προϊόντες οἱ ἐκείνων κηδεστὰὶ δόρυ λελογχημένον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐτίθειον, δεῖγμα τῆς ἀναίρετως ὄν· εἴτα τὴν τοῦ φόνου γραφὴν εἰσήγον καθ' ὧν ᾤοντο· ἄγχι γὰρ γράφειν οὐκ ἐφεῖτο.

λδ'. Τὸ δὲ τῶν κολακρετῶν ὄνομα ἀνετυμολόγητόν ἐστιν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι ταμειοφύλακες, τὸ δικαστικὸν ἀπονέμοντες τοῖς ἐφειμένοις δικάζειν τριώβολον.

λε'. Ὁ δὲ ἑλληνοταμίας γενικὸν μὲν ἐστὶν ὄνομα, εἰς ἰδικὴν δὲ κρᾶττεισι πρᾶξι. Ἀθηναῖοι γὰρ, ἐπειδὴ πρῶτον ταῖς νήσοις ἐπέβησαν θαλαττοκρατήσαντες, φόρους τοῖς νησιώταις ἐτήσιους ἐτάξαντο, καὶ τὸν φορολογοῦντα τὰ χρήματα ἑλληνοταμίαν ὀνόμαζον.

λς'. Ἀριθμοῦσι δὲ τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς οἱ Ἄττικοι A οὕτως. Τριακονθήμερον ἑκαστον τῶν μηνῶν οἶον-
ται. Καί, εἰς τρεῖς δεκάδας τοῦτον διαιροῦντες, τὴν
μὲν πρώτην τῆς πρώτης δεκάδος νομηνίαν ἐπονο-
μάζουσι· τὰς δὲ ἐξῆς μέχρι τῆς δεκάδος, δευτέραν
καὶ τρίτην, καὶ ἐνάτην καλοῦσι. Μετὰ δὲ τὴν πρῶ-
την δεκάδα ἀναστρέφουσι τοὺς ἀριθμοὺς, πρώτην
ἐπὶ δέκα λέγοντες, καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ὁμοίως
ἄχρι τῆς εἰκάδος. Τὴν δὲ εἰκάδα ὑστεραίαν δεκάδα
φάσκοντες, γηράσκουσι ὡσπερ ἐντεῦθεν τὸν μῆνα
ἡγοῦνται, καὶ φασὶ πρώτην φθίνοντος καὶ δευτέραν
φθίνοντος, καὶ ἐνάτην ὁμοίως. Τὴν δὲ γε τριακάδα
ἐνὴν καὶ νέαν ὀνομάζουσι.

λζ'. Ἐπει δὲ καὶ τὸ τῆς δοκιμασίας ὄνομα πολὺ παρὰ
τοῖς Ἑλληνικοῖς συγγράμμασι, πρῶτον μὲν τοῦτο
ἐπὶ τῶν ἐπιτροπευομένων παιδῶν τίθεται. Ἦν γὰρ B
αὐτοῖς ὠρισμένος χρόνος, ἐφ' οὗ γενομένοις τοῖς
ὀρφανοῖς νόμος παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τὰ πατρῷα
λαμβάνειν, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου χρόνου ἀκριβέ-
σμος δοκιμασία ἐλέγτο. Ἐπειτα κυριώτερον ἐπὶ
τῶν εἰς ἀρχὴν ἐμβιβαζομένων ἢ λειτουργίαν πολι-
τικὴν ἢ δοκιμασία παρελαμβάνετο. Ἐδοκιμάζετο
γὰρ ὁ στρατηγὸς καὶ ὁ πρεσβυτής καὶ ὁ δαδούχος
καὶ ὁ ἱεροφάντης, ὅπερ ἐστίν, ἐξητάζετο εἰ προσή-
κων ἐστὶ τῷ πράγματι.

λη'. Τὸ δὲ ἐς Κυνόσαργες τόπου μὲν ἐστὶν ὄνομα·
ἀπὸ δὲ τίνος ἱστορίας συντίθεται. Πάλαι μὲν γὰρ
τοῖς νόθοις οὐδενὸς μετὴν οὔτε τῶν μετρῶν, οὔτε
τῶν πολιτικῶν Ἀθηναῖσι· χρησιμοῦ δὲ Δελφῶθεν ἐκ-
δοθέντος τὸν ἐκ Διὸς καὶ Ἀλκιμήνης τούτους ἐξου-
μενίζεσθαι. βωμόν τε ἀνεγγεγέρασαν Ἡρακλεῖ καὶ C
συντέλειαν ἐπέτειον ἐπὶ ταῖς θυσίαις τούτῃ συνεψη-
φίσαντο. Ἀνόμεσται δὲ τὸ χωρίον ἐφ' οὗ τὸ ἱερὸν
Ἴδρυτο Κυνόσαργες. Τοῦτο δὲ νενομίσται ὅτι καὶ
Ἡρακλῆς οὐκ ἐγγενὴς ἐστὶ θεοῦ οὐδ' ἀγέννητος,
ἀλλὰ πατρώθεν μὲν ἀπλοῦς, μητρῶθεν δὲ σύνθετος
καὶ νόθος εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ παράγραφος. Διὰ
τοῦτο φασὶν Ἄττικοι ἐς Κυνόσαργες συντελεῖν τοὺς
νόθους.

λθ'. Τῶν Ἀθηναίων ἀκούοντες ἐν τοῖς συγγράμμασι
τοὺς μὲν ἄλλους θεοὺς ὀμνόντων ἀπλῶς, τὸν δὲ
Ἀπόλλωνα προτιθέντων ὅτι πατρώδης ἐστὶ τὴν πό-
λιν, ταύτην ἡγεῖσθε τὴν αἰτίαν. Ἡρῶτον ἄνθρωπον
ἐκ τῆς Ἀττικῆς γεγενῆσθαι νομίζουσι, οἶον συγ-
γενομένου ἡλίου τῆ γῆ, ἢ φυσικώτερον ταῖς ἀκτίσι
διαθάψαντος καὶ τουτί τὸ ζῶον ἀπογεννήσαντος. D
Ἐπει δὲ ἐπάνυμον τοῦ ἡλίου τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος
ὄνομα, πατρῶον ἐντεῦθεν τὸν Ἀπόλλω οἶονται.

μ'. Τὰ δὲ ἀπατόρια ἑορτῆς μὲν ἐστὶν ὄνομα ἐκ τῆς
ἀπάτης πεποιτημένον· ἐξ ἱστορίας δὲ τοιαῦδε ἔχει
τὴν γέννησιν. Ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους ποτὲ Ἀθη-
ναῖοι τε καὶ Θηβαῖοι· καὶ, ὃ δὴ πολλάκις φιλεῖ ἐν
ταῖς μάχαις γίνεσθαι, τὸ τοὺς ἡγουμένους αὐτοὺς
περὶ τῶν ἀμφισθητηθέντων πρὸς ἀλλήλους μονομα-
γεῖν, ἔδοξε καὶ τότε τοῖς βασιλεῦσι τὸν ὅπερ τῶν
στρατοπέδων πρὸς ἀλλήλους ἄρασθαι πόλεμον. Ἠγεῖτο
δὲ τῶν μὲν Ἀθηναίων Ὑπερθύμοιτος, τῶν δὲ Θη-
βαίων Ἐάνθος. Καὶ ἐπειδὴ τὸ μεταίχμιον ἀποδέδεικτο,
ὁ μὲν Ἐάνθος αὐτίκα προσῆλθεν, ὁ δὲ Ὑπερθύμοι-

36. Sic autem mensis dies Attici munerant. Sin-
gulos menses triginta diebus constantes habent.
Et intres decadas mensem dividentes, primum
diem primæ decadis novilunium cognominant,
aliosque usque ad finem decadis secundum et ter-
tium et nonum vocant. Post primam vero deca-
dem invertunt numeros, primum et decimum di-
centes, et secundum et tertium decimum similiter
usque ad vicesimum. Eicadem autem ultimam
decadem appellantes, insenescere quasi inde men-
sem opinantur, et dicunt primum diem finientis
et secundum finientis, et nonum similiter. Trice-
simum vero diem veterem et novam nominant.

37. Quoniam autem probationis nomen frequen-
ter apud historicos occurrit, primum quidem de
pueris sub tutela constitutis ponitur. Illic enim
determinatum tempus erat, quo orphani paterna
bona a tutoribus recipere poterant, et accurata
quæ per id tempus inquisitio probatio dicebatur.
Deinde magis proprie de iis qui magistratum vel
munus publicum gerebant hæc vox δοκιμασία as-
sumebatur. Probabatur et strategus, et legatus et
daduchus (facem gestans), et sacrorum præfectus,
id est, inquirebatur an muneri suo aptus esset.

38. Illud vero « in Cynosarges » loci nomen est.
Ex quadam autem historia profectum est. Olim
spurii nullis admittebantur officiis vel muneribus
publicis apud Athenienses. Ex Delphi autem adyto
cum oraculum reportatum esset Jovi et Alcmenæ
filiū eis esse propitium, aram Herculi erexerunt,
annuumque tributum victimarum offerendarum
causa, decreverunt. Nominatum est autem Cynos-
arges locus in quo templum dedicatum est. Hoc
autem creditur Herculem neque indigenam esse
deum neque alienigenam, sed ex patre quidem
simplicem, ex matre vero compositum et spurium in
numerus et ascriptitium. Ideo Attici dicunt spurios
in Cynosarges contribuere.

39. Quando Athenienses auditis in historiis alios
quidem deos attestari simpliciter Apollinem vero
anteponere quia urbi patrius deus est, hanc
esse causam credite. Primum hominem ex Attica
natum esse putant, ex solis cum terra congressu,
vel, ut physica loquar, solem eam radiis suis cale-
fecisse, et hoc animal genuisse. Sed quoniam solis
nomini additum est Apollionis nomen, inde patrium
Apollinem credunt.

40. Apaturia festi nomen est ex fraudis nomine
ἀπάτη factum; ex sequenti autem historia originem
ducit. Bellum inter se gerebant olim Athenienses
et Thebani; et quod evenire plerumque in præliis
solet, nempe duces ipsos singulari certamine inter
se rem dirimere, visum est et tunc regibus pro
exercilibus inter se decertare. Præerat autem
Atheniensibus Hyperthymæstus. Thebanis vero
Xanthus. Et postquam spatium determinatum est,
Xanthus quidem statim occurrit, Hyperthymæstus
autem ignavia desperans Melanthio uni ex comiti-

bus regnum et certalem singulare remisit. Tunc A Melanthius stans ad pugnam iturus ad Xanthum processit querenti similis, quod, cum ex pacto in solum Xanthum pugnare deberet, ille socios sibi adjunxisset. Tunc Thebanus avertit caput ut videret num quis sequeretur se; atque ita Melanthius lethalem lanceam propellens illum occidit, et certamine victor evasit. Ipse annum festum celebrare coepit, hujus eventus causa, et huic festo nomen apaturia imposuit.

41. Tetrastitas appellabant Athenienses eos qui vitam labore et miseris refertam sortiti erant, quod asperum nomen ab Hercule sumpserant. Quarta enim mensis die Herculem natum esse traditum est.

42. Tethe et Titthis et Epitethe: tria haec nomina tribus personis tribuuntur; Tethe a duobus aliis in eo differt quod et matrem et matris matrem significat; Titthis autem patris aut matris est soror; Epitethe est Tethe mater.

43. Patria et patroa non eadem esse putant rhetores. Sed patria nominant mores et leges et mysteria et festa; patroa autem domum et locos et res.

44. Epiteleioma (victima post alias oblata), id est quod in fine mysteriorum perficitur, praesertim quae in mysteriis Proserpinæ et Cereris. Hoc autem omnino est cognitum, nec mihi de eo disserendum.

45. Hypophonia autem sunt sanguinis, ut ita dicam multa. Licebat enim occisi haeredibus vel interfectorem occidere vel caedis pretium accipere. Quae igitur pro caede data erant ab interfectore nominabantur hypophonia.

46. Illud autem « androlepsion » erat hominum prehensio, ut patet eo ipso nomine; legislatoris autem decretum erat de Atheniensibus in quodam Atticæ loco occisis. Cum enim ille qui pro caede suspectus habebatur, accusationem fugeret, tres iudices ad quos de illo pertinebat, eum comprehendebant, et hoc androlepsion nominabantur.

47. Areopagus vero pulcherrimum est Atheniensium tribunal. Medium est autem inter fabulam et veritatem hoc nomen. Cum enim locus mons nivus sit, pagus dictus est; quoniam autem hoc in loco primus Neptunus cum Marte de maris imperio manus conseruit. Areopagus nominatus est. Et qui ibi vitam agebant, non aliud tribunal adire poterant.

48. Tritagonistes non est quem nomen ostendit. Nomen quidem, ut honorifica appellatio, compositum esse videtur, eo autem ut vituperio utuntur qui illud adhibent. Exempli causa Demosthenes tritagonistem Eschinem vocat irridens, qui nec semel pro Atheniensibus pugnando eminnit; non enim bellare, sed orationes habere voluit. Ponitur hoc nomen contra eos tragœdiarum actores qui Creontis et Agamemnonis partes sustinent; et si

τος ἀποδειλιάσας Μελανθίῳ τῷ παρασκίζοντι τῆς τε βασιλείας καὶ τῆς μονομαχίας παραχωρεῖ. Καὶ δὴ καταστὰς ὁ Μελάνθιος εἰς ἀγῶνα τῷ Ξάνθῳ εὐθὺς δεινοπαθοῦντι ἐφκει, ὅτι, δέον τὸν Ξάνθον μόνον κατὰ συνθήκας διαγωνίζεσθαι, ὁ δὲ καὶ συμμαχίαν ἐπέσπεται· ἐφ' ᾧ τὸν Θηβαῖον ὑπερεκπλαγέντα ἀπονεῦσαι τὴν κεφαλὴν ἵνα εἴ τις ἔποτο ἴδοι· καὶ οὕτω τὸν Μελάνθιον, ὡσαντα τὸ δόρυ ἐπὶ τὰ καίρια, ἐκείνῳ τε ἀποκτεῖναι καὶ τὸ κράτος ἀνειληφέναι τῆς μάχης, καὶ ἐπαταίου ἑορτῆς ἀρξάμενον τοῦ συμβεβηκότος ἔνεκα, ἀπατούρια θεῖναι τῇ ἑορτῇ ὄνομα.

μγ'. Τετραδιστάς δὲ Ἀθηναῖοι φασὶν οἷς Ἐλαχέβιος ἐπίπνοος καὶ ταλαίπωρος, σκληρότερον ἀφ' Ἡρακλέους οὕτως αὐτοὺς ὀνομάζοντες. Τετάρτης γὰρ τοῦ μηνὸς οὗτος γεγενῆσθαι ἰστέρηται.

μδ'. Τῆθη καὶ τιθθίς καὶ ἐπιτήθη· τρία ταῦτα ὀνόματα κατ' ἰσαριθμῶν προσώπων λεγόμενα· πλὴν ἡ τῆθη τοσοῦτον ἀμφοῖν διήλλακται, ὅτι καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν τῆς μητρὸς μητέρα δηλοῖ· τιθθίς δὲ ἡ ἀδελφὴ ἐστὶ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς· ἐπιτήθη δὲ ἐστὶν ἡ τῆς τῆθης μήτηρ.

με'. Πάτρια δὲ καὶ πατῆρα οὐ ταῦτα οἱ ῥήτορες οἴονται· ἀλλὰ πάτρια μὲν τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἑορτὰς ὀνομάζουσι, πατῆρα δὲ τὸν οἶκον καὶ τὰ χωρία καὶ τὰ χρήματα.

μδ'. Ἐπιτελείωμα δὲ ἐστὶ τὸ ἐπὶ τέλει τῶν μυστηρίων γινόμενον, μάλιστα δὲ Κόρης καὶ Δήμητρος. Τοῦτο δὲ καμβέβηλόν ἐστι καὶ οὐδὲν δίομαι λέγειν.

με'. Τὰ δὲ ὑποφόνια, ἢ οὕτως εἶπω, τιμὴ αἵματός ἐστίν. Ἐδίδδοτο γὰρ τοῖς τοῦ ἀπεκτονημένου κληρονόμοις ἢ ἀναιρεῖν τὸν ἀπεκτονόμενον ἢ τίμημα λαμβάνειν τοῦ φόνου. Τὰ οὖν ὑπὲρ τοῦ φόνου οἰδόμενα παρὰ τοῦ ἀπεκτονόμενου ὑποφόνια ὀνομάζονται.

μς'. Τὸ δὲ ἀνδρολήψιον ἀνδρῶν μὲν λῆψίς ἐστίν, ὡς δῆλον καὶ τοῦνομα· νομοθέτου δόγμα ἐπὶ τοῖς ἀνηρημένοις Ἀθηναίοις ἐν τινὶ χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς. Τοῦ γὰρ ὑποπτειθέντος φονέως τὴν γραφὴν φεύγοντος, τρεῖς τῶν ἐκείνῳ προσηκόντων ἀνδρῶν οἱ δικασταὶ συλλαμβάνοντες, καὶ ἀνδρολήψιον τοῦτο κτανομάζετο.

μζ'. Ὁ δὲ Ἄρειος πάγος τὸ κάλλιστόν ἐστι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δικαστήριον. Μέσον δὲ μύθου καὶ ἀληθείας ἐστὶ τὸ ὄνομα. Ἐπεὶ γὰρ νικητῶδες ὄρος ὁ τόπος ἐστὶ πάγος ἐλέγετο· ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτῷ πρῶτος Ἡοσειδῶν Ἄρει περὶ Ἀλιβρόθιου προσέμιξεν, Ἄρειος πάγος κτανομάζετο. Καὶ οἱ ἐκείσε διαιτηθέντες ἐπ' ἄλλο δικαστήριον ἐφεῖναι οὐκ εἶδοντο.

μη'. Ὁ δὲ τριταγωνιστῆς οὐχ, ὡς δηλοῖ τοῦνομα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐστὶ. Τὸ μὲν γὰρ ὄνομα εἰς εὐφημίαν συνθεσθεῖσθαι εἰκάζεται, ἐπὶ φόγῳ δὲ οἱ χρησάμενοι φαίνονται. Αὐτίκα ὁ Δημοσθένης τριταγωνιστὴν τὸν Αἰσχίνην ἐπισκώπτων φησὶν, ὅς οὐδ' ἄπαξ ὑπὲρ Ἀθηναίων ἡγωνισμένος ἤριστευκεν· οὐ γὰρ στρατηγεῖν, ἀλλὰ ῥητορεύειν εἶλετο. Τίθειται γοῦν τοῦνομα κατὰ τῶν ἐν ταῖς τραγωῖαις ὀπακτεῶν, ὅποταν Κρέοντες μιμῶνται καὶ Ἀγαμέμνονας· κἄν

μὲν ἀριστα τὸ ἦθος ἐξομοιωσῶνται πρὸς τοὺς ἥρωας ἅ
πρωταγωνισταὶ ὀνομάζονται, ἦν δὲ μὴ, δευτεραγω-
νισταὶ ἦν δὲ πάντῃ ἀδοκίμως ὑποκριθῶσιν, ἐν τῇ
τρίτῃ τάξει κατακριθιμῶνται.

μβ'. Περὶ δὲ τοῦ πέμπτου μέρους πολλάκις λεγο-
μένου παρὰ τοῖς ῥήτορσιν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον ὅτι,
πεντακοσίων δικαζόντων παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ
τριάκοντα καὶ δέκα, αἱ ψῆφοι τῶν κεκριμένων ποτὲ
μὲν ἴσαι, ποτὲ δὲ παρὰ τοῦτο ἐγίνοντο, καὶ νόμος
τὰς πλείους κρατεῖν. Εἰ δὲ ὁ κατηγορηκῶς τοιοῦτος
παρὰ τσσαύτας ψήφους ἐγένετο ὅσον μὴ τὸ πέμπτον
λαχεῖν, ἠτίμωτο καὶ πάντῃ καταδεδιήτητο, καὶ αὐ-
θις κατηγορεῖν οὐκ ἐδέδοκτο.

ν'. Τὰ δὲ ἀμφιδρόμια ἐπιτοκιδίος ἐστὶν ἑορτὴ, ἐν
ἣ χορεύοντες οἱ ἐπιτήδειοι τῇ γεννησαμένη ἐκατέ-
ρωθεν τοῦ παιδὸς ὀρχοῦνται τε καὶ συντρέχουσι. Καὶ
ἀμφιδρόμια τὸ πραττόμενον λέγεται.

να'. Τὸ δὲ εὐ οἶ, ὕις, ἄτις, ἄτις, συνθήματα ὀνο-
μάτων ἐστὶ βαρβαρίζοντα ἐπὶ τελεταῖς. Ἔστι γὰρ
ὁ μὲν ἄτις τῇ φρυγίᾳ γλῶσση ὁ Ζεὺς, τὸ δὲ ὕις εὐ-
κτικόν ἐστι, τὸ δὲ σάβα ἔθνικόν · ὡς τὴν ἑλλην εὐχὴν
τοιαύτην εἶναι · « ὕις, ὦ Ζεῦ σαβάσις, ὕις. » Οἱ μὲν
γὰρ εὐ οἶ φασὶ λέγεσθαι, οἱ δὲ, εὐ βοῖ. Τὸ μὲν εὐ
οἶ ἑλληνικώτερόν ἐστι, τὸ δὲ εὐ βοῖ βαρβαρικώτε-
ρον · κατ' ἔλλειψιν τὸ εὐ ὕις Βοιωτοῖς. Τῶν δ' ἐν
μουστηρίοις ἑλληνικῶς λεγομένων καὶ γραφομένων
οὔτε τὰ ὀνόματα ἀπακριβοῦν δεῖ, οὔτε τὰ γράμματα.
Οἱ γὰρ πάλαι τὰ συνθήματα ἐξευρηκότες ἐκ τινος
δαιμονίας ἐπιβουλῆς ἀνερμήνευτα ταῦτα καταλοιο-
πασιν, ἴσως καὶ αὐτοὶ ἀγνοήσαντες τούτων τὴν δύ-
ναμιν · διὸ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐξήρκεσαν φωναὶ τε τινες
καὶ γράμματα ἕνια, τὰ μὲν ἑοικότα τοῖς σημεῖοις
τῶν τάσεων, τὰ δὲ ἀτακτότερον ἐκτιθεμένα. Κἂν
μὲν ἐξελληνίσῃ τις ἢ τὴν φωνὴν ἢ τὸ γράμμα διερ-
θρῶν ἢ ἐπιδιορθούμενος, ὡς ἐν ταῖς Φιλοκαλαῖαις
Ἐριγένους ἀνατίγραπται, ἀσυμπαθῶς πρὸς τὸ ἐκ-
κείμενον καὶ ἐρεῖ καὶ γράψῃ, οὐδ' οὕτως ὡς ἔχει
συμπεπνιγμένως ἐκφωνήσῃ, ἢ κατὰ τὸ φαινόμενον
ἀκόλουθον γράψῃ, δράσειε τι ἢ πνεῦμα ἔνυλον ἐκ-
καλούμενος ἢ τὸ φλεγμαῖνον καταμαγεύων τῆς ψυ-
χῆς ἢ τοῦ σώματος. Τὰ γὰρ τοι ὀλικὰ πνεύματα καὶ
ὀνόμασται, ὡς τῶν φιλοσόφων ἐνιοὶ φασὶ, καὶ τὰ
στοιχεῖα τῶν ὀνομάτων τούτων γεγράφαι · πρὸς ἃ
δὴ κατὰ φύσιν λεγόμενα ἐκεῖνά φασὶν ἐφέλκεσθαι.

νβ'. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων μὴ πλείω ὕμῃν. Ἔστι
δέ τι παρὰ Ἀττικοῖς καὶ Ἐυμμηχικὸν γραμματεῖον
λεγόμενον. Ἦν δὲ τοῦτο ἐν τῷ τοῦς ἡλικίαν ἔχοντας
τῶν ἀστῶν πρὸς τε πρεσβείαν καὶ στρατηγίαν, ναυ-
αρχίαν τε καὶ τριηραρχίαν, οἱ πρυτάνεις ἀνέγραφοι,
πατρῶθεν ἐκ γενεᾶς ἕκαστον ἀναγράφοντες. Καὶ,
δέον στρατηγὸς προχειρίζεσθαι ἢ ταμίας, τῶν ἀνα-
γεγραμμένων οὓς ἂν βούλοιντο ἐπὶ τῶν διοικήσεων
ἔταττον. Ληξιαρχικὸν δὲ γραμματεῖον ἐλέγετο ·
γραμματεῖον μὲν ὅτι δημόσιον ἦν συμβόλαιον τῆς
πόλεως · ληξιαρχικὸν δὲ, ὅτι σύμπασαι αἱ ἀρχαί,
αἷ τε χειροτονηταὶ καὶ αἱ κληρωταί, ἐκεῖσε κατ-
ἐλήγον.

quidam optimi heroum naturas imitantur, prot-
agonistæ nominantur; si minus, deuteragonistæ;
si omnino male representent, in tertio ordine nu-
merantur.

49. De quinta autem parte apud oratores sæpius
usurpata, dicere illud oportet. Cum apud Athe-
nienses iudices sint numero quingenti, et triginta
et decem, de controversis suffragia nunc sunt nu-
mero aequalia, et lex est plurali-
tatem vincere. Si autem accusator non quintam
suffragiorum partem obtineret, puniebatur et om-
nino condemnabatur, neque rursus ei licebat ac-
cusare.

50. Amphidromia vero festus dies est partium
occasione, quo propinqui parentis choros ducentes
circum infantem saltant et concurrunt. Qui actus
amphidromia dicitur.

51. Hæ voces : Eu, oi, uis, atis, uis, compositio-
nes barbaræ nominum sunt in initiationibus adhi-
bitæ. Atis enim Phrygia in lingua est Jupiter, uis
vero optativum est, et saba gentile; ita ut talis
aliqua sit tota invocatio : « Uis, o Zeu sabazie, uis. »
Alii enim eu oi dici contendunt, alii eu boi. Eu oi
quidem magis Græcum est, eu boi autem magis
barbarum; per ellipsim dicitur eu uis apud Bœo-
tios. Eorum autem quæ in Græcis mysteriis dice-
bantur vel scribebantur, neque nomina neque lit-
teras explicare oportet. Qui enim olim horum com-
positionem invenerit, divino quodam consilio non
interpretatione explicata ea reliquerunt, forte et
ipsi eorum vim ignorantes. Ad nos enim pervene-
runt voces quædam et quædam litteræ, aliis accen-
tuum signis similes, aliæ inordinate expositæ. Et si
quis ad Græcorum ritum explicare aut emendare
voces et litteras institueret, ut in Origenis *Philo-
calia* scribitur, nihil de propositis verbis curans
diceret aut scriberet, neque tum quidem ut sunt ea
vel suffocatus pronuntiaret aut scriberet ita ut evi-
dentia apparerent, sive spiritum materialem invo-
care velit, sive ardorem animæ aut corporis incan-
tare. Materiales enim spiritus nomina habent, ut
quidam aiunt philosophi, et nominum eorum ele-
menta scripta sunt; ad quæ naturaliter pronuntia-
ta eos attrahi dicunt.

52. Sed de his nihil amplius disseremus. Est
autem apud Atticos quidam libellus socialis Ἐυμ-
μηχικὸς dictus. Hic erat libellus in quo eos cives
quorum ætas ad legationes aut imperia, ad navar-
chiam et trierarchiam apta erat, prytanes inscribe-
bant, quem ex paterna origine inscribebant. Et
quando eligi duces aut quæstores necesse erat, ex
inscriptis quos volebant his muneribus præpone-
bant. Alter autem libellus Lexiarchicus (Ληξιαρχι-
κός) vocabatur; libellus quidem, quia publica civi-
tatis tabula erat; lexiarchicus vero, quia omnes
magistratus, et suffragiis datis et sorte ducti ibi
terminabantur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΩΝ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΡΩΜΑΙΕΤΙ ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ.

EJUSDEM

DE RECENTIORUM LEGUM ET LEGALIUUM DEFINITIONUM LATINIS NOMINIBUS.

- Adriani decretum quod vult bona fide distributo-
rem neque lucrari neque multari.** **A** Ἀδριάνειον δόγμα, ὅπερ βούλεται τὸν καλῆ πίστει νομία μῆτε κερδαίνειν, μῆτε ζημιουῖσθαι.
- Aquili lex de multis, ab Aquilio plebis tribuno.** Ἀκουίλιος νόμος, ὁ περὶ ζημίας, ἀπὸ Ἀκουιλίου δημάρχου.
- Aphnianeum decretum et Adriani ambo abrogata
sunt.** Ἀφνειάνειον δόγμα καὶ Ἀδριάνειον ἄμφω ἀναι-
ρεθῆντα.
- Atilia lex prohibet ne furtiva usucapantur.** Ἀτίλιος νόμος ὁ κωλύων τὰ κλοπιμαῖα οὐσουκα-
πιτεῦσθαι.
- Lex agarrria contra eos qui movent lapides termi-
nales, servos capitaliter puniens, liberis autem
pro singulis terminis pœnam nummorum quin-
quaginta infigens.** Ἀγάρριος νόμος κατὰ τῶν ἀποκινούντων λίθους
ὁριαίους, δούλους κεφαλικῶς τιμωρῶν, ἐλευθέρους
δὲ ποινὴν ἐπάγων ἐκάστῳ ὄρω νόμμους πεντή-
κοντα.
- Lex Viselina libertos puniebat qui eadem ac no-
biles faciebant, non petitis aureis annulis; abro-
gata est per recentiorem anno septuagesimo octavo.** Βισέλιος νόμος · οὗτος ἐτιμῶρει τοὺς ἀπελευθ-
ρους ποιήσαντας τὰ τῶν εὐγενῶν χωρὶς αἰτήσεως
χρυσῶν δακτυλίων · ἀνηρέθη δὲ ὑπὸ τῆς οἱ' νεαρᾶς.
- Lex Voconia volebat plus legatarium comprehen-
dere quam hæredem.** Βωκωνίος νόμος · οὗτος ἐβούλετο πλέον λαμβάνειν
τὸν ληγατάριον τοῦ κληρονόμου.
- Dasumnianum decretum, jubens ut, si quis debi-
tor ingenuum fideicommissariam sive per oppigne-
rationem sive per actionem capiendi constituat, in-
genua quidem possidebat, ille autem jus patroni
non amittat.** Δασουμνιάνειον δόγμα, κελεύων, ἐάν τις χρεω-
στῶν ἐλευθερίαν φιδεῖκομισσαρίαν εἴτουν ὑπὸ ὄρον
ἢ ὑπὸ ἀρσειν ἐλόγως ἀπολιμπάνηται, ἢ μὲν ἐλευ-
θερία ἵνα προχωρῇ, αὐτὸς δὲ μὴ ἐκπίπτη τοῦ πα-
τρωνικοῦ δικαίου.
- Lex Julia, de adulterio et stupro et expiatione,
et de vi armata et sine armis et de sacrilegis et iis
qui muneribus corrumpuntur, et aliis.** Ἰούλιος νόμος, ὁ περὶ μοιχείας καὶ στούπρου
καὶ καθοσιώσεως, καὶ περὶ βίας ἐνόπλου ἢ χωρὶς
ὄπλων, καὶ περὶ ἱεροσύλων καὶ δωροληπτῶν, καὶ
ἐτέρων.
- Junianum decretum de ingenua fideicommissaria
per capiendi actionem vel oppigneratum.** Ἰουνιάνειον δόγμα περὶ ἐλευθερίας φιδεῖκομισσα-
ρίας, ἣτοι ὑπὸ ἀρσειν ἢ ὄρον.
- Lex Junia prohibens ne bispossessa culta usuca-
pantur.** Ἰούνιος νόμος, κωλύων οὐσουκαπιτεῦσθαι τὰ βι-
πόσσα νεμηθέντα.
- Claudianum decretum, impuberi usque ad puber-
tatem possessionem præbens.** Κλαυδιάνειον δόγμα, παρέχον τῷ ἀνήθῳ μέχρι τῆς
ἡβῆς διακατοχὴν.
- Lex Cornelia, de falso, de homicidis, de venenis
et incantamentis.** Κορνίλιος νόμος, ὁ περὶ πλαστοῦ, περὶ φονευτῶν,
περὶ φαρμακῶν καὶ γοήτων.
- Est autem et lex Caninia et lex Calvisiana.** Ἔστι δὲ καὶ νόμος Κανίνιος καὶ νόμος Καλβισι-
άνειος.
- Largitionale decretum de Latinorum manumis-
sione.** Λαργιτιάνειον δόγμα, περὶ Λατίνων ἀπελευθε-
ρίας.
- Libanianum decretum, jubens falsarios infames
esse.** Λιβανιάνειον δόγμα, κελεύων ἀτιμουῖσθαι τοὺς
πλαστογράφους.
- Lex Licinia prohibens ne socius alicui potenti
partem suam vendat.** Λικίνιος νόμος, κωλύων τὸν κοινωνὸν ἐκποιεῖν
τὸ ἴδιον μέρος τινὶ δυνατῷ.
- Modestianum decretum statuens auxilium a præ-
toribus dandum esse fugitivum servum inquirenti-
bus ad eum reperendum.** Μοδεστιάνειον δόγμα, νομοθετοῦν τοῖς ζητοῦσι τὸν
φυγάδα δούλον διδοῖσθαι βοήθειαν παρὰ τῶν στρατη-
γῶν εἰς τὴν τοῦτου ἀνεύρεσιν.

Μακεδονιάνειον δόγμα, ἀντιβαῖνον τοῖς δαναίσασιν Α
ὕπερ οὐσίῳ.

Νινιάνειον δόγμα, ὅπερ ἐκέλευε μηδέποτε μεταφέ-
ρεσθαι τοὺς ἀπελευθέρους εἰς εὐγένειαν.

Ὀρφιτιάνειον δόγμα, παρέχον τοῖς παισὶ νόμιμα
δίκαια εἰς τὴν τῶν μητέρων διακτοχήν.

Πάππειος νόμος, κωλύων δεσπόσαι τὸ βιπόσεσον δι'
οὔσουκαπίλωνος.

Πομπήϊος νόμος, περὶ πατροκτόνων.

Πηγασιάνειον δόγμα, κελεῖον τὸν ἀξιοθένητα κλη-
ρονομίαν ἀποκαταστήσαι παρακρατεῖν τὸ τέταρτον,
καὶ ὑποκαθιστῆν ἔννεαοῦγγιον, τὰς δὲ ἀγωγὰς ἐξ
ἄλλου κλήρου ἔχειν· τὸ δὲ Τριβελιάνειον διεῖλε ταύ-
τας.

Πριβιλιάνειον δόγμα καὶ Τουρπιλιάνειον. Τούτῳ
ὕποπτεται ὁ ἐγγράφως ἐγγύας δεδωκὼς καὶ ποιήσας Β
τινὰ κατασχεθεῖν χωρὶς ἀβολιτίου.

Ῥουβριάνειον δόγμα, περὶ φιδεῖκομισσαρίας ἐλευθε-
ρίας.

Ῥέγιος ὁ νόμος, ὁ κωλύων ταφῆναι τὴν ἐν τῷ τίκ-
τειν θανοῦσαν, πρὶν ἐκδῶναι τὸ βρέφος.

Σιλιάνειον δόγμα, περὶ τοῦ δεῖν ἐκδικεῖσθαι τὸν
βιαιῶς ἀναιρηθέντα παρὰ τῶν ἰδίων κληρονόμων.

Σέντεσιος νόμος, κωλύων τοὺς ἐπὶ βλάβῃ τῶν δα-
νειστῶν ἐλευθερίας.

Τερτυλιάνειον δόγμα, παρέχον ταῖς μητρασι νόμιμα
δίκαια εἰς τὴν τῶν παίδων διαδοχήν.

Τριβελιάνειον δόγμα, περὶ φιδεῖκομισσαρίων ἀγω-
γῶν.

Φάβειος νόμος, περὶ ἀνδραποδιστῶν.

Φαλκιδεῖος νόμος, ὁ πρόδηλος· ἐξετέθη δὲ ὑπὸ
Πουπλίου Φαλκιδίου δημαργούντος. Βούλεται δὲ λαμ-
βάνειν τὸν κληρονόμον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ διαθεμένου
τέσσαρας οὔγγιας.

Καὶ τὰ μὲν περὶ δογμάτων κατὰ στοιχείων ταῦτα.
Τὰ δὲ περὶ τῶν ὀνομάτων ἀναγκαιότερα ὡσαύτως
ἐντεῦθεν.

Ἄγνατος, ὁ ἐξ ἀβρένογονιζ ἡμῖν συναπτόμενος.

Ἄκτους, ὁδὸς δ' ἧς δυνατὸν διέρχεσθαι μετὰ ὀποζυ-
γίου ἢ ὀχήματος.

Βίτιον, ψόγος, ἐλάττωμα, αἴτιον.

Βρουμάλειον, χειμέριοι ἑορταί.

Βελιάνειον δόγμα, βοηθοῦν ταῖς γυναῖξιν ἐνόχοις
γεγεννημέναις ὑπὲρ ἑτέρων.

Γραικός, ὁ Χαλδαῖος, Ἑλλήν.

Δάττα, ὁ κατοικίδιος αἴλουρος·

Γένεια, αἱ σιαγόνες.

Δεκρίτον, ἀπόφασις βασιλέως μεταξὺ δύο μερῶν παρ'
αὐτῶν δικαζομένων.

Δεῖνοφικίόσο· μέμφις κατὰ διαθήκης ἐβρώμε-
νης μὲν τῇ ἀκριβείᾳ τῶν νόμων, ἀκαθηκούσης δὲ ἀπὸ
τοῦ φόβου.

Δινάριον, σταθμὸς νομίσματος.

Διγέστον, τὸ ἰσυνθῆν καὶ κατὰ τάξιν γραφέν.

Δεπορτάτιο ἢ ἐκωορὰ καὶ ἀπαγωγή.

Macedonianum decretum contra eos qui subditis
pecuniam dant s̄onore.

Ninianum decretum quod pr̄cipiebat ne unquam
liberti in ingenuitatem transferrentur.

Orphitianum decretum filiis pr̄bens legalia jura
in matrum possessiones.

Lex Pappia, prohibens ne bispossesso per usu-
captionem quis potiatur.

Lex Pompeia de parricidis.

Pegasianum decretum, quo quis h̄ereditatem
restituere jussus quartam ejus partem retinere po-
test, novemque uncias solvens vectionum jus ex
tota h̄ereditate habet; quod jus statuit Tribelianum
decretum.

Privilianum decretum et Turpilianum. Huic sub-
jectus est qui sponsiones scripto dedit, alicui pos-
sidendas sine abolitione.

Rubrianum decretum de ingenua fideicommis-
saria.

Lex regia quæ prohibet ne mulier inter pariendum
mortua sepeliatur antequam infans egressus sit.

Silianum decretum decernens eum qui violenter
occisus fuerit a propriis h̄ereditibus esse judican-
dum.

Lex Sentia defendens eos qui in damno erant
contra s̄eneratorum libertatam.

Tertulianum decretum pr̄stans matribus lega-
lia jura in filiorum successionem.

Tribelianum decretum de fideicommissariorum
discriminibus.

Lex Fabia de iis qui liberos in servitutem redi-
gunt.

Lex Falcidia, ante nota, proposita autem est a
Publio Falcidio, tribuno plebis. Vult autem ut
h̄eres de substantia testamenti capiat quatuor un-
cias. (Uncia porro designabat duodecimam partem
h̄ereditatis).

Et hæc quidem de decretis per litteras alphabeti
exposita sunt. De nominibus vero deinde magis
necessaria exponentur.

Agnatus, qui nobis ex masculorum generatione
conjungitur.

Actus, via per quam licet cum jumento vel curru
transire

Vitium, vituperium (ψόγος), diminutio (ἐλάττωμα),
culpa (αἴτιον).

D Brumaleum, hiemalia festa.

Velleianum decretum, adjuvans feminas quæ pro
aliis rem s̄iebant.

Græcus, Chaldæus, Hellen.

Datta, feles domestica.

Genæ, malæ (σιαγόνες).

Decretum, imperatoris declaratio inter duas par-
tes ab ipso judicatas.

De inofficioso; reprehensio testamenti quod leg-
um quidem observantia valet; metus autem ra-
tione inconueniens est.

Denarium, libra monetæ.

Digestum, correctum et per ordinem scriptum.

Deportatio, elatio et abductio.

Detentio, jus petendi et exigendi et detinendi A quodcumque moriens aliquis reliquit, et si nihil corporale hæreditate obveniret, tamen hæreditatis detentionem bene accipimus; incorporei enim acquisitio melius fit quam corporeorum.

Epistola, responsum imperatoris ad magistratus relationem.

Illud « Ex continente » tres dies significat.

Extraordinarii : qui non secundum ordinem procedunt, sed secundum rei circumstantiam.

Eunuchus, qui a matre vel nutrice testiculorum elisionem subiit.

Impotestate : summa potestatis quam secundum legem politicam habemus in filios, secundum gentilem vero in servos.

Edictum, programma.

Imbeta, portata.

Illata, animata.

Judex, interpretatio.

Justus, æquus.

Intentio voluntas conatus.

Jus, quod justum est.

In capita, secundum caput.

Capitis diminutio; pœna ex legis circumstantia patientis statum mutans aut minuens.

Legio, militum phalanx.

Legis actio, (invictio) permissio servitutis.

Legatum, deputatum.

Urbanus, urbis custos.

Plebiscitum, plebis suffragia.

Postliminium, jus redeundi.

Præjudicium, actio ex sola intentione constans.

Prohærede qui credit se esse hæredem.

Propossessore, qui violenter abripit.

Peculium, res naturaliter sorte subditis adjudicata.

Pactum, quantitas pacta.

Relegatio, exsilium.

Senatus, gerousia, legatio.

Sactum, liberatio ab injuria.

Otiosa distributio, seditione carens.

Separatio, custodia hæreditariarum rerum per hæreditarium creditorem.

Superstes, successor.

Satisfactio, satisdatio (ικανοδοσία).

Tacitum, quod non est notum ex testamenti lectione.

Titulus, dignitatis inscriptio.

Tractatum, explanatio, compendium, epitome.

Tribunal, dicasterion.

Factum, opus, actio.

Flagellum, lorum implicitum.

Ea est quidem nominum per litteras alphabeti expositio ! Explicanda quoque tibi sunt hæc nomina.

Jus civile Romanorum, nempe leges politicæ Romanæ legislationis.

Διακατοχή, δικαίον τοῦ εἰσεῖναι καὶ ἀπαιτεῖν ἤτοι διακρατεῖν τὴν περιουσίαν τοῦ τελευτήσαντος καὶ, κἂν μὴδὲν ἢ σωματικὸν τῇ κληρονομίᾳ, ὅμως κἀλῶς λαμβάνομεν αὐτῆς τὴν διακατοχὴν· ἀτωμάτου γὰρ ἔστι κτήσις μᾶλλον ἢ περ σωματικῶν·

Ἐπιστολή, ἀντιγραφὴ βασιλείως πρὸς ἄρχοντος ἀναφορᾶν.

Τὸ ἐξκοντινέντι, τρεῖς ἡμέρας δηλοῖ.

Ἐξτραορδινάριοι· οἱ μὴ κατὰ ταξιν προσερχόμενοι, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν πράγματος.

Θλιβίας, ὁ παρὰ τῆς μητρὸς ἢ τῆς τροφῆς θλίψιν τῶν γονίμων ὑπαστάς.

Ἰμποπέστατε· ἡ ἄκρα ἐξουσία ἣν ἔχομεν κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον εἰς τοὺς παῖδας ἡμῶν, κατὰ δὲ τὸν ἔθνικόν, εἰς τοὺς δούλους.

B Ἰδικτον, πρόγραμμα.

Ἰμβετα, τὰ βασταζόμενα.

Ἰνλατα, τὰ ἐμψυχα.

Ἰούδεξ, ἡ ἐρμηνεῖα.

Ἰούστος, ὁ δίκαιος.

Ἰντέντιο, ὀρμὴ ἔντασις.

Ἰους, τὸ δίκαιον.

Ἰνκάπιτα, κατὰ κεφαλὴν.

Κάπιτις διμινουτίων· πάθος ἐκ περιστάσεως νόμου κατὰστασιν ἀμείβων ἢ ἐλαττοῦν τοῦ πάσχοντος.

Λεγῶν, φάλαγξ στρατιωτῶν.

Λεγισακτίων, ἡ ἐνδῆκτι παρχώρησις τῆς δουλείας.

Λεγάτον, πρεσβεῖον.

Οὐρβανός, ὁ φύλαξ τῆς πόλεως.

C Πλεβίσκιτον, δήμου ψήφισμα.

Ποστλιμίνιον, δικαίον ὑποστροφῆς.

Πραεουδίκιον, τόπος ἀπὸ ἰντεντίονος μόνης συγχειμένος.

Προέρεδε, ὁ νομίζων ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον.

Προποσέσορε, ὁ βλαῖος ἄρπαξ.

Πεκούλιον, οὐσία φυσικῶς προσκεκληρωμένη, ὑπεξουσίαις.

Πάκτον, συμπεφωνημένον ποσόν.

Ῥελεγατίων, ἡ ἐξορία.

Σεννάτον, ἡ γερούσια.

Σάκτον, τὸ ἀπηλλαγμένον ὕδρωσ.

Σχολαία νομῆ, ἡ ἀστασίαστος.

Σεπαράτιων, ἡ φυλακὴ τὸν κληρονομιαίων πραγμάτων διὰ τὸν κληρονομιαῖον δονειστήν.

D Σουπέρστης, ὁ διάδοχος.

Σατισφάκτιο, ἡ ἱκανοδοσία.

Τῆκτιον, τὸ μὴ γινωσκόμενον ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῆς διαθήκης.

Τίτλος, ἡ προγραφὴ τοῦ ἀξιώματος.

Τρακτάτον, ἀνακῆθαρσις, σύνοψις, ἐπιτομῆ.

Τριβουνάλιον, δικαστήριον.

Φάκτον, τὸ ἔργον, ἡ πρᾶξις.

Φραγέλιον, ὁ ἐπιπεπλεγμένος ἱμάς.

Αὕτη μὲν καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων κατὰ στοιχεῖον ἐξήγησις. Ἐρμηνευτέον δὲ σοὶ καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα.

Ἰους κίβιλις Ῥωμανόρουμ, ἦτοι νόμιμα πολιτικῆ τῆς τῶν Ῥωμαίων νομοθεσίας.

Λεγισότατο, νόμιμος ἀγωγή.

Πλήθεις, ὁ χυδαῖος.

Κοσσιτούτας, αἱ διατάξεις τῶν βασιλέων, διαιρούμεναι εἰς δέκρον, εἰς ἐδικτον, εἰς ἐπιστολήν.

Ῥεσπόνσον, ἡ τῶν σοφῶν ἀπόκρισις.

Καὶ ταῦτα μὲν σοὶ τῶν ἐπὶ μνήμης κειμένων ἡμῖν. Οἶσθα γὰρ ὡς οὐδὲν ἐστὶ τῶν γεγραμμένων ἡμῖν ἢ συγγεγραμμένων ὃ μὴ ἐσχεδίασται· ὅθεν οἱ πλείους τῶν ἐκλαμβανόντων τὰ ἡμέτερα σχέδια δελτάρια, τὰς διφθέραις ποιοῦντες, εὐθὺς ἔχουσι βιβλία τὰ γεγραμμένα. Καὶ πλείστοις μὲν ἐντύχοις ἡμετέροις βιβλίοις ὧν ὀγδοηκοστὸν οἶμαι τοῦτο εἶναι. Τὰ δὲ πλείστα ὧν ἠρμηνεύκαμεν ἢ συνεγράψαμεν ἐν εἰληταρίοις ἐπι καίται τοῖς πλείοσι· τὰ δὲ πλείστα καὶ διέφθαρται, ὥσπερ ἡ τῆς συμπάσης φιλοσοφίας ἐπὶ τὸ σαφὲς μεταποίησις, καὶ ὅσα περὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐπραγματευσόμεθα βασιλεῖς· τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ τῶν βιβλίων αὐτὸς ἀναλέγοιο.

A Legis actio, legalis abductio.

Plebes, vulgaris.

Constitutæ, constitutiones imperatorum in decretum, edictum, epistolam distributæ.

Responsum, sapientum apocrisis.

Est hæc quidem quæ in memoriam reducimus. Scis enim nihil esse in nostris scriptis vel historiis quod non eo tempore scriptum sit. Unde qui nostra sic ex tempore scripta opera susceperunt, membranas facientes statim habent ex nostris scriptis libros. Et multa nostra scripta tibi posse occurrere quorum hoc quasi octogesimum esse puto. Plurima autem eorum quæ interpretati sumus vel historice narravimus in voluminibus adhuc multi in manibus habent; multa autem corrupta sunt, ut totius philosophiæ ad evidentiam translatio, et quæ de nostris temporis rectoribus tractavimus. Cætera in libris ipse legas.

MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS TERTIA

COMPLECTENS

PHILOSOPHICA

ΔΟΞΑΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

DE ANIMA

CELEBRES OPINIONES (*).

*Οτι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ μὲν εἰσιν ἄλογοι, αἱ δὲ λογικαί· τῶν δὲ λογικῶν, αἱ μὲν ζωτικαὶ καὶ ὀρεκτικαὶ, αἱ δὲ γνωστικαί. Ὁμοίως δὲ διαιροῦνται καὶ αἱ ἄλογοι· πάλιν δὲ αἱ λογικαὶ καὶ γνωστικαὶ διαιροῦνται τριχῆ, εἰς δόξαν, καὶ διάνοιαν, καὶ νοῦν. Ἡ μὲν οὖν δόξα καταγίνεται περὶ τὸ καθόλου τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Οἶδε γὰρ ὅτι πᾶν λευκὸν καὶ κριτικὸν ὄψεως, καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δίπους. Ἔτι γε μὴν, καὶ τῶν διανοητῶν οἶδεν ἄνευ λόγου τὰ συμπεράσματα, οἷος ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, οἶδε δὲ διὰ τί δὲ ἀθάνατος, οὐκέτι ὥστε δοξαστά ἐστι, τὰ τε ἐν

C Facultatuum animæ aliæ sine ratione, aliæ cum ratione sunt. Harum aliæ vitales et appetentes, aliæ cognoscentes sunt. Similiter quoque dividuntur, quæ sine ratione sunt. Rursus trifariam dispartuntur quæ cum ratione sunt et cognoscentes, in opinionem, intellectum, et mentem. Opinio igitur universe in iis versatur quæ sensu percipiuntur : novit enim omne album, visum discernere, et omnem hominem bipedem esse; eorum præterea, quæ sub intellectionem cadunt, conclusiones, sed sine ratione novit; puta animam immortalem esse scit,

(*). De hoc libro, quem mss. Psello vindicant, vide Leonem Allatum supra col. 504, num. XLII.

sed cur sit immortalis, nescit, adeo ut sub opinio-
nem veniant omnia quæ sensu percipiuntur, et
conclusiones eorum quæ intellectu capiuntur,
horumque cognitio opinio est: cur enim sit anima
immortalis, ignorat opinio; hoc enim intellectus
est opus. Quare opinionem præclare in Sophista
Plato desinit, cum intellectus terminum appellat.
Intellectu enim concludente immortalem esse ani-
mam, solam conclusionem facultas novit. Intelle-
ctus autem est, viam veluti quamdam conficere, a
propositionibus ad conclusionem transgrediendo,
unde et nomen traxit: atque hoc est intellectus
opus; mentis vero, simplici aggressionem et impres-
sione, melius quam per demonstrationem, ad rem
accedere: quomodo et sensus, qui si in album
forte, vel in hanc figuram incidit, melius eam
quam demonstrationem percipit: non enim ad hanc
cognitionem ratiocinationem habet opus; mentis vero
actio in illis est, quibus ad summam puritatem et
scientiam pervenire datum est, qui per expurgantes
virtutes, sine specie objecta, et sine sensu agere
consuerunt. Est enim mens veluti habitus animi
perfectissimus. In rebus igitur quæ mente perspi-
ciuntur, mens occupatur: intellectus in iis, quæ
cogitando assequimur: opinio demum in iis quæ
sub opinionationem cadunt. Harum autem potestatum
principem locum mens obtinet, postremum opinio,
mediam intellectus, menti nostræ intime familiaris,
quippe qui medium ubique locum tenet: et per
hunc, intellectum dico, ad eorum contemplationem,
quæ mente percipiuntur, animus noster evehitur,
quæ ejus absolutio et perfectio est. Cum enim hic,
rebus iis quæ sensui subjiciuntur, socius et quasi
gentilis sit; propter sensuum consuetudinem, ad
speculationem eorum, quæ mente intelliguntur, et
materia carent, attollere seipsum non potest. Sed
et illa, corpora putat, et molem habere, et quæcun-
que sensibus se offerunt, in illis esse sibi fingit:
quemadmodum et Plato in *Phædone*, hanc unam
esse rem in nobis difficillimam affirmat, quod cum
a corporis avocamentis paulum conquieverimus, et
rerum divinarum meditationi nos adjungere volue-
rimus, a sensibus profecta impulsio interpellat ac
perturbat, et cogitationi nostræ objicit, Deum esse
corpus, magnitudine et figura præditum, neque
nos a corpore et figura Deum penitus discernere
cogitando permittit. Eam ob rem opus est, animum
ad suam ipsius perfectionem tendentem, primum
agere intellectu, qui in rebus quodammodo inter-
mediis versatur. Talia vero sunt, quæ intellectu
complectimur, qualis est animus noster ejusque
contemplatio; tum et res mathematicæ, quæ sine
materia quidem sunt, sed non existunt, ut illis
consuefactus circa materiam agat ad ea quæ a ma-
teria penitus segregari possunt, via sensimque pro-
gressus, ad Deum dico, se recipiat. Unde et Ploti-
nus, *Per res*, inquit, *mathematicas, ad consuetudinem
ejus, quæ sine corpore est, naturæ, juvenes deducan-
tur.* At si quando intellectus ratiocinatur, de iis

Α τοῖς αἰσθητοῖς καθόλου, καὶ τῶν διανοητῶν τὰ συμ-
περάσματα, καὶ τούτων ἐστὶν ἡ δόξα γνώσις. Διὰ τὴν
δὲ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, οὐκέτι οἶδεν ἡ δόξα διανοίας
γὰρ ἔργον ἐστὶ τούτο. Ὅθεν καὶ καλῶς ὀρίζεται τὴν
δόξαν Πλάτων ἐν τῷ Σοφιστῇ, διανοίας λέγων ἀπο-
τελεύτησιν. Τῆς γὰρ διανοίας συλλογισαμένης ὅτι
ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, τὸ συμπέρασμα μόνον οἶδεν ἡ
δύναμις. Διανοίας δὲ ἐστὶ τὸ οἶον ὁδὸν τινα διανύειν,
μεταβαίνουσαν ἀπὸ προτάσεων εἰς συμπέρασμα, ἐξ
οὗ καὶ τὴν κλησὶν εἴλωσε. Καὶ τῆς μὲν διανοίας ἔρ-
γον τούτο. Τοῦ δὲ νοῦ ἔργον ἀπλαῖς προσβολαῖς,
καὶ κρεῖττον ἢ κατὰ ἀπόδειξιν, ἐπιβάλλειν τοῖς
πράγμασιν, ὡσπερ ἡ αἴσθησις. Προσλαβοῦσα τυχὸν
τὸ λευκὸν ἢ τὸδε τὸ σχῆμα τι κρεῖττον, ἢ κατὰ ἀπό-
δειξιν, αὐτοῦ τὴν γνώσιν ἔσχευεν. Οὐ γὰρ δεῖται πρὸς
ταύτην συλλογισμοῦ· ἡ δὲ γε τοῦ νοῦ ἐνέργεια, ἐκεί-
νοις παραγίνεται, οἷς εἰς ἄκρον καθάρσεως καὶ ἐπι-
στήμης γέγονεν ἀφικέσθαι· καὶ διὰ τῶν καθαρτι-
κῶν ἀρετῶν ἀφαντάστως, καὶ δίχα αἰσθησεως ἐνεργ-
γεῖν συνειθισμένοις. Ἔστι γὰρ ὁ νοῦς, οἷον ἔξῃ τῆς
ψυχῆς τελειότητι. Καταγίνεται τοίνυν ὁ μὲν νοῦς
περὶ τὰ νοητά, ἡ δὲ διάνοια περὶ τὰ διανοητά· ἡ
δὲ δόξα περὶ τὰ δοξαστά. Τούτων δὲ τῶν δυνάμεων
πρώτην μὲν ἐπέχει ταξιν ὁ νοῦς· ἐσχάτην δὲ ἡ δόξα·
μέσην δὲ ἡ διάνοια, ἣ τις καὶ προσοικεῖται τῇ ἡμε-
τέρᾳ ψυχῇ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ τὴν μέσην τὴν ἐν τῷ
παντὶ τάξιν ἔχει. Καὶ διὰ ταύτης λέγω τῆς διανοίας
ἀνάγκη ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ἐπὶ τὴν τῶν νοητῶν θεω-
ρίαν, ἣ τις ἐστὶ τελειότης τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ γὰρ
σύντροφός τε καὶ σύμφυλος τοῖς αἰσθητοῖς ἡ ψυχὴ ἡ
ἡμετέρα, ἀδυνατεῖ διὰ τὸν συνειθισμὸν τῶν αἰσθη-
σεων, ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν νοητῶν καὶ ἄλλων ἀνά-
γειν αὐτήν. Ἄλλὰ νομίζει κάκεινα σώματα καὶ με-
γέθη ἔχειν, καὶ ὅσα ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, καλεῖ φαν-
τάζεται· ὡς καὶ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι λέγει, ὅτι
τούτ' ἐστὶ τὸ χαλεπώτατον τῶν ἐν ἡμῖν, ὅτι εἴταν καὶ
σχολῆν ἀπὸ τῶν περιολκῶν τοῦ σώματος μικρὸν ἀγί-
γωμεν, καὶ θελήσωμεν τῇ θεωρίᾳ τῶν θεῶν σχολά-
σαι, καὶ παρεμπίπτουσα ἡ φαντασία, θόρυβον ἡμῖν
κινεῖ, ὑπονοεῖν διδοῦσα, ὅτι σῶμά ἐστι τὸ θεῖον, καὶ
μέγεθος ἔχει καὶ σχῆμα, καὶ οὐκ ἐξ ἡμᾶς ἀσωμά-
τως καὶ ἀσχηματίστως περὶ τοῦ θεοῦ ἐνοεῖν. Διὰ
τούτο δεῖ τὴν ψυχὴν οὐδέουσαν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς τε-
λειότητα, πρῶτον ἐνεργῆσαι κατὰ διάνοιαν, ἥτις ἔχει
πρὸς τὰ μέσα τῶν πραγμάτων. Τοιαῦτα δὲ ἐστὶ τὰ
νοητά, οἷον ἐστὶν ἥτις ψυχὴ ἡ ἡμετέρα, καὶ ἡ περὶ
αὐτῆς θεωρία· ἐτι δὲ καὶ τὰ μαθηματικά, ἃ τινὰ
τὴν οὐσίαν ἄυλον ἔχει, εἰ καὶ μὴ τὴν ὑπαρξίν· ἵνα
συννοηθεῖσα ἐν τούτοις, ἐνεργῇ ἄλλως ὁδῶν προσελ-
θοῦσα καὶ ἐπὶ τὰ παντελῶς χωριστά τῆς ὕλης, λέγω
δὲ τὰ θεῖα χωρίση. Ὅθεν καὶ ὁ Πλωτῖνος, Ἀγέσθη-
σαν οἱ νέοι, φησί, διὰ τῶν μαθημάτων πρὸς συν-
ειθισμὸν τῆς ἀσωμάτου φύσεως. Εἰ δὲ ποτε ἡ διάνοια
συλλογίζεται καὶ περὶ τῶν νοητῶν, ἀλλ' οὐ καθ' αὐ-
τήν, ἀλλὰ τῷ νῷ συμπλακείσα, ὡσπερ καὶ περὶ τῶν
αἰσθητῶν συλλογίζεται, συμπλακείσα τῇ φαντασίᾳ.
Τούτου τοίνυν τοῦ νοῦ, εἰ καὶ μὴ μετέχουσι οἱ πολ-
λοὶ· ἀλλ' ἔχουσι τινὰ καὶ ἰνδάλματα διαβέβηκεν εἰς
ἡμᾶς. Ταῦτα δὲ ἐστὶν αἱ κοινὰ ἔννοιαι, ἃς ἀναπο-

δείκτως, μᾶλλον δὲ κρείττον ἢ κατ' ἀπόδειξιν πνεύματι γινώσκωμεν. Αὐταὶ οὖν αἱ κοιναὶ ἔννοιαι, διὰ πάντων χωροῦσαι, ἰνδάλματα τοῦ νοῦ εἰσὶν ἐναργῶς. Διὸ καὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης τὸν νοῦν καλοῦσιν, ᾧ τινὶ τὰ νοητὰ γινώσκωμεν. Ζητήσεις δ' ἂν τις εἰ μὴ δυνατὸν ἐκμερικῶν τὸ καθόλου πιστώσασθαι· οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ξυθὸς ἢ λευκὸς ὁ ἵππος ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ πάντες ξυθοὶ οἱ ἵπποι ἢ λευκοί.

melius tamen quam via demonstrationis perspectas omnia pervadunt, manifesta sunt mentis simulacra et species : quare et scientiæ principium mentem vocant, qua, ea quæ intelliguntur, cognoscimus. Quæsierit porro aliquis, an non possit ex particulis univære concludi : non enim quia spadix est sunt equi.

Εἰ οὖν μὴ δυνατόν, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἡ διάνοια τὸ αἰσθητὸν ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' οὐδ' ἡ φαντασία, οὐδ' ἡ αἴσθησις πολλῶ μᾶλλον ἐκείνη γὰρ τούτων, μερικόν τι γινώσκει. Πόθεν οὖν ἡ δόξα τὸ καθόλου τῶν αἰσθητῶν ἐπιγινώσκει ; καὶ λέγομεν ὅτι μάλιστα μὲν δυνατόν τὴν διάνοιαν, καὶ τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καθόλου συλλογίσασθαι, ὡσπερ ἐποίησεν Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῶν ἄστρον. Βουλόμενος γὰρ ὅτι σφαιρικὰ δεῖξαι, καὶ πιστωτάμενος τοῦτο εἰ ἐνδὸς, τῆς σελήνης, φησὶν· Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίῶν ἐφ' ἐνδὸς, ἀνάγκη καὶ ἐπὶ πάντων εἶναι, ὁμοούσια δὲ καὶ πάντα τὰ ἄστρα, δῆλον ὅτι τῆς σελήνης, σφαιρικῆς δειγθείσης, καὶ τὰ ἄλλα συναποδέδεικται σφαιρικὰ. Ἀλλὰ καὶ καπνὸν τις ἰδὼν, συλλογίζεται ὅτι καὶ πῦρ ἐν τῷ τόπῳ ὑπάρχει· Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, καπνὸς ἐστὶ, πᾶς δὲ καπνὸς ἐκ πυρός· ἐν τῷ καπνίζομένῳ ἄρα τόπῳ ἐστὶ καὶ πῦρ. Ἴσως μὲν οὖν, ὅπερ ἔφημεν, τὴν διάνοιαν δυνατόν περὶ τινῶν αἰσθητῶν, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ πάντων, συλλογίσασθαι τὸ καθόλου. Πλὴν καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ συνουσιωμένους ἔχει τοὺς λόγους τῶν πραγμάτων ἐν αὐτῇ. Διὰ δὲ τὸ καταδεδοκέναι ἐν τῇ ὕλῃ, ὅσον ἐκταεῖσθαι, ὡσπερ οἱ ἐν τῇ τέφρᾳ κρυπτόμενοι σπινθηροί. Ὡσπερ οὖν ὅταν τις μικρὸν τὴν τέφραν διορύξῃ ὁ σπινθὴρ εὐθὺς ἀναλάμπει, καὶ οὐχ ὁ διορύξας τὸν σπινθῆρα ἐποίησεν, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐμποδίζοντα ἔπαυσε. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ δόξα, ἐρεθιζομένη ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως, προβάλλει τοὺς λόγους τῶν ὄντων. Οὕτω καὶ τοὺς διδασκάλους φασὶ μὴ τὴν γνώσιν ἡμῶν ἐντιθέναι, ἀλλὰ τὴν ἐνοῦσαν ἡμῶν καὶ οἷον κρυπτομένην, ἐκφαίνειν· ἐπεὶ εἰ μὴ ἦσαν εἰ ἡμῶν οἱ τῶν ὄντων λόγοι, διατὶ συναισθανόμεθα, ὅταν τις παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν διαλέγεται ; καὶ πάλιν πόθεν προκρίνομεν δύο διαλεγόμενων, τὸν τὰ ἀμείνω λέγοντα ; Εἰ γὰρ μηδεὶς ἦν παρ' ἡμῶν τῶν πραγμάτων λόγος, ὃς ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τῶν προδιαλεγόμενων ἀνέλαμπεν, οὐκ ἂν ἀληθεύειν τόνδε τοῦδε μᾶλλον ἢ ψεύδεσθαι κατανοεῖν ἠδυνάμεθα. Οὕτως οὖν καὶ ἡ δόξα τῆς αἰσθήσεως μαθούσης, ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα δέπου, ἐρεθισθεῖσα ὑπ' αὐτῆς ἀνεμνήσθη, ὅτι καὶ πᾶν τὸ ὁμοφυὲς δέπου, μᾶλλον δὲ προσφύεσθαι εἰπεῖν, ταῦτα κοιναὶ εἰσὶν ἔννοιαι καὶ τοῦ νοῦ ἀποσκάσματα. Ἐὰν γὰρ ὅπερ ἴσμεν κρείττον ἢ κατὰ ἀπόδειξιν, τοῦτο κατὰ κοινὴν ἔνοιαν ἴσμεν· ἃ δὲ δεξιῶς δεῖται εἰς τὸ γνωσθῆναι, ὅτι τούτων τὰ

A etiam quæ mente perspiciuntur ; non id per se ipse, sed menti adhærescens et cum ea conjunctus, quemadmodum et de rebus sensui propositis, illi extrinsecus oblatæ impulsioni consertus et contextus colligit ac concludit. Hujus itaque mentis etsi omnes non sumus compotes, sed ejus vestigia tantum et simulacra quædam ad nos pervenere, hæ autem sunt communes notiones, quas citra demonstrationem, habemus. Communes igitur hæ notiones, ut quæ et scientiæ principium mentem vocant, qua, ea quæ intelliguntur, cognoscimus. Quæsierit porro aliquis, an non possit ex particulis univære concludi : non enim quia spadix est vel albus equus, omnes idcirco spadices aut alibi equi.

Quod, si concludi non potest, certum est neque intellectum rem sensui objectam demonstrare, sed neque phantasiam, sensum vero multo minus. Singuli enim hi particulare aliquid cognoscunt. Unde igitur opinio res sensuum univære cognoscit ? cur diximus maxime posse intellectum res sensuum univære concludere, ut in astris Aristoteles fecit. Cum enim orbiculata ea esse demonstrare vellet, idque per unum ex his, lunam, confirmaret, ait, *Rerum ejusdem substantiæ quod est in aliqua, id in omnibus esse necesse est : at ejusdem esse substantiæ astra omnia demonstratum est. Cum igitur orbiculata esse lunam demonstratum sit, de aliis itidem astris confecta res est, ea esse orbiculata. Sed et qui fumum videt, ibi etiam loci, ignem esse colligit. Quando, inquit, fumus est, omnis autem fumus ex igni est. In fumante igitur loco, ignis est.* Forsan igitur, quod intellectum diximus posse de quibusdam sensui objectis, etsi non de omnibus, univære concludere, prætereaque anima rationis particeps rerum in se rationes habet insitas : quod vero materiam immersa sit, veluti sub terram defossa est, ut cinere sepultus ignis. Quemadmodum igitur, si quis cinerem paulum dimoverit, scintilla illico elucet : scintillam tamen non fecit, qui cinerem dimovit, sed tantum impedimenta removit : ad eum modum et opinio a sensu excitata, rerum rationes profert. Ita et magistros dicunt cognitionem nobis non indere, sed quæ nobis inest, et veluti obruta est, eam proferre ac ostendere : quia nisi nobis rerum rationes inessent, unde, cum aliquis perperam ac præter rerum naturam disserit, sentimus omnes ? rursus, cur de duobus, qui disserunt, qui potiora dicit, eum alteri anteponimus ? Si enim nulla in nobis rerum ratio fuisset, quæ a disserentibus excitata refulsisset, nunquam veriora illo hunc dicere, vel mentiri, animadvertere potuissemus. Sic igitur opinio, ubi sensus percepit hunc et illum bipedem esse, ab eo excitata, reminiscitur omnes ejusdem generis bipedes esse. At accommodatis ad naturam dicatur, hæ esse communes notiones, et mentis adumbrationes atque simulacra. Quidquid enim melius quam per demonstrationem scimus, id secundum communem notionem scimus. Quæ autem demonstratione indigent ut cognoscantur, quoniam horum conclusiones citra demonstrationem, ea scire

opinionis est. Potestates igitur ratione præditæ, quæ ad cognitionem tendunt, hæ sunt. Effectivæ autem sunt; voluntas et electio. Et voluntas quidem solius est boni; electio in utrumque propendet. Ac voluntas profectio ipsa per se, est animæ ratione præditæ; electio vero ejus quæ rationis defectum conexum habet. Cum primum enim extra generationem est anima, sola voluntate agit, in solo enim bono occupatur. At ubi in generatione fuerit, quia illi connectuntur potestates rationis expertes, ob eas quas afferemus causas, tunc ejus partis, quæ rationis est expertis, connexionem, tantum valet quantum electio: quare interdum ante rationis defectum, interdum ante rationem accidit: atque hoc illi præoptatur. Hæ itaque sunt rationales animæ facultates.

Irrationabiles vero, hæ sunt cognoscentes quidem, phantasia et sensus, quæ inter se differunt: sensus enim ad res externas pertinet; phantasia vero intrinsecus habet cognitionem. Et sensus quidem rem tantum præsentem, et quam extrinsecus accipit, novit: phantasia vero, quæ rerum sensui subjectarum formas a sensu accepit, eas in se refligit: unde et ipsam patibilem mentem Aristoteles appellavit, mentem quidem, ut quæ intus habeat, quod cognoscit, et simplici aggressionem, ut mens, rem adoratur. Patibilem vero, quia post acceptam formam, neque sine specie. Phantasia porro vocata est, quasi phantasia quædam. Ea enim est in qua stant species, sive quæ apparuerunt; sistit enim in se ipsa, quæ extrinsecus visa sunt. Utraque autem ipsarum ad res particulares extenditur. Hoc enim album est, at non omne album. Differunt autem, quia una quod extrinsecus est, alia quod intus, novit: et phantasia quidem quinque sensuum species recipit: at singuli sensus proprium solum subjectum norunt. Appetentium vero et vitalium facultatum, alia est irascens, alia concupiscens. Hic vero quæserit aliquis cur diversas faciamus concupiscentem et irascentem: numquid enim irascens sum ulcisci cupit qui prior læserit? nonne et ratio, disciplinas et rerum contemplationem expetit? sed respondeo esse concupiscentiam latiori quodam modo acceptam, aliam strictiori et magis proprio. Quemadmodum igitur dispositio communiter etiam de habitu dicitur, proprie vero quæ ab habitu contra distinguitur: similiter concupiscentia communiter dicitur de omnibus animæ potestatibus, strictius vero et pressius, ea, quæ irascenti opponitur. Hæ itaque sunt animæ potestates tum ratione præditæ, tum irrationabiles. Præter has autem aliæ eunt, quæ vegetantes dicuntur, tres; alitrix, inquam, auotrix et genitrix. Vegetantes vocantur, quia hæ solæ in plantis conspiciuntur. Homines igitur sumus, et animalia, et plantæ. Qua homines, rationis, quas vocant, potestatibus præditi sumus; iis vero quæ ratione carent, qua animalia sumus. Qua vero anima præditi, vegetantibus: anime enim vel vita prædita etiam plantas dicimus. Nam anima seu vita

A συμπερασματα χωρὶς ἀποδείξεως, ἔργον ἐστὶ τῆς δόξης εἰδέναι. Αἱ μὲν οὖν τῶν λογικῶν γνωστικαὶ δυνάμεις, αὗται. Πρακτικαὶ δὲ εἰσὶν βούλησις καὶ προαίρεσις. Καὶ ἡ μὲν βούλησις μόνον ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ δὲ προαίρεσις ἐπαμφοτερίζει· καὶ ἡ μὲν βούλησις αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς ἐστὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἡ δὲ προαίρεσις τῆς συμπελεγμένης τὴν ἀλογίαν. Ὅτε μὲν γὰρ ἐστὶν ἔξω τῆς γενέσεως ἡ ψυχὴ, κατὰ βούλησιν μόνην ἐνεργεῖ· ἐν μόνῳ γὰρ ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ. Ὅταν δὲ γίνηται ἐν τῇ γενέσει, ἐπειδὴ συμπλέκονται αὐτῇ αἱ ἀλογοὶ δυνάμεις, δι' ἃς ἐρούμεν αἰτίαι τότε τῇ ἐπιπολεῖ τῆς ἀλόγου ἰσχύος τὴν προαίρεσιν. διότι ποτὲ μὲν πρὸ τῆς ἀλογίας, ποτὲ δὲ πρὸ τοῦ λόγου γίνεσθαι, καὶ αἰρεῖται δὲ τότε πρὸ τοῦδε. Αὗται μὲν οὖν αἱ λογικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις.

B

Τῶν δὲ ἀλόγων, αἱ μὲν εἰσι γνωστικαὶ μὲν, φαντασία καὶ αἴσθησις διαφέρουσαι ἀλλήλων, ὅτι ἡ μὲν αἴσθησις πρὸς τὸ ἐκτὸς ἀποτείνεται· ἡ δὲ φαντασία ἔνδον ἔχει τὴν γνώσιν. Καὶ ἡ μὲν αἴσθησις τὸ παρὸν μόνον, καὶ οὐ ἀντιλαμβάνεται ἔξωθεν, τοῦτο οἶδεν· ἡ δὲ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως ληθούσα τῶν αἰσθητῶν τοὺς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τοῦτους ἀνακλάττει. Ὅθεν καὶ παθητικὸν αὐτὴν νοῦν καλεῖ Ἀριστοτέλης· νοῦν μὲν, ὡς ἔνδον ἔχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἀπλῆ προσβολῇ ὡσπερ ἐκείνος, ἐπιβάλλουσαν. Παθητικὸν δὲ διότι μετὰ τύπον, καὶ οὐκ ἀσχηματίστως. Ἐκλήθη δὲ φαντασία, οἰοῦσι φαντασία τις οὔσα· φαντασία γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν φανθέντων στάσις, ἴσθησι γὰρ ἐν αὐτῇ τὰ ἔξω φανέντα· ἐκείνη δὲ αὐτῶν, περὶ μερικῶν ἀποτείνεται. Τόδε γὰρ τὸ λευκὸν οὐ μὴ πᾶν λευκόν. Διαφέρουσι δὲ, ὅτι ἡ μὲν τὸ ἔξω, ἡ δὲ τὸ ἐντὸς οἶδε. Καὶ ἡ μὲν φαντασία, τῶν πάντα αἰσθήσεων δέχεται τοὺς τύπους· ἐκείνη δὲ τῶν αἰσθήσεων, μόνον τὸ ἴδιον αἰσθητὸν γινώσκει. Τῶν δὲ ὀρεκτικῶν καὶ ζωτικῶν, ἡ μὲν ἐστὶ θυμὸς, ἡ δὲ ἐπιθυμία. Ζητήσεις δ' ἂν τις, πῶς λέγομεν ἀντιδιαστέλλεσθαι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν· τί γὰρ οὐχὶ καὶ ὁ θυμὸς ἐπιθυμεῖ τοῦ ἀντιλυπεῖσθαι τὸν προλυπεῖσθαι; οὐχὶ καὶ ὁ λόγος ἐπιθυμεῖ τῶν μαθημάτων καὶ τῶν θεωρημάτων; λέγω γοῦν ὡς τοῦτο λῦσαι, ὅτι ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία καὶ κοινώτερον λεγομένη, καὶ εἰδικώτερον. Ὅσπερ οὖν ἡ διάθεσις λέγεται καὶ κοινῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἕξεως, λέγεται καὶ ἰδικῶς, ἡ ἀντιδιαστέλλομένη πρὸς τὴν ἕξιν. Οὕτω καὶ ἡ ἐπιθυμία λέγεται μὲν καὶ κοινῶς ἐπὶ πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· λέγεται δὲ καὶ ἰδικώτερον, ἡ ἀντιδιαστέλλομένη πρὸς τὸν θυμὸν. Αὗται μὲν οὖν αἱ τῆς ψυχῆς, λογικαὶ τε καὶ ἀλογοὶ δυνάμεις. Παρὰ δὲ ταύτας εἰσὶν αἱ φυτικαὶ καλούμεναι τρεῖς, ὀρεκτικὴ ψυχή, καὶ αὔρητικὴ, καὶ γεννητικὴ. Φυτικαὶ καλοῦνται διότι αὗται μόναι ἐν τοῖς φυτοῖς ὁρῶνται. Ἔσμεν οὖν καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα, καὶ ἐμφυχα. Καὶ ὡς μὲν ἄνθρωποι τὰς εἰρημέναις λογικαῖς ἔχομεν δυνάμεις· ὡς δὲ ζῶα, τὰς ἀλόγους. Ὡς δὲ ἐμφυχα, τὰς φυτικὰς· ἐμφυχα γὰρ λέγομεν καὶ τὰ φυτικά· Ἐμφύχων γὰρ τὸ τρέφεσθαι, καὶ αὔρεσθαι καὶ γεννῆσθαι ὁμοίᾳ ἑαυτοῖς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὰ ζῆν καὶ θανῆναι. Ἐ δὲ ζῶη καὶ ὁ θάνατος, παρουσία καὶ ἀπου-

σία γίνεται τῆς ψυχῆς. Ὅσα μὲν οὖν ἔχουσι τὰς κρείττους ζωὰς, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰς καταδειστέρας ἔχουσιν· οὐκέτι δὲ καὶ ἀνάκαλιν· οὐ γὰρ δυνατόν τὰς λογικὰς, ἔχειν δυνάμεις, μὴ πρότερον ἐσχηκότας τὰς καταδειστέρας· ἀμέλει καὶ τῶν αἰσθήσεων οὐκ ἔστι μετασχεῖν τῆς κρείττονος, τὸν μὴ μετέχοντα τῆς χειρόνος. Ὅσα γοῦν μετέχει ὄψεως, ταῦτα καὶ ἀκοῆς καὶ τῶν λοιπῶν· καὶ ὅσα ἀκοῆς, ταῦτα καὶ ἀσφρήσεως καὶ γεύσεως καὶ ἀφῆς, οὐχ ὅσα δὲ ἀσφρήσεως, καὶ γεύσεως, καὶ ἀφῆς, πάντως καὶ ὄψεως, ὡσπερ ὁ ἀπάλαξ· οὐδ' ὅσα ἀφῆς, ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων, ὅταν οἱ σπόγγοι, ἀφῆς μὲν μετέχουσιν, οὐδεμίαν δὲ τῶν αἰσθήσεων· ἄλλως τε οὐκ ἔστι μετασχεῖν τῆς κρείττονος, τὸν μὴ τῆς ἐλάττονος μετασχοῦντα. Τοῦτο δὲ, οὐχ ὅτι δέονται τῶν χειρόνων αἱ κρείττονες, ἵνα ὑποστώσιν, ἀλλὰ τούναντίον, τὸ σῶμα οὐ δύναται μετασχεῖν τῶν κρείττωνων, μὴ πρότερον καταλαβὼν τῶν μεταδειστέρων. Ὅτι ἐπειδὴ μηδὲν τῶν εἰδῶν ἔδει φεῖσθαι, ἵνα μὴ ἀτελὲς ᾖ τὸ πᾶν· πλήρωμα γὰρ ἔστι τῶν εἰδῶν ὁ κόσμος. Ἀδύνατον δὲ ᾗν τὰ αὐτὰ μένειν τὸν ἀριθμὸν γενετὰ τε ὄντα καὶ φθαρτὰ, μετέχει καὶ ταῦτα τῆς ἀιδιότητος, ὡς ἡδύνατο· διότι καὶ πάντα ἐφέται τῆς τοῦ πρώτου ἀιδιότητος, ὡς οικείας ἀρχῆς, καὶ μετέχει ταύτης ἕκαστον, κατὰ τὰ ἔκαστου μέτρα. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ σκοπιμώτατον ἔργον τῆς φύσεως, τὸ τῶν φυτικῶν ἕκαστον, γεννησθαι ἄλλο, οἷόν ἐστιν αὐτό. Καὶ ἐπειδὴ δεόμεθα γεννήσεως, ἡ δὲ γεννητικὴ δύναμις ἐν ὀρισμένῳ γίνεται μεγέθει, διὰ τοῦτο δεόμεθα τῆς αὐξήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αὐξήσις διὰ τροφῆς παραγίνεται, τῆς θρεπτικῆς καὶ τῆς δέμεθαι δυνάμεως· διὰ τοῦτο τοῖνον μετέχομεν τῶν φυτικῶν δυνάμεων καὶ ἡμεῖς· καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, ὥστε, ὅτε μὲν ἐνεργοῦμεν κατὰ τὰς τῆς δυνάμεις, ὡς φυτὰ ἐνεργοῦμεν· ὅτε δὲ κατὰ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα· ὡς ἄνθρωποι δὲ μόνον ἐνεργοῦμεν τότε, ὅτε τῷ λόγῳ κεχρημέθα. Διὸ καὶ ἀστειῶς λίαν ὁ Πλωτίνος εἶπεν, ὡς ὅσοι ἐμμανῶς κατὰ τὰς θρεπτικὰς δυνάμεις ἐνεργοῦσιν, οὗτοι κινδυνεύουσιν ἀποδενδρωθῆναι.

Ὅτι διαφέρει τῶν φυτικῶν δυνάμεων, τοῦτο ἔστι τῆς γεννητικῆς τε καὶ θρεπτικῆς ἡ ἐπιθυμία. Καὶ γὰρ ὁρῶμεν αὐτὴν, ταῖς δυοῖν ταύταις ἐπικοινωνοῦσαν· περὶ τε γὰρ τροφῆς ἐνεργεῖ, καὶ τὰς γεννητικὰς δυνάμεις· πλὴν διαφέρει, ὅτι ἡ μὲν ἐπιθυμία μετὰ αἰσθήσεως ἐνεργεῖ· αἱ δὲ φυτικαὶ δυνάμεις, ἄνευ αἰσθήσεως· διὸ καὶ τὰ ἄλογα, τὰ θήλαα ἑωρακόμενα κινεῖται πρὸς ὄρεξιν, ὡς τε μετὰ γνώσεώς τινος ἡ ἐπιθυμία, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αἱ φυτικαὶ ἐνέργειαι. Ὅπως ἀμέλει καὶ καθυβόντες πολλαῖς ἐκκρίνομεν τὸ σπέρμα, μηδεμίαν αἰσθήσεως ἢ φαντασίας προηγνησάμενης· δὴλον δὲ κατὰ τῆς φυτικῆς δυνάμεις ἐνεργήσαντες. Ὅσπερ εὖν ὅταν ὁ λόγος ἀνδραποδισθῇ ὑπὸ τῆς ἀλογίας, καὶ ἀεὶ πᾶσαν κινεῖ μηχανὴν εἰς ἐκπλήρωσιν τροφῆς καὶ ἀφροδισίων, καὶ οὐ παρὰ τοῦτο φαμεν ταῦτον εἶναι τὸν λόγον ταῖς φυτικαῖς δυνάμεσιν. Ὅτω φαμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας. Ἀλλὰ τῶν μὲν φυτικῶν δυνάμεων ἴδιον τὸ ἀπλῶς ἐφέσθαι,

A præditorum est ali, augeri, generare sui similia. Ipsæ quoque dicuntur vivere et mori. Vita vero et mors, animæ præsentia et absentia est. Quæcumque igitur meliores vitas habent, deteriores quoque habere necesse est : at non contra ; fieri enim non potest, ut rationis potestates habeant, quæ prius deteriores non habuerunt : nimirum et in sensibus, nemo melioris est particeps, qui pejoris non fuerit. Quæcumque igitur visum habent, hæc et auditum et reliquos sensus : quæcumque auditum, eadem odoratum, gustum, et tactum : quæ vero odoratum ; gustum et tactum, non semper visum, quemadmodum talpa : nec quæcumque tactum, eadem alios sensus, ut spongiæ, quæ tactum quidem habent, reliquos sensus nullo modo. Neque vero melioris sensus particeps esse potest, qui deterioris non fuerit. Neque id, quod deterioribus meliores indigeant, ut subsistant, sed contra corpus non potest meliorum particeps esse, ni deteriora prius susceperit. Quippe quoniam nullam speciem corrumpi oportebat, ne imperfectum esset univcrsum, specierum enim absolutio et complementum est mundus, cumque eædem numero manere species non possent, ut quæ generentur et corrumpantur, æternitatis, quoad possunt, particeps sunt. Quare principis æternitatem, ut suum principium, omnes expetunt, et hujus, quælibet pro modo et captu suo, fit particeps. Estque id potissimum naturæ opus, ut unumquodque eorum quæ anima prædita sunt, aliud sibi simile gignat : et quoniam necessaria est generatio, hujus autem vis non nisi certo et definito ætatis spatio valet, justis ideo incrementis opus habemus. Quæ quoniam alimentis fiunt, altrice rursus egemus potestate ; vegetantibus igitur animas potestates nobis cum brutis communes sunt, secundum quas, dum agimus, ut plantæ agimus : ubi vero per iram, et concupiscentiam, ut bruta : demum ut homines, tantum agimus, cum ratione utimur. Quare scite admodum Plotinus, qui altricem virtutem præcupide ac furiose exerceant, periculum esse ne in arbores tandem degenerent.

A vegetantis animæ facultatibus, generandi et alendi, diversa est concupiscentia : hanc enim videmus, cum duabus illis communicare. Agit enim in alimentis, et generandi virtute : differt autem quia concupiscentia cum sensu agit, vegetantes vero sine sensu : hinc bruta visa femina in venerem stimulantur ; adeo ut cum cognitione quadam sit concupiscentia, vegetantis actiones non item. Ita videlicet dormientibus nobis semen excernitur, cum nullus sensus, aut impulsio a specie præcesserit ; quod a vegetantis facultatibus fieri manifestum est. Quemadmodum igitur, cum a cupiditate victa ratio fuerit, et in servitutem redacta, tota illa impetu in voluptatem et res veneres fertur, neque tamen idcirco eandem inesse rationem vegetandi facultatibus dicimus : idem et de concupiscente dicimus. Vegetantium vero facultatum proprium est, simpliciter appetere, et sine sensu, semen emittere : at

concupiscentis hunc vel illum cibum, et concubitum, et omnino voluptatem. An igitur unus est et idem, duarum facultatum effectus, concupiscentis et vegetantis; an planum est non esse unum? sed hujus tantum est, vel cibus, vel seminis fluxus; concupiscentis autem, voluptas: ut hac appetentia, conditionem nostram servemus et generis successionem. Cum vero ratio cupiditati servit, nullum esse hujus actionis proprium finem dico, quia præter naturam ipsorum ejusmodi actio est. Quæ autem præter naturam sunt, ad finem nihil conferunt: nam ut ancilla, non suum, sed cupiditatis finem spectat, voluptatem. Neque vero nos quisquam illa imperitorum hominum dubitatione interpellat: an igitur, tres animas habemus et a tribus regimur? Respondeo enim, quemadmodum huic conjuncta corpori anima, rem unam cum eo facere videtur; re autem ipsa, unum non est: ita cum rationis experte, et vegetante coherens, unam quamdam continuitatem facit propter connexionem. Nam a rationabili, rationis experte assidue dependet, ab irrationabili vegetans: quæ quia propter illam coherentiam eadem una paliuntur, unam esse dicimus; quia cæteris potestatibus tanquam instrumentis utitur rationis compos anima.

Harum autem potestatum, earum dico quæ ratione carent, et vegetantium, aliæ ad rationabilem magis, aliæ minus accedunt: irrationabiles quidem magis, quia rationi auscultare solent. Quare, cum cupiditates increpamus, mansuetiores eas reddimus.

Pectore percusso, cordia increpavit Ulysses.

et,

Hæc anime, hæc etiam quondam graviora tulisti.

et complurima ejusmodi: sed quid dico in nobis? multæ ferarum humano sermone mansuetiores fiunt. At vegetantes, ut quæ sermonem non audiunt, a rationis compote anima remotiores sunt: neque enim præscribi potest altrici potestati quædam alarum; neque aucrici, quantum augeat; neque generandi potestati: nimirum non ipsam potestatem, sed cupiditatem comprimimus: potestas enim nihilominus manet, etsi non agat. Hæ itaque sunt animæ potestates, rationabiles, irrationabiles, vegetantes. Animam quidam dicunt incorpoream, quidam corpus: eorum qui corpus, alii simplex, alii compositum: eorum vero, qui compositum, alii, ex connexis corporibus, alii ex non conjunctis. Eorum, qui simplex corpus animam esse dixerunt, alii æthereum, hoc est cæleste intellexerunt, ut Heraclides Ponticus: ignem alii, ut Heraclitus, quia ignem ille rerum principium appellabat, et animam igneam propter agilitatem, alii ex aere, ut Anaximenes, et quidam e Stoicis: alii ex aqua, ut Thales Milesius et Hippo cognomento Atheus: quia enim semen videbant ex humida esse substantia, propterea et aquam rerum

(1) *Odys.* V.

καὶ γονὴν προίεσθαι ἀνεπισηθίως: τῆς δὲ ἐπιθυμίας τὸ, τοιαῦδε τροφῆς, καὶ τοιαῦδε μίξεως, καὶ ἀπλῶς τοῦ ἡδίου. Τί οὖν ἔρα ἐν ἐστὶ καὶ ταυτὸν τῶν δύο δυνάμεων ἀποτελεσμα, τῆς τε ἐπιθυμίας καὶ τῆς φυτικῆς; ἢ δῆλον ὅτι οὐχ ἓν; ἀλλὰ τῆς μὲν ἀπλῶς ἢ τροφῆς, ἢ γονῆς τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἢ ἡδονῆς, ἵνα τῇ ἐφέσει ταύτη τὸν τε κληρὸν ἡμῶν φυλάττωμεν, καὶ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν. Τοῦ δὲ λόγου δεῖν ἐξυτηρεῖται τὴν ἐπιθυμίαν, οὐ λέγω ἰδίον τι ταύτης τῆς ἐνεργείας τέλος εἶναι, ὅτι παρὰ φύσιν αὐτῶν ἢ τοιαύτη ἐνεργεία, τὰ δὲ παρὰ φύσιν οὐ σύμφορα πρὸς τὸ τέλος. Ὡς γὰρ ὑπερέτης, οὐ τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῆς ἐπιθυμίας τὸ τέλος παρασκευάζει τὴν ἡδονήν. Μὴ ἀπορείτω δὲ τις τὴν ἰδιωτικὴν ἀπορίαν ἐκείνην. Τί οὖν τρεῖς ψυχὰς ἔχομεν, καὶ ὑπὸ τριῶν ψυχῶν διοικούμεθα; λέγω γὰρ ὅτι ὡσπερ ἐνωθεῖσα ἡ ψυχὴ τῷ σώματι τούτῳ, δοκεῖ μὲν ἐν τι πρᾶγμα ποιεῖ, κατὰ ἀλήθειαν δὲ οὐχ ἓν τί ἐστίν· οὕτω τῇ τε ἀλόγῳ καὶ τῇ φυτικῇ συνημμένη, μίαν μὲν τινα συνέχειαν ποιεῖ διὰ τὴν συναφείαν· ἐξήπται γὰρ προσεχῶς τῆς μὲν λογικῆς ἢ ἄλογος, τῆς δὲ ἀλόγου ἢ φυτικῆς. Διὰ δὲ τὴν γινομένην ἐκ τῆς συναφείας ταύτης συμπάθειαν, μίαν φαμὲν, ὅτι, ὡς ὄργανοις κέχρηται ταῖς ἄλλαις δυνάμεσιν ἢ λογικῇ.

Τούτων δὲ τῶν δυνάμεων, λέγω δὴ τῶν τε ἀλόγων καὶ τῶν φυτικῶν, αἱ μὲν μᾶλλον ἐγγίζουσι τῇ λογικῇ ψυχῇ, αἱ δὲ ἤττον· αἱ μὲν ἄλογοι μᾶλλον ἐγγίζουσι, διότι πεφόρασι κατακοῦναι λόγου. Διὸ ἐπιπλήττοντες ταῖς ἐπιθυμίαις, πραοτέρως αὐτὰς ποιοῦμεν.

C Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίκαπε μύθῳ· καὶ,

Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' [ἔτλης (1),

καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Καὶ τί λέγω ἐν ἡμῖν; καὶ τῶν θηρίων πολλὰ ἡμερώτερα διὰ τῶν λόγων γίνεται· αἱ δὲ φυτικαὶ, ἅτε μὴ κατακοῦσαι λόγων, πόρρωτέρω εἰσι τῆς λογικῆς ψυχῆς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐπιτέξει, οὔτε τῇ θρεπτικῇ δυνάμει μέχρι πόσου θρέψαι, οὔτε τῇ αὐξητικῇ αὐξῆσαι, οὔτε τῇ γεννητικῇ· δηλονότι οὐχ ἀπλῶς αὐτὴν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν καταστέλλομεν· ἢ γὰρ δύναμις οὐδὲν ἤττον μένει καὶ μὴ ἐνεργοῦσα. Αὐταὶ μὲν οὖν αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ τε λογικαὶ, καὶ αἱ ἄλογοι, καὶ αἱ φυτικαὶ ὅτι τὴν ψυχὴν, οἱ μὲν φασὶν ἀσώματον, οἱ δὲ σῶμα. Καὶ τῶν σῶμα οἱ μὲν ἀπλοῦν, οἱ δὲ σύνθετον· καὶ τῶν σύνθετον, οἱ μὲν ἐκ συνημμένων σωματίων, οἱ δὲ ἀσυνάπτων. Τῶν δὲ ἀπλοῦν σῶμα εἰρηκότων, οἱ μὲν ἀθέριον εἶναι· ταυτὸν δὲ εἰπεῖν οὐράνιον ἀπεφῆναντο, ὡς Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός. Οἱ δὲ πῦρ ὡς Ἡρακλείτης, εἰπεῖδὴ καὶ πῦρ ἔλεγον τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων, καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πυρίαν διὰ τὸ εὐκίνητον· οἱ δὲ ἀερλίαν ὡς Ἀναξίμενης, καὶ τινες τῶν Στωϊκῶν· οἱ δὲ ἐξ ὕδατος, ὡς Θαλῆς καὶ Ἴππων ὁ ἐπίκλητον ἄριστος. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν γονὴν ἔωρων ἐξ ὕδατος οὐσαν οὐσίαν, διὰ τοῦτο καὶ ὕδωρ τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων

ἐνόμισαν. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ ἀπλοῦν εἰρηκότες σῶμα, τῶν δὲ σύνθετον σῶμα τὴν ψυχὴν ὑπειληφότων, οἱ μὲν ἐξ ἀσυνάπτων στοιχείων φασίν, ὡς Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος, καὶ ἀπλῶς οἱ τὰ τοιαῦτα εἰσάγοντες. Ἐλεγον γὰρ ἀρχὰς τῶν ὄντων τὰ άτομα καὶ τὸ κενόν. εἶναι οὖν καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ σφαιρικῶν ἀτόμων συγκειμένην διὰ τὸ εὐκίνητον· οἱ δὲ ἐκ συνημμένων, ὡς Κριτίας ὁ εἰς τῶν τριάκοντα· αἷμα γὰρ ἔλεγεν εἶναι τὴν ψυχὴν. Τῶν δὲ ἀσώματων δοξασάντων, οἱ μὲν χωριστὴν τῶν σωμάτων, οἱ δὲ ἀχώριστον. Καὶ τῶν ἀχώριστον, οἱ μὲν τὸν λόγον εἶναι τῆς κράσεως, οἷον ὅτι ἐν διπλάσιον πῦρ μιχθῆ τῷ ὕδατι, ἢ ἡμιόλιον, ἢ τοιοῦτον ποιεῖ τὴν ψυχὴν. Οὐ γὰρ διπλάσιος, φησίν, ἢ ἡμιόλιος λόγος, τοῦτό ἐστι ψυχὴ. Οἱ δὲ αὐτὴν τὴν κρᾶσιν· οἱ δὲ ἐντελέχειαν. Ἐντελέχεια δὲ ἐστὶν ἡ τελειότης καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὑποκειμένου. Διαφέρει δὲ ὁ λόγος τῆς κράσεως· ὅτι ὁ μὲν λόγος ἐν αὐτῇ τῇ ποσότητι θεωρεῖται, ἐν τῷ ἡμιολίῳ, ἢ διπλάσιῳ, ἢ ἄλλῳ τινί. Ἡ δὲ κρᾶσις ποιότης ἐστὶν ἢ ἀποτελουμένη ἐκ τῆς μίξεως τῶν ποιοτήτων, οἷον ἐκ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γέγονέ τις κρᾶσις τὸ χλιαρόν· ἢ ἐκ τοῦ λευκοῦ καὶ μελανοῦ τὸ φαιόν. Ἐντελέχεια δὲ ἐστὶ τελειότης τοῦ ὑποκειμένου, τοῦτο ἐστὶ τὸ εἶδος τὸ ἐπιγιγνόμενον ἐκ τῆς τοιαύτης συνθέσεως τῶν στοιχείων, τῇ ὕλῃ. Τῶν δὲ χωριστὴν σώματος δοξασάντων, οἱ μὲν πᾶσαν ψυχὴν χωριστὴν ἔφασαν, καὶ τὴν λογικὴν, καὶ τὴν ἄλογον, καὶ τὴν φυτικὴν, οἷος ἦν Νουμήνιος, πλανηθεὶς ὑπὸ τινων βήσειδιων Πλάτωνος εἰπόντος ἐν Φαίδρῳ, πᾶσα ψυχὴ ἀθάνατος, σαφῶς ἐκεῖ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης τὸν λόγον ποιούμενος. Ὅτι γὰρ θνητὴν οἶδε τὴν τῶν ἀλόγων, σαφῶς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ διαλόγοις ὠμολόγηται· οἱ δὲ, πᾶσαν ἀχώριστον ἀπεφήναντο, καὶ διὰ τοῦτο θνητὴν, ὣν ἐστὶ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς, ὅς καὶ τὸν Ἀριστοτέλην πειράεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν κατασπῆν. Οἱ δὲ τὴν μὲν λογικὴν, χωριστὴν εἶναι λέγουσι, τὴν δὲ ἄλογον καὶ τὴν φυτικὴν ἀχώριστον. Τούτων δὲ οἱ μὲν ἀφοστέρως ἀχώριστους τοῦ παχέος τοῦτου σώματος. Οἱ δὲ τὴν μὲν φυτικὴν μόνην, τοῦτου ἀχώριστον· τὴν δὲ ἄλογον, τοῦτου μὲν χωριστὴν, ἀλλ' οὐ μέντοι τινὸς σώματος ἀχώριστον· λέγω δὲ τοῦ πνευματικοῦ, ἢ καὶ Ἠλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἐπέσειδυσαν. Ὅτι δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης, καὶ οἶδε τὴν μὲν χωριστὴν ψυχὴν, τὴν δὲ ἀχώριστον, καὶ τῷ τέλει τῆς περὶ μορίων ζώων πραγματείας ἐδήλωσεν· ἔφη γὰρ ὅτι ἕκαστον τῶν μορίων τῶν ζώων κατὰ τινα ἐνέργειαν ζωτικὴν χαρακτηρίζεται, οἷον καρδίαν, καὶ ἥπαρ, καὶ ἐγκέφαλον, καὶ τὰ λοιπά. Εἶτα ταύτην, φησὶ, τὴν ἐνέργειαν πότερον ψυχὴν δεῖ καλεῖν, ἢ μόριον ψυχῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ψυχῆς. ζητητέον· ὥστε οἶδε πολὺ πλάτος, μᾶλλον δὲ βῆθος ψυχῶν. Καὶ πότερον, φησὶ, περὶ πάσης ψυχῆς ἐστὶ τοῦ φυσικοῦ διαλεχθῆναι, ἢ οὐ περὶ πάσης ἀλλοσίμου, ἄνευ τῆς ὕλης· ὥστε οἶδε ψυχὴν χωριστὴν τῆς ὕλης· καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ περὶ μορίων ζώων πραγματεία φησὶν· ἔοικε δὲ ὁ νοῦς θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ εἶναι θεῖος. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ ἐπικοινωνεῖ ἢ ἐνέργεια, ταῖς τοῦ σώματος ἐνεργείαις· καὶ πάλιν ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ,

A principium esse arbitrati sunt. Isti sunt, qui animam simplex corpus esse dixerunt. Inter eos autem, qui compositum corpus esse animam existimant, alii ex elementis non conjunctis affirmant, ut Democritus et Leucippus, demumque caeteri, qui ista invexerunt. Rerum etiam principia esse atomos, et vacuum dicebant: esse itaque animam ex rotundis atomis conflata propter velocitatem: alii ex conjunctis, ut Critias unctus ex triginta; quippe animam esse sanguinem dicitabat. Eorum autem, qui incorpoream arbitrati sunt, alii separabilem a corporibus, inseparabilem alii statuerunt. Eorum qui inseparabilem; alii contemperatio-nis esse rationem, veluti si duplum ignis aquae mistum fuerit, vel sesquiple, vel tale quid, facere animam. Cujus enim, inquit, dupla est vel sescupla ratio, illud est anima. Alii ipsam contemperatio-nem, alii perennem motionem entelechiam. Entelechi vero est perfectio et forma subjecti. Differt autem ratio a contemperatio, quia ratio in ipsa quantitate attenditur, in sescuplo, vel duplo, vel alio quopiam. At temperamentum qualitas est, quae perficitur ex qualitatibus mistione, velut ex calido et frigido factum est temperamentum quoddam, tepidum; et ex albo et nigro, fuscum. Entelechia vero subjecti perfectio est, hoc est forma, quae ex tali elementorum conjunctione materiae accessit. Eorum autem, qui a corpore separabilem esse putaverunt, alii omnem animam separabilem, rationabilem, irrationabilem et vegetantem, sicuti Numenius, quibusdam Platonis verbis deceptus, qui sic in Phaedro: *Omnis anima immortalis*, ubi aperte de humana anima verba facit. Mortalem enim brutorum animam agnovisse Platonem in ejus dialogis omni luce clarius est. Alii vero omnem animam inseparabilem dixerunt, ob eamque rem immortalem, quos inter est etiam Alexander Aphrodisiensis, qui Aristotelem in suam pertrahere sententiam conatur. Alii rationabilem animam, separabilem esse dicunt; non separabilem, irrationabilem, et vegetantem: horum autem alii utramque a crasso hoc corpore inseparabilem; alii vegetantem solam ab hoc inseparabilem; brutorum autem animam, ab hoc separabilem quidem, sed tamen ab aliquo corpore inseparabilem: spiritali dico: quam sententiam Plato, et Aristoteles constituerunt. Atque hanc esse Aristotelis mentem, seque aliam separabilem aliam inseparabilem animam agnoscere, vel in fine disputationis de partibus animalium satis ipse declarat, ubi quamlibet partem animalium secundum actionem aliquam vitalem conformari dicit, ut cor, hepar, cerebrum et alia. Deinde, *Hæc, inquit, actio, utrum anima, vel pars animæ, vel non sine anima vocanda sit, quærendum*: adeo ut magnum ille ambitum, imo altitudinem animarum norit. Et. *utrum, inquit, physici est, de omni anima disserere; an non de omni alius generis, sine materia*. Itaque animam a materia separabilem agnoscit. Et in eadem de partibus animalium commentatione: *Videtur autem*

mens extrinsecus advenire et divina esse : nihil enim ejus actio cum corporis actionibus habet commune. Et rursus in secundo libro, *De mente*, inquit, *et contemplandi facultate nondum constat : sed videtur anima aliud genus esse, et sola separari posse, velut æternum a corruptibili.* Et in tertio eadem ponit, mentem impatibilem, æternam et immortalem esse declarans, et multa ejusmodi in eodem libro scribit. Sed et ex aliis Aristotelis libris, facile intelligitur; Aristoteli rationabilem animam immortalem videri, et ab omni corpore separabilem.

Sed et Platonem, ratione præditam animam immortalem censuisse, non est our probemus, imo rationis expertem, mortalem eum existimare, satis ejus Timæus ostendit : nam rationis impotem, rationabili connexam et contextam mortalem esse evidenter affirmat : at eam partem, quæ rationis est compos, ut in mortalibus, et animantibus, principem, divinam, et immortalem esse. Sed nullam anima corpus esse posse, neque simplex, neque compositum, hinc intelligi potest : omne enim corpus natura sua ad id natum est, ut dividi et infinitas in partes distrahi possit, quare indiget continente. Continens igitur, utrum corpus est, an incorporeum ? si corpus, indigebit et illud continente, idque in infinitum. Necesse igitur est, virtutem eam et potestatem, quæ corpora continet, incorpoream esse : at in viventibus, corpora continet anima : igitur incorporea est. Præterea extrema cognoscentium animæ facultatum, sensus, inquam, incorporeus est ; ergo multo magis nobiliores facultates. Sensum vero sine corpore esse sic ostendit Aristoteles. Nullum, inquit, corpus secundum eandem partem contraria suscipere potest. Digitus enim eodem tempore plane albus, et plane niger esse non potest ; neque item simul in eadem parte calefieri et frigesce. At sensus simul eodem tempore contraria recipit, et novit hoc esse primum, et illud secundum, dijudicare ab albo nigrum, tum et a nigro album [secernere. Si ergo secundum idem ea indivise recipit, et est incorporeus : si vero secundum aliam partem [dicis recipere, ut semper aliud ego, aliud tu, consequens est : quod enim judicat, unum et idem semper esse oportet, et secundum idem accipi quod judicatur. Corpus autem in eodem tempore et secundum eandem partem agere in contraria, vel in alia simpliciter, non potest ; sensus autem eodem tempore in album et nigrum agit ; indivise igitur, atque adeo sine corpore est. Si enim secundum aliam et aliam sui partem nigrum et album suscepisset, nunquam a nigro album secernere potuisset ; neque enim secernit, quod a se visum est, ab eo, quod ab alio.

Enimvero et phantasiam sine corpore et indivisam esse ex eo clarum est, quod postiores species, superiores non delent, quod,

περί δὲ τοῦ νοῦ, φησί, καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως, οὐδέπω φανερόν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ γένος ἕτερον εἶναι, καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχασθαι χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ αἶδιον τοῦ φθαρτοῦ. Καὶ ἐν τῷ τρίτῳ δὲ τὰ αὐτὰ φιλοσοφεῖ, ἀπαθὲς καὶ αἶδιον καὶ ἀθάνατον ἀποφαινόμενος τὸν νοῦν· καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἐν τῷ αὐτῷ ἀναγράφει λόγῳ· ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ὁμοίως συμβαλεῖν ἔστιν· ὅτι καὶ ἀθάνατον οἶδεν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν λογικὴν ψυχὴν, καὶ χωριστὴν παντὸς σώματος.

Ἀλλὰ μὴν ὅτι καὶ ὁ Ἠράκλειος τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀθάνατον οἶδεν, περιττὸν κατασκευάζειν· ὅτι δὲ καὶ τῆν ἄλογον θνητὴν οἶδεν, ἱκανῶς ὁ Τίμαιος ἐπιδηλοῦσκει. Τὴν γὰρ ἄλογον ψυχὴν προσφαινόμενὴν τῷ λογικῷ, θνητὴν ἐναργῶς εἶναι φησιν· ἡγεμονὸν δὲ καὶ θεῖον καὶ ἀθάνατον ὅσον ἐν τοῖς θνητοῖς καὶ ζώοις, τὸ λογικόν. Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν οὐδεμίαν ψυχὴν δυνατὸν εἶναι, οὔτε ἀπλοῦν, οὔτε σύνθετον, δῆλον ἐνταῦθ'· πᾶν γὰρ σῶμα κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, σκεδαστόν ἐστι καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετόν· διὸ δεῖται τοῦ συνέχοντος. Τὸ τοίνυν συνέχον, πότερον εἰσὶν ἢ ἀσώματον ; εἰ δὲ οὖν σῶμα, δεήσει· πάλιν κάκεινο τοῦ συνέχοντος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. Ἀνάγκη ἄρα τὴν συνεκτικὴν τῶν σωμάτων δύναμιν, ἀσώματον εἶναι. Ἔστι δὲ ἐπὶ τῶν ἐμφύχων συνεκτικῆ τῶν σωμάτων ἡ ψυχὴ· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀσώματος ἐστίν. Ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐσχάτη τῶν γνωστικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμειν, ἡ αἴσθησις λέγω, ἀσώματος ἐστίν, πολλῷ μᾶλλον αἰ κρείττους. Ὅτι δὲ ἡ αἴσθησις ἀσώματος, οὕτω δεικνυσιν ὁ Ἀριστοτέλης· Οὐδὲν σῶμα, λέγων, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος, τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἀντιληπτικόν. Ὅ γὰρ δόκτωλος οὐ δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔλου καὶ λευκοῦ καὶ μέλανος μεταλαβεῖν· οὐδὲ θερμαίνεται ἅμα κατὰ ταῦτόν καὶ ψύχεται. Ἡ δὲ αἴσθησις ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, τῶν ἐναντίων ἀντιλαμβάνεται, καὶ οἶδεν ὅτι τόδα ἐστὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, τὸ διακρίνειν ἐκ τοῦ λευκοῦ τὸ μέλαν, καθ' ἕτερον δὲ ἐκ τοῦ μέλανος τὸ λευκόν. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ, δῆλον ὅτι ἀμερῶς αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται, καὶ ἔστιν ἀσώματος· εἰ δὲ καθ' ἕτερον μέρος φησὶ· ὡς αἰ τοῦ μὲν ἐγὼ, τοῦ δὲ σὺ, ἔστιν ἀκόλουθον. Δεῖ γὰρ τὸ κρίνον, ἔν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ κρινόμενον προλαμβάνεσθαι. Σῶμα δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος, προσβάλλει τοῖς ἐναντίοις ἢ ἀπλῶς τοῖς ἑτέροις, οὐ δύναται. Ἡ δὲ αἴσθησις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον προσβάλλει τῷ λευκῷ καὶ τῷ μέλανι. Ἀμερῶς ἄρα προσβάλλει, καὶ διὰ τοῦτο ἀσώματος. Εἰ γὰρ καθ' ἕτερον καὶ ἕτερον μέρος, τοῦ μέλανος καὶ τοῦ λευκοῦ ἀντιλαμβάνεται, οὐκ ἂν ἐδέχθη διακρίνειν τὸ λευκὸν ἀπὸ τοῦ μέλανος· οὔτε γὰρ διακρίνει τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὄραθ' ἐκ τοῦ ὄραθέντος ὑπ' ἄλλου.

Ὅτι δὲ καὶ ἡ φαντασία ἀσώματος καὶ ἀμερῆς, δῆλον ἐξ ὧν αἱ ἐπιγιγνώμεις τύποι οὐκ ἀφανίζουσι τοὺς προὑπάρχοντας· ἔπερ εἴγε ἦν σῶμα, συνέβαι-

νεν ἄν, ὡς περ ἐπὶ τοῦ κηροῦ. Ἀφανίζουσι γὰρ οἱ ἐπιγιγνόμενοι τύποι τοὺς προϋπάρχοντας. Ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ ψυχὴ, ἥτις αἰσθησεώς ἐστι καταδεεστέρα, καὶ αὐτὴ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι δείκνυνται ἐναργῶς ἀμερεῖς ὄντες, καὶ διὰ τοῦτο ἀσώματοι. Ἐν γὰρ ἐκάστῳ μορίῳ τοῦ σπέρματος οἱ αὐτοὶ φυσικοὶ λόγοι ἀμερίτως εἰσὶν, ὡς περ καὶ ἐν τῷ παντὶ σπέρματι οἱ θρεπτικοὶ καὶ αὐξητικοὶ καὶ οἱ διαπλαστικοί. Ὡς περ γὰρ πᾶν τὸ καταβληθὲν σπέρμα, εἰ κατασχεθεῖ ὑπὸ τῆς μήτρας, τέλειον τὸ ζῶον ἀποτελεῖ· οὕτω καὶ μὴ τὸ πᾶν, ἀλλὰ μόνον, οὐδὲν ἤττον ποιήσει. Εἰ τοίνυν οἱ φυσικοὶ τοῦ ζώου λόγοι σῶμα ἤσαν, οὐκ ἤρῳναντο ἐν τῷ αὐτῷ μορίῳ, ἅμα καὶ οἱ τῆς κεφαλῆς, καὶ οἱ τῶν ποδῶν καὶ πάντων τῶν μορίων, εἴηαι. Νῦν δὲ εἰσιν, ὡς ἐν τῷδε τῷ μορίῳ πάντες, οὕτω καὶ ἐν ἄλλῳ πάντες· ἀμερίτως ἄρα ἐνυπάρχουσι πάντες ἐν ἐκάστῳ μορίῳ· ἀσώματοι ἄρα εἰσὶ· τὸ γὰρ ἀμερὲς, καὶ ἀσώματον. Ὡς περ γοῦν ἐν τῷ ἅλῳ δένδρῳ ἐστὶν ἡ τε θρεπτικὴ καὶ αὐξητικὴ καὶ γεννητικὴ δύναμις, οὕτω καὶ ἐν τῷ κλάδῳ, ἢ ἐν τῷ κλήματι, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κεγχραμίδι.

Ἄλλ' ἴσως ἀπορήσει τις, πόθεν οὖν τέρατα; οὐ παρὰ τὰ ἐν δεξιῖσι πλεονάζειν τὸ σπέρμα. Διὰ τί δὲ πάλιν, εἰ ἀπομηθεῖν τοῦ αἵτου μόνον, οὐκέτι βλαστάνει τὸ λοιπὸν; διατὶ δὲ ὁ φλοιὸς, οὐ βλαστάνει, ἢ φύλλον. ἢ τι τοιοῦτο; καίτοι καὶ ταῦτα μόνον εἰσὶ τοῦ δένδρου. Λέγω οὖν περὶ μὲν τῶν τεράτων, ὅτι ὕλη ἐστὶν ἡ αἰτία· ἐπειδὴ δεῖ καὶ ἐπιτηδαιότητος τῆς ὕλης κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιόν. Ὑλὴ δὲ τῶν ζῶων τὸ καταμήνιον. Αὕτη οὖν ἡ πλεονάζουσα, ἢ ἐνδύουσα, ἢ παρὰ φύσιν πεποιημένη, τῶν τεράτων ἐστὶν ἡ αἰτία. Καὶ καθόλου δὲ φημι, ὅτι αἱ δυτάμεις αὗται, εἰ καὶ ἀσώματοι εἰσιν· ἄλλ' ἐν ὑποκειμένῳ τῷ σώματι τὸ εἶναι ἔχουσι, καὶ ἴνα ὡς δέονται σύμμετρον ἔχειν τὸ ὑποκείμενον, καὶ ποιότητι καὶ ποσότητι, οἷον ὁ κύκλος καὶ ἀπλοῦς, τὸ σῶμα δείκνυται· αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ ἄποσον ὄν καὶ ἀμέγεθες, καὶ ἀπλῶς ἀσώματον. Οὐκ ἂν δὲ συσταίη, εἰ μὴ ὑπολάβοιτο ὑποκείμενον, καὶ μεγέθει σύμμετρον καὶ ποιότητι, οἷον οὐκ ἂν ἐν μικρῷ καὶ ἀκαριαίῳ σώματι συσταίη ἂν κύκλος, οὐδὲ ἐν ὑγρῷ διαβέοντι. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος λέγω ὅτι, εἰ καὶ ἀμερεῖς οἱ λόγοι καθ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ὑποκειμένῳ σώματι τὸ εἶναι ἔχουσιν, οὐκ ἀπλῶς δὲ πᾶν σῶμα, ἢ ὡς ἔτυχεν ἔχον, οἷον τέ ἐστι καταδέξασθαι τοὺς λόγους, διὰ τοῦτο δεῖ καὶ ἐπιτηδαιότητος τοῦ ὑποκειμένου. Εἰ δὲ ὅλως εὐρίσκονται αἱ ἐν τῷ ἅλῳ δένδρῳ δυνάμεις, πᾶσαι ἀνελλιπῶς καὶ ἐν τισὶ μέρεσι· θῆλον ὅτι δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν, ἢ διὰ τὸ ἀμερεῖς εἶναι αὐτὰς καθ' αὐτάς. Εἰ γὰρ ἦσαν σώματα, οὕτε δὴ ἐν τῷ ἀπομηθέντι κλάδῳ ὅλαι ἂν ἦσαν, καὶ τὸ δένδρον κολοθὲν ἂν ἦν. Εἰ δὲ τις εἴποι, ἀλλὰ δύναται λέγειν, ὅτι σώματά εἰσιν ὁμοιομερῆ, δι' ὅλου ἤκοντα. Τῶν δὲ ὁμοιομερῶν τὸ αὐτό ἐστὶν εἶδος ἐν τῷ μέρει, ὅπερ καὶ ἐν τῷ ἅλῳ· ὡς ἐπὶ τῆς σαρκὸς ἔχει τὸ ὁμοιομερές. Λέγομεν πρὸς τοῦτο, εἰ ἦσαν ὁμοιομερῆ σώματα, οὐκ ἂν ἐχώρησαν ὅλα δι' ὅλης τῆς ὑποκειμένης· σῶμα γὰρ διὰ σώματος χωρησαι ἀδύνατον. Εἰ τοίνυν αἱ καταδεεστέρας τῶν ψυ-

A si ea corpus fuisset, sane contigisset, ut in cera usuvenit. Posteriores enim figuræ superiores tollunt. Sed et vegetans anima, etsi sensu deterior sit, igitur, inquam, et vegetandi rationes sine partibus esse, atque ob eam rem incorporeas satis aperte demonstrantur: in qualibet enim parte seminis, eadem sunt indivisæ naturales rationes, quemadmodum in toto semine, alendi, augendi et conformandi rationes. Ut enim omne immissum semen, si utero comprehensum fuerit, perfectum animal efficit; ita etsi non totum, sed pars, nihilominus efficiet: at si naturales animantis rationes corpus essent, non possent in eadem parte simul, capitis, pedum, et reliquarum partium rationes inesse. Jam vero sunt velut in hac parte omnes, itidemque in alia omnes; indivisæ igitur in qualibet parte insunt omnes: ergo incorporeas sunt: quod enim partibus, id et corpore caret. Quemadmodum igitur et in tota arbore, alitrix, auotrix et gignendi facultas est: sic etiam in ramo, et in palmito, et in ipso sibi grano.

Et quæsierit fortasse quispiam, unde igitur monstra? non enim quod in aliquo abundet semen. Sed rursus, cur elisa grani particula reliquum deinde non germinat? cur autem cortex, vel folium vel quidpiam ejusmodi non germinat? [etsi hæc quoque partes sint arboris. De monstris itaque dico, horum causam esse materiam: hujus enim accommodatione, tum quantitatis, tum qualitatis opus est. Materia autem, menstruum est animalium: hæc igitur si abundet, vel deficiat, vel præter naturam fuerit, monstrorum causa est. Atque univèrse dico, hæc postestates, etsi incorporeas sunt, esse tamen in subjecto corpore, atque ut sint, accommodato sibi, et quantitate et qualitate, subjecto indigere. Quemadmodum circulus etiam simplex. corpus ostendit, qui per se ipse quidem quantitate ac magnitudine caret, et plane incorporeus est: at constare non potest, nisi subjectum et magnitudine, et qualitate sibi accommodum nactus fuerit: nam in parvo et exili corpore constare circulus nequit, neque in humido aliquid fluens. Sic igitur et in re præsentis dico: etsi per se indivisæ sint rationes, postquam tamen in subjecto corpore sunt, neque simpliciter, omne corpus nisi ut comparatum est, rationes suscipere potest: propterea subjecti accommodatione opus est. Sin autem quæ in tota sunt arbore postestates, omnes plenæ atque integræ etiam in quibusdam partibus inveniuntur, nullam id aliam ob causam sit, quam quod per se indivisæ sunt: si enim corpora essent, non omnes in absisso ramo essent, ipsaque arbor manea et mutila foret. Si quis autem retorqueat; sed proolive dietu est, eas esse corpora simillium partium, quæ totum pervadant: eorum vero quæ similibus constant partibus eandem esse formam in parte, quæ in toto, ut in carne se habet illa partium similitudo. Sed respondeamus: si postestates illæ simillium partium corpora essent, nunquam tota per totam rem

subjectam pertransissent. Corpus enim, corpus penetrare non potest. Si ergo ignobiliores illæ animæ potestates, sine corpore sunt, multo magis rationis compos, longe istis præstantior. Ac sine corpore esse, communibus illis argumentis demonstratum est: sed hoc insuper de ipsa peculiare dicimus. Nullum corpus seipsum cognoscit, neque ipsum ad se convertitur: non enim manus aut aliud corpus se novit; sed neque ratione cassæ potestates, etsi incorporæ sint, seipsas norunt; non visus, vel auditus, non omnes denique sensus: neque item inquirunt cujus sint naturæ; sed ratio est, quæ de ipsis inquit. At se ipsa novit rationis compos anima; ipsa igitur est, quæ inquit, et de qua inquitur; ipsa est, quæ reperit, et quæ reperitur; quæ cognoscit, et quæ cognoscitur. Hanc igitur sine corpore esse perspicue ostendimus. Præterea, quæ in subjecto corpore sunt, potestates, una cum corpore inualescunt et obsolescunt. Tales igitur sunt sensus; tum et irascens, et concupiscens: contra vero rationalis anima, marcescente corpore viget ipsa, et floret. Non est igitur in corpore tanquam in subjecto.

Deinde nihil id molitur, ut subjectum sibi corumpat: omnia enim esse expetunt. Atque rationalis anima corpus contemnit, et virtutis exercitamentis ipsum edomans, id penitus se penumero abjicit. Non igitur in subjecto corpore habet ut sit. Præterea demonstrandum est rationis compotem animam, substantiam habere ab omni corpore segregatam: reliquas autem in corpore esse: et in spiritali quidem, ratione præditam, in hoc vero vegetatricem. Normam et regulam tradit Aristoteles de anima, et cæteris omnibus, et iis, qui eam mortalem putant, consentientem: hæc porro est. Ab actionibus, inquit, de substantiis ferendum est iudicium, quando substantia quælibet actionem habet affinem sibi, et generis ejusdem. Quomodo ergo, inquit, substantia, quæ nullam habet actionem a corpore separabilem, necessario neque substantiam habeat a corpore separabilem? Si enim, cum substantiam habeat inseparabilem, nullam sine corpore actionem habeat; postquam a corpore sejuncta fuerit, non habeat, in quod agat, itaque frustra erit. Fieri ergo non potest, ut separabilis substantia nullam habeat sine corpore actionem.

Altera regula hæc est. Omnis substantia, quæ actionem habet a corpore separabilem, ipsa quoque a corpore separabilis sit oportet. Si vero separabilis non fuerit, hinc sequetur, effectum esse causa sua nobilior, et præstantiori excellentius id, quod deterius est: id vero absurdum: semper enim causam re effecta præstantiorem esse oportet, tum et quod natura prius est: fieri ergo non potest, ut a corpore separabilis actio non dimanet a substantia, eaque separabili. Et posteriori quidem regula utemur in explicanda natura animæ ratione præditæ: prior autem ad reliquas conducet. Hæc igitur est, de rationali anima disputatio. Si nulla a corpore inseparabilis substantia separabilem habet

Α χικῶν δυνάμεων ἀσώματοι πολλῶ μᾶλλον ἢ λογικῇ, κρείττων οὐσα πολλῶ. Ὅτι γὰρ καὶ αὐτὴ ἀσώματος, δέδεικται μὲν καὶ διὰ τῶν κοινῶν λόγων. Ἀγομένω δὲ καὶ ἴδια ἐπὶ αὐτῆς οὕτως. Οὐδὲν τῶν σωμάτων αὐτὸ ἐαυτὸ γινώσκει, οὐδὲ πρὸς ἐαυτὸ ἐπιστρέφεται. Οὐ γὰρ οἶδεν ἐαυτὴν ἢ χεῖρ, ἢ ἄλλο τι τῶν σωμάτων· ἀλλ' οὐδὲ αἱ ἄλογοι δυνάμεις, καίτοι ἀσώματοι οὐσαι, ἐαυτὰς ἴσασιν. Οὐ γὰρ οἶδεν ἐαυτὴν ἢ ὄψις ἢ ἡ ἀκοή· ἢ ἀπλῶς αἴσθησις· οὐδὲ ζητεῖ ποίας ἐστὶ φύσεως, ἀλλ' ὁ λόγος ἐστὶν ὁ περὶ αὐτῶν ζητῶν, ἢ μὲν τοι ψυχῇ, ἢ λογικῇ, αὐτὴ ἐαυτὴν γινώσκει· αὐτὴ γοῦν ἐστὶν ἡ ζητούσα, αὐτὴ ἡ ζητούμενη· αὐτὴ ἡ εὐρίσκουσα, αὐτὴ ἡ εὐρίσκομένη· ἡ γινώσκουσα καὶ γινωσκομένη· ἀσώματος ἄρα ἐναργῶς ἀποδέδεικται. Ἐτι αἱ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ σώματι δυνάμεις, συνακμάζουσαι τε τῷ σώματι καὶ συναμαυροῦνται. Τοιαῦται γοῦν αἱ αἰσθησεις, θυμός, ἐπιθυμία. Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ τὸ ἐναντίον, μαραινόμενου τοῦ σώματος αὐτὴ ἀκμάζει· οὐκ ἄρα ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶ τῷ σώματι.

Β Ἐτι οὐδὲν τὸ ἐαυτοῦ σπουδάζει φθεῖραι ὑποκείμενον. πάντα γὰρ τοῦ εἶναι ἐφίεται. Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ καταφρονεῖ τοῦ σώματος· τοῖς τε δι' ἀρετῆν πόνοις αὐτὸ δαμάζουσα, καὶ τὸ σύνολον πολλὰκις προιεμένη· οὐκ ἄρα ἐν ὑποκειμένῳ τῷ σώματι τὸ εἶναι ἔχει. Ἐπὶ τούτοις δεῖ δεῖξαι, ὅτι ἡ μὲν λογικὴ ψυχὴ ἐξηρημένην ἔχει τὴν οὐσίαν παντὸς σώματος· αἱ δὲ λοιπαὶ ἐν σώματι τὸ εἶναι ἔχουσι· καὶ ἐν μὲν τῷ πνεύματι ἡ ἄλογος· ἡ δὲ φυτικὴ ἐν τούτῳ. Ὅτι κανὼνα παραδίδωσιν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι, καὶ τοῖς θνητῶν νομίζουσιν αὐτὴν συναρῶσκα. Ἐστὶ δὲ ὁ κανὼν οὗτος. Δεῖ, φησὶν, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τὰς οὐσίας κρίνειν· ἐπειδὴ καὶ ἐκάστη οὐσία σύστοιχον ἔχει τὴν ἐνέργειαν. Πῶς οὖν, φησὶν, οὐσία, μηδεμίαν ἔχουσα ἐνέργειαν χωριστὴν σώματος, ἐξ ἀνάγκης οὐδὲ τὴν οὐσίαν ἔξει χωριστὴν σώματος; Εἰ γὰρ χωριστὴν ἔχουσα τὴν οὐσίαν, μηδεμίαν ἐνέργειαν ἔχει χωρὶς σώματος· ἐπειδὴν χωρισθῆ σώματος, οὐχ ἔξει περὶ ὁ ἐνεργήσει· ὥστε μάτην ἔσται. Οὐκ ἄρα δυνατόν τὴν χωριστὴν οὐσίαν μηδεμίαν ἔχειν ἐνέργειαν χωρὶς σώματος.

Γ Πάλιν ἕτερος κανὼν οὗτος. Πᾶσα οὐσία ἔχουσα ἐνέργειαν χωριστὴν σώματος, ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὴ χωριστὴ ἔσται σώματος. Εἰ δὲ μὴ εἴη χωριστὴ, συμβήσεται τὸ αἰτιατὸν τοῦ αἰτίου κρείττον εἶναι, καὶ τοῦ κρείττονος τὸ καταδεέστερον κρείττον· ὅπερ ἄτοπον. Ἄς γὰρ δεῖ τὸ αἰτίον κρείττον εἶναι τοῦ αἰτιατοῦ, καὶ τὸ τῆ φύσει πρότερον· ἀδύνατον ἄρα ἐνέργειαν χωριστὴν σώματος, μὴ ἀπ' οὐσίας προέρχουσαι, καὶ αὐτῆς χωριστῆς. Τῶν τοίνυν εἰρημένων κανόνων, χρησιμεύσει ὑμῖν ὁ μὲν ἕτερος εἰς τὸν περὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς λόγον· ὁ δὲ πρότερος εἰς τὸν περὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ μὲν οὖν περὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστὶ τοιοῦτος. Εἰ μηδεμίαν ἀχωριστὸς σώματος οὐσία, ἔχει χωριστὴν τὴν ἐνέργειαν, δείξομεν δὲ ἐπὶ

τῆς ψυχῆς χωριστὴν ἐνέργειαν σώματος, πᾶσα ἀνάγκη καὶ αὐτὴν χωριστὴν εἶναι. Ὅταν τοίνυν σκοπῆ περι τῶν νοητῶν ἢ ψυχῆ, καὶ τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας προχειρίζεται· δηλονότι χωριστὴν παντὸς σώματος ἔχει τὴν ἐνέργειαν. Ὅμοίως καὶ ὅταν ἐκτυτὴν ζητῆ οὐδαμοῦ γὰρ ἐν τούτῳ οὐδὲ συνεργῶν χρῆται τῷ σώματι, οὐδὲ οὕτῃ περὶ σῶμα ἐνεργεῖ, ὥστε πάντῃ κενώριστα σώματος ἢ τοιαύτη ἐνέργεια, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς φαντασίας. Εἰ δὲ ἐνέργεια χωριστὴ, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ οὐσία αὐτῆς χωριστὴ ἔσται. Εἰ δὲ χωριστὴ ἢ οὐσία, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ αἰδίος· τοῦτο γὰρ κοινῶς πάντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι πᾶσα χωριστὴ τοῦ σώματος οὐσία χωριστὴ καὶ αἰδίος ἔστι. Σκόπει γὰρ, εἰ χωριστὴ οὐσία μὴ ἔστιν αἰδίος, ἀλλὰ γεννητὴ καὶ φθαρτὴ, πρὶν γενέσθαι, ἢ ἡδύνατο γενέσθαι, ἢ οὐκ ἡδύνατο. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἡδύνατο, οὐκ ἂν ἐγένετο· τὸ γὰρ ἀδύνατον οὐκ ἂν ἐγένετο. Εἰ δὲ ἡδύνατο, ὕλικὴ πάντως ἦν· τοῦτο γὰρ, τὸ δύνασθαι ποτε εἶναι ἢ μὴ εἶναι. Εἰ δὲ αὐτὰ χωριστὰ τῆς ὕλης οὐκ ἔσονται ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργεῖν εἶναι· ἀλλ' αἰ ἐνεργεῖν ἔσονται, καὶ ἄλλως πᾶν τὸ φθειρόμενον, κατὰ δύο τρόπους φθείρεται, ἢ τὸν τῶν σωμάτων τῆ εἰς τὰ στοιχεῖα ἀναλύσει, ἢ τὸν τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀποσθενουμένου τοῦ εἶδους, τῆ ἀναρμονίᾳ τοῦ ὑποκειμένου, ἐν ᾧ τὸ εἶναι ἔχει. Κατ' οὐδέτερον δὲ τῶν εἰρημένων τρόπων ἐνδέχεται φθαρῆναι τὴν λογικὴν ψυχὴν· ἀσώματος γὰρ ἔστι, καὶ τὸ εἶναι ἔχει οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ σώματι, ὡς δίδεικται· ὥστε αἰδίος ἢ λογικὴ ψυχὴ. Ὅτι δὲ ἡ ἄλογος, καὶ ἡ φυτικὴ τοῦ ἐν ᾧ εἰσι σώματος ἀχώριστοί εἰσι, δηλονότι ἐκ τοῦ λοιποῦ κανόνος. Πᾶσαι τοίνυν αὐτῶν ἐνέργειαι ἐν σώματι καὶ περὶ σῶμα εἰσι. Καὶ γὰρ ἡ θρησκευτικὴ, καὶ αὐξητικὴ, καὶ γεννητικὴ καὶ ἐν σώματι εἰσι, καὶ διὰ σώματος ἐνεργοῦσι, καὶ περὶ σώματα· ὥστε τῶν σωμάτων ἀχώριστοι. Ἔτι μὴν καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· κινεῖ γὰρ ὁ μὲν τὸ περικάρδιον αἷμα, ἢ δὲ τὸ ἥπαρ τοῖσδε ἢ τοῖσδε διατίθῃσιν. Ἐν σώματι μὲν οὖν καὶ αὗται, καὶ διὰ σώματος, καὶ περὶ σώματα. Ἡ γὰρ βρωμάτων, ἢ χρημάτων, ἢ ἀπλῶς σωματικῶν πραγμάτων ὄρεξις ἔστιν ἡ ἐπιθυμία· καὶ ὁ θυμὸς, εἰς τὸ ἀντιλυπεῖσιν τὸν εἶς τι τούτων βλάψαντα· ὥστε αἱ ἐνέργειαι τούτων οὐκ ἄνευ σώματος ἐξ ἀνάγκης· εἰς τί δὲ χωρισθεῖσαι ἐνεργοῦσι, τί θρέψουσιν, ἢ αὐξήσουσιν, ἢ γεννήσουσι; τίνα δὲ καὶ ἀντιλυπεῖσουσιν; Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἐπιθυμία ἰσχύσει τι τῶν ἡδέων, τῶν κινούντων αὐτὴν εἰς ὄρεξιν· ὥστε μάλιστα ἔσονται, ὅπερ ἔστιν ἀδύνατον· ἀχώριστος ἄρα δὲ οὐσία σωμάτων, ἐξ ἧς αἱ τοιαῦται πρόεσις ἐνέργειαι. Ἀλλ' εἰ μὲν φυτικὴ τοῦ παχέος ἔστιν ἀχώριστος, καὶ συμφθείρεται αὐτῷ· καὶ δηλονότι ἐξ ὧν εἰσι αἱ δυνάμεις αὗται, καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς, ἐν οἷς πνευματικὸν σῶμα οὐ θεωρεῖται. Δείκνυται δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ψυχῆς ἔτι διαμένουσαι βραχύν τινα χρόνον ἐν τούτῳ τῷ σώματι· ὄνυχες τε γὰρ καὶ τρίχες τοῦ νεκροῦ σώματος αὔξονται. Ἀλλὰ μὴ ποτε οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος· οὐ γὰρ αὔξεται, φασί, ταῦτα, ἀλλὰ τηκομένων καὶ μειουμένων τῶν περὶ αὐτὰς σαρκῶν, μᾶλλον ἀπογυμνοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μείζω καὶ ὑψηλότερα δοκεῖν φαίνεσθαι. Ἀλλὰ

A actionem, et in anima separabilem aliquam a corpore actionem ostendere possumus; omnino necesse fuerit hanc quoque separabilem esse. Cum igitur res eas quæ intellectu præcipiuntur et Dei notiones sibi proponit anima, tum actionem habere ab omni corpore secretam manifestum est, tum etiam cum in se ipsa descendit investigando; tunc enim, neque ministerio utitur corporis, neque ipsa in corpus agit, ita ut omnino sit a corpore semota ejusmodi actio, imo et ab ipsis objectis speciebus. Si autem actio separata est, omnino ejus quoque substantia separabilis erit. Sin autem separabilis substantia, penitus necesse est, ut immortalis quoque sit. Id enim apud omnes in confesso est, omnem a corpore separabilem substantiam immortalem pariter esse. Nam attende: si separabilis substantia non est immortalis, sed generationis et corruptionis capax, antequam fieret, vel fieri poterat, vel non poterat. Si ergo non poterat, nunquam fuisset: quod enim fieri non potest, nunquam fuerit: at si poterat, plane materiata erat; id enim est posse esse; et non esse. Si autem immateriata non erunt, quæ a materia separari possunt, non ideo quod re ipsa esse possint; sed re ipsa semper erunt. Et aliunde, quodcunque corrumpitur, duobus modis corrumpitur; vel corporum resolutione in elementa, vel extincta forma eorum quæ sunt in corpore, soluta nempe et turbata ejus subjecti in quo est, temperie atque contentu. At neutro corrumpitur anima rationis potens, quippe quæ incorporea est, et in corpore tanquam in subjecto non existit, ut demonstratum est. Itaque æterna est anima rationis compos: sed et brutorum, et plantarum animam, ab eo, in quo sunt, subjecto separari non posse, ex posteriori regula manifestum fiet. Omnes igitur illarum actiones in corpore et circa corpus sunt; alitrix enim, et auctrix, et generatrix, et in corpore sunt, et per corpus agunt, et circa corpora: ita non possunt a corporibus separari. Ira itidem et concupiscentia. Illa enim sanguinem, qui circa cor est, cominovel: illa jecur hoc illo modo afficit: in corpore igitur illæ quoque sunt, et per corpus, et circa corpora. Ciborum enim vel pecuniarum, vel denique rerum corporis appetentia est vis concupiscendi: irascens vero, cupiditas vindicandi in eum, qui in istorum aliquo nobis offecerit. Harum itaque actiones sine corpore esse nequeunt, at in quid agent se junctæ? quid alent, vel augebunt, vel progignent? quem ulciscuntur? sed neque cupiditas ulla re potietur earum quæ illi appetitum commovent. Frustra igitur erunt: quod sane fieri nequit. Separari ergo a corporibus non potest ea substantia, ex qua tales prodeunt actiones. Sed si vegetans a crasso corpore se jungi non potest; et una cum eo corrumpitur: id ex iis clarum est, ex quibus sunt hæc potestates, etiam in plantis, in quibus spiritale corpus non cernitur. Sed et post excessum animæ paulum temporis in hoc corpore manere videntur. Ungues enim et pili mortui cor-

poris augentur. Sed verum id non est : nec enim hæc augentur, inquit, sed tabefactis et imminutis carnibus, renudantur magis, ob eamque rem majora et auctiora apparent. Verum de his peculiari ratione quærendum est. Si auctoris facultatis vestigium aliquod in corpore, quemadmodum et aliorum, post mortem remanet (nam propter incrementum alimenta sumuntur) hinc manifestum est, eas facultates in corpore esse. Sin autem hæc, generatrix quoque; ejusdem enim est generis et ordinis.

Hujus vero aliquod etiam vestigium in mortuo corpore, videri possint quæ inde erumpunt, animalia, vespæ, dico, ex equinis, apes, ex taurinis, vermes ex humanis cadaveribus, et similia, verum, inquit, brutorum anima non jam existit in corpore; permanet enim post discessum, etiam ea quæ subjectum habet corpus spirans, quod ipsum in his quoque constat elementis, sed ab aere, qui in eo exsuperat, appellatur: quemadmodum et crassum terrestre corpus a terra, quæ in eo exsuperat, similiter dicitur. Verum hæc opinio Græcæ potius est vanitatis quam veritatis: quæ si probare nititur brutorum animam et rationis expertem hoc corpus spirans necessario habere, post discessum, inquit, ab hoc corpore ad orcum devenit anima, et vitæ non honeste tractatæ pœnas persolvit. Non enim id tantum curat Providentiâ, ut simus, sed ut bene simus. Quare non negligitur anima, etsi a naturæ suæ lege excluderit, sed congrua cura administratur. Et postquam per hilaritatem et effusam lætitiâ peccavit, necessario per dolorem expurgabitur. Cum vero incorporea sit, dolorem non sentiet, neque inferis illis carceribus et tormentis punietur. Ab ea igitur suum corpus pendere necesse est, quod immodice secretum, vel immoderato ardore et ustione coneretur, animam, quia cum illo patitur, excruciat. Sed responderi potest ad illam argumentationem: Si a crasso corpore sejuncta anima, per spiritale corpus pati et cruciari consuevit, nihil obstare quominus ab illo abstracta patiatur; quandoquidem prorsus ad patientiam natus habet facultates, per quas a spiritali corpore pati solet. Quemadmodum enim aerium hoc corpus, inferni cruciatus attinent, et per id, animam: ita etsi nullum intercedebat corpus medium, nihil erat impedimenti, quominus dolores animam attingerent. Sive enim sine corpore esse dixerint, facile animam attingent; sive in corpore, per corpus anima pateretur: conjunctio enim nihilo magis eam facit, ut patiatur. Verum hæc diffusiora sunt, quam ut collectanea deceat. Sed et his probare se confidunt, spiritale quoque corpus esse, nec ab eo etiam post mortem, humanam animam separari posse: atque in eo, ut in subjecto, et iram esse et concupiscentem dicunt, nec ab eo sejungi posse; post mortem enim ira et cupiditas permanent, quæ in subjecto spiritali corpore insunt. Si enim simul ac e corpore egressa est anima, ab omni fieret eruciatio et noxa immunis, pura esset penitus, et a generatione libera: ab omni autem

περί μὲν τούτων, καὶ ἰδίᾳ θεωρητέον. Πλὴν εἰ ἔστι τι τῆς αὐξητικῆς ἴχνης καὶ μετὰ θάνατον ἐν τῷ σώματι, ὥστε καὶ τῆς θρεπτικῆς διὰ γὰρ τὴν αὐξησίν καὶ ἡ τροφή. Ἐνταῦθα ἔρα δῆλον εἶναι ἐν τῷ σώματι τὸ εἶναι ἔχουσιν αἱ δυνάμεις αὐταί. Ἐἰ δὲ αὐταί, καὶ ἡ γεννητικὴ τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστὶ συστοιχείας.

Ἴδοι ἂν τις καὶ ἴχνος τι ταύτης ἐν τῷ νεκρῷ σώματι, τὰ γινόμενα ζῶα· σφήκας λέγω καὶ μελισσας καὶ σκώληκας καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ μὲν τοι ἄλογος, φασίν, οὐκ ἔστι ἐν τῷ σώματι ἔχει τὸ εἶναι· ἐπιδιαμένει γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐξόδον καὶ ὑποκειμένον ἔχουσα τὸ πνευματικὸν σῶμα. Ὅπερ ἐστὶ μὲν καὶ αὐτὸ ἐκ τῶν ὄντων. Λέγεται δὲ ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ἦτοι τοῦ ἄερος· ὡς περ καὶ τὸ παχὺ γήινον ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ὡσαύτως. Ἀστὴ μὲν οὖν ἡ δόξα Ἑλληνικῆς ἐστὶ μᾶλλον μυθολογίας ἢ ἀληθείας. Εἰ δὲ καὶ κατασκευάζειν πειράται, ἐξ ἀνάγκης ἔχειν τὴν ἄλογον ψυχὴν τὸ πνευματικὸν τοῦτο σῶμα, φασίν, εἶτι μετὰ τὴν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ἐξόδον, εἰς ἔδου ἀφικνεῖται ἡ ψυχὴ, καὶ ποινὰς ἐκείσε τῶν οὐ καλῶς βεβιωμένων παρέχει. Οὐ γὰρ μόνον τὸ εἶναι ἡμῶν φροντίζει ἡ πρόνοια, ἀλλὰ τὸ εἶναι. Διὸ οὐκ ἀμελεῖται ἡ ψυχὴ, εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐξολισθήσασα, ἀλλὰ τυγχάνει τῆς προσήκουσας ἐπιμελείας· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἁμαρτάνειν αὐτῇ διὰ γλυκυθυμίαν ἐγένετο, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ καθαρθῆναι δι' ἀλγῆσεως αὐτῇ γενήσεται. Ἀσώματος δὲ οὖσα, οὐκ ἂν ἀλγύνοιτο, οὐδὲ τοῖς ὅποις γῆν δικαιοτηρίοις κολάζοιτο. Οὐκ οὖν ἀνάγκη σώματι ἐξῆσθαι αὐτῆς· ὁ διακρινόμενον ἀμέτρως, ἢ συγκρινόμενον ὑπὸ φλίξεως ἢ καύσεως ἀμέτρου, ἀλγύνει τὴν ψυχὴν διὰ τὴν συμπίθειαν. Ἀλλὰ γὰρ εἰρή τις πρὸς τὴν πιθανολογίαν ταύτην. ὡς εἰ πέφυκεν ἡ ψυχὴ χωριζομένη τοῦ παχέος σώματος, πάσχειν διὰ τὸ πνευματικὸν σῶμα καὶ ἀλγύνεσθαι· οὐδὲν καλῶς αὐτὴν καὶ χωρὶς ἐκείνου τὸ πάθος ἀναδέχεσθαι· εἴπερ ὄλως καὶ παθητικὰς ἔχει δυνάμεις, δι' ὧν καὶ πάσχειν ὑπὸ τοῦ πνευματικῷ σώματι πέφυκεν. Ὅσπερ γὰρ τοῦ ἀερώδους τούτου σώματος τὰ ἐν ἔδου πάθη ἄπτεται· διὰ δὲ τούτου καὶ τῆς ψυχῆς οὕτω καὶ εἰ μὴ μέσον παρελαμβάνετο τὸ σῶμα, οὐδὲν ἦν ἐμποδῶν, ἄπτεσθαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς. Ἄν τε γὰρ ἀσώματος ὁποθῶσιν, εὐχερῶς ἐφάπεται τῆς ψυχῆς. Ἄν τ' ἐνώματον, διὰ τοῦ σώματος ἐπάσχειν ἡ ψυχὴ· ἢ γὰρ ἐνωσις οὐδὲν μᾶλλον παθητικὴν ποιεῖ τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῆς ἐκλογῆς μερίζω. Πλὴν διὰ τούτου, οἴονται καὶ τὸ πνευματικὸν κατασκευάζειν εἶναι ἔστι σῶμα, καὶ εἶτι ἀχώριστος αὐτοῦ καὶ μετὰ θάνατον ἡ λογικὴ ψυχὴ. Ἐν τούτῳ δὲ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ τὸν θυμὸν φασί, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι, καὶ ἀχώριστα αὐτοῦ τυγχάνειν· καὶ γὰρ μετὰ τὸν θάνατον ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία διαμένει ἐν ὑποκειμένῳ, ἔχοντα τὸ εἶναι, ἐν τῷ πνευματικῷ σώματι. Εἰ γὰρ ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ σώματος ἀπηλλάττετο τῶν παθῶν τούτων ἡ ψυχὴ, καθαρὰ ἂν ἦν πάντως, καὶ γενέσσεως ἀπηλλαγμένη· ἀπηλλαγμένη δὲ οὖσα καὶ τῶν παθῶν καὶ τῆς γενέ-

σεως, ἀνήκτο ἄν, καὶ οὐκ ἄν τοῖς ὑπὸ γῆν δικαιο-
τηρίοις παρεδίδοτο. Τὰ δὲ δικαιοτήρια ἐπιστρέφου-
σιν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὴν, ὥστε λοιπὸν καταγούσα
ἑαυτῆς, οὐκ εἴη ἄβυθός καθαρθῆναι. Ἀδὲ μὲν γὰρ τὰ
δικαιοτήρια οὐκ ἀνάγει αὐτὴν, ἀλλὰ καθαίρει· καθ-
αιρομένη δὲ ἐπιστρέφεται, καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνέχει
γενέσεως ἀπαλλαγείσα. Τότε τοῖνον καὶ τὸν θυμὸν
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τοῦτου τοῦ ὀχλή-
ματος, τοῦ πνευματικοῦ λέγω· ὡς εἶναι τι καὶ μετὰ
τοῦτο ἄλλο τι ἀιδίως αὐτῆς ἐξημμένον σῶμα οὐρά-
νιον, καὶ διὰ τοῦτο ἀίδιον, καὶ ὡς φασιν, ἀγροισίδες
ἢ ἀστροειδές. Τῶν γὰρ ἔγκοσμίων οὖσαν, ἀνάγκη
πάντως ἔχειν τινὰ κλῆρον, ὃν διοικήσει μέρος ὄντα
τοῦ κόσμου, καὶ εἰ αἰεὶ ἀκίνητός ἐστι, καὶ δεῖ αὐτὴν
ἐνεργεῖν, δεῖ αὐτὴν ἔχειν ἀιδίως ἐξημμένον τι σῶμα.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οἱ Ἑλληνικοὶ καὶ Πλατωνικοὶ μῦ-
θοι.

Ἔτι, φασί, τοῦ μὲν πνευματικοῦ σώματος ὁ θυ-
μὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀχώριστα. Δῆλον δὲ καὶ ὅτι
ὡσπερ αἱ ζωτικαὶ αἱ θρεπτικαὶ τῆς ἀλόγου δυνά-
μεως, ἐν τῷ πνεύματι ἴδρυνται, οὕτω καὶ αἱ γνω-
στικαὶ. Εἰ γὰρ αἱ χεῖρους αὐτῶν τοῦτου τοῦ παχέος
σώματος εἰσι χωρισταί, πολλῶ μᾶλλον αἱ κρείττους·
κρείττους δὲ αἱ γνωστικαὶ. φαντασία λέγω καὶ αἰ-
σθησις. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔχουσι τὸ εἶναι αἰ-
σθησις τῆς ψυχῆς δυνάμεις· ἀλλ' οὖν φοιτῶσιν ἰχνη
τινὰ ἀπ' ἐκείνου καὶ ἐπὶ τὸ παχὺ τοῦ σώματος·
ὡσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ νοῦ ἐλέγομεν φοιτῆν ἐπὶ πάσας
τὰς κοινὰς ἐνοίας. Ἔτι γὰρ καὶ μέχρι τοῦτου τοῦ
σώματος ἐλλάμψεις φοιτῶσι τῆς ἀλόγου ζωῆς, δῆλον·
ὁ μὲν γὰρ θυμὸς κινεῖ τὸ περικάρδιον αἷμα, καὶ ζέ-
σιν τινὰ αὐτοῦ ποιεῖ· ἡ δὲ ἐπιθυμία τὸ ἦπαρ τοῖωσθε
ἢ τοῖωσθε διατιθῆσι πρὸς τὰς ἑαυτῆς κινήσεις. Αἱ
αἰσθησις τε πᾶσαι τῷ ἐγκεφάλῳ ἐλλάμπονται· ἐξ
ἐκείνου γὰρ ἐπὶ τὰ αἰσθητικὰ διὰ τῶν νευρῶν χορη-
γεῖται ἡ δύναμις ἡ αἰσθητικὴ καὶ πεπονθότος τι,
ὡς ἱατροὶ δεικνύουσι. Τοῦ γὰρ καλουμένου μῆνιγγος
φύλακος ἐπιτεθέντος, εἰ ἐπισυμβῆ τι τῷ μῆνιγγι
ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον τὸ ζῶον γίνεται. Ἔστι δὲ ὁ
μῆνιγγίς, ὁμῶς τις σκέπων τὸν ἐγκέφαλον, καὶ νο-
τιαλοῦ μέρους πεπονθότος, τὸ μὲν ἄνωτέρω μέρος
τοῦ παθόντος ἀπολαύει αἰσθήσεως· τὰ δὲ κάτω
ἀναίσθητα γίνεται, διὰ τὸ μὴ χορηγεῖσθαι εἶ ἀπὸ
τοῦ ἐγκεφάλου τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν, τοῦ ὄργάνου
λέγω δὴ τοῦ νεύρου πεπονθότος. Καὶ εἰ δεθεῖ δὲ
νεῦρον πάλιν, ἀναίσθητον μὲν τὸ κάτω μέρος γίνεται,
τὸ δὲ ἄνω μένει αἰσθητικόν. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρη-
μένων, ὅτι τὸ ἐστὶ πνευματικὸν σῶμα καὶ τοῦτου ἀχώ-
ριστα θυμὸς καὶ ἐπιθυμία.

Ἔτι, φασί, ἡ εἰδησις τρίτη· ἡ γὰρ ἐπιστήμη
λέγεται εἰδησις, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι.
Τὸ γὰρ εἰδέναι τοῦτό ἐστι, τὸ λαβόντα που ἐπιστή-
μην ἔχειν καὶ μὴ ἀποβεβλησθαι, ἢ ἡ ὀλοσχερότερα
γνώσις, ἢ ἀπλῶς ἡ κοινότερα καὶ τούτων ἐκότερον
περιέχουσα, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς φυσικοῖς,
ἐπειδὴ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίστασθαι περὶ πάσας τὰς
ἐπιστήμης. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ εἰδέναι τὴν ὀλοσχεροῦ
γνώσιν σημαίνει· διὰ δὲ τοῦ ἐπίστασθαι τὴν ἀκριβῆ,

A perturbatione et generatione soluta, dimissa esset,
neque infernis supplicis addicta, quæ ipsam ad
se convertunt, ut semet demum ipsa damnans,
propria vi purgetur. Nam poenæ illæ non eam
tollunt, sed purgant: purgata vero ipsa conver-
titur, et ipsa sese attollit a generatione liberata.
Tunc igitur et iram et cupiditatem abjicit cum
hoc vehiculo, spiranti dico corpore, ut sit postea
aliud quodammodo sempiternum ex ipsa depen-
dens corpus caeleste, atque adeo æternum, atque,
ut loquuntur, pellucidum et sidereum: cum enim
e rerum natura sit, necesse est sortem et condi-
tionem aliquam habeat, quam, ut partem mundi,
administret: et si semper immota est, eamque
agere oportet, corpus etiam aliquod æternum sibi
devinctum habeat oportet. Sed hæc sunt Græcæ et
Platonice fabulæ.

Iram et cupiditatem a spiritali corpore separari
non posse, nonnulli affirmant: at certum est,
quemadmodum vitales et auclrices vires irrationa-
bilis facultatis, in spiritu sitæ sunt, sic etiam co-
gnoscentes. Si enim quæ sunt ipsis deteriores, ab
hoc crasso corpore separabiles sunt, multo magis
præstantiores; at nobiliores sunt cognoscentes,
phantasia, dico, et sensus. Sed etsi rationis ex-
pertes animæ potestates, in illo habent ut sint, ab
illo tamen in crassum hoc et compactum corpus
vestigia prodeunt, ut a mente, in communes notio-
nes prodire dicebamus. Ad hoc enim corpus,
scintillam quamdam vitæ brutorum, pervenire
constat. Nam ita sanguinem cordi circumfusum
moveret, facitque ut quodammodo ebulliat. Cupi-
ditas vero, jecur hoc vel illo modo afficit ad suas
motiones, et disponit. Et omnes sensus in cerebro
elucescunt. Ab illo enim in instrumenta sensuum,
sentendi vis per nervos diffunditur, etsi illæsum
non sit, ut medici demonstrant. Cum vero involu-
crum cerebro seu [membrana veluti custos appo-
sita sit; hæc si læsa fuerit, sensus fit et motus
expers animal. Est autem meningum pellicula quæ-
dam cerebrum involvens et protegens, cujus si
posteriora percussa fuerint, pars quidem anterior
sensus retinet, at inferior amittit: quod non am-
plius a cerebro vis sentendi suppeditatur, læso
nimirum et affecto instrumento sensus qui nervus
est. Et rursus, si nervus vincitur, pars inferior
sensu privatur, in superiore sensus viget. Ex
his liquet, læsse corpus aliquod spiritale, et ab
eo, irascentem et concupiscentem segregari non
posse.

Triplex quæpiam, aiunt, notio est: scientia
enim notitia dicitur, ut ait in Phædone Plato.
Nam scire est, postquam scientiam susceperis,
eam retinere nec amittere; vel plena et consum-
mata cognitio, vel communis et interjecta quædam
harum utramque continens, ut scribit Aristoteles
in physicis. Quia certo scire et cognoscere, ad om-
nes scientias pertinent. Nam per illud, certo scire,
plenam perfectamque cognitionem significat: per

hoc vero, cognoscere, accuratam vel eam quæ de
omni cognitione usurpatur, notitiam, et hic et in
allioris philosophiæ tractatione, intellexit.

Duobus modis, alteram altera certiorē et accu-
ratiorem scientiam dijudicari affirmat Aristoteles
de demonstratione : primo, cum una, alterius
principia probat et demonstrat. Sic physica, me-
dicina certior est : geometria item machinatrice.
Arithmetica musice, ob eam causam exploratio-
Secundo, alia est alia certior scientia quæ rem non
materiātam contemplatur, ut geometria, ars num-
merorum, et theologia, seu prima philosophia, iis
quæ in rebus materiātis occupantur. Quare Ari-
stoteles in metaphysica rerum quæ intellectu per-
cipiuntur, contemplationem et facillimam et diffi-
cilem esse affirmat; facillimam quidem, quia de rebus
est statis et fixis, et eodem semper modo habentibus.
Dei enim rerumque divinarum immotam esse
substantiam, virtutem et actionem, planissimum
est. Sic itaque facillima est. Impedita vero et diffi-
cilis, propter nostram imbecillitatem. Non enim
quia in corpore sumus, et perturbationibus obnoxii
ad rerum divinarum lumen attendere possumus;
sicuti neque noctuæ solem intueri,

Plato immortalē animam cum immortalibus
nomine tantum convenire inde colligit, quod pro-
prie ac per se immortale, immotæ sit et substantiæ
et actionis : at animæ quidem immortalē sub-
stantiam agnoscit, non vero actionem. Ad eum
modum res cælestes seu cælos nomine tenus im-
mortales esse dixeris : mutantur enim, etsi non
substantia, loco tamen.

Animæ verissima cognitio ad universam philoso-
phiam magnopere conducit, ad disciplinam morum
dico et theologiam seu primam philosophiam et
physicam. Ad doctrinam, inquam, de moribus, quia
mores suos nemo conformare, neque recte insti-
tuere potest, nisi qui animæ facultates perspectas
habuerit. Ad theologiam vero, quia de mente, quæ
in nobis est, quærimus, et statuimus esse ipsam
immortalem : quia vero mens rerum est intelle-
ctualium, mens earum est rerum quæ inter se
referuntur. At relatorum unum qui novit, et aliud
noverit : ad theologiam igitur mentis nostræ con-
sideratio plurimum facit : nihilo minus ad physi-
cam : siquidem ejus est de corporibus agere,
deque eorum cum formis, tum facultatibus. Nam
formarum omnium, quæ in corporibus sunt, pul-
cherrima est anima.

Quare ut de reliquis, sic de anima quoque quæ-
rendum est, quodnam ad genus revocanda sit.
Quidam enim ad substantiam, alii ad quantitatem
reducunt, ut Xenocrates. Numerus enim, inquit,
seipsum movens, anima est. Alii ad qualitatem, ut
medici, qui nos animam esse dicunt. Quibus annu-
merandi sunt, qui talem entelechiam ipsam esse
existimant. Alii rationem elementorum eam esse

(2) Id Pythagoræ potius tribuit Gregorius Nyssenus in libro *De Anima*.

(3) Lego αίμα sanguinem.

ἢ τὴν κοινῶς ἐπὶ πάσης γνώσεως λεγομένην. Καὶ ἐν-
ταῦθα καὶ ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ παρέλαβεν.

Ὅτι φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ ἀποδεικτικῇ, κατὰ
δύο τρόπους κρίνεσθαι ἐπιστήμην ἐπιστήμης ἀκρι-
βεστέραν. Καθ' ἓνα μὲν ὅταν ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας τὰς
ἀρχὰς ἀποδεικνύει, οἷον ἡ φυσιολογία ἰατρικῆς ἀκρι-
βεστέρα ὡσάυτως καὶ ἡ γεωμετρία, μηχανικῆς.
Διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ἀκριβεστέρα καὶ ἀριθμη-
τικῆ ἀρμονικῆς. Καθ' ἕτερον δὲ λόγον ἀκριβεστέρα
ἐστὶν ἐπιστήμη ἐπιστήμης, ἡ αἴλιον ἔχουσα τὸ ὑπο-
κείμενον, ὡς γεωμετρία, ἀριθμητικὴ τε καὶ θεολο-
γία, τῶν ὑποβαλλομένων τὰ ὕλικὰ ὑποκείμενα. Διὸ
φησὶ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ, ὅτι
ἡ τῶν νοητῶν θεωρία καὶ βέβαιη ἐστὶ καὶ χαλεπῆ.
Βέβαιη μὲν, διότι περὶ ἐστῶτων ἐστὶ πραγμάτων
καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἐχόντων· φανότατα γὰρ τὰ θεῖα ὡς
ἀμετάβλητα καθάπαξ, κατ' οὐσίαν, κατὰ δύναμιν,
κατ' ἐνέργειαν. Βέβαιη μὲν οὖν διὰ τοῦτο χαλεπῆ
δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν. Οὐ γὰρ ἐξισχύομεν
ἐν σώματι, καὶ ἐμπαθεῖς ὄντες, εἰς τὸ ἐκείνων φῶς
ἀτελέσαι· ὅπερ πάσχουσι καὶ αἱ νυκτερίζουσαι πρὸς τὸν
ἥλιον.

Ὅτι Πλάτων ἀθάνατον λέγων, τὴν ψυχὴν, ἀθα-
νάτοις ὁμῶνόμεν εἶναι ἐπιφέρει· διότι τὸ μὲν κυρίως
ἀθάνατον καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐνέργειάν ἐστὶν
ἀμετάβλητον· τὴν δὲ ψυχὴν κατ' οὐσίαν μὲν οἶδεν
ἀθάνατον, οὐκέτι δὲ καὶ κατ' ἐνέργειαν. Οὕτως δ' ἂν
εἴποις καὶ τὰ οὐράνια ἀθάνατοις ὁμῶνόμενα· μεταβάλλει
γὰρ καὶ αὐτὰ, εἰ καὶ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ
τόπον.

Ὅτι ἡ περὶ ψυχῆς ἀληθεστάτη γνώσις, πρὸς πᾶ-
σαν φιλοσοφίαν συμβάλλεται· πρὸς δὲ τὴν ἠθικὴν
λέγω καὶ τὴν θεολογικὴν καὶ τὴν φυσικὴν. Πρὸς μὲν
οὖν τὴν ἠθικὴν, ἥτις ἀδύνατον ἡμᾶς τὰ ἐαυτῶν κατα-
σκευάσαι ἕθνη τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μὴ ἐπισκεφα-
μένους· πρὸς δὲ θεολογίαν, ὅτι ζητοῦμεν περὶ τοῦ
νοῦ τοῦ χωριστοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀθάνα-
τος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς νοητῶν ἐστὶ, νοῦς τῶν πρὸς
τί ἐστὶ. Τῶν δὲ πρὸς τι ὁ τὸ ἐν εἰδῶς, καὶ τὸ λογι-
εῖσθαι, ὁ δὲ ἄλλο ὅτι ἡ θεωρία τοῦ ἡμετέρου νοῦ καὶ εἰς
θεολογίαν μέγала συμβάλλεται. Συμβάλλει δὲ ἡμῖν
καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν. Εἴ γε φυσικῆς μὲν ἐστὶν ἔργον,
τὸ περὶ σωμάτων διαλεχθῆναι, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῶν,
καὶ τῶν δυνάμεων τῶν δὲ ἐν σώμασιν εἰδῶν τὸ κά-
λιστον ἢ ψυχῆ.

Ὅτι δεῖ, φησὶ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτω
καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ζητῆσαι, ὅποιοι ἔνους αὐτῶν
ἀνάξομεν. Καὶ γὰρ οἱ μὲτ' αὐτὴν ὅποιοι τὴν οὐσίαν
ἀνάξουσιν· οἱ δὲ ὅποιοι τὸ ποσόν· ὧν ἐστὶ καὶ Ξενο-
κράτης (2). Αριθμὸς γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ ψυχὴ κι-
νῶν ἑαυτόν. Οἱ δὲ ὅποιοι τὸ ποιόν, ὧν εἰσι καὶ ἱατροί,
ἡμᾶς (3) εἶναι λέγοντες αὐτὴν. Τοιοῦτοι δ' ἂν εἴεν
καὶ οἱ ἐντελέχειαν αὐτὴν νομίζοντες τοιαύτην. Ἄλ-

λοῖ λόγον αὐτὴν τῶν στοιχείων λέγουσιν, οἳ δηλονότι ὑπὸ τὸ πρὸς τι ταύτην ἀνάγουσι. Τὸ γὰρ διπλάσιον ἢ ἡμιόλιον τῶν πρὸς τι. Ἀμφίβολον οὖν τέως τὸ γένος. Ἐπειδὴν δὲ εὗρωμεν ὅτι οὐσίαν, πάλιν ζητεῖν δεήσει, πότερον σῶμα ἢ ἀσώματον, καὶ εἰ σῶμα ἀπλοῦν ἢ σύνθετον καὶ εἰ ἀσώματον χωριστὸν ἢ ἀχώριστον. Καὶ πότερον μία ἐκ ἐκάστη ψυχῆ, ἢ πολλαί· καὶ εἰ μία, μονοειδῆς ἢ πολυδύναμος· καὶ τίς ἢ τῶν δυνάμεων διαφορὰ, καὶ εἰ πολλαί· πότερον τῆ ἀριθμῶν πολλαί, ἢ καὶ τῆ εἴδει· πότερον καὶ τῆ γένει, ἢ οὐ. Τὰ γὰρ τῆ εἴδει διαφέροντα, οὐ πάντως καὶ τῆ γένει· ὡς ἄνθρωπος καὶ ἵππος. Τὰ μέντοι τῆ γένει διαφέροντα, ἐξ ἀνάγκης καὶ τῆ εἴδει, ὡς λίθος καὶ ζῶον. Ταῦτα τοίνυν καὶ τούτων πλείονα, πρὸς τὸ λαβεῖν τὸν ὀρισμὸν τῆς ψυχῆς, ζητητέον.

Ἵτι Ἀριστοτέλης ὑπὸ διαίρεσιν τὸν λόγον ἀνάγων τὸν περὶ ψυχῆς, φησὶν, ἡ δυνάμει ἐστὶν ἡ ἐντελέχεια, ἀντὶ μὲν τοῦ σώματος χρησάμενος τῇ δυνάμει, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀσώματος τῇ ἐντελεχείᾳ· καὶ γὰρ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ δυνάμει ἐστὶ, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ ποιότητα, καὶ τὴν ἐκ τόπου ἐς τόπον μεταβολὴν δυνάμει μὲν γὰρ ἴσμεν ἄνθρωποι ἐν τῆ σπέρματι· καὶ ἐν τῆ καταμηλίᾳ· καὶ δυνάμει παῖδες ὄντες, ἔχομεν τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέγεθος. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ποιῶν δυνάμει ψυχροὶ θερμοὶ ὄντες, καὶ δυνάμει κινούμεθα καθήμενοι. Τὰ δὲ τε οὐράνια ἐν τῇ κατὰ τόπον μεταβολῇ μόνον ἔχουσι τῇ δυνάμει. Ἀνατέλλων γὰρ ὁ ἥλιος, δυνάμει μεσουρανεῖ· καὶ μεσουρανῶν δυνάμει δύνει· καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ κινήσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὡσαύτως ἐν τῇ κατὰ τόπον μεταβολῇ, τὸ δυνάμει ἐστὶ θεωρεῖν. Ἀλλὰ τὸ δῆποτε ἐπὶ τοῦ σώματος ἐν δυνάμει τάξας, ἐπὶ τοῦ ἀσώματος οὐκ εἶπεν ἐντελεχείᾳ κατὰ δοτικὴν πτωσίαν, ἀλλ' ἐντελέχειαν κατ' εὐθείαν; λέγομεν οὖν ὅτι ἄλλο ἐστὶ δύναιμι, καὶ ἄλλο ἐν δυνάμει, καὶ ἄλλο ἐντελέχεια, καὶ ἄλλο ἐντελεχείᾳ. Ἡ μὲν γὰρ ὕλη μόνως ἐστὶ δυνάμει πάντα, καὶ ἐστὶ δυνάμει, ἐνεργείᾳ δὲ οὐδέν. Τὸ δὲ εἶδος μόνως ἐντελέχεια· τὸ δὲ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους καὶ ἐν δυνάμει, τοῦτό ἐστι καὶ ἐντελεχείᾳ. Συντρέγουσι γὰρ πάντα ταῦτα ἅμα· καὶ ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐν δυνάμει, τοῦτό ἐστι καὶ ἐντελεχείᾳ. Καὶ γὰρ πάντα τὰ εἶδη, δυνάμει ἐν τῇ ὕλῃ ἐστὶν, ἥτις ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο γίνεται ἐνεργείᾳ. Νῦν μὲν γὰρ ἄνθρωπος οὔσα δυνάμει, ἄλλοτε γίνεται ἐνεργείᾳ ἄνθρωπος· μᾶλλον δὲ ἅμα ἔχει καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδέποτε ἐστὶ γυμνῆ εἶδους, ἐκείνου τοῦ εἶδους, ἐνεργείᾳ μὲν οὖν ἐστὶ τόδε, τῇ δυνάμει δὲ ἄλλο. Ἐπεὶ οὖν ἐν οἷς τὸ δυνάμει ἐστὶν, ἐν τούτοις καὶ τὸ ἐνεργείᾳ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐνύλων εἴρηται σωμάτων· ἐπὶ δὲ τῶν θείων καὶ ἀσωμάτων οὐκ ἐστὶ τὸ δυνάμει· ἐπεὶ μηδὲ ὕλη· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἐνεργείᾳ. Οὐ γὰρ εἰσιν ἐνεργείᾳ τόδε τι, ἀλλ' αὐτοενεργεῖαι εἰσιν ἤδη ὄντα καθαρὰ ἄνευ ὕλης. Διὰ τοῦτο ἀντιδιαστέλλον τῇ ὕλῃ καὶ συνθέτῳ φύσει, τὴν αὔλον καὶ ἀσώματον, ἐσήμανε διὰ τοῦ δυνάμει· τὴν δὲ διὰ τοῦ ἐντελέχειᾳ.

Ἵτι δυνατόν φησὶ καὶ μίαν ψυχὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγειν καὶ πλείους· πλείους μὲν ὅτι διαφέρου-

dicunt, qui eam nempe in relatorum ordinem cogunt. Duplum enim et sextuplum relata sunt. Dubium igitur et controversum est ejus genus. Sed ubi invenerimus substantiam esse, rursus quaerendum erit an corpus an sine corpore, an corpus simplex, an compositum: si sine corpore, an separabilis, an inseparabilis; et, sitne una in singulis corporibus anima, vel plures: et si una est, an unius speciei, vel plurimarum facultatum; quodnam sit earum inter se discrimen: tum sint ne plures hæ; an numero, an specie plures: an genere, necne. Nam quæ specie differunt, non omnino etiam genere; ut homo et equus, Quæ vero genere differunt, omnino et specie discrepant, ut lapis et animal. Hæc et plura ad percipiendam animæ definitionem, quaerenda sunt.

B Aristoteles disputationem de anima dividens, vel potestate, inquit, est, vel vis ex se movens: ubi pro corpore, dixit, potestate; pro incorporeo, vis ex se movens: corporum enim, alia in generatione et corruptione, potestate sunt, et secundum substantiam et qualitatem et mutationem e loco in locum: nam potestate sumus homines in semine et menstruo: et cum pueri simus, viri magitudinem potestate habemus. In qualitate similiter, cum frigidi sumus, potestate calidi sumus et potestate movemur, cum sedemus. Cæli autem ad solam loci mutationem, potestatem habent. Sol enim oriens, potestate medius est; meridie vero, potestate occidit: et in cæteris ejus, et aliorum siderum motibus, mutatio ad locum, potestate attenditur. Sed cur, cum potestate, pro corpore posuisset, pro incorporeo non dixit, entelechio in sexto casu, sed entelechia, in recto? Quia nimirum aliud est, potestas, aliud, potestate; et aliud entelechia, aliud entelechia. Sola enim materia, est potestate omnia, actu vero nihil. At forma, actus tantum: quod vero ex materia et forma, etiam potestate, illud est actu. Una enim hæc omnia concurrunt, et quodcumque est in potestate, illud etiam est actu. Omnes enim formæ, virtute sunt in materia, quæ modo hoc, modo illud fit actu. Nunc enim cum homo sit potestate, alias fiet homo actu: imo vero habet ut simul sit potestate et actu. Quippe quoniam nunquam forma vacat, cum hanc formam suscepit, actu quidem, hoc est, virtute, aliud. Quia igitur in quibus est, virtute, in his est, et actu, sicuti de materiis corporibus dictum est: at in divinis et incorporeis, nihil est virtute, quia in iis neque materia est; ob eamque rem neque actu: non enim actu sunt tale quippiam. Sed ipsi actus, ab omni materia puri. Propterea cum a materia, et composita natura, immateriatam, et sine corpore contra discernit: illam, potestate, hanc voce, entelechia, significavit.

Unam esse in homine animam, et plures dicere licet: plures quidem, quia inter se specie differunt,

vegetatrix, brutorum, et humana et a se separantur. Unam vero, propter earum mutuum concentum et consensionem. Nam a ratione, ad vegetantem, actiones proficiscuntur, et harum motus et vitæ, rationem in se quodammodo constituunt et adornant. Una igitur etiam est hominis anima.

Qui unam specie animam in cunctis animalibus esse dicunt, temperamentum eam esse autumant; nam eam ad singulorum propriam temperaturam mutari dicunt: unde multa absurda consequuntur: primum, quia effecta nobiliora faciunt causis; corpus enim inanimatum, animæ causam faciunt; secundo, vivens vita, immotum movente, rationis expertus ratione prædito, antecellere, et cætera huiusmodi incommoda sequerentur.

Diversorum animalium animas specie differre censet Aristoteles, quia non est, inquit, commune genus animarum, quare nec earum communis definitio dari potest quemadmodum animantis. Non est autem commune genus quia in illis prius et posterius cernitur, quod in iis esse non potest, quæ sub eodem genere continentur: deinde vegetans, natura prior est, reliquæ posteriores; et tollit ista reliquas, nec una cum iis tollitur, et cum illis introducit, at non eas inducit, quod ejus est, quod natura prius est. Ubi enim est rationabilis, ibi brutorum et plantarum anima est: at non ubi vegetatrix, ibi etiam reliquæ: vel ubi irrationalis, ibi et rationis potens. Hæc itaque natura prior est rationis expertus, et ablata vegetante, simul et aliæ de subjecto auferuntur. Est igitur inter illas, natura prius et posterius: ideoque quod de illis communiter dicitur, hoc est anima, non est genus: sed voce tantum consentiunt, ut quæ ab uno, et ad unum referuntur.

Cum tria sint in rebus physicis, forma, materia, et causa per quam forma est in materia, ad istas quinque docendi vias pertinent; physica, ars particularis, disserendi facultas, mathematica et prima philosophia. Physicæ porro est de illis omnibus agere, de materia, inquam, et rebus naturæ, de forma denique et de causa: puta cælorum materiam non esse quatuor elementa, sed quintum aliud quoddam corpus. Tum quæ sit forma, esse orbiculata, et cur hæc eorum figura sit. Quia capacissima figurarum, est in plano quidem circulus, in solidis vero globus. Quamobrem rotundum esse cælum Plato in Timæo tradit. Sed et naturalem figuræ cæli causam affert Aristoteles. *Ei enim, quod æterno in motu erat futurum, huic motui congruens figura conveniebat.* Sed et Plotinus, ex eorum quæ ipsum anteeunt affectione atque habitu ejus rei rationem profert. Nam proxime supra cælum sunt intelligentes substantiæ: effectum autem, finitimæ sibi causæ assimilari ut plurimum oportet, ejusque imaginem atque imitationem re-

(4) Vide Aristot. *De cælo*.

σιν ἀλλήλων τῷ εἶδει, ἡ φυτικὴ καὶ ἡ ἀλογος καὶ ἡ λογικὴ, καὶ χωρίζονται ἀλλήλων. Μίαν δὲ διὰ τὴν συμφωνίαν τούτων καὶ τὴν συμπάθειαν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ λόγου ἐνέργειαι διαβαίνουσι μέχρι τῆς φυτικῆς, καὶ αἱ τούτων κινήσεις καὶ ζῶαι, οἰονεὶ συνδιατιθέσων ἐν αὐταῖς τὸν λόγον. Οὐκοῦν καὶ μία.

Ὅτι οἱ μίαν λέγοντες ψυχὴν τῷ εἶδει ἐν πᾶσι τοῖς ζῴοις, κρᾶσιν εἶναι αὐτὴν δοξάζουσιν· ἐκαλλέττεσθαι γὰρ αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν ἐπίστω ἰδιότητα τῆς κρᾶσεως τίθενται· οἷς ἔπεται κολλὰ ἄτοπα· ἐν μὲν ὅτι τὰ αἰτιατὰ, κρείττω ποιούσι τῶν αἰτίων. Τὸ γὰρ ἄψυχον σῶμα ψυχῆς αἴτιον ποιούσι. Δεύτερον, τὸ ζῶον τῆς ζωῆς, τὸ ἀκίνητον τοῦ κινήσιμου, τὸ ἄλογον τοῦ λόγου, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ὅτι τὰς ἐν τοῖς διαφόροις ζῴοις ψυχὰς Ἀριστοτέλης διαφόρους εἶναι λέγει τῷ εἶδει. Ὅτι φησὶ οὐκ ἔστι κοινὸν γένος τῶν ψυχῶν, διόπερ οὐδὲ ἐνδέχεται εἶνα κοινὸν αὐτῶν ὄρον ἀποδοῦναι. καθάπερ τυχόν τοῦ ζῴου. Οὐκ ἔστι δὲ κοινὸν γένος, διότι ἐν αὐταῖς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον θεωρεῖται· ἔπερ ἀδύνατον ἐν τοῖς τελοῦσιν ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθορᾶσθαι γένος. Ἐνταῦθα δὲ πρότερον μὲν ἡ φυτικὴ τῆ φύσει, δεύτερον δὲ αἱ λοιπαί. Καὶ συναναίρεται μὲν τὰς ἄλλας, εὐ συναναίρεται δὲ αὐταῖς, καὶ συνεισφέρεται μὲν ἐκείναις, οὐ συνεισφέρει δὲ, ἔπερ ἴδιον, τοῦ φύσει προτέρου. Ὅπου γὰρ ἡ λογικὴ, ἐκεῖ καὶ ἡ ἀλογος καὶ ἡ φυτικὴ· οὐ μὲν τοῖ ὅπου ἡ φυτικὴ, ἐκεῖ καὶ αἱ λοιπαί· ἡ ὅπου ἡ ἀλογος, ἐκεῖ καὶ ἡ λογικὴ· εἰδὲ καὶ ἡ ἀλογος φύσει προτέρα τῆς λογικῆς· καὶ ἀναίρεθεῖσα ἡ φυτικὴ, συναναίρει ἐκ τοῦ ὀποκειμένου καὶ τὰς λοιπὰς. Ὥστε ἔστιν ἐν αὐταῖς τὸ πρότερον τῆ φύσει καὶ τὸ ὕστερον. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ κοινῶς πᾶσι τοῖς κατηγορούμενον οὐκ ἔστι γένος, τοῦτ' ἔστιν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁμῶνυμά ἐστιν ἀλλήλοισι, ὡς τὰ ἀρ' ἐνὸς καὶ πρὸς ἓν.

Ὅτι τριῶν ὄντων τῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς πράγμασιν, εἶδους, ὕλης καὶ τῆς αἰτίας καθ' ἣν ἔστι τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλει, καταγίνονται φασὶ περὶ ταῦτα μέθοδοι κίνετες, ἡ φυσικὴ, ἡ κατὰ μέρος τέχνη, ἡ διαλεκτικὴ, ἡ μαθηματικὴ, ἡ πρώτη φιλοσοφία. Ἔστι δὲ φυσικῆς μὲν περὶ πάντων εἰρημένων διαλεχθῆναι· τῆς τε ὕλης φημί, τῶν φυσικῶν πραγμάτων, καὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς αἰτίας· οἷον ὅτι τῶν οὐρανίων ὕλη, εὐχὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἀλλὰ πέμπτον ἕτερον τὸ σῶμα; Πάλιν τι τὸ εἶδος, ὅτι σφαιρικὰ καὶ διατε σφαιρικὰ· ἔστι πολυχωρητότατον, ἐν ἐπιπέδῳ μὲν τῶν ἄλλων σχημάτων ὁ κύκλος, ἐν στερεοῖς δὲ ἡ σφαῖρα, ὡς καὶ ὁ Πλάτων, ἐν Τιμαίῳ διὰ τοῦτο σφαιρικὸν γενέσθαι τὸν οὐρανὸν ἀποδίδωκεν. Ἀποδίδωσι δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (4) φυσικὴν αἰτίαν τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ. Τῷ γὰρ αἰδίῳ φησὶν ἐσομένῳ. Ἀποδίδωσι δὲ καὶ ὁ Πλωτίνος αἰτίαν ἐκ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει τὰ πρὸ αὐτοῦ. Προσεχῶς δὲ εἰσιν ἔπερ τὰ οὐράνια εἰ νοηταὶ οὐρανοῦ· δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν εἶναι μὴ ἄλλο ὡμοιωθῆναι τῷ προσεχῆι αἰτίῳ, καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν. Διὰ τοῦτο οὖν, φησὶ, κύκλος κι-

νεῖται ὁ οὐρανός, ὅτι νοῦν μιμνῆται· ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ, τὸ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. Δόξος γὰρ ὁ ὄρων, αὐτὸς ὁ ὀρώμενος· ὄρων γὰρ τὰ εἶδη, ἑαυτὸν ὄρων, καὶ αὐτὸν ὄρων, τὰ εἶδη τεθέσται. Πλήρωμα γὰρ ἐστὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν. Ἐχει οὖν οὐρανός τὸ μὲν σφαιρικὸν σχῆμα, διὰ τὴν κύκλω κίνησιν· ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἔξομοίωσιν. Καὶ ἄλλως μιμνῆται τὸν νοῦν ἀμαρῶς πανταχῆ ὅτι· καὶ γὰρ τὸ οὐράνιον σῶμα πανταχῆ γίνεται. Τὸ οὖν πανταχῆ γίνεσθαι, τὸ πανταχοῦ ὄν μιμνῆται. Τελείωσις γὰρ τῶν χειρῶν, ἢ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἔξομοίωσις. Οὕτω μὲν ὁ φυσικὸς πάντων τῶν φυσικῶν ἀποδώσει καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ αἷτιον, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀρισμὸν· ἐκ δὲ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς αἰτίας ἀποδώσει. Ὁ δὲ κατὰ μέρος τεχνίτης, καὶ αὐτὸς μὲν περὶ τῶν αὐτῶν διαλαμβάνει. Διαφέρει δὲ τοῦ φυσικοῦ, ὅτι περὶ μερικόν τι καταγίνεται πρᾶγμα· οἷον ὁ ἱατρὸς, περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, ὁ τέκτων περὶ λίθους καὶ ξύλα. Ἀποδώσει δὲ καὶ οὗτος τὸν ὀρισμὸν, παραλαμβάνων καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ὕλην καὶ τὴν αἰτίαν.

Ἵτι ἡ ἀληθὴς Ἀριστοτέλους περὶ τῶν τριῶν τοῦ νοῦ σημαίνοντων διάληψις, ἣν ἐπικρίνει καὶ Ἀμμώνιος. Τοιαύτη ἐστὶ. Πρῶτον τοῖνον ἐστὶ σημαίνόμενον, ὁ νοῦς ὁ δυνάμει εἰδῶς τὰ πράγματα. Ὅσπερ ἐπὶ τῶν παιδῶν ἐστὶ. Δεύτερον σημαίνόμενον ὁ νοῦς ὁ καθ' ἑξὶν εἰδῶς τὰ πράγματα, ὡσπερ ὁ ἐπὶ τῶν τελείων· τῶν ἐπισταμένων μὲν τὸ πράγματα, ἡρεμοῦντων δὲ καὶ μὴ ἐνεργούντων κατὰ ταῦτα. Τρίτον σημαίνόμενον ἐστὶν· ὁ νοῦς οὐχ ὁ θύραθεν εἰσιῶν, ὡς ἐκεῖνοι· οἷοντα· ἀλλ' ὁ καθ' ἑξὶν ἅμα καὶ ἐνεργεῖαν, ὡσπερ ὁ τῶν τελείων νοῦς τῶν εἰδῶν τὰ πράγματα, καὶ προχειριζομένων τὴν εἶδησιν, καὶ ἐνεργούντων κατ' αὐτήν. Καὶ τὰ μὲν σημαίνόμενα τοῦ νοῦ, κατὰ Ἀριστοτέλην ταῦτα, ὅτι Πλάτωνος λέγοντος τὴν ψυχὴν τόπον εἰδῶν, ὁ Ἀριστοτέλης τρόπον μὲν τινα πρὸς δόγμα ἀποδέχεται, τρόπον δὲ διαβάλλει. Ἀποδέχεται μὲν ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι δέχεται ἡ ψυχὴ τὰ εἶδη τῶν νοητῶν, καὶ οὕτως ἐνεργεῖ· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὴν τὸν Πλάτωνα τόπον εἰδῶν. Μέμενται δὲ εἰς δύο τινά. Πρῶτον μὲν ὅτι πᾶσαν ψυχὴν ὁ Πλάτων λέγει τόπον εἰδῶν, καὶ οὐ μόνον τὴν λογικὴν· καίτοι τε τὴν λογικὴν ἐκεῖνος μόνος ἔλεγε τόπον εἰδῶν καὶ ψυχὴν, τὰς δὲ ἄλλας ἐμψυχίας. Δεύτερον δὲ, ὅτι ἐνεργεῖα λέγει ἐν τῇ ψυχῇ τὰ εἶδη, καὶ οὐ δυνάμει. Ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης ἀγράφῳ γραμματικῶ αὐτὴν εἰκάσει, καὶ κυρίως λέγει μάθησιν. Ὁ μὲν τοὶ Πλάτων ἐγγράφῳ γραμματικῶ, καὶ τὴν μάθησιν ἀνάμνησιν λέγει. Ὅτι διττῆς οὕσης ἐν ἡμῖν τῆς γνώσεως τῆς μὲν ἀλόγου, οἷον αἰσθήσεως, τῆς δὲ λογικῆς οἷον τῆς νοῦ, διττά ἐστὶ καὶ τὰ γινωσκόμενα· τὰ μὲν ἔνυλα, καὶ τὰ αἰσθητά· τὰ δὲ ἄνυλα. Ζητεῖ οὖν διὰ τοῦτων ὁ Ἀριστοτέλης, πότερον ἐκάστη γινώσκει νό οἰκεῖον γινώσκει, οἷον ἢ μὲν ἄλογος τὰ ἔνυλα, ἢ δὲ λογικὴ τὰ ἄνυλα μόνον· ἢ ἢ μὲν ἄλογος τὰ ἔνυλα οἶδε μόνον· ἢ δὲ λογικὴ ὡς κρείττων οὔσα, οὐ μόνον τὰ ἄνυλα οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα. Καὶ τοιαύτης οὕσης τῆς ἀπορίας, ἐπικρίνει λέγων, ὅτι ἡ λόγι-

ferre. Ob id igitur causæ, inquit, cœlum in circulum orbemque convolvitur, quia mentem imitatur, mentis enim proprium est ad se respicere et in se vergere: ipsa enim est quæ videt, ipsa est quæ videtur. Videns enim formas seipsam videt, et seipsam intuens, formas intuita est. Formarum enim complementum est. Habet igitur cœlum orbicularem figuram propter motum in circulum, hunc vero propter illam mentis imitationem. Alia quoque ratione, cœlum mentem imitatur, quæ indivise ubique est: nam cœleste corpus ubique est. Itaque quatenus ubique est, id quod ubique est, imitatur. Deteriorum enim perfectio est, ad superiora conversio, et cum iis similitudo. Ad hunc modum phisicus a rerum naturalium forma, materiam et causam ostendet, sicque definitionem, eamque ex materia, forma et causa videlicet. Artifex autem particularis in iisdem rebus versatur, sed a physico differt, quia in particulari quapiam re; ut medicus in humanis corporibus curandis, circa lapides et ligna cœmentarius et materiarius: quæ tamen etiam definitionem, assumpta forma, materia et causa, dabit.

Vera est Aristotelis, de tribus mentis significantis sententia, cui etiam subscribit Ammonius. Hæc autem est. Primus significatus mentis est, ut potestate res cognoscat, qualis in pueris est. Secundus significatus, mens est, quæ habitu res novit, ut in adultis, qui res quidem sciunt, at quiescunt, neque secundum eas agunt. Tertius significatus, mens est, non quæ extrinsecus advenit, ut isti arbitrantur, sed quæ habitu simul est et actione, qualis est perfectorum, qui res sciunt et cognitionem expromunt, et juxta eam agunt. Hæ sunt mentis apud Aristotelem significantiones, cum animam formarum locum nominet Plato, id quidem Aristoteles aliquo modo probat, aliquo reprobat et refellit. Probat quidem, quia dixit animam rerum intellectilium, species recipere, sicque operari, idque esse quamobrem ipsam Plato formarum conceptaculum vocat. Duplici vero nomine reprehendit: primum quia omnem animam Plato formarum locum appellat, neque solam ratione præditam, quam solus ille et animam et formarum receptaculum vocat; cæteras in anima comprehensas. Secundo reprehendit Platonem, quia in anima formas, actu, non potestate esse dicit. Illam enim Aristoteles nudæ ac puræ tabulæ similem facit, et aliquid addiscere ipsam affirmat: at Plato prescriptæ chartæ animam comparat, et discere vocat reminisci. Cum duplex sit in nobis cognitio, cum ratione, qualis est mentis, et sine ratione, cujusmodi est sensus, duplex quoque est genus eorum quæ cognoscuntur: alia materiata et quæ sensibus obijciuntur; alia immateriata. Quærit idcirco Aristoteles, an proprium objectum quælibet facultas cognoscat, ut rationis experts, materiata, rationabilis immateriata tantum. An vero irrationabilis sola immateriata norit: at rationis compos, ut præstantior,

non solum materiata norit, sed etiam immate-
riata. Atque in re non parum implicata sic sta-
tuit, rationabilem non solum nosse, quæ a ma-
teria secreta sunt, sed etiam materiata. Qui enim
præstantiora novit, deteriora multo magis. At
immateriata cognoscit. Plane igitur et his igno-
biliora considerabit, hoc est materiata. Si enim
mens, quæ cum ratione cognitio est, sola immate-
riata novit, neque tamen materiata, mens erit
quodammodo non mens. Quæ enim materiata non
intelliget, erit in ipsis non mens. Sed absurdum
est, mentem aliquo pacto amentem esse: non igitur
sola immateriata novit, sed etiam materiæ
immersa. Hæc Aristoteles. Itaque res materiatas
mentem nosse hinc perspicere licet: nisi enim ex
materia concreta sciret, quomodo sensum corri-
geret, qui remum videt in aqua fractum, [et so-
lem pedali magnitudine? Quamquam et alia nobis
supplet regula, quia quod rerum differentiam
novit, res ipsas multo magis. At discrimen eor-
um, quæ sine materia sunt, cum materiatis,
novit: ergo et materiata. Sed fortasse dixeris,
minus apte dici, mentem res extrinsecas scire; id
enim sensus est, res materiatas et particulares
cognoscere: generales enim tantum, et quæ uni-
versæ sunt, mens novit: sensus autem est nosse
singularia, quæque sunt materiata. Sed responderi
ad hoc potest, mentem subjecto unam esse, ra-
tione vero diversam. Mens enim vel per se tan-
tum agit: et tunc, quæ universa sunt tantum
novit: vel cum sensu operantur, eo usa tanquam
instrumento, sicque materiata et particularia co-
gnoscit. Quemadmodum enim recta ipsa linea,
subjecto eadem est, at ratione diversa; quæ enim
nunc recta est, incurvari et inflecti potest: sic
etiam mens eadem est subjecto. Recta item men-
tem repræsentat: quæ per se agit ipsa, et immate-
riata novit: interdum inflectitur recta; et mens
ad sensum inflectitur, eoque pro instrumento uti-
tur, cum materiata novit. Hic primus est nodus,
ejusque solutio. Secunda difficultas cum hac
sumptione proponitur: quod a potestate, sit actu,
omnino mutatur: at mutatio, affectio est. His sic
præsumptis, reliquam difficultatem subjicit. Si
mens materiata cognoscit, aliquid ab iis patitur a
cognitione, quæ potestate fuerat, ad cognitionem
actu deducta. Quod vero a potestate ad actum
deducitur, id mutatur. Quod vero mutatur, id
patitur. Ergo mens a materiatis patitur, et quia
nihil pati potest ab eo, quod dissimiles est materiæ;
planum est igitur, mentem ejusdem esse materiæ
cum materialis, et eadem esse materiata et
incorruptam. Ea est difficultas, quam dissolventes,
dicimus male assumptum esse, ubicunque est
agens, ibi et quod patitur: id enim falsum est.

(5) Hiatus sic replere videor, ἀλλ' οἷδε τὰ ἄλλα.
Σκοπήσει οὖν πάντως.

(6) Deest ἀλλ' οἷδε τὴν, etc., aut quidpiam hu-
jusmodi.

κῆ οὐ μόνον τὰ ἄλλα οἷδε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα, ὅ
γὰρ εἰδῶς τὰ κρείττονα, πολλῶν πλέον καὶ τὰ χείρονα
[δε τὰ ἄλλα. Σκοπήσει πάντως (5) καὶ τὰ χείρονα
τῶν ἀύλων· ἃ ἔστι τὰ ἔνυλα. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς ὅ ἐστιν
ἡ λογικὴ γνῶσις, μόνον οἷδε τὰ ἄλλα, μὴ γινώσκει
δὲ καὶ τὰ ἔνυλα, ἔσται ὁ νοῦς κατὰ τι ἄνους· τὰ γὰρ
ἔνυλα μὴ νοῶν, ἄνους ἔσται κατ' αὐτά· ἀλλὰ μὲν
ἄτοπον τὸν νοῦν κατὰ τι ἄνους εἶναι. Οὐκ ἄρα τὰ
ἄλλα μόνον οἷδε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα. Καὶ ταῦτα μὲν
ὁ Ἀριστοτέλης. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἔνυλα οἷδε ὁ νοῦς
ἐνεῦθεν ἔστι συνιδεῖν. Εἰ γὰρ μὴ ἡπίστατο τὰ ἔν-
υλα, πῶς ἐπιδιωρθοῦται τὴν αἴσθησιν, ὁρῶσαν τὴν
κώπην ἐν ὕδατι κεκλασμένην, καὶ τὸν ἥλιον ποδιαῖον;
ἄλλως τε δὲ ἔχομεν κανόνα, ὅτι τὸ ἐπιστάμενον δια-
φορὰν πραγμάτων, πολλῶν μᾶλλον αὐτὰ τάδε· (6) τὴν
διαφορὰν τῶν ἀύλων πρὸς τὰ ἔνυλα, οἷδε ἄρα καὶ
τὰ ἔνυλα. Ἀλλ' ἐρεῖς ἴσως ὅτι ἄτοπόν ἐστι τὸ νοῦν
τὰ ἔξω εἰδέναι· ταῦτα γὰρ αἰσθησῶς ἐστι τὸ τὰ
ἔνυλα καὶ τὰ κατὰ μέρος γινώσκειν· ὁ μὲν γὰρ νοῦς
τὸ καθόλου οἷδε μόνον· τῆς δὲ αἰσθησῶς ἐστι τὸ εἰ-
δέναι μερικῶς, ἃ τινὰ ἐστὶν ἔνυλα. Ἔστι δὲ εἰπεῖν
πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ νοῦς τῶ μὲν ὑποκειμένη εἰς ἐστὶ,
τῶ δὲ λόγῳ διάφορος. Ὁ γὰρ νοῦς ἢ καθ' ἑαυτὸν μόνον
ἐνεργεῖ, καὶ τότε τὸ καθόλου μόνον οἷδε· ἢ
μετὰ αἰσθησῶς ἐνεργεῖ, ὀργάνῳ αὐτῆ κεκρημένος·
καὶ τότε τὰ ἔνυλα καὶ μερικῶς οἷδε. Ὡς περὶ γὰρ ἡ
αὐτῆ εὐθεῖα, τῶ μὲν ὑποκειμένη ἢ αὐτῆ ἐστὶ, τῶ δὲ
λόγῳ διάφορος. Ἡ γὰρ νῦν εὐθεῖα οὕσα δύναιται
κλασθῆναι καὶ ἐπικαμπῆς γενέσθαι· οὕτω καὶ ὁ νοῦς
ὁ αὐτός ἐστι τῶ ὑποκειμένη· ἄλλοτε εὐθεῖα ἀναλο-
γεῖ, ὁ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργεῖ καὶ τὰ ἄλλα οἷδε,
ἄλλοτε δὲ κεκλασμένη εὐθεῖα, ἐπικαμπόμενος (7)
πρὸς τὴν αἴσθησιν, καὶ ὀργάνῳ αὐτῆ κεκρημένος.
ὅτε καὶ τὰ ἔνυλα οἷδε. Τοῦτε μὲν οὖν ἐστὶ τὸ πρῶτον
ἄπορον καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ. Δεύτερον ἄπορον, ὅν καὶ
λῆμμα προλαμβάνεται, τοιοῦτον, ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦ
δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργεῖα γινόμενον, πάντως ἀλλοιοῦται,
ἢ δὲ ἀλλοίωσις πάθος ἐστὶ. Τοῦτου προληφθέν-
τος πρόεισι λοιπὸν τὸ ἄπορον. Εἰ γινώσκει ὁ νοῦς τὰ
ἔνυλα, δηλον ὅτι πάσχει ὑπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς δυνάμει
γνώσεως εἰς τὴν ἐνεργεῖα γνῶσιν (8). Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ
δυνάμει ἀγόμενον εἰς τὸ ἐνεργεῖα ἀλλοιοῦται. Τὸ δὲ
ἀλλοιούμενον, πάσχει. Ὁ νοῦς ἄρα πάσχει ἀπὸ τῶν
ἐνύλων· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἐκ τοῦ ἀνομοῦλου πάσχει,
δηλον ἄρα ὅτι ὁμύλος ἐστὶν ὁ νοῦς τοῖς ἐνύλοις. Καὶ
ἐστὶ καὶ αὐτὸς ἔνυλος καὶ ἄφθαρτος. Αὕτη ἡ ἀπορία,
ἣν ἐπιλυσόμενοι φάμεν, ὅτι κακῶς εἰληπται, ὅτι ποῦ
ποιοῦν καὶ πάσχει· οὗτος ὁ λόγος ψευδής ἐστὶ. Τότε
γὰρ τὸ ποιοῦν ἀντιπάσχει, ὅτε ὁμύλον ἐστὶ τῶ
πάσχοντι. Ἐπειδὴ οὖν ὁ νοῦς οὐκ ἐστὶν ὁμύλος τοῖς
ἐνύλοις, οὐκ ἀνάγκη πάσχειν αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐνύλων
ὅτε γινώσκει αὐτά. Ποιεῖ γὰρ καὶ ὁ δημιουργὸς,
ἐνεργετῶν ἡμῶς· καὶ ὁμοῦ οὐκ ἀντιπάσχει ὑπ'
ἡμῶν· ὥστε ἐκεῖνα μόνον τῶν ποιοῦντων ἀντιπάσχει,
ὅσα ὁμύλα ἐστὶ τοῖς πάσχουσιν. Ὅτι ἴδιόν ἐστι τῶ

(7) Forte legendum, καὶ ὁ νοῦς, ἐπικαμπτό-
μενον.

(8) Subesse puto, ἀγομένην.

νοί, καὶ τὸ τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν. Καὶ γὰρ ὁ ἐπιστήμων οὔτε ἐπιστήμη μόνον ἔστιν, οὔτε ψυχὴ, ἀλλὰ κράμα ἐξ ἀμφοτέρων· σὺγκριταὶ γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης, καὶ ἀναλογεῖ, ἡ μὲν ψυχὴ ὕλη, ἡ δὲ ἐπιστήμη εἶδος. Καὶ ἐπειδὴ παντὸς πραγματος μᾶλλον ἔστιν οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· εἰ μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· φασὶ δὲ Ἕλληνας ἀρχὴν τῶν ὄλων Θεὸν, καὶ ὕλην· τὸν Θεὸν ὡς εἶδος λέγοντες· οὐσίαν ἄρα φασὶ τὸν Θεὸν τῆς ὕλης μᾶλλον, καὶ αὐτὰ εἶδη Θεόν· εἴπερ οὐδεμία ὕλη ἐν τοῖς οὐσίαις ἀνεῖδος, ὅπερ ὡς λίαν ἀσεβὲς παραιτητέον· οὐσία ἄρα ἔστι τοῦ ἐπιστήμονος ἡ ἐπιστήμη· καὶ εἰ ὁ ἐπιστήμων κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐνεργεῖ, αὐτὴ δίδεικται οὐσία τοῦ ἐπιστήμονος οὐσα. Κατὰ τοῦτο ἄρα λέγεται τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οὐσίαν εἶναι τοῦ ἐπιστήμονος. Οὔτε γὰρ κατὰ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο καὶ ἐπηρμένον θεώρημα ὅτι ὡς ἐπὶ Θεοῦ, ἡ αὐτὴ ἔστιν οὐσία τῆ ἐνεργείᾳ· ἐπὶ γὰρ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ἀύλων οὐσιῶν, χωρὶς τῆς πρώτης αἰτίας, καὶ οὐσία ἔστι καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια. Τῆ οὖν οὐσίᾳ λέγεται ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οἰοῦναι οὐσίαν λέγεσθαι τῆς ψυχῆς. Ἐκ τοῦ κρείττονος οὖν ὠνόμασε τὸν νοῦν· Ἐπειδὴ γὰρ τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ ὁ νοῦς. καὶ ὧν ἐνεργεῖα ἐνεργεῖ· κρείττονος δὲ ἐν πᾶσιν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ οὐσία· διὰ τοῦτο θέλων εἰπεῖν ὅτι τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ, εἶπε τῆ οὐσίᾳ, ὡς ἀπὸ κρείττονος, ὡςπερ ἀπὸ γενους τιμιωτέρου τὸ πᾶν δηλούμενος· ὡς Τεῦκρος, φίλη κεφαλῆ. Καὶ τοῦτο οὖν ἀρμόττει, τῆ ἐνεργείᾳ νῦν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνέργεια γὰρ ὧν, νοεῖ· ὁ δὲ θύραθεν, αὐτόθεν ἐνεργεῖα ἔστι, καὶ τὸ τρίτον δὲ ἀρμόζει αὐτῷ, ὅτι ὁ νοῦς αἰε νοεῖ, οὐχ ὡς ὁ Ἡλωτίνος οἰεταί, ὅτι αἰε διαπαντὸς ὁ αὐτὸς νοεῖ. Οὐ γὰρ τὸν ἕνα τῶν ἀριθμῶν νοῦν λεγόμενον αἰε νοεῖ· ἀλλ' ὅτι ὁ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ ἀνθρωπικὸς νοῦς αἰε νοεῖ. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ νοῶ, ἀλλ' οὖν ἄλλος νοεῖ καὶ τῆ διαδοχῆ γίνεται τὸ αἰε· ἵνα μὴ ἐπιλείψῃ ἡ Ἑλλαμψικὴ πρὸς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ, ἢ αἰε νοεῖν λέγεται, ἐπειδὴ αἰε δύναται νοεῖν. Ὁ γὰρ ἔχων τὸν νοῦν, ἐν οἰαδῆποτε ὄρα βούλεται, νοεῖ, ὡςπερ τῷ ἀνθρωπίνῳ νῦν τοῦτο ὑπάρχει. Ὁ γὰρ θύραθεν νοῦς ὁ εἰς κατὰ ἀριθμὸν, πάντα νοεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῦτοις. Ὅτι ἐν τῷ ἐνὶ μὲν ἀνθρώπῳ, φύσει τὸ δυνάμει ἔστι πρότερον τοῦ ἐνεργείᾳ· οὐκ ἐν τῷ ὄλῳ δὲ κόσμῳ· ἐν γὰρ τῷ ὄλῳ κόσμῳ, φασὶ τινες, οὐ δεύτερον τοῦ ἄλλου οὐδὲ πρότερον οὔτε τὸ δυνάμει τοῦ ἐνεργείᾳ· οὔτε τὸ ἐνεργείᾳ, τοῦ δυνάμει. Εἰ γὰρ αἰετός ὁ κόσμος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, οὐδὲν ἕτερον θατέρου πρότερον, ἀλλ' ὁμόχρονα ἔστιν. Ὅτε μὲν τοι χωρισθῆ ὁ νοῦς καὶ γίνηται κατ' ἐνέργειαν, τότε γίνεται ὅπερ ἔστι, τούτῳ κυρίως νοῦς. Καὶ τοῦτο μόνον, ἀδύνατον (8) καὶ αἰδίου. Ἡ δὲ ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ ἀθάνατος μὲν, οὐκ αἰδίου δὲ. Ἀθάνατος δ' ἂν λέγεται καὶ φθαρτὴ καὶ οὐκ αἰδίου δοξάζεται, ἐπειδὴ οὐ καθὸ ψυχὴ φθείρεται, ἀλλὰ καθὸ ἐν σώματι ἔστι. Διὸ καὶ Πλάτων λέγει, πᾶσαν ψυχὴν ἀθάνατον, τοῦτο λέγων καὶ ἐπὶ φυτικῆς καὶ ἐπὶ ἀλόγου. Ἡ δὲ ὕλη τὸ ἀνάπαλιν, αἰδίου μὲν, οὐκ ἀθάνατος δὲ· διὸ

A Tunc enim agens contra patitur, cum ejusdem est materiæ cum patiente, Quando igitur mens non est ejusdem materiæ cum materiatis, nihil necesse est, ut patiat a materiatis, cum ea cognoscit: agit enim opifex Deus cum nobis benefacit, nihil tamen a nobis vicissim patitur. Quare illa tantum agentia invicem patiuntur, quæ sunt ejusdem materiæ cum patientibus. Menti etiam proprium est ut substantia agat: sciens enim, neque scientia tantum est, neque anima, sed temperamentum ex utroque; ex anima enim et scientia coalescit; et respondet materiæ quidem anima, formæ vero scientia. Et quoniam in omni re forma magis est substantia, quam materia; si quidem forma magis est substantia, quam materia: et rerum omnium principium Deum Græci prædicant et materiam, Deum tanquam formam agnoscentes: Deum ergo magis esse substantiam quam sit materia, dicunt et ipsas substantias Deum esse, si quidem nulla materia in rebus est sine forma. Quod dogma ut impium respuendum est. Essentia igitur scientis est scientia. Et si sciens secundum scientiam operatur, ostensum est eam scientis esse essentiam. Idcirco igitur essentia operari dicitur, quia scientis essentia est scientia; non enim secundum magnam et excoelsam illam propositionem, tanquam in Deo, ipsam substantiam actu esse: in animis enim et secretis a materia substantiis, præter primam causam, et essentia est, et potestas, et actio. Essentia ergo agere dicitur, quia scientia, quasi essentia dicitur animæ. A potiore igitur parte mentem appellavit: quia enim actu sive efficacia operatur mens, et cum sit actus, operatur, præstat autem in omnibus actio et substantia; eam ob rem, cum significare vellet, actu mentem agere, dixit essentia, a potiori tanquam a genere præstantiore totum designans, ut *Teucer charum caput*. Hoc igitur convenit menti humanæ, quæ actus est. Cum enim actus sit, intelligit; at quæ foris, inde actus est, et tertium ipsi convenit, quia mens semper intelligit, non ut Plotinus arbitratur, quia semper, in omnibus, omnimodis ipsa intelligit. Non enim unum numerorum, qui mens dicitur, semper cogitat: sed quia humana, quæ in universo mundo est mens, semper intelligit. Et si enim ego non cogito, alius tamen cogitat, et successione ac vicibus fit cogitatio intellectu sempiterna, ne Dei apud nos splendor deficiat, qui semper intelligere dicitur, quia semper intelligere potest: qui enim mente seu intellectu præditus est, qualibet hora intelligit. Hoc itaque humanæ menti inest: mens enim quæ foris, numero una et singularis omnia intelligit. Sed de his hactenus. In uno homine, potestate natura, prius est actu, at non in toto mundo: nam in toto mundo, ut quidam aiunt, non est posterius alio neque prius; neque quod est potestate, eo quod actu; neque quod

(8*) Logo ἀθάνατον.

actu, eo quod est potestate. Si enim, ut sensit Aristoteles, mundus est æternus, nullus est alio prius, sed ejusdem temporis sunt omnia. Cum igitur separata mens et secundum actum fuerit: tunc fit id quod est; hoc est propria mens: idque solum et immortale et æternum est. At anima brutorum et plantarum perpetua quidem, sed non æterna. Immortalis vero seu perpetua dicitur, etsi corruptibilis et non æterna censetur, quia non quatenus anima est corrumpitur, sed quatenus est in corpore: quare et Plato omnem animam immortalem dicit: quod de vegetante et sentiente dicit. E diverso, materia æterna est, at non immortalis quare mens æterna dicitur, ut et immortalitas. At præterea a sensu et intelligentia discrepare phantasiam, quia hæc interjecta est, illæ vero utrinque se habent: a sensu enim phantasie principium est: huic enim sensus initium dat, huic vero intelligentiæ. Nam sine phantasia, non potest intellectus agere; hocque est phantasie, cum sensu et intellectu discrimen. Opinionis præterea et phantasie differentiam proponit, quia informare nobis cum libet et quodlibet possumus. Trium enim vel viginti cubituum hominem cogitare et fingere possumus; tum et tragelaphum et hippocentaurum: at opinari quæ libet, plane non possumus. Nam

his duo, decem dicere possumus: existimare autem non possumus, ut in nostra potestate sit phantasia, non item opinio. Sed si verum amamus, neque nostri est arbitrii phantasia: nam quæ nobis eveniunt dormientibus, non est nostræ spontis; non enim quæ volumus ea in somnis imaginamur: quid autem in somnis? sed neque vigilantibus nobis, omnis est in nostra potestate phantasia: cum enim ea, quæ sunt, ut quæ sunt cogitamus, non possumus, nisi ut sunt ea cogitare. Ut si nobis Socratem informemus, lepidum, album et comatulium nobis ipsum informare non possumus, sed calvum, nigrum et obeso ventre, quod accuratum discrimen est.

Cum id omne, inquit, quod movetur, in loco esse, affirmat Aristoteles, cælum inerrantium stellarum moveri fatetur; at in loco esse negat, vel quia etsi non totum, ut totum, sed quia partes ipsius in loco, non quia natæ sint non contineri, sed quia supra ipsas nullum est corpus, ut et totum cum ipso in se concludatur. In anima vero nihil est ejusmodi, sed ejus natura est, non contineri loco.

Anima per se immota est: ex accidenti vero dici possit seipsam movere, idque solo motu ad locum: quando enim ipsa corpus movet, et in ipso sunt: quæ moventur, moto corpore, cum eo movebitur. Itaque secundum accidens seipsam movet, quia corpus, in quo est; at per se et se secundum substantiam, neque movetur, neque in loco est: motu igitur ad locum ex accidenti movere se anima dici potest, alio præterea nullo. Neque enim mutato corpore immutatur, sed nec augetur, nec minuitur.

Brutorum et plantarum animam quoque sæpe numero vocat Aristoteles, et cum rationali comprehendit. Sæpe vero solam hanc animam vocat, interdum etiam mentem animam appellat, rursus

A ὁ νοῦς διδῶς λέγεται, ὡς καὶ ἀίδιος καὶ ἀθάνατος. Ἐπι φησὶ διαφέρειν φαντασίαν αἰσθήσεως καὶ διανοίας, καθὼς ἡ μὲν μίση τοῦτων ἐστὶ, τὰ δὲ παρ' ἑκάτερα ἄρχεται μὲν γὰρ ἡ φαντασία ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως ἄρχας γὰρ ἡ αἰσθησις δίδωσι τῇ φαντασίᾳ ἑκείνη δὲ τῇ διανοίᾳ ἀρχὰς δίδωσιν. Ἄνευ γὰρ φαντασίας οὐ δύναται ἡ διάνοια ἐνεργῆσαι. Καὶ ταύτη διαφέρει φαντασία αἰσθήσεως καὶ διανοίας. Πρὸς τοῦτοις λέγει δόξης καὶ φαντασίας διαφορὰς ὅτι φαντασθῆναι μὲν ὅτε καὶ θέλομεν δυνάμεθα. Καὶ γὰρ τρίπηχυν καὶ εἰκοσάπηχυν ἄνθρωπον φανταζόμεθα καὶ δυνάμεθα ἀναπλάσασθαι καὶ τραγέλαφον καὶ ἵπποκένταυρον. δοξάσαι δὲ ἂ θέλομεν, οὐ πάντως δυνάμεθα. Τὸ γὰρ δις δύο εἰπεῖν μὲν δέκα δυνάμεθα, δοξάσαι δὲ οὐ δύναμεθα, ὥστε ἡ μὲν φαντασία ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ δόξα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐπὶ δὲ δεῖ ταληθῆ εἰπεῖν, οὐδὲ φαντασία ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ἡ γὰρ ἐν τῷ καθέδειν γινόμενή, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Οὐ γὰρ ἂ θέλομεν ἐν τοῖς ὕπνοις φανταζόμεθα· καὶ τί λέγω ἐν τῷ καθέδειν; ἀλλ' οὔτε πᾶσα ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. Ὅτε γὰρ τὰ ὄντα ὡς ὄντα φανταζόμεθα, οὐ δύναμεθα, εἰ μὴ ὡς ἔχουσι, φανταζέσθαι αὐτά. Οἷον τὸ Σωκράτην εἶ προθύμῃ (9) φανταζέσθαι, οὐ δύναμεθα αὐτὸν φαντασθῆναι ἀστεῖον καὶ λευκὸν καὶ κομῶντα, ἀλλὰ πάντως φαλακρὸν καὶ μέλανα καὶ προγάστορα, ὥστε ἡ ἀκριβῆς διαφορὰ αὕτη ἐστίν.

C Ὅτι πως φησὶ, λέγων Ἀριστοτέλης, πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ μὲν εἶναι, αὐτὸς τὴν ἀπλανῆ, κινουμένην μὲν ὁμολογεῖ, ἐν τόπῳ δὲ μὴ εἶναι· ἢ ὅτι πᾶν μὴ ὅλη ὡς ὅλη, ἀλλ' ὅτι τὰ μέρη αὐτῆς ἐν τόπῳ· οὐκ ὅτι πέφυκε μὴ περιέχεσθαι· ἀλλ' ὅτι μὴ ἐπέκεινα αὐτῆς σῶμά ἐστιν· ἵνα καὶ τὸ πᾶν αὐτῇ περικολληνηται ἐν αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ ψυχῆς οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτῆς ἐστὶ τὸ μὴ τόπῳ περιγράφεσθαι.

Ἐπι φησὶ ὅτι ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ἀκίνητος ἐστὶ· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἑαυτὴν κινεῖν λέγοιτ' ἂν· καὶ τότε μόνην τὴν κατὰ τύπον κίνησιν. Ἐπειδὴ γὰρ κινεῖ μὲν αὕτη τὸ σῶμα· ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ κινούμενα· κινουμένου δὲ τοῦ σώματος συγκινηθήσεται αὐτῷ· ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς ἑαυτὴν κινεῖ· τῷ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἐστὶ· καθ' ἑαυτὴν δὲ, καὶ κατ' οὐσίαν οὔτε κινεῖται, οὔτε ἐν τόπῳ ἐστὶ. Τὴν οὖν κατὰ τόπον κίνησιν λέγοιτ' ἂν μόνον κινεῖν ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ κατὰ συμβεβηκὸς, ἄλλην δὲ οὐδεμίαν. Οὔτε γὰρ ἀλλοιοῦται τοῦ σώματος ἀλλοιολμένου, οὔτε αὔξεται ἢ μειοῦται.

Ἐπι φησὶ ὅτι πολλὰκις ὁ Ἀριστοτέλης ψυχὴν κλεῖ, ἅμα καὶ τὴν ἄλογον καὶ τὴν φυτικὴν, συλλαμβάνων τῇ λογικῇ. Πολλὰκις δὲ μόνον τὴν λογικὴν· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν ψυχὴν ὀνομάζει, ἐπονομάζει δὲ

(9) Leg. προθύμῃ.

πάλιν ἰδιαζόμενος τὴν ψυχὴν τὴν ἄλογον καὶ τὴν φυ-
τικὴν. Πολυσήμου τοίνυν τῆς ψυχῆς παρὰ Ἀριστο-
τέλους λαμβανομένης, δεῖ ἐκάστην σημειομένην τὰ
οἰκία ἀφορίζειν καὶ ἀπονέμειν· καὶ μὴ συγχεῖν διὰ
τῆς ὁμωνυμίας τῆς φωνῆς καὶ τῶν πραγμάτων τὸ
διηρημένον καὶ ἀσύγχυτον. Ὡσπερ γὰρ τὸ ὁφαίνειν
τυχὸν τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ τὸ σῶμα· οὕτω καὶ τὸ
διανοεῖσθαι τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ ψυχὴν. Διὸ τοῦ ζώου
φθειρομένου, οὐδὲν τούτων ἔξει· ἡ ψυχὴ, ἅπερ ἐκ τῆς
συμπλοκῆς τῆς πρὸς τὸ σῶμα αὐτῇ ἐπεγένετο· ὥστε
οὐδὲ μνημονεύει. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα μὲν παραβρέουσα
ἐστὶν ἡ γνῶσις αὐτῆς, καὶ δεῖται μνήμης εἰς κατο-
χὴν τῶν ἐγνωσμένων. Μετὰ δὲ τὸ σῶμα, ἅτε ἐστῶσαν
ἔχουσα τὴν γνῶσιν, καὶ αὐτοῖς προσβάλλουσα τοῖς
πράγμασι, μνήμης οὐ δεῖται· μνήμη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν
πάλαι ἐγνωσμένων.

Ἔτι φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅταν μὴ ἄρχῃ ὁ νοῦς,
ἀλλὰ παρὰ φύσιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τότε τῆς τάξεως
ἀντιστραφεύσης, ἔπονται ταῖς κράσεσι τοῦ σώματος
αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς ἄρχῃ, τότε
κατὰ φύσιν ἔχοντος τοῦ ἀνθρώπου, οὐκέτι ταῖς κράσεσι
τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσιν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις,
ἀλλ' ἔπειτα τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα.

Ἔτι τὴν Θαλοῦ δόξαν περὶ ψυχῆς ἀνατρέπων, ὅστις
ἔλεγε παντὶ σώματι μεμύχθαι τὴν ψυχὴν ὡς παρεῖ-
ναι σῶμα ἐμψυχον. Πρῶτον μὲν, τί δή ποτε, φησὶν,
ἐν παντὶ σώματι οὐσίας ψυχῆς, τὰ μὲν ἐστὶ ζῶα, τὰ
δὲ οὐ; εἴτα, διατὶ τῶν ἀπλῶν οὐδὲν ἐστὶ ζῶον; καὶ
τοὶ εἶδει μᾶλλον ταῦτα. Ἐν γὰρ πυρὶ οὐσα, καὶ ἐν
ἀέρι, ἅτε καθαρωτέροις καὶ λεπτομερεστέροις σώμασιν
οὐσα, βέλτιον ἢν εἴη ἐν τούτοις ἡ ψυχὴ, τῶν συνθέτων,
ὅθεν καὶ μᾶλλον διαφαίνεσθαι ἔσπευσε ὡφείλον αἱ ἐνέρ-
γειαι. Καὶ ἄλλα δὲ πλείω συνεπάθει τῇ ὑπολήψει ταύ-
τη ἐπόμενα ἄτοπα.

Ἔτι ἐπεὶ πλείους καὶ διαφοροὶ τῆς ψυχῆς ἐνέρ-
γειαι, ζητεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, πότερον μιᾶς οὐσίας καὶ
ἀμερίστου τῆς ψυχῆς, κατ' οὐσίαν ἐκ ταύτης αἱ διά-
φοροι δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι προέρχονται· ὡς τὴν
αὐτὴν εἶναι κατ' οὐσίαν, καὶ μίαν τῶν ἀριθμῶν, καὶ
θρεπτικὴν, καὶ ἀσθητικὴν, καὶ γεννητικὴν, καὶ λο-
γικὴν, καὶ θυμικὴν, καὶ ἐπιθυμητικὴν. Καὶ καθά-
περ ἡ τοῦ πυρὸς οὐσία μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐξ ἧς
ἡ καυστικὴ τε καὶ ξηραντικὴ, καὶ φωτιστικὴ
πρόεσι δυνάμεις τε καὶ ἐνέργεια, ἢ τις ἄλλη δύναμις
ψυχικὴ, ἢ μεριστὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ κατὰ ἄλλο καὶ
ἄλλο μέρος αὐτῆς ἐκάστη τῶν ἐνεργειῶν τούτων
γίνεται. Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἀρεσκόμενος τῶν
δόγματι, ἀλλ' ἐγκαλῶν τῶν Τιμαίω παρὰ τὰ μέρη
τοῦ σώματος διαιροῦντι καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ γὰρ οὐδ'
αὐτὸς βούλεται μίαν οὐσίαν εἶναι τῆς ψυχῆς. ἀλλ'
ἐκ διαφορῶν μὲν οὐσιῶν συγκεῖσθαι ταύτην· ἡνωμέ-
νων δὲ ἀλλήλαις καὶ συνεχῶν οὕτως, ὡς μίαν γίνε-
σθαι αὐτῶν συμπάθειαν. Διαβαίνει γὰρ τι καὶ ἐκ
τοῦ λόγου εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς τὸν λό-
γον. Τότε γὰρ ὑποτετάχθαι τὰ πάθη, καὶ εἶκειν τῶν
λόγων, ἄνωθεν ἐκ τῆς τοῦ λόγου συλλήψεως αὐτοῖς
ἐφήκει. Τότε πρὸς τὰς οἰκίας ἐνεργείας ἐμποδιζο-
σθαι τὸν λόγον, ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη σχέσεως αὐ-

A proprie animam irrationalem et vegetantem no-
minat. Cum ergo multiplici in significato animam
accipiat Aristoteles, cuilibet significato quod pro-
prium est, definiendum et attribuendum est : ne-
que vobum, nominum et rerum similitudine com-
miscendum, quod discretum et non confusum est.
Quemadmodum enim texere, puta, animalis est
secundum corpus : sic intelligere, animalis est,
per animam. Quare animali corrupto, nihil eorum
habebit anima, quæ ex conjunctione corporis ha-
bebat. Sed neque meminit. Hinc enim affluit
ejus cognitio, et memoria indiget, ad retinenda
quæ cognovit : at soluta corpore, ut stabilem
habens cognitionem et res ipsas attingens, nihil
egret memoria, nam antea cognitorum memoria
est.

B Cum mens non imperat, ait Aristoteles, sed
præter naturam se habet homo, tunc ordine per-
verso temperaturam corporis animæ potestates
assectantur. Cum vero mens imperat, tunc homine
secundum naturam affecto, non jam temperiem cor-
poris sequuntur animæ facultates, sed animam
corpus ipsum sequitur.

Thaletis Milesii opinionem de anima convellit
qui omni corpori esse immistam animam commen-
tus est, ut sit corpus vivens. Primum enim, cur,
inquit, cum in omni corpore sit anima, hæc ani-
malia sunt, illa non sunt? Deinde, cur nullum ele-
mentorum animal est? tametsi ea magis oportebat
animalia esse. Si enim in igne et in aere fuisset,
melius in his, utpote prioribus et subtilioribus
corporibus fuisset, quam in compositis; unde
ipsius actiones clarius eluxissent. Iis deinde alla
connectit absurda quam plurima, quæ ex Thaletis
opinionem sequuntur.

C Cum multæ sint et differentes animæ actiones
quærit Aristoteles, utrum cum una sit et indivisa
anima secundum substantiam, ex ipsa differentes
illæ potestates et actiones proficiantur, ut eadem
sit substantia et numero una, altrix, auctrix, gene-
ratrix, rationalis, irascens et concupiscens : quem-
admodum ignis substantia una et eadem est, ex
qua urendi, exsiccandi et illuminandi vis et actio
promanat : vel alla est animæ potestas, vel anima
dividi potest, et secundum aliam et aliam ipsius
partem quælibet harum operationum fit. Id porro
dicit Aristoteles, nequaquam illi doctrinæ assenti-
ens, sed Timæum reprehendens, qui ad partes
corporis animam quoque dividebat : nam neque
ipse unam esse vult animæ substantiam, sed ex di-
versis eam substantiis concretam verum inter se
coalitis, et ita cohærentibus, ut una sit earum af-
fectio. A ratione quippe in illas affectiones, et ab
illis in rationem aliquid transit : interdum enim
perturbationibus, ut subjiciantur et rationi pareant,
ex rationis comprehensione accidit : aliquando in
suis operibus rationem impediri ex habitu ipsa-
rum et nexu cum perturbationibus, contingit. Sic
igitur anima una est substantia, ut et totum homi-

nem unius esse substantiæ dicimus, et quæcumque ex materia et forma constant : quia quod neque irrationalis anima omnis unius est substantiæ, ostendit inter se sæpe dissidere perturbationes, iram dico et cupiditatem : at nihil horum pugnat. Sæpenumero igitur ad rationem magis ira pertinet, ut ei affinior propter ambitionem. Obsistit autem et renititur cupiditas, quia secundum accidens, inquit, in similibus partium partes anima dividitur : quod enim in corpore dividantur, ipsa quoque una dividitur, ut in plantis et insectis.

Irrationalis anima et vegetans, vis ex se movens corporis dici potest, ut forma in materia, et tanquam substantia sua subjectum perficiens, et ab ipso inseparabilis. Cujus enim perfectio erit vegetans anima, si a corpore separaretur? Entelechia quoque rationalis anima dici potest, non quod substantia perficiat subjectum, sed quod actione : ut gubernator navem perficit et regit, qua re ab ipso separari potest. Verum et aliquo modo rationalis etiam anima dici potest a corpore inseparabilis, qua est entelechia. Nam actiones, per quas animal perficit ipsum movens hoc vel illo modo, habet a corpore inseparabilis : ubi enim ex ipso excesserit, non his amplius utetur. Has enim ex habitu ad corpus, habuit. Itaque hoc pacto, qua entelechia est, hoc dico, secundum hasce actiones, a corpore separari non potest. Quemadmodum gubernatoris, ut gubernator est, actiones a navi separari non possunt, et separatur homo. Ut gubernator quidem, etsi agat, simul a navi sejunctus est, corruptas habet ejusmodi actiones.

Omnium vegetantis animæ potestatum nobilissimam aiunt esse vim generandi, secundam auctricem, tertiam altricem : nam speciem conservare altricis opus est : tandiu enim vivimus, quandiu alimur. Auctricis autem est, ad perfectum et naturalem modum deducere ad quem cum evaserint animalia, et plantæ, ad præstantissimum naturæ finem, hoc est, ad generandi potestatem, pervenerunt. Is enim est naturæ ultimus et perfectissimus scopus propter æternitatis et immortalitatis in genitis animalibus cupiditatem, quæ successionem comparatur. Auctrix itaque rationem habet materiæ ad generandi vim, ad auctricem vero altrix.

Ad Aristotelis animum, mens entelechia corporis dici potest : ideoque ab eo separari nequit, non substantia, neque omnibus suis actionibus, sed iis tantum, quas ex habitu et affectione ad corpus, habet. Quarum præcipuæ sunt effectivæ, hæ autem actiones separari a corpore non possunt : nam simul ac corruptum est corpus, una quoque pereunt hæ mentis actiones, quas ex conjunctione corporis habebat : et quemadmodum gubernator, qui navis motio est, quia non tantum gubernator, sed etiam homo est, et qua homo est, manens actus seu mo-

των περιγίνεται. Οὕτως οὖν μία οὐσία ἡ ψυχὴ, ὡς καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον μιᾶς εἶναι φαμεν οὐσίας, καὶ ἀπλῶς, τὰ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους· ἐπεὶ δὲ γε οὐδὲ ἡ ἄλογος ψυχὴ πᾶσα μιᾶς ἐστὶν οὐσίας, δαικνύει τὸ μάχεσθαι ἄλλήλοις πολλάκις τὰ πάθη, θυμὸν λέγω καὶ ἐπιθυμίαν· οὐδὲν δὲ αὐτῶν μάχεται. Πολλάκις γοῦν πρὸς τοῦ λόγου μᾶλλον ὁ θυμὸς, μᾶλλον γίνεται, ὡς συγγενέστερος διὰ τὸ φιλότιμον. Ἀνθίσκει δὲ ἡ ἐπιθυμία. Ὅτι κατὰ συμβεβηκός, φησὶν, εἰς ὁμοιομερῆ διαιρεῖται μέρη ἡ ψυχὴ· τῷ γὰρ τοι ἐν τῷ σώματι διαιρεῖσθαι, καὶ αὐτὴ συνδιαιρεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐντόμων.

Ὅτι ἡ μὲν ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ, ἐντελέχεια λέγοιτ' ἐν τοῦ σώματος, ὡς εἶδος ἐν ὕλῃ, καὶ ὡς οὐσία τελειοῦσα τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἀχώριστος ἐπάροχουσα αὐτοῦ. Τίνος γὰρ ἴσται τελειότης ἡ φυτικὴ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος; Ἐντελέχεια δὲ καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ λέγοιτ' ἐν, οὐχ ὡς τῇ οὐσίᾳ τελειοῦσα τὸ ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ. Καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης τὸ πλοῖον τελειοῖ καὶ τέττει· διὸ καὶ χωριστὴ ἐστὶν αὐτοῦ. Δύναται μὲν τοι κατὰ τινὰ τρόπον λέγεσθαι καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀχώριστος εἶναι τοῦ σώματος, καθὼς ἐστὶν ἐντελέχεια. Τὰς γὰρ ἐνεργείας καθ' ἃς τελειοῖ τὸ ζῶον, κινουσα αὐτὸ τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε, ἀχωρίστως ἔχει τοῦ σώματος. Ἐξέλθουσα γὰρ αὐτοῦ, οὐκέτι ταύτας ἐνεργήσει· εἴη γὰρ αὐτὰς ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα· ὥστε ταύτη καθὼς ἐντελέχειά ἐστι, λέγω δὴ κατὰ τὰςδε τὰς ἐνεργείας, ἀχώριστος ἐν εἴῃ τοῦ σώματος· ὥσπερ καὶ τοῦ κυβερνήτου αἱ ὡς κυβερνήτου ἐνέργειαι τοῦ πλοῖου εἰσὶν ἀχώριστοι, καὶ χωρίζεται μὲν ὁ ἄνθρωπος. Ὡς μὲν τοι κυβερνήτης ὢν ἐν ἐνεργείᾳ ἅμα τε καχώρισται τῆς νεῶς, καὶ ἐφαρμένως ἔχει τὰς τοιαύτας ἐνεργείας.

Ὅτι κρείττων, φασὶ, πασῶν καὶ τιμιωτέρα τῶν τῆς φυτικῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡ γυνητικὴ· δευτερον δὲ ἡ αὐξητικὴ, καὶ τρίτον ἡ θρεπτικὴ. Τῆς μὲν γὰρ θρεπτικῆς ἔργον ἐστὶ τὸ σώζειν τὸ εἶδος· μέχρι γὰρ τοσοῦτου σωζόμεθα, ἕως ἂν τρεφώμεθα. Τῆς δὲ αὐξητικῆς, τὸ εἰς τὸ τέλειον καὶ κατὰ φύσιν μέτρον ἀγαγεῖν, εἰς ὃ γενόμενα τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, ἐπὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς φύσεως τέλος, λέγω δὴ τὴν γεννητικὴν δυνάμειν, παραγίνεται. Οὕτως γὰρ τῆς φύσεως ὁ τελικώτατος σκοπὸς διὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ἀδιότῃτος τῆς ἀθανασίας τοῖς γεννητοῖς ζῴοις, ἐπιστευαστῆς τῇ διαδοχῇ γενομένης· ὥστε ἡ μὲν αὐξητικὴ ὕλης ἐπέχει λόγον πρὸς τὴν γεννητικὴν. Πρὸς δὲ τὴν αὐξητικὴν ἡ θρεπτικὴ.

Ὅτι ὁ νοῦς κατὰ Ἀριστοτέλην δύναιτ' ἐν ἐντελέχειᾳ τοῦ σώματος λέγεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτο ἀχώριστός ἐστι τοῦ σώματος, οὔτε τῇ οὐσίᾳ, οὔτε πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλὰ ταύταις, ἃς ἴσχει ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα, ὧν μάλιστα εἰσὶν αἱ πρακτικαί. Αὗται δὲ ἐνέργειαι ἀχώριστοι εἰσὶ τοῦ σώματος· ἅμα γὰρ τῷ φθαρῆναι τὸ σῶμα, συμφθείρονται καὶ αἱ τοιαῦται τοῦ νοῦ ἐνέργειαι, ἃς ἐκ τῆς σχέσεως ἴσχει τοῦ σώματος. Καὶ ὥσπερ ὁ κυβερνήτης, ἐντελέχεια ὢν τῆς νεῶς, ἐπειδὴ δὲ ὁ μόνον κυβερνήτης ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς

δὲ ἄνθρωπος μένων ἐντελέχεια τῆς νεῶς, ταύτη καὶ ἀχώριστός ἐστιν· οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, ἐντελέχεια οὐσα τοῦ σώματος, ταύτη ἄνευ σώματος οὐκ ἔν εἶη. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει τινὰς καὶ χωριστὰς σώματος ἐνεργείας, τὰς περὶ τῶν νοητῶν φημι, εἰς ἃς οὐ μόνον οὐ συμβάλλεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει· πρόδηλον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν ἔξει χωριστὴν νοῦς τότε οὐσα καὶ λεγομένη, οὐκέτι μὲν τοι ψυχὴ εἰ μὴ δύναμι· ὥσπερ καὶ ἐν σώματι οὐσα, οὐ δύναμι ἐστὶ νοῦς.

Ἵτι τὰ ζῶα, φησί, μετέχει τῆς θρησκευτικῆς καὶ αἰσθητικῆς δυνάμει· διὰ δὲ τὴν αἰσθητικὴν καὶ τῆς ὁρετικῆς, καὶ κατασκευάζει, ὅτι πάντως ἔνθα καὶν μία αἰσθησις ἢ, ἀνάγκη εἶναι ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν. Διὰ τοῦτο οὖν τὰ ζῶα αἰσθησιν ἔχει πάντα· ἐν πᾶσι γὰρ πάντως ἐστὶν ἡ ἀφῆ, καὶν μὴ τις ἄλλη τῶν αἰσθησιῶν. Ἡ δὲ αἰσθησις τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ λυπηροῦ ἀντιλαμβάνεται· ἔνθα δὴ τὸ ἡδὺ, ἐκεῖ πάντως καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὄρεξις. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ἔρεσις· ἔνθεν, καὶ τὰ μόνης τῆς ἀφῆς μετέχοντα, ὁρῶνται διαχεόμενα προσιδόντων τῶν ἡδέων· συσταλλόμενα δὲ, λυπηροῦ τινος προσπλάσαντος. Ὅριζι δὲ τὴν ὄρεξιν, ἐπιθυμίαν, θυμῷ, βουλήσει· ἕκαστον γὰρ τούτων ὄρεξις τίς ἐστι. Δῆλον δὲ ὅτι ἀπλῆ μὲν ὄρεξις τῷ αἰσθητικῷ ἀπλῶς ὑπάρχουσα φαίνεται. Οὐ πᾶσα δὲ ὄρεξις παντὶ αἰσθητικῷ· τοῖς μὲν γὰρ τὴν ἀφῆν μόνην ἔχουσιν ἡ κατ' ἐπιθυμίαν ὑπάρχει ὄρεξις· τοῖς δὲ πᾶσας τὰς αἰσθησεις, καὶ ἡ κατὰ θυμόν. Ὅρῶνται γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀμυντικά ὄντα. Ἡ δὲ βούλησις μόνου ἐστὶ τοῦ λόγου, ὥστε ὁμωνόμως ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲ ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἡ ὄρεξις λέγεται μὲν καὶ κοινῶς, ἐπὶ τε θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ λόγου· καὶ γὰρ τῶν θείων ὁρέγεσθαι φαμεν, καὶ ἐπιστήμης ὁρέγεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ ἰδικώτερον λεγομένη ὄρεξις, ἐπὶ τῶν φυσικῶν κινήσεων, ἀντιδιατελλομένη πρὸς τὸν λόγον. Καὶ ἐπιθυμία ὡσαύτως, ἡ μὲν ἐστὶ κοινή, ἡ δὲ ἀντιδιατελλομένη πρὸς θυμόν, καὶ τὸν λόγον.

Ἵτι οὐ λέγουσι τὸ φῶς σῶμα· ἐπει δὲ λέγουσι τινες τὸ φῶς σῶμα εἶναι, λέγουσι σφαῖραν τινα φωτὸς προῖναι ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἐπει δὲ καὶ ὁ ἥλιος σφαιρικός· ἐστὶ δὲ σφαιρικός καὶ ὁ ἀήρ· ἀνάγκη πᾶσα τὴν τοῦ φωτὸς σφαῖραν προϊούσαν πρὸς ἡμᾶς, ἢ ὠθεῖν τὴν σφαῖραν τοῦ ἀέρος· καὶ οὕτω τὸν τόπον αὐτῆς καταλαβοῦσαν, φωτίζειν τὸν περὶ ἡμᾶς τόπον. Εἰ καταλαμβάνει, ἐστὶ κανὸν ἀέρος τὸ πεφωτισμένον ἡμισφαίριον, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ μὴ ὠθεῖ, οὐδὲ φωτίζει, ὥστε μὴ ἀφικνούμενον εἰς ἡμᾶς· εἰ δὲ χωρήσει δι' αὐτῆς, ἐστὶ σῶμα διὰ σώματος χωρητικός· ὅτι περ ἀδύνατον. Εἰ δὲ λέγουσι τινες, ὡς ἄλλο σῶμα δύναται χωρῆσαι διὰ σώματος· μάλιστα μὲν ὁ λόγος ἀδύνατος. Οὕτω γὰρ ἡμελλεν ὁ οὐρανὸς ἐν κέγχρῳ δύνασθαι λέγεσθαι. Ἐπειτα εἰ διὰ τὸ αἶλον εἶναι, δύναται χωρῆσαι διὰ τοῦ σώματος, ἐχώρησεν ἂν οὐ μόνον δι' ἀέρος, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλου ὅτουοῦν. Τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις εἶη, αἶλον σῶμα διὰ σώματος εἶναι χωροῦν, μὴ καὶ διὰ παντὸς χωρεῖν; ὥστε ἔδει καὶ διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων χωρῆσαι τὸ φῶς· διὰ γῆς λέγω, καὶ τῶν ὁμοίων. Διατί

tio navis : sic etiam ab eo non quit separari, ita etiam animus noster, qui animæ motio est, hoc pacto sine corpore esse nequit, sed quoniam aliquas habet a corpore separabiles actiones, de rebus intellectilibus dico, ad quas non conducit corpus, sed eas etiam impedit, manifestum est mentis separabilem fore substantiam, quæ tunc et mens est, et dicitur, at non anima nisi potestate : quemadmodum etiam cum est in corpore, non est mens potestate.

Animalia, inquit, alendi et sentiendi vim habent, et per sentiendi potestatem, etiam appetendi. Quod sic probat, quia ubi vel unus sensus fuerit, ibi cupiditatem et appetentiam esse necesse est. Quare animalia omnia sensum habent : in omnibus enim omnino est tactus, etiam nullus sit alius sensus. At sensus jucundum et molestum percipit : ubi vero jucundum, ibi cupiditas et appetentia sit oportet : cupiditas enim jucundi est appetitus : et quæ solum habent tactum animalia, diffundere se videntur si jucunda accesserint; contrahi vero si quid molesti appropinquet. Appetentiam autem cupiditate, ira et voluntate definit; horum enim quodlibet appetentia est : simplex vero appetitus in instrumento sentiendi prorsus inesse videtur. At non omni sensui, omnis inest appetitus. Iis enim, quæ solum habent tactum, secundum cupiditatem appetitus inest. At quæ omnibus sensibus prædita sunt, iis etiam ad iram propensio est. Hæc enim ad ulciscendum comparata videntur. At voluntas solius est rationis, ut et appetitus æquivoce, itemque cupiditas communiter : item de ira et concupiscente et ratione dicitur appetitus : nam et divinas res dicimur expetere, tum et scientiam. Sed proprie ac presse magis dicitur appetitus de naturalibus motibus rationi oppositus. Itemque cupiditas alia communis est, alia irascenti et rationi opposita.

Lucem non vocant corpus : quia vero lucem nonnulli corpus esse dicunt, sphaeram quamdam luminis oriri ex sole asserunt. Quoniam vero et sol rotundus est, tum etiam aer, prorsus necesse est, sphaeram luminis, quæ ad nos venit, vel sphaeram aeris expellere : sicque occupato ejus loco circumjectum nobis locum illuminare. Si occupat, aere vacua erit dimidia sphaera, quæ illuminata est, quod absurdum : at si non expellit, neque item illuminat, ut quæ ad nos perventura non sit. At si eam penetrabit, corpus a corpore penetrabitur, quod fieri non potest. Sin vero dicent aliqui posse a corpore penetrari corpus, absurdissimum id profecto est. Sic enim posset in milii grano cælum contineri. Deinde, si quod materiæ sit expers lux, corpus penetrare potest, penetrasset non solum aërem, sed aliud quodlibet corpus : nam quæ illa conditio esset, et immateriatum corpus, corpus penetraret, nec omne corpus? Itaque oporteret etiam lucem solida quoque corpora penetrare, terram dico et similia. Quidni ergo, cum sol sub

terra est, non eum supra terram videmus, lucem A
 terram quoque penetrante? Deinde, si lux corpus,
 aerem corpus penetret, illum oporteat densiorem
 et crassiorem fieri, contra quam experimur: tenuior enim fit aer illustratus, quemadmodum si
 aquam terra capiat, et major fiat ex utrisque locus,
 omnino necesse est corpus ex utrisque densius
 fieri: sic aerem cum lux accesserit crassiorem
 fieri necesse est: nunc vero multo secus tenuior
 enim et subtilior fit.

(10) Forte καὶ εἰ γῆ.

οὐδὲν μὴ καὶ ὑπὸ τὴν γῆν ὄντος τοῦ ἡλίου ἄρῳμεν ἐκτὸς
 τὴν γῆν, τοῦ φωτός καὶ διὰ τῆς γῆς χωροῦντος.
 Ἐπειτα εἴ σῶμα ὄν τὸ φῶς, χωρεῖ διὰ σώματος τοῦ
 ἄερος, ἔδει καὶ τὸ ὄλον πυκνότερον καὶ παχύτερον
 γίνεσθαι. Νῦν δὲ τούναντιον· λεπτομερέστερος γὰρ
 ὁ ἀπὸ φωτιζόμενος γίνεται, ὡσπερ καὶ ἐν γῆ (10)
 χωρήσει ὕδωρ· καὶ μιλίων δ' ἐξ ἀμφοῖν γίνεται τό-
 πος, Ἄνάγκη πᾶσα τὸ ἐξ ἀμφοῖν σῶμα παχύτερον
 γίνεσθαι. Οὕτω δὲ καὶ τὸν ἄερα ἀνάγκη παχύτερον
 γενέσθαι, γενομένου τοῦ φωτός· νῦν δὲ τούναντιον
 λεπτομερέστερος γίνεται.

ΨΕΛΛΟΥ

ΟΤΙ ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΕΟΙΚΑΣΙ ΤΑΙΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΙΩΝ ΚΙΝΗΣΕΣΙ.

PSELLI

QUOD ANIMÆ MOTUS COELESTIBUS MOTIBUS SIMILES SINT.

Τῶν πρωτοτύπων οὐρανοῦ κινήματων
 Καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσφῶν παθημάτων
 Εὐρύς παρ' ἡμῖν εἰκόνας κεκρυμμένας.
 Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν, οἷα λαμπρὸς φωσφόρος,
 Τὸν ἡλιὸν πως εἰκονίζει πανσόφως·
 Τῆς δ' αὖ σελήνης ἐστὶν ἡ ψυχὴ τύπος.
 Ὁ μὲν γὰρ, ὡς κάλλιστος, ὡς φωστὴρ μέγας,
 Ὅλος διαυγῆς ἐστὶν ἀστραπηδόλος·
 Ψυχὴ δὲ, προσπεσοῦσα σώματος φύσει,
 Ἐξ ἡμισείας ὡσπερ ἀγάζει μόνον.
 Τὸ μὲν γὰρ, εἰς νοῦν προσφῶς ἀνηγμένον,
 Φωτὸς μετέσχευε, ὡσπερ ἐκ πρώτου φάους·
 Τὸ δ' αὖ γε, πρὸς ἀσθησὶν ἐμπεσὼν κάτω,
 Καὶ φωτὸς ἡμοίρησε καὶ σκότους γέμισε.
 Ὁ μὲν γὰρ ἀκούτῃσι τῶν ἄνω λόγων,
 Βρῦσι διαυγῆ γνωστικῶς λαμπηδόνι·

B Ἡ δὲ, πρὸς αὐτῇ τῇ σκίῃ καθημένη,
 Ἐκείθεν ἡμαύρωσεν αὐτῆς τὴν φύσιν
 Καὶ πως σκοτώδης, ἀχλὺς πεπλησμένη,
 Ὑποδραμοῦσα τὸν νοητὸν φωσφόρον,
 Συνέσχευε αὐτοῦ τὰς διαυγῆς λαμπάδας.
 Κάκει μὲν ἐστὶ γῆ, σελήνη, φωσφόρος,
 Ψυχὴ δὲ καὶ σὰρξ ὡδε καὶ νοῦς προσφῶρος.
 Ἐν οὖν πρὸς ἕν πως ἀντιθεῖς, πλὴν εὐλόγως,
 Πρὸς ἡλιον νοῦν, σῶμα πρὸς γῆν εὐθέτως,
 Τὴν ψυχικὴν δὲ πρὸς σελήνην οὐσίαν·
 Ὁ μὲν γὰρ ἀυτόχρημα φωτὸς οὐσία·
 Τὸ σῶμα λαμπρότητος ἐστραπημένον·
 Ψυχὴ δὲ, τυγχάνουσα μίση τῶν δύο,
 Τὸ μὲν τέτευχε φωτὸς, ὡς νοῦ πλησίον,
 Τὸ δ' οὐ τέτευχε, ἐγγὺς οὐσα σωματίων.

Primitivorum cœli motuum, et earum quæ ipsi C
 innatæ sunt passionum, invenias apud nos recon-
 ditas imagines. Mens enim nostra, ut splendidus
 lucifer, solem quodam modo sapientissimo repræ-
 sentat. Lunæ autem est et anima representatio.
 Ille quidem, ut pulcherrimum et magnum luminare,
 totius splendidus et fulgura jaciens. Anima autem
 quæ in corporis naturam incidit, tanquam dimidia
 parte tantum splendat. Quod enim in mentem apte
 adductum est, luminis est particeps tanquam ex
 prima luce; quod autem ad sensus infra decidit,
 luminis exors est, et tenebris plenum. Altera qui-
 dem audit superna verba et referta est splendida

secundum scientiam claritate; altera vero, juxta
 ipsam umbram sedens, inde obscuravit suam na-
 turam. Et quodam modo tenebroso, caligine re-
 plena, intelligibilem lucem præter currens, splen-
 didos illum radios coarctavit. Et est quidem illis
 terra, luna, splendor, animæ ibi vero, et caro et
 mens similiter. Unum igitur alteri quodam modo
 opponit, cæterum probabiliter. Soli mentem, cor-
 pus terræ, animale substantiam lunæ. Mens qui-
 dem omnino lucis substantia, corpus splendor
 caret; anima vero, inter ea media, lumen sortita
 ut menti propinqua, aliunde non sortita est, cum
 corporibus vicina sit.

ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ
ΕΙΣ
ΤΗΝ ΨΥΧΟΓΟΝΙΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

MICHAELIS PSELLI

COMMENTARIUS

IN PSYCHOGONIAM PLATONICAM.

(Ex editione Caroli Guilielmi Linder, Upsaliensis.)

ARGUMENTUM LIBRI.

In prima parte eum de duobus illis rerum generibus disputatur, quorum alterum « est sempiternum, constans, omnis expers vicissitudinis, nec unquam ortum, alterum, quod habet ea quæ subjecta mutationis vicissitudini atque generata sunt (a), » ex quibus generibus componitur animæ harmonia, tum inde ab ipsis suis initiis ea repetitur numerorum proportionibus declarata ac descripta harmonia, ad quam tota exigitur animæ mundanæ fabricatio (b). Accedit inversa quædam atque immutata harum rerum interpretatio (c). In secunda harmoniam illam solis numerorum proportionibus persequitur. In tertia duorum illorum orbium, circuli æquinocialis dico et zodiaci, descriptio, ad eandem, quam in prima parte allegoricam, ut aiunt, sententiam revocata. In quarta denique parte semitonii sumendi lex et regula constituta. His in rebus enarrandis Psellus auctorem secutus est Proclum Diadochum, philosophum illum inter Neoplatonicos, qui vocantur, eminentem. Ejus sententiis pro suis sæpenu-mero ita usus est, ut multis locis ipsa verba Procli transcriberet. Vides igitur in Psello prorsus eandem Platonice rationis perturbationem et confusionem, quam apud Neoplatonicos illos, qui cum Platonis doctrinam ad suarum voluntatum similitudinem revocarent, tum ad ea, quæ Platonis erant, explicanda adhibebant verba Aristotelis, ita ut mirum in modum omnia inter se permutata sint et perversa.

(a) Psell. Psychog. I, § 3.

(b) Psell. Psychog. I, § 5 sqq.

(c) Psell. Psychog. I, § 12 sqq.

COMMENTARIUS

IN PSYCHOGONIAM PLATONICAM.

Α'.

α'. Τὸ μὲν λεγόμενον ἔστιν, ὅτι οὐ μάτην ἡ τῶν ἐπιφεῖς λόγων εὑρεσις ἡμῖν μεμηχάνηται τοῦ πρότερου

I.

1. Dictum quidem est, non temere a nobis concinnatam esse perpetuam de relatione ad aliquid dispu-

tationis compositionem, ostendique, omne augendo-
rum in numeris habitum principium æqualitatem
esse, propterea quod ex illa omnes habitus oriun-
tur ad eamque extremam resolvuntur; quæ quidem
definitio principiorum est, sed utilem eam nobis
esse et ad vitæ usum et ad ipsius philosophiæ con-
templationem. At hæc, inquires, commentatio quid
profiicit? imo et ad Platonis de animæ procreatione
doctrinam et ad intervalla harmonica exponenda
et explicanda. Intervallum autem harmonicum est
a voce ad vocem migratio ictus, velut a graviori
ad acutiorem vel ex contrario. Vox enim est certa
quædam unius chordæ resonantia; qui vero in
ratione diesis vel semitonii vel toni a chorda qua-
dam efficitur ad proximam transitus, sive ad gra-
viora fit sive ad acutoria, intervallum appellatur,
idemque modulatio. Ex modulationibus systema
ortum: quarum quidem ex tribus conjunctis in-
tervallum quaternarium constat (diatessaron), ex
quatuor autem quinarium (diapente), eorumque
prius in sequitertia ratione versatur, in sesquial-
tera posterius: quæ ipsæ primæ et simplices con-
sonantiæ (symphonix) apud musicos vocantur: ex
quaternario autem et quinario intervallo compo-
nitur septem vocum intervallum (diapason), quod
in dupla ratione cernitur. Quidquid tum vocis
convenientia tum unisonum systema appellatur,
systema sine obstaculis (dissonantiis) est, sincerissimumque cantum habet. Eodem modo reliqua syste-
mata, ne omnia persequamur, quoniam de hac re
quibus mentio est, demonstramus.

2. Sesquitercium igitur intervallum in genere dia-
tonico (siquidem tria sunt modulationum genera:
enharmonium, chroma, dialonium) in semitonium
(semitonium autem, quod dicitur, non vere illud
quidem semitonium est, sed limma) atque in tonos
dispertitur, ita ut in semitonium et duo deinceps
tonos genus diatonicum dividatur. Tonus autem
sesquioctava ratione constat, isque in illud limma,
quæ quidem minor toni particula est, et apotomen,
quæ est major, discedit. In genere autem enharmonio
id diesin et diesin et duo simul sonos (quaternarii
intervalli) ratio describitur, in chromate vero in
semitonium et semitonium et tria simul semitoniam.

(1) Τὸ πρὸς τι ποσὸν idem fere esse atque id
quod *relationem ad aliquid* vocat Quintilianus
(Inst. Or. 8, 4, 21), vel, ut verius dicam, *modum
relationis ad aliquid*, apparet cum ex hoc loco tum
ex Procli Comment. in Timæum Plat. pag. 213 v.
36 sqq. (ed. Basil. 1534): Καὶ ἀριθμητικὴν ἔρα
καὶ γεωμετρικὴν αὐτὴν βητέον (int. ψυχικὴν οὐσίαν),
ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀριθμητικὴ ἐστίν, ἔχει καὶ τὴν ἁρ-
μονικὴν ὁμοῦ κατ' οὐσίαν· τὸ γὰρ πλῆθος ἡρμω-
σμένον ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ταύτῃ τὸ τε καθ'
αὐτὸ καὶ τὸ πρὸς τι ποσὸν συνείληφεν. Cæterum
ex tota hac, quæ § 1 continetur, verborum comple-
xione apparet, alterum ante hoc opus a Psello
conscriptum esse, in quo de *relatione ad aliquid*
sive de proportionibus quærebatur. Incertum est, fue-
ritne ejusmodi fere opus, quod in Διδασκαλίᾳ παν-
τοδαπῇ, libro Pselliano (cap. 59, supra col. 725),
Τὴν διαφέρει ἀρχὴ καὶ στοιχεῖα inscribitur, an aliud
huic simile, quod aut communi librorum antiquo-
rum strage perierit aut etiamnunc in bibliothecis
lateat. LINDER.

τι ποσού (1), καὶ δείκνυται, ὅτι ἡ ἰσότης στοιχειῶν
ἐστὶ τοῦ παντοῦ τῶν ἐν ἀριθμοῖς σχέσεις πλη-
θυσμοῦ, διότι ἐξ αὐτῆς πᾶσαι αἱ σχέσεις γενώνται
καὶ εἰς αὐτὴν ἐσχατὴν ἀναλύονται, ὅπερ ὁρος στοι-
χειῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πραγματεῖωδῃ καὶ φι-
λόσοφον ὄντως θεωρίαν χρησιμεύει ἡμῖν· τίνα δὲ
εἰσιν, εἰς ἃ ἡμῖν ἡ παρούσα χρησιμεύει θεωρία,
λέγεις; εἰς τε τὴν Πλάτωνος ψυχογονίαν καὶ εἰς τὰ
ἁρμονικὰ διαστήματα. Ἔστι δὲ ἁρμονικὸν διάστημα
ἡ ἀπὸ φθόγγου εἰς φθόγγον μετάβασις τῆς πληγῆς,
οἷον ἀπὸ τοῦ βαρυτέρου εἰς τὸ ὀξύτερον, ἢ τὸ ἀνά-
παλιν. Φθόγγος γὰρ ἐστὶν ἡ τῆς μιᾶς χορδῆς ποιὰ
τις ἀπήχσις. Ἡ δ' ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν ἐφεξῆς καὶ
διάφορος αὐτῇ κατὰ βαρύτητα ἢ ὀξύτητα ἐν λόγῳ
διεσπασίῳ ἢ ἡμιτονιαίῳ ἢ τονιαίῳ μετάστασις καλεῖται
διάστημα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐμμέλεια. Ἐκ δὲ τῶν ἐμ-
μελειῶν τὸ σύστημα ἐκ τριῶν μὲν τὸ διὰ δ', ἐκ
τεσσάρων δὲ διὰ ε', καὶ τὸ μὲν διὰ δ' ἐν ἐπιτρίτῳ,
τὸ δὲ διὰ ε' ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ συνεστῶς, αἱ καὶ πρῶ-
ται καὶ ἀπλαῖ συμφωνίαι καλοῦνται παρὰ τοῖς μου-
σικοῖς· ἐκ δὲ τοῦ διὰ δ' καὶ διὰ ε' ἢ διὰ πασῶν σύ-
γκειται, ἐν διπλασίῳ λόγῳ θεωρουμένη. Ἦτις καὶ
ὁμοφωνία καλεῖται καὶ ὁμόφωνον σύστημα, σύστημα
ἐκ ἐνοστημάτων (2) μέλος ἔχον κατακορίστατον. Καὶ
ἐφεξῆς τὰ λοιπὰ συστήματα, ἵνα μὴ πάντα ἐπεξέρ-
χωμαι, ἐπεὶ οὐδὲ περὶ τούτων νῦν πρόκειται λέγειν,
ἀλλὰ ὅσον ἐνδείξασθαι τὰ λεγόμενα.

β'. Καταδιαιρεῖται οὖν τὸ ἐπιτρίτον ἐν μὲν διατο-
νικῷ γένει [τρία γὰρ τὰ ἑναρμονία γένη, ἑναρμόνιον,
χρῶμα καὶ διάτονον] εἰς ἡμιτόνιον [ἐστὶ δὲ τὸ λεγό-
μενον ἡμιτόνιον οὐ κυρίως ἡμιτόνιον, ἀλλὰ λεῖμμα]
καὶ τόνον, ἦγουν εἰς ἡμιτόνιον καὶ δύο τόνους ἐφεξῆς
τὸ διατονικὸν διαίρεται. Ὁ δὲ τόνος ἐν ἐπογδῶφ
συνίσταται λόγῳ, διὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ τὸ λεγόμενον
λεῖμμα (3) ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔλαττον τμήμα τοῦ τόνου,
καὶ τὴν ἀποτομήν, ὅπερ ἐστὶ τὸ μεῖζον. Ἐν δὲ τῷ
ἑναρμονίῳ εἰς δίσιν καὶ δίσιν καὶ δίτονον· ἐν δὲ
τῷ χρώματι εἰς ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημι-
τόνιον καταδιαιρεῖται λόγος.

(2) Σύστημα ἐκ ἐνοστημάτων. Hæc verba, quan-
quam non satis intelligi possunt, habent tamen
quomodo restituantur. Quod ostendit vox illa ἐκ.
Quæ si Pselli esset, profecto ἐξ scriberetur. Quid?
si a librario aliquo attenuata et quasi detruncata
fuit ita, ut pro ἐκτὸς legenda sit? Ego vero credo
LINDER.

(3) Διὰ τοῦτο — λεῖμμα. Mirum quantum hic
corruptus est locus, cujus emendandi quædam ra-
tio inita est ab eo qui, plurium verborum lacu-
nam hic esse ratus, in margine cod. ms. hoc
edidit emendationis specimen: διὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ
(forte: ἡμιτόνιον) τὸ λεγόμενον λεῖμμα forte: ὅτι ὁ
τόνος διαίρεται εἰς τὸ λεῖμμα, ὅπερ, etc. Qua in re
tamen haud scio an justo plus videre estibi visus
sit is qui hoc conjectura assecutus est. Sed fieri
potuit, ut hoc modo scriberet Psellus: διαίρεται
δὲ οὗτος εἰς τὸ λεγόμενον, etc. Quod certe universæ
verborum continuationi respondet, quare ad hanc
emendationem conversionem nostram accommodare
non dubitavimus. LINDER.

γ. Εἰς ταῦτα οὖν τὰ ἁρμονικὰ διαστήματα ἢ μέθοδος τῆς εὐρέσεως τῶν ἐφεξῆς ἐπιμορίων συμβάλλεται λόγων· εἰπέ δὲ διαστήματα, ἀλλ' οὐ συστήματα, ἵνα τὴν στοιχειωδεστάτην σχέσιν τῶν ἑναρμόλιων λόγων, καὶ ἐξ ὧν ἄλλαι σύγκεινται σχέσεις· δηλώσῃ. Εἰς ταῦτα γοῦν, ὡς εἴρηται, καὶ εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος συμβάλλεται ψυχογονίαν. Θεωρεῖ γὰρ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ τῷ διαλόγῳ τὴν ψυχὴν ἀπλῶς ἐκ τοῦ δημιουργοῦ γενομένην νοῦ, καὶ οὐ κατὰ χρόνον, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν· καὶ γὰρ ἐν τῷ Φαίδρῳ (4) ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον αὐτὴν δεικνύται, ὥστε τὴν κατ' οὐσίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν νοητῶν αἰτίων πάροδον γένεσιν λέγει τῆς ψυχῆς. (5) Ἔστι γὰρ τῶν ὄντων τὰ μὲν νοητὰ καὶ ἀγέννητα, τὰ δὲ αἰσθητὰ καὶ γενητὰ, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων νοητὰ καὶ γενητὰ. Τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἀσύνητα πάντα καὶ ἀμέριστα καὶ διὰ τοῦτο ἀγέννητα, τὰ δὲ σύνητα καὶ μεριστὰ καὶ διὰ τοῦτο γενητὰ, τὰ δὲ ἐν μέσῳ τούτων νοητὰ καὶ γενητὰ, ἀμέριστὰ τε ὄντα καὶ μεριστὰ τὴν φύσιν ἀπλᾶ τε καὶ σύνητα τρόπον ἕτερον. Ἄλλη οὖν ἡ ἐπὶ ψυχῆς γένεσις, καὶ ἄλλη ἡ ἐπὶ σώματος· ἡ μὲν προτέρα καὶ προσθετέρα, προσσεγεστῆρα γὰρ ἐστὶ τῷ πάντων Δημιουργῷ, ἡ δὲ δευτέρα καὶ νεωτέρα, κορῶντερω γὰρ ἐστὶ τῆς μιᾶς αἰτίας. Οἶδε γὰρ ὁ Πλάτων οὐ μόνον ἐπὶ σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν χώραν ἔχουσαν τὴν γένεσιν, καθόσον καὶ αὐταὶ χρόνου μετέχουσιν· καθὼς καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ φησὶ διὰ χρόνου θεᾶσθαι τὸ ὄν αὐτάς. Πᾶσα γὰρ ἡ μεταβατικὴ κίνησις, καὶ ἀσωμάτων ἐστὶν οὐσιῶν ἐνέργεια, συνεζευγμένον ἔχει τὸν χρόνον αὐτῆ· καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ μεταβατικῶς τοὺς ὅρους νοεῖ, καὶ κατὰ μὲν τὰς ἐνεργείας χρόνου μετάληψιν, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν αἰῶνι συντέτακται. Θεωρεῖται γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ οὐσία καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια· καὶ ἔστιν αὕτη ἐκ τῶν γενῶν τοῦ ὄντος συγκειμένη, οὐσίας, ταύτου, θετέρου.

situs sit, secum conjunctum habet tempus, namque anima transeundo terminos (sibi constitutos) sentit, et si ad efficientiam (sive actionis veritatem) spectamus, temporis societatem habet, si ad essentiam, adjuncta aeternitati est. In anima enim cernitur essentia et potentia (sive vis atque indoles) et efficientia, ac constat hæc quidem ex generibus ejus, quod est, Essentia, Eodem, Altero.

δ. Ἄλλα γὰρ τριφυτὴ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν ὁ Πλάτων ὀρεῖ. Ἄλλη γὰρ ἐστὶν ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς· καὶ ἄλλη ἁρμονία ἢ ἐν αὐτῇ, καθ' ἣν τὸ οὐσιώδες αὐτῆς συνέχεται πλήθος, οὔτε μιᾶς οὔσης οὐσίας, ὡς ὁ νοῦς, οὔτε εἰς ἄπειρον διαιρουμένης, ὡς τὸ σῶμα μετ' αὐτὴν, ἀλλ' εἰς πλείω μὲν οὐσιώδη μέρη, ἐξ ὧν ἐστὶ, D ἡ ἀνάγκη ἀνάγκη ἀγέννητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχῆ ἢ ἐν εἴῃ. At vero in Timæo dialogo hæc verba leguntur pag. 51. E. sq. : Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον. In hunc errorem Psellus inductus est ab eo, quem auctorem secutus est, Proclo, ut in Tim. p. 175, v. 30 sqq., Ἔστι δὲ — inquit γένε-

(4) Ἐν τῷ Φαίδρῳ. Perperam hoc Psellus : in Phædro dialogo enim Plato de anima disserens pag. 245. D., sic loquitur : Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀρχῆ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἀρχῆ γίγνοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητόν ἐστι, καὶ ἀδιάφθορόν αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. Et p. 246. A. : Ἐξ ἀνάγκης ἀγέννητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχῆ ἢ ἐν εἴῃ. At vero in Timæo dialogo hæc verba leguntur pag. 51. E. sq. : Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον. In hunc errorem Psellus inductus est ab eo, quem auctorem secutus est, Proclo, ut in Tim. p. 175, v. 30 sqq., Ἔστι δὲ — inquit γένε-

3. Ad illa igitur harmonica intervalla explicanda confert superparticularium proportionum invenientiarum via et ratio (intervalla dico, non systemata, ut harmonicarum rationum et habitus quam maxime elementicius ac simplex declaretur, et cognoscantur ii ex quibus ceteri [habitus] constant) : ad illa igitur et ad Platonis de animæ procreatione doctrinam (psychogoniam) explicandam confert. Enimvero Plato ille in dialogo qui Timæus inscribitur, sic statuit, animam a mente illa opifera rerum et procreatrice simpliciter ortam esse, neque id ab uno temporis principatu, sed ad essentiæ rationem : in Phædro enim dialogo non creatam eam esse ostendit nec interituram, ita ut eam, qui ad essentiæ rationem fiat, animæ ex causis intelligibilibus egressum generationem animæ intelligat. Eorum enim, quæ sunt, alia et mente comprehenduntur neque ullo generata sunt ortu, alia sensibus subjecta sunt et ortum habent, alia inter duo illa quasi medium tenentia et intelligibilia sunt et generata. Eorum enim partim neque conjuncta sunt et individua ob eamque rem sine ortu, partim conjuncta et dividua eamque ob causam generata; in medio autem consistunt ea, quæ et intelligibilia sunt et orta, quæ et individua sua natura sunt et dividua, quæ cum simplicia tum vario modo composita. Alia igitur in anima est generatio, alia in corpore : una prior et antiquior, quippe propter hujus universitatis effectori, altera autem posterior et recentior, utpote ab una illa causa remotior. Ac vidit sane Plato, non in corpora solum cadere generationem, sed in animas etiam, quatenus ipsæ temporis participes sint : quæ eadem in Phædro dialogo per tempus intueri dicuntur id, quod est. Omnis enim transitivus motus, etiamsi in incorporeis naturam efficientia positus sit, secum conjunctum habet tempus, namque anima transeundo terminos (sibi constitutos) sentit, et si ad efficientiam (sive actionis veritatem) spectamus, temporis societatem habet, si ad essentiam, adjuncta aeternitati est. In anima enim cernitur essentia et potentia (sive vis atque indoles) et efficientia, ac constat hæc quidem ex generibus ejus, quod est, Essentia, Eodem, Altero.

4. At enim triplicem putat Plato animæ essentiam. Alia est enim substantia ejus, alia harmonia, qua essentialis ejus multitudo continetur : quandoquidem nec una est essentia, sicut mens, nec in immensum discedit, ut corpus post illam (i. e. ab illa secretum), sed in plures, ex quibus fit, partes essentielles numerorumque ratione conclusas, quæ quoniam amplius dividi nequeunt, nequaquam pau-

σις ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐχ ἢ κατὰ χρόνον· ἀγέννητον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον ἔδειξεν ἐν Φαίδρῳ τὴν ψυχὴν. Ejusd. p. 172, v. 21 sqq. Διὸ καὶ ὁ ἐν Φαίδρῳ Σωκράτης ἀγέννητον αὐτὴν ἅμα καὶ γενητὴν ἅμα καὶ αὐτοκίνητον ἔλεγε. Cæterum de universa hac re cfr. ea quæ idem Proclus disputat in Tim. pag. 69. v. 51 — p. 73 v. 50. Ejusd. ib. p. 174. v. 51 sqq. LINDER. (5) Inde ab initio hujus § ea quæ sunt apud Procl. Comm. in Tim. p. 175, v. 32 sqq., ad verbum expressa Psellus transcripsit, ita ut, non prius quam in insequenti § ab his verbis : οἷός γάρ, etc., est exorsus, sui juris esse incipiat. LINDER.

non solum materiata norit, sed etiam immate-
riata. Atque in re non parum implicata sic sta-
tuit, rationabilem non solum nosse, quæ a ma-
teria secreta sunt, sed etiam materiata. Qui enim
præstantiora novit, deteriora multo magis. At
immateriata cognoscit. Plane igitur et his igno-
bilia considerabit, hoc est materiata. Si enim
mens, quæ cum ratione cognitio est, sola imma-
teriata novit, neque tamen materiata, mens erit
quodammodo non mens. Quæ enim materiata non
intelliget, erit in ipsis non mens. Sed absurdum
est, mentem aliquo pacto amentem esse: non igitur
sola immateriata novit, sed etiam materiæ
immersa. Hæc Aristoteles. Itaque res materiata
mentem nosse hinc perspicere licet: nisi enim ex
materia concreta sciret, quomodo sensum corri-
geret, qui remum videt in aqua fractum, [et so-
lem pedali magnitudine? Quamquam et alia nobis
suppetit regula, quia quod rerum differentiam
novit, res ipsas multo magis. At discrimen eo-
rum, quæ sine materia sunt, cum materiatis,
novit: ergo et materiata. Sed fortasse dixeris,
minus apte dici, mentem res extraneas scire; id
enim sensus est, res materiata et particulares
cognoscere: generales enim tantum, et quæ uni-
versæ sunt, mens novit: sensus autem est nosse
singularia, quæque sunt materiata. Sed responderi
ad hoc potest, mentem subjecto unam esse, ra-
tione vero diversam. Mens enim vel per se tan-
tum agit: et tunc, quæ universa sunt tantum
novit: vel cum sensu operantur, eo usa tanquam
instrumento, sicque materiata et particularia co-
gnoscit. Quemadmodum enim recta ipsa linea,
subjecto eadem est, at ratione diversa; quæ enim
nunc recta est, incurvari et inflecti potest: sic
etiam mens eadem est subjecto. Recta ita men-
tem representat: quæ per se agit ipsa, et imma-
teriata novit: interdum inflectitur recta; et mens
ad sensum inflectitur, eoque pro instrumento uti-
tur, cum materiata novit. Hic primus est nodus,
ejusque solutio. Secunda difficultas cum hac
sumptione proponitur: quod a potestate, sit actu,
omnino mutatur: at mutatio, affectio est. His sic
præsumptis, reliquam difficultatem subjicit. Si
mens materiata cognoscit, aliquid ab iis patitur a
cognitione, quæ potestate fuerat, ad cognitionem
actu deducta. Quod vero a potestate ad actum
deducitur, id mutatur. Quod vero mutatur, id
patitur. Ergo mens a materiatis patitur, et quia
nihil pati potest ab eo, quod dissimiles est materiæ;
planum est igitur, mentem ejusdem esse materiæ
cum materialis, et eadem esse materiata et
incompactam. Ea est difficultas, quam dissolventes,
dicimus male assumptum esse, ubicunque est
agens, ibi et quod patitur: id enim falsum est.

(5) Hiatus sic replere videor, ἀλλ' οἷδε τὰ ἄλλα.
Σκοπήσει οὖν πάντως.

(6) Deest ἀλλ' οἷ δε τίν, etc., aut quidpiam hu-
jusmodi.

ἢ οὐ μόνον τὰ ἄλλα οἷδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα, ὅ
γὰρ εἰδὼς τὰ κρείττονα, πολλῶν πλείον καὶ τὰ χείρονα
[ἰδε τὰ ἄλλα. Σκοπήσει πάντως (5) καὶ τὰ χείρονα
τῶν ἀύλων· ἅ ἐστι τὰ ἔνυλα. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς ὅ ἐστιν
ἡ λογικὴ γνῶσις, μόνον οἷδε τὰ ἄλλα, μὴ γινώσκει
δὲ καὶ τὰ ἔνυλα, ἔσται ὁ νοῦς κατὰ τι ἄνοος· τὰ γὰρ
ἔνυλα μὴ νοῶν, ἄνοος ἔσται κατ' αὐτά· ἀλλὰ μὲν
ἄτοπον τὸν νοῦν κατὰ τι ἄνοον εἶναι. (Ὁὐκ ἄρα τὰ
ἄλλα μόνον οἷδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα. Καὶ ταῦτα μὲν
ὁ Ἀριστοτέλης. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἔνυλα οἷδεν ὁ νοῦς
ἐντεῦθεν ἔστι συνιδεῖν. Εἰ γὰρ μὴ ἡπίστατο τὰ ἔν-
υλα, πῶς ἐπιδιωρθοῦται τὴν αἴσθησιν, ὁρῶσαν τὴν
κώπην ἐν ὕδατι κεκλασμένην, καὶ τὸν ἥλιον ποδιαῖον;
ἄλλως τε δὲ ἔχομεν κανόνα, ὅτι τὸ ἐπιστάμενον δια-
φορὰν πραγμάτων, πολλῶν μᾶλλον αὐτὰ τάδε· (6) τὴν
διαφορὰν τῶν ἀύλων πρὸς τὰ ἔνυλα, οἷδεν ἄρα καὶ
τὰ ἔνυλα. Ἀλλ' ἐρεῖς ἴσως ὅτι ἄτοπόν ἐστι τὸ νοῦν
τὰ ἔξω εἰδέναι· ταῦτα γὰρ αἰσθησῶς ἐστι τὸ τὰ
ἔνυλα καὶ τὰ κατὰ μέρος γινώσκειν· ὁ μὲν γὰρ νοῦς
τὸ καθόλου οἷδε μόνον· τῆς δὲ αἰσθησῶς ἐστι τὸ εἰ-
δέναι μερικῶς, ἅ τινά ἐστιν ἔνυλα. Ἔστι δὲ εἰπεῖν
πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ νοῦς τῶ μὲν ὑποκειμένῳ εἰς ἐστι,
τῶ δὲ λόγῳ διάφορος. Ὁ γὰρ νοῦς ἢ καθ' ἑαυτὸν μόνον
ἐνεργεῖ, καὶ τότε τὸ καθόλου μόνον οἷδεν· ἢ
μετὰ αἰσθησῶς ἐνεργεῖ, ὀργάνῳ αὐτῇ κεχρημένῳ·
καὶ τότε τὰ ἔνυλα καὶ μερικῶς οἷδεν. Ὡσπερ γὰρ ἡ
αὐτῇ εὐθεῖα, τῶ μὲν ὑποκειμένῳ ἢ αὐτῇ ἐστι, τῶ δὲ
λόγῳ ἰάφορος. Ἡ γὰρ νῦν εὐθεῖα οὕσα δύναιται
κλασθῆναι καὶ ἐπικαμπῆς γενέσθαι· οὕτω καὶ ὁ νοῦς
ὁ αὐτός ἐστι τῶ ὑποκειμένῳ· ἄλλοτε εὐθεῖα ἀναλο-
γεῖ, ὁ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργεῖ καὶ τὰ ἄλλα οἷδεν,
ἄλλοτε δὲ κεκλασμένη εὐθεῖα, ἐπικαμπόμενος (7)
πρὸς τὴν αἰσθήσιν, καὶ ὀργάνῳ αὐτῇ κεχρημένῳ,
ὅτε καὶ τὰ ἔνυλα οἷδα. Τοῦτε μὲν οὖν ἐστι τὸ πρῶτον
ἄπορον καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ. Δεύτερον ἄπορον, ὃν καὶ
λῆμμα προλαμβάνεται, τοιοῦτον, ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦ
δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργεῖα γενόμενον, πάντως ἀλλοιοῦ-
ται, ἢ δὲ ἀλλοίωσις πάθος ἐστὶ. Τοῦτου προληφθέν-
τος πρόεισι λοιπὸν τὸ ἄπορον. Εἰ γινώσκει ὁ νοῦς τὰ
ἔνυλα, δῆλον ὅτι πάσχει ὑπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς δυνάμει
γνώσεως εἰς τὴν ἐνεργεῖα γνῶσιν (8). Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ
δυνάμει ἀγόμενον εἰς τὸ ἐνεργεῖα ἀλλοιοῦται. Τὸ δὲ
ἀλλοιούμενον, πάσχει. Ὁ νοῦς ἄρα πάσχει ἀπὸ τῶν
ἐνύλων· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἐκ τοῦ ἀνομούλου πάσχει,
δῆλον ἄρα ὅτι ὁμόυλος ἐστὶν ὁ νοῦς τοῖς ἐνύλοις. Καὶ
ἐστὶ καὶ αὐτὸς ἔνυλος καὶ ἄφθαρτος. Αὕτη ἡ ἀπορία,
ἢ ἐπιλυσόμενοι φαμεν, ὅτι κακῶς εἰληπται, ὅτι ποῦ
ποιοῦν καὶ πάσχει· οὗτος ὁ λόγος ψευδὴς ἐστὶ. Τότε
γὰρ τὸ ποιοῦν ἀντιπάσχει, ὅτε ὁμόυλον ἐστὶ τῶ
πάσχοντι. Ἐπειδὴ οὖν ὁ νοῦς οὐκ ἐστὶν ὁμόυλος τοῖς
ἐνύλοις, οὐκ ἀνάγκη πάσχειν αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐνύλων
ὅτε γινώσκει αὐτά. Ποιεῖ γὰρ καὶ ὁ δημιουργὸς,
εὐεργετῶν ἡμᾶς· καὶ ὁμοῦ οὐκ ἀντιπάσχει ὑπ'
ἡμῶν· ὥστε ἐκεῖνα μὲν τῶν ποιοῦντων ἀντιπάσχει,
ὅσα ὁμόυλά ἐστι τοῖς πάσχουσιν. Ὅτι ἴδιόν ἐστι τῶ

(7) Forte legendum, καὶ ὁ νοῦς, ἐπικαμπτό-
μενον.

(8) Subesse puto, ἀγομένην.

νοῖ, καὶ τὸ τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν. Καὶ γὰρ ὁ ἐπιστήμων οὔτε ἐπιστήμη μόνον ἐστίν, οὔτε ψυχὴ, ἀλλὰ κρᾶμα ἐξ ἀμφοτέρων· σύγκειται γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης, καὶ ἀναλογεῖ, ἡ μὲν ψυχὴ ὕλη, ἡ δὲ ἐπιστήμη εἶδει. Καὶ ἐπειδὴ παντὸς πραγματος μᾶλλον ἐστὶν οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· εἰ μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· φασὶ δὲ Ἕλληνας ἀρχὴν τῶν ὄλων Θεόν, καὶ ὕλην· τὸν Θεόν ὡς εἶδος λέγοντες· οὐσίαν ἄρα φασὶ τὸν Θεόν τῆς ὕλης μᾶλλον, καὶ αὐτὰ εἶδη Θεόν· εἴπερ οὐδεμία ὕλη ἐν τοῖς οὖσιν ἀναίθεος, ὅπερ ὡς ἴαν ἀσεβὲς παραιτητέον· οὐσία ἄρα ἐστὶ τοῦ ἐπιστήμονος ἡ ἐπιστήμη· καὶ εἰ ὁ ἐπιστήμων κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐνεργεῖ, αὕτη δίδεικται οὐσία τοῦ ἐπιστήμονος οὐσα. Κατὰ τοῦτο ἄρα λέγεται τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οὐσίαν εἶναι τοῦ ἐπιστήμονος. Οὔτε γὰρ κατὰ τὸ ὑψηλὸν ἐκαίνο καὶ ἐπηρμένον θεώρημα ὅτι ὡς ἐπὶ Θεοῦ, ἡ αὐτὴ ἐστὶν οὐσία τῆ ἐνεργείᾳ· ἐπὶ γὰρ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ἀύλων οὐσιῶν, χωρὶς τῆς πρώτης αἰτίας, καὶ οὐσία ἐστὶ καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια. Τῆ οὖν οὐσίᾳ λέγεται ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οἰοῦναι οὐσίαν λέγεσθαι τῆς ψυχῆς. Ἐκ τοῦ κρείττονος οὖν ὠνόμασε τὸν νοῦν· Ἐπειδὴ γὰρ τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ ὁ νοῦς. καὶ ὧν ἐνεργεῖα ἐνεργεῖ· κρείττον δὲ ἐν πᾶσιν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ οὐσία· διὰ τοῦτο θέλων εἰπεῖν ὅτι τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ, εἶπε τῆ οὐσίᾳ, ὡς ἀπὸ κρείττονος, ὡςπερ ἀπὸ γενους τιμιωτέρου τὸ πᾶν δηλούμενος· ὡς Τεῦκρε, φίλη κεφαλῆ. Καὶ τοῦτο οὖν ἀρμόττει, τῆ ἐνεργείᾳ νῦν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνέργεια γὰρ ὧν, νοεῖ· ὁ δὲ θύραθεν, αὐτόθεν ἐνέργειά ἐστὶ, καὶ τὸ τρίτον δὲ ἀρμόζει αὐτῷ, ὅτι ὁ νοῦς ἀεὶ νοεῖ, οὐχ ὡς ὁ θλατῖνος οἴεται, ὅτι ἀεὶ διαπαντὸς ὁ αὐτὸς νοεῖ. Οὐ γὰρ τὸν ἕνα τῶν ἀριθμῶν νοῦν λεγόμενον ἀεὶ νοεῖ· ἀλλ' ὅτι ὁ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ ἀνθρωπικὸς νοῦς ἀεὶ νοεῖ. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ νοῶ, ἀλλ' οὖν ἄλλος νοεῖ καὶ τῆ διαδοχῆ γίνεται τὸ ἀεὶ· ἵνα μὴ ἐπιλείψῃ ἡ Ἑλλαμψὶς πρὸς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀεὶ νοεῖν λέγεται, ἐπειδὴ ἀεὶ δύναται νοεῖν. Ὁ γὰρ ἔχων τὸν νοῦν, ἐν οἰαδήποτε ὄρα βούλεται, νοεῖ, ὡςπερ τῷ ἀνθρωπίνῳ νῦν τοῦτο ὑπάρχει. Ὁ γὰρ θύραθεν νοῦς ὁ εἰς κατὰ ἀριθμὸν, πάντα νοεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Ὅτι ἐν τῷ ἐνὶ μὲν ἀνθρώπῳ, φύσει τὸ δυνάμει ἐστὶ πρότερον τοῦ ἐνεργείᾳ· οὐκ ἐν τῷ ὄλῳ δὲ κόσμῳ· ἐν γὰρ τῷ ὄλῳ κόσμῳ, φασὶ τινες, οὐ δεύτερον τοῦ ἄλλου οὐδὲ πρότερον οὔτε τὸ δυνάμει τοῦ ἐνεργείᾳ· οὔτε τὸ ἐνεργείᾳ, τοῦ δυνάμει. Εἰ γὰρ ἀίδιος ὁ κόσμος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, οὐδὲν ἕτερον θατέρου πρότερον, ἀλλ' ὁμόχρονά ἐστιν. Ὅτε μὲν τοι χωρισθῆ ὁ νοῦς καὶ γίνηται κατ' ἐνέργειαν, τότε γίνεται ὅπερ ἐστὶ, τούτῃστι κυρίως νοῦς. Καὶ τοῦτο μόνον, ἀδύνατον (8) καὶ ἀίδιον. Ἡ δὲ ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ ἀθάνατος μὲν, οὐκ ἀίδιος δέ. Ἀθάνατος δ' ἂν λέγεται κἂν φθαρτὴ καὶ οὐκ ἀίδιος δοξάζεται, ἐπειδὴ οὐ καθὸ ψυχῆ φθείρεται, ἀλλὰ καθὸ ἐν σώματι ἐστὶ. Διὸ καὶ Πλάτων λέγει, πᾶσαν ψυχὴν ἀθάνατον, τοῦτο λέγων καὶ ἐπὶ φυτικῆς καὶ ἐπὶ ἀλόγου. Ἡ δὲ ὕλη τὸ ἀνάπαλιν, ἀίδιος μὲν, οὐκ ἀθάνατος δέ· διὸ

A Tunc enim agens contra patitur, cum ejusdem est materiæ cum patiente, Quando igitur mens non est ejusdem materiæ cum materiatis, nihil necesse est, ut patiatur a materiatis, cum ea cognoscit: agit enim opifex Deus cum nobis benefacit, nihil tamen a nobis vicissim patitur. Quare illa tantum agentia invicem patiuntur, quæ sunt ejusdem materiæ cum patientibus. Menti etiam proprium est ut substantia agat: sciens enim, neque scientia tantum est, neque anima, sed temperamentum ex utroque; ex anima enim et scientia coalescit; et respondet materiæ quidem anima, formæ vero scientia. Et quoniam in omni re forma magis est substantia, quam materia; si quidem forma magis est substantia, quam materia: et rerum omnium principium Deum Græci prædicant et materiam, Deum tanquam formam agnoscentes: Deum ergo magis esse substantiam quam sit materia, dicunt et ipsas substantias Deum esse, si quidem nulla materia in rebus est sine forma. Quod dogma ut impium respuendum est. Essentia igitur scientis est scientia. Et si sciens secundum scientiam operatur, ostensum est eam scientis esse essentiam. Idcirco igitur essentia operari dicitur, quia scientis essentia est scientia; non enim secundum magnam et excelsam illam propositionem, tanquam in Deo, ipsam substantiam actu esse: in animis enim et secretis a materia substantiis, præter primam causam, et essentia est, et potestas, et actio. Essentia ergo agere dicitur, quia scientia, quasi essentia dicitur animæ. A potiore igitur parte mentem appellavit: quia enim actu sive efficacia operatur mens, et cum sit actus, operatur, præstat autem in omnibus actio et substantia; eam ob rem, cum significare vellet, actu mentem agere, dixit essentia, a potiori tanquam a genere præstantiore totum designans, ut *Teucer charum caput*. Hoc igitur convenit menti humanæ, quæ actus est. Cum enim actus sit, intelligit; at quæ foris, inde actus est, et tertium ipsi convenit, quia mens semper intelligit, non ut Plotinus arbitratur, quia semper, in omnibus, omnimodis ipsa intelligit. Non enim unum numerorum, qui mens dicitur, semper cogitat: sed quia humana, quæ in universo mundo est mens, semper intelligit. Etsi enim ego non cogito, alius tamen cogitat, et successione ac vicibus fit cogitatio intellectu sempiterna, ne Dei apud nos splendor deficiat, qui semper intelligere dicitur, quia semper intelligere potest: qui enim mente seu intellectu præditus est, qualibet hora intelligit. Hoc itaque humanæ menti inest: mens enim quæ foris, numero una et singularis omnia intelligit. Sed de his hæcenus. In uno homine, potestate natura, prius est actu, at non in toto mundo: nam in toto mundo, ut quidam aiunt, non est posterius alio neque prius; neque quod est potestate, eo quod actu; neque quod

(8*) Logo ἀθάνατον.

actu, eo quod est potestate. Si enim, ut sensit Aristoteles, mundus est æternus, nullus est alio prius, sed ejusdem temporis sunt omnia. Cum igitur separata mens et secundum actum fuerit: tunc fit id quod est; hoc est propria mens: idque solum et immortale et æternum est. At anima brutorum et plantarum perpetua quidem, sed non æterna. Immortalis vero seu perpetua dicitur, etsi corruptibilis et non æterna censetur, quia non quatenus anima est corrumpitur, sed quatenus est in corpore: quare et Plato omnem animam immortalem dicit: quod de vegetante et sentiente dicit. E diverso, materia æterna est, at non immortalis quare mens æterna dicitur, ut et immortalitas. At præterea a sensu et intelligentia discrepare phantasiam, quia hæc interjecta est, illæ vero utrinque se habent: a sensu enim phantasie principium est: huic enim sensus initium dat, huic vero intelligentiæ. Nam sine phantasia, non potest intellectus agere; hocque est phantasie, cum sensu et intellectu discrimen. Opinionis præterea et phantasie differentiam proponit, quia informare nobis cum libet et quodlibet possumus. Trium enim vel viginti cubituum hominem cogitare et fingere possumus; tum et tragelaphum et hippocentaurum: at opinari quæ libet, plane non possumus. Nam bis duo, decem dicere possumus: existimare autem non possumus, ut in nostra potestate sit phantasia, non item opinio. Sed si verum amamus, neque nostri est arbitrii phantasia: nam quæ nobis eveniunt dormientibus, non est nostræ spontis; non enim quæ volumus ea in somnis imaginamur: quid autem in somnis? sed neque vigilantibus nobis, omnis est in nostra potestate phantasia: cum enim ea, quæ sunt, ut quæ sunt cogitamus, non possumus, nisi ut sunt ea cogitare. Ut si nobis Socratem informemus, lepidum, album et comatulium nobis ipsum informare non possumus, sed calvum, nigrum et obeseo ventre, quod accuratum discrimen est.

Cum id omne, inquit, quod movetur, in loco esse, affirmat Aristoteles, cælum inerrantium stellarum moveri fatetur; at in loco esse negat, vel quia etsi non totum, ut totum, sed quia partes ipsius in loco, non quia natæ sint non contineri, sed quia supra ipsas nullum est corpus, ut et totum cum ipso in se concludatur. In anima vero nihil est ejusmodi, sed ejus natura est, non contineri loco.

Anima per se immota est: ex accidenti vero dici possit seipsam movere, idque solo motu ad locum: quando enim ipsa corpus movet, et in ipso sunt: quæ moventur, moto corpore, cum eo movebitur. Itaque secundum accidens seipsam movet, quia corpus, in quo est; at per se et se secundum substantiam, neque movetur, neque in loco est: motu igitur ad locum ex accidenti movere se anima dici potest, alio præterea nullo. Neque enim mutato corpore immutatur, sed nec augetur, nec minuitur.

Brutorum et plantarum animam quoque sæpe numero vocat Aristoteles, et cum rationali comprehendit. Sæpe vero solam hanc animam vocat, interdum etiam mentem animam appellat, rursus

A ὁ νοῦς ἀίδιος λέγεται, ὡς καὶ ἀίδιος καὶ ἀθάνατος. Ἐπεὶ φησὶ διαφέρειν φαντασίαν αἰσθησεως καὶ διανοίας, καθὼς ἡ μὲν μέση τούτων ἐστὶ, τὰ δὲ παρακείρατα ἄρχεται μὲν γὰρ ἡ φαντασία ἀπὸ τῆς αἰσθησεως ἄρχας γὰρ ἡ αἰσθησις δίδωσι τῇ φαντασίᾳ ἐκείνη δὲ τῇ διανοίᾳ ἄρχας δίδωσι. Ἄνευ γὰρ φαντασίας οὐ δύναται ἡ διάνοια ἐνεργῆσαι. Καὶ ταύτη διαφέρει φαντασία αἰσθησεως καὶ διανοίας. Πρὸς τοῦτοις λέγει δόξης καὶ φαντασίας διαφορὰς ὅτι φαντασθῆναι μὲν ἐστὶ καὶ θέλομεν δυνάμεθα. Καὶ γὰρ τριπλήχων καὶ εἰκοσάπηχων ἀνθρώπων φανταζόμεθα καὶ δυνάμεθα ἀναπλάσασθαι καὶ τραγέλαφον καὶ ἱπποκένταυρον. δοξάζει δὲ ἃ θέλομεν, οὐ πάντως δυνάμεθα. Τὸ γὰρ δις δύο εἰπεῖν μὲν δέκα δυνάμεθα, δοξάζει δὲ οὐ δυνάμεθα, ὡστε ἡ μὲν φαντασία ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ δόξα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐπὶ δὲ δεῖ ταληθῆ εἰπεῖν, οὐδὲ φαντασία ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἡ γὰρ ἐν τῷ καθυδῶδειν γινόμενῃ, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Οὐ γὰρ ἃ θέλομεν ἐν τοῖς ὕπνοις φανταζόμεθα ἡ καὶ τί λέγω ἐν τῷ καθυδῶδειν; ἀλλ' οὔτε πᾶσα ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. Ὅτι γὰρ τὰ ὄντα ὡς ὄντα φανταζόμεθα, οὐ δυνάμεθα, εἰ μὴ ὡς ἔχουσι, φανταζέσθαι αὐτά. Οἷον τὸ Σωκράτην εἶ προθώμα (9) φανταζέσθαι, οὐ δυνάμεθα αὐτὸν φαντασθῆναι ἀστεῖον καὶ λευκὸν καὶ κομῶντα, ἀλλὰ πάντως φαλακρὸν καὶ μέλανα καὶ προγάστορα, ὡστε ἡ διαφορὰς διαφορὰ αὕτη ἐστὶν.

C Ὅτι πως φησὶ, λέγων Ἀριστοτέλης, πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ μὲν εἶναι, αὐτὸς τὴν ἀπλανῆ, κινουμένην μὲν ὁμολογεῖ, ἐν τόπῳ δὲ μὴ εἶναι ἢ ὅτι κἂν μὴ ὅλη ὡς ὅλη, ἀλλ' ὅτι τὰ μέρη αὐτῆς ἐν τόπῳ οὐκ ὅτι πέφυκε μὴ περιέχεσθαι ἀλλ' ὅτι μὴ ἐπέκεινα αὐτῆς σώμα ἐστὶν ἵνα καὶ τὸ πᾶν αὐτῇ περικοιλιῆται ἐν αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ ψυχῆς οὐδὲν τοιοῦτον ἐστὶν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτῆς ἐστὶ τὸ μὴ τόπῳ περιγράφεσθαι.

D Ὅτι ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ἀκίνητός ἐστι κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἑαυτὴν κινεῖν λέγοιτ' ἂν καὶ τότε μόνην τὴν κατὰ τύπον κίνησιν. Ἐπειδὴ γὰρ κινεῖ μὲν αὐτὴ τὸ σῶμα ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ κινουμένα κινουμένου δὲ τοῦ σώματος συγκινηθήσεται αὐτῷ ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς ἑαυτὴν κινεῖ τῷ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἐστὶ καθ' ἑαυτὴν δὲ, καὶ κατ' ὄψιν οὐτε κινεῖται, οὔτε ἐν τόπῳ ἐστὶ. Τὴν οὖν κατὰ τύπον κίνησιν λέγοιτ' ἂν μόνον κινεῖν ἑαυτὴν ἢ ψυχὴν κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλήν δὲ οὐδεμίαν. Οὔτε γὰρ ἀλλοιοῦται τοῦ σώματος ἀλλοιολμένου, οὔτε ἀβέβαια ἢ μειοῦται.

Ὅτι πολλάκις ὁ Ἀριστοτέλης ψυχὴν κτλῆι, ἄμα καὶ τὴν ἄλογον καὶ τὴν φυτικὴν, συλλαμβάνων τῇ λογικῇ. Πολλάκις δὲ μόνον τὴν λογικὴν ἔσθ' ὅτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν ψυχὴν ὀνομάζει, ἐπονομάζει δὲ

(9) Λογ. προθώμαθα.

πάλιν ἰδιαζόντως τὴν ψυχὴν τὴν ἄλογον καὶ τὴν φυ-
τικὴν. Πολυσήμου τοίνυν τῆς ψυχῆς παρὰ Ἀριστο-
τέλους λαμβανομένης, δεῖ ἐκάστην σημειομένην τὰ
οἰκία ἀφορίζειν καὶ ἀπονέμειν· καὶ μὴ συγγεῖν διὰ
τῆς ὁμωνυμίας τῆς φωνῆς καὶ τῶν πραγμάτων τὸ
διηρημένον καὶ ἀσύγχυτον. Ὡσπερ γὰρ τὸ ὀφθαλμῶν
τυχὸν τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ τὸ σῶμα· οὕτω καὶ τὸ
διανοεῖσθαι τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ ψυχὴν. Διὸ τοῦ ζώου
φθειρομένου, οὐδὲν τούτων ἔξει ἡ ψυχὴ, ἅπερ ἐκ τῆς
συμπλοκῆς τῆς πρὸς τὸ σῶμα αὐτῇ ἐπεγένετο· ὥστε
οὐδὲ μνημονεύει. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα μὲν παραβρέτουσά
ἐστὶν ἡ γνῶσις αὐτῆς, καὶ δεῖται μνήμης εἰς κατο-
χὴν τῶν ἐγνωσμένων. Μετὰ δὲ τὸ σῶμα, ἅτε ἐστώσαν
ἔχουσα τὴν γνῶσιν, καὶ αὐτοῖς προσβάλλουσα τοῖς
πράγμασι, μνήμης οὐ δεῖται· μνήμη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν
πάλαι ἐγνωσμένων.

Ἔτι φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅταν μὴ ἀρχὴ ὁ νοῦς,
ἀλλὰ παρὰ φύσιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τότε τῆς τάξεως
ἀντιστραφείσης, ἔπονται ταῖς κράσεσι τοῦ σώματος
αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς ἀρχῆ, τότε
κατὰ φύσιν ἔχοντος τοῦ ἀνθρώπου, οὐκέτι ταῖς κράσεσι
τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσιν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις,
ἀλλ' ἔπειτα τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα.

Ἔτι τὴν Θαλοῦ δόξαν περὶ ψυχῆς ἀνατρέπων, ὅστις
ἔλεγε παντὶ σώματι μεμίχθαι τὴν ψυχὴν ὡς παρεῖ-
ναι σῶμα ἑμψυχον. Πρῶτον μὲν, τί δή ποτε, φησὶν,
ἐν παντὶ σώματι οὐσης ψυχῆς, τὰ μὲν ἐστὶ ζῶα, τὰ
δὲ οὐ; εἴτα, διατὶ τῶν ἀπλῶν οὐδὲν ἐστὶ ζῶον; καὶ
τοὶ εἶδει μᾶλλον ταῦτα. Ἐν γὰρ πυρὶ οὐσα, καὶ ἐν
ἀέρι, ἅτε καθαρωτέροις καὶ λεπτομερεστέροις σώματι
οὐσα, βέλτερον ἢν εἴη ἐν τοῦτοις ἡ ψυχῇ, τῶν συνθέτων,
ὅθεν καὶ μᾶλλον διαφαίνεσθαι ἑαυτῆς ὄφειλον αἱ ἐνέρ-
γειαί. Καὶ ἄλλα δὲ πλείω συνεπάγει τῇ ὑπολήψει ταύ-
τη ἐπόμενα ἄτοπα.

Ἔτι ἐπεὶ πλείους καὶ διάφοροι τῆς ψυχῆς ἐνέρ-
γεται, ζητεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, πότερον μιᾶς οὐσης καὶ
ἀμερίστου τῆς ψυχῆς, κατ' οὐσίαν ἐκ ταύτης αἱ διά-
φοροι δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι προέρχονται· ὡς τὴν
αὐτὴν εἶναι κατ' οὐσίαν, καὶ μίαν τῆ ἀριθμῶν, καὶ
θρεπτικὴν, καὶ ἀξητικὴν, καὶ γεννητικὴν, καὶ λο-
γικὴν, καὶ θυμικὴν, καὶ ἐπιθυμητικὴν. Καὶ καθά-
περ ἡ τοῦ πυρὸς οὐσία μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐξ ἧς
ἡ καυστικὴ τε καὶ ξηραντικὴ, καὶ φωτιστικὴ
πρόεισι δυνάμεις τε καὶ ἐνέργεια, ἧ τις ἄλλη δυνάμεις
ψυχικῆ, ἧ μεριστὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ κατὰ ἄλλο καὶ
ἄλλο μέρος αὐτῆς ἐκάστη τῶν ἐνεργειῶν τούτων
γίνεται. Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἀρεσκόμενος τῷ
δόγματι, ἀλλ' ἐγκαλῶν τῷ Τιμαίῳ παρὰ τὰ μέρη
τοῦ σώματος διαιροῦντι καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ γὰρ οὐδ'
αὐτὸς βούλεται μίαν οὐσίαν εἶναι τῆς ψυχῆς. ἀλλ'
ἐκ διαφόρων μὲν οὐσιῶν συγκεῖσθαι ταύτην· ἠνωμέ-
νων δὲ ἀλλήλαις καὶ συνεχῶν οὕτως, ὡς μίαν γίνε-
σθαι αὐτῶν συμπάθειαν. Διαθαίνει γὰρ τι καὶ ἐκ
τοῦ λόγου εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς τὸν λό-
γον. Τότε γὰρ ὀποτετάχθαι τὰ πάθη, καὶ εἶκειν τῷ
λόγῳ, ἄνωθεν ἐκ τῆς τοῦ λόγου συλλήψεως αὐτοῖς
ἐφίκει. Τότε πρὸς τὰς οἰκίας ἐνεργείας ἐμποδίζε-
σθαι τὸν λόγον, ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη σχέσεως ἀ-

A proprie animam irrationalem et vegetantem no-
minat. Cum ergo multiplici in significato animam
accipiat Aristoteles, cuilibet significato quod pro-
prium est, definiendum et attribuendum est : ne-
que vobum, nominum et rerum similitudine com-
miscendum, quod discretum et non confusum est.
Quemadmodum enim texere, puta, animalis est
secundum corpus : sic intelligere, animalis est,
per animam. Quare animali corrupto, nihil eorum
habebit anima, quæ ex conjunctione corporis ha-
bebat. Sed neque meminit. Hinc enim affluit
ejus cognitio, et memoria indiget, ad retinenda
quæ cognovit : at soluta corpore, ut stabilem
habens cognitionem et res ipsas attingens, nihil
egret memoria, nam antea cognitorum memoria
est.

B Cum mens non imperat, sit Aristoteles, sed
præter naturam se habet homo, tunc ordine per-
verso temperaturam corporis animæ potestates
asssectantur. Cum vero mens imperat, tunc homine
secundum naturam affecto, non jam temperiem cor-
poris sequuntur animæ facultates, sed animam
corpus ipsum sequitur.

Thaletis Milesii opinionem de anima convellit
qui omni corpori esse immistam animam commen-
tus est, ut sit corpus vivens. Primum enim, cur,
inquit, cum in omni corpore sit anima, hæc ani-
malia sunt, illa non sunt? Deinde, cur nullum ele-
mentorum animal est? tametsi ea magis oportebat
animalia esse. Si enim in igne et in aere fuisset,
melius in his, utpote prioribus et subtilioribus
corporibus fuisset, quam in compositis; unde
ipsius actiones clarius eluissent. Iis deinde alla
connectit absurda quam plurima, quæ ex Thaletis
opinionem sequuntur.

C Cum multæ sint et differentes animæ actiones
quærit Aristoteles, utrum cum una sit et indivisa
anima secundum substantiam, ex ipsa differentes
illæ potestates et actiones proficiantur, ut eadem
sit substantia et numero una, alitrix, auctrix, gene-
ratrix, rationalis, irascens et concupiscentis : quem-
admodum ignis substantia una et eadem est, ex
qua urendi, exsiccandi et illuminandi vis et actio
promanat : vel alla est animæ potestas, vel anima
dividi potest, et secundum aliam et aliam ipsius
partem quælibet harum operationum fit. Id porro
dicit Aristoteles, nequaquam illi doctrinæ assen-
tiens, sed Timæum reprehendens, qui ad partes
corporis animam quoque dividebat : nam neque
ipse unam esse vult animæ substantiam, sed ex di-
versis eam substantiis concretam verum inter se
coalitis, et ita cohærentibus, ut una sit earum af-
fectio. A ratione quippe in illas affectiones, et ab
illis in rationem aliquid transit : interdum enim
perturbationibus, ut subjiciantur et rationi pareant,
ex rationis comprehensione accidit : aliquando in
suis operibus rationem impediri ex habitu ipsa-
rum et nexu cum perturbationibus, contingit. Sic
igitur anima una est substantia, ut et totum homi-

nem unius esse substantiæ dicoimus, et quæcumque ex materia et forma constant: quia quod neque irrationalis anima omnis unius est substantiæ, ostendit inter se sæpe dissidere perturbationes, iram dico et cupiditatem: at nihil horum pugnat. Sæpenumero igitur ad rationem magis ira pertinet, ut ei affiniore propter ambitionem. Obsistit autem et renititur cupiditas, quia secundum accidens, inquit, in similibus partium partes anima dividitur: quod enim in corpore dividantur, ipsa quoque una dividitur, ut in plantis et insectis.

Irrationalis anima et vegetans, vis ex se movens corporis dici potest, ut forma in materia, et tanquam substantia sua subjectum perficiens, et ab ipso inseparabilis. Cujus enim perfectio erit vegetans anima, si a corpore separatur? Entelechia quoque rationalis anima dici potest, non quod substantia perficiat subjectum, sed quod actione: ut gubernator navem perficit et regit, qua re ab ipso separari potest. Verum et aliquo modo rationalis etiam anima dici potest a corpore inseparabilis, qua est entelechia. Nam actiones, per quas animal perficit ipsum movens hoc vel illo modo, habet a corpore inseparabiles: ubi enim ex ipso excesserit, non his amplius utetur. Has enim ex habitu ad corpus, habuit. Itaque hoc pacto, qua entelechia est, hoc dico, secundum hasce actiones, a corpore separari non potest. Quemadmodum gubernatoris, ut gubernator est, actiones a navi separari non possunt, et separatur homo. Ut gubernator quidem, etsi agat, simul a navi se junctus est, corruptas habet ejusmodi actiones.

Omnium vegetantis animæ potestatum nobilissimam aiunt esse vim generandi, secundam auc tricem, tertiam altricem: nam speciem conservare altricis opus est: tandiu enim vivimus, quandiu alimur. Auc tricis autem est, ad perfectum et naturalem modum deducere ad quem cum evaserint animalia et plantæ, ad præstantissimum naturæ finem, hoc est, ad generandi potestatem, pervenerunt. Is enim est naturæ ultimus et perfectissimus scopus propter æternitatis et immortalitatis in genitis animalibus cupiditatem, quæ successione comparatur. Auc trix itaque rationem habet materiæ ad generandi vim, ad auc tricem vero al trix.

Ad Aristotelis animum, mens entelechia corporis dici potest: ideoque ab eo separari nequit, non substantia, neque omnibus suis actionibus, sed iis tantum, quas ex habitu et affectione ad corpus, habet. Quarum præcipuæ sunt effectivæ, hæ autem actiones separari a corpore non possunt: nam simul ac corruptum est corpus, una quoque pereunt hæ mentis actiones, quas ex conjunctione corporis habebat: et quemadmodum gubernator, qui navis motus est, quia non tantum gubernator, sed etiam homo est, et qua homo est, manens actus seu mo-

των περιγίνεται. Οὕτως οὖν μία οὐσία ἡ ψυχὴ, ὡς καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον μιᾶς εἶναι φαμεν οὐσίας, καὶ ἀπλῶς, τὰ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους· ἐπεὶ ὅτι γε οὐδὲ ἡ ἄλογος ψυχὴ πᾶσα μιᾶς ἐστὶν οὐσίας, δεικνύει τὸ μάχεσθαι ἄλλήλοις πολλάκις τὰ πάθη, θυμὸν λέγω καὶ ἐπιθυμίαν· οὐδὲν δὲ αὐτῶν μάχεται. Πολλάκις γοῦν πρὸς τοῦ λόγου μᾶλλον ὁ θυμὸς, μᾶλλον γίνεται, ὡς συγγενέστερος διὰ τὸ φιλότιμον. Ἀνθίλλει δὲ ἡ ἐπιθυμία. Ὅτι κατὰ συμβεβηκός, φησὶν, εἰς ὁμοιομερῆ διαιρεῖται μέρη ἡ ψυχὴ· τῶν γὰρ τοι ἐν τῷ σώματι διαιρεῖσθαι, καὶ αὐτὴ συνδιαιρεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐντόμων.

Ὅτι ἡ μὲν ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ, ἐντελέχεια λέγοιτ' ἐν τοῦ σώματος, ὡς εἶδος ἐν ὕλῃ, καὶ ὡς οὐσία τελειοῦσα τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἀχώριστος ἐκάρχουσα αὐτοῦ. Τίνος γὰρ ἔσται τελειότης ἡ φυτικὴ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος; Ἐντελέχεια δὲ καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ λέγοιτ' ἐν, οὐχ ὡς τῇ οὐσίᾳ τελειοῦσα τὸ ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ. Καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης τὸ πλοῖον τελειοῖ καὶ τάττει· διὸ καὶ χωριστὴ ἐστὶν αὐτοῦ. Δύναται μὲν τοι κατὰ τινα τρόπον λέγεσθαι καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀχώριστος εἶναι τοῦ σώματος, καθὼς ἐστὶν ἐντελέχεια. Τὰς γὰρ ἐνεργείας καθ' ἃς τελειοῖ τὸ ζῶον, κινουσα αὐτὸ τοιοῦσδε ἢ τοιωσδε, ἀχώριστως ἔχει τοῦ σώματος. Ἐξελθοῦσα γὰρ αὐτοῦ, οὐκέτι ταύτας ἐνεργήσει· εἴχε γὰρ αὐτὰς ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα· ὥστε ταύτη καθὼς ἐντελέχεια ἐστὶ, λέγω δὴ κατὰ τὰςδε τὰς ἐνεργείας, ἀχώριστος ἐν εἴῃ τοῦ σώματος· ὥσπερ καὶ τοῦ κυβερνήτου αἱ ὡς κυβερνήτου ἐνεργεῖαι τοῦ πλοίου εἰσὶν ἀχώριστοι, καὶ χωρίζεται μὲν ὁ ἄνθρωπος. Ὡς μὲν τοι κυβερνήτης ὢν ἐν ἐνεργείᾳ ἅμα τε καχώρισται τῆς νεῶς, καὶ ἐφθαρμένος ἔχει τὰς τοιαύτας ἐνεργείας.

Ὅτι κρείττων, φασὶ, πασῶν καὶ τιμιωτέρα τῶν τῆς φυτικῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡ γυνητικὴ· δεύτερον δὲ ἡ αἰσθητικὴ, καὶ τρίτον ἡ θρησκευτικὴ. Τῆς μὲν γὰρ θρησκευτικῆς ἔργον ἐστὶ τὸ σώζειν τὸ εἶδος· μέχρι γὰρ τοσοῦτου σωζόμεθα, ἕως ἂν τρεφώμεθα. Τῆς δὲ αἰσθητικῆς, τὸ εἰς τὸ τέλειον καὶ κατὰ φύσιν μέτρον ἀγαγεῖν, εἰς ὃ γενόμενα τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, ἐπὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς φύσεως τέλος, λέγω δὴ τὴν γεννητικὴν δυνάμειν, παραφύεται. Οὗτος γὰρ τῆς φύσεως ὁ τελικώτατος σκοπὸς διὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ἀιδιότητος τῆς ἀθανασίας τοῖς γεννητοῖς ζώοις, ἐπισκευαστῆς τῇ διαδοχῇ γενομένης· ὥστε ἡ μὲν αἰσθητικὴ ὕλης ἐπέχει λόγον πρὸς τὴν γεννητικὴν. Πρὸς δὲ τὴν αἰσθητικὴν ἡ θρησκευτικὴ.

Ὅτι ὁ νοῦς κατὰ Ἀριστοτέλην δύναιτ' ἐν ἐντελέχειᾳ τοῦ σώματος λέγεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτο ἀχώριστός ἐστι τοῦ σώματος, οὔτε τῇ οὐσίᾳ, οὔτε πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλὰ ταύταις, ἃς ἴσχει ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα, ὧν μάλιστα εἰσὶν αἱ πρακτικαί. Αὗται δὲ ἐνεργεῖαι ἀχώριστοι εἰσὶ τοῦ σώματος· ἅμα γὰρ τῷ φθαρῆναι τὸ σῶμα, συμφθεῖρονται καὶ αἱ τοιαῦται τοῦ νοῦ ἐνεργεῖαι, ἃς ἐκ τῆς σχέσεως ἔσχει τοῦ σώματος. Καὶ ὥσπερ ὁ κυβερνήτης, ἐντελέχεια ὢν τῆς νεῶς, ἐπειδὴ δὴ οὐ μόνον κυβερνήτης ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς

δὲ ἄνθρωπος μένων ἐντελέχεια τῆς νεῶς, ταύτη καὶ ἀχώριστός ἐστιν οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχή, ἐντελέχεια οὕσα τοῦ σώματος, ταύτη ἄνευ σώματος οὐκ ἂν εἶη. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει τινὰς καὶ χωριστάς σώματος ἐνεργείας, τὰς περὶ τῶν νοητῶν φημι, εἰς ἃς οὐ μόνον οὐ συμβάλλεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει· πρόδηλον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν ἔξει χωριστὴν νοῦς τότε οὕσα καὶ λεγομένη, οὐκέτι μὲν τοι ψυχή εἰ μὴ δυνάμει· ὥσπερ καὶ ἐν σώματι οὕσα, οὐ δυνάμει ἐστὶ νοῦς.

Ὅτι τὰ ζῶα, φησί, μετέχει τῆς θρηπτικῆς καὶ αἰσθητικῆς δυνάμεως· διὰ δὲ τὴν αἰσθητικὴν καὶ τῆς ὀρεκτικῆς, καὶ κατασκευάζει, ὅτι πάντως ἔνθα κἂν μία αἰσθησις ᾖ, ἀνάγκη εἶναι ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν. Διὰ τοῦτο οὖν τὰ ζῶα αἰσθησὶν ἔχει πάντα· ἐν πᾶσι γὰρ πάντως ἐστὶν ἡ ἀφή, κἂν μὴ τις ἄλλη τῶν αἰσθησεων. Ἡ δὲ αἰσθησις τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ λυπηροῦ ἀντιλαμβάνεται· ἔνθα δὴ τὸ ἡδὺ, ἐκεῖ πάντως καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὄρεξις. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ἐφρασις· ἔνθεν, καὶ τὰ μόνης τῆς ἀφῆς μετέχοντα, ὀρῶνται διαχεόμενα προσιδόντων τῶν ἡδέων· συσταλλόμενα δὲ, λυπηροῦ τινος προσπελάσαντος. Ὅριζι δὲ τὴν ὄρεξιν, ἐπιθυμίαν, θυμῷ, βουλήσει· ἕκαστον γὰρ τούτων ὄρεξις τίς ἐστὶ. Δῆλον δὲ ὅτι ἀπλῆ μὲν ὄρεξις τῷ αἰσθητικῷ ἀπλῶς ὑπάρχουσα φαίνεται. Οὐ πᾶσα δὲ ὄρεξις παντὶ αἰσθητικῷ· τοῖς μὲν γὰρ τὴν ἀφήν μόνην ἔχουσιν ἡ κατ' ἐπιθυμίαν ὑπάρχει ὄρεξις· τοῖς δὲ πάσας τὰς αἰσθησεις, καὶ ἡ κατὰ θυμόν. Ὅρῶνται γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀμυντικά ὄντα. Ἡ δὲ βούλησις μόνου ἐστὶ τοῦ λόγου, ὥστε ὁμωλύτως ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲ ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἡ ὄρεξις λέγεται μὲν καὶ κοινῶς, ἐπὶ τε θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ λόγου· καὶ γὰρ τῶν θείων ὀρέγεσθαι φασιν, καὶ ἐπιστήμης ὀρέγεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ ἰδικώτερον λεγομένη ὄρεξις, ἐπὶ τῶν φυσικῶν κινήσεων, ἀντιδιαστελλομένη πρὸς τὸν λόγον. Καὶ ἐπιθυμία ὡσαύτως, ἡ μὲν ἐστὶ κοινή, ἡ δὲ ἀντιδιαστελλομένη πρὸς θυμόν, καὶ τὸν λόγον.

Ὅτι οὐ λέγουσι τὸ φῶς σῶμα· ἐπεὶ δὲ λέγουσι τινες τὸ φῶς σῶμα εἶναι, λέγουσι σφαῖραν τινα φωτὸς προΐναι ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἥλιος σφαιρικός· ἐστὶ δὲ σφαιρικός καὶ ὁ ἀήρ· ἀνάγκη πᾶσα τὴν τοῦ φωτὸς σφαῖραν προΐουσαν πρὸς ἡμᾶς, ἢ ὠθεῖν τὴν σφαῖραν τοῦ ἀέρος· καὶ οὕτω τὸν τόπον αὐτῆς καταλαβοῦσαν, φωτίζειν τὸν περὶ ἡμᾶς τόπον. Εἰ καταλαμβάνει, ἔσται κενὸν ἀέρος τὸ πεφωτισμένον ἡμισφαίριον, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ μὴ ὠθεῖ, οὐδὲ φωτίζει, ὥστε μὴ ἀφικνούμενον εἰς ἡμᾶς· εἰ δὲ χωρήσει δι' αὐτῆς, ἔσται σῶμα διὰ σώματος κενώρητός· ὅτι περ ἀδύνατον. Εἰ δὲ λέγουσι τινες, ὡς ἄλλο σῶμα δύναται χωρῆσαι διὰ σώματος· μάλιστα μὲν ὁ λόγος ἀδύνατος. Οὕτω γὰρ ἡμελλεν ὁ οὐρανὸς ἐν κέγχρω δύνασθαι λέγεσθαι. Ἐπειτα εἰ διὰ τὸ αἴθρον εἶναι, δύναται χωρῆσαι διὰ τοῦ σώματος, ἐχώρησεν ἂν οὐ μόνον δι' ἀέρος, ἀλλὰ καὶ δι' αἴθρου ὅτουοῦν. Τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις εἶη, αἴθρον σῶμα διὰ σώματος εἶναι χωροῦν, μὴ καὶ διὰ παντὸς χωρεῖν; ὥστε ἔδει καὶ διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων χωρῆσαι τὸ φῶς· διὰ γῆς λέγω, καὶ τῶν ὁμοίων. Διατί

tio navis : sicut etiam ab eo non quit separari, ita etiam animus noster, qui animæ motio est, hoc pacto sine corpore esse nequit, sed quoniam aliquas habet a corpore separabiles actiones, de rebus intellectilibus dico, ad quas non conducit corpus, sed eas etiam impedit, manifestum est mentis separabilem fore substantiam, quæ tunc et mens est, et dicitur, at non anima nisi potestate : quemadmodum etiam cum est in corpore, non est mens potestate.

Animalia, inquit, alendi et sentiendi vim habent, et per sentiendi potestatem, etiam appetendi. Quod sic probat, quia ubi vel unus sensus fuerit, ibi cupiditatem et appetentiam esse necesse est. Quare animalia omnia sensum habent : in omnibus enim omnino est tactus, etiam nullus sit alius sensus. At sensus jucundum et molestum percipit : ubi vero jucundum, ibi cupiditas et appetentia sit oportet : cupiditas enim jucundi est appetitus : et quæ solum habent tactum animalia, diffundere se videntur si jucunda accesserint; contrahi vero si quid molesti appropinquet. Appetentiam autem cupiditate, ira et voluntate definit; horum enim quodlibet appetentia est : simplex vero appetitus in instrumento sentiendi prorsus inesse videtur. At non omni sensui, omnis inest appetitus. Iis enim, quæ solum habent tactum, secundum cupiditatem appetitus inest. At quæ omnibus sensibus prædita sunt, iis etiam ad iram propensio est. Hæc enim ad ulciscendum comparata videntur. At voluntas solius est rationis, ut et appetitus æquivoce, itemque cupiditas communiter : item de ira et concupiscente et ratione dicitur appetitus : nam et divinas res dicimus expetere, tum et scientiam. Sed proprie ac presse magis dicitur appetitus de naturalibus motibus rationi oppositus. Itemque cupiditas alia communis est, alia irascenti et rationi opposita.

Lucem non vocant corpus : quia vero lucem nonnulli corpus esse dicunt, sphaeram quamdam luminis oriri ex sole asserunt. Quoniam vero et sol rotundus est, tum etiam aer, prorsus necesse est, sphaeram luminis, quæ ad nos venit, vel sphaeram aeris expellere : sicque occupato ejus loco circumjectum nobis locum illuminare. Si occupat, aere vacua erit dimidia sphaera, quæ illuminata est, quod absurdum : at si non expellit, neque item illuminat, ut quæ ad nos perventura non sit. At si eam penetrabit, corpus a corpore penetrabitur, quod fieri non potest. Sin vero dicent aliqui posse a corpore penetrari corpus, absurdissimum id profecto est. Sic enim posset in milii grano cælum contineri. Deinde, si quod materiæ sit expers lux, corpus penetrare potest, penetrasset non solum aërem, sed aliud quodlibet corpus : nam quæ illa conditio esset, et immateriatum corpus, corpus penetraret, nec omne corpus? Itaque oporteret etiam lucem solida quoque corpora penetrare, terram dico et similia. Quidni ergo, cum sol sub

poris augentur. Sed verum id non est : nec enim hæc augentur, inquit, sed tabefactis et imminutis carnibus, renudantur magis, ob eamque rem majora et auctiora apparent. Verum de his peculiari ratione quærendum est. Si auctioris facultatis vestigium aliquod in corpore, quemadmodum et alioris, post mortem remanet (nam propter incrementum alimenta sumuntur) hinc manifestum est, eas facultates in corpore esse. Sin autem hæc, generatrix quoque; ejusdem enim est generis et ordinis.

Hujus vero aliquod etiam vestigium in mortuo corpore, videri possint quæ inde erumpunt, animalia, vespæ, dico, ex equinis, apes, ex taurinis, vermes ex humanis cadaveribus, et similia, verum, inquit, brutorum anima non jam existit in corpore; permanet enim post discessum, etiam ea quæ subjectum habet corpus spirans, quod ipsum ex his quoque constat elementis, sed ab aere, qui in eo exsuperat, appellatur: quemadmodum et crassum terrestre corpus a terra, quæ in eo exsuperat, similiter dicitur. Verum hæc opinio Græcæ potius est vanitatis quam veritatis: quæ si probare nititur brutorum animam et rationis expertem hoc corpus spirans necessario habere, post discessum, inquit, ab hoc corpore ad orbem devenit anima, et vitæ non honeste transactæ pœnas persolvit. Non enim id tantum curat Providentia, ut simus, sed ut bene simus. Quare non negligitur anima, etsi a naturæ suæ lege excolerit, sed congrua cura administratur. Et postquam per hilaritatem et effusam lætitiâ peccavit, necessario per dolorem expurgabitur. Cum vero incorporea sit, dolorem non sentiet, neque infernis illis carceribus et tormentis punietur. Ab ea igitur suum corpus pendere necesse est, quod immodice secretum, vel immoderato ardore et ustione concreta, animam, quia cum illo patitur, exoruciat. Sed responderi potest ad illam argumentationem: Si a crasso corpore sejuncta anima, per spiritale corpus pati et eruciari consuevit, nihil obstat quominus ab illo abstracta patiatur; quandoquidem prorsus ad patientiam natas habet facultates, per quas a spiritali corpore pati solet. Quemadmodum enim aerium hoc corpus, inferni cruciatus attinent, et per id, animam: ita etsi nullum intercedebat corpus medium, nihil erat impedimenti, quominus dolores animam attingerent. Sive enim sine corpore esse dixerint, facile animam attingent; sive in corpore, per corpus anima pateretur: conjunctio enim nihilo magis eam facit, ut patiatur. Verum hæc diffusiora sunt, quam ut collectanea deceat. Sed et his probare se confidunt, spiritale quoque corpus esse, nec ab eo etiam post mortem, humanam animam separari posse: atque in eo, ut in subjecto, et iram esse et concupiscentem dicunt, nec ab eo jungi posse; post mortem enim ira et cupiditas permanent, quæ in subjecto spiritali corpore insunt. Si enim simul ac e corpore egressa est anima, ab omni fieret eruciatio et noxa immunis, pura esset penitus, et a generatione libera: ab omni autem

περὶ μὲν τούτων, καὶ ἰδίᾳ θεωρητέον. Πλὴν εἰ ἔστι τι τῆς αὐξητικῆς ἔχνοσ καὶ μετὰ θάνατον ἐν τῷ σώματι, ὥστε καὶ τῆς θρεπτικῆς· διὰ γὰρ τὴν αὐξήσιν καὶ ἡ τροφή. Ἐνταῦθα ἄρα δῆλον ὅτι ἐν τῷ σώματι τὸ εἶναι ἔχουσιν αἱ δυνάμεις αὐταί. Ἐἰ δὲ αὐταί, καὶ ἡ γεννητικὴ· τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστὶ συστοιχείας.

Ἴδοι ἂν τις καὶ ἔχνοσ τι ταύτης ἐν τῷ νεκρῷ σώματι, τὰ γινόμενα ζῶα· σφῆκας λέγω καὶ μελίσσας καὶ σκώληκας καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ μὲν τοι ἄλογος, φασίν, οὐκ ἔστι ἐν τῷ σώματι ἔχει τὸ εἶναι· ἐπιδιαμένει γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν καὶ ὑποκειμένον ἔχουσα τὸ πνευματικὸν σῶμα. Ὅπερ ἐστὶ μὲν καὶ αὐτὸ ἐκ τῶνδε. Λέγεται δὲ ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ἦτοι τοῦ ἀέρος· ὡσπερ καὶ τὸ παχὺ γήινον ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ὡσπύτως. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δόξα Ἑλληνικῆς ἐστὶ μάλλον μυθολογίας ἢ ἀληθείας. Εἰ δὲ καὶ κατασκευάζειν πειρᾶται, ἐξ ἀνάγκης ἔχειν τὴν ἄλογον ψυχὴν τὸ πνευματικὸν τοῦτο σῶμα, φασίν, ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ἐξοδὸν, εἰς ἕθου ἀφικνεῖται ἡ ψυχὴ, καὶ ποινὰς ἐκείσε τῶν οὐ καλῶς βεβιωμένων παρέχει. Οὐ γὰρ μόνον τὸ εἶναι ἡμῶν φροντίζει ἡ πρόνοια. ἀλλὰ τὸ εἶναι. Διὸ οὐκ ἀμελεῖται ἡ ψυχὴ εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐξολισθήσασα, ἀλλὰ τυγχάνει τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀμαρτάνειν αὐτῇ διὰ γλυκυθυμίαν ἐγένετο, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ καθαρθῆναι δι' ἀλγήσεως αὐτῆς γενήσεται. Ἀσώματος δὲ οὖσα, οὐκ ἂν ἀλγύνοιτο, οὐδὲ τοῖς ὑπὸ γῆν διακαιωτηρίοις κολάζοιτο. Οὐκ οὖν ἀνάγκη σώματι ἐξῆφθαι αὐτῆς· ὃ διακρινόμενον ἀμέτρως, ἢ συγκρινόμενον ὑπὸ φλίξεως ἢ καύσεως ἀμέτρου, ἀλγύνει τὴν ψυχὴν διὰ τὴν συμπάθειαν. Ἀλλὰ γὰρ ἔρεῖ τις πρὸς τὴν πιθανολογίαν ταύτην. ὡς εἰ πέφυκεν ἡ ψυχὴ χωριζομένη τοῦ παχέος σώματος, πάσχειν διὰ τοῦ πνευματικοῦ σώματος καὶ ἀλγύνεσθαι· οὐδὲν κωλύει αὐτὴν καὶ χωρὶς ἐκείνου τὸ πάθος ἀναθεῖσθαι· εἴπερ ὄλωσ καὶ παθητικὰς ἔχει δυνάμεις, δι' ὧν καὶ πάσχειν ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ σώματος πέφυκεν. Ὅσπερ γὰρ τοῦ ἀερῶδους τούτου σώματος τὰ ἐν ἕθου πάθη ἀπτεται· διὰ δὲ τούτου καὶ τῆς ψυχῆς οὕτω καὶ εἰ μὴ μέσον παρελαμβάνετο τὸ σῶμα, οὐδὲν ἦν ἐμποδῶν, ἀπτεσθαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς. Ἄν τε γὰρ ἀσώματος ὑποθῶσιν, εὐχερῶς ἐφάφεται τῆς ψυχῆς. Ἄν τ' ἐν σώματι, διὰ τοῦ σώματος ἐπάσχειν ἡ ψυχὴ· ἢ γὰρ ἔνωσις οὐδὲν μάλλον παθητικὴν ποιεῖ τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῆς ἐκλογῆς μείζω. Πλὴν διὰ τοῦτο, οἴονται καὶ τὸ πνευματικὸν κατασκευάζειν ὅτι ἐστὶ σῶμα, καὶ ὅτι ἀχώριστος αὐτοῦ καὶ μετὰ θάνατον ἡ λογικὴ ψυχὴ. Ἐν τούτῳ δὲ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ τὸν θυμὸν φασί, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι, καὶ ἀχώριστα αὐτοῦ τυγχάνειν· καὶ γὰρ μετὰ τὸν θάνατον ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία διαμένει ἐν ὑποκειμένῳ, ἔχοντα τὸ εἶναι, ἐν τῷ πνευματικῷ σώματι. Εἰ γὰρ ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ σώματος ἀπηλλάττετο τῶν παθῶν τούτων ἡ ψυχὴ, καθαρὰ ἂν ἦν πάντως, καὶ γενέστωε ἀπηλλαγμένη. ἀπηλλαγμένη δὲ οὖσα καὶ τῶν παθῶν καὶ τῆς γενέ-

σεως, ἀνήκτο ἔν, καὶ οὐκ ἂν τοῖς ὑπὲρ γῆν δικαιο-
τηριοῖς παραδίδοτο. Τὰ δὲ δικαιοτήρια ἐπιστρέφου-
σιν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὴν, ὥστε λοιπὸν καταγνοῦσα
ἑαυτῆς, οὐκ εἰς ὄρμη καθαρθῆναι. Δὴ τὰ μὲν γὰρ τὰ
δικαιοτήρια οὐκ ἀνάγει αὐτὴν, ἀλλὰ καθαίρει· καθ-
αιρομένη δὲ ἐπιστρέφεται, καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνέχει
γενέσεως ἀπαλλαγῆσα. Τότε τοῖνον καὶ τὸν θυμὸν
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τοῦτου τοῦ ὀχῆ-
ματος, τοῦ πνευματικοῦ λέγω· ὡς εἶναι τι καὶ μετὰ
τοῦτο ἄλλο τι αἰδέως αὐτῆς ἐξημμένον σῶμα οὐρά-
νιον, καὶ διὰ τοῦτο αἰθιον, καὶ ὡς φασιν, ἀγοσιδὲς
ἢ ἀστροειδὲς. Τῶν γὰρ ἔγκοσμίων οὖσαν, ἀνάγκη
πάντως ἔχειν τινὰ κληρὸν, ὃν διοικήσει μέρος ὄντα
τοῦ κόσμου, καὶ εἰ αἰ ἀκίνητος ἐστι, καὶ δεῖ αὐτὴν
ἐνεργεῖν, δεῖ αὐτὴν ἔχειν αἰδέως ἐξημμένον τι σῶμα.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οἱ Ἑλληνικοὶ καὶ Πλατωνικοὶ μῦ-
θοι.

Ἔστι, φασί, τοῦ μὲν πνευματικοῦ σώματος ὁ θυ-
μὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀχώριστα. Δῆλον δὲ καὶ ὅτι
ὡσπερ αἱ ζωτικαὶ αἱ θρεπτικαὶ τῆς ἀλόγου δυνά-
μεως, ἐν τῷ πνεύματι ἴδρυνται, οὕτω καὶ αἱ γνω-
στικαί. Εἰ γὰρ αἱ χεῖρους αὐτῶν τοῦτου τοῦ παχέος
σώματος εἰσι χωρισταί, πολλῶ μᾶλλον αἱ κρείττους·
κρείττους δὲ αἱ γνωστικαί. φαντασία λέγω καὶ αἰ-
σθησις. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔχουσι τὸ εἶναι αἰ-
σθησις τῆς ψυχῆς δυνάμεις· ἀλλ' οὖν φοιτῶσιν ἰχνη
τινὰ ἀπ' ἐκείνου καὶ ἐπὶ τὸ παχὺ τοῦ σώματος·
ὡσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ νοῦ ἐλέγομεν φοιτῆν ἐπὶ πάσας
τὰς κοινὰς ἐνοίας. Ἔστι γὰρ καὶ μέχρι τοῦτου τοῦ
σώματος ἐλλάμψεις φοιτῶσι τῆς ἀλόγου ζωῆς, δῆλον·
ὁ μὲν γὰρ θυμὸς κινεῖ τὸ περικάρδιον αἷμα, καὶ ζέ-
σιν τινὰ αὐτοῦ ποιεῖ· ἡ δὲ ἐπιθυμία τὸ ἡπαρ τοῖσδε
ἢ τοῖσδε διατῆσαι πρὸς τὰς ἑαυτῆς κινήσεις. Αἱ
αἰσθησις τὴν πᾶσαι τῷ ἐγκεφάλῳ ἐλλάμπονται· ἐξ
ἐκείνου γὰρ ἐπὶ τὰ αἰσθητήρια διὰ τῶν νευρῶν χορ-
ρηγεῖται· ἡ δὴ δύναμις ἡ αἰσθητικὴ καὶ πεπονθότος τι,
ὡς ἱατροὶ δεικνύουσι. Τοῦ γὰρ καλουμένου μῆνιγγος
φύλακος ἐπιτεθέντος, εἰ ἐπισυμβῆ τι τῷ μῆνιγγι
ἀνασθητον καὶ ἀκίνητον τὸ ζῶον γίνεται. Ἔστι δὲ ὁ
μῆνιγγ, ὁμῶν τις σκέπων τὸν ἐγκέφαλον, καὶ νο-
τιαίου μέρους πεπονθότος, τὸ μὲν ἀνωτέρω μέρος
τοῦ παθόντος ἀπολαύει αἰσθησεως· τὰ δὲ κάτω
ἀνασθητα γίνεται, διὰ τὸ μὴ χορηγεῖσθαι ἐπὶ ἀπὸ
τοῦ ἐγκεφάλου τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν, τοῦ ὄργάνου
λέγω δὴ τοῦ νεύρου πεπονθότος. Καὶ εἰ δεθεῖ δὲ
νεῦρον πάλιν, ἀνασθητον μὲν τὸ κάτω μέρος γίνεται,
τὸ δὲ ἄνω μένει αἰσθητικόν. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρη-
μένων, ὅτι τὴν ἐστὶ πνευματικὸν σῶμα καὶ τοῦτου ἀχώ-
ριστα θυμὸς καὶ ἐπιθυμία.

Ἔστι, φασί, ἡ εἰσθησις τρίτη· ἡ γὰρ ἐπιστήμη
λέγεται εἰσθησις, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι.
Τὸ γὰρ εἰδέναι τοῦτό ἐστι, τὸ λαβόντα πού ἐπιστή-
μην ἔχειν καὶ μὴ ἀποδεῖλαισθαι, ἢ ἡ ὀλοσχερεστέρη
γνώσις, ἢ ἀπλῶς ἡ κοινότερα καὶ τούτων ἐκείρων
περιέχουσα, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς φυσικοῖς,
ἐπειδὴ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίστασθαι περὶ πάσας τὰς
ἐπιστήμας. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ εἰδέναι τὴν ὀλοσχερῆ
γνώσιν σημαίνει· διὰ δὲ τοῦ ἐπίστασθαι τὴν ἀκριβῆ,

A perturbatione et generatione soluta, dimissa esset,
neque infernis supplicis addicta, quæ ipsam ad
se convertunt, ut semet demum ipsa damnans,
propria vi purgetur. Nam pœnæ illæ non eam
tollunt, sed purgant : purgata vero ipsa conver-
titur, et ipsa sese attollit a generatione liberata.
Tunc igitur et iram et cupiditatem abjicit cum
hoc vehiculo, spiranti dico corpore, ut sit postea
aliud quodammodo sempiternum ex ipsa depen-
dens corpus cœlestis, atque adeo æternum, atque,
ut loquuntur, pellucidum et sidereum : cum enim
e rerum natura sit, necesse est sortem et condi-
tionem aliquam habeat, quam, ut partem mundi,
administret : et si semper immota est, eamque
agere oportet, corpus etiam aliquod æternum sibi
devinctum habeat oportet. Sed hæc sunt Græcæ et
Platonice fabulæ.

Iram et cupiditatem a spiritali corpore separari
non posse, nonnulli affirmant: at certum est,
quemadmodum vitales et auctrices vires irratiōna-
bilis facultatis, in spiritu sitæ sunt, sic etiam co-
gnoscentes. Si enim quæ sunt ipsis deteriores, ab
hoc crasso corpore separabiles sunt, multo magis
prestantiores; at nobiliores sunt cognoscentes,
phantasia, dico, et sensus. Sed etsi rationis ex-
pertes animæ potestates, in illo habent ut sint, ab
illo tamen in crassum hoc et compactum corpus
vestigia prodeunt, ut a mente, in communes notio-
nes prodire dicebamus. Ad hoc enim corpus,
scintillam quamdam vitæ brutorum, pervenire
constat. Nam ita sanguinem cordi circumfusum
moveret, facitque ut quodammodo ebulliat. Cupi-
ditas vero, jecur hoc vel illo modo afficit ad suas
motiones, et disponit. Et omnes sensus in cerebro
elucescunt. Ab illo enim in instrumenta sensuum,
sentendi vis per nervos diffunditur, etsi illasum
non sit, ut medici demonstrant. Cum vero involu-
crum cerebro seu [membrana veluti custos appo-
sita sit; hæc si læsa fuerit, sensus fit et motus
expers animal. Est autem meninx pellicula quæ-
dam cerebrum involvens et protegens, cujus si
posteriora percussa fuerint, pars quidem anterior
sensus retinet, at inferior amittit : quod non am-
plius a cerebro vis sentendi suppeditatur, læso
nimirum et affecto instrumento sensus qui nervus
est. Et rursus, si nervus vinciat, pars inferior
sensu privatur, in superiore sensus viget. Ex
his liquet, læsse corpus aliquod spiritale, et ab
eo, irascentem et concupiscentem segregari non
posse.

Triplex quæpiam, aiunt, notio est : scientia
enim notitia dicitur, ut ait in Phædone Plato.
Nam scire est, postquam scientiam susceperis,
eam retinere nec amittere; vel plena et consum-
mata cognitio, vel communis et interjecta quædam
harum utramque continens, ut scribit Aristoteles
in physicis. Quia certo scire et cognoscere, ad om-
nes scientias pertinent. Nam per illud, certo scire,
plenam perfectamque cognitionem significat : per

hoc vero, cognoscere, accuratam vel eam quæ de omni cognitione usurpatur, notitiam, et hic et in alioris philosophiæ tractatione, intellexit.

Duobus modis, alteram altera certiore et accuratiorē scientiam dijudicari affirmat Aristoteles de demonstratione : primo, cum una, alterius principia probat et demonstrat. Sic physica, medicina certior est : geometria item machinatrice. Arithmetica musice, ob eam causam exploratiore. Secundo, alia est alia certior scientia quæ rem non materiātam contemplatur, ut geometria, ars numerorum, et theologia, seu prima philosophia, iis quæ in rebus materiātis occupantur. Quare Aristoteles in metaphysica rerum quæ intellectu percipiuntur, contemplationem et facillimam et difficilem esse affirmat; facillimam quidem, quia de rebus est statis et fixis, et eodem semper modo habentibus. Dei enim rerumque divinarum immotam esse substantiam, virtutem et actionem, planissimum est. Sic itaque facillima est. Impedita vero et difficilis, propter nostram imbecillitatem. Non enim quia in corpore sumus, et perturbationibus obnoxii ad rerum divinarum lumen attendere possumus: sicuti neque noctuæ solem intueri,

Plato immortalem animam cum immortalibus nomine tantum convenire inde colligit, quod proprie ac per se immortale, immotæ sit et substantiæ et actionis : at animæ quidem immortalem substantiam agnoscit, non vero actionem. Ad eum modum res cœlestes seu cœlos nomine tenus immortales esse dixeris : mutantur enim, etsi non substantia, loco tamen.

Animæ verissima cognitio ad universam philosophiam magnopere conducit, ad disciplinam morum dico et theologiam seu primam philosophiam et physicam. Ad doctrinam, inquam, de moribus, quia mores suos nemo conformare, neque recte instituere potest, nisi qui animæ facultates perspectas habuerit. Ad theologiam vero, quia de mente, quæ in nobis est, quærimus, et statuimus esse ipsum immortalem : quia vero mens rerum est intellectualium, mens earum est rerum quæ inter se referuntur. At relatorum unum qui novit, et aliud novit : ad theologiam igitur mentis nostræ consideratio plurimum facit : nihilo minus ad physicam : siquidem ejus est de corporibus agere, deque eorum cum formis, tum facultatibus. Nam

Quare ut de reliquis, sic de anima quoque quærendum est, quodnam ad genus revocanda sit. Quidam enim ad substantiam, alii ad quantitatem reducunt, ut Xenocrates. Numerus enim, inquit, seipsum movens, anima est. Alii ad qualitatem, ut medici, qui nos animam esse dicunt. Quibus annumerandi sunt, qui talem entelechiam ipsam esse existimant. Alii rationem elementorum eam esse

(2) Id Pythagoræ potius tribuit Gregorius Nyssenus in libro *De Anima*.

(3) Lego αίμα sanguinem.

ἢ τὴν κοινῶς ἐπὶ πάσης γνώσεως λεγομένην. Καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ παρέλαβεν.

Ὅτι φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ ἀποδεικτικῇ, κατὰ δύο τρόπους κρίνεσθαι ἐπιστήμην ἐπιστήμης ἀκριβεστέραν. Καθ' ἓνα μὲν ὅταν ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας τὰς ἀρχὰς ἀποδεικνύει, οἷον ἡ φυσιολογία ἰατρικῆς ἀκριβεστέρη· ὡσαύτως καὶ ἡ γεωμετρία, μηχανικῆς. Διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ἀκριβεστέρη καὶ ἀριθμητικῆ ἀρμονικῆς. Καθ' ἕτερον δὲ λόγον ἀκριβεστέρη ἐστὶν ἐπιστήμη ἐπιστήμης, ἡ αὐτὴν ἔχουσα τὸ ὑποκείμενον, ὡς γεωμετρία, ἀριθμητικῆ τε καὶ θεολογία, τῶν ὑποβαλλομένων τὰ ὑλικά ὑποκείμενα. Διό φησι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ, ὅτι ἡ τῶν νοητῶν θεωρία καὶ ῥάστη ἐστὶ καὶ χαλεπή. Ῥάστη μὲν, διότι περὶ ἐστῶτων ἐστὶ πραγματεία καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἐχόντων· φανότατα γὰρ τὰ θεία ὡς ἀμετάβλητα καθάπαξ, κατ' οὐσίαν, κατὰ δύναμιν, κατ' ἐνέργειαν. Ῥάστη μὲν οὖν διὰ τοῦτο· χαλεπή δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν. Οὐ γὰρ ἐξισχύομεν ἐν σώματι, καὶ ἐμπαθεῖς ὄντες, εἰς τὸ ἐκείνων φῶς ἀτενίσαι· ὑπερπάσχουσι καὶ αἱ νυκτερίδες πρὸς τὸν ἥλιον.

Ὅτι Πλάτων ἀθάνατον λέγων, τὴν ψυχὴν, ἀθανάτοις ὁμώνυμον εἶναι ἐπιφέρει· διότι τὸ μὲν κυρίως ἀθάνατον καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐνέργειαν ἐστὶν ἀμετάβλητον· τὴν δὲ ψυχὴν κατ' οὐσίαν μὲν οἶδεν ἀθάνατον, οὐκέτι δὲ καὶ κατ' ἐνέργειαν. Οὕτως δ' ἂν εἴποις καὶ τὰ οὐράνια ἀθανάτοις ὁμώνυμα· μεταβάλλει γὰρ καὶ αὐτὰ, εἴ καὶ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τόπον.

Ὅτι ἡ περὶ ψυχῆς ἀληθεστάτη γνώσις, πρὸς πᾶσαν φιλοσοφίαν συμβάλλεται· πρὸς δὲ τὴν ἠθικὴν λέγω καὶ τὴν θεολογικὴν καὶ τὴν φυσικὴν. Πρὸς μὲν οὖν τὴν ἠθικὴν, ὅτι ἀδύνατον ἡμᾶς τὰ ἐαυτῶν κατασκευάσαι· ζῆθαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μὴ ἐπισκεψαμένους· πρὸς δὲ θεολογίαν, ὅτι ζητοῦμεν περὶ τοῦ νοῦ τοῦ χωριστοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀθάνατος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς νοητῶν ἐστὶ, νοῦς τῶν πρὸς τι ἐστὶ. Τῶν δὲ πρὸς τι ὁ τὸ ἐν εἰδῶς, καὶ τὸ λοιπὸν εἴσεται, δῆλον ὅτι ἡ θεωρία τοῦ ἡμετέρου νοῦ καὶ εἰς θεολογίαν μέγιστα συμβάλλεται. Συμβάλλει δὲ ἡμῖν καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν. Εἴ γε φυσικῆς μὲν ἐστὶν ἔργον, τὸ περὶ σωμάτων διαλεχθῆναι, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῶν, καὶ τῶν δυνάμεων· τῶν δὲ ἐν σώμασιν εἰδῶν τὸ κάλ-

λιστον ἡ ψυχῆ.

Ὅτι δεῖ, φησὶ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ζητῆσαι, ὅπο ποῖον γένος αὐτῆν ἀνάξομεν. Καὶ γὰρ οἱ μετ' αὐτὴν ὅπο τὴν οὐσίαν ἀνάξουσιν· οἱ δὲ ὅπο τὸ ποσόν· ὧν ἐστὶ καὶ Ξενοκράτης (2). Αριθμὸς γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ἡ ψυχὴ κινῶν ἑαυτόν. Οἱ δὲ ὅπο τὸ ποιόν, ὧν εἶσι καὶ ἱατροὶ, ἡμᾶς (3) εἶναι λέγοντες αὐτὴν. Τοιοῦτοι δ' ἂν εἴεν καὶ οἱ ἐντελέχειαν αὐτὴν νομίζοντες τοιαύτην. Ἄλ-

λοῖ λόγον αὐτὴν τῶν στοιχείων λέγουσιν, οἱ δηλονότι ὑπὸ τὸ πρὸς τι ταύτην ἀνάγουσι. Τὸ γὰρ διπλάσιον ἢ ἡμιόλιον τῶν πρὸς τι. Ἀμφίβολον οὖν τέως τὸ γένος. Ἐπειδὴν δὲ εὗρωμεν ὅτι οὐσίαν, πάλιν ζητεῖν δεήσει, πότερον σῶμα ἢ ἀσώματον, καὶ εἰ σῶμα ἀπλοῦν ἢ σύνθετον καὶ εἰ ἀσώματον χωριστὸν ἢ ἀχώριστον. Καὶ πότερον μία ἐκ ἐκάστω ψυχῇ, ἢ πολλαί· καὶ εἰ μία, μονοειδῆς ἢ πολυδύναμος· καὶ τίς ἢ τῶν δυνάμεων διαφορά, καὶ εἰ πολλαί· πότερον τῶ ἀριθμῶ πολλαί, ἢ καὶ τῶ εἶδει· πότερον καὶ τῶ γένει, ἢ οὐ. Τὰ γὰρ τῶ εἶδει διαφέροντα, οὐ πάντως καὶ τῶ γένει· ὡς ἄνθρωπος καὶ ἵππος. Τὰ μὲντοι τῶ γένει διαφέροντα, ἐξ ἀνάγκης καὶ τῶ εἶδει, ὡς λίθος καὶ ζῶον. Ταῦτα τοίνυν καὶ τούτων πλείονα, πρὸς τὸ λαβεῖν τὸν ὀρισμὸν τῆς ψυχῆς, ζητητέον.

Ὅτι Ἀριστοτέλης ὑπὸ διαίρεσιν τὸν λόγον ἀνάγων τὸν περὶ ψυχῆς, φησὶν, ἢ δυνάμει ἐστὶν ἢ ἐντελέχεια, ἀντὶ μὲν τοῦ σώματος χρησάμενος τῇ δυνάμει, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀσώματος τῇ ἐντελεχείᾳ· καὶ γὰρ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ δυνάμει ἐστὶ, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ ποιότητα, καὶ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβολὴν δυνάμει μὲν γὰρ ἴσμεν ἄνθρωποι ἐν τῷ σπέρματι καὶ ἐν τῷ καταμηρίῳ· καὶ δυνάμει παῖδας ὄντες, ἔχομεν τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέγεθος. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ποιῶν δυνάμει ψυχροὶ θερμοὶ ὄντες, καὶ δυνάμει κινούμεθα καθήμενοι. Τὰ δὲ τε οὐράνια ἐν τῇ κατὰ τόπον μεταβολῇ μόνον ἔχουσι τῇ δυνάμει. Ἀνατέλλων γὰρ ὁ ἥλιος, δυνάμει μεσουρανεῖ· καὶ μεσουρανώων δυνάμει δύνει· καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ κινήσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὡσαύτως ἐν τῇ κατὰ τόπον μεταβολῇ, τὸ δυνάμει ἐστὶ θεωρεῖν. Ἀλλὰ τί δήποτε ἐπὶ τοῦ σώματος ἐν δυνάμει τάξας, ἐπὶ τοῦ ἀσώματος οὐκ εἶπεν ἐντελεχείᾳ κατὰ δοτικὴν πῶσιν, ἀλλ' ἐντελέχειαν κατ' οὐσίαν; Λέγομεν οὖν ὅτι ἄλλο ἐστὶ δύναμις, καὶ ἄλλο ἐν δυνάμει, καὶ ἄλλο ἐντελέχεια, καὶ ἄλλο ἐντελεχείᾳ. Ἡ μὲν γὰρ ὕλη μόνως ἐστὶ δυνάμει πάντα, καὶ ἐστὶ δυνάμει, ἐνεργείᾳ δὲ οὐδέν. Τὸ δὲ εἶδος μόνως ἐντελέχεια· τὸ δὲ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους καὶ ἐν δυνάμει, τοῦτό ἐστι καὶ ἐντελεχείᾳ. Συντρέχουσι γὰρ πάντα ταῦτα ἅμα· καὶ ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐν δυνάμει, τοῦτό ἐστι καὶ ἐντελεχείᾳ. Καὶ γὰρ πάντα τὰ εἶδη, δυνάμει ἐν τῇ ὕλῃ ἐστὶν, ἥτις ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο γίνεται ἐνεργείᾳ. Νῦν μὲν γὰρ ἄνθρωπος οὔσα δυνάμει, ἄλλοτε γίνεται ἐνεργείᾳ ἄνθρωπος· μᾶλλον δὲ ἅμα ἔχει καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδέποτε ἐστὶ γυμνὴ εἶδος, ἐκεῖνου τοῦ εἶδους, ἐνεργείᾳ μὲν οὖν ἐστὶ τόδε, τῇ δυνάμει δὲ ἄλλο. Ἐπεὶ οὖν ἐν οἷς τὸ δυνάμει ἐστὶν, ἐν τούτοις καὶ τὸ ἐνεργείᾳ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐνόλων εἴρηται σωμάτων· ἐπὶ δὲ τῶν θείων καὶ ἀσωμάτων οὐκ ἐστὶ τὸ δυνάμει· ἐπεὶ μὴδὲ ὕλη· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἐνεργείᾳ. Οὐ γὰρ εἰσὶν ἐνεργείᾳ τόδε τι, ἀλλ' αὐτοἐνεργεῖαι εἰσὶν ἡδὴ ὄντα καθάρᾳ ἄνευ ὕλης. Διὰ τοῦτο ἀντιδιαστέλλον τῇ ὕλῃ καὶ συνθέτῳ φύσει, τὴν ἄῤυλον καὶ ἀσώματον, ἐσήμανε διὰ τοῦ δυνάμει· τὴν δὲ διὰ τοῦ ἐντελέχειᾳ.

Ὅτι δυνατόν φησὶ καὶ μίαν ψυχὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγειν καὶ πλείους· πλείους μὲν ὅτι διαφέρου-

dicunt, qui eam nempe in relatorum ordinem cogunt. Duplum enim et sextuplum relata sunt. Dubium igitur et controversum est ejus genus. Sed ubi invenerimus substantiam esse, rursus quaerendum erit an corpus an sine corpore, an corpus simplex, an compositum: si sine corpore, an separabilis, an inseparabilis; et, sitne una in singulis corporibus anima, vel plures: et si una est, an unius speciei, vel plurimarum facultatum; quodnam sit earum inter se discrimen: tum sint ne plures hæ; an numero, an specie plures: an genere, necne. Nam quæ specie differunt, non omnino etiam genere; ut homo et equus, Quæ vero genere differunt, omnino et specie discrepant, ut lapis et animal. Hæc et plura ad percipiendam animæ definitionem, quaerenda sunt.

Aristoteles disputationem de anima dividens, vel potestate, inquit, est, vel vis ex se movens: ubi pro corpore, dixit, potestate; pro incorporeo, vis ex se movens: corporum enim, alia in generatione et corruptione, potestate sunt, et secundum substantiam et qualitatem et mutationem e loco in locum: nam potestate sumus homines in semine et menstruo: et cum pueri simus, viri magnitudinem potestate habemus. In qualitate similiter, cum frigidi sumus, potestate callidi sumus et potestate movemur, cum sedemus. Cæli autem ad solam loci mutationem, potestatem habent. Sol enim oriens, potestate medius est; meridie vero, potestate occidit: et in cæteris ejus, et aliorum siderum motibus, mutatio ad locum, potestate attenditur. Sed cur, cum potestate, pro corpore posuisset, pro incorporeo non dixit, entelechio in sexto casu, sed entelechiam, in recto? Quia nimirum aliud est, potestas, aliud, potestate; et aliud entelechia, aliud entelechia. Sola enim materia, est potestate omnia, actu vero nihil. At forma, actus tantum: quod vero ex materia et forma, etiam potestate, illud est actu. Una enim hæc omnia concurrunt, et quodcumque est in potestate, illud etiam est actu. Omnes enim formæ, virtute sunt in materia, quæ modo hoc, modo illud fit actu. Nunc enim cum homo sit potestate, alias fiet homo actu: imo vero habet ut simul sit potestate et actu. Quippe quoniam nunquam forma vacat, cum hanc formam suscipit, actu quidem, hoc est, virtute, aliud. Quia igitur in quibus est, virtute, in his est, et actu, sicuti de materiis corporibus dictum est: at in divinis et incorporeis, nihil est virtute, quia in iis neque materia est; ob eamque rem neque actu: non enim actu sunt talia quippiam. Sed ipsi actus, ab omni materia puri. Propterea cum a materia, et composita natura, immateriatam, et sine corpore contra discernit: illam, potestate, hanc voce, entelechia, significavit.

Unam esse in homine animam, et plures dicere licet: plures quidem, quia inter se specie differunt,

vegetatrix, brutorum, et humana et a se separantur. Unam vero, propter earum mutuum concentum et consensionem. Nam a ratione, ad vegetantem, actiones proficiscuntur, et harum motus et vitæ, rationem in se quodammodo constituunt et adornant. Una igitur etiam est hominis anima.

Qui unam specie animam in cunctis animalibus esse dicunt, temperamentum eam esse autumant; nam eam ad singulorum propriam temperaturam mutari dicunt: unde multa absurda consequuntur: primum, quia effecta nobiliora faciunt causis; corpus enim inanimatum, animæ causam faciunt: secundo, vivens vita, immotum movente, rationis experte ratione prædito, antecellere, et cætera huiusmodi incommoda sequerentur.

Diversorum animalium animas specie differre censet Aristoteles, quia non est, inquit, commune genus animarum, quare nec earum communis definitio dari potest quemadmodum animalis. Non est autem commune genus quia in illis prius et posterius cernitur, quod in iis esse non potest, quæ sub eodem genere continentur: deinde vegetans, natura prior est, reliquæ posteriores; et tollit ista reliquas, nec una cum iis tollitur, et cum illis introducit, at non eas inducit, quod ejus est, quod natura prius est. Ubi enim est racionabilis, ibi brutorum et plantarum anima est: at non ubi vegetatrix, ibi etiam reliquæ: vel ubi irrationalis ibi et racionis potens. Hæc itaque natura prior est racionis experte, et ablata vegetante, simul et aliæ de subjecto auferuntur. Est igitur inter illas, natura prius et posterius: ideoque quod de illis communiter dicitur, hoc est anima, non est genus: sed voce tantum consentiunt, ut quæ ab uno, et ad unum referuntur.

Cum tria sint in rebus physicis, forma, materia, et causa per quam forma est in materia, ad istas quinque docendi vias pertinent; physica, ars particularis, disserendi facultas, mathematica et prima philosophia. Physicæ porro est de illis omnibus agere, de materia, inquam, et rebus naturæ, de forma denique et de causa: puta cælorum materiam non esse quatuor elementa, sed quintum aliud quoddam corpus. Tum quæ sit forma, esse orbiculatos, et cur hæc eorum figura sit. Quia capacissima figurarum, est in plano quidem circulus, in solidis vero globus. Quamobrem rotundum esse cælum Plato in Timæo tradit. Sed et naturalem figuræ cæli causam affert Aristoteles. *Ei enim, quod æterno in motu erat futurum, huic motui congruens figura conveniebat.* Sed et Plotinus, ex eorum quæ ipsum anteaunt affectione atque habitu ejus rei rationem profert. Nam proxime supra cælum sunt intelligentes substantiæ: effectum autem, finitimæ sibi causæ assimilari ut plurimum oportet, ejusque imaginem atque imitationem re-

(4) Vide Aristot. *De cælo.*

σιν ἀλλήλων τῶν εἶδει, ἡ φυτικὴ καὶ ἡ ἄλογος καὶ ἡ λογικὴ, καὶ χωρίζονται ἀλλήλων. Μίαν δὲ διὰ τὴν συμφωνίαν τούτων καὶ τὴν συμπάθειαν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ λόγου ἐνέργειαι διαβαίνουσι μέχρι τῆς φυτικῆς, καὶ αἱ τούτων κινήσεις καὶ ζῶαι, οἷον αἱ συνδιατιθέσασιν ἐν αὐταῖς τὸν λόγον. Οὐκοῦν καὶ μία.

Ὅτι οἱ μίαν λέγοντες ψυχὴν τῶν εἶδει ἐν πᾶσι τοῖς ζῴοις, κρᾶσιν εἶναι αὐτὴν δοξάζουσιν· ἐξαλλάττεσθαι γὰρ αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν ἐκείτῳ ιδιότητα τῆς κρᾶσεως τίθενται· οἷς ἔπεται· πολλὰ ἄτοπα· ἐν μὲν ὅτι τὰ αἰτιατὰ, κρείττω ποιούσι τῶν αἰτίων. Τὸ γὰρ ἄψυχον σῶμα ψυχῆς αἴτιον ποιούσι. Δεύτερον, τὸ ζῶον τῆς ζωῆς, τὸ ἀκίνητον τοῦ κινήτικοῦ, τὸ ἄλογον τοῦ λόγου, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ὅτι τὰς ἐν τοῖς διαφόροις ζῴοις ψυχὰς Ἀριστοτέλης διαφόρους εἶναι λέγει τῶν εἶδει. Ὅτι φησὶν οὐκ ἔστι κοινὸν γένος τῶν ψυχῶν, διότι οὐδὲ ἐνδέχεται εἶνα κοινὸν αὐτῶν ὄρον ἀποδοῦναι, καθάπερ τυχόν τοῦ ζῶου. Οὐκ ἔστι δὲ κοινὸν γένος, διότι ἐν αὐταῖς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὑστερον θεωρεῖται· ἔπειρ ἀδύνατον ἐν τοῖς τελοῦσιν ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθορᾶσθαι γένος. Ἐνταῦθα δὲ πρότερον μὲν ἡ φυτικὴ τῆ φύσει, δεύτερον δὲ αἱ λοιπαί. Καὶ συναναιρεῖ μὲν τὰς ἄλλας, εὐ συναναιρεῖται δὲ αὐταῖς, καὶ συνισπέρεται μὲν ἐκείναις, οὐ συνισπέρει δὲ, ἔπειρ ἴδιον, τοῦ φύσει προτέρου. Ὅπου γὰρ ἡ λογικὴ, ἐκεῖ καὶ ἡ ἄλογος καὶ ἡ φυτικὴ· οὐ μὲν τοῖ ὅπου ἡ φυτικὴ, ἐκεῖ καὶ αἱ λοιπαί· ἢ ὅπου ἡ ἄλογος, ἐκεῖ καὶ ἡ λογικὴ· διὸ καὶ ἡ ἄλογος φύσει πρότερα τῆς λογικῆς· καὶ ἀναιρεθεῖσα ἡ φυτικὴ, συνανεῖλεν ἐκ τοῦ ὀποκειμένου καὶ τὰς λοιπὰς. Ὅτε ἐστὶν ἐν αὐταῖς τὸ πρότερον τῆ φύσει καὶ τὸ ὑστερον. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ κοινῶς πᾶσι τοῖς κατηγορούμενον οὐκ ἔστι γένος, τοῦτ' ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁμώνυμά ἐστιν ἀλλήλοισι, ὡς τὰ ἀφ' ἐνὸς καὶ πρὸς ἓν.

Ὅτι τριῶν ὄντων τῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς πράγμασιν, εἶδους, ὕλης καὶ τῆς αἰτίας καθ' ἣν ἐστὶ τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ, καταγίνονται φασὶ περὶ ταῦτα μέθοδοι πέντε, ἡ φυσικὴ, ἡ κατὰ μέρος τέχνη, ἡ διαλεκτικὴ, ἡ μαθηματικὴ, ἡ πρώτη φιλοσοφία. Ἔστι δὲ φυσικῆς μὲν περὶ πάντων εἰρημένων διαλεχθῆναι· τῆς τε ὕλης φημί, τῶν φυσικῶν πραγμάτων, καὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς αἰτίας· οἷον ἐστὶ τῶν οὐρανίων ὕλη, οὐχὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἀλλὰ πέμπτον ἕτερον τὸ σῶμα; Πάλιν εἰ τὸ εἶδος, ὅτι σφαιρικὰ καὶ διατε σφαιρικὰ· εἰ πολυχωρητότατον, ἐν ἐπιπέδῳ μὲν τῶν ἄλλων σχημάτων ὁ κύκλος, ἐν στερεοῖς δὲ ἡ σφαῖρα, ὡς καὶ ὁ Πλάτων, ἐν Τιμαίῳ διὰ τοῦτο σφαιρικὸν γενέσθαι τὸν οὐρανὸν ἀποδέδωκεν. Ἀποδέδωκε δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (4) φυσικὴν αἰτίαν τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ. Τῶν γὰρ αἰδίῳ φησὶν ἐσομένων. Ἀποδέδωκε δὲ καὶ ὁ Πλωτίνος αἰτίαν ἐκ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει τὰ πρὸ αὐτοῦ. Προσαχῶς δὲ εἰσὶν ὅτι τὰ οὐράνια αἱ νοηταὶ οὐσαί· δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν εἶναι μᾶλλον ὁμοιωθῆσαι τῶν προσαχῶν αἰτίῳ, καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν. Διὰ τοῦτο οὖν, φησὶ, κύκλος κ-

ναίται ὁ οὐρανός, ὅτι νοῦν μιμεῖται· ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ, τὸ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. Διὸς γὰρ ὁ ὄρων, αὐτὸς ὁ ὄρωμενος· ὄρων γὰρ τὰ εἶδη, ἑαυτὸν ὄρῃ, καὶ αὐτὸν ὄρων, τὰ εἶδη τεθέσται. Πλήρωμα γὰρ ἐστὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν. Ἐχει οὖν οὐρανός τὸ μὲν σφαιρικὸν σχῆμα, διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν· ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἑξομοίωσιν. Καὶ ἄλλως μιμεῖται τὸν νοῦν ἀμερῶς πανταχῇ ὅτινα· καὶ γὰρ τὸ οὐράνιον σῶμα πανταχῇ γίνεται. Τὸ οὖν πανταχῇ γίνεσθαι, τὸ πανταχοῦ ὅν μιμεῖται. Τελείωσις γὰρ τῶν χειρόνων, ἢ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἐξομοίωσις. Οὕτω μὲν ὁ φυσικὸς πάντων τῶν φυσικῶν ἀποδώσει καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ αἴτιον, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀρισμὸν· ἐκ δὲ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς αἰτίας ἀποδώσει. Ὁ δὲ κατὰ μέρος τεχνίτης, καὶ αὐτὸς μὲν περὶ τῶν αὐτῶν διαλαμβάνει. Διαφέρει δὲ τοῦ φυσικοῦ, ὅτι περὶ μερικόν τι καταγίνεται πρᾶγμα· οἷον ὁ ἱατρὸς, περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, ὁ τέκτων περὶ λίθους καὶ ξύλα. Ἀποδώσει δὲ καὶ οὗτος τὸν ὀρισμὸν, παραλαμβάνων καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ὕλην καὶ τὴν αἰτίαν.

Ἵτι ἡ ἀληθὴς Ἀριστοτέλους περὶ τῶν τριῶν τοῦ νοῦ σημαίνοντων διάληψις, ἣν ἐπικρίνει καὶ Ἀμμώνιος. Τοιαύτη ἐστὶ. Πρῶτον τοῖνον ἐστὶ σημαίνόμενον, ὁ νοῦς ὁ δυνάμει εἰδῶς τὰ πράγματα. Ὅσπερ ἐπὶ τῶν παιδῶν ἐστὶ. Δεύτερον σημαίνόμενον ὁ νοῦς ὁ καθ' ἑξὶν εἰδῶς τὰ πράγματα, ὡσπερ ὁ ἐπὶ τῶν τελείων· τῶν ἐπισταμένων μὲν τὸ πράγματα, ἡρεμούντων δὲ καὶ μὴ ἐνεργούντων κατὰ ταῦτα. Τρίτον σημαίνόμενον ἐστὶν· ὁ νοῦς οὐχ ὁ θύραθεν εἰσῶν, ὡς ἐκείνοι οἴονται· ἀλλ' ὁ καθ' ἑξὶν ἅμα καὶ ἐνεργεῖαν, ὡσπερ ὁ τῶν τελείων νοῦς τῶν εἰδόντων τὰ πράγματα, καὶ προχειρίζομένων τὴν εἶδησιν, καὶ ἐνεργούντων κατ' αὐτήν. Καὶ τὰ μὲν σημαίνόμενα τοῦ νοῦ, κατὰ Ἀριστοτέλην ταῦτα, ὅτι Πλάτωνος λέγοντος τὴν ψυχὴν τόπον εἰδῶν, ὁ Ἀριστοτέλης τρόπον μὲν τινα πρὸς δόγμα ἀποδέχεται, τρόπον δὲ διαβιβάζει. Ἀποδέχεται μὲν ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι δέχεται ἡ ψυχὴ τὰ εἶδη τῶν νοητῶν, καὶ οὕτως ἐνεργεῖ· καὶ διὰ τοῦτο εἰπεῖν αὐτὴν τὸν Πλάτωνα τόπον εἰδῶν. Μένεται δὲ εἰς δύο τινά. Πρῶτον μὲν ὅτι πᾶσαν ψυχὴν ὁ Πλάτων λέγει τόπον εἰδῶν, καὶ οὐ μόνον τὴν λογικὴν· καίτοι τε τὴν λογικὴν ἐκείνος μόνος ἔλεγε τόπον εἰδῶν καὶ ψυχὴν, τὰς δὲ ἄλλας ἐμψυχίας. Δεύτερον δὲ, ὅτι ἐνεργεῖα λέγει ἐν τῇ ψυχῇ τὰ εἶδη, καὶ οὐ δυνάμει. Ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης ἀγράφῳ γραμματικῇ αὐτὴν ἐμάζει, καὶ κυρίως λέγει μάθησιν. Ὁ μὲν τοὶ Πλάτων ἐγγράφῳ γραμματικῇ, καὶ τὴν μάθησιν ἀνάμνησιν λέγει. Ὅτι διττῆς οὕσης ἐν ἡμῖν τῆς γνώσεως τῆς μὲν ἀλόγου, οἷον αἰσθήσεως, τῆς δὲ λογικῆς οἷον τῆς νοῦ, διττὰ ἐστὶ καὶ τὰ γινωσκόμενα· τὰ μὲν ἔνυλα, καὶ τὰ αἰσθητὰ· τὰ δὲ ἄβυλα. Ζητεῖ οὖν διὰ τούτων ὁ Ἀριστοτέλης, πότερον ἐκάστη γνώσις νό οἰκείον γινώσκει, οἷον ἡ μὲν ἄλογος τὰ ἔνυλα, ἡ δὲ λογικὴ τὰ ἄβυλα μόνον· ἢ ἡ μὲν ἄλογος τὰ ἔνυλα οἶδε μόνον· ἢ δὲ λογικὴ ὡς κρείττων οὔσα, οὐ μόνον τὰ ἄβυλα οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα. Καὶ τοιαύτης οὕσης τῆς ἀπορίας, ἐπικρίνει λέγων, ὅτι ἡ λόγι-

A ferre. Ob id igitur causæ, inquit, cœlum in circum orbemque convolvitur, quia mentem imitatur, mentis enim proprium est ad se respicere et in se vergere: ipsa enim est quæ videt, ipsa est quæ videtur. Videns enim formas seipsam videt, et seipsam intuens, formas intuita est. Formarum enim complementum est. Habet igitur cœlum orbicularem figuram propter motum in circumulum, hunc vero propter illam mentis imitationem. Alia quoque ratione, cœlum mentem imitatur, quæ indivise ubique est: nam cœleste corpus ubique est. Itaque quatenus ubique est, id quod ubique est, imitatur. Deteriorum enim perfectio est, ad superiora conversio, et cum iis similitudo. Ad hunc modum phisicus a rerum naturalium forma, materiam et causam ostendet, sicque definitionem, eamque B ex materia, forma et causa videlicet. Artifex autem particularis in fisdem rebus versatur, sed a physico differt, quia in particulari quapiam re; sicut medicus in humanis corporibus curandis, circa lapides et ligna cœmentarius et materiarius: quæ tamen etiam definitionem, assumpta forma, materia et causa, dabit.

Vera est Aristotelis, de tribus mentis significatis sententia, cui etiam subscribit Ammonius. Hæc autem est. Primum significatus mentis est, ut potestate res cognoscat, qualis in pueris est. Secundus significatus, mens est, quæ habitu res novit, ut in adultis, qui res quidem sciunt, at quiescunt, neque secundum eas agunt. Tertius significatus, mens est, non quæ extrinsecus advenit, ut isti arbitrantur, sed quæ habitu simul est et actione, qualis est perfectorum, qui res sciunt et cognitionem expromunt, et juxta eam agunt. Hæ sunt mentis apud Aristotelem significationes, cum animam formarum locum nominet Plato, id quidem Aristoteles aliquo modo probat, aliquo reprobat et refellit. Probat quidem, quia dixit animam rerum intellectilium, species recipere, sicque operari, idque esse quamobrem ipsam Plato formarum conceptaculum vocat. Duplici vero nomine reprehendit: primum quia omnem animam Plato formarum locum appellat, neque solam ratione præditam, quam solus ille et animam et formarum receptaculum vocat; cæteras in anima comprehensas. Secundo reprehendit Platonem, quia in anima formas, actu, non potestate esse dicit. Illam enim Aristoteles nudæ ac puræ tabulæ similem facit, et aliquid addiscere ipsam affirmat: at Plato prescriptæ chartæ animam comparat, et discere vocat reminisci. Cum duplex sit in nobis cognitio, cum ratione, qualis est mentis, et sine ratione, cujusmodi est sensus, duplex quoque est genus eorum quæ cognoscuntur: alia materiata et quæ sensibus objiciuntur; alia immateriata. Quærit idcirco Aristoteles, an proprium objectum quælibet facultas cognoscat, ut rationis experts, materiata, rationabilis immateriata tantum. An vero irrationabilis sola immateriata norit: at rationis compos, ut præstantior,

non solum materiata norit, sed etiam immateriata. Atque in re non parum implicata sic statuit, rationabilem non solum nosse, quæ a materia secreta sunt, sed etiam materiata. Qui enim præstantiora novit, deteriora multo magis. At immateriata cognoscit. Plane igitur et his ignobiliora considerabit, hoc est materiata. Si enim mens, quæ cum ratione cognitio est, sola immateriata novit, neque tamen materiata, mens erit quodammodo non mens. Quæ enim materiata non intelliget, erit in ipsis non mens. Sed absurdum est, mentem aliquo pacto amentem esse: non igitur sola immateriata novit, sed etiam materiæ immersa. Hæc Aristoteles. Itaque res materiatas mentem nosse hinc perspicere licet: nisi enim ex materia concreta sciret, quomodo sensum corrigeret, qui remum videt in aqua fractum, [et solem pedali magnitudine? Quamquam et alia nobis suppetit regula, quia quod rerum differentiam novit, res ipsas multo magis. At discrimen eorum, quæ sine materia sunt, cum materiatis, novit: ergo et materiata. Sed fortasse dixeris, minus apte dici, mentem res extrinsecas scire; id enim sensus est, res materiatas et particulares cognoscere: generales enim tantum, et quæ universæ sunt, mens novit: sensus autem est nosse singularia, quæque sunt materiata. Sed responderi ad hoc potest, mentem subjecto unam esse, ratione vero diversam. Mens enim vel per se tantum agit: et tunc, quæ universa sunt tantum novit: vel cum sensu operantur, eo usa tanquam instrumento, sicque materiata et particularia cognoscit. Quemadmodum enim recta ipsa linea, subjecto eadem est, at ratione diversa; quæ enim nunc recta est, incurvari et inflecti potest: sic etiam mens eadem est subjecto. Recta item mentem representat: quæ per se agit ipsa, et immateriata novit: interdum inflectitur recta; et mens ad sensum inflectitur, eoque pro instrumento utitur, cum materiata novit. Hic primus est nodus, ejusque solutio. Secunda difficultas cum hac sumptione proponitur: quod a potestate, sit actu, omnino mutatur: at mutatio, affectio est. His sic præsumptis, reliquam difficultatem subjicit. Si mens materiata cognoscit, aliquid ab iis patitur a cognitione, quæ potestate fuerat, ad cognitionem actu deducta. Quod vero a potestate ad actum deducitur, id mutatur. Quod vero mutatur, id patitur. Ergo mens a materiali patitur, et quia nihil pati potest ab eo, quod dissimiles est materiæ; planum est igitur, mentem ejusdem esse materiæ cum materiali, et eadem esse materiata et incorruptam. Ea est difficultas, quam dissolventes, dicimus male assumptum esse, ubicunque est agens, ibi et quod patitur: id enim falsum est.

(5) Hiatus sic replere videor, ἀλλ' οἷδε τὰ ἄλλα. Σκοπήσει οὖν πάντως.

(6) Deest ἀλλ' οἷδε τὴν, etc., aut quidpiam hujusmodi.

ἢ οὐ μόνον τὰ ἄλλα οἷδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα, ὅ γὰρ εἰδῶς τὰ κρείττονα, πολλῶν κλέον καὶ τὰ χείρονα ἴδε τὰ ἄλλα. Σκοπήσει πάντως (5) καὶ τὰ χείρονα τῶν ἀύλων· ἃ ἔστι τὰ ἔνυλα. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς ὅς ἐστιν ἡ λογικὴ γνῶσις, μόνον οἷδε τὰ ἄλλα, μὴ γινώσκει δὲ καὶ τὰ ἔνυλα, ἔσται ὁ νοῦς κατὰ τι ἄνους· τὰ γὰρ ἔνυλα μὴ νοῶν, ἄνους ἔσται κατ' αὐτά· ἀλλὰ μὲν ἄτοπον τὸν νοῦν κατὰ τι ἄνους εἶναι. Οὐκ ἄρα τὰ ἄλλα μόνον οἷδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔνυλα. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἀριστοτέλης. Ὅτι δὲ καὶ τὰ ἔνυλα οἷδεν ὁ νοῦς ἐντεῦθεν ἔστι συνιδεῖν. Εἰ γὰρ μὴ ἠπίστατο τὰ ἔνυλα, πῶς ἐπιδιωροῦται τὴν αἴσθησιν, ὀρώσαν τὴν κώπην ἐν ὕδατι κεκλασμένην, καὶ τὸν ἥλιον ποδιαῖον; ἄλλως τε δὲ ἔχομεν κανόνα, ὅτι τὸ ἐπιστάμενον διαφορὰν πραγμάτων, πολλῶν μᾶλλον αὐτὰ τάδε· (6) τὴν διαφορὰν τῶν ἀύλων πρὸς τὰ ἔνυλα, οἷδεν ἄρα καὶ τὰ ἔνυλα. Ἄλλ' ἔρεῖς ἴσως ὅτι ἄτοπον ἔστι τὸ νοῦν τὰ ἔξω εἰδέναι· ταῦτα γὰρ αἰσθησέως ἔστι τὸ τὰ ἔνυλα καὶ τὰ κατὰ μέρος γινώσκειν· ὁ μὲν γὰρ νοῦς τὸ καθόλου οἷδε μόνον· τῆς δὲ αἰσθησέως ἔστι τὸ εἰδέναι μερικὰ, ἃ τινὰ ἔστιν ἔνυλα. Ἔστι δὲ εἰπεῖν πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ νοῦς τῶ μὲν ὑποκειμένῳ εἰς ἔστι, τῶ δὲ λόγῳ διάφορος. Ὁ γὰρ νοῦς ἢ καθ' ἑαυτὸν μόνον ἐνεργεῖ, καὶ τότε τὸ καθόλου μόνον οἷδεν· ἢ μετὰ αἰσθησέως ἐνεργεῖ, ὀργάνῳ αὐτῇ κεχρημένῳ· καὶ τότε τὰ ἔνυλα καὶ μερικὰ οἷδεν. Ὡς περὶ γὰρ ἡ αὐτῇ εὐθεῖα, τῶ μὲν ὑποκειμένῳ ἡ αὐτῇ ἔστι, τῶ δὲ λόγῳ ἰάφορος. Ἡ γὰρ νῦν εὐθεῖα οὐσα δύναται κλασθῆναι καὶ ἐπικαμπῆς γενέσθαι· οὕτω καὶ ὁ νοῦς ὁ αὐτός ἐστι τῶ ὑποκειμένῳ· ἄλλοτε εὐθεῖα ἀναλογεῖ, ὁ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργεῖ καὶ τὰ ἄλλα οἷδεν, ἄλλοτε δὲ κεκλασμένη εὐθεῖα, ἐπικαμπόμενος (7) πρὸς τὴν αἴσθησιν, καὶ ὀργάνῳ αὐτῇ κεχρημένῳ. ὅτε καὶ τὰ ἔνυλα οἷδε. Τοῦτε μὲν οὖν ἔστι τὸ πρῶτον ἄπορον καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ. Δεύτερον ἄπορον, ὃν καὶ λῆμμα προλαμβάνεται, τοιοῦτον, ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργεῖα γενόμενον, πάντως ἀλλοιοῦται, ἢ δὲ ἀλλοίωσις πάθος ἐστὶ. Τοῦτου προληφθέντος πρόεισι λοιπὸν τὸ ἄπορον. Εἰ γινώσκει ὁ νοῦς τὰ ἔνυλα, δῆλον ὅτι πάσχει ὑπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς δυνάμει γνῶσεως εἰς τὴν ἐνεργεῖα γνῶσιν (8). Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ δυνάμει ἀγόμενον εἰς τὸ ἐνεργεῖα ἀλλοιοῦται. Τὸ δὲ ἀλλοιούμενον, πάσχει. Ὁ νοῦς ἄρα πάσχει ἀπὸ τῶν ἐνύλων· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἐκ τοῦ ἀνομούλου πάσχει, δῆλον ἄρα ὅτι ὁμόυλος ἔστιν ὁ νοῦς τοῖς ἐνύλοις. Καὶ ἔστι καὶ αὐτὸς ἐνυλος καὶ ἄφθαρτος. Αὕτη ἡ ἀπορία, ἣν ἐπιλυσόμενοι φαμεν, ὅτι κακῶς εἰληπται, ὅτι ποῦ ποιοῦν καὶ πάσχει· οὗτος ὁ λόγος ψευδής ἐστι. Τότε γὰρ τὸ ποιοῦν ἀντιπάσχει, ὅτε ὁμόυλον ἔσται τῶ πάσχοντι. Ἐπειδὴ οὖν ὁ νοῦς οὐκ ἔστιν ὁμόυλος τοῖς ἐνύλοις, οὐκ ἀνάγκη πάσχειν αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐνύλων ὅτε γινώσκει αὐτά. Ποιεῖ γὰρ καὶ ὁ δημιουργὸς, εὐεργετῶν ἡμᾶς· καὶ ὁμοῦ οὐκ ἀντιπάσχει ὑπ' ἡμῶν· ὥστε ἐκεῖνα μόνον τῶν ποιοῦντων ἀντιπάσχει, ὅσα ὁμόυλά ἐστι τοῖς πάσχουσιν. Ὅτι ἴδιόν ἐστι τῶ

(7) Forte legendum, καὶ ὁ νοῦς, ἐπικαμπτόμενον.

(8) Subesse puto, ἀγομένην.

νοῖ, καὶ τὸ τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν. Καὶ γὰρ ὁ ἐπιστήμων οὔτε ἐπιστήμη μόνον ἔστιν, οὔτε ψυχὴ, ἀλλὰ κράμα ἐξ ἀμφοτέρων· σὺγκριεῖται γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης, καὶ ἀναλογεῖ, ἡ μὲν ψυχὴ ὕλη, ἡ δὲ ἐπιστήμη εἶδος. Καὶ ἐπειδὴ παντὸς πραγματος μᾶλλον ἔστιν οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· εἰ μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τῆς ὕλης· φασὶ δὲ Ἕλληνας ἀρχὴν τῶν ὄλων Θεόν, καὶ ὕλην· τὸν Θεὸν ὡς εἶδος λέγοντες· οὐσίαν ἄρα φασὶ τὸν Θεὸν τῆς ὕλης μᾶλλον, καὶ αὐτὰ εἶδη Θεόν· εἴπερ οὐδεμία ὕλη ἐν τοῖς οὖσιν ἀνεῖδρος, ὅπερ ὡς λίαν ἀσεβὲς παραιτητέον· οὐσία ἄρα ἐστὶ τοῦ ἐπιστήμονος ἡ ἐπιστήμη· καὶ εἰ ὁ ἐπιστήμων κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐνεργεῖ, αὕτη δέδεικται οὐσία τοῦ ἐπιστήμονος οὐσα. Κατὰ τοῦτο ἄρα λέγεται τῆ οὐσίᾳ ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οὐσίαν εἶναι τοῦ ἐπιστήμονος. Οὕτε γὰρ κατὰ τὸ ὑψηλὸν ἐκαίνο καὶ ἐπηρμένον θεώρημα ὅτι ὡς ἐπὶ Θεοῦ, ἡ αὐτὴ ἐστὶν οὐσία τῆ ἐνεργείᾳ· ἐπὶ γὰρ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ἀύλων οὐσιῶν, χωρὶς τῆς πρώτης αἰτίας, καὶ οὐσία ἐστὶ καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια. Τῆ οὖν οὐσίᾳ λέγεται ἐνεργεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστήμην οἰοῦναι οὐσίαν λέγεσθαι τῆς ψυχῆς. Ἐκ τοῦ κρείττονος οὖν ὠνόμασε τὸν νοῦν Ἐπειδὴ γὰρ τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ ὁ νοῦς. καὶ ὧν ἐνέργεια ἐνεργεῖ· κρείττονος δὲ ἐν πᾶσιν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ οὐσία· διὰ τοῦτο θέλων εἰπεῖν ὅτι τῆ ἐνεργείᾳ ἐνεργεῖ, εἶπε τῆ οὐσίᾳ, ὡς ἀπὸ κρείττονος, ὡςπερ ἀπὸ γενους τιμιωτέρου τὸ πᾶν δηλούμενος· ὡς Τεῦκρε, φίλη κεφαλὴ. Καὶ τοῦτο οὖν ἀρμόττει, τῆ ἐνεργείᾳ νῆ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνέργεια γὰρ ὧν, νοεῖ· ὁ δὲ θύραθεν, αὐτόθεν ἐνέργειά ἐστι, καὶ τὸ τρίτον δὲ ἀρμόζει αὐτῆ, ὅτι ὁ νοῦς αἰ νοεῖ, οὐχ ὡς ὁ Πλωτίνιος οἰεται, ὅτι αἰεὶ διαπαντὸς ὁ αὐτὸς νοεῖ. Οὗ γὰρ τὸν ἕνα τῶν ἀριθμῶν νοῦν λεγόμενον αἰ νοεῖ· ἀλλ' ὅτι ὁ ἐν ὄλῳ τῆ κόσμῳ ἀνθρωπικῶς νοῦς αἰ νοεῖ. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ νοῦ, ἀλλ' οὖν ἄλλος νοεῖ καὶ τῆ διαδοχῆ γίνεται τὸ αἰεὶ· ἵνα μὴ ἐπιλείψῃ ἡ ἑλλαμψὶς πρὸς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ, ἢ αἰεὶ νοεῖν λέγεται, ἐπειδὴ αἰεὶ δύναται νοεῖν. Ὁ γὰρ ἔχων τὸν νοῦν, ἐν οἰαδήποτε ὄρω βούλεται, νοεῖ, ὡςπερ τῆ ἀνθρωπίνῳ νῆ τοῦτο ὑπάρχει. Ὁ γὰρ θύραθεν νοῦς ὁ εἰς κατὰ ἀριθμὸν, πάντα νοεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Ὅτι ἐν τῆ ἐνὶ μὲν ἀνθρώπῳ, φύσει τὸ δυνάμει ἐστὶ πρότερον τοῦ ἐνεργείᾳ· οὐκ ἐν τῆ ὄλῳ δὲ κόσμῳ· ἐν γὰρ τῆ ὄλῳ κόσμῳ, φασὶ τινες, οὐ δεύτερον τοῦ ἄλλου οὐδὲ πρότερον οὔτε τὸ δυνάμει τοῦ ἐνεργείᾳ· οὔτε τὸ ἐνεργείᾳ, τοῦ δυνάμει. Εἰ γὰρ αἰδῖος ὁ κόσμος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, οὐδὲν ἕτερον θατέρου πρότερον, ἀλλ' ὁμόχρονά ἐστιν. Ὅτε μὲν τοι χωρισθῆ ὁ νοῦς καὶ γίνηται κατ' ἐνέργειαν, τότε γίνεται ὅπερ ἐστὶ, τούτῳ κυρίως νοῦς. Καὶ τοῦτο μόνον, ἀδύνατον (8) καὶ αἰδῖον. Ἡ δὲ ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ ἀθάνατος μὲν, οὐκ αἰδῖος δέ. Ἀθάνατος δ' ἂν λέγεται κἂν φθαρτὴ καὶ οὐκ αἰδῖος δοξάζεται, ἐπειδὴ οὐ καθὸ ψυχὴ φθείρεται, ἀλλὰ καθὸ ἐν σώματι ἐστὶ. Διὸ καὶ Πλάτων λέγει, πᾶσαν ψυχὴν ἀθάνατον, τοῦτο λέγων καὶ ἐπὶ φυτικῆς καὶ ἐπὶ ἀλόγου. Ἡ δὲ ὕλη τὸ ἀνάπαλιν, αἰδῖος μὲν, οὐκ ἀθάνατος δέ· διὸ

(8*) Logo ἀθάνατον.

A Tunc enim agens contra patitur, cum ejusdem est materiæ cum patiente, Quando igitur mens non est ejusdem materiæ cum materiatis, nihil necesse est, ut patiatur a materiatis, cum ea cognoscit: agit enim opifex Deus cum nobis benefacit, nihil tamen a nobis vicissim patitur. Quare illa tantum agentia invicem patiuntur, quæ sunt ejusdem materiæ cum patientibus. Menti etiam proprium est ut substantia agat: sciens enim, neque scientia tantum est, neque anima, sed temperamentum ex utroque; ex anima enim et scientia coalescit; et respondet materiæ quidem anima, formæ vero scientia. Et quoniam in omni re forma magis est substantia, quam materia; si quidem forma magis est substantia, quam materia: et rerum omnium principium Deum Græci prædicant et materiam, Deum tanquam formam agnoscentes: Deum ergo magis esse substantiam quam sit materia, dicunt et ipsas substantias Deum esse, si quidem nulla materia in rebus est sine forma. Quod dogma ut impium respuendum est. Essentia igitur scientis est scientia. Et si sciens secundum scientiam operatur, ostensum est eam scientis esse essentiam. Ideo igitur operari essentia operari dicitur, quia scientis essentia est scientia; non enim secundum magnam et excoelsam illam propositionem, tanquam in Deo, ipsam substantiam actu esse: in animis enim et secretis a materia substantiis, præter primam causam, et essentia est, et potestas, et actio. Essentia ergo agere dicitur, quia scientia, quasi essentia dicitur animæ. A potiore igitur parte mentem appellavit: quia enim actu sive efficacia operatur mens, et cum sit actus, operatur, præstat autem in omnibus actio et substantia; eam ob rem, cum significare vellet, actu mentem agere, dixit essentia, a potiori tanquam a genere præstantiore totum designans, ut *Teucer charum caput*. Hoc igitur convenit menti humanæ, quæ actus est. Cum enim actus sit, intelligit; at quæ foris, inde actus est, et tertium ipsi convenit, quia mens semper intelligit, non ut Plotinus arbitratur, quia semper, in omnibus, omnimodis ipsa intelligit. Non enim unum numerorum, qui mens dicitur, semper cogitat: sed quia humana, quæ in universo mundo est mens, semper intelligit. Et si enim ego non cogito, alius tamen cogitat, et successione ac vicibus fit cogitatio intellectio sempiterna, ne Dei apud nos splendor deficiat, qui semper intelligere dicitur, quia semper intelligere potest: qui enim mente seu intellectu præditus est, qualibet hora intelligit. Hoc itaque humanæ menti inest: mens enim quæ foris, numero una et singularis omnia intelligit. Sed de his hæcenus. In uno homine, potestate natura, prius est actu, at non in toto mundo: nam in toto mundo, ut quidam aiunt, non est posterius alio neque prius; neque quod est potestate, eo quod actu; neque quod

actu, eo quod est potestate. Si enim, ut sensit Aristoteles, mundus est æternus, nullus est alio prius, sed ejusdem temporis sunt omnia. Cum igitur separata mens et secundum actum fuerit: tunc fit id quod est; hoc est propria mens: idque solum et immortale et æternum est. At anima brutorum et plantarum perpetua quidem, sed non æterna. Immortalis vero seu perpetua dicitur, etsi corruptibilis et non æterna censetur, quia non quatenus anima est corrumpitur, sed quatenus est in corpore: quare et Plato omnem animam immortalem dicit: quod de vegetante et sentiente dicit. E diverso, materia æterna est, at non immortalis quare mens æterna dicitur, ut et immortalitas. Ait præterea a sensu et intelligentia discrepare phantasiam, quia hæc interjecta est, illæ vero utrinque se habent: a sensu enim phantasie principium est: huic enim sensus initium dat, huic vero intelligentiæ. Nam sine phantasia, non potest intellectus agere; hocque est phantasie, cum sensu et intellectu discrimen. Opinionis præterea et phantasie differentiam proponit, quia informare nobis cum libet et quodlibet possumus. Trium enim vel viginti cubituum hominem cogitare et fingere possumus; tum et tragelaphum et hippocentaurum: at opinari quæ libet, plane non possumus. Nam bis duo, decem dicere possumus: existimare autem non possumus, ut in nostra potestate sit phantasia, non item opinio. Sed si verum amamus, neque nostri est arbitrii phantasia: nam quæ nobis eveniunt dormientibus, non est nostræ spontis; non enim quæ volumus ea in somnis imaginamur: quid autem in somnis? sed neque vigilantibus nobis, omnis est in nostra potestate phantasia: cum enim ea, quæ sunt, ut quæ sunt cogitamus, non possumus, nisi ut sunt ea cogitare. Ut si nobis Socratem informemus, lepidum, album et comatulum nobis ipsum informare non possumus, sed calvum, nigrum et obeso ventre, quod accuratum discrimen est.

Cum id omne, inquit, quod movetur, in loco esse, affirmat Aristoteles, cælum inerrantium stellarum moveri fatetur; at in loco esse negat, vel quia etsi non totum, ut totum, sed quia partes ipsius in loco, non quia natæ sint non contineri, sed quia supra ipsas nullum est corpus, ut et totum cum ipso in se concludatur. In anima vero nihil est ejusmodi, sed ejus natura est, non contineri loco.

Anima per se immota est: ex accidenti vero dici possit seipsam movere, idque solo motu ad locum: quando enim ipsa corpus movet, et in ipso sunt: quæ moventur, moto corpore, cum eo movebitur. Itaque secundum accidens seipsam movet, quia corpus, in quo est; at per se et se secundum substantiam, neque movetur, neque in loco est: motu igitur ad locum ex accidenti movere se anima dici potest, alio præterea nullo. Neque enim mutato corpore immutatur, sed nec augetur, nec minuitur.

Brutorum et plantarum animam quoque sæpe numero vocat Aristoteles, et cum rationali comprehendit. Sæpe vero solam hanc animam vocat, interdum etiam mentem animam appellat, rursus

(9) Leg. προθύμια.

A ὁ νοῦς ἀίδιος λέγεται, ὡς καὶ ἀίδιος καὶ ἀθάνατος. Ἔτι φησὶ διαφέρειν φαντασίαν αἰσθησίως καὶ διανοίας, καθὼς ἡ μὲν μίση τούτων ἐστὶ, τὰ δὲ παρ' ἐκάτερα ἄρχεται μὲν γὰρ ἡ φαντασία ἀπὸ τῆς αἰσθησίως ἄρχας γὰρ ἡ αἰσθησις δίδωσι τῇ φαντασίᾳ ἐκείνη δὲ τῇ διανοίᾳ ἄρχας δίδωσιν. Ἄνευ γὰρ φαντασίας οὐ δύναται ἡ διάνοια ἐνεργῆσαι. Καὶ ταύτη διαφέρει φαντασία αἰσθησίως καὶ διανοίας. Πρὸς τούτοις λέγει δόξης καὶ φαντασίας διαφορὰς: ὅτι φαντασθῆναι μὲν ὅτε καὶ θέλομεν δυνάμεθα. Καὶ γὰρ τριπλήχην καὶ εἰκοσάπληχην ἄνθρωπον φανταζόμεθα καὶ δυνάμεθα ἀναπλάσασθαι καὶ τραγέλαφον καὶ ἱπποκένταυρον. δοξάσαι δὲ ἂ θέλομεν, οὐ πάντως δυνάμεθα. Τὸ γὰρ δις δύο εἰπεῖν μὲν δέκα δυνάμεθα, δοξάσαι δὲ οὐ δυνάμεθα, ὥστε ἡ μὲν φαντασία ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ δόξα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐὶ δὲ δεῖ ταληθῆ εἰπεῖν, οὐδὲ φαντασία ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ἡ γὰρ ἐν τῷ καθυύδειν γινόμενή, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Οὐ γὰρ ἂ θέλομεν ἐν τοῖς ὕπνοις φανταζόμεθα· καὶ τί λέγω ἐν τῷ καθυύδειν; ἀλλ' οὔτε πᾶσα ἐν τῷ ἐγρηγορῆναι. Ὅτε γὰρ τὰ ὄντα ὡς ὄντα φανταζόμεθα, οὐ δυνάμεθα, εἰ μὴ ὡς ἔχουσι, φαντάζεσθαι αὐτά. Οἶον τὸ Σωκράτην εἰ προθύμμαι (9) φαντάζεσθαι, οὐ δυνάμεθα αὐτὸν φαντασθῆναι ἀστεῖον καὶ λευκὸν καὶ κομῶντα, ἀλλὰ πάντως φαλακρὸν καὶ μέλανα καὶ προγάστορα, ὥστε ἡ ἀκριβῆς διαφορὰ αὕτη ἐστίν.

C Ὅτι πως φησὶ, λέγων Ἀριστοτέλης, πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ μὲν εἶναι, αὐτὸς τὴν ἀπλανῆ, κινουμένην μὲν ὁμολογεῖ, ἐν τόπῳ δὲ μὴ εἶναι· ἢ ὅτι πᾶν μὴ ὄλη ὡς ὄλη, ἀλλ' ὅτι τὰ μέρη αὐτῆς ἐν τόπῳ· οὐχ ὅτι πέφυκε μὴ περιέχεσθαι· ἀλλ' ὅτι μὴ ἐπέκεινα αὐτῆς σῶμά ἐστιν· ἵνα καὶ τὸ πᾶν αὐτῇ περικοιλινηται ἐν αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ ψυχῆς οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτῆς ἐστὶ τὸ μὴ τόπῳ περιγράφεσθαι.

Ἅτι ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ἀκίνητός ἐστι· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἑαυτὴν κινεῖν λέγοιτ' ἂν· καὶ τότε μόνην τὴν κατὰ τύπον κίνησιν. Ἐπειδὴ γὰρ κινεῖ μὲν αὐτὴ τὸ σῶμα· ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ κινουμένα· κινουμένου δὲ τοῦ σώματος συγκινηθήσεται αὐτῷ· ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς ἑαυτὴν κινεῖ· τῷ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἐστὶ· καθ' ἑαυτὴν δὲ, καὶ κατ' οὐσίαν οὔτε κινεῖται, οὔτε ἐν τόπῳ ἐστὶ. Τὴν οὖν κατὰ τόπον κίνησιν λέγοιτ' ἂν μόνον κινεῖν ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ κατὰ συμβεβηκὸς, ἄλλην δὲ οὐδεμίαν. Οὔτε γὰρ ἀλλοιοῦται τοῦ σώματος ἀλλοιομένου, οὔτε αὐξεται ἢ μειοῦται.

Ἅτι πολλάκις ὁ Ἀριστοτέλης ψυχὴν κτλεῖ, ἅμα καὶ τὴν ἄλογον καὶ τὴν φυτικὴν, συλλαμβάνων τῇ λογικῇ. Πολλάκις δὲ μόνον τὴν λογικὴν· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν ψυχὴν ὀνομάζει, ἐπονομάζει δὲ

πάλιν ἰδιαζόμενος τὴν ψυχὴν τὴν ἄλογον καὶ τὴν φου-
τικὴν. Πολυσήμου τοίνυν τῆς ψυχῆς παρὰ Ἀριστο-
τέλους λαμβανομένης, δεῖ ἐκάστην σηματομένην τὰ
οἰκεία ἀφορίζει καὶ ἀπονέμειν· καὶ μὴ συγχεῖν διὰ
τῆς ὁμωνυμίας τῆς φωνῆς καὶ τῶν πραγμάτων τὸ
διηρημένον καὶ ἀσύγχυτον. Ὡσπερ γὰρ τὸ ὁραίνειν
τυχὸν τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ τὸ σῶμα· οὕτω καὶ τὸ
διανοεῖσθαι τοῦ ζώου ἐστὶ κατὰ ψυχὴν. Διὸ τοῦ ζώου
φθειρομένου, οὐδὲν τούτων ἔξει ἡ ψυχὴ, ἅπερ ἐκ τῆς
συμπλοκῆς τῆς πρὸς τὸ σῶμα αὐτῇ ἐπαγέμετο· ὥστε
οὐδὲ μνημονεύει. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα μὲν παραβρέουσα
ἐστὶν ἡ γνῶσις αὐτῆς, καὶ δεῖται μνήμης εἰς κατο-
χὴν τῶν ἐγνωσμένων. Μετὰ δὲ τὸ σῶμα, ἅτε ἐστῶσαν
ἔχουσα τὴν γνῶσιν, καὶ αὐτοῖς προσβάλλουσα τοῖς
πράγμασι, μνήμης οὐ δεῖται· μνήμη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν
πάλαι ἐγνωσμένων.

Ἔτι φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅταν μὴ ἄρχῃ ὁ νοῦς,
ἀλλὰ παρὰ φύσιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τότε τῆς τάξεως
ἀντιστραφείσης, ἔπονται ταῖς κρᾶσεσι τοῦ σώματος
αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς ἄρχῃ, τότε
κατὰ φύσιν ἔχοντος τοῦ ἀνθρώπου, οὐκέτι ταῖς κρᾶσεσι
τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσιν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις,
ἀλλ' ἔπειτα τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα.

Ἔτι τὴν Θαλοῦ δόξαν περὶ ψυχῆς ἀνατρέπων, ὅστις
ἔλεγε παντὶ σώματι μεμύχθαι τὴν ψυχὴν ὡς παρεῖ-
ναι σῶμα ἑμψυχον. Πρῶτον μὲν, τί δή ποτε, φησὶν,
ἐν παντὶ σώματι οὐσης ψυχῆς, τὰ μὲν ἐστὶ ζῶα, τὰ
δὲ οὐ; εἴτα, διατὶ τῶν ἀπλῶν οὐδὲν ἐστὶ ζῶον; καὶ
τοὶ εἶδει μᾶλλον ταῦτα. Ἐν γὰρ πυρὶ οὐσα, καὶ ἐν
ἀέρι, ἅτε καθαρωτέροις καὶ λεπτομερεστέροις σώμασι
οὐσα, βέλτιον ἢν εἴη ἐν τούτοις ἡ ψυχὴ, τῶν συνθέτων,
ὅθεν καὶ μᾶλλον διαφαίνεσθαι ἑαυτῆς ὄφειλον αἱ ἐνέρ-
γειαί. Καὶ ἄλλα δὲ πλείω συνεπάθει τῇ ὑπολήψει ταύ-
τη ἐπόμενα ἄτοπα.

Ἔτι ἐπεὶ πλείους καὶ διάφοροι τῆς ψυχῆς ἐνέρ-
γειαί, ζητεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, πότερον μιᾶς οὐσης καὶ
ἀμερίστου τῆς ψυχῆς, κατ' οὐσίαν ἐκ ταύτης αἱ διά-
φοροι δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι προέρχονται· ὡς τὴν
αὐτὴν εἶναι κατ' οὐσίαν, καὶ μίαν τῆ ἀριθμῶν, καὶ
θρηπτικὴν, καὶ ἀξητικὴν, καὶ γεννητικὴν, καὶ λο-
γικὴν, καὶ θυμικὴν, καὶ ἐπιθυμητικὴν. Καὶ καθά-
περ ἡ τοῦ πυρὸς οὐσία μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστὶν· ἐξ ἧς
ἡ καυστικὴ τε καὶ ξηραντικὴ, καὶ φωτιστικὴ
πρόβεισι δυνάμεις τε καὶ ἐνέργεια, ἢ τις ἄλλη δυνάμις
ψυχικὴ, ἢ μεριστὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ κατὰ ἄλλο καὶ
ἄλλο μόριον αὐτῆς ἐκάστη τῶν ἐνεργειῶν τούτων
γίνεται. Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἀρεσκόμενος τῶν
δόγματι, ἀλλ' ἐγκαλῶν τῶν Τιμαίω παρὰ τὰ μόρια
τοῦ σώματος διαιροῦντι καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ γὰρ οὐδ'
αὐτὸς βούλεται μίαν οὐσίαν εἶναι τῆς ψυχῆς· ἀλλ'
ἐκ διαφόρων μὲν οὐσιῶν συγκεῖσθαι ταύτην· ἡνωμέ-
νων δὲ ἀλλήλαις καὶ συνεχῶν οὕτως, ὡς μίαν γίνε-
σθαι αὐτῶν συμπάθειαν. Διαβαίνει γὰρ τι καὶ ἐκ
τοῦ λόγου εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς τὸν λό-
γον. Τότε γὰρ ὑποτετάχθαι τὰ πάθη, καὶ εἴκειν τῶν
λόγων, ἄνωθεν ἐκ τῆς τοῦ λόγου συλλήψεως αὐτοῖς
ἐφήκει. Τότε πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐμποδίζε-
σθαι τὸν λόγον, ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη σχέσεως αὐ-

A proprie animam irrationalem et vegetantem no-
minat. Cum ergo multiplici in significato animam
accipiat Aristoteles, cuilibet significato quod pro-
prium est, definiendum et attribuendum est : ne-
que vocum, nominum et rerum similitudine com-
miscendum, quod discretum et non confusum est.
Quemadmodum enim texere, puta, animalis est
secundum corpus : sic intelligere, animalis est,
per animam. Quare animali corrupto, nihil eorum
habebit anima, quæ ex conjunctione corporis ha-
bebat. Sed neque meminit. Hinc enim affluit
ejus cognitio, et memoria indiget, ad retinenda
quæ cognovit : at soluta corpore, ut stabilem
habens cognitionem et res ipsas attingens, nihil
egret memoria, nam antea cognitorum memoria
est.

B Cum mens non imperat, ait Aristoteles, sed
præter naturam se habet homo, tunc ordine per-
verso temperaturam corporis animæ potestates
assectantur. Cum vero mens imperat, tunc homine
secundum naturam affecto, non jam temperiem cor-
poris sequuntur animæ facultates, sed animam
corpus ipsum sequitur.

Thaletis Milesii opinionem de anima convellit
qui omni corpori esse immistam animam commen-
tus est, ut sit corpus vivens. Primum enim, cur,
inquit, cum in omni corpore sit anima, hæc ani-
malia sunt, illa non sunt? Deinde, cur nullum ele-
mentorum animal est? tametsi ea magis oportebat
animalia esse. Si enim in igne et in aere fuisset,
melius in his, utpote prioribus et subtilioribus
corporibus fuisset, quam in compositis; unde
ipsius actiones clarius eluxissent. Iis deinde alla
connectit absurda quam plurima, quæ ex Thaletis
opinionem sequuntur.

C Cum multæ sint et differentes animæ actiones
quærit Aristoteles, utrum cum una sit et indivisa
anima secundum substantiam, ex ipsa differentes
illæ potestates et actiones proficiantur, ut eadem
sit substantia et numero una, altrix, auetrix, gene-
ratrix, rationalis, irascens et concupiscens : quem-
admodum ignis substantia una et eadem est, ex
qua urendi, exsiccandi et illuminandi vis et actio
promanat : vel alla est animæ potestas, vel anima
dividi potest, et secundum aliam et aliam ipsius
partem quælibet harum operationum fit. Id porro
dicit Aristoteles, nequaquam illi doctrinæ assenti-
ens, sed Timæum reprehendens, qui ad partes
corporis animam quoque dividebat : nam neque
ipse unam esse vult animæ substantiam, sed ex di-
versis eam substantiis concretam verum inter se
coalitis, et ita cohærentibus, ut una sit earum af-
fectio. A ratione quippe in illas affectiones, et ab
illis in rationem aliquid transit : interdum enim
perturbationibus, ut subjiciantur et rationi pareant,
ex rationis comprehensione accidit : aliquando in
suis operibus rationem impediri ex habitu ipsa-
rum et nexu cum perturbationibus, contingit. Sic
igitur anima una est substantia, ut et totum homi-

nem unius esse substantiæ dicoimus, et quæcunque ex materia et forma constant : quia quod neque irrationalis anima omnis unius est substantiæ, ostendit inter se sæpe dissidere perturbationes, iram dico et cupiditatem : at nihil horum pugnat. Sæpenumero igitur ad rationem magis ira pertinet, ut ei affinior propter ambitionem. Obsistit autem et renititur cupiditas, quia secundum accidens, inquit, in similibus partium partes anima dividitur : quod enim in corpore dividantur, ipsa quoque una dividitur, ut in plantis et insectis.

Irrationalis anima et vegetans, vis ex se movens corporis dici potest, ut forma in materia, et tanquam substantia sua subjectum perficiens, et ab ipso inseparabilis. Cujus enim perfectio erit vegetans anima, si a corpore separaretur? Entelechia quoque rationalis anima dici potest, non quod substantia perficiat subjectum, sed quod actione : ut gubernator navem perficit et regit, qua re ab ipso separari potest. Verum et aliquo modo rationalis etiam anima dici potest a corpore inseparabilis, qua est entelechia. Nam actiones, per quas animal perficit ipsum movens hoc vel illo modo, habet a corpore inseparabiles : ubi enim ex ipso excesserit, non his amplius utetur. Has enim ex habitu ad corpus, habuit. Itaque hoc pacto, qua entelechia est, hoc dico, secundum hasce actiones, a corpore separari non potest. Quemadmodum gubernatoris, ut gubernator est, actiones a navi separari non possunt, et separatur homo. Ut gubernator quidem, etsi agat, simul a navi sejunctus est, corruptas habet ejusmodi actiones.

Omnium vegetantis animæ potestatum nobilissimam aiunt esse vim generandi, secundam auctricem, tertiam altricem : nam speciem conservare altricis opus est : tandiu enim vivimus, quandiu alimur. Auctricis autem est, ad perfectum et naturalem modum deducere ad quem cum evaserint animalia et plantæ, ad præstantissimum naturæ finem, hoc est, ad generandi potestatem, pervenerunt. Is enim est naturæ ultimus et perfectissimus scopus propter æternitatis et immortalitatis in genitis animalibus cupiditatem, quæ successione comparatur. Auctrix itaque rationem habet materiæ ad generandi vim, ad auctricem vero altrix.

Ad Aristotelis animum, mens entelechia corporis dici potest : ideoque ab eo separari nequit, non substantia, neque omnibus suis actionibus, sed iis tantum, quas ex habitu et affectione ad corpus, habet. Quarum præcipuæ sunt effectivæ, hæ autem actiones separari a corpore non possunt : nam simul ac corruptum est corpus, una quoque pereunt hæ mentis actiones, quas ex conjunctione corporis habebat : et quemadmodum gubernator, qui navis motio est, quia non tantum gubernator, sed etiam homo est, et qua homo est, manens actus seu mo-

των περιγίνεται. Οὕτως οὖν μία οὐσία ἡ ψυχὴ, ὡς καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον μιᾶς εἶναι φαμεν οὐσίας, καὶ ἀπλῶς, τὰ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους· ἐπεὶ ὅτι γε οὐδὲ ἡ ἄλογος ψυχὴ πᾶσα μιᾶς ἐστὶν οὐσίας, δεικνύει τὸ μάχεσθαι ἑλλήλοις πολλάκις τὰ πάθη, θυμὸν λέγω καὶ ἐπιθυμίαν· οὐδὲν δὲ αὐτῶν μάχεται. Πολλάκις γοῦν πρὸς τοῦ λόγου μᾶλλον ὁ θυμὸς, μᾶλλον γίνεται, ὡς συγγενέστερος διὰ τὸ φιλότιμον. Ἀνθίλλει δὲ ἡ ἐπιθυμία. Ὅτι κατὰ συμβεβηκός, φησὶν, εἰς ὁμοιομερῆ διαιρεῖται μέρη ἡ ψυχὴ· τῶν γὰρ τοι ἐν τῷ σώματι διαιρεῖσθαι, καὶ αὐτὴ συνδιαιρεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐντόμων.

Ὅτι ἡ μὲν ἄλογος ψυχὴ καὶ ἡ φυτικὴ, ἐντελέχεια λέγοιτ' ἐν τοῦ σώματος, ὡς εἶδος ἐν ὕλῃ, καὶ ὡς οὐσία τελειοῦσα τὸ ὑποκειμενον, καὶ ἀχώριστος ἐπάρχουσα αὐτοῦ. Τίνος γὰρ ἔσται τελειότης ἡ φυτικὴ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος; Ἐντελέχεια δὲ καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ λέγοιτ' ἐν, οὐχ ὡς τῇ οὐσίᾳ τελειοῦσα τὸ ὑποκειμενον, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ. Καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης τὸ πλοῖον τελειοῖ καὶ τάττει· διὸ καὶ χωριστὴ ἐστὶν αὐτοῦ. Δύναται μὲν τοι κατὰ τινα τρόπον λέγεσθαι καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀχώριστος εἶναι τοῦ σώματος, καθὼς ἐστὶν ἐντελέχεια. Τὰς γὰρ ἐνεργείας καθ' ἃς τελειοῖ τὸ ζῶον, κινουσα αὐτὸ τοιαῦτα ἢ τοιωσθε, ἀχωρίστως ἔχει τοῦ σώματος. Ἐξελθούσα γὰρ αὐτοῦ, οὐκέτι ταύτας ἐνεργήσει· εἶχε γὰρ αὐτὰς ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα· ὥστε ταύτη καθὼς ἐντελέχειά ἐστι, λέγω δὴ κατὰ τὰςδε τὰς ἐνεργείας, ἀχώριστος ἐν εἴῃ τοῦ σώματος· ὥσπερ καὶ τοῦ κυβερνήτου αἱ ὡς κυβερνήτου ἐνεργεῖαι τοῦ πλοίου εἰσὶν ἀχώριστοι, καὶ χωρίζεται μὲν ὁ ἄνθρωπος. Ὡς μὲν τοι κυβερνήτης ὢν ἐν ἐνεργείᾳ ἅμα τε καχώρισται τῆς νεῶς, καὶ ἐφαρμένως ἔχει τὰς τοιαύτας ἐνεργείας.

Ὅτι κρείττων, φασὶ, πασῶν καὶ τιμιωτέρα τῶν τῆς φυτικῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡ γυνητικὴ· δευτερον δὲ ἡ αὐξητικὴ, καὶ τρίτον ἡ θρεπτικὴ. Τῆς μὲν γὰρ θρεπτικῆς ἔργον ἐστὶ τὸ σώζειν τὸ εἶδος· μέχρι γὰρ τοσοῦτου σωζόμεθα, ἕως ἂν τρεφώμεθα. Τῆς δὲ αὐξητικῆς, τὸ εἰς τὸ τέλειον καὶ κατὰ φύσιν μέτρον ἀγαγεῖν, εἰς ὃ γινόμενα τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, ἐπὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς φύσεως τέλος, λέγω δὴ τὴν γεννητικὴν δύναντιν, παραγίνεται. Οὗτος γὰρ τῆς φύσεως ὁ τελικώτατος σκοπὸς διὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ἀιδιότητος τῆς ἀθανασίας τοῖς γεννητοῖς ζῴοις, ἐπισκυσαστῆς τῇ διαδοχῇ γεινομένης· ὥστε ἡ μὲν αὐξητικὴ ὕλης ἐπέχει λόγον πρὸς τὴν γεννητικὴν. Πρὸς δὲ τὴν αὐξητικὴν ἡ θρεπτικὴ.

Ὅτι ὁ νοῦς κατὰ Ἀριστοτέλην δύναιτ' ἐν ἐντελέχειᾳ τοῦ σώματος λέγεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτο ἀχώριστός ἐστι τοῦ σώματος, οὔτε τῇ οὐσίᾳ, οὔτε πᾶσαις αὐτοῦ ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλὰ ταύταις, ἃς ἴσχει ἐκ τῆς σχέσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα, ὧν μάλιστα εἰσὶν αἱ πρακτικαί. Αὗται δὲ ἐνεργεῖαι ἀχώριστοι εἰσὶ τοῦ σώματος· ἅμα γὰρ τῷ φθαρῆναι τὸ σῶμα, συμφθαίρονται καὶ αἱ τοιαῦται τοῦ νοῦ ἐνεργεῖαι, ἃς ἐκ τῆς σχέσεως ἔσχει τοῦ σώματος. Καὶ ὥσπερ ὁ κυβερνήτης, ἐντελέχεια ὢν τῆς νεῶς, ἐπειδὴ δὲ ὁ μόνον κυβερνήτης ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς

δὲ ἄνθρωπος μένων ἐντελέχεια τῆς νεῶς, ταύτη καὶ ἀχώριστός ἐστιν· οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, ἐντελέχεια οὐσα τοῦ σώματος, ταύτη ἄνευ σώματος οὐκ ἂν εἴη. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει τινὰς καὶ χωριστὰς σώματος ἐνεργείας, τὰς περὶ τῶν νοητῶν φημι, εἰς ἃς οὐ μόνον οὐ συμβάλλεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει· πρόδηλον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν ἔχει χωριστὴν νοῦς τότε οὐσα καὶ λεγομένη, οὐκέτι μὲν τοι ψυχὴ εἰ μὴ δυνάμει· ὥσπερ καὶ ἐν σώματι οὐσα, οὐ δυνάμει ἐστὶ νοῦς.

Ἵτι τὰ ζῶα, φησὶ, μετέχει τῆς θρησκευτικῆς καὶ αἰσθητικῆς δυνάμει· διὰ δὲ τὴν αἰσθητικὴν καὶ τῆς ὀρεκτικῆς, καὶ κατασκευάζει, ὅτι πάντως ἔνθα ἂν μία αἰσθησις ᾖ, ἀνάγκη εἶναι ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν. Διὰ τοῦτο οὖν τὰ ζῶα αἰσθησὶν ἔχει πάντα· ἐν πᾶσι γὰρ πάντως ἐστὶν ἡ ἀφῆ, καὶ μὴ τις ἄλλη τῶν αἰσθησιῶν. Ἡ δὲ αἰσθησις τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ λυπηροῦ ἀντιλαμβάνεται· ἔνθα δὲ τὸ ἡδὺ, ἐκεῖ πάντως καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὄρεξις. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ἔφεσις· ἔνθεν, καὶ τὰ μόνως τῆς ἀφῆς μετέχοντα, ὀρῶνται διαχεόμενα προσιδόντων τῶν ἡδέων· συσταλλόμενα δὲ, λυπηροῦ τινος προσελάσαντος. Ὅριζι δὲ τὴν ὄρεξιν, ἐπιθυμίαν, θυμῷ, βουλήσιν· ἕκαστον γὰρ τούτων ὄρεξις τίς ἐστὶ. Δῆλον δὲ ὅτι ἀπλῆ μὲν ὄρεξις τῷ αἰσθητικῷ ἀπλῶς ὑπάρχουσα φαίνεται. Οὐ πᾶσα δὲ ὄρεξις παντὶ αἰσθητικῷ· τοῖς μὲν γὰρ τὴν ἀφῆν μόνως ἔχουσιν ἡ κατ' ἐπιθυμίαν ὑπάρχει ὄρεξις· τοῖς δὲ πάσας τὰς αἰσθησεις, καὶ ἡ κατὰ θυμόν. Ὅρῶνται γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀμυντικὰ ὄντα. Ἡ δὲ βούλησις μόνου ἐστὶ τοῦ λόγου, ὥστε δμωνύμως ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲ ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἡ ὄρεξις λέγεται μὲν καὶ κοινῶς, ἐπὶ τε θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ λόγου· καὶ γὰρ τῶν θείων ὀρέγεσθαι φημεν, καὶ ἐπιστήμης ὀρέγεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ ἰδικώτερον λεγομένη ὄρεξις, ἐπὶ τῶν φυσικῶν κινήσεων, ἀντιδιαστελλομένη πρὸς τὸν λόγον. Καὶ ἐπιθυμία ὡσαύτως, ἡ μὲν ἐστὶ κοινή, ἡ δὲ ἀντιδιαστελλομένη πρὸς θυμόν, καὶ τὸν λόγον.

Ἵτι οὐ λέγουσι τὸ φῶς σῶμα· ἐπεὶ δὲ λέγουσι τινες τὸ φῶς σῶμα εἶναι, λέγουσι σφαῖραν τινα φωτὸς προϊέναι ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἥλιος σφαιρικός· ἐστὶ δὲ σφαιρικός καὶ ὁ ἀήρ· ἀνάγκη πᾶσα τὴν τοῦ φωτὸς σφαῖραν προϊούσαν πρὸς ἡμᾶς, ἢ ὠθεῖν τὴν σφαῖραν τοῦ ἀέρος· καὶ οὕτω τὸν τόπον αὐτῆς καταλαβοῦσαν, φωτίζειν τὸν περὶ ἡμᾶς τόπον. Εἰ καταλαμβάνει, ἐστὶ κενὸν ἀέρος τὸ πεφοτισμένον ἡμισφαίριον, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ μὴ ὠθεῖ, οὐδὲ φωτίζει, ὥστε μὴ ἀφικνούμενον εἰς ἡμᾶς· εἰ δὲ χωρήσει δι' αὐτῆς, ἐστὶ σῶμα διὰ σώματος κενώρητός· ὅτι περ ἀδύνατον. Εἰ δὲ λέγουσι τινες, ὡς ἄλλο σῶμα δύναται χωρῆσαι διὰ σώματος· μάλιστα μὲν ὁ λόγος ἀδύνατος. Οὕτω γὰρ ἡμελλεν ὁ οὐρανὸς ἐν κέγχρω δύνασθαι λέγεσθαι. Ἐπειτα εἰ διὰ τὸ ἄυλον εἶναι, δύναται χωρῆσαι διὰ τοῦ σώματος, ἐχώρησεν ἂν οὐ μόνον δι' ἀέρος, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλου ὁτουοῦν. Τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις εἴη, ἄυλον σῶμα διὰ σώματος εἶναι χωροῦν, μὴ καὶ διὰ παντὸς χωρεῖν; ὥστε ἔδει καὶ διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων χωρῆσαι τὸ φῶς· διὰ γῆς λέγω, καὶ τῶν ὁμοίων. Διατί

tio navis : sic etiam ab eo non quit separari, ita etiam animus noster, qui animæ motio est, hoc pacto sine corpore esse nequit, sed quoniam aliquas habet a corpore separabiles actiones, de rebus intellectilibus dico, ad quas non conducit corpus, sed eas etiam impedit, manifestum est mentis separabilem fore substantiam, quæ tunc et mens est, et dicitur, at non anima nisi potestate : quemadmodum etiam cum est in corpore, non est mens potestate.

Animalia, inquit, alendi et sentiendi vim habent, et per sentiendi potestatem, etiam appetendi. Quod sic probat, quia ubi vel unus sensus fuerit, ibi cupiditatem et appetentiam esse necesse est. Quare animalia omnia sensum habent : in omnibus enim omnino est tactus, etsi nullus sit alius sensus. At sensus jucundum et molestum percipit : ubi vero jucundum, ibi cupiditas et appetentia sit oportet : cupiditas enim jucundi est appetitus : et quæ solum habent tactum animalia, diffundere se videntur si jucunda accesserint; contrahi vero si quid molesti appropinquet. Appetentiam autem cupiditate, ira et voluntate definit; horum enim quodlibet appetentia est : simplex vero appetitus in instrumento sentiendi prorsus inesse videtur. At non omni sensui, omnis inest appetitus. Iis enim, quæ solum habent tactum, secundum cupiditatem appetitus inest. At quæ omnibus sensibus prædita sunt, iis etiam ad iram propensio est. Hæc enim ad ulciscendum comparata videntur. At voluntas solius est rationis, ut et appetitus æquivoce, itidemque cupiditas communiter : item de ira et concupiscente et ratione dicitur appetitus : nam et divinas res dicimur expetere, tum et scientiam. Sed proprie ac presse magis dicitur appetitus de naturalibus motibus rationi oppositus. Itemque cupiditas alia communis est, alia irascenti et rationi opposita.

Lucem non vocant corpus : quia vero lucem nonnulli corpus esse dicunt, sphaeram quamdam luminis oriri ex sole asserunt. Quoniam vero et sol rotundus est, tum etiam aer, prorsus necesse est, sphaeram luminis, quæ ad nos venit, vel sphaeram aeris expellere : sicque occupato ejus loco circumjectum nobis locum illuminare. Si occupat, aere vacua erit dimidia sphaera, quæ illuminata est, quod absurdum : at si non expellit, neque item illuminat, ut quæ ad nos perventura non sit. At si eam penetrabit, corpus a corpore penetrabitur, quod fieri non potest. Sin vero dicent aliqui posse a corpore penetrari corpus, absurdissimum id profecto est. Sic enim posset in milii grano cælum contineri. Deinde, si quod materiæ sit expers lux, corpus penetrare potest, penetrasset non solum aërem, sed aliud quodlibet corpus : nam quæ illa conditio esset, et immateriatum corpus, corpus penetraret, nec omne corpus? Itaque oporteret etiam lucem solida quoque corpora penetrare, terram dico et similia. Quidni ergo, cum sol sub

terra est, non eum supra terram videmus, luce A
 terram quoque penetrante? Deinde, si lux corpus,
 aerem corpus penetret, illum oporteat densiorem
 et crassiorem fieri, contra quam experimur: te-
 nuior enim fit aer illustratus, quemadmodum si
 aquam terra capiat, et major fiat ex utrisque locus,
 omnino necesse est corpus ex utrisque densius
 fieri: sic aerem cum lux accesserit crassiorem
 fieri necesse est: nunc vero multo secus tenuior
 enim et subtilior fit.

(10) Forte καὶ εἰ γῆ.

οὐδὲν μὲν καὶ ὑπὸ τῆν γῆν ὄντος τοῦ ἡλίου δρῶμεν ὑπὲρ
 τῆν γῆν, τοῦ φωτός καὶ διὰ τῆς γῆς χωροῦντος,
 Ἐπειτα εἰ σῶμα ὄν τὸ φῶς, χωρεῖ διὰ σώματος τοῦ
 ἀέρος, ἔδει καὶ τὸ δλον πυκνότερον καὶ παχύτερον
 γίνεσθαι. Νῦν δὲ τούναντίον· λεπτομερέστερος γὰρ
 ὁ ἀήρ φωτιζόμενος γίνεται, ὡς περ καὶ ἐν γῆ (10)
 χωρήσει ὕδωρ· καὶ μείζων ὁ ἐξ ἀμφοῖν γίνεται τό-
 πος, Ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἐξ ἀμφοῖν σῶμα παχύτερον
 γίνεσθαι. Οὕτω δὲ καὶ τὸν ἀέρα ἀνάγκη παχύτερον
 γίνεσθαι, γενομένου τοῦ φωτός· νῦν δὲ τούναντίον
 λεπτομερέστερος γίνεται.

ΨΕΛΛΟΥ

ΟΤΙ ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΕΟΙΚΑΣΙ ΤΑΙΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΙΩΝ ΚΙΝΗΣΕΣΙ.

PSELLI

QUOD ANIMÆ MOTUS COELESTIBUS MOTIBUS SIMILES SINT.

Τῶν πρωτοτύπων οὐρανοῦ κινήματων
 Καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσφυῶν παθημάτων
 Εὐρύς παρ' ἡμῖν εἰκόνας κεκρυμμένας.
 Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν, οἷα λαμπρὸς φωσφόρος,
 Τὸν ἥλιόν πως εἰκονίζει πανσόφως·
 Τῆς δ' αὖ σελήνης ἐστὶν ἡ ψυχὴ τύπος.
 Ὁ μὲν γὰρ, ὡς κάλλιτος, ὡς φωστὴρ μέγας,
 Ὅλος διαυγῆς ἐστὶν ἀστραπηδόλος·
 Ψυχὴ δὲ, προσπεσοῦσα σώματος φύσει,
 Ἐξ ἡμισείας ὡς περ ἀγάζει μόνον.
 Τὸ μὲν γὰρ, εἰς νοῦν προσφυῶς ἀνηγμένον,
 Φωτὸς μετέσχευ, ὡς περ ἐκ πρώτου φάους·
 Τὸ δ' αὖ γε, πρὸς αἴσθησιν ἐμπεσὼν κάτω,
 Καὶ φωτὸς ἡμοίρησε καὶ σκότους γέμει.
 Ὁ μὲν γὰρ ἀκούτῃσιν τῶν ἄνω λόγων,
 Βρῶσι διαυγῆ γνωστικῶς λαμπηδόνη·

B Ἡ δὲ, πρὸς αὐτῇ τῇ σκίῃ καθημένη,
 Ἐκείθεν ἡμαύρωσεν αὐτῆς τὴν φύσιν
 Καὶ πως σκοτώδης, ἀχλύος πεπλησμένη,
 Ὑποδραμοῦσα τὸν νοητὸν φωσφόρον,
 Συνέσχευ αὐτοῦ τὰς διαυγῆς λαμπάδας.
 Κάκει μὲν ἐστὶ γῆ, σελήνη, φωσφόρος,
 Ψυχὴ δὲ καὶ σὰρξ ὧδε καὶ νοῦς προσφόρος.
 Ἐν οὖν πρὸς ἕν πως ἀντίθεος, πλὴν εὐλόγως,
 Πρὸς ἥλιον νοῦν, σῶμα πρὸς γῆν εὐθέτως,
 Τὴν ψυχικὴν δὲ πρὸς σελήνην οὐσίαν·
 Ὁ μὲν γὰρ αὐτόχρομα φωτὸς οὐσία·
 Τὸ σῶμα λαμπρότητος ἐστερημένον·
 Ψυχὴ δὲ, τυγχάνουσα μέση τῶν δύο,
 Τὸ μὲν τέτευχε φωτὸς, ὡς νοῦ πλησίον,
 Τὸ δ' οὐ τέτευχε, ἐγγὺς οὐσα σωματίων.

Primitivorum cœli motuum, et earum quæ ipsi C
 innatæ sunt passionum, invenias apud nos recon-
 ditas imagines. Mens enim nostra, ut splendidus
 lucifer, solem quodam modo sapientissimo repræ-
 sentat. Lunæ autem est et anima repræsentatio.
 Ille quidem, ut pulcherrimum et magnum luminare,
 totius splendidus et fulgura jaciens. Anima autem
 quæ in corporis naturam incidit, tanquam dimidia
 parte tantum splendet. Quod enim in mentem apte
 adductum est, luminis est particeps tanquam ex
 prima luce; quod autem ad sensus infra decidit,
 luminis exors est, et tenebris plenum. Altera qui-
 dem audiit superna verba et referta est splendida

secundum scientiam claritate; altera vero, juxta
 ipsam umbram sedens, inde obscuravit suam na-
 turam. Et quodam modo tenebroso, caligine re-
 pleta, intelligibilem lucem præter currens, splen-
 didos illum radios coarctavit. Et est quidem illic
 terra, luna, splendor, animæ ibi vero, et caro et
 mens similiter. Unum igitur alteri quodam modo
 opponit, cæterum probabiliter. Soli mentem, cor-
 pus terræ, animale substantiam lunæ. Mens qui-
 dem omnino lucis substantia, corpus splendore
 caret; anima vero, inter ea media, lumen sortita
 ut menti propinqua, aliunde non sortita est, cum
 corporibus vicina sit.

ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ
ΕΙΣ
ΤΗΝ ΨΥΧΟΓΟΝΙΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

MICHAELIS PSELLI

COMMENTARIUS

IN PSYCHOGONIAM PLATONICAM.

(Ex editione Caroli Guilielmi Linder, Upsaliensis.)

ARGUMENTUM LIBRI.

In prima parte eum de duobus illis rerum generibus disputatur, quorum alterum « est sempiternum, constans, omnis expert vicissitudinis, nec unquam ortum, alterum, quod habet ea quæ subjecta mutationis vicissitudini atque generata sunt (a), » ex quibus generibus componitur animæ harmonia, tum inde ab ipsis suis initiis ea repetitur numerorum proportionibus declarata ac descripta harmonia, ad quam tota exigitur animæ mundanæ fabricatio (b). Accedit inversa quædam atque immutata harum rerum interpretatio (c). In secunda harmoniam illam solis numerorum proportionibus persequitur. In tertia duorum illorum orbium, circuli æquinocialis dico et zodiaci, descriptio, ad eandem, quam in prima parte allegoricam, ut aiunt, sententiam revocata. In quarta denique parte semitonii sumendi lex et regula constituta. His in rebus enarrandis Psellus auctorem secutus est Proclum Diadochum, philosophum illum inter Neoplatonicos, qui vocantur, eminentem. Ejus sententiis pro suis sæpenu-mero ita usus est, ut multis locis ipsa verba Procli transcriberet. Vides igitur in Psello prorsus eandem Platonice rationis perturbationem et confusionem, quam apud Neoplatonicos illos, qui cum Platonis doctrinam ad suarum voluntatum similitudinem revocarent, tum ad ea, quæ Platonis erant, explicanda adhibebant verba Aristotelis, ita ut mirum in modum omnia inter se permutata sint et perversa.

(a) Psell. Psychog. I, § 3.

(b) Psell. Psychog. I, § 5 sqq.

(c) Psell. Psychog. I, § 12 sqq.

COMMENTARIUS

IN PSYCHOGONIAM PLATONICAM.

Α΄.

α΄. Τὸ μὲν λεγόμενον ἔστιν, ὅτι οὐ μάτην ἢ τῶν ἐφεξῆς λόγων εὐρεσις ἡμῶν μεμηχάνηται τοῦ πρός

I.

1. Dictum quidem est, non temere a nobis concein-
natam esse perpetuam de relatione ad aliquid dispu-

tationis compositionem, ostendique, omne augendum in numeris habitum principium æqualitatem esse, propterea quod ex illa omnes habitus oriuntur ad eamque extremam resolvuntur; quæ quidem definitio principiorum est, sed utilem eam nobis esse et ad vitæ usum et ad ipsius philosophiæ contemplationem. At hæc, inquires, commentatio quid proficit? imo et ad Platonis de animæ procreatione doctrinam et ad intervalla harmonica exponenda et explicanda. Intervallum autem harmonicum est a voce ad vocem migratio ictus, velut a graviore ad acutiorem vel ex contrario. Vox enim est certa quædam unius chordæ resonantia; qui vero in ratione diesis vel semitonii vel toni a chorda quadam efficitur ad proximam transitus, sive ad graviora fit sive ad acutoria, intervallum appellatur, idemque modulatio. Ex modulationibus systema ortum: quarum quidem ex tribus conjunctis intervallum quaternarium constat (diatessaron), ex quatuor autem quinarium (diapente), eorumque prius in sequitertia ratione versatur, in sesquialtera posteriori: quæ ipsæ primæ et simplices consonantiæ (symphonie) apud musicos vocantur: ex quaternario autem et quinario intervallo componitur septem vocum intervallum (diapason), quod in dupla ratione cernitur. Quidquid tum vocis convenientia tum unisonum systema appellatur, systema sine obstaculis (dissonantiis) est, sincerissimumque cantum habet. Eodem modo reliqua systemata, ne omnia persequamur, quoniam de hac re nunc dicere propositum non est, sed ita, ut ea, de quibus mentio est, demonstramus.

2. Sesquiertium igitur intervallum in genere diatonico (siquidem tria sunt modulationum genera: enharmonium, chroma, diatonum) in semitonium (semitonium autem, quod dicitur, non vere illud quidem semitonium est, sed limma) atque in tonos dispertitur, ita ut in semitonium et duo deinceps tonos genus diatonicum dividatur. Tonus autem sesquioctava ratione constat, isque in illud limma, quæ quidem minor toni particula est, et apotomen, quæ est major, discedit. In genere autem enharmonico id diesin et diesin et duo simul sonos (quaternarii intervalli) ratio describitur, in chromate vero in semitonium et semitonium et tria simul semitonia.

(1) Τὸ πρὸς τι ποσὸν idem fere esse atque id quod *relationem ad aliquid* vocat Quintilianus (Inst. Or. 8, 4, 21), vel, ut verius dicam, *modum relationis ad aliquid*, apparet cum ex hoc loco tum ex Procli Comment. in Timæum Plat. pag. 213 v. 36 sqq. (ed. Basil. 1534): Καὶ ἀριθμητικὴν ἄρα καὶ γεωμετρικὴν αὐτὴν ῥητέον (int. ψυχικὴν οὐσίαν), ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀριθμητικὴ ἐστίν, ἔχει καὶ τὴν ἀρμονικὴν ὁμοῦ κατ' οὐσίαν· τὸ γὰρ πλῆθος ἡρμωμένον ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ταύτῃ τό τε καθ' αὐτὸ καὶ τὸ πρὸς τι ποσὸν συνελήφεν. Cæterum ex tota hac, quæ § 1 continetur, verborum complexione apparet, alterum ante hoc opus a Psello conscriptum esse, in quo de *relatione ad aliquid* sive de proportionem quærebatur. Incertum est, fueritne ejusmodi fere opus, quod in *Διδασκαλίᾳ παντοδαπῇ*, libro Pselliano (cap. 59, supra col. 725), Τίτι διαφέρει ἀρχὴ καὶ στοιχεῖα inscribitur, an aliud huic simile, quod aut communi librorum antiquorum strage perierit aut etiamnunc in bibliothecis lateat. LINDER.

Α τι ποσοῦ (1), καὶ δεικνύται, ὅτι ἡ ἰσότης στοιχείων ἐστὶ τοῦ παντοῦ τῶν ἐν ἀριθμοῖς σχέσεων πλῆθυσμοῦ, διότι ἐξ αὐτῆς πᾶσαι αἱ σχέσεις γινώσκονται καὶ εἰς αὐτὴν ἐσχάτην ἀναλύονται, ὅπερ ὄρος στοιχείων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πραγματεῖωδῃ καὶ φιλόσοφον ὄντως θεωρίαν χρησιμεύει ἡμῖν· τίνα δὲ εἰσιν, εἰς ἃ ἡμῖν ἡ παρούσα χρησιμεύει θεωρία, λέγεις; εἰς τε τὴν Πλάτωνος ψυχογονίαν καὶ εἰς τὰ ἀρμονικὰ διαστήματα. Ἔστι δὲ ἀρμονικὸν διάστημα ἡ ἀπὸ φθόγγου εἰς φθόγγον μετάβασις τῆς πληγῆς, οἷον ἀπὸ τοῦ βαρυτέρου εἰς τὸ ὀξύτερον, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Φθόγγος γὰρ ἐστὶν ἡ τῆς μιᾶς χορδῆς ποιὰ τις ἀπήχησις. Ἡ δ' ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν ἐφεξῆς καὶ διάφορος αὐτῇ κατὰ βαρύτητα ἢ ὀξύτητα ἐν λόγῳ διεσπασίῃ ἢ ἡμιτονιαίῃ ἢ τονιαίῃ μετάστασις καλεῖται διάστημα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐμμέλεια. Ἐκ δὲ τῶν ἐμμελειῶν τὸ σύστημα· ἐκ τριῶν μὲν τὸ διὰ δ', ἐκ τεσσάρων δὲ διὰ ε', καὶ τὸ μὲν διὰ δ' ἐν ἐπιτρίτῳ, τὸ δὲ διὰ ε' ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ συνεστῶς, αἱ καὶ πρῶται καὶ ἀπλαῖ συμφωνίαι καλοῦνται παρὰ τοῖς μουσικοῖς· ἐκ δὲ τοῦ διὰ δ' καὶ διὰ ε' ἢ διὰ πασῶν σύγκειται, ἐν διπλασίῳ λόγῳ θεωρουμένη. Ἦτις καὶ ὁμοφωνία καλεῖται καὶ ὁμόφωνον σύστημα, σύστημα ἐκ ἐνστημάτων (2) μέλος ἔχον κατακορέστατον. Καὶ ἐφεξῆς τὰ λοιπὰ συστήματα, ἵνα μὴ πάντα ἐπεξέρχωμαι, ἐπεὶ οὐδὲ περὶ τούτων νῦν πρόκειται λέγειν, ἀλλὰ ὅσον ἐνδείξασθαι τὰ λεγόμενα.

β'. Καταδιαιρεῖται οὖν τὸ ἐπιτρίτον ἐν μὲν διατονικῷ γένει [τρία γὰρ τὰ ἐναρμόνια γένη, ἐναρμόνιον, χρώμα καὶ διάτονον] εἰς ἡμιτόνιον [ἐστὶ δὲ τὸ λεγόμενον ἡμιτόνιον οὐ κυρίως ἡμιτόνιον, ἀλλὰ λείμμα] καὶ τόνον, ἦγουν εἰς ἡμιτόνιον καὶ δύο τόνους ἐφεξῆς τὸ διατονικὸν διαιρεῖται. Ὁ δὲ τόνος ἐν ἐπογδόῳ συνίσταται λόγῳ, διὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ τὸ λεγόμενον λείμμα (3) ὅπερ ἐστὶ τὸ ἕλαττον τμήμα τοῦ τόνου, καὶ τὴν ἀποτομήν, ὅπερ ἐστὶ τὸ μείζον. Ἐν δὲ τῷ ἐναρμόνιῳ εἰς δίσιν καὶ δίσιν καὶ δίτονον· ἐν δὲ τῷ χρώματι εἰς ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καταδιαιρεῖται λόγῳ.

(2) Σύστημα ἐκ ἐνστημάτων. Hæc verba, quantum non satis intelligi possunt, habent tamen quomodo restituantur. Quod ostendit vox illa ἐκ. Quæ si Pselli esset, profecto ἐξ scriberetur. Quid? si a librario aliquo attenuata et quasi detruncata fuit ita, ut pro ἐκτὸς legenda sit? Ego vero credo LINDER.

(3) Διὰ τοῦτο — λείμμα. Mirum quantum hic corruptus est locus, ejus emendandi quedam ratio inita est ab eo qui, plurium verborum lacunam hic esse ratus, in margine cod. ms. hoc edidit emendationis specimen: διὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ (forte: ἡμιτόνιον) τὸ λεγόμενον λείμμα forte: ὅτι ὁ τόνος διαιρεῖται εἰς τὸ λείμμα, ὅπερ, etc. Qua in re tamen haud scio an justo plus videre sibi visus sit is qui hoc conjectura assecutus est. Sed fieri potuit, ut hoc modo scriberet Psellus: διαιρεῖται δὲ οὗτος εἰς τὸ λεγόμενον, etc. Quod certe universæ verborum continuationi respondet, quare ad hanc emendationem conversionem nostram accommodare non dubitavimus. LINDER.

γ. Εἰς ταῦτα οὖν τὰ ἁρμονικὰ διαστήματα ἢ Α
μέθοδος τῆς εὐρέσεως τῶν ἐφεξῆς ἐπιμορίων συ-
βάλλεται λόγων· εἰπέ δὲ διαστήματα, ἀλλ' οὐ συστή-
ματα, ἵνα τὴν στοιχειωδεστάτην σχέσιν τῶν ἑναρ-
μοίων λόγων, καὶ ἐξ ὧν ἄλλαι σύγκεινται σχέσεις·
δηλώσῃ. Εἰς ταῦτα γοῦν, ὡς εἴρηται, καὶ εἰς τὴν
τοῦ Πλάτωνος συμβάλλεται ψυχογονίαν. Θεωρεῖ γὰρ
ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ τῷ διαλόγῳ τὴν ψυχὴν ἀπλῶς
ἐκ τοῦ δημιουργοῦ γενομένην νοῦ, καὶ οὐ κατὰ χρό-
νον, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν· καὶ γὰρ ἐν τῷ Φαῖδρῳ (4)
ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον αὐτὴν δείκνυται, ὥστε τὴν
κατ' οὐσίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν νοητῶν αἰτίων πάροδον
γένεσιν λέγει τῆς ψυχῆς. (5) Ἔστι γὰρ τῶν ὄντων
τὰ μὲν νοητὰ καὶ ἀγέννητα, τὰ δὲ αἰσθητὰ καὶ γενητὰ,
τὰ δὲ μεταξὺ τούτων νοητὰ καὶ γενητὰ. Τὰ μὲν γὰρ
ἐστὶν ἀσύνητα πάντα καὶ ἀμέριστα καὶ διὰ τοῦτο
ἀγέννητα, τὰ δὲ σύνητα καὶ μεριστὰ καὶ διὰ τοῦτο
γενητὰ, τὰ δὲ ἐν μέσῳ τούτων νοητὰ καὶ γενητὰ,
ἀμέριστὰ τε ὄντα καὶ μεριστὰ τὴν φύσιν ἀπλῶς τε
καὶ σύνητα τρόπον ἕτερον. Ἄλλη οὖν ἡ ἐπὶ ψυχῆς
γένεσις, καὶ ἄλλη ἡ ἐπὶ σώματος· ἡ μὲν προτέρα
καὶ προσηυτέρα, προσεχέστερα γὰρ ἐστὶ τῷ πάντων
Δημιουργῷ, ἡ δὲ δευτέρα καὶ νεωτέρα, πορρωτέρω
γὰρ ἐστὶ τῆς μιᾶς αἰτίας. Οἶδε γὰρ ὁ Πλάτων οὐ
μόνον ἐπὶ σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν χώραν
ἔχουσαν τὴν γένεσιν, καθόσον καὶ αὐταὶ χρόνου
μετέχουσιν· καθὼς καὶ ἐν τῷ Φαῖδρῳ φησὶ διὰ χρόνου
θεᾶσθαι τὸ ὄν αὐτάς. Πᾶσα γὰρ ἡ μεταβατικὴ κίνη-
σις, καὶ ἀσωμάτων ἐστὶν οὐσιῶν ἐνεργεῖα, συνευ-
γμένον ἔχει τὸν χρόνον αὐτῇ· καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ μετα-
βατικῶς τοὺς ὅρους νοεῖ, καὶ κατὰ μὲν τὰς ἐνεργείας
χρόνου μετάληψιν, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν αἰῶνι συν-
τέτακται. Θεωρεῖται γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ οὐσία καὶ δύ-
ναμις καὶ ἐνεργεῖα· καὶ ἔστιν αὕτη ἐκ τῶν γενῶν
τοῦ ὄντος συγκειμένη, οὐσίας, ταύτου, θατέρου.

situs sit, secum conjunctum habet tempus, namque anima transeundo terminos (sibi constitutos) sen-
tit, et si ad efficientiam (sive actionis veritatem) spectamus, temporis societatem habet, si ad essentiam,
adjuncta eternitati est. In anima enim cernitur essentia et potentia (sive vis atque indoles) et efficien-
tia, ac constat hæc quidem ex generibus ejus, quod est, Essentia, Eodem, Altero.

δ. Ἀλλὰ γὰρ τριφυτὴ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν ὁ Πλά-
των ὀρᾷ. Ἄλλη γὰρ ἐστὶν ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς· καὶ ἄλλη
ἁρμονία ἢ ἐν αὐτῇ, καθ' ἣν τὸ οὐσιώδες αὐτῆς συν-
έχεται πλῆθος, οὔτε μιᾶς οὔσης οὐσίας, ὡς ὁ νοῦς,
οὔτε εἰς ἄπειρον διαιρουμένης, ὡς τὸ σῶμα μετ' αὐ-
τῆν, ἀλλ' εἰς πλείω μὲν οὐσιώδη μέρη, ἐξ ὧν ἐστὶ,
πεπερασμένα δὲ καθ' ἀριθμὸν, ὧν πλείω εἶναι μέρη
ψυχῆς ἀδύνατον, μηκέτι διαιρετῶν ὄντων εἰς ἄλλα

(4) Ἐν τῷ Φαῖδρῳ. Perperam hoc Psellus : in
Phædro dialogo enim Plato de anima disserens
pag. 245. D., sic loquitur : Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀρχῆ γί-
γνοιτο, οὐκ ἂν ἀρχῆ γίγνοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητόν
ἐστὶ, καὶ ἀδιάφθορόν αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. Εἰ p. 246.
A. : Ἐξ ἀνάγκης ἀγέννητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴ
ἂν εἴη. At vero in Timæo dialogo hæc verba legun-
tur pag. 51. E. sq. : Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμο-
λογητέον ἂν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον ἀγέ-
νητον καὶ ἀνώλεθρον. In hunc errorem Psellus indu-
ctus est ab eo, quem auctorem secutus est, Proclus,
ut in Tim. p. 175, v. 30 sqq., Ἔστι δὲ — inquit γένε-

3. Ad illa igitur harmonica intervalla explicanda
confert superparticularium proportionum invenien-
darum via et ratio (intervalla dico, non systemata,
ut harmonicarum rationum et habitus quam maxime
elementicius ac simplex declaretur, et cognoscantur
ii ex quibus chteri [habitus] constant) : ad illa
igitur et ad Platonis de animæ procreatione doctri-
nam (psychogoniam) explicandam confert. Enimvero
Plato ille in dialogo qui Timæus inscribitur, sic
statuit, animam a mente illa opifera rerum et pro-
creatrice simpliciter ortam esse, neque id ab uno
temporis principatu, sed ad essentiæ rationem : in
Phædro enim dialogo non creatam eam esse osten-
dit nec interituram, ita ut eam, qui ad essentiæ
rationem fiat, animæ ex causis intelligibilibus
egressum generationem animæ intelligat. Eorum
enim, quæ sunt, alia et mente comprehenduntur
neque ullo generata sunt ortu, alia sensibus subjecta
sunt et ortum habent, alia inter duo illa quasi me-
dium tenentia et intelligibilia sunt et generata.
Eorum enim partim neque conjuncta sunt et indivi-
dua ob eamque rem sine ortu, partim conjuncta et
dividua eamque ob causam generata; in medio autem
consistunt ea, quæ et intelligibilia sunt et orta, quæ
et individua sua natura sunt et dividua, quæ cum
simplicia tum vario modo composita. Alia igitur in
anima est generatio, alia in corpore : una prior et
antiquior, quippe propior hujus universitatis effe-
ctori, altera autem posterior et recentior, utpote ab
una illa causa remotior. Ac vidit sane Plato, non
in corpora solum cadere generationem, sed in animas
etiam, quatenus ipsæ temporis participes sint :
quæ eadem in Phædro dialogo per tempus intueri
dicuntur id, quod est. Omnis enim transitivus motus,
etiamsi in incorporealis naturam efficientia po-

4. At enim triplicem putat Plato animæ essen-
tiam. Alia est enim substantia ejus, alia harmonia,
qua essentialis ejus multitudo continetur : quando-
quidem nec una est essentia, sicut mens, nec in
immensum discedit, ut corpus post illam (i. e. ab
illa secretum), sed in plures, ex quibus fit, partes
essentiales numerorumque ratione conclusas, quæ
quoniam amplius dividi nequeunt, nequaquam pau-

σις ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐχ ἡ κατὰ χρόνον ἀγέννητον γὰρ
καὶ ἀνώλεθρον ἔδειξεν ἐν Φαῖδρῳ τὴν ψυχὴν. Ejusd.
p. 172, v. 21 sqq. Διὸ καὶ ὁ ἐν Φαῖδρῳ Σωκράτης
ἀγέννητον αὐτὴν ἄμα καὶ γενητὴν ἄμα καὶ αὐτοκίνη-
τον ἔλεγεν. Cæterum de universa hac re cfr. ea
quæ idem Proclus disputat in Tim. pag. 69. v. 51
— p. 73 v. 50. Ejusd. ib. p. 174. v. 51 sqq. LINDER.
(5) Inde ab initio hujus § ea quæ sunt apud Procl.
Comm. in Tim. p. 175, v. 32 sqq., ad verbum ex-
pressa Psellus transcripsit, ita ut non prius quam
in insequenti § ab his verbis : οἶδε γὰρ, etc., est
exorsus, sui juris esse incipiat. LINDER.

oiores possunt esse animæ partes, quod quidem apparebit, cum confecta erit harmonicarum proportionum descriptio: alia denique forma ejus est; et hæc omnia inter se alia aliis insunt. Nam cum substantia multitudinem apte compositam cohibet, quippe quæ nec experta multitudinis sit, nec multitudinem solam, sed secum ipsam concordem contineat, tum harmonia et ipsa essentialis est, capax essentialis et formam efficiens: ex qua ipsa demonstratur, quemadmodum aut harmoniæ temperatione contineatur anima aut non contineatur. Primum enim anima in essentialiam et potentiam et efficientiam discedit, deinde, ut dictum est, in substantiam, harmoniam et formam essentialiam, tum vero substantiam in essentialiam, idem, alterum. Atque hæc quædam quasi divisio animæ non est divisio illa quidem, sed explicatio, ut quæ ab animæ compositione ad ejus ipsius, quod est, genera simplicia procedat. Quibus ex generibus ejus, quod est, primum quidem consistit in intelligibilibus atque immobilibus formis, alterum in animis, in corporibus autem postremum. Quare Plato in Timæo suo primum quidem, ut ipsius est sententia, cœli animam, quam eandem animam rerum universitatis appellat, eriri ait in prima generum mistione primi crateris: craterem dicens vitalem illam et substantialem rerum opificis animæ vel animalis vitæ potentiam; tum vero humanam quoque animam generari affirmat, videlicet altera, ut ait, mistione (procreata) ex hisdem generibus, quod est, inferioribus. Hoc modo enim dicit: « iterumque in eundem craterem, in quo universitatis animam temperatam permiscuerat, superioris temperationis reliquias miscendo infudit (Deus summus) eodem fere modo temperatas, neodum tamen sinceras » (« neodum tamen sinceras eas appellans, non informes [difficiles], immobiles, implacabiles), sed ad genetricem vergentes naturam.

5. Talis fere universe et probabiliter, ut paucis rem expediam, Platonis definitur de animæ procreatione doctrina. Qui cum talem animæ permutationem temperatam esse dicit a mente illa divina, quæ Alterius naturam, a mistione, ut ait, alienam (siquidem natura ejus ad discernendum et dividendum proclivis est ab eaque processus [et quasi per gradus quosdam ascensiones] ac multiplicationes proficiscuntur), adjuncta essentiali, cum eodem commiscebat et ex tribus isoerat unum, tam rursus [quasi in scenam] inducit hoc totum. Totum illud, quod mistionem vocabat, in ea, quæ decuit, quorum quodque et ex eodem et altero et essentiali temperatum erat, membra divisit. « Fuit autem talis illa partitio. Unam principio partem detraxit ex toto: secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ esset secundæ sesquialtera, primæ tripla: deinde quartam, quæ secundæ dupla esset: quintam, quæ tertiæ tripla: tum sextam et viginti partibus antecederet primæ. »

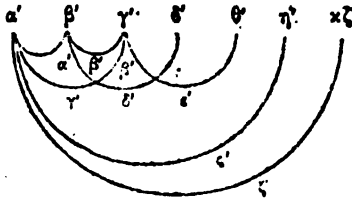
(6) Διαιρείται γὰρ... προχωροῦσα. Divisiones istas vel potius *explicationes* animæ si quis Platoni

τῶν μερῶν αὐτῆς, ὡς ἔσται δῆλον ἐν διαιρέσει τῶν ἀρμονικῶν λόγων αὐτῆς. Καὶ ἄλλο τὸ εἶδος αὐτῆς· καὶ πάντα ταῦτα ἐν ἀλλήλοις ἐστίν. Ἡ τε γὰρ ὑπαρξίς ἔχει μεθ' ἑαυτῆς τὸ ἡρμωσμένον πλήθος, οὐ γὰρ ἐστὶν ἀπλήθυντος, οὐδὲ γε πλήθος μόνον ἔχουσα, ἀνάρμονον δὲ, καὶ ἡ ἀρμονία δὲ οὐσιώδης ἐστὶ καὶ αὐτῆ, συνεκτικὴ καὶ εἰδοποιὸς τῆς οὐσίας, ἀφ' ἧς καὶ δεικνύεται, πῶς μὲν ἐστὶν ἀρμονία ἡ ψυχῆ, πῶς δὲ οὐ. (6) Διαιρεῖται γὰρ ἡ ψυχὴ πρῶτον μὲν εἰς οὐσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν· ἡ δὲ οὐσία, ὡς εἴρηται, εἰς ὑπαρξιν, ἀρμονίαν καὶ εἶδος· ἡ δὲ ὑπαρξίς εἰς οὐσίαν, ταῦτόν, θάτερον. Αὐτῆ δὲ ἡ δοκοῦσα διαιρέσις τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστι διαιρέσις, ἀλλὰ ἀνάλυσις, ὡς ἀπὸ συνθέτου τῆς ψυχῆς εἰς τὰ ἀπλᾶ γένη τοῦ ὄντος προχωροῦσα. Ταῦτα οὖν τὰ γένη τοῦ ὄντος πρότερον μὲν ἐστὶν ἐν τοῖς νοητοῖς καὶ ἀκίνητοῖς εἶδεσιν, δεύτερον δὲ ἐν ψυχαῖς, ἔσχατον δὲ ἐν σώμασιν. Γίνεσιν οὖν ψυχῆς ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ πρῶτα μὲν τῆς τοῦ οὐρανοῦ λέγει ψυχῆς κατὰ τὸ ἑαυτοῦ δόγμα, ἣν καὶ τοῦ παντός λέγει ψυχῆν, ἐν τῷ πρώτῳ μίγματι τῶν γενῶν ἐν τῷ κρατῆρι· κρατῆρα λέγων τὴν ζωογόνον καὶ ὑποστατικὴν τῆς ψυχῆς ἢ ψυχικῆς ζωῆς τοῦ Δημιουργοῦ δύναμιν· δεύτερον δὲ καὶ τὴν ἀνθρωπιᾶν ψυχῆν γενέσθαι λέγει, ἐν τῷ λέγειν ἐν τῷ δευτέρῳ κράματι ἐκ τῶν αὐτῶν μὲν γενῶν τοῦ ὄντος, ὑφειμένων δὲ. Λέγει γὰρ οὕτως· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον κρατῆρα, ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντός ψυχῆν ἔμισγε καραννός, τὰ τῶν πνόςθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖτο μίσγων τρόπον μὲν τινα τὸν αὐτὸν ἀκήρατα δὲ οὐκέτι (λέγων) † (ἀκήρατα δὲ οὐκέτι λέγων, ἀντὶ τοῦ ἔκπροσκα καὶ ἀκλινῆ καὶ ἀμελικτα) ἀλλὰ πρὸς τὴν γενεσιουργικὸν ἀπονεύοντα φύσιν.

ε'. Καθόλου μὲν οὖν καὶ ἐμφατικῶς ὡς ἐν βραχέσιν εἰπεῖν, ἡ τοιαύτη τοῦ Πλάτωνος ἐστὶ ψυχογονία. Τοιοῦτον οὖν τὸ κρᾶμα τῆς ψυχῆς εἰπὼν συγκερασθῆναι παρὰ τοῦ δημιουργοῦ νοῦ, μιγνύντος τὴν τοῦ θατέρου φύσιν, δύσμικτον, ὡς φησὶν, οὐσαν (διακριτικὴ γὰρ καὶ διαρετικὴ καὶ προόδων καὶ πολλαπλασιασμῶν ἐστὶν αἰτία ἡ φύσις αὐτοῦ) τῷ ταύτῳ μετὰ τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ἐν ποιησιμένῳ, ἐπάγει πάλιν ὄλον τοῦτο. ὄλον τὸ μίγμα λέγων μοίρας δσας προσῆκε διένειμεν, ἐκάστην δὲ ἐκ τε ταύτου καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην. Ἦρχετο δὲ διαιρεῖν ὡδε· μίαν ἀφεῖλε τὸ πρῶτον ἀπὸ παντός μοῖραν, μετὰ δὲ ταῦτα ἀφῆρει διπλασίαν ταύτης, τὴν δὲ αὐτὴν ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης, τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας τριπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δὲ ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἐξδόμην δὲ ἑπτακαικοσιπενθασίαν τῆς πρώτης.

tanquam invito tributas esse censet, id suo quodam jure facere videtur. Profecto in iis non Platonismus

ζ'. Αὕτη γοῦν ἡ εἰς τὰ μείζω διαίρεσις τῆς ψυχῆς. Αἰρήρηται γὰρ οὕτω κατ' ἀριθμὸν οὐσιώδη εἰς ὄρους ἑπτὰ· α'. β'. γ'. δ'. θ'. η'. κζ', λόγους δὲ ὡσούτως τῶν ἐπικειμένων ὄρων· ἕνα μὲν τὸν τῆς δευτέρας πρὸς τὴν πρώτην, δύο δὲ τῆς τρίτης πρὸς τὴν δευτέραν καὶ τὴν πρώτην, ἕνα δὲ τῆς τετάρτης πρὸς τὴν δευτέραν, καὶ ἕνα τῆς πέμπτης πρὸς τὴν τρίτην, καὶ δύο τῆς ἑκτῆς καὶ τῆς ἑβδόμης πρὸς τὴν πρώτην· ὡς εἶναι τὴν ψυχὴν ἑπταδικὴν (7) κατὰ τε τὰ

μέρη καὶ τοὺς τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα λόγους, καὶ συμβαίνειν, ταύτην ἑπταμερῆ καὶ ἑπτάλογον καὶ ἑπτάκυκλον εἶναι. Κύκλοις γὰρ ἰσοίκασι οἱ τρεῖς ἐπιτραπεζικοὶ ὡς τριαδικοὶ ὁ γ', ὁ θ', ὁ κζ', καὶ οἱ δύο ἰσάκις ἴσοι ὁ δ' καὶ ὁ θ', καὶ οἱ δύο ἰσάκις ἴσοι ἰσάκις ὁ η' καὶ κζ'· οὕτως οὖν καὶ ἑπτάκυκλος· ἡ γὰρ μονὰς ἐστὶν ὁ δημιουργὸς νοῦς, ἡ δὲ ψυχὴ πρότερον ἀπὸ τοῦ νοῦ προϊούσα, ἑβδομάδος ἔχει λόγον πρὸς αὐτόν· πατρικὴ γὰρ καὶ ἀμήτωρ ἡ ἑβδομάς. Ἀλλὰ γὰρ λεκτίον, εἰ καὶ παρεκβατικώτερον, τίνα τὴν ἐκφάνειαν ὁ μερισμὸς τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οὐσιώδη ἀριθμὸν γεγονῶς φέρει, καὶ ὅπως αἱ ἑπτὰ μοῖραι τοῦτου τὴν ὑπόστασιν ἔλαχον.

neque matre utitur. Verum enim vero, quamvis breviter et quasi prætereundo rem transigentes, enarrandum suscepimus, quam speciem ad rationem substantialis numeri factam partitio animæ præ se ferat, et quomodo septem ejus partes veritatem obtinuerint.

ζ'. Ἡ μὲν δὴ πρώτη μοῖρα τὸ νοερώτατον ἐστὶ καὶ ἀκρότατον τῆς ψυχῆς, αὐτῷ τῷ ὑπερουσίῳ ἐνὶ συνάπτουσα καὶ τῇ ὑπάρξει τῆς ὄλης οὐσίας· διὸ καὶ μία προσαγορεύεται ὡς ἐνοσιδή· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῆς κατὰ τὸ πλῆθος ἐνώσει κατέχεται, καὶ ἐστὶν ἀνάλογον τῇ αἰτέῃ καὶ τῷ κέντρῳ τῆς ψυχῆς· κατὰ ταύτην γὰρ καὶ ἀνεκφοίτητος ἐστὶ τῶν ὄλων. Ἡ δὲ δευτέρα πολλαπλασιάζει τὴν πρὸ αὐτῆς γεννητικαῖς προόδους, ἅς ἡ δυὰς ἐνδείκνυται, καὶ πάσας τὰς προόδους ἐκφαίνει τῆς οὐσίας· διὸ καὶ διπλασία λέγεται τῆς πρώτης, ὡς ἡ μιμουμένη τὴν ἀόριστον δυάδα καὶ τὴν ἀπειρίαν τὴν νοητήν. Ἡ δὲ τρίτη πᾶσαν αὐτὴν ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐστὶ τὸ τρίτον αὐτῆς τὸ συνελισσόμενον εἰς τὰς ἀρχάς· ὁ δὲ μετρεῖται μὲν ὑπὸ τῆς πρώτης μοίρας, ὡς ἐνώσεως ἀπ' αὐτῆς πληρούμενον· μερικώτερον δὲ συνάπτεται πρὸς τὴν δευτέραν· καὶ διὰ τοῦτο λέγεται τριπλασία μὲν ἐκείνης, ἡμιολία δὲ ταύτης, ἐξ ἡμισείας μὲν ὑπὸ τῆς δευτέρας συνεχόμενον, ὡς ἂν μηδὲ τὴν ἴσην δύναμιν ἐχούσης, τελῶς δὲ ὑπὸ τῆς πρώτης. Ἡ δ' αὖ τετάρτη μοῖρα καὶ ἡ πέμπτη,

cernitur, sed Neoplatonismus. Neque enim in his rebus explicandis Psellus quid ipse sentiat, profert ille quidem, sed totus a Proclo illo stat. LINDER.

6. Atque hæc quidem animæ est in amplius partitio. Hoc modo enim per numerum substantialem in hoc septem terminos divisa est : I, II, III, IV, IX, VIII, XXVII, similiterque in eorum, qui propositi sunt, terminorum rationes (has) : unam, quæ secundæ partis ratio est ad primam, duas, quæ tertis (partis) sunt ad secundam et ad primam, unam, quæ quartæ ad secundam, unam quintæ ad tertiam, duasque, quæ sextæ et septimæ (partium)

B ad primam (rationes) sunt. Anima igitur, si partes ejus partiumque inter se proportionem comparationemque spectamus, septenaria est, sequiturque ut septifariam et divisa et descripta rationibus et orbiculata sit. Orbibus enim (sive circulis) similes sunt tres illi veluti principes (ad retro reflectendum facti) numeri triplices III, IX, XXVII, duoque illi æqualiter æquales IV et IX, ac duo illi æqualiter æquales æqualiter VIII et XXVII. Quare septem quoque circulis conclusa est. Unitas enim est illa rerum effectrix ratio. Anima autem, ante a ratione profecta, septenariam rationem cum illa habet : septenarius enim numerus et procreandi potens est

7. Prima igitur, in qua animæ quasi summa consistit, maxima intelligendi vi prædita, cum eminente illo supra naturam. Uno substantiaque universæ essentiali conjuncta est, quare una etiam, utpote in simplici specie posita, appellatur. Numerus ejus, si ad multitudinem spectamus, unione continetur, aptusque et accommodatus est ad causam et umbilicum animæ, in qua firmus est neque ulla propinquitate cum iis, quæ universa sunt, conjunctus. Secunda autem pars eam, quæ proxime antecedit, genitalibus multiplicat progressibus, quos exhibet dualitas et omnes profert essentiali progressus : quam ipsam ob rem primæ partis dupla appellatur, utpote infinitam dualitatem et infinitationem intelligibilem imitata. Illam vero totam ad principium retro reflectit tertia pars, cujus ad principia convolutus est triens, qui scilicet, utpote adunationem nactus a prima parte, sed ejus mensuram exigitur : reliqua autem portio ad secundam accedit. Tripla igitur illius, hujus sesquialtera appellatur, a secunda enim, quæ pari potestate non sit, ex dimidio

(7) Ἑπταδικὴν. Hæc vox in nullo Græcæ linguae lexico, quod sciam, reperitur, sed in Forcell. lex. tot. Lat. sub voce *septenarius* legitur. LINDER.

comprehenditur, perfectæ autem a prima. Quarta A pars porro et quinta se ipsam utraque præsidem cæterarum (posteriorum) præbet; eorum enim, quæ, etsi incorporalia, corpore dividuntur, causæ sunt intelligendique vi præditæ, planæ, quadratæ, una ex secunda, altera ex tertia nata, quarta enim progressu et partu procreata, retro autem reflectendo et consummando quinta: utraque plana, illa a secunda bis producendo profecta, hæc ter a tertia. Atque altera, ut videtur, genitalium, quæ ad corpus pertinent, particularum dividuarum ferax est, eademque procreatricium fertilis formarum, quæ processum animæ imitantur; altera autem earum, quæ in corpore dividuæ sunt illæ quidem, sed (mente) percipi possunt, procreans est, et quidem earum, quæ regressum animæ imitantur. Omnem enim cognitionem reflectit id, quod cognoscit, ad id, quod est cognitum, quemadmodum omnis natura ad generandum et ad deorsum versus procedendum propensa est. Sexta autem et septima et corporum ipsorum et solidarum molium principales causas in se præformant: atque hi sunt solidi numeri, alter ex secunda, alter ex tertia (parte) factus. Quia autem ea, quæ extrema sunt, ad ea, quæ sunt prima, ipsasque extremitates unam octoplam primæ dedit, alteram ita formavit, ut septem et viginti partibus primæ antecederet.

8. Itaque septifariam divisa est essentia (natura) animi, namque permanens est et procedens et regrediens, et earum, quæ in corpore dividuæ sunt, essentialium ipsorumque corporum efficiens regressum et conversionem. Super hoc, qui de anima est, loco Platonis multa eaque juvanda et mirabilia, C si hoc modo dicere mihi licet, o mihi optima domina, cum aliis rebus tum litteris reconditis quam maxime initiata, dissere possum, auctorem Porphyrium et Jamblichum cæterosque Platonicarum vocum (motacillarum*) quasi fiducines secutus ac præcipue divinum illum arcanorum interpretem. Musarum numine afflatum, Proclum. Quoniam autem illud mandatum mihi non est, sed (hoc tantum concessum, ut exponerem) quomodo aliarum deinceps post alias in numeris rationum computatio ad Platonis de animæ procreatione doctrinam adjuvaret, quæ ad id, quod propositum est, demonstrandum sufficerent, breviter et summatim, complexus sum. Quod nisi inutile erit ac supervacaneum, ipsius tantum diagrammatis via ac ratione dispositi D descriptionem enarrabimus, quæ quatuor intervallis septem vocum (quater diapason) quinarioque simul intervallo (diapente) et tono constat. Sed dicamus, quantum quidem (et quale) in præsentiam de rationibus arithmetiis, quæ sunt in Psychogonia Pla-

(8) Μορίων. Cl. Tennull. adnot. ad Jambli. Nic. Arithm. p. 141 sq. « Notandum, » inquit, « μόριον ab arithmetiis dici de superparticulari, μέρος de superpartiente. » LINDER.

(9) Δέσποινα. Significatur, ut opinor, Eudocia (s. Eudoxia), Constantino VIII imperatore nata,

λοιπὸν ἰδίως προστάτην αὐτὴν ἀποφαίνουσα τῶν δευτέρων αἰτίαι γὰρ εἰσι τῶν ἀσωμάτων τῶν μέντοι σώμασι μεριζομένων, νοεραὶ δὲ ἐπίπεδοι οὐσαι καὶ τετραγωνικαὶ, ἡ μὲν ἀπὸ τῆς δευτέρας, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης μοίρας, τῆς προόδου καὶ ἀπογεννήσεως ἡ τετάρτη, τῆς δὲ ἐπιστροφῆς καὶ τελειώσεως ἡ πέμπτη· ἐπίπεδοι γὰρ ἀμφοτέραι, ἀλλ' ἡ μὲν ἀπὸ τῆς δευτέρας, δις ἀπ' αὐτῆς ὑποστᾶσα, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης τρίς προσλθούσα. Καὶ ἔοικεν εἶναι ἡ μὲν γεννητικὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα γεννητικῶν μορίων (8) μεριστῶν, γονίμων δὲ ὁμοῦ εἰδῶν, τὴν πρόοδον μιμουμένων τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τῶν περὶ τὸ σῶμα μεριστῶν, γνωριστικὴν δὲ δύνάμιν ἔχόντων, καὶ ταύτη μιμουμένων τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιστρεπτικόν· πᾶσαν γὰρ γνῶσιν ἐπιστρέφει τὸ γινώσκον εἰς τὸ γνωστὸν, ὥσπερ πᾶσα φύσις γεννᾷ ἐθέλει, καὶ εἰς τὸ κάτω ποιεῖσθαι τὴν πρόοδον. Ἡ δὲ ἕκτη καὶ ἑβδόμη καὶ αὐτῶν τῶν σωμάτων καὶ τῶν στερεῶν ὄγκων τὰς πρωτουργοὺς αἰτίας ἐν αὐτῇ προὔποτιθεται. Στερεοὶ δὲ οἶδε οἱ ἀριθμοὶ, καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς δευτέρας, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης. Ἐπιστρέφων δὲ ὁ λόγος καὶ τὰ ἔσχατα εἰς τὰ πρῶτα καὶ τὰς ἀποπερατώσεις αὐτὰς τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὴν ἀκρότητα αὐτῆς, τὴν μὲν ὀκταπλασίαν, τὴν δὲ ἑπτακαίκοσιπλασίαν τῆς πρώτης. animæ ad ejus quasi apicem ratio reflectit,

ἡ. Καὶ οὕτως ἑπταμερῆς ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς, ὡς μένουσα καὶ προϊούσα καὶ ἐπιστρέφουσα, καὶ αἰτία τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν περὶ τὰ σώματα μεριστῶν οὐσιῶν καὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Εἶχον μὲν οὐν πολλὰ καὶ καλὰ θεάματα λέγειν εἰς τὸν περὶ ψυχῆς τόνδε τοῦ Πλάτωνος τόπον, εἰ δεῖ με οὕτως εἰπεῖν, ὡ κραιστέρα μοι δέσποινα (9), τὰ τε ἄλλα καὶ τῶν ἐν ἀποβόρητοις λεγομένων, ἐποπτικώτατα θεωρῆ, ἐπόμενος Πορφυρίῳ τε καὶ Ἰαμβλίχῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν Ἑλληνικῶν λόγων· ὀργανισταῖς, ἑξαιρέτως δὲ τῷ ἐκφαντορικώτατῳ Πρόκλῳ καὶ μουσολήπτῳ. Ἀλλ' ἐπαίπερ οὐ τοῦτο ἐπιτέτραπται μοι, ἀλλὰ πῶς ἡ τῶν ἐν ἀριθμοῖς ἐφεξῆς λόγων εὗρεσις εἰς τὴν ἑλέκτων χρησιμεύει ψυχογονίαν, συμμετρησάμενος, ὥσπερ ἀρκεῖ πρὸς τὴν ἔνδειξιν τοῦ προκειμένου, συντόμως καὶ κεφαλαιωδῶς εἴρηκα. Εἰ δὲ γε μὴ περιεργόν ἐστι καὶ περισσόν, ἄλλως καὶ αὐτὸ τὸ διάγραμμα μεθοδεύσας, ἐκθήσομαι σοι ἐκ τοῦ τετραγίου διὰ πασῶν καὶ διὰ ε' καὶ τόνου συνειστώ. Ἀλλὰ βῆτέον, ὅσον οἶόν τε πρὸς τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τοῦ περὶ τῶν ἐν ψυχογονίᾳ τοῦ Πλάτωνος εἰλημμένων ἀριθμητικῶν λόγων, περὶ τε τῶν τοῦ πολλαπλασίου καὶ τῶν μεσοτήτων τῶν μεταξὺ τούτων, περὶ τῶν ἐπιτρίτων καὶ ἡμιολίων τῶν ἐν ταῖς μεσοτήσιν ἀναφαινομένων, περὶ ἐπογδῶν τῶν τὰ διαστήματα συμπληρούντων, περὶ τοῦ λείμματος·

uxor duorum deinceps imperatorum, Constantini Ducæ (1059-1067) et Romani Diogenis (1067-1071). Cfr quæ de illa narrat Niceph. Brienn. *Comment.* lib. I, pag. 43, 56 sqq. (*Patrologiæ tom. CXXVII*).

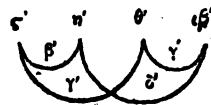
καὶ γὰρ τὸ διάγραμμα δεῖ πάντων τούτων εἶναι περι-
ληπτικὸν καὶ καταπεκυκνωθῆαι τούτοις τοῖς λόγοις.
Ἴνα οὖν ἐν τάξει προΐωμεν, λάβωμεν πρῶτον ἐν τοῖς
ἀπὸ μονάδος ἀριθμοῖς τοὺς λεγομένους πρώτους ὑπὸ
τοῦ Πλάτωνος λόγους.

diagramma et hæc omnia complecti debet et compleri (condensari) his rationibus. Quare primum, ut ordine procedat oratio, in his numeris, qui ab unitate sunt proximi, eas, quæ a Platone memorantur, primas rationes sumamus.

θ'. Ἐκκείσθω οὖν δὴ μονὰς, καὶ ταύτης διπλασία
δυάς· εἶτα τριάς, ἡμιολλία μὲν τῆς δυάδος, τριπλασία
δὲ τῆς μονάδος· εἶτα τετράς, διπλασία τῆς δυάδος·
εἶτα ἑνεάς, τριπλασία τῆς τριάδος· εἶτα ὀγδωάς
ὀκταπλασία τῆς μονάδος· ἐπὶ πᾶσι δὲ ἑβδόμη μοῖρα
ἑπτακαιεικοσιπλασία τῆς μονάδος. Ἄλλ' εἰ μὲν ἀγρι-
τούτων ἔστη τὰ τοῦ Πλάτωνος, ἔδει μὴδὲν περιερ-
γάζεσθαι πλέον. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἡμῖν παραμει-
λεύεται τὰ διπλασία καὶ τριπλασία διαστήματα ταῖς
τε ἀριθμητικαῖς καὶ ἀρμονικαῖς μεσότησι συνδεῖν,
μονάδος δὲ οὐκ ἔστι καὶ δυάδος μεταξὺ ταύτας τὰς
μεσότητας εὐρεῖν, ληπτέον τινὰ πρῶτον ἀριθμὸν
ὅς ἐλάχιστος ὢν ἔξει ἡμισυ καὶ τρίτον διπλασίον
γὰρ πᾶς ἀριθμὸς ἔχει δύναται. Εἰλήφθω γοῦν ὁ ζ',
καὶ τούτου διπλασίος ὁ β', τὸν αὐτὸν ἔχων λόγον,
ὅν πρὸς δυάδα μονάδας. Τούτων δὲ τῶν ἑξαπλασίων
μονάδος καὶ δυάδος μέτροι παρεπιθέμεναι ὁ τε ἦ' καὶ
θ' τὰς εἰρημένους μεσότητας ἀποδώσουσιν. Ὁ μὲν
γὰρ ἦ' ταυτῶν μέρει τῶν ἄκρων ὑπερέχει τε καὶ
ὑπερέχεται, ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ἀρμονικῆς ἀναλογίας·
ὁ δὲ θ' ἴσῳ μὲν [τὸν ζ'] κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχει, ἴσῳ

tonis, cognoscere intersit, de numeri augendi rationibus iisque, quæ inter illas intercedunt, medietatibus, de sesquitertiis et sesquialteris, quæ in medietatibus cernuntur, de sesquioctavis, quibus explentur intervalla, de limmate. Namque

9. Ponitur igitur unitas, ejusque duplus numerus binarius: deinde ternarius numerus, sesquialter binarii, unitatis triplus: tum quaternarius, binarii duplus: tum novenarius, ternarii triplus: tum octonarius, octuplus unitatis: postremo autem septima pars, quæ septem et viginti partibus unitati antecedit. Tum vero si hæc hactenus Plato esset persecutus, elaborandi diligentia non amplius opus esset. Quando autem ipse nobis præcipit, ut dupla et tripla intervalla arithmetice atque harmonice medietatibus colligemus, quia inter unitatem et dualitatem medietates nullæ interjici possunt primus aliquis numerus sumendus est, qui quam minimus dimidiam partem atque tertiam habeat: duplam enim quivis numerus habet. Sumatur igitur 6 (senarius) numerus ejusque duplus 12 (duodenarius), eandem rationem habens, quam cum dualitate unitas. In medio illorum numerorum unitatem et binarium sexies continentium interpositi octonarius et novenarius eas, quæ dictæ sunt, medietates reddunt Octonarius enim eadem parte præstat extremis

ὅς ὑπερέχεται, ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ἀριθμητικῆς μεσότη-
τος. Ἐξάκις ἔρα τὴν μονάδα καὶ δυάδα ποιήσαντες
εὐρομεν ἀριθμοὺς τὰς εἰρημένους ἐπιδεχομένους με-
σότητας. Ὅμοιως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐν τῷ
προσηρημένῳ στίχῳ τῶν διπλασίων ἅμα καὶ τριπλα-
σίων ἑξαπλασιάζαντες εὐρήσομεν δρους, οὓς δυνη-
σόμεθα καταπεκυκνῶν ἀριθμητικαῖς τε καὶ ἀρμονικαῖς
μεσότησι.

triplosque numeros sexies sumpserimus, inveniemus
tatisque condensare (explere) poterimus.

ἰ'. Γεγονέτωσαν ἀπὸ παντὸς τοῦ προσηρημένου
στίχου ἑξαπλάσιοι. Ἄλλους ἀριθμοὺς ἐν τάξει θέν-
τες, μόνον τὸν νδ' πρὸ τοῦ μῆ' θεῖναι ὀφείλοντες·
τούτων γὰρ πρότερον εἶπε τριπλασίον τοῦ τρίτου·
μετ' ἐκείνων δὲ αὐτὸν ἡμεῖς ἔθεμεν, τῷ πλήθει τῶν
μονάδων ἐπόμενοι, καὶ οὐ τῇ ἀπαριθμήσει, ἣν ὁ
Πλάτων πεποίηται, τοῖς λόγοις αὐτῶν ἐπόμενος, καὶ
ἐναλλάξ τιθεῖς τοὺς διπλασίους καὶ τριπλασίους.
Μεταξὺ μὲν οὖν τοῦ ζ' καὶ τοῦ β' ἐμπεσοῦνται ὁ ἦ'
καὶ θ', μεταξὺ δὲ τοῦ β' καὶ κδ' διπλασίου ἀρμο-
νικῆ μὲν μεσότης ὁ ις', ἀριθμητικῆ δὲ ὁ ιη'· μεταξὺ
δὲ τοῦ διπλασίου τοῦ κδ' καὶ τοῦ μῆ' ἀρμονικῆ μὲν

eademque superatur, quod quidem harmonicæ proportionis proprium est; novenarius autem eodem numero (senarium) præstat quo (a duodenario) superatur, quod quidem arithmeticæ est medietatis proprium. Si sexies igitur unitatem et binarium sumpserimus, numeros invenerimus medietates, quas diximus, complexos. Similiterque si reliquos in serie illa, quam supra enarravimus, duplos terminos, quos arithmetice et harmonicis medie-

10. Sunt ex tota hac, quam supra diximus, serie sexies sumpti (numeri). Reliquis numeris ordine dispositis quanquam solum numerum 54 ante 48 ponere debebamus, priorem illum enim dicas tertii triplum, tamen post hunc illum posuimus, unitatum multitudinem (ordinem seriemque numerorum) secuti, et que a numerandi more discedentes Platonis, qui, rationem numerorum secutus, alternos duplos et triplos collocabat. Inter 6 igitur et 12 medii intercedent 8 et 9 numeri: inter 12 et 24 duplos harmonica medietas 16 et 18 arithmetica: inter duplos numeros 24 et 48 32 harmonica medietas

et arithmeticae 24 in triplo autem inter 6 et 18; A μεσότης δ' λβ', ἀριθμητικὴ δὲ δ' λγ'. Ἐν δὲ ταῖς τρι-

primos illos triplos, (intercedent) harmonica medietas 9 et 12 arithmetica: inter secundos triplos 18

κλασίαις μεταξύ ε' καὶ ιη' πρώτου τριπλασίου ἀρμονικὴ μεσότης δ' θ', καὶ ἀριθμητικὴ δὲ δ' ιβ' μεταξύ

et 34 27 harmonica et 36 arithmetica medietas: inter tertios triplos 54 et 162 harmonica medietas

δὲ δευτέρου τριπλασίου τοῦ ιη' καὶ νθ' ἀρμονικὴ μὲν δ' κζ', ἀριθμητικὴ δὲ δ' λγ' μεταξύ δὲ τοῦ τρι-

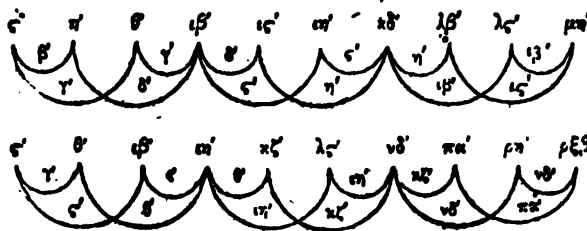
si et 108 arithmetica. Haece igitur medietatibus disposita (et descripta) sunt dupla et tripla inter-

του τριπλασίου τοῦ νθ' καὶ ρξθ' ἀρμονικὴ μὲν δ' κα', ἀριθμητικὴ δὲ δ' ρη'. Διόταται οὖν τὰ διαστήματα

valla, ita ut hi, quibus terminantur: 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24, (27), 32, 36, 48, 54, 81, 108, 162. Quod si in terminis, qui expositi sunt, sesquialteris ra-

τιοῖς ταῖς μεσότησιν, ὥστε εἶεν ἂν ἐπιπέδους οἱ ὄροι οὗτοι· ε'. η'. θ'. ιβ'. ιγ'. ιη'. κδ'. λβ'. λγ'. μη'. νθ'. πα'. ρη'. ρξθ'. Ἄλλ' εἰ μὲν ἦν δυνατόν ἐν τούτοις

tiones in sesquioctavas (rationes) atque in limmata A possent distribui, finem hic (disputationi nostrae) imponeremus. Quod cum fieri non possit, alia nobis consilii via opus est. Quare si propositum erit, medietatibus illis, de quibus mentio est, et sesquioctavis (intervallis) duplam rationem explorare, rationem illam serie decrescente procedentem intra duplam (rationem) duas sesquioctavas et sesquiterciam cohibere et continere oportebit.

τοῖς ἐκκειμένοις ἡμῖν ὄροις τοὺς ἐπιπέδους λόγους εἰς τε τοὺς ἐπογδόους καὶ τὰ λείμματα διελεῖν, μὴ χρεὶ τούτων ἂν ἔστημεν· νῦν δὲ οὐκ ἂν οἶόντα, ἀλλῆς ἂν δεοίμεθα μεθόδου. Προκρίσθω οὖν ἐξ ἀρχῆς καταπικνωῶσαι τὸν διπλασίον λόγον ταῖς εἰρημέναις μεσότησι καὶ τοῖς ἐπογδόοις· δεήσει ἄρα τὸν ὑπόλογον τοῦ διπλασίου μεταξύ τοὺς δύο ἐπογδόους καὶ ἐπίτριτον ἔχειν.

41. Et vero sumatur in octupla ratione tertius ab unitate numerus 64. Ex quo procedere duas sesquioctavas possunt, omnis enim multiplex ratio tot superparticulares habere dicitur rationes, de se nominatas, quota ipsa ab unitate est; neque vero sesquiterciam rationem habet. Triplicato igitur numero 64 conficito 192, cujus sesquitercius numerus 256 est, sesquioctavus autem 216: huiusque sesquioctavus

ια'. Εἰλήφθω οὖν ὁ τρίτος ἀπὸ μονάδας κατὰ τὸν ὀκταπλασίον λόγον ὁ ξδ'. Ἀπὸ τούτου μὲν δύο ἐπογδόους ἀποστήναι δυνατόν, ἅπας γὰρ πολλαπλασίους τοσοῦτων ἐπιμορίων (10) ἡγεῖται λόγων ἀντικαρωνόμων αὐτῶ, ὁπόσως ἐστὶν αὐτὸς ἀπὸ μονάδος. Ἐπίτριτον δὲ οὐκ ἔχει· τριπλασιόσας οὖν τὸν ξδ' ποιῶ τὸν ρςβ', οὗ ἐπίτριτος μὲν ἐστὶν ὁ σνς', ἐπόγδοος δὲ ὁ σις', καὶ τούτου ἐπόγδοος ὁ σμγ'. ὁ ἄρα τοῦ λείμματος λόγος ἐστὶν ὁ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ρυθῶ ἐπογδῶν λειπόμενος τοῦ σμγ' πρὸς τὸν σνς' ἀπὸ

(10) Rectissime de tota hac sententia, quae his verbis ἅπας γὰρ... αὐτὸς ἀπὸ μονάδος comprehenditur, is, quicumque in margine cod. ms. Graece

hoc annotavit: 'Ὀκταπλασίος ὁ μὲν η' τοῦ α', ὁ δὲ ξδ' τοῦ η', ἐπόγδοος δὲ ὁ μὲν οβ' τοῦ ξδ', ὁ δὲ κα' τοῦ οβ'. LINDER.

πεντῆς γὰρ ἐπιτρίτου δύο ἐπογδόων ἀφαιρέθτων Α καταλείπεται ὁ τοῦ λείμματος λόγος. Ἄλλὰ τοῦ σνς ἐπόγδοος ὁ σπη', ὅς τὴν ἀριθμητικὴν σῶζει μεσότητα, τεταγμένος μεταξὺ τοῦ ρςβ' καὶ τοῦ τπδ', πρὸς μὲν τὸν ρςβ' τὸν διπλάσιον λόγον ποιοῦντος, πρὸς δὲ τὸν σπη' ἐπιτρίτον. Εἰ μὲν οὖν δυνατὸν ἀποστῆσαι δύο ἐπογδόους ἀπὸ τοῦ σπη', καταπυκνῶσασμεν ἂν καὶ τοῦτο τὸ ἐπιτρίτον τοῖς τε ἐπογδοῖς καὶ τῷ λείμματι. Νῦν δὲ οὐχ οἴοντες, ὁ γὰρ ἐπόγδοος αὐτοῦ ὁ τκδ' ὄγδοον οὐκ ἔχει· διὸ πρὸς αὐτὸν ἐπόγδοον γίνεσθαι λόγον οὐ δυνατὸν τοῖς ἄτμητον τὴν μονάδα φυλάττειν ἂν βουλομένοις τὸ γὰρ ὄγδοον αὐτοῦ μέρος ἐστί. Διπλασιάζαντες οὖν αὐτὰ, ἵνα τὸ ἡμιοῦ δλον ποιήσωμεν καὶ σχῶμεν καὶ αὐτοῦ λαβεῖν ἐπόγδοον, ἀνεγκασθησόμεθα διὰ τοῦτο καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ διπλασιάζαι πάντας καὶ τοὺς μετ' αὐτόν. Ἔσται οὖν ἀντὶ μὲν τοῦ ρςβ' ὁ τπδ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σνς ὁ υλβ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σμγ' ὁ υπς'· ἀντὶ δὲ τοῦ σνς ὁ φιβ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σπη' ὁ φος', καὶ τούτου ἐπόγδοος ὁ χμη', καὶ τούτου ἐπόγδοος ὁ ψκθ'· ἔπειτα ὁ ψξή', διπλάσιος δὲν τοῦ τπδ', πρὸς δὲ τὸν ψκθ' λόγον ἔχων τοῦ λείμματος. Καὶ οὕτω δὴ συμπληρῶνται τὸ διπλάσιον διάστημα τοῖς τε ἡμιολοῖς καὶ ἐπιτρίτοις καὶ ἐπογδοῖς λόγοις ἐν τοῖσδε τοῖς ἀριθμοῖς· τπδ'. υλβ'. υπς'. φιβ'. φος'. χμη'. ψκθ'. ψξή'. Εἰ οὖν ἐθελήσασμεν δλον συμπληρῶσαι τὸ διάγραμμα, ἐκθέμενοι γὰρ τὰ τὸ ἐξῆς ἀντὶ μὲν τῆς πρώτης μοίρας τὸν τμδ'· ἀντὶ δὲ τῆς δευτέρας τὸν ψξή'· ἀντὶ δὲ τῆς τρίτης μοίρας, τῆς τριπλασίας τῆς πρώτης, ἡμιολίας δὲ τῆς δευτέρας, τὸν αρνβ', ἀντὶ δὲ τῆς τετάρτης, διπλασίας τῆς δευτέρας, τὸν αφλς'· ἀντὶ δὲ τῆς πέμπτης, τῆς τριπλασίας τῆς τρίτης, τὸν γυνς'· ἀντὶ δὲ τῆς ἕκτης, ἣ ἐστὶν ὀκταπλασία τῆς πρώτης, τὸν γοβ'· ἀντὶ δὲ τῆς ἑβδόμης, ἣ ἐστὶν ἐκτακκαίκοσιπλασία τῆς πρώτης, τὸν ιτξή'· εἰ οὖν ἐθελήσασμεν τάσδε καταπυκνῶσαι τὰς ἀρμονικαῖς καὶ ἀριθμητικαῖς μεσότησιν, αἱ παραθεθεῖσαι τὰ τε ἡμιόλια καὶ ἐπιτρίτα διαστήματα ποιήσουσιν, ἔσονται μεταξὺ τοῦ τε τπδ' καὶ τοῦ ψξή' διπλασίου ὁ τε φιβ', ποιῶν τὴν ἀρμονικὴν μεσότητα, καὶ ὁ φος' (11), τὴν ἀριθμητικὴν μεσότητα ποιῶν. Εἰ δὲ τοῦ τριπλασίου διαστήματος, λέγω δὲ τοῦ τπδ' καὶ τοῦ αρνβ', λάβοιμεν τὰς μεσότητας, ὁ μὲν φος, σῶζει τὴν ἀρμονικὴν, ὡς ἐν τῷ διπλασίῳ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναπλήρου, μεσότητα, ὁ δὲ ψξή' τὴν ἀριθμητικὴν, ὅς ἔν μείζων ἄκρος τοῦ διπλασίου. Ἡάλιν εἰ τοῦ δευτέρου διπλασίου τὰς αὐτὰς θελήσωμεν μεσότητας λαβεῖν, ἔσονται μεταξὺ τοῦ τε ψξή' καὶ τοῦ αφλς' ὁ μὲν ακδ' ἀρμονικὴ μεσότης, ὁ δὲ αρνβ' ἀριθμητικὴ. Εἰ δὲ καὶ δεύτερον

superest, quam habent 256 cum 243. Ex universa enim sesquitertia ratione, duabus demptis sesquioctavis, limmatis ratio relinquitur. Atqui numeri 256 sesquioctavus est 288, isque arithmetica medietatem servat inter 192 collocatus et 384, qui rationem duplam ad 192 facit, ad 288 sesquiterciam. Si vero duo sesquioctavos numero 288 adjicere possemus, hoc quoque sesquitercium (intervallum) sesquioctavis (intervallie) et limmate expleremus. Verum hoc fieri non potest, nam sesquioctavus ejus 324 octavam partem non habet; quocirca si quis integram servare cupiat unitatem, ad illum numerum sesquioctavam rationem efficere nequit, nam fractura (ut aiunt) octava ejus pars est. Quare ut ejus et dimidia pars numerus sit simplex et sesquioctava ratio effici possit, si eum duplicaverimus, ob eandem causam eos, qui et ante sunt et qui sequuntur, omnes duplicare cogemur. Pro 192 igitur erit 384 : pro 246, 432 : pro 243, 486 : pro 256, 512 : pro 288, 576, ejusque sesquioctavus numerus 648, hujusque sesquioctavus 729 : deinde 768, qui duplus est numeri 384, et ad 729 limmatis rationem habet. Atque hoc demum modo duplum intervallum sesquialteris et sesquiterciis rationibus per hos numeros 384, 432, 486, 513, 576, 648, 729, 768 expletum est. Itaque si totum diagramma explere cupimus, postquam ordine pro prima parte numerum 384 substituimus, pro secunda 768, pro tertia parte, tripla primæ (partis) secundæque duplâ, 1152. pro quarta, secundæ dupla, 1536, pro quinta, tertiæ tripla, 3456, pro sexta, quæ primæ octupla est, 3072, pro septima, quæ septem et viginti partibus antecedit primam, 40368 : si has igitur harmonicis et arithmeticis explere cupimus medietatibus, quæ appositæ sesquialtera et sesquitercia intervalla efficiant, inter 384 et 768, qui numeri sunt duplæ rationis, intercedent 512, qui harmonicam facit medietatem, et is, qui arithmetica medietatem efficit, 576. Sin autem tripli intervalli, 384 dico et 1152 numerorum, medietates sumimus, numerus 576, qui in dupla ratione arithmetica medietatem implebat, harmonicam tuetur medietatem, arithmetica autem 768, qui duplæ rationis major erat (terminus) extremus. Si rursus easdem volumus secundæ duplæ rationis medietates assequi, inter 768 et 1152 (erit 1024 harmonica medietas, arithmetica 1152. Quod si secundum explere nobis libet triplum (intervallum), cujus termini 1152 et 3456 sunt, harmoni-

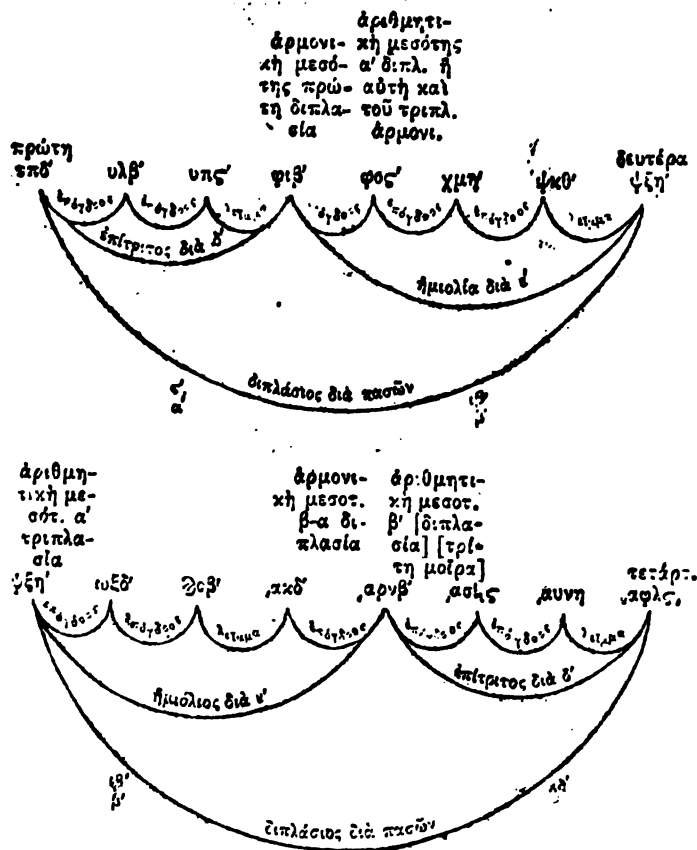
(11) Ὁ τε φιβ'... καὶ ὁ φος'. In margine cod. hoc annotatum exstat : Ὁ γὰρ φιβ' ποιεῖ πρὸς μὲν τὸν τπδ' τὸν ἐπιτρίτον λόγον, πρὸς δὲ τὸν ψξή' τὸν ἡμιόλιον, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ διπλάσιος καὶ ὑπερέχει ὁ φιβ' τοῦ τπδ' τῷ γ' αὐτοῦ μὲν, ὑπερέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ χξή' τῷ τοῦ ψξή' γ' μέρος. Ὁ δὲ φος' πρὸς μὲν τὸν τπδ' τὸν ἡμιόλιον ποιεῖ λόγον, πρὸς δὲ τὸν ψξή' τὸν ἐπιτρίτον ἀντιστρόφως, καὶ ὑπερέχει καὶ ὑπερέχεται ἑκατέρων τῶν ἄκρων μονάσιν ρςβ'. h. e., si Latine reddas : « 512 ad 384 sesquiterciam facit

rationem (512 : 384 = 4 : 3), ad 768 sesquialterum (768 : 512 = 3 : 2), ex quibus constat dupla (ratio). Ad numerum 412 et numerum 384 tertia ejus parte superat et a 768 tertia parte superatur : 576 autem ad 384 sesquialteram facit rationem (576 : 384 = 3 : 2), ad 768 sesquiterciam (576 : 768 = 3 : 4) inverse, atque extremus terminus uterque utrumque invicem unitatibus 192 et superat et superatur. LINDER.

cam numerus 1728, 2304 arithmetica iis reddit medietatem. Et vero si tertium etiam duplum (intervallum), quod in terminis 1536 et 3072 versatur, expletum erit, numerus 2048 harmonicam, 2304 autem arithmetica medietatem habebit. Quod si præterea tertium triplum (intervallum), 5 dico et 7 partem, similibus medietatibus suppleverimus, 3456 et 10368 extremi erunt, medii autem 5184, harmonicis, et 6912, arithmetici. Si porro sesquitértiorum etiam, quæ ex his medietatibus prodierunt, et sesquialterorum intervallo- rum unumquodque sesquioctavis et limmate expleverimus, in terminis ordine dispositis totum diagramma, sesquioctavas rationes 24 et 9 limmata continens, apparebit.

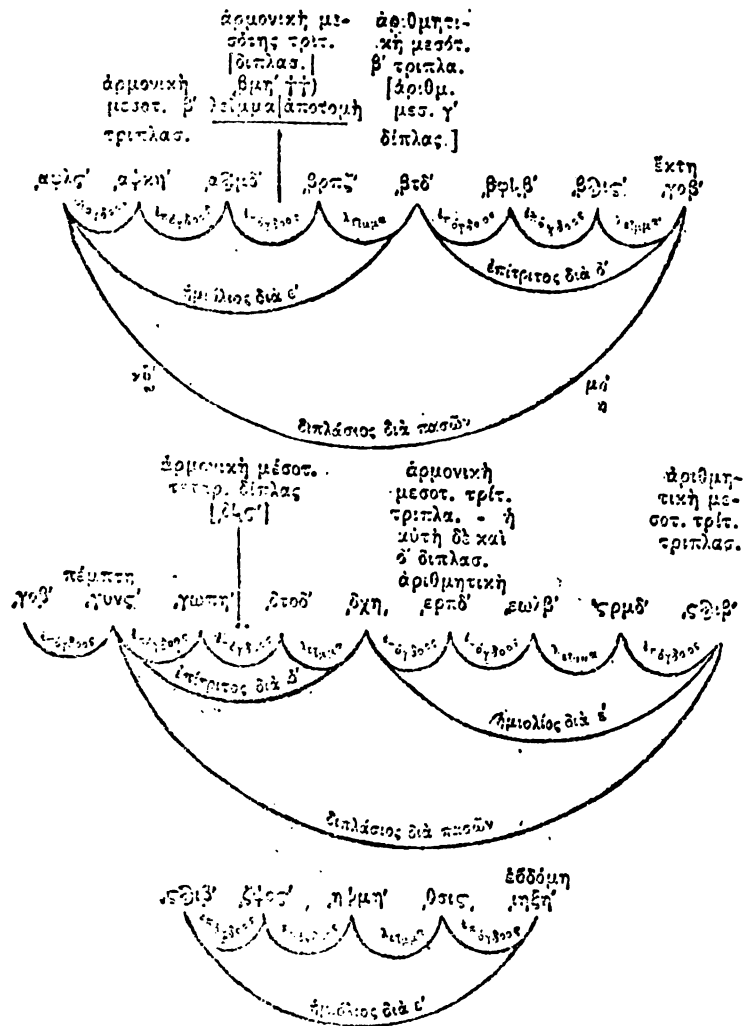
ἄρα λήσασαιμεν καταπικνωσαι τριπλασιον, οὐ οἱ ὄροι εἶσιν ὁ ἀρνβ' καὶ ὁ γυνε', ὁ μὲν ἀψκη' τὴν ἀρμονικὴν ἀποδώσει μεσότητα πρὸς αὐτοὺς, ὁ δὲ βεδ τὴν ἀρμονικὴν. Καὶ μὲν καὶ εἰ τὸ τρίτον διπλασιον καταπικνωσάσαιμεν, ἐν ὄροις ὄν τῶν τε ἀφλς' καὶ γυβ', ὁ μὲν βμη' τὴν ἀρμονικὴν ἔξει πρὸς αὐτοὺς, ὁ δὲ βεδ' τὴν ἀριθμητικὴν. Ἔτι δὲ εἰ τὸ τρίτον τριπλασιον, λέγω δὴ τὴν τε ε' καὶ ζ' μοῖραν, ταῖς ὁμοίαις μεσότησι καταπικνωσάσαιμεν, ἔσονται ἄρα οἱ μὲν δ τε γυνε' καὶ ὁ ιεζη', μέσοι δὲ ἀρμονικὸς μὲν ὁ κρηδ', ἀριθμητικὸς δὲ ὁ ρπιβ'. Εἰ δ' αὖ καὶ ἐπιτρίτων ἕκαστον τῶν ἀναφανέντων ἐκ τούτων τῶν μεσοτήτων καὶ τῶν ἡμιολίων τοῖς τε ἐπογδοῖς καὶ τῶν λείμματι καταπικνωσάσαιμεν, ἔσται ἐν ὄροις τοῖς ἐξῆς κειμένοις τοῦ ὄλου διαγράμματος ἕκον ἐπογδοὺς μὲν κδ' λείμματα δὲ ε'.

(12) Ἴδοὺ τὸ διάγραμμα· εἰ δὲ νοεῖν αὐτὸ κατὰ συνεχές.

(12) Hoc diagramma non a Psello primo inventum descriptumque esse, sed jam a Proclo ipso expositum, duabus de causis verisimile videtur. Primum enim Procl. in Tim: 195. A. ἔσται ἡμῖν, — inquit — ἐν ὄροις τοῖς ἐξῆς κειμένοις μετὰ τὴν ὄλην ἐξήγησιν τὸ ὄλον διάγραμμα ἔχον ἐπογδοὺς μὲν κδ', λείμματα δὲ ε'. Tum vero in diagrammate medietates *duplex rationis quartæ* memorantur, etsi in iis, quæ supra a Psello enarrantur, nulla *duplex rationis quartæ* mentio facta est. A Proclo tamen ratio illa attingitur. Quod ex iis apparet, quæ supra § 11 πάλιν εἰ etc. ex Proclo sumpta laudantur.

Cfr Tim. Loor. (Ed. C. F. Herm. 1853. Tom. IV, pag. 419. — Orell.-Bait.-Winkelm. Turic. 1839. 4: o. pag. 956. b.) Theon. Smyrn.-pp. 97—98, 262. Euclid. Introd. p. 51. Procl. p. 193. Præterea in hoc diagrammate disponendo admonendum videtur, ea, quæ uncis [] inclusa reperiuntur, a nobis esse adjecta. Nimirum excidisse librarium incuria videntur. Certe ad rem, cujus antea mentio est facta illustrandam tam necessario pertinent, quam quæ maxime, quare fieri vix poluisse puto, ut a Psello prætermitterentur. LUN- DER.

ιβ'. (13) Ἡ πρώτη μοῖρα δηλοῖ, ὅτι ἀμερίστως A νοεῖ ὁ νοῦς πρῶτον, δευτέρως δὲ κατ' αὐτὸν ἡ ψυχὴ, καὶ μονοειδῶς καὶ ὀλοτελῶς, καὶ ὄλως ὄλου τοῦ γνωστοῦ ἀντιλαμβάνεται. Εἰ γὰρ μεμερισμένως ἀντελαμβάνετο, συναχέοντο ἂν τὰ εἶδη τῶν γνώσεων, καὶ οὐκ ἂν ἤδύνατο ἡ ψυχὴ φυλάττειν αὐτὰ ἀμετάπτωτα, καὶ ἄλλως ὅτι ἐμελλεν ἡ γνώσις διαμερίζεσθαι κατὰ τὸ γινώσκον, καὶ οὕτως ἢ δαπανηθῆναι ποτε, εἰ περιστατο ἢ τομῇ, ἢ, εἴπερ εἰς ἄπειρον ἦν ἡ διαίρεσις, ἀπειράκις ἐν μέρει ἐνεργεῖν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πάλιν καὶ πάλιν ἐν ἑτέρᾳ τομῇ γνώσεως. Καὶ εἰ τοῦτο, ἵνα τι καὶ μὲ ἅπαν ὀλοτελῶς ἢ ἀποκεκληρωμένως ἐν ἑκάστῃ τομῇ γνώσεως, καὶ εἰ τοῦτο, ἢ εἶδει * πάντας τὴν πάντων νοεῖν ὀλοτέ φέροντας τὴν ψυχὴν* ἢ ἐξ ἀνάγκης ἐν τισι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν πᾶσι τινὰ μὲν ἐνεργεῖν μέρη τῆς ψυχῆς, τινὰ δὲ *ἐνεργήματα μένειν· οὐ τί ἀτοπώτερον, δυναμένην τὴν ψυχὴν μὴ ἐνεργεῖν, ἀλλὰ ματαίαν ἔχειν τὴν δύναμιν; ὥστε ἀμερῶς καὶ ἐνοειδῶς καὶ ἅμα νοεῖ ἡ ψυχὴ καὶ γινώσκει, καὶ διὰ τοῦτ' οὐδὲ τὰ

12. Prima pars aperit, indivise primum mentem, tum menti convenienter animam percipere et uniformiter et perfecte et omnino omne, quod cognoscitur, comprehendere. Quæ si divise comprehenderet, cognitionis genera confunderentur, neque immutabilia ea servare posset anima, quia omnino cognitio secundum id, quod cognosceret, divideretur, eoque pacto aut consumeretur aliquando, si incisio esset circumdata, aut, si sectio in infinitum esset, infinitis modis in parte (particulatim), ideoque in diverso etiam atque etiam cognitionis genere ageret. Quod si ita se habeat, ut aut penitus totum aliquod sit (anima) aut separatim unumquodque in unaquaque cognitionis sectione, si (igitur) ita se huc habeat, aut *omnes omnia cognoscere (percipere)* oportet, aut necesse est in aliquibus vel potius in omnibus alias animæ partes agere, alias inefficaces permanere. Quo quid absurdius, quam, cum possit, non agere animam vanamque esse ejus potentiam? Quare (sequitur ut) integre et simpliciter et percipiat anima Ploclianam disciplinam ita se imbibisse, ut nolens volens ab illa staret. LINDER.

(13) Cfr. § 5, Procl. in Tim. 199 sqq. In iis, quæ sequuntur, Psellus plus de suo sumpsit quam in iis, quæ adhuc dicta sunt. Et tamen ostendit

et cognoscat; eamque ob causam scientiarum species, quæ in anima insunt, omnino non perturbantur.

13. Secunda pars, quæ est primæ dupla, ostendit, animam, etiamsi per se adunetur et eadem fiat nec prodiens sit et uniformis, procedere tamen et mutari secundum ea, quæ cognoscuntur. Quo in genere sunt ea, quæ in generatione sunt posita, et ad naturam alterius pertinent. Hoc est enim, quod ostendit duplum (intervallum). Quemadmodum enim in Uno idem (nam etsi non alteri, at contra ea sibi prorsus idem [est]), sic in duobus id, quod diversum (alterum) est. Quod quidem non a seipso diversum (est), sed a diverso diversum, ita ut, etiamsi non discordet a seipso, ab alio dissideat.

14. Tertia pars, quæ duas habet et ad primam et ad secundam (partem) (habituam) rationes, et primæ tripla est secundæque sesquialtera, cognitionem aperit ad ea omnino pertinentem, quæ sensibilia sunt, quæ quidem etsi per subsistentias (ut hac voce ultar) augentur nam tria multitudinis

ειδή τῶν γνωστῶν ἐπιθολοῦνται, διόλου ἐνυπάρχοντα τῇ ψυχῇ.

γ'. Ἡ δευτέρα μοῖρα, διπλασία τῆς πρώτης οὔσα, δηλοῖ, ὅτι εἰ καὶ ἐν ἑαυτῇ ἐνίξεται καὶ ταυτίζεται καὶ ἀνεκφοίτητός ἐστι καὶ μονοειδῆς ἡ ψυχῇ, ἀλλ' οὖν προέρχεται καὶ ποικίλλεται κατὰ τὰ γνωστά. Ταῦτα δὲ τὰ ἐν γενέσει καὶ τὰ τῆς θατέρου φύσεως. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ διπλάσιον. Ὡς γὰρ ἐν τῷ ἐν τὸ ταῦτόν (εἰ γὰρ μὴ ἐτέρω ταῦτόν, ἀλλ' αὖ γε ἐαυτῷ πάντως), οὕτως ἐν τοῖς δυοῖς τὸ ἕτερον· οὐ γὰρ ἑαυτοῦ ἕτερον, ἀλλ' ἐτέρου ἕτερον· ὥστε, καὶ πρὸς ἑαυτὸ ἀστασίαστον μένον, στασιάζει κολλάκις πρὸς ἄλλο.

δ'. Ἡ τρίτη μοῖρα, δύο ἔχουσα σχέσεις πρὸς τὴν πρώτην καὶ πρὸς τὴν δευτέραν, καὶ τῆς πρώτης οὔσα τριπλασία. τῆς δὲ δευτέρας ἡμιολία, δηλοῖ τὴν εἰς τὸ αἰσθητὰ πάντως γνῶσιν, ἅπερ εἰ καὶ πληθύνονται κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ὁ γὰρ τρία πληθύνει ἀρχῇ, ἀλλ' οὖν ἐνίξονται τῷ ἐνιαίῳ καὶ ἀπλῶ τῆς

initium (est), simplici tamen et sincera cognitionis (vi) atque eo, quod universum dicitur, adunantur, et vero in multa (multitudinem) ex particularibus coguntur. Atque hæc quidem multa et diversa (sunt), sed cognitio illa et simplex est neque diversa. Ac præterea sesquialteram habet rationem ad secundam (partem), ostenditque, ut opinor, ratio, illud ipsum, quod auctum et multiplicatum est, etsi in universum simul et simplex (tanquam in unum quoddam redactum) copuletur, ex simplici tamen ad multitudinem colligi: ex pluribus enim unum fit, ex uno sæpe hæc plura (multitudo). Ad sensibile igitur, quod ostendit secunda pars (sesquialtera illa ratio) multitudinem apponit, quam ostendit tertia, utrumque autem ex eo, quod proprie unum dicitur, comparatum est (pendet). Quæ si ad illius comparisonem inter se censentur (et æstimanantur), sensibile illud simplex ab eo, quod proprie unum dicitur, propius abest quam id quod auctum multiplicatumque est, sicut duplus (numerus) uni propior est quam triplus. Quod in isti enim majus est, prolixitatem quamdam et alienationem præ se fert. Inter se autem comparata, propiora alterum alteri esse visa (reperita) sunt; nam velut in sesquialtera (ratione), sic utrumque sub sensum cadit.

15. Quarta pars, quæ secundæ dupla est, et, contra unam illam posita, planum habet quadrilaterum, cognitionem, quæ est in latitudine, aperit. Quare ab uno recedit, cum longitudine autem sive dualitate comparatur. Omnis enim cognitio, longissime progressa quanquam ex uno pendet, sicut ex unitate omnis numerus, eamque ob causam ad unum plus pertinet (accomodata ad unum est), neque tamen in longitudinem sane crescit, dum ex unitate pendet. Ab illa autem quasi dimissa cum

γνωσεως καὶ τῷ καθόλου, καὶ μετὰ τὰ πολλὰ ἐκ τῶν μερικῶν συνάγεται· κακείνα μὲν πολλὰ καὶ διάφορα, ἡ δὲ γνῶσις ἀπλῆ καὶ ἀδιάφορος. Πλὴν ἔχει καὶ πρὸς τὴν δευτέραν τὸν ἡμιόλιον λόγον, ὑπεμφαινόντος, οἶμαι, τοῦ λόγου, ὅτι εἰ καὶ τὸ πεπληθυσμένον εἰς τὸ καθόλου καὶ ἐνιαῖον ἐνοῦται, ἀλλ' οὖν καὶ αὐτὸ τὰ πεπληθυσμένον ἐξ ἐνιαίου συνάγεται εἰς πλῆθος· ἐκ γὰρ πολλῶν τοιοῦτων τὸ ἐν, καὶ ἐξ ἐνὸς τοιοῦτον πολλακίς τὸ πλῆθος. Ἐπὶ οὖν τὸ αἰσθητόν, ὃ δηλοῖ ἡ δευτέρα μοῖρα, τὸ πλῆθος παρίστησιν, ὃ δηλοῖ ἡ τρίτη, ἐκότερα δὲ τοῦ κυρίως ἐνὸς ἐξήρτηνται. Αὐτῶν μὲν πρὸς ἐκεῖνο ἐξεταζομένων, τὸ αἰσθητὸν ἐνιαῖον ἐγγυτέρον ἐστὶ τοῦ κυρίως ἐνὸς ἢ τὸ πεπληθυσμένον, ὡς ὁ διπλάσιος διδὸ τοῦ ἐνὸς, ἢ ὁ τριπλασιος. Τὸ γὰρ ἐν τοσοῦτοις μείζον, μακρυσμόν (14) τινα ἐπεμφαίνει καὶ ἀλλοτριωσιν. Αὐτὰ δὲ πρὸς ἄλληλα συγκρινόμενα εὔρηται συρροῦτον ὡς ἐν ἡμιολίῳ γὰρ, ὡς ἀμφοτέρα ὑπὸ αἰσθησιν ὄντα.

Propior est quam triplus. Quod in isti enim majus est, prolixitatem quamdam et alienationem præ se fert. Inter se autem comparata, propiora alterum alteri esse visa (reperita) sunt; nam velut in sesquialtera (ratione), sic utrumque sub sensum cadit.

ιε'. Ἡ τετάρτη μοῖρα, διπλασία τῆς δευτέρας οὔσα, καὶ πρὸς τὴν μίαν ἀντικειμένη, καὶ τῆς τετραπλευρον τὸ ἐπίπεδον ἔχουσα, δηλοῖ τὴν κατὰ πλάτος γνῶσιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ ἐνὸς μὲν ἀφίσταται, τῷ μήκει δὲ εἴτε οὖν τῇ δυάδι ἀντεξέταζεται. Πᾶσα γὰρ γνῶσις, ἐπὶ μήκιστον προϊούσα, ἐξέχεται μὲν τοῦ ἐνὸς, ὡς καὶ πᾶς ἀριθμὸς τῆς μονάδος, καὶ κατὰ τοῦτο ἐνικωτέρα ἐστίν, οὐ μὴν δὲ καὶ εἰς πλάτος ἐπιδίδωσιν, ἐστ' ἂν τῆς ἐνάδος ἐξέχεται, ὅτε δὲ ἐκείνης οἶον ἀφεμένη ἐπικαμψέ:

(14) Μακρυσμόν. Vox, credo, a Psello inventa. LINDER.

καὶ πλαγιάσει, διπλῆ τις ὡς ἂν ἐγγίγνεται τῷ μῆκει A
πρότερον, εἶτα καὶ τῷ πλάτει, καὶ ἐπιπεδοῦται ὡς
τὸ γινώσκον κατὰ τὸ τοῦ γινωσκομένου ἐπίπεδον,
ὃ δὴ λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ τετάρτη μοῖρα πρὸς τὴν δευτέραν
καὶ μόνην ἀντικειμένη.

ις. Ἡ πέμπτη μοῖρα, τριπλασία τῆς τρίτης οὔσα,
καὶ μῆτε πρὸς τὴν δευτέραν μῆτε πρὸς τὴν πρώτην
ἀντικειμένη, δηλοῖ τὸ τῶν γνώσεων πολύ. Πυθμὴν
γὰρ τῶν πολλῶν τὰ τρία. Πολλάκις δὲ πολλὰ τὰ θ'
ἔθεν καὶ μούσας θ' οἱ ποιηταί φασιν, οἷονεὶ πολλάκις
πολλάκις. Τὰ δὲ πολλὰ οὔτε πρὸς τὸ ἓν ἔχει τὴν ἀν-
εξέτασιν, ὡς οὐδὲ τὸ ἐπίπεδον ἢ τὸ στερεὸν πρὸς
τὴν στιγμῆν, οὔτε μὲν πρὸς τὰ δύο, ὥσπερ οὐδὲ
οἰκία πρὸς θεμέλιον, καὶ πλοῖον πρὸς τρόπιν, καὶ
ἅπαν πρὸς ἀρχήν· οὐδεμία δὲ ἀρχὴ συγγενὴς τοῖς
τέλεισιν, ἀρχὴ δὲ πλήθους ἢ δυᾶς, οὐ πλήθος· ἀλλὰ
τὰ πολλὰ πρὸς πολλὰ. Ὅθεν ὁ θ' πρὸς τὸν γ' ἐξετά-
ζεται, τὸ πλήθος πρὸς τὸ πλήθος, καὶ ὑπεμφαίνει τὸν
τριπλάσιον κατὰ πολὺ πληθυνόμενος.

parationem). Qua ex re numerus IX cum III, ut multitudo cum multitudine, comparatur et in multitudine auctus triplum (numerum) exhibet.

ιζ. Ἡ ἕκτη μοῖρα, ὀκταπλασία τῆς πρώτης οὔσα,
καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἑτέραν τὴν σχέσιν ἔχουσα, δηλοῖ
τὴν ἐπὶ τὴν τρίτην διάστασιν (15) τῶν πραγμάτων
γνώσιν, δηλονότι τὴν εἰς βάθος ἢ πᾶχος ἢ ὕψος. Διὰ τὸ
δὲ ἄσχετος οὔσα πρὸς τὰς ἄλλας, τῇ πρώτῃ ἐνοῦται,
ἢ ὅτι κύβος ὢν ὡς ὁ μετ' αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τῆς δυᾶδος
καὶ τετραδὸς γινόμενη, οὔτε πρὸς αὐτὴν τὸν τετρα-
πλασίονα, οὔτε πρὸς τὴν ἑτέραν τὸν διπλασίονα τηρεῖ,
ἀλλὰ τὸν πρὸς τὴν πρώτην ὀκταπλασίονα, τὴν περι-
έχουσαν κάκεινας. Ἐπιστρέφει δὲ ὁ λόγος καὶ τὰ
ἔσχατα εἰς τὰ πρώτα, ἵνα μὴ ἀπεσχοινοσμένα ὡς
τελείως τοῦ πρώτου, ἀλλ' ὁμοῦ τοῦ γνωστοῦ ἢ γινώσις
ἀντιλαμβάνονται, εἰ καὶ ποικίλος ἐστίν· ὁ γὰρ ἀριθμὸς
πρώτος στερεὸς καὶ πρώτος ἰσάκις ἴσος ἰσάκις·
καὶ διὰ τοῦτο ὡς πρῶτος τῷ ἐνὶ συνάπτεται, δηλονότι
τῇ πρώτῃ μοίρᾳ, ἐκαίθεν ἔχων τὴν σύστασιν.

ιη. Ἡ δὲ ἑβδόμη μοῖρα, ἑπτακαιοικοπλασία τῆς
πρώτης οὔσα καὶ δεύτερος κύβος οὔσα στερεὸς ταῦτά
τῷ πρὸς τοῦτου πέπονθε, καὶ τὸ πλήθος μὲν τῶν
γνώσεων καὶ τὴν εἰς τρεῖς διαστάσεις ἐπιβολὴν
παρίστησιν. Ὑπερβαίνει δὲ καὶ οὗτος τὸν γ' καὶ τὸν
θ', τοῦ μὲν ἑνεαπλασίος ὢν, τοῦ δὲ τριπλάσιος, ὢν
τὸ μὲν τριπλάσιον ἐντὸς τῆν ἐν ἑτέροις, τὸ δὲ ἑ-
νεαπλασίον καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ θ' πρὸς τὸ α' σώζεται. D
Διὰ τοῦτο τὸ πόβζω καὶ στερεὸν ἑπταδικὸν ὁ λόγος
τιθεῖ τῷ ἐνὶ συνάπτεται, καὶ ὑπερβᾶς τὰ μέσα,
ἀναφέρει τὰς περατώσεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὴν ἀκρό-
τητα.

(15) Boeth. Arithm. lib. II, c. 20 (p. 1029 ed. Basil. 1546.) « Sicut, inquit, longitudini numerorum aliud intervallum, id est, superficiem, ut latitudo ostenderetur, adjecimus, ita nunc latitudini, si quis

se inflexit et obliquavit, duplex quodammodo (facta) primum multitudini tum vero latitudini quasi innascitur. Et vero id, quod cognovit, quasi planum se facit accomodate ad ejus, quod cognoscitur, planum, quod hic ostendit quarta pars, quæ quidem contra secundam et unam illam posita est.

16. Quinta pars, tertiæ tripla, neque contra secundam neque contra primam posita, cognitionum multitudinem ostendit. Fundamentum enim eorum, quæ multa nominantur, tria sunt. Pluries autem (si sumuntur) multa, novem (efficiuntur). Inde novem Musas veluti pluries multas poetæ dicere solent. Multa tamen nullam comparisonem neque ad unum habent, sicut non planum aut solidum ad punctum, neque vero ad binarium numerum, quemadmodum neque aut ad fundamentum domus, aut navis ad carinam, aut universum ad principium: neque enim ullum principium extremis cognatum est, quanquam multitudinis principium, non multitudo, dualitas est; sed multa (habent inter se com-

17. Sexta pars, prima octupla, cum nulla alia rationem habens, rerum cognitionem indicat ad tertiam dimensionem (progressam), ad profunditatem videlicet vel crassitudinem vel altitudinem. Quoniam autem, utpote ad alias rationem non habens, cum prima conjungitur, quia scilicet cubus est, sicut ut proxime sequens, et ex numero binario et quaternario fit, neque ad illum quadruplam rationem neque ad hunc duplam sequitur, sed eam (tuetur), quæ, primæ octupla, has quoque complectitur. Ratio autem ad prima reflectit extrema, ne prorsus ab uno sejuncta sint, sed, etiamsi varia sit, unum quasi in locum scientiam comprehendit. Numerus enim (ejus) solidus primus (est) et æqualiter æqualis æqualiter, quamobrem, ut cum uno connectitur primus, (sic ille) cum prima scilicet parte, unde constitutionem suam habet.

18. Septima pars, quæ septem et viginti partibus primam præstat, quæque alter cubus solidus est, eodem modo, quo proxima, est affecta, et multitudinem cognitionum et in tres dimensiones accessionem in medium profert. Excedit quoque (numerus) ille (numerum) III et IX, uni novem partibus præstans, alteri tribus, eorumque is, qui triplus est, jamdiu inest in reliquis, qui vero novem partibus major est, et ipse a numero IX ad I perducitur. Quare ratio proposita id, quod porro est (excurrit), et solidum septemplex cum uno conjungit, eaque, quæ media sunt, transgressa extremitates animæ ad summum fastigium tollit.

addat eam, quæ alias altitudo, alias crassitudo, alias profunditas appellatur, solidum numeri corpus explebit. » LINDER.

B'.

(16) Τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων Ψέλλου ἐξήγησις τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος μαθηματικῆς περὶ ψυχῆς ὑπάρξεως καὶ γενέσεως (17).

α'. Ἐκ μέρους ἠρώτηκός με τὸ Πλατωνικὸν περὶ ψυχῆς διάγραμμα, περὶ οὗ δὴ μαθεῖν τὴν κεκρυμμένην τοῦ φιλοσόφου διάνοιαν. Δεῖ δὲ πρῶτον πᾶσαν ἐρεῖν τὴν μαθηματικὴν τοῦ λόγου περιοχὴν· εἴθ' οὕτως σοι τῶν εἰρημίνων τὸν νοῦν ἐξηγήσασθαι. Λέγει οὖν περὶ τοῦ δημιουργοῦ ὁ Πλάτων οὕτως· Μίαν ἀφείλεν ἀπὸ τοῦ παντὸς μοῖραν, μετὰ δὲ ταύτην ἀφήρει διπλασίαν ταύτης· τὴν δὲ αὐτὴν τρίτην, ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης. Τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν· πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης. τὴν ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν· ἐβδόμην δ' ἑπτακακαιοσιπλασίαν τῆς πρώτης. Μετὰ ταῦτα δὲ συνεπλήρωσε τὰ τε διπλάσια καὶ τριπλασία διαστήματα μοῖραν. ἔτι ἐκείθεν ἀποτίμων καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξύ τούτων· ὥστε ἐν ἐκάστῳ διαστήματι δύο εἶναι μεσότητες, τὸν μὲν ταυτῶ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ ὑπερεχομένην, τὴν δὲ ἴση μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχουσαν, ἴση δὲ ὑπερεχομένην, ἡμιολίων δὲ διαστάσεων καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπογδῶν γενομένων ἐκ τούτων τῶν δεσμῶν ἐν ταῖς πρόσθεν διαστάσει τῶν τοῦ ἐπογδῶν διαστήματι. Τὰ ἐπίτριτα πάντα συνεπληροῦτο, λοιπὸν (f. λείπων) αὐτοῦ ἐκάστου μόριον. Τῆς δὲ τοῦ μορίου ταύτης διαστάσεως ληφθεὶς ἀριθμοῦ πρὸς ἀριθμὸν ἐχούσης τοὺς ὄρους ἕξ καὶ πεντήκοντα καὶ διακόσια πρὸς τρία καὶ τεσσαράκοντα καὶ διακόσια· καὶ δὴ καὶ τὸ μιχθὲν ἕξ οὗ ταῦτα κατέτεμεν οὕτως ἤδη πάντα κατηνάλωκε. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ λέξεων ὑποτύπωσις αὕτη. Ἴνα δ' ἐν τάξει προῖωμεν, λάβωμεν πρῶτον ἐν τοῖς ἀπὸ μονάδος ἀριθμοῖς τοὺς λεγομένους πρῶτους ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λόγους. Ἐκείσθω οὖν μονάς, καὶ ταύτης διπλασία δυάς· εἶτα τριάς, ἡμιολία μὲν τῆς δυάδος, τριπλασία δὲ τῆς μονάδος· εἶτα τετράς, τετραπλασία τῆς μονάδος· εἶτα ἑννάς, τριπλασία τῆς τριάδος· εἶτα ὄγδοάς, ὀκταπλασία τῆς μονάδος οὖσα. Ἐπειδὴ γὰρ παρακελεύεται ἡμῖν ὁ Πλάτων τὰ διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα ταῖς ἀρμονικαῖς καὶ ἀριθμητικαῖς μεσότησι συνδεῖν, μονάδα δὲ δυάδος μεταξύ ταύτας τὰς μεσότητας ἀδύνατον εὑρεῖν, ληπτέον τινὰ πρῶτον ἀριθμὸν, ὃς ἐλάχιστος ὢν ἔξει καὶ ἡμισυ καὶ τρίτον. Εἰλήφθω οὖν ὁ ς', καὶ ἔστω οὕτως ἡ ἀφηρημένη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἀπὸ παντὸς μοῖρα· μετὰ δὲ τὸν ς' ὁ δωδέκατος, διπλασίος ὢν τοῦ ς'· εἶτα ὁ ιη', ἡμιόλιος μὲν τοῦ ιβ', τριπλασίος δὲ τοῦ ς'· εἶτα ὁ κδ', διπλασίος ὢν τοῦ τρίτου ὄρου τοῦ ιβ'. Εἶτα ὁ νδ', τριπλασίος ὢν τοῦ τρίτου ὄρου, φημί δὴ, τοῦ ιη'· εἶτα ὁ μη', ὀκταπλασίος ὢν τοῦ πρώτου ὄρου, φημί δὴ, τοῦ ς'. Τοιγαρὸν οὖν μεταξύ μὲν τοῦ ς' καὶ ιβ' ἐμπεσοῦνται ἀρμονικὴ μὲν μεσότης ὁ η', ἀριθμητικὴ δὲ ὁ θ'· μεταξύ δὲ

τοῦ ιβ' καὶ τοῦ κδ' διπλασίος, ἀρμονικὴ μὲν μεσότης ὁ η', ἀριθμητικὴ δὲ ὁ θ'· μεταξύ δὲ τοῦ ιβ' καὶ τοῦ κδ', διπλασίος, ἀρμονικὴ μὲν μεσότης ὁ ις', ἀριθμητικὴ δὲ ὁ ιη'. Μεταξὺ δὲ τοῦ τρίτου διπλασίου τοῦ κδ' καὶ μη' ἀρμονικὴ μὲν μεσότης ὁ λβ', ἀριθμητικὴ δὲ ὁ λς'. ἐν δὲ τοῖς τριπλασίοις μεταξύ τοῦ ς' καὶ ιη' ἀρμονικὴ μὲν μεσότης ὁ θ', ἀριθμητικὴ δὲ ὁ ιβ'· καὶ κείσθωσαν ἐφεξῆς ὄροι οὗτοι· ς', η', θ', ιβ', ις', ιη', κδ', λβ', λς', μη', νδ', πα', ρη', ρεδ'. Ἄλλ' εἰ μὲν ἔν δυνατόν ἐν τούτοις τοῖς ἐκκειμένοις ἡμῖν ὄροις τοὺς ἐπιτρίτους λόγους εἰς τε τοὺς ἐπογδῶν καὶ τὰ λείμματα διελεῖν, μέχρι τούτων ἂν ἔστημεν. Νῦν δὲ ἐπεὶ οὐκ οἶόντε, δι' ἄλλης ἰστέον μεθόδου.

β'. Προκείσθω οὖν ἐξ ἀρχῆς καταπικνωσάμενος τὸν διπλάσιον λόγον ταῖς εἰρημίναις μεσότησι καὶ τοῖς ἐπογδῶσι. Δεῖσει ἄρα τὸν ὑπόλογον τοῦ διπλασίου οὕτω λαβεῖν, ὥστε εἶναι αὐτοὺς καὶ δύο ἐπογδῶν καὶ ἐπίτριτον ἄλλον. Εἰλήφθω οὖν πρῶτον ὁ τρίτος ἀπὸ μονάδος κατὰ τὸν ὀκταπλάσιον λόγον ὁ ξδ'· ἀπὸ τούτου μὲν ἐπογδῶν δύο ἀποστήσει δυνατόν· ἄρα γὰρ πολλαπλάσιος τοσοῦτων ἐπιμορίων ἡγεῖται λόγων ἀντιπαρωνυμούμενων αὐτῷ, ὅπόσους ἐστὶν ἀπὸ μονάδος· ἐπίτριτον δὲ οὐκ ἔστι. Τριπλασιάσας οὖν αὐτὸν ποιῶ ρςβ', οὗ ἐπίτριτος μὲν ὁ σς', ἐπόγδος δὲ ὁ σς', καὶ τούτου ἐπόγδος ὁ σμγ'· ὁ ἄρα τοῦ λείμματός ἐστι λόγος ὁ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῖν δυοῖν ἐπογδῶν λειπόμενος σμγ' πρὸς τὰ σς'· ἀπὸ παντὸς γὰρ ἐπιτρίτου δύο ἐπογδῶν ἀφαιρεθέντων καταλείπεται ὁ τοῦ λείμματός λόγος. Ἄλλ' αὖ τοῦ σς' ἐπόγδος ὁ σπη', ὃς τὴν ἀρμονικὴν σώζει μεσότητα μεταξύ τεταγμένους τοῦ ρςβ' καὶ τοῦ τπδ', διπλάσιον πρὸς τὸν ρςβ' λόγον ποιούμενος. Πρὸς δὲ τὸν σπη' κατεπικνωσάμενος ἂν καὶ τοῦτο τὸ ἐπίτριτον τοῖς τε ἐπογδῶσι καὶ τῷ λείμματι. Νῦν δὲ οὐκ οἶόντε· ὁ γὰρ ἐπόγδος αὐτοῦ ὁ τκδ' οὐκ ἔχει ὄγδοον διὸ πρὸς αὐτὸν ἐπόγδοον γενέσθαι λόγον οὐ δυνατόν τοῖς ἄτμητον τὴν μονάδα φυλάττειν αἰεὶ βουλομένοις· τὸ γὰρ ὄγδοον αὐτοῦ μ... Διπλασιάσαντες οὖν αὐτὸν, ἵνα τὸ ἡμισυ ἔλον ποιήσωμεν, ἔξομεν καὶ αὐτοῦ λαβεῖν τὸ ἐπόγδοον· ἀναγκασθησόμεθα δὲ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ πολλαπλασιάσαι πάντας καὶ τοὺς μετ' αὐτόν. Ἔσται οὖν ἀντὶ μὲν τοῦ ρςβ' ὁ τπδ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σς' ὁ υλβ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σμγ' ὁ υπς'· ἀντὶ δὲ τοῦ σς' ὁ φιβ'· ἀντὶ δὲ τοῦ σπη' ὁ φος'· καὶ τούτου ἐπόγδος ὁ χμη'· καὶ τούτου ἐπόγδος ὁ ψκθ'· ἔπειτα ὁ ψξη' διπλασίος μὲν ὢν τοῦ τπδ', πρὸς δὲ τὸν ψκθ' ἔλον ἔχων τοῦ λείμματός. Καὶ οὕτω δὴ συμπληρώσεται τὸ διπλάσιον διάστημα τοῖς τε ἡμιολίοις καὶ ἐπιτρίτοις καὶ ἐπογδῶσι ἐν τοῖσδε τοῖς ἀριθμοῖς· τπδ', υλβ', υπς', φιβ', φος', χμη', ψκθ', ψξη'. Εἰ οὖν ἐθαλήσασθαι

(16) *Supervacaneam impendere operam mihi videbar, si in Latinum sermonem convertissem hanc Pselliani in Timæum Commentarii partem, quæ tota ex superiori commentatione in modum compendii esset excerpta. Quare cavendum censebam,*

ne eadem fere bis dicerem. LINDER.

(17) *Latine : Pselli, philosophorum summi, enarratio Mathematicæ artis in Timæo Platonis de animæ substantia generatione.*

μὲν ὅλον συμπληρῶσαι διάγραμμα, ἐκθήσομεν κατὰ τὸ ἐξῆς ἀντὶ μὲν τῆς πρώτης μοίρας τὸν τπδ'· ἀντὶ δὲ διπλασίας ταύτης τὸν ψξή'· ἀντὶ δὲ τῆς τριπλασίας μὲν τῆς πρώτης ἡμιολίας δὲ τῆς δευτέρας τὸν φρνβ'· ἀντὶ δὲ τῆς τετάρτης διπλασίας τῆς β' τὸν φφλς'· ἀντὶ δὲ τῆς μέμπτης, ἣ ἐστὶ τριπλασίῳ τῆς πρώτης, γυνς'· ἀντὶ δὲ τῆς πέπτης, ἣ ἐστὶ τριπλασίῳ τῆς τρίτης, γυνς'· ἀντὶ δὲ τῆς ἕκτης, ἣ ἐστὶν ὀκταπλασίῳ τῆς πρώτης, τὸν γοβ'· ἀντὶ δὲ τῆς ἑβδόμης, ἣ ἐστὶν ἐπτακακαιοκοσιπλασίῳ τῆς πρώτης, ιτξή', εἰ δ' οὖν ἐβηλήσαιμεν τούσδε καταπυκνώσαι ταῖς ἀριθμητικαῖς καὶ ταῖς ἀριθμητικαῖς μεσότησιν,

Γ'

Ἐτέρας Πλατωνίαντις διανοίας ἐξήγησις ἀπὸ Τιμαίου.

α'. Ἐρῶς τῆς Πλατωνικῆς ἀκορέστως πηγῆς. Ἐτι γὰρ πλήρης ὢν τοῦ νάματος καὶ ἐπιχειλῆς τῆς ἐκείνου σοφίας, αὐθις ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ὀρέγη πιεῖν· ζητεῖς γὰρ, τί ποτε καὶ ταῦτά ἐστι; « Ἐαύτην οὖν τὴν ξύστασιν, περὶ τοῦ Δημιουργοῦ λίγων ὁ Πλάτων, διπλῆν κατὰ μήκος σχίσας καὶ μέσον πρὸς μέσῃν ἐκκτέραν ἀλλήλοισ οἷον χῖ προσβαλὼν κατακτικρῶ τῆς προσβολῆς, καὶ ἐν τῇ κατὰ ταῦτά καὶ ἐν ταύτῃ περιαιρομένη κινήσει, περὶξ αὐτὰς λάβε, καὶ τὸ μὲν ἔξω(θεν) φορᾶν ἐπηφῆμισεν εἶναι τῆς ταύτου φύσεως, τὴν δ' ἐντὸς τῆς θατέρου. Τὴν μὲν δὴ ταύτης πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε, τὴν δὲ θατέραν κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά. Κράτος δίδωκε τῇ ταύτου καὶ ὁμοίου περιφορᾶ· μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἶσας, τὴν δὲ ἐντὸς σχίσας ἐξαχῶς ἐπὶ τὰ κύκλους ἀνίστους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἐκάστην, οὐσῶν ἐκκτέρων τριῶν, κατὰ τάναντία μὲν ἀλλήλοισ προσέταξεν εἶναι τοὺς κύκλους, τάχιον δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως ἐν λόγῳ δὲ φερ,μένας. » Αὕτη μὲν ἡ Πλατωνικὴ λέξις.

β'. Ἡ δὲ ἐξήγησις· Κατακεκάμφθωσαν εὐθεῖαι οὕτως, ὥστε κατὰ τὰ ἄκρα πάλιν συνάπτεσθαι. Γίνονται δὲ δύο κύκλοι, καὶ τούτων γεγονέντων ὁ μὲν ἐντὸς, ὁ δὲ ἐκτὸς, λοξοὶ πρὸς ἀλλήλους. Καλεῖται τοῖνον ὁ μὲν ταύτου κύκλος, ὁ δὲ θατέρου· καὶ ἐστὶ παρὰ μὲν τὸν ἰσημερινὸν ὁ ταύτου, παρὰ δὲ τὸν ζωδιακὸν [ὁ θατέρου (18)]· οὐ γὰρ ἰσημερινὸς πρὸς ἄρθος τέμνει τὸν ζωδιακόν. Τὸ μὲν οὖν μαθηματικόν, ὡς συντόμως εἰπεῖν, περὶ τοῦ σχήματος τῆς ψυχῆς τοιοῦτόν ἐστι.

Πρὸς δὲ τὴν ψυχικὴν οὐσίαν τὸν λόγον ἐπαναγόντις

αἱ παρενθεθεῖσαι τὰ τε ἡμιόλια καὶ ἐπίτριτα διαστήματα ποιήσουσιν, ἔσονται, ἵνα μίαν ἐρῶ μεσότητα, μεταξὺ τοῦ τπδ' καὶ ψξή' διπλασίῳ ὅ τε φιβ', ποιῶν τὴν ἀρμονικὴν μεσότητα, καὶ ὁ φος', τὴν ἀριθμητικῆν. Ἴσθι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς ἐπιμόριος λόγος εἰς ἴσους τέμνεσθαι δύναται· τὸ οὖν ἡμιτόνιον ἐν ἀριθμοῖς οὐκ ἐστὶ λαβεῖν· ἀλλ' ἐν μέσῳ εὐρήσεται τοῦ ιζ' καὶ τοῦ ια' λόγου· καὶ ἐστὶν ὁ ιζ' μείζων τοῦ καλουμένου λείμματος, ὅς ἦν ἐλάσσων τοῦ ἀκριβῶς ἡμιτονίου. Ἡ μὲν οὖν κρύφιος τῆς Πλατωνικῆς ψυχρογονίας ἐξήγησις ἄλλη· ἡ δὲ μαθηματικὴ αὕτη.

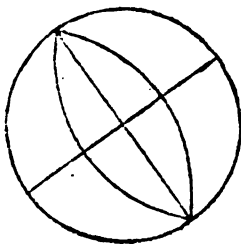
III.

Cætera ex Timæo Platónico doctrinæ enarratio.

1. Insatiabili fontis Platonici desiderio teneris. Nam ut etiam nunc scaturiginum copia affluens abundasque illius sapientia, sic denuo eam combibere cupis. Quæris enim, hæc quoque quidnam sint? De rerum Opifce; « Hanc igitur omnem — inquit Plato — conjunctionem diffidit, mediæ accommodans mediam in speciem Græcæ litteræ X e regione commissuræ: eoque motu, cujus orbis semper in eodem erat eodemque modo ciebatur, undique est eas circumplexus: et circumulum alterum exteriorem, interiorem alterum fecit. Exteriorem quidem orbem dixit esse ejusdem naturæ, alterius autem interioris, illiusque latus in dexteram partem detorsit, hanc (alteram) a media linea ad lævam. Principatum dedit ejusdem æqualisque circumvectioni. Solam illam enim indivisam reliquit. Interiorem autem cum sexies in septem partes duplo et triplo quoque intervallo dispares divisisset (nam tria sunt utrinque intervalla), contrariis inter se cursibus moveri orbem jussit, celeriusque tres, ratione autem (ac numero) se moventes. » Hæc quidem verba sunt Platonis

2. Jam vero enarratio (hæc est): Curvantur igitur rectæ (lineæ) ita, ut extremis partibus rursus connectantur, fiantque duo orbis, (quorum) unus interior (est), alter exterior, ex obliquo inter se collocati. Itaque hic ejusdem orbis nominatur, alterius ille. Ejusdemque qui vocatur juxta circumulum æquinoctialem est, juxta zodiacum [is, qui alterius appellatur]. Neque enim æquinoctialis circumulum zodiacum rectis angulis secat. Ut breviter igitur rem persequar, hæc fere sunt, quæ a Mathematicis de

forma animæ dici possunt. Ad animæ autem essen-

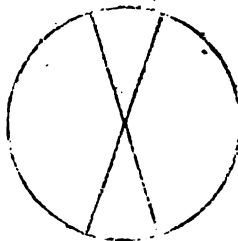
(18) [Ὁ θατέρου]. Hæc verba, a nobis adjecta, ita ad sententiam necessaria sunt, ut excidisse non sine probabili causa existimari possint. LINDER.

tiam si orationem revocamus, sic sentimus, animam revera omnem disciplinarum scientiam anticipare, (ut) in geometria integritatem (id quod in quantitate aliqua versatur), figuram, lineam; in arithmetica (disciplina) multitudinem, essentielles unitates: in harmonica numerorum rationes: in sphaerica duplices motus.

3. Animæ igitur in longitudinem sectio processum indicat desuper a rerum opifice manantem, unde post unam duæ animæ exoriuntur, quarum utraque easdem habet rationes, inter seque et junguntur et distinguuntur et centrīs cohærent. Hoc enim significat illud « mediæque accomodans mediam. » Quas cum in circulum rotundavit, intelligendi vidonatas, eo cursu, qui semper in eodem est, eodemque modo circumagitur, circumplexus est, quando participes eas fecit divinæ mentis (rationis), transtulitque animarum dualitatem ad intellectuale dualitatem essentia iis præstantem, nimirum quia, siquidem duplex animalis vita sit, una in cogitatione posita, altera in opinatione, duæ rectæ (lineæ) proveniunt et in orbem curvantur: mediæ autem accomodans mediam ita, opinor (dicitur), si ad ea, quæ per se media sunt, facta est animæ conjunctio. Postremum enim ejus, quod in cogitatione positum est (= mentis intelligentiæque), et summum ejus, quod opinione comprehenditur (opinati et sensibilis), in media animæ compositione semper est. Quæ vero ex commissura orta est forma, χ' dico, ei multam cum anima affinitatem esse dicit Porphyrius ille. Fuit enim, inquit, apud Ægyptios ejusmodi forma, animæ mundanæ notam gerens, orbi circumdata: rectisque (lineis) biformis animæ potentia significabatur, orbe autem uniformis vita atque intellectualis conversio orbiculatim flexilis: motus vero, qui in eodem semper eodemque modo

A φασιν, ὡς πάσας τὰς ἐπιστήμας οὐσιώδως ἡ ψυχὴ προεἴληφε· τὴν γεωμετρίαν κατὰ τὴν ὁλότητα, κατὰ τὸ σχῆμα, κατὰ τὰς γραμμὰς· τὴν ἀριθμητικὴν κατὰ τὸ πλῆθος, κατὰ τὰς οὐσιώδεις ἐν αὐτῇ μονάδας· τὴν ἀρμονικὴν κατὰ τοὺς λόγους τῶν ἀριθμῶν· τὴν δὲ σφαιρικὴν κατὰ τὰς διττὰς περιφορὰς.

γ'. Ἡ τοίνυν κατὰ μήκος διαίρεσις τῆς ψυχῆς τὴν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καθήκουσαν ἐμφαίνει· πάροδοι, ἀφ' οὗ ἀπογεννῶνται ψυχαὶ δύο μετὰ τὴν μίαν, ὧν ἑκάτερα τοὺς αὐτοὺς ἔχει λόγους, καὶ συναπτόνται ἀλλήλαις, καὶ διήρηνται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ κέντρωνται τοῖς ἑαυτῶν κέντροις. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ « μέσην πρὸς μέσην. » Καὶ κατέκαμψεν αὐτὰς ὁ δημιουργὸς εἰς κύκλον, καὶ τῇ κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ κινήσει περιέλαβεν αὐτὰς νοερὰς ποιήσας, καὶ τοῦ μεταδόου αὐταῖς θεοῦ καὶ ἐνθεῖς τὴν δῶδα τῶν ψυχῶν εἰς δυάδα νοερὰν κατ' οὐσίαν αὐτῶν ὑπερέχουσαν· ἡ δὲ διττῆς οὐσίας τῆς ψυχικῆς ζωῆς, τῆς μὲν διανοητικῆς, τῆς δὲ δοξαστικῆς, δύο εὐθείαι προέρχονται, καὶ εἰς δύο κατακάμπτονται κύκλους· τὸ δὲ μέσην πρὸς μέσην τάχα ὅτι κατὰ τὰ κυρίως μέσα γέγονεν ἡ συναφὴ τῆς ψυχῆς, Ἔστι γὰρ τὸ ἔσχατον τοῦ διανοητικοῦ καὶ τὸ ἀκρότατον τοῦ δοξαστικοῦ μετὰ πάσης τῆς ψυχικῆς συστάσεως. Αὐτὸ δὲ τὸ ἐκ τῆς προσβολῆς γενόμενον σχῆμα, φημί δὴ τὸ χ' ἵ, ὡς δὲ Περφύριος ἱστορεῖ, πολλὴν οἰκειότητα ἔχει πρὸς τὴν ψυχὴν· ἐτυγχάνει γὰρ, φησί, παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τοιοῦτος χαρακτήρ, σύμμολον φέρων τῆς κοσμητικῆς ψυχῆς, κύκλον περιβεβλημένος· ἐσημαίνετο μὲν γὰρ διὰ τῶν εὐθειῶν ἡ δυοειδὴς δύναμις τῆς ψυχῆς, διὰ δὲ τοῦ κύκλου ἡ μονοειδὴς ζωὴ καὶ ἡ κατὰ κύκλον νοερὰ ἐπιστροφή· ἡ δὲ κατὰ ταῦτα καὶ ἐν ταύτῃ περιελαβὴν κίνησις ἡ νοερὰ ἐστὶ περιφορὰ· αὕτη γὰρ περιέχει τὴν ψυχὴν· καὶ ἡ μὲν μονοειδὴς ἐστίν, ἡ δὲ δυοειδὴς.

oietur, intellectualis illa circumvectio est, quæ D quidem animam complectitur. Atera autem uniformis est, altera biformis. Ex orbibus autem exterior ad mentem intelligentiamque pertinet, ad opinionem autem interior. Nominandi vocem autem noli putare meram nominis impositionem, sed potentiarum (largitionem et) communicationem, Menti enim (intelligentiæque) idem representandi facultatem Opifex rerum distribuit, opinato ac sensibili Alterum. Accedit, quod ea, quæ meliora sunt et diviniore, melioribus potentiis donavit: eam (circumvectionem), quæ Eiusdem vocatur, in dextram partem flexione, in sinistram flexione Alterius: hanc laterali (motu), illam centrali.

4. Similiter in rerum universitate circumvectio inerrans omnibus in causa est cur eodem modo

Καὶ ὁ μὲν ἔξω τῶν κύκλων ὁ διανοητικὸς ἐστίν· ὁ δὲ ἐντὸς ὁ δοξαστικὸς. Τὸ δὲ ἐπισημαίνει φάναι μὴ θεῖον ὄνοματος ψιλὴν ὑπολάβη, ἀλλὰ μετὰ δυνάμεων. Τῷ μὲν γὰρ διανοητικῷ τὸ ταυτοποιῶν· τῷ δὲ δοξαστικῷ τὸ ἑτεροποιῶν ἀπένειμε. Καὶ ἐπὶ τοῦτοῖς τὰ μὲν κρείττω καὶ θεϊότερα ταῖς κρείττοσιν ἀπονέμει δυνάμεσιν ὁ Δημιουργὸς, τῇ μὲν ταύτῃ τὸ ἐπὶ δεξιὰ, τῇ δὲ θατέρῃ τὰ ἐπ' ἀριστερὰ καὶ τὸ μὲν πλευρικόν, τῇ δὲ τὸ διαμετρικόν.

δ'. Ὅποιον καὶ ἐν τῷ παντὶ ἡ μὲν ἀπλανὴς τοῦ ὁσώτως εἶναι πᾶσιν αἰτία, αἱ δὲ πλανώμεναι τοῦ ἄλλοτε

ἄλλως. Τὸ δὲ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν ἀπὸ ψυχῆς ἰδιότητές εἰσιν οὐσιώδεις καὶ εἰκόνες ταύτης· τὸ μὲν ἀπλανὲς ἐπὶ δεξιᾷ, τὸ δὲ πλανώμενον ἐπ' ἀριστερᾷ ἢ μᾶλλον τὸ μὲν νοῦ, τὸ δὲ ψυχῆς εἰκὼν. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ψυχῆς τὸ μὲν δεξιὸν ἔστι, τὸ πρὸς τὰ νοητὰ ἐστραμμένον· τὸ δὲ ἀριστερὸν, τὸ πρὸς ἐπιμέλειαν τῶν αἰσθητῶν. Περιάγει δὲ ὡσπερ ἐν κόσμῳ τὴν μὲν ἀπλανῆ κατὰ πλευρᾶν, τὴν δὲ πλανωμένην κατὰ διάμετρον, οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὸν μὲν ταύτου κύκλον κατὰ πλευρᾶν, τὸν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον. Ἰδιώματα δὲ τοῦ μὲν διαμέτρου τὸ πεπλαγισμένον, τὸ ἄλογον, τὸ περιεχόμενον, τὸ διαιρετικὸν τῶν γωνιῶν· τῆς δὲ πλευρᾶς τὸ ἀπλαγίαστον, τὸ βῆ, τὸν, τὸ περιεχτικὸν, τὸ συνεχτικόν. Εἰκότως ἄρα ὁ μὲν λέγεται περιάγεσθαι κατὰ πλευρᾶν ὁ κρείττων τῆς ψυχῆς "..., ὁ δὲ κατὰ διάμετρον, ὡς προόδῳ χαίρων καὶ πολλαπλασιασμοῖς. Τὰ δὲ λοιπὰ τῆς περικοπῆς ἐπὶ μὲν τῶν κατ' οὐρανὸν φερομένων κύκλων εὐδιὰ γνωστα καὶ ἐκκαίμενα, ἐπὶ δὲ τῶν ψυχικῶν βραθείας δεῖται φρονέας· ἔχει γὰρ ἡ ψυγὴ καὶ τὴν μονοειδῆ δύναμιν καὶ τὴν πολυειδῆ, καὶ ὁ ταύτης κύκλος περιέχει τὰς πάντων αἰτίας, ἀλλ' ἄσχιστός ἐστι, διότι πᾶν τὸ πλῆθος τῶν δεσμῶν κρατεῖται τῆς ταυτότητος. Εἰ δὲ μὴ πάντας τοὺς λόγους μία περαλαμβάνειν ἐπιστολὴ δύναται καὶ ταῦτα βραχεῖα καὶ ἐπιτετημένη, θαυμάζειν οὐ χρή· οὔτε γὰρ κυάθῳ χωρηθεῖ ἂν ποτε τὸ ἀτλαντικὸν πέλαγος, οὔτε μέτρῳ ἐπιστολῆς τὰ κρύφια τῆς ἀπλέτου Πλατωνικῆς διανοίας. Ἀγαπᾶν οὖν χρῆ, εἰ καὶ τι τῶν παρ' αὐτῶν ἀδύτων κατοπιεῦσαι δεδυνήμεθα.

A sint, (cæteræ) errantes, cur aliter alias. Dextrum et sinistrum ex anima (oriuntur) : (quæ) essentielles ejus proprietates sunt et imagines : id, quod inerrans est, dextrorsum, quod autem orrans est sinistrorsum (vertens), vel potius hoc mentis, illud animæ imago est. Ex ipsa autem anima (ortum) est dextrum, quod quidem ad intelligibilia vertitur, sinistrum autem ad curam sensibilibum. Sicut in mundo inerrantem (circumvectionem) in latus circumagit, errantem autem ad mediam lineam direxit, sic in anima etiam. Ejusdem orbem in latus, ad mediam lineam autem Alterius. Mediæ lineæ autem (est) proprium id, quod obliquatum est, quod est irrationale, quod circumdatur, quod angulos dividit, lateris autem id, quod non obliquatum est, quod est rationale, quod comprehendendi, quod continendi vim habet. Hic melior igitur animæ [orbis] in latus, ut par est, flecti dicitur, ille vero secundum rectam lineam, ut qui processu et multiplicationibus gaudeat. Cætera de sectione orbium in cælo vertentium facilia ad dignoscendum sunt et (quasi) in medio posita : in iis autem (orbibus), qui ad animam pertinent, alta quadam mente opus est ; inest enim in anima tum uniformis potentia tum multiformis, hujusque orbis omnium causas complectitur, sed scindi nequit. Quare omnis multitudo vinculo ejusdem (sive indentitatis, ut hac voce utar) continetur. Non mirum autem, si una epistola causas ac rationes omnes complecti non potest neque enim unquam cyathus maria Atlantica, neque ingentes illas reconditæ doctrinæ Platonicæ copias epistolæ modus capiat. Quare acquiescere (in hac re) oportet, si aliquid ejus sacrarium introspicere licuerit.

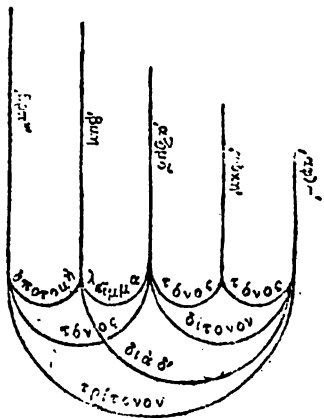
Δ'

C

IV.

Ἐξήγησις τοῦ αὐτοῦ τελευτήρα τοῦ λειμματος.
 α'. Τί ποτέ ἐστι λείμμα, ἠρώτησας καὶ πῶς ἔλαττον τοῦ ἡμιτονίου ἐστίν. Εἰλήφθω οὖν σοι ἀριθμὸς ὁ ἀφλς· ἐπόγδοος μὲν αὐτοῦ γίνεται ὁ ἀψκη· τούτου δὲ ἐστὶν ἐπόγδοος ὁ ἀλμδ', ὅς δῆλον ἐστὶ πρὸς τὸν ἀφλς' λόγον ἔξει διτονίου. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐπίτριτος

Ejusdem ulterior limmatis enarratio.
 1. Limma quid sit quantoque sit minus quam semitonium, interrogasti. Sumitor igitur numerus 4536 : sesquioctavus ejus fit 1728 : hujus autem sesquioctavus 1944, quem ad 1536 duorum simul tonorum rationem habere constat. Ac sesquitercius

τοῦ τῶν ἀφλς' ὁ τῶν βμη'. Τὸ ἄρα λείμμα ἐν λόγῳ ἐστὶ τῶν βμη' πρὸς τὰ ἀλμδ'. Ἀλλ' ἔαν καὶ τοῦ τῶν ἀλμδ' τὸν ἐπόγδοον λάβωμεν, ἔξομεν ἀριθμὸν τὸν τῶν βρπζ'· καὶ ἐστὶ μείζων ὁ λόγος ὁ τῶν βρπζ' πρὸς τὰ βμη' τοῦ τῶν βμη' πρὸς τὰ ἀλμδ'. Τὰ μὲν γὰρ

numeri 1536 numerus 2048 est. Limma igitur in ea est ratione, quam ad 1944 habent 2048. Quod si numeri quoque 1944 sesquioctavum sumpserimus, numerum 2587 habebimus. Ac major ratio et numeri 2587 ad 2048 unam numeri 2048 ad 1944.

Numerus enim 2082 plus quinta et decima parte sui, minus autem quarta et decima numerum 2048 præstat. Numerus autem 2048 plus undevicesima sui parte minus autem octava et decima 1944 superat. Profecto minor tertii toni particula in diatono intra intervallum quaternarium (diatessaron) cohibetur, ita ut modum limmatis semitonio minorem (esse) concludi possit, quaternarium autem intervallum diatessaron) totum duobus semis tonis minus esse. Et vero numeri 2048 ad 1944 ratio eadem est ac numeri 256 ad 243. Neque vero in æquales rationes duas dividi potest aut sesquioctavus (numerus) aut alius quis superparticularis: quam proxime autem æquales sesqui 18 numerus et sesqui 17 sesquioctavam rationem faciunt. Proindre semitonium fit ex media quadam inter illos ratione, ita ut major (ratio sit) numeri [sesqui] 17 minor sesquiseptimi. Numeri autem 243 plus quam septima decima particula 13 est minus autem quam undecima, ut si copulentur inter se 243 et 13, proxime in ea ratione, quam ad 256 habet 243, semitonium consistat. Demonstrata est autem limmatis ratio, quam habent 256 ad 243, et a semitanio limma ea ratione differt, quæ numeri 253 ad 256 est, sesquioctava (viscosima) et centesima.

2. Habes igitur, quid valeat limma, quantoque sit minus quam semitonium, et quantum distet ab ipso semitonio, et (cognitum habes) in æquales rationes duas dividi non posse neque sesquioctavam rationem neque aliam ullam superparticularem. Quod vero missis litteris mihi objecisti, quod prætermiserimus nonnulla, quæ ad Psychogoniam Platonicam explicandam adjuvarent, ea tibi veluti debita jam solvam. Quod Plato enim distantia dupli et tripli intervalli unaquaque, quia tres utrinque sint distantia, scissionem septem illorum orbium factam esse dicit, sane est illud, si ad verba spectamus, (ad explicandum) subdifficile; attamen significat distantia unaquaque duplorum triplorumque intervallorum, quæ quidem terna sint (in quatuor enim terminis distantia tres) factam esse scissionem, quod idem est ac (si) secundum longitudinem (facta ea esse dicatur), ut in unoquoque septem illorum orbium omnes distantia et orbis omnes insint: numero enim dupli triplique intervalli distantiarum, quæ quidem sex sunt, sexies orbis scidit. Quibus animo præceptis animam rerum universitatis, rationes habentem, ante has (rationes) et universas mundi partes, inerrantem dico et errantem, omnium in mundo versantium (deorum) essentiam usurpare statuimus: quo ex re orbis ejus quod alterum vocatur, primas causas procreatrices septem orbium in se cohibuit. Quod si non essentia quoque proprius quidam factus sit orbis, sicut ejusdem naturæ (identitatis) et diversæ (diversitatis), defendemus, si quis audire cupiat, horum esse oppositionem, essentiam autem universæ animæ communem esse. Illam autem in sex (partes) divisionem animæ (quasi) familiarissimam esse Pythagoreorum est sententia, unitatem

βρωζ' τῶν βμη' μείζονι μὲν ὑπερέχει ἢ τῷ πεντακαίδεκάτῳ αὐτῶν μέρει, ἐλάττονι δὲ ἢ τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ· τὰ δὲ βμη' τοῦ ἀλμδ' μείζονι μὲν ὑπέχει [ἦ] τῷ ἑνεακαίδεκάτῳ αὐτοῦ μέρει, ἐλάττονι δὲ τοῦ ιη'. Τὸ ἐλάττον ἄρα τοῦ τρίτου τόνου τμημα ἐντὸς ἀπελήπτει τοῦ διὰ τεσσάρων πρὸς τῷ διατόνῳ, ὥστε τὸ μὲν τοῦ λείμματος μέγεθος ἐλάττον ἡμιτονίου συνάγεσθαι, τὸ δὲ διὰ τεσσάρων ὄλον ἐλάττον β' καὶ ἡμισυ τόνων. Καὶ ἐστὶ τῶν βμη' πρὸς τὰ ἀλμδ' λόγος ὁ αὐτὸς τῷ τῶν σνς' πρὸς τὰ σμγ'. Εἰς ἴσους δὲ δύο λόγους οὐθ' ὁ ἐπόγδοος, οὔτε ἄλλος τις διαιρεῖται τῶν ἐπιμορίων. Ἴσοι δὲ ἔγγιστα ποιοῦσι λόγον τὸν ἐπόγδοον, ὁ τε ἐπὶ ιη' καὶ ὁ ἐπὶ ιζ'. Ἰπάρχει τοιγαροῦν κατὰ τὸν μεταξὺ πῶς τούτων λόγον τὸ ἡμιτόνιον, τουτέστι τὸν μείζονα μὲν τοῦ ζ', ἐλάττονα δὲ τοῦ ἐπικαίδεκάτῳ. Ἔστι δὲ καὶ τῶν σμγ' τὰ ιε' μείζον μὲν μέρος ἢ ἑπτακαίδεκατον, ἐλάττον δὲ ἢ ια', ὥστε συντεθέντων αὐτῶν τοῦ τε σμγ' καὶ τοῦ ιε' ἐν λόγῳ γίνεσθαι τὸ ἡμιτόνιον ἔγγιστα τῷ τῶν σνη' πρὸς τὰ σμγ'. Ἐδείχθη δὲ καὶ τοῦ λείμματος ὁ λόγος ὁ τῶν σνς' πρὸς τὰ σμγ', καὶ τοῦ λείμματος ἄρα τὸ ἡμιτόνιον διοίσει τῷ τῶν σνη' λόγῳ πρὸς τὰ σνς', ὃς ἐστὶν ἐπικατοστόγδοος.

β'. Ἐχεις οὖν ἐντεῦθεν τί ποτε τὸ λείμμα δύναται καὶ πῶς ἐλάττον ἡμιτονίου ἐστὶ, καὶ τίνα διαφέρει αὐτοῦ τοῦ ἡμιτονίου· καὶ ὅτι εἰς ἴσους δύο λόγους οὔτε ὁ ἐπόγδοος οὔτε ἄλλος τις διαιρεῖται τῶν ἐπιμορίων. Εἰ δὲ τί σοι ἐλλελοπαμεν, ὥσπερ ἐπιστεῖλας ἡμῖν ὠνειδίας, πρὸς τὴν ἐξήγησαν τῆς Ἡλατωνικῆς ψυχολογίας, τοῦτό σοι νῦν ὥσπερ τι χρέος διαλυόμεθα. Τὸ γὰρ κατὰ τὴν διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν εἰρημένον τῷ Ἠλάτωνι ἐκάστην τῶν διαστάσεων, οὐσῶν ἐκατέρων τριῶν, γεγονέναι τὴν σχίσιν τῶν ἐπτά κύκλων, ἐστὶ μὲν, ὅσον γε κατὰ τὴν λέξιν, ὑποδύσκολον· σημαίνει δὲ ὁμοίως, ὅτι κατὰ διάστασιν ἐκάστην (διάστασις †) τῶν διπλασίων καὶ τριπλασίων διαστάσεων, οὐσῶν ἐκατέρων τριῶν (· ἐν γὰρ τεσσαρσίν ὄροις αἱ διαστάσεις τρεῖς· ἢ σχίσις γέγονεν, ὃ ἐστὶ τῷ κατὰ μήκος ταύτων, ἢ' ἐκάστην τῶν ἐπτά κύκλων ἐνώσιν αἱ διαστάσεις πᾶσαι καὶ οἱ λόγοι πάντες· κατὰ γὰρ τὸν ἀριθμὸν τῶν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διαστάσεων ἐξ οὐσῶν ἐξαχῶς τοὺς κύκλους ἔτεμε. Τούτων δὲ προειλημμένων, φημὲν (ὃ δὲ λόγος ἑλληνικὸς †) τὴν τοῦ παντὸς ψυχῆν, λόγους ἔχουσαν, πάντων εἶναι ἐγκοσμίων ἔχειν πρὸ τούτων καὶ τῶν ὄλων τοῦ κόσμου μερίδων, αὐτῆς λέγῃ τῆς ἀπλανοῦς καὶ τῆς πλανώμενης ὅθεν ὁ θῆτερος κύκλος τῶν ἐπτά κύκλων τὰς πρωτοουργοὺς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ περιεῖληφεν. Εἰ δὲ μὴ καὶ τῆς οὐσίας ἰδίως τις γέγονε κύκλος, ὡς τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἑτερότητος, διαλύσομεν, εἴ τις ἐρωτῆσθαι, ὅτι τούτων μὲν ἐστὶν ἀντίθεσις, ἢ δὲ οὐσία κοινή τῆς πάσης ἐστὶ ψυχῆς. Τὴν δὲ εἰς ἕξ διαίρεσιν οἰκειοτάτην εἰναι τῆς ψυχῆς ὁ τῶν Ἰουθαγορείων λόγος φησὶν, ἀνάλογον ταττόντων σημείῳ μὲν μονάδα, γραμμῆ δὲ δυάδα, τῷ δὲ ἐπιπέδῳ τριάδα, τῷ δὲ σώματι τετράδα, τῷ δὲ πεποιωμένῳ τὴν πεντάδα, τῷ δὲ ἐψυχομένῳ

τὴν ἐξάδα, τῷ δὲ νοσρῷ τὴν ἐπτάδα. Τὸ μὲντοι λειμ-
μα ἄνω μὲν τῆς ἐπιστολῆς μαθηματικῶς ἀπεδείχθη
σοι· ἔστι δὲ καὶ ἐν τῷ παντὶ τοιοῦτον.

est effectum, ei, quod animatum est, senarium, intellectuali autem septenarium. Limma vero supra in
(hac) epistola mathematicorum more tibi demonstratum est. Quod idem in universo tale est.

γ. Ἄφ' ἐκάστης γὰρ τῶν σφαιρῶν ἀπόβροιαί τινες
καθήκουσιν εἰς τὰ ὑπὸ γῆν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων
συμμιγεῖς τινες ὑποστάθμαιοι, πολὺ μὲν τὸ παραχῶδες
ἔχουσαι καὶ σκοτεινὸν καὶ ἔνυλον, συντελοῦσι δ' ὅμως
πρὸς τὴν ὄλην τοῦ κόσμου σύστασιν καὶ ἁρμονίαν.
Τούτων δὲ τὴν αἰτίαν ἐν τῇ ὄλη ψυχῇ τιθεῖς ὁ Πλά-
των, λείμμα κέκληκεν αὐτὴν, ὃ δὲ τῆς ἐσχάτης φύ-
σεώς ἐστὶ σημαντικόν. Καὶ ὁ τῶν ψυχῶν δὲ (19) λό-
γος πρὸς τὰ δαιμόνια ζῶα τὸν τοῦ λείμματος ἐπέχει
λόγον, καὶ τὰ ἡρωικὰ δὲ πρὸς τὰ δαιμόνια τὸν
ἐπόγγυον ἔχει λόγον διὰ τὸ ἄχραντον τῆς ζωῆς εἶδος,
τὰ δὲ πολλῶν ἔχει ἂν πρὸς ἐκεῖνα τὸν τοῦ λείμμα-
τος. Ἔστι δὲ καὶ πρώτη ἀρτιοπέρισσος ἡ ψυχῆ, B
μέση γὰρ ἐστὶ τῶν ἀμερῶν καὶ τῶν μεριστῶν, ὧν
τοῖς μὲν τὸ περισσὸν οἰκεῖον, τοῖς δὲ τὸ ἄρτιον. Τὸ
δὲ φάναι, ὅτι τὰ ἐπίκριτα πάντα συνεπληροῦτο τῷ
τοῦ ἐπογγύου διαστήματι μετὰ τοῦ λείμματος, ἐμφαι-
νέει, ὅτι τῶν λόγων αἱ ἀποπεραπτώσεις εἰς μερικῶ-
τέρας ἀποστάσεις κατέληξαν. Ἑπτὰ δὲ εἰσιν ὄροι.
Διότι μέση ἔλαχεν ἡ ψυχὴ τῶν τε ἀμεριστων καὶ
τῶν μεριστῶν, καὶ ἐκεῖνα μὲν μιμεῖται διὰ τῆς
τριάδος τῶν ὄρων, ταῦτα δὲ προσέληφε διὰ τῆς τε-
τραδός, ἐπεὶ καὶ ὄλη δι' ὄλης ἐαυτῆς ἡ ψυχῆ, ἐβδο-
ματικὴ ἐστίν. Εἰ γὰρ μόνος ὁ δημιουργικὸς νοῦς, ἡ
δὲ ψυχὴ πρῶτως ἀπὸ νοῦ πρόεισιν, ἐβδομάδος ἔχει
λόγον πρὸς αὐτόν· πατρικὴ γὰρ καὶ ἀμήτωρ ἡ ἐβδο-
μάς. Τῶν δὲ μεσοτήτων τριῶν οὐσῶν ἡ μὲν γεωμε-
τρικὴ τὸ οὐσιῶδες πως συνδεῖ τῶν ψυχῶν, ἡ δὲ ἁρμο-
νικὴ τὴν ταυτότητα, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ τὴν ἑτερότητα·
καὶ ἡ μὲν γεωμετρικὴ εὐνομίας εἰκὼν, ἡ δὲ ἁρμο-
νικὴ δίκης, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ εἰρήνης. Ἐχει οὖν αὐ-
τάρκως παρ' ἑμῶν, ὧ φιλότις, εἰ μὴ τις ἂν εἴποι καὶ
φιλοτίμως καὶ πεθιτῶς τὸν, περὶ ὧν ἐζήτησας, λόγον.
ergo, o charum caput, ac pene dixerim large et copiose, ex nobis (cognitam) eorum, de quibus quæsi-
sti, explicationem habes.

A puncto consentaneam collocantium, lineæ autem
(consentaneum) binarium numerum, ternarium
plano, corpori quaternarium, quinarium ei, quod
est effectum, ei, quod animatum est, senarium, intellectuali autem septenarium. Limma vero supra in
(hac) epistola mathematicorum more tibi demonstratum est. Quod idem in universo tale est.

3. Ex unoquoque globorum ad ea, quæ subter
terram sunt, defluvia quædam delabuntur commista-
que quædam cum ipsis elementis sedimenta, quæ
etsi multum turbulenti et obscuri et materialis ha-
bent, ad universam tamen mundi compositionem et
concentum conferunt. Horum sane causam in uni-
versa anima positam Plato nominavit limma, quod
quidem extremæ naturæ significativum est. Et vero
animarum ratio ad dæmonica animalia rationem
limmatis præbet, atque heroica ad dæmonica ses-
quiotavam rationem per puram vitæ speciem
habent. Ad illa autem ea, quæ multorum sunt, lim-
matis habent rationem. Prima quoque pariter impar
anima est, medium enim inter dividua et individua
tenet locum, quorum quidem his familiarius est par,
illis impar. Quod vero sequitur tertia (intervalla) omnia
sesquioctavæ (rationis) intervallo et limmate ex-
pleta esse dicuntur, (inde) apparet, rationum ad
finem perductionem in divisores distantias desinere.
Atqui septem sunt termini. Anima quia medium
obtinuit inter invidua et dividua, quorum illa
ternione terminorum imitatur, hæc quaternione
anticipavit, quoniam tota est per se totam, septem-
plex est. Nam si unitas est opifex (rerum) mens,
anima autem initio a mente proficiscitur, ad eam
septenarii numeri rationem habet : septenarius
enim numerus et procreandi potens est neque matre
utitur. Medietates autem cum sint tres, geometrica
(medietas) essentialem (partem) animarum copulat
(et connectit), harmonica autem eandem naturam
(identitatem), diversam (diversitatem) autem arith-
metica: geometrica (medietas) æquitatis imago (est),
justitiæ harmonica, arithmetica pacis. Abunde satis

ψυχῆ), altera dæmoniarum (δαιμόνια), tertia
humanarum (μερικῆ, ἀνθρωπινα. Psell. Psych. I,
§ 4). Cæterum cfr. Zeller. Gesch. der Philos. der
Griech. III, 936-940. LINDER.

(19) Καὶ ὁ τῶν ψυχῶν δὲ.... Hac de re fusius
Procl. in Tim. 342 sq. Paellus, auctorem Proclum
secutus, omnem animarum multitudinem in tres
partes divisit, ex quibus prima est divinarum (θεῖαι

INDEX

Vocum quæ a Psello usurpatæ in nullis adhuc Lexicis reperiuntur.
Quæ hoc signo (+) notatæ sunt, earum significatio. quæ est in hoc opere Pselliano, apud
nullum Lexicographum annotata est.

- (+ ἄλλως (καὶ ἄλλως εἶναι) I, § 12.]
- ἀπλαγίαστος. III, § 4.
- ἀποκεκληρωμένως, I, § 12.
- + ἐκφάνεια. I, § 6.
- ἐμπατικῶς. I, § 5.
- ἐπιδικατος (καὶ ἐβδομος) [ἐπι ιζ']. IV, § 1.
- ἐπιεκαστόγδοος. IV, § 1.
- ἐπιενδέκτος [ἐπι ια'] IV, § 1.
- ἐπταδικός. I, § 6.
- + ἐπτάλογος. I, § 6.

- D ἑπταμερής. I, § 6.
- ἑτεροποιός. III, § 3.
- + ἡ δτι. I, § 51; III, § 3.
- μακροισμός. I, § 14.
- ὄργανιστής. I, § 8.
- + ποσόν (τὸ πρὸς τι ποσόν) I, § 1.
- ταυτοποιός. III, § 3.
- τελεύτερος. IV, inscr.
- + ὑψίστημι. I, § 7.

MICHAELIS PSELLI

EXPOSITIO

IN ORACULA CHALDAICA.

(Oracula Sibyllina ed. Gallæi, ad calcem.)

ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ

ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΖΟΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ (1).

ORACULA MAGICA

QUÆ A ZOROASTRE PRODIERE.

Δίξο σὺ ψυχῆς ὄχετόν, ὄθεν (2), ἧ νίσι τάξει,
Σώματι (3) θητεύσας ἐπὶ τάξιν ἀφ' ἧς ἐβρύτης,

Exquire animæ viam, unde aut qua ratione, ubi
corporei inservieris, eadem rursus in locum a quo

A Δύθις ἀναστήσεις, ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώσας.
Μηδὲ (4) κάτω νεύσης· κρημνὸς κατὰ γῆς ὑπέκειται,

fluxisti extolles sacro sermoni opus adjungens.
Neque deorsum vergas : præcipitium in terra

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(1) Cicero lib. 1 De divinatione, scribit, neminem Persarum regem esse potuisse, qui non ante magorum disciplinam scientiamque percepisset : tanto in honore et admiratione habebantur præcepta magica. Quid autem veterum magia et qui magi fuerint, e Platone, Xenophonte, Strahone, Plutarcho, Luciano, Cicerone et aliis infinitis, cuique repetere licet. Ut breviter dicam, theologiam simul cum physiologia tractabant apud Persas, Sacas, et Medos, quemadmodum Brachmanes et Gymnosophistæ apud Indos, Chaldæi apud Assyrios. Ἱερογραμματεῖς apud Ægyptios, Levitæ apud Judæos, Eteobutadæ apud Athenienses, Etrusci apud Romanos. Druides apud Gallos et Germanos. Ne quis igitur hic artis portentosæ et præstigiatoricæ præcepta tradi putet. Dogmata sunt de pietate et cultu divino secretiora sive Magorum, sive Ægyptiorum, sive Chaldæorum, a fide orthodoxa non admodum aliena, ut Psellus docet, et ante hunc Synesius episcopus Cyrenensis (a). E cujus libro Ἱερῶν ἐν-σπνίων patet vix reliquias e sacris illis oraculis ad nos pervenisse, easdemque adeo mutilas et confusas, ut cantonem merito dicere possis e veterum scriptum consutum. Quæ enim ille carmina refert, partim multum dissimilia sunt, partim in hisce non reperiuntur. Ea, ne quid jure desiderare posses, lector, breviter indicanda censui.

In his nostris non exstant quæ libello citato leguntur : Εἴ δέ τις μέγα μὲν οἶεται τὴν ἀγωγὴν, φαντασίᾳ δὲ ἀπιστεῖ, μὴ τοι καὶ κατ' αὐτὴν ποτε πορισθῆναι τὴν εὐδαίμονα συναφὴν, ἀκουσάτω τῶν ἱερῶν λογίων ἃ λέγει περὶ διαφόρων ὁδῶν. Μετὰ δὲ τὸν ὄλον κατάλογον τῶν οἰκοθεν εἰς ἀναγωγὴν ἀφορμῶν, καθ' ὃν ἔξῃσι τὸ ἐνδοθεν σπέρμα αὐξήσῃ. Τοῖς δὲ (φησὶ) διδασκτὸν ἔδωκε φάους γνώρισμα |λαβίσθασι.

(a) Patrologiæ tom. LXVI.

Τοὺς δὲ καὶ ὑπνώοντας ἐτὶς ἐνεκάρπισεν ἀλκῆς.
Ὅρῃς· ἀντιδέσσειλεν εὐμοιρίαν μαθήσεων· Ὅ μὲν ὕπαρ φησὶν, ὁ δὲ ὄναρ διδάσκεται. Ἄλλ' ὕπαρ μὲν ἀνθρωπικὸς

(2) Ὅθεν. Huc respiciunt Synesii verba, eadem pagina, ἐς τεσοῦτον πεπλανημένον, ὡς μὴ ὄθεν ἔλθεν εἰδέναι, « tantopere aberrantem, ut unde venerit ignoret. »

(3) Σώματι, etc. Hinc desumpsit Synesius quæ elegantissime scripsit ibidem pag. 109 : Ὅτι μὲν ἐξελεύσασαι ψυχῆς γένοιτο πόμα ληθαῖον, ἄλλος εἰπάτω. Εἰσελεύσασθαι δὲ εἰς τὸν βίον ψυχῆ ληθαῖον ὀρέγεται πόμα, τὸ τῆδε ἡδὺ καὶ μειλίχιον. Θῆσα γὰρ κατιούσα τὸν πρῶτον βίον ἐθελοντεῖς, ἀντὶ τοῦ θητεύσαι δουλεύει. Id est, « Alius dicat quod sit lethæum sive oblivionis poculum illud animabus exeuntibus dari solitum. Animæ certe in hanc vitam ingressæ exhibitum oblivionis poculum nihil aliud est, nisi vitæ hujus dulcedo et voluptas. Cum enim mercenaria sponte ad hanc vitam descendat, loco operæ mercede locandæ jugum serviliter subit. »

(4) Μηδέ, etc. Synesii versus nostris multum sunt dissimiles. Sic enim habet ille pag. 108 :

Μηδὲ κάτω νεύσης εἰς τὸν μελαναυγέα κόσμον.

Ὁ βυθὸς αἰὲν ἄπιστος ὑπέστρωται τε καὶ ἄδης Ἄμφικνεφής, ῥυπόων, εἰδωλοχαρής, ἀνόητος.

Id est,

Ne deorsum nutes ad mundum atrum et tenebris

Cui gurgis profundus semper infidus substratus est

Undique caliginosus, sordidus, spectris gaudens, a-

Vide integrum locum Synesii. Conferet enim ad intelligentiam sequentium et præcedentium.

Ἐπαπόρου σύρων κατὰ βαθμίδος, ἦν ὄπο, δεινῆς
Ἀνάγκησ θρόνος ἐστὶ.
Σὸν γὰρ (5) ἀγγεῖον θῆρας χθονὸς οἰκήσουσιν.
Μὴ σὺ (6) γ' αὔξανε τὴν εἰμαρμένην.
Οὐ γὰρ ἀπὸ πατρικῆς ἀρχῆς ἀτελέεις τι τροχᾶζει.
Ἄλλ' οὐκ εἰσδέχεται κείνης τὸ θέλειν πατρικὸς νοῦς,
Μέχρις ἂν ἐξέλθῃ λήθης, καὶ βῆμα λαλήσῃ,
Μνήμην (7) ἐνθεμένη πατρικοῦ συνθήματος ἀγνοῦ,
Χρῆ σε σπεύδειν πρὸς τὸ φάος, καὶ πρὸς πατρὸς
[αὐγὰς,
Ἐνθεν ἐπέμψθη σοι ψυχὴ πολὺν ἔσσαμένη νοῦν.

subjacet, trahens te de limine habente septem
meatus, subter quod horrendi fati sedes est.

Tuum enim vas bestiæ terræ incolent.

Tu porro noli fato dare incrementum: neque enim
a præfectura summi Dei imperfectum quid pro-
cedit.

At vero animus paternus voluntatem illius animæ
non admittit, donec exierit ab oblivione, et verbum di-
xerit, memoria tenens sanctum paternum symbolum.

Properandum tibi est ad lumen et splendorem
Patris, unde missa est anima, multam complexa
mentem.

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

ἀνθρωπὸς ἐστὶν ὁ διδάσκων, τὸν ὑπνώοντα δὲ θεὸς
ἦς ἐνεκάρπισεν ἀλκῆς, ὥστ' αὐτὸν εἶναι τὸ μνησθῆναι
τε καὶ τυγχάνειν· τὸ γὰρ ἐγκαρπίσαι καὶ πλεον
ἐστὶ τοῦ διδάξαι. Id est, « Si quis vero magni mo-
menti esse arbitretur evocationem ad superiora,
imaginationi autem fidem non habeat, dubitans
num per ipsius consortium beatam illam conjun-
ctionem assequi liceat, is audiat sacra oracula quæ
de diversis viis proferunt. Ejusdem post totam enu-
merationem domesticorum subsidiolorum ad subli-
miorum meditationem, per quam facultas datur
semen interius amplificandi. His quidem (inquiunt)
luminis cognitionem doctrina acquisitam dedit,
alios vero etiam dormientes seminum virtutis suæ
participes fecit, Vides ut ex adverso distinxerunt
disciplinarum felicitatem. Hic quidem inter vigilan-
dum (aiunt), ille vero inter dormiendum eruditur.
Atqui vigilantem homo est qui docet: dormienti
vero Deus suæ virtutis semina infundit, ita ut
idem sit discere et consequi. Nam semina indere
et quasi implantare plus est quam docere. » Unde
manifestum est id quod Nicephorus ad hunc locum
annotat, Synesius oracula multa silentio transiis-
se, nec integra recitasse.

(5) Σὸν γὰρ, etc. Mastlius Ficinus lib. xvii De
animorum immortalitate, cap. ult. Zoroastri, ut et
sequentia plurima, ascribit et ita interpretatur:
« Tuum vas bestiæ terræ habitant. »

(7) Μὴ σὺ, etc. Idem Marsilius lib. xiii, non
longe ab initio. « Ne tu augeas fatum, inquit; quasi
in tuo arbitrio sit cedere fato atque non cedere. »

(7) Μνήμην, etc. Hunc versum et sequentem
refert Ficinus lib. x de immortalitate animorum,
cap. viii, cum hac interpretatione: « Ascendendum
tibi est ad lumen ipsum et Patris radios, unde
infusa est tibi anima multo mentis lumine cir-
cumfusa. »

(8) Αὐτοὺς δέ, etc. Vetus codex regię biblio-
thecæ habet δ ἂ τούς δέ· similiter accentu tantum
mutato, eruditione præstantis viri Sanctandreani
exemplar ἦ ἂ τούς δέ χθών etc., utrumque σχετικῶς
ah ah, vel heu heu.

(9) Παρθένον. Regius exemplar refert τὸ παρ-
θένιον προτοῦσα, contra metri regulam, quanquam
id non ubique in hoc fragmento observatum sit.

A Λύτους δὲ (8) χθών κατοδύρεται ἐς τέκνα μέχρισ.
Ψυχῆς ἐξωστῆρες ἀνάπνοοι εὐλυτοὶ εἰσιν.
Λιπῆς ἐν λαγόνιν κοίτης, ἀρετῆς πέλε πηγῆ,
Ἐνδον ὄλη μίμνουσα, τὸ παρθένον (9) οὐ προϋεῖσα.
Ψυχῆ (10) ἡ μερόπων θεὸν ἄγει πῶς ἐς εαυτὴν,
Οὐδὲν θνητὸν ἔχουσα, ὄλη θεόθεν μεμέθουσαι.
Ἄρμονίαν αὐχεῖ γὰρ, ὄφ' ἢ πέλε σῶμα βρότειον.
Ἵτι ψυχῆ (11) πῦρ δυνάμει πατρὸς οὔσα φαεινὸν,
Ἄθανάτος τε (12) μένει, καὶ ζωῆς δεσπότις ἐστὶ,
Καὶ ἴσχει (13) κόσμου πολλὰ πλῆρωματα κόλπων.
Ζήτησον παράδεισον.

Ipsos terra deflet usque ad filios.

Expulsores animæ, respirare facientes, sunt solu-
biles.

Sinistris in ilibus cubilis, vis virtutis intus est,
intus tota manens, virginitatem non projiciens.

B Anima hominum Deum vehementer ad seipsam
conjunget, nihil mortale habens, tota divinitus
inebriata est: harmoniam enim jaclat, in qua est
humanum corpus.

Quoniam anima ignis est lucidus potestate Patris,
manet immortalis, et vitæ est domina: et quoniam

(10) Ψυχῆ. Tres hos versus paucis explicat
Marsilius lib. xiii, cap. 4, ita scribens: « Qui
phantasiam vult silere, ac etiam supremi Numinis
desiderio flagrans, consuetis rationis naturalis dis-
cursibus non confidit, sola vivit mente, evadit
angelus, et toto capit pectore Deum. Hæc significat
Zoroaster: Anima hominum Deum: quodammodo
contrahit in seipsam, quando nihil retinens mor-
tale, tota divinis haustibus inebriatur. Tunc quoque
exsultat in corporis harmoniam. »

(11) Ἵτι ψυχῆ. Idem libro et capite dictis ver-
sus aliquot e sequentibus huc translato ordinat:

Ἵτι ψυχῆ πῦρ δυνάμει Πατρὸς οὐσφαεινὸν,
Ἵγείσθω ψυχῆς βάθος ἄμβροτον, ὁ μῦστα δ' ἄρ-
[δην

Πάντ' ἐκπέτασον ἄνω.

Μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκόβαλον κρημνῶ καταλείψης.

Id est, illo interprete: « Quoniam anima per potentiam
Patris fit ignis splendidus, dominetur in te immor-
talis profunditas animæ, et oculos omnes una tolle
in altum. Tunc neque etiam materiale ipsum cor-
pus præcipitio derelinquas. » Ignem appellat lucem
ipsam, qua exuberat Deus per se, et anima per vim
Patris conversa in Patrem abundat. Et quia Deus
est ipsa unitas super mentem et centrum essentia-
rum super essentiam, ideoque non unitur illi per
mentem proprie, sed per unitatem animæ, quæ est
mentis caput, centrumque totius animæ, idcirco
dicit Zoroaster: Ducat te animæ profunditas im-
mortalis, id est unitas ipsa, quam impressit
quondam Deus animæ tanquam unitatis divinæ
characterem, a qua et ad quam omnes aliæ vires
animæ, quasi a centro et ad centrum omnes circuli
linæ pendunt. »

(12) Ἄθανάτος τε. Marsilius lib. v, De animo-
rum immortalitate, cap. xiv: « Immortalis manet,
ac vitæ domina est; q. d. ideo immortalis manet,
quia habet vitam pedisequam, sicuti sol lucem,
crinita comam. » Vide locum. Docet enim illic fu-
se, animam abire, adveniente morte, non perdi.

(13) Καὶ ἴσχει, etc. Idem lib. iv, cap. ultimo:
« Profecto animam ipsam esse quodammodo om-
nia, de qua Zoroaster ait: Mundanorum sinuum
multas plenitudines comprehendit. »

Μη πνεῦμα (14) μολύνης, μηδὲ βαθύντης τὸ ἐπίπεδον. A
 Ἔστι καὶ εἰδῶλψ (15) μερὶς εἰς τόπον ἀμφιφάοντα.
 Μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον κρημνῶν καταλείψης.
 Μη ἐξάξης (16), ἴνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχη τι.
 Ἐκτείνας (17) πύρινον νοῦν
 Ἔργον ἐπ' εὐσεβίης, βευστὸν καὶ σῶμα σαώσεις.
 Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσ', οὔποτ' ἀληθῆς
 Σῆμα βροτῶν ἀνδρῶν χθόνιοι κύνας δεικνύντες.
 Ἡ φύσις πείθει εἶναι τοὺς δαίμονας ἀγνοῦς,
 Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρηστὰ καὶ ἐσθλά.
 Αἱ ποιναι (18) μερόπων ἄγχειραι.

habet multas consummationes sinuum mundi, quæ-
 rito paradisum.

Ne spiritum conspurces, neve illum planum et
 æquabilem in profundum deprimas.

Est et simulacro animæ pars in loco undique
 fulgenti et perspicuo.

Neque materiæ crassamentum, in præcipitio de-
 feras.

Ne educas animam, ne exiens e corpore habeat
 aliquid periculi.

Si extenderis igneam mentem ad opus cultus di-

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(14) Μη πνεῦμα. Item lib. xviii, de animorum
 immortalitate cap. 6: « Ne fœdes spiritum, neque in
 profundum exaugas quod est planum. Spiritum.
 planum appellat ipsum vehiculum, non quia cor-
 pus non sit atque profundum, sed quia propter
 tenuissimam et splendidam puritatem sit quasi non
 corpus. Præcipit ergo ne propter nimium corporis
 elementalium affectum, cogas ipsum etiam post hanc
 vitam sordidum atque grave superfore caliginis
 elementalium adjunctione. »

(15) Ἔστι καὶ εἰδῶλψ, etc. Idem ibidem: « Est
 idolo quoque locus in regione perspicua. Quia
 scilicet cum vehiculo simul et anima rationali re-
 curret in cœlum. » Sequentem versum conjunxit
 Ficinus cum superiore illo cujus initium est Ὅτι
 ψυχῇ, cap. 4 lib. xiii. Synesius quoque hunc cum
 præcedente allegat libro de Insomniis pag. 11 edit.
 Turneb., sed ordine inverso: Θέα δὴ (ait) πόσω τῶ
 μέσῳ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐμπολιτεύεται. Πρώτης μὲν
 κάτω ψυχῆς, ἔλεγεν ὁ λόγος, ὅτε ἐβαρύνθη τε καὶ
 ἔδω, μέχρις ἐγκύρση τῶν μελαναυγῶν καὶ ἀμφικνεφεῖ
 χώρῳ ἀνιούση δὲ καὶ συνέπεται μέχρις ἂν εἰς πλεί-
 στον τὸ ἀντικείμενον ἦκη, ἄκουε γὰρ καὶ περὶ τοῦτου
 τῶν λογίων λεγόντων.

Ὅς τῶ τῆς ὕλης κρημνῶν σκύβαλον καταλείψει.

Ἄλλὰ καὶ εἰδῶλψ μερὶς εἰς τόπον ἀμφιφάοντα.

Οὗτος δὲ ἀντίθεσιν ἔχει πρὸς τὸν ἀμφικνεφεῖ. Καὶ
 τοι τί πλέον τις ἂν ἐν τοῦτοις ἔξωπησῆται; Οὐ γὰρ
 μόνην εἰς τὰς σφαῖρας ἀνάγειν δοικε τὴν ἐκείθεν
 ἤκουσαν φύσιν, ἀλλὰ εἶτι καὶ τῆς πυρὸς καὶ τῆς
 ἀέρος ἀκρότητος εἰς τὴν εἰδωλικὴν φύσιν ἔσπασε
 κατιοῦσα πρὶν τὸ γήινον ἀμφιέσασθαι κέλυφος, καὶ
 τοῦτο, φησι, τῇ κρείττονι μερίδι συναναπέμψει.
 Ὑλῆς γὰρ σκύβαλον οὐκ ἂν εἶη τὸν θεσπέσιον
 σῶμα. Et quæ sequuntur. Quæ sic Latine reddidit
 Pichonius: « Observaigitur in quanto intervallo spi-
 ritus hic phantasticus versatur. Declinante quidem
 deorsum animo, dicebat oratio, quod opprimitur
 atque subit quoque incidat in tenebrosum et un-
 dique caliginosum locum. Sed ascendentem etiam
 comitatur, quod sequendi facultas sit. Et sequi po-
 test, donec in maxime oppositum et omni ex parte
 fulgentem locum venerit. Audi etiam hac de re vati-
 cinia dicentia: Non in eminenti ac sublimi loco
 materiæ purgamentum relinquet: sed et simulacro
 pars est in loco undique fulgente. Is autem contro-

Ἦγεσθω (19) ψυχῆς βάθος ἄμβροτον δῆματα δ'
 [ἄρδην]

Πάντ' ἐκπέτασον ἄνω.

Ὡ τολμηροτάτης (20) φύσεως ἄνθρωπε τέχνασμα.

Πολλάκις ἦν λέξης μοι, ἀθρήσεις (21) πάντη λεκτόν.

Οὔτε γὰρ οὐράνιος κυδρὸς τότε φαίνεται ὄγκος.

Ἀστέρες οὐ λάμπουσι, τὸ μῆνης φῶς κεκάλυπται,

Χθῶν οὐχ ἔστηκε, βλέπεται δὲ τὰ πάντα κεραυνοί.

Μη φύσεως καλῆς αὐτοπτον ἄγαλμα.

Πάντοθεν (22) ἀπλάστῳ ψυχῇ, πυρὸς ἠνία τείνον.

Ἦνίκα μὲν βλέψης μορφῆς ἄτερ εὐίτρον πῦρ

vini, fluxum etiam corpus tueberis.

Certe ex finibus terræ prodeunt canes terrestres,
 nunquam demonstrantes verum signum hominum
 mortali.

Naturalis ratio suadet esse dæmonas sanctos,
 B etiam malæ materiæ germina frugi ac bona.

Ultricos furis homines constringunt.

Animæ profunditas immortalis imperat: oculos
 vero prorsus totos expande sursum versus.

O homo machinamentum naturæ confidentis-
 simæ.

versiam habet cum undique caliginoso. Nam quid
 acutius in his versibus quispiam cernere possit?
 non enim solum in globos cœlestes reducere vide-
 tur illinc venientem naturam, sed si quid ex ignis
 et aeris summitate in imaginariam naturam des-
 cendens attraxit, antequam induerit tegumentum,
 et istud, aiunt, cum validiori parte transmittit.
 Nam materiæ excrementum haud fuerit divinum
 corpus. »

(16) Μη ἐξάξης. Explicat Plotinus philosophus,
 C lib. ix, De anim. educat.

(17) Ἐκτείνας. Marsilius sic vertit lib. xiii, De
 anim. immortal. cap. 4: Si mentem ardentem ad
 opus pietatis intenderis, labile corpus servabis.

(18) Αἱ ποιναι. Pulcherrima declaratio hujus
 oraculi peti potest e Synesii libro De insomniis,
 pag. 109, ubi sic inquit: Αἱ παρ' ἄξιαν καλούμεναι
 ξυμφοραι, μέγα μέρος συμβάλλονται πρὸς τὸ λύσαι
 τὴν σχέσιν ἣν ἔχομεν πρὸς τὰ τῆδε, etc. Id est, « Ca-
 lamitates insolitæ maxime conferunt ad tollendam
 propensionem qua in res caducas ferimur. » Et paulo
 post, Ποιναι γὰρ ὕλαιαι τότε δὴ καὶ παρ' εἰμαρμῆ-
 νῳ κινοῦνται κατὰ τῶν ἀμφησιασάντων πρὸς τοὺς
 νόμους αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἄρα αἱ καλούμεναι πειραι,
 ἃς Ἡρακλῆα τε ἀνατλήναι φασιν ἱεροὶ λόγοι. Hoc
 est, « Pœnæ sane etiam præter fati necessitatem mo-
 ventur adversus feroces et legum frena excutientes
 atque hæ profecto ærumnæ sunt et celebres illi
 labores quos Herculem sustinuisse perhibent sacri
 sermones. »

(19) Ἦγεσθω, Marsil. lib. xiii, De anim. imm.
 cap. iv, ut supra indicavi.

(20) Ὡ τολμηροτάτης. Idem refert lib. xiv, cap.
 1: O, homo naturæ audentissimæ artificium.

(21) Ἀθρήσεις. In vet. cod. regis bibliothecæ scri-
 bitur ἀθρήσεις πάντα λ., et linea penult. κεραυνοῖς.

(22) Πάντοθεν. Hic est ordo versuum hujus pa-
 ginæ in codice regio. Primus est πάντοθεν, secun-
 dum δὲ πῶς ἔχει κόσμος, tertius ἠνίκα, quartus λαμ-
 πόμενον, quintus κλυθι, sextus πάντα γὰρ, septi-
 mus δευτέρῳ, octavus Πατῆρ οὐ φῶδον, nonus
 ἐαυτὸν ὁ Πατῆρ cum proximo οὐδ' ἐν, decimus ἐστὶ
 δὲ δὴ τι undecimus εἰσὶν πάντα, duodecimus μάν-
 θανς τὸ, decimus tertius νοοῦμεναί, decimus quartus
 βουλαῖς, quintus autem in istius paginæ ordine
 εὐμβόλα, etc., plane omissus est.

Λαμπόμενον σκιρτηδὸν ἔλου κατὰ βενθεα κόσμου,
 Κλύθι πυρὸς τὴν φωνήν.
 Σύμβολα πατρικῶς νόος ἐνέσπειρε (22) ταῖς ψυχαῖς.
 Μάνθανε (23) τὸ νοητὸν, ἐπεί νόου ἔξω ὑπάρχει.
 Ἔστι δὲ (24) δὴ τι νοητὸν, ὃ χρὴ σε νοεῖν νόου ἄνθει.
 Εἰσὶν πάντα (25) πυρὸς ἐνὸς ἐκγεγαῶτα.
 Πάντα (26) γὰρ ἐξετέλησε Πατὴρ, καὶ νῦν παρέδωκε.

Si sæpius mihi locutus fueris prorsus videbis memorabilem; neque enim cælestis, curvaque et devexa apparet tunctibi moles. Stellæ non splendent, lunæ lumen tectum est, terra non stat, videntur vero omnia esse fulmina.

Ne vocaveris imaginem naturæ ipsius Dei per se conspicuam.

Undique simplici amnio tende habenas ignis.

Cum videris absque forma sacrum ignem micantem saltando per profunda totius mundi, audi ignis sonitum.

Mens ipsius Dei indidit animis hominum signa paterna.

Percipe id quod potest intellectu percipi: nam est extra mentem.

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(23) Μάνθανε. Marsilius lib. i, De anim. immortalitate cap. 6: « Aliud mens erit, aliud veritas. Quod sic aperit Zoroaster: Scito intelligibile ipsum esse extra mentem. »

(24) Ἔστι δὲ. Idem lib. xiii, cap. 5: « Est intelligibile aliquid quod intelligere te oportet mentis flore. Florem mentis appellat Zoroaster ipsum animæ centrum, quod Plato nominat mentis caput. »

(5) Εἰσὶν πάντα. Idem lib. ii, cap. 7: « Esse ipsum rebus omnibus est commune. Esse igitur ubicunque sit, pendet ex Deo. Quod mystice tetigit Zoroaster: Omnia sunt ex uno igne genita. »

(26) Πάντα γὰρ. Ficinus lib. iv, cap. 1: « Essentia angelorum principio informis est quodammodo, et tanquam passivum subjectum quoddam exponitur ad actum intelligendi, et formarum idearumque ornatum suscipiendum. De quo Zoroaster ait: Omnia perfecit pater, et menti præbuit secundæ. » Porro corrige ἐξετέλησε, et scribe ἐξετέλεσσε. Ita enim in hoc verbo syllabam producant poetæ, non vocalis brevis in longam mutatione.

(27) Κληίζεται. Regium exemplar habet κλη-

Α Δευτέρω, ὃν πρῶτον κληίζεται (27) ἔθνεα ἀνδρῶν.

Νοούμεναι ὑγγες πατρόθεν νοέουσι καὶ αὐταί,

Βουλαῖς ἀφθέγκτοισι κινούμεναι (28) ὥστε νοῆσαι.

Ὡ πῶς κόσμος ἔχει νοεροῦς ἀνοχηῶς (29) ἀκαμπεῖς!

Ἐαυτὸν ὁ Πατὴρ ἤρπασεν·

Οὐδ' ἐν ἐῆ δυνάμει νοερᾱ κλεισας ἴδιον πῦρ.

Πατὴρ (30) οὐ φόβον ἐνθρόωσκει, πειθῶ δ' ἐπιχεύει.

Est sane quiddam intelligentia perceptibile, quod oportet te intelligere flore mentis.

Omnia sunt producta ex uno igne: quippe cum omnia Pater perfecit, et menti tradiderit secundæ, quam primam vocant nationes hominum.

Species quæ mente percipiuntur paterna mente perceptæ et ipsæ intelligunt, consilii tacitis motæ ut intelligant.

B O quomodo mundus hic habet rectores vi intelligendi præditos qui non flectuntur!

Seipsum summus parens Deus a reliquis omnibus subduxit: neque in sua potentia intellectili ignem suum inclusit.

Pater non metum immittit, sed obsequium infundit.

ζεται πᾶν γένος ἀνδρῶν, et ita quoque correxerat Ranconetus. Sed laborabit carmen, nisi illi hac ratione subvenias: κληίζεται ἅπαν γένος ἀνδρῶν. Recepta lectio tamen non est improbanda,

(28) Κινούμεναι. Marsil. Ficinus lib. i De anim. immort. cap. 5: « Angeli movent, non moventur; de quibus Zoroaster, Mundus habet intellectuales rectores immobiles. »

C (29) Ἀνοχηῶς. Idem lib. iv, cap. 1: « Angelus animam uno excedit, quod manet: Deo cedit uno, quod multiplex est. Deus tamen per hoc unum abit super omnia ad infinitum. Quod ita cecinit Zoroaster: Pater per se ipsum rapuit, neque in mente quidem quæ illum sequitur, proprium inclusit ignem; » q. d., nullam habet cum cæteris comparationem.

(30) Πατὴρ etc. Idem lib. iii, cap. ult.: « Si animos pulsat, quia illi sursum deorsumque libere volubiles sunt, pulsat, et libere, ita ut alliciat; non trahat, non cogat, sed persuadeat; quod Zoroaster ita testatur: Pater non incurrit metum, sed persuasionem inducit. »

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΧΑΛΔΑΙΚΑ ΛΟΓΙΑ

SAPIENTISSIMI PSELLI

EXPOSITIO

IN ORACULA CHALDAICA.

Est etiam simulacro locus suus in regione undique A
[et omnino lucida.]

"Ἔστι καὶ εἰδώλῳ μερίς εἰς τόπον ἀμφιφάοντα·

Idola sive simulacra dicuntur a philosophis, quæ congenita quidem sunt præstantioribus, attamen illis inferiora et deteriora. Exempli gratia, Deo mens congenita est, menti anima rationis particeps, animæ ratione præditæ irrationalis, irrationali natura, naturæ corpus, et corpori materia. Idolum itaque et imago Dei mens est, mentis anima rationalis, animæ rationalis irrationalis, irrationalis natura, naturæ corpus, corporis materia. Hic autem irrationalem animam vocat Chaldaicum oraculum animæ rationalis simulacrum, eo quod huic illa conata est, sed conditione inferiori: aitque simulacro partem attributam esse in regione undique collustrata. Quo significat animam rationis expertem quæ imaginem animæ ratione præditæ refert, virtutum auxilio dum in hac vita moratur lustratam, curriculum vitæ humanæ finito ad regionem quæ supra lunam est redire, eique sorte assignari locum undique luminosum, id est circumcirca et omni ex parte splendore fulgentem. Nam qui subter lunam locus est, undique tenebricosus est, et circumcirca caligine septus. Lunaris vero alternatim lucidus et obscurus est, hoc una ex parte lumine clarus, ex altera tenebris oppletus: quemadmodum etiam ipsa luna media ex parte illuminata est, et ex media obtenebrata. Locus vero ille supra lunam, utrinque lucidus est sive omni ex parte collustratus. Dicit itaque oraculum, non solum animæ ratione præditæ superlunarem illam regionem undique luminosam esse destinatum, sed etiam illius imaginem animam brutam hac sorte dotatam, ut in regionem omni ex parte lucidam adsciscatur, modo splendida et pura e corpore exierit. Græcorum siquidem do-

Εἰδῶλα (1) λέγεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τὰ συμφυῆ μὲν κρείττοσιν, ἐλάττονα δὲ ἐκείνων τυγχάνοντα· οἷον συμφυῆς ὁ νοῦς τῷ θεῷ, καὶ τῷ νῷ ἡ λογικὴ ψυχὴ, καὶ τῇ λογικῇ ψυχῇ ἡ ἄλογος, καὶ ἡ ἀλόγῳ ἢ φύσει, καὶ τῇ φύσει τὸ σῶμα, καὶ τῷ σώματι ἡ ὕλη. Ἐνωλον μὲν τοῦ μὲν θεοῦ, ὁ νοῦς· τοῦ δὲ νοῦ, ἡ λογικὴ ψυχὴ· τῆς δὲ λογικῆς ψυχῆς, ἄλογος· τῆς δὲ ἀλόγου, ἡ φύσις, τῆς δὲ φύσεως, τὸ σῶμα, τοῦ δὲ σώματος, ἡ ὕλη. Ἐνταῦθα δὲ τὸ Χαλδαϊκὸν λόγιον εἰδῶλόν φησι τὴν ἄλογον ψυχὴν τῆς λογικῆς. Συμφυῆς γὰρ αὐτῇ (2) ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ χεῖρων ἐκείνης. Καὶ φησιν ὅτι καὶ εἰδώλῳ μερίς ἐστὶν εἰς τόπον ἀμφιφάοντα, τούτῃστιν, ἡ ἄλογος ψυχὴ ἥτις ἐστὶν εἰδῶλον τῆς λογικῆς ψυχῆς, καθαρθεῖσα δι' ἀρετῆς ἐν τῷ βίῳ, ἄνεισιν εἰς τὸν ὑπὲρ σελήνην τόπον μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς· καὶ ἐπικληροῦται εἰς τὸν ἀμφιφάοντα, τούτῃστιν ἀμφοτέρωθεν λάμποντα, καὶ ὀλοαμπῆ. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ σελήνην τόπος ἀμφικνεφῆς ἐστὶ, τούτῃστιν ἀμφοτέρωθεν σκοτεινός. Ὁ δὲ σεληνικὸς, ἑτεροκνεφῆς, ἢ ἑτεροκνεφῆς· τούτῃστιν, τῷ ἡμίσει (3) περιλάμπων, τῷ δὲ ἡμίσει σκότους μεστός. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῇ ἡ σελήνη τοιαύτη ἐστὶ, τῷ μὲν ἡμίσει μέρει πεφωτισμένη, καὶ τῷ ἡμίσει ἀφώτιστος. Ὁ δὲ ὑπὲρ σελήνην τόπος ἀμφιφάος ἐστὶν, ἥτις διόλου πεφωτισμένος. Λέγει οὖν τὸ λόγιον, ὅτι οὐ μόνον ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀποκληροῦται εἰς τὸν ὑπὲρ σελήνην τόπον τὸν ἀμφιφάοντα, ἀλλὰ μερίς ἐστὶ καὶ τῷ εἰδώλῳ αὐτῆς, ἥτις τῇ ἀλόγῳ ψυχῇ, ἀποκληρωθῆναι εἰς τὸν ἀμφιφάοντα τόπον, ὅταν διαυγῆς καὶ καθαρὰ ἐξέλθῃ τοῦ σώματος. Ὁ μὲν γὰρ Ἑλληνικὸς λόγος ἀθάνατον τιθεὶς καὶ τὴν ἄλογον τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, μέχρι τῶν ὑπὸ σελήνην στοιχείων αὐτὴν ἀνάγει· τὸ δὲ Χαλδαϊκὸν

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(1) Εἰδῶλα. Hanc Pselli expositionem transtulit Gregoras Nicephorus in sua scholia, quæ commentatus est super librum Synesii de insomniis, pag. 444 et 445 editionis Parisinæ.

(2) Αὐτῇ. Legendum est αὐτῇ pro αὐτῇ, nempe animæ ratione præditæ.

(3) Τῷ ἡμίσει. Deest μὲν, ut ex Nicephoro, et opposita δὲ particula apparet: Τῷ μὲν ἡμίσει.

λόγιον καθαίρων αὐτὴν καὶ ὁμόφρονα τῇ λογικῇ ψυχῇ ποιούν, εἰς τὸν ἐπέκεινα τῆς σελήνης τὸν ἀμφιφασὴ ταύτην ἀποκαθιστᾷ. Καὶ τὰ μὲν τῶν Χαλδαίων δόγματα, τοιαῦτα. Οἱ δὲ τῆς εὐσεβείας ὑφηγηταὶ καὶ τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων ὑποφῆται καὶ κήρυκες, οὐδαμοῦ τὴν ἄλογον ψυχὴν ἀνάγουσιν, ἀλλὰ θνητὴν διαβρῆδην ὀρίζονται, "Ἄλογον δὲ ψυχὴν τίθενται, τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὀρεγομένην γενέσεως. Οὕτω γοῦν ὁ Νυσσαεὺς Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ διέξεισιν.

Hænt autem pro anima bruta iram et cupiditatem generationis appetitricem. Atque ita enarrando tradit Gregorius Nyssenus oratione *De anima*.

Μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον κρημνῶν καταλείψης.

Ἦλως σκύβαλον φησι τὸ λόγιον, τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων συγκείμενον καὶ, ὥσπερ ἐν διδασκαλίᾳ λόγῳ καὶ παραινήσεως φησι πρὸς τὸν διδασκόμενον, ὅτι: Μηδὲ μόνον τὴν ψυχὴν σου πρὸς τὸν Θεὸν μετεώριον, καὶ τῆς βιωτικῆς συχύσεως ὑπερτέρων ποιήσον, ἀλλ' εἰ δυνατόν, μηδὲ αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπερῆμισαι, καὶ ὅπερ σκύβαλόν ἐστι τῆς ὕλης, τουτέστι πρᾶγμασι ἀπεβρίμμενον καὶ καταπεφρονημένον, καὶ ὕλης παύριον, εἰς τὸν περιγειον καταλείψης κόσμον. Κρημνὸν γὰρ τὸν ἐνταῦθα τόπον ὀνομάζει τὸ λόγιον. Ὡσπερ γὰρ ἀπὸ μετεώρου τόπου τοῦ οὐρανοῦ, ἡ φύσις ἡμῶν ἐνταῦθα κατακρημνίζεται, Παραινέει οὖν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπερῆμισαι ὕλης σκύβαλον, πυρὶ θείῳ ἐκδαπανήσωμεν, ἢ ἀπτελεπήναντες εἰς αἰθέρα κουφίσωμεν, ἢ μεταρσθῶμεν ὑπὸ Θεοῦ εἰς τόπον ἄβυλον καὶ ἀσώματον ἢ ἐσώματον μὲν, αἰθέριον δὲ, ἢ οὐράνιον οὐδὲ τετύχηκεν ὁ τε Θεοδίτης Ἠλίας, καὶ πρὸ τούτου Ἐνώχ, μετατεθέντες ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, καὶ εἰς θειοτέρων ληξίον ἀποκαθιστάντες, καὶ μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον, ἦτοι τὸ ἐαυτῶν σῶμα κρημνῶν καταλείποντες. Κρημνὸς δὲ ἐστίν, ὥσπερ εἰρήκαμεν, ὁ περιγειος τόπος. Τὸ δὲ τοιοῦτον δόγμα εἰ καὶ θαυμαστόν ἐστι καὶ ὑπερφυῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ βουλήματι ἢ δαπανῇ κείται τοῦ σώματος, καὶ ἡ πρὸς τὸν θειοτέρον τόπον τούτων μετάστασις ἢ μόνως δὲ τῆς θείας ἤρτηται τὸ πρᾶγμα χάριτος, τῆς τῷ ἀποβρῆδῳ πυρὶ τὴν ὕλην ἐκδαπανώσης τοῦ σώματος. καὶ τὴν ἐμβριθῆ καὶ γεώδη φύσιν ὀχῆματι πυρίνῳ μετεωρίζουσης εἰς οὐρανόν.

Μηδὲ ἐξέξῃς, ἵνα μηδὲ ἐξίτη ἔχουσά τι.

Τοῦτο τὸ λόγιον καὶ Ἠλωτίνος ἐν τῷ περὶ ἀλόγου ἐξαγωγῆς τίθεισιν. Ἐστὶ δ' ὁ λόγος παραινέσις ὑπερφυῆς τε καὶ ὑπερήφανος. Φησι γὰρ μηδὲ τι τὸν ἀνθρώπον πραγματεύεσθαι περὶ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ψυχῆς, μηδὲ φροντίζειν πῶς ἂν ἐξέλθοι τοῦ σώματος ἢ ἀλλὰ τῷ φυσικῷ λόγῳ τῆς διαλύσεως παταχωρεῖν. Αὐτὸ γὰρ τὸ ἐμμέριμον εἶναι τινα περὶ τῆς τοῦ σώματος λύσεως, καὶ τῆς ἐνταῦθεν ἐξαγωγῆς τῆς ψυχῆς, μεταφέρει τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν κρείττωνων, καὶ ἀπασχολεῖ περὶ τὴν τοιαύτην φροντίδα, ἔνθεν τοι οὐδὲ καθαίρεται τὰ τελεώτατα ἢ ψυχῆ. Ἀσχολουμένοις οὖν ἡμῖν περὶ τὴν ἀνάλυσιν, ἐάν τῆνικαῦτα ὁ θάνατος παραγένηται, οὐκ ἐλευθέρως παντάπασιν ἔξεισιν ἢ

otrina irrationalem hominis animam facit interitus nesciam, eamque usque ad elementa sub luna sita extollit; at Chaldaicum oraculum expiatam illam et cum rationis particeps anima amice conspirantem in regionem hanc quæ ultra lunam est, undique lucidam transvehit. Atque hæc quidem sunt statuta Chaldæorum. Pietatis vero doctores et Christianorum dogmatum interpretes ac præcones nusquam locorum brutam animam ad superiora educunt, sed aperte interitui obnoxiam esse profitentur. Hænt autem pro anima bruta iram et cupiditatem generationis appetitricem. Atque ita enarrando tradit Gregorius Nyssenus oratione *De anima*.

Ne vero materiæ fæces in præcipitio relinquant.

Materiæ fæces appellat oraculum hominis corpus et quatuor elementis compositum, et tanquam descendendo et exhortando discipulum alloquitur: Non solum animam tuam ad Deum eleva, et ut vitæ hujus turbas superet effice, sed, si fieri potest, ne quidem ipsum corpus quo amictus es, quodque materiæ fæx est rejiciola et neglecta, et materiæ ludicrum, in terrestri mundo relinque. Præcipitium namque nominat oraculum locum hunc inferiorem. A cælo enim tamquam loco edito natura nostra huc præcipitatur. Admonet igitur, ut et ipsum corpus, quod per materiæ fæcem innuit, igne divino absumamus et expurgemus, aut decorticatim in æthera elevemus, aut a Deo ceu transvasemur in locum materiæ et corporis expertem; vel corpoream eum quidem, sed ætheream, vel cælestem, quem consecuti sunt Elias Thesbites et ante hunc Enoch, ab ac vita in spongæ diviniorem conditionem translati, materiæ sedimento, suo nempe ipsorum corpore, in præruptis locis nomine destituto. Est autem præruptus locus quemadmodum diximus, regio terrestris. Atque hoc dogma licet admirabile sit et excellens, non tamen in nostra voluntate sita est corporis illustratio et ad diviniorem locum translatio, sed pendet res tota a divina gratia, ut hæc ineffabili igne corporis materiam exurat, et prægravantem terrenamque naturam igneo vehiculo in cælum evehat.

Ne exigas animam, ne in exeundo habens aliquid periclitetur.

Hoc oraculum refert etiam Plotinus in libro de animæ irrationalis educatione. Est autem insignis et magni momenti exhortatio: homini nimirum nihil quidquam molendum esse de animæ educatione, neque despiciendum quo pacto illa e corpore egrediatur; sed negotium naturali dissolutionis rationi permittendum. Anxietas enim et sollicitudo de corporis solutione, et animæ ex illo educatione, mentem a melioribus cogitationibus avocant, et curis ejusmodi occupant, unde perfecte anima purgari nequit. Si enim tunc mors nobis adveniat, quando curis de resolutione dstringimur, anima non exit prorsus libera, sed retinens aliquid de vita affecti-

bus implicata. Affectum enim desinit Chaldaeus hominis de morte sollicitudinem. Nullius enim alterius rei curam habendam esse vult quam praestantiorum illuminationum. Verum neque de his admodum sollicite cogitandum, sed ubi te ipsum angelicis et divinis potentiis nos in altiora extollentibus permiseris, omnibus quae in corpore sunt, dicam et in anima, sentiendi instrumentis obstructis, absque ullis negotiorum curis et mentis agitationibus vocantem Deum sequendum esse.

Nonnulli simplicius oraculum exposuerunt: *Ne educas enim, inquit, ne exeat aliquid habens*, id est, *Ne te ante mortis naturalis terminum interimas, licet philosophiae totus omni studio incubueris: nondum enim omnibus numeris absolutam lustrationem adeptus es. Unde licet anima e corpore via ista exsilierit, exhibit tamen vitae hujus corruptione quodammodo infecta. Si enim nos homines in hoc corpore tanquam in custodia et statione collocati sumus, quemadmodum sane Plato hac sententia divinitus accepta in arcanis sermonibus dixerat, nemo certe sibi mortem inferre debet antequam Deus moriendi necessitatem immiserit. Atque haec expositio melior est priore, et Christianae doctrinae prorsus congrua:*

Animo tuo ne subjicias immensa terrae spatia.

Non est enim veritatis planta in terra. Neque metire mensuram solis canonibus collectis:

Sempiterno Patris consilio fertur, non tua causa: Relinque lunae impetum: perpetuo currit vi necessitatibus.

Astrorum procursus tua gratia non est conditus. In aere avium latum remigium nunquam verax est: Et victimarum viscerumque frusta, haec omnia ludibria sunt,

Erroris negotiatorum fulcra. Tu fuge ista, Si velis sacrum pietatis hortum recludere, Ubi virtus, sapientia et aequitas consociantur.

Chaldaeus abducit discendi studiosum ab omni Graecorum sapientia, et soli Deo adherere docet. *Ne animo tuo comprehendas (inquit) terrae infinitam mensuram: non est enim veritatis planta in terra; id est, Non sollicite mente tua inquiras magna terrae spatia, quemadmodum geographi facere solent terram dimotiendo: quia veritatis semen in terra non est. Neque metere vias solis regulis ad eam rem observatis et collectis: sempiterno patris consilio volvitur, non propter te; id est, Ne circa motum et doctrinam astrorum occuperis. Haec enim non vitae tuae causa moventur, sed perpetuo voluntur secundum voluntatem Dei. Relinque lunae impetum,*

JOANNIS OPSOPOEI NOTAE.

(4) Μη τά. Horum versuum sententia expressa exstat in Sibyllinorum oraculorum lib. III.

(5) Ἥλιου. Metrum requirit ἡελίου. Sed id in his magicis oraculis non admodum curiose observatur.

(6) Ἀιδίω. Marsilius Ficinus lib. IV *De animorum immortalitate*, cap. ult., agnoscit hunc versum.

(7) Καὶ θουσιῶν. Citatur hic versus a Synesio in lib. *De insomniis*, pag. 102, non nihil varians. Verba

ψυχῆ, ἀλλ' ἔχουσά τι τῆς ἐμπαθεστέρας ζωῆς. Πάθος γὰρ ὀρίζεται ὁ Χαλδαῖος τὸ φροντίζειν περὶ τοῦ θανάτου τὸν ἄνθρωπον. Δεῖ γὰρ, φησὶ, μηδενὸς ἐτέρου φροντίζειν, ἢ τῶν κρειττόνων ἐλλάμψεων· μᾶλλον δὲ μηδὲ περὶ τούτων φροντίζειν· ἀλλ' ἀφεικότα ἑαυτὸν ταῖς ἀναγούσαις ἡμᾶς ἀγγελικαῖς ἢ θειοτέραις δυνάμεσι, καὶ τὰ τοῦ σώματος μύσαντα αἰσθητήρια, εἰπεῖν δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς, ἀπολυπραγμονήτως καὶ ἀνενοήτως ἐπεσθαι τῷ καλοῦντι θεῷ.

Τινὲς δὲ ἀπλοῦστερον ἐξηγήσαντο τὸ λόγιον· Μη ἐξέτης γὰρ, φασίν, ἵνα μὴ ἐξίη ἔχουσά τι· τουτέστι, Μη προανέλθῃς σαυτὸν τοῦ φυσικοῦ θανάτου, κἀν πάνυ πεφίλοσόφηκας· οὕτω γὰρ τῆς τελευτάτης καθάρσεως ἔτυχες. Ἐνθεν καὶ ἀφιπταμένη ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος διὰ τῆς τοιαύτης ἐξαγωγῆς, ἔχουσά τι τῆς θνητοσιδοῦς ζωῆς ἔξεισιν. Εἰ γὰρ καὶ ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ σώματι ἔσμεν οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ δὲ καὶ Πλάτων εἰρήκει ἐν ἀπορρήτοις λόγοις ἄνωθεν τὴν δόξαν μεμαθηκώς, ἀλλ' οὐ δεῖ ἑαυτὸν ἀποκτεῖναι τινα, πρὶν ἀνάγκην ὁ θεὸς ἐπιπέμψῃ. Καὶ κρείττων ἡ ἐξήγησις αὕτη τῆς προτέρας, καὶ τῷ Χριστιανικῷ λόγῳ συμβαίνουσα·

Μη τὰ (4) πελώρια μέτρα γαίης ὑπὸ σὴν φρένα [βάλλου·

Οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί. Μηδὲ μέτρει μέτρα ἡλίου (5) κανόνας συνα-

ἄιδίω (6) βουλή φέρεται Πατρὸς, οὐχ ἕνεκέν σου· Μηνῆς βροῖζον ἕασον· αἰεὶ τρέχει ἔργῳ ἀνάγκης·

Ἄσπεριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἐλοχεύθη· Ἀἰθριος ὄρνιθων ταρσὸς πλατύς, οὐ ποτ' ἀληθῆς, Καὶ θουσιῶν (7) σπλάγγων τε τομαί· τὰδ' ἀθύρματα πάντα, Ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα. Φεύγε σὺ ταῦτα, Μέλλων εὐσεβείης ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν, Ἐνθ' ἀρετῇ, σοφίᾳ τε καὶ εὐνομίᾳ συνάγονται.

Ἀπάγει τὸν μαθητευόμενον ὁ Χαλδαῖος πάσης Ἑλληνικῆς σοφίας, καὶ μόνῳ προσκολλᾶν οἴεται τῷ θεῷ. Μη τὰ πελώρια γὰρ, φησὶ, μέτρα γαίης ὑπὸ σὴν φρένα βάλλου· οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί· τουτέστι, Μηδὲ τὰ μεγάλα μέτρα τῆς γῆς πολυπραγμόναι τῇ σὴ φρενί, ὥσπερ οἱ γεωγράφοι ποιοῦσι καταμετροῦντες τὴν γῆν· σπέρμα γὰρ ἀληθείας οὐκ ἔστιν ἐν γῆ. Μηδὲ μέτρει μέτρα ἡλίου κανόνας συνάθροισας· αἰδίω βουλή φέρεται Πατρὸς, οὐχ ἕνεκα σου· τουτέστι, Μη ἀσυχολοῦ περὶ ἀστρονομίαν· οὐ γὰρ ἕνεκεν τῆς σῆς ζωῆς τὸν δρόμον ποιεῖται, ἀλλ' αἰδίως κινεῖται κατὰ τὸ τοῦ θεοῦ βούλημα. Μηνῆς βροῖζον ἕασον, αἰεὶ τρέχει

οἷος οὗτοι: Ἄλλὰ τοῦτο μὲν παρελήφθω παραστατικὸν τῆς ἀξίας, τῆς κατὰ τὴν ἐν φαντασίᾳ ζωῆν πρός τοὺς ἀπογινώσκοντας αὐτῆς καὶ τὰ ἐλάττω, ὡς οὐδὲν θαῦμα οὕτω γινώσκειν ὑπὸ περιττῆς σοφίας προστετηκότες ὑπὸ τῶν λογίων ἀποκηρύκτοις. Φησὶ γὰρ· Οὐ θουσιῶν σπλάγγων τε τομαί· τὰδ' ἀθύρματα [πάντα.

Καὶ φύγειν αὐτὰ παρακελεύεται.

ἔργῳ ἀνάγκης. τούτεστι, τὸ τῆς σελήνης εὐτρογον κίνημα μὴ πολυπραγμόναι· τρέχει γὰρ αὕτη οὐ διὰ σὲ, ἀλλ' ὑπὸ κρείττονος ἀνάγκης ἀγομένη. Ἀστέριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἐλοχεύθη, τούτεστιν, οἱ προηγούμενοι τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ἢ τῶν πλανωμένων, οὐ χάριν σοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔλαβον. Ἀἴθριος ὀρνίθων παρὸς, πλατὺς, οὐ ποτ' ἀληθής. τούτεστιν, ἡ διὰ τῶν πετομένων ὀρνίθων ἐν τῷ αἴρι τέχνη, ἣν δὴ καὶ οἰωνιστικὴν ὀνομάζουσιν, οὐκ ἔστιν ἀληθής, περιεργαζομένη πτήσεις αὐτῶν, καὶ κλαγγὰς, καὶ καθέδρας. Παρὸν δὲ πλατὺν, τὴν τῶν ποδῶν αὐτῶν λέγει βάσιν πλατεῖαν οὖσαν, διὰ τὴν τῶν δακτύλων ἕκτασιν διειργομένων τῷ μεταξὺ δέρματι. Καὶ θυσῶν σπλάγγων τε τομαί, τὰδ' ἀθύρματα πάντα, τούτεστιν, ἡ θυτική καλουμένη ἐπιστήμη, ἥγουν ἡ διὰ τῶν θυσῶν τῶν μελλόντων ζιτουῖα τὴν πρόγνωσιν, καὶ ἡ διὰ τομῆς τῶν σπλάγγων τῶν σφαζομένων ἱερῶν, καίγνιά εἶσιν ἀντικρυς. Ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα· τούτεστιν ἀφορμαὶ κέρδους ἀπατελαί. Μὴ τοῖσιν (φησὶ) πολυπραγμόναι σὺ μαθητευόμενος ὑπ' ἐμοῦ, μέλλων εὐσεβείας ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν. Ἱερὸς δὲ παράδεισος εὐσεβείας κατὰ Χαλδαίους, οὐχ ὅν ἡ τοῦ Μωυσέως βίβλος φησὶν, ἀλλ' ὁ λειμὼν τῶν ὑψηλοτάτων θεωριῶν, ἐνθα τὰ ποικίλα τῶν ἀρετῶν δένδρα, καὶ τὸ ξύλον τὸ γνωστικὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, τούτεστιν ἡ διακριτικὴ φρόνησις, ἡ διαίρουσα τὸ κρείττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος· καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τούτεστι τὸ φυτὸν τῆς θείας ἐλλαμψέως τῆς καρποφοροῦσης τῆ ψυχῆ ζωὴν ἱερωτέραν καὶ κρείττονα. Ἐν τούτῳ γοῦν τῷ παραδείσῳ καὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ καὶ εὐνομίᾳ φέρονται. Ἔστι δὲ ἀρετῇ, μία μὲν ἡ γενικὴ, πολλαὶ δὲ αἱ κατ' εἶδη διαιρούμεναι. Σοφία δὲ ἔστιν ἡ τούτων ἀπάντων περιεκτικὴ, ἣν ὡς μόνον ἄβρῆτον ὁ θεῖος προβάλλεται νοῦς. Τῶν δὲ τοιούτων Χαλδαϊκῶν παραινέσεων, τὰ μὲν πλείω καὶ ταῖς καθ' ἡμᾶς εἰσηγήσεις κατὰδὲ πῶς εἰσι· τινὰ δὲ καὶ ἡθέτηται. Τοῦ γὰρ καθ' ἡμᾶς δόγματος διαβρήδην φάσκοντες διὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν ὀρατὴν γεγενῆσθαι κτίσιν, ὁ Χαλδαῖος τὸν λόγον οὐ παραδέχεται, ἀλλ' ἀτιδίως τίθεται κινεῖσθαι τι κατ' οὐρανὸν, ἔργῳ ἀνάγκης, οὐχ ἔνεκεν ἡμῶν.

Δ[ζω [καὶ] ψυχῆς ὄχετόν, ὅθεν ἡ τίνι τάξι·
Σώματι θετεύσας ἐπὶ τάξιν ἰθὺς ἀναστήσεις,

.....Ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώσας.

Τούτεστι, ζήτει τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, πόθεν παρήχθη καὶ ἐδούλευσε σώματι, καὶ πῶς ἂν τις ταύτην ἀνακτησάμενος καὶ ἐγείρας διὰ τῶν τελεστικῶν ἔργων, παναγάγη ὅθεν ἀφίκετο· Ἱερῷ λόγῳ ἐνώσας· τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν. Ἱερὸς ἔστιν ἡμῶν ὁ λόγος, ἡ νοερά ζωὴ, μάλλον δὲ ἡ ὑψηλοτέρα δύναμις τῆς ψυχῆς, ἣν ἄνθος νοῦ ἐν ἑτέροις ὀνομάζει τὸ λόγιον. Ἀλλ' οὗτος ὁ ἱερὸς λόγος ἀδονατεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ἀναγωγὴν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ περιληψίν. Καὶ ὁ μὲν τῆς εὐσεβείας λόγος χειραγωγεῖ τοῦτον πρὸς θεόν, διὰ τῶν ἐκείθεν ἐλλάμψεων· ὁ δὲ Χαλδαῖος διὰ τῆς τελεστικῆς ἐπιστήμης. Τελεστικὴ δὲ ἐπιστήμη ἔστιν, ἡ οἷον τελειοῦσα τὴν

PATROL. GR. CXXII.

A *semper necessitatis opere currit, hoc est, ne anxie scrutaris lunæ volubilem motum, non enim propter te currit illa, sed agitur a necessitate potiore. Stellarum progressus tua causa factus non est; id est, stellarum duces ac præfecti, tam fixarum quam erraticarum, essentiam sive substantiam suam non in tui gratiam nacti sunt. Ætheriæ avium plantæ latæ non sunt veraces, id est, ars, ex avium in aere volantium inspectione, quam etiam auguralem scientiam nominant, curiose illarum volatum, garritum, et sedes observans, vera non est. Latam autem plantam vocat, dilatatum pedum gressum, ob digitorum extensionem cute inter illos media quam longissime diducta. Et victimarum viscerumque sectiones, hæc omnia ludibria sunt; id est, ars sacrificandi, tam ea quæ futura per victimas, quam quæ per viscerum mactatarum hostiarum dissectionem inquiri, manifesta ludicra sunt. Negotiatorum erroris fulcra, id est, lucri fraudulentæ captationes. Ne igitur (ait) tu mem̄ disciplinæ traditæ istiusmodi curiose indageris, si quidem sacrum pietatis hortum tibi patere velis. Est autem sacer pietatis hortus sive paradisos secundum Chaldæos, non quem Moysis liber prædicat, sed altissimarum contemplationum pratum, in quo sunt variæ virtutum arbores et lignum cognitionis boni et mali, id est prudentia dijudicatrix, bona a pravis segregans; lignum denique vitæ, id est planta illustrationis divinæ, quæ animæ fructum sanctoris et melioris vitæ producit. In hoc igitur paradiso sunt virtus, sapientia et æquitas. Est autem virtus una quidem genere, sed plures specie diversæ. Sapientia vero omnes virtutes in se complectitur, quam ut solam ineffabilem mens divina profert. Atque exhortationum istarum Chaldaicarum pars magna quodammodo e nostrorum institutis aperta est, pars vero falsa et ex ethnicorum doctrina desumpta. Nam cum nostra doctrina manifeste asserat creaturam omnem visui subjectam hominum causâ conditam fuisse, Chaldæus istud verbum omnino non admittit, sed perpetuo cursu cœlestia ferri tradit vi necessitatis, non propter nos.*

Scrutare animæ rivum, unde aut quo ordine.

Corpori mercenaria opera præstila ad dignitatem
[*iterum extollas,*

Sacræ rationi opere adjuncto.

D Hoc est, quære animæ originem, unde producta corpori inservierit, et quo pacto illa sacrarum cæremoniarum opere refocillata, lustrata atque erecta, eo unde venerat reduci queat, *sacræ ratione conjuncta*. Id quod ita intelligendum venit. Sacra ratio in nobis est vita intellectu prædita aut potius suprema animæ facultas, quam mentis florem alicubi oraculum appellat. Verum sacra ista ratio nequit suo opsus ductu et auspicio ad superiora aspirare et res divinas comprehendere. Atque pietatis quidem institutum ad Deum illam manu dicit ope illuminationum sive institutionum cœlitus immissarum; Chaldæus vero ritum ac cæremoniarum

36

scientia. Quæ scientia rituum initiatrix animam perfectam reddit ope et potentia materialium terrestrium. Huic igitur (ait) sacræ rationi cum opus universi, id est cum sacræ rationi animæ, sive præstantiori illius facultati cæremoniarum opus conjunxeris. Et Gregorius quidem Theologus e nostris, ratione et contemplatione animam ad divina evehit, ratione quæ in nobis principatum obtinet intellectu prædita est, contemplatione, quæ superne veniens illuminatio est. Plato vero ratione et intellectu essentiam generationis expertem principioque carentem a nobis comprehendere posse statuit. At Chaldæus ait non aliter nos ad Deum deduci posse, nisi animæ vehiculum materialibus cæremoniis aptum reddamus atque firmemus; arbitratur enim animam lignis, herbis et carminibus læstrari, agilioremque ad ascensum reddi.

Ne deorsum vergas, locus præruptus in terra subjacet, De gradibus trahens septem vias habentibus, sub
[quibus
Necessitatis solum est.

Oraculum admonet animam quæ a Deo proxima est, ut huic soli tota mente adhæreat, neque ad terrena cursum inflectat: quod immensus a Deo in terram pateat hiatus, qui animas per limina septem trahentium detrahbat. Sunt autem limina septem trahentium, septem errantium stellarum orbis. Si itaque superne deorsum anima nutaverit, per septem illarum orbis in terram feretur. Sed istud septem circumferentiarum iter tanquam per gradus quosdam ad necessitatis solum deducit: quo cum anima pervenerit, inevitabili mundi terreni desiderio tenetur.

Nomina barbara nunquam mutaveris :

Id est, singulæ gentes habent nomina quædam divinitus data, quæ incredibilem vim habent in sacris. Ne igitur illa commutes aut transferas in Græcorum sermonem, ut est nomen Seraphim, Cherubim, Michael, Gabriel. Sic enim juxta Hebræorum dialectum prolata singularem et ineffabilem efficaciam in sacrorum administratione habent at in Græca nomina commutata, prorsus imbecille. Ad me quod attinet, Chaldæorum sacra omnino non probo, neque illorum doctrinæ assentior. Vix autem oraculi obscuritatem tibi retexi.

Mundus habet quadamtenus sustentatores intellectu
[præditos et immobiles.

Chaldæi posuerunt potentias in mundo, quas nominarunt mundi duces sive rectores, quod mundum motibus cum providenti cura regant. Has igitur potentias sive facultates appellat oraculum sustentatores, quod mundum universum sustineant. Atque immobilitate quidem declaratur illarum vis firma ac stabilis, sustentatione vero custodiæ atque conservationis cura. Istantem autem facultates designant per solas mundorum causas et immobilitatem. Sunt

ψυχὴν διὰ τῆς τῶν ἐνταῦθ' ὀλικῶν δυνάμεως. Τούτω γοῦν, φησί, τῷ ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώσας, τουτέστι συνάψας τῷ ἱερῷ λόγῳ τῆς ψυχῆς, ἔτσι τῇ κρείττονι δυνάμει τὸ τῆς τελετῆς ἔργον. Καὶ ὁ μὲν καθ' ἡμᾶς Θεολόγος Γρηγόριος λόγῳ καὶ τῇ θεωρίᾳ τὴν ψυχὴν ἀνάγει πρὸς τὰ θειότερα· λόγῳ τῷ καθ' ἡμᾶς τῷ νοερωτέρῳ καὶ κρείττονι, θεωρίᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐλλάμψει. Ὁ δὲ Πλάτων λόγῳ καὶ νοήσει περιληπτὴν ἡμῖν τὴν ἀγέννητον οὐσίαν τίθει· ὁ δὲ Χαλδαῖος οὐκ ἄλλως φησὶν ἡμᾶς ἀνάγεσθαι πρὸς Θεόν, εἰ μὴ δυναμώσομεν τὸ τῆς ψυχῆς ὄχημα διὰ τῶν ὀλικῶν τελετῶν· οἷται γὰρ καθαίρεσθαι τὴν ψυχὴν λίθοις καὶ πόαις καὶ ἐπιψαῖς, καὶ εὐτροχὸν εἶναι πρὸς τὴν ἀνάβασιν.

Μὴ [δὲ] κάτω· εὐσης, κρημνός κατὰ γῆς ὑπόκειται, Ἐπταπόρου σύρων κατὰ βαθμίδος, ὑφ' ἣν ὁ τῆς Ἀνάγκης θρόνος ἐστίν.

Τὴν μετὰ Θεὸν οὔσαν ψυχὴν τὸ λόγιον νοουθετεῖ ἐκεῖνῳ μόνῳ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ μὴ κάτω τὴν ῥοπήν ποιεῖσθαι· πολλὸς γὰρ ὁ ἀπὸ Θεοῦ κατὰ γῆν κρημνός, σύρων τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἐπταπόρου βαθμίδος. Ἐπτάπορος δὲ βαθμὶς, εἰ τῶν ἐπτά πλανητῶν σφαῖραί εἰσι. Νεύσασα γοῦν ἔνωσεν ἡ ψυχῇ, φέρεται ἐπὶ γῆν διὰ τῶν ἐπτά τούτων σφαιρῶν. Ἡ δὲ τῶν ἐπτά κύκλων ὡς διὰ βαθμίδος καθοδὸς ἐπὶ τὸν θρόνον ἄγει τῆς ἀνάγκης· οὐ δὲ γενομένη ἡ ψυχὴ τὸν περιγίον κόσμον ποθεῖν ἀναγκάζεται.

Ὄνόματα (8) βάρβαρα μὴ ποτ' ἀλλάξης.

Τουτέστιν, εἰσὶν ὀνόματα παρ' ἑκάστοις ἔθνεσι θεοπαράδοτα, δυνάμει ἐν ταῖς τελεταῖς ἄβρῆτον ἔχοντα. Μὴ οὖν μήτ' ἀλλάξης αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον· οἷον τὸ Σεραφεῖμ, καὶ τὸ Χερουβαῖμ, καὶ τὸ Μιχαήλ, καὶ τὸ Γαβριήλ. Οὕτω μὲν λεγόμενα κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, ἐνέργειας ἐν ταῖς τελεταῖς ἔχει ἄβρῆτον· ἀμειφθέντα δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν, ἄσθενῃ. Ἐγὼ δὲ οὐ τὰς Χαλδαϊκὰς δέχομαι τελετὰς, οὔτε τῷ δόγματι πᾶν προστίθεμαι. Ἀνεκάλυφα δὲ σοὶ μόλις τοῦ λόγου τὴν κρυφίότητα.

Ἦώς ἔχει κόσμος νοερούς ἀνοχῆς ἀκαμαίς.

Δυνάμεις ἐν τῷ κόσμῳ οἱ Χαλδαῖοι τίθενται, καὶ ὀνόμασεν αὐτὰς κοσμαγωγὸς ὡς τὸν κόσμον ἀγεύσας προνοητικαῖς κινήσει. Ταύτας οὖν τὰς δυνάμεις ἀνοχῆς καλεῖ τὸ λόγιον, ὡς τὸν πάντα κόσμον ἀνεχούσας· τῷ μὲν ἀκαμαεῖ τῆς σταθερᾶς αὐτῶν δηλουμένης δυνάμεως· τῷ δὲ ἀνοχικῷ, τῆς φρουρητικῆς. Ταύτας δὲ τὰς δυνάμεις, διὰ μόνης τῶν κόσμων αἰτίας καὶ ἀκλινοῦς ὀρίζονται. Εἰσὶ δὲ καὶ ἑτεροὶ δυνάμεις λεγόμεναι παρ' αὐτοῖς μελικτοί, οἷον

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(8) Ὄνόματα. Refert oraculum cum sua interpretatione Nicephorus in scholiis ad Synesium pag. 96.

Vide quoque eruditam ejus explicationem apud Origenem, lib. contra Celsum.

ένονται και ἀνεπίστρεφοι πρὸς τὰ τῆδε, καὶ τὰς ψυχὰς κοιούσαι τοῖς θεληγητρίοις μὴ μειλίσσεσθαι πάθεισιν.

Ἐνέργει περί τὸν (9, 10) Ἑκατινὸν στροφάλων.

Ἑκατινὸς στροφάλος σφαιρὰ ἐστὶ χρυσή, μέσον σάπφειρον περικλείουσα, διὰ ταυρείου στρεφομένη ἱμάντος, δι' ἑλῆς (11) αὐτῆς ἔχουσα χαρακτῆρας· ἦν δὲ στρέφοντες ἐποιεῦντο τὰς ἐπικλήσεις. Καὶ τὰ τοιαῦτα καλεῖν εἰώθησιν Ἰγγας (12), εἴτε σφαιρικὸν εἶχον, εἴτε τρίγωνον, εἴτε καὶ ὅτι σχῆμα. Ἄ δὲ δονοῦντες τοὺς ἀσῆμους ἢ κτηνώδεις ἐξεφώνουον ἤχους, γελῶντες, καὶ τὸν ἀέρα μαστίζοντες. Διδάσκαι οὖν τὴν τακετὴν ἐνεργεῖν, ἥτοι τὴν κίνησιν τοῦ τοιοῦτου στροφάλου, ὡς δύναμιν ἀπόρροητον ἔχουσαν. Ἑκατινὸς δὲ καλεῖται, ὡς τῇ Ἑκάτῃ ἀνακείμενος· ἢ δὲ Ἑκάτη θεὸς ἐστὶ παρὰ Χαλδαίοις, ἐν δεξιᾷ μὲν αὐτῆς ἔχουσα τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. Ἐστὶ δὲ τὸ πᾶν πλόαρον.

Πολλάκις ἦν λέξις μὲν, ἀθήσεις πάντα λέοντα. Οὔτε γὰρ οὐράνιος κυρτὸς τότε φαίνεται ὄγκος, Ἄστῆρες οὐ λάμπουσι, τὸ μῆνης φῶς κεκάλυπται, Χθῶν οὐχ ἔσθηκεν· βλέπεται δὲ πάντα κεραυνοί,

Ἐν τῶν ἐν οὐρανῷ δώδεκα ζωδίων λεγομένων ἐστὶν ὁ λέων, οἶκος ἡλίου λεγόμενος οὐ τὴν πηγὴν, ἥτοι τὴν αἰτίαν τῆς λεοντοειδοῦς ἐξ ἀστέρων συνθέσεως, λεοντοῦχον ὁ Χαλδαῖος καλεῖ. Ἐν οὖν ταῖς τελευταῖς, φησὶν, ἐὰν ἐξ ὀνόματος καλέσῃς τὴν ταύτην πηγὴν, οὐδὲν ἕτερον ἴδῃς ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ φάσμα λεόντιον. Οὔτε γὰρ ὁ κυρτὸς τοῦ ἀνθρώπου ὄγκος ἥτοι ὁ περιφερὴς φανεῖται σοι, οὔτε ἀστέρες αὐγάσουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ σελήνη κεκάλυπται, καὶ σεισμοῖς τὰ πάντα δονεῖται. Οὐκ ἀναίρει δὲ τὴν οὐσίαν ἢ τοιαύτη λεοντοῦχος πηγὴ, ἀλλὰ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ἀποκρύπτει τὴν θεωρίαν αὐτῶν.

Πάντοθεν ἀπλάστῃ ψυχῇ κυρὸς ἦν ἡ τείνον.

Ἄπλαστον ψυχὴν ὀνομάζει τὸ λόγον τὴν ἀμόρφωτον καὶ ἀδιατύπωτον, ἢ τὴν ἀπλουστάτην καὶ καθαρωτάτην· ἦν ἡ δὲ τοῦ πυρὸς τῆς τοιαύτης ψυχῆς, τῆς θεουργικῆς ἐστὶ ζωῆς ἢ εὐλύτος ἐνέργεια, ἀνατείνουσα τὸν νοῦν τὸν πύρινον εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον φῶς. Πάντοθεν οὖν τῇ ἀπλάστῃ ψυχῇ τὰ τοῦ πυρὸς ἦν ἡ τείνον, τουτέστι, καὶ ἀπὸ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, καὶ ἀπὸ τῆς διανοητικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς δοξαστικῆς, εἴτω τῇ ψυχῇ σπούδασμα, ἵνα καταλλήλως ἐκίστη δυνάμει τὰς θείας εἰσδέξηται φωταγωγίας. Τοῦτο γὰρ φησὶ τὸ, πυρὸς ἦν ἡ τείνον, Ἄλλ' ἢ φύσις ὀκλάζουσα, καὶ κατὰ τὰς δευτέρας ζωὰς ἐνεργεῖ.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(9-10) Ἑκατινόν. Legitur cum expositionis parte in Nicophori schollis ad Synesium pag. 96 edit. Græcæ, ubi Ἑκατινὸς scribitur.

(11 Δι' ἑλῆς. Nicophorus legit. δι' ἑλῆς δὲ τῆς

vero et aliæ nonnullæ potentîæ quas implacabiles vocant, ut quæ validæ atque fixæ ad hæc inferiora nunquam flectuntur, et in causa sunt ut animæ ab affectuum illicebri nequitiam demulceantur.

Operare circa Hecatinum circulum.

Hecatinus circulus orbis est aurens, in medio sapphirum inclusum complectens, loro bubulo conversus, undiquaque varias figuras et characteres habens : quem rotantes, perficiebant invocationes. Atque istiusmodi sunt quæ jungas vocare solent sive orbicularem, sive triangularem, sive aliam quamcunque figuram habeant. Atque dum circumagitant orbem illum, sonos inconditos vel etiam belluinos cum clamore emittunt ridentes et ærem flagris ferientes. Docet itaque ritus operationem, sive circuli ejusmodi agitationem, ut quæ vires arcanas habeat. Vocatus autem circulus ille Hecatinus quia Hecatæ dedicatus est. Quæ Hecate Chaldæis dea est, et in dextra sui parte virtutum fontem habet. Est autem hoc oraculum plane futile.

Si sæpe me allocutus fueris, videbis ubique leonem. Neque enim celestis et convexa moles tunc apparet, Stellæ non micant, lunæ lumen occultatum est,

Terra non stat fixa : videntur autem omnia fulminibus plena.

Leo est unum ex cœli animalibus Zodiaco assignatis : alias solis domus dicitur : cujus fontem, id est leoniformis e stellis compositionis causam, Chaldæus λεοντοῦχον vocat, quasi dicas *leonitendentem*. Ait igitur, si inter sacra fontem istum nomine suo vocaveris, nihil aliud in cœlo præterquam spectrum leoninum videbis. Neque enim concava et rotunda hominis (potius cœli moles tibi apparebit, neque stellæ lucebunt; imo ipsa luna occultabitur, et concussionibus omnia agitabuntur. Horum autem essentiam non tollit fons iste sedi leonis assignatus, sed propriæ illorum substantiæ principatus in causa est ut ipsa occultata non conspiciantur.

Animæ figuræ experti undique tendæ ignis habenas.

Ἄπλαστον animam vocat oraculum forma et figura omni carentem, vel simplicissimam et purissimam : ignis autem habenas istiusmodi animæ, expeditam atque liberam deificæ vitæ operationem, quæ igneam mentem ad divinum lumen exsultat atque erigit. *Informi itaque animæ ignis habenas tendæ*, id est huic rei stude atque operam nava, ut omnes potentîæ, et in intellectu, et in cogitatione, et in opinione consistentes, quælibet inquam sibi conformes et congruentes suscipiant illuminationes divinas. Nihil enim aliud sibi vult illud, *ignis habenas tendæ*. Sed natura labascero solet, et alterius vitæ deterioris scilicet, studio teneri.

ἐπιφανείας χαρακτῆρας καὶ σχήματα διάφορα.

(12) Ἰγγας. Suidas ἐστὶ δὲ καὶ ὀργάνιον τι ἰγγε καλούμενον, ὅπερ εἰώθησιν αἱ φαρμακείες στρέφειν ὡς κατακλιόμεναι τοὺς ἀγαπωμένους.

O homo audaci e natura productam artificium.

Artificium equidem homo dicitur, utpote arcana et incredibili arte a Deo constructus. Eundem hominem appellat oraculum audacem naturam, ut qui circa res excellentes versetur, modo stellarum cursum dimetiens, modo supernaturalium potentiarum ordines accurate inquirens, atque adeo etiam quæ longe extra orbem cœlestem sunt contemplans, et de Deo aliquid disserere contendens. Isti enim animi disquisitionum conatus, naturæ sunt confidentis. Audaciam autem dixit et confidentiam, non ut calumniaretur, sed ut naturæ impetum denotaret.

In sinistræ Hecates ilibus situs est fons virtutis, Intus totus manens, virginitatem nunquam deserens.

Chaldæi Hecaten deæ loco habent quæ medium ordinem ducat, et quasi centrum sit omnium potentiarum. In dextris ejus partibus collocant fontem animarum, in sinistris fontem bonorum sive virtutum: aiuntque animarum quidem fontem ad propagationem esse proclivem, virtutum vero fontem intra propriæ essentiæ limites coercitum manere, virginis intactæ instar incorruptum, eamque quam habet firmitatem et immobilitatem ab implacabilium potentiarum facultate adeptum esse, et virginali zona accinctum.

Quando videris absque forma sacrosanctum ignem Lucentem exultando totum per mundi profunda, Audi ignis vocem.

Agit oraculum de divino igne a plurimis hominibus inspecto, monetque, ne, si quis tale lumen certa aliqua forma et figura representatum videat, huic ulterius fidem adhibeat, neque illinc emissam vocem pro verissima excipiat. Contra si id ab omni forma et figura liberum visui offeratur, non decipieris; sed quodcumque ex illo interrogaveris, certo verum erit. Nominatur autem iste ignis sacrosanctus, quod cum decore a sacris viris sit conspectus, et totus hinc illinc subsultans, magno lætitiæ scilicet et gratiæ indicio, per mundi abstrusa apparuerit. *Ne vocaveris imaginem naturæ per se conspicuam.*

Inspectio per se dicitur, quando qui sacris initiatus est, divina videt lumina. At si hic nihil videat, sed ille qui sacra ordinat atque disponit, spectrum aliquod per se contueatur, id initiati respectu superinspectio appellatur. Notandum autem est imaginem in sacris evocari solitam, mente perceptibilem esse debere, et a corpore omni prorsus separabilem. Naturæ autem forma sive imago, non est undiquaque mente perceptibilis, quia natura ut plurimum facultas est corporum administratrix. Ne igitur, inquit, in sacris cæremoniis advoces naturæ imaginem sua sponte conspicuam. Tibi enim nihil secum afferet præterquam quatuor naturalium clementorum congeriem.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(13) Παρθένιον. Versus requirit παρθένιον genere neutro, ut supra, quod vix alibi reperias.

A Ὁ τολμηρᾶς ἐκ φύσεως, ἄνθρωπος, τέχνασμα.

Τέχνασμα μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὡς παρὰ Θεοῦ ἀποβρέθη τέχνη συντεθείς, τολμηρᾶν δὲ φύσιν αὐτὸν ὠνόμασε τὸ λόγιον, ὡς τὰ κρείττονα περιεργαζόμενον, καὶ δρόμον μὲν ἀστέρων καταμετροῦντα, ὑπερφῶν δὲ δυνάμεων τάξεις διακρίδουντα, καὶ ἐξωπάτω τῆς οὐρανοῦ σφαίρας διασκοποῦντα, καὶ κατὰ Θεοῦ τι λέγειν διατεινόμενον. Αἱ γὰρ ἐπιβολαὶ αὐταὶ τῶν νοημάτων, τολμηρᾶς φύσεως. Οὐ διασύρων δὲ ἐνταῦθα τὴν τόλμαν εἶπεν, ἀλλὰ τὴν ὀρμὴν τῆς φύσεως τίθεικεν.

Λαιτῆς ἐν λαγοῖσιν Ἐκείτης ἀρετῆς πέλε πηγῆ, Ἐνδον ἔλη μένουσα, τὸ παρθένιον (13) οὐ προίεισα.

B Τὴν Ἐκείτην οἱ Καλδαῖοι θεὸν ὀρίζονται μεσαιτάτην ἄγουσαν τάξιν, καὶ οἷον κέντρον ἔχουσαν τῶν ἑλῶν δυνάμεων. Καὶ ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς αὐτῆς μέρεσι τίθειαι τὴν πηγὴν τῶν ψυχῶν· ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν, καὶ φασὶν, ὅτι ἡ μὲν πηγὴ τῶν ψυχῶν ἔτοιμός ἐστιν εἰς τὰς ἀπογεννήσεις· ἡ δὲ πηγὴ τῶν ἀρετῶν ἐν ἕροις μένει ἔνδον τῆς ἰδίαις οὐσίας, καὶ οἷον παρθένος ἐστὶ καὶ ἀμιγῆς, τὸ στάσιμον τοῦτο καὶ ἀκίνητον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμειλίκτων λαβοῦσα δυνάμεως, καὶ ζωστήρι· κοσμηθεῖσα παρθενικῶ.

Ἦνίκα βλέψῃς μορφῆς ἄτερ εὐτέρου πυρ Λαμπόμενον σκιρτηδὸν ἔλον κατὰ βένθεα κόσμου,

Κλύθι πυρὸς φωνήν.

C Περὶ τοῦ ὀρωμένου πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων θεῖου φωτὸς τὸ λόγιον διέξεισιν, ὡς εἰ μὲν ἐν σχήματι καὶ μορφῇ θεῖη τις τὸ τοιοῦτον φῶς, μηκέτι τούτῳ προσχέτω τὸν νοῦν, μηδὲ τὴν ἐκείθεν πεμπομένην φωνὴν ἀληθεστάτην νομισάτω. Εἰ δὲ ἴδοι τοῦτο ἀσχημάτιστον, καὶ ἀμόρφωτον, ἀνεξάπατητος ἔστω· καὶ ὅπερ ἂν ἐκείθεν ἐρωτηθεῖη, ἀληθὲς ἐστὶν ἀντικρως. Εὐτέρου δὲ τὸ τοιοῦτον πῦρ ὠνόμασεν, ὡς ἐν καλῶ τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσιν ὀρώμενον καὶ σκιρτηδὸν ἔλον προφανόμενον, ἥτοι ἱλαρῶς καὶ χαριέντως, κατὰ τὰ βᾶθη τοῦ κόσμου.

Μὴ φύσεως καλέσης αὐτοπτον ἄγαλμα.

Αὐτοψία ἐστὶν, δίκην αὐτὸς ὁ τελούμενος τὰ θεῖα φῶτα ὀρᾷ. Εἰ δὲ οὗτος μὲν οὐδὲν ὀρᾷ, ὁ δὲ τὴν τελετὴν διατιθέμενος αὐτοπτεῖ τι φαινόμενον, ἔποπτεῖαι τοῦτο πρὸς τὸν τελούμενον λέγεται. Δεῖ δὲ τὸ καλούμενον ἄγαλμα ἐν ταῖς τελεταῖς νοητὸν εἶναι, καὶ σωμάτων παντάπασιν χωριστόν. Τὸ δὲ τῆς φύσεως μόρφωμα οὐκ ἐστὶ παντάπασιν νοητόν· ἡ γὰρ φύσις σωμάτων ἐστὶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον διοικητικὴ δύναμις· μὴ οὖν καλέσης, φησὶν, ἐν ταῖς τελεταῖς αὐτοπτον φύσεως ἄγαλμα. Ἐποῖσι γὰρ σοὶ μεθ' ἐαυτοῦ φυσικῶν τεττάρων μόνον πλῆθύν.

Η φύσις παύει πιστεύειν εἶναι τοὺς δαίμονας A *Natura suadet, ut credamus genios sanctos esse.*

Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα, χρῆστὰ καὶ [ἀγνοῦς.
[ἰσθλά.

Et pravæ materiæ germina, utilia et bona.

Οὐχ ὅτι αὐτὴ παύει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι κληθείσης πρὸ τῆς παρουσίας αὐτῆς πολὺς ἐπιβρεῖ δαιμόνων χορὸς, καὶ πολυειδεῖς προφαίνονται μορφαὶ δαιμονιώδεις, ἀπὸ πάντων μὲν τῶν στοιχείων ἀνεγειρόμεναι, ἀπὸ πάντων δὲ τῶν μερῶν τοῦ σεληνιαίου δρόμου συγκείμεναί τε καὶ μερίζόμεναι· καὶ ἰλαραὶ καὶ χαρίσσαι πολλαῖς φαινόμεναι, φαντασίαν τινὸς ἀγαθότητος πρὸς τὸν τελούμενον ὀκοπρῖνονται.

Non quod ipsa natura hoc ratione suadeat, sed quod si quando illa evocetur ante adventum ejus frequens dæmonum cætus affluat, et varii generis formæque spectra dæmoniacæ præcurrant et appareant, ab omnibus partim elementis excitata, partim ab omnibus lunaris cursus portionibus composita et discretæ : imo cum lætitia et gratia quadam blanditiæ sæpius occurrentia speciem bonitatis initiato præbent.

Ψυχὴ μερόπων θεῶν ἄγξει εἰς ἑαυτήν, Οὐδὲν θνητὸν ἔχουσα, ὅλη μεμέθυσται. Ἄρμονίαν αὐχεῖ γὰρ, ὅφ' ἢ πέλε σῶμα βρότειον.

Anima hominum Deum in seipsum constringet, Si nihil caduci obtinens, tota inebriata est. Harmoniam jacta namque, sub qua corpus vitale [est.

Τὸ θεῖον, φησί, πῦρ ἢ ψυχὴ βιάζεται εἰς ἑαυτήν (τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ ἄγχειν) διὰ τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς καθαρότητος. Τότε γὰρ ὅλη μεμέθυσται, τουτέστι, πληροῦται τῆς κρείττονος ζωῆς καὶ ἐλλάμψεως, καὶ οἷον ἐξίσταται ἑαυτῆς. Ἔπειτα πρὸς αὐτὴν ὁ λόγος φησὶν, ἄρμονίαν αὐχεῖ, τουτέστι σεμνύνου τῇ ἀφανεῖ καὶ νοητῇ ἄρμονίᾳ, ἢ συνδέδεσαι, ἀριθμητικοῖς λόγοις καὶ μουσικοῖς. Ὑπὸ ταύτῃ γὰρ τῇ νοητῇ ἄρμονίᾳ καὶ τὸ βρότειον καὶ σύνθετον συνηρμόσθη σῶμα ἐκείθεν ἐπιχορηγούμενην ἔχον τὴν σύστασιν.

B

Ait quod anima in seipsam vi compellat ignem divinum (id enim sibi vult τὸ ἄγχειν, constringere) ratione immortalitatis et puritatis. Tunc enim tota inebriata est, id est impletur præstantiori vita et illuminatione, et quasi extra seipsam movetur. Deinde ipsam animam alloquitur oraculum dicens, *Harmoniam jacta*, id est gloriare de obscura et intelligibili coagmentatione, qua colligata es arithmetis et musicis proportionibus. Sub hac enim intelligibili harmonia etiam vitale et compositum corpus coagmentatum est structura illinc suppeditata.

Ἐγεισθω ψυχῆς βάθος ἄμβροτον· ὄμματα δὲ [πάντα
Ἄρδην ἐκπέτασον ἄνω.

Principatum teneat animæ profunditas divina : oculos autem omnes.

Ψυχῆς βάθος αἱ τριπλαῖ αὐτῆς δυνάμεις εἰσὶν· αἱ νοεραὶ, αἱ διανοητικαὶ, αἱ δοξαστικαὶ· ὄμματα δὲ, αἱ τριπλαῖ αὐτῶν γνωστικαὶ ἐνέργειαι. Τὸ μὲν γὰρ ὄμμα γνώσεως σύμβολον· ἢ δὲ ζωῆ, ὀρέξεως. Ἄνοιγίσθω οὖν, φησί, τὸ τῆς ψυχῆς ἀθάνατον βάθος, καὶ τὰς γνωστικὰς σοὶ δυνάμεις ἄρδην ἐκπέτασον ἄνω, καὶ ἔλον σαυτὸν, ἵνα τὸ ἡμεδαπὸν ἐρῶ μετὰθεοι ἐπὶ τὸν Κύριον.

In altum sursum extendito.

C

Animæ profunditas innuit triplices ejus potentias, quæ in intellectu, cogitatione et opinione sitæ sunt ; oculi vero triplices earum operationes cognoscendi vi præditas. Est enim oculus cognitionis signum, ut et vita appetitionis. Vult igitur ut reseretur animæ immortalis profunditas, et quas habes vi cognoscendi præditas potentias, sursum in altum elevas, imo teipsum totum, ut nostrorum verbis utar, ad Dominum transferas.

Μὴ πνεῦμα μολόνης μηδὲ βαθύνης τὸ ἐπίπεδον.

Ne spiritum coinquines, neque superficiem in profundum augeas.

Δύο χιτῶνας ἐπενδύουσι τὴν ψυχὴν οἱ Χαλδαῖοι· καὶ τὸν μὲν πνευματικὸν ὠνόμασαν, ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐξυφανθέντα αὐτῇ· τὸν δὲ αὐγοειδῆ, λεπτὸν καὶ ἀναφῆ· ὄνπερ ἐπίπεδον ὠνόμασε. Μήτε οὖν, φησί, τὸν πνευματικὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς μολόνης ἀκαθαρσίᾳ παθῶν, μήτε τὸν ἐπίπεδον αὐτῆς βαθύνης προσθήκῃς τισὶν ὕλικαῖς· ἀλλὰ τήρησον ἀμφοτέρους ἐπὶ τῆς φύσεως, τὸν μὲν καθαρὸν, τὸν δὲ ἀδαφῆ.

D

Chaldæi duabus tunicis animam induunt, et unam quidem spiritualem nominarunt, a sensibili mundo ipsi contextam, alteram vero luciformem, tenuem et intactilem, quæ superficies hic vocatur. Ne igitur, inquit, spiritualem animæ tunicam affectuum immunditia contamines, neque superficiem illius additamentis quibusdam materialibus in altitudinem excrescere facias, sed ambas ut natura sua sese habent conserves, hanc puram, illam nullo colore infectam.

Ζήτησον παράδεισον.

Quære paradisum.

Παράδεισός ἐστι Χαλδαϊκῶς, πᾶς ὁ περὶ τὸν Πατέρα χορὸς τῶν θεῶν δυνάμεων, καὶ τὰ ἐμπύρια κἀλλα τῶν δημιουργικῶν πηγῶν· Ἄνοιξις δὲ αὐτοῦ δι' εὐσεβείας, ἢ μετουσίᾳ τῶν ἀγαθῶν, φλογίνῃ δὲ βρομφαίᾳ, ἢ ἀμείλιτος τοῖς ἀναξίως προσερχομένοις δυνάμεις. Καὶ τούτοις μὲν κέκλεισται διὰ τὴν ἀν-

Totus divinarum potentiarum chorus Patrem ambiens, et ignitæ pulchritudines fontium publicis officiis destinatarum, paradisus Chaldæis dicitur. Apertio autem illius quæ fit pietate intercedente, est bonorum fruitio : gladius vero flammeus, potentia indigne accedentibus implacabilis. Atque his

quidem oclusus est, quod idonei illiusque felicitatis capaces non sint; piis autem patet. In hunc hortum contendunt omnes, quæ homines Deo similes reddunt, virtutes.

Vas tuum habitabunt animalia terræ.

Vas est ipsa temperatura animæ ex compositione orta; animalia terrestria, dæmones qui circa terram oberrant. In nostra itaque vita affectibus plena ejusmodi animalia sedem suam collocabunt. Dæmonum enim essentia affectibus complicata est, in iisdemque sedem suam fixam habent et ordinem materialem. Ideo quicumque affectibus dediti sunt, dæmonibus cohærent et agglutinantur. Simile enim simili attrahunt, movendi vim atque facultatem ex ipsis affectibus consecuti.

Si extenderis igneam mentem ad pietatis opus, Etiam fluidum corpus servabis.

Id est, si mentem tuam illuminatam ad superiora extuleris, et divini ignis opus ad pietatis opera evexeris (sunt autem Chaldæis pietatis opera, rituum ac cæremoniarum rationes certæ), non solum animam affectibus insuperabilem reddes; sed etiam corpus tuum salubrius efficies. Est enim et hoc sæpissime opus divinarum illustrationum, corporis nempe materiam absumere, et naturæ eum sanitatis habitum acquirere, ut posthac nec affectibus nec morbis ullis corripiatur.

At vero e finibus terræ exsiliunt canes terrestres,

Non verum signum homini monstrantes.

Sermo est de dæmonibus materialibus: et hos canes nominat, quia animarum carnifices sunt: terrestres vero, quia e cælo occiderunt, et circa terram volutantur. Hi (ait) a divinæ vitæ beatitudine longissime positi, et intellectuali contemplatione destituti, futura portendere nequeunt. Unde fit ut omnia quæ dicunt aut monstrant, falsa sint et nulla certitudine suffulta. Per formas enim entia cognoscunt. At id quod facultate sigillatim est, ut ita dicam, individualiter futura cognoscendi præditum est, individuis et formarum expertibus intelligentiis utitur.

Omnia enim perfecit Pater, et menti tradidit Secundæ: quam primam vocat omne genus hominum.

Primus Trinitatis Pater cum universam creaturam condidisset, eam menti tradidit: quam mentem totum genus humanum, paternæ excellentiæ ignarum, Deum primum appellavit. At nostra doctrina contrarium tenet: quod ipsa prima mens, Filius, inquam, magni Patris, omnem creaturam condiderit atque operando perfecit. Pater enim in Mosaicis scriptis Filio indicat formam sive ideam productionis creaturarum: Filius vero ipsiusmet operator et conditor est operis creati.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(14) Σὸν ἀγγεῖον. Hanc oraculi expositionem verbotenus suo in Synesium commentario inseruit Nicephorus, pag. 814.

A ἐπιτηδεύεται τοῖς δὲ εὐσεβείαις ἀνέωγεν. Εἰς ὃν ἀνατίθενται πᾶσαι αἱ θεουργικαὶ ἀρεταί.

Σὸν ἀγγεῖον (14) θῆρες χθονὸς οἰκήσουσιν.

Ἀγγεῖον μὲν ἔστι τὸ σύνθετον κράμα τῆς ψυχῆς· θῆρες δὲ χθονός, οἱ περὶ γῆν καλινδούμενοι δαίμονες. Τὴν οὖν ζωὴν ἡμῶν πλήρη γενομένην παθῶν, οἱ τοιοῦτοι θῆρες οἰκήσουσι. Καὶ γὰρ οὐσίωται ἐν τοῖς πάθεσι τὰ τοιαῦτα γένη, καὶ τὴν ἔδραν ἔχει καὶ τὴν τάξιν ὕλικήν, διὸ καὶ οἱ ἐμπαθεῖς πρὸς ταῦτα συγκολληθῶνται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐφελκόμενοι, κινητικὴν δυνάμιν ἔχοντες ἐκ τῶν παθῶν.

B. Ἐκτείνας πόρινον νοῦν Ἔργον ἐπ' εὐσεβείας, βευσθὸν καὶ σῶμα σωώσεις.

Ταυτέστιν, ἐὰν ἐκτείνης τὸν φωτισθέντα σοὶ νοῦν ἀνωθεν καὶ τοῦ θεοῦ πυρὸς ἔργον γενόμενον εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα (ἔργα δὲ εὐσεβείας παρὰ Χαλδαίους, αἱ τῶν τελετῶν μέθοδοι), οὐ μόνον τὴν ψυχὴν ἀνάλωτον ποιήσεις τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου ὑγιεινότερον. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο κολλάκις ἔργον τῶν θείων ἐλλάμψεων, ἐκδαπανῶν τὴν ὕλην τοῦ σώματος, καὶ ὑγιᾶ τὴν φύσιν κατασκευάζειν, καὶ μήτε πάθεσιν, μήτε νόσοις ἀλλοσασθαι.

Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσι κύνας χθόνιοι, Οὗτ' ἀληθὲς σῆμα βροτῶν δεικνύντες.

C. Περὶ δαιμόνων ἐνύλων ὁ λόγος· καὶ κύνας μὲν τοῦτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν· χθονίους δὲ (15), ὡς ἐξ οὐρανοῦ πειπωκότας, καὶ καλινδούμενους περὶ τὴν γῆν. Οὗτοι γοῦν, φησὶ, πόρρω τῆς θείας τεταγμένοι ζωῆς, καὶ τῆς νοερᾶς θεωρίας ἀπολιμπανόμενοι, προσημαίνειν τὸ μέλλον οὐ δύνανται. Ὅθεν πᾶν ὃ λέγουσι, ψευδὲς ἔστι καὶ ἀνυπόστατον· μορφοτικῶς γὰρ τὰ ὄντα γινώσκουσι. Τὸ δὲ τῶν μελλόντων ἐνιαίως γνωστικὸν ἀμερίστις χρῆται καὶ ἀμορφοῦτος νοήσεσιν.

Πάντα γὰρ ἐξέτελεσε Πατήρ, καὶ νῦν παρέδωκε Δευτέρῳ· ὃν πρῶτον κληρίζεται πᾶν γένος ἀνθρώπων.

D. Τὴν πᾶσαν κτίσιν δημιουργήσας ὁ τῆς Τριᾶδος πρῶτος Πατήρ, παρέδωκε ταύτην τῷ νῦν ὃν τινα νοῦν τὸ ξύμπαν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀγροοῦντες τὴν πατρικὴν ὑπεροχὴν, Θεὸν πρῶτον καλοῦσι. Πλὴν τὸ παρ' ἡμῶν δόγμα ἐναντίως ἔχει, ὡς αὐτὸς ὁ πρῶτος νοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς, τὴν κτίσιν πᾶσαν ἐδημιούργησεν. Ὁ μὲν γὰρ Πατήρ λέγει παρὰ τῆ Μωσαϊκῆ βίβλου πρὸς τὸν Υἱὸν τὴν ἰδίαν τῆς παραγωγῆς τῶν κτισμάτων· ὁ δὲ Υἱὸς αὐτουργὸς τοῦ ποιήματος γίνεσθαι.

(15) Χθονίους δὲ. Vide Nicephori scholia pag. 117.

Ποιναί μερόπων ἀγκυταιραι.

Οἱ μὲν γὰρ ἀναγωγὸν ἄγγελοι ἀνάγουσι τὰς ψυχὰς ἐφ' ἑαυτοὺς ἐκ τῆς γενέσεως ἐφελκόμενοι. Αἱ δὲ ποιναί, ἤτοι αἱ τιμωρητικαὶ τῶν διδομένων φύσεων καὶ βάσκανοι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἐνδεσμοῦσι ταύτας τοῖς ὀλικοῖς πάθεσι, καὶ οἷον ἀπάγχουσι, καὶ οὐ μόνον τοὺς τῶν παθῶν πλήρεις αἰκίζονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἐπιστραμμένους· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν γένεσιν ἐλθόντες δεύονται τῆς τοιαύτης καθάρσεως. Πολλοὺς γὰρ ὀρῶμεν καὶ τῶν ὁσίων καὶ καθαρῶς πολιτευομένων, ἀπροσδοκῆτοι συμφοραῖς περιπίπτοντας.

Σύμβολα πατρικῶς νοῦς ἔσπειρε ψυχαῖς.

Ὡσπερ (16) ἡ Μωσαϊκὴ βιβλὸς κατ' εἰκόνα Θεοῦ κλάττει τὸν ἀνθρώπον, οὕτω καὶ ὁ Χαλδαῖος τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ κόσμου φησὶ σύμβολα ἐγκατασπείρει ταῖς ψυχαῖς τῆς αὐτοῦ ἰδιότητος. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν πατρικῶν σπερμάτων οὐχ αἱ ψυχαὶ μόναι, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπερκαίμεναι πᾶσαι τάξεις ἐβλάστησαν. Καὶ ἄλλα μὲν τὰ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀσωμάτοις ὑπάρξαι συνθήματα, ἀσωμάτως ὄντα καὶ ἐνοσιῶν· ἄλλα δὲ ἐν τοῖς κόσμοις συνθήματα καὶ σύμβολά εἰσιν, αἱ ἀρρήτοι τοῦ Θεοῦ ἰδιότητες, αἱ καὶ τῶν ἀρετῶν ὑπερκαίμεναι.

Βίη σῶμα λιπόντων ψυχαὶ καθαρῶνται.

Ἐἴ τις εὐγνωμόνως ἀκούει τοῦ βήτου, οὐκ ἐναντιώσεται τοῖς ἡμετέροις δόγμασι. Καὶ γὰρ οἱ στυφάνται μάρτυρες βεβαίως αἰῶσι τὸ σῶμα λιπόντες, καθαρὰς τὰς αὐτῶν ψυχὰς τετελείωσιν. Ἄλλ' οὐ τοῦτό φησιν ὁ Χαλδαῖος, ἀλλὰ πάντα βίαιον θάνατον ἐπαίνει· διότι, φησὶν, ἡ ψυχὴ ἐπιπόνως λιπούσα τὸ σῶμα, βδελύσσεται τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, καὶ μισεῖ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιστροφὴν, καὶ χαίρουσα πρὸς τὰ ἄνω χωρεῖ. Αἱ δὲ ἐν νόσοις κατ' ἐκλυσιν τοῦ ζωτικῆς σώματος ἀπολιποῦσαι τὸν βίον, οὐ μάλ' αὖτις δυσχεραίνουσι τὴν πρὸς τοῦτο νεύσιν τε καὶ ῥοπήν.

Ὅτι ψυχὴ πῦρ οὐσα φαεινὸν δυνάμει Πατρὸς, ἄθανάτος τε μένει, καὶ ζωῆς δεσπότης ἐστὶ καὶ ἔχει πολλὰ πληρώματα κώλων.

Ἡ ψυχὴ αὐτὸν οὐσα καὶ ἀσώματος πῦρ, συνθέτων ὄλων καὶ τοῦ ὀλικοῦ σώματος ἐξηρημένον, ἀθάνατος ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐγκαταμίμικται αὐτῇ ὀλικόν τι καὶ σκοτῶδες· οὐδὲ σύνθετός ἐστιν, ἵνα διαλυθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ἔστι δὲ καὶ δεσπότης ζωῆς, τοῖς νεκροῖς ζωὴν ἐπιλάμπουσα. Ἔχει δὲ καὶ πολλῶν πληρώματα κώλων· τούτεστιν ἔχει δυνάμεις ὑποδεκτικὰς τῆς ὄλης διακοσμήσεως· δύναται γὰρ κατὰ τὰς διαφόρους ἀρετὰς εἰς τὰς διαφόρους ζώνας ἐγκατασπείρειν τοῦ οὐρανοῦ.

Πατὴρ οὐ φόβον ἐνθρώσκει, πειθῶ δ' ἐπιχέει.

Τούτεστιν, ὅτι τὸ θεῖον οὐκ ἔστι φριμάσσον καὶ ἀγανακτητικόν, ἀλλὰ γλυκὸν καὶ γαληνιαῖον· ὅθεν οὐ φόβον ἐμποιεῖ ταῖς ὑποκειμέναις φύσεσιν, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ χάριτι πάντα ἐφέλκεται. Εἰ γὰρ ἦν φοβερόν

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(16) Ὡσπερ etc. Et hæc quoque transcripta sunt a Nicephoro pag. 126 dicti commentarii.

A *Pænæ vincula sunt homines constringentia.*

Nam subvectores angeli animas a prima sui origine attractas ad se evehunt: contra pænæ ultrices nimirum naturarum nobis concessarum, et tormenta humanarum animarum, materialibus illas affectibus irretiunt et quasi strangulant. Neo solum in hos sæviunt qui affectuum turbis obsessi sunt, sed et in illos qui ad abstractam ab omni materia essentiam conversi sunt: quod hi quoque quoniam progeniti sunt, et materiæ copulati, ejusmodi lustratione indigeant. Multos enim etiam ex iis qui sanctam et illibatam vitam egerunt, inopinis calamitatibus circumventos fuisse videre licet.

Signa inveniit animabus mens paterna.

Quemadmodum liber Moysis hominem ad imaginem Dei formatum fuisse dicit, ita etiam Chaldæus ait conditorem et mundi parentem signa ac notas suæ ipsius proprietatis animabus inveniisse. Etenim non animæ tantum e paterno semine productæ sunt, sed omnes etiam ordines superiores suam originem inde habuerunt. Sed in substantiis incorporeis alia sunt signa, incorporea nempe et individua; alia item in mundis signa sunt et symbola inenarrabilium Dei proprietatum, ipsis etiam virtutibus longe excellentiorum.

Vi corpus relinquentium animæ sunt purissimæ.

Qui dictum istud æqua mente auscultaverit, reperiet id nostræ doctrinæ non adversari. Etenim coronati martyres qui afflictionis tempore cum cruciatu corpus reliquerunt, suas ipsorum animas lustrarunt et puras reddiderunt. At hoc non vult Chaldæus, sed laudat omnem mortem violentam, eo quod anima quæ corpus cum dolore deserit, hanc vitam abominatur et conversationem cum corpore odit, contra cum gaudio ad superiora revolat. At quæ in morbis animæ corpore hoc naturaliter dissoluto vitam relinquunt, non admodum ægro ferunt nutum et propensionem sui erga corpus.

Quia anima ignis est lucidus potentia patris, immortalisque manet, et vitæ domina est, Et habet multa complementa sinuum.

Anima cum sit ignis materiæ corporisque expers, et ab universo compositorum genere et materiali corpore exempta, immortalis est. Nihil enim materiæ aut caliginis particeps illi immistum est: multo minus composita est, ut in ea ex quibus constituta fuit, resolvi possit. Est præterea vitæ domina, mortuos vitæ radiis illustrans. Habet etiam plurimorum sinuum complementa, id est obtinet potentias susceptrices totius administrationis, quia pro virtutum diversitate diversas zonas sive cæli regiones illi inhabitare licet.

Deus non injicit metum, sed obsequium infundit.

Id est, divina natura non fremit, neque indignabunda est, sed suavis et tranquilla. Ideo non immitit metum subjectis naturis, sed suadela et gratia omnia ad se trahit. Si enim formidabilis esset

et minax, omnis rerum ordo dudum fuisset dissolutus, cum nihil sit quod ejus potentiam sustinere potuisset. Atque ista sententia quadamlenus a nostris vera censetur. Deus enim lux est et ignis consumens malos. Minæ autem Dei et terror sunt intermissio divinæ erga nos benignitatis propter *pravam rerum administrationem*.

Pater seipsum rapuit.

Ne quidem in intellectili sua potentia igne proprio [incluso].

Oraculi hic sensus est: supremus omnium Deus, qui et Pater dictus est, non solum primis et secundis naturis nostrisque animabus, sed etiam propriæ suæ potentiæ seipsum fecit incomprehensibilem et imperceptibilem. Potentia autem Patris est Filius. Pater enim, inquit, se subripuit ab omni natura. Sed istud dogma Christianæ fidei congruum non est: quæ docet in Filio Patrem exacte representatum cognosci posse, perinde ac Filium in Patre: atque adeo Patris terminum esse Filium et divinum sermonem naturæ vires superantem.

Est intelligibile quoddam, quod mentis flore a te [percipiendum est].

Cuilibet rei mente comprehensibili oppositam potentiam anima habet, ut sensibilibus sensum, cogitabilibus cogitationem, intelligibilibus mentem. Dicit itaque Chaldaeus, quod quamvis Deus intelligibilis sit, mente tamen comprehendi non possit, sed solo mentis flore. Flos autem mentis est singularis et individua animæ potentia. Quia itaque Deus proprie unum est, ne coneris eum mente percipere, sed individua potentia qua unum cognoscitur. Nam primo et per se unum solo quod in nobis est uno comprehendere licet, non cogitatione, neque mente.

Animæ expulsores, illam respirare facientes, sunt [solutu faciles].

Ne quis dicat cupere se quidem animam a corpore dissolvere, sed non posse, ait oraculum, facultates quæ animam e corporea natura foras trahunt. eamque a vitiis et ærumnis in corpore perpeisis quasi respirare faciunt, abruptu faciles esse, id est, illas ipsas facultates liberas, nec ab ulla natura coercitas, ea potestate vigere, ut animam e corporeis vinculis generose admodum expedire et liberare valeant.

Oportet te festinare ad lucem et ad patris radios,

Unde immissa tibi est anima plurima mente vestita.

Quoniam anima non a semine subsistentiam habet, nec in corporeis temperamentis consistit, sed e supernis a Deo suam essentiam nacta est, ideo ad hunc conversa respicere et ad divinam lucem reverti debet. Plurima namque mente vestita in hæc inferiora venit: id est, accincta et instructa fuit a Patre et creatore commonefactionibus divi-

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(17) Δι' οἰκονομίαν posset verti, in mundi gubernatione, ut ad Deum referatur, non ad homines, juxta nostram interpretationem.

και ἀπειλητικὸν, διελύθη ἂν ἡ πᾶσα τάξις τῶν ὄντων, μηδενὸς ὑπομένειν δυναμένου τὴν ἐκείνου δύναμιν. Τοῦτο δὲ τὸ δόγμα ἐκ μέρους ἀληθεύει παρ' ἡμῖν. Ὁ γὰρ Θεὸς καὶ φῶς ἐστὶ καὶ πῦρ καταναλίσκον τοὺς μοχθηροὺς. Ἀπειλὴ δὲ Θεοῦ καὶ φόβος, ἡ δι' οἰκονομίαν (17) ἐστὶ σχέσις τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Ὁ Πατὴρ ἑαυτὸν ἤρπασεν,

οὐδ' ἐν ἐπὶ δυνάμει νοεῖα κλεισας ἴδιον πῦρ.

Ὁ μὲν νοῦς λογίου τοιοῦτος, ὡς ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς, ὅς δὲ καὶ Πατὴρ ὠνόμασται, ἀκατάληπτον ἑαυτὸν ποιῶ καὶ ἀπερίληπτον, οὐ μόνον ταῖς πρώταις καὶ δευτέραις φύσεσι καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Δύναμις δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. Ἐαυτὸν γὰρ, φησὶν, ἤρπασεν ὁ Πατὴρ ἀπὸ πάσης φύσεως. Οὐκ ἐστὶ δὲ τὸ δόγμα ὀρθόδοξον. Ἐν τῷ Γ' γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ Πατὴρ δεδογματίσται, ὡσπερ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ. Καὶ ὁρος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς καὶ θεῖος λόγος ὑπερφυσῆς.

Ἐστὶ τι νοητὸν ὃ χρὴ σε νοεῖν νόου ἄνθει.

Ἡ ψυχὴ ἐκάστη νοουμένην πράγματι κατάλληλον ἔχει καὶ δύναμιν· τοῖς μὲν αἰσθητοῖς, αἰσθησιν, τοῖς δὲ διανοητοῖς, διάνοιαν, τοῖς δὲ νοητοῖς, νοῦν. Φησὶν οὖν ὁ Χαλδαῖος, ὅτι εἰ καὶ νοητὸν ἐστὶν ὁ Θεός, ἀλλ' οὐ τῷ νῷ ἐστὶ ληπτὸν, ἀλλὰ τῷ ἄνθει τοῦ νοῦ. Ἄνθος δὲ τοῦ νοῦ, ἡ ἐνιαία τῆς ψυχῆς δύναμις. Ἐπι οὖν ὁ Θεὸς κυρίως ἐστὶν ἐν, μὴ περιῶ καταλαβεῖν αὐτὸν διὰ τοῦ νοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐνιαίας δυνάμεως. Τὸ γὰρ πρώτως ἐν, μόνον τῷ παρ' ἡμῖν ἐνὶ ληπτὸν πῶς ἐστὶ, καὶ οὔτε διανοίᾳ, οὔτε νῷ.

Ψυχῆς ἐξωστῆρες ἀνάπνοες, εὐλυτοὶ εἰσιν.

Ἴνα μὴ τις λέγοι, ὅτι βούλομαι μὲν ἀπολύσαι τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος, οὐ δύναμαι δὲ, φησὶ τὸ λόγιον, ὅτι αἱ ἐξωθούσαι τὴν ψυχὴν δυνάμεις ἀπὸ τῆς σωματικῆς φύσεως, καὶ ὅσον ἀναπνεῖν αὐτὴν ποιούσαι ἀπὸ τοῦ ἐν σώματι μόχθου καὶ τῆς κακώσεως, εὐλυτοὶ εἰσι· τουτέστι, καὶ αὐταὶ ἐλεύθερα εἰσιν αἱ δυνάμεις, μὴ ὑπὸ τινος εἰργόμεναι φύσεως, καὶ ἀπολύσαι καὶ τῆς σωματικῆς πέδης τὴν ψυχὴν γενναίως μάλα δεδύνηται.

Χρὴ σε σκεῦδεν πρὸς τὸ φῶς καὶ πρὸς Πατὸς [αὐγὰς].

Ἐνθεν ἐπέμφθη σοι ψυχὴ πολὺν ἔσσαμένη νοῦν.

Ἐπειδὴ (18) οὐκ ἀπὸ σπερμάτων ἡ ψυχὴ τὴν ἀπόστασιν ἔλαβεν, οὐδὲ ἐν σωματικαῖς ὀρευστήκαι κράσεσιν, καὶ ἄνωθεν ἀπὸ Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔσχε, πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἐπιστρέφω, καὶ πρὸς τὸ θεῖον φῶς ποιείτω τὴν ἀνοδὸν. Πολὺν γὰρ ἔσσαμένη νοῦν, ἐνταῦθα κατῆλθε· τουτέστιν, ἐνεδύσατο παρὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ Πατρὸς ἀναμνήσεις τῶν θειοτέρων λί-

(18) Ἐπειδὴ. Retulit hæc Pselli verba in suum commentarium Nicephorus sub finem pag. 126.

ξῆων, ὅτε τὴν ἐνταῦθα ἐλάμβανε καθόδον, ἔβηεν τοι διὰ τῶν τοιοῦτων ἀναμνήσεων πάλιν ἐκείσε ἐπάνεισιν.

Εἰσὶ πάντα ἐνὸς ἐκγεγαῦτα.

Ἰμμέτερον καὶ ἀληθές τὸ δόγμα. Πάντα γὰρ τὰ ὄντα, τὰ τε νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, ἀπὸ μόνον Θεοῦ τὴν ὀπίστασιν ἔλαβον, καὶ πρὸς μόνον Θεὸν ἐπιστραπτὰ· τὰ μὲν ὄντα, μόνως οὐσιωδῶς· τὰ δὲ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ νοοῦντα, οὐσιωδῶς καὶ ζωτικῶς καὶ νοερώς. Ἄφ' ἐνὸς οὖν πάντα γαγένηται, καὶ πρὸς ἓν αὐθις ἡ τούτων ἀναγωγή. Ἄπταιστον οὖν τὸ λόγιον, καὶ πλήρες τοῦ ἡμετέρου δόγματος.

omnium rerum productio, et ad unum iterum reprehensione, et nostra doctrina refertum est.

Ἄ νοῦς λέγει, τῷ νοεῖν δῆπου λέγει.

Ὅταν, φησὶν, ἀκούσης διηρθρωμένης φωνῆς ἄνωθεν βρονταῆς ἐκ οὐρανοῦ, μὴ ὑπολάβῃς ὡς ὁ τὴν φωνὴν ταύτην ἀφείξῃ ἄγγελος ἢ Θεός, προφορικῶς λόγῳ συνήρθμισεν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀμερίστως μόνον ἐνόησε, σὺ δὲ, ὡς ἡδύνα, ἤκουσας τοῦ νοήματος συλλαβικῶς καὶ προφορικῶς. Ὡσπερ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν ἡμετέρων φωνῶν ἀφῶνως ἀκούει, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τὰς τοῦ Θεοῦ ἐννοίας φωνητικῶς δέχεται, ἕκαστος καθὼς ἔχει φύσεως ἐνεθγῶν.

latione, ita etiam homo divinæ mentis conceptiones cet pro suæ naturæ ratione et capacitate operante.

Ἄει τοῦσδε χθῶν κατωρῦται ἐς τέκνα μέχρις.

Περὶ τῶν ἀθέων ὁ λόγος φησὶν, ὅτι μέχρι τῶν ἀπογόνων διατοίνει τὴν κόλασιν αὐτοῖς ὁ Θεός. Τὰς γὰρ ὑποχθονίους κολάσεις ὑποδεικνύμενον τὸ λόγιον, αὐτοῦς, φησὶ, κατωρῦεται, τουτέστιν, ἐπιμυκάται οὐτοῖς ὁ ὑπὸ γῆν τόπος, καὶ οἶον λειονῶδες ἐπηχεῖ ὄρυγγα. Διδὸ καὶ Πρόκλος φησὶ. Τῶν συγγενικῶν ψυχῶν ὁμοφυῆς ἐστὶν ἡ σύνταξις· καὶ αἱ μήπω ἀπολυθεῖσαι τῶν τῆς φύσεως δεσμῶν ἐν τοῖς τῶν ὁμογενῶν κατέχονται πάθεισι. Δεῖ οὖν καὶ ταύτας τυχεῖν τῆς δλης δίκης, καὶ ἀναπλησθεῖσας διὰ τὴν φυσικὴν συγγένειαν τῶν μισαμάτων καθαρῆναι πάλιν ἐξ αὐτῶν.

Μὴ συναυξήσης τὴν εἰμαρμένην.

Εἰμαρμένην (19) οἱ σοφώτεροι τῶν Ἑλλήνων τὴν φύσιν κατονομάζουσι· μᾶλλον δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐλαμψεων, ὧν ἡ τῶν ὄντων φύσις εἰσδέχεται. Ἔστι δὲ πρόνοια μὲν ἡ ἄμεσος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσία. εἰμαρμένη δὲ, ἡ διὰ τῆς τοῦ εἰμοῦ τῶν ὄντων συμπλοκῆς τὰ ἡμέτερα κυβερνώσα. Καὶ ὑπὸ πρόνοιαν μὲν καίμεθα, ὅταν νοερώς ἐνεργῶμεν· ὑπὸ εἰμαρμένην, δὲ ὅταν καὶ σωματικῶς. Μὴ οὖν αὐξήσης, φησὶ, τὴν εἰμαρμένην σαυτῷ, καὶ ὑπὲρ ταύτην γενοῦ, καὶ ὑπὸ μῶνφ Θεῷ κυβερνήθητι.

Οὐ γὰρ ἀπὸ Πατρικῆς ἀρχῆς ἀτελής τι τροχάζει.

Πάντα, φησὶν, ὁ Πατὴρ προάγει τέλεια καὶ αὐ-

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(19) Εἰμαρμένην. Istam quoque fati descriptionem hinc decerpit idem Niceph. pag. 410.

(a) Hæc in Græco desiderantur, fortasse ex homoioteleuto.

nioris sortis atque conditionis, cum illinc huc iter suum affectaret, ut merito iisdem monitis incitata hinc illuc redire studeat.

Omnia ab uno igne producta sunt.

Dogma verum est et religioni nostræ consentaneum. Omnia namque quæcunque sunt, sive mente, sive sensu perceptibilia, essentiam suam a solo Deo acceperunt: et ad solum Deum conversa sunt. ea quidem quæ tantummodo sunt, essentialiter; quæ vero sunt et vivunt, essentialiter et vitaliter; et quæ sunt et vivunt (a) et intelligunt, essentialiter, vitaliter et intellectualiter. Ab uno igitur est illarum reductio. Atque hoc oraculum omni caret

Quæ mens loquitur, ea utique intelligendo loquitur.

Quando, ait, vocem articulatam superne e cælo detonantem audiveris, ne existimes quod vocem illam edens sive angelus sive Deus tali sermone protulerit, qualem ore exprimere solemus: sed quod is quidem secundum suam ipsius naturam absque ulla divisione mente tantum ea quæ audivisti agitaverit, tu vero pro ea qua polles facultate, mentis cogitata, non secus ac syllabas et verba ore prolata, auditu perceptoris. Quemadmodum enim Deus voces nostras exaudit absque vocum articulatione tanquam vocibus expressas excipit, quolibet scilicet

Perpetuo in hos terra subitus ululat usque ad liberos.

De impiis sermo est, quod eorum supplicia Deus etiam usque in posteros extendat. Nam pœnas quas sub terra subituri sunt, indicans oraculum, in eos, inquit, subitus ululat, id est adversus illos mugit et infremit locus subterraneus, et tanquam leonino rugitu obstrepit. Quapropter etiam Proclus ait, cognatarum animarum congenerem quoque sive consimilem esse compositionem; easque quæ nondum naturæ vinculis exsolutæ sunt, consimilibus quoque affectibus implicatas distineri. Oportere itaque et has omne supplicium explere, et cum ob naturalem cognationem inquinamenti infectæ atque refertæ fuerint, denuo ab illis repurgari.

Ne adauxeris fatum.

Fatum appellarunt sapientiores inter Græcos ipsam naturam, vel potius complementum illuminationum quas entium natura recipit. Et providentia quidem est immediata Dei beneficentia: fatum vero, quod connexionem et serie rerum omnium terrena gubernat. Subjicimur autem providentiæ, cum intellectualiter operamur; fato vero cum etiam corporaliter. Ne igitur (ait) tuum ipsius fatum adaugere velis, idque superare, sed committe te solius Dei voluntati atque moderationi.

Non enim a paterno principio imperfectum quid profecit.

Omnia (ait) perfecta et numeris omnibus pro-

cujusque ordine et dignitate absoluta producit Pater: sed genitorum imbecillitas et remissio rebus interdum suggerit defectum et imperfectionem. Verum Pater denuo revocat defectum ad perfectionem, et ad sui sufficientiam convertit. Ejusmodi est quod apostolus Jacobus Domini frater in Epistolæ suæ initio alta voce pronuntiavit: Omne donum perfectum superne descendit a Patre luminum. Nihil enim imperfectum a perfecto prodit, præsertim cum ad id quod ab ipso primo affunditur confestim recipiendum fuerimus prompti atque parati.

Sed non admittit illam paterna mens, quousque exi-
[verit.

Mens paterna non admittit impetus voluntatum animæ, priusquam excluderit oblivionem divitiarum a Patre munificentissimo acceptarum, et in memoriam revocarit sacras quas ab ipso habuit tesseras, vocemque candoris indicem cum firmæ symbolorum patris genitoris sui memoria conjunctam emisit. Est enim anima ex sacris verbis et divinis symbolis composita: quorum illa quidem profluxerunt a sacris formis, hæc autem a divinis unitatibus. Et sumus sane imagines sacrarum essentiarum, simulacra vero incognitorum symbolorum. Est autem et hoc scitu dignum, quamlibet animam a qualibet anima specie differre: totque esse animarum species, quot sunt animæ.

Quando conspexeris gentium terrestrem accedens,

Sacrifica lapidem muizurim inclamando.

Dæmones circa terram volutantes natura sunt mendaces, utpote procul a divina cognitione remoti, et materia tenebricosa impleti. Quod si ex his verum aliquem sermonem audire cupias, aram appara, et sacrifica lapidem muizurim. Habet enim hic lapis vim advocandi majorem dæmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus rerum inquisitarum veritatem insurrat, quam ille porro homini interroganti profert. Indicat autem nomen ipsum quo in provocatione utendum est una cum lapidis sacratione. Atque Chaldæi statuunt dæmonas quosdam bonos, quosdam malos esse: nostra autem pietatis doctrina omnes malos pronuntiat, ut qui præmeditata defectione bonitatem cum vitio et malignitate commutarunt.

Disce intelligibile extra mentem esse.

Licet enim omnia mente comprehensa sint, Deus tamen primum intelligibile extra mentem existit. At illud extra non metiaris intervallorum distantia, neque accipias secundum intellectualem diversitatem, sed secundum solum intelligibilem excessum, et subsistentiæ proprietatem, excessum

Α τάρη κατά τὴν ἑαυτῶν τάξιν. Ἡ δὲ τῶο γενομένων πολλὰς ἀσθένεια καὶ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ παρῳφίῳ τὴν ἔνδειαν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀτελές. Ἄλλ' ὁ Πατὴρ πάλιν ἀνακαλεῖται τὴν ἔνδειαν πρὸς τὸν τέλειον, καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν αὐτάρκειαν. Τοιοῦτόν ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου ἐκπεφωνημένον ἐν προοιμίῳ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ· Πᾶν δῶρημα τέλειον ἀνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων. Οὐδὲν γὰρ ἀτελές παρὰ τοῦ τελείου πρόεισι, καὶ μάλιστα ἔταν τύχωμεν τὸ παρ' αὐτοῦ πρώτως χαόμενον αὐτίκα ἑτοιμοὶ εἰς δέξασθαι.

Ἐλλ' οὐκ εἰσδέχεται κείνης πατρικῆς νοῦς, μέχρις ἂν [ἐξέλθῃ.

Οὐ παραδέχεται ὁ Πατρικὸς νοῦς τὰς τῶν θελημάτων τῆς ψυχῆς ὁρμὰς, μέχρις ἂν αὐτὴ ἐπιλάβῃται μὲν τῆς λήθης ὧν πεπλοῦτήκε παρὰ τοῦ πεναγέθου Πατρὸς, ἔλθῃ δὲ εἰς ἀνάμνησιν ὧν ἔσχεν ἐξ αὐτοῦ ἱερῶν συνθημάτων, καὶ φωνὴν ἀφήσει ἐθνώμονα, μνήμην ἑαυτῆς ἐνθεμένη τῶν τοῦ γεννήσαντος ἀπὸ τῆν πατρὸς συμβόλων. Συνέστη γὰρ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἱερῶν λόγων καὶ τῶν θείων συμβόλων· ὧν οἱ μὲν εἰσιν ἀπὸ τῶν ἱερῶν εἰδῶν, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν θείων ἐνάδων. Καὶ ἐσμὲν εἰκόνες μὲν τῶν ἱερῶν οὐσιῶν, ἀγάλματα δὲ τῶν ἀγνώστων συνθημάτων. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς πᾶσα ψυχὴ πάσης ψυχῆς κατ' εἶδος διέστηκε, καὶ ὡς ὅσαι [ψυχαί, τὸσαῦτα καὶ εἶδη τῶν ψυχῶν ἐστίν.

Ἐνίκα (29) δ' ἐρχόμενον δαίμονα πρόσγειον ἀεθή-
[σας.

Θεὸς λίθον μνίζουριν ἐπαυδῶν.

Ψευδεῖς μὲν τὴν φύσιν οἱ πρόσγειοι δαίμονες, ἅτε πόρρω τῆς θείας γνώσεως ὄντες, καὶ τῆς ἀπεργοῦς ὕλης ἀναπεπλησμένοι. Εἰ δὲ βούλει παρ' αὐτοῦ ἀληθῆ τινα δέξασθαι λόγον, παρασκευάζε θυτήριον, καὶ θεὸς λίθον μνίζουριν. Ὁ δὲ λίθος οὗτος δύναμιν ἔχει προκλητικὴν ἑτέρου μνίζονος δαίμονος, ὃς δὴ ἀφανῶς τῷ ὄλικῳ δαίμονι προσιῶν, προσφωνήσει τὴν τῶν ἐρωτωμένων ἀλήθειαν, ἣν ἐκεῖνος ἀποκριτεῖται τῷ ἐρωτῶντι. Λέγει δὲ καὶ ὄνομα προκλητικὸν μετὰ τῆς τοῦ λίθου θυσίας. Ὁ μὲν Χαλδαῖός τις μὲν τῶν δαιμόνων ἀγαθούς, τινὰς δὲ κακοὺς τίθεται· ὁ δὲ ἡμέτερος εὐσεβῆς λόγος πάντας, κακοὺς ὀρίζει, ἐκ προαιρετικῶν ἀποπιτωμάτων τὴν κακίαν ἀνταλλαζομένους τῆς ἀγαθότητος.

D

Μάθε τὸ νοητὸν, ἐπεὶ ἔξω νόου ὑπάρχει.

Εἰ γὰρ καὶ πάντα τῷ νῷ περιεληπται, ἀλλ' ὁ θεός, τὸ πρῶτον νοητὸν, ἔξω τοῦ νοῦ ὑπάρχει, τὸ δ' ἔξω, μὴ διαστηματικῶς νοήσεως, μηδὲ καθ' ἑτερότητα νοερὰν, ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν νοητὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ὑπάρξεως, νοῦ παντὸς ἐπέκεινα οὔσαν, δι' οὗ τὸ ὑπερούσιον δεικνυται. Ἡ γὰρ

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ

(20) Ἐνίκα etc. Hoc præceptum magicum cum explicatione sua citatur in iisdem Nicephori ad Synesium scholiis pag. 98, ubi metri ratione servata scribitur, ἦνίκα δαίμονα δ' ἐρχόμενον, etc. et statim

μνίζουριν, de quo lapide vide August. Steuchum lib. viii, *De perenni philosophia* cap. 28, de dæmonum autem divisione secundum Chaldæos, Nicephorum in schol. pag. 117.

αὐσία ἐκείνη, ἥ δὲ νοῦς ἐστὶν ὁ πρῶτος νοητὸς, οὗ
ἐστὶν ἔξω τὸ αὐτονόητον· πλὴν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ νοητοῦ
καὶ τοῦ αὐτονόητου ἐπέκεινα. Καὶ μὴδ' ἔτι νοητὸν
ἐκείνο τὸ θεῖόν φαμεν, μηδ' ἔτι αὐτονόητον. Κρεῖτ-
τον γὰρ παντὸς καὶ ῥήματος καὶ νοήματος, ὡς πάντη
ἀνευνόητον καὶ ἀνεκφραστον, καὶ σιγῇ μᾶλλον τιμώ-
μενον, ἢ θαυμασίαις φωναῖς σεμνυόμενον. Ἔστι
γὰρ καὶ τοῦ σεμνύνεσθαι ὑψηλότερον, καὶ τοῦ ἐκφω-
νεῖσθαι, καὶ τοῦ ἐνοεῖσθαι.

silentio magis honorari, quam venerandis vocibus
cogitatione, elocatione et intellectus comprehensione.

Αἱ ἱγγες νοοῦμεναι, πατρώθεν νοέουσι· καὶ
[αὐταί]

Βουλῶν ἀφθέγκτων κινούμεναι ὥστε νοῆσαι.

Αἱ ἱγγες (21) δυνάμεις εἰσὶ τινες μετὰ τὸν Πα-
τρικὸν βυθὸν ἐκ τριῶν τριάδων συγκείμεναι· ἅς
νοεῖται κατὰ τὸν Πατρικὸν νοῦν τὸν τὴν αἰτίαν αὐ-
τῶν ἐνοειδῶς ἐν ἑαυτῷ προστησάμενον. Αἱ δὲ βου-
λαὶ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν νοητὴν ὑπερβολὴν ἀφθεγκτοί.
Τὰ δὲ τῶν ἐξηρημένων συνθήματα νοεῖται καὶ νοῆται
ὑπὸ τῶν δευτέρων, ὡς ἀφθεγκτα νοεῖται, καὶ ὡς
ἐξηρημένα τῶν νοητῶν προόδων. Ὡς γὰρ αἱ τῶν
ψυχῶν νοήσεις καὶ νοεῖται τὰς νοεῖται τάξεις, ὡς
ἀμεταβάτους νοοῦσιν, οὕτω καὶ αἱ τῶν νοεῖται ἐνέρ-
γεια τὰ νοεῖται συνθήματα νοοῦσαι, ὡς ἀφθεγκτα
νοοῦσιν ἐν ὑπάρξεσιν ὀφεισθηκότα ἀγνωστοίς.

intelligunt : sic etiam intellectualium operationes
sunt omissione intelligunt, in substantiis incognitis subsistentia.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(21) Αἱ ἱγγες. Retinui Græcam dictionem *junges*
in versione, quod ea Lælius poeta apud Apuleium
usus sit in his versibus :

Philtra omnia undique eruant :
Antipathes illud quæritur,
Trochili, iunges, tæniæ

Radiculæ, herbæ, surculi, etc.

Nominis rationem et significationem vide apud
Pindari et Theocriti scholiastas, Suidam item et
Nicephorum ad hæc Synesii verba αὐτῶν ἱγγες
αὐταί, pag. 96.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΧΑΛΔΑΙΟΙΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

EJUSDEM PSELLI

SUMMARIA ET BREVIS DOGMATUM CHALDAICORUM EXPOSITIO.

Ἐπτά φασὶ σωματικοὺς κόσμους, ἐμπύριον ἓνα
καὶ πρῶτον, καὶ τρεῖς μετ' αὐτὸν αἰθερούς, ἔπειτα
τρεῖς ὑλαίους· ὧν ὁ ἑσχατος χθόνιος εἶρηται καὶ
μισοφαθῆς, ὅς ἐστιν ὁ ὑπὸ σελήνην τόπος, ἔχων ἐν
ἑαυτῷ καὶ τὴν ὕλην ὃν καλοῦσι βυθόν. Μίαν ἀρχὴν
τῶν πάντων δοξάζουσι, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἀγαθὸν ἀπο-
γυμνοῦσιν. Ἐἴτα πατρικὸν τινα βυθὸν εἴθονται, ἐκ
τριῶν τριάδων συγκείμενον. Ἐκάστη δὲ τριάς ἔχει
πατέρα, δύναμιν, καὶ νοῦν. Ἐἴτα ἐστὶν ἡ νοητὴ ἱγγῆ·
μετὰ δὲ τάυτην, οἱ συνοχεῖς, ὁ ἐμπύριος, ὁ αἰθέ-

Chaldæi statuunt septem mundos corporeos,
igneum unum eumque primum, post hunc tres
ætherios, deinde tres materiales : e quibus ulti-
mus terrestris dicitur et lucis osor, qui locus est
subter lunam, in sese etiam materiam complectens,
quem fundum nominant. Unicum arbitrantur esse
rerum omnium principium, idque profitentur unum
esse et bonum. Deinde colunt paternum quoddam
fundum ex tribus trinitatibus compositum. Quæ-
libet autem trinitas habet patrem, potentiam, et

mentem. Postea sequitur junx mente comprehensibilis. Huic proximi sunt mundorum rectores, igneus, ætherius, et materialis. Post rectores cæremoniæ principes. His succedunt perennium fontium patres, qui et mundi ductores nominantur, quorum primus semel supra dictus est : post quem Hecate, deinde is quem bis supra nominavimus : ab hoc sunt tres implacabiles, et omnium ultimus succinator. Venerantur etiam fontanam trinitatem fidei, veritatis et amoris. Ponunt item solem imperatorem, et a fonte materiali archangelicum, sensationis fontem, fontanum judicium, fulmineum fontem, speculorum fontem, characterum fontem incognitis signis et symbolis incumbentem, et summities fontanas, Apollinis, Osiridis, Mercurii, Materiales vero fontes dicunt esse centrorum, elementorum et somniorum zonam. Item animam fontanam. Fontibus subjungunt principia : quod principii superiores et excellentiores sint fontes. Principiorum autem animalia procreantium summitas vocatur Hecate : medietas, anima inchoativa : extremitas, virtus inchoativa. Sunt apud illos quoque Hecatæ ἄζωνοι, quæ zonas non habent, ut Chaldaica τριεκδότης, κωμάς, et ἔκκλυσιτική. Dii autem ἄζωνοι illis dicuntur Sarapis et Dionysus sive Bacchus : Osiridis item σειρά (quasi ad genitorum series catenæ more connexa) et Apollinis appellantur ἄζωνοι : dii quod expedite potestate sua in zonis utuntur, et supra deos conspicuos collocati sunt. Ζωναῖοι contra qui zonas habent, libere circa cæli zonas volvuntur et gubernandi munus obeunt, habent enim Chaldæi deorum genus Ζωνæum, quod sensibilis mundi partes inhabitat, et regiones circa materialem locum sorte distributas cingit. Post zonas est circulus non errans seu fixus septem orbis complectens, in quibus stellæ sunt. Porro alius illis est mundus solaris, ætherio fundo subserviens ; alius Ζωνæus, unus e septem. Animalium humanarum duplicem ponunt causam e fonte perenni promanantem, paternam nempe mentem, et animam fontanam. Prodit autem, ut illi volunt, particularis anima a fontana, juxta Patris voluntatem : et habet essentiam per se generatam et animatam. Aliunde enim non movetur. Nam si, ut in oraculo fertur, ignis divini pars est et ignis lucidus, atque paternæ mentis conceptus, profecto forma est materiæ expers et per se subsistens. Illa enim omnia cum divina natura communicant, cujus particula est anima. Aiunt omnia in qualibet anima esse, sed et cuilibet inexplicabilem et incognitam fandorum et infandorum signorum

A ριος, καὶ ὁ ὕλαϊος. Μετὰ δὲ τοὺς συνοχεῖς, οἱ τελευτάρχαι· μετὰ δὲ τοὺτους, οἱ πηγαῖοι πατέρες, οἱ καλούμενοι καὶ κοσμαγωγοί· ὧν ὁ πρῶτος ὁ ἄκαξ ἐπέκεινα λεγόμενος· μεθ' ὧν ἡ Ἐκάτη, εἶτα ὁ δὲ ἐπέκεινα· μεθ' ὧν τρεῖς ἀμείλικτοι· καὶ τελευταῖος ὁ ὑπεζωκός. Σέβονται δὲ καὶ πηγαίαν τριάδα πίστεως καὶ ἀληθείας καὶ ἔρωτος. Φασὶ δὲ καὶ ἀρχικὸν ἥλιον, ἀπὸ τῆς ὕλικῆς πηγῆς καὶ ἀργαγγελικὸν, καὶ πηγὴν αἰσθήσεως, καὶ πηγαίαν κρίσιν, καὶ κεραῦνιον πηγὴν, καὶ πηγὴν διοπετρῶν καὶ χαρακτῆρων πηγὴν ἐπιβατεύουσαν τοῖς ἀγνώστοις συνθήμασι· καὶ πηγαίας ἀκρότητας, Ἄπολλωνος, Ὀσίριδος, Ἐρμοῦ. Ὑλικὸς δὲ πηγὰς φασιν, κέντρων καὶ στοιχείων, καὶ ὀνείρων ζώνην, καὶ πηγαίαν ψυχῆν. Μετὰ δὲ τὰς πηγὰς λέγουσιν εἶναι ἀρχάς. Αἱ γὰρ πηγαὶ ἀρχικώτεροι τῶν ἀρχῶν· τῶν δὲ ζωογόνων ἀρχῶν, ἡ μὲν ἀκρότης, Ἐκάτη καλεῖται. Ἡ δὲ μεσότης, ψυχὴ ἀρχική. Ἡ δὲ παράτωσις, ἀρετὴ ἀρχική. Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ἄζωνοι (22) Ἐκάται, ὡς ἡ τριεκδότης ἡ Χαλδαϊκὴ, καὶ ἡ κωμάς, καὶ ἡ ἔκκλυσιτικὴ. Ἀζωνικοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς θεοί, ὁ Σάραπις, καὶ ὁ Διόνυσος καὶ ἡ τοῦ Ὀσίριδος σειρά (23), καὶ ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀζωνοὶ δὲ καλοῦνται οἱ εὐλύτως ἐνεφουσιάζοντες ταῖς ζώναις καὶ ὑπεριδρυμένοι τῶν ἐμφανῶν θεῶν. Ζωναῖοι δὲ, οἱ τὰς ἐν οὐρανῷ ζώνας ἀπολύτως περιελίττοντες, καὶ τὰ τῆδε διοικοῦντες. Θεῖον γὰρ γένος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ζωναῖον, τὸ κατανεϊμάμενον τὰς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου μερίδας, καὶ ζωσάμενον τὰς περὶ τὸν ὕλαϊον τόπον διακληρώσεις. Μετὰ δὲ τὰς ζώνας ἐστὶν ὁ ἀπλανῆς κύκλος, περιέχων τὰς ἑπτὰ σφαῖρας, ἐν αἷς τὰ ἄστρα. Καὶ ἄλλος μὲν παρ' αὐτοῖς ὁ ἡλιακὸς κόσμος τῷ ἀθερίῳ βᾶθει δουλεύων· ἄλλος δὲ ὁ ζωναῖος, εἰς ὧν τῶν ἑπτὰ. Τῶν δὲ ἀνθρωπίνων ψυχῶν αἷτια διττὰ πηγαῖα τίθενται· τὸν τε πατρικὸν νοῦν, καὶ τὴν πηγαίαν ψυχῆν. Καὶ προέρχεται μὲν αὐτοῖς ἡ μερικὴ ἀπὸ τῆς πηγαίας κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς· ἔχει δὲ καὶ αὐτόγονον οὐσίαν καὶ αὐτόζωνον. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὡς ἑτεροκίνητος. Εἰ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον μοῖρα τοῦ πυρός ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ πῦρ φαινὸν καὶ νόημα πατρικόν, εἰδὸς ἐστὶν ἄϋλον καὶ ἀσυστάτον. Τοιοῦτον γὰρ πᾶν τὸ θεῖον, οὐ μέρος ἢ ψυχῆ· καὶ πάντα φασὶν εἶναι ἐν ἐκάστη ψυχῇ. Καθ' ἐκάστην δὲ ιδιότητα ἄγνωστον ῥήτου καὶ ἀπορρήτου συνθήματος· καὶ καταβιβάζουσι δὲ τὴν ψυχὴν πολλακίς ἐν τῷ κόσμῳ δι' αἰτίας πολλὰς· ἢ διὰ πτερορύησιν (24), ἢ διὰ βούλησιν πατρικῆν. Δοξάζουσι δὲ τὸν κόσμον ἀίδιον καὶ τὰς τῶν ἄστρον περιόδους· τὸν δὲ ἄδην πολλακίς καταμερίζουσι. Καὶ νῦν μὲν αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσι ἀρχηγὸν τῆς περιγείου λήξεως· νῦν δὲ τὸν ὑπὸ σελήνην τόπον φασὶ· νῦν δὲ

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(22) Ἀζωνοὶ. Servius in illud Æneid. xii. et diis communibus aras : « Ut autem altioris scientiæ hominibus placet, dii communes sunt qui ἄζωνοι djuuntur, id est qui certi certas non habent partes, sed generaliter a cunctis coluntur. Ubique enim eos esse manifestum est, ut mater Deum, cujus potestas in omnibus zonis est. »

(23) Σειρά. Σειρά idem videtur denotare quod

Synesii σίβραϊον, cujus significationem vide apud Nicephorum pag. 114.

(24) Πτερορύησιν. Scribendum est πτερορρύησιν, et hoc est e Platonis philosophia in Phædro, ubi Adrastis legem exponit. Ἐν δὲ (inquit) βαρυνθεῖσα ἡ ψυχὴ πτερορρύησιν τε καὶ ἐπὶ τὴν γῆν πέσῃ, οὕτως sequuntur.

τὴν μασσαίτην τοῦ αἰθερίου κόσμου καὶ τοῦ ὑλαίου· νῦν δὲ τὴν ἄλογον ψυχὴν, καὶ τιθέασιν ἐν αὐτῇ τὴν λογικὴν, οὐκ οὐσιωδῶς, ἀλλὰ σχετικῶς, ὅταν συμπαθῶς ἔχη πρὸς αὐτὴν καὶ προβάλλῃ τὸν μερικὸν λόγον. Ἰδέας δὲ νομίζουσι, νῦν μὲν τὰς τοῦ Πατρὸς ἑνοιάς, νῦν δὲ τοὺς καθόλου λόγους, καὶ φυσικοὺς καὶ ψυχικοὺς καὶ νοητοὺς· νῦν δὲ τὰς ἐξηρημένας τῶν ἕντων ὑπάρξεις. Τοὺς δὲ περὶ μαγεῖων λόγους συνιστῶσιν ἀπὸ τε τῶν ἀκροτάτων δυνάμεων, ἀπὸ τε τῶν περιγεῖων ὑλῶν. Συμπαθῆ δὲ τὰ ἄνω τοῖς κάτω φασὶ καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ σελήνην. Ἀποκαθιστῶσι δὲ τὰς ψυχὰς μετὰ τὸν λεγόμενον θάνατον κατὰ τὰ μέτρα τῶν οικείων καθάρσεων, ἐν ὅλοις τοῖς τοῦ κόσμου μέρεσι. Τινὰς δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον ἀναβιάζουσι, καὶ μέσας αὐτὰς διορίζονται τῶν τε ἀμεριστῶν καὶ μεριστῶν φύσεων. Τούτων δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλείω καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων ἐδέξαντο· οἱ δὲ περὶ Πλωτίνου καὶ Ἰάμβλιχου, Πορφύριον τε καὶ Πρόκλον πᾶσι κατηκολούθησαν, καὶ ὡς θείας φωνὰς ἀσυλλογίστως ταῦτα ἐδέξαντο.

quæ sub luna sunt. Collocant animas post mortem, juxta modulum et mensuram lustrationum singulis familiarum et convenientium, in omnibus mundi partibus : quasdam etiam ultra mundum evehunt : easque discrimine facto in naturas dividuas et individuas separant. Atque Plato quidem et Aristoteles plures ex enumeratis opiniones receperunt : Plotinus vero, Jamblichus, Porphyrius, Proclus, eorumque discipuli omnes in universum approbarunt, et non secus ac divinas voces absque ullo discrimine et examine admiserunt.

ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΔΡΗΝ.

PSELLI

IN MERCURII TRISMEGISTI PIMANDRUM.

Ἔοικεν ὁ γόης οὗτος τῇ σείᾳ Γράφῃ οὐ παρέργως ὠμίληκέναι· ἔθεν ἐκ ταύτης ὀρμώμενος τῇ κοσμοποιίᾳ ἐπιχειρεῖ, μηδὲ αὐτὰς ὀκνῶν τὰς Μωσαϊκάς λέξεις ψιλὰς ἐνίοτε ἀναγράφει· ὡς καὶ τὸ προκείμενον τοῦτο βῆτόν ἔλυν· τὸ γὰρ, « Εἶπεν ὁ Θεὸς, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, » σαφῶς ἐκ τῆς Μωσαϊκῆς κοσμοποιίας ἴστιν. Οὐ μὴν ἐνέμεινε παντελῶς τῇ ἀπλότῃ καὶ σαφηνείᾳ, καὶ τῷ εὐθεῖ καὶ εἰλικρινεῖ καὶ ὅλως θεοειδεῖ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' εἰς τὸ εἰωθὸς ὑπερβύθῃ πάθος τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς, εἰς ἀλληγορίας καὶ πλάνας καὶ τερατείας ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ἀπλανοῦς ἐκτραπεῖς, ἧ ὑπὸ τοῦ Ποιμάνδρου συνελασθεῖς. Οὐκ ἄδηλον δὲ ὅστις ἦν ὁ τῶν Ἑλλήνων Ποιμάνδρης, ὁ καὶ παρ' ἡμῖν κοσμοκράτωρ ὀνομαζόμενος ἢ τῶν ἐκείνου τις. Κλέπτῃς γὰρ φησὶν, ὁ διάβολος καὶ ἐκφερομυθεῖ τὰ ἡμέτερα, οὐχ ἵνα οἱ ἐκείνου μεταμάρθωσιν τὴν ἀσέβειαν, ἀλλ' ἵνα τοῖς τῆς ἀληθείας βήμασι καὶ νοήμασιν τὴν ἑαυτῶν

A symbolorumve proprietatem. Volunt animam in mundum demitti ob multas causas, aut propter pennarum defluvium, aut propter paternam voluntatem. Arbitrantur mundum æternum esse, ut et stellarum conversiones. Plutonem sive infernum in varias partes dividunt, eumque modo deum appellant, ordinis illius qui circa terram sortem suam obtinuit, ducem; modo regionem sublunarem : modo medias inter ætheriam et materialem mundum partes obeuntem; modo animam rationis expertem : in ea rationalem animam constituunt, non essentialiter, sed proportione quadam, quando convenienter ad illam affecta est, particulari ratione projecta. Ideas definiunt modo esse Patris intelligentias : modo universales rationes, naturales, animales et intellectiles : modo substantias a rebus ipsis abstractas. Astruunt omnem magicæ scientiæ rationem perfici a summis potentiis et terrenis materiis, familiaritatem item et convenientiam superiora cum inferioribus habere, præsertim

B quæ sub luna sunt. Collocant animas post mortem, juxta modulum et mensuram lustrationum singulis familiarum et convenientium, in omnibus mundi partibus : quasdam etiam ultra mundum evehunt : easque discrimine facto in naturas dividuas et individuas separant. Atque Plato quidem et Aristoteles plures ex enumeratis opiniones receperunt : Plotinus vero, Jamblichus, Porphyrius, Proclus, eorumque discipuli omnes in universum approbarunt, et non secus ac divinas voces absque ullo discrimine et examine admiserunt.

C Videtur incantator ille non obiter in divina Scriptura versatus esse; unde ex illa profectus de mundi creatione tractat, non dubitans tenues Moysis voces nonnunquam transcribere; ut et hæc proposita verba. Illud enim : « Dixit Deus, Crescite et multiplicamini » evidenter ex Mosaica creationis historia oritur. Non quidem servat omnino simplicitatem et perspicuitatem et rapiditatem et sinceritatem et divinitatem Scripturæ, sed in solitum Græcorum sapientum morem abit, in allegorias et errores et portenta ex recta et segura via delapsus vel a Poimandre coactus. Non incertum autem est quis esset ille Græcorum Pœmandres, idem qui apud nos mundi Dominus nominatur aut unus ex ejus ministris. Fur enim, inquit, est diabolus et nostros sermones divulgat non ut ejus discipuli impietatem dediscant, sed ut veritatis vocibus et sententiis suam impietatem ornantes, persuasibi-

liorem eum faciant et acceptabilem. Non enim verum dicit Plato, cum affirmat Græcos pulchriores effecisse a Barbaris acceptas famas, eruditione et Delphicis oraculis usos. Verum e contra dicunt qui contendunt Græcos segniter veritatem inquirere, et eos præsertim in rebus theologicis errare. Perro qui hæc aiunt non ex nostris sunt, sed Græcorum celeberrimi, sic quis forte iis occurrit quæ Porphyrius ad ascendentem Ægyptium scripsit ab ipso cupiens veritatem tum quoque discere, cum jam a Græcis didicerat. Num igitur alia barbara gens mundi Creatorem et regem patria opinione et more coluerit, dicere non habeo; sed Hebræorum religionem per omnem terram celeberrimam fuisse, eorumque leges antiquiores fuisse et illo Mercurio et quolibet apud Græcos sapiente, multis demonstratum est.

τὴν οἰκουμένην, ὅτι καὶ ἡ νομοθεσία αὐτῶν ἀρχαιότερα ἦν καὶ Ἐρμοῦ τούτου, καὶ εἴτις ἄλλος παρ' Ἑλλήσι σφόδρα πολλοῖς ἀποδέδεικται.

Α δυσσέβειαν ἐπιχρώσαντες καὶ μορφώσαντες, πιθανώτερον ἐργάζονται καὶ τοῖς πολλοῖς εὐπαράδεκτον. Οὐ γὰρ ἀληθεύει Πλάτων τὰς ἐκ τῶν βαρβάρων φήμας παραλαμβάνοντας κάλλιον ἀπεργάσασθαι τοὺς Ἑλληνας λέγων παιδεία χρωμένους καὶ μαντείας ἐκ Δελφῶν. Ἀληθεύουσι δὲ μᾶλλον οἱ λέγοντες ἀταλαίπωρον εἶναι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῆς ἀληθείας τὴν ζήτησιν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ περὶ τοῦ θεοῦ δόξῃ πλανᾶσθαι αὐτούς. Εἶσι δὲ οἱ ταῦτα λέγοντες οὐχ ἡμέτεροι, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ δοκιμώτεροι, εἰ τις ἐντετύχηκε καὶ οἷς ἔγραψεν ὁ Πορφύριος πρὸς ἀναβαίνοντα τὸν Αἰγύπτιον παρ' ἐκείνου λοιπὸν ἐπιζητῶν μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπέγνων. Εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο βάρβαρον γένος τὸν Δημιουργὸν καὶ βασιλέα τοῦδε τοῦ παντὸς πατριώδει δόξῃ καὶ νόμοις ἐθρήσκειεν, εἴπειν οὐκ ἔχω· ὅτι δὲ ἡ τῶν Ἑβραίων θεοσέβεια περιβόητος ἦν ἀνὰ πᾶσαν

Β ἡ τῶν Ἑβραίων θεοσέβεια περιβόητος ἦν ἀνὰ πᾶσαν ἢ καὶ Ἐρμοῦ τούτου, καὶ εἴτις ἄλλος παρ' Ἑλλήσι σφόδρα πολλοῖς ἀποδέδεικται.

MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS QUARTA

COMPLECTENS

HISTORICA*.

ΨΕΛΛΟΥ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

PSELLI

DE LOCIS ET NOMINIBUS ATTICIS.

Tu igitur non solum Atheniensium urbem diligis, sed et Attica nomina, utpote quæ quamdam musicam vocem emittant. Dixisti autem te nondum versatum esse in recondito de illis, tanquam in sacris adytis, opere scripto. Sed cum nonnullis eorum occurris, Sunio dico et Cephisiæ et illis « Spheti fui

Сὺ δὲ ἄρα οὐκ αὐτῆς μόνον τῆς Ἀθηναίων ἐρᾶς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀθήνησιν ὀνομάτων, ὡς τινα κακείνων μουσικὴν πεμπόντων ἤχῳ. Οὕτω δὲ ἐφησας ἐντετυχηκένοι, ὥσπερ ἐν ἱεροῖς ἀδύτοις, ἀποθέτω περὶ τούτων συγγράμματι· ἀλλὰ κατὰ μέτρος ἐντυγχεύων αὐτοῖς, φημί δὴ τῷ Σουνίῳ καὶ τῇ Κεψησίῳ,

* Psellus orationem funebrem Michaelis Cæularii pronuntiavit, in qua eum laudat eo ex capite quod Latinorum reprobavit sententiam de processione a Filio. « Exstat ea Pselli oratio in Regia Biblio-

theca; hancque tandem cum aliis ejusdem auctoris lucubrationibus typis regis edendam paro. » Ita Lequien in prima Dissertatione Damascenica, n. 31, p. xvi. Edit. Paris.

καὶ τῶν « Σφηττοῖ γέγονα, καὶ Θράηζε καὶ Φαληροί, » **A** καὶ αὐτῆς « Σφηττόθεν ἀπήειν καὶ Φαληρόθεν, » ὡς περ ἐνθουσιᾶς, καὶ λίαν ἔχεις ἐρωτικῶς δυοῖν θετέρου τυχεῖν, ἢ Σφηττοῖ γενέσθαι καὶ Κηφισιάσιν, ἢ περὶ τῶν χωρίων ἐναργέστερόν τι μαθεῖν.

Διὰ ταῦτά σοι ἐγὼ ἐκ πολλῶν βιβλίων συνηγηχῶς γράφω ταυτά.

Ἡλευρά τις διήκται τῆς Ἀττικῆς σὺν τῇ Μεγάριδι ἀπὸ Σουνίου μέχρις Ἰσθμοῦ. Ἐνταῦθα κατὰ μέσην που τὴν τοιαύτην γραμμὴν τοῖς εἰς τὴν πόλιν καταπλέουσιν ὁ Πειραιεὺς ἀπαντᾷ, τὸ περιβόητον τῶν Ἀθηναίων ἐπίγειον. Μετὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ, Φαληρεῖς δῆμος ἐν τῇ ἐφεξῆς παραλίᾳ ἐστί· μεθ' ὃν Ἀναγυράσιοι. Ἐστ' Ἀναφλύστιοι μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Σουνίου διήκοντες. Εἶτα τὸ Σούνιον, δῆμος ἀξιολογώτατος· μεθ' ὃ Μαραθῶν, ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Λατίδος τοῦ Ἡέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρε. Μετὰ δὲ Μαραθῶνα, Τρικύρουθος· εἶτα Ῥαμνοῦς, τὸ Νεμῆσεως ἱερὸν.

Τῶν δὲ ὄρων τὰ ὀνόματα μάλιστα ἐστὶ ταῦτα· ὁ Ὑμηττός ὁ Βριλησσός ὁ Λυκαθηττός, ἢ Πάρνηθος, ὁ Κορυδαλός.

Ποταμοὶ δὲ οἱ διωνομασμένοι, ὁ Κηφισσός, καὶ ὁ Ἰλισσός, ῥέων εἰς τὴν παραλίαν ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἀγρας καὶ τοῦ Λυκείου μερῶν, καὶ τῆς πηγῆς ἣν Ὑμητηκὸν ἐν Φαίδρῳ Πλάτων.

Κάμφαντι δὲ τὸ Σούνιον ἀκτὴ ἐστὶ πρὸς ἄρκτον ἀμφιθάλαττος, στενὴ τὸ πρῶτον, εἶτα εἰς τὴν μεσόγειον πλατύνεται. Τὸ δὲ λοιπὸν τὸ πρὸς ἄρκτον ἐστὶ πλευρὸν ἀπὸ τῆς Ὀροπίας, ἐπὶ δύοσιν παρατεῖνον μέχρι τῆς Μεγαρίδος.

Ἐπέκεινται δὲ τῆς Ἀττικῆς αἱ Σκειρωνίδες πέτραι. Μετὰ δὲ ταύτας ἄκρα πρόκειται Μινψα ὠνομασμένη, ποιούσα τὸν ἐν τῇ Νισαίᾳ λιμένα.

Ἡ δὲ Νισαία ἐπίγειόν ἐστι τῶν Μεγάρων, ὀκτὼ καὶ δέκα σταδίοις διέχον τῆς πόλεως. Ἡ δὲ Μεγαρίς μερὶς καὶ αὕτη οὐ βραχεῖα τῆς πόλεως· ἡ γὰρ Ἀττικὴ τὸ παλαιὸν Ἰωνία καὶ Ἰὰς ἐκαλεῖτο.

Τὸ δὲ Θριάσιον πεδῖον ἀγχοῦ κεῖται τῆς Ἐλευσίνος.

Πρόκειται δὲ ἀπὸ τῆς Νισαίας πλέοντι ἐς τὴν Ἀττικὴν ἢ Σαλαμίς· ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ τῇ κατὰ Σαλαμίνα κείσθαι συμβαίνει τὰ ὄρια τῆς τε Μαγαρικῆς καὶ τῆς Ἀττικῆς· ὅρη δὲ εἰσι δύο, ἃ καλοῦσι Κόρατα.

Εἶτα πόλις Ἐλευσιν, ἐν ᾗ τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς Ἐλευσινίας καὶ ὁ μυστικὸς σηκός. Εἶτα τὸ Θριάσιον πεδῖον. Εἶτα ἡ Ψυτταλία, νησίον ἕρημον πετρῶδες, καὶ ἡ Μουνυχία, τόπος κοῖλος καὶ ὑπόνομος στομίῳ μικρῷ τὴν εἴσοδον ἔχων. Καὶ τὸ μὲν παλαιὸν ἐτεταχιστο καὶ συνψικιστο, καὶ τῷ τείχει τούτῳ συνῆπτο καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων· οἱ δὲ πολλοὶ πόλειον τὸ τεῖχος κατήρειψαν καὶ τὸ τῆς Μουνυχίας ἔρουμα, τὸν τε Πειραιᾶ συνέσειλαν εἰς βραχὺ καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη κατέσπασαν, Λακεδαιμονίων μὲν καθελόντων πρότερον, Ῥωμαίων δὲ ὕστερον, ἦν ἡ Σύλας ἐκπολιορκήσας εἶλε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ Ἄστυ.

Αὐτὸ δὲ τὸ Ἄστυ πέτρα ἐστὶν ἐν πεδίῳ περι-

et Thriae et Phaleri, « et rursus » Spheto abibam et Phalero, quasi divino furore corripere, et valde exoptas ex his duobus unum assequi, vel Spheti versari et Cephiseae, vel de his locis aliquid in extenso discere.

Ideo tibi ea scribo quae ex multis libris collegi.

Ora quaedam Atticam cum Megaride trajicit a sunio usque ad Isthmum. Tunc in medio circiter hoc circuitu iis qui ad urbem navigant occurrit Piræus, celeberrimus Atheniensium portus. Post Piræum autem, Phaleræus Vicus in vicina ora situs est: post quem Anagyrasii. Deinde Anaphlystii usque ad extremitatem Sunii pervenientes. Deinde Sunium, celebratissimus vicus. Deinde Marathōn, ubi Miltades, regis Persarum exercitus a Datide ductos funditus delevit. Post Marathonem vero Trycorythus, deinde Rhamnus, Nemesi consecratus.

Montium vera nomina hæc sunt præcipue, Hymettus, Brilessus, Lycabettus, Parnethus, Corydalus.

Fluvii autem sic nominantur, Cephisus et Ilisus, in maritimam regionem fluens ex partibus quæ ultra Agram et Lyceum sunt, et ex fonte quem in Phædro celebravit Plato.

Flectenti vero ab Sunio ora est ad septentrionem utrimque mare habens, angusta primum, deinde in medias terras protensa. Cætera vero ad septentrionem ora ab Oropia ad occidentem protenditur usque ad Megarida.

Atticæ superaminet Scironides petræ. Post eas vero præeminet promontorium Minoia nomine, quod Nissææ portum efficit.

Nissæa porro portus Megarensium est qui decem et octo stadia ab urbe distat. Megaris autem et ipsa pars reipublicæ non minima est: Attica enim antiquitus Jonia et Jas appellabatur.

Thriasus porro campus prope Eleusin jacet.

A Nissæa autem in Atticam naviganti præeminet Salamina. In ora autem Salaminica siti sunt fines Megaridis et Atticæ. Duo porro montes sunt quos vocant Cornua.

Deinde urbs Eleusis in qua Cereris templum et mystica olea. Deinde Thriasus campus. Deinde Psyttalia, insula parva deserta et petrosa, et Munychia, locus cavus et suffossus ostio parvo ingressum præbens. Et antiquitus, quidem munita erat et incolas habebat, et hoc muro uniebantur longi Athenarum muri. Innumera autem bella murum everterunt et Munychiæ munimentum, Piræeumque in parvum spatium contraxerunt, longosque muros diruerunt. Lacedæmonii prius eos dejecerunt, et deinde Romani, quando Sylla obsidione captum Piræeum et Athenas occupavit.

Ipsa vero urbs est rupes in campo assurgens, un-

dique domibus circumdata. In ipsa autem rupe est Minervæ templum, urbis Præsidis antiquum templum, in quo inextinguibilis lampas, et Parthenon, et eburnea Minerva, egregium Phidiæ opus. Et ut Hegesiam in ejus de urbe Libris imiter, timeo ne redundem et propositum meum hoc scriptum excedat. Unde partim et sparsim dicam: Illud Leocorion, hoc Theseum; ibi Marathon; illic Rhamnus, illic Decelia, celebre Peloponnesiorum propugnaculum. Hinc Lyceum; hinc Olympicum stadium. Ibi Academia et philosophorum horti, et Odeum, et varia porticus; et illustres vici, Cephisia, Phaleræ, Sphettus, Cecropia, Cytherus, Aphidna, Eleusis. Hæc sunt veteris Academiæ vestigia, hæc novæ; omnia Musas spirant, omnia Gratias. Quæ enim in civitate sunt arcanorum ruinæ, illustriores sunt ipsis civitatibus. νεωτέρας· πάντα μουσῶν πνεῖ, πάντα χαρίτων. τὰ γὰρ

Ut autem magis ac magis civitate fruaris, ab ora quæ Eubœum spectat Atticæ cohærenti, statim occurrit Oropus et sacer portus quem Delphinium vocant, apud quem antiqua est Eretria. Deinde Delium, Apollini consecratum. Neque procul ingens portus quem Profundum Portum nominant. Deinde Aulis, petrosus locus. Et prope Euripus.

Et quidem ea est versus Eubœam ora maritima. In mediis autem terris ab occidente est Citheron, ad septentrionem Phocensium urbs. Ex Phocensibus autem montibus multi descendunt fluvii, quorum maximus est Chephissus. Schœnus autem urbs est Thebanorum. Eam autem præterfluit fluvius Schœnus nomine. Citheron autem mons excelsus est. Ismenus fluvius et Asopus planitiem quæ ante Thebas jacet præterfluunt. Dirce autem fons est. Et Citheron non procul a Thebis finitur.

Deinde urbs Thespiæ prope Heliconem et Crisæum sinum jacet. Prope Thespias autem est Ascra, Hesiodi patria, in Heliconis dextra. Helicon autem est in Phocide. Portus autem Thespiorum est Crœusa. Post Thespias vero est Mycalissus, et prope Eleutheræ, urbs contermina Atheniensibus et Beotiis.

Hæc de Athenis sufficiunt Atheniensium fautori. Nos enim plus effecimus quam eramus rogati, cum mentionem habuerimus de regionibus et de civitatibus huic urbi vicinis.

Α κουμένη κύκλω· ἐπὶ δὲ τῇ πέτρα τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν, ὃ τε ἀρχαῖος ναὸς ὁ τῆς Ἥολιάδος ἐν ᾧ ὁ ἄσβεστος λύχνος, καὶ ὁ Παρθενῶν, καὶ ἡ ἐλεφάντινος Ἀθηνᾶ, τὸ ἐξαισιον τοῦ Φειδίου ἔργον. Καὶ ἵνα δὴ τὸν Ἠγησίαν ἐν τοῖς περὶ τῆς πόλεως λόγοις μιμήσωμαι, ἀκνῶ πλεονάζειν, μὴ συμβῆ τῆς προθέσεως ἐκπεσεῖν τὴν γραφὴν. Ὅθεν κατὰ μέρος καὶ διεσπασμένως ἔρω· ἐκεῖνο Λεωκόριον· τοῦτο Θεσιῶν· τοῦτο Μαραθῶν· ἐκεῖνο Ῥαμνοῦς· τοῦτο Δεκέλεια, τὸ περιφανὲς τῶν Πελοποννησίων ὄρη-τήριον· τοῦτο Λύκειον· ἐκεῖνο τὸ Ὀλυμπικὸν στάδιον· ἐνταῦθα ἡ Ἀκαδημία καὶ οἱ κῆποι τῶν φιλοσόφων, καὶ τὸ Ὠδεῖον, καὶ ἡ Ποικίλη στοά· καὶ οἱ περιφανεῖς δῆμοι, ἡ Κηφισία, τὰ Φάληρα, ἡ Σφηττιῶ ἡ Κεκροπία, ἡ Κύθηρος, ἡ Ἀφιδνα, ἡ Ἐλευσίς· λείψανα ταῦτα τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας, ἐκεῖνα τῆς ἐν τῇ πόλει ἐρείπια τῶν ἀποβόρῃτων ἐτι περιφανιστερὰ

Β Ἴνα δὲ ἐπὶ πλέον κατατροφῆς τῆς πόλεως, ἀπὸ τῆς πρὸς Εὐβοίαν παραλίας τῆς συνεχοῦς τῆς Ἀττικῆς, εὐθὺς ὁ Ὠροπὸς πρόκειται, καὶ ὁ ἱερὸς λιμὴν ὃν καλοῦσι Δελφίνιον, καθ' ὃν ἡ παλαιὰ Ἐρέτρια. Ἔττα τὸ Δῆλιον, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ παρὰ τοῦτον λιμὴν μέγας, ὃν καλοῦσι Βαθὺν Λιμένα. Ἐτθ' ἡ Δύλις, πετρῶδες χωρίον. Καὶ πλησίον ὁ Εὐριπος.

Καὶ ἡ μὲν παραλία τοιαύτη τις ἡ πρὸς Εὐβοίαν. Τὰ δ' ἐν τῇ μεσογαίᾳ, ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ὁ Κιθαιρῶν, πρὸς δὲ ἄρκτον ἡ Φωκίων πόλις. Ἐκ δὲ τῶν Φωκικῶν ὄρων πολλοὶ ποταμοὶ καταφέρονται, ὧν ὁ Κηφισσοὺς μέγιστος. Ἡ δὲ Σχοῖνος χώρα ἐστὶ τῆς Θηβαϊκῆς· βεῖ δὲ καὶ ποταμὸς δι' αὐτῆς Σχοῖνοῦς ὀνομαζόμενος. Ὁ δὲ Κιθαιρῶν ὄρος ὑψηλόν. Ὁ μὲντοι Ἰσμηνὸς ποταμὸς καὶ ὁ Ἀσωπὸς διὰ τοῦ πεδίου βέουσι τοῦ πρὸ τῶν Θηβῶν· ἡ δὲ Δίρκη, κρήνη ἐστὶ. Καὶ ὁ Κιθαιρῶν οὐ πόρρω που τῶν Θηβῶν τελευτᾷ.

Μεθ' ἧ καὶ ἡ πόλις αἱ Θεσπιαὶ πρὸς τῷ Ἐλικῶνι ἐπικειμένη τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ. Ἐν δὲ ταῖς Θεσπιαῖς ἐστὶ καὶ ἡ Ἀσκη, ἡ τοῦ Ἠσιόδου πατρίς, ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἐλικῶνος. Ὁ δὲ Ἐλικῶν συνεχῆς ἐστὶ τῇ Φωκίδι. Ἐπίκειον δὲ τῶν Θεσπιῶν ἡ Κρέσσα. Μετὰ δὲ τὰς Θεσπιάς ἡ Μυκαλησοὺς, καὶ πλησίον αἱ Ἐλεύθεραι, πόλις ἀμφίβολος Ἀθηναίοις καὶ Βοιωτοῖς.

Ἀρκεῖ ταῦσα περὶ Ἀθηνῶν τῷ τῶν Ἀθηναίων ἐραστῇ. Ἡμεῖς γὰρ πλέον τι τοῦ ἐπιτάγματος ποιήκαμεν, καὶ τῶν προσεχῶν ταύτης ἐπιμνησθέντες χωρίων καὶ πόλεων.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

Εἰς τὸν χαλκοῦν ἵππον τὸν ἐν τῷ Ἴπποδρόμῳ, ἀπρωρημένον τὸν πόδα ἔχοντα.

MICHAELIS PSELLI

In æreum equum in Hippodromo, qui pedem attollebat.

(BANDURI, *Imperium Orient.* I, 178.)

Ἐμπνοὺς ὁ χαλκοῦς ἵππος οὕτος ὃν βλέπεις,
Ἐμπνοὺς ἀληθῶς καὶ φριμάζεται τάχα.
Τὸν πρόσθιον δὲ τοῦτον ἐξάρων πόδα,
Βαλεῖ σε καὶ λάξ, εἰ παρέλθης πλησίον ·
Δραμεῖν καθορμᾶ · στῆθι, μὴ προσσεγγίσῃς,

Μᾶλλον δὲ φεύγε, μὴ λάθῃς τὸ τοῦ λόγου.

A Spirat æreus iste equus, quem cernis
Spirat revera, ac fortassis infremit.
Quin et anteriorem pedem istum attollens
Te calce impetet, si propius accedas.
Ad cursum est incitatus; siste ergo, neque appro-
[pinques;
Aut potius fuge, ne tibi dicta eveniant.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

MICHAELIS PSELLI EPISTOLÆ.

Α'. Τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, τῷ γεγονότῃ Β I. *Metropolitæ Thessaloniciæ, qui factus est rhetorum magister* (1).

Οὐδὲν ὁ ῥήτωρ, ὅτι μὴ γλώσσα λαμπρὰ, κἄν λέ-
γη, κἄν γράφῃ, κἄν παιδεύῃ ῥητορικῆν, κἄν
φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν ἀσχολῇ · τὴν δὲ γλῶτταν ταύ-
την ἔχη τε ἑμοῦ καὶ ἀφίησιν. Καὶ διὰ ταῦτα οὕτε
Ἀθηναῖος ἢ Σπαρτιάτης ἐστίν, ἀλλὰ πολίτης τῆς
οἰκουμένης, καὶ ἀτεχνῶς ἀστραπὴ ἢ βροντὴ παντα-
χόσε περιηχοῦσά τε καὶ ἐκλάμπουσα. Οὐ γὰρ μό-
νον ἐπιδημῶν ἡμῖν τῆς τέχνης μεταχειρίζεις τὴν
σάλπιγγα, ἀλλὰ καὶ ἀποδημῶν τοξεύεις ἐφ' ἡμᾶς
τοὺς λόγους ὡσπερ τινὰς δίστους · καὶ τοξεύων οὐ
πλήττεις, ἀλλὰ βάλλων ἠδύνεις · καὶ τὸ φάρμακον
τοῦ βίλους διὰ πάσης φοιτᾷ τῆς ψυχῆς. Οὕτως σου
ἡ λέξις · οὕτως ὁ νοῦς · οὕτως ἡ ἁρμονία · οὕτω τὸ
κάλλος τῆς φράσεως · τοιοῦτος ὁ ἐμὸς ῥήτωρ καὶ
πάνδημος καὶ ἔντως δημαίτατος · τοιαύτη ἡ ἐμὴ
Σειρὴν καὶ τὸ μελιχρὸν στόμα · ἡ παιθὴ · ἡ ἀνάγκη ·

Quid aliud orator nisi sive loquatur, sive scribat,
sive rhetoricem doceat, sive philosophiæ mentem ap-
plicet, semper per linguam operatur? Hanc porro
ob causam non Atheniensis est, non Spartiatus, sed
orbis universi civis est; longe enim lateque tonat
ac fulgurat. Non enim solum eloquentiæ nos quasi
tuba demulces, nobiscum conversans; sed e lon-
gino etiam sermones tuos telorum instar in nos
jacis, ita tamen ut ne vulneres auditores, imo de-
mulceas, totam animam vocum illecebris imbuen-
do Hæc est natura dictionis, mentis, harmoniæ; hoc
modo styli rhythmus procedit; hac ratione orator,
qualem præsumo, omnium est gentium. En mea
Siren, osque mellifluum, suadela, necessitas; en
animatorum illecebræ, mentium esca; cogitatorum
musa, vocum suavis; voluptarum medulla, Calliope

(1) Hanc epistolam cum duabus sequentibus edi-
dit Frid. Tafel. V. C. in Appendice ad Dissertatio-
nem de *Thessalonica ejusque agro*. Metropolitam
illum ad quem scribit Psellus eundem esse putat

cum illo magno Eustathio qui anno 1192 defunctus
est; quod cum ætate Pselli nostri non quadrat.
Epistolæ 4-12 edidit Boissonadius Norimbergæ 1838.
EDIT.

philosophia, natura immutabilis. Idem sane Byzantii in Thessalia, longe ab Athenis; idem in tota Græcia, super montibus, in vallibus; idem terra luxuriosa et in solo arido, immutabilis, ubique sonorus, delectabilis, auribus suavis; idem subtilis, floridus; pellucidus ideoque clarus; gravis idem ac vehemens, acer. Adde quod omnia promiscue movet (id dictamen meum). Et sane ubi philosophatur, gravis apparet; vere orator ubi magnifice vult loqui. Sacerdotio fungitur? nemo magis sacerdos illo. De arte disserit? Verba, voces plane convenientes in medium profert. Nemo ipso magnificentior laudator, explanator, explorator, perscrutator, argumentator, Tu quidem cætera habilis es, et epistolæ tuæ dulcedine ipsa dulciores artem ipsam produnt. Nam ad eloquentiam natura perquam faultrice uteris, quæ per os tuum quam splendidissime resonare velle videtur. Antiquis quidem temporibus undique terrarum in Thessaliam confluerunt ob alias causas; posthac autem plerosque ibi conventuros sentio ut te loquentem audiant. Ambitioso sane tibi esse licet, quia quod ex ore fluit tuo, non corpora solum tangit, sed in animam intrat et voluptatem creat, exultat, intendit, relaxat, perfundit, acria solvit, retinet et vice versa. Quod si Thessaliam tuam tibi loquenti aures præbentem habes, te et illam beatam dico; te, quod doctiles auditores inveneris; illam quod talis ipsis sacerdos ac orator obtigerit. Si vero nulli semidei auditores exstiterint, beati sic quoque. Tua quidem felicitate nihil perfectius: tibi stylus, tibi satisfactio, definitio contraria ac ratiocinatio, prævia institutio ac constitutio, idearum denique mistio tibi præsto sunt. Nam Græcia (ut equidem arbitror) et quæ regiones Græciæ adjacent aut etiam objacent, (sicut Ionia) jam olim in litteris erudita fuerat. Nunc autem omnia ad monumenta antiqua, rudera, ruinas redacta sunt. Jam scis quid tibi faciendum, ne scire tuum pereat. Loquere coram nobis audientibus, laqueum non distendens, guttur justo nimium non tendendo, pectus non comprimens, sed grammatico obloquens, nobisque voces litteris representatas sicut per canalem advehens. Sic cor per veras calorem toti corpori communicat; sic hepar per ilia sanguinem membris mittit; sic cerebrum per dorsum sensum communem ubique disseminat: sic qui Megalopoli aquam alibi ducere debebant, fossam grandem, subterraneum atque aerium quasi fluvium fecerunt. Igitur tu quoque per litteras sermonum fluentia nobis porrige, propina, irriga. Summopere utique linguæ tuæ suavitatem amo, morumque tuorum norma in mente mea reposita est. Dictionis tuæ exempla in auribus mihi resonant, et harmoniæ perfectissimæ in mente mea residunt. Quando tandem te apem aspiciam? quando alvearibus istis relictis, sublimes volatu hosce nostros hortos invises et florum delibans rorem mel in alvearia asportabis? De cætero non est quod epistolam ad nos tuam acousem. Tu de quibus inter nos convenit noli oblivisci, quippe juramento rem roborasti. Hoc

τῶν καρδιῶν θέλητρον · τὸ τῶν ψυχῶν θήρατρον · ἡ Μοῦσα τῶν ἐννοιῶν · ἡ χάρις τῶν λέξεων · τὸ γλεῦκος τῆς ἡδονῆς · ἡ φιλόσοφος Καλλιόπη · ἡ ἀμετάβλητος φύσις. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ, ἐν Θεσσαλίᾳ, πῶς τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐν γηλόφοις, ἐν γηπέδοις, ἐν τρυφώσαις χώραις, ἐν ἀύχμηρᾷ γῆ, οὐ μεταβάλλον · οὐ μετατιθέμενος · ἀπανταχοῦ εὐκροτος · εὐμουσος · εὐηχος · γλαφυρός · ἀνθηρός · μετὰ τοῦ λαμπροῦ σαφῆς · μετὰ τοῦ σαφοῦ σεμνῶς, καὶ μετὰ τούτου γοργός, καὶ μετ' ἐκείνου ἀκμαῖος · πάντα κινῶν ἀμέσως, ἐκμέσως (τοιούτον γὰρ τὸ ἐμὸν σεμνολόγημα) · ἂν σοφιστεῦν, σεμνός · ἂν σεμνόνη, ῥητορικός · ἂν ἱεροτεῦν, δεινός ἱερατικός · ἂν τεχνολογῆ, εὐρετής ἀκριβῆς τῶν πρὸς εὐφημίαν ἀφορμῶν · μεγάληγορος ἐπαινέτης · ὑψηλογῶν τὰ σαφῆ · σαφηνίζων τὰ ὑψηλὰ μεθόδοις, φημί τομαῖς τισὶ καὶ λειότησι. Σὺ δὲ τᾶλλα μὲν καλός · ἀλλ' ἐπιστέλλων — ὑπέρευγε τῆς γλυκύτητος. Ὁ γὰρ τοι ἐπιστολιμαῖος πρὸς ἡμᾶς λόγος μονονοχηῖ φωνῆν ἀφήσιν, ὅτι φωνὴ τῆς τέχνης σὺ. Ἡλεονέκτημα γὰρ σοι ὑπῆρξε μέγα πρὸς τοὺς λόγους ἢ φύσις, πρὸς τοῦτο ἴσως γεγεννημένη, ἵνα σοι τὸ τῆς τέχνης ἀξίωμα λαμπρότερον καὶ διαφανέστερον γένηται. Πάλαι μὲν οὖν καθ' ἱστορίαν τῆς τοῦ καιροῦ (?) ἐκδόσεως (?) ἀπανταχόθεν τῆς οἰκουμένης πρὸς τὴν Θεσσαλίαν οἱ πλείους ἐφοιτῶν· νῦν δὲ πλείονας οἶμαι αὐτόθι βαδίσσθαι κατὰ κλέος τῶν τοῦ σοῦ λόγου σταγόνων. Καὶ σε οἶμαι ζηλοτυπεῖν καὶ τὸν μάρτυρα, ὅτι μὴ σωμάτων μόνον ἐφάπτεται βεῦμα τὸ σὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχὴν εἰσδύνει, καὶ τὰ πολλὰ ταῦτα δύναται ἡδύνειν · ἐπαίρειν · ἐπιτείνειν · χαλᾶν · διαχέειν · δριμύττειν · λύειν · ἐπίχειν · τᾶλλα, ὅσα τῆς ἀντιθέτου μερίδος ἐστίν, Εἰ μὲν οὖν ἡ σὴ Θεσσαλία ἐπήκοός ἐστι τῶν ἐν τῇ σῷ λόγῳ ῥυθμῶν, ἄμφω μακαρίζω τῆς εὐτυχίας · σὲ μὲν, ὅτι ἔχεις, ἐφ' οἷς ἂν τὴν δύναμιν ἐνδείξῃ τῶν λόγων · ἐκείνους δὲ, ὅτι τοιούτου τετυχῆσθαι ἱερέως καὶ ῥήτορος. Εἰ δὲ ἡμίονοι παρ' ἡμῶν ἐστήκασιν, εὐτυχεῖς μὲν οὗτοι καὶ οὕτως. Σὺ δὲ ἠτύχησας, ἐν οἷς τύτῆσας · καὶ μάτην σοι τὸ χρῶμα διαμμελεῖται, καὶ τὸ πιθανὸν τῆς ἀπολογίας, καὶ ὁ ἀνθορισμός, καὶ ὁ συλλογισμός, καὶ ἡ προκινάστασις, καὶ ἡ κατάστασις, καὶ ἡ μίξις τῶν ἰδεῶν. Ἡ γὰρ Ἑλλάς (ὥστε οἶμαι), καὶ ὅσα προσοικεῖν ἔλαχε τῇ Ἑλλάδι (τινὰ δὲ καὶ ἀντοικεῖν, ὡς ἡ ξύμπασσα Ἰωνία), πάλαι μὲν ἐπὶ τοῖς λόγοις δεδημοσίευστο. Νῦν δὲ μέχρι τῆς ἱστορίας ἐστήκασιν, κολωνοὶ τινες ὄντες μνημάτων ἀρχαιοπρεπῶν, ἐκλειμμένα ἐρείπια. Οἶσθα γοῦν, ὁ ποιήσεις, ἵνα μὴ σου ἡ σοφία ἀπόληται. Λέγε παρ' ἡμῖν τοῖς ἀκούουσι, μὴ κατατείνων τὸν βρόχον, μὴ ὑπερτείνων τὸν φάρυγγα, μὴ συμπίεζων τὸν θώρακα · ἀλλ' ὑπαγορεύων τῷ γραμματεῖ, καὶ κρουνηδὸν ἡμῖν ἐγγέων τοὺς λόγους ἐν γράμμασιν. Οὕτω τοι καὶ ἡ καρδία διὰ τινος ἄγρους τὸ θερμὸν ἄπαντος κατασπείρει τοῦ σώματος · καὶ τὸ ἦπαρ διὰ τῆς κολῆς ἐποχετεύει τὸ αἷμα τοῖς μέρεσι · καὶ ὁ ἐγκέφαλος διὰ τοῦ νωτιαίου τὴν ἀσθησιν πανταχῇ δίδωσι · καὶ οἱ τὸ ὕδωρ πάλαι τῇ Μεγαλοπόλει ἐφελκυσάμενοι τὴν μεγάλην ἐνταῦθα ἀμεί-

ραν ἐποιήσαντο, τὸν ὑποχθόνιον καὶ ἀέριον, ὡς τις **A** juramentum ubi tu solveris, equidem me disculpo: εἴρηκε, ποταμόν. Καὶ σὺ τοιγαροῦν δι' ἐπιστολῶν scito autem, me in utramque partem securum ἡμῖν χορήγει τὸ νᾶμα τοῦ λόγου, καὶ πότιζε καὶ esse.

κατάρθει. Ὡς λίαν γὰρ σου τῆς γλώττης ἐρῶμεν καὶ τῆς ἐν αὐτῇ χάριτος, καὶ μου ὁ τῶν ἡθῶν σου τύπος ἐγκάθηται τῇ ψυχῇ· ἐνεσφράγισται δὲ μου τοῖς ὡσί τὰ ἔχνη τῆς λέξεως, καὶ ἡ τῆς ἀρμονίας ἡχώ ἐτι μου τῇ ψυχῇ ἐμβομβεῖ. Ἄλλα πότε ἴδω τὴν μέλισσαν; τότε δὲ τῶν αὐτῶν σίμβλων ἀπαναστήση, καὶ διαέριος γεγινὼς πρὸς τοὺς ἐνταῦθα κήπους φοιτήσεις, καὶ περιελεύση τὰ ἄνθη, ἀφ' ὧν τὴν δρόσον ἀναλεξάμενος τὸ μέλι τοῖς σίμβλοις ἐνάσταξας; Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς πρὸς ἡμᾶς σου ἐπιστολῆς ἐγὼ μὲν οὔτ' ἐπαγκαλίσαιμι σοι, οὔτε προσονειδίσαιμι. Σὺ δὲ τῶν ὁμολογιῶν μέμνησο, καὶ πρὸς γε τούτοις, ὅτι κατ' αὐτοῦ τοῦ κρείττονος ἐμφύτως ὁμώμοκας· ἂν εἴ τι εἴη τοῦ θροῦ λύσις, οὐκ ἂν φθάνοιμι ταύτην διδοῦς. Εἰ δ' οὖν μὴ γενοίμην αὐτός σοι παρενήκη κακότητος, σὺ δὲ διδοῦς λαμβάνειν οὔο. Τοιοῦτον γὰρ πεποίηκα τὸ ἐμὸν, ἵνα καὶ διδοῦς ἢ λαμβάνων διδῶ.

B. Τῷ αὐτῷ.

Πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, δι' ἃ θαυμάζειν προήρημαι, θαυμάσιώτατε δέσποτα, ἀντί πολλῶν χρημάτων ἐλοιμην ἂν σου τὴν περὶ τοὺς φίλους ἀπλότητα, ἣν καὶ παρῶν σώζεις καὶ ἀποδημῶν συντηρεῖς. Ὁ μὲν μῦθος ποιητῶν προήλθε, παρὰ δὲ **B** τῆς σῆς ψυχῆς ἡ καλογάθαία τῆς γνώμης. Διὰ ταῦτα καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν προτεθειμένου ζητήματος ἐν τοῖς ἡμετέροις συλλόγοις, εὐθὺς ἐγὼ πρὸς σὲ ἀναφέρω τὸν νοῦν, καὶ πρῶτον μὲν εὐχομαι τῷ Θεῷ, ὅσῃν εὖνοϊαν ἔχων ἐγὼ πρὸς σὲ διατελῶ, τὴν αὐτὴν ἀντιλαχεῖν παρὰ σοῦ. Ἀπολήψαιμι δὲ, εἰ τὸν παρόντα μοναχὸν τῆς σῆς ἀντιλήψεως ἀξιώσεις· ἦν πρῶτον ἐγὼ καὶ καλλίστην ἤγημαι, καὶ ἐν τοῖς μέλιττα τετίμηκα. Μὴ οὖν ἀντίθετος γενοῦ σεαυτῷ, ἀλλ' ὁμοιος ἀπανταχοῦ, ἐν τοῖς σχήμασιν, ἐν τοῖς ἡθεσιν, ὁμοιόαρκτος, τέλους ἀγαθοῦ προοίμιον κάλλιστον παριστῶν· μὴ ἐξ ὑπολήψεως τὸ καλὸν ἐργαζόμενος, ἀλλ' ἐκ περιουσίας τὴν περὶ σεαυτοῦ ἀρετὴν πᾶσιν ἐπιδεικνύς· εὐρέσεις τὰ φθάσαντα τῶν μελλόντων τιθέμενος, καὶ πρὸς ἰδέας μεταποιούμενος **C** κρείττονας· μὴ δεινῶς τὴν σεαυτοῦ μεθοδεύων χρηστότηρ, ἀλλ' ἐπιεικῶς, ἀφελῶς. Ἐπερ γὰρ ἄλλο τι τῷ ἀρχιερεῖ τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶ, ταῦτα, εἰ δύναιτο. Τρόπους δὲ καὶ ἐπιτετηδευμένας ἰδέας περιεργόν ἐστι προσποιεῖν. Τούτοις κέχρησο μὴ κατὰ περίοδον, ἀλλὰ κατὰ συνέχειαν· καὶ τὸ μέτρον ἐν ἅπασιν φύλαττε, ἐν λέξεσιν, ἐν ὁμιλίαις σκώμμασι. Τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦτο ἄφες τοῖς κάτω βυθοῖς. Τὸ γὰρ μὴ μέχρις ὀνόματος εὐκρεπέως πῶς ἂν εἴη πραττόμενον εὐσεβές;

Γ. Τῷ αὐτῷ.

Ὅντος ἀναγκαίου, φιλάτη ψυχῇ, εἰδέναι σε, τί μὲν θροκός, τί δὲ ἀληθές· καὶ τί μὲν φιλίας θεσμὸς, τί δὲ ἱερατικὸς θεσμὸς, τῶν ἄλλων καὶ μᾶλλον, ἢ ὅτι τὸ ἐπιφώνημα λόγος ἐστὶν ἐπὶ τῷ πράγματι ἔξωθεν παρ' ἡμῶν λεγόμενος, καὶ ἡ περίοδος πολλοῖς ὑποπίπτει καὶ ποικίλοις τοῖς σχήμασι, καὶ ὅτι τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ μὲν ἐστὶν ἀποδεικτικά, πολλῆς ἐρμηνείας δεόμενα, ἢτοι ἐναγωνίου· τὰ δὲ **D** πανηγυρικά· καὶ τάλλα, ὅποσα τῆς σῆς ῥητορικῆς σοφίσματος καὶ τεχνάσματος — θαυμάζω, ὅπως σε τὸ τηλικούτου καὶ ἀναγκαιοτάτου πρᾶγμα διέλαθεν. Ἄλλ' ὑπόθεσιν μὲν κατασκευάζων, οἰκονομεῖν τὸν λόγον ἐπίστασαι, περιλαμβάνων πολλὰς ἐν τῇ διηγῆσει τὸ παρεληλυθὸς τοῦ καιροῦ, καὶ ἀποπληρῶν ἐνδιασκεύως τὸ ἄνω μέρος, ὡς οὐ μέλλων ἐνοχλήσειν τοῖς ἀδοτοῖς διὰ τὴν τῶν μελλόντων διατύπωσιν· ἀπλοῦν δὲ τι πρᾶγμα διατιθέμενος, μὴ δεόμενον πολλῶν περιστάσεων μὴδὲ ποικιλιωτέρας

II. Eidem.

Multa sane et præclara sunt propter quæ te admiror, domine illustrissime; sed in primis ob morum simplicitatem quam erga amicos ostendis, sive absens, sive præsens fueris. Fabulas quidem apud postas repereris; e tuo autem animo virtutum flores germinant. De quibuscunque enim sermocinando disputaverimus, tibi semper pulcherrimas partes tribuo. Deumque nunquam non imploro ut temet mihi amicum det eadem quæ ego sentientem. Id autem facies, si monachum huncce quem tibi commendo, benevole exceperis. Ita enim cordi meo magnopere satisfacies. Res facilis: tui similis esto, in habitu, in moribus; eodem utere principio, quod boni finis certum est augurium. Nunquam temere ac pro libitu bonum saxis; virtutis tuæ lux omnibus luceat. Mentem prudentem rebus futuris obtende; ubi severe tractare alios possis, lenitate utere. Nil certe episcopo hac re magis necessarium. Simulare autem et dissimulare nefas. En normam quam nunquam non sequeris, modum in omnibus, in verbis et in ludo ipso adhibendo. Cætera obvioni et contemptui trade. Quomodo enim quod sine dedecore proloqui non ausis, re ipsa perfici cum decore possit?

III. Eidem.

Te scire clarum est, vir charissime, quid sit juramentum, quid veritas; quod amicitia vinculum, quod lex sacrosancta. Insuper latere te non potest quod epiphonema est sententia de re qualibet prolata, et quod periodus multorum schematum formas potest induere; quod argumenta sunt ex parte apodictica, ac interpretationem multimodam admittunt; ex parte panegyrica. Hæc omnia certe rhetoricæ studendo edidicisti: quid igitur non mirum sit, rem omnium maxime necessariam te fugere? Exemplum afferam: Orandi artem possides; quæ antehac facta sunt, narratione scite complecteris ita ut cum rebus futuris in auditorum animo confundi nequeant. Quod si negotium simplex tractandum venit, et quod ambagibus rejectis parvo rhetorices apparatu contentum est, qui modus adhibendus sit, ignorare videris, siquidem sola theoria usus praxin negligis. Namque episcopali muneri

sophismatum usum penitus recusare fas non est, quamvis quo profundius quis sophismata sectatur, eo longius ab episcopali dignitate recedere videatur. At tu quidem non is videris qui majorum consuetudinibus valedicas, neque te cum Cretensibus cretizissare dixerim, ut est in Proverbio. E Creta ego non sum, nec huncce honorem ambio. Rhetorice cum philosopho loqueris artis tuæ haud imperito, sed qui philosophari potius quam argutari velit. Ut porro epistolæ tuæ aliquantum respondeam, ubi te omne erga nos debitum exsolvisse autumas scito quod debitum non solvit qui comiter respondet, pactorum vero non meminit. Hoc fidem fraudare est amicitiamque fallere. Si igitur artis rhetoricæ antistes mysteria adultis revelare præsumis, promissoque haud steteris, adeptosque fefelleris, nonne te mendacii arguent? Ubi enim pro arte quam non docuisti mercedem recipere ausus es, tui aliquid aliis communicaturum es professus. Quale amicorum commercium putas? Num scripta sine sensu, sine veritate eos inter communicatum iri? num vana nomina instrumentorum cæcorum instar jactari reris? Sic Ixiona apud Homerum Juno decepit. Hujus enim pulchritudine capto Dea nube circumdata, sui ipsius simulacrum obtulit. Ego vero, crede mihi, non sum, neque ero Ixion; umbram ego nunquam pro re habeo. Ideo etiam artem tuam odi, quia puellæ amabilis imago est. Non vero in scientia umbratili, sed in veritatis luce requiescere volo. Platonis quoque sophista non mihi placet, qui ad ipsius Demiurgum libentius recurro. Ita mihi sane persuasum est: si mihi male famati Dobrysonis (?) loco Elysiuum campum praturnve asphodelo consitum offerres, putasne me nominum splendore captum, delectum esse facturum? An aliquid magni te offerre credis? Ego neque omne tuum monasterium, si cum impiis staret, acceptarem. Quid autem tibi cum possessione commune? Nonne fraus omnia et ludibrium? Quomodo vero episcopo dignum fraudem hanc manifestissimam excusare? Quid? tunc adeo liberalis, ego vero sordidus et avarus? Cedo tibi quæ oceanus Atlanticus habet? quæ circa Hircaniam et mare Caspium sita sunt; adde insulam Thule: et regionem extra Phasidem, et quæcunque plaga meridionalis, terra intra duos polos, regio antipodum tenet. Charissime frater, si promissis

stare in animo tibi est, re vera, neque inanibus verbis nos adeas. Posthæc Græcorum fabulas et figmenta inania tibi largior. Ὅποτε δὲ καὶ τὸ σὸν μοναστήριον μετὰ τῶν ἀνοσιῶν τεταγμένον οὐτ' ἔστι καὶ δυσωνυμωτάτων, ἐλαίμην ἂν τῆν δωρεὰν καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ πράγματος; Πδέως δ' ἂν σου πυθοίμην, τί δή σοι καὶ τῆς κτήσεως προσεγένετο, ἐμοῦ μὴ προσεληφότος τὸ πρᾶγμα. Οὐ τὸ πᾶν ἀπάτη καὶ γέλωσ καὶ τῆ ὄντι βαθεῖα φενάκη; Τὸ δὲ καὶ ἀπολογεῖσθαι περὶ οὕτω σαφοῦς χλευασίας καὶ εἰρωνείας, πηλίκον τοι εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀρχιερωσύνης δοκεῖ; Ἄρ' οὖν σὺ μὲν οὕτω φιλοτιμώμετος, ἐγὼ δὲ σμικρολόγος καὶ φειδωλός; Ἀντιδωροῦμαι δή σοι, ὅποσα μὲν ὁ Ἑσπέριος ὠκεανὸς ἔχει, ὅποσα δὲ ἐντὸς Ἑρκασίας καὶ τῆς Κασπίας θαλάττης ἐστί, καὶ τὴν Θούλην τὴν νῆσον, καὶ τὰ ἐκτὸς Φάσιδος, καὶ ὅποσα ἡ μεσημβρινή περιέληψε γῆ, δ, τι τε ἐντὸς ἐκατέρων τῶν ὀμφαλῶν, καὶ τὰ τῶν ἀντοίκων καὶ ἀντιδόξων ζύμπαντα. Φίλιτατε ἀδελφε, σύντομόν σοι λόγον ἐρῶ· εἰ μὲν βούλει τὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπαγγελίας πληροῦν, ἐν

κατασκευῆς, οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἀρίστην ὑπερβαίνεις οἰκονομίαν ὡσπερ τὸ λεκτικὸν μόνον μέρος τῆς τέχνης διακριθώσάμενος, τὸν δὲ πραγματικὸν τύπον ἡγενητικῶς. Ἐγὼ δὲ σοι τὸ καὶ περὶ τοὺς λόγους σοφίζεσθαι ἄχρι τῆς ἀρχιερατικῆς δίδωμι τελειότητος· μετὰ δὲ ταῦτα οὐδὲ τεχνίτην σε τοῦ λόγου προσέμιαι, οὐδ' εἰ πολλὰ κάμοις ἐπιχειρῶν τεχνικώτατα. Ὅσον γὰρ εἰς τὴν σοφιστικὴν ἐμβαθύνεις, τοσοῦτον τῆς ἱερᾶς ἀποικίῃ φιλοσοφίας. Ἀλλὰ σὺ μοι δοκεῖς μὴ ἀναχωρεῖν ἐθέλειν τῶν ἀρχαίων ἠθῶν· καὶ οὐκ ἔν εἴπομαι, ὅτι πρὸς Κρήτα κρητίζεις (τοῦτο δὲ τὸ τῆς παροιμίας). Κρῆς γὰρ οὐτ' εἰμί, οὐτ' ἐκεῖθεν εἰναι βεβούλημαι. Πρὸς δὲ φιλόσοφον ῥητορεύεις, εἰδότες μὲν καὶ τὴν σὴν τέχνην, φιλοσοφεῖν δὲ μάλλον ἢ σοφιστεύειν ἐθέλοντα. Καὶ ἴνα σοι βραχὺ τι πρὸς τὴν ἐπιστολὴν διαλέξωμαι, ἐν ἧ τὸ πᾶν ἀποπεπληρωσθαί σοι τοῦ πρὸς ἡμᾶς χρέους ψήθης, οὐκ ἔστι, λογιωτάτη ψυχῇ, χρέους ἐκπλήρωσις τὸ λόγοις μὲν κατατιθέναι τὰς χάριτας, ἔργοις δὲ μηδὲν τῶν διωμολογημένων διδόναι. Ἀπάτη γὰρ τοῦτο· καὶ οὐ φίλας σύνδεσις, ἀλλ' ἀνάρεσις. Ὅποτε γοῦν σὺ τοῦ ῥητορικοῦ προὔκαθισσο θρόνου, εἰ ἐπηγγεῖλω μὲν τὰ τῆς τέχνης ἀνακαλύπτειν τοῖς κυουμένοις ἄρβῆτα, εἶτα δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησας, ἐργαστήριον δὲ τι βαναυσίας τοῦτοις ἀνεώγνυς, οὐκ ἂν σέ τις ψευδολογίας ἐγράψατο; Εἰ δὲ τέχνην μὲν ἡμᾶς οὐκ ἐπηγγεῖλω διδάσκεις, ἀλλ' οὖν παρ' ἡμῶν εἰληφεις μισθόν, ἧ (ἴνα μὴ φορτικῶς λέγω) τοῦ σοῦ τι προήρησο παρέχειν ἐμοί. Ὅποια δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ φιλοῦντες εἰώθασι διαμειβεσθαι, ἄρ' οἶσι τὰς γραφὰς ἐκπεφευγέμαι, εἶδωλα πραγμάτων διδούς; ἢ μὴ δὲ τοῦτο, ἀλλ' ὀνόματα πραγμάτων ἔρημα, ὅποια οἱ σοὶ σκινδαφοὶ καὶ τὸ πολυθρόλλητον βλίτυρι; Οὕτω γοῦν καὶ τὸν Ἰξίωνα ἢ τοῦ Ὀμήρου Ἥρα ἠπάτηκην. Ἐπεὶ γὰρ ἦρα ταύτης ὁ ἦρωσ, καταπλαγείς τὸ ἐκείνης κάλλος, ἧ δὲ νεφύδιόν τι περισπασμένη, καὶ τούτῳ ἑαυτὴν εἰκάσσασα, εἰδίδου τῆ Ἰξίονι πάροδον πυρὸς τὸ εἶδωλον. Ἀλλ' ἐγὼ σοι, λογιώτατε, Ἰξίονι οὐτε εἰμί, οὐτε ἔσομαι, οὐδὲ τῆς τῶν πραγμάτων οὐσίας τὰ εἶδωλα προτιμήσασμαι. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τὴν σὴν τέχνην μισῶ, ὅτι ποθεινῆς ἐστί κορίου εἶδωλον. Καὶ οὐδὲ ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ γράμματος ἀναπαύομαι, ἀλλ' ἐν τῇ τῆς ἀληθείας φωτὶ· οὐδὲ τὸν τοῦ Πλάτωνος σοφιστὴν κατὰ τὸ προβεβλημένον τῆς λέξεως δέχομαι, ἀλλ' εἰς τὸν ἐκείνου δημιουργὸν ἀναφέρω τοῦνομα. Εἰ δὲ μοι ἀντὶ τοῦ δυσφήμου Δοβρόσοντος (?) τὸ Ἀλύσιον εἰδίδου πεδίον καὶ τὸν ἀσφοδελὸν ἐκείνου λειμῶνα, ἄρ' ἂν ἐδεξάμην καὶ ταῦτα, λαμπρῶν ὄντων τῶν ὀνομάτων; Ἡ σὺ ψήθης ἂν παρέχειν τί μοι τῶν ὄντων;

πράγμασιν ἡμῖν, ἀλλὰ μὴ ἐν δνόμασι κύρου τὴν δωρεάν. Εἰ δ' οὖν, παραχωρῶ σοι τοῦτο μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν μύθων καὶ ἀνυπάρκτων πλασμάτων.

Δ'. Πρὸς τὸν Καίσαρα τὸν Δούκαν'.

Πίστευέ μοι, ὑπέριμπε δέσποτα, καὶ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα καὶ ἀξίωμα, μάγοι, ἵνα οὕτως εἶπω, καὶ οἱ τρόποι τυγχάνουσι καὶ οἱ λόγοι σου, καὶ ἀβρήτους δυνάμει τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταθέλγουσι. Καὶ τοῦτο ζῶ, ὃ βλέπω σέ· καὶ τοῦτο ἀναπνέω, ὃ τῆς σῆς ἀκούω φωνῆς· καὶ τοῦτο χαίρω, ὃ τοῖς σοῖς ἐντυγχάνω γράμμασι. Περὶ οὗ δὴ ἠρώτησας, συντόμως ἀποκρίνομαί σοι· « Οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. » Δέδοικα δὲ ἵνα μὴ καὶ τοῦτο ἀκούσω· « Ἐταῖρε, πῶς εἰσηλθες « ὦδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; » Οὐ γὰρ οἶδα εἰ ἀποδέχεσθαι τὴν παρουσίαν μου ὃ θεϊότατος ἡμῶν βασιλεύς· τὸ γὰρ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς οὐχ ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. Πλὴν οὐδέποτε παντελῶς ἀποστήσομαι, κἂν ἐξέλῃ βιαίως, κἂν μετὰ πληγῶν, κἂν μεθ' ὕβρεων· μὴ οὕτω μανείην ποτέ. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς ἐμὲ ἀπόστροφος, ἀλλὰ χρηστός καὶ φιλόανθρωπος. Αὔριον οὖν καὶ ἐλεύσομαι, καὶ ἀκορῆστως καταπολεύσω σου τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ πνοῆς καὶ ζωῆς.

Ε'. Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἔστι τις ὁμοίος σοι, δέσποτα χρηστότατε, ἵνα καὶ τοῦτο θαβρόντως εἴποιμι, οὔτε τὴν καλλονὴν, οὔτε τὴν φρόνησιν. Λέγω δὲ τοῦτο, ἀποβλέπων, εἰς τὸν σκοπὸν τῶν πρὸς ἐμὲ σου γραμμάτων. Ὅμοῦ τε γὰρ καὶ ἡμῖν εἰς παραμυθίαν ἴστασαι καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ καὶ ἀδελφῷ σου τὴν προσθήκουσαν σώζεις ὑπόληψιν, καὶ συνάγεις τὴν ἐμὴν γνώμην εἰς τὴν ἄκραν ἐκεῖνου πίστιν τε καὶ διάθεσιν· ὅπερ καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ μαρτυρήσεις αὐτός. Καὶ θάρρει περὶ τούτου· ἔτοιμος γὰρ καὶ τὴν ἐμὴν θύειν ὑπὲρ τούτου ψυχῆν. Ἄλλ', ὅπερ εἶπον, δέσποτά μου, αἰδοῦμαι· δῖνονμι τὴν ἱεράν σου ψυχῆν. Μὴ ποτε φορικόν με λογίζεται, ἢ οὐκ ἀρέσκειται τοῖς λόγοις μου καὶ τῇ παρουσίᾳ, καὶ διὰ ταῦτα οὔτε ἡδέως προσομιλεῖ, οὔτε μου ἀνέχεται λέγοντος. Ἐνάγει δὲ με εἰς τὸν τοιοῦτον σκοπὸν ἢ προτέρα τούτου πρὸς με διαθέσεις ἀπλουσιότητος καὶ φιλανθρωποτάτης τυγχάνουσα, καὶ μηκέτι νῦν τὸ σὺνθεσις ἴδιωμα σώζουσα. Οὐ τοίνυν μισῶν οὐ προσέρχομαι, ἀλλ' αἰδοῦμενος ἢ φοβούμενος. Ἄλλως τε καὶ αὐτοτελής ἐστὶ, καὶ οὐ δεῖται τινος οὔτε σοφοῦ οὔτε ἐμπειρικοῦ. Ἐγὼ δὲ οὐδέτερον μὲν εἶμι, πιστὸς δὲ τὰ πρὸς τοὺς δεσπότης καὶ ἀληθής, καὶ οὐ δυνάμενος μὴ μεγαλῶναι πράξεις αὐθέντου· καὶ ὃ μακρὸς χρόνος ταῦτα μοι ἐμαρτύρησε· πλέον δὲ τι τῷ βασιλεῖ τούτῳ προσέθεικα καὶ προσθήσω ἄχρι παντός. Εἰ δ' οὕτως οὐ τὴν ἴσῃ ἀντιδίδωσί μοι διαθέσεις, ταῖς ἀμαρτίαις μου τοῦτο λογίζομαι. Σὺ δὲ μοι οὕτω σώζεις τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν, καὶ οὕτω καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐμένειαν καὶ πράγμασιν.

Ζ'. Τῷ αὐτῷ.

Ὅλωφωτόν σου τὴν σελήνην ἀπέλαβον, ὑψηλότατε Καίσαρ καὶ δέσποτα. Ὅλολαμπής γὰρ αὐτὴν ἐφώτισεν ἥλιος· ὅθεν καὶ περιεστραφὲς εἰς ἐμπακρίσιά σου τὸ φῶς. Εἰ δὲ, ἔτι περιγίεις ὧν, οὕτω μοι τὰς ἀκτίνας προχέεις, ὁπότεργίεις γεγονώς, ποίαν οὐκ

A

IV. Ad Cæsarem Ducam.

Crede mihi, illustrissime domine, omne nomen et dignitatem superas, magici ut ita dicam, mores et sermones tui inveniuntur, et indicibili virtute mentem meam incantant. Tunc vivo, cum te video; tunc respiro, cum tuam vocem audio; tunc gaudeo, cum tuas litteras perlego. De quo autem interrogasti, breviter tibi respondeo: « Nemo nos conduxit. » Timui vero ne illud quoque audiam: « Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? » Nescio enim an presentiam meam accipiat divinissimus noster imperator: vultus enim ejus ad nos non ut heri et nudius tertius. Attamen nunquam omnino abibo, cum violenter abegeris, et cum plagis, et cum contumeliis: ne quando ita insaniam. Si enim a me aversus, sed bonus et benignus es. Cras igitur veniam, et insatiabiliter perfruar te, mentis et animæ meæ vita.

B

V. Eidem.

Non est similis tibi, optime domine, ut hoc fidenter dicam, neque pulchritudine neque prudentia. Ita vero loquor, considerans objectum tuarum ad me litterarum. Simul enim et nobis consolationem præbes, et magno imperatori fratri tuo convenientem reverentiam servas, et fiduciam meam inducis in summam ejus fidem et dispositionem; quod ipse menti meæ attestaberis. Et circa illud fiduciam habeo, paratus enim sum ad meam ipsius vitam pro illo sacrificandam. Sed quod dixi hujus me pudet, per sacram tuam vitam juro. Ne forte me molestum reputet, ne ægre ferat verba mea et presentiam, et ideo neque jucunde mecum colloquatur, neque me dicentem sustineat. Ad tale consilium me adducit prior ejus in me dispositio sinceritatis et benevolentiae plena, non jam solitam nunc indolem servans. Non igitur cum odio adeo, sed cum pudore et timore. Aliunde etiam sibi ipsi sufficit, et non indiget alicujus neque sapientia neque experientia. Ego autem nihil quidem sum, sed in his quæ ad dominos meos spectant fidelis et verus, et non possum non extollere actiones principis; longumque tempus hæc mihi attestatur: magis autem huic imperatori adhæsi et adhærebo semper. Si vero ita non parem mihi dispositionem vicissim præbet, id culpis meis attribuo. Tu vero mihi ita serves tui fratris benevolentiam, et in me benignitatem et voluntatem incomparabilem moribus, sermonibus et actibus.

C

D

VI. Eidem.

Totam lucidam tuam lunam accēpi, celsissime Cæsar et domine; omnino enim splendens eam sol illuminavit, unde luce circumfusus lumen tuum laudibus extuli. Si vero, adhuc terrestris, ita in me radios effundis, supra terram positus quali me

splendore non illustrabis? qualem non fulgorem A immittes? Deinde interrogas quomodo me babeam? hoc ipso solum bene quod me interrogas, in cæteris vero optime. Nemo enim nos interrogat neque de nobis curat. Et, per tuum sacrum et augustissimum caput, nullo alio egeo nisi ut interroger. Sed istud quoque a me invidiosus dæmon eripuit; et nisi aure tu vitæ meæ libram æquaret, brevi habitasset in inferno anima mea; adeo animo dejectus sum, adeo anxius sum. Sed lingua tua, tua musa, tua Siren, tua incantamenta, tui sibili, tua persuasio et eloquentia suadent me sæpius bono animo esse et lætari: et gaudeo tuis verbis, tuis exhortationibus, tuis in me dispositionibus. Sed me dolere nihil impossibile; tu vero ne unquam doleas, ne invidiæ telo lædaris, ne inimicus contra te prævaleat. Si quis autem ventus tuam mentem disturbat, ne mireris; nam contrariis mutationibus vita agitur, et oportet primum mare misceri, deindeque in zephyrum tempestatem sedari.

Hæc Psellus.

VII. Eidem.

Sed post lances, gloriosissime imperator et maxime Cæsar dominansque meæ animæ caput, est etiam trutina et ejus regula. Quid igitur, ut nobis libram impleas, pecudum exhauries mammas? ne tu, ne in nos tutum ovile exsiccet; ne, ut lances æques, illi inæquales gratias præbeas, plura nobis distribuens et nos super omnes statuens, tu qui superas sermones et elogia omnemque rhetoricam artem et facultatem. Ego vero nunc cognovi sapiens esse, quia tuam meis sermonibus animam aucupor; unde arrogans omnino factus sum, et frontem erexi, et summis digitis ambulo; et si quis me rogaverit: « Quid unquam talia? et quænam transmutatio ista et nova arrogantia; statim respondeo, quia me magnus Cæsar laudavit, quia meis verbis ipse capitur, quia, cæteris omnibus superior, mea potestate vincitur. Sed ne quando ista fucata videantur et mendax opinio, ego sum, quod sum reversa, ignorans homo, et vix seipsum cognoscens.

Si vero tu me miraris, dicam tibi sermonem venaticum, quem nescio an et ipse animadvertaris.

Noctuam, volucrum deformissimum et turpissimum aspectu, miratur aquila, et circumit, et stupens intuetur, velut naturam quamdam admiratione dignam. Sed ita quidem aquila, noctua autem nihil minus deformis est. Nonne igitur es tu aquila robore et potestate, ego autem animal informe et arte expers?

Deinde veteres sapientes admirari prætermittens, me et mea scripta colis. Quid boni autem in eis inest? quid pulchri? quid venusti? sed dicam tibi alium sermonem ad nos magis convenientem.

Apis primum e floribus mel colligens rosam quidem prætervolitat, mittit autem ocellum, liliū,

ἀποστλψεις μοι ἀγλῆν; ποίαν οὐκ ἀπαυγάσεις μαρμαρυγὴν; Ἐἴτα δὲ ἐρωτῆς πῶς ἔγοιμι; αὐτὸ τοῦτο μόνον καλῶς ἐπι με ἐρωτῆς, τὰ δ' ἄλλα πᾶν κελῶς. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὔτε πονθῆνεται, οὔτε κηδεταί. Καί, νῆ τὴν ἱεράν σου καὶ ὑπερέδαστον κεφαλῆν, οὐδὲ ἐτέρου τινὸς δέομαι ἢ τοῦ ἐρωτᾶσθαι. Ἄλλὰ καὶ τοῦτό με ὁ βάσκανος δαίμων ἀφείλετο· καί, εἰ μὴ ἡ σὴ χρυσοῦ πλάστιγξ τὸν τοῦ βίου μου ζυγὸν ἴσαζε, παραβραχὺ παρῆκῃσε τῷ ἤδη ἡ ψυχῇ μου· οὕτως ἀθυμῶ, οὕτως ἀδύμονῶ. Ἄλλ' ἡ σὴ γλώσσα, ἡ σὴ μούσα, ἡ σὴ σειρήν, τὰ σὰ θέλγητρα, αἱ σαὶ ἴσχυες, ἡ σὴ πιθανότης καὶ εὐγλωττία πείθει με πολλῶς καὶ εὐθυμείν καὶ γάνυσθαι· καὶ χαίρω ἐπὶ τοῖς σοῖς λόγοις, ἐπὶ ταῖς σαῖς παρακλήσεσιν, ἐπὶ ταῖς σαῖς πρὸς ἐμὲ διαθέσεσιν. Ἄλλ' ἐμὲ μὲν λυπεῖσθαι οὐδὲν ἀπεικός. σὺ δὲ μὴ λυπηθῆς ποτε, μηδὲ βέλος ἀψαιτο βασκανίας, μηδὲ κατασχῶσαι σου ὁ ἐχθρός. Εἰ δὲ τίς σου διακυμαίνει ἄνεμος τὴν ψυχῆν, μὴ θαυμάσης· ταῖς γὰρ ἐνανταῖς μεταβολαῖς ὁ βίος ταράττεται, καὶ δεῖ πρότερον τιναχθῆναι τὴν θάλασσαν, εἴθ' οὕτως στήναι εἰς αὐραν τὴν καταγίδια.

Ὁ Ψελλὸς ταῦτα.

Z. Τῷ αὐτῷ.

Ἄλλὰ μετὰ τὰς πλάστιγγας, φιλοτιμώτατε βασιλεῦ, καὶ μέγιστε Καῖσαρ, καὶ δεσποτικῆ τῆς ἐμῆς ψυχῆς κεφαλῇ, ἔστι καὶ ἡ τρυτάνη καὶ ὁ ταύτης κανών. Τί οὖν, ἵνα πληρώσης ἡμῖν τὸν ζυγόν, ἐκκενώσαις τῶν θρεμμάτων τοὺς μαστούς; μὴ σὺ γε· μηδὲ ἐφ' ἡμῖν ἀποψύξης τὸ ποιμνιον· μηδὲ, ἵνα ἰσάσης τὰς πλάστιγγας, ἀνίσους αὐτῷ ποιήσης τὰς χάριτας, τὰ πλείω νέμων ἡμῖν καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τιθεῖς, ὁ πᾶντων ἐπέκεινα καὶ λόγων καὶ ἐργωμῶν καὶ τέχνης βῆτορικῆς καὶ δυνάμεως. Ἐγὼ δὲ νῦν ἔγνωμαι σοφός, ἐπι σου τοῖς ἐμοῖς λόγοις θηρῶ τὴν ψυχῆν· ὅθεν ἀθρόον σοδαρὸς γέγονα, καὶ ἔσπακα τὴν ὄφρυν, καὶ ἐπ' ἄκρον βαδίζω δακτύλων· κᾶν μὲ τις ἔρηται· « Τί ποτε ταῦτα; καὶ τίς ὁ μετασχηματισμὸς καὶ ἡ καινὴ ἔπαρσις; » εὐθὺς ἐπιφέρω, ἐπι με ὁ μέγας Καῖσαρ ἐπέφνεσεν, ἐπι μου τοῖς λόγοις οὗτος ἐάλωκεν, ἐπι τῶν ἄλλων ὑπέρτερος ὢν, τῆς ἐμῆς ἡττάται δυνάμεως. Ἄλλὰ μὴ ποτε κομψεία ταῦτα καὶ ψευδῆς, οἴησις, ἐγὼ δὲ εἰμι σπασεῖμι, ἀμαθῆς ἄνθρωπος καὶ μόλις ἑαυτὸν ἐπιγινώσκω.

Εἰ δὲ θαυμάζεις με σὺ, ἐρῶ σοι λόγον θηρατικὸν ὃν οὐκ οἶδα εἰ καὶ αὐτὸς κατενόησας.

Τὴν γλαῦκα τὸ ὄρνειον, τὸ ἀμορφώτατον ζῶον καὶ ἀκαλλέστατον, θαυμάζει ὁ ἀετὸς καὶ περιπέτταται ταύτην, καὶ περιέπει, καὶ τέθηπεν, ὡσπερ τινὰ φύσιν ἀξίαν θαύματος. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀετὸς οὕτως· ἡ δὲ οὐδὲν ἴσχυον γλαυξ ἐστι δυσειδής. Μὴ ποτε οὖν σὺ μὲν ἀετὸς τὴν ἰσχύον καὶ τὴν δύναμιν, ἐγὼ δὲ ζῶον ἀκαλλές τε καὶ ἄτεχνον;

Ἐἴτα δὲ ἀφεις τοὺς παλαιούς θαυμάζειν σοφούς, ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ περιέπεις συγγράμματα. Τί δὲ καλὸν ἐν τούτοις; τί δὲ ὠραῖον; τί δὲ ἀθηρόν; Ἄλλ' ἐρῶ σοι καὶ λόγον ἕτερον πρὸς ἡμᾶς οικειότατον.

Ἡ μέλισσα τὰς ἀρχὰς ἀνθολογοῦσα τοῦ μέλιτος, παρίπτταται μὲν τὸ ῥόδον, παρίησι δὲ τὸ ἴον καὶ τὸ

κρίνον καὶ τὴν δάκινθον καὶ τὸν νάρκισσον, καὶ τῷ ἄ
 θύμῳ προσίσταται. Φυτόν δ' ὁ θύμος δριμύτατόν τε
 καὶ ἀνοσμότατον· ἀλλ' ἡ μέλισσα ἐντεῦθεν τὰς πη-
 γὰς ἔχει τοῦ μέλιτος. Ἴσως γοῦν καὶ σὺ τῶν μὲν
 παρὰ τοῖς ἄλλοις βόδων καταφρονεῖς, ἀπὸ δὲ τῶν
 ἐμῶν ἀνόσμων λόγων καὶ ἀηδῶν τὴν σὴν καταμελιτοῖς
 γλῶσσαν καὶ τὸ μελισσαγὸς ἀποστάσεις νᾶμα.

Ἄλλ' ὄρα τὰ παραδείγματα. Οὔτε ὁ ἀετὸς τὴν
 γλαῦκα περιφρονεῖται, οὔτε τὸν θύμον ἡ μέλισσα
 γεωργεῖ· ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν ὁ μὲν ὄρᾳ, ἡ δὲ δρέ-
 πεται. Ἐπὺ καὶ σὺ τοῦτοις, καὶ τῶν ἐμῶν ἀπόλαυ-
 λόγων ὁπότε σοὶ βουλητόν.

Ἄρ' οὖν καὶ ταύτην ἐγκωμιάσεις μου τὴν ἐπιστο-
 λήν, ἢ οὔτε ἡ λέξις λαμπρὰ, οὔτε ὁ νοῦς ὑψηλός,
 οὔτε ἡ συνθήκη εὐάριστος;

Βούλει οὖν βραχὺ τί σοὶ προσπαῖραι· ἀλλ' εἴη
 πόρρω τὸ σχῆμα καὶ ὁ μοναδικὸς βίος. Κἀγὼ τι
 τοιοῦτον ἐν νεότητι πέπονθα, καὶ διαστρόφων ἐάλωκα
 ὀφθαλμῶν καὶ χροιάς οὐ πᾶν λευκῆς, καὶ ὑπὲρ τὰς
 εὐώπιδας καὶ βοδοπήχεις τὴν οὕτως ἔχουσαν ἔστερξα.
 Ἄρα ἐγνωρίσάς μοι τὸ πάθος· εἶδες ἐν κατόπτρῳ τὸ
 σὸν πρόσωπον; Ἐκ γῆς γὰρ καὶ αὐτὸς πεπλαστούρη-
 σαι ὡσπερ ἐγώ.

Τῆς δουλικῆς ταῦτα καὶ γλώσσης σοὶ καὶ χειρός.

Η'. Τῷ αὐτῷ.

Καὶ μὴ καλὸς εἶμι καὶ σοφός, ἀσύγκριτε Καῖσαρ,
 καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν ψυχὴν; Εἶτα δὴ καὶ ἐμαυτὸν
 ἀγνοῶ, οὔτε κατόπτρῳ χρώμενος, οὔτε δὴ ἐνθυμού-
 μενος ὁπόσας βιβλούς ἔτυχον ἀνελέξας. Ἄλλ' ὅτε
 μὲν τοῖς τῶν σοφῶν συγγράμμασιν ὀμιλῶ, τὴν ἐμὴν
 σοφίαν πρὸς τὴν ἐκείνων συγκρίνων, αἰσχύνομαι,
 ὁμνυμι τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, καὶ ὡς παντάπασιν
 ἀμαθῆς ἐγκαλύπτομαι· ὅταν δὲ ταῖς σαῖς περὶ ἐμοῦ
 μαρτυρίαις ἐντύχω, μικροῦ καὶ ἰσόθεος εἶναι φαν-
 τάζομαι. Καὶ σὺ μὲν τὰς ἐμὰς ἐπιστολάς βιβλία
 ποιεῖς· ἐγὼ δὲ τὰ σὰ γράμματα τοῖς ἐμοῖς ἐγγυ-
 ρᾶττω στέρνοις, καὶ ἀναγινώσκω πυκνότερον· καὶ
 ἐμαυτὸν ἄγαμαι καὶ πέπεισμαι εἶναι σοφός, καὶ
 ἐπαινῶ σε τῆς μαρτυρίας.

Πρότερον δὲ οὐχ οὕτως εἶχον. Ἄλλ' αἱ μὲν πί-
 θηκοί, ἐπειδὴν τέκωσι καὶ τὰ νεογνὰ ἴδωσιν, ἀγά-
 λματα αὐτὰ φηγνται καὶ τοῦ κἀλλους θαυμάζουσιν,
 ἀπατώμεναι τῷ φιλοτέκνῳ τῆς φύσεως· ἐγὼ δὲ τὰ
 ἐμὰ γεννήματα, τοὺς λόγους φημί, οὐδέποτε ἠγάσθην,
 οὐδὲ ἐφίλησα. Νῦν δὲ διὰ τὴν σὴν μαρτυρίαν καὶ τέ-
 θηπα καὶ φιλῶ καὶ συναγκαλιζομαι.

Ἴνα δὲ σοὶ καὶ ἀπὸ τῶν θεάτρων φθέγγωμαι· Ἄ
 φασὶ καὶ τοὺς ἡνίοχους ἀγνοεῖν τὰ πολλὰ ὧν κατ-
 ορθοῦσιν ἢ ἀμαρτάνουσιν· οἱ δὲ ἀκριβεῖς τῆς ἡνιο-
 χήσεως θεωροὶ ἴσασιν ἀκριβῶς εἰ δημοχαρῆς ὁ ἴπ-
 πος, εἰ ἑτερόγναθος, εἰ μὴ τὸν δεξιὸν ὁ ἡνίοχος τῷ
 καμπτήρι προσήγαγεν ἢ τῷ ζυγῷ τοὺς ἵππους συν-
 ἤρμωσεν. Ἴσως οὖν κἀγὼ τὰ πολλὰ τῶν ἐμῶν ἀγνοῶ·
 σὺ δὲ ἄνω καθήμενος ἀνακρίνοισ καὶ διευθύνεις
 ἅπαντα, τὴν ἐνοσίαν, τὴν λέξιν, τὸ σχῆμα, τὴν μέ-
 θοδον, τὴν ἄρμονίαν, τὸν ῥυθμὸν, τὴν ἀνάπαυσιν.

Φασὶ δὲ καὶ τὴν Πυθίαν χρησμοφθεῖν μὲν τοὺς
 ἄνω χρησμούς, μὴ ἐπίστασθαι δὲ τῶν χρησμῶν τὴν
 διάνοιαν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνας, ἐκδεχόμενοι τὰ μαντεύ-

A hyacinthum et narcissum, et thymo insidet. Planta
 est thymus acerbi et fere nullius odoris; sed apis
 inde mellis fontes haurit. Pariter igitur et tu rosas
 quæ apud alios sunt despicias, et ex meis odoris
 expertibus sermonibus et cantibus tuam linguam
 mellificas et mellitum rivum educis.

Sed vide exempla: neque aquila in noctuam
 meditatur, neque thymum apis colit; sed quantum
 in se est illa quidem intuetur, hæc vero metit. Has
 tu quoque imitare et meis frui sermonibus quo-
 ties tibi libuerit.

Num igitur hanc meam epistolam prædicabis, cui
 nulla inest vox eximia, nulla sententia sublimis,
 nulla bene aptata connexio?

Vis igitur breve quoddam tibi arridere, sed longe
 absit ab habitu et vita monachorum. Ego quoque
 tale quoddam in juventute expertus sum et torvis
 oculis captus sum et colore non multum candido,
 et supra bene oculatus et roseo colore micantes
 quamdam ita se habentem amavi. Num mihi simile
 quiddam experiris? Vidisti in speculo faciem tuam?
 E terra enim et ipse formatus es sicut ego.

Hæc servæ tuæ linguæ et manus.

VIII. Eidem.

Nonne bonus sum et sapiens, Cæsar natura et
 mente incomparabilis? Deinde meipsum ignoro,
 neque utens speculo, neque recogitans quantos
 libros revolverim. Sed quando cum sapientium
 scriptis conversor, meam sapientiam cum eorum
 sapientia comparans, erubesco, juro per sacram
 tuam animam, et velut omnino ignarus me ab-
 scondo; cum autem tuis de me testimoniis oc-
 curro, fere divinus esse mihi videor. Tu quidem
 meas epistolas libros facis: ego autem tuas litte-
 ras pectori meo insculpo, et lego frequentius, et
 meipsum admirror et persuasum habeo me sapien-
 tem esse, et de tuo te testimonio collaudo.

Prius ita non me habebam. Sed similes quando
 pariunt et recenter natos cernunt, cupidines illos
 existimant et pulchritudinem mirantur, deceptæ
 naturali proli amore; ego autem meos liberos,
 sermones dico, nunquam admiratus sum, nunquam
 amavi. Nunc vero propter tuum testimonium foveo,
 amo et amplector.

Ut autem tibi aliquid e spectaculis afferam; di-
 cunt aurigas ignorare multa ex his quæ bene aut
 male faciunt: periti autem artis hujus spectatores
 sciunt optime utrum docilis equus an contumax,
 utrum auriga non dextrum ad metam direxerit, an
 jugo equos coaptaverit. Pariter igitur et ego ex
 meis plurima ignoro; tu vero supra eedens dijudi-
 cas et exploras cuncta, sententiam, dictionem, figu-
 ram, methodum, harmoniam, rhythmum et desi-
 nentiam.

Dicunt etiam Pythiam vaticinari quidem divina
 oracula, nescire autem oraculorum significationem;
 sed gentiles vaticinia excipientes, interpretabantur

et conciliabant. Talis et tu inveniris meus interpres et divinus reipsa Themistocles. Ego quidem mea oracula ignoro, tu vero ea intelligis, extollis et eorum miraris pulchritudinem et subtilitatem; ita ut timeam ne sortem Narcissi experiar.

Narcissus adolescens erat molli nitens pulchritudine, sed maxime simplex et absque omni subtilitate. Quadam die ad aquarum fontem veniens, suum ipsius vultum intuetur. Nesciens autem esse proprii corporis figuram, amore capitur ejus quod cernit, et existimat adolescentem esse verum sub aqua latentem. Non igitur hinc abiit, sed intuendo mortuus est; terraque hunc miserata florem e proprio sinu eduxit ejusdem nominis. Ne igitur ipse cernens meam sapientiam in scriptis ut in speculo, amore mei nimio capiar et mea in umbra expirem.

Sed confide. Ixion Junonem amabat, et sibi illius in mente effigiem fingens, osculari sibi videbatur: quadam vero die ipsam cernens, seipsum insimulavit tanquam deformissimam effigiem effingentem. Et ego igitur, quando tuam inspicio magnanimitatem et ingenium, meam figuram deserens, tuam pulchritudinem admiror; quasi olim tuum caseum miratus, nunc ante butyrum stupeo.

Cum regibus autem nulla mihi cupido multum colloquendi; propter te vero ad quartam paginam attingam.

Hæc servæ tuæ manus.

IX. Eidem,

Quales tuæ, o Cæsar, cogitationes! qualia tuæ mentis consilia! duas meis fontibus aperuisti fistulas, ut mihi aquam totam effunderes, ut meum totum exhaurires fluentum. Deinde num ignoras me inexhaustum habere fontem, et quantum sugitur, tantum vias aperiri et venas dilatari ab abundantiore e gurgite profluentiam? Scio te subtilem esse et ad omnem virtutem aptus, velleque occultatam in me margaritam sumere, ut illam in tuo diademate insculpas. Tu vero mihi non unam, sed multas jam subripuisti; majorem autem harum, et colore candidissimam, figuram præstantissimam non comprehendere poteris. Habeo enim eam in mentis sinu, quo non penetrant furantis manus. Quid me ubicunque circumscribis, et circumfodis circulariter? Inviolabilis sum in doctrinæ thesauro. Quantum e puteo hauris, tanto copiosius fluentum efficit, Eximia autem tua furti peritia.

Sol naturali virtute et facultate calidissimus est extractor humoris immensitatis. Idcirco in vere et æstate nobis propinquior factus attrahit arborum humorem, et fructiferas illas efficit: non autem delegat lunæ eandem facultatem. Tu vero mihi meus sol tuam lunam circumegisti, et jubes ut aliquid etiam ipsa e meo fonte hauriat. Quid mihi caseus et butyrum? illecebræ sunt ista et viscus

Α ματα, ἐξηγοῦντο καὶ συνεβίβαζον. Τοιοῦτος δὲ καὶ σὺ τυγχάνεις ὁ ἐμὸς ἐρμηνεὺς καὶ θεῖος τῶν δυνάμι θεμιστοκλήσ. Κἀγὼ μὲν τοὺς ἐμοὺς χρησμοὺς ἀγνοῶ, σὺ δὲ ἐξακριβεῖς τούτους, καὶ ὑψηλολογεῖς, καὶ θυμαζέεις καὶ τοῦ κάλλους καὶ τῆς δεινότητος· ὥστε δίδουκα μὴ πάθω τὸ τοῦ Ναρκίσσου.

Ὁ Νάρκισσος μειράκιον ἦν κάλλει διαλάμπων ἀδρῶν, ἀπλοῦκώτατον δὲ καὶ δεινότητος πάσης ἐκτός. Καὶ ποτε πρὸς πηγὴν ὕδατων ἔλθων, τὸ ἐαυτοῦ ἐνοσπρίζεται πρόσωπον. Ἐγνοήσας δὲ ὅτι τοῦ ἰδίου σώματός ἐστιν ἡ σκιά, ἔρωτα λαμβάνει τοῦ ὀρωμένου. καὶ ψήθη ὅτι μειράκιόν ἐστιν ἀλτῆρος κρυπτόμενον ὑπὸ τῆς πηγῆς. Οὐ τοίνυν ἐκείθεν ἀφίστατο, ἀλλ' ὀρῶν ἐτεθνήκει. Καὶ ἡ γῆ τοῦτον οἰκτείρασα, ἄνθος ἐκ τῶν οἰκείων λαγόνων ἀφῆκεν δμῶνυμον. Β Μὴ τοίνυν καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν ἐμὴν σοφίαν ὡς ἐν κατόπτρῳ τοῖς γράμμασιν, ἔρωτα σφοδρὸν ἐμαυτοῦ λάβοιμι καὶ τῇ ἐμῇ ἐναποψύξω σκιά.

Ἄλλὰ θάρσει. Ὁ Ἰξίων ἦρα τῆς Ἑρας, καὶ, πλάττων ἐν τῇ ψυχῇ τὸ ἐκείνης εἶδωλον, ἐδόκει τοῦτο ἀσπάζεσθαι· ἰδὼν δὲ ποτε ταύτην, ἐμέμμετο ἐαυτὸν ὡς ἀμορφώτατον ἀναπλάττοντος εἶδωλον. Κἀγὼ τοίνυν, ὅταν εἰς τὸ σὸν μεγαλοφυῆς ἀποβλέπω καὶ περιδέξιο, τὴν ἐμὴν καταλιμπάνων σκιάν, τὴν σὴν ἄγαμαι ὠριότητα· ὥσπερ δὴ πάλαι θυμαζέων σου τοὺς τυρούς, νῦν ὑπερηγάσθην τὸ βούτυρον.

Τοῖς δὲ γε ἀνακτόροις οὐ μοι σπουδὴ παραβάλλειν πυκνῶς· διὰ δὲ σὲ κατὰ τὴν τετράδα ἀφίξομαι.

Τῆς δουλικῆς καὶ ταῦτα χειρός.

Θ'. Τῷ αὐτῷ.

Οἶα σου, Καῖσαρ, τὰ ἐνθυμήματα! οἶα δὲ τὰ βουλεύματα τῆς ψυχῆς! Δύο μοι ταῖς πηγαῖς ἐξέτεινας ἀγωγὰς, ἵνα μου ὄλον ἐκφορήσης τὸ ὕδωρ, ἵνα μου πᾶσαν ἐκδαπανήσης τὴν βρῦσιν. Εἶτα δὲ ἀγνοεῖς ὅτι ἀκένωτον ἔχω τὸ ρεῦμα, καὶ, ὅσον ἂν ἐκθιλάξοις, τοσοῦτον τοὺς πόρους ἀναστομοῖ καὶ τὰς φλέδας εὐρύνει πρὸς τὴν ἐκ βάθους ἀπορροήν; Οἶδα ὅτι δεινὸς εἶ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν περιδέξιος, καὶ βούλει τὸν ἐγκεκρυμμένον μοι μαργαρίτην λαβεῖν, ἵν' ἐγκολάφης τοῦτον ἐπὶ τοῦ σοῦ διαδήματος. Σὺ δὲ μοι οὐδὲ ἓνα, ἀλλὰ πολλοὺς ἤδη κέκλωσας· τὸν δὲ γε μείζονα τούτων, καὶ λευκώτατον μὲν τῶν χρωματι περιφερέστατον δὲ τῶν σχήματι, οὐ δύνησιν περιλαβεῖν. Ἐχω γὰρ τοῦτον ἐν τοῖς ψυχικοῖς κόλποις, οὐ μὴ φθάνουσιν αἱ χεῖρες τοῦ κλέπτοντος. Δ Τί με περικυκλῆς πάντοθεν, καὶ περιορῶνται κύκλωσε; ἄσυχός εἰμι τὸν τῆς γνώσεως θησαυρόν. Ὅσον ἀπαρῦνται τοῦ φρέατος, τοσοῦτον πλουσιώτερον ὁ νᾶμα ποιεῖς. Ὑπερφυῆς δὲ σου καὶ ἡ τῆς κλοπῆς τέχνη.

Ὁ ἥλιος φυσικῇ δυνάμει καὶ περιουσίᾳ θερμότητος ἐλκτικὸς ἐστὶ τῆς ἐν τῷ βάθει ὑγρότητος. Διὰ τὰ ταῦτα ἕαρος καὶ θέρους πλησιάζων ἡμῖν ἀνέλκει τὴν ἐν τοῖς δένδροις ἱκμάδα καὶ ἐγκαρπὰ τὰ δένδρα ποιεῖ· οὐ μὴν ἐπιτάσσει καὶ τῇ σελήνῃ τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν. Σὺ δὲ μοι ὁ ἐμὸς ἥλιος καὶ τὴν σὴν περιέστησας σελήνην, καὶ ἐπιτρέπεις ἵνα τι καὶ αὐτὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς πηγῆς ἀπαρῦνται. Τί μοι τὸν τυρὸν

καὶ τὸ βούτυρον; δειλάσματα ταῦτα καὶ ἴξοι καὶ πάγαι εἰσὶν, ἵνα με ὄλον θηράσης καὶ τοῖς σοῖς περισφίγξης δικτύοις, ἢ ὡσπερ ἰχθύων ὑπεξαγαγῶν τῆς θαλάσσης, ἢ ὡσπερ πτηνῶν ἐκ τοῦ ἀέρος κατενεγκῶν. Ἐπὶ τοὺς ἄρκτους καὶ τοὺς παρδάλεις τῆ θηρατικῆ τέχνη σου χρῶ· ἐμὲ δὲ οὐκ ἂν λάβοις ποτὲ, οὐδὲ διασπαράξεις, οὔτε κυσίν, οὔτε δόρασιν. Ἴνα δὲ σοὶ τάληθὲς ἐρῶ· ὄλος ἐγὼ σοὶ τεθήραμαι, καὶ με ἔχεις ἐν ταῖς χερσίν, ἔμψυχον καὶ ἡδὺ θήραμα, καὶ λεαίνεις ἐν τοῖς ὁδοῦσι, μᾶλλον δὲ ὄλον ἐν τῇ ψυχῇ σου συνέλθησας. Τί γὰρ ἀθήρατόν σοι τῶν ἐμῶν πέφυκε; ἢ ψυχῆ; μὴ τοῦτο εἴποι τις· ἀλλὰ διαφύσσει ψευδόμενος· ἢ γλῶσσα; ἰδοὺ σοὶ ταύτην ἐκτείνω ἐν λόγοις, ἐν ἐπιστολαῖς, ἐν συγγράμμασιν· εἰ δὲ βούλει, καὶ τέμνε καὶ σπάραττε· αἱ χεῖρες; ἀλλὰ διακονήσουσί σοι καὶ αὐταὶ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐγκώμια· οἱ πόδες; ἀλλ' ἐφομαί σοι ὅπη σοὶ βουλευτῶν, ἐν γελόφοις, ἐν γηπέδοις, ἐν ὕψισιν ὄρων, ἐν βάθει γῆς. Οὕτως ἔχεις με ὄλον λαβῶν. Ἄλλ' ὄρα μὴ πλεονεξίαν ὁ δικαιοτάτος ἐγκληθῆς. Σήμερον γὰρ ἡ Καισάρισσά με τεθήρακεν ὡσπερ δειλάει τυρῶν καὶ ἀρτιπαγεῖ γάλακτι. Καὶ γὰρ θηρῶμαι τούτοις ὡς ἀληθῶς καὶ λίχνος εἰμὶ τὸ βρῶμα, καὶ, ἡνίκα ἴδω τὸ γνώρισμα, εὐθὺς περιχαίρω καὶ τὸ ἀγκιστρον περιπέρει με καὶ ἀναρτᾷ με ἐκ τοῦ λαμποῦ. Μὴ τοίνυν μοι διασπαράξης τὸν λόγον, ἢ μᾶλλον μὴ σφετερίσης ὄλον τὴν ἄγραν· ἀλλὰ διέλευσθέ μοι τὴν θήραν ἀμφοτέροι. Καὶ σὺ μὲν καὶ τῆς ἐννοίας ἀπογεύσῃ καὶ τῆς λέξεως· τῇ δὲ γε ἐμῇ διασπῶμεθι μεταδίδου τῶν τῆς ἐπιστολῆς νοημάτων, ἵνα μοι καὶ αὕτη μετάσχη τῆς τῶν λόγων γλυκύτητος· καὶ τῆς ἡδονῆς ἕνεκα πολλάκις με θηρᾶν βούλοιο. Χαίρω γὰρ θηρώμενος παρ' ὑμῶν· ὑμεῖς γὰρ δὲ βούτυρα καὶ τυρούς.

Γ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγραψας, εἰ καὶ μὴ τῇ χειρὶ, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ. Ὁ γὰρ χαρακτήρ γνώριμος καὶ ἀκριβῶς εἰκασμένος εἰς τὸ πρωτότυπον.

Εἶτα ἐν τῷ μὴ ἐμπιπλάσθαι σε τῶν ἐμῶν λόγων, μηδὲ κορινύσθαι τῆς τούτων, ὡς γράφεις. γλυκύτητος, αὐτοὶ καθιούμεν ἀνθολογοῦντες, αἰεὶ, ὡσπερ αἱ μέλισσαι, καὶ τὴν τοῦ μέλιτος ἐργασίαν ἐξεργάζομενοι· ἀλλ' εἰ καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἐμπιπλάμενη, κατὰ τὸν εἰρηκότα σοφόν, πάντων τῶν ποταμῶν εἰς αὐτὴν ἀπεβρέυγομένων τὰ ρέματα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὄρων αἰεὶ προχεῖται τὰ νάματα καὶ τὸ τῆς ὑγρᾶς ἀκόρεστον οὐχ ἰστᾷ τῶν ποταμῶν τὴν φορᾶν.

Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι πάλαι ὑπὸ τοῦ Δαρείου κατὰ τὴν ἡπειρον πολεμοῦμενοι, καὶ ἀνθίστασθαι πρὸς τὰς χιλιάδας ἐκείνου καὶ μυριάδας μὴ ἐξισχύοντες, ἀπένευσαν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ναυσὶ χρησάμενοι τὴν σωτηρίαν διαπόντιον εὔραντο· ἐγὼ δὲ ποῦ φύγω; ποῖ τράπωμαι; πάντοθεν πάγαι, πάντοθεν θήρατρα. Ἐκκλίνω πρὸς γῆν· ἀλλ' εὐθὺς με θηρᾶται τὰ βούτυρα, ἀποτέμνει μοι τὴν ὁδὸν τὰ σά ποίμνια καὶ βουκόλια. Ἐκδράμω πρὸς θάλασσαν· ἀλλὰ βαβαὶ τῆς τῶν ἰχθύων φορᾶς! αὐτός μοι τούτων ὁ κράτιστος ἀπαντᾷ τύραννος καὶ δυοὶ κύκλοις περιλαμβάνει με ὡσπερ τιεὶ κέρασι τοῦ ἰδίου στρα-

A et retia, ut me totum capias et tuis laqueis involvas, vel ut piscem e mari educens, vel ut volucrem ex aere dimittens. In ursos et pantheras tua venatica arte utere; me autem nunquam capies et nunquam dilacerabis neque canibus neque telis. Ut autem tibi vera dicam; totus ego a te captus sum, et me in manibus habes, viventem et jucundam prædam, et dentibus dilanias, imo vero totum in mente tua comprehendis. Quid enim meorum tibi non facile captu potest esse? an mens? ne quis id dicat, sed potius dirumpatur mentiendo; an lingua? ecce tibi illam præbeo in verbis, epistolis, scriptis: si vero velis, hanc seca et dilacera: an manus? sed tibi ministrabunt et istæ plurima et maxima encomia; an pedes? sed insequar te quocumque volueris, in collibus, in planis, in summitate montium, in terræ gurgitibus. Ita totum me captum habes. Sed cave ne avaritiæ justissimus insimuleris. Hodie enim Cæsarissa me venata est tanquam illecebra caseo et recens proso lacte. Etenim captus sum istis revera, et avidus sum ciborum, et ut video rem eximiam, statim ore inbio et hamus me pungit et gutture suspensum tenet. Ne igitur meum sermonem dilaceres, vel potius ne prædam totam tuam facias; sed mihi ambo venationem dividite. Tu quidem cogitatione et dictione frueris; meæ autem dominæ tribue epistolæ sententias, ut mihi et ipsa particeps fiat sermonum suavitatis; et voluptatis gratia sæpius me venari velit. Gaudeo enim cum vos me venantur; vos enim verba vacua et volantia in manibus habetis, ego vero butyrum et caseos.

X. Eidem.

Scripsisti, si non tua manu, certe tua mente, exemplar enim nosci facile est et apprime se refert ad prototypum.

Deinde eo quod non nostris sermonibus implearis, neque satieris illorum, ut scribis, suavitate, nos pergimus flores semper colligentes, velut apes, et mellis fabricationi vacantes. Sed etsi mare non impletum sit, juxta sapientis dictum, omnibus fluminibus in illud undarum fluentia deferentibus, e montibus autem semper effunduntur fontes, et humoris insatiata aviditas non detinet fluminum tributum.

D Athenienses igitur olim sub Dario in continente bellantes, et resistere tot millibus et myriadibus copiarum ejus non valentes, ad mare declinaverunt et navibus utentes salutem in undis invenerunt: ego vero quo fugiam? quo me ventar? ubique laquei, ubique insidiæ. Ad terram confugio; sed statim me venatur butyrum, viam mihi præcludunt tuæ greges et pecudes. Ad mare recurro; sed, o piscium impetum! ipse mihi potentissimus rex illorum occurrit et duobus orbibus me circumdat tanquam sui exercitus cornibus. Scis igitur quid faciam? Ad aera volabo et æthera habebō auxiliatorem; non enim passerum contra me nunc

aciem ordinabis, nam istos detinet quadraginta A
dierum intervallum.

Hæc servæ tuæ mentis, si non manus.

XI. *Eidem.*

Ego quidem timueram, maxime Cæsar, mearum
epistolarum formas ostendere, erubesceram enim
de his, tanquam non habentibus naturalem nec
adscititiam pulchritudinem. Cum autem in illas
contra spem adamasti, et mihi suasisi ut novas
ederem fetus, ecce tibi palam pudorem omnem de-
pono, et pulchritudinem ostento, et velut medicus
pavo, ille elegans et familiaris volucris, tibi earum
formam expando spectandam, et, ut vides, ad tuas
fores adsto non vocatus neque mercedem meæ pul-
chritudinis excipiens.

Salomon, igitur hos quos non invitavit amicos
per circumspeditionem simulat in familiarium con-
suetudines et colloquia introducere, ne satietatem
eorum conversationis experti oderint : ergo vero
contrarium facere novi, dilectam tibi magis meam
pulchritudinem ostendens per perseverantiam et
magis cupitam.

Nam ille Proteus, vir vel dæmon, quem Homerus
format et transformat, multiplex erat et formas
permutabat, et nunc leo oculis ostendebatur, nunc
serpens, nunc sus, ignis, arbor, lapis et ferrum :
ego vero tibi in ferarum naturas non transforma-
bor, neque stupore percillam phantasmatum inso-
lita varietate ; sed citharistas imitabor.

Quid autem isti faciunt? quando sentiunt audien-
tes melodia satiatos, chordas immutant, calamis
illas flectentes, variantes, et diversas harmonias eli-
oientes, ut per talem variationem et inflexionem
musicæ voluptatis avidos auditores habeant. Ita
igitur et ego tibi meos sermones variabo. Nunc
quidem hilares illos tibi præbebo, nunc vero vehe-
mentes ; nunc remissos et molles, nunc generosos
et fortes, vel aliam denique speciem habentes.

Homerus quippe hoplitem laudans, id laudibus
adjicit, scire cum immutare clypeum nunc ad dex-
tram, nunc ad sinistram. Ego autem meam armatu-
ram, sermones scilicet meos, non in latera tantum, D
sed in faciem et in tergo immutabo. Non unicus
est verborum color, neque figura unica ; sed utrum-
que multiplex et varium ; et qui eorum tempera-
menta et juncturas noscit multiformia amatoribus
exhibebit spectacula. Vidi ego olim puellam in tha-
lamo forma propria decoram, et adjuncta pul-
chritudine ornatam ; prima enim die purpura
hanc ornabat et aurea vitta, et tunica vario
florum colore nitens et fascia pectoralis elec-
trina ; sed illi assidens brevi ornamentorum ful-
gentium visu satiatum sum. Secunda autem
die ornatum immutans, et aurata tunica induta

τεύματος. Οἶσθα οὖν ὃ ποιήσω ; πτήσομαι πρὸς αἴρα
καὶ τὸν καιρὸν ἔξω σύμμυχον· οὐ γὰρ καὶ στρουθοῦς
καθ' ἡμῶν ἐκστρατεύσεις νῦν· ἐπέχει γὰρ ἡ τεσσαρα-
κονθήμερος τούτους περίοδος.

Τῆς δουλικῆς ταῦτα ψυχῆς, εἰ καὶ μὴ χειρὸς.

Τῷ αὐτῷ.

Ἐγὼ μὲν ἐδεδίδειν, μέγιστε Καῖσαρ, τὰς τῶν ἡμῶν
ἐπιστολῶν παραδεικνύειν μορφάς· ἡσχυνόμην γὰρ
ὑπὲρ τούτων, ὡς μὴ ἔχουσῶν μήτε φυσικὸν κάλλος
μήτε ἐπίκτητον. Ἐπεὶ δὲ σὺ τούτων ἀναλίπτως
ἠράσθης, καὶ με πέπεικας καλὰ τίκτειν γεννήματα,
ἰδοὺ σοὶ προδήλως ἀπηναισχύντημαι, καὶ τὴν ὥραν
παραδεικνύω, καὶ ὡσπερ ὁ μηδικὸς ταῶς, τοῦτο δὴ
τὸ φιλόκαλον ζῶον καὶ σύνηθες, θεατρίζω σοὶ τού-
των τὴν ὠραιότητα, καὶ, ὡς ὄρεας, ἐπὶ ταῖς οἰαῖς θύ-
ραις προὔπαντῷ μήτε καλούμενος, μήτε μισθὸν τῆς
ὥρας λαθῶν.

Ὁ μὲν οὖν Σολομῶν τοῖς αὐτοκλήτοις τῶν φίλων
δι' εὐλαβείας ποιεῖται τὰς εἰς τοὺς συνήθεις εἰσόδους
καὶ ἀπαντήσεις, ἵνα μὴ, κόρον αὐτῶν τῆς ὁμιλίης
λαθόντες, μισήσωσιν· ἐγὼ δὲ τούναντιον ποιήσω
διέγνωκα, ἐρασιμιώτερόν σοι τὸ ἐμὸν κάλλος ἐπιδεικ-
νῶν διὰ τῆς συνεχείας καὶ θεαινότερον.

Ὁ μὲν γὰρ Πρωτεύς ἐκεῖνος, ἀνὴρ ἢ δαίμων, ὃν
Ὅμηρος πλάττει καὶ μεταπλάττει, παντοδαπὸς ἔν
καὶ μετήλλαττε τὰς μορφάς, καὶ νῦν μὲν λέων τοῖς
ὄρωσιν ἐδείκνυτο, νῦν δὲ ὄφις, νῦν δὲ σὺς, καὶ πῦρ,
καὶ δένδρον, καὶ λίθος, καὶ σίδηρος· ἐγὼ δὲ σοὶ εἰς
μὲν θηριώδεις φύσεις οὐ μεταδίσσομαι, οὐδὲ ἐκπλήξω
τῇ τῶν φαντασμάτων καινότητι· ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν
κισθάραν μιμήσομαι.

Τί δὲ οὗτοι ὄρωσιν ; ἐπειδὴν ἀσθῶνται τοὺς
ἀκούοντας κορηννυμένους τοῦ μέλους, μεταβάλλουσι
τὰς χορδὰς, στρέφοντες αὐτὰς τοῖς καλάμοις, καὶ
μεταστρέφοντες καὶ ποικίλας ἀρμονίας μεταχειρί-
ζοντες, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης μεταλλαγῆς τε καὶ
μεταβάσεων ἀκορήστους τῆς μουσικῆς ἡδονῆς τοὺς
ἀκροατὰς ἔχωσιν. Οὕτω γοῦν κἀγὼ σοὶ μεταποιήσω
τοὺς ἐμοὺς λόγους. Καὶ νῦν μὲν ἱλαροὺς τούτους
παρέξω σοὶ, νῦν δὲ συντόνους, καὶ νῦν μὲν ἀναβεδλη-
μένους καὶ μαλακοὺς, νῦν δὲ γενναίους καὶ ἰσχυροὺς,
νῦν δὲ ἄλλην μορφήν ἔχοντας.

Ὁ γοῦν Ὅμηρος ὀπλίτην ἐπαινῶν ἄνδρα, καὶ
τοῦτο τοῖς ἐπαινοῖς προσθήσειν, ὅτι οἶδα μετακι-
νεῖν τὴν ἀσπίδα νῦν μὲν εἰς δεξιὰ, νῦν δὲ εἰς εὐ-
ώνυμα. Ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν ὄπλον τοὺς λόγους οὐκ ἐπὶ τὰ
πλάγια μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμπροσθεν μεταχειριούμαι καὶ
ὀπισθεν. Οὐχ ἔν ἐστι τὸ τῶν λόγων χρῶμα, οὐδὲ ἡ
μορφή μίαν· ἀλλ' ἄμφω παντοδαπὰ καὶ ποικίλα· καὶ ὁ
τὰς κράσεις καὶ συνθέσεις τούτων εἰδὼς πολὺμορφῶ
δειξί τοῖς ἐρασταῖς τὰ θεάματα.

Ἐἶδον ἐγὼ ποτὲ νύμφην ἐπὶ παστάδος καὶ ὄρας
εὐ ἔχουσαν καὶ τῷ ἐπιποιήτῳ κάλλει κεκοσμημένην
λαμπρῶς· καὶ τὴν γε πρώτην ἡμέραν πορφύρα ταύ-
την ἐκόσμηε καὶ χρυσοῦν ταινία, καὶ ἱπωμῆς ἐξηθι-
σμένη κόσμῳ παντοδαπῷ καὶ ἡ στιθοδεσμῆς ἡλεκτρι-
νῆ· ἀλλ' ἐνδιατρίψας βραχὺ τι τοῖς φαινομένοις
ὠραῖστοις ἐκορέσθη ἰδὼν. Ἀλλὰ τὴν γε δευτέραν

ἡμέραν μεταβαλοῦσα τὸν κόσμον καὶ χρυσοῦφῃ ἐσθῆ-
τα ἐπενδυθεῖσα, πάλιν ἐσθῆρα· καὶ τὴν τρίτην οὕτως,
καὶ τὴν τετάρτην· καὶ ἦν ἀκόρεστον τὸ καλόν. Ἔστιν
οὖν κάμοι, Καῖσαρ, ἐλλόβια λογικὰ καὶ περιδέραια
γνωστικὰ καὶ περιτραχηλίοι κόσμοι κοὶ ἐπιστήθιοι.
Κἄν κορεσθῆς τοῦ χρυσοῦ, παραγυμνώσω τί σοι τοῦ
ἤλεκτροῦδους. Εἰ δὲ καὶ τούτου πλησθῆς, ἔχω σαπφεί-
ρους, καὶ ὑακίνθους, καὶ λίθους ἐτέρους παντοδα-
πούς, καὶ τὴν χροιάν, καὶ τὴν δύναμιν. Καί, ὡς ἔοικεν,
οὔτε σὺ πλησθήσῃ ποτὲ τοῦ ἐρῆν, οὔτε ἐγὼ κάλλους
ἀπορήσω καὶ ἐπιδειξέω.

IB. Τῷ Καίσαρι.

Εὐτυχίστατε Καῖσαρ· τοῦτο γὰρ δὴ σοι τῆς ἐπι-
στολῆς ἔστω προοίμιον. Εὐτυχίστατον δὲ σε φημι οὐ
διότι μόνον τῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας τετύχηκας (τοῦτο
γὰρ καὶ πολλοῖς ἄλλοις συμβέβηκε, καὶ οἳ γε πλείους
τῆς εὐτυχίας διημαρτήκασιν), ἀλλ' ὅτι παρὰ τοῦ καλ-
λίστου βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ εἰς τὴν μεγίστην ταύ-
την ἀνηνέχθης περιωπῆν, ὅς δὴ, προνοία τε τῇ ἄνω
κινούμενος καὶ μετὰ λογισμοῦ κρίσας πάντα ποιῶν,
κοινωνόν σε τοῦ κράτους μικροῦ δεῖν ἐξ ἀδελφικῆς
εὐνοίας πεποίηκε. Προσεκίσθω γὰρ τῇ προνοίᾳ καὶ
τῇ τοῦ λογισμοῦ κρίσει καὶ τὸ ἀπὸ τῆς σχέσεως φίλ-
τρον. Πάλιν οὖν τὴν πρώτην σοι φωνὴν ἐπιφθέξο-
μαι· εὐτυχίστατε Καῖσαρ· προσθήσω δὲ καὶ λογιώτατε
καὶ σοφώτατε· ἄμφω γὰρ ὄρω παρὰ σοὶ μετὰ τῆς
εὐτυχίας τὴν σοφίαν καὶ τὴν λογίωτα.

Καὶ μὴ με ὑπολάβῃς κόλακὰ τηλικούτων εἶναι,
μᾶλλον δὲ ἀμαθῆ ἐπαινέτην, ὅτι ἀφείς ἐπὶ τοῖς στρα-
τηγήμασιν ἐγκωμιάζειν σε, καὶ οἷς πάσαι κατώρθω-
κας καὶ νῦν κατορθοῖς, τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου σοι εὐφη-
μίαν προσάγω, μῆτε φιλοσοφῆσαντί ποτε μῆτε ῥήτο-
ρεύσαντι. Οὐχ οὕτως ἑμαυτὸν ἀπατῶ· ἀλλ' οὔτε σὲ
ἀπατῶν βούλομαι. Ὁ γὰρ σοι περὶ τοὺς λόγους ἔρω
καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς γνώσεως καὶ τὸ ἐθέλειν λόγοις
σοφοῖς ὁμιλεῖν, τό τε θέλγεσθαι κάλλει συγγραμμά-
των καὶ ἐπιστολῶν χάρισι, ταύτην σοι τὴν σοφίαν
προσημαρτυρεῖ.

Τοῖς μὲν οὖν παλαιοῖς ἐκείνοις Καίσαρσι τὸ τῆς
εὐτυχίας, ὄνομα μέχρως αὐτῶν ἦν, καὶ οὐδεὶς τῶν
σοφῶν δι' ἐκείνους εὐτύχησε· τῇ δὲ σῆ μεγαλοπρε-
πεῖα ὡσπερ ἡλίου φῶς ἡ κλησις ἐγένετο· καὶ ὅς δι'
ἄν σοι πλησιάζῃ εὐθὺς εὐτυχεῖ. Καὶ τούτου μαρτύ-
ριον αὐτὸς πρῶτος ἐγώ. Πάλαι μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς λό-
γοις ἐθαυμαζόμεν· νῦν δὲ ἐπὶ τῇ σῆ φίλῃ εὐδόκιμος
ἐν πᾶσι γεγένημαι· καινὸν γὰρ σε τῶν ἐρῶν λόγων
ἐπαινέτην εὐτύχηκα· καὶ μάλιστα ὅτι, τοὺς ἄλλους
σοφοῦς ἀφείς (πολλοὶ δὲ ἴσως εἰσὶν ἐμοῦ καλλίους
καὶ ὑψηλότεροι), σὺ δὲ βούλει τῶν ἐμῶν μόνων χαρί-
των κατατρυφεῖν, καί, τὰς ὠκεαντίδας τῶν πάλαι
σοφῶν καταλιπὼν πηγᾶς, τὸ ἐμὸν λεπτόρρυθον ὕδωρ
ἀρύη καὶ χανδὸν ἐμφορῆ μου τοῦ νάματος.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἐπὶ σοι εὐτυχῶ καὶ μέγα φρονῶ·
σοὶ δ' ἄρα τίς δαίμων ἐδάσκηγε, καὶ νοήματά τινα
δυσελπιστίας μετὰ τῇ ψυχῇ σου παρέφθειρε, καὶ
ὕπελθης ὅτι σοὶ ὁ ἀδελφός, ἴν' οὕτως εἴποιμι καὶ
πατήρ, ἠλάττωσέ σοι τὴν πρώτην εὐμένειαν, καὶ
μέχρι τῶν παρασῆμων τῆς εὐτυχίας προσηγαγῶν,
τῆς πρὸς σὲ εὐνοίας ἐπαύσατο; Τίνοι γοῦν ἐπὶ ταῖς

A rursus ulliciebat; tertia quoque similiter, et
quarta; et pulchritudinis satiety non erat. Sunt igitur
etiam mihi, Cæsar, armillæ spirituales, torques
intellectuales, et colli et pectoris ornatus. Si auro
satiatus es, exhibebo tibi aliquid ex electro.
Si vero eo quoque lassatus fueris, habeo sapphi-
ros, hyacinthos et lapides alios varios colore et vir-
tute. Et, ut videtur, neque te satiety unquam vi-
dendi occupabit, neque me pulchritudinis et exhi-
bitionis indigentia.

XII. Cæsari

Felicissime Cæsar; id enim tibi epistolæ proce-
mium sit. Felicissimum autem te dico non solum
quia Cæsaris dignitatem adeptus sis (hoc namque
et multis aliis contigit qui plures a felicitate defe-
cerunt), sed quia ab optimo imperatore et fratre
ad hoc maximum fastigium elevatus sis, qui sane
prævidentia cœlesti adductus et cum rationis judi-
cio abest, fraterna benevolentia efficit. Addatur enim
providentiæ et rationis iudicio amicitia etiam inci-
tamentum. Iterum ergo priorem tibi vocem expro-
mam, felicissime Cæsar; adjiciam autem, eloquen-
tissime et sapientissime: utrumque enim apud te
video cum felicitate, sapientiam et eloquentiam.

Et ne me suspiceris adulatorem talem esse, po-
tius vero imperitum laudatorem, quia mittens te
de bellicis strategematibus prædicare, et de his
quæ olim bene egisti et nunc agis, a litteris
applausum tibi affero, qui neque philosophiæ neque
eloquentiæ deditus fuisti. Non ita memet decipio,
sed neque te decipere volo. Nam amor ille tuus
litterarum et doctrinæ studium, et velle sapientes
inter sermones conversari, et delectari scriptorum
pulchritudine et epistolarum gratia, tibi hanc
inesse sapientiam attestantur.

Veteribus quidem igitur istis Cæsariibus felicitatis
nomen penes eos fuit, sed nullus sapientium
per eos felicitate usus est: tuæ autem magnificenti-
æ ut lucien soli hæc appellatio convenit; et qui
ad te accesserit statim felicitate fruitur. Hujus
quoque testis ipse primus ego sum. Olim namque
propter sermones admirationem moveram, nunc
vero propter tuam amicitiam famosus apud omnes
factus sum: novum enim meorum sermonum lau-
datorem feliciter adeptus sum; et præsertim quod,
alios sapientes prætermittens (multi autem forte
sunt me meliores et sublimiores), tu vis meis tantum
leporibus delectari, et Oceanicos veterum sapien-
tium fontes relinquens, tenuissimam meam aquam
hauris et ore hianti meo ex rivulo inebriaris.

Sed ego quidem de te mihi gratulor et gloriolor, Tibi
enim quis dæmon invidit, et cogitationibus despera-
tione plenis mentem tuam corrumpit, ut arbitraris
tuum fratrem, et ut a dicam patrem, imminuisse prio-
rem in te benignitatem, et ad felicitatis fastigium ad-
ducentem, benevolentiam in te deposuisse? Quo igitur

de fratris egregiis dotibus teste uter? quem alium A proferam sacrae illius animae veracissimum descriptorem? Solus ipse sufficiens, qui ante imperium virum mihi saepe depinxisti, et post imperium talia nobis locutus es: « Nonne talis frater est quem tibi eum descripsi et veraciter depinxi? » Memento epistolae ex Edessa et sermonum posteriorum. Quid autem tali plures annos in virtute conversatus et in omnes benignus et benevolentissimus factus, in te solo immutavit mentis ingenuitatem? Ne id arbitreris, optime virorum omnium. Si enim me putas in animam inspicere posse et occulta et abscondita noscere solertia, tibi mens illius adhæret, benevolentia in te asseritur et augetur benignitas. Tu vero noscisi melius quam ego tuum fratrem non habere adulatoris indolem, et amicitiamque concordiamque non in ore clamitare, sed in mente abscondere. Nam

B laborum elogia linquit viris delicatis et obsequiosis; ipse autem antiquum summorum virorum morem imitatur et sublimi, iudicio præditus est: minime in amicos intonare volens, tranquillus est et serenus, tanquam zephiri aura in animos amicorum spirans. Me igitur saepe decepit non currens ad accurrentem neque suaviter amplectens; tunc etiam res mihi contemptus videbatur, deinde vero brevi illum penetrans, potius expeto ut in sententia perseveret quam ut morem mutet.

μὲν παρόρασιν ἐλογισάμην τὸ πρᾶγμα· εἶτα δὲ, καταπραχὺ συνειδὼς ἐκείνου, μᾶλλον ἐπιζητῶ τῆς γνώμης τὸ σύνθεσθαι ἢ τὴν τοῦ ἥθους μεταλλαγῆναι.

Talis est mente; et scientem te illud cur mæror invadit, cum oporteat potius complecti puram et sinceram imperatoris indolem?

Ego igitur ipsi tuam relegens epistolam, videbam quomodo hæc quidem subriderent, illa vero deletarent. Cum autem legerem illi monachum et integram mutationem, parum absfuit quin lacrymaretur, nisi a me impeditus fuisset, et parum te incusaret. De Antiochia apologiam faciebat, juramenta addens quod non juxta tuam opinionem mandatum latum fuerit, sed ut cognosceret aliquid ex te eorum quæ ille occulta magis erant. Quæ visa sunt tibi conspicua signa dixit esse sensuum suæ mentis eximiorum, sinceræ, inquam, in te dispositionis, fraternæ benevolentiae, in eadem voluntatem unanimatis et concordiae, quibus adductus te in imperii vestibulo statuit et magna tibi per minora indicavit.

Si igitur sincerum me amicum reputas et verissimum, et apprime scis me fidem non fraudare nec amicitiam, talem tibi fratrem conjice, qualis nunquam alius frater in amicitia et sincera voluntate fuit.

Omnem igitur luctus prætextum ex animo expellens, dulcem spem concipe; et confide in fratrem tuum et dominum. Et si quid sæpius contra voluntatem accidit, id reputa ex imperiali administratione, et potius Dei providentia provenire. Per tuum sacrum caput, felicitates maximæ gubernæ-

τοῦ ἀδελφοῦ καλλοναῖς μάρτυρι χρῆσομαι; τίνα δὲ ἄλλον προβαλοῦμαι τῆς ἱερᾶς ἐκείνου ψυχῆς συνίστορα ἀκριβέστατον; ἀρκέσεις μόνος αὐτὸς, ὃς καὶ πρὸ τοῦ κράτους τὸν ἄνδρα μοι πολλακίς ὑπεζωγράφησας, καὶ μετὰ τὸ κράτος τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς ἐφθέγγου· « Ἄρ' οὐχὶ τοιοῦτος ὁ ἀδελφὸς οἶόν σοι « τοῦτον ἰστόρουν καὶ ἀκριβῶς ἔγραψον; » Ἄναμνησθητί μοι καὶ τοῦ ἐξ Ἐδέσσης γράμματος καὶ τῶν μετὰ ταῦτα λόγων. Τί δὲ ὁ τοσαύτη ἐπὶ πλείοσιν ἔτεσι συντραφεὶς ἀρετῇ καὶ πᾶσιν ἐπεικίης καὶ χρηστότατος γεγωνῶς, ἐπὶ σοὶ μόνῳ μετέλλαξε τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς; μὴ τοῦτο οἶου, κάλλιστε πάντων ἀνδρῶν. Εἰ γὰρ με οἶε εἰς ψυχὴν παρακῶσαι δυνάμενον καὶ κρύφια μαθεῖν καὶ ἀπόβρῆτα γνώμης ὀξύτητι, ἐνεστήρικται σοὶ ἡ ἐκείνου γνώμη καὶ προτέθειται σοὶ τὸ εὖνον καὶ ἠύξηται ἡ εὐμένεια. Σὺ δὲ οἶδας ἐμοῦ κάλλιον τὸν σὸν ἀδελφὸν ὅτι ἀκολούκυστον ἔχει τὸ ἥθος, καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὴν εὐμένειαν οὐκ ἐν τῇ γλώσσῃ σαλπίζει, ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ κατακρύπτει. Τὴν γὰρ ἐν χεῖλεσιν εὐφημίαν περιέργοις ἀφῆκεν ἀνδράσι καὶ εὐτραπέλοισι· αὐτὸς δὲ τὸ ἀρχαῖον τῶν μεγίστων ἀνδρῶν μεμίμηται ἥθος καὶ ὑψηλόφρων ἄγαν ἐστὶ· βροντῶν δὲ ἤκιστα πρὸς τοὺς φίλους βουλόμενος, λείος ἐστὶ καὶ ἀκύνων, ὡσαυτὸς ζεφύρου πνεῦμα ταῖς τῶν φιλουμένων ἀπιννῶν ψυχαῖς. Ἐμὲ γοῦν πολλακίς ἠπάτησε μὴ συνδραμῶν προδραμόντι μὴδὲ ἠδέως κατασπασάμενος· καὶ τότε

Τοιοῦτός ἐστι τὴν ψυχὴν. Καὶ εἰδὸτί σοι τοῦτο διὰ τί προσπίπτει ἀνία, δέον μᾶλλον ἀσπάζεσθαι τὸ καθαρὸν καὶ ἀπλαστον τοῦ βασιλέως ἰδίωμα;

Ἐργῶ οὖν αὐτῷ τὴν σὴν ὑπαναγινώσκων ἐπιστολῆν ἐύρων ὅπως τὰ μὲν ἠδέως προσμεμείδια, τὰ δὲ ἰλαρόντο. Ὅτε δὲ ἐπανέγνων αὐτῷ τὸν μοναχὸν καὶ τὴν ἀθρόαν ἀλλοίωσιν, μικροῦ δεῖν καὶ ἐξεδέκρυσεν, εἰ δὲ μὴ μοι ἔχθοιο, καὶ βραχὺ τί σου κατεμέμψατο. Ἀπελογίσαστο δὲ καὶ περὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὅρκους ἀβρόχτους προσθεὶς ὅτι μὴ κατὰ τὰς σὰς ὑπολήψεις ἢ πρόσταξις γέγονεν, ἀλλ' ἵνα τι γνοίη παρὰ σοῦ τῶν ἐκεῖσε ἀποβρόχτοτέρων. Τὰ δὲ φαινόμενά σοι παράσημα σημεῖα ἔφησεν εἶναι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παρασήμων, φημί δὲ τῆς πρὸς σὲ καθαρᾶς διαθέσεως, τῆς ἀδελφικῆς εὐμενείας, τῆς εἰς τὸ αὐτὸ θέλημα συμποίας τε καὶ συννεύσεως, ἀφ' ὧν κινούμενος ἐν προθύροις σε τοῦ κράτους ἔστησε· καὶ τὰ μεγάλα διὰ τῶν μικροτέρων ἐχαρᾶκτῆρισεν.

Εἰ οὖν ἀνυπόκριτόν με φίλον ὑπολαμβάνεις καὶ ἀληθέστατον, καὶ ἀκριβῶς οἶδας ὡς οὐ ψεύδομαι· πίστιν οὐδὲ φιλίαν, τοιοῦτόν σοι τὸν ἀδελφὸν ἐπίστασο, ὅποιον οὐκ ἄλλος ἐγένετο εἰς φιλίαν ἀδελφὸς καὶ ἀκριβεστάτην διάθεσιν.

Πᾶσαν οὖν λύπησιν ὑπόθεσιν ἀποβαλὼν τῆς ψυχῆς, γλυκεραῖς ἐλπίσι σύνεσο, καὶ θάρρει ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ καὶ δεσπότη. Ἐάν εἴ τί σοι πολλακίς τῶν ἀβουλήτων συμπίπτῃ, οἰκονομίαν τοῦτο δέχου βασιλικὴν καὶ μάλιστα Θεοῦ πρόνοιαν. Νῆ τὴν ἱερὰν σου γὰρ κεφαλὴν, αἱ μέγιστα τῶν εὐτυχιῶν ἀκυβέρ-

νητοι μείνασαι τοὺς κεκτημένους πολλάκις καταπον-
τίζουσι. Δεῖ γὰρ ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ βίῳ εὐροῦσι καὶ
φερομένοις ἀπταίστως καὶ χαλινῶν τινὸς κατέχον-
τος τὰς ἀλόγους ὀρμὰς καὶ τὴν λεωφόρον ἵνα καί-
δεύοντος.

Ἐν τούτοις οὖν μοι φιλοσοφῶν φαίνου, καὶ ἀπαξ
σαυτὸν στηρίξας ἐπ' ἀσφαλοῦς κρηπίδος, τῆς τοῦ
βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ πρὸς σὲ διαθέσεως, ἀκύμαν-
τος ἔσο τοῖς ἐμπίπτουσι λογισμοῖς.

tione destitutæ sæpius possessores suos in mare
mergunt. Opus est enim nobis in vita feliciter de-
gentibus et sine offensione currentibus freno ali-
quo motus pravos detinente et via communi am-
bulare docente.

In his igitur mihi philosophari videaris, et se-
mel ac te in tuta basi obfirmaveris, imperatoris et
fratris in te voluntate, ne supervenientibus cogita-
tionibus unquam molesteris.

MICHAELIS PSELLI

FRAGMENTUM

EX ORATIONE NONDUM EDITA AD CONSTANTINUM MONOMACHUM.

(Apud Leonem Allatium *De templis Græcorum recentioribus*, p. 3.

..... Ἄλλ' οὐ πάντῃ τερφεθήσῃ τοῖς ἀφθαλμοῖς, Β
οὐδ' ἐφ' ἄλλοις προσμειδιάσει· τοῖς ὀρωμένοις ἐξε-
γερεῖ γὰρ σε μέσης νυκτὸς ὁ κώδων ὁ ἱερὸς, καὶ τοῖς
θείοις ἐνστηλωθήσῃ ἐδάφειν.

Sed non omni ex parte delectaberis, nec in om-
nibus visibilibus gaudebis; excitabit enim te me-
dia nocte sacrum tintinnabulum et sacris incumbes
pavimentis.

MICHAELIS PSELLI

Ex variis opusculis ineditis fragmenta ab Leone Allatio Dissertationi de Pselli inserta.

Epitaphii matris fragmenta. Vide supra col. 490. — *Fragmentum libelli de admirabilibus lectionibus.* Vid.
col. 491. — *Proœmium libri medicinalis ad Constantinum Porphyrogenitum.* Vide col. 523.

APPENDIX

AD OPERA MICHAELIS PSELLI

ANONYMI

DE ANTIQUITATIBUS CPOLITANIS

LIBRI SIVE PARTES QUATUOR.

(ANS. BANDURI, *Imperium Orientale*, tom. I.)

Auctoris harum Originum CP. nomen ignoratur; sed sub Alexio Comneno eum vixisse ex iambis in fronte positis Alexioque imperatori nuncupatis arguitur; ex quibus etiam scriptorem nostrum exstitisse professione monachum facile crederem, dum ibi Alexium pluribus laudat a munificentia et liberalitate in monachos (a). Trecentis igitur et quinquaginta circiter annis Codinum ætate præit; qui procul dubio pleraque ex nostro scriptore hausit; in multis vero ab eo discrepat; neque in describenda urbe eundem ordinem servat. Codinus quippe nullo ordine servato urbis CP. ædificia recenset, situm non assignat; e contrario vero Anonymus noster urbem tres in partes distributam ordine describit; et primo quidem libro primam urbis partem qui incipiebat a palatio Chalces, et a millio usque ad portam Auream; libro secundo alteram partem quæ incipiebat a Tzicanisterio, Hodegetriæ ecclesia, et Manganis usque ad Blanchernas; libro tertio partem tertiam, quæ incipiebat ab altera parte S. Sergii, et palatiis Sophianis usque ad muros occidentales Magnarum Portarum. Item eodem hoc libro agit de palatiis et monasteriis suburbanis: de monasteriis Peraticis, et de monasteriis trans fretum. Libro denique quarto agit Anonymus noster de structura ædis Sophianæ, quæ in multis diversa ab editis apparet. Varias autem lectiones plerasque, quæ in Commentariis nostris habentur, suppeditarunt codex Regius num. 3058.3. (quem 2. appellamus ad differentiam Codicis Regii num. 3028.4. ex quo quatuor primos Antiquitatum libros exscripsimus, et quem I. vocamus) et Codex Colbertinus num. 3607. Stylus autem Anonymi nostri est varius et inæqualis, utpote qui opus suum, ut arbitror, ex diversis scriptoribus Originum seu Antiquitatum Constantinopolitanarum, et ex aliis Chronicorum scriptoribus qui ante ipsum floruerunt, consarcinavit pro more auctorum illius ævi. Hauserit igitur ex opusculo Hesychii Milesii, quod inscribitur Περὶ τῶν παρτίων, sive *De originibus CP.* et ex altero ejusdem tituli et argumenti opusculo, auctore Christodoro, Pansisci filio, Coptensi, quem laudant Suidas et Eudocia Augusta in *Ionis*, opere ms. a nobis in Commentariis sæpe citato. Fortassis et ex aliis ejusdem argumenti scriptoribus, qui citantur a Porphyrogenito lib. II *De them.* cap. 12: Præterea ex auctore Chronici Alexandrini, Theophane, Cedreno ac reliquis historiæ Byzantinæ scriptoribus. Cæterum voces peculiare, ac phrases quibus utitur Anonymus noster, in Commentariis adnotantur suis locis et explicantur (b).

(a) Casimiri Ondini argumenta, quibus istas Antiquitates Michaeli Psello vindicare voluit in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, tom. II, admodum incerta esse ac lubrica probat ipse Baudurius in Præfatione ad tom I *Numismatum imperatorum*, Paris, 1718 fol.

(b) Adeat Lector, si lubet, ipsum Bandurii opus; his enim commentariis, quam per est diffusioribus, nam per integrum maximæ formæ volumen exspiciantur, locum dare non possumus.

ANONYMI DE ANTIQUITATIBUS CPOLITANIS

LIBER PRIMUS

Qui incipit a palatio Chalces et a Milliaro, ac pertingit ad portam Auream.

INCIPIUNT CUM DEO URBIS ANTIQUITATES.

Quo pacto occultos laqueos evasisti,
Et quæm sapienter eos in lucem eduxisti!
Nisi enim hos, Deo adjuvante, explorasses.
Non hostium supercilium dejecisses, o imperator.
Ad suprema conscende, virtutibus coronatus;
Illas enim jam olim tecum pugnantes obtines,
Hæc prævalida arma in præliis gestas,
Prudentiam, fortitudinem, temperantiam.
Justitiam, ipsaque una conjunctas.
Dei mandata servans, o imperator,
Mansuetus, humilis, ac facilis accessu es,
Omnibusque te monachis expandis
Eosque supremis muneribus ditas.
Quare te Christus magis magisque remunerat.
Dum te protegit, servatque in pugnis cum hostibus,
Ac eos dexter tibi penitus in fugam vertit.
Cæterum in memoriam perpetuam, o imperator,
Tuorum tropæorum nullo tempore delendam,
Domus, templa, statusas, mœniorumque situs
Byzantii, in unum accurate collecta,
Tibi Alexio Comneno imperatori offero.

De Byzantii conditore, deque ejusdem urbis mœniorum situ atque forma.

Sciendum est, Byzantium Byzantis regis urbem fuisse, cujus palatia in Acropoli erant. Ubi et Jovis templum olim exstabat, ex quo supersunt marmorei fornices ingentibus fulti columnis; ubi etiam Jovis ac Saturni signa reperiuntur: priscis quippe mos erat in urbium arcibus suas domos vel palatia extruere. Sub Byzante igitur, uti hodieque incipiebat murus a turri Acropoleos, et pergebat ad turrim usque Eugenii: inde ascendebat ad Strategium, et progrediebatur ad Achilleas Thermas. Porticus vero Urbicii dicta, quæ ibidem exstat, porta terrestris Byzantinorum erat. Hinc in Chalcopratia tendebat murus, et usque ad Milliarium, ubi altera erat porta terrestris. Inde procedebat ad tortiles columnas Tzycalariorum, et descendebat ad Topos, et rursus deflectebat per Mangana et Thermas Arcadianas, atque ita demum revertebatur in Acropolim. Totus autem munus viginti septem turribus instructus erat. Hæc igitur erat urbis forma sub Byzante.

Α ΑΡΧΕΙ ΣΥΝ ΘΕΩ ΑΓΙΩ ΤΑ ΗΑΤΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Ὡ πῶς μετῆλθες τὰς κεκρυμμένας πάγας,
Καὶ πῶς σοφῶς ἤγαγες αὐτὰς εἰς φῶς!
Εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἐκ Θεοῦ ἐπισκέπτου.
Οὐκ ἂν καθάϊτες δυσμενῶν ὄφρων, μέδον.
Χώρει κατ' ἄκρων ἀρεταῖς ἐστεμμένος·
Ἔχεις γὰρ αὐτὰς συμμαχοῦσας σοὶ πάλαι,
Ὅπλον κραταιὸν εἶδες ἐν μάχαις [φέρειν.]
Φρόνησιν, ἀνδρείαν τε, καὶ σωφροσύνην,
Δικαιοσύνην, συναζευγμένας ταύτας,
Θεοῦ φυλάττων ἐντολάς, αὐτοκράτορ,
Πραῦς, ταπεινός, καὶ γαληνός τυγχάνεις,
Συμπᾶσιν ἀπλοῖς σαυτὸν τοῖς μονοτρόποις,
Καὶ πλουτοποιεῖς δωρεαῖς ὑπερτάτοις.

Β Ὅθεν σε Χριστὸς ἀνταμείβεται πλέον
Σκέπων, φυλάττων ἐν πάλαις ἐναντίων,
Τ' αὐτοὺς τροπῶσας δεξιὸς ὀλοτρόπως.
Μνήμην λοιπὸν ἄπαυστον ἐν βίῳ, ἀναξ,
Τῶν σῶν τροπαίων, μὴ μαρανθίσαν χρόνῳ.
Οἴκου, ναοῦ, στήλας τε, καὶ τειχῶν θέσεις,
Ἐς ἐν συνάφας ἀκριβῶς Βυζαντίου,
Ἄλεξιῳ μέδοντι Κομνηνῷ φέρω.

Χρῆ γινώσκειν ὅτι τὸ Βυζάντιον πόλις ἦν τοῦ Βύζαντος βασιλέως, οὐπερ τὰ παλάτια ἦσαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ὁ δὲ ἐν αὐτῇ ναὸς ὑπῆρχε πρότερον τοῦ Διὸς, ἐξ οὗ ἔχει τὰς μαρμαρίνους ἀψίδας τὰς ὑπερθεῖν τῶν μεγάλων κίωνων, οἱ ὑπάρχουσι τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου αἱ στῆλαι· δι' ὧν ἔχαιν ἔθος τοῖς παλαιοῖς εἰς τὰς ἀκροπόλεις κτίζειν τὰς ἐαυτῶν οἰκίας, ἤτοι τὰ παλάτια. Ἦρχετο δὲ τὸ τεῖχος, καθὰ καὶ νῦν, ἐπὶ τοῦ Βύζαντος ἀπὸ τοῦ πύργου τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ διήρχετο εἰς τὸν τοῦ Εὐγενίου πύργον, καὶ ἀνέβαινε μέχρι τοῦ Στρατηγίου, καὶ ἤρχετο εἰς τὸ τοῦ Ἀχιλλέως λουτρόν. Ἡ δὲ ἐκεῖσε ἀψὶς, ἡ λεγομένη τοῦ Οὐρβικίου, πόρτα ἦν χερσαῖα τῶν Βυζαντίων, καὶ ἀνέβαινε εἰς τὰ Καλοκρατεῖα τὸ τεῖχος ἕως τοῦ λεγομένου Μίλου. Ἦν δὲ κακεῖσε πόρτα τῶν Βυζαντίων χερσαῖα· καὶ διήρχετο εἰς τοὺς πλεκτοὺς κίονας τῶν Τζυκαλαρίων, καὶ κατέβαινε εἰς Τόπους, καὶ ἀπέκαμπε πάλιν διὰ τῶν Μαγγάνων καὶ Ἀρκαδιανῶν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Εἶχε δὲ πύργους τὸ ὅλον τεῖχος εἰκοσιεπτά. Καὶ τοιαύτη μὲν ἦν ἡ ἐπὶ τοῦ Βύζαντος σχηματογραφία τῆς πόλεως.

Ἡ δὲ ἑτέρα σχηματογραφία, ἣν συντίθειεν ὁ μέγας **A** *Allera urbis a Constantino M. in aliam formam deductæ descriptio.*
Κωνσταντίνος.

Προσέθηκε τοίνυν τὸ τεῖχος ἀπὸ τοῦ Εὐγενίου μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἀπὸ δὲ τῶν Τόπων ἕως τῆς Ἁγίας Θεοτόκου τῆς Ράβδου, καὶ ἀνέβαινεν εἰς τὸ Ἐξωκλίσιον, καὶ τὸ χερσαῖον τεῖχος, ἀπὸ τοῦ Μιλίου· καὶ ἤρχετο μέχρι τῆς παλαιᾶς πόρτης τοῦ Προδρόμου, καὶ τῆς μονῆς τοῦ Δίου καὶ τῆς Εἰκασίας, καὶ διήρχετο μέχρι τῆς Βώνου, καὶ εἰς τὸν Ἁγιον Μανουήλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαήλ, ἐν ᾧ τόπων ἀνηρέθησαν οὗτοι οἱ ἄγιοι· καὶ διήρχετο εἰς τὰ Ἀρματίου, καὶ μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, καὶ ἔκαμπε εἰς τὸν τοῦ Εὐγενίου. Διήρχεσε δὲ τὸ τεῖχος ἔτη ρλβ', δέκα βασιλέων αὐτοκρατορησάντων. Αὕτη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ σχηματογραφία.

Quo anno urbs Constantinopolis cæpta sit ædificari, quoque mense celebrata sint ejusdem urbis encænia.

Χρῆ δὲ εἶδέναι ὅτι, τῷ πεντακισχιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ τριακοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου, τῷ τρίτῳ μηνί τῆς χριστικαῖς ἐπιμεμήσεως, ἐν ἡμέρᾳ τετάρτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ὄντος τοῦ ἡλίου εἰς τὸ τοῦ Τοξότου ξώδιον· ὠροσκόπει γὰρ Καρκίνος· τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς διακοσιοστῆς ἐβδομηκοστῆς ἔκτης Ὀλυμπιάδος, ἐπήξαντο τοὺς θεμελίους τῶν δυτικῶν τευχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἐν ἑννέα μηνὶ τὸ τε χερσαῖον καὶ παράλιον τεῖχος, μετὰ πλείστων οἰκοδομημάτων, τῶν ἐν τῇ πόλει δομηθέντων ἀπαρτίσαντες, τῇ ια' τοῦ Μαΐου μηνός, τὰ ἑκαίμια τῆς πόλεως γέγονε, καὶ προσηγορεύθη Κωνσταντινούπολις.

De statua Constantini M. quæ die urbis natali in Hippodromum deducebatur. De iis qui una cum Constantino urbem CP. ædificarunt; ac de præcipuis ædificiis ab eodem Augusto in urbe excitatis.

Ἐπὶ δὲ τῇ τῶν ἑκαίμια ἡμέρᾳ προσέταξεν ἐπὶ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, τὴν αὐτοῦ στήλην ὄρασθαι, μετὰ τῆς εἰσιμένης τιμῆς, Ἱππικῶν ἀγομῆνου, τοῖς κατὰ καιρὸν βασιλεύουσιν, ὄντων καὶ τῶν δημοτῶν, καὶ ἀνέρχεσθαι μέχρι τοῦ στάματος. Ταῦτα ἐπράχθη τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, συμπραττόντων καὶ συνευδοκούντων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς θεοφρουρήτου Κωνσταντινουπόλεως· Εὐφρατὰ τέ φημι τοῦ παρακοιμωμένου καὶ Οὐροικίου, καὶ Ὀλυβρίου τοῦ πραιποσίτου, Ἰσιδώρου καὶ Εὐστοργίου, καὶ Μιχαὴλ πρωτοβεστιαρίου, ἀμφοτέρων πατρικίων, καὶ Ὀνοταρσίου ἐπάρχου, καθὼς ἱστοροῦσιν ὅτι Εὐτυχιανὸς γραμματικὸς ὁ προτοασηκρητὶς, καὶ ὁ συμπαρόν τῷ παραβάτῃ Ἰουλιανῷ ἐν Περσίδι, Εὐτρόπιός τις ὁ σοφιστὴς καὶ ἐπιστολογράφος Κωνσταντίνου, Τρώϊλος ὁ ῥήτωρ, ὁ πολλὰς ἀρχὰς διανύσας μετὰ δόξης, καὶ Ἡσύχιος ὁ ταχυγράφος. Οὗτοι πάντες θεαταὶ καὶ συνίστορες γεγονάσι τῶν τότε πραχθέντων ἀκριβῶς. Ἐν δὲ τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐποίησεν, ὡς εἴρηται, μείζονα τὴν Βύζαντος πόλιν· ἔκτισε δὲ καὶ τὰ παλάτια, τὰ ἀπὸ τε τῆς Χαλκῆς, καὶ τῶν Ἐξκουβίτων, καὶ τῶν Σχολῶν· καὶ ναὸν ἀνήγειρεν ἐκεῖσε τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὴν θόλον τῆς Ἑπταλύχνου, ἣ καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἔσωθεν τῶν Σχολῶν· καὶ τὸ Τριβουνάλιον καὶ τὰ νῦν ὀνομαζόμενα Νούμερα

Addidit igitur murum ab Eugenii turri ad S. Antonium usque, et a Topis ad S. Dei Genitricem Rhabdi diotam; murusque terrestris protensus est a Milliario ad Hexocionium, et pergebat ad veterem Præcursoris portam, et ad monasterium Dii et Icasie: inde tendebat usque ad Cister-nam Boni, et ad Sanctos Manuel, Sabel ac Ismael, ubi ipsi sancti occisi fuere: hinc vergebat ad locum Harmatii nuncupatum; et ad S. Antonium usque, deflectebatque ad Eugenii turrim. Duravit autem hic murus annos cxxxii, decem imperatorum tempore. Hæc est urbis forma sub Constantino Magno.

B Sciendum est, anno mundi quinquies millesimo octingentesimo tricesimo quarto, tertio mense quartædecimæ Indictionis, Novembri mense, die quarta, cum sol in Sagittarii signo versaretur, Canero horoscopante, primo anno cclxxvi Olym-piæ, fundamenta murorum occidentalium Constantinopoleos jacta fuisse: cumque novem mensibus, maritimum et terrestrem murum, cum aliis urbanis ædificiis absolvissent, undecimo Maii, encænia urbis celebrata esse, eique Constantinopolis nomen impositum.

C Constituit autem ut imposterum quoque annis die urbis natali, statua ipsius cum solito honore, ludis circensibus, imperatori populoque ad tribunal Hippodromi spectanda proponeretur. Hæc duodecimo anno imperii Constantini Magni facta sunt, adjuvantibus in structura Constantinopoleos, divino præsidio munitæ, Euphrate accubitore, Urbicio, et Olybrio præposito, Isidoro et Eustorgio, ac Michaele primo vestiario, utroque patricio, et Honotarsio præfecto; quemadmodum memoriæ tradiderunt Eutyichianus grammaticus a secretis primus, et Eutropius quidam sophista, qui fuit Constantino ab epistolis, ac Juliano Apostatae in Perside una adfuit; Troilus rethor, qui multos magistratus cum gloria gessit, et Hesychius notarius. Ii omnes spectatores et accurati testes eorum, quæ tunc facta sunt, exstiterunt. Anno autem duodecimo imperii sui ampliavit, ut dictum est, Constantinus Byzantis urbem, ædificavitque palatia, a Chalce, ab Excubitis, et a Scholis: ibidemque SS. Apostolorum templum extruxit, et Hep-talychni tholum, qui usque adhuc intus in Scholis servatur: præterea tribunal, et quæ nunc Numera appellantur quæque ejusdem palatii sunt: insuper undeviginti Accubita, et Stepsimum, templumque S. Stephani, quo cubiculo hiberno tempore utebatur. Extruxit quoque Magnauram, et Domini

καὶ αὐτὰ εἰς τὰ αὐτὰ παλάτια, καὶ τὰ ἑνεακαίδεκα Ἀκκούβιτα, καὶ τὸ Στέψιμον, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅπερ εἶχε χειμονικὸν κοιτῶνα. Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὴν Μαγναύραν, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν, καὶ Γενικὸν, καὶ τὸ Ἰδικὸν, καὶ τὸ Βεστιάριον, καὶ τὸν Καβαλλᾶν, καὶ τὸ Σίγμα, καὶ τὸ Ὤατον, τὸ πρὸς τὴν Νέαν κείμενον, καὶ μέχρι τῆς ὀνομαζομένης Σιδηρᾶς πόρτης, καὶ τὰ παλάτια μέχρι τοῦ Γερανίου, καὶ τὸ Χρυσόκλαβον, καὶ τὸ μέγα λουτρὸν τοῦ Οἰκονομίου, τὸ πλησιάζον εἰς τὸ Τζυκανιστήριον, ἔχον ἐνθήκας ἑπτὰ, καὶ στοὰς ἰβ'· καὶ κόλυμβον εὐμεγέθη ἐνζῶδον· καὶ αἱ μὲν ἑπτὰ ἐνθήκαι, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ζ' πλανητῶν ἀστέρων· αἱ δὲ ἰβ' στοαὶ τῶν ἰβ' μηνῶν τὰς κράσεις Ἰσαζον, ὅπερ οὖν ἦπτε μέχρι τοῦ βασιλέως Κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ· ὁ δὲ κατέλυσε Ἰωάννης Τζιμισκης, καὶ ἐκ τῆς τούτου ὕλης ἔκτισε τὴν Χαλκὴν, ἔνθα καὶ ἔταφη. Βουλόμενος δὲ κτίζειν καὶ Ἱππικὸν κατὰ μίμησιν τῆς Ῥώμης, εὗρε τὸ τοῦ Σεβήρου, καὶ ἀνεπλήρωσεν αὐτὸ, ἤγουν τὸ ἐν μέρος τῶν βαθμιδῶν, καὶ τῶν δύο περιπάτων, καὶ καγκέλλων, καὶ αὐτὸν τὸν Σφενδῶνα, καὶ τοὺς καμπτήρας, καὶ τοὺς δῆμους. Πάντα δὲ τὰ χαλκουργήματα καὶ τὰ ξόανα ἐκ διαφόρων ναῶν καὶ πόλεων ἀθροίσας, ἔστησεν αὐτὰ εἰς κόσμον τῆς πόλεως ὁμοίως καὶ τοὺς κίονας τοῦ περιπάτου· ἐπάτωσε δὲ τούτους μετὰ συγκοπῆς, καὶ ἐπετέλεσεν αὐτὸ, πρῶτον ποιήσας καὶ Ἱππικὸν ἀγῶνα. Ὁ δὲ ἔχων τοὺς ὀρνιθίου πόδας ἤχθη ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας· ἔστι δὲ ὁ Βελλεροφόντης· καὶ ἐκεῖσε εἰσέβητον αὐτόν. Ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα ἀγάλματα, καὶ ἀτινὸ εἶσι, καὶ πόθεν ἤκασιν ἔκαστον, καὶ διατὶ ἐστηλώθησαν, ἔσχατον λεπτομερῶς ἐροῦμεν.

De quatuor Romanis magistris, et octo patriciis, quos Roma Constantinopolim eduxit Constantinus Magnus; ac de aedificiis ab iisdem in eadem urbe CP. excitatis: necnon de Scythica Constantini M. expeditione

Μέλλων οὖν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος οἰκῆσαι τὴν πόλιν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸ Βυζάντιον κατακρατῆσαι, ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων τὰ τούτων δακτυλίδα, ἐνὸς ἐκάστου ἰδῖως, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Περσῶν Σάδαρον· ἐξ ὧν οἱ μὲν τέσσαρες ἐτύγγαρον μάγιστροι· Ῥωμαῖοι δὲ ὁ τε Ἀδάμ, ὁ Πρωτάσιος, ὁ Φιλόξενος, καὶ ὁ Σκόμβρος, καὶ πατριχιοὶ ὀκτώ, ὁ Πρόβος, ὁ Δομνῖνος, Σαλῦστιος ὁ ἑπαρχος, Μόδεστος καὶ ὁ Εὐβουλος, ὁ Δαρεῖος, ὁ Μαῦρος, ὁ Ῥοδανός· οἷτινες ἐξαπεστάλησαν, μετὰ πλείστου στρατοῦ ποιήσαντες ἐν Περσίδι μῆνας ἰς, ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστείλας εἰς Ῥώμην ἀνελάβετο τὰς γυναικὰς αὐτῶν· οἱ δὲ σταλέντες ἐκεῖσε, ἐθεάσαντο καὶ τοὺς τόπους ἐνὸς ἐκάστου, ποῦ τε κεῖνται καὶ ὅπως· ἐτέρας ἐπὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης, ἄλλας ἐπὶ τοὺς ἡπείρους ὡσαύτως· ἐθεάσαντο δὲ καὶ τὰς ἀνόδους, αἱ ἦσαν κοχλιοειδεῖς· καὶ λαβόντες τὰς φαμίλιας τῶν τούτων συγκλητικῶν, ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔκτισαν ὅμοια κτίσματα, καὶ ἐκάθισαν ἐκεῖσε τὰς φαμίλιας αὐτῶν. Ἐλθόντες οὖν ἐκ Περσίδος μετὰ νίκης μεγάλης; ἀνελάβοντο καὶ πάκτα κεντηνάρια τέξ'. Ἐδέξατο οὖν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἀσμένως, καὶ ποιήσας εὐωχίαν, εἶπεν αὐτοῖς· Θέλτε ἀπελθεῖν εἰς Ῥώμην; δοκιμάζων

A templum, Atrarium item publicum et privatum, Vestiarium, Caballam et Sigma ac Oatum proxime ecclesiam Novam, et cætera usque ad portam Ferream, et palatia ad Geranium usque: tum Chryso-clavum et balneum magnum OEconomii, proximum Tzycanisterio, quod septem receptacula habebat, et duodecim porticus, et amplissimam piscinam figuris variatam. Et septem quidem receptacula in memoriam septem planetarum: duodecim vero porticus, duodecim mensium temperamenta æquabant; quod permansit usque ad tempora domini imperatoris Nicophori Phocæ. Joannes vero Zimisces illud evertit, et ex ipsa materia Chalcen condidit, in qua et sepultus est. Cæterum cupiens etiam Constantinus Circum ad instar Romani ædificare, eum, quem Severus imperfectum reliquerat, ipse absolvit; unam nempe graduum partem, ac duarum porticum et cancellorum, præterea ipsum sphendonem, flexus seu metas et factionum sedes. Omnia autem ænea signa ac simulacra ex variis templis et civitatibus collecta ad ornatum urbis erexit: similiter et columnas ambulacri, quas crustis ornavit, ac edito primum equestri certamine, opus perfecit. Verum statua quæ pedes alatos habet, delata fuit e magna Antiochia, et Bellerophontis est, qui illic colebatur. Cæterum de reliquis statusis, quot et quales esse sint, et unde quælibet venerit, et quare fuerint erectæ, postremo breviter dicemus.

C Cum igitur urbem suam habitari Constantinus Magnus, imo potius Romanos Byzantii sedem imperii habere vellet, cujusque horum annulos accepit, misitque ipsos contra Saporem Persarum regem, quorum quatuor magistri erant: Romani, videlicet Adam, Protasius, Philoxenus, Scombrus; octo vero patricii, Probus nempe, Dominus, Salustius præfectus, Modestus, Eubulus, Darius Maurus ac Rhodanus, qui cum ingentibus copiis in expeditionem missi, in Perside sexdecim menses commorati sunt. Interea Constantinus Magnus, missis Romam legatis, eorum uxores coersivit. Cæterum legati sedulo observarunt locum situmque eorumque; eas videlicet domos quæ ad oram maris erant, et eas quæ ad continentem; itaque contemplati sunt scalas quæ erant cochleæ. Assumptis igitur familiis horum senatorum, Byzantium redierunt, ibique simili forma ædificia construxerunt, eorumque familiis dederunt inhabitanda. Cum itaque acceptis trecentis et sexaginta quinque centenariis tributis, e Perside victores rediissent, imperator eos lubens excepit, ac ad convivium admisisis, explorandi gratia, inquit illis: « Numquid abituri estis Romam? » Responderunt illi, « Haud ante duos menses eo

reversuros. » Tum imperator, « Vespere, inquit, A dabo vobis ædes vestras. » Præceperat enim Euphrati accubitori suo, qui imperatorem Christianum fecerat, ut unicuique suam domum redderet cum familia. Illi igitur ut viderunt ostia, atria et scalas pari situ posita, mensuram item, formam ac altitudinem, penitusque universa Romanis similia, putabant se per phantasiam esse Romæ: ubi vero et familias suas invenerunt, obstupere. Sed postquam eas interrogarunt, et uti res gesta esset, accurate edidicerunt, tum demum crediderunt, non esse phantasiam verum imperatoris prudentiam, qui vel invitos Byzantium inhabitare coegisset. Loca autem ex nominibus ipsorum denominata sunt.

Philoxenus cisternam construxit.

Probus Præcursoris condidit templum, quod Constantinus Caballinus in fabrilem officinam, Probi hodie dictam, mutavit.

Dominus autem in tractu Mauriani domum ædificavit, in quo inhabitabat Agricolaus.

Darius excitavit ædem Canatisæ uxoris Scleri.

Maurus ædem exstruxit Bellonæ dictam.

Rhodanus condidit ædem sacram Deiparæ cognominatam in οὐρανοῖς seu in cœlis; quæ est Mamenæ.

Sallustius domum ædificavit, quæ Condomyti appellatur.

Modestus ædem construxit ad Sē. Apostolos, Lamprinnucupatam; quæ etiamnum idem nomen retinet.

Eubulus tria condidit atria et quatuor porticus, scilicet tholos enchoregos, a palatio ad muros usque terrestres; quarum una incipiebat a Tzyconisterio, Manganis, Acropoli, et turre Eugenii, et pertingebat ad S. Antonium usque: altera a Daphne, Sophianoque portu, et progrediebatur usque ad ecclesiam Dei Genitricis nuncupatam Rhabdum. Reliquæ vero duæ porticus a Chalce, Milio et Foro ad Taurum usque, et Bovem et Exocionium ipsum tendebant. Supra porticus autem ambulacra erant, lapide quadrato strata, et statuas æneæ innumeræ ad ornamentum urbis. Præterea officinas terrarias condidit, et aquæductus ex Bulgaria in urbem. Fecit etiam cloacas enchoregas subter universam urbem transeuntes, æquantas profunditate altitudinem porticum, ne ex fœtore inde proveniente morbi gignerentur, sed omnis fœtida colluvies per eas in mare deflueret. Hæc igitur, ut dictum est, ab Urbicio præposito, Sallustio præfecto, cæterisque condita sunt. Imperator autem sexcentis auri centenariis ad porticus, aquæductus et muros exstruendos relictis, ipse adversus Scythas exercitum eduxit, quibus subjugatis, urbes condidit Persthabam, Di-stram, Pliscubam et Constantiam. Hæc spatio duorum annorum et dimidio, curante Hermia, ædificata fuere. Præterea exstruxit ædem, vulgo

αὐτοῦς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ καταθεῖν μέχρι δύο μηνῶν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· Ἄπόψε ἔχω δοῦναι ὑμῖν τὰς οἰκίας ὑμῶν. Προστάξας οὖν Εὐφράτη τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτοῦ δοῦναι τὸν βασιλεῖα Χριστιανόν, ἀποδοῦναι ἐνὶ ἑκάστῳ τούτων τὸν οἶκον αὐτοῦ μετὰ ὀψικίου αὐτοῦ. Οἱ δὲ, ὡς εἶδον τοὺς πυλῶνας, καὶ τὰς αὐλάς, καὶ τὰς ἀνάδους ὁμοίως, τὴν μέτρα δὲ, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ ὕψη, καὶ πάντα ἀπλῶς οἶα τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἔδοξαν εἶναι ἐν φαντασίᾳ εἰς τὴν Ῥώμην. Εὐρόντες δὲ καὶ τὰς φαντασίας αὐτῶν, ἐξεπλάγησαν. Ἐρωτήσαντες δὲ ταύτας, καὶ μαθόντες ἀκριβῶς, τότε ἐπίστευσαν, ὡς οὐκ ἔστι φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι καὶ ἄκοντας αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐνώκησεν. Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰλήφασιν οἱ τόποι τὰς προσηγορίας.

B Ὁ Φιλόξενος ἔκτισε κιστέρναν.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, ὄνπερ Καβαλίνος ἐποίησεν ἐργοδόσιον, τὸ λεγόμενον νῦν Πρόδου.

Ὁ δὲ Δομνῖνος ἔκτισεν οἶκον εἰς τὰ Μαυριανοῦ, ὄνπερ εἶχεν ὁ Ἀγρικόλαος.

Ὁ Δαρεῖος ἔκτισε τὸν οἶκον τῆς Κανατίσης τοῦ Σκληροῦ.

Ὁ Μαῦρος ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Βαλονᾶ.

Ὁ Ῥοδανὸς ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τὰ ἐν οὐρανοῖς· ἔστι δὲ τῆς Μαμίνης.

Ὁ Σαλούστιος ἔκτισεν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Κονδομύτου.

Ὁ Μόδεστος ἔκτισεν οἶκον εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, τὸν λεγόμενον τοῦ Λαμπροῦ, καθὼς καὶ νῦν καλεῖται.

C Ὁ Εὐβουλος ἔκτισε τρεῖς πυλῶνας· ἔκτισε δὲ καὶ τέσσαρας ἐμβόλους ἀπὸ τοῦ Παλατίου μέχρι τῶν χερσαίων τειχῶν, ἐγχορήγους θόλους· ὧν ὁ εἰς ἑρχετο ἀπὸ τοῦ Τζυκανιστηρίου, καὶ τῶν Μαγγάνων, καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ Εὐγενίου, καὶ διέρχετο μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ὁ δ' ἕτερος ἤρχετο ἀπὸ Δαφνῆς, καὶ τῶν Σοφιῶν, μέχρι τῆς Ράδδου· οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐμβολοὶ ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου, καὶ τοῦ Φόρου, μέχρι τοῦ Ταύρου, καὶ τοῦ Βοδῆ, καὶ τοῦ Ἐξωκονίου αὐτοῦ. Ἐπάνω δὲ τῶν ἐμβόλων περίπατοι πλακωτοὶ λίθινοι, καὶ στήλαι χαλκαὶ ἄπειροι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως. Ἐκτίσθη δὲ καὶ τοὺς μυδρῶνας καὶ ἀγωγούς, δι' ὧν τὸ ὕδωρ ἐκφέρεται ἀπὸ Βουλγαρίας. Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς καράβους ἐγχορήγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, βαθεῖς τῷ ὕψει ὅσον τῶν ἐμβόλων, διὰ τὸ μὴ εἶναι δυσωδίαν τινὰ, καὶ ἐνοσκήπτωσι νόσοι πολλαί, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος διέρχεσθαι τὰς δυσώδεις ὕλας, καὶ κενεργεσθαι εἰς τὴν θάλασσαν. Ταῦτα δὲ ἐκτίσθησαν, ὡς εἴρηται, παρὰ Οὐρβικίου τοῦ πραιποσίτου, καὶ Σαλουστίου ἐπάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν, καταλιπὼν αὐτοῖς κεντηνάρια χρυσίου ἑξακόσια, εἰς τε τοὺς ἐμβόλους, τοὺς ἀγωγούς, καὶ τὰς τείχας· ἕκαστος δὲ ἐκίνησε κατὰ Σκυθῶν, καὶ ὑπετάξας, αὐτοῦς, ἔκτισε πόλεις ἐκείσε τὴν Μερσθλάβαν, καὶ τὴν Δίστραν, καὶ τὴν Πλισκούβαν, καὶ τὴν Κωνσταντιανήν. Ταῦτα ἐκτίσθησαν εἰς χρόνους δύο ἡμισυ ἀπὸ φωνῆς

Ἐρμαίου. Ἐκτισε, δὲ καὶ τὰ Ἄρματιου, ἐν ᾧ τὴν τε κόρτην ἔπηξε, καὶ τὰ ἄρματα τέθεικε μετὰ τὸ ὑποτάξαι τοὺς Βυζοντίους. Εἰς δὲ τὸ ὄνομα τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν ἔκτισε τὰ Παλάτια, τὰ καλούμενα Κωνσταντινιανὰ, καὶ τὰ λεγόμενα τὰ Κῶνστα. Ἔσθη δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουβάκης, καὶ τοῦ Ἰβηρίτζη, ὅστις καλεῖται τοῦ Ἀκροπολίτου. Τοὺς δὲ ναοὺς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὕστερον εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν,

De terræ motu, quo muri urbis CP. sub Theodosio Juniori eversi fuerunt, et quomodo ab eodem Augusto instaurati sint.

Ὁ δὲ Μικρὸς Θεοδοσίος εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς αὐτοῦ βασιλείας, σεισμοῦ γεγονότος, καὶ τῶν τευχῶν καταπιπτόντων, διὰ τὸ τοὺς Ἀμαληκίτας τοὺς Χατζιντζαρίους οἰκῆσαι ἐν τῇ πόλει, καὶ βλασφημῆσαι σφοδρῶς εἰς τὸ Τρισάγιον, ποιήσας ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἱκεσίαν αὐτοῦ λιτῆν εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Τριδουναλίου μετὰ τοῦ πατριάρχου Προκλου καὶ Επαντὸς τοῦ λαοῦ· καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον, κραζόντων· ἔτι πάντων ὁρώντων ἠρπάγη παιδίον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἤκουσεν ἀγγέλων μελωδούντων καὶ ὕμνούντων. Ἄγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Τοῦ παιδίου κατελθόντος, ὁ λαὸς ἐμελώδει οὕτως, καὶ ἔσθη ὁ σεισμός. Καὶ διὰ ταῦτα ἐξέβασεν ὁ βασιλεὺς πάντας τοὺς αἵρετικούς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ τὰ τείχη ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ Ἐξωκιονίου μέχρι τῆς χρυσίας· ἐξ ὧ καὶ στήλην αὐτοῦ ἔστησεν ὀπισθεν τῶν ἐλεράντων· καὶ ἀνεβίβασε καὶ τὸ παράλιον τεῖχος, ἀπὸ τῆς Ραύδου μέχρι τῆς Χρυσίας, ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τὰ Ἄρματιου μέχρι Βλαχερνῶν καὶ μέχρι τῆς Χρυσίας. Οἱ δὲ δύο δῆμοι ἔκτισαν τὰ τείχη παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ὀρισθέντες, καθὼς εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν.

Περὶ τοῦ Αὐγουστιῶνος.

Τῇ πέμπτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐχόρευον οἱ βεγονάρχαι ἐν τῷ Γουστείῳ, ἤγουν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον βασιλευπόντος· ὃν οἱ ἰδιῶται Αὐγουστιῶνα ἐκάλεσαν, ἐν ᾧ καὶ στήλην ἔστησε Κωνσταντῖνος τῆς μητρὸς αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐπωνόμασε τὸ τόπον Αὐγουστιῶνα, ἄτερον Γουστείονα λέγομεν.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Αὐγουστιῶνος· διατὶ σφαῖραν καὶ σταυρὸν κρατῶν ἐφ' ἵππου ἐστήλωται.

Ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς κτίσας τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐκάθηρε τὴν αὐλήν, καὶ ἐμαρμάρωσε ταύτην τὸ πρότερον οὖσαν Γουστεῖον, ὡς εἴρηται, ἤγουν ὀψοπωλίον. Διὸ καὶ ἔσθησε καὶ τὴν ἐαυτοῦ στήλην ἔφιππον ἐπὶ τοῦ κίονος· καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ φέρει σφαῖραν, σταυροῦ ἐμπεπηγόςτος ἐν αὐτῇ· ὅτι διὰ τῆς εἰς σταυρὸν πίστεως τῆς γῆς ἀπάσης ἐγκρατὴς γέγονε. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ γῆ, διὰ τὸ σφαιροειδὲς τοῦ αὐτῆς σχήματος· πίστις δὲ ὁ σταυρὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῷ προσηλωθέντα σαρκὶ Θεόν· τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐνατεταμένην ἔχουσαν κατὰ ἀνατολὰς, καὶ στάσιν τῶν Περσῶν σημαίνουσαν, καὶ μὴ μεταβαίνειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, διὰ τῆς ἀνατάσεως καὶ ἀπόσεως τῆς χειρὸς βοῶν· Στῆτε, Πέρσαι, καὶ μὴ

dictam Harmatii, in qua cortem posuit, currusque locavit, cum Byzantinos subjugasset. A nomine autem trium filiorum condidit palatia, quæ Constantiniana et Constantis nuncupantur. Construxit item domum Tubacæ, et Iberitzæ, Acropolitæ vocatam. Cæterum de templis et reliquis, quæ Constantinus Magnus ædificavit, postea in libro *De ædificiis* dicturi sumus.

Theodosius vero Junior quinto imperii anno, cum terræ motu muri collaberentur, eo quod Amalecitzæ Chantzintarii in urbe habitarent, et blasphemia dicta in Trisagium effunderent, preces et supplicationes in Campo Tribunalis una cum patriarcha Proclo ac universo populo instituit : ac dum *Kyrie eleison* cantarent, puerulus quidam, cunctis videntibus, in aerem abreptus audivit angelos canentes : *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis* : puero iterum in terram demisso, populus ad eundem modum cecinit, desilitque terræ motus : quapropter imperator omnes hæreticos ex urbe eiecit, murosque ab Exocionio ad portam Auream usque protulit : quare etiam pone elephantos isthic collocatos statuum suam erexit. Præterea et murum maritimum a Rhabdo ad portam Auream extendit, et a Sancto Antonio, Harmatii dicto, usque ad Blachernas, et ad portam Auream. Dux autem factiones populi, ab ipso imperatore Theodosio ei rei destinatæ, muros istos condiderunt, uti in libro *De ædificiis* dicemus.

De Augustione.

Quinta die mensis Octobris, præfecti regionum urbis in Gusteo, seu foro cibario, choreas ducebant in honorem imperatoris illius temporis; quem locum vulgus Augustionem appellat : quo etiam in loco suæ matris statuam Constantinus erexit : quare de re locum illum Augustiona vocavit; quem alius Gustionem appellamus.

De eodem Augustione. Quare equestris statua globum et crucem tenens erecta sit.

Cum Justinianus Magnus templum Sanctæ Sophiæ ædificasset, expurgavit etiam aream, eamque marmoribus exornavit, cum antea Gusteum, ut dictum est, seu forum cibarium esset : ideoque statuam suam equestrẽ ibi columnæ imposuit, quæ sinistra manu globum tenet, cui crux superinflata est, quoniam ob fidem in crucem universi terrarum orbis imperium adeptus est. Globus enim terram significat, ob ejus figuræ rotunditatem; fidem vero crux. quia Deus in carne illi fuit affixus; dexteram autem manum versus orientem extensam habet, Persarum irruptione inuenens, eosque extensione et repulsi manu provincias Romanos invadere vetans, his quasi ver-

bis : State, Persæ, nec ulterius progredimini : A neque enim conducet vobis. Fertur itaque ipsum Justinianum de rebus a Belisario gestis inflatum animo fuisse. Hic itaque Belisarius contra Persas et reliquas Orientis nationes ab imperatore legatus, cum omnes debellasset, ad oppugnandum Gelimerem missus fuit ad Mauritaniam : istic observante et commeatum intercludente Pharano, in magnam frumenti penuriam conjectus est Gelimer ; quia in Mauritaniam frumentum non seritur, sed coctis olyris vescuntur. Tum ille missis litteris postulat ab imperatore, ut sibi panem, spongiam et citharam transmittat. Stupens igitur imperator a tabellario sciscitatur, cur ista peteret. Respondit ille : Panem scilicet, quia cibum expetit; spongiam, ut corpus totum lacrymis abluat : citharam, ut in calamitatibus sibi solatio sit. Tunc admiratione stupefactus imperator postulata misit : ideo erectus animo Justinianus equestrem sibi statuum columnam imposuit. Sed postea invidia motus in strenuissimum duocem Belisarium, ipsi oculos effodit, jussitque sedere eum ad Lauri monasterium, dato vasculo testaceo, ut qui illac transirent, obolum in illud conjicerent.

De statutis quæ in Chalce erectæ visuntur.

In Chalce proxime, quasi ante palatii ambulatorum, incolytæ Pulcheriæ erecta est statua : Zenonis item et Ariadnes : ibidem præterea aliæ duæ pedestres exstant super columnam exiguam, Secundi philosophi distichis ornatae. Ex adverso arous ejusdem Chalces visuntur capita duo Gorgonum, facie muliebri, ac auro obducta. Ex templo autem Dianæ Ephesiæ octo statuae allatæ fuerunt, quarum quatuor in palatio, quod est in regione Tauri, collocatæ sunt, Constantini nempe, Juliani, uxoris ac fratris ejus Galli : reliquæ autem quatuor positæ sunt in sinistra parte Chalces. Ibidem et crux a Justiniano posita fuit, et statua inaurata Belisarii, et statua Tiberii Thracis Gibbosi, et Justinii primi forma macilenta ; statuae item ejus cognatorum septem, aliæ ex marmore, aliæ ex ære factæ. Præterea duos illos equos, qui supra Gorgonum capita in ante dicto arcu stant, Justinianus Sanctæ Sophiæ conditor, ex Dianæ Ephesiæ templo illuc transtulit, et supra columnam erexit, ne equi pulchritudine impares viderentur : et crucem ibidem posuit, ut firmiter staret. Ibidem pariter ingentis molis ærea Maximini statua posita cernitur, necnon statuae totius familiæ Theodosii nunc etiam supersunt.

De statutis Mauricii.

In Chalce visuntur etiam statuae Mauricii ac uxoris, liberorumque ejus, ab eodem Mauricio, manibus extensis, supra Christi imaginem erectæ ; reliquæ vero statuae illic collocatæ, ex terra Attica deductæ sunt : inter quas una est philosophi cujusdam, ut tradit Ligurius. Postquam vero Mauricio a Phoca tyranno interfectus fuit, diaconus quidam nomine Acatus, unus ex sectatori-

πρόσω χωρεῖτε· οὐ γὰρ συνοίσει ὑμῖν. Τὸν οὖν αὐτὸν Ἰουστινιανὸν λέγεται ἐπαρθῆναι τοῖς τοῦ Βελισσαρίου εὐτυχίμασιν. Οὗτος οὖν στελεῖς κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ πάντας κατατροπωσάμενος, καὶ Γελίμερα κρατῆσαι ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Μαυρούσιαν, ἐκεῖσε τηρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Φαρά, ὅς εἰς μεγάλην ἐνδειαν ἄρτου γεγωνῶς διὰ τὸ μὴ ἐν τῷ τόπῳ τῆς Μαυρουσίας εἶτον γεωργεῖσθαι, ἀλλ' ἐφθόν τὰς ὀλίγους στείσθαι, ἔγραψε τῷ βασιλεῖ στείλαι αὐτῷ ἄρτον καὶ σπόγγον καὶ κιθάραν. Ὁ δὲ ἐκπλαγεῖς ἐπὶ τούτοις, ἤρετο τὸν ἐπιστολέα τίνος χάριν ταῦτά γε ἐπιζητεῖ. Καὶ ἐξείπεν, ὅτι ἄρτον μὲν, διὰ τὸ αὐτὸν ἐπιθυμεῖν τε καὶ φαγεῖν· σπόγγον, διὰ τὸ λούειν τὸ ἅπαν αὐτοῦ σῶμα ὑπὸ τῶν δακρῶν· τὴν δὲ κιθάραν, διὰ τὸ παραμυθεῖσθαι ἑαυτῷ ταῖς συμφοραῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκπλαγεῖς καὶ θαυμάσας, ἔστειλε τοῦτω τὰ αἰτηθέντα. Διὰ ταῦτα οὖν Ἰουστινιανὸς ἐπαρθεὶς ἐφ' ἵππον ἑαυτὸν ἔστησεν ἐπὶ κίονος· ὃς ὕστερον φθονήσας τῷ ῥηθέντι στρατηγικωτάτῳ Βελισσαρίῳ, ἐξώρυξε τούτου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προσέταξε τοῦτον καθεστῆναι εἰς τὰ Λαύρου, καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ σκεῦος ὀστράκινον, καὶ ἐπιβρίπτειν αὐτῷ τοὺς δερχομένους ὄβολόν.

Περὶ τῶν στηλῶν εἰς τὴν Χαλκὴν Ἰσταμένων.

Ὅτι ἐν τῇ Χαλκῇ πλησίον, Βουλχερίας τῆς αἰοδίμου, ὡς πρὸς τὸν περίπατον τοῦ παλατίου ἀνηγέρθη στήλη αὕτη· ὡσαύτως καὶ Ἀριάδνῃ, καὶ Ζήνωνι. Ἰστανται καὶ ἑτεραί δύο στήλαι περὶ ἐπὶ κίονος βραχέως, ἕλεγεῖα ἔχουσαι Σεκούνδου φιλοσόφου· ἀντικρὺς δὲ τῆς Χαλκῆς ἀψίδος Γοργονοειδῆς κεφαλαὶ δύο χρυσέμβαφοι γυναικείαι· ἤχθησαν δὲ ἀπὸ Ἐφέσου ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στήλαι· αἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς τοῦ Ταύρου μέρεσιν, ἐν τοῖς παλατίοις προσεπέθηκεσαν, Κωνσταντίνου, καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γάλλου· αἱ δὲ τέσσαρες ἐν τοῖς τῆς Χαλκῆς εὐωνύμοις μέρεσιν, ἔνθα καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ἐπεπήγει, καὶ στήλη χρυσέμβαφος Βελισσαρίου καὶ Τιβερίου τοῦ Κουρτοσιδοῦς Φαρμάκου, καὶ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ πρώτου λεπτοσιδῆς, καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ στήλαι ἑπτὰ, αἱ μὲν ἀπὸ μαρμύρων, αἱ δὲ χαλκαῖ. Καὶ οἱ δύο ἵπποι ἐπάνω τῶν Γοργονοειδῶν Ἰστάμενοι ἐν τῇ ἀψίδι, καὶ οὗτοι ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ Ἐφέσου ἤχθησαν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ· τοῦ κτίσαντος τὴν Ἀγίαν Σοφίαν· καὶ ἐστήλωσεν αὐτὰ διὰ τὸ μὴ ἀντιζηλοῦν ἀλλήλων τοὺς ἵππους· ὁμοίως καὶ τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἑδραῖον· καὶ Μαξιμίνου στήλη χαλκῆ ἐν αὐτοῖς ἴσταται βαρυτάτη, ἔνθα νῦν καὶ τὸ γένος ἅπαν Θεοδοσίου ὑπάρχει.

Περὶ τῶν στηλῶν τοῦ Μαυρικίου.

Καὶ τοῦ Μαυρικίου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων. Ἐν γὰρ τῇ Χαλκῇ ἴστανται αἱ τοιαύται στήλαι τοῦ Μαυρικίου, ἀνωθεν τῆς θεανδρικής εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαι, καὶ ἐκτεταμέναι ταῖς χερσίν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἤκασι γῆς· φιλοσόφου δὲ φασὶν εἶναι, ὡς λέγει καὶ ὁ Λιγύριος. Μετὰ τὸ σφαγῆναι παρὰ τοῦ τυράννου Φωκά Μαυρικίου, εἰς τις διακόνος τῶν

μαθητῶν Εὐτύχιου τοῦ αἱρετικοῦ ὀνόματι Ἄκατος, ἰδὼν ἡττηθέντας τοὺς περὶ αὐτοῦ διδασκάλους, κάκεινος ἀποδράσας, κατέλαβε κάστρον τι καλούμενον Σεραπίωνα· τοῦτο δὲ ἐτύχχανεν ὄν ἐν τῶν παρὰ Πέρσαις ῥηγίων. Καταμνήσει δὲ Περιτίτῳ τῷ φρουράρχῳ τὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ἐν τῇ Χαλκηδόνι οἰκούντων, προσθεὶς, ὅτι ἅμα τῷ καταλαβεῖν αὐτὸν τούτους χειρώσεσθαι, καὶ δῆτα ἀμενητὶ στρατεύσας ὁ ῥηθεὶς Πέρσης, καὶ ἔχων στρατιωτῶν ἐβδομήκοντα χιλιάδας, καταλαμβάνει τὴν Χαλκηδὸνα· οἱ δὲ μάλιστα ἴσχυσαν διαφυγεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν τιμίων λειψάνων τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ὑπὲρ ἧς τὸ πλεον ἐσπούδαζεν ὁ προδότης καὶ ἀνίερος Ἄκατος, θέλων ἀμῦναι αὐτήν, διότι τοὺς αἰρέσεις αὐτῶν τόμους κατήσχυονεν, ἅμα δὲ, καὶ διότι οὐ συνεχωρήθη Εὐτύχιον τὸν ἀτυχῆ τὴν τοιαύτην εὐτυχῆσαι μητρόπολιν. Ληλατήσαντες δὲ τότε τὰ ἐκείσε πάντα οἱ Πέρσαι, ἔλαβον καὶ τὸ χρυσέγκαιστον ἄγαλμα τοῦ Ἥλιου θεοῦ, τοῦ λεγομένου Κρόνου, καὶ ἀπήγαγον εἰς Περσίαν, καὶ ἐτίμησαν ὡς θεόν.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Αὐγουστος.

Ὁ Αὐγουστος ὁ Ὀκταούτος Αὐγούστῳ μηνὶ ὑπάτευσε, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν, Σεπτίλιον τὸ πρότερον λεγόμενον, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Αὐγουστον ἐν αὐτῷ δὲ ἐτελεύτησε τῷ μηνὶ τῷ ἰθ' ἡμέρᾳ. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ ἐγεννήθη εἰς τὰς κγ', καὶ ἐτίμησεν Ἀντώνιον, καὶ ἤρξατο τῆς μοναρχίας, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν ἄρχοντα Ἰνδικτιῶνος, ἧτοι ἀρχὴν χρόνου· ὅθεν Σεπτέμβριος τετιμῆται.

Περὶ τῶν Νουμέρων καὶ τῆς Χαλκῆς.

Τὰ Νοῦμερα καὶ τὴν Χαλκὴν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐκτίσας· καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀργὰ, ἐποίησεν αὐτὰ φυλακὴν ὁ Ἡράκλειος, καὶ οἱ καθεξῆς.

Περὶ τῆς χαλκῆς στήλης, τῆς ἰσταμένης εἰς τὴν πύλην.

Ὅτι ἐν λεγομένη Χαλκῇ στήλῃ χαλκὴ ἦν, ἧτις ἔστι παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τυγχάνει. Ὁ δὲ Λέων ὁ πατὴρ τοῦ Καβαλίνου ταύτην κατήγαγεν· ἡ δὲ νῦν διὰ ψιφιδῶν ὀρωμένη εἰκὼν, ὡσαύτως ἔστιν. Ἀνιστορήθη δὲ παρὰ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ἐξ ἧς γυνὴ αἰμορροῦσα ἰάθη· καὶ ἕτερα οὖν πολλὰ θαύματα ἐπετελοῦντο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Cur urbem describens, eam tres in partes dividat, et a quonam loco quælibet pars incipiat.

Ἰστέον οὖν, ὅτι δυσέωρετα ὄντα τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ συγκεχυμένα εἶναι, διησέθη εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ παλατίου τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου μέχρι τῆς Χρυσίας· τὸ δὲ ἕτερον ἀπὸ τοῦ Τζυγκανιστηρίου, τῆς Ὀδηγητρίας, τῶν Μαγγάνων, μέχρι Βλαχερνῶν· τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους, τοῦ Ἀγίου Σεργίου καὶ τῶν Σοφίων. Καὶ ὁ βουλόμενος εἰρεῖν τι, οὐ δυσχεραίνει, ἀλλ' εὐθέως εὐρήσει τὸ ζητούμενον.

Περὶ τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος.

Τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος, τὰ ἄνωθεν τοῦ

bus Eutyichis hæretici, videns victos magistros suos, et ipse profugit ad castellum cognomento Serapionis, quod situm erat in regione Persarum, atque statim Perittio præfecto præsidario significavit debilitatem civium Chalcedonensium, subjungens insuper, ipsum primo impetu facile eos subjugare posse. Quare supradietus Persa sine mora se cum septuaginta millibus militum in viam dedit, tantaque celeritate invasit Chalcedonem, ut civibus vix satis relinqueretur temporis ad transferendum reliquias sanctæ Euphemie Constantinopolim, a quibus imprimis impius ille proditor Acatus ultum ire festinabat hæreseos Eutyohianæ scriptis illatam ignominiam, et quod infortunato Eutychi istam metropolim concedere noluerant. Inter cætera quæ tunc temporis Persæ prædando abstulerunt, fuit quoque aureum illud et encausto elaboratum signum Solis, cognominati Croni, quod in Persidem deductum pro deo coluere.

Cur Augustus mensis sic appellatus sit.

Augustus Octavius mense Augusto primum consulatum iniit: qua de causa hunc mensem, qui Sextilis antea vocabatur, cum in honore haberi vellet, Augustum nuncupavit. Eodem mense, die undevicesima mortem obiit. Die autem vicesima tertia Septembris natus est, eodemque mense Antonio devicto solus imperium obtinuit, idcirco dictum mensem Septembrem honore affecit, et ut Indictio ab eo initium sumeret statuit.

De Numeris et Chalce.

Numera et Chalce Constantinus Magnus ædificavit: sed quoniam nulli usui erant, ideo Heraclius et reliqui deinceps imperatores ea in carcerem mutarunt.

De statua ænea quæ in porta sita erat.

In Chalce statua ænea erat, quam Constantinus Magnus erexit, effigiem Domini nostri Jesu Christi representans: hanc vero Leo Caballini pater evertit. Quæ autem Christi imago hodie illic visitur musivi operis, ab Irene Atheniensi posita est: cujus imaginis ope hæmorrhoida curata est, multaque alia in nomine Christi edita sunt miracula.

Sciendum igitur est, hæc, cum ægre reperiri possent, utpote confusa, in tres partes divisa fuisse; quarum prima incipiebat a palatio Chalces, et a Milliaro, usque ad portam Auream; altera a Tzincanisterio, Hodegetriæ ecclesia, et Manganis, usque ad Blanchernas; tertia demum ab altera parte, scilicet ab æde S. Sergii, et portu Sophiano. Ita ut qui aliquid iuvenire voluerit, non labore, sed statim reperiat quod quærit.

De palatiis Bucoleonis.

Palatia Bucoleonis nuncupata, quæ muris immi-

nent, Theodosius Junior condidit. Marcianus autem triclinium exstruxit, quod Triclinium Aureum appellatur.

De palatio Quæstoris.

Palatia Quæstoris ad Hippodromum Constantini Magnus construxit.

De Daphne.

Suburbium Daphnes sic dictum est, quod statua ibi collocata esset, quæ Daphne appellabatur. Ipsa autem Roma delata fuit, et illic oraculum erat. Cæterum mense Januario laureas coronas ibi magistratus accipiebant.

De Hippodromo.

Hippodromus ex eo nomen habet quod a sancto Constantino usque ad Irenem Atheniensem ibi privatim imperatores currus agitent. Cæterum Justinianus Lausiæ ædificavit.

De Fortunæ simulacro.

Simulacrum Fortunæ, quod Roma a Constantino Magno advectum fuit, stabatque supra palatii arcum, Mauricius contrivit.

De Magnaura.

Fertur Anastasium Dicorum, cum in triclinio Constantini Magni, Magnaura dicto, anno imperii sui vicesimo septimo, mense quarto deambulare, fulguribus et tonitruis circa palatium editis, cum consternati omnes ultro citroque fugerent, ad cubiculum aliquod ab se ædificatum confugisse, atque ibi ira Dei interceptum, mortuum repertum esse. Narrant autem, eum, cum in ecclesia SS. Apostolorum sepultus fuisset, postridie exclamasse, Miseremini, miseremini, et aperite. Respondentibus vero custodibus, jam alium imperare, Nihil, inquit, curo : in monasterium me abducite, meque monachum facite. Illi vero ibi reliquerunt eum. Ferunt autem aliquanto post tempore sepulchrum ejus apertum fuisse, inventumque ipsum brachia sua et caligas quas gestabat comedentem, alta voce clamasse, O Mana, aura perco : quam vocem excepere quidam ex domesticis suis. Ideoque triclinium ejus Magnaura, a Mana et ab ignita aura, vocatum est.

De templo Salvatoris, quod est in Chalce.

Templum Salvatoris in Chalce excitavit Romanus senior, altari, quo pacto jam visitur, duabus columellis instructo : institutis ibidem duodecim clericis. Joannes vero Zimisceus ipsum dilatatum et auctum auro et argento exornavit, ac triginta sex clericos constituit ; quibus destinavit pensiones et annonas, singulisque numismata triginta : sacra autem vasa, coronas, sceptras, discos, candelabra, vestes et indumenta imperatoria, quæ singulari jure possidebat, templo donavit. Similiterque immobilia bona sua ipsi consecravit. Quo etiam ex bellica expeditione detulit sacram crucifixi Christi Berytensem imaginem, et sancta Christi et Dei nostri sandalia, in thesa auro et pretio-

Α τεύχους παρεξέβαλε Θεοδοσίος ὁ Μικρός. Ὁ δὲ Μαρκανδὸς ἐποίησε Τρίκλινον, ὃς καλεῖται Χρυσοτρικλινος.

Περὶ τοῦ Κοιναίστορος.

Τὰ παλάτια Κοιναίστορος τοῦ Ἰππικῆ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε.

Περὶ τῆς Δάφνης.

Δάφνη δὲ ἐκλήθη διὰ τὸ ἴσασθαι ἐκεῖσε στήλη ὄνομα φέρουσαν Δάφνης, ἥτις ἤχθη ἀπὸ Ῥώμης, ὅπου καὶ μαντεῖον ἦν· ἐκεῖσε γὰρ καὶ τοὺς στεφάνους τῆς διάφνης οἱ ἄρχοντες ἐλάμβανον κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα.

Περὶ τοῦ Ἰπποδρόμου.

Ὁ δὲ Ἰππόδρομος ἐκλήθη, διότι ἀπὸ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἕως τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας ἐκεῖσε κατιδίαν ἐπὶ ἄρματος ἔτρεχον οἱ βασιλεῖς. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὸν Λαυσιᾶκόν.

Περὶ Τύχης.

Ἡ δὲ τύχη τὸ ἄγαλμα ἤχθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπὸ Ῥώμης, ὅπερ ἴστατο ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ παλατίου, ὃ δὲ βασιλεὺς Μαυρίκιος συνέτριψεν αὐτό.

Περὶ Μαгнаύρας.

Λέγεται οὖν, ὅτι ὁ Τρίκλινος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἢ Μαгнаύρα, περιπατοῦντος ἐν αὐτῇ ποιεῖ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τῷ κζ' τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ τετάρτῃ μηνί, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γηγόναι πρὸς τὸ παλάτιον· πάντων δὲ ἀδημονούντων, καὶ φευγόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως φεύγοντος ἐν ἐνὶ τῶν κοιτανίσκων, ὧν ἔκτισε, καὶ κατέβη ἐκεῖσε ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἀΐφνιδίως εὐρεθῆναι νεκρόν. Φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὸ ταφῆναι εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, μεθ' ἡμέρων βοᾶν· Ἐλεήσατε, ἐλεήσατε, καὶ ἀνοίξατε. Τῶν μοναχοῦντων δὲ εἰπόντων ὅτι ἄλλος βασιλεὺς, ἔφθ'· Οὐδὲν μοι μέλει, εἰς μοναστήριον ὑπάγετέ με, καὶ ποιήσατε με μοναχόν. Οἱ δὲ εἶσαν αὐτόν. Λέγεται μετὰ τινα χρόνον τὸ μνημα αὐνοῦ ἀνοιγῆναι, καὶ εὐρεθῆναι αὐτὸν φαγόντα τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ τὰ καλῆγια, ἃ ἐφόρει· ἔκραξε δὲ μεγάλως· Ὁ Μάνα, ὑπὸ τῆς αὔρας ἀπόλλυμαι. Τῆς δὲ φωνῆς ταύτης ἤκουσάν τινες τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ Τρίκλινος αὐτοῦ Μαгнаύρα, ἀπὸ τῶν Μάνα καὶ αὔρα τοῦ πυρός.

Περὶ τὸν Σωτήρα τῆς Χαλκῆς.

Τὸν δὲ Σωτήρα εἰς τὴν Χαλκὴν ἀνήγειρε Ῥωμανὸς ὁ γέρον ὑπὸ στυρακίων μικρῶν δύο, ὡς ἐστὶ φαινόμενον, τὸ θυσιαστήριον, ποιήσας καὶ κληρικούς ἑβ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς ἐπλάτυνε καὶ ἀνήγειρεν αὐτὸν καλλύνας ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πολλοῦ· ἐποίησε δὲ καὶ κληρικούς λς', τιθεὶς αὐτοῖς καὶ ῥογας καὶ ἀνόννας, καὶ ἀνά νομισμάτων λ'· τὰ δὲ ἱερὰ, καὶ τὰ στέμματα, καὶ τὰ σκήπτρα, καὶ τοὺς δίσκους, καὶ τὰς λυχνας, καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ τὰ ἄμφια τὰ βασιλικὰ, ἰδιόκτητα αὐτοῦ ὄντα, ἀπεχαρίσατο πρὸς τὸν ναόν· ὡσαύτως καὶ τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ κτήματα ἐπεκύρωσεν αὐτῷ, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ταξειδίου ἐφέρετο τὴν τιμὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας σταυρώσεως τῆς ἐν τῇ Βηρυτῷ, καὶ τὰ ἅγια σκευῶνα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ

ἡμῶν ἐν ποικίλοις χρυσοῖς, καὶ διὰ λίθων κιβουρίοις. Ἐποίησεν οὖν καὶ τὸ ἑαυτοῦ μνημεῖον ἐκείσε δολόχρυσον μετὰ χυμύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἐτέθη.

Περὶ τῶν στηλῶν τῶν ἱσταμένων ἄνω τοῦ Μιλίου.

Ἐν δὲ τῇ καμάρᾳ τοῦ Μιλίου στηλαὶ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰσὶν. Ἐνθα καὶ σταυροὶ δρᾶται πρὸς ἀνατολὴν βασταζόμενοι ὑπὸ αὐτῶν· μέσον δὲ τοῦ σταυροῦ ἡ Τύχη τῆς πόλεως, ὅπερ ἐστὶ κατήνιον κλειδόμενον καὶ ἐστοιχειωμένον, τοῦ παντὸς εἶδους ἀνελλιπῶς, καὶ νίκην κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν φέρον τοῦ μηκέτι ἰσχυεῖν, ἢ πρυσεγγίσει ἢ προσψαῦσαι τῇ πόλει ταῦτα, ἀλλὰ πόρρω ἀπέχεσθαι, καὶ ὑπονοστεῖν ὡς ἡττωμένα. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Μιλίῳ στηλαὶ ἱστανταὶ τρεῖς, Σοφίας τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Θρακικοῦ, καὶ Ἀραβίας τῆς θυγατρὸς αὐτῶν, καὶ Ἑλένης ἀνεψιᾶς αὐτῶν.

Περὶ τῆς στηλῆς τοῦ Θεοδοσίου.

Ἐν τῷ λεγομένῳ Μιλίῳ Θεοδοσίου στηλῆ ἱσταται ἐφ' ἵππου χαλκοῦ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ μῆλον κρατουῦτος, ἣν ἀναγείρας σιτηρέσια πολλὰ δέδωκε τοῖς ἐν τῇ πόλει. Οἱ δὲ κίονες, καὶ οἱ ποδίσκοι, καὶ οἱ τῶν Ἀρτοπωλιῶν ὁμοίως καὶ τῶν Τζυκακαριῶν, καὶ τῆς Χαλκῆς ἔχουσιν ἱστορίας πολλὰς, ἃς ὁ αὐτὸς καλλύνας ἐχρύσωσεν.

Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου.

Φωκᾶς ὁ τύρηνος ἔκτισεν ἐκ βάρων τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν τῷ Μιλίῳ, μήπω οὖν ὀροφώσας αὐτόν· ἐκεῖσε γὰρ ἦν ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοντούρων, καθ' ὃν τόπον ἠντιξοκόπησε τὰ κόντουρα, ὅτε καὶ μαγκλαβίοις ἐτύφθη παρὰ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως, τολμήσαντος τοῦ αὐτοῦ Φωκᾶ ἐν τῷ κόντῳ αὐτοῦ προσδεῖσαι τὸ πιττάκιον, ὅπερ ἀπὸ Λογγοβαρδίας ἐλθὼν ἔφερε, τοῦ στρατοῦ ἐκείθεν ἀποστειλάντος τοῦτον διὰ τὴν ῥύγαν αὐτῶν. Καὶ ἐγκαλέσας ἐν ἡμέρᾳ Ἰπποδρομίου, ὅτι οὗτος ἐρῶν ἄδειαν καὶ ἀναλαβόμενος τὰ κόντουρα ὑπεχώρησε· τὰ δὲ καταλειφθέντα ἀντζίσας, κατῆλθεν εἰς Λογγοβαρδίαν ἔτι τὰς πληγὰς ἔχων· διὰ τοῦτο γὰρ προετιμήθη εἰς τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ στρατοῦ. Μετὰ οὖν τὸ ἀνελθεῖν καὶ βασιλεῦσαι, ἔστησεν ἐκεῖ δύο ἵππους κοντούρους ἠντιξωκοπημένους, καὶ βωμοὺς λιθίνους τετραδικούς σύνεγγυς τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ὃν αὐτὸς ἀνήγειρε, Δίππιον αὐτὸν ὀνομάσας· ἐκεῖσε γὰρ καὶ τέσσαρας εἰκόνας ἐκ ψιφιδίων χρυσοῦν, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἱστορήσεν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἐλθὼν, καὶ κρατήσας, καὶ τὸν Φωκᾶν τιμωρήσας, καὶ καύσας ἐν τῇ τοῦ Βοδὸς ἀγορᾷ, ἐτίμησε τὸν ναὸν, καὶ σκεπᾶσας αὐτόν καὶ μετονομάσας εἰς τὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὄνομα.

Περὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Σφωρακίου.

Τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν Σφωρακίου, Σφωράκιος πατρικός ἐκτισεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐκτίσσε δὲ ἕνα πῖσὸν μέρους τῆς ἐκκλησίας τῶν κατηγουμένων, καὶ ἀπέθετο κεντηνάρια χρυσοῦ τρία· καὶ παρῆλθον χρόνοι ρλγ'· ἐν γὰρ τοῖς χρόνοις τοῦ Μαυρικίου ἐπεκαύθη μέρος τι τοῦ ναοῦ καὶ ἀνφικαδομήθη παρ' αὐτοῦ, κτίσας καὶ

A sis lapillis ornata. Fecit item ibi sepulcorum suum totum ex auro conflatum, in quo et positus est.

De statu is quæ sunt super Milliarium.

In tornice Miniarii Constantini ac Helenæ statum eriguntur. Ibidem etiam ad orientem visitur orux, quam ipsi gestant. In medio autem crucis est fortuna urbis, scilicet catena clausa atque magice consecrata, omni figurarum genere instructa, ut urbs omnium gentium victrix esset, et ab hostium incursionibus libera, ita ut eam nec adire, nec lædere possent, sed statim quasi victæ, retrocederent. In eodem Milliarium positæ visuntur statuæ tres. Sophiæ scilicet uxoris Justinii Thracis, Arabiæ filio eorum, ac eorundem neptis Helenæ.

De statua Theodosii.

In dicto Milliarium collocata est statua equestria Theodosii ex ære, manu pogram tenentis; in cuius dedicatione annonam largiissimam populo ipse distribuit. Columnæ autem quæ illic visuntur, cum suis spiris, pariterque illæ in Artopoliis positæ, necnon aliæ Tzycalariorum et quæ in Chalce exstant, multas continent historias quas ipse ad ornatum insauravit.

De templo Theologi.

Phocas tyrannus templum Sancti Phocæ a fundamentis exstruxit in Milliarium, sed absque concameratione. Nam illic erat mutatio equorum cursus publici, quo in loco nervos equorum incidit, quando ab imperatore Mauricio baculo percussus est, propterea quod epistolam, quam ex Longobardis ab exercitu stipendii petendi causa missus, afferbat, lanceæ alligare ausus esset. Postquam vero die Hippodromi conquestus esset, accepta redevundi facultate, adductis equis discessit. Iis autem qui residui erant enervatis, in Longobardiam venit, cum adhuc plagarum vibices manerent, qua de causa ab exercitu ad imperium evectus est. Itaque reversus et imperio potitus, duos equos enervatos ibi constituit, arasque quadratas lapideas prope templum S. Phocæ a se conditum, et locum Diippium nominavit. Ibidem quoque quatuor imagines Constantini et Helenæ ex aureis tessellis confecit. Cæterum Heraclius ubi in urbem venit et imperium suscepit, et Phocam ulciscens in foro Bovis flammis exussit, templum illud ornavit, teoquoque operuit, et commutato nomine, sancto apostolo et evangelistæ Joanni cognomine Theologo, dicavit.

De sancto Theodoro Sphoracii dicto.

Sanctum Theodorum Sphoracii appellatum, Sphoracius patricius condidit, temporibus Arcadii ac filii ejus Theodosii. Exstruxit item pinsum unum in illa parte ecclesiæ quæ catechumenorum est, ac auri centenaria tria illic deposuit. Elapsis autem annis centum triginta tribus, templi pars quædam sub Mauricio conflavit, et ab eo

dem restaurata est; qua oratorium quoque S. Geor. A
gii exstruxit. Imperante autem Leone Basilii filio,
Romanus quidam orandi causa templa urbis in-
visens, animadvertit litteris Latinis incisum
lapidem in pinso : quibus perlectis imperatori
aurum absconditum indicavit. Qui cum eo misisset
ac depositum accepisset, ipsum in ordinem illu-
strium allegit, datis ipsi in mercedem triginta libris
monetæ signatæ. Excitavit item idem Sphoracius
Præcursoris statuam, quæ in concha templi Sancti
Theodorici erecta est.

De Octagono.

Tetradisium Octagonum est illud, in quo octo
erant porticus, sive loca concamerata. Illic et
doctores omnium scientiarum commorabantur, quos
semper imperatores in consilium adhibebant, neque
quidquam sine illis agebant. Ex horum numero
patriarcha et episcopi creabantur. Proxime autem
basilicam erat, duravitque quadringentos et qua-
tuordecim annos usque ad decimum annum im-
perii Leonis Isauri, patris Constantini Caballini.
Hic enim divina privatus gratia, atque ea penitus
spoliatus, cum monachi stolido ejus instituto as-
sentiri nollent, iratus sarmenta lignaque colligi
jussit, combussitque ædificium illud, ac sexdecim,
qui illic erant, monachos.

De Lauso.

Lausiaca domus erat Lausi patricii et præpositi,
qui multos gessit magistratus, magnosque adeptus
est honores, sub Arcadio Theodosii Magni filio.
Exornavit autem istam domum variis pretiosisque
columnellis et marmoribus. Cæterum hæc domus
una erat ex duodecim Constantini Magni, in qua
aquilæ lapideæ, et phialæ, et gradus, et bases
quadratæ, ad ornatum urbis stant ad hanc usque
diem. Proxime autem Milliarum arcum exstabat
statua equestri Trajani et Theodosii Jun-
ioris.

De Foro.

Forum ad Oceani imitationem circulari forma
conditum fuit. Ibidem horologium æneum, Cyzico
deductum, collocatum erat.

De statuis in arcu cameræ Fori exsistentibus.

In arcu cameræ Fori positæ visuntur duæ sta-
tuæ, Helenæ scilicet et Constantini, et in earum me-
dio crux, cui inscriptum est : *Unus Sanctus, unus* D
Dominus, Jesus Christus in gloria Dei Patris, Amen.
Ibidem pariter exstant duæ angelorum statuæ
alatæ.

De cruce in septentrionalis parte collocata.

In septentrionali parte Fori exstabat crux, instar
illius quam Constantinus Magnus in cælo vidit,
auro obductam, habentem in extremitatibus ro-
tundis malum. Hinc inde tam ipse quam filii
ejus auro obducti ad hoc usque tempus cer-
nuntur.

De duabus crucibus quæ depositæ erant.

In inferiori parte columnæ Fori depositæ sunt

εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοκρα-
τορίας Λέοντος τοῦ υἱοῦ Βασιλείου ἀνελεθὼν Ῥωμαϊκῶς
τις τοῦ εὐξασθαι εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, εἶδε
Ῥωμαῖα γράμματα λίθινα ἐπάνω τοῦ πινσοῦ, καὶ δύ-
ναμιν αὐτῶν γνοὺς ἐγνώρισεν τῷ βασιλεῖ Λέοντι περὶ
χρυσίου τινός, καὶ στειλαντος, καὶ ἀναλαμβανομένου
ταῦτα, ἐποίησεν αὐτὸν Ἰλλούστριον, δούς αὐτῷ καὶ
χάραγμα λίτρας λ'. Ἀνήγειρε δὲ ὁ αὐτὸς Σφωράκιος
καὶ τὸν Πρόδρομον, τὸν εἰς τὴν κόγχην τοῦ ναοῦ τοῦ
Ἁγίου Θεοδώρου τυγχάνοντα.

Περὶ τοῦ Ὀκταγώνου.

Τὸ δὲ Τετραδίσιον ὀκτάγωνόν ἐστιν εἰς ὃ ἴσταντο
στοαὶ ὀκτῶ, ἤγουν καμαροειδεῖς τόποι, καὶ διδασκα-
λοι ἐκεῖσε ἐτύγχανον οἰκουμηνικῶν, καὶ οἱ κατὰ και-
ροὺς βασιλεῖς τοῖς ἐκεῖσε διδασκάλοις ἐβουλεύοντο,
καὶ οὐδὲν ἔπραττον χωρὶς αὐτῶν, ἐξ ὧν γέγονε καὶ
πατριάρχης καὶ ἐπίσκοποι. Πλησίον δὲ τῆς βασιλι-
κῆς ἦν, καὶ διήρκεισεν ἕτη υἰδ', μέχρι τοῦ δεκάτου
χρόνου Λέοντος τοῦ Συρογενούς, τοῦ πατρὸς τοῦ
Καβαλίνου. Περιτραπεῖς δὲ τῆς θείας χάριτος, καὶ
ταύτης γυμνωθεῖς, διὰ τὸ μὴ συγκοινωνεῖν τοὺς μο-
ναχοὺς τῇ ματαίᾳ αὐτοῦ ἐνστάσει, θυμοῦ δὲ πλησθεῖς
καὶ φρύγανα προστάξας ἀθροισθῆναι καὶ ξύλα,
κατέκαυσεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δέκα ἐξ
μοναχούς.

Περὶ τοῦ Λαύσου.

Τὰ δὲ Λαύσου οἶκος ἦν Λαύσου πατρικίου καὶ πραι-
ποσίτου, ὅστις ἀρχὰς πολλὰς καὶ δόξας διήνυσεν ἐν
τοῖς χρόνοις Ἀρχαδίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Θεοδο-
σίου. Ἐκόσμησε δὲ αὐτὸν διὰ ποικίλων καὶ πολυτελῶν
μικρῶν κίωνων καὶ μαρμάρων. Ὁ δὲ τοιοῦτος οἶκος
ἐκ τῶν δώδεκα οἴκων ἐτύγχανε τοῦ Μεγάλου Κωνσταν-
τίνου, ἐν ᾧ καὶ ἀετοὶ λίθινοι, καὶ φιάλαι, καὶ βαθμοὶ,
καὶ βωμοὶ τετραγῶνοι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως
ἰστάμεναι μέχρι τῆς σήμερον. Πλησίον δὲ τῆς ἀψί-
δος τοῦ Μιλίου στήλη ἐπιππος ἴστατο Τραϊανοῦ καὶ
Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

Περὶ τοῦ Φόρου.

Ὁ δὲ Φόρος εἰς μέσην τοῦ Ὀκεανοῦ ἐκτίσθη κυ-
κλοειδῆς· καὶ ὠρολόγιον ἐκεῖσε ἦν χαλκοῦν, ὅπερ
ἔφερον ἀπὸ Κυζίκου.
Περὶ τῶν στηλῶν τῶν ἰσταμένων ἐν τῇ ἀψίδι τῆς
καμάρας τοῦ Φόρου.

Ὅτι ἐν τῇ ἀψίδι τῆς καμάρας τοῦ Φόρου ἴσταν-
ται δύο στήλαι Ἑλένης καὶ Κωνσταντίνου, καὶ στυ-
ρὸς μέσον αὐτῶν γράφων. Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος,
Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.
Καὶ δύο ταχυδρόμων ὁμοίως στήλαι περωτῶν.

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ἐν τῷ βορρῆι μέρει.

Ὅτι ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Φόρου ἴστατο
σταυρὸς ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἐν
τῷ οὐρανῷ χρυσέμβαφον καὶ ἐν τοῖς ἀρωτηθῆσις
στρογγύλοις μῆλον. Ἐνθεν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ καθορῶνται
χρυσέμβαφοι μέχρι τοῦ νῦν.

Περὶ τῶν δύο σταυρῶν τῶν κειρωμένων.

Ὅτι κάτωθεν τοῦ κίονος τοῦ Φόρου κειρωμένοι

εἶσιν οὗτοι οἱ δύο σταυροί, καὶ τὸ βίκιον τοῦ μόρου, ἃ
ᾧ ἠλείφωτο ὁ Ἰησοῦς, καὶ πολλὰ σημειοφορικὰ
ἕτερα τιθέντα μὲν παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου,
ἀσφαλισθέντα δὲ παρὰ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

Περὶ τοῦ ἄρματος Ἡλίου.

Ὅτι τὸ ἄρμα Ἡλίου ἐν τέτρασιν ἴπποις πυρίνοις
ἵπταμένοις παρὰ δύο στηλῶν ἔκπαλαι ὑπῆρχεν ἐν τῷ
ὠρεΐφ Μιλίφ. Ἐνθα εὐφώνισθη Κωνσταντίνος ἐν τῷ
νικῆσαι Ἀζώτιον. Κατενεχθὲν δὲ τὸ ἄρμα ἐν τῷ
Ἰπποδρομίφ, δορυφορούμενον στηλίδιον μικρὸν κατε-
σκευάσθη παρὰ Κωνσταντίνου ὑπὸ Ἡλίου φερό-
μενον, Τύχη τῆς πόλεως εἰς τὸ στάμα εἰσήει, καὶ
στεφανωθὲν ἐξήει· ἐτίθετο δὲ ἐν τῷ Σενάτφ ἑορτῶν
ἐπιουσῶν καὶ γενεσίων τῆς πόλεως τελουμένων· διότι
δὲ ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν εἶχεν, ὃν ἐχάραξε Κωνσταν-
τίνος. Ἰουλιανὸς αὐτὸ βόθρω κατέχωσεν. Ἐνθα Β
Ἄρειος τὸν ἔχθιστον θάνατον ἀπὸ τῆς καμάρας τοῦ
Φόρου τοῦ Σενάτου ἀπέδωκεν, ποῦ καὶ οἱ παραρχό-
μενοι οὖρα καὶ κόπρα ἐτίθουν αὐτῷ τῷ ἐχθίστῳ
Ἀρεΐφ.

Περὶ τοῦ Σενάτου.

Ὅτι τὸ Σενάτον, ὡς οἱ μὲν λέγουσιν, ἐξ ἀρχῆς ἦν
τῶν κωδικέλλων φυλακτῆριον· ἐκεῖσε γὰρ οἱ Πα-
τρικιοὶ ἐλάμβανον αὐτοὺς, ἐν ᾧ τε καὶ Καλλίστρα-
τος πρῶτον τὴν ἀξίαν τοῦ ὀπάτου ἐκεῖσε ἐδέξατο,
τοῦ δῆμου κράξαντος, Καλλίστρατος εὐτυχῆς καὶ εἰς
ἄλλο προκόψει· ὁ δὲ φοβηθεὶς προσέφυγε τῇ ἐκ-
κλησίᾳ. Κωνσταντίνος δὲ ἐξωμόσατο μὴ ἀδικῆσαι
αὐτόν. Ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος ἐχειροτονήθη πρεσ-
βύτερος, εἶτα ἐπίσκοπος.

Περὶ τοῦ τεθέντος στοιχείου, καὶ τοῦ Φόρου, καὶ τῆς
στηλῆς.

Κάτωθεν δὲ τοῦ κίονος τοῦ Φόρου ἐτίθη καὶ Παλ-
λάδιον στοιχείον, καὶ ἕτερα πολλὰ σημειοφορικὰ. Ὁ
δὲ κύκλος τοῦ Φόρου ἐπὶ τὸ ἴσον τῆς ποδίας τῆς
κόρτης τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἦν αὐτὸς ἔπηξεν
ὅτε ἀνῆλθεν ἀπὸ Ῥώμης. Οἱ δὲ δύο σιγματοειδεῖς
ἔμβολοι ἐτύγγανον τότε σταυροὶ γύρωθεν τοῦ κόρτης.
Ὁ δὲ περιβλεπτός οὗτος κίων, καὶ ἡ στήλη τοῦ
Ἀπόλλωνος, ἔστι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἣν
ἔστησεν οὗτος δίκην ἡλίου, τιθεὶς ἐν τῇ κεφαλῇ αὐ-
τοῦ τοὺς ἡλούς ἐκ τῶν τοῦ Χριστοῦ δίκην ἀκτίνων,
ὡς ἡλιος τοῖς πολιταῖς ἐλάμπων.

Περὶ τῶν τεθέντων ἡνιόχων ἐν τῷ Σενάτφ, καὶ περὶ
τῶν ἰ' κοφίνων τῶν ἄρτων.

Ἐν δὲ τῷ Σενάτφ ἀπετίθησαν οἱ ἡνιόχοι ἐν ζευξ-
ῖμοις ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὄργάνφ, ἔνθα τῆς Ἀρτέ-
μιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἴσταται στήλη, ἐν αἷς σκυ-
φίλαις ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ Ἀρειανῶν Ἀρχάδιος ἀρ-
χιδιάκονος τῆς Ἁγίας Εἰρήνης. Οἱ δὲ δέκα κόφιοι
τῶν περισσευμάτων, δέκα ἔτη ἐν τῷ παλατίφ τοῦ
Σενάτου κατέκειντο· μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν βᾶσιν
τοῦ κίονος κατεχώσθησαν.

De statuis quæ olim in magna ecclesia Santa Sophia erectæ erant.

Ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ νῦν ὀνομαζομένῃ
ἡ Ἁγία Σοφία, στήλαι ἴσταντο οὐκ, αἱ πλείονες
τούτων Ἑλληνικαὶ ὑπῆρχον· αἵτινες ἐκ τῶν πολ-

duæ illæ cruces, et urceolus vitreus unguenti, quo
inunctus fuit Jesus, et multa alia admiranda, quæ a
Constantino Magno ibi collocata, Theodosius Ma-
gnus firmitus consistere fecit.

De curru Solis.

In aureo Milliaro jam inde ab antiquis tempo-
ribus currus solis trahente quadriga equorum igne
coloris quasi volantium a duabus columnis viseba-
tur: ubi Constantinus postquam Azotium vicerat,
faustis acclamationibus exceptus est. Ubi autem
currus ille in Hippodromum deductus fuit, parva
statua fortunam urbis referens ab ipso Constan-
tino confecta est, quæ a sole gestata ad tribunal
Hippodromi ducebatur, indeque coronata exhibit:
ponebatur autem in senatu cum celebritas Nata-
lium urbis immineret. Quia vero capiti ejus cru-
cem insculpi Constantinus curaverat, Julianus eam
in foveam conjici jussit: ubi Arius in camera Fori
senatus teterrimam mortem obiit: atque eo loci
qui præteribant urinam et stercorea odiosissimo
Ario deponebant.

De Senatu.

In Senatu, ut quidam tradunt, codicilli antiqui-
tus asservabantur: ibi enim Patrioii eos accipie-
bant, ubi Callistratus primum dignitatem consu-
larem suscepit, acclamante populo: Callistratus
fortuna favente insuper ad aliud proveheretur: ille
vero perterritus ad ecclesiam confugit, et quamvis
Constantinus juraret se nullam ei injuriam illatu-
rum, tamen ille minus fidens, primum presbyter,
deinde episcopus creatus est.

De Palladio deposito, de Foro et de statua.

Subter Fori columnam Palladium, et multa alia
admiranda posita fuerunt. Circuitus autem fori
tantus est, quantus fuit ambitus tentorii Constan-
tini Magni, quod Roma Byzantium veniens isthio
fixerat. Duæ autem illæ semicirculæ porticus
tunc temporis stabula erant, circa tentorium. Cæ-
terum insignis illa columna et statua Apollinis
est Constantini Magni, quam ipse instar solis ere-
xit, infixis capiti ejus, radiorum instar, clavis
passionis Christi, ut veluti sol civibus suis elu-
ceret.

*De statuis aurigarum, quæ in Senatu collocatæ erant,
ac de decem reliquiarum cophinis.*

In Senatu erectæ sunt aurigarum Circensium
statuæ in organo astronomico, ubi etiam Dianæ et
Veneris statuæ: ad quas Arcadius archidiaconus S.
Irenæ ab Arianis flagris occisus est. Decem autem
cophini reliquiarum decem annis in palatio Sena-
tus jacuerunt; postea vero ad basim columnæ suf-
fossi fuere.

In magna ecclesia, quæ jam appellatur Sancta
Sophia erectæ erant quadringentæ viginti septem
statuæ, quarum pleræque Græcæ erant; ex

quarum numero istæ erant Jovis scilicet, Cari patris, Diocletiani, duodecim signorum Zodiaci, Lunæ, Veneris. Aroturi sideris duabus Persicis columnis fulti, Poli Australis, ac sacerdotis Minervæ habentis a latere Iridem sine philosophia vaticinantem. Christianorum item statuas non paucas exstitisse ferunt, ex multis vero paucæ enumerandæ sunt, Constantini Magni, Constantis, Galli, Theodosii, Juliani, Theodosii alterius et Arcadii filii ejus, ac Serapionis consulis: Helenæ item matris Constantini tres: una porphyretica margaritis distincta: altera ex tessellis argenteis super columnam æream: tertia vero eburnea, quam posuit Cyprus rhetor. Quibus per urbem dispersis Justinianus fide et studio multo permotus, amplissimum templum excitavit. Si qui vero horum periti, urbem explorandi causa percurrant, non paucas earum reperient.

De status quæ collocatæ erant in dextera Fori parte.

In dextera Fori parte ad orientem status duodecim ex marmore porphyretico exstabant, totidemque Sirenes auro obductæ, quas vulgus equos marinos vocat. Nunc autem septem duntaxat conspiciuntur: quarum tres apud S. Mamantem positæ sunt. Cæteræ status etiamnum supersunt.

De simulacro æreo Fortunæ urbis, quod in orientali Fori arcu exstabat.

Fortuna urbis ænea cum calyptra posita erat in orientali arcu fori, cujus manus, ut aiunt, Michael Rhangabe amputari jussit, ne factiones populi contra imperatores quidpiam moliri possent.

De cruce cujus inscriptio est, Sanctus, sanctus, sanctus.

Sciendum est, crucem, in cujus medio legitur, Sanctus, sanctus, sanctus, a præside Fori dedicatam esse: ubi etiam duorum angelorum et ipsius Constantini et Helenæ status, a dextris et sinistris asservantur. In orientali autem arcu Fori Constantiniani, crux est argento obducta, habens in extremitatibus rotundis malum, quam ibidem Constantinus erexit, qua forma illam in cælo viderat. Ii vero qui inaurati conspiciuntur, filii ejus sunt. Itemque in sinistris partibus terribilis posita erat elephantis statua, prope maximam statuam, ubi mirabile spectaculum accidit. Nam terræ motu facto, elephas collapsus est, ac unus posteriorum ejus pedum effractus. Præfecti vero Taxeotæ, quos moris erat forum custodire, accurrentes elephantem erexerunt, ac corporis humani integri utraque ossa invenerunt, et tabellam cui inscriptum erat: *A Venere virgine sancta ne mortua quidem sejungor.* Præfectus autem signum illud ærario publico intulit in nummos redigendum. Præter superius memorata, visebatur porcus, multitudinis streptum denotans, et proxime nuda statua, si-

λῶν ὀπῆρχον, τοῦ τε Διδε, καὶ Κέρου τοῦ πατρὸς, καὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ τὰ δώδεκα ζώδια, ἢ τε Σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἄρκτουρος ἀστὴρ, παρὰ δύο Περσικῶν στηλῶν βασταζόμενος, καὶ ὁ Νότιος Πόλος, καὶ ἡ Ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τοῦ πλευροῦ τὴν Ἴριν ἀφιλοσόφως μαντεύουσαν ἔχουσα. Ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐκ ὀλίγα μὲν, ὡς εἶπον· καὶ δεόν ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας εἰπεῖν· Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καὶ Κώνσταντος, καὶ Γάλλου, Θεοδοσίου τε καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐτέρου, καὶ Ἀρχαδίου υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Σεραπίονος ὑπάτου, καὶ Ἐλένης μητρὸς Κωνσταντίνου τρεῖς· ἡ μὲν μία πορφύρα διὰ μαργάρων· ἡ δὲ ἑτέρα διὰ ψηφίδων ἀργυρῶν ἐν τῷ χαλκῷ κίονι, καὶ ἡ ἄλλη ἐλεφαντώδης Κύπρου βήτορος προσενέγκαντος· ἃς Ἰουστινιανὸς μερίσας ἐν τῇ πόλει ναὸν μέγιστον ἀνήγειρε μετὰ πίστεως καὶ πόθου πολλοῦ· οἱ δὲ πεπειράμενοι τῶν προειρημένων, περιερχόμενοι τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦντες αὐτάς, εὐρήσουσιν οὐκ ὀλίγας.

Ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν ἰσταμένων ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου.

Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου τοῦ ἀνατολῆς, ἐδέξαντο στήλας πορφύρας διὰ μαργάρων ἑβ, καὶ σειρήνας δώδεκα, ἄστινας οἱ πολλοὶ ἴππους θηλασσίους καλοῦσι· χρυσέμβαφοι δὲ ἦσαν. Ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἑπτὰ μόναι καθορῶνται· τὰς δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος μέρεσιν ἔθηκαν, καὶ αἱ λοιπαὶ στήλαι σώζονται.

Ἡ δὲ Τύχη τῆς πόλεως χαλκῆ μετὰ μοδιόλου ἴστατο ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι, ἦν, ἔφησαν. Μιχαὴλ ὁ Παγγαβὴ χειροκοπηθῆναι, διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν τὰ δημοτικὰ μέρη κατὰ τῶν ἀνακτόρων.

Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ γράφοντος Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.

Ἰστέον, ὅτι ὁ σταυρὸς ὁ μεσοσυλλαβῶν καὶ ἀναγινωσκόμενος, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, παρὰ τοῦ πρωτοστατοῦντος τῷ Φόρῳ ἀνηγορεύθη· ἔθην καὶ δύο ταχυδρόμων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ Ἐλένης ἐκ διεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων σώζονται στήλαι. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντινίου Φόρου σταυρὸς ἀργυρέμπλαστος, καὶ ἐν τοῖς ἀκρωτηρίοις στρογγύλοις μῆλον, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀνηγέρθη ὑπὸ Κωνσταντίνου, ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ἐν τῷ οὐρανῷ. Οἱ δὲ χρυσέμβαφοι υἱοὶ αὐτοῦ εἰσι καὶ ἐλέφαντος στήλη ἴστατο φοβερά ἐν τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι πλησίον τῆς μεγάλης στήλης· ἔθθα καὶ παράδοξον ἐδείκνυτο θέαμα· σεισμοῦ γὰρ γενομένου καὶ αὐτὰς πίπτωκε, καὶ ἀπώλετο τὸν ἕνα πόδα τὸν ὕψιστον, οἱ δὲ τοῦ ἐπάρχου ταξέωται (ἔθος γὰρ τὸν Φόρον παρ' αὐτῶν φυλάττεσθαι) συνδραμοῦντες ἤγειραν τὸν ἐλέφαντα, καὶ εὖρον ἔσωθεν αὐτοῦ τὰ ὀστέα ἀνθρώπου ἀμφότερα δλου τοῦ σώματος, καὶ πυξίον μικρὸν, οὗ ἐν τῇ κεφαλῇ ἔγραψεν· Ἀφροδίτης παρθένου ἱερᾶς οὐδὲ θανοῦσα χωρίζομαι. Ὅπερ ὁ ἑπαρχος τῷ δημοσίῳ προσέθηκεν εἰς νομμῆα. Τοῖς προαναδεθλωκέσι, καὶ χοῖρος ἰσχυρῶν σημείων τῶν κραιπνῶν

τῆς πανηγύρεως· καὶ γυμνῆ ὡσαύτως στηλῆ ση-
μαίνουσα τὸ ἀνάσχυτον τῶν τε ἀγοραζόντων καὶ
πωλούντων.

Περὶ τοῦ Συστηματίου, τοῦ ἐν τῷ Φόρῳ μέσον
ἱσταμένου.

Συστημάτιον δὲ μέσον τοῦ Φόρου ἐνζῶδον ἐπι-
κίωνων ἱσταμένον, καὶ ἐν αὐτῷ δηλοῦν τὰς ἱστορίας
τῶν μελλόντων ἐσχάτως γίνεσθαι ἐπὶ ταῦτα τῆ πό-
λει· οἱ δὲ στηλωτικοὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ταῦτα
πάντα συνίασιν. Ἐστηλώσε δὲ αὐτὰ Ἀπολλώνιος ὁ
Τυανεύς παρακληθεὶς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου
καὶ εἰσελθὼν ἐστοιχείωσε τὰ ὀνόματα τῆς ἐπικρατείας
ἕως τέλους αἰώνων.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκτίσεν τὴν πόλιν, ὅτε ἐξῆλθε μετὰ τῶν
μεγιστάνων ἐν τῷ Φόρῳ πεζός.

Ὅτι μέλλων κτίσαι τὴν πόλιν ὁ Μέγας Κωνσταν-
τῖνος, καὶ ὀφείλων πῆξαι τὸ θεμέλιον, καὶ κατεμέ-
τηρησεν αὐτὴν, πεζὸς ἐξελθὼν μετὰ τῶν μεγιστά-
των αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν εἰς τὸν Φόρον, εἶπον αὐτῷ οἱ
ἄρχοντες· Ποίει τέλος τῶν τειχῶν, δέσποτα. Ἐκεῖ-
νος δὲ ἔφη· Οὐχὶ ἕως οὗ στηῖ ὁ προἰωγός μου,
ἐκεῖσε πληρώσω. Μόνος γὰρ οὗτος ἑώρα τὸν ἄγγελ-
λον. Ἀπελθὼν δὲ μέχρι τοῦ Ἐξωκιονίου πεζὸς μετὰ
πάσης τῆς συγκλήτου, ἐκεῖσε δὲ ἰδὼν τὸν ἄγγελον
τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ πῆξαντα, καὶ μηνύοντα ἕως
ἐκεῖ στηῖναι αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπηξεν ἐκεῖ τὸ
τείχος·

Περὶ τοῦ Ἀρτοπωλίου.

Ἐν δὲ τοῖς Ἀρτοπωλίοις κυνάρια ἔστησεν εἴκοσι
περιφερῆ, καὶ ταύνας, καὶ ἀετούς, καὶ λαίνας, καὶ
κρίων κάρας, καὶ στρουθῶν, καὶ κορώνης, καὶ
τρυγόνος, καὶ γαλῆς, καὶ δαμάλεως, καὶ Γοργόνας
δύο, μίαν μὲν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἑτέραν ἐξ εὐωνύμων,
κατ' ὕψιν ἀμφοτέραι βλέπουσαι, ἀπὸ μαρμάρων ἐγ-
γελυμέναι, καὶ χοίρων ἀγέλας. Ἰσταντο δὲ μέχρι
Ζήνωνος. Γαληνὸς δὲ τις ἱατρός καὶ φιλόσοφος ὑπάρ-
χων, ἐκεῖσε παραιθεις τὰς Γοργόνας ἔλεγεν ἱερο-
γλυφικά, καὶ ἀστρονομικά τῶν μελλόντων, δηλώσας
τὰς ἱστορίας πάσας σὺν τοῖς ὀνόμασι Κωνσταντίνου
τοῦ Μεγάλου τυπώσαντος ταῦτα. Τοῦ δὲ Γαληνοῦ
ἐπὶ πλείστων συχνάσαντος, καὶ τοῖς ἀναγνώσμασι
προσχόντος, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ Ζήνωνι
παρὰ Βηρίνης εἰπόντος καὶ γελάσαντος· Καλλι-
στρατὸς τις σурφετὸς κάπημος τῆ τέχνη, μετὰ τὴν
ἐπάνοδον Ζήνωνος, διαβάλλει τὸν Γαληνόν· ὁ δὲ Ζή-
νων τοῦτον ἀνηρῆκει, ὅπερ λέγουσιν εἶναι ἀληθές· καὶ
γὰρ αἱ ἀγέλας τῶν χοίρων διερχόμεναι ἐκεῖσε εἰς τὸν
Ἀρτοτυριανὸν τόπον μέσον τῆς καμάρας, ὅθεν ἀνέρχεται,
ἴστανται ἑνεοὶ, καὶ οὐ δύνανται παρέρχεσθαι, ὅτε
οἱ χοιροδέται οἱ τούτους ἐλαύνοντες, τύψωσι τούτους,
καὶ τότε μεθίστανται· ἦνίκα γὰρ ψυχῆ αἴμα ὀλίγον,
ἀθρόως ὀρμῆ ἢ ἀγέλη.

Περὶ τοῦ σταυρίου τοῦ ἰδρυμένου ἐπὶ κίονος.

Τὸ δὲ σταυρίον τὸ ἰδρυμένον ἐπὶ κίονος πλησίον
τῶν Ἀρτοπωλίων ἐν τῇ λιθοστρώτῳ αὐλῇ ἀνηγέρθη
παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅτε ἐκτίσθη ἡ
πόλις. Εἰς δὲ τὸ παλαιὸν ἔφερον ἐκεῖσε τοὺς ἵπ-
πους ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζον-

gnificans impudentiam eorum qui emunt et ven-
dunt.

De compage quæ stabat in medio Fori.

In medio Fori compages quædam variis distin-
cta figuris, columnisque fulta visebatur, quæ res
urbis aliquando eventuras indicabat : qui autem
apotelesmaticen exercent, hæc omnia norunt.
Cæterum hæc Apollonius Tyaneus erexit, accersit-
us a Constantino Magno, iisque nomina im-
peratorum usque ad sæculorum finem inscul-
psit.

*Quomodo urbem ædificavit, quando una cum proce-
ribus Forum pedes adiit.*

Cum vellet urbem condere Constantinus Magnus,
ac fundamenta jacere, mensus est ipsam, unaque
cum proceribus suis pedes exiit, atque ad Forum
processit, quo ubi perventum fuit, inquirunt ei
proceres, Hic, domine, muro statue terminum. Ille
vero respondit : Non, nisi is qui me præcedit du-
ctor constitierit. finem faciam. Solus enim ipse an-
gelum videbat. Progressus igitur pedes cum toto
senatu usque ad Exocionium, vidit ibi angelum,
defixa in terram rhomphæa, stationis initium fa-
cere : quare ipse quoque ibi substitit, et finem
muro statuit.

De Artopolio.

In Artopoliis catellos viginti circumposuit, et
pavones, aquilas, lænas, arietum capita, et passe-
rum, cornicis item, turturis, felis et buculæ, Gor-
gones duas, aliam a dextris, aliam a sinistris, facie
sibi invicem obversas ex marmoribus sculptas, ac
demum porcorum greges. Perstiterunt autem us-
que ad Zenonem. Cæterum Galenus quidam me-
dius et philosophus istac præter Gorgonas trans-
iens, hieroglyphica esse dixit, iisque astronomi-
cum futuri præsagium contineri, et cunctas
declaravit historias eum nominibus Constantini
Magni, qui illa effinxerat. Cum autem hæc Galenus
frequentius enarrasset, et lectioni eorum insiste-
ret, eaque quæ Zenoni Verinæ opera eventura
erant, prædixisset, et in risum prorumperet ; Cal-
listratus quidam homo nihili qui cauponarium
exercebat, post Zenonis reditum Galenum accusa-
vit, Zeno autem ipsum interfecit : quod etiam vere
contigisse dicunt. Ideoque porcorum greges isthac
transeantes ad Artotyrianum locum in medio for-
nicis unde ascenditur, quasi stupidi consistunt ne-
que ultra progredi possunt : donec a subulcis
verberati, gressum movent : statim enim ac
paululum sanguinis effluit, cum impetu proced-
dunt.

De cruce supra columnam erecta.

Crucem collocatam supra columnam propter Ar-
topolia in atrio lapidibus strato erexit Constanti-
nus Magnus, quando urbem condidit. Antiquis au-
tem temporibus utriusque factionis aurigæ equos
ibi agitabant, et acclamantes aiebant, *Crucis potentia*

Ἡ δὲ ἑτέρα σχηματογραφία, ἣν συντέθεικεν ὁ μέγας *A. Allera urbis a Constantino M. in aliam formam deductæ descriptio.*
Κωνσταντίνος.

Προσέθηκε τοίνυν τὸ τεῖχος ἀπὸ τοῦ Εὐγενίου μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἀπὸ δὲ τῶν Τόπων ἕως τῆς Ἁγίας Θεοτόκου τῆς Ῥάβδου, καὶ ἀνέβαινε εἰς τὸ Ἐξωκίονιον, καὶ τὸ χερσαῖον τεῖχος, ἀπὸ τοῦ Μιλίου· καὶ ἤρχετο μέχρι τῆς παλαιᾶς πόρτης τοῦ Προδρόμου, καὶ τῆς μονῆς τοῦ Δίου καὶ τῆς Εἰκασίας, καὶ διήρχετο μέχρι τῆς Βώνου, καὶ εἰς τὸν Ἁγίον Μανουήλ, Σαβῆλ καὶ Ἰσμαήλ, ἐν ᾧ τόπῳ ἀνηρέθησαν οὗτοι οἱ ἄγιοι· καὶ διήρχετο εἰς τὰ Ἀρματίου, καὶ μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, καὶ ἔκαμπε εἰς τὸν τοῦ Εὐγενίου. Διήρχεσε δὲ τὸ τεῖχος ἑτῆ ρλβ', δέκα βασιλέων αὐτοκρατορησάντων. Αὕτη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ σχηματογραφία.

Quo anno urbs Constantinopolis cæpta sit ædificari, quoque mense celebrata sint ejusdem urbis encænia.

Χρῆ δὲ εἰδέναι ὅτι, τῷ πεντακισχιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ τριακοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου, τῷ τρίτῳ μηνί τῆς χριστικαῖς ἐπιμεμήσεως, ἐν ἡμέρᾳ τετάρτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ὄντος τοῦ ἡλίου εἰς τὸ τοῦ Τοξότου ξώδιον· ὠροσκόπει γὰρ Καρκίνος· τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς διακοσιοστῆς ἐβδομηκοστῆς ἑκτης Ὀλυμπιάδος, ἐπήχθη τὸς θεμελίους τῶν δυτικῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἐν ἑννέα μηνὶ τὸ τε χερσαῖον καὶ παράλιον τεῖχος, μετὰ πλείστων οἰκοδομημάτων, τῶν ἐν τῇ πόλει δομηθέντων ἀπαρτίσαντες, τῇ ια' τοῦ Μαΐου μηνός, τὰ ἐγκαίνια τῆς πόλεως γέγονε, καὶ προσηγορεύθη Κωνσταντινούπολις.

De statua Constantini M. quæ die urbis natali in Hippodromum deducebatur. De iis qui una cum Constantino urbem CP. ædificaverunt; ac de præcipuis ædificiis ab eodem Augusto in urbe excitatis.

Ἐπὶ δὲ τῇ τῶν ἐγκαίνιων ἡμέρᾳ προσέταξεν ἐπὶ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, τὴν αὐτοῦ στήλην ὀρᾶσθαι, μετὰ τῆς εἰθισμένης τιμῆς, Ἰππικῶν ἀγομένου, τοῖς κατὰ καιρὸν βασιλεύουσιν, ὄντων καὶ τῶν δημοτῶν, καὶ ἀνέρχεσθαι μέχρι τοῦ στόματος. Ταῦτα ἐπράχθη τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, συμπραττόντων καὶ συνευδοκούντων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς θεοφρουρήτου Κωνσταντινουπόλεως· Εὐφρατᾶ τέ φημι τοῦ παρακοιμωμένου καὶ Οὐροικίου, καὶ Ὀλυβρίου τοῦ πραιποσίτου, Ἰσιδώρου καὶ Εὐστοργίου, καὶ Μιχαὴλ πρωτοβεστιαρίου, ἀμφοτέρων πατρικίων, καὶ Ὀνοταρσίου ἐπάρχου, καθὼς ἱστοροῦσιν ὅτι τε Εὐτυχιανὸς γραμματικὸς ὁ πρωτοασηκρητὴς, καὶ ὁ συμπάρων τῷ παραβάτῃ Ἰουλιανῷ ἐν Περσίδι, Εὐτρόπιός τις ὁ σοφιστὴς καὶ ἐπιστολογράφος Κωνσταντίνου, Τρώϊλος ὁ βήτωρ, ὁ πολλὰς ἀρχὰς διανύσας μετὰ δόξης, καὶ Ἡσύχιος ὁ ταχυγράφος. Οὗτοι πάντες θεαταὶ καὶ συνίστορες γεγονάσι τῶν τότε πραχθέντων ἀκριβῶς. Ἐν δὲ τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐποίησεν, ὡς εἴρηται, μείζονα τὴν Βυζαντινὴν πόλιν· ἔκτισε δὲ καὶ τὰ παλάτια, τὰ ἀπὸ τε τῆς Χαλκῆς, καὶ τῶν Ἐξκουβίτων, καὶ τῶν Σχολῶν· καὶ ναὸν ἀνήγειρεν ἐκεῖσε τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὴν θόλον τῆς Ἐπταλύχου, ἡ καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἔσωθεν τῶν Σχολῶν· καὶ τὸ Τριβουνάλιον καὶ τὰ νῦν ὀνομαζόμενα Νούμερα

Addidit igitur murum ab Eugenio turri ad S. Antonium usque, et a Topis ad S. Dei Genitricem Rhabdi diotam; murusque terrestris protensus est a Milliario ad Hexocionium, et pergebat ad veterem Præcursoris portam, et ad monasterium Dii et Icasias: inde tendebat usque ad Cisternam Boni, et ad Sanctos Manuel, Sabel ac Ismael, ubi ipsi sancti occisi fuere: hinc vergebatur ad locum Harmatii nuncupatum; et ad S. Antonium usque, deflectebatque ad Eugenio turrim. Duravit autem hic murus annos cxxxii, decem imperatorum tempore. Hæc est urbis forma sub Constantino Magno.

Sciendum est, anno mundi quinquies millesimo octingentesimo tricesimo quarto, tertio mense quartædecimæ Indictionis, Novembri mense, die quarta, cum sol in Sagittarii signo versaretur, Canoro horoscopante, primo anno cclxxvi Olympiadis, fundamenta murorum occidentalium Constantinopoleos jacta fuisse: cumque novem mensibus, maritimam et terrestrem murum, cum aliis urbanis ædificiis absolvissent, undecimo Maii, encænia urbis celebrata esse, eique Constantinopolis nomen impositum.

Constituit autem ut imposterum quoque annis die urbis natali, statua ipsius cum solito honore, ludis circensibus, imperatori populoque ad tribunal Hippodromi spectanda proponeretur. Hæc duodecimo anno imperii Constantini Magni facta sunt, adjuvantibus in structura Constantinopoleos, divino præsidio munitis, Euphrate accubitore, Urbicio, et Olybrio præposito, Isidoro et Eustorgio, ac Michaele primo vestiario, utroque patricio, et Honoratio præfecto; quemadmodum memoriæ tradiderunt Eutythianus grammaticus a secretis primus, et Eutropius quidam sophista, qui fuit Constantino ab epistolis, ac Juliano Apostatæ in Perside una adfuit; Troilus rethor, qui multos magistratus cum gloria gessit, et Hesythius notarius. Hi omnes spectatores et accurati testes eorum, quæ tunc facta sunt, exstiterunt. Anno autem duodecimo imperii sui ampliavit, ut dictum est, Constantinus Byzantiam urbem, ædificavitque palatia, a Chalce, ab Excubitis, et a Scholis: ibidemque SS. Apostolorum templum extruxit, et Hepatalychni tholum, qui usque adhuc intus in Scholis servatur: præterea tribunal, et quæ nunc Numeræ appellantur quæque ejusdem palatii sunt: insuper undeviginti Acoubita, et Stepsimum, templumque S. Stephani, quo cubiculo hiberno tempore utebatur. Extruxit quoque Magnauram, et Domini

καὶ αὐτὰ εἰς τὰ αὐτὰ παλάτια, καὶ τὰ ἐνεακαίδεκα Ἀκκοῦδιτα, καὶ τὸ Στέψιμον, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅνπερ εἶχε χειμονικὸν κοιτῶνα. Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὴν Μαγναύραν, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν, καὶ Γενικὸν, καὶ τὸ Ἰδικὸν, καὶ τὸ Βεστιάριον, καὶ τὸν Καβαλλᾶν, καὶ τὸ Σίγμα, καὶ τὸ Ὤατον, τὸ πρὸς τὴν Νέαν κείμενον, καὶ μέχρι τῆς ὀνομαζομένης Σιδηρᾶς πόρτης, καὶ τὰ παλάτια μέχρι τοῦ Γερανίου, καὶ τὸ Χρυσόκλαβον, καὶ τὸ μέγα λουτρὸν τοῦ Οἰκονομίου, τὸ πλησιάζον εἰς τὸ Τζυκανιστήριον, ἔχον ἐνόθηκας ἑπτὰ, καὶ στοὰς ἰβ' καὶ κόλυμβον εὐμεγέθη ἐνζῶδον· καὶ αἱ μὲν ἑπτὰ ἐνόθηκαι, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ζ' πλανητῶν ἀστέρων· αἱ δὲ ἰβ' στοαὶ τῶν ἰβ' μηνῶν τὰς κράσεις Ἰσαζον, ὅπερ οὖν ἦπτε μέχρι τοῦ βασιλέως Κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ· ὁ δὲ κατέλυσε Ἰωάννης Τζιμίσκη, καὶ ἐκ τῆς τούτου ὕλης ἔκτισε τὴν Χαλκῆν, ἔνθα καὶ ἑτάφη. Βουλόμενος δὲ κτίζειν καὶ Ἱππικὸν κατὰ μίμησιν τῆς Ῥώμης, εὗρε τὸ τοῦ Σεβήρου, καὶ ἀνεπλήρωσεν αὐτὸ, ἤγουν τὸ ἐν μέρος τῶν βαθμίδων, καὶ τῶν δύο περιπάτων, καὶ καγκέλλων, καὶ αὐτὸν τὸν Σφενδῶνα, καὶ τοὺς καμπήρας, καὶ τοὺς δῆμους. Πάντα δὲ τὰ χαλκουργήματα καὶ τὰ ξόανα ἐκ διαφόρων ναῶν καὶ πόλεων ἀθροίσας, ἔστησεν αὐτὰ εἰς κόσμον τῆς πόλεως ὁμοίως καὶ τοὺς κίονας τοῦ περιπάτου· ἐπάτωσε δὲ τούτους μετὰ συγκοπῆς, καὶ ἐπετέλεσεν αὐτὸ, πρῶτον ποιήσας καὶ Ἱππικὸν ἀγῶνα. Ὁ δὲ ἔχων τοὺς ὀρνιθίουσ ποδάσ ἤχθη ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας· ἔστι δὲ ὁ Βελλεροφόντης· καὶ ἐκείσε ἐσθόντο αὐτόν. Ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα ἀγάλματα, καὶ ἄτινὸ εἶσι, καὶ πόθεν ἤκασιν ἔκαστον, καὶ διατὶ ἐστηλώθησαν, ἔσχατον λεπτομερῶς ἐροῦμεν.

De quatuor Romanis magistris, et octo patriciis, quos Roma Constantinopolim eduxit Constantinus Magnus; ac de aedificiis ab iisdem in eadem urbe CP. excitatis: necnon de Scythica Constantini M. expeditione.

Μέλλων οὖν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος οἰκῆσαι τὴν πόλιν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸ Βυζάντιον κατακρατῆσαι, ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων τὰ τούτων δακτυλίδα, ἐνὸς ἐκάστου ἰδίου, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Σάβαρον· ἐξ ὧν οἱ μὲν τέσσαρες ἐτύγγαλον μάγιστροι· Ῥωμαῖοι δὲ ὁ τε Ἀδάμ, ὁ Πρωτάσιος, ὁ Φιλόξενος, καὶ ὁ Σκόμβρος, καὶ πατρικιοὶ ὀκτώ, ὁ Πρόβος, ὁ Δομνῖνος, Σαλούστιος ὁ ἑπαρχος, Μόδεστος καὶ ὁ Εὐβουλος, ὁ Δαρτεῖος, ὁ Μαῦρος, ὁ Ῥοδανός· οἷτινες ἐξαπεστέλησαν, μετὰ πλείστου στρατοῦ ποιήσαντες ἐν Περσίδι μῆνας ἰς', ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστείλας εἰς Ῥώμην ἀνελάβετο τὰς γυναῖκας αὐτῶν· οἱ δὲ σταλέντες ἐκείσε, ἐθεάσαντο καὶ τοὺς τόπους ἐνὸς ἐκάστου, ποῦ τε καῖνται καὶ ὅπως· ἐτέρας ἐπὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης, ἄλλας ἐπὶ τοὺς ἡπειρούς ὡσαύτως· ἐθεάσαντο δὲ καὶ τὰς ἀνάδους, αἱ ἦσαν κοχλιοειδεῖς· καὶ λαβόντες τὰς φαρμιλίας τῶν τούτων συγκλητικῶν, ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔκτισαν ὅμοια κτίσματα, καὶ ἐκάθισαν ἐκείσε τὰς φαρμιλίας αὐτῶν. Ἐλθόντες οὖν ἐκ Περσίδος μετὰ νίκης μεγάλης; ἀνελάβοντο καὶ πάντα κεντηνάρια τῆς· Ἐδέξατο οὖν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἀσμένως, καὶ ποιήσας εὐωχίαν, εἶπεν αὐτοῖς· Θέλετε ἀπελθεῖν εἰς Ῥώμην; δοκιμάζων

A templum, Atrarium item publicum et privatum, Vestiarium, Caballam et Sigma ac Oatum proxime ecclesiam Novam, et cætera usque ad portam Ferream, et palatia ad Geranium usque: tum Chrysoclavum et balneum magnum Oeconomii, proximum Tzycanisterio, quod septem receptacula habebat, et duodecim porticus, et amplissimam piscinam figuris variatam. Et septem quidem receptacula in memoriam septem planetarum: duodecim vero porticus, duodecim mensium temperamenta æquabant; quod permansit usque ad tempora domini imperatoris Nicephori Phocæ. Joannes vero Zimisces illud evertit, et ex ipsa materia Chalcen condidit, in qua et sepultus est. Cæterum cupiens etiam Constantinus Circum ad instar Romani ædificare, eum, quem Severus imperfectum reliquerat, ipse absolvit; unam nempe graduum partem, ac duarum porticum et cancellorum, præterea ipsam sphendonem, flexus seu metas et factionum sedes. Omnia autem ænea signa ac simulacra ex variis templis et civitatibus collecta ad ornatum urbis erexit: similiter et columnas ambulacri, quas crustis ornavit, ac edito primum equestri certamine, opus perfecit. Verum statua quæ pedes alatos habet, delata fuit e magna Antiochia, et Bellerophontis est, qui illic colebatur. Cæterum de reliquis statutis, quot et quales esse sint, et unde quælibet venerit, et quare fuerint erectæ, postremo breviter dicemus.

Cum igitur urbem suam habitari Constantinus Magnus, imo potius Romanos Byzantii sedem imperii habere vellet, cujusque horum annulos accepit, misitque ipsos contra Saporem Persarum regem, quorum quatuor magistri erant: Romani, videlicet Adam, Protasius, Philoxenus, Scombrus; octo vero patricii, Probus nempe, Dominus, Salustius præfectus, Modestus, Eubulus, Darius Maurus ac Rhodanus, qui cum ingentibus copiis in expeditionem missi, in Perside sexdecim menses commorati sunt. Interea Constantinus Magnus, missis Romam legatis, eorum uxores accersivit. Cæterum legati sedulo observarunt locum situmque ejusque; eas videlicet domos quæ ad oram maris erant, et eas quæ ad continentem; itaque contemplati sunt scalas quæ erant cochleæ. Assumptis igitur familiis horum senatorum, Byzantium redierunt, ibique simili forma ædificia construxerunt, eorumque familiis dederunt inhabitanda. Cum itaque acceptis trecentis et sexaginta quinque centenariis tributis, e Perside victores rediissent, imperator eos lubens excepit, ac ad convivium admissis, explorandi gratia, inquit illis: « Numquid abituri estis Romam? » Responderunt illi, « Haud ante duos menses eo

reversuros. » Tum Imperator, « Vespere, inquit, A dabo vobis aedes vestras. » Præceperat enim Euphrati accubitori suo, qui imperatorem Christianum fecerat, ut unicuique suam domum redderet cum familia. Illi igitur ut viderunt ostia, atria et scalas pari situ posita, mensuram item, formam ac altitudinem, penitusque universa Romanis similia, putabant se per phantasiam esse Romæ: ubi vero et familias suas invenerunt, obstupuerunt. Sed postquam eas interrogarunt, et uti res gesta esset, accurate edidicerunt, tum demum crediderunt, non esse phantasiam verum Imperatoris prudentiam, qui vel invites Byzantium inhabitare coegisset. Loca autem ex nominibus ipsorum denominata sunt.

Philoxenus cisternam construxit.

Probus Præcursoris condidit templum, quod Constantinus Caballinus in fabrilem officinam, Probi hodie dictam, mutavit.

Domninus autem in tractu Mauriani domum ædificavit, in quo inhabitabat Agricolaus.

Darius excitavit aedem Canatisæ uxoris Scleri.

Maurus aedem exstruxit Bellonæ dictam.

Rhodanus condidit aedem sacram Deiparæ cognominatam in οὐρανοῖς seu in cœlis; quæ est Mamenæ.

Sallustius domum ædificavit, quæ Condomyti appellatur.

Modestus aedem construxit ad S. Apostolos, Lamprinuncupatam; quæ etiamnum idem nomen retinet.

Eubulus tria condidit atria et quatuor porticus, scilicet tholos enchoregos, a palatio ad muros usque terrestres; quarum una incipiebat a Tzyonasterio, Manganis, Acropoli, et turre Eugenii, et pertingebat ad S. Antonium usque: altera a Daphne, Sophianoque portu, et progrediebatur usque ad ecclesiam Dei Genitricis nuncupatam Rhabdum. Reliquæ vero duæ porticus a Chalce, Milio et Foro ad Taurum usque, et Bovem et Exocionium ipsum tendebant. Supra porticus autem ambulacra erant, lapide quadrato strata, et status æneæ innumeræ ad ornamentum urbis. Præterea officinas ferrarias condidit, et aquæductus ex Bulgaria in urbem. Fecit etiam cloacas enchoregas subter universam urbem transeuntes, æquantibus profunditate altitudinem porticum, ne ex fœtore inde proveniente morbi gignerentur, sed omnis fœtida colluvies per eas in mare deflueret. Hæc igitur, ut dictum est, ab Urbicio præposito, Sallustio præfecto, cæterisque condita sunt. Imperator autem sexcentis auri centenariis ad porticus, aquæductus et muros exstruendos relictis, ipse adversus Scythas exercitum eduxit, quibus subjugatis, urbes condidit Persthabam, Distram, Pliscubam et Constantiam. Hæc spatio duorum annorum et dimidio, curante Hermia, ædificata fuere. Præterea exstruxit aedem, vulgo

αὐτοῦς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ καταλθεῖν μέχρι δύο μηνῶν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· Ἀπόψε ἔχω δοῦναι ὑμῖν τὰς οἰκίας ὑμῶν. Προστάξας οὖν Εὐφράτη τῇ παρακοιμωμένῃ αὐτοῦ ὄστις καὶ ἐποίησε τὸν βασιλεῖα Χριστιανόν, ἀποδοῦναι ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων τὸν οἶκον αὐτοῦ μετὰ ὀψικίου αὐτοῦ. Οἱ δὲ, ὡς εἶδον τοὺς πυλῶνας, καὶ τὰς αὐλάς, καὶ τὰς ἀνάδους ὁμοίως, τὰ μέτρα δὲ, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ ὕψη, καὶ πάντα ἀπλῶς οἶα τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἔδοξαν εἶναι ἐν φαντασίᾳ εἰς τὴν Ῥώμην. Εὐρόντες δὲ καὶ τὰς φαρμιλίας αὐτῶν, ἐξεπλάγησαν. Ἐρωτήσαντες δὲ ταύτας, καὶ μαθόντες ἀκριβῶς, τότε ἐπίστευσαν, ὡς οὐκ ἔστι φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι καὶ ἄκοντας αὐτοῦς ἐν τῇ Βυζαντίῳ ἐνώκησεν. Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰλήφασιν οἱ τόποι τὰς προσηγορίας.

Ὁ Φιλόξενος ἔκτισε κινστέρναν.

Ὁ Μρόδος ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, ὄνπερ Καβαλίνος ἐποίησεν ἐργοδόσιον, τὸ λεγόμενον νῦν Προδίου.

Ὁ δὲ Δομνίνος ἔκτισεν οἶκον εἰς τὰ Μαυριανοῦ, ὄνπερ εἶχεν ὁ Ἀγρικόλαος.

Ὁ Δαρείος ἔκτισε τὸν οἶκον τῆς Κανατίσης τοῦ Σκληροῦ.

Ὁ Μαῦρος ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Βαλονᾶ.

Ὁ Ῥοδανὸς ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τὰ ἐν οὐρανοῖς· ἔστι δὲ τῆς Μαμένης.

Ὁ Σαλούστιος ἔκτισεν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Κονδομούτου.

Ὁ Μόδεστος ἔκτισεν οἶκον εἰς τοὺς Ἅγιους Ἀποστόλους, τὸν λεγόμενον τοῦ Λαμπροῦ, καθὼς καὶ νῦν καλεῖται.

Ὁ Εὐβουλὸς ἔκτισε τρεῖς πυλῶνας· ἔκτισε δὲ καὶ τέσσαρας ἐμβόλους ἀπὸ τοῦ Παλατίου μέχρι τῶν χερσαίων τειχῶν, ἐγχορήγους θόλους· ὧν ὁ εἰς ἔρχετο ἀπὸ τοῦ Τζυκανιστηρίου, καὶ τῶν Μαγγάνων, καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ Εὐγενίου, καὶ διήρχετο μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ὁ δ' ἕτερος ἔρχετο ἀπὸ Δαφνῆς, καὶ τῶν Σοφιῶν, μέχρι τῆς Ράβδου· οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐμβολοὶ ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου, καὶ τοῦ Φόρου, μέχρι τοῦ Ταύρου, καὶ τοῦ Βοδῆ, καὶ τοῦ Ἐξωκιονίου αὐτοῦ. Ἐπάνω δὲ τῶν ἐμβόλων περίπατοι πλακωτοὶ λίθινοι, καὶ στήλαι χαλκαὶ ἄπειροι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως. Ἐκτίσθη δὲ καὶ τοὺς μυδρῶνας καὶ ἀγωγούς, δι' ὧν τὸ ὕδωρ ἐκφέρεται ἀπὸ Βουλγαρίας. Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς καράβους ἐγχορήγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, βαθεῖς τῇ ὕψει ὅσον τῶν ἐμβόλων, διὰ τὸ μὴ εἶναι δυσωδίαν τινὰ, καὶ ἐνοκῆπτωσι νόσοι πολλαί, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος διέρχεσθαι τὰς δυσώδεις ὕλας, καὶ κτερίζεσθαι εἰς τὴν θάλασσαν. Ταῦτα δὲ ἐκτίσθησεν, ὡς εἴρηται, παρὰ Οὐρβικίου τοῦ πραιποσίτου, καὶ Σαλουστίου ἐπάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν, καταλιπῶν αὐτοῖς κεντηνάρια χρυσίου ἑξακόσια, εἰς τε τοὺς ἐμβόλους, τοὺς ἀγωγούς, καὶ τὰ τεῖχη· ἑκείνος δὲ ἐκίνησε κατὰ Σκυθῶν, καὶ ὑποτάξας αὐτοὺς, ἔκτισε πόλεις ἐκείσε τὴν Περσθλάβαν, καὶ τὴν Δίστραν, καὶ τὴν Πλίσκουδαν, καὶ τὴν Κωνσταντιάν. Ταῦτα ἐκτίσθησεν εἰς χρόνους δύο ἡμισυ ἀπὸ φωνῆς

Ἐρμαίου. Ἐκτισε, δὲ καὶ τὰ Ἄρματιου, ἐν ᾧ τὴν τε κέρτην ἔπηξε, καὶ τὰ ἄρματα τίθεικε μετὰ τὸ ὑποτάξαι τοὺς Βυζοντίους. Εἰς δὲ τὸ ὄνομα τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν ἔκτισε τὰ Παλάτια, τὰ κλούμενα Κωνσταντινιανὰ, καὶ τὰ λεγόμενα τὰ Κῶνστα. Ἔσθη δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουβάκης, καὶ τοῦ Ἰβηρίτζη, ὅστις καλεῖται τοῦ Ἀκροπολίτου. Τοὺς δὲ ναοὺς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὕστερον εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν,

De terræ motu, quo muri urbis CP. sub Theodosio Juniori eversi fuerunt, et quomodo ab eodem Augusto instaurati sint.

Ὁ δὲ Μικρὸς Θεοδόσιος εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς αὐτοῦ βασιλείας, σεισμοῦ γεγονότος, καὶ τῶν τευχῶν καταπιπτόντων, διὰ τὸ τοὺς Ἀμαληκίτας τοὺς Χατζιντζαρίους οἰκῆσαι ἐν τῇ πόλει, καὶ βλασφημησαὶ σφοδρῶς εἰς τὸ Τρισάγιον, ποιήσας ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἱκεσίαν καὶ λιτὴν εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Τριβουναλίου μετὰ τοῦ πατριάρχου Προκλου καὶ Ἐπιδότου τοῦ λαοῦ· καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον, κραζόντων· ἐτι πάντων ὁρώντων ἠρπάγη παιδίον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἤκουσεν ἀγγέλων μελωδούντων καὶ ὕμνούντων. Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Τοῦ παιδίου κατελθόντος, ὁ λαὸς ἐμελῶδει οὕτως, καὶ ἔσθη ὁ σεισμός. Καὶ διὰ ταῦτα ἐξέωσεν ὁ βασιλεὺς πάντας τοὺς αἰρετικούς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ τὰ τεῖχη ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ Ἐξωκιονίου μέχρι τῆς χρυσίας· ἐξ οὗ καὶ στήλην αὐτοῦ ἔστησεν ὀπισθεν τῶν ἐλεφάντων· καὶ ἀνετίβασε καὶ τὸ παράλιον τεῖχος, ἀπὸ τῆς Ῥαύδου μέχρι τῆς Χρυσίας, ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τὰ Ἄρματιου μέχρι Βλαχερνῶν καὶ μέχρι τῆς Χρυσίας. Οἱ δὲ δύο δῆμοι ἔκτισαν τὰ τεῖχη παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ὀρισθέντες, καθὼς εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν.

Περὶ τοῦ Αὐγουστιῶνος.

Τῇ πέμπτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐχόρευον οἱ ῥεγεονάρχαι ἐν τῷ Γουστειῷ, ἤγουν τῷ ὄψοπωλίῳ, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνου βασιλευδόντος· ὃν οἱ ἰδιῶται Αὐγουστιῶνα ἐκάλεσαν, ἐν ᾧ καὶ στήλην ἔστησε Κωνσταντῖνος τῆς μητρὸς αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐπωνόμασε τὸν τόπον Αὐγουστιῶνα, ἄτερον Γουστειῶνα λέγομεν.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Αὐγουστιῶνος· διατὶ σφαῖραν καὶ σταυρὸν κρατῶν ἐφ' ἵππου ἐστήλωται.

Ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς κτίσας τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐκάθηρε τὴν αὐλήν, καὶ ἐμαρμάρωσε ταύτην τὸ πρότερον οὖσαν Γουστειῶνα, ὡς εἴρηται, ἤγουν ὄψοπώλιον. Διὸ καὶ ἔστησε καὶ τὴν ἐκυτοῦ στήλην ἐφ' ἵππον ἐπὶ τοῦ κίονος· καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ φέρει σφαῖραν, σταυροῦ ἐμπεπηγότος ἐν αὐτῇ· ὅτι διὰ τῆς εἰς σταυρὸν πίστεως τῆς γῆς ἀπάσης ἐγκρατῆς γέγονε. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ γῆ, διὰ τὸ σφαιροειδὲς τοῦ αὐτῆς σχήματος· πίστις δὲ ὁ σταυρὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῇ προσηλωθέντα σαρκὶ Θεόν· τὴν δεξιᾶν χεῖρα ἐνατεταμένην ἔχουσαν κατὰ ἀνατολῆς, καὶ στάσιν τῶν Περσῶν σημαίνουσαν, καὶ μὴ μεταβαίνειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, διὰ τῆς ἀνατάσεως καὶ ἀπωσεως τῆς χειρὸς βοῶν· Στῆτε, Πέρσαι, καὶ μὴ

dictam Harmatii, in qua cortem posuit, currusque locavit, cum Byzantinos subjugasset. A nomine autem trium filiorum condidit palatia, quæ Constantiniana et Constantis nuncupantur. Construxit item domum Tubacæ, et Iberitzæ, Acropolitæ vocatam. Cæterum de templis et reliquis, quæ Constantinus Magnus ædificavit, postea in libro *De ædificiis* dicturi sumus.

Theodosius vero Junior quinto imperii anno, cum terræ motu muri collaberentur, eo quod Amalecitzæ Chatzintzarii in urbe habitarent, et blasphemia dicta in Trisagium effunderent, preces et supplicationes in Campo Tribunalis una cum patriarcha Proclo ac universo populo instituit : ac dum *Kyrie eleison* cantarent, puerulus quidam, cunotis videntibus, in aerem abreptus audivit angelos canentes : *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis* : puero iterum in terram demisso, populus ad eundem modum cecinit, desilitque terræ motus : quapropter imperator omnes hæreticos ex urbe eiecit, murosque ab Exocionio ad portam Auream usque protulit : quare etiam pone elephantos isthic collocatos statuum suam erexit. Præterea et murum maritimum a Rhado ad portam Auream extendit, et a Sancto Antonio, Harmatii dicto, usque ad Blachernas, et ad portam Auream. Dum autem factiones populi, ab ipso imperatore Theodosio ei rei destinatæ, muros istos condiderunt, uti in libro *De ædificiis* dicemus.

De Augustione.

Quinta die mensis Octobris, præfecti regionum urbis in Gusteo, seu foro cibario, choreas ducabant in honorem imperatoris illius temporis; quem locum vulgus Augustionem appellat : quo etiam in loco suæ matris statuam Constantinus erexit : quare de re locum illum Augustiona vocavit; quem alias Gustionem appellamus.

De eodem Augustione. Quare equestris statua globum et crucem tenens erecta sit.

Cum Justinianus Magnus templum Sanctæ Sophiæ ædificasset, expurgavit etiam aream, eamque marmoribus exornavit, cum antea Gusteum, ut dictum est, seu forum cibarium esset : ideoque statuam suam equestrem ibi columnæ imposuit, quæ sinistra manu globum tenet, cui crux superinfixa est, quoniam ob fidem in crucem universi terrarum orbis imperium adeptus est. Globus enim terram significat, ob ejus figuræ rotunditatem; fidem vero crux. quia Deus in carne illi fuit affixus; dexteram autem manum versus orientem extensam habet, Persarum irruptione inueniens, eosque extensione et repulsa manus provincias Romanos invadere vetans, his quasi ver-

bis : State, Persæ, nec ulterius progredimini : neque enim conducet vobis. Fertur itaque ipsum Justinianum de rebus a Belisario gestis inflatum animo fuisse. Hic itaque Belisarius contra Persas et reliquas Orientis nationes ab imperatore legatus, cum omnes debellasset, ad oppugnandum Gelimerem missus fuit ad Mauritaniam : istic observante et commeatum intercludente Pharano, in magnam frumentum penuriam conjectus est Gelimer ; quia in Mauritania frumentum non seritur, sed coctis olyris vescuntur. Tum ille missis litteris postulat ab imperatore, ut sibi panem, spongiam et citharam transmittat. Stupens igitur imperator a tabellario sciscitatur, cur ista peteret. Respondit ille : Panem scilicet, quia cibum expetit ; spongiam, ut corpus totum lacrymis abluat : citharam, ut in calamitatibus sibi solatio sit. Tunc admiratione stupefactus imperator postulata misit : ideo erectus animo Justinianus equestrem sibi statuam columnæ imposuit. Sed postea invidia motus in strenuissimum ducem Belisarium, ipsi oculos effodit, jussitque sedere eum ad Lauri monasterium, dato vasculo testaceo, ut qui illac transirent, obolum in illud conjicerent.

De statuâ quæ in Chalce erectæ visuntur.

In Chalce proxime, quasi ante palatii ambulatorum, incolytæ Pulcheriæ erecta est statuâ : Zenonis item et Ariadnes : ibidem præterea aliæ duæ pedestres exstant super columnam exiguam, Secundi philosophi distichis ornatae. Ex adverso arcus ejusdem Chalces visuntur capita duo Gorgonum, facie muliebri, ac auro obducta. Ex templo autem Dianæ Ephesiæ octo statuæ allatæ fuerunt, quarum quatuor in palatio, quod est in regione Tauri, collocatæ sunt, Constantini nempe, Juliani, uxoris ac fratris ejus Galli : reliquæ autem quatuor positæ sunt in sinistra parte Chalces. Ibidem et crux a Justiniano posita fuit, et statuâ inaurata Belisarii, et statuâ Tiberii Thracis Gibbosi, et Justini primi forma macilentæ ; statuæ item ejus cognatorum septem, aliæ ex marmore, aliæ ex ære factæ. Præterea duos illos equos, qui supra Gorgonum capita in ante dicto arcu stant, Justinianus Sanctæ Sophiæ conditor, ex Dianæ Ephesiæ templo illuc transtulit, et supra columnam erexit, ne equi pulchritudine impares viderentur : et crucem ibidem posuit, ut firmiter staret. Ibidem pariter ingentis molis ærea Maximini statuâ posita cernitur, necnon statuæ totius familiæ Theodosii nunc etiam supersunt.

De statuâ Mauricii.

In Chalce visuntur etiam statuæ Mauricii ac uxoris, liberorumque ejus, ab eodem Mauricio, manibus extensis, supra Christi imaginem erectæ ; reliquæ vero statuæ illic collocatæ, ex terra Attica deductæ sunt : inter quas una est philosophi ejusdam, ut tradit Ligurius. Postquam vero Mauricius a Phoca tyranno interfectus fuit, diaconus quidam nomine Acatus, unus ex sectatori-

πρόσω χωρεῖτε· οὐ γὰρ συνοίσει ὑμῖν. Τὸν οὖν αὐτὸν Ἰουστινιανὸν λέγεται ἐπαρθῆναι τοῖς τοῦ Βελισσαρίου εὐτυχήμασιν. Οὗτος οὖν σταλείς κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ πάντας κατατροπωσάμενος, καὶ Γελίμερα κρατῆσαι ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Μαυρουσίαν, ἐκεῖσε τηρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Φαρά, ὃς εἰς μεγάλην ἐνδειαν ἄρτου γεγονώς διὰ τὸ μὴ ἐν τῷ τόπῳ τῆς Μαυρουσίας σίτον γεωργεῖσθαι, ἀλλ' ἐφθόν τὰς ὀύρας σιτεῖσθαι, ἔγραψε τῷ βασιλεῖ στείλαι αὐτῷ ἄρτον καὶ σπόγγον καὶ κιθάραν. Ὁ δὲ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τούτοις, ἤρετο τὸν ἐπιστολέα τίνος χάριν ταῦτά γε ἐπιζητεῖ. Καὶ ἐξείπεν, ὅτι ἄρτον μὲν, διὰ τὸ αὐτὸν ἐπιθυμεῖν τε καὶ φαγεῖν· σπόγγον, διὰ τὸ λούειν τὸ ἅπαν αὐτοῦ σῶμα ὑπὸ τῶν δακρύων· τὴν δὲ κιθάραν, διὰ τὸ παραμυθεῖσθαι ἑαυτῷ ταῖς συμφοραῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας, ἔστειλε τούτῳ τὰ αἰτηθέντα. Διὰ ταῦτα οὖν Ἰουστινιανὸς ἐπαρθεὶς ἐφ' ἵππον ἑαυτὸν ἔστησεν ἐπὶ κίονος· ὃς ὕστερον φρονήσας τῷ ῥηθέντι στρατηγικωτάτῳ Βελισσαρίῳ, ἐξώρυξε τούτου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προσέταξε τούτον καθεσθῆναι εἰς τὰ Λαύρου, καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ σκυῶς ὀστράκινον, καὶ ἐπιβρίπτειν αὐτῷ τοὺς δερχομένους ὀβολόν.

Περὶ τῶν στηλῶν εἰς τὴν Χαλκὴν Ἰσταμένων.

Ὅτι ἐν τῇ Χαλκῇ πλησίον, Βουλχερίας τῆς αἰοδίμου, ὡς πρὸς τὸν περίπατον τοῦ παλατίου ἀνηγέρθη στήλη αὕτη· ὠσαύτως καὶ Ἀριάνη καὶ Ζήνων. Ἰστανται καὶ ἕτεραι δύο στήλαι πεζαὶ ἐπὶ κίονος βραχέως, ἐλεγεία ἔχουσαι Σεκουῦδου φιλοσόφου· ἀντικρὺς δὲ τῆς Χαλκῆς ἀψίδος Γοργονοειδεὶς κεφαλαὶ δύο χρυσέμβαφοι γυναικείαι· ἤχθησαν δὲ ἀπὸ Ἐφέσου ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στήλαι· καὶ αἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς τοῦ Ταύρου μέρουσιν, ἐν τοῖς παλατίοις προεπεπήγεισαν, Κωνσταντίνου, καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γάλλου· αἱ δὲ τέσσαρες ἐν τοῖς τῆς Χαλκῆς σύωνύμοις μέρουσιν, ἐνθα καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ἐπεπήγει, καὶ στήλη χρυσέμβαφος Βελισσαρίου καὶ Τιβερίου τοῦ Κουρτοειδοῦς Ἐθραῖος, καὶ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ πρώτου λεπτοειδῆς, καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ στήλαι· ἐπτά, αἱ μὲν ἀπὸ μαρμάρων, αἱ δὲ χαλκαί. Καὶ οἱ δύο ἵπποι ἐπάνω τῶν Γοργονοειδῶν Ἰσταμένοι ἐν τῇ ἀψίδι, καὶ οὗτοι ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ Ἐφέσου ἤχθησαν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ κτίσαντος τὴν Ἀγίαν Σοφίαν· καὶ ἐστήλωσαν αὐτὰ, διὰ τὸ μὴ ἀντιζηλοῦν ἀλλήλων τοὺς ἵππους· ὁμοίως καὶ τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἑδραῖον· καὶ Μαξιμίνου στήλη χαλκῆ ἐν αὐτοῖς Ἰστανταί· βραχυτάτη, ἐνθα νῦν καὶ τὸ γένος ἅπαν Θεοδοσίου ὑπάρχει.

Περὶ τῶν στηλῶν τοῦ Μαυρικίου.

Καὶ τοῦ Μαυρικίου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων. Ἐν γὰρ τῇ Χαλκῇ Ἰστανται αἱ τοιαύται στήλαι τοῦ Μαυρικίου, ἀνωθεν τῆς θεανδρικῆς εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαι, καὶ ἐκτεταμέναι ταῖς χερσίν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἤκασι γῆς· φιλοσόφου δὲ φασιν εἶναι, ὡς λέγει καὶ ὁ Λιγύριος. Μετὰ τὸ σφαθῆναι παρὰ τοῦ τυράννου Φωκᾶ Μαυρικίου, εἰς τις διακονοῦ τῶν

μαθητῶν Εὐτυχίου τοῦ αἱρετικοῦ ὀνόματι Ἄκατος, ἰδὼν ἠττηθέντας τοὺς περὶ αὐτοῦ διδασκάλους, κάκεινος ἀποδράσας, κατέλαθε κάστρον τι καλούμενον Σεραπίωνα· τοῦτο δὲ ἐτύγχανεν ὄν ἐν τῶν παρὰ Πέρσαις ῥηγίων. Καταμηνύει δὲ Περτιτίφ τῶν φρουράρχῳ τὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ἐν τῇ Χαλκηδόνι οἰκούντων, προσθεὶς, ὅτι ἅμα τῶν καταλαβεῖν αὐτὸν τοῦτους χειρώσεσθαι, καὶ δῆτα ἀμενητὶ στρατεύσας ὁ ῥηθεὶς Πέρσης, καὶ ἔχων στρατιωτῶν ἑβδομήκοντα χιλιάδας, καταλαμβάνει τὴν Χαλκηδόνα· οἱ δὲ μόλις ἔσχυσαν διαφυγεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν τιμίων λειψάνων τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ὑπὲρ ἧς τὸ πλεον ἐσπούδαζεν ὁ προδότης καὶ ἀνέρος Ἄκατος, θέλων ἀμῦναι αὐτήν, διότι τοὺς αἰρέσεως αὐτῶν τόμους κατήσχυνεν, ἅμα δὲ, καὶ διότι οὐ συνεχωρήθη Εὐτύχιον τὸν ἀτυχή τὴν τοιαύτην εὐτυχῆσαι μητρόπολιν. Ληλατήσαντες δὲ τότε τὰ ἐκείσε πάντα οἱ Πέρσαι, ἔλαβον καὶ τὸ χρυσόγαυστον ἄγαλμα τοῦ Ἥλιου θεοῦ, τοῦ λεγομένου Κρόνου, καὶ ἀπήγαγον εἰς Περσίαν, καὶ ἐτίμησαν ὡς θεόν.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Αὐγούστος.

Ὁ Αὐγούστος ὁ Ὀκτακτοῦς Αὐγούστῳ μηνὶ ὑπάτευσε, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν, Σεξτίλιον τὸ πρότερον λεγόμενον, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Αὐγούστον· ἐν αὐτῷ δὲ ἐτελεύτησε τῷ μηνὶ τῷ ἰθ' ἡμέρῃ. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ ἐγεννήθη εἰς τὰς κγ', καὶ ἐνίκησεν Ἀντώνιον, καὶ ἤρξατο τῆς μοναρχίας, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν ἄρχοντα Ἰνδικτιῶνος, ἧτοι ἀρχὴν χρόνου· ὅθεν Σεπτέμβριος τετίμηται.

Περὶ τῶν Νομῆρων καὶ τῆς Χαλκῆς.

Τὰ Νοῦμερα καὶ τὴν Χαλκὴν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔκτισε· καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀργά, ἐποίησεν αὐτὰ φυλακὴν ὁ Ἡράκλειος, καὶ οἱ καθεξῆς.

Περὶ τῆς χαλκῆς στήλης, τῆς ἰσταμένης εἰς τὴν πόλιν.

Ὅτι ἐν λεγομένη Χαλκῇ στήλῃ χαλκὴ ἦν, ἧτις ἔστι παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τυγχάνει. Ὁ δὲ Λέων ὁ πατὴρ τοῦ Καβαλίνου ταύτην κατήγαγεν· ἡ δὲ νῦν διὰ ψηφίδων ὀρωμένη εἰκὼν, ὡσαύτως ἔστιν. Ἀνιστορήθη δὲ παρὰ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ἐξ ἧς γυνὴ αἰμορροῦσα ἰάθη· καὶ ἕτερα οὖν πολλὰ θαύματα ἐπετελοῦντο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Cur urbem describens, eam tres in partes dividat, et a quonam loco quælibet pars incipiat.

Ἰστέον οὖν, ὅτι δυσέυρετα ὄντα τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ συγκεχυμένα εἶναι, διησέθη εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ παλατίου τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου μέχρι τῆς Χρυσίας· τὸ δὲ ἕτερον ἀπὸ τοῦ Τζυγκανιστηρίου, τῆς Ὀδηγητρίας, τῶν Μαγγάνων, μέχρι Βλαχερνῶν· τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους, τοῦ Ἀγίου Σεργίου καὶ τῶν Σοφίων. Καὶ ὁ βουλόμενος εὑρεῖν τι, οὐ δυσχεραίνει, ἀλλ' εὐθέως εὑρήσει τὸ ζητούμενον.

Περὶ τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος.

Τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος, τὰ ἄνωθεν τοῦ

bus Eutyichis hæretici, videns victos magistros suos, et ipse profugit ad castellum cognomento Serapionis, quod situm erat in regione Persarum, atque statim Perittio præfecto præsidario significavit debilitatem civium Chalcedonensium, subjungens insuper, ipsum primo impetu facile eos subjugare posse. Quare supradictus Persa sine mora se cum septuaginta millibus militum in viam dedit, tantaque celeritate invasit Chalcedonem, ut civibus vix satis relinqueretur temporis ad transferendum reliquias sanctæ Euphemie Constantinopolim, a quibus imprimis impius ille proditor Acatus ultum ire festinabat hæreseos Eutyohianæ scriptis illatam ignominiam, et quod infortunato Eutyochi istam metropolim concedere noluerant. Inter cætera quæ tunc temporis Persæ prædando abstulerunt, fuit quoque aureum illud et encausto elaboratum signum Solis, cognominati Croni, quod in Persidem deductum pro deo coluere.

Cur Augustus mensis sic appellatus sit.

Augustus Octavius mense Augusto primum consulatum iniiit: qua de causa hunc mensem, qui Sextilis antea vocabatur, cum in honore haberi vellet, Augustum nuncupavit. Eodem mense, die undevicesima mortem obiit. Die autem vicesima tertia Septembris natus est, eodemque mense Antonio devicto solus imperium obtinuit, idcirco dictum mensem Septembrem honore affecit, et ut Indictio ab eo initium sumeret statuit.

De Numeris et Chalce.

Numera et Chalce Constantinus Magnus ædificavit: sed quoniam nulli usui erant, ideo Heraclius et reliqui deinceps imperatores ea in carcerem mutarunt.

De statua ænea quæ in porta sita erat.

In Chalce statua ænea erat, quam Constantinus Magnus erexit, effigiem Domini nostri Jesu Christi repræsentans: hanc vero Leo Caballini pater evertit. Quæ autem Christi imago hodie illic visitur musivi operis, ab Irene Atheniensi posita est: cujus imaginis ope hæmorrhoida curata est, multaque alia in nomine Christi edita sunt miracula.

Sciendum igitur est, hæc, cum ægre reperiri possent, utpote confusa, in tres partes divisa fuisse; quarum prima incipiebat a palatio Chalces, et a Milliaro, usque ad portam Auream; altera a Tzincanisterio, Hodegetriæ ecclesia, et Manganis, usque ad Blanchernas; tertia demum ab altera parte, scilicet ab æde S. Sergii, et portu Sophiano. Ita ut qui aliquid invenire voluerit, non laboret, sed statim reperiat quod quærit.

De palatiis Bucoleonis.

Palatia Bucoleonis nuncupata, quæ muris immi-

nent, Theodosius Junior condidit. Marcianus autem triclinium extruxit, quod Triclinium Aureum appellatur.

De palatio Quæstoris.

Palatia Quæstoris ad Hippodromum Constantinus Magnus construxit.

De Daphne.

Suburbium Daphnes sic dictum est, quod statua ibi collocata esset, quæ Daphne appellabatur. Ipsa autem Roma delata fuit, et illic oraculum erat. Cæterum mense Januario laureas coronas ibi magistratus accipiebant.

De Hippodromo.

Hippodromus ex eo nomen habet quod a sancto Constantino usque ad Irenem Atheniensem ibi privatim imperatores currus agitent. Cæterum Justinianus Lausiacum ædificavit.

De Fortunæ simulacro.

Simulacrum Fortunæ, quod Roma a Constantino Magno advectum fuit, stabatque supra palatii arcum, Mauricius contrivit.

De Magnaura.

Fertur Anastasium Dicorum, cum in triclinio Constantini Magni, Magnaura dicto, anno imperii sui vicesimo septimo, mense quarto deambulet, fulguribus et tonitruis circa palatium editis, cum consternati omnes ultro citroque fugerent, ad cubiculum aliquod ab se ædificatum confugisse, atque ibi ira Dei interceptum, mortuum repertum esse. Narrant autem, eum, cum in ecclesia SS. Apostolorum sepultus fuisset, postridie exclamasse, Miseremini, miseremini, et aperite. Respondentibus vero custodibus, jam alium imperare, Nihil, inquit, curo : in monasterium me abducite, meque monachum facite. Illi vero ibi reliquerunt eum. Ferunt autem aliquanto post tempore sepulcrum ejus apertum fuisse, inventumque ipsum brachia sua et caligas quas gestabat comedentem, alta voce clamasse, O Mana, aura pereo : quam vocem excepere quidam ex domesticis suis. Ideoque triclinium ejus Magnaura, a Mana et ab ignita aura, vocatum est.

De templo Salvatoris, quod est in Chalce.

Templum Salvatoris in Chalce excitavit Romanus senior, altari, quo pacto jam visitur, duabus columellis instructo : institutis ibidem duodecim clericis. Joannes vero Zimisceus ipsum dilatatum et auctum auro et argento exornavit, ac triginta sex clericos constituit ; quibus destinavit pensiones et annonas, singulisque numismata triginta : sacra autem vasa, coronas, sceptras, discos, candelabra, vestes et indumenta imperatoria, quæ singulari jure possidebat, templo donavit. Similiterque immobilia bona sua ipsi consecravit. Quo etiam ex bellica expeditione detulit sacram crucifixi Christi Berytensem imaginem, et sancta Christi et Dei nostri sandalia, in thesa auro et pretio-

Α τείχους παρεξέβαλε Θεοδόσιος ὁ Μικρός. Ὁ δὲ Μαρκανὸς ἐποίησε Τρίκλινον, ὃς καλεῖται Χρυσοτρίκλινος.

Περὶ τοῦ Κοιλοστορος.

Τὰ παλάτια Κοιλοστορος τοῦ Ἰππικῆ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε.

Περὶ τῆς Δάφνης.

Δάφνη δὲ ἐκλήθη διὰ τὸ ἴστασθαι ἐκεῖσε στήλην ὄνομα φέρουσαν Δάφνης, ἥτις ἤχθη ἀπὸ Ῥώμης, ὅπου καὶ μαντεῖον ἦν· ἐκεῖσε γὰρ καὶ τοὺς στεφάνους τῆς διάφνης οἱ ἄρχοντες ἐλάμβανον κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα.

Περὶ τοῦ Ἰπποδρόμου.

Ὁ δὲ Ἰππόδρομος ἐκλήθη, διότι ἀπὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἕως τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας ἐκεῖσε κατιδίαν ἐπὶ ἄρματος ἔτρεχον οἱ βασιλεῖς. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὸν Λαυσιακόν.

Περὶ Τύχης.

Ἡ δὲ τύχη τὸ ἄγαλμα ἤχθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπὸ Ῥώμης, ὅπερ ἴστατο ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ παλατίου, ὃ δὲ βασιλεὺς Μαυρίκιος συνέτριψεν αὐτό.

Περὶ Μαγναύρας.

Λέγεται οὖν, ὅτι ὁ Τρίκλινος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἢ Μαγναῦρα, περιπατοῦντος ἐν αὐτῇ ποτὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τῷ κζ' τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ τετάρτῳ μηνί, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γέγονασι πρὸς τὸ παλάτιον· πάντων δὲ ἀδημονούντων, καὶ φευγόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως φεύγοντος ἐν ἐνὶ τῶν κοιτωνίσκων, ὧν ἔκτισε, καὶ κατέβη ἐκεῖσε ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὥστε αἰφνιδίως εὐρεθῆναι νεκρόν. Φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὸ ταφῆναι εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, μεθ' ἡμέραν βοᾶν· Ελεήσατε, ἐλεήσατε, γὰρ ἀνοίξατε. Τῶν μνημοραλίων δὲ εἰπόντων ὅτι ἄλλος βασιλεύει, ἔφη· Οὐδέν μοι μέλει, εἰς μοναστήριον ὑπάγετέ με, καὶ ποιήσατε με μοναχόν. Οἱ δὲ εἶασαν αὐτόν. Λέγεται μετὰ τινα χρόνον τὸ μνημα αὐνοῦ ἀνοιγῆναι, καὶ εὐρεθῆναι αὐτὸν φαγόντα τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ τὰ καλήγια, ἃ ἐφόρει· ἔκραξε δὲ μεγάλως· Ὁ Μάνα, ὑπὸ τῆς χύρας ἀπόλλυμαι. Τῆς δὲ φωνῆς ταύτης ἤκουσάν τινες τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ Τρίκλινος αὐτοῦ Μαγναῦρα, ἀπὸ τῶν Μάνα καὶ αὔρα τοῦ πυρός.

Περὶ τὸν Σωτήρα τῆς Χαλκῆς.

Τὸν δὲ Σωτήρα εἰς τὴν Χαλκὴν ἀνήγειρε Ῥωμανὸς ὁ γέρον ὑπὸ στυρακίων μικρῶν δύο, ὡς ἐστὶ φαινόμενον, τὸ θυσιαστήριον, ποιήσας καὶ κληρικούς ἰβ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς ἐπλάτυνε καὶ ἀνήγειρεν αὐτὸν καλλύνας ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πολλοῦ· ἐποίησε δὲ καὶ κληρικούς λς', τιθεὶς αὐτοῖς καὶ βόγας καὶ ἀνόννας, καὶ ἀνά νομισμάτων λ' τὰ δὲ ἱερὰ, καὶ τὰ στέμματα, καὶ τὰ σκήπτρα, καὶ τοὺς δίσκους, καὶ τὰς λυχνίας, καὶ τὰς ἐσθήτας, καὶ τὰ ἄμφια τὰ βασιλικὰ, ἰδιόκτητα αὐτοῦ ὄντα, ἀπεχαρίσατο πρὸς τὸν ναόν· ὡσαύτως καὶ τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ κτήματα ἐπεκύρωσεν αὐτῷ, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ταξειδίου ἐφέρετο τὴν τιμῶν εἰκόνα τῆς ἁγίας σταυρώσεως τῆς ἐν τῇ Βηρυτῷ, καὶ τὰ ἅγια σανδάλια τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ

ἡμῶν ἐν ποικίλοις χρυσοῖς, καὶ διὰ λίθων κιβουρίοις. A *sis lapillis ornata. Fecit item ibi sepulcrum suum totum ex auro conflatum, in quo et positus est.*

Ἐποίησαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτοῦ μνήμα ἐκείσε δολιχρυσόν μετὰ χυμύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἐτέθη.

De status quæ sunt super Milliarium.

Ἐν δὲ τῇ καμάρᾳ τοῦ Μιλίου στήλαι Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰσίν. Ἐνθα καὶ σταυρὸς ὄραται πρὸς ἀνατολὴν βασταζόμενος ὑπ' αὐτῶν· μέσον δὲ τοῦ σταυροῦ ἡ Τύχη τῆς πόλεως, ὅπερ ἐστὶ κατήνιον κλειδόμενον καὶ ἰστοιχειωμένον, τοῦ παντὸς εἴδους ἀνελλιπίως, καὶ νίκην κοτὰ παντῶν τῶν ἔθνῶν φέρον τοῦ μηκέτι ἰσχυρίν, ἢ προσεγγίσει ἢ προσψαῦσαι τῇ πῶλει ταῦτα, ἀλλὰ πόρρω ἀπέχεσθαι, καὶ ὑπονοσθεῖν ὡς ἡττωμένα. Ἐν αὐτῇ δὲ τῷ Μιλίῳ στήλαι Ἰστανταί τρεῖς, Σοφίας τῆς γυναίκος Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆ, καὶ Ἀραβίας τῆς θυγατρὸς αὐτῶν, καὶ Ἰελένης ἀνεψιάς αὐτῶν.

In tornice Miniarii Constantini ac Helenæ statuæ eriguntur. Ibidem etiam ad orientem visitur crux, quam ipsi gestant. In medio autem crucis est fortuna urbis, scilicet catena clausa atque magice consecrata, omni figurarum genere instructa, ut urbs omnium gentium victrix esset, et ab hostium incursionibus libera, ita ut eam nec adire, nec lædere possent, sed statim quasi victæ, retrocederent. In eodem Milliarium positæ visuntur statuæ tres. Sophiæ scilicet uxoris Justinii Thracis, Arabiæ filio eorum, ac eorumdem neptis Helenæ.

Περὶ τῆς στήλης τοῦ Θεοδοσίου.

De statua Theodosii.

Ἐν τῷ λεγομένῳ Μιλίῳ Θεοδοσίου στήλη ἴσταται ἐφ' ἵππου χαλκοῦ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ μῆλον κρατοῦντος, ἣν ἀναγείρας σιτηρίσια πολλὰ δέδωκε τοῖς ἐν τῇ πόλει. Οἱ δὲ κίονες, καὶ οἱ ποδίσοκοι, καὶ οἱ τῶν Ἀρτοπωλιῶν ὁμοίως καὶ τῶν Τζυκακαλιῶν, καὶ τῆς Χαλκῆς ἔχουσιν ἱστορίας πολλὰς, ἃς ὁ αὐτὸς καλλύνας ἐχρύσωσεν.

In dicto Milliarium collocata est statua equestris Theodosii ex ære, manu pomum tenentis; in cuius dedicatione annonam largissimam populo ipse distribuit. Columnæ autem quæ illic visuntur, cum suis spiris, pariterque illæ in Artopoliis positæ, necnon aliæ Tzycaliorum et quæ in Chalce exstant, multas continent historias quas ipse ad ornatum inauravit.

Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου.

De templo Theologi.

Φωκᾶς ὁ τύραννος ἔκτισεν ἐκ βάθρων τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν τῷ Μιλίῳ, μήπω οὖν ὀροφώσας αὐτόν· ἐκείσε γὰρ ἦν ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοντούρων, καθ' ὃν τόπον ἡντιξοκόπησε τὰ κόντουρα, ὅτε καὶ μαγκλαβίοις ἐτύφθη παρὰ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως, τολμῆσαντος τοῦ αὐτοῦ Φωκᾶ ἐν τῷ κόντῳ αὐτοῦ προσδεῖσαι τὸ πιττάκιον, ὅπερ ἀπὸ Λογγοβαρδίας ἐλθὼν ἔφερε, τοῦ στρατοῦ ἐκείθεν ἀποστειλάντος τοῦτου διὰ τὴν βόγαν αὐτῶν. Καὶ ἐγκαλέσας ἐν ἡμέρᾳ ἵπποδρομίου, ὅτι οὗτος εὐρὼν ἄδειαν καὶ ἀναλαβόμενος τὰ κόντουρα ὑπεχώρησε· τὰ δὲ καταλειφθέντα ἀντιζίας, κατηῆλθεν ἕως Λογγοβαρδίας ἔτι τὰς πληγὰς ἔχων· διὰ τοῦτο γὰρ προετιμήθη εἰς τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ στρατοῦ. Μετὰ οὖν τὸ ἀνελθεῖν καὶ βασιλεῦσαι, ἔστησεν ἐκεῖ δύο ἵππους κοντούρους ἡντιξωκοπημένους, καὶ βωμοὺς λιθίνοὺς τετραδικούς σύννεγγυς τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ὃν αὐτὸς ἀνήγειρε, Διίπκιον αὐτὸν ὀνομάσας· ἐκείσε γὰρ καὶ τέσσαρας ἐκόντας ἐκ ψιφιδίων χρυσῶν, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἱστόρησεν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἐλθὼν, καὶ κρατήσας, καὶ τὸν Φωκᾶν τιμωρήσας, καὶ καύσας ἐν τῇ τοῦ Βοδὸς ἀγορᾷ, ἐτίμησε τὸν ναὸν, καὶ σκεπάσας αὐτόν καὶ μετονομάσας εἰς τὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὄνομα.

Phocas tyrannus templum Sancti Phocæ a fundamentis extruxit in Milliarium, sed absque concauratione. Nam illic erat mutatio equorum cursus publici, quo in loco nervos equorum incidit, quando ab imperatore Mauricio baculo percussus est, propterea quod epistolam, quam ex Longobardis ab exercitu stipendii petendi causa missus, afferbat, lanceæ alligare ausus esset. Postquam vero die Hippodromi conquestus esset, accepta redeundi facultate, adductis equis discessit. Iis autem qui residui erant enervatis, in Longobardiam venit, cum adhuc plagarum vibices manerent, qua de causa ab exercitu ad imperium evectus est. Itaque reversus et imperio potitus, duos equos enervatos ibi constituit, arasque [quadratas lapideas prope templum S. Phocæ a se conditum, et locum Diippium nominavit. Ibidem quoque quatuor imagines Constantini et Helenæ ex aureis tessellis confecit. Cæterum Heraclius ubi in urbem venit et imperium suscepit, et Phocam ulciscens in foro Bovis flammis exussit, templum illud ornavit, tectoque operuit, et commutato nomine, sancto apostolo et evangelistæ Joanni cognomine Theologo, dicavit.

Περὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Σφωρακίου.

De sancto Theodoro Sphoracii dicto.

Τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν Σφωρακίου, Σφωράκιος πατρικίος ἔκτισεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐκτίσε δὲ ἕνα πιδόν μέρους τῆς ἐκκλησίας τῶν κατηχομένων, καὶ ἀπέθετο κεντηνάρια χρυσοῦ τρία· καὶ παρήλθον χρόνοι ρλγ'· ἐν γὰρ τοῖς χρόνοις τοῦ Μαυρικίου ἐπεκαύθη μέρος τι τοῦ ναοῦ καὶ ἀνψυκοδομήθη παρ', αὐτοῦ, κτίσας καὶ

Sanctum Theodorum Sphoracii appellatum, Sphoracius patricius condidit, temporibus Arcadii ac filii ejus Theodosii. Extruxit item pinsum unum in illa parte ecclesiæ quæ catechumenorum est, ac auri centenaria tria illic deposuit. Elapsis autem annis centum triginta tribus, templi pars quædam sub Mauricio conflavit, et ab eo

dem restaurata est; qua oratorium quoque S. Geor. A gii exstruxit. Imperante autem Leone Basilii filio, Romanus quidam orandi causa templa urbis invisens, animadvertit litteris Latinis incisum lapidem in pinso : quibus perlectis imperatori aurum absconditum indicavit. Qui cum eo misisset ac depositum accepisset, ipsum in ordinem illustrium allegit, datis ipsi in mercedem triginta libris monetæ signatæ. Excitavit item idem Sphoracius Præcursoris statuam, quæ in concha templi Sancti Theodorici erecta est.

De Octagono.

Tetradisium Octagonum est illud, in quo octo erant porticus, sive loca concamerata. Illic et doctores omnium scientiarum commorabantur, quos semper imperatores in consilium adhibebant, neque B quidquam sine illis agebant. Ex horum numero patriarcha et episcopi creabantur. Proxime autem basilicam erat, duravitque quadringentos et quatuordecim annos usque ad decimum annum imperii Leonis Isauri, patris Constantini Caballini. Hic enim divina privatus gratia, atque ea penitus spoliatus, cum monachi stolido ejus instituto as- sentiri nollent, iratus sarmenta lignaque colligi jussit, combussitque ædificium illud, ac sexdecim, qui illic erant, monachos.

De Lauso.

Lausiaca domus erat Lausi patricii et præpositi, qui multos gessit magistratus, magnosque adeptus est honores, sub Arcadio Theodosii Magni filio. Exornavit autem istam domum variis pretiosisque C columellis et marmoribus. Cæterum hæc domus una erat ex duodecim Constantini Magni, in qua aquilæ lapideæ, et phialæ, et gradus, et bases quadratæ, ad ornatum urbis stant ad hanc usque diem. Proxime autem Milliarii arcum exstabat statua equestris Trajani et Theodosii Junioris.

De Foro.

Forum ad Oceani imitationem circulari forma conditum fuit. Ibidem horologium æneum, Cyzico deductum, collocatum erat.

De statuis in arcu cameræ Fori existentibus.

In arcu cameræ Fori positæ visuntur duæ statuæ, Helenæ scilicet et Constantini, et in earum medio crux, cui inscriptum est : *Unus Sanctus, unus D Dominus, Jesus Christus in gloria Dei Patris, Amen.* Ibidem pariter exstant duæ angelorum statuæ alatæ.

De cruce in septentrionalis parte collocata.

In septentrionali parte Fori exstabat crux, instar illius quam Constantinus Magnus in cælo vidit, auro obductam, habentem in extremitatibus rotundis malum. Hinc inde tam ipse quam filii ejus auro obducti ad hoc usque tempus cernuntur.

De duabus crucibus quæ depositæ erant.

In inferiori parte columnæ Fori depositæ sunt

εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας Λέοντος τοῦ υἱοῦ Βασιλείου ἀνελθὼν Ῥωμαῖός τις τοῦ εὐξασθαι εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, εἶδε Ῥωμαῖα γράμματα λίθινα ἐπάνω τοῦ πινσοῦ, καὶ δύναμιν αὐτῶν γνοὺς ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Λέοντι περὶ χρυσοῦ τινός, καὶ στελλαντος, καὶ ἀναλαμβανομένου ταῦτα, ἐποίησεν αὐτὸν Ἰαλοῦστριον, δούς αὐτῷ καὶ χάραγμα λίτρας λ'. Ἀνήγειρε δὲ ὁ αὐτὸς Σφωράκιος καὶ τὸν Πρόδρομον, τὸν εἰς τὴν κόγχην τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τυγχάνοντα.

Περὶ τοῦ Ὀκταγώνου.

Τὸ δὲ Τετραδίσιον ὀκτάγωνόν ἐστιν εἰς ὃ ἴσταντο στοαὶ ὀκτῶ, ἤγουν καμαροειδεῖς τόποι, καὶ διδασκαλοὶ ἐκεῖσε ἐτύγγανον οἰκουμηνικῶν, καὶ οἱ κατὰ καιροὺς βασιλεῖς τοῖς ἐκεῖσε διδασκάλοις ἰβουλεύοντο, καὶ οὐδὲν ἔπραττον χωρὶς αὐτῶν, ἐξ ὧν γέγονε καὶ πατριάρχης καὶ ἐπίσκοποι. Πλησίον δὲ τῆς βασιλικῆς ἦν, καὶ διήρκεσεν ἔτη υἰδ', μέχρι τοῦ δεκάτου χρόνου Λέοντος τοῦ Συρογενεοῦς, τοῦ πατρὸς τοῦ Καβαλλίου. Περιτραπεῖς δὲ τῆς θείας χάριτος, καὶ ταύτης γυμνωθεῖς, διὰ τὸ μὴ συγκοινωνεῖν τοὺς μοναχοὺς τῇ ματαίᾳ αὐτοῦ ἐνστάσει, θυμοῦ δὲ πλησθεῖς καὶ φρόνα προσηύχθησαν ἀθροισθῆναι καὶ ξύλα, κατέκαυσεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δέκα ἐξ μοναχούς.

Περὶ τοῦ Λαύσου.

Τὰ δὲ Λαύσου οἶκος ἦν Λαύσου πατρικίου καὶ πραιποσίτου, ὅστις ἀρχὰς πολλὰς καὶ δόξας διήνησεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου. Ἐκόσμησε δὲ αὐτὸν διὰ ποικίλων καὶ πολυτελῶν μικρῶν κίωνων καὶ μαρμάρων. Ὁ δὲ τοιοῦτος οἶκος ἐκ τῶν δώδεκα οἴκων ἐτύγγανε τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ καὶ ἀστοὶ λίθινοι, καὶ φιάλαι, καὶ βωμοί, καὶ βωμοὶ τετράγωνοι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως ἰστάμενοι μέχρι τῆς σήμερον. Πλησίον δὲ τῆς ἀψίδος τοῦ Μιλίου στήλη ἐπιπικρὸς ἴστατο Τραϊανοῦ καὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

Περὶ τοῦ Φόρου.

Ὁ δὲ Φόρος εἰς μίμησιν τοῦ Ὀκεανοῦ ἐκτίσθη κυκλοειδῆς· καὶ ὠρολόγιον ἐκεῖσε ἦν χαλκοῦν, ὅπερ ἔφερεν ἀπὸ Κυζίκου.

Περὶ τῶν στηλῶν τῶν ἰσταμένων ἐν τῇ ἀψίδι τῆς καμάρας τοῦ Φόρου.

Ὅτι ἐν τῇ ἀψίδι τῆς καμάρας τοῦ Φόρου ἴστανται δύο στήλαι Ἑλλήνης καὶ Κωνσταντίνου, καὶ στυρὸς μέσον αὐτῶν γράφων. Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν. Καὶ δύο ταχυδρόμων ὁμοίως στήλαι περρωτῶν.

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ἐν τῷ βορείῳ μέρει.

Ὅτι ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Φόρου ἴστατο σταυρὸς ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἐν τῷ οὐρανῷ χρυσέμβαφον καὶ ἐν τοῖς ἀκρωτηρίοις στρογγύλους μῆλον. Ἐνθεν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ καθορῶνται χρυσέμβαφοι μέχρι τοῦ νῦν.

Περὶ τῶν δύο σταυρῶν τῶν καχασμένων.

Ὅτι κάτωθεν τοῦ κίονος τοῦ Φόρου καχασμένοι

εἶσιν οὐτοι οἱ δύο σταυροί, καὶ τὸ βίκιον τοῦ μύρου, ἃ
ᾧ ἠλείφαστο ὁ Ἰησοῦς, καὶ πολλὰ σημειοφορικά
ἕτερα τιθέντα μὲν παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου,
ἀσφαλισθέντα δὲ παρὰ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

Περὶ τοῦ ἄρματος Ἡλίου.

Ὅτι τὸ ἄρμα Ἡλίου ἐν τέτρασιν ἵπποις πυρίνοις
ἵπταμένοις παρὰ δύο στηλῶν ἔκπαλαι ὑπῆρχεν ἐν τῷ
ὠρεῖφ Μιλίφ. Ἐνθα εὐόημισθη Κωνσταντῖνος ἐν τῷ
νικῆσαι Ἀζώτιον. Κατενεχθὲν δὲ τὸ ἄρμα ἐν τῷ
ἵπποδρομίφ, δορυφορούμενον στηλίδιον μικρὸν κατε-
σκευάσθη παρὰ Κωνσταντίνου ὑπὸ Ἡλίου φερό-
μενον, Τύχη τῆς πόλεως εἰς τὸ στάμα εἰσήει, καὶ
στεφανωθὲν ἐξήει· ἐτίθετο δὲ ἐν τῷ Σενάτφ κορτῶν
ἐπιουσῶν καὶ γενεσιῶν τῆς πόλεως τελουμένων· διότι
δὲ ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν εἶχεν, ὃν ἐχάραξε Κωνσταν-
τῖνος. Ἰουλιανὸς αὐτὸ βόθρω κατέχωσεν. Ἐνθα
Ἄρειος τὸν ἔχθιστον θάνατον ἀπὸ τῆς καμάρας τοῦ
Φόρου τοῦ Σενάτου ἀπέδωκεν, ποῦ καὶ οἱ παραρχό-
μενοι οὔρα καὶ κόπρα ἐτίθουν αὐτῷ τῷ ἐχθίστφ
Ἄρειφ.

Περὶ τοῦ Σενάτου.

Ὅτι τὸ Σενάτον, ὡς οἱ μὲν λέγουσιν, ἐξ ἀρχῆς ἦν
τῶν κωδικέλλων φυλακτήριον· ἐκείσε γὰρ οἱ Πα-
τρῖκιοι ἐλάμβανον αὐτοῦς, ἐν ᾧ τε καὶ Καλλίστρα-
τος πρῶτον τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπάτου ἐκείσε ἐδέξατο,
τοῦ δήμου κράξαντος, Καλλίστρατος εὐτυχῆς καὶ εἰς
ἄλλο προκόψει· ὁ δὲ φοβηθεὶς προσέφυγε τῇ ἐκ-
κλησίᾳ. Κωνσταντῖνος δὲ ἐξωμόσατο μὴ ἀδικῆσαι
αὐτόν. Ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος ἐχειροτονήθη πρεσ-
βύτερος, εἶτα ἐπίσκοπος.

Περὶ τοῦ τεθέντος στοιχείου, καὶ τοῦ Φόρου, καὶ τῆς
στήλης.

Κάτωθεν δὲ τοῦ κίονος τοῦ Φόρου ἐτίθη καὶ Παλ-
λάδιον στοιχείον, καὶ ἕτερα πολλὰ σημειοφορικά. Ὁ
δὲ κύκλος τοῦ Φόρου ἐπὶ τὸ ἴσον τῆς ποδείας τῆς
κόρτης τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἦν αὐτὸς ἔπηξεν
ὅτε ἀνῆλθεν ἀπὸ Ρώμης. Οἱ δὲ δύο σιγματοιειδεῖς
ἔμβολοι ἐτύγγανον τότε σταυλοὶ γύρωθεν τοῦ κόρτης.
Ὁ δὲ περίβλεπτος οὗτος κίων, καὶ ἡ στήλη τοῦ
Ἀπόλλωνος, ἔστι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἦν
ἔστησεν οὗτος δίκην ἡλίου, τιθεὶς ἐν τῇ κεφαλῇ αὐ-
τοῦ τοὺς ἡλούς ἐκ τῶν τοῦ Χριστοῦ δίκην ἀκτίνων,
ὡς ἡλιος τοῖς πολίταις ἐκλάμπων.

Περὶ τῶν τεθέντων ἡνιόχων ἐν τῷ Σενάτφ, καὶ περὶ
τῶν ἰκοφίνων τῶν ἄρτων.

Ἐν δὲ τῷ Σενάτφ ἀπετίθησαν οἱ ἡνιόχοι ἐν ζευξ-
ἵπποις ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὄργάνφ, ἔνθα τῆς Ἀρτέ-
μιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἴσταται στήλη, ἐν αἷς σκυ-
φάλας ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ Ἀρσιανῶν Ἀρχάδιος ἀρ-
χιδιάκωνος τῆς Ἁγίας Εἰρήνης. Οἱ δὲ δέκα κόφιοι
τῶν περισευμάτων, δέκα ἔτη ἐν τῷ παλατίφ τοῦ
Σενάτου κατέκειντο· μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν βᾶσιν
τοῦ κίονος κατεχώσθησαν.

De statuīs quæ olim in magna ecclesia Santa Sophia erectæ erant.

Ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ νῦν ὀνομαζομένη
ἡ Ἁγία Σοφία, στήλαι ἴσταντο οὐκ, εἰ πλείονες
τούτων Ἑλληνικαὶ ὑπῆρχον· αἵτινες ἐκ τῶν πολ-

due illæ cruces, et urceolus vitreus unguenti, quo
inunctus fuit Jesus, et multa alia admiranda, quæ a
Constantino Magno ibi collocata, Theodosius Ma-
gnus firmiter consistere fecit.

De curru Solis.

In aureo Milliaro jam inde ab antiquis tempo-
ribus currus solis trahente quadriga equorum igne
coloris quasi volantium a duabus columnis viseba-
tur : ubi Constantinus postquam Azotium vicerat,
faustis acclamationibus exceptus est. Ubi autem
currus ille in Hippodromum deductus fuit, parva
statua fortunam urbis referens ab ipso Constantino
confecta est, quæ a sole gestata ad tribunal
Hippodromi ducebatur, indeque coronata exhibet :
ponebatur autem in senatu cum celebritas Nata-
lium urbis immineret. Quia vero capiti ejus cru-
cem inculpi Constantinus curaverat, Julianus eam
in loveam conjici jussit : ubi Arius in camera Fori
senatus teterrimam mortem obiit : atque eo loci
qui præteribant urinam et stercora odiosissimo
Ario deponebant.

De Senatu.

In Senatu, ut quidam tradunt, codicilli antiqui-
tus asservabantur : ibi enim Patriicii eos accipie-
bant, ubi Callistratus primum dignitatem consu-
larem suscepit, acclamante populo : Callistratus
fortuna favente insuper ad aliud provehatur : ille
vero perterritus ad ecclesiam confugit, et quamvis
Constantinus juraret se nullam ei injuriam illaturum,
tamen ille minus fidens, primum presbyter, deinde
episcopus creatus est.

De Palladio deposito, de Foro et de statua.

Subter Fori columnam Palladium, et multa alia
admiranda posita fuerunt. Circuitus autem fori
tantus est, quantus fuit ambitus tentorii Constantini
Magni, quod Roma Byzantium veniens isthic
fixerat. Dux autem illæ semirotundæ porticus
tunc temporis stabula erant, circa tentorium. Cæ-
terum insignis illa columna et statua Apollinis
est Constantini Magni, quam ipse instar solis erexit,
inflexis capiti ejus, radorum instar, clavis
passionis Christi, ut veluti sol civibus suis eluce-
ret.

*De statuīs aurigarum, quæ in Senatu collocatæ erant,
ac de decem reliquiariū cophinis.*

In Senatu erectæ sunt aurigarum Circensium
statuæ in organo astronomico, ubi etiam Dianæ et
Veneris statuæ : ad quas Arcadius archidiaconus S.
Irenæ ab Arianis flagris occisus est. Decem autem
cophini reliquiariū decem annis in palatio Senatus
jacuerunt ; postea vero ad basim columnæ suffossi
fuere.

In magna ecclesia, quæ jam appellatur Sancta
Sophia erectæ erant quadringentæ viginti septem
statuæ, quarum pleræque Græcæ erant ; ex

quarum numero istæ erant Jovis scilicet, Cari patris, Diocletiani, duodecim signorum Zodiaci, Lunæ, Veneris. Arcturi sideris duabus Persicis columnis fulti, Poli Australis, ac sacerdotis Minervæ habentis a latere Iridem sine philosophia vaticinantem. Christianorum item statuas non paucas existitisse ferunt, ex multis vero paucas enumerandæ sunt, Constantini Magni, Constantis, Galli, Theodosii, Juliani, Theodosii alterius et Arcadii filii ejus, ac Serapionis consulis: Helenæ item matris Constantini tres: una porphyretica margaritis distincta: altera ex tessellis argenteis super columnam æream: tertia vero eburnea, quam posuit Cyprus rhetor. Quibus per urbem dispersis Justinianus fide et studio multo permotus, amplissimum templum excitavit. Si qui vero horum periti, urbem explorandi causa percurrant, non paucas earum reperient.

De status quæ collocatæ erant in dextera Fori parte.

In dextera Fori parte ad orientem status duodecim ex marmore porphyretico exstabant, totidemque Sirenes auro obductæ, quas vulgus equos marinos vocat. Nunc autem septem duntaxat conspiciuntur: quarum tres apud S. Mamantem positæ sunt. Cæteræ status etiamnum superant.

De simulacro æreo Fortunæ urbis, quod in orientali Fori arcu exstabat.

Fortuna urbis ænea cum calyptra posita erat in orientali arcu fori, cujus manus, ut aiunt, Michael Rhangabe amputari jussit, ne factiones populi contra imperatores quidpiam moliri possent.

De cruce cujus inscriptio est, Sanctus, sanctus, sanctus.

Sciendum est, crucem, in cujus medio legitur, Sanctus, sanctus, sanctus, a præside Fori dedicatam esse: ubi etiam duorum angelorum et ipsius Constantini et Helenæ status, a dextris et sinistris asservantur. In orientali autem arcu Fori Constantiniani, crux est argento obducta, habens in extremitatibus rotundis malum, quam ibidem Constantinus erexit, qua forma illam in cælo viderat. Il vero qui inaurati conspiciuntur, filii ejus sunt. Itemque in sinistris partibus terribilis posita erat elephantis status, prope maximam statuam, ubi mirabile spectaculum accidit. Nam terræ motu facto, elephas collapsus est, ac unus posteriorum ejus pedum effractus. Præfecti vero Taxotæ, quos moris erat forum custodire, accurrentes elephantem erexerunt, ac corporis humani integri utraque ossa invenerunt, et tabellam cui inscriptum erat: *A Venere virgine sancta ne mortua quidem sejungor.* Præfectus autem signum illud ærario publico intulit in nummos redigendum. Præter superior memorata, visebatur porcus, multitudinis strepitum denotans, et proxime nuda status, si-

λῶν ὑπῆρχον, τοῦ τε Διδε, καὶ Κάρου τοῦ πατρὸς, καὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ τὰ δώδεκα ζῳδία, ἢ τε Σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἄρκτουρος ἀστήρ, παρὰ δύο Περσικῶν στηλῶν βασταζόμενος, καὶ ὁ Νότιος Πόλος, καὶ ἡ ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τοῦ πλευροῦ τὴν Ἴριν ἀφιλοσόφως μαντεύουσαν ἔχουσα. Ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐκ ὀλίγα μὲν, ὡς εἶπον· καὶ δεόν ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας εἰπεῖν· Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καὶ Κώνσταντος, καὶ Γάλλου, Θεοδοσίου τε καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἑτέρου, καὶ Ἀρχαδίου υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Σαραπίονος ὑπάτου, καὶ Ἐλένης μητρὸς Κωνσταντίνου τρεῖς· ἡ μὲν μία πορφύρα διὰ μαργάρων· ἡ δὲ ἑτέρα διὰ ψφιδίων ἀργυρῶν ἐν τῷ χαλκῷ κίονι, καὶ ἡ ἄλλη ἐλεφαντῶδης Κύπρου βήτορος προσενέγκαντος· ἃς Ἰουστινιανὸς μερίσας ἐν τῇ πόλει ναὸν μέγιστον ἀνήγειρε μετὰ πίστεως καὶ πόθου πολλοῦ· οἱ δὲ πεπειράμενοι τῶν προειρημένων, περιερχόμενοι τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦντες αὐτάς, εὐρήσουσιν οὐκ ὀλίγας.

Ἐπεὶ τῶν στηλῶν τῶν ἱσταμένων ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου.

Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου τοῦ ἀνατολῆς, εἰδέοντο στήλας πορφύρας διὰ μαργάρων ἰβ, καὶ σειρήνας δώδεκα, ἅστινας οἱ πολλοὶ ἴππους θαλασσίους καλοῦσι· χρυσέμβαφοι δὲ ἦσαν. Ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἑπτὰ μόναι καθαρῶνται· τὰς δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος μέρεσιν ἔθηκαν, καὶ αἱ λοιπαὶ στήλαι σώζονται.

Ἡ δὲ Τύχη τῆς πόλεως χαλκῆ μετὰ μοδιόλου ἴστατο ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι, ἣν, ἔφησαν. Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβὴ χειροκοπηθῆναι, διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν τὰ δημοτικὰ μέρη κατὰ τῶν ἀνακτόρων.

Ἐπεὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ γράφοντος Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.

Ἰστέον, ὅτι ὁ σταυρὸς ὁ μεσοσυλλαβῶν καὶ ἀναγινωσκόμενος, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, παρὰ τοῦ πρωτοστατοῦντος τῷ Φόρῳ ἀνηγορεύθη· ἔνθεν καὶ δύο ταχυδρόμων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ Ἐλένης ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων σώζονται στήλαι. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντινίου Φόρου σταυρὸς ἀργυρέμπλαστος, καὶ ἐν τοῖς ἀκρωτηρίοις στρογγύλοις μῆλον, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀνηγέρθη ὑπὸ Κωνσταντίνου, ὡς θεάσατο αὐτὸν ἐν τῷ οὐρανῷ. Οἱ δὲ χρυσέμβαφοι υἱοὶ αὐτοῦ εἰσι καὶ ἐλέφαντος στήλη ἴστατο φοβερὰ ἐν τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι πλησίον τῆς μεγάλης στήλης· ἔνθα καὶ παράδοξον εἰδείκνυτο θέαμα· σεισμοῦ γὰρ γενομένου καὶ αὐτὸς πέπτωκε, καὶ ἀπώλετο τὸν ἕνα πόδα τὸν ὀπισθεν, οἱ δὲ τοῦ ἐπάρχου ταξεῦται (ἔθος γὰρ τὸν Φόρον παρ' αὐτῶν φυλάττεσθαι) συνδραμοῦντες ἤγειραν τὸν ἐλέφαντα, καὶ εὖρον ἔσωθεν αὐτοῦ τὰ ὀστέα ἀνθρώπου ἀμφοτέρω ὄλου τοῦ σώματος, καὶ πυξίον μικρὸν, οὗ ἐν τῇ κεφαλῇ ἔγραφεν· Ἀφροδίτης παρθένου ἱερᾶς οὐδὲ θανοῦσα χωρίζομαι. Ὅπερ ὁ ἑκαρχος τῷ δημοσίῳ προσέθηκεν εἰς νομίμα. Ταῖς προαναειδηλακῶσι, καὶ χεῖρος ἴσχυρη σημαίνων τῶν κραιναῶν

τῆς πανηγύρεως· καὶ γυμνῆ ὠσαύτως στήλη ση-
μαίνουσα τὸ ἀνασχυντον τῶν τε ἀγοραζόντων καὶ
πωλούντων.

Περὶ τοῦ Συστηματίου, τοῦ ἐν τῷ Φόρῳ μέσον
ἱσταμένου.

Συστημάτιον δὲ μέσον τοῦ Φόρου ἐνζῶδον ἐπι-
κίωνων ἱστάμενον, καὶ ἐν αὐτῷ δηλοῦν τὰς ἱστορίας
τῶν μελλόντων ἐσχάτως γίνεσθαι ἐπὶ ταῦτα τῇ πό-
λει· οἱ δὲ στηλωτικοὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ταῦτα
πάντα συνίασιν. Ἔστῆλωσε δὲ αὐτὰ Ἀπολλώνιος ὁ
Τυανεύς παρακληθεὶς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου
καὶ εἰσελθὼν ἐστοιχίωσε τὰ ὀνόματα τῆς ἐπικρατείας
ἕως τέλους αἰώνων.

Περὶ τοῦ πῶς ἔκτισε τὴν πόλιν, ὅτε ἐξῆλθε μετὰ τῶν
μεγιστάνων ἐν τῷ Φόρῳ πεζός.

Ὅτι μέλλων κτίσαι τὴν πόλιν ὁ Μέγας Κωνσταν-
τῖνος, καὶ ὀφείλων πῆξαι τὸ θεμέλιον, καὶ καταμέ-
τρησεν αὐτὴν, πεζὸς ἐξελθὼν μετὰ τῶν μεγιστά-
των αὐτοῦ, καὶ ἔλθων εἰς τὸν Φόρον, εἶπον αὐτῷ οἱ
ἄρχοντες· Ποίει τέλος τοῦ τείχους, δέσποτα. Ἐκεῖ-
νος δὲ ἔφη· Οὐχὶ ἕως οὗ στηῆ ὁ προαῦωγός μου,
ἐκεῖσε πληρώσω. Μόνος γὰρ οὗτος ἑώρα τὸν ἄγγε-
λον. Ἀπελθὼν δὲ μέχρι τοῦ Ἐξωκιονίου πεζὸς μετὰ
πάσης τῆς συγκλήτου, ἐκεῖσε δὲ ἰδὼν τὸν ἄγγελον
τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ πῆξαντα, καὶ μηνύοντα ἕως
ἐκεῖ στέναι αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπηξεν ἐκεῖ τὸ
τεῖχος·

Περὶ τοῦ Ἀρτοπωλίου.

Ἐν δὲ τοῖς Ἀρτοπωλίοις κυνάρια ἔστησεν εἴκοσι
περιφερῆ, καὶ ταῶνας, καὶ ἀετοὺς, καὶ λεαίνας, καὶ
κρίων κάρας, καὶ στρουθῶν, καὶ κορώνης, καὶ
τρυγόνος, καὶ γαλῆς, καὶ δαμάλεως, καὶ Γοργόνας
δύο, μίαν μὲν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἑτέραν ἐξ εὐωνύμων,
κατ' ὕψιν ἀμφοτέραι βλέπουσαι, ἀπὸ μαρμάρων ἐγ-
γεγλυμμέναι, καὶ χοίρων ἀγέλας. Ἰσταντο δὲ μέχρι
Ζήνωνος. Γαληνὸς δὲ τις ἱατρὸς καὶ φιλόσοφος ὑπάρ-
χων, ἐκεῖσε παραιθελὶς τὰς Γοργόνας ἔλεγεν ἱερο-
γλυφικὰ, καὶ ἀστρονομικὰ τῶν μελλόντων, δηλώσας
τὰς ἱστορίας πάσας σὺν τοῖς ὀνόμασι Κωνσταντίνου
τοῦ Μεγάλου τυπώσαντος ταῦτα. Τοῦ δὲ Γαληνοῦ
ἐπὶ πλείστον συγνάσαντος, καὶ τοῖς ἀναγνώσμασι
προσχόντος, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ Ζήνωνι
παρὰ Βηρίνης εἰπόντος καὶ γελάσαντος· Καλλι-
στρατὸς τις συρφετὸς κάπημος τῇ τέχνῃ, μετὰ τὴν
ἐπάνοδον Ζήνωνος, διαβάλλει τὸν Γαληνόν· ὁ δὲ Ζή-
νων τοῦτον ἀνηρήκει, ὅπερ λέγουσιν εἶναι ἀληθές· καὶ
γὰρ αἱ ἀγέλαι τῶν χοίρων διερχόμεναι ἐκεῖσε εἰς τὸν
Ἀρτοτυριανὸν τόπον μέσον τῆς καμάρας, ὅθεν ἀνέρχε-
ται, ἴστανται ἔνδοι, καὶ οὐ δύνανται παρέρχεσθαι, ὅτε
οἱ χοιροδέται οἱ τούτους ἐλαύνοντες, τύψωσι τούτους,
καὶ τότε μεθίστανται· ἦνίκα γὰρ ψυχῇ αἶμα ὀλίγον,
ἄθρῶς ὀρμᾶ ἢ ἀγέλη.

Περὶ τοῦ σταυρίου τοῦ ἱδρῦμένου ἐπὶ κίονος.

Τὸ δὲ σταυρίον τὸ ἱδρῦμενον ἐπὶ κίονος πλησίον
τῶν Ἀρτοπωλίων ἐν τῇ λιθοστρωτῇ αὐτῇ ἀνηγέρθη
παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅτε ἐκτίσθη ἡ
πόλις. Εἰς δὲ τὸ παλαιὸν ἔφερον ἐκεῖσε τοὺς ἵπ-
πους ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζον-

gnificans impudentiam eorum qui emunt et ven-
dunt.

De compage quæ stabat in medio Fori.

In medio Fori compages quædam variis distin-
cta figuris, columnisque fulta visebatur, quæ res
urbis aliquando eventuras indicabat : qui autem
apotelesmaticen exercent, hæc omnia norunt.
Cæterum hæc Apollonius Tyaneus erexit, accersit-
us a Constantino Magno, iisque nomina im-
peratorum usque ad sæculorum finem inscul-
psit.

*Quomodo urbem ædificavit, quando una cum proce-
ribus Forum pedes adiit.*

Cum vellet urbem condere Constantinus Magnus,
ac fundamenta jacere, mensus est ipsam, unaque
cum proceribus suis pedes exiit, atque ad Forum
processit, quo ubi perventum fuit, inquit ei
proceres, Hic, domine, muro statue terminum. Ille
vero respondit : Non, nisi is qui me præcedit du-
ctor constiterit. finem faciam. Solus enim ipse an-
gelum videbat. Progressus igitur pedes cum toto
senatu usque ad Exocionium, vidit ibi angelum,
defixa in terram rhomphæa, stationis initium fa-
cere : quare ipse quoque ibi substitit, et finem
muro statuit.

De Artopolio.

In Artopoliis catellos viginti circumposuit, et
pavones, aquilas, lænnas, arietum capita, et passe-
rum, cornicis item, turturis, felis et buculæ, Gor-
gones duas, aliam a dextris, aliam a sinistris, facie
sibi invicem obversas ex marmoribus sculptas, ac
demum porcorum greges. Perstiterunt autem us-
que ad Zenonem. Cæterum Galenus quidam me-
dicus et philosophus istac præter Gorgonas trans-
iens, hieroglyphica esse dixit, iisque astronomi-
cum futuri præsagium contineri, et cunctas
declaravit historias cum nominibus Constantini
Magni, qui illa effinxerat. Cum autem hæc Galenus
frequentius enarrasset, et lectioni eorum insiste-
ret, eaque quæ Zenoni Verinæ opera eventura
erant, prædixisset, et in risum prorumperet ; Cal-
listratus quidam homo nihili qui œauponariam
exercebat, post Zenonis reditum Galenum accusa-
vit, Zeno autem ipsum interfecit : quod etiam vere
contigisse dicunt. Ideoque porcorum greges isthac
transseantes ad Artotyrianum locum in medio for-
nicis unde ascenditur, quasi stupidi consistunt ne-
que ultra progredi possunt : donec a subulcis
verberati, gressum movent : statim enim a
paululum sanguinis effluit, cum impetu procedunt.

De cruce supra columnam erecta.

Crucem collocatam supra columnam propter Ar-
topolia in atrio lapidibus strato erexit Constanti-
nus Magnus, quando urbem condidit. Antiquis au-
tem temporibus utriusque factionis aurigæ equos
ibi agitabant, et acclamantes aiebant, *Crucis potentia*

reversuros. » Tum imperator, « Vespere, inquit, A dabo vobis aedes vestras. » Præceperat enim Euphrati accubitori suo, qui imperatorem Christianum fecerat, ut unicuique suam domum redderet cum familia. Illi igitur ut viderunt ostia, atria et scalas pari situ posita, mensuram item, formam ac altitudinem, penitusque universa Romanis similia, putabant se per phantasiam esse Romæ: ubi vero et familias suas invenerunt, obstupuerunt. Sed postquam eas interrogarunt, et uti res gesta esset, accurate edidicerunt, tum demum crediderunt, non esse phantasiam verum imperatoris prudentiam, qui vel invitos Byzantium inhabitare coegisset. Loca autem ex nominibus ipsorum denominata sunt.

Philoxenus cisternam construxit.

Probus Præcursoris condidit templum, quod Constantinus Caballinus in fabrilem officinam, Probi hodie dictam, mutavit.

Domninus autem in tractu Mauriani domum ædificavit, in quo inhabitabat Agricolaus.

Darius excitavit ædem Canatisæ uxoris Scleri.

Maurus ædem exstruxit Bellonæ dictam.

Rhodanus condidit ædem sacram Deiparæ cognominatam in οὐρανοῖς seu in cælis; quæ est Mamenæ.

Sallustius domum ædificavit, quæ Condomyti appellatur.

Modestus ædem construxit ad S. Apostolos, Lamprinuncupatam; quæ etiamnum idem nomen retinet.

Eubulus tria condidit atria et quatuor porticus, scilicet tholos enchoregos, a palatio ad muros usque terrestres; quarum una incipiebat a Tzycanisterio, Manganiis, Acropoli, et turre Eugenii, et pertingebat ad S. Antonium usque: altera a Daphne, Sophianoque portu, et progrediebatur usque ad ecclesiam Dei Genitricis nuncupatam Rhabdum. Reliquæ vero duæ porticus a Chalce, Milio et Foro ad Taurum usque, et Bovem et Exocionium ipsum tendebant. Supra porticus autem ambulacra erant, lapide quadrato strata, et statuæ æneæ innumeræ ad ornamentum urbis. Præterea officinas terrarias condidit, et aquæduotus ex Bulgaria in urbem. Fecit etiam cloacas enchoregas subter universam urbem transeuntes, æquantès profunditate altitudinem porticum, ne ex fœtore inde proveniente morbi gignerentur, sed omnis fœtida colluvies per eas in mare deflueret. Hæc igitur, ut dictum est, ab Urbicio præposito, Sallustio præfecto, cæterisque condita sunt. Imperator autem sexcentis auri centenariis ad porticus, aquæduotus et muros exstruendos relictis, ipse adversus Scythas exercitum eduxit, quibus subjugatis, urbes condidit Persthabam, Di-stram, Pliscubam et Constantiam. Hæc spatio duorum annorum et dimidio, curante Hermia, ædificata fuere. Præterea exstruxit ædem, vulgo

αὐτοῦς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ καταθεῖν μέχρι δύο μηνῶν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· Ἀπόψε ἔχω δοῦναι ὑμῖν τὰς οἰκίας ὑμῶν. Προστάξας οὖν Εὐφράτη τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτοῦ ὅστις καὶ ἐποίησε τὸν βασιλεῖα Χριστιανόν, ἀποδοῦναι ἐνὶ ἑκάστῳ τούτων τὸν οἶκον αὐτοῦ μετὰ ὀψικίου αὐτοῦ. Οἱ δὲ, ὡς εἶδον τοὺς κυλῶνας, καὶ τὰς αὐλάς, καὶ τὰς ἀνάδους ὁμοίως, τὰ μέτρα δὲ, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ ὕψη, καὶ πάντα ἀπλῶς οἶα τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἔδοξαν εἶναι ἐν φαντασίᾳ εἰς τὴν Ῥώμην. Εὐρόντες δὲ καὶ τὰς φαμίλιας αὐτῶν, ἐξεπλάγησαν. Ἐρωτήσαντες δὲ ταῦτα, καὶ μαθόντες ἀκριβῶς, τότε ἐπίστυσαν, ὡς οὐκ ἔστι φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι καὶ ἄκοντας αὐτοῦς ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐνώκησεν. Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰλήφασιν οἱ τόποι τὰς προσηγορίας.

B Ὁ Φιλόξενος ἔκτισε κινστήρναν.

Ὁ Πρόβος ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, ὄνπερ Καβαλῖνος ἐποίησεν ἐργοδοσίον, τὸ λεγόμενον νῦν Πρόδου.

Ὁ δὲ Δομνῖνος ἔκτισεν οἶκον εἰς τὰ Μαυριανῶν, ὄνπερ εἶχεν ὁ Ἀγρικόλαος.

Ὁ Δαρειὸς ἔκτισε τὸν οἶκον τῆς Κανατίσης τοῦ Σκληροῦ.

Ὁ Μάυρος ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Βελονᾶ.

Ὁ Ῥοδανὸς ἔκτισε τὸν οἶκον, ὃς καλεῖται τὰ ἐν οὐρανοῖς· ἔστι δὲ τῆς Μαιμένης.

Ὁ Σαλούστιος ἔκτισεν οἶκον, ὃς καλεῖται τοῦ Κονδομούτου.

Ὁ Μόδεστος ἔκτισεν οἶκον εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, τὸν λεγόμενον τοῦ Λαμπροῦ, καθὼς καὶ νῦν καλεῖται.

C Ὁ Εὐβούλος ἔκτισε τρεῖς κυλῶνας· ἔκτισε δὲ καὶ τέσσαρας ἐμβόλους ἀπὸ τοῦ Παλατίου μέχρι τῶν χειρῶν τειχῶν, ἐγχορήγους θόλους· ὧν ὁ εἰς ἔρηχτο ἀπὸ τοῦ Τζυκανιστηρίου, καὶ τῶν Μαγγάνων, καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ Εὐγενίου, καὶ διήρχετο μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ὁ δ' ἕτερος ἦρχετο ἀπὸ Δαφνῆς, καὶ τῶν Σοφίων, μέχρι τῆς Ράβδου· οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐμβολοὶ ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου, καὶ τοῦ Φόρου, μέχρι τοῦ Ταύρου, καὶ τοῦ Βοδῆ, καὶ τοῦ Ἐξωκιονίου αὐτοῦ. Ἐπάνω δὲ τῶν ἐμβόλων περίπατοι πλακωτοὶ λίθινοι, καὶ στήλαι χαλκαὶ ἄπειροι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως. Ἐκτίσθη δὲ καὶ τοὺς μυδρῶνας καὶ ἀγωγούς, δι' ὧν τὸ ὕδωρ ἐκφέρεται ἀπὸ Βουλγαρίας. Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς καράβους ἐγχορήγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, βαθεῖς τῷ ὕψει ὅσον τῶν ἐμβόλων, διὰ τὸ μὴ εἶναι δυσωδῖαν τινὰ, καὶ ἐνσκήπτωσι νόσοι πολλαί, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος διέρχεσθαι τὰς δυσώδεις ὕλας, καὶ κτερίζεσθαι εἰς τὴν θάλασσαν. Ταῦτα δὲ ἐκτίσθησαν, ὡς εἴρηται, παρὰ Οὐρβικίου τοῦ πραιποσίτου, καὶ Σαλουστίου ἐπάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν, καταλιπὼν αὐτοῖς κεντηνάρια χρυσίου ἑξακόσια, εἰς τε τοὺς ἐμβόλους, τοὺς ἀγωγούς, καὶ τὰς τειχάς· ἐκείνος δὲ ἐκίνησε κατὰ Σκυθῶν, καὶ ὑπετάξας, αὐτοῦς, ἔκτισε πόλεις ἐκείσε τὴν Περσθλάβαν, καὶ τὴν Δίστραν, καὶ τὴν Πλισκούβαν, καὶ τὴν Κωνσταντιάν. Ταῦτα ἐκτίσθησαν εἰς χρόνους δύο ἡμισυ ἀπὸ φωνῆς

Ἐρμείου. Ἐκτισε, δὲ καὶ τὰ Ἄρματιου, ἐν ᾧ τὴν τε Ἀ κόρτην ἔπηξε, καὶ τὰ ἄρματα τέθεικε μετὰ τὸ ὑποτάξει τοὺς Βυζοντίους. Εἷς δὲ τὸ ὄνομα τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν ἔκτισε τὰ Παλάτια, τὰ κλούμενα Κωνσταντινιανὰ, καὶ τὰ λεγόμενα τὰ Κῶνστα. Ἔσθη δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουβάκης, καὶ τοῦ Ἰβηρίτζη, ὅστις καλεῖται τοῦ Ἀκροπολίτου. Τοὺς δὲ ναοὺς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὕστερον εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν,

De terræ motu, quo muri urbis CP. sub Theodosio Juniori eversi fuerunt, et quomodo ab eodem Augusto instaurati sint.

Ὁ δὲ Μικρὸς Θεοδοσίος εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς αὐτοῦ βασιλείας, σεισμοῦ γεγονότος, καὶ τῶν τειχῶν καταπιπτόντων, διὰ τὸ τοὺς Ἀμαληκίτας τοὺς Κατζιντζαρίους οἰκῆσαι ἐν τῇ πόλει, καὶ βλασφημησαὶ σφοδρῶς εἰς τὸ Τρισάγιον, ποιήσας ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς ἱερείαν καὶ λιτήν εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Βριβουναλλοῦ μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἡρόκλου καὶ Εαντὸς τοῦ λαοῦ· καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον, κραζόντων· ἔτι πάντων ὁρώντων ἠρπάγη παιδίον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἤκουσεν ἀγγέλων μελωδούντων καὶ ὕμνούντων. Ἄγιος ὁ Θεὸς, ἄγιος ἰσχυρὸς, ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Τοῦ παιδίου κατελθόντος, ὁ λαὸς ἐμελεῖσθε οὕτως, καὶ ἔσθη ὁ σεισμός. Καὶ διὰ ταῦτα ἐξέωσεν ὁ βασιλεὺς πάντας τοὺς αἰρετικούς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ τὰ τείχη ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ Ἐξωκιονίου μέχρι τῆς χρυσίας· ἐξ οὗ καὶ στήλην αὐτοῦ ἔστησεν ὀπισθεν τῶν ἐλεφάντων· καὶ ἀνεβίβασε καὶ τὸ παράλιον τείχος, ἀπὸ τῆς Ραύδου μέχρι τῆς Χρυσίας, ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τὰ Ἄρματιου μέχρι Βλαχερνῶν καὶ μέχρι τῆς Χρυσίας. Οἱ δὲ δύο δῆμοι ἔκτισαν τὰ τείχη παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ὀρισθέντες, καθὼς εἰς τὰ Περὶ κτισμάτων ἐροῦμεν.

Περὶ τοῦ Αὐγουστιῶνος.

Τῇ πέμπτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐχόρευον οἱ βεγεονάρχα· ἐν τῇ Γουστειῳ, ἤγουν τῇ ὀσπωλίῳ, εἰς τὴν τιμὴν τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον βασιλευόντος· ὃν οἱ ἰδιῶται Αὐγουστιῶνα ἐκάλεσαν, ἐν ᾧ καὶ στήλην ἔσθησε Κωνσταντῖνος τῆς μητρὸς αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐπωνόμασε τὸ τόπον Αὐγουστιῶνα, ἄτερον Γουστειῶνα λέγομεν.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Αὐγουστιῶνος· διατὶ σφαῖραν καὶ σταυρὸν κρατῶν ἐφ' ἵππου ἔστήλωται.

Ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς κτίσας τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐκάθηρε τὴν αὐλήν, καὶ ἐμαρμάρωσε ταύτην τὸ πρότερον οὖσαν Γουστειῶν, ὡς εἴρηται, ἤγουν ὀσπωλίον. Διὸ καὶ ἔσθησε καὶ τὴν αὐτοῦ στήλην ἐφ' ἵππον ἐπὶ τοῦ κλονος· καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ φέρει σφαῖραν, σταυροῦ ἐμπεπηγός· ἐν αὐτῇ· ὅτι διὰ τῆς εἰς σταυρὸν πίστεως τῆς γῆς ἀπάσης ἐγγρατῆς γέγονε. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ γῆ, διὰ τὸ σφαιροειδὲς τοῦ αὐτῆς σχήματος· πίστις δὲ ὁ σταυρὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῇ προσηλωθέντα σαρκὶ Θεόν· τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐνατεταμένην ἔχουσαν κατὰ ἀνατολὰς, καὶ στήθιν τῶν Περσῶν σημαίνουσαν, καὶ μὴ μεταβαίνειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, διὰ τῆς ἀνατάσεως καὶ ἀπόσεως τῆς χειρὸς βοῶν· Στῆτε, Πέρσαι, καὶ μὴ

dictam Harmatii, in qua cortem posuit, currusque locavit, cum Byzantinos subjugasset. A nomine autem trium filiorum condidit palatia, quæ Constantiniana et Constantis nuncupantur. Construxit item domum Tubacæ, et Iberitzæ, Acropolitæ vocatam. Cæterum de templis et reliquis, quæ Constantinus Magnus ædificavit, postea in libro *De ædificiis* dicturi sumus.

Theodosius vero Junior quinto imperii anno, cum terræ motu muri collaberentur, eo quod Amalecitzæ Chatzintzarii in urbe habitarent, et blasphemia dicta in Trisagium effunderent, preces et supplicationes in Campo Tribunalis una cum patriarcha Proclo ac universo populo instituit : ac dum *Kyrie eleison* cantarent, puerulus quidam, cunctis videntibus, in aerem abreptus audivit angelos canentes : *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis* : puero iterum in terram demisso, populus ad eundem modum cecinit, desilitque terræ motus : quapropter imperator omnes hæreticos ex urbe eiecit, murosque ab Exocionio ad portam Auream usque protulit : quare etiam pone elephantos isthic collocatos statuum suam erexit. Præterea et murum maritimum a Rhabdo ad portam Auream extendit, et a Sancto Antonio, Harmatii dicto, usque ad Blachernas, et ad portam Auream. Dum autem factiones populi, ab ipso imperatore Theodosio ei rei destinatæ, muros istos condiderunt, uti in libro *De ædificiis* dicemus.

De Augustione.

Quinta die mensis Octobris, præfecti regionum urbis in Gusteo, seu foro cibario, choreas ducebant in honorem imperatoris illius temporis; quem locum vulgus Augustionem appellat : quo etiam in loco suæ matris statuum Constantinus erexit : qua de re locum illum Augustiona vocavit; quem alias Gustionem appellamus.

De eodem Augustione. Quare equestris statua globum et crucem tenens erecta sit.

Cum Justinianus Magnus templum Sanctæ Sophiæ ædificasset, expurgavit etiam aream, eamque marmoribus exornavit, cum antea Gusteum, ut dictum est, seu forum cibarium esset : ideoque statuum suam equestrem ibi columnæ imposuit, quæ sinistra manu globum tenet, cui crux superinfixa est, quoniam ob fidem in crucem universi terrarum orbis imperium adeptus est. Globus enim terram significat, ob ejus figuræ rotunditatem; fidem vero crux. quia Deus in carne illi fuit affixus; dexteram autem manum versus orientem extensam habet, Persarum irruptione inuenens, eosque extensione et repulso manus provincias Romanos invadere vetans, his quasi ver-

his : State, Persæ, nec ulterius progredimur : A neque enim conducet vobis. Fertur itaque ipsum Justinianum de rebus a Belisario gestis inflatum animo fuisse. Hic itaque Belisarius contra Persas et reliquas Orientis nationes ab imperatore legatus, cum omnes debellasset, ad oppugnandum Gelimer missus fuit ad Mauritaniam : istic observante et commeatum intercludente Pharano, in magnam frumenti penuriam conjectus est Gelimer ; quia in Mauritania frumentum non seritur, sed coctis olyris vescuntur. Tum ille missis litteris postulat ab imperatore, ut sibi panem, spongiam et citharam transmittat. Stupens igitur imperator a tabellario sciscitatur, cur ista peteret. Respondit ille : Panem scilicet, quia cibum expetit ; spongiam, ut corpus totum lacrymis abluat : citharam, ut in calamitatibus sibi solatio sit. Tunc admiratione stupefactus imperator postulata misit : ideo erectus animo Justinianus equestrem sibi statuam columnæ imposuit. Sed postea invidia motus in strenuissimum ducem Belisarium, ipsi oculos effodit, iussitque sedere eum ad Lauri monasterium, dato vasculo testaceo, ut qui illac transirent, obolum in illud conjicerent.

De statuīs quæ in Chalce erectæ visuntur.

In Chalce proxime, quasi ante palatii ambulacrum, inclytæ Pulcheriæ erecta est statua : Zenonis item et Ariadnes : ibidem præterea aliæ duæ pedestres exstant super columnam exiguam, Secundi philosophi distichis ornatae. Ex adverso arcus ejusdem Chalces visuntur capita duo Gorgonum, facie muliebri, ac auro obducta. Ex templo autem Dianæ Ephesiæ octo statuæ allatæ fuerunt, quarum quatuor in palatio, quod est in regione Tauri, collocatæ sunt, Constantini nempe, Juliani, uxoris ac fratris ejus Galli : reliquæ autem quatuor positæ sunt in sinistra parte Chalces. Ibidem et crux a Justiniano posita fuit, et statua inaurata Belisarii, et statua Tiberii Thracis Gibbosi, et Justiniani primi forma macilentæ ; statuæ item ejus cognatorum septem, aliæ ex marmore, aliæ ex ære factæ. Præterea duos illos equos, qui supra Gorgonum capita in ante dicto arcu stant, Justinianus Sanotæ Sophiæ conditor, ex Dianæ Ephesiæ templo illuc transtulit, et supra columnam erexit, ne equi pulchritudine impares viderentur : et crucem ibidem posuit, ut firmiter staret. Ibidem pariter ingentis molis ærea Maximini statua posita cernitur, necnon statuæ totius familiæ Theodosii nunc etiam supersunt.

De statuīs Mauricii.

In Chalce visuntur etiam statuæ Mauricii ac uxoris, liberorumque ejus, ab eodem Mauricio, manibus extensis, supra Christi imaginem erectæ ; reliquæ vero statuæ illio collocatæ, ex terra Attica deductæ sunt : inter quas una est philosophi cujusdam, ut tradit Ligurius. Postquam vero Mauricius a Phoca tyranno interfectus fuit, diaconus quidam nomine Acatius, unus ex sectatori-

πρόσω χωρεῖτε· οὐ γὰρ συνοίσει ὑμῖν. Τὸν οὖν αὐτὸν Ἰουστινιανὸν λέγεται ἐπαρθῆναι τοῖς τοῦ Βελισσαρίου εὐτυχήμασιν. Οὗτος οὖν σταλείς κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ πάντας κατατροπωσάμενος, καὶ Γελλίμερα κρατῆσαι ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Μαυρουσίαν. ἔκεισε τηρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Φαραῖ, ὅς εἰς μεγάλην ἐνδειαν ἄρτου γεγονώς διὰ τὸ μὴ ἐν τῷ τόπῳ τῆς Μαυρουσίας σίτον γεωργεῖσθαι, ἀλλ' ἐφθὼν τὰς δόλλυρας σιτεῖσθαι, ἔγραψε τῷ βασιλεῖ στείλαι αὐτῷ ἄρτον καὶ σπόγγον καὶ κιθάραν. Ὁ δὲ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τούτοις, ἤρετο τὸν ἐπιστολέα τίνας χάριν ταυτὰ γι ἐπιζητεῖ. Καὶ ἐξείπεν, ὅτι ἄρτον μὲν, διὰ τὸ αὐτὸν ἐπιθυμεῖν τε καὶ φαγεῖν· σπόγγον, διὰ τὸ λούειν τὸ ἄπαν αὐτοῦ σῶμα ὑπὸ τῶν δακρύων· τὴν δὲ κιθάραν, διὰ τὸ παραμυθεῖσθαι ἑαυτῷ ταῖς συμφοραῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας, ἔστειλε τούτῳ τὰ αἰτηθέντα. Διὰ ταῦτα οὖν Ἰουστινιανὸς ἐπαρθεὶς ἐφ' ἵππον ἑαυτὸν ἔστησεν ἐπὶ κίονος· ὅς ὕστερον φρονήσας τῷ βῆθέντι στρατηγικωτάτῳ Βελισσαρίῳ, ἐξώρυξε τούτου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προσέταξε τούτον καθεσθῆναι εἰς τὰ Λαύρου, καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ σκεῦος ὀστράκινον, καὶ ἐπιβῆῖπτειν αὐτῷ τοὺς δερχομένους ὀβολόν.

Περὶ τῶν στηλῶν εἰς τὴν Χαλκὴν ἱσταμένων.

Ἄσκι ἐν τῇ Χαλκῇ πλησίον, Ηουλχερίας τῆς αἰοδίμου, ὡς πρὸς τὸν περιπατον τοῦ παλατίου ἀνηγέρθη στήλη αὕτη· ὡσαύτως καὶ Ἀριάδνη καὶ Ζήνων. Ἰστανται καὶ ἕτεραι δύο στήλαι περὶ ἐπὶ κίονος βραχέως, ἐλεγεία ἔχουσαι Σεκούδου φιλοσόφου· ἀντικρὺς δὲ τῆς Χαλκῆς ἀψίδος Γοργονοειδεῖς κεφαλαὶ δύο χρυσέμβαφοι γυναικείαι· ἤχθησαν δὲ ἀπὸ Ἐφέσου ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στήλαι ὀκτώ· καὶ αἱ μὲν τέσσαρες ἐν τοῖς τοῦ Ταύρου μέρεσιν, ἐν τοῖς παλατίοις προσπεπήγισαν, Κωνσταντίνου, καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γάλλου· αἱ δὲ τέσσαρες ἐν τοῖς τῆς Χαλκῆς εὐωνύμοις μέρεσιν, ἐνθα καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ἐπεπήγει, καὶ στήλη χρυσέμβαφος Βελισσαρίου καὶ Τιβερίου τοῦ Κουρτοειδοῦς Ἐρατοῦ, καὶ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ πρώτου λεπτοσιδῆς, καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ στήλαι ἑπτὰ, αἱ μὲν ἀπὸ μαρμάρων, αἱ δὲ χαλκαῖ. Καὶ οἱ δύο ἵπποι ἐπάνω τῶν Γοργονοειδῶν ἱστάμενοι ἐν τῇ ἀψίδι, καὶ οὗτοι· ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ Ἐφέσου ἤχθησαν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ κτίσαντος τὴν Ἀγίαν Σοφίαν· καὶ ἐστήλωσεν αὐτὰ διὰ τὸ μὴ ἀντιζηλοῦν ἀλλήλων τοὺς ἵππους· ὁμοίως καὶ τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἑδραῖον· καὶ Μαξιμίνου στήλη χαλκῆ ἐν αὐτοῖς ἱστανται βαρυτάτη, ἐνθα νῦν καὶ τὸ γένος ἄπαν Θεοδοσίου ὑπάρχει.

Περὶ τῶν στηλῶν τοῦ Μαυρικίου.

Καὶ τοῦ Μαυρικίου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων. Ἐν γὰρ τῇ Χαλκῇ ἱστανται αἱ τοιαύται· στήλαι τοῦ Μαυρικίου, ἀνωθεν τῆς θαυδρικῆς εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαι, καὶ ἐκτεταμέναι ταῖς χερσίν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἤκασι γῆς· φιλοσόφου δὲ φασι εἶναι, ὡς λέγει καὶ ὁ Διγύριος. Μετὰ τὸ σφαγῆναι παρὰ τοῦ τυράννου Φωκᾶ Μαυρικίον, εἰς τις διάκονος τῶν

μαθητῶν Εὐτυχίου τοῦ αἱρετικοῦ ὀνόματι Ἄκατος, ἰδὼν ἠττηθέντας τοὺς περὶ αὐτοῦ διδασκάλους, κάκιστος ἀποδράσας, κατέλαβε κάστρον τι καλούμενον Σεραπίωνα· τοῦτο δὲ ἐτύγχανεν ὄν ἐν τῶν παρὰ Πέρσαις ῥηγίων. Καταμηνύει δὲ Περτιτίῳ τῷ φρουράρχῳ τὰ τῆς ἀσθεναίας τῶν ἐν τῇ Καλκηδόνι οἰκούντων, προσθεὶς, ὅτι ἅμα τῷ καταλαβεῖν αὐτὸν τοσοῦτος χειρώσεσθαι, καὶ δῆτα ἀμενητὶ στρατεύσας ὁ ῥηθεὶς Πέρσης, καὶ ἔχων στρατιωτῶν ἑβδομηκοντα χιλιάδας, καταλαμβάνει τὴν Καλκηδόνα· οἱ δὲ μάλιστα ἴσχυσαν διαφυγεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν τιμίων λειψάνων τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ὑπὲρ ἧς τὸ πλέον ἐσπούδαζεν ὁ προδότης καὶ ἀνέρος Ἄκατος, θέλων ἀμῦναι αὐτήν, διότι τοὺς αἰρέσεως αὐτῶν τόμους κατήσχυον, ἅμα δὲ, καὶ διότι οὐ συνεχωρήθη Εὐτύχιον τὸν ἀτυχή τὴν τοιαύτην εὐτυχῆσαι μητρόπολιν. Ληλατήσαντες δὲ τότε τὰ ἐκείσε πάντα οἱ Πέρσαι, ἔλαβον καὶ τὸ χρυσόγαυστον ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου θεοῦ, τοῦ λεγομένου Κρόνου, καὶ ἀπήγαγον εἰς Περσίαν, καὶ ἐτίμησαν ὡς θεόν.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Αὐγουστος.

Ὁ Αὐγουστος ὁ Ὀκτακτοῖος Αὐγουστος μὴνὶ ὀπάτευσε, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν, Σεξτίλιον τὸ πρότερον λεγόμενον, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Αὐγουστον· ἐν αὐτῷ δὲ ἐτελεύτησε τῷ μηνὶ τῷ ἰθ' ἡμέρας. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ ἐγεννήθη εἰς τὰς γ', καὶ ἐτίμησεν Ἀντώνιον, καὶ ἤρξατο τῆς μοναρχίας, καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν ἄρχοντα Ἰνδικτιῶνος, ἧτοι ἀρχὴν χρόνου· ὅθεν Σεπτέμβριος τετίμηται.

Περὶ τῶν Νοუმέρων καὶ τῆς Χαλκῆς.

Τὰ Νούμερα καὶ τὴν Χαλκὴν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔκτισε· καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀργὰ, ἐποίησεν αὐτὰ φυλακὴν ὁ Ἡράκλειος, καὶ οἱ καθεξῆς.

Περὶ τῆς χαλκῆς στήλης, τῆς ἱσταμένης εἰς τὴν πόλιν.

Ὅτι ἐν λεγομένη Χαλκῇ στήλῃ χαλκῆ ἦν, ἥτις ἔσται παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τυγχάνει. Ὁ δὲ Λέων ὁ πατὴρ τοῦ Καβαλίνου ταύτην κατήγαγεν· ἡ δὲ νῦν διὰ ψιφιδῶν ὀρωμένη εἰκὼν, ὡσαύτως ἔστιν. Ἀνιστορήθη δὲ παρὰ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ἐξ ἧς γυνὴ αἰμορροῦσα ἴαθη· καὶ ἕτερα οὖν πολλὰ θαύματα ἐπετελοῦντο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Cur urbem describens, eam tres in partes dividat, et a quonam loco quælibet pars incipiat.

Ἰστίον οὖν, ὅτι δυσεύρετα ὄντα τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ συγκεχυμένα εἶναι, διησέθη εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρυτανείου τῆς Χαλκῆς, καὶ τοῦ Μιλίου μέχρι τῆς Χρυσίας· τὸ δὲ ἕτερον ἀπὸ τοῦ Τζυγκανιστηρίου, τῆς Ὀδηγητρίας, τῶν Μαγγάνων, μέχρι Βλαχερνῶν· τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους, τοῦ Ἁγίου Σεργίου καὶ τῶν Σοφίων. Καὶ ὁ βουλόμενος εὐρεῖν τι, οὐ δυσχεραίνει, ἀλλ' εὐθέως εὐρήσει τὸ ζητούμενον.

Περὶ τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος.

Τὰ παλάτια τοῦ Βουκολέοντος, τὰ ἄνωθεν τοῦ

bus Eutyichis hæretici, videns victos magistros suos, et ipse profugit ad castellum cognomento Serapionis, quod situm erat in regione Persarum, atque statim Perittio præfecto præsidario significavit debilitatem civium Chalcedonensium, subjungens insuper, ipsum primo impetu facile eos subjugare posse. Quare supradictus Persa sine mora se cum septuaginta millibus militum in viam dedit, tantaque celeritate invasit Chalcedonem, ut civibus vix satis relinqueretur temporis ad transferendum reliquias sanctæ Euphemie Constantinopolim, a quibus imprimis impius ille proditor Acatus ultum ire festinabat hæreseos Eutyohianæ scriptis illatam ignominiam, et quod infortunato Eutychi istam metropolim concedere noluerant. Inter cætera quæ tunc temporis Persæ prædando abstulerunt, fuit quoque aureum illud et encausto elaboratum signum Solis, cognominati Croni, quod in Persidem deductum pro deo coluere.

Cur Augustus mensis sic appellatus sit.

Augustus Octavius mense Augusto primum consulatum iniit : qua de causa hunc mensem, qui Sextilis antea vocabatur, cum in honore haberi vellet, Augustum nuncupavit. Eodem mense, die undevicesima mortem obiit. Die autem vicesima tertia Septembris natus est, eodemque mense Antonio devicto solus imperium obtinuit, ideoque diotum mensem Septembrem honore affecit, et ut Indictio ab eo initium sumeret statuit.

De Numeris et Chalce.

Numeri et Chalce Constantinus Magnus ædificavit : sed quoniam nulli usui erant, ideo Heraclius et reliqui deinceps imperatores ea in carcerem mutarunt.

De statua ænea quæ in porta sita erat.

In Chalce statua ænea erat, quam Constantinus Magnus erexit, effigiem Domini nostri Jesu Christi representans : hanc vero Leo Caballini pater evertit. Quæ autem Christi imago hodie illic visitur musivi operis, ab Irene Atheniensi posita est : cujus imaginis ope hæmorrhoida curata est, multaque alia in nomine Christi edita sunt miracula.

Sciendum igitur est, hæc, cum ægre reperiri possent, utpote confusa, in tres partes divisa fuisse ; quarum prima incipiebat a palatio Chalces, et a Milliaro, usque ad portam Auream ; altera a Tzincanisterio, Hodegetriæ ecclesia, et Manganis, usque ad Blanchernas ; tertia demum ab altera parte, scilicet ab æde S. Sergii, et portu Sophiano. Ita ut qui aliquid invenire voluerit, non laboret, sed statim reperiat quod quærit.

De palatiis Bucoleonis.

Palatia Bucoleonis nuncupata, quæ muris immi-

nant, Theodosius Junior condidit. Marcianus autem triclinium exstruxit, quod Triclinium Aureum appellatur.

De palatio Quæstoris.

Palatia Quæstoris ad Hippodromum Constantinus Magnus construxit.

De Daphne.

Suburbium Daphnes sic dictum est, quod statua ibi collocata esset, quæ Daphne appellabatur. Ipsa autem Roma delata fuit, et illic oraculum erat. Cæterum mense Januario laureas coronas ibi magistratus accipiebant.

De Hippodromo.

Hippodromus ex eo nomen habet quod a sancto Constantino usque ad Irenem Atheniensem ibi privatim imperatores currus agitant. Cæterum Justinianus Lausiaticum ædificavit.

De Fortunæ simulacro.

Simulacrum Fortunæ, quod Roma a Constantino Magno advectum fuit, stabatque supra palatii arcum, Mauricius contrivit.

De Magnaura.

Fertur Anastasium Dicorum, cum in triclinio Constantini Magni, Magnaura dicto, anno imperii sui vicesimo septimo, mense quarto deambaret, fulguribus et tonitruis circa palatium editis, cum consternatî omnes ultro citroque fugerent, ad cubiculum aliquod ab se ædificatum confugisse, atque ibi ira Dei interceptum, mortuum reperit esse. Narrant autem, eum, cum in ecclesia SS. Apostolorum sepultus fuisset, postridie exclamasse, Miseremini, miseremini, et aperite. Respondentibus vero custodibus, jam alium imperare, Nihil, inquit, curo : in monasterium me abducite, meque monachum facite. Illi vero ibi reliquerunt eum. Ferunt autem aliquanto post tempore sepulcorum ejus apertum fuisse, inventumque ipsum brachia sua et caligas quas gestabat comedentem, alta voce clamasse, O Mana, aura pereo : quam vocem excepere quidam ex domesticis suis. Ideoque triclinium ejus Magnaura, a Mana et ab ignita aura, vocatum est.

De templo Salvatoris, quod est in Chalce.

Templum Salvatoris in Chalce excitavit Romanus senior, altari, quo pacto jam visitur, duabus columellis instructo : institutis ibidem duodecim clericis. Joannes vero Zimisces ipsum dilatatum et auctum auro et argento exornavit, ac triginta sex clericos constituit ; quibus destinavit pensiones et annonas, singulisque numismata triginta : sacra autem vasa, coronas, sceptrâ, discos, candelabra, vestes et indumenta imperatoria, quæ singulari jure possidebat, templo donavit. Similiterque immobilia bona sua ipsi consecravit. Quo etiam ex bellica expeditione detulit sacram crucifixi Christi Berytensem imaginem, et sancta Christi et Dei nostri sandalia, in thesa auro et pretio-

Α τείχους παρεξέβαλε Θεοδόσιος ὁ Μικρός. Ὁ δὲ Μαρκανδὸς ἐποίησε Τρίκλινον, ὃς καλεῖται Χρυσοτρίκλινος.

Περὶ τοῦ Κοιναίστορος.

Τὰ παλάτια Κοιναίστορος τοῦ Ἰππικιοῦ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε.

Περὶ τῆς Δάφνης.

Δάφνη δὲ ἐκλήθη διὰ τὸ ἴστασθαι ἐκεῖσε στήλην ὄνομα φέρουσαν Δάφνης, ἥτις ἤχθη ἀπὸ Ῥώμης, ὅπου καὶ μαντεῖον ἦν· ἐκεῖσε γὰρ καὶ τοὺς στεφάνους τῆς διαφνης οἱ ἄρχοντες ἐλάμβανον κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα.

Περὶ τοῦ Ἰπποδρόμου.

Ὁ δὲ Ἰππόδρομος ἐκλήθη, διότι ἀπὸ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἕως τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας ἐκεῖσε βασιλεύσαντες ἐπὶ ἄρματος ἔτρεχον οἱ βασιλεῖς. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὸν Λαυσαϊκόν.

Περὶ Τύχης.

Ἡ δὲ τύχη τὸ ἄγαλμα ἤχθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπὸ Ῥώμης, ὅπερ ἴστατο ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ παλατίου, ὃ δὲ βασιλεὺς Μαυρικίος συνέτριψεν αὐτό.

Περὶ Μαγναύρας.

Λέγεται οὖν, ὅτι ὁ Τρίκλινος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἢ Μαγναῦρα, περιπατοῦντος ἐν αὐτῇ ποιεῖ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τῷ κζ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ τετάρτῃ μηνί, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γεγόνασιν πρὸς τὸ παλάτιον· πάντων δὲ ἀδημονούντων, καὶ φευγόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως φεύγοντος ἐν ἐνὶ τῶν κοιτωνίσκων, ὧν ἔκτισε, καὶ κατέβη ἐκεῖσε ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὥστε αἰφνιδίως εὐρεθῆναι νεκρόν. Φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὸ ταφῆναι εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, μεθ' ἡμέραν βοᾶν· Ἐλεήσατε, ἐλεήσατε, καὶ ἀνοίξατε. Τῶν μνημοραλίων δὲ εἰπόντων ὅτι ἄλλος βασιλεύσει, ἔφη· Οὐδέν μοι μέλει, εἰς μοναστήριον ὑπάγετέ με, καὶ ποιήσατε με μοναχόν. Οἱ δὲ εἶσαν αὐτόν. Λέγεται μετὰ τινα χρόνον τὸ μνημα αὐνοῦ ἀνοιγῆναι, καὶ εὐρεθῆναι αὐτὸν φαγόντα τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ τὰ καλῆγια, ἃ ἐφόρει· ἔκραξε δὲ μεγάλως· Ὁ Μάνα, ὑπὸ τῆς αὔρας ἀπόλλυμαι. Τῆς δὲ φωνῆς ταύτης ἤκουσάν τινες τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ Τρίκλινος αὐτοῦ Μαγναῦρα, ἀπὸ τῶν Μάνα καὶ αὔρα τοῦ πυρός.

Περὶ τὸν Σωτήρα τῆς Χαλκῆς.

Τὸν δὲ Σωτήρα εἰς τὴν Χαλκὴν ἀνήγειρε Ῥωμανὸς ὁ γέρων ὑπὸ στυρακίων μικρῶν δύο, ὡς ἔστι φαινόμενον, τὸ θυσιαστήριον, ποιήσας καὶ κληρικούς ἱβ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκής ἐπλάτυνε καὶ ἀνήγειρεν αὐτὸν καλλύνας ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πολλοῦ· ἐποίησε δὲ καὶ κληρικούς λς', τιθείς αὐτοῖς καὶ ῥογας καὶ ἀννόνας, καὶ ἀνὰ νομισμάτων λ' τὰ δὲ ἱερὰ, καὶ τὰ στέμματα, καὶ τὰ σκήπτρα, καὶ τοὺς δίσκους, καὶ τὰς λυχνίας, καὶ τὰς ἐσθῆτας, καὶ τὰ ἄμφια τὰ βασιλικὰ, ἰδιόκτητα αὐτοῦ ὄντα, ἀπεχαρίσατο πρὸς τὸν ναόν· ὡσαύτως καὶ τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ κτήματα ἐπεκύρωσεν αὐτῷ, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ταξειδίου ἐφέρετο τὴν τιμίαν εἰκόνα τῆς ἁγίας σταυρώσεως τῆς ἐν τῇ Βηρυτῇ, καὶ τὰ ἅγια σκευῆματα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ

ἡμῶν ἐν ποικίλοις χρυσοῖς, καὶ διὰ λίθων κιβουρίοις. **A** sis lapillis ornata. Fecit item ibi sepulcrum suum totum ex auro conflatum, in quo et positus est.

Ἐποίησεν οὖν καὶ τὸ ἑαυτοῦ μνημα ἑκαῖσε ὀλόχρυσον μετὰ χυμύσεως, ἐν ᾧ καὶ ἐτέθη.

Περὶ τῶν στηλῶν τῶν Ἰσαμίνων ἄνω τοῦ Μιλίου.

Ἐν δὲ τῇ καμάρα τοῦ Μιλίου στηλαὶ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰσίν. Ἐνθα καὶ σταυροὶ ὄραται πρὸς ἀνατολὴν βασιταζόμενος ὑπ' αὐτῶν· μέσον δὲ τοῦ σταυροῦ ἡ Τύχη τῆς πόλεως, ὅπερ ἐστὶ κατήνιον κλειδόμενον καὶ ἐστοιχειωμένον, τοῦ παντὸς εἶδους ἀνελλιπῶς, καὶ νίκην κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν φέρον τοῦ μηκέτι ἰσχύειν, ἢ πρυσεγγίσει ἢ προσψαῦσαι τῇ πόλει ταῦτα, ἀλλὰ πόβρω ἀπέχεσθαι, καὶ ὑπονοστεῖν ὡς ἡττωμένα. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Μιλίῳ στηλαὶ Ἰστανταί τρεῖς, Σοφίας τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆος, καὶ Ἀραβίας τῆς θυγατρὸς αὐτῶν, καὶ Ἰελένης ἀνεψιᾶς αὐτῶν.

Περὶ τῆς στηλῆς τοῦ Θεοδοσίου.

Ἐν τῷ λεγομένῳ Μιλίῳ Θεοδοσίου στηλὴ Ἰσταται ἐφ' ἵππου χαλκοῦ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ μῆλον κρατοῦντος, ἣν ἀναγείρας σιτηρέσια πολλὰ δέδωκε τοῖς ἐν τῇ πόλει. Οἱ δὲ κίονες, καὶ οἱ ποδίσκοι, καὶ οἱ τῶν Ἀρτοπωλιῶν ὁμοίως καὶ τῶν Τζυκκαλιῶν, καὶ τῆς Χαλκῆς ἔχουσιν ἱστορίας πολλὰς, ἅς ὁ αὐτὸς καλλύνας ἐχρῶσεν.

Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου.

Φωκᾶς ὁ τύραννος ἔκτισεν ἐκ βάθρων τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν τῷ Μιλίῳ, μήπω οὖν ὀροφώσας αὐτόν· ἑκαῖσε γὰρ ζῆν ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοντούρων, καθ' ὃν τόπον ἠνεξοκλήθη τὰ κόντουρα, ὅτε καὶ μαγλαβίοις ἐτύφθη παρὰ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως, τολμήσαντος τοῦ αὐτοῦ Φωκᾶ ἐν τῷ κόντῳ αὐτοῦ προσδῆσαι τὸ πιττάκιον, ὅπερ ἀπὸ Λογγοβαρδίας ἐλθὼν ἔφερε, τοῦ στρατοῦ ἐκεῖθεν ἀποστειλάντος τοῦτον διὰ τὴν ῥύγαν αὐτῶν. Καὶ ἐγκαλέσας ἐν ἡμέρᾳ Ἴπποδρομίου, ὅτε οὗτος εὐρῶν ἄδειαν καὶ ἀναλαβόμενος τὰ κόντουρα ὑπεχώρησε· τὰ δὲ καταλειφθέντα ἀνεξίσας, κατηλθεν ἕως Λογγοβαρδίας ἔτι τὰς πληγὰς θῶν· διὰ τοῦτο γὰρ προετιμήθη εἰς τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ στρατοῦ. Μετὰ οὖν τὸ ἀνελθεῖν καὶ βασιλεῦσαι, ἔστησεν ἐκεῖ δύο Ἴππους κοντούρους ἠνεξοκλήθην, καὶ βωμοὺς λιθίνους τετραδικούς σύνεγγυς τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ὃν αὐτὸς ἀνήγειρε, Διίππιον αὐτὸν ὀνομάσας· ἑκαῖσε γὰρ καὶ τέσσαρας εἰκόνας ἐκ ψιφίδων χρυσῶν, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἱστορήσεν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἐλθὼν, καὶ κρατήσας, καὶ τὸν Φωκᾶν τιμωρήσας, καὶ καύσας ἐν τῇ τοῦ Βοδὸς ἀγορᾷ, ἐτίμησε τὸν ναὸν, καὶ σκεπάσας αὐτὸν καὶ μετονομάσας εἰς τὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὄνομα.

Περὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Σφωρακίου.

Τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν Σφωρακίου, Σφωράκιος πατρικίος ἔκτισεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐκτίσας δὲ ἕνα πῖσὸν μέρους τῆς ἐκκλησίας τῶν κατηχομένων, καὶ ἀπέθετο κεντηνάρια χρυσοῦ τρία· καὶ παρήλθον χρόνοι ρλγ'· ἐν γὰρ τοῖς χρόνοις τοῦ Μαυρικίου ἐπεκαύθη μέρος τι τοῦ ναοῦ καὶ ἀνεκαδομήθη παρ' αὐτοῦ, κτίσας καὶ

De status quæ sunt super Milliarium.

In tornice Miniarii Constantini ac Helenæ status eriguntur. Ibidem etiam ad orientem visitur crux, quam ipsi gestant. In medio autem crucis est fortuna urbis, scilicet catena clausa atque magice consecrata, omni figurarum genere instructa, ut urbs omnium gentium victrix esset, et ab hostium incursionibus libera, ita ut eam nec adire, nec lædere possent, sed statim quasi victæ, retrocederent. In eodem Milliaro positæ visuntur status tres. Sophiæ scilicet uxoris Justinii Thracis, Arabiæ filio eorum, ac eorumdem neptis Helenæ.

De statua Theodosii.

In dicto Milliaro collocata est statua equestris Theodosii ex ære, manu pomum tenentis; in cujus dedicatione annonam largissimam populo ipse distribuit. Columnæ autem quæ illic visuntur, cum suis spiris, pariterque illæ in Artopoliis positæ, necnon aliæ Tzycalariorum et quæ in Chalce exstant, multas continent historias quas ipse ad ornatum inauravit.

De templo Theologi.

Phocas tyrannus templum Sancti Phocæ a fundamentis extruxit in Milliaro, sed absque concameratione. Nam illic erat mutatio equorum cursus publici, quo in loco nervos equorum incidit, quando ab imperatore Mauricio baculo percussus est, propterea quod epistolam, quam ex Longobardis ab exercitu stipendii petendi causa missus, afferbat, lanceæ alligare ausus esset. Postquam vero die Hippodromi conquestus esset, accepta redeundi facultate, adductus equis discessit. Iis autem qui residui erant enervatis, in Longobardiam venit, cum adhuc plagarum vibices manerent, quæ de causa ab exercitu ad imperium evectus est. Itaque reversus et imperio potitus, duos equos enervatos ibi constituit, arasque quadratas lapideas prope templum S. Phocæ a se conditum, et locum Diippium nominavit. Ibidem quoque quatuor imagines Constantini et Helenæ ex aureis tessellis confecit. Cæterum Heraclius ubi in urbem venit et imperium suscepit, et Phocam ulciscens in foro Bovis flammis exussit, templum illud ornavit, tectoque operuit, et commutato nomine, sancto apostolo et evangelistæ Joanni cognomine Theologo, dicavit.

De sancto Theodoro Sphoracii dicto.

Sanctum Theodorum Sphoracii appellatum, Sphoracius patricius condidit, temporibus Arcadii ac filii ejus Theodosii. Extruxit item pinsum unum in illa parte ecclesiæ quæ catechumenorum est, ac auri centenaria tria illic deposuit. Elapsis autem annis centum triginta tribus, templi pars quædam sub Mauricio conflavit, et ab eo

dem restaurata est; qua oratorium quoque S. Geor. A
gii exstruxit. Imperante autem Leone Basili filio,
Romanus quidam orandi causa templa urbis in-
visens, animadvertit litteris Latinis incisum
lapidem in pinso : quibus perlectis imperatori
aurum absconditum indicavit. Qui cum eo misisset
ac depositum accepisset, ipsum in ordinem illu-
strum allegit, datis ipsi in mercedem triginta libris
monetæ signatæ. Excitavit item idem Sphoracius
Præcursoris statuam, quæ in concha templi Sancti
Theodorici erecta est.

De Octagono.

Tetradisium Octagonum est illud, in quo octo
erant porticus, sive loca concamerata. Illic et
doctores omnium scientiarum commorabantur, quos
semper imperatores in consilium adhibebant, neque
quidquam sine illis agebant. Ex horum numero
patriarcha et episcopi creabantur. Proxime autem
basilicam erat, duravitque quadringentos et qua-
tuordecim annos usque ad decimum annum im-
perii Leonis Isauri, patris Constantini Caballini.
Hic enim divina privatus gratia, atque ea penitus
spoliatus, cum monachi stolido ejus instituto as-
sentiri nollent, iratus sarmenta lignaque colligi
jussit, combussitque ædificium illud, ac sexdecim,
qui illic erant, monachos.

De Lauso.

Lausiaca domus erat Lausi patricii et præpositi,
qui multos gessit magistratus, magnosque adeptus
est honores, sub Arcadio Theodosii Magni filio.
Exornavit autem istam domum variis pretiosisque
columellis et marmoribus. Cæterum hæc domus
una erat ex duodecim Constantini Magni, in qua
aquilæ lapideæ, et phialæ, et gradus, et bases
quadratæ, ad ornatum urbis stant ad hanc usque
diem. Proxime autem Milliarum arcum exsta-
bat statua equestris Trajani et Theodosii Jun-
ioris.

De Foro.

Forum ad Oceani imitationem circulari forma
conditum fuit. Ibidem horologium æneum, Cyzico
deductum, collocatum erat.

De statu in arcu cameræ Fori existentibus.

In arcu cameræ Fori positæ visuntur duæ sta-
tuæ, Helenæ scilicet et Constantini, et in earum me-
dio crux, cui inscriptum est : *Unus Sanctus, unus* D
Dominus, Jesus Christus in gloria Dei Patris, Amen.
Ibidem pariter exstant duæ angelorum statuæ
alatae.

De cruce in septentrionalis parte collocata.

In septentrionali parte Fori exstabat crux, instar
illius quam Constantinus Magnus in cælo vidit,
auro obductam, habentem in extremitatibus ro-
tundis malum. Hinc inde tam ipse quam filii
ejus auro obducti ad hoc usque tempus cer-
nantur.

De duabus crucibus quæ depositæ erant.

In inferiori parte columnæ Fori depositæ sunt

εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοκρα-
τορίας Λέοντος τοῦ υἱοῦ Βασιλείου ἀνελεθὼν Ῥωμαϊκῆς
τις τοῦ εὐξασθαι εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, εἶδε
Ῥωμαῖα γράμματα λίθινα ἐπάνω τοῦ πινσοῦ, καὶ δὴ-
ναμιν αὐτῶν γνοὺς ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Λέοντι περὶ
χρυσίου τινός, καὶ στείλαντος, καὶ ἀναλαμβανομένου
ταῦτα, ἐποίησεν αὐτὸν Ἰλλοῦστριον, δοὺς αὐτῷ καὶ
χάραγμα λίτρας λ'. Ἀνήγειρε δὲ ὁ αὐτὸς Σφωράκιος
καὶ τὸν Πρόδρομον, τὸν εἰς τὴν κόγχην τοῦ ναοῦ τοῦ
Ἁγίου Θεοδώρου τυγχάνοντα.

Περὶ τοῦ Ὀκταγώνου.

Τὸ δὲ Τετραδίσιον ὀκτάγωνόν ἐστιν εἰς ὃ ἴσταντο
στοαὶ ὀκτῶ, ἤγουν καμαροειδεῖς τόποι, καὶ διδάσκα-
λοι ἐκεῖσε ἐτύγχανον οἰκουμηνικῶν, καὶ οἱ κατὰ και-
ροὺς βασιλεῖς τοῖς ἐκεῖσε διδασκάλοις ἐβουλεύοντο,
καὶ οὐδὲν ἐπραττον χωρὶς αὐτῶν, ἐξ ὧν γέγονε καὶ
πατριάρχης καὶ ἐπίσκοποι. Πλησίον δὲ τῆς βασιλι-
κῆς ἦν, καὶ διήρκεσεν ἔτη υἰδ', μέχρι τοῦ δεκάτου
χρόνου Λέοντος τοῦ Συρογενούς, τοῦ πατρὸς τοῦ
Καβαλίνου. Περιτραπείς δὲ τῆς θείας χάριτος, καὶ
ταύτης γυμνωθεὶς, διὰ τὸ μὴ συγκοινωνεῖν τοὺς μο-
ναχοὺς τῇ ματαίᾳ αὐτοῦ ἐνστάσει, θυμοῦ δὲ πλησθεὶς
καὶ φρόγανα προστάξας ἀθροίσθηναι καὶ ξύλα,
κατέκαυσεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δέκα ἐξ
μοναχοῦς.

Περὶ τοῦ Λαύσου.

Τὰ δὲ Λαύσου οἶκος ἦν Λαύσου πατρικίου καὶ πραι-
ποσίτου, ὅστις ἀρχὰς πολλὰς καὶ δόξας διήνυσεν ἐν
τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Θεοδο-
σίου. Ἐκόσμησε δὲ αὐτὸν διὰ ποικίλων καὶ πολυτελῶν
μικρῶν κίωνων καὶ μαρμάρων. Ὁ δὲ τοιοῦτος οἶκος
ἐκ τῶν δώδεκα οἰκῶν ἐτύγχανε τοῦ Μεγάλου Κωνσταν-
τίνου, ἐν ᾧ καὶ ἀστοὶ λίθινοι, καὶ φιάλαι, καὶ βαθμοὶ,
καὶ βωμοὶ τετράγωνοι, εἰς διακόσμησιν τῆς πόλεως
ἰστάμεναι μέχρι τῆς σήμερον. Πλησίον δὲ τῆς ἀψί-
δος τοῦ Μιλίου στηλῆ ἐπιπέδος ἴσταντο Τραϊανῶ καὶ
Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

Περὶ τοῦ Φόρου.

Ὁ δὲ Φόρος εἰς μέσησιν τοῦ Ὁκεανοῦ ἐκτίσθη κυ-
κλοειδῆς· καὶ ὠρολόγιον ἐκεῖσε ἦν χαλκοῦν, ὅπερ
ἔφερον ἀπὸ Κυζίκου.
Περὶ τῶν στηλῶν τῶν ἰσταμένων ἐν τῇ ἀψίδι τῆς
καμάρας τοῦ Φόρου.

Ὅτι ἐν τῇ ἀψίδι τῆς καμάρας τοῦ Φόρου ἴσταν-
ται δύο στηλαὶ Ἑλένης καὶ Κωνσταντίνου, καὶ σταυ-
ρὸς μέσον αὐτῶν γράφων. Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος,
Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.
Καὶ δύο ταχυδρόμων ὁμοίως στηλαὶ περωτῶν.

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ἐν τῷ βορείῳ μέρει.

Ὅτι ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Φόρου ἴσταντο
σταυρὸς ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἐν
τῷ οὐρανῷ χρυσέμβαφον καὶ ἐν τοῖς ἀερωτηρίοις
στρογγύλοισ μῆλον. Ἐνθεν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ καθορῶνται
χρυσέμβαφοι μέχρι τοῦ νῦν.

Περὶ τῶν δύο σταυρῶν τῶν κεχωσμένων.

Ὅτι κάτωθεν τοῦ κίονος τοῦ Φόρου κεχωσμένοι

εἶν οὗτοι οἱ δύο σταυροί, καὶ τὸ βίκιον τοῦ μύρου, **A** duæ illæ cruces, et urceolus vitreus unguenti, quo inunctus fuit Jesus, et multa alia admiranda, quæ a Constantino Magno ibi collocata, Theodosius Magnus firmius consistere fecit.

Περὶ τοῦ ἄρματος Ἡλίου.

Ἵτι τὸ ἄρμα Ἡλίου ἐν τέτρασιν ἵπποις πυρίνοις ἱπταμένοις παρὰ δύο στηλῶν ἔκπαλαι ὑπῆρχεν ἐν τῷ ὠρεῖω Μιλίω. Ἐνθα εὐδὴμίσθη Κωνσταντῖνος ἐν τῷ νικῆσαι Ἀζώτιον. Κατενεχθὲν δὲ τὸ ἄρμα ἐν τῷ Ἴπποδρομίῳ, δορυφορούμενον στηλίδιον μικρὸν κατεσκευάσθη παρὰ Κωνσταντῖνου ὑπὸ Ἡλίου φερόμενον, Τύχη τῆς πόλεως εἰς τὸ στάμα εἰσήει, καὶ στεφανωθὲν ἐξήει· ἐτίθετο δὲ ἐν τῷ Σενάτῳ ἰορτῶν ἐπιουσῶν καὶ γενεσίῳ τῆς πόλεως τελουμένων· διότι δὲ ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν εἶχεν, ὃν ἐχάραξε Κωνσταντῖνος. Ἰουλιανὸς αὐτὸ βόθρω κατέχωσεν. Ἐνθα **B** Ἄρειος τὸν ἔχθιστον θάνατον ἀπὸ τῆς καμάρας τοῦ Φόρου τοῦ Σενάτου ἀπέδωκεν, ποῦ καὶ οἱ παρερχόμενοι οὐρα καὶ κόπρα ἐτίθουν αὐτῷ τῷ ἐχθίστῳ Ἄρειῳ.

Περὶ τοῦ Σενάτου.

Ἵτι τὸ Σενάτον, ὡς οἱ μὲν λέγουσιν, ἐξ ἀρχῆς ἦν τῶν κωδικέλλων φυλακτήριον· ἐκείσε γὰρ οἱ Πατριῖκοι ἐλάμβανον αὐτοῦς, ἐν ᾧ τε καὶ Καλλίστρατος πρῶτον τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπάτου ἐκείσε ἐδέξατο, τοῦ δῆμου κράξαντος, Καλλίστρατος εὐτυχῆς καὶ εἰς ἄλλο προκῶψαι· ὁ δὲ φοβηθεὶς προσέφυγε τῇ ἐκκλησίᾳ. Κωνσταντῖνος δὲ ἐξωμόσατο μὴ ἀδικῆσαι αὐτόν. Ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, εἶτα ἐπίσκοπος.

Περὶ τοῦ τεθέντος στοιχείου, καὶ τοῦ Φόρου, καὶ τῆς στηλῆς.

Κάτωθεν δὲ τοῦ κίονος τοῦ Φόρου ἐτέθη καὶ Παλλάδιον στοιχείον, καὶ ἕτερα πολλὰ σημειοφορικά. Ὁ δὲ κύκλος τοῦ Φόρου ἐπὶ τὸ ἴσον τῆς ποδείας τῆς κόρτης τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου, ἦν αὐτὸς ἔπληξεν ὅτε ἀνῆλθεν ἀπὸ Ρώμης. Οἱ δὲ δύο σιγματοειδεῖς ἔμβολοι ἐτύγγανον τότε σταυλοὶ γύρωθεν τοῦ κόρτης. Ὁ δὲ περιέλευτος οὗτος κίων, καὶ ἡ στηλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔστι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου, ἦν ἔστησεν οὗτος δίκην ἡλίου, τιθεὶς ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τοῦς ἥλους ἐκ τῶν τοῦ Χριστοῦ δίκην ἀκτίνων, ὡς ἥλιος τοῖς πολίταις ἐκλάμπων.

Περὶ τῶν τεθέντων ἡνιόγων ἐν τῷ Σενάτῳ, καὶ περὶ τῶν ἰκοφίνων τῶν ἄρτων.

Ἐν δὲ τῷ Σενάτῳ ἀπετίθησαν οἱ ἡνιόχοι ἐν ζευξί- **D** ἵπποις ἐν τῷ ἀστρονομικῷ ὄργανῳ, ἔνθα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἵσταται στηλὴ, ἐν αἷς σκυφίλαις ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ Ἀρειανῶν Ἀρχάδιος ἀρχιδιάκονος τῆς Ἁγίας Ἐρήνης. Οἱ δὲ δέκα κόφιοι τῶν περισσευμάτων, δέκα ἔτη ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Σενάτου κατέκαιτο· μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν βᾶσιν τοῦ κίονος κατεχώσθησαν.

De statuīs quæ olim in magna ecclesia Santa Sophia erectæ erant.

Ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῇ νῦν ὀνομαζομένη ἡ Ἁγία Σοφία, στήλαι ἵσταντο οὐκ ἅλ, αἱ πλείονες τούτων Ἑλληνικαὶ ὑπῆρχον· αἷτινες ἐκ τῶν πολ-

De curru Solis.

In aureo Milliario jam inde ab antiquis temporibus currus solis trahente quædriga equorum igne coloris quasi volantium a duabus columnis visebatur : ubi Constantinus postquam Azotium vicerat, faustis acclamationibus exceptus est. Ubi autem currus ille in Hippodromum deductus fuit, parva statua fortunam urbis referens ab ipso Constantino confecta est, quæ a sole gestata ad tribunal Hippodromi ducebatur, indeque coronata exhibit : ponebatur autem in senatu cum celebritas Natalium urbis immineret. Quia vero capiti ejus crucem insculpi Constantinus curaverat, Julianus eam in foveam conjici jussit : ubi Arius in camera Fori senatus teterrimam mortem obiit : atque eo loci qui præteribant urinam et stercora odiosissimo Ario deponebant.

De Senatu.

In Senatu, ut quidam tradunt, codicilli antiquitus asservabantur : ibi enim Patricii eos accipiebant, ubi Callistratus primum dignitatem consularem suscepit, acclamante populo : Callistratus fortuna favente insuper ad aliud provehatur : ille vero perterritus ad ecclesiam confugit, et quamvis Constantinus juraret se nullam ei injuriam illaturum, tamen ille minus fidens, primum presbyter, deinde episcopus creatus est.

De Palladio deposito, de Foro et de statu.

Subter Fori columnam Palladium, et multa alia admiranda posita fuerunt. Circuitus autem fori tantus est, quantus fuit ambitus tentorii Constantini Magni, quod Roma Byzantium veniens isthic fixerat. Duæ autem illæ semirotundæ porticus tunc temporis stabula erant, circa tentorium. Cæterum insignis illa columna et statua Apollinis est Constantini Magni, quam ipse instar solis erexit, infixis capiti ejus, radiatorum instar, clavis passionis Christi, ut veluti sol civibus suis eluceret.

De statuīs aurigarum, quæ in Senatu collocatæ erant, ac de decem reliquiarum cophinis.

In Senatu erectæ sunt aurigarum Circensium statuæ in organo astronomico, ubi etiam Dianæ et Veneris statuæ : ad quas Arcadius archidiaconus S. Irenæ ab Arianis flagris occisus est. Decem autem cophini reliquiarum decem annis in palatio Senatus jacuerunt ; postea vero ad basim columnæ suffossi fuere.

quarum numero istæ erant Jovis scilicet, Cari patris, Diocletiani, duodecim signorum Zodiaci, Lunæ, Veneris. Aroturi sideris duabus Persicis columnis fulti, Poli Australis, ac sacerdotis Minervæ habentis a latere Iridem sine philosophia vaticinantem. Christianorum item statuas non paucas exstitisse ferunt, ex multis vero paucæ enumerandæ sunt, Constantini Magni, Constantis, Galli, Theodosii, Juliani, Theodosii alterius et Arcadii filii ejus, ac Serapionis consulis: Helenæ item matris Constantini tres: una porphyretica margaritis distincta: altera ex tessellis argenteis super columnam æream: tertia vero eburnea, quam posuit Cyprus rhetor. Quibus per urbem dispersis Justinianus fide et studio multo permotus, amplissimum templum excitavit. Si qui vero horum periti, urbem explorandi causa percurrant, non paucas earum reperient.

De statu quæ collocatæ erant in dextera Fori parte.

In dextera Fori parte ad orientem statuæ duodecim ex marmore porphyretico exstabant, totidemque Sirenes auro obductæ, quas vulgus equos marinos vocat. Nunc autem septem duntaxat conspiciuntur: quarum tres apud S. Mamantem positæ sunt. Cæteræ statuæ etiamnum supersunt.

De simulacro æreo Fortunæ urbis, quod in orientali Fori arcu exstabat.

Fortuna urbis ænea cum calyptra posita erat in orientali arcu fori, cujus manus, ut aiunt, Michael Rhangabe amputari jussit, ne factiones populi contra imperatores quidpiam moliri possent.

De cruce cujus inscriptio est, Sanctus, sanctus, sanctus.

Sciendum est, crucem, in cujus medio legitur, Sanctus, sanctus, sanctus, a præside Fori dedicatam esse: ubi etiam duorum angelorum et ipsius Constantini et Helenæ statuæ, a dextris et sinistris asservantur. In orientali autem arcu Fori Constantiniani, crux est argento obducta, habens in extremitatibus rotundis malum, quam ibidem Constantinus erexit, qua forma illam in cælo viderat. Il vero qui inaurati conspiciuntur, filii ejus sunt. Itemque in sinistris partibus terribilis posita erat elephantis statua, prope maximam statuam, ubi mirabile spectaculum accidit. Nam terræ motu facto, elephas collapsus est, ac unus posteriorum ejus pedum effractus. Præfecti vero Taxeotæ, quos moris erat forum custodire, accurrentes elephantem erexerunt, ac corporis humani integri utraque ossa invenerunt, et tabellam cui inscriptum erat: *A Venere virgine sancta ne mortua quidem sejun- gor.* Præfectus autem signum illud ærario publico intulit in nummos redigendum. Præter superius memorata, viscebatur porous, multitudinis strepitum denotans, et proxime nuda statuæ, si-

λῶν ὑπῆρχον, τοῦ τε Διὸς, καὶ Κέρου τοῦ πατρὸς, καὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ τὰ δώδεκα ζῴδια, ἢ τε Σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἄρκτουρος ἀστὴρ, παρὰ δύο Περσικῶν στηλῶν βασταζόμενος, καὶ ὁ Νότιος Πόλος, καὶ ἡ Ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τοῦ πλευροῦ τὴν Ἴριν ἀφιλοσόφως μαντεύουσαν ἔχουσα. Ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐκ ὀλίγοι μὲν, ὡς εἶπον· καὶ δέον ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας εἰπεῖν· Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καὶ Κώνσταντος, καὶ Γάλλου, Θεοδοσίου τε καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐτέρου, καὶ Ἀρκαδίου υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Σεραπίωνος ὑπάτου, καὶ Ἑλένης μητρὸς Κωνσταντίνου τρεῖς· ἡ μὲν μία πορφύρα διὰ μαργάρων· ἡ δὲ ἑτέρα διὰ ψηφίδων ἀργυρῶν ἐν τῷ χαλκῷ κίονι, καὶ ἡ ἄλλη ἐλεφαντώδης Κύπρου βήτορος προσενέγκαντος· ὡς Ἰουστινιανὸς μερίσας ἐν τῇ πόλει ναὸν μέγιστον ἀνήγειρε μετὰ πίστεως καὶ πόθου πολλοῦ· οἱ δὲ πεπειράμενοι τῶν προειρημένων, περιερχόμενοι τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦντες αὐτὰς, εὐρήσουσιν οὐκ ὀλίγας.

Περὶ τῶν στηλῶν τῶν ἱσταμένων ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου.

Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου τοῦ ἀνατολῆς, εἰδέξαντο στήλας πορφυρᾶς διὰ μαργάρων ἰβ', καὶ σειρήνας δώδεκα, ἄστιας οἱ πολλοὶ ἵππους θαλασσίους καλοῦσι· χρυσέμβαφοι δὲ ἦσαν. Ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἑπτὰ μόναι καθορῶνται· τὰς δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος μέρεσιν ἔθηκαν, καὶ αἱ λοιπαὶ στήλαι σώζονται.

Ἡ δὲ Τύχη τῆς πόλεως χαλκῆ μετὰ μοδιόλου ἴστατο ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι, ἣν, ἔφησαν. Μιχαὴλ ὁ Παγγαβὴ χειροκοπηθῆναι, διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν τὰ δημοτικὰ μέρη κατὰ τῶν ἀνακτόρων.

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ γράφοντος· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος.

Ἰστέον, ὅτι ὁ σταυρὸς ὁ μεσοσυλλαβῶν καὶ ἀναγινωσκόμενος, Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, παρὰ τοῦ πρωτοστατοῦντος τῷ Φόρῳ ἀνηγορεύθη· ἔθην καὶ δύο ταχυδρόμων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ Ἑλένης ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων σώζονται στήλαι. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντινίου Φόρου σταυρὸς ἀργυρέμπλαστος, καὶ ἐν τοῖς ἀκρωτηρίοις στρογγύλοις μῆλον, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀνηγέρθη ὑπὸ Κωνσταντίνου, ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ἐν τῷ οὐρανῷ. Οἱ δὲ χρυσέμβαφοι υἱοὶ αὐτοῦ εἰσι καὶ ἐλέφαντος στήλη ἴστατο φοβερὰ ἐν τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι πλησίον τῆς μεγάλῃς στήλης· ἔθη καὶ παράδοξον εἰδείκνυτο θέαμα· σεισμῷ γὰρ γενομένου καὶ αὐτὸς πίπτωκε, καὶ ἀπώλετο τὸν ἕνα πόδα τὸν ὕψιστον, οἱ δὲ τοῦ ἐπάρχου ταξέωται (ἔθος γὰρ τὸν Φόρον παρ' αὐτῶν φυλάττεσθαι) συνδραμοῦντες ἤγειραν τὸν ἐλέφαντα, καὶ εὐρον ἔσωθεν αὐτοῦ τὰ ὡσεὶ ἀνθρώπου ἄμφότερα ἄλου τοῦ σώματος, καὶ πυξίον μικρὸν, οὗ ἐν τῇ κεφαλῇ ἔγραψεν· Ἀφροδίτης παρθένου ἱερᾶς οὐδὲ θανοῦσα χωρίζομαι. Ὅπερ ὁ ἑκαρχος τῷ δημοσίῳ προσέθηκεν εἰς νομίμα. Ταῖς προαναδεδηλωκέσι, καὶ χεῖρος ἴσσητο σημαίνων τὴν κραιπνῆν

τῆς πανηγύρεως· καὶ γυμνῆ ὠσαύτως στηλῆ ση-
μαίνουσα τὸ ἀναίσχυντον τῶν τε ἀγοραζόντων καὶ
πωλούντων.

Περὶ τοῦ Συστηματίου, τοῦ ἐν τῷ Φόρῳ μέσον
ἱσταμένου.

Συστημάτιον δὲ μέσον τοῦ Φόρου ἐνζῶδον ἐπι-
κίωνων ἱστάμενον, καὶ ἐν αὐτῷ δηλοῦν τὰς ἱστορίας
τῶν μελλόντων ἐσχάτως γίνεσθαι ἐπὶ ταῦτα τῆ πό-
λει· οἱ δὲ στηλωτικοὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ταῦτα
πάντα συνίασιν. Ἐστήλωσε δὲ αὐτὰ Ἀπολλώνιος ὁ
Τυανεὺς παρακληθεὶς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου
καὶ εἰσελθὼν ἐστοιχείωσε τὰ ὀνόματα τῆς ἐπικρατείας
ἕως τέλους αἰώνων.

Περὶ τοῦ πῶς ἔκτισε τὴν πόλιν, ὅτε ἐξῆλθε μετὰ τῶν
μεγιστάνων ἐν τῷ Φόρῳ πεζός.

Ὅτι μέλλων κτίσαι τὴν πόλιν ὁ Μέγας Κωνσταν-
τῖνος, καὶ ὀφείλων πῆξαι τὸ θεμέλιον, καὶ κατεμέ-
τρησεν αὐτὴν, πεζὸς ἐξελθὼν μετὰ τῶν μεγιστά-
των αὐτοῦ, καὶ ἔλθων εἰς τὸν Φόρον, εἶπον αὐτῷ οἱ
ἄρχοντες· Ποίει τέλος τῶν τείχους, δέσποτα. Ἐκεῖ-
νος δὲ ἔφη· Οὐχὶ ἕως οὗ στηῆ ὁ προἰωγός μου,
ἐκεῖσε πληρώσω. Μόνος γὰρ οὗτος ἐώρα τὸν ἄγγελον.
Ἀπελθὼν δὲ μέχρι τοῦ Ἐξωκίονιου πεζὸς μετὰ
πάσης τῆς συγκλήτου, ἐκεῖσε δὲ ἰδὼν τὸν ἄγγελον
τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ πῆξαντα, καὶ μηνύοντα ἕως
ἐκεῖ στηῆναι αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπηξεν ἐκεῖ τὸ
τείχος·

Περὶ τοῦ Ἀρτοπωλίου.

Ἐν δὲ τοῖς Ἀρτοπωλίοις κυνάρια ἔστησεν εἰκοσε
περιφερῆ, καὶ ταῦνας, καὶ ἀετούς, καὶ λαίνας, καὶ
κρίων κάρας, καὶ στρουθῶν, καὶ κορώνης, καὶ
τρυγόνος, καὶ γαλῆς, καὶ δαμάλεως, καὶ Γοργόνας
δύο, μίαν μὲν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἑτέραν ἐξ εὐώνυμων,
κατ' ὕψιν ἀμφότεραι βλέπουσαι, ἀπὸ μαρμάρων ἐγ-
γεγλυμμένοι, καὶ χοίρων ἀγέλας. Ἰσταντο δὲ μέχρι
Ζήνωνος. Γαληνὸς δὲ τις ἱατρός καὶ φιλόσοφος ὑπάρ-
χων, ἐκεῖσε παραιθῆεις τὰς Γοργόνας ἔλεγεν ἱερο-
γλυφικῶς, καὶ ἀστρονομικῶς τῶν μελλόντων, δηλώσας
τὰς ἱστορίας πάσας σὺν τοῖς ὀνόμασι Κωνσταντίνου
τοῦ Μεγάλου τυπώσαντος ταῦτα. Τοῦ δὲ Γαληνοῦ
ἐπὶ πλείστων συγγράσαντος, καὶ τοῖς ἀναγνώσμασι
προσάγοντος, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ Ζήνωνι
παρὰ Βηρίνης εἰπόντος καὶ γελάσαντος· Καλλι-
στρατὸς τις συρφετὸς κἀπημος τῆ τέχνη, μετὰ τὴν
ἐπένοδον Ζήνωνος, διαβάλλει τὸν Γαληνόν· ὁ δὲ Ζή-
νων τοῦτον ἀνηρήκει, ὅπερ λέγουσιν εἶναι ἀληθές· καὶ
γὰρ αἱ ἀγέλαι τῶν χοίρων διερχόμεναι ἐκεῖσε εἰς τὸν
Ἀρτοτυριανὸν τόπον μέσον τῆς καμάρας, ὅθεν ἀνέρχε-
ται, ἴστανται ἔνεοι, καὶ οὐ δύνανται παρέρχεσθαι, ὅτε
οἱ χοιροδέται οἱ τοῦτους ἐλαύνοντες, τύψωσι τοῦτους,
καὶ τότε μεθίστανται· ἤνικα γὰρ ψυχῆ αἷμα ὀλίγον,
ἀθρόως ὀρμᾶ ἢ ἀγέλη.

Περὶ τοῦ σταυρίου τοῦ ἰδρυμένου ἐπὶ κίονος.

Τὸ δὲ σταυρίον τὸ ἰδρυμένον ἐπὶ κίονος πλησίον
τῶν Ἀρτοπωλίων ἐν τῇ λιθοστρωτῇ αὐλῇ ἀνηγέρθη
παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅτε ἐκτίσθη ἡ
πόλις. Εἰς δὲ τὸ παλαιὸν ἔφερον ἐκεῖσε τοὺς ἵπ-
πους ἑκατέρων τῶν μερῶν ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζον-

gnificans impudentiam eorum qui emunt et ven-
dunt.

De compage quæ stabat in medio Fori.

In medio Fori compages quædam variis distin-
cta figuris, columnisque fulta visebatur, quæ res
urbi aliquando eventuras indicabat : qui autem
apotelesmaticen exercent, hæc omnia norunt.
Cæterum hæc Apollonius Tyaneus erexit, accersit-
us a Constantino Magno, iisque nomina im-
peratorum usque ad sæculorum finem inscul-
psit.

*Quomodo urbem ædificavit, quando una cum proce-
ribus Forum pedes adiit.*

Cum vellet urbem condere Constantinus Magnus,
ac fundamenta jacere, mensus est ipsam, unaque
cum proceribus suis pedes exiit, atque ad Forum
processit, quo ubi perventum fuit, inquit ei
proceres, Hic, domine, muro statue terminum. Ille
vero respondit : Non, nisi is qui me præcedit du-
ctor constiterit. finem faciam. Solus enim ipse an-
gelum videbat. Progressus igitur pedes cum toto
senatu usque ad Exocionium, vidit ibi angelum,
defixa in terram rhompha, stationis initium fa-
cere : quare ipse quoque ibi substitit, et finem
muro statuit.

De Artopolio.

In Artopoliis ostellos viginti circumposuit, et
pavones, aquilas, lænas, arietum capita, et passe-
rum, cornicis item, turturis, felis et buculæ, Gor-
gones duas, aliam a dextris, aliam a sinistris, facie
sibi invicem obversas ex marmoribus sculptas, ac
demum porcorum greges. Perstiterunt autem us-
que ad Zenonem. Cæterum Galenus quidam me-
dicus et philosophus istac præter Gorgonas trans-
iens, hieroglyphica esse dixit, iisque astronomi-
cum futuri præsagium contineri, et cunctas
declaravit historias cum nominibus Constantini
Magni, qui illa effinxerat. Cum autem hæc Galenus
frequentius enarrasset, et lectioni eorum insiste-
ret, eaque quæ Zenoni Verinæ opera eventura
erant, prædixisset, et in risum prorumperet ; Cal-
listratus quidam homo nihili qui cauponariam
exercebat, post Zenonis reditum Galenum accusa-
vit, Zeno autem ipsum interfecit : quod etiam vere
contigisse dicunt. Ideoque porcorum greges isthac
transeuntes ad Artotyrianum locum in medio for-
nicis unde ascenditur, quasi stupidi consistunt ne-
que ultra progredi possunt : donec a subulcis
verberati, gressum movent : statim enim ac
paululum sanguinis effluit, cum impetu proced-
dunt.

De cruce supra columnam erecta.

Crucem collocatam supra columnam propter Ar-
topolia in atrio lapidibus strato erexit Constanti-
nus Magnus, quando urbem condidit. Antiquis au-
tem temporibus utriusque factionis aurigæ equos
ibi agitabant, et acclamantes aiebant, *Crucis potentia*

nobis opulenter. Ibidem pariter exstabant portæ æneæ quatuor pro quatuor factionibus, totidemque in orbem porticus, ac pleraque alia admiranda; quæ ad Theophilum usque pervenere, a quo primum locus ille vallis planctus nuncupatus est, ac mancipia a negotiatoribus ejusmodi isthic venum proponi jussit.

De Toxara ut vocant.

Toxara domus erat Toxaræ Manclavitæ, qui in templo S. Mamantis Michaellem imperatorem interfecit.

De ecclesia SS. Quadraginta martyrum.

Ædes SS. Quadraginta martyrum antea prætorium exstiterat. Tiberius vero Thrax cum uxore Anastasia, eductis hinc qui carcere detinebantur, loco prius purgato ac dimenso, ex eoque eiectionis materiis, fundamenta ad quatuor cubitos eduxit. Tiberio autem vita functo, Mauricius ejus gener imperio potitus, eodem sacram absolvit, ac dedicari curavit.

De sancto Theodoro cognomine Carbonaria.

Sancti Theodori templum Hilarion patricius Leonis Macelæ temporibus excitavit.

De Anemodulio.

Anemodulium ab impio Heliodoro erectum fuit, tempore Leonis Isauri: ipsemet duodecim quoque signa ventorum excoitavit. Quatuor vero simulacra ænea grandia Dyrrachio delata fuere. Erant autem hæc mulieri cuidam viduæ pro dote, ab nescio quo templo extracta. Cæterum hoc scite ac omnibus astronomiæ numeris absolutum perfecit (Heliodorus).

De Foro Tauri.

In Foro Tauri stat Theodosii Magni statua. Fuit autem primitus argentea, et ad eam legati exterarum gentium excipiebantur. Exstitit etiam ibi olim palatium et xenodochium Romanorum, versus locum quem Alonitium vocant. Super ingentem columnam stabat Theodosius: illius vero filii, Honorius quidem in lapideo fornice orientali, Arcadius autem in lapideo fornice occidentali, uterque super ingentes quadratas columnas. In medio Fori atrio est statua equestris, quam quidam Jesu Nave, alii Bellerophontis esse volunt. Allata vero fuit ex magna Antiochia. Cæterum basis lapidea quadrilatera equestris illius statuæ habet insculptas historias Russorum qui novissimis diebus urbem vastaturi sunt, cujus rei impedimentum est perquam minimum illud signum, quod vinotum ac genuflexum illic positum visitur. Præterea quoque pes lævus magni equi, quod in eo inscriptum est, præsignificat. Similiter et magna columna concava, et Xerolophus ultimos urbis casus expugnationesque repræsentant.

De Diaconissa.

Ecclesiam Diaconissæ condidit Cyriacus patriarcha tempore Mauricii imperatoris compatriis sui. Ita vero nuncupata fuit, quod patriarcha adhuc

τες ἔλεγον· τοῦ σταυροῦ ἡ δύναμις βοηθῆ ἡμῖν· Ἐκείτοι δὲ ἴσταντο καὶ πύλαι χαλκαὶ τέσσαρες τῶν τεσσάρων μερῶν, καὶ περίπατοι τέσσαρες γύρωθεν, καὶ σημειοφορικὰ πολλὰ, καὶ διήρκεσαν μέχρι τῶν Θεοφίλου· ἔκτοτε δὲ ἐκλήθη κοιλάς κλαυθμῶνος παρ' αὐτοῦ, καὶ προσετέθησαν οἱ σωματοπρᾶται· ἐκείτοι πικράσκαι τὰ οἰκετικὰ πρόσωπα.

Τὰ λεγόμενα τοῦ Τοξαρᾶ.

Τὰ Τοξαρᾶ οἶκος ἦν Τοξαρᾶ Μαγλαβίτου, τοῦ ἀνελόντος Μιχαήλ τὸν βασιλέα εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα.

Περὶ τῶν Ἁγίων Μ'.

Οἱ Ἅγιοι Τεσσαράκοντα πρότερον ὑπῆρχον κρατῶν· Ὁ δὲ Τιβερίος ὁ Θράξ σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ἀναστασίᾳ τοὺς δεσμίους ἐξέωσας, καὶ τὸν τόπον ἀνακαθηράσας, καὶ διαμετρήσας, καὶ τὴν ὕλην ἐναποθέμενος, καὶ ἐκβαλὼν τὸ γῶμα, ἐθεμελίωσε μέχρι πηγῶν τεσσάρων. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Τιβερίου, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Μαυρίκιος κρατήσας ἀνεπλήρωσε τὸν ναὸν, καὶ ἐνεθρονίωσεν αὐτόν.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τὰ Καρβουνάρια.

Τὸν δὲ Ἅγιον Θεόδωρον ἐκτίσεν Ἰλαρίων πατριχίος ἐν τοῖς χρόνοις Λέοντος τοῦ Μακίλου.

Περὶ τοῦ Ἀνεμοδουλίου.

Τὸ δὲ Ἀνεμοδούλιον ἐστηλώθη παρὰ τοῦ Ἡλιοδώρου τοῦ δυσσεβοῦς, ἐν τοῖς χρόνοις Λέοντος τοῦ Συρογενοῦς, ὃς καὶ ἐστήλωσε τοὺς ἑβ' ἀνέμους. Τὰ δὲ τέσσαρα χαλκουργεῖματα τὰ μεγάλα ἤχθησαν ἀπὸ τοῦ κάστρου Δυβρᾶχλου· εἶχε δὲ αὐτὰ γυνὴ χήρα εἰς προικα αὐτῆς ἀπὸ ναοῦ τινος. Μετὰ πολλῆς δὲ ἐπιστήμης καὶ ἀστρονομίας ἐποίησε τοῦτο.

Περὶ τοῦ Ταύρου.

Ὅτι ἐν τῷ Ταύρῳ στήλη τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἴστανται· ἦν δὲ πρῶην ἀργυρᾶ, ἔβθα τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνῶν ἤκοντας ἐδέχετο ἐκείτοι· ὑπῆρχε δὲ πρῶην παλάτιον, καὶ ξενοδοχεῖον τῶν Ῥωμαίων, εἰς τὸ καλούμενον δηλονότι Ἀλωνίτζιον· Ἐπάνω δὲ τοῦ μεγάλου κίονος ἐστήλωται Θεοδοσίος· οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ μὲν Ὀνώριος, ἐπάνω τῆς λιθίνης ἀψίδος τῆς πρὸς δυσμᾶς· ὁ δὲ Ἀρκάδιος ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὴν λιθίνῃ ἀψίδι· ὑπερθεὶν δὲ τῶν περιβλήπτων μεγάλων κίωνων τῶν τετραδισίων, Μέσον τῆς αὐλῆς ἐστὶ ἐφιππος ὃν οἱ μὲν λέγουσιν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ, ἕτεροι δὲ, τὸν Βελλεροφόντην· ἤχθη δὲ ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας. Τὸ δὲ τετράπλευρον τοῦ ἐφιππου τὸ λιθόξεστον ἔχει ἐγγεγραμμένας ἱστορίας τῶν ἰσχυάτων μαλλόντων Ῥῶς πορθεῖν τὴν αὐτὴν πόλιν, καὶ τὸ ἐμπόδιον, ὅπερ ἀνθρωποειδὲς χαλκούργημα βραχὺ παντελῶς, καὶ δεδεμένον γονυκλινὲς ἔχει· ὁ πούς εὐώνυμος τοῦ ἵππου τοῦ μεγάλου καὶ αὐτὸς σημαίνει, ὅτι ἐκείτοι ἐγγεγραμμένον ἐστίν· Ὡσαύτως καὶ ὁ κοῦφος κίων ὁ μέγας, καὶ ὁ Ξηρόλοφος ἔχουσι τὰς ἰσχυάτας ἱστορίας τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀλώσεις ἐπιστόρους.

Περὶ τῆς Διακονίσσης.

Τὰ δὲ Διακονίσσης ἐκτίσεν Κυριακὸς πατριάρχης ἐν τοῖς χρόνοις Μαυρικίου βασιλέως τοῦ συντέκνου αὐτοῦ· Ἐκλήθη δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ τὸν πατριάρχην διέ-

κονον ὑπάρχοντα οὐκ εἶς ἐκεῖς· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδελφὴ Α

diaconus ibi habitaret, et soror ejus ibidem esset diaconissa.

Ἐν τῷ Κουράτορος.

Τὸ Κουράτορος ἐκτίσθησαν ἐν τοῖς χρόνοις Βηρίνης τῆς γυναικὸς, λέγεται, τοῦ Λεομακέλου. Καὶ ὁ κουράτωρ αὐτοῦ παρίσταται εἰς ὁμοίωμα τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου.

Ἐν τῷ Φιλαδελφίου.

Τὸ δὲ καλούμενον Φιλαδέλφιον, υἱοὶ εἰσι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίου. Ὅτε δὲ ἐτελεύτησεν οὗτος, τοῦ Κωνσταντίου ὄντος ἐν τοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσι, Κωνσταντος ἀπὸ Δύσεως καὶ Γάλλου ἐρχομένων συνήφθησαν ἐκεῖσε, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους. Οὐχ ὅτι ἐκεῖ συνήφθησαν, ἀλλὰ τῆς ὑπαντῆς αὐτῶν ἐκεῖσε ἀναστηλωθείσης. Ὡς δεύτεροί φασιν, ὅτι τὸ Φιλαδέλφιον ἐν ᾧ ἐστὶ βορβόροθεν ἀψίδιον, προτείχισμα ἦν, καὶ πόρτα χειρσαῖα τῶν παλαιῶν ὑπὸ Κάρπου κατασκευασθείσα. Ἐκεῖ οὖν ἴστατο ἡ στήλη τοῦ Φόρου, ἣν εἰς καρούχαν ἤνεγκαν ἀπὸ τοῦ Φιλαδελφίου. Ὡς δὲ ὁ Διακρινόμενος λέγει, ἀπὸ τῆς Μαγναύρας, ἣ ἐν τῷ Φόρῳ τεθείσα στήλη, ἣ πολλὰς ὑμνωδίας δεξαμένη εἰς τύχην τῆς πόλεως προσεκυρήθη παρὰ πάντων, ὁψωθείσα ἐν τῷ κίονι, τοῦ ἱερέως μετὰ τῆς λιτῆς παρεστηκότος, καὶ μετὰ κραυγῆς, τὸ Κύριε ἐλέησον βοῶντος ἑκατοντάκις, καὶ ἄνωθεν ἐκεῖσε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κίονος πολλὰ ἐτελέσθησαν θαυμαστά καὶ παράδοξα, καὶ πανήγυρις περὶ τούτου γέγονε τεσσαρακονθήμερος, καὶ σιτηρέσια πολλὰ ἐδίδοντο παρὰ τοῦ βασιλέως. Τῇ δὲ ἐπαύριον γέγονε τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως, καὶ μέγα Ἰπποδρόμιον· ὅτε καὶ ἡ πόλις μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις.

Περὶ τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ σταυροῦ, καὶ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τῶν ἐπὶ θρόνου καθεζομένων.

Τὸν δὲ εἰς τὸ Φιλαδέλφιον ὄντα σταυρὸν ἀνέστησεν ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἐπὶ κίονος, κεχρυσωμένον διὰ λίθων καὶ δέλων, κατὰ τὸν σταυροειδῆ τύπον, ὃν εἶθεν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ κίονος ἐκείνου τοῦ πορφυροῦ. Ἐποίησε στήλας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνετύπωσεν ἐπὶ θρόνου καθέζεσθαι· ἐποίησε δὲ καὶ τὸν κίονα ἐκείνον ἱστορίας περιέχειν τὰς τοῦτων ἐνζώδους, καὶ γράμματα Ῥωμαῖα τῶν ἐσχάτως μελλόντων γίνεσθαι. Ἰσταντο δὲ ἀντικρὺς τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ, τῶν ἐπὶ θρόνοις καθεζομένων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀσπαζομένων.

Ἐν τῷ λεγόμενον Μόδιον.

Ὅτι τὸ λεγόμενον Μόδιον, ὠρολόγιον ἦν, ἤγουν τὸ ἕξαμον τοῦ μοδίου. Ἰσταται τοῦτο ἐπάνω τῆς καμάρας τῆς τῶν Ἀμαστριανῶν, μέσον τῶν δύο χειρῶν κατασκευασθέντων ὑπὸ Οὐαλεντινιανοῦ· διὰ τοῦτο καὶ τὴν Λαμῖαν εἶναι ἐγγὺς αὐτοῦ. Ἰποκάτω δὲ ἐν τῷ εὐλαμῆαι τῶν χειρῶν ἱστορίαί εἰσιν· οἱ δὲ πεπειραμένοι εὐρήσουσιν αὐτάς. Ὀρισται δὲ τὸ μόδιον κούμουλον πιπράσκεσθαι· εἰς δὲ τῶν ἐμπόρων πέπρακὲ τινα σίτου βίγλον τὸν μόδιον· γνοῦς δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ἔκοψε τὰς δύο χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἀνεστήλωσεν ὄρασθαι, ὁμοίως καὶ τὸν μόδιον, ὃς ἐχρημάτισεν ὠρολόγιον.

De templo Curatoris dicto.

Templum cognomine Curatoris conditum fuisse fertur tempore Verinæ uxoris Leonis Macelæ; cujus curator præfuit structuræ ut ad instar sepulcri Christi fieret.

De Philadelphia.

Id quod Philadelphium appellatur, status sunt filiorum Constantini Magni. Postquam enim ipse e vivis excessit, Constantius cum in partibus Orientis esset, Constans vero una cum Gallo ab Occidente venisset, hoc in loco conjuncti se invicem salutaverunt. Non enim ita nuncupatur quod ibi convenerint, sed quoniam primi eorum congressus signum isthio erectum est. Alii vero narrant, Philadelphium, ubi parvulus ab Aquilone visitur arcus, antiquitus propugnaculum fuisse, portamque terrestrem antiquam a Caro exstructam. Hoc igitur in loco stabat olim fori statua, quæ curru inde fuerat exportata. Ut autem Hæsitans tradit, a Magnaura delata fuit statua in Foro posita, quæ multis laudibus celebrata, ut fortuna urbis adorabatur ab omnibus, columnæ imposita, sacerdote præsentate cum supplicatione et centies clamante, *Kyris eleison*, ac supra capitulum ejus columnæ admiranda quædam et stupenda edita fuerunt, solemnique festum totos quadraginta dies actum fuit, atque ipse imperator copiosam annonam distribuit. Cæterum postridie Natalia urbis celebrata sunt, magnique Circenses acti, ac urbs eo ipso die appellata fuit Constantinopolis.

De cruce in Philadelphia collocata, ac duabus statuæ filiorum Constantini M. throno insidentibus.

Crucem auro obductam gemmis vitrisque ornata, quæ in Philadelphia cernitur columnæ imposita, Constantinus Magnus erexit, ad crucis quam in celo viderat et columnæ illius porphyreticæ formam. Statuas pariter filiis suis posuit throno insidentes: item columnam illam hieroglyphicis notis Romanisque litteris inscriptam, quæ rerum novissima exhibent, excitavit. Cæterum e regione filiorum Constantini Magni, qui in thronis sedent, stabant statuæ eorum qui se invicem amplectuntur.

De Modio.

Modium quod vocant, horologium erat, vel examen modii collocatum supra Amastrianorum arcum, inter duas manus a Valentiniano constructum; quare huic proximum est signum Lamie. Infra autem in volumine manuum historię inscriptæ sunt, quas facili negotio periti percipient. Cæterum lege sancitum fuit, ut modius cumulate venderetur. Mercator vero quidam contra edictum ad regulam alicui vendidit. Quod ubi imperator resovit, manus illi amputari jussit, easque una publice erigi curavit cum modio, qui erat horologium.

De eodem Modio clarius.

Manaim præfectus militum cum Soythas debellasset, statuum meruit ad horologium ut vocant, ubi columnæ stant, et arcus erat ante domum, quæ nuncupatur Crateri: ibidem exstat Modius æneus seu horologium ad duæ manus æræ hastæ infixæ. Neque hoc silentio prætereundum est, Modium sub Valentiniano statutum fuisse; tunc enim primum modii usus Constantinopolitanis esse cœpit. Atque ideo cum argenti pretium constituisset, argenteum ab initio numisma percussum est, ut perspicue declarat Theodoretus. Cæterum manus æræ idcirco tunc supra modium positæ fuerunt, quod cum imperator lege sanxisset, ut modius frumenti cumulate venderetur, neque edictis suis obsistere quemquam vellet, quidam, spretis legibus, cum ad regulam vendidisset, manus perdidit. Unde manus illæ utræque tam vendentium quam ementium efformatæ sunt, ut cumulatæ frumenti modiis uterentur. Ibidem supra arcum ejuedem Valentiniani statua erigebatur, examen in dextera tenens. Ad pactam vero pecuniam solvendam ablata est, quia argentea erat.

De Amastriano.

In hoc loco Amastriano dicto positæ cernuntur solis in curru marmoreo, et Herculis recumbentis statua: item testudines cum avibus, draconesque quindecim, et statua marmorea domini cujusdam ex Paphlagonia advecta, atque altera statua servi ex Amastriana regione oriundi, urina et stercore obruta. Cæterum utraque statua eodem in loco dæmonibus erecta fuit. Ibidem columellarum ornamentum forma semirotonda erectum est. Ibi enim dæmones apparere sæpe animadvertuntur.

De Bove.

In loco nuncupato Bove exstructa erat fornax ingentis molis, bubuli capitis figuram gerens, in qua et malefici supplicio afficiebantur; ubi etiam Julianus multos specie variorum scelerum combussit. Repræsentabat autem illa fornax bovis figuram, eratque maxima visu; ad cujus exemplar similis bos in Neorio exstructus est. Integra autem fornax permansit usque ad Phocam. Ab Heraclio porro in foles conflata est. In eodem loco areus erecti erant, similes illis, qui in Xerolopho spectantur, et continent simulacra et historias lapidibus insculptas. Qui vero isthac pertransibunt, non pauca reperient.

De Petri tractu.

In Petri tractu domus erat Petri patricii Justiniani Magni tempore. Ille vero etiam templum et gerocomium condidit.

De Exocionio.

Statua in Exocionio super columnam exiguam, Septentrionem versus, erecta fuit, quæ Constantini filii Irenes, oognomento Cæoi, erat.

De eodem.

Exocionium terrestris murus erat, quem Con-

A

Περὶ τοῦ αὐτοῦ σαφέστερον.

Μαναίμ στρατηγὸς μετὰ τὸ νικῆσαι Σιόθας κατὰ κράτος, στήλην ἤξιώθη τιμηθῆναι ἐν τῷ καλούμενῳ Ὀρείῳ. Ἐνθα ἴστανται κίονες καὶ ἀψὶς ἦν πρὸς τὸν οἶκον τὸν λεγόμενον Κρατεροῦ· ἔνθα ἴστανται καὶ ὁ χαλκὸς Μόδιος, καὶ τὸ Ὀρεῖον, καὶ δύο χεῖρες χαλκαῖ ἐπὶ ἀκόντου. Τὸν δὲ Μόδιον δέον ἴσται μὴ παραδραμεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ ἐτυπώθη. Τότε γὰρ καὶ ἀρχηγὸν Μοδίου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκούντων ἀνηρευνήθη. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀργυροῦ τυπώσαντες, ἀργυρὸς δὲ ἐτυπώθη ἀπαρχὴν τὸ νόμισμα. Τοῦτο δὲ καὶ Θεοδώρητος διασαφεῖ τρανότερον. Αἱ δὲ χαλκαῖ χεῖρες ἔκτοτε ἀνωθεν προσετυπώθησαν· τοῦ βασιλέως τὸ κοῦμουλον Μόδιον νομοθετήσαντος, καὶ μὴ ἀντερεῖν τοῖς αὐτοῦ νόμοις προστάξαντος, εἰς ἕκ τούτων περιδὼν τὴν προστάξιν, καὶ ῥίγλον πωλήσας, τὰς χεῖρας ἀπώλεσεν· ὅθεν καὶ ἐτυπώθησαν αἱ χεῖρες τοῖς λαμβάνουσι, καὶ τοῖς διδοῦσιν ἀμφοτέραι, μετὰ τῶν σιτηρεσιῶν κοῦμουλα δίδοσθαι τὰ μόδια. Ἐνθα καὶ ἡ τούτου στήλη ἴστατο εἰς τὴν ἀψίδα, ἔξαμον ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατέχουσα. Ἡράκλῃ δὲ εἰς πάντων διὰ τὸ ἀργυρὰν τυγχάνειν.

Περὶ τοῦ Ἀμαστριανοῦ.

Ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Ἀμαστριανοῦ, ἥλιος ἴσταται ἐν αὐτῷ, ἐφ' ἑρματος μαρμαρίνου στηλωθείς, καὶ Ἡρακλῆς ἀνακείμενος, καὶ χελῶνας ἐκείσε μετὰ ὀρνίθων, καὶ δράκαινας ἰε', καὶ μαρμάρινος στήλη ἴσταμένη, ἀχθεῖσα ἀπὸ χώρας Παφλαγονίας δεσπότου τινός, καὶ εὐέρα κελωσμένη ἐν τῇ κόπρῳ, καὶ τοῖς οὔροις, δούλου τοῦ ἐκ χώρας Ἀμαστριδος. Ἐκείσε δὲ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐτυπώθη τοῖς δαίμοσιν ἀμφοτέραι. Καὶ ἀνεστηλώθη ἐκείθεν καὶ καλλωπισμὸς κιονίων σιγματοειδῶς ἀνεγερθέντων. Ἐγένοντο δὲ ἐκείσε δαιμόνων ἐπιστᾶσαι πολλάι.

Περὶ τοῦ Βοῦς.

Εἰς δὲ τὸν καλούμενον Βοῦν κάμινος ἦν παμμεγέθης ἐκτισμένη, βοῦς ἔχουσα κεφαλὴν, ἔνθα καὶ οἱ κακοῦργοι ἐτιμωροῦντο, ὅπου καὶ Ἰουλιανὸς προφάσει καταδίκων πολλοὺς ἐν αὐτῷ κατέκαυσεν. Ἦν δὲ ἡ κάμινος βοῦς τύπος παμμεγεθεστάτου θεάματος, οὗ κατὰ μέμνησιν καὶ ἐν τῷ Νεωρίῳ βοῦς ἐτυπώθη. Ἦν δὲ ἡ κάμινος ἕως Φωκά. Ἰπὸ δὲ Ἡρακλείου ἐχωνεύθη λόγῳ φόλων. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ ἀψίδες ὅμοιαι τῷ Ξηρολόφῳ, ἔχουσαι ἀγάλματα πολλὰ, καὶ ἱστορίας λιθίνας. Οἱ δὲ διερχόμενοι εὐρήσουσιν οὐκ ὀλίγα.

Περὶ Πέτρου.

Τὰ Πέτρου οἶκος ἦν Πέτρου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου· ἀνήγειρε δὲ τὸν τε ναὸν καὶ τὸ γηροκομεῖον.

Περὶ τῶν τοῦ Ἐξωκιονίου.

Ἡ δὲ ἱσταμένη στήλη εἰς τὸ Ἐξωκιδιον ἐπὶ βραχέως κίονος, κατὰ τὸ βόρρειον μέρος, ὑπῆρχε Κωνσταντίνου τοῦ Τυφλοῦ, τοῦ υἱοῦ Εἰρήνης.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ δὲ Ἐξωκιδιον ἦν χερσαῖον τεῖχος, ὅπου ἔκτι-

σεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος· διήρκασε δὲ χρόνους λβ', ἄ
μέχρι τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Ἐξωθεν
δὲ ἴστατο κίων ἔχων στήλην τοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦτου
χάριν λέγεται Ἐξωκίονον, διὰ τοῦ ἔξω τοῦ τείχους
ἴστασθαι. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ στήλαι πολλαί· συνέτριψε
δὲ ταύτας ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος, Ὅτι εἰς τὰς νῦν
σωζομένας κίονας ἴστανται αἱ ἀπὸ Κυζίκου ἰλθοῦσαι
στήλαι.

Περὶ τοῦ Ξηρολόφου.

Ἐν τῷ Ξηρολόφῳ, πρῶην θεάμα τινὲς ἐκάλουν,
ἐν αὐτῷ κοχλιαὶ ἰς', καὶ σύνθετος Ἄρτεμις, καὶ
ἕτερα ἄλλα εἰς τὰς ἀψίδας· ἔσχατον δὲ ἐκλήθη
Φόρος Θεοδοσιακός, καὶ ἦν μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ
Κοπρωνόμου.

Περὶ τοῦ Τετραπόλου.

Τὸ δὲ λέγόμενον Τετράπυλον, πρῶτον Τετράβιλον
ἐλέγετο, ὅπερ διήρκασεν ἔτη ρξ', μέχρι Ζήνωνος.
Ἦν δὲ ἐκείσε Κουβούκλιον ἐπάνω κίωνων ὑπὸ τοῦ
Μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθὲν, καθ' ἀμοίωσιν τῆς
Ῥώμης. Καὶ ὅτε εἰς συγγενῆς βασιλέως, ἢ αὐτὸς
ἀπέθανε, παρελάμβανεν ἡ Αὐγοῦστα καὶ οἱ συγγε-
νεῖς τοῦ τεθνεώτος βασιλέως, καὶ ἐβρήνουν ἐκείσε
τὸν τελευτήσαντα ἔσωθεν τοῦ Κουβουκλίου, καὶ ἀπ-
έλυον τὰ βῆλα πρὸς τὸ μὴ εἰσερχεσθαι ἢ κατωπτεύ-
ειν αὐτοῦς τινα, καὶ κατιδίαν ἐκόπτοντο οἰμωγὰς
σφοδρὰς καὶ θρήνους ποιούμενοι ἕως ὠρῶν ἕξ· καὶ
ἐκτοτε ἐλάμβανον τὸν ἀποιχόμενον μέχρι τῶν Ἁγίων
Ἀποστόλων, καὶ ἐκίθδουν αὐτόν.

Περὶ τῆς Ἰσταμένης στήλης εἰς τὸ Σίγμα.

Ἦ δὲ Ἰσταμένη στήλη εἰς τὸ Σίγμα ἐπὶ κίονος
ὑπάρχει Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου,
ἦν ἀνήγειρε Χρυσάφιος εὐνοῦχος, ὁ Τζουμάς ὁ πα-
ρακοιμώμενος.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Στέφανον, τὸν ὄντα πλησίον τοῦ
Σίγματος ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν. Ὁ δὲ
Λέων ὁ βασιλεὺς ἐποίησε μικρὸν, καὶ τὴν ὕλην
πᾶσαν τῶν χρυσίων ἀψίδων, πολυποικίλων λίθων,
καὶ κίονας ἀπέθετο εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους,
καὶ ναὸν ἀνήγειρε τοὺς Ἁγίους Ἡάντας. Ἐκείσε
δὲ κεῖται καὶ ὁ ὄσιος Ἰσαάκ.

Περὶ τοῦ Στουδίου.

Τὰ δὲ Στουδίου ἔκτισε Στουδῖος πατρίκιος ἐν τοῖς
χρόνοις τοῦ Λεομακέλου, ἐν ᾧ προσεκύρωσε κτή-
ματα πολλὰ, καὶ πρῶτον μοναχοὺς ἐποίησε.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Διομηδους.

Τὸν δὲ Ἅγιον Διομηδὴν ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταν-
τῖνος· ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνήγειρε τοῦτον,
καὶ ἐκαλλώπισε, καὶ ἀπαχαρίσατο κτήματα πολλὰ,
διὰ τὴν ὀπτασίαν τῆς βασιλείας ἐκείσε ἰδεῖν.

Περὶ τῶν Ἐλεφάντων τῶν Ἰσταμένων ἄνωθεν
τῆς Χρυσῆς πόρτης.

Αἱ δὲ στήλαι τῶν Ἐλεφάντων τῆς Χρυσῆς πόρτης

stantinus Magnus ædificavit: integer autem per-
duravit annos triginta duos, ad imperium usque
Theodosii Junioris. Extra eum stabat columna
cum ejusdem Constantini statua; ideoque locus ip-
se Exocionium fuit appellatus, quia extra murum
erat. Præterea illic et aliæ multæ statuæ collocatæ
erant, quas omnes confregit Mauricius. Cæterum
columnis, quæ hactenus supersunt, impositæ sunt
statuæ ex urbe Cyzico exportatæ.

De Xerolopho.

In Xerolopho, quem prius Theama, seu specta-
culum quidam vocabant, stabant cochleæ sexde-
cim, et Dianæ statua composita ac alia quædam
super arcus. Tandem vero appellatus est Forum
Theodosiacum, duravitque ad Constantinum Co-
pronimum.

De Tetrylo.

Id quod nunc Tetrylum appellamus, prius Te-
travilum dicebatur, duravitque annos centum et
sexaginta usque ad Zenonis imperium. Ibidem
cubiculum erat columnis suffultum, a Constan-
tino Magno exstructum, ad formam illius quod est
Romæ. Et quando aliquis ex consanguineis impe-
ratoris, vel ipse imperator decedebat, ipsa Augu-
sta una cum consanguineis defuncti imperatoris
antequam funus offerretur, lugebat mortuum in-
tra cubiculum, obductis velis, ne quis ingredi aut
intro spicere posset; ita privatim ibi planctum
agebant, magnos gemitus atque fletus usque ad
sex horarum spatium edentes, exinde funus comi-
tabantur ad templum SS. Apostolorum, ac ibi ca-
daver sepeliebant.

De statua quæ in Sigma existit.

In porticu cui nomen Sigma Theodosii statua
Junioris, filii Arcadii columnæ imposita visitur,
quam erexit Chrysaphius eunuchus cognomine
Zumas, accubitor.

De sancto Stephano.

Ædem S. Stephani prope Sigma Constantinus
Magnus exstruxit. Imperator vero Leo ad mino-
rem formam redegit, omnemque materiam ex au-
reis arcubus et varii coloris lapidibus, et columnas
ad SS. Apostolos transtulit, et templum Omnium
Sanctorum condidit. Ibidem vero depositæ sunt
reliquiæ S. Isaacii.

De Studio.

Studii monasterium Studius patricius ædificavit
tempore Leonis Macelæ, plurimisque ditavit
possessionibus, ac primus ibi monachos insti-
tuit.

De sancto Diomede.

Monasterium sancti Diomedis condidit Constan-
tinus Magnus; Basilius vero Macedo restauravit,
ornavitque ac multis possessionibus locupletavit,
eo quod illic oraculum de futuro imperio acceperat.

De Elephantorum statuæ supra portam Auream po-
sitis.

Statusæ elephantorum portæ Auræ advectæ sunt

Athenis ex templo Martis, a Theodosio Juniore, qui murum terrestrem ad Blachernas usque extruxit, intra sexaginta dierum spatium, opera duarum factionum populi, quæ singulæ octo millia hominum continebant. Venetæ quidem factionis præfectus erat Magdala, Prasinæ vero Charsias ejus frater; jungebatur autem utraque factio in porta dicta Myriandra, quæ alias Polyandra appellabatur, quod ambæ factiones ibi copularentur. Reliquæ vero statuae, quæ in porta Aurea visuntur, erectæ fuere a Vigilio primo a secretis et astronomo; una cum statua ejus uxoris coronata, extrinsecus stante, quæ urbis figuram refert. Præterea superius inferiusque sunt alia quædam simulacra quæ peritis accuratorem notitiam præbere possint.

ἤχθησαν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρειος ἀπὸ Ἀθηναίων παρὰ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. τοῦ κτίσαντος τὸ χερσαῖον τεῖχος μέχρι τῶν Βλαχερνῶν· ὅπερ ἔκτισεν εἰς ἑξήκοντα ἡμέρας. ἔχόντων τῶν δύο μερῶν τῶν δήμων ἀνὰ χιλιάδας ὅκτω, ὄντων δημάρχου Μαγδαλᾶ μέρους τῶν Βενετῶν, καὶ Χαρσίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ μέρους τῶν Πρασίνων· καὶ ἠνώθη εἰς τὴν Μυριάδρον πόρτην τὴν καλουμένην Πολύανδρον· οὕτως γὰρ ἐκλήθη διὰ τὸ τὰ ἀμφοτέρω μέρη ἐκείσε ἐνωθῆναι. Αἱ δὲ λοιπαὶ στήλαι αἱ ἰστάμεναι εἰς τὴν Χρυσίαν ἤκασι παρὰ Βιγηλίου πρωτοσημηρήτου καὶ ἀστρονόμου, μετὰ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ στήλης, τῆς ἔξωθεν ἰσταμένης, καὶ καταχούσης τὸν στίβον εἰς τύπον τῆς πόλεως. Ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν εἰσι καὶ λοιπὰ ξόανα, ἅτινα σημαίνει τοῖς πεπεραμένοις ἀκριβῆ γνῶσιν.

ANONYMI

DE ANTIQUITATIBUS CPOLITANIS

LIBER SECUNDUS

Qui incipit a Tzycanisterio, Hodegetriæ ecclesia et Manganis ac pertingit ad Blachernas.

INITIUM SECUNDÆ PARTIS, SEU DE TZYCANIS- TERIO AC RELIQUIS.

Portæ særæ quæ in Tricymbalo Tzycanisterii stabant, a Basilio imperatore ex porticibus Fori nuncupati τῶν Χαλιναρίων, in ecclesiam Novam deductæ fuere: positæ autem prius fuerant a Constantino Magno e regione Senatus. Has, inquam, Basilius exstructa Nova ecclesia, exportatas isthuc advexit.

De eodem

Tzycanisterium condidit Theodosius Junior; Trullatum vero stabulum pretioso marmore exornatum addidit Michael Theophili filius; Basilius vero Macedo Tzycanisterium ampliavit. Demum nostris temporibus Constantinus Ducas præ aliis omnibus adauxit; nam magnum Triclinium, Hippodromum ac cubiculum unum exstruxit.

De eodem peregrina narratio.

Iconio Persei et Andromedæ regis filis statuas deductæ sunt. Illio, ut fabulæ perhibent, draconi in latibulis agenti, pro victima virgo offerri consueverat. Cum autem Andromeda vinculis astricta ab eo devoranda esset, Perseus istac iter habens fentem feminam sciscitatur: ipsa rem omnem enarravit. Ille autem consistens, cum Gorgonis capitis vim jam expertus esset, versa retro facie lethiferum vultum bellus monstravit. Quo conspoto draco exstinctus est. Ideoque urbs, ut narrat

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ, ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΖΥ- ΚΑΝΙΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΠΩΝ.

Αἱ χαλκαὶ πύλαι, αἱ ἰστάμεναι εἰς τὴν Τρικύμβalon τοῦ Τζυκανιστηρίου, παρὰ Βασιλείου τοῦ βασιλέως ἐπήρθησαν ἀπὸ τῶν ἐμβόλων τοῦ Φόρου τῶν Χαλιναρίων· ἰστάθησαν δὲ παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀντικρὺ τοῦ Σενάτου· κτίσας δὲ τὴν Νέαν, ἐπήρε ταύτας καὶ ἀπήγεσ ἐκείσε.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ δὲ Τζυκανιστήριον ἔκτισε Θεοδόσιος ὁ Μικρός. Τὸν δὲ Τρουλωτὸν σταῦλον ἔκτισε Μιχαὴλ ὁ υἱὸς Θεοφίλου, κόσμησας αὐτὸν, καὶ μαρμαρώσας πολυτελεῶς. Ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν παρεξέβαλε τὸ Τζυκανιστήριον καὶ ἐπλάτυνεν. Ἐν δὲ τοῖς ἡμετέροις χρόνοις πλεῖον τούτων ἐπλάτυνε Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας, κτίσας καὶ τὸν μέγαν Τρικλινιον, τὸν Ἰκπόδρομον, καὶ τὸν ἕνα κούδουκλον.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀφήγησις ξίνη.

Ἐκ τῆς Ἰκονίων πόλεως Περσέως στήλαι, καὶ Ἄνδρομέδης, θυγατὶς βασιλικῆς, ἤκασιν. Ὡς οἱ μῦθοι φασί, εἰδίδουσ θυσίαν τῇ ἐκείσε ἐμφολεύοντι δράκοντι, κόρην παρθένον· αὕτη γὰρ ἦν ἡ συνήθεια τῶ θηρίῳ, ὅτι καὶ Ἄνδρομίδα δεθεῖσα ἐμελλε τῷδε πύρᾳ γενέσθαι. Ὁ γοῦν Περσέως ἐκείσε ἐλθὼν πύθεται κλαιούσης τῆς γυναικὸς· ἡ δὲ τὸ συμβᾶν ἐξηγήσατο. Τοῦ δὲ καθιστάτον, Γοργόνης κεφαλὴν ἐν πείρᾳ κατέχοντος, ὀπισσοφανῶς στραφεὶς, δείκνυσαι τῷ θηρίῳ τὸ δηλητήριον, ἣν ἰδὼν τὸ θηρίον ἀπέφυξε,

καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ πόλις παρὰ Φιλοδώρου Λογίστου Ἰκόνιον, διὰ τὸ τὸν Περσεὺς δεῖξαι τὴν εἰκόνα ἐκεῖσε τῆς Γοργόνης. Ἦν δὲ τῇ πόλει πρότερον ὄνομα Λαναεῖα· ἔπειτα ἐπλήσθη θρηνηφδίας, καὶ οὕτως ἐκλήθη Θρηῆνος. Ἐνθα καὶ ἐτελειώθη ὁ αὐτὸς Περσεὺς σὺν τῇ Ἀνδρομέδῃ· ἐπάνω δὲ τῆς πύλης τῆς πύλειως ἐστηλώθη ἀμφότερα. Αἱ δὲ τοιαῦται στήλαι ἤκασιν ἐπὶ Κωνσταντίνου, μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν Ἀντιοχέων ἐκκλησίαν, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνου λουτρῷ ἕστησαν, πλησίον τοῦ Τζυκανιστηρίου.

Περὶ τῆς Νέας.

Τὴν δὲ Νέαν ἔκτισε, καὶ τοῦ Φόρου τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ τὰ Τζήρου καὶ τὸν Ἅγιον Διομήδην Βασιλείος ὁ Μακεδών.

Περὶ τῶν Ὀδηγῶν.

Ὅτι τοὺς Ὀδηγοὺς ἔκτισε Μιχαὴλ ὁ ἀναίρθευς ὑπὸ Βασιλείου, πρότερον οἶκον ὑπάρχοντα. Καὶ τυφλῶν πολλῶν τῇ ἐκεῖσε οὖσῃ πηγῇ βλεψάντων, καὶ ἑτέρων πολλῶν θαυμάτων γεγονότων, ἐκλήθη Ὀδηγός.

Περὶ τοῦ Ζευξίππου λουτροῦ.

Ὁ δὲ Ζευξίππος τὸ λουτρὸν ὑπὸ Ζεθέρου κατεσκευάσθη, καὶ ἰστοιχειώθη ἄπτεσθαι μετὰ κανδήλας ὑαλίνης, τὸ δὲ ὕδωρ ζεῖν σφοδρῶς, καὶ τὸν ἄερα τοῦ λουτροῦ. Ἀλόγιστοι δὲ τινες ἐλθόντες κατέστρεψαν τοῦτο· ὦ τῆς ζήμιας!

Περὶ τῆς ἱσταμένης στήλης ἐν τῷ Ἀρμαμέντῳ.

Ἡ δὲ ἱσταμένη στήλη ἐν τῷ Ἀρμαμέντῳ Φωαῶ τοῦ στρατιώτου ἐπὶ τοῦ βασιλείου, καὶ ἐν τῷ ἑδδόμῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ περὶ τὸ τέλος σπουδάζων ἀναγαγεῖν αὐτὴν ἐν τῷ κτισθέντι κίονι, καὶ μετὰ τὸ ἀναγαγεῖν αὐτὴν ἐπὶ περιελθουσῶν ἡμερῶν, κατηνέχθη τῆς βασιλείας. Τότε δὲ ἦν ὁ Ζυκεώτης ὁ δσιος.

Περὶ τῶν καλουμένων Τόπων.

Οἱ δὲ λεγόμενοι Τόποι, οἱ πλησίον τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν οὕτως· ὁπότε ἐπανεστή Βασιλίσκος δρουγγάριος καὶ πατριχίος, Ζήνωνι τῷ βασιλεῖ, δευτέρῳ ἔτει καὶ δεκάτῳ μηνὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν, καὶ ἐκράτησε Βασιλίσκος τῆς βασιλείας ἔτη δύο. Ὑποστρέψας δὲ ὁ Ζήνων μετὰ δυναστείας στρατοῦ ἀπὸ τῆς μεγάλῃς Ἀντιοχείας καὶ ἐλθὼν μετὰ ταραχῆς ἐν τῇ πόλει· προδοῦς Ἀρμάτιος τὸν στρατὸν τοῦ Βασιλίσκου, φρονῶν τὰ τοῦ Ζήνωνος, ἔφυγε ὁ Βασιλίσκος σὺν τῇ γυναίκῃ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιάν. Ὁ δὲ Ζήνων ὤρισε γενέσθαι τόπον κριτηρίου, καὶ θρόνους τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ καθεσθέντων ἐκεῖσε πάντων, κατεδίκασε τὸν Βασιλίσκον, καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Αἰμνας γῶρὰ Καππαδοκίας ἔσωθεν καστελλίου. Τῆς δὲ θύρας σφραγίσσης ἀπὸ λιμοῦ, καὶ δίψης, καὶ ψύχους παρέδωκεν τὰς ταυτῶν ψυχάς. Καὶ τούτου χάριν ἐκλήθησαν Τόποι, διὰ τοὺς καθεσθέντας κριτὰς ἐκεῖσε καὶ ἱερεῖς. Ἐφθانون δὲ ἐκεῖθεν τὰ κτίσματα τῶν Τρικλίων παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέντα.

A Philodorus Logista, Iconium vocata est, quod Perseus ibi Gorgonis icona monstraverit. Priscum vero urbis nomen erat Danaeia. Denique quia lamentationibus repleta erat, Threnus cognominata fuit. In hac urbe Perseus et Andromeda vitam exegerunt, unde amborum status portæ urbis impositæ sunt. Hæc vero status tempore Constantini advectæ sunt, postquam absoluta fuit ecclesia Antiochenorum, ac in magno balneo Constantini prope Tzycanisterium collocatæ sunt.

De ecclesia Nova.

Ecclesiam Novam, ædem Sanctissimæ Deiparæ in Foro, ecclesiam S. Michaelis Tzeri dictam ac S. Diomedem condidit Basilius Macedo.

De ecclesia Deiparæ Hodegorum cognomine.

B Templum S. Deiparæ Hodegorum dictum exstruxit Michael, quem Basilius interfecit. Antea vero ædes fuit complurium cæcorum, qui a fonte ejus loci visum receperant, et quia alia multa miracula ibidem edita sunt, ideo Hodegus nuncupatum fuit.

De Balneo Zeuxippi.

Zeuxippi balneum Severus ædificavit, et arte quadam ita instruxit, ut vitreis lucernis succenderetur: ex eoque aqua ferventissime ebulliret, aerque balnei caleficeret. Id autem stolidi nescio qui venientes everterunt; o detrimentum!

De statua quæ in Armamento collocata est.

C Statua quæ in Armamento visitur Phocæ est ex milite imperatoris, quam ipse septimo imperii sui anno columnæ imponi curavit; duodevicesimo autem die ab erecta statua imperio pellitur. Vivebat tunc temporis S. Theodorus Syceota.

De Topis ut vocant.

D Topi proxime S. Lazarum, propterea ita nuncupati sunt, quod cum Basiliscus drungarius et patricius defecisset ab imperatore Zenone, ipsumque decimo mense post secundum imperii annum solio deturbasset, ipse Basiliscus biennium imperio potitus est. His exactis Zeno cum ingentibus copiis a magna Antiochia rediens, Constantinopolim cum omni bellico apparatu venit. Cum autem Armatus Zenoni studens, exercitum Basilisci prodidisset, Basiliscus una cum uxore et liberis in ecclesiam antiquam S. Irenes fuga se recepit. Zeno autem jussit fieri loca judiciaria, et sedes clero et senatui; ac ubi omnes consedissent, condemnavit Basiliscum, et in Limnas locum Cappadociæ relegavit et castello inclusit, atque obserato ostio, sic ille fame, siti ac frigore una cum uxore ac liberis exstinctus interiit. Ob hunc igitur judicium ac sacerdotum consessum, locus ille Toporum nomen nactus est. Eo usque vero pertingebant triclinia a Constantino Magno exstructa.

De Sancto Lazaro.

Templum S. Lazari fundatum est a Basilio Macedone, quod deinde Leo ejus filius in majorem formam reduxit, plurimisque possessionibus ditavit, ac monasterium eunuchorum fecit. Eo etiam ex Cypro reliquias S. Lazari, et ex Bithynia sanctæ Mariæ unguentiferæ transtulit.

De Sancto Demetrio.

Sancti Demetrii ædem quæ supra muros exstat Bardas Cæsar ædificavit, avunculus Michaelis, quem interfecit Basilius apud S. Mamantem, jam antea ipso Cæsare, dum una cum Michaele Orientalem expeditionem susciperet, membratim conciso in conspecta Michaelis ex sorore sua geniti. Frater quippe erat Bardas Theodora Augustæ, quæ mater erat Michaelis.

De templo Stiri nuncupato.

Templum Archangelorum Stiri dictum, a muliere quadam sterili, quæ erat patricia, cognomen obtinuit, et fuit tempore Leonis Macelæ parvum oratorium. Igitur a muliere nomen habuit, a cujus obitu a septuagesimo quinto anno magnus Justinianus magnæ ecclesiæ conditor ibi templum ædificavit. At templis terræ motu collapsis, illud post annos trecentos et triginta octo renovavit Basilius Macedo, qui insuper ablatam a Strategio phialam anæam illuc transtulit. Et tunc eversum est signum illud magice consecratum, maximum, et præ cæteris necessarium, videlicet Conopionis cum muscis, culicibus, pulicibus, cimiciis, quæ ab annis ducentis septuaginta in urbe non comparuerunt.

De Manganis.

Mangana Constantinus Magnus ædificavit pro officinis imperatoriis. Dicta autem sunt Mangana, quod illic reposita essent omnia instrumenta bellica, et materiæ mechanicæ, et apparatus necessarius ad oppugnanda mœnia.

De Cynegio.

In locum nuncupatum Cynegium olim violenta morte perempti projiciebantur, eoque in loco status quædam visebantur. Huc Theodorus Anagnostes cum Himerio Chartulario profectus, vidit statuam brevem, sed valde latam. Me autem, inquit Theodorus, admirante, interrogavit Himerius et ipse mirabundus, quisnam Cynegium condidit? tum ego: Maximinus exstruxit, Aristides vero dimensus est: et protinus statua illa delapsa Himerium oppressit. Mihi vero cum ad templum perterritus fugissem, et quod acciderat, nuntiarem, nemo prius credidit, quam rem jurejurando confirmarem. Aliquot igitur ex perempti cognatis et familiaribus imperatoris mecum ad Cynegium perrexerunt, et antequam ad viri cadaver accessissent, status casum admirati sunt. Cæterum Joannes quidam philosophus dixit, se deprehendisse, fore ut præolarus quidam vir isto signo opprimeretur. Quo

A

Περὶ τοῦ Ἁγίου Λαζάρου.

Ὁ δὲ Ἅγιος Λάζαρος ἐκτίσθη μὲν παρὰ τοῦ Μακεδόνα, ὕστερον δὲ παρὰ Λέοντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπλατύνθη, ἀποχαρισμένου ἐν τῷ τοιοῦτῳ ναῷ κτήματα πολλὰ, καὶ εἰς εὐνούχων μονὴν ταύτην ἀκοκκίστησεν. Ἐφερε δὲ ἀπὸ Κύπρου καὶ τὰ ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου Λαζάρου, καὶ ἀπὸ Βιθυνίας τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς μωροφόρου, καὶ ἐπέθετο ἐκείσε ταῦτα.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Τὸν δὲ ἅγιον Δημήτριον τὸν ἄνωθεν τοῦ τείχους ὄντα, ἔκτισε Βάρδας ὁ Καῖσαρ, ὁ θεῖος τοῦ ἀναίρεθτος Μιχαὴλ παρὰ Βασιλείου εἰς τὸν Ἅγιόν Μάμαντα, καὶ αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος κατακοπίντος ἔξωθεν, ὅτε μετὰ τοῦ Μιχαὴλ συνεξήλθεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, μεληθὲν ἐνώπιον Μιχαὴλ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ. Ἀδελφὸς γὰρ ἐνόγγανεν ὁ Βάρδας τῆς Δύγουστης Θεοδώρας, τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ.

Περὶ τοῦ Στείρου ναοῦ.

Ὅτι ὁ Στείρος ναὸς τῶν Ἀρχαγγέλων ἀπὸ σταίρας γυναικὸς ἔλαβε τὴν προσηγορίαν, πατρικίας οὔσης καὶ ἐν τοῖς χρόνοις Λέοντος τοῦ Μακίλου εὐκτέριον μικρὸν ἦν. Ἀπὸ δὲ τῆς γυναικὸς ὀνομάσθη ὁ τόπος, καὶ τελεσιτετήσας, διεήλθον χρόνοι οὗ, καὶ ἐκτίσθη ὁ ναὸς παρὰ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, τοῦ κτίστορος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Συμπεπθέντων δὲ τῶν ναῶν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ μετὰ χρόνους τλη', ἀνεκαίνισεν αὐτὸν Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὅστις καὶ ἐκ τοῦ Στρατηγίου ἄρας τὴν φιάλην τὴν χαλκῆν, τίθειεν αὐτὴν ἐκείσε, καὶ τηνικαῦτα παραλύθη τὸ μέγιστόν τε καὶ ἀναγκαιότατον τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐπιλονότι τοῦ τε Κωνσταντίνου, καὶ τῶν μυιῶν, καὶ τῶν ἐπιπέδων, καὶ ψύλλων, καὶ κωρίδων, πρότερον χρόνους σο' μὴ ὄντων ἐν τῇ πόλει.

Περὶ Μαγγανῶν.

Τὰ δὲ Μάγγανα ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔκτισε λόγῳ τῶν βασιλικῶν ἐργοδοσιῶν. Ἐκλήθη δὲ Μάγγανα διὰ τὸ τὰ μάγγανα πάσης τῆς πόλεως, καὶ τὰς μηχανικὰς ὕλας ἐκείσε ἀποκεῖσθαι, καὶ τὰ πρὸς τὴν τεichoμαχίαν σκευή.

Περὶ τῶν Κυνηγίων.

Ἐτὶ δὲ τῷ τόπῳ τῶν καλουμένων Κυνηγίων ἐββήοντο πρῶτον οἱ βιοθάνατοι. Ἦσαν δὲ τινες ἐκείσε στήλαι. Ἀπελθὼν δὲ Θεόδωρος Ἀναγνώστης μετ' Ἱμερίου Χαρτουλαρίου, εἶδεν ἐκείσε στήλην μικρὰν τῷ μήκει, καὶ πλατεῖαν πᾶν. Ἐμοῦ δὲ, φησὶν ὁ Θεόδωρος, θαυμάζοντος, ἔφη ὁ Ἱμέριος καὶ αὐτὸς θαυμάζων, Ὅστις ὁ κτίσας τὸ Κυνηγίον ἐστίν: Ἐμοῦ δὲ εἰπόντος, Μαξιμίνοσ ὁ κτίσας, καὶ Ἀρσιτείδης ὁ καταμετρήσας, παρεσθὲ πεσὼν τὴν στήλην, καὶ κρούσαι τὸν Ἱμέριον, καὶ μετὰ ταῦτα θανατώσαι. Καὶ φοβηθὲντος μου, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν φυγόντος καὶ καταγγέλλοντος τὰ πραχθέντα, οὐδεὶς μοι ἐπίστευσεν, ὥσθ' ἂν ἔρκοις αὐτὸ ἐδουβίωσα. Οἱ οὖν οἰκιστοὶ τοῦ τελευτήσαντος, καὶ οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως σὺν ἐμοὶ ἐπορεύθησαν ἐν τῷ Κυνηγίῳ καὶ πρὸ τοῦ τῷ πτώματι τοῦ ἀνδρὸς ἐργίσαι, τὸ πτώμα τῆς στήλης ἰθαύμαζον. Ἰωάννης δὲ τις φιλόσοφος φησιν, ὅτι εἶπεν ὑπὸ ταύτων τοῦ

ζωδίου ἔνδοξον ἄνδρα τεθνηζόμενον, ὅφ' οὐ Φιλίππικὸς ὁ βασιλεὺς πληροφορηθεὶς, ἐκέλευσε τὸ αὐτὸ ζώδιον ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ καταχωσθῆναι.

Περὶ τῶν γιγαντείων ὀστέων.

Ἵστί ἐν τῷ ναφῷ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἄρουμα εὐρέθη, ὅτε ἐκαθαρίζετο, καὶ ὅσα ἀνθρώπων γιγάντων εἰς πλήθος, ἅτινα θεασάμενος Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς, εἰς τὸ Παλάτιον κατέθετο οἰς θαῦμα ἐξαισιον.

Περὶ τοῦ Πιττακίου.

Ἵστί ὁ λεγόμενος Πιττάκιος, στήλη ἐν αὐτῷ ἴστατο τοῦ μεγάλου Λέοντος τοῦ Μακέλου, ἣν ἀνήγειρεν Εὐφημία ἡ τοῦτου γνησία ἀδελφή, ὅτι οἶκος ἦν ἐκείσε αὐτῆς, καὶ ἐκάστη ἐβδομάδι εἰς αὐτὴν ἀπήρχετο ὁ βασιλεὺς Λέων, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν σώφρονα καὶ παρθένον. Καὶ οἱ ἀδικούμενοι ἤτε πολιτικοὶ εἴεν, ἤτε θεματικοὶ, ἢ καὶ ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἐκείσε εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ κίονος ἐτίθον τὰ πιττάκια αὐτῶν, φυλάσσόντων αὐτὰ ταξεωτῶν· καὶ ὅποτεν ἤρχετο ὁ βασιλεὺς, ἐδίδοντο αὐτῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανεν ἐκείσε ἕκαστος τὴν λύσιν αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἦν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ παλατίῳ καθ' ἐκάστην πρωΐαν, ἔμπροσθεν ὁ βασιλεὺς ἐβδομαδάριον τινα, καὶ ἐλαμβάνετο ἀπὸ τῶν ταξεωτῶν τὰ ῥιπτόμενα δεητικὰ πιττάκια, καὶ ἐποίει ὁ βασιλεὺς τὰς λύσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν πιττακίων, καὶ ἐδίδου καθ' ἐκάστην τοῖς ἐβδομαδάριοις καὶ κοιτωνίταις αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ Πιττακίου, καὶ ἐδίδουν οὗτοι τοῖς φυλάσσουσι, κάκεινοι τοῖς δεομένοις. Διὸ καὶ οἱ μέλλοντες διοικεῖσθαι ταχέως, ἐσπέρας ἐτίθον τὰς δεήσεις, καὶ τῇ ἐπαύριον ἐλάμβανον τὸ πέρας. Καὶ οὕτως ἐκλήθη ὁ τόπος Πιττάκιος.

Περὶ τὰ Εὐβούλου.

Ἵστί τὰ Εὐβούλου ἔκτισεν Εὐβούλος πατρικίος ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆος· οἶκος γὰρ αὐτοῦ ἦν.

Περὶ τοῦ Ὁσίου Σαμφών.

Τὸν δὲ Ὁσίον Σαμφών ἔκτισεν ὁ αὐτὸς ὁσίος, προτροπῇ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ· ἐκείσε γὰρ ἰάθη ὁ βασιλεὺς.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος.

Ὁ δὲ Ἰσίδωρος, ὁ τοῦ Εὐβούλου ἀδελφός, τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ποιήσας ναὸν, ἔκτισε καὶ τὸν Ἁγίον Τρύφωνα, ἐπικυρώσας καὶ κτήματα πολλά.

Περὶ τὰ Προταίου.

Ἵστί τὸς τόπος τοῦ Οὐρβικίου ἐκλήθη Προταίου. Ἡ δὲ Θεοτόκος ὁ ναὸς αὐτοῦ ἐκτίσθη παρὰ Ἰουστίνου βασιλέως, τοῦ ἀνδρὸς τῆς Λαβῆς, ἀπὸ Κουροπαλάτων, τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου ὄντος ἀνεψιῶ, διελθόντων χρόνων σ'.

Περὶ τὰ Οὐρβικίου.

Ἵστί τὰ Οὐρβικίου ἡ Θεοτόκος παρὰ Οὐρβικίου πατρικίου ἄλλου ἐκτίσθη, καὶ στρατηλάτου τῆς Ἀνατολῆς Βαρδάτου, ἱστορήσαντος τὰ στρατηγικὰ ἐν τοῖς χρόνοις Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, μετὰ ρ' χρόνους τοῦ κτισθῆναι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ οἶκος αὐτοῦ εἰς τὰ Χαμένου ἦν, καὶ ἕτερος αὐτοῦ οἶκος εἰς τὸ Στρατήγιον.

comperito Philippicus imperator, illud signum in eodem loco terra obrui jussit.

De gigantum ossibus.

Cum ecclesia S. Menæ in Acropoli purgaretur, reperta est ibi fossa gigantum ossibus repleta, quæ ubi imperator Anastasius vidit, in palatium ut insigne spectaculum transferri curavit.

De Pittacio.

In loco nuncupato Pittacio, magni Leonis Maccelli visebatur statua, quam erexerat Euphemia germana ejus soror, quod ibi domum haberet, singulisque hebdomadis ad eam imperator ventitaret, quia temperans admodum erat, et perpetuam virginitatem servabat. Quotquot igitur injuria ab aliis affecti erant, vel cives, vel provinciales, vel ex quacunque alia orbis parte, libellos suos gradibus ejus columnæ reponabant, asservantibus illos apparitoribus, a quibus postea imperatori, istuc venienti, offerebantur, et accipiebat ibi ex tempore quilibet jus suum. Quando vero in palatio commorabatur imperator, quotidie primo mane mittebat ex hebdomadariis aliquem ad recipiendos a prædictis ministris oblatos libellos supplices, ad quos ipse continuo respondebat, et responsiones per hebdomadarios seu cubicularios remittebat ad aulam Pittacii appellatam, custodibus restituendas, qui supplicibus reddebant. Quare qui cito sibi satisfieri cupiebant, vespere illic deponabant supplices libellos, et postridie sententiam accipiebant. Hinc locus ille Pittacius nuncupatus fuit.

De xenodochio Eubuli dicto.

Xenodochium Eubuli nuncupatum condidit Eubulus patricius, tempore Justinii Thracis; domus quippe ejus ibidem erat.

De Sancto Sampson.

Xenodochium Sampsonis appellatum, ipsemet S. Sampson condidit, impulsu Justiniani magni; quoniam ibi sanatus fuit idem imperator.

De Sancto Tryphone.

Isidorus Eubuli frater domo sua in Ecclesiam conversa Sanctum Tryphonem extruxit, multisque possessionibus locupletavit.

De Protasio.

Locus dictus Urbicii, olim Protasii vocabatur. Templum autem Deiparæ, eodem in loco, conditum est a Justino Curopalate imperatore, marito Lobes, Justiniani magni sororis filio, post annos ducentos quinquaginta.

De templo Deiparæ cognomine Urbicii.

Templum S. Deiparæ Urbicii appellatum extruxit alius quidam Urbicius patricius et magister militum Orientis Barbati, qui de re militari scripsit, tempore Anastasii Dicori, centum et octoginta annis post conditam Constantinopolim. Domus ejus una erat in Chameno, altera in Stratiagio.

De Strategio.

Alexandri Macedonis statua in Strategio supra magnam columnam erecta visitur, quæ prius Chrysopoli stabat; quod ibi exercitui suo duplex stipendium uno eodem tempore erogaverit. Quare urbs illa a Macedonibus nuncupata fuit Chrysopolis, a populo vero strategium. Annis autem sexcentis quadraginta et octo, postquam hæc statua Chrysopoli erecta fuit a plebe, Constantinopolim eam transportari curavit Constantinus Magnus; eodemque in loco propter planitiem milites exerceri solebant. Monolithum ibidem collocatum, fragmentum erat illius, quod in Hippodromo exstat. Delatum autem est Athenis, sub Theodosio Juniore, a Proclo patricio. Eodem in Strategio positus erat Tripus, præteritarum, præsentium et futurarum rerum notitiam continens: item Polus Australis, et catinus Tricaccabi, qui jacet in loco Tzyri dicto; is enim pro oraculo erat: proxime autem, urbis Fortuna visebatur; quæ omnia Bardas Cæsar Michaelis avunculus, partim alium in locum transportari curavit, partim confregit comminuitque.

De parvo Strategio.

In parvo Strategio exstat Leonis Macellæ statua.

De Chalcopratiis.

In Chalcopratiis a Constantino Magno habitant Judæi, annos centum et triginta duos, vendebantque ibi æramenta. Theodosius vero Junior, eis inde expulsus, locum repurgavit, ac templum S. Deiparæ condidit; quod terræ motu collapsum reedificavit Justinus, qui ex Curopalata potitus est imperio, ac insuper possessionibus immobilibus locupletavit.

De sacro Conditorio quod ibidem visitur.

Sacrum Conditorium in Chalcopratiis Justinus et Sophia condiderunt, templum reedificantes. Ibi lectorum officio fungebantur Michael Rangabe Curopalata antequam imperio potiretur, et Bardas Cæsar, Michaelis avunculus, et complures magistri: eodemque in loco deposita jacet zona et vestis sanctissimæ Deiparæ. Maforium autem in Blanchernis asservatur.

De Sancto Jacobo.

Templum S. Jacobi idem imperator ædificavit, ac in sacro conditorio sanctorum Innocentium reliquias reposuit; item Simeonis Theodochi, prophetæ Zachariæ, et Jacobi fratris Christi. Præterea in sinistra parte sacri conditorii asservatur coma S. Joannis Præcursoris; in dextra vero parte sanctarum mulierum unguentiferarum corpora.

De basilica.

In ea parte ipsius basilicæ pone Miliarium, quæ aureo laqueari operta est, stabat statua virilis inaurata, ubi etiam visebatur Examum Heraclii imperatoris, ac genuflexa Justiniani tyranni statua. Illio

A

Περὶ τοῦ Στρατηγίου.

Ὅτι τὸ καλούμενον Στρατήγιον, ἡ στήλη ἐστὶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ κίονι Ἰσταμίνῃ, καὶ ἴστατο πρῶτον εἰς Χρυσόπολιν, ὅτι τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐρόγευσε διπλῆν βόγαν τὸν ἕνα χρόνον διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τῆς πόλεως παρὰ τῶν Μακεδόνων Χρυσόπολις. Τὸ δὲ Στρατήγιον ὠνομάσθη παρὰ τοῦ λαοῦ Ἀνηγέρθη ἡ στήλη παρὰ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ ἀνά τῶν χμη' ἐτῶν. Ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν πόλιν. Ἐκεῖσε δὲ ἀπεδοκιμάζοντο οἱ στρατιῶται, ὅτι πεδίον ἦν ὁ τόπος. Τὸ δὲ Μονόλιθον, τὸ Ἰσταμένον ἐκεῖσε ἀπόκομμα τοῦ Ἰσταμένου εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον ἦν. Ἦκε δὲ ἀπὸ Ἀθηνῶν παρὰ Ἡρόκλου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου. ἴστατο δὲ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τὸ Στρατήγιον, καὶ ὁ Τρίπους ἔχων τὰ παρὰ ληκῶτα, τὰ ἐνεστῶτα καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ ὁ νότιος πῶλος καὶ ἡ λεκάνη τοῦ Τρικακάδου, ἡ τεθεῖσα εἰς τὰ Τζύρου. Εἰς μαντεῖον ἦν ὁ τόπος. Πλησίον δὲ ἐκεῖσε ἦν καὶ ἡ Τύχη τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Βάρδας ὁ Καῖσαρ, ὁ θεῖος Μιχαὴλ, μετέθηκε, καὶ παρέλυσε αὐτὰ, καὶ συνέτριψε.

B

Περὶ τοῦ μικροῦ Στρατηγίου.

Ὁ δὲ μικρὸς Στρατήγιος ὑπάρχει στήλη τοῦ Λεωμακίλου.

Περὶ τῶν Χαλκοκρατείων.

Ὅτι τὰ καλούμενα Χαλκοκρατεῖα, πρότερον ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινίου τοῦ Μεγάλου κατοικίεζ ἦν τῶν Ἰουδαίων. Ἦσαν δὲ ἐκεῖσε χρόνους ρλβ' καὶ ἐπίπρασκον ἐκεῖσε τὰ χαλκώματα. Ὁ δὲ Μικρὸς Θεοδόσιος ἐξέωσεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, καὶ ἀνακαθάρσεια τὸν τοιοῦτον τόπον, ναὸν τῆς Θεομήτορος ἀνήγειρε, ὑπὸ σεισμοῦ συμπτωθέντα Ἰουστίνου ὁ ἀπὸ Κουροπαλάτων αὐτὸν ἀνήγειρε, καὶ ἀκίνητα κτήματα ἀπεκύρωσε.

C

Περὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀγίας Σοροῦ.

Τὴν δὲ ἀγίαν Σορὸν εἰς τὰ Χαλκοκρατεῖα Ἰουστίνου καὶ Σοφία ἔκτισε, καὶ τὸν ναὸν ἀνοικοδομήσαντες. Ἐκεῖσε ἦν ἀναγινώσκων Μιχαὴλ ὁ Παργαθεὺς καὶ Κουροπαλάτης πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι, καὶ Βάρδας ὁ θεῖος Μιχαὴλ, καὶ πολλοὶ τῶν μαγίστρων ὄπου καὶ ἀπόκειται ἡ ζώνη καὶ ἡ ἐσθῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Τὸ δὲ ἅγιον μαφόριον καίται ἐν Βλαχέρναις.

Περὶ τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου.

Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὸν Ἅγιον Ἰακώβον ὁ αὐτὸς βασιλεὺς, καὶ κατέθηκεν ἐν τῇ Σορῷ τῶν ἀγίων Νηπίων τὰ λείψανα, καὶ τοῦ ἀγίου Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου, καὶ τοῦ ἀγίου προφήτου Ζαχαρίου, καὶ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ ἐν τῇ ἀγίῃ Σορῷ, ἐν αὐωνόμῳ μὲν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τὰς τρίχας, ἐν δεξιᾷ δὲ τῶν ἀγίων μυροφόρων γυναικῶν.

D

Περὶ τῆς Βασιλικῆς.

Εἰς δὲ τὸν τῆς Βασιλικῆς χρυσόροφον ὀπίσω τοῦ Μιλίου, ἦν ἀνδρσεκελον ἄγαλμα χρυσέμβαφον, ἐνθα ἦν τὸ Ἐξαμὸν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως, καὶ γονυκλινὲς Ἰουστινιανὸς τοῦ τυράννου. Ἐκεῖ ὁ Τερβέλις

ἔδημηγόρησεν· ἐν οἷς ἑλέφας ἴστατο παμμεγέθης ὑπὸ Σεβήρου κατασκευασμένος. Ὅρος δὲ ἦν πρὸς τοῦ μέρους τῶν ἀναβαθμῶν, ἔνθα ἦν καὶ σχολή φυλαττόντων τὴν πόλιν. Ἐμενε δὲ ἐκεῖσε ἀργυροκόπος ἐναντίοις ζυγοῖς τὴν πράσιν ποιούμενος, καὶ τοῦ οὐκλήματος αὐτοῦ πορθομένου, ἠπείλει τῶν ἐλέφαντα φυλάττοντι θάνατον, εἰ μὴ τοῦτον κρατήσειεν. Ὁ δὲ θηροκόμος οὐκ ἐνεδίδου, ὃν φονεύσας ὁ ζυγοπλάστης δέδωκε βορὰν τῶν ἐλεφάντι. Τὸ δὲ θηρίον ἀτίθασσον ὄν, καὶ αὐτὸν ἀναίλει· καὶ ὁ Σεβήρος ἀκούσας τῶν θηρίων θυσίας ἤνεγκεν. Ἐν αὐτῶν δὲ τῶν τόπων παρευθὺς ἀνετυπώθη τό τε θηρίον καὶ ὁ θηροκόμος. Ἐνθα καὶ Ἡρακλῆς ἐλατρεύθη, πολλὰς θυσίας δεξάμενος, ὃς ἐν τῶν Ἱπποδρομῶν μετετέθη. Ἐπὶ δὲ Ἰουλιανοῦ ὑπατικοῦ ἀπὸ Ῥώμης ἦλθεν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον· εἰσήχθη δὲ μετὰ στηλῶν δέκα.

Περὶ τὰ Πατρικίας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τὰ Πατρικίας, ὅπισθεν τῆς ἁγίας Σοφίας, οἱ βασιλεῖς ἤρχοντο ἐπὶ ταῖς προελεύσεσι μετὰ τῶν δεσποινῶν, ὅτε ἔμελλον ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν· οἶκος γὰρ ἦν ἐκεῖσε κτισθεὶς παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Αἱ δὲ πατρικίαι, αἱ Ζωσταί, [καὶ] οἱ πατρικιοὶ ἐκεῖσε προσήρχοντο, καὶ ἤλλασσον τὸν βασιλέα καὶ τὴν δεσποιναν μετὰ καὶ τῶν πραιποσίτων.

Περὶ τοῦ Βοσπορίου.

Ὅτι τὸ Βοσπόριον, καθὼς φησὶν Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχεύς, ὅτε Βύζας ἔκτισε τὸ Βυζάντιον, βοῦν ἀπέστειλεν ἀπὸ τοῦ Προσπορίου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Χρυσόπολιν, καὶ οὕτως ἐκλήθη Βοσπόριον. Ἐκεῖ δὲ ἐπωλούντο οἱ βόες καὶ εἰς τὸ σιγματοειδὲς τεῖχος μέχρι τοῦ Κοπρωνύμου. Ἐκεῖνος ὤρισεν εἰς τὸν Ταῦρον πωλεῖσθαι.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Ὀρφανοτροφείου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Παῦλον τὸ Ὀρφανοτροφεῖον ἀνήγειρεν Ἰουστίνος καὶ Σοφία· ὡσαύτως καὶ τὸν Ὅσιον Ζωτικόν, καὶ ἐτύπωσαν ἀναπαύεσθαι τοὺς λωθοὺς ἐκεῖσε, καὶ εἰτηρέσια λαμβάνειν. Παρίστατο δὲ Ζωτικὸς ὁ πρωτοβεστιαριὸς αὐτοῦ τοῖς κτίσμασιν.

Περὶ τοῦ Νεωρίου.

Ὅτι ἡ λεγομένη λίμνη τοῦ Νεωρίου βοῦν εἶχεν ἱστάμενον χαλκοῦν παμμεγέθης. Κράζειν δὲ ἔλεγον αὐτὸν ὡς βοῦν μιαν νοῦ ἑνιαυτοῦ, καὶ γίνεσθαι παραπτωμά τι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Ἐστοιχείωσε δὲ ὁ αὐτὸς Κόνων, ἐν ᾧ καὶ ἄγορα τῶν θαλασσίων ἐμπόρων τὸ πρότερον ἦν· ἐπὶ δὲ Ἰουστίνου μετετέθη εἰς τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα.

Περὶ τὰ τοῦ Βασιλίδος καλούμενα.

Τὰ δὲ Βασιλίδος, οἶκος ἦν Βασιλίδους πατρικίου καὶ κοιαιστόρος τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ.

Περὶ τῶν Ἀρκαδιανῶν.

Ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης αἱ Ἀρκαδιαναί, παρὰ Ἀρκαδίου ἐκτίσθη, ἐπιλεξαμένου καὶ ἐκ τῶν πολιτῶν χιλιάδας ἕξ εἰς ὄψικιον αὐτοῦ, ἤγουν εἰς τὰ πρόκεινα, ὃ ἐστὶ μετὰ στασίματα· ἐκάλεσε δὲ αὐτοὺς Ἀρ-

et Terbelis concionatus est. Item eodem in loco erectus erat a Severo elephas ingentis magnitudinis. Erat autem collis ante partem graduum, ubi et schola custodum urbis excubabat. Habebat etiam ibi argentarius qui lancibus iniquis in vendendo utebatur, cujus officina cum ab elephanto subverteretur, mortem ille interminatus est ejus custodi, nisi belluam cohiberet. Magistrum autem elephanti, cum minas ipsius floccifaceret, interfecit falsus ille libripens, et elephanto devorandum objecit. Bellua vero necdum cicurata ipsum una sustulit. Quod ubi rescivit Severus elephanto sacrificavit, et in eodem loco ipsius belluae ejusque magistri statusus erexit. Ibidem quoque Hercules multis sacrificiis colebatur, qui postea in Hippodromum translatus est; Juliano enim consule Roma Byzantium advectus fuit una cum aliis decem statusis.

De templo S. Deiparæ Patriciæ nuncupato.

In ecclesiam S. Deiparæ cognomine Patriciæ, quæ est pone S. Sophiæ ecclesiam, imperatores et augustæ ibant processionum causa cum ad Sanctam Sophiam ituri essent; etenim domus ibi erat, quam Constantinus Magnus extruxerat. Huc accedebant patriciæ, Zostæ ac patricii una cum præpositis, ac imperatori et augustæ mutatoria porrigebant.

De Bosporio portu.

Bosporius portus ita nuncupatur, ut inquit Joannes Antiochenus, quod, quando Byzas condidit Byzantium, bovem solvit a loco Prosporio dicto, qui tranavit Chrysopolim usque, et ideo angustiam illæ maris Bosporium appellantur. Ibi enim et in illa muri parte quæ est ad figuram sigmæ constructa, boves vendebantur, quod etiam moris fuit usque ad Constantinum Copronymum; qui constituit, ut in Tauro venderentur.

De orphanotrophio Sancti Pauli.

Orphanotrophium S. Pauli Justinus et Sophia condidit; similiter et Sanctum Zoticum, et statuerunt ibi mutilatos quibus alimenta præbuerunt. Præfuit autem edificio et Zoticus protovestiarius.

De portu Neorio.

In portu nuncupato Neorio bos æneus ingentis molis stabat, quem semel in anno solitam mugire ferunt, et eodem die mali quid urbi accidisse. Eundem autem portum magis præstigiis consecravit ipse Conon; in quo et maritimorum mercatorum antea forum erat: Justino vero imperante in Juliani portum translatum est.

De Basilidis tractu ac æde.

Tractus Basilidis dictus, domus erat Basilidis patricii et quæstoris Justiniani Magni.

De Arcadianis.

Ecclesiam S. Joannis Arcadianæ vocatam ædificavit Arcadius, qui sex millia civium ad obsequium, id est, ad processionem post stationes fieri solitam, sibi adlegit, eosque Arcadianos nuncupavit.

Summo quippe amore et beneficentia illos prosequatur.

De Ecclesia SS. Cosmæ et Damiani Basilicæ nuncupata.

SS. Cosmæ et Damiani ecclesia, quæ est in Basilicæ tractu, a Justino et Sophia condita est. Basilicæ vero domus ædificata est a Basilisco patricio ac vigilum præfecto, Verinæ imperatricis fratre, qui postea eamdem domum in palatia mutavit. Palatia autem Sophiana exstruxit Mauricius imperator pro Anastasia socru sua ac Tiberii. Post annos autem viginti septem Heraclius dux exercitus, antequam imperaret, ibi habitavit post Anastasiæ obitum; plurimum enim isto loco delectabatur, quia ibi revelatum ei fuerat, fore ut imperium obtineret. Postquam vero ad thronum evectus est, nomen suum et filii sui ad murum describi curavit.

De Sancto Platone.

Templum S. Platonis exstruxit Anastasius Dico- rus sub principium septimi sævi. Columnas vero decem insculptas Thessalonica advexit; quarum octo ornant ipsum templum; duæ autem a Romano seniore in templo Salvatoris Chalces erectæ sunt.

De Digisteo.

In loco Digisteo nuncupato duæ factiones populi olim congregabantur: idque factum est per annos quingentos. Accidit autem, cum Theodora Theophili uxor uterum gestans Blachernas adiret, ut equus ejus in porticu ante narthecem templi, corruerit: ac similiter in reditu eodem in loco prolaberetur: quare ex revelatione templum S. Annæ excoitavit.

De Mariano.

In loco cognominato Mauriano Mauricius imperator cum adhuc esset patricius et comes exorbitum, habitabat; dein vero ubi imperium adeptus est, Mauriani nomen locus ille obtinuit.

De templo Sanctæ Anastasiæ Romanæ.

Templum Sanctæ Anastasiæ Romanæ, quod in Mauriano visitur, sanctus Marcianus condidit ex divitiis Asparis, quem Leo Macela interfecit; et cum ipsum templum exstruere vellet idem sanctus, in loco Psipha nuncupato ubi olim vendebantur tessellæ, solum duobus numismatum millibus emit, eo quod locus impurus esset, atque ibi sancti Gregorii Theologi commentaria inventa essent, in quibus ante annos centum ita scriptum fuerat: Bene novi fore aliquando, ut hoc templum majus et pulchrius renovetur. Hæc mihi Spiritus sanctus prædicit. Præterea ecclesia Sanctæ Anastasiæ prius parvum oratorium erat, et ligneo trullo tectum, postea vero Basiliius imperator aureo laqueari eam operuit. Item ecclesia Sanctæ Irenes ad Perama ab ipsomet sancto Marciano exstrunta fuit. Cæterum sanctus Gregorius Theologus in eodem templo orthodoxos docuit, cum adhuc oratorium esset. Qui autem ista narrat Anastasin

καθιανούς· πάνυ γὰρ ἐφιλει καὶ εὐεργέτει αὐτούς.

Περὶ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῶν Βασιλίσκου.

Οἱ δὲ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, οἱ ὄντες εἰς τὰ Βασιλίσκου, ἐκτίσθησαν ὑπὸ Ἰουστίνου καὶ Σοφίας. Τὰ δὲ Βασιλίσκου ἐκτίσθησαν παρὰ Βασιλίσκου πατρικίου καὶ δρουγγαρίου τῆς βίγλης, ἀδελφοῦ Βηρίνης τῆς βασιλίδος· ἐποίησε δὲ τὸν οἶκον αὐτοῦ παλάτια. Τὰ δὲ παλάτια τῶν Σοφίων ἀνήγειρε Μαυρίκιος ὁ βασιλεὺς εἰς ὄνομα Ἀναστασίας πενθερᾶς αὐτοῦ, καὶ Τιβερίου. Μετὰ δὲ χρόνους κζ' Ἡράκλειος στρατῶν, πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι, τὴν κατοικίαν ἐκεῖσε ἐποίητο, μετὰ τὸ τεθῆναι τὴν Ἀναστασίαν· πάνυ γὰρ ἐφιλει αὐτήν, καὶ ἐκεῖσε ἀπεκαλύφθη περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸ κρατῆσαι, ἰστόρησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ τεῖχος.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἠλάτωνος.

Ὅτι τὸν Ἅγιον Ἠλάτωνα ἀνήγειρεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκυρος, ἐναρχομένου τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος. Τοὺς δὲ κίονας τοὺς δέκα, τοὺς ἐνζώδους ἔφερεν ἀπὸ Θεσσαλονίκης· οἱ μὲν ὀκτὼ ἴστανται ἐν τῷ ναῷ, οἱ δὲ δύο ἐτέθησαν ἐν τῇ Χαλκῇ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος.

Περὶ τῶν Διγιστέων.

Ὅτι ὁ καλούμενος Διγιστεὺς ἄθροισις ἦν τὸ παλαιὸν τῶν δύο μερῶν, τῶν δημοτικῶν συλλόγων· ἐκεῖσε ἤθροίζοντο· διήρκεσε δὲ χρόνους πεντακοσίων. Θεοδώρα δὲ ἡ τοῦ Θεοφίλου γυνὴ ἀπερχομένη ἐν Βλαχέρναις ὠλισθήσεν ὁ ἴππας αὐτῆς ἐν τῷ ἐμβόλῳ, τῷ ὄντι πρὸς τὸν νάρθηκα τοῦ ναοῦ, καὶ πάλιν ὠσαύτως ὑποστρέφουσα εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὠλισθήσεν, αἴσης αὐτῆς ἐγκύου· καὶ ἀποκαλυφθεῖσα, ἀνήγειρε τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Περὶ τὰ Μαυριανοῦ.

Ὅτι τὰ Μαυριανοῦ, ὄντος πατρικίου Μαυρικίου τοῦ βασιλέως καὶ ἐξκουβίτου, ἐκεῖσε ἦν ὁ οἶκος αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸ βασιλεῦσαι αὐτὸν, ἀνομάσθη ἢ τόπος τὰ Μαυριανοῦ.

Περὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Ῥωμαίας.

Ὅτι τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Ῥωμαίας, τὸν ὄντα εἰς τὰ Μαυριανοῦ, Μαρκιανὸς ὁ δσιος ἔκτισεν ἐκ τοῦ πλοῦτου Ἀσπαρος ἀναιρεθέντος παρὰ Λέοντος τοῦ Μακίλου. Ὁρσίλων δὲ ὁ δσιος κτίσαι αὐτὸν εἰς τὰ ψηφᾶ, ἐν οἷς αἱ ψηφίδες ἐπωλοῦντο, ὠνήσατο τὸν τόπον εἰς νομίματα β', διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον μυσαρὸν, καὶ διὰ τὸ εὐρεθῆναι ὑπομνήματα ἐκεῖσε τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, πρὸ ἐτῶν ρ' γράφοντα οὕτως· Ἀνακαινισθήσεται ὁ ναὸς οὗτος εἰς κάλλος καὶ μέγεθος, ἐν οἷς τάδε λέγει μοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· πρῶτον εὐκτῆριον μικρὸν ἦν· ὑπῆρχε δὲ ζυλότρουλλος ἡ Ἁγία Ἀναστασία· ὁ δὲ βασιλεὺς Βασίλειος ἐσκέπασεν αὐτήν διὰ ὀρόφου χρυσοῦ· ὁμοίως καὶ τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τὸ Πέραμα ὁ αὐτὸς δσιος Μαρκιανὸς ἀνήγειρεν. Ὁ δὲ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐδίδασκεν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τοὺς ὀρθοδόξους, εὐκτῆριον οὖσα τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀνάστασιν δὲ ταύτην ὁ ἱστορῶν φησὶν ὀνομάζεσθαι, ἢ διὰ τὴν τῆς ὀρθῆς

πίστεως ἀνάστασιν, ἢ διὰ τὸ γυναῖκα ἐγκύμονα πε-
σοῦσαν τελευτῆσαι, κοινῆς δὲ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων
γενομένης εὐχῆς ἀνάστη.

Περὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

Ἡ πρώτην δὲ ἐκκλησίαν ἡ Ἁγία Εἰρήνη εἰδωλεῖον
ὑπῆρχεν. Ἀνήγειρε δὲ ὁ αὐτὸς ὁσῖος καὶ τὸ νοσο-
κομεῖον, τὸ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Εἰρήνῃ ὄν.

Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τὸ Καραβίτζιν.

Τὸ δὲ Καραβίτζιν τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἔκτισε
Μιχαὴλ ὁ ἀνααιρεθεὶς ὑπὸ Βασιλείου. Ἐκλήθη δὲ
οὕτως διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Χήρα γυνὴ ἦν ἐν τοῖς
χρόνοις Θεοφίλου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ πραιπό-
σιτος τοῦ Θεοφίλου ὀνόματι Νικηφόρος, ἀφῆρασε
κουμπάριαν τῆς χήρας αὐμεγέθη· ἥτις πολλαχόσε
δεηθεῖσα Θεοφίλου τοῦ βασιλέως, ἔμενεν ἀδικοῦτος
διὰ τὸ κωλύεσθαι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πραιποσίτου. Ἡ δὲ
ἀπορήσασα, παρακάλεσέ τινας τῶν παιγιωτῶν τοῦ
Ἰπποδρόμου, καὶ ὑπέσχοντο αὐτῇ διὰ τινος μη-
χανῆς διοικηθῆναι. Ποιήσαντες δὲ οἱ αὐτοὶ παι-
γιώται κουμπάριαν μικρὰν ἐν σχήματι πλοίου μετὰ
ἀρμένου, καὶ θέντες αὐτὴν ἐπὶ ἀμάξης μετὰ τρο-
χῶν, γενομένου ἱππικοῦ, ἔστησαν ἔμπροσθεν τοῦ
βασιλικῆς στάματος φωνοῦντες ἀλλήλοις· Χάνα,
κατάπιε αὐτό. Τοῦ δὲ ἀντιλέγοντος· Οὐ δύναμαι
τοῦτο ποιῆσαι· πάλιν ἔφη ὁ ἕτερος, ὅτι Ὁ πραιπό-
σιτος Νικηφόρος τῆς χήρας τὸ πλοῖον γέμον κατε-
πίε, καὶ σὺ οὐκ ἴσχυεις φαγεῖν τοῦτο; Ταῦτα
ἔποινον καὶ ἔλεγον πρὸς τὸ φανερωσαὶ τῷ βασιλεῖ
περὶ τοῦ καράβου τῆς γυναικός. Καὶ γνοὺς ταῦτα
ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν, ἀκμὴν οὐκ ἐδιοικῆθη ἡ χήρα.
Ἡ δὲ γυνὴ παρισταμένη πλησίον, καὶ πεσοῦσα ἐπὶ
πρόσωπον, ἰδέτο τοῦ βασιλέως ἐδικηθῆναι. Ὁ δὲ
βασιλεὺς πάνυ λυπηθεὶς καὶ ὀργισθεὶς ἐκάλεσε τὸν
Μυγιάριον λεγόμενον τὸν ἑπαρχον ὀνόματι Θεόδωρον,
καὶ καλεῖται ἀποτεθῆναι ξύλα καὶ φρύγανα ἐν τῇ
Σφενδόνη, καὶ συλλαβῆσαι τὸν πραιπόσιτον, καὶ
καῦσαι μετὰ τῆς στολῆς αὐτοῦ, ὃ καὶ παραυτὰ γέ-
γονε, καὶ ἡ γυνὴ ἀπέλαβε τὸ ἴδιον, καὶ ἐκ τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ οὐκ ὀλίγα. Διὰ δὲ τὸ καταμένειν
ἐκεῖσε εἰς τὸν ἐπὶ Βαρβάρου οἶκον τοῦ Μαυριανοῦ τὴν
γυναῖκα, ἐκάλεσε Καραβίτζιν.

Περὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῆς παλαιᾶς τὸ Πα-
τριαρχεῖον.

Ἀνήγειρε δὲ τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιὰν τὸ
Πατριαρχεῖον, καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, καὶ τὸν
Ἅγιον Ἀγαθόνικον, καὶ τὸν Ἅγιον Ἀκάκιον τὸν
πλησίον τῶν οἰκημάτων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντί-
νου. Τοὺς δὲ Ἁγίους Ἀποστόλους ἔκτισεν ἡ μήτηρ
αὐτοῦ Ἐλένη σὺν αὐτῇ, βρομικὴν ξυλόστεινον.
Ἐποίησε δὲ καὶ σὺν αὐτῇ μνημοθεσίον τῶν βασι-
λέων, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἐτίθη.

Περὶ τὰ Καρπιανοῦ.

Ὅτι τὰ Καρπιανοῦ ἀνήγειρε Καρπιανὸς πατρι-
κιος, ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου, υἱοῦ Ἡρα-
κλείου, τοῦ Πρωγωνάτου.

vocatam fuisse dicit; sive propter rectæ fidei in-
stauratorem, sive quia, cum collapsa mulier ute-
rum gestans exstincta esset, communibus ortho-
doxorum precibus revixit.

De sancta Irene.

Ecclesia Sanctæ Irenes antea idolorum delubrum
erat. Idem autem sanctus Marcianus exstruxit et
nosocomium, quod apud Sanctam Irenem visitur.

De Ecclesia S. Deiparæ Carabitzin appellata.

Ecclesiam sanctissimæ Deiparæ, quæ Carabitzin
vocatur, Michael quem Basilius interfecit condidit.
Hæc vero denominationis causa fuit. Erat vidua
quædam sub Theophilo ejusdem Michaelis patre,
cujus grandem triremem vi eripuerat ejusdem
Theophili præpositus, nomine Nicephorus. Hæc
vero vidua cum sæpius ea de re ad imperatorem
frustra appellaret, impediendo eam ipso præposito,
ne jus suum contra ipsum obtineret, tandem consi-
lii inops ad Hippodromi mimos recurrit, illi vero
rem se arte quâdam peracturos promiserunt.
Itaque facta prava triremi cum carbaso navigii
formam exhibente, eam currui rotis instructo im-
positam, cum ludi Circenses agerentur, coram
imperatoria sede collocarunt, invicem clamantes,
Aperi os, et degluti illam. Cumque alter se id fa-
cere posse negaret, rursus ille: Nicephorus præ-
positus onustam viduæ triremem deglutire potuit,
et tu ne tantillam quidem? Hæc egerunt ac dixe-
runt ut imperatorem de viduæ carabo sive triremi
certiorem facerent. Quæ ubi rescivit imperator,
interrogavit, an nondum jus suum vidua illa obti-
nuisset? Mulier autem proxime astans, super fa-
ciem prolapsa ultionem ab imperatore postulat.
Imperator vero valde incensus, et ad iracundiam
provocatus advocat Theodorum præfectum cogno-
mine Mygiarium ac jubet, ut ligna ac sarmenta in
sphendone congerat, comprehensumque præposi-
tum igni traderet vestibus indutum; quod nulla
interposita mora peractum est: mulierque propriam
navem recepit, ac insuper ex bonis præpositi non
pauca. Cæterum inde eam ædem Carabitzin appel-
lavit, quod mulier illa ibidem domum Barbari in
Mauriani tractu habitaret.

*De ecclesia Sanctæ Irenes antiqua Patriarchium
nuncupata.*

Ecclesiam antiquam Sanctæ Irenes Patriarchium
appellatam, item templum Sanctæ Sophiæ et S.
Agathonici, necnon S. Acacii, quod proxime ædes
Constantinianas visitur, ipse divus ac magnus
Constantinus excitavit. Templum vero Sanctorum
Apostolorum una cum ipso mater ejus Helena
exstruxit, forma oblonga et tecto ligneo opertum.
Item monumentum imperatorum, in quo et ipse
conditus est.

De æde seu tractu Carpiani cognomine.

Ædem seu tractum Carpiani condidit Carpianus
patricius, tempore Constantini Pogonati, Heraclii
filii.

De ecclesia quæ Bassi vocatur.

Ecclesiam cognomine Bassi, Bassus patricius, cum domus ipsius ibi esset, condidit tempore Justiniani Magni. Huic indignata Theodora imperatoris uxor chorda caput ejus constringi jussit, ita ut oculi ejus exiliarent.

De Sancto Artemio.

Templum S. Joannis Præcursoris condidit. Anastasius Dicorus Silentiarius Dyrrachinus. Illic enim, cum primus a secretis adhuc esset, habitabat. Postquam vero reliquæ S. Artemii eo translatae fuerunt nomen S. Artemii templum illud obtinuit.

De templo S. Procopii Chelonæ nuncupato.

In eodem templo Sancti Procopii Chelonæ cognominato cujusdam eunuchi statua erecta fuit, in cujus pectore inscriptum erat: *Quisquis signa magice consecrata loco moverit, laqueo præfocetur.* Erat autem statua Platonis cubicularii, qui Basilisci imperatoris temporibus vivus arsit. Cognati vero ejus ab imperatore petierunt, ut Platoni eunuchus statua poneretur. Ille vero haud prohibuit. Cæterum cum templum S. Procopii reædificaretur, in Hippodromum statua illa translata est. Edes vero ipsius eunuchi ad hodiernam usque diem supersunt in Chelone.

De sancto Procopio, et Sancto Metrophane.

Ecclesiam S. Procopii in Chelone, et S. Metrophanis condidit Constantinus Magnus; Sanctum vero Acacium Carvam nuncupatam extruxit frater Charisii patricii, tempore Justiniani et Tiberii.

De Sancto Procopio Chelonæ.

S. Procopium in Chelone, et Heptascalum ædificavit Constantinus Magnus. Justinianus vero Sanctæ Sophiæ conditor templum illud nomine S. Acacii appellari voluit.

De Mesomphalo.

Mesomphalus in medio septem urbis collium jacet: tres scilicet ab utraque parte sunt, et inter utrosque Mesomphalus, ideoque sic vocatus.

De sancto Procopio Condulium nuncupato.

Templum S. Procopii Condulium appellatum inde nomen accepit, quod Constantinus Justiniani Rhinotmeti pater istac transiens cæspitante equo collapsus sit.

De Sancto Joanne Cinthelia dicto.

Templum S. Joannis Cinthelia cognominatum, inde nomen accepisse ferunt, quod ibi parvi clavi affigendis equorum soleis cuderentur. Ejusmodi enim clavi cinthelia vocantur.

De templo SS. Quadraginta ad Thermas Constantinianas, necnon de Ecclesia Sancti Stephani.

Templum Sanctorum Quadraginta, quod est ad Thermas Constantinianas Anastasius et Ariadna ædificaverunt. Postquam vero advectæ sunt reliquæ

A

Περὶ τῶν Βάσσου.

Τὰ δὲ Βάσσου ἀνήγειρε Βάσσος πατρικίος, ἐπειδὴ οἶκος αὐτοῦ ἦν, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ. Εἰς ἔχθραν ἐλθοῦσα μετ' αὐτοῦ τοῦ Βάσσου Θεοδώρα ἡ γυνὴ βασιλέως ἐσφιγχε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ κόρδας, καὶ ἐξεπήδησαν οἱ τοῦτου ὀφθαλμοί.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου.

Τὸν δὲ ναὸν τοῦ Προδρόμου ἀνήγειρεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος, ὁ ἀπὸ σελεντιαρῶν ὁ Δυβραχίτης ὄντος γὰρ αὐτοῦ πρωτοασκερῆτις ἐκεῖσε ἦκει. Μετὰ δὲ τὸ κομισθῆναι τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, ὠνομάσθη ὁ ναὸς τοῦ Ἀρτεμίου.

Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Προκοπίου τῆς Χελώνης.

B

Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τῆς Χελώνης, στήλη ἴσπετο εὐνούχου τινὸς, ἥ ἐν τῷ στήθει ἐγράφη· Ὁ μετατιθείς θεμάτια, τῷ βρόχῳ παραδοθήτω. Ἦν δὲ ἡ στήλη Πλάτωνος κουβικουλαρίου, ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις βασιλέως τοῦ Βασιλίσκου πυρκαυστος γέγονεν. Οἱ δὲ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ ἠτήσαντο τὸν βασιλεῖα στήλην θείναι τῷ εὐνούχῳ Πλάτωνι· ὃ δὲ οὐκ ἐκώλυεν. Ἐν δὲ τῷ ἀνακτιζέσθαι τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου, μετετίθη εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον· οἱ δὲ οἶκοι τοῦ αὐτοῦ εὐνούχου σώζονται ἕως τῆς σήμερον ἐν τῇ Χελώνῃ.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Προκοπίου, καὶ τοῦ Ἁγίου Μητροφάνους.

C

Τὸν δὲ Ἁγιον Προκόπιον τὴν Χελωνῆν, καὶ τὸν Ἁγιον Μητροφάνην· ἐκτίσεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος· τὸν δὲ ἅγιον Ἀκάκιον τὴν Καρύαν ἐκτίσεν ὁ ἀδελφὸς Χαρισίου πατρικίου, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινίου καὶ Τιβερίου.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Προκοπίου τῆς Χελώνης.

Ὅτι τὴν Χελώνην τὸν Ἁγιον Προκόπιον, καὶ τὸν Ἐπτάσκαλον ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ὁ κτίστωρ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἐκάλεσε τὸν ναὸν, ἅγιον Ἀκάκιον.

Περὶ τοῦ Μεσομφάλου.

Ὅτι τὸ λεγόμενον Μεσομφάλον μέσον ἐστὶ τῶν ἐπτὰ λόφων, ἧγουν ἡ μία μοῖρα τῆς πόλεως ἔχει τρεῖς λόφους, καὶ ἡ ἑτέρα, τρεῖς· καὶ μέσον ἐστὶ τοῦτο· διὰ τοῦτο ἐκλήθη Μεσομφάλον.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Προκοπίου τὸ Κονδύλιον.

Ὅτι τὸ Κονδύλιον ὁ Ἁγιος Προκόπιος, διὰ τοῦτο ἐκλήθη οὕτως, ὅτι διερχόμενος Κωνσταντῖνος ὁ πατὴρ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Πρινομήτου ἐκεῖσε ἐκονδύλισεν ὁ ἵππος αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τὰ Κινθῆλια.

Ὅτι τὰ λεγόμενα Κινθῆλια τὸν Ἁγιον Ἰωάννην λέγουσιν, ὅτι οὕτως ἐκλήθη, διὰ τὸ κάμνειν ἐκεῖσε τὰ μικρὰ καρφία τὰ καθαλλαρικὰ, ἅπερ λέγουσι Κινθῆλια.

Ὅτι τὸν ναὸν τὸν ὄντα εἰς Κωνσταντινιανὰς τῶν Ἁγίων Μ', Ἀναστάσιος καὶ Ἀριάδνη ἀνήγειραν. Μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου πρωτο-

μάρτυρος Στεφάνου, ἀνήγειραν ἕτερον μικρὸν ναὸν, ἅ
καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν, Ἄγιον Στέφανον.

Περὶ τοῦ Δεξιοκράτους.

Τὰ Δεξιοκράτους οἶκος ἦν Δεξιοκράτους πατρι-
κίου, ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἐν ᾧ καὶ
Μαυρίκιος γηροκομεῖον ἀνήγειρε σὺν τοῖς ἐμβόλοις.
Ἦν δὲ ἐκεῖ οἶκος Καρπιανοῦ πατρικίου, καὶ ἐξ αὐ-
τοῦ εἴληφεν ὁ τόπος τὴν προσηγορίαν Καρπιανοῦ.

Περὶ Κύρου.

Τὰ δὲ Κύρου τὴν Ὑπερχίαν Θεοτόκον ἔκτισε
Κύρος ἑπαρχος, ὁ καὶ παριστάμενος εἰς τὸ χερσαῖον
τεῖχος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, κραξάντων τῶν
δῆμων· ὅτι Κύρος καὶ εἰς ἄλλο κινήσει καὶ προ-
κόψει. Καὶ φθονηθεὶς ἐποίησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς
μητροπολίτην εἰς Σμύρνην.

Περὶ τὸ Κοντοσκάλη.

Ὅτι τὸ Κοντοσκάλη ἡ πόρτα ἀπὸ Ἀγαλλιανοῦ
τουρμάρχου παρισταμένου, ὅτε ἐκτίζετο ὁ λιμὴν.
Ἐκαλεῖτο δὲ ἐκεῖνος Κοντοσκέλη, καὶ διὰ τοῦτο
ἐκλήθη οὕτως.

Περὶ τοῦ ξενώνου τοῦ Θεοφίλου

Ἐν τῷ καλούμενῳ Ζεύγματι ἐπάνω τοῦ λόφου,
ὅπερ ὄραται εὐμηκεῖς κτίσματος νοσοκομείου ἦν, ὅπερ
ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος εἰς πορνείον. Γέ-
γονε δὲ καὶ οἶκος Ἰσιδώρου πατρικίου, εἶτα μονα-
στήριον γυναικείον· καὶ ὁ Θεόφιλος ἐποίησεν αὐτὸ
ξενῶνα. Ἰστάτο δὲ στήλη ἐπὶ κλωστοῦ κίονος λιθί-
νου τῆς Ἀφροδίτης· τῶν δὲ πολιτῶν ἐκεῖσε ἀπερχο-
μένων καὶ ἐρώντων σοουσιὰ ζώωντων τὰς ἐκεῖσε οἰ-
κούσας μαγλάδας. Ἐξῶθεν τοῦ αὐτοῦ οὐχ εὐρίσκετο
ἕτερον πορνείον. Καὶ ἦσαν διάχωροι πρὸς τοὺς κίον-
νας μετὰ κρικελίων καὶ κουρτίων, καὶ οὕτως οἱ
ἐκεῖσε ἐν ἀσωτίᾳ ὄντες καὶ ἐρώντες ἐτέρποντο. Ἦν
δὲ στήλη τῶν ἐν ὑπολήψει οὐσῶν καθαρῶν γυναι-
κῶν τῶν τε παρθένων καὶ μηδὲ, πλουσιῶν τε ἡμοῦ
καὶ πενήτων. Καὶ ἴδαν τις ἔλυσεν αὐτῶν τὴν παρθε-
νίαν, καὶ μὴ βουλομένην ὁμολογεῖν, ἔλεγον αὐταῖς
οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι· Ἀπέλωμεν εἰς τὸ τῆς Ἀφρο-
δίτης ἄγαλμα, καὶ εἰ καθαρὰ εἶ, ἐλεγθήσῃ ἐκεῖ
πρὸς τῆς στήλης. Καὶ ὅτε ἐπλησίαζον, εἰ μὲν ἄμ-
εμπτος, διήρχετο ἄβλαβῆς· ἡ δὲ ἐφαρμένη, ἐπι-
στασίᾳ ἀθρόα ἐσηκοῦντο τὰ ἱμάτια αὐτῆς, καὶ ἰδεί-
κνυε τὸ ἑαυτῆς αἰδοῖον. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἔχουσαι
ἄνδρας, ἴδαν λαθραίως ἐμοιχεύοντο, τοῦτο καὶ ἐπ' Ἰ
αὐταῖς ἐγίνετο, καὶ οὕτως ἀπηλέγγετο καὶ ἐθαύμα-
ζον πάντες, καὶ ἐπίστευον τῇ γενομένη πορνείᾳ
ἐκείνων τριπλαῦτα ὁμολογουσῶν. Ἦ δὲ γυνὴ Ἰου-
στίνου τοῦ ἀπὸ κουροπαλάτων συνέτριψε τὴν στή-
λην, διὰ τὸ καὶ τῆς αὐτῆς αἰδοῖον φανῆναι μοιχευ-
σάσης, διερχομένης ἐφ' Ἰππῶ ἐκεῖσε, καὶ ἀπερχο-
μένης ἐν τῷ λούματι τῶν Βλαχερνῶν, ὄμβρου ἐξαι-
σίου γενομένου, καὶ μὴ δυναμένης διὰ θαλάσσης
ταύτης ἐν τοῖς βασιλικαῖς δρόμοισιν ἐκεῖ ἀπελθεῖν.

Περὶ τοῦ Ζεύγματος.

Τὸ δὲ νῦν καλούμενον Ζεύγμα ἐκλήθη οὕτως, ἀφ'

S. Stephani protomartyris, alterum parvum tem-
plum exstruxerunt, ac appellatione Sancti Step-
hani donarunt.

De Dexiocratis tractu.

In loco Dexiocratis dicto, domus erat Dexiocratis
patricii, tempore Theodosii Junioris. Ibidem
Gerocomium una cum porticibus Mauricius ex-
truxit. Præterea eodem in loco erat domus Car-
piani patricii, a quo locus ille Carpiani nomen
accepit.

De ecclesia S. Deiparæ Cyri cognominata.

Ecclesiam Sanctissimæ Deiparæ Cyri nuncupa-
tam ædificavit Cyrus præfectus, qui cum structuræ
muri terrestris sub Theodosio Juniore præesset,
populi acclamations meruit, dicentis, fore ut ad
majorem proveheretur dignitatem Cyrus. Qua de
re invidia motus imperator ipsum metropolitum
Smyrnæ fecit.

De porta cognomine Contoscale.

Porta quæ Contoscale appellatur, ab Agalliano
Tumarcha, qui structuræ portus præerat, nomen
accepit; vocabatur enim ipse Contoscele, idecirco
et porta ita cognominata fuit.

De xenodochio Theophili.

In loco nuncupato Zeugmate supra collem, quod
nunc prolongum visitur ædificium, nosocomium
erat, exstructum olim a Constantino Magno pro
lupanari. Fuitque postea domus Isidori patricii,
ac dein monasterium mulierum. Theophilus autem
vertit illud in xenodochium. Stabatque ibidem su-
pra columnam lapideam torilem Veneris statua:
oives autem illuc convenientes ac amatores, mer-
trices isthic habitantes ad concubitum adibant;
præter hoc quippe lupanar nullum aliud in urbe
inveniebatur. Igitur eodem in loco ad columnas
exstabant cellæ, cancellis et cortinis distinctæ,
intra quas amantes libidini ac voluplati vacabant.
Hæc insuper statua usui erat ad mulierum et vir-
ginum, divitum inopumve, quæ in suspicionem
venerant, pudicitiam probandam. Si quis enim
eis virginitatem eripuisset, ipsis virginibus factum
negantibus, parentes et amici dicebant: Adeamus
Veneris statuam, et illa castitatis tuæ periculum
faciet. Ubi vero illuc accesserant, si culpæ expers
erat, illæsa pertransibat; sin autem vitata erat,
subito quodam impetu, vestes ejus discerpebantur,
ac pudenda ostendebat. Idem uxoribus adulteratis
contingebat, eodemque indicio convincebantur.
Huic violatæ pudicitie testimonio omnes cum
summa admiratione fidem habebant, ipsis item
factum non ultra negantibus. Uxor autem Justini
Curopalatæ statuam hanc confregit, eo quod ipsa
quoque, denudatis pudendis adulterii convincere-
tur, cum equo illac transiret ad balneum Blacher-
narum; etenim adeo ingens fuerat procella ut
mari dromonibus imperatoriis eo transmeare non
posset.

De Zeugmate.

Locus qui nunc Zeugma nuncupatur, ex eo tem-

pore cognomen hoc accepit, quo S. Stephani protomartyris reliquis allatæ sunt. Eo enim in locumulæ currui junctæ sunt, quæ eas ad thermas usque Constantinianas vexerunt.

De templo Sanctorum Anargyrorum, quod est in Zeugmate.

Templum Sanctorum Anargyrorum quod in Zeugmate situm cernitur, conditum est a Proclo patriarcha Constantinopolitano, discipulo magni Joannis Chrysostomi, et œcumenici patriarchæ, tempore Theodosii Junioris.

De templo sancti Eliæ.

Templum S. Eliæ, quod exstat in loco Petriion nuncupato, scholæ legionesque Zenonis ex Perside reducis collata magna auri summa, ipso imperatore instante, ac una cum Ariadne in partem sumptuum veniente, extruxerunt amplissimum; quoniam ipsi S. Elias in castris apparuerat.

De Sancta Euphemia cognomine Petra.

S. Euphemiam, quæ Petra nuncupatur, Anastasius Dicoerus et Ariadna condiderunt.

De gerocomio Geragathæ.

Gerocomium Geragathæ ædificavit Agatha vetula, Petri patricii filia longe pulcherrima, ac illic habitabat. Sic autem appellata fuit, eo quod virginitatem suam diu illibatam servaverit; Constantinus vero Copronymus hanc violavit multisque ditavit opibus. Quare cum celebrarentur ludi circenses, acclamavit ei populus: *Agatham jam vetulam tu renovasti*. Cæterum ipsa clanculum pie sanctas imagines colebat. Absoluto autem gerocomio, impius ille Copronymus in unum collectas omnes sanctas imagines ibidem igni tradidit.

De statuâ quæ proxime Taurum erectæ cernuntur.

Prope Theodosii Magni statuam in regione Tauri, in inferiori parte infra columnam, collocatæ sunt equestres statuæ Arcadii ac Theodosii filii ejus, et Adriani. Statua autem colorata quæ in Zeuxippi thermis sita visitur, Philippici est principis mansuetissimi.

De loco Harmatii nuncupato.

Locus qui Harmatii appellatur, domus erat Harmatii ejusdem magistri, tempore Zenonis: qui cum exercitum Basilisci prodidisset, jussu Zenonis interfectus est, in cochlea qua ascenditur ad tribunal Hippodromi.

De Sancto Theophanone, quæ exstat apud Sanctos Apostolos.

Ecclesiam S. Theophanonis, quæ visitur extra veterem monumenti testudinem, condidit Constantinus Porphyrogenitus, filius Leonis Sapientis.

De ecclesia S. Marci prope Taurum.

Ecclesiam S. Marci prope Taurum primo Theodosius Magnus cum trullo ligneo extruxit. Postea terræ motu collapsam reedificavit Romanus senior cognomine Lacapenus.

Α δὲ ἀνεκομίσθη τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐκείσε ἐξεύχθησαν μοῦλαι, καὶ ἦσαν τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἕως Κωνσταντινιανῶν.

Περὶ τῶν ἐν αὐτῷ Ἁγίων Ἀναργύρων.

Οἱ δὲ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, οἱ ὄντες εἰς τὸ Ζεῦγμα, ἐκτίσθησαν παρὰ Προκλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μαθητοῦ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἠλίου.

Τὸν δὲ ἅγιον Ἠλίαν, τὸν ὄντα εἰς τὸ Πέτριον, συνίδωκαν αἱ σχολαὶ καὶ τὰ τέγμματα χρυσίαν πολὺ, ὑποστρέψαντος Ζήνωνος ἐπὶ Μερσίας, καὶ δεηθέντος αὐτοῦ· δίδωκεν αὐτοῖς συνδρομὴν μετὰ καὶ τῆς Ἀριάδνης ὁμοίως, καὶ ἀνήγειραν αὐτὸν μέγαν ναὸν, διότι ἀνεφάνησεν αὐτὸν ἐν τῷ ταξιδίῳ.

Περὶ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τῆς Πέτρας.

Τὴν δὲ Ἁγίαν Εὐφημίαν τὴν Πέτραν ἀνήγειρεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος καὶ Ἀριάδνη.

Περὶ τοῦ γηροκομίου τῆς Γηραγάθης.

Τὰ δὲ Γηραγάθης τὸ γηροκομεῖον Πέτρου πατρικίου θυγάτηρ τοῦνομα Ἀγάθη, γραῦς ὠραιότατη τῷ εἶδει σφόδρα, ἀνήγειρε τοῦτο· εἶχε δὲ αὐτὸ οἶκον. Ἐκλήθη δὲ οὕτως, διὰ τὸ φυλάσσειν τὴν παρθενίαν αὐτῆς χρόνους οὐκ ὀλίγους. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἐφθειρε ταύτην, δοὺς αὐτῇ πλοῦτον κολών. Ἰππικῶν δὲ γενομένου, ἔκραξεν ὁ δῆμος· ὅτι Ἀγάθη ἐγήρασε, σὺ δὲ ταύτην ἀνετίωσας. Ἦν δὲ ἐν τῷ κρυπτῷ σεβομένη τὰς ἁγίας εἰκόνας ὀρθόδοξως. Πληρωθέντος δὲ τοῦ γηροκομίου ὁ μισόχριστος Κοπρώνυμος ἀφρόσας τὰς ἁγίας εἰκόνας κατέφλεξεν ἐκείσε.

Περὶ τῶν στηλῶν, τῶν πλησίον τοῦ Ταύρου ἱσταμένων.

Πλησίον δὲ τῆς στηλῆς Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, Ἀρχαδίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἀδριανῶν, ἀμφότεροι ἔφιπποι ἴστανται ἐν τοῖς τοῦ Ταύρου μέρεσι πλησίον τοῦ κίονος κάτωθεν. Ἦ δὲ ἐν τῷ Ζευξίππῳ λούτρῳ ἱσταμένη στηλὴ ἐκ χρωμάτων, Φιλιππικῶν ἐστὶ τοῦ πρασιότου.

Περὶ τοῦ Ἀρματίου.

Τὰ δὲ Ἀρματίου οἶκος ἦν Ἀρματίου τινὸς μαγίστρου ἐν τοῖς χρόνοις Ζήνωνος, τοῦ προδόσαντος τὸν στρατὸν τὸν ὑπὸ Βασιλείκου, ἀναιρεθέντος ἐκ προτροπῆς Ζήνωνος εἰς τὸν Κοχλίαν τὸν ἐρχόμενον ἐν τῷ καθίσματι τοῦ Ἰπποδρομίου.

Περὶ τῆς Ἁγίας Θεοφανῶ, τῆς οὔσης εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους.

Τὴν δὲ Ἁγίαν Θεοφανῶ, τὴν ἔβωθεν τῆς καλαϊκῆς κόγχης τοῦ μνημοσίου, ἀνήγειρε Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, ὁ υἱὸς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ εἰς Ταῦρον.

Ὁ Ἅγιος Μάρκος, ὁ πλησίον τοῦ Ταύρου, ἐκκλησία ἦν μεγάλη ξυλότρουλλος, κτισθεῖσα ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Εἶτα ὑπὸ σεισμοῦ κατανεχθεῖσαν ἀνήγειρεν αὐτὴν Ῥωμανὸς ὁ γέρον ὁ Λακαπηνός.

De æreo culice et aliis insectis, quæ ab Apollonio Tyaneo magice consecrata, supra Occidentalem Tauri arcum posita erant.

Χαλκοῦς δὲ κώνωψ, καὶ μυῖα, καὶ ἄλλα μικρὰ ἄ ζυῶφια ἐπάνω τῆς δυτικῆς ἀψίδος τοῦ Ταύρου ἴσταντο, ἰστοιχειωμένα παρὰ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως. Καὶ ἕως μὲν οὖν ἴσταντο, οὐκ ἐφόβειν τῆ πόλει μυῖαι, ἢ φύλλοι, ἢ κώνωπες. Ὁ δὲ βασιλεὺς Βασίλειος ἐξ οἰκείας ἀγνοίας κατήγγαγε καὶ ἠφάνισεν αὐτά.

De cisterna, gerocomio ac balneo, quæ in loco τοῦ Κριοῦ dicto existant.

Τὴν δὲ κινστέρναν εἰς τὰ τοῦ Κριοῦ καὶ τὸ γηροκομειῶν, καὶ τὸ λουμα ἔκτισε Στέφανος παρακοιμώμενος Μαυρικίου βασιλέως, μετὰ χρόνους εἰς' καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ναὸν ἀνήγειρε.

Περὶ τὰ Βιγλεντίας.

Ὁ Ἅγιος Προκόπιος τὰ Βιγλεντίας, εἰς τὸν Β Ταῦρον, παλάτια ἦσαν κτισθέντα παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ· ὃ δὲ ναὸς ὑπῆρχε τοῦ παλατίου. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐμπροσθεῦ ἀφανισθέντα νεωστὶ ἀνωκοδομήθη. Ἀντωνίνα δὲ ἡ γυνὴ τοῦ Βελισαρίου μαγίστρου, ζωστὴ ἦν Θεοδώρας τῆς γυναικὸς Ἰουστινιανοῦ, καὶ μετὰ τὸ χρεῖσθαι ἐποιεῖτο τὴν κατοικησιν μετὰ τῆς Βιγλεντίας καὶ συναινέσει αὐτῆς ἐκδομήθη ὁ Ἅγιος Προκόπιος.

Περὶ τῶν Ἀνθημίου πλησίον τοῦ Κόρου.

Τὰ δὲ Ἀνθημίου οἶκος ἦν αὐτοῦ μαγίστρου ὄντος, ἐν τοῖς χρόνοις Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως, ὃς ἔσπευεν αὐτὸν, δεδωκὸς αὐτῷ τὴν πρώτην θυγατέρα αὐτοῦ.

Περὶ τῶν τοῦ Γαῖνᾶ.

Καὶ τὰ Γαῖνα, οἶκος ἦν πατρικίου τοῦ τυραννήσαντος εἰς τὰ Θρακῶνα μέρη, ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου, καὶ σφαγέντος ἐκείσε.

Περὶ τὰ Μεγεθίας.

Τὰ δὲ Μεγεθίας Μεγεθία δέσποινα ἀνήγειρεν ἐν τοῖς χρόνοις Τιβερίου τοῦ Θρακῆς.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Πολυεύκτου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Πολυεύκτον ἀνήγειρεν Ἰουλιανὴ ἡ θυγάτηρ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ κτιστορος τοῦ ἀγωγῶ. ἔκτισε δὲ τοῦτον εἰς χρόνους τέσσαρας, τῶν τεχνιτῶν ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων. Γυναικαδελφὴ δὲ ἦν τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

De ecclesia SS. Deiparæ Ponolytes nuncupata.

Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἡ Πανολύτης ἐκλήθη οὕτως, ὅτι πολλὰς ἰάσεις ἐπέτελει, καὶ πόνοι τῶν πολλῶν ἐλύοντο.

Περὶ τῆς Θεοτόκου τὰ Ἀρεοβίνδου.

Τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὰ Ἀρεοβίνδου, ἀνήγειρε Πέτρος μάγιστρος καὶ Κουροπαλάτης, ἀδελφὸς Μαυρικίου. Ὁ δὲ Ἀρεοβίνδος, δι' ὃν ἔλαβεν ὁ τόπος τὴν προσηγορίαν, ἐν τοῖς χρόνοις ἦν Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆς τοῦ κρατίστου, καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦν ἐκείσε. Μετὰ εἰς' χρόνους ἀπ' ἐκείνου τοῦ Ἀρεοβίνδου, ἐκτίσθη ἡ τε ἐκκλησία καὶ τὸ λουμα.

Æreus culex et musca et alia parva insecta ab Apollonio Tyaneo magice consecrata supra Occidentalem Tauri arcum posita erant. Quoad autem illa permanserunt integra, nec muscæ, nec pulices, nec culices urbem intrarunt. Cæterum imperator Basilius Macedo ex ignorantia ea dejecit atque confregit.

Cisternam quæ est in loco τοῦ Κριοῦ seu Aristis nuncupato, gerocomium item ac balneum condidit Stephanus Mauricii cubicularius post annos duodecim. Præterea domum suam in ecclesiam commutavit.

De templo S. Procopii cognomine Vigilantiæ.

Templum S. Procopii Vigilantiæ nuncupatum, quod situm in Tauro visitur, palatia olim erant a Justiniano Magno constructa. Hoc vero templum palatii erat. Sed hæc igne absumpta nuper restaurata sunt. Antonina porro uxor Celisarii magistri, vestitrix erat Theodoræ uxoris Justiniani : quæ cum vidua mansisset, isthic habitabat cum Vigilantia, cujus suasu exstructa est ecclesia S. Procopii.

De Anthemii tractu ac æde quæ erat proxima Deiparæ ædem Cyri dictam.

Anthemiana domus erat Anthemii, cum adhuc magister esset, tempore Marciani imperatoris ; quem ipse Marcianus, data ei in uxorem filia sua primogenita, coronavit.

De Gainæ domo.

Locus qui Gainæ dicitur, domus erat patricii ejus nominis, qui tempore Arcadii imperium affectavit in partibus Thraciæ, atque ibidem occisus est.

De Megethiæ ædificio.

Ædificium Megethiæ sub Tiberio Thrace a domina Megethia conditum est.

De Sancto Polyucto.

Ecclesiam Sancii Polyucti Juliana filia Valentianiani, aqueductus conditoris, ædificavit intra quatuor annos, evocatis Roma architectis. Fuit autem hæc Juliana soror uxoris Theodosii Magni.

Ecclesia SS. Deiparæ Ponolytes ita vocatur, quod multi illi sanitate recuperata a variis morbis et languoribus liberarentur.

De ecclesia Deiparæ Areobindi nuncupata.

Ecclesiam sanctissimæ Deiparæ Areobindi cognomine Petrus magister, et Curopalata, frater Mauricii condidit. Areobindus autem, a quo locus ille Areobindi dicitur, sub Justino Thrace potentissimo floruit, eodemque in loco domum habebat. Cæterum annis nonaginta duobus a tempore Areobindi, ecclesia condita est ac balneum.

De sancta Anastasia Pharmacolytria.

Ecclesia S. Anastasiæ Pharmacolytriæ condita est ab Anastasio Dicoro eo in loco, ubi antea patricii cujusdam Pharmacæ nuncupati domus exstabat.

De loco cognominato Leomacellum.

Locus vocatus Leomacellum inde nomen accepit, quod ibi olim Leo magnus imperator carnes vendiderit. Uxor etiam ejus chordas torquebat.

De ecclesia Deiparæ Curatoris nuncupata.

Ecclesia Deiparæ Curatoris cognomine exstructa fuit sub Verina Leonis Macelæ uxore; et curator quidam ejusdem, structuræ præfuit, quo ad instar sepulcri Domini fieret.

De Christocamera.

Ad Christocameram domus erat Moselis. Pariter et Christi imago proxime S. Acacium depicta erat, et ideo sic nuncupatur.

De sancta Anna dicta Deuteron.

In loco cognominato Deutero Justiniani Rhinotmeti statua erat, quam postea Bardas Cæsar, Michaelis avunculus dejecit confregitque. Nuncupatus autem est locus Deuteron hujus rei gratia. Justinianus Rhinotmetus a Leontio patricio in Chersonem relegatus fuit, ubi cum decem mansisset annos, profugit tandem ad Terbelim Bulgarorum principem, qui filiam suam Theodoram ipsi in uxorem dedit, et insuper quindecim millia militum subministravit, cum quibus Constantinopolim petiit; sed cum cives eum recipere nollent, simulata fuga, ad portam quæ Antiqua dicitur se recepit, ac inde per aquæductum urbem subijt juxta basim columnæ, quæ est intra urbem; ac imperio potitur; et sic locus ille cognominatus fuit Deuteron. Eoque tempore templum Sanctæ Annæ ædificavit, quoniam uxori ipsius gravidæ sancta illa apparuit. Cæterum maforium ac corpus ejusdem sanctæ ipso imperante in urbem delata sunt.

De Chrysobalanto.

Chrysobalantum domus erat Nicolai patricii ac orientalem domesticum, quam ille in duo templa mutavit, S. archangeli Michaelis et Panteleemonis. Nam ipso in castris commorante, uxor ejus ab alio quodam adulterabatur. Qua de re, cum in urbem rediisset, certior factus ambos in lecto collocatos articulatim secuit. Tandem recordatione et metu extremi judicii, duo hæc templa exstruxit. Cum vero, absoluta jam fere structura, ob pecuniæ summam angeretur, apparuit ei in somno angelus Domini dicens: Abi in locum qui est proximus Asparis cisternæ, et invenies crumenam centum auri libras continentem. Quod cum invenisset, locum illum sic nuncupavit.

Monasterium Festinationis.

Monasterium, quod cognominatur Festinationis, ædificavit domina Anna Leonis Isauri uxor. Cum enim reverteretur ex Blachernis gravida, et parienti instaret tempus, ingressa domum cujusdam

A *Περὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.*

Τὴν δὲ Ἁγίαν Ἀναστασίαν τὴν Φαρμακολυτρίαν ἔκτισεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος· πρότερον δὲ οἶκος ἦν τινος πατρικίου Φαρμακᾶ λεγομένου.

Περὶ τοῦ Λεωμακέλλου.

Τὸ δὲ Λεωμάκελλον καλεῖται ἐκ τοῦ πωλεῖν ἐκεῖσε τὸν Μέγαν Λέοντα τὸν βασιλέα κρέατα· καὶ ἡ τοῦτου γυνὴ ἔπλεκε τὰς χορδὰς. Ἐκ τοῦτου οὖν ἐκλήθη, ὁ τόπος οὕτως.

Περὶ τὰ Κουράτορος.

Τὰ Κουράτορος ἐκτίσθησαν ἐν τοῖς χρόνοις Βηρίνης, τῆς γυναικὸς τοῦ Λεωμακέλλου· καὶ ὁ Κουράτωρ αὐτῆς κτίσεται εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου.

Περὶ τοῦ Χριστοκαμάρου.

Εἰς δὲ τὸ Χριστοκάμαρον ἦν ὁ οἶκος τοῦ Μωσηλέ. Ἦν καὶ ὁ Χριστὸς ἱστορισμένος πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἀκακίου, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἐκλήθη.

Περὶ τῆς Ἁγίας Ἀννης τὸ Δεύτερον.

Ὅτι εἰς τὸ λεγόμενον Δεύτερον ἐν τῷ κίονι στήλη ἴσαστο Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινομήτου· τὴν δὲ στήλην κατήγαγε Βάρδας ὁ Καῖσαρ, ὁ θεῖος Μιχαὴλ, καὶ συνέτριψεν αὐτήν. Ἐκλήθη δὲ Δεύτερον, διότι ἐξόριστος γέγονεν ὁ αὐτὸς Ἰουστινιανὸς εἰς Χερσῶνα παρὰ Λεοντίου πατρικίου· ποιήσαν δὲ ἐκατὶ χρόνους δέκα, καὶ φυγῇ χρησάμενος, ἀπῆλθεν εἰς τὸν Τέρβελιν τῶν Βουλγάρων ἀρχηγόν, καὶ ἤγαγε τε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα ὀνόματι Θεοδώραν, καὶ δούε αὐτῶν χιλιάδας ἐλάον, καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ πόλει καὶ μὴ δεχθεὶς παρὰ τῶν ἐντὸς οἰκούντων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν παλαιὰν πόρταν, καὶ εἰσελθὼν ἀπεκίεσε εἰς τὸν ἀγωγὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ κίονος ἔσωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐκράτησεν τὴν βασιλείαν, καὶ οὕτως ἐκλήθη ὁ τόπος τὸ Δεύτερον· καὶ τότε τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας ἀνήγειρεν Ἀννης, ὅτι ἔγκυος ἦν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ ὠπτόνθη αὐτῇ ἡ ἁγία· ἀλλὰ καὶ τὸ Μαφόριον καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐπ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν.

Περὶ τοῦ Χρυσοβαλάντου.

Τὸ δὲ Χρυσοβάλαντον οἶκος ἦν Νικολάου δομεστικοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ πατρικίου, ὃν ἀνήγειρεν εἰς ναοὺς δύο, τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Χρονίσαντος δὲ ἐν τῷ ταξιδίῳ, ἐμοιχεύθη ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει, καὶ μαθὼν τοῦτο ἐκοίτασεν ἀμφοτέρους, καὶ μεληδὸν αὐτοὺς κατέκοψεν. Ἔσχατον δὲ εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, ἀνήγειρε τοὺς ναοὺς. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ τέλος τοῦ κτισμάτος καὶ ἀδημονῶν διὰ ποσότητα χρυσοῦ, ὤφθη αὐτῷ κατ' ὄναρ ἄγγελος Κυρίου, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀπελθε εἰς τὸν τόπον κλισίον τῆς Ἀσπαρος κινστήρων καὶ εὐρήσεις βαλλάντιον ἔχον χρυσοῦ λίτρας ρ'. Καὶ εὐρών αὐτὸ ἐκάλει τὸν τόπον οὕτως.

Ἡ μονὴ τῶν Σπουδῆς.

Τὰ λεγόμενα Σπουδῆς ἡ μονή, Ἄννα ἡ δέσποινα ταύτην ἀνήγειρεν, ἡ γυνὴ Λέοντος τοῦ Συρογενεοῦς· στρεφομένη ἀπὸ Βλαχερνῶν οὔσα ἔγκυος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐσελθοῦσα εἰς οὐκὸν

τινος πρωτοσπαθαρίου ἔτακεν. Ἐποίητε δὲ αὐτὸν Ἀμονήν, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν Σπουδῆς, διὰ τὸ ἐπείγειν αὐτὴν ἐκείσε τὸν τοκετὸν, καὶ μὴ φθάσασα εἰς τὸ πλάγιον. Ἐκτίσε δὲ καὶ τὰ Ἄννης.

De gerocomio Severi, ac templo ab ejus uxore condito.

Σέβηρος πατρικίος ὁ ἀδελφοποιητὸς βασιλέως Κωνσταντος, τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου, τοῦ ἀναρθεύοντος ἐν τῷ βλαναίῳ Σικελίας· ἔκτισε δὲ αὐτὸ γηροκομεῖον, διότι οἶκος ἦν αὐτοῦ· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ναὸν ἀνήγειρε, διότι μετὰ τὸ σφαγῆναι ἐν Σικελίᾳ τὸν βασιλέα, ἐκεῖνος ἐπάρας τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ἀνήλθεν ἕως τοῦ Φοίνικος.

Ἡ μονὴ τοῦ Μητροπολίτου.

Ἵτι τὰ Μητροπολίτου τὴν μονὴν Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν. Ἐκλήθη δὲ οὕτως, ὅτι οἶκος ἦν ἐκείσε Μητροπολίτου τινός.

Περὶ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τὸ Πेत्रίον.

Τὴν δὲ Ἁγίαν Εὐφημίαν τὸ Πेत्रίον, καὶ λουτρὸν, Βασίλειος ἀνήγειρεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐκείσε ἀπέκλειρε.

Περὶ τῆς Πλατείας.

Ἵτι ὁ Ἅγιος Ἡσαίας καὶ Λαυρέντιος ἐκτίσθησαν παρὰ Μαρκανοῦ καὶ Πουλχερίας. Τὸ δὲ ἄγιον σῶμα τοῦ προφήτου ἦκεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.

Περὶ τοῦ Ἀντιόχου.

Τὰ δὲ Ἀντιόχου οἶκος ἦν Ἀντιόχου πατρικίου καὶ πραιποσίτου καὶ βαβούλου Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, πολλὰς ἀρχὰς διανύσαντος ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ. Πλούσιος δὲ σφόδρα γενόμενος, πτωχὸς τέθηκε, διὰ τὸ ἄδικον καὶ ἐπιβαρὺν πᾶσι γενέσθαι καὶ δόλιον.

Περὶ τὸ Παλαιὸν Πेत्रίον.

Ἵτι τὸ Παλαιὸν Πेत्रίον οἶκος ἦν Πέτρου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἔλεγον αὐτὸν Βαρσαμιανὸν τὸν Σύρον, τὸν πολλὰς ἀρχὰς διανύσαντα ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.

Περὶ τῶν Βλαχερνῶν.

Τὸν ναὸν τὸν μέγαν τῶν Βλαχερνῶν, Μαρκανὸς καὶ Πουλχερία, ἡ τούτου γυνὴ, ἀνήγειρεν αὐτὸν, κοσμήσας διὰ πολυτελῶν μαρμάρων. Βλάχνα γὰρ ἦν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ ἐκόπησαν, εἴθ' οὕτως ἐκτίσθη ὁ ναός. ἦ ὅτι λάκκος ἦν ὁ τόπος καὶ ποτε ἐναποκληθέντα λακέντια ἠγγρεύθησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη Βλαχέρνα καὶ Λακαίρνα, διὰ τὸ εἶναι πολλὰ ὕδατα.

Περὶ τῆς ἁγίας Σοροῦ.

Τὴν δὲ ἁγίαν Σορὸν ἀνήγειρεν ὁ Λεομακέλης, διότι ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ἐφάνη ἡ θεία ἐσθῆς, καὶ ἴχνη, καὶ πολλὰ ἅγια θαύματα γέγονεν εἰς τέλος.

Περὶ τοῦ ἁγίου Λούματος.

Ἐκτίσε δὲ καὶ τὸ Λούμα καὶ ἐπεκύρωσε καὶ κτήματα πολλὰ, καὶ σκεύη, καὶ κειμήλια. Ἐξω δὲ τῆς πόρτας ἐτύγχανεν. Ὑπὸ δὲ Ἡρακλείου περιεκλείσθη, γινομένων ἐκείσε θαυμάτων καὶ ὀπτασιῶν πολλῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου.

protospatharii peperit; domnumque in monasterium versam Festinationis appellare voluit, ob acceleratum partum, antequam ad palatium pervenire posset. Præterea templum S. Annæ concidit.

Severus patricius, frater adoptivus Constantis imperatoris, qui nepos Heraclii fuit, et in Sicilia in balneo occisus est, condidit ipsum gerocomium, quia ibidem domus ipsius exstabat. Ejus quoque uxor templum ædificavit. Etenim imperatore in Sicilia interfecto, ipsemet sumpta Romana classe ad locum usque Phœnicis nuncupatum pervenit.

Monasterium Metropolitæ.

Monasterium cognomine Metropolitæ conditum est a Justiniano. Ita vero nuncupatum est, quod ibidem domus exstaret cujusdam Metropolitæ.

De Sancta Euphemia Petriion dicta.

Sanctam Euphemia cognomine Petriion, et balneum Basilium imperator condidit, ac filias suas ibidem totondit.

De Platea.

Sanctum Isaiam, ac Laurentium ædificarunt Marcianus et Pulcheria. Corpus autem Isaiæ prophetæ Hierosolyma delatum fuit.

De loco Antiochi dicto.

In loco Antiochi vocato, domus visebatur Antiochi patricii et præpositi, qui bajulus fuit Theodosii imperatoris, et multa cum laude plurimos magistratus gessit. Hic autem etsi maximis abundaret divitiis, attamen inops decessit, eo quod injustus, esset, et omnibus gravis ac fraudulentus.

De edificio nuncupato Vetus Petriion.

Ædificium quod appellatur Vetus Petriion, domus erat Petri patricii tempore Justiniani Magni, qui Petrus cognominabatur Barsamianus Syrus, vir summa cum laude plurimis magistratibus perfunctus.

De Blachernis.

Magna ecclesia Blachernarum condita fuit a Marciano et Pulcheria ejus uxore, ac variis et pretiosis marmoribus exornata. Locus enim ille erat silicibus consitus, quibus remotis deinde templum istuc constructum est; vel quia eo in loco lacus erat, ac pisces lacentia dicti capiebantur; et idcirco ob multitudinem aquarum Blacherna et Lacœrnæ appellantur.

De sacro Conditorio.

Sacrum Conditorium ædificavit Leo Macelas, quoniam ipso imperante reperta est divina vestis; ibidemque multa signa ac prodigia perpetuo edebantur.

De sacro Balneo.

Sacrum Balneum ab eodem imperatore exstructum fuit, multisque possessionibus, vasis ac cimeliis ditatum. Balneum hoc olim erat extra portam: postea vero ab Heraclio muro cinctum est, quod ibidem multa miracula ederentur, et sancta Deipara frequenter appareret.

De sacro balneo Blachernarum a Basilio Juniore reedificato.

Sacrum balneum Blachernarum Basilius Junior, A cognomine Pulcher, filius Romani Junioris Porphyrogeniti evertit, reedificavitque ac auro illud exornans, in pulchriorem et augustiorem formam redegit, additis multis imaginibus, ac signis ex auro et argento.

Τῶν Βλαχερνῶν τὸ ἅγιον Λουμα ὁ νέος Βασίλειος ὁ εὐσχήμων, υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ νέου Πορφυρογεννήτου, παρέλυσεν καὶ ἀνήγειρε νεωστὶ, καλλωπίσας καὶ χρυσώσας προκριότερον παρ' ὃ ἦν, καὶ ἐξ ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ πολλοῦ εἰκόνησεν καὶ κτετακόμησεν αὐτόν.

ANONYMI

DE ANTIQUITATIBUS CPOLITANIS

LIBER TERTIUS.

Quæ incipit ab altera parte S. Sergii et palatii Sophiani I usque ad muros occidentales Magnarum Portarum.

DE TERTIA PARTE, ET DE STATUIS QUÆ IN HIPPODROMO VISEBANTUR. Β ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἑΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΗΘΑΡΟΜΙΟΥ ΣΤΗΛΩΝ.

Status quæ plurimæ Roma delatæ fuere, quæ in Hippodromo erectæ sunt; in primis vero sexaginta, in quibus Augusti visitur status. Plurimæ etiam Nicomedia deductæ sunt; ex iis vero levis Diocletiani statua hucusque in Hippodromo superest, quæ ad medium imperatoris tribunal stat. Præterea magnam statuarum copiam Constantinus Magnus deferri curavit Athenis, Cyzico, Cæsarea, Trallibus, Sardibus, Sebastia, Satalis, et Chaldia, Antiochia magna, ex Cypro, Creta, Rhodo, Chio, Attalia, Tyanis, Iconio, Nicæa Bithyniæ, et ex Sicilia, omnibusque aliis tam Orientalibus, quam Occidentalibus urbibus, ac provinciis quæ sua quæque in basi erectæ, ac collocatæ fuerunt, ut periti qui isthæc legerent ultimo futurarum rerum veritatem ediscant. Cæterum Dianæ statua in Hippodromo collocata visitur, ubi palestritæ exercentur. Quatuor vero inaurati equi qui supra cancellos eriguntur, ex Chio advecti sunt sub Theodosio Juniore. In ambulacro duarum factionum equestres status stabant et pedestres, Gratiani, Valentiniani, Theodosii, ut et Firmiliani gibbosi, risu concitandi gratia. Ex duobus Hippodromi status quarum altera belluas gignit, altera homines devorat: prima quidem Justinianum tyrannum denotat, et quæ recuperato imperio gessit; altera vero quæ navim appositam habet, ut aliqui quidem volunt, Scylla est, homines a Charybdi accedentes devorans; atque ille quem capite prehensum tenet, Ulyssem refert; alii vero putant, terram et mare septemque sæcula esse quæ devorant ac devorantur. Statuam sellæ insidentem, alii Verinam uxorem Leonis Magni esse aiunt, alii Minervam, ex Græcia advectam.

Ὅτι ἀπὸ Ῥώμης πολλὰ ἠνέχθησαν εἰδωλα, ἅτινα ἐτίθησαν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ· ἐξαιρέτως ἐξήκοστα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Ἀυγούστου. Ἀπὸ δὲ Νικομηδείας στῆλαι πολλαὶ ἤκασιν, ὅθεν καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ νῦν σώζεται ἐπίκουφος οὔσα, ἀναμέσον τοῦ καθίσματος ἱσταμένη τοῦ βασιλικοῦ. Ὁμοίως ἀπὸ Ἀθηνῶν, καὶ ἀπὸ Κυζίκου καὶ Καισαρείας, Τράλλης, καὶ Σάρδης, καὶ Σεβαστείας, καὶ Σατάλων, καὶ Χαλδείας, καὶ ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, καὶ Κύπρου, καὶ Κρήτης, καὶ Ῥόδου, καὶ Χίου, καὶ Ἀττάλλιας, καὶ Τυάνων, καὶ Ἰκονίου, καὶ Βιθυνῶν Νικαίας, καὶ Σικελίας, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων Ἀνατολῆς, καὶ δύσεως, καὶ θεμάτων ἤκασιν διαφοραὶ στῆλαι παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· αἱ καὶ ἐτίθησαν καὶ ἐστηλώθησαν, ἵνα οἱ διερχόμενοι ταῦτα καὶ πεπειραμένοι ἔχωσι τὸ ἀλάθητον τῶν ἐσχάτων. Τῆς δὲ Ἀρτέμιδος ἡ στῆλη ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἐστίν, ἔνθα οἱ παλαιότες δοκιμάζονται. Οἱ δὲ τέσσαρες κεχρυσωμένοι ἵπποι, οἱ ὑπερθεῖν τῶν καγκέλλων ὀρώμενοι, ἐκ τῆς Χίου ἤκασιν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ· αἱ δὲ ἐν τῷ περιπάτῳ τῶν δύο μερῶν ἑπιπτοι στῆλαι καὶ πεζαί, Γρατιανοῦ, καὶ Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ Θεοδοσίου, καὶ τοῦ κυρτοῦ Φιρμιλιανοῦ, πρὸς γέλωτα ἔστησαν. Αἱ δὲ γεννώσαι θῆρας, καὶ ἐσθλοῦσαι ἀνθρώπους ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ· ἡ μὲν μία ἐστίν Ἰουστινιανοῦ τοῦ τυράννου, δηλοῦσα τὴν ἱστορίαν τῶν δευτέρων αὐτοῦ πράξεων· ἡ δὲ ἑτέρα, ἐν ἣ πλοῖον ὑπάρχει, οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι ἡ Σκύλλα ἐστίν, ἡ ἐκ τῆς Χαρόδδωας ἐσθλοῦσα τοὺς ἀνθρώπους· ἡ δὲ ἑτέρα Ὀδυσσεύς, ὃν κατέχει ἐκ τῆς κορυφῆς. Ἄτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ οἱ ἐπὶ αἰῶνές εἰσιν οἱ ἐσθλιότες καὶ ἐσθιόμενοι. Ἡ δὲ καθεζομένη εἰς τὸ σέλλιον, οἱ μὲν Βηρήνην τὴν

γυναῖκα τοῦ Μεγάλου Αἰόντος· ἄλλοι δὲ φασιν Ἀθηνᾶν ἐξ Ἑλλάδος ἐλθοῦσαν. Ἡ δὲ Ὑαίνα ἤχθη ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Τὰ δὲ λοιπὰ ἀγάλματα τοῦ Ἰππικεῦ, τὰ τε ἄβρηνικὰ καὶ τὰ θήλεια, καὶ οἱ διάφοροι ἵπποι, καὶ τῶν καμπηήρων οἱ κίονες, οἱ τε λίθινοι καὶ οἱ χαλκοί, καὶ οἱ ὀβελίσκοι τῶν καμπηήρων οἱ χαλκοί, καὶ αἱ ἱστορίαι τοῦ μονολίθου, καὶ αἱ ἠνιοχευτικαὶ στήλαι σὺν ταῖς βάσεσιν αὐτῶν ταῖς ἐπιστοφαῖς, καὶ τῶν περιπάτων οἱ κίονες σὺν ταῖς κεφαλαῖς καὶ ποδίσοις αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν νῆϊ Σφενδόνι, καὶ τοῖς στήθεσι, καὶ συστηματίοις, καὶ σολεοῖς, καὶ ἀπλῶς, ὁπόθεν, ἐκείσε εὐρίσκειται γραφή. Κατ' ἐξαιρετον εἰς τὰς χαλκὰς πύλας, τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν καὶ τῶν μολόντων εἰσι πάσαι αἱ ἱστορίαι, ὡς ἐσηλώσατο Ἀπολλώνιος ὁ Ὑανεὺς εἰς μνήμην τῶν ἐντυγχανόντων, διὰ τὸ ἀνεξάλειπτον εἶναι. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ πάσης τῆς πόλεως τὰ ἀγάλματα ἐστοιχειώσατο. Οἱ δὲ ἔχοντες δοκίμην τῶν στηλωτικῶν ἀποτελεσμάτων εὐρήσουσι πάντα ἀληθῆ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τρίποδες Δελφικῶν κακιάδων καὶ αἱ ἐπιπλοὶ στήλαι γράφουσι δι' ἣν αἰτίαν ἔστησαν, καὶ τί σημαίνουσι.

Περὶ τῆς στήλης τῆς Ἰσταμένης εἰς τὸ στυράκιον εἰς τὴν Φιάλην.

Ἡ δὲ στήλη Ἰσταμένη εἰς τὸ στυράκιον εἰς τὴν Φιάλην τοῦ Ἰπποδρομίου, ἡ χαλκῆ καὶ γυναικοειδής, Εἰρήνης ἐστὶ τῆς Ἀθηναίας, ἣν ἀνήγειρε Κωνσταντίνος ὁ αἰὶς αὐτῆς εἰς θεραπείαν ταύτης.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Σεργίου.

Τὰ δὲ ὄντα κτίσματα εὐμεγέθη εἰς τὸν Ἅγιον Σέργιον, οἶκος ἦν τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὄντος αὐτοῦ πατρικίου.

Περὶ τῶν καλουμένων Νεκρῶν.

Ἡ δὲ καλουμένη Νεκρά, τὰ σώματα τῶν ἀναίρεθέντων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ, ἐτίθησαν ἐκείσε, διὰ τὸ μὴ χωρεῖν ἀλλαχού θάψαι αὐτὰ ἀπέφραξε δὲ τὰ σκάλια ἀπὸ τοῦ πρωτοθύρου μέχρι τοῦ Καμελαύχου, καὶ οὕτως ἐτίθον τὰ νεκρὰ σώματα.

Περὶ τῶν λοιπῶν στηλῶν τῶν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ.

Ἐν τῷ ἄρματι εἰς τοὺς πλεκτοὺς κίονας ἐν τῇ λεγομένῃ Νεολαίᾳ, ἵσταται στήλη γυναικεία καὶ βιωμὸς μετὰ μοσχάρου, ἐν οἷς καὶ ἵπποι χρυσολαμπεῖς δ' καὶ ἐπὶ δίφρου διφρηλάτης γυναικὸς, ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατεχούσης στηλίδιον τι, ἀγαλμα διατρέχον τοῦτο. Οἱ μὲν λέγουσι, Κωνσταντίνου κατασκευῆν τὴν ζυῖν μόνην, τὴν δὲ λοιπὴν ἀρχαίαν εἶναι, καὶ μὴδὲν παρὰ Κωνσταντίνου κατασκευασθῆναι. Ὡς γὰρ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου θέαμα παρὰ πολίταις γέγονεν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ, ἀνὰ κηρῶν λευκῶν καὶ χλαμύδων φοροῦντας πάντας εἰσέρχονται τὴν αὐτὴν στήλην ἐπάνω ἄρματος ἤγουν κερούχας, ὡς τοῦ σπάματος ἀπὸ τῶν κακίλλων τοῦτο δὲ ἐξετέλουν, ὅτε τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως ἐπετελεῖτο. Ἐκείσε δὲ ἐκώδης ἐσηλώθη εἰς τοὺς κίονας ὁ Ἀδάμ, καὶ ἡ Εὔα, καὶ ἡ Εὐθηνία, καὶ ὁ Αἰμὸς.

Hæno vero ex magna Antiochia a Constantino Magno deducta est. Cæterum reliqua signa omnia, quæ in Hippodromo visuntur tam virilia quam muliebria; et variæ equorum statuæ, et metarum columnæ lapideæ atque aneæ, earumque obelisci ærei, et monolithi sculpturæ, et statuæ aurigarum cum earum basibus figuratis, et porticum columnæ cum suis capitulis et spiris; item ille quæ in sphendone visuntur, neonon mediæ icones et compages et solea; hæc inquam, omnia unde eo advecta fuerint, ascriptum reperitur. Præsertim vero in portis æreis omnes conspiciuntur historiæ ultimorum dierum, quas ibi statuit Apollonius Tyaneus in sempiternam et indelebilem rerum quæ futuræ sunt, memoriam. Similiter ipse per totam urbem statuas magice consecratas erexit, et qui ejusdem generis apotelesmatum peritiam habent, omnia vera deprehendent. Præterea quoque in tripodibus Delphicorum cacaborum ac statuæ equestribus inscriptum est, cujus rei gratia collocata sint, et quid significent.

De statua quæ columellæ insidens erigitur in Phiala.

Statua muliebris ænea, quæ columellæ imposita visitur in Hippodromi Phiala, Irenæ Atticæ est, quam in honorem ejus Constantinus filius erexit.

De Sancto Sergio.

Magna illa ædificia, quæ versus Sancti Sergii ædem cernuntur, ea sunt in quibus habitavit Magnus Justinianus tum patricius.

De loco Necra nuncupato.

In loco, qui Neora appellatur, cadavera eorum qui sub eodem Justiniano cæsi fuerant in Hippodromo, deposita sunt, eo quod alibi ea sepeliri non possent. Obstruxit enim scalas ab exteriori porta ad Camelæucum; et ita cadavera ibi reponerantur.

De reliquis statuæ quæ in Hippodromo habentur.

In Neolæa supra columnas tortiles erecta est muliebris statua curru insidens, et ara cum vitulo: ubi etiam equi auro fulgentes quatuor, et in sella, auriga mulieris dextera gestantis parvam, currentis forma, staluam. Nonnulli volunt hæc duntaxat fuisse a Constantino Magno juncta; reliqua vero antiqua, nec a Constantino confecta. Cæterum usque ad Theodosium magnum fuit civibus in Hippodromo spectaculum, quippe albis omnes induti ohlamydibus vel lænis statuam illam curru sive carrucæ impositam cum cereis albis deducebant a cancellis ad solum imperatorium usque. Hoc autem fieri solebat quotannis die urbis natali. Præterea ibidem supra columnas positæ fuere statuæ Adami et Evæ, Prosperitatis ac Famis.

αὐτοὺς ἐκεῖσε ἐφοῦλκισεν αὐτούς. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη *A rant*, *Constantinus Magnus destructis veteribus urbis ædificiis, novisque excitatis, ubi rem rescivit latrones ipsos comprehensos inibi furcis affixit. Qua de re locus ille nuncupatus fuit Phulcollestum.*

Περὶ τὰ λεγόμενα Κοντάρια εἰς τὴν Ἁγίαν Θέκλην.

Ὅτι τὰ λεγόμενα Κοντάρια, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὅτε ἤλθεν ὁ βασιλεὺς Θράκης πρὸς Βύζαντα, ἔκοψαν οἱ Βύζαντες ἐκ τῶν ἐκεῖσε τόπων κοντάρια, καὶ οὕτως ἐκλήθη ὁ τόπος Κοντάρια. Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν ἐκεῖσε ναὸν τῆς Θεοτόκου. Ὁ δὲ Ἰουστῖνος ὁ Πρωτοκουροπαλάτης, ὁ ἀνὴρ Σοφίας τῆς Λοβῆς, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐπλάτυνε τὸν τοιοῦτον ναὸν, καὶ ἐπωνόμασε τοῦτον τῆς Ἁγίας Θέκλης.

Περὶ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Σεργίου καὶ Βάχχου Β τὰ Ὁρμισίδου.

Ὅτι τὰ καλούμενα Ὁρμισίδου, λιμὴν ἦν μικρὸς, ἐν ᾧ ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς ἐχρημάτισε κοιτῶνα, καὶ ὠνόμασε Σεργίου καὶ Βάχχον. Ὡσαύτως καὶ ἕτερον ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅτε τὴν χρῆσιν ἔλαβεν ὑποκάτω τῶν βαθμίδων, ὅτε καὶ τὴν σφαγὴν εἰς Ἰππικὸν ἐποίησε. Ἐκλήθη δὲ Ἰουλιανοῦ λιμὴν, ὅτι ὁ κτίσας οὕτως ἐκαλεῖτο.

Περὶ τοῦ Βουκίνου.

Τὸ Βούκινον τὸ παλαιὸν, σάλπιγγες ἦσαν ἐπάνω τοῦ τεύχους· τὸ δὲ τεῖχος ὑποκάτω ἦν συριγγῶδες κοῦφον. Καὶ ὅτε ἦν νότος ἢ βορρᾶς, σφοδρῶς ἐκ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης ἀποκρουοῦσης, ἐκεῖθεν ἀνῆρχετο βλαῖον πνεῦμα καὶ ἤχε μελωδίαν, δίκην σειρήνης, καὶ ἀνέλεγεν ὁ ἕτερος πύργος ὁ ἀντικρυσ. Ὅτε δὲ ἤθελε κινήσῃαι Ῥωμαϊκὸς στόλος, ἐκεῖ ἤθροίζοντο, καὶ κατὰ τὸν ἤχον τῶν πύργων ἐσάλπιζον αἱ νῆες, καὶ ἐκίνουν.

Περὶ τῆς Σοφίας τὸν λιμένα.

Τὸν λιμένα τῆς Σοφίας Ἰουστῖνος ἔκτισεν εἰς πρόσωπον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας. Πρὸ δὲ τοῦ κτισθῆναι τὸν λιμένα ὑπῆρχε στοὰ καμαροειδής, ἣν ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἀνῆρχοντο οἱ φιλόσοφοι, οἱ τε Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ διελέγοντο μετὰ τῶν πολιτῶν φιλοσόφων· καὶ διήρκεσε τοῦτο μέχρι τοῦ Ἰουστῖνου, καὶ πάντοτε ἐνίκων οἱ δυτικαί. Ἐπὶ δὲ Ἰουστίνου ἠττηθέντες. οὐδέποτε ἀνῆλθον μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκτοτε διελθόντων χρόνων, ἐγένετο Σοφίαν τὴν Αὐγοδοστὰν ἴστασθαι εἰς τὸν ἡλιακὸν τοῦ παλατίου, καὶ ὀρῶσα τὰ πλοῖα κλυδωνιζόμενα ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ σπλαγχνισθεῖσα ἤρξατο ὀδύρεσθαι, καὶ προσελθοῦσα εἰς τὸν βασιλεῖα τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ ἰκέτευσεν αὐτὸν ὅπως παράσχη αὐτῇ χρυσίον ἰκανὸν εἰς τὸ ποιῆσαι λιμένα· καὶ ἐπικαμφθέντος τῇ ταύτης αἰτήσεως, προσέταξε Ναρσῆ, τῷ πατρικίῳ καὶ πραιποσίτῳ, καὶ Τρωτῳ, πρωτοβεστιαρίῳ αὐτοῦ, κτίσαι τὸν λιμένα· οἱ καὶ βόθρουν μέγαν ἀρόξαντες ἀνωκοδόμησαν τοῦτον. Διὰ καὶ τὴν προσηγορίαν ἐλήθη. Μέσον δὲ τοῦ λιμένος ἀνήγειρε στήλας δ', ἐπάνω τῶν δ' κίωνων, Σηφίας καὶ Ἀραβίας τῆς ἀναμφιβῆς αὐτοῦ, Ἰουστίνου καὶ Ναρσῆ τοῦ ἐκεῖσε παρισταμένου· ἐξ ὧν αἱ δύο ἀφῆρέθησαν

PATROL. GR. CXXII.

De loco qui appellatur Contaria ad sanctam Theclam.

Locus Contaria dictus, sive Sanctus Georgius, inde nomen accepit, quod, cum Thraciæ rex expeditionem contra Byzantem suscepisset, Byzantii inde hastas exciderint. Constantinus autem magnus templum ibi Virgini Deiparæ extruxit, quod postea Justinus Protocuropalates, conjux Sophiæ Lobes ampliavit exornavitque, ac Sanctæ Theclæ appellatione donavit.

De monasterio S. Sergii et Bacchi cognomine Hormisdæ.

Locus dictus Hormisdæ, parvus erat portus, in quo Justinianus magnus monasterium extruxit nomine Sergii et Bacchi; et templum pariter SS. apostolorum, eo quod ibidem subter gradus inunctus fuit, cum stragem in Hippodromo edidisset. Præterea appellatus fuit Juliani portus, quoniam sic ejus conditor nuncupatur.

De loco dicto Buccinum.

In loco nuncupato Buccinum, olim supra murum Buccinæ exstabant, et muri ima pars ad instar fistulæ concava erat. Cum vero auster vel boreas vehementius flaret, ex fluctibus maris eo allisis spiritus vehemens ascendebat, ac sirenis instar edebat concentum, resonabatque pariter altera turris opposita. Cum vero aliquo profectura esset Romana classis, illuc congregabatur, et juxta turrium sonum in navibus quoque tuba canebatur, atque ita discedebatur.

De portu Sophiano.

Portum Sophianum condidit Justinus conjugis suæ Sophiæ nomine. Antequam vero portum extruxisset, erat ibi fornice instructa porticus a Constantino magno ædificata, in quam philosophi Thebani pariter ac Athenienses conveniebant ad disserendum cum philosophis Constantinopolitanis; quod usque ad Justinum tempora factum est, semper victoriam reportantibus occidentalibus, qui semel sub Justino victi, nunquam postea ad hodiernum usque diem reversi sunt. Cæterum aliquot interjectis annis accidit, ut stans Sophia Augusta in solario palatii, naves videret in mari fluctibus agitari. Quare commiseratione permota lamentari cœpit, accedensque ad conjugem imperatorem, rogavit, daret sibi necessariam auri copiam ad construendum portum. Imperator ejus petitioni annuit, et Narsæ patricio et præposito ac Troilo protovestiario suo portus exstruendi munus injunxit, qui ducta ingenti fossa portum condidit. Idcirco tale nomen accepit. In medio autem portu quatuor statuas totidem columnis impositas erexit, videlicet Sophiæ statuam, Arabiæ filiæ suæ, suam, et Narsæ præfecti structuræ. Earum dum sublatae

40

sunt a Philippico : continebant enim notas rerum futurarum.

De Fœnili quod est in loco Buccinum dicto.

Fœnile, quod visitur in loco cognominato Buccinum, olim ecclesia erat Sancti Andreæ apostoli, quam eo veniens Justinianus ædificaverat. Constantinus vero Cabalinus eam in fœnile mutavit.

De Contariis quæ sunt apud S. Theclam.

Quæ modo Contaria nuncupantur, prius vigilum erant excubiæ, quæ annos septem durarunt. Post bellum autem bienne, fanum illic Gallienus exstruxit, quo postea Constantinus Magnus destructo, ejus loco Sanctæ Deiparæ templum ædificavit, nummoque insculpsit imaginem Christi, sanctissimæ Deiparæ, matris suæ Helenæ, et suam ipsius; festumque dedicationis duodecim dies celebravit. Hoc templum postea Sanctæ Theclæ appellatum fuit, Cæterum tum Milliarum fornix porta erat terrestri, et in loco vocato Dippio mutatio equorum cursus publici. Ipsa vero Contaria magnus mons erat, in quo excubias agebant Byzantii, populorum occidentalium impetum metuentes.

De templo S. Michaelis archangeli Addæ dicto.

Templum S. Michaelis archangeli Addæ nuncupatum Justinus ædificavit. Nomen vero accepit ab Addæ magistro, qui ibidem domum exstruxerat.

De columna Ferrea.

Cum columna, quæ visitur in foro appellato Anelio, Roma sub Constantino Magno adveheretur, ob ingentem ejus molem triennium integrum navigavit. Tandem ingressa Sophiarum portum, cum ad portam extrahere de navi eam vellet, in littore quatuor cubitis demersa et obruta remansit, quod uliginosus ac palustris locus esset : cum autem eam ligneis vectibus extrahere non valerent, ferreis ingentibus sunt usi : atque ideo sic vocata est.

De partu Eleutherii.

Portus Eleutherii exstructus est a Constantino Magno. In eo stabat Eleutherii primi a secretis lapidea statua, scapulare super humeros habens, et ventilabrum manu gestans, utrumque lapideum. Cum autem erigeretur Theodosii statua, quæ columnæ insidens in Tauro conspiciebatur, terra fossili in hunc portum ingesta, totus oppletus est.

De statu quæ sunt prope S. Agathonicum.

Duæ sunt statuæ verinæ, una post ascensum ibi graduum magis ad austrum vergens quam Sancti Agathonici templum altera, e regione proxime S. Barbaræ templum, quod est in Artotyriano loco seu Artopoliis. Illa quidem, quæ ad S. Agathonicum est, superstite adhuc Lecne ejus marito, erecta fuit; quæ vero prope S. Barbaram, post ejus obi-

παρά Φιλιππικῷ· εἶχον δὲ γραμματα τῶν μελλόντων.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ Βουκίνῳ Χορτοβολῶνος.

Ὁ Χορτοβολῶν, ὁ εἰς τὸ Βούκινον, ἐκκτίζετο ἔν τῳ ἁγίου ἀποστολοῦ Ἀνδρέου, ἣν ἀνήγειρεν Ἰουστινιανὸς ἐκεῖσε ἐρχόμενος· Ὁ δὲ Καβαλίνος ἐποίησε χορτοβολῶνα.

Περὶ τὰ λεγόμενα Κοντάρια εἰς τὴν Ἀγίαν Θείκην.

Τὰ λεγόμενα Κοντάρια, βίγλα ἦν ἐκεῖσε μεγάλη, καὶ ἕως ζ' χρόνους ἐφυλάττετο. Καὶ πολέμου γενοῦτος χρόνους δύο, ναὸς ψυχοδομήθη, εἰδῶλιον μικρὸν, ὑπὸ Γαληνοῦ, ὃν καθελὼν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ναὸν τῆς Θεοτόκου ἀνήγειρε, καὶ ἐχάραξε τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ ἑαυτὸν, καὶ ἐτέλεσε πανήγυριν ἑπέρας β'· ὅστις ναὸς μετωνομάσθη Ἀγία Θείκη. Τότε δὲ καὶ τοῦ Μιλίου ἡ καμάχη χερσαία ἦν πόρτα, καὶ εἰς τὸ Διίππιον ἡ ἀλλαγὴ. Ταῦτα δὲ τὰ λεγόμενα Κοντάρια, μέγα ὄρος ἦν, καὶ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῆς βίγλης τῶν Βυζαντιῶν προουμένων τοῦς δυτικῶς.

Περὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀδδᾶ.

Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀδδᾶ ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰουστινίου. Τὸ δὲ ὄνομα εἰδέετο ἐκ τοῦ Ἀδδᾶ τοῦ μαγίστρου, ἐκ τοῦ ἐκεῖσε κτίσαντος οἶκον.

Περὶ τῆς Σιδηρᾶς.

Ὅτι ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου ὁ μέγας κίων τοῦ φόρου τοῦ Ἀνηλίου τρεῖς χρόνους ἀπῆε· πλοῦζόμενος ἀπὸ Ῥώμης διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰς Σοφίας, ἐν τῇ πόρτῃ θελόντων ἐκβαλεῖν τὸν κίονα ἀπὸ τῶν σχεδίων ἐχώσθη εἰς τὸν αἰγιαλὸν πῆχας δ', διὰ τὸ χαῦνον καὶ ἀλώσθη εἶναι τὸν τόπον· μέλλοντες δὲ τοῦτον ἀποσπᾶν μετὰ βύλων, οὐκ ἠδύναντο, ἀλλὰ μετὰ σιδηρῶν μοχλίων μεγάλων. Καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἐκλήθη.

Περὶ τοῦ λιμένος τοῦ Ἐλευθερίου.

Ὁ δὲ λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου. Ἰστατο δὲ καὶ στήλη λιθίνη Ἐλεθερίου πρωτασηκρήτου, φέροντος ἐπ' ὤμων καπούλιο καὶ πτόν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἀμφότερα λίθινα. Κτισθείσης δὲ καὶ τῆς στήλης τοῦ Θεοδοσίου, ἣ ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Ταύρου ἦν, ὁ χοῦς ἐχύνετο εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἐγμίσθη.

Περὶ τῶν στηλῶν τῶν οὐτῶν εἰς τὸν Ἅγιον Ἀγαθόνικον.

Αἱ στήλαι δύο εἰσὶ τῆς Βηρίνης, μία μὲν νοτιώτερα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀγαθονίου, μετὰ τὴν ἀνοδὸν τῶν ἐκεῖσε βαθμίδων· ἑτέρα δὲ ἀντικρὺς αὐτοῦ, πλησίον τῆς ἁγίας Βαρβάρης τοῦ Ἀρτοτυριανοῦ τόπου. Καὶ ἡ μὲν τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίου γέγονε ζῶντος Λέοντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· ἡ δὲ τῆς ἁγίας Βαρβάρης, μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ,

ἡνίκα Βασιλίσκον τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐστρεψε, φυγόν-
τος Ζήνωνος τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἀγαθονίου.

Ὁ δὲ Ἅγιος Ἀγαθόνιος, τὸ πρότερον ὑπὸ Ἀναστα-
σίου, καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου τὸ δεύτερον
ἀνεκαίνισθη. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ναῦ καὶ πατριάρχει
ἐπισκόπησαν ἑπτὰ, ἐπὶ χρόνους πενήκοντα, καὶ βα-
σιλεῖς ἐστερηφόρου ἐκείσε δ'· δι' ἦν δὲ αἰτίαν με-
εποίηθη ἐκεῖθεν ὑπὸ Τιβερίου, οὗ γινώσκεται. Καὶ
παλάτιον δὲ πλησίον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἦν μέγιστον·
ὑπὸ δὲ Τιβερίου τοῦ πρώτου μετεποιήθη διολισθὲν εἰς
τὰ βασιλεία.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ.

Εἰς τὸν Ἅγιον Ἰουλιανὸν μοσαχοῦς ὄσιους κατέ-
καυσεν ὁ Καβαλῖνος, διὰ τὸ μὴ κοινωνεῖν αὐτοὺς
τῇ μουσαρᾷ αὐτοῦ ἐσθῆσει τε καὶ θρησκείᾳ, καὶ
αὐτὸν τὸν ναόν· καὶ ἀναλύσας ὁ μόλιθδος τῆς
ἐκκλησίας κατῆλθεν ἕως τῶν Σοφίων αἰγιαλοῦ.
Ἰσταντο δὲ ἐκεῖσε Πέρδικες χαλκαὶ ἐν καμάρᾳ.

Περὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου, τοῦ ὄντος εἰς τὸν
Ἅγιον Ἰουλιανόν.

Ὁμοίως καὶ τὸν ἀρχισράτηγον τὸν ὄντα εἰς τὸν
Ἅγιον Ἰουλιανὸν ὁ Δίκωρος ἀνήγειρεν, ὅτε ἦλθεν
ἀπὸ τοῦ Δυρράχου· παῖς γὰρ ὢν ἐμάνθηνε τὰ
γράμματα ἐκεῖσε οἰκῶν.

Περὶ τῶν παλατίων τῶν Ἐλευθερίου.

Τὰ δὲ παλάτια τὰ Ἐλευθερίου καὶ τὰ ἐργοδόσια
ἔκτισεν Εἰρήνη καὶ Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτῆς.
Ἀπὸ δὲ τῶν μέχρι Ἀμαστριανοῦ, Ἰπποδρόμιον
γένετο παρὰ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου· ἡ δὲ Εἰρήνη
κατέλυσε αὐτόν.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Μεγάλου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Παντελεήμονα ἔκτισε Θεοδώρα ἡ
γυνὴ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου. Ὅτε ἦλθεν ἀπὸ
Παφλαγωνίας, ἐκεῖσε ἐν τῷ ἐμβόλῳ ἔκειτο ὡς
πτωχῇ, καὶ ἐνηθεν ἔρια, καὶ ἐπώλει αὐτὰ, καὶ
οὕτως ἔζη. Μετὰ δὲ τὸ βασιλεῦσαι, ἔκτισε τὸν
ναόν.

Περὶ τὰ Κλαυδίου.

Τὰ Κλαυδίου, οἶκος ἦν πατρικίου τοῦ Κλαυδίου
καὶ κοιταστήριος, ἐν τοῖς χρόνοις Βασιλίσκου βασι-
λέως, ὃς καὶ παλάτιον ἀνήγειρεν ἐκεῖσε.

Περὶ τὰ Ναρσοῦ.

Τὰ δὲ Ναρσοῦ, οἶκος ἦν Ναρσοῦ πατρικίου καὶ
πραιποσίτου, εὐνούχου, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστίνου
καὶ Σοφίας. Τῶν δὲ ξενῶνα, καὶ τὸ γηροκομεῖον, καὶ
τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγειρεν ὁ αὐτὸς, καὶ τὰ μέχρι
τοῦ Ὄξυβαφίου, καὶ τὸν Ἅγιον Πρῶτον.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ.

Ὅτι τὰ Ἀμάντου καλούμενα, οἶκος ἦν μεγίστρου
τινὸς Ἀμάντου παρακοιμωμένου, ἐν τοῖς χρόνοις
τοῦ Δικῶρου ὅστις ἔκτισε τὸν Ἅγιον Θωμᾶν· ἐμ-
πρησθέντος δὲ, Λέων ὁ υἱὸς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα
ἀνεκαίνισεν αὐτόν.

Περὶ τὸ Χρυσοκάμαρον.

Τὸ δὲ Χρυσοκάμαρον, ὅπισθεν τοῦ Μυρελαίου
ζώδιον ἵστατο χρυσοῦν, διὰ τοῦτο ἐκλήθη Χρυσοκά-
μαρον. Παρὰ δὲ τινῶν κλεπτῶν ἐν τοῖς χρόνοις

tum, quando Basiliscum fratrem suum coronavit,
Zenone genero fugato.

De templo S. Agathonici.

Templum S. Agathonici primo ab Anastasio;
secundo autem, a Justiniano Magno renovatum
est. In hoc vero templo intra quinquaginta annos,
septem patriarchæ episcopatum gessere, ac qua-
tuor ibidem imperatores coronati sunt. Qua vero
de causa mutatum sit a Tiberio, nescitur. Proxi-
me hoc templum erat Palatium maximum, quod,
cum collapsum esset, Tiberius senior imperatoriis
ædibus adjunxit.

De S. Juliano.

Monachos S. Juliani pios ac religiosos Constan-
tinus Copronymus igni tradidit, eo quod profani
ejus vestimenti ac detestabilis sectæ participes
esse nollent; quemadmodum et ipsam ecclesiam,
cujus plumbum calore dissolutum ad littus usque
Sophianum defluxit. Cæterum ibidem in porticu
Perdices æræ visebantur.

De S. Michaelæ archangelo prope S. Julianum.

Similiter et ædem S. Michaelis archangelo, quæ
est juxta S. Julianum, Anastasius Dicomus exstru-
xit, cum Dyrrachio in urbem venisset. Etenim, cum
puer esset, ibi habitans litteras didicit.

De palatiis Eleutherianis.

Palatia Eleutheriana et officina Irene una cum
Constantino suo filio ædificavit. Hippodromum
vero, qui inter Eleutherii palatia et Amastriani
tractum a Theodosio Magno exstructus fuit, Irene
postea evertit.

De Ecclesia S. Panteleemonis Magni.

Ecclesia S. Panteleemonis condita est a Theo-
dora, Justiniani Magni uxore; quoniam ex Paph-
lagonia cum venisset, ibi in portu degebat, ceu
pauperula victum sibi ex lanificio queritans. Sed
ubi ad imperium pervenit, ibidem templum ex-
struxit.

De Claudii tractu.

Claudii tractus, domus erat Claudii patricii et
quæstoris, tempore Basilisci imperatoris; qui et
palatium illic ædificavit.

De tractu Narsetis.

Narsetis tractus, domus erat Narsetis patricii et
præpositi, eunuchi, tempore Justini et Sophiæ.
Xenodochium autem, gerocomium et ecclesiam
idem ipse condidit et quæcunque ad locum usque
Oxybaphii nuncupatum visuntur; itemque Sanc-
tum Probum.

De Sancto Thoma.

Amanti tractus, domus erat Amanti cujusdam
magistri et accubitoris sub Anastasio Dicoro; qui
ecclesiam S. Thomæ ædificavit, quam postea in-
cendio consumptam Leo filius Basilii Macedonis
restauravit.

De Chrysocamera.

In Chrysocamera pone Myrelæum, olim signum
aureum visebatur; idcirco Chrysocamera nuncu-
pata est. Hoc autem signum a quibusdam latroni-

bus suffuratum est tempore Bardæ Cæsaris, avunculi Michaelis, filii Theophili.

De Psarelæo.

Psarelæum monasteriorum cum antea esset vocabatur Myrelæum; imperator enim cui notum erat nomen, voluit ut Psarelæum appellaretur. Monachi vero a Constantino Copronymo injuria affecti inde profugerunt.

De portu seu tractu cognomine Psamatha.

In porta seu tractu Psamatha cognomine, idolum stabat, quod quidam gentilis colebat, cui Christiani dicebant, Idolum quod oeu Deum colis, deus falsus et e mentitus est, ac ex eo locus iste ita cognominatus est. Cæterum hæc porta dicta est Quinta, eo quod numero quinta sit.

De palatiis quæ in tractu Psamatha exstant.

Palatia autem et gerocomium in tractu Psamatha dicto, extruxit S. Helena; pariterque S. Theodorum Claudii nuncupatum. Urbicius vero structuræ præfectus condidit templum S. Juliani propriis sumptibus. Ibidem erant castra Romanorum.

De porta S. Æmiliani.

Porta S. Æmiliani nomen accepit a proximo templo S. Æmiliani, quod prius parvum erat oratorium. Cum autem Moysis virga afferretur, eam hoc loco excepit Constantinus Magnus, et S. Deiparæ ecclesiam extruxit; et sic locus ille appellatus fuit Rhabdos seu virga. Præterea et magnam ecclesiam S. Æmiliani ædificavit: deinde vero sacram illam virgam in palatium transtulit.

De cisternis et de aquæductu.

Aquæductum ingentium arcuum, seu in cælum usque educti fornices, a Valente, uti nunc conspiciuntur, extructi sunt. Ad Cisternam Aetii cognominatam, quam Aetius extruxit, statua ipsius Aetii erecta erat.

De Asparis cisterna.

Asparis cisternam Aspres et Ardaburius extruxere, tempore Leonis Magni. Qua absoluta ambo inibi interfecti sunt ab eodem imperatore; eo quod conjuratione cum populo inita, Leonem ab imperio ejicere statuerant, nisi de industria eos dolo sustulisset imperator. Cæterum domus Asparis erat, quam deinde possedit Basilus accubitor.

De cisterna Boni.

Cisternam Boni ædificavit Bonus patricius Roma rediens; eamque cameris cylindricis texit. Domus autem ejus ibidem erat: vivebatque sub Heraclio imperatore.

De cisterna Mocisia.

Cisternam Mocisiam Anastasius Dicorus condidit. Cum vero eam exstrueret, in urbe cives fame et siti laborabant, ut unus modius integro numero veniret. Nomen vero hæc cisterna habet a vicino templo S. Mocii.

A Βάρδα Καίσαρος, τοῦ θεοῦ Μιχαήλ, υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου, ἐκλάπη.

Περὶ τὰ Ψαρελαίου.

Τὰ Ψαρελαίου πρότερον ἐκαλεῖτο Μυρέλαιον, μονὴ οὖσα. Καὶ γνωρίσας αὐτὸ ὄνομα ἀντεῖπεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα ἀκούῃ Ψαρέλαιον· ὅπου ἐνύβριζε τοὺς μοναχοὺς ὁ Κοπρώνυμος, καὶ ἔφυγον ἐκεῖθεν.

Περὶ τοῦ Ψαμαθᾶ.

Ἰστατο δὲ εἰς τὸν Ψαμαθᾶν εἶδωλον, καὶ τις τῶν εἰδωλολατρῶν ἐξέθετο αὐτό. Ἔλεγον δὲ αὐτῶν εἰ ὀρθόδοξοι, ὅτι τὸ εἶδωλον, ὃ σέβη ὡς θεὸν, ψεματίνος ἐστὶ· καὶ ἰστομολογήθη ὁ τόπος οὕτως. Ἡ δὲ Πέμπτη πόρτα ἐκλήθη, διὰ τὸ εἶναι κατ' ἀριθμὸν πέμπτην.

Περὶ τῶν ἐν αὐτῶν παλατιῶν.

Ἄλλὰ καὶ παλάτια, καὶ τὸ Γηροκομεῖον, τὰ εἰς τὰ Ψαμαθᾶ ἡ ἀγία Ἑλένη ἀνήγειρεν· ὁμοίως καὶ τὸν Ἅγιον Θεόδωρον τὸν Κλαυδίου. Ἡ Οὐρβίκιος ὁ παριστάμενος εἰς τὰ κτίσματα ἀνήγειρε καὶ τὸν Ἅγιον Ἰουλιανὸν ἐξ οἰκειῶν ἐξόδων, ἐν ᾧ ἐτύγγαν ἀπληγὰ τῶν Ῥωμαίων.

Περὶ τῆς πόρτης τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ.

Ἡ καλουμένη τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ πόρτα οὕτως ἐκλήθη, διὰ τὸ εἶναι πλησίον τοῦ νεοῦ τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, ὃς πρότερον μὲν ἦν εὐκτέριον μικρὸν· ἀλλ' ὅτε ἤχθη τοῦ Μωσέως ἡ βάρδος, ἐδέξατο αὐτὴν ἐκεῖσε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἀνήγειρε ναὸν τῆς Θεοτόκου, καὶ οὕτως ὠνομάσθη ὁ τόπος Ῥάβδος. Ἀνήγειρε δὲ καὶ τὸν Ἅγιον Αἰμιλιανὸν μέγαν· εἶθ' οὕτως ἔφερε τὴν ἁγίαν βάρδον ἐν τῇ παλατίᾳ.

Περὶ τῶν κινιστερῶν, καὶ περὶ τοῦ ἀγωγοῦ.

Ὅτι ὁ ἀγωγὸς τῶν μεγάλων ἀψίδων, ἦτοι αἱ οὐρανίαι καμάραι ὑπὸ Οὐαλεντος ἐκτίσθησαν, ὡς ὀραταί. Κατεῖν ἐνδὲ καλουμένη τοῦ Ἀετίου κινιστέρη, ἥτις ὑπ' αὐτοῦ ἐκτίσθη, καὶ στήλη ἵστατο τοῦ αὐτοῦ.

Περὶ τῆς τοῦ Ἀσπαρος.

Ἡ δὲ λεγομένη Ἀσπάρου κινιστέρη ὑπὸ Ἀσπάρου καὶ Ἀρδαβουρίου ἐκτίσθη, ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Λέοντος· καθ' ἣν ἀμφοτέρω, πληρωθείσης αὐτῆς, ἀνηρέθησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, οἵτινες ἐβούλοντο μετὰ τοῦ δήμου καταβιδάσκει Λέοντα τῆς βασιλείας, εἰ μὴ ἐξ ἀγχινολίας οὗτος τούτους ἀνεῖλε δόλῳ. Ὁ δὲ οἶκος τοῦ Ἀσπάρου ἦν, ὃν κερ εἶχε Βασίλειος ὁ παρακοιμώμενος.

Περὶ τῆς τοῦ Βώνου.

Τὴν δὲ Βώνου κινιστέρην ἔκτισε Βώνος πατριάρχης, ἀνελεθὼν ἀπὸ Ῥώμης· καὶ ἐκτίσεν αὐτὴν κυλινδρικῶς θόλῳ. Ὁ δὲ οἶκος αὐτοῦ ἐκεῖσε ἦν· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ἐπὶ Ἡρακλείου βασιλέως.

Περὶ τῆς Μωκισίας.

Τὴν δὲ Μωκισίαν ἔκτισεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος. Ὅτι δὲ αὐτὴν ἔκτισε, λείψις ἦν ἐν τῇ πόλει ὕδατος καὶ σίτου, ὡς πιπράσκεσθαι τοῦ σίτου μῦδιον ἕν εἰς τὸ νόμισμα. Ἐλαβε δὲ τὴν τοιαύτην ἱκανομίαν ἡ κινιστέρη, διὰ τὸ πλησίον εἶναι τοῦ ἁγίου Μωκίου.

Περὶ τῆς τοῦ Φιλοξένου.

Εἰς τὸν Φόρον πλησίον ἐστὶ κινστέρνα, ἣν ἔκτισεν ὁ Φιλόξενος ὁ Ῥωμαῖος, ὁ ὢν ἐκ τῶν ιβ'.

Περὶ τῆς κινστέρνας τῆς βασιλικῆς τῆς μεγάλης, καὶ τῆς μικρᾶς.

Ἡ πλακωτὴ βασιλικὴ κινστέρνα, Μαλακταρεία ἦν, ὅτε ἐκτίζετο ἡ Ἁγία Σοφία· ὡσαύτως καὶ ἡ ἄνωθεν αὐτῆς στέγη, ἡ Βασιλισκάρα ὀνομαζομένη, καὶ αὐτῇ Μαλακταρεία ἐτύγγανε τοῦ δηλικάτου τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Περὶ τῶν πορτῶν τῆς Χαρσίου καὶ τῆς Ξυλοκέρκου.

Ἡ Χαρσίου ἐκ τοῦ Χαρσίου δευτερεύοντος μέρους Βενέτων γέγονε. Ξυλόκερκος [δὲ ἐκλήθη], διὰ τὸ εὐρηκῆναι ἐκεῖσε πολλὰ ὕδατα τοὺς τεχνίτας καὶ πολλοὺς ἔβριψαν λίθους διὰ τὴν πλημμύραν τῶν ὀδάτων εἰς τὸ θεμέλιον, καὶ ἐποίησαν παντουρώσεις ξύλων πολλῶν.

Περὶ τὸ Πολύανδρον.

Ἦ δὲ Πολύανδρος καλεῖται οὕτως, διότι ἠνώθησαν ἐκεῖσε ἀμφότερα τὰ μέρη τῶν δῆμων, ὅτε ἐκτίζοντο τὰ τείχη.

Περὶ τῶν μοναστηρίων.

Τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Κάρπου καὶ Παπύλου ἡ ἁγία Ἑλένη ἔκτισε διὰ ποικίλων μαρμάρων, εἰς μίμησιν τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ, καὶ κτήματα πολλὰ ἐκύρωσε.

Περὶ τῶν Πρασίνων.

Τὰ νῦν καλούμενα Πράσινα διὰ τοῦτο οὕτως ἐκλήθη, διὰ τὸ εἶναι ἐκεῖσε σταῦλον τῶν Πρασίνων. Τὸ δὲ γηροκομεῖον ἀνήγειρε Μαρκιανὸς καὶ Πουλχερία. Ἀρτάβασδος δὲ ὁ τυραννήσας Καβαλίνου, καὶ κρατήσας χρόνους τρεῖς, καὶ τυφλωθεὶς, ἀκίνητα κτήματα, καὶ τὰ ἱερὰ ἐκεῖσε ἀφιέρωσε, διότι οἶκος αὐτοῦ ἐκεῖσε ἦν. Μετὰ σπ' ἔτη ἦν ὁ Ἀρτάβασδος τῆς κτίσεως τοῦ γηροκομείου.

Περὶ τοῦ Φλωρεντίου γηροκομείου.

Τὰ Φλωρεντίου, οἶκος ἦν Φλωρεντίου πατρικίου, ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου βασιλέως· καὶ τελευτῶν ἐποίησε τὸν οἶκον αὐτοῦ γηροκομεῖον.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Ῥωμανοῦ.

Ὅτι ἡ μονὴ τὰ Ῥωμανοῦ ἐκτίσθη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Λεωμακέλου παρὰ Ἀΐμωνος πατρικίου Ῥωμαίου. Τότε γὰρ εἰσῆλθε καὶ ἔκησεν ἐκεῖ. Ἔχει δὲ ἀπὸ τοῦ ντισθῆναι χρόνους φπβ'.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Δαλμάτου.

Ἡ μονὴ τὰ Δαλμάτου ἐκτίσθη παρὰ Δαλμάτου πατρικίου, ἀνεψιοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐξ οὗ καὶ Ἀψίμαρος ὁ Ξιθέριος βασιλεὺς, ὅτε ἀνῆλθε μετὰ χελανδίων καὶ ἐκράτησε τὴν βασιλείαν, τὸν Λέοντιον βασιλεῖα ἐφρούρει ἐκεῖ.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Κουκοροβίου.

Τὰ Κουκοροβίου τὴν μονὴν ἔκτισεν ὄσιος Εὐάρεστος ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Τραύλου τοῦ Ἀμορράλου.

A

De cisterna Philoxeni.

Proxime forum visitur Cisterna exstructa a Philoxeno Romano, qui erat unus ex duodecim.

De Basilica magna cisterna, et de alia minore.

Basilica cisterna lapidibus constrata Malactarea erat, quo tempore S. Sophia construebatur: laonar item superius, Basiliscarium nuncupatum, Malactarea erat delicati S. Sophiæ.

De porta Charsis et Xylocercos.

Porta Charsis exstructa fuit a Charsia secundario factionis Venetæ. Porta vero Xylocercos inde dicta, quod ibi artifices magnam aquæ copiam invenerint, et multos lapides projecerint in fundamentum ob aquarum inundationem, fulcimenta multis ex lignis supponentes.

De porta Polyandri.

Porta Polyandri sic dicitur, quod utraque factio ibi convenisset, cum muri ædificarentur.

De monasteriis.

Monasterium SS. Carpi et Papyli exstruxit S. Helena ad imitationem sepulcri Christi, ex vario marmore, multisque possessionibus ditavit.

De Prasinis.

Locus nunc Prasina appellatus, inde nomen accepit, quod ibidem stabulum esset factionis Prasinæ. Gerocomium vero Marcianus et Pulcheria condiderunt. Cæterum Artabasus, qui tyrannidem adversus Constantinum Caballinum arripuit, tres annos imperio potitus et postea excæcatus est, possessiones immobiles ac sacra vasa eidem gerocomio dicavit, eo quod domus ejus ibi sita esset. Vivebat autem Artabasus annis ducentis et octoginta post conditum gerocomium.

De gerocomio Florenti.

Florentii tractus, domus erat Florentii patricii tempore Arcadii imperatoris, quam moriens in gerocomium mutavit.

De monasterio Romani.

Monasterium Romani conditum est temporibus Leonis Macelli ab Hæmone patricio Romano: nam tunc ingressus in urbem istie habitavit. Exstruxit autem ipsum annis abhinc quingentis octoginta duobus.

De monasterio Dalmati.

Monasterium Dalmati ædificavit Dalmatus patricius, Magni Constantini consobrinus. Cæterum Tiberius Apsimarus, postquam cum suis chelandiis Byzantium pervenit, et imperio potitus, Leontium imperatorem ibidem inclusum custodivit.

De monasterio Cucorobii nuncupato.

Monasterium Cucorobii cognomine condidit S. Evarestus sub Michaele Balbo Amorrhæo.

De monasterio S. Zoes, quod est ad cisternam Mociam

Sciendum est monasterium S. Zoes ad cisternam Mociam conditum fuisse a Marciano, qui ibi sepultus est.

De Sancto Luca.

Cœmeterium S. Lucæ, et triclinia, et ipsum templum ædificavit Irene Attica, ut ibi gratis pauperes sepelirentur. Nam cum admodum virtutis studiosa et pia esset, complures domus senibus, peregrinis et pauperibus sustentandis extruxit. Item tributorum onera minuit. Cæterum pro mortuis condidit sepulcra; pro vivis, triclinia pistorii; pro bene valentibus, hospitale Irenæ nuncupatum.

De monasterio S. Mocii.

Sanctum Mocium primo extruxit Constantinus Magnus, paganorum multitudine istis habitante: eratque templum Jovis, et ex ejus lapidibus ædes sacra est ædificata. Venientes vero in ædem Sancti Mocii (Ariani), cum loci desiderio capti essent, deprecati sunt imperatorem Constantinum, ut sibi illam ad habitandum concederet, quam adepti, statim templum excitarunt Ariani, et celebrandis divinis laudibus ipsum annos septem frequentarunt. Cecidit vero cum in eo sacras liturgias celebrarent anno septimo, ubi et multi Ariani interfecti sunt. At sub Justiniano Magno rursus ædificatur eadem ædes, et hactenus perstat.

De eodem.

Ex templo S. Mocii, et S. Menæ ejectis duntaxat simulacris, sic illa cognominavit. Integram vero Sancti Menæ ædem, sacris vasis ac prædiis suburbanis locupletatam, anno post centesimo tricesimo quinto ædificandam curarunt Pulcheria et Marcianus. Cæterum templum Sancti Mocii triplo tunc majus, quam nunc est, duabus tertiis partibus contraxit Constantinus et mater ejus; ibidemque altare extruxit. Quoniam vero ibi olim S. Mocius interfectus fuerat, ideo templum hoc quasi ipsi proprium extruxit, ejusque corpus illuc transtulit.

De monasterio Libis.

Monasterium Libis sub Romano seniore, et Constantino Porphyrogenito, Leonis filio, conditum est a Libe patrio et drungario classis; qui etiam ibidem xenodochium extruxit.

De ecclesia veteri S. Joannis præcursoris.

Ecclesiam S. Joannis præcursoris veterem, cujus ædificium terrestri muro incumbebat, condidit Constantinus Magnus.

De templo Sancti Eleutherii a quodam patricio condito.

Templum S. Eloutherii extruxit sub Arcadio imperatore quidam patricius.

De S. Philippi monasterio.

Monasterium sancti Philippi apostoli condidit Anastasius Dicorus, multisque possessionibus ditavit.

A Περὶ τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ζωῆς, τῆς ἐν τῇ Μωκισίᾳ.

Τὴν ἐν τῇ Μωκισίᾳ Ἁγίαν Ζωὴν, δεῖ εἰδέναι, ὅτι ὁ δόσιος Μαρκιανὸς ἔκτισε, καὶ ἐκεῖ κεῖται.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ.

Τὸν ἅγιον Λουκᾶν, ἔνθα οἱ νεκροὶ θάπτονται, καὶ τοὺς Τρικλίνους, καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν ἔκτισεν Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία εἰς τὸ θάπτεσθαι δωρεὰν τοὺς πένητας· πάνυ γὰρ φιλάρετος οὖσα καὶ εὐσεβὴς, καὶ πολλὰ γηροκομεία, καὶ ξηνοδοχεῖα, καὶ γηροτροφεῖα ἔποιε εἰς ἀνάπαυσιν τῶν πενήτων, καὶ φόρων κουφισμοὺς ἐξέκοψε. Ἐκτίσεν καὶ εἰς ταφῶν τῶν τάφους· καὶ εἰς Ζωὴν, τοὺς τρικλίνους τοῦ πιστωρίου· εἰς ὄψιαν, τὸν ξενῶνα, τὰ Εἰρήνης καλούμενον.

Περὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μωκίου.

B Ἰστίον ὅτι ὁ Ἅγιος Μώκιος, πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου φιλοδομήθη. Ἑλλήνων πληθὴ ἐκεῖσε κατοικοῦντων πολλά. Καὶ ναὸς ἦν τοῦ Διὸς, καὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ λίθων ὁ ναὸς. Ἐλθόντες δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου [Ἀρειανοῖ] ἤρρασθησαν, καὶ παρεκάλουν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον κατοικεῖν αὐτοὺς ἐκεῖσε· ὃ καὶ γέγονε. Παρευθὺς οὖν ἐγείρουσι τὸν ναὸν οἱ Ἀρειανοί, καὶ ἐδοξάζετο ὑπ' αὐτῶν ἔτη ἑπτὰ. Ἐκτίσθη δὲ λειτουργούντων αὐτῶν τῷ ζ' ἔτει· ἐν ᾧ καὶ πολλοὶ Ἀρειανοὶ ἀπεκτάνθησαν. Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου ἀνεγείρεται ὁ αὐτὸς, καὶ ἱσταται ἕως ἄρτι.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

C Ἐκ τοῦ Ἁγίου Μωκίου, καὶ τοῦ ἁγίου Μηνῆ ἐδίωξε τὰ ἀγάλματα, καὶ ἠνόμασε τοὺς ναοὺς οὕτως. Τὴν δὲ τελείαν αὐτοῦ ἀνοικοδομήν ἐποίησε Πουλχερία, καὶ Μαρκιανὸς μετὰ ρλε' χρόνους, προστεθέντες ἱερὰ σκεύη, καὶ προάστεια. Τοῦ δὲ αὐτοῦ ἁγίου Μωκίου ὑπάρχοντος ἕτερα δύο μήκη, παρ' ὃ ἔστιν, ἐξέκοψε τὸ διμοῖρον μέρος ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἡ τούτου μήτηρ, καὶ ἀνήγειρε τὸ θυσιαστήριον. Διότι δὲ ἀνηρέθη ὁ ἅγιος Μώκιος ἐκεῖσε, τούτου χάριν ἀνήγειρε καὶ τὸν ναὸν, ὡς ἴδιον αὐτοῦ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖσε ἔφερεν.

Περὶ τοῦ Λιβός.

D Ἡ μονὴ τὰ Λιβὸς ἐν τοῖς χρόνοις Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος, καὶ τοῦ Ὁρφοφυρογεννήτου Κωνσταντίνου, τοῦ υἱοῦ Λέοντος, ἀνηρέθη παρὰ πατρικίου τοῦ Λιβός, γεγονότος δρουγγαρίου τῶν κλωίμων, ποιήσαντος ἐκεῖσε καὶ ξενῶνα.

Περὶ τοῦ Προδρόμου τῆς παλαιᾶς.

Τὸν δὲ Πρόδρομον τὴν παλαιάν, ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος· τὸ δὲ κτίσμα ἠκούμβιζεν εἰς τὸ χερσαῖον τεῖχος.

A quodam patricio condito.

Τὸν δὲ Ἅγιον Ἐλευθέριον πατρικίος τις ἔκτισεν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου.

Τὸν Ἅγιον Φίλιππον τὸν ἀπέστολον Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος ἀνήγειρε, καὶ κτήματα πολλὰ ἐπέκωρσεν.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Μανουήλ.

Τὸν δὲ Ἁγίον Μανουήλ, Σαβὲλ καὶ Ἰσμαήλ, μετὰ τὸ καυθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἐπὶ τοῦ χειρσαίου ταίχους, ὁ Μέγας Θεοδόσιος ἀνήγειρε, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἐκεῖ ἔθετο.

Περὶ τῶν Ἁγίων Νοταρίων.

Τοὺς δὲ Ἁγίους Νοταρίους ὁ Μέγας Θεοδόσιος ἀνήγειρε, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἐκεῖσε ἔθετο.

De ecclesia Deiparæ in Sigmatæ a Constantino Magno condita.

Καὶ τὴν Θεοτόκον, τὴν εἰς τὸ Σίγμα, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν· εἶτα δὲ ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς ἀνέκτισε. Μετὰ δὲ τῆς ἐτῆς σεισμοῦ γεγονότος φοβεροῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου, μετὰ τὸ ἀνελεῖν τὸν Μιχαήλ, συνεπτύθη ὁ ναὸς ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ πάντας διέφθειρε. Καὶ ἀπὸ τότε ἐκλήθη **B** Σίγμα.

Περὶ τῶν τὰ Κανικλείου καλουμένων.

Τὰ Κανικλείου, οἶκος ἦν Θεοκτίστου μαγίστρου καὶ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου, τοῦ σφαγέντος παρὰ Βάρδα Καίσαρος, θείου τοῦ Μιχαήλ.

De monasterio Euphrosynæ cognominato Libadia.

Ὅτι ἡ μονὴ ἢ λεγομένη τῆς Εὐφροσύνης· τὰ Λιβάδια ἐκτίσθη παρὰ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, μικρὰ καὶ πενιχρά. Ὁ δὲ Μιχαήλ ὁ υἱὸς Θεοφίλου εἰς ἔχθραν ἐλθὼν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, κατήγαγεν αὐτὴν τε καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ παλατίου, καὶ εἰσήγαγεν ἐκεῖσε, καὶ ἀπέκτειρε ταύτας, πλουτήσας τὴν μονὴν ἀπὸ τε κτημάτων καὶ λοιπῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐφροσύνης ἐκλήθη **C** οὕτως ἡ μονή.

Περὶ τοῦ Ξυλίντου.

Τοῦ Ξυλίντου τὴν μονὴν ἔκτισε Νικήτας μάγιστρος ἐν τοῖς χρόνοις Λέοντος τοῦ Συρογενεῶς, τοῦ πατρὸς Καβαλίνου Κωνσταντίνου. Ὁ αὐτὸς δὲ ὁ Ξυλίντης ἀπεκεφαλίσθη εἰς τὸν Σφενδόνα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Λέοντος δι' ἐπιβουλῆς.

Περὶ τὰ Ἰκασίας.

Ἡ δὲ μονὴ τὰ Ἰκασίας ἐκτίσθη παρ' αὐτῆς μοναχῆς γενοῦσας, ὅτε τῆς βασιλείας ἀπέτυχε παρὰ Θεοφίλου βασιλέως, σεβασμίας καὶ ὠραίας τυγχανούσης. Ἦτις καὶ κανόνας, καὶ στιχηρὰ ποιήσασα ἐν τοῖς χρόνοις Μιχαήλ καὶ Θεοφίλου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔζη ἐν αὐτῇ.

Περὶ τῆς Ἁγίας Δομνίνας τὰ Ἀλεξάνδρου.

Αἱ δὲ δύο μοναὶ τῆς Ἁγίας Δομνίνας, ἢ ἐπονομαζομένη τὰ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ ἄλλη μονή, τὰ λεγόμενα τὰ Γρηγορίας, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἐκτίσθησαν. Ἐλθούσαι γὰρ ἀπὸ Ῥώμης εὗρον οἶκον τὸν τόπον, καὶ αἰτησάμενοι τὸν βασιλέα, δέδωκεν αὐταῖς τὸν τόπον, καὶ ἀνήγειραν τὰς μονάς.

Περὶ τοῦ Δίου.

Ὁ δῖος Δίος αἰτησάμενος καὶ αὐτὸς τὸν βασιλέα, δέδωκεν αὐτῷ τόπον· καὶ ἀνήγειρε τὴν τοιαύτην μονήν.

Περὶ τοῦ Μυροκέρτου.

Τὸ δὲ καλούμενον Μυροκέρτου ἐκτίσθη ἐν τοῖς

A

De Sancto Manuele.

Templum SS. Manuel, Sabel et Ismael, postquam ipsi a Juliano Apostata igne cremati sunt ad murum terrestrem, condidit eodem loco Theodosius Magnus, eorumque corpora ibi deposuit.

De ecclesia SS. Notariorum.

Ecclesiam SS. Notariorum exstruxit Theodosius Magnus, ibidemque eorum corpora deposuit.

De ecclesia Deiparæ in Sigmatæ a Constantino Magno condita.

Ecclesiam Deiparæ in Sigmatæ Constantinus Magnus condidit; deinde Justinianus Magnus reedificavit. Post annos vero trecentos viginti octo, imperante Basilio, occiso jam Michael, terribili terræ motu hoc templum collapsum est, die Dominica, quæ erat. S. Polyucto sacra; ac omnes quotquot in eo erant, oppressi fuere. Et deinceps appellatum fuit Sigma.

De tractu Caniclei.

Tractus Caniclei, domus erat Theoctisti magistri et præfecti Caniclei, qui interfectus fuit jussu Bardæ Cæsaris, Michaelis avunculi.

De monasterio Euphrosynæ cognominato Libadia.

Monasterium Euphrosynæ cognomine Libadia, ab irene Attica exiguum valde et pauperrimum exstructum fuit. Postea vero ubi Michael, Theophili filius, cum matre sua simultatem habere cepit, matrem et sororem suam et palatio ejectas, in hoc monasterium delonsas inclusit; monasterio possessionibus ac reliquis omnibus ditato. Cæterum ab ejus sorore Euphrosyna monasterium nomen accepit.

De monasterio Xylinitæ.

Monasterium Xylinitæ nuncupatum ædificavit Nicetas magister sub Leone Isaurico, Constantini Caballini patre. Ipse autem Nicetas Xylinites per insidias decollatus fuit in Sphendone ab eodem Leone.

De monasterio Icasisæ.

Monasterium Icasisæ condidit Icasia sanctimonialis, quando imperio repulsa est a Theophilo imperatore, etsi decora et augusta specie erat. Quæ cum in eodem monasterio sub Michael et Theophilo ejus filio viveret hymnos et versiculos composuit.

De monasterio S. Dominæ cognomine Alexandri.

Duo hæc monasteria, quorum alterum S. Dominæ, cognomine Alexandri; alterum vero Gregoriæ dicitur, sub Theodosio Magno ædificata fuere. Etenim tunc temporis sanctæ illæ femine Roma venerunt, et facta ab imperatore loci hujus, a nemine habitati, copia, monasteria ibi exstruxere.

De monasterio Dii.

Similiter et S. Dii locum ab imperatore petiit, quo impetrato monasterium hoc condidit.

De monasterio Myroceratum dicto.

Monasterium cognomine Myroceratum sub Mau-

ricio imperatore conditum fuit. Narrant autem A multi ex historicis, fuisse in hoc monasterio suspensum cornu olei, quo Samuel propheta reges Judæorum inungebat; atque inde monasterium nomen accepisse.

De monasterio Procopii nuncupato.

Monasterium Procopii cognomine ædificavit Procopia Augusta, filia Nicephori Seleuciensis uxor Michaelis Rhangale excuropolatæ imperatoris.

De monasterio Augustæ cognominato.

Monasterium monialium, quod Angustæ vocatur, Justinus Thrax potentissimus ædificavit uxori suæ Euphemie, cum ejus illic corpus esset repositum.

De monasterio Bethleem dicto, et de monasterio cognomine Gastria.

Monasterium Bethleem appellatum extruxit Helena. Monasterium autem Gastria inde nomen accepit, quod, cum S. Helena venerandam Christi crucem Hierosolymis afferret, eam intulit Constantinopolim per portam Psamatha, et quæ supra crucem reperta erant, lilia, basilica, rosas, sampsucha, costos, balsama, ea omnia, quo conservarentur, in vasis plantavit. Et cum divertisset ibi in monasterium, locum illum Gastria appellavit.

De monasterio S. Mamantis cognomine Xylocercti.

Monasterium S. Mamantis, quod Xylocercus dicitur, ædificavit Mauricii soror. Illa enim, Mauricio et liberis ejus [a Phoca tyranno] in portu Eutropii interfectis, collecta eorum corpora ibi deposuit. Cæterum Mauricii uxorem una cum filiabus tribus, primum quidem Phocas aliquantulum in monasterio cognomine Nova, inclusas servavit; dein vero eas decollavit: neque uxoris Mauricii corpus tumulatum esse voluit, sed in mare capite truncatum projici jussit; universamque Mauricii cognationem crudeliter perdidit.

De monasterio Choræ.

Monasterium Choræ prius quidem oratorium erat. Crispus autem præfectus et gener crudelis Phocæ Cappadocis eo relegatus fuit, quod Heraclio imperatori suspectus esset. Etenim ipse Crispus conspiratione facta cum Heraclio urbem cum maritimis copiis occupavit: etsi Phocæ gener esset. Postea D vero cum regis litteras contra ipsum accepisset Heraclius, sic Crispum allocutus est: Miser, generum te non præstitisti, et quomodo amicum te vere præstabis? Igitur hac de re istuc relegatus, monasterium hoc magnum ac pulchrum extruxit. Cæterum inde Choræ nomen accepit, quod ibidem esset extra Byzantium locus Byzantinorum, quemadmodum et Studii locus extra urbem erat.

De Sancto Romano.

Ædem S. Romani condidit sancta Helena, et proxime eam sacrum loculum, in quem reliquias prophetæ Danielis, S. Romani martyris, aliorumque

χρόνους Μανρικίου βασιλέως. Φασί δὲ πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, ὅτι τὸ κέρασ τοῦ ἐλαίου, ὅπερ εἶχε Σαμουήλ ὁ προφήτης, καὶ ἔχρει τοὺς βασιλεῖς, εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν ἐκρέματο, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἐκλήθη.

Περὶ τὰ Προκοπίου.

Ἡ καλουμένη μονὴ τὰ Προκοπίου ἐκτίσθη παρὰ Προκοπίας δεσποίνης, τῆς θυγατρὸς Νικηφόρου τοῦ Σελευκίου, καὶ γυναικὸς Μιχαήλ Ῥαγγαβί, τοῦ ἀπὸ κουροπαλάτων.

Περὶ τῆς μονῆς τῆς Αὐγούστης.

Τὴν δὲ γυναικείαν μονὴν τὴν καλουμένην Αὐγούστης, Ἰουστίνος ὁ Θράξ ὁ κράτιστος ἐκτίσσε ταύτην τῇ γυναικί αὐτοῦ Εὐφημίᾳ· τεθὴν καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐκτίσσε.

Β Περὶ τῆς μονῆς τῆς Βηθλεὲμ, καὶ περὶ τῆς Γαστριῶν.

Ἐκτίσσε δὲ καὶ τὴν μονὴν τὴν Βηθλεὲμ ἡ ἀγία Ἑλένη. Γαστρία δὲ καλεῖται οὕτως· αὕτη ἡ ἀγία Ἑλένη κομίσασα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ τὸν τίμιον σταυρὸν, εἰσήγαγε τοῦτον διὰ τῆς πόρτης τοῦ Ψαμαθᾶ· καὶ τὰ εὐρεθέντα ἄνωθεν τοῦ σταυροῦ κρίνα τε καὶ βασιλικὰ, καὶ τριαντάφυλλα, καὶ σάμψυχα, κόστους καὶ βάλασμα, ἐφύτευσεν εἰς γάστρας πρὸς τὸ διασωσθαι. Καὶ ἀπληκίσασα ἐκτίσσε εἰς τὴν μονὴν, ὠνόμασε τὸν τόπον Γάστρια.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Ξυλοκέρκου, ὁ Ἅγιος Μίμας.

Ἡ δὲ μονὴ ἡ Ξυλόκερκος, ὁ Ἅγιος Μάμας παρὰ τῆς ἀδελφῆς Μανρικίου ἐκτίσθη. Μετὰ γὰρ τὸ ἀναιρεθῆναι τὸν Μανρικίον εἰς τὸν Εὐτροπίου λιμένα σὺν πᾶσι τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ λαβοῦσα τὰ σώματα αὐτῶν κατέθετο ἐκεῖσε. Τὴν δὲ γυναικί αὐτοῦ καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας εἰς τὴν μονὴν ἐκάθισεν αὐτάς, τὰ Νέζ, πρὸς ὀλίγον· εἰς οὕτως ἀπεκφόλισεν αὐτάς Φώκας· καὶ οὐκ ἔλασε τὴν γυναῖκα Μανρικίου ταφῆναι, ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν ἐβρίβεν ἀποκεφαλίσθεισαν· καὶ πᾶσαν τὴν γενεάν Μανρικίου Φώκας ὤλεσε πικρῶς.

Περὶ τῆς Χώρας.

Ἡ μονὴ ἡ Χώρα πρῶτον μὲν ἐκτέθηεν ἦν. Κρίσπος δὲ ὁ ἑπαρχος καὶ γαμβρὸς τοῦ Καυπάδοκος καὶ ἀπηνοῦς Φώκα περιωρίσθη ἐκεῖσε, ὅτι ἐν ὑπολήψει γέγονε τοῦ Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως καὶ γὰρ καὶ αὐτῷ συγκροτήσας ὁ αὐτὸς Κρίσπος, καὶ κρατήσας διὰ τῆς θαλάσσης τὴν βασιλείαν, γαμβρὸς τυγχάνων Φώκα· καὶ μετὰ τοῦτο βασιλέως γράμματα κατ' αὐτοῦ δεξάμενος ὁ Ἡράκλειος ἐφη αὐτῷ οὕτως· Ἄθλιε, γαμβρὸν οὐκ ἐποίησας, καὶ πῶς ἀληθῆ φίλον ποιήσεις; Διὰ ταῦτα οὖν ἐκτίσσε περιορισθεῖς ἐκτίσσε ταύτην εἰς κάλλος καὶ μέγεθος. Ἐπεκλήθη δὲ Χώρα, διότι τῶν Βυζαντιῶν χωρίον ἦν ἐκεῖσε ἔξω τοῦ Βυζαντίου, καθὰ καὶ τὰ Στουδίου χωρίον, καὶ αὐτὸ ὑπῆρχεν.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ.

Τὸν ἅγιον Ῥωμανὸν ἡ ἀγία Ἑλένη ἐκτίσσε. Τὴν δὲ πλησίον αὐτοῦ ἄγιαν Σορὸν, καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου προφήτου Δανιήλ, καὶ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ

τοῦ μάρτυρος, καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν, τῶν ἐκεῖσε A
κειμένων ἢ αὐτῇ ἀγία Ἑλένη ἀνήγαγε, καὶ τέθεικεν
ἐκεῖσε. Οἱ δὲ ἅγιοι, ὃ τε Ἰωσήφ ὁ ποιητὴς καὶ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐκεῖσε ἐκαθέ-
ζοντο, καὶ ἐποιοῦν τοὺς κανόνας ἐν τοῖς χρόνοις
Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, μετὰ φ' ἔτη τοῦ κτισθῆναι
τὸν ναόν, ὅτε ἦσαν οὗτοι οἱ ποιηταί.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Μαρτινακίου.

Τὴν μονὴν τὰ Μαρτινακίου ἀνήγειρε Μαρτινάκιος
πατρικίον, ὁ θεῖος τῆς ἀγίας Θεοφανοῦς, ἐν τοῖς
χρόνοις Βασιλείου καὶ Μιχαήλ.

De monasterio SS. Cosmæ et Damiani Paulinæ nuncupato.

Τὰ δὲ Παυλίνης ἐκλήθη ἀπὸ Παυλίνου μαγίστρου
ἐπὶ τοῦ θεοφιλοῦς Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. Γνωστὸς
γὰρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν, Ἦν δὲ πρὸς αὐτοῦ ὁ τόπος, B
καὶ ἀνήγειρε τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Οὕτω
δὲ ἐτελείωσεν αὐτόν. Ἐπὶ δὲ αὐτοῦ ηὔρεθη μῆλον
ὀπώρας, δίκην ἐπίχων μοδίου τὸ μέγεθος, ἀπὸ
Φρυγίας κομισάντος τοῦτό τις· καὶ ἰδὼν αὐτὸ ὁ
βασιλεὺς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ εὔρεθ' ἐν τοιοῦτο
ἐθαύμασε, καὶ ἔδωκε τῷ κομισαμένῳ νομίσματα ρ',
καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸ Εὐδοκίᾳ τῇ Ἀθηναίᾳ, τῇ αὐτοῦ
γυναικί. Ἐκεῖνη δὲ ἀπέστειλε πρὸς Παυλίνον. Ὁ δὲ
βασιλεὺς μαθὼν, καὶ ἀκριβευσάμενος περὶ τῆς τού-
του ἀποστολῆς, καὶ γνοὺς τὴν ἀλήθειαν, ἐκείνην μὲν
ἡμίνατο ῥήμασιν ἀσθηροῖς, τὸν δὲ Παυλίνον ὤρι-
σεν ἀνερχόμενον ἐν τῷ παλατίῳ, ὑπὸ δύο ἀνδρῶν
μελοκοπηθῆναι. Τοῦ δὲ ἀνερχομένου εἰς τὸ σκο-
τεινόν, οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτῷ σφάξαι αὐτόν. Ἀλλὰ
τὰ ὤτα αὐτοῦ ἐξέκοψαν· καὶ εὐθὺς ἐνόησεν ὁ Παυ-
λίνος τὴν ἐπιβουλὴν. Τοῦτο ὅτι θαῦμα ἦν τῶν ἁγίων C
Ἀναργύρων, ὅπως τελειώσῃ τὸν ναὸν αὐτῶν, Ἀκού-
σας δε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἡστόχησεν, αἰσχυνθεὶς
τοῦτον, ἄγνοιαν προβάλλετο. Τελειώσαντος δὲ τὸν
ναόν, ἀπεκεφάλισε τοῦτον φανερώς.

De muro occidentali magnarum portarum, tempore Leonis imperatoris instaurato.

Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως τῶν μεγάλων πορτῶν, τῆς
δύσεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου καὶ εὐσεβοῦς ἀνε-
καινίσθη, ὅτε καὶ ἐλιτάνευσαν καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον,
τεσσαράκοντα ἐξεβόησαν, καὶ ὁ δῆμος τῶν Πρασίνων
ἔκραξαν οὕτως· Ἑλένη καὶ Κωνσταντῖνος καὶ
Θεοδόσιος εἰς κράτος ἐδικήθησαν. Οὗτος δὲ ἐνομο-
θῆτησε τὴν ἁγίαν Κυριακὴν ἀπραξίᾳ τιμᾶσθαι.

Περὶ τὰ τεῖχη, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ τεῖχη, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ὄντα ἀνεκαινί-
σθησαν πρότερον ὑπὸ Τιβερίου Ἀψιμάρου· ἕως
γὰρ αὐτοῦ ἡμελημένα ἐτύγχανον πάνυ. Ἐῖτα ἐκ
δευτέρου ἀνεκαίνισεν αὐτὰ Θεόφιλος.

Περὶ τοῦ Πύργου τοῦ Κεντηναρίου.

Εἰς δὲ τὸν πύργον τὸ Κεντηνάριον ἔξοδος ἐγένετο
πολλῇ. Σεισμοῦ δὲ γανομένου καὶ χαλάσαντος, ἀνή-
γειρεν αὐτόν Θεόφιλος, ὡς ὁρᾶται μικρὸς.

Τὰ ἔξω μοναστήρια.

Ἦ δὲ Ἀχειροποιήτης ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μεγάλου
Κωνσταντίνου εἰς τὸ καθέζεσθαι Ἀβράμιον τὸν μο-
ναχὸν ἐκεῖσε. Διὸ καὶ ἐκλήθη Ἀβραμίου,

prophetarum, qui ibidem jacent, intulit, ac eum in
locum deposuit. Cæterum S. Joseph poeta et ejus
frater Theodorus Studita ibidem commorabantur
canones componentes, tempore Leonis Armeni.
Qui poetæ post annos quingentos a condita eccle-
sia vivebant.

De monasterio cognomine Martinacii.

Monasterium Martinacii dictum ædificavit Marti-
nacius patricius, avunculus sanctæ Theophanonis,
tempore Basilii et Michaelis.

Tractus Paulinæ dictus nomen accepit a Paulino
magistro, tempore piissimi Theodosii Junioris, cujus
erat familiaris. Ipsius autem erat locus ille, et in
eo ecclesiam SS. Anargyrorum Cosmæ et Damiani
ædificavit. Nondum autem absoluta structura, re-
pertum fuit eo tempore pomum autumnale modii
magnitudine, quod ex Phrygia quidam ad impera-
torem attulit. Quo viso imperator non absque ad-
miratione, quod suo tempore inventum esset, eum,
qui attulerat, centum nummis remuncravit, ac
ipsum Eudociæ Atheniensi uxori suæ misit; illa
vero Paulino. Quod ubi imperator rescivit, ac de
veritate certior factus est, uxorem severa intermi-
natione increpavit, Paulinum vero palatium sub-
euntem a duobus satellitibus obtruncari jussit;
quem tamen in tenebris palatium ingressum, ab-
scissis solum auribus, non potuerunt interficere;
et illico ipse se insidiis circumventum novit. Id
porro accidit mira SS. Anargyrorum Cosmæ et
Damiani ope, ut eorum templum perficeret. Imper-
ator autem intelligens a scopo aberratum fuisse,
præ pudore, nihil sibi hac de re cognitum fuisse
simulavit. Verum absoluto templo SS. Anargyro-
rum, ipsi caput palam amputari jussit.

De muris maritimis.

Muri urbis occidentales magnarum portarum
sub Leone Magno ac pio renovati sunt, quo tem-
pore supplicatio habita, ac quadragesimæ *Kyrie
eleison*, conclamatum est, succlamante factione
Prasina: *Helena, Constantinus et Theodosius prorsus
victi sunt*. Cæterum hic lege sancivit, ut dies Do-
minica feriata coleretur.

De muris maritimis.

Muros maritimos antea penitus neglectos Tibe-
rius Apsimarum reædificavit. Deinde eosdem Theo-
philus secundo restauravit.

De turre Centenarium vocata.

Turris cognomine Centenarium magnis sumpti-
bus exstructa fuit: illa autem terræmotu collapsa,
parvam hanc, ut videre licet, reædificavit Theo-
philus.

De monasteriis extra urbem.

Monasterium Achiropoetes dictum condidit Con-
stantinus Magnus, ut Abramium monachum istic
collocaret; unde Abramii appellationem sumpsit.

De Hebdomodo.

Templum oblongum Hebdomum nuncupatum exstruxit Constantinus Magnus in honorem S. Joannis Theologi. Templum autem, rotundo tecto, conchis instructum condidit Theodosius Magnus, ac Præcursori nuncupavit; eo quod ipso impetrante caput Joannis Præcursoris allatum fuisset, quod in Hebdomo suburbio exceptum in ecclesiam S. Joannis theologi una cum Nectario patriarcha deposuit. Deinde vero Rufinus magister persuasit imperatori ut templum S. Joannis Præcursoris construeret, in quo ejusdem sacrum caput reponeretur.

De ecclesia SS. Deiparæ ad Fontem.

Ecclesiam SS. Deiparæ ad Fontem, Justinianus magnus ædificavit. Cum enim aliquando in Thraciam venatum iret, et ex hoc templo, quod tunc parvum oratorium ac unius monachi domicilium erat, magnam videret prodire populi multitudinem, interrogavit quidnam illud esset. Respondit autem Strategius magister et custos imperialis pecuniæ, fontem ibi esse morbos sanantem. Tunc imperator admiratione affectus hanc ecclesiam ex superfluis Magnæ ecclesiæ materiis, exstrui curavit.

De monasteriis ultra fretum, et de monasterio Picridii.

Monasterium Picridii ædificavit Picridius quidam cubicularius tempore Irenæ Atticæ.

De monasterio Armamentarii dicto.

Monasterium S. Pantelesmonis, Armamentarii cognomine, primum sub Mauricio armamentum erat. Post annos vero ducentos quadraginta et octo Theodora Theophili uxor in monasterium mutavit, multisque possessionibus ditavit.

De castello.

Castellum hoc modo conditum et nomen sortitum est. Tiberius Mauricii socer castellum ac munimentum navibus exstruxit, eo quod Chaganus Bulgarorum princeps irruptione in Thraciam facta, omnia ad portas usque igne ac ferro vastaret, unde Tiberius muros castello munivit, ubi naves inclusit.

De loco Hierii nuncupato.

In loco cognomine Hierii trans fretum sacerdotis cujusdam colebatur statua, nomine Irus. Dicebantur etiam et Hierii, quod ibidem essent multa sepulcra; etenim civium corpora ibi tumulabantur. Ibidem vero ecclesiam condidit Constantinus Magnus. Cæterum primum ibi habitavit et docuit S. Andreas apostolus, qui deinde sanctum Stachyn ordinavit episcopum.

De S. Irenæ cognomine Galata.

Ecclesia S. Irenæ Galata, sive vocata est a Galatione quodam ibi habitante. Cæterum S. Andreas Byzantium cum venisset, exstructis in loco Harmatii dicto ædibus, illic habitavit. Sculpsit etiam propria manu crucem ex lapide, collocavitque in ecclesia veteri S. Irenæ. Deinde in Neorium commigravit, hoc est in porticum quæ

A

Περὶ τοῦ Ἑβδομοῦ.

Τὸ δὲ Ἑβδομον ὁ δρομικὸς ναὸς ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὁ δὲ στρογγυλόστεγος ναὸς ὁ ἔχων τὰς κόγχας. ὠνομήσθη Πρόδρομος, καὶ ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου· διότι ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ἡ ἁγία κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου ἤχθη, καὶ ἐδέξαντο αὐτὴν εἰς τὸ Ἑβδομον, καὶ ἀπέθεντο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεολογοῦ μετὰ Νεκταρίου Πατριάρχου. Ὁ δὲ μάγιστρος Ρουφίνος ἔπεισε τὸν βασιλεῖα κτίσαι ναὸν τοῦ Προδρόμου, εἰς τὸ τεθῆναι τὴν ἁγίαν αὐτοῦ κάραν,

Περὶ τῆς Πηγῆς.

Τὴν δὲ Πηγὴν ἔκτισεν Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας· εἰς τὸ κληθῆναι ἐξερχόμενος εἰς τὴν Θράκην, εἶδε λαοὺς πολλοὺς ἐκεῖθεν ἐξερχόμενον, ἔντος εὐκτρίου μικροῦ, καὶ ἐνὸς καθεζομένου μοναχοῦ, καὶ ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς, τί ἐστίν; ὁ δὲ Στρατήγιος ὁ μάγιστρος ὁ φύλαξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων εἶπεν αὐτῷ· ὅτι ἡ πηγὴ τῶν ἱματιῶν ἐστίν. Τότε θαυμάσας ὁ βασιλεὺς ἔκτισεν αὐτὴν ἐκ τῶν περισσευμάτων τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας.

Περὶ τῶν μοναστηρίων τῶν περατικῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν Πικριδίου μονῆς.

Τὰ Πικριδίου ἡ μονὴ ἐκτίσθη παρὰ Πικριδίου τινὸς κοινωτίτου ἐν τοῖς χρόνοις Εἰρήνης Ἀθηναίας.

Περὶ τῶν Ἀρμαμενταρίου.

Τὰ Ἀρμαμενταρίου ἡ μονὴ, ὁ Ἅγιος Παντελεήμων, πρῶτον ἐπὶ Μαυρικίου ἀρμαμένιον ἦν. Μετὰ δὲ χρόνους σμῆ' Θεοδώρα ἡ γυνὴ Θεοφίλου μονὴν αὐτὸ ἐποίησε, καὶ κτήματα πολλὰ ἐπεκύρωσε.

Περὶ τοῦ Καστελλίου.

Τὸ δὲ Καστέλιον ἐκτίσθη καὶ ἐκλήθη οὕτως. Τιβέριος ὁ πινθηρὸς Μαυρικίου ἐκαστέλλωσε καὶ ὠκύρωσε τὰς ναῦς, διὰ τὸ ἐλθεῖν Χάγανον τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων καὶ ἐμπρῆσαι, καὶ κατακαῦσαι, καὶ κατασφάξει ἅπαντα τὰ Θρακικὰ μέρη μίχρι πορτῶν· ὅθεν καὶ ἐκαστέλλωσε τὰ τείχη, καὶ ἐν αὐτῷ ἀπέκλεισε τὰς ναῦς.

Περὶ τῶν Ἱερῶν.

Ὅτι τὰ Ἱερῶν πέραν Ἱερῶν τινὸς ἐπέθετο στήλη, τοῦνομα Ἴρος. Λέγεται δὲ καὶ Ἱερῶν, διὰ τὸ τὰ μνήματα πολλὰ εἶναι· ἐκείσε γὰρ ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τῶν πολιτῶν. Τὸν δὲ ναὸν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε. Οὐρῶτον δὲ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ ἀπόστολος ἐκάθισεν ἐκείσε καὶ ἐδίδασκεν· εἶθ' οὕτως ἐχειροτόνησε τὸν Στάχυν.

Περὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τὰ Γάλατα.

Ἡ Ἁγία Εἰρήνη τὰ Γάλατα ἐκλήθη οὕτως ἀπὸ Γαλατιῶνός τινος οἰκοῦντος ἐκείσε. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔκτισεν εἰς τὰ Ἀρματίου, καὶ ἐκαθέζετο ἐκείσε. Ἐποίησε δὲ καὶ σταυρὸν ἰδιοχείρως, λατομήσας τοῦτον καὶ γλύψας, ἔστησεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιάν. Εἶθ' οὕτως ἦλθεν εἰς Νεώριον, τὸ λεγόμενον κερ-

τοεμβόλιον · ἐκεῖσε γὰρ καμάρα χαλκῆ ἦν, καὶ ἴστατο ἄνωθεν αὐτῆς στήλη ἔχουσα ἐν τῇ κεφαλῇ κέρατα τέσσαρα. Θαύματα δὲ ἐγίνοντο ἐν αὐτῇ. Ἐῖ τις γὰρ εἶχεν ἐν αὐτῷ ὑπόληψιν εἶναι κερατᾶς, ἐκεῖσε ἀπερχόμενος καὶ προσεγγίζων τῇ στήλῃ, εὐθὺς ἐγυρίζετο ἕως τρίτου · εἰ δὲ ἐκτὸς ὑπόληψεως ἦν, ἴστατο ἀσάλευτος ἡ στήλη · καὶ οὕτως ἠλέγχοντο οἱ κερατᾶδες.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος.

Τὸν δὲ Ἅγιον Μάμαντα ἀνήγειρεν ὁ Λεομάκελος, καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ παλάτια, διότι ἐνεπρήζετο ἡ πόλις μῆνας ς', καὶ ἐξελθὼν ὁ Λεομάκελος, ἔκτισεν αὐτὰ, καὶ μόλον ἰποίησε, καὶ ναὸν ὠσαύτως · καὶ ἑώρα ἀπεκτίσει τὴν πόλιν ἐμπρηζομένην. Ἐῖθ' οὕτως ἔβρεξε στάκτην ἐπ' αὐτῇ ὡς σπιθαμὴν τὸ πάχος. Ἐκτίσει δὲ καὶ Ἱπποδρόμιον, ἐν ᾧ καὶ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ἀνηρίθη ὑπὸ Βασιλείου.

Περὶ τῆς γεφύρας τῆς οὐστῆς εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα.

"Ὅτι εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα ἴστατο γέφυρα μεγάλη ὁμοία τῆς Χαλκηδόνος, ἔχουσα καμάρας β', ποταμὸς δὲ κατήρχετο παμμεγέθους, καὶ μάλιστα τῷ Φεβρουαρίου μηνί. Ἐνθα καὶ δράκων ἴστατο χαλκοῦς · διὰ δὲ τὸ λέγειν τινὰς, δράκοντα οἰκεῖν εἰς τὴν γέφυραν, πολλοὶ παρθῆνοι ἐβύοντο, καὶ πλήθη προβάτων καὶ βοῶν καὶ ὄρνων. Βασιλίσκος δὲ τις ἑραστῆς τοῦ τόπου, ὅς ἦν εἰς τῶν ἀπὸ Νουμριανοῦ Καίσαρος, στίσας κατέφκησεν ἐν αὐτῷ · ἐνθα καὶ ναὸν τοῦ Διὸς ἤγειρε παμμεγέθους. Ταῦτα δὲ πάντα Ζήνων τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κατέστρεψεν.

Περὶ τῶν ζευκτῶν κιονίων.

Τὰ ζευκτὰ κιονία εἰσιν, ὅπου εἶχε τοὺς τιμίους σταυροὺς, καὶ Ῥωμανὸς ὁ γέρων ἔγειρεν αὐτά.

Περὶ τοῦ Ὄσιου.

Τὸν δὲ Ὄσιον ἀνήγειρεν Ἰουστίνος καὶ Σοφία ἡ Λωβή · ὠσαύτως καὶ τὸ ὄρφανотροφεῖον τοῦ Ἁγίου Παύλου.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Φώκα.

Τὸν δὲ Ἅγιον Φώκαν Βασιλείος ὁ βασιλεὺς κτίσει μετὰ καὶ τοῦ Φόρου, καὶ τῆς νέας, καὶ τῶν παλατίων τῶν Πηγῶν.

Περὶ τῆς μονῆς τὰ Δαμιανοῦ.

Τὴν μονὴν τὰ Δαμιανοῦ ἔκτισε Δαμιανὸς παρακοιμώμενος ὁ Σθλάβος ἐν τοῖς χρόνοις Θεοφίλου καὶ Μιχαήλ.

Περὶ τοῦ Ἀνάπλου.

Τὸν δὲ Ἀρχιστράτηγον τὸν εἰς τὸν Ἀνάπλου ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Ταρασίου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Ταράσιον λέγουσιν εἶναι προάστειον τοῦ πατριάρχου Ταρασίου, καὶ ἀνέστησεν ἐν αὐτῷ μονήν.

Περὶ τοῦ Σωσθενίου.

Τὴν δὲ μονὴν τοῦ Σωσθενίου, τὸν ἀρχιστράτηγον ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Cornuta dicebatur. Erat quippe ibi porticus œnea, supra quam visebatur statua quatuor cornua in capite gerens, ibidemque et prodigia edebantur. Etenim si quis suspectam habens uxoris pudicitiam, ad hanc statuam accederet, continuo ter in gyrum se vertebat statua; sin autem extra suspicionem erat, immobilis stabat. Et sic cornuti declarabantur.

De Sancto Mamante.

Sanctum Mamantem et quæ ibidem visuntur palatia exstruxit Leo Macelus. Cum enim urbs sex integros menses continuo incendio flagrasset, egressus Leo Macelus ibi palatia, portum et dictum templum ædificavit, quo etiam e loco incendium in urbe grassans spectabat; deinde cinerem pluit in urbe palmaris spissitudinis. Præterea idem Hippodromum condidit, in quo Michael imperator a Basilio interfectus occubuit.

De ponte prope Sanctum Mamantem.

Prope Sanctum Mamantem cernebatur pons magnitudine æqualis Chalcedonensi, duodecim arcubus constans, magno flumini impositus, quod præsertim mense Februario exundabat. Ibidemque stabat draco æreus; et quod quidam draconem in isto ponte habitare putarent, multæ virgines ibi immolatæ sunt; ac magna ovium, boum ac volucrum copia. Cæterum quidam Basiliscus qui a parte Numeriani Cæsaris stetit, amore loci captus, ædes ibi exstructas inhabitavit, et templum maximum Jovi excitavit; quod cum cæteris omnibus ædificiis Zeno secundo imperii sui anno evertit.

De columellis junctis.

Columellæ junctæ illæ dicuntur ubi exstant venerandæ cruces. Has erexit Romanus senior.

De Ostio.

Osium Justinus et Sophia Lobe ædificarunt; quemadmodum et orphanotrophium Sancti Pauli.

De Ecclesia S. Phocæ.

Ecclesiam S. Phocæ condidit Basilius imperator; item S. Deiparæ in Foro, et ecclesiam novam, et palatia Pegana seu Fontium.

De monasterio Damiani.

Monasterium Damiani ædificatum fuit a Damiano præposito cubiculi, natione Sthlavo, tempore Theophili et Michaelis.

De Anaplo.

Templum Sancti Michaelis archangeli in Anaplo Constantinus Magnus exstruxit.

De Sancto Tarasio.

Sanctum Tarasium ferunt fuisse pridem villam suburhanam patriarchæ Tarasii, quam postea in monasterium mutavit.

De monasterio Sostheniano.

Monasterium archangeli Michaelis Sosthenianum Constantinus Magnus condidit.

De ecclesia auratis tegulis tecta.

Ecclesiam auratis tegulis tectam Justinus et Sophia Lobe condidere : item et palatia Sophiana.

De monasteriis quæ sunt trans fretum sita, et de monasterio Maleliæ dicto.

Monasterium Maleliæ nuncupatum exstruxit Malelius primus a secretis, ita appellatus.

De monasterio Pelamidæ dicto.

Monasterium cognominatum Pelamidæ ædificavit Leo philosophus tempore Constantini Magni.

De Sancto Georgio.

Ædem sancti Georgii Chalcedonensem condidit Sergius patriarcha, quemadmodum et ædem Deiparæ, Marnacii nuncupatam, ubi ejusdem corpus jacet.

De palatiis Hiereis.

Palatia Hierea a Justiniano Magno condita fuere ; quæ postea Justinus ejus ex sorore nepos una cum Sophia exornavit. Locus autem ille sic appellatus est, quod antiquitus ibi templum esset Junonis.

De palatiis Bryantis.

Palatia Bryantis, Tiberius et Mauricius condidere : locus autem ille nuncupatus est Bryas, quoniam futurum est ut postremus imperatorum egressurus ex urbe, atque Hierosolymam ad habitandum profecturus, in ipso Bryantis loco fremitum et plangentis urbis clamorem audiat.

De palatiis Damatryos.

Palatia Damatryos ab iisdem pariter ædificata fuere. Erat autem ibi saltus Constantini cæci filii Irenes.

De portu Eutropii.

Portum Eutropii, in quo Mauricio et uxori ejus atque liberis capita præcisa fuere, exstruxit Eutropius protospatharius et quæstor, tempore Constantini imperatoris.

De stupendo elephantis in urbe gesto.

Sub Theodosio Magno adductus fuit in urbem elephas juvenis, quem in quadam domo alebant. Ludis autem circensibus cum in Hippodromum eum deducerent, transeuntem per Milliarium hasta percussit leniter numularius quidam. Post annos vero decem elephas, qui jam sucroverat, cum ad Hippodromum ageretur et transiret per Milliarium, reminiscens ejus, a quo olim ibi fuerat percussus, atque ipsum intuitus, subito impetu numulariam cum barritu adortus, in medio Milliarium discerpit.

De imaginibus supra magnam columnam porphyreticam erectis.

Imagines Metrophanis, Alexandri et Pauli Constantinus Magnus tabulis ligneis incidi curavit, et supra magnam columnam porphyreticam, exiguo discretas intervallo, ad orientem collocari ; quas Ariani rerum potiti in Milliarium aureo igni tradi-

Peri τῆς Χρυσοκεράμου.

Τὴν Χρυσοκέραμον ἔκτισεν Ἰουστίνος καὶ Σοφία ἡ Ἀωβὴ, καὶ τὰς Σοφιανὰς.

Peri τῶν περατικῶν μοναστηρίων. Peri τῆς Μαλελίας.

Τῆς δὲ Μαλελίας τὴν μονὴν ἀνήγειρε Μαλέλιος ὁ πρωτοασκηρῆτις, οὕτως καλούμενος.

Peri τῆς Πηλαμίδας.

Τὴν δὲ Πηλαμίδα ἀνήγειρε Λέων ὁ φιλόσοφος ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

Peri τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Τὸν δὲ Ἅγιον Γεώργιον τὸν ἐν Καλκηδόνι Σέργιος πατριάρχης ἔκτισεν ὁμοίως καὶ τὴν Θεοτόκον τὰ Μαρνακίον, ἐν ᾗ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κεῖται.

Peri τῶν παλατίων τῆς Ἱερίας.

Τῆς Ἱερίας τὰ παλάτια ἐκτίσθησαν παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ. Ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουστίνος καὶ Σοφία ἐκαλλώπισαν αὐτά. Εἴρηται δὲ οὕτως, ὅτι τῆς Ἡρας ἦν ἐκεῖ ὁ ναός.

Peri τοῦ Βρύαντος.

Τοῦ δὲ Βρύαντος τὰ παλάτια ἔκτισε Τιβέριος καὶ Μαυρίκιος. Ἐκλήθη δὲ Βρύας, ὅτι μέλλοντος τοῦ ἐσχάτου ἐξελεῖν βασιλέως, καὶ κατοικίσει εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐν αὐτῷ Βρύαντι μέλλει ἀκοῦσαι βρυγμὸν καὶ τὴν βοὴν τοῦ κλαυθμῶνος τῆς πόλεως.

Peri τοῦ Δαματρός.

Ὅμοίως καὶ τοῦ Δαματρός τὰ παλάτια οὗτοι ἔκτισαν. Ἐκεῖσε δὲ ἦν τὸ πῆδημα Κωνσταντίνου τοῦ τυφλοῦ υἱοῦ τῆς Εἰρήνης.

Peri τοῦ Εὐτροπίου λιμένος.

Τὰ δὲ Εὐτροπίου ὁ λιμὴν, εἰς ὃν ἐπετεμήθη Μαυρίκιος σὺν γυναίκῃ καὶ τέκνοις, ἐκτίσθη παρὰ Εὐτροπίου πρωτοσπαθαρίου καὶ κοιαιστορος ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

Peri τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ ἐλέφαντος ἐν τῇ πόλει.

Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἤχθη ἐλέφας μικρὸς ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀνέτρεφον αὐτὸν εἰς τινα οἰκήματα. Ἰππικῶν δὲ γενομένου ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον. Ἐν δὲ τῷ Μιλίῳ διερχόμενον ἔκρουσε τραπέζιτης τις μετριάζων μετὰ στυρακίου. Μετὰ δὲ χρόνους δέκα τοῦ ἐλέφαντος ἀνατραφέντος, καὶ εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον ἀγομένου, καὶ ἐν τῷ Μιλίῳ διερχόμενου, ἐμνήσθη τοῦ κρούσαντος αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως βρυχησάμενος ἔκρουσε τὸν τραπέζιτην, καὶ ἔσχισεν αὐτὸν παραυτίκα μέσον τοῦ Μιλίου.

Peri τῶν εἰκόνων τῶν ἱσταμένων ἐν τῷ μεγάλῳ πορφυρῷ κίονι.

Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Παύλου εἰκόνες ἐν σανίσι γεγονάσιν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἵσταντο ἐν τῷ μεγάλῳ πορφυρῷ κίονι πλησίον κατὰ ἀνατολὰς ἄστιας οἱ Ἀρειανοὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι, πυρὶ παραδεδώκασιν ἐν τῷ ὄρειῳ Μιλίῳ.

μετὰ καὶ τοῦ τῆς Θεοτόκου ἀπεικονίσματος, καὶ αὐ-
τοῦ δὴ τοῦ νηπιάσαντος σαρκὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κα-
θὼς Ἀγγυριανὸς χρονογράφος ἐν τῷ δεκατῷ αὐτοῦ,
καὶ Ἀναστάσιος ἡμῖν παρέδωκαν.

Περὶ τὸ Σμύρνιον.

Τὸ καλούμενον Σμύρνιον πλησίον τοῦ Τετραδισίου
ἐμβόλου, σύνεγγος τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Σφω-
ρακίου, ἔχει ὑποκάτω τῆς γῆς τοῦ πρὸς βορρᾶν μέ-
ρους ὀργυιᾶς δέκα, στήλας ἑννέα, ἐξ ὧν δ' μὲν εἰσι
Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ
Φαύστης, καὶ Ἰλαρίωνος πραιποσίτου, καὶ τοῦ τρί-
του παιδὸς αὐτοῦ Κρίστου ὀνομαζομένου, ὃν Ἡρόδο-
τος καὶ Ἰππόλυτος χρονογράφοι λέγουσιν ἀποκεφα-
λισθῆναι, διὰ τὸ εἶς ὑποψίαν ἔλθεῖν ἐπὶ Φαύστη τῇ
μητρικῇ αὐτοῦ. Διὸ ἐκείνην μὲν, βαλανείου σφοδρῶς
ἐκκαέντος, ἐκέλευσεν ἴσθαι τούτου κατακαῆναι· τὸν
δὲ υἱὸν αὐτοῦ ἀπομηθῆναι ἄκριτον διὰ τὴν ὑποψίαν. Β
Διὸ καὶ τῆς μητρὸς Ἑλένης μὴ φερούσης τὴν ἀναί-
ρεσιν τοῦ νέου, ἥδη τῆς τοῦ Καίσαρος ἀξιοθέντος
τιμῆς, ἠδολέσχει ἐπὶ τῇ ἀκρίτῳ ἀποφάσει· καὶ στη-
λώσας τὸν τοιοῦτον υἱὸν αὐτοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντι-
νος, διὰ τὸ μετανοῆσαι καὶ λυπηθῆναι, ἐκλαυσεν
ἡμέρας μ' καὶ νύκτας μ', μὴ λουσάμενος τὸ σῶμα,
μηδὲ ἀνακλιθεὶς. Ἐποίησε δὲ τὴν τούτου στήλην ἐξ
ἀργύρου καθαροῦ, βάψας αὐτὴν ἐκ χρυσοῦ πλείστου,
ἐγκόψας τὰ γράμματα περιέχοντα· ΗΑΙΚΗΜΕΝΟΣ
Ο ΥΙΟΣ ΜΟΥ. Ταύτην οὖν στήσας καὶ μετόπιον
βαλὼν ἐπιπάρει τὸν Θεὸν περὶ ὧν ἐπλημμέλησεν. Αἱ
δὲ λοιπαὶ στήλαι εἰσι Σεβήρου, Ἀρματίου, Ζευξιπ-
που, Βιγλεντίου τοῦ τὰ Βιγλέντια κτίσαντος, καὶ
Ἐλευθερίου τοῦ τὰ ἐν Σανάτῳ παλάτια κτίσαντος. C
Οὗτοι οὖν πάντες παρ' αὐτοῦ ἐστηλώθησαν. Οἱ δὲ
Ἀρειανοὶ εὐρόντες ἐπὶ Οὐάλεντος κατέχωσαν αὐτάς.
Has omnes statuas Constantinus Magnus erigi curavit,
quas postea sub Valente Ariani cum reperissent,
terra obruerunt.

Ἰὼς οὐ δαπανῶνται τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, τὰ παρὰ
θαλάσσης.

Κτίζων δὲ τὴν πόλιν ὁ Μέγας Κωνσταντίνος,
ὄντος τοῦ τόπου πετρῶδους, καὶ μέλλοντος αὐτοῦ
ἐξισοῦν πρὸς τὸ κτίζειν τοὺς ἐμβόλους καὶ ἐξάρα,
κόπτοντες οἱ λιθοξόοι καὶ λατόμοι τὰς κορυφὰς τῶν
πετρῶν, κατακύλιον τοὺς λίθους τοὺς κειμένους ἔξω
τῶν τειχῶν ἀπὸ τῆς Βαρβάρας, μέχρι τοῦ Παλατίου
καὶ τῶν Σοφίων· καὶ τῶν Ἐλευθερίου, μέχρι χρυ-
σίας· καὶ ἴσθαι τῶν αὐτῶν λίθων ἔπηξε τὰ τεῖχη
εἰς διάσειξιν τοῦ τεύχους καὶ πῆξιν αὐτοῦ, ὅπως
κυμαιομένη ἡ θάλασσα εἰς τὰς πέτρας κρούσασα D
γαληνιᾶ.

Ἀρσενίου μοναχοῦ τὰ Στρογγύλου τῆς μονῆς,
διήγησας τις μερικὴ οὐπερ ἡ μονὴ πέφυκεν
ἐντρὸν ἡ πέτρα.

Πρὸ ὀλίγου χρόνου δὴ ἐν τοῖς ἐνεστῶσιν ἐνιαυτοῖς
γέγονέ τι ξέρον καὶ θαύματος ἄξιον· καὶ γὰρ ἀπέ-
ραντὲς τινες τοῦ παραλλίου μέρους τοῦ Στενοῦ, καὶ
πρὸς τι νησίδιον τὸν ἀπόπλουον ποιοῦντες εἰς ἐξώνη-
σιν τῶν αὐτοῖς χρειωδῶν, καταστάσεως εὐδαινη-
ς τυγχανούσης, καὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ τῆς ἀνατο-
λῆς μέρους ἡσύχως πλέοντες, οἱ ἐν τῷ πλοιαρίῳ
τυγχάνοντες ναῦται τε καὶ ἐπιβάται ἤκουον κραυγῆς

derunt una cum imagine S. Deiparæ, et ipsius
Jesu Christi infantis, ut Angyrianus chronogra-
phus libro decimo, et Anastasius memoriæ prodid-
erunt.

De loco cognominato Smyrniūm.

Locus appellatus Smyrniūm prope Tetradisiam
porticum, ac proxime S. Theodorum Sphoracii,
habet septentrionem versus concavitatem subter-
ranæam decem ulnarum, ac novem statuas, ex
quibus quidem tres sunt, Constantini Magni, Fau-
stæ ejus uxoris, ac Hilarionis præpositi; quarta
Crispi ejus filii, quem Herodotus et Hippolytus
chronographi memoriæ prodiderunt, capite fuisse
multatum, quod in suspicionem venisset Faustæ
noveræ concubitum sollicitasse. Quamobrem
Faustam quidem balneo æstuante suffocari; filio
autem Crispo caput indicta causa amputari jussit.
Helena vero Constantini mater juvenis mortem,
Cæsaris jam dignitatem adepti, ægre ferens, nihil
aliud vel loquebatur vel meditabatur, quam præ-
cipitem juvenis, qui causam non dixisset condem-
nationem. Quare Constantinus Magnus statuam
filio suo, pœnitentia motus erexit, ac integros
quadraginta dies, totidemque noctes ipsum luxit,
tanta animi ægritudine, ut nunquam vel lavaret
corpus, vel lecto recumberet. Statuam autem
hanc ei posuit ex argento puro inauratam, cum hac
inscriptione: FILIUS MEUS INJUSTE NECATUS.
Hæc igitur erecta statua, pœnitentium more,
corpore et capite inolinato, sceleris veniam a Deo
efflagitabat. Cæterum reliquæ statuæ sunt Severi,
Harmatii, Zeuxippi, Vigilantii, qui Viglentia ex-
struxit, et Eleutherii palatii senatus conditoris.

Quare muri maritimi urbis non consumantur.

Cum Constantinus Magnus urbem hanc conde-
ret, et locum utpote saxosum, ad porticus atriaque
construenda oomplanare vellet, lapidæ ac scal-
ptores excisis petrarum apicibus lapides extra
muros jacentes convolvebant, a porta Sanctæ
Barbaræ ad palatium usque, et portum Sophia-
num, a portu autem Eleutherii, ad portam Auream:
ac intra eosdem lapides murus conditus fuit,
quo remotior ac solidior esset, ut agitatam mare
iisdem lapidibus illisum, muris tranquillius af-
lueret.

*Arsenii monachi monasterii Strongyli, quod in antro
sive petra situm erat, narratio quædam.*

Nuper, et recenti memoria novum quidpiam et
admiratione dignum accidit. Quidam enim a lit-
tore Steni cum solvissent, et ad parvam quam-
dam insulam ad necessaria coemenda navigarent;
dum tranquillo mari orientale littus placide lege-
rent: qui in navicula erant nautæ vectoresque,
vocem aquilæ magnopere clamantis et in vitæ di-
scrimine graviter lugentis, Deoque permittente,

implorantis auxilium, acceperunt. Quod cum animadvertissent, ad littus navem appellunt, et remanentibus cæteris, sex sunt egressi qui vocem avis eo usque, dum appropinquassent secuti, viderunt aquilam heu! serpentis plexu ita circumdatam, ut pedibus pennisque constricta teneretur, proximumque esset, ut ab eo devoraretur. Itaque anxii cum ignorarent quo pacto servarent aquilam serpentemque interficerent, protinus redeunt ad navem non ita procul dissitam, arreptisque forcipibus ac gladiis aliisque telis æneis, necnon fabricorum ærariorum instrumentis, quæ secum vehabant, cum sociis aliis, qui in navicula remanserant, una abeunt, atque his instructi avi auxilium currunt. Cumque serpentem eodem, quo prius, modo aquilæ circumdatum reperissent, circumsteterunt; et cum nequirent ejus spiras gladio impetere, veriti ne aquilam occiderent, succurrit ipsis vertebam spinæ dorsī, quæ prominebat et aquilam tegebat exterior, forcipibus prehendere. Quod ubi solerter peractum est, alii cum opifice serpentem valide comprehenderunt strinxeruntque. Ille autem sese vel invitus explicuit, et caudam terram versus exporrectam in auxilium sibi movebat donec.

a circumstantibus est occisus. Tum aquila paululum se subduxit, alasque movere voluit nec potuit, adeo fuerat male a serpente accepta. Nautæ vero vectoresque relicta aquila ad navem rediere, læti admodum quia avem incolumem præstitissent. Rursumque inde solverunt, nec stadia duo fuerant emensi (ut cum jurejurando affirmabat monachus) cum, non ita multo postquam navigare cœpissent, eandemque aquilam tum nautæ tum vectores supra se volare conspexerunt, et e cælo in imum mares descendere sublataque lauræam ingentem piscem, in navem demittere. Quo attoniti spectaculo, gratias, ut par erat, Deo egerunt, qui talem prudentiam et sagacitatem vel avibus indidisset. Ipsi gloria in sæcula, Amen. Aquilam autem dein amplius non viderunt.

Titulus sequens perperam appositus fuit, nam quæ sequuntur, non originem seu historiam ædis Sophianæ, sed varias res, quæ sub Anastasio Dicoro, Justino Thracæ ac Justiniano acciderunt, continet: suntque veluti excerpta quædam ex variis Chronicis in unum collecta.

Origo seu historia sanctissimæ Magnæ Dei ecclesiæ, videlicet sanctæ Sophiæ.

Imperante Anastasio, Deuterius Byzantii episcopus Arianus, ausus est dicere: Baptizatur hic in nomine Patris, per Filium, in sancto Spiritu, et confestim piscina exaruit. Barbarus autem [qui baptizabatur] timore correptus, nudus aufugit, ita ut inde miraculum evulgaretur.

Cum duo episcopi, Anastasio imperante, de dogmate disputarent, quorum unus orthodoxus, alter Arianus erat, Arianusque dialecticæ peritus; orthodoxus vero dialecticæ quidem imperitus; sed pius fidelisque esset. Proposuit orthodoxus, ut omissa

ἀετοῦ σφοδρότατις τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀποδουρομένου καὶ, κατ' οἰκονομίαν θεοῦ, τὸν βοηθήσαντα ἀνακαλουμένου. Οἱ οὖν ἄνδρες οἱ ἐν τῇ πλοιαρίῳ προσχόντες καὶ τούτῳ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐποκειλάντες ἐξῆλθον τὸν ἀριθμὸν ἕξ, τῶν λοιπῶν προσμεινάντων ἐν τῇ νηϊ, καὶ τῇ φωνῇ ἐπακολουθήσαντες τοῦ ὀρνέου, καὶ πλησιάσαντες αὐτῷ, εἶδον, φεῦ, τὸν αἰτὸν ὑπὸ τοῦ ὄψεως περικυκλούμενον, τοὺς τε πόδας καὶ τὰ πτερὰ, ὥστε μέλλοντα ὅσον οὕτω βρῶμα τῷ ἐρπετῷ τὸν αὐτὸν ὄρνιν γενέσθαι. Εἰς ἀπορίαν οὖν ἄνδρες ἐμπεσόντες, καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενοι, πῶς μὲν τὸν αἰτὸν ὑγιῆ ἐξελῶσι, τὸν δὲ ὄφιν ἀποκτείνωσι, παλινωστήσαντες αὐθις τάχει πολλῷ, πρὸς τὴν ναῦν παραγίνονται οὐ πόρρω τυγχάνουσαν, καὶ ἀναλαβόμενοι ἃ ἐπέφεροντο ξυλάβια καὶ ξίφη καὶ δαιμόρους αὐτῶν, τοὺς ἐν τῇ πλοίῳ, καὶ τινὰ χαλκία μετ' αὐτῶν, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῶν χαλκευτικῶν ἐργαλίων, συναπαίρονται, καὶ συμπαραλαβόντες τοῦτο, ὤρμησαν σπουδαίως εἰς ἄμυναν τοῦ ὀρνέου· καὶ εὐρόντες πάλιν τὸν ὄφιν οὕτως ἔχοντα, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν, οὐκ εἶχον ὅπως τῆς τούτου διπλᾶς ἐφάψασθαι διὰ ξίφους, ἵνα μὴ τὸν αἰτὸν ἀφανίσωσι. Σκέπτονται οὖν τὸν σπόνδυλον ὑπερανεστηκότα τοῦ ὀρνέου μετὰ τοῦ ἐργαλίου κρατῆσαι· ὃ δὲ καὶ γέγονεν εὐφρῶς, καὶ συμπαραλαβόντες καὶ ἕτεροι σὺν τῷ τεχνίτῃ, ἐπίεσαν τὸν ὄφιν σφόδρα, καὶ εὐθέως ἄκων ἀνεδιπλοῦτο, καὶ εἰς τὴν γῆν ἐξήπλου τὸ σῦραϊον αὐτοῦ, κινῶν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦτον ἀπέκτειναν· καὶ ὃ αἰετὸς μικρὸν ὑπεκστᾶς ἐπτερεύσαστο μὲν, οὐκ ἠδύνατο δὲ, κατὰ πολὺ ὑπὸ τοῦ ὄψεως τεταλαιπωρηκώς. Καὶ ἐάσαντες αὐτὸν, πάλιν ἀνθυπέστρεψαν εἰς τὴν ναῦν, χαίροντες ἐπὶ τῇ τοῦ αἰετοῦ ἐλευθερίᾳ. Καὶ πάλιν ἀποπλεύσαντες, καὶ μήπω σταδίου δύο διαπλεύσαντες, ὡς ἀφηγούμενος ὁ μοναχὸς ἐξεῖπε μεθ' ὄρκου, ὅτι ἀρξάμενοι πλείειν, εἶδον τὸν αὐτὸν αἰετὸν ὑπὲρ ἄνωθεν τῶν ναυτῶν καὶ λοιπῶν ἀνδρῶν παραγενόμενον, καὶ ἀφ' ὕψους κατὰ τοῦ βάρους τῆς θαλάσσης καταβρόντα, καὶ λαύρακων, ἔχθρῶν παμμεγέθη, ἀνελόμενον, καὶ εἰς τὴν ναῦν κεγαλακότα. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦτο ἰδόντες, καὶ θαυμάσαντες, τῷ χαρίσθησαν, ὡς εἰκὸς, τῷ θεῷ, τῷ παρεστηκότι καὶ τοῖς ὀρνέοις τοιαυτῶν φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην. Τὸν δὲ αἰετὸν ἔκτοτε οὐκ ἔτι ἐβιάσαντο.

ετχηκῶτι καὶ τοῖς ὀρνέοις τοιαυτῶν φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην. Τὸν δὲ αἰετὸν ἔκτοτε οὐκ ἔτι ἐβιάσαντο.

Titulus sequens perperam appositus fuit, nam quæ sequuntur, non originem seu historiam ædis Sophianæ, sed varias res, quæ sub Anastasio Dicoro, Justino Thracæ ac Justiniano acciderunt, continet: suntque veluti excerpta quædam ex variis Chronicis in unum collecta.

Origo seu historia sanctissimæ Magnæ Dei ecclesiæ, videlicet sanctæ Sophiæ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, δευτέρου ἐπίσκοπος Βυζαντίου Ἀρειανὸς ἐτόλμησεν εἰπεῖν· Βαπτίζεται ὁδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ εὐθέως ἐξηράνθη, ἢ κολυμβήθηρα. Ὁ δὲ Βάρβαρος ἔμφοδος γενόμενος, γυμνὸς ἐφυγεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γνωσθῆναι τὸ θαῦμα.

Δύο οὖν ἐπισκόπων ἀμφισβητούντων περὶ δόγματος ἐπὶ Ἀναστασίου, ὀρθοδόξου καὶ Ἀρειανοῦ· καὶ τοῦ μὲν Ἀρειανοῦ διαλεκτικοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ὀρθοδόξου διαλεκτικοῦ οὐκ ὄντος, ἀλλὰ θεοσεβοῦς καὶ πιστοῦ, ὁ ὀρθόδοξος προὔτεινεν, ὥστε ἀφαιρέσειν

τῶν λόγων εἰς πῦρ εἰσελθεῖν, καὶ οὕτω δειχθῆναι ἅ τὸν εὐσεβέστερον · τοῦ δὲ Ἀρειανοῦ παραιτησαμένου, εἰσελθὼν ὁ εὐσεβὴς καὶ προσμείνας τῇ φλογίᾳ, ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς πυρᾶς διαλέγεται, καὶ ἀπαθῆς ἐφυλάττετο.

Ἰουστίνος ὁ Θράξ ὁ μέγας ἐβασίλευσεν ἔτη θ'... ἄριστος ἐν πολέμοις..., καὶ φκείωσατο, καὶ στρατηλάτην ἐτίμησε, καὶ παρβήσιαν ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἐποίησεν. Ἐδολοφονήθη δὲ ὁ Βιταλιανὸς παρὰ τῶν πολιτῶν, μηνιόντων αὐτῷ διὰ τὴν προειρημένην ἐπανάστασιν. Ἀμάντιον δὲ τὸν πραιπόσιτον, ὃς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀμαντίου ψκοδόμησε καὶ ἐκόσμησε [λέγεται δὲ χρήματα αὐτῷ δεδωκέναι τῷ Ἰουστίνῳ ὄντι κόμητι τῶν ἐξκουθητόρων ἐπὶ Ἀναστασίου, ὅπως Θεόκριτον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ ἀναγορεύσει εἰς βασιλείαν], τοῦτον ἀνείλεν ὁ Ἰουστίνος, καὶ τοὺς τὴν ἀνταρσίαν σὺν αὐτῷ μελετήσαντας, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατασχέιν.

Ἐπὶ αὐτοῦ, τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀρέθαν ἐν Νεγρῶ τῇ πόλει ἐπράχθη, καὶ τὰ κατὰ τῶν Ὀμηριτῶν δι' Ἐλεσθιανὸν τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιοπίων. Ἐτυπώθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἑορτάζειν ἡμᾶς, καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς · ἐξ οὗ ἀστὴρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐπάνω τῆς Χαλκῆς πόλεως, ὡς ἐν τῷ Παλατίῳ φαινῶν ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας κς'. Γέγονε δὲ καὶ σεισμὸς φοβερώτατος · καὶ ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις ἐν διαφόροις τόποις ἀπέλαθεν · ἡ δὲ μεγάλη Ἀντιόχεια πάθος ἔπαθεν ἀνεκδιήγητον, ὡς καταποθῆναι πᾶσαν σχεδὸν τὴν πόλιν, καὶ τάφον κοινὸν γενέσθαι τῶν οἰκητόρων. Τοσαύτη δὲ ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἐπέληθεν, ὡς καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας πῦρ ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς γῆς οἰκτρῶς κατέφλεξε. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰομπητιούπολις τῆς Μυσίας διαβράγαεῖσα, μέσον κατεπόθη μετὰ τῶν οἰκητόρων · καὶ ἔκραζον ὑπὸ τὴν γῆν ὄντες οἱ ἄνθρωποι, Ἐλεήσατε.

Γυνὴ τις ἐπὶ αὐτοῦ ἀνεφάνη γιγαντοειδῆς ἐκ Κιλικίας οὖσα, ὑπερέχουσα τῇ ἡλικίᾳ παντὸς ἀνθρώπου μικροῦ πῆχυν ἕνα, καὶ πλατεῖα σφῶδρα, ὡς ἐπὶ θαύματος οἱ ὄρωντες αὐτὴν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ οἴκοις, ἐδίδουν αὐτῇ ὄβολόν.

Ὁ δ' αὐτὸς βασιλεὺς πολλὰ ἐφιλοφρονήσατο τῇ τε πόλει Ἀντιοχείᾳ πρὸς ἀνοικοδομεῖν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ὑπολειφθέντας ζῶντας... τοσοῦτον δὲ ἐπὶ αὐτοῦ κληγήσεν, ὡς καὶ τὸ διὰ δῶμα ἀποτιθέσθαι καὶ τὴν πορφύραν, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν περιβάλλεσθαι, καὶ πενθεῖν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἐτελεύτησε δὲ καταλιπὼν βασιλείαν Ἰουστινιανὸν τὸν ἴδιον ἀνεψιόν. Ἐτέθη δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Αὐγούστης ἐν Λάρνακι μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐφημίας, ἐν ᾗ καὶ ἐπιστολαὶ εὐρέθησαν. Τὸν δὲ ἀρχιεροσύνης θρόνον διεῖπεν Ἰωάννης ὁ λεγόμενος Καππαδόκας.

Ἰουστίνος δὲ ἀνεκαλέσατο πάντας εὐσεβεῖς καὶ ἱερεῖς ὀρθοδόξους, οὓς Ἀναστάσιος ἀδίκως ἐξώρισεν.

Ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐν Ἐδέσσει τῇ πόλει, Σκιρτοῦ τοῦ ποταμοῦ μέσον αὐτῆς διερχομένου, πλημμυρήσαντος, ταύτην σὺν τοῖς κατοικοῖς κα-

disputatione ambo ingrederentur in pyram sicque comprobaretur utrius religio præstaret. Recusante Ariano, ingressus in pyram orthodoxus, et in flammis aliquantum temporis versatus; postquam inde egressus fuit, edisserebat, incolumisque permansit.

Justinus Thrax, magnus ille, imperavit annis novem... in bellis strenuissimus... et in familiaribus habuit [Vitalianum], ducemque creavit, eique secum quidvis libere loquendi fecit potestatem. Dolo autem occisus est Vitalianus a civibus, ob excitatam prædictam seditionem ipsi, infensis. Amantium vero præpositum, qui templum Sancti Thomæ Amantii cognomine extruxit, occidit; itemque eos qui cum ipso ad imperium occupandum conspiraverant. Dicitur enim illum pecunias dedisse Justino, qui sub Anastasio excubitorum comes erat, ut Theocritum consobrinum suum proclamaret imperatorem.

Eodem imperante, in urbe Negra gesta sunt ea quæ de sancto Aretha narrantur: necnon Elesbaani Æthiopum regis expeditio adversus Homeritas. Ab illo item statutum est, ut Hypapante sive Occursus festum celebraremus: ex quo stella in cælo per viginti sex dies totidemque noctes supra portam æream visa est, quasi e palatio luceret; faciliusque est horrendus terræmotus, quem variis in locis ipsa Constantinopolis sensit. Magna autem Antiochia inenarrabile damnum perpesa est, ita ut urbs pene tota absorpta, commune incolarum sepulcrum evaserit. Tanta autem Dei ira fuit, ut et superstites ignis e terra erumpens miserabiliter concremaret. Quin etiam Pompeiopolis Mysiæ urbs disrupta, ejusque dimidium una cum habitatoribus terra absorptum est: hominesque terra obruti clamabant: *Miseremini*.

Ipso item imperante mulier quædam ex Cilicia gigantea statura visa est, quæ proceros quosque viros uno cubito superabat, eratque corpore admodum crasso. Ob spectaculi autem novitatem, qui eam in officinis et domibus conspiciebant, obolo singuli donabant.

Idem imperator humano motus affectu erga urbem Antiochiam, et eos qui ex tanta clade residui erant, de ea restauranda cogitabat. Tantum enim super ea indoluit, ut diademate purpuraque depositis, se sacco et cinere indueret, multisque diebus lugeret. Obiit autem, Justiniano sororis suæ filio imperii successore relicto. Corpusque ejus depositum est in monasterio Augustæ, in arca inclusum cum uxore Euphemia: qua in arca epistolæ repertæ sunt. Archiepiscopatus porro thronum tunc obtinebat Joannes cognomine Cappadox.

Justinus autem pius omnes orthodoxosque sacerdotes, quos injuste Anastasius relegaverat, revocavit.

Illo imperante, cum Scirtus fluvius qui per mediam Edessam fluit, exundasset, ipsam urbem cum incolis demersit: aquis vero dilapsis, inventa

est in ripa fluminis lapidea tabula, qui notis hieroglyphicis insculptus erat: *Scirtus fluvius saltabit, noxiique civibus saltus erunt.*

Eulialus quidam ex divite pauper effectus, cum e vita excederet, testamento Justinum hæredem reliquit, illa conditione, ut tres filias suas in tenella ætate relictas educaret, ipsisque dotem assignaret; ac omnia debita creditoribus solveret, et ab iis sygraphas suas redimeret. Quæ omnia Justinus regia munificentia perfecit, magna omnium qui rei famam perceperunt admiratione.

Justinianus igitur imperavit annis triginta novem; et in media urbe consulatum gessit, multas pecunias elargitus. Is Novellas constitutiones edidit; legemque tulit de episcopis, xenodochis, œconomis et orphanotrophis: ut non plus testamento relinquerent, quam ante initum munus possedissent. Absolvit quoque publicum balneum in Dagistæi tractu, quod exstruere cœperat Anastasius imperator. Antiochiæ porro non cessavit terræmotus, donec religioso cuidam viro visum est superliminaribus positum inscribere: *Christus nobiscum, state.* Quo facto, cessavit ira Dei. Exinde autem urbs Theopolis, sive urbs Dei vocata est.

Eodem imperante popularis seditio orta est, in qua Sanctam Sophiam, sancti Sampsonis domum cum infirmis, et atrium palatii, chalcostegum, quod ex eo hodieque Chalce vocatur, quia tegulis æreis et inauratis erat tecta: binas item porticus usque ad Forum incenderunt: Justinianum imperatorem contumeliis affecerunt, Hypatium vero patricium proclamarunt, cum coronassent eum in solio imperatoris in Hippodromo: qui tumultus a Belisario, Mundo et Narsele sedatus est, cæsis millibus triginta quinque in Hippodromo, et cum iis Hypatio.

Magnam vero Dei ecclesiam Justinianus restauravit, et longe majorem pulchrioremque quam antea fuerat, reddidit; et troparia sive versiculos hos edidit, qui in ea psallerentur: *Unigenitus Filius et Verbum Dei, qui propter salutem nostram incarnari voluit.* Quinetiam Hypapante sive Occursus Domini dies festa, tunc celebrari cœpta est, cum antea Dominicis festis non annumeraretur. Quia vero Magnæ Ecclesiæ mentionem fecimus: quomodo ab initio structa sit, et a quonam, sigillatim enarrabo. Res autem ita se habet.

ἐκλυσε. Μετὸ δὲ τὸ παυσασθαι τὰ ὕδατα, πλῆθι λίθινη εὐρήθη ἐν τῇ τοῦ ποταμοῦ ἕχθῃ ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν ἐγκεκολλημένοις περιέχουσα τοῦτο· Σκιρτὸς ποταμὸς σκιρτήσει κακὰ σκιρτήματα πολίταις.

Ἐὐλαλίου τινὸς ἀπὸ πλουσίου πένητος τελευτήσαντος, καὶ γράψαντος Ἰουστίνον κληρονόμον ἐν διαθήκαις, καὶ παρακελευσαμένου, ὥστε τὰς τρεῖς αὐτοῦ θυγατέρας μικρὰς καταλειφθείσας ἀναθρέψαι καὶ ἐκπροικῆσαι τὸν βασιλέα, καὶ πάντα τὰ χρεῖα αὐτοῦ δοῦναι τοῖς ὀφειλέταις, καὶ τὰ γραμματεῖα αὐτοῦ πάντα ἀναρβύσασθαι, ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος ἐπλήρωσε, καταπλήξας ἐν τούτῳ πάντα ἄνθρωπον τὸν ἀκούσαντα.

Ὁ οὖν Ἰουστινιανὸς ἐβασίλευσεν ἕτη 18^ο. ὑπέτευσε ἐν μέτῃ τῇ πόλει, καὶ δούς χρήματα πάμπολλα. Οὗτος ἐποίησε τὰς νεσρὰς διατάξεις, ἐκφωνήσας καὶ τύπον περὶ ἐπισκόπων, καὶ ξηνοδόχων, καὶ οἰκονόμων, καὶ ὀρφανοτρόφων, ὥστε μὴ διατίθεσθαι πλὴν εἰς ἃ πρὸ νοῦ γενέσθαι ἐκέκτηντο. Ἐπλήρωσε δὲ καὶ τὸ δημόσιον λοέτρον τὸ εἰς τὰ Διηγηστέως, ὃ ἤρξατο κτίρειν Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς. Ἡ δὲ Ἀντιόχεια οὐκ ἐπαύσατο σείεσθαι μέχρις οὗ ἐφάνη θεοσεβεῖ ἀνθρώπων ἐπιγράψαι εἰς τὰ ὑπερθυρα τῶν φλιῶν, Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, στήτε· καὶ τούτου γενομένου, ἔστη ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔκτοτε ἡ πόλιν ὠνομάσθη Θεούπολις.

Ἐπὶ αὐτοῦ γέγονε δημοτικὴ ἀνταρσία, καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τοῦ ὁσίου Σαμψῶν οἶκον μετὰ τῶν ἀρβύστων, καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Παλατίου τὴν χαλκόστεγον, τὴν ἔκτοτε καὶ νῦν Χαλκῆν ἱερονυμίζομένην διὰ τὸ ἐκ χαλκῶν κεράμων κέχρυσωμένων ἐστεγῆσθαι αὐτήν· καὶ τοὺς δύο ἐμβόλους μέχρι τοῦ φόρου κατέκασαν, καὶ Ἰουστινιανὸν βασιλέα ἐφύβρισαν, Ἰπάτιον δὲ πατρικίον εὐφήμησαν ἐν τῷ καθίσματι στέφαντες· ἤτις ἐπαύθη διὰ Βελισαρίου, καὶ Μούνδου· καὶ Ναρση, ἀνελόντων χιλιάρχου λέ, καὶ αὐτὸν Ἰπάτιον ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ.

Ἀνεκαίνισε δὲ Ἰουστινιανὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίαν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ὑπὲρ τὸ πρότερον, παραδοὺς καὶ τροπάρια ἐν αὐτῇ ψάλλεσθαι· Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξιόμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι. Ἀλλὰ καὶ Ἰπαπαντὴ ἀρχὴν ἔλαβεν ἑορτάζεσθαι, μὴ συναριθμουμένην πρότερον ταῖς Δεσποτικαῖς ἑορταῖς. Ὅτι δὲ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ἐμνήσθη, λεπτομερῶς διηγήσομαι πῶς ἐξ ἀρχῆς ἐκτίσθη, καὶ παρὰ τίνας. Ἐχει δὲ οὕτως.

ANONYMI

DE ANTIQUITATIBUS CPOLITANIS

LIBER QUARTUS

Continens historiam et descriptionem templi Sanctæ Sophiæ.

Constantinus Magnus primum condidit Sanctam Sophiam, figura oblonga, Ariani sub Theodosio Magno ejusdem ecclesiæ tectum incendunt. A Rufino magistro post biennium restituitur. Anno V Justiniani imperatoris, in seditione populi comburitur ædes Sophiana, et ad eam a fundamentis excitandam animum applicat idem Augustus.

Ἡ ἁγία Σοφία ἡ μεγάλη ἐκκλησία οὕτως ἐκτίσθη. Ἀ πρῶτον μὲν ἀνήγειρεν αὐτὴν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος δρομικτῆν, ὁμοίαν τοῦ Ἁγίου Ἀγαθονίκου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰσακίου. καὶ πληρώσας αὐτὴν, στήλας ἔστησε πολλάς. Διήρκεσε δὲ τὸ κτίσμα ἐκεῖνο χρόνους οὐδ'. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, εἰς τὴν δευτέραν σύνοδον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην, στασιάζοντες οἱ Ἀρειανοί, κατέφλεξαν τὴν στήλην τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ὄντος πατριάρχου Νεκταρίου, καὶ ἐξεληθόντος τοῦ ἀγιοτάτου, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Εἰρήνῃ τῇ παλαιᾷ καθεζομένου· ἦν καὶ αὐτὴν ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Διῆλθον δὲ χρόνοι δύο, καὶ ἴστατο ἄσκησις. Προστάξας δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος Ῥουφῖνον τὸν μέγιστον αὐτοῦ, ἐσκέπασεν αὐτὴν διὰ κυλινδρικών καμάρων. Μετὰ δὲ χρόνους λε' τοῦ Θεοδοσίου, πε' ἐτῶν διελθόντων ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, μετὰ τὸ σφαγῆναι ἐν τῷ Ἰππικῷ τριάκοντα πέντε χιλιάδων ἐκεῖσε ἀναίρεθέντων, καθὼς καὶ ἀνωτέρω δεδηλωται, διὰ τὸ ἀναγορευθῆναι ὑπὸ τῶν δύο δημοτικῶν μερῶν, Ἰπᾶτιον πατρικίον μέρους Βενέτων ἐν τῷ ε' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τοῦ οἰκοδομῆσαι ναὸν, οἷος οὐκ ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ.

Marmora, columnæ reliquæ materia opportuna ad templi structuram, ex variis orbis provinciis, jussu imperatoris advehuntur Constantinopolim. Plutarchus Justiniano ab epistolis et historiographus. Columnas Romanas octo Marcia Romana vidua ad imperatorem mittit. Octo vero alias prasini coloris Constantinus prætor advexit Epheso. Reliquæ vero columnæ ex variis locis transferuntur; atque intra septem annos cum dimidio universa materia congeritur.

Ἐγραψε δὲ τοῖς στρατηγοῖς, καὶ σατράπαις, καὶ κριταῖς, καὶ φορολόγοις, τοῖς ἐπὶ τῶν θεμάτων ἄπαντας ἐρευνᾶν αὐτοὺς, ὅπως εὖρωσι κίονας τε καὶ συστήματα, στήθεά τε καὶ ἀδάκια, καὶ καγκελλοθυρίδας, καὶ τὴν λοιπὴν ὕλην τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἀνεγείραι ναόν. Πάντες δὲ οἱ παρ' αὐτοῦ ὀρισθέντες ἀπὸ εἰδωλικῶν ναῶν, καὶ ἀπὸ παλαιῶν λουτρῶν τε καὶ οἰκῶν ἔπεμπον πάντα τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἀπὸ πάντων τῶν θεμάτων ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως, βορρᾶ τε καὶ νότου, καὶ πάντων τῶν νήσων καὶ τοὺς μὲν ὀκτὼ κίονας τοὺς Ῥωμαίους, καθὼς φησι Πλούταρχος ὁ πρωτοσεκρητῆς καὶ πιστογράφος, Ἰουστινιανῷ μετὰ σχεδίας ἀπίστειλε χήρα γυνὴ ἀπὸ

Magna ecclesia Sancta Sophia condita fuit hoc modo. Primum quidem exstruxit eam Magnus Constantinus, oblonga figura, Sancti Agathonici et Sancti Isaacii similem; confectoque opere multas in ea statuas erexit. Hoc porro ædificium annos quatuor et septuaginta intactum mansit. Magno autem Theodosio imperante, quo tempore secunda synodus Constantinopoli celebrata est, Ariani, commota seditione, hujus ecclesiæ tectum incenderunt Nectario tum patriarcha: qui vir sanctissimus inde egressus in ecclesia Sanctæ Irenæ veteri consedit, quam item ecclesiam magnus Constantinus excitaverat. Exinde annis duobus sancta Sophia tecto caruit. Imperatoris vero Theodosii jussu, Rufinus magister eam cylindricis fornicibus operuit. Elapsis autem a Theodosio triginti quinque, a Constantino Magno octoginta quinque annis, Justiniani imperatoris anno quinto, post eadem illam in Hippodromo factam, qua triginta quinque hominum millia perierunt, ut superius narratum est, quod dum factionum partes Hypatium, patricium ac factionis Venetæ tribunalum, imperatorem salutassent; quinto, inquam, ejus imperii anno cepit consilium, Deo instigante, exstruendi templi, quale nunquam ex Adami tempore excitatum fuerat.

Scriptis itaque duobus, satrapis, iudicibus, provinciarum quæstoribus, jubens singulos accurate scrutari ac perquirere, num columnas, fulcra, peristylia, tabulas et clathratas januas, ac quidquid materiæ construendis templis opportunum, reperire possent. Tum ii, quibus id muneris fuerat demandatum, quidquid ex idolorum templis, ex antiquis balneis ac ædibus, ex qualibet orientis, occidentis, septentrionis et austri provincia exque omnibus insulis colligi potuit, ad imperatorem Justinianum miserunt. Columnas quidem Romanas octo, ut narrat Plutarchus primus a secretis et fide dignus scriptor, Marcia quædam Romana vi-

dua, quas dotales acceperat, ratibus Justiniano perinde misit. Eæ vero Romæ steterant in templo Solis, quod struxerat Aurelianus Romanorum imperator, qui sese Persis prodidit. Octo autem illas, stupendas plane, coloris prasini, cæsas et politas Constantinus prætor Epheso advexit. Marcia vero superius memorata, hæc imperatori scripsit: Columnas tibi paris longitudinis, ponderis atque latitudinis, pro salute animæ meæ mitto. Columnas vero reliquias, partim Cyzico, partim Troade, partim ex Cycladibus insulis præfecti imperatoris transmiserunt. Jamque demum materia, quanta opus erat, per annos septem cum dimidio congesta aderat.

Justinianus XII imperii sui anno ædem Sophianam et aliam longe ampliorem construere aggreditur. Domos vicinas emi; et primum ædem cujusdam Annæ viduæ: quo loco scevophylacium exstruxit, data facultate.

Duodecimo autem imperii anno Justinianus templum prædictum a Constantino Magno olim constructum a fundamentis evertit, ejusque rudera, quæ ob paratam ingentem materiæ copiam nulli usui forent, seorsim reposuit. Cæpit etiam vicinas ædes coemere, ac primo mulieris cujusdam viduæ, Annæ nomine: æstimantur ædes pretio librarum octoginta quinque. Cumque illa imperatori nollet vendere, ac diceret: Non si quinquaginta librarum centenaria præberes, eas concederem; imperator, missis optimatibus bene multis, qui mulierem obsecrarent, cum nihil proficeret, ipse demum venit et mulierem supplex rogavit, ut pretium pro ædibus acciperet. Tum illa, conspecto imperatore, ad pedes ejus procidit, itemque supplicis more dixit: Ædium pretium nullum abs te accipiam: rogo tantum ut templi, quod exstruere paras ego quoque in die judicii mercedem accipiam, ac propter ædes meas sepeliar. Imperator vero mulierem illico post absolutum ædificium sepultura donandam pollicetur, ac ejus memoriam, ut quæ proprium fundum concesserit, perpetuo habendam. Locus vero ædium ejus est totum scevophylacium.

Quo loco primum erat domus Antiochi eunuchi et ostiarii, sacer puteus, bema, atque ambo usque ad medium templi construuntur. Quibus artibus cogitur præfatus Antiochus ad venditionem propriæ domus.

Sacer autem puteus, ut vocant, totusque bematis atque ambonis locus usque ad medium templi, domus erat Antiochi eunuchi et ostiarii: æstimataque fuit triginta et octo libris. Illo autem ægre ferente non justo pretio divendi domum, imperator æqui amans et ab injuria inferenda alienus, incertus consilii quid factururus esset ignorabat: Strategius vero magister, imperatorii ærarii præfectus ipsiusque imperatoris frater spiritualis, rem se arte aliqua effecturum imperatori pollicetur. Ostiarius jam memoratus Antiochus ludorum circensium amantissimus erat. Cum itaque circenses ludi imminerent, magister Strategius ostiarium detrudit in carcerem. Ipso autem ludorum die ille

Ἄ Ῥώμης ὀνόματι Μαρκία· εἶχε δὲ αὐτοὺς εἰς προῖκα αὐτῆς. Ἰστάντο δὲ εἰς Ῥώμην εἰς τὸν ναὸν Ἑλίου τὸν κτισθέντα παρὰ Ἀδελιανοῦ βασιλέως Ῥώμης, τοῦ προδόντος αὐτὸν Πέρσαις. Τοὺς δὲ ὀκτὼ πρασίνοὺς κίονας τοὺς ἀξιοθαυμάστους ἐκόμισε Κωνσταντῖνος στρατηγὸς ἀπὸ Ἐφέσου λατατομημένους ἀμφοτέρους. Ἡ δὲ προειρημένη Μαρκία ἔγραψε τῷ βασιλεῖ οὕτως, ὅτι Ἀποστῆλλω κίονας ἰσομήκειας, ἰσοστάθμους, καὶ ἰσοπλάτους, ὑπὲρ ψυχικῆς μου σωτηρίας. Τοὺς δὲ λοιποὺς κίονας, τοὺς μὲν ἀπὸ Κυζίκου, τοὺς δὲ ἀπὸ Τροάδος, ἄλλους ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων, οἱ ἄρχοντες τοῦ βασιλέως ἐκόμισαν. Καὶ λοιπὸν ἰκανὴ ὕλη ἀπετέθη. Ἀπεσωρεύθη δὲ πᾶσα ἡ ὕλη διὰ χρόνων ἑπτὰ ἡμισυ.

a Constantino M. conditam a fundamentis evertit, et vicinas emi; et primum ædem cujusdam Annæ mulieri, loco mercæ, sepulturæ eodem in loco facultate.

Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, τὸν προειρημένον ναὸν, τὸν παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέντα, ἐκ θεμελίων κατέστρεψε. Τὴν δὲ ὕλην αὐτοῦ ἰδίως ἀπέθετο· οὐδὲ γὰρ χρεῖαν αὐτῆς εἶχε, διὰ πολλὴν καὶ ἄπειρον ὕλην ἡτοιμάσθαι. Ἦρξάτο δὲ ὠνεῖσθαι οἰκήματα τῶν ἐκείσε οἰκούντων· καὶ πρῶτον μὲν χήρας τινὸς γυναικὸς ὀνόματι. Ἄννης ἀπετιμήθησαν νομίσματα λίτρας πε'. Ἐκείνης δὲ μὴ βουλομένης διαπωλῆσαι τῷ βασιλεῖ, ἔλεγεν, ὅτι Μέχρι χρυσίων ἢ κεντηνάρια ἐάν μοι δώσῃς, οὐ δώσω ταῦτα. Καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ πολλοὺς ἀποστείλας εἰς ἰκεσίαν τῆς γυναικὸς οὐδὲν ἤνυσε. Παραγενόμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς εἰς ἰκεσίαν τῆς γυναικὸς, εἶδέτο αὐτῆς περὶ τῶν οἰκημάτων. Ἢ δὲ θεασαμένη τὸν βασιλέα, προσέπεισε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, δεομένη καὶ λέγουσα, Σὺ Τιμὴν μὲν οὐκ ὀφείλω λαβεῖν εἰς τὰ οἰκήματα· τὸν δὲ νόον ὃν βούλει κτίσαι, αἰτοῦμαι σε ἵνα ἔχω κάγω ἐν ἡμέρῃ κρίσεως μισθόν, καὶ ταῦ εἰς τὰ οἰκήματά μου πλησίον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπέσχετο αὐτὴν ταῦτα ἐκείσε, μετὰ τὸ τελειωθῆναι τὸν ναὸν, ὡς ἴδιον κτήμα δοῦσαν, καὶ μνημονεύεσθαι διηκεκῶς. Ἔστι δὲ ὁ τόπος τῶν οἰκημάτων αὐτῆς τὸ σκευοφυλάκιον ἔδρον.

Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον Ἅγιον Φρέαρ, καὶ τὸ θυσιαστήριον ἔδρον, καὶ ὁ τόπος τοῦ ἁμβωνος, καὶ ἕως τῆς μέσης τοῦ ναοῦ, ὑπῆρχεν οἶκος. Ἀντιόχου εὐνοῦχος καὶ ὀστιάριος· καὶ ἀπετιμήθη λίτρας λη'. Τοῦ δὲ δυσχεραίνοντος τοῦ μὴ πράσαι ἀξίως τὸν ἴδιον οἶκον τῷ βασιλεῖ, φιλοδίκαιος ὢν ὁ βασιλεὺς, καὶ μὴ θέλων αὐτὸν ἀδικῆσαι, ἠθύμει ἀδημονῶν τί πράξῃ. Στρατήγιος μάγιστρος ὢν τοῦ βασιλέως ἀδελφοποιητὸς, καὶ φύλαξ ξῶν βασιλικῶν χρημάτων, ὑπισχνεῖτο τῷ βασιλεῖ τοῦ διοικῆσαι τοῦτο διὰ τινος μηχανῆς. Ὁ δὲ βῆθεῖς Ἀντίοχος ὀστιάριος, φιλοπόδρομος ὢν, ἵππικου ἀγαμέμου, ὁ μάγιστρος Στρατήγιος καθείρξεν αὐτὸν ἐν τῇ φρουρᾷ. Τῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἵππικου ἤρξάτο βοᾶν ἐκ τῆς εἰρηκῆς. Θεάσωμαι

τὸ Ἴπποδρόμιον, καὶ τὸ θελημὰ τοῦ βασιλέως ποιήσω. Ἐγαγον δὲ αὐτὸν ἐν τῷ στάματι τοῦ καθίσματος, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ Ἴπποδρομίῳ, καὶ ἐκεῖσε ἐποίησε τὴν διάπρασιν, ὑπογράφαντος ἐκεῖσε τοῦ κοιαιστορος καὶ τῆς συγκλήτου πάσης, πρὸ τοῦ τοῦς Ἴππους γυμνάσαι. Τύπος δὲ ἦν ἐκ παλαιού, ἦν ἵκα ἀνήρχετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ καθίσματι, παρευθὺς ἔτρεχον οἱ ἡνιοχευτικοὶ Ἴπποι· διὸ δὲ ἤργησαν εἰς τὴν πρᾶσιν τῶν οἰκημάτων τοῦ εὐνούχου, ἀργῶς ἐξέρχονται τὰ ἡνιοχευτικὰ ἄρματα τῶν Ἴππων.

Pars dextera gynæconitidis usque ad columnam S. Basilii, necnon pars templi quædam, domus erat Charitonis eunuchi : sinistra vero pars usque ad columnam S. Gregorii Thaumaturgi, domus erat Xenophontis cuiusdam arte sutoris : qui inferorum princeps dicebatur dum ab aurigis adoraretur in Hippodromo. Templi area, quatuor nartheces, baptisterium ac reliqua circumposita ædes erant Damiani patricii Seleuciæ.

Τὸ δὲ δεξιὸν μέρος ὄλον τοῦ γυναικωνίτου ἕως τοῦ Β κίονος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ μέρος τι, ὑπῆρχον οἰκήματα Χαρίτωνος εὐνούχου τοῦ ἐπικλην Ἀηνοπώλου, ἃ καὶ ἐξωνήθησαν μετ' εὐχαριστίας. Τὸ δὲ ἀριστερὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου ἕως τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὑπῆρχον οἰκήματα Ξενοφώντος τινος τῆ τέχνη βασιλισκαρίου· ὅς θέλων ἐξωνήσασθαι τὰ οἰκήματα αὐτοῦ, ἤτησατο τὸν βασιλέα, μὴ μόνον τίμημα διπλοῦν λαθεῖν εἰς τὰς σκηνάς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα ποιήσῃ τοῦτον ἐν τῷ ἀγομένῳ ἵππικῳ, ἐν ᾗ ἐπιτελεῖται, τιμᾶσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν τεσσάρων ἡνιόχων. Τοῦ δὲ βασιλέως προσάξαντο τοῦτο, πρὸς γέλωτα πεποίηκεν εἰς τὸ διηγεῖσθαι, ἵνα τυπωθῆ εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἀγομένου ἵππικοῦ καθέζεσθαι τοῦτον ἐν τοῖς καγκέλλοις μέσον, καὶ τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν ἡνιόχων πρὸς γέλωτα, πρὸ τοῦ ἀναβῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἁρμάτων. Καὶ τοῦτο διήρκεσε μέχρι τῆς σήμερον. Ὅς καλεῖται ἄρχων τῶν καταχθονίω· ἀμφιέννυται δὲ χλαμύδα λευκὴν μετὰ βύσσου ἡμφιεσμένην. Τὸ δὲ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ καὶ οἱ τέσσαρες νάρθηκες, καὶ ὁ λουτήρ, καὶ τὰ περιῆ αὐτῶν, ὑπῆρχον οἰκήματα Δαμιανοῦ πατρικίου Σελευκίας· ἅπερ ἀπειμήθη λίτρας ἑ, καὶ μετὰ πολλῆς περιχαρίας δέδωκε ταῦτα τῷ βασιλεῖ.

Trulli fundamenta supra petram Stephaneam jaciuntur. Eutychius patriarcha pro ecclesiæ structura preces fundit. Oratorium rotundum prope horologium Joanni Baptistæ sacrum, necnon porticus a magno palatio ad ædem Saphianam usque pertingentes exstruuntur. Magistri architecti centum, operæ decem millia. Cæmentum ut subactum.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὸν τόπον καταμετρήσας, καὶ εὐρὴν στεφανέαν πέτραν ἀπὸ τε τοῦ θουσιαστηρίου καὶ μέχρι τῆς κάτω ἀψίδος, ἐθεμελίωσεν αὐτὴν γύρωθεν τὰ βᾶθρα τοῦ μεγάλου Τρούλλου. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀψίδων μέχρι τοῦ ἐξωτάτου νάρθηκος, εἰς τὸν γαῦνον καὶ ἀλώδη κόπον ἐθεμελίωσεν. Ἀρξάμενος δὲ τὰ θεμέλια κτίζειν, προσεκαλέσατο Εὐτύχιον πατριάρχη, καὶ ἐποίησεν εὐχὴν περὶ συστάσεως τῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς κόψας καὶ οἰκείαις χερσὶν ἄσβεστον μετὰ τοῦ ὀστράκου, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, ἔβαλεν ἐπὶ τὸ θεμέλιον πρὸ πάντων· Πρὸ τοῦ δὲ ἄρξασθαι κτίζειν τὸν ναὸν, προέκτισεν εὐκτήριον χρυσόροφον

ejulando clamare cœpit ex carcere, Circenses spectem, et pro imperatoris lubito faciam. Ductus itaque ad tribunal Hippodromi quo loco imperator sedebat, suas illic ædes divendidit, subscriptentibus quæstore ac senatu universo. Idque factum priusquam equi agitentur. In more autem fuit olim, ut statim atque imperator ad tribunal ascenderat, aurigæ equorum cursum inciperent. Quia vero tum, ut eunuchi ædes venundarentur, cessatum est, hinc consuetudo obtinuit ut in ludis circensibus, egressis equis, currus paululum moræ facerent.

Dextera pars gynæconitidis tota usque ad columnam sancti Basilii, necnon pars templi quædam, ædes erant Charitonis eunuchi, cognomine Chenopoli, quæ bona cum gratia venditæ sunt. Sinistra vero pars gynæconitidis, usque ad columnam sancti Gregorii Thaumaturgi, ædes erant Xenophontis cuiusdam arte sutoris. Is cum ædes venum prostarerent, ab imperatore non duplex modo pretium pro vili casa postulavit, sed etiam rogavit ut die circensium quatuor factionum aurigæ se honorarent et venerarentur. Quod cum imperator præstari ad risum spectantium jussisset, decrevit etiam ut in perpetuum circensibus ludis is in cancellis medius sederet, ejusque terga ab aurigis antequam currus conscenderent ad risum et ludibrium adorarentur: quod ad hunc usque diem factitatum est. Ille vero vocatur inferorum princeps. Induitur autem chlamyde candida bysso intexta. Templi vero area, et quatuor nartheces seu porticus ac baptisterium et quæ circumposita sunt, ædes erant Damiani patricii Seleuciæ, quas nonaginta libris æstimatas ingenti gaudio imperatori tradidit.

ἀπειμήθη λίτρας ἑ, καὶ μετὰ πολλῆς περιχαρίας δέ-

Locum dimensus imperator Justinianus, cum petram Stephaneam a bemate ad imam usque apsidem reperisset, majoris Trulli super eam fundamenta jecit. Ab apside vero ad exteriorem usque narthecem, in solo palustri et limoso fundavit. Fundamentum autem aggressus, Eutychium patriarcham evocat, qui pro ecclesiæ structura preces funderet. Tum imperator suis ipse manibus cum testa cæmentum accipiens Deoque gratias agens, id primus omnium in fundamentum jecit. Ante cœptam vero templi structuram, oratorium rotundum aureo fornice instructum, egregio circumquaque lapillorum ornatu, Joannis Præcursoris voca-

τε εὐνούμων καὶ δεξιῶν, καὶ ταύτας στεγάσαντες σκυφίκας ἀψίδας, ὠρίσθη ἀγαγεῖν μιλιάρσια ἐκ τοῦ παλατίου ὁ κρατῶν ἡμέρα Σαββάτου· ἦν γὰρ ὥρα τῆς ἡμέρας· καὶ προσέταξιν ὁ Στρατήγιος τοῦ ἐξελεῖν τοὺς ἐργάτας καὶ τεχνίτας εἰς τὸ ἀριστον. Κατερχόμενος δὲ ὁ προβήρῃσις Ἰγνάτιος μηχανικός, κατέλιπε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἄνωθεν τῶν ὑπερήμων εἰς τὸ δεξιὸν μέρος, εἰς τὸ ὄρῃν τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἐργαλεῖα πάντα. Ὁ δὲ παῖς ἦν ὡσεὶ χρόνων δεκατessάρων. Καθεζόμενος δὲ τοῦ παιδὸς, ἐφάνη αὐτῷ εὐνούχος, λαμπρῶ ἑσθῆτι ἡμφιεσμένος, ὠραίος τῷ εἶδει, ὡς δῆθεν ἐκ τοῦ παλατίου πεμφθεὶς, καὶ λέγει τῷ παιδαρίῳ· Τίνος χάριν οὐκ ἐκπληροῦσι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ οἱ καμόντες ταχέως, ἀλλὰ καταλιπόντες αὐτὸ ἀπῆλθον ἑσθίειν; Ὁ δὲ παῖς λέγει αὐτῷ· Κύριέ μου, ταχέως παραγίνονται. Ἐκείνου δὲ πάλιν εἰπόντος· Πορευθεὶς λάλησον αὐτοῖς· σπεῦδω γὰρ τοῦ ταχέως τελειωθῆναι τὸ ἔργον· τοῦ δὲ παιδὸς φήσαντος, αὐτὸν μὴ ἀπελθεῖν, διὰ τὸ μήπως ἀπολεσθῆναι τὰ ἐργαλεῖα, καὶ φησιν ὁ εὐνούχος· Ἄπελθε ἐν σπουδῇ, καὶ φώνησον αὐτοὺς ταχέως ἔλθεῖν· καὶ ἐγὼ ὀμνυμί σοι, τέκνον, οὕτως, μὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὴν νῦν κτισομένην, οὐχ ὑποχωρῶ ἀπὸ τῶν ὧδε, ἕως ὅτε καὶ ὑποστρέψῃς· ἐνταῦθα γὰρ ἐτάχθην δουλεύειν καὶ φυλάττειν. Ἐὰντα ἀκούσας ὁ παῖς, δρομαίως ἐπορεύθη, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπερήμῳ κτίσματι τὸν ἄγγελον τοῦ Κυρίου φυλάττειν. Ὡς δὲ κατήλθεν ὁ παῖς, εὐρών τον πατέρα αὐτοῦ τὸν πρῶτον οἰκοδόμον μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν, ἐξηγήσατο πάντα· καὶ ὁ πατὴρ λαβὼν τὸν παῖδα, ἤγαγεν εἰς τὸν βασιλεῖα· ἐκεῖ γὰρ ἦν ὁ βασιλεὺς ἐσθίων ἐπὶ τὸ εὐκτῆριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Ὁρολογίῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τῶν βῆμάτων τοῦ παιδὸς, προσκαλίσαστο πάντας τοὺς εὐνούχους, καὶ ὑπέδειξε τῷ παιδαρίῳ, λέγων· Μὴ οὕτως ἐστίν; Ὁ δὲ παῖς φησιν· Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἰδέας ἔχει τις ἐξ αὐτῶν ἐκείνου, ὃν ἐν τῷ ναῷ ἐγὼ εἶρακα. Τότε ἔγνω ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστὶ, καὶ τὸ βῆμα γνώριμόν ἐστι, καὶ ὁ ἄρκος αὐτοῦ· εἰπόντος καὶ τοῦ παιδὸς ὅτι λευκοφόρος ἐστὶ, καὶ αἱ παρειαὶ αὐτοῦ πῦρ ἀπέπεμπον, καὶ ἐνηλλαγμένη ἡ δρασις αὐτοῦ, μεγάλως ἐδόξασε τὸν Θεὸν ὁ βασιλεὺς, λέγων, Ὅτι εὐδύκει ὁ Θεὸς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ὅτι λογισμὸς μέγας μοι περιέπιπτε πῶς καλίσω τὸν ναόν. Καὶ ἔκτοτε προσηγορεύθη ὁ ναὸς Ἁγία Σοφία. ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐρμηνευόμενος. Καὶ σκοπήσας ὁ βασιλεὺς εἶπεν οὕτως· Μὴ ἐάσω τὸν παῖδα ὑποστρέψαι, ἵνα εἰς τὸ διηνεκὲς φυλάττη ὁ ἄγγελος Κυρίου, ὡς εἶπε καταλθὼν ἐν ἄρκοις. Εἰ γὰρ ὁ παῖς ὑποστρέψῃ καὶ ἔλθῶν ἐν τῷ κτίσματι, καὶ ἄγγελος Κυρίου ὑποστρέψῃ, καθὰ προέφησε τῷ παιδαρίῳ τὸ, Ἔως οὐ ἔλθῃς. Βουλευσαμένου δὲ τοῦ βασιλεῖος τοὺς κρείττους τῆς συγκλήτου καὶ ἱεραικούς ποιμένας, εἶπον αὐτῷ· Μὴ ὑπόστελλε τὸν παῖδα εἰς τὴν οἰκοδομὴν, κατὰ τὸν ἄρκον τοῦ ἀγγέλου, ὅπως ἐκ Θεοῦ φυλάξῃ τὸν ναόν ἕως τέλους κόσμου. Ὁ δὲ βασιλεὺς πλουτίσας τὸν παῖδα καὶ ἀξιώσας αὐτὸν τιμῆς μεγάλης, ἀπέστειλε μετὰ βουλῆς τοῦ πατρὸς οὗτοῦ εἰς ἔξορίαν εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους. Ἐγένετο δὲ τὸ βῆμα τοῦ ἀγγέλου εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πινσοῦ τῆς ἄνω ἀψίδος, τοῖς ἀνερχομένοις ἐπὶ τὸν Τροῦλον.

A lateris fornicibus, ipsique iu scyphi morem oblectis, voluit imperator ut miliarisia in die Sabbati ex palatio exportarentur; erat quippe hora diei sexta iussitque Strategius cum operas tum artifices pransum ire. Descendens vero praedictus Ignatius mechanicus, filium supra porticus dextri lateris ad instrumentorum custodiam reliquit. Erat autem puer annorum circiter quatuordecim. Sedente puero, eunuchus quidam splendida veste indutus, forma decorus, velut nimirum ex palatio missus sese puero sistit et ait: Quid causae est cur opifices opus Dei non cito perficiant, sed eo relicto comessatum abierunt? Cui puer, Jamjam, inquit, domine, aderunt. Ille vero, Vade cito et evoca: nam opus perfici summo studio cupio.

B Puero autem se dice surum negante, ne ferramenta perirent, ait eunuchus: Abi quamprimu et dio· ut celeriter veniant. Nam iuro tibi, fili, per sanctam Sophiam Dei verbum, quae nunc aedificatur, me non hinc dice surum donec tu revertaris, quippe qui iussus sim hic ministrare et custodiam agere. His auditis puer celeri cursu proficiscitur, relicto Dei angelo in superiore parte aedificii custode: ac ubi patrem architectorum principem cum reliquis convenit, rem ordine narravit. Pater vero filium ad imperatorem adduxit. Imperator enim ad oratorium sancti Joannis Praecursoris in horologio prandebat. Imperator autem, auditis quae narrabat puer, eunuchos omnes evocat, ac puero ostendit, soiscitans, Hic cine est? Tum puer, Horum, inquit, nemo est, neque enim horum quisquam simile quid habet illi, quem in templo conspexi. Tunc imperator angelum esse Domini tum ex ejus sermone tum ex jurejurando cognovit, praesertim puero affirmante fuisse illum veste candida, genis ignem vibrantibus, et vario vultu; ac Deum magnis laudibus cumulavit imperator dicens: *Deo sane acceptum est hoc opus, haerebamque multum anxius quo nomine tempus appellarem.* Exindeque templum appellatum est Sancta Sophia, quod significat, Verbum Dei. Re vero secum perpensa, imperator sic ait: Non sinam puerum ad templum remigrare, ut angelus Domini illud in perpetuum custodiat, quemadmodum juramento pollicitus est. Si enim ad fabricam redierit puer, angelus Domini abibit, cum puero dixerit, Donec redieris, Imperator itaque consilio cum praecipuis senatorum eacrique ordinis pastoribus inito, hanc ab illis sententiam accepit: Ne mittas puerum ad fabricam, ut angelus illud ex jurejurando quo se obstrinxit, ad finem usque mundi, Dei jussu, custodiat. Divitiis igitur et dignitate auctum puerum, volente patre, ad Cycladas insulas relegavit. Hoc porro angeli cum puero colloquium, in dextera parte pilae superioris fornicis, ad Trullum ascendentibus, habitum est.

Angelus, eunuchi forma, imperatori anxio ob pecuniæ penuriam, apparet, et magnam auri copiam in opus fabricæ promittit, et sequenti die largitur.

Cum autem artifices, postquam ad secundas porticus pertigerunt, superioribus, columnis ac fornicibus erectis, circumpositæ fabricæ tecta imposuissent, imperator ob pecuniæ penuriam vehementer angi cœpit. Stante autem illo in superiori fabricæ parte, cum Trullum ædificaturus esset, Sabbato jam inclinante die, eunuchus ille veste candida anxio imperatori se sistit, sicque compellat: Quid pecuniæ causa domine, angeris? Jube cras cito venire quosdam ex optimatibus tuis, et quantam fuerit opus auri signati summam afferam. Sequenti vero die veniens eunuchus fabricam visentem imperatorem offendit: qui Strategium deputavit, et Basilidem quæstorem, Theodorum patricium, cognomento Colocynthem, qui etiam erat præfectus, cum servis circiter quinquaginta, mulis viginti, ac bulgarum viginti septem paribus. His ille assumptis per Auream portam cum ad tribunalia venisset, qui missi erant viderunt stupenda palatia: atque ex equis cum descendissent, per admirandam scalam ab eunuchis ducuntur. Tum clave ænea et splendida cubiculum aperuit. Ut vero magister Strategius narravit, pavementum totum auro signato stratum et plenum erat: acceptaque pala eunuchus, singulis bulgis auri centenaria quatuor immisit; nempe simul centenaria octoginta, et cum tanto munere imperatorem remisit, clausoque coram eis cubiculo, in quo aurum signatum erat, ait illis: Hæc afferte imperatori, ut in fabricæ opus eroget. Illi, eunuchis ibi relicto, quod acceperant, imperatori aurum deferunt. Ille vero obstupefactus: Quonam, inquit, concessistis, quisve eunuchus ille? Ipsi vero cuncta ordine narant locum ædificii, vimque auri immensam in cubiculo jacentem. Cupide imperator exspectabat reditum eunuchi: cum autem non veniret, servum a pedibus ad illum misit cumque locum in quo palatia viderant, domo vacuum deprehendisset, reversus cuncta imperatori renuntiat. Stupore perculsus ille, re intellecta, dixit: Vere ipse Dei angelus erat, et miraculum effectum est, ut sciamus, ac Deo gloriam tribuamus.

πάντα ὅσα ἐθέλασθε. Ἐκπλαγεῖς δὲ καὶ γνοὺς, εἶπεν, Ὅτι ἀληθῶς αὐτὸς ἄγγελος Θεοῦ ἦν, καὶ θοῦμα γέγονεν, ἵνα γνῶμεν, καὶ μεγάλως δοξάσωμεν τὸν Θεόν.

Divino monitu triplici apside seu fornice bema illustratur. Pilæ omnes interiorius exteriusque ferrois vectibus ferruminantur, ac oleo et calce obducuntur, et ita variorum marmorum incrustationes aptantur.

Cum autem sacrum bema perfecturi, ac per fornices vitro instructos lucem intromissuri essent, præcepit architecto, ut unica apside concha lucem acciperet: rursusque mutata sententia, jussit per duplicem apsidem immitti lucem, quia murus nullis firmatus tignis, qualia nartheci ac lateribus adhibita fuerant, pondus non admittebat. Reliqui vero artifices contendeabant, unicum fornacem esse illustrando bemati satis. Anxius itaque princeps architectorum inopsque consilii erat, quod imperator modo apsidem unam, modo duas construi jube-

Α Φθασάντων δὲ τῶν οἰκοδόμων εἰς τὰ δεύτερα ὑπερῶα, καὶ ἐγειράντων τοὺς ἐπάνω κίονας καὶ καμίσρας, καὶ σκεπασάντων τὰ περίεξ, ἠθύμει ὁ βασιλεὺς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χρυσοῦ ποσότητα. Ἰσταμένου οὖν τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ὑπερῶα τῶν κτισμάτων, καὶ μέλλοντος ἐγειραὶ τὸν Τροῦλον μετὰ τὴν ὥραν τοῦ Σαββάτου, ὡς ἤδη βαθείος ἀρίστου, ἀδημονοῦντος τοῦ βασιλέως, ἐφάνη αὐτῷ εὐνοῦχος, λευκοφόρος· εἰρηκῶς αὐτῷ· Τί λυπῆ περί χρημάτων; πρόσταξον ἔλθειν ταχὺ τὴν αὔριον ἐκ τῶν μεγιστάνων σου, καὶ κομίσω σοι χρυσοῦ χάραγμα ὅσον ἂν ὀφείλης. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἔλθων ὁ εὐνοῦχος, καὶ εὐρών τὴν βασιλέα, ὅτι ἐπορεύετο ὄρῃν τὰ κτίσματα, δέδωκεν ὁ βασιλεὺς τὸν Στρατήγιον, καὶ Βασιλίδην τὸν κοιαιστορα, καὶ Θεόδωρον πατρίκιον, τὸν ἐπίκλην Κολοκύνθη, τὸν καὶ ἐπαρχον, καὶ ὀπηρέτας μέχρι τῶν πεντήκοντα, καὶ ἡμιόνους εἴκοσι μετὰ βουλγιδίων ζυγῶν κζ'. Τοὺτους λαβὼν ὁ εὐνοῦχος ἐξῆλθε τῆς Χρυσίας πόρτας, καὶ ἔλθων εἰς τὰ Τριβουνάλια, ἐφάνη μὲν τοῖς ἀποσταλείσι παλάτια κτιστὰ θαυμαστά. Ἐκ τῶν ἵππων δὲ καταβάντες, ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ὁ εὐνοῦχος εἰς κλίμακα θαυμαστήν, καὶ ἐκβάλλον κλείδα λαμπρὰν χαλκῆν, ἤνοιξε κουβούκλιον· καὶ, ὡς φησι Στρατήγιος ὁ μέγιστος, ἦν τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον καὶ πεπληρωμένον χρυσοῦ χάραγματος. Καὶ λαβὼν πτύον ὁ εὐνοῦχος, ἔβαλεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον βουλγιδίου, χρυσοῦ κεντηνάρια τέσσαρα· ρ' ρ' π'. Καὶ δοὺς αὐτοῖς ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ κλείσας ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ κουβούκλιον, ἐν ᾧ ἦν τὸ χάραγμα, ἔφη αὐτοῖς· Ὑμεῖς κομίσασθε ταῦτα τῷ βασιλεῖ, εἰς τὸ κατασκευάσαι αὐτὰ εἰς οἰκοδομήν τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ εὐνοῦχος κατελείφθη ἐκεῖ. Οἱ δὲ ἤγαγον τῷ βασιλεῖ τὸ χρυσιον, καὶ ἐκπλαγεῖς ὁ βασιλεὺς, ἔφη αὐτοῖς· Ἐν ποίῳ τόπῳ ἀπέλασθε, καὶ τίς ὁ εὐνοῦχος; Καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ πάντα, τὸν τε τόπον τῶν οἰκημάτων αὐτῶν, καὶ ὅτι χρυσιον εἶχε κεχυμένον ἐπὶ τὸ κουβούκλιον εἰς πλῆθος πολὺ. Καρδοκῶν ὁ βασιλεὺς τὸν εὐνοῦχον ἔλθειν πρὸς αὐτὸν μετὰ τοὺς σταλέντας, καὶ ὡς οὐ παρεγένετο, ἀπέστειλε τὸν ἀκόλουθον αὐτοῦ εἰς τὸν εὐνοῦχον· καὶ εὐρών τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐθέλασθε τὰ παλάτια ὅλον ἄνοικον, καὶ ὑποστρέψας, ἐγνώρισεν τῷ βασιλεῖ

Δ Ἐν δὲ τῷ μέλλειν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τελειῶσαι, καὶ διὰ τῶν στοῶν φωταγωγησάσαι διὰ ὀκτακωνίων προσέταξε τῷ μηχανικῷ, ἵνα γένοιτο ὁ μῦθός μονοκάμαρος· καὶ πάλιν μεταμεληθεὶς προσέταξε γενέσθαι δίφωτον, διὰ δύο ἀψίδων· διὰ τὸ μὴ δέξασθαι βάρος, ὅτι ἐκείσε ἱκρίσματα οὐκ ἔθεντο, ὡς περ ἐν τῷ νάρθηκι, κοί ἐπὶ τὰς πλευράς τοῦ ναοῦ. Τῶν δὲ λοιπῶν τεχνιτῶν ἀντιλεγόντων, ὡς μία κομάρια φερεῖται τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀδημονοῦντος τοῦ πρωτοοικοδόμου τί ἂν ποιήσῃ, ὅτι ποτὲ μὲν λέγει ὁ βασιλεὺς μίαν ἀψίδα γενέσθαι, ἄλλοτε δὲ δύο, καὶ ἐστὼ

τος αὐτοῦ ἐκείσε καὶ ἀκηδιάσαντος ἡμέρῃ δ' ὥρα ε', Ἀ
ἐφάνη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν ὁμοιώματι Ἰουστινιανού
μετὰ βασιλικῆς ἐσθῆτος καὶ ἐρυθριῶν πεδιλῶν,
καὶ φησι τῷ τεχνίτῃ· Θέλω ἵνα μοι ποιήσης τρίφοιτον
μύακα, καὶ διὰ τριῶν στοῶν φωτίζειν τὸ θυσιαστήριον,
εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος.
Καὶ εὐθὺς ἀφνῆς ἐγένετο· καὶ καταπλαγεὶς ὁ μαΐστωρ,
παρεγένετο ἐπὶ τὸ παλάτιον, καὶ ἀντέλεγε τῷ βασιλεῖ αὐστηρῶς, "Ὅτι σὺ βασιλεὺς τοιοῦτος
ᾶν, ἵνα λόγον οὐκ ἔχεις· μέχρι τῆς ἄρτι ἐδόξας ποιεῖν
με μίαν στοᾶν, ἄλλοτε δὲ δύο, ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ·
καὶ ὅτε ἐτελειώθη τὸ ἔργον, παρίστης μοι λέγων, ὅτι
Ἐν τρισὶ καμάραις φώτισον τὸ θυσιαστήριον διὰ τὴν
τῆς Τριάδος ὥρῃ. Γινούσθε δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι αὐτῇ
ἡμέρῃ καὶ ὥρῃ ἐκ τοῦ παλατίου αὐτοῦ οὐκ ἐξῆλθε.
Ἀκριβῶς [φησὶν] ἐπέγνω ὅτι ἄγγελός ἐστιν ὁ λαλήσας
σοι· καὶ ποίησον οὕτως ὡς καὶ εἶπέ σοι. Πάντες δὲ οἱ
πινσοὶ ἔσθωθεν ὑπὸ σιδηρῶν μοχλῶν κρατοῦνται ἐγκλεισμένοι
πρὸς ἀλλήλους κρατεῖν, καὶ εἶναι ἀμετακινήτους.
Ἡ δὲ ἐμπλασις πάντων, τῶν πινσῶν, μετὰ ἐλαίου
καὶ ἀσθέστου· καὶ οὕτως ἐπάνω ἀνέστησαν τὰς ποικίλας
ὀρθομαρμαρώσεις.

Ex insula Rhodo lateres ad Trulli structuram afferuntur. Reliquiæ sanctorum in duodecim ex iis reponuntur. Sacerdotes pro ecclesie firmitate preces fundunt. Commissuræ ac reliqua ornamenta auro obducuntur. Templi parvimentum pretiosis ornatur marmoribus. Latera item variis marmoribus decoravit, ac ingentibus et pretiosis lapidibus constravit.

Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς Τρώϊλον τὸν κουβικουλάριον,
καὶ Θεόδωρον πατρίκιον, καὶ Βασίλειον κοισιόστορα ἐν τῇ
Ῥόδῳ νήσῳ, καὶ ἕκαμον ἐκείσε μετὰ πληθῶς βήσαλα
ισόσταθμα, καὶ ἰσόμηκα καμμεγέθη, σφραγίζοντας
οὕτως, « Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν, καὶ οὐ σαλευθήσεται·
βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτῳ πρῶτῳ. »
Καὶ διαμετροῦντες αὐτῶν τὴν κοσότητα, ἀπέστειλλον
τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ σταθμὸς τῶν δώδεκα βησάλων
ἐκείνων ἡμιτέρου βησάλου ἐστὶ σταθμὸς ἑνὸς,
διὰ τὸ εἶναι, τὴν πληθὺν ἐκείνην ἑλαφρᾶν
πάνυ, καὶ σπογγοειδῆ, καὶ κοῦφον, καὶ λευκῶρον.
Διὸ καὶ λόγος ἱστορικὸς ἐμφέρεται, κισηρίου
ἐστὶν ὁ Τροῦλος· ἀλλ' οὐκ ἔστι μὲν, ἑλαφρὸς
δὲ ὑπάρχει. Μετ' αὐτῶν δὲ ἀνοικοδομήσαντες
τὰς τέσσαρας μεγάλας ἀψίδας· καὶ ἀρξάμενοι
κολλεῖν τὸν Τροῦλον, δώδεκα βήσαλα ἐτίθουν·
καὶ ἀνμεταξὺ τῶν δώδεκα βησάλων ἐποιοῦν οἱ
ιερεῖς εὐχὴν περὶ συστάσεως ἐκκλησίας, καὶ ἐποιοῦν
οἱ κτίσται κατὰ δώδεκα βήσαλα ὀπήν, ἐμβαλόντες
ἐν ταῖς ὀπαῖς τρίμια καὶ ἅγια λείψανα
διαφόρων ἁγίων, ἕως οὐ ἐτελειώθη ὁ Τροῦλος.
Ἦν δὲ ὁ νεωτεριλὸς ἕρθιος ἰστάμενος. Καὶ εἶθ' οὕτως
πληρώσαντες τὰς λαμπράς καὶ περικαλλεῖς
ὀρθομαρμαρώσεις, κατεχρῶσαν τὰς ζεύξεις
τῶν ἄρθομαρμάρων, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν
κίονων, καὶ τὰς λαγαρικὰ, καὶ τοὺς κοσμητάς
τῶν ὑπερφῶν, τῶν τε διορόφων καὶ τριορόφων.
Ἐχρῶσσε δὲ πάντα ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ, πετάλου
τὸ σύμπαχον τοῦ χρυσώματος, δακτύλων δύο·
τοὺς δὲ ὀρόφους πάντας, ἀπὸ τε τῶν ὑπερφῶν
τῶν διορόφων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου, καὶ τῶν
πέριξ, καὶ τῶν τεσσάρων νεωτέρων, κατεχρῶσσε
τά τε ὄροφα ἐξ ὑδαίνου χρυσοῦ λαμπρότατα,
καὶ μέχρι τῶν πέριξ προσαλίων· ὡσαύτως ἐχρῶσσε
τά τε

re. Sollicito autem illi et ibidem stanti ferisæ quar-
tæ hora quinta, apparuit angelus Domini, specie
et forma imperatorem referens, imperatorio vestitu,
rubris calceis, eumque sic affatur : Placet ut tri-
plice apside concha lucem accipiat, triplicique por-
ticiu bema illustretur, in nomine Patris et Filii et
Spiritus sancti : et statim ab oculis ejus evanuit.
Consternatus architectus in palatium repente con-
cedit, et imperatorem asperius increpat. Tu, in-
quit, imperator talis cum sis, non constanter uno-
que modo loqueris. Hactenus imperabas unum
fornicem, mox duos ad illustrandum bema ædifi-
cari ; jam opere absoluto ad me venis dicens : Tres
fornices lucem bematī faciant propter fidem Trini-
tatis. Imperator cum nosset se illa die et hora e
palatio pedem non extulisse. Certo, inquit, novi
angelum Domini esse qui te allocutus est ; utque
jussum est facito. Omnes porro pilæ interioris exte-
riusque ferreis vectibus ferruminatæ tenentur ut
inter se hæreant, et immotæ consistent, oleoque
et calce obductæ : et ita variorum marmorum
incrustationes aptatæ fuere.

Misit vero imperator in insulam Rhodum Troilum
cubicularium, Theodorum patricium et Basilidem
questorem : qui ibi ex creta ingentes lateres paris
ponderis et longitudinis confecerunt, ita inscriptos.
« Deus fundavit eam, et non commovebitur : ad-
juvabit eam Deus mane diliculo : » atque hos,
cum eorum molem essent dimensi, ad imperatorem
miserunt. Duodecim vero lateres hujusmodi unī
nostrorum pondere pares sunt ; quod in genus lutī
levissimum sit, spongiosum et candidum. Hinc etiam
Trullus punicea esse vulgo creditur ; sed non ita
se res habet, quamvis sit levissima. Tum quatuor
ingentis molis structi fornices : postea vero Trul-
lum in rotundam formam ædificare orsi, XII lateres
posuerunt, et inter XII lateres sacerdotes, pro ec-
clesiæ structura et firmitate preces fundebant. Hinc
operæ in singulis duodenis lateribus singula fora-
mina excoavant, quibus venerabiles et sacras va-
riorum sanctorum reliquias immittebant, donec
perfecta et absoluta Trullus esset. Erat autem illa
insolenti et novo fabricæ genere sublimis consi-
stens. Ac deinde absolutis elegantibus illis et ma-
gnificis marmoreis inscrutationibus, earum com-
missuras auro obduxerunt, necnon columnarum
capitella et anaglyphæ ; pariterque perystilia por-
ticum secundæ tertisæque concamerationis. Omnia
demum auro puro obducta et decorata sunt ; cujus
laminæ duo spissæ digitos erant. Tecta item
omnia sive a superiori porticu secundæ concame-
rationis, sive a lateribus et locis circumpositis,
quatuorque narthecibus usque ad circumjacentia
vestibula auro encaustico opere confecto splendi-
dissime exornavit : porticus item superiores, co-

lumnas et incrustationes marmoreas pari ornamento decoravit. Templi quoque pavementum variis pretiosisque marmoribus ornavit. Lateribus vero extrinsecus et e vicino positis perpolitus, ea candidis pretiosisque ac ingentibus lapidibus constravit.

Sacrum bema ex argento confecit. Ostiola, quatuor mensas, archiepiscopi thronum, et sacerdotum sedilia septem, ex argento deaurata. Sancta sanctorum infra gradus sila. Ciborium ac reliqua altaris describuntur. Sacra mensa ex variis lapidibus pretiosis et metalli generibus opere fusili conflata.

Sacrum bema ex argento splendido, perystilia et columnas cum ostioliis ex argento deaurata concinnavit: cuncta argentea auro oblita. In sacro autem bema te quatuor mensas columnis innixas erexit, quas etiam auro obduxit: pariterque septem sedilia sacerdotum cum archiepiscopi throno, et quatuor columnis, ustrinque posita deauravit. Cum autem religioni duceret ingredi in adytum, quod Cyclium vocant, infra gradus situm, Sancta sanctorum illud appellavit. Columnas etiam ingentis molis erexit argenteas, auro oblitas cum ciborio atque liliis. Ciborium autem argento encustum fecit. Ciborio imposuit globum ex auro solidum, pondo centenariorum octodecim, liliaque aurea pendentia libras centum sexdecim; supraque illa auream crucem cum lapillis pretiosis, iisque rarissimis. Crux vero septuaginta quinque librarum pondere erat illud autem excogitavit, cum sacram mensam praestantiorum, et ipso auro pretiosorem efficere vellet: accercoitis peritis hominibus bene multis consilium suum aperuit. Illi vero, In fornacem, inquit, conjiciamus aurum, argentum, lapides pretiosos omnis generis, margaritas, zambicas, aes, succinum, plumbum, ferrum, stannum, vitrum, et si quod est aliud metalli genus. Haec vero in mottariis contrita et conglutinata in vas fusorium infuderunt: postque eadem igne liquata, extracta ab artificibus in formam conjuncta sunt: atque hac mistione composita sacra mensa ingentis pretii educta est: quam tum imperator suo loco positam, columnis ex auro solidis varia gemma ornatis suffulsiit; et circumpositos gradus in quibus stare solent sacerdotes ad sanctam mensam osculandam totos item argenteos, deauratos effecit. Mare autem, ut vocant, sacrae mensae, inaeestimabilibus lapillis constravit et auro obduxit. Quis vero sacram mensam conspicatus non stupeat? aut quis eam possit diutius contemplari? cum variis coloribus varie micet; videaturque nunc auri, nunc argenti fulgorem referre, modo sapphiri instar rutilare, et, ut verbo dicam, multiplicium colorum radios emittere, secundum naturam lapillorum, marmorum et omnis generis metallorum.

ζον, εις άλλο σαφειρίζον εξαστράπτον, και απλώς ειπέιν, αποστέλλειν ολίβιαν χρομν, κατά τας φύσεις των τε λίθων και μαρμάρων, και πάντων των μετάλλων;

Fores superiores ac inferiores aedis Sophianae eburnae anaglyphis ornatae ac deauratae numero 365. Aliae portae argenteae deauratae. Lignum arcae. Pavimentum auro solido sternere cogitat Justinianus. Intra spatium annorum octo et quatuor construitur aedes Sophiana.

Fecit etiam fores in inferioribus et superioribus aedibus ex ebore anaglyphis ornato deauratoque,

Α υπερίψα και τους κίονας, και τας ορθομαρμαρώσεις. Το δε έδαφος του ναού κατεκόσμησε διά ποικίλων και πολυτελών μαρμάρων· και στιαβώσας δε πλάγια και τα έξω και τα περίξ κατέστρωσε διά λευκών λίθων πολυτελών μεγίστων.

Το δε άγιον θυσιαστήριον εξ άργύρου λαμπρού. τά τε στήθεα και κίονας, άργύρω πάντα περιεκύκλωσε συν τοις πυλαιώσι· πάντα άργυρά και χρυσέμβαφα. Τραπέζας δε τέσσαρας τῷ άγιῳ θυσιαστηρίῳ έστησεν επί τους κίονας, και αυτούς κατεχρύσωσε. Τας επτά βάσεις των ιερών, εν αις καθίζονται αναβάντες, συν τῷ του αρχιερέως θρόνω, και των τεσσάρων άργυρών κίωνων κατεχρύσωσε, στήσας έκάτέρῳ μέρει. Αναδύων τε εισπορεύεσθαι εν τῷ ήλύματι τῷ καλουμένῳ Κυκλίῳ, όπερ έστιν υποκάτω των βαθμίδων, τουτο Άγια άγιών προσηγόρευσεν. Έστησε δε και κίονας εϋμεγέθει, και αυτούς άργυροχρύσους, συν τῷ κιβωρίῳ και τοις κρίνοις. Το δε κιβώριον άργυροέγκουστον έποίησεν. Έπάνω δε του κιβωρίου έστηκε σφαίραν ολόχρυσον, έχουσαν σταθμόν χρυσίου κεντηνάρια η', και κρίνα χρυσά στήσαντα ρις, και επάνω αυτών, σταυρόν χρυσούν μετά λίθων πολυτελών και δυσκορίστων, όστις σταυρός ειχε σταθμόν χρυσοϋ λίτρας οε. Έποίησε δε μηχανήν τοιαύτην, βουλόμενος γάρ κρείττονα την άγιαν τράπεζαν και πολυτελή ταύτην ποιήσαι όπερ χρυσίον, προσεκαλέσαστο έπιστήμονας πολλούς, ειρηκώς αυτοις τουτο· οι δε έφησαν αυτῷ· εις γωνευτήριον έμβόλωμεν χρυσόν, άργυρον, λίθους τιμίους παντοίους, μαργαρίτας, ζάμβυκας, χαλκόν, ήλεκτρον, μόλιθον, σιδηρον, κασσίτερον, υελον, και λοιπήν πάσαν μεταλλικήν ύλην· και τρέψαντες αυτά άμφοτέρα εις όλους και δήσαντες, επί το χωνευτήριον έχουσαν· και αναμαξάμενοι το πύρ, ανέλαβον ταυτα οι τεχνίται εκ του πυρός, και έχουσαν εις τυπάριν· και έγένετο χυτή πάμμικτος άτιμήτος ή άγια τράπεζα· ειθ' ούτως έστησεν αυτήν· υποκάτωθεν δε αυτης έστηκε κίονας ολόχρύσους και αυτούς μετά λίθων πολυτελών· και την περίξ κλίματα εν ή ίστανται ιερείς εις το άσπάζεσθαι την άγιαν τράπεζαν, και αυτην ολοάργυρον, καχρυσωμένην. Την δε θάλασσαν της άγιας τραπέζης εξ άτιμήτων λίθων πεποίηκε, και κατεχρύσωσεν αυτην. Τίς γάρ θεάσεται το ειδος της άγιας τραπέζης, και ού καταπλαγείη; ή τίς δυνήσεται κατανοήσαι ταύτην, διά τας ποικίλας χρομς και στυπνότητας έναλλάσσειν, ως όρᾶσθαι το ταυτης ειδος, ποτε μεν χρυσίζον, εν άλλῳ δε τόπῳ άργυρίζον, εις άλλο σαφειρίζον εξαστράπτον, και απλώς ειπέιν, αποστέλλειν ολίβιαν χρομν, κατά τας φύσεις των τε

Δ Έποίησε δε πυλώνας κάτωθεν και άνωθεν δι' έλεφαντινων μεγάλων όστων γλυπτών καχρυσωμένων

τὸν ἀριθμὸν τετάρτη. Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ εἰσοδῷ τοῦ λου-
τῆρος ἐποίησε πυλῶνας ἡλεκτρους, καὶ εἰς τὸν νάρ-
θηκα ἡλεκτρίους πύλας ἐμμέτρους. Ἐν δὲ τῇ δευ-
τέρῃ νάρθηκι ἐποίησεν ἐλεφαντίνους πύλας καὶ πυ-
λῶνας τρεῖς· δύο ἐμμέτρους, καὶ μέσον τῶν δυοῖν
μεγίστην, ἀργυρῆν, χρυσοῦν βαφον, καὶ τὰς πάσας
πύλας κατεχρόσωσεν· ἔσωθεν δὲ τῶν τριῶν πυλώνων
ἀντὶ ξύλων καινῶν, ἔβαλεν ἐκ τῶν τῆς κιβωτοῦ ξύ-
λων. Βουλόμενος δὲ καὶ τὸν πάτον ὀλόχρυσον ποιῆσαι,
κωλύουσι τοῦτόν τινες μαθηματικοὶ λέγοντες, ὅτι
Ἐπὶ ἐσχάτων ἡμερῶν ἐλεύσονται βασιλεῖς πένητες,
καὶ ἑδαφιοῦσι τὸν ναόν· καὶ ἐκ τῆς βουλής αὐτῶν
εἴσαε τοῦτο. Καθ' ἐσχάτην δὲ ἡμέραν ἔβαλεν ὁ βασι-
λεὺς εἰς τὸν χοῦν μιλιαρίσια χιλιάδας β', καὶ ὅτε
ἐπλήθρου τὸ ἔργον οἱ τεχνῖται, τῇ ἑσπέρᾳ ἐσκόλευον
τὸν χοῦν, καὶ εὗρισκον τὰ μιλιαρίσια. Τοῦτο δὲ εἰς
χαρὰν τοῦ λαοῦ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς προθυμίαν.
Καὶ ἡ μὲν ὄλη, καθὼς προεῖπον, ἀποσυνήχθη εἰς
χρόνους ἑπτὰ ἡμισυ, καὶ ἀπετίθη. Ὁ δὲ ναὸς ἐκτί-
σθη καὶ ἐτελειώθη παρὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν
δέκα χιλιάδων, μετ' ἐπιμελείας καὶ πολλῆς σπουδῆς
εἰς χρόνους ὀκτώ καὶ μῆνας τέσσαρας, ὡς εἶναι τοῦς
πάντας χρόνους ιζ'.

A numero trecenta sexaginta quinque. In priori autem
baptisterii introitu electrinas portas adornavit. In
narthece item electrinas portas mediocris magni-
tudininis. In secundo autem narthece eburneas por-
tas et tres fores; quarum duæ quidem mediocris
magnitudinis, media vero longe maxima argentea
auro obducta: omnesque item portas auro operuit.
Trium harum forium interiora, pro lignis novis,
lignis ex arca communivit. Cum autem pavementum
auro solido sternere vellet, cohibitus est a quibus-
dam mathematicis dicentibus: Futuris temporibus
venturi sunt operatores inopes, qui templum solo
æquabunt: de illorumque sententia a proposito abstinuit.
Singularis porro diebus imperator duo millia
miliariorum in pulverem projiciebat; expleto-
que opere, artifices vespere pulverem exportantes,
sibique rapientes miliarisia reperiebant. Quod ideo
agebat imperator ut operas lætas alacresque redderet.
Et sic quidem, ut dictum est, materia septem
annis cum dimidio collecta fuit. Templum vero ab
illis decem millibus magna cura et sollicitudine
operi incumbentibus intra annorum octo et qua-
tuor mensium spatium, exstructum et perfectum
est. Ita ut in totum opus anni sexdecim impende-
rentur.

Ambo trullum auream lapidibus pretiosis ornatam habuit. Cruz ac reliqua umbonis ornamenta aurea erant lapillis distincta.

Τὸν δὲ ἄμβωνα ἐποίησε σὺν τῇ σωλῆ. Εἶχε δὲ
τροῦλον χρυσοῦν, μετὰ λίθων καὶ μαργαριταρίων.
Ὁ δὲ σταυρὸς τοῦ ἄμβωνος εἶχε σταθμοῦ λίτρας ρ'.
εἶχε δὲ κατὰ σειστὰ λυχνίτας σὺν μαργαριταρίοις
ἀπηρότοις· ὀλόχρυσα δὲ πετάσια, ἀντὶ στηθῶν εἶχεν
ἐπάνω ὁ ἄμβων.

Ambonem cum solea construxit: habuit item
ambo trullum auream cum lapidibus et margari-
tis. Ambonis cruz erat pondo centum librarum,
ornata carbunculis et teretibus margaritis. Galeri
ex auro solidi, columellarum loco ambonis supe-
riora occupabant.

Os putei ex Samaria advehitur; Tubæ vero æneæ Hierichunte. Cruz in scevophylacio. Reliquiæ impositæ columnis.

Τὸ δὲ στομίδιον τοῦ φρίατος ἤχθη ἀπὸ Σαμαρίας.
Τούτου χάριν ἐκλήθη Ἅγιον Φρέαρ, διότι ἐν αὐτῷ
ὠμίλησεν ὁ Χριστὸς τῇ Σαμαρείτιδι. Αἱ δὲ τέσσαρες
σάλπιγγες αἱ χαλκαῖ ἃς ἔστησεν ἐν τῷ Φρέατι τῷ
Ἄγιῳ ἀπὸ Ἰεριχῶ ἐκομίσαντο αὐτάς, ἃς εἶχον
τότε οἱ ἄγγελοι εἰς μίμησιν, ὅτε ἔπισσον τὰ τεῖχη Ἰε-
ριχῶ. Ὁ δὲ τίμιος Σταυρὸς ὁ ἱστάμενος σήμερον ἐν
τῷ σκευοφυλακίῳ, τὸ μέτρον ἐπὶ τῆς ἡλικίας τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἀκριβῶς ἐμετρήθη
παρὰ πιστῶν καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν Ἱερουσαλήμ.
Διὰ τοῦτο ἐνέδυσεν αὐτὸν ἀργύριον καὶ λίθους, καὶ κατε-
χρόσωσεν αὐτόν· καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἰάσεις ποιεῖ,
καὶ νοσήματ' ἀναισθητικὰ, καὶ δαίμονος ἀπελαύνει. Ἐν
ἐκαστῷ κλονί τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ἁγίων λείψανον
ἔχει ἐνθρονισμένον.

Putei os ex Samaria advectum; ideoque sacer
puteus vocatus est, quia juxta illum Christus Sama-
ritanam allocutus est. Tubæ autem æneæ quatuor,
quas in sacro puteo collocavit, Hierichunte deferri
curavit, quas tunc angeli tenebant, ut quod olim
factum esset cum Hierichuntis muri corruissent
imitarentur. Veneranda autem illa cruz, quæ stat
hodie in scevophylacio, est mensura stature Jæsu
Christi Domini nostri, quam viri fideles et magni
momenti ad ipsum Christum in Jerusalem accura-
tissime sunt dimensi. Eaque de causa argento il-
lam et lapillis circumdederunt auroque obduxerunt:
et ad hanc usque diem morbos curat, ægritudines
amovet et dæmonia pellit. Singularis columnis supe-
riorum et inferiorum ædium sanctæ reliquiæ im-
positæ servantur.

Vasa ac alia ornamenta ad quadraginta duo millia conficiuntur. Alia sunt aurea tantum, alia lapillis ornata. Possessionibus ac aliis redditibus ecclesias ditat. Sacerdotum ac cantatricum numerus.

Ἐποίησε δὲ καὶ σκευὴ ὀλόχρυσα τῶν δώδεκα ἑορ-
τῶν ἄλλα καὶ ἄλλα, ἀπὸ τε Εὐαγγελίων ἱερῶν, καὶ
χερνιθοξέστων, ὀρκιολίων, δισκοποτηρίων, δίσκων·
ἐποίησε δὲ τὰ πάντα ὀλόχρυσα διὰ λίθων μετὰ μαρ-
γαριταρίων· ἀριθμὸν σκευῶν χιλιάδας μβ'· ἐνδυ-

Multa autem et varia, quæ ad duodecim sole-
mnium dierum festorum cultum pertinerent, ex
auro tota facienda curavit, videlicet sacra Evan-
gelia, malluvia, urceolos, calices, patenas, discos:
omnia ex auro facta et margaritis gemmisque or-

nata, ad quadraginta duo millia numero erant : **A** τὰς διὰ λίθων χρυσᾶς σωληνοτάς τ', στέμματα ρ', ἕνα ἀλταρι πεπλα seu ædium sacrarum aulæ aurea lapillis sulcata trecenta : coronæ centum, ut suam quæque solemnitas haberet. Velamina aurea calicum seu poculorum margaritis et gemmis ornata quadraginta duo millia numero erant. Evangelia viginti quatuor singula centenariorum duorum : thuribula aurea carbunculis decorata triginta sex pondo librarum quadraginta. Multifida candelabra botri in morem concinnata ambonis et hematis, necnon muliebris utriusque conclavis atque narthecis ad sex millia ex auro solido. Ad usum vero templi trecenta sexaginta quinque prædia assignavit, ex Ægypto, India ac toto Oriente et Occidente, ac imperatorio diplomate cautum est, ut singulis quibusque festivitibus darentur olei mensuræ mille, et vini mensuræ trecentæ, panes propositionis mille. Simili quoque ratione sacerdotum vires quotidianas constituit, eam ad sortem deputans cum sacerdotes, tum alios ad infimum usque gradum numero mille, cantatrices centum, in duas hebdomadas divisas. Cellulæ circumpositæ clero assignatæ pro cuiusque gradu sunt : cantatricibus vero duo asceteria in domicilium tradita.

Cruces septem, singulæ unius centenarii pondo. Candelabra item aurea varii generis et lapillis ornata ; alia ut altari inservirent, alia vero quæ manu gestarentur. Impensæ acclæ in structuram ambonis ac solæ.

Cruces item septem fieri curavit, pondo singulas centenarii unius, pervariis lapillis pretiosis magnifice ornatas ; ita ut octo centenariis æstimarentur : itemque duo candelabra aurea quæ manu gestarentur, gemmis et maximis margaritis distincta, quæ etiam æstimata fuere auri quinque centenariis : alia quoque duo candelabra aurea quæ manu gestarentur sculpta ingentis magnitudinis ; quorum pedes ex auro solido æstimati sunt auri libris centum undecim : fecit item candelas varias lapillis distinctas numero quatuor, ut starent supra aurea et crystallina candelabra. Alia quoque conficienda curavit, ut altari inservirent. Ad ambonem item deputatus sumptus est, qui ex Ægypto tantum exactus est ad numismatum trecenta sexaginta quinque centenaria. Hæc suppeditavit ad ambonem cum solea : quam pecuniam ex pacto acceperat usque ad duo milia [centenaria.] Magnus enim Constantinus a barbaris Persarum regibus et ab aliis multis gentibus centenaria tria millia et sex solvenda edixit.

Justinianus templum Sophianum ædificare cepit et absolvit. Quatuor nartheces, quatuor flumina ex paradiso exeuntia appellavit. Mare in dextro latere dextri gynæcei, Leontarium locus ubi sacerdotes lavabantur. Metatorii cubiculum.

Porro Justinianus solus et templum ædificare **D** incepit et inceptum absolvit, nemine aut in expensarum aut in operis partem veniente. Eratque illud pulcherrimum spectaculum si variam templi pulchritudinem conspiceres, quod undequaque auro et argento fulgeret. Nec minus admirabile accedentibus pavementum videbatur, quod marmorum omnigena varietate micantium coagmentatione, seu in mari atque in fluminibus aque fluere viderentur. Nam quatuor templi fines, sive nartheces, quatuor flumina ex paradiso exeuntia vocavit ; legemque fecit, ut quisquis pro peccatis segregata

ἔχωσιν ἐν μιᾷ ἐκάστη ἑορτῇ. Ποτηροκαλύμματα δλόχρυσα διὰ μαργαριταρίων καὶ λίθων τιμίων χιλιάδας μβ'. Εὐαγγέλια κδ', ἔχοντα ἀνὰ κεντηνάρια β' · θυμιατήρια δλόχρυσα λς', διὰ λίθων λυχιντρῶν, ἔχοντα σταθμοῦ λίτρας μ'. Πολυκάνδηλα βοτρυδία τοῦ ἄμβωνος, τοῦ βήματος δλόχρυσα, τῶν δύο γυναικῶν καὶ τοῦ νάρθηκος, χιλιάδας ς'. Ἀπικύρωσε δὲ καὶ κτήματα τξέ', ἀπὸ Αἰγύπτου, Ἰνδίας καὶ πᾶσης Ἑβρίας καὶ Δύσεως ὑπάρχοντα εἰς διοίκησιν τοῦ ναοῦ · τυπώσας μιᾷ ἐκάστη ἑορτῇ δίδοσθαι ἔλαιον μέτρα χιλια, οἶνον μέτρα τ' · ἄρτους τῆς προθέσεως χιλίους · ὁμοίως καὶ τὰς ἐφημέρας ἐπέθετο, κληρώσας ἱερεῖς τε καὶ ἕως ἰσότητος τῶν ὑπουργούντων τῷ ναῷ, χιλιάδα μίαν · φέδουσας ρ', μεριζομένας εἰς δύο ἑβδομάδας. Δέδωκε δὲ καὶ τῷ κλήρῳ καλλία εἰς τὰ περίεξ αὐτοῦ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν · καὶ ταῖς φέδουσας σπηνώματα, δύο ἀσκητήρια.

Σταυροὺς δὲ ἐποίησε ζ', στένοντας χρυσοῦ ἀνὰ κεντηνάριον ἕν · καλλωπίσας αὐτοὺς ἀπὸ παντοίων τῶν λίθων πολυτελῶν, ὡς διατιμᾶσθαι τούτους ἀνὰ ρ' ρ" η'. Καὶ μανουάλια δύο δλόχρυσα διὰ λιθαρῶν σὺν μεγίστοις μαργαριταρίοις, ἃ καὶ ἀπειμῆθη χρυσοῦ κεντηνάρια ε', καὶ ἕτερα μανουάλια β'. δλόχρυσα γλυκτὰ παμμεγέθη · τοὺς δὲ πόδας αὐτῶν δλόχρυσους τιμῆς χρυσοῦ ρια'. Ἐποίησε δὲ καὶ φάτλια διάφορα διὰ λίθων τέσσαρα · ἐτόπωσε δὲ ἕνα ἴστανται ἐπάνω τῶν χρυσῶν καὶ κρύων μανουάλιων. Ἔτερα δὲ ἐποίησεν εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ἐἰς δὲ τὸν ἄμβωνα ἐξωδίασε χρυσόν, ὅπερ ἐδόθη ἐξ Αἰγύπτου μόνον, νομισμάτων κεντηνάρια τξέ'. Ταῦτα ἐξωδίασεν εἰς τὸν ἄμβωνα σὺν τῇ σωλῆρ, ὅπερ ἔλαβε πικτὸν μέχρι β' · ὃ γὰρ μέγας Κωνσταντῖνος ἐτόπωσεν ἀπὸ τῶν βαρβάρων Περσῶν βασιλευόντων, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἔθνων ρ" ρ" γ' ς'.

Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς μόνος ἤρξατο, καὶ μόνος ἐτέλειωσε τὸν ναὸν, μηδενὸς ἐτέρου συνδρομῆν ποιήσαντος, ἢ οἰανδῆποτε οἰκοδομῆν. Θαῦμα δὲ ἦν θεῖσασθαι ἐν τῷ κάλλει καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ ναοῦ, ὅτι πάντοθεν ἦν τῷ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἐξαστράπτον. Καὶ εἰς τὸ ἔδαφος θαῦμα ἦν τοῖς εἰσιούσιν, ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν μαρμάρων δίκην θαλάσσης ὄρασθαι, ἢ ποταμῶν βέοντα ὕδατα. Τὰς γὰρ τέσσαρας φῖνας τοῦ ναοῦ ὠνόμασε τοὺς δ' ποταμοὺς τοὺς ἐξερχόμενους ἐκ τοῦ παραδείσου · καὶ ἔδωκε νόμον κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἴσασθαι ἐν αὐτοῖς ἕνα ἕκαστον ἀφοριζομένους. Ἐποίησε δὲ εἰς τὴν φιάλην γυρόθεν στοὰς φρεατικάς

ιβ', καὶ λέοντας λιθίνους ἐρεύγεσθαι τὸ ὕδωρ εἰς ἀπόνιφιν τοῦ λαοῦ. Ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ τοῦ δεξιοῦ γυναικίτου ἐποίησε θάλασσαν μέχρι σπιθαμῆς, ἵνα ἀνέρχεται τὸ ὕδωρ, καὶ κλίμακα μίαν ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ἵνα διέρχωνται οἱ ἱερεῖς· ἔστησε δὲ δεξαμενὰς ὀμβριμαίους ναμάτων, καὶ ἔγλυψε λέοντας δώδεκα, καὶ παρδάλεις δώδεκα, δόρκας δώδεκα, ἵνα ἐκ τῶν παρδύγων αὐτῶν ἐμείσθαι τὸ ὕδωρ διὰ μηχανῆς, εἰς τὸ τοὺς ἱερεῖς νίπτεσθαι μόνον. Ἐκάλεσε δὲ τὸν τόπον Λεοντάριον· καὶ Μητατώριον, ὅπερ ἐκεῖσε ἀνήγειρε κοιτῶνα ὠραῖον διάχρυσον, ἵνα πορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖσε καθέσθῃ. Τὴν δὲ ὠραιότητα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ κάλλους τοῦ κεχρυσωμένου καὶ διηργυρωμένου ναοῦ, ἀπὸ δρόφους ἕως ἐδάφους, τίς διηγήσεται;

A retur, istis stationem haberet. Circa vero Phialam fecit duodecim porticus cum puteis, leonesque lapideos aquam, quo se populus lavaret, eructantes. In dextero autem latere dextri gynæciti, mare unius cubiti concinnavit, ut aqua ascenderet, scalamque unam, ut supra mare sacerdotes transirent. Posuit item conchas seu receptacula aquæ pluvie, duodecimque leones sculpsit, pardos duodecim, damas duodecim; quæ machinis quibusdam aquam evomendo, solis sacerdotibus lavandi copiam facerent; locum vero Leontarium nuncupavit. Appellavit porro Metatorium cubiculum illud speciosum, auroque ornatum ab se ibidem exstructum, ut cum e templo exiret, ibi quiesceret. Templi demum a tecto ad pavementum auro argentoque obducti speciem eximiamque pulchritudinem quis, ut par est, B narrare posset?

Justinianus die vigesima secunda Novembris, solemnī pompa templum Sophianum una cum patriarcha ingreditur. Dei sequenti templi apertionem facit. Quas largitiones populo tunc fecerit.

Ὅμως τελειώσας τὸν ναὸν καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη· καὶ ἀναθήματα, αὐτῇ τῇ κβ', τοῦ Νοεμβρίου μηνός, εἰσηλθὼν ἀπὸ τοῦ Παλατίου μετὰ προελεύσεως τὸν πύλωνα τοῦ Αὐγουστιῶνος τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὸ Ἀρολόγιον, καθεζόμενος ἐπὶ ἄρματος μετὰ δ' ἵππων, καὶ ἔβησε βόας α' καὶ πρόβατα, ζ', ἐλάφους χ', σῦας α', ὄρνιθας καὶ ἀλεκτρούνας ἀνὰ χιλιάδας δέκα. Δίδωκε δὲ καὶ τοῖς κίνησι καὶ δεομένοις σίτου μόδια μυριάδας γ', τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ δι' ὠρῶν τριῶν· καὶ τότε εἰσώδυσεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου. Καὶ ἀποδράσας ταῖς χερσὶ τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν, ἔδραμε μόνος μέχρι τοῦ ἄμβωνος· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντι με τοιοῦτον ἔργον ἀποτελέσαι· νενικηκά σε, Σολομών. Καὶ μετὰ τὸ εἰσοδεῦσαι, ἐποίησεν ὑπάτια, καὶ δίδωκε τῷ λαῷ κεντηνάρια τρία διὰ Στρατηγίου μαγίστρου ταῦτα χύοντος εἰς τὸ ἔδαφος· καὶ τῇ ἐπαύριον ἐποίησε τὰ ἀνοξία τοῦ ναοῦ, τοσαῦτα καὶ πλείονα ὀλοκαυτώματα θύσας, καὶ μέχρι τῶν ἁγίων Θεοφανίων δι' ἡμερῶν πεντεκαίδεκα κλητορέων πάντας καὶ βρογέων, καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὸ ἐφετὸν ἔργον αὐτοῦ.

Trullus ædis Sophianæ anno secundo Justinī cum corruisset, ambonem, soleam ac pavementum contrivit. Causæ ruinx. Roadificatur iisdem lateribus Rhodiis. Ambo vero solea et pavementum ex materia longe minoris pretii construuntur.

Διήρκεισε δὲ ὁ νεωτερικὸς τροῦλος, ὁ παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ κτισθεὶς, καὶ ὁ ἄμβων ὁ πολύολθος καὶ πολυθαύμαστος σὺν τῆς σωλείας καὶ τοῦ ποικίλου πάτου τοῦ ναοῦ χρόνους ιζ'. Μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκράτησεν Ἰουστίνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ τῆς βασιλείας, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον αὐτοῦ, ἡμέρᾳ ε', ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, ἐγένετο πεσεῖν τὸν τροῦλον, καὶ συνέτριψε τὸν ἀξιοθαύμαστον ἄμβωνα, καὶ τὴν σωλείαν· τοὺς τε σαρθονύχους, καὶ ζαμβόκους, καὶ σαπφείρους, καὶ μαργαρίτας σὺν τῶν χρυσῶν στήθεων. Αἱ δὲ ἀψίδες, καὶ οἱ κίονες, καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα ἔμειναν ἀσάλευτα. Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς προσκαλεσάμενος τοὺς καμόντας ἐκεῖσε μηχανικούς, ἐπυνθάνετο παρ' αὐ-

D Duravit autem Trullus illa nova insolito structuræ genere a Justiniano excitata, et ambo ille sumptuosissimus et admiratione dignus cum solea et vario templi pavimento annos septemdecim. Post mortem vero Justiniani, imperium exceperit Justinus, ejus ex sorore nepos; cujus anno secundo, feria quinta diei hora sexta, trullus corruit: stupendumque ambonem, soleam, sardonichos, zambycos, sapphiros et margaritas, cum aureis columellis contrivit. Apsides vero, columnæ et ædificia reliqua intacta immotaque manserunt. Tunc imperator, evocatis architectis, sciscitabatur quæ causa ruinx trullo fuisset. Quod avunculus tuus, in-

quint, amotis citius quam per erat lignies fuloi-
mentis, maturius musivo opere exornare studuerit:
quodque, ut latius pateret aspectu, æquo subli-
miorem illam stuxerit: et quod operæ scalas et
sustentacula cædentes projicerent; hinc factum
est, ut ex eorum pondere trulli fundamenta nec-
dum satis excoctæ dissilirent. Hæc artifices impe-
ratori, qui item addiderunt: Si jubeas, domine,
trullum planiorem in cymbali convexi formam
construi, mitte in Rhodum insulam, ut avunculus
fecit, jubeque istio lateres ex creta Rhodia parari,
æquali cum pristinis pondere et sigillo. Tum jussu
imperatoris pares advecti lateres sunt. Sic rursus
erecta trullus, demptis e pristinae sublimitate ulnis
quindecim, eaque in tympani morem aptata, ac
metu ruinæ citius iterandæ, fulcimenta lignea per
annum integrum relicta sunt, donec excocto humo-
re trulli fabricam jam firmiter consistere periti de-
prehenderunt. Ambonem vero et soleam cum paris
sumptus et magnificentia construere non possent,
longe minoris illum pretii ex lapidibus et columnis
argento vestitis. cum cancellis in orbem argenteis
et solea exædificarunt. Trullum autem amboni
imponere noluit imperator expensarum vi deterritus.
Sternendo pavimento cum ille variis coloribus
distinctæ et prægrandes tabulæ non suppeterent,
misso Manasse patricio et proposito in Proconnes-
sum illic marmora paravit, terræ colorem præferentia,
necnon alia prasini coloris, quæ flumina in
mare influentia repræsentat.

ἐκεῖ τὰ μάρμαρα εἰς ὁμοιότητα τῆς γῆς, τὰ πράσινα εἰς ὁμοιότητα τῶν ποταμῶν τῶν ἐμβαίνόντων ἐν τῇ θαλάσῃ.

Dum trulli pegmata dirumperent, ædem Sophianam aqua replent. Falluntur qui Justiniano Thraci illius structuram ascribunt. Sub Justiniano celebratur quinta synodus. Encænna ecclesiæ S. apostolorum eodem imperante. Lues sævissima urbem CP. invadit, deinde terræ motus. Concubitores masculorum graviter puniuntur. Justinianus equestrem sibi statuam in Augustione erigit. Delisarius in Africam contra Vandalos mittitur. Deinde dux exercitus in ejus locum a Justiniano creatur Salomon; sed malo omine.

Cum autem trulli pegmata dirumperent, et ligna
dejecturi essent, ecclesiam aqua ad ulnarum octo
altitudinem repleverunt: sicque fundamenta non
concutiebantur. Falluntur itaque qui putant, Jus-
tinum Justiniani avunculum quidpiam in ea ex-
struxisse; tres siquidem sunt, Justinus Trax,
Justinianus conditor et deinde Justinus sororis
ejus filius, de quibus pluribus in Chronicis narra-
tur ut ouilibet legenti patebit. Sub Justiniano igitur
qui templi conditor fuit, celebrata est synodus
quinta contra Severum anno imperii ejus decimo:
itemque anno ejus imperii vigesimo primo, cele-
brata sunt encænna Magnæ ecclesiæ. Post obitum
vero Theodoræ uxoris ejus celebrata sunt encænna
SS. Apostolorum: quo tempore tanta lues Constan-
tinopoli fuit, ut mortui insepulti manerent,
quod grabbata eclesiarum et ædium cadaveribus
effereendis non sufficerent. Cum autem imperator
grabbata mille confici jussisset, cum ne illa qui-
dem satis essent, currus quam plurimos et jumenta
parari jussit, ut mortui iis efferrentur. Persevera-
vit porro hæc gravissima contagio binis mensibus,

τῶν, τί τὸ συμβᾶν εἰς τὸ χαλάσαι τὸν τρούλον. Οἱ δὲ
εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι Ὁ θεῖος σου σκεύσας ἐπέστρεψε
τοὺς ἀντινύκτας τοὺς ὄντας ἐν τῷ τρούλῳ ξυλίνους,
καὶ ταχέως ἐμουσίωσεν αὐτόν· καὶ ὅτι ὀφθλὸν
ἐποίησεν αὐτὸν πρὸς τὸ πανταχόθεν ὀρᾶσθαι· καὶ
ὅτι τὰς σκαλώσεις κόπτοντες οἱ τεχνίται ἐβρίπτον,
καὶ ἐκ τοῦ αὐτῶν [βάρους] ἐσπαράσσοντο τὰ θεμέλια,
καὶ [οὐκ] ἔλαβε πέψιν ὁ τρούλος. Οὕτως οἱ τεχνίται
ἔφησαν τῷ βασιλεῖ· εἶπον δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἐὰν καλεῖ-
ται, δέσποτα, ἵνα γένηται ὁ τρούλος ἐπίπεδος κυμβα-
λικῶς, ἀπόστειλον εἰς τὴν Ῥόδον, καθὼς, καὶ ὁ θεῖος
σου ἐποίησε, καὶ ἐκ τοῦ ταύτης πηλοῦ καὶ ἐκ τῆς
τοιαύτης σφραγίδος, ἰσόσταθμα βήσαλα τοῦ προ-
τέρου μέτρου ἀγάγοι. Καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς,
καὶ ἤγαγον τὰ βήσαλα ἀπὸ τοῦ Ῥόδου καθὼς καὶ
πρότερον· οὕτως τοῖνον καὶ πάλιν ἐκαμώθη ὁ τρού-
λος κόψαντες ἐκ τοῦ προτέρου τρούλου ὄργυιὰς δεκα-
πέντε, ποιήσαντες αὐτὸν τυμπανικόν, πτούμενον,
ἵνα μὴ πάλιν ταχέως πέσοι, ἔασαντες τὰ ξύλα καὶ
τοὺς κριοὺς τῶν ἀντινύκτων χρόνον ἕνα, ἕως οὗ
ἔγνωσαν ποιῆσαι τὴν πέψιν τὸν τρούλον. Τὸν δὲ ἄμ-
βωνα καὶ τὴν σωλίαν μὴ δυνάμενοι ποιῆσαι τοιοῦ-
τον πολυέθοδον καὶ πολύτιμον, ἐποίησαν αὐτὸν οὐ-
δαμινόν, διὰ λίθων καὶ κίωνων ἀργυρενδύτων, καὶ
στήθεων ἀργυρῶν μετὰ περιφερῶν ἀργυρῶν μετὰ
τῆς σωλίας. Τρούλον δὲ τοῦ ἄμβωνος οὐκ ἤθέλησε
ποιῆσαι, ὡς εἶπεν, διὰ τὴν πολλὴν ἔξοδον. Εἰς δὲ τὸν
πάτον, μὴ δυναθεὶς εὐρεῖν τοιαῦτα πολυποικίλα καὶ
μέγιστα ἀδάκτια, καὶ ἀποστείλας Μανασσῆ πατρι-
κίον καὶ πραιπόσιτον ἐν Προικοννήσῳ, ἐποίησεν

Ἄταν δὲ ἔκοψαν τὰς σκαλώσεις τοῦ τρούλου, καὶ
ἤθελον καταβιδάσαι τὰ ξύλα, ἐγέμισαν τὴν ἐκκλη-
σίαν ὕδωρ ἕως ὄργυιᾶς ὀκτώ, καὶ οὐκ ἐσπαράσσον τὰ
θεμέλια. Ψεύδονται δὲ οἱ λέγοντες, ὅτι καὶ Ἰουστίνος
ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔκτισεν ἐν αὐτῇ· τρεῖς γὰρ εἰσιν,
Ἰουστίνος ὁ θραξ, καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ κτίσας, καὶ
μετ' αὐτὸν Ἰουστίνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ· περὶ ὧν ὁ
λόγος διέξῃ ἐν τοῖς Χρονικοῖς πλατύτερον, καὶ ὁ
ἀναγινώσκων εὐρήσῃ. Ἐπὶ οὖν Ἰουστινιανοῦ τοῦ
κτίσαντος τὸ ἔργον αὐτοῦ, τότε γέγονε καὶ ἡ σύν-
οδος ε', ἡ κατὰ Σευήρου, τῷ δεκάτῳ αὐτοῦ ἔτει·
γένετο καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας τῷ
κα' τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Καὶ τελευτήσας Θεοδώ-
ρας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, γέγονε τὰ ἐγκαίνια τῶν
Ἀγίων Ἀποστόλων· ἐφ' οὗ θανατικὸν γέγονεν ἐν
Κωνσταντινουπόλει, ὥστε μείνειν ἀτάφους τοὺς ἀπο-
θνήσκοντας, διὰ τὸ μὴ ἔφαρκεῖν τοὺς κραββάτους τῶν
ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκῶν ἐκφέρειν αὐτούς. Τοῦ δὲ
βασιλέως κραββάτους ποιήσαντος α, ἐπεὶ μὴ ἐξ-
ήρκουν, ἀμάξας προσέταξε πλείστας εὐτρεπισθηναί-
καὶ ἄλογα, καὶ τοὺς θενεύτας ἐν αὐτοῖς ἐκφέρειν·
ἐκράτησε δὲ ἡ τοιαύτη πῦσις καὶ χαλεπὴ μῆνας

β', Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον. Μεγάλοι δὲ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, ὡς τοὺς πολλοὺς καυθῆναι· ἀλλὰ καὶ σεισμὸς μέγιστος καὶ παγκόσμιος, καὶ ἔπεσον οἰκοὶ καὶ ἐκκλησίαι πολλαὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε πολλοὺς τελευτῆσαι· ἀλλὰ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, μᾶλλον δὲ τῆς Χρυσῆς. Ἔπεσε δὲ καὶ ἡ λόγχη ἣν ἐκράτει ὁ ἀνδριάς ὁ ἐστὼς εἰς τὸν φόρον τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου, καὶ ἐπεκράτει ἡ γῆ σειομένη ἐπὶ πολὺ. Ἐκ δὲ τῆς λύπης ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνια, ἄνευ στέμματος προῆλθεν, καὶ τὰ ἐξ ἔθους ἀριστόδειπνα τοῦ δωδεκαημέρου οὐκ ἔτέλεσεν· ἀλλ' ἅπαντα τοῖς πτωχοῖς διένειμε. Τὴν δὲ θάλασσαν φασὶν ἀπὸ τῆς γῆς γενέσθαι ἐκ τοῦ σεισμοῦ μίλια τρία· καὶ ἀπολέσθαι πλοῖα ἐν τῇ τοῦ ὕδατος ἀναχωρήσει. Ἔπεσε δὲ καὶ ὁ τροῦλος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται· ὃν καὶ ἀνέκτισεν, καὶ τὰ δεύτερα ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φαιδρότερα καὶ λαμπρότερα πεποίηκεν. Οὕτως μαθὼν περὶ τινῶν ἀβρένοφθόρων, ἐρευνήσας καὶ τοὺς εὐρῶν, τοὺς μὲν ἐκαυλοκόπησε, τοῖς δὲ καλάμους ὀξεῖς ἐμβάλλεσθαι εἰς τοὺς πόρους τῶν αἰδολίων ἐκέλευσε, καὶ γυμνοὺς κατὰ τὴν ἀγορὰν θριαμβευθῆναι. Ὑπῆρχον μέντοι ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν συγκλητικῶν πολλοὶ τῶν δὲ ἀρχιερέων οὐκ ὀλίγοι· οἱ δημευθέντες οὕτως περιεργόμενοι κατὰ τὴν ἀγορὰν γυμνοὶ, οἰκτρῶς ἐτελεύτησαν· καὶ γενομένου φόβου μεγάλου, οἱ λοιποὶ ἐσωφρονίσθησαν. Ὀλολύζετο γὰρ, φησὶ, πίτυς, ὅτι πίπτουσα κέδρος. Ἔστησε δὲ καὶ τὸν κίονα τὸν λεγόμενον Αὐγουστιῶνα, ἐπιθεὶς ἐπάνω ἔφιππον τὴν αὐτοῦ στήλην, κρατοῦσαν τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ μῆλον σφαιροειδὲς, ὡς τῆς γῆς ἀπάσης ἀπὸ τοῦ κυριεύσαντος· τὴν δεξιὰν δὲ, ἀναταμένην ἔχουσαν, καὶ διακελευομένην, Στῆτε [Πέρσαι], καὶ τῆς Ῥωμαίων γῆς μὴ ἐπιβῆτε. Ἀπέστειλε δὲ καὶ Βελισάριον στρατηγὸν μετὰ πλήθους ἀκριβήτου, καὶ πλοίων, καὶ χρυσοῦ πολλοῦ καταπολεμήσει Οὐανδάλους καὶ Ἀφρικτὴν ἐκπορθῆσαι. Ὅς ἀγγινοῖα καὶ φρονήσει πάντα ληϊσάμενος, ἀνήγαγεν ἐν τῇ πόλει ἐν συντόμῳ, μετὰ πλοῦτου πολλοῦ, καὶ ἐθριάμβευσεν ἐν τῷ Ἰπικῶ, ὑπατίαν ποιήσας ἐν τῇ πόλει· ὥστε Ἰουστινιανὸς εἰς μὲν τὸ ἕν μέρος τοῦ νομίσματος ἑαυτὸν ἐχάραξε, εἰς δὲ τὸ ἕτερον Βελισάριον ἔνοπλον, καὶ ἐπέγραψε· Βελισάριος ἡ δόξα τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' οἷα ὁ φθόνος ἐν μεγάλῃ εὐδαιμονίᾳ εἴωθε ποιεῖν, ὧδινε καὶ ἐς Βελισάριον. Διὰ βληθεὶς γὰρ, μετέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ Σαλομῶν ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸς ἐπέμφθη, ὅς τὰ κτισθέντα Βελισαρίῳ φυλάξει μὴ δυνηθεὶς, τοῖς Οὐανδάλοις πάντων παρεχώρησεν.

De prodigioso cane. Pontem Sangaris, necnon multas ecclesias ac urbes Justinianus exstruit. De iis Procopius libro octavo. Justinianus alienus a vera Dei religione moritur.

Ἦν δὲ τις χαλκεὺς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἀνδρέας τοῦνομα, ἔχων μετ' αὐτοῦ κύναν ξανθὸν καὶ τυφλόν, ὅς ἐποίει τέρατα. Παρεστῶτος γὰρ αὐτῷ ὄχλου, ἐν τε τοῖς Ἀρτοπολίσι, καὶ ἐν τῷ Φόρῳ, καὶ κατὰ πάσης τῆς πόλεως, λάθρα τοῦ κυνὸς ἐκομίζετο τὰ τῶν ἐστῶτων δακτυλίδια, χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, καὶ χαλκᾶ, καὶ ἐτίθει εἰς τὸ ἕδαφος, περισκεπῶν αὐτὰ

A Julio et Augusto. Hinc magna tonitrua et fulgura delapsa, quæ multos combusserunt : quin etiam terræ motus maximus et universalis, ita ut domus et ecclesiæ multæ Constantinopoli corruerent, multique opprimerentur ; imo etiam murus urbis, et maxime ad Auream portam : lancea item, quam statua in Foro sancti Constantini erecta gestabat, in terram decidit ; diuque terra in illa commotione mansit. Ex tantæ calamitatis mœrore imperator in Natali et in sancta Epiphania Christi, sine corona prodiit, et consueta duodecim dierum convivium non celebravit ; sed omnia pauperibus distribuit. Narrant autem mare a terra tribus milliaribus præ concussione recessisse, et in aquarum recessu periisse naves. Delapsa item est trullus Magnæ ecclesiæ, ut superius recensitum est ; quam ipse restauravit, ac secunda Encænica lætiora et splendidiora celebravit. Is cum edidicisset masculorum concubitores esse, cum perquisitione facta reperisset eos, aliis quidem veretrum amputari jussit, aliis calamos acutos in verendum meatus infigi, ipsosque nudos in Forum quasi ad triumphum adduci jussit. Inter eos erant cives et senatorii viri multi, nec pauci præsules ; qui ita publice circumducti in Foro nudi misere interierunt. Hinc incusso metu valido, cæteri resipuerunt : Nam ululabat, inquit, pinus, quia cecidit cedrus. Erexit autem columnam, quam vocant Augustionem, cui equestrem statuam suam imposuit : quæ sinistra quidem rotundum pomum tenet, quo indicatur orbis imperium penes ipsum esse : dexteram vero protendebat jubentis more, ac dicentis : State [Persæ] et in Romanorum terram ne impressionem faciatis. Misit porro Belisarium ducem cum innumeris copiis, navibus et pecunia multa, qui Vandalos debellaret, et Africam devastaret. Qui prouderet et sagaciter omnia depredatus, spolia brevi in urbem deduxit cum divitiis multis et triumphavit in Hippodromo, consulatum gerens in urbe ; ita ut Justinianus in altera numismatis parte seipsum repræsentaret, in altera vero Belisarium armatum, cum hac inscriptione, *Belisarius gloria Romanorum*. Enimvero invidia, ut solet rebus prosperrime succedentibus insidiari, Belisarium quoque ita adorta est. Nam calumniis impetitus a præfectura summotus est ; in ejusque locum Salomon dux exercitus missus est, qui cum non valeret ea, quæ Belisarius paraverat, tueri, omnia Vandalis concessit.

Erat porro illo tempore faber solarius quidam nomine Andreas. Is habebat canem rufum ac cæcum qui prodigia edebat. Nam præsentē turba in Artopoliis et in Foro, cum clam isto cane adstantium annuli aurei, argentei, ænei per totam urbem deferrentur, et a domino suo in solo positi pulvere operirentur, tum jubente illo canis sin-

gulis suum restituebat : similiter variorum imperatorum numismata permista, nominatim, demonstrabat : quinetiam in turba astantium virorum et mulierum, designabat eas quæ prægnantes essent, meretrices, mœchos, cornutos; itemque misericordes et sordidos; omnia cum veritate indicabat. Quare dicebant illum spiritum Pythonis habere. Ipse autem imperator multas extruxit ecclesias, urbes, necnon pontem Sangaris. Quæ omnia Procopius historicus octavo libro descripsit. Sub finem autem vitæ suæ imperator Justinianus, excitato corruptibilis et incorruptibilis dogmate, a vera Dei religione alienus obiit, cum Justinium sororis filium, tunc europalatem imperatorem designasset.

Α χῶμασι, καὶ ἐπέτρεπε τῇ νυνί, καὶ ἔλεγε, καὶ ἰδίου αὐτὸς ἐκάστη τὸ ἴδιον. Ὅμοίως καὶ διαφόρων βασιλέων νομίσματα μινύμενα ἀπεδίδου κατ' ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τῶν παρεστώτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὑπεδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἔχουσας, καὶ πόρναις, καὶ μοιχοῦς, καὶ τοὺς κερατάδας, καὶ ἐλεημονας καὶ κνιποῦς, πάντα μετὰ ἀληθείας ἐπεδείκνυεν· ὅθεν ἔλεγον πνεῦμα Πυθῶνος ἔχειν. Ὁ δ' αὐτὸς βασιλεὺς πάμπολλα κτίσματα ἐποίησεν ἐκκλησιῶν τε καὶ πόλεων, καὶ τὴν γέφυραν τοῦ Σαγγάρου· ἅπερ Προκόπιος ἱστορικὸς ἐν ἡ' λόγῳ ἀνεγράψατο. Εἰς δὲ τὰ τέλη αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὸ περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου κινήσας δόγμα, ἀλλότριος τῆς εὐσεβείας Θεοῦ ἐτελεύτησε, προβαλλόμενος Ἰουστίνου τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ εἰς βασιλεία κούροπαλάτην τότε ὄντα.

TESTAMENTUM SALOMONIS *

(Ferd. Flor. Fleckius, *Anecdota sacra*, Lipsiæ 1837, ex cod. ms. Paris.)

Testamentum Salomonis filii David, qui regnavit in Jerusalem, et ditioni suæ et imperio subiecit omnes aërios, terrenos et subterraneos spiritus, per quos et omnia opera templi supereminentia fecit; quæ potestates eorum in homines, et quorum angelorum opes ipsi dæmones impotentes redduntur patefaciens.

Sapientis Salomonis.

Benedictus es, Domine Deus, qui dedisti Salomoni talem potentiam : tibi gloria et virtus in sæcula. Amen.

Et ecce dum ædificaretur templum urbis Jerusalem, et laborarent operarii, inter eos venit Orniæ dæmon ab occidente, et accepit dimidium mercedis protomagistri adolescentuli et dimidium oiborum; insuper et pollicem dexteræ manus ejus sugebat singulis diebus; et macescebat puer qui erat dilectus regi valde. Rex autem Salomon ad se vocatum quadam die adolescentem interrogavit dicens : Nonne præ cæteris operariis laborantibus in templo Dei te diligo? dedi tibi duplum mercedis et cibaria duplicia : quomodo singulis diebus et horis macescis? Puer autem ait regi : Rex, quæso, audi quæ acciderunt, et quomodo se ha-

* Est hoc monumentum *Byzantinum*, sæpe memoratum in opere Pselli *De operationibus dæmonum*. Latuit in aliquot bibliothecis Europæ, ejusque fragmentum jam refertur in Fabricii Cod. Pseudopigr. Vet. Test. I. 1047 sq. Per mediam vero, quæ dicitur, ætatem hic liber late sparsus in mythologiæ Salomonæ fonte est habitus. Historia Salomonis fabulosa magnam partem huic libro adnectitur. Nomina dæmonum sæpe sunt *phantastica*, neque orientalia, neque occidentalia,

Β Διαθήκη Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐκράτησεν καὶ ὑπέταξε πάντων ἀερίων, ἐπιγείων καὶ καταχθονίων πνευμάτων· δι' ὧν καὶ πάντα τὰ ἔργα τοῦ ναοῦ τὰ ὑπερβάλλοντα πεποίηκεν· καὶ τίνες αἱ ἐξουσίαι αὐτῶν κατὰ ἀνθρώπων· καὶ παρὰ πόλεων ἀγγέλων οὗτοι οἱ δαίμονες καταργοῦνται.

Τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ δὸς τῷ Σολομῶντι τοιαύτην ἐξουσίαν· σοὶ δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Καὶ ἰδοὺ οἰκονομουμένου τοῦ ναοῦ πόλεως Ἱεροσολύμων, καὶ ἐργαζομένων τῶν τεχνιτῶν ἐν αὐτοῖς, ἔρχεται ὁ Ὀρνίας τὸ δαιμόνιον κατὰ τὰς ἡλίου δεσμάς (δυσμάς ?) καὶ ἐλάμβανε τὸ ἡμισυ τοῦ μισθοῦ τοῦ πρωτομαστοροῦ παιδαρίου οὕτως καὶ τὰ ἡμισυστία· ἔτι καὶ τὸ ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ χειρὸς ἐθήλαζεν ἀφ' ἐκάστης ἡμέρας· καὶ ἐλεπτύνετο τὸ παιδάριον, ὅπερ ἦν ἀγαπώμενον παρὰ τοῦ βασιλέως πάνυ. Ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομῶν, καλέσας μετ' τῶν ἡμερῶν τὸν παῖδα, ἐπρώτησεν αὐτὸν λέγων· Οὐγὶ παρὰ πάντας τοὺς τεχνίτας τοὺς ἐργαζομένους ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, σε ἀγαπῶ, διδοὺς σοὶ ἐν διπλῷ τοὺς μισθοὺς, καὶ τὰ σιτία διπλάσιον; πῶς ἐφ' ἐκάστης

sed libere ficta vel inventa. Parisiis cum versarer, hujus alteriusve nominis dæmoniaci originem quæsi in Persicis, apud hujus dialecti gnaros, sed frustra. Salomo erat nomen *collectivum* sapientiæ et in dæmonia dititionis, magicum contra genios malos. Adjecta narrationoula apocrypha de Salomone, idololatriæ dedito, qui posterioribus vitæ annis in vesaniam incidere, supplicii causa. Habet hoc fundamentum in V. T., sed auctum est traditione recondita. FLECK.

ἡμέρας τε καὶ ἄστρος λεπτόνῃ; Τὸ δὲ παιδάριον ἔφη ἄ
 πρὸς τὸν βασιλέα· Δέομαι σου, βασιλεῦ, ἀκούσον τὰ
 συμβάντα, καὶ ὅσα ἔχει τὸ παιδάριον. Μετὰ τὸ ἀπο-
 λυθῆναι ἡμᾶς πάντας ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ ναοῦ τοῦ
 Θεοῦ, μετὰ ἡλίου δεσμᾶς (δυσμᾶς?) ἐν τῷ ἀνα-
 πύεσθαι μοι (sic), ἔρχεται ἐν τῶν πονηρῶν δαιμο-
 νίων καὶ ἀφαιρεῖ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ἡμισυ τοῦ μισθοῦ μου·
 καὶ τὰ ἡμισυ σιτία. Ἔτα λαμβάνει καὶ τὴν δεξιάν
 μου χεῖρα καὶ θηλάζει τὸν ἀντίχειρά μου· καὶ ἰδοὺ
 θλιβομένη μου ἡ ψυχὴ, οὕτω τὸ σῶμά μου λεπτόνε-
 ται καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ
 Σολομῶν εἰσηλθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδὲθη
 ἐξ ὄλης μου τῆς ψυχῆς, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὅπως
 παραδοθῆ μοι ὁ δαίμων εἰς χεῖράς μου, καὶ ἐξου-
 σιάσω αὐτόν· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύεσθαι μοι
 (sic), ἰδὲθη μοι παρὰ Κυρίου Σαβαώθ χάρις διὰ
 Μιχαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου αὐτοῦ, δακτυλίδιον ἔχων
 σφραγίδα γλυφῆς ἐκ λίθου τιμίου, καὶ εἶπε μοι·
 Λάβε, Σολομῶν βασιλεῦ, υἱὸς Δαβὶδ, δῶρον ὃ ἀπέ-
 στείλει σοι Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὕψιστος Σαβαώθ· καὶ
 συγκλείσεις πάντα τὰ δαιμόνια τῆς γῆς ἄρσενά καὶ
 θήλεα· καὶ δεῖ μετ' αὐτῶν ἀνοικοδομησαί τὴν Ἰε-
 ρουσαλήμ, φέρειν σε τὴν σφραγίδα ταύτην τοῦ
 Θεοῦ. Ἡ δὲ γλυφὴ τῆς σφραγίδος τοῦ δακτυλίου τῆς
 πεμφθείσης, ἔστι πεντάλφα αὕτη. Καὶ περιχαρῆς
 γενόμενος ἐγὼ Σολομῶν ὕμνου καὶ ἰδὲξάζον τὸν
 Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· καὶ τῇ ἐπαύριον
 ἐκάλεσα τὸν παῖδα, καὶ ἐπέδωκα αὐτῷ τὸ δακτυλ-
 ιδιον, καὶ εἶπον αὐτῷ· Λάβε τοῦτο, καὶ ἐν ἧ ἂν ὥρα
 ἔλθῃ πρὸς σὲ τὸ δαιμόνιον, εἰς τὸ στήθος τοῦ δαιμο-
 νίου βίψον τοῦτο τὸ δακτυλίδιον, καὶ εἰπὲ αὐτῷ·
 Ἐπ' ὄνοματι τοῦ Θεοῦ, δεῦρο, καλεῖ σε ὁ βασιλεὺς
 Σολομῶν· καὶ δρομαῖος ἔρχου πρὸς με, μηδὲν δειλιά-
 σαι μηδὲ φοβηθῆς ἐν ᾧ μέλλεις ἀκούειν ὑπὸ τοῦ
 δαίμονος· καὶ λαβὼν τὸ παιδάριον τὸ δακτυλίδιον
 ἀπῆλθεν. Καὶ ἰδοὺ κατὰ τὴν ἠθισμένην ὥραν, ἦλθεν
 ὁ Ὀρνίας τὸ χαλεπὸν δαιμόνιον ὡς πῦρ φλεγόμενον,
 ὅπως τε λάβῃ τὸν μισθὸν τοῦ παιδαρίου· τὸ δὲ
 παιδάριον κατὰ τὸ προσπαθῆν παρὰ τοῦ βασιλέως,
 ἔβριψε τὸ δακτυλίδιον ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ δαιμονίου,
 καὶ εἶπεν· Δεῦρο, καλεῖ σε ὁ βασιλεὺς Σολομῶν· καὶ
 ἀπῆγε δρομαῖος πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ δαίμων
 ἐκραύγασε λέγων, Παιδάριον, τί τοῦτο ἐποίησας πρὸς
 με; λάβε τὸ δακτυλίδιον ἀπ' ἐμοῦ· καὶ γὰρ ἀποδώσω
 τὸ χρυσίον τῆς γῆς· μόνον λάβε τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, καὶ
 μὴ ἀπάγῃς με πρὸς Σολομῶνα. Τὸ δὲ παιδάριον λέγει
 πρὸς τὸν δαίμονα· Ζῆ Κύριος ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ,
 οὐ μὴ σε ἀνέξωμαι, ἀλλὰ δεῦρο ἐλθέ. Καὶ ἐλθὼν
 δρομαῖως τὸ παιδάριον χεῖρον πρὸς τὸν βασιλέα
 λέγων· Ἠγάγον τὸν δαίμονα, βασιλεῦ, ὡς ἐκέλευσάς
 μοι, δέσποτα, καὶ ἰδοὺ στήνεται πρὸ τῶν θυρῶν τῆς
 αὐλῆς τῆς βασιλείας σου κράζων καὶ δεόμενος μεγάλη
 τῇ φωνῇ, διδοὺς ἐμοὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον
 τῆς γῆς τοῦ μὴ ἀγαγεῖν αὐτὸν πρὸς σέ. Καὶ ἀκού-
 σας ταῦτα Σολομῶν ἀνέστη ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ,
 καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὰ πρόθυρα τῆς αὐλῆς τῶν βα-
 σιλείων αὐτοῦ· καὶ ἐθεώρει τὸν δαίμονα φρίσσοντα
 καὶ τρέμοντα, καὶ λέγει αὐτῷ· Τίς εἶ σὺ; Ὁ δὲ ἔφη,
 Ἐγὼ Ὀρνίας καλοῦμαι· καὶ ὁ Σολομῶν λέγει αὐτῷ·

beat servus tuus. Postquam recessimus omnes ab
 opere templi Dei, occidente sole, dum requiesco,
 venit unus malorum spirituum, et aufert a me
 dimidium mercedis meæ, et dimidia cibaria.
 Deindeprehendit dexteram manum meam et sugit
 pollicem meum, et ecce angustiatur anima mea,
 et corpus meum macie conficitur per singulos
 dies. Hæc audiens ego Salomon ingressus sum
 templum Domini, et oravi ex tota anima mea
 nocte et die ut daretur dæmon in manus meas, et
 voluntati meæ subjiceretur; et ecce dum preces
 effunderem, data est mihi a Domino Sabaoth
 gratia per Michaëlem archangelum, ejus annulus
 scilicet, habens sigillum sculptum ex lapide pre-
 tioso, et dixit mihi: Accipe, Salomon rex, fili
 David, donum quod misit tibi Dominus Deus,
 excelsissimus Sabaoth, et concludes omnia dæ-
 monia terræ masculina et feminea; et oportet ope
 eorum ædificari Jerusalem, et portare te sigillum
 istud Dei; sculptura autem sigilli armnli ad te
 missi est quinquiesima (quinque instrumentis qua-
 dratorum signata). Et lætior factus ego Salomon,
 cantabam et magnificabam Deum oculi et terræ;
 et mane vocavi puerum, et dedi ei annulum, dixi-
 que illi: Accipe hoc et in qua hora venerit ad
 te dæmon, in pectus ejus projice hunc annulum
 et dic ei: In nomine Dei, huc vocat te Salomon
 rex; et festinans veni ad me, nil timens, neque
 formidans quidquam eorum quæ auditurus es a
 dæmone. Et suscipiens puer annulum abiit. Et
 ecce consueta hora venit Ornias malus dæmon
 ut ignis ardens, ut raperet mercedem pueri; ille
 vero, juxta mandatum regis, projecit annulum in
 pectus dæmonis, et dixit: Huc vocat te Salomon
 rex. Et abiit festinans ad regem. Dæmon autem
 clamavit dicens: Puer, quid hoc fecisti ad me?
 Recipe annulum a me, et ego dabo tibi aurum
 terræ; sume tantum hoc a me, neque me trahas
 ad Salomonem. Puer autem dixit dæmoni: Vivit
 Dominus Deus Israel, non te dimittam, sed huc
 veni. Et cito abiens ad regem lætus ait: Adduxi
 dæmonium, o rex, ut præcepisti, domine, et ecce
 stat ante fores aulae regis tus vociferans, et depre-
 cans magna voce, offerens mihi argentum et aurum
 terræ, ut non adducam ipsum ad te. Et his auditis
 Salomon surrexit e throno et exiit foras, in atrium
 aulae palatii sui, et vidit dæmonem frementem
 et trementem, dixitque ei: Quis es tu? Qui
 ait: Ego Ornias nominor. Et dixit ei Salomon:
 Indica mihi, o dæmon, sub quo signo jaceas. Sub
 Aquario, ait ille; et versantes per concupiscen-
 tias generosarum in terra puellarum, sub signo
 prædicto, eus strangulo, sed non aliter quam eo-
 pitos; tres formas induo, quando tenentur homi-
 nes desiderio feminarum: ego transformor in
 mulierem eleganter vestitam, et palpantibus me
 hominibus inter somnum, illudo eis; nunc vero
 rursum alatus fio sub aeriis locis; videor etiam ut
 leo, et pellicior ab omnibus dæmonibus; ortus

sum ex archangelo Uriel, potentia Dei. Ego Salomon audiens nomen archangeli, gratias agens glorificavi Deum et Dominum cœli et terræ; et sigillo notatum eum ordinavi in opus lithotomiæ, ut cœderet petras in templo, allatas per mare Arabiæ, jacentes in littore. Formidans autem ferrum ad. . . et dicit mihi: Quæso te, rex Salomon, sinas me liberum esse, et ego adducam tibi omnia dæmonia. Nolente autem eo subijci mihi, oravi archangelum Uriel ut veniret mihi in auxilium; et cito vidi archangelum Uriel de cœlis venientem ad me; et jussit angelus ut cete maris venirent ex abyssonibus; et projecit sortem suam in terram, illaque subiecit dæmonem magnum; et præcepit dæmoni magno et audaci Orniæ ut cœderet saxa in templum; et sic ego Salomon glorificavi Deum cœli et terræ creatorem; et præcepit Orniæ ut veniret cum sorte sua, et dedi ei annulum dicens: Vade, et adduc mihi huc principem omnium dæmoniorum.

θελόντος δὲ αὐτοῦ ὑποταγῆναι μοι, εὐξάμενος τοῦ ἀρχαγγέλου Οὐριήλ συναλθεῖν με εἰς βοήθειαν, καὶ εὐθὺς εἶδον τὸν ἀρχάγγελον Οὐριήλ ἐκ τῶν οὐρανῶν κατερχόμενον πρὸς με καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἄγγελος κήτη θαλάσσης ἐλθεῖν ἐκ τῆς ἀβύσσου· καὶ ἔρριψεν αὐτοῦ τὴν μοῖραν ἐπὶ τῆς γῆς, κακείνη ὑπέταξεν τὸ δαιμόνιον τὸ μέγα· καὶ ἐκέλευσεν τὸν δαίμονα τὸν μέγαν καὶ θρασὺν τὸν Ὀρνίαν τοῦ κόπτειν τοὺς λίθους πρὸς τὸν ναόν· καὶ οὕτως ἐγὼ Σολομῶν ἐδόξασα τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ποιητήν· καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τὸν Ὀρνίαν σὺν τῇ μοίρᾳ αὐτοῦ, καὶ ἔδωκα αὐτοῦ τὸ σφραγίδιον λέγων· Ἄπελθε, καὶ ἄγαγε μοι ὡς τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων πάντων.

Ornias autem accipiens annulum, adiit Beelzebul habentem potestatem in dæmonia, et dixit ei: Huc vocat te Salomon. Audiens Beelzebul dixit ei: Indica mihi quis sit iste Salomon de quo loqueris mihi. Ornias autem projecit annulum in pectus Beelzebul dicens: Advocat te Salomon rex. Exclamavit vero Beelzebul voce magna, et projecit flammam ignis urentem magnam, et surgens secutus est Orniam, et venit ad Salomonem. Ut autem vidit (sic) principem dæmoniorum, glorificavi Dominum Deum cœli et terræ creatorem, et dixi: Benedictus es, Domine Deus omnipotens, qui dedisti puero tuo Salomoni in sapientibus residentem sapientiam, et subiecisti mihi omnem potestatem diaboli. Et interrogavi eum dicens: Indica quis sis. Et ait dæmon: Ego sum Beelzebul princeps dæmoniorum; omnia dæmonia prope me præsidet, et ante oculos pono jusque dæmonis formam. Ipse vero nuntiavit mihi se ad me adducturum omnes immundos spiritus concatenatos; et ego iterum glorificavi Deum cœli et terræ, et gratias ago ei semper.

Quæsi a dæmone utrum essent inter eos feminæ; illo autem affirmante, dixi ego me velle eas cernere; et abiens Beelzebul festinans adduxit mihi Onoscelida, formam habentem miræ pulchritudinis, et illecebras mulieris coloribus bene ornatas, et cornibus armatam in capite. Venienti au-

Α Λέγε μοι, ὦ δαῖμον, ποίῳ ζῳδίῳ κείσαι; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑδροχόφ. καὶ τοὺς καιμένους δι' ἐπιθυμιῶν γενναίων ἐπὶ γῆν παρθέτων. τῷ ζῳδίῳ κέκληται τοῦτους ἀποπνίγω, εἰ μὴδὲ καὶ ὑπνωτικόν· εἰς τρεῖς μορφάς μεταβάλλομαι, ὅπότεν οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται δι' ἐπιθυμίας γυναικῶν· ἐγὼ μεταμορφοῦμαι εἰς θῆλυ εὐκοσμον, καὶ ἀπτομένου μου, οἱ ἄνθρωποι καθ' ὕπνον ἐμπαίζω αὐτοῖς· ποτὲ δὲ πάλιν ὑπόπτειρος γίνομαι ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν τόπων. Φαίνομαι καὶ ὡς λέων, καὶ κελεύομαι ὑπὸ πάντων τῶν δαιμόνων· ἀπόγονος εἰμι ἀρχαγγέλου Οὐριήλ, τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ Σολομῶν ἀκούσας τὸ ὄνειρον τοῦ ἀρχαγγέλου εὐξάμενος ἐδόξασα τὸν Θεόν, καὶ Κύριον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· καὶ σφραγισας αὐτὸν ἔταξα εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς λιθοτομίας, τοῦ τέμνειν τοὺς λίθους ἐν τῷ ναῷ, ἀχθέντας διὰ θαλάσσης Ἀραβίας τοὺς καιμένους παρὰ τὸν αἰγιαλόν· Φοβούμενος δὲ τὸν σίδηρον πρὸς (1) καὶ λέγει μοι, Δέομαι σου, βασιλεῦ Σολομῶν, ἕασόν με ἕνεκα εἶναι, καὶ γὰρ σοὶ ἀναγάγω πάντα τὰ δαιμόνια. Μὴ

Β

Γ Ὁ δὲ Ὀρνίας, λαθὼν τὸ δακτυλίδιον, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Βεελζεβούλ τὸν ἔχοντα τὴν βασιλείαν ἐπὶ τῶν δαιμονίων. Ἐφη αὐτῷ· Δεῦρο καλεῖ σε Σολομῶν· Ὁ δὲ Βεελζεβούλ ἀκούσας ἔφη αὐτῷ· Λέγε μοι τίς ἐστίν οὗτος ὁ Σολομῶν, ὃν σὺ φῆς μοι· ὁ δὲ Ὀρνίας ἔρριψεν τὸ δακτυλίδιον εἰς τὸ στήθος τοῦ Βεελζεβούλ λέγων· Καλεῖ σε Σολομῶν ὁ βασιλεὺς. Ἀνέκραξε δὲ ὁ Βεελζεβούλ φωνῇ μεγάλῃ· καὶ ἔρριψε φλόγα πυρὸς καιομένην μεγάλην, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθει τῷ Ὀρνίᾳ· καὶ ἦλθε πρὸς Σ. Ὁς δὲ εἶδεν τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων, ἐδόξασα Κύριον τὸν Θεόν τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητήν, καὶ εἶπον· Εὐλόγητός εἰ, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ δοὺς τῷ παιδί σου Σολομῶντι τὴν τῶν σοφῶν πάρεδρον σοφίαν, καὶ ὑποτάξας εἰς ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ διαβόλου· καὶ ἐπηρώτησα αὐτὸν, καὶ εἶπον· Λέγε τίς εἶ· Ὁ δαίμων ἔφη· Ἐγὼ εἰμι Βεελζεβούλ, ὁ τῶν δαιμονίων ἄρχος· ἅπαντες δὲ οἱ δαίμονες ἐγγυθὲν μου προσδρεύουσι· καὶ ἐμφανίζω ἐκάστου δαίμονος τὴν φαντασίαν. Αὐτὸς δὲ μοι ἐπηγγείλατο πάντα τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἀγαγεῖν πρὸς με δέσμια· καὶ ἐγὼ πάλιν ἐδόξασα τὸν Θεόν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ εὐχαριστῶ αὐτῷ πάντοτε.

Δ Ἐπιθυμῶν παρὰ τοῦ δαίμονος εἰ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς θῆλειαι· τοῦ δὲ μοι φήσαντος εἶναι, καὶ γὰρ εἶπον ἤθελον εἶδέναι· καὶ ἀπελθὼν Βεελζεβούλ ταχὺ, ἤνεγκε πρὸς με τὴν Ὀνοσκελίδα, μορφὴν ἔχουσαν περικαλῆ, καὶ δεσμὰ γυναικὸς εὐχρώτου, καὶ κεραιτίζουσα τὴν κεφαλὴν. Ἐλθούσης δὲ αὐτῆς ἔφη·

(1) Lacuna in textu. Ad marginem lateralem τραυτὸν εἰπὸς ταῦτα.

αὐτῆ· λέγει μοι τίς εἶ. Ἡ δὲ μοι ἔφη· Ἐγὼ Ὀνο-
σκελὶς παλοῦμαι· πνεῦμα σεβωμάτων (?) πεποιτημέ-
νων· φωλαῖον ἐπὶ τῆς γῆς· σπήλαιόν μοι χρύσειον
ἔνθα κείμαι· ἔχω δὲ πολυποικίλον τόπον· ποτὲ μὲν
ἀνθρώποις πνίγω δι' ἀγχόντης· ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς
φύσεως εἰς ἀγκῶνας (ad marg. σκωλήκια) φωλεύω·
τὰ δὲ πλείστα μοι οἰκητήρια εἰσὶ κρηνοί, σπήλαια,
φάραγγες· πολλάκις δὲ καὶ συγγίνομαι τοῖς ἀνθρώ-
ποις ὡς γυνὴ δοκοῦσα εἶναι· πρὸ πάντων δὲ τοῖς
μελιχρόοις· οὗτοι γὰρ σύναστροί μοι εἴσι· καὶ γὰρ
τὸ ἄστρον μου οὗτοι λάθρα καὶ φανερώς προσκυνού-
σι· καὶ οὐκ οἴδασιν ὅτι αὐτοὺς βλέπτουσι, καὶ
πλείον μὲ κκουργεῖν ἐρεθίζουσι· θέλουσι γὰρ διὰ
τῆς μνήμης χρυσίον πορίζειν· ἐγὼ δὲ παρέχω ὄλι-
γον τοῖς καλῶς με προσκυνούσιν. Ἐπηρώτησα δὲ
αὐτὴν λέγων Σολομών, πόθεν γεννᾷ. Ἡ δὲ μοι ἔφη, B
'Ἀπὸ φωνῆς ἀκαίρου, τοῦ καλουμένου ἤχου ἀνθρώπου
μουλιβδου (sic?) ἀφέντος ἐν ὕλῃ ἐγεννήθη. Ἐφη δὲ
ἐγὼ αὐτῇ· Ποίῳ ἄστρῳ διέρχῃ; Ἡ δὲ μοι εἶπε·
Ἰανσελήνῃ ἄστρῳ, εἰδότε καὶ ἡ σελήνη τὰ πλείονα
ὀδεύει· Ἐγὼ δὲ λέγω πρὸς αὐτὴν· Καὶ ποῖός ἐστιν
ὁ ἄγγελος ὁ καταργῶν σε; Ἡ δὲ εἶπέ μοι, Ὁ ἐν σοὶ
βασιλεύων. Κἀγὼ εἰς χλοῦν (sic) λογιζόμενος ἐκέ-
λευσα στρατιωτὴν κροῦσαι αὐτὴν· Ἡ δὲ ἀνακρά-
ζασα εἶπεν, Ἐγὼ σοι, βασιλεῦ, ὑπὸ τῆς δεδομένης
σοι σφίρας τοῦ θεοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Ἰσηλ.
'Εγὼ δὲ ἐκέλευσα αὐτὴν νῆθαι τὴν κἀναβιν εἰς τὰς
σχοίνους ἐν τῇ ἔργῳ τοῦ κτισματος τοῦ θεοῦ, καὶ
οὕτως σφραγίσας καὶ δέσας αὐτὴν, ἐκατηργήθη
ὥστε ἴστασθαι νυκτὸς καὶ ἡμέρας νῆθαι τὴν κἀ-
ναβιν. Καὶ ἐκέλευσα ἀχθῆναί μοι ἕτερον δαιμόνιον,
καὶ εὐθέως μοι προσέθην ὁ δαίμων Ἀσμοδαῖος C
δεδεμένος, καὶ ἠρώτησα αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Ὁ δὲ
μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐμβλέψας με ἔφη· Σὺ δὲ τίς
εἶ; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Οὕτως τετιμωρημένος ἀπο-
κρίνη μοι· ὁ δὲ μετ' ὀργῆς λέγει μοι· Ἀλλὰ πῶς
σοι ἀποκριθῶ, σὺ γὰρ ἀνθρώπου υἱὸς εἶ· ἐγὼ δὲ
ἀγγέλου σπορὰ διὰ θυγατρὸς ἀνθρώπου ἐγεννήθην·
ὥστε οὐδὲν ὑπερήφανον ῥῆμα οὐρανοῦ γένους πρὸς
γηγενεῖς· διὸ καὶ τὸ ἄστρον μου ἐν οὐρανῷ φωτεύει·
καὶ αὐτὸ ἄνθρωποι λέγουσιν ἀμαξάν, οἱ δὲ τὸν δρα-
κοντοπαῖδα (sic) πλησιάζομαι σὺν τῷ ἄστρῳ αὐτοῦ,
καὶ πολλά μοι μὴ ἐρώτα, ὅτι καὶ σοῦ τὸ βασίλειον
πρὸς χρόνους μικροὺς διαβρήγνυται, καὶ πρόσκαι-
ρός ἐστιν ἡ δόξα σου· καὶ ὀλίγα ἡμᾶς τυραννήσεις,
καὶ πάλιν νομῆν ἔξομεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· ὥστε
σίδεσθαι ἡμᾶς ὡς θεοὺς ὄντας, μὴ γινωσκόντων D
τῶν ἀνθρώπων τὰ δνόματα τῶν καθ' ἡμᾶς τεταγμένων
ἀγγέλων.

'Εγὼ δὲ Σολομῶν, ταῦτα ἀκούσας, ἐπιμελέστερον
δεσπώσας αὐτόν ἐκέλευσα μαστίζεσθαι βουνεύροις,
καὶ ἀπολογεῖσθαι τίς καλεῖται καὶ τίς ἡ ἐργασία
αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἔφη μοι, Ἐγὼ Ἀσμοδαῖος καλοῦμαι
παρὰ βροτοῖς· καὶ ἡ ἐργασία μου ἐστὶ τὸ τοῦς
νεονύμφους ἐπιβουλεύειν μὴ συμμιγῆναι, καὶ παν-
τελῶς ἀποχωρίζω διὰ πολλῶν συμφορῶν, καὶ γυναι-
κῶν παρθένων κέλλος ἀφανίζω, καὶ καρδίας ἀλλοιοῦ.
Ἐφη δ' ἐγὼ αὐτῷ· Μόνη σου ἡ ἐργασία ἔστιν
αὕτη; ὁ δὲ λέγει μοι· Περιφέρω ἀνθρώπους εἰς λύσ-

tem dixi; Indica mihi quis sis. Quæ respon-
dit: Ego Onoscelis vocor spiritus: venerabi-
lis creata sum; solitaria in terra, specus au-
reum habito, in loco multæ varietatis. Quan-
doque homines suffoco per laqueum, quando-
que procul a natura in angulis abscondor; ple-
rumque autem in præcipitiis, cavernis, abys-
sis sedes mea; sæpe etiam inter homines
versor, et femina videor esse; maxime au-
tem inter eos qui subfuscam cutem gerunt: ipsi
enim sub eodem sidere mecum sunt; sidus
enim meum hi clanculum et aperte venerantur ne-
scientes quod ibi ipsis noceant; et valde me ad
malefaciendum provocant: volunt enim per me-
moriæ (templum) aurum acquirere; et ego præ-
beo parum his qui bene me odorant. Interrogavi
eam ego Salomon: Unde oriunda es tu? Et ait
mihi: A voce intempesta vocati echo hominis
plumbi (sic) emissa in saltu nata sum. Ego
autem dixi ei: Sub quo sidere ambulas? Quæ
ait: Sub sidere lunæ plenæ, nam luna plerumque
iter facit. Et quis est angelus qui te impotentem
facit? inquam. Et dixit: Qui in te regnat. Quod
ego in derisum accipiens, præcepi ut percuteret
eam miles; at illa clamans ait: Tua ego, o rex,
propter datam tibi sapientiam Dei, et propter an-
gelum Joel. Et præcepi ut ipsa neceret canna-
bim ad chordas, in opere ædificationis Dei; et sic
signo notata, et vinculis constricta, imbellis ita
facta est, ut nocte et die staret ad nectandam
cannabim. Et præcepi ut adduceretur mihi aliud
dæmonium, et protinus ad me ingressus est dæ-
mon Asmodæus vinculus, et interrogavi eum: Tu
quis est? Qui cum ira et furore aspiciens me,
dixit: Et tu quis es? Et dixi ei: Sic vexatus
taliam respondes mihi? Qui ira percitus ait: Sed
quomodo tibi respondeam? Tu enim hominis fi-
lius es; ego autem angeli progenies per filiam
hominis natus sum; unde nullum verbum arro-
gans cælestis generis ad terrigenas; quare sidus
meum fulget in cælo, et illud homines vocant
Currum; alii vero Draconis filium; familiaritate
utor cum sidere ejus; et multa ne me interroges,
quia regnum tuum post tempus breve conteretur,
et temporalis est gloria tua; et modicum nos re-
ges et rursus potestatem habebimus in huma-
num genus, adeo ut nos venerentur ut deos, igno-
rantibus hominibus nomina præpositorum inter
nos angelorum.

Ego Salomon hæc audiens, accuratius vinxī eum,
et jussi ut plecteretur nervis boum, et declararet
quo nomine vocaretur, et quæ esset ipsius operatio.
Qui dixit mihi: Ego Asmodæus nominor inter
mortales, et labor meus est ut novi nupti nolint
commisceri; et plane deterreo eos per multos
casus, et mulierum adolescentularum pulchritu-
dinem delco, et corda immuto. Dixi autem ei:
Hæc sola est cura tua? Qui respondit: Homines
excito ad rabiem et concupiscentias; habentes

uxores proprias, rursus ad alienas abire nocte et die, ita ut peccatum compleant, et in cædes aberrant. Adjuravi eum per nomen Domini Sabaoth dicens : Deum verearis, Asmodæe, die mihi quis te angelus impotentem faciat. Qui ait : Raphael archangelus, qui stat ante thronum Dei; ejicit in me jecur piscis et fel in fumum redactum super carbones ericeos. Interrogavi rursus eum : Ne celes mihi verbum : ego enim sum Salomon filius David regis Israel : indica mihi nomen piscis quem tu vereris. Vocatur, ait, silurus, invenitur in fluminibus Assyriorum; quare has regiones circumceo. Cui dixi : Nihil aliud in te, Asmodæe? Et respondit : Novit potestas Dei qui per hoc sigillum alligavit me insolubilibus vinculis, quod vera sint quæ dixi tibi. Quæso te, rex Salomon, ne me ad aquas damnes. Et subridens dixi illi : Vivit Deus patrum meorum, ferrum portabis tu et lutum facies in omnem ædificationem templi, conculcans pedibus tuis; et præcepi ut darentur ei decem hydriæ ad portandam aquam; et valde ingemiscens dæmon jussa mea implevit; hoc feci quia futura noverat præsciens malus dæmon Asmodæus, et glorificavi Deum ego Salomon, qui sapientiam dedit servo ejus; jecur autem et fel piscis cum fragrante styrace solvens combussi super Asmodæum, quia potens erat, et inutilis fiebat ejus indolis acerbitas. Et vocavi ut rursus staret ante me Beelzebul princeps dæmoniorum, et sedens super thronum inclytum nimis, dixi ei : Quare tu solus imperas dæmonibus? Et ait : Quia solus existimor inter cælestes angelos delapsos. Ego enim sedebam in primo cælo primus angelus vocatus Beelzebul, et nunc dominor omnibus in Tartaro vincis. Habeo etiam filium qui perambulat in mari Rubro, et certo quodam tempore revertitur ad me subditus, et opera sua mihi detegit, et confirmo illum ego. ληφθῆναι τῶν οὐρανίων ἀγγέλων τῶν καταλήθοντων. Ἐγὼ γὰρ ἤμην ἐν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ πρώτος ἀγγελὸς ἐπιπροσπαρουμένος Βεελζεβούλ· καὶ νῦν κρατῶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ταρτάρῳ δεδεμένων· ἔχω δὲ καὶ γόνον καὶ περιπολεῖ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ· καὶ ὡς ἴδιον τινὰ καιρὸν ἐπανέρχεται πρὸς με ὑποταττόμανος· καὶ τὰ ἐκτουτῶν ἔργα πρὸς με ἀνακαλύπτει· καὶ στηρίζω αὐτὸν ἐγὼ.

Ego Salomon dixi ei : Beelzebul, quæ est operatio tua? Et ait : Reges pessumdo; dimico una cum extraneis tyrannis; et dæmones meos immitto in homines, ut in eos credant et pereant; et electos servos Dei, sive sacerdotes, sive fideles, viros in desideria culparum malarum et hæreseon pravaram, et operum nefandorum excito, et mihi morem gerunt, et in perditionem eos impello; et invidias, et cædes, et bella, et masculorum concubitus, et cætera mala hominibus infero, et deleo mundum. Dixi igitur ei : Adduc mihi filium tuum quem dicis esse in mari Rubro. Et ait : Non ego illum adduco ad te; veniet autem ad me alius dæmon nomine Ephippas quem vinciam, et ipse ex abyso reducet mihi filium. Cui dico ego : Quomodo est in abyso

(2) At in marg. laterali : ἡ ἀφόρητος.

σαν (sic) καὶ εἰς ὄρεξιν· ἔχοντας τὰς γυναῖκας αὐτῶν, πάλιν εἰς ἑτέρας ἑτέρων ἀπέρχονται ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ· ὥστε καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐπιτελεῖν, καὶ εἰς φόνους ἐμπλανήσασθαι· δοκίμα δὲ αὐτῶν τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαὼθ λέγων· Φοβήθητι τὸν Θεόν, Ἀσμοδαίε, καὶ εἰπέ μοι ποίῳ ἀγγέλῳ καταργῆσθαι. Ὁ δὲ εἶπε, Διὰ Ῥαφαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου τοῦ παρεστῶτος ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. Διώκει δὲ με ἰχθύος ἦπαρ καὶ χολή, ἐπὶ μυρικίνῳ ἄνθρακι ἐπικαπνιζόμενα· ἐπηρώτησα πάλιν ἐγὼ αὐτόν· Μὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ ῥῆμα· ὅτι ἐγὼ εἰμι Σολομῶν υἱὸς Δαυὶδ βασιλέως Ἰσραὴλ· εἰπέ μοι τὸ ὄνομα τοῦ ἰχθύος ᾧ σὺ εἶβη· Ὁ δὲ εἶπε· Ὀνόματι γλάνος εὕρεσκαται ἐν τοῖς ποταμοῖς Ἀστυρίων· διότι καὶ εἰς ἐκείνα τὰ μέρη καταπεριπολεῖται. Ἐγὼ δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· Οὐδὲν ἕτερον παρὰ σοὶ Ἀσμοδαίε; ὃ δὲ εἶπε μοι· Ἐπίσταται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, τοῦ διὰ τῆς ἐκείνου σφραγίδος δεσμώσας με ἀλύτοις δεσμοῖς· ὅτι ἄπειρ εἰπόν σοι ἀληθῆ εἰσι. Δέχομαι σου, βασιλεῦ Σολομῶν, μὴ με κατακρίνης εἰς ὕδωρ. Ἐγὼ δὲ μειδιάσας εἶπον αὐτῷ· Ζῆ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μου, σίθηρα φορέσω σε, ἀλλὰ καὶ τὸν πηλὸν ποιήσεις, εἰς ὄλην τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, ἀνατρίβων τοῖς ποσὶ σου· καὶ ἐκέλευσα δοθῆναι αὐτῷ δέκα ὕβρις φέρειν ὕδωρ. Καὶ δαινώς στέναξας ὁ δαίμων τὰ κελευσθέντα μοι κατεργάζετο. Τοῦτο δὲ ἐποίησα διότι καὶ τὰ μέλλοντα ἤδει προμνηστικὸς ὢν, τὸ χαλεπὸν δαιμόνιον, ὃ Ἀσμοδαίος. Καὶ ἐδόξασα τὸν Θεὸν ἐγὼ Σολομῶν, τὸν δόντα μοι τὴν σοφίαν τῷ δούλῳ αὐτοῦ· τὸ δὲ ἦπαρ τοῦ ἰχθύος καὶ τὴν χολὴν αὐτοῦ μετὰ καλαμίου στύρακος λύων ἐπέκαιον τὸν Ἀσμοδαίον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν δυνατὸν, καὶ καταργεῖται δὲ αὐτοῦ ἡ φόρη ὅς (sic) (2) πικρία. Καὶ ἐκέλευσα πάλιν παραστῆναι μοι ἐμπροσθεν τοῦ Βεελζεβούλ τὸν ἀρχοντα τῶν δαιμονίων, καὶ ἐπικαθῆσας ἐπὶ βήματος ἐνδοξοτέρου εἶπεν αὐτῷ· Διατί σὺ μόνος ἔργων τῶν δαιμονίων; Ὁ δὲ εἶπε μοι· Διὰ τὸ μόνον με ὑπὸ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων τῶν καταλήθοντων. Ἐγὼ γὰρ ἤμην ἐν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ πρώτος ἀγγελὸς ἐπιπροσπαρουμένος Βεελζεβούλ· καὶ νῦν κρατῶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ταρτάρῳ δεδεμένων· ἔχω δὲ καὶ γόνον καὶ περιπολεῖ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ· καὶ ὡς ἴδιον τινὰ καιρὸν ἐπανέρχεται πρὸς με ὑποταττόμανος· καὶ τὰ ἐκτουτῶν ἔργα πρὸς με ἀνακαλύπτει· καὶ στηρίζω αὐτόν ἐγὼ.

Ἐγὼ Σολομῶν εἶπεν πρὸς αὐτόν λέγων Βεελζεβούλ· τίς ἐστὶν ἡ πράξις σου; Ὁ δὲ λέγει, Ἐγὼ βασιλεὺς ἀπολῶν· συμμαχῶ μετὰ ἀλλοφύλων τυράννων, καὶ τοὺς ἐμοὺς δαίμονας ἐπιβάλλω πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα εἰς αὐτοὺς πιστεύωσιν καὶ ἀπόλωνται· καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ἢ ἱερεῖς καὶ πιστοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἐπιθυμίας ἀμαρτιῶν πονηρῶν καὶ αἰρέσεων κακῶν, καὶ ἔργων παρανόμων διεγείρω, καὶ ὑπακούουσί μου, καὶ εἰς ἀπώλειαν φέρω αὐτούς, καὶ φθόνους, καὶ φόνους, καὶ πολέμους, καὶ ἀβρονοβασίας, καὶ ἕτερα κακὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐνεργῶ· καὶ ἀπολῶ τὸν κόσμον. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Προσάγαθέ μοι τὴν σὸν γόνον, ὅπως λέγεις ὅτι ἐστὶν ἐν τῇ θαλάσῃ τῇ Ἐρυθρᾷ. Ὁ δὲ λέγει· Ἐγὼ αὐτὸν οὐ φέρω πρὸς σέ· ἐλεύσεται δὲ πρὸς με ἕτερος δαίμων ὀνόματι Ἐφιππᾶς,

αὐτὸν δεσμεύσω, καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναγά-
γει πρὸς με. Ἐγὼ δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· Πῶς
ἔστιν ὁ υἱὸς σου ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ τί τὸ
ὄνομα αὐτοῦ; Ὁ δὲ ἔφη· Μὴ με ἐπερωτᾷς, οὐ γὰρ
δύνησιν παρ' ἐμοὶ μαθεῖν, αὐτὸς γὰρ ἐλεύσεται πρὸς
σὲ δι' ἐμοῦ κτεύσματος, καὶ εἰποι σοι φανερώς.
Ἐγὼ πρὸς αὐτὸν λέγω· Λέγε μοι ὑπὸ ποίου ἀγγέ-
λου καταργῆ σου. Ὁ δὲ ἔφη· Ὑπὸ ἀγίου καὶ τιμίου
δυνάματος τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ τῷ κλυομένῳ
(sic) παρ' Ἑβραίοις που (υ?) στικῶν, οὗ ἡ ψῆφος
χαμδ, παρὰ δ' Ἑλλήσι Ἐμμανουήλ, καὶ ἔαν τις τῶν
Ῥωμαίων ὀρκίσῃ με τὸ μέγα ὄνομα τῆς δυνάμεως
Ἐλεῖθ, ἀφανὴς γίνομαι. Ἐγὼ Σολομῶν ταῦτα ἀκού-
σας ἐξεπλάγην, καὶ ἐκέλευσα αὐτὸν πρίζειν μάρ-
μαρα Θηθάια. Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαι αὐτὸν πρίζειν τὰ
μάρμαρα, οἱ ἕτεροι δαίμονες ἀνεκράγασαν φωνήν
μεγάλην, ἀλαλάζοντες διὰ τὸν βασιλέα αὐ-
τῶν Βεελζεβούλ· ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἐπηρώτησα
αὐτὸν λέγων· Εἰ θέλεις λαθεῖν ἄνεσιν, διήγησάι
μοι περὶ τῶν ἐπουρανίων. Λέγεε δὲ Βεελζεβούλ·
Ἄκουσον, βασιλεῦ, ἐν θυμιάσης στακτῆν (sic) καὶ
λίθανον, καὶ βολβοὺς θαλασσίους, νάρδον τε καὶ
κρόκον, καὶ λύχνους ἄψης ἐπτὰ ἐν σεισμῷ, οἰκίαν
ἐρείσεις· ἐν δὲ καθαρὸς ὢν, ἄψης ὄρθρου ἐν ἡλίῳ
ἡμέμενου, (ἡμετέρου, ἡμετέρῳ?) καὶ ὕψει τότε δρά-
κοντας τοὺς οὐρανίους πῶς εἰλοῦνται (sic) καὶ σύ-
ρουσι τὸ ἄρμα τοῦ ἡλίου. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ταῦτα
ἀκούσας ἐπετίμησα αὐτὸν, καὶ εἶπον· Σιώπα μοι
εἶς τοῦτον, καὶ πρίζε τὰ μάρμαρα ὡς προσεταξά-
σαι. Καὶ εὐλογήσας τὸν Θεὸν ἐγὼ Σολομῶν, ἐκέ-
λευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαίμονα· καὶ ἦλθε πρὸ
προσώπου μου (sic), ὃς ἦν ἐπιφέρων τὸ πρόσωπον
ἐν τῷ ἀέρι ἄνω ὑψηλόν, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πνεύ-
ματος εἰλούμενον ὡσεὶ κοχλίας· καὶ ὀλίγους διέβ-
ρήξεν στρατιώτας· ἤγειρε δὲ καὶ φοβερὸν κοινορτόν
ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀνέφερεν ἄνω· καὶ πάλιν ἐβρίσπειν ἐπὶ
ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀναστάντα με πύσαι χαμαὶ κατ' ἐκείνου
τοῦ τόπου (3) καὶ ἐσφράγισα τῷ δακτυλίδι τοῦ Θεοῦ·
καὶ οὕτως ἔστην ἡ αὔρα.

Τότε ἤρώτησα αὐτὸν λέγων· Σὺ τίς εἶ; Ἄρα
(αὔρα?) (4) οὕτω πάλιν κοινορτόν τιναξας ἀπεκρίθη
μοι· Τί σὺ θέλεις, βασιλ. Σ. Ἀπεκρίθη ἐν αὐτῷ· Εἰπέ μοι
τί λέγεις, κάγω σε ἐρωτῶν θέλω. Οὕτως δὲ εὐχαριστῶ
τῷ Θεῷ τῷ σοφισαντί με πρὸς τὰς βουλάς αὐτῶν
ἀποκρίνεσθαι. Ἐφη δὲ μοι· Ἐγὼ εἰμι τὸ πνεῦμα τῆς
τέφραυ (sic)· Εἶπον δὲ αὐτῷ· Τίς ἡ πράξις σου· Ἡ
δὲ ἔφη· Ἀνθρώπους σκοτίζω, καὶ ἀγροὺς ἐμπυρίζω·
καὶ οἴκους καταργῶ· ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἔχω τὴν πρᾶ-
ξιν ἐν θέρει· ὅταν δὲ καιρὸν οὖρω, ὑποδύομαι εἰς
γωνίας τειχῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ἥδη γὰρ γόνος
εἶμι τοῦ Μεγάλου. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ποίῳ ἄστρῳ
κεῖσαι; Ὁ δὲ ἔφη· (5) Ἐν αὐτῷ τῷ ἀκρόνῳ (sic) τοῦ
κέρματος τῆς σελήνης, τῷ ἐν τῷ νότῳ εὐρισκομένῳ,
ἐκεῖ μοι ἐστὶ τὸ ἄστρον· διότι τὰ σφάλματα τοῦ
ἡμιτριταίου προσετάχθη ἀνιμάσθαι (sic)· διὰ τοῦτο
ιδόντες πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εὐχονται εἰς τὸν ἡμι-

(3) In marg. infimo est correctio h. : καὶ ἀναστὰς
ἔπυσα χαμαὶ κατ' ἐκείνου τόπου καὶ ἔ.

(4) Scriptio est : ἄρα

maris filius tuus, et quod nomen ejus? Qui ait :
Ne me interrogas, nec enim poteris a me dis-
cere; ipse autem ad te venit per meam jussio-
nem, et aperte loquetur tibi. Et dixi ad eum : In-
dica mihi per quem angelum impotens efficiaris.
Qui ait : Per sanctum et venerandum nomen om-
nipotentis Dei, vocati apud Hebræos in Scriptu-
ra,... cujus numerus 644; apud Græcos Emma-
nuel : et si quis Romanorum adjuraverit me per
magnum nomen potestatis Eleeth, evanesco. Quod
audiens ego Salomon, obstupui; et jussi ut exse-
caret marmora Thebæa. Cum autem inciperet
marmora secare, cætera dæmonia exclamaverunt
voce magna, gementes propter regem suum Beel-
zebul. Ego Salomon interrogavi eum dicens : Si
vis requiem capere, narra mihi de cœlestibus.
Dixit Beelzebul : Audi, rex, si adoleveris stacten,
et thus, et bulbos marinos, nardum et crocum, et
lampades accenderis septem, in terræ motu do-
mum fulies; et si purus existens, accenderis,
sole auroram inflammante, videbis tunc dracones
cœlestes quomodo volvantur, et solis currum
trahant. Ego Salomon hæc audiens, increpavi
eum et dixi : Sileas usque adhuc, et scinde mar-
mora, ut præcepi tibi. Et benedicens Deum ego
Salomon, jussi ut adesset mihi alius dæmon; et
venit in conspectu meo unus qui vultum gerebat
in aere alte levatum, et reliquum spiritus sinuo-
sum instar cochlææ; et plurimos contrivit milites;
tremendum autem excitabat de terra pulverem et
sursum attollebat, et rursum projiciebat, ut nos
obstupefaceret, et interrogabat quid mihi esset
tanti momenti ab eo quærendum; et surgens ex-
spui in terram in eo loco, et signavi annulo Dei, et
sic stetit aura.

τὸ ἡμᾶς θαμβῆσαι· καὶ εἶπεν τίνα ἔχω ἐρωτῆσαι ὡς
ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀναστάντα με πύσαι χαμαὶ κατ' ἐκείνου τοῦ τόπου (3) καὶ ἐσφράγισα τῷ δακτυλίδι τοῦ Θεοῦ·

Et tunc interrogavi eum : Tu qui es? Tunc rur-
sus pulverem excitans respondit mihi : Quid vis,
rex Salomon? Et respondi : Indica mihi quid dic-
as, ego volo te interrogare. Sicque gratias ago
Deo qui me sapientem fecit, ut consilia eorum
excludantur. Et dixit mihi : Ego sum spiritus ci-
neris. Et dixi ei : Quæ est operatio tua? Qui ait :
Homines tenebris obvolvo et campos incendio; et
domos destruo; in astu autem maxime labor
meus; quando vero opportunitatem invenio,
angulis mœnium subeo, nocte et die : jam enim
Magni filius sum. Dixi ergo ei : Sub quo sidere
stas? Qui ait : Sub ipsa summitate cornu lunæ
quod ad meridiem invenitur, hic mihi sidus
est; quia sinistros successus febris tertiarie or-
dinatus sum ut tollam; propter hoc videntes
multi hominum, in tertiarie febris deprecantur

(5) Dativ. correctio supra posita. Nam in linea
regulari acc. εἰς αὐτὸν ἄκρονον.

tur in tribus nominibus : his Boultala, Thallal, Melchal, et sano eos. Dixi ei ego Salomon : Quando vis male facere, per quem male agis? Qui ait : Per angelum per quem tertiaria febris quiescit. Interrogavi eum dicens : In quo nomine? Et ait : Archangeli Azael. Advocavi archangelum Azael, et sigillo notavi dæmonem, et jussi ut lapides magnos apprehendens, in superna templi deferret operariis : et vi coactus dæmon jussa implevit ; et rursus glorificavi Deum qui dedit mihi talem potestatem. Et præcepi ut adesset mihi alius dæmon. Et venerunt spiritus septem feminei simul vincti et connexi, pulchri facie et forma præstantes ; et videns ego Salomon interrogavi eos : Qui estis vos? Quæ unanimiter eadem voce dixerunt : Nos sumus ex triginta tribus comitibus principis tenebrarum ; et ait prima : Ego sum Fallacia ; secunda : Ego sum Discordia ; tertia : Ego sum Clothod, id est Pugna ; quarta : Ego sum Invidia ; quinta : Ego sum Fortitudo ; sexta : Ego sum Error ; septima : Ego sum Pessima ; et sidera nostra in cælo sunt septem astra quæ parva videntur, in Concordia ; et ut deæ vocamur : simul loco cedimus, et simul habitamus nunc Lydiam, nunc Olympum, nunc vero altum montem. Et interrogavi eas ego Salomon sigillatim, incipiens a prima usque ad septimam. Prima dixit : Ego sum Fallacia ; decipio, machinor hinc et hinc, hæreses excito ; sed habeo domantem me angelum Lamechalal. Similiter et secunda ait : Ego sum Discordia, contentio contentionum ; fero ligna, lapides, gladios, et arma mea ubique loci ; sed habeo angelum comprimentem me Baruchiachel. Similiter et tertia dixit : Ego Clothod nominor, id est Pugna ; quia ut coronæ perdantur et capiti cingantur efficio ; et quid multa dico? Habeo angelum qui me irritam facit Marmarath. Similiter et quarta dixit : Ego facio ut homines non sapiant : mensuro, separo, divido, comitante me Discordia ; hominem sejungo a conjuge sua, et filios a parentibus, et fratres a fratribus ; et de me quid multa? angelum habeo qui me inutilem facit, magnum Balthioul. Similiter et quinta dixit : Ego sum Fortitudo ; vi tyrannos constituo, reges dejicio, omnibus adversariis robur præbeo ; angelum habeo qui me cassam facit Asterooth. Similiter et sexta ait : Ego sum Error, rex Salomon et te decipiam sicut et decepi, et feci ut interficeres fratrem tuum ; ego decipio vos, ut explorentur sepulcra ; et effossores doceo ; et animas avertō ab omni religione ; et alia multa prava in me ; habeo autem angelum qui me impotentem facit Uriel. Similiter et septima dixit : Ego sum Pessima ; et te ipsum depravabo, quia inducam Dianæ nexus, quæ tandem me liberabit ; per eam

τριταῖον ἐν τοῖς τρισὶν ὀνόμασι τούτοις βουλταλά, θαλλάλ, μελχάλ· καὶ ἰῶμι αὐτούς. Εἶπον δὲ αὐτῷ ἐγὼ Σολομῶν· Ὅτε οὖν θέλης κακουργεῖν, ἐν τίνι κακουργεῖς; Ὁ δὲ μοι ἔφη· Ἐν τῷ ἀγγέλῳ, ᾧ καὶ τριταῖος ἐπαναπαύεται. Ἐπηρώτησα δὲ αὐτὸν καὶ εἶπον· Ἐν ποίῳ δὲ ὀνόματι; Ὁ δὲ ἔφη· Τοῦ ἀρχαγγέλου Ἀζαήλ. Καὶ ἐπεκαλεσάμην τὸν ἀρχάγγελον Ἀζαήλ, καὶ ἐπεσφράγισα τὸν δαίμονα· καὶ ἐκέλευσα αὐτὸν λίθους μεγάλους ἀρπάζειν, καὶ εἰς τὰ ὕψηλά τοῦ ναοῦ ἀκοντίζειν τοῖς τεχνίταις· καὶ ἀναγκάζομενον τὸ δαιμόνιον τὰ προστεταγμένα ἐποίει. Καὶ ἐγὼ πάλιν ἐδόξασα τὸν Θεὸν τὸν δόντα μοι ἐξουσίαν ταύτην· καὶ ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἑπτερον δαιμόνιον. Καὶ ἤλθον πνεύματα ἐπτὰ θηλυκὰ συνδεδεμένα καὶ συμπεπλεγμένα, εὐμόρφα τὸ εἶδος καὶ εὐσχημα· ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἰδὼν ἐπηρώτησα αὐτά· Ὑμεῖς τίνας ἐστέ; Αἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν μίᾳ φωνῇ ἔφησαν· Ἡμεῖς ἐσμὲν ἐκ τῶν τριάκοντα τριῶν στοιχείων τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σατόρους. Ἐφῆσε δὲ ἡ πρώτη· Ἐγὼ εἰμι ἡ Ἀπάτη· ἡ δευτέρα· Ἐγὼ εἰμι ἡ Ἔρις· ἡ τρίτη· Ἐγὼ εἰμι Κλωθός· ὁ ἐστὶ μάχη· ἡ τετάρτη· Ἐγὼ εἰμι ἡ Ζῶλη (sic)· ἡ πέμπτη· Ἐγὼ εἰμι ἡ Δύναμις· ἡ ἕκτη, Ἐγὼ εἰμι ἡ Πλάνη· ἡ ἑβδόμη, Ἐγὼ εἰμι ἡ Κακίστη· καὶ τὰ ἄστρα ἡμῶν ἐν οὐρανῷ εἰσι, ἐπτὰ ἄστρα μικροφανῆ (sic) ἐν ὁμοιοίᾳ· καὶ ὡς θεὰς καλούμεθα· ὁμοῦ ἀλλασσοῦμεθα, καὶ ὁμοῦ οἰκοῦμεν, πότε τὴν Λυδίαν, πότε τὸν Ὀλυμπον, πότε δὲ μέγα ὄρος· ἐπηρώτησα δὲ αὐτὰς ἐγὼ Σολομῶν μίᾳ ἐκίστη, ἡρξάμην δὲ ἀπὸ πρώτης ἕως τῆς ἑβδόμης. Ἡ πρώτη ἔφη· Ἐγὼ Ἀπάτη εἰμι, ἀπατῶ, πλέκω ὧδε κάκει· αἰρέσεις ἐρεθίζω· ἀλλ' ἔχω τὸν καταργοῦντά με ἄγγελον Λαμεχάλαλ. Ὁμοίως καὶ ἡ δευτέρα ἔφη, Ἐγὼ εἰμι ἡ Ἔρις· ἔρις [καὶ ἔρις τῶν (6)] ἐρίδων· φέρω ξύλα, λίθους, ξίφη, τὰ ὄπλα μου τοῦ τόπου· ἀλλ' ἔχω ἄγγελον τὸν καταργοῦντά με, Βαρουχιαχάλ. Ὁμοίως καὶ ἡ τρίτη ἔφη· Ἐγὼ Κλωθὸς καλούμαι, ὁ ἐστὶ μάχη, οὐ σχημόνους χύσαι καὶ περισχεθῆναι ποιῶ· καὶ τί πολλὰ λέγω; ἔχω ἄγγελον τὸν καταργοῦντά με Μαρμαράθ. Ὁμοίως καὶ τετάρτη ἔφη· Ἐγὼ ποιῶ τοὺς ἀνθρώπους μὴ σωφρονεῖν· μερίζω, χωρίζω, ἀπομερίζω, παρακολουθούσης μοι καὶ τῆς ἐριδος· ἀποχωρίζω (7) ἄνδρα ἀπὸ τῆς συγκοίτου αὐτοῦ· καὶ τέκνα ἀπὸ γονέων, καὶ ἀδελφοὺς ἀπὸ ἀδελφῶν· καὶ τί πολλὰ λέγω κατ' ἐμοῦ; ἔχω ἄγγελον τὸν καταργοῦντά με, τὸν μέγαν Βαλθιούλ. Ὁμοίως καὶ ἡ πέμπτη ἔφη· Ἐγὼ εἰμι Δύναμις· δυνάμει τυράννων ἀνιστῶ, βασιλεῖς καθιρῶ, πᾶσι τοῖς ὑπεναντίοις παρέχω δύναμιν· ἔχω ἄγγελον τὸν καταργοῦντά με Ἀστεραῶθ. Ὁμοίως καὶ ἡ ἕκτη ἔφη· Ἐγὼ εἰμι Πλάνη, βασιλεῦ Σολομῶν, καὶ σὲ δὲ πλανῶ ὡς καὶ (8) ἐπλάνησά σε (sic) καὶ ἐποίησα ἀποκτείναι· τὸν ἀδελφόν σου· ἐγὼ πλανῶ ἡμᾶς (ὕμᾶς?) τάφους ἐρευρῆν· καὶ διορύκτας διδάσκω· καὶ ἀποπλανῶ ψυχὰς ἀπὸ πάσης εὐσεβείας, καὶ ἕτερα πολλὰ φασίτι

(6) Hæc ad marg. sunt.

(7) In textu ἀποσχίζω.

(8) Verba δὲ πλανῶ ὡς καὶ in marg. supremo inserta leguntur.

ἐν ἑμοί· ἔχω δὲ τὸν καταργουῦντά με ἄγγελον Οὐ-
ριήλ. Ὁμοίως καὶ ἡ ἐβδόμη ἔφη· Ἐγὼ εἰμι Κακί-
στη· καὶ σὲ αὐτὸν κακῶ· ὅτι κελουστῶ (καλουστῶ?)
Ἄρτέμιδος δεσμῶς· ἡ δὲ ἄκρις με λύσει· δι' αὐτῆς
γὰρ σε δεῖ πρᾶξει τὴν ἐπιθυμίαν, (ἐμή) [ἐμή σίς, εἰ
γὰρ ἦν τις σοφός, οὐκ ἐπιστρέψῃ ἔχνος πρὸς με.

Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἀκούσας καὶ θαυμάσας ἐσφρά-
γισα αὐτάς ἐν τῷ δακτυλίδι· καὶ ἐπειδὴ ταῦτοκαι
(σίς) ἦσαν, ἐκέλευσα αὐτάς ὀρύσσειν τοὺς θεμελίους
τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ· ἐπεὶ διακοσίους πεντήκοντα πή-
χεις ἦν τὸ μῆκος· ἔφησα δὲ αὐτάς εὐτόνους εἶναι
καὶ κοινῶς γογγύεται· τελέσαι τὰ κελουστῆντα αὐ-
ταῖς κατηργάζοντο. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν δοξάσας τὸν
Κύριον, ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαιμόνιον.
Καὶ προσενέχθη μοι δαιμόνιον ἄνθρωπος ἔχων τὰ
πάντα μίλη, ἀκέφαλος δὲ· καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον αὐτῷ·
Λέγε μοι σὺ τίς εἶ. Ὁ δὲ εἶπεν. Δαιμόνιον εἰμι. Εἰ-
πον δὲ αὐτῷ. Τίς; Ὁ δὲ ἔφη. Ἐγὼ κελουμαι. Φθό-
νος· ἐγὼ γὰρ κεφαλὰς ἠδέως κατεσθίω, θέλων
ἐμαυτῷ κεφαλὴν περιποιήσασθαι, καὶ οὐ χορτάζω,
ἐπιθυμῶ δὲ κεφαλὴν τοιαύτην ἔχειν, ὅταν καὶ σύ-
ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Σολομῶν ἐσφράγισα αὐτὸ, ἐκ-
τείνας τὴν χεῖρά μου κατὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ
ἀνεπήδησεν ὁ δαίμων καὶ ἔβριψεν ἐαυτὸν, καὶ ἐγόγ-
γυσεν εἰπὼν, Ὁμοί, ποῦ πάρειμι; ὧ προδότα Ὀρ-
νία, οὐ βλέπω. Ἐφην δὲ αὐτῷ ἐγὼ Σολομῶν· Λέγε
μοι γὰρ πόθεν βλέπεις. Ὁ δὲ ἔφη, Διὰ τῶν παθῶν
μου. Κάγω οὖν Σολομῶν τὴν ἄνοδον τῆς φωνῆς αὐ-
τοῦ ἀκούσας, καὶ θέλων εὐδηλότερον μαθεῖν, ἐπη-
ρώτησα αὐτὸν, Πόθεν λαλεῖς; ἔφη δὲ μοι· Ἐγὼ,
βασιλεῦ Σολομῶν, ὄλωσ φωνῆ εἰμι, πολλῶν γὰρ ἄν-
θρώπων φωνὰς κατεκληρονόμησα· ὅσοι γὰρ ἄνθρω-
ποι καλοῦνται κωφοί, τούτων ἐγὼ τὰς κεφαλὰς κατ-
έκλησα, ὅτε παιδία γεννῶνται, καὶ ἡμερῶν ὀκτὼ
φθάσωσι, τότε κλαίοντος τοῦ παιδίου νυκτὸς γίνομαι
πνεῦμα· καὶ διὰ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἐπεισέρχομαι·
ἐνορίαις καὶ πάντοτε διακονῶ, καὶ τὸ συνάντημά μου
βλαβερὸν ἐστίν· καὶ εὐθέως λαθῶν ταῖς χερσὶ μου
ὡς ἐπὶ ξίφος τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνω· καὶ προστι-
θῶ ἐμαυτῷ· καὶ οὕτως ὑπὸ πυρὸς τοῦ ὄντος ἐν ἑμοί
διὰ τοῦ τραχήλου καταδαπανᾶται· ἐγὼ εἰμι ὁ τὰς
πληρώσεις τὰς μεγάλας καὶ ἀθεραπεύτους ἐν τοῖς
ποσίν ἐπιπέμπων, καὶ ἔλκη ἐμποιοῦ. Κάγω Σολομῶν
ἀκούσας ταῦτα, εἶπον αὐτῷ· Λέγε μοι οὖν πῶς ἐπα-
φίης τὸ πῦρ, ἀφ' ὧν ἀποτέμπεαι ἐξ αὐτῶν; Ἐφη
δὲ μοι τὸ πνεῦμα, Ἄπο τῆς ἀνατολῆς· ὧδε γὰρ
οὐπω εὐρέθη κάκεινος Ἐλβουρίων ὡς ἐπεύχων τὸ
αὐτὸ καὶ λυγναψίαν αὐτῷ οἱ ἄνθρωποι ἐπιτελοῦσι·
κάκεινου τὸ ὄνομα (σίς) :: ὄνομα) ἐπικαλοῦνται οἱ
ἐπὶ δαίμονες ἐνώπιόν μου· κάκεινος θεραπεύει
αὐτούς. Εἶπον δὲ αὐτῷ· Εἰπέ μοι τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
Ὁ δὲ ἔφη· Οὐ δύναμαι σοι εἰπεῖν· ἐὰν γὰρ εἴπω αὐ-
τοῦ τὸ ὄνομα, ἀθεράπευτον ἐμαυτὴν ποιῶ· ἀλλ'
ἐκαίνοσ ἐλθὼν ἐπὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Καὶ ταῦτα ἀκού-
σας ἐγὼ Σολομῶν εἶπον αὐτῷ· Εἰπέ μοι οὖν ὑπὸ
ποιοῦ ἀγγέλου καταργῆ σὺ; Ὁ δὲ, Διὰ τῆς ἐμπύρου ἀστραπῆς ἔφη. Καὶ προσκυνήσας ἐγὼ Κυρίῳ τῷ θεῷ τοῦ
Ἰσραήλ, ἐκέλευσα αὐτὸν ἐν τηρήσει εἶναι ἐπὶ τοῦ Βεελζεβούλ· μέχρις ὅτου ἴαξ (σίς) παραγένηται. Καὶ ἐκέλευσα
παρεῖναι μοι ἕτερον δαιμόνιον.

Καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου μου κύων, τὸ σχῆμα ἔχων

A enim oportet te facessere concupiscentiam, nisi
adversum me desiderium sapientiae feceris; si
quis enim sapiens esset, non ad me verteret
gressus.

κατ' ἐμαυτῆς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σοφίας· ἐὰν

Ego Salomon audiens et admirans, signavi eas
annulo, et deinde quales erant, jussi ut effoderent
fundamenta templi quoniam bis centum et quin-
quaginta cubitorum erat longitudo; dixit autem
eas robustas esse; et pariter murmurantes operi
instabant, ut jussa perficerent. Ego Salomon lau-
dans Deum praecepi ut adesset mihi alius dæmon;
et oblatum est mihi dæmonium, homo habens om-
nia membra, sed acephalus; et ego videns dixi
ei: Indica mihi quis sis. Qui ait: Dæmonium ex-
sisto. Et dixi: Quis! Qui respondit Ego Invidia
vocator; capita enim jucunde comedo, volens mihi-
met caput praestari, et non satior; desidero au-
tem tale caput habere, quale et tu. Haec audiens
ego Salomon signavi eum, extendens manum me-
am in pectus ejus; prosiliit dæmon, et se praecipitem
dabat, et ingemuit dicens: Eheu! ubi sum!
o proditor Arnia, lumen perdidisti. Dixi ei ego Sa-
lomon: Dic enim mihi unde videas? Qui ait: Per
sensus meos. Ego igitur Salomon invidia vocem
audiens, et volens manifestius discere, interro-
gavi eum: Unde loqueris? Et ait: Ego, rex Sa-
lomon, totus vox sum, multorum enim hominum
voces hereditavi; quotquot enim viri muti vocan-
tur, horum ego capita conclusi quando pueri nas-
cuntur, et diebus octo tempus praeveniunt; tunc
clamante puerulo, flo spiritus, et per vocem ejus
subintro; finibus custos invigilo, et occursus
meus noxius; et cito arripiens manibus, velut en-
se caput amputo, et superimpono mihi; et sic ab
igne stante in me per collum consumitur; ego
sum qui laesiones magnas et insanabiles pedibus
immulto, et ulcera facio. Et ego Salomon audiens,
dixi ei; Indica mihi igitur quomodo emittas
ignem; a quibus amandes illud. Et ait spiritus:
Ab Oriente: hic enim nondum inventus est elbour-
rion (nebulo?) iste, quasi de hoc ipso se jactans,
cui festum lucernarum accensionis persolvunt ho-
mines: cujus nomen invocant septem spiritus cor-
ram me, et ipse medetur eis. Dixi ei: Indica mihi
nomen ejus. Qui ait Non possum indicare; si
enim dixerō nomen ejus, insanabilem me facio,
at iste venit ad ipsum nomen. Et haec audiens
ego Salomon dixi ei: Loquere igitur, per quem
angelum impotens efficiaris tu. Ille autem: Per
ignitum fulgur, ait. Et postquam adoravi Domi-
num Deum Israel, jussi ut in observatione esset
super Beelzebul, usquedum clamor festi supervene-
ret; et mandavi ut adesset mihi alius spiritus.

Et venit in conspectu meo canis, specie ma-

gnus, et locutus est voce magna dicens : Ave, domine rex Salomon. Stupefactus ego Salomon dixi ei : Quis es, canis ! Qui ait : Canis tibi videor esse ; ante te enim, rex Salomon, ego vir eram faciens injusta in mundo multa ; supra modum scientias scrutatus sum, et viribus prævalui ut astra cæli possiderem ; et plurima deorum opera perfecì ; ego enim lædo homines nostro sideri obsequentes, et in insaniam verto ; et freneticos homines gutture obtineo et sic interficio. Dixi autem ei ego Salomon : Quod est nomen tuum ? Qui ait : Baculus. Et dixi ei Quæ est operatio tua ? et quid potes boni facere ? Et ait : Da mihi unum ex servis tuis, et adducam eum in loco montis, et ostendam ei lapidem præsinum fluctantem, quo ornabis templum Domini Dei. Hæc audiens ego Salomon, jussi ut abiret servus meus cum eo, habens annulum sigilli Dei secum, et dixi ei : Quem tibi ostenderit lapidem præsinum, signa annulo hoc, et diligenter locum considera, et huc dæmonem adduc mihi. Et ostendit ei dæmon lapidem præsinum, et signavit eum, et adduxit mihi dæmonium ; et decrevi ego Salomon, circum signans ambos dextera, ut capite carentem similiter et hunc canem magnum vincirem, et canis custodiret spiritum ignitum ut lampadarum lucem die ac nocte per guttur præstaret laborantibus operariis. Et tuli ego Salomon e metallo hoc lapidis ducentos siclos in superficiem altaris, similiter pro parte anteriori ; et ego Salomon postquam laudavi Deum, et conclusi thesaurum lapidis hujus, jussi rursus ut dæmones marmora cæderent ad ædificationem operum Dei ; et cum orassem Dominum, ego Salomon interrogavi canem : Quis te angelus impotentem facit ? Et ait dæmon : Magnus Brieus. Et benedicens Dominum Deum cæli et terræ jussi ut astaret alius dæmon : Et venit in conspectu meo leonis forma rugiens, et stans respondit mihi dicens : Rex, sub forma hac quam habeo, spiritus sum nullo modo valens excogitari ; ego in omnes homines in morbis jacentes superveniens exsilio, et pertinaciorrem facio hominem, ita ut impossibilis fiat ei diæta ; alio gaudeo honore, o rex ; dæmonem ejicio ; habeo autem subditas mihi legiones ; omnia loca me capere possunt, et simul omnium dæmonium legionem quæ mihi subest. Hæc audiens ego Salomon, interrogavi eum : Quod nomen tuum ? Qui ait : Leonifer, rath (multus ?) genere. Dixi autem ei : Quomodo impotens fias tu cum legione tua, vel quis te angelus impotentem facit ? Et dixit mihi : Si nomen dixerò, non meipsum vincio solum, sed et subditam mihi legionem dæmoniorum. Dixi autem ei : Adjuro te per nomen Domini Sabaoth, ut dicas quo nomine impotens fias tu cum potestate tua Et dixit mihi : Spiritus qui pro magnis viris multa passurus est ab hominibus, cujus no-

μέγα, καὶ ἐλάλησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, Χαῖρε κύριε βασιλεῦ Σολομῶν. Ἐκπληκτικὸς δὲ γεγονὼς ἐγὼ Σολομῶν, εἶπον αὐτῷ· Τίς εἶ, κύων ; Ὁ δὲ μοι ἔφη· Καὶ κύων σοι δοκῶ εἶναι, πρὸ γὰρ σοῦ, βασιλεῦ Σολομῶν, ἐγὼ ἄνθρωπος ἤμην, κατεργαζόμενος ἀθέμιτα ἐν τῷ κόσμῳ πολλὰ καθ' ὑπερβολὴν φιλολογήσας ὑπερίσχυσα καὶ ἄστρα οὐρανῶν κατατρεῖν καὶ πλείονα θεῶν ἔργα κατεσκεύατα. Ἐγὼ γὰρ βλέπω ἀνθρώπους τοὺς τῷ ἡμῶν ἄστρῳ παρακλιουθούοντας, καὶ εἰς ἐξηλίαν τρέπω· καὶ τοὺς φρενητιῶντας ἀνθρώπους διὰ τοῦ λάρυγγος κρατῶ, καὶ οὕτως ἀναιρῶ. Ἐφην δὲ αὐτῷ ἐγὼ Σολομῶν· Τί σου τὸ ὄνομα ; Ὁ δὲ ἔφη, Ῥάβδος· Καὶ εἶπον· Καὶ τί σου ἡ ἐργασία ; καὶ τί δύνασαι κατορθῶσαι ; Ὁ δὲ ἔφη· Δός μοι ἄνθρωπον σὸν, καὶ ἀπαγάγω αὐτὸν ἐν τόπῳ ἔρου, καὶ δείξω αὐτῷ λίθον πράσινον μετασπαλεύμενον, ἐν ᾧ κοσμήσεις τὸν ναὸν Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα, ὑπέταξα πορευθῆναι τὸν οἰκέτην μου ἅμα αὐτῷ, ἔχοντα δακτύλιον τῆς σφραγίδος τοῦ Θεοῦ, μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὅς δ' ἂν ἀποδείξει σοὶ τὸν λίθον τὸν πράσινον, σφράγισον αὐτὸν μετὰ τοῦ δακτυλιδίου τούτου, καὶ κατασκόπασον ἀκριβῶς τὸν τόπον· καὶ ἀγαγέ μοι τὸν δαίμονα· ἐθάδε. Καὶ ἔδειξεν αὐτῷ ὁ δαίμων τὸν πράσινον λίθον, καὶ ἐσφράγισεν αὐτὸν, καὶ ἤνεγκεν τὸ δαιμόνιον πρὸς μέ. Καὶ ἔκρινα ἐγὼ Σολομῶν περισφραγίσας τοὺς δύο τῇ δεξιᾷ τὸν ἀκέραιον, ὁμοίως καὶ τὸν κύνα προσεδέσθαι ἐκείνον τὸν μέγαν· καὶ τὸν μὲν κύνα τηρεῖν τὸ διάπυρον πνεῦμα ὡς λαμπάδας νυκτὸς καὶ ἡμέρας διὰ τοῦ λαιμοῦ (sic) παραπίπτειν τοῖς ἐργαζόμενοις τεχνίταις. Καὶ ἦρα ἐγὼ Σολομῶν ἐκ τοῦ μετάλλου ἐκείνου τοῦ λίθου διακοσίους σίκλους ἐν τοῖς ἀναφοροῦσι τοῦ θυσιαστηρίου, τὸ εἶδος ὁμοιοῦμενον· καὶ ἐγὼ δὲ Σολομῶν δοξάζεις Κύριον τὸν Θεὸν, καὶ περικλείσας τὸν θησαυρὸν τοῦ λίθου ἐκείνου, ἐκέλευσα δὲ πάλιν τοὺς δαίμονας μαρμαροκοπεῖν εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐξάμενος τῷ Κυρίῳ ἐγὼ Σολομῶν ἐπηρώτησα τὸν κύνα, Ποίῳ ἀγγέλῳ καταργῆ σὺ ; Ὁ δὲ δαίμων ἔφη· Τῷ μεγάλῳ Βριέφ. Καὶ εὐλογήσας Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐκέλευσα παρῆναι μοι ἕτερον δαίμονα· καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου μου λέοντος σχῆμα βρυχόμενος· καὶ σταθεῖς ἀπεκρίθη μοι λέγων· Βασιλεῦ, τὸ μὲν σχῆμα τοῦτο ὃ ἔχω πνεῦμα εἶμι μηδὲλως δυνάμενον νοηθῆναι. Ἐγὼ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς ἐν νοσήμασι κατακειμένοις ἐφορμῶμαι παρεισερχόμενον, καὶ ἀνευδότερον ποιῶ τὸν ἄνθρωπον, ὡς μὴ δυναθῆναι αὐτῷ τῆν δίαίταν. Ἐχω δὲ καὶ ἑτέραν δόξαν ἐγὼ, βασιλεῦ· δαίμονας ἐκβάλλω· ἔχω δὲ τοὺς ὑποτεταγμένους μοι λεγεῶνας· δεκτικὸν (9) (sic) εἶμι τοῖς τύποις· ἅμα δὲ τοῖς πᾶσι δαίμοσι τοῖς τῶν ὑπ' ἐμὲ λεγεῶνων. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα, ἐπερώτησα αὐτόν· Τί σου τὸ ὄνομα ; ὃ δὲ ἔφη Λεοντοφόρον· ῥάθ τῷ γένει· Εἶπον δὲ αὐτῷ· Πῶς καταργῆ σὺ μετὰ τῆς λεγεῶνός σου, ἢ ποῖον ἄγγελον (sic) τὸν καταργοῦντά σε.

(9) E vet. Cod. hoc etiam apographum esse, testimonio est, quod (i) cum punctis diacriticis (f) scribit solet, ubique.

Ἐφη δέ μοι· Ἐάν εἴπωσι τὸ ὄνομα, οὐκ ἐμαυτὸν δεσμεύω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπ' ἐμὲ λεγεῶνα τῶν δαιμόνων. Ἐφην δὲ αὐτῷ· Ἐγὼ ὀρκίζω σε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Σαβῶθ, τοῦ εἰπεῖν σε ποίῳ ὀνόματι καταργῆσθαι μετὰ τῆς δυνάμεώς σου. Εἶπε δέ μοι· Τὸ θεῖν ὑπὸ ἀνθρώπων, οὗ τὸ ὄνομα ψῆφος χμδ', ὃ ἐστὶν Ἐμμανουήλ, ὃς καὶ ἐδέσμευσεν ἡμᾶς, ὃς καὶ τότε ἐλευσόμενος κατὰ τοῦ ὕδατος, κρηνοβαπτίσει ἡμᾶς· ἐν δὲ τοῖς τρισὶ χαρακτῆρσι κατάγουσαι περὶ ηχοῦμενον.

Κἀγὼ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα καὶ δοξάσας τὸν Θεὸν, κατέκρινα αὐτοῦ τὸν λεγεῶνα ξυλοφορεῖν ἀπὸ δρυμοῦ, αὐτὸν δὲ τὸν λεοντόμορφον κατέκρινα καταπρίξαι λεπτὰ τοῖς ὁδοῦσιν, εἰς ὑπόκαυσιν τῆς καμίνου τῆς ἀσθέτου εἰς τὸν ναὸν Κυρίου τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκυνήσας Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαίμονα. Καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου δράκων τρικέφαλος φοβερόχρους· καὶ ἐπερώτησα αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; Ὁ δὲ μοι ἔφη· Πνεῦμα τριβόλαιόν εἰμι, ἐν τρισὶ πράξεσι καταργαζόμενον. Ἐγὼ δὲ ἐν κοιλίᾳ γυναικῶν τυφλῶ εἰς παιδία· καὶ ὡτα ἐπιδιδῶ· καὶ ποιῶ βωβὰ καὶ κωφὰ· καὶ ἐμοὶ γὰρ πάλιν ἐν τῇ τρίτῃ μοι κεφαλῇ ὑπόδυνα (sic)· καὶ τύπτω τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸ ἀκωδὸς (10) (sic) τοῦ σώματος· καὶ ποιῶ καταπίπτειν καὶ ἀφρίζειν καὶ τρίζειν τοὺς ὀδόντας· ἔχω δὲ τρόπον ἐν ᾧ καταργοῦμαι· ὑποσημειουμένης τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν λεγόμενον τόπον Κεφάλαιον. Ἐκεῖ γὰρ πρῶριστο ὁ Ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς· καὶ νῦν φανερώς τ' ἐπὶ ξύλου οἰκῆσει· ἐκεῖνός με καταργεῖ ἐν ᾧ ὑποτέναγμα· ἐν δὲ τῷ τόπῳ ἐν ᾧ καθέζη, βασιλεῦ Σολομῶν, στήκει κίων ἐπὶ τοῦ ἄερος· πορφυροδανόμενος ὁ δαίμων ὁ λεγόμενος Ἐφιπᾶς ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀναγχιῶν ἀπὸ τῆς Ἰσῶ Ἀραβίας· ὅστις καὶ εἰς ἀσπὸν κατακλεισθεὶς κομισθήσεται ἐμπροσθέν σου· ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ ναοῦ ὄνπερ ἤρξω κτίξειν, βασιλεῦ Σολομῶν, ἀπόκειται χρυσίου πολλοῦ, ὅπερ ὀρύξας ἄρον· Κἀγὼ Σολομῶν, ἀποστείλας τὸν παῖδά μου, εὗρον καθὼς εἶπέ μοι τὸ δαιμόνιον· καὶ σφραγίσας τῷ δακτυλιδίῳ ἦνεν ὁ Κύριον τὸν Θεὸν· εἶπον οὖν αὐτῷ· Τί σὺ λέγεις; ὁ δαίμων ἔφη· Κορυφὴ δρακόντων εἰμι· καὶ ἐκέλευσα αὐτὸν πλινθουργεῖν ἐν τῷ ναῷ· εἶχεν χεῖρας ἀνθρώπων· καὶ προσκυνήσας Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαίμονα. Καὶ ἦλθεν πρὸ προσώπου μου πνεῦμα γυναικοειδὲς τὴν κορυφὴν κατέχουσα ἀπὸ παντὸς μέλους· καὶ τὰς λυσίτριχας ταῖς θριξί· καὶ ἔφην πρὸς αὐτήν· Λέγε μοι, σὺ τίς εἶ; Ἡ δὲ ἔφη· Καὶ τίς σὺ εἶ, ἢ τίνα χρεῖαν ἔχεις ἀκοῦσαι τὰ κατ' ἐμοῦ; Ἄλλ' εἰ θέλεις μαθεῖν· στήκω γὰρ δεδεμένη πρὸ προσώπου σου, πορεύθητι οὖν ἐν τοῖς ταμεῖοις σου τοῖς βασιλικοῖς, καὶ νιψάμενος τὰς χεῖρας, πάλιν καθήσας πρὸ τοῦ βήματός σου, τότε ἐρωτήσεις με, καὶ μαθήσῃ, βασιλεῦ, τίς εἰμι ἐγώ.

Καὶ τοῦτο ποιήσας ἐγὼ Σολομῶν, καθὼς συνέταξέ μοι, ἠνεσχόμενη διὰ τὴν ἐνοῦσαν μοι σοφίαν, ἵνα δυναθῶ ἀκοῦσαι τὰς πράξεις αὐτῆς, καὶ ἐλέγξαι αὐτάς, καὶ φατερωῶσαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ καθήσας ἔφησα πρὸς τὸν δαίμονα, Τίς εἶ· Καὶ εἶπεν· Ἐγώ

(10) εἰκώδης — εἰκώδες.

A men calculus 644, quod est Emmanuel, qui alligavit nos : qui et tunc venturus est per aquam deorsum præcipitare nos, in tribus autem characteribus dejicere (nos) cum strepitu.

πνεῦμα ὃ μεγάλοις ἀνθρώποις ἔχων (sic) πολλὰ παθεῖν ὑπὸ ἀνθρώπων, οὗ τὸ ὄνομα ψῆφος χμδ', ὃ ἐστὶν Ἐμμανουήλ, ὃς καὶ ἐδέσμευσεν ἡμᾶς, ὃς καὶ τότε ἐλευσόμενος κατὰ τοῦ ὕδατος, κρηνοβαπτίσει ἡμᾶς· ἐν δὲ τοῖς τρισὶ χαρακτῆρσι κατάγουσαι περὶ ηχοῦμενον.

Et ego Salomon hæc audiens, et glorificans Deum condemnavi legionem ejus ut ligna comportaret a saltu ; ipsum autem Leoniformem, ut frusta secaret dentibus ad exustionem camini semper ardentis in templum Domini Dei ; et postquam adoravi Dominum Deum Israel, jussi ut adesset mihi alius dæmon. Et venit in conspectu meo draco tricephalus tremendi coloris, et interrogavi eum : Tu quis es ? Et ait mihi : Spiritus triplex sum, tribus actibus occupatus : ego enim in sinu mulierum exæco parvulos, et aures torqueo, et facio vagientes et surdos, nam in tertio capite meo rursus illabuntur ; homines percussio in inferiori parte corporis, et facio ut cadant, et spumas edant, et dentibus fremant ; est mihi modus quo imbellis fio : præsignificata Jerusalem, in loco qui dicitur Cephalæum : ibi enim prædestinatus est Angelus magni consilii, et olim aperte super lignum manebit ; ipse me jussum agere non sinit ; et in loco ubi sedes, rex Salomon, stabit columna in aere, e mari Rubro educta a porphyryno dæmone qui dicitur Ephipas, qui ab interiori Arabia in nave inclusus adducetur ante te. Et in capite templi quod cœpisti ædificare, rex Salomon, latet aurum multum, quod tu effossim tolle. Et ego Salomon, mittens puerum meum, inveni sicut dixit mihi dæmon ; et postquam eum annulo signavi, laudavi Dominum Deum. Dixi ergo ei : (De te) quid dicis (seu quis diceris) ? Respondit dæmon : Caput sum draconum ; et imperavi ut lateres componeret in templum ; habebat manus hominis. Et adorato Domino Deo Israel, jussi ut adesset mihi alius dæmon. Et venit in conspectu meo spiritus feminæ similis, cui tot capita quot membra, et crinibus soluta ; et dixi ad eam : Indica mihi quæ sis. Quæ ait. Et tu quis es ? Vel quid opus habes audire quæ ad me attinent ? At si vis discere, sto enim vincta in conspectu tuo, vade in cellas tuas regias, et postquam manus sblueris, sede iterum ante tribunal tuum ; et tunc interrogabis me, et disces, rex, quæ sim ego.

Et cum hæc fecissim ego Salomon, sicut præceperat mihi, contendebam per insitam mihi sapientiam, ut possem audire operationes ejus, et notas aperire hominibus ; et sedens dixi ad dæmonem : Quæ es tu ? Et ait : Ego dicor apud

homines Obizouth, quæ nocte non dormio, sed perambulo omnem mundum, propter parientes feminas; et per horam divinans consisto; et si oportune supervenerim, strangulo; sin minus, abeo in alium locum; una enim nocte inefficax discedere nequeo; spiritus enim perniciosus sum, innumeris gaudens nominibus et formis; et modo hic, modo vero illic versor, et assignatas regiones deambulo; sed ut est nunc, signans me annulo Dei, nil fecisti; non adsum tibi; tu nihil mihi imperare poteris; nullum enim mihi est opus, nisi puerorum ablatio, aurium surditas, oculorum læsio, faucium frenatio, mentium amissio, et corporum cruciatus. Hæc audiens ego Salomon, admiratus sum speciem ejus; contemplabar omne corpus ejus tenebrosum; facies autem ejus tota lucida, viridescens, et crines ejus hispidæ, ut draconis; et omnia membra ejus invisibilia; et vox ejus manifesta pervenit ad me. Et ego sophismate circumveniens eam, dixi: Indica mihi, male spiritus, quis te angelus imponentem faciat? Quæ ait: Angelus Dei vocatus Apharoph, quod interpretatur Raphael, a quo nunc imbellis sis in omne tempus; cujus nomen si quis hominum didicerit, et super parturientem feminam scripserit, tunc ingredi non poterit; cujus calculus est 640. Et ego Salomon hæc audiens, laudavi Dominum, et jussi ut vincirentur crines ejus, et suspenderentur ante templum Dei, ut omnes filii Israel venientes et videntes glorificarent Dominum Deum Israel, qui dedit mihi facultatem, et sapientiam, et potentiam a Deo per annulum istum. Et rursus jussi ut adesset mihi alius dæmon. Et venit in conspectu meo draconiformis circumvolutatus, faciem habens et pedes hominis, reliqua vero membra draconis, et alas in dorso; et ecce ego stupefactus dixi: Quis es, o dæmon; et quis dicaris, et unde venias indica mihi. Et respondens spiritus dixit: Primum astili tibi, rex Salomon, spiritus deificatus inter homines, nunc autem fractus viribus per datum tibi annulum Dei et sapientiam; et nunc ego sum qui dicor alatus draco, non commistus multis mulieribus, sed paucis et formosis, quæ sideris hujus nomen habent; et abeo ad eas quasi spiritus penniger alliciens per divitias, et illa quidem super quam irruï, fructus qui natus est ex ea, Cupido fit; cum autem a viris portari nequeat, procax factus est, sicut et mulier. Hæc est operatio mea: pone igitur ut ego solus coercitus fuerim, reliqua vero dæmonia molestiam a te patientia, tumultuentur, veritatem omnem dicant: ipsane facient ut per ignem perdatur electum nemus lignorum quod colligendum est ad ædificationem templi? Et hæc ut dixit dæmon, vidi spiritum ex ore ejus egredientem, qui incendit nemus Libani, et combussit omnia ligna quæ componebam in templum Dei.

ἀλλήθειαν εἴπωσι, τὰ δὲ διὰ πυρὸς ποιήσουσιν ἀναλωθῆναι τὴν μέλουσαν ὕλην τῶν ξύλων ὑπὸ τοῦ συν-
 ἄγεσθαι εἰς οἰκοδομὴν ἐν τῷ ναῷ. Καὶ ὡς ταῦτα ἐλάλησεν ὁ δαίμων, ἴδον τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ στό-

λέγομαι παρὰ ἀνθρώποις Ὁβιζούθ· ἦτις νοκτὸς εὐ
 καθεύδω, ἀλλὰ περιέρχομαι πάντα τὸν κόσμον ἐπι-
 ταῖς τικτούσαις γυναίξιν· καὶ τὴν μὲν ὄραν στοχι-
 ζομένην σταματίζω (ἵσταμαι ante h. verbum ad
 marg.)· καὶ ἐὰν ἐπιτύχω, ἐπιβίβα. Εἰ δὲ μή· ε,
 ἀναχωρῶ εἰς ἕτερον τόπον· μίαν γὰρ νύκτα ἀποχω-
 ρῆσαι ἄπρακτος οὐ δύναμαι· πνεῦμα γὰρ χαλεπὸν
 εἰμι, μυριώνυμον καὶ πολύμορφον· καὶ νῦν μὲν ὧδε
 καὶ νῦν ἐκεῖ πνεῦμα (sic) νῦν ἐκεῖ) εἶναι· καὶ εἰς
 τὰ δατικά (sic) μέρη περιέρχομαι· Ἄλλ' ὡς ἐστὶ νῦν (?)
 περισφραγίσας με τῷ δακτυλίδει τοῦ Θεοῦ οὐκ
 ἐποίησας· οὐ παρέστηκά σοι· ἐγὼ (sic) οὐ δὲν με
 διατάξει δυνήσῃ· οὐδὲν μου γὰρ ἐστὶν ἔργον, εἰ μὴ
 βρεφῶν ἀναίρεσις, καὶ ὄτων κωφότης, καὶ ὀφθαλ-
 μῶν ἀδικία, καὶ στομάτων χαλινόδευμα, καὶ φρε-
 νῶν ἀπώλεια, καὶ σωματῶν ἀλλαγίς, Ταῦτα ἀκού-
 σας ἐγὼ Σολομῶν, ἐθαύμασα τὸ εἶδος αὐτοῦ, ἐθεώ-
 ρουν ἅπαν τὸ σῶμα αὐτῆς σκοτία· ἡ δὲ ὄψις αὐτῆς
 ὅλη λαμπρὰ διάχλωρος, καὶ αἱ τρίχες αὐτῆς τριγω-
 μέναι ὡς δράκοντος· καὶ τὰ σύμπαντα μέλη αὐτῆς,
 ἀόρατα. Καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς κατάδηλος ἔρχετο
 πρὸς μέ. Κἀγὼ κατασοφισάμενος εἶπον, Λέγε μοι,
 πνεῦμα πονηρὸν, ποίῳ ἀγγέλῳ καταργῆ σὺ· Ἡ δὲ
 μοι ἔφη· Τῷ ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ τῷ καλοῦμένῳ
 Ἀφαρώφ, ὃ ἐρμηνεύεται Ῥαφαήλ, ᾧ καὶ νῦν κρι-
 αργοῦμαι εἰς τὸν ἅπαν χρόνον· Οὐ τὸ ὄνομα ἐν
 τις τῶν ἀνθρώπων ἐπίσταται καὶ ἐπὶ γεννώσῃ (ει)
 γυναικὶ γράψῃ, τότε οὐ δυνήσομαι εἰσελθεῖν, οὐδ' ἔ-
 ψηφος χμ'. Κἀγὼ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα καὶ
 δοξάσας τὸν Κύριον, προσέταξα δεσμευθῆναι αὐτῆς
 τὰς τρίχας, καὶ λρεμασθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ
 τοῦ Θεοῦ· ἵνα πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διερχόμενοι
 καὶ βλέποντες δοξάζουσι Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ,
 τὸν δόντα μοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ σοφίαν καὶ
 δύναμιν παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς σφραγίδος ταύτης· καὶ
 πάλιν ἐκέλευσα παρειαῖ μοι ἕτερον δαίμονα. Καὶ
 ἦλθε πρὸ πρόσωπου δράκοντοειδῆς ἀνακλινοῦμε-
 νος, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ τοὺς πόδας ἔχων ἀνθρώπου,
 τὰ δὲ μέλη αὐτοῦ πάντα ἀπὸ τῶν ποδῶν δράκον-
 τος, καὶ πτερὰ (πτερόν) κατὰ νότου· καὶ ἴδον αὐτὸς
 ἐκθαμβος γενόμενος εἶπον· Τίς εἶ ὁ δαίμων; καὶ τίς
 λέγει (λέγη); καὶ πόθεν ἐλήλυθας, εἰπέ μοι. Καὶ
 ἀποκριθεὶς (sic) τὸ πνεῦμα λέγει· Τὸ μὲν πρῶτον
 παρέστηκά σοι, βασιλεῦ Σολομῶν, πνεῦμά τε θεοποι-
 εῦμενον ἐν ἀνθρώπιν· νῦν δὲ κατηγορημένον διὰ
 τῆς τοῦ Θεοῦ δεδομένης σοι σφραγίδος καὶ σοφίας.
 Καὶ νῦν ἐγὼ εἰμι ὁ λεγόμενος πτεροδράκων, οὐ
 συγγινόμενος πολλαῖς γυναίξιν, ὀλίγαις δὲ καὶ εὐ-
 μόμοις· αἵτινες τοῦ ξυλι (sic) τούτου τοῦ ἄστρου
 ὄνομα κατέχουσι· καὶ ἀπέρχομαι πρὸς αὐτὰς
 ὡσεὶ πνεῦμα πτεροειδὲς συγγινόμενον διὰ πλοῦ-
 τον, καὶ ἡ μὲν ἐβάσταζεν ἡ ἐφόρμησα, καὶ τὸ
 γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς Ἔρωσ γίνεται· ὑπὸ ἀνδρῶν δὲ μὴ
 δυνάσθων βασταχθῆναι, ἐψόφησεν ἄρα, καὶ ἡ γυνὴ
 ἐλείνη· αὕτη μου ἡ πράξις ἐστὶ. Θέσον οὖν μοι μόνον
 ἀρκεσθῆναι, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν δαιμονίων ἐνοχλοῦ-
 μένα· ὑπὸ σοῦ καταταρασσόμενα (sic), πᾶσιν μὲν

ματος αὐτοῦ ἐξελθὼν, ἐνέπρησε τὸν δρυμῶνα τοῦ Λιδάνου, καὶ ἐνεπύρισε πάντα τὰ ξύλα, ἄπαρ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐθέμεν.

Καὶ εἶδον ἐγὼ Σολομῶν ὁ πεποίηκε τὸ πνεῦμα, **A** καὶ ἐθαύμασα· καὶ δοξάσας τὸν Θεὸν ἠρώτησα τὸν δαίμονα τὸν δρακοντοειδῆ λέγων, Εἰπέ μοι, ποίω ἀγγέλῳ καταργῆ σὺ; Ὁ δὲ μοι ἔφη. Τῷ μεγάλῳ ἀγγέλῳ τῷ ἐν τῷ δευτέρῳ οὐρανῷ καθεζομένῳ, τῷ καλουμένῳ ἑβραϊστὶ Βαζαζάθ. Κἀγὼ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, κατέκρινα μάρμαρα πρίζειν εἰς οἰκοδομήν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογήσας τὸν Θεὸν ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαίμονα. Καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου μου ἕτερον πνεῦμα, ὡς γυνή μὲν τὸ εἶδος ἔχουσα· εἰς δὲ τοὺς ὤμους ἑτέρας δύο κεφαλὰς σὺν χερσίν· Καὶ ἠρώτητα αὐτῆν· Λέγε μοι, σὺ τίς εἶ; ἔφη δὲ μοι. Ἐγὼ εἶμι Ἐνήψιγος, ἥτις καὶ μυριώνυμος καλοῦμαι· καὶ εἶπον αὐτῇ· Ἐν ποίῳ ἀγγέλῳ καταργῆ σὺ, ἡ δὲ μοι ἔφη, Τί ζητεῖς, τί χορῆζεις, ἐγὼ μὲν **B** μεταβάλλομαι ὡς θεὰ λεγομένη, καὶ μεταβάλλομαι πάλιν, καὶ γίνομαι ἕτερον εἶδος ἔχουσα· καὶ μὴ θελήσης κατὰ τοῦτο γινῶναι πάντα τὰ κατ' ἐμέ· ἀλλ' ἐπειδὴ πάρει μοι, εἰς τοῦτο ἄκουσον, ἐγὼ παρκαθίζομαι τῇ σελήνῃ, καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς μορφὰς κατέχω· ὅτε μὲν μαγευομένη ὑπὸ τῶν σοφῶν, γίνομαι ὡς Κρόνος· ὅτε δὲ πάλιν περὶ τῶν καταγόντων με, κατέρχομαι καὶ φαίνομαι ἄλλη μορφή· τὸ μὲν τοῦ στοιχείου μέτρον, ἀντίτητον καὶ ἀόριστον, καὶ ἀκατάργητόν ἐστιν· Ἐγὼ γοῦν εἰς τὰς τρεῖς μορφὰς μεταβαλλομένη, κατέρχομαι, καὶ γίνομαι τοιαύτη ἤνεπε βλέπεις, καταργοῦμαι δὲ ὑπὸ ἀγγέλου Ῥαθανάηλ, τοῦ καθεζομένου εἰς τρίτον οὐρανὸν — διὰ τοῦτο οὖν σοι λέγω· Οὐ δύναται με χωρῖσαι ὁ ναὸς οὗτος· κἀγὼ οὖν Σολομῶν εὐξάμενος **C** τῷ Θεῷ μου, καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸν ἄγγελον ὃν εἶπέ μοι Ῥαθανάηλ, ἐποίησα τὴν σφραγίδα, καὶ κατεσφράγισα αὐτήν, ἀλύσει τρίτην, καὶ κάτω δεσμὸν τῆς ἀλύσεως· ἐποίησα τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ καὶ προεφήτευσέ μοι τὸ πνεῦμα λέγον. Ταῦτα μὲν σὺ, βασιλεῦ Σολομῶν, ποιεῖς ἡμῖν· μετὰ δὲ χρόνον τινὰ, βραγῆσεται σοι ἡ βασιλεία σου καὶ πάλιν ἐν καιρῷ διαφραγήσεται ὁ ναὸς οὗτος καὶ συνλουθησεται (?) πᾶσα Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ βασιλείας Περσῶν καὶ Μήδων καὶ Καλδαίων· καὶ τὰ σκεύη τούτου τοῦ ναοῦ, ὃν σὺ ποιεῖς, δουλώσουσι θεοῖς, μεθ' ὧν ἂν καὶ πάντα τὰ ἀγνεῖα ἐν οἷς ἡμᾶς κατρκλύεις κλασθήσονται ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε ἡμεῖς ἐξελευσόμεθα ἐν πολλῇ δυνάμει ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ εἰς τὸν κόσμον κατασπαρησόμεθα· καὶ πλανή- **D** σομεν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην μέχρι πολλοῦ καιροῦ, ἕως τοῦ Θεοῦ ὁ Υἱὸς τανυσθῆ ἐπὶ ξύλου· καὶ οὐκ-εἶ γὰρ γίνεται τοιοῦτος βασιλεὺς ὅμοιος αὐτῷ, ὁ πάντας ἡμᾶς καταργῶν, οὗ ἡ μήτηρ ἀνδρὶ οὐ μιγῆσεται, καὶ τίς λάβῃ τοιαύτην ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων, εἰ μὴ ἐκεῖνος, ὃν ὁ πρῶτος διάβολος πειρᾶσαι ζητήσῃ καὶ οὐκ ἰσχύσει πρὸς αὐτόν· οὗ ἡ ψῆφος τοῦ ὀνόματος χυδ', ὁ ἐστὶν Ἐμμανουήλ. Διὰ τοῦτο, βασιλεῦ Σολομῶν, ὁ καιρὸς σου πονηρὸς, καὶ τὰ ἔτη σου μικρὰ καὶ πονηρὰ· καὶ τῷ δούλῳ σου δοθήσεται, ἡ βασιλεία σου.

Κἀγὼ Σολομῶν, ἀκούσας ταῦτα, ἐδόξασα τὸν Θεὸν καὶ θαυμάσας τῶν δαιμόνων τὰς ἀπολογίας ἕως τῶν ἀποβάσεων, ἠπίστουν αὐτοῖς· καὶ οὐκ ἐπίστειον τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτῶν· ὅτε δὲ ἐγένοντο, τότε συν-

Et vidi ego Salomon quæ fecit spiritus, et admiratus sum, et laudans Deum interrogavi dæmonem draconiformem dicens : Dic mihi a quo angelo impotens efficiaris tu. Et ait : A magno angelo qui sedet in secundo cælo, qui vocatur Hebraice Bazazath. Et ego Salomon hæc audiens, advocavi angelum ejus, et condemnavi ut marmora secaret in ædificationem templi Dei : et benedicens Deum jussi ut astaret mihi alius dæmon. Et venit in conspectu meo alius spiritus quasi feminæ faciem habens in humeris autem alia duo capita cum manibus : et interrogavi eam : Dic mihi quis sis. Et ait : Ego eum Enepsigos, quæ et multis nominibus vocor. Et dixi ei : Quis te angelus viribus frangat ? Quæ ait : Quid quæris, quid cupis ? Ego mutor, ut dea vocata ; et mutor iterum, et aliam speciem habeo ; et ne velis ex istis scire omnia quæ sunt de me ; sed quoniam ades mihi, propter hoc audi : Ego assideo lunæ, et ideo tres formas habeo : quandoque quidem magicis artibus subjecta a sapientibus, fio quasi Tempus ; quandoque autem circum deducentes me ambulo, et videor altera forma, elementi mensura inscibilibis, indeterminata, indomabilis ; ego igitur in tres formas immutata, vado et talis fio qualem vides ; viribus frangor ab angelo Rathanael qui sedet in tertio cælo ; propter hoc igitur dico tibi, non potest me capere templum istud. Ego igitur Salomon preces fundens Deo, advocavi angelum quem dixit mihi Rathanael, feci annulum signavi eam catena triplici, et infra, vinculum catenæ, feci signum Dei ; et prophetavit mihi spiritus dicens : Hæc tu, rex Salomon, facis nobis ; sed post tempus quoddam frangetur regnum tuum, et rursus in tempore evertetur templum istud, et subvertetur omnis Jerusalem a rege Persarum, Medorum et Chaldæorum ; et omnia vasa templi hujus quod tu facis, servient diis ; simulque omnia vascula in quibus nos includis confringentur manibus hominum ; et tunc exhibimus in magna potestate, hinc et hinc, et in orbem dispergemur ; et lustrabimus omnem terram multo tempore, donec Dei Filius extendatur in ligno ; nos enim erit talis rex similis illi, qui omnes nos domat, cujus mater homini non commiscebitur ; et quis accipiat talem potestatem in spiritum, nisi hic quem princeps diabolus tentare quæret, et non prævalebit adversus eum, cujus nominis calculus 614, qui est Emmanuel ? Propter hoc, rex Salomon, tempus tuum malum, et anni tui pauci et mali, servo tuo tradetur regnum tuum

Ego Salomon, hæc audiens, laudavi Dominum, et admiratus dæmoniorum defensiones, usque ad exitum non credebam eis, nec confidebam iis quæ dicebantur ab illis ; cum autem evenerunt, tunc

intellexi, et in morte mea scripsi testamentum hoc pro filiis Israel, et dedi eis, ut sciant potestates dæmonum, et formas eorum, et nomina angelorum a quibus domantur dæmones; et laudans Dominum Deum Israel, jussi ut vinciretur dæmon vinculis insolubilibus. Et benediciens Deum, jussi ut adesset mihi alius spiritus. Et venit in conspectu meo alius dæmon habens speciem posterius equi, antierius autem piscis, et vox erat ei magna, et dixit mihi: Rex Salomon, ego spiritus marinus sum perniciosus, et delector in auro et argento; ego enim talis sum spiritus exurgens, et vadens super arva æquoroi maris, et expedio navigantes in ea viros; excito enim meipsum in fluctus et transmutor; insilio et ingredior in navibus; et hoc est opus meum colligendi divitias et homines; accipio enim, et excito, et projicio homines e mari; sic desidero corpora, sed projicio ea extra mare usque nunc. Quoniam Beelzebul imperans aëriis spiritibus et inferis, et terrenorum dominus et regnat in omnes uniuscujusque nostrum actiones; propter hoc exivi a pelago ut consilium accipiam ab eo; habeo autem aliam gloriam et operationem; transmutor in æstus, et exco e mari, et ostendo me hominibus, ut terræ incolæ vocent me Canis templum, quia immutor in hominem: verum est nomen meum; nauseam immitto per ascensum meum in homines; veni igitur in consilium principis Beelzebul, et alligavit me, et tradidit me in manus tuas, et ego adsum coram te per sigillum istud, et tu me interrogas; ecce nunc duo et tres dies, desinit ventus loqui, eo quod non habeat me aqua. Et dixi ego ei: A quo angelo impotentia plecteris tu? Et ait: Per Jameth. Et ego laudans Deum, jussi ut injicerent dæmonem in phialam, et undæ maris mensuras decem mensuratas bis, et sepivi sursum marmore, bitumine et pisce in os angeli, et cum signassem annulo, jussi ut poneretur in templo Dei; et mandavi ut adesset mihi alius spiritus. Et venit in conspectu meo in servitutem redactus alius spiritus, hominis habens faciem tenebrosam, oculos lucentes, et in manu ferens gladium; et interrogavi eum: Tu quis est? Qui ait: Ego sum spiritus potens hominis gigantis in cæde defuncti, tempore gigantium. Dixi ei: Indica mihi quid agas in terra, et quo sedem habeas. Qui ait: Sedes mea in uberibus locis; operatio autem mea hæc: sedeo juxta ingredientes homines in monumenta, et in tenebris transformor in vita functos, et si apprehendero aliquem, mox ense transfigo; si autem non potuero apprehendere, facio ut insaniat, et carnes suas comedat, et vestes laceræ a maxillis ejus defluant. Dixi ei: Time Deum cæli et terræ, et indica mihi quis te angelus imbellem faciat. Qui ait: Me dejicit Salvator qui futurus est homo, cujus signum in fronte si quis scripserit, vincet me, et territus in fugam vertar citius; et hoc signum si quis scripserit, terrebor. Et hæc audiens ego Salomon, et laudans Deum conclusi dæmonem

Α ἤκα, καὶ ἐν τῷ θανάτῳ μου ἔγραφα τὴν διαθηκὴν ταύτην πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκα αὐτοῖς, ὥστε εἰδέναι τὰς δυνάμεις τῶν δαιμόνων καὶ τὰς μορφάς αὐτῶν, καὶ τὰ δνόματα αὐτῶν τῶν ἀγγέλων ἐν οἷς καταργοῦνται οἱ δαίμονες· καὶ δοξάσας Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ, ἐκέλευσα περιδεθῆναι τὸ πνεῦμα δεσμοῖς ἀλύτοις. Καὶ εὐλόγησας τὸν Θεὸν, ἐκέλευσα παρῆναι ἕτερον πνεῦμα· καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου μου ἕτερον δαιμόνιον ἔχον τὴν μορφήν ἔμπροσθεν ἵππου, ὅπισθεν δὲ ἰχθύος, καὶ φωνὴ ἦν αὐτῷ μεγάλη, καὶ ἔλεγε πρὸς με· Βασιλεῦ Σολομῶν, ἐγὼ πνεῦμα θαλάσσιον εἰμι χαλεπὸν, καὶ ἀποδέχομαι ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ· ἐγὼ τοιοῦτον εἰμι πνεῦμα διεγειρόμενον καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τὰ ἀπλώματα τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκποδίζω τοὺς ἐν αὐτῇ πλέοντας ἀνθρώπους· διεγύρω γὰρ ἑμαυτὸν εἰς κύμα καὶ μεταμορφοῦμαι, ἐπιρίπτω καὶ ἐπιεπιέρχομαι τοῖς πλοίοις. Καὶ αὕτη μου ἐστὶν ἡ ἐργασία τοῦ ὑποδέχεσθαι τὰ χρήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους· λαμβάνω γὰρ καὶ διεγείρομαι, καὶ διαρρίπτω τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς θαλάσσης· οὕτως εἰμι ἐπιθυμῶν σωματῶν· ἀλλ' ἐκρίπτω αὐτὰ ἔξω τῆς θαλάσσης ἕως τοῦ δεῦρο. Ἐπειδὴ δὲ Βεελζεβούλ ἀρχῶν τῶν ἀερίων πνευμάτων καὶ καταχθονίων, καὶ ἐπιγείων δεσπότης, καὶ συμβασιλεύει εἰς τὰς ἐνδὸς ἐκάστου ἡμῶν πράξεις· διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀνέβην ἀπὸ τῆς θαλάσσης· σκέψιν τινὰ λαθεῖν παρ' αὐτῷ· ἔχω δὲ καὶ ἑτέραν δόξαν καὶ πράξιν· μεταμορφοῦμαι εἰς καύματα, καὶ ἀνέρχομαι ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ δεικνύω ἑμαυτὸν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς οἱ ἐπιγείοι καλοῦσί με, κυνόπαστον (sic?), ὅτι μεταμορφοῦμαι εἰς ἄνθρωπον· ἐστὶ μοι τὸ ὄνομα ἀληθές· ναυτίαν δὲ ἀποστέλλω τινὰ διὰ τῆς ἀνάδου μου εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἦλθον οὖν εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ ἀρχόντος Βεελζεβούλ· καὶ ἐδέσμωνσέ με καὶ παρέδωκέ με εἰς τὰς χεῖράς σου· κἀγὼ παρέστιν (sic) ἐνώπιόν σου διὰ τῆς σφραγίδος ταύτης· καὶ σὺ νῦν βασιανίζεις με· ἰδοὺ νῦν δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν ἐλείπει τὸ πνεῦμα τὸ λαλοῦν διὰ τὸ μὴ ἔχειν με ὕδωρ. Κἀγὼ εἶπον αὐτῷ· Λέγε μοι ποίῳ ἀγγέλῳ καταργῆσὺ· ὁ δὲ ἔφη· Διὰ τοῦ Ἰάμεθ. Κἀγὼ δοξάσας τὸν Θεὸν, ἐκέλευσα εἰς φιάλην βληθῆναι τὸ πνεῦμα, καὶ ὕδατος θαλασσοῦ δοχὰς δέκα ἀναμνηστῶν β', καὶ περιέφραξα ἐπάνω μαρμάρων καὶ ἀσφάλτων καὶ πίστες εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀγγέλου, καὶ σφραγίσας τῷ δακτυλιδίῳ ἐκέλευσα ἀποθεθῆναι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκέλευσα παρῆναι μοι ἕτερον πνεῦμα. Καὶ ἦλθε πρὸ προσώπου μου καταλισμένον ἕτερον πνεῦμα ἀνθρώπου μορφήν ἔχον σκοτεινόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχον λάμποντας, καὶ ἐν τῇ χειρὶ φέρον σπάθην, καὶ ἐπερώτησα αὐτὸ, Σὺ τίς εἶ; Ὁ δὲ ἔφη· Ἐγὼ εἰμι ὀχικὸν πνεῦμα, ἀνθρώπου γίγαντος ἐν σφαγῇ τετελευτηκότος ἐν τῷ καιρῷ τῶν γιγάντων. Εἶπον αὐτῷ, Λέγε μοι τί διαπράττεις ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ποῦ ἔχεις οἰκητήριον. Τὸ δὲ ἔφη· Ἡ μὲν κατοικία μου ἐν τοῖς κατακάρποις τόποις· ἡ δὲ ἐργασία μου αὕτη, παρακαθίζω ἑμαυτὸν τοῖς παρεργομένοις ἀνθρώποις ἐν τοῖς μνημείοις καὶ ἐν ἀωρίᾳ παραμορφῶ ἑμαυτὸν τοῖς τελευτώσι, καὶ εἰ λήψομαι τινὰ εὐθίως

ἀνερω αὐτὸν ξφει· ἡ δὲ (εἰ δὲ) οὐ δυνήθω ἀναιρη-
σαι, ποιῶ αὐτὸν δαιμονίζεσθαι· καὶ τὰς σάρκας αὐ-
τοῦ (αὐτοῦ) κατεσθίειν καὶ τοὺς στέλους (sic) ἀπό-
τῶν γενεῶν καταβῆναι. Ἐφην δὲ αὐτῷ· Φοβήθητι
οὖν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ εἰπέ
μοι ποῖα ἀγγέλῳ καταργῆ σὺ· τὸ δὲ ἔφη· Ἐμὲ καταργεῖ ὁ μέλλων Σωτὴρ γενέσθαι ἄνθρωπος, οὐ τὸ στοιχεῖον
ἐν τῷ μετώπῳ εἴ τις ἐπιγράψει, ἡττήσῃ με, καὶ φοβηθεὶς ἀποστραφίσκομαι ταχίως· καὶ τοῦτο δὲ τὸ σημεῖον
ἐάν τις ἐπιγράψῃ, φοβηθήσονται. Καὶ τοῦτο ἀκούσας ἐγὼ Σολομῶν, καὶ δοξίας Κύριον τὸν Θεὸν, ἀπέκλεισα τὸ
δαιμόνιον ὡσπερ καὶ τᾶλλα πνεύματα. Καὶ ἐκέλευσα παρεῖναι μοι ἕτερον δαίμονα· καὶ ἦλθον πρὸ προσώπου μου
τριάκοντα ἕξ πνεύματα, αἱ κορυφαὶ αὐτῶν ὡς κύνες ἄμωφοι, ἐν αὐτοῖς δὲ ἦσαν ἀνθρωπόμορφοι· ἄνοπρόσωποι,
βουοπρόσωποι, καὶ πτηνοπρόσωποι.

Κἀγὼ Σολομῶν ἀκούσας καὶ ἰδὼν αὐτὰ ἐθαύμασα,
καὶ ἐπερώτησα αὐτὰ λέγων· ὅμοιαι εἰστέ· οἱ δὲ
ὁμοθυμαδὸν μιᾶ φωνῇ ἔφασαν· Ἡμεῖς ἐσμὲν τὰ
τριάκοντα ἕξ στοιχεῖα, οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκό-
τους τούτου, ἀλλ' οὐ δυνήθη, βασιλεῦ Σολομῶν, ἡμᾶς
ἀδικῆσαι, οὐδὲ κατακτεῖσαι, οὐδὲ κελεῦσαι ἡμῖν,
ἀλλ' ἐπειδὴ Κύριος ὁ Θεὸς ἔδωκέ σοι τὴν ἐξουσίαν
ἐπὶ παντός πνεύματος, ἀέριου τε καὶ ἐπιγείου καὶ
καταχθονίου, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς παριστάμεθα
ἐνώπιόν σου ὡς τὰ λοιπὰ πνεύματα· ἀπὸ Κριοῦ καὶ
Ταύρου, Διδύμου τε καὶ καρχήγγου (καρχήνου) (sic)
Λέοντος, καὶ Παρθένου, Ζυγοῦ τε καὶ Σκορπίου, Το-
ξότου, Ἀἰγυκέρωτος, Ἰδροχόου, καὶ Ἰχθύος. Τότε
ἐγὼ Σολομῶν ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα Κυρίου
Σαβᾶωθ, ἐπηρώτησα αὐτὰ καθ' ἓνα ὁποῖος τρόπος
αὐτῶν τυγχάνει· καὶ ἐκέλευσα αὐτοὺς ἓνα ἕκαστον
εἰς τὸ μέσον ἔλθόντα εἰπεῖν τὴν ἑαυτοῦ πράξιν.
Τότε προσελθὼν ὁ πρῶτος εἶπεν· Ἐγὼ εἰμί ὁ πρῶ-
τος (διάκονος?) δεκανὸς τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ὃς
καλοῦμαι Κριὸς, καὶ μετ' ἐμοῦ οἱ δύο οὗτοι· ἐπη-
ρώτησα οὖν αὐτοὺς· Τίνες καλεῖσθε; Ὁ μὲν α' ἔφη,
Ἐγὼ, Κύριε, Ῥῶαξ καλοῦμαι, κεφαλὰς ἀνθρώπων
ποιῶ ἀργεῖν, καὶ κροτάφους σκυλεύω, ὡς μόνον
ἀκούσαι, Μιχαήλ· ἔκλυσον Ῥῶαξ εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ
δὲ β' ἔφη· Ἐγὼ Βαρσαφαήλ καλοῦμαι, ἡ μικράνοες
ποιῶ ἀλγεῖν τοὺς ἐν τῇ ὥρᾳ μου κειμένους· ἐάν
μόνον ἀκούσω, Γαβριήλ, ἔγκλησον Βαρσαφαήλ, εὐθὺς
ἀναχωρῶ. Ὁ τρίτος ἔφη· Ἐγὼ Ἀρατοσαήλ καλοῦ-
μαι, ὀφθαλμοὺς ἀδικῶ· καὶ σφόδρα βλέπω, ὡς μό-
νον ἀκούσαι, Οὐριήλ, ἔγκλησον Ἀρατοσαήλ, εὐθὺς
ἀναχωρῶ (11). Ὁ ε' ἔφη· Ἐγὼ Ἰουδάλ καλοῦμαι,
ἔκφραξιν ὠτίων, καὶ σφήνωσιν ἀκοῶν ἐπιτελῶ· ἐάν
ἀκούσω, Οὐρουήλ [ἔγκλησον] Ἰουδάλ εὐθὺς ἀναχωρῶ.
Ὁ ς' ἔφη· Ἐγὼ Σφενδοναήλ καλοῦμαι, παρωτίδας ποιῶ
καὶ παρίσθμια, καὶ ὀπισθότονα, ἐάν ἀκούσω, Σαβραήλ,
ἔγκλησον Σφενδοναήλ, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ζ' ἔφη·
Ἐγὼ Σφανδῶρ καλοῦμαι ὠμων δύναμιν ἐλαττῶ καὶ
σαλεύω, καὶ χειρῶν νεῦρα παρὰλύω· καὶ ὄσα ποι-
χαμῶν (?) συντρῖβω, καὶ μυελοὺς ἐκπιπύζω, ἐάν
ἀκούσω, Ἀραήλ, ἔγκλησον Σφανδῶρ, εὐθὺς ἀνα-
χωρῶ. Ὁ η' ἔφη· Ἐγὼ Βελβέλ καλοῦμαι, καρδίας
ἀνθρώπων καὶ φρένας διαστρέφω· ἐάν ἀκούσω
Ἀραήλ ἔγκλησον Βελβέλ, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ θ' ἔφη·
Ἐγὼ Κουρταήλ καλοῦμαι· στρόφους ἐν κοιλίᾳ

A sicut et cæteros spiritus. Et jussi astare mihi aliud
dæmonium : et venerunt in conspectu meo trigin-
ta sex spiritus, quorum capita ut canes informes, et
in ipsis erant hominiformes, asinorum habentes
faciem, boum et volatilium.

Et ego Salomon, audiens et videns eos, obstupui,
et interrogavi eos dicens : Quinam estis ? Qui una-
nimiter una voce dixerunt : Nos sumus triginta sex
elementa rectoris tenebrarum harum ; sed non po-
teris, rex Salomon, nobis nocere, nec concludere,
nec imperare nobis : sed quoniam Dominus Deus
dedit tibi potestatem omnis spiritus acris, terre-
stris et subterranei, propter hoc et nos stamus
ante te, ut reliqui spiritus, procul ab Ariete, Tauro,
Gemellis, crinito Leone, Virgine, Trutina, Scor-
pione. Sagittario, Capricorno, Aquario et Piscis.
Tum ego Salomon, invocato nomine Domini Sa-
baoth, interrogavi eos sigillatim, quænam eorum
indoles esset ; et jussi ego ut unusquisque in me-
dio veniens, suam diceret operationem. Tunc ve-
niens primus ait : Ego sum primus minister cycli
zodiaci qui vocor Aries, et mecum duo isti. Inter-
rogavi igitur eos : Quinam vocamini ? Unus ait :
Ego, domine, Ruax vocor ; capita hominum facio
ut ab opere cessent, et tempora denudo ; si solum
audiam : Michael, ejice Ruax, citius discedo. Al-
ter ait : Ego Barsaphael vocor ; qui ut aliquantulum
doleant sub tempore meo jacentes efficio ; si solum
audiam : Gabriel, increpa Barsaphael, statim re-
vertor. Tertius ait : Ego Aratosael nominor ; oculo
lædo, et magno afflicto detrimento ; si solum
audiam : Uriel, increpa Aratosael, statim recedo.
Quintus ait : Ego Joudal vocor ; aurium obstru-
ctionem tollo, et rursus immitto ; si audiero :
Uruel, Joudal (increpa), confestim recedo. Sextus
ait : Ego Sphendonael nominor, qui parotidas et
faucium glandulas, et nervorum aversam tensio-
nem facio ; si audiero : Sabrael, increpa Sphendo-
nael, statim recedo. Septimus ait : Ego Sphandor
vocor ; humerorum robur imminuo et commoveo,
et manuum nervos resolvo, et ossa pedum resolvo,
et medullam in saniam converto ; si audiero :
Arael, increpa Sphandor, statim recedo. Octavus
ait : Ego Belbel nominor ; hominum corda et
mentes converto in malum ; si audiero : Arael,
increpa Belbel, statim fugio. Nonus ait : Ego Cur-
tael vocor ; tormenta intestinis immitto, labores
induco ; si audiero : Jaoth, increpa Curtael, con-
festim recedo. Decimus ait : Mihi Metathiaz no-

(11) Hic omisi quæ v. in additam. sub signo*

men; nervorum dolores efficio; si audiere: Ado-
nael, increpa Metathiax, cito fugo.

Ἐγὼ Μεταθιάξ, καλοῦμαι· νεφρούς ποιῶ πονεῖν· ἐάν ἀκούσω Ἄδωναήλ, ἔγκλησον Μεταθιάξ, εὐθὺς ἀναχωρῶ.

Undecimus ait: Ego Catanicotael vocor; pugnas et injustitias domi efficio, duritiam immitto; si quis velit pacem componere in domo sua, scribat in septem folia Daphnes nomen domantis me angeli, et hæc nomina: Jae, Jeo, filii Sabaoth, per nomen magni Dei, increpatio fiat contra Catanicotael; deinde lavans Daphnes folia in aqua, aspergat aqua domum suam ab interioribus usque ad exteriora, et statim recedo. Duodecimus ait: Ego Saphatorael nominor; dissensiones immitto inter homines, et gaudeo scandalizans eos; si quis in charta scripserit nomina hæc angelorum: Jaeo, Jealo, Joelet, Sabaoth, Ithat, Jae, et plicans tulerit collo suo, vel ea in aurem posuerit, statim recedo, et ebrietatem solvo. Decimus tertius ait: Ego Bobel vocor, nervorum contractiones efficio; si jam exardescens, magni Adonael nomen audiero (cui dicitur): increpa Bothotel, statim recedo. Decimus quartus ait: Ego Cumentael vocor; horrorem et torporem immitto; si solum audiero: Jaroel, increpa Cumentael, confestim recedo. Decimus quintus ait: Ego Roelec vocor; facio ut guttur, et stomachum frigore doleant; ita ut si solum audiero clamorem: Ne immaneat, ne uras, quia melior est Salomon undecim fratribus, statim recedo. Decimus sextus ait: Ego Atrax vocor; ego immitto hominibus calores insanabiles et nocivos; si velis me ejicere, coriandrum seca, admove labiis, carmen hoc dicens: pyrethrum a sordibus, adjuro te per excelsum Dei solium, exi a sordibus, recede a creatura Dei, et statim recedo. Decimus septimus ait: Ego Jeropael vocor; super stomachum hominum sedeo, et convulsiones pario in balneo et itinere; et ubique invenior, et invenio hominem, cadere facio; si quis autem patientibus dixerit in aure nomina hæc ter, in dextera: Jourdarizi, Saboune, Denoe, statim recedo. Decimus octavus ait: Ego Bouldoumech vocor; feminas a viro arceo, et invidiam genero; si quis patrum tuorum nomina scripserit in charta, Salomon, et posuerit in vestibulo domus suæ, inde recedo; superscriptio autem hæc est: Imperat tibi Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, recede a domo ista in pace; statim abeo. Decimus nonus ait: Mihi nomen Nathoth, et in genua virorum sedeo; si quis in charta scripserit: Phnouboeol, exi, Nathoth, et collum ne tangas, statim abeo. Vicesimus ait: Ego nominor Mardero; febrim immitto hominibus insanabilem; si quis in charta libelli scripserit: Sphener, Raphael, exeamus, σύρον δούρον, et collo aptaverit, confestim recedo.

Ἐγὼ καλοῦμαι Μαρδέρω, πυρετὸν ἐπιπέμπω ἀνίατον τοῖς ἀνθρώποις, ἐάν τις

ἀποπέμπω· πόνους ἐπάγω, ἐάν ἀκούσω Ἰαὼθ, ἔγκλησον Κουρταήλ, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ι' ἔφη·

Ἐγὼ Μεταθιάξ, καλοῦμαι· νεφρούς ποιῶ πονεῖν· ἐάν ἀκούσω Ἄδωναήλ, ἔγκλησον Μεταθιάξ, εὐθὺς ἀναχωρῶ.

Ὁ ια' ἔφη· Ἐγὼ Κατανικοταήλ καλοῦμαι· μάχας καὶ ἀδικίας κατ' οἴκους ποιῶ, καὶ σκληρίαν (sic) ἐπιπέμπω· ἐάν τις θέλῃ εἰρηνεύειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, γραψάτω εἰς ἑπτὰ φύλλα δάφνης τὸ ὄνομα τοῦ καταργούντός με ἀγγέλου, καὶ ταῦτα τὰ ὄνοματα, Ἰαθ, Ἰεω, υἱοὶ Σαβαώθ, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἔγκλησάτω τῷ Κατανικοταήλ· εἶτα πλύνων τὰ δαφνόφυλλα ἐπὶ τοῦ ὕδατος βέυνάτω (sic?) τὸν οἶκον αὐτοῦ τῷ ὕδατι ἀπὸ ἔσω ἕως ἔξω, καὶ εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ιβ' ἔφη· Ἐγὼ Σαφαθωραήλ καλοῦμαι διχοστῆσαι ἐμβάλω τοῖς ἀνθρώποις καὶ εὐφραίνωμαι αὐτοὺς σκανδαλίζων, ἐάν τις εἰς χάρτην

ἐπιγράψῃ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀγγέλων Ἰεω, Ἰεαλῶ, Ἰωελὲτ, Σαβαώθ, Ἰθουθ, Βαθ, καὶ πλῆξαι φορέσει τῷ τραχήλῳ, ἢ καὶ τῆς πρὸς τὸ οὖς ζ' (?) θη, (?) εὐθὺς ἀναχωρῶ, καὶ τὴν μέθην λύω. Ὁ ιγ' ἔφη· Ἐγὼ Βοθηήλ καλοῦμαι, νευροχρίσασαις (sic) ποιῶ, ἐάν ἐφαπτόμενος ἀκούσω τοῦ μεγάλου Ἄδωναήλ τὸ ὄνομα Ἐγκλησον Βοθοθηήλ, εὐθὺς ἀναχωρῶ.

Ὁ ιδ' ἔφη· Ἐγὼ Κουμμεατήλ καλοῦμαι, φρίκην καὶ νάρκην ἐπιπέμπω ὡς μόνον ἀκούσω Ζωρωτήλ, Ἐγκλησον Κουμμεατήλ (12), εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ιε' ἔφη, Ἐγὼ Ῥοηλήθ καλοῦμαι· ψύχος καὶ ῥίγος καὶ στομάχου πόνον ἐμποιῶ, ὡς μόνον ἀκούσω Ἰαξ μὴ ἐμμείνης μὴ θερμαίνης· ὅτι κάλλιον ἐστὶ Σολομῶν ἑνδέκα πατέρων, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ις' ἔφη, Ἐγὼ Ἀτρὰξ καλοῦμαι· Ἐγὼ καταστρέφω τοῖς ἀνθρώποις

πυρετοὺς ἀνιάτους καὶ βλαβερούς· ἐάν θέλῃς με ἔγκλησαι· κολιάνδρον κόψας ἐπίχρηε τῶν χειλέων λέγων τὴν ἐπωδὴν ταύτην· τὸ πύρεθρον τὸ ἀπὸ ῥυπαρίας, ὀρκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου τοῦ θρόνου, ἀναχώρει ἀπὸ ῥυπαρίας, καὶ ἀναχώρει ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ιζ' ἔφη, Ἐγὼ Ἰεροπαήλ καλοῦμαι· ἐπὶ τὸ στομάχου τῶν ἀνθρώπων καθίζομαι, καὶ ποιῶ ἀσπαρμούς (sic) ἐν βαλανείῳ, καὶ ἐν ὀδῶ· καὶ ὅπου δ' ἂν εὐρεθῶ καὶ εὐρω τὸν ἄνθρωπον πτωκαίζω (sic) ὅς δ' ἂν εἴποι τοῖς πάσχουσιν εἰς τὸ οὖς αὐτῶν, τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐκ τρίτου, εἰς τὸ δεξιόν, Ἰουδαριζή, σαβουνή, δηνώη (sic), εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ιη' ἔφη ἔγὼ καλοῦμαι Βουλδουμήχ, γυναῖκας ἀπὸ ἀνδρὸς χωρίζω, καὶ φθόνον ἐπιτελῶ· ἐάν τις γράψῃ τῶν σῶν πατέρων τὰ ὀνόματα Σολομῶν ἐν χάρτη, καὶ θήσει αὐτὰ ἐν προθύροις τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐκεῖθεν ἀναχωρῶ. Ἡ δὲ ἐπιγραφή ἐστὶν αὕτη· κελεύει σοὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἀναχώρησον ἀπὸ τοῦ οἴκου τούτου μετ' εἰρήνης, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ ιθ' ἔφη Ἐγὼ καλοῦμαι Ναθῶθ, καὶ εἰς τὰ γόνατα καθίζομαι τῶν ἀνθρώπων, ἐάν τις ἐπιγράψῃ ἐν χάρτη Φνουσοβοηήλ, ἔξελθε Ναθῶθ, καὶ τράχηλιν μὴ ἄψης, εὐθὺς ἀνα-

(12) Diversa genera scripturæ in una enuntiatione.

γράψη εἰς χάρτην βιβλίου, Σφηνήρ, Ῥαφαήλ, ἀναχώρημεν (sic), σύρον δούρον, καὶ τῷ τραχήλῳ περιάψη, εὐθὺς ἀναχωρῶ.

Ὁ κ' ἔφη· Ἐγὼ Ἀλαθ καλοῦμαι. βήχα καὶ δός- A
πνοίαν τοῖς παισὶν ἐμποῖω· ἐάν τις ἐπιγράψῃ εἰς
χάρτην· Ῥορήξ, δίωξον σὺ Ἀλάθ, καὶ τῷ τραχήλῳ
περιάψη, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ κβ' ἔφη· Ἐγὼ Νεφ-
θαδὰ καλοῦμαι· νεφρούς ἀλγείν ποιῶ· καὶ στραγ-
γισμοὺς οὖρων ἐπιτελῶ· ἐάν τις γράψῃ εἰς λαμνὸν
κασσιτήρινον, Ἰαθῶθ, Οὐρούηλ, Νεφθαδὰ, καὶ περι-
άψῃ τῷ ἰσχίῳ, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ κδ' ἔφη· Ἐγὼ
Ἄκτον μὲν καλοῦμαι· πλευράς καὶ ψόας ἀλγείν
ποιῶ· ἐάν τις γλύψῃ ἐν ὕλῃ χαλκοῦ (sic) ἀπὸ πλοίου
ἀστοχήσαντος ἀρνίου Μαρμαραῶθ, Σαβαῶθ, Ἄκτον
μὲν δίωξον, καὶ περιάψῃ τῷ ἰσχίῳ, εὐθὺς ἀνα-
χωρῶ. Ὁ κε' ἔφη· Ἐγὼ Ἄντρεθ καλοῦμαι, κού-
σις καὶ πυρώσεις εἰς τὰ σπλάγχνα ἀποστέλλω, ἐάν
ἀκούσω, ἄραρα Χάραρα, εὐθὺς ἀναχωρῶ, Ὁ κς' ἔφη·
Ἐγὼ Ἐνενοῦθ καλοῦμαι· φρένας ἀποκλέπτω καὶ B
καρδίαις ἀλλοιῶ, καὶ νόδον (sic) ποιῶ· ἐάν τις γράψῃ,
Ἄλλαζούλ, δίωξον Ἐνενοῦθ, καὶ περιάψῃ τὴν χάρ-
την εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ κζ' ἔφη· Ἐγὼ Φῆθ κα-
λοῦμαι· ὑπεκτικὸς ποιῶ ἀνθρώπους· καὶ αἱμορα-
σίαν ποιῶ· ἐάν τις ὀρκίσῃ με εἰς οἶνον εὐώδη ἄκρα-
τον, κατὰ τοῦ ἑνδεκάτου ἔων λέγων, Ὀρκίζω σε
κατὰ τοῦ ἑνδεκάτου ἔων παῦσαι Ἀξιωφῆθ· καὶ δὸς
ποιεῖν τῷ πάσχοντι, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ κη' ἔφη·
Ἐγὼ Ἄρπαξ καλοῦμαι, ἀγρυνοπνίας ἐπιπέμπω,
ἐάν τις γράψῃ κὸκ (sic) Φνηδισμός, καὶ περιάψῃ
τοῖς κροτίφοις, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ κθ' ἔφη· Ἐγὼ
Ἄνοστήρ καλοῦμαι· μητρομανίαν ἐπιπέμπω καὶ
πόνους ἐν τῇ κύστει (κύστει) ποιῶ· ἐάν τις εἰς
ἔλαιον καθαρὸν, τρεῖς κόκκους δάφνης λεάνης, (λε-
αναν, λεανων, λεανει?) ἐπαλείψῃ λέγων· Ὀρκίζω
σε, Ἄνοστήρ, κατὰ τοῦ μαρμαραῶ παῦσον, εὐθὺς C
ἀναχωρῶ.

Ὁ λ' ἔφη· Ἐγὼ Ἀλλεβορίθ καλοῦμαι· ἐάν τις
νυκτοφαγήσῃ (Ad marg. : ἰχθυο) ὀστέον καταπῆρ,
καὶ ἄρας ὀστέον ἀπὸ τοῦ ἰχθύος βήσσει, εὐθὺς ἀνα-
χωρῶ. Ὁ λα' ἔφη· Ἐγὼ ἡ Φησικίρηθ καλοῦμαι,
μακρονοσίαν ποιῶ· ἐάν τις εἰς ἔλαιον βαλὼν ἄλας
τριπτόν ἐπαλείψῃ τὸν κάμνοντα λέγων· Σεραφίμ,
Χερουδίμ βοηθήσατέ μοι, εὐθὺς ἀναχωρῶ. Ὁ λβ'
ἔφη· Ἐγὼ Ἰχθίον καλοῦμαι· νεῦρο παραλύω, καὶ
συντρίβω· ἐάν ἀκούσω Ἄδοναῆθ· βοήθει, εὐθὺς
ἀναχωρῶ. Ὁ λγ' ἔφη· Ἐγὼ Ἀγχονίων καλοῦμαι·
ἐν τοῖς σπαργάνοις καὶ ἐν τῷ, φάραγγι κεῖμαι· καὶ
ἐάν τις εἰς φύλλα συκῆς γράψῃ, Λυκοῦργος ἐν παρά-
ῃ γρῶμα· γράψῃ δὲ βοτρυδόν, εὐθὺς ἀναχωρῶ·
Λυκοῦργος· Ἰκοῦργος· Κοῦργος· Οὔργος· Γός· D
Ὁς.

Ὁ λδ' ἔφη· Ἐγὼ Αὐτοθῆθ καλοῦμαι· φθόνους
ποιῶ καὶ μάχας· καταργεῖ με οὖν τὸ ἄλφα καὶ τὸ
ὦμεγα γράφομενα. Ὁ λε' ἔφη· Ἐγὼ Φθηνοθ καλοῦ-
μαι βασιλείω παντὶ ἀνθρώπῳ· καταργεῖ με οὖν ὁ
ὀφθαλμὸς πολυπαθὴς ἐγγαραττόμενος, Ὁ λς' ἔφη,
Ἐγὼ Βιανακίθ καλοῦμαι, τοῦ σώματος ἐπίφθορος
εἰμί· οἴκους ἐρημῶ, σάρκας ἀφανίζω· καὶ ὅσα ἄλλα
τοιαῦτα· ἐάν τις γράψῃ ἐν προθύροις τοῦ οἴκου
αὐτοῦ· Μηλῶ, Ἄρδοῦ, Ἀναῶθ, φεύγω τοῦ τόπου

Vicesimus primus ait : Ego Alath vocor ; tus-
sim, difficilemque spirationem parvulis creo ; si
quis in charta scripserit : Rorex, ejice tu Alath,
et collo suspenderit, statim recedo. Vicesimus
secundus ait : Ego Naphthada vocor ; nervos do-
lere facio, et ut urina guttatim fluat : si quis in
lamina stannea scripserit : Jathoth, Ourone, Neph-
thada, et coxendici aptaverit, statim abeo. Vicesi-
mus quartus ait : Ego Acton vocor ; latera et lum-
bos dolere facio ; si quis in materia æris ab infau-
sta nave detracti scripserit : Marmaraoth, Sabaoth,
Actonem ejice, et coxendici aptaverit, statim re-
cedo. Vicesimus quintus ait : Ego Anathreth vo-
cor ; ardores et febres in viscera immitto ; si au-
diero : Arara, Charara, confestim recedo. Vicesi-
mus sextus ait : Ego Enenouth vocor ; mentes de-
cipio, corda immuto, et adultero ; si quis scripse-
rit : Allazool, ejice Enecdoth, et chartam aptaverit,
statim recedo. Vicesimus septimus ait : Ego Pheth
vocor ; homines facio hectica febris laborantes ;
sanguinis fluxum creo ; si quis adjuraverit me su-
per vinum fragrans purum, per undecimum Eo-
num dicens : Adjuro te per undecimum Eonum,
ut cesses, Axiopheth, et patienti da ut agat, sta-
tim recedo. Vicesimus octavus ait : Ego Arpax
nominor, vana immitto somnia ; si quis scripserit
(Coo phenedismos) (male blandiens somnium) et
temporibus applicaverit, statim recedo. Vicesimus
nonus ait : Ego Anoster vocor ; venereum
furorem immitto, et in podice dolores edo ; si quis
oleo puro tria grana lauri lævigati unxerit dicens :
Adjuro te, Anoster, per Marmarao, ut cesses, sta-
tim recedo.

Tricesimus ait : Ego Alleborith vocor ; si quis
nocte manducaverit piscis ossa et biberit ; et tol-
lens os ex pisce tussierit, statim recedo. Tricesi-
mus primus ait : Ego Phesicireth nominor, in
longum morbos traho ; si quis in oleum mittens
sal contusum, unxerit ægrotum dicens : Seraphim,
Cherubim, opem ferte mihi, statim recedo. Trice-
simus secundus ait : Ego Ichthion vocor ; nervos
resolvo et contero ; si audiero : Adonaeth, auxi-
liare, statim recedo. Tricesimus tertius ait : Ego
Anconium vocor ; in pannis et in gurgite jaceo ; si
quis in folia ficus scripserit : Lycurgus in pro-
ximo, in scripto, scripserit autem in modum ra-
cemi, statim recedo : Lycurgus, ycurgus, curgus,
urgus, gus, us.

Tricesimus quartus ait : Ego Autolith vocor ;
invidias facio et pugnas ; me impotentem fa-
ciunt alpha et omega scripta. Tricesimus quintus
ait : Ego Phthenoth vocor ; omnem hominem fas-
cino ; impotentem ergo me facit oculus morbo
vexatus delineatus. Tricesimus sextus ait ; Ego
Bianacith vocor ; corporis invidiosus sum ; domos
desertas facio, carnes aboleo, et alia similia ; si
quis scripserit in vestibulo domus suæ : Melto,

Ardu, Anaoth, hunc locum fugio. Et hæc audiens ego Salomon, laudavi Deum cæli et terræ; jussi autem eos portare aquam in templo Dei, et iterum deprecatus sum Dominum Deum, ut exteriores dæmones, ac supplantatores hominum, simul vincerentur, et venirent in templum Dei. Ego autem alios acriter dæmones condemnavi ut operarentur gravibus laboribus exstructionis templi Dei. Alios carceribus inclusi, aliis mandavi ut igne domarent aurum et argentum, et plumbo et phialæ conflatoriæ assiderent, et cæteris dæmonibus nodos præparent, quibus debent includi. Et habui magnam tranquillitatem ego Salomon in omni terra, et in pace multa vitam degi, honoratus a cunctis hominibus qui sub cælo sunt, et ædificavi omne templum Domini Dei, et regnum meum recte gubernabatur; et exercitus meus erat mecum; cæterum requievit urbs Jerusalem gaudens et lætabunda, et omnes reges terræ veniebant ad me a sinibus terræ, ut viderent templum quod ædificabam Domino Deo, et audientes datam mihi sapientiam, venerabantur me gratia templi, aurum et argentum, et lapides pretiosos multos, varios et æs, et ferrum, et plumbum, et ligna cedrina, et ligna imputrescibilia afferebant mihi, in ædificationem templi Dei; in his et regina terræ Austri magna pollens prudentia, venit et procidit coram me super terram, et audiens sapientiam meam, laudavit Deum Israel, et probatione probavit sapientiam meam in multis quæ docui eam, juxta datam mihi sapientiam, et omnes filii Israel laudaverunt Dominum.

Et ecce in his diebus unus operariorum senex ætate procidit ante me dicens: Miserere mei, rex Salomon, quia senex existo. Jubens igitur ut staret, dixit (*sic*): Loquere, senex, quid vis? Qui ait: Obsecro te, rex, filium habeo unigenitum et contumeliis afficit me gravibus, et verberat me in faciem, et caput mihi vellicat, et mortem malam denuntiat mihi; ideo asto coram te, vindica me. Hæc audiens ego Salomon, dolore pungebar aspiciens in senectutem ejus, et jussi ut adduceretur filius ejus. Quem accersitum interrogavi, si hæc ita se habent. Ait autem juvenis: Non ita ego furore plenus, ut patrem qui genuit me manu ceciderim. Propitius sit mihi rex, non enim injusta talia ausus sum infelix ego. Hæc a juvene audiens ego Salomon, hortabar seniore ut ad sensum veniret, et filii acceptaret excusationem. Ille autem nolebat, sed potius ut morte periret. Cum autem non acquiesceret senex, piaculum juveni jamjam impositurus eram, et videns Orniam dæmonem ridentem, iratus sum valde eo quod rideret dæmonem in conspectu meo. Et illis jussi ut recederent, et adduceretur Orniæ in medio tribunalis, quo adducto, dixi ei: Maledicte, quid mihi appropinquans risisti? Ait autem dæmon: Quæso te, rex, non propter te risi, sed propter infelicem seniore

Α εκείνου. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Σολομῶν, ἐδόξατα τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐκέλευσα δὲ αὐτοὺς ὕδωρ κομίζειν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπιπροσηυξάμην πρὸς Κύριον τὸν Θεόν· ὥστε τοὺς ἐξω δαίμονας καὶ ἐκποδίζοντας τὴν ἀνθρωπότητα συμποδίζεσθαι καὶ προστέρχεσθαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν τῶν δαιμόνων, κατέκρινα ἐργάζεσθαι τὰ βάρεα ἔργα τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ. Τοὺς δὲ φρουραῖς κατέκλεισα· ἑτέρους πυρομαχεῖν ἐκέλευσα χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, καὶ μολιῶδῳ, καὶ φιάλῳ περικαθίζεσθαι· καὶ τοῖς λοιποῖς δαίμοσι, τρόπους ἡτοιμάσθαι, ἐφ' οἷς ὀφείλουσι κατακλεισθῆναι. Καὶ εἰχὼν πολλὴν ἡσυχίαν ἐγὼ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ ἐν εἰρήνῃ διήγον πολλῇ, τιμώμενος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὑποκόμενον τὸν ναὸν ὅλον Κυρίου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ βασιλεία μου ἦν εὐθουοῦσα· καὶ ὁ στρατός μου ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ λοιπὸν, ἀνεπαύσατο ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ χαίρουσα καὶ ἀγαλλιωμένη· καὶ ἅπαντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἤρχοντο πρὸς με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς θεωρῆσαι τὸν ναὸν ὃν ὑποκόμενον Κυρίῳ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες τὴν σοφίαν τὴν δοθεισάν μοι προσεκύνουν μοι εἰς τὸν ναὸν, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ λίθους τιμίους πολλοὺς διαφόρους, καὶ γαλκὸν καὶ σίδηρον, καὶ μόλιθον, καὶ ξύλα κίθρινα, καὶ ξύλα ἄστραπτα προσέφερόν μοι εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐν οἷς καὶ βασίλισσα Νότου γόνυς (*sic*) ὑπέαρχουσα ἐν πολλῇ φρόνησει ἦλθεν καὶ προσεκύντησεν ἐνώπιόν μου ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἀκούσασα τὴν σοφίαν μου ἐδόξασε τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐν οἷς καὶ ἔδοξίμασε δοκιμασίαν τὰ τῆς σοφίας μου πάντα, ὅσα ἐσοφισάμην σὺτῆν κατὰ τὴν δοθεισάν μοι σοφίαν· καὶ πάντες υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

Καὶ ἰδοὺ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἰς τῶν τεχνιτῶν γηραιὸς τὴν ἡλικίαν, ἔβριψεν αὐτὸν (*sic*) ἐνώπιόν μου λέγων· Βασιλεῦ Σολομῶν, ἐλεησόν με, ὅτι γηραιὸς ὑπάρχω. Κελεύσας οὖν αὐτὸν ἀναστῆναι καὶ φησὶν (*sic*, 3^a pers.) εἰπὲ γέρων ὁ θέλει· ὁ δὲ ἔφη, Δέομαί σου, βασιλεῦ, υἱὸν ἔχω μονογενῆ, καὶ οὕτως ὕβρις ἐπάγη (εἰ) μοι χαλεπὰς, καὶ τύψας με κατὰ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν μου διέτιλλεν, καὶ θάνατον πονηρὸν ἐπαγγέλλεται μοι τούτου χάριν προεἴημοι (*sic*, προσήμαι?) ὑμῖν ἐκδίκησόν με. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ταῦτα ἀκούσας κατενόηην, ἀποβλέψας εἰς τὸ ἐκείνου γῆρας, καὶ ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τοῦ δὲ ἀχθέντος ἐπηρώτουν αὐτὸν, εἰ οὕτως ἔχει· ὁ δὲ νέος ἔφη· Οὐχ οὕτως ἀπονοίξαι ἐγὼ ἐμπειρησμένος ὥστε τὸν γεννιήτορά μου πατίεσθαι πάλαμη τύψαι. Ἰλιως γενοῦ υἱοῦ, βασιλεῦ· οὐ γὰρ ἀθέμιτα τοιαῦτα τετόλμηκα ὁ ταλαίπωρος ἐγώ. Ἐγὼ δὲ ὁ Σολομῶν ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ νέου, παρεκάλουν τὸν πρεσβύτερον εἰς ἔννοιαν ἔλθειν, καὶ δέχεσθαι τοῦ υἱοῦ τὴν ἀπολογία. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἀλλὰ μᾶλλον θανατωθῆτω (*sic*)· ἐν δὲ τῷ μὴ πείθεσθαι τὸν πρεσβύτερον, ἔμελλον τῷ νέῳ τιμωρίαν ἀποφύνασθαι· καὶ θεωρήσας Ὀρνίαν τὸν δαίμονα γελῶντα, ἐθυμώθηεν μεγάλως διὰ τὸ γελάσαι τὸν δαίμονα ἐνώπιόν μου· καὶ τούτους μεταστῆσαι ἐκέλευσα Ὀρνίαν εἰς μέσον ἀχθῆναι τοῦ βήματος. Τοῦ δὲ ἀχθέντος

ἔφην αὐτῷ Ἐπικατάρατε, τί με προσχῶν ἐγίλασας; Ἄ ὁ δὲ δαίμων ἔφη· Δαίμονι (sic) σοῦ, βασιλεῦ· οὐ διὰ σὲ ἐγίλασα, ἀλλὰ διὰ τοῦτον τὸν δούτουχον γέροντα, καὶ τὸν ἄθλιον νέον, τὸν τούτου υἱόν, ὅτι τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐν ἁωρίᾳ τε τελευτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ ὁ γέρον βούλειαι κακῶς ἀναιρεῖν αὐτόν. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἀκούσας ταῦτα, ἔφην πρὸς δαιμόνιον· Ἀληθῆ εἰσὶν ἃ λέγεις. Ὁ δὲ λέγει, Ἀληθῆ ταῦτα, βασιλεῦ. Καὶ ἀκούσας ἐγὼ ἐκέλευσα μεταστῆναι τὸν δαίμονα, καὶ ἐλθεῖν πάλιν τὸν γηραιὸν μετὰ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ἐκέλευσα αὐτοὺς φίλᾳ τραπῆναι· καὶ τὰ εἰς τρυφήν αὐτοῖς παρασχόμενος, εἶπον οὖν τῷ πρεσβύτῃ, Μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἄγαγέ μοι ὧδε τὸν υἱόν σου, καὶ ἐπινοοῦμαι αὐτοῦ. Οἱ δὲ προσκυνήσαντες ἀνεχώρησαν. Τούτων δὲ ἀπελθόντων ἐκέλευσα εἰς μέσον ἀχθῆναι τὸν Ὀρνίαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Λέγε μοι, πόθεν σὺ ταῦτα οἶδας, ὃ δὲ εἶπεν· Ἡμεῖς οἱ δαίμονες ἀνερχόμεθα κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέσον τῶν ἀστέρων ἰπτάμεθα (13)· καὶ ἀκούομεν τὰς ἀποφράσεις τὰς ἐξερχόμενας ἐπὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ λοιπὸν ἐρχόμεθα, καὶ εἴτε ἐν δυναστείᾳ, εἴτε ἐν πυρὶ, εἴτε ἐν βρομφαίᾳ, εἴτε ἐν συμπτώματι μετασχηματιζόμενοι ἀναιροῦμεν, καὶ ἐν μὴ ἐν ἁωρίᾳ τις, ἢ βίᾳ τινὶ ἀποθάνη, μεταμορφούμεθα ἡμεῖς οἱ δαίμονες, ὥστε φραίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ σέβεσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἐγὼ γοῦν ταῦτα ἀκούσας, ἐδόξεσα Κύριον τὸν Θεόν, καὶ ἐπερώτησα πάλιν τὸν δαίμονα· Λέγε μοι, πῶς δύνασθε εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι δαίμονες ὄντες, καὶ μέσον τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων μιγῆναι· ὃ δὲ ἔφη· ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπιτελοῦνται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἱ τύποι αὐτῶν· εἰσὶν γὰρ ἀρχαὶ, ἔξουσαι, κοσμοκράτορες, καὶ ἰπτάμεθα ἡμεῖς οἱ δαίμονες ἐν τῷ ἀέρι· καὶ ἀκούομεν τῶν ἐπουρανίων τὰς φωνὰς· καὶ πάσας τὰς δυνάμεις ἐπιθεωροῦμεν· καὶ ὡς μὴ ἔχοντες βία ἀναπαύσεως, ἀνοῦμεν καὶ ἐκπίπτομεν ὡσπερ φύλλα ἀπὸ τῶν δένδρων· καὶ θεωροῦντες ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι δοκοῦσιν ὅτι οἱ ἀστέρες πίπτουσιν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστίν, ὡ βασιλεῦ, ἀλλὰ πίπτομεν διὰ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ ἐν τῷ υἡδαμέθεν ἔχειν ἀντίληψιν, καταπίπτωμεν (sic) ὡς ἄστραπαὶ ἐν ἁωρίᾳ πολλῇ, καὶ ἐξάπνιζ· καὶ πόλεις καταφλέγομεν· καὶ ἀγροὺς ἐμπυρίζομεν. Οἱ γὰρ ἀστέρες τεθμελιωμένοι εἰσὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡσπερ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Σολομῶν ἐκέλευσα φρουρεῖσθαι τὸν δαίμονα· ἄχρι ἡμερῶν ε' μετὰ δὲ τὰς ε' ἡμέρας μετακλιεσάμενος τὸν γηραιὸν κίμελλον ἐρωτῆν. Ἐλθὼν δὲ ὁ γέρον πρὸς με κατὰ πένθος καὶ μελάνῃ τῷ προσώπῳ (sic) εἶπον αὐτῷ· Εἰπέ, πρεσβύτα, ποῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς σου καὶ τί τὸ σχῆμα τοῦτο; Ὁ δὲ ἔφη· Ἰδοὺ ἄπαις ἐγενόμην, καὶ ἀνέλπιστα τάφῳ υἱοῦ παρακαθεζόμενος. Ἦδη γὰρ ἡμέραι ὅμο νεκροῦ γεγονότος. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἀκούσας ταῦτα, καὶ γνοὺς ὅτι ἀληθῆ μοι ἔφησεν ὁ δαίμων Ὀρνίας, ἐδόξεσα τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ ἰδοῦσα ἡ βασίλισσα Νότου ταῦτα πάντα, ἐθαύμασεν δοξάζουσα τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἶδε τὸν νεὸν Κυρίου οἰκοδο-

et miserum juvenem hujus filium, quia tres adhuc dies, et in nocte morietur filius ejus, et ecce vult senex male perdere eum. Hæc audiens ego Salomon, dixi ad dæmonium : vera sunt quæ dicis? Qui ait : Vera hæc, rex. Et audiens, jussi recedere dæmonem, et rursus venire senem cum filio ejus, jussi eos amice discedere, et ad victum necessaria præbens eis, dixi ad seniore : Post tres dies, adduc mihi filium tecum, et de eo mente cogito; qui venerati sunt me, et abierunt. Illis autem recedentibus, jussi in medium adduci Orniam, et dixi ei : Indica mihi unde hæc scias. Et ait : Nos dæmones pergimus in firmamentum cæli, et in medio siderum volitamus, et audimus consilia venientia super animas hominum, et tandem abimus, et sive in potestate, sive in igne, sive in gladio, sive in casu fortuito, specie mutata interficimus, et si non in nocte quis, vel per vim aliquam pereat, transformamur nos dæmones, ita ut appareamus hominibus, et voverentur nos super humanam naturam.

Ego igitur hæcaudiens, laudavi Dominum Deum, et interrogavi rursus dæmonem : Dic mihi quomodo potestis in cælum ascendere dæmones cum sitis, et in medio siderum stare, et sanctis angelis commisceri? Qui ait : Quæ in cælo perficiuntur, et in terra formam habent; sunt enim principatus, potestates, mundi rectores, et volitamus nos dæmones in aere, et audimus cælestium voces; et quasi non habentes sedem quietis, deficiamus, et cadimus quasi folia ex arboribus, et videntes nos homines, existimant quia stellæ cadant e cælo; sed non ita se habet, o rex, at decidimus propter infirmitatem nostram, et quia nullam omnino habemus opem, cadimus et fulgura in tenebris multis et subito, et civitates incendimus, et agros igne vastamus, stellæ enim fundatæ sunt in cælo, sicut et sol et luna. Et hæc audiens ego Salomon, jussi ut custodiæ mancipatur dæmon usque ad dies quinque; post dies quinque, advocatum seniore eram interrogaturus; veniens autem senior a me in luctu, et nigra facie, dixi dei : Dic, senex, ubi est filius tuus? Et quis habitus hic? Qui ait : Ecce absque liberis factus sum, et sine spe sepulcro filii assidens, jam a diebus duobus defuncti. Hæc audiens ego Salomon, et sciens quia vera dixit dæmon Ornias, laudavi Dominum Deum Israel. Et videns regina Austri hæc omnia admirata et glorificans Deum Israel, et vidit templum Dei ædificatum, et dedit siclum auri, et argenti myriades centum, et æris electi; et intravit in templum; et altare, et fulcimenta ærea altaris, et lapides lampadarum fulgen-

(13) Eadem sententia Pauli in ep. ad Ephes. II, 2, de dæmonum domicilio in aere.

tes ex diversis coloribus, et carbunculo lapide, et hyacintho, et smaragdo, et saphiro; et vidit vasa aurea, et argentea, et ærea, et lignea, et pellicea stramenta purpura tincta; et vidit bases columnarum templi Dei, omnes ex auro uno; præter dæmones quos ad laborandum damnavi; et erat pax in circuitu regni mei et super universam terram. Et factum est stante me in regno meo, misit ad me epistolam rex Arabum Adar, et epistolæ scriptura talis erat: Regi Salomoni salutem: Ecce audivimus, et auditum factum est in omnes fines terræ, datam tibi sapientiam, et quia vir misericors a Deo tu es: et potestas data est tibi super omnes spiritus aerios et terrestres et subterraneos. Quoniam spiritus existit in regione Arabiæ talis: in matutino surgit flatus venti usque ad horas tres, et flatus ejus terribilis et exitiosus, et homines et jumenta interficit, nec ulla quit herba exsistere super terram a facie dæmonis illius. Oro igitur, quoniam sicut ventus est spiritus, excogita aliquid secundum datam tibi sapientiam a Domino Deo tuo; et digneris mittere potentem virum qui comescat eum. Et ecce ero, rex Salomon, ego et populus meus, et terra mea omnis, serviens tibi usque ad mortem, et subdit se tibi omnis Arabia, modo justitiam hanc facias nobis. Quare rogamus te, ne despicias supplicationem nostram, neque negligas spretam tuam provinciam, et dittoni tuæ subjectam perficies: tui enim supplices sumus, ego et populus meus et omnis terra mea. Bene valere Dominum meum in omnibus.

μου πᾶσα δουλή σου ἕως θανάτου· καὶ εἰρηνεῖ σε πᾶσα διὰ δαίμονα σου μὴ παραβλήψῃς τὴν ἰκεσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπαρχίαν ἀποτελέσει· ὅτι τοῦ ἰκέται ἐσμέν, ἐγὼ τε καὶ ὁ Κύριον διὰ παντός.

Ego Salomon, cum legissem litteras, et explicassem eas dedi populo meo, dicens ei: Post dies septem, in memoriam revocabis mihi epistolam hanc. Et erat Jerusalem ædificata et templum complebatur. Et erat lapis singularis magnus electus, quem volebam ponere super caput anguli complementi ejus; et omnes operarii et cuncti dæmones collaborantes venerunt ad hoc, ut sursum levarent lapidem, exponerent super pinnaculum templi sancti, et non potuerent commovere eum, et ponere super angulum præparatum; erat quippe lapis iste magnus valde, et accommodus in angulum templi. Et post dies septem, recordatus epistolæ Adaris regis Arabum, vocavi puerum meum et dixi: Dispone camelum tuum, et sume tecum utrem; accipe et sigillum hoc, et vade in Arabiam, ad locum in quo spirat spiritus malus, et apprehendens utrem, et annulum ante os utris ad flatum spiritus, cum vento distendetur uter, tunc intelliges adesse spiritum: et festinim alligato utris ore, signa illud sigillo hoc et impono super

μου μένον· καὶ ἔδωκεν σίκλον χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου μυριάδας ἑκατὸν, καὶ χαλκοῦ ἑκλεκτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν· καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς ἀναφόρους τοὺς χαλκοῦς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοὺς λίθους τῶν λύχνων ἐξαστράπτοντας ἐκ διαφόρων χρωμάτων, καὶ λυχνίου τοῦ λίθου, καὶ σμαργίδου, καὶ ὑακίνθου, καὶ σαπφείρου, καὶ εἶδεν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ χαλκᾶ, καὶ ξύλινα, καὶ ἐκ δερμάτων ἀπλώματα ἡρυθροδανόμενα· καὶ ἴδεν τὰς βᾶσεις τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ Κυρίου· οἱ πάντες χρυσοῦ ἐνός χωρὶς τῶν δαιμόνων ὧν κατέκρινεν ἐργάζεσθαι· καὶ ἦν εἰρήνη κύκλῳ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναί με ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἀπέστειλέ μοι ἐπιστολὴν ὁ βασιλεὺς Ἀράβων Ἀδάρης, ἡ δὲ γραφὴ τῆς ἐπιστολῆς ἔγραφεν οὕτως· Βασιλεῖ Σολομῶντι χαίρειν· ἰδοὺ ἠκούσαμεν καὶ ἀκουστὸν γέγονεν εἰς πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, τὴν ἐν σοὶ δεδομένην σοφίαν (sic)· καὶ ὅτι ἀνθρώπος ἐλεήμων παρὰ Κυρίου εἶ σὺ· καὶ σύνεσις ἐδόθη σοὶ ἐπὶ πάντων πνευμάτων ἀερίων τε καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἐπειδὴ πνεῦμα παρέστιν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἀραβίας τοιόνδε· ἐν τῷ ἐωθινῷ ἄρχεται τις αὖρα ἀνέμου ἕως ὠρῶν τριῶν· καὶ ἡ πτοὴ αὐτοῦ δεινὴ καὶ χαλεπὴ· καὶ ἀποκτείνει ἀνθρώπους καὶ κτήνη· καὶ οὐ δύναται πνοῆ οὐδεμία ζῆσαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐναντίον τοῦ δαίμονος ἐκείνου. Δεομαὶ οὖν ἐπειδὴ ὡς ἀνεμὸς ἐστὶ τὸ πνεῦμα σοφισί· τι κατὰ τὴν δεδομένην σοφίαν ὑπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· καὶ καταξίωσον ἀποστῆλαι δυνάμενον ἀνθρώπων συλλαβέσθαι αὐτῷ (sic). Καὶ ἰδοὺ ἔσομαι, βασιλεῦ Σολομῶν, ἐγὼ τε καὶ ὁ λαός μου, καὶ ἡ γῆ Ἀβραβία· ἐάνπερ ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις ἡμῖν· μὴ ἐξουθενημένην τὴν σὴν ὑποτελεῖ καὶ ὑποτεταγμένην ὁ λαός μου καὶ πᾶσα ἡ γῆ μου· ἐβρῶσθαι τὸν ἐμὸν

Ἐγὼ δὲ Σολομῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀναπτύξας αὐτὴν ἀπέδωκα τῷ λαῷ μου εἰπὼν αὐτοῖς· μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ὑπομνήσεις με περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. Καὶ ἦν (ἡ) Ἱερουσαλὴμ ἠχοδομουμένη, καὶ ὁ ναὸς συν πληροῦτε. Καὶ ἦν λίθος ἀργοναυαῖος κείμενος μέγας ἑκλεκτός, ὄντινα ἐβουλόμην θεῖναι εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς γωνίας τῆς συμπληρώσεως αὐτοῦ· καὶ πάντες οἱ τεχνῖται, καὶ πάντες οἱ δαίμονες οἱ συνυπουργοῦντες ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὥστε ἀναγαγεῖν τὸν λίθον καὶ θεῖναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ πετερύγιον τοῦ ναοῦ τοῦ ἱεροῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν σαλευσαι αὐτὸν, καὶ θεῖναι πρὸς τὴν γωνίαν τὴν θεματισμένην αὐτῷ· ἦν γὰρ ὁ λίθος ἐκείνος πᾶν μέγας, καὶ χρῆσιμος εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ἱεροῦ. Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μνησθεὶς τῆς ἐπιστολῆς Ἀδάρου βασιλέως Ἀράβων, ἐκάλεσα τὸν παῖδά μου καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἐπίταξον τὴν καμηλὸν σου καὶ λάβε σεαυτὸν ἄσκον, λάβε δὲ καὶ τὴν φρη (ὃ? α? !?) γίδα (14) ταύτην· καὶ ἄπελθε εἰς τὴν Ἀραβίαν ἐπὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ τὸ πονηρὸν πνεῦμα πνέει· καὶ κρατήσας τὸν ἄσκον, καὶ τὸ δακτυλίδιον ἐμπροσθεν

(14) Certe non scriptum: σφραγίδε, etsi hoc esse possit.

τοῦ στόματος τοῦ ἀσκού κατὰ τὴν πνοὴν τοῦ πνεύ-
ματος, καὶ ἐν τῷ πνευματωθῆναι τὸν ἀσκὸν, τότε
συνήσεις ὅτι ὁ δαίμων ἐστὶ· καὶ σπουδῇ περιδήσας
τὸ στόμα τοῦ ἀσκού, κατασφράγισον αὐτὸν μετὰ τοῦ
δακτυλίδιου, καὶ ἐπίταξον αὐτὸν ἐπὶ τὴν κάμηλον,
καὶ κόμισόν μοι ἐνθάδε· καὶ ἐὰν κατὰ τὴν ὁδὸν
τάξῃ σοι χρυσίον ἢ ἀργύριον ἢ θησαυροὺς ἵνα ἀπο-
λύσῃς αὐτὸν. βλέπε μὴ πεισθῆς· ἀλλὰ σύνταξαι,
χρυσίου ἢ ἀργυρίου, σημειωσάμενος τοὺς τόπους
τὸν· ἥδη ἀπελθε ὑγιαίνων.

Τότε ὁ παῖς τὰ ἐντεταλμένα αὐτῷ ἐποίησε, καὶ
ἐπέταξε τὴν κάμηλον, καὶ ἔθηκε τὸν ἀσκὸν καὶ
ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀραβίαν· καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ
τόπου ἐκείνου ἠπίστουν, εἰ ἄρα δυνήσεται τὸ πονη-
ρὸν πνεῦμα συλλαβέσθαι. Ὁρθρὸν δὲ γενομένου,
ἀναστὰς ὁ οἰκίτης ἔστη κατενώπιον τοῦ πνεύματος
τῆς πνοῆς, καὶ ἔθηκε τὸν ἀσκὸν ἐπὶ τὸ ἔδαφος, καὶ
τὸ δακτυλίδιον ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ ἀσκού· καὶ
ἐπνευσεν ὁ δαίμων διὰ μέσου τοῦ δακτυλίδιου εἰς τὸ
στόμα τοῦ ἀσκού, καὶ εἰσελθὼν ἐπνευμάτωσε τὸν
ἀσκὸν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐνσταθεὶς εὐθέως, ἔστριψεν
τῇ χειρὶ τὸ στόμα τοῦ ἀσκού ἐν ὀνόματι Κυρίου
τοῦ Θεοῦ Σαβαώθ, καὶ ἔμεινεν ἔσω ὁ δαίμων εἰς
τὸν ἀσκὸν, καὶ μετὰ τοῦτο ἔμεινεν ὁ παῖς ἐν τῇ
χωρᾷ ἐκείνῃ ἡμέρας τρεῖς εἰς ἐπίδειξιν· καὶ οὐκέτι
ἐπνευσε τὸ πνεῦμα πλέον τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ
ἔγνωσαν πάντες οἱ Ἀραβες ὅτι ἀσφαλῶς συνέκλεισε
τὸ πνεῦμα. Τότε ἐπέταξε τὸν ἀσκὸν ὁ παῖς εἰς τὴν
κάμηλον· καὶ προέπεμπον τὸν παῖδα οἱ Ἀραβες
μετὰ τιμῆς πολλῆς καὶ δώρων πολυτίμων, εὐφη-
μοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ
παῖς εἰσήγαγε τὸν ἀσκὸν, καὶ ἔθηκεν εἰς τὸ μέσον
τοῦ ναοῦ. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐλθὼν ἐγὼ βασιλεὺς Σα-
λομῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἤμην ἐν λύπῃ πολλῇ
περὶ τοῦ λίθου τοῦ ἀκρογωνιαίου· καὶ ἐν τῷ εἰσέρ-
χασθαι μοι (sic) εἰς τὸν ναὸν ἀναστὰς ὁ ἀσκὸς ἐπε-
ριεπάτησεν (sic) ἐπὶ τὰ βήματα· ἔπεσε δὲ ἐπὶ στόμα
καὶ προσεκύνησέ μοι. Καὶ θαυμάσας ἐγὼ ὅτι καὶ
μετὰ ἀσκού δύναμιν ἔσχεν ὁ δαίμων, καὶ περιεπά-
τει, ἐκέλευσα αὐτὸν ἀναστῆναι· καὶ ἀνέστη ὁ ἀσκὸς,
καὶ ἔστη τοῖς ποσὶ πεφουσημένος. Καὶ ἐπηρώτησα
αὐτὸν λέγων. Εἰπέ μοι, σὺ τίς εἶ; καὶ ἔφη ἔσωθεν
τὸ πνεῦμα· Ἐγὼ εἰμι ὁ λεγόμενος Ἐφίππας, ὁ ὢν
ἐν τῇ Ἀραβίᾳ· καὶ εἶπον αὐτῷ· Τοῦτό σοι ἐστὶ τὸ
ὄνομα; Ὁ δὲ ἔφη· Ναί, ὅπου ἐγὼ βούλομαι, ἐπίπταμαι
καὶ ἐμπυρίζω, καὶ θανατῶ. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ποίω
ἀγγέλω καταργῆ σὺ; ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ μονάρχης Θεὸς
ὁ ἔχων ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ, καὶ ἀκούεσθαι· ὁ διὰ Παρ-
θένου μέλλων γεννᾶσθαι καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων σταυρω-
θῆναι ἐπὶ ξύλου· ὃν προσκυνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγ-
γελοι· ἐκεῖνός με καταργεῖ· καὶ ἀτνεῖ με ἐκ τῆς
πολλῆς μου δυνάμεως, τῆς δοθείσης μοι ὑπὸ τοῦ
πατρὸς μου τοῦ διαβόλου. Εἶπον δὲ αὐτῷ· Τί δύνασαι
ποιῆσαι; Ὁ δὲ ἔφη· Ἐγὼ δυνατός εἰμι ὅρη μεταφέ-
ρειν, οἰκίας βασιλείων καταβαλεῖν, δένδρα ἀπέταλα
μαραίνω. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Δύνασαι ἐπᾶραι τὸν λί-
θον τοῦτον καὶ θέσθαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γω-
νίας ταύτης τῆς οὔσης ἐν τῇ εὐπρεπεῖα τοῦ ναοῦ;
Ὁ δὲ ἔφη· Οὐ μόνον τοῦτον ἐπᾶραι, βασιλεῦ, ἀλλὰ

A camelum tuum, et affer mihi huc; et si in via
sponderit tibi aurum vel argentum vel thesau-
ros, ut solvas eum, vide ne facias; sed (memineris)
præcepti cum juramento, ut (ne) solvas; et si os-
tenderit tibi loca auri et argenti, postquam nota-
veris loca, signa sigillo hoc, et adduc eum mihi;
jam vade in prospera valetudine.

ἄνα, ὅπου ἐπολύσαι· καὶ ἐὰν ἀποδείξῃ σοι τόπους
σφράγισαι τὴν σφραγίδα ταύτην, καὶ ἄπαγέ μοι αὐ-

Tunc puer imperata sibi fecit; paravit came-
lum, imposuit utrem, et abiit in Arabiam. Et viri
loci illius non credebant quod posset spiritum ma-
lum apprehendere; mane autem facto, surgens puer
stetit ante flatum venti, et posuit utrem super
pavimentum, et annulum ad os utris; et flavit
dæmon per medium annuli, in os utris, et in-
grediens vento distendit utrem. Vir autem surgens
cito, strinxit manu os utris, in nomine Dei
Sabaoth, et mansit intus dæmon, et postea man-
sit puer in regione hac dies tres, ad probatio-
nem facti, nec flavit amplius spiritus in civitate
hac, et cognoverunt Arabes omnes quia certe
conclusit spiritum. Tunc utrem imposuit puer in
camelum, et Arabes dimiserunt eum cum honore
multo et donis pretiosis, laudantes et glorifican-
tes Deum Israel. Puer autem attulit utrem, et sta-
tuit in medio templi; et postridie veniens ego rex
Salomon in templum Dei, replebar tristitia magna,
lapidis angularis causa; et ingrediente me in
templum surgens uter ambulavit gradus sep-
tem: procidit autem in os, et veneratus est
me. Et admirans ego, quod et in utre pote-
statem haberet dæmon, et ambularet, jussi eum
stare: et surrexit uter, et stetit pedibus distentus;
et interrogavi eum dicens: Indica mihi tu quis sis.
Et ait ab intus spiritus: Ego sum dæmon dictus
Ephippas, stans in Arabia. Et dixi ei: Hoc est
nomen tuum? Et ait: Etiam; quo mihi voluntas
est advolo, et ascendo, et neco. Et dixi ei: A
quo angelo impotens efficeris? Et ait: Rex, Deus
habet potestatem in me, ut audiam eum, qui
nasciturus est ex Virgine, et a Judæis crucifi-
gendus in ligno, quem venerantur angeli, archan-
geli; ille meas vires frangit, et orbat me magna
potestate mihi concessa a patre meo diabolo.
Dixi ei: Quid potes facere? Qui ait: Potens
sum et montes portare, regum domos evellere:
arbores foliis nudos marcescere facio. Et dixi ei:
Potesne tollere lapidem hunc, et ponere in caput
anguli ad decorem templi? Non solum hunc
tollere, rex, inquit, valeo, sed et cum dæmone
qui est super mare Rubrum afferam columnam
ætherocæruleam et ponam eam ubi vis in
Jerusalem. Hæc dicens, coegi eum, et quasi
inflatum uter factus est, et supposui lapidi, et
præcinxit se, et levavit in altum utrem; et conscendit
uter scalas ferens lapidem, et statuit eum in summitate
aditus templi. Ego autem Salo-

mon, videns lapidem sublatum et locatum, dixi : Vere impleta est Scriptura dicens : « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli ; » quia hoc non est meum dare, sed Dei, ut possit dæmon lapidem tollere talem, et statuere in loco quem volebam. Et adduxit Ephippas dæmonem qui erat in mari Rubro, cum columna, et accipientes ambo columnam, levaverunt a terra. Ego autem recte cogitans quia duo hi spiritus valerent terram omnem conculere, in puncto temporis, signavi hinc et hinc annulo, et dixi : Satis est ; et manserunt spiritus portantes usque in hodiernam diem, ad ostensionem inditæ mihi sapientiæ ; et erat suspensa columna super altitudinem, per aera, a spiritibus portata, et sic deorsum spiritus videbantur quasi aerem portantes ; et attendenti cuilibet, columna inclinata vecta a spiritibus videtur et est usque in hodiernam diem.

πνεύματα ταῦτα ἠδύναντο τὴν οἰκουμένην ὅλην σαλευσαι ἐν στιγμῇ χρόνου· περιεσφράγισα ἔθνη καὶ ἔθνη τῶν δακτυλῶν, καὶ εἶπον· Φυλάσσου, καὶ ἔμειναν τὰ πνεύματα βαστάζοντα μέχρι τῆς σήμερον εἰς ἀπέδειξιν τῆς δεδομένης μοι σοφίας. Καὶ ἦν κρεμάμενος ὁ κίων ὑπὲρ μέγεθος διὰ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν βασταζόμενος· καὶ οὕτως κάτωθεν τὰ πνεύματα ἐφαίνοντο ὡς περ ἀπὸ βαστάζοντα· καὶ ἐν τῷ ἀνεύριζε·ν τις, ὁ κίων ὑπόλοφος βασταζόμενος ὑπὸ τῶν πνευματικῶν, καὶ ἔστιν ἕως τῆς σήμερον.

Et ego Salomon interrogavi spiritum alterum qui cum columna venerat ex abyssu maris Rubri : et dixi ei : Tu quis es ? et quod nomen tuum, et quæ tua operatio ? quia multa audio de te. Dæmon autem ait : Ego, rex Salomon, vocor Abezethibod ; ortus sum ex archangelo (qui olim sedi in primo cælo), cujus nomen Amelouth ; ego igitur sum spiritus molestus, alatus, unicam alam habens, imperans omni vento sub cælo ; aderam quando Moyses intravit ad Pharaonem regem Ægypti, indurans cor ejus ; ego sum quem invocabant Janis et Jambris qui restiterunt Moysi in Ægypto ; ego sum, qui adversatus sum Moysi in extremis per signa. Dixi ergo ei : Quomodo igitur inventus es in mari Rubro ? Et ait : In exitu filiorum Israel, ego induravi cor Pharaonis, et excitavi cor ejus, et ministrorum ejus, et feci ut persequerentur filios Israel ; et simul venerunt Pharao et Ægyptii omnes ; tunc aderam ibi, et simul venimus ; et ingressi sumus omnes in mari Rubro. Et factum est, postquam transierunt filii Israel, reversa est aqua, et operuit omnem exercitum Ægyptiorum, et universam potestatem eorum. Inventus sum ego hic et operuit me unda, et mansi in mari, præcipitatus sub columna hac. Cum autem venit Ephippas missus a te in sacco utris inclusus, eduxit me post se. Ego igitur Salomon hæc audiens, glorificavi Deum, et adjuravi dæmones ut mandata mea non præterirent, sed manerent portantes columnam ; et iuraverunt ambo dicentes : Vivit Dominus Deus tuus, non deponemus hanc columnam usque ad consummationem sæculi ; si autem cadat olim lapis iste, tunc erit consummatio sæculi. Et ego Salomon glorificavi Deum, et ornavi templum Domini cum omni decencia, et sedebam felix in regno meo, et erat pax in diebus meis. Et accepi uxores ex

καὶ σὺν τῷ δαίμονι τῷ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀναγάγω τὸν κίονα τὸν (τὴν) ἀριστὴν, καὶ στήσω αὐτὸν ὅπου βούλει ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ταῦτα εἶπὼν ἠνάγκασα αὐτὸν, καὶ ὡσεὶ ἐκφυσηθεὶς ὁ ἀσκὸς ἐγένετο, καὶ ὑποδέδεκα τῷ λίθῳ, καὶ διέζωσεν ἑαυτὸν, καὶ ἐπῆρεν ἐπάνω τὸν ἀσκόν. Καὶ ἀνῆλθεν ὁ ἀσκὸς τὰς κλίμακας βαστάζων τὸν λίθον, καὶ ἔθετο αὐτὸν εἰς τὴν ἄκραν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν, ἰδὼν τὸν λίθον ἐπηρμένον καὶ τεθεμελιωμένον, εἶπον· Ἀληθῶς ἐπληρώθη ἡ Γραφή ἡ λέγουσα λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ· τὸ κατισχύσαι τὸν δαίμονα ἐταῖρα τὸν λίθον τηλικούτον, καὶ ἀποβῆθαι αὐτὸν εἰς τόπον ὃν ἐβουλόμην. Καὶ ἦγαγεν Ἐφριππᾶς τὸν δαίμονα τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ μετὰ τοῦ κίονα· καὶ λαβόντες ἀμφοτέροι τὸν κίονα ὑψώθησαν ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐγὼ δὲ, κατασφιστάμενος ὅτι τὰ δύο

Καὶ ἐγὼ Σολομῶν ἐπηρώτησα τὸ πνεῦμα τὸ ἕτερον, τὸ ἀνελθὸν μετὰ τοῦ κίονα ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης τῆς Ἐρυθρᾶς. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Σὺ τίς εἰς καὶ τί καλεῖσαι ; καὶ τί σου ἡ ἐργασία ; ὅτι πολλὰ ἀκούω περὶ σοῦ. Ὁ δὲ δαίμων ἐφη· Ἐγὼ, βασιλεὺς Σολομῶν, καλοῦμαι Ἀβεζεθιδὸδ· ἀπόγονός εἰμι ἀρχαγγέλου, ποτὲ μὲν καθεζομένου μου ἐν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ· οὐ τὸ ὄνομα Ἀμελούθ· Ἐγὼ οὖν εἰμι πνεῦμα χαλεπὸν, καὶ πτερωτὸν καὶ μονόπτερον, ἐπίβουλον πάσης πνοῆς ὑπὸ τῶν οὐρανῶν· ἐγὼ παρήμην τῆς Μωσῆς εἰσῆρχετο εἰς Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου σκληρῶν αὐτοῦ τὴν καρδίαν· ἐγὼ εἰμι ὃν ἐπεκαλοῦντο Ἰανῆς καὶ Ἰαμδῆς οἰκουχόμενοι τῷ Μωϋσῆϊ ἐν Αἰγύπτῳ· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀντιπαλαίων τῷ Μωϋσῆϊ ἐν τοῖς πέρασιν τοῖς σημείοις. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Πῶς οὖν εὐρέθης ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ; Ὁ δὲ ἔφη· Ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐγὼ ἐσκληρώνα τὴν καρδίαν Φαραὼ· καὶ ἀνεπτέρωσα αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· καὶ ἐποίησα αὐτοὺς ἵνα καταδύξωσιν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ συνηκολούθησε Φαραὼ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. Τότε ἐγὼ παρήμην ἐκεῖ· καὶ συνηκολούθησα μιν. Καὶ ἀνῆλθομεν ἅπαντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Καὶ ἐγένετο, γνῶκα διεπέρασαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐπαναστραφὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῶν· εὐρέθην οὖν ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ἐκάλυψέ με τὸ ὕδωρ· καὶ ἔμεινα ἐν τῇ θαλάσῃ τηρούμενος ὑποκάτω τοῦ κίονος τούτου. Ὡς δὲ ἦλθεν Ἐφριππᾶς, πεμψθεὶς παρὰ σοῦ ἐν ἀγγελίῳ ἀσκού ἐγκλεισθεὶς, καὶ ἀνεβίβασέ με πρὸς σέ. Κἀγὼ οὖν Σολομῶν ἀκούσας ταῦτα ἐδόξασα τὸν Θεόν, καὶ ὥρκισα τοὺς δαίμονας, ὡς μὴ παρακούσαι μου, ἀλλὰ μείναι βαστάζοντα τὴν κίονα· καὶ ὡμοσαν ἀμφοτέροι λέγοντες· Ζῆ Κύριος ὁ Θεός σου, οὐ μὴ ἀποθώμεθα (sic) τὸν στήλον τοῦτον ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ἢ ὃ ἂν

ἡμέρᾳ πένθι ὁ λίθος οὗτος, τότε ἔσται ἡ συντέλεια ἅ
 τοῦ αἰῶνος. Κἀγὼ Σολομῶν ἐδόξασα τὸν Θεόν, καὶ
 ἐκόσμησα τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου πάσῃ εὐπρεπείᾳ· καὶ
 ἤμην εὐθυμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ εἰρήνη ἐν
 ταῖς ἡμέραις μου. Καὶ ἔλαβον γυναῖκας ἐμαυτοῦ
 ἀπὸ πάσης χώρας, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμὸς, καὶ ἐπορεύθη
 πρὸς τὸν Ἰεβουσσαῖον, καὶ ἰδὼν ἐκεῖ θυγατέρα
 ἀνθρώπου Ἰεβουσσαῖαν, ἠγάπησα αὐτὴν σφόδρα,
 καὶ ἠβουλόμην δέξασθαι αὐτὴν μετὰ ταῖς γυναῖξί
 μου (sic) εἰς γυναῖκα. Καὶ εἶπον πρὸς τοὺς ἱερεῖς αὐ-
 τῶν· Δότε μοι τὴν Σουμανίτιν (15) ταύτην εἰς γυ-
 ναῖκα. Καὶ εἶπον πρὸς με οἱ ἱερεῖς τοῦ Μολόχ· Ἐὰν
 ἀγαπᾷς τὴν παρθένον, εἴσελθε καὶ προσκύνησον τοὺς
 θεοὺς ἡμῶν, τῷ μεγάλῳ θεῷ Ῥαφᾶν, καὶ τῷ κα-
 λουμένῳ θεῷ Μολόχ. Ἐγὼ οὖν φοβηθεὶς τὴν δόξαν
 τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἠκολούθησα προσκυνῆσαι· καὶ εἶπον
 αὐτοῖς ἐγὼ· Οὐ προσκυνῶ θεῷ ἄλλοτρίῳ (ad marg. τίς
 αὕτη) (16) ἢ ὑπόθεσις, ὅτι τοσοῦτόν με ἀναγκάζετε
 ποιῆσαι. Οἱ δὲ εἶπον (17) ὡθεὶς (sic) (Forte: Ὁ Θεός)
 τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἐμοῦ δὲ πυθομένου ὅτι οὐδαμῶς
 προσκυνήσω θεοῖς ἄλλοτρίοις, καὶ παρήγγειλαν
 τὴν παρθένον τοῦ μὴ κοιμηθῆναί μοι ἐὰν μὴ παθῶ
 θῦσαι τοῖς θεοῖς. Κἀγὼ οὖν ὁ δόλιος κινουμένου μου
 ἔρως παρ' αὐτῆ ἔφερέ μοι πέντε ἀκρίδας λέγων·
 Λάβε ταύτας τὰς ἀκρίδας (18), καὶ σύντριψον αὐ-
 τὰς ἐπ' ὄνοματος τοῦ Θεοῦ Μολόχ, καὶ νῦν κοιμη-
 θήσομαι μετὰ σοῦ ὅπερ καὶ ἐτέλεσα· καὶ εὐθύς
 ἀπέστη τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ ἐγενό-
 μην ἀσθενής ὡσεὶ λῆρος τοῖς ῥήμασί μου· ἐξ οὗ καὶ
 ἠνεγκασθῆ (sic) παρ' αὐτῆς κτίσαι ναὸν τῶν εἰδώλων· τῷ Βαβλ, καὶ τῷ Ῥαφᾶ, καὶ τῷ Μολόχ, καὶ τοῖς λοιποῖς
 εἰδώλοις· κἀγὼ οὖν ὁ δύστηνος ἐποίησα τὴν συμβουλὴν αὐτῆς, καὶ τελείως ἀπέστη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἐμοῦ·
 καὶ ἐσκοτίσθη τὸ πνεῦμά μου· καὶ ἐγενόμην γέλιος τοῖς εἰδώλοις καὶ δαίμοσι· διὰ τοῦτο ἀπέγραφα ταύτην ἐμοῦ
 τὴν διαθήκην, ἵνα οἱ λαχόντες εὐχρησθῆ καὶ προσέχητε τοῖς ἐσχάτοις, καὶ μὴ τοῖς πρώτοις, ἵνα τελείως εὐρωσῶ
 χάριν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

VARIAE LECTIONES.

(15) Nomen puellæ.

(16) In textu spatium vacuum ante ἢ ὑπό-
 θεσις.

(17) Hic iterum vacuum spatium.

(18) Cullus locustarum, apud discipulos Joannis
 Baptistæ.

ADDENDA AD CEDRENUM.

TOM. I OPERUM CEDRENI.

In codice Coisliniano 136 Historia Joannis Scylitzæ præmittitur Præfatio ea longe prolixior quæ præit Georgii Cedreni Historiæ, et non pauca de Scriptoribus historiæ Byzantiæ nova ac notata digna continet. Eam visum est hic describere.

Σύνοψις ἱστοριῶν συγγραφῆσα παρὰ Ἰωάννου κουρο-
 κλάττου καὶ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίβλας, τοῦ
 Σκυλίτζη.

Τὴν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας ἄριστα μετὰ τοὺς
 παλαιούς ἐπραγματεύσατο πρῶτον μὲν ὁ μοναχὸς
 Γεώργιος καὶ Σύγγελλος χρηματίας Ταρσίου τοῦ
 ἀγιωτάτου πατριάρχου· μετ' ἐκείνον δὲ ὁ ὁμολογη-
 τῆς Θεοφάνης καὶ τοῦ Ἀγροῦ ἠγούμενος, ἐπιστατι-
 κώτερον τὰς ἱστορικὰς ἐπιδραμόντες βίβλους καὶ
 συνοψίσαντες λόγῳ μὲν ἀφελεῖ καὶ ἀπεριέργῳ, μονο-

*Synopsis Historiarum scripta a Joanne Scylitzæ
 Curopalata, et magno drungario vigiliæ.*

Historiæ compendium optime post veteres con-
 cinnavit primo quidem Georgius monachus, qui
 syncellus fuit Tarasii sanctissimi patriarchæ; post
 illum autem Theophanes confessor hegumenus
 Agri, qui ambo peritus historicos libros percurre-
 runt et in compendium redogenerunt, sermone qui-
 dem simplici nec affectato, sed ipsi pene rerum

naturæ adhærenti. Verum Georgius a mundo condito orsus, in tyrannos desiit, Maximianum nempe et Maximinum (l. Maxentium) ejus filium : Theophanes vero ab illius sine exordium ducens, et reliquam chronographiam epitomes more referens, usque ad obitum Nicephori imperatoris qui ex Genicis seu Logotheta Genicorum fuerat, progressus finem narrandi fecit. Post hunc nullus alius huic se studio dedit. Quidam tamen tentavere, ut Sículus ille doctor, ac nostro tempore philosophorum princeps et hypertinus Psellus. Præter hos item alii. Sed ii perfunctorie operi manum admoverunt, et ab accurata narratione lapsi, maximam rerum majoris momenti partem prætermisere, posterisque inutilis fuere, nudam textentes imperatorum enumerationem, ut docerent quis quem imperatorem exceperit, et nihil præterea. Verum qui sic historias non recto scopo conscribere, plus nocere lectoribus, quam profuere. Nam Theodorus Daphnopates, Nicetas Paphlagon, Josephus Genesis et Manuel, Byzantii, Nicephorus diaconus, Phryx, Leo Asinus, Theodorus qui fuit Sidæ præses, ejusque consobrinus et cognominis qui Sebastenæ præfuit Ecclesiæ, insuperque Demetrius Cyzicenus ac Joannes Lydus monachus, suum singuli sibi proponentes argumentum; alius imperatoris laudem, alius patriarchæ vituperium, alius amici encomium, atque historiæ nomine suum singuli secuti scopum, a laudatorum virorum mente et instituto longe aberrarunt. Ea enim quæ suo tempore gesta sunt conscribentes, pauloque alius resumentes, alius affectu ductus, alius odio, alius ad gratiam, alius prout sibi statutum fuerat, historias edentes, inter se in narratione dissenserunt, ac caligine perturbationeque auditores repleverunt. Nos autem memoratorum virorum lectis operibus, historiæ amatoribus eorum synopsim non parum utilem fore sperantes, maximeque iis qui facilitatem labori anteponunt; utpote quæ variis gesta temporibus brevissime representet, et a commentariorum mole liberet: supra dictorum historias diligenter excutientes, ejectis iis quæ ex affectu et ad gratiam dicta sunt, missis iis quæ dissensionem et repugnantiam olebant, expunctis etiam iis quæ fabulam sapere visum est, narrationibus collectis quæ verisimilia et probabilia putabantur, additis etiam iis quæ nondum scripta ab antiquis viris edicimus, iisque in unum corpus compendio redactis, tenerum cibum mola sermonis præparatum posteris reliquimus; ut qui memoratorum historicorum libros percurrerunt, commentaria habeant, secum vel in via ferentes hunc libellum. Solet quippe lectio recordationem inducere, recordatio vero memoriam alere et augere; quemadmodum contra negligentia et incuria gestorum, reminiscantiam auferre, unde prorsus oblivio sequitur, quæ gestorum memoriam obscurat atque confundit. Qui vero nondum historias legerunt, hoc compendio ductoris loco utantur, et requisitis iis quæ

Α οὐχὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐφαπτομένη τῶν πεπραγμένων. Ἄλλ' ὁ μὲν Γεώργιος, ἀπὸ καταβολῆς ἀρχάμενος κόσμου, ἐς τοὺς τυράννους κατέληξε, Μαξιμιανόν φημι καὶ τὸν τοῦτου υἱὸν Μαξιμίνον (l. Μαξιέντιον· ὁ δὲ Θεοφάνης, τὸ ἐκείνου τέλος οἰκείαν ἀρχὴν ποιησάμενος, καὶ τὴν ἐπιλοιπὸν συντεμῶν χρονογραφίαν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν κατανήσας, ἐστὶ τοῦ δρόμου. Μετὰ δὲ τοῦτον οὐδεὶς ἄλλος ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῷ τοιοῦτῳ σπουδασματι. Ἐπεχείρησαν μὲν γὰρ τινες, ὅσον ὁ Σικελιώτης διδάσκαλος καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ὑπατος τῶν φιλοσόφων καὶ ὑπέρτιμος ὁ Ψελλὸς, καὶ πρὸς τοῦτοις ἕτεροι· ἀλλὰ πᾶσι ἀψάμενοι τοῦ ἔργου, τῆς τε ἀκριβείας ἐπιπεπτόκασι τὰ πλεῖστα τῶν καιριωτέρων παρήντες, καὶ ἀνόητοι τοῖς μετ' αὐτοὺς γεγόνασιν, ἀπαριθμήσιν μόνην ποιησάμενοι τῶν βασιλείων, καὶ διδάξαντες τίς μετὰ τίν᾽ αὐτῶν σκῆπτρων γέγονεν ἐγκρατής, καὶ πλείον οὐδέν. Ἄλλὰ καὶ ταύτας οὐκ ἰστοχασμένως συγγραψάμενοι, ἔβλαψαν τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐκ ὠφέλιπασαν. Ὁ γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικητῆς ὁ Παφλαγῶν, Ἰωσήφ Γενέσιος καὶ Μανουὴλ ὁ Βυζάντιοι, Νικηφόρος ὁ διάκονος ὁ Φρύξ, ὁ Ἀσινὸς Λέων, Θεόδωρος ὁ τῆς Σίδης γενόμενος πρόεδρος καὶ ὁ τοῦτου ἀνεψιὸς καὶ ὁμώνυμος ὁ τῆς ἐν Σεβαστείᾳ καθηγησάμενος Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τούτῳ Δημήτριος ὁ τῆς Κυζίκου καὶ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Λαδὸς οἰκείαν ἕκαστος ὑπόθεσιν προσθησάμενος· ὁ μὲν ἔπαινον βασιλέως, ὁ δὲ ψόγον πατριάρχου· ἕτερος δὲ φίλου ἐγκώμιον, καὶ ἐν ἱστορίας σχήματι τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστος ἀποπληροῦντες σκοπὸν, πόρρω τῆς τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν πεπτόκασι διανοίας. Ἀποτάδη (sic) γὰρ τὰ κατὰ τοὺς αὐτῶν χρόνους συνεγεθέντα καὶ μικρὸν ἄνωθεν ἱστορικῶς συγγραψάμενοι, καὶ ὁ μὲν συμπαιθῶς, ὁ δ' ἀντιπαθῶς, ὁ δὲ καὶ κατὰ χάριν, ἄλλος δὲ καὶ ὡς προστέτακτο τὴν ἑαυτοῦ συνθεῖς ἱστορίαν, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ τῶν αὐτῶν ἀφηγήσει διαφερόμενοι, ἰλίγγου καὶ ταραχῆς τοὺς ἀκροατὰς ἐμπεπτόκασι. Ἡμεῖς δὲ τῷ πόνῳ τῶν εἰρημένως ἀνδρῶν ἐκεῖ ἐντυγχόμενοι καὶ λυσιτελήσειν οὐ μικρὰ τὴν σύνοψιν τοῖς φιλοστοροῦσιν ἐλπίζαντες, καὶ μάλιστα τοῖς τὸ βῆξτον τοῦ ἐπιπονωτέρου προτιθεμένοις, συντομητέτην ἐδοῦσαν κατάληψιν τῶν ἐν διαφόροις συμβεβηκότων καιροῖς καὶ τοῦ βάρους τῶν ὑπομνημάτων ἐλευθεροῦσαν, τὰς τῶν ἄνωθεν λεχθέντων συγγραφῆσας ἐπ' ἀκριβὲς ἱστορίας ἀναμαξάμενοι, καὶ τὰ ἐμπαιθῶς ἢ καὶ πρὸς χάριν λεχθέντα ἀποδιαπομψήσαντες, καὶ τὰς διαφορὰς καὶ διαφωνίας παρήντες, ἀποξέστητες δὲ καὶ ὅσα ἔγγυς ἐρχόμενα εὐρομεν τοῦ μεθώδους· τὰ δὲ εἰκότα καὶ ὁπόσα τοῦ πιθανοῦ μὴ ἀπέκλιπαι συλλεξάμενοι, προσθέντες δὲ καὶ ὁπόσα ἀγράφως ἐκ παλαιῶν ἀνδρῶν ἐιδιάχθημεν, καὶ τῶν ἐν ἐκδρομῇ μάθην συνθέμενοι τοῖς μεταγενεστέροις καταλελοιπῶν τροφὴν ἀπαλὴν καὶ τούτῳ δὲ τῷ τοῦ λόγου ἀληθεσμένην, ἣν οἱ μὲν τὰς τῶν βῆξθέντων ἱστορικῶν βιβλίου ἐπελθόντες ὑπομνήματα ἔχουσιν συντάξασθαι φέροντες καὶ ἐπιόντες τοῦτο τὸ βιβλίον· οἷον γὰρ ἢ ἀνάγνωσις ἀνάμνησιν ἐμποιεῖν, ἢ δὲ ἀνάμνη-

σις τρέφειν καὶ μεγαλύνειν τὴν μνήμην, ὡσπερ A fusius scripta sunt, faciliorem rerum notitiam τούναντιον ἢ ἀμέλεια καὶ βρασιώνη ἐπιφέρει ἀμνη-

στίαν, ἥτιν πάντως ἐπιταί λήθη ἀμαυροῦσα καὶ συγχέουσα τὴν μνήμην τῶν πεπραγμένων· οἱ δὲ μήπω ἐντυ-
χόντες τὰς ἱστορίας ὀδηγὸν ἔχουσι τὴνδε τὴν ἐπιτομὴν, καὶ ἀναζητοῦντες τὰ πλατικῶς (sic) γεγραμμένα, εὐτε-
λεστέρην τῶν πεπραγμένων λάβοιεν εἰδήσιν.

FABROTI GLOSSARIUM

SIVE

INTERPRETATIO OBSCURORUM VERBORUM CEDRENI.

Ἄββας, ἀββάδιον abbas vel abba, pater. Novella 123. Hieremias patriarcha in 2 responso ad theologos Wirtemborg. c. De monastica vita: Οὗς ἀββάδας ἀρχιμανδρίτας ἢ τάξιν ὠνόμασεν. Major. S. Benedictus in Concordia regularum c. 34: *Qui et major monasterii*. Hinc ἀβοατία paternitas. Concilium Meldense can. 10: *Tulis abbatia, quæ paternitas Latino nomine dicitur, funditus removeatur*. Hinc per contemptum ἀββάδιον. Stylianus ad Stephanum PP (exstat in synodo 7 Cp.): Ἄββάδιον ἀγεννὲς καὶ ἀσημον γοητικὸν τε καὶ μαγικὸν ὤκειώσατο. Interpres: *Abbutulum quemdam obscurum et ignobilem, præstigiatores insuper et magum sibi adjunxerat*.

Ἄβῆναι habenæ. Theophanes: Δι' ἀβῆνῶν μασιγῶσαι, habenis flagellare. Anastasius Biblioth. in Hist. Ecol. nondum edita: *Habena vel serula cædere* - n l. 1, § impuberi D. de Senat. Sil. Glossæ Cyrilli: Ἄβρος *havena*, pro habenæ. Item: Ἰμάς *habena*.

Ἄδνοῦμιον dilectus, census et descriptio militum. Constantinus in Tact.: Ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βόγας καὶ τοῦ ἀδνομιου ἀδνομιάζεσθαι καὶ ἀπογράφεσθαι. Leo Tact. constit. 9, § 4: *Et dè ποτε χρεια καλέσαι τοῦτο γίνεσθαι χάνιν ἀδνομιου*, V. Suidam, Phavorinum et Glossæ Basilicon.

Ἄερικόν tributum pro spiritu aërio. Cujacius Leo Tactic. c. 20, § 71: Ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τελεῖν τοὺς τε δημοσίους φόρους καὶ τὰ ἐπιτείμενα αὐτοῖς ἀερικά, καὶ μηδὲν πλεόν καταβαρεῖσθαι. Quem locum interpres non intellexit. Videtur autem convenire interpretationi Procopii in ἀνεκδ., ut sit tributum genus quod supra solitum canonem exigitur.

Ἄθανatoi immortales, ut apud Persas. Procop. Pers. p. 22: Μόνον δὲ τὸν τῶν ἀθανάτων λεγόμενον λόγον ἡσυχῆ μένειν ἕως αὐτὸς σημήνη ἐκέλευσεν. V. Sooratem Hist. Ecol. 7, 20; Themist. orat. Athenæum.

Ἄκοιμητοι monachi insomnes. Series episcoporum Byzantii, Juris GR. p. 298: Καὶ μοναχὸν ἐκ τῶν ἀκοιμητῶν. Concil. Florent. p. 723 ed. R: Ἐν τῇ τῶν ἀκοιμητῶν μονῇ. Theophanes: Μοναχὸς ἐκ τῆς μονῆς τῶν ἀκοιμητῶν. Nicephorus Callistus, 15, 23: Μοναχὸς ἐκ τῆς τῶν ἀκοιμητῶν μονῆς ἐκτίσε ἑγκαταστήσας. Epistola 141 Theodoretii inscribitur Μαρκέλλω ἀρχιμανδρίτῃ τῶν ἀκοιμητῶν, et monasterium eorum Acæmetense. Victor in Chronico: *Primasius quoque Acæmetensi monasterio relegatur*. Joannes PP in epist. ad Justinianum: *Qui de Cumilensi monasterio fuit*. Recte Cujacius emendavit de *Acumilensi* Idem Victor: *Per monachos monasteriorum Achimilensium Lege Acumilensium* aut *Acæmetensium*.

Ἄκλόουθος. V. βάρραγοι.

Ἄνταρσία. Theophanes in Phoca: Ἰκίους γὰρ μελετωμένην ἐν τῇ Ἀφρικῇ κατὰ Φωκᾶ ἀνταρσίαν, *meditalem adversus Phocam rebellionem* Ἄνταρτης qui tyrannidem affectat. Idem Theophanes in Mauricio: Ὁ δὲ τύραννος Ἀλέξανδρον τὸν συναντάρτην αὐτοῦ ἐξέπεμψε. Συναντάρτης est conscius et particeps rebellionis, correhellis Anastasio Bibliothecario Theodorus Metochites: Ἐφ' οὗς ἐνεκάλουν ἀντάρτην αὐτόν.

Ἄλλάγιον ἀλλαγῆ commutatio pecuniarum. Etiam hodie Græcis ἀλλάγω est permuto.

Ἄλληλέγγυον. V. Zonaram in Basilio, et Novellam Basilii Ἡερὶ ἀλληλεγγίου ὁμοτελῶν, et Meursium.

Ἄλογον equus, jumentum. Leo Tact. c. 10 § 5: Διοικεῖσθαι τὰ ἄλογα αὐτῶν. Theophanes in Heraclio: Πολλὰ τῶν ἀλόγων αὐτοῦ διεφθάρσαν. Nicephorus Choniat. in Manuele Comm. 2: Τὰ κούρη ἐν τοῖς ἀλόγοις φορτώσαντες, et de rebus gestis post excidium urbis: Ἐτεροι δὲ τὰς ὕβρισθαισας ὄπ' αὐτῶν γυναῖκας εἰς τὰ ἄλογα ἀναβιδάζοντες. Basilica ad l. 17 D de petit. hæredit, hodie quoque Græcis ἄλογον est equus. Sic Latini animal pro equo dixerunt. Julius Firmicus Matthes. 3, c. 7: *Regiis animalibus præpositos*. Legis Salicæ tit. 19: *Scuriam cum animalibus vel fæmile incenderit*, Theodorus Studita epist. ad Platonem: *In animalibus sedentes in urbem ingressi sumus*. Ἄλόγοις.

Ἄμβων ambo, pulpitum, suggestus. Annales Fuldensis: *In Basilica S. Petri ambonem ascendit, posito super caput suum Evangelio*. Anastas. Bibliothecarius in Hist. eccles.: *Super ambonem Chalcedonense anathematizaverit concilium*. Concil. Laodicen. can. 15: Εἰς τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων. Synodus Cp. 7, act. 1: Πρὸ τοῦ ἱερωτάτου ἄμβωνος τοῦ ναοῦ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς ἐπωνύμου Σοφίας. Basilus de Vita S. Theclæ, Theophanes, in Justiniano. Nicephorus Callistus 14, 10: Κεῖσθαι ταύτην ὑπὸ τὸν ἄμβωνα, ὃ βῆμα τῶν ἀναγνωστῶν ἐστίν.

Ἄμηνάδης, ἀμηνᾶς, ἀμηνεύειν. Zonaras: Ταρσοῦ ἀμηνᾶς, Amiras, amiræus. Amiræum agere ἀμηνεύειν. Theophanes in Heraclio: Τὸν ἀμηνεύοντα αὐτῶν.

Ἄννώνα annona. Glossæ Nomicæ: Ἄννώνα σημαίνει παροχὴν, ἀγορὰν καὶ τῆς ἐτήσιον διανομῆς. Meursius legendum putabat βόγαν pro ἀγορὰν. Sed nihil mutandum: ἀγορὰ enim et species annonarias significat, ut observat Cassaubonus ad Polibii l. 1. Significat ἀννώνα et salaria, consuetudines, stipendia, opsonia, rogas, quæ militibus aut magistratibus aut aliis erogantur. Novella 130, c. 1. Theophilus ad § ult. de milit. test. Macarius homilia 26. Vegetius 2, 7. B. Ambros. 5 epist. 27. Auctor incertus vel Joannes Cpolitianus in Math. homil. 51 et 53. Gregorius l. 1 epist. Ind. 3, c. 20

Anastas. Biblioth. in Historia Eccles.: *Macedonius vero Acholium quemdam, qui exemerat adversus se macheram, ex submissione inimicorum suorum per singulos menses annonas præcepit accipere*. V. Basilica ad l. 2 C pro soc. et Gr. interp. ad l. 19 D de testib.

Ἀπληκεῖν castra locare, metari. Leo Tact. c. 5. § 37: Κάκεισε ἀσφαλῶς ἀπληκεῖν. Theophanes in Justiniano: Ἀπληκεῖν αὐτῶν πρὸ μικροῦ τῆς πόλεως. Hinc ἀπληκτα pro castris. Leo d. c. q, § 34. Onosander Strategici c. 9: Ἐπὶ τοῦ συνεχῶς ὑπαλλάσσειν τὰ ἀπληκτα.

Ἀπόκρεως quadragesima carnisprivium. V. Filescum de Quadragesima p. 447 et Scorsum ad Hom. 15, Theoph. Ceramei. Nicephorus Gregoras l. 8: Ἀπόκρεω γὰρ ἦν καιρός.

Ἀποκρισιάριος. Isidorus Pelusiotus epist. 144, l. 4: Διὰ τοῦ βασιλικῷ ἀποκρισιάριου μαθόντες. Sexta synod. Cp. act. 1: Ἀποκρισιάριου Θεοδώρου τοῦ οὐσιώτατου. Menologium Julii: Ἀποκρισιάριος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας. Apocrisarius vel apocrisarius. Facundus Hermianensis l. 4: *A Stephano ecclesie Romanæ diacono et apocrisario*. Ferrandus diaconus ad Anatolium: *Eutycheis apocrisarius* ἀποκρισιάριος τοῦ Εὐτυχοῦς. Concilii Chalced. act. 1. Hinc apocrisarius. Humbertus contra Græcorum calumnias: *Apocrisarius sui tempore* Ἀποκρισιάριον vetus interpret. synodi 6 Cp interpretatur responsalem. Facundus d. l. 4 *Romanæ ecclesie responsalem* Aimoinus 3, c. 66: *Per responsales Fredegundis*. Anastasius Bibl. in Hist. Eccles.: *Responsales vero Felicis Romani conveniens*. Et mox: *Felix autem compertis quæ ab apocrisariis suis gesta sunt*. Alii responsa facientem. Gregorius I. 7, epist. 5: *Diaconus noster qui apud eum responsa faciebat*. Theophanes: Ὁ τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ποιῶν. Responsum est ἀπόκρισις in Novell. Justiniani. Chronicum Alex.: Καὶ εἶπεν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπόκρισιν. S. Benedictus abbas Anianus in Concordia regularum c. 58: *Fratres qui pro quovis responso diriguntur*. Apocrisarius igitur est legatus ecclesie vel principum vel etiam privati.

Ἀρμάμεντον armamentum. Theophanes: Καὶ ἀπέθηκεν ἐκεῖ τὸ ἀρμάμεντον. Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. sic vertit: *Et illic posuit armamentum*, Armamentarium ὀπλοθήκη. Gloss. Cyr.: ὀπλοθήκη armamentarium. Josephus Ἀρχ. 9, 7: Ἀνοίξας δὲ Ἰωάδοσ τὴν ἐν τῷ ἱερῷ ὀπλοθήκην. Rufinus Aquil. ita vertit: *Interea Jaiudas aperiens armamentarium*. Adde Novell. 81, c. 1, Theophanes in Mauricio. *Interdum* ἀρμάμεντον accipitur pro ipsis armis. Leo Tact. c. 6, § 28: Ἐτέρας ἀμάξας φερούσας τὸ ἀρμάμεντον ἐκάστου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν. Constant. Tact.: Ἐχε δὲ καὶ ἐτέρας ἀμάξας βασταζούσας τὸ ἀρμάμεντον.

Ἄρματα arma. Leo Tact. c. 19, § 43: Ἄρματα ἐχέτωσαν. Constant. in Tact.: Φοροῦντα τὰ ἄρματα, Codin. de Offic.: Ἐἴτε περὶ ἀλόγων εἴτε ἀρμάτων, *Sive de equis sive de armis*. Item: Στερούμενοι ἀλόγων ἢ ἀρμάτων, *Qui equis aut armis nonnullis careant*. Utitur Achmes Ὀνειρ. c. 24, 54, 69 et 156. Thomas Magister: Ὅπλα οὐ μόνον τὰ κοινῶς ἄρματα. Glossæ Nomicæ: Ἄρμα σημαίνει καὶ δῆλον. Græci igitur recentiores τὸ ἄρμα καὶ τὰ ἄρματα dixerunt. Harmenop. 1, 26, § 42: Ὁ κλέψας ἀλλότριον ἄρμα. *Qui aliena arma subripuit*. Alexius Rhartirus: Τὸ ἄρμα τὸ ἰσχυρόν. Item: Ἐναί μάλιστα ἄρμα κατὰ τῶν ἐναντίων. Manuel Moschor.: Ἄρμα ἐνικῶς τὸ τέθριππον, ἄρματα δὲ πληθυντικῶς τὰ δπλα. Errat grammaticus qui negat τὸ ἄρμα ἐνικῶς arma significare. Eustath. ad Il. 2: Ἐ τοῦ ἄρματος λέξις καὶ ἐπὶ δπλου λέγεται, καὶ Ῥωμαῖκόν τοῦτο. Nicephorus Blemmidas Epitom. leg. c. 8: Τὰ ἄρμα ἐπὶ τῶν δπλων τῶν Ῥωμαίων ἔβα. Quemadmodum autem ceterioris ævi scriptores τὸ ἄρμα et τὰ ἄρματα dixerunt, ita etiam postrema

Latinitas arma usurpavit. Dositheus Magister in Glossis: *Inermis sine arma*. Leges Longobardor. tit. 42: *Cum sagitta vel qualibet arma plagam fecerit*. Hinc ἀρμάτοι in libris Basilic. et Cedrenum *armati*. Georgius Alexandrinus in Chrysostomi Vita; Οὐτε γὰρ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δυνάμει τοῦτο κριτόμεν, οὔτε ἐν δυναστείᾳ ἱππίων καὶ ἀρμάτων βασιλικῶν καὶ πληθεὶ στρατοῦ Ἐὶ ἀρματοῦν *armare*. Concilium Florentinum p. 567 ed. R: Ἴνα ἐώσῃ κάτεργα εἴκοσι πάσης ἐξόδου ἀρματοῦμένα. Alexius Rhart. doctr. in S. et magn. Parasc. et ἐξαρμάτος. Corona pretiosa: Ἐξαρμάτος, ἀθωράκιστος, *ex-armatus inermis*.

Ἀσκηρτεῖον secretarium. Synodus 8 œcumen. act. 4: Οὕτως ὠμολόγησαν καὶ χθὲς εἰς τὰ ἀσκηρτήτης. Videtur legendum ἀσκηρτεῖα: interpret enim vertit in *secretariis*. Varia autem erant secretaria, de quibus in σέκρετον.

Ἀσκηρτής. Glossæ Nomicæ: Ἀσκηρτής ὁ τῶν ἀποβήτων γραμματεὺς, *a secretis, a secreta, secretorum notarius*. Procopius Hæc. β': Ἐτύγγνε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς Ἰωάννην τὸν τῶν Ῥωμίων καὶ Ἰουλιανὸν τὸν τῶν ἀποβήτων γραμματεῖα πρέσβεις παρὰ Χοσρόην στασίας ἀσκηρτής καλοῦσι τὸ ἀξίωμα Ῥωμαῖοι· σήκρητα γὰρ καλεῖν τὰ ἀποβήτα νενομίχασιν. Idem Ἀνεκδ. p. 63, in fine: Τοῖς δὲ ἀσκηρτής καλουμένοις οὐκ ἀπεκέκριτο τὸ ἀξίωμα εἰς τὸ τὰ βασιλεῶς ἀποβήτα γράφειν, ἐπ' ὧν περ τὸ ἀνέκαθεν ἐτίτακτο. Nicephorus patr. in Breviario Historico: Ἀναγορεύουσιν εἰς βασιλεῖα Ἀρτέμιον Φιλιππικὸν γραμματεῖα, ἐν τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσιν ἀσκηρτής. Sexta synod. CP. act. 2: Παῦλος μεγαλοπρεπέστατος ἀσκηρτής σεκρετάριος βασιλικὸς εἶπε. Et act. 4: Διογένους τοῦ μεγαλοπρεπέστατου ἀσκηρτίς σεκρεταρίου βασιλικοῦ. Synod. Nic. 2, act. 2: Βασιλικὸς ἀσκηρτής. Nicephorus Cpolitanus archiep. epist. ad Lecnem PP: *Cum igitur ætatem virilem attigissem et juvenilem præterissem in regalibus versatus atris, militiam quamdam exercebam, et ipsam non absque opera ac remissa, sed quæ per manus et calamos exhibetur. Etenim imperialibus intereram scriptoribus. Asecretis eos vocare soliti, Latine lingue scimus esse dictionem*. Landulphus Sagax l. 17: *Dirigit igitur Phocas Theodorum a secretis*. Primus ordinis πρωτοασκηρτής, *primus a secretis* Anastasio Biblioth. v. in πρωτοασκηρτής.

Ἀσημον argentum etiam signatum. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi: Τὸ μὲν χρυσίον δίδωκε πτωχοῖς καὶ τοῖς δομένοις, τὸ δὲ ἄσημον δίδειμεν εἰς τὰς ἐκκλησίας. Hodie ἀσῆμ: Græci dicunt pro argento et ἀσημένιον pro argenteo. Cyrillus patriarcha CP. adversus Judæos: Ὅπως εἶχε τὴν κεφαλὴν χρυσοῦν, τὰ χέρια καὶ τὸ στῆθος ἀσημένιον.

Ἀσκητήριον asceterium. Julianus Antecessor Novel. 6, 6. Papias: *Assisterium, monasterium Græce*, pro asceterium vel asciterium, ut habent Juliani codices mss. Menolog. Gr. in Marfio: Μετὶ τὴν ἐμὴν ἀποβίωσιν σεμνῶν γυναικῶν οὗτος ὁ οἶκος γενήσεται ἀσκητήριον. Nicephorus Callist. 9, 14: Ὅς ἀλλαγῶ, παρ' Ἀθηναίους δηλαδὴ, τὸ ἀσκητήριον εἶχε. Hinc ἀσκητής apud S. Basil. Theophylactus ad c. 11 Lucæ: Οἱ μὲν γὰρ Φαρισαιοὶ ὡς ἀσκηταὶ ἐδόκουν καὶ ἀποκεκομμένοι τῶν ἄλλων. Hinc συνασκητής. Curopalates p. 817 et ἀσκητῶν ascetria, Julianus Novella 53, Ἀπὸ τῆς ἀσκητῶν sive exercitatione: ascetæ enim seu monachi et ascetria seu monastria in omni pietatis genere se exercent.

Ἀσσάριον assarium, as. v. Gloss. *assem* ἀσσάριον, ὄβολόν, et *assarium* ἀσσάριον, νομμίον. Cleopatra Περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων: Καλεῖται οἷς ἢ οὐγκία τετρασσάριον Ἰταλικόν. Papias: *Assarium nummus, assis, vel figura denarii*.

Αὐγοῦστα Augusta, Augusti conjux. Achmes Ὀνειροκριτ. c. 125. Simoc. 8, 13. Basilica l. 1,

tit. 6, c. 4 : Ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται, ἡ δὲ Αὐγούστα ὑπόκειται. Theodor. epist. 138 : Τῆ εὐσεβοσάτῃ καὶ θεοφιλεστάτῃ Αὐγούστῃ.

Αὐγουσταίων Augustæum. Descriptio urbis Cpolit. : *Augustæum, Capitolium, Monetam*. Pachimerius l. 9 : Αὐγουσταίωνος αὐλαίαν πληροῦντες. Palatium Cpolitianum.

Αὐγουστάλιος Augustalis. Paulus l. 35, § 3. Ex quib. caus. maj. præfectus quoque Ægypti. Basilica : Ὁ Αὐγουστάλιος Ἀλεξανδρείας. Justinianus Novell. 23 : Ἀκρατὴν ἔξει Αὐγουστάλιον. Julianus præfectum Augustalem. Synesius epist. 29, 105 fin. Isidor. Pelus. 3, 50. Nicephor. Callist. 10, 11. Phot. Biblioth. p. 259 ad. Græcolat. Theophylact. Simoc. histor. Mauric. 8, 13. Joann. Mosch. Lim. c. 207 : Ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ Αὐγουσταλίου. Theophanes homil. 46 : Δουξ Αἰγύπτου χειροτονεῖται καὶ Αὐγουστάλιος.

Αὐθέντης dominus. Utitur Joannes Cantacuzenus p. 756. Panias : *Authentes dominus, auctor*. Hinc αὐθεντία. Thomas M. : Αὐθεντία δὲ παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων βῆθρων εἴρηται ἐπὶ τοῦ τῆς δεσποτείας ὀνόματος. Joannes Moschus Limon. c. 79 : Δέδωκε δὲ τὸ κλειδίον τοῦ ἀρχαρίου τῷ αὐθέντῃ. Alexius Rhartur : Καὶ ἡ αὐθεντία σας. Et αὐθεντεῖν εἶ αὐθεντικός. Hesychius : Αὐθεντεῖν ἐξουσιάζειν. Codinus in Παρακβ. : Αὐθεντικῶς εἰσερχομένους ἐν τῷ μεγάλῳ παλάτιῳ τοὺς Λατίνους. Cyrill. patriarcha CP : Κύριε, ἤγουν αὐθέντῃ. Et apud Laonic. Chalcond. μέγας αὐθέντης, *le grand seigneur*. De Sophia Augusta Anastasius in Histor. Eccles. : *Accersitis Sophia Augusta pecuniarum venditoribus et notariis jussit deseri cautiones debitorum et breves. Quibus lectis accepti breves, et præbuit eos debitoribus, et reddidit dominis suis*. Cedrenus αὐθέντας.

Βάτια dona ab imperatore aut patriarcha quotannis dari solita ante diem Palmarum, unde eis nomen : est enim βάτις seu βάτιον ramus Palmarum. Joannis c. 12. Porphyrius de abst. ab anim. v. Epiphanius homiliam εἰς τὰ βάτια. Doroth. doct. 15 : Μετὰ βάτιων, *cum palmis*. Hinc hebdomas βατιόφορος. Georgius Logotheta in Chronico : Ἐσπευσε καταλαβεῖν τὸ νυμφεῖον πρὸ τῆς βατιόφορου. Quæ et ἡ τῶν βατίων. Metaphrastes Sept. in Cyriaco : Ἐως ἡ τῶν βατίων ἀφίκοιτο. Hæc autem erogatio non semel fiebat. Theophanes in Apsimario : Καὶ ἐπάτησε τὸν τράχηλον αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βατίου. Quæ totidem fere verbis Cedrenus. Vide tamen notas posteriores ad p. 446 b.

Βάτουλος bajulus. Sophoclis scholiastes in Ajace Iorario : Παιδαγωγός καὶ παιδοτρέφης, ὁ λεγόμενος βάτουλος. Balsamo juris GR. p. 472 : Τὸς παιδοτρέφας βάτουλος κατονομάζομεν. Theophanes : Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον τὴν πραιπόσιτον καὶ πατρικίον καὶ βέγγλον αὐτοῦ ἐποίησε παπᾶν. Sic ms. R : lege βατούλον. Auctor anonymus in Annal. Franc. : *Rex Carolus cum filiis et exercitu pacifice Franciam repeliit, filiumque suum Ludovicum regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi bajulum Arnoldum, aliosque ministros ordinabiliter decenterque constituens tutelæ puerili congruos*. Historia Miscella l. 23 : *Quæ comprehensos omnes imperatoris homines cecidit atque totondit una cum Joanne protospathario et bajulo ipsius*. Fredogarius scholasticus in Chronico : *Otto quidam filius Beronis domesticus, qui bajulus Sigiberti ab adolescentia fuerat*. Aimoinus de Gest. Fr. 4, 38 : *Bajulus r. Sigiberti*. Bajulus est pædagogus, præceptor, monitor, rector, *gouverneur*. Hinc bajulatio. Aimoinus Hist. 5, 39 : *Bajulationi committens*.

Βάνδον bandum, vexillum, signum militare. Hadrianus PP Epist. ad Carolum M. R. : *Qui Neapolitani ipsos Græcos eum bandis et signis suscipientes*. Anastas. Bibl. in Ecclesiastica Historia : *Hunc Bisam in honorem filii sui atque imperatorum ter-*

rorem cum imperatorio ac decenti honore militis-que ac blandis (l. bandis) ac sceptris in Hierusalem militi. Procopius de bello Vandal. 2. p. 123 : Τὸς τε ὑπακπιστὰς καὶ τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι, Ἰωάννη ἐπιτρόφῃς Ἀρμενίῳ. Leo Tact. c. 12, § 62 : Τὰ δὲ βάνδα, ἤγουν τὰ σημεῖα. Constant. in Tact. : Ὅρεῖλαι ἕκαστον τάγμα ἰδίον βάνδον ἔχειν. Scholiastes in σιγλ. τ. α' S. Greg. Naz. : Σύνημα ἐστὶ τὸ σημεῖον καὶ σύμβολον τοῦ στρατοῦ ὃ καλοῦσι βάνδον. *Bundora, cohors militum, scara. Acta vitæ Alexandri PP 3 : Concurrerunt signiferi cum bandis*. Radevicus 2, 66 : *Signis et bandis præcedentibus ad palatium perduxerunt*. Historia Wambæ regis Toletani : *Illum cum bandorum signis accessisse*. Benno Cardinalis de Vita Hiltebrandi l. 1 : *Et cuncti milites banda gestantes*. Anastasius in Adriano : *Eum cum bundora susceperunt*. Hinc βανδοφόροι. Procop. d. l. 2, p. 134 : Ὁ δὲ ἕτερος τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἐν ταῖς παρατάξεσιν εἰωθῶς φέρειν, ὃν δὴ βανδοφόρον καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Leo Tact. c. 4, § 14 : Καὶ βανδοφόρος μὲν ἐστὶν ὃ τὸ σημεῖον τοῦ βάνδου βαστάζων. Signiferi, vexillarii, iidem draconarii dicti. Ordo Romanus : *Deinde milites draconarii, id est qui signa portant*. Theodoret. epist. 59 : Κομίζει δὲ ταύτην Πατρῴνιος δρακονάριος. Adde epist. 133. Significat βάνδον et turmam, scaram vel cuneum militum. Glossæ Nomicæ : Κουστοδία στρατιωτικὸν στίφος, ὃ βάνδον Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Auctor vitæ Caroli M. in Annalibus Francicis : *Dominus vero Carolus una cum Francis castra metatus est ad eandem, misitque scaram suam*. Et p. 19 : *Perveniensque in locum Ingiltherim misit qualuor scaras*. Denique βάνδον victoriam significat, si Stephanum de Urbibus sequamur in Ἀλαβάνδα. Παρὰ Ῥωμαῖοις, inquit, βάνδον τὴν νίκην φασίν.

Βάραγγοι protectores Cujacio, securigeri. De his Codinus de offic. vet. inscr. χιλιάρχῳ κορο, θ' βαράγγων. Joannes Cantacuzenus 1, 41 : Οἱ τε τοὺς πελέκεις ἔχοντες βάραγγοι προσαγορευόμενοι. Græci ad l. 3, § 5 D. ad leg. Cornel de sicar. : Βαράγγου συγλητικοῦ τὸν ἕτερον βάραγγον συγλητικὸν φνεύσαντος. Astrampsychus ἐν τῷ Πυθγορικῷ λαξευτηρίῳ, δηλοῖς εἰς βαράγγους καὶ μεγιστάνας καὶ ἀξιωματικούς. Hi Celtæ erant, ut scribit Scylitzes apud Cedren. p. 792 d. in ora, vel Angli, ut Codinus. Præfectus eorum ἀκόλουθος, ut jam observatum.

Βαρδούκιον hastile, jaculum, pilum, telum, quod jaci potest. Constantinus in Tacticis : Τζικόρια, βαρδούκια, ματζούκια.

Βασιλεύς rex, imperator, de præsentis temporis rege. Zosimus 5 : Ὡς ἂν μηδεὶς ἕτερος πλὴν αὐτοῦ βασιλεῖ παραδυναστεύῃ. Et βασιλεῖς pro Augusta. Idem lib. eodem : Σοβῶν κατὰ τῆς βασιλίδος τὸ πλῆθος. Sic Byzantini imperatorem vocare soliti. Annales Francorum : *More suo, id est Græca lingua, laudes ei dixerunt, imperatorem eum et basileum appellantes*. Et iisdem pene verbis auctor Vitæ Caroli M. et Eginardus de gestis Caroli M. et Annales Fuldenses. Cæteros ῥήγας per contemptum appellabant, ut ῥήγας Φραγγίας. V. Luitprandum in Legatione.

Βεργίον virga. Anastasius Biblioth. in Historia Eccles. : *Contra Vulgares fundis et virgis armatos et blasphemantes minavit*. Leo Tact. c. 7, § 3 : Μετὰ σκουτρίων καὶ βεργίων. Et § 18 : Ἀντι σπαθίων βεργία ἢ νάρθηκας ἢ καλάμους ἀντι κονταρίων ἀναδιδόρυς. Constant. in Tact. : Βισταζέτωσαν δὲ καὶ σκουτάρια καὶ βεργία. Menolog. in Martio : Ἐπλεξεν οὖν ὁ γέρον μεχρὶς ἐννιάτης ὥρας οὐεργίας (sic) ms.) δεκαπέντε μόχθῳ πολλῶν.

Βεστιαρίτης. V. Πρωτοβεστιαρίτης.

Βίγλα vigilia. Eustath. Il. 2 : Σκοπήν δὲ λέγει τὴν κοινῶς λεγομένην βίγλαν. Theophanes : Κλέισας οὖν τὰς τῶν τειχέων πύλας καὶ βίγλας θέμενος. Leo Tact. 11, § 9 : Ἐχειν δὲ καὶ βίγλας ἔξωθεν.

Et c. 17, § 54 : "ἵνα βίγλα ἀκριβῆς καὶ ἀσφάλεια τοῖς λοιποῖς γένηται. Hinc βιγλάτωρ excubitor. Idem Leo c. 44, § 16 : Μετ' ὀλίγων βιγλατόρων. Et βιγλεύειν excubias agere. Leo c. eodem, § 13 : Ὑπεύλων βιγλεύειν. Et d. c. 17, § 102 : Διὰ τοὺς βιγλεύοντας πάντως. Vel βιγλίζειν vigilare. Constant. in Tact. p. 38 : Πρὸς τὸ βιγλίζειν αὐτοὺς, et p. seq. ἵνα προλαμβάνωσιν οἱ καθαλλάριοι, καὶ βιγλίωσιν.

Βιξιλλατίωνες vexillationes, alic equitum. Glossæ. Cyrilli : Βεξιλλατίων *vexillatio*. De vexillationibus Veget. et Cuj. ad l. ult. C. de his qui non impletis stipend. sac. sol. eunt.

Βισέξτος bisextus. Anastasius Antiochenus : "Ὅτε ἡ τετραετία τοῦ λεγομένου βισέξτου εἰς τελείαν ἡμέραν ἀπαρτίζει τὴν κίνησιν. Glossarium ms. illustriss. F. cancellarii Petri Seguerii : Βισέξτον ἐπινέμησις τετραετίας.

Βλαττίον blatta. Salomon episcopus :

*Dulcius hoc cunctis argenti aurique talentis,
Bombyce aut gemma, blattis eborique fuisset.*

Constantinus de administr. imper. : Ὅσον βλαττία. Pannus sericus. Fortunatus 2, 3 :

Serica cui niveis agnata est blattea telis.

Βουκελλάριος bucellarius. Glossæ Nomicæ : Βουκελλάριος ὁ ἀποστελλόμενος καὶ φέρων τινά. Item : Βουκελλάριος ὁ παραμένων στρατιώτης. Græci lib. 60 Basilic. : Βουκελλάριοι λέγονται οἱ παραμένοντες στρατιώται. Ἐκ δὲ τοῦ βούκα ὀνόματος, ὃ ἐστὶν ὁ ἄρτος, ἐκλήθησαν βουκελλάριοι οἱ τὸν ἄρτον τινὸς ἐσθλοντες ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῷ παραμένειν αὐτῷ. *Bucellarii dicuntur stationarii milites. Ex nomine autem bucca, quod est panis, vocantur bucellarii, panem alicujus edentes in hoc ut morentur apud eum.* Bucellarii igitur sunt custodes corporis, protectores, stipatores, satellites, armigeri, assecles, domestici procerum vel principis. Sic etiam dicti clientes. Papias : *Clientis bucellarius.* Idemque parasiti dicti. Aldhelmus de laudib. virginis. : *Hæc tanta prodigia cernens Claudius tribunus obstupuit, et corde compunctus cum septuaginta militibus et omni familia et vernacula clientela una cum parasitis et sodalibus credidit in Dei Filium.* Et ibidem : *A propriis parasitis et domesticis clientibus.* De them. Bucell. vide Const. de th. orient. th. 6, et eundem de Admin. imp. c. 51, et Curop. p. 839.

Βουκινάτωρ buccinator. Theophanes : Δύο ἀδελφοὶ τινες φιλόχριστοι ἐν Τριπόλει καταμένοντες, οἱοὶ βουκινάτορες. Scholia in Epitom. SS. Cann. tit. 2, sect. 2 : Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου βουκινάτωρ βασιλικὸς βαπτισθεὶς, id est, *Sub patriarcha Theodosio buccinator quidam imperatoris baptizatus.* A buccina seu tuba, quæ βούκινον Græcis posterioribus. Suidas : Φωνασκῆν εὐφώνων ἀσκαῖν, καὶ φωνασκικὸν βούκινον. Glossæ Cyrilli : Σάλπιγξ tuba, litus, buccinum ; quoniam inter buccinam et tubam nonnihil interest.

Βούνευρον. Theophanes in Phoca : "Ὅν ὁ τύραννος βουνεύροις μαστίγων ἀνείλεν. Et alibi : Ἀνὰ β' βουνεύρων ἐκέλευσε τύπεσθαι. Menologium in Martio : Τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας τοῖς βουνεύροις ἀνηλεῶς συγκοπτομένου. Simo Metaphr. in Sergio et Baccho : Καὶ τὸν μὲν Σέρβιον ἀσφαλεστάτη φρουρᾷ παρεδίδου, τούτῳ δὲ ἦν ἀμειβόμενος αὐτὸν τῆς εὐσεβείας τὸν Βάχχον δὲ διὰ τεσσάρων ἰσχυρῶς ἐκταθέντα βουνεύροις ὤμοις ἐκέλευε καταξάνεσθαι. Constant Manasses : Ὥμοις βουνεύροις τὰς αὐτοῦ καταμαλαίνει σάρκα. Item : Ὥμοις βουνεύροις τὸν λυμπρὸν κατακίττει τὴν σάρκα. Martyrologium Usuardi mense Oct. d. 7 : *Quorum Bacchus tam diu est nervis crudis (βουνεύροις) cæsus quoadusque totus corpore discissus in confessione emitteret spiritum.*

Βραχιόνιον armilia. Achmes c. 427 Ὀνερ. : Ἐὰν ἴδῃ δτι βραχιώνια ἔλαος χρυσᾶ.

Γαλέα vel γαλαία triremis, galère. Leo Tact. c. 19, § 10. Γαλιάτζα Conc. Flor. p. 567 ed. R. *Galéasse.*

Γενικὸν ærarium publicum. Huic præfectus τοῦ γενικοῦ λογοθέτης dicebatur. Nicephor. Gregoras l. 7. Codin. de offic. eundem γενικὸν appellatum tradunt viri eruditissimi ex hoc loco Suidas : Ἰωάννην ἐπίστησιν ἡγεμόνα τοῦ πολέμου διάκονον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ λογιστὴν τῶν φόρων, ὃν γενικὸν καλοῦσι. De quo dubito ; nam de eodem Joanne sic scribit Nicephorus in Breviario historico : Τούτοις ἡγεμόνα ἐπίστησιν Ἰωάννην διάκονον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστὴν, ὃν λογοθέτην γενικὸν οἶδε καλεῖν ἡ συνήθεια. Atque ita forte legendum apud eundem p. 115 : Τῶν δημοσίων λογιστὴν, ὃν τὸ δῆμῶδες λογοθέτην καλοῦσι, nisi δημοσία pro tributis accipias. Theop. in Constantino : Τὸν τε Θεόδοτον τὸν μοναχὸν καὶ γενικὸν λογοθέτην. Hinc ἀπὸ γενικῶν, qui eo munere functus. Joannes Scylitzes in principio historis : Νικηφόρου βασιλέως τοῦ ἀπὸ γενικῶν. Chronologia vetus : Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Eadem verba in 8 synodo p. 448 ed. Rom.

Δεήσεις, ὃ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Libelli, libellorum magister. Georgius Alexandrinus in Vita S. Chrysostomi : Δουὸς τὰς δεήσεις τῷ βασιλεῖ. Græcus actor ms., quem citat eruditissimus Allatius disert. 2 de lib. Ecol. : Ἰωάννου μαγίστρου καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων. De referendario et regendaro dicam in Gloss. Nomic.

Δεκανοὶ decani. V. tit. C de decanis B. Chrysost. in Epist. Pauli ad Hebr. c. 7, hom. 13, p. 505 ed. Anglic. : Καὶ τῶν λεγομένων δεκανῶν τόπον ἐπέχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἶσι. Flotilda in visionibus : *Audiebatque vocem dicentem, quod hi essent archidiaconi et præpositi judicesque et majores atque decani.* B. Ambrosius l. 5, epist. 35 : *Quod ad Portianam basilicam de palatio decanos mittebant.* Δηλάτωρ, δηλατορεύειν, delator. Ulpianus in Timocrateam τὸν προσαγωγία interpretatur δηλάτωρα. Theodoretus epist. 43 : Καὶ δηλάτορες ἔργον δέξάμενος. Utilur etiam epist. 45. Georgius Alexandrinus in Vita S. Chrysostomi : Ἐτοχε δὲ κατὰ τινα φθόνον διαβολικὸν δηλατορευθῆναι τῷ τῆν ἄωρον χήραν εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Διατάριος atriensis, delator. Ulpianus in atriensis διατάριος, διατάρης. Theophanes : Εὐτυχανὸς δὲ τις πρῶτος τῶν δαιταρίων. Vet. Inscript. p. 576, 7 : *Diastarchus domus Augustæ.* Et in Heraclio : Ἐκρατῆθησαν δὲ καὶ ἐν τῶν δαιταρίων τοῦ παλατίου πολλοί. Menologium d. 30 Julii : Ὑπὸ τῶν δαιταρίων τοῦ μεγάλου παλατίου ἀποκομίζεται. Martyrolog. Notkeri : *Qui cum esset xetarius palatii, pro diastarius, ut zabolus pro diabolus apud Phœbadium contra Arianos et Gild. Sap.*

Δικέρατον tributum veterum murorum reficiendorum causa a Leone iconomacho institutum. Vide tamen Constant. Manass. p. 93 in Nicephoro. Theophanes infra in διοικητῆς. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles. : *Aut imperator allocutus est populum dicens : « Vos non valetis ædificare muros, sed nos præcipimus administratoribus, et ipsi exigent in regulam per singulos annos nummum argenteum unum, quo imperium accepto ædificavit muros ; et ita facta est consuetudo dandi binas siliquas administratoribus.*

Δικτάτωρ dictator. Polyb. p. 237 d. 238 c. Diodor. Sicul. p. 127, in fin. t. 2 et p. 919. Et 2. Pæan. Eutrop. met. p. 67.

Διοικητῆς publicanus, tributorum exactor. Theophanes : Ἐνταῦθεν οὖν ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια διδῆναι τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. Administratorem vertit Anastasius loco supra citato. Hadrianus PP Epistola ad Carolum M. : *Missi, inquit, Græcorum duo spatharii imperatoris cum diæceli, qui Latine dispositor dicitur.*

Δίπτυχα. In his erant inscripta nomina episcoporum. Constantinus Pogonatus epist. ad Domnum PP (habetur tom. III concil. Gr. p. 7 ed. R.): 'Εκβαλεῖν Βιταλιανὸν τὸν μακαριώτατον ἐκ τῶν διπτύχων. Synodus Mopsuestena, cujus acta habentur In 5 synodi act. 5: *Theodori antiqui nomen ejectum est diptychis*. Facundus Hermianensis l. 4: *Cognovi nomen Joannis in sacris diptychis scriptum*. Idem catalogum episcoporum vocat l. 8: *Ut ex catalogo episcoporum nomen ejus Atticus episcopus juberet auferri*. Ἱερατικὸν κατάλογον 8. Cyrillus ad Atticum apud Nicephor. Call. 14. 26. βιβλίον ἐπισκόπων B. Chrysost. epist. 125, et diptycha dicta, quia tabulae duplices erant, in quarum altera vivorum nomina prescripta, in altera vero eorum qui obierant. Γραμματεῖον autem διθύρον intelligit Georgius Alexandrinus in Vita Chrysostomi: Καὶ λαῶν ὁ Ἰωάννης δίπτυχον ἔγραφεν Ἐπιφανίῳ, sive duplices tabellas, in quibus epistolam scripsit Chrysostomus.

Δομέστικος τῆς ἐκκλησίας domesticus ecclesiae. V. Liturgiam ordinum parte 7, in consecratione episcopi et Meursium in hac dictione. Δομέστικος σχολῶν, στρατάρχης, praefectus, domesticus scholarum. Constantinus Manasses:

Οὗτος τὸν Βάρδαν τὸν Φωκᾶν στρατάρχην καθ-
[ιστάνει,
Ὀν τῶν σχολῶν δομέστικον εἴποιεν ἂν Ῥωμαῖοι.

Historia Miscella 22: *Antionium patricium et scholarum domesticum*. De domesticis agemus in Glossario Numico.

Δούξ dux, ἡγεμῶν, στρατιωτῶν ἄρχων, στρατιωτικῶν καταλόγων ἄρχων, στρατοπεδάρχης. Glossae juris: Δοὺς ἡγεμῶν. Constantinus de themat. 1: Ἐπὶ δούκα καὶ ἡγεμόνα. Procopius Pers. α': Οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων, ὃν δούκα καλοῦσι. Et de edific. Justin.: Στρατιωτικῶν δὲ καταλόγων ἄρχοντα τῆδε καταστήσαμενος, ὃν δούκα καλοῦσι. Eusebius Historia Eccles. 9, 5: Στρατοπεδάρχης ὃν δούκα Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσι. Joannes Cantacuz. l. 4: Ἐχομένης δὲ τῆς Χίου, ὡς περ ἰσθόρηται ἡμῖν, ὑπὸ τῶν ἐκ Γενούας ἀδίκως ἐν σπονδαῖς, πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῆς. δούκα ἐγχωρῶς προσαγορεύόμενον, ὁ βασιλεὺς ἐπέμψε. Niceph. Call. 7, 26. Harmenop. 1, 16, § ult.: Πᾶσα προπέτεια κατὰ δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιώτου κεφαλικὴν ἐπάγει τιμωρίαν. Arrius Menander in l. 6 de re milit. dixerat *Adversus duces vel praesidem*. V. ad Gloss. Basil.

Δρουγγάριος praefectus drungi, tribunus, turmae unitus praefectus. Glossae juris: Δρουγγάριος ὁ χιλιάρχος. Item: Δρουγγάριον οἱ πλῆται ἰκέαλουν τὸν μῆχος μοίρας ἦτοι τούρμας ἄρχοντα. Vetus inscriptio: Γρηγορᾶ βασιλικῷ στρατόρος καὶ δρουγγαρίου γεγονότος. P. 1161. 2. Erant autem plures, inter quos quidam μεγάλοι, ut praefectus rei navalis, δρουγγάριος τῶν πλωτῶν, Cedreno ὁ τοῦ στόλου δρουγγάριος, praefectus classis. Anna Comn. Alexiad. 3. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. CP: Ὁ τοῦ βασιλικῷ στόλου δρουγγάριος. Τοῦ ναυτικῷ δρουγγάριος Constantin. Manass. et δρουγγάριος τῆς βίγλης drungarius vigiliae. Constantinus Manass.: Βίγλης γὰρ ἦν δρουγγάριος, εἴποιεν ἂν Ῥωμαῖοι. Historia Miscella l. 24: *Multi protospatharii et spatharii et excubitus domesticus et ordinum princeps, seu drungarius imperialis vigiliae*. Rectius legitur apud Anastast. Biblioth. in Hist. Eccl.: *Quin et ordinum princeps et exc. domest. seu drungarius vigiliae*. De drungario Cibyrhæotarum Cedrenus in Leontio, Nicephorus in Breviario historico, Theophanes. Vide ad Gloss. Basilicorum.

Δρουγγος, δρουγγιστί. Drungus globus militum. Leo Tact. c. 13, § 3: Κατὰ δρουγγους καὶ κατὰ τούρμας. Veget. 3, 16: *Scire dux debet contra quos drungos, hoc est globos hostium*. Sic legitur in veteri codice Nicolai Fabricii viri perillustris.

Hinc monachorum globus apud B. Chrysostom. epist. 14: Δρουγγος μοναζόντων. Οὕτω γὰρ δεῖ εἰπεῖν καὶ τῇ λέξει τὴν μανίαν αὐτῶν ἐνδείξασθαι. Hinc δρουγγιστί. Leo Tact. c. 18, § 144: Ἀθρόως δὲ καὶ τὸ λεγόμενον δρουγγιστί ἐκπιδώντας. *Confestin, glomeratim*.

Ἐβδομον. Nicephorus in Breviario historico: Καὶ μόλις πρὸς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως ὃν ἔβδομον καλοῦσι. Item: Κατὰ τὸν παραβαλάσιον τόπον τὸν καλούμενον ἔβδομον. Septimum miliarium.

Ἐγκαινία encœnia. Isidorus de ecclesiasticis Officiis 1, 35: *Quandocunque novum aliquid fuerit dedicatum, encœnia vocatur*. Niceph. Callist. 8, 3 et 18. Eurip. Schol. ad Orest.: Ἐγκαινία ἢ ἐν ἐγκαινισμῷ. Theophanes: Γέγονε τὰ ἐγκαινία τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Marcellinus Com. in Chron.: *Thermarum quæ dicuntur encœniæ factæ sunt*. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles.: *Junio mense facta sunt encœnia SS. apostolorum apud Cpolitim, et recondita sunt lipsana Andreæ Lucæ ac Timothei apostolorum, et transit Mennas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in carruca aurea imperatoria lapidibus insignita, tenens tres thecas SS. apostolorum in genibus suis, et ita encœnia celebravit*. Hinc encœniare. B. Augustinus tract. 48 in Joannem.

Ἐγκλειστος monachus, inclusus, reclusus. Theophanes in Justiniano: Ἐγκλειστος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου. Et in Constantino Copronymo: Ὡστε ἀπαντας μοναχοὺς τε καὶ ἐγκλειστους καὶ κιονίτας. Anastasius Biblioth. vertit *inclusos et cionitas*: semper enim inclusum pro incluso apud eum legas. Theodorus Hermopolites l. 7, tit. 8, exponens hæc verba legis 2 D. de in jus voc. *Nec eos qui propter loci religionem inde se movere non possunt*, οὕτε, inquit, τοὺς μὴ δυναμένους διὰ τὴν τοῦ τόπου θρησκείαν ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρεῖσαι, ἄγουν τοὺς ἐγκλειστους μοναχοὺς ἢ τοὺς προσμοναχοὺς. Mosch. Limon. c. 50: Διγγίσαιο ἡμῖν περὶ τοῦ ἀββᾶ Γεωργίου τοῦ ἐγκλειστοῦ. Theodorus Studita catech. 38: *Stylita in primis, ac deinde factus clusius*. Et in testamentum ejusdem Livineius vertit clusium. Græce ἐγκλειστον, pro incluso. Petrus Damiani epist. 19 l. 1: *In epistola ad dominum Thersonem inclusum missa*. Fredegar. Scholast. in Chronico: *Sigebertum reclusum basilicæ S. Dionysii martyris*. Hinc ἐγκλειστήριον pro monasterio. Joan. Mosch. Limonar. c. 69: Καθ' οὗ μέρους καὶ τὸ ἐγκλεισθήριον ὑπῆρχε τοῦ γέροντος. *Clusa pro eodem apud Marianum Scotum l. 3*.

Ἐκδικος defensor Ecclesie seu causarum Ecclesie. Synodus Nic. 2, act. 4: Ἐκδικος τῆς ἀγιωτάτης τοῦ θεοῦ Ἐκκλησίας. Concil. Cp. sub Menna act. 1: Τοὺς εὐλαβεστάτους νοταροὺς καὶ ἐκδικους τοῦ αὐτοῦ ἀποστολικῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐντὺθα παραγεγονότας. Hormisda epist. 36: *Paulinum Ecclesie Romanæ defensorem cum scriptis presentibus destinare curavimus*. Anastasius Biblioth. in Historia Eccles.: *Paulus quidam defensorum Ecclesie*. Horum mentio in codice canonum Ecclesie Africanæ. Et erant quatuor, qui et ἐκκλησιέκδικοι dicti, Justinian. Novell. 56 c. 1. Et ed. 13, c. 10. Conc. Cp. sub Menna act. 2: Ἰωάννης ὁ θεοσεβέστατος πρεσβύτερος καὶ ἐκκλησιέκδικος τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας εἶπε. Primus πρωτεύδικος dictus. Conc. Florent. sess. 25: Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κληρικῶν ὁ μέγας γαρσοφύλαξ καὶ ὁ πρωτεύδικος. Balsamon ad can. 85 syn. Carthag. et πρωτεύδικικὸν βιβλίον idem ad can. 78 d. synodi.

Ἐνωτικὸν edictum de unione Ecclesiarum, οὗτος αὐτοῦ Ζeno. Sexta synodus CP. act. 10: Ἀποδεχόμεθα δὲ καὶ ἐν ἐπαίνῳ ποιούμεθα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐνωτικῷ γράμματος, ὅπερ ὁ τῆς γαληνοτάτης λήξεως βασιλεὺς ἐξέφωνεσε Ζήνων Theophanes: Μακεδόνιος δὲ κακίως πεισθεὶς ἐπέγραψε τῷ ἐνωτικῷ Ζήνωνος. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles.: *tunc et enotesium (sic mo.) fecit*

Zeno, ut quidam aiunt, ab Acacio Cpolitano dictatum. Postea tamen scribitur *enotico*. Imo et *enotium* in sequentibus. Exstat Evagrii 3, 14.

Ἐξαρχος dux Constantinus 1 de them. c. 12 : Ἦν γὰρ ἐξάρχων τοῦ βασιλικοῦ τάγματος τῶν καλουμένων ἐξκουβίτων. Nescio an legendum sit ἔξαρχος. Regius tamen codex nil mutat. Quid si legas ἀρχων, ut apud Cedrenum τοῦ τάγματος ἀρχων τῶν ἐξκουβίτων ? Ἐξάρχοι τῶν πατριῶν duces factionum. Basilio in interpretatione legis 16 D. de appellat. Exarchum vertit Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles.

Ἐξέρχεται exercoitus. Glossæ juris : Ἐξίκο στρατός. Leg. ἐξερκίτος.

Ἐξισωτής peræquator. Sic n L. ult. C. de censib. et censor et peræquator. Peræquatorem ἐξισωτήν interpretatur Eustathius Ἐπὶ χρον. διαστ. Sic dictus quod libros censuales emendaret, et tributorum onus habita ratione census ex æquo inter cives divideret. S. Basilius ep. 259 : Διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἀδελφοῦ Ἑλληνίου ἐξισούτος Ναζιανζόν. et ep. 263 : Διεπεμφάμεθα τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἀδελφῷ Λεοντίῳ τῷ ἐξισώτῃ τῆς Νικαίας, et epist. 278 : Ὅστε τῆς ἐπὶ τῇ ἐξισώσει φροντίδος αὐτὸν ἀνεθένα. Idem prope munus peræquatoris et inspectoris. De inspectione Theodoretus ep. 43 : Καὶ τὴν ἐποψίαν τὴν πολλάκις γεγεννημένην κελεύσαι βεβαιωθῆναι, et ep. 44 : Τῆς γὰρ ἐποψίας κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν γενομένης. Censitores autem qui censum definiunt pro ratione eorum quæ quisque possidet. Gloss. Philox. *censitor* ἀπογραφεὺς τιμητής. Vide epistolæ S. Basili 304, 352, 353, 426. Gr. Naz. orat. de Jul. censitore.

Ἐξκούβια pro excubitoribus vel excubiis. Gloss. Cyrill. ἀγρυπνία excubium. Item : *Excubium* πανουργία. Nicephorus Callistus 1, 17, c. 40 : Κόμητι ὄντι τῶν ἐξκουβίτων. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles. : *Ast populus scholariorum et excubitorium*. Hinc excubitorium. Anastas. Biblioth. in Collectaneis : *Duxeruntque in custodiam excubitorii*.

Ἐξκουβίτωρ excubitor. Procop. de bello Vand. 2 : Ὅς τῶν ἐξκουβιτόρων ἤγειτο ὄβτω γὰρ τοὺς φύλακας Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrystos. : Ἀποστέλλει ἡ βασίλισσα δύο ἐξκουβίτορας. Metaphraet. mense Sept. : Ἰωάννης τις στρατιώτης ἐν τοῖς καλουμένοις ἐξκουβιτορσιν. Chronic. Alexandr. ὁστρατός τῶν φυλακτότων τὸ παλάτιον ἐξκουβιτόρων. Mauricius imp. epist. ad Gregor. PP. : *In quibus omnes dixerunt tuam beatitudinem milites ad illos transmisisse eum uno tribuno et excubitore*. V. ad Glossas Basilicon.

Ἐπίκτης. Vetus glossarium illustrissimi viri D. Petri Seguerii F. cancellarii : Ἐπίκτης ὁ σκουδαῖος qui urget operas ut festinent. V. Indicem in voce πρωτομάστορ. Theophanes : Ἐκτίσει τὸν Ἰουστινιανοῦ τρικλῖνοι λεγόμενοι καὶ τὰ τοῦ παλατιοῦ περισεχίσματα, καὶ ἐπέστησεν ἐπίκτην Στεφανον. Vide notas P. Gnar. ad p. 44, 42 et 598 b.

Ἐπίσκοπος ποιμὴν μερικὸς. Barlaamus Περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς c. 3 : Μερικοὺς δὲ ποιμένας, οὓς ἐπίσκοπους ἠνόμασαν. Gloss. L. g. *pastor* ἐπίσκοπος. Τῶν λογικῶν προβάτων ἀγελάρχης, Theoph. Cerameus hom. 47. *Episcopus primi ordinis sacerdos, primus sacerdos*, S. Ambr. de dign. sacerdot. hinc ἐπισκοπή pro episcopatu. Justin. Nov. 123, c. 1. Basil. diaconus conc. Ephes. parte 1. Gregor. presbyter in Vita Gregor. Theologi : Ἀπὸ τῆς βασιλίδος ἐπισκοπήν. Theophanes : Βουλομενος Εὐτόχην τινα ἀρχιμανδρίτην δμόφρονα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπήν προχειρίσασθαι. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles. *Per episcopum mittunt depositionem, et episcopium* pro eodem. Carolus 3 R. in ep. ad episcopos regni sui : *Episcopium Tungrensium Ecclesiam expulit*. Item episcopium pro domo episcopi, synod. Pontigonensis can. 12. Anastasius in exsilio S. Martini : *Giratuos per totum episcopium*.

Ἐπτάσκαλον locus Cpoli a septem scalis ita nuncupatus; est enim σκάλα scala. Moschopolus Περὶ σχ. κλίμαξ ἡ κοινῶς σκάλα. Suidas : Ἀντιόλεὺς καὶ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα. Corona pretiosa : σκάλα scala. V. Procop. Vandal. β', p. 148.

Ἐξαιρεία, ἐταιρειάρχης. Cohors quæ constabat ex belli sociis et foederatis. Hujus præfectus ἐταιρειάρχης, sive, ut loquitur Cedrenus, ἐσαιρείας ἀρχων. Erant autem, ut Meursius observat, plures ejusmodi ἐταιρείαι, quarum una ἡ μεγάλη dicebatur, ejusque præpositus μέγας ἐταιρειάρχης de quo Constantin. Manass. Georg. Logoth. et Nicet. Ζιθὴν sibina, venabulum. Glossæ Philoxeni : venabulum ζιθὴν. Sic etiam exponitur in Gloss. Cyrilli.

Ζωστή genus dignitatis. Codin. in Παρεκβολαῖς : Καὶ προήρχοντο α' τε ζωσταὶ καὶ οἱ πατρικοί καὶ οἱ πραιπόσιτοι. V. not. posteriores.

Ἡγούμενος hegumenus, major, major monasterii, præfectus, præpositus. S. Athanasius in Metaphrasi ms. psalmi 67, ad illa vers. 26 προέφθασαν ἄρχοντες, οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναχῶν. Synodus Nicæno 2, act. 1 : Ἐάδδω δ' εὐλαβέστατος ἡγούμενος μονῆς τοῦ Στουδίου : Anastas. Biblioth. vertit *hegumenus monasterii Studii*. Idem Anastas. Biblioth. in Histor. Eccles. : *Petrum Eugemenum S. Sabæ. Lege hegumenum*. Syn. Nic. d. act. 1 ἡγούμενον præpositum vertit. Joannes Mosch. Limon. c. 95 : Ἡγούμενος ἦν τοῦ κοινόβιου τοῦ Ἀβαζάνου. Pallad. Laus. c. 76 : Ἡγούμενον πολλῆς ἀδελφότητος. Hinc ἡγουμενία, præfectura. Synodus 8 œumen. c. 4 : Τοὺς δὲ παρ' αὐτοῦ εἰς ἡγουμενίαν προχειρισθέντας.

Θέμα, θεματικοὶ provincia. Cedrenus : Διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων, *ex Romanis provinciis*. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles. : *Tam in regia urbe quam in thematibus degentes*. Theodorus Heropolites ad l. 6, § 8 D. de offic. præsid. : Οἱ στελλόμενοι ἄρχοντες εἰς τὰς ἐπαρχίας ἔτι εἰς τὰ θέματα. Hinc θεματικός provincialis; idem Hermap. lib. ix, tit. 1. Interdum θέμα legionem significat. Vetus Glossar. tit. de Militia : *Legio τάξις, θέμα*. Hinc θεματικοὶ legionarii. (Cedrenus : *Συναχθέντες δὲ οἱ θεματικοί, thematici milites*. Anastas. Biblioth. in Histor. Eccles. : *Appellatus est imperator ab omnibus ultra sitis thematibus*. Histor. Misc. 22 : *El cum ad Orientalium thema, cujus prætor erat Lacinus, cucurrisset*. De hoc themate Constantin. them. 1. Et paulo post : *Artabasius autem a thematibus pronuntiatu est imperator*. Et ibidem : *Pervenit Constantinus Chrysopolim cum duobus thematicis militibus*. Et lib. xxiv : *Mulieribus vero thematicorum militum, qui fuerant in Bulgaria, auri quinque talenta dedit*. Codinus in Παρεκβολαῖς ex Chronico Cpolitano : Ἐγράψε δὲ καὶ τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοπάρχοις καὶ δουξὶ καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι ἀρχηγέταις πάντων τῶν βασιλικῶν θεμάτων Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως, ἄρκτου καὶ μεσημβρίας. Καβαλαρικὰ θέματα apud Cedrenum sunt equestres cohor. : Ἰππικὸν τάγμα Herodiano.

Ἰδικτον edictum, Cedrenus : Ἐκτίθεται ἰδικτον. Glossar. Juris : Ἐδικτικός, διατάξαι. Theophanes in Heraclio : Ἐκτίθεται τὸ λεγόμενον ἰδικτον. Agatho PP epist. ad Constantin. Heracl. et Tiber. (exstat synod. Constantin. 6, act. 4) : Ἀπολιναρίου αἰρετικοῦ κατὰ Διοδώρου πρὸς τὸ καίμενον ἐν τῷ ἡδίκτῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ ἐν εὐσεβείᾳ τῇ μνήμῃ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως. Nicephor. Call. 17, 29 : Τὸ Ῥωμαῖσι ὀνομαζόμενον ἡδικτον γράφηι.

Ἰκανῶτον cohortis nomen. Synodus 3 œumen. act. 1 ; Δομέστικος Ἰκανῶτων. Menologium Julii d. 1 : Δομέστικον αὐτὸν τῶν Ἰκανῶτων προεστῆσατο. V. Constant. 1 de them. 5 :

Ἰλλοῦστριος illustris. Arianus Epict. 3, c. ult. Nicephor. Call. 47, 14 : Ἰλλοῦστριος δὲ τις ἀξιαν.

Psellus Synopseos v. 255. Victor persecut. Afr. dixi ad Theophilum. Et v. Cujac. ad lib. xii, cod. t. I.

Ἰνδικτιών, Ἰνδικτος. Indictus, indictio. Gregorius Taurominitanus orat. de Indict. : Ἀρχὴ τῆς χρονικῆς ὑπάρχει ἀνακυκλήσεως, Ἰνδικτα λεγομένη τῆ Ῥωμαίων φωνῇ. Alii tribuunt Theophani Cera-meo arch. Tauromenit. S. Maximus in Computo ecclesiast. c. 33. Isaacus mon. in Computo c. 4 : Ἰνδικτος ἡ τις καὶ Ἰνδικτιών καὶ ἐπινέμησις λέγεται. Indictionem autem ab indictionibus dici verius est, quæ cum annuæ essent, inde cæperunt anni per indictiones numerari, ut tradit summus juris interpres ad tit. C de indictionibus. Indictiones autem sunt tributa. B. Augustin. in psal. 49 : *Quod vectigal nobis indicit, quoniam voluit esse rex noster et voluit nos esse provinciam suam. Adiamus indictiones ejus, non trepidet pauper sub indictione Dei.* V. Ciaconum ad Cassianum.

Καβαλλαρικά, καβαλλάριος, καβαλλικεύειν. Θέματα καβαλλαρικά apud Cedrenum et Theophanem. Equestris exercitus καοαλλαρικός στρατός, Constant. synodus Florent. : Καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν καβαλλάριοι. Theophanes in Heraclio : Οἱ δὲ Πέρσαι καβαλλάριοι. Joannes Moschus Limon. c. 72. Hinc καβαλλικεύειν. Theophan. in Theod. : Καὶ δι' ἐκείνων ἐκαβαλλικεύσαμεν. Constantin. in Tact. : Ἀπὸ μεγάλων γὰρ κινδύνων ταῦτα διασώζουσι πολλάκις τὰ ἱππάρια καὶ δι' αὐτῶν τοὺς καβαλλικεύοντας αὐτά. Idem de administr. imper. c. 15 : Οὐ καβαλλικεύουσι δὲ ἵππους. Achmes c. 235 : Ἐάν ἴδῃ τις ὅτι ἐκαβαλλικεύει βορδῶν Glossarium ms. : Καβαλλικεύει, ἀποβαίνει τὸν ἵππον. Utilur Actuarius lib. Περὶ συνθέσεως φαρμάκων. Sic Latini recentiores equum caballare vel eaballicare dixerunt. Legis Salicæ tit. 26 : *Et eum (caballum) caballaverit.* Legis Langobard. tit. 405 : *Si quis caballum alienum ascenderit et intra viciniam tantum abalticaverit.* Sangallensis 1 de gestis Carol. Magni : *Per campum istum abalticans. a caballo ; videntur tamen Latini hac voce uti pro equo vilioris.* B. Hieronymus epist. ad Heliodorum : *Statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere.*

Καῖσαρ. Cæsar, designatus imperio, imperii successor. Eutropius l. 10 : *Cæsares duos creavit, et mox : Creatus est imperator.* Et l. eod. : *Solus in imperio Romano eo tempore Constantius princeps et Augustus fuit.* Procedente vero tempore differentia fuit inter δεσπότην, σεβαστοκράτορα et Καίσαρα. Vide Codinum de officis.

Καλάνδαι Kalendæ. Interpres Cann. Eccl. Afr. : Τῆ πρό ὀκτώ καλανδῶν Ἰουλιῶν, *octavo Kalendas Junias.* Glossæ Juris : Καλάνδαι αἱ πρώται ἐνὸς ἐκάστου μηνὸς ἡμέραι. Glossæ Cyrilli ; Καλάνδαι Kalendæ. V. Plutarchum in Galba.

Καλίγιον. calceus. Καλίγα Modestino l. 10 de excusat. tit. Græci ad l. 2 D, qui not. inf. : Καλίγα γὰρ ἐστὶν ὑπόδημα. Hinc καλιγάριος sutor. Glossæ Basil. tit. ad leg. Aquil. l. 5 : Καλιγάριος τις. Julius Firmicus Matthes. 3, c. 12 : *Coriorum confectores seu caligarii.* Et l. 4, c. 7 : *Faciet pellarios, coriarios, caligarios.*

Καλλιγράφος calligraphus, Anastasio Biblioth. in Histor. Eccles. V. notas posteriores. Auctor incertus apud Suidam : Καὶ ταχυγράφους αὐτῶ παραστήσας ἐπιτά, καλλιγράφους πλείους.

Καμελαύκιον capitis integumentum, galerus, pileus. Hero in Excerptis : Καμελαύκιον Ἀρκαδικὸν περιβαλλόμενος. Theophanes in Justiniano : Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ σὺν τῷ διαλίθῳ καμελαυκίῳ. Leo Tact. 19, § 42 : Ἦν δὲ τὸ λεγόμενον καμελαύκιον ἐπὶ κονταρίῳ ὑφούμενον. Constant. de admin. imper. : Τὰ στέμματα ἅπερ ἡμεῖς καμελαύκια λέγετε. Lexicont Stephani quod citat Fronto Ducæus ad tom. VI, B. Chryseotomi : Κίδαρις, κορυβάντιον, πῖλός ἐστιν εἶδος καμελαυκίου, ὃ καὶ τιάρια

νοεῖται. Latinis camelaucus aut camalaucus aut camilaucium. Anastasius in Hist. Eccl. : *Inilo bello cum Totila rege Gothorum potentissimo superavit et cepit Romam, et occidit Totilam, et vestimenta ejus cruentata cum camilaucio (sic ms.) lapidibus pretiosis ornato misit Cpolim,* Histor. Misc. 22 : *Et præcepit Habdalus radi barbas eorum, et fieri calamaucos cubiti unius et semis.* In libris manu exaratis legitur amelaucos vel camelaucos. Glossæ Isidori : *Galeros calamaucos.* Item : *Pileum calamaucum* Josephus Ἀρχαιολ. 3, 8 : Ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς φορεῖ πῖλον ἄκωνον. Ruffinus Aquileiens. vertit : *Super caput autem gestat pileum in modum parvuli caldmaci aut cassidis.* Løge *calamauci,* ut apud Bedam, qui eadem fere verba usurpat. Anastasius de Vitis Pontific, in Constantino : *Apostolicus pontifex cum caumelaugo ut solitus est Romæ procedere.* Legendum *calamauco,* vel quod magis placet, *camelauco.* Glossarium ms. : *Camelaucus, vestimentum papæ,* et totidem verbis Papias ; atque ita Bonaventura Vulcanius legebat in Isidori Gloss.

Καμισία camisia, interula, subucula. Victor Uticensis, Persecut. Africæ l. 1 : *De palliis altaris, prok nefas camisias sibi et femoralia faciebant.* Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles. : *Chalbasias camisias nullas.* Alcuinus de divin. Offic. : *Tunica linea vestis erat interior, quam camisam dicimus vel supparum ; Papias : Alba, vestis sacerdotalis, linea stricta, quæ camisium dicitur.* V. eumdem in poderis. Unde ὑποκάμισον. Cyrillus Cp. adversus Judæ, c. 2, q. 4. Codinus in Ἡερικεβὸλ. Mosch. c. 186.

Κάμπος campus. Leo Tact. c. 7, § 30 : Μὴ ἐλάσης ἰσχυρῶς ἐν τῷ κάμπῳ.

Κανδιδάτοι. Militum genus quos robur corporum et animorum commendabat, erantque inter stipendios principis. B. Hieronymus in Hilarione : *Candidatus Constantii imperatoris.* Michael imperator epistola ad Ludov. imp. : *Et ideo justum existimavimus mittere ad vestram gloriam Theodorum protospatharium nostrum et Leonem nostrum candidatum.* Acta Sutrina sub Henrico r. : *Pontifex misit in occursum ejus in montem Gaudii, qui et Marii dicitur, bajulos, cereostarios, candidatos, defensores, stratores.* Luttprandus rerum Europæ l. 3, c. 5 : *Turba post hos immensa vocatur, protospathariorum, spathariorum, candidatorum.* Horum meminit Procop. 3 de bello G. Joann. Moschus c. 185 : Διηγῆσατο ἡμῖν ἡ θεοφιλῆς καὶ φιλόπτωχος Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ κυροῦ Παύλου τοῦ κανδιδάτου. Nicephor. Cpolitanus in Breviario hist. : Τὴν δὲ ἀξίαν ἣν κανδιδάτων Ῥωμαῖοις κικλήσκουν ἔθος.

Κανικλείον. Cedrenus : Κανικλείου τιμῆ, ἀξίωμα. Synodus 8, tom. III. Conc. p. 412 ed. R. : Γεγραφότος Χριστοφόρου πρωτασηκρότης καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. Joan. Cantac. 4, 40 : Τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἄγγελον πρὸς βασιλέα πέμψας προσθευτήν. Chronic. Cp. : Διὰ Νικηφόρου κανικλείου τοῦ Ἀλιάτου. *Caniclinus.* V. Meursium. Vossium de vitiiis sermonis, Alemannum ad Procopii arcana p. 19.

Κανών. Quod quis velut ex regula facere debet. Moschus c. 98 : Οὐδέποτε ποιῶν τὸν κανόνα μου, ἀφῆκα τὸν νοῦν εἰς τὴν γῆν Item psalmus et canticum statis diebus cani solitum, et divinum officium. Vide Meursii Gloss. et Hugonis Menardi not. et obs. ad Concordiam regularum, c. 55, § 3.

Καπνικὸν tributum fumarium. Videndus Theophanes in Nicephoro Logotheta.

Καρδαρίγας. Cedrenus. Anastasius Biblioth. cardarigam vocat in Histor. Eccles. : *Cardarigus vero,* inquit, *non est proprium nomen, sed dignitas maxime apud Persas.* Ex Theophane.

Καστέλλιον castellum. Constantius Porphy. de them. 1 them. 9 : Παρέδωκαν τὰ ἐκεῖσε καστέλλια. Theophanes : Ἐκ τοῦ καστέλλου ἀπέλυσαν. Joannes Moschus Limon. c. 167. Synodus Florentina : Εἰς τὸ καστέλλι Φραγκοῖ. Joannes Canta-

mon, videns lapidem sublatum et locatum, dixi : Vere impleta est Scriptura dicens : « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli ; » quia hoc non est meum dare, sed Dei, ut possit dæmon lapidem tollere talem, et statuere in loco quem volebam. Et adduxit Ephippas dæmonem qui erat in mari Rubro, cum columna, et accipientes ambo columnam, levaverunt a terra. Ego autem recte cogitans quia duo hi spiritus valerent terram omnem concutere, in puncto temporis, signavi hinc et hinc annulo, et dixi : Satis est ; et manserunt spiritus portantes usque in hodiernam diem, ad ostensionem inditæ mihi sapientiæ ; et erat suspensa columna super altitudinem, per aera, a spiritibus portata, et sic deorsum spiritus videbantur quasi aerem portantes ; et attendenti cuilibet, columna inclinata vecta a spiritibus videtur et est usque in hodiernam diem.

πνεύματα ταῦτα ἠδύναντο τὴν οἰκουμένην ὄλην σαλευσαι ἐν στιγμῇ χρόνου· περιεσφράγισα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῷ δακτυλίῳ, καὶ εἶπον· Φυλάσσου, καὶ ἔμειναν τὰ πνεύματα βαστάζοντα μέχρι τῆς σήμερον εἰς ἀπόδειξιν τῆς δεδομένης μοι σοφίας. Καὶ ἦν κρεμάμενος ὁ κίων ὑπὲρ μέγεθος διὰ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν βασταζόμενος· καὶ οὕτως κάτωθεν τὰ πνεύματα ἐφαίνοντο ὡστερ ἀὴρ βαστάζοντα· καὶ ἐν τῷ ἀνεύξειν τις, ὁ κίων ὑπόλοφος βασταζόμενος ὑπὸ τῶν πνευμάτων, καὶ ἔστιν ἕως τῆς σήμερον.

Et ego Salomon interrogavi spiritum alterum qui cum columna venerat ex abyssu maris Rubri : et dixi ei : Tu quis es ? et quod nomen tuum, et quæ tua operatio ? quia multa audio de te. Dæmon autem ait : Ego, rex Salomon, vocor Abezethibod ; ortus sum ex archangelo (qui olim sedi in primo caelo), cujus nomen Amelouth ; ego igitur sum spiritus molestus, alatus, unicam alam habens, imperans omni vento sub caelo ; aderam quando Moyses intravit ad Pharaonem regem Ægypti, indurans cor ejus ; ego sum quem invocabant Janis et Jambris qui resisterunt Moysi in Ægypto ; ego sum, qui adversatus sum Moysi in extremis per signa. Dixi ergo ei : Quomodo igitur inventus es in mari Rubro ? Et ait : In exitu filiorum Israel, ego induravi cor Pharaonis, et excitavi cor ejus, et ministrorum ejus, et feci ut persequerentur filios Israel ; et simul venerunt Pharaon et Ægyptii omnes ; tunc aderam ibi, et simul venimus ; et ingressi sumus omnes in mari Rubro. Et factum est, postquam transierunt filii Israel, reversa est aqua, et operuit omnem exercitum Ægyptiorum, et universam potestatem eorum. Inventus sum ego hic et operuit me unda, et mansi in mari, præcipitatus sub columna hac. Cum autem venit Ephippas missus a te in sacco utris inclusus, eduxit me post se. Ego igitur Salomon hæc audiens, glorificavi Deum, et adjuravi dæmones ut mandata mea non præterirent, sed manerent portantes columnam ; et iuraverunt ambo dicentes : Vivit Dominus Deus tuus, non deponemus hanc columnam usque ad consumptionem sæculi ; si autem cadat olim lapis iste, tunc erit consummatio sæculi. Et ego Salomon glorificavi Deum, et ornavi templum Domini cum omni decentia, et sedebam felix in regno meo, et erat pax in diebus meis. Et accepi uxores ex

καὶ σὺν τῷ δαίμονι τῷ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης· ἀναγάγω τὸν κίονα τὸν (τὴν) ἀριστήν, καὶ στήσω αὐτὸν ὅπου βούλει ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ταῦτα εἶπών· ἠνάγκασα αὐτὸν, καὶ ὡσεὶ ἐκφυσθηθεὶς ὁ ἄσκος ἐγένετο, καὶ ὑποδέδεκα τῷ λίθῳ, καὶ διέζωσεν ἑαυτὸν, καὶ ἐπῆρεν ἐπάνω τὸν ἄσκον. Καὶ ἀνῆλθεν ὁ ἄσκος τὰς κλίμακας βαστάζων τὸν λίθον, καὶ ἔθετο αὐτὸν εἰς τὴν ἄκραν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ. Ἐγὼ δὲ Σολομῶν, ἰδὼν τὸν λίθον ἐπηρμένον καὶ τεθεμελιωμένον, εἶπον· Ἀληθῶς ἐπληρώθη ἡ Γραφή ἡ λέγουσα λίθον ὃν ἀπέδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ· τὸ κατισχύσαι τὸν δαίμονα ἐπᾶραι τὸν λίθον τηλικούτον, καὶ ἀποθέσθαι αὐτὸν εἰς τόπον ὃν ἐβουλόμην. Καὶ ἤγαγεν Ἐφιππᾶς τὸν δαίμονα τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσει μετὰ τοῦ κίονος· καὶ λαβόντες ἀμφοτέροι τὸν κίονα ὑψώθησαν ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐγὼ δὲ, κατασοφισάμενος ὅτι τὰ δύο

καὶ λαβόντες ἀμφοτέροι τὸν κίονα ὑψώθησαν ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐγὼ δὲ, κατασοφισάμενος ὅτι τὰ δύο πνεύματα ταῦτα ἠδύναντο τὴν οἰκουμένην ὄλην σαλευσαι ἐν στιγμῇ χρόνου· περιεσφράγισα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῷ δακτυλίῳ, καὶ εἶπον· Φυλάσσου, καὶ ἔμειναν τὰ πνεύματα βαστάζοντα μέχρι τῆς σήμερον εἰς ἀπόδειξιν τῆς δεδομένης μοι σοφίας. Καὶ ἦν κρεμάμενος ὁ κίων ὑπὲρ μέγεθος διὰ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν βασταζόμενος· καὶ οὕτως κάτωθεν τὰ πνεύματα ἐφαίνοντο ὡστερ ἀὴρ βαστάζοντα· καὶ ἐν τῷ ἀνεύξειν τις, ὁ κίων ὑπόλοφος βασταζόμενος ὑπὸ τῶν πνευμάτων, καὶ ἔστιν ἕως τῆς σήμερον.

Καὶ ἐγὼ Σολομῶν ἐπηρώτησα τὸ πνεῦμα τὸ ἕτερον, τὸ ἀνελθὸν μετὰ τοῦ κίονος ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης τῆς Ἐρυθρᾶς. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Σὺ τίς εἰς καὶ τί καλεῖσαι ; καὶ τί σου ἡ ἐργασία ; ὅτι πολλὰ ἀκούω περὶ σοῦ. Ὁ δὲ δαίμων ἐφη· Ἐγὼ, βασιλεῦ Σολομῶν, καλοῦμαι Ἀβεζεθιθὸδ· ἀπόγονός εἰμι ἀρχαγγέλου, ποτὲ μὲν καθεζομένου μου ἐν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ· οὐ τὸ ὄνομα Ἀμελουθ· Ἐγὼ οὖν εἰμι πνεῦμα χαλεπὸν, καὶ περωτῶν καὶ μονόπτερον, ἐπίδουλον πάσης πνοῆς ὑπὸ τῶν οὐρανῶν· ἐγὼ παρήμην τῆνικα Μωσῆς εἰσῆρχετο εἰς Φαραὼν βασιλέως Αἰγύπτου σκληρῶν αὐτοῦ τὴν καρδίαν· ἐγὼ εἰμι ὃν ἐπικαλοῦντο Ἰανῆς καὶ Ἰαμβῆς οἰκουχόμενοι τῷ Μωϋσῆϊ ἐν Αἰγύπτῳ· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀντιπαλαίων τῷ Μωϋσῆϊ ἐν τοῖς πέρασιν τοῖς σημείοις. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Πῶς οὖν εὐρέθης ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσει ; Ὁ δὲ ἔφη· Ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐγὼ ἐσκήρυνα τὴν καρδίαν Φαραὼ· καὶ ἀνεπτέρωσα αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· καὶ ἐποίησα αὐτοὺς ἵνα καταδώξωσιν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ συντοκούθησε Φαραὼ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. Τότε ἐγὼ παρήμην ἐκεῖ· καὶ συνηκολούθησα μιν. Καὶ ἀνῆλθομεν ἅπαντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσει. Καὶ ἐγένετο, γῆνικα διεπέρασαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐπαναστραφέν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῶν· εὐρέθη οὖν ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ἐκάλυψέ με τὸ ὕδωρ· καὶ ἔμεινα ἐν τῇ θαλάσσει τηρούμενος ὑποκάτω τοῦ κίονος τούτου. Ὡς δὲ ἦλθεν Ἐφιππᾶς, πεμφθεὶς παρὰ σοῦ ἐν ἀγγελίῳ ἄσκου ἐγκλεισθεὶς, καὶ ἀνεβίβασέ με πρὸς σέ. Κἀγὼ οὖν Σολομῶν ἀκούσας ταῦτα ἐδόξασα τὸν Θεόν, καὶ ὤρκισα τοὺς δαίμονας, ὡστε μὴ παρακούσαι μου, ἀλλὰ μείναι βαστάζοντας τὴν κίονα· καὶ ὡμοσαν ἀμφοτέροι λέγοντες· Ζῆ Κύριος ὁ Θεός σου, οὐ μὴ ἀποθώμεθα (sic) τὸν στῦλον τοῦτον ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ἢ δ' ἂν

ἡμέρᾳ πέσῃ ὁ λίθος οὗτος, τότε ἔσται ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος. Κἀγὼ Σολομῶν ἐδόξασα τὸν Θεὸν, καὶ ἐκόσμησα τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου πάσῃ εὐπρεπέει· καὶ ἤμην εὐθυμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Καὶ ἔλαβον γυναῖκα ἐμαυτοῦ ἀπὸ πάσης χώρας, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμὸς, καὶ ἐπορεύθην πρὸς τὸν Ἰεβουσσαῖον, καὶ ἰδὼν ἐκεῖ θυγατέρα ἀνθρώπου Ἰεβουσσαίαν, ἠγάπησα αὐτὴν σφόδρα, καὶ ἠδουλόμην διέξασθαι αὐτὴν μετὰ ταῖς γυναῖξί μου (sic) εἰς γυναῖκα. Καὶ εἶπον πρὸς τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν· Δότε μοι τὴν Σουμανίτιν (15) ταύτην εἰς γυναῖκα. Καὶ εἶπον πρὸς με οἱ ἱερεῖς τοῦ Μολὸχ· Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν παρθένον, εἴσελθε καὶ προσκύνησον τοὺς θεοὺς ἡμῶν, τῷ μεγάλῳ θεῷ Ῥαφᾶν, καὶ τῷ καλουμένῳ θεῷ Μολὸχ. Ἐγὼ οὖν φοβηθεὶς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἠκολούθησα προσκυνῆσαι· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐγὼ· Οὐ προσκυνῶ θεῷ ἄλλοτρίῳ (ad marg. τίς αὕτη) (16) ἢ ὑπόθεσις, ὅτι τοσοῦτόν με ἀναγκάζετε ποιῆσαι. Οἱ δὲ εἶπον (17) ὡθεὶς (sic) (Forte : Ὁ Θεὸς) τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἐμοῦ δὲ πυθομένου ὅτι οὐδαμῶς προσκυνήσω θεοῖς ἄλλοτρίοις, καὶ παρήγγειλαν τὴν παρθένον τοῦ μὴ κοιμηθῆναι μοι ἐὰν μὴ παθῶ ὅσται τοῖς θεοῖς. Κἀγὼ οὖν ὁ δόλιος κινουμένον μου ἔρωσ παρ' αὐτῆ ἔφερέ μοι πέντε ἀκριδας λέγων· Λάβε ταύτας τὰς ἀκριδας (18), καὶ σύντριψον αὐτάς ἐπ' ὄνοματος τοῦ Θεοῦ Μολὸχ, καὶ νῦν κοιμηθήσομαι μετὰ σοῦ· ὅπερ καὶ ἐτέλεσα· καὶ εὐθὺς ἀπέστη τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ ἐγενόμην ἀσθενὴς ὡσεὶ λῆρος τοῖς ῥήμασί μου· ἐξ οὗ καὶ ἠνεγκασθῆ (sic) παρ' αὐτῆς κτίσαι ναὸν τῶν ἐιδώλων· τῷ Βαῶλ, καὶ τῷ Ῥαφᾶ, καὶ τῷ Μολὸχ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐιδώλοις· κἀγὼ οὖν ὁ δύστηνος ἐποίησα τὴν συμβουλὴν αὐτῆς, καὶ τελείως ἀπέστη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ ἐσκοστίσθη τὸ πνεῦμά μου· καὶ ἐγενόμην γέλωσ τοῖς ἐιδώλοις καὶ δαίμοσι· διὰ τοῦτο ἀπέγραψα ταύτην ἐμοῦ τὴν διαθήκην, ἵνα οἱ λαχόντες εὐχρησθε καὶ προσέχητε τοῖς ἐσχάτοις, καὶ μὴ τοῖς πρώτοις, ἵνα τελείως εὐρωσι χάριν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A omni regione, quarum non erat numerus; et abii ad Jebusæum, et videns ibi filiam hominis Jebusæi, amavi eam valde, et volebam accipere eam inter conjuges meas in uxorem. Et dixi ad sacerdotes eorum: Date mihi Soumanitem (Sunamitem) hanc in uxorem. Et dixerunt ad me sacerdotes Moloch: Si diligis virginem, intra, et venerare deos nostros, magnum deum Raphan, et vocatum deum Moloch. Ego vero timens gloriam Dei, non acquievi ut venerer; et dixi eis: Non servio deo alieno. Quid est hoc inane simulacrum quod sic me ad adorandum cogitis? Qui dixerunt: Deus patrum nostrorum. Mihi autem affirmanti quia nullo modo adorarem deos alienos renuntiarunt virginem nunquam mecum dormituram, nisi libens diis immolarem. Et cum eam deperirem, attulit mihi callidus amor quinque locustas dicens ipsius nomine: Sume has locustas, et contere eas in nomine dei Moloch, et tunc dormiam tecum; quod et feci. Et statim exivit a me spiritus Dei. Et factus sum infirmus, et quasi stultus in verbis meis; exinde coactus sum ab ea ad ædificandum templum idolis, Baali et Rapha et Moloch, et cæteris; et ego miser feci voluntatem ejus, et tandem recessit gloria Dei a me; et obscuratus est spiritus meus; et factus sum proverbium idolis et dæmonibus: ideo scripsi hoc testamentum meum, ut quibus obtigerit, ore tis, et attendatis ultimis et non prioribus, et tandem gratiam inveniatis in sæcula. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

(15) Nomen puellæ.

(16) In textu spatium vacuum ante ἢ ὑπόθεσις.

(17) Hic iterum vacuum spatium.

(18) Cultus locustarum, apud discipulos Joannis Baptistæ.

ADDENDA AD CEDRENUM.

TOM. I OPERUM CEDRENI.

In codice Coisliniano 136 Historia Joannis Scylitzæ præmittitur Præfatio ea longe prolixior quæ præit Georgii Cedreni Historiæ, et non pauca de Scriptoribus historiæ Byzantinæ nova ac notata digna continet. Eam visum est hic describere.

Σύνοψις ἱστοριῶν συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου κουρο- C παλάτου καὶ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλας, τοῦ Σκυλίτζη.

Τὴν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας ἀριστα μετὰ τοὺς καλαίους ἐπραγματεύσατο πρῶτον μὲν ὁ μοναχὸς Γεώργιος καὶ Σύγγελλος χρηματίσας Ταρασίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου· μετ' ἐκεῖνον δὲ ὁ ὁμολογητῆς Θεοφάνης καὶ τοῦ Ἀγροῦ ἡγούμενος, ἐπιστατικώτερον τὰς ἱστορικὰς ἐπιδραμόντες βιβλούς καὶ συνοφίσαντες λόγῳ μὲν ἀφελεῖ καὶ ἀπεριέργῳ, μονον-

Synopsis Historiarum scripta a Joanne Scylitzæ Curopalata, et magno drungario vigiliæ.

Historiæ compendium optime post veteres concinnavit primo quidem Georgius monachus, qui syncellus fuit Tarasii sanctissimi patriarchæ; post illum autem Theophanes confessor hegumenus Agri, qui ambo peritus historicos libros percurre- runt et in compendium redegerunt, sermone qui- dem simplici nec affectato, sed ipsi pene rerum

naturæ adhærenti. Verum Georgius a mundo condito orsus, in tyrannos desiit, Maximianum nempe et Maximinum (*l. Maxentium*) ejus filium : Theophanes vero ab illius sine exordium ducens, et reliquam chronographiam epitomes more referens, usque ad obitum Nicephori imperatoris qui ex Genicis seu Logotheta Genicorum fuerat, progressus finem narrandi fecit. Post hunc nullus alius huic se studio dedit. Quidam tamen tentavere, ut Siculus ille doctor, ac nostro tempore philosophorum princeps et hypertinus Psellus. Præter hos item alii. Sed ii perfunctorie operi manum admoverunt, et ab accurata narratione lapsi, maximam rerum majoris momenti partem prætermisere, posterisque inutilis fuere, nudam texentes imperatorum enumerationem, ut docerent quis quem imperatorem exceperit, et nihil præterea. Verum qui sic historiam non recto scopo conscribere, plus nocuere lectoribus, quam profuere. Nam Theodorus Daphnopates, Nicetas Paphlagon, Josephus Genesius et Manuel, Byzantii, Nicephorus diaconus, Phryx, Leo Asinus, Theodorus qui fuit Sidæ præses, ejusque consobrinus et cognominis qui Sebastenæ præfuit Ecclesiæ, insuperque Demetrius Cyzicenus ac Joannes Lydus monachus, suum singuli sibi proponentes argumentum; alius imperatoris laudem, alius patriarchæ vituperium, alius amici encomium, atque historiæ nomine suum singuli secuti scopum, a laudatorum virorum mente et instituto longe aberrarunt. Ea enim quæ suo tempore gesta sunt conscribentes, pauloque altius resumentes, alius affectu ductus, alius odio, alius ad gratiam, alius prout sibi statutum fuerat, historiam edentes, inter se in narratione dissenserunt, ac caligine perturbationeque auditores repleverunt. Nos autem memoratorum virorum lectis operibus, historiæ amatoribus eorum synopsis non parum utilem fore sperantes, maximeque iis qui facilitatem labori anteponunt; utpote quæ variis gestis temporibus brevissime repræsentet, et a commentariorum mole liberet: supra dictorum historiarum diligenter excutientes, ejectis iis quæ ex affectu et ad gratiam dicta sunt, missis iis quæ dissensionem et repugnantiam olebant, expunctis etiam iis quæ fabulam sapere visum est, narrationibus collectis quæ verisimilia et probabilia putabantur, additis etiam iis quæ nondum scripta ab antiquis viris edicimus, iisque in unum corpus compendio redactis, tenerum cibum mola sermonis præparatum posteris reliquimus; ut qui memoratorum historicorum libros percurrerunt, commentaria habeant, secum vel in via ferentes hunc libellum. Solet quippe lectio recordationem inducere, recordatio vero memoriam alere et augere; quemadmodum contra negligentia et incuria gestorum, reminisceniam auferre, unde prorsus oblivio sequitur, quæ gestorum memoriam obscurat atque confundit. Qui vero nondum historias legerunt, hoc compendio ductoris loco utantur, et requisitis iis quæ

οὐχὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐφαπτομένῳ τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὁ μὲν Γεώργιος, ἀπὸ καταβολῆς ἀρχαίως κόσμου, εἰς τοὺς τυράννους κατέβη, Μαξιμιανὸν φημι καὶ τὸν τοῦτου υἱὸν Μαξιμίον (*l. Μαξέντιον*) ὁ δὲ Θεοφάνης, τὸ ἐκείνου τέλος οἰκίαν ἀρχὴν ποιησάμενος, καὶ τὴν ἐπιλοιπὴν συντεμνῶν χρονογραφίαν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν καταντήσας, ἔστη τοῦ δρόμου. Μετὰ δὲ τοῦτον οὐδεὶς ἄλλος ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῷ τοιοῦτῳ σπουδασματι. Ἐπεχείρησαν μὲν γὰρ τινες, οἷον ὁ Σικελιώτης διδάσκαλος καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ὑπατος τῶν φιλοσόφων καὶ ὑπέριμος ὁ Ψελλός, καὶ πρὸς τοῦτοις ἕτεροι· ἀλλὰ πάρεργον ἀνάμεινοι τοῦ ἔργου, τῆς τε ἀκριθείας ἐπιπεπτώκασι τὰ πλεῖστα τῶν καιριωτέρων παρήντες, καὶ ἀνόνητοι τοῖς μετ' αὐτοὺς γεγόνασιν, ἀπαρίθμησιν μόνην ποιησάμενοι τῶν βασιλέων, καὶ διδάξαντες τίς μετὰ τίνα τῶν σκήπτρων γέγονεν ἐγκρατής, καὶ κλείων οὐδέν. Ἀλλὰ καὶ ταύτας οὐκ ἔστοχασμένως συγγραψάμενοι, ἔβλαψαν τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐκ ὠφέλησαν. Ὁ γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικητῆς ὁ Παφλαγῶν, Ἰωσήφ Γενέσιος καὶ Μανουὴλ οἱ Βυζάντιοι, Νικηφόρος ὁ διάκονος ὁ Φρύξ, ὁ Ἀσινὸς Λέων, Θεόδωρος ὁ τῆς Σίδης γινόμενος πρόεδρος καὶ ὁ τοῦτου ἀνεψιὸς καὶ ὁμώνυμος ὁ τῆς ἐν Σεβαστείῃ καθηγησάμενος Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τοῦτῳ Δημήτριος ὁ τῆς Κυζίκου καὶ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Λυδὸς οἰκίαν ἕκαστος ὑπόθεσιν προστησάμενος· ὁ μὲν ἔκρινον βασιλέως, ὁ δὲ ψόγον πατριάρχων· ἕτερος δὲ φίλου ἐγκώμιον, καὶ ἐν ιστορίᾳ σχήματι τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστος ἀποπληροῦντες σκοπὸν, πρὸς τῆς τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν πεπτώκασι διανοίας. Ἀποτάδη (*sic*) γὰρ τὰ κατὰ τοὺς αὐτῶν χρόνον συνεγεχθέντα καὶ μικρὸν ἄνωθεν ιστορικῶς συγγραψάμενοι, καὶ ὁ μὲν συμπαθῶς, ὁ δ' ἀντιπαθῶς, ὁ δὲ καὶ κατὰ χάριν, ἄλλος δὲ καὶ ὡς προστέτακτο τὴν ἑαυτοῦ συνθεῖς ιστορίαν, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν τῆ τῶν αὐτῶν ἀφηγήσει διαφερόμενοι, ἰλίγγου καὶ ταραχῆς τοὺς ἀκροατὰς ἐμπλεψάσαν. Ἡμεῖς δὲ τῷ πόνῳ τῶν εἰρημένως ἀνδρῶν ἐκεῖ ἐντυγχόντες καὶ λυσιτελήσειν οὐ μικρὰ τὴν σύνοψιν τοῖς φιλοστοροῦσιν ἐλπίζαντες, καὶ μάλιστα τοῖς τὸ βῆτον τοῦ ἐπιπονωτέρου προτιθεμένοις, συντομωτάτην εἰδοῦσαν κατάληψιν τῶν ἐν διαφοροῖς συμβεβηκότων καιροῖς καὶ τοῦ βάρους τῶν ὑπομνημάτων ἐλευθεροῦσαν, τὰς τῶν ἄνωθεν λεχθέντων συγγραφείας ἐπ' ἀκριδὲς ιστορίας ἀναμαξάμενοι, καὶ τὰ ἐμπαθῶς ἢ καὶ πρὸς χάριν λεχθέντα ἀποδιαπομήσαντες, καὶ τὰς διαφορὰς καὶ διαφωνίας παρήντες, ἀποξέστητες δὲ καὶ ὅσα ἔγγυς ἐρχόμενα εὑρομεν τοῦ μυθώδους· τὰ δὲ εἰκότα καὶ ὁπόσα τοῦ πιθανοῦ μὴ ἀπέπιπτε συλλεξάμενοι, προσθέντες δὲ καὶ ὁπόσα ἀγράφως ἐκ παλαιῶν ἀνδρῶν ἐδιδάχθημεν, καὶ τῶν ἐν ἐπιδρομὰδην συνθέμενοι τοῖς μεταγενεστέροις καταλειπίμεν τροφήν ἀκαλὴν καὶ τοῦτῳ δὲ τῷ τοῦ λόγου ἀηλεσιμένην, ἔν' οἱ μὲν τὰς τῶν βῆθων ιστορικῶν βίβλους ἐπελθόντες ὑπομνήματα ἔχοιεν συνάδημον φέροντες καὶ ἐπιόντες τοῦτο τὸ βιβλίον· οἷε γὰρ ἢ ἀνάγνωσις ἀνάμνησιν ἐμποιεῖν, ἢ δὲ ἀνάμνη-

σις τρέφειν καὶ μεγαλύνειν τὴν μνήμην, ὡσπερ *A fusius scripta sunt, faciliorem rerum notitiam tuōναντιόν ἢ ἀμέλεια καὶ βραδύνη ἐπιφέρειν ἀμνη-*

ασσεquantur.
στίαν, ἥτινι πάντως ἔπεται λήθη ἀμαυροῦσα καὶ συγχέουσα τὴν μνήμην τῶν πεπραγμένων· οἱ δὲ μήπω ἐντυ-
χόντες τὰς ἱστορίας ὀδηγὸν ἔχουσιν τήνδε τὴν ἐπιτομήν, καὶ ἀναζητοῦντες τὰ πλατικῶς (*sic*) γεγραμμένα, εὐτε-
λεστέραν τῶν πεπραγμένων λάβοιεν εἰδήσιν.

FABROTI GLOSSARIUM

SIVE

INTERPRETATIO OBSCURORUM VERBORUM CEDRENI.

'Αββάς, ἀββάδιον abbas vel abba, pater. Novella 123. Hieremias patriarcha in 2 responso ad theologos Wirtemberg. c. De monastica vita: Οὗς ἀββάδας ἀρχιμανδρίτας ἢ τέξεις ὠνόμασεν. Major. S. Benedictus in Concordia regularum c. 34: *Qui ei major monasterii.* Hinc ἀβοατία paternitas. Concilium Meldense can. 10: *Talis abbatia, quæ paternitas Latino nomine dicitur, funditus remoueat.* Hinc per contemptum ἀββίδιον. Stylianus ad Stephanum PP (exstat in synodo 7 Cr.): 'Αββίδιον ἀγεννὲς καὶ ἀσημον γοητικὸν τε καὶ μαγικὸν ἐμκειώσατο. Interpres: *Abbutulum quemdam obscurum et ignobilem, præstigiatores insuper et magum sibi adjunxerat.*

'Αθῆναι habenæ. Theophanes: Δι' ἀθηνῶν μαστιγῶσαι, habenis flagellare. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccl. nondum edita: *Habena vel ferula cædere* -n l. 1, § impuberi D. de Senat. Sil. Glossæ Cyrilli: Ἀῶρος *havena*, pro habenæ. Item: 'Ιμάς *habena*.

'Αδνούμιον dilectus, census et descriptio militum. Constantinus in Tact.: 'Αρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βόγας καὶ τοῦ ἀδνουμίου ἀδνουμιάζεσθαι καὶ ἀπογράφεσθαι. Leo Tact. constit. 9, § 4: Εἰ δὲ ποτε χρεία καλέσει τοῦτο γίνεσθαι χάριν ἀδνουμίου, V. Suidam, Phavorinum et Glossas Basilicon.

'Αερικὸν tributum pro spiritu aërio. Cujacius Leo Tactic. c. 20, § 71: 'Αρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τελεῖν τοὺς τε δημοσίους φόρους καὶ τὰ ἐπιχειμῆνα αὐτοῖς ἀερικά, καὶ μηδὲν πλεον καταβαρεῖσθαι. Quem locum interpres non intellexit. Videtur autem convenire interpretationi Procopii in ἀνεκδ., ut sit tributum genus quod supra solitum canonem exigitur.

'Αθάνατοι immortales, ut apud Persas. Procop. Pers. p. 22: Μόνον δὲ τὸν τῶν ἀθανάτων λεγόμενον λόγον ἡσυγῆ μένειν ἕως αὐτὸς σημήνη ἐκέλευσεν. V. Socratem Hist. Eccl. 7, 20; Themist. orat. Athenæum.

'Ακοίμητοι monachi insomnes. Series episcoporum Byzantii, juris GR. p. 298: Καὶ μοναχὸν ἐκ τῶν ἀκοιμήτων. Concil. Florent. p. 723 ed. R: 'Εν τῇ τῶν ἀκοιμήτων μονῇ. Theophanes: Μοναχὸς ἐκ τῆς μονῆς τῶν ἀκοιμήτων. Nicephorus Callistus, 15, 23: Μοναχὸς ἐκ τῆς τῶν ἀκοιμήτων μονῆς ἐκείσε ἐγκατατίθηται. Epistola 141 Theodoretii inscribitur Μαρκέλλῳ ἀρχιμανδρίτῃ τῶν ἀκοιμήτων, et monasterium eorum Acæmetense. Victor in Chronico: *Primasius quoque Acæmetensi monasterio relegatur.* Joannes PP in epist. ad Justinianum: *Qui de Cumitensi monasterio fuit.* Recte Cujacius emendavit de *Acumitensi* Idem Victor: *Per monachos monasteriorum Achimitensium Lege Acumitensium aut Acæmetensium.*

'Ακόλουθος. V. βάρραγγοι.

'Ανταρσία. Theophanes in Phoca: 'Ηίκουε γὰρ μελετωμένην ἐν τῇ 'Αφρικῇ κατὰ Φωκᾶ ἀνταρσίαν, *meditalem adversus Phocam rebellionem* 'Αντάρτης qui tyrannidem affectat. Idem Theophanes in Mauricio: 'Ο δὲ τύραννος 'Αλέξανδρον τὸν συναντάρτην αὐτοῦ ἐξέπεμψε. Συναντάρτης est consocius et particeps rebellionis, correbellis Anastasio Bibliothecario Theodorus Metochites: 'Εφ' οὗς ἐνεκάλου ἀντάρτην αὐτόν.

'Αλλάγιον ἀλλαγῆ commutatio pecuniarum. Etiam hodie Græcis ἀλλάγω est permuto.

'Αλληλέγγυον. V. Zonaram in Basilio, et Novellam Basilii Ἐπεὶ ἀλληλεγγύου ὁμοτελῶν, et Meursium.

'Αλογον equus, jumentum. Leo Tact. c. 10 § 5: Διοικεῖσθαι τὰ ἄλογα αὐτῶν. Theophanes in Heraclio: Πολλὰ τῶν ἀλόγων αὐτοῦ διεφθάρσαν. Nicephorus Choniat. in Manuele Comm. 2: Τὰ κούρη ἐν τοῖς ἀλόγοις φορτώσαντες, et de rebus gestis post excidium urbis: 'Ετεροὶ δὲ τὰς ὑβρισθαισας ὄν' αὐτῶν γυναῖκας εἰς τὰ ἄλογα ἀναδιβάζοντες. Basilio ad l. 17 D de petit. hæredit, hodie quoque Græcis ἄλογον est equus. Sic Latini animal pro equo dixerunt. Julius Firmicus Mathe. 3, c. 7: *Regis animalibus præpositos.* Legis Salicæ tit. 19: *Scuriam cum animalibus vel fœnile incendit,* Theodorus Studita epist. ad Platonem: *In animalibus sedentes in urbem ingressi sumus.* 'Αλόγοι.

'Αμβῶν ambo, pulpitum, suggestus. Annales Fuldenses: *In Basilica S. Petri ambonem ascendit, posito super caput suum Evangelio.* Anastas. Bibliothecarius in Hist. eccles.: *Super ambonem Chalcedonense anathematizavere concilium.* Concil. Laodicen. can. 15: Εἰς τὸν ἄμβωνα ἀναβινόντων. Synodus Cr. 7, act. 1: Πρὸ τοῦ ἱερωτάτου ἄμβωνος τοῦ ναοῦ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης 'Εκκλησίας τῆς ἐπωνύμου Σοφίας. Basilius de Vita S. Theclæ, Theophanes, in Justiniano. Nicephorus Callistus 14, 10: Κεῖσθαι ταύτην ὑπὸ τὸν ἄμβωνα, ὃ βῆμα τῶν ἀναγνωστῶν ἐστίν.

'Αμυράδης, ἀμυράς, ἀμυρεύειν. Zonaras: Ταρσοῦ ἀμυράς, Amiras, amiræus. Amiræum agere ἀμυρεύειν. Theophanes in Heraclio: Τὸν ἀμυρεύοντα αὐτῶν.

'Ανώννα annona. Glossæ Nomicæ: 'Ανώννα σημαίνει παροχὴν, ἀγορὰν καὶ τῇ ἐτήσιον διανομήν. Meursius legendum putabat βόγαν pro ἀγορὰν. Sed nihil mutandum: ἀγορὰ enim et species annoniarum significat, ut observat Casaubonus ad Polibii l. 1. Significat ἀνώννα et salaria, consuetudines, stipendia, opsonia, rogas, quæ militibus aut magistratibus aut aliis erogantur. Novella 130, c. 1. Theophilus ad § ult. de milit. test. Macarius homilia 26. Vegetius 2, 7. B. Ambros. 5 epist. 27. Auctor incertus vel Joannes Cpolitianus in Math. homil. 51 et 53. Gregorius l. 1 epist. Ind. 3, c. 20

Anastas. Biblioth. in Historia Ecoles.: *Macedonius vero Acholium quemdam, qui exemerat adversus se macheram, ex submissione inimicorum suorum per singulos menses annonas præcepit accipere.* V. Basilica ad l. 2 C pro soc. et Gr. interp. ad l. 19 D de testib.

Ἀπληκῦσειν castra locare, metari. Leo Tact. c. 5. § 37: Κάκεισε ἀσφαλῶς ἀπληκῦσειν. Theophanes in Justiniano: Ἀπληκῦόντων αὐτῶν πρὸ μικροῦ τῆς πόλεως. Hinc ἀπληκτα pro castris. Leo d. c. q, § 34. Onosander Strategici c. 9: Ἐπὶ τοῦ συνεχῶς ὑπαλλάσσειν τὰ ἀπληκτα.

Ἀπόκρεως quadragesima carnisprivium. V. Flessacum de Quadragesima p. 447 et Scorsum ad Hom. 15, Theoph. Ceramei. Nicephorus Gregoras l. 8: Ἀπόκρεω γὰρ ἦν καιρός.

Ἀποκρισιάριος. Isidorus Pelusiotes epist. 144, l. 4: Διὰ τοῦ βασιλικῶ ἀποκρισιάριου μαθόντες. Sexta synod. CP. act. 1: Ἀποκρισιάριου Θεοδώρου τοῦ ὀσιωτάτου. Menologium Julii; Ἀποκρισιάριος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας. Apocrisarius vel apocrisarius. Facundus Hermianensis l. 4: *A Stephano ecclesie Romanæ diacono et apocrisario.* Ferrandus diaconus ad Anatolium: *Eutycheitis apoerisiarius* ἀποκρισιάριος τοῦ Ἐδτυχοῦς. Concilii Chalced. act. 1. Hinc apocrisariatus. Humbertus contra Græcorum calumnias: *Apocrisariatus sui tempore* Ἀποκρισιάριον vetus interpres synodi 6 CP interpretatur responsalem. Facundus d. l. 4: *Romanæ ecclesie responsalem* Aimoinus 3, c. 66: *Per responsales Fredegundis.* Anastasius Bibl. in Hist. Ecoles.: *Responsales vero Felicis Romani conveniens.* Et mox: *Felix autem compertis quæ ab apocrisariis suis gesta sunt.* Alii responsa facientem. Gregorius l. 7, epist. 5: *Diaconus noster qui apud eum responsa faciebat.* Theophanes: Ὁ τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ποιῶν. Responsum est ἀπόκρισις in Novell. Justiniani. Chronicum Alex.: Καὶ εἰπεῖν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπόκρισιν. S. Benedictus abbas Anianus in Concordia regularum c. 58: *Fratres qui pro quovis responso diriguntur.* Apocrisarius igitur est legatus ecclesie vel principum vel etiam privati.

Ἀρμάμενον armamentum. Theophanes: Καὶ ἀτίθηκιν ἐκεῖ τὸ ἀρμάμενον. Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. sic vertit: *Et illic posuit armamentum,* Armamentarium ὀπλοθήκη. Gloss. Cyr.: ὀπλοθήκη armamentarium. Josephus Ἀρχ. 9, 7: Ἀβολέας δὲ ἰωάδος τὴν ἐν τῷ ἱερῷ ὀπλοθήκην. Rufinus Aquil. ita vertit: *Interea Jaiudas aperiens armamentarium.* Adde Novell. 81, c. 4, Theophanes in Mauricio. *Interdum* ἀρμαμενον accipitur pro ipsis armis. Leo Tact, c. 6, § 28: Ἐτέρας ἀμάζας φεροῦσας τὸ ἀρμάμενον ἐκάστου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν. Constant. Tact.: Ἐχε δὲ καὶ ἐτέρας ἀμάζας βασταζούσας τὸ ἀρμάμενον.

Ἄρματα arma. Leo Tact. c. 19, § 43: Ἄρματα ἐχέτωσαν. Constant. in Tact.: Φοροῦντα τὰ ἄρματα, Codin. de Offic.: Ἐτε περι ἀλόγων εἶτε ἀρμάτων, *Sive de equis sive de armis.* Item: Στεροῦμενοι ἀλόγων ἢ ἀρμάτων, *Qui equis aut armis nonnullis careant.* Utitur Achmes Ὀνειρ. c. 24, 54, 69 et 156. Thomas Magister: Ὅπλα οὐ μόνον τὰ κοινῶς ἄρματα. Glossæ Nomicæ: Ἄρμα σημαίνει καὶ ὄπλον. Græci igitur recentiores τὸ ἄρμα καὶ τὰ ἄρματα dixerunt. Harmenop. 1, 26. § 42: Ὁ κλέψας ἀλότριν ἄρμα. *Qui aliena arma subripuit.* Alexius Rharturus: Τὸ ἄρμα τὸ ἰσχυρόν. Item: Ἐναί μίσγιστον ἄρμα κατὰ τῶν ἐναντίων. Manuel Moschor.: Ἄρμα ἐνικῶς τὸ τέθριππον, ἄρματα δὲ πλεθοντικῶς τὰ ὄπλα. Errat grammaticus qui negat τὸ ἄρμα ἐνικῶς arma significare. Eustath. ad Il. 2: Ἢ τοῦ ἄρματος λέξις καὶ ἐπὶ ὀπλου λέγεται, καὶ Ῥωμαϊκὸν τοῦτο. Nicephorus Blemmidas Epitom. leg. c. 8: Τὸ ἄρμα ἐπὶ τῶν ὀπλων τῶν Ῥωμαίων ἔθει. Quemadmodum autem ceterioris ævi scriptores τὸ ἄρμα et τὰ ἄρματα dixerunt, ita etiam postrema

Latinitas arma usurpavit. Dositheus Magister in Glossis: *Inermis sine arma.* Leges Longobardor. tit. 42: *Cum sagitta vel qualibet arma plagam fecerit.* Hinc ἀρμάτοι in libris Basilic. et Cedrenum *armati.* Georgius Alexandrinus in Chrysostomi Vita; Οὔτε γὰρ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δυνάμει τοῦτο πράττομεν, οὔτε ἐν δυναστείᾳ ἱππέων καὶ ἀρμάτων βασιλικῶν καὶ πληθει στρατοῦ Ἐτ ἀρματοῦν *armare.* Concilium Florentinum p. 567 ed. R: Ἴνα δώση κάτεργα εἴκοσι πάσης ἐξόδου ἀρματομένα. Alexius Rhart. doctr. in S. et magni Parasc. et Ἐξαρμάτος. Corona pretiosa: Ἐξαρμάτος, ἀθωράκιστος, *ex-armatus inermis.*

Ἀσηκρητεῖον secretarium. Synodus 8 œcumen. act. 4: Οὕτως ὠμολόγησαν καὶ γῆς εἰς τὰ ἀσηκρητέως. Videtur legendum *ἀσηκρητεία*: interpres enim vertit in *secretariis.* Varia autem erant secretaria, de quibus in œceteris.

Ἀσηκρήτης. Glossæ Nomicæ: Ἀσηκρήτης ὁ τῶν ἀποβόρητων γραμματεὺς, *a secretis, a secreta, secretorum notarius.* Procopius Hæc. β: Ἐτύγχετε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς Ἰωάννην τε τὸν Ῥουφίνου καὶ Ἰουλιανὸν τὸν τῶν ἀποβόρητων γραμματεῖα πρέσβεις παρὰ Χοσρόην σταίλας ἀσηκρήτης καλοῦσι τὸ ἀξίωμα Ῥωμαῖοι σήκρητα γὰρ καλεῖν τὰ ἀπόβρητα νενομίκασι. Idem Aνεκδ. p. 63, in fine: Τοῖς δὲ ἀσηκρήτης καλουμένοις οὐκ ἀπεκρίκτο τὸ ἀξίωμα εἰς τὸ τὰ βασιλεὺς ἀποβόρητα γράφειν, ἐπ' ὧν περ τὸ ἀνέκαθεν ἐτέτακτο. Nicephorus patr. in Breviario Historico: Ἀναγορεύουσιν εἰς βραχίλια Ἀρτέμιον Φιλιππικοῦ γραμματεῖα, ὃν τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσιν ἀσηκρήτης. Sexta synod. CP. act. 2: Παῦλος μεγαλοπρεπέστατος ἀσηκρήτης σεκρετάριος βασιλικὸς εἶπε. Et act. 4: Διογένους τοῦ μεγαλοπρεπέστατου ἀσηκρήτης σεκρεταρίου βασιλικῶ. Synod. Nic. 2, act. 2: Βασιλικὸς ἀσηκρήτης. Nicephorus Cpolitanus archiep. epist. ad Lecnem PP: *Cum igitur ætatem virilem attigissem et juvenilem præterissem in regalibus versatus atriis, militiam quamdam exercebam, et ipsam non absque opera ac remissa, sed quæ per manus et calamos exhibetur. Etenim imperialibus intereram scriptoribus. Ascetis eos vocare soliti, Latine linguæ scimus esse dictionem.* Landulphus Sagax l. 17: *Dirigit igitur Phocas Theodorum a secretis.* Primus ordinis πρωτοασκηκρήτης, *primus a secretis* Anastasio Biblioth. v. in πρωτοασκηκρήτης.

Ἀσημον argentum etiam signatum. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi: Τὸ μὲν χρυσὸν δέδωκε πτωχοῖς καὶ τοῖς δεομένοις, τὸ δὲ ἀσημον διένειμεν εἰς τὰς ἐκκλησίας. Hodie ἀσημι: Græci dicunt pro argento et ἀσημίον pro argenteo. Cyrillus patriarcha CP. adversus Judæos: Ὅπου εἶχε τὴν κεφαλὴν χρυσὴν, τὰ χέρια καὶ τὸ στῆθος ἀσημίον.

Ἀσηκτήριον asceterium. Julianus Antecessor Novel. 6, 6. Papias: *Assisterium, monasterium Græce,* pro asceterium vel asceterium, ut habent Juliani codices mss. Menolog. Gr. in Marfio: Μετὰ τὴν ἐμὴν ἀποβίωσιν σεμνῶν γυναικῶν οὗτος ὁ οἶκος γενήσεται ἀσηκτήριον. Nicephorus Callist. 9, 14: Ὅς ἀλλαγῶ, παρ' Ἀθηναίους δηλαδὲ, τὸ ἀσηκτήριον εἶχε. Hinc ἀσηκτής apud S. Basil. Theophylactus ad c. 11 Lucæ: Οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι ὡς ἀσηκταὶ ἐδόκουν καὶ ἀποκοκομένοι τῶν ἄλλων. Hinc συνασκηκτής. Curopalates p. 847 et ἀσηκτρία ascetria, Julianus Novella 53, Ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως sive exercitatione: ascetæ enim seu monachi et ascetria seu monastria in omni pietatis genere se exercent.

Ἀσσάριον assarium, as. v. Gloss. *asem* ἀσσάριον, ὀβολόν, et *assarium* ἀσσάριον, νομισμῶν. Cleopatra Περί σταθμῶν καὶ μέτρων: Καλεῖται δὲ ἡ οὐγκία τετρασσάριον Ἰταλικόν. Papias: *Assarium nummus, assis, vel figura denarii.*

Αὐγούστα Augusta, Augusti conjux. Achmes Ὀνειροκρίτ. c. 125. Simoc. 8, 13. Basilica l. 1,

tit. 6, c. 1 : Ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται, ἡ δὲ Αὐγούστα ὑπόκειται. Theodor. epist. 138 : Τῇ εὐσεβοστάτῃ καὶ θεοφιλεστάτῃ Αὐγούστῃ.

Αὐγουσταίων Augustæum. Descriptio urbis Cpolit. : Augustæum, Capitolium, Moneta. Pachimerius l. 9 : Αὐγουσταίωνος αὐλαίων πληροῦντες. Palatium Cpolitianum.

Αὐγουστάλιος Augustalis. Paulus l. 35, § 3. Ex quib. caus. παρ. præfectus quoque Ægypti. Basilica : Ὁ Αὐγουστάλιος Ἀλεξανδρείας. Justinianus Novell. 23 : Ἀκροατὴν ἔξει Αὐγουστάλιον. Julianus præfectum Augustalem. Synesius epist. 29, 105 fin. Isidor. Pelus. 3, 50. Nicephor. Callist. 10, 11. Phot. Biblioth. p. 259 ed. Græcolat. Theophylact. Simoc. histor. Mauric. 8, 13. Joann. Mosch. Lim. c. 207 : Ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ Αὐγουσταλίου. Theophanes homil. 46 : Δοῦξ Αἰγύπτου χειροτονεῖται καὶ Αὐγουστάλιος.

Αὐθέντης dominus. Ulitur Joannes Cantacuzenus p. 756. Panias : Authentēs dominus, auctor. Hinc αὐθεντία. Thomas M. : Αὐθεντία δὲ παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων ῥητόρων εἴρηται ἐπὶ τοῦ τῆς δεσποτείας ὀνόματος. Joannes Moschus Limon. c. 79 : Δέδωκε δὲ τὸ κλειδίον τοῦ ἀρμαρίου τῷ αὐθέντῃ. Alexius Rhartur : Καὶ ἡ αὐθεντία σας. Et αὐθεντεῖν εἰ αὐθεντικῶς. Hesychius : Αὐθεντεῖν ἐξουσιάζειν. Codinus in Παρεκβ. : Αὐθεντικῶς εἰσερχομένους ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ τοὺς Λατίνους. Cyrill. patriarcha CP : Κύριε, ἦγουν αὐθέντῃ. Et apud Laonic. Chalcond. μέγας αὐθέντης, le grand seigneur. De Sophia Augusta Anastasius in Histor. Eccles. : Accersitis Sophia Augusta pecuniarum venditoribus et notariis jussit deferri cautiones debitorum et breves. Quibus lectis accepit breves, et præbuit eos debitoribus, et reddidit dominis suis. Cedrenus αὐθένταις.

Βάτια dona ab imperatore aut patriarcha quotannis dari solita ante diem Palmarum, unde eis nomen : est enim βαίς seu βάιον ramus Palmarum. Joannis c. 12. Porphyrius de abstin. ab anim. v. Epiphaniū homilium εἰς τὰ βάτια. Dorothe. doct. 15 : Μετὰ βαίτων, cum palmis. Hinc hebdomas βατιοφόρος. Georgius Logotheta in Chronico : Ἐσπευσε καταλαβεῖν τὸ νυμφαῖον πρὸ τῆς βατιοφόρου. Quæ et ἡ τῶν βαίτων. Metaphrastes Sept. in Cyriaco : Ἐως ἡ τῶν βαίτων ἀφίκοιτο. Hæc autem erogati non semel fiebat. Theophanes in Apsimaro : Καὶ ἐπάτησε τὸν τράχηλον αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαίου. Quæ totidem fere verbis Cedrenus. Vide tamen notas posteriores ad p. 446 b.

Βαΐουλος bajulus. Sophocles scholiastes in Ajace Iorario : Παιδαγωγὸς καὶ παιδοτρέτης, ὁ λεγόμενος βαΐουλος. Balsamo juris GR. p. 472 : Τοὺς παιδοτρέτας βαΐουλος κατονομάζομεν. Theophanes : Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον τὴν πραιπόσιτον καὶ πατρικίον καὶ βέγγλον αὐτοῦ ἐποίησε παπᾶν. Sic ms. R. : lege βαΐουλον. Auctor anonymus in Annal. Franc. : Rex Carolus cum filiis et exercitu pacifice Franciam repeliit, filiumque suum Ludovicum regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi bajulum Arnoldum, aliosque ministros ordinabiliter decenterque constituit tutelæ puerili congruos. Historia Miscella l. 23 : Quæ comprehensas omnes imperatoris homines cecidit atque totondit una cum Joanne protospathario et bajulo ipsius. Fredegarius scholasticus in Chronico : Otto quidam filius Beronis domestici, qui bajulus Sigiberti ab adolescentia fuerat. Aimoinus de Gest. Fr. 4, 38 : Bajulus r. Sigiberti. Bajulus est pædagogus, præceptor, monitor, rector, gouverneur. Hinc bajulatio. Aimoinus Hist. 5, 39 : Bajulationi committens.

Βάνδον bandum, vexillum, signum militare. Hadrianus PP Epist. ad Carolum M. R. : Qui Neapolitani ipsos Græcos eum bandis et signis suscipientes. Anastas. Bibl. in Ecclesiastica Historia : Hunc Hisam in honorem filii sui atque imperatorum ter-

rorem cum imperatorio ac decenti honore militisque ac blandis (l. bandis) ac sceptris in Hierusalem milit. Procopius de bello Vandal. 2. p. 123 : Τοὺς τε ὑπακιστάς καὶ τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι, Ἰωάννη ἐπιτόξηνος Ἀρμενίῳ. Leo Tact. c. 12, § 62 : Τὰ δὲ βάνδα, ἦγουν τὰ σημεῖα. Constant. in Tact. : Ὅφειλει ἕκαστον τάγμα ἴδιον βάνδον ἔχειν. Scholiastes in σιγλ. τ. α' S. Greg. Naz. : Σύνημά ἐστι τὸ σημεῖον καὶ σύμβολον τοῦ στρατοῦ ὃ καλοῦσι βάνδον. Bandora, cohors militum, scara. Acta vitæ Alexandri PP 3 : Concurrerunt signiferi cum bandis. Radevicus 2, 66 : Signis et bandis præcedentibus ad palatium perduxerunt. Historia Wambæ regis Toletani : Illum cum bandorum signis accessisse. Benno Cardinalis de Vita Hiltebrandi l. 1 : Et cuncti milites banda gestantes. Anastasius in Adriano : Eum cum bandora susceperunt. Hinc βανδοφόροι. Procop. d. l. 2, p. 134 : Ὁ δὲ ἕτερος τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἐν ταῖς παρατάξεσιν εἰσὼθὺς φέρειν, ὃν δὴ βανδοφόρον καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Leo Tact. c. 4, § 14 : Καὶ βανδοφόρος μὲν ἐστὶν ὃ τὸ σημεῖον τοῦ βάνδου βαστάζων. Signiferi, vexillarii, idem draconarii dicti. Ordo Romanus : Deinde milites draconarii, id est qui signa portant. Theodoret. epist. 59 : Κομίζει δὲ ταῦτην Πατριῶντος δρακονάριος. Adde epist. 133. Significat βάνδον et turmam, scaram vel cuneum militum. Glossæ Nomicæ : Κουστοδία στρατιωτικὸν στίφος, ὃ βάνδον Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Auctor vitæ Caroli M. in Annalibus Francis : Dominus vero Carolus una cum Francis castra metatus est ad eandem, misitque scaram suam. Et p. 19 : Perueniensque in locum Ingilherim misit quatuor scaras. Denique βάνδον victoriam significat, si Stephanum de Urbibus sequamur in Ἀλαβάνδα. Παρὰ Ῥωμαίους, inquit, βάνδον τὴν νίκην φασίν.

Βάραγγοι protectores Cujacio, securigeri. De his Codinus de offic. vet. inscr. χιλιάρχῳ κορο, θ' βαράγγων. Joannes Cantacuzenus 1, 41 : Οἱ τε τοὺς πελέκεις ἔχοντες βάραγγοι προσαγορευόμενοι. Græci ad l. 3, § 5 D. ad leg. Cornel. de sicar. : Βαράγγου συγκλητικὸν τὸν ἕτερον βάραγγον συγκλητικὸν φρονεῦσαντος. Astrampsychus ἐν τῷ Πυθιγορικῷ λαξευτηρίῳ, δηλοῖς εἰς βαράγγους καὶ μεγαριστᾶνας καὶ ἀξιωματικούς. Hi Celtæ erant, ut scribit Scylitzes apud Cedren. p. 792 d. in ora, vel Angli, ut Codinus. Præfectus eorum ἀκόλουθος, ut jam observatum.

Βαρδούκιον hostile, jaculum, pilum, telum, quod jaci potest. Constantinus in Tacticis : Τζικούρια, βαρδούκια, ματζούκια.

Βασιλεύς rex, imperator, de præsentis temporis rege. Zosimus 5 : Ὡς ἂν μηδεὶς ἕτερος πλὴν αὐτοῦ βασιλεῖ παραδυναστεύῃ. Et βασιλεῖς pro Augusta. Idem lib. eodem : Σοβῶν κατὰ τῆς βασιλίδος τὸ πλῆθος. Sic Byzantini imperatorem vocare soliti. Annales Francorum : More suo, id est Græca lingua, laudes ei dixerunt, imperatorem eum et basilium appellantes. Et iisdem pene verbis auctor Vitæ Caroli M. et Eginardus de gestis Caroli M. et Annales Fuldenses. Cæteros ῥήγας per contemptum appellabant, ut ῥήγα Φραγγίας. V. Luitprandum in Legatione.

Βεργίον virga. Anastasius Biblioth. in Historia Eccles. : Contra Vulgares fundis et virgis armatos et blasphemantes minavit. Leo Tact. c. 7, § 3 : Μετὰ σκουτάρων καὶ βεργίων. Et § 18 : Ἀντὶ σπαθίων βεργία ἢ νάρθηκας ἢ καλάμους ἀντὶ κονταρίων ἀναδιδούς. Constant. in Tact. : Βεργιάζετωσαν δὲ καὶ σκουτάρια καὶ βεργία. Menolog. in Martio : Ἐπλεξεν οὖν ὁ γέρον μεχρὶς ἐννάτης ὥρας οὐεργίας (sic) ms.) δεκαπέντε μόχθῳ πολλῶν.

Βεστιαρίτης. V. Πρωτοβεστιαρίος.

Βίγλα vigilia. Eustath. Il. 2 : Σκοπήν δὲ λέγει τὴν κοινῶς λεγομένην βίγλαν. Theophanes : Κλείσας οὖν τὰς τῶν τοιγῶν πύλας καὶ βίγλας θέμενος. Leo Tact. 11, § 9 : Ἐχειν δὲ καὶ βίγλας ἔξωθεν.

Et c. 17, § 54 : "ἵνα βίγλα ἀκριβῆς καὶ ἀσφάλεια τοῖς λοιποῖς γένηται. Hinc βιγλάτωρ excubitor. Idem Leo c. 44, § 16 : Μετ' ὀλίγων βιγλατόρων. Et βιγλεύειν excubias agere. Leo c. eodem, § 13 : Ὑπεύλων βιγλεύειν. Et d. c. 17, § 102 : Διὰ τοὺς βιγλεύοντας πάντως. Vel βιγλίζειν vigilare. Constant. in Tact. p. 38 : Πρὸς τὸ βιγλίζειν αὐτούς, et p. seq. ἵνα προλαμβάνωσιν οἱ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ βιγλίωσιν.

Βιξιλλάτινες vexillationes, alæ equitum. Glossæ. Cyrilli : Βεξιλλάτιων vexillatio. De vexillationibus Veget. et Cuj. ad l. ult. C. de his qui non impletis stipend. sac. sol. sunt.

Βισέξτος bisextus. Anastasius Antiochenus : Ὅτε ἡ τετραετία τοῦ λεγομένου βισέξτου εἰς τελείαν ἡμέραν ἀπαρτίζει τὴν κίνησιν. Glossarium ms. illustriss. F. cancellarii Petri Seguerii : Βισέξτον ἐπινέμησις τετραετίας.

Βλαττίον blatta. Salomon episcopus :

*Dulcius hoc cunctis argenti aurique talentis,
Bombyce aut gemmu, blattis eborique suisset.*

Constantinus de administr. imper. : Ὅσον βλαττία. Pannus sericus. Fortunatus 2, 3 :

Serica cui niveis ugnata est blattea telis.

Βουκελλάριος bucellarius. Glossæ Nomicæ : Βουκελλάριος ὁ ἀποστελλόμενος καὶ φέρων τινά. Item : Βουκελλάριος ὁ παραμένων στρατιώτης. Græci lib. 60 Basilic. : Βουκελλάριοι λέγονται οἱ παραμένοντες στρατιῶται. Ἐκ δὲ τοῦ βούκα ὀνόματος, ὃ ἐστὶν ὁ ἄρτος, ἐκλήθησαν βουκελλάριοι οἱ τὸν ἄρτον τινοὺς ἐσθιόντες ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῶ παραμένειν αὐτῷ. *Bucellaris dicuntur stationarii milites. Ex nomine autem bucca, quod est panis, vocantur bucellarii, panem alicujus edentes in hoc ut morentur apud eum.* Buceliarii igitur sunt custodes corporis, protectores, stipatores, satellites, armigeri, assæcles, domestici procerum vel principis. Sic etiam dicti clientes. Papias : *Clientis bucellarius.* Idemque parasiti dicti. Aldhelmus de laudib. virginis. : *Hæc tanta prodigia cernens Claudius tribunus obturpuit, et corde compunctus cum septuaginta militibus et omni familia et vernacula clientela una cum parasitis et sodalibus credidit in Dei Filium.* Et ibidem : *A propriis parasitis et domesticis clientibus.* De them. Bucell. vide Const. de th. orient. th. 6, et eundem de Admin. imp. c. 51, et Curop. p. 839.

Βουκινάτωρ buccinator. Theophanes : Δύο ἀδελφοὶ τινες φιλόχριστοι ἐν Τριπόλει καταμένοντες, υἱοὶ βουκινάτορος. Scholia in Epitom. SS. Cann. tit. 2, sect. 2 : Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου βουκινάτωρ βασιλικὸς βαπτισθεὶς, id est, *Sub patriarcha Theodosio buccinator quidam imperatorius baptizatus.* A buccina seu tuba, quæ βούκινον Græcis posterioribus. Suidas : Φωνασκεῖν εὐφωλεῖν ἀσκεῖν, καὶ φωνασικὸν βούκινον. Glossæ Cyrilli : Σάλπιγξ tuba, litua, buccinum ; quæ nunquam inter buccinam et tubam nonnihil interest.

Βουνέυρον. Theophanes in Phoca : Ὅν ὁ τύραννος βουνέυροις μαστίζων ἀνεΐλεν. Et alibi : Ἀνὰ β' βουνέυρων ἐκέλευσε τύπτεσθαι. Menologium in Martio : Τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας τοῖς βουνέυροις ἀνηλεῶς συγκοπτομένου. Simeo Metaphr. in Sergio et Baccho : Καὶ τὸν μὲν Σέργιον ἀσφαλεστάτη φρουρᾷ κρηδίδου, τούτῳ δὲ ἦν ἀμειβόμενος αὐτὸν τῆς εὐεργεσίας τὸν Βάχχον δὲ διὰ τεσσάρων ἰσχυρῶς ἐκταθέντα βουνέυροις ὁμοῖς ἐκέλευε καταξινεσθαι. Constant Manasses : Ὅμοις βουνέυροις τὰς αὐτοῦ καταμελαίνει σάρκα. Item : Ὅμοις βουνέυροις τὸν λαμπρὸν κατακίζει τὴν σάρκα. Martyrologium Usuardi mense Oct. d. 7 : *Quorum Bacchus tam diu est nervis crudis (βουνέυροις) cæxus quoadusque totus corpore discissus in confessione emitteret spiritum.*

Βραχιόνιον armilia. Achmes c. 127 Ὀνερ. : Ἐάν ἴδῃ δὲ βραχιόνια ἔλαος χροσᾶ.

Γαλέα vel γαλαία triremis, galère. Leo Tact. c. 19, § 10. Γαλιάτζα Conc. Flor. p. 567 ed. R. *Galéasse.*

Γενικὸν ærarium publicum. Huic præfectus τοῦ γενικοῦ λογοθέτης dicebatur. Nicephor. Gregoras l. 7. Codin. de offic. eundem γενικὸν appellatum tradunt viri eruditissimi ex hoc loco Suidæ : Ἰωάννην ἐπίστησιν ἡγεμόνα τοῦ πολέμου διάκονον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ λογιστὴν τῶν φόρων, ὃν γενικὸν καλοῦσι. De quo dubito ; nam de eodem Joanne sic scribit Nicephorus in Breviario historico : Τούτοις ἡγεμόνα ἐπίστησιν Ἰωάννην διάκονον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστὴν, ὃν λογοθέτην γενικὸν οἶδα καλεῖν ἢ συνήθεια. Atque ita forte legendum apud eundem p. 115 : Τῶν δημοσίων λογιστὴν, ὃν τὸ δημῶδες λογοθέτην καλοῦσι, nisi δημόσια pro tributis accipias. Theop. in Constantino : Τὸν τε Θεόδοτον τὸν μοναχὸν καὶ γενικὸν λογοθέτην. Hinc ἀπὸ γενικῶν, qui eo munere functus. Joannes Scylitzes in principio historiarum : Νικηφόρου βασιλέως τὸ ἀπὸ γενικῶν. Chronologia vetus : Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Eadem verba in 8 synodo p. 448 ed. Rom.

Δεήσεις, ὃ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Libelli, libellorum magister. Georgius Alexandrinus in Vita S. Chrysostomi : Δοὺς τὰς δεήσεις τῷ βασιλεῖ. Græcus auctor ms., quem citat eruditissimus Allatius disert. 2 de lib. Ecol. : Ἰωάννου μαγίστρου καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων. De referendario et regendaro dicam in Gloss. Nomic.

Δεκανοὶ decani. V. tit. C de decanis B. Chrysost. in Epist. Pauli ad Hebr. c. 7, hom. 13, p. 506 ed. Anglic. : Καὶ τῶν λεγομένων δεκανῶν τόπον ἐπέγοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἶσι. Flotilda in visio-nibus : *Audiebatque vocem dicentem, quod hi essent archidiaconi et præpositi iudicesque et majores atque decani.* B. Ambrosius l. 5, epist. 35 : *Quod ad Portianam basilicam de palatio decanos mittebant.*

Δηλάτωρ, δηλατορεύειν, delator. Ulpianus in Timocrateam τὸν προσαγωγία interpretatur δηλάτωρα. Theodoretus epist. 43 : Καὶ δηλάτορες ἔργον δεξάμενος. Utilitur etiam epist. 45. Georgius Alexandrinus in Vita S. Chrysostomi : Ἐτυχε δὲ κατὰ τινα φθόνον διαβολικὸν δηλατορευθῆναι τούτῳ τὴν ἄωρον χῆραν εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Διατάριος atriensis. Glossarium Philozeni : atriensis διατάριος, διατάρχης. Theophanes : Εὐτυχιανὸς δὲ τις πρῶτος τῶν δαιταρίων. Vet. Inscript. p. 576, 7 : *Diætarchus domus Augustæ.* Et in Heraclio : Ἐκρατήθησαν δὲ καὶ ἐν τῶν δαιταρίων τοῦ παλατίου πολλοί. Menologium d. 30 Julii : Ὑπὸ τῶν δαιταρίων τοῦ μεγάλου παλατίου ἀποχομιζέται. Martyrolog. Notkeri : *Qui cum esset xpatarius palatii, pro diabolo, ut zabolus pro diabolo apud Phœbadium contra Arianos et Gild. Sap.*

Δικέρατον tributum veterum murorum reficiendum causa a Leone iconomacho institutum. Vide tamen Constant. Manass. p. 93 in Nicephoro. Theophanes infra in διοικητῆς. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles. : *Asi imperator allocutus est populum dicens : « Vos non valetis ædificare muros, sed nos præcipimus administratoribus, et ipsi exigent in regulam per singulos annos nummum argenteum unum, quo imperium accepto ædificavit muros ; et ita facta est consuetudo dandi binas siliquas administratoribus.*

Δικτάτωρ dictator. Polyb. p. 237 d. 238 c. Diodor. Sicul. p. 127, in fin. t. 2 et p. 919. Et 2. Pæan. Eutrop. met. p. 67.

Διοικητῆς publicanus, tributorum exactor. Theophanes : Ἐνταῦθεν οὖν ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια διδεῖν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. Administratorem vertit Anastasius loco supra citato. Hadrianus PP Epistola ad Carolum M. : *Missi, inquit, Græcorum duo spatharii imperatoris cum diæceli, qui Latine dispositior dicitur.*

Δίπτυχα. In his erant inscripta nomina episcoporum. Constantinus Pogonatus epist. ad Domnum PP (habetur tom. III concil. Gr. p. 7 ed. R.): 'Εμβαλεῖν Βιταλιανὸν τὸν μακαριώτατον ἐκ τῶν διπτύχων. Synodus Mopsuestena, cujus acta habentur in 5 synodi act. 5: *Theodori antiqui nomen eiectionis est diptychis*. Facundus Hermianensis l. 4: *Cognovi nomen Joannis in sacris diptychis scriptum*. Idem catalogum episcoporum vocat l. 8: *Ut ex catalogo episcoporum nomen ejus Atticus episcopus juberet auferri*. Ἱερατικὸν κατάλογον S. Cyrillus ad Atticum apud Nicephor. Call. 14. 26. βιβλίον ἐπισκόπων B. Chrysost. epist. 125, et diptycha dicta, quia tabulae duplices erant, in quarum altera vivorum nomina prescripta, in altera vero eorum qui obierant. Γραμματεῖον autem διθυρον intelligit Georgius Alexandrinus in Vita Chrysostomi: καὶ λαοὺν ὁ Ἰωάννης δίπτυχον ἔγραψεν Ἐπιφανίῳ, sive duplices tabellas, in quibus epistolam scripsit Chrysostomus.

Δομῆστικος τῆς ἐκκλησίας domesticus ecclesiae. V. Liturgiam ordinum parte 7, in consecratione episcopi et Meursium in hac dictione. Δομῆστικος σχολῶν, στρατάρχης, praefectus, domesticus scholarum. Constantinus Manasses:

Οὗτος τὸν Βάρδαν τὸν Φωκῶν στρατάρχην καθ-
ιστάσει,
ὄν τῶν σχολῶν δομῆστικὸν εἴποιεν ἂν Ῥωμαῖοι.

Historia Miscella 22: *Antonium patricium et scholarum domesticum*. De domesticis agemus in Glossario Nomico.

Δούξ dux, ἡγεμὼν, στρατιωτῶν ἄρχων, στρατιωτικῶν καταλόγων ἄρχων, στρατοπεδάρχης. Glossae juris: Δούξ ἡγεμὼν. Constantinus de themat. 1: Ὑπὸ δούκα καὶ ἡγεμόνα. Procopius Persa. α': Οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων, ὃν δούκα καλοῦσι. Et de aedific. Justin.: Στρατιωτικῶν δὲ καταλόγων ἄρχοντα τῆδε καταστήσάμενος, ὃν δούκα καλοῦσι. Eusebius Historia Eccles. 9, 5: Στρατοπεδάρχης ὃν δούκα Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσι. Joannes Cantacuz. l. 4: Ἐχομένης δὲ τῆς Χίου, ὡς περ ἰσθόρηται ἡμῖν, ὑπὸ τῶν ἐκ Γενούας ἀδικῶς ἐν σπονδαῖς, πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῆς. δούκα ἐγχωρίως προσαγορευόμενον, ὁ βασιλεὺς ἐπέμφε. Niceph. Call. 7, 26. Harmenop. 1, 16, § ult.: Πᾶσα προπέτεια κατὰ δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιωτοῦ κεφαλαικῆν ἐπάγει τιμωρίαν. Arrius Menander in l. 6 de re milit. dixerat *Adversus ducem vel praesidem*. V. ad Gloss. Basil.

Δρουγγάριος praefectus drungi, tribunus, turmae unius praefectus. Glossae juris: Δρουγγάριος ὁ χιλιαρχος. Item: Δρουγγάριον οἱ παλαιοὶ ἐκάλεον τὸν μιᾶς μοίρας ἦτοι τούρμας ἄρχοντα. Vetus inscriptio: Γρηγοροῦ βασιλικῶν στρατοῦ καὶ δρουγγαρίου γεγονότος. P. 1161. 2. Erant autem plures, inter quos quidam μεγάλοι, ut praefectus rei navalis, δρουγγάριος τῶν πλωτῶν, Cedreno ὁ τοῦ στόλου δρουγγάριος, praefectus classis. Anna Comn. Alexiad. 3. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. CP: Ὁ τοῦ βασιλικῶν στόλου δρουγγάριος. Τοῦ ναυτικῶν δρουγγάριος Constantin. Manass. et δρουγγάριος τῆς βίγλης drungarius vigiliæ. Constantinus Manassa: βίγλης γὰρ ἦν δρουγγάριος, εἶποιεν ἂν Ῥωμαῖοι. Historia Miscella l. 24: *Multi protospatharii et spatharii et excubitus domesticus et ordinum princeps, seu drungarius imperialis vigiliæ*. Rectius legitur apud Anastas. Biblioth. in Hist. Ecol.: *Quin et ordinum princeps et exc. domest. seu drungarius vigiliæ*. De drungario Cibyrhæotarum Cedrenus in Leontio, Nicephorus in Breviario historico, Theophanes. Vide ad Gloss. Basilicorum.

Δρουγγός, δρουγγιστί. Drungus globus militum. Leo Tact. c. 13, § 3: Κατὰ δρουγγούς καὶ κατὰ τούρμας. Veget. 3, 16: *Scire dux debet contra quos drungos, hoc est globos hostium*. Sic legitur in veteri codice Nicolai Fabricii viri perillustris.

Hinc monachorum globus apud H. Chrysostom. epist. 14: Δρουγγός μοναζόντων. Οὕτω γὰρ δεῖ εἰπεῖν καὶ τῇ λέξει τὴν μανίαν αὐτῶν ἐνδείξασθαι. Hinc δρουγγιστί. Leo Tact. c. 18. § 144: Ἀθρόως δὲ καὶ τὸ λεγόμενον δρουγγιστί ἐκπιθῶντας. *Confestin, glomeratim*.

Ἐβδομον. Nicephorus in Breviario historico: Καὶ μόλις πρὸς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως ὃν ἔβδομον καλοῦσι. Item: Κατὰ τὸν παραθαλάσσιον τόπον τὸν καλούμενον ἔβδομον. Septimum miliarium.

Ἐγκαίνια encœnia. Isidorus de ecclesiasticis Officiis 4, 35: *Quandocunque novum aliquid fuerit dedicatum, encœnia vocatur*. Niceph. Callist. 8, 3 et 18. Eurip. Schol. ad Orest.: Ἐγκαίνια ἢ ἐν ἐγκαινισμῶ. Theophanes: Ἐγένετο τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Marcellinus Com. in Chron.: *Thermarum quæ dicuntur encœniæ factæ sunt*. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles.: *Junio mense facta sunt encœnia SS. apostolorum apud Cpolim, et recondita sunt lipsana Andreæ Lucæ ac Timothei apostolorum, et transit Mennas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in curruca aurea imperatoris lapidibus insignita, tenens tres thecus SS. apostolorum in genibus suis, et ita encœnia celebravit*. Hinc encœniare. B. Augustinus tract. 48 in Joannem.

Ἐγκλειστος monachus, inclusus, reclusus. Theophanes in Justiniano: Ἐγκλειστος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου. Et in Constantino Copronymo: Ὡστε ἀπαντας μοναχοὺς τε καὶ ἐγκλειστους καὶ κιονίτας. Anastasius Biblioth. vertit *inclusos et cionitas*; semper enim inclusum pro incluso apud eum legas. Theodorus Hermopolites l. 7, tit. 8, exponens hæc verba legis 2 D. de in jus voc. *Nec eos qui propter loci religionem inde se movere non possunt*, οὔτε, inquit, τοὺς μὴ δυναμένους διὰ τὴν τοῦ τόπου θρησκείαν ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρεῖν, ἔχοντες τοὺς ἐγκλειστους μοναχοὺς ἢ τοὺς προσμοναχοὺς. Mosch. Limon. c. 50: Διηγέσατο ἡμῖν περὶ τοῦ ἀββᾶ Γεωργίου τοῦ ἐγκλειστοῦ. Theodorus Studita catech. 38: *Stytila in primis, ac deinde factus clusius*. Et in testamento ejusdem Livineius vertit clusium. Græce ἐγκλειστον, pro incluso. Petrus Damiani epist. 19 l. 1: *In epistola ad dominum Thersonem inclusum missa*. Fredegar. Scholast. in Chronico: *Sigebertum reclusum basilicæ S. Dionysii martyris*. Hinc ἐγκλειστήριον pro monasterio. Joan. Mosch. Limonar. c. 69: Καθ' οὗ μέρους καὶ τὸ ἐγκλειστήριον ὄπηρχε τοῦ γέροντος. *Clusa* pro eodem apud Marianum Scotum l. 3.

Ἐκδικός defensor Ecclesiae seu causarum Ecclesiae. Synodus Nic. 2, act. 4: Ἐκδικός τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Concil. Cp. sub Menna act. 1: Τοὺς εὐλαβεστάτους νοταρίους καὶ ἐκδικούς τοῦ αὐτοῦ ἀποστολικῶν θρόνων τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης ἐνταῦθα παραγεγονότας. Hormisdæ epist. 36: *Paulinum Ecclesiae Romanæ defensorem cum scriptis presentibus destinare curavimus*. Anastasius Biblioth. in Historia Eccles.: *Paulus quidam defensorum Ecclesiae*. Horum mentio in codice canonum Ecclesiae Africanæ. Et erant quatuor, qui et ἐκκλησιεδίκοι dicti, Justinian. Novell. 56 c. 1. Et ed. 43, c. 10. Conc. Cp. sub Menna act. 2: Ἰωάννης ὁ θεοσεβίστατος πρεσβύτερος καὶ ἐκκλησιεδίκος τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας εἶπε. Primum πρωτέκδικος dictus. Conc. Florent. sess. 25: Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κληρικῶν ὁ μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ὁ πρωτέκδικος. Balsamon ad can. 85 syn. Carthag. et πρωτεκδικικὸν βιβλίον idem ad can. 78 d. synodi.

Ἐνωτικὸν edictum de unione Ecclesiarum, cujus auctor Zeno. Sexta synodus CP. act. 10: Ἀποδεχόμεθα δὲ καὶ ἐν ἐπιπέτῳ ποιούμεθα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐνωτικῶν γράμματος, ὅπερ ὁ τῆς βασιλευσάτης λήξεως βασιλεὺς ἐξεφώνησε Ζήνωνος Theophanes: Μακεδόνιος δὲ κακῶς πεισθεὶς ὅπερ ἔγραψε τῷ ἐνωτικῷ Ζήνωνος. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles.: *tunc et enotiesium (sic ms.) fecit*

Zeno, ut quidam aiunt, ab Acacio Cpolitano dictatum. Postea tamen scribitur *enotico*. Imo et *enotium* in sequentibus. Exstat Evagrii 3, 14.

Ἐξαρχος dux Constantinus 1 de them. c. 12 : Ἦν γὰρ ἐξάρχων τοῦ βασιλικοῦ τάγματος τῶν καλουμένων ἐξκουβίτων. Nesoio an legendum sit ἔξαρχος. Regius tamen codex nil mutat. Quid si legas ἄρχων, ut apud Cedrenum τοῦ τάγματος ἄρχων τῶν ἐξκουβίτων? Ἐξαρχοὶ τῶν πατριῶν duces Iactionum. Basilica in interpretatione legis 16 D. de appellat. Exarchum vertit Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles.

Ἐξέρκετος exercitus. Glossæ juris : Ἐξίκετο στρατός. Leg. ἔξερικτος.

Ἐξισωτής peræquator. Sic n L. ult. C. de censib. et censitor et peræquator. Peræquatorem ἔξισωτήν interpretatur Eustathius Ἐπὶ χρον. διαστ. Sic dictus quod libros censuales emendaret, et tributorum onus habita ratione census ex æquo inter cives divideret. S. Basilus ep. 259 : Διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἀδελφοῦ Ἑλληνίου ἔξισωτότος Ναζιανζόν. et ep. 263 : Διεπεμψάμεθα τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἀδελφῷ Λεοντίῳ τῷ ἔξισωτῇ τῆς Νικαίας, et epist. 278 : Ὅστε τῆς ἐπὶ τῇ ἔξισώσει φροντίδος αὐτὸν ἀνεθένα. Idem prope munus peræquatoris et inspectoris. De inspectione Theodoretus ep. 43 : Καὶ τὴν ἐποψίαν τὴν πολλαχῆς γεγεννημένην κελύσαι βεβαιωθῆναι, et ep. 44 : Τῆς γὰρ ἐποψίας κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν γενομένης. Censitores autem qui census definiunt pro ratione eorum quæ quisque possidet. Gloss. Philox. *censitor* ἀπογραφεὺς τιμητής. Vide epistolas S. Basilii 304, 352, 353, 426. Gr. Naz. orat. de Jul. censitore.

Ἐξκουβίτα pro excubitoribus vel excubiis. Gloss. Cyrill. ἀγρυπνία excubitus. Item : *Excubitum* πανυχίς. Nicephorus Callistus l. 17, c. 40 : Κόμητι ὄντι τῶν ἐξκουβίτων. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles. : *Asi populus scholariorum et excubituum*. Hinc excubitorium. Anastas. Biblioth. in Collectaneis : *Duxeruntque in custodiam excubitorii*.

Ἐξκουβίτωρ excubitor. Procop. de bello Vand. 2 : Ὅς τῶν ἐξκουβιτόρων ἤγειτο ὄντω γὰρ τοὺς φύλακας Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysost. : Ἀποστέλλει ἡ βασιλισσα δύο ἐξκουβιτορας. Metaphrast. mense Sept. : Ἰωάννης τις στρατιώτης ἐν τοῖς καλουμένοις ἐξκουβιτορσιν. Chronic. Alexandr. ὁστρατός τῶν φυλακτόντων τὸ καλῆτιον ἐξκουβιτόρων. Mauricius imp. epist. ad Gregor. PP. : *In quibus omnes dixerunt tuam beatitudinem milites ad illos transmisisse eum uno tribuno et excubitore*. V. ad Glossas Basilicon.

Ἐπίκτης. Vetus glossarium illustrissimi viri D. Petri Seguerii F. cancellarii : Ἐπίκτης ὁ σπουδαῖος qui urget operas ut festinent. V. Indicem in voce πρωτομάστωρ. Theophanes : Ἐκτίσε τὸν Ἰουστινιανοῦ τριχλίνοι λεγόμενον καὶ τὰ τοῦ παλατιοῦ περισειχίσματα, καὶ ἐπέστησεν ἐπίκτην Στεφανον. Vide notas P. Goar. ad p. 44, 42 et 598 b.

Ἐπίσκοπος ποιμὴν μερικός. Barlaamus Περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς c. 3 : Μερικούς δὲ ποιμένας, οὓς ἐπισκόπους ὠνόμασαν. Gloss. L. g. *pastor* ἐπίσκοπος. Τῶν λογικῶν προβάτων ἀγελάρχης, Theoph. Cerameus hom. 47. *Episcopus primi ordinis sacerdos, primus sacerdos*, S. Ambr. de dign. sacer. hinc ἐπισκοπή pro episcopatu. Justin. Nov. 123, c. 1. Basil. diaconus conc. Ephes. parte 1. Gregor. presbyter in Vita Gregor. Theologi : Αἰτῶν τῆς βασιλίδος ἐπισκοπήν. Theophanes : Βουλομενος Εὐτύχην τινὰ ἀρχιμανδρίτην δμόφρονα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπήν προχειρίσασθαι. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccles. *Per episcopum mittunt deponitionem, et episcopium* pro eodem. Carolus 3 R. in ep. ad episcopos regni sui : *Episcopium Tungrens Ecclesie expetit*. Item episcopium pro domo episcopi, synod. Pontigonensis can. 12. Anastasius in exilio S. Martini : *Giratuos per totum episcopium*.

Ἐπτάσκαλον locus Cpoli a septem scalis ita nuncupatus ; est enim σκάλα scala. Moschopolus Περὶ σχ. κλίμαξ ἡ κοινῶς σκάλα. Suidas : Ἀνατολεὺς καὶ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα. Corona pretiosa : σκάλα scala. V. Procop. Vandal. β', p. 148.

Ἐταιρεία, ἑταιρείαρχης. Cohors quæ constabat ex belli sociis et foederatis. Hujus præfectus ἑταιρείαρχης, sive, ut loquitur Cedrenus, ἑταιρείας ἄρχων. Erant autem, ut Meursius observat, plures ejusmodi ἑταιρείαι, quarum una ἡ μεγάλη dicebatur, ejusque præpositus μέγας ἑταιρείαρχης : de quo Constantin. Manass. Georg. Logoth. et Nicet. Ζιθὴνη sibina, venabulum. Glossæ Philoxeni : venabulum ζιθὴνη. Sic etiam exponitur in Gloss. Cyrilli.

Ἰωστή genus dignitatis. Codin. in Παρεκβολαῖς : Καὶ προήρχοντο α' τς Ἰωσταὶ καὶ οἱ πατριχοὶ καὶ οἱ πραιπόσιτοι. V. not. posteriores.

Ἡγούμενος hegumenus, major, major monasterii, præfectus, præpositus. S. Albanus in Metaphrasi ms. psalmi 67, ad illa vers. 26 προέφθασαν ἄρχοντες, οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναχῶν. Synodus Nicæno 2, act. 1 : Σάββας ὁ εὐλαβεστάτος ἡγούμενος μονῆς τοῦ Στουδίτων : Anastas. Biblioth. vertit *hegumenus monasterii Studii*. Idem Anastas. Biblioth. in Histor. Eccles. : *Petrus Eugemenus S. Sabæ. Legi hegumenum*. Syn. Nic. d. act. 1 ἡγούμενον præpositum vertit. Joannes Mosch. Limon. c. 95 : Ἡγούμενος ἦν τοῦ κοινόβιου τοῦ Ἀθαζάνου. Pallad. Laus. c. 76 : Ἡγούμενον πολλὰς ἀδελφότητος. Hinc ἡγουμενεῖα, præfectura. Synodus 8 œcumen. c. 4 : Τοὺς δὲ παρ' αὐτοῦ εἰς ἡγουμενεῖαν προχειρισθέντας.

Ἰέμα, θεματικοὶ provincia. Cedrenus : Διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων, ex Romanis provinciis. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles. : *Iam in regia urbe quam in thematibus degentes*. Theodoros Hermapolites ad l. 6, § 8 D. de offic. præsid. : Οἱ στελλόμενοι ἄρχοντες εἰς τὰς ἐπαρχίας ἤτοι εἰς τὰ θέματα. Hinc θεματικός provincialis ; idem Hermop. lib. ix, tit. 1. Interdum ἰέμα legionem significat. Vetus Glossar. tit. de Militia : *Legio τάξις, θέμα*. Hinc θεματικοὶ legionarii. [Cedrenus : *Συναχθέντες δὲ οἱ θεματικοὶ, thematici milites*. Anastas. Biblioth. in Histor. Eccles. : *Appellatus est imperator ab omnibus ultra sitis thematibus*. Histor. Misc. 22 : *El cum ad Orientalium thema, cuius prætor erat Lacinus, cucurrisset*. De hoc themate Constantin. them. 1. Et paulo post : *Artabasus autem a thematibus pronuntialis est imperator*. Et ibidem : *Pervenit Constantinus Chrysopolim cum duobus thematicis militibus*. Et lib. xxiv : *Mulieribus vero thematicorum militum, qui fuerant in Bulgaria, auri quinque talenta dedit*. Codinus in Παρεκβολαῖς ex Chronicis Cpolitano : Ἐγραψε δὲ καὶ τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοπάρχαις καὶ δουξὶ καὶ πᾶσι τοῖς οὖσιν ἀρχηγέταις πάντων τῶν βασιλικῶν θεμάτων Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως, ἄρκτου καὶ μεσημβρίας. Καβαλαρικὰ θέματα apud Cedrenum sunt equestres copias : ἵπτικὸν τάγμα Herodiano.

Ἰδικτον edictum, Cedrenus : Ἐκτίθεται ἰδικτον. Glossar. Juris : Ἐδικτοίς, διατάξαι. Theophanes in Heraclio : Ἐκτίθεται τὸ λεγόμενον ἰδικτον. Agatho PP epist. ad Constantin. Heracl. et Tiber. (exstat synod. Constantin. 6, act. 4) : Ἀπολιναρίου αἰρετικοῦ κατὰ Διοδώρου πρὸς τὸ καίμενον ἐν τῷ ἡδίκτῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ ἐν εὐσεβείῃ τῇ μνήμῃ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως. Nicephor. Call. 17, 29 : Τὸ Ῥωμαῖσι ὀνομαζόμενον ἡδικτον γράφει.

Ἰκανῶτον cohortis nomen. Synodus 3 œcumen. act. 1 ; Δομῆστικος Ἰκανῶτων. Menologium Julii d. 1 : Δομῆστικὸν αὐτὸν τῶν Ἰκανῶτων προσετίθετο. V. Constant. 1 de them. 5.

Ἰλλούστριος illustris. Arianus Epict. 3, c. ult. Nicephor. Call. 47, 14 : Ἰλλούστριος δὲ τις ἀξίαν.

Psellus Synopseos v. 255. Victor persecut. Afr. dixi ad Theophilum. Et v. Cujac. ad lib. xii, cod. t. I.

Ἰνδικτιών, Ἰνδικτος. Indictus, indictio. Gregorius Taurominitanus orat. de Indict.: Ἀρχὴ τῆς χρονικῆς ὑπάρχει ἀνακυκλήσεως, Ἰνδικτα λεγομένη τῇ Ῥωμαίων φωνῇ. Alii tribuunt Theophani Cera-meo arch. Tauromenit. S. Maximus in Computo ecclesiast. c. 33. Isaacus mon. in Computo c. 4: Ἰνδικτος ἦτις καὶ Ἰνδικτιών καὶ ἐπινέμησις λέγεται. Indictionem autem ab indictionibus dici verius est, quæ cum annuæ essent, inde cæperunt anni per indictiones numerari, ut tradit summus juris interpres ad tit. C de indictionibus. Indictiones autem sunt tributa. B. Augustin. in psal. 49: *Quod vectigal nobis indicit, quoniam voluit esse rex nosler et voluit nos esse provinciam suam. Aadiamus indictiones ejus, non trepidet pauper sub indictione Dei.* V. Cincorum ad Cassianum.

Καβαλλαρικά, καβαλλάριος, καβαλλικεύειν. Θέματα καβαλλαρικά apud Cedrenum et Theophanem. Equestris exercitus καβαλλαρικός στρατός, Constant. synodus Florent.: Καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν καβαλλάριοι. Theophanes in Heraclio: Οἱ δὲ Πέρσαι καβαλλάριοι. Joannes Moschus Limon. c. 72. Hinc καβαλλικεύειν. Theophan. in Theod.: Καὶ δι' ἐκείνων ἐκαβαλλικεύσαμεν. Constantin. in Tact.: Ἀπὸ μεγάλων γὰρ κινδύνων ταῦτα διασώζουσι πολλάκις τὰ ἱππάρια καὶ δι' αὐτῶν τοὺς καβαλλικεύοντας αὐτά. Idem de administr. imper. c. 15: Οὐ καβαλλικεύουσι δὲ ἵππους. Achmes c. 235: Ἐὰν ἴδῃ τις δεῖ ἐκαβαλλικεύειν βορδῶν Glossarium ms.: Καβαλλικεύει, ἀποβαίνει τὸν ἵππον. Utitur Actuarius lib. Περὶ συνθέσεως φαρμάκων. Sic Latini recentiores equum caballare vel caballicare dixerunt. Legis Salicæ tit. 26: *Et eum (caballum) caballaverit.* Legis Langobard. tit. 405: *Si quis caballum alienum ascenderit et intra viciniam tantum caballicaverit.* Sangallensis 1 de gestis Carol. Magni: *Per campum istum caballicans. a caballo; videntur tamen Latini hac voce uti pro equo viliori.* B. Hieronymus epist. ad Heliodorum: *Statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cadere.*

Καῖσαρ. Cæsar, designatus imperio, imperii successor. Eutropius l. 10: *Cæsares duos creavit, et mox: Creatus est imperator.* Et l. cod.: *Solus in imperio Romano eo tempore Constantius princeps et Augustus fuit.* Procedente vero tempore differentia fuit inter δεσπότην, σεβαστοκράτορα et Καῖσαρα. Vide Codinum de officiis.

Καλάνδαι Kalendæ. Interpres Cann. Eccl. Afr.: Τῇ πρὸ ὀκτώ καλανδῶν Ἰουνίω, octavo Kalendas Junias. Glossæ Juris: Καλάνδαι αἱ πρῶται ἐνδὸς ἐκάστου μηνὸς ἡμέραι. Glossæ Cyrilli: Καλάνδαι Kalendæ. V. Plutarchum in Galba.

Καλιγιον. calceus. Καλιγία Modestino l. 10 de excusat. lut. Græci ad l. 2 D, qui not. inf.: Καλιγία γὰρ ἐστὶν ὑπόδημα. Hinc καλιγάριος sutor. Glossæ Basil. tit. ad leg. Aquil. l. 5: Καλιγάριος τις. Julius Firmicus Mathes. 3, c. 42: *Coriorum connectores seu caligarii.* Et l. 4, c. 7: *Faciet peltarios, coriarios, caligarios.*

Καλλιγράφος calligraphus, Anastasio Biblioth. in Histor. Eccles. V. notas posteriores. Auctor incertus apud Suidam: Καὶ ταχυγράφους αὐτῶ παραστήσας ἑπτὰ, καλλιγράφους πλείους.

Καμελαύκιον capitis integumentum, galerus, pileus. Hero in Excerptis: Καμελαύκιον Ἀρχαδικὸν περιβαλλόμενος. Theophanes in Justiniano: Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ σὺν τῷ διαλίθῳ καμελαυκίῳ. Leo Tact. 19, § 42: Ἦν δὲ τὸ λεγόμενον καμελαύκιον ἐπὶ κονταρίου ὀφούμενον. Constant. de admin. imper.: Τὰ στέμματα ἄπερ ὑμεῖς καμελαύκια λέγετε. Lexicon Stephani quod citat Fronto Ducæus ad tom. VI, B. Chrysostomi: Κίδαρις, κορυβάντιον, πῖλός ἐστιν εἶδος καμελαυκίου, ὃ καὶ τιάρα

νοῖται. Latinis camelaucus aut camalaucus aut camilaucium. Anastasius in Hist. Eccl.: *In illo bello cum Totila rege Gothorum potentissimo superavit et cepit Romam, et occidit Totilam, et vestimenta ejus cruentata cum camilaucio (sic ms.) lapidibus pretiosis ornato misit Cpolim,* Histor. Misc. 22: *Et præcepit Habdala radi barbas corum, et fieri calamaucos cubiti unius et semis.* In libris manu exaratis legitur amelaucos vel camelaucos. Glossæ Isidori: *Galeros calamaucos.* Item: *Pileum calamaucum* Josephus Ἀρχαιολ. 3, 8: Ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς φορεῖ πῖλον ἄκωνον. Ruffinus Aquileiens. vertit: *Super caput autem gestat pileum in modum parvuli caldamaci aut cassidis.* Lege *calamauci*, ut apud Bedam, qui eadem fere verba usurpat. Anastasius de Vitis Pontific, in Constantino: *Apostolicus pontifex cum caumelaugo ut solitus est Romæ procedere.* Legendum *calamauco*, vel quod magis placet, *camelauco*. Glossarium ms.: *Camelaucus, vestimentum papæ, et totidem verbis Papias; atque ita Bonaventura Vulcanius legebat in Isidori Glossæ.* Καμισία camisia, interula, subucula. Victor Uticensis, Persecut. Africa l. 1: *De palliis altaris, proh nefas camisias sibi et femoralia faciebant.* Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles.: *Chalbasias camisias nullas.* Alcuinus de divine. Offic.: *Tunica linea vestis erat interior, quam camisam dicimus vel suppartum:* Papias: *Alba, vestis sacerdotalis, linea stricta, quæ camisium dicitur.* V. eumdem in poderis. Unde ὑποκάμισον. Cyrillus Cp. adversus Judæ, c. 2, q. 4. Codinus in Ἡερκεβολ. Mosch. c. 186.

Κάμπος campus. Leo Tact. c. 7, § 30: Μὴ ἐλάσης ἰσχυρῶς ἐν τῷ κάμπῳ.

Κανδιδάτοι. Militum genus quos robur corporum et animorum commendabat, erantque inter stipatores principis. B. Hieronymus in Hilarione: *Candidatus Constantii imperatoris.* Michael imperator epistola ad Ludov. imp.: *Et ideo justum existimus mittere ad vestram gloriam Theodorum protospatharium nostrum et Leonem nostrum candidatum.* Acta Sutrina sub Henrico r.: *Pontifex misit in occursum ejus in montem Gaudii, qui et Marii dicitur, bajulos, cereostarios, candidatos, defensores, stratores.* Luttprandus rerum Europæ l. 3, c. 5: *Turba post hos immensa vocatur, protospathariorum, spathariorum, candidatorum.* Horum meminit Procop. 3 de bello G. Joann. Moschus c. 185: Διηγέσατο ἡμῖν ἡ θεοφιλῆς καὶ φιλόπρωτος Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ κυροῦ Παύλου τοῦ κανδιδάτου. Nicephor. Cyprianus in Breviario hist.: Τὴν δὲ ἀξίαν ἦν κανδιδάτον Ῥωμαίους κικλήσκουν ἔθος.

Κανικλείον. Cedrenus: Κανικλείου τιμῆ, ἀξίωμα. Synodus 8, tom. III. Conc. p. 412 ed. R.: Γεγραπότες Χριστοφόρου πρωτασηκρήτης καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. Joan. Cantac. 4, 40: Τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἄγγελον πρὸς βασιλέα πέμψας πρεσβευτήν. Chronic. Cp.: Διὰ Νικηφόρου κανικλείου τοῦ Ἀλιάτου. *Caniclinus.* V. Meursium. Vossium de vitiis sermonis, Alemannum ad Procopii arcana p. 19.

Κανών. Quod quis velut ex regula facere debet. Moschus c. 98: Οὐδέποτε ποιῶν τὸν κανόνα μου, ἀφ᾽ ἧκα τὸν νοῦν εἰς τὴν γῆν. Item psalmus et canticum statis diebus cani solitum, et divinum officium. Vide Meursii Gloss. et Hugonis Menardi not. et obs. ad Concordiam regularum, c. 55, § 3.

Καπνικόν tributum fumarium. Videndus Theophanes in Nicephoro Logotheta.

Καρδαρίχας. Cedrenus. Anastasius Biblioth. cardarigam vocat in Histor. Eccles.: *Cardarigas vero, inquit, non est proprium nomen, sed dignitas maxima apud Persas.* Ex Theophane.

Καστέλλιον castellum. Constantius Porphyg. de them. 1 them. 9: Παρέδωκαν τὰ ἐκεῖσε καστέλλια. Theophanes: Ἐκ τοῦ καστέλλiou ἀπέλυσαν. Joannes Moschus Limon. c. 167. Synodus Florentina: Εἰς τὸ καστέλλι Φραγκοῖ. Joannes Canta-

euzenus 4, 40: Τὸ λεγόμενον καστέλλιον διεπέρθησαν.

Κάστρον castellum, ἐπιτείχισμα, locus muris munitus. Suidas: Κάστρον φρούριον. Achmes c 283: Ἡ ἀγρὸν ἢ κάστρον. Theophanes: Τούτῳ τῷ ἔθει Πέρσαι τὸ Βεδζάκιδι καλούμενον κάστρον πασιλάβον. Sed et κάστρα pro oppidis poni notum est. Justinianus Novella 128, c. 20: Ἐν ταῖς πόλεσιν ἔτιοι κάστροι. Vel int.: In civitatibus aut castris. Intellige, aut oppidis. Denique κάστρον παρεμβολή, castrum. Glossarium ms. παρεμβολή, σκηνή, κάστρον, στρατόπεδον. Gloss. Græc. Latin. παρεμβολή phalanx, castrum. Glossæ juris: Κάστρον, ἤγουν φοσσάτον. Φοσσάτον pro castris poni ibi dicam ξὺν Θεῷ.

Κατέπανος. Cyropalates p. 843 a. v. Meursium in ea dictione.

Κελλίον, κέλλη, κελλιῶται. Cellula. S. Athanas. Apol. 2: Ἐν κελλίῳ νοσῶν καὶ κατακείμενος. Simeon Metaphrastes in Abramio: Ἐν τῷ εἰρημένῳ κελλίῳ εὐρίσκειται μηδὲνα σύνοικον ἔχων. Menologium mense Martio: Κλείσας τὴν θύραν τοῦ κελλίου. Utuntur hoc vocabulo S. Basil. Pallad. in Laus. Dorothe. doct. 4: Καὶ ἐτίνασσαν τὰ ψιθία αὐτῶν ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου μου. Joannes Mosehus Lim. c. 46, in fine. Nicephorus 41, 38: Ἐτερός ἐστὶ τόπος ἀμφὶ στάδια διστώως ἐβδομήκοντα πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν δεξιῶς ἔχων, ὅς κελλία προσαγορεύεται, ὅτι περὶ οὐ κατὰ συνοικίας ἀλλὰ σποράδην τὰ τῶν μοναζόντων εἰσὶν οἰκήματα. Theophanes. Idem κέλλη, cella. Simeon Metaphr. in Pelagia: Καὶ δὴ Ηελαγίας ἐπιστάς τῇ κέλλῃ κρούσας ἐκάλει. Antiochus in Pand. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi: Σκυλεύσας δὲ τὰς κέλλας. Hinc κελλιῶται. Laonicus Chalcond. cellulani, a cellula qua includebantur.

Κεντηνάριον centenarium, pecuniæ quantitas. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi: Ἀπειτήσασα τὸν Παυλίκιον κεντηνάριον Codinus in Παρεκβ.: Ἐβωδίασθησαν χρυσίου κεντηνάρια οὐβ'. Nicephor. Callist. 15, 27: Ἐφ' ᾧ στόλῳ χίλια διακόσια χρυσῶ κεντηνάρια λόγος ἔχει δαπανῆσαι αὐτόν. Theophanes, Candidus historicus apud Photium, Joannes Moschus in Limon. Eustath. Ἰλ. β'. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles.: Et dat ei quinquaginta ei centenaria. Sic ms. V. Græc. ad l. 60 D. de ju. dot.

Κεντηρίων, κεντριῶν, κεντουρίων. Centurio. Alexius Rhart. doct. Eἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην παρασκευὴν: Ἐπιστρέφουν ληστῆν, κεντριῶνα. Scribitur et κεντριῶν et κεντουρίων. Græc. interpr. 48 Βασίλ. tit. 3: Κεντριῶν ἐκώλυσε. Basil. ibidem ἐκατόνταρχος. Theophylactus ad c. 15 Martii: Ὁ κεντριῶν τούτεστιν ὁ ἐκατόνταρχος: κέντουμ γὰρ λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ἐκατόν. V. Enseb. Histor. Eccles. 7, 15. Niceph. Callist. 6, 13.

Κεράτιον siliqua, Constantinus in legibus Georgicis: Κεράτιον ἔν, ἤγουν φόλλεις δώδεκα V. in φόλλεις.

Κεφαλιῶν capitatio, census capitis. Theophylactus in Epist. Pauli ad Rom. c. 13: Τῷ τὸν φόρον χρεωστούμενῳ, ἤγουν τὴν λεγομένην κεφαλιῶνα, ἀπόδος τὸν φόρον: τῷ τὸ τέλος δὲ, ἤγουν τὴν ὑπὲρ τῆς γῆς συνεισφορὰν, τὸ τέλος. Quæ totidem verbis exstant apud Œcumenium in eadem epist. c. 48.

Κηρουλάριος cerularius, κηροπόλης ceræ venditor. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles.: Cerularius quidem erat in foro, ex laboribus suis lucruples.

Κινστέρνα oisterna, Leo Tact. c. 15: Ἐὰν δὲ ἀπὸ κινστέρνας ἔγουσι πότιμον ὕδωρ. Utitur Suidas tribus locis, et Hero Περὶ μέτρων. Zonar, ad Conc. p. 581.

Κλεισοῦρα clusura, angustiores aditus qui non capiunt multitudinem. His autem hostes excludebantur. Procopius de ædific. Justin. p. 32: Καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ στενωποὺς εἰσέχισατο, οὐσπερ

κλεισοῦρας καλεῖν νενομίκασιν. Stephadus in Arist. rhetoricam (nondum luce donatus est): Τὰς ἰδιωτικῶς παρὰ πολλοῖς λεγομένας κλεισοῦρας. Eustath. Ἰλ. β': Ὅπου ξυνοχὰς λέγει ὁδοῦ, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν κλεισοῦρας καὶ στενότητας. Codinus in Παρεκβολ.: Ἀπετυφλώθη ἐν τῇ κλεισοῦρᾳ. Utitur Leo in Tact., Constantinus de administr. imper., Theophanes et alii. Latini clusuras, clausuras, clusas et claustra dicunt. Cassiodorus 2, var. 5: Præcipimus 60 militibus in Augustanis clusuris jugiter constitutis annonas præstare. Sic enim legitur in veteri codice; nam cludo pro claudio promiscue dixere, ut in l. 226 D. de V. S. clusus est, ut Flor. legitur. De clusuris auctor Miscellæ l. 18: Clausuras tenere quæ ducunt in Persidem. Egica R. in concilio Toletano 17: Intra clausuras noscuntur habitatores existere. De clusis Anastasius Bibliothecarius in Stephano 3: Ad custodiendum proprias Francorum clusus. Hincmarus epist. 5, c. 6: Sed Aistulphus superbia elatus super Francos, qui ad custodiam propriarum secundum jussionem Pipini clusuram venerant, Luitprandus 4, 2: Quibusdam namque difficillimis separata erat a nobis interpositionibus, quas clusus nominat vulgus. Nil hic mutandum, nec l. 5, c. 8. De claustris Cicero 7 in Verrem: Qui nostros exercitus sæpe excluserant, iis claustra loci committenda non existimavimus. Et eadem significatione alius utitur. Jornandes de rebus Getic. c. 32: Cui Valia rex Gothorum non minori procinctu ad claustra Pyrenæi occurrit. A clusuris clusuriarches, κλεισοῦραρχης. Theophanes: Γρηγόριος ὁ Καππαδόξ ὁ καὶ κλεισοῦραρχης γενόμενος. Auctor Miscellæ l. 19: Et Gregorius Cappadox, qui et clusuriarches existit. Clusuræ præfectus.

Κλῆρος, κληρικοί, κλήρωσις. Clerus, sacer ordo, sacerum collegium, generali appellatione omnes qui divino ministerio mancipati sunt. B Hieron. ad Nepotianum: Clericus, inquit, qui Christi servit Ecclesie. B. Augustin. in Psal. 67: Ecclesiastici ministerii gradibus ornati. Magnum Etymologicum: Κλῆρος λέγεται σύστημα τῶν διακόνων καὶ πρεσβυτέρων. Œcumenius in 4 Epist. Petri c. 7: Κλῆρον δὲ τὸ ἑρὸν σύστημα καλεῖ, ὡσπερ καὶ νῦν ἡμεῖς. B. Chrysostomus hom. de S. Joanne apostolo: Ἐννόησον πάλιν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ πλήθη, τὸν κλῆρον. Interdum clerus accipitur pro omnibus qui subsunt episcopo D. Basilii epist. 52: Καὶ νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ πληρώματος, τοῦ ὑπὸ σε κλήρου. Paulinus epist. 28 ad Victricium: De sanctitatis tuæ clero et corpore et spiritu esse cognovimus. Κληρικοί. Niceph. Histor. Eccles. 7, 42: Ὑπερσίαν τῇ ἀγιωτάτῃ ὀρθοκείᾳ παρέχοντας, οὐσπερ κληρικούς ἐπονομάζειν εἰώθασιν. Erat autem clerus quadruplex in imperio Orientali, ut docet Meursium. De clerico principis synodus 8 œnomen. act. 7: Οἱ τοποθερηταὶ εἶπον διὰ τοῦ ἐξελληνίζοντος Δαμιανοῦ βασιλικῶν κληρικῶν. De clero etiam palatii Hincmarus epist. 3, c. 26. Hinc archiepiscopus sacri palatii, præfat. concilii Moguntiaci, archicapellanus sacri palatii, Ademarus in Vita Ludovici Pii. Denique clericatus in cod. canonum Ecclesie Africanæ p. 283. Clericis opponuntur laici. Clemens Romanus epistola priore ad Corinthios: Ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δέδοται. Theophanes: Πολλοὶ τε κληρικοί καὶ μονασταὶ καὶ εὐλαβεῖς λαϊκοί.

Κοιαστωρ quæstor. Constantinus Manasses: Κοιαστωρ τὴν ἀξίαν. Basiliius in Grammatica: Κοιαστωρ τὸ ἀξίωμα. Nicephorus Cpolit. in historia breviario: Κοσμεῖν τὴν ἀξίαν ἦν εἰς κωστωρὰ καλοῦσι. Gregorius Nazianzenus orat. 10: Διέτριβε μὲν ἐν τῇ Βιθυνῶν, τὴν οὐ πολλοστὴν ἀπὸ βασιλέως διέπων ἀρχὴν· ἡ δὲ ἦν ταμιεὺς βασιλεῖ τὰ χρήματα καὶ τῶν θησαυρῶν ἔχειν τὴν ἐπιμελείαν. Ἐντεῦθεν γὰρ αὐτῷ τὰς μεζούρας βασιλεὺς προοιμιάζεται. Sic apud Romanos quæstura primus ad honores gradus erat.

Κόμης. Τοῦ βασιλικοῦ ἱποστασίου, τοῦ σταύλου, Ἀνατολῆς, ἐξουβίτων, φοιδεράτων, κόρτης. Τοῦ βασιλικοῦ ἱποστασίου *comes sacri stabuli*, vet. Inscript. Grut. p. 412, 4. Φροντιστῆς τῶν ἵππων *Manass. regaliū equorum p̄positus qui alias κόμης τοῦ σταύλου*. Κόμης τῶν βασιλικῶν σταύλων *Theophani* : est enim σταῦλος seu σταῦλον *stabulum*. *Eustathius ad Odys.* ω' : Παρὰ μέντοι Ἀττικοῖς τὸ γλῆσιον ἀμάξῳ· καὶ ζευγῶν ἔστι δεκτικόν, ὃ λέγεται τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὴν στασιν σταῦλον καλεῖν. *Theophanes* : Καὶ ἐπιφθασάντες ἐν τοῖς ταύλοις (sic ms. : lege σταύλοις) Σταυρικίου τοὺς ἵππους, etc. *le grand escauier*. Κόμης Ἀνατολῆς, apud *Cedrenum*, *Theophanem*, *Julium Pollucem* in *Chronico*, *Nicephorum Cp.* *comes Orientis*, κόμης τῆς ἐφῶς, sub quo erant 15 provinciæ *Orientis*, *Zosimus* 5. Κόμης τῶν ἐξουβιτῶν, *comes excubitorum*, vel κόμης τῆς τῶν ἐξουβιτῶν σχολῆς. Κόμης τοῦ βασιλικοῦ ἐξουβίτου, *comes imperialis excubiti*. *Synodus Cp.* 6 act. 14. *Theophylactus Simoc.* *hist. Mauric.* 3, 11 : Ἡγεμῶν δ' οὗτος ἐτύγγανεν ὧν τῶν τοῦ βασιλέως σωματοφυλάκων καὶ ὑπασπιστῶν, ὃν κόμητα ἐξουβιτῶν τῆ συνήθει φωνῇ ἔθος Ῥωμαίους καλεῖν. *Satellitum* et *protectorum principis comes* et *p̄positus*. Κόμης φοιδεράτων, *comes fœderatorum*, τουρμαρχῆς τοῦ τάγματος τῶν φοιδεράτων, *Zonara*. *Aliis* τῶν φοιδεράτων ἡγεμῶν, *princeps fœderatorum*. V. infra φοιδεράτοι. Κόμης κόρτης, *comes seu p̄fectus cohortis*. *Glossæ* : *p̄fectus cohortis* επαρχος τῆς κοόρτης. *Eso Tact.* c. 4 § 10 : Κόμης δὲ ἔστιν ὁ τοῦ ἐνὸς τάγματος ἥτοι βάνδου ἀφηγούμενος. *Gloss. Juris* : Κόμης ὁ μιᾶς κοόρτης ἀρχων, ᾧ καὶ ἑκατοντάρχει ὑποτάσσονται.

Κομητόπουλος *comitis filius*. Sic οὐμπερτόπουλος apud *Annam Comnenam* p. 412, Ἰατρόπουλος apud *Pachymerium*. *Harmenopolus*.

Κομμέριον *commercium*, *tributum*. *Cedrenus* : Τῆς Ἀβύδου καὶ τοῦ Ἰεροῦ τὰ κομμέρια ἐκούφιζε. *Idem* apud *Theophanem*. *Anastasius Bibliothecarius* in *Hist. Eccles.* sic vertit : *Abydi ac Hieri ea quæ dicuntur commercia relevavit*. *Idem Anastasius* : *Cum auri librarum duodecim persolverent, simul et consueta commercia*. *Theophanes* : Τὸ κομμέριον τοῦ πνευγυρίου ῥ' λιτρῶν χρυσοῦ ἐκούφισεν. *Constant. de admin. imperio* : Ἐχει δὲ καὶ κομμέριον ἐκ τῶν τοιούτων πραγματειῶν ἄπειρον.

Κόρτη *cohors*. *Aula*, *la cour du prince*, *tentorium*. Κόμης κόρτης *comes cohortis* : V. supra in κόμης. *Polyb.* 11 : Τρεῖς σπειράς (τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ Ῥωμαίους κόρτης). *Κονόρτα Græcis Basilicon* interpretibus ad l. 2 D. *Qui not. infam.* *Theophanes* : Ἐξῆλθε πάσα ἡ βασιλικὴ ὑπουργία καὶ ἡ κόρτη, *toute la cour*. *Idem* : Ἐπήρασι δὲ καὶ τὸ τοῦλδον χρήματά τε καὶ ἵππους καὶ τὴν κόρτην μετὰ πάσης τῆς βασιλικῆς ὑπουργίας. *Anastasius Bibliothecarius* ita vertit : *Abstulerunt autem Vulgares etiam sarcinam, pecuniam, equos et aulam una cum universo regio apparatus*. Sic duo manuscripti codices. *Nescio an satis emendate*, et an scripserit *aulam*. Κόρτη ἴgitur *Cedreni* p. 472 b non est *cohors* : *Cedrenus* enim et *Theophanes* de re eadem loquuntur. *Nisi malis* ibi cum *P. Goar* κόρτην *tentorium principis* interpretari.

Κουβικλάρα *κουβικουλάριος*. *Cubicularia*, *cubicularius*. *Georgius Alexandr.* in *Vita B. Chrysostomi* : Παρέστη καὶ ἡ βασίλισσα πρὸ θυρῶν τῆς ἐκκλησίας μετὰ πάσης αὐτῆς τῆς φαντασίας καὶ τῶν κουβικουλαρίων καὶ τῆς τᾶξῆως *Joannes Malela* : Θεοδόσιος ὁ μικρὸς ἐφίλει ἔρωτι *Χρυσάφιον* τὸν κουβικουλάριον. *Synodus Cp.* 7. *Niceph. Callist. Chronicon Alexandrinum*, *Nicephorus Cpolitanus*. *Cubicularius* a *cubiculo*, κοιτωνίτης, πρόκοιτος κατακοιμητής. *Sacri palatii cubicularius* in *Marcellini Chronico*. *Erant autem plures palatini cubicularii* ; *quique his præerat comes cubiculariorum diceba-*

tur. In *concilio Toletano* 8 *subscribit Odoacer comes cubiculariorum*. V. *Cujac.* ad tit. 5, l. 12, *Cod. et Glossarium nostrum ad Julianum*.

Κουσοῦκλειον, κουσοῦκλιον. *Cubiculum*. B. *Chrysostomus* hom. de *pœnit.* ; ὡς ἐν τινι κουσοῦκλειῳ ἀποκλείεται. *Codinus* in *Παραβολαῖς* ἐξ κλειδώσας πλὴν ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ κουσοῦκλιον. *Chronicon Alexandrinum* p. 90 : Ὅσαν αὐτὴν ἐν κουσοῦκλειῳ. *Joannes Mosch.* *Limon.* c. 129 : Ἐλθε εἰς τὸ κουσοῦκλειον. S. *Maximus* c. 84 cent. 2 : Συνείποντο δὲ τῇ μνήμῃ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἡ μνήμη τοῦ βαλλαντίου καὶ τοῦ σκεβρίου καὶ τοῦ κουσοῦκλειου. *Σκεβρίου* ibi est *cista*. *Ulpianus* in l. 1 § 41 D. *depos. si cista signata*. *Basilica* : Ἐσπραγισμένον σκεορίον.

Κουμπάρια *magna navigia*. *Constantinop.* de *Themat.* 2 c. 11 : Στόλος λς' κουμπάρων. *Leo Tact.* c. 18 § 140 : Διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς πλοίων τῶν λυγομένων κουμβαρίων. *Saracenicæ vox est auctore Leone* d. c. 18 et c. 19 § 70. *Constantino* d. c. 11 et *Zonara*. *Latini* tamen *cumbam* vel *combam* *dixere*. *Glossar Arabico-lat.* *lembus. navicula brevis, dicta et caupulus et cumba et lintris*. *Gloss. Cyrill.* Σκάφη τὸ πλοῖον, *comba*.

Κουράτωρ. Τέσσαρας ἀρχόντων γετόνων κουράτωρας ἀποκτείναντο. *Quinam erant isti curatores principum?* utique *primariæ dignitatis viri*. An *veluti curatores divinæ vel dominicæ domus?* *Theophanes* in *Mauricio* : Κουράτωρ τῶν βασιλικῶν οἰκῶν. *Sexta Synodus Cpol. act.* 1 : Κουράτωρ τοῦ βασιλικοῦ τοῦ Ὁρμίσδου, οἴκου. *Erat et curator principis*, κουράτωρ τοῦ βασιλέως, ὃς νῦν λογοθέτης λέγεται, ut ait *Constantinus Harmenopolus Breviar. l. vi de dignitatibus* tit. 1, § 5. Κουράτωρ *etiam accipitur pro curatore adolescentis*, et *κουρατορεῖα pro cura seu curatione*.

Κουρατορεῖα *curatoria* *Theophanes* : Τὰ δὲ κρείττονα τῶν κτισμάτων εἰς τὴν βασιλικὴν κουρατορεῖαν ἀφισθαι ἐκέλευε. *Anastasius Biblioth.* in *Hist. Eccles.* : *Cæterum quæque meliora erant in rebus in regiam curatoriam deferri jubebat*. *Vide notas posteriores* *P. Goar.* p. 44, col. 2. d.

Κουροπαλάτης *curopalates*, qui *palatium curabat*, cui *palatii cura commissa erat*. *Nicetas Paphlago* in *Vita Ignatii* (habetur *tomus III concil. eccl. R.*) : Βάρδας μὲν γὰρ ἐφ' αὐτὸν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὑποποιούμενος πρῶτον μὲν *κουροπαλάτης*, etc. *Curopalates autem potestas prima post principem*. *Nicephorus* in *Breviar. hist.* : Ἡράκλειος δὲ Θεόδωρον τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν τὴν μετὰ βασιλέα πρώτην ἀρχὴν κεκτημένον, *κουροπαλάτην* δὲ αὐτὸν οἱ περὶ τὰ βασιλεία καλεῖν εἰώθασι. *Corrupte curopalatus dicitur*. *Luitprandus* in *Legat. Ante fratris ejus Leonis curopalati et logothetæ p̄sentium sum deductus*. *Corruptius curapalatus*. *Vigilius PP* in *epist. encyclica ad universam Ecclesiam* : *Justinianum exconsulem et curapalati. Curopalatus* *Chron. Casin.* c. 7. *Latinis primum cura palatii dicebatur*, l. 1 C. de *comitib. et tribun. schol.* hinc *excura palatii* *Amm. Marcell.* 22.

Κούρσον, κούρσευμα, κουρσεύειν. *Incurso*, *p̄æda*. *Constantinus* in *Tact.* : Μὴ ἐφίης τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν πολεμίαν γῆν ἵνα ἀτάκτως ἐκβαίνωσιν εἰς κούρσα. *Item* : Καὶ γὰρ εἰς μὲν τὰ κούρσα καὶ τὰς ἄλλας ἐπιδρομὰς ἔχουσιν οἱ στρατιῶται τὰ συρτὰ μετ' αὐτῶν. *Et κούρσευμα*. *Astrampsychnus* ἐν τῷ *Ἡθαγορ. λαξ.* : *Δηλοὶ ἀγχιμαλωσταν καὶ κούρσευμα*. *Hinc κουρσεύειν pro prædari*. *Constantinus* in *Tact.* : *Κουρσεύας γὰρ τὴν Συρίαν καὶ κρατίζσας ἀγχιμαλωσταν καὶ πραιδαν πολλήν*. *Theophanes* in *Heraclio* : *Κουρσεύων καὶ πραιδεύων*. V. in Κούρσορες.

Κούρσορες *cursores*. *Suidas* : Κούρς Ῥωμαῖσι τρέχε, ἔνθεν καὶ κούρσορες. Θεῖος κούρσωρ, *cursor imperatoris*. *Cæsarius* *dial.* 2 resp. 107 B. *Chrysostomus* vel potius *auctor homilias de justo et beato Job*, quæ *exstat* *tomus VI, Oper. D. Chrysost.* : Πῶς

ἀποπέλλουσι τοὺς δρομείς, κούρτορας καλουμένους Ῥωμῆσι. Philostorgius Hist. Eccles. l. ii : Κάκιστην δὲ πάλιν φεραθείσαν τινη τῶν κούρτορων μοιχωμένην. Cursorum intelligit Libanius orat. 23 de honorib. ad Eustath. : Ἐπειτα οὐθ' ὁ παῖς ἔκκευ οὐθ' ἦν ἐστὶ τὸ τρέχειν. Petron. vet. inscr. p. 600, 15. Firmicus. Lupus abbas epist. ult. : *Cursor noster, donec veniamus, pauperis apud vos locum implebit.* P. Blesens. ep. 41 : *Cursores diversos nostrorum exploratores itinerum ante faciem meam circumquaque præmisi.* Adventius Metensium episcopus ad Nicolaum PP. : *Nos tamen inter ista vix unum cursorem, religiosum videlicet presbyterum Theodoricum nomine, compendioso itinere cum prosecutione præsentium litterarum ad vestram dirigere potuimus clementiam.* Paulinus epist. 24 : *Ut cursorem Dominicum Cardamatem signatis in lege divina antiquorum velocium laudemus exemplis.* Cursor igitur pro famulo accipitur, quem hodie Græci οὐλάκις, Galli un *laquais* vocant. Laonic. Chalcondylas : Καλοῦνται δὲ οὗτοι οἱ κήρυκες οὐλακίδες. Vel pro tabellario eove quem ad aliquid perferendum mittimus. *Procursor* in Hist. Misc. et Anastasii Biblioth. Hist. Eccl. Græce est, opinor, πρωτοκούρτορας, primus cursorum. Κούρτορας etiam dicuntur milites qui belli tempore incursiones faciunt. Leo Tact. c. 7, § 36.

Κούσπος cippus. Lexicon vetus biblioth. Regiæ : Ζατρίκιον ὁ κούσπος, τὸ τῶν δούλων κολαστήριον. Alii ποδοκᾶκην exponunt. Quid sit autem ποδοκᾶκη explicat Simeon Metaphrastes in Luciano : Καὶ τοῦτο μὲν εἰς τὴν ποδοκᾶκην (ξύλον δὲ προμηθῆς ἐστὶ σπρεδλωτήριον) ἀμφοτέρους αὐτοῦ τοὺς πόδας ἐνεβίβαζον, ἐπὶ τέσσαρα τρήματα διεκκύσαντες, ὅπερ ἐστὶ τὸ τῆς τιμωρίας τάτης βαρύτερον.

Κυνήγιον locus in quo venatio bestiarum ad populi voluptatem exhibebatur. Hinc κυνηγοὶ θηριόμαχοι in Glossis Nomicis, id est bestiarii : de quibus plenius ibi dicam. In eo supplicium de reis interdum sumebatur. Nicephorus in Breviario historico : Ἐκπέμπει ἐν τῷ καλουμένῳ κυνηγίῳ τμηθῆναι τὰς κεφαλὰς. Item : ἐν τῷ τῆς πόλεως κυνηγίῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτμηθῆναι προστέταγε.

Κυριακὴ κυριακόν. Μία Σαββάτων. Una Sabba-ti, dies Dominicus. B. Gregorius Nyssenus : Πρὸς τοὺς ἀγθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι· Ἡοῖοις γὰρ ὀφθαλμοῖς τὴν Κυριακὴν ὄρεξ ὀτιμιάσας τὸ Σαββάτον : B. Gregorius Nazianzenus orat. 19. V. Niceph. Callist. 7, 46. Una Sabba-ti est dies Dominicus, primus dies hebdomadae. Oecumenius in primam ad Corinthios c. 9 : Μίαν Σαββάτων τὴν Κυριακὴν λέγει. Theophylactus ad c. 18 Lucæ : Μίαν σαββάτων τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τὴν παρ' ἡμῶν Κυριακὴν ἐκάλουν. Vide eundem ad c. 24. Ἡ μεγάλη Κυριακὴ apud Cedrenum. Et est dies Paschatis. Item apud eundem p. 295 d. Κυριακὴ vel κυριακόν est templum. Niceph. Callist. 7, 38. Cyrillus Catech. p. 494 edit. in 4. Chronicon Alexandr. p. 660. S. Athanas. in Vita Ant. : Ἐξελθὼν εὐθὺς ἐκ τοῦ κυριακοῦ. Simeon Metaphr. in Cypriani martyrio : Ἐἰς τὸ κυριακόν ἀφικνεῖται. V. Zonar. ad c. 74. Synod. 6 in Trullo. Walafridus Strabo de reb. eccles. c. 7. Sicut itaque domus Dei basilica, id est regia a rege, sic etiam κυριακά, id est Dominica a Domino nuncupantur. Adde Aimonium de gest. Francor. 2 c.

Κυρός, κύρ, κύρις. Dominus. In inscriptione operis κυροῦ τοῦ Κεδρηνοῦ. Josephus episcopus Methonensis sic inscripsit apologiam adversus libellum Marci metropolitæ Ephesi : Ἀπολογία εἰς τὸ γραμματίον κύρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου. Concil. Chalced. act. 1 : Ἀξιοῦμεν καὶ τὸν κύριν Μάρκον εἰπεῖν. Vet. interp. : *Supplicamus et dominum Mamam dicere.* Synod. Cp. 6 act. 14 : Ὁ κύρις Κωνσταντίνος. Vet. int. : *Domnus Constantinus.* Et paulo post : Δίδωκα αὐτὰ αὐτῷ τῷ κυρῷ Κωνσταντίνῳ. Concil. Chalced. act. 1 : Ἐπὶ τοῦ κυ-

ροῦ Θαλασσιου καὶ τοῦ κυροῦ Εὐσεβίου παρόντος καὶ τοῦ Σιλεντιαρίου ἐγένετο ἡ πράξις.

Κωδῆξ, κωδίκιον. codex. B. Chrysostomus homil. in Salvatoris diem Nat. : Καὶ τοῖς ἀρχαίοις τοῖς δημοσίᾳ καίμενοις κωδῆξιν ἐπὶ τῆς Ῥωμῆς. Theophanes : Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς εἶδεν ἐν ὀράματι ἄνδρα φοδερὸν βροτάζοντα κωδῆκα. Pachymeres : Τὸ κωδῆκιον τῆς ἐκκλησίας εἰς πίστιν προεκομίζετο. Sexta synodus Cp. act. 5 : Τὰ εἰρημένα κωδῆκα ὑποδέξασθωσαν. vet. int. : *Prædicti codices suscipiantur.* et act. 7 vet. int. vertit *codicillum*, et act. 13 *polyptychum*.

Λατέρκουλον laterculum. Quid esset laterculum explicat Cedrenus p. 169 d. Theodoretus Quæst. in iib. Reg. interrog. 40 : Πλινθιον οἶμι καλεῖσθαι, ὃ παρὰ τοῖς ἔξωθεν συγγραφεῖσι πλείσιον ὀνομάζεται. Κῆδος τοῦτο στρατιωτικῆς παρατάξεως τετραγώνων ἐχούσης τὸ σχῆμα. Vide Cujac. ad tit. Cod. de proxim. sacror. scriin. l. 13. ad Novell. 8, et de off. quæst. in Parat. Cod.

Λεγάτον legatum. Suidas. Occurrit passim in Basilicis. Concilium Florentinum sess. 3 : Ὡσπερ τι λεγάτον καὶ κληρονομίαν αὐτοῖς ἐγκατέλιπε.

Λεκτικιον lectica. Menologium Augusti die 2 : Τὸ ἱερὸν λείψανον ἐν λεκτικίῳ ἐπὶ ὄνυ καταβέβησα. Græc. ad l. 60 § 8 D. loc.

Λέσσα V. Meursium.

Λιβελλίσσιος libellensis. Nov 20 c. 9. qui libellos conscribit, in l. hac lege C. de proxim. sacr. scriin. l. 3 C. ubi senat. Julianus Antecessor Nov. de adjut. Quæst. Vide ad Theophilum de satisfat.

Λίβελλος libellus. Phavorinus. Synodus 6 Cp. act. 3 : Εὐρέθησαν ἐν αὐτῇ λίβελλοι δύο, et act. 4 laudatur Pyrrhi λίβελλος τῆς πίστεως. Theophanes in Heraclio : Καὶ λίβελλον ἐπιδεδωκώς ὀρθοδοξίας τῷ πύπῳ. apud b. Chrysostomum epist. ad Innocentium λίβελλοι κατηγοριῶν, libelli accusationum, libelli accusatorii.

Λόγγος locus angustus. V. Meursium in ea dictione

Λογοθέτης logotheta. Plures erant. γενικός λογοθέτης, de quo supra in γενικόν. V. Procopii arc. p. 81 et 104 et notas ib. Nicephorus Gregoras 8 : Ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ θεόδωρος ὁ Μετοχίτης. Ὁ τῶν οικειακῶν. Georgius Pachymeres : τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῶν οικειακῶν. Ὁ τοῦ δρόμου logotheta dromi seu cursus. Constantinus de admin. imp. c. 32. Theophanes in Constantino I Ὡ εἰσιν οἱ πρωτεύοντες Κωνσταντίνος ὁ πατρικίος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου γενόμενος. Τοῦ στρατιωτικοῦ. Sexta synodus Cp. act. 1 : Στρατιωτικοῦ λογοθέτου, septima act. 1 : Ἰωάννου βασιλικοῦ ὀστιάριου καὶ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθεσίου. Anastasius Biblioth. ita vertit : *Joanne imperiali ostiario et logotheta imperialis logothesti.* Alius interpres ita : *Joanne regio ostiario et quæstore ærarii militaris.* Τῶν ἀγγελῶν Codinus de officiis meminit. Denique ὁ τῶν σεκρέτων λογοθέτης, Nicetas, qui et μέγας λογοθέτης dicebatur. Nicephorus Gregoras l. 6 : Μουζάλων ὁ μέγας λογοθέτης. Cancellarius hodie est. Papias : *Logotheta edictum imperatoris foris populo nuntiat.* Vide Chron. Casin. c. 68.

Λωρῆκιον, λουρῆκιον. Leo Tact. c. 45 § 9 : Τοὺς μὴ ἔχοντας λωρῆκια Constantinus Tact. : Ἐχέωσαν δὲ τὰ λωρῆκια θηκάρια δερμάτινα. Gloss. ms. in v. ὄπλα· θῶρας ὁ σιδηροῦς χιτῶν, ὅπερ ἐστὶ λουρῆκιον. Glossæ Nomicæ : Μανδύας, ἱμάτιον, τὸ λουρῆκιον. Chalcond. l. 9 : Ποιοῦντες λωρῆκια ἐξάρετα. Theophanes in Heraclio : Ἐλαβον τὰ λουρῆκια αὐτῶν. Corona pretiosa : giaccho λουρῆκι. Hinc λωρῆκατοι. Leo d. § 9. Apud Theophanem in Justiniano λουρῆκατοι, in Theodosio λωρῆκατοι.

Λώριον lorum. V. Meursium.

Λώρος lorum. Scholiastes antiquus Homeri ad Π. γ Ἰμάς, λῶρος. Eustath. Π. β· Τελαμῶν δὲ νῦν λῶρος πλατύς, δι' οὗ ἡ ἀσπίς ἀνεφέρετο. Macarius hom. 32 : Λῶροις αὐτὸν βασανίζει. Schol. Eurip. in

Hippol. : Εὐώθασιν οἱ ἀρματηλάται περιάπτειν τὰ λῶρα τῆ ζυτογι. Theodorus Metochites in Hist. Romana : Μαστίζεται τὸν νῶτον λῶροις πλεκτοῖς τοιοῦτον καὶ γὰρ τὸ φραγγέλιον. Glossarium ms. illustrissimi Franciæ cancellarii P. Seguerii : Ἀμφωρίσκος ὁ λῶρος. Vide Breviarium Græcum p. 78 et 79 parte 2. Græci autem λῶρος et λῶρον dixerunt, ut Latini lorus et lorum. Gloss. Cyrilli : Ἰμάς *habena lorus, corrigia, hoc lorum.*

Μαγαρίζειν Mahometicam impietatem profiteri, Theophanes : Καὶ πρὸς τινα μαγαρίτην εἰπεῖν. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccl. : *Et ad Cosmam quemdam juxta se stantem Romanorum profugum margaritam diceret. Idem : Occisus est Humar Surra-cenorum dux a quodam Persa margarita apostata.* 1. *margarita.* V. Hist. Miscell. 1, 19.

Μάγγανον manganon, mangana, machina bellica. Glossæ Philoxeni : Ballistra σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν : Scholiastes Thucyd. : Βάλανός ἐστι τὸ βολλόμενον εἰς τὸν μοχλὸν σιδήριον, ὃ καλοῦμεν μάγγανον. Idem Scholiastes Aristophanis in Concionantes p. 734 col. 2. Papias : *Tormentum dicitur quiddam summa vi torquetur, ut vulgo manganum.* Abbo de obsidione Parisiens. p. 453 ed. P. Pith. :

Conficiunt longis æque lignis geminatis Mangana, quæ proprio vulgi libitu vocitantur, Sæva quibus jaciunt ingentia, seu jaculando Allidunt humiles scenas gentis truculentæ.

Hist. Miscell. 1. 20 : *Sistens arcobalistas et magnas in turribus et argumentosas alias machinas.* Anastasius autem Bibliothec. sic habet in Hist. Eccles. : *Sistens arcobalistas et mangana in turribus.* Lege igitur apud auctorem Miscellæ *mangana*, vel si mavis *manganas* : nam et *manganas* dixerunt. In passione S. Tyemonis : *Ad machinam exstructam, quam vulgo mangonam appellant.* Lege *manganam*. Prius magis placet : nam et scripti codices habent *mangana*, ut notat Canisius variis in Miscellam : et Anastasii, ex quo auctor Miscellæ sumpsit, in veteri codice ita legitur. Hinc μαγγανάριος, qui mangana conficit, manganarius. Leo Tact. c. 15 § 35 : Δὲ ἐπινοίας τῶν συνόντων μαγγαναρίων. Hist. Miscella 1. 17 : *Basum urbis manganarium interficere nitebatur.* Sic lege : Nam Theophanes habet μαγγανάριον. Imo et Anastasius in Hist. Eccl. et μαγγανικόν. Cedrenus p. 455 : Βάλλεται τῷ ἐκ τοῦ μαγγανικοῦ λίθου. Theophanes in Justiniano Juniore : Παραδεδωκώς αὐτῶς πρὸς καστρομαχίαν κριθὸν, μαγγανικά τε καὶ πᾶσαν ἐλέπολιν.

Μαγιστεριανός, μαγιστριανός. Magistrianius, agens in rebus, officialis magistri officiorum. Isidori. Pelusiotæ epist. 229 l. 3 inscriptis Λεοστίου μαγιστριανῶ, et l. 4 81. Synodus Nicæna 2 act. 1, ex libro de Vita S. Sabæ : Παρόντων ἔτι καὶ ἀκουόντων τῶν τε μαγιστριανῶν καὶ ἀρχόντων. Anast. Bibl. *Præsentibus magistrianiis.* Theophanes : Ἰουλιανὸν μαγιστριανὸν μετὰ σίχρας. Anastas. in Hist. Eccles. : *Julianum magistrianium cum sacra.* Constantinus imp. epist. ad Arium in fine (exstat autem apud Gelasium Cyzicenum act. Conc. Nicæni l. 3) : Διὰ Συγκλητίου καὶ Ταυδεντίου μαγιστριανῶν. Utitur Constantinus de admin. imp., Pallad. Hist. Laus. c. 149. Occurrit sæpe in concilio Ephesino. Agapitus episcopus, epist. ad Leonem imp. (exstat concil. Chalcedon. parte 3) c. 45 : *Ne quod impedimentum feret Eudoxio viro devoto magistro.* Marcus Gazensis diaconus apud eminentiss. cardin. Baronium : *Interim autem dum purgaretur locus, venit magistrianus epistolas afferens imperatorias semper nemorandæ Eudoxiæ.* Breviculus histor. Eutyochianistarum : *Dirigit magistrianos per totum Orientem.* Anastas. Biblioth. in Hormisda : *Cum militibus et magistrianiis.* Acta Abercii apud eumd. Baron : *Valerianum et Busianum magisterianos divinatorum nostrorum officiorum misimus.* Alias

magistros legitur. Priorem lectionem confirmat Simeon Metaphrastes in Abercio : Καὶ Οὐαλέριον καὶ Βασιανὸν μαγιστριανούς εὐθὺς εὐτρεπισθῆναι κελεύσας, et paulo post : Οὐαλέριον καὶ Βασιανὸν μαγιστριανούς τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων ἐπέμψαμεν. Sic legitur in duobus mss. Meminere Marcellinus comes et Victor in Chronicis. De agente in rebus Ammianus Marcellinus. Glossæ Philoxeni : *Agens in rebus* μαγιστριανός. Concil. Chalced. act. 1 : Κωνσταντίνος ὁ καθωσιωμένος μαγιστριανός. Vet. int. *agens in rebus*, et p. 76 in fine eod. Βερωνικιανός μαγιστριανός. Int. *magistrianius*, ut act. 3, p. 229 d. Leo M. epist. 70 ad Marcian. Aug. : *Ut confestim Nectarium agentem in rebus Alexandriam mitteret.* Lucifer Caralitanus epist. ad Florentium magistrum officiorum : *Bonosus in rebus agenti perferendum traditum.* Synod. 5 : *Comitas dicor agens in rebus.* Anastasius in Liberio : *Tunc missa auctoritate per Catulinum agentem in rebus.* Adde b. August. Confes. l. 8. c. 6 et l. 9, c. 8, b. Ambros. epist. ad Marcellinam et d. offic. l. 3. S. Athanas. Apolog. ad Constantin. imp. : Αντιόχος τε καὶ Εὐάγγριος ἀγεντισηρίκους. Interpres vertit *præfecti sericorum.* Sed alii cod. habent ἀγεντισηρίδους, id est, *agentes in rebus.* V. not. Fronton. Ducæi ad hom. 13 b. Chrys. ad Antioch. velus interpres Novellæ 17 c. 4. μαγιστριανὸν *magisterianum* vertit, et Nov. 124 c. 3. Julianus autem Nov. 21 c. 1 *agentem in rebus*, Nov. 122 c. 2 *magistrianium.* Theodoretus epist. 79 στρατηλατιανὸν vocat. epistola autem 136 μαγιστριανόν. Agentes autem in rebus dicti, quia in rebus et in actu militant. Erant inquam, ut dixi, magistriani officiales magistri officiorum, de quo infra in μάγιστρος.

Μάγιστρος, μαγιστερία, μαγιστέριον. Magister, divinorum seu aulicorum magister, μάγιστρος τῶν θείων ὀφφικίων. Chalc. conc. act. 1, magister sacrorum officiorum : Sexta synod. Cp. act. 4 μαγιστρῶ τῶν βασιλικῶν ὀφφικίων. Palaii magister. S. Athanasius Apolog. ad imp. Constant. : Παλλάδιος ὁ γενόμενος τοῦ παλατίου μάγιστρος. Inter epistolas S. Basilii 84 329 416 inscriptas sunt Σωφρονίου μαγιστρῶ. Stephanus περὶ πόλεων in Ἀκόναι : Διαφέρουσα μὲν τῷ πανευφήμῳ πατρικῷ καὶ τῷ πάντα σοφωτάτῳ μαγιστρῷ Πέτρῳ. V. b. Chrysostomi homil. 47 ad Antiochenos et notas. Græci magistrum interpretantur ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων. Suidas : Ρουφίνος Κελτὸς γένος μάγιστρος τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων καταστάς, ex Zosimo p. 773. Alii strictius accipiunt magistri officium, ut Procop. Gaz. in l. 3 Regum c. 3 : Ὁ αὐτὸς δὲ ἦν οὗτος τῷ νῦν παρὰ Ῥωμαίοις μαγιστρῷ, τῶν φρουρούντων τῶν βασιλεῶν σορατοεῶν ἡγεμόνος. Agathias l. 4 : Ὁ μὲς γὰρ ἐν λοχαγοῖς ἐπέλει ὁ Βαραζης, ἄτερος δὲ τῶν μὲν ἐν τῇ αὐλῇ ταγματῶν τοῦ Λαζῶν βασιλεῶς ἡγεῖτο μάγιστρος ὄνομα τῇ ἀρχῇ Theodoretus Quæst. in 2 Regnor., interrog. 40 : Ὁ νῦν παρὰ Ῥωμαίοις μάγιστρος ὄνομαζόμενος τῶν περὶ τὸν βασιλεῶν περαιτέρων, ἀπισσηφόρων φημί καὶ δοροφόρων, τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευται, quod scilicet principis satellitibus præesset. ἐπιστάτην δοροφόρων vocat Synesius de Providentia, prætorianis militibus præpositum. Magnas autem magistri honores quo ornati etiam imperatori consanguinitate juncti. Constantinus Manasses :

Τῶν λαμπρῶν τινος καὶ περιδόξων, Ἡρὸς γένους ὄντος βασιλεῖ, μάγιστρον τὴν ἀξίαν. Magistri dignitas dicebatur μαγιστερία vel μαγιστέριον. Glossæ juris : Περίον ἀρχῆ, ἴσως μαγιστέριον. Theophanes : Πάσει τὸν Λογγίνον τοῦ μαγιστροῦ. Ut apud Sidonium magisteria palatina et militaria l. 1 epist. 3 et in l. un. C. de quæstor. et mag. off. : *Aul efficaci magisterio.* Cl. Salmas, ad Trebell. Poll. p. 293 legit *magisteria.* Sed Cujacii auctoritas potior apud me est, *magisterio* retinentis in d. l. un. Severus Sulpitius dial. 3, c. 15 : *Missis obviam magisterii officialibus, sic magisterio fungi*

apud Sueton. in Domit. Nec video cur dignitas magistri magisteria dicenda sit, cæterorum autem magistrorum magisterium. Cujacius magistro officiorum similem esse eum arbitratur qui in Gallia dicitur *prévost de l'hostel*, ad l. 3 C. de præpos. sac. cub. V. eundem Parat. Cod. tit. de offic. qui mag. offic. ea dignitate functus est dicitur ἀπό μαγίστρων, ex magistro Concil. Chalced. act. 1, Theodoretus epistola 110. Dixerunt et μαίστωρ, ut in Theodoretis epist. 140, inscripta Βυγκομάλφ μαίστωρ. Theophanes: Ἰλλος ὁ μαίστωρ. Codinus in Orig. Cp.: Καὶ ἔδωκε κεντηνάρια τῷ λαῷ διὰ στρατηγίου μαγίστρου. In exemplari viri perillustri Nicolai Fabricii legitur μαίστρον. Basilica in l. 7 § 1 D. de instit. Μαίστωρα τοῦ ἰδίου πλοίου. Sic legendum, ut in Regio cod. Synops., non μαγίστορα, ut in Basil. ms.

Μαγκίπειον, μαγκίψ. Pistrinum. Chronicon Alexand. p. 76: Ἐκτίσε δὲ ἔνδον τοῦ παλατίου μαγκίπεια. Nicephorus Callisti 12 22. Quod Ulpius alicubi dixit *conjecit in pistrinum*, Græci vertunt ἐν μαγκίψω παράσχω. Vita Joannes Eleemosynarii c. 21: *Et animal portans siliginis a mancipio causa prandit ipstus*. Hinc μάγκιψ pro pistore. Glossæ juris: Μάγκιψ ὁ τεχνίτης τοῦ δευμώδους ἄρτου. Ulpian. in l. 13, § ult. de usufr.: *Si stabulum pistrino locaverit*. Basilica: Οὔτε μάγκιπι τὸ στάβλον. Vide Cujac, de divers. temp. præscript. c. 13.

Μαγκλαβίτης. Μαγκλάβιον est lorum. Flagellum. Theodorus Hermopolites l. 7, tit. 8: Τύψας αὐτὸν μαγκλαβίους ἢ ράβδοις. Achmes c. 249. Astrampsychus ἐν τῷ Πυθαγ. λαξευτηρίῳ. Δηλοῖ δὲ καὶ ποδούς καὶ κοπὰς κεφαλῶν καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν καὶ μαγκλάβια. Hinc μαγκλαβίτης. Georgius Logoth. in Chronic.: Τὸν δὲ μαγκλαβίτην Νικόλαον. De quo v. Meursium et doctiss. Vossium de vit. sermonis.

Μακελλεῖον, λεωμακέλλιον. Macellum, lanatorium. Hinc μακελλαρῆς et μακελλάριος lanus. Astrampsychus ἐν τῷ Πυθαγορικῷ λαξευτηρίῳ. Δηλοῖ δὲ εἶναι τὸν ἀνθρωπινον μακελλάρον καὶ μάγειρον. Μακέλλος idem quod μακελλεῖον. Xiphillinus in Nerone: Τὴν ἀγορὰν τῶν ὄψων, τὸ μάκελλον ὠνομασμένον. Hinc λεωμακέλλιον apud Cedrenum. V. Meurs. in Μάκελλος.

Μάνυ mater. Meursium et eruditiss. Vossium de vitis sermonis l. 2 c. 24. Μᾶ ἢ μήτηρ κατὰ βρέφους προσφώνησιν Eustathius sd II. 5. Etymol. in πᾶς.

Μάνδρα, μανδρίτης, ἀρχιμανδρίτης. Monasterium. Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi. Οὓς δὲ καὶ ἀσπάζων ζῶντας τῇ ἐν αὐτοῦ μάνδρᾳ. Item: Σπουδαίως χωρεῖν ἐπὶ τὴν μάνδραν τὴν τοῦ πατρὸς. Corotheus doctr. 23. Nicephorus Call. 14 51. Simeon Metaphrastes: Ἐὶς τὴν νεόκτιστόν σου ταύτην μάνδραν. Alcuinus epist. 27: *Celestis mandræ agmina*. Athinus 2 de Vita S. Willibrodii: *Circuī idcirco vigil hoc tutamine mandras*. Hinc μανδρίτης. Conc. Const. sub Menna act. 5. Ermenoldus in Vita S. Solæ: *Mandritis e diverso venientibus*. Et ἀρχιμανδρίτης. Synodus Cp. 7 act. 1: Εὐλαβεστάτων ἀρχιμανδριτῶν ἡγουμένων τε καὶ μοναχῶν. Avitus Viennensis epist. 2: *Copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit; cuius officii personas episcopi Orientales archimandritas appellant. Monachorum princeps*, vetus interpres concilii Chalcedonensis.

Μανδύλιον nuntiale. Etymologicum. Alexius Rharturus doctrina ult. εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τὸ μανδύλιον. V. Meursil Gloss.

Μανίκιον manica. Theophanes in Theodoro: Τὰ μανίκια τῆς δεξιᾶς αὐτῶν χειρὸς κατέβαφαν. Constantinus in Tacticis p. 15: Δεῖ δὲ καὶ κένδουκλα ἔχειν αὐτοὺς πολὺ πλατέα ἔχοντα καὶ μανίκια πλατέα. Glossæ Nomicæ interpretantur λαβὴν seu capulum. Nos ibi dicemus.

Μάππα, μαππάριος, mappa. De mappa vide eos

qui de Circo scripserunt, et Vossium virum longe doctissimum de vitis sermonis c. 4. Marcellinus comes in Chronico: *Una dumtaxat ultimaque mappa insanienti populo denegata*. Hinc μαππάριος, qui inappam in Circo mittebat.

Μαργελόγραμμα, Sic legit Salmasius ad Vopiscum p. 408 col. 2 post Meursium in Glossario in μαργελλον. Vide et notas posteriores p. 57.

Ματρικάριος. Ξυλουργος, faber lignarius.

Ματρίκιον matricula. Canonæ Ecclesiæ Africae: Τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχέτυπον τῆς Νομιδίας *matricula et archivum Numidiæ*. Zonaras ad can. 93 Concil. Carth.: Ἀπογραφή τις αὐτῆ γὰρ ἐστὶ τὸ ματρίκιον. Græci l. 22 Basilic. tit. 4 ad Novellam 75 c. 8: Γίνεται σύγγριαις γραμμάτων καὶ ἀπὸ τοῦ κώδικος καὶ ἀπὸ τοῦ ματρίκιου.

Μάτριξ matrix. Græci ad l. 15 C. de testib. οἷον ἰσοκώδιξ ἢ μάτριξ. Gloss. Lat. Græc. *matrix* ἀπὸ μείον ὀνομάτων. Glossæ Nomicæ: Μάτριξ ἀπογραφαὶ καὶ ἀντιγραφαὶ. Tertullianus de Fuga: *Cum in matricibus beneficiariorum et curiosorum etc.* V. not. ad Can. Eccl. Afr. p. 46. Zonar. ad can. 26 synod. Carth. Hinc matricularii, id est inscripti matriculæ. Aldhelmus de laudibus virginitatis: *Sed omne putrimonium et ornamentorum gloriam, iam discriminialia capitum et periscelides crurum quam olfactoriola nardi et crepundia collo gemmiferis lunulis pendentia, ad stipem mancis es matriculoris* (l. matriculariis) *prodiga liberalitate contulerunt*, id est egenis. De variis matricula. V. Vossium de vitis sermonis.

Ματρωνίκιον matroneum. V. Meursium.

Μέτσα metaxa, sericum. Laonicus Chalcond. l. 4: Τρέφει ἡ χώρα αὐτῆ μέταξάν τε καλλίστην ποιουμένην. Videndi Achmes ὄνειρ. c. 222, Procop. ἀνεκδ. p. 114, Zonar. ad Concil. p. 231, Nicephorus Callist. tom. II, p. 687, Cujacius ad l. 10 C. de murilegulis.

Μιλιαρίσιον, miliarense, nummi genus, duodecima pars solidi. Constantinus de admin. im.: Μιλιαρισίων ἑτέρας δέκα λίτρας. Georgius Syncellus: Καὶ σκευὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν λαβῶν ἔχραρα νομισματα καὶ μιλιάρια. Moschus Limonarii c. 185, Nicephor. Callist. tom. II, p. 838, Codinus in originibus. Constant. p. 79, Menolog. in Martio, Theophanes in Heraclio. Cedrenus deducit a militia. Hero Περί σταθμῶν· Μιλιαρίσιον δὲ τὸ ἀργυροῦν, ὃ ἐστὶ καὶ στρατιωτικὸν δόμα· μιλίτια γὰρ ἡ στρατεία.

Μίσος. Cedrenus interpretatur ἄθλον. Glossæ Græc. Latinæ: ἄθλον *missum*.

Μισσίκιος missicius, qui missionem consecutus est impletis stipendiis. Dixi ad Theophilum.

Μιτατώριον. V. notas posteriores p. 52, col. 2. Viri doctissimi de vera lectione addubitant. Monco tamen ἀπαρζλλάκτως apud Leonem Grammaticum legi εἶρεν αὐτὸν ἐν φ̄ τῷ γετο τόπῳ εἰς τὸ μιτατώριον. Et μέχρι τοῦ μιτατωρικίου. Sic legitur in regio exemplari pro μιτατωρίῳ.

Μοδιόλος. V. eundem, p. 45 b.

Μοναχός, μονάζων, μοναστής. Καλόγηρος, monachus. Gloss. Græc. Latinæ: Μοναχὸς solitarius, singularis, monachus. Rutilius in Itinerario l. 1:

*Ipsi se monachos Graio de nomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt,*

Hinc singularitatis professio can. propositum 10 quæst. 3. Zosimus p. 800: Ἀπελήθητο δὲ ἡ νῦν ἐκκλησία ὑπὸ τῶν λεγομένων μοναχῶν. Eriphan. physiol. c. 22. Idem μονάζων. Macarius homilia 38. B. Chrysoet. epist. 14. Μοναστής Gregorius presbyter in Vita Gregorii Theologi: Μοναστής ἀντικοσμικοῦ καὶ ἀκτῆμων ἀντι χρηματικοῦ εἶναι ἐλάμενος. Καλόγηρος. Joannes Moschus Limon. c. 27 et 45. Gallis *beau-père*. Μονάστρια ζωή, vita solitaria, Constant. Manass. Μονάστρια monacha. Manasses: Καὶ τῆσσι μονάστριαν.

Μονή monasterium. Nicephorus Gregoras 3 : ὁς ἐτύγγανε παρὰ τὴν ἑαυτοῦ μνην. Simeo Metaphrastes in Hilarione : ἐπὶ τὴν μνην τοῦ Ἀντωνίου ἀρξικουμένους. Suidas in Justin Rhinotm. : τῆς Καλλιστράτου μονῆς μοναχός, et ibidem : ἡγούμενος τῆς τοῦ Φλώρου μονῆς. Cedrenus simpliciter ἡγούμενος τοῦ Φλώρου, hinc μονῆδριον monasterium. Niceph. Greg. 4.

Μονοστράτηγος, p. 444 a. monostategus. Anastas. Bibl. in Hist. Eccle.: *Imperium ad patrem proprium transferre satagebat, quem et monstategum fecit.* Sic duo inss. Scribe *monostategum*, ut alibi apud eundem.

Μονόζυλα scaphæ de singulis trabibus excavatæ. Veget. de re milit. 2 c. ult. Chronicon Alexandrinum p. 900 et 904. Niceph. Cp. in Breviar. Hist. Gloss. Græc. Lat.: *Μονόζυλον lintris.* Zosimus l. 4 : οἱ μὲν οὖν βίραροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀκμαϊότατον πλήθει μονόζυλων ἐμβιβάσαντες ἐτάξαν.

Μονοπόλειον monopolium. Curopalates p. 850. Vide tit. Cod. de monopol.

Μουλικὸν ζῶον, μουλα, μουλιών. Theophanes in Coustantino. *Animal multum* Anastasio Biblioth., ut μουλα in Basilicis, mula. Alexander l. 1 c. 15 : πεσεῖται δὲ, ἐάν τριγας ὄνου καὶ μουλῆς ὑποθυμιάσης. Et μουλιών mulio. Basil. ad l. 60 § 7 D. loc. et alibi.

Μυστικοί mystici. Joannes Cantacuzenus l. 3 c. 97 : Μυστικῶ τῶ Κιννάμω καὶ Ἀσάνη πανυπερεβάστω. Niceph. Greg. 8 : ὄθεν καὶ ὄσλη παρὰ μοναχοῦ μυστικῶ ἀλίσκεται. V. posterior. not. p. 51. Balsamon ad conc. p. 520 d.

Νάρθηξ narthex. De narthece, an intra Ecclesiam vel extra esset, v. eruditissimam dissertationem Leonis Allatii de narthece et de Græcorum templis p. 110 ed. Paris.

Νοτάριος notarius, qui notis sive litterarum compendiis scribit. S. Basilus epist. 178, inscripta *νοταρίω* οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο σημείων χρῆζουσιν. ἵνα ἱπταμένων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων. S. Athanasius epist. ad Solitar. vii. agent.: Οὔτε γὰρ στρατιώτου παρόντος, οὐ παλατιῶν ἢ νοταρίων ἀποσταλέντων. B. Chrysost. ep. 1 ad Innocent.: Καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως νοταρίων εἰς τοῦτο ἀποσταίλωντος. Occurrit passim, ut synodi Constant. 6 act. 2 et 3, apud Theophanem, Codinum in Excerptis, interpretem Cann. Eccl. Afr. et libris Basil., *Ingre-diantnr quoque et notarii, quos ad recitandum vel ad excipiendum ordo requirit.* In capite quod inscribitur, ordo de celebrando concilio, ante concilium Eliberitanum. In scholia notariorum qui primum locum tenet, primicerius notariorum dicitur. Prosper in Chronico : *Nulla jure debitum Joannes ex primicerio notariorum regnum sumit.* Concil. Chalcedon. act. 3 : Ἀέτιος ἀρχιδιάκονος καὶ πριμικηρίος νοταρίων εἶπε. Vide in πρωτονοτάριος. Officio functus ὁ ἀπὸ νοταρίων, Theophanes. V. Cujac. ad tit. Cod. de primicerio et secund. et Meursium in hac voce.

Νούμερα numeri, cohortes. Theophylactus ad Acta apostol. c. 10 : Σπεῖρα δὲ ἐστὶν ὁ καλούμενος νῦν νοῦμερον, ex B. Chrysost. homil. 22 in Acta. Menologium Julii d. 8 : ὥστε τοὺς στρατιώτας ἰδόντας τῶν δύο νομῆρων σὺν τοῖς δυσὶ τριβοῦνοις Νικοστράτῳ καὶ Ἀντιόχῳ πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ et d. 14 : Ἐν τοῖς νομῆροις στρατευόμενος ὑπὸ τριβοῦνον Κλαύδιον. Theodorus l. 45 βασι. tit. 1 Στρατιώτες ἀδιαθέτου τελευτώντος καὶ ὄντος ἀδιαδόγου, τὰ πράγματα αὐτοῦ δίδονται αὐτοῦ τῶ ἰδίῳ νομῆρῳ. Constantius dixerat in l. 2 C. de hæred. decur. ad vexillationem in qua militavit, res ejusdem pervenire. Basil. ἐκ τοῦ τάγματος αὐτοῦ κληρονομεῖται. Glossa. interlin. ἐκ τοῦ συστήματος. Numerus igitur sive νοῦμερον, vexillatio, τάγμα, σύστημα, pro eodem hic accipitur. Vox numerorum occurrit in

libris juris et aliis auctoribus. Vet. inscr. : *Ob reditum numeri.* Alia : *Namerus militum caligatorum.* Alii ἀριθμούς appellant. Theophanes in Justiniano. Ἔδωκε δὲ αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς στρατηλάτου ἀριθμούς τέσσαρας.

Νωβελίσσιμος nobilissimus. Curopalates p. 863 c. d. Hac dignitate ornati imperatoris filii, fratres et proxima necessitudine conjuncti ; quibus aliquid principalis majestatis accedebat : utebantur enim corona et χλαῖναν χρυσῆν gestabant. Theophanes in Constantio Copronymo : Νικήταν τὸν ἑσχατον ἀδελφὸν αὐτῶν ποιησάμενος βελίσσημον ἐπέθηκεν αὐτῷ χλαῖναν χρυσῆν καὶ τὸν στέφανον. Lege νωβελίσσιμον. Anastasius Bibliothecarius hæc ita vertit in Histor. Ecclesiastica : *Et Nicetam novissimum fratrem eorum novellissimo facto superposuit et chlamydem auream et coronam.* Sic legitur in duobus mss. pro *nobilissimum faciens.* De eodem Niceta Nicephorus Cpol. in fine Breviarii Historici : Νικήταν δὲ νωβελίσσιμον. Theophanis in Leone etiam perperam legitur in mss. καὶ τρισὶν ὁ βελίσσημοις, pro τρισὶ νωβελίσσημοις. Philoargius Hist. Eccl. l. 8 : Ἰωβιανὸς ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπαίρων, καὶ γεροντῶς ἐν Ἀγκύρῃ, θάτερον τῶν ἑαυτοῦ παίδων Οὐαρωνιανὸν κομιδῇ νέον ὄντα ἐπιφανέστατον, ὁ παρὰ Ῥωμαίους τὸν νωβελίσσημον δύνανται. Vide eundem l. 12.

Ὀικουμενικός œcumenicus. De titulo œcumenici vide quæ diximus ad collectionem constitutionum Eccles. Balsamonis.

Ὀρνα pro ornatura. Papias : *Limbus est, quam nos ornaturam dicimus, quæ ambit extremilatam vestium, aut ex filo aureo contexta assutaque extrema parte vestimenti.*

Ὀρφανοτρόφος orphanotrophus, pupillarum vel adolescentium tutor aut curator, qui pupillos vel adolescentes parentibus orbatos sustentat et educat, Nicephorus in Chron.: Ἀκάτιος πρεσβύτερος καὶ ὀρφανοτρόφος.

Ὀφφίκιον officium. Eustathius Ἰλ. μ' ἀνήρ Ἰγάρ Ἑλλήτ. οὐ διπλάζει τὰ δασαία, ὑπαίρουμένου τοῦ ὀφφικίου. Synodus 6 in Trullo c. 7 : Ὀφφίκια ἐκκλησιαστικά ἔχοντας. Balsamon : Ἐκκλησιαστικῶ ὀφφικίου ἦτοι ἀξιώματος, et paulo post : Ὀφφίκια δὲ λέγονται ἀρχοντίκια. V. eumd. ad. can. 31 Synod. Carthag. et Zonaram ad concil. p. 40. Niceph. Call. 14 39 : Πρῶτον ὀφφίκιον.

Ὀψίκιον, ὀψικεῖσιν. Obsequium, obsicium, comitatus et principis satellitum. Occurrit sæpe apud Theophanem Georgius Alexandrinus in Vita B. Chrysostomi : Ἐκλούθει δὲ αὐτῷ προερχομένῳ καὶ τάξις μεγάλη, οὐ μόνον εἰς ὀψίκιον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θεῶντες καὶ ἐπιθυμοῦντες ἀκροάσθαι γενεῆσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ. Vitp S. Joannis Eleemosynarii c. 6 : *Et ecce quidam regius cubicularius, habens secum et alios obsequii divini, θελοῦ ὀψικίου.* Anastasius Bibliothec. in Histor. Eccles. : *sumptisque secum his qui erant obsicii.* Item : *Maria uxor Leonis coronata est in triclinio Augusta et processit sola cum solemnī obsequio.* Ei præpositus comes obsequii diotus, κόμης ὀψικίου, apud Theophanem. Synodus Cpolitana 7, act. 4 : Κόμητος τῶ θεοφυλάκτου βασιλικῶ ὀψικίου. Anastasius Biblioth. ita vertit : *comite Deo conservandi imperialis officii.* Legendum *obsequii* vel potius *obsicii* : utrumque usurpat idem Anastasius in Hist. Eccles. *Bacharius*, inquit, *primus patricius et comes obsequii interemptus est.* Sic ms. lego *obsequii.* Et in Collectaneis in Exsilio S. Martini : *Mittit chartularium suum et quosdam ex obsequio suo.* Gregorius II in epist. ad Leonem Isaurum : Νεζεῦξιος γὰρ ὁ τότε κόμης τῆς πομπῆς. Interpres : *comes obsequii* ; nisi ipse Gregorius est, qui Latine scripsit. Τοῦ λεγομένου βασιλικῶ ὀψικίου, Nicephorus in Brev. Histor. hinc ὀψικεῖσιν obsequii, comitari, obsequium præstare : Theophanes : ὡς ὑπατικὸς ὀψικεῖσιν. Concil. Florentinum

sess. 16 : Ἀπῆλθον δὲ πάντες ὀψικεδόντες τὸν πατριάρχην.

Ὀψώνιον obsonium, stipendium, diarium, salarium. Polybius : Τῆ τῶν ὀψωνίων ἀποδόσει. Citatur in Ecloga περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ms. Gloss. Gr. Lat. ὀψώνιον *osonium, diarium*. B. Gregor. Nazianz. orat 9 : Ἀρκεῖσθε τοῖς ἰδίοις ὀψωνίοις οἱ στρατιῶται, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον ἀπαιτεῖτε. Ταῦτα ὁμῖν διακελεύεται μεθ' ἡμῶν Ἰωάννης ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κήρυξ, ἡ πρόδρομος τοῦ Λόγου φωνῆ. τί ἔγων ὀψώνιον ; τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον δηλονότι καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἐκ νόμου τοῖς ἐν ἀξιώμασι δωρεάς. B. Chrysostomus hom. 23 in posterior. ad Corinthios : Ὅταν γὰρ εἴπη ὀψώνια, τὴν ἀναγκαῖαν λέγει τροφήν. Theophylactus in Epist. Pauli ad Rom. c. 6 : Ὀψώνιον λέγεται τὸ τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ βασιλέως διδόμενον σιτηρέσιον. Oecumen. in eamd. epist. c. 8 : Ὀψώνιον λέγεται ἡ βασιλικὴ δωρεά. Nicetas Chon. Manuelis Comneni l. 7 : Ὀψώνια τοῖς στρατευομένοις παρέχονται. Basilica in l. 17 D. mand. salarium interpretantur ὀψώνιον. Vide l. 13. tit. 1, c. 18. § 2. Hinc ὀψωνάτωρ stipendiarius : Athenæus p. 171. Sed et ὀψώνιον accipitur pro militiae tempore, ut Dosithei l. 3 Gramm. sententia 1.

Πάκτον, πακτόν. Pactum, tributum. Constant. de adm. imp. : μὴ δύνασθαι παρέχειν τὸ τοιοῦτον πάκτον. Theophanes : Ὑποσχόμενος καὶ ἐτήσια τῷ βασιλεῖ παρέχειν πάκτα. Menologium Augusti die 17 : Τοῦ δὲ βασιλέως Λεόντου προθεμένου δοῦναι αὐτοῖς πάκτα, αὐτοὶ καὶ φύλακας τῇ πόλει ἐγκαταστήσαι ἀπήτουν. Hinc πακτόν *sæpissime* apud Cedrenum et Græcos juris interpretes, quod est pacisci, pactare, quod barbarum est.

Παλάτιον palatium. Scholiastes Oppiani Ἀλέουτ. ἰ. μέγαρον τὸ παλάτιον. Utuntur Diodor. Sic p. 228, Arrianus Diss. Epict. 411, S. Athanas. epist. ad solit. vitam agentes et de Vita S. Antonii, B. Chrysost. in liturgia, Macarius hom. 15, S. Basil. in inscriptione ep. 308, Gregor. Thaumaturgus serm. in Annuntiat S. Mariæ V. Cyrillus epist. ad clericos et Lamponem (exstat autem in 5 synodo coll. 5) : Ἀνὴρ τις τῶν ἐπισήμων στρατευομένων ἐν παλατίῳ. V. Eustath. in Dionys. p. 49.

Πάπας, παππᾶς. Papa, pater. Constantinus Manasses in Chron. :

Οὗτος ὁ Κώνστας ὁ σκαιὸς ἀεφυγία θλίβει
Μαρτίνον τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας

Ῥώμης.

Πάπαν αὐτὸν ἀποκαλεῖν οἷδε Ῥωμαίων γλῶσσα.

Eustathius ad Il. 5 : Παπᾶς τῇ Ῥωμαίῳ φωνῇ πατέρα σημαίνει. Occurrit passim in conciliis Græcis, apud S. Basilium et alios. Adde et Constantinum de them. 2 10. Παππᾶς Conc. Chalced. act. 4 : Ὁ παπᾶς Εὐτυχῆς, qui alias ἀρχιμανδρίτης, ibidem.

Παππίας pater. Eustathius ad Il. 5 : Πᾶς λεγόμενος μονοσυλλάβως κατὰ βρέφους προσφώνησιν, καθά φασιν οἱ παλαιοὶ, ὡσπερ καὶ μᾶ ἡ μήτηρ, καὶ κατὰ ἀναδιπλασιασμὸν πάπας καὶ παπίας. Erat et nomen dignitatis in aula Cpolitana : Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. : *Media vero hebdomada jejuniorum lentus est Jacobus protospatharius ac papias*. V. Meursium.

Παυλεῶν papilio, tentorium, tabernaculum. Modestus de vocabulis rei militaris, Vegetius l. 4 c. 3. Chron. Alexand. p. 626 : ὑπὸ τὸν πάπυλεῶνα.

Παρακοιμώμενος accubitor, paracæmomenus. Constant. Manass. : παρακοιτόν καὶ φύλακα τῆς βασιλείου κλίνης. Constant. de admin. imp. : ὁ ὄν βασιλείου παρακοιμώμενου οἴκος Luitprandus in legatione ; *Sederunt cum eo ad disceptationem vestram secum virum eorum traditionem sapientissimi viri, Attico potentes eloquio, Basilius paracæmomenos, protosecretis, protovestiaris et duo magistri*.

Et postea : *Basilus paracæmomenos pro paracæmomenos*, Anastas. Biblioth. in Hist. Eccl. : *Voce magna ad paracæmomenum*. Sic legitur in duobus mss magna dignitas, Παράκοιτος, πρᾶγμα Ῥωμαίος μέγας, Manasses. V. Meursium.

Παραμήριον rugio, sica. Cedrenus : Τῷ παραμήριῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐξέτεμε. Auctor Miscellæ : *Pugione quo erat accinclus caput ejus amputavit*. Glossæ Cyrilli ; μάχαιρα τὸ παραμήριον, sica, Utuntur Leo et Constantinus in Tact. concilium Chalcedon. act. 1 ; Γυμνώσας παραμήριον.

Παραπόρτια portæ parvulæ, portellæ, quæ dictio passim exstat apud Anastas. Bibl. Gloss. Cyr. παραπόρτιον } *portella*. Leo Tact. c. 15 § 4 ; Εἰς τὰ παραπόρτια τῆς πόλεως. Theophanes, Ἐπὶ τὸ ἄνω τῶν Καλλινίκης παραπορτίῳ.

Παρασκευὴ dies Veneris. Eustathius ; Ἡερὶ χρονικ. διασσημ. c. 4 : Μεγάλη παρασκευὴ, apud Cedrenum, *le grand vendredi*. Quare dicitur παρασκευὴ docet Theodorus Metochites in Historia Romana p. 33 et seq. Joan. Damasc. orat. in Sabb. 5, et Mich. Glycas.

Παραφοσσατεύειν castra juxta locare.

Παροικία, parœciæ Ephesinæ episcopus ; Cedrenus p. 247 c. parœciam vel parrochiam pro diœcesi poni pervulgatum est.

Πατριάρχης, πατριαρχεῖον. Patriarcha. Hinc πατριαρχεῖον domus patriarchæ. Sexta synodus Cr. act. 4 : Ἀναστασίου πρεσβυτέρου καὶ μοναχοῦ τῶν εὐκτηρίων τοῦ ἐνταῦθα εὐαγεῖου πατριαρχεῖου. Vet. int. *venerabilis patriarchii*. De Romano pontifice et patriarcha Cpolitano dico ad Collectionem constitutionum ecclesiasticarum, cujus auctor Balsamon, qui antea ignorabatur.

Πατρικίος patricius. Patricii post Augustum primi. Joannes Tzetzes Chiliad, 1 hist. 34 : Θεόφιλος ἀνθύπατος, πατρικίος, κοιμιστῶρ. Menologium Græc. in Augusto : Οὐ μόνον εὐγενοῦς γένους, ἀλλὰ καὶ πατρικίας ἐξουσίας ἐνδόξος. Pater imperatoris vel imperii. Constantinus Manasses Πιτέρα καὶ προφύακα ποιεῖ τῆς βασιλείας. Priscus in Excerptis de legat. Τὸν δὲ Νόμον τὴν τοῦ μεγίστου τιμὴν ἄρξανα καὶ ἐν τοῖς πατρικίῳ συνεκείνῳ καταλεγόμενον, οἱ δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναοιδῆσαι πάσας. V. Sozom. 8, 7, Niesph. Call. 13 1.

Πατρικίότης patriciatus dignitas. Constantinus de administrando imp. : Καὶ προειοιάσθη παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν πατρικίότητα.

Πατριμόνιον patrimonium, Theophanes in Leone : Τὰ δὲ λεγόμενα πατριμόνια τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων ἀποστολῶν τῶν ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ Ῥώμῃ τιμωμένων, ταῖς ἐκκλησίαις ἐκπαλα τελούμενα χρυσίου τάλαντα νζ', τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προτέταξεν. V. ad Glossas Basilic.

Πίνα lames. V. Meurs. alii scribunt πείνα, ut auctor Lexici Græcobarbari.

Πινάκιον. Curopalates p. 850 d. V. Meurs.

Πινσὸς pila lapidea, tumulus manufactus. Theophanes in Justiniano : Ἐτρόγησαν τοὺς πινσοῦς τοὺς βαστάζοντας τὸν τροῦλλον, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδάσταξαν. Λοιπὸν συνιδῶν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἤγειρεν ἄλλους πινσοῦς, καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλλον. Codinus in Excerptis : Ἐγένετο δὲ τὸ ρῆμα τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν παῖδα εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πινσοῦ. Item : Εἶθ' οὕτως ἐμμουσίωσαν καὶ ὀρθομάρμαρῶσαν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς πινσοῦς καὶ τὰς στοάς. Glossarium Seguerianum : Πινσὸς ὁ τοῖχος.

Πιττάκια. Glossæ Cyrilly : Πιττάκιον *pittacium, brevis*. Lampridius in Alexandro Severo : *Perlegat cuncta pittacta*. Julianus in l. 49 § 4 de recept. *Arbiter adesse litigatores vel per nuntium vel epistolam jubere potest*. Harmenop. 4 4 64 l Δι' ἐπιστολῆς ἤτοι πιττακίου. Scævola in l. 47 § 1 de pact. : *Si quod instrumentum a te emissum apud me remansit*. Basilica : Ἐὰν δὲ εὐρεθῇ παρ' ἐμοὶ πιττάκιόν σου, ἔστω ἀνίσχυρον. Non quamvis autem epistolam, sed brevem significat. Isidori Glossæ

Pittacium epistola brevis et modica. Nicæna 2 syn. act. 4: Ἀντὶ βιβλῶν πιττάκια ἡμῖν ἐπεδείκνυον.

Ποικιλίζει ῥῶνα afficere. V. Meursium.

Πολυκάνδηλα, κανδήλα, κανδήλορον. Polycandela, multa candelas ferentia. Anastas. Bibl. in Hist. Eccl.: *Sumptis autem mutuo venerabilium domorum pecuniis, aporia courtatus, accepit etiam Ecclesie magnæ nullas candelas ferentia, simul et alia vasa ministrantia.* Theophanes in Heraclio: Ἐλαβε καὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κανδήλα τε καὶ ἕτερα σκεύη ὑπουργικά. Sic ms. puto autem legendum πολυκάνδηλα. Nam κανδήλα Græco-barbaris est candelæ. Gregorius M. in dialogo quodam quem Græce vertit S. Zacharias pontifex: Ἐσπέρας δὲ γινομένης πάσας τὰς κανδήλας ἔσβεσε, et sæpe ibi occurrit. Eustath. ad Odys. η: Καίτοι δὲ παρ' αὐτῶν καὶ κανδήλας χρῆσις, οἷον ἀσαρτοῦ κανδήλας πρῶν, ἤγουν ἐξώνησαι. Græci ad l. 14 D. de manum. test. l. 48 Basil. tit. 3: Ἐφ' ᾧ τε ἐν τῷ μνημείῳ μου μῆνα παρὰ μῆνα ἀπτειν αὐτοὺς κανδήλαν. V. Joann. Mosch. Lim. c. 105, et κανδήλαβρον pro candelabro in Basilicis l. 15, tit. 4, c. 6.

Πόρτα porta. Leo in Tact. c. 11, § 19: Εἰς τὰς πόρτας τοῦ φωσάτου. Constant. de admin. imp.: Ἦνοιξαν τὰς πόρτας καὶ ὑπεδέξαντο αὐτοὺς μετὰ περιχαρίας, ἐκείνοι δὲ ἅμα τοῦ εἰσελθεῖν τὰς τε πόρτας ἐκράτησαν. Chron. Alexandr. p. 900. Zonar. ad Cone. p. 582. Menologium Græcum m. Oct. Καὶ θάπτονται ἐν τῇ Μελανδησίᾳ πόρτη. Theophanes in Justiniano: Παρφύλαττον τὰς πόρτας πάσας τοῦ τεύχους.

Πόρτος portus. Nicephorus Callisti 12, 35: Μέγιστον δὲ ὁ πόρτος τῆς Ῥώμης νεώριον.

Πραιδεύειν, πραιδα. prædari. Excerpta ex historia Joannis Malelæ: Καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν κατὰ πόλιν ὄχλων ὧν ἔτυχε καὶ ἐπραιδεύθησαν. Theophanes: Καὶ ἕλθε πραιδεύων ἕως τοῦ Βυζαντίου. Concil. Cp. sub Menna act. 5: Ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἐπραιδεύσαν. Leo Tact. c. 47 § 35. Constant. Tact. p. 25. Hinc πραιδα præda Joannes Moschus Limonarii c. 155: Τῆν πραιδαν πεποληξεν. S. Athanasius in epist. ad Africanos: Εἰς πρῆδαν δέδωκε τὴν ἐκκλησίαν. Sed scripti codices habent πραιδαν. V. Glossarium Nomicum in ea dictione.

Πραιπόσιτος præpositus. Basilius in Grammatica: Πραιπόσιτος τὸ ἀξίωμα. Præpositorum appellatio latissimè est. Ammianus Marcellinus meminit præpositi cubiculi, fabricæ, Martensium militum, monetæ, Tyrii textrini. De proposito cubiculi titulus est l. 12 Cod. Philostorgius Hist. Eccles. 1134: Τῆν τοῦ πραιποσίτου τιμὴν ἀναβάς. Erat et præpositus cubiculariorum. Theophanes: Πραιπόσιτος τῶν κουβικουλαρίων. De præposito laborum titulus est l. 12 Cod. et præpositus palatii, Marcellinus in Chronico et auctor incertus Vitæ S. Athanasii: Καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις πραιπόσιτον ὑποφθέρας. Joannes Malela: Καὶ τὸν πραιπόσιτον τοῦ παλατίου αὐτοῦ Ῥοδανὸν ἄνδρα δυνατὸν ὄντα καὶ εὐπορον καὶ διοικοῦντα τὸ παλάτιον ὡς πρῶτον ὄντα ἀρχιουνοῦχον καὶ ἐν μεγάλῃ τιμῇ ὄντα. Quem πραιποσίτον τῆς αὐλῆς vocat Simeo Metaphrastes m. Sept. in Eudoxio et Romulo. Præpositus thesaurorum. S. Basilius epist. 264: Ἐγὼ καὶ διὰ τοῦ βικαρίου τῆς θράκης ἐπέστειλα τῇ θεοσεβείᾳ σου διὰ τινος πραιποσίτου κατὰ Φιλίππου πόλιν θησαυρῶν. Erant et præpositi militum, de quibus in l. 3 § ult. et l. 9 § ult. D. de re milit. Rufus in LL. militaribus: Ἐάν τις στρατιωτῶν χειρὰς ἐπιβάλλῃ τῷ ἰδίῳ πραιποσίτῳ, κεφαλικῶς τιμωρεῖσθω. Dicam plenus ad Julianum Antecessorem et Glossarium Nomicum.

Πραιτώριον prætorium, pro auditorio iudicium, vel ædibus prætoris, principum, vel eorum qui in aliqua potestate sunt civili aut custodia seu loco quo rei coercebantur. De auditorio iudicium passim

observatum est. De ædibus prætoris Nicephorus in Breviario historico: Εἰσὶ τὸ πραιτώριον ἀνεῖσιν. De palatio principis B. Chrysostomus in epistolam Pauli ad Philipp. c. 1, hom. 2: Ἐν δὲ τῷ πραιτωρίῳ τῶς γὰρ οὕτως ἐκάλουον τὰ βασίλεια. Theophylactus ibidem: Τοῦ πραιτωρίου, τουτέστι τῶν βασιλείων. Exstat epigramma Silentarii l. 4 Ἀνθολ. o. 23 epigr. 18 εἰς τὸ μέγα πραιτώριον. Constantinus de them. 1 tn. 14 in Samo insula: Ὁ δὲ στρατηγὸς τοῦ θέματος αὐτὴν ἔλαχε Σμύρνην τὴν πόλιν πραιτώριον. De prætorio quo rei continentur, Menologium Græcum m. Apr.: Καὶ ὡσπερ τινὶ τῶν κακούργων περιθεις αὐτῷ κλοιὰ ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦτον κατεῖρξεν. Georgius Alexandrinus in Vita Chrysostomi: Ὁ δὲ ἀρχὼν παραλαβὼν τοὺς ἀσκητὰς ἐνέδουσεν αὐτοὺς ἱμάτια καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὸ πραιτώριον.

Πριβάτιον quemadmodum, inquit vir eruditissimus in post. n., imperator habuit privati ærarii præfectum, quem κόμητα πριβάτων appellabant, ut apud S. Basil. in inscript. epist. 415 et 423. Concilium Chalced. act. 4: Κόμης τῶν θείων πριουάτων, de quo etiam alibi dixi, ita et Ecclesia suos privatarios seu gazophylacii præsides.

Πριμικήριος, πριμικήριος, primicerius, primus cujuscunque ordinis sive corporis et collegii, veluti notariorum. Sexta synod. Cp., act. 9: Πριμικήριος τῶν θεοσεβεστάτων νοταρίων. Sic etiam scribitur in concilio Florentino. Conc. Ephesini parte 2: Πέτρος πρесоῦτερος Ἀλεξάνδρου καὶ πριμικήριος νοταρίων εἶπεν. Niceph. Call. 15 30, Usuardus in Martyrol. m. Maio: *Quorum prior cum esset præpositus cubiculi imp. Decii, alter primicerius.* Erant et primicerii ecclesiastici, veluti primicerius scholæ cantorum. Benno cardinalis de Vita Hillebrandi l. 1. Primicerius sedis apostolicæ. Joannes PP epist. 7 ad universos Gallos et Germanos. Nicolaus PP epist. ad Hincmarum Rhemensem. Alcuinus ep. 25: *Capellæ primicerium.* Anastasius in Exsilio S. Martini: *Quia in absentia pontificis archidiaconus et archipresbyter et primicerius locum præsentant pontificis.* Le doyen. De officio primicerii ecclesiastici vide Isidori junioris episcopi Hispalensis epistolam ad Leudefredum episcopum Cordubensem apud Loaysam in notis ad concilium Toletanum 8, qui secundum locum gradumve obtinet, secundicerius. Anastasius: *Cucurrere cum aliquantis ad prædicam portam, cum quibus et Demetrius secundicerius.* Concilium Cpol. sub Menna act. 1: Νοταρίων σκουνοδοκῆριος. Menologium: Ὁ δὲ Βάκχος σκουνοδοκῆριος. Vide l. 12, Cod. tit. 7.

Πρόεδρος præses, præsul, anlistes. Erant autem πρόεδροι ecclesiastici vel palatini. De ecclesiasticis sexta synodus Constantin. act. 12: Τῆς Ἀλεξάνδρου πόλεως πρόεδρου. Vetus interpres antistitem vertit. et act. 13: *Σεργίου τοῦ γενομένου πρόεδρου, Sergii quondam præsulis.* Petrus Siculus historiam suam nuncupat τῷ προέδρῳ sive ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας. Hinc πρωτοπρόεδρος. Joannes Cnropalates p. 839 b.

Πρόελευσις processio, pompa. Eustathius ad H. 1: Ἰστέον δὲ ὅτι πέμπειν παρὰ τοῖς μεθ' Ὀμηρον καὶ τὸ στέλλεσθαι θριαμβικῶς, ὄθεν καὶ πομπὴ ὁ θριαμβος, ὃν προέλευσιν ἢ κοινήν γλῶσσα καλεῖ. V. Meurs.

Πρόκενος processus. De processu principis Chronicum Alexandrinum: Ἐν προκένσῳ τοῦ ἑβδόμου. Concil. Cpol. sub Menna act. 3: Προκένσου ὄντος βασιλικῶ. Marcellinus comes in Chronico. *Hoc tempore dum ad horrea publica Theodosius processum celebrat.* Item: *Anastasio Cæsare in processibus degente.*

Πρόοικος major domus. Sic interpretatur Anastasius Bibliothecarius in Historia Ecclesiastica, Palatii præfectus, palatii princeps, subregulus.

Ursinus de rebus gestis S. Leodegarii: *Ut omnes se gratularentur regem habere Childericum et palatii præfectum Leodegarium*. Idemque: *Ebroinus a Theodorico rege in pristinum statum restitutus, et major domus effectus, cogitare cepit de ulciscendis iniuriis, qui eum meminissent habere subregulum*, id est majorem domus vel palatii principem V. P. Warnef. de gest. Lang. 6 c. 46.

Προτίκτωρ protector. Protectores sunt σωματοφύλακες sive milites electi ad custodiam principis, qui latus principis protegunt. De his Procop. anekd. p. 408. Simeon Metaphrastes m. Oct. in Demetrio: Μινουκιανού προτίκτωρος πρὸς τὴν σφαγὴν ὑπουργήσαντος. Et Sept. in Sophia: Παρραχρήμα τοῖνον αὐτὸς ἀλογίστω θυμῷ ἐπιτρέψας, οὓς ἡ τάξις προτίκτωρας οἶδε καλεῖν, ἐπὶ τῷ σγαγεῖν ἐκείνας ἐκπέμπει. Paulinus Nolanus epist. 37 ad militem sæculi: *Deinde in hac militia soletis in votis habere hanc officii promotionem, ut protectores efficiamini*.

Πρωτασηκρήτης, πρωτοασηκρήτης, primus a secretis, protosecretaria. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii: Φώτιον πρωτοσπαθάριον τε ὄντα καὶ πρωτασηκρήτην. Codinus in Origin. Cp.: Κελεύσας φησι Πλούταρχος πρωτοασηκρήτης. In scripto codice viri perillustri Nicolai Fabricii τοῦ μακαρίου, πρωτασηκρήτης. Nicephor. Gregoras 8: Θυγάτηρ Νεοκαισαρείτου τοῦ πρωτασηκρήτου. Πρωτοσηκρήτης, apud Theodorum Hermopolit. ad l. 41 de Reg. jur. Collectanea Anastasii in Hypomnestico: *Quin et Theodorus protosecretarius prætorii præfecti Cpolitani ante hunc enarravit mhi*.

Πρωτεύων. Epistola 421 S. Basilii inscripta est πρωτεύοντι. Exstant et epistolæ Theodoretii inscriptæ πρωτεύοντι, i. e. 15 ct 33, primatam interpretantur.

Πρωτοβεστιαρίος primus præfectus vestiarii. Βέστιον αὐτ βέστης Græcis recentioribus est vestis. Glossæ Basil. ms. βέστια τὰ ἱμάτια. Julius Pollux in Chronico hactenus inedito: Ἀφορίσας οἶνον, κρέα, βέστια. Hinc βεστιαρίτης Cedreno, αὐτ βεστήτωρ. Theophanes in Reg. cod.: Ἀπόλεσαν οἱ βεστήτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως. προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου Georgius Pachymerius, et βεστιαρίον προ vestiti in l. 4 D. de uliment. et cibariis. legat. vestiarius in aliis juris locis. Astrampsychus ἐν τῷ Πυθαγορ. λαξ.: δηλοῖ ἀβράβωνα εἰς πραγματείαν πολλοῦ πράγματος βεστιαρίου. Accipitur et vestiarius pro loco in quo vestes reconduntur, Continuator Theophanis in Theophilo: Ὁ καὶ χρηματιζόμενον σήμερον βεστιαρίον τῶν ἀποθησαυριζομένων πέπλων ἐκ Σηρικῶν. Item: Ὁ καὶ νῦν τῆς Αὐγούστης ἐστὶ βεστιαρίον. Hinc imperiale vestiarius apud Guillelmum Tyrium 2 de Bello sacro. Interp. vetus homiliarum in Matthæum quæ B. Chrysostomo ascribuntur, vel certe interpres Joannis Hierosolymitani in Matth. c. xxiii, v. 14: *Sicut enim paterfamilias cellarium aut vestiarius suum non habet expositum cunctis*. Denique vestiarius is est, ut exponit vetus Glossarium mss., qui vestibibus præest. Eadem Papias. Idem interpres homiliarum Joannis Hierosolymitani: *Si tu vestiarius tuum studiosum et clavicularium cellarii tui fidelem tibi requiris*. Michael Cerularius in epistola ad Petrum Antiochenum episcopum *Quæ ab imperatore vestiarius accepta referebat*. Græce scriperat ὁ βεστιαρίος. Petrus diaconus Chronici Cassinens. l. 4, c. 21: *Pandolphus vestiarius eurgens dixit*. Imperialis vestiarius apud Guillelmum Tyrium de Bello sacro 2. Idem vesterianus c. 8. Conc. Pontigon. et in epist. quadam Joann. 8. Itaque primus præfectus vestiarii, ut jam dictum est, πρωτοβεστιαρίος dicebatur. Anna Commena Alexiadus 5: Πρωτοβέστας τε καὶ πρωτοβεστιαρίος, et apud Cedrenum. Constantinus Porphyrog. de Themat. l. 1., 12: Θεοδόσιος ὁ πρωτοβεστιαρίος τοῦ μακαρίου μου πατρὸς. Jo. Cantacuz. 4 43.

Laonicus Chalcond. 1, 9, auctor anonymus in Vita Basilii imperatoris: Ὁν Προκόπιος ὁ τοῦ βασιλέως ἡγεῖτο πρωτοβεστιαρίος. Ge. Acropolites p. 3 Jied. Reg. Πρωτοβεστιαρίον οὗτος τετίμηκεν. Alius erat qui βεστιαρίτης dicebatur, de quo Cedrenus p. 375. Primus autem vestiarius πρωτοβεστιαρίτης dictus, deque eo Codinus de Officiis. Jo. Cantacuzenus 4 19: Τότε δὲ ἀρχοντα ἐν Βεβόσι Διπλοδατάτην τὸν πρωτοβεστιαρίτην καταλιπὼν. Georgius Logotheta in Chronico Cp.: Τὸν δὲ Ἄγγελον Ἰωάννην πρωτοστράτορα, πρωτοβεστιαρίτην δὲ τὸν Καρυνίτην. Nicephorus Gregoras l. 6: Ἀββαδάριον τὸν πρωτοβεστιαρίτην.

Πρωτομανδάτωρ primus mandatorum. Μανδάτωρ mandator, officii genus. Synodus Nicæna 2: Ὁ λαμπρὸς βασιλικὸς μανδάτωρ εἰσελθὼν ἐστ. Constant. Porphyg. in Tact.: Μανδάτωρας ἀγρόπυλους καὶ γοργούς. Theophanes in Justiniano: Μανδάτωρ τίς ἐστιν οὐκ οἶδα. Qui sint mandatores explicant Glossæ Nomicæ: Μανδάτωρες οἱ τὰ μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς στρατιώτας ὁδεῶς διακομίζοντες. Ρε quibus ibi dicam.

Πρωτονοτάριος primus notarius seu primicerius notarium. Concilium Calcedon. act. 1: Ἰωάννης πρεσβύτερος καὶ πρῶτος τῶν νοταρίων ἔπει. Vet. interpres: *Joannes presbyter et primicerius notarium dixit*. V. supra in primicerius. Adrianus PP epist. ad Carolum Magnum: *Radonem dilectissimum protonotarium vestrum*. Πρωτίστος τῶν βασιλικῶν γραμματέων. Nicephorus Brev. Hist. V. P. Warnef. de gest. Langon. 4, 34.

Πρωτοπάπας primus papa, primus post patriarcham sacerdos. Balsamon ad canonem apostolorum 59: Τυχὸν χωρεπίσκοπον προβληθέντα ἢ πρωτοπάπαν. Et ad can. 8 synodi Antioch.: Τὸς ἐν ταῖς χώραις πρεσβυτέρους ἦτοι τοὺς πρωτοπαπάδας. Et ad can. 10: Πρεσβυτέρους ἢ πρωτοπαπάδας καὶ χωρεπίσκοπους. Vide Meursium.

Πρωτοσπαθάριος primus spathariorum, qui principis spatham gestabat. Inter epistolas Photii exstat inscripta Θεοφίλω πρωτοσπαθαρίω. Dicam ad Glossas Basilicorum.

Πρωτοστράτωρ primus imperialium stratorum Anastasio in Hist. Eccles. Nicephorus Gregoras 7: Ὁς καὶ τὴν πρωτοστρατορικὴν παρὰ βασιλέως ὕστερον παρεληφώς ἦν βακτηριαν. Theophanes: Εἰσήλαθε Ρουφίνος ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ ὀφικίου. V. infra in στρατῶρ.

Πρωτοσύμβουλος protosymbolus Anastasio Biblioth. Cedrenus explicat.

Ράικτωρ rector, genus dignitatis. V. Meursium. Menologium Græcum Aug. 31: Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ νοκτὶ ἐμφανίσθη τῷ ραϊκτωρὶ καὶ νεανίσκῳ τινὶ τοῦ ραϊκτωρός. V. not posteriores. Meminit rectoris loci P. Walaf. de gest. L. 6, 24.

Ρεγεῶν regio. Eustathius ad Odys. 6: Κατὰ τοὺς παρὰ πολλοῖς ρεγεῶνας, ἢ τὰς Κρητικὰς τόμας, ἢ καὶ κατὰ τοὺς Ἀττικὸὺς δήμους. Concil. Chalcedonense act. 13: Καὶ ἡ πρότερον οὖσα ρεγεῶν πάλιν μετὰ ταῦτα ἐγενετο πόλις. Gregorius M. in dialogo quodam quem Græce vertit Zacharias pontifex: Τῆ τῶν Ῥωμαίων πόλει ἐν τῇ ρεγεῶνι τῇ ἐπιλεγομένη Σουδοῦρα.

Ῥήξ, ῥήγας. Rex. Synodus œcum. 8, act. 3: Καὶ πρὸς τὸν ῥήγα λαμβανόντως ἐκπέμφαντα. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patriarchæ Cp. l.: Δώροισ γὰρ λαμπροῖς ὅτε μάλιστα τὸν ῥήγα Φραγγίας Λοδόγηον καὶ Ἰγγιθέργαν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ὑποποιούμενος. Gregorius M. in dialogo quem Græce vertit Zacharias pontifex: Ἐρμινγίλος ὁ ῥήξ υἱὸς ὑπάρχων Αὐσουλγίδου τοῦ ῥηγὸς τοῦ τῶν Οὐσιγιόθων ἔθνους. Jo. Cantacuzenus l. 4: Κίρολος ῥήξ. Utitur et Theophanes, Constantinus II de Themat. c. 11. Codinus in παρεκβολαῖς. Dixerunt et ῥηγὰς. Synodus Florentina: Καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες καὶ ῥηγάδες καὶ δουκάδες.

Ῥόγα, ῥογύειν, ῥογάτορες. Roga, stipendium,

donativum, quod militibus vel populo vel clero ab imperatore vel Romano pontifice vel patriarcha Cpolitano erogabatur. Anna Comnena Alexiados l. 3 : Καὶ δωρεαὶς ἀκινήτων καὶ αὐξήσεσι βρογῶν καὶ προσθήκαις δόσεων. Julius Pollux in Chronico : Ῥόγαν δὲ χρημάτων τῶ στρατῶ διανέμων. Georgius Alexandrinus in Vita S. Chrysostomi : Ἐπίσταται ἡ σὴ εὐκλεία ὡς πολλὰ ἀναλώματα ποιεῖ τῆ βασιλεία εἰς τε τὰς βόγας τῶν στρατοπέδων. Const. de admin. imp. p. 137 et 140, et Tact. p. 16. Anastas. Biblioth. in Hist. Eccl. : *Exercitum roga privatum deseruit*. Idem de Vit. Pont. in Deusdedit. *Data roga militibus pax facta est*. Et in Hist. Eccl. *Dum roga penes Strumonem annem populo distribueretur*. Idem Anast. de Vitis PP. : *Hic vero rogam, stipendium scilicet, clero suo in presbyterio maxime ampliavit*. Et in Bonifacio 5 : *Hic clerum amavit. rogam integram clero suo dedit*. Scholiastes Synops. Basilic. : Τὰ μὲν τῶν περὸυλίπν λέγεται καστρέσια ἤτοι ἰδιόκτητα. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ὅσα ἀπὸ βόγας κληρικῶν τινὶ ἢ χαρτοουλίπν ὑπάρχοντι δίδονται. Hinc βρογεῖν, quod est erogare, Novell. 130 c. 1. Theophanes : Ῥογεύσας χρογμάτα. Et βρογάτωρες erogatores Synops. Bas. 57 tit. 4 rogatarii. Papias : *Rogatarius petitur, distributor*. Quod si verum est, rogatarius est tam qui rogat quam qui erogat, vel erogatarii. Synodus Pontigonensis c. 14 : *Erogatarii et elemosynarii ecclesiastic*. Græci hodie quoque iisdem verbis utuntur ; et Lexicon Græcolat. *Ρογα stipendium, salarium*. Ῥογεμένος *stipendiarius*. Ῥογεῖω *mercedem pendo*.

Ρούσσιον russeum. Vox exstat apud Græcum scholiastem Oppiani p. 18.

Ρωμανία imperium Romanum seu Cpolitatum. Eriphanus l. 2 Hanarii, et hæresi 66. Theophanes in Heraclio : Πάσης Ῥωμανίας ἀρχαλωσία. Μεγάλη Ῥωμανία Astrampsychus ἐν τῶ Πυθαγορικῶ λαξεύτ.

Σακελλάριος sacellarius, pecuniarum custos, ærario præpositus. Scholiastes ad Gregorii Nazianzeni Stelitout. 1 : Σακέλλιον Ῥωμαϊκῆ λέξις ἐστὶν φυλακῆν τῶν χρημάτων σημαίνουσα· ὅθεν καὶ σακελλάριον καλοῦσι τὸν ταμίαν καὶ φύλακα τῶν χρημάτων. Nicephorus patriarcha in Hist. Const. : Τὸν τῶν βασιλικῶν χρημάτων ταμίαν. Sæcellarium fortasse non male vertes, a sacello seu sacculo. Est autem sacellus aut sacculus marsupium ac crumena. Petronius : *Unde lenatores viverent nisi aut locellos aut sonantes aere sacellos pro hamis in turmam mitterent*. Paulus in collat. LL. Mos. et Rom. t. X : *Si sacellum vel argentum deposuero*. At 2 sent. t. XII edidere *si sacculum*, et in l. 29. Dep. Glossar. ms. : *Saccus et sacculus, marsupium, fiscus*... Glossæ Cyrilli : Βαλλάντιον *sacculus, sacculum*. Excerpta ex veteribus Glossis tit. de vestim. : *Sacellum* μαρσίπιον. Glossæ juris : Μάρσιπος, σάκος θολάκιον, βαλλάντιον. Græcus interpretis legis 3 § si plus D. de statu lib. : Εἴτε ἐν σακούλῃ ἢμα τὰ εἴκοσι νομίσματα δέδωκε. Erat autem vel ecclesiasticus vel imperialis. Niceph. Call. 18, 44 Nicephorus patriarcha in Chronogr. : Θωμᾶς διακονος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ σακελλάριος. Quæ totidem verbis exstant apud Theophanem in Phoca. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii : Πῶς γὰρ τοῦ Λυδοῦ σακελλάριου σιωπῆ τὸ πρᾶγμα παραπέμφωμεν ; Sexta synodus Cr., act. 12 : Βασιλικὸς σακελλάριος. Inscriptio epist. 50 Photii : Ἰωάννης πατρικίω καὶ σακελλάριω κατὰ τοὺς ἀγγαρῶν. Conc. Romanum act. 1 : *Theophanes notarius regionarius et sacellarius legit*. Anastasius in collatione S. Maximi : *Qui fuerat sacellarius Petri quondam prætoris Numidiæ*. Josephus arch. 12, 2 : Τοῖς βασιλικῶς τραπεζίταις. Rufinus vertit *regiis sacellariis*. Idemque dicitur ὁ ἐπὶ τῆς σακέλλης, apud Theodorum Hermopol. ad l. 99 D. de verbor. sign.

Σάκρα imperatoris epistola. Constantinus Pogo-

natus in epistola præfixa 6 syn. Cr. : Ἰουστίνος δὲ σάκρας πανταχοῦ πέμψας. Septima act. 1 : Οἱ δεσπόται ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ τιμίαν σάκραν καὶ προσκυνομένην ἐκέλευσαν ἀποστεῖλαι. Anastasius vertit *sacram*. Menolog. Augusti d. 2 : Διὰ γραμμῶν τῶ πατρὶ σημαύσα καὶ σάκραν βασιλικῆν δεξαμένη. Theophanes : Καταλαβόντων τῶν σάκρων τῆς δεσποίνης Βερίνης. Menander de Legat. : Πέρας τε δεξαμένων τῶν συνθηκῶν ἀντεδόθησαν αἱ λεγόμεναι σάκραι. Vide eundem p. 414. Nicephorus Callisti 14, 33. Chronicon Alexandr. : Πέμψας θείας σακράς. Veget. 2, 7 : *Tribunus major per epistolam sacram imperatoris iudicio destinatur*. Vox tamen *sacram* deest in ms. cod., ut et apud Modest. de vocab. rei milit. ego vallem *sacram* retinere et epistolam ejicere. S. Augustinus lib. ad Donatist. post Collat. c. 31 : *Illi multorum imperatorum sacras, nos sola portavimus Evangelia*. Breviculus historiæ Eutybianistarum : *Contra Joannem episcopum sacra principis deferente, ab episcopatus illius confirmatione papa suspensus est*.

Σαξίμοδέξιμον. Vide Meursium.

Σειρομάτης lancea, telum. framea, pugio, V. Meursium. Aliter exponit Moschop. 1 περὶ σχ. Σειρὰ ἢ ἄλλοις, ἀφ' οὗ σειρομάτης.

Σέκρετον, σεκρετίριον, secretum, secretarium : nam promiscue usurparunt tam Græci quam Latini. ut Marcellini l. 15 *judiciale secretum*, id est secretarium. Theophylactus Simocatta Hist. Mauric. 8, 8 : Μεθίσταται τοῦ παρὰ Ῥωμαίους λεγομένου σεκρέτου. Basilica l. 60 tit. 33 c. 29 : Εἰσέρχονται εἰς τὸ σέκρετον. Glossæ ibidem : Εἰς τὸ δικαστηρίου σεκρετίριον. V. concilium Cpolit. sub Menna, act. 1 et 5. Erat autem secretum seu secretarium locus in quo causæ roorum expendebantur. Passio S. Cypriani : *In secretario Paternus proconsul Cypriano episcopo dixit*. Iudicii formam eleganter describit Joannes Hierosolymitanus in Mathæum c. xxv, v. 31 : *Criminosas personas iudex auditurus in publico tribunal suum collocat in excelso, circa se constituit vexilla regalia ; ante conspectum suum ponit super mensam calliculam, unde tribus digitis morem hominum scribat aut vitam. Hinc inde officiales ordinate consistunt : in medio secretario ponuntur genera horrenda pœnarum, quæ non solum pati, sed et videre tormentum est. Stant juxta parati tortores, crudeliores aspectu quam manibus. Toto iudicii facies cujusdam schematis terrore vestitur ; et cum ad medium productæ fuerint criminosæ personæ, ante interrogationem iudicis ipsius iudicii terribili discutiuntur aspectu*. Lego et secretarium senatus. Vetus inscriptio : SECRETARIUM AMPLISSIMI SENATUS, in quo asservabantur acta senatus. Et secretarium prætorii in postulatione quadam apud B. Augustinum lib. III contra Cresconium grammaticum c. 56, et apud Severum Sulpitiū de Vita S. Martini dialogo 2, Theophanes in Phoca : Ἐοαλον πῦρ εἰς τὸ πραιτόριον, καὶ ἔκαυσαν τὸ σέκρετον καὶ τὰς φυλακὰς. Sive secretarium prætorianum, Cassiodor. 11, 36. Secretarium Palatii. Sexta synodus Cpolitana act. 1 : Ἐν τῶ σεκρέτῳ τοῦ θελοῦ παλατίου, τῶ οὕτω λεγομένῳ Τρούλλῳ. Et act. 7 : Τοῦ Τρούλλου σέκρετον, secretarium principis. S. Maximus in disputatione cum Pyrrho : Ἐν τῶ βασιλικῶ σεκρέτῳ. Balsamon ad can. 34, syn. 6 in Trullo. Meursium observat varia fuisse secreta ex constitutione quadam Alexii Comneni, et Cedreno, rerum privatarum nempe et publicarum, quem vide : nam aliorum scripta exscribere solens non sum : erant et secretaria in ecclesiis. Synodus Carthag. c. 36 : Εἰς τὸ σέκρητον τῆς ἐκκλησίας Ῥεσιτούτης, item : Εἰς τὸ σέκρητον τῆς ἐκκλησίας Πάκας. Georgius Alexandr. in Vita B. Chrysostomi : Οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξηγούμενος τοῖς ὄχλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῶ σεκρετῳ καὶ ἐν τῶ ἐπισκοπέῳ καθήμενος. Concilium Romanum act. 1 : *Quid ergo denuo secretaria*

nostra ingredi postulasti? Concilium Cæsaraugustanum : *Cæsaraugustæ in secretario residentibus episcopis*, in secretario scilicet episcopii. Concilium Chalcedonense act. 1 : 'Εν τῷ σηκρήτῳ τοῦ ἐπισκοπίου. Habebant et patriarchas secretaria, quæ item duo, magnum scilicet et minus. Synodus Nicæna 2 act. 1 : Ἡτέρος δ' εὐλαβίστατος ἀναγνώστης καὶ νοτάριος τοῦ εὐαγοῦς πατριαρχικοῦ σεκρέτου εχων ἐπὶ χεῖρας ἀνέγνω. Anastasius Bibliothecarius in Hist. Eccles. : *Iconas ex musio factas, quæ patriarchæ secreti minoris erant, erasit, et imagines magni secreti, quæ sculptæ ex ligno erant, deposuit*. In eis asservabantur vasa sacra et libri ecclesiastici, jura episcopalia et patriarchalia, et decreta synodalia, sicut in aliis secretariis vel principum instrumenta tam privata quam publica, et principales constitutiones, et aureæ bullæ. Concilium Bracarense 2 c. 41 : *Non liceat quemlibet ministeria tangere, nisi subdiacono aut acolyltho in secretario tangere vasa Dominica*. Paulinus epist. 12 ad Severum : *In secretariis vero duobus quæ supra dixi absidem esse, hi versus indicant officia singulorum. A dextra absidia :*

Hic locus est veneranda penus qua conditur, et qua Promilit alma sacri pompa ministerii.

a sinistra ejusdem :

Si quem sancta tenet meditanda in lege voluntas, Hic poterit residens sacris intendere libris.

invenio et secretarium pro actione sive sessione. Sexta synodus Cr. p. 192 d : *Futurum secretarium*. Concilii Romani d. act. 1. in fine : *Venturum secretarium*. Et act. 2 : *Peeteritum secretarium*. Secretaria autem inde dicta quod secreto et interius negotia ibi tractarentur. Huc alludit B. Augustinus tractatu 23 in Joannem : *Quasi in thesauro, quasi in secretario quodam et penetrali interiore*. Vide Balsamonem ad can. 9 et 12 syn. 7 et ad can. 34 syn. 6 in Trullo, Zonaras ad CC. p. 486. 561 in fine, et 629 c. 714 d. Nicephorum Callisti 6, 30 et tomo II, p. 531. V. P. Pith. adv. 2. c. 12, Juret. tomo III Biblioth. Patrum Græcolat, p. 905. Vales. ad Ammianum p. 87.

Σεκρετάριος Curopalates p. 839 c. Secretarius a secretis. Nicephorus Callisti 45 c. ult. : Κωνσταντίνος σεκρετάριος. Concil. Chalcedon. act. 1 Σηκρητάριος τοῦ θελοῦ κοινοστωρλοῦ. V. Cujac. ad tit. Cod. de primicerio.

Σέλλα, σέλλιον, sella. Constantius in Tact. : 'Εχέτωσαν δὲ καὶ αἱ σέλλαι ἐπισέλλια δασέα. Eustathius ad II. 7 : Ἡρὰ μὲντοι τοῖς ὕστερον καὶ ἐπὶ τῆς κοινότερον λεγομένης σέλλας ἡ λέξις (δίφρος) καί μὲν εἴρηται. Et ad Od. α : Ἀστράδῃ, ὁ σημαίνει σέλλαν καὶ σχυμάριον. Glossæ Cyrilli : Σέλλα sella. Suidas in 'Αφ' ἑδρῶν : Ἐδραὶ γὰρ λέγονται αἱ σέλλαι. Hinc σέλλάριος. Idem : Κέλῃς ὁ μόνος ἵππος, καὶ ὁ ἐπὶ τούτου φερόμενος ὁ σέλλάριος, eques Eustath. Ἰλ. ο : Τὸ δὲ κελητίζειν ἀπὸ τοῦ κέλητος παρῆκται ὁ δὲ ἡλοῖ τὸν ἄρξευκτον ἵππον, καὶ κατὰ τινὰς τὸν μονάμπυκα, ὅς νῦν φασὶ, σέλλάριος λέγεται. Dixerunt et σέλλιον, Eustathius ἸΑ. β : Σέλλα γὰρ ἡ καθέδρα, ἐξ οὗ καὶ τὸ σέλλιον εἶοικε λέγεσθαι, Scholiastes Aristophanis in Concion. : Ἡ τὸ σέλλιον ἢ τὸ καθιστήριον βαστάζουσα. Varinus : Ὁκλαδίας, σέλλιον. Et σέλλάριον Achmes Ὀνειροκρ. c. 14 et 262.

Σενάτον, σενάτωρ, senatus. Codinus in Παρεκβολαῖς : Ἀντικρὸν τοῦ σενάτου. Hesychius Milesius in Cpoli : Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τοὺς συγκλήτου βουλῆς ἀνφοδομήσεν οἴκους, σένατα τούτους ὀνομάσας. Et σενάτωρ. Pricus in Eclogis de Legat. : Σενάτορα πρεσβεύεσθαι. Pænanus Eutropii metaphrastes : Σενάτωρας αὐτοῦς καλέσας κατὰ τὴν Ἰταλῶν φωνὴν, ἐπειδὴ σθένος ἐκείνοι καλοῦσι τοὺς γέροντας.

Σίγνον, σιγνοφόρος, signum, vexillum. S. Proclus oratione nona : Οὐκ οἶδεν ἄρματα χρυσοκόλλητα, οὐχ ἡμιόνους ἐξέσπρους, οὐ τὴν λοιπὴν φαν-

τασίαν ἢν εἰώθασιν οἱ πρόσκαιροι βασιλεῖς ἐν τοῖς προόδοις ἐπιδείκνυσθαι, οὐχ ὄπλα, οὐ θυρεοὺς, οὐ σίγνα. Pænanus Eutropii metaphrastes l. 1, in fine : Καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ, ἀπερ ἦσαν ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἀρηρημένοι : (σίγνα καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι) πάντα ἀναλαβών. Theophylactus in Acta apostolorum, c. 21 : Τι ἐστίν, αἶρε αὐτόν ; τουτέστιν ὁ παρ' ἡμῖν λέγουσι κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν συνήθειαν, ἐν τοῖς σίγνοις αὐτὸν εὐβαλε. Idem scribit Oecumenius in Acta, c. 32. Uterque habet ex B. Chrysostomo homil. 46 in Acta. Apud Gelasium Cyzicenum l. 1. Acta conc. Nicæni capitis 5 inscriptio hæc est : Ἡερ' τοῦ σίγνου, etc. Adde Chron. Alexand. p. 780. Sed et σίγνον ἀντὶ τοῦ ἀνδριανταρλοῦ ponitur, ut apud Horatium *mobile signum*. Inscriptio vet. Gruteri p. 86, 8 : Τὸ σίγνον ἀργυροῦν σὺν παντὶ κόσμῳ ἀνέθετο. Hinc σιγνοφόρος vexillarius. Joannes Tzetzes p. 481, v. 9 et seq.

Σικάριος sicarius. B. Chrysostomus homil. 46 in Acta apostolorum : Τοὺς δὲ σικαροὺς οἱ μὲν γένοσι ληστῶν φασὶν αὐτοὺς εἶναι οὕτω καλουμένους ἀφ' ὧν ἐπιφέροντο ξισίων, σικῶν λεγομένων παρὰ Ῥωμαίους.

Σιλεντιάριος silentiarius. Philostorgius Hist. Eccles. l. vii, sect. 8 : Ἰδεῖν τινὰ τῶν λεγομένων σιλεντιαρίων πυρὸς φλόγα τοῦ στόματος ἀφίεντα. Theophylactus Simocatta Hist. Maur. 8, 9 : Σιλεντιαρίου δὲ οὗτος στρατεύμασιν ἐκαχόσμητο. Georg. Alexandr. in Vita Chrysostomi : Καὶ δηλοῖ αὐτῷ διὰ τίνος σιλεντιαρίου. Silentarii erant protectores principis in interiore cubiculo constituti. Quod Zonaras ait. silentiariorum officium esse inter vilissimum, dubitari potest verumne sit. Silentarius enim θαυμασιώτατος dicitur concilii Chalcedon. act. 1, p. 77 ed. R. et p. 416. Dorotheus doctr. 23 : Ὅσπερ γὰρ ἐν τῷ παλατιῳ εἰσὶ μεγάλα καὶ λαμπρὰ στρατιαί, ὑποθοῦ τὴν σύγκλητον, τοὺς πατρικίους, τοὺς στρατηλάτας, τοὺς ὑπάρχους, τοὺς σιλεντιαρίους · εἰσὶ γὰρ αὐταὶ πολυτιμοὶ στρατιαί. Vide Aleman. ad Arcana Procopii, Meursii Gl., Cuj. 12 Cod. tit. 16, Vossium de vit. serm. Primus ordinis primicerius silentiariorum dicebatur, primικῆριος τῶν σιλεντιαρίων, concil Chalcedon. act. 11. Agath. 5 : Ὅς δὴ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς ἐπιστάταις.

Σκῆμνος scammum. Σκαμνάλια conc. Cpolitan. act. p : Ὁνηθῆναί τινα σκαμνάλια.

Σκαρამάγγιον scaramangium, scaramangis. Luitprandus Rer. Europ. l. vi, c. 5 : *Cum scaramangis duobus*. Vestis arcendæ pluvie idonea, ut putant viri eruditissimi Leunclavius in Pandecte Turcico et Vossius l. 2 de vitis sermonis c. 17. Viderint tamen an scaramangium sericum, cujus meminit Achmes c 158, arcendis celi injuriis satis idoneum sit. V. Glossas Basilic. in πόλλι.

Σκευοφύλαξ sacrorum vasorum custos. Et qui dignitate cæteris antistabat, ὁ μέγας dicebatur. Concilium Florentin. : Ὁ μέγας σκευοφύλαξ ὁ Ἐσθρόπουλος. Locus autem in quo asservabantur vasa sacra σκευοφυλάκιον dicebatur. Sexta synodus Cpol. : Τὸ αὐθεντικὸν βιβλίον τοῦ σκευοφυλάκειο ὑπαρχόν. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles., vertit *vasorum custodiarium*.

Σκορπίων scorpio. Regnorum l. iii, c. 12 : Ἐγὼ δὲ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις. Hieronym. vertit : *Ego autem cædam vos scorpionibus*. Apud Cedrenum legitur ἐν σκορπίῳ. Martyrologium Usuardi m. Jul. : *Eculeum. nervos, fustes, flammas scorpionesque perpassi*. Et m. Nov. d. 8 : *Primo in carcerem missi, deinde scorpionibus gravissimum sunt cæsi*. Gravius scorpionibus cædi quam flagellis. Suger. abbas S. Dionysii libro de Vita Ludovici Grassi : *Sed quos pater flagellis, pater nequior scorpionibus cædebat*. Martyrologium Rhabani : *Jussi sunt in eculeo levari, et attrahi nervis, et fustibus ac scorpionibus cædi*. Innocent. 3 de contempta mundi

l. i. c. 27: *Torquentur tygribus, et scorpionibus flagellantur.*

Σκουτάριον scutum, Constantinus de Themat. 4. 13: Ἐν ἧ τὸ σκουτάριον τοῦ μεγαλομάζουτος Θεοδώρου ἀποκρέματα. Oppiani scholiastes: Σάκος τὸ σκουτάριον ἀπὸ τῶν πρώτως εὐρόντων αὐτὸ Σακῶν. Theodorus Hermopolites l. vii, tit. 11: Πινακίδιον ἢ σκουτάριον. Theophanes: Ἐδάσταζε σκουτάριν μικρὸν. Corona pretiosa: *Scudo σκουτάρη.* Σκουτάριος autem est scutarius. Utitur M. Antonius 4 de Vita sua. Sed viri doctissimi malunt σκουτάριος. Vide tamen Suidam in Ἡρασιανός. B. Hieronymus in sine Chronici: *Hic tribunus sculariorum e Pannonia*, etc. Simeo Metaphrastes in Hilarione: *Scularius quidam cum in basilica B. Petri torqueretur.* Julius Firmicus Mathes. 3. c. 14: *Faciet scularios vel imperatorum protectores, vel qui proprio exenbitu salutem principibus servent.* V. notas ad Cantacuzenum p. 995. Dixerunt et σκουταράτους. Leo Tact. c. 9, § 74: Ἵς δὲ τῶν ὀπλιτῶν ἦγον σκουτάτων. Const. Tact. p. 6: Καὶ πρώτον μὲν τοὺς σκουταράτους. Hinc σκουτεύειν, sculo defendere. Leo d. c. 9, § 49: Καὶ ὅτ' αὐτῶν ὡσανεὶ σκουτεύεσθαι. Adde § 64. De sculariis vide Ammianum Marcellinum et Glossarium Nomicum.

Σούβλα, σουβλίον subula, veru. Suidas; Ὀβελός καὶ ὀβελίσκος ἢ σούβλα. Nicephor. Callist, 7, 44: Κατὰ τοῦ κρυφίου πόρου σούβλας εἰσῶθει, et 10, 7: Ἦσαν δ' οἱ δὲ ὀβελίσκοις σούβλαις τούτους διέπειρον. Menologium Martii d. 22: Ὁ δὲ πυρωθείσαις σούβλαις κατακεντήσαι αὐτὸν ἐκέλευσε. Et Junii d. 13: Καὶ σούβλαις σιδηραῖς πυρωθείσαις τὰς ἀκοὰς διελαύνεται. Idem est σουβλίον. Leo Tact. c. 20, § 80: Πλὴν σουβλίου σιδηροῦ καὶ ποτηρίου. Eustathius ad Od. κ.: Τὸ δὲ ἠπίσασθαι παντελῶς φησι (Ἄλιος Διονύσιος) βάρβαρον. Συμφθέγγεται δὲ τῷ Διονυσίῳ καὶ ἡ συνήθεια, παρ' ἧ τὸ σουβλίῳ τρυπᾶν ἤπαν λέγεται. Et ad Il. α: Περὶ ὄβολον λέξις Ἀιολικῆ, καὶ δηλοῖ ἐργαλεῖον τι μαγειρικὸν πενταδάκτυλον, καὶ ὡς ἂν τις ἰδιωτεύμενος εἴπη, πεντάσουβλον. Corona pretiosa: σουβλή *veru.* Glossæ Nomicæ: Σουγλάριον, ἐργαλειοθήκη. Ἰσως σουβλάριον.

Σουλτάνος sultanus. Nicephorus Gregoras Histor. 3: Εἰ μὴ τις τῶν τῷ Σουλτάν καταγένος προσηγόντων, etc.

Σπαθάριος spatharius, satelles qui spatham seu ensem gestaret. Theodoretus epistola 110: Ὡς εἰδέξατο γράμματα καὶ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου σπαθαρίου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀπὸ μαγίστρων. Theophanes: Ὁ σπαθάριος μαγίστρου. Procopius Gazæus in Genes. c. 39: *Archimagique scilicet satelles et quasi spatharius*, Idatius episcopus in Chronico: *Et cum ipso per spatharium ejus atiqui singulariter intromissi jugulantur honorati.* Rufinus Aquil. de Vitis PP l. 2, n. 59: *Quemadmodum imperatoris spatharius semper illi assistit armatus.* Breviculus Historiæ Eutychieanistarum: *Cum partes suas Eutyches videret urgeri, per Chrysaphium spatharium Theodosii præsidium principis expelivit.*

Σπάθη spatha. Frequentius usurpat σπαθίον. Constantin. Tact. p. 4: Μετὰ τῶν σπαθίων αὐτῶν, et p. 10: Σπαθία ἤκονημένα καὶ σεσαμιωμένα. Theophanes: Σπαθίον γυνώσας. Hinc σπαθίζειν. Menologium Junii d. 18: Τὸν ἄγιον Θεόδουλον σπαθίζεσθαι καὶ οὕτω τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐκτεμηθῆναι. Σπάθη autem vox pure Græca est. Jul. Pollux 10, 31. Theodorus Prodromus encomio πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν: Ἦδη καιμένην θεωρῶ πρὸς τοῖς ὄμωιν τραχήλοις τὴν σπάθην τὴν βασιλικὴν δεινῶς ἠκονισμένην.

Σπόρτα sporta. Glossæ Græc. Lat.: Σπορὶς sporta, fascella, fascina. Hinc σπούτουλα seu τὰ ἐν σπορῖδι δίδόμενα ξένια, ut est in Glossario Nomico, sportulus. Concil. Chalcedon. act. 10: Λαμβάνων Δανιήλος ἐπίσκοπος σπούτουλα. Vide Novell. 82.

Στιχηρά. Cantica certa in Ecclesia. Vide Meursium Codinus in Excerptis: Ἦτις σφωτάτη οὐσα * αἱ κανόνας καὶ στιχηρὰ ἐποίησε καὶ ἐμελώδησεν.

Στρατηγός. Anastasius in Histor. Eccles.: *Anatolium Orientis stratigon.* Vide Bonaventuram Vulcanium ad Constantini lib. 1 de Thematibus 1.

Στρατηλάτης. Glossæ Cyrilli: Στρατηλάτης *magister militum.* Sic etiam vertit Julianus Antecessor Novella 125 c. 1. Concilium Cpolitianum sub Menna: Βιταλιανὸς στρατηλάτου πολλὰ τὰ ἔτη. Interpres: *Vitaliani stratelatis multi anni.* Glossarium manu exaratum: Στρατηλάτης ἡγεμῶν, ἄρχων στρατοῦ. Adde Zosimum l. 2 p. 688, Eusebium Hist. Eccles. 7, 32, Theoporum Lector. l. i. Damascius in Excerptis Photianis p. 572: Μετὰ ταῦτα ὁ μέγας τῆς ἔω στρατηλάτης ἐπεχειρήσεν. S. Athanasius in epistola ad solit. vit. agentes: Ὁ μὲν στρατηλάτης Σεβαστιανὸς τοῖς κατὰ τόπον πραιποσίτοις καὶ στρατιωτικαῖς ἐξουσίαις. Dorotheus doct. 23.

Στρατοπεδάρχης. Georgius Logothet. in Chron. Constant. Menologium m. Mart.: Ἡαυτίλης ὀνομαζομένης γαμετῆς στρατοπεδάρχου τινός. Erant autem plures, et inter eos ὁ μέγας. Pachymerius: Ἀπρὶ δὲ καὶ τὸν Συναδηνὸν καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην. Hinc στρατοπεδάρχη: Theodorus Prodromus (exstat in R. bibliotheca) in Panegyrico πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν. Καὶ πάλιν μάχαι καὶ στρατὸς καὶ στρατοπεδάρχη. V. Meursium, et not. posteriores ad p. 656.

Στράτωρ. Onomasticon: *Strator* ἀναβολεύς. Leo Tact. c. 14 § 81: Καὶ στράτωρος ἐνός καὶ σπαθαρίου ἐνός. Georgius Pachymerius: Ἡ μαγερίου ἢ στράτωρας. Theophanes: Μετὰ σπαθαρίων τινῶν καὶ στρατῶρων καὶ ἐτέρων βασιλικῶν ἀνθρώπων. Papias: *Statores compositores sellæ regiæ.* B. Augustinus sermone 2 in novis: *Ternos stratores curribus imposuerat.* Guntherus Ligurini l. 2:

Strator erat de plebe quidem, neque nomine nullum Vulgato, modica in castris mercede merebat.

Vide Voss. de vit. serm. 1, 7 p. 33, et CPj. l. xii Cod. tit. 24 et ann. ad P. Warn. 2 c. 9.

Σύγκελλος Cedrenus p. 775. Syncellus patriarchæ successor designatus. Synodus Nicæna 2: Συγκέλλω γενομένων τῶν ἐκείσε πατριαρχῶν. Et act. 7: Πατριαρχικὸς σύγκελλος. Historia Georgii monachi sic inscribitur: Γεωργίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγγέλου γεγονότος Ταρσίου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σύνταξις. Ita dictus quod cum patriarcha degeret et quasi in eadem cella commoraretur. Concilium Calcedonense act. 3: Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τῶν ἐκδοθέντων παρ' ἐμοῦ μαρτύρων, συγκέλλων αὐτοῦ ὄντων καὶ παραφορομένων. *Nihilo minus et per nominatos a me testes, syncellos ejus constitutos, qui hactenus cum ipso degere et manere videntur.* V. ibid. p. 239 e ed. Rom. Guilielmus Tyrius de Bello sacro l. xiv, c. 12: *Et quoniam iterum eundem patriarcham oportebat habere præter supradictos metropolitanos familiares suffraganeos, quos Græci cancellos vocant.* Emendant in ora syncellos. Nescio an rectius legerentur cancellos vel cancellanos vel cancellaneos. Erant autem plures, quorum primus πρωτοσύγκελλος dicebatur. Vide supra in ea dictione.

Συκαί Sucæ, Sycæ, Cedrenus: Προσώρμησεν ἐν Συκαῖς. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles.: *Et applicuit ex adverso civitatis in Sycis* Nicephorus in Chronographia: Ὅπως ἐτέραν ἐκκλησίαν ἀνίστησιν ἐν παραθαλάσσιῳ τῇ ἐπιλεγομένῃ Συκαῖς, Εἰρήνην τὸν οἶκον ἐπονομάσας.

Σύντεκνοι. V. Glossarium Meursii.

Συολάριοι scholarii, scholares, cohortes militum qui ad custodiam palatii deputati erant. Procopius 8: Οἱ περὶ τῆς τοῦ παλατίου φυλακῆς λόχοι, οὐσπερ σχολὰς ὀνομάζουσι. Et in Ἀνεκδ. Ἐτεροὶ στρατιώται οὐχ ἦσσαν ἢ πεντακῶσιοι καὶ τρισχιλιοὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατέστησαν, οὐσπερ

σχολαρίους καλοῦσι. Chronic. Alexandr. : Καὶ ἐκαθύθη τὸ μετὰ τοῦ πορθητικοῦ τῶν σχολαρίων καὶ πορθηκτόρων καὶ κανδιότων. Septima synodus Cr. : Ἐἰσελθόντων οὖν τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ τῶν ταγματῶν, σχολαρίων, ἐξκουβιτόρων τε καὶ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων τῶν στρατευομένων ἐν τῇ βασιλίδι πόλει. Anastasius interpretatur scholarios. Sic apud Marcellin. Comit. in Chronico; *Rusticæ comes scholariorum*. Alias scholares, ut concilii Chalcedon. act. 3. Sulpitius Severus de Vita S. Martini c. 1 : *Ipsæ armatam militiam in adolescentia secutus inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit*. Sic etiam in Codice Theod. et Justin. et aliis auctoribus passim legere est. Scholares autem a scholis militaribus dicti, quæ plures erant. Malchus de legat. p. 76; Καὶ τὰς σχολὰς ἀπάσας. Theophanes in Justiniano : Αἱ σχολαὶ καὶ οἱ πορθηκτορες καὶ οἱ ἀριθμοί. V. Maurisium in Gloss. et Vales. in Marcellini, l. xiv p. 32.

Σχολαστικός scholasticus, causarum patronus. S. Basilius epist. 241 : Ἐὶ δὲ τίνα δίκην γυμνάζει δὲ σχολαστικός ὁ δεῖνα ἔχει δικαστήρια δημοσία καὶ νόμους. Anastasius Sinaita ὁδηγῶν quæstione 3 : Ὅτι τις σχολαστικός πολλὰ κατηράσατο. Joannes Hierosolymitanus in Matthæum homil. 24 : *Ut cum apostoli aecusantur, dum respondent, in singulis quibuscunque prætoris Christi veritas prædicetur et Judæorum perfidia demonstraretur et gentibus vel ad salutem credentibus pietatis mysterium reveletur. Audientes autem apostoli, quia coram regibus et iudicibus stare jubebantur, ne forte dicant ad Christum : Tu ipse scis quia in illorum iudiciis scholastici præsumunt*. Usuardus in Martyrologio Febr. d. 6 : *In cuius confessione quidam Theophylus scholasticus conversus*. In gestis Dorotheæ in quibus ejusdem passio continetur, advocatus dicitur Theophanes : *Εὐτέριός τις σχολαστικός τῆς βασιλείας Κωνσταντινουπόλεως*. Sic ms. apud Cedrenum τῆς βασιλείας legitur. Franciscus Pithoeus in Glossario Juliani Antecessoris. V. Basilica legebat βασιλικῆς, basilicæ. Anastasius Biblioth. in Hist. Ecclesiastica sic vertit : *Eusebius quidam scholasticus imperatricis Cypoleos*. Advocatus igitur urbis regis seu βασιλευσσύς Κωνσταντινουπόλεως, ut in concilio Chalcedonensi et alibi. V. Glossarium nostrum ad Julianum.

Σωλέα solea. Codinus in Παρεκβολαῖς : Καὶ τὴν πολυτέμητον σωλέαν καὶ τὸν πολυποικίλον πάτον. V. notas ad Cantacuz. p. 994 et Allatium de recentior, Græcorum templis p. 171 et seqq.

Τάβλα tabula. Nicephor Callist. 4, 25 : Προφήτης ταύλας καὶ κόβοις παίζει. Concil. Eliberin. can. 79 : *Si quis fidelis alea, id est tabula, lusit, hinc ταβλίζειν tabula ludere*. Tablissare apud Diomedem in Grammatica, Isaacus Porphyrogenitus in charact. Palamedis : Ὁ δὲ πρῶτως τὸ ταυλίζειν ἦτοι κυβεῖν ἐξέφρηται. Et mox : Ὁρίσατο τὴν ταύλαν. Astrampychus Ἐν τῷ Πυθαγ. λαφευτ. : Ἐχει κοινωσίαν πρὸς γυναῖκα καὶ παῖδας ἀγενεῖους, πρὸς εὐνόχους καὶ παλγνια καὶ ζατοίγια καὶ ταύλα. Item : Καὶ ζατοίγια καὶ ταύλην. Scribebant igitur σάβλαν, ταύλην et ταυλίον.

Τάβλια, ρούσια. Prætextas coccino, habentes tabulas seu oculos rufos, clavos purpureos habentes. Ρούσιον est rufum.

Τακτικά libri de re militari. B. Chrysostomus homilia 3 in Epistolam Pauli ad Thessalon. : Μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν τὰ τακτικά διδασκόντων αὐτούς. B. Gregorius Nyssenus Catechetic. orat. 35 : Ὡσπερ γὰρ παρὰ τῶν πεπαιδευμένων τὰ τακτικά πρὸς τὴν ὀπλιτικὴν ἐμπειρίαν ἀνάγονται, δι' ὧν βλέπουσιν οἱ πρὸς σὴν εὐρυθμίον τε καὶ ἐνοπλον κίνησιν παιδευόμενοι. Theophanes Cerameus homil. 41 : Οἱ τὰ τακτικά ἐκπαιδεύοντες.

Ταξείων taxatio, præsidium. Theophanes in Constantino : Καὶ ἐν τοῦ οἰκείου στρατοῦ ταξα-

τίων ἐν αὐτῇ κατέστησαν. Anastasius Bibliothec. in Histor. Eccles. : *Quod formidantes prælium et taxationem tumultuarent, Et taxati, ταξάτοι, milites præsidarii*. Idem Anastasius : *Misit taxatos ex themate obsidio*. Theophanes in Theodosio : Χίλιοι ταξάτοι σὺν αὐτῷ τούρμαρχοι ἐκεῖ εἰσῆλθον.

Ταξίδιον, ταξιδεῖν. Meursius interpretatur *præsidium*. Aliter notæ posteriores ad p. 658. Basilica l. x tit. 33 : Ὁ ἐν ταξείδιω διάγων, *qui in expositione occupatus est*. L. ult. C. de restit. mil. sic accipiendum videtur ταξίδιον apud Constantinum Tact. p. 20 : Ἐὰν ἀπολυθῆ στρατιώτης εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς ἡμέρας εὐκαιρίας, ὅτε οὐκ ἐστὶ ταξίδιον. Et Ταξιδεῖσαι p. 13 : Ἄν τε παραχειμάσαι μέλλῃ που τὸ φροσάτον, ἂν τε ταξιδεῖσαι. Achmes Ὀνειροκ. c. 15 : Ἐὰν ἔχει ὄδον ταξιδίου, ληστευθήσεται.

Τίτλος titulus. Glossæ Juris : Τίτλος, κερζάλιον, αἰτία, ἐπιγραφή. Hinc τιτοῦν. Georg. Alexandr. in Vita Chrysostomi ; Τιτλωθῆναι τὸ προϊέναι τοῖς βασιλικοῖς.

Τοποτηρητής legatus, vicarius, locum agens, loci servator. Theophanes : Καὶ οἱ μὲν τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Λέοντος. Interpres can. Ecclesiæ Africanæ : Τοποτηρητῆ τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης, *legato Ecclesiæ Romanæ*. Et τοποτηρησία legatio ibid. p. 161. Sexta synodus Cpolitana act. 1 ; Τοποτηρητοῦ τοῦ κόμητος τοῦ βασιλικῶ ἐξκουβίτου. Vet. Interpr. : *Et locum agente imperialis comitis excubiti*. Et ibidem : Τοποτηρητοῦ τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. Vet. Interpr. : *Loci servatore sedis magnæ Alexandrinæ civilatis*. Sic etiam Anastasius Bibliothec. vertit Nic. syn. 2, act. 3. Idem in Histor. Eccles. : *Tunc Dioscorus dixit : Et nos omnes hoc assentiamur. Et loci servatores quidem Leonis papa; Romani Dioscori videntes impetum*. Concil. Suession. 2, act. 1 : *Venit Sigloardus servans locum archiducovi Rhemensis Ecclesiæ*. Adde Julianum Antecess. Nov. 424 et Novel. 125, l. V. Constantin. de administr. imper. p. 182. Joannem Moschum Limon. c. 19, 186, in fine, Joannem Zonaram ad concil. p. 384 et 410. Balsamon p. 591 d. et 630 d.

Τουῖδον impedimenta et sarcinæ exercitus. Glossæ Nomicæ : Τουῖδος τὰ σαγμάρια τὰ τὴν ἀποσκευὴν πολεμίων παστάζοντα. Item : Τουῖδος ἡ ἀποσκευὴ καὶ χρεια πᾶσα τῶν στρατιωτῶν, τοῦτέστι παίδες τε καὶ ὑποζύγια, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ φροσάτου ἐπισύρεται. Quod dicitur de jumentis apparatus omnem et supellectilem seu sarcinas militum vehentibus, desumptum videtur ex Leonis Tact. c. 10, § 7. Secunda glossa sumpta est ex ejusdem Leonis c. 4, § 29. Vegetius 3, c. 6 : *Impedimenta, sagmarum, calones vehiculaque in medio collocantur*. Constantinus Tact. p. 32 : Τὸ δὲ τουῖδον ὄλον οἱ ὑπουργοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ σαγμάρια καὶ ἡ ἀποσκευὴ πᾶσα ὀφείλουσι περιπατεῖν εἰς τὴν μέσην τῶν παραταγῶν. Theophanes in Mauricio : Τὴν φάλαγγα τῶν Ἡερσῶν διέσπασε καὶ τὸ τουῖδον παρέλαβεν, et ibidem : Πολλῆς δὲ ἀλώσεως ἐν αὐτοῖς γενομένης παραλαμβάνουσι καὶ τὸ τουῖδον. Exstat ea vox apud Hermenopolium 2, 6, § ult., si sequamur emendationem Cujacii Observat. 9, c. 1, potius quam scripturam duorum veterum codicum quos cum editis contuli. Impedimenta autem in medio collocabantur. Vegetius d. c. 6. Philo Jud. Περὶ βίου M. l. 1 : Γραιούς δὲ καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας ἐν μέσσοις τάξας, ἵνα διὰ τῶν παρ' ἑκάτερα φρουρῶν ἔχωσιν, ἐὰν τε κατόπιν ἐχθρῶν ὄμιλος ἐπιῆ. Procopius de bello Vandal. 4, p. 402, et l. 2, p. 123. Onosander Strategici c. 6, ut præda. Agathias l. 1, p. 20 : Καὶ τὴν λείαν ἐξέμισον ἀπολαμβάνουσης.

Τουρμάχης turmæ præfectus, turmarchus. Zonaras in Leone Armenio : Τουρμάχην τοῦ τάγματος τῶν φοιδεράτων. In Novella quadam Constantini Porphyrogen. : Παρὰ τοῦ τουρμάρχου προφω-

νηθέντος. V. eundem Constantin de Themat. l. 1. them. 1, in sine. Historia Miscella l. 23 : *Comprehendit illos debellatos et interfecit Andronicum spatharium et Theophilum turmarchum* Ἀπὸ τῆς τούρμας. Constantinus, th. 5, l. 1 de Th. : Μῆτε τούρμας μῆτε δρούργοις τετιμημένον.

Τριβουνάλιον tribunalium. Anastasio Biblioth. in Histor. Eccl. Nieephorus Cpolit. in Histor. breviarior : Ἐν τῷ τριβουναλίῳ λεγομένῳ δεκαεννέα ἀκουσθέντων... *In tribunalio quod novemdecim accubituum dicitur*. Philostorgius, Hist. Eccl. l. 11 : Ἐν τῷ λεγομένῳ τριβουναλίῳ, πρὸς αὐτοῖς τοῖς τοῦ βασιλέως ποσὶ, ταῖς μαχαίραις κατεκόψατο. Chronio. Alexandr. p. 676.

Τριβούνος tribunus. Glossæ Cyrilli : Τριβούνος tribunus. Glossarium ms : Πρωτοστάτης τριβούνος. B. Chrysostomus, ep. 14 : Τοῦτε ἀκούσας ὁ τριβούνος, λαθὼν τοὺς στρατιώτας οὓς εἶχεν, ἐξήλθεν. Theophanes : Οὐαλεντινιανὸς τριβούνος τότε ὦν τάγματος κορονουτῶν λεγομένου μέρους. Concilium Chalcedonense, act. 1 : Καὶ ὁ λαμπρότατος τριβούνος νοτάριος καὶ βρεφενδάριος διδάξει. Lequitur de tribuno et notario principis. Et S. Basilius epist. 208 ad Julianum imperatorem : Ὁ περιβλεπτός σου τριβούνος. Adde Isidorum Pelusiot. l. 1, epist. 186 et l. 2, epist. 291 ; Theodorum Lectorem in hist. Eclog., Harmenop. 4 tit. ult. § 28, apud quem legatarii pro legatis accipiuntur, ut et apud Sangallensem. l. 2 de gestis Caroli M. *legatarii regis Afrorum*, et in epistola quadam legatis Francorum ab Italiæ clericis directa. V. Henrici Valesii viri eruditissimi annotationes in Amm. Marcellini l. 17, p. 140.

Τρισάγιον trisagium. His quæ observavit Meursius in Glossario, adde Andream Cæsariensem in Apocalyps. p. 5 inter Opera Chrysostomi ed. Commel. Menologium Græcum, Sept. 5, Nicephorum Callisti 15 28 et 18, 51, Theophanem, Antiochum homilia 130. Quem vide p. 1246 tomo I Biblioth. Græc. Lat. ed. prioris.

Τρούλλος, τροῦλος trullus. Theophanes in Justiniano : Ἐπρώγγησαν τοὺς πινσοὺς τοὺς βαστάζοντας τὸν τροῦλον, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδάσσαζαν· λοιπὸν συνιδῶν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἤγειρεν ἄλλους πινσοὺς, καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλον. Item : Ὁ τροῦλλος τῆς ἐκκλησίας Ἐδέσσης. V. Evagrii 4, 41, et not. posteriores ad p. 386 a b, Allatium de recentiorum Græcorum templis p. 159 ed. Paris. V. in σέχρατον.

Τύπος typus, forma, edictum, Martinus PP. epist. ad Amandum episcopum Trajectensem : *Imperialem typum sacrilego ausu, totius plenum perfidiæ, a clementissimo principe nostro fieri persuasit*. Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. *Basiliscus autem hunc Alexandriam cum typis contra synodum misit*. Et mox : *Præterea Basiliscus typo generali Chalcedonense abiecit concilium*. Idem : *Promulgavit autem formam imperator de episcopis et æconomis et orphanotrophis et xenodochis, ne hæreditates possiderent, nisi quam priusquam proveherentur habuisse probarentur de quibus et testamentum emitte potuissent*. V. tom. III S. Basilii, p. 70 Notarum.

Υπαντή. Ditmarus l. 5 : *Ibi tunc Tagmo venerandus 4 Non Febr., id est ὑπαντῆ Domini id est obviatone Justii Simeonis, etc.* V. Meursium.

Υπατία, ὑπατεύειν. Consules initio magistratus sui hypatiam sive nummos in populum spargebant. Marcellinus comes in Chronico : *Marcianus Augustus suis statuit decretis ut hi qui consules fieri cupiebant nihil æris in populum spargerent* : Vel principes. Theophanes de Justiniano : Ἐδωκεν ὁ βασιλεὺς ὑπατίαν, καὶ τοσαῦτα ἔδωκε γράμματα ὅσα οὐδεὶς βασιλέων ὑπατεύσας. Item : Ἐποίησε δὲ ὑπατίαν καὶ ἑββίψε γράμματα πολλὰ. Anastasius Bibl. in

Hist. Eccles. : *Jaclans liberaliter hypatiam*. Dixi ad Theophilum § ult. de rer. divis.

Φαλσεύειν falsare, adulterare.

Φαμίλια familia. Achmes, c. 79 104 299. Theophanes in Mauricio : Ἀγματούχοι τὰς φαμίλιας αὐτῶν.

Φαυρικίσιοι. Explicat ipse Cedrenus p. 168 : Id est, qui arma faciunt in publicis fabricis, φάβριξ. S. Athanasius in epistola ad solitarios : Ἀπὸ τῆς ἐκοῖ καλουμένης φάβρικος.

Φελόνις, φελόνιον, phenolium, vestis sacerdotalis, vel casula seu planeta, ut tradunt viri eruditissimi. Ignatii patriarchæ CP missus ad Nicolaum Pap. ἱμάτιά τε καὶ φελώνια καὶ ἐγκόλπια. B. Chrysostom. in Epist. 2 D. Pauli ad Timoth. c. 5 : ἱμάτιον ἐνταῦθα λέγει, ὡς τινὲς φασί, τὸ γλωσσόκομον, ἔνθα τὰ βιβλία ἔκειτο. Falluntur qui φελόνιον interpretantur γλωσσόκομον seu arculam in qua libri recondebantur. Vide Suidam in φαινώλης ἐτ φινώλης, Balsamenem ad concilia p. 622 a, Hugonem Menardum in libro sacramentorum S. Gregorii pars 318, Meursium in Glossario Græcob, et in primis Ἀρχιερατικόν D. Isaacii Haberti, qui ob vitam integritatem, singularem pietatem, et rerum tam divinarum quam humanarum notitiam summam ad primi ordinis sacerdotium promoveri meruit, p. 23 et 38.

Φλαμούλιον, φλάμουλον, flammulum, signum, vexillum. Theophanes : Καὶ ἐπεράσσα τά τε φλάμουλα. Leo Tact. c. 12. § 54 : Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς μάχης φλάμουλα κονάρια μὴ ἐχέτωσαν. Et c. 19. § 40 : Ἐἶναι δὲ σημεῖον ἱστάμενον ἐν τῷ σὺ δρόμῳ, εἴτε βάνδον εἴτε φλάμουλον. Glossæ Nomicæ : Φλάμουλο, ἡ σημεῖα. Item : Φλαμβουλάριοι (ἢ φλαμπουλάριοι αὐτὸ φλαμπουλάριοι) ὦν ἐπὶ τῆς ἀκρᾶς τοῦ δόρατος φοῖνικα βάκη ἐξήρτηται. Sic φλάμπουρον apud auctorem Coronæ pretiosæ, et βασιλικὸν φλάμπουρον apud Nicolaum Rigaltium Glossarii mixobarbari p. 201. Modestus (in mss. Tullius de re militari) de vocab. rei milit. *quia velis hoc est flammulis*. Sic legitur in eisdem mss. atque ita legendum Vegetii l. 2 c. 4, non *flammeolis*, ut viri docti reponendum putabant.

Φοιδεράτοι fœderati. Procopius Belli Goth. p. 324 : Καὶ φοιδεράτοι ἐπικληθέντες (οὕτως γὰρ αὐτοὺς τότε Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο οἶμαι παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσημημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ ἴσθησι, ἀλλ' ἐπὶ ξυθηκαῖς τισὶν ἔσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. Φοῖδαρα Λατίνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυθηκάς, ὡς περ μοι ἐμπρόσθεν ἐδέχλωται λόγοις, libro scilicet 1 de bello Vand. p. 106. Vide Glossarium Nomicum in φοιδεράτους, et noias Jacobi Sirmondi ad Apollin. Sidonium p. 30,

Φόλλις follis. Basilius in Grammatica : Φόλλις ὀβολός. Eustathius ad Iliad. a. Ἐποίησαν ὀβολοὺς τοὺς λεγομένους φόλλεις. Hero περὶ σταθμῶν. Ὀβολοὺς ρκε' ἀργύριον πληροῖ. Sic legitur in Regio codice. Aliorum exemplaria habent : Ἡ φόλλις ρκε' ἀργύρια πληροῖ. Quid si legamus : Ὀβολός ἢ φόλλις ? Excerpta ex Epiphaniō de mensuris et ponderibus : Τρία βαλάντια, ὃ καὶ φόλη δηναρίων διακοσίων πεντήκοντα, γίνονται λίτραι τιβ', et paulo post : Φόλης καὶ βαλάντιον ἔχει ἀργυροῦς δύο ἡμισον, δηνάρια διακόσια, πεντήκοντα λίτρας. Sic legitur in R. exemplari : expendant eruditi. Vetus inscriptio *Inferet pænæ nomine folles mille*. Acta Cirtensis Numatii Felicis : *Nundinario et Victori dixit : Scitis acceptos esse folles a Lucilla ? S. Augustinus serm. 40 in Novis : Nam quidam, quod revera dicitur accidisse, homo non dives, sed lamem etiam de tenui facultate pinguis adipe charitatis, cum solidum, ut assolet, vendidissent centum folles, ex pretio solidi pauperibus jussit erogari*. Folles autem alii erant ærei, alii argentei : de utrorumque valoro Sirmondus ad d. sermonem 40. Vide Procopii ar-

cana p. 111, Achm. c. 237, Moshum Limon. c. 134. Scaligerum de re nummaria p. 69, Vossium de vitis sermone l. 3 c. 12 p. 431 in Folleralis.

Φόρος forum. Marcus imperator in epistola ad senatum apud Justinum, apologia 2: Καὶ κελεύω τοῦτό μου τὸ διάταγμα ἐν τῷ φόρῳ τοῦ Τραϊανοῦ προτεθῆναι πρὸς τὸ δύνασθαι ἀναγινώσκεισθαι. Observatione dignum est quod scribit Theophylactus ad Acta apostolorum c. 28, *principum imagines foros appellari*: ὡς μέχρι νῦν αἱ τῶν βασιλέων εἰκόνες φόροι προσαγορεύονται. Idem Oecumenius in Acta, c. 39.

Φοσσάτον, φοσσατικῶς, fossatum, exercitus. B. Chrysostomus homil. 23 in Epistolam ad Ephesios: Ὁ παρῶν βλος ὁδός τις ἐστὶ καὶ στρατιά, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς φοσσάτον οὐ ζητήσει οἰκοδομὰς λαμπράς. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, κἄν σφόδρα εὐπορός ᾖ, ἀρῆσεται ἐπὶ τοῦ λεγομένου φοσσάτου οἰκοδομεῖν οἰκίας λαμπράς; Οὐδὲ εἰς· κατὰ γέλωτος γὰρ ἐστὶ καὶ τοῖς ἐχθροῖς οἰκοδομήσει καὶ αὐτοὺς ἐπισπάσεται. Ὡστε εἰν νήφωμεν, οὐδὲν στρατιᾶς καὶ φοσσάτου ὁ παρῶν βλος διενήνοχε. V. l. ult. C. de restit. mil. et l. 21, § 1 D. comm. in Basilicis. Dixi ad Theophil. de milit. testam. synod. Cp. 7: Ὅτι τὸ ἔνθος Ἀγαρηῶν φοσσατικῶς ἐξέρχεται. Anastasius ita vertit: *Quod gens Agarenorum hostiliter fuisset egressa*.

Φουλκίζειν. Δι' ἀδάμαντος ἐφούλκισε καὶ ἀπεκεφάλισε p. 385 b. sic scribe. Theophanes autem τοὺς μὲν ἐφούλκισε, τοὺς δὲ ἀπεκεφάλισε. Anastasius Bibl. in Hist. Ecoles. ita vertit: *Alios suspendit, alios decollavit*. Falluntur igitur qui aliud esse putant φουρκίζειν aliud φουλκίζειν. Nam utrumque pro furca suspendere seu furcæ subjici ponitur. Theophanes: Οἱ δὲ δύο ἔπεσον ἐκ τῆς φούρκας· πάλιν ἐκρεμάσθησαν, καὶ πάλιν ἔπεσον. V. Suidam φούρκα, Joannem Moschum Limon. c. 72, Alexium Rharturum doctrina penult.

Φούρνος furnus. Eustathius Iliad. π· δρα τὴν ἐπὶ ἄρτου χρῆσιν παλαιὰν τοῦ τράκτου. Ἐν δὲ τῷ τοιοῦτῳ τόπῳ καὶ φούρνον ἐκεῖνός φησι κοινότερον, οὐ παρῶνυμον ἱστορεῖ φουρνίκιον ἄρτον καθὰ τοῦ κλιβάνου τὸν κλιβάνικιον. Jo. Moschus Limon. c. 184: Βάλλειν εἰς τὸν φούρνον τοὺς ἄρτους. Utitur et Achmes c. 159.

Χαρτιατικόν. Chartaticum est id quod quasi pro chartis officialibus datur. Cujac. observ. 4 18. Theophanes: Καὶ χαρτιατικῶ ἔντα ἀνὰ κερὰτα β'. Anastasius Bibl. in Histor. Ecol.: *Et præstare chartaticorum causa siliquas binas*.

Χελάνδιον chelandium navigii genus. Theophanes in Theodosio: Ἐκ τῆς πόλεως ἐξερχόμενα χελάνδια πλείστα ἐκόμιζον. Anastasius in Hist. Ecoles.: *Stolum chelandiorum bis milium contra Bulgariam; et ingressus est ipse in rubea chelandia*, Et paulo post: *In cheliando moritur*.

Χρυσόβουλλον aurea bulla. Pachymerius: Χρυσόβουλλιος λόγος. Item: βούλλα χρυσῆ κατασφαλισάμενος. Est enim βούλλα bulla. Menolog. Aug. d. 31: Ἐχουσα σφραγίδα διὰ χρυσίνης βούλλης. Romanus et Constantinus imperatores in diplomate quodam: *Sancimus vero licere et potestatem tribuimus ipsius mansionis abbati per præsens nostrum benignum chrysobullum et sigillum*, etc. Græce fuerat χρυσόβουλλον. S. Agobardus de insolentia Judæorum; *Præcepta ex nomine vestro aureis sigillis signata*. Luitprandus in Legatione ad Nicephorum Phocam imp. Cp.: *his dictis atque completis χρυσόβουλλον, id est epistolam auro scriptam et signatam, mihi dederunt vobis deferendam, sed non vobis dignam, ut mens credit mea. Tulerunt autem et alias litteras argento signatas. Hinc bullare. Vita S. Joannis Eleemosynarii; Pittacium bullatum: et disbullare*. Synod. 6. Constantin. act. 15.

Χρυσογράφος auriscriptor.

Ψυχικόν eleemosyna. Auctor Græco barbarus in historica narratione de Belisario; Δότε μοι πάλιν ψυχικόν ἄρχοντος ὀσολόν τε.

Ἐμοφόριον pallium archiepiscoporum. Georgius Alexandr. in rebus Chrysostomi: Καὶ ἐνεῖλαι τῷ Ἀμμωνίῳ ἀνδρὶ ἡλικιώτῳ τὸ ἠμοφόριον ἐν τῷ τραχύλῳ οὐκείαις χερσίν. Sexta synodus Cpolitana act. 8: Γυμνούσθω τοῦ περικειμένου αὐτῷ ἠμοφορίου. Vetus interpres: *Nudetur circumposito ei pallio*. Vide Isid. Pelus. 1 epist. 136. Ἐμοφορεῖν. V. can. 14, syn. 8 Constantin.

Ἐρεῖον horreum. Dixi ad Theophilum. Hinc ὀρειάριος· ὁ ὀρειάριος ἐνάγεται, cum horreario agendum. Basilicus ad I. 4 D. ad exhibend.

INDEX

IN GEORGIUM CEDRENUM.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos.

- A**
- Aaron Abraham f. cum Maria Mosi obtrectans, I, 120. 92. Ejus mors I, 128, 140. Virga amygdalina, I, 122.
- Aaron Arabum dux I, 833. A Samuele fratre interficitur, II, 435.
- Aaron Besta, Prusiani frater, II, 573.
- Abacucus quo tempore vixerit, I, 186.
- Abandazes scriba, I, 653.
- Abraræ castelli expugnatio, I, 1007.
- Abarima mons, I, 140.
- Abas rex, I, 212.
- Abasgi subacti, II, 618. Pancratio traditi, II, 575.
- Abelas Romanos bello adoritur, I, 777.
- Abdelæ castri excidium, I, 1008.
- Abdelomelec pacem petit, I, 1015.
- Abderachmam regnum in Perside obtinet, I, 777. Fjus interitus, *ibid.*
- Abdias vates, I, 177. 188.
- Abdius vates, I, 186.
- Abdon Pharatonius, I, 105. Ejus numerosa proles, *ibid.*
- Abdon Selemi f. I, 147.
- Abelus lapidibus a Caino interfectus, I, 17. Ejus justitia et cadaveris e conspectu hominum sublatio, I, 15. Nomen quid significet, I, 366.
- Abessas Servæ f., I, 119.
- Abessaus heros, I, 115.
- Abia Jeroboami victor, I, 118.
- Abias Samuelis f. I, 110.
- Abias rex, I, 188.
- Abiathar Abimelechi f. I, 151.
- Abiathar Judæus, I, 479.
- Abigæa Davidi soror, I, 119.
- Abimelechus judex, Gedeonis f. I, 96, 147.
- Abimelechi Gerarorum regis cum Abrahamo pactum, I, 56. Item cum I, 58.
- Abimelechus nuntios ad Justinianum pacis confirmandæ causa mittit, I, 771. Ejus numisma a Justiniano spreum, I, 772.
- Abimelechus Cutlumusi frater, II, a 593.
- Abisaca Sunamitis ad calefaciendum Davidum adducta, I, 160.
- Abisaius heros, I, 152.
- Abnerus Neri f. I, 149.
- Aborigines, I, 259.
- Aboros urbs, I, 187.
- Abrahami genus, ætas et vita I, 28, 47, 75. E Chettura poster. I, 76. Abrahamus Gagathathi f. I, 74.
- Abramius a sultano fratre occisus II, 606.
- Abramitæ monachos et imagines defendunt, I, 911.
- Abalomus lapidibus obrutus, I, 115.
- Abubachares moamedi cognatus, I, 738. Primus Moamedi successor, I, 739. Ejus mors I, 745.
- Abulvares, classis præfectus, Romanos vincit, I, 756.
- Abulchares Romanos vincit, II, 359.
- Abydi oppugnatio, II, 444.
- Abyssus quid, I, 426.
- Acacius hæreticus, I, 553.
- Acacius Cpolititanus episcopus, I, 217. Henotici conditor I, 619.
- Academici philosophi unde dicti, I, 283.
- Acephalorum hæresis, I, 615, 625.
- Accaron I, 109.
- Accemeti monachi, I, 611.
- Achabus Israelicus rex, I, 176. Ejus filii a Jehu cæsi, I, 118. Stirps deleta 16, 186. Fjus interitus, I, 179. A Michæa prædictus, 177. Item ab Elia, I, 178.
- Achæus Lapathi f. I, 211.
- Achanus lapidibus obrutus, I, 142.
- Achazus Ozia f. I, 119.
- Achelous fl. cur hippocentaurus fingatur, I, 247.
- Achelous Posidonii f. I, 246.
- Achiabi clades, I, 202.
- Achias Achielis f. I, 176.
- Achias Selonites vates, I, 117, 185.
- Achiel Bethelita, I, 176.
- Achilles, I, 218. Iratus a pugna abstinet, I, 222. Ejus interitus, I, 228.
- Achrydes urbs, II, 462.
- Acrisius posterior, I, 213.
- Acrita insula, I, 873.
- Actiaca victoria, I, 573.
- Acumus Hunnus, Illyrici rex, magnam Bulgarorum stragem edit, I, 651.
- Acusilaus historicus, I, 23.
- Adadus, Axumitarum rex, Damiano bellum infert. I, 656. Ejus votum quale, *ibid.*
- Adama Sodomæ urbs, I, 51.
- Adamus quandiu in paradiso fuerit, I, 12. Ejus mors et liberi, I, 18. Cum Eva cur paradiso expulsus, I, 15, 364.
- Adamus novus ex Virgine natus, I, 484.
- Adana urbs, II, 360.
- Adar Idumæus Solomonis adversarius I, Deo excitatus, I, 170.
- Adanctus magister martyr, I, 470.
- Addon Judeorum pont. max. I, 265.
- Adelphius hæreticus, I, 514.
- Adelphii episcopi visio de Joanne Chrysostomo, I, 584.
- Ader Satanas Solomoni immissus I, 118.
- Ader Syriæ rex Samariam obsidet, I, 182.
- Adesser Siroæ successor, I, 755. A Barraza interfectus, *ib.* 23.
- Adinon heros, I, 115, 152.
- Adonias Davidi f. regnum invadit, I, 160.
- Adonibezecus, I, 95.
- Adonidi Cinyræ f. nupta Venus I, 59.
- Amosis, I, 74.
- Adranes aquæ ductus, I, 685.
- Adriani imperium, I, 437. Exsilium I, 1035.
- Adriani Theræ urbs, I, 437.
- Adrianopolis condita, I, 437, capta et recepta, II, 284, 302. A crumo capta, f. 984. A Samuele infestata, II, 454.
- Adulteræ e lege Vulcani quomodo puniendæ, I, 35. Earum scortationes nolæ tinnitu publicandi mos Romæ sublatus, I, 568. Crimen et inquisitio apud Hebræos, I, 121.
- Ægæi interitus, I, 215. Ægæum mare, *ibid.*
- Ægialea, I, 248. Maritum Diomedem bello reducem aversata, I, 234.
- Ægialeus Sicyoniorum rex, I, 144.
- Ægisthus, I, 214, 224.
- Ægyptiarum rerum scriptores, I, 23.
- Ægyptiorum ortus, I, 27. Regni initia, I, 30. Reges post Vulcanum I, 36. Post Alexandrum I, 340. Sapientia, I, 165. The3gonsa, I, 82.
- Ægyptius, a quo regioni nomen, Beli f., I, 38.
- Ægyptius latro, I, 347.
- Ægyptius Duri equus, II, 432.
- Ægyptus ab Antiocho occupata, II, 285. Item a Saracenis, I, 746. Cur decem plagis afflicta, I, 85, 87, 132.
- Æliæ pro Hierosolyma ab Adriano condita, I, 408, 437.
- Ælurus cur a Leone imp. non punitus fuerit, I, 609. Ejus fuga et interitus, I, 617, 618.
- Æmiliani imperium, I, 454.
- Ænea regio, I, 273.
- Æneæ ad Didonem adventus, I, 245.
- Mors, I, 238. Successio et historia, I, 237.
- Æneadum regnum, I, 238.
- Æris fabricandi ars a vulcano Ægyptiis tradita, I, 35.
- Æris consideratio, I, 20. Diversitas, I, 428.
- Æschylus Atheniensium legislator, I, 145.
- Æsculapii ætas I, 95, 147.
- Æsopi ætas, I, 273.
- Æther primo creatus a Deo, I, 6.
- Ætherius faber, I, 563.
- Æthiopia a Mose vastata, I, 86.
- Ejus diluvium, I, 146.
- Æthiopum in Ægyptum irruptio Mose duce repressa, I, 86.
- Æthra, I, 217.
- Ætna ignem emittit, I, 255.
- Afer Saturni f. I, 28. A quo Afri, *ibid.*
- Africa a Belisario subacta, I, 649.
- Africæ nomen regioni Carthaginiensium inditum, I, 255.
- Africanus historicus, I, 7, 20. Ejus ætas I, 441.
- Agago Amalecitarum regi parcit Saul, I, 112. Eumdem Samuel jugulat, I, 113. Ob eum servatum Saulo regnum ereptum, I, 149.

- Agamemnon, I, 217. Ejus in Trojanos expeditio, I, 218. Interitus, I, 233.
- Agapetus concilium Cpolititanum convocat, I, 651. Ejus obitus, *ibid.* 7.
- Agareni, I, 50. Siciliam et Lemnum affligunt, I, 1060. Victi, 809, 1066, 1040 II, 392, 484. Victores, I, 893, 1073. Thessalonicam capiunt, 1062. Eorum, qui Cathagine regnant, incursiones a Thoma repressæ, 877. Eorumdem cum Theophilo bellum, 930.
- Agave Cadmi f. I, 42. Echioni nupta *ibid.* 19 *segg.*
- Agelæorum lex, I, 270.
- Agenor Neptuni f. I, 38. Ejus liberi *ibid.*
- Agesilai continentia, I, 359.
- Aggæi ætas, I, 186.
- Agrippa Herodes, I, 322. Judæorum rex, I, 324.
- Ajax Nauplii f. I, 248.
- Ajax Oilei f. I, 234.
- Ajax Talamonius, I, 222. Ejus cum Memnone congressus, I, 226. Interitus, I, 232.
- Aides Molossorum rex, I, 143. Alamundarus. Saracorum rex, Severianos refellit, I, 631.
- Alar urbs, I, 187.
- Alarichus Vandalorum dux Roman capit. I, 588.
- Albania Latini f. Ænæ nupta, I, 238.
- Albanorum castellum a Romanis capitur, I, 724.
- Albas rex, I, 238.
- Albuginis medicamentum, I, 193.
- Alcanis Corasmil conatus et interitus, II, 591, 592.
- Alchymista, I, 629.
- Alcibiades Atheniensis, I, 145.
- Alcinous Ulysssem in patriam usque comitatus, I, 233.
- Alcmena Jovis uxor, I, 32.
- Alda, Georgii Abasgorum reguli uxor, imperatori se adiungit, II, 503.
- Aleta rex, I, 245.
- Alexas Ptolemæus, I, 291.
- Alexander, qui et Paris, Trojani belli auctor, I, 216.
- Alexandri Magni genus et res gestæ, I, 264, 265. Continentia, I, 272, 350. Regnum in multas partes divisum, I, 272, 284, 339, 401. De eo Danielis vaticinium, I, 272, 401.
- Alexandri Hierosolymitani episcopi martyrium, I, 453.
- Alexandri episcopi virtute silentium philosopho impositum, I, 498.
- Alexander Diospolis episcopus punitur, I, 645.
- Alexandri Mammæe f. imperium, I, 450.
- Alexander imp. mollis ac idissolutus, I, 1075. Ejus obitus, 1077.
- Alexandria ab Alexandro condita, I, 266. A Persis occupata, I, 715, Terræ motu concussa, I, 550. Navis inde ingens. Romam advecta, I, 302. Ibidem theatrum collapsum, I, 599.
- Alexius Moseles excæcatus, I, 825.
- Alexius Moseles in Longobardiam a Theophilo socero missus, I, 918. Quæ dona ab eodem acceperit, 919.
- Alexius Studiani collegii magister, II, 479.
- Alexius patriarcha Eustathii successor, *ibid.* Ejus obitus, II, 550.
- Alidis in Romanam ditionem impressionem facit, 776.
- Alimus Arize potitur, II, 578. Sex millia Romanorum militum interficit, II, 503. Ejus interitus, I, 055. II, 503.
- Allacasseus a Deleano pellitur, II, Allengyrum quid, I, 837. Lege imperatum, II, 456. Abrogatum, II, 486.
- Alphesibœa, I, 206.
- Althæa, I, 246.
- Alumen quale in mari Mortuo, I, 51.
- Alusianus patricius Deleano oculis privat, II, 533. Thessalonicam oppugnat, II, 532.
- Alys fl. II, 432.
- Amalecus solitudinis cultor quando se erexerit, I, 737.
- Amalecitarum occidio Saulo prædicta et concessa, I, 112.
- Aman in cruce Mardochæo paratam actus, I, 208.
- Amanis castri excidium, I, 1008, Amanitæ, I, 738.
- Amantia capta, I, 1036.
- Amantius præpositus Anastasio in-somnium suum aperit, I, 636. Cura Justino necatus, I, 637.
- Amara urbs, I, 954.
- Amasias rex, I, 189.
- Amassis Ægyptiorum rex, I, 616.
- Amastria insula, I, 781.
- Amastriana unde dicta, I, 566.
- Amazonum mores, I, 270.
- Ambrosius (S) Mediolanensis episcopus, Eudoxii successor, I, 545. Origeni familiaris, I, 442, 444. Ejus libertas, I, 556. In Theodosium imp. concilio, I, 571. Hujus de eo testimonium, I, 559.
- Amer cum Darbea se conjungit, I, 954. Nicæam obsidet, I, 796. Xerxis factum imitatus, I, 963. Ejus adversus Romanos expeditio, I, 966.
- Ameras imperii nomen, I, 745.
- Ameræ Tripolitani occisio, I, 755.
- Ameradum trium occubitus, I, 751.
- Amerus Chalebus gladius Dei, *ibid.*
- Amessas Abigh f., I, 119.
- Amida urbs, I, 725. Oppugnatur, I, 628.
- Aminadabi domum arca Dei delata, I, 109.
- Amonitæ a Saulo victi, I, 111.
- Amonis Manassæ f. interitus, I, 73.
- Amorium Phrygiæ urbs, I, 615, 765.
- Micgæli Balbi patria, I, 869. Occupatur, I, 763. Exciditur, I, 936. Ejus pulchritudo, *ibid.*
- Amorium urbs, I, 869.
- Amosus Manassæ f. Judæorum rex, I, 121, 195.
- Amosus vates, I, 186, 187, 189.
- Amphilochii chria, I, 555.
- Amphion et Zethus musici Thebas condunt, I, 44.
- Amphitriæ simulacrum, I, 655.
- Ampieri arcis captio, II, 561.
- Amulius, I, 257.
- Amyci cædes, I, 210.
- Amyntas rex, cæcus, I, 221.
- Anacharcis Scythæ, I, 358.
- Anachoretæ qui, I, 612.
- Anagnostæ, I, 521.
- Ananias Angari cursor, I, 568.
- Ananias vates quando vixerit, I, 188.
- Anani pontificis mors, I, 330.
- Ananilus primus alienigena Judæorum pontifex, I, 322.
- Anastasiæ martyris reliquiæ allatæ Sirmio, I, 608. Nicomedia, I, 614. Ejus templum, I, 551. Ab incendio servatum, I, 610.
- Anastasia Tiberii II uxor, I, 689. Ejus mors, I, 698.
- Anastasia Constantini III uxor, I, 753.
- Anastasia Justiniani II mater, I, 783.
- Anastasiopolis, I, 639.
- Anastasil Theopolitani episcopi de Apollonio Tyaneo testimonium, I, 432.
- Anastasius I ante imperium silentarius, I, 620. A quo ad imperium promotus, I, 625. Acephalorum hæresi addictus, *ibid.* Ejus forma, *ibid.* Ariadnam uxorem ducit, 226. Libertatem ostentat, *ibid.* Qualem se in rebus ecclesiasticis præbuerit, I, 627. Chrysauryri tabulas combussisse creditus, I, 627. Munichæis favet, I, 630. Ejus statua, I, 629. Cum Aretha pax, I, 628. Quale ei donum ab alchymista 651.
- oblatum, I, 629. A populo conviciis exegitur, I, 631. Ejus terribile visum in somnis, I, 635. Quomodo id evitare conatus sit, I, 636. Ejus mors, *ibid.*
- Anastasiæ syncellus, I, 798.
- Anastasi, patriarchæ Antiocheni, interitus, I, 712.
- Anastasius Thomæ f., I, 888.
- Anastasi patricii fuga, II, 537.
- Anatolius Flaviani successor, I, 602.
- Leonis papæ vicarius, I, 605. Episcopus Cpolititanus, I, 607. Leonem imp. coronat, I, 608.
- Anaxagoras philosophus ejusque decreta, I, 278. Cognomen Mens, *ibid.* Sapientiæ gratia in Ægyptum profectus, I, 165.
- Anaximander philosophus, I, 243. Ejus ætas, I, 276. Decreta *ibid.*
- Anaximenes philosophus ejusque decreta, I, 277. Alexandri Magni præceptor, *ibid.*
- Anazaba Ciliciæ metropolie, I, 639. Savissimo terræ motu prostata, I, 640. A Nicephoro II, subacta, II, 561.
- Anchialium a Chagano subigitur, I, 692. Ejus incensio, I, 697. Instauratio, I, 829. Occupatio, I, 781.
- Achisus Gethæ rex, I, 115.
- Ancus Martius, I, 260.
- Ancyra Galathiæ urbs, I, 718. A Persis expugnata *ibid.*
- Andragastas Slavinarum dux, I, 692.
- Andragathii in Gratianum fraus, I, 551. Cædes, I, 568.
- Andrassus locus, II, 341.
- Andreas Calybitæ cur a Copronymo flagris interfectus, I, 811.
- Andræ apostoli reliquiæ depositæ, I, 659. Ejus ædes restituta, I, 1039.
- Andreas Scythæ scholis præficitur, I, 1016. Ei imperium abrogatur, I, 1017. Ejusdem victoria, I, 1018. Virtus, I, 1018.
- Andromacha, I, 224. Achilli supplicat, *ibid.*
- Andromachus a Samaritis cæcus, I, 265.
- Andromedæ raptus, I, 40.
- Andronici insidiæ, I, 1066. Interitus, I, 1068.
- Andubarius astronomiæ doctor apud sidos, I, 27.
- Anemæ virtus, II, 410.
- Angæa, I, 49.
- Angæo Longobardiæ dux, I, 1852.
- A Romanorum societate deficit, *ibid.*
- Angelus Procopii proditor, I, 542.
- Angeli piorum saluti inserviunt, I, 79.
- Anginæ caninæ morbus, II, 522.
- Animalia munda omnia, I, 419. Eorum effigies Mosis lege prohibita, I, 116.
- Animæ brutorum et hominum diversæ, I, 8. De earum immortalitate philosophorum sententia, I, 663. De anima Platonis dogma, I, 280, 282.
- Anio cur bellum ab imperatore illatum, II, 556.
- Anna Samuelis mater, I, 108.
- Anna Mariæ Virginis mater, I, 326.
- Annales, qui et paralipomena, I, 119.
- Annonæ caritas Romæ, I, 322.
- Annus quid sit ab Urieto Enochus docius, I, 21. Quot septimadis constet, *ibid.* Olim decem mensium, I, 259.
- Anni ab Adamo ad Augustum computati, I, 333.
- Antæus ab Hercule victus, I, 214.
- Antaradus condita, I, 523.
- Anteia, quæ et Stenebœa, I, 222.
- Antenor ad Græcos oratio, I, 230. Ejusdem ope ereptum Troænis palladium, I, 209.
- Anthæ interitus, II, 421.
- Anthemil locus, I, 919.
- Anthimi martyrium, I, 464.
- Anthimi poetæ ætas, I, 612.
- Anthimus episcopus Cpolititanus, I,

- Antichristi imperium ab Isala præ dictum, I, 120.
- Antigona CEdipi f., I, 46.
- Antigonia condita, I, 202.
- Antigonus, I, 273, 284, 292.
- Antigoni, scholarum principis, con- vivium, I, 993.
- Antiochenses a Theodosio puniti, I, 560.
- Antiochensis patriarchatus reditus, I, 805.
- Antiochia condita, I, 38, 339.
- Antigonia, I, 292. A scorpis et culi- cibus per Apollonium liberata, I, 431.
- Terræ motu periclitata, I, 522, 676.
- Gravi clade bis afflicta, I, 640, 646.
- Ad eam instaurandam Iustini imp. sumptus, I, 641.
- Theopolis appellata, I, 646.
- Capta a Chosroe, I, 652.
- Ab Arabibus, I, 751.
- Nicephori imp. injus- su a Buriza expugnata, II, 364, 365.
- Antiochus Ariannus, I, 542.
- Antiochus Epiphanes Seleuci f. Ægy- ptios debellat, I, 285.
- Ex amore nove- ricæ ægrotus, I, 292.
- Ejus interitus, f, 287.
- De Judæis victoria, I, 401.
- Antiochus Eupator cum Judæis bel- lans, I, 288.
- Antiochus Persa pædagogus Theo- philo Arcadii f. missus, I, 586.
- Antiope Nyctei f. ab Amphione et Zetho filiis liberata, I, 44.
- Antipæ martyrium, I, 566.
- Antipas Herodes, I, 521.
- Antipater Alexandri successor, I, 273.
- Antipater Ascalonita Palæstinæ præ- fectus, I, 293.
- Veneno sublatas, *ibid.*
- Antipater Judææ rex, I, 304.
- Antipatris condita, I, 323.
- Antoninus Pius imp., I, 438.
- Antoninus Philosophus imp., I, 439.
- Antoninus Caracalla imp., I, 448.
- Antoninus consul et imperator Rom. cum Cæsare dissidens, I, 304.
- Ab Augusto vincitur, I, 320.
- Antonius Alexandrinus Didymus de oculorum amissione consolatur, I, 522.
- Antonius Cauleas patriarcha, I, 1051.
- Antonius Studita patriarcha II, 414.
- Ejus obitus II, 434.
- Antonius Paches Nicomedie episco- pus, II, 416.
- Anysii liber de mensibus, I, 205.
- Anzis locus, I, 933.
- Ao Chaldæis lumen, I, 206.
- Aodus ambidexter judex, I, 95, 99, 146.
- Apamea Syriæ condita, I, 292.
- A Per sis occupata, I, 652, 714.
- Aper Cari socer, I, 464.
- Carini so- cer et cæsor, I, 568.
- Aphar Abraham f., I, 77.
- Unde Africa dicta, *ibid.*
- Apheidotus, I, 146.
- Aphrodisium maris eluviose ope- ratur, I, 657.
- Aphrodyte Venus unde dicta, I, 28.
- Apidamus amnis, II, 450.
- Apis, I, 569.
- Aplesphares bellicarum artium per- ritissimus, II, 550.
- Cacicii arces ex- pugnatas occupat, II, 559.
- Romanam ditionem infestat, II, 593.
- Reprimi- tur, *ibid.*
- Apochapsus Agarenorum princeps, I, 891.
- Apolaphar Sicilia præfectus, II, 514.
- A fratre Apocapso bello pressus, *ibid.*
- Perit, II, 524.
- Apollinarius hæreticus, I, 555.
- Ma- cedoniis discipulus, I, 664.
- Ejus hære- sis, I, 457.
- Scripta, I, 333.
- Apollo Daphnæus, I, 217.
- Jovis f., I, 52.
- Quomodo pro deo haberi coeptus, I, 32.
- Thymbæus, I, 227.
- Ejus cum Marsya certamen, I, 52.
- Daphnæi fa- num conflrat, I, 536.
- Apollonius Tyanæus a Domitiano damnandus evanescit, I, 431.
- Ejus ætas, I, 346.
- Miracula, I, 73, 431.
- De Anaxagora dictum, I, 278.
- Apostolo XII totidem fontibus Israe- litis ad Elima inventis præsignificati, I, 137.
- Eorum stolæ, ubi inventæ, I, 642.
- Templum quando dedicatum, I, Apron urbs, I, 568.
- Apsimarum a Romanis imperator creatus quem exitum habuerit, I, 777.
- Aqua a Mose in sanguinem conver- sa, I, 84, 87, 132.
- Ab eodem e saxo educta, I, 91.
- A Davide Deo libata, I, 152.
- In oleum conversa a Narcisso, I, 150.
- In vinum conversa, I, 558.
- Aqua experimenti Josepho et Mariæ oblata, I, 517.
- In creatione mundi dis- tributa, I, 425.
- Aquæ penuria, I, 679.
- Consecratio in Theophaniis, I, 531.
- Diversa natura, I, 438.
- Aquæ ductus Valentiniani a Basilio reffectus, II, 477.
- Ar mons, I, 197.
- Arabaotha, I, 121.
- Arabes a Romanis victi, I, 765, 773, 777.
- A Bulgaris interficiuntur, I, 790.
- Fame et pestilentia premuntur, *ibid.*
- Armeniam accipiunt, I, 773.
- Arachcahum castellum, II, 309.
- Arachus patricio honore ornatus, II, 496.
- Aradus a Mabiæ capta, I, 555.
- Aramus Tharæ f., I, 47.
- Ejus filii et interitus, I, 48.
- Ararat montes, I, 20.
- Aratri inventio, I, 15.
- Araxes fl., II, 558.
- Arbitrii humani libertas, I, 80.
- Arbogastus Gallus Eugenii in occu- panda tyrannide socius, I, 568.
- Arboris Adamo interdictæ natura, I, 13.
- Arca Dei a barbaris sublata et Azo- tum delata, I, 108.
- Restituitur, *ibid.*
- in domum Aminadabi et Osem depo- sita, I, 110.
- Arca Noë, I, 20.
- Arcadiani, I, 574.
- Arcadiopolis, I, 568.
- Arcadius præfectus a Zenone inter- fectus, I, 622.
- Arcadius Theodosii f. Orientis imp., I, 575.
- Ejus forma, I, 574.
- Imperium, I, 586.
- Statuæ ruina, I, 801.
- Arcesilaus Alexandri successor, I, 273.
- Archelaus Herodis frater Viennam relegatus, I, 323.
- Archelaus Herodis f. Judææ præfe- ctus, I, 533.
- Archelaus philosophus ejusque de- creta, I, 278.
- Arcus coelestis signum, I, 21.
- Ardaburius cur a Leone Magno in- terfectus, I, 607.
- Ardalæ excidium, I, 1014.
- Ardys Lydorum rex, I, 239.
- Arena pro aqua in baptismo adhi- bita, I, 440.
- Areobindus ad consulatum exehitr. I, 599.
- Ejus ædes Deiparæ condita, I, 699.
- Aretas quando ab Homeritis occisus, I, 639.
- Argannum urbs, I, 954.
- Arganthum castellum, I, 1009.
- Argenti e terra eruendi primus au- ctor, I, 19.
- Nullum pretium tempore Solomonis, I, 163.
- Guttis argenti pluit, I, 463.
- Argivorum regnum ad Sicyonios translatum, I, 145.
- Argonautarum ætas, I, 104, 209.
- Argus centoculus, I, 144.
- Argyrippa condita, I, 234, 249.
- Ma- leventum et Beneventum post dicta, *ibid.*
- Argyrocastrum castellum, II, 496.
- Ariadna Minois f., I, 215.
- Ariadna Leonis imp. f., Zenonis Isauri uxor, I, 609, 614.
- Arianorum tumultus, I, 528.
- Arida sive sicca terra cur dicta, I, 8.
- Aristobulus rex et pontifex Judæo- rum a Pompeio captus, I, 316.
- Aristoteles Plalonis discipulus, I, 252.
- In quibus a præceptore discre- pet, I, 281.
- Ejus decreta et ætas, *ibid.*
- De terra sancta testimonium, I, 747.
- Arithmetica ab Abraham Ægyptiis, tradita, I, 48, 53.
- Arius Græcorum erroris sectator, I, 510.
- In Nicæna synodo damnatus, I, 495, 600.
- Revocatus ab exilio, I, 565.
- Ejus hæresis, I, 501.
- Eraus et inter- itus, I, 518.
- Arma bellica quando primum fabri- cari cæpta, II, 47.
- Ejus artis Vulcanus auctor, I, 35.
- Armathaima, I, 111.
- Armenia a Persis occupata, I, 712.
- Ab Hunnis vexata, I, 633.
- Arabibus tradita, I, 778.
- Saracenis subdita, *ibid.*
- Vastata, I, 963.
- Armeniorum principes vivi creman- tur, I, 778.
- Arphadus, I, 23.
- Arsaber Joannis frater, I, 946.
- Ma- gister insignis, I, 961.
- Arsacidæ, I, 983.
- Arsacius Chrysostomi successor, I, 585.
- Arsalem Davidi regia, I, 198.
- Arsenius summas apud Theodosium existimationis, I, 573.
- Monachus, I, 576.
- Arses Ochus, I, 256.
- Artabani regnum, I, 253.
- In Roma- norum ditionem incursio, I, 684.
- Artabasi Armeniorum ducis, I, 787.
- Cum Constantino Copronymo socero bellum, I, 798, 803.
- Clades et suppli- cium, I, 806.
- Artaxerxes Longimanus, I, 255.
- Artaxerxes Achus, I, 256.
- Artemisia, I, 299.
- Artemius Anastasius imp., I, 785.
- Artemii martyrium, I, 537.
- Artemon hæreticus, I, 454.
- Arthasasthas, qui et Cyrus, I, 251.
- Artzanucus fl., I, 1008.
- Artzenorum fuga, II, 578.
- Artzepagus, II, 577.
- Arzana a Philippico capitur, I, 693.
- Asa rex Judæ, I, 176, 188.
- Ejus de Israelico populo victoria, I, 119.
- Asaelus, I, 115.
- Servius f., I, 119.
- Asanis crudelitas, II, 575.
- Interitus, II, 575.
- Asaphus vates, I, 159, 185.
- Ascalon, I, 109.
- Prius Gerara, I, 51.
- Ascanius lulus Ænææ f., I, 238.
- Ascetæ, I, 348, 351.
- Ascholius episcopus, I, 552.
- Asenetha Putipharis f. Josepho nu- pta, I, 66.
- Aseri benedictio, I, 71.
- Asiæ nomen unde, I, 229.
- Asirotha, I, 126.
- Asius præstigiator, I, 229.
- Asmonei Maccabæi, I, 319.
- Asotæ robur II, 284.
- Asotæ Taronitæ f. Samueli gener. II, 451.
- Aspar cur a Leone Magno interfectus, I, 607.
- Ejus filius Cæsar a Leone crea- tus, I, 613.
- Assaron mensuræ genus, I, 131.
- Asser Jacobi f., I, 60.
- Asses numi a Numia dicti, I, 260.
- Assyrii a Perseo victi ac Persæ dic- ti, I, 40.
- Ab Alexandro victi, I, 266.
- Clade ab angelo afflicti, I, 191.
- Eorum regnum, I, 28.
- Ab Arbace abolitum et ad Medos translatum, I, 190.
- Assur Nemrodi f., I, 22.
- Astacus quæ post Nicomedia, I, 292.
- Astarte, I, 170.
- Asterius imp., I, 217.

Astrologiæ inventio et ortus, I, 16, 51, 73.
 Astyages, qui et Artaxerxes et Darius, I, 208. Et Nabogiadus, I, 249.
 Astyanax Hectoris f., I, 224.
 Astydames, I, 296.
 Astynoma Afro nupta, I, 28. Quæ et Chryseis, I, 221.
 Asnana Setho fratri nupta, I, 16.
 Atalanta, I, 247.
 Athanasius Magnus propter Arium episcopatu Alexandriæ pulsus, I, 505. Post sexennium restituitur, I, 525. Iterum relegatus, I, 524. At mox reversus, I, 528. A Juliano pellitur, I, 536. Obit, I, 545. Loci ejus, I, 553, 750.
 Athanasius Celestes Mango in episcopatu Alexandrino succedit, I, 620.
 Athanasius Jacobitarum patriarcha, I, 736. Qualem Heraclio quæstionem proposuerit, *ibid.*
 Athenæ a Scythia vastatæ, I, 454. A Xerxe incensæ, I, 255. Unde dictæ, I, 145.
 Athenais Leontii f., I, 590.
 Athenienses Græcorum litteris XXIV uti quando cœperint, I, 255.
 Athinganorum hæresis, I, 869.
 Atlanta insula facta, I, 255.
 Atlas astronomus, I, 144. Cur cœlum gestare creditus, I, 53, 144.
 Atomi, I, 282.
 Atreus, I, 214.
 Atrides cur Menelaus, I, 217.
 Attica diluvio vastata, I, 143.
 Attici Cpolitani episcopi miraculum, I, 587.
 Aures a Mauricio quid postularint, I, 691. In Romanorum potestatem veniunt, I, 705. In Thraciam quando venerint, I, 716. Romanos vincunt. I, 684. Turpiter domum redeunt, I, 729.
 Ave3 sacrificiis admissæ quæ, I, 136.
 Aufidus fl., II, 546.
 Auga Herculis uxor, I, 245.
 Auguri duplex morbus, I, 308. Ad Christum epistola, *ibid.*
 Auguria, I, 64.
 Augustio columna, I, 657.
 Augustus seu Octavius, I, 300. Ab eo imperatores Romani et mensis Sextilis nominati, I, 73, 300. Cum nasceretur parentum insomnia, I, 301. In amicos officiosus, I, 302. Libidinosus, *ibid.* Ad iram pronus, I, 303. Censum universalem instituit, I, 321. Morituri dictum *ibid.*
 Augustus dux Alexandriæ a Justino imp. capite truncatus, I, 684.
 Aula castellum, II, 596.
 Aulis Scythiæ regio, I, 235.
 Aunan Judæus, I, 483.
 Aurelianus imp., I, 455.
 Aurelius Antoninus imp., I, 449.
 Aureorum Pythagoræ carminum capita et summa, I, 274.
 Auri e terræ visceribus eruendi primus auctor, I, 9, 120. Ejus ars inventa, I, 29.
 Ansitis terra ab Esao dicta, I, 77.
 Auspicii refutati exemplum, I, 271.
 Avitus, qui et Pseudantoninus et Seliogabalus, imp., I, 449.
 Axius fl., II, 455.
 Azar Siciliam invadit, I, 778. Ab Heraclio vincitur, *ibid.*
 Azarias propheta, I, 186.
 Azarias pontifex maximus, I, 189.
 Azarias Raphael, I, 192.
 Azazium castellum, II, 492.
 Azidas Chunei f. Ciliciæ bellum inferi, I, 778.
 Azii Ægyptii vita qualis, II, 501.
 Azizias Ægypti princeps pacta violat, II, 456.
 Azotus, I, 109.
 Azymorum festivitas, I, 131, 135.

B

B littera in r mutata, I, 50.
 Baalus sive Bellus Assyriorum rex, I, 29. Ejus idolum crematum, I, 185. Sacerdotes cæsi, I, 185, 186.
 Baanes imperator designatus, I, 745.
 A Saracenis vincitur, *ibid.* Armeniam Arabibus tradit, I, 778.
 Babylas episcopus et martyr, I, 451, 455, 464. Ejus reliquiæ a Juliano translatae, I, 536.
 Babylona condita et amplificata, I, 21, 28, 203. Ejus incolæ Samariam translata, I, 187. Eorumdem mores, I, 270.
 Bacchæ, I, 43.
 Bacchus cur Lenæus dictus, I, 52.
 Osiris Ægyptiis, *ibid.*
 Bactagni supplicium, I, 806.
 Bactriani, qui et Bragmanes, I, 270.
 Badizes Amorii proditor, I, 936.
 Balanus Leonis equo, I, 1032. Ejus interitus, *ibid.*
 Bala Jacobi ancilla, I, 59.
 Balaaci vaticinium, I, 122.
 Balaamus vates, I, 433. Ejus vaticinium, I, 484.
 Balathista claustrum, II, 458.
 Balba Cabadis frater, I, 625.
 Balba occupata, I, 699.
 Balbini Maximi imperium, I, 450.
 Baldadus Sauchita, I, 125.
 Balichus Judæus, I, 293.
 Balsami proventus juxta mare Mortuum, I, 51.
 Baltasar Nabuchodonosoris f., I, 251.
 Babyloniorum rex, I, 207. Danieli ad eum verba, *ibid.* Qui et Riniglisar, I, 199. Cæsus, *ibid.*
 Banaias heros, I, 152.
 Banaias Joiadæ, f., I, 115.
 Baptismus arena patrat, I, 440. Ejus genera, *ibid.*
 Baracus judex, I, 95. Cum Debora, I, 99.
 Barama Chosrois f. Persarum regina, I, 735.
 Baramus adversus Chosroem insurgit, I, 695. Ab eo occiditur, *ibid.*
 Barazas Chosrois f. a Persis occisus, I, 735.
 Bardan profugus, I, 753.
 Bardanisius fl., I, 745.
 Bardanius exccæsus manachus fit, II, 32, 33.
 Bardas Michaeli avunculus. Patronæ et Theodoræ frater, I, 955. De Theodoræ interitu cogitat, I, 958. Caniclei et eucopalatæ dignitates adeptus ib., I, 961. Adversus Saracenos expeditionem facit, I, 961. Cæsar fit, I, 965. Ecclesiasticos vexat, I, 962. Ejus facinora, I, 973. In Cretenses expeditio, I, 979. Insomnium, I, 978. Interitus, I, 980.
 Bardas Durus Rossos vincit, II, 384.
 Bardam Phocam seditiosum capit, II, 388. Imperator salutatus, bellum adversus Basilium II molitur, II, 419. Quibuscum pacta inierit, *ibid.*, 17. A Phoca devictus, II, 430. Ad Chosroem fugit, II, 453. Ab eo in custodiam datur, II, 434. Liberatus, II, 438. Rursus imperium appetit, II, 441. A Phoca circumvenitur, II, 443. Amisso visu imperatori reconciliatur, II, 446.
 Bareza vidua Romanis se conjungit, I, 644.
 Barris castrum, I, 1021.
 Barnabæ apostoli reliquiæ in Cypro quando inventæ, I, 618.
 Barrazas a Persis necatus, I, 755. Quandiu regnarit, *ibid.*
 Baraza Persarum dux, I, 694. Ejus interitus, *ibid.*
 Basan, quæ post Scythopolis, I, 138.
 Basilicinus, I, 981.
 Basilides hreticosus, I, 438.
 Basilis castellum, II, 469.
 Basiliscus Verinæ frater magnæ claudit, II, 468.

sis adversus Genserichum missæ dux, I, 615. Contra Zenonem seditioe mota, imperator fit, I, 615. Cpolitianis exosus, Cucusem a Zenone relegatur, I, 616. In turrim conclusus fame necatur, *ibid.*
 Basilius Magnus Ecclesiæ Cæsareensis antistes, I, 533, 545. A Valente vexatus, I, 547.
 Basilius Onomaguli f. in Sicilia imp. creatus interficitur, I, 790.
 Basilius Macedo, Michaeli imp. cubicularius, quomodo ad imperium pervenerit, I, 980. Ejus origo, I, 982. Futuræ dignitatis omina, I, 984, 986, 988. Roboris et fortitudinis specimina, I, 993. A Michaelo imp. protostrator creatus, I, 994. A Barda insidius appetitur, I, 996. In imperium assumptus a Michaelo, I, 1000. Eum sibi insidiantem opprimit, I, 1001. Ejus justitia et lenitas, I, 1002. Ecclesiæ et legibus consultit, I, 1005 et 1013. Insidius petitur, *ibid.* Adversus postes feliciter rem gerit, I, 1006, 1013, 1016, 1025. Ejus animus gratus, I, 1036. Tempa terræ motibus concussa reficit, I, 1027. Palatia ab eodem condita, I, 1038. Religionem Christianam auget, I, 1041. Obit, I, 1048. Ejus uxor, I, 998. Liberi, I, 1005. Animus benignus, II, 373.
 Basilius Durus a Romano imp. affini cur cum uxore urbe ejectus, II, 150.
 Basilius Scamandrenus patriarcha, II, 382.
 Bastra ab Vimaro capta, I, 745.
 Batatzæ cœcatio, II, 566.
 Bathuel Nachoris f., I, 58.
 Bathyrhyaces locus, I, 1010.
 Battaritis Herba miræ efficacæ, I, 535.
 Beclamum Cœosræ palatium, I, 732.
 Belemarnis tribus, II, 584.
 Beliaris jugo subditus Nabuchodonosor, I, 204.
 Belisarius ad debellandos Vandalos mittitur, I, 649. Item contra Chosroem, I, 652. Contra Hunnos, I, 678. Ejus laus, I, 633. Obitus, I, 680.
 Belus Semiramidis f. Assyriorum rex, I, 20.
 Beneventum, I, 234. Argyrippa prius, I, 249. A rege Franciæ deficit, I, 1025.
 Benjaminea tribus cur Judaicæ annexa, I, 117. Stirpis interitus, I, 107.
 Beregaba, I, 814.
 Berguleum, I, 568.
 Bealde locus, I, 884.
 Berosus notatus, I, 20. Ejus historia, I, 23.
 Berrhœa condita, I, 292. Unde Irenopolis, I, 829. Vastatur, II, 344.
 Berytus terræ motu eversa, I, 523.
 Besbius mons, qui et Vesuvius, I, 109.
 Bessus Darii satrapa et cæsor, I, 266.
 Bethabara locus, I, 329.
 Bethela, I, 49.
 Beth'ehema olim Euphrata, I, 60.
 Bethschemesani cives idololatræ, I, 109.
 Biberis pro Tiberio, I, 345.
 Biblicorum librorum numerus, I, 9.
 Bibliorum sacrorum in linguam Græcam translatio, I, 289.
 Bibliotheca Alexandrina, I, 289.
 Bidynæ obsessio, II, 454.
 Bigæ. Bigarii, I, 299.
 Biseri patricii interitus, I, 804.
 Bituminis fontes in mari Mortuo, I, 31.
 Bilya ab Anastasio occupata, I, 888.
 Blachernensis portus, I, 880.
 Bladimerus Rossorum regulus, II, 551.
 Bladisthlabi Bulgari perfidia, II, 462. Ejus vidua cum familia Basilio se dedit, II, 468.

- Boana dux qualia spolia Heraclio adduxerit, I, 730.
 Bodena castellum, II, 453.
 Bœoti litteras a Cadmo edocti, I, 42. Eorum fines, I, 46.
 Bogdanus cur patricio ornatus gradu, II, 467.
 Bogmoli hæretici, I, 514, 547.
 Bogoris Bulgarorum dux, I, 951.
 Ejus soror capta Christianam religionem imbibit, I, 952.
 Boionis castelli expugnatio, II, 464.
 Bolerus locus, II, 455.
 Bonifacius Leonis papæ vicarius, I, 605.
 Bonosus exercitus dux creatur, I, 712.
 Boorus, I, 107.
 Borises Bulgarorum rex captus, II, 346. Ad magistri dignitatem evectus, II, 413. A Bulgaro interficitur, II, 435.
 Bos Jupiter a Cecrope dictus, I, 145.
 Bosporo urbi nomen unde, I, 644, 645.
 Bostra, I, 451, 745.
 Botrys urbs, I, 659.
 Brachmanes, I, 267, 258. Eorum lex, I, 270.
 Bringa Nicephoro incidiatur, II, 347.
 Briseis, quæ et Hippodamia, Achilli ab Agamemnone erepta, I, 222.
 Brisus Gallorum rex, I, 263.
 Britannorum mores, I, 270.
 Brumalia, I, 259.
 Brutus libertatis Rom. vindex, I, 262.
 Bruti et Casii cædes, I, 304.
 Bryantis occupatio, I, 789.
 Bryantis palatium a Theophilio ædificatum, I, 909.
 Bryennius exsul, II, 611. Revocatur, II, 616. Ab Opsara excæcatur, II, 622.
 Fjus et Acoluthi res contra Patzinaces gestæ, II, 603.
 Brixis statuarius, I, 536.
 Bucephalus Alexandri M., I, 300.
 Bucoleonus locus, I, 849.
 Buculithus locus, II, 421.
 Budas, qui et Terebinthus, I, 455.
 Budenæ obsessio, II, 461.
 Bulgari in Illyricum et Thraciam irrupunt, I, 628, 766. In Mysiam, I, 651.
 Eorum Constantino Pogonato fœdus Componunt, I, 766. In Barnis habitant, I, 778. Deficiunt, I, 781. A Leone V imp. vincuntur, I, 853. Christiani fiunt, I, 952. Saracenorum societatem ambiunt, II, 356. A Rossis infestantur, II, 372. Eorum regnum aboletur, II, 413. Unde Comitopuli appellati, II, 434. A Basilio II victi, II, 457. Ei se tradunt, II, 467. Eorum ossa congesta, II, 475. Rebellant, II, 527. Rursus subiguntur, II, 531.
 Buninus Paridis, f., I, 228.
 Bupalus statuarius, I, 564.
 Bura terræ motu absorpta, I, 255.
 Burtza Antiochæ dux, 423. Ejus cdm Aulace Saraceno amicitia, II, 366. Antiocheam capit. *ibid.*
 Busuris diruta, I, 467.
 Buteliana Gabrieli regia incensa, II, 460.
 Byzantii statuarii opera, I, 566.
 Byzantium a Constantino mœnibus cinctum et Cpolis dictum, I, 496. A Severo captum et dirutum, I, 442. A corpiis et anguibus per Apollonium liberatum, I, 431. Ab Avaribus obsessum, I, 728. Frustra a Thoma oppugnatum, II, 80. Ejus septem turres, I, 443.
 Byzus rex, I, 197.
- C
- Cabades Perozæ f. a Persis rex constituitur, I, 623. Manichæos in suis finibus trucidat, 639. Captus, I, 624. Qua ratione et custodia liberatus *ibid.*
 Cabala, I, 890.
 Caballinus filium Leonem imperio inaugurat, I, 809.
 Cabes anthropophagi, I, 270.
 Cacicus Jobanesicæ f., II, 557. Cum Nicolao pacem facit, II, 559.
 Cades Barnea, I, 131.
 Cadmea urbs, I, 42.
 Cadmus Agenoris f., I, 38. Bœot. rum rex, I, 42. Ejus ex Harmonia filiæ, I, 42. Litteræ, *ibid.*
 Cæsaris juvenis somnium, I, 300.
 Equus mirabilis, *ibid.* Nomen unde, I, 289. Regnum, I, 299. Res gestæ, I, 300. Ejus cædes, et eam prægressa prodigia, *ibid.*
 Cæsarea Cappadociæ a Barda occupata II, 388. A Masalma expugnata, I, 794. A Persis capta, I, 714.
 Cæsarea Palæstinæ Panæas prius, I, 323. A Mabia occupata, I, 753.
 Cæsarea Philippi olim Panosus, I, 323. Panais, I, 534.
 Cæsarii de diversarum gentium moribus liber, I, 269.
 Cagathathus Levis f., I, 74.
 Caini nomen, I, 366. Res, I, 15. Mors, 16, 18.
 Cainano reperta gigantum scriptura, I, 27.
 Calabria ab Agarenis occupata, I, 899.
 Calandionis relegatio I, 620.
 Calchas vates, I, 219.
 Calebus Jephunæ f., I, 89. Populi Israelici dux, I, 146.
 C. Caligula imp., I, 346.
 Callinices filii, I, 756.
 Callinicus coronam Constantino affert, I, 753. Solium patriarchæ occupat, I, 776. Oculis captus Romam relegatur, I, 781. Barbarorum naves una cum hominibus demergit, I, 765.
 Callinici porta, I, 784.
 Callistraticus monachus vaticinio imperium Philippico promittit, I, 784. Excæcatur, *ibid.*
 Calocyrus Chersonii principis, II, 372.
 Ejus perfidia, 383.
 Calypso, I, 332.
 Cambyses, qui et Artaxerses, I, 252.
 Camela Manichæorum metropolis, I, 1013. Ejus excidium, *ibid.*
 Camela, camelauca, sportæ genus, I, 297.
 Campaniæ terræ motus, I, 499.
 Candace regina Alexandrum capit, I, 266.
 Caponi sacerdotis astus, I, 570.
 Canticorum Salomonis locus, I, 381.
 Capetrum castellum, II, 578.
 Capitolini templi conflagratio, I, 380.
 Capitolum, I, 259.
 Cappadocia a Persis occupata, I, Ab Hinnis vexata, I, 633.
 Capuæ a rege Franciæ defectio, I, 1023. Obsessio, *ibid.*
 Caracallæ imperium, I, 448.
 Carbanis excidium, I, 1014.
 Carbeas Manichæus Romanam ditionem invadit, I, 954. Ejus virtus, I, 962.
 Carbesias Arabum princeps, II, 570.
 Carbonitis solitudo, II, 568.
 Carcinii excidium, I, 1008.
 Cardames Bulgarorum princeps, I, 826. Ejus ad Constantinum litteræ, *ibid.*
 Cardarichæ fuga, I, 693.
 Carians rostra in Blachernis a Mauricio condita, I, 694.
 Carinus imp., I, 464.
 Carmentæ fatidicæ nomen, I, 294.
 Carpocrates hæreticus, I, 438.
 Carræ urbs, I, 527.
 Carterius monachus, I, 577.
 Carthago deleta I, 255. A Belisario subacta, I, 649.
 Carthago nova, quæ et Neapolis, condita, I, 246.
 Carti portus occupatus, I, 789.
 Carus imp., I, 464.
 Casamanis excidium, I, 1014.
 Casandra Æneæ f., I, 1073.
 Casandrea locus, I, 273.
 Cassander Alexandri successor, I, 273. Ejus filiam Thessalonicam ducit, *ibid.* Alexandro venenum exhibet, I, 271.
 Cassii et Bruti cædes, I, 304.
 Castamon Isacii Commeni domus, II, 622.
 Castor Ledæ ex cygno f., I, 212.
 Catacalo Orientis dux designatus, II, 597.
 Catacalo Ambustus Armeniacæ legionis dux, II, 523. Ejus astutia, II, 574.
 Dux Orientis II, 567.
 Catalimi consilium, II, 588.
 Catharorum mansio, I, 684.
 Catzilacius, II, 262.
 Caucasus a Thuro cæsus, I, 30.
 Cecropia, I, 145.
 Cecropius episcopus terræ motu oppressus, I, 530.
 Cecrops cur geminus factus, I, 144.
 Mosi contemporaneus, I, 76.
 Cedoctus locus, I, 886.
 Celæne oppidum, I, 20.
 Celestinus episcopus Romanus, I, 593.
 Cenchreensis portus, I, 1027.
 Centum colles locus, II, 594, 597.
 Cephalenia ins., I, 1029.
 Cephaletio census, I, 800.
 Cepheus Æthiopiæ rex, I, 40. Perseo bellum infert, ac victo succedit, I, 48.
 Ceperi locus, I, 998.
 Ceratium, I, 801.
 Cerdo hæreticus, I, 439.
 Ceres Isis Ægyptiis, I, 52. Frumenti et hordei inventrix, *ibid.*
 Cerinthus hæreticus, I, 437.
 Cermatæ, I, 926.
 Cabdanus a Phoca, prælio superatus, II, 344.
 Chadica Moamedi uxor, I, 738.
 Chaganus pacem violat, I, 692. Vincitur, I, 697, 702. Chazarorum dux Justiniano insidiatur, I, 778. Scytharum princeps, I, 800. Chazaris regulus, I, 929.
 Chalacha condita, I, 22.
 Chalcedon Bithyniæ a Constantino instaurata I, 496. Ejus muri dejecti, I, 542.
 Chalcedonensis synodus, I, 604, 669. Quarta quando acta, I, 604. Ab Euthynio confirmata, I, 626. Ejus approbatio I, 637. Impugnatio, I, 629. Sententia, I, 670.
 Chalcoptaciorum ædes ædificata, I, 602. Judæorum synagoga, *ibid.*
 Chaldæorum divinatio I, 47. Genus a Semo, I, 62. Libido, I, 270. Regnum, I, 20.
 Chaldaicarum rerum scriptores, I, 23.
 Chalebus tribu Judæus, I, 128.
 Chamaitha regio ab Heraclio occupata, I, 730.
 Chanathoes a Mose necatus, I, 87.
 Chamosus Tyriorum idolum, I, 170.
 Chamus quam terræ partem acceperit, I, 24. Quarum nationum auctor, I, 26.
 Chanaan Chamii f. Semi ditionem invadit, I, 24. Ejus posterii, I, 25.
 Chandacæ expugnatio, II, 340.
 Charas locus, I, 892.
 Charito Joviani uxor, I, 540. Ejus confessio I, 455.
 Charon a Phoca interfectus, II, 391.
 Charpote castellum, II, 419.
 Charsianum castrum I, 800.
 Chartica urbs, I, 245.
 Charybdis, I, 233.
 Chatzaria a Basilio II subjecta, II, 464.
 Chazara Leonis mater, I, 819.

- Chazari in Persidem impressionem faciunt, I, 728.
- Chelidonium qua ratione liberatum, II, 561, 562.
- Chelkias sacerdos legis Dei librum repertum regi offert, I, 195.
- Chenephris odium in Mosen, I, 86.
- Cherubicus hymnus quando cantari institutus, I, 685.
- Chetura Abrahamo ducta, I, 51.
- Chronis centauri iustitia I, 358.
- Chlamydatum purpurearum usus apud Romanos, I, 34.
- Chlomarum castellum I, 693.
- Chlori cognomen, I, 469.
- Chobar fl., I, 199.
- Chodollogomor, I, 51.
- Choereas, I, 890.
- Choerophactæ incarcerationio, I, 1056.
- Etymon, *ibid.*
- Chorathus torrens, I, 176.
- Chorbatæ Basilio se dedunt, II, 476.
- Chordapsus morbus, I, 810.
- Chorosanis castelli expugnatio, I, 926.
- Chosroes I Antiochiam capit, I, 652. In fines Romanos irrumpit, *ibid.* 248. Pugnam detrectat, I, 654.
- Chosroes II regno Persarum potius, I, 695. Cum Heraclio fœdus inire recusat, I, 715. Ejus simulacrum quale, I, 718. Ejus palatia ab Heraclio eversa, I, 731. Christianos ad societatem Nestorianæ hæresis adigit, I, 727. In cadaver Saini sævit, I, 728. A filio necatur, I, 734.
- Christiani a Tiberio ab accusatoribus defensi I, 331. Vexati I, 464, 544, 516, 522. Alexandriæ a Judæis afflicti I, 589. Dextro oculo privati, I, 471. Contra eos imperatorum edicta, I, 471.
- Christi dies Natalis quomodo inquirendus, I, 304. Baptisma, Pascha et supplicium in quos dies inciderit, I, 305. Ejus epistola ad Augurum, I, 309. Inventa, I, 312, 313. Byzantium translata, *ibid.* Ejus facies in sindone expressa, I, 309. Effigies Edessæ ab Auguro posita, I, 311. Cpolim translata, I, 314. De ea decretum, I, 767. De duplici ejus natura contentio, I, 460. De criminibus ejus historicorum sententia, I, 611. De eo ex Virgine nascituro vaticinium Apollinis, I, 209. De eo Josephi testimonium, I, 345.
- Chrysaoril in eunuchos dictum, II, 29.
- Chrysaphius alias Zumnas, I, 601.
- Relegatur, I, 601. A Jordane dolo necatus, I, 603.
- Chrysaग्रum tributum ab Anastasio abolitum, I, 626. Ejus tabulæ ab Anastasio combustæ, I, 636.
- Chryseis quæ et Astynoma, 221.
- Chryses Apollinis sacerdos, I, 221.
- Chrysobullum locus, I, 1017.
- Chrysochir Tephricæ præfectus, I, 1006. Manichæorum dux, I, 1009. Fjus interitus, I, 1012.
- Chrysorrhœas fl. qui et Nilus, I, 24.
- Chrysostomi vita et virtutes, I, 576.
- Discipuli, I, 581. Mors, I, 582. Corpus Cpolim translatum, I, 585. De Jobo testimonium, I, 77. De Josua, I, 94. De Judæorum vecordia, I, 399.
- Chusartomus Syriæ rex, I, 146.
- Chusus Æthiops, I, 28. Nemrodi f., I, *ibid.*
- Cibullius, I, 295.
- Ciceronis insomnium, I, 301.
- Ciliciæ nomen I, 39.
- Calix Agenoris f., I, 38.
- Cimerdius I, 252.
- Cinnæi, I, 142.
- Circe I, 232.
- Circi a Romulo conditi portæ, I, 258.
- Cistrinita Arabum dux, II, 454. Ab Urano contusus, II, 454.
- Cithæron mons, I, 43, 44.
- Civium Romanorum census sub Servio Tullio, I, 261.
- Claudiopolis condita, I, 347.
- Claudius imp., I, 316, 454.
- Clepntho Cadmi f., I, 42.
- Clemens cur Stromateus dictus, I, 438.
- Sub Domitiano damnatus, I, 431.
- Clemens Romanus Petri discipulus, I, 363.
- Cleobulus Lindi tyrannus, I, 564.
- Cleopatra Ægypti regina I, 304. Ejus interitus, I, 320.
- Clericorum cœlibatus a Paphnutio improbatum, I, 503.
- Clytæmnestra Danaï f., I, 143. Ledæ f., I, 212, 233.
- Clytia Thestii f., I, 212.
- Cnaphei relegatio, I, 618.
- Codrus I, 145.
- Cœlum cur Græcis οὐρανός, I, 8.
- Ejus stridor horrendus, I, 676.
- Colossus Rhodius, I, 299.
- Columbæ cur sacrificiis admissæ, I, 136. Earum finis pro sale, I, 180.
- Combustus a Patzinacis victus, II, 599.
- Comes Diomedis uxoris adulter, I, 248.
- Cometa visus, I, 638, 640, 647, 807, 811; II, 414, 543. Unde docites dicitur, I, 745, 811.
- Commentiolus ab Andragasto præteritam recipit, I, 692. Chaganorum exercitum profligat, I, 692.
- Commodus imp., I, 441.
- Concilium Nicænum primum, I, 495, 499. Cpolitannum I, 553, 554. Contra Theopaschitas, I, 651. Universalium enarratio, I, 768.
- Consæus, I, 295.
- Constans I Constantini M. f., I, 495, 520.
- Constans II, I, 754. Imp. cum dedecore Cpolium redit, I, 756. Fratricida I, 762. Ejus interitus, I, 763.
- Constantis Pii cædes, I, 529.
- Constantia a Mabilia occupata, I, 755.
- Eadem et Antaradus, I, 523.
- Constantia Constantii f., I, 472.
- Constantina cum tribus filiabus a Phoca occiditur, I, 711.
- Constantinopolis a Constantino M. condita I, 496. Status et monumentis dives, I, 563. Terræ motibus concussa, I, 599. Incendio vastata, I, 609. Obsessa, I, 728, II, 562.
- Constantinus Chlorig f., I, 469.
- Constantinus M. imp., I, 473. Primus imperatorum diademate usus, I, 517. Ejus forma, I, 472. Baptisma I, 476. Leges sacræ I, 478. Erga episcopos observantia, I, 500. Mors, I, 519. Corpus in S. Acacii templum translatum, I, 530.
- Constantinus Magni f., I, 520, 531.
- Constantinus III, I, 753. Cæsar factus I, 715.
- Constantinus IV Pogonatus, patris percussorem interficit, I, 763. Unde dictus I, 764. Fratribus nasos præcidit, I, 764. Cum Bulgaris pacem componit, I, 770. Ejus mors, *ibid.*
- Constantini Silvani doctrina, I, 757.
- Constantinus V, Caballinus Copronymus Leonis III f. nascitur, I, 792. Ejus crimina, I, 803. Adversus Bulgaros expeditio, II, 17.
- Constantinus Artabasdi strator, I, 796.
- Constantinus VI cum Irene quandiu regnarit, I, 820. Crudelis, I, 825. A matre excæcatur, I, 827. Ejus fertile ingenium, I, 831.
- Constantinus Leonis V, f. vocem amissam recipit, I, 872.
- Constantius Balbutzicus, I, 961.
- Constantinus Basilii I, f., I, 1013. Obiit, I, 1043.
- Constantinus VII Leonis VI f. II, 248. Imperium recuperat, II, 323. Ejus
- vitia et virtutes, II, 325. Insidiis petitur, II, 327, 336. Litteras restituit, II, 326. Obiit, II, 337.
- Constantinus Ducas ad invadendum imperium instigatus, II, 278. Perit, II, 280.
- Constantinus patricius Bardæ frater, II, 387.
- Constantinus VIII multa mala excitat, II, 480. Malos fovet, bonos vexat, II, 481. Successorem sibi instituere cogitat, II, 484.
- Constantinus Diogenes Thessalonice dux incarceratus, II, 487. Monachus fit, II, 497.
- Constantinus Carentenus patricius, II, 488.
- Constantinus Dalassenus tumultus excitat, II, 492.
- Constantinus Mucupela urbe ejectus, II, 519.
- Constantinus domesticus ad dignitatem nobilissimi evectus, II, 535.
- Constantinus Cabasilas dux occidentis, II, 541.
- Constantinus Catepanus Artoclines ob amorem Zoæ ab uxore necatur, II, 541.
- Constantinus IX, Monachus, II, 543.
- Constantinus Caballarius Cibiræotarum dux, II, 554.
- Constantinus Arianites, II, 596.
- Constantinus hæteriarcha adversus Patzinacas missus, II, 600. Ab iis vincitur, II, 601.
- Constantinus Chorus I, 469.
- Constantinus Constant. f. Juliani pater, I, 472.
- Constantius imp., I, 528. Ejus forma, *ibid.* Mors, I, 531.
- Constantius Magni pater, I, 472. Ejus mors, *ibid.*
- Consules Romæ creati cœpti, I, 263.
- Contoleo Cephallenæ præfectus, I, 457.
- Contostephanus unde dictus, II, 137. Convo litteræ in victoriatis numismatibus quid significant, I, 563.
- Coptus urbs diruta, I, 407. Expugnata, I, 1007.
- Corcyra prius Phæacia, I, 233.
- Corinthi calamitas, I, 638.
- Cornelius primus ex gentibus baptizatus, I, 346.
- Corporis exornandi inventum, I, 19, 21.
- Corus mensura, I, 165.
- Corythæus Paridis f., I, 228.
- Cosilai pagus, I, 562.
- Cosmas Alexandriæ patriarcha, I, 805. Quando ab errore Monotheletarum ad veram religionem transierit, *ibid.*
- Cosmæ patricii consilium, II, 355.
- Coschameres Cinnæus I, 147.
- Coturnices Hebræis in deserto oblata, I, 131.
- Cranaus Atticæ rex, I, 145.
- Craterus Cibiræotarum præfectus, I, 895. Ejus cum Agarenis acre prælium, I, 896. Interitus, I, 897.
- Crates Thebanus philosophus I, 278.
- Creationis opera XXII, I, 9.
- Crenitæ cur imperium abrogatum, II, 357.
- Creta ab Hispanicis Agarenis occupatur, I, 891. Quomodo in servitum venerit, I, 894.
- Cretensium Agarenorum clades, I, 1026. Ferocia ab Orypha repressa, I, 897.
- Crensa, I, 238.
- Crispus Constantini f. baptizatus, I, 476. Ejus mors, I, 497.
- Crispus Phocæ gener, I, 713.
- Crocodili descriptio, I, 701.
- Cræsus Lydorum rex, I, 239.
- Crumus Bulgarorum princeps, I, 984.

Crustemia, I, 235.
 Crux Domini ab Helena reperta, I, 497. Ejus signum Constantino M. oblatum, I, 474. In caelo visum, I, 528, 537. In templo Serapidis repertum, I, 569. In vestimentis, libris, mappis, I, 537, 808.
 Crytagon Crumi successor in Christianos saevit, I, 985.
 Ctesiphon quartum capta, I, 464.
 Ctetasi post Itali dicti, I, 245.
 Cubricus postea Manes, I, 456. Vivus excoriatus, *ibid.*
 Cucurbita silvestris ab Elysa vesca reddita, I, 481.
 Cucuum Cappadociae oppidum, I, 617.
 Cultri lapidel in circumcissione Josuae usurpati, I, 141. Cum eodem sepulti, I, 143.
 Cupha fl., I, 812.
 Cupidinis simulacrum, I, 564.
 Curcus a Rossis caesus, II, 405.
 Curestes, I, 61.
 Curiae maxime in foro Constantini conflagratio, I, 610.
 Curterius imperatori se cum populo dedit, I, 1007.
 Curupes in Phocae potestatem redactus, II, 340.
 Cusech Judaeus, I, 484.
 Cutacium castellum, I, 1009.
 Cutlumus Abramii consobrinus, II, 606. Sultano adversatur, II, 571.
 Cyclops Homericus, I, 232.
 Cydnu fl., I, 529.
 Cygnus ab Achille caesus, I, 221.
 Cynos sema, I, 232.
 Cypriani martyrium, I, 451, 453.
 Cyprus qua occasione metropolis facta, I, 619.
 Cyrenii census, I, 332.
 Cyriacus anachoreta Joannis jejunatoris successor, I, 699. Quandiu vixerit, I, 612.
 Cyrillus Alexandriae episcopus, I, 593. Quando mortuus, I, 601. Coelestini locum in Ephesina synodo tenet, I, 594. Chrysostomo reconciliatus, I, 575.
 Cyrillus Gortynis episcopus quando martyr factus, I, 894.
 Cyrilli diaconi necati jecur gustatum auctori exitiosum, I, 533.
 Cyri Persarum regis res gestae, I, 238, 249.
 Cyrus praefectus urbis imperatori in invidiam adductus, I, 598. Episcopus Smyrnaeus fit, *ibid.*
 Cyrus episcopus Alexandriae, I, 736.
 Cyrus patriarcha Cyprianus, I, 781.
 Cyzicus capta et deleta, I, 209. Terramoto concussa, I, 656. Occupata a Sarracenis, I, 765.
 Cyzicus Cyzicorum et Hellespontiorum rex ab Argonautis caesus, I, 104.
 D

Dacibyza, I, 544.
 Dadamus Jexani f., I, 76.
 Dadastrana oppidum Joviani imp. morte clarum, I, 540.
 Dadoa haereticus, I, 514.
 Dædalus, I, 214.
 Dæmon a Sara piscis jocinore et corde adustus pulsus, I, 182. Monachi precibus a progressu prohibitus, I, 526. Dæmones a Christianis pulsati, 634. A magis interum abacti, I, 432.
 Korum impostura, I, 549. De excisis Syracusis colloquium, I, 135. Incantationes a Solomone inventae, I, 124, 163.
 Dagiathæ balneum a Justiniano perfectum, I, 645.
 Dagiathense monasterium, I, 855.
 Dagiapho senator, I, 541.
 Dagon Azoti idolum, I, 109.
 Dalassenus Byzantium redit, II, 508.

Michaeli imperium non probat, II, 506.
 Perilde relegatus, II, 510.
 Dalila Samsonis uxor, I, 106.
 Dalmata Gallus, I, 472.
 Dalmatarum defectio, I, 899.
 Dalmatius Cæsar designatus, I, 519, 521.
 Damascus a Persis capitur, I, 714.
 A Sarracenis, I, 746.
 Damasus Romanus pontifex, I, 554.
 Damatrys urbs, I, 783.
 Damianus Ebræorum rex in Aladi potestatem redactus, I, 656.
 Damiani patricii interitus, I, 894.
 Damiano cubicularii munus abrogatur, I, 997.
 Damiani amara mors, II, 284.
 Damidia monasterium, II, 381.
 Dampolis castellum, II, 596.
 Dan fl., I, 50.
 Dan Jacobi f., I, 59. Ejus benedictio, I, 71.
 Danae Acrisii f. a Jove compressa, I, 39.
 Danapris fl., I, 812.
 Danastris fl., I, 812.
 Danaus Beli f., I, 38. A Lynceus caesus, I, 143.
 Dandulphus Longobardiae rex, II, 355.
 Daniel Babylonem captivus abductus, I, 198. Regis insomnia interpretatus, I, 199. Honoratus, I, 240, 241, 249. In foveam leonum delusus, I, 209, 249. Loci ex eo laudati, I, 121, 319, 323, 334, 389, 397, 401, 405, 407. Ejus septimanae, I, 251, 253, 319, 324, 342, 407, 487. Aetæ, I, 186.
 Danubius ponte lapideo instratus, I, 517.
 Daonii mulier qualem infantem pepererit, I, 695.
 Daphna Antiochia, I, 536.
 Daphnes balneum, I, 738.
 Daphnomeli vaframentum, II, 471.
 Daras castrum, I, 630, 684. Ab Jado captum, I, 752. Item ab Artabano, I, 684, 741.
 Dardanum excisum, I, 216.
 Dardanus Phrygum rex, I, 212, 216.
 Darius Babyloniorum rex a Cyro caesus, I, 249.
 Darius Arsamis f., I, 256, 284.
 Darius Cyri f. et successor, I, 243.
 Qui et Cambyses, *ibid.*
 Darius Hystaspis f. rex, I, 252.
 Davidi historia et res gestae, I, 113, 150. Ejus postero Domitiano suspecti, I, 430. Ejus sepulchrum, I, 170, 293.
 Davidus Bulgarorum archiepiscopus, II, 467.
 Debora fatidica, I, 95. Israelico populo praestitit cum Baraco, I, 99, 146.
 Debra locus, II, 527.
 Decalogus, I, 132. Quomodo populo ex igne traditus, I, 129.
 Decani qui, I, 299.
 Decii imperium, I, 453 *sqq.* Mors, *ibid.*
 Deiphobus Achillem necat, I, 228.
 A Menelao mutilatur, I, 229. Helenam ducit, *ibid.* Occiditur, I, 231.
 Dejanira, I, 246.
 Delatores, I, 296. Pulsi, II, 626.
 Deleanus Teichomerum per litteras ad societatem invitat, II, 528. Rex Bulgarorum ab exercitu declaratus contra imperatorem exercitum ducit, *ibid.* Alusianum laete excipit, II, 531.
 Delii Apollinis fanum, I, 145.
 Delpha Jacobi ancilla, I, 60.
 Delphicum oraculum Christo nato abolitum, I, 320, 532.
 Delphicus interitus, II, 444.
 Delta locus, I, 700.
 Demetrius Nicanor, I, 339.
 Demetrius Phalereus, I, 290.
 Democriti aetæ et dogmata, I, 213.
 Demophilus Arianus, I, 546, 552.

Denderis fatuus, I, 904.
 Dermocates quomodo magistratum gesserit, II, 528.
 Desius mensis, I, 523.
 Deus cur homo fieri dignatus, I, 489. Cur se Abrahami, Isaaci et Jacobi Deum vocet, I, 490, 315. Ejus Filius unus, I, 479, 488. Quomodo et unus, et trinus, I, 479. Unus, non plures, I, 82.
 Deucalionis tempore diluvium, I, 26, 146, 144.
 Deuterius episcopus quomodo barbarum baptizavit, I, 630.
 Deuteronomii libri summa, I, 141.
 Dexiophanes, I, 304.
 Diabasis campus, I, 885; II, 285.
 Diabena, I, 236.
 Diabolus quid Graecia, I, 15.
 Diacene locus, II, 597.
 Diademate primus imperatorum usus Constantinus M., I, 517.
 Dianæ Ephesiae templum, I, 299. Ejus porta, I, 565.
 Diaphanes Erasistratus, I, 292.
 Diatriba locus, I, 1004.
 Dictator, I, 299.
 Dictys Cretensis belli Trojani scriptor, I, 223.
 Didii Juliani imperium, I, 442. Nomen unde, *ibid.*
 Dido quæ et Elisa, I, 245.
 Didymus caecus quo tempore, I, 522.
 Dies creati mundi prima quibus postea sacris memoriae dicata, I, 7. Novissimus secundi adventus Christi xxv Martii futurus, I, 7.
 Diluvium Noachicum, I, 21. Atticum, I, 143, 145. Deucalionium, I, 146. Thessalum et Aethiopicum, *ibid.* Universale cur Aegyptiis ignotum, I, 26.
 Dina Jacobi f., I, 59. Ejus stuprum vindicatum, I, 60.
 Diocæsarea deleta, I, 524.
 Diocletiani imperium, I, 464. Mors, I, 469, 472.
 Diogenes dictum, I, 359.
 Diomeda Phorbantis f., 221.
 Diomedes multis donis a Basilio oratus, I, 1036.
 Diomedes Oenides Tydei f. et successor, I, 246, 249.
 Diomedes (S.) de Basilio vaticinium, I, 988.
 Dionysiopolis maris eluvione tecta, I, 657.
 Dionysius Siculorum tyrannus, I, 256.
 Dionysii Alexandriae episc. martyrium, I, 453.
 Dionysii Corinthii martyrium, I, 439.
 Dioscurus, Cyrilli inimicus et successor, Origenicarum hæresium sectator, I, 601. Ejus hæresis, I, 604.
 Dipænus statuaris, I, 564.
 Dirce, I, 44.
 Dobromerus proconsulis honore afficitur, II, 452.
 Doceano imperium abrogatum, I, 546.
 Dodecanesum, I, 838.
 Doeg Judæus, I, 483.
 Domentziola Phocæ frater, I, 710.
 Dominica Valentis uxor, I, 548.
 Ariana, I, 550.
 Domitiani imperium, I, 429. Mors, *ibid.*
 Domitiani orientis praefecti caedes, I, 524.
 Domitianus Caucanus capitur, II, 462.
 Dorostolum alias Distra, II, 398. Ejus obsidio, II, 400.
 Dorylaei ab Amorio distantia, I, 932.
 Draco Athen. legislator, I, 145.
 Draco a Silvestro pont. necatus, I, 476.
 Dracones Indiae, I, 269.

Draginea planities, II, 522.
 Dragonus patricio honore afficitur, II, 467.
 Draxani perfidia, II, 453. Interitus, I, 454.
 Drepana condita, I, 517.
 Drius fl., II, 463.
 Drizium urbs, I, 697.
 Drizium castellum, II, 361.
 Ducas Pseudo-Constantinus, II, 315.
 Dureius et Durateus equus, I, 230.
 Dymas rex, I, 218.
 Dyrrachium terræ motu prostratum, I, 522, 688. A Deleano captum, II, 529.
 Dystagerda Chorois palatium, I, 732.

E

Eberus Salæ f., V, 22.
 Ebræi Eberi posterii, I, 22. V. Judæi, *ibid.*
 Echioni nupta Agave, I, 42.
 Edenis sublimior terra a Sethi posteris inhabitata, I, 17.
 Ederion Achæorum rex, I, 212.
 Edessa condita, I, 292. A Chorois obsessa, I, 312. Eluvie afflictæ, I, 639. A Persis occupata, I, 714. A Romanis recepta, II, 500. Oppugnata, II, 515.
 Edna Abrami f., I, 47.
 Eetion cæsus, I, 221.
 Eglon Moabicus rex ab Aodo cæsus, I, 99.
 Eleanæ cum uxoribus suis Silonem ascensus, I, 108.
 Elicæsus hæreticus, I, 453.
 Eleanus heros, I, 115, 151, 152.
 Eleazarus Mosis f., I, 87, 92.
 Eleazarus Aminadab f., arcæ Dei custodiendæ præfectus, I, 110.
 Eleazarus Aaroni patri in sacerdotio successus, I, 92, 140.
 Eleazarus magus Solomonis arte, I, 124.
 Eleazari vatis ætas, I, 186, 188.
 Eleazari, scribarum principis, constantia, pietas et mors, I, 288, 288.
 Electra Pyladi nupta, I, 237.
 Elemagus Belegradorum princeps, II, 475.
 Elephanti in India crebri, I, 269. Ab Antiocho adhibiti, I, 288.
 Elericus Bulgarorum princeps, II, 17. Ejus ad Constantinum litteræ, *ibid.*
 Elebaan Æthiopum rex, I, 639.
 Eleutheropolis olim Hebron, I, 58.
 Elga Rossa baptizata, II, 329.
 Eli sacerdos populo Israelico præfectus, I, 108, 149.
 Ellicimus Joacimi in regno collega, I, 198.
 Elias a corvis pastus, I, 176.
 Cum Enocho secundi adventus Christi præcursor, I, 435. Ignem a cælo devocat, I, 180. In cælum raptus, *ibid.*, 182.
 Eliezer Mosis f., I, 132.
 Elima, I, 137.
 Eliphazus Themanita, I, 125.
 Elisabetha cum Joanne in solitudinem egressa in spelunca moritur, I, 328.
 Elisabetha Aaroni nupta, I, 317.
 Elisæus vates, I, 177. Quando Alexandriam translatus, I, 612. In ejus sepulcro quidam sepultus reviviscit, I, 187, 335.
 Eliuhus Buzita, I, 125.
 Elizes Moglenorum princeps, II, 462.
 Eloma vallis, I, 94.
 Elpidius patricius ad Chaganum mittitur, I, 692.
 Embolimæi menses, I, 343.
 Emet Sarracenorum, I, 237.
 Eumans, quæ et Nicopolis, I, 534.
 Empedocles philosophus et ejus decreta, I, 275, 455.
 Endymion philosophus et cur aluna adamatus dicantur, I, 126.

Ene ultima mensis dies, I, 296.
 Enochus et Elias secundi adventus Christi præcursores, I, 436.
 Enochus Jaredi f., I, 17. In paradisu translatus, I, 20. Ejus liber occulorum, I, 21.
 Enon Caini f. et urbs, I, 15, 16.
 Enosus primus speravit appellare nomen Domini quomodo dictum, I, 17.
 Enthusiastæ hæretici, I, 314, 547.
 Enyalius Neptuni k., I, 38.
 Epeus lignei equi faber, I, 230.
 Epheticus Pyrrho philosophus, I, 283.
 Ephesina synodi, I, 594, 601. Ephodum Gedeonis, I, 101, 104. Quid, I, 107.
 Ephorus historicus, I, 23.
 Ephraimus Josephi f., I, I, 66, 68.
 Ephron Chettæus, I, 58.
 Ephicharmus quas litteras invenit, I, 200.
 Epicurus philosophus ejusque decreta, I, 282.
 Epimetheus, I, 144. Musicæ inventor, *ibid.*
 Epiphaniæ coronatio, I, 714.
 Epiphanius Chrysostomo reconciliatus, I, 583. Ejus de Ambrosio et Origene sententia, I, 445. Vitæ finis ei a Deo indicatus, I, 583.
 Epiphanius patriarcha, I, 651.
 Epirrhops regio post Asia, I, 229.
 Epispars vicus, I, 757.
 Epa capta, I, 751.
 Erasistratus medicus, I, 292.
 Erbebius capitur, II, 619. Ejus tropæa, II, 616.
 Erechtheus Assyriorum rex, I, 83.
 Eremosycæ excidium, I, 1014.
 Erichthonius Cecropis f., I, 145.
 Erii locus, I, 698.
 Ertoei, I, 295.
 Erythro, Caroli f., Constantino in matrimonium datur, I, 821.
 Esau Isaac f., I, 59. A Jacobo interfectus, I, 61.
 Esdras vales Judæorum dux, I, 244.
 Essæi Phariseis et Scribis potiores, I, 348, 354.
 Essebon, I, 147. Judex, I, 105.
 Esther Dario regi nupta, I, 208, 249, 253.
 Etocles Œdipi f., I, 46.
 Eucharistia Macedoniana in lapidem mutata, I, 575.
 Euchitæ hæretici, I, 514.
 Eudocia Theodosii uxor, I, 590. Criminis de Paulino sibi impacti insons, I, 607.
 Eudocia Opsiciana Leonis uxor, I, 1060.
 Eudoxia Valentiniani imp. uxor, I, 598. Gizerichum ex Africa evocat, I, 606.
 Eudoxius Maxentio substitutus, I, 530. Arianus, I, 541.
 Eufratæ sepulta Rachel, I, 60.
 Eugenius episcopus Byzantinus, I, 451.
 Eugenius martyr, I, 537.
 Eugenius tyrannus a Theodosio victus, I, 567.
 Eulalius Justinum hæredem testamento nominat, I, 637.
 Eumenes Alexandri successor, I, 273.
 Eunomii error, I, 510.
 Eunuchus ne patricii dignitate ornaretur cur Theodosius edixerit, I, 600.
 Euphemie reliquiæ cum cista in mare a Constantino abjectæ, I, 815. Relatæ, I, 820.
 Euphemius Siciliam Sarracenis prodit, I, 897.
 Euphræmius Euphrasii successor, I, 642.
 Euphrasius Antiochæ episcopus, I, 640.
 Euphronius hæreticus, I, 553.

Euphrosyna Irenæ f., I, 896.
 Eupolemus, I, 87.
 Euripides, I, 245. Ejus locus, I, 44.
 Euripus urbs ab Eama petitur, I, 1025.
 Europa Agenoris f., I, 38. Ejus raptus, *ibid.* et I, 42.
 Europæ regioni nomen unde, I, 38.
 Europum castellum, I, 653.
 Eurotas fl., I, 212.
 Eurus, fl., II, 436.
 Eurydice Cadmi f., I, 42.
 Eurynome Cadmi f., I, 42.
 Eurytheus rex, I, 215.
 Eusebia Constantii uxor, I, 529.
 Eusebii annales, I, 338.
 Eusebius Nicomediæ episcopus, Arianus, I, 521, 523.
 Eusebius Samosatorum episcopus, I, 542.
 Eusebius Cæsarensis episcopus, I, 545.
 Eusebius scholasticus Nestorii reprehensor, I, 593.
 Eusebius Dorilæi episcopus Anastasium presbyterum oppugnat, I, 593.
 Eustathius episcopus Antiochenus, I, 514.
 Eustathius Calabriae præfectus, II, 355.
 Eustathius cur Dyrrachio præfectus, II, 474.
 Eustathius patriarcha, II, 476. Ejus mors, II, 479.
 Eutyches hæreticus, I, 459.
 Eutyches monachus Nestorii, I, 668.
 Eutyches episcopus, I, 685.
 Eutychanus, I, 449.
 Eutychnus patriarcha Cpolitannus relegatur, I, 680. Ejus obitus, I, 690.
 S. Euthymius, I, 613.
 Euthymius patriarcha, I, 1065. Patriarchatu depulsus, I, 1074.
 Eutropii portus, I, 706, 711.
 Euzoius Arianus, I, 531, 542, 553.
 Eva, I, 11, 18.
 Evagrius philosophus ad Christum conversus a Synesio, I, 672. Ejus epistola, I, 674. Scheda in armario reservata, *ibid.*
 Evander Enes f., I, 298.
 Evangelium Matthæi a Zenone in palatio repositum, I, 619. Evangelia aureis voluminibus a Constantino M. prescripta, I, 517.
 Evechia alias Nemrodus, I, 21, 23.
 Evenus, fl., I, 247.
 Evimerodachus rex, I, 206.
 Exabulii consilium, I, 889.
 Excantationum libri Solomonis, I, 124.
 Exodi libri summa, I, 141.
 Ezechias Achazi f., I, 119. Ejus vita et regnum, I, 186, 196.
 Ezechiel quo tempore, I, 186. Captivus abductus, I, 199. Cur radere caput a Deo jusus, I, 597.

F

Fabia Heraclii uxor, I, 713.
 Fames ingens, I, 180, 896. In Hierosolymorum oppugnatione, I, 375. In Ponto, I, 590. Sub Diocletiano, I, 468. Sub Romano Argyro, II, 499.
 Faunus Jovis f., et in regno successor, I, 29. Etiam Mercurius dictus, *ibid.* et I, 32. Italiæ rex, *ibid.*, 9. Quomodo pro deo haberi captus, *ibid.*, 14. Ægypti rex, *ibid.*, 19.
 Fausta Constantini M. uxor, I, 519.
 Faustus Petri discipulus, I, 369.
 Februa dea, I, 295.
 Februa quid, I, 295.
 Februaris mensis unde dictus, I, 263.
 Februarii et Manlii historia, I, 263.
 Februas Etrusco sermone Februaris mensis, I, 295.

Ferrea Hmes Romanæ et Bulgaricæ ditionum, I, 953.

Ferrea loci nomen, II, 597.

Ferri usus a Vulcano inventus, I, 35.

Festivitates tres Judæis a Mose præceptæ, I, 134.

Ficus folii et fructus diversa ratio, I, 14, 19.

Filius Dei cur verbum vel ratio dicatur, I, 514. Ejus a Patre progressus quomodo genitura dicatur, *ibid.*

Flavianus Antiochæ episcopus, I, 514, 530.

Flavianus magnæ ædis Cpolitane vasorum custos, I, 601.

Flavii libefa in Neronem vox, I, 378.

Floriani imperium, I, 463.

Fons Nicopoli omnes morbos sanans, I, 524.

Fontes XII ad Elima reperti sanctorum apostolorum typus, I, 187.

Formicæ ingentes, I, 269.

Franci a Constante oppugnati, I, 522. Italiam sibi vindicant, II, 545.

Eorum cum Turcis societas et dissidium, II, 617.

Francopullus dux popularium, II, 597.

Frigus gravissimum, I, 814; II, 341, 456.

Fruventi penuria, I, 657.

Fulminatix legio, I, 439.

G

Gabaonitæ cum Josua conjuncti, I, 142. Calones et lixæ esse jussi, *ibid.*

Gabiniorum urbs instaurata, I, 528.

Gabriel angelorum princeps Mosi doctor, I, 87. Quando Mariæ apparuerit, I, 327.

Gabriel S. Romanus Samneli f. Bulgarum princeps, II, 458. Ejus interitus, II, 459.

Gadus Jacobi f., I, 60.

Gadus vates, I, 159, 185.

Gainas tyrannidem contra Arcadium occupat, I, 574. Ejus interitus, I, 575.

Gainas episcopus, I, 655.

Galba imperator, I, 379.

Galatia ab Hunnis vexata, I, 633. A Persia occupata, I, 712.

Galenus quo tempore, I, 439.

Gallæorum dogmata, I, 337.

Galla Theodosio imp. nupta, I, 559.

Gallerii clades, I, 477. In Christianos persecutio, I, 471. Mors, I, 472.

Galli Roma potiti, I, 263.

Gallienus cum Valeriano patre imp., I, 454.

Gallus cum Volusiano imp., I, 452.

Gallus Dalmata Constantii f., I, 472.

Gallus Constantius Cæsar designatus, I, 524. Ejus cædes, *ibid.*

Gallus Valentis f., I, 548.

Gamala urbs, I, 333.

Ganges fl., I, 268.

Ganymedes Trois f., I, 211. Ejus mors, *ibid.* A Jove rapta fabula unde, I, 211.

Garsonastasi confagratio, I, 679.

Gastria monasterium, I, 961.

Gathynia urbs, I, 214.

Gaza, I, 109. Ab Heraclio capta, I, 721.

Gazarenus, I, 890.

Gedeon iudex, I, 90, 104, 147. Qui et Jelobaalus, I, 101. Ejus de Barbaris victoria, I, 147.

Geezi Neemanis servus lepra infectus, I, 181.

Genii mali eorumque usus, I, 79.

Gennadius patriarcha, I, 611.

Geometrix inventio, I, 73.

Geon fl., qui et Nilus, I, 24.

Georgius Abasgix dux, II, 477, 488.

Georgius Alexandriæ episcopus, I, 333.

Georgius Cappadox, I, 523.

Georgius Droso Aaronis scriba, II, 380.

Georgius Maniaces tyrannidem affectat, II, 494, 545.

Georgius martyr, I, 464.

Georgius patriarcha, I, 764.

Georgius Pissidensis quomodo Heraclium sit allocutus, I, 719.

Georgius Syncellus historicus, I, 1, 2.

Georgius Taronita, II, 531.

Georgius Tzulus Chatzarix princeps, II, 465.

Gepidæ, I, 652, 601.

Gerara nunc Ascalon, I, 51.

Gerassimus virtutibus et miraculis nobilis, I, 612.

Germanicia Syria, I, 459. A Copronymo recepta, I, 807.

Germanus patriarcha, I, 797.

Geronis expugnatio, I, 1014.

Gersamus Mosis f., I, 87.

Gersomus, I, 132.

Geryon, I, 298.

Gessama, I, 62.

Geta et Antonini imperium, I, 448.

Getha, I, 109.

Gigantes anguipedes Abrahami tempore, I, 61. Cur anguipedes dicti, I, 19.

Eorum ortus ac forma, I, 18, 21.

Gileada urbs oppugnata, I, 110.

Gilimerus a Belisario obsidione circumventus, I, 649. Cpolim abducitur *ibid.*

Gizerichus ab Eudoxia ex Africa evocatus, I, 606, 613.

Glaschonis excidium, I, 1008.

Gloes in pugna occiditur, I, 644.

Godolias Judæus, I, 480.

Goliatho a Davide victus, I, 114, 150.

Gomar Procopii proditor, I, 542.

Gomorra, I, 51.

Gorasis, I, 569.

Gordas, Hunnorum regulus, fit Christianus, I, 644. Ab Hunnis necatur *ibid.*

Gordia, Mauricii soror, Philippico in matrimonium datur, I, 692.

Gordiani imperium, I, 450.

Gorgo Medusæ caput, I, 40. Crematum, I, 42.

Gortyna Cretæ urbs condita, I, 39.

Gothi, I, 601. Arianismum amplexi, I, 547. Romam capiunt, I, 658, 659.

Præunte cervæ, Thraciam incursant, I, 547.

Gotholia Achabi f., ejusque impietas, I, 120.

Gotholia Zabræ f., I, 188.

Gothoniel iudex, I, 95, 98, 146.

Gozan fl., I, 187.

Græci litteras a Judæis docti, I, 87.

Eorum in Italia res gestæ, II, 544.

Gratianus Cæsar declaratus, I, 541.

Ejus imperium, I, 550. Sagittandi peritia, I, 551.

Gregorius Magnus Armeniæ ad Christi fidem conversæ auctor, I, 498.

Gregorius Mirificus, I, 454.

Gregorius Theologus, I, 546, 551.

Gretas, Herulorum rex, fit Christianus, I, 643.

Grylli impudentia, I, 977.

Gunaria locus, II, 622.

Gundufundus tribunus militum, I, 734.

Gyges Atticæ rex, I, 143.

Gyris amnis, I, 964.

H

Halys fl., I, 241, 242, 227.

Harmonia Cadmo nupta, I, 42.

Hebron nunc Eleutheropolis, I, 58.

Hecateus historicus, I, 23.

Hector Trous, I, 223.

Hecuba captiva abducta, I, 232.

Hedraazar Salomoni hostis exci-

tus a Deo, I, 170.

Helena Ledæ ex Cygno f., I, 212.

Manelao nupta, Paridi rapta, I, 217.

Deiphobo nupta, I, 229.

Helena Constantini M. mater, I, 472.

Hierosolymam proficiscitur, I, 497.

Ejus laudes, I, 499. Mors, I, 517.

Helena, quæ et Constantia, Juliano nupta, I, 529.

Helenopolis, I, 817.

Helice terræ motu absorpta, I, 255.

Heliogabalus imp., I, 449.

Heliopolis Ægypti urbs, I, 765.

Helius Cleopatrx f., I, 320.

Hellanicus historicus, I, 23.

Helos locus unde dictus, I, 1035.

Henoticum quid, I, 619.

Heraclæa Thraciæ urbs, I, 615. Expugnata, I, 890.

Heraclæus philosophus ejusque decreta, I, 243, 276.

Heraclius, Africæ præfectus, imperatoris pater, I, 711.

Heraclii corpus ubi repositum, I, 752.

Heraclius imp. quo modo imperium adeptus, I, 711. Persas debellat, I, 717, 721. Monothelitarum hæresi addictus, I, 736, 752. Imperio spoliatur, I, 745.

Ejus mors, I, 752.

Heraclonas cum Martina imp., I, 753.

Hercules Jovis ex Alcmena f., I, 32.

Duodecim ejus opera, I, 148. Alii septem, I, 33.

Hercules imp., I, 472.

Hermes Trismegistus, I, 36.

Hermogenes dux cæsus, I, 528.

Hermonium mons, I, 19.

Hermopoli arbor omnes morbos sanans, I, 534.

Herodes ædituus, Antipatri pater, I, 293.

Herodes Agrippa, I, 322.

Herodes Antipas, I, 321. Lugdunum in exilium missus, I, 323.

Herodes Antipater, I, 322.

Herodes M. Antipatri Idumæi f., I, 293. Rex Judæorum, I, 316, 321. Ejus mors, I, 323, 332. Filii, I, 321.

Herodes Philippus, I, 321.

Herodianus Mauricio quæ eventura ipsi essent denuntiat, I, 703.

Herodias, I, 323.

Herodotus historicus, I, 33. Quo tempore, I, 245.

Hesiodus historicus, I, 23. Ejus ætas, I, 161, 170.

Hestius historicus, I, 23.

Hexapla Origenis, I, 445.

Hiems acris, I, 657, 709, 764, 789; II, 456.

Hierax portus, I, 1034.

Hierocles Heliogabali libertus, I, 449.

Hieronimus Ægyptius historicus, I, 23.

Hierosolyma capta, I, 198, 199, 201, 202, 285, 291, 375, 376, 408, 437, 715.

A salomone quomodo ornata, I, 164.

Ab Holopherne obsessa, I, 243. Cor terræ, I, 748. Ibi templum Christi, II, 501.

Himerius, I, 1062. Ejus interitus, I, 1077.

Hippocrates, I, 213, 253.

Hippodamia Brisei f., I, 221.

Hippolytus Thesæi f., I, 215, 296.

Hippolyti de Joannis evangelistæ obitu testimonium, I, 434.

Holopherne, I, 243. Ab Juditha cæsus, *ibid.*

Homerus quo tempore, I, 161, 170.

Ejus carmina qualia Cpoli, I, 616. Ejus statua, I, 648.

Honorichus Gizerichi f., I, 606.

Honorius Theodosii f. consul creatus, I, 454. A patre Theodosio coronatus, I, 563. Occidentis imp., I, 573.

Ejus stoliditas, I, 588. Mors, I, 589.

Hora loci nomen, II, 546.

Horcossii nomen unde, I, 879.

Hormidas papa adversarios concilii Chalcedonensis damnat, I, 683.

Hormidas, Baramæ, successor, a Sarracenis pulsus, I, 735, 752, 683.

Hortus pensilis Babylone, I, 208.
 Hostiliani imperium, I, 451.
 Hunni fines imperii Romani incur-
 sant, I, 615, 633, 677. Romanorum
 socii, I, 644. Moagerum regnum tra-
 dunt, *ibid.* Alias Slavini, I, 677. Albi
 Nephthalite, I, 623.
 Hypapantæ feriæ quando institutæ,
 I, 641.
 Hypatius Anastasii imp. cognatus
 seditionis contra Justinianum, I, 647.
 Hyperborei, I, 357.
 Hypogothii, I, 601.
 Hyrcanus ultimus regni Israelici sa-
 cardos, I, 291, 319, 322, 323. Ejus no-
 men unde, I, 324.
 Hyamine Œdipi f., I, 46.

I

Ibanes Baaspracanæ metropolis, II,
 589.
 Ibas Edessæ episcopus, I, 595. Ejus
 epistola damnata, I, 670.
 Ibatza Bulgarorum dux, II, 463. Re-
 gnum affectans oculos amittit, II, 470.
 Captur, II, 533.
 Ibis avis, I, 131.
 Icmor cur in honore ab universis
 habitus, II, 405. Ejus interitus, *ibid.*
 Iconii nomen, I, 40.
 Idæi Dactyli et posteri eorum, I, 61.
 Idea Platonica, I, 278.
 Idithumus vates, I, 159.
 Idololatriæ auctor Seruchus, I, 81.
 Idomeneus, I, 223. Ulysem ad Al-
 cinoum mittit, I, 233.
 Idus, I, 239, 294, 297.
 Ignatius martyr, I, 457.
 Ignatius patriarcha, I, 972. Injuste
 a Barda pulsus, I, 1005.
 Ignis Persis unde sacer, I, 41. A
 Chaldæis cultus, I, 570. Astu Canopi
 sacerdotis domitus, *ibid.* Lanceata for-
 ma de celo demissus, I, 675.
 Illisium castellum, II, 468.
 Ilium conditum, I, 147, 211. Captum,
 I, 149, 216, 231.
 Ilius III conditor, I, 103. Troisf., I, 211.
 Imaginum restitutio, I, 941.
 Imbres magni, I, 658; II, 463.
 Imnus campus, I, 590.
 Imperatorum habitus, I, 714. Insi-
 gnia, I, 847. Nomen quando usurpari
 coeptum, I, 47.
 Inoprius Arabum dux, I, 919.
 Inachus Argivorum rex, I, 37, 143.
 Inane, I, 282.
 Inargus universam Achæmenidarum
 gentem ad defectionem a Sarracenis
 concitat, II, 439. Ejus cum Chosroe
 prælium, *ibid.* Interitus, II, 441.
 Incantationes dæmonum a Solomone
 inventæ, I, 163. Inefficaces reddendi
 scientia, I, 19, 23.
 Incendia, I, 609, 616, 640, 658, 679,
 691.
 Indalma, I, 570.
 Indiæ solitudines transitu perdiffi-
 ciles, I, 269.
 Indicæ nuces, I, 267.
 Indictionum initium, I, 573. Appel-
 latio unde, I, 303.
 Indorum mores, I, 270. Eorum rex
 qualia munera imperatori miserit, I,
 750.
 Infantes monstrosi, I, 542, 554, 548.
 Innocentii Rom. pont. de Chryso-
 stomi morte locus, I, 582.
 Ino Cadmi f., I, 42.
 Insula nova enata, I, 795.
 Ion Ionum auctor, I, 82.
 Io urbs, quæ et Iopolis, I, 37.
 Iphigenia Agamemnonis f., I, 219,
 235.
 Iphitus Olympiadum auctor, I, 189.
 Irena Chagani filia fit Christiana, I,
 800.
 Irena Constantini uxor, I, 800.
 Irene Constantini VI mater, I, 820.

Caroli affinitatem querit, I, 821. Leoni
 imp. matrimonio juncta, I, 817. Quan-
 diu sola imperium tenuerit, I, 827.
 Irena Sergii patricii uxor, I, 961.
 Isaacus Abrahami f., diviniæ naturæ
 typus, I, 53. Ejus nominis etymon, I, 52.
 Isaaci monachi adversus Valentem
 imp. libertas, I, 549.
 Isaacius Comnenus imperator desi-
 gnatur, II, 620, 622. Nicæa potitur, II,
 628. Ejus et Stratiotici prælium, II,
 630.
 Isaias vates, I, 186. Serra lignea
 dissectus, I, 194. Sine calcæis incidere
 jussus, I, 596. Ejus locus, I, 318. Re-
 liquiæ Paneade advectæ, I, 600.
 Isaias Rhodi episcopus punitur, I,
 645.
 Isamus Arabum princeps, I, 805.
 Isamus collis, I, 974.
 Isidigerdes Persarum rex, I, 586. Ar-
 cadii filio Theodosio tutor constitu-
 tus, I, 586.
 Isidori dictum, I, 81. De officio
 principis locus, I, 580. De Chrysostomi
 exilio sententia, I, 582.
 Isis, quæ et Ceres, I, 52.
 Ismaelus et posteri ejus, I, 50.
 Isocasius Antiochæ quæstor, I, 612.
 Israelitæ censi, I, 88, 89, 140, 159.
 Eorum reges, I, 186. Regni finis, I,
 188. V. Judæi.
 Israelus, I, 67. Carnalis et spiritua-
 lis, I, 69.
 Isachares Jacobi f., I, 59. Ejus be-
 nedictio, I, 71.
 Izedus Mabiz f. adversus Romanos
 mittitur, I, 763.
 Izedus Umari successor, I, 793.
 Izethus Arabum princeps, I, 788.
 Izidus Leipsus Validi successor, I,
 805.

J

Jabimus Chanaanicus rex, I, 146.
 Jacobitæ in Thraciam translati, I,
 819.
 Jacobus Isaaci f., I, 59.
 Jacobus Judæ f., I, 329.
 Jacobi Justi vita et martyrium, I, 361.
 Jacobus Zebedæi f., necatus, I, 347.
 Jactus totam Mesopotamiam subigit,
 I, 752.
 Jairus Galaadites et ejus numerosa
 proles, I, 105, 147.
 Jalas facinus, I, 89, 147.
 Jamblichus, I, 548.
 Jannes et Jambres magi, I, 83.
 Jannes Theophili imp. præceptor,
 I, 912. Patriarchæ nequitia, I,
 143.
 Januarius a Jano dictus, et anni ini-
 tium, I, 295.
 Janus heros, I, 295. Cur bifrons *ibid.*
 Cur Cibullius dictus, *ibid.* Item Quiri-
 nus, *ibid.* Consensus, *ibid.* Patricius, *ibid.*
 Japeti posteri, I, 24, 25. Ejus terra
 Europa dicta, I, 33.
 Jarbas rex, I, 245.
 Jaredus Malaleelis f., I, 17, 48.
 Jasita superioris Iberiæ princeps,
 II, 519.
 Jasou, I, 104.
 Jatrosophistæ, I, 166.
 Jehosthes Chananæus, I, 115.
 Jebus urbs, 197. Post Jerusalem,
 I, 50.
 Jechonias Joacimi f., rex, I, 200.
 Qui et Joachimus, *ibid.* I, 202, 207.
 Jehuus rex, I, 118, 184, 186.
 Jephta Galaadites judex, I, 103, 147.
 Jeremias Chelcis f., I, 195. Cur sub-
 ligaculo succinctus vaticinari jussus,
 I, 597. A Sedechia in foveam conje-
 ctus, I, 201. Ejus locus, I, 390.
 Jericho a Josua capta, I, 142. Instau-
 rata, I, 176. Ab Elisæo miraculo ho-
 nestata, I, 180, 183. Etiam Phœnicum
 urbs dicta, I, 142.

Jermochtha amnis, I, 746.
 Jerobaalus qui et Gedeon, I, 96, 101.
 Jeroboamus quomodo regnum na-
 ctus, I, 116, 117, 118, 174, 176, 187.
 Idololatra, I, 174. Manus ejus arida
 restituitur, *ibid.*
 Jesbas, I, 152.
 Jesbous Abrahami f., I, 51.
 Jesebadas heros, I, 152.
 Jesse Obedi f., I, 107.
 Jesus Sirachi f. quo tempore, I, 290,
 340.
 Jexanus Abrahami f. I, 51, 76.
 Jezabala Achabi uxor, I, 176. A
 Jehu interfecta, I, 118, 179, 184, 186.
 Juabus, I, 115. Davidici exercitus
 princeps, I, 153, 159.
 Joachanus rex, I, 185. Josias f., I, 199.
 Joachimus Jechonias pater a Nabu-
 chodonosore necatus, I, 198, 207.
 Joachimus Mariæ Virginis pater, I,
 526.
 Joannes Ægyptius monachus, I, 568.
 Joannes Antiochæ episcopus, I, 593.
 Joannes archiepiscopus vivus a Sar-
 racenis combustus, II, 374.
 Joannis Artemii ducis interitus, I,
 786.
 Joannes Baptista ab Herode et Cleo-
 patra decollatus, I, 323, 329, 331. Ejus
 caput Cpollim advectum, I, 554, 562.
 Reliquiæ Alexandriam translatae, I,
 574. Ejus templum, I, 912.
 Joannes Bladiethlabus Gabrieli in-
 terfector, II, 459.
 Joannes Calzas Osroenæ præfectus,
 I, 751.
 Joannes (Chaldæis præfectus Samueli
 captivus, II, 467.
 Joannes Gutzomites cur a Nicopoli-
 tans in frusta dissectus, II, 529.
 Joannes Damascenus, I, 799.
 Joannes episcopus Cpolititanus, I, 665.
 Joannes evangelista Pathmum de-
 portatus, I, 431. Ejus obitus, I, 634.
 Joannes Monachus historicus, I, 4,
 10. Ejus concilium, I, 963.
 Joannes Muzalo Calabriæ præfectus,
 II, 355.
 Joannes Pitzicauda quando florue-
 rit, I, 765.
 Joannes protovestiarius historicus,
 I, 5.
 Joannes Romanorum dux Chosroem
 subsannat, I, 696.
 Joannes scholasticus Eutychiei suc-
 cessor, I, 680.
 Joannes Theologus ab exilio per
 Nervam revocatus, I, 434.
 Joannes Timiscæ orientis præfec-
 tus, II, 347. Sarracenos vincit, II, 359.
 Ejus imperium, II, 379.
 Joannis Bulgari interitus, II, 466.
 Joannis Chrysostomi de tempore quo
 Adamus in paradiso fuerit sententia,
 I, 12, 20. Ejus memoria quando pri-
 mum solemniter celebrata, I, 592.
 Orationes statuas inscriptas, I, 570.
 Joannis Curcuzæ, domestici schola-
 rum, rex contra Sarracenos gestæ, II,
 310. Ejus laudes, II, 317.
 Joannis Mendici fanum, I, 610.
 Joannopolis, II, 397.
 Joas rex, I, 125, 186.
 Joasus Ochoziæ f. ex reliquiis Davi-
 dicis servatus, I, 120, 188.
 Joathamus rex, I, 189.
 Joathanus Gedeonis f., I, 96.
 Jobabus Dadami f., I, 76.
 Jobanesices Anii dominus, Arme-
 niæ majoris præfectus, II, 556.
 Jobus Zaræ f., I, 77, 125. Ejus li-
 ber in compendium redactus, I, 124.
 Jocas Laii f. ex Jocasta, I, 45.
 Jocasta, I, 46.
 Jochabada, I, 74.
 Jodæus pont. max. Joasum suffura-
 tus, I, 120, 317.
 Joelus Samuelis f., I, 110.

- Joelis locus, I, 423.
Jonadabus Richabi f. Essæorum sectæ institutor, I, 348.
Jonas vates, Sarephthanæ viduæ f., I, 176, 186. A ceto devoratus et tertia die restitutus, I, 121.
Jonathas heros, I, 152. Ejus facicus, I, 112.
Jones simulacricolæ, I, 82.
Jonitæ, I, 41.
Jopolis, I, 41.
Jor fl., I, 50.
Joramus Ochozias in regno successor I, 118, 182. Cæsus, I, 186.
Jordunes Chrysephio vicem rependit, I, 503.
Jordanus unde dictus, I, 50.
Josaphatus rex, I, 188.
Josephus asceta et Phariseus, I, 351.
Josephus Bringa rem publicam gerit, II, 339. Relegatur, II, 351.
Josephus historicus a Vespasiano captus, I, 380. Testimonium de excidio Jerusalem et Judaicæ gentis calamitatibus, I, 394, 406.
Josephus Jacobi f., I, 59. A fratribus venditus, I, 62. Ægypto præfectus, *ibid.* Moriatur, *ibid.*
Josephus vitricus Christi, I, 327. Ejus virga florens, I, 326.
Josias Amosi f. rex, I, 195. De eo vaticinium, I, 175.
Josua Navæ f., I, 89, 138, 154.
Jothor Moisi socer, I, 88, 126. Qui et Raguelus, I, 87.
Jovianus imp., I, 531, 539. Prius protector, I, 531.
Jozabæ Ochozias soror, uxor Joasæ, I, 188.
Jubilæus annus, I, 134.
Judæa eadem cum Syria, I, 23. Herodis filiis divisa, I, 333. Quoties ab hostibus vastata, I, 422.
Judæi litteras et leges a Mose accipiunt, I, 87. Propter idololatriam in Barbarorum servitutem redacti, I, 446, 148. Eorum quatuor captivitates, I, 400, 406. E Babylonia redeuntium numerus, I, 254. Romanis tributarii, I, 293, 316. Romæ cum Christianis disputant, I, 478. A Constantino dispersi, I, 499. Servos emere vetiti, I, 522. Synagoga Cpoli interdicti, I, 572. Templum instaurare conati, I, 525, 537. Alexandria pulsi, I, 589. V. Israelitæ.
Judas Galilæus, I, 303, 337.
Judas Jacobi f., I, 59.
Judas Machabæus, I, 287, 288. Fugit, *ibid.*, 333. Pontifex max. factus, I, 289.
Judicum Israelicorum ætas, I, 146, 209. Res gestæ, I, 98.
Juditha Esao nupta, I, 59.
Judithæ historia, I, 243.
Juge sacrificium, I, 405.
Julianus Antiochæ episcopus, I, 612
Julianus Galli frater Cæsar declaratus, I, 529. Imperator, I, 524.
Julianus Halicarnassi episcopus, I, 460, 637.
Julianus Didius imp., I, 442.
Julia Amulii f., I, 257.
Julius Cæsar, V. Cæsar.
Julius et Tatianus fratres, I, 603.
Julius mensis antea Quintilis, I, 294.
Julius Ascanius Æneæ f., I, 238.
Juno Pici Jovis soror et uxor, I, 29.
Juno Samia, I, 564.
Juno Semiramidis f., I, 28.
Jupiter Abrahami æqualis, I, 28, 32. Ejus nomen quid significet, I, 144.
Juramentum manu femori supposita confirmandi mos, I, 67.
Justinianus I Justini I esore nepos, I, 611. Hæreticos persequitur, I, 642. Eorum templa orthodoxis attribuit, I, 645. Judæorum motus sedat, I, 646. Magnum templum instaurat, I, 650. Ejus horologium quale, *ibid.* Adversus impures leges, I, 646. Ad synodum litteræ, I, 660. Novellæ, I, 646.
Statura, I, 642. Statura, I, 656. Obitus, I, 680.
Justinianus II Rbinotmetus cur dictus, 771. Cum Bulgaris bellat, I, 772. Imperio pulsus, I, 774, 775. Sebastopolim proficiscitur, I, 772. Imperium recuperat, I, 778. A Bulgaris victus, I, 781. In Chersonesi incolas sævus, *ibid.* Ejus interitus, I, 778, 784.
Justinus philosophus hæreticis obstitit, I, 438. Ejus martyrium, I, 439.
Justinus I unde ortus, I, 636. Belli gloria insignis, *ibid.* Res ecclesiasticas ordinat, I, 638. Ejus mors, I, 642.
Justinus II Curopalates imperator coronatur, I, 680. Ejus statura et habitus, *ibid.* Obitus, I, 686.
Juvenalis Hierosolymorum episcopus, I, 594. Leonis vicarius, I, 604.
- K**
- Kalokæri interitus, I, 519.
Kegenes, II, 583. Ad Romanos transit, II, 583. Patzinacæ Tyrachios graviter affligit, II, 584. Ejus interitus, II, 603.
Kenophlorium castrum, I, 455.
- L**
- Laban Bathuelis f. Jacobi socer, I, 59.
Labyrinthus, I, 215.
Lacedæmonii Græciæ principes, I, 216.
Lacon Lapathi f., I, 211.
Læonicæ nomen unde, I, 211.
Laius Thebanorum rex, I, 45.
Lalacæo locus, II, 963.
Lamechus homicida, I, 15.
Lamis Assyriorum rex, I, 30.
Lampetiani hæretici, I, 514.
Lampus unde ortus, I, 765.
Lampsaci concilium celebratum, I, 541.
Laodicea condita, I, 392, 339.
Laomedon Hectoris f., I, 224. Rex, I, 216.
Lapara nunc Lycandum, II, 422.
Lapathus rex, I, 211.
Lapis paterfactionis supra pectus sacerdotis pendens fatidicus, I, 412.
Lapides de celo demissi, I, 607.
Largius astrologus, I, 430.
Larissa castellum a Samuele captum, II, 436.
Latiuus Hercules f., I, 245.
Latra mons, I, 963.
Latum saxum castellum, I, 100.
Laurentii martyrium, I, 451. Reliquiæ quando depositæ, I, 592.
Lavinium conditum, I, 238.
Lazari monachi supplicium, I, 913.
Lazari reliquiæ, I, 106.
Lazi et Abasqi formidine correpti domum discedunt, I, 723.
Lazica Arabibus traditur, I, 776.
Lea Jacobo nupta, I, 59.
Leda Thestii f. Tyndareo nupta, I, 212.
Legopolis, I, 221.
Lemnus ab Agarenis affligitur, I, 1060.
Lenæi nomen Baccho unde, I, 52.
Leo Melissenus. V. Melissenus.
Leo e Caria oriundus historicus, I, 4, 8.
Leonis I papæ epistola quædam, I, 605.
Leo I imp., I, 607. Classem adversus Gizerichum mittit, I, 613.
Leo II ab avo Cæsar creatus et mox imperator, I, 615.
Leo III Isaurus equitatus dux, I, 785. Imperii vaticinium accepit, I, 789. Imperium quomodo nactus, *ibid.* Imagines evertit, I, 794. Ejus cum Ger-
- mano actio, I, 707. Contra Italiam conatus, I, 800. Ejus mors, I, 802.
Leo IV Constantini Copronymif., I, 819.
Leo V Armenius imperium occupat, I, 845. Imagines abolere conatur, I, 855. Ejus ingenium, I, 859. Interitus, 866. Uxor in monasterium relegata, I, 871.
Leo episcopus Thessalonicensis solio deturbatus, I, 970.
Leo patricius majestatis accusatus a famulie, I, 1032.
Leo VI imperio politur, I, 1033, 1048. Adulter, I, 1050. Adversus Bulgarios bellat, I, 1054. A Turcis auxilium petit, *ibid.* Insidiis petitus, I, 1037. In templo vulneratus, I, 1060. Argyrus unde dictus, I, 1069. Ejus mors, I, 1074. Uxor Zoe, I, 1061. Filius, I, 1064, 1070.
Leo Tripolites, Agarenorum dux, II, 302. Unde Tripolites dictus, I, 1070.
Leo curopalates relegatus, II, 379.
Leo protovestiarius contra Bardam Durum missus, II, 424. In Duri potestatem venit, II, 427.
Leo Tornices imperium affectat, II, 561.
Leonides Origenis pater martyr, I, 441.
Leontii philosophi mors et testamentum, I, 590.
Leontius Graciæ dux factus, I, 774. Imperator fit, I, 776. Ejus supplicium, I, 777, 780.
Leonto Phocæ uxor, I, 706, 708.
Lependrenus Maniacæ successor, II, 515.
Letha carcer, I, 624, 695.
Leucactæ locus, I, 709.
Lex Mosaica in tabulis duabus, I, 136, 88, 90. Leges XII tabularum Romanam allatæ, I, 255.
Libanius sophista, I, 533, 548. Ejus de Chrysostomi faciundia testimonium, I, 574.
Liberius episcopus Romanus, I, 512.
Libya Jovis ex Io f. Neptano nupta, I, 37, 38.
Libyæ regioni nomen unde, I, 39.
Libycarum bestiarum natura, I, 869.
Licinius Cæsar creatus, I, 474. Imperator a Constantino declaratus, I, 477. Christianos persequitur, I, 493. Ejus exitus, 497.
Linus, I, 53.
Liparites Horatii Liparitæ f., II, 572. Capitur, II, 579.
Litteræ a Setho inventæ, I, 16. A Constantino imp. restitutæ, II, 326.
Lithoprosopos mons in mare decedit, I, 659.
Locana urbs, I, 907.
Longinus Orientalium dux, I, 801.
Longi castelli expugnatio, II, 465.
Longobardi bellum Romanis inferunt, I, 694. Ab Agarenis victi, I, 1019. A Græcis deficiunt, II, 457.
Lotus Arami f., I, 48. Ab Abrahamo discedit, I, 51.
Lubanus mons, I, 21.
Lubarus mons, I, 24.
Lucæ Acta apostolorum, I, 371. Martyrium, I, 372. Sepulcri ejus inventi miraculum, *ibid.* Reliquiæ Cpolim relatæ, 373, 518, 659.
Lucas Arianus, I, 542, 552.
Lucianus martyr, I, 517.
Luciusius Leonis papæ vicarius, I, 604.
Lucretiæ cædes, I, 262.
Lulum castellum, I, 974. A Romanis receptum, I, 913.
Luna Cleopatras f., I, 320.
Luna sistere jussa a Joana, I, 94, 142. Ejus cultus, I, 82. Signa, I, 8. Eorum observatio, I, 19. Summus defectus, I, 1072.

Luppia Justini imp. uxor a populo Euphemia dicta, I, 637.
 Lycaon cæsus, I, 227.
 Lycæones a Perseo devicti, I, 40.
 Lycurgus legislator, I, 96, 189.
 Lycus, I, 44.
 Lycus fl. ab Appollonio coercitus, I, 347.
 Lydorum regnum, I, 239.
 Lynceus Argivorum rex, I, 143.
 Lynceus capta, I, 221.
 Lysanias tetrarchia, I, 333.
 Lysimachus Alexandri successor, I, 273.
 Lysippus statuarius, I, 564.
 Lytba Herculi nupta, I, 245.

M

Mabias Arabum princeps, in Cyprum expeditionem facit, I, 755. Constantem pacem postulat, I, 762.
 Marcarius martyr, I, 537.
 Macarius episcopus Antiochenus cur loco motus, I, 766.
 Macedonum regnum, I, 245.
 Macedonius hæreticus ecclesiam invadit, I, 528. Deponitur, I, 530. Hænoticum approbat, I, 628.
 Macedonius monachus iram Theodosii placat, I, 561.
 Macedonius episcopatus ab Anastasio præfectus, I, 627. Multos morbis liberat, I, 633. Quid Theodoro per visionem dixerit, *ibid.* Relegatus, I, 631. Ejus exitus, I, 633.
 Macellus locus, I, 521.
 Machabæorum res gestæ, I, 285. De iis vaticinium Danielis, I, 503.
 Macrinus imp., I, 449.
 Macrobius, I, 267.
 Madiamus vel Mediamus Abrahami f., I, 51. A quo Madianitæ, I, 77.
 Madianitæ a Gedeone domiti, I, 99.
 Mæander fl., I, 998.
 Mæcenatis in Augustum libertas, I, 301.
 Magnaura unde pentapyrgum dicitur, I, 900.
 Malorinus imp., I, 606.
 Maitas locus, II, 594.
 Mala Hesperidum Herculi attributa quid significant, I, 33. Malachias de Judæorum ritibus abolendis vaticinium, I, 413.
 Malachus Barezæ maritus, I, 644.
 Malateel Enosi f., I, 17.
 Maleventum, I, 234.
 Mamaimus rex, I, 187.
 Mamanti martyris templum, I, 521.
 Mammæa Christiana religione ab Origene instituta, I, 450.
 Manumum princeps geometriæ deditus, I, 966.
 Manasses Josephi f. I, 66. Ejus benedictio, I, 68. Impietas et pœnitentia, I, 120.
 Manasses Ezechias f. et successor, I, 194.
 Mandro prædium, I, 216.
 Manes qui et Scythianus, I, 455. Ejus hæresis, I, 455.
 Manetho magus, I, 432.
 Manetho historicus, I, 23. Ejus error, I, 20.
 Manglabyta, II, 297.
 Mani, I, 199.
 Maniaces Siciliam recipit, II, 520.
 Pessime excipitur, II, 522. Francos ad defectionem coactos, II, 545. Ex Italia pellit, II, 547. Imperium affectans perit, II, 548.
 Manichæi unde oriundi, I, 455. Deiparæ et venerandæ cruci obtrectant, I, 759. Mendaces, I, 760. Obsceni, I, 761. Clade afficiuntur, II, 209. Pauliciani, II, 39.
 Manlius Capitolinus, I, 263.
 Mauua Israelitis in deserto datum,

I, 131, 137. Typus Christi corporis, *ibid.* Quando defecerit, I, 142.
 Mantia prædium, I, 1038.
 Manuelus magister, I, 928.
 Manuelus Michaeli III tutor, I, 939. Imperatricem ad reponendas sacras imagines adhortatur, I, 941. Ad Agarenos fugit, I, 926. Cum Theoctisto dissidet, I, 956. Perit, I, 965.
 Manuelus patricius a Nicephoro contra Saracenos missus vincitur, II, 360.
 Manzikierte urbs, II, 590.
 Maomedus. V. Moamedus.
 Marabitis regio, I, 240.
 Maras heros, I, 152.
 Marcel castellum, I, 929.
 Marcellus episcopus, I, 569.
 Marcianus imp., I, 602, 603. A Gize-richo dimissus, I, 604. Concilio Chalcedonensi præest, I, 669.
 Marcio hæreticus, I, 439.
 Marci Evangelium Petri monitu scriptum, I, 347. Martyrium, I, 372.
 Marci monachi vaticinium, I, 1061.
 Mardaitæ, I, 765. Revocati, I, 771.
 Mardocheus, I, 208, 253.
 Mare inter Alexandriam et Pharum ab Antonio exsiccatum, I, 304. Mortuum sive Salsum, I, 51. Rubrum Mosis virga pervium factum, I, 85. Universi partes duodecim, I, 137.
 Maria celestis et spiritualis Eva, I, 14, 18. Vere Deipara, I, 594, 667. Quot annis post Christi mortem vixit, I, 330. Ejus genus, forma, vita, I, 326.
 Maria Leonis III uxor, I, 792.
 Mariæ Madgalensæ reliquiæ, I, 960.
 Maria Mosis et Aaronis soror, I, 74, 127.
 Mariani de imperii successione responsio, I, 620.
 Maridia in Julianum libertas, I, 535.
 Marina Constantini VI uxor, I, 823. in monasterium detrusa, I, 826.
 Maronea Gynossema, I, 232.
 Mars, qui et Thurus, I, 30. Assyriorum rex, I, 29, 30. Unde dictus, I, 295.
 Marsyas, philosophus et musicus, flutularum inventor, I, 148.
 Marsyas fl., I, 148.
 Martina Heraclonæ mater, I, 715, 753.
 Martinæ monachus factus, I, 828.
 Martinus papa Joannis successor, I, 737. Monothelitis adversatur, I, 756. Propterea relegatus, I, 762.
 Martii dies XXV, prima creati mundi, etiam novissima futura, I, 7, 12.
 Martyropolis urbs, I, 725.
 Maruamus imperium Arabum occupat, I, 807. Ejus exitus, I, 809.
 Masalmas, Saracenorum princeps, Leonis Isauri scribit, I, 787. Capit Perganum, I, 788. Cesaream, I, 794. Charsianum castellum, I, 800.
 Masas Moabitarum rex Joamo tributarius factus, I, 482.
 Masematha Esao nupta, I, 59.
 Masipha, I, 110.
 Massalianorum hæresis, I, 514, 547.
 Mastiphatis demonum principis cum Deo colloquium, I, 53.
 Mastusia, I, 25.
 Matrimonium cum vita monastica comparatum, I, 353.
 Matronalia, I, 296.
 Matthæi Evangelium quando inventum, I, 618.
 Matzucium castellum, II, 459.
 Mauricius imp. Tiberii gener, I, 690. Pacis studiosus, I, 691. Coronam Sophiæ et Constantini Deo consecrat, I, 701. Publicum balneum absolvit, I, 694. Calliditatem magni exercitus vim eludit, I, 697. Ejus insomnium, I, 705, Fuga, I, 706. Mors, I, 707.
 Maurophori alias Chrysaeronitæ, I, 809.

Maurus mona, I, 765; II, 365.
 Maurusii in Africa magnos tumultus excitant, I, 694.
 Mausoli sepulcrum, I, 299.
 Maxentius imperator creatus a militibus, I, 473. Ejus clades, I, 474.
 Maximianus Britannus, I, 551.
 Maximianus Hercules Cæsar, I, 464. Ejus in Christianos odium, I, 467.
 Interitus, I, 477.
 Maximianus in Nestorii locum patriarcha deligitur, I, 594.
 Maximilla vates, I, 439.
 Maximini imperium, I, 450. Cædes, I, 463, 477.
 Maximus Balbinus imp., I, 456.
 Maximus Valentiniano imp. occiso, imperium Rom. occupat, I, 605. Trucidatur, I, 606.
 Maximus tyrannus a Theodosio M. sublati, I, 568.
 Maximus philosophus, I, 533.
 S. Maximus a Constante manu et lingua privatus, I, 761.
 Mechonothum quid, I, 149.
 Medea Chasoni abducta, I, 210.
 Media a Medusa, dicta, I, 44. Hodie Baspraca, II, 570. — Superior alias Aspracania II, 464, 512.
 Mediolanense concilium indictum, I, 524.
 Medusa a Perseo capite truncata, I, 40.
 Melanthius mons, I, 235, 237.
 Melcha Arami f. Nachori nupta, I, 48.
 Melchis nomen, I, 75.
 Melchisedechus Salemi rex et sacerdos, I, 58. Christi typus, I, 49. Nominis etymon, *ibid.*
 Melchon idolum, I, 170.
 Meleager Alexandri successor, I, 273.
 Meleager OEni f., I, 247.
 Melenicus castellum, II, 460.
 Meletius episcopus Antiochenus, I, 542.
 Melibius OEdipi educator, I, 45, 46.
 Melindia, I, 143.
 Melippa Thestii f., I, 212.
 Mellassenus Contostephanum in terram prosternit, II, 437. Cur non ductus in triumpho, II, 446.
 Melitena a Constantino V recepta, II, 10. Romanis subdito, II, 311.
 Melui castelli deditio, I, 1013.
 Memnon Ephesi episcopus, I, 555.
 Memnon Indorum rex, I, 223. Ejus cum Ajace congressus, I, 226.
 Menademus philosophus, I, 290.
 Menander comicus, I, 340.
 Menander magus et hæreticus, I, 437.
 Menas Epiphaniæ successor, I, 651.
 Menas præfectus, I, 700.
 Menelaus Pliathensis f., I, 217.
 Menicum castellum a Musarapho conditum, II, 495. A Theoctisto receptum, II, 496.
 Mensis Hebræorum primus Nisan, I, 7. Lunaris quot dierum, I, 343. Mensium divisio, I, 239. Apud Romanos ratio, I, 294.
 Mercurius sive Faunus Jovis f., I, 29. Italiam rex, *ibid.* Quomodo pro deo haberi ceptus, I, 32. Ægypti rex, *ibid.*
 Mercurii Trismegisti philosophia, I, 36.
 Merdasa Chosroe f., I, 734.
 Meriopa Argivorum rex, I, 143.
 Merodachus Manassem captum dimittit, I, 194. Ejus ad Ezechiam litteræ, I, 198.
 Meroe urbs prius Sabba, I, 75.
 Meros Persei f., I, 42.
 Mesanacha stratum, II, 424.
 Mesembria fl., I, 812.
 Mesopotamia, quæ et Syria, I, 146.

A Jado subigitur, I, 752. Ejus incolæ, I, 198.
 Meroe urbs prius Sabba, I, 75.
 Meros Persæ f., I, 42.
 Mesanacha castrum, II, 424.
 Mesembria, fl., I, 812.
 Mesopotomia, quæ et Syria, I, 146.
 A Jado subigitur, I, 752. Ejus incolæ, I, 711.
 Messanæ obsessio, II, 523.
 Methodius incarceratus, I, 873. Relegatus et vivus in sepulcrum inclusus, I, 916. Revocatus, I, 925. In Jananis locum sufficitur, I, 943. Ejus castitas, I, 946. Pingendi ars, I, 952.
 Metrodorus Persæ philosophus, I, 516. Molæ aquaticas extruit, *ibid.*
 Metrophanes Byzantii episcopus, I, 477.
 Metrophanes episcopus Smyrnæus, I, 947.
 Mezromus Egypti rex, I, 21, 32. Ejus etymon, I, 23.
 Michæas vates, I, 185, 188. Achabo interitum denuntiat, I, 177.
 Michael archangelus divini exercitus princeps, Josuæ visus, I, 142. Eodem templum a Constantino consecratum, I, 210.
 Michael I curpalates Nicephori I gener, I, 843. Imperium suscipit, *ibid.* Cum Bulgaris pugnat, *ibid.* Imperium Leoni V concedit, I, 847. In Prota insula vitam exigit, I, 848.
 Michael II Balbus patricius fit, I, 852. Majestatis et imperii affectati reus, I, 861. Leonem Armenum occidit, I, 871. Litterarum rudis, I, 874. Ejus artes, I, 869. Invidia, I, 876. Secundæ nuptiæ, I, 895. Interitus, I, 899.
 Michael III Theophili f., I, 839. Prodigus, I, 959. Impius, I, 976. Basilium interficere cogitat, I, 981, 1002. Occiditur, 1001.
 Michael IV quomodo ad imperium pervenerit, II, 504. Rerum omnium administrationem Nicetæ committit, II, 510. Ejus obitus, II, 533.
 Michael V, Michael IV e sorore nepos, Cæsar fit, II, 512. Imperium adeptus, II, 534. Zosæ insidiatus, II, 535. Imperio et oculis privatur, II, 539.
 Michael VI Stratioticus veterem disciplinam restituit, II, 614. In summos viros iniquus, II, 615, 619. Ejus legationes, II, 632.
 Michael syncellus incarceratus, I, 917.
 Michael Psellus, I, 970.
 Michael Burtza dux Antiochiæ, II, 417. Incarceratur, II, 423.
 Michael Theognostus, II, 487.
 Michael Spondyla dux Antiochiæ, II, 488.
 Michael patricius, II, 543. Occiditur, II, 601.
 Michael Cerularius patriarcha, II, 550.
 Michael Serviorum princeps Stephani f., II, 607.
 Michael Uranus dux Antiochiæ, II, 615.
 Mimas, I, 549.
 Minervæ Lindiæ simulacrum, I, 564.
 Miracula, I, 312, 314, 439, 567, 575, 807, 809, 821, 857, 1042.
 Mizizius a Syracusanis imperator creatus, I, 763.
 Moageras Gordæ frater, I, 644.
 Moamedus unde ortus et quo modo auctus, I, 738. Ab Hebræis pro Messia habitus, *ibid.* Ejus superstitio, I, 739. In Armeniam exercitum ducit, I, 774.
 Mochus historicus, I, 23.
 Mochii martyris templum restauratum, I, 1039.
 Mœsia fl., I, 812.
 Monachi quomodo orti, I, 347. Laudati, I, 253. A Theodosio cur beati

dicti, I, 595. Comburuntur a Conone, I, 796. Affliguntur, I, 815.
 Monophysitæ, I, 807.
 Monothelitarum hæresis condemnata, I, 736, 770.
 Montanus hæreticus, I, 441.
 Mopsucrenæ, I, 531.
 Mopsuestia, I, 458, 817. A quo condita, I, 777. Oppugnatur, II, 361.
 Morogeorgius cur dictus, II, 482.
 Mortagon Bulgarorum rex expeditionem contra Thomam suscipit, I, 885.
 Mosis vita et res gestæ, I, 74. Ejus in rubo spectaculum a Philone quomodo explicatum, I, 508.
 Mosomachus sagittarius, I, 271.
 Muchumetus Imbraeli f., II, 566.
 Cum Pisasirio configit, *ibid.* Ejus interitus, II, 569.
 Mulieres quæ ne pudicitiam perdant se faciunt num inter martyres censendæ, I, 470. Virorum habitu pugnant, II, 406. In Britannia communes, I, 270. Earum apud Agelæos opera, *ibid.* Ne capita velent a Decio edictum, I, 453.
 Mundus Giesmi f. rex Sirmii Bulgaros vincit, I, 652.
 Mundus quo die creatus et interiturus, I, 6.
 Musaraphi interitus, II, 496.
 Musica ab Epimetheo inventa, I, 144.
 Muthidis Pharaonis f., I, 75.
 Myces quomodo Justinianum compellavit, I, 779.
 Mysia vastata, II, 512.

N

Naaba Amanitis Solomonis, uxor, I, 161.
 Naasus Ammonitarum rex, I, 110.
 Naban sive Nabanus mons, I, 92, 129, 140.
 Nabogiadus, qui et Darius et Artaxerxes et Aslyages, I, 249.
 Nabothi vinea ab Achabo occupata, I, 178.
 Nabuchodonosor Judæam bello infestat, I, 198. Hierosolyma capit, I, 201. In feram mutatur, I, 203.
 Nabunassar, qui et Salmanasser, rex, I, 189.
 Nabuzardan Hierosolyman vastat, I, 202.
 Namesius, I, 184.
 Narba amnis, I, 733.
 Narcissus Hierosolymitanus episcopus, I, 450.
 Narcissus Comodi cæsar, I, 441.
 Narecho rex Egypti, I, 37.
 Nares Persarum rex victus, I, 470.
 Nares ad debellandum Gothos Romanis missus, I, 659. Quam terribilis Persis fuerit, I, 710. A Phoca comburitur, *ibid.* Ejus domus exstructa, I, 684.
 Naasir contra Agarenos rex feliciter gestæ, I, 1029.
 Nathanus vates, I, 159, 185. S. Nazarii templum restitutum, I, 1039.
 Naziræi, I, 122.
 Neandros urbs deleta, I, 221.
 Neapolis, quæ et Carthago, I, 249.
 Nechabo Egypti rex, I, 195, 197.
 Necropyla fl., I, 812.
 Nectarius Cpolitanus episcopus, I, 574. In Gregorii Theologi locum suffectus, I, 553.
 Nectenabo Egypti rex, I, 264.
 Neeman lepra per Elisæum liberatus, I, 181.
 Negra urbs, I, 639.
 Nehemias, I, 244. Ab Artaxerxe ad Hierosolyma restituenda dimissus, *ibid.*
 Urbem instaurat, I, 254, 342.
 Nemrodus, I, 21. Idem qui et Enechius et Orion, *ibid.*, I, 27, 28.
 Neocæsarea mari absorpta, I, 522.
 Nephthalimus Jacobi f. I, 59, 71.

Nero imp., I, 360. Curleonis nomine a Paulo appellatus, I, 372.
 Nerva quidam a Domitiano vivus comburi jussus, I, 430.
 Nervæ imperium, I, 433.
 Nestor, I, 218.
 Nestoriani hæresim suam confirmare conantur, I, 669.
 Nestorius unde ortus, I, 592. Cunctis invisus, I, 593. Damnatur, I, 595, 604. Ejus hæresis, I, 459, 592, 604, 812.
 Nica oppidum, I, 983.
 Nicæa ab Adriano instaurata, I, 438. Obsidetur, I, 796. A Barda Duro occupatur, II, 429. Synodus ibi habita, I, 499, 501, 823.
 Nicephorus I imperator fit, I, 829. Ejus ædificia, I, 833. Malæ artes, I, 836. Adversus Bulgaros expeditio, I, 840. Interitus, I, 842.
 Nicephorus II Phocas unde ad imperium pervenerit, II, 340. Cur Polyucto iratus, II, 351. Ejus virtutes, II, 353. Vitia, II, 367. Invidia, *ibid.* leges, II, 368. Res adversus Saracenos præclare gestæ, II, 354, 360. Interitus, II, 373. Ejus percussores a Tzimisce extorres acti, II, 380.
 Nicephorus Phryx historicus, I, 4, 8.
 Nicephorus ex laico patriarcha, I, 834. Relegatur, I, 856. Ejus ad Michaellem II litteræ, I, 872.
 Nicephorus Phocas Saracenos superat, I, 1036. Loco suo detruditur, I, 1056.
 Nicephorus Besta Uranus relegatur, II, 379. Ad Chosroem legatus, II, 433.
 Nicephorus Comnenus protospatharius, II, 464. Aspracanis præfectus, II, 481. Magistratu privatur, II, 482.
 Nicephorus Xiphias ex exilio revocatus in Studiano monasterio monachus fit, II, 487.
 Nicephorus eunuchus in Orientem missus, II, 593. Adversus Patinacas legatus, II, 597.
 Nicephorus imperio destinatus in monasterium relegatur, II, 810.
 Nicetas Paphlagon historicus, I, 4.
 Nicetas, Artabadi f., a Constantino V captus, I, 206. Ejus obitus, I, 819.
 Nicetas Oryphas, I, 1019.
 Nicetas Sclerus ad Turcas mittitur, I, 1055.
 Nicetas patricius captus, II, 360.
 Nicetas Michaelis IV frater, II, 510.
 Nicodemi justa in Judæos increpatio, I, 506.
 Nicolaus historicus, I, 23.
 Nicolaus hæreticus, I, 437.
 Nicolaus mysticus patriarcha, I, 1059. Ejus obitus, II, 307.
 Nicolaus Chrysobergius patriarcha, II, 634.
 Nicolitæ in Basilii potestatem venit, II, 452. Patricii honore ornatus, II, 453. Thessalonicam custodiendus mittitur, II, 474.
 Nicomedes rex, I, 292.
 Nicomedia ab Adriano instaurata, I, 438. Terræmotu concussa, I, 530, 674.
 Nicopolis Palestinæ, quæ et Emmaus, I, 534.
 Nicopolis seditiosa, II, 530.
 Nigidii astrologi de Augusto nato vaticinium, I, 301.
 Nilus fl., qui et Geon et Chrysothoas, I, 24. Ejus exundatio, I, 268, 571. Monstra, I, 700.
 Ninive a Nino condita, I, 22, 28.
 Ninus Assyriorum rex, I, 29. Matrem Semiramidem uxorem habet, I, 28.
 Nisan primus Ebræorum mensis, I, 7.
 Nisibis a Sapore oppugnata, I, 524.
 Nizarus, I, 738.
 Non, I, 20.
 Noba urbs vastata, I, 450.

Noemi in Moabitas migratio, I, 107.
 Nonæ, I, 239, 294, 296.
 Notiæ eastelli incensio, II, 462.
 Novati hæresis, I, 433.
 Novum castrum, I, 456.
 Numa Pompilius Romuli successor, I, 259. Quando floruerit, I, 802. Chlamides purpureas gestandi morem instituit, I, 34. Primus obolos sua effigie signat, I, 801.
 Numerianus imp. ab Apro et Diocletiano cæsus, I, 464.
 Numerorum libri summa, I, 140.
 Numi a Numa dicti, I, 260, 801.
 Nycteus Cadmi successor, I, 43.
 Nymphæum, I, 543. Conflagrat, I, 610.
 Nymphius amnis, I, 725.
 Nysia regio, quæ et Nyseium, I, 43.
 Nyssa puella mactata, I, 237.
 Nyssa urbs, I, 237.

O

Obedus Booxi f. 107.
 Oblias, I, 361.
 Ochozadus, I, 56, 58.
 Ochozias Achabi f., I, 56, 58. Rex, I, 179. Ejus proles præter Joasum extincta, I, 188.
 Ochozias Cotholias f., I, 120. Jehu cæsus, I, 118.
 Ochus Artaxerxes, I, 256.
 Octagoni conflagratio, I, 647.
 Octavius. V. Augustus.
 Odessa maris eluvione tecta, I, 657.
 Odontotyrannus bestia, I, 269.
 Oecumenica concilia, I, 495.
 Oedipus Laii et Jocastæ f., I, 45. Ejus mors, I, 46.
 Oeoneus, I, 246.
 Oeniandi episcopi libertas, I, 633.
 Oenones Paradis uxoris mors, I, 229.
 Ogus Basanis rex Mosi domitus, I, Ejus urbs regia, I, 129.
 Ogygis ætate diluivium, I, 22.
 Oida mulier fatidica, I, 186, 196.
 Olympus mons, I, 189. Ad eum Constantinus imp. profectus, II, 337.
 Olympiades quando et a quo instituta, I, 180. Unde dicta, I, 216.
 Olympiorum iuitium et finis, I, 373.
 Onesimi martyrium, I, 431.
 Onias pontificis pietas, I, 285, 291. Mors, *ibid.*
 Onopnictes fl., I, 1014.
 Ophireum aurum, I, 158.
 Ophius Ellis f., I, 108.
 Opobalsamum unde in Palestina propagari cœptum, I, 167.
 Oppianus quo tempore, I, 440.
 Opsara a Bryennio pugnis cæditur, II, 621.
 Or, I, 128, 138.
 Oraculum de Nerone, I, 360. Argonautis datum, I, 219. Oresti, I, 234. Crosso, I, 240, 251. Juliano, I, 332, 538. Valenti, I, 549. Chalcedone reperimentum, I, 542.
 Ordio Amphionis et Zethi educator, I, 44.
 Orebi Medianitas cædes, I, 100.
 Orestis historia, I, 234.
 Orestis imperium abrogatum, II, 503.
 Oribasius Juliani medicus, I, 532.
 Orientales et Ægyptii ab Ephesio consilio discrepantes, I, 595.
 Origenes quo ingenio et quibus moribus, I, 442. A martyrii honore repulsus, I, 447. Hierosolymis concionatus, *ibid.* Ejus errores, I, 663. De S. Ambrosio testimonium, I, 444. Ejus errata ex nimio sacrarum Litterarum arcana scrutandi studio, I, 445.
 Orion, qui et Namrodus, inter sidera collocatus, I, 27, 28.
 Orontes fl., I, 41, 237.
 Orphanotrophii improbitas, II, 523.

Cæcatio, II, 550.
 Orpheus, I, 53. Lyricen et citharædus cur fictus, I, 148. Ejus poemata, I, 101, 147.
 Orus Ægypti rex, I, 36.
 Oryphas, I, 1097.
 Oseas rex, I, 187, 188. Vates, I, 186.
 Osiris Ægypti rex, I, 36. Qui et Bacchus, I, 52.
 Osmus fl., II, 589.
 Ostia condita, I, 200.
 Oaurtru planities, II, 576.
 Otho imp., I, 379.
 Othoniel iudex, I, 98.
 Oxyartes, I, 273.
 Ozias, qui et Zacharias, Amasæ, f., I, 189.
 Ozielus vates, I, 186.

P

Paganus Bulgarorum princeps, I, 813.
 Pagumanis tribus, II, 533.
 Paleopolis, I, 127.
 Palæstinas prius Chanaan, I, 28, 58.
 Palamedes tabulas lusoriæ et litterarum inventor, I, 220. Ulyssis fraude circumventus, *ibid.*
 Palatium a Palante dictum, I, 257.
 Munitur, II, 369.
 Palatia unde dicta, I, 238.
 Pales Æneæ f., I, 238.
 Palladium furto Trojanis ablatum, I, 229. Æneæ a Diomede donatum, I, 238. Diomedi funestum, *ibid.* Romæ in sede Martis repositum, I, 257.
 Palladius Coaphei successor, I, 621.
 Pallenæ arx, I, 273.
 Palmarum LXX trunci ad Elima reperi totidem discipulorum Christi typus, I, 126.
 Palmenothis mors, I, 86.
 Palmeta Jerichuntis mellifera, I, 184.
 Pamphili martyrii reliquiæ, I, 523.
 Pan qualis a Græcis pingatur, I, 613.
 Panais, quæ et Cæsarea Philippi, I, 534.
 Pancælea campus, II, 431.
 Pancratius Georgii f. obses, II, 478.
 Pancratius Abasgiæ dominus, II, 519.
 Pancratius Iberis regulus Liparitæ uxorem violat et tota Iberia potitur, II, 572.
 Paneade Punis fanum exstructum, I, 323.
 Panii captio, I, 890.
 Panoas urbs Cæsarea Philippi dicta, I, 323.
 Paphlagonia Persis occupata, I, 712.
 Paphnutius cælibatum clericorum improbat, I, 503.
 Parobola quid, I, 96.
 Paradisus tertia die creatus, I, 8. Cur eo expulsus Adamus, I, 15.
 Paralipomena compendio repetita, I, 119.
 Pardi protospatharii interitus, II, 548.
 Paris, qui et Alexander, Priami f. I, 216.
 Parium arx, I, 216.
 Parœmia, I, 97.
 Passarem sultanus obsidet, II, 372.
 Pascha Dominicum XXV die Martii cur celebrari solitum, I, 7, 9, 307. Ejus celebrandi modus a Constantino institutus, I, 505. Quarto Christus passus, I, 307.
 Paschasius protospatharius, II, 319.
 Paschasius Leonis papæ vicarius, I, 604.
 Pasiphæ, I, 214.
 Patricii de thermis et inferis sententia, I, 425.
 Patrocli cædes, I, 223.
 Patzinacæ, II, 283. Romanos vexant,

II, 514, 581. Ab his vincuntur, II, 381, 386, 604. Cæliaco morbo corripiuntur, II, 586.
 Paulicianorum hæresis, I, 754, 951.
 A quibus propagata, I, 756, 810.
 Paulinus episcopus, I, 542.
 Paulinus cur ab Eudocia dilectus, I, 590. Pomi causa necatus, I, 601.
 Paulus Anagnosta Nicetæ successor, I, 819.
 Paulus Antiochæ episcopus, I, 637.
 Paulus apostolus, I, 346. A Nerone cæsus, I, 360. Phariseus ante vocationem, I, 354. Ejus in scribendo sapientia, I, 448. Martyrium, I, 360, 371.
 Paulus confessor Cpolitianus episcopus, I, 322. Ejus reliquiæ, I, 524.
 Paulus hæreticus Cpolitianus episcopus, I, 528, 737. Episcopatu dejectus, I, 655. Relegatus, I, 529.
 Paulus Emesæ episcopus, I, 595.
 Paulus Magistrianus ad Abimelechum mittitur, I, 771.
 Paulus Samosatenus Callinices f. hæreticus, I, 457, 756.
 Pegani relegatio, I, 1000. S. Pelagii fanum a Constantino destructum, I, 814.
 Pelagius patricius cur a Zenone interfectus, I, 621. Ejusdem morituri precatio, *ibid.* Scripta, *ibid.*
 Pella, I, 284.
 Pellerigus, Bulgarorum princeps, a Leone patricius creator, I, 819.
 Pelopei generis signum, I, 236.
 Peloponesiorum nomen unde, I, 213. Regnum, I, 214.
 Pelops, I, 213.
 Pemoliæ castellum, II, 626.
 Peneus fl., II, 449.
 Pentateuchi summa, I, 140.
 Pentapolis cælesti igne consumpta, I, 50. Ejus urbes, I, 51, 109.
 Pentecostæ festum, I, 134.
 Penthesis, I, 223. Ejus mors, I, 225.
 Pentheus Echionis et Agææ f., I, 431. Dionysi insidiis cæsus, *ibid.*
 Percrin castellum, II, 502.
 Perdiccas, I, 272.
 Pergami captio, I, 788.
 Periblepti monasterium, II, 540.
 Peripatetici, I, 282.
 Pernici castelli oppugnatio, II, 464.
 Perozes Persa ab Hunnis victus, I, 623.
 Persarmenia regio, I, 724.
 Persæ a Perseo dicti, I, 30. Prius Assyrii, I, 40. Item Magog et Magusæ, I, 54. Eorum reges, I, 252. Clades, I, 724, 728. Cum Romanis prælia, I, 684, 689, 694. Pax, 735. Leges, I, 690, 920. In Saracenos rebellio, II, 439.
 Persepolis ab Alexandro capta, I, 266.
 Perseus Jovis ex Danas f., I, 36, 32, 39. Alatus, *ibid.* Veneticus, *ibid.* Assyriorum regno positus, Persis nomen dat, I, 30.
 Persica arbor, I, 534. Ejusdem Hermoniæ miraculum, *ibid.*
 Perathlaba Bulgarorum regia, II, 395. Expugnator, *ibid.*, II, 452.
 Pertinacis imperium, I, 441.
 Pestis Romæ ingens, I, 377, 441.
 Universalis, I, 452. Sub Diocletiano, I, 468. Phoca, I, 708, 777, 805. Cpolii, I, 675.
 Petissonius Pharao, I, 73, 83.
 Petros locas, II, 629.
 Petronas, I, 930, 955, 960. Amerem ad pugnam provocat, I, 963. Scholarum domesticus creator, I, 965. Ejus obitus, *ibid.*
 Petrus apostolus a Nerone cæsus, I, 360, 371. A Manichæis prorsus abjicitur, I, 760. Ejus et Pauli ædes a Justino condita, I, 684.
 Petri Alexandriæ episcopi martyrium, I, 464.

- Petrus Apameus episcopus a Justino relegatus, I, 637.
 Petrus Athanasii successor, I, 545.
 Petrus Basilii M. frater, I, 546.
 Petrus Bulgarorum princeps, II, 346. Romani imp. neptem ducit, II, 309.
 Petrus Cnaphesus Apollinari errorum sectator, I, 611. A Zenone revocatus, I, 617. Ejus facinora, I, 612, 620. Mors, I, 621.
 Petri Damasceni metropolitae relegatio et supplicium, I, 805.
 Petrus Deleanus Bulgariae rex, II, 527.
 Petrus monachus Alexandrinae ecclesiae gubernator, I, 767.
 Petrus Mongus Aeluri successor, I, 618. Episcopatu dejicitur, *ibid.* Ejus obitus, I, 619.
 Phadali in Romanorum ditionem impressio, I, 817.
 Phaedra Theseo nupta, I, 215. Ejus mors, *ibid.*
 Phalacrus rex, I, 187.
 Phalacrum castellum, I, 1013.
 Phaeoth mensis, I, 7.
 Phanorrhæa vicus, I, 757.
 Pharaona solitudo, I, 128.
 Pharaones Aegyptiorum reges, I, 37.
 Pharaonis Pharaonis f., I, 75.
 Phares, I, 199.
 Pharisæi, I, 354.
 Pharus Deiparæ fanum, I, 848.
 Phasis fl., II, 573.
 Phaselus Antipatri f., I, 293.
 Phatulum Afrorum princeps tributum missum Romanis dimittit, II, 357.
 Phenanna Elicanæ uxor, I, 108.
 Pherecydes Syrius ad Aegyptios profectus, I, 165.
 Phersæ patricii interitus, II, 478.
 Phidiae eburneus Jupiter, I, 564.
 Philadelphus Byzantii episcopus, I, 449.
 Philippicus Bardanes Imperator creatur, I, 783. Ejus virtutes et res gestæ, I, 784.
 Philippus Herodes, I, 321.
 Philippus Macedonum rex, I, 245. Ejus mors, I, 264.
 Philippus Arabs imp., I, 451.
 Philippi diaconi obitus, I, 434.
 Philippopolis, I, 451.
 Philo de Therapeutis, I, 351. Ejus de Trinitate sententia, I, 507. De vita ascetica liber, I, 348, 351.
 Philochus, I, 56, 58.
 Philorei agilitas, II, 343.
 Philyra, I, 298.
 Phineas Elis f., I, 108.
 Phineas homicidio iram Dei placat, I, 411.
 Phocas dux exercitus creatur, I, 705. Imperium occupat, I, 708. Vinosus, *ibid.*
 Phocas Bardas Leonis f. seditiosus, II, 388. Darum vincit, II, 426, 431.
 Phocas Leo Bardæ pater curopalates II, 389.
 Phoenices litteras a Judæis acceperunt, I, 87. Eorum res a quibus descriptæ, I, 23.
 Phœnicia a Sarracenis occupata, I, 746.
 Phœnix Agenoris f., I, 35, 38.
 Phorbantis cædes, I, 221.
 Phorneus Atheniensium rex, I, 145.
 Phoroneus, Argivorum rex, Græcorum legislator, I, 138.
 Photinus Belisarii privignus, I, 680. Orientis præfectus, I, 893. Siciliæ præficitur, I, 894.
 Photius patriarcha, I, 972, 1013. Solio dejectus, I, 1048.
 Phrathernes Alexandri successor, I, 273.
 Phrygiæ excidium, I, 216.
 Phrycastri vastatio, I, 1013.
 Phyeon, I, 291.
 Picus Jupiter Assyriorum rex, I, 29. Post etiam Italiæ, *ibid.* Ejus posterii Italiæ reges, I, 144.
 Pilatus de Christi rebus Tiberio scribit, I, 330, 336. Ejus in Judæos injuriæ, I, 337. Interitus, I, 343.
 Pindus mons, II, 450.
 Pinzarchus ab Aegypto amermumna deficit, II, 495. Tripolis ameras, II, 502.
 Pirithous Proserpinam rapturus necatus, I, 143.
 Pisassirus Arabum princeps, II, 567. Ejus interitus, II, 570.
 Placidia Olybrio patricio desponsa, I, 606.
 Placilla Theodosii imp. uxor, I, 552. Ejus virtus, I, 559. Mors, I, 570. Statua ab Antiochenis fracta, I, 560.
 Plata insula, II, 511.
 Platonis philosophi dogmata, I, 278. Ejus cum Dionysio Siculo congressus, I, 256. De vitæ solitariae præstantia laus, I, 356.
 Platonis martyris templum refectum, I, 1039.
 Pliscobus septio, II, 452.
 Podandus locus, I, 1017; II, 414.
 Polycarpi in Marcionem hæreticum scomma, I, 439. Martyrium, *ibid.*
 Polycratis de Joannis et Philippi obitu testimonium, I, 434.
 Polydamas cæsus, I, 226.
 Polydorus a Polymestore proditus, I, 232. Cæsus, *ibid.*
 Polyuctus patriarcha, II, 334. Zimiscam diademate redimit, II, 381. Ejus cum imperatore controversia, II, 351.
 Polymedon Aetherionis f., I, 43.
 Polymestor rex in Polydorum perfidus, I, 222.
 Polynices Oedipi ex matre f., I, 46.
 Polyxena, I, 224. Achilli supplicat, *ibid.* Ejus forma, I, 227.
 Pompeius, occupata Hierosolyma, profanat templum, I, 316.
 Pompeiopolis Mysiæ urbs, I, 641. Ejus ruina, *ibid.*
 Pontus ab Hunnis vexatur, I, 633.
 Porphyrius philosophus, I, 441.
 Porphyrii martyris reliquæ, I, 523.
 Portula vestalis viva defossa, I, 255.
 Porus Indiarum rex, I, 266, 273.
 Posidonius, I, 246.
 Prasini, I, 258. Venetos adoriuntur, I, 679.
 Praxiteles Caidius, I, 564.
 Prespa lacus, II, 469.
 Priamus Hectoris cadaver ab Achille redimit, I, 224. Ejus cædes, I, 231.
 Prilapum castellum capitur, II, 460.
 Priscilla vates, I, 439.
 Priscus ad Sigidonem copias ducit, I, 699. Chaganum vincit, I, 702. In exsilio moritur, I, 713.
 Probus imp., I, 463.
 Proclus in omniorum conjector, I, 636.
 Proclus Cpolis episcopus, I, 599, 601.
 Proclus philosophus, I, 533.
 Proconnesii relegatio, I, 856.
 Procopia Chilchali imp. uxor, I, 847.
 Procopii in Persiam expeditio, I, 599.
 Procopii martyrius, I, 464.
 Procopius protovestiarius, I, 1031.
 Prodromi fanum, I, 913. Imago a Lazaro monacho depicta, *ibid.*
 Proteus rex, I, 212.
 Prometheus, I, 95, 144. Grammaticæ inventor, I, 144.
 Proserpina, I, 143.
 Protæ insula, II, 404.
 Proterius Dioscori successor, I, 605. Ejus interitus, I, 660. Corpus combustum, I, 608.
 Proteus cædes, I, 220.
 Proteus rex, I, 218.
 Protopapa quid, II, 285.
 Protostrator quid, I, 920.
 Prusianus Bulgarus cur oculis privatus, II, 487. Relegatur, II, 483. Monachi rasio, II, 497.
 Pselli historia, I, 4.
 Pseudantoninus, I, 449.
 Pseudoconstantinus Ducas, II, 315.
 Psyche pro Luna, I, 282.
 Ptolemæus Alexander, I, 340.
 Ptolemæus Alexas, I, 291.
 Ptolemæus Dionysius, I, 292, 340.
 Ptolemæus Epiphanes, I, 291.
 Ptolemæus Evergetes, I, 290, 292, 340.
 Ptolemæus Lagi f., I, 272, 284, 340.
 Ptolemæus Philadelphus, I, 289, 340.
 Ptolemæus Philometor, I, 291.
 Ptolemæus Philopator, I, 290, 240.
 Ptolemæus Physcon, I, 291.
 Ptolemæus Soter, I, 291, 340.
 Ptolemæi reges tredecim, I, 73, 284.
 Pulcheria Theodosii soror, I, 600. Cum Theodosio Juniore fratre imperat, I, 586. Ejus pietas, I, 587. Aedem Dei Genitricis in Blachernis condit, I, 604. Cur aula expulsa, I, 601. In aulam reducitur, I, 602. Marciani nomine tenus uxor, I, 607. Divum Stephanum sibi loquentem vidit, I, 592. Eidem magnificum templum condit, *ibid.*
 Pupieni imperium, I, 451.
 Pygmalion Didonis frater, I, 216.
 Pyladis historia, I, 235.
 Pyramides, I, 299. Earum extractio, I, 28.
 Pyrrho philosophus, I, 283.
 Pyrrhoni eorumque decreta, I, 283.
 Pyrrhus Sergii successor, I, 737.
 Pythagoras Samius historicus, I, 243. Sapientiae gratia in Aegyptum profectus, I, 165. Ejus arithmetica et aureum carmen, I, 243, 274. Metempsychosis, I, 275.
 Pythias thermæ, I, 209, 519.
 Python Alexandri successor, I, 273.
- Q
- Quintilianus imp., I, 454.
 Quintilis mensis postea Julius, I, 291.
 Quirinus, qui et Janus, I, 295.
- R
- Racasta post Alexandria, I, 270.
 Rachel Jacobo nupta, I, 59. Ejus mors et sepulcrum, I, 60.
 Radomerus Samuelli f., II, 468.
 Ragabus Phaleci f., I, 46.
 Regeas locus, II, 426.
 Raguel Esai f., I, 76.
 Ragus Dadami f., I, 76.
 Ragusii obseisio, I, 1019.
 Rahaba meretrix, Jerichunte capta, sola cum suis servata, I, 142.
 Rancabæ imperii amissio quomodo fuerit prædicta, I, 849.
 Randulphus captus ad Comnenum abducitur, II, 631.
 Raphæ posteri Gigantes, I, 152.
 Raphaelus angelus Tobiae f. in Mediam dux, I, 192.
 Rapsacii castelli captio, I, 1008.
 Razastes adversus Heraclium mittitur, I, 730. Ejus cadaver a Romanis inventum, I, 731.
 Rebecca, I, 58.
 Recimerus Romanæ rei publicæ administrator, I, 606.
 Remata locus, II, 520.
 Rhemi cædes, I, 258.
 Rentacii in patrem impietas, I, 1007.
 Regia tribus cum sacerdotali permissa, I, 317.
 Regma et filii ejus, I, 25.
 Rhea, quæ et Semiramis, I, 28, 52.
 Rhothia condita, I, 22.

Rhodanus præpositus punitus I, 544.
 Rodopa fl., II, 436.
 Rhodus terræ motu concussa, I, 264, 522. A Mælia occupatur, I, 755.
 Rhodii Colossenses dicti, I, 735.
 Soli æream statuum ponunt, *ibid.*
 Rinigliar, qui et Baltassar, rex, I, 199.
 Roboamus unicus Solomonis f., I, 161. Patri succedit, I, 173. Ejus regnum, *ibid.*
 Roma quando condita, I, 189; 257.
 A Romulo dicta, I, 259. A Gallis occupata, I, 256. Item a Gothis, I, 588.
 A Gizericho, I, 606. Ab Alarico, *ibid.*
 Terræ motu concussa, I, 522.
 Romanus I Lecapenus cum Constantino VII conjunctus, II, 292. Imperium consequitur, II, 294. Ejus filii coronati, II, 306. Nuptiæ, II, 315. Imperium amittit, II, 320.
 Romanus II Constantino VII insidiatus, II, 338. Imperio potitur, II, 338. Quomodo perierit, II, 344.
 Romanus III Argyrus fit gener Constantini VIII, II, 484. Imperium suscipit, II, 485. Legatos Arabum temere spernit, II, 491. Ejus mors, II, 504.
 Romanus Saronita in Elegmon monasterium se confert, II, 342.
 Romanus Sclerus ad magisterii splendorem extollitur, II, 487.
 Romulus conditor Romæ, I, 257.
 Romulus Augustulus imp. Romæ, I, 614.
 Rossi Bulgariam infestant, II, 372.
 Sibi vindicant, II, 383. Eorum clades, II, 316, 399, 406, 479, 553. Eorum cum Patzinacis pax, II, 412.
 Rossum urbs, II, 361.
 Ruffus Opsicianorum præfectus, I, 785.
 Rufinus lucus, I, 299.
 Rufinus magister, I, 557, 586.
 Rusa Chosroæ palatium, I, 731.
 Rutha Boozo nupta, I, 107.
 Rutuli ab Ænea victi, I, 238.

S

Saba hæreticus, I, 514.
 Sabaoth, 296.
 Sabba Æthiopiæ urbs a Therbe prodita, I, 75.
 Sabbatius Arabibus Armeniam reddidit, I, 773.
 Sabbatii hæresis, I, 464.
 Sabellius hæreticus, I, 451, 555.
 Ejus error, 510.
 Saberi Hunni, I, 644.
 Sachacius Brachamius, II, 422.
 Sacticus, II, 301. Ejus obitus, *ibid.*
 Sælius Apochapsi filius, I, 1027.
 Saes a Chosroe contra Romanos mittitur, I, 718.
 Sainus cum exercitu suo ab Heraclio fusus, I, 723. Ejus cum Theodoro pugna, I, 727.
 Sala Gigantum scripturæ repertor, I, 27.
 Salamis Cypri terræ motu dejecta, I, 519.
 Salem urbs, I, 50, 197.
 Salmanæ cædes, I, 101.
 Salmanassar Assyriorum rex, I, 189.
 Salome Herodiadis f., I, 321.
 Salome obstetrix, Mariæ consobrino, I, 327.
 Salomon, I, 167.
 Salvanianus legatus, I, 697.
 Samæas vates, I, 185.
 Samanus judex, I, 107, 149.
 Samaria, nunc Sebaste, I, 180. Caput regni Jeroboami, I, 174. Divinitus obsidione liberata, I, 182. Expugnata, I, 187, 189. Instaurata et Sebaste dicta, I, 323, 148.
 Samaritæ a Judæis quomodo diversi, I, 188.

Sameas heros, I, 115.
 Samegar judex, I, 95.
 Samonas, I, 1058. Ejus fuga, I, 1063, 1071.
 Samosata obsessa, I, 161.
 Samson judex, I, 106.
 Samuchus subitibus incursionibus Romanam ditionem vexat, II, 616. Francos prandentes adoritur, II, 617.
 Samuelus vates, I, 108, 149.
 Samuelus Bulgariæ princeps, 435. Ejus interitus, II, 455.
 Samsoniæ conflagratio, I, 679.
 Samus a Sarracenis obsessa, I, 1053.
 Sandabarenius monachus, 1045. Ejus pœna, I, 250. Relegatio, I, 252.
 Sangarius fl., I, 678; II, 626.
 Sauliana, I, 890.
 Sapores Persarum rex Christianis infestus, I, 516. Nisibin expugnare frustra conatus, I, 524.
 Sappho, I, 145.
 Sara Abrahamo nupta, I, 47, 58.
 Sarbaranca et Sarbaraza ab Heraclio vincuntur, I, 722.
 Sarbarus contra Romanos a Chosroe missus, I, 718. Romanorum ditiones deprædatur, *ibid.* Cum iis pacem componit, I, 733.
 Sardanapulus Assyriorum rex, I, 30. Qui et Salmanassar, I, 189. A Persæo cæsus, I, 40.
 Sardica a Crumo capta, I, 836.
 Sardii præsulis exsilium, I, 873.
 Sardus fl., I, 1014.
 Sarraceni, qui et Ismaelitæ, I, 50. Mesopotamiam incursant, II, 615. Syriam, I, 628. Persidem, I, 752. Mysiam capiunt, II, 512. A Romanis victi, II, 123, 231, 359, 361, 500, 514. A Turcis, II, 568. Eorum regnum divisum, II, 566.
 Sarus fl., II, 362.
 Saturninus hæreticus, I, 438.
 Saturnus Cretæ rex, I, 52. Filio Jove regno pulsus, I, 28.
 Satyrus quid Bæotorum sermone, I, 44.
 Satyri occupatio, I, 789.
 Saulus Kisi f. Judæorum rex, I, 110, 149.
 Sauromata, I, 547.
 Scelos murus, II, 475.
 Scenopegiurum festum, I, 50.
 Scholariorum ordo institutus, I, 451.
 Scirtus amnis, I, 639.
 Scleræna Monomachi concubina, II, 556.
 Scorpil cubitales, I, 269.
 Scylla et Charybdis, I, 233.
 Scyllis statuarius, I, 564.
 Scythæ victi, II, 386, 394, 411, 555.
 Scythopolis, I, 237. Basan prius, I, 138.
 Sebaste, quæ prius Samaria, I, 180, 323.
 Seber, I, 181.
 Sebochas heros, I, 151.
 Seboin urbs Sodomæ, I, 51.
 Secundus Orientis consul Manichæos graviter persequitur, I, 639.
 Sedechias regno a Nabuchodonosore præfectus, I, 200. Ad pistrinum damnatus, I, 202. Oculis privatur, 422.
 Sedek, I, 49.
 Segor Sodomæ urbs, I, 51.
 Segubus Achielis f., I, 176.
 Seirus mons, I, 129.
 Seleucia, I, 237. Condita, I, 292, 339.
 Seleucus Nicanor, I, 273, 295. Antiochæ conditor, I, 37, 641.
 Seleucus Philopator, I, 285. Quot urbium conditor, I, 292.
 Sellumus rex, I, 187.
 Semele Cadmi f., I, 42. Polymedonti nupta, I, 43. Ejus interitus, *ibid.*
 Semi posteri, I, 25, 26. Tabernacula quid, *ibid.*

Semiramis Nemrodi uxor, I, 28.
 Semneali q. monasteria, I, 347, 352.
 Senacheribus, I, 194.
 Senacherimus Mediæ princeps, II, 464.
 Seon Amorrhæorum rex Mosi dominus, I, 93.
 Sephus Raphæ f., I, 151.
 Sepphora Jothoris f., I, 76. Mosi uxor, I, 88, 132.
 Septem dormitorum puerorum miraculum, I, 593.
 Seraphimi, I, 107.
 Serapion mathematicus, I, 448.
 Serapis ejusque simulacrum, I, 569.
 Sergius Cpolititanus episcopus, I, 736.
 Sergius Sicilia præfectus, I, 790.
 Sergius Photii frater, I, 961. Leonis discipulus, I, 971.
 Sergii patriarchæ obitus, II, 475.
 Seruchas Ragabi f., I, 47. Idololatricæ auctor, I, 81.
 Servia Dividi soror, I, 119.
 Servia oppugnata, II, 453. Rursus imperio conjungitur, II, 515.
 Servius Tullius, I, 261.
 Serum mos, I, 269.
 Sesoses in Persiam cum magno exercitu a Cabade mittitur, I, 625.
 Sesostris Ægypti rex, I, 36, 564.
 Setenæ castelli expugnatio, II, 466.
 Sethus Adami f. tertius, I, 16.
 Severus Græcis hæreticus, I, 442.
 Severus Gallerii f., I, 473.
 Severus cum Juliano aufugit, I, 637.
 Severi balneum cur Zeuxippi nomen gesserit, I, 647.
 Severi imperium, I, 442.
 Sextilis mensis, qui post Augustus, I, 294, 300. Cur Februarius dictus, I, 263.
 Sextus philosophus, I, 283.
 Siazur loci nomen, I, 734.
 Sibylla Cumæa, I, 189.
 Sibylla Samonæa, I, 197.
 Sibylla Samæa, I, 249.
 Sichemæ civium internecio, I, 60.
 Sicilia a Sarracenis invaditur, I, 899, 1060; II, 516, 525.
 Siclaga urbs, I, 115.
 Sidas rex Ægypti f., I, 49.
 Side Belo nupta, I, 38.
 Siderocastrum, I, 801.
 Sigidon a Chagano subigitur, I, 692.
 Sigma loci nomen, II, 540.
 Sigma templi reffectio, I, 1038.
 Silphius mons, I, 37, 41.
 Silpius mons, I, 225, 237.
 Silva urbs condita, I, 238.
 Silvester pont. Rom., I, 471. Constantinum M. baptizat, I, 475. Cum Zambre miraculis contendit, I, 491, 498. Contra Judæos disputat, I, 478.
 Simæ fuga, 1014.
 Simelus ab Adriano evectus, I, 438.
 Simeon Cleophae f. post Jacobum episcopus Hierosolymis, I, 329, 377. Martyr, I, 437.
 Simeon hæreticus, I, 514.
 Simeon Jacobi f., I, 59.
 Simeon Judæus, I, 489.
 Simeon monachus doctrina et miraculis clarus, I, 606.
 Simeon protovestiarius cur urbe ejectus, II, 511.
 Simeon Stylites, I, 596. Ejus mors, I, 699.
 Simeonis Bulgari et Romani imp. de pace colloquium, II, 305. Ejus interitus, II, 307. Superbia, II, 356.
 Simocatti historia, I, 696.
 Simon Magus baptizatus, I, 346. Ejus cum Petro apostolo certamen, I, 362, 364. Interitus, I, 369. Præstigia, I, 368.
 Simonides quas litteras invenerit, I, 220.
 Simonium, I, 870.
 Sion, Hierosolymorum arx a Davi-

- de ædificata, I, 161. Urbs Judæa nominata, I, 197.
 Sirenum saxa, I, 233.
 Siridis mons, I, 16.
 Sirmium, I, 691. Ejus dominus dolo a Diogene cæsus, II, 476.
 Siroses Chesoræ f. Pursarum rex, I, 734, 735.
 Sirus insula, II, 80.
 Sisera de Judæis victoria et clades, I, 99. Mors, I, 147.
 Sisirii castri eversio, I, 778.
 Sisinnius Chrysostomi successor, I, 590.
 Sisinnius Nicolai Chrysobergii successor, II, 448.
 Smyrnæ quale spectaculum, II, 592.
 Sociator Persa ab Areobindo necatus, 599.
 Socrates philosophus, I, 245. Veneno extinctus, I, 255. Ejus dictum, I, 359. Temperantia, I, 360.
 Sogdiani cædes, I, 253.
 Sodoma urbs et regio, I, 51.
 Sol Vulcani f. Ægypti rex, I, 35.
 Sol Cleopatras f., I, 320.
 Solis prodigiosus recessus, I, 190.
 Obscuritas, I, 650. Defectus, I, 754, 773; I, 807, 823, 1053; II, 375, 434.
 Soldani de fortuna chreia, I, 1021. In regem Francie dolus, *ibid.*
 Solimani in Thraciam profectio, I, 789.
 Solitudines Indiæ periculosæ, I, 269.
 Solomon Davidi secundus ex Bersabe f., I, 160. Dei gratia cur tandem destitutus, I, 170. Senex idololatra factus, I, 172. Ejus sapientia et libri, I, 123. Sepulcrum ab Hyrcano et Herode effossum, I, 173.
 Solon Atheniensium legislator, I, 145. Ejus cum Cresæ colloquium, I, 250.
 Sophar Minæus, I, 125.
 Sophia uxor Justinii europalatas, I, 680. Quomodo a Tibecio culta, I, 688.
 Sophia Constantino Babutzico nupta, II, 161.
 Sophia, Phocæ soror, Constantiano Duri fratri nupta, II, 392.
 Sophiæ portus, I, 685.
 Sophianorum palatium, I, 634.
 Sopho mons, II, 628.
 Sophocles, I, 245. Ejus locus, I, 82.
 Sophonias, I, 186. Ejus locus, I, 414.
 Sophronius Hierosolymorum episcopus, I, 736. Christianorum calamitatem lamentatur, I, 746.
 Sosander Hippocratis frater, I, 213.
 Sosco castellum, II, 457.
 Sosis Ægypti rex, I, 36.
 Sostemii nomen unde, I, 210.
 Sozopetra amerimunnæ patria expugnata, I, 930.
 Sparta, I, 217.
 Spatharius, I, 296.
 Spathæ expugnatio, I, 1006.
 Sperchius amnis, II, 450.
 Sphagellus Persthabeni exercitus prefectus, II, 395. Ejus casus, II, 402.
 Sphendanes, I, 252.
 Sphendosthabus Rossorum princeps, II, 372. Viginti millia Bulgarorum compedibus constringit, II, 400.
 Rodostoli obsidionem adversus Romanos perfert, II, 402. Ejus interitus, II, 413.
 Sphengus Bladimeri frater, II, 464.
 Sphinx mulier ab Oedipo necata, I, 45.
 Spondyles Antiochæ dux, II, 490.
 Spyridion episcopus sophistam refutat, I, 502.
 Stagus castellum, II, 475.
 Stauracius patricius magnam prædam ex Peloponneso affert, I, 821. Ejus interitus, I, 823, 842.
 Stela insula, I, 1031.
 Stephanicum castellum, I, 1009.
 Stephani Alexandrini vaticinia, I, 717.
 Stephanus Cappadox imperio exultus, I, 1036.
 Stephanus Mediæ præfectus a Turcis victus, II, 571.
 Stephanus patriarcha, II, 307.
 Stephanus syncellus ad Durum legatur, II, 420.
 Stephanus Theopoli patriarcha eligitur, I, 805.
 Stephani et Theodoti aulicorum facinora, I, 773.
 Stephanus, patriarcha, I, 1053.
 Stephani junioris supplicium, I, 812.
 Stephano martyri templum a Pulcheria conditur, I, 592.
 Sthenebæ, quæ et Antea, I, 212, 296.
 Stiliconis cædes, I, 587.
 Stoa Poecile, I, 282.
 Stoici, I, 282.
 Stragna, Æ., I, 574.
 Stratiotici apparatus in Comnenum, II, 637.
 Stratonica privigno Antiocho nupta, I, 292.
 Stratonis turris, I, 323.
 Strongylum castellum, I, 818.
 Strumpitzæ deditio, II, 467.
 Studius Joannis Baptistæ templi conditor, I, 611.
 Stuphianus, I, 789.
 Stylianus pontificum Palatinorum princeps, II, 352.
 Stylianus Zautza logotheta dromi creator, I, 1050.
 Stypeii captio, II, 460.
 Stypeiota Andræ Seythæ sufficitur, I, 1017.
 Styraces victus Justiniano transmittitur, I, 645.
 Suleiman exercitum in Romanos ducit, I, 801.
 Sunamitidis filius ab Elisæo vitæ restitutus, I, 481.
 Suphianus Aphi f., I, 765.
 Susacimus Ægypti rex, I, 118.
 Suca urbs, I, 777.
 Sychæi interitus, I, 246.
 Symbatius Bardæ gener, I, 980.
 Ejus rebellio, I, 1000. Relegatio, *ibid.*
 Symmachus, I, 441.
 Synæus mons, I, 751.
 Synepon hæreticus, I, 454.
 Syracusæ ab Agaranis deletæ, I, 1034.
 Syria unde dicta, I, 39. Ejus reges post Alexandrum, I, 339. A Saracenis vastata, I, 711. Occupata, I, 746.
 T
 Tacitus imp., I, 463.
 Tantalus, I, 211.
 Tarasius patriarcha, I, 822. Ejus obitus, I, 834.
 Tarenti castri expugnatio, I, 1032.
 Tarquinius Priscus, I, 260.
 Tarquinius Superbus, 261.
 Tarsus condita, I, 40. Expugnata, II, 361.
 Tatianus et Julius fratres, I, 603.
 Tatianus hæreticus, I, 439.
 Taurus mons, I, 725.
 Taurus Cretæ rex, I, 38, 42. Pasiphæus, I, 214.
 Tecmesa, I, 222.
 Teichomerus Bulgaris rex, II, 528.
 Telegonus Ulyssis ex Circe f., I, 232.
 Telephus Herculis ex Auga f., I, 245.
 Teles, I, 296.
 Tellerigus Longobardorum rex, II, 19.
 Templum Hierosolymitanum a Solomone conditum, I, 116, 161. Posteriorius ædificatum, I, 252. Ab Antiocho profanatum, I, 286, 293. Ab Umario ædificari cœptum, I, 754. Tempia a Constantino M. condita, I, 497.
 Tephrica urbs, I, 954, 1006. Obsessa, I, 1012.
 Terbelis Bulgarorum princeps, I, 780.
 Terebinthus Budas, I, 455.
 Teridates rex christianus fit, I, 498.
 Terræmotus, I, 543, 550, 599, 608, 618, 628, 639, 646, 656, 674, 679, 691, 801, 803, 809, 823, 973; II, 372, 438, 500, 503, 513, 515, 521, 532.
 Tetrarchæ Judææ, I, 322.
 Teuthras regulus, I, 222.
 Thaddæus Augarum baptizat, I, 310.
 Thalamon insula, I, 524.
 Thales philosophus, I, 275.
 Thaleuta Amazon, I, 266.
 Thamar alienigena, I, 107.
 Thammathsaracha, I, 143.
 Thara Nachoris f., I, 47.
 Tharbe Æthiopum regis f. Mosis amore capta, I, 75.
 Tharras Judæus, I, 489.
 Theba ab Aarone capta, I, 835.
 Thebæ conditæ, et unde dictæ, I, 44.
 Thecæ templum, I, 621.
 Theglathalassar Assyriorum rex, I, 187.
 Thekel, I, 199.
 Themeli presbyteri facinora, II, 329.
 Theobæus Bratonis f., I, 43.
 Theotista Theophili socrus, II, 103.
 Theoctistes patricius Michaeli imp. tutor, I, 939. Incarceratus et interfectus, I, 957.
 Theodectes tragicus cur excæcatus, I, 290.
 Theodora Justinii I uxor, I, 639.
 Quando defuncta, I, 658.
 Theodora Chagani soror, Justiniani II uxor, I, 778.
 Theodora Theophili imp. uxor, I, 903.
 Theodora Michaeli III, uxor, I, 958.
 Theodora Joannis Tzimiscis uxor, II, 392.
 Theodora Constantini VIII f., II, 485. Fit monacha, II, 498.
 Theodora Constantini IX uxor imperatrix, II, 610.
 Theodoricus cur ministro caput amputarit, I, 628.
 Theodoricus Tyri episcopus, I, 595. Ejus de hæresium varietate locus, I, 462. Scripta contra Ephesinum concilium, I, 670.
 Theodoropolis, I, 411.
 Theodorus Augustanus historicus, I, 4, 6.
 Theodorus Daphnopates historicus, I, 4, 6.
 Theodorus Sidensis historicus, 4, 6.
 Theodorus, Raithensis presbyter, hæreticus, I, 457.
 Theodorus martyr, I, 478. Ejus fannum, I, 411.
 Theodorus Joanni papæ subrogatus, I, 787.
 Theodosiopolis condita, I, 568. A Constantino recepta, I, 810.
 Theodosius M., imp., I, 550. Ab Ambrosio sacris exclusus, I, 556. Ejus monumenta, I, 567. Statua dejecta, I, 618. Mors, I, 363, 573.
 Theodosius Junior Arcadii f., imp., I, 574, 586. Ejus mores et ingenium, I, 586. Marcianum sibi succedere jubet, I, 602.
 Theodosius III, I, 787.
 Theodosius a Chrysephio deceptus, I, 601. A Phocæ ministris captus, I, 709. A monacho pro milite accipitur, I, 595. A Constante interficitur, I, 762. Cur monachos beatos pronuntiet, I, 596. Episcopus in concordiam re-

digit, I, 595. Imperator designatur, I, 786.
 Theodotus monachus, I, 773. Ejus supplicium, I, 776.
 Theoduli reliquiae, I, 523.
 Theognis haereticus, I, 553.
 Theophanes confessor historicus, I, 4
 Theophanes et Theodorus Grapti, I, 914, 949.
 Theophanis metropolitae avaritia, II, 518.
 Theophanis patricii relegatio, II, 321.
 Theophaonis relegatio, II, 380. Revocatio, II, 382.
 Theophilites, I, 989.
 Theophilus imp. Michaeli Balbi f. I, 899, 904. Novercam aula expellit, I, 901. Imaginum et monachorum hostis, I, 809. Ejus iambi, I, 915. Filiae, I, 918. Cum Imprælo prælium, I, 922. Adversus Sarracenos expeditio, I, 925. Vaticinium, I, 928. Morbus, I, 937. Mors, I, 938.
 Theophilus Eroticus Cypri praefectus rebellans, II, 549.
 Theophobus ex qua familia oriundus, I, 920. Et imperium a Persis defertur, I, 931. Ejus obitus, *ibid.*
 Theophrastus philosophus, I, 340.
 Theophylactus Botansjeta Thessalonicae praefectus, II, 459.
 Theophylactus Edessenus presbyter, I, 807. Ejus obitus, I, 816.
 Theophylactus, Lecapeni f., patriarcha, II, 315. Ejus obitus, II, 332.
 Theophylactus protospatharius, II, 549.
 Theopompus mente captus, I, 290.
 Theotecnus praestigiator, I, 471.
 Thera insula, I, 794.
 Therasia insula, *ibid.*
 Thermitza castellum captum, II, 463.
 Thermuthis filia Pharaonis Mosem servat, I, 130. Ejus mors, I, 86.
 Thersa capta, I, 187.
 Theseus f., I, 214.
 Thessalia diluvium, I, 146.
 Thessalonica ab Agarenis capta, I, 1062. Ab Alusiano oppugnata, II, 531.
 Thessalonica Alexandri f. et urbs, I, 273.
 Thestius rex, I, 212.
 Thethmosis, I, 74.
 Thoas Iphigeniam frustra persecutus, I, 237.
 Tholus iudex, I, 105, 147.
 Thomaitæ incendium, I, 825.
 Thomas contra Michaelum II rebellans, I, 874. Imperator declaratur, I, 878. Vincitur, I, 883.
 Thracesii historia, I, 5.
 Thracia a Rossis vastata, II, 384.
 Maris eluvione aperta, I, 657.
 Thriasis, I, 474.
 Thrasyllus astrologus, I, 344.
 Thules Aegypti rex, I, 36.
 Thurus Assyriorum rex, I, 29.
 Thyestes rex, I, 214.
 Tiberias condita, I, 323, 333.
 Tiberius imp. Augusti successor, I, 323, 333. Quid de Christo senserit, I, 330. Jam senior a virtute desciscit, I, 337.
 Tiberius Justini imp., collega, I, 685. Ejus aedificia, I, 690. Triumphus, *ibid.* Mors, I, 691.
 Tibianus praefectus, II, 559.
 Tigris fl., I, 25, 192, 725.
 Timodes poeta, I, 612.
 Timotheus annalium scriptor, I, 103.
 Timothei apostoli martyrium, I, 434.
 Timotheus Litroboles Macedonio substituitur, I, 631. Ejus obitus, I, 655.

Timotheus Aelurus Alexandrae ecclesiae turbator, I, 608. Chersonem deportatus, I, 609. A Zenone revocatus, I, 617.
 Timothei Gazei de tributo Chrysaergo tragœdia, I, 627.
 Tiresias philosophus, I, 42.
 Tissus fl., I, 702.
 Tius imp., I, 380.
 Tobias quomodo albuginem contraxerit, I, 191.
 Toplitzum castellum, II, 604.
 Tornicii motus, II, 566.
 Totilæ interitus, I, 659.
 Tranggolipaces Persiae rex, II, 569.
 Trajanopolis, I, 437.
 Trajani imperium, I, 436.
 Triacontaphylli domus in monasterium convertitur, II, 497.
 Triaditza olim Sardica, II, 436.
 Tricerberus canis, I, 443.
 Tricomis Palaestinae, I, 237.
 Triphylli interitus, I, 831.
 Tripolemus Alexandri successor, I, 273.
 Tripolis Phœniciae urbs, II, 365.
 Troja condita, I, 147, 211. Excisa, I, 216.
 Trojanum bellum, I, 149, 216.
 Troili caedes, I, 227.
 Tropæ captio, I, 1036.
 Tros Phrygiae rex, I, 211.
 Trypho patriarchæ vicarius, II, 311.
 Patriarchatu fraude dejicitur, II, 313.
 Tullus Hostilius, I, 260.
 Tydeus Oenei f., I, 248.
 Tyndareus Laconum rex, I, 212.
 Tyrachus Kilteri f. Patzinacarum rex, II, 582.
 Tyro Agenori nupta, I, 38.
 Tyropœum castellum, II, 390, 443.
 Tyrus ab Agenore exstructa, et regnum institutum, I, 38. A Tauro capta, *ibid.* Condita, I, 103.
 Tzamandi urbis situs, II, 423.
 Tzathus Lazarum rex, I, 638.
 Tzernas fl., II, 461.
 Tzimices imp. coronatur, II, 380.
 Ejus uxor, II, 392. Humanitas, II, 396. Triumphus, II, 413. Interitus, II, 445.
 Tzudader castrum, I, 634.

U

Ulemarodachus rex, I, 206.
 Ulysses, I, 218, 232.
 Umarus Abubacharis successor, I, 745. Templum Hierosolymiticum aedificat, I, 754. Quando vita functus, I, 793.
 Ungari ab imperatore in auxilium asciti, I, 254.
 Unguenti in ecclesia coram populo consecrandi auctor, I, 530.
 Urioni imperium, I, 451.
 Ur Chaldæorum urbs, I, 47.
 Uranus, I, 8, 53.
 Urielus angelorum princeps, I, 17.
 Quæ Enochum docuerit, I, 21.
 Uthaxadus martyr, I, 498.
 Uvalidus Arabum princeps, I, 806.
 Uvarum vallis, I, 747.
 Uzi Unnica gens, II, 582.

V

Valens imp. Valentiniani fratris collega, I, 541. Successor, I, 547.
 Arianus, I, 541, 547. Ejus interitus, I, 549.
 Valentiniani major imp., I, 540.
 Valentinianus Junior imp., I, 551.
 Valentinus haereticus, I, 439.
 Valerianus excoriatus, I, 454.
 Valeriani et Gallieni imperium, I, 452, 454.

Vandali, I, 601.
 Venus Afri et Astynomæ f., I, 28.
 Adonidi nupta, I, 29. Cnidia, I, 564.
 Veri cum M. Antonino imperium, I, 439.
 Verina Basilici soror, I, 615. Leonis magni uxor, I, 607.
 Vespasianus imp., I, 380.
 Vestales virginis institutæ, I, 259.
 Vesuvii incendium, I, 424.
 Victoriatorum numismatum inscriptio, I, 363.
 Victorinus, *ibid.*
 Virgilius, I, 303.
 Vitalianus seditiosus, I, 632.
 Vitellius imp., I, 379.
 Volusianus Galli imperium, I, 452.
 Vulcanus Aegypti rex, Mercurii successor, I, 35.

X

Xandames rex, I, 267.
 Xenais a Calandione profugatus, I, 620. A Cnapheo Hieropolitano episcopatui praeficitur, *ibid.* A Cnapheo Philoxenus nominatur, *ibid.* Conf., I, 637.
 Xerolophus Arcadii, I, 567.
 Xerxes spurius, I, 253.
 Xiphias in Antigoni insula monachus, II, 477.
 Xylinite interitus, I, 792.
 Xylocastru vastatio, I, 1013.
 Xylocerca porta, I, 707.

Z

Zaba fl., I, 730.
 Zabarnazus a Justiniano recipitur, I, 650.
 Zacharias Baptistæ pater, I, 326.
 Zabulon Jacobi f., I, 59, 70.
 Zacharias rex, I, 187. Qui et Ozias. Amasiae f., I, 189.
 Zacharias vates, I, 186.
 Zachariae Beatæ cur lingua excisa, II, 483.
 Zacyothus insula, I, 1029.
 Zagora, I, 953.
 Zagoria, I, 780.
 Zambres Jubæus, I, 491. Magus, I, 478.
 Zapetra urbs, I, 1007.
 Zara Esai f., I, 77.
 Zarethba vallis, I, 193.
 Zarethus Ragnelis f., I, 77.
 Zebeas rex Medianitarum cæsus, I, 101.
 Zebedæi mors, I, 329.
 Zebeus dux, II, 728.
 Zebi Medianitæ caedes, I, 901.
 Zembria Abrahami f., I, 51.
 Zeno Stoicus, I, 282.
 Zeno Cæsar declaratus, I, 614. Leonis imp. gener, I, 611. In quorum hæresi fuerit, I, 615. Voluptatibus deditus, *ibid.* Orientales episcopos Henotico subscribere cogit, I, 619.
 Zenodia Basilisci uxor, I, 616.
 Zethus Theobæi f., I, 44.
 Zeuxippus Sicyoniorum rex, I, 144.
 Zeuxippum balneum, I, 442.
 Zichia fl. I, 812.
 Zillicum hæresis, I, 950.
 Zoeter, I, 329.
 Zoe Carbonopsina, Leonis VI uxor, I, 1061. Imperii administrationem accipit, II, 283. Aula electa, II, 296.
 Zoe Romanum maritum tollit, II, 504. Joanni insidiatur, II, 519. Monomacho nubit, II, 542.
 Zoroastres Persa astronomus, I, 29.
 Zorobabel a Cyro Hierosolyma remissus, I, 242, 253.
 Zosimus rhetor Gazæus a Zenone interfectus, I, 622.
 Zoste urbe ejicitur, II, 487.

INDEX

IN JOANNEM SCYLITZAM.

Hujus novæ editionis tom. II, col. 367.

-
- A**
- Abulchar dux Italiæ, 722.
 Abydus, 703.
 Acephalorum hæresis, 687.
 Achridæ locus, 739.
 Achridis prætor, 716.
 Adana, 703.
 Adrianopolis, 727.
 Æcaterina Augusta imperatori persuadet ut monachus fiat, 642. Monacha, 650.
 Æmilianus metropolita Iconii, 733.
 Agareni Christianos vexant, 664.
 Orientem incursant, 709.
 Alamanni, 718.
 Alexander Cabasilas Scopiorum dux, 726.
 Alexandrona Ciliciæ urbs, 677.
 Alexius Comnenus præses, 713, 730.
 Alusianus Bulgarus, 678.
 Alyates captus oculis privatur, 703.
 Amasia, 713.
 Amerites transfuga, 661. Turcorum præfectus, 672.
 Amorium direptum, 677.
 Andronicus Cæsaris filius, 659. Ejus fuga, 698. Eidem oculi effossi, 704.
 Anium, 653, 654.
 Anna Constantini Ducæ f., 659.
 Anthium locus, 682.
 Antiochea Syriæ a Turcis diripitur, 662. Fame confecta, 677.
 Apocape Bestæ, 675.
 Apsilianus versutus et bellicosus, 671.
 Archangelorum dies festus, 649.
 Ardoinus, 720.
 Argaum, 670.
 Artach, a Saracenis occupatum, 677.
 Artze castellum, 691.
 Aza sultanus, 699.
 Athyra castellum, 730. *Ibid.*
 Ausonides fines, 676.
 Azæ oppidum, 676.
- B**
- Baaepracaia, 653.
 Baltolibades, 684.
 Barangi milites, 614, 668, 737.
 Basilacus, 693.
 Basilus protovestiarius Malese, 701.
 Berdena Botaniatæ imp. uxor moritur, 738.
 Bestarches dignitas, 663.
 Blachernarum palatium, 647.
 Bodinus, 715, 717. Rex Bulgarorum declaratur, 715. Ejus prædationes, 717. Capitur, 718.
 Boitachus moritur, 718.
 Borilus Botaniatæ familiaris, 734.
 Boryses, 716.
 Botaniates dux Romanorum in Turcos mittitur, 682.
 Bryennius res Occidentis perturbat, 735. Oculos amittit, 737.
- C**
- Cæsarea a Turcis diripitur, 661, 680.
 Calabria Romanis subjecta, 721, 722
 Callipolis, 722.
- Catacalo Combustus europalata creatur, 642.
 Catma ager, 676.
 Celzene regio, 682.
 Chalepitis cum Turcis conjuncti, 662.
 Chalep regio, 662.
 Chalep princeps, 674, 676.
 Chataturius Antiocheæ dux, 634.
 Chleat locus, 681.
 Chærobachi locus, 655.
 Chonensis res publica a Turcis invaditur, 686.
 Chorosalarus Turcorum dux, 643.
 Chrysopolis urbs, 735, 740, 742, 710, 726.
 Cilicia a Turcis direpta, 661.
 Claudiopolis, 684.
 Cœlesyria vastatur, 670.
 Color prasinus, 730.
 Columna magna Constantini II, 742.
 Combustus europalates, 642.
 Commopolis Herculis, 683.
 Comnenus imp., 641.
 Comnenus monachus, 648.
 Constantinus Bodenus, Bulgarorum rex creatus Petrus vocatur, 715.
 Constantinus Ducæ imp., 651. Ejus pietas, 652. In judicio arrogantis, *ibid.* Mors, 659. Ejus liberi, *ibid.*
 Constantinus Constantini Ducæ f. imp. 742.
 Constantinus Lichudes protovestiarius, patriarcha fit, 644. Ejus mors, 658.
 Constantinus Theodorocanus capitur, 728.
 Cosma monachus patriarcha deligitur, 731.
 Cotyæum, 704.
 Crispinus invasus, 678. Ad imperatorem legationem mittit, 679.
 Crya fons, 691.
 Cullumus Turcorum dux, 732.
 Cyzicus urbs terræ motu afflicta, 657.
- D**
- Damianus Dalassenus, 716.
 Diabatenus, 748.
 Diaboleos patricius, 716.
 Diogenes dux Sardices patricius et bestarches, 663. Magister creatur, 665. Imperator declaratur cum Eudocia, Augusta conjungitur, 666. Ejus cæcitas, 704. Mors, *ibid.*
 Dobromiris, 741.
 Doceæ oppidum, 702.
 Doceanus, 720.
 Doleanus Serviorum rex, 715.
 Dorylæum locus, 679.
 Dyrrachium, 722.
- E**
- Elenopolis ab indigenis Eleinopolis, 689.
 Eriorum palatia, 688.
 Eudocia potitur imperio cum liberis, 660.
 Eustathius magister interficitur, 701.
- F**
- Fabiorum familia Romæ celebris, 726.
- Fames ingens et crudelissima, 714, 725.
 Francorum natio, 679.
 Francica legio, 708.
- G**
- Gaita Franca Roberti uxor, 720.
 Georgii martyr die festus, 651.
 Georgius Boitachus e Conchanis ortus, 717.
 Georgius Maniaces, 720.
 Gymnus præfectus, 739.
 Gytarius locus, 677.
- H**
- Halys fl., 690.
 Hapsinalius bellicosus et versutus, 671.
 Hebdomi monasterium, 714.
 Hierapolis arx, 673, 675. Obsidetur, 685.
- I**
- Iconii res publica viris abundans, 683.
 Isaaci Comnenus imp., 641. Fulgure tactus, 647. Monachus obit, 649.
 Isaaci Comnenus dux exercitus a Turcis vincitur, 708. Antiocheæ dux, 718.
- J**
- Joannes Cæsar patruus Parapinacii, 707. Dux declaratur, 709. Victus capitur a Ruselio, *ibid.* Imperator declaratur, 710.
 Joannes Bulgariæ archiepiscopus, creatus, 658. Ejus interitus, 731.
 Joannes Sidæ metropolitanus, 703.
 Josephus magister Trachaniota, 692.
- L**
- Lazari miraculum, 734.
 Libellius Antiochiæ princeps, 673.
 Lobitzum, 646.
 Longobardia a Roberto Franco occupata, 720.
 Longobardopulus Michaelis filiam ducit uxorem, 718.
- M**
- Machmutius ameras, 673.
 Mangana, 645, 651.
 Manicatus qui, 720.
 Manuel Comnenus europalates dux et princeps exercitus, 685, 688, 691.
 Maria ex Alanis Botaniatæ imp. uxor, 738.
 Matziciert urbs Romana, 692.
 Maurocastrum oppidum in Armenia, 679.
 Melissopetrium, 702.
 Melitens, 653, 671.
 Metabole oppidum, 711.
 Michael declaratur archiepiscopus Ephesi, 733.
 Michael Parapinacius imp., 705.
 Molibolus monasterium, 659.
 Myriophitus urbs terræ motu evertitur, 657.
- N**
- Neapolis locus, 647.

- Nemizzus vir illustris, 679.
 Neocæsarea a Turcis eversa, 670.
 Neocomus urbs regia, 689.
 Nicæa terræ motu concussa, 657.
 Nicephoritæ e Bucellariis oriundus, 705. Ejus insolentia, *ibid.* Dux Antiochiæ declaratur, *ibid.* Ejusdem potentia et malitia, 707.
 Nicephorus Botaniates imperatori suspectus pellitur, 690. Curpalates creatur, 726. Imperator fit, 734.
 Nicephorus Bryennius a sultano vincitur, 693. Imperator, nominatur, 727.
 Nicephorus Carantenus. Scopiorum dux, 715.
 Nicephorus Maurus patriarcha Antiochiæ, 742.
 Nicephorus Palæologus, 688.
 Nisus urbs, 717.
- P**
- Pancratius dux Armeniæ, 653.
 Panium urbs Thraciæ eversa, 657.
 Parapinacius unde dicatur, 714.
 Patinacæ Occidentem premunt, 721, 730, 741.
 Pemolissa oppidum, 642.
 Perenus dux Italiæ, 722.
 Petrilius apud Constantinum primus, 716.
 Petrus Bulgarorum rex, 715.
 Pharesmanes Iberus præfectus, 675.
 Philarethus Brachmamius, 681.
 Pirerudum monasterium, 702.
 Popandi clausura, 703.
 Prænetum, 734.
 Prisdiana, 716.
 Prota insula, 705.
- Psellus philosophorum princeps, 688, 702, 706.
- R**
- Rhædestus terræ motu exercitur, 657, 564.
 Rheas locus, 732.
 Robertus Francus, 720. Dux Calabriæ, 724.
 Roma, 726.
 Romanus Diogenes imp., 666. Exercitum imbecillum adversus sultanum ducit, 868. Ejus oratio, 693. Captus a sultano dimittitur, 699.
 Ruselius Latinus dux exercitus a Turcis capitur, 708, 711, 713, 730. Ejus interitus, 743.
- S**
- Salernus urbs Calabriæ maxima, 721.
 Samuch Turcus, 653.
 Samuel Alusianus Bulgarus bestarches, 678.
 Sangarium, 690.
 Sardices Diogenes dux in exsilium mittitur, 663.
 Saronites, 717.
 Scopiorum urbs expugnata, 717.
 Scribonæ populus, 721.
 Sebastia, 670, 671.
 Selte, 646.
 Sergii monasterium, 718.
 Sopho mons, 710.
 Straboromanus præses, 735, 743.
 Stratopedarches, 648.
- T**
- Tame Uzorum dux, 695.
 Tarchola locus, 676.
 Tarsi planities, 684.
 Tatus, 719.
 Taurus mons Munzarus appellatur, 682.
 Teclæ protomartyris festum, 646.
 Templum, 647.
 Teluch regio, 671.
 Theodorus Docelanus. Isæmii imp. ex sorore nepos, 647.
 Theodorocanus Constantinus capitur, 728.
 Theodosius episcopus Diabolæ, 739.
 Theodosiopolis urbs, 691, 701.
 Theodulus Bulgariæ archiepiscopus, 658.
 Theodulus Synadenus, 743.
 Theognostus proconsul, 716.
 Thymbus in Calabria dux exercitus, 721.
 Tornicius Cotetzes, 665.
 Thrachaniotes, 695.
 Traditza urbs, 645.
 Trajanopolis urbs, 728.
 Trajanus Cæsar, 728.
 Turcorum excursionis sub Constantino Duca, 652. Insolentia, 686. De Romanis victoria, 666, 698, 721.
 Tyropæum oppidum munitum, 703.
 Tzamandus oppidum, 678.
 Tzurolum, 656.
- U**
- Ungari pacem violant, 645.
 Uzorum natio, 654. Clades, *ibid.*
- X**
- Xiphilinus Trapezuntius patriarcha deligitur, 658.
- Z**
- Zompi pons, 709.

INDEX

IN MICHAELEM PSELLUM ET IN APPENDICEM.

Revocatur lector ad columnas editionis nostræ.

A

- Acatus Eutychanus, 1199, 1202.
 Actio ante iudices quid sit, et de variarum actionum nominibus, 1010, 1011.
 Adamas, lapis solidus; illius virtutes, 887.
 Adoptio quid sit, 942.
 Adulterium quid, 941.
 Amatites, lapis pretiosus; ejus virtutes, 887.
 Æschates, lapis splendidus et diversicolor; ejus virtutes, 890.
 Æstas quando et quomodo nobis fit, 747.
 Amethystus, lapis coloris hyacinthini; illius virtutes, 890.
 Amphidromia, festus dies, 1022.
 Anemodulium, 1215.
 Angeli pauciores multitudine quam homines, et quare, 699, 702. Num quid mali sit in angelis, 731. Angelica corpora quanto discrimine a dæmoniis differant, 838.
 Anima vitæ domina, 1118; corpore tanquam instrumento utitur, 706. Anima an sit substantia, necne, 707; omnibus præstat seminibus, et a Deo desuper descendit, 707; immortalis est et cur, 1142; essentiam suam nacta est a Deo, 1143; ad imaginem Dei facta, angelus fieri nequit, 710. Animæ principium, progressus, facultates, 710, 714, 1030 et *seqq.* Quomodo ad Deum erigatur, 1130, 1131. Tres animæ passiones, 706; illi tria hæc insunt: facultas passio, habitus, 723. Animæ motibus celestibus similes, 1075, 1076. Anima quomodo media inter patibilia, et impartibilia, 711, 718; quando et

- quomodo unitur corpori, 714, 715. Animæ et corporis operationes communes quomodo distinguuntur, 714. Utrum corpus anima, an anima corpore solvatur, 718. Animæ corpore solutæ et corpori adhuc conjunctæ non unum idemque ratiocinium, 715. Animarum species tot sunt, quot sunt animæ, 1147. Anima irrationalis quatuor rebus constat, juxta philosophos Græcos, 715. Circa animam varis philosophorum opinionæ, 706, 707, 1030 et *seqq.* Animarum generatio qualis juxta Platonem, 711; de illarum procreatione ejusdem doctrina, 1079, 1082 et *seqq.*; genitam esse et immortalem docet animam, 710, 711.
 Anni quatuor tempora quomodo fiant, 803.
 Annona quid sit, 942.
 Antichristi adventum mala præcurrere necesse est, 834.
 Apaturia, festi nomen, unde ducat originem, 1018.
 Aprorum lacrymæ dulces, et quare, 779.
 Aquæ pluviales melius quam fluviales rigant semina et arbores, præsertim si cum tonitru et fulmine cadant, 770.
 Aquam frigidam reddunt silices et plumbi laminæ, 779.
 Aquilia lex et actio, 942, 943.
 Arbitri dicuntur qui accusationes ad invicem arbitrantur, 1014.
 Arca circa solem et lunam formata que sit, 795.
 Areopagus, Atheniensium tribunal, 1019.
 Aristoteles quatuor generales numerat virtutes, 719.
 Arius, urbi inortuus et sepultus, 1210.

Armenius præstigiator dæmonem a muliere puerpera abigens, 858.

Artopolia quæ, 1214.

Ascra, Hesiodi patria, 1159.

Asmodæus dæmon, 1322, 1323.

Asopus fluvius, 1159.

Asparis cisterna, 1263.

Astrorum qualis sit substantia, 746, 799; forma et motus, 802.

Athenæ urbs, 1158, 1159.

Augustus mensis cur sic dictus, 1202.

B

Basilius Magnus et ejus eloquentia, 906.

Beelzebul, princeps dæmoniorum, 1319.

Belisarius, illius victoriæ, infortunium, 1199, 1314.

Beryllus, lapis pretiosus; illius virtutes, 890.

Bethel significat domum Dei, quæ est Ecclesia, 583.

Boni cisterna, 1263.

Bosporius portus unde sic nuncupatus, 1234.

Brilessus mons, 1158.

Buccinus locus unde sic dictus, 1258.

Bucoleonis palatia, 1202.

Bulimor unde oriatur et quo modo sedatur, 782.

Byzantium urbs describitur; illius conditor, situs et forma, 1189 et seqq.

C

Canis prodigiosus, 1314, 1315.

Canticum canticorum, sub specie nuptiarum tradit animæ humanæ perfectionem, 539; explanatur, *ibid.* et seqq.

Caprea significat videntem, 583.

Caprius, lapis pretiosus; illius virtutes, 895.

Carabitzin ecclesiæ unde sic nuncupata, 1238.

Carbunculus, lapis splendidus; ejus virtutes, 890.

Carnes ex arbore fico suspensæ teneriores fiunt et cur, 782, 783.

Causa rerum quatuor, efficiens, materialis, formalis et finalis, 726, 727.

Cedar, obscurus et tenebrosus interpretatur, 516, 547.

Centenarium turris, 1274.

Cephisus fluvius, 1158.

Cervorum lacrymæ salæ et cur, 779.

Chalazias, lapis pretiosus; ejus virtutes, 899.

Chaldaicorum dogmatum interpretatio, 1150 et seqq.

Chephissus fluvius, 1159.

Choræ monasterium, 1271.

Christi divinitas et humanitas, Christus Deus et homo, 814, 815; veritas est et rectitudo, 543; pomum, 544. Christus in carne passus est, nec ideo natura Verbi passa, 698. Christi umbra, Christiana respublica, 571.

Chryseletrum, chrysolithus, chrysoprasus, lapides pretiosi; illorum virtutes variæ, 899.

Chrysoalantum templum cur sic dictum, 1247.

Chrysostomus Joannes et ejus eloquentia, 906, 907.

Citheron, Phocensium urbs, 1159.

Codex est corpus duodecim libris constans, quod vocant *Constitutiones*, 925.

Cœlum quatuor constat elementis, juxta philosophos, et variis distinguitur circulis, 742, 799; cœli forma, 795.

Cognatio quæ sit, et de variis ejus generibus, 730, 731.

Cognitiones res non mutant, 918.

Color est qualitas visibilis in corporum superficie, 727.

Cometa unde generatur, et variæ cometarum formæ, 750. Cometæ, cum apparent, funestum prodigium, 794.

Constantini statua quæ quotannis die urbis natali in Hippodromum deducebatur, 1192.

Constantinopolis urbs; quo tempore condita, et illius descriptio, 1192 et seqq. Muri ejus terræ motu eversi, 1198.

Consubstantialia quid sit, 690.

Contaria locus unde dictus, 1258.

Contractus est consensus et conspiratio plurium, vel ad minus duarum voluntatum ad idem concurrentium, 929.

Conventio triplex est, 959.

Cor, præcipua mentis sedes, 542.

Corpus est quod habet latitudinem et profunditatem; omne corpus est grave aut leve, 730. Corpus entium umbram et imaginem refert, 718. Corpuscula quæ dicuntur, 730.

Corruptio quid sit, 730.

Corydalus mons, 1158.

Creditor et debitor qui sint, 955, 956.

Creusa Thesporum corpus, 1159.

Cucorobii monasterium, 1266.

Cynogius locus, 1227.

Cynosarges, loci nomen, 1018.

D

Dæmones incorporei non sunt, imo corporei, et circa corpora versantur, 835, 838. Dæmones lucifugi, aquei, subterranei, 839; mundum universum replent, 842; animarum carnifices, 1139; natura mendaces, 1147; sex sunt illorum genera, 843, 846. Quomodo homines tentant et seducunt, 847. Cur in bruta animalia non secus atque in homines insiliant, 850. An alii mares, alii feminæ sint, 859, 862, 863; an loquantur omnibus linguis, 859, 866, 867. An percuti queant, 859, 867, 870; et quomodo, 871, 874. Dæmonibus cohærent affectibus dediti, 1139. Græcorum opiniones de dæmonibus, 875 et seqq.

David manu strenuus et acer visu, 614.

Delium Apollini consecratum, 1159.

Deus quis est, et quomodo præscit res mutationibus obnoxias, 698. Deus est principium rerum primum et super omnia positum, 726. Omnia procedunt a Deo, et ad Deum cuncta converti debent, 734, 1146. Dei notionem unde homines acceperint, 699. Deus supra virtutem et bonum omne atque omni perfectione est superior, 718. In Deo duplex actus juxta Platonem, 722. Deus unus et trinus, 811, 814; lux est et ignis consumens malos, 1143; comprehendi non potest, *ibid.*; excellentior est omni prædicatione, elocutione, et intellectu comprehensione, 1150. Deo diversa et multiplici ratione assimilamur, 719. Deo sola mente adhærendum, 1131. Deus est omnium terminus, 915.

Deuterius Byzantii episcopus Arianus, 1283.

Dies mensis quomodo Altici numerant, 1018.

Differentia personalis quæ sit, 691.

Digesta vel Pandectes quid, 925.

Dirce fons, 1159.

Donatio duplex, 944.

Duca Cæsar, variæ ad illum epistolæ, 1170 et seqq.

E

Ecclesia, Christi sponsa, ex Judæis et gentibus conflata, 546.

Ecclesiastes Salomonis vitæ præsentis aperit vanitatem, 539.

Ecnephias, genus venti parum a typhone diversum, 755.

Electio et attentio, mediæ animi facultates, quæ sint in homine, 718.

Electrum, lapis pretiosus; ejus virtutes, 891.

Eleusis urbs, 1158.

Emphyteusis quid sit, 936.

Ephippas dæmon, 1323.

Erythræum mare, 790.

Essentia et natura in Trinitate quid, 687.

Euchitæ vel Enthusiastæ, 819 et seqq. Tria illorum principia, 823 et seqq. Quam cæci et mente capti, 826; illorum spurcissimæ cæremoniæ, 827 et seqq.; sacrificia execranda, 831.

Exactores et quæstores qui sint, 1015.

F

Falcidia lex quæ sit, 962.

Fatum, fortuna et casus quæ sint juxta philosophos, 735, 1146.

Ficus carnes reddit teneriores, 782. Fico alligatus taurus ferocissimus mitior fit, 783.

Fidei professio, 687.

Figura rerum in quo consistat, 727.

Fluvii et lacus præcipui qui sint et unde oriuntur, 771.

Forum Tauri, 1215.

Frumentum in luto, hordeum in arido optime conseritur et quare, 778.

Fulmen quid sit, et cur incendere non soleat, 758.

Furtum est dolosa rerum contractatio, 936.

G

Galactites, lapis pretiosus; illius virtutes, 891.

Galaxia vel via lactea in toto cœli circulo quid, 742.

Generatio quid sit, 730.

Grando unde et quomodo nascatur, 750.

Greges dicuntur rerum naturæ, 551.

Gregorius Nyssenus et ejus eloquentia, 906.

Gregorius Theologus Demostheni comparatur; illius eloquentia, 902, 903.

H

Habitus qui sint; virtutes sunt habitus, 723.

Halor quid sit et unde oriatur, 751.

Hebdomum templum, 1275.

Hecate Chaldæis dea est, 1134, 1135.

Hecatinus circulus quis, 1134.

Helleon fluvius, 1159.

Hiatus in cœlo apparentes quomodo fiunt, 743.

Hiems quomodo et quando nobis sit, 747. Quando magna, 766.

Hippodromus unde sic dictus, 1203. Status multiplicæ quæ in illo visabantur, 1251-1254.

Hodegorum templum cur sic dictum, 1226.

Homo triplex datur, intelligibilis, rationalis et sensibilis, 706. Homo artificium est et natura audax, 1135; perfici virtute non potest, nisi ad Deum convertere se instituat, 722.

Hyacinthus, lapis pretiosus; ejus virtutes, 898.

Hymettus mons, 1158.

Hypostasis et enhypostatum quid, 687, 690.

J

Idæus dactylus, lapis pretiosus; illius virtutes, 891.

Idiomatum communicationis ratio, 695.

Idola sive simulacra juxta philosophos, et quis sit illorum finis, 1123, 1126.

Iliissus fluvius, 1158.

Impassibilitas naturæ divinæ, 698.

Imperfectum perfecto prodire nihil potest, 1147.

Incorporalia an sint in loco, 731.

Instituta quæ sint, 927.

Intellectus et intelligibile, quid; in quo differant, 702. Intellectus est, viam veluti quamdam conficere, a propositionibus ad conclusionem transgrediendo, unde et nomen traxit, 1031.

Interdictionum usus pluripotens est, 947, 948.

Ira, animi commotio rationi minime obtemperans, 554.

Iris, qui vulgo vocatur arcus, unde fit, et qui sint illius varii colores, 750, 751, 795.

Ismenus fluvius, 1159.

Ixion a Junone deceptus, 1167, 1175.

J

Jaspis, lapis pretiosus; ejus virtutes, 891.

Jejunium facillime ferunt senes, 739.

Jus quid sit et circa quæ versetur, 928, 929, 932.

Justinianus imperator Sanctæ Sophiæ templum extruendum curat, 1290 et seqq.

Justitia est constantissima voluntas pro merito et dignitate omnibus mensuram distribuens, 928, 932. Justitiæ vindemia ex tribus animæ partibus per diligentiam colligitur, 554.

L

Laligo mari supernatans, tempestatem præssagit, 778.

Lausiaca domus, 1207.

Leo Zodiaci signum, 1134.

Lex est communis totius reipublicæ sponsio, delictorum coercitio, 927, 928. Legum synopsis vel compendium, 925 et seqq. Legum nomina Latina exponuntur, 1023.

Liberos parentibus similes vel dissimiles nasci unde contingat, 738.

Libis monasterium, 1267.

Limma quid sit, 1110.

Locus est extremum quod ambit corpora, 759.

Lunæ substantia, lumen et forma quæ sint, 806. Lunæ magnitudo et ejus eclipsis, 743, 746, 803, 806, 807, 810.

Lycabettus mons, 1158.

Lychnites, lapis luscitiosus; illius virtutes, 894.

M

Magnaure, Constantini Magni triclinium, cur sic dictum, 1203.

Magnes, lapis magnus et pretiosus; illius virtutes, 894, 895.

Manichæi et duo illorum principia, 823.

Marathon, Atheniensium vicus, 1158.

Maris aquæ unde et qua de causa salis, 766, 790. Unde etiam et quare dulces reperiantur, 767. Marius aquæ arbores non nutriunt, et quare, *ibid.* Oleo effuso tranquillæ sunt et perspicuæ, *ibid.* Coagulantur, si fulmine tactæ fuerint, 770.

Martinacii monasterium, 1274.

Martyres qui afflictionis tempore cum cruciatu corpus reliquerunt, animas suas puras reddiderunt, 1112.

Materia quid sit, 726; num sit bona, 731.

Megarum urbs, 1158.

Mens a nulla anima participari potest, seipsam intelligit; essentialiam, potentiam et operationem habet æterna, 702. Mens est substantia nullas habens partes, 703; divinis plena est ideis, 706; imago Dei est, 1123. Mens pura in percipiendo divino splendore sæpius laborat, 731. Mens est veluti habitus animi perfectissimus, 1031. Mentis tres significationes juxta Aristotelem, 1062. Meropis urbs Æthiopica, 787.

Minoia promontorium, 1158.

Misionem inter et permisionem differentia, 727.

Mocisia cisterna, 1263.

Modium quid, 1218.

Morte naturali corpus ab anima, morte intelligibili anima solvitur a corpore, 718. Mortis determinatio a Deo hominis libero arbitrio non nocet; et quomodo, 945 et seqq. Mortem inferre sibi nemo debet, antequam Deus moriendi necessitatem immiserit, 1127.

Motus est ratio quædam, et rei quæ movetur actio eo tempore quo movetur, 734.

Mundus quomodo cœperit, et an plurimi sint mundi, 758; quo elemento primum a Deo conditus, 699. Mundi essentia quæ sit, 799. An sit animatus, 759, 762, 795; an ingenuus et incorruptibilis, 762, 795. Mundi ordo, 782, 798; Deum creatorem demonstrat, 699. An in altæram partem inclinatus, 763, 798; an finis ejus prævideri possit, 763.

Munichia, locus cavus, 1158.

Mycalissus urbs, 1159.

Myroceratum monasterium, 1270.

N

Narcissus sui amore deceptus, 1175.

Natura est facultas corporibus inseminata a Deo, motus et quietis principium, 714.

Necessitas quæ sit juxta philosophos, 734, 735.

Nilus unde oriatur, et illius incrementum ac virtus, 771, 774.

Niema portus, 1158.

Nix unde et quomodo efficitur, 750, 791; paleis et vestimentis impositis conservatur, 782.

Nomina divinitus data nunquam mutanda, 1131.

Nomocanon liber quis, 919.

O

Octagonum Tetradisium quid, et cur sic dictum, 1207.

Oculorum vis, et quomodo per radiorum emissiones afficitur homo, 738. Oculi cognitionis signum, 1138.

Onoscelis, dæmonium femininum, 1319, 1322.

Onyx, lapis pretiosus; illius virtutes, 895.

Operationes animæ et corporis communes quomodo distinguuntur, 714.

Opinio versatur in his quæ sensu percipiuntur, 1030, 1031. Opiniones varis philosophorum de anima, 1030 et seqq.

Oracula magica quæ a Zoroastre prodire, 1115. Oracula Chaldaica, 1123.

Orator quis sit; orbis universi civis, 1162, 1163.

Orniæ dæmon, 1318.

Oropus portus, 1159.

P

Pactorum varia genera, 960. Pacti et transactionis differentia, 964.

Paradisus juxta Chaldæos quis sit, 1130, 1138.

Parhelii qui in aere circa solem apparent, unde nascantur, 751.

Parnethus mons, 1158.

Passiones quæ sint, 723.

Persona quibus constituitur, 691.

Phaleræus vicus, 1158.

Philadelphium quid, 1218.

Philoxeni cisterna, 1266.

Phocolisthus locus unde sic nuncupatur, 1255.

Pimander Mercurii Trismegisti quis sit, 1154, 1155.

Piræus Atheniensium portus, 1158.

Pittacius locus cur sic nuncupatur, 1230.

Planetæ quot sint et quis sit illorum motus, 746, 747, 802; quæ periodus singulis planetis tributa, 750, 802.

Plato animam docet genitam et immortalem, 710, 711.

De generatione animæ agit in Timæo, 711; animæ facultates, 714. Quatuor virtutum constituit ordines, 719.

Pluvia unde et quomodo nascatur, 750.

Polyandri porta, 266.

Polypus quando et quomodo mutat colorem, 775.

Præscientia Dei non est homini causa peccandi, 699; nec hominis libertati nocet, 918.

Prester sive turbo igneus, cur incendit et inflammat, 758.

Principium et elementum quomodo inter se differant, 726.

Proteus multiplex et formas permittens, 1179.

Proverbia Salomonis cur sic dicta, 539.

Prytanæum, ædes publica, acceptis et donis determinatum, 1014.

Psarelæum monasterium, 1263.

Psamata palatia, *ibid.*

Psychogonia Platonica explicatur et commutatur, 1078 et seqq.

Pyttalia insula, 1158.

R

Ratio nequit suo ipsius ductu res divinas comprehendere, 1130.

Ratiosinium practicum est post appetitum rei desiderabilis cum ratione suscepta actio et operatio, 715.

Regia Dei, ascensus animæ, 606.

Regna præcipua et maxima quæ sint, 774.

Rosæ, foetentibus plantis juxta nascentibus, lætius florent, et cur, 779.

S

Sal quantum et quare pecoribus utilis, 774, 775.

Salamina urbs, 1158.

Salomon, pacificus interpretatur, 547. Salomonis letulus quid, 603; et quid ferculum, 606. Salomonis testamentum, 1316 et seqq.

Sanitalis et morbi varis causæ, 739.

Sapientia rerum est omnium causa, 547; omnes virtutes in se complectitur, 1130.

Sardonyx, lapis pretiosus; illius virtutes, 895.

Satanael ab Euchitis Dei filius dicitur et adoratur, 826, 827.

Schœnus urbs Thebanorum et fluvius, 1159.

Scientia notitia dicitur, nam scire est; postquam scientiam susceperis, eam retinere nec amittere, 1054.

Scironides petræ, 1158.

Scirtus fluvius, 1286.

Selenetes, lapis pretiosus, ejus virtutes, 898.

Sensus quinque hominis, 735, 738.

Septenarius numerus procreandi potens est neque matre utitur, 1086, 1114.

Sera urbs Sinensium, 787.

Smaragdus lapis prasineus; illius virtutes, 898.

Solis magnitudo, 743, 803, 806; ejus eclipsis, 743, 806; an sit calidus, 646; non per se calidissimus, 791.

Solis cursus, 1210.

Somnia quomodo fiant et illorum causæ, 739.

Sophia Sancta, ecclesia magna Constantinopolitana colabitur et defletur, 911 et seqq.; reedificatur, 1210, 1211. illius descriptio, 1290 et seqq.

Sophianus portus, 1258.

Sostenianum monasterium, 1278.

Spatium quid sit, juxta philosophos, 759. An sit quoddam spatium vacuum extra mundum, 798.

Stellarum rotatio et motus, 746. Quales sint illarum rotatio, ordo, 747; unde lumen habeant stellæ, *ibid.* et 803.

Studii monasterium, 1222.

Sunium, vicus celebratissimus, 1158.

Syene urbs media inter Æthiopiæ et Ægyptum, 787.

Synodi varis quæ fuerint septem numerantur, 815, 818.

T

Tempus non est res per se subsistens, neque corpus quod sensibus percipi possit, neque substantia incorporalis, sed aliquid in sola cogitatione positum; nihil aliud est quam mensuratio motionis, 734, 735.

Terræ magnitudo, 743, 787, 790. Terram esse rotundam probatur, 786. Terræ partes quomodo alterantur, 763. Terræ motus unde, et quæ sit proxima illorum causa, 766, 791, 794.

Testamentorum varia genera, 961; effectus, 969.

Testimonium ferre qui possint, 957.

Tetrpylum quid, 1222.

Thespiæ urbs, 1159.

Thriasius campus, 1158.

Thule insula, 787. Hic per æstatem diebus quinquaginta sol non occidit; per hienem vero diebus quadraginta non apparet, 790.

Tonitrua unde efficiuntur, 791.

Topazius, lapis pellucidus et vitro similis; illius virtutes, 899.

Topi unde sic nuncupati, 1226.

Trinitas quæ, et quæ in ea sint, 694.

Typhon, venti genus, sic dictus quia verberat et prosternit quidquid illi se obtulerit, 755.

Tzycanisterium quid, 1223.

U

Undecim numerus judicialis pœnas decernens iis qui criminum arguebantur, 1014.

Unio personalis et relativa, 691, 694. Unio divina, 695.

Unitas essentialis et differentia quæ, 691.

Uræ, cum capitur, retia non arrodit, et quare, 778.

V

Vacuum quid sit juxta philosophos, 759.

Ventus quid sit; unde varii oriantur venti, 754, 755, 794.

Verborum non unicus est color, neque figura unica, 1173.

Veritatis semen in terra non est, 1127.

Virgæ, quæ in aere apparent circa solem, unde oriantur, 751.

Virtus una quidem genere, sed plures specie diversæ, 1130. Virtutum tres sunt ordines, 718. Sex sunt etiam gradus virtutum, scilicet: physica, ethica, politica, purgatoria, theoretica, et theurgica, 718, 719. Tres virtutes perficiunt hominem: sanctitas, justitia et prudentia, 719. Aristoteles quatuor generales numerat virtutes, *ibid.* Virtutum perfectio a Deo proficiat, 722.

Vita contrariis agitur mutationibus, 1171.

Vitis vino irrigata crescit et cur, 778, 779.

Voluntas quæ sit in homine, 715.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

GEORGIUS CEDRENUS.

HISTORIARUM COMPENDIUM. (Continuatio.) 9
EXCERPTA ex Breviario historico Joannis Scylitzæ
Curopalatæ. 367

MICHAEL PSELLUS.

Diatriba Leonis Allatii de Psellis et eorum scriptis. 478
OPERUM PARS PRIMA. — OPERA THEOLOGICA. 538
EXPOSITIO CANTICI CANTICORUM. 538
DE OMNIFARIA DOCTRINA. 687
1. — Professio fidei. 687
2. — De vocabulis quibusdam in Christianorum
dogmate usurpari solitis. 687
3. — De Enhypostatis sive his quæ personæ sive
hypostasi insunt. 690
4. — De Enhypostato, sive personaliter unito. 690
5. — De consubstantiali. 690
6. — De simul personam constituentibus. 691

PATROL. GR. CXXII.

7. — De essentiali unitate et differentia. 691
8. — De personali unionem et differentia. 691
9. — De relativa unionem et differentia. 694
10. — De sanctissima Trinitate. 694
11. — De eadem sanctissima Trinitate. 694
12. — De ratione communicationis idiomatum. 695
13. — De divina unionem. 695
14. — De naturæ divinæ impassibilitate. 698
15. — Quis Deus. 698
16. — Quomodo præcise Deus res mutationibus obnoxias. 698
17. — Quoddam primum elementum, a quo mundum concedere cepit Deus. 699
18. — Unde homines notionem Dei acceperint. 699
19. — Pluresne sint angeli an homines. 699
20. — De mente. 702
21. — Iterum de mente. 702
22. — Iterum de mente. 702
23. — De eodem argumento. 703
24. — De eodem. 703
25. — Adhuc de mente. 703

26. — De eadem. 706
 27. — De anima. 706
 28. — De anima. 706
 29. — De anima. 707
 30. — Adhuc de anima. 707
 31. — De anima. 707
 32. — Num anima in angelum mutetur. 710
 33. — Num principii experti sit anima. 710
 34. — Accuratus de animæ facultatibus. 710
 35. — Quomodo Plato simul docet animam de genitum esse et immortalē. 710
 36. — Qualis animarum generatio secundum Platonem. 711
 37. — Quare anima media sit inter partibilia et impartibilia. 711
 38. — De cuius animæ generatione agit in Timæo Plato. 714
 39. — Quot et quænam sint animæ facultates. 714
 40. — Quid est natura. 714
 41. — Quomodo distinguuntur communes operationes animæ et corporis. 714
 42. — Quando anima nascenti corpori unitur. 714
 43. — Quomodo anima unitur corpori. 715
 44. — De anima irrationabili. 715
 45. — Quid voluntas et ratiocinatio. 715
 46. — De electione et attentione. 718
 47. — Utrum corpus anima, an anima corpore solvatur. 718
 48. — De virtutibus. 718
 49. — De virtutibus. 718
 50. — De virtutibus. 719
 51. — Adhuc de virtute. 719
 52. — Adhuc de virtute. 719
 53. — Adhuc de virtute. 722
 54. — Adhuc de virtutibus. 722
 55. — Adhuc de virtutibus. 722
 56. — Adhuc de virtutibus. 723
 57. — Adhuc de virtutibus. 723
 58. — Adhuc de virtutibus. 723
 59. — Quomodo differunt principium et elementum. 726
 60. — De principiis, quid sint. 726
 61. — De materia. 726
 62. — De causis. 726
 63. — De figuris. 727
 64. — De coloribus. 727
 65. — De mixture et permissione. 727
 66. — De generatione et corruptione. 730
 67. — De corporibus. 730
 68. — De parvisimis corpusculis. 730
 69. — De variis generibus cognitionis. 730
 70. — Quomodo, semper operante Deo, non semper eus redduntur participes. 731
 71. — Num quid trahi sit in angelis. 731
 72. — Num incorporalia sint in loco. 731
 73. — Num materia sit bona. 731
 74. — De eulium reversione ad Deum. 734
 75. — De tempore. 734
 76. — De motu. 734
 77. — De necessitate. 734
 78. — De fato. 733
 79. — De fortuna et casu. 733
 80. — De sævo ac tempore. 735
 81. — De quinque sensibus. 735
 82. — Num verum sit aliquos a videntibus fascinari. 735
 83. — Quando fetus concipiatur. 738
 84. — Unde contingat similes vel dissimiles parentibus nasci liberos. 738
 85. — Quomodo fiunt somnia. 739
 86. — De sanitate, morbo et senectute. 739
 87. — Quare qui jejunarunt sitiunt magis quam evadunt. 739
 88. — De cæci substantia. 739
 89. — In quot circulos cælum dividatur. 742
 90. — De circulo lacteo in cælo, sive Galaxia. 742
 91. — De visis radiis in cælo apparentibus. 742
 92. — De apparentibus in cælo sanguinolentis coloribus et hiatis. 743
 93. — De magnitudine solis, lunæ et terre. 743
 94. — De eclipsi solis. 743
 95. — De eclipsi lunæ. 744
 96. — Num sol sit calidus. 744
 97. — Qualis sit astrorum substantia. 746
 98. — De stellarum rotatione ac motu. 746
 99. — Quales figure stellarum. 747
 100. — De ordine stellarum. 747
 101. — Unde lumen habent stellæ. 747
 102. — De stellarum significatione, et quomodo hiis et vestes fiant. 747
 103. — Quanti temporis periodus singulis planetis sit tributa. 750
 104. — De cometa. 750
 105. — De pluvia, grandine, nive, pruina et rore. 750
 106. — De iride. 751
 107. — De balone. 751
 108. — De virga. 751
 109. — De parheliis. 751
 110. — De ventis. 751
 111. — De typhone. 753
 112. — De eonephra. 753
 113. — De fulminibus. 754
 114. — De prestere sive igneo turbine. 758
 115. — Quomodo cæperit mundus. 758
 116. — Num unum sit hoc universum. 753
 117. — De vacuo. 759
 118. — De loco. 759
 119. — De spatio quod philosophi Χώρον appellant. 759
 120. — Num mundus sit animatus. 759
 121. — Num mundus ingenuus sit et incorruptibilis. 762
 122. — Num mundus nutriatur. 762
 123. — De mundi ordine. 762
 124. — Quæ causa sit mundum hunc totum inclinari. 763
 125. — Quomodo quis per Græcorum demonstrationem perspectum habere possit mundi finem. 763
 126. — Quænam mundi dextra sint, quænam sinistra. 763
 127. — De partium terræ mutatione. 763
 128. — De terræ motibus. 766
 129. — De magna hume. 766
 130. — Quare maris aquæ saltem sint. 766
 131. — Quæ causa sit quare in mari quoque dulces aquæ reperiantur. 767
 132. — Quare aqua marina arbores non alantur. 767
 133. — Quare oleo in mare effuso perspicua ejus aqua fiat et tranquilla. 767
 134. — Quid sit causer, quare, si fulmine tangatur mare, sal emergat. 770
 135. — De Euripo sive estu Euboico. 770
 136. — Quare arbores et semina lætius incrementum capiunt a pluvialibus quam fluentibus aquis. 770
 137. — Quare ex aquis pluvialis illæ melius rigant que cum tonitru cadunt et fulgure. 770
 138. — De lacubus quibusdam. 771
 139. — De fluviiis. 771
 140. — De incremento Nilii. 771
 141. — Quare solus e fluviiis Nitus aures non emittat. 774
 142. — De regnis maximis. 774
 143. — De saporibus. 774
 144. — Quare pastores pecoribus salem præbeant. 774
 145. — Quare polypus mutat colorem, prout sæpi adhererit. 775
 146. — Quare planta pedis anterioris in urso suavis: alia est in cibum. 775
 147. — Quare Dorii malum grammis proventum exoptant. 775
 148. — Quare urea non arrodit retia quando captur. 778
 149. — Quare loligo super aquis visæ signum sit tempestatis. 778
 150. — Quare frumentum in latoso, hordeum in arido conserimus solo. 778
 151. — Quare vitis vino irrigata, maxime quod ipsa edidit, exarescat. 778
 152. — Quare rosæ lætius florent frælentibus plantis juxta nascentibus. 779
 153. — Quare aprorum lacrymæ dulces, cerorum sint saltes. 779
 154. — Quare silices et plumbi laminæ aquæ impositæ illum frigidiores reddunt. 779
 155. — Quare paleis et vestimentis injectis nix conservatur. 782
 156. — Quid sit bulimos. 782
 157. — Quare carnes ex fico arbores suspensæ teneriores fiunt. 782
 QUESTIONUM NATURALIUM SOLUTIOES. 783
 Proœminum. 783
 1. — Terram rotandam esse. 786
 2. — De terræ magnitudine. 787
 3. — De elementis quæ sunt inter terram et cælum, et de passionibus quæ ad ea attinent. 799

4. — De aere, igne, nubibus, fulguribus et tonitribus.	790
5. — De terræ motibus.	791
6. — De comets.	794
7. — De ventis.	794
8. — De iride.	795
9. — De aëre.	795
10. — De cœli forma.	795
11. — De mundo.	795
12. — Num sit mundus animatus et Providentia gubernatus.	795
13. — Num sit mundus incorruptibilis.	795
14. — Num mundus nutriatur.	798
15. — De ordine mundi.	798
16. — De inclinatione mundi.	798
17. — Quæritur num sit quoddam vacuum spatium extra mundum.	798
18. — Quod sit mundi dextrum et quod sinistrum.	798
19. — Quænam sit mundi essentia.	799
20. — De circulis in cœlo excogitatis.	799
21. — De astrorum natura.	799
22. — De astrorum formis.	799
23. — De astrorum motu.	802
24. — Unde illuminantur stellæ.	803
25. — Quomodo fiunt quatuor anni tempora.	803
26. — De magnitudine solis et lunæ.	803
27. — De solis defectu.	806
28. — De substantia, lumine et forma lunæ.	806
29. De lunæ defectu.	809

VERSUS DE DOGMATE. 811

DIALOGUS DE OPERATIONE DÆMONUM. 818

Præfatio Gaulmini. 818

Cap. I. — De Euchitis et Enthusiasticis. — Hæreticorum dogmatum cognitionem piis non minus prodesse, quam pharmacorum lethalium medicis. 819

Cap. II. — De duobus Manichæorum et tribus Euchitarum principis. 823

Cap. III. — Quare Satanael Dei filius ab Euchitis dicitur. — Hæreseon origo a Satana. — Quam cæci mentesque capti sint hæretici, qui dæmonis illusiones non deprehendant. 826

Cap. IV. — De spurcissimis Euchitarum cæremoniis, qui sacrorum initio cibos et pocula oleo et stercore perlita degustant. 827

Cap. V. — Mystici Euchitarum sive potius execrandi sacrificii explicatio, quod cineribus et sanguine infantis ex incestu concepti et a se occisi constat. 831

Cap. VI. — Querela de bonarum litterarum bonorumque morum studio, hæreticorum Antichristi præcursorum atrophis et seditionibus ubique gentium profligato. 834

Cap. VII. — Corpora dæmonibus nihil secius atque angelis ipsis cœlestibus esse, hominibusque apparere. 835

Cap. VIII. — De angelici corporis a dæmoniacis, splendorisque a solari differentia et discrimine. 838

Cap. IX. — Dæmonia lucifuga, aquæ et subterranea, tanquam materiæ affecta passioni obnoxia esse, spermatque emittere atque alii. 839

Cap. X. — Aerem, terram, aquas, universum denique mundum dæmonibus scaterere plenumque esse. 842

Cap. XI. — Sex esse summa dæmonum genera, eaque triangulo scaleno, ut cœlestia isopleuro, humanæque isoceli seu æquilatere analogice respondere. 843

Cap. XII. — De tentationibus, titillationibus illecebrisque dæmonum; quibus ad se pellicere conantur homines, eosque potissimum qui vitiorum in se fomites minime restringunt. 846

Cap. XIII. — Quare dæmones in bruta animalia non secus atque in homines insiliant, obiterque de subterranei dæmonii lucifugique, quod mutum et surdum dicitur, energia et exorcismo. 850

Cap. XIV. — Contra medicos, energias seu operationes dæmonum haudquaquam a corruptis humoribus procedere, ut lethargus solet, etc. 851

Cap. XV. — Energemenos, seu a dæmone possessos, sola virtute divina curari probat, historiamque subjungit Euchitæ cujusdam præstigiatoris, qui Elasoone Constantinopolim captivus abductus est. 854

Cap. XVI. — De Armenio quodam præstigiatore, qui dæmonem ferro a puerpera Græca, quæ sermone quem ignorabat Armenio utebatur, abegit. 858

Cap. XVII. — Triplex quæstio ex præcedente dæmonis energia: 1. An dæmones alii mares, alii feminæ sint; 2. An lignis omnibus loquantur; 3. An percuti queant patibilesque sint. 859

Cap. XVIII. — Quinam fiat ut dæmon modo virili, modo feminea forma appareat, ejusdemque ut aeris et nubiam colores sint varii. 862

Cap. XIX. — Quare dæmonium quo vexantur puerperæ forma potissimum muliebri appareat. 863

Cap. XX. — De vario dæmonum sermone, pro regionum, in quibus versantur, varietate. 866

Cap. XXI. — Ferrum dæmonia cur extimescant, imprimisque τὰ πρόσυλα, hoc est, materiæ affecta, tanquam omnium maxime meticulosa. 867

Cap. XXII. — De gentibus et cæteris vere serioque dæmonum cultui addictis, deque Marci hujus respiscantia et ad fidem orthodoxam reditu. 870

Cap. XXIII. — Quomodo dæmones percutiantur, deque dæmoniaci a solido corpore differentia. 871

Cap. XXIV. — Ex variis prænotionis modis, quinam dæmonibus competat propriusque sit. 874

GRÆCORUM OPINIONES DE DÆMONIBUS. 875

DE LAPIDUM VIRTUTIBUS. 887

EP. GRAMMA in S. Gregorium Nazianzenum. 899

CHARACTERES Gregorii Theologi, Basilii Magni, S. Joan. Chrysostomi et Gregorii Nysseni. 902

IN SANCTOS TRES HIERARCHAS. 907

ENCOMIUM ET OFFICIUM SYMBONIS METAPHRASTÆ. 810

IN COLLAPSIONEM TEMPLI SANCTÆ SOPHIÆ. 911

DE MORTIS DETERMINATIONE. 915

OPERUM PARS SECUNDA. — LEGALIA ET CANONICA.

OBLATIO NOMOCANONIS ad imp. Michaellem Ducam. 919

SYNOPSIS LEGUM. 924

Præfatio. 924

COMPENDIUM LEGUM VERSIBUS IAMBICIS. 925

Notæ Franc. Bosqueti. 974

Notæ Corn. Sieben. 991

Lectiones variæ. 1006

DE NOMINIBUS ACTIONUM. 1007

DE NOMINIBUS LEGUM. 1023

OPERUM PARS TERTIA. — PHILOSOPHICA.

DE ANIMA CELEBRES OPINIONES. 1030

QUOD ANIMÆ MOTUS COELESTIBUS MOTIBUS SIMILES SINT. 1075

COMMENTARIUS IN PSYCHOCONIAM PLATONICAM. 1078

EXPOSITIO in oracula Chaldaica. 1115

EXPOSITIO brevis dogmatum Chaldaicorum. 1150

IN MERCURII TRISMEGISTI PIMANDRUM. 1154

OPERUM PARS QUARTA. — HISTORICA.

DE LOCIS ET NOMINIBUS ATTICIS. 1155

IN EQUUM ÆREUM IN HIPPODROMO. 1161

EPISTOLÆ. 1162

I. — Metropolitæ Thessaloniciæ, qui factus est rhetorum magister. 1162

II. — Eidem. 1166

III. — Eidem. 1166

IV. — Ad Cæsarem Ducam. 1170

V. — Eidem. 1170

VI. — Eidem. 1171

VII. — Eidem. 1174

IX. — Eidem. 1175

X. — Eidem. 1178

XI. — Eidem. 1179

XII. — Cæsari. 1182

FRAGMENTA. 1186

APPENDIX AD OPERA MICHAELIS PSELLI.

ANONYMI de antiquitatibus Constantinopolitanis libri IV. 1187

Præfatio. 1187

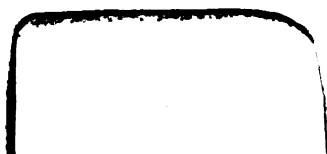
Liber I. — Qui incipit a palatio Chalces et a Milliaro ac pertingit ad portam Auream. 1189	templi Sanctæ Sophiæ. 1290
Liber II. — Qui incipit a Tzycanisterio, Hodegetriæ ecclesia et Manganis, ac pertingit ad Blachernas. 1233	TESTAMENTUM SALOMONIS. 1313
Liber III. — Qui incipit ab altera parte S. Sergii et pa- latiis Sophiani I usque ad muros occidentales Magna- rum Portarum. 1251	<i>Addenda.</i> 1358
Liber IV. — Continens historiam et descriptionem	Fabroti Glossarium. 1362
	Index in Cedrenum. 1405
	Index in Joannem Scylitzam. 1442
	Index in Michaellem Psellum. 1444

FINIS TOMI CENTESIMI VICESIMI SECUNDI.

3 2044 073 502 452

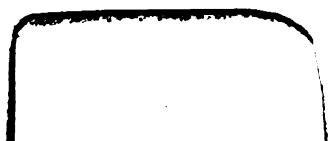
THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 452

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>